M. KÖZGAZD. EGYETEM
Szabadi. sz. 5.029.816

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

HETILAP A JOG- ÉS ÁLLAMTUDOMÁNYOK KÖRÉBŐL

A BUDAPEST KERESK. ÉS IPARKAMARA KÖNYVTÁRA

1914

NEGYVENKILENCEDIK ÉVFOLYAM.

FŐSZERKESZTŐ
Dr DÁRDAY SÁNDOR

FELELŐS SZERKESZTŐ
Dr VÁMBÉRY RUSZTEM

KIADÓ-TULAJDONOS
FRANKLIN-TÁRSULAT
MAGYAR IRODALMI INTÉZET ÉS KÖNYVNYOMDA
1914.

MAGYAR KÖZGAZDASÁGTUDOMÁNYI EGYETEM KÖNYVTÁRA

Tartalommutató a Jogtudományi Közlöny 1914. évfolyamához.

I. Általános tárgyú cikkek.

Lap

Természetesség a jogszolgáltatásban. — *Dr. Szűts Miklós* 1
A perlekedés megelőzése. — *Dr. Fodor Ármin* 13
A perlekedés megelőzése. — *Dr. Tóth György* 44
A perlekedés megelőzése. — *Dr. Fürst Mátyás* 61
A törvényhozás üteme 173
Ügyvédi kamarák a törvényhozás üteméről 209
A jog szociológiája. — *Dr. Vámossy László* 200
Karácsony 505

II. Magánjog.

A törvényes öröklés reformja. — *Dr. Szladits Károly* 4
A vizjogi törvény reformjához. — *Dr. Staud Lajos* 22
A teljesítés joghatása az ingatlan adásvételénél. — *Sebess Dénes* 29
Örökösödési adó és örökjogi reform. — *Rédei József* 33
A polgári törvénykönyv javaslatának 1532. §-hoz. — *Dr. Katona Mór* 51
A fordítás joga a szerzői jogi novellatervezetben. — *Dr. Marton Sándor* 58
Az utóörökösödés törvényhozási szabályozásához. — *Dr. Wittchen Lajos* 66
A tagositás. — *Papp Viktor* 68
Egy minta tévedése. — *Sági János* 73
A munkaadó szavatossága üzemi balesetért. *Dr. Weninger János* 84
A polgári törvénykönyv törvényjavaslatának előkészitő tárgyalásai. — *Dr. Szladits Károly* 91
A törvényes származás megtámadása a Tervezetben. — *Dr. Zerkowitz Zsigmond* 93
Visszakövetelhetők-e a bányatársládákba befizetett járulékok? — *Dr. Reiner Ede* 96
Az elévülés kérdése a Ptk. javaslatában a vasúti fuvarjog szempontjából. — *Dr. Siegler Andor* 105
Európai kodifikációk és a magyar polgári törvénykönyv javaslata. — *Dr. Illés József* 125
A Tervezet 215. §-ához. — *Dr. Harmath Jenő* 127
Megjegyzések az ipari biróságokról szóló törvényjavaslat előadói tervezetéhez. — *Dr. Meszlény Artúr* 137
Észrevételek az ipari biróságokról szóló törvényjavaslat előadói tervezetéhez. — *Dr. Nitsche Győző* 186
Glosszák a polgári törvénykönyv javaslatának 95. §-ához. — *Dr. Kelényi Jenő* 144
A hitelbiztositéki jelzálogjog. — *Sebess Dénes* 149
A vétkes nő ideiglenes tartásdija. — *Dr. Teller Miksa* 164
A hitel oltalma a Polgári Törvénykönyv Javaslatában. — *Dr. Reitzer Béla* 179
A Ptk. és a nemzeti jogfejlődés. — *Dr. Timon Ákos* 185
Keritésjog és taligaszolgalom. — *Dr. Kalmár Simon* 188
A természetes apaság vélelme a Tervezetben. — *Dr. Vincenti Gusztáv* 203
A betétszerkesztésről. — *Dr, Nádas József* 214
Konzervatizmus a jelzálogjog kodifikációjában. — *Dr. László Márton* 227
A polgári törvénykönyv javaslatának 1800. §-hoz. — *Dr. Beck Salamon* 241
Kiesés a törvényes öröklésből és a kötelesrész kiszámitása. — *Dr. Müller Ferencz* 285
Kiesés a törvényes öröklésből és a kötelesrész kiszámitása. — *Dr. Beck Salamon* 286
Átszáll-e a birtok az örökösre. — *Dr. Donáth Géza* 253
A munkaszerződések és a megbizás a magyar polgári törvénykönyv javaslatában. — *Dr. Trócsányi József* 259
Az irásbeli szerződés mellett létrejött szóbeli megállapodások hatályossága a II. Tervezet szerint. — *Dr. Frigyes Béla* 260
A biztositéki jelzálogjog kérdéséhez. — *Dr. Löw Loránt* 235, 248, 262
A polgári törvénykönyv javaslatának 902. §-ához. — *Dr. Schwarz Izidor* 271
Mohammed legújabb koporsója. — *Dr. Kégl János* 281
Záros határidők és elévülés a Ptk. tervezetének öröklési jogi részében. — *Dr. Alföldy Dezső* 293
A tévedés tanához. — *Dr. Liebmann Ernő* 305
Észrevételek a polgári törvénykönyv tervezetének osztályrabocsátás fejezetéhez. — *Kovács Károly* 314
Szavatosság a Tervezetben. *Dr. Nemere Béla* 339
A kártérités a polgári törvénykönyv javaslata szerint és az 1874 : XVIII. t.-cz. — *Dr. Gyulai Mór* 349
A moratóriumi rendeletek. — *Dr. Gallia Béla* 361
A moratóriumi rendelet kiegészitése 377
Néhány megjegyzés a második moratóriumi rendelethez. — *Dr. K. Gy.* 392
Külföldiek jogviszonyai a háború alatt. — *Dr. Sömjén Géza* 379
Részletekben való árúszállitás és moratórium. *Dr. Szladits Károly* 385
Kivételes jogot statuált-e a kétoldalú szerződések teljesitését szabályozó kormányrendelet? — *Dr. Sebestyén Samu* 389
A háború szerződésbontó hatása. — *Dr. Mandel Zoltán* 391
A háború hatása a megkötött szerződésekre. *Dr. Gold Simon* 397
Megjegyzések a moratóriumi rendeletekhez. — *Dr. György Ernő* 401
A külföldiek követelései és a háború. — *Dr. Berinkey Dénes* 355, 363, 369, 387, 413
Értelmezések a harmadik moratóriumi rendelethez. — *Dr. Sebestyén Samu* 414
A moratórium és a munkásbiztositás. — *Dr. Weninger János* 429
A harmadik moratóriumi rendelet. — *Dr. Gallia Béla* 425, 434
A harmadik moratórium-rendelet és a gyámpénztárak. — *Dr. Szokola Leó* 440
A háború befolyása a szerződések teljesitésére. — *Dr. Teller Miksa* 456, 462
A kíváltságos természetű követelések vonatkozásban a harmadik moratóriumi (anyagi) illetve a második moratóriumi eljárási rendelettel. — *Dr. Földes Mór* 471
Adalékok a negyedik moratórium rendelethez. — *Dr. Gombos Ede* 472
Egy-két aktuális jogi kérdés. — *Dr. Gündisch Guidó* 389
Még egy pár aktuális jogi kérdés. — *Dr. Gündisch Guidó* 416
Néhány aktuális kérdésről. — *Dr. Baruch Ernő* 464
Néhány megjegyzés a moratóriumot illetőleg. *Dr. König Vilmos* 337
Kérdések a moratórium köréből. — *Dr. Fürst Mátyás* 372
Kérdések a moratórium köréből. — *Dr. Fürst Mátyás* 427
A moratórium egyes vitás kérdései. — *Dr. Kalmár Vilmos* 398
A negyedik moratóriumi rendelet. — *Dr. Gallia Béla* 485, 495
Adalékok a harmadik moratóriumi eljárási rendelethez. — *T. M.* 487
Moratórium a moratórium alá nem eső perekben. — *U.* 489
A moratórium megszüntetése. — *Dr. Hantos Elemér* 529
A fogyatékos elmetehetségűek magánjogi védelme. — *Dr. Szászy Béla* 518
Az öröklési jog tárgyalása a képviselőház külön bizottságában. — *Dr. Szladits Károly* 520

III. Kereskedelmi, váltó- és csődjog.

A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék. — *Dr. König Vilmos* 21
A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék. — *Dr. Nyári Jenő* 53
A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék. — *Dr. Lánczi Jenő* 31
Az alaptőkefölemelés kérdése és a legújabb birói gyakorlat. — *Dr. Kuncz Ödön* 23
Az alaptőkefölemelés kérdése és a legújabb birói gyakorlat. — *Dr. Nitsche Győző* 33
A kereskedelmi társaságok jogi személyisége. — *Dr. Nagy Ferencz* 41
A kereskedelmi társaságok jogi személyisége. *Dr. Nitsche Győző* 57
Megilletik-e a szabadalomtulajdonost a bejelentés közzététele előtt kizárólagossági jogok. — *Gusztáv Béla* 59
Az új magyar váltótörvény javaslata. — *Dr. Fodor Ármin* 42
Észrevételek az új váltótörvényhez. — *Dr. Hexner Gyula* 321
Birói szemle a váltóeljárásban. — *Dr. Fővényessy Lajos* 78
Kitöltetlen váltó átruházása. — *Dr. Schuster Rudolf* 90
Kitöltetlen váltó átruházása. — *Dr. Sichermann Bernát* 118
Az elévülés kérdése a Ptk. javaslatában a vasúti fuvarjog szempontjából. — *Dr Siegler Andor* 105
A visszatérő időszakokban fizetendő biztositási dij jogi természete. — *Dr. Gabrovitz József* 131
A takarékbetéti könyv jogi természetének kérdéséhez. — *Dr. Liebmann Ernő* 140
A saját védjegy jogellenes használata. — *Dr. Sichermann Frigyes* 143
A tőzsdei biráskodás reformja. — *Dr. Kőnig Vilmos* 152, 162
A vagyonbukott üzletének és cégének átruházása kérdéséhez. — *Dr. Hexner Gyula* 180
Az üzletvezető jogállása. — *Dr. Somló Sándor* 288
A közlési kötelezettség megsértéséhez. — *Dr. Ács Bódog* 296
A K. T. 231. §-ának magyarázatához. — *Dr. Kuthi Sándor* 297
A közgyűlés és az osztalék. — *Dr. Kohner Artúr* 303
A közgyűlés és az osztalék. — *Dr. Rapoch Jenő* 332
Az értékpapir-megsemmisitési törvény hiányai. — *Dr. Egri Bónis Pál* 348
A moratórium és a váltóóvás. — *Dr. Sichermann Bernát* 386
A szabadalmak és a háború. — *Dr. Urbach Lajos* 399
Moratórium és kamatláb. — *Dr. Eger J zsef* 406
Moratórium és életbiztositás. — *Dr. Gold Simon* 414
A moratórium és az árúváltók. — *Dr. Markó Imre* 419
A moratórium és az árúváltók. — *Dr. Elek István* 419
Háború és balesetbiztositás. — *Dr. Darvai Dénes* 420, 441
Az új moratóriumi rendelet. — *Dr. Wittmann Mór* 386
A tőzsdebiróság egy elvi jelentőségű határozata. — *Dr. Misner István* 428
A tőzsdebiróság itélkezése az őszi lisztkötések tárgyában. — *Dr. Frankl Pál* 437
Fedezeti váltók és a moratóriumi rendeletek. *Dr. Sebestyén Samu* 458
A moratórium és a nem annuitásos jelzálogkölcsönök. — *Dr. Cukor Gábor* 459
Kényszeregyezség csődön kivül. — *Dr. Gold Simon* 470
A kereskedelmi társaságok és a háború. — *Dr. Oppler Emil* 487
Mérleg, osztalék és háború. — *Dr. Doroghi Ervin* 499
Az értékpapirrészletüzlet a háború alatt. — *Dr. Ernuszt Lajos* 501
Az iparjogvédelmi reform kérdéséhez. — *Dr. Schuster Rudolf* 514
A részvénytársaságok mérlege az 1914. évről. — *Dr. Reiner Ede* 527

IV. Polgári peres és perenkivüli eljárás

Mily hatással lesz a Pp. igazságszolgáltatásunk fejlődésére. — *Dr. Teller Miksa* 77
Birói szemle a váltóeljárásban. — *Dr. Fővényessy Lajos* 78
Az 1881 : LX. t.-cz. 166. és 167. §-aihoz. — *Dr. Kálniczky Géza* 92
A perrendtartás küszöbén. — *Dr. Juhász Andor* 101, 115
A jövedelmező üzem végrehajtás alá vonása. *Dr. Tatics Péter* 119
Megjegyzések az ipari biróságokról szóló törvényjavaslat előadói tervezetéhez. — *Dr. Meszlény Artúr* 137
Észrevételek az ipari biróságokról szóló törvényjavaslat előadói tervezetéhez. — *Dr. Nitsche Győző* 186
A birói egyezségnek a pert befejező hatásáról? — *Dr. Löw Tibor* 155
Ténykérdések és jogkérdések. — *Bajzáth János* 161
Helyén való volna-e a Pp. életbeléptetésének az elhalasztása? — *Dr. Giskán Jakab* 175
A perrendtartás küszöbén. — *Dr. Reiner Ede* 188
Igazmondás a perben. — *Dr. Dávid István* 198
Igazmondás a perben. — *T. M.* 199
A közös kérvény. — *Pécsi Mihály* 202
Tartási követelések lefoglalása. — *Dr. Balás P. Elemér* 213
A végrehajtási jogsegély Magyarország és Ausztria között. — *Dr. Fodor Ármin* 245

Lap

Az előkészitő irat lényege és rendeltetése a szóbeli eljárásban. — *Dr. Admeto Géza* 302
Törvényes zálogjog és igényper. — *Dr. Borsodi Miklós* 315
Hatásköri kikötés és illetékességi alávetés a polgári perrendtartásban. — *Dr. Lukács Ignácz* 322
A végrehajtási novella 25. §-a. — *Dr. Herczeg Lajos* 325
Polgári igazságszolgáltatás a moratórium és a háború tartama alatt. — *Dr. Teller Miksa* 345
A moratórium hatása a polgári peres és nem peres eljárásra. — *Dr. Fodor Ármin* 353
A polgári perrendtartás és a háború 356
Sommás visszahelyezés birtokháboritás miatt birtokostársak között. — *Dr. Bárdos Benő* 347
A iuristitium rendelethez. — *B.* 401
Észrevételek a második moratóriumi eljárási rendelethez. — *Dr. Kovács Marcel* 448, 455
Moratórium és jogérvényesités. — *Dr. Nyári Jenő* 399
Moratórium alá eső követelések perlése. — *Dr. Popper Tódor* 378
A felmondási perek a moratórium alatt. — *Dr. Pongrácz Jenő* 429
A moratóriummal kapcsolatos új birósági eljárási szabályok. — *Dr. Fodor Ármin* 445
«Uj eljárás» lakáskiüritésnek végrehajtásánál. — *Dr. Borsodi Miklós* 449
Az előleges árverésről. — *Dr. Kalmár Vilmos* 464
A moratóriumi eljárási szabályok némely intézkedéseiről. — *Dr. Lukács Ignácz* 490
Az utóajánlati árverés a moratóriumban. — *Dr. Fenyő Béla* 502
Amit el kell felejtenünk. — *Dr. Szűts Miklós* 508

V. Büntetőjog.

A visszaesés mint büntetést felemelő körülmény a tervezetekben, — *Dr. Degré Miklós* 5, 24
Törvényjavaslat a megrögzött büntettesekről. — *Dr. Vámbéry Rusztem* 44
A kiadó, a szerkesztő és a szerző egyetemleges magánjogi felelőssége. — *Justus* 46
Rágalmazás és becsületsértés. — *Dr. Mikovich Lajos* 80
A büntetés felfüggesztésének hatása a hirlapi közzétételre. — *Dr. Sándorfi Kamill* 94
A rágalmazás miatt emelt hamis vád föltételei. — *Dr. Mendelényi László* 104
A becsület védelme. — *Dr. Lengyel Aurél* 106
Az ügyvédi immunitás és «a becsület védelméről» szóló tervezet. — *Dr. Teller Miksa* 129
A becsület védelme. — *Dr. Horváth Jenő* 142
A becsület védelme. — *Dr. Rapoch Géza* 272
Van-e hiba a Kúria itéletében? — *R. Zs.* 153
Van-e hiba a Kúria itéletében? — *Dr. Mariska István* 177
Az új sajtótörvény egészen hatályon kivül helyezte-e a régi sajtótörvényt? — *Dr. Kallós Henrik* 168
A közveszélyes munkakerülés minősitett esetei. — *Dr. Vizi Ferencz* 191
A szerencsejátékok büntetőjogi üldözéséről. *Dr. Horváth Ákos* 211
Az elitéltek rehabilitációjáról. — *Ifj. Dombováry Géza* 238
Két novelláris javaslat a büntetőtörvénykönyvhöz. — *Dr. Lengyel Aurél* 250
A választói jog büntetőjogi védelméről szóló 1913 : XXIII. t.-c. I. Az 1913 : XXIII. t.-c. 16. §-a. — *Dr. Alföldi Dávid* 294
— II. Az 1913 : XXIII. t.-c. 22. §-a. — *Buchwald Lázár* 295
Az 1913 : XXI. törvénycikkről. — *Dr. Csuhay Sándor* 316
A háború hatása a sajtó-, gyülekezési és egyesületi jogra 346
A büntetőtörvénykönyv revisiója. — *Dr. Edvi Illés Károly* 469, 479, 497, 528
Az osztrák háborús büntetőjog. — *Dr. gróf Gleispach W.* 516

VI. Bűnvádi eljárás.

A fiatalkorúak biróságáról szóló törvény életbelépéséhez. — *Dr. Heller Erik* 8
A fiatalkorúak jövedéki kihágásai. — *Dr. Ráth Végh István* 18
A fiatalkorúak biróságáról. — *Lehoczky Sándor* 30
A fiatalkorúak biróságáról szóló törvény (Fb.) a gyakorlatban. — *Dr. Kemény István* 69
A fiatalkorúak biróságáról szóló törvény (Fb.) a gyakorlatban. — *Veress Béla* 70
A fiatalkorúak biróságáról szóló törvény (Fb.) a gyakorlatban. — *Balpataky József* 70
A Fb. a gyakorlatban. — *Dr. Körtvélyessy Dezső* 155
A Fb. a gyakorlatban. — *Dr. Boross Ervin* 156
A Fb. a gyakorlatban. — *Hajdu György* 156
Az esküdtbirósági javaslat. — *Dr. Stipl Károly* 14
A biztonsági intézkedések a büntető eljárásban. — *Dr. F. von Liszt* 113
A nyelvkérdés a katonai bűnvádi perrendtartásban. — *Győrffy László* 222
A kir. ügyészségről. — *Kármán Elemér* 225
A helyreigazitási panasz-eljárás és a Bp. — *Dr. Kászonyi Gyula* 265
A helyreigazitási panasz kérdéséhez. — *Dr. Friedmann Oszkár* 289
Kizárás és mellőzés a birói ténykedésekből. *Győrffy László* 273
Az esküdtekhez intézendő kérdések. — *Kóczián Gyula* 282
Rögtönbiráskodás és gyorsitott bűnvádi eljárás. — *Dr. Auer György* 329
Hatáskör és illetékesség a gyorsitott bűnvádi eljárásban. — *Dr. Lengyel Aurél* 417
Néhány szó a gyorsitott eljárásról. — *Dr. Horváth Jenő* 437
A katonai biróságok hatásköre. — *Dr. Szilágyi Arthur Károly* 365, 371
Katonai biráskodás kiterjesztése polgári egyénekre. — *Dr. Mendelényi László* 405
Katonai biráskodás kiterjesztése polgári egyénekre. — *Dr. Szilágyi Arthur Károly* 417
Az esküdtbiróság tévedése. — *Dr. Vargha Ferencz* 512, 525

VII. Közjog, közigazgatási jog és nemzetközi jog.

Osztrák uralkodóház és magyar királyi család. *Dr. Schiller Bódog* 16
A közigazgatás mint alkotmánybiztositék. — *Dr. Egyed István* 35
Civilista és költségvetés. — *Dr. Molnár Kálmán* 65
A közigazgatás reformja. — *Dr. Harrer Ferencz* 71
Közigazgatásunk reformjához. — *Dr. Tihanyi Lajos* 165
Közjogunk és a nemzetiségi pártok. — *Dr. Kmety Károly* 89
A közigazgatási biróság 1913. évi gyakorlata. *Dr. Egyed István* 95
Nemzetiségi pártszervezetek közjogi szempontból. — *Dr. Gündisch Guidó* 139
A parlamenti jog reformja. — *Dr. Wlassics Gyula* 257
A háború hatása a sajtó-, gyülekezési és egyesületi jogra 346
Törvényjavaslat a törvénykezési illetékről. — *Dr. Nyári Jenő* 313
Illetékhatáridő. — *Dr. Novák István* 323
A nemzetközi jog és a háború. — *Dr. Wlassics Gyula* 506
A repülőgépek és léghajók nemzetközi jogi helyzete a háborúban. — *Buza László* 453

VIII. Biróság, ügyészség, ügyvédség, közjegyzőség.

Az egységes birói és ügyvédi vizsga. — *Dr. Szászy Béla* 3
A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék. — *Dr. Kőnig Vilmos* 21
A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék. — *Dr. Lánczi Jenő* 31
A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék. — *Dr. Nyári Jenő* 53
Személyszaporitás nélkül. — *Dr. Geszti Andor* 49
Ügyvédi tiszteletdij. — *Dr. Virágh Gyula* 34
Ügyvédi tiszteletdij. — *Dr. Valkányi Lajos* 60
Okirati kényszer előleges egyezkedésnél ügyvédi dijakról. — *Dr. Löw Tibor* 81
Az ügyvédi rendtartás reformjához. — *Dr. Kormos Géza* 82
A birói hatalomról és szervezetéről 197
Az ügyvédjelöltek mozgalma. — *Dr. Kégl János* 223
Az ügyvédjelöltek mozgalma. — *B.* 225
Az ügyvédjelöltek 233
A budapesti kamara a szervezeti novella ellen. — *Germanus* 269
Ügyvédjelöltek mozgalma és az ügyvédhelyettesek. — *Dr. Katz Lipót* 144
Az ügyvédi kamarai adózás reformja. — *Dr. Popper Tódor* 301
Megjegyzések a szervezeti törvény javaslatára. — *Iudex* 221
A birósági ügyvitel reformja. — *Dr. Auer György* 400
Ügyvédi nyugdij. — *Dr. Pap József* 478
Az ügyvédi nyugdijügy reformja. — *Dr. Popper Tódor* 481
Séta a központi járásbiróságon. — *Advocatus* 490
A budapesti ügyvédi kamara segélyakciója 433
Megjegyzések egy törvényjavaslatra. — *Dr. Vaikó Pál* 518

IX. Vegyes tárgyú cikkek.

Lap

Jogi különösségek. — *Dr. Fürst Mátyás* 7, 130, 215
Országos kereskedelmi kongresszus 186
Jog és kereskedelem. I. Az O. M. K. E. mult évi működésének jogi vonatkozásai. — *Dr. Popper Manó* 216
II. A kereskedelmi kongresszus. — *B.* 217
A jogi ismeretek népszerűsitése. — *Dr. Mandel Zoltán* 270
A jogi ismeretek népszerűsitéséhez. — *Dr. Szokola Leó* 331
Egy igazságügyi programm. — *Spectator* 275
A budapesti rendőrség működése az 1913. esztendőben. — *Dr. Auer György* 308
A háború. — *M. Z.* 329
Háborús szemlélődés. — *Dr. Beck Salamon* 461
Háború, jog és jogászok. — *Dr. Kőnig Vilmos* 477
Törvényjavaslat a háború esetére szóló kivételes intézkedésekről alkotott 1912 : LXIII. t.-c. kiegészitéséről 482
Dr. Nagy Ferencz elnöki megnyitó beszéde a Magyar Jogászegylet XXXV. évi közgyűlésén 493

X. A háborús jogra vonatkozó cikkek.

A háború. — *M. Z.* 329
Háborús szemlélődés. — *Dr. Beck Salamon* 461
Háború, jog és jogászok. — *Dr. Kőnig Vilmos* 477
A külföldiek követelései és a háború. — *Dr. Berinkey Dénes* 355, 363, 369, 387, 413
Külföldiek jogviszonyai a háború alatt. — *Dr. Sömjén Géza* 379
A moratóriumi rendeletek. — *Dr. Gallia Béla* 361
A moratórium-rendelet kiegészitése 377
Néhány megjegyzés a második moratórium-rendelethez. — *Dr. K. Gy.* 392
Megjegyzések a moratórium-rendeletekhez. — *Dr. György Ernő* 401
Értelmezések a harmadik moratórium-rendelethez. — *Dr. Sebestyén Samu* 414
A harmadik moratórium-rendelet. — *Dr. Gallia Béla* 425, 434
Észrevételek a második moratóriumi eljárási rendelethez. — *Dr. Kovács Marcel* 448, 455
Adalékok a negyedik moratórium-rendelethez. — *Dr. Gombos Ede* 472
Néhány megjegyzés a moratóriumot illetőleg. — *Dr. Kőnig Vilmos* 337
Kérdések a moratórium köréből. — *Dr. Fürst Mátyás* 372
Kérdések a moratórium köréből. — *Dr. Fürst Mátyás* 427
A moratórium egyes vitás kérdései. — *Dr. Kalmár Vilmos* 398
Részletekben való árúszállitás és moratórium. — *Dr Szladits Károly* 385
Kivételes jogot statuált-e a kétoldalú szerződések teljesitését szabályozó kormányrendelet? — *Dr. Sebestyén Samu* 389
Egy-két aktuális jogi kérdés. — *Dr. Gündisch Guidó* 389
Még egy pár aktuális jogi kérdés. — *Dr. Gündisch Guidó* 416
Néhány aktuális kérdésről. — *Dr. Baruch Ernő* 464
A háború szerződésbontó hatása. — *Dr. Mandel Zoltán* 391
A háború hatása a megkötött szerződésekre. — *Dr. Gold Simon* 397
A háború befolyása a szerződések teljesitésére. — *Dr. Teller Miksa* 456, 462
A moratórium és a munkásbiztositás. — *Dr. Weninger János* 429
A harmadik moratórium-rendelet és a gyámpénztárak. — *Dr. Szokola Leó* 440
A kiváltságos természetű követelések vonatkozásban a harmadik moratóriumi (anyagi), illetve a második moratóriumi eljárási rendelettel. — *Dr. Földes Mór* 471
A negyedik moratóriumi rendelet. — *Dr. Gallia Béla* 485, 495
Adalékok a harmadik moratóriumi eljárási rendelethez. — *T. M.* 487
Moratórium a moratórium alá nem eső perekben. — *U.* 489
A moratórium és a váltóóvás. — *Dr. Sichermann Bernát* 386
A szabadalmak és a háború. — *Dr. Urbach Lajos* 399
Moratórium és kamatláb. — *Dr. Eger József* 406
Moratórium és életbiztositás. — *Dr. Gold Simon* 414
A moratórium és az árúváltók. — *Dr. Markó Imre* 419
A moratórium és az árúváltók. — *Dr. Elek István* 419
Háború és balesetbiztositás. — *Dr. Darvai Dénes* 420, 441
Az új moratóriumi rendelet. — *Dr. Wittmann Mór* 386
A tőzsdebiróság egy elvi jelentőségű határozata. — *Dr. Misner István* 428
A tőzsdebiróság itélkezése az őszi lisztkötések tárgyában. — *Dr. Frankl Pál* 437

*

Lap

Fedezeti váltók s a moratóriumi rendeletek. — *Dr. Sebestyén Samu* 458
A moratórium és a nem annuitásos jelzálogkölcsönök. — *Dr. Cukor Gábor* 459
Mérleg, osztalék és háború. — *Dr. Doroghi Ervin* 499
Az értékpapir részletüzlet a háború alatt. — *Dr. Ernuszt Lajos* 501
A kereskedelmi társaságok és a háború. — *Dr. Oppler Emil* 487
A részvénytársaságok mérlege az 1914. évről. — *Dr. Reiner Ede* 527
Polgári igazságszolgáltatás a moratórium és a háború tartama alatt. — *Dr. Teller Miksa* 345
A moratórium hatása a polgári peres és nem peres eljárásra. — *Dr. Fodor Ármin* 353
A polgári perrendtartás és a háború 356
A iuristitium-rendelethez. — *B.* 401
Moratórium és jogérvényesítés. — *Dr. Nyári Jenő* 399
Moratórium alá eső követelések perlése. — *Dr. Popper Tódor* 378
A felmondási perek a moratórium alatt. — *Dr. Pongrácz Jenő* 429
A moratóriummal kapcsolatos uj birósági eljárási szabályok. — *Dr. Fodor Ármin* 445
A moratóriumi eljárási szabályok némely intézkedéseiről. — *Dr. Lukács Ignácz* 490
Az utóajánlati árverés a moratóriumban. — *Dr. Fenyő Béla* 502
Rögtönbiráskodás és gyorsitott bűnvádi eljárás. — *Dr. Auer György* 329
Hatáskör és illetékesség a gyorsitott bűnvádi eljárásban. — *Dr. Lengyel Aurél* 417
Néhány szó a gyorsitott eljárásról. — *Dr. Horváth Jenő* 437
A katonai biróságok hatásköre. — *Dr. Szilágyi Arthur Károly* 365, 371
Katonai biráskodás kiterjesztése polgári egyénekre. — *Dr. Mendelényi László* 405
Katonai biráskodás kiterjesztése polgári egyénekre. — *Dr. Szilágyi Arthur Károly* 417
A háború hatása a sajtó-, gyülekezési és egyesületi jogra 346
A repülőgépek és léghajók nemzetközi jogi helyzete a háborúban. — *Buza László* 453
Az osztrák háborús büntetőjog. — *Dr. gróf Gleispach W.* 516
A nemzetközi jog és a háború — *Dr. Wlassics Gyula* 506
Törvényjavaslat a háború esetére szóló kivételes intézkedésekről alkotott 1912: LXIII. t.-c. kiegészitéséről 482
A moratórium megszüntetése. — *Dr. Hantos Elemér* 529

XI. Jogirodalom.

Az uzsora. Büntetőjogi tanulmány. Az uzsora elmélete, története, dogmatikája és politikája. Irta: Módly László, a büntetőjog és jogbölcselet ny. rk. tanára az egri jogakadémián. Második könyv. — *Dr. Zilahi László* 10
Követelések behajtása Horvátországban (Die Eintreibung von Aussenstände in Kroatien) Irta: Dr. Schick L. zágrábi ügyvéd. Wien, 1904. Moritz Perles kiadványa. (72 oldal). *Dr. T. M.* 10
Bosznia-Herczegovina politikai szervezete. Irta Pál Alfréd, országgyűlési képviselő. Budapest. — *Dr. Zachár Gyula* 36
Dr. L. Levin Amtsgerichtsrat in Berlin—Schöneberg. Richterliche Prozessleitung und Sitzungspolizei in Theorie und Praxis. Berlin, 1914. Otto Liebmann. — *Dr. Lőw Tibor* 37
Jogirodalom: A váltótörvény. — A döntvénytárak. — Biráskodás a fiatalkorúak felett. — Jog és államtudományi oktatásunk revisiója. — Önkormányzat és felügyeleti jog. — Közgazdasági és jogi ismeretek tanitása a felső kereskedelmi iskolában. — Az 1913. évi házszabálymódositás. — Biráló vélemények a Ptk. javaslatáról 54
Jogirodalom: Hatósági és társadalmi gyermekvédelem. — A közvégrendeletek szabályozásáról. — A bortörvény. — Közigazgatási Szemle. — Az esküdtbirósági eljárás és a nyomozó eljárás eredete és kifejlődése. — Magyar Jogászegyleti Értekezések. — A kereseti adó zsebkönyve. — Társadalmi szervezkedés 108
«A Munkásbiztositási Joggyakorlat» II. kötet. 1911 október—1913 augusztus. Összegyüjtötte, a törvény §-aihoz csoportositotta, utalásokkal és mutatókkal ellátta dr. Schulcz Ágost *E—x.* 168
Dr. Nagy Ferencz: Az új magyar váltótörvény magyarázata. Athenæum kiadása. 299. l. *Dr. König Vilmos* 178
A magyar országgyűlés költségvetési joga és a delegácziók. Irta: dr. Tihanyi Lajos. A Magyar Jogászegylet könyvkiadóvállalata. Budapest. 1914. 86. l. — *Dr. Buza László* 204
A sajtóról szóló 1914: XIV. t. c. Általános ismertetésekkel és jegyzetekkel ellátta dr. Finkey Ferencz kolozsvári egyetemi tanár. A Bűnügyi Szemle törvénytára 4-ik füzet. 1914. *Dr. Doleschall Alfréd* 234
Horvát-Szlavon és Dalmátországok autonómiája és a magyar államiság. Irta: dr. Márffy-Mantuano Rezső egyetemi magántanár. Budapest, 1914. — *Jászi Viktor* 247
Georg Güthe. Die wirtschaftlichen und rechtlichen Grundlagen des modernen Hypothekenrechts. Berlin, 1914. Vahlen. — *Dr. Lőw Tibor* 274
Büntetőjogi dolgozatok Balogh Jenő születése ötvenedik évfordulójának ünnepére. Budapest. A Bűnügyi Szemle kiadása — *Vámbéry Rusztem* 324
A polgári perrendtartás magyarázatának II. kötete. Irta dr. Kovács Marcel kir. itélőtáblai biró. — *Dr. G. K.* 465
A monarchia pénzügyi harckészültsége. Irta *Dr. Hantos Elemér* 466
A becsület védelméről szóló 1914: XLI. t.-c. Jegyzetekkel ellátta dr. Heller Erik budapesti kir. büntetőtörvényszéki biró a Bűnügyi Szemle törvénytárának V. füzete. — *L.* 466
Dr. Malonyai Béla budapesti kir. törvényszéki jegyző: Az 1911: XXII. t.-c.-be iktatott hágai nemzetközi egyezmény és a magyar házassági törvény. — *Dr. Fürst Mátyás* 473

XII. A moratórium és iuristitium rendeletek.

Az első moratóriumi rendelet 357
A második moratóriumi rendelet 357
A iuristitium rendelet 358
A harmadik moratóriumi rendelet 407
Az első iuristitium rendelet 373
Kiegészitő rendelet a moratóriumi rendelethez 374
Miniszteri rendelet a moratóriumi rendelet kiegészitéséről 381
Miniszteri rendelet a harmadik moratóriumi rendelet kiegészitéséről 450
Miniszteri rendelet pénz és értékpapir elvonásának tilalmáról a Brit Birodalommal és Franciaországgal szemben 466

XIII. Külföldi jogélet.

Az ügyvédképzés reformja Angliában. — *Zsoldos Benő* 9
Az angol munkásvédelmi törvény legújabb eredményei. — *Zsoldos Benő* 83
A francia gyakorlatból. — *Dr. Mandel Zoltán* 108
Két angol cikk a jogi képzésről. — *Dr. Darvai Dénes* 190
Az angol szerzői jog a gyakorlatban. — *Zsoldos Benő* 286
Az osztrák ügyvédi fegyelmi tanács gyakorlatából. — *Dr. Auer György* 287
Francia biróságok itélete a békéről és a békeegyesületekről. — *M. Z.* 338
Angol dolgok. — *Dr. Tarnai János* 509

Különfélék.

I. Belföldi szemle.

A máramarosi per. — Személyszaporitás a kir. itélőtáblákon. — A Magyar Jogászegylet közigazgatási jogi vitaestéi. — Továbbképző tanfolyamok. — A munkásbiztositási biráskodás és az állami hivatal. — Gyorsaság nem boszorkányság. — A IV. országos patronage kongresszus napirendjére kitűzött kérdések. — Igazságügyi rendeletek. — Magyar jogi irók külföldön. — Jogirodalom: Az esküdtszék kérdése és a magyar esküdtbirósági reform; A csődeljárás; Patronage Egyesületek tájékoztatója; A fiatalkorúak bírái részére rendezett előadások; Hohenberg Zsófia hercegnő jogi helyzete. — Budapest székesfőváros tanácsának inditványa a kereskedelmi és váltótörvényszék fenntartása érdekében. — Az új váltótörvény javaslata 11
A katonai Btk. reformja. — A hivatásos gondnokság intézménye. — A budapesti ügyvédi kamara tagjainak statisztikája. — Wlassics Gyula cikke a Deutsche Juristen Zeitungban Márkus Dezső közigazgatási jogáról. — A fiatalkorúak bíráiról folytatott jogászegyleti vita füzete. — A Kúria ügyvédi tanácsának tisztelgése a tanács vezetőjénél. — A megrögzött bűntettesekről szóló törvényjavaslat közzététele. — Új közigazgatási lap. — A halálbüntetés statisztikája 19
Politika és igazságszolgáltatás. — A büntetőtörvénykönyv reviziója. — Kohler jogászegyleti értekezése a Rheinische Zeitschrift füzetében. — A Kúria 1913. évi ügyforgalma. — A Magyar Jogászegylet közjogi és közigazgatási jogi bizottságának vitaestéje. — A tőzsdebiróság előtti eljárás reformja. — Bosznia-Hercegovina igazságügyi törvénytára. — Gyorsaság nem boszorkányság. — Az álügyvéd-zugirászok. — A középeurópai közgazdasági egyesületek budapesti értekezlete. — Ügyvédszövetségi Közlöny. — Kármán Elemér előadása a védőügyvéd szerepéről. — Válasz egy birálatra 26
Igazságszolgáltatás és politika. — A központi járásbiróság vezetője. — Beváltak-e az új ügyviteli szabályok? — «Az izlám intézményei» című kollégium az egyetem jogi karán. — Gyorsaság nem boszorkányság. — A Fb. alkalmazásának kérdéséhez. — A váltótörvény javaslatának beterjesztése. — Jogirodalom. — A hatásköri biróság ügyforgalma 1913-ban. — A Magyar Jogászegylet közjogi és közigazgatási jogi bizottságának vitaülése. — Fodor Ármin: «Kereset. Idézés» című jogászegyleti előadása 38
A budapesti árú- és értéktőzsde jubileuma. — Betűbiráskodás. — A Corpus Juris Hungarici 1913. évi kötete. — Az Erdélyi Múzeumegyesület jogi szakosztálya és a Balkán-államok joga. — Jogirodalom: Betűsoros büntetőjogi döntvénykönyv; A művészi árúvédjegy; A Jogállam februári füzete. — A Jogászegylet közigazgatási jogi bizottságának ülése 46
Schiller Bódog halála. — A Magyar Jogászegylet előadása a Pp-ról. — Új szaklap. — A fokozatos előléptetés és a budapesti birák. — Titkos ankét az új Btk. vezéreleiről. — Az Országos Ügyvédszövetség és a kereskedelmi és váltótörvényszék fentartása 54
A Fb. végrehajtása tárgyában a főügyészekhez intézett rendelet. — Baumgarten Nándor kinevezése közigazgatási birává. — Az udvari tanácsosi cím és az ügyvédek. — A budapesti kir. törvényszék ügyforgalma 1913-ban. — A Jogászegylet közigazgatási jogi bizottságának vitaülése. — Gyorsaság nem boszorkányság. — A kolozsvári ügyvédi kamara évi jelentése az 1913: XXXIV. t.-c.-ről. — Pp. életbeléptetése idő előtt 62
Baumgarten Izidor nyugalmazása. — Eljárás a képviselőház összeférhetetlenségi bizottsága előtt. — A Btk. reviziója. — Az új csődtörvény tervezete. — A Ptk. javaslata és az Országos Magyar Kereskedelmi Egyesülés. — A Ptk. javaslata és az Országos Iparegyesület. — A közigazgatási biróság 1913. évi ügyforgalma. — A budapesti kir. itélőtábla ügyforgalma 1913-ban. — A budapesti ügyvédi kamara évi jelentése a Ptk. javaslatáról. — Tanulmány a váltótörvény javaslatáról. — A budapesti ügyvédi kamara évi jelentése a sajtótörvény javaslatáról 73
Plósz Sándor főrendiházi tagsága. — A budapesti ügyvédi kamara évi jelentése. — A magyar-osztrák végrehajtási jogsegély szerződéstervezete. — A Kúria ügyvédi tanácsának 1913. évi elvi határozatai. — Városi tisztviselők minősitése. — Jegyzőkönyvvezetés, egyszerűsités. — Továbbképző tanfolyam. — A Ptk. javaslata a képviselőház szakbizottsága előtt. — A budapesti ügyvédi kamara évi jelentése az új ügyviteli szabályokról. — A Ptk. javaslatának tárgyalása a Jogászegylet magánjogi bizottsága előtt. — Jogirodalom: Tőzsdevilág; A Jogállam márciusi füzete; Munkásbiztositási joggyakorlat; Közigazgatási reform és alkotmánybiztositék 85
A budapesti ügyvédi kamara közgyűlése. — Schuster Rudolf kinevezése a szabadalmi biróság elnökévé. — A Pp. ismertetése. — Az igazságügyminiszter nyilatkozata az angol esküdtbiróságról. — A jogszolgáltatási személyzet létszáma. — Intézkedések szánna fiatalkorú bűntettesekkel szemben az 1912. évben. — A büntetés végrehajtásának felfüggesztése 1912. évben. — Az országos jogászgyűlés elhalasztása. — A fiatal kor és a szerelemtől felhevült állapot nem enyhitő körülmény. — Magyar jogi irók külföldön. — A Ptk. javaslatának szakbizottsági vezérelőadója. — Jogirodalom: Az adóreform; Horvát-Szlavon- és Dalmátországok autonómiája; Dr. Nagy Dezső emléke. — A szállótulajdonos felelősségéhez. — Hibaigazitás 97
A táblai elnök minősitése. — Az ipari biróságokról szóló törvényjavaslat tervezete. — Mikor előnyös tétel az ingó-árverésen való megjelenés költsége? — A tengerparti területek kisajátitásáról szóló törvényjavaslat képviselőházi tárgyalása. — Magyar jogi irók külföldön. — Ügyvédi díjak megállapitása szakértők útján. — A «tartás»

Lap

és «kitartás» fogalmához. — A Ptk. tárgyalása a Jogászegylet magánjogi bizottsága előtt ... 109
Az új egyetemek. — A budapesti árvaszék 1913. évi működése. — Egy itélőtáblai elnök nyugdíjazása. — El nem ismert felekezetek jogképessége. — Új jogi munkák. — Jogirodalom. — A bürokratizmus egy példája. — Joggyakornokok és ügyvédjelöltek képzése. — Az ipari szellemi tulajdon oltalma. — Az 1913. évi továbbképző előadások könyvalakban. — Alapítvány kezdő ügyvédek részére ... 121
Alispán az ügyvédi képviselet ellen. — Gyorsaság nem boszorkányság. — A törvénykezési bélyegek és illetékek reformja. — Szabadulási idő kiszámítása. — Az országos ügyvédi gyám- és nyugdíjintézetről tartott előadás a bécsi jogászegyletben. — Jogirodalom: A bírói és ügyvédi vizsga; A Bűnügyi Szemle márciusi füzete; A Jogállam áprilisi füzete; A Ptk. bíráló véleményei. — A költségviselés kérdése a szolgáló telek újjáépítése esetében ... 133
A sajtótörvény és az esküdtbiróság előtti eljárás módosításáról szóló törvény. — A Ptk. a Jogászegyletben. — Feministák a Jogászegyletben. — A Magyar Jogászegylet Fayer-pályázata. — A Magyar Jogászegylet Emmer-pályázatának eredménye. — Az igazságügyi szolgálatban állók rangsora. — A Jogvédő-Egyesület vagyontalanok részére közgyűlése. — A kolozsvári patronázs kongresszus napirendjének kérdései ... 145
Szóbeliség, biróság, ügyvédség. — Bírói kinevezések az 1914: XI. t.-c. alapján. — A sajtótörvény végrehajtási rendelete. — Előadás a Pp.-ról a Magyar Jogászegyletben. — A Jogászegylet magánjogi bizottságának tárgyalásai a Ptk. javaslatáról. — A Pp. ismertetéséről a Jogászegylet igazságügyi szervezeti bizottsága által tartott előadások. — Az igazságügyi költségvetés a Pp. életbeléptetésének előkészületeiről. — Jogirodalom: Az új váltótörvények; Az új váltótörvény kommentárja; A Bűnügyi Szemle törvénytára; A Jogállam áprilisi füzete. — Joggyakorlaton levő ügyvédjelöltek segélyezése. — Kártalanítás bírósági tévedésekért. — Új intézet fogházra itélt fiatalkorúak befogadására. — Tudatosság védjegybitorlásnál. — Megsemmisités a fiatalkorúak törvényszéki tanácsa előtt. — Előadás a szabadalmi eljárás reformjáról az Iparjogvédelmi Egyesületben. — Szabadulási idő kiszámítása ... 157
Gottl Ágoston halála. — Igazságszolgáltatás és politika. — A jövedelmező üzem végrehajtás alá vonása. — Az ügyvédi nyugdíjintézet évi járulékának felemelése. — A sommás eljárás 167. §-a. — Az esküdtek esküje. — Jogirodalom: Magyar magánjog; A katonai büntetőjog rendszere; A Magyar Jogász-Egylet könyvkiadóvállalata; Az 1913: XXI. t.-c.; A magyar sajtójog. — Az 1914: XII. t.-c. és az esküdtekhez intézendő kérdések. — Végrehajtási rendelet a vízjogi novellához. — A konzuli bíráskodás szabályozásáról szóló törvény meghosszabbitása. — A rehabilitációról szóló törvényjavaslat előadói tervezete. — A bírói hatalom gyakorlásáról szóló törvényjavaslat beterjesztése. — A kémkedésről szóló törvényjavaslat beterjesztése. — Ügyvédi díjmegállapitás. — Az ügyvédi kar tagjaiban történt változások. — Nem vagyoni kárért járó elégtétel a sajtótörvény szerint ... 169
Semmiségi panasz a kártérítés kérdésében. — Nyugdíjazások. — Ügyvédhelyettesek és ügyvédjelöltek érdekellentéte. — Példatár az esküdtszéki kérdésekhez. — A Pp. életbelépésének elhalasztása. — A ügyvédjelöltek továbbképzése. — A VIII. nemzetközi bűnügyi embertani kongresszus programmja. — Hatályon kívül helyezte-e az új sajtótörvény a régit? — Jogirodalom: A Telekkönyv január—márciusi füzete. — Előadássorozat a szabadalmi jog köréből ... 181
Az igazságügyi költségvetési vita. — Mikor kell irásbeli értesitést adni a B. P. 506. §-a alapján a kir. ügyészségnek. — Részelfogadás és ennek esetében visszkereset az új váltótörvény szerint. — A Pp. életbeléptetése. — A végrendeleti vároményos örökös érdeke. — Az új ügyviteli szabályzat. — Az Országos kereskedelmi kongresszus kérdései. — Jogirodalom: Az adó- és illetékügyi szemle áprilisi füzete; A Jogállam májusi füzete; A magyar vármegyei szervezet; Az Erdélyi Múzeum-Egyesület előadásai; Magyar földközösségek; Magyar váltójog. — Magyar jogi irók külföldön. — Egy büntetőügyi tárgyalás jegyzőkönyvéből. — Kaosz az 1914. évi XIII. t.-c. körül. — Az osztrák jogsegély egyezmény ... 192
Az ügyészség és az új szervezeti törvény. — Szaktanácskozás a Magyar Társadalomtudományi Egyesületben a polgári törvénykönyvről. — A bíráskodás üteme. — Új mozgalom az ügyvédjelöltek között. — Magyar jogi iró külföldön. — A saját részvények megszerzése és zálogbavétele czimű monográfia. — A rehabilitációról szóló törvény előadói tervezete. — Nagy Dezső emlékezete ... 205
A törvényelőkészités módszere. — A bírói nevelés. — Magyar jogi irók külföldön. — A kényszergyakorlaton levők segélyezése. — A budapesti kir. központi járásbiróság vezetőjének czime. — A magyar országgyűlés költségvetési joga és a delegációk. — A fogházőr fegyverszija. — Boszniai ügyvédek kinevezése. — A sajtótörvény anyag gyűjteménye. — A bűnvádi csődper ... 217
A törvény hatálya. — Hogyan nevezzük el a közvetett birtokost? — Az Országos Ügyvédi Gyám- és Nyugdíjintézet állami segélyezése. — Nyári Jenő előadása a hitelbiztositéki zálogjog reformjáról. — Négy új törvényjavaslat. — Nemzeti jogfejlődésünk diadala. — Gyorsaság nem boszorkányság. — Jogirodalom: Az egyoldalú ügylet; Van-e hiba a Kúria itéletében? — Választójogi Utmutató; A kereskedelmi társaságok jogi személyisége; A vasútak és csatornák központi telekkönyvezéséről szóló rendeletek; A Jogállam júniusi füzete 229
Binding és a parlamenti obstrukció. — Hibás iratminta. — Bírói függetlenség. — Telekkönyv és rehabilitáció. — Köztestület károkozó cselekménye. — A fiatalkorúak budapesti felügyelő hatósága 1913 évi tevékenységi kimutatása. — Lapszemle: Telekkönyv; Adó- és illetékügyi szemle ... 242
A Btk. általános részének helyébe lépő jogszabályok előadói tervezete. — A betétszerkesztésről. — A fiatalkorúak ügyeinek decentralizációja. — Titkos kodifikáció. — Az Erdélyi Pártfogó Egyesület V. évének működéséről szóló évkönyv. — Ügyvédi kör Szatmárnémetiben. — A kolozsvári IV. országos patronázs-kongresszus iratainak első füzete. — Jogirodalom: A váltótörvény; Az eszmei javak jogi oltalma; Magyar Jogászegyleti Értekezések. — Miniszteri rendelet a mozgófényképszinházakról ... 254
A Pp. életbeléptetésének elhalasztása és a bírák áthelyezése. — A központi járásbiróság. — A pártfogótisztviselők tanfolyama. — Az országos ügyvédi díjszabás tervezete. — Törvénytervezet a végrehajtási jog- és eljárásról. — Az ügyvédi immunitás a becsület védelméről szóló törvényjavaslatban. — Az ügyvédi fegyelmi judikatúrából ... 266
Új törvényjavaslatok. — A biztositéki jelzálogjog átruházhatósága és átvállalhatósága kérdéséhez. — A budapesti ügyvédi kamara fegyelmi judikatúrájából. — Járásbiróság hatáskörének kikötése váltóban. — A VII. országos elmeorvosi értekezlet. — Magyar jogi iró külföldön. — Az ügyvédjelöltekre vonatkozó novella és a felsőbiróságok előtti tárgyalás joga. — Irodalom. — Speciálista ügyvédek. — A törvénykezési illetékről szóló törvényjavaslat ... 276
A katonai bűnvádi perrendtartás életbelépése. — Az ügyvédjelöltekről szóló novellajavaslat. — Az alperesek országa. — Irodalom: Az örökség birtokbavétele az osztrák polgári törvénykönyv szerint; A becsület védelme a büntetőjogban; Igazságügyi zsebkönyvtár; A Tőzsdevilág június-júliusi száma; Az Adó- és Illetékügyi Szemle júniusi füzete. — Az eladó jogállása hitelképtelenné vált vevőjével szemben. — Végrehajtási jogsegély Magyarország és Ausztria között ... 289
A sarajevói tragédia büntetőjogi megitélése. — Postacsekkszámla mint illetékességi ok. — A zálogjog törlésének kérdéséhez. — Az új váltótörvény kiadásába becsúszott hibák kijavitása. — A kamarai adózás reformja. — A folytatólagos végrehajtás elrendelhetése. — «Hiteles személyek» szerepe az árúnak nyilvános árverésen való eladásánál. — A hatóságok büntetőjogi védelméről szóló törvényjavaslat. — Az első magyarországi közjóléti kongresszus tárgyai. — Ügyvédi díjak megállapitása. — A Békésmegyei pártfogó egyesület új szeretetháza ... 298
Strike és nyugdíjjárulék. — A Kúria III. jogegységi tanácsának döntése. — Az állami alkalmazott lakbérnyugdíjának folyósitása. — Egyházközségek által fenntartott tanintézetek szolgáinak bejelentési és biztositási kötelezettsége. — A zálogjogok törlésének kérdéséhez. — Az utóajánlatot tevő jogi helyzete. — A nő szolgálatba lépésének joga férje beleegyezése nélkül a Tervezet szerint ... 310
A törvényalkotás üteme. — A zálogjog törlésének kérdéséhez. — A polgári törvénykönyv német fordításban. — Az igazságügyi Javaslatok Tára. — Miniszteri rendelet a véderőtörvény végrehajtása tárgyában. — Magyar jogi iró külföldön. — Lényeges körülmény elhallgatása rokkantság esetére való hivatkozásnál ... 317
Népiesség. — Az 1881: LX. t.-c. 6. §-ához. — Gyors igazságszolgáltatás. — Az Országos Bűnügyi Nyilvántartó Hivatal működése. — Irodalom. — Magyar jogi iró külföldön. — A laikus fél kitanitása. — A bűnügyi zárlat és biztositási végrehajtás foganatositása Horvátországban ... 326
A háború és a jog. — A budapesti ügyvédi kamara és a hadbavonult ügyvédek. — Törvényjavaslat a nők hadegészségügyi szolgálatáról. — A semlegesség. — Egy visszautasitott fellebbezés ... 333
A háború és a jog. — A tévedés tanához. — Fejér vármegye az erkölcsvédelem szolgálatában. — Rendelet az élelmiszerek mesterséges megdrágitása ellen. — Marasztalási összeg visszafizetése ... 342
Háború és levéltitok. — A moratórium-rendelet értelmezéséhez. — Költségper kerete. — A háború és az ügyvédi kar. — A Telekkönyv czimű folyóirat július-augusztusi füzete ... 350
Az ügyvédi kar és a háború. — A moratórium és a biztositási díjak. — Helyreigazítás. — A «Das Recht» czimű folyóirat és a háború 359
Igazságszolgáltatás a háború alatt. — A Kúria ügyforgalma 1914. év első felében ... 367
A központi kir. járásbiróság működésének megkezdése. — Jótékonycélú alapok kezelése és ellenőrzése. — Birósági határozatok a moratórium-rendelet alapján külföldiek ügyeiben. — Az új egyetemek. — A Jogállam háborús füzete ... 374
A külföldi moratórium törvények és rendeletek és a döntvénytár. — A Pp. életbeléptetése és a háború. — Biróságaink tevékenysége a moratórium tartama alatt. — Sélley Barnabás kinevezése kúriai bírává. — A kereskedelmi és váltótörvényszék új vezetője. — Jegyzetek a moratórium-rendelethez. — Házbértartozás és a háború. — A moratórium-rendelet és a kamatok. — A IV. Országos Patronage Kongresszus elhalasztása ... 382
A Pp. életbeléptetése és a háború. — Az esküdtbiróságok és a háború. — Rendkívüli intézkedések a magánjogi követelések érvényesitése tekintetében. — Zálogjog előjegyzése lejárt váttó alapján a moratórium ideje alatt. — A moratóriumok fokozatos szűkitése. — A központi járásbirósághoz intézett beadványok pontos megjelölése. — A birósági végrehajtók helyzete a háború alatt. — Az Igazságügyi Közlöny mellékletei. — Valótlan vészhírek terjesztésének meggátlása. — A Kereskedelmi Jog szeptemberi száma. — A külföldi moratórium-szabályok közlése ... 393
A moratóriumnak a szellemi munka díjára való kiterjesztése. — A budapesti ügyvédi kamara felterjesztése a moratórium és iuristitium-rendelet megváltoztatása érdekében. — A moratórium-rendeletek hivatalos sorszámokkal ellátása. — A moratórium és az ügyvédek díjkövetelései. — Az Országos Ügyvédszövetség felterjesztése a moratórium-rendeletek kiegészitése és módositása tárgyában. — A végrehajtási törvény 192. §. *a)* pontja és a moratórium. — Az előjegyzett zálogjogok igazolása és a moratórium ... 402
Baumgarten Izidor halála. — A moratórium-rendeleteknek hivatalos sorszámokkal való ellátása. — Az ügyvéd katonai szolgálata mint perfelfüggesztési ok. — Az Országos Elmeorvosi Értekezlet elhalasztása. — A Magyar Jogászegylet Pp. pályázati határidejének elhalasztása. — A hatóság és a becsület védelméről szóló törvény életbelépése ... 410
A budapesti ügyvédi kamara segélyakciója. — Észrevétel a moratórium-rendelethez. (Csődvagyonfelosztás). — A malom lisztszállitási kötelezettsége. — A hadbavonult ügyvédek száma. — Az első és második moratóriumrendelet német nyelven. — Vitás kérdések a harmadik moratórium-rendelethez. — A végrehajtási törvények olcsóbb árusitása ... 422
A mi halottaink. — A tíz százalékos rész-

Lap

követelés előzetes végrehajthatósága. — A tőzsdebiróság elvi jelentőségű határozata a lisztszállítások tárgyában. — A harmadik moratórium-rendelet magyarázata. — A Telekkönyv című folyóirat szeptember—októberi füzete. — Az osztrák moratórium-rendelet 7. §-a ... 430
Moratórium panaszok. — Háború és büntetőjog. — Moratórium és kamatelévülés. — Hatáskör a gyorsított bűnvádi eljárásban. — Moratórium és büntetőtörvények ... 443
A mi halottaink. — Jogvédő irodák vagyontalanok részére. — Hol az igazság? — A büntető törvénykönyv reviziója. — Magyar jogi irók külföldön. — Moratórium és az árúváltók. — A 25 és 10%-os részteljesítések. — A moratórium alá eső követelések biztosítása. — A Kereskedelmi Jog októberi száma. — A Jogállam november-decemberi száma. — Csongrádi Schopf Endre: Részletes tárgymutató a Pp-ből és az életbeléptetési törvényből. — Dr. Frigyes Béla: Észrevételek a polgári törvénykönyv kötelmi jogi részéhez. — A birói és ügyvédi továbbképző tanfolyam elhalasztása ... 451
A végrehajtási jogsegély Ausztriával. — A gyorsított bűnvádi eljárás és a Kúria. — A hadbavonult ügyvédek száma. — A Kúria jogegységi döntései. — Moratórium-tanulmányok ... 460
A mi halottaink. — A Magyar Jogászegylet és a háború. — Az Országos Ügyvédi Gyám- és Nyugdíjintézet állami segélyezése. — Vályi Sándor kinevezése. — Belga részvénytársaság részesül-e a háború alatt jogi oltalomban? — Vaikó Pál sajtójoga. — Adalék a negyedik moratóriumi rendelethez 467
Háború és sajtószabadság. — Ügyvédek, mint községi jegyzők. — A háború befolyása a szerződések teljesítésére. — Bojkott mint a zsarolás elkövetési cselekedete. — Bírókküldési kérelem. — A hatósági közeg fogalmához. — A nem állami postánál alkalmazottak az 1907 : XIX. t.-c. 10. §-ának rendelkezései alá vonhatók-e? — Közalapítvány, mint hitbizományi teher. — Az igazságügyi orvosi tanács munkálatai. — Bozóky Géza: A korlátolt felelősségű társaság. — A Kereskedelmi Jog novemberi száma. — Az adózás és a háború ... 474
A mi halottaink. — A háború és a mentelmi jog. — Gaár Vilmos kinevezése kúriai bíróvá. — Végrehajtási jogsegély Ausztriával. — A háború befolyása a szerződések teljesítésére. — Adalék a harmadik moratóriumi eljárási rendelethez. — Járásbirósági útmutató ... 482
Hozomány megítélése balesetből folyó kártérítés címén. — A háború befolyása a szerződések teljesítésére. — A negyedik moratóriumi rendelet mint a Jogtudományi Közlöny rendkívüli melléklete. — A Kuria polgári jogegységi tanácsának 5. számú döntvénye. — A Magyar Jogászegylet közgyűlése. — A Jogállam januári füzete ... 491
A mi halottaink. — A polgári törvénykönyv javaslatának tárgyalása a képviselőház külön bizottságában. — A Magyar Jogászegylet közgyűlése. — A harctéren sebesült testében levő golyó tulajdonjoga. — A mentelmi jog. — A Kúria jogegységi tanácsának 2. számú büntető döntvénye. — Igazságügyminiszteri rendeletek: A kereskedelmi és váltóügyekben követendő nem peres eljárás szabályozása tárgyában; a kereskedelmi bíróságok hatáskörébe utalt vétségek esetében követendő eljárás tárgyában; a szerzői jogról szóló törvény értelmében bíróság elé tartozó ügyekben követendő eljárás tárgyában; a végrehajtási eljárással kapcsolatos ügyviteli szabályok tárgyában. — A Jogászegylet teljes-ülése ... 503
Karácsonyi levél az északi harctérre. — A Magyar Jogászegylet teljes ülése. — «A polgári perrendtartás alapelvei» című könyv megjelenése. — A budapesti ügyvédi kör és a Pp. — Váltó és árúváltó. — A Kúria jogegységi határozata a kárdíj ügyében. — A Pp. életbeléptetése és a tanácsvezetők 522
A mi halottaink. — A Jogtudományi Közlöny Pp. száma. — A Pp. és az ügyvédjelöltek képviseleti jogköre. — A statisztika kedvéért. — A Jogtudományi Közlöny döntvénytárai. — A Jogállam háborús füzetének új kiadása. — Sajtóhiba kijavítás ... 531

II. Külföldi szemle.

Ausztria.

Magyar jogi írók külföldön. — Az ügyvédi fegyelmi vétség fogalmához ... 64
A fájdalmi díjak átruházhatósága. — Az automobiltulajdonos felelőssége ... 75
Az osztrák büntetőjog reformja. — Az államhivatalnokok szolgálati pragmatikájáról szóló törvény ... 86
Repülő birák. — Adalék az esküdt lélektanához ... 111
Az osztrák birói gyakorlatból ... 135
Letartóztatott egyének kihallgatása polgári perekben ... 183
Előadás az osztrák-magyar jogsegély-egyezményről ... 220
Kinemátográfjog ... 243
A könyvkövetelések leszámítolásának szabályozása ... 255
Az osztrák perrendtartási novella. — A szerződési akarat ... 278
Az ügyvédi immunitásról. — Felterjesztés a csődtömeggondnokok díjazása tárgyában ... 291
Az ügyvédség gyakorlatától felfüggesztett ügyvéd fegyelmi vétsége. — Az ügyvédi fegyelmi judikatúrából ... 312
Lammasch és Gleispach ... 335
Az elfogultsági kifogás perorvoslati beadványban ... 343
Kártérítési kötelezettség automobil-baleseteknél. — Az ausztriai moratórium bírálata ... 351
Ügyvéd felelőssége irodai alkalmazottjainak ténykedéseért ... 411
Jegyzet az új osztrák moratórium-rendelethez 423
Az osztrák polgári törvénykönyv novellajavaslata egy részének életbeléptetése. — Randa Rudolf halála. — A szept. 27-iki osztrák moratóriumi rendelet módosítása. — Az alsóausztriai ügyvédi kamara intézkedései a háború tartamára ... 431
Az «Oesterreichische Zeitschrift für Strafrecht» és a háborúval kapcsolatos anyagi és alaki büntetőjogi intézkedések ... 444
Az ausztriai polgári törvénykönyv novellája. — Császári rendelet a szabadságvesztésbüntetések végrehajtásának felfüggesztéséről ... 452
Randa nevének kiigazítása ... 460
Francia állampolgárokból álló korlátolt felelősségű társaság perképessége a háború alatt ... 484
Bizottság a nemzetközi jogon ejtett sérelmek megállapítása végett ... 492
Pfaff Lipót halála ... 504

Németország.

Szenzációs bűnügyek főszereplői. — A jog szociológiája ... 12
A német birák statisztikája. — A napi séta megvonása mint fegyelmi büntetés. — A nemzetközi büntetőjogi egyesület jubiláris kötete. — A peres eljárás gyorsítása. — A bajor fényképészeti és kísérleti tanintézet törvényszéki fényképészeti szakosztályának jelentése működéséről ... 20
A csődönkívüli kényszeregyezség törvényes szabályozása ... 28
Új törvény a kémkedésről. — Az államügyész mint műkritikus. — Deutsche Strafrechtszeitung ... 39
A «Zabern» ügy. — Börtönbüntetés és biztonsági intézkedés. — Uj jogbölcseleti folyóirat. — A porosz börtönök statisztikája. — Kinematográfjog és az iparhatóságok illetékessége ... 47
Liszt tankönyvének 20. kiadása. — A német Btk. javaslatának módosítása. — A hagyaték pulverizációja. — Az ügyvédek statisztikája. — A házassági elválások statisztikája. — Címházasságok. — Hány félévet hallgatnak a német joghallgatók? — A családi hitbizományok és alapítványok szabályozásáról szóló törvényjavaslat ... 55
A «Recht und Wirtschaft» című egyesület 75
Pornografia eventualis. — Wach a numerus clausus ellen. — Wagner Richárd zenedrámáinak jogi tartalma. — A «közbotrány», mint tényálladéki elem fogalmához. — Jogtanítás a műegyetemen. — A fiatalkorúak bíróságáról szóló német törvényjavaslat bírálata 87
A német gyakorlatból. — Tröszt, mint politikai bűncselekmény. — Irógépek alkalmazása szóbeli tárgyalásokon. — Az örökös visszatartási joga. — A vasút felelőssége a szállítmány meg nem felelő kezelése miatt. — Védői reklám. — A «közveszélyesség» veszélyei. — Az ügyvédek ellen 99
Confiscománia. — A XXXI. német jogászgyűlés ... 111
A tisztességtelen verseny fogalmához. — Az ingatlan elaprózását megakadályozó törvényjavaslat Poroszországban. — A harmadik jenai állam- és jogtudományi továbbképző tanfolyam programmja ... 124
Kriminalitás és alkoholizmus ... 136
A német judikatúrából. — Alapítvány a német büntetőjog és eljárás történetének megírására. — A német ügyvédek statisztikája. — Az 1915. évi porosz igazságügyi tárca költségvetése. — A női bűntettesek száma. — Fiatalkorúak bíróságai Németországban. — A német birák és ügyvédek közti surlódások ... 146
A «csendes társ» jogi helyzete. — A jó erkölcsökbe ütköző ügylet fogalmához. — Hatóságok kötelessége a forgalom biztonsága iránt. — Binding bírálata a fiatalkorúak büntető eljárásáról szóló német törvényjavaslatról. — Az öröklési jog korszerű átalakítása ... 159
Kimutatás a gyilkosság és szándékos emberölés áldozatairól. — Kongresszusok. — Brunner Henrik jubileuma. — A polgári perrendtartás átalakítása ... 171
A bűnvádi eljárás reformálása. — Foglyok kényszertáplálása ... 183
Porosz börtönügyi statisztika. — A német joggyakorlatból. — A katonai büntetőtörvénykönyv újabb novellája. — Panaszok a törvényhozás menetének túlságos gyorsasága ellen ... 195
Világkörüli utazás terve. — A végrehajtók új szervezeti szabályzata Poroszországban. — A 32. német jogászgyűlés véleményeinek első kötete. — A jogi oktatás reformja. — A perorvoslati rendszer bonyolultsága ... 207
A német bíróságok gyakorlatából. — A Nemzetközi Büntetőjogi Egyesület munkaprogrammja ... 220
Statisztika a porosz kényszernevelési törvény végrehajtásával elért eredményekről. — Az ügyvédkényszer perjogi és gazdasági jelentősége ... 231
A versenytilalomról szóló törvény. — A mozgófényképszinházak cenzurája Württembergben. — Egyesületek az ügyvédi kar túltömöttsége ellen. — A porosz egyetemi oktatás eredményéről. — A kémkedésről szóló törvényjavaslat. — Deutsche Strafrecht-Zeitung ... 255
Az «Internationale Vereinigung für Rechts und Wirtschaftsphilosophie» által rendezett kongresszus ... 267
Szinházjegy átruházása. — Strohal Emil halála 279
A német börtöntisztviselők egyesületének ötvenéves jubileuma. — Porosz statisztika az öngyilkosok számáról. — Statisztika a nemi bűncselekmények tetteseinek elmebeli állapotáról ... 291
Közvád és magánvád összeütközése. — A parlamenti rezisztencia büntetőjogi minősítése 300
A katonaság fegyverhasználati joga. — A bűncselekmények számának emelkedése ... 312
Az elmebetegek jogi védelmére alakult szövetség kongresszusa. — A férj hűtlensége, mint fegyelmi vétség. — Törvényjavaslat a lóversenyfogadások szabályozása tárgyában. — A jogosulatlan személy által benyujtott perorvoslat joghatálya ... 319
Orvosi titoktartás és felderítő eskü. — Nemzetközi egyezmény a tengeri útasok életbiztonságának védelmére. — Német igazságügyi javaslatok. — Fiatalkorú bűntettesek és a birósági eljárás ... 327
A német hadügyminiszter a párviadalról. — A háztulajdonos felelősségének kérdéséhez. — A birósági végrehajtókról szóló rendelet reviziója Poroszországban ... 335
A versenytilalom értelmezéséhez. — A jogi vizsgálatokról intézkedő kormányrendelet megváltoztatása ... 344
A tulajdonjog fentartásával kapcsolatos visszaélések megtorlása ... 351
Schiller műveinek ismertetése kriminál-pszichológiai szémpontból. — Fiatalkorúak kriminalitása Németországban ... 368
A németországi kivételes intézkedések a csődök elkerülése érdekében. — A perviseléssel kapcsolatos illetékek behajtása. — Liszt a sarajevói tragédia bűntetőjogi következményeiről ... 375
A Deutsche Juristen Zeitung háborús száma. — Németország hadviselésének indító okai ... 384
A fiatalkorú munkások alkalmazására vonatkozó tilalom felfüggesztése. — A nemzetközi jog tételeinek megsértése és a német békeegyesület. — Büntetőjogi fogalmak értelmezése a magánjogban. — A jogi vizsgák és a háború. — A kereskedelmi üzletek felügyelet alá helyezése. — Pertörlés a hadbavonultak javára. — A Deutsche Juristentag elhalasztása ... 395
A külföldi moratóriumok. — «John Bull» név, mint védjegy. — Valótlan és riasztó hírek terjesztésének büntetése a külföldi büntetőtörvénykönyvek és tervezetek szerint 404
Liszt tanulmánya Angliának a nemzetközi jog szabályaival szemben tanúsított magatartásáról. — A háború és a prostitúció. — Dr. Kriegsmann halála. — Porosz rendelet a nemzetközi jogi sérelmek megállapítá-

Lap

sában való közreműködésre. — Tőszok kijelölése és a nemzetközi jog ... 411
A német jogászok és a háború. — Külföldi vállalatok felügyelete. — A német Btk. javaslat munkálatai ... 424
Rendelet arról, hogy ingó dolgok bizonyos értéken alul el nem adhatók ... 431
A levél- és távirdatitok védelmének, valamint a sajtószabadságnak korlátozása. — Revanche Japánnak. — A tisztességtelen versenyről szóló birodalmi törvény ... 432
A hadbavonultak jogainak védelméről rendelkező törvény alkalmazása ... 444
Magyar jogi iró külföldön. — A német tilalom Anglia ellen. — Felmondás nélküli kilépés a szolgálatból ... 468
Német ügyvédek átlagos jövedelmének statisztikája. — A moratórium történetéből. — Porosz jogászok részvétele az 1871 évi s a mai háborúban ... 476
Oka-e a peres eljárás felfüggesztésének, hogy a peres felek egyike valamelyik szövetséges állam alattvalója. — A berlini ügyvédi kör intézkedései a háborús helyzet folytán. — Német felsőbiróságok judikatúrájából. — A háborúban elesett jogászok száma. — «Törvény és rendeleti lap Belgium megszállott részei számára» ... 484
A kiszabott szabadságvesztésbüntetések elengedése. — A «fekete lista». — A háborúnak a magánjogi szerződésekre való befolyása ... 492
A büntetőtörvényt életbeléptető törvény tervezete. — Magyar iró külföldön ... 524
A perlekedés megelőzése. — A névhez való jog 532

Franciaország.

Törvényjavaslat az esküdtszéki eljárás reformjáról ... 40
Fojtóbombák a bűntettesek megfékezésére ... 48
Hatvan év az ügyvédi karban. — A bűntett társadalmi fogalma. — Új gyermekbirósági folyóirat ... 87
A közjegyzők és az uzsoraügyletek ... 99
Ügyvédi fegyelmi joggyakorlat ... 148
Házassági életközösség visszaállítása pénzbírság terhével ... 159
A francia joggyakorlatból. — Munkások részesítése a vállalat tulajdonában visszavásárolható részvények révén ... 183
A francia részvényjog köréből ... 207
Kártérítési kötelezettség, ha a háztulajdonos az üzlethelyiséget konkurrensnek adja ki. — A francia birák helyzete ... 231
Mintavédelem ... 243

Lap

A hágai családjogi nemzetközi egyezmény és Franciaország ... 255
Kártérítés a rosszhiszeműleg indított perért 279
Tanítók és az egyház; a szabad kritika határai; kártérítés erkölcsi kárért. — Francia törvény a kauciószédelgések megelőzésére 291
Helyreigazítás a «Tanítók és az egyház» című különféléhez ... 312
A jó erkölcsökbe ütköző ügylet fogalmához. A becsületsértés fogalmához ... 319
Az elmebetegekre vonatkozó törvényjavaslat 335
Hitvestársi kötelesség súlyos megsértése. — Francia törvény a választási plakátokról. — Munkabér-szerződés ... 351

Angolország.

Az International Law Association konferenciája ... 100
A birói működés korhatára. — A sterilizáció értéke ... 111
Az angol magánjog kodifikációja ... 124
Az angol esküdtbirósági eljárási kódex tervezete ... 135
Az új angol léghajózási törvény ... 220
Az angol polgári biróságok ügyforgalmának legújabb eredményei ... 231
Büntett vagy öngyilkosság? — A kriminalitás csökkenése Angolországban ... 268
Az angol büntető igazságszolgáltatási törvényjavaslat ... 327
Egy orvosi tévedés ára. — Az angol kormány rendelete és a háború hatása a közgazdasági életre ... 395
Az angol kormány az ellenséggel való kereskedésről ... 441
Anglia kivételes intézkedései ... 475

Schweiz.

A tisztességtelen verseny fogalmához ... 20
Meili Frigyes halála ... 40
A pápai őrség fegyelmi szabályzata ... 55
Nemzetközi jogi egyesület ... 172
A fiatalkorúak birósága Genf kantonban ... 244
A schweizi büntetőtörvényjavaslat szakbizottsági tárgyalása ... 255
A magzatelhajtás bűncselekményének büntetése ... 300
Moratórium váltókövetelések tárgyában ... 376

Olaszország.

Nemzetközi bűnügyi rendőrségi kongresszus 40
Az egyesbirák ... 207
A milanói ügyvédek sztrájkja ... 231

Lap

Új bűnvádi perrendtartás ... 279
Az esküdtek határozathozatalának formája az új olasz bűnvádi eljárásban ... 524

Németalföld.

Új munkásvédelmi törvény ... 64
Új részvénytársasági jog ... 207
Feltételes moratórium Hollandiában ... 395
A németalföldi új bűnvádi perrendtartás törvényjavaslata ... 424

Oroszország.

Új törvény a kémkedésről ... 39
Új birói szervezeti rendtartás ... 184
A fegyelmi vétség fogalmához ... 232

Amerikai Egyesült Államok.

Új törvény a leánykereskedés ellen ... 20
A kriminológia klinikai egyesülete ... 76
Nemzetközi kereskedelmi választott biróságok 279

Rendkívüli mellékletek:

A váltótörvények. Az idegen és saját váltóra vonatkozó jog egységesítése tárgyában az 1912. évi július 23. napján Hágában kelt nemzetközi egyezmény és a hozzátartozó egységes szabályzat becikkelyezéséről szóló törvények.

A külföldi moratóriumszabályok: Osztrák moratóriumra vonatkozó rendeletek. — A német moratóriumra vonatkozó rendeletek.

Háborús rendeletek: Miniszteri rendelet ellenséges államok polgárai és lakosai javára fennálló tartozásokra vonatkozó kivételes intézkedésekről és egyes vállalatok felügyelet alá helyezéséről. — Miniszteri rendelet a moratórium következtében a polgári peres és nem peres eljárásban szükséges szabályok megállapítása tárgyában. — Kereskedelemügyi miniszteri rendelet a védjegyek oltalmáról szóló törvényekben megállapított határidők meghosszabbítása tárgyában.

Külföldi moratóriumszabályok: Az olasz moratóriumra vonatkozó rendeletek. — A francia moratóriumra vonatkozó rendeletek. — Az angol moratóriumra vonatkozó rendeletek.

Háborús rendeletek: A negyedik moratóriumi rendelet. — Igazságügyminiszteri rendelet pénzkövetelések kivételes biztosítása tárgyában.

Háborús rendeletek: Minisztériumi rendelet a háború következtében a polgári peres és nem peres eljárásban szükséges rendkívüli intézkedések megállapításáról. — Harmadik moratóriumi eljárási rendelet.

Nevek szerinti mutató a Jogtudományi Közlöny 1914. évfolyamához.

A számok az évfolyam azon lapját jelentik, melyen az illető szerzô cikke található.

Ács Bódog, budapesti ügyvéd. 296.
Admeto Géza, módosi ügyvéd. 302.
Alföldi Dávid, egri ügyvéd. 294.
Alföldy Dezső, győri kir. törvényszéki biró. 293.
Auer György, budapesti kir. itélőtáblai tanácsjegyző. 11, 135, 287, 308. 329, 400, 404.
Babocsai Gyula. 403.
Bajzáth János, kalocsai kir. törvényszéki elnök. 161.
Balás P. Elemér, nagykikindai kir. alügyész. 213.
Balog István.
Balpataki József, eperjesi kir. törvényszéki biró 70.
Barabási István. 254.
Bárdos Benő, miskolci kir. törvényszéki biró. 347.
Baruch Ernő, kaposvári kir. törvényszéki biró. 193, 422, 464, 483.
Beck Salamon, budapesti ügyvéd. 27, 75, 109, 170, 182, 217, 220, 225, 241, 286, 290, 375, 401, 430, 452, 460, 461, 523.
Berinkey Dénes, igazságügym. oszt. tan. 355, 363, 369, 387, 413.
Bogsch Árpád, kir. törvényszéki albiró.
Boros Ervin, rózsahegyi kir. törvényszéki jegyző. 156.
Borsódi Miklós, budapesti kir. járásbiró. 315, 449.
Böhm Ignácz. 229.
Buchwald Lázár, szabadkai ügyvéd. 295.
Buza László, jogakadémiai tanár. 204, 453.
Cobor Péter. 181.
Cukor Gábor, budapesti ügyvéd. 459.
Csuhay Sándor, gyöngyösi rendőrkapitány. 316.
Darvai Dénes, budapesti ügyvéd. 190, 420, 441.
Dávid István, debreczeni kir. törvényszéki biró. 198.
Degré Miklós, a budapesti kir. közp. járásbiróság vezetője. 5, 24.
Doleschall Alfréd, budapesti egyetemi tanár. 234.
Domboráry Géza ifj., budapesti ügyvéd. 238.
Donáth Géza, érsekujvári ügyvéd 253.
Doroghi Ervin, budapesti ügyvéd. 499.
Edvi Illés Károly, budapesti ügyvéd. 469, 479, 497, 528.
Eger József, eperjesi ügyvéd. 406.
Egri Bónis Pál, budapesti ügyvéd. 348.
Egyed István, budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszéki albiró. 35, 95.
Elek István, budapesti ügyvéd. 311, 419.
Ernuszt Lajos, budapesti ügyvéd. 501.
Fenyő Béla, kolozsvári ügyvéd. 502.
Fövényessy Lajos, budapesti kir. itélőtáblai biró. 78.
Fodor Ármin, kir. kúriai biró. 13, 42, 245. 353, 445.
Földes Mór, kisvárdai ügyvéd. 471.
Frankl Pál, budapesti ügyvéd 437.
Friedmann Ottó, győri ügyvéd. 289.
Frigyes Béla, budapesti ügyvéd. 260.
Fürst Mátyás, budapesti ügyvéd, 7, 61, 130, 215, 326, 343, 351, 372, 427, 473.
Gabrovitz József, kir. törvényszéki jegyző 131.
Gál József. 206.
Gallia Béla, budapesti kir. itélőtáblai biró. 361, 425. 434, 485, 495.
Gárdos Félix, budapesti ügyvéd. 334.
Gergely Bertalan. 290.
Gerőcz Kálmán. 27.
Geszti Andor, kir. főügyész-helyettes. 49.
Giskán Jakab, budapesti ügyvéd. 175.
Gleispach W. gróf, prágai egyetemi tanár. 516.
Gold Simon, budapesti ügyvéd. 397, 414, 470.
Goldschmied Mór, budapesti ügyvéd.
Gombos Ede, pécsi ügyvéd. 472.
Görög Frigyes. 531.
Gráber Károly, budapesti ügyvéd. 465.
Gusztáv Béla, szabadalmi ügyvivő 59.
Gündisch Guidó, erzsébetvárosi ügyvéd. 139, 389. 416.
Győrffy László, százados hadbiró. 222, 273.
György Ernő, nagyváradi ügyvéd. 401.
Gyuk László. 468.
Gyulai Mór, budapesti ügyvéd. 349.
Hajdu György, kecskeméti kir. törv. biró. 156.
Halász László. 318.
Hamar Gyula. 318.
Hantos Elemér, orsz. képviselő. 529.
Harmath Jenő, kir. járásbiró. 127.
Harrer Ferencz. egyetemi m. tanár. 71.
Heller Erik, budapesti kir. büntetőtörvényszéki albiró. 8.
Herczeg Lajos, budapesti ügyvéd. 325.
Heumann Ödön. 394.
Hexner Gyula, liptószentmiklósi ügyvéd, 180, 321.
Horváth Ákos, budapesti kir. ügyész. 211.
Horváth Jenő, szombathelyi ügyvéd 142.
Horváth Jenő, szegedi kir. ügyész. 437.
Illés József, egyetemi magántanár. 125.
Jászi Viktor, egyetemi tanár. 247.
Juhász Andor, budapesti kir. törvényszéki elnök. 101. 115.
Kallós Henrik, győri ügyvéd. 168.
Kalmár Simon. 188.
Kalmár Vilmos, szekszárdi kir. járásbiró. 350, 398, 451, 464.
Kálniczky Géza, kassai kir. itélőtáblai biró. 92.
Kármán Elemér, erzsébetfalvai kir. járásbiró. 225.
Kászonyi Gyula, kassai kir. törvényszéki joggyakornok. 265.
Katona Mór, budapesti egyetemi tanár. 51.
Katz Béla. 182.
Katz Lipót, nagyváradi ügyvédhelyettes. 144.
Kégl János, monori ügyvéd. 223, 281.
Kelényi Jenő, budapesti kir. törvényszéki jegyző. 144.
Kemény István, dési kir. törvényszéki biró. 69.
Kmety Károly, budapesti egyetemi tanár. 89.
Kóczián Gyula, egri kir. ügyész. 282.
Kohner Arthur, budapesti ügyvéd. 303.
Kormos Géza, miskolczi ügyvéd. 82.
Kőnig Vilmos, budapesti ügyvéd. 21, 152, 162, 178, 337, 477.
Körtvélyessy Dezső, eperjesi kir. törvényszéki biró. 155.
Kovács Károly, szekszárdi kir. törvényszéki biró. 314.
Kovács Marczel, budapesti kir. itélőtáblai biró. 448, 455.
Krausz Samu. 277.
Kuncz Ödön, egyetemi m. tanár. 23.
Kuthi Sándor, debreczeni ügyvéd. 297, 444, 451.
Lánczi Jenő, budapesti ügyvéd. 31.
László Márton, budapesti ügyvéd 227.
Lehoczky Sándor, miskolczi kir. törvényszéki elnök. 30.
Lengyel Aurél, kir. járásbiró. 106, 250, 417.
Lévy Béla, budapesti ügyvéd.
Liebmann Ernő, budapesti ügyvéd. 140, 305.
Franz v. Liszt berlini egyetemi tanár. 113.
Lőw Loránt, budapesti ügyvéd. 235, 248, 262.
Lőw Tibor, budapesti kir. törvényszéki biró 37, 81, 155, 274.
Lukács Ignácz, kisvárdai ügyvéd. 322, 490.
Mandel Zoltán, budapesti ügyvéd, 108, 270, 329, 338, 383, 391, 505.
Mariska István, kir. kúriai tanácsjegyző. 177.
Markó Imre, kecskeméti ügyvéd. 419, 443.
Marschalkó János, kir. itélőtáblai biró.
Marton Sándor, budapesti ügyvéd. 58.
Mendelényi László, kir. kúriai elnöki titkár. 104, 405.
Meszlény Artúr, kir. törvényszéki biró. 137.
Micheller István, budapesti ügyvéd. 99, 146.
Mikovich Lajos, kir. itélőtáblai biró. 80.
Misner István, budapesti ügyvéd. 428.
Molnár Kálmán, egri jogtanár. 65.
Müller Ferencz, szekszárdi ügyvéd. 285.
Nagy Ferencz, budapesti egyetemi tanár. 41, 493.
Nádas József, miavai ügyvéd. 214.
Nyári Jenő, budapesti ügyvéd. 53, 313, 399, 482.
Nemere Béla, budapesti ügyvéd. 339.
Nitsche Győző, budapesti kir. itélőtáblai biró. 33, 57, 186.
Oppler Emil, budapesti ügyvéd. 487.
Novák István, kolozsvári ügyvéd 323.
Pap József, budapesti ügyvéd. 478.
Papp Viktor, miniszteri segédtitkár. 68.
Pécsi Mihály, budapesti ügyvéd. 202.
Pongrácz Jenő, budapesti ügyvéd. 429.
Popper Manó, mohácsi ügyvéd. 216.
Popper Tódor, budapesti ügyvéd. 301, 378, 481.
Proszwimmer Béla, budapesti ügyvéd.
Rapoch Géza, győri ügyvéd. 272.
Rapoch Jenő, budapesti kir. járásbiró. 332.
Ráth-Végh István, pestvidéki kir. törvényszéki biró. 18.
Rédei József, budapesti ügyvéd. 33.
Reiner Ede, budapesti ügyvéd. 96, 188. 527.
Reitzer Béla budapesti ügyvéd. 179.
Róna Bertalan. 342.
Rosenberg Miksa. 27.
Sági János, kir. telekkönyvvezető. 73.
Sándorfi Kamill, budapesti kir. járásbiró. 94.
Saskeőy József, 218.
Schiller Bódog, egyetemi magántanár. 16.
Schmidl Imre, 423.
Schuster Rudolf, a szabadalmi biróság elnöke. 90, 514.
Schwartz Izidor, bosznia-herczegovinai kormányzósági segédtitkár. 271.
Sebess Dénes, kir. itélőtáblai tanácselnök. 29, 149.
Sebestyén Samu, budapesti ügyvéd. 389, 414, 458.
Sebők Dezső. 278.
Sichermann Bernát, budapesti ügyvéd. 118, 386.
Sichermann Frigyes, budapesti ügyvéd. 143.
Siegler Andor, m. á. v. fogalmazó. 105.
Somló Sándor. 288.
Sömjén Géza, budapesti ügyvéd. 379.
Staud Lajos, kir. kúriai biró. 22.
Stipl Károly, kir. koronaügyész-helyettes. 14.
Szabó József. 193.
Szapár József. 159.
Szászy Béla, igazságügyminiszteri tanácsos. 3, 518.
Szilágyi Arthur Károly, budapesti ügyvéd. 365, 371, 417.
Szladits Károly, igazságügyminiszteri tanácsos. 4, 91, 385, 520.
Szokola Leó, székesfővárosi fogalmazó. 331, 440.
Szondy Károly. 159.
Szűts Miklós, kir. kúriai biró. 1, 508.
Tarnai János, kir. kúriai tanácselnök. 509.
Tatics Péter, budapesti kir. járásbiró. 119.
Teller Miksa, budapesti ügyvéd. 10, 26, 38, 77, 97, 123, 129, 145, 164, 193, 199, 278, 345, 456, 462, 487.
Tihanyi Lajos ügyvéd. 165, 219.
Timon Ákos, budapesti egyetemi tanár. 185.
Tóth György, kolozsvári kir. törvényszéki biró. 44.
Tribus Béla. 134.
Trócsányi József, sárospataki jogakadémiai tanár. 259.
Ujlaki József, budapesti ügyvéd. 298.
Urbach Lajos, budapesti ügyvéd. 399.
Vaikó Pál, kir. kúriai biró. 518.
Valkányi Lajos, kalocsai ügyvéd. 60.
Vargha Ferencz, kir. kúriai tanácselnök. 512, 525.
Vámbéry Rusztem, egy. magántanár. 44, 324, 505.
Vámossy László, budapesti ügyvéd. 200.
Veress Béla, nagykikindai kir. tvszéki biró. 70.
Vészi Mátyás. 277.
Vincenti Gusztáv, budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszéki jegyző. 203.
Virágh Gyula, budapesti ügyvéd. 34.
Vizi Ferencz, budapesti kir. büntetőtörvényszéki jegyző. 191.
Waldapfel Ottó, budapesti ügyvéd. 194, 298.
Waldner Fülöp. 311.
Weninger János, budapesti ügyvéd. 84, 429.
Wittchen Lajos, budapesti ügyvéd. 66.
Wittmann Mór, budapesti ügyvéd. 386.
Wlassics Gyula, a m. kir. közigazgatási biróság elnöke. 257, 506.
Zachár Gyula, kir. törvényszéki biró. 36.
Zerkowitz Zsigmond, budapesti ügyvéd, 93.
Zilahi László, kir. törvényszéki jegyző. 10.
Zsoldos Benő, szegedi kir. itélőtáblai tanácsjegyző. 9, 83, 111, 231, 268, 286, 299, 310, 475.

Negyvenkilencedik évfolyam. 1. szám. Budapest, 1914 január 2.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: IV., Egyetem-u. 2
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

Tartalom. *Dr. Szüts Miklós* kúriai bíró: Természetesség a jogszolgáltatásban. — *Dr. Szászy Béla* igazságügyminiszteri tanácsos: Az egységes bírói és ügyvédi vizsga. — *Dr. Szladits Károly* egyetemi m.-tanár, az igazságügyminiszteriumban alkalmazott kir. itélőtáblai bíró: A törvényes öröklés joga. — *Dr. Degré Miklós* győri kir. törvényszéki elnök: A visszaesés mint büntetést felemelő körülmény a tervezetekben. — *Dr. Fürst Mátyás* budapesti ügyvéd: Jogi különösségek. — *Dr. Heller Erik* budapesti kir. aljárásbíró: A fiatalkorúak bíróságáról szóló törvény életbeléptetéséhez. — *Zsoldos Benő* szegedi kir. itélőtáblai tanácsjegyző-járásbíró: Az ügyvéd-képzés reformja Angliában. — Jogirodalom. I. *Dr. Zilahi László* kir. törvényszéki jegyző: Az uzsora. Büntetőjogi tanulmány. Az uzsora elmélete, története, dogmatikája és politikája. Irta Módly László, a büntetőjog és jogbölcselet ny. rk. tanára az egri jogakadémián. — II. *Dr. T. M.* Követelések behajtása Horvátországban. (Die Eintreibung von Aussenstände in Kroaten. Irta dr. Schick L. zágrábi ügyvéd. — Szemle.

Melléklet: Büntetőjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny«-ből.

Tartalommutató a Büntetőjogi Döntvénytár 1913. évfolyamához.

Az Országos bírói és ügyészi egyesület hivatalos értesitője.

Természetesség a jogszolgáltatásban.

Régi igazság, de mindig új marad, hogy a jó bíró legalább annyira szükséges, mint a jó törvény. Nem az az avult szólásmód: «plus valet favor in judice quam leges in codice», hanem annak a fordítottja áll, «plus valet valor in judice quam leges in codice.» Többet ér a jó törvénynél is a jó bírói kar. S épen ez újabb jogfejlődésünk legszebb vívmánya.

Ezért nem puszta ismétlés, hanem új erőt adó impulzus, midőn dr. Magyary Géza egyetemi tanár, a Magyar Jogászegylet közgyűlésén igazságszolgáltatásunk vezéreszméiről tartott előadásában oly erősen hangsúlyozza, hogy annak leghatalmasabb tényezője a jó bíró és ezzel kapcsolatban az erős ügyvédi kar, a jó ügyvéd.

Nem lehet ezt a szolidarítást eléggé hangoztatni; az ügyvéd a per első bírája s oly szoros összeköttetés van a bíró és az ügyvéd működése közt, amely a közlekedőedények törvényére emlékeztet a hydrostatikából, mert a bírói és az ügyvédi tevékenység színvonala is, mint a közlekedőcsövekben levő folyadékoké, együtt hanyatlik és együtt emelkedik.

Különösen fontos ezeket szem előtt tartani oly időkben, midőn organikus nagy törvényalkotások életbeléptetése áll a küszöbön; mert tévedés volna azt hinni, hogy az ily törvényt a törvényhozó hatalomszava lépteti életbe az erre kitűzött határnapon, sőt ellenkezőleg, erre a bírói és ügyvédi kar együttes ereje és tevékenysége lehet csak képes. Minél fejlettebb, minél differenciáltabb az új törvény, annál inkább megkivánja az oly [illegible]ászok közreműködését, akik annak szellemét megérteni, a való életbe átültetni akarják és tudják.

Sajnos a jó bírákat és jó ügyvédeket nem lehet csak úgy tucatszámra megrendelni, ezért hasznosnak látszik oly általános magatartási elvekről gondolkodni, olyanokat keresni, melyek egyenlő viszonyok között, ha azokat meggyőződésükbe oltani, állandó irányelvükké tenni képesek, a nehéz föladat teljesítését a kisebb úgy mint a nagyobb erőknek egyaránt megkönnyíteni tudják.

A tapasztalás pedig azt mutatja, hogy minden hivatásban, sőt az egyes ember életében is vannak ily általános magatartási szabályok, amelyek, ha bennünk vérré válnak, szinte a szuggesztió erejével hatnak arra, hogy hivatásunk teljesítésében a célhoz vezető utat könnyebben megtaláljuk.

Csekélységnek látszik, mégis oly szép és igaz volt Bismarcknak az a szava, mikor Jules Favre-t, békealkudozásuk alkalmával szivarral megkínálta, mondván, ha szivarozunk, jobban megőrizhetjük higgadtságunkat és békeszeretetünket; vagy Moltke tanácsa, amelyet öccsének adott: sohase tanulj fekve, mert akkor az nehezebben megy a fejedbe. Valóságos reveláció erejével hatott rám, mikor a katonai szolgálati szabályzatban olvastam azt az elvet, hogy háborúban, két kínálkozó elhatározás közül célszerűbb a merészebbet választani; bármely más hivatás betöltésénél talán veszedelmes vagy káros lehetne ez az elv, de a maga helyén nagyszerű.

Ideges vagy epés természetű emberek többször tapasztalhatták, mily üdvös, ha reggelenként elhatározzák és többször ismétlik magukban: jól vigyázz, hogy megőrizd higgadtságodat. Ez a kis memento — megmentheti őket.

Ily átalános jótékony hatású elvnek tartom én a bírói és a jogászi hivatás betöltésénél azt, amit röviden úgy fejeznék ki: természetességre törekedni a jogszolgáltatásban; átitatni magunkat azzal a meggyőződéssel, hogy mindig a természetes megoldást keressük, levetve minden pózt, feiretéve az egyéni hiúságot, a feltűnési viszketeget, a csalhatatlanságunkba vetett vagy másokban föntartani kívánt hitet, a gyors felfogást bizonyítani akaró hirtelenkedést, a töprenkedéstől, a visszafordulástól, új útak keresésétől idegenkedő makacsságot, a betű félelmét: mindent, ami ellenkezik azzal a nagy elvvel, melynek áthatnia kell a bírót: «homo sum, nihil humani a me alienum esse puto.»

Természetes az, ami észszerű, és így közel fekszik fejtegetésem ellen az a kifogás, hogy ez nem jelent egyebet, mintha Prometheusz szikráját akarnám egyenesen lehozatni az égből, minden bíró, minden ügyvéd számára, ami lehetetlen. De ez az ellenvetés mégsem áll olyan egészen, mint az első tekintetre látszik. Kétségtelen, hogy az erősebb tehetség, az erősebb jellem — mert ez is kell hozzá — rendszerint könnyebben fogja megtalálni az észszerű megoldást, tehát könnyebben lehet természetes. De «et voluisse sat est», — aki igazán akarja, lassanként meg is találja az útat, amely ahoz vezet; de még a legtehetségesebbnek is előbb akarnia kell, hogy állandóan azzá lehessen. Épen abban áll az ilyen ösztönző, általános elveknek a szuggesztív ereje, hogy természetünkké válva szorosabb érintkezést hoznak létre tudatos gondolkodásunk és az ennek küszöbe alatt működő erők között, melyek akárhány esetben intuitíve, egyik-másik embernek «álmában» hozzák meg a helyes megoldást. Mint ahogy a mesterséges lélekzés lassanként a természetes lélekzést helyreállíthatja, vagy ahogy bizonyos fogások megismerése és gyakorlása megkönnyíti az ugrást: így a természetességre való állhatatos törekvés, a természetes felfogás rendes ellenségeinek leküzdése, bizonyos objektív hangulatot teremt, amely az igazság keresésének kedvez. Ez a hangulat lelkünknek — vagy annak, amit így nevezünk — öntudatlan erőit hasznos munkatársává teszi annak a tudatos észmunkának, melynek lámpája mellett keressük az igazságot.

Az új polgári perrend küszöbén nagy előnyünkre szolgál, hogy annak már előiskolája volt két évtizeden át a sommás eljárás. Nem voltunk ily kedvező helyzetben a bűnvádi perrendtartás életbelépte alkalmával és abból az időből érdekes tanulsá-

gok maradtak emlékemben, mily nagyon nehéz és mennyire szükséges még kiváló képességeknek is a természetes felfogás karóját megtalálni és arra támaszkodni. Némi túlzás van benne, melyért bocsánatot kérek, de többször úgy éreztem, hogy abban az időben bírák, ügyészek, védők merevgörcsöt kaptak, mihelyt a törvény szakaszainak magyarázatára került a sor.

Hogy csak találomra említsek egy-két példát — a kicsinységekből — vita merült föl afölött, hogy a BP. 311. §-a megengedvén a tanu megesketésének későbbre halasztását, csak a megesketést — mint a törvény betűje mondja — vagy a megesketés elrendelését szabad-e elhalasztani; holott mi sem természetesebb, mint az, hogy a megesketés elhalasztása csak azért történik, hogy a bíróság a későbbi fejlemények figyelembevételével dönthessen alaposabban afölött, vajjon lehet-e a tanut esküre bocsátani vagy nem.

Másik eset. A BP. 345. §-a kimondja, hogy a 12 ítélőesküdt kisorsolása után az elnök az esküdtszéket megalakítottnak mondja ki s csak ezután a 346. §. szól a pótesküdtek alkalmazásáról. Midőn aztán megtörtént, hogy az esküdtbíróság elnöke kisorsolta a 12 ítélőesküdtet, meg a két pótesküdtet is és csak ezután tette a kijelentést, hogy az esküdtszéket megalakítottnak nyilvánítja, tekintélyes oldalról merült föl az a vélemény, hogy emiatt az esküdtszék szabálytalanul volt alakítva.

Tudjuk, hogy csak a Kúria teljes-ülési határozatával érvényesülhetett az a helyes és természetes magyarázat, hogy ha a beszámíthatóságot kizáró okot külön kérdésbe foglalják, ebben a vádlottra kedvezőtlen határozathoz épen úgy legalább kétharmad szótöbbség kell, mint a bűnösség megállapításához; és évekig uralkodó volt az a vélemény, hogy a főtárgyalási elnök határozata miatt semmiségi panasznak a 384. §. 9. pontja alapján helye nem lehet, mert a törvény ott a «bíróság» kifejezést használja; pedig oly természetes, hogy azokban a kérdésekben, melyeket a BP. 296. §-a az elnök hatáskörébe utal, ő maga képviseli a bíróságot.

Nem akarok most ilyeneket a sommás eljárás köréből is fölhozni, pedig lehetne — ilyen pl. az, hogy a tartásdíj összege csak ténykérdés — de a fentiekből is eléggé látszik, hogy minden nagyobb igazságügyi reformnál merülnek fel, sőt szinte vele járnak oly hatások, amelyek a természetes felfogásnak ellenségei, azt elnyomják, s amelyek kiküszöbölése annál nehezebb, minél messzebb távolodunk a természetességtől.

A küzdelem ebben az irányban a kezdetén inkább negatív, irtásból, a természetes felfogás ellenségeinek, akadályainak gondos elhárításából, kerüléséből alakul és csak később kap pozitív irányban is erőre.

Ezúttal csak néhány ily szempontra akarok rámutatni, mert valamennyit elsorolni nem is lehet; olyanokra, melyeknek állandó szem előtt tartását minden bírónak, minden ügyvédnek magába oltani, önmagának besugallania kellene.

Egyik akadály az a «szent borzalom», amelyet a legtöbb ember minden kikiáltott nagy dologgal, minden új diszciplinával szemben érez. Félve nyul hozzá s ezért ügyetlenül, rossz helyen fogja meg. Ennek a legjobb ellenszere, ha az új törvényt jól tudjuk, jól megtanuljuk. Amit ismerünk, attól nem félünk annyira. Mégis ennél nem a bemagolás, hanem az egyes szakaszok és összefüggésük értelme fölött való minél több gondolkodás a fontos. Ezt segíti elő a gyakorlat. Számtalan tétel igazi értelmét csak akkor látjuk meg, mint a port a levegőben, ha a gyakorlat egy-egy fénysugara ráesik. Ezért soha se tartsuk végkép lezártnak véleményünket; ha már könyvtől és embertől nem is, az élettől mindig tanulhatunk, s ezt sohase röstelljük bevallani.

Itt toppan elénk a másik ellenség: a nagyképűség, ami a bíró és a felek együttműködésének nagy akadálya. Senki se tartsa magát csalhatatlannak, ne átalljon a legkisebbtől se tanulni. Egyetlen írásjel, egy komma elhanyagolása egészen más értelmet adhat a törvénynek. S ennek orvossága nem csupán az, hogy a tévedéstől *féljünk,* hanem az is, hogy a tévedés bevallásától *ne féljünk!*

A nagyképűségnek veszedelmes faja itt a szónoki babérok keresése is. Ezt különösen a polgári eljárásban kell kerülni. Nem hosszú beszédekben, melyek a figyelmet kifárasztják, hanem rövid felvilágosító megjegyzésekben, úgyszólván «diskurzive» kell a tárgyalásnak haladnia. Ez a kontradiktórius eljárás bölcsessége.

A szóbeliségen és közvetlenségen alapuló perrendnek éppen abban van a nagy előnye, hogy a természetes gondolkodás szabályainak minél szabadabb érvényesülését akarja előmozdítani; nem hiába beszélünk az igazság «keresés»-éről, ez pedig épen azzal jár, hogy a megkezdett úton néha meg is kell állnunk, visszafordulnunk, önmagunkon is kételkedve töprenkednünk; egyik legfontosabb szabálya az új polgári perrendtartásnak, melyet a 276. §. akként fejez ki, hogy a bíróság a bizonyítást elrendelő végzéséhez kötve nincs, amit a sommás eljárási törvény is 68. §-ában kimondott. Nagy intelem ez! Minden gondolkodó ember érzi számtalanszor, hogy a gondolkodásban mily sokszor kell «újra kezdeni», «revenir sur ses pas», mint a francia mondja.

Másik hiba: nagyon is korán kezdeni a gondolkodást. Hisz gondolkodni ugyan kell elejétől fogva, de ne akarjunk elébe vágni az expoziciónak. Az igazságot nem kitalálnunk, hanem megtalálnunk kell.

Ismét más veszedelmes ellenség: a copf. Talán ez a «hetedik» nagyhatalom. Ez az, amit mindenki ismer, mindenki szid és — mindenki követ. Ne szóljunk többet erről.

Többfelé lehetne még a részletekbe mélyednem, de nem akarom a türelmet fárasztani. Átalánosságban csak azt jegyzem meg, hogy a természetes gondolkodásnak és felfogásnak ellensége a jogszolgáltatásban mindaz, ami a gondolkodó egyén szubjektív hajlamait szolgálja: hiúságát, önzését, ellenszenveit, gyöngéit és egyebeket.

Csak kettőt akarok még kiemelni, ez a kettő nagyon lényeges. Egyik az, hogy maga *a tény- és jogkérdés elválasztása,* a szóbeliségnek ez a nagy problémája, ugyancsak a természetesség kultuszában találhatja meg a legjobb útmutatást, a legbiztosabb elválasztóvonalat.

A természetes észjárás sugallja, hogy a tényeket érzéki észlelés, szemlélés útján állapítjuk meg, azokat látnunk, hallanunk kell, a tényeket tehát a bíró mindig vagy a saját vagy a mások érzéki észlelése alapján keletkezett meggyőződéséből meríti, az utóbbiak mintegy a közvetlen érzéki szemlélés szurrogátumai, s ezzel függ össze a bizonyítékok mérlegelése; a bizonyítékok tehát mások érzéki észlelésének fölhasználása a bíró által a magáé pótlására. Ide tartozik a szakértői vélemény is, ami nem más, mint az érzéki észlelésnek a tudomány erejével való értékesítése, kitágítása, *nézés,* teleszkóp vagy mikroszkópium segítségével.

Mihelyt azonban nem *látnunk,* hanem csak *belátnunk* kell, mihelyt nem a bíró közvetlen szemlélése vagy ennek szurrogátuma a bizonyítékok mérlegelése forog szóban, hanem csak a valónak elfogadott tényekből vonható következtetés, amit a tények ismerete alapján az ismegtehet, aki azokat nem maga észlelte: ott már megszűnik a ténykérdés birodalma és kezdődik a jogkérdés, az okoskodásé, a jogkövetkeztetésé.

Állandó tapasztalás, hogy a jogászok eleinte mindig többet véltek ténykérdésnek, mint később, amikor mindinkább belátják, hogy *más a bizonyítékok és más a megállapított tények mérlegelése.* Így lesz majd jogkérdés abból, amit sokszor csak ténykérdésnek minősítettek, hogy pl. komoly volt-e valamely ajánlat, mert erre a megállapított tényekből is lehet akárhányszor szinte csalhatatlanul következtetni; így lett jogkérdés a Btk. 260. §-a szempontjából az, hogy valótlannak bizonyult-e a rágalmazó vád; ezért nem tudtam magamévá tenni azt a felfogást sem, hogy ténykérdés volna az, vajjon kire vonatkozik a becsületsértés, avagy hogy ténykérdés volna minden esetben a tartásdíj összegének megállapítása, vagy az ügyvédi díj nagyságának a munka értékéhez való viszonyítása.

És ez magyarázza azt is, hogy más és más viszonylatban ugyanaz egyszer ténybeli, máskor meg jogkérdés is lehet.

A másik, amit végül említeni akarok, a túlterhelés, mint minden természetesség veszedelmes ellensége.

Akár munkával, akár új törvények felszívásával terheljük túl a jogászvilágot, mindegyik esetben a természetes iránytól való eltévelyedésnek nyitunk tág teret.

Minden szónok tapasztalhatta, hogy sikerét veszélyesen kockáztatja, mihelyt a terem nagysága, vagy a zaj miatt hangjának túlerőltetésével kell beszélnie. Ez a látszólagos csekélység kihozza a sodrából, nem ismer magára, könnyen elveszti a fonalat, ötletei elmaradnak és nem képes olyan jól és szépen beszélni, mint rendes körülmények között.

A túlfeszítés mindig a természetesség rovására megy; itt is áll az, hogy aki sokat markol, keveset fog.

Ezért nem lehet eléggé óvakodnunk a túltermeléstől, úgy mint a túlterheléstől egyaránt, nehogy úgy járjunk vele, mint az egyszeri lovas, ki midőn sebes vágtatásában utána kiáltottak, hogy hová siet olyan nagyon, csak azt tudta rá felelni: kérdezze meg a paripámtól.

A természet tanít meg bennünket legszebben arra, hogy legjobban siet az, aki lassan siet. *Dr. Szűts Miklós.*

Az egységes bírói és ügyvédi vizsga.

A most lefolyt esztendőnek igazságügyi törvényalkotásai között egyik szerénynek látszó, de a jogélet fejlődése szempontjából igen nagy jelentőségű az egységes bírói és ügyvédi vizsgáról szóló 1913 : LIII. törvénycikk, amely tegnap lépett életbe.

Az igazságügyminiszter a törvény végrehajtása tárgyában két rendeletet bocsátott ki, amelyek közül az egyik 67300/1913. I. M. szám alatt magát a bírói és ügyvédi vizsgát, a másik 67400/1913. I. M. szám alatt a vizsga előfeltételéül megkívánt joggyakorlatot szabályozza.

A törvényben és a kiadott rendeletekben foglalt jogszabályok szerint a jövőben az összes igazságügyi pályákra, tehát mind a bírói és az ügyészi, mind az ügyvédi és a közjegyzői pályára nézve gyakorlati képesítővizsgául az egységes bírói és ügyvédi vizsga fog szolgálni, amelynek mind az elméleti képesítés, mind a joggyakorlat tekintetében mindegyik pályára nézve teljesen egyenlő előfeltételei lesznek.

Az új vizsga előfeltétele: a jogi és államtudományi tanulmányok elvégzésén felül a jogtudori oklevél megszerzése és ettől számított háromévi joggyakorlat.

Jogtudorságnak megkívánása nem újítás a törvényben, mert az az ügyvédi vizsgához már az 1874 : XXXIV. tc. szerint szükséges volt, a bírói képesítés kellékéül pedig már az 1912 : VII. tc. 1. §-a állapította meg. Nem újítás a joggyakorlat háromévi tartamának a jogtudori oklevél megszerzésétől számítása sem.

Egészen újonnan szabályozza ellenben a törvény a joggyakorlat eltöltésének módozatait. Amíg ugyanis eddig az ügyvédi vizsgára bocsátáshoz másfélévi, ügyvédnél töltött joggyakorlat, a gyakorlati bírói vizsgálatra bocsátáshoz pedig kétévi bírósági joggyakorlat kimutatása volt szükséges, a háromévi joggyakorlat fenmaradó idejének eltöltésére nézve pedig a jelöltek a joggyakorlat teljesítésére kijelölt hatóságok és személyek között szabadon választhattak, addig az új szabályok szerint a háromévi joggyakorlat idejéből ezentúl legalább egy évet elsőfolyamodású kir. bíróságnál és legalább egy évet ügyvédnél vagy a kir. kincstár és a közalapítványok perbeli képviseletére rendelt valamelyik hivatalnál lesznek kötelesek eltölteni s a joggyakorlatra kijelölt hatóságok és személyek között csak a további egyévi joggyakorlati idő tekintetében fognak választhatni.

Ezenfelül az új törvény korlátolt mértékben, nevezetesen hat hó tartamáig megengedi a beszámítását a különbíróságnál (p. o. tőzsdebíróság), a m. kir. közigazgatási bíróságnál, pénzügyi vagy más közigazgatási hatóságnál, továbbá nagyobb gyári vagy közlekedési vállalatnál, vagy pénzintézetnél töltött szolgálat idejét is, ami eddig a vizsgára bocsátás szempontjából nem volt figyelembe vehető.

A joggyakorlat szabályozásának ez a módja lehetővé teszi, hogy a gyakorlati jogi pályák jelöltjei a jogéletnek tágabb mezejéről gyűjthessék a jövő hivatásukhoz szükséges ismereteiket; de a reform súlypontja a kiképzés szabályozásának abban a részében van, hogy úgy a bírósági, mint az ügyvédi joggyakorlatot kötelezővé teszi. Ez nem csupán megóvja a kiképzést az egyoldalúságtól, és a két fő jogi pálya jelöltjeit kölcsönösen ellátja a másik pálya feladatainak s munkájának legszükségesebb tudnivalóival is, hanem egyúttal a leendő bírákat közvetlenebb érintkezésbe hozza az élettel, az ügyvédi kar jövő nemzedékét pedig a bírósági közszolgálatnak fegyelme és jellemképző szelleme által oly hatásoknak veti alá, amelyektől jövő fejlődésükre és működésükre kedvező eredményt lehet várni.

A kiképzés belső értékét fogják emelni az összejöveteleknek a kir. törvényszéknél és az ügyvédi kamaráknál október hó 1-től május hó végéig hetenként egyszer tartandó gyakorló órái, amelyek céltudatos vezetéssel alkalmasak lesznek arra, hogy a joggyakorlaton levőknek tudását oly tanulmányokkal egészítsék ki, amelyekre hivatali és irodai foglalkozás egyáltalán nem, vagy kevésbbé nyújt alkalmat. Különösen a szóbeli előadásban való gyakorlásukra, törvényismereteik bővítésére és tudományos kutatásokra fognak ezen az úton módot és ösztönzést találni.

A bírósági joggyakorlatnak kötelezővé tétele kétségtelenül bizonyos anyagi áldozatot kíván azoktól, akik nem szándékoznak a bírósági szolgálatban maradni vagy díjas joggyakornoki állást nem fognak elnyerhetni, mert az ilyen jelöltek egyrésze kénytelen lesz az egyévi kötelező bírósági joggyakorlatot díjazás nélkül eltölteni. Remélni lehet azonban, hogy ezt az áldozatot a jelölteknek csupán vagyonosabb része fogja viselni s még ezeknek is megkönnyíti a joggyakorlatot az, hogy teljesítésének helyét a lehetőség határai között maguk választhatják meg s így többnyire módjukban fog állani, hogy ott teljesítsék, ahol az reájuk nézve a legkevesebb áldozattal jár. Emellett a hivatalos órákon kívül fenmaradó szabad idejüket is értékesíthetik.

A kötelező bírósági joggyakorlat eszerint a jelöltek illető részére nézve tulajdonképen a jogi pályákra előkészítő tanulmányi éveknek meghosszabbítását jelenti. Ez azonban voltaképen csak látszólag jár anyagi áldozattal, mert a jogi pályák sukkreszcenciájának az új szabályozás következtében várható csökkenése s ezzel különösen az ügyvédi pályán a megélhetési viszonyoknak javulása remélhetőleg bő kárpótlást fog nyujtani a tanulmányi időbe befektetett áldozatokért, amelyeket a joggyakorlati képzésre abból származó előnyök érdekében meg kellett kívánni.

A bírói pályára előkészülő joggyakornokok is kötelesek lesznek viszont egy évet ügyvédi joggyakorlaton eltölteni. A joggyakorlat szabályozása tárgyában kiadott rendelet e joggyakorlat kimutatását már a joggyakornokká való kinevezésnél megkívánja és azok, akik az egyévi kötelező ügyvédi joggyakorlatot már eltöltötték, a joggyakornokká való kinevezéseknél előnyben részesülnek. Ha azonban kivételesen olyanokat neveznek ki joggyakornokokká, akik a kötelező ügyvédi joggyakorlatot még meg nem szerezték, ezek e joggyakorlat pótlólagos megszerzésére szabadságidőt kapnak. Ez alatt az idő alatt azonban rendszerint nem fogják a joggyakornoki segélydíjat élvezni, de az igazságügyminiszter kivételesen indokolt esetben meghagyhatja segélydíjukat vagy annak egy részét. Azokra nézve tehát, akik bírói pályára készülnek, mindenesetre kívánatos lesz, hogy a kötelező ügyvédi joggyakorlatot a bírósági joggyakorlat megkezdése előtt igyekezzenek megszerezni.

Akik csak a jogtudományi államvizsgát vagy az első jogtúdori szigorlatot tették le, csak igen kivételesen lesznek joggyakornokká kinevezhetők, jogtudományi államvizsga alapján pedig a törvény életbelépésétől számított félév eltelte után többé már nem is nevezhetők ki.

Az új szabályokra való átmenet a jogos érdeket lehetőleg kíméli. Akik az új törvény életbelépése idejében már joggyakorlaton vannak, azt az eddigi szabályok szerint folytathatják és fejezhetik be. Ennélfogva a törvény életbelépése idejében már bejegyzett ügyvédjelöltek nem lesznek kötelesek az egyévi bírósági joggyakorlatot pótlólag megszerezni, őket enélkül is vizsgára bocsátják. Sőt még azok is, akiket ezután jegyeznek be az ügyvédjelöltek jegyzékébe, ha az első jogtúdori szigorlatot az 1912 : VII. tcz. 2. §-ában megjelölt hathónapi határidő eltelte, vagyis 1912. évi november hó 1. napja előtt tették le, az eddigi szabályok szerint folytathatják és fejezhetik be joggyakorlatukat.

Azok a bírósági joggyakornokok és jegyzők is, akik a törvény életbelépése idejében már joggyakorlaton vannak, vagy ez után olyan jogtudori szigorlat vagy jogtudományi államvizsga alapján neveztetnek ki, amelyet még 1912 november hó 1. napja előtt tettek le, az eddigi szabályok szerint tölthetik ki joggyakorlati idejüket, tehát ügyvédi joggyakorlatot nem lesznek kötelesek szerezni és a részükre még átmenetileg fentartott gyakorlati bírói vizsgálatra lesznek bocsáthatók, ha e végett a törvény életbelépésétől öt év alatt, vagyis 1918. évi december hó 31-ig vizsgára jelentkeznek. Erre a célra az új törvény átmenetileg fentartotta az eddigi gyakorlati bírói vizsgálat szabályait azzal az egy eltéréssel, hogy a külön gyakorlati bírói vizsgálati bizottság helyett az új vizsgálóbizottság kebeléből fogják a vizsga céljára a bizottságot megalakítani. Gyakorlati bírói vizsgálatot azonban ezentúl is csak Budapesten lehet majd tenni.

Az új törvény elkerüli a merev átmeneti szabályokkal egyes esetekben szükségképen együttjáró méltánytalanságokat s lehe-

tővé teszi, hogy az új rend a jogos egyéni érdekek sérelme nélkül, simán és rázkódtatás nélkül menjen át az életbe.

A jogfejlődés általános iránya arra mutat, hogy a jogrendszerben végbemenő nagy átalakulások mindinkább előtérbe állítják a jog alkalmazására hivatott szervek egyéni képességeit s e részben az eddiginél fokozottabb igényeket támasztanak velük szemben.

A jogi pályák jövőbeli feladataira épen azért alapos elméleti és gyakorlati képzettséggel rendelkező, gondosar nevelt, tudományos szellemű jogásznemzedékre van szükség. z igazságügyi kormány előrelátását bizonyítja, hogy megérezvén az idők jelét, a nagy szerves reformok küszöbén elsősorban a jövő jogásznemzedék megfelelő képzésének biztosításáról gondoskodott, hogy ezzel a jogi reformok sikerének egyik fő előfeltételét megvalósítsa és szilárd alapra helyezze. *Dr. Szászy Béla.*

A törvényes öröklés reformja.*

Öröklési reformokról szólva, nem szabad szem elől tévesztenünk, hogy e fogalommal ma egészen más értelmet kötünk össze, mint ezelőtt 25—30 esztendővel. Akkoriban az a jogászgárda, amelynek élén a nagytudományú Teleszky István állott, azt a célt tűzte ki maga elé, hogy a magyar öröklési jogot az úgynevezett nyugateurópai jogfejlődésnek megfelelően gyökerestül átalakítja. Különösen élénk kifejezést nyert ez a törekvés abban a jelentésben, amelyet a képviselőház igazságügyi bizottsága 1889 február havában az öröklési jogról szóló törvényjavaslat tárgyában terjesztett a képviselőház elé. E jelentés szerint a bizottság az öröklött és szerzett vagyon közötti különbséget a törvényes öröklési jogban *egyhangúlag* feltétlenül teljesen mellőzendőnek találta, ami természetesen a magyar törvényes öröklési rendnek teljes átalakításával lett volna egyértelmű. Ma pedig azt látjuk, hogy minél inkább haladnak a polgári törvénykönyv munkálatai a befejezés felé, annál inkább közeledik egyúttal a törvényes öröklés tervezett szabályozása a mai joghoz. Nem kívánok ennek a jelenségnek társadalom-bölcseleti okaira bővebben kiterjeszkedni. Kétségtelen, hogy nagy része van e változásban a világfelfogásban beállott fordulatnak is, amely az akkori radikálisan liberális irányzat helyett ma inkább a konzervatívizmus felé hajlik. De éppen oly nagy rész illeti ebben a változásban jogtudományunk és bírói gyakorlatunk kifejlődését. Grosschmid mélyreható tanulmányai meggyőzték a jogászi közvéleményt arról, hogy az ági öröklés nem az ősiségnek avult maradványa, hanem hogy abban mély és állandó igazságok rejlenek. A bírói gyakorlat pedig a magyar öröklési intézményeket rendkívül gondos ítélkezéssel részleteiben annyira kifejlesztette, hogy tételei széles körben meghódították ez intézmények részére az ellenkező felfogásúakat is. Ma tehát az öröklési jog reformja nem átalakító, hanem csupán kiegészítő és kiépítő jellegű kíván lenni; a mai jog alapelveinek fentartásával azoknak csupán modernizálását tűzi ki célul, azokban a részletekben, amelyekben a régi jog a társadalmi felfogás haladásával ellenkezésbe jutott.

Ebből a szempontból vizsgálva a polgári törvénykönyv törvényjavaslatát, a következő újításokra kell rámutatnunk.

Az *ivadék* öröklése körében az elismert törvénytelen gyermek öröklési joga kétségkívül merész reform. Az az aggály azonban, hogy ez a reform túlságosan csorbítani fogja a feleség öröklési jogait, nem alapos. Igaz, hogy az elismert törvénytelen gyermek a feleség mellett felerészben örökös, de hiszen a feleségnek nem lévén kötelesrésze a hagyaték állagában, az örökhagyó végrendelettel úgyis kiszorítha tja a feleséget az öröklésből. Nem sérelmes az sem, hogy az elismert törvénytelen gyermeket is meg fogja illetni az özvegyi jog korlátozásának a joga, mert ez a korlátozás nem terjedhet tovább, mint az illendő tartás mértékéig. Ennyire pedig a férj is korlátozhatja az özvegyi jogot végrendelet útján. Inkább lehetne sérelmesnek tekinteni az elismert törvénytelen gyermek öröklési jogát a törvényes ivadékok szempontjából; itt viszont az a szempont irányadó, hogy az elismert gyermek természet szerint a törvényes ivadéknak mégis csak vérrokona és hogy az ivadék nem panaszkodhatnék akkor sem, ha az atya a törvénytelen gyermeket törvényesítette volna. Csak az az egy szempont int ebben a körben óvatosságra, hogy az exceptio plurium concubentium korlátozása következtében az atya esetleg oly gyermeket is ismerhet el, akinek tőle való származása nem kétségtelen.

Az ivadék öröklése körében két új gondolatra kell ráutalnom. Ezek közül az egyik humanitárius célnak szolgál. A törvényjavaslat ugyanis, a testvérek formálisan egyenlő osztályának korrektivumául a fel nem nevelt ivadéknak az osztálynál méltányos többletet juttat a felnevelt ivadékkal szemben, mert az ilyen ivadék az örökhagyó halála folytán elesett a méltán remélt nevelési költségtől, melyben a többiek már előtte részesedtek (1950. §.). A másik új intézmény az egységes mezőgazdasági jószág kivétele a természetbeli egyenlő osztály alól (1946. §.). Ezt a reformot a gazdasági szakkörök sürgetik a parasztbirtok ijesztő mértékű elaprózódásának meggátlására. A törvényjavaslatban erre a korrektívumra annál nagyobb szükség volt, mert az ivadék kötelesrészének természetbeli osztály útján való kielégítése (1808. §.) a hagyatéki ingatlanok kényszerű pulverizálását még fokozta volna. A kritika a törvényjavaslattal szemben azt kívánja, hogy a mezei jószágot átvevő ivadéknak ez a kedvezményezése kifejezetten a parasztbirtokra korlátoztassék. Azt hiszem a törvényjavaslat kellően megjelölte ezt azzal, hogy csak az olyan mezőgazdasági jószágot vonja e szabályozás alá, amelyen «a gazdasági üzemet okszerűen csak a jószágnak egységben fentartása mellett lehet folytatni». Megengedem azonban, hogy célszerű lesz valamely központi hatóságot felruházni a véleményezés jogával arra nézve, hogy valamely jószág csakugyan ebbe a kategóriába tartozik-e?

A *házastárs* öröklési joga a mai alapokon marad meg. Mindazonáltal a törvényjavaslat két korrektivumot is tartalmaz, amely a házastársat az ági vagyon esetleges túltengésével szemben megvédi. Az első a közszerzemény általánosítása, a második pedig az a körülmény, hogy az ági vagyon véletlen értékemelkedése a szerzemény javára esik. Megszünik az özvegyi öröklés intézménye is, mert hiszen ez a nemesi jogban nagyjában a közszerzemény helyét állja és ez intézmény általánosítása következtében tárgytalanná válik.

Az *elődök és oldalrokonok* öröklése, a szülői és nagyszülői rokonsági csoport körében egészen a mai jognak felel meg. Pusztán az ági öröklés szempontjából vannak kisebb eltérések. Az első eltérés az, amit már említettem, hogy az ági vagyon értékemelkedése szerzeménynek tekintendő. Ez nem felel meg a mai bírói gyakorlatnak, de e tétel felvétele azért mutatkozott szükségesnek, mert a vagyon megtartásában nyilvánuló takarékosság kétségkívül szintén szerző tevékenységnek tekintendő. A másik módosulása az ági öröklésnek a szülői haszonélvezet, amelyről alább külön kell megemlékeznünk.

Lényeges átalakuláson ment át a törvényjavaslatban a *távolabbi rokoni* csoportok öröklése. Az egyik nagy újítás a mai, elvileg végtelenbe nyúló, törvényes öröklési kapcsolatnak megszakítása. Igaz, hogy ez inkább csak elvi, semmint gyakorlati reform. A törvényjavaslat ugyanis csak igen csekély koncessziót tett annak a modern áramlatnak, amely a távolabbi rokonsági csoportok öröklésének elejtése mellett a közöröklés kiterjesztését követeli. Azok a várakozások, amelyeket a közöröklés hívei a rokoni öröklés korlátozásához fűznek, azt hiszem nagy mértékben csalódáson alapulnak. Mert azok a statisztikai adatok, amelyeket ebből a szempontból a német birodalomban gyűjtöttek, olyan jogállapotnak felelnek meg, amely a közöröklésnek ezt a kiterjesztését még nem ismeri. Mihelyt az állam öröklése nagyobb mértékben érvényesülne, ezt nyomban követné a végrendelkezések számának emelkedése is. A közöröklésétől remélt pénzügyi eredményeket véleményem szerint csakis az öröklési adó intézményes kiépítésétől lehet várni. Az ilyen öröklési adó, amely a hagyaték nagysága és a rokonság távolsága szerint kettős progresszivitáson épülne fel, a végrendelkezés esetlegességétől függetlenül biztosítaná a hagyatékban az államkincstárnak fokozottabb részesedését.

A törvényjavaslat a rokoni öröklést a nagyszülői csoporton túl még három parentélában ismeri el, ami gyakorlatilag az öröklési kapcsolat korlátlanságával egyenlő és csupán a nagyon is távoli rokonok kétségbeesett öröklési pereinek vág elébe. A törvényjavaslat azonban e három felmenő csoportban az eddigi parentélás öröklés helyébe a lineal-graduál öröklési rendet állítja, amely nem jár az öröklési hányadok szétporlasztásával. Ági örök-

* Részlet az *Országos Ügyvédjelöll-Szövetségben* tartott előadásból.

lést a törvényjavaslat csakis a szülői és a nagyszülői csoporthoz tartozó rokonok javára enged és a magasabb fokokban az ági öröklést eltörli. Bármennyire joggal hivatkozhatnak is az ági öröklés feltétlen hívei arra, hogy az ilyen rendezés nem következetes, a törvényjavaslatnak ezt a kompromisszumot nemcsak azért kellett elfogadnia, mert az ági öröklés a távolabbi parentélákban nagy szerkezeti bonyodalmakkal jár, hanem azért is, mert a távoli rokonok ági öröklése körében fokozódnának azok a visszásságok, amelyek abból állnak elő, hogy a közeli nem-ági rokonokat, például a féltestvért, valamely távoli szépszülői leszármazó szorítja ki az öröklésből. Nemrégiben hallottam oly esetről, amikor a gyám kénytelen volt a 12 éves kiskorúval féltestvérei javára végrendeletet készíttetni, mert attól lehetett tartani, hogy az elzüllött szépszülői, vagy dédszülői ági rokonok a kiskorút elteszik láb alól, hogy az ági vagyont megkaparítsák. Igaz, hogy ilyképpen a szépszülői és ennél távolabbi rokonok öröklése a mai joggal szemben hijjával van az egységes alapgondolatnak és inkább bizonyos esetlegességet tüntet fel. Ámde ezekben a távoli parentélákban az öröklésnek úgyis alig van gyakorlati jelentősége és az inkább csak a családi összetartozandóság ethikai mozzanatait kívánja kifejezésre juttatni.

Az *özvegyi jogot* is mai alakjában tartja fenn a törvényjavaslat, mint az özvegyről való gondoskodás kielégítőbb módját. A reformok ezen a téren is inkább csak szerkezetiek. Új gondolat az özvegyi jog megváltása, az özvegy férjhezmenetele esetén, amely a mai kiházasítás intézményének általánosítása. Megszűnnek azok a különbségek, amelyeket a mai jogban a jobbágyok öröklésről szóló törvény a második feleség özvegyi jogára nézve tartalmaz. A mostoha gyermeket a törvényjavaslat szerint csak épen olyan mértékben illeti a korlátozás joga, mint az özvegynek édes gyermekét. Minthogy azonban a mostohaanya mostohagyermekeit eltartani nem lenne köteles, a törvényjavaslat olyankor, amikor a mostohagyermek tartása nem kerül ki a hagyatéknak özvegyi joggal nem terhelt részéből az özvegyet arra kötelezi, hogy *kiskorú* mostohagyermekeit az özvegyi jog hasznaiból ugyanúgy tartsa el, mintha édes gyermekei volnának. A *nagykorú* mostoha gyermeket ez a kedvezmény nem illeti, és így, ha a hagyaték hasznai épen csak az özvegy megélhetésére elegendők, a mostoha gyermek az özvegyi jog fennállása alatt a hagyaték hasznaiban nem részesedhetik. A gyakorlatban ez a tétel alig fog a mostohagyermek sérelmével járni, mert hiszen az özvegyi jogot a bíró méltányosság szerint szabja meg és így a kiszabásban figyelembe fogja venni a tartásra szoruló nagykorú mostoha gyermeket is. Ha azonban az özvegyi jog hasznai méltányos megítélés szerint is csak az özvegy megélhetését fedezik, akkor az eltartás alapelveinek szükségszerű következménye, hogy az özvegy tartása a nagykorú mostoha gyermekkel szemben elsőbbségben részesüljön. Az özvegyi jog nem egyéb, mint a nőtartás folytatása a férj halála után. Már pedig alapelve a törvényjavaslatnak, hogy olyan esetben, amikor a férj nem képes az összes tartási követeléseket kielégíteni, a feleség tartása a nagykorú gyermek tartási követelését megelőzi. Ugyanígy kell tehát annak lenni a férj halála után.

Lényeges változáson ment át a törvényjavaslatban az özvegyi jog *jogi szerkezete*. Ma az özvegyi jog a vagyon haszonélvezetének alakjában áll fenn. Ez a szerkezet a gazdasági körök részéről sok panaszra adott alkalmat. Az özvegy, mint haszonélvező gátolva van a célszerű gazdálkodásban, nemcsak azért, mert nincs kellő rendelkező joga, hanem azért is, mert nem tehet melioriációkat a hagyaték terhére. Ezért a hosszú ideig tartó öröklési jogi haszonélvezetek káros gazdasági hatásainak ellensulyozására, a törvényjavaslat az özvegynek szélesebbkörű szabadságot biztosít. Teszi pedig ezt akképen, hogy az özvegyi jogra megfelelően kiterjeszti az utóörökösödés szabályait. Az özvegyet eszerint özvegyi joga tekintetében úgy kell tekinteni, mintha ő volna a közvetlen egyenes örökös, az ivadékok pedig csupán utóörökösökül volnának neki rendelve az özvegyi jog megszűnése esetére. A törvényjavaslat szerint az egyenes örökös a rendes gazdálkodás érdekében szükséges rendelkezésekhez az utóörökös hozzájárulását követelheti, sőt ha az utóörökös alaptalanul vonakodik ezt megadni, a hozzájárulást a hagyatéki bíróság perenkívüli határozattal is pótolhatja. Ily módon az özvegy a gazdaságilag szükséges rendelkezéseket az ivadékok ellenkezése esetén is keresztülviheti.

Özvegyi joga ezentúl is csak az özvegyasszonynak lesz és az özvegy *férjet* ily jog nem fogja megilletni. Mai jogunkban ez a különbség férj és feleség jogi helyzete között teljesen következetes és logikus. A férjet nem illeti meg jogilag az eltartási követelés feleségével szemben és minthogy az özvegyi jog csak az élők közti eltartás egyenértéke, nem illetheti meg a férjet ily részesedés a hagyatékban sem. A törvényjavaslat azonban ezt a logikai következetességet megtöri. Ezentúl ugyanis az asszony is köteles lesz férjét eltartani, ha az önhibáján kívül keresetképtelenné lesz. Ennek megfelelően, ugyanilyen feltétel mellett, meg kellene hogy illesse a férjet az özvegyi jog is. Minthogy azonban igen bajos ilyen feltételes özvegyi jognak konstruálása, a férjről ily esetben a tartási követelések átszállása körében kellene gondoskodni olymódon, hogy a férj is követelhessen a feleség hagyatékából tartást, ha felesége halálakor tőle eltartást követelhetett.

A *szülői haszonélvezet* intézményével végül enyhíteni akar a törvényjavaslat az ági öröklésnek azon a ridegségén, amellyel a a túlélő, nem ági szülő iránt viseltetik. Az ági öröklés alapgondolatát ez az intézmény nem töri meg, mert hiszen az ági vagyon állaga mégis oda száll vissza, ahonnan származott. Sőt a túlélő anya szempontjából ez az intézmény csak logikus továbbképzése az özvegyi jognak. A dolgok természetes rendje ugyanis nem az, hogy a vagyon a nagyszülőről a fiú kikerülésével közvetlenül szálljon az unokára. Már pedig, ha a nagyapai ági vagyon nem közvetlenül az unokára, a jelenlegi örökhagyóra, hanem előbb annak apjára hárult volna, a vagyon élvezete az özvegyi jogon az örökhagyó anyját illetné. Méltán illeti meg tehát az anyát ez a haszonélvezet akkor is, amikor a vagyonháramlás az atya kikerülésével történt. *Dr. Szladits Károly.*

A visszaesés mint büntetést felemelő körülmény a tervezetekben.

A tervezetek a visszaeséssel kétféle vonatkozásban foglalkoznak. Egyrészt, mint biztonsági intézkedés alapjául szolgálható okkal. Másrészt, mint a büntetési tételt felemelő körülménnyel.

Attól függ, forog-e fenn közveszélyesség. Ha a visszaeső közveszélyes: biztonsági intézkedés veendő alkalmazásba. Ha nincs közveszélyesség: úgy a visszaesés csak büntetést felemelő körülmény.

A közveszélyességre lehet következtetni az elkövetett bűncselekmények nagyobb súlyából és számából. Mind a négy tervezet a legsúlyosabb biztonsági intézkedés alkalmazásba vételének feltételéül szabja, hogy a bűncselekmény elkövetője már háromszor lett legyen fegyházzal (*Angyal* tervezete szerint egy évet meghaladó fogházzal) büntetve s az utolsó büntetés elszenvedésétől számított három éven belül újból oly cselekményt követ el, mely miatt fegyházbüntetés (illetőleg *Anggal* tervezete szerint egy évet meghaladó fogházbüntetés) állapíttatik meg. Három tervezet (*Angyal* 126. §., *Finkey* 84. §., *Edvi Illés* 67. §) emellett kifejezetten megköveteli az üzletszerűséget is. *Bernolák* tervezete (93. §.) a közveszélyességet a biztonsági intézkedés alkalmazásba vételének feltételei között külön meg nem említi, nyilvánvalóan azért, mert az elkövetett bűncselekmények súlyos voltát és nagy zömét elégségesnek tartja a közveszélyesség feltételezésére.

Amaz esetektől eltekintve, amidőn a visszaesés biztonsági intézkedés alkalmazásba vételének egyik indítóokául van megszabva, mind a négy tervezet ismeri azt, mint a büntetés kiszabásánál, a büntetési tételre befolyással bíró körülményt; mint oly körülményt, amely súlyosabb büntetési tétel kiszabásának szolgál alapjául.

Mint az újabb büntetőtörvények és törvényjavaslatok nagyobb része, a tervezetek is az általános visszaesés rendszerét követik. A visszaesést az általános részben tárgyalják, nem mint mai törvényünk: az egyes bűncselekményeknél.

És ez helyes is. Nem elég a visszaesést, mint a büntetést felemelő körülményt egyes deliktumokra szorítani. Helyesebb ezt mindennemű bűncselekménynél egyaránt figyelembe venni. Ha valaki következetesen ismétli valamely bűncselekmény elkövetését; ha így megátalkodottan szembehelyezkedik a jogrenddel: megérdemli, hogy vele szemben a törvény fokozott szigora alkal-

maztassék, bármely bűncselekmény legyen is az, mely miatt ismételten büntetéssel sújtatik.

Ha valaki konokul szembehelyezkedik a törvénnyel: feltétlenül megérdemli a szigort. Akár a vagyon, emberi élet, testi épség ellen irányuló bűncselekmény legyen az, amely miatt többször büntettetik; akár más bűncselekmény. A becsület elleni bűncselekmények ugyan távol esnek a vagyont veszélyeztető cselekményektől! Már pedig, aki következetesen gázol mások becsületében: megérdemli a törvény teljes szigorát. Nem a kofa-pereket értem itt. A társadalom felső osztályához tartozó egyének egymás közötti becsületsértési ügyeit a képzelhető legenyhébb elbírálás alá veszem. De aki higgadtan, megfontoltan, úgyszólván tervszerüen gázol mások becsületében: az szigorú büntetést érdemel. És ha egy-két büntetés hatástalan: az esetre indokolt a külön, súlyosabb büntetési tétel statuálása.

Azért a visszaesésre vonatkozó rendelkezéseket a bűncselekmények bizonyos csoportjaira szorítani nem volna indokolt. Nagyon helyes tehát a tervezetek amaz állásfoglalása, mely az idevonatkozó rendelkezéseket általánosítja; azokat kiterjeszti minden bűncselekményre.

Ki legyen visszaesőnek tekintendő?

Ezt a kérdést mind a négy tervezet jóformán egybehangzólag oldja meg.

A tervezetek szerint visszaeső az, aki fegyház, vagy egy hónapot meghaladó (az egyhavi tartam *Edvi Illés* tervezetében hiányzik) fogházbüntetésre volt ítélve s aki ellen a büntetés elszenvedésétől számított három éven belül ugyanabból az okból elkövetett fegyház vagy fogházbüntetéssel büntetendő szándékos bűntett miatt újból bűnvádi eljárást indítanak. (*Angyal* 100. §., *Bernolák* 76. §., *Finkey* 119. §., *Edvi Illés* 114. §.)

Ez egyszerű visszaesésen kívül mind a négy tervezet ismeri a visszaesés minősített esetét. Ennek esete *Angyal* tervezete (102. §.) szerint: ha ugyanazon indítóokból elkövetett bűntett miatt két vagy több ízben volt büntetve. *Bernolák* tervezete (77. §.) szerint: bűntett miatt háromszor volt egy hónapot meghaladó szabadságvesztés-büntetéssel büntetve és öt éven belül hasonló indítóokból fakadó bűncselekményt követ el. *Finkey* tervezete (120. §.) szerint: ha hasonló természetű bűntett vagy vétség miatt már háromszor volt büntetve. *Edvi Illés* tervezete (115. §.) pedig a minősített visszaesést a bűncselekményeknek bizonyos csoportjára szorítja. Azokra az egyénekre t. i., akik lopás, zsarolás, sikkasztás, orgazdaság, csalás vagy közokiratHamisítás miatt kétízben voltak büntetve és utolsó büntetésük elszenvedésétől számított öt éven belül hasonnemű büntetendő cselekményt követnek el.

A visszaesés kettős fokozatának a büntetési rendszerbe való beállítása feltétlenül indokolva van. Mert ha indokolt, hogy a visszaeső szigorúbb elbánásban részesüljenek, mint az alkalmi bűnözők, úgy indokolt az is, hogy még szigorúbb legyen az a büntetés, mely ismételt visszaesésekkel szemben alkalmazásba vétetik.

Mi helyesebb már most: a minősített visszaesésre vonatkozó rendelkezéseket a bűncselekmények bizonyos csoportjára szorítani, ahogy azt *Edvi Illés* tervezete teszi? Avagy helyesebb-e ezeket az összes bűncselekményekre kiterjeszteni? Az előbbi mellett szól az, hogy visszaesés, főleg gyakori visszaesés leginkább vagyon elleni bűncselekményeknél, főleg lopásnál fordul elő. Azért a szigor leginkább itt indokolt. Ámde, ha más bűncselekmények (pl. magzatelhajtás, rágalmazás) elkövetői helyezkednek ismételten szembe a törvény rendelkezéseivel, nincsen indok, hogy aránylag kevésbbé szigorú elbánásban részesüljenek.

További kérdés, hogy a minősítő rendelkezések két (*Angyal, Edvi Illés*) avagy három (*Bernolák, Finkey*) büntetéshez köttessenek-e. Miután már az egyszerű visszaesés is súlyosabb rendelkezések alkalmazását vonja maga után; miután azok, akiknek terhére minősített visszaesés állapíttatik meg, mind a négy tervezet szerint szigorú elbírálásban részesülnek; miután nagyon óvatosan kell kezelni az oly szigorú rendelkezéseket, amelyek a bíró mozoghatási körét, főleg a korrekció terén megszorítják; miután e szempont figyelmen kívül hagyása könnyen túlszigorú büntetésekbe kényszerítheti a bírót olyankor is, amikor erre szükség nincsen: ez okokból a magam részéről inkább hajlom *Bernolák* és *Finkey* tervezetének amaz álláspontjához, hogy a súlyosabb minősítés kelléke nem két, de három előző büntetés legyen.

A visszaesés feltételeinek megállapítása tekintetében ezek szerint a négy tervezet lényegileg egyezik egymással. Nagyobb az eltérés *a visszaesés hatálya* tekintetében.

Az általános hatály magasabb büntetési tétel megállapításában áll. És pedig két irányban. Egyrészt magasabb maximumok megállapítása, másrészt a korrekcionalizáció korlátozása által.

Amikor a visszaesés ténye mellett nem jelentkeznek oly jelenségek is, amelyek a közveszélyességre vallanak, s így biztonsági intézkedés alkalmazását teszik indokolttá, akkor a visszaesésnek alig is lehet egyéb hatályt tulajdonítani a magasabb büntetési tétel kiszabásánál. És a súlyosabb büntetés alkalmazása az anyagi igazságnak is megfelel. Mert akire az elszenvedett büntetés annyira nincsen hatással, hogy rövid nehány éven belül ujból hasonló bűncselekményt követ el: annak bűnössége nagyobb, mint azon egyén bűnösségének foka, aki először kerül összeütközésbe a törvénnyel. Tehát súlyosabb büntetést is érdemel. De a társadalomnak is a hivatásos bűnösökkel szemben fokozott védelemre van szüksége.

Épen azért teljesen indokolt a tervezeteknek az az álláspontja, hogy a visszaesőkkel szemben kiszabható büntetéseket általában magasabb tételben állapítja meg. Indokolt: mert a védekezésnek más módja nem képzelhető. Az egyetlen, amit tenni lehet: a büntetési rendszer oly irányú kiépítése, amint ezt a tervezetek teszik.

Bár ezek szerint elismerem, hogy a megoldásnak más módja nincsen, mégis nem merem magamat azzal az illúzióval kecsegtetni, hogy a megoldásnak ez a módja hatályos védekezésnek fog bizonyulni. Mert mit tapasztaltunk a multban?

Visszaesés jóformán csak vagyon ellen irányuló bűncselekményeknél tapasztalható. És pedig elsősorban és főleg lopásnál.

Emellett még a nyomtatvány útján elkövetett becsület elleni bűncselekmények elkövetői szoktak olykor mint visszaesők a sajtóbíróságok elé kerülni.

Más bűncselekményeknél a visszaesés felette ritka eset. Legalább az én gyakorlatomban alig fordult elő.

A szemérem elleni bűntettek a vidéki gyakorlatban felette gyakoriak. Visszaesés azonban a bűncselekmények e csoportjában nem fordul elő.

Hasonló az eset a testi épség elleni bűncselekményeknél. Az e kategóriába tartozó bűncsetek kivált a zalaegerszegi kir. törvényszéknél voltak gyakoriak. Különösen e törvényszék egyik járásában, a tapolczai járásban voltak napirenden a kérdések. Súlyosnál súlyosabb kimenetelű testi sértések követtettek el ezen a vidéken. De akit egyszer megbüntetett a biróság, nem igen került másodszor a vádlottak padjára. Nyolc évi büntetőbirói gyakorlatom alatt, kivált a zalaegerszegi kir. törvényszéknél, testi sértés miatt folyamatban levő számos ügyet tárgyaltam. Alig emlékezem azonban csak egy esetre is, amikor a bűncselekmények e csoportjában visszaesés fordult elő.

Annál több a visszaeső, úgy Győrött, mint Zalaegerszegen, a lopás elkövetői között. Napirenden vannak az esetek, hogy kétszeres-háromszoros visszaesők kerülnek a biróság elé. Sőt súlyosabb esetekre is emlékezem, amikor az elkövetett lopások egész hosszú listája feküdt a tárgyaló asztalon. Megdermesztő esetek fordulnak elő, amikor lopás miatt ötször-hatszor büntetett egyének, több évi szabadságvesztés büntetésük elszenvedése után nehány héttel újabb lopást követnek el. Magukban véve csekély jelentőségű lopási esetek miatt képzelhetetlenül súlyos szabadságvesztés büntetéseket szabunk ki — eredménytelenül. Kiszabadulása után az elítélt megint csak újabb lopást követ el. Volt eset, amikor az elkövetett lopási esetek nagy száma, s a súlyos büntetések elszenvedése utáni ismételt visszaesések aggályt ébresztettek a tettes elmebeli állapotát illetőleg. Pusztán ezen az alapon — mert elmebetegségnek egyéb jele nem mutatkozott — elrendeltetett az elmeállapot megfigyelése és megvizsgálása. Az orvosszakértő azonban elmebetegség jelenségeit nem észlelte. Úgy hogy a biróság nem tehetett egyebet, mint fokozott szigort alkalmazni.

Ily makacs bűnösök, ily sokszoros visszaesők, mint lopásnál, más bűncselekmények elkövetőinél nem fordulnak elő. Pedig a Btk. lopásnál bünteti a visszaesőt. Sőt a BN. életbeléptetése előtt fegyházzal volt a kétszeres visszaeső büntetendő, úgy hogy a Btk. 92. §ának alkalmazása esetében is a kiszabható minimális büntetési tétel hat havi börtön volt.

Ha a Btk. szigora mellett is, épen lopásoknál annyira elszaporodott a visszaesések száma, úgy ez arra a sajnálatos következtetésre enged, hogy a visszaesőkkel a büntetési tétel súlyosbítása nem eléggé hatályos védekezési eszköz.

Minthogy azonban a visszaesésből magában véve nem lehet még arra következtetni, hogy a cselekmény elkövetője még többször is összeütközésbe fog kerülni a törvénnyel, s így a visszaesés ténye egymagában véve nem szolgálhat alapul a határozatlan tartamú őrizetbe vételre, avagy egyéb biztonsági intézkedés alkalmazásba vételére; minthogy ezek szerint a súlyosabb büntetési tétel az egyedüli rendelkezésre álló intézmény: csak helyeslóssel fogadható a visszaesésnek büntetésfelemelő hatálya.

(Bef. köv.) *Dr. Degré Miklós.*

Jogi különösségek.

Szünetelés és megszűnés. A S. E. 52. §-a szerint, ha a tárgyalási határnapot a felek elmulasztják, a per három évig szünetel és ennek elteltével megszűnik.

Ezek a rendelkezések a 162. §. értelmében a fellebbezési tárgyalás elmulasztása esetén megfelelően alkalmazandók.

A jelzett rendelkezések szoros magyarázata szerint a fellebbezési tárgyalás elmulasztásától számított három év után magát a pert kellene megszűntnek tekinteni.

Azt hiszem azonban, hogy nem ez a törvény intenciója s a 162. §-nak az a kitétele, hogy az 52. §. a fellebbezési eljárásban «megfelelően» alkalmazandó, csak úgy érthető, hogy a fellebbezési eljárás három évi szünetelése nem a pernek, hanem a fellebbezésnek megszűnését vonja maga után és hogy ennek következtében az elsőbirósági itélet jogerőssé válik.

Ugyanis a fellebbezés egymagában természetszerűen nem helyezi az elsőbiróság ítéletét hatályon kívül, hanem csak annak jogerejűségét függeszti fel és bizonyos esetekben végrehajthatóságára gyakorol halasztó hatást.

S habár a szóbeli fellebbezési eljárás az elsőbirósági eljárás folytatása, mégis az elsőbirósági ítélet oly cezurája a pernek amely a fellebbezési bíróságnak az ítélet érdemére kiható, illetve helybenhagyó, megváltoztató vagy feloldó döntése nélkül pusztán a felek tevékenységével vagy mulasztásával hatálytalanná nem tehető.

Ha megállhatna az, hogy a fellebbezési eljárás három évi szünetelése a per megszűnését vonja maga után, akkor azt is el kellene ismerni, hogy az elsőbirósági ítélet meghozatala után felperes keresetét visszaveheti, vagy a felek közös elhatározással az ítéletet hatályon kívül helyezhetik. Hogy pedig ez hatályosan meg nem történhetik, az nyilvánvaló.

A per letételét a törvény kifejezetten csak ítélethozatal előtt engedi meg. Bizonyos tehát, hogy amit az ítélet meghozatala után felperes tevékeny fellépésével vagy nyilatkozatával sem idézhet elő, az a felek mulasztása útján sem következhetik be.

Úgy tudom, hogy egyes esetekben a fellebbezési eljárás három évi szünetelése alapján nem a fellebbezés, hanem a per megszünését mondták ki, amit a kifejtettek szerint helytelennek tartok.

Az új polgári perrendtartás a kétséget nem oszlatja el, mert az 1911. évi I. tc. 446. és 510. §-ai a S. E. idézett szakaszaival azonosak.

Felülvizsgálat a Kúrián. A kir. Kúria felülvizsgálati tanácsa első nagynevű elnökének vezetése alatt mintaképe volt a gondos törvénytiszteletnek és a klasszikus határozatoknak. Újabban azt az impressziót lehet nyerni, hogy ezek a szempontok a tanács előtt folyó tárgyalásokon kissé elhomályosodnak. Mintha a S. E. vonatkozó rendelkezései nem részesülnének oly gondos alkalmazásban, mint a tanács régi vezetése alatt.

Újabban az a szokás, hogy az előadó előterjesztése során a felülvizsgálati beadvány tartalmát majdnem szószerint felolvassa, az ellenfél válaszának ismertetése gyanánt pedig csak annyit mond, hogy az ellenfél válaszában a felülvizsgálati kérelmet cáfolni igyekezett.

Legyen szabad annak a szerény nézetemnek kifejezést adnom, hogy az ismertetésnek ez a módja annak hatásában bizonyos egyenlőtlenséget idéz elő, holott a S. E. 195. §-a azt rendeli, hogy az előadó előterjesztésébe a felek kérelmeinek indokait is föl kell venni.

Az igaz, hogy a felek szóval is indokolhatják kérelmeiket és ily módon a válasziratot képviselő ügyvéd pótolhatja a hiányt, de nem lehet szem elől téveszteni, hogy az ügyvédek felszólalásával szemben nem mindig nyilvánul meg a türelemnek az a foka, amely az ügyvédnek kellő alkalmat nyitna az egész kiterjedésében ismertetett felülvizsgálati kérelem cáfolatát megfelelő méretekben előterjeszteni.

Igy legutóbb is egy esetben az történt, hogy a felülvizsgálati kérelmet benyujtó ügyvéd, miután több ívre terjedő beadványa majdnem szószerinti ismertetésben részesült, elállt a felszólalás jogától és ezzel az ellenfél még inkább abba a kényszerhelyzetbe jutott, hogy a bíróság türelmét ne akarja próbára tenni.

Lehet, hogy a felülvizsgálati kérelem kimerítő ismertetése, de az is lehet, hogy a jogorvoslatának sikerébe vetett feltétlen bizalom, vagy valami csodálatos jóstehetség ihlete indította az illető ügyvédet arra, hogy a felszólalásról lemondjon.

Csakugyan, ebben az 1913. G. 147. számu ügyben a bíróság feloldó határozatot hozott.

A nyolc hónapi veszteglés után előadásra került ügyben a felek érthető kíváncsisággal várták az utolsó fok döntését, az ügyvédek azonban a tárgyalásról hazamenve, kénytelenek voltak — legalább a felülvizsgálattal élő ellenfelének képviselője jóstehetség hiányában kénytelen volt — ügyfelét további türelemre kérni, mert nem volt abban a helyzetben, hogy a döntés lényegéről, a feloldás okairól ügyfelét tájékoztassa.

A tanács elnöke ugyanis a határozatból csak annyit hirdetett ki, hogy a Kúria a fellebbezési bíróság ítéletét hiányos ténymegállapítás miatt feloldotta s a bíróságot új határozat hozatára utasitotta. továbbá, hogy a döntés részleteit a felek a kézbesitendő határozatból fogják megtudhatni.

Véleményem szerint a határozathirdetésnek ez a módja a szóbeliség elvébe ütközik, amelynek nemcsak a felekre, hanem a bíróságra nézve is irányadónak kellene lennie. Nem lehet helyénvaló azt a kereskedői szokást követni, amely szerint a kereskedő elhatározását üzletbarátjával távirati úton közli, azzal, hogy «bővebbet levélben».

A döntésnél vagy az előadó tervezete jutott érvényre s akkor ennek közlése kellően tájékoztatta volna a feleket, vagy a Kúria az előadó álláspontjától eltérően döntött s akkor szükségszerüen megállapítást nyertek az eltérő döntés okai és így ezek kihirdetése sem ütközhetett akadályba.

A törvény szerint a felülvizsgálati bíróság a felek által felhozott jogszabályok alkalmazhatósága iránt nyilatkozni, a fellebbezési bíróság pedig az újabb eljárásban a felülvizsgálati bíróság jogi álláspontjához alkalmazkodni köteles.

Igaz, hogy a Kúria állásfoglalását az irásba foglalt határozat indokolása kétségkívül meg fogja jelölni, de ez bizonyára nem jelentheti az eljárás szóbeliségén és a felek jogos kívánalmán esett sérelem helyrehozását.

Ezelőtt a felülvizsgálati bíróság határozatának a tárgyalás közvetlen eredményeként történt kihirdetése során annak rendszerint meggyőző és fényes indokolása mindkét félben azt a megnyugvást keltette, amely az igazi jogszolgáltatásnak célja és ideálja.

Az ettől eltérő gyakorlat azonban, amelynek folytán a felek a Kúria jogi álláspontja és a köztük mindeddig vitás jogszabályok alkalmazhatósága tekintetében továbbra is tájékozatlanok maradnak, csak nyugtalanságot idézhet elő.

Mély tisztelettel a Kúria bölcsessége iránt, legyen szabad a felülvizsgálati tanács kegyes megfontolásába ajánlanom, nem lenne-e helyes a kifejtett irányokban a törvény rendelkezéseinek gondos alkalmazását és a tanács régi gyakorlatát visszaállítani.

Gondos ítéletszerkesztés. A budapesti kir. törvényszék, mint fellebbezési biróság 1913. VII. D. 739. számú ítéletével a járásbíróság ítéletét részben megváltoztatta. Az indokolás újra felsorolja azokat az okokat, amelyeket a törvényszék az elsőbiróság ítéletéből helyeseknek fogadott el és amelyek alapján azt részben helybenhagyta, de egyetlen szóval sem indokolja a részben való megváltoztatást. Pedig a helybenhagyó rendelkezésre nézve elég lett volna az elsőbirósági ítélet azonos indokaira csak utalni s épen a megváltoztatást kellett volna megfelelő okokkal támogatni. A hiba nem is pótolható, mert a per szubsztratuma szerint felülvizsgálatnak helye nincs.

Dr. Fürst Mátyás.

A fiatalkorúak bíróságáról szóló törvény életbelépéséhez.

Mire e sorok napvilágot látnak, életbelépett a fiatalkorúak bíróságáról szóló 1913 : VII. tc. (Fb.) és a magyar élő jog egy nevezetes törvénnyel gyarapodott. Azt a reformot, amelyet törvényhozásunk a BN. II. fejezetének megalkotásával kezdeményezett, ez a törvény tetőzte be. A BN. II. fejezete csak anyagi jogszabályokat adott a fiatalkorúak ügyeiben eljáró bíró kezeibe, amelyeket a BP.-nak ezektől teljesen eltérő szellemű szabályai béklyóba szorítottak. A bíró a fiatalkorúakra vonatkozó új jogszabályok alkalmazásánál lépten-nyomon beleütközött a BP.-nak hajlítást nem tűrő szabályaiba és nem egy kérdésben valóságos szellemi gimnasztikát kellett végeznie, hogy az alaki törvénynek legalább is a formáját megmentse.

Elsősorban tehát a jogalkalmazásban felmerült technikai szükségesség késztette törvényhozásunkat a Fb. megalkotására. Emellett azonban e törvény megalkotását mélyebben fekvő okok is igazolják. Szükség volt mindenekelőtt olyan szervezeti módosításokra, amelyek a fiatalkorúak külön büntetőjogában megvalósított elveknek az eddigi szervezeti szabályoknál jobban megfelelnek. Szükség volt a fiatalkorúak bíráit annak a nagy szervezetnek középpontjába állítani, amelyet az államhatalom a fiatalkorúak züllésének megakadályozására, jobban mondva — sajnos — csak korlátok közé szorítására megalkotni törekszik. A szervezet mellett magának az eljárásnak is magán kell viselni az anyagi jogszabályok különleges szellemének bélyegét. A BP. alkotmányjogi jelentőségű nagy elvei nagyrészben kénytelenek meghátrálni a fiatalkorú bűntettesekkel szemben figyelmet érdemlő különleges elvek elől. A nyilvánosságot háttérbe szorítja az a követelmény, hogy a fiatalkorút a nagyközönség előtt való szereplés kétes dicsőségétől és a fiatalkorú viselt dolgainak nyilvánosság előtt való szellőztetésével együttjáró káros befolyásoktól megóvjuk. A BP. az eljárás egyes szakait és az ezekben eljáró egyes szerveket gondosan elkülöníti, nehogy az előzetes eljárásban szerzett benyomások az ítélőbírót elfogulttá tegyék. A Fb.-ben az eljárási szakok közt fenálló válaszfalak ledőlnek és az eljárás összes szálai elejétől végéig egykézben: a fiatalkorúak bírája kezében futnak össze, mert a perrendszerű bizonyítás jelentősége az eljárásnak csupán alkalmául szolgáló tett jelentőségével együtt alászáll és a fiatalkorú egyéniségére vonatkozó adatok kinyomozásának enged tért. Megszűnik a fiatalkorúakkal szemben az a féltő gond is, amellyel a BP. a felnőtt terheltek személyes szabadságát megóvja. Bár előzetes letartóztatást a Fb. egyáltalában nem enged meg, ezzel épen nem a fiatalkorúak személyes szabadságát akarja a felnőttekénél jobban megóvni, mert az előzetes letartóztatás törvényes esetein kívül is megengedi, sőt megszabja a fiatalkorúak környezetéből való eltávolítását. Azok az elvek is, amelyeket a Fb. a BP.-ból átvett, különleges jelentőségre tesznek szert. Így a közvetlenség, amelyet a BP. tényállásbeli tévedések elkerülésére használ, a fiatalkorúak elleni eljárásban inkább mint a bíró és a terhelt, illetőleg annak hozzátartozói és a környezetével egyébként ismerős személyek közti érintkezés előmozdításának és az ünnepélyes formák elkerülésének eszköze jelentkezik.

De az eljárási jogszabályok megalkotásán kívül más célt is tűzött maganak a törvényhozó a Fb. megalkotásával. Midőn a BN. a fiatalkorúakat különleges törvényes rendelkezés alá helyezte, bizonyos óvatossággal járt el, nehogy a zökkenés, mely az új jogszabályokra való átmenettel szükségképen együtt jár, ezeknek a sikerét megbiúsítsa. A BN. több éves érvénybenlétele után azonban elérkezettnek látszott az idő arra, hogy a törvényhozó a megkezdett csapáson nagyobb lépést tegyen előre. A BN. szerint alkalmazható intézkedések nem nagyszámúak, hogy azok között a bíró mindig megtalálja azt, amelyet a felmerülő esetben legalkalmasabbnak tart. A Fb. tehát hosszú skáláját állítja fel az alkalmazható intézkedéseknek, melyeknek kiválasztásánál az a válaszfal is ledől, amelyet a BN. 16. és 17. §-ai az értelmileg és erkölcsileg fejlett és nem fejlett fiatalkorúak közti megkülönböztetés által felállítottak. A BN. II. fejezetét alkalmazó bírót gyakran feszélyezte az, hogy a felmentett vádlottal szemben csak akkor tudta az elzüllésének megakadályozására szükségesnek látszó intézkedést megtenni, ha a fiatalkorút az értelmi és erkölcsi fejlettség hiánya címén felmentette és gyakran feszélyezte viszont az is, hogy a bűnösnek talált fiatalkorú ellen egyáltalában kellett valamely intézkedést tenni. A Fb. életbelépésével ez is megszünik, mert a bírót a felmentés és a bűnösség megállapítása épenséggel nem késztethetik valamely intézkedés meg vagy meg nem tételére. Végül nagy lépést tett a Fb. azáltal is, hogy bűncselekményt el nem követett, de züllésnek indúlt kiskorúakkal szemben is biztosítja a bíróság beavatkozási jogát.

A Fb. részletes ismertetésére egyébként e lap hasábjain, ahol már többek között nekem is volt alkalmam e törvény megalkotásakor annak rendelkezéseit behatóbban ismertetni, szükség nincs. Ezúttal csak azokkal a rendeletekkel kívánok foglalkozni, melyeket az igazságügyminiszter, továbbá a belügyminiszter a Fb. életbeléptetése alkalmából kiadtak.

Az igazságügyminiszternek 56.000/1913. sz. alatt kibocsátott, 97 szakaszból álló, tehát terjedelemre nézve magát a Fb. meghaladó rendelete a BN. II. fejezetének életbeléptetése alkalmával kiadott 27.000/1909. sz. rendelet nagyrésze helyébe lép, melynek 2—66. §-ait kifejezetten hatályon kívül helyezi. A hatályon kívül helyezés nem jelenti azonban e rendelet egyes rendelkezéseinek át nem vételét. Az, ami ebből a rendeletből bevált és a Fb. szabályaival ellentétben nincs, átment az új rendelet szövegébe is. Ekként a szakaszoknak elég jelentékeny száma szószerinti szövegében került az új rendeletbe. Ez is megkönnyíti az ismertetést.

Magánál az életbeléptetésnél a törvénynek az a célja, hogy a Fb. szabályai, amelyek a fiatalkorúak érdekeit az eddigi jogszabályoknál jobban biztosítják, mielőbb érvényre jussanak. Ezért az 1. §. szerint 1914 január 1-től kezdve a meginduló eljárásokra, a próbára bocsátottakra és azokra, kiknek javító-nevelését vagy utólagos javító-nevelését a bíróság elrendelte, a Fb. eljárási szabályait kell alkalmazni és csak azokban az ügyekben nyernek alkalmazást az eddigi eljárási szabályok, amelyekben az elsőbíróság a főtárgyalást, illetve tárgyalást már a Fb. életbelépte előtt kitűzte. A Fb. anyagi jogi rendelkezései azonban alkalmazandók azokra a fiatalkorúakra is, akik a bűncselekményt annak életbelépése előtt követték el. (4. §.)

A szervezeti rendelkezések közül fontos az, amely biztosítani kívánja, hogy a bíró ott, ahol erre szükség van, egészen a fiatalkorúakkal járó tennivalóknak szentelhesse idejét. Eszerint a fiatalkorúak bírája más tennivalókkal csak az ítélőtábla elnökének engedelmével foglalkoztatható (6. §.). Csak ilyen rendelkezés mellett juthat ideje a bírónak arra a feladatkörre, amelyet a 9. §. eléje szab, midőn kötelességévé teszi az erkölcsileg veszélyeztetett kiskorúak és bűntettes fiatalkorúak megmentésére irányuló társadalmi mozgalmak irányítását.

A pártfogói ügykört illetőleg a rendelet fentartja a társadalmi pártfogók és pártfogó tisztviselők vegyes rendszerét. Pártfogó-tisztviselő kinevezését csak arra az esetre rendeli, ha a pártfogói tennivalók ellátása alkalmas társadalmi pártfogók és különösen a patronázs-egyesületek útján nem biztosítható. (9—34. §§.) Hogy a pártfogó-tisztviselő hivatásának magaslatán álljon, a 27. §. a kinevezést feltételhez köti, amennyiben csak annak a kinevezését engedi meg, aki valamely patronázs-egyesület vagy a fiatalkorúak bírája mellett pártfogói tennivalókat eredményesen végzett.

Uj szabálya az előzetes eljárásnak, hogy a fiatalkorúak bírája a környezettanulmány adatait köteles ellenőrizni (37. §.), a fiatalkorú ügyével összefüggő bűnvádi eljárásban összegyűjtött bizonyitékok felhasználhatása végett (Fb. 11. §.) a rendes bíróság iratait megtekintheti és azokból kivonatokat készíttethet (39. §.), hogy végül a fiatalkorúak bírája az alakszerű tárgyalás nélkül teendő intézkedés esetében (Fb. 23. §.) a tanúkat a BP.-ban meghatározott eseteken kívül is megesketheti s a felek a tanú kihallgatásánál jelen lehetnek, hozzá kérdéseket intézhetnek (40. §.).

Részletesen szabályozza a rendelet a védelmet (48—53. §§.). Kiemelést érdemel, hogy a bíró az ügyvédi kamarához is fordúlhat védő kijelölése végett, sőt a kamara székhelyén kívül és ha a halasztás a fiatalkorú érdekét sértené, az ügyvédi kamara székhelyén is maga jelölhet ki védőt (51. §.).

Megengedi a rendelet, hogy a fiatalkorúak bírája kivételesen székhelyén kívül, a járásbíróság székhelyén tárgyalhasson, ha a tárgyalásra váró ügyek vagy a kihallgatandó személyek számánál fogva vagy más fontos okból célszerűnek mutatkozik (56. §.).

A házi fenyítés (BN. 16. §., Fb. 23. §. első bekezdés, 1. pont) szabályai a 27,100/1909. sz. rendelettől, mely azt is megengedte,

hogy a fiatalkorú írásbeli értesítéssel adassék át a fegyelem gyakorlására jogosultnak, annyiban térnek el, hogy az átadás végett a fegyelem gyakorlására jogosultat feltétlenül meg kell idézni (58. §.).

A javítónevelés foganatosításának szabályai nagyjából az eddigiek maradtak és csak az jegyzendő meg, hogy a beszállítást a fiatalkorúak bírája köteles foganatosítani a kir. ügyészség útján (62. §.). Megmaradtak a próbárabocsátás és dorgálás szabályai is (69—72. és 74—75. §§.). A Fb. novumának: a felügyelet alatt őrizetben tartásnak foganatosítására vonatkozólag kiemeli a rendelet, hogy azt a bíróság helyiségében az iskolai elzárás módjára kell foganatosítani s hogy az a fogház helyiségében nem hajtható végre, végül, hogy az élelmezéssel, foglalkoztatással és felügyelettel felmerült költségek a bünügyi átalányból utalványozhatók (73. §.). A fogházbüntetés végrehajtásának új szabálya, hogy a javítónevelés alatt álló fiatalkorú ellen kiszabott rövid tartamú fogházbüntetés a javító-nevelőintézetnek az igazságügyminiszter által külön kijelölt helyiségében is végrehajtható (79. §.), rendelet megengedi a pénzbüntetésnek részletekben való lefizetését (80. §.)

A gyermek (BN. 15. §.) és bűncselekményt el nem követett, de környezetükben erkölcsi romlásnak kitett vagy züllésnek indúlt kiskorúak ügyeinek elintézésére vonatkozólag a 83. §. kimondja, hogy a bíróság a kiskorúak szülőjének, törvényes képviselőjének vagy gondviselőjének meghallgatása után alakszerű tárgyalás nélkül határoz (83. §.).

A belügyminiszter 212,000/1913. sz. rendelete a gyermekvédelmi ügyekkel foglalkozók előtt fogalommá vált 160,000-es rendeletet helyezi hatályon kívül (bevezetés harmadik bekezdés), bár az árvaszékek részére adott utasításban ennek a szabályaira hivatkozik (77. §. utolsó bekezdése). Külön-külön összefoglalt utasításokat tartalmaz a rendőri büntető bíróságok, az árvaszékek, valamennyi közigazgatási és rendőri hatóság, végül az állami gyermekmenhelyek vezetői részére, amelyekben a Fb. rendelkezéseit ismerteti és nagyobbára az igazságügyminiszteri rendelet szabályait ismétli. Különleges szabály mégis az, hogy a környezettanulmány beszerzésénél a rendőri büntetőbíró csekélyebb kihágások esetében egyes adatok beszerzését mellőzheti. Részletes utasítást ad a rendelet az árvaszékeknek arra, hogy miként járjanak el akkor, ha az atyai hatalom megszüntetése vagy felfüggesztése, a gyám elmozdítása vagy más intézkedés szüksége forog fenn (76—80. §.)

Az a sokféle intézkedés, amelyet a Fb. a fiatalkorúak bírájának kezébe ad, az egyéniesítést a lehetőség határain belül a leglegszélesebb körben biztosítja. Nyilvánvaló, hogy az egyéniesítés megvalósúlásának ezenkívül más feltétele is van és pedig az, hogy a bíró nemcsak részletes, de egyúttal megbízható adatokhoz jusson, amelyekből a fiatalkorú egyéniségét megítélheti. Tudtunkkal az igazságügyi kormány, karöltve a patronázs-egyesületek országos szövetségével gondoskodott róla, hogy a patronázsmunkásság, amely ennek az adatszerzésnek egyetlen megbízható támasza, az ország minden részében elő legyen készítve Az előkészítésen túlterjedő idevágó feladatok immár a fiatalkorúak bíráinak vállaira nehezednek. A patronázsszervezetek megerősítése és számbavehető tényezővé való fejlesztése az életbelépő helyes irányú jogszabályokkal egyenlőértékű előfeltétele annak, hogy a fiatalkorúak kriminalítása elleni küzdelem gyümölcsöket teremjen.

Dr. Heller Erik.

Az ügyvéd-képzés reformja Angliában.

— Egy legújabb rendeletről. —

Épen a magyar jogélet jelenlegi mozgalmas időszakában, mikoron részint a közelmúltban már megalkotott törvényeink, részint a parlament elé már beterjesztett különböző igazságügyi törvényjavaslataink révén egyes jogintézményeink úgyszólván a leggyökeresebb átalakulásokon mennek keresztül s szem előtt tartva az elmúlt esztendő november havának első napját, mely emlékezetes fordulópont gyanánt szerepelt a magyar ügyvéd-képzés előkészítő-gyakorlatának eddigi rendszerében: talán idevágó és reánk nézve is aktuális lesz az a reform-rendelet, mely legközelebbről az ügyvédi pályára készülő angol jogtanuló nemzedéket (*articled* clerks) érinti. Ezt a most ismertetendő rendeletet (order) csak nemrégiben tétette közzé az angol *Master o the Rolls* (Magister Rotulorum), a lord-kancellár nagytekintélyű helyettese s az angol legfőbb ítélőszék egyik alkotórészének, a Court of Appeal-nak ítélőbírája, természetesen a lord-kancellárnak és a lord-főbírónak egyetértő hozzájárulása mellett, ama kiváltságos jog alapján, melyet az 1877. évi Solicitors Act 13. §-a és az 1881. évi Supreme Court of Judicature Act 24. § a ruházott reájuk.

Ez a törvénypótló rendelet a leendő angol ügyvédek (solicitor) előkészítő-tanfolyamát reformálja. Vagyis ennek az előkészítő-tanfolyamnak időtartamát, bizonyos előfeltételektől függően, rövidebbé teszi egy esztendővel. Ezen a ponton aztán derekasan különbözünk egymástól. Anélkül, hogy bárminémű összehasonlításokba merészkedném bocsátkozni, ami már csak azért sem volna célravezető, mert hiszen a mi ügyvéd-képzési rendszerünk úgyszólván minden porcikájában eltér az angolétól, csak azt kívánom mellesleg konstatálni, hogy mi meg — modus in rebus — meghosszabbítottuk az ügyvédi előkészítő-gyakorlatot egy pár esztendővel. Nem azzal a céllal, hogy ennekutána talán képzettebb ügyvédek lássák el a perlekedő magyar ember ügyét-baját, hanem — bevallottan, — hogy ezentúl valamivel kevesebb élni akaró ember szánja rá magát az ügyvédi pályára.

A rendelet megértéséhez tudnunk kell, hogy Angliában a solicitornak mint tanoncnak (articled clerk) teljes öt esztendeig kell tanulnia, — meglehetősen magas tandíj lefizetése mellett — valamely ügyvéd irodájában. Az úgynevezett akadémiai fokozattal bíró tanoncokra nézve három évben van megállapítva ez a tanítási idő. Csakis ennek az öt-, illetve háromévi kemény tanfolyamnak bevégzése után következő különféle speciális vizsgálatok letételével lehet a solicitorból teljesjogú ügyvéd, a barrister. A *solicitor* a pert csakis a tárgyalásig (trial) készítheti elő s ő érintkezik a felekkel, nyilvános tárgyaláson csak a *barrister* járhat el.

A Master of the Rolls, lord-kancellár és lord-főbíró említett mostani együttes rendeletének lényegesebb intézkedései itt következnek egymásután. Megjegyezni kívánom, hogy minden ilyen jogtanuló-solicitor-nak (articled clerk) az angol ügyvédek jogait és kötelességeit szabályozó testületnél az Incorporated Law Society-nél kell bejegyezve lennie.

A rendelet sarkalatos rendelkezése annak kimondásában nyilvánul, hogy minden solicitor, ki a már említett tanonc-tanfolyam megkezdése előtt a jelen rendelet rendszabályainak megfelelő s az Incorporated Law Society tanácsa által tartandó vizsgálatnak veti alá magát: elfogadott és belajstromozott solicitor lehet anélkül, hogy valamely gyakorló-ügyvédnél négy évnél tovább kellene előkészítő-gyakorlatot folytatnia. Az említett vizsgálatot vagy maga a Law Society tanácsa, vagy ennek utasítása szerint egy kijelölt bizottság tartja és pedig e rendelettel életbeléptetett egyéves speciális tanfolyam tartama alatt s vagy egyszerre az illető iskolai év végével, vagy esetleg részletekben is a különböző szorgalomszakok végén. Csakis az olyan jogtanuló (articled clerk) tarthat igényt egyévi tanonci szolgálat alól leendő felmentésre, ki a Law Society tanácsának döntése szerint a jelzett vizsgálatot sikerrel kiállotta.

Minden jogtanuló-solicitor, ki a fenti értelemben egyévi tanonci szolgálat alól felmentést kíván nyerni, köteles a Law Society tanácsának jóváhagyásával megfelelően, egy teljes iskolai éven át hallgatni a Society's Hall-ban azon előadásokból és jogi ismeretekből szervezett tanfolyamot, melyeknek tárgyát erre a célra időnként a tanács állapítja meg s illetve hagyja jóvá.

Minden jogtanuló-solicitor köteles továbbá a rendelet szerint ugyanezen az egész iskolai esztendőn át, a tanács jóváhagyása mellett s a Law Society tanító-testületének felügyelete és vezetése alatt olyan magántanulmányokat folytatni, melyeket ebből a célból időről-időre a tanács rendel. Ezek közé a magántanulmányok közé tartozik: önálló kutatású és megfelelő tárgyismeretre valló jogi értekezések készítése, a tételes jog különböző szabályait érintő jogesetek megfejtése és gyakorlati alkalmazása, jogesetek analizálása s az ügyvédi gyakorlat kereteibe tartozó egyéb írásbeli munkák végzése. Az itt jelzett egyéves tanfolyam hallgatásáról és a megszabott magántanulmányok végzéséről a Law Society jogi studiumainak főnöke és igazgatója, vagy a tanács által erre a célra alkalmazott más tisztviselő ad aztán a tanoncnak (articled clerk) bizonyítványt, mely a Society titkáránál be-

mutatandó s mely nélkülözhetlen kelléke az itt szabályozott felmentő (exempting) vizsgálatra való bocsátásnak.

Az itt tárgyalt speciális tanfolyam és vizsgálat díjairól szólván a rendelet, kimondja, hogy mind az a jogtanuló-solicitor, ki a rendelet intézkedéseit és kedvezményeit igénybe kivánja venni, tandíjat köteles fizetni. Aminthogy a ködös de praktikus Albionban derekas kis summa pénzbe kerül az ügyvédi diploma, ha figyelembe vesszük még a gyakorló-ügyvéd melletti jogtanulásért évek során át lefizetendő tetemes tandíjakat is. A jelen rendelet szerinti speciális tanfolyam tandíjait időről időre a Law Society tanácsa állapítja meg úgy a jogi előadások (lectures) és jogi szakosztályok hallgatásáért s az írásbeli magánmunkálatok vezetéséért, valamint a könyvtár és tanulószobák használatáért. Amennyiben a tanács másként nem határoz, ezeket a díjakat a rendelet szorgalomszakonként négy guineában (110 K) avagy az egész iskolai esztendőre egy összegben 15 guineában (414 K) állapítja meg, kimondván, hogy ezek a díjak előre fizetendők és a tanács azokat tetszése szerint meg is változtathatja.

A jelenlegi angol ügyvéd-képzés rendszerének hatalmas arányaihoz mérten ez az ismertetett rendelet valamiféle gyökeres reformnak még nem tekinthető. Nem is lép az fel ilynemű igényekkel, célszerűségi újítás csupán, egy lépéssel magasabbra fejlesztve azt a színvonalat, amelyen Angolország leendő ügyvédei már a jogtanulás s az élethez való előkészülés fáradságos korszakában is állanak. Az ügyvéd-képzés tökéletesítése ott a nemzet jogéletének egyik legápoltabb kérdése, amit már az is nagy mértékben indokol, hogy az ügyvédi gyakorlat Angliában a bírói kinevezésnek mellőzhetlen előfeltétele.

Zsoldos Benő.

Jogirodalom.

I.

Az uzsora. Büntetőjogi tanulmány. Az uzsora elmélete, története, dogmatikája és politikája. Írta: Módly László, a büntetőjog és jogbölcselet ny. rk. tanára az egri jogakadémián. Második könyv.

Aki a szerző munkájának első kötetét olvasta, azt remélte, hogy a megigért második kötetben az uzsora gazdasági szerepének igaz képét fogja adni, hiszen az uzsora egész problémájában voltaképen ez a legérdekesebb. Az uzsora par excellence csinált bűncselekmény, amely adott gazdasági helyzet és jogi szabályozottság mellett esetleg büntetés alá esik, esetleg nem. Maga az a tény, hogy az uzsorában a magánjogi és büntetőjogi elemek úgy összeforrnak, mint a matematika és geometria az analitikában, kell, hogy a csak csekély intuitiv erővel bíró gondolkodóban is azt a vágyat ébressze, hogy az uzsorának úgy adja képét, ahogy az a mindenkori gazdasági élet szövevényébe belebogozódik. Természetes, hogy az uzsora igazi, reális szerepéről a német társadalometikai iskola élettelen elvei alapján képet adni nem lehet. Ezért a szerző munkájának első kötete a szó szoros értelmében kellemetlen hatást keltett az elvont fogalmak etikai és félig-meddig metafizikai szempontból való tárgyalásának módszere, stílusa és tartalma miatt, pedig talán a hozzánemértés nem is egészen a szerző hibája, hanem a «társadalom-erkölcsi» iskoláé, amelynek kritika nélküli hivévé szegődött.

A mű második kötetének dogmatikai részében a szerző a magyar tételes jogi alapon tárgyalja az uzsorának «helyes» fogalmát, hellyel-közzel az osztrák és német uzsoratörvényre hivatkozván, mint amelyek a törvényhozás előtt mintául állottak. Balogh és Grosschmid nyomán kifejti, hogy az uzsora tényálladékának megállapításához nemcsak a kölcsönügylet, de minden hitelügylet elvezethet, hogy az uzsora lényege nem az adós vagyoni romlása, hanem a szolgáltatás és ellenszolgáltatás közötti szembeötlő aránytalanság és hogy ezen objektív ismérvnek a szubjektív elemmel (szorultság, könnyelműség, tapasztalatlanság) együtt való fenforgása adja az uzsora bűncselekményét. A kikötések különféle nemeinek, a szövetkezeti uzsorának rövid és sekélyes tárgyalása után sorra veszi a minősített uzsora eseteit. A szándékra nézve konstatálja, hogy elég az adós szorult helyzetéről való tudomás és a nemtörődés az adós tönkremenetelének lehetőségével; az elkövetési cselekedetnek az adós és hitelező közötti puszta akaratmegegyezés létrejöttét tartja, s a tettességi, részességi, kísérleti és indítványi momentumok érintése után megállapítja, hogy az elévülés akkor kezdődik, amikor az adós a kikötések alól felszabadul. Miután még röviden végez az uzsora magánjogi következményeivel és a bejelentett kereskedők, mint hitelnyerők különleges helyzetével, áttér az uzsora politikájára, amely — úgylátszik — a szerzőnél kimerül a magánjogi és büntetőjogi uzsora szétválasztásában és az 1903-as és 1907-es törvényjavaslat ismertetésében és egy törvénytervezetben végződik.

A dolog azonban így áll: az uzsora dogmatikája az uzsoratörvény alapján Grosschmid, Balogh, Edvi Illés és társaik munkássága óta körülbelül tisztán áll előttünk, úgy, hogy ennek olyatén tárgyalására, amilyet a szerző ad, szükség nem volt, attól eltekintve, hogy a szerző nem tudott arra a magaslatra felemelkedni, amely a jogot, mint élő hatalmat, az uzsorát pedig, mint esetleges bűncselekményt a maguk igazi körében, a való gazdasági életben, az igazi fájó vagy örvendetes emberi érdekek zűrzavarában ezerféle alakban működni látja. Az uzsorának lehet megírni és jó volna megírni a történetét és egy Beöthy Leo talán meg is tudná írni: abból lehetne okulást meríteni. Lehet és jó a dogmatikáját is megírni, ha szükség van *egy törvény* magyarázatára; de *az* uzsora dogmatikáját adni, olyan feladat, mint ha valaki a polgári perrendtartás metafizikáját adná. Ami pedig az uzsora politikáját illeti — istenem, hiszen itt vagyunk mi, szegény ország, itt volt a balkáni krízis, itt volt a hitelezési bűncselekmények hihetetlen elszaporodása, itt volt a szövetkezeti uzsora számtalan alakban, itt van az elmult század földbirtok uzsorája — a gabona; a váltóuzsora: ezekből a mi társadalmi és gazdasági életünk tükrének valóságos, megdöbbentő képeiből olyan művet alkothatott volna a szerző, amelynek jogász, történész, ökonómikus egyaránt bámulattal adóznék. Ha ő megelégszik uzsora-politika fejében két-három törvényjavaslatnak jurisprudentikus, dogmatikus ismertetésével vagy kritikájával és egy negyediknek összeállításával — lelke rajta. Mindenesetre érdeme, hogy a m. kir. Kúriának vonatkozó döntvényeit szépen csoportositva közreadta. De az előadásnak, a felfogásnak és a stílusnak az a kimélyülése, amit az első kötetben hiába kerestünk, most is elmarad.

Dr. Zilahi László.

II.

Követelések behajtása Horvátországban. (Die Eintreibung von Aussenstände in Kroatien.) Írta: Dr. Schick L. zágrábi ügyvéd. Wien 1904. Moritz Perles kiadványa. Ára két korona. 72. oldal.

Szerző nagyjában ismerteti a horvát peres és végrehajtási eljárás, körvonalait különös tekintettel arra, miként hajthatók be célszerűen osztrák és magyar követelések. Elég őszintén tárja fel a horvát jogszolgáltatás ismert súlyos bajait, a peres és perenkívüli ügyek elintézésének lassúságát, a hivatalból teljesített végrehajtások eredménytelenségét és az igényperek és az ingatlan árverések terén üzött visszaéléseket stb. Megtudjuk, hogy az osztrák hitelező két irányban részesül kedvezőbb elbánásban, mint a magyar. Egyik kedvezmény, hogy «*régi tradicio*» alapján minden horvát bíróság elfogad és elintéz *német* nyelvű beadványt, a másik az, hogy a horvát bíróság osztrák *itélet* alapján *közvetetlenül* elrendeli a végrehajtást. A magyar hitelező a végrehajtási eljárást azzal gyorsíthatja, hogy a végrehajtást elrendelő végzést hiteles horvát fordítással felszerelve közvetetlenül nyujtja be az illetékes horvát bírósághoz. Szerző hangoztatja, hogy a magyar sajtó a magyar ügyvédi kamarák, a magyar kereskedők alaptalanul vádolják a horvát bíróságokat azzal, hogy a magyar bíróságok megkereséseit egyáltalán nem vagy csak rendkívül késedelmesen teljesítik. Szerinte a késedelmet — ritka kivételektől eltekintve — az a körülmény idézi elő, hogy a magyar bíróságok megkereséseit a horvát bíróságok elintézése előtt a zágrábi fordítási központba küldik be, ami az elintézésnek két-három hónapos eltolódása.

Védekezésnek ez elég különös, nehéz belátni, sablonos megkeresések fordítása miért idéz elő ekkora késedelmet. Maga dr. Schick azonban önkénytelenül elárulja füzetében, hogy a késedelmes elintézéseknek mi a valódi oka. Horvátország megalázásnak * tekinti, hogy igazságügyi téren *nem teljesen egyenjogú*

* «. . . haltbar sind die diesbezüglichen Verhältnisse nicht, es ist eben, wie auf gar vielen Gebieten, zum Schaden der wirklichen gemeinschaftlichen Interessen Ungarns und Kroatiens, entgegen dem Prinzipe *der vollen Gleichberechtigung* beider Länder, gesündgt

a szűkebb értelemben vett Magyarországgal. Ezt a megalázást, sajnos, majdnem minden megkeresés alkalmával éreztetik velünk, de úgy, hogy *ők alázták meg bennünket* a legegyszerűbb magyar megkeresésnek szégyenletesen lassú teljesítésével. Szerző kilátásba helyezi, hogy füzete legközelebb magyar nyelven is megjelenik és abban a magyar-horvát jogsegéllyel behatóbban foglalkozik. Nagy érdeklődéssel várjuk ezt a munkát, mert a magyar-horvát jogsegély kérdése igazságszolgáltatásunk legszégyenteljesebb kérdései közé tartozik; az eszmék tisztázása e téren tehát nagyon üdvös volna. *Dr. T. M.*

Szemle.

BELFÖLD.

— **A máramarosi per** politikai hátteréhez nem lehet szavunk. Bennünket csak a jogi formák érdekelnek, amelyekben a politikai dráma lejátszódik. És ezért óhajtjuk, hogy a bíróság ebben a perben a szokottnál is nagyobb gondossággal őrködjék a bűnvádi eljárás szabályainak legpontosabb megtartása felett. Az érdeklődés, amelyet a külföld az ügy iránt tanusít, szükségessé teszi, hogy a magyar igazságszolgáltatás elfogulatlanságához a gyanu árnyéka se férkőzhessék. Az ítélőtanács a magyar állam tekintélyét képviseli s ennek nem szabad csorbát szenvednie, még ha az állam érdekéről van is szó.

— **Személyszaporítás a kir. ítélőtáblán.** Az igazságügyminiszter a kir. ítélőtáblák elnökeit felhívta, hogy a bírói létszám szaporítására vonatkozólag a szükséghez képest javaslatot tegyenek. Úgy értesülünk, hogy a budapesti kir. ítélőtáblán három új bírói állás szervezését tervezik. Ezt a szaporítást úgy az alsófokon már végrehajtott létszámemelés, mint a tábla ügyforgalmi szaporodása szükségessé teszi.

A budapesti kir. táblán ugyanis

	1912 decz. 31-én	1913 decz. 31-én	
a polgári ügyek száma	11,149	13,170	
a büntető « «	10,417	11,380	
a váltó-keresk. ügyek száma	4,302	5,000	volt.

Kérdés azonban, hogy az ügyszámok ily emelkedését tekintve a szaporítás elégséges lesz-e s kérdés mindenekelőtt, hogy az igazságügyminiszternek sikerülni fog-e energiájával, amely eddig inkább a törvényelőkészítésben merült ki, a pénzügyminiszternek passziv rezisztenciáját legyőzni.

— **A Magyar Jogászegylet** abból az alkalomból, hogy február havában várható a közigazgatás reformjáról szóló törvényjavaslat benyujtása, január 10, 17, 24 és 31. napján (mindig d. u. 6 órakor) közigazgatási vitát rendez, amelyet *Concha* Győző egyetemi tanár vezet. Eddig Kmety Károly, Balogh Artur, Harrer Ferenc, Benkó Albert, Vadnay Tibor, Rábel László, Ereky István, Majzik Viktor, Lukách Ödön és Concha Győző jelentkezett szólásra. A vita alapjául a következő kérdőpontok szolgálnak: 1. Mit tekinthetni a közigazgatás elsődleges, főhivatásának? Az állam és az egyesek közszükségleteinek kielégítését-e, vagy az alkotmány védelmét? 2. Ha a közigazgatástól mind a két cél megvalósítását várjuk, miként lehet ezt elérni? 3. A bíróságok hivatása az alkotmányvédelem szempontjából a közigazgatás hasonló szerepe mellett minő jelentőségű? 4. A közigazgatás területi elhelyezésének kiinduló pontja a népességnek helységi (község) vagy vidéki (megyei) megoszlása legyen-e? 5. Lehet-e közigazgatásunk reformját a megyéknek mai egyenlőtlen területi és népességi viszonyainak változtatása nélkül jól keresztülvinni? 6. Nem kívánatos-e a járási hatóság hatáskörének kibővítése s abba a községi hatáskörből némely ügyek áthelyezése a járási hatóság személyzetének szaporítása mellett? 7. Szükséges-e a rendi kornak maradványát, a városi és falusi községeknek teljesen külön elvek szerinti rendezését, különösen az elsőknek a megyei kapcsolatból való teljes kivételét továbbra is fentartani? 8. Az alföldi, tanyákkal körülvett városok, községek közigazgatása nem kíván-e egészen különleges rendezést, nevezetesen külön tanyai közigazgatási szervezet beállítását? 9. A közigazgatásnak mely tagozatai alkalmasak önkormányzati berendezésre? 10. Mily mértékben részesedjenek a hivatásos s a laikus (nem hivatásos) elemek a törvényhatósági, valamint a községi kormányzat és közigazgatás funkcióiban (szabályalkotás, adóztatás, költségvetés, folyó ügyintézés stb.), tárgyaiban (rendőri, oktatási, egészség-, közlekedésügy stb.), szervezetének megalkotásában (hivatalok betöltése, ellenőrzése, fegyelmezése)? 11. Minő legyen a hivatásos tisztségek, állások betöltése (kinevezés, választás) az általuk megoldandó feladatok szempontjából? 12. Teljesen különböző elvek szerint szabályozandó-e a kinevezett és a választott tisztviselők jogállása az engedelmesség szempontjából, mellyel felsőbbségük utasításai irányában viselkedni tartoznak? 13. Lehet-e a kinevezett tisztviselőt utóbbi tekintetben oly törvényes önállósággal felruházni, mint a választottat? 14. Igér-e az egész ország hivatali létszámába élethossziglan kinevezett tisztviselői kar előnyt az országnak egyes területi közönségei által akár élethossziglan, akár meghatározott időtartamra választott külön tisztviselő karai fölött?

— **Továbbképző-tanfolyamok.** A közelmultban tartott különböző továbbképző-tanfolyamokkal szemben kétféle kifogást hangoztattak. A kizárólag jogi tárgyúakról azt állitották, hogy néhány előadásban egy-egy évszázadokon át fejlődő jogrendszert tárgyalnak le, és igy a sokat markoló, de semmit meg nem fogó ember hibájába esnek. Az inkább gyakorlati előadásokból összeállított tanfolyamokkal szemben pedig a rendszertelenséget és szakszerűtlenséget hangoztatták. Valljuk be, hogy tanfolyamainkkal a tökéletest még nem közelítettük meg. Másrészt bizonyos, hogy e tanfolyamok lebecsülése a legtöbb embernél csak ürügy arra, hogy az előadásokról távolmaradhassanak anélkül, hogy a művelődéstől való idegenkedésük nyilvánvalóvá váljék. Mert aki tanulni akart — és ez minden továbbképzés célja — annak minden tanfolyamnál volt erre alkalma.

Az Országos Bírói és Ügyészi Egyesület és az Ügyvédi Kör által rendezett továbbképző-tanfolyammal szemben, melynek előadásai az elmult héten fejeződtek be, szintén felhozták ezeket a kifogásokat. Hogy a szigorú kritikusok nem képviselik a közvéleményt, azt az előadások állandó látogatottsága bizonyítja, hogy pedig a lélektani, orvosi és filozófiai előadásoknak beállítása sem tekinthető elhibázott kísérletnek, arra épen az mutat, hogy ezen előadások iránt az érdeklődés fokozottabb volt. A jövő tanfolyam rendezésénél az egységesség szempontjára az eddiginél mindenesetre nagyobb gondot fognak fordítani, amig pedig az megkezdődik, addig is a fontos ipari és kereskedelmi telepeknek megtekintése fogja a továbbképzés ügyét szolgálni. *Auer.*

— **A munkásbiztosítási bíráskodás és az állami hivatal.** A balesetbiztosítási kényszer behozatalát leginkább az ipari balesetekből eredő perek hosszadalmasságával indokolták. A munkás balesetpere évekig tartott el a régi korszakban. A szerencsétlenül járt munkás kénytelen volt, csakhogy mielőbb pénzhez jusson, igényéről csekély összeg ellenében lemondani. Bárha az országos pénztár és a választott bíróságok elintézésének tempója sem kifogástalan, a multhoz viszonyítva kétségtelenül haladást jelent az emlitett hatóságok működése. De jaj annak az igénylőnek, akinek pere fellebbezés következtében az állami munkásbiztosítási hivatalhoz kerül. Csak néhány példát a viszonyok jellemzésére. B. D. igénylőnek ügyében a választott bíróság 1911 október 4-én hozta meg ítéletét, az állami munkásbiztosítási hivatal 1913 szeptember 23-án döntött (1911. P. 4052.) F. H. I. igénylő ügyében a választott bíróság 1911 október 4-én, az állami hivatal 1913 szeptember 30-án határozott. (1911. P. 4042.). M. I.-né perét 1911. évi szeptember 21-én dönti el a választott bíróság, 1913 szeptember 30 án az állami hivatal. (1911. P. 4031.). P. Zs.

worden, Ungarn, das ungarische Volk oder in diesem Falle der ungarische Gläubiger, hat gar keinen Nutzen davon, *dem kroatischen Volke aber ist eine Demütigung zu Teil geworden, die nur erbitternd wirkt.*» 28. oldal.

ügyében a választott bíróság 1911 október 3-án, az állami hivatal 1913 október 15-én határoz. S ily mértékű késedelem nem kivétel, hanem szabály. Ez az elintézési mód valósággal karrikaturája a munkásbiztosítási bíráskodás eszményének, amelynek az elintézés gyorsasága egyik legmarkánsabb jellemzője.

Ha az állami hivatal lényeges ügyviteli javítással nem változtat ezen az állapoton, akkor a baleseti perek egy részéről elmondható, hogy a régi jogállapot mellett gyorsabban fejeződtek be, mint a szociális biztosítás uj korszakában.

— **Gyorsaság nem boszorkányság.** I. Az 1913. évi január hó 9-én 1912 V. 822/7. sz. alatt kielégítési végrehajtási kérvényt adtam be a szilágysomlyói kir. járásbírósághoz; a kérvényt 1913 december 1-én intézték el és az elintézést velem 1913 december hó 17-én közölték. *(Ügyvédi körökből.)*

II. Egy vidéki takarékpénztár 1912 december havában árverést kért a Budapest főváros pesti részének 1749. számú telekkönyvi-betétében felvett házra; a bíróság az árverést 1913 áprillis 21. napjára ki is tűzte. Néhány nappal az árverés előtt a végrehajtást szenvedő az árverési hirdetményt előterjesztéssel támadta meg, azon az alapon, hogy a hirdetményt neki szabályszerűen nem kézbesítették. A telekkönyvi hatóság, az iratokhoz csatolt alapszabályból a kézbesítés szabályszerűségét megállapítva, az előterjesztést elutasította. A végrehajtást szenvedőnek felfolyamodását az összes iratokkal együtt sürgősen felterjesztették a kir. táblához, amely *hét hónap* mulva az iratokat a telekkönyvi hatóságnak azzal küldötte vissza, hogy az érdekelteket hallgassa meg, vajjon a végrehajtást szenvedő egyesület alapszabályai és ügyviteli szabályai értelmében az egyesületi főtitkár bírói határozatok átvételére jogosult-e? A bíróság e célból a feleket 1914 január 12-re tárgyalásra idézte. Tehát az 1912-ben megindult ingatlan-árverési ügyben a bíróság 1914 januárban fog határozni afelől, vajjon egészen új árverést (120 napra) tűzzön-e ki, vagy csak egyszerű árverést (30) napra). Nos, az ily esetek nem tartoznak a ritkaságok közé. *(Ügyvédi körökből.)*

— **A IV. országos patronázs-kongresszus** napirendjére kitűzött kérdések: 1. Mily módon vehet részt a társadalom az alkoholizmus elleni küzdelemben s mily intézkedések alkalmaztassanak a kriminálítás e tényezőjével szemben, különösen a fiatalkoruak megvédése céljából? 2. Mily módon lehetne megbízható környezettanulmány beérkezését biztosítani s egyáltalában minél pontosabb tájékoztatást nyujtani a fiatalkoruak bírájának a fiatalkoruak egyénisége, értelmi, erkölcsi fejlettségének foka és életviszonyai tárgyában? 3. Melyek a nők által végzendő patronázsmunka főbb ágazatai s mily módon volnának ezek eredményessé teendők? 4. Kívánatos-e a hivatalos gyámság intézményének felállítása hazánkban és ha igen, miképpen volna annak szervezése keresztül vihető? 5. Mily eszközökkel és mily módon lehetne az állami gyermekvédelemnek és a társadalmi gyermekvédelemnek s különösen a patronázs-egyesületeknek együttműködését előmozdítani? A kongresszust Kolozsvárott 1914 szeptember havában tartják.

— **Igazságügyi rendeletek.** A Fb. törvény végrehajtásáról szóló *igazságügyminiszteri* rendelet a Budapesti Közlöny 1913 dec. 16-iki számában, ugyane törvény végrehajtása tárgyában kiadott *belügyminiszteri* rendelet a hivatalos lap dec. 18-iki számában jelent meg. Az egységes *bírói és ügyvédi vizsgáról* szóló 67300/1913. I. M. sz. rendeletet a Budapesti Közlöny dec. 21-iki száma, a fiatalkoruakra vonatkozó *bűnügyi statisztikai adatok* szolgáltatása tárgyában kibocsátott 66200/1913. I. M. sz. rendeletet a dec. 23-iki, a *joggyakorlatról* szóló 67400/1913. I. M. sz. rendeletet a dec. 24-iki szám közölte. A 68800/1913. I. M. sz. rendelet (Budapesti Közlöny dec. 30-iki száma) tizenhárom kir. járásbíróságnál megalakította a fiatalkoruak bíróságát.

— **Magyar jogi írók külföldön.** Dr. *Auer* György törvényszéki jegyző az Archiv für Strafrecht LXI. kötetének utolsó füzetében a magyar Btk. reformjáról ír s az elmult év tavaszán az igazságügyminisztériumban készült kérdőpontokkal foglalkozik. — Dr. *Richter* Győző pozsonyi ügyvéd a Zeitschrift für das gesamte Handels- und Konkursrecht LXXV. köt. 1. füzetében a kereskedelmi üzlet átvevőjének felelősségéről a magyar és a francia jogban címmel értekezik. Az 1908: LII. tc. és az 1909. évi márc. 17-én kelt francia törvény egybevetésével arra az eredményre jut, hogy mindkét törvény ugyanazt a célt szolgálja, de különböző eszközökkel. — Dr. *Fodor* Ármin kúriai bíró és *Wahlner* Aladár pénzügyminiszteri tanácsos a bányatársulatokra vonatkozó jogszabályok reformjáról készítettek javaslatot a középeurópai gazdasági konferencia számára. A vélemény e konferencia iratai közt német nyelven jelent meg.

— **Az esküdtszéki javaslat** értékes kritikáját nyujtja Dr. *Rónai* Zoltánnak «Az esküdtszék kérdése és a magyar esküdtbírósági reform» című most megjelent tanulmánya. Noha Rónai az esküdtszéki intézmény híve, elfogulatlanul értékeli a törvényjavaslatot és élesen állítja be az intézmény történeti fejlődésének milieujébe.

— **A kereskedelmi és váltótörvényszék** fentartására irányuló indítványt terjesztett Budapest székesfőváros tanácsa a közgyűlés elé.

— **Az új váltótörvény** javaslatát az igazságügyminiszter a képviselőház legközelebbi üléseinek egyikén fogja benyujtani.

— **A csődeljárás** címmel dr. *Bernhard* Miksa ügyvédtől nagyobb tanulmány (321 old.) jelent meg Ráth Mór kiadásában. Ára 6 kor. A munkára még visszatérünk.

— **A Patronage-Egyesületek Országos Szövetsége** által kiadott vázlatos tájékoztatás a patronázs-munkáról harmadik kiadásban megjelent, figyelemmel lévén a fiatalkorúak bíróságáról szóló törvényre.

— **A fiatalkorúak bírái,** ügyészei és a pártfogó-tisztviselők részére 1913 május havában rendezett tanfolyam előadásainak első kötete a Patronázs-egyesületek Országos Szövetségének kiadásában megjelent.

Hohenberg Zsófia hercegnő és gyermekeinek jogi helyzete Magyarországon című értekezés jelent meg dr. *Gábor* Gyula budapesti ügyvédtől. Tanulmányában deklarativ törvény megalkotását sürgeti, amely kimondaná, hogy az 1900: XXIV. tc. a trónörökös nejének és gyermekeinek magyar kir. hercegi méltóságát és ebből következő magánjogi jogosítványait nem érinti.

KÜLFÖLD.

— **Harden** jellemrajzának («Köpfe») harmadik kötetében, amely «*Processe*» címmel nemrég jelent meg, egyes szenzációs bűnügyek főszereplőinek mesteri kézzel megrajzolt lélektanát írta meg. Többek közt a Humbert Teréz, Kwilecka grófnő, Eulenburg, Hau és a Moltke—Harden-ügyek szerepelnek a kötetben. Harden nem szakember ugyan, de a német irodalomnak a jelenben a legművészibb stílusú publicistája s nem egyszer ritka éleselméjűséggel mutat rá a jogi diagnózis lélektani félszegségeire.

— **A jog szociológiája.** Stammlernek a jog fejlesztését tekintve, teljesen meddő, elvont konstrukcióknak művészi felépítésében kimerülő jogbölcsészeti irányával szemben valóságos oázis Eugen *Ehrlich* czernovitzi egyetemi tanárnak Grundlegung der Sociologie des Rechts (Duncker & Humblot 1913.) című nemrég megjelent munkája. Maga a szerző a következő mondatban véli összefoglalhatni könyvének lényegét: a jogfejlődésnek súlypontja napjainkban is, mint mindenkor, nem a törvényhozásban, nem a jogtudományban vagy joggyakorlatban, hanem magában a társadalomban rejlik. De ez a mondat még csak nem is sejteti a tudásnak, a minden ízében eredeti gondolkodásnak méreteit, amelyet Ehrlich műve a legélvezetesebb stílusban fejez ki. Ezt a könyvet nem ismertetni, hanem olvasni kell.

Kitünő képzettségű fiatal ügyvéd, ki tőkével is rendelkezik, előkelő irodába társul, vagy irodavezetőül belépne. Cím: Dr. L. L., Bulyovszky-u. 40., III. 3. 15079

Gyakorlott ügyvédjelöltet keresek. Románnyelvet értők előnyben részesülnek. Dr. Kertész Miksa, aradi ügyvéd. 15078

Ügyvédjelölt, aki önállóan tárgyal és németül tud, azonnal alkalmazást nyerhet. Fizetés megállapodás szerint. Ajánlatok Dr. Erdélyi Jenő ügyvéd Szentgotthárd, Vasmegye címre intézendők. 15080

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat.** Egyetem-utcza 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem.** Egyetem-utcza 2.

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Negyvenkilencedik évfolyam. 2. szám. Budapest, 1914 január 9.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: IV., Egyetem-u. 2
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

Tartalom. *Dr. Fodor Ármin* kúriai bíró: A perlekedés megelőzése. — *Dr. Stipl Károly* koronaügyész-helyettes: Az esküdtbírósági javaslat. — *Dr. Schiller Bódog* egyet. m.-tanár: Osztrák uralkodóház és magyar királyi család. — *Dr. Ráth-Végh István* pestvidéki kir. törvényszéki bíró: A fiatalkoruak jövedéki kihágásai — Szemle.

Melléklet: Hiteljogi Döntvénytár. — Kivonat a «Közlöny»-ből. Tartalommutató a Hiteljogi Döntvénytár VII. kötetéhez.

A perlekedés megelőzése.

Igazságügyünk egyik legnagyobb baja a perek nagy száma. A per, vagy jobban mondva az arra okot adó jogsértés a jogéletben ugyanaz, ami az egyénnél a betegség. Az orvosi tudomány terén a jelszó az, hogy meg kell előzni a betegségeket. A prophylaxis fontosabb, mint a gyógyítás. A jogi élet terén is gondoskodni kell erről a preventióról, ha nem akarjuk, hogy a perek túlságosan megszaporodjanak. Szépen mondotta Nagy Frigyes porosz király abban a híres kabinet-rendeletben, amelyet Corpus Juris Fridericianumának bevezetésekép nagykancellárjához intézett: «Minthogy a pereket az emberi társadalom ama bajaihoz kell számítani, amelyek a polgárok jólétét csökkentik, kétségtelenül az a legjobb törvény, amely maguknak a pereknek elejét veszi.»

A külföldi törvényhozások többnyire gondoskodtak a per ily megelőzéséről. Sőt egyes törvényhozások erészben nagyon is erélyesek és ezt a célt oly utakon kívánják elérni, amelyeken nem követhetjük őket.

Talán a legerélyesebb ezen a téren Anglia, amelyet joggal neveztek el «pert gyűlölő országnak». Ha angol ember a német jogéletről ír, rendszerint azt halljuk, hogy Németországban túlsok a per, hogy a német törvények favorizálják a perlekedést. Ha rólunk írnának, bizonyosan ugyanezt mondanák. Angol ember ritkán fordul a bírósághoz és csak akkor, ha erre nagy oka van. Sok egyéb akadály között Anglia a perlekedés óriási drágasága útján eléri azt, hogy az emberek nem egykönnyen határozzák el magukat a perre. A jogi bizonytalanság (the glorious incertainty of the law), a bíró egyéni belátásának majdnem korlátlan volta, a per kimenetelének kiszámíthatatlansága szintén elriasztólag hatnak. Rendszerint úgy jellemzik az angolt, hogy az a legkisebb jogsérelmet sem hajlandó eltűrni, aki csekélységért is kész a jogi harcot keresztülvinni. *Ihering* úgy állítja őt oda, mint a jogáért küzdő férfiasság mintaképét, aki nem riad vissza a per kellemetlenségeitől, a föltünéstől, a félreértés lehetőségétől, amelynek ki van téve az, aki csekély ok miatt pert kezd.* Ha ez így van, másrészt azonban félreismerhetlen, hogy Anglia mindig erélyesen igyekezett fiait visszatartani attól, hogy ezzel az élénk igazságérzetükkel bíráiknak túlságosan terhére váljanak. Ez a visszatartás üdvös lehet, amennyiben a népet arra kényszeríti, hogy maga előzetesen szerezze meg magának azokat a biztosítékokat, amelyeket a bíróság útján nem érhet el. De csak nagyon egészséges és becsületes életviszonyok bírhatják el az olyan igazságszolgáltatást, aminő az angol. Újabban szokásossá vált, különösen Németországban, hogy Angliában keressék az igazságügy bajai részére az orvosszereket. *Adickes* iskolát csinált azzal, hogy mintaképül állította oda az angol jogintézményeket. Azonban maguk az angolok nincsenek ezektől annyira elragadtatva. Az angol bírói szervezetnek és eljárásnak legalaposabb német ismertetője, *Gerland*,* aki az angol bírói szervezetről írt nagyszabású munkájában elfogulatlanul állítja azt oda, élénk színekkel ecseteli azt az elégedetlenséget, amelyet angol körökben tapasztalt. «Helyzetünk reménytelen, egészen reménytelen», (our situation is hopeless, absolutely hopeless) mondották neki előkelő angol kereskedelmi körökben. A kereskedelem egyáltalában kerüli a rendes bíróságokat és kényszerülve választottbíróságok megalakításához folyamodik. Utóvégre ezt bizonyos szempontból üdvösnek is lehet tekinteni. Azonban az angolok maguk és különösen a jogászok bajnak tekintik és meg is kísérelték, hogy azon segítsenek. Felállították a kereskedelmi bíróságot. Amikor ez működését megkezdte, *John Bigham* bíró annak a reményének adott kifejezést, hogy a választott-bíróság kikötése a szerződésekből most már el fog tűnni. De nemcsak nem tűnt el, hanem mint *Gerland* mondja, ma még nagyobb mértékben foglalt tért és csattanós bizonyítékot szolgáltat arra nézve, hogy az angol kereskedelem nem szívesen veszi igénybe a rendes bíróságot.

Franciaország a per megelőzésének eszközét a nagyterjedelmű okirati kényszerben találta. Amikor a XVI. században világot látott az a rendelet, hogy száz livre-t fölülhaladó perekben a bíróság nem fog tanubizonyítást elfogadni, hanem csak okiratot, az elégedetlenség e rendelkezés ellen forradalmi jelleget öltött. Ezóta az okirati kényszer a nemzet vérébe ment át és amikor Napoleon megalkotta a polgári törvénykönyvet, minden nehézség nélkül kimondhatta azt 150 frank értéket meghaladó ügyekben. Azonkívül az ügyek egy részében az okirati kényszer tekintet nélkül az értékre áll fenn, viszont azonban egyes ügyek, különösen a kereskedelmi ügyek, 150 frank értéken felül is ki vannak véve az okirati kényszer alól. Helyesen mondotta a francia peres eljárásnak egyik magyar ismertetője,** hogy az ehhez fűzött jogkövetkezmények a perek légióját fojtják meg keletkezésükben. Németországban a birodalmi polgári perrendtartás megalkotásakor nagyon élénken vitatkoztak azon, hogy átvegyék-e ezt a korlátozást, de végül mellőzték azt.*** Bármily számos ok szól is mellette, nálunk ily erős preventív eszközt alig merne valaki javasolni.

Azok az eszközök, amelyek a perek elszaporodásának meggátlására rendelkezésünkre állanak és amelyek fejlesztése ebből az okból igazságügyi politikánk fontos feladata, a következők: a fizetési meghagyás, az egyezség és a választott-bíróság.

Amikor törvényhozásunk 1893-ban a fizetési meghagyásos eljárást megteremtette, nagy reményeket fűzött ehhez az intézményhez. A törvényjavaslat miniszteri indokolása kifejtette, hogy a jogkereső közönség érdeke és a bírói tennivalók lehető kevesbítésének igazságügypolitikai szempontja egyaránt javasolják ennek az eljárásnak meghonosítását. A képviselőház igazságügyi bizottsága jelentésében annak a reménynek adott kifejezést, hogy az nálunk is ugyanoly üdvös eredményeket fog létrehozni, mint külföldön. Azonban az új polgári perrendtartás indokolásában azt a tényt konstatálja, hogy azt a célt, amelyet a fizetési meghagyásokról szóló 1893. évi törvény maga elé tűzött, nem sikerült egészen elérnie. A fizetési meghagyások intézményét nem vették annyira igénybe, amennyire az lehetséges volt. A polgári perrendtartás-

* Kampf ums Recht. Wien 1872. 50. és 51. lap.

* Die Englische Gerichtsverfassung. Leipzig 1910.

** *Dr. Mandel Zoltán:* Tanulmányok az igazságügyi politika köréből. 48. lap.

*** Begründung az 1872. évi tervezet 239. §-ához.

nak 1902. évben beterjesztett törvényjavaslata ennélfogva némi kényszert kívánt gyakorolni annak igénybevételére olykép, hogy az alperest a makacssági vagy elismerésen alapuló ítélet esetében csak abban a költségben lehet elmarasztalni, amely fizetési meghagyás iránti kérelem esetében merült volna föl. A képviselőház igazságügyi bizottsága ezt a rendelkezést elhagyta. Azonban enélkül is tartalmaz az új perrendtartás oly rendelkezéseket, amelyek ezt az intézményt javítják és fejlesztik. Így ki van terjesztve ez az eljárás mindazokra az ügyekre, amelyek tekintet nélkül az értékre, járásbíróság hatáskörébe tartoznak. Az ellentmondás túlságos megkönnyítése, amely abban mutatkozott, hogy azt a kézbesítőnél és a végrehajtónál is elő lehetett terjeszteni, az új perrendtartásban már nem található meg. Az ellentmondás következtében az ügy önmagától perré alakul át. A végrehajtás foganatosítása után előterjesztett ellentmondás többé nem fog feltétlenül a végrehajtásra halasztó hatállyal bírni és a bíróság csak kivételesen fogja annak következtében a végrehajtást felfüggeszthetni. Mindezekkel szemben azonban az új perrendtartás a mai joggal szemben megszorítást is tartalmaz, amennyiben a fizetési meghagyás az adósnak csak a meghagyást kibocsátó járásbíróság területén vagy székhelyén kézbesíthető. Azt hiszem, hogy a fizetési meghagyásos eljárásé a jövő. Ámbár az eredmények nem minden tekintetben kielégítők, az 1912. évben nálunk 181,111 fizetési meghagyást bocsátottak ki. Ebből 53,035 ügy perré alakult át. Remélni lehet, hogy az ellentmondás előterjesztésének újabb és helyesebb szabályozása oda fog vezetni, hogy az ellentmondás ritkább lesz, a fizetési meghagyásos ügy kevesebb esetben fog perré átalakulni és ennek következtében a fölperesek is nagyobb bizalommal fogják azt igénybe venni.

Az előzetes bírói egyeztetés szintén a per megelőzésének hathatós eszköze lehetne. Törvényhozásunk ebből az okból 1893-ban a sommás eljárásban behozta nálunk az előzetes egyezségi kísérlet intézményét. Az eredmény itt még kisebb, mint a fizetési meghagyásoknál, az 1912. évi statisztikai adatok szerint 759,000 sommás perrel szemben 7440 előzetes egyezségi kérelem áll, tehát a sommás ügyeknek alig egy százalékában vették igénybe ezt. Ezek közül 4754 esetben létesült egyezség. Egyáltalában a bírói egyezségek száma nálunk nem kielégítő. A föntemlített 759,000 sommás per közül 1912. évben csak 48,580 végződött bírói egyezséggel. Franciaországban, ahol az előzetes bírói egyezségi kísérlet kötelező, ahol tehát minden pert egyeztetés előz meg, az ügyek 32 százaléka végződik egyezséggel. Amikor ezeket a sorokat írom, a Deutsche Juristenzeitung 1913. évi december 5-iki számában látom a német ipari és kereskedői bíróságoknak 1912-iki kimutatását. Eszerint az ipari bíróságnál folyamatba tett 117,028 per közül 48,661 ügy, a kereskedői bíróságnál indított 25,213 per közül pedig 10,610 ügy végződött egyezséggel. Igaz ugyan, hogy ezeknek az ügyeknek különleges természete és az említett bíróságok szervezete nagymértékben hozzájárul ahhoz, hogy az egyezség ily sok esetben sikerül. Azt hiszem azonban, hogy a mi bíróságaink is több eredménnyel gyakorolhatnák az egyeztetést. E cikk keretében nem tárgyalhatom kimerítően ezt a kérdést, amelyre talán még visszatérek.

Végül hátra van még a választott bíróság kérdése. Föntebb volt szó róla, hogy a perlekedés nehézsége mikép érlelte meg Angliában a választott bíráskodást oly nagy mértékben, amint az más országokban nem ismeretes. Mai törvénykezési rendtartásunk a választott bíróság igénybevételét oly nehézkes formákhoz kötötte, hogy a felek csak a legritkább esetekben fordulnak ahhoz. Az új polgári perrendtartás ezen segít és a feleknek a választott bíráskodás igénybevételét nagymértékben megkönnyíti. Kereskedelmi köreink élni is kívánnak ezzel a kedvezménnyel. Az Országos Magyar Kereskedelmi Egyesülés széleskörű mozgalmat indított meg ebben az irányban. A kereskedelmi és iparkamarák, valamint egyéb kereskedelmi testületek csatlakoztak ehez a mozgalomhoz. Igazságügypolitikai szempontból ez a mozgalom csak örvendetes és minden illetékes tényező hathatós támogatását megérdemli.

Ne feledkezzünk meg végül a perek megelőzésének ama eszközéről sem, amely a perek gyors elintézésében rejlik. Itt is áll a közmondás: «si vis pacem, para bellum». A jogrend biztosításának leghatbatósabb módja, ha a jogsértést gyorsan követi a reparálás. Ha a kötelezett tudja, hogy a bíróság őt gyorsan és erélyesen szorítani fogja kötelezettségének teljesítésére, akkor a legtöbb esetben bírói közbenjárás nélkül is teljesíti kötelezettségét. Az új polgári perrendtartás igyekszik az erre szolgáló eszközöket a bíróság kezébe letenni. A bíróság feladata lesz, hogy éljen is azokkal és ezzel a perek megelőzésének ügyét is szolgálja.

Dr. Fodor Ármin.

Az esküdtbírósági javaslat.

«Az esküdtbíróság előtti eljárásra és a semmisségi panaszra vonatkozó rendelkezések módosításáról» című, az országgyűlés képviselőháza által már elfogadott, jelenleg alkotmányos tárgyalás végett a főrendiház előtt fekvő törvényjavaslat szövege és annak miniszteri, valamint a képviselőház igazságügyi bizottságának indokolása között, egy igen fontos kérdésre nézve, ellentét látszik fenforogni.

A kérdés, melyre egyrészről a javaslat szövegéből, másrészről az indokolásokból más és más és pedig egymással homlokegyenest ellentétben álló válasz olvasandó, a következő:

Elítélheti-e a kir. Kúria azt a vádlottat, akire nézve az esküdtek, a ténykérdésekre «igen»-nel és az összes jogkérdésekre «nem»-mel válaszoltak, tehát aki a javaslat 24. §-a első bekezdésének rendelése szerint, a bíróság által a vád alól felmentendő?

Az esküdtszéki intézménynek egy másik lelkes és aggodalmaskodó híve már a BP. (1896 : XXXIII. tc.) életbelépésének küszöbén felvetette, vajjon joga van-e a Kúriának elítélni azt a vádlottat, akire nézve az esküdtek a bűnösség tárgyában (BP. 355. és 356. §§.) hozzájuk intézett kérdésekre nem-mel, avagy úgy a bűnösség, mint a beszámítást kizáró ok fenforgása (BP. 358. §.) iránt hozzájuk intézett kérdésekre igen-nel határoznak, és aki ennélfogva a BP. 373. §-a szerint a bíróság által a vád alól felmentendő.

A kérdés felvetésére az a körülmény adott okot, hogy a BP. 437. §-a harmadik bekezdésének szövege szerint a Kúriának joga van az anyagi törvénynek a BP. 385. §-ába ütköző megsértése miatt, minden ítéletet felülvizsgálni (revideálni), tehát az esküdtbíróságiakat is, és sehol a törvényben nincs kimondva, hogy a BP. 373. §-a a Kúriára is kötelező.

Az erről a kérdésről folytatott eszmecserének * végét vetette és az ennek nyomán támadt, de alaptalan aggodalmakat eloszlatta, legkiválóbb perjogászunk, az akkor volt igazságügyminiszter, Plósz Sándor; aki a képviselőház 1900. évi március hó 24-ik napján tartott ülésében, az igazságügyi tárca 1900. évi költségvetésének tárgyalása alkalmával elmondott beszédjében erre a kérdésre vonatkozóan, klasszikus tömörséggel, következően nyilatkozott:

«Ide tartozik például a BP.-nak, T. S. t. képviselő által felemlített 437. §. kérdése is. Ő úgy állítja oda a dolgot, mintha a 437. §. csakugyan azt tartalmazná, hogy a Kúria az esküdtszék verdiktjét módosíthatja és azzal ellenkező érdemleges ítéletet hozhat. Én ezt a 437. §. szövegéből kiolvasni képes nem vagyok, de ha úgy is állana a dolog, hogy a 437. §. kétségeknek engedne helyet, ez a szakasz akkor is, nézetem szerint a törvény egész szelleméből és nevezetesen az esküdtszéki intézménynek a törvényben elfogadott természetével megegyezően magyarázandó. Az a szabály, amelyet a törvény a 373. §-ban felállít, hogy mihelyt az esküdtszék nem bűnöst mondott ki, vagy a beszámítást kizáró okokra nézve igenlő feleletet adott, a bíróság felmentő ítéletet tartozik hozni, nemcsak az elsőbíróságra áll, hanem áll, a dolog természete szerint, a Kúriára is ... A koronaügyész is abban a nézetben van, amelyet én vallok».

Plósz Sándornak itt kifejezett véleménye és felfogása szerint is, a BP. 373. §-ában foglalt rendelkezés oly általános parancs,

* Az erre vonatkozóan kifejlett eszmecserét és észrevételeket, lásd: Edvi-Illés Károly: Budapesti Hírlap 1899 május 12-én megjelent számában. — Fayer László: Jogtudományi Közlöny 1903. évi 16. szám. — A BP. vezérfonala című munkája negyedik kiadás 597. lap. — Vargha Ferenc: Pesti Hírlap 1899 július 2-iki szám, és Jogászegyleti Értekezések XIX. k. 170. szám, e sorok írója: Büntetőjog Tára XXXVIII. k. 8. szám. — Finkey Ferenc: Büntetőjog Tára XXXVIII. k. 23. szám, és A magyar bűnvádi eljárás tankönyve című munkája, harmadik kiadás, 526. lap. — Heil Fausztin: Jogtudományi Közlöny 1902. évi 51. szám. — Fabinyi Ferenc: Magyar Jogászegyleti Értekezések XX. k. 174. sz., 12. lap. — Balogh, Illés, Vargha: A BP. magyarázata című munka III. k., 526. lap.

mely mindenkire, tehát a Kúriára is kötelező és semmi szükség nem volt a törvényben még külön is kimondani, hogy ez a BP. 373. §-ában foglalt parancs a Kúriára is kötelező.

Ez természetes is. Hisz — csak példaként fölhozva — a BP. 323. §-ára, az ebben a §-ban hivatkozott 301. §. utolsó bekezdésére, a 325. §-ára, a 326. §-ára, a 374. §. harmadik bekezdésére stb., stb. szintén nincs külön kimondva, hogy ezek a Kúriára is kötelezők és mégis nem akad senki, aki azt merné mondani, hogy — mivel a törvényben ez kifejezetten külön kimondva nincs — e §-ok a Kúriára nem kötelezők; pedig ezek a §-ok is, ép úgy, mint a 373. §. a törvénynek, a törvényszék, illetőleg esküdtbíróság előtti főtárgyalást szabályozó fejezeteiben vannak elhelyezve; ezek a §-ok, különösen pedig a 323. §., a 325. §. első bekezdése, a 326. §. 4. pontja és a 374. §. harmadik bekezdése a 373. §-al azonos természetű rendelkezéseket, parancsokat tartalmaznak.

Ezeknek a §-oknak világos szava minden korlátozás nélküli és félre nem érthető megjelölése szerint, épúgy, mint a 373. §. szerint, a «*bíróság*», tehát nem kizárólag a kir. törvényszék, hanem minden korlátozás nélkül a «bíróság», tehát az 1897. évi XXXIV. tc. 7. §-ának megfelelően a kir. ítélőtábla és a *kir. Kúria is* köteles az eljárást megszüntetni, illetőleg a vádlottat felmenteni, még pedig a 323. §., a 325. §. első bek., 326. §. 4. pontja esetében, tekintet nélkül arra, vajjon az eljárás tárgyává tett cselekmény az anyagi büntetőtörvények szerint bűncselekmény-e; és köteles az eljárást megszüntetni, illetőleg a vádlottat fölmenteni, még abban az esetben is, ha az eljárás tárgyát képező cselekmény a legsúlyosabb bűncselekmény volna is és a megszüntetés, illetőleg fölmentés közfelháborodással járna is.

Köteles pedig pusztán és kizárólag azért, mert ezek a §-ok ezt parancsolják.

Hogy pedig ez tényleg így van, azt bizonyítja nemcsak az a körülmény, hogy ezt még senki kétségbe nem vonta, hanem bizonyítja maga a Kúria, mely, ha az alsóbb bíróságok ezeket a §-okat szem elől tévesztve, nem úgy járnak el, mint ahogy e §-ok előírják, közbevetett perorvoslat folytán hivatalból is az alsóbb bíróságoknak ezen törvényellenes eljárását és határozatát megsemmisíti és a törvénynek megfelelő megszüntető vagy felmentő határozatot, illetőleg ítéletet hoz. Azt hiszem, nem szükséges még tovább is bizonyítani, hogy a hivatkoztam §-ok a Kúriára is kötelezők.

Már most, ha a hivatkoztam 323. §., 301. §., 325. §., 326. §., 374. §-ok — jóllehet a törvénynek «Főtárgyalás a törvényszék előtt», «Főtárgyalás az esküdtbíróság előtt» című fejezeteiben vannak elhelyezve és jóllehet, a törvényben ez kifejezetten külön kimondva nincs, mégis — kötelezők a Kúriára is, nemde a legnagyobb következetlenség és tévedés volna azt állítani, hogy az ezekkel azonos elhelyezésű és azonos természetű 373. §. a Kúriára nem kötelező.

A törvényben tehát nem azt kellett kifejezetten kimondani, hogy a 373. §. a Kúriára is kötelező, hanem — ha a törvényhozás azt akarta volna, hogy e §. ne legyen kötelező a Kúriára — azt kellett volna külön kifejezetten kimondania, hogy a 373. §. a Kúriát nem kötelezi.

Teljes joggal mondhatta tehát Plósz Sándor «Az a szabály, amelyet a törvény a 373. §-ban felállít, nemcsak az elsőbíróságra áll, hanem áll a Kúriára is».

Az előadottakból folyóan nyilvánvaló, hogy a főrendiház előtt fekvő esküdtszéki javaslat miniszteri indokolásában (17. és 18. lap), úgyszintén a Balogh-, Illés-, Vargha-féle «A BP. magyarázata» című munkában (második kiadás III. k. 526. l.) az az állítás, hogy a BP. 437. §-ának rendelkezése szerint a Kúria anyagi semmisségi okok alapján felülvizsgálhatja ugyan az esküdtbíróság ítéletét, de a felmentő ítéletekkel szemben, ténymegállapítás hiányából, ezt a jogát gyakorolni nincs módja, így minden megszorítás nélkül* kimondva, téves, mert mint Plósz Sándor kijelentéséből következik, azokban az esetekben, amelyek a BP. 373. §-a alá esnek, a Kúriának ehhez nemcsak módja nincs, hanem joga sincs.

Ezeknek megállapítása után térjünk át a javaslatra.

Mint a miniszteri indokolásból (16—19., 22. lap), nemkülönben a képviselőház igazságügyi bizottságának indokolásából (2. lap) következtethető, a javaslatnak egyik és talán főcélja az volna, hogy abban az esetben is, ha az esküdtek a ténykérdésre igen-nel, a jogkérdésre nem-mel válaszoltak (jav. 24. §.), a Kúria jogosítva legyen az esküdtek jogi döntését (5. §.) anyagi semmisségi okok alapján felülvizsgálni és ha azt (t. i. a jogkérdésekre adott «nem» határozatot) az anyagi jog szempontjából tévesnek találja, a *törvényszék* ítéletét megsemmisíteni és a törvényszék által a javaslat 24. §-a első bekezdésének rendelése alapján felmentett vádlottat, a ténykérdésekre adott «igen» határozatokkal megállapított tényekben felismerhető bűncselekményben bűnösnek ítélni és megfelelő büntetéssel sújtani.

A javaslat teljesen a BP. rendszeréhez simúl, azt hűen követi, abba illeszkedik bele. Meghagyja a BP. perorvoslati rendszerét is. Tehát, semmisségi panasz esetében a Kúria a jövőben is csak annak az anyagnak alapján gyakorolhatja az ítélet felülvizsgálását, amely anyag alapján az alsóbbfokú bíróság ítélt, illetőleg amelynek alapján az alsóbbfokú bíróságnak ítélnie kellett volna, vagyis — magától értetően, a perorvoslati jogkör keretén belül — úgy és azt kell határoznia (ítélnie), amit határozott volna, ha ő ült volna az alsóbbfokú bíróság helyén akkor, amikor ez a felülvizsgálás alá vett ítéletét meghozta.

A javaslat is — teljesen hasonlóan a BP. 373. §-ához — a 24. §. első bekezdésében minden megszorítás nélkül kötelezően írja elő, parancsolja, hogy ha az esküdtek az összes jogkérdésekre nem-mel válaszoltak, a «bíróság» — tehát *nemcsak* az elsőfokban eljáró bíróság (törvényszék), hanem minden megszorítás nélkül a «bíróság» — a vádlottat ítélettel fölmentse.

A javaslat 24. §-a tehát, ép úgy, mint a BP. 373. §-a, tilalomfát állít és sehol egy árva szóval sem mondja, hogy ez az elítélési tilalom (= felmentést rendelő parancs) a Kúriára nem kötelező, pedig mint Plósz Sándor kijelentéséből és az előadottakból nyilvánvaló, hogyha a törvényhozás azt akarja, hogy ez a 24. §. a Kúriára ne legyen kötelező, ezt kifejezetten ki kell mondania, mivel ellenesetben, a törvényjavaslat világos szava szerint is, de a helyes törvénymagyarázat szerint is — bármit is mond az indokolás — bizony a 24. §. ép úgy kötelező a Kúriára mint a törvényszékre.

Azt talán csak nem szükséges külön bizonyítani, hogy a Kúria is bíróság, következőleg, ha a törvény minden kifejezett megszorítás nélkül használja «a bíróság» szót, úgy abban bentfoglaltatik minden, akár alsó-, akár felsőfokban eljárni hivatott bíróság, következőleg nemcsak a törvényszék, hanem, ha a törvényszék ezt elmulasztotta volna, a Kúria köteles a jav. 24. §-a első bekezdése esetében a vádlottat fölmenteni, még pedig, tekintet nélkül arra, hogy anyagi jog szempontjából helyes-e az esküdtek döntése vagy nem helyes, pusztán és kizárólag azért, mert a javaslat 24. §. első bekezdése ezt így rendeli, így parancsolja.

Nem bizonyít ez ellen az állítás ellen, hogy a javaslat szerint az esküdtekhez külön ténykérdéseket kell intézni, amelyekben föl kell sorolni mindazokat a ténykörülményeket, amelyek az alkalmazandó törvényben meghatározott tényálladéki elemeknek megfelelnek (4. és 5. §.) és pedig a javaslat miniszteri indokolásából (17. lap és 18. lap 1. pont) kitetszőleg, nyilván azért, hogy a Kúriának módja legyen az esküdteknek a jogkérdésre adott határozatát érdemben is felülvizsgálni. Nem bizonyít pedig egyrészt azért, mert mikor a kérdéseket a bíróság megállapítja, nem tudhatja, vajjon az esküdtek a jogkérdésre is mit fognak határozni, másrészt pedig azért, mivel a javaslat 33. §-a első bekezdése azonos a BP. 437. §-a harmadik bekezdésével, tehát ez alapon a Kúriának a javaslat szerint is csak ugyanahoz lesz joga, amihez most is van, t. i. érdemben felülvizsgálni és ha hibásaknak találja, helyesekkel pótolni mindazokat az esküdtbírósági ítéleteket is, amelyek nem esnek a BP. 373. §., illetőleg a javaslat 24. §-a első bekezdése alá.

A különbség csak az, hogy míg most a legtöbb *ilyen esetben is*, tényállás hiányában, erre nincs módja, ezután (t. i. ha a javaslat törvénnyé válik és hatályba lép) erre módja is lesz.

Ez is tág tér. Tehát azt sem lehet ellenvetésül fölhozni, hogy a ténykérdéseknek a javaslatban szabályozott módon való szövegezésének nem volna értelme, nem volna célja.

Annak az állításnak, hogy a javaslat 24. §-a a Kúriára nem kötelező, tarthatatlansága, még inkább szembeötlővé válik, ha épen a javaslat nézőpontjából vizsgálva, figyelembe vesszük, hogy

* A kommentár ezzel a nézetével egészen egyedül áll, ennek a nézetének nincs követője.

*

minő perjogi furcsaságok keletkezhetnének abból, ha a Kúriának joga volna elítélni a vádlottat akkor, amikor a javaslat 24. §-a első bekezdésének rendelése folytán, azt a törvényszéknek fel kellett menteni.

Ez esetben az a visszás, a BP. szabadelvű, humánus szellemével semmikép össze nem egyeztethető, a vádlottra rendkívül hátrányos, sőt igazságtalan helyzet állna elő, hogy a büntető ítéletet, a szóbeli főtárgyaláson részt vett, a vádlottat és a bűncselekmény összes körülményeit közvetlen észlelet alapján ismerő, tehát a mindenesetre jobban tájékozott bírák befolyása, hozzászólása, véleményének ismerete nélkül, a pusztán csak az iratokból, tehát hiányosan, sőt esetleg helytelenül tájékoztatott, a súlyosító és enyhítő körülményekről kellő tudomást nem is szerezhetett bírák hoznák meg a bűnösséget kijelentő, tehát a legsúlyosabb következményű ítéletet és szabnák meg a büntetés mértékét, még pedig anélkül is, hogy a bűnösség tárgyában és a súlyosító és enyhítő körülményekre nézve a felek meghallgattattak, avagy csak egyáltalán hozzá is szólhattak volna; hisz a javaslat 25. §-a szerint csak a 18. §. esetében terjeszthetnek elő a felek indítványokat a bűnösség és a büntetés tárgyában, tehát a 24. esetében ehhez még csak joguk sincs, továbbá, hogy ép abban az esetben, amikor az esküdtek azt látták, hogy vádlott nem büntetendő. az esküdtek is, a vádlott is, elesnek a javaslat 25. §-ban részükre nyújtott attól a befolyástól, hogy a 18. §. szerint választott két esküdt útján az ítélethozatalban s a büntetés kiszabásában részt vegyenek vagy erre vonatkozó véleményüket valami módon is a Kúriának tudomására juttathatnák.

Ezek szerint határozottan sokkal rosszabb helyzetbe jutna az a vádlott, aki az esküdtek szerint a vád alól felmentendő, mint az, akit az esküdtek elítélendőnek tartanak.

De nézzük a dolog másik oldalát. Mi történjék abban az esetben, ha az esküdteknek a ténykérdésekre «igen» és az összes jogkérdésekre «nem» határozata ellenére a törvényszék, a javaslat 24. §-ának első bekezdését figyelmen kívül hagyva, az eszerint a vád alól fölmentendő vádlottat elítéli?

Ne mondja senki, hogy ilyesmi nem fordúlhat elő. Nem is oly régen, ismét volt kezemben egy esküdtbírósági ítélet, mellyel a vádlottat, jóllehet az esküdtek határozata szerint a vádbeli cselekményt jogos védelemben követte el, tehát a BP. 373. §-ának parancsoló rendelkezése szerint a vád alól fölmentendő volt, a törvényszék mégis elítélte. Az ilyen tévedés, amint megtörténhetett a mostani BP. hatálya alatt, előfordulhat a törvénnyé vált javaslat hatálya alatt is.

Vegyük föl például a következő — talán nem is fölötte ritkán — előfordulható esetet:

Az esküdtek által valónak elfogadott tények magukban foglalják egy valamely bűncselekmény összes jogi alkotóelemeit, mégis az esküdtek azokra az összes kérdésekre, megállapítják-e ezek az általuk valónak elfogadott tények a vádbeli, vagy valamely más, kisegítőként külön kérdésbe foglalt bűncselekmény valamelyikét, «nem»-mel felelnek. A bíróság helyesbítő eljárást rendel el (jav. 20., 21. §§.). Az esküdtek ragaszkodva első határozatukhoz, újból nem-mel felelnek a jogkérdésre. A bíróság az ügyet később tárgyaló esküdtbíróság elé utasítja (jav. 22. §.). Az új esküdtszéki főtárgyaláson megismétlődik az esküdtek eljárása, vagyis ismét nem-mel határoznak az összes jogkérdésekre. Határozatukat a helyesbítő eljárás során is föntartják. A törvényszék most már köteles ítéletet hozni (jav. 22. §.).

A bíróság — miután tanácskozni visszavonult és minthogy ez kétségtelenül nyilvánvaló — megállapítja, hogy az esküdteknek a jogkérdésekre adott «nem» határozatuk, az anyagi jog szempontjából helytelen. A tanácskozás során mérlegelés tárgyává teszi, hogy abban az esetben, ha a vádlottat a javaslat 24. §-a első bekezdésének megfelelően fölmenti, a Kúria ezt a fölmentő ítéletet a javaslat 33. §-a alapján okvetlenül megsemmisíti és vádlottat elítéli. Ezt a biztos eredményt előre látva, kétsége támad, vajjon nem-e helytelenül jár el azzal, hogy a vádlottat fölmenti? Mert mégis csak lehetetlen föltenni, hogy a mai korban egy perrendtartás az elsőfokban eljáró bírót arra akarná kényszeríteni, hogy ez tudatosan olyan ítéletet hozzon, melyről biztosan tudja, hogy a vádlónak a vádlott terhére bejelentendő semmisségi panasza esetében azt az ítéletet a Kúriának anyagi semmisségi okból meg kell semmisíteni. Ezt mérlegelve, abban a véleményben, hogy itt a törvényben egy olyan ellenmondás, olyan hiba csúszott be, melyet a bíróságnak (törvényszéknek) át kell hidalni:* a vádlottat a javaslat 24. §-ának első bekezdése ellenére elítéli és büntetéssel sújtja.

Mit tegyen a Kúria az ilyen törvénytelen, de az anyagi jog szempontjából helyes ítélettel, ha a javaslat 24. §-ának első bekezdése a Kúriára nem kötelező.

Talán semmisítse meg, mondván, hogy törvényszék, a te ítéleted törvénytelen, mert a 24. §. első bekezdése szerint a vádlottat föl kellett volna menteni, ezért ítéletedet megsemmisítem s egyben ugyanaz a Kúria, ugyanabban az ítéletben ugyanúgy ítélje el a vádlottat, mint elítélte volt a törvényszék? Hát nem volna ez igen szomorú tragikomikum?

Vagy talán — mivel ez a törvényszéki ítélet az anyagi jog szempontjából helyes — utasítsa el a vádlottnak, az őt törvénytelenül elítélő ítélet ellen bejelentett semmisségi panaszát s ezzel tudatosan szankcionáljon egy törvénytelenséget, még pedig egy törvénytelen elítélést?

Mindezek figyelembevétele után azt hiszem nem tévedek, mikor azt vitatom, hogy valamint kötelező a Kúriára a BP. 373. §-a, épúgy kötelező lesz a javaslat mostani szövege szerint annak 24. §-a** is, és hogy a felvetett kérdésre vonatkozóan a helyzet csak annyiban változik, hogy míg most a Kúriának sem módja, sem joga nincs az ilyen esküdtbírósági ítéletet érdemben felülvizsgálni, addig a javaslat szövege szerint meg lenne ugyan a módja, de nem lesz meg hozzá a joga.

Nem szól ellene ennek az a körülmény, hogy indokolása szerint, a javaslattal a Kúriának erre nemcsak módot, hanem esetleg jogot is óhajtottak adni. Mert a javaslatnak sem miniszteri, sem képv. igazságügyi bizottsági indokolása — mint nem is a törvényhozó hatalom munkálata — nem törvény; az sem a bíróságra, sem másra nem kötelező.

Valamely törvényjavaslatnak indokolása igen becses segítőanyag lehet a törvény alkalmazásában fölmerülő kétségek eloszlatására, kétség esetében a törvény helyes értelmének megállapítására; azonban a törvény világos értelme ellen nem bizonyít, annak világos értelmét nem ronthatja le. A törvény szövegének világos és nem kétséges értelme mellett teljesen közömbös, hogy mit mond a volt javaslat indokolása.

Minthogy pedig — mint ez Plósz Sándor idéztem beszédjéből is — nyilvánvaló és nem kétséges, hogy a javaslat mostani szövege szerint a javaslat 24. §-a épúgy, mint a BP. 373. §-a, nemcsak a törvényszékre, hanem a Kúriára is kötelező; — bármit mond is az indokolás — a Kúriának nem lesz joga elítélni azt a vádlottat, akire az esküdtek az összes jogkérdésekre «nem»-mel határoztak.

Ugyanez áll a körülmények azonosságánál fogva a javaslat 24. §-ának második bekezdésére is. *Dr. Stipl Károly.*

Osztrák uralkodóház és magyar királyi család.

Közjogunknak nagyérdekű és napról-napra aktuálisabb kérdését tárgyalja az az élvezetesen megírt értekezés, mely Gábor Gyula termékeny tollából most jelent meg e cím alatt: «Hohenberg Zsófia hercegnő és gyermekeinek jogi helyzete Magyarországon.»*** Királyné lesz-e és megkoronázandó-e majdan a magyar király morganatikus hitvese? És az egyenjogú születés híján trónöröklési jog nélkül szűkölködő gyermekeket nem illeti-e meg mégis megkülönböztetett jogi állás: az atyjuk magyar királyi hercegi minősége?

Gábor igenlőleg válaszol a két kérdésre. Én válaszát annál inkább helyeslem, minthogy azt az elméleti pozíciót, amely feltétele, alapja e döntésnek: a magyar királyi család és az osztrák uralkodóház körének önálló megállapítását, a magyar királyi

* Mindenesetre helyesebb törvénymagyarázat, mint azt állítani, hogy a 24. §. a Kúriára nem kötelező. Talán csak nem akar eltérni a törvényhozás attól a céltól, amire minden bíróképzés törekszik, hogy már az elsőfokú bíróság hozza meg minden ügyben a helyes, a törvénynek megfelelő, igazságos ítéletet.

** Közbevetőleg megjegyzem itt, hogy a javaslat a 24. §. végén zárójelben a 9. §. harmadik bekezdésére utal, pedig a 9. §-nak nincs is harmadik bekezdése, mert mindössze csak két bekezdése van.

*** (Év nélkül). Lampel R. könyvkereskedése. Ára 80 fillér.

hercegi minőségnek az osztrák főhercegi qualitástól függetlenül való szabályozását, már közel hét év előtt magam foglaltam el s vitattam e folyóirat hasábjain.*

Akkor Királyfi Árpáddal szemben, aki az «uralkodóház» tagjainak (s mint ilyeneket magyar honosoknak) kívánta tekinteni a Pragmatika Szankció értelmében trónöröklésre hivatott «osztrák főhercegeket» mind, utaltam arra, hogy a magyar trón várományosai, I. Lipótnak nőági ivadékai között akadnak ma «bajor, szász, württembergi, spanyol, belga s egyéb királyi hercegek, francia s olasz Bourbonok, Windisch-Graetz, Salm-Salm, Lichtenstein stb. prinzek — alig van *egy* fejedelmi vagy akár mediatizált család Európában, amelynek számos tagjában nem folyna I. Lipótnak valamely leányivadék által közvetített vére». Hangoztattam: «Magyar királyi családnak (és így a magyar állam kötelékébe tartozónak) a nagy cognatus Austriaca domusban foglalt személyeknek csak azt a csoportját tekinthetjük, amely odaát Ausztriában de praesenti az uralkodócsaládot alkotja: az agnatus osztrák főhercegi házat. Ma a Habsburg-Lotharingiai dynasztiat».** És hozzátettem: «Vita tárgya egyedül az lehet, vajjon a magyar közjog önállóan határozza-e meg, kiket tekint ebbe az agnációba tartozóknak, a magyar királyi ház tagjainak; avagy egyszerűen elismeri-e az osztrák uralkodócsalád házi törvényének érvényét és a magyar királyi család tagjainak elfogadja mindazokat és csak azokat, akik a házi törvény értelmében tagjai az osztrák császári családnak». Kiemeltem, hogy a magyar királyi ház önálló fogalommeghatározásának jogi lehetősége önként következik abból, hogy az osztrák uralkodócsalád autonómiája Ausztriának, illetőleg a régi német birodalomnak közjogi viszonyaiban gyökerezik, holott Magyarországon a királyi családot soha a szabályalkotás, a házi törvényhozás joga meg nem illette. Kiemeltem továbbá, hogy «az önálló szabályozás az osztrák főhercegi háznak azokra az agnatusaira nézve, akik a Pragmatika Szankció értelmében trónöröklésre jogosultak, nem jelentene *eltérő* szabályozást: ezeket a főhercegeket (és főhercegnőket) ugyanis maga az írott törvényünk, a Pragmatika Szankció jelöli meg a királyi család kétségtelen tagjainak; holott a mi doktrinális szabályozásunk éper az írott törvénynek a magyar királyi család tagjairól való ‚hallgatása' következtében az írott törvénynek hézagait hivatott *a jogunk általános elvei szellemében* kitölteni». Schematikus körülírással formuláztam a kérdést meg-annyi vonatkozásában, felsorolva egyszersmind konkrete az eseteket, amelyek tekintetében a magyar családi jognak és a német Privatfürstenrechtnek, illetve a speciális osztrák házi törvénynek különbözőségénél fogva az eltérő szabályozás gondolata egyáltalán felmerülhet: az idegen szuverénhez nőül ment főhercegnőnek,*** a főhercegi rangjáról lemondott agnatusnak és főherceg nem egyenjogú nejének s nem egyenjogú hitvestől született gyermekének eseteit. Ez utóbbiak, kérdeztem: «nem tagjai-e a magyar királyi családnak sem, amint kétségkívül nem tagjai az osztrák uralkodóháznak?»

Nyilvánvaló, amely percben a közönséges magyar magánjog szabályai alá vonjuk e családjogi viszonyokat, a kérdés feltevésével már megadtuk a feleletet is: hogy osztrák főhercegnek nem egyenjogú hitvese is magyar királyi hercegnő, s mihelyt férje trónra lép, magyar királyné; hogy a nem egyenjogú gyermekek is magyar királyi hercegek, hercegnők. Gábor Gyula (aki anélkül, hogy a problémát egész elvi terjedelmében felvetné,* külön csupán ezzel a két esettel foglalkozik) sem hozhat fel a megoldása mellett semmilyen egyéb érvet, mint hogy «a magyar jog szerint a családfő házi köréhez, családjához tartoznak a hitves s a gyermekek».**

Korántsem a pozitív megalapozás belső fogyatékossága, hanem szembenálló külső mozzanatok neveztették tehát velem hét év előtt a nem egyenjogú hitves és a nem egyenjogú gyermekek helyzetét «nem világosnak, nem egyszerűnek».

Gábor is lát elhárítandó nehézséget, látja pedig abban a tényben «hogy a trónörökös és nejének házassága ‚nem egyenjogú, hanem morganatikus házasság'». Nem ebben van a nehézség. Épen csak a házasságnak nem egyenjogú volta miatt kerül szóba, vajjon eredményezi-e a nőre s a gyermekekre nézve az osztrák uralkodóházi tagságtól elszakítottan legalább a magyar királyi családi tagságot. De a házasságnak nem egyenjogú volta — idegen jog intézménye — magában véve *ezt* a — magyar jogbeli — részleges jogi hatást sem nem indikálja, sem ki nem zárja. Nekünk azt kell vizsgálnunk, vajjon a magyar törvény, mely a trónöröklési rend azonosságának, az Ausztriával való personális uniónak érdekében a magyar királyi család (született) tagjainak legnevezetesebb jogát: a trónra való várományosi jogot megtagadja azoktól a leszármazóktól, kik nem osztrák főhercegek, vagyis nem tagjai az osztrák császári családnak, nem várományosai az osztrák trónnak, a jogmegtagadásban szorosan megállapodik-e annál a határnál, melyet ama nagy érdek a közönséges magyar jogi elvek érvényesülésének szab, azaz megadja e a nem főherceg-leszármazóknak is, a trónöröklési jogosultság segmentuma híjján, a magyar királyi hercegi minőségben foglalt egyéb jogkört; avagy bizonyos ellentétek s kényelmetlenségek elkerülése végett tovább megy-e az áldozatkészségben és a nem egyenjogú gyermekektől megvonja nem csupán a trónvárományosi segmentumot, hanem a teljes magyar királyi hercegi jogkört. S a gyermekekre nézve nyert eredményt ki kell terjesztenünk a hitvesre, névszerint ki kellene terjesztenünk a tagadólagos eredményt a király nem egyenjogú nejére is, már csak azért, mert valóban abszurdum lenne, hogy a magyar király s a magyar királyné gyermekei ne legyenek magyar királyi hercegek, hercegnők.***

Azzal szemben immár, hogy a magyar törvénynek enyhébb, a nem egyenjogú hitvesre s gyermekekre nézve kedvezőbb akaratát megállapítsuk, törvénytárunk két helye támaszt nehézséget,

* A királyi ház tagjainak állampolgári jogviszonyai. Jogt. Közl. 1907. évf. 145. s k. ll., különösen 148. l.

** Ezt — amit legelőször még 1902-ben ugyancsak e hasábokon érintettem (A magyar trónörökösben megkívántató kellékekről 441. l.), majd röviddel utóbb részletesebben a Magyar Jogászegyletben kifejtettem (A Pragmatika Szankció és a házitörvények Magy. Jogászegyl. Értek. XXVI. k. 5. f., 60. s k. ll.) — sajnos újra kell hangoztatnom Gábor Gyula ellenében is. «A Pragmatika Szankció», olvassuk a 13. lapon, «*két* örökös uralkodóházat állapított meg: egy *szűkebbet*, a magyart, mely csupán I. Leopold . . . ágára van korlátozva és ennek kihaltával visszaadja a magyar nemzetnek a szabad királyválasztási jogot, és egy *tágabbat*, vagyis az osztrák uralkodóházat, mely . . . visszanyúlik egész I. Ferdinándig . . . Az osztrák császári uralkodóház nem azonos a magyar királyi házzal, mivel ez utóbbi alatt csupán azok összességét értjük, akiket a Pragmatika Szankció értelmében a magyar trónörökösödési, illetve várományi joga megillet.» Nincsen genealogus a világon, aki hosszas fáradságos kutatás nélkül ma fel tudná sorolni mind azt a sok, sok családot (agnatiót), amelyekből ez az állítólagosan «egy» magyar királyi «ház» összetevődik. Turbát is alaptalanul dícséri meg szerzőnk azért, hogy az osztrák írók közül elsőnek «reámutatott arra, hogy Magyarországra nézve a ‚Domus Austriaca' nem azonos azzal, amit a ‚Domus' Ausztriára nézve jelent». Ellenkezőleg, épen Turba volt az (miként a Gábor idézte helyekből magukból kitűnik), aki legtovább, még 1906-ban is, az 1723: II. tc. 7. §-a szövegének erőszakos értelmezésével támogatta Lustkandl tanítását, hogy Magyarországon az I. Lipót elődjeitől leszármazó női ágaknak is van trónöröklési joguk.

*** Aki a házi törvény különös rendelkezése szerint továbbra is a császári ház hercegnőjének tekintetik és részesül a főhercegnőket, mint ilyeneket megillető jogokban, tiszteletben és előnyökben. V. ö. Hauke cikkét Österreichisches Staatswörterbuch II. k. 292. l.

* Hogy egyébként úgy az «osztrák császári uralkodóháznak», mint a «magyar királyi háznak» hibás fogalmát tartja szem előtt, lásd fent a harmadik jegyzetet.

** Felhozza ugyan még annak igazolására, hogy a «magyar király neje a magyar király családjába emelkedik fel, bármily rendű is a születése után», Zsigmond király nejének, Czillei Borbálának példáját (18. l.), ez a példa azonban nem bizonyít semmit. Mert a Czillei (s Ortemburgi) grófok a birodalmi főnemességhez, az «egyenjogú családok» közé tartoztak már dynasta eredetüknél fogva (Freie Herren von Saneck).

*** Gábor Gyulának azt a tételét, hogy az osztrák császár nem egyenjogú neje is császárné (15. s k. ll.), már ez a megfontolás is lerontja. A német fejedelmi jog legelemibb szabályaiba (v. ö. Rehm, Modernes Fürstenrecht 96., 210. s k. ll.) ütközik pedig az az állítása, hogy csak a császár neje és özvegye tartoznak az osztrák uralkodócsaládhoz, de a főhercegek nejei még akkor sem, ha egyenjogúak. Széll Kálmán az 1900 október 31-ikén tartott képviselőházi ülésben az 1839-iki házi statutumnak a főhercegek egyenjogú nejeiről szóló passzusát már nem olvasta fel, mert erre akkor szüksége nem volt, de hogy a fölolvasott szakasznak nincsen vége, jelezte a «stb.» szócskával. Lásd Hauke idézett cikkét.

melyet el kell távolítanunk, hogy ama személyeknek a királyi családba való felemelkedését hirdethessük.

Az egyik törvényhely az 1885 : VII. tc. 2. §-ának *a)* pontja, amely szerint örökös jogon tagjai a főrendiháznak «a felséges uralkodóház teljeskorú főhercegei». Minthogy e törvény kétségtelenül nem az osztrák császári család, hanem a magyar királyi ház tagjainak adja meg a magyar főrendiházi tagságot, úgylátszik, hogy királyi házunk tagjainak csak azokat tekinti, akik egyszersmind főhercegek, trónvárományosok; ha a főhercegcsaládtagokon kívül ismerné a magyar királyi családnak egyéb hercegeit, ezeknek is, minthogy nem vonhatók a 2. §. *b)* pontja alá sem, bizonyára kifejezetten megadta volna az örökös főrendiházi tagságot.*

A másik «szembenálló» hely az 1900 : XXIV. tcikkbe iktatott nyilatkozatnak az a passzusa, hogy a házasságból születendő ivadékokat, «miután ők nem tagjai a legmagasabb uralkodóháznak, nem illeti meg a trónöröklési jog . . . a magyar korona országaiban sem». Minthogy a nyilatkozatot becikkelyező törvény azon megállapitás alól, hogy az a Pragmatika Szankció rendelkezéseivel teljesen egyezik, ezt a passzust sem vette ki és nem hangoztatta e passzus ellenében kifejezetten a főhercegekké nem válandó ivadékoknak magyar királyi családi tagságát, alapos kétség merülhet fel: nem rekesztette-e ki a Pragmatika Szankció (illetve: nem értelmezi-e az 1900 : XXIV. tc. a Pragmatika Szankciót úgy, hogy ez kirekesztette) a nem főherceg-leszármazókat a trónöröklési jogon felül fenmaradó családi tagsági jogokból is?

Fent ismertetett dolgozatom közzététele óta mindjobban megszilárdult bennem az a meggyőződés, hogy ez a kétség eloszlatható, hogy az 1900 : XXIV. t.-cikk nem zárta el a nem egyenjogú gyermekek elől azt a — hogy úgy mondjuk — kisebb, korlátozottabb magyar királyi hercegi qualitást. Ferenc Ferdinánd főherceg egységes nyilatkozatot állított ki úgy Ausztriára, mint Magyarországra vonatkozólag; a «legmagasabb uralkodóház» alatt értette tehát az osztrák császári családot *és azt* a magyar királyi családot, amely az osztrák uralkodóházzal tökéletesen kongruens: a trónöröklés szempontjából vett (szűkebb) királyi házat: Haus im thronfolgerechtlichen Sinne, miként a német közjogászok konstruálják.** Erre utal — nem említve «a dolog természetét», hogy mind a nyilatkozat, mind a becikkelyezés a trónöröklési jog tekintetében létező jogállapot megóvását célozta, — már a grammatikai interpretatio mezejéről az, hogy az «uralkodóház» kitétel oly mellékmondatban szerepel, melynek főmondata a trónöröklési jogra vonatkozó kijelentést tartalmaz.*** A kisebb jogú nem trónvárományos (született) tagokat is felölelő (tágabb) magyar királyi háznak fennállását azonban a nyilatkozat tagadásba nem vette. És e tágabb királyi család létezése, a nem főherceg-leszármazóknak is magyar királyi hercegi minősége mellett nyomatékosan szól kettős vélelem: hogy a törvény, midőn fontos okból bizonyos személyektől megtagad őket rendszerint megillető jogokat, e «jogfosztásban» nem megy túl a szükség legszigorúbb mértékén; hogy továbbá a törvény, amikor saját általános szabályától eltérőleg különös, idegen jog köréből átvett tételt állít fel, ennek a kivételes jogtételnek érvényesülését a legszűkebbre szorítja és a maga közönséges szabályának uralmát fentartja, ameddig csak amazzal a receptiót indokoló nagy érdekkel összeegyeztethető.

S azt hiszem, az 1885 : VII. t.-c. 2. §. *a)* pontjának szóhangzata sem szolgál akadályul. Azt hiszem, mondhatjuk: az 1885.-iki törvényhozás legkevésbé sem akarta incidentaliter eldönteni azt a kérdést, vannak-e a magyar királyi háznak nem főherceg (fi) tagjai is. Talán csak euphonia kedvéért használta az: «. . . uralkodóház . . . főhercegei» kitételt, e helyett, hogy: «. . . uralkodóház . . . tagjai», a főrendiház «tagjairól» lévén szó az előző sorban; és «főhercegekről» beszélt, minthogy a királyi ház agnatusai rendszerint általában főhercegek. A potiori fit denominatio.

Milyen úton fog immár az új, helyes jogi felfogás gyakorlatilag hatályosulni?

Gábor célszerűnek tartja, hogy majdan, Ferenc Ferdinánd uralkodása idején declarativ törvény alkottassék arról, hogy az 1900 : XXIV. t.-c. Hohenberg Zsófiának magyar királynéi s a gyermekeknek magyar királyi hercegi (hercegnői) méltóságát s az abból folyó magánjogi jogosítványokat nem érinti. Véleményem szerint ily törvény hozatalát feleslegessé fogná tenni az, hogy az országgyűlés a király beleegyezésével királynévá koronázza majd Hohenberg Zsófia hercegnőt; ha pedig e körül hiányoznék a megegyezés a törvényhozás két tényezője között, a kívánt törvény sem jöhetne létre. A királynévá koronázás tényével meg lenne haladva hasonlóképen az a jogorvoslat is, amelyre Gábor különös súlyt helyez: szerinte Hohenberg Zsófiának majdan királyi férje ellen a magyar főudvarnagyi bíróság előtt a maga és gyermekei nevében megállapítási keresetet kellene indítania annak kimondása iránt, hogy az 1900. évi nyilatkozat «családjogi vonatkozásai a magyar magánjog tekintetéből semmisek». Úgy vélem, ily megállapítási keresetnek épen csak az alkotmányos tényezők egyikének — vagy mindkét tényezőnek — elutasító magatartása esetén lenne jelentősége annyiban, hogy a kedvező bírói ítélet erkölcsi nyomást gyakorolna az ellentálló tényezőre s jogi nézetének, elhatározásának megváltoztatására bírhatná.

Mondanunk sem kell, hogy Hohenberg Zsófia hercegnő és gyermekei családi jogállásának autoritativ meghatározása tételesen fogja eldönteni a felvetett problémát egész elvi terjedelmében.

Dr. Schiller Bódog.

* Ez a nehézség fenforog a főhercegi rangjáról lemondott agnatusnak magyar királyi hercegi minősége tekintetében is.

** Lásd Rehm id. m. 100., 352., 372. s k. ll.

*** Annak bizonyítása közben, hogy a házi törvény csak „a trónutódlás vonatkozásaiban", nem „egy házasság magánjogi következményeinek elbírálásánál" alkalmazandó, Gábor újból Turbára hivatkozik (38. l.). Sajnos, e helyütt is félreértette az osztrák tudóst. Épen Turba tanítja, hogy az „1722-ben" fennállott Hausrecht, úgy az írott jog, mint az observancia, a maga egészében — vagyis a közjogi s magánjogi matéria egyaránt — érvényes Magyarországon. Ezt hirdeti a Gábor idézte összefoglalás is: „. . . auf grund *der* dem Pressburger Landtage 1722 öffentlich vorgelesenen Hausgesetze als unveränderlich*er* ‚Norm' [genitivus!] der ‚Succession' ist für Ungarn *alles* verbindlich, was damals als gesatztes Recht oder Observanz im Erzhause gegolten hat." Turba e tanítását részletesen cáfolja az Ungarische Rundschau legközelebbi (1914. évf. I.) füzetében megjelenendő dolgozatom: Die österreichischen Hausgesetze und das ungarische Staatsrecht V. fej. 27—40. ll. Annak, hogy ma, Turba könyvének megjelenése *után* a magyar királyi családnak az osztrák uralkodóháztól különböző fogalmát felállíthassuk, múlhatatlan előzménye, hogy Turba tételével leszámoltunk legyen.

A fiatalkorúak jövedéki kihágásai.

A Fb. életbeléptével sürgős megoldást kíván az a kérdés, hogy a fiatalkorúak jövedéki kihágási ügyeiben mennyiben kell alkalmazni a BN. és a Fb. rendelkezéseit.

A közadók kezeléséről szóló 1909 : XI. tc. nem tesz említést a büntetőnovelláról, a Fb. pedig sehol sem terjeszkedik ki a jövedéki kihágásokra.

Bizonyos, hogy a fiatalkorúak kriminalitása szempontjából ezek az esetek nem túlságosan aggasztók s ha olyan tettes kerül a bíróság elé, aki környezetében erkölcsi romlásnak van kitéve, vagy züllésnek indúlt, úgy módjában áll a bíróságnak a jövedéki kihágástól függetlenül a Fb. hatodik fejezetét alkalmazni. Inkább e kihágások büntetési tétele az, mely mereven beleütközik a fiatalkorúakra vonatkozó anyagi jogszabályokban lefektetett alapelvekbe.

A jövedéki kihágás megtorlása fejében pénzbüntetést kell kiszabni. Ennek mennyisége nem függ a bíró belátásától, hanem a törvényben meghatározott kulcs szerint, matematikai művelet segélyével kénytelen kiszámítani és megállapítani. Minthogy 600 koronán felül behajthatatlanság esetén is koronánként egy napi fogházat kell alkalmazni s a kincstár nagyobbfokú károsodása igen magas pénzbüntetéseket von maga után, a fiatalkorúra ily esetekben a maximális hat hónapi fogház vár. Úgy a pénzbüntetés, mint ennek következményekép a fogház kizárólag a kincstár károsodásának nagyságától függ és semmiféle arányban nem áll a bűnösség fokával. Könnyű elképzelni, hogy az ily abszolút büntetési tételnek merev alkalmazása minő mélyen belenyúl a fiatalkorú lelki világába, erkölcsi fejlődésébe és gyakran egész jövőjének alakulásába.

Nem állanak statisztikai adatok rendelkezésemre, de ha minden törvényszék területén csak egy fiatalkorún lehetne segíteni, akkor is érdemes lenne a kérdést szabályozni.

Addig is a gyakorlatnak kell valahogy az ellentéteket kiegyenlíteni. Ami az anyagi jogszabályokat illeti, szerintem két-

séget sem szenved az, hogy a kellő értelmi és erkölcsi fejlettség megállapítása nélkül a fiatalkorút bűnösnek kimondani nem lehet. Abban nem látok nehézséget, hogy a bíróság a pénzbüntetést ne elzárásra vagy fogházra változtassa át, hanem a Fb. 69. §-a alapján más intézkedéssel helyettesítse. Itt már kétséges, hogy a helyettesítés le nem fizetés esetére történjék-e vagy pedig az 1909 : XI. tc. 99. §-ában foglalt előfeltételek bekövetkezte után, t. i. ha be nem hajtható, vagy a behajtás által az illetőnek végelszegényedése következnék be.

Ép olyan kétséges magának az alapbüntetés kiszabásának kérdése is. Hiába indúl ki a bíró a speciális megelőzés alapelveiből, nem alkalmazhat ennek megfelelő intézkedést, mert ellentétbe kerül a kincstár érdekeivel. A jövedéki kihágások büntetési tétele nem valamely kriminologiai elv leszűrődéseként jelentkezik, hanem egyszerűen financiális érdekeket szolgál. El kell rettenteni a polgárokat az adótörvények elleni kihágásoktól és elő kell segíteni a kihágások üldözését azáltal, hogy a büntetéspénzek jelentékeny részét az állam a feljelentőnek biztosítja. A feljelentők buzgalma lényegesen apadna, ha kerek pénzösszegek helyett csupán arra nyílnék kilátásuk, hogy p. o. a dorgálásnak öthatodrésze esik rájuk.

Itt csak a pénzügyi kormánnyal egyetértően lehet intézkedni ; de bizton hiszem, hogy a pénzügyi kormány honorálni fogná azokat a magasabb erkölcsi nézőpontokat, melyeket az igazságügyi kormány feltárna előtte.

Az eljárási szabályok szintén rendezést igényelnek. Hogy a jövedéki kihágások tárgyában a fiatalkorúak bírája járhasson el, annak szerintem nincs törvényes akadálya. A Fb. 3. §-ának utolsó bekezdése kimondja, hogy azok a jogszabályok, amelyek egyes kir. törvényszékek kivételes vagy kizárólagos hatáskörét állapítják meg, a fiatalkorúak bíróságának hatáskörére nem irányadók. Igaz, hogy e törvényhely zárójelben felsorolja az 1897 : XXXIV. tc. 15. §. utolsó bekezdését s a 17. §. utolsóelőtti és utolsó bekezdését, de minthogy e felsorolás nem taxatív: a törvény szelleméből vont magyarázattal ki lehet terjeszteni a törvényhely rendelkezését a pénzügyi bíráskodással felruházott törvényszékre is.

Ami magát az eljárást illeti, ezt a Fb. rendszerébe bevonni nem lehet. Jövedéki kihágási ügyekben az eljárás a törvényszék előtt írásbeli ; a pénzügyi hatóság beadja bizonyítékokkal felszerelt vádkeresetét és a törvényszék tanácsülésben határoz. Nincs szerepe a kir. ügyésznek, nincs szóbeli tárgyalás, nincs kétfokú perorvoslat. Már pedig a fiatalkorúak bírája nem ítélhet másként, mint a Fb. szellemében vezetett eljárás alapján, — viszont a pénzügyi hatóságok nem kötelesek alkalmazkodni a Fb. rendelkezéseihez.

Az igazságügyi kormánynak módjában áll beszereznie a kellő statisztikai adatokat ; azokból majd kitűnik, hogy ez a kérdés érdemes-e a rendezésre. Annyi bizonyos, hogy az újév első napján meginduló gyönyörű gépezet ezen a ponton nem fog símán menni. Olajozni kell idejekorán, hogy a legkisebb reccsenés se zavarja nemes harmóniáját. *Dr. Ráth-Végh István.*

BELFÖLD.

Szemle.

— **A katonai Btk.** reformjáról ezidőszerint nem esik szó, holott ennek a legfeljebb koránál fogva tiszteletreméltó kódexnek nyugalombahelyezésére jóval több ok van, mint Csemegi alkotásának sürgős lerombolására. Úgy tudjuk, hogy nehány év előtt a hadügyminiszter kezdőlépéseket tett a revizióra, de a megindított kodifikáció, nem tudni miért, abban maradt. Bizonyára nem lépné túl hatáskörét az igazságügyminiszter, ha figyelmeztetné a hadügyminisztériumot arra a diszonanciára, amely az 1914 ben életbelépő modern katonai BP. és a Mária-Terézia korának szellemét kifejező anyagi jog közt fennáll.

— **A hivatásos gondnokság** intézményét szervezte a budapesti árvaszék a vagyontalan elmebetegek jogvédelmének kiterjesztése végett addig is, amig a Ptk. kerctében az intézmény organikus kiépítése megtörténik.

— **2381 ügyvéd.** Ennyi tagja volt 1913 december 31-én a budapesti ügyvédi kamarának. Ebből a számból 2177 esik magára Budapestre, 204 pedig a vidékre. Egy év alatt az emelkedés 279, vagyis 16%, mig előző években az évi emelkedés 5—6% között mozgott. Az óriási szaporodás oka tudvalevőleg az a körülmény, hogy az 1912. évi VII. tc. 2. §-a szerint mindazok, akik 1913 november 1. után teszik le az ügyvédi vizsgát, az eddigi háromévi ügyvédjelölti gyakorlaton kivül kétévi ügyvédhelyettesi gyakorlatot kötelesek igazolni. Kétségtelen, hogy hasonló mérvű emelkedés a jövőben nem lesz. Tévednek azonban azok, akik azt hiszik, hogy 1913 végén a budapesti ügyvédi kamara elérte a legmagasabb létszámot. A legközelebbi néhány évben még további, bár lassúbb emelkedés várható, mert az ügyvédi pályára való tódulás megnehezítését célzó törvényes intézkedések hatása csak néhány év mulva lesz érezhető. Az ügyvédi rendtartás életbeléptetése, vagyis 1874 óta a budapesti ügyvédek száma 780-ról 2381-re, az egész ország ügyvédeinek száma 4245-ről 8645-re emelkedett.

Ha még megjegyezzük, hogy az emelkedés az utolsó tíz év alatt volt a leghatalmasabb (Budapesten 1335-ről 2381-re, az egész országban 4922-ről 8645-re) akkor nyilvánvaló, hogy a törvényhozás igazán az utolsó órában nyúlt azokhoz a reformokhoz, melyeket az ügyvédi kar több mint tíz év óta sürgetett.

— **Wlassics Gyula** a Deutsche Juristen Zeitung-nak jan. elsején megjelent számában *Márkus* Dezsőnek német nyelven kiadott közigazgatási jogáról a következőket írja : «A sajnos oly korán elhunyt szerző, aki a magyar törvénygyűjteményeknek legalaposabb ismerője volt, azt a célt tűzte maga elé, hogy a magyar közigazgatási jogot a külfölddel megismertesse és ezt a célt el is érte. Mindenesetre sikerült neki, hogy számos, úgy a magyar közigazgatási jog rendszerének mai állására, mint Magyarországnak és Ausztriának viszonyára vonatkozó, külföldön elterjedt téves véleményt helyreigazítsa. Minden külföldi meggyőződhetik e munkából arról, hogy a magyar közigazgatási jog rendszere oly országnak történeti fejlődésen alapuló intézményeit öleli fel, amely féltékenyen őrködik az egyéni és testületi szabadság felett s amely az önkormányzat elvét a központi hatóság felügyeleti jogával és közigazgatási hatáskörével összhangba igyekszik hozni. De meggyőződhetik arról is, hogy Magyarország szuverén állam s hogy Magyarország és Ausztria közt csak az ügyeknek három csoportjára vonatkozólag áll fenn paritáson alapuló közösség. Egyidejűleg a munka, noha publicisztikai elemek hatják át, a legtökéletesebb tájékozást nyújtja úgy a közigazgatás szervezetéről, mint az anyagi és alaki közigazgatási jogról. Jó lélekkel állíthatom, hogy ez a munka több irányban még tartalmasabb, mint a közigazgatási jogról magyar nyelven eddigelé megjelent művek. A szerző ugyanis nem fordított le vagy kivonatolt egy már meglévő közigazgatási jogi rendszert, hanem önálló munkájában, főleg a gyakorlati élet igényeit tartva szem előtt, számos oly közigazgatási kérdést tárgyal, amelyet a magyar közigazgatási joggal foglalkozó egyéb munkák talán épen a tudományos rendszer érdekében kiküszöböltek.

— **A fiatalkorúak bíráiról** és a fiatalkorúak bűnügyeiben követendő eljárásról a Magyar Jogászegyletben a mult évben tartott vita, amelyben Vaikó Pál, Szilágyi Artur Károly, Bakonyi Kálmán, Vámbéry Rusztem, Baumgarten Izidor, Szűts Miklós, Melly Béla, Gegus Dániel, Sándorfi Kamill, Dorning Henrik és Kármán Elemér szólalt fel, megjelent a J. É. közt.

— **A Kúria ügyvédi tanácsa** dr. *Schreyer* Jakab vezetésével tisztelgett *Vavrik* Béla másodelnöknél, a tanács vezetőjénél. Vavrik a hozzá intézett emelkedett hangú üdvözlőbeszédre mondott válaszában kiemelte, hogy a bíró és ügyvéd harmóniája biztosítja az ítélkezés igazságosságát. Az ügyvédi kar jóhirnevéről, amelynek a tanács egyik őre, tanuskodik az egységes ügyvédi és bírói vizsgáról szóló törvény, amely a bírói minősültség megállapítását részben az ügyvédekre bízza. Kifejezte végül meggyőződését, hogy a magyar ügyvédi kar a jövőben is meg fog felelni a beléje helyezett bizalomnak.

— **A megrögzött bűntettesekről** szóló törvényjavaslatot az igazságügyminiszter közrebocsátotta és véleménynyilvánítás végett több szakembernek megküldte. A javaslatra visszatérünk.

— **Községek Lapja** címen az újévvel közigazgatási lap indult meg, amely a községek egyetemes érdekeinek felkarolását, gazdasági és kulturális fejlődésük előmozdítását tűzi ki célul. A kéthetenkint megjelenő lap első számát többek között dr. Kmety Károly, dr. Rényi József és dr. Somogyi Manó írta.

— **A halálbüntetés** statisztikája a Btk. életbelépése óta a következő:

	Halálra ítéltek	Kegyelmet nyertek	Kivégeztek
1880	1	1	—
1881	11	7	4
1882	7	4	3
1883	7	2	5
1884	15	8	7
1885	10	4	6
1886	9	8	1
1887	8	7	1
1888	1	—	1
1889	1	—	1
1890	7	3	4
1891	2	1	1
1892	1	—	1
1893	—	—	—
1894	1	—	1
1895	1	—	1
1896	—	—	—
1897	—	—	—
1898	—	—	—
1899	—	—	—
1900	1	—	1
1901	2	1	1
1902	3	2	1
1903	1	—	1
1904	3	3	—
1905	10	10	—
1906	2	2	—
1907	—	—	—
1908	2	1	1
1909	—	—	—
1910	1	1	—
1911	2	1	1
1912	5	3	2
1913	4	4	—
	118	73	45

Abban az országban, amelyben harminchárom év alatt összesen negyvenöt embert végeztek ki, a halálbüntetés kérdése elvesztette a gyakorlati jelentőségét.

KÜLFÖLD.

— **A birák száma** az egész Németbirodalomban az utolsó harminc évben 7052-ről 10229-re emelkedett. Legnagyobb volt a járásbírák létszámának emelkedése: 1883-ban 4253, 1913-ban 6004 Amtsrichter működött a birodalomban.

— **A napi séta megvonása, mint fegyelmi büntetés.** A német börtöntisztviselők egyesülete a büntetések végrehajtására vonatkozó birodalmi törvény tervezetében azt a javaslatot teszi, hogy a fegyelmi büntetések sorából a napi séta megvonása töröltessék. Az indokolás szerint: a napi séta pótolhatatlan korrektivuma a zárka testsenyvesztő, egészségtelen levegőjének s ezért kisebb fegyelmi vétség esetén alkalmazása túlszigorú volna. Viszont súlyosabb rendbontás esetén más, eredményesebb eszközök állanak rendelkezésre.

— **A nemzetközi büntetőjogi egyesület** fennállásának huszonötéves évfordulóját ünnepelte január hó 4-én. Ebből az alkalomból az egyesület ünnepi kötetet adott ki, amelyet a három alapítónak (Liszt, Prins, Van Hamel) sikerült arcképe s Ihering egy levelének másolata díszít. Hogy az egyesület nemzetközi jellege ellenére is túlnyomóan német befolyás alatt áll, azt bizonyítja az a körülmény is, hogy a kötetben megjelent 31 dolgozat közül 19 német szakember tollából származik. Magyarországot a cikkek közt *Silovic* zágrábi egyetemi tanár képviseli, természetesen «Kroatien» felírással, ellenben az ünnepi banketten a magyar csoport képviseletében dr. *Friedmann* Ernő, a közoktatásügyi minisztériumba beosztott kir. ügyész vett részt.

— **A peres eljárás gyorsítása** érdekében a németbirodalmi gyűléshez több képviselő azt az indítványt terjesztette elő, hogy oly esetben, midőn a ténykörülmények iránt kétség fen nem forog, a felek egyező kérelmére az ügy eldöntés végett közvetlenül a legfelső bíróság elé terjesztessék.

— **A bajor fényképészeti és kísérleti tanintézet** jelentést tesz közzé törvényszéki fényképészeti szakosztályának működéséről. A szakosztály már több mint 10 esztendeje áll a büntető igazságszolgáltatás szolgálatára és közreműködését a bíróságok fokozódó mértékben veszik igénybe. Az 1911. év második feléből 1912. év végéig 66 esetben kérte ki a bíróság az intézetnek szakvéleményét. Közreműködött az intézet okirathamisítások felderítésében, olvashatatlan írások, újjlenyomatok megvizsgálásában, fokozott műszaki szakértelmet kívánó felvételek elkészítésében stb. Ezenfelül nyolc napos gyakorlati tanfolyamot is tartott a szakosztály törvényszéki és rendőrségi tisztviselők részére.

— **Argentinia uj törvénye a leánykereskedésről.** A leánykereskedés meggátlására alakult nemzetközi egyesülés közbenjárására Buenos-Ayresben az argentiniai büntetőtörvénykönyvet hétszakaszos novellával bővítették ki. A törvény szerint az, aki saját vagy másnak hasznára a prostituciót előmozdítja vagy nők megrontásában segédkezik, ha a sértett nő 18—22 éves 3—6 évi börtönnel büntetendő. Ha pedig a sértett (nő vagy férfi!) 12—18 éves 6—10 évig, illetve, ha 12 éven aluli 15 évig terjedhet a büntetés. Ha a cselekményt a sértett férje, szülője, gyámja vagy felügyelője követi, a legsúlyosabb büntetést kell alkalmazni. Visszaeső bűntetteseknél a kiutasítást (déportation) is el kell rendelni. A közigazgatási hatóságok kötelességévé teszi a törvény, hogy meggátolják oly személyeknek bevándorlását, akikről alaposan feltehető, hogy leánykereskedést űznek. A leánykereskedés meggátlására alakult egyesületeknek a bűntettesek kinyomozása körül valamennyi köztisztviselő segédkezni köteles. Mint bűnrészest bünteti a törvény azt a köztisztviselőt, aki a fentebb jelzett rendelkezésekkel bármi módon ellentétbe helyezkedik. A törvény indokolása kifejti, hogy e szigorú intézkedésekre az a tény késztette az államot, amely az 1913. évi júniusában Londonban tartott kongresszuson nyert megállapítást és amely szerint «Buenos-Ayres a leánykereskedés legveszedelmesebb központja». *Au.*

— **Tisztességtelen verseny.** Felhasználható-e egy közismert készítőjéről elnevezett árú neve, az árú általános megjelölésére? Egyik leghíresebb címgyüjtemény a Párisban megjelenő «Didot-Boltin», amely nevét a kiadói nevétől nyerte. Egy svájci cég hasonló, de szakirányú munkát: «Az órásipar Boltin-je» néven adott ki. A per során, amelyet a francia munka kiadója indított, a lausanne-i szövetségi bíróság a következő elvi jelentőségű ítéletet hozta. A kiadó nevének árú-névvé való átalakítása csak akkor lehetséges, ha az árú egyéni jellegét elvesztette és annyira magának az árúnak a megjelölése lett, hogy nem is lehetne más megfelelő kifejezést találni. Ebben az esetben nem így áll a dolog, mert a Didot-Boltin-vállalat kizárólagossági jogát állandóan védte. Azt, hogy a felperest valóban kár érte-e, nem szükséges a perben bizonyítani; elég, hogy kár érheti. Ez a lehetőség ebben az esetben megállapítható. Ámbár az «Órásipar Boltin» nem versenyezhet a «Didot-Boltin kereskedelmi évkönyv»-vel, mégis ha a Boltin szó általános megjelöléssé válna, úgy azt oly vállalatok is felhasználhatnák, amelyek a felperessel közvetlenül konkurrálhatnának. *M.*

Kitünő képzettségű fiatal ügyvéd, ki tőkével is rendelkezik, előkelő irodába társul, vagy irodavezetőül belépne. Cím: Dr. L. L., Bulyovszky-u. 40., III. 3. 15079

Ügyvédjelölt, aki önállóan tárgyal és németül tud, azonnal alkalmazást nyerhet. Fizetés megállapodás szerint. Ajánlatok Dr. Erdélyi Jenő ügyvéd Szentgotthárd, Vasmegye címre intézendők. 15080

Fiatal ügyvéd, előkelő referenciákkal, társnak vagy irodavezetőnek ajánlkozik. Megkereséseket «Agilis» jeligére a kiadóhivatalba kér. 15088

Ügyvéd, ötéves gyakorlattal, megfelelő javadalmazás mellett, nagy ügyvédi irodába belép vagy elvállalja nagy vállalat jogügyi vezetését. Cím a kiadóban. 15810

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat.** Egyetem-utcza 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem.** Egyetem-utcza 2.

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Könyvtára

Negyvenkilencedik évfolyam. 3. szám. Budapest, 1914 január 16.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: IV., Egyetem-u. 2
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

Tartalom. *Dr. Kőnig Vilmos* budapesti ügyvéd: A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék. — *Dr. Staud Lajos* kúriai bíró: A vízjogi törvény reformjához. — *Dr. Kuncz Ödön* egyetemi m.-tanár: Az alaptőkefelemelés kérdése és a legújabb bírói gyakorlat. — *Dr. Degré Miklós* győri kir. törvényszéki elnök: A visszaesés mint büntetést felemelő körülmény a tervezetekben. — Szemle.
Melléklet: Közigazgatási Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.
Tartalommutató a Közigazgatási Döntvénytár VII. kötetéhez.

A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék.

Amióta egyszer az események súlya alatt szükségessé vált egy törvényt az életbeléptetés útján megállítani, rendszerré kezd válni a szentesített törvényeknek kikezdése még mielőtt alkalom nyílik azok értékét gyakorlatilag kipróbálni. Legújabban a PP. ellen, a kereskedelmi és váltótörvényszék fentartása érdekében indult meg ilyen mozgalom. A küzdők élére Budapest székesfőváros állt. Műemlékek és befásított terek helyett a főváros a váltótörvényszéket kívánja kimenteni az enyészet alól. Sok jóindulattal és kevés szakértelemmel; ami természetes is, mert végül a főváros érthet a közigazgatáshoz, de a perrendtartás nem kenyere.

Azt hozzák fel e törvényszék fentartása érdekében, hogy külföldön is elismert híres judikaturája elpusztul, ha a jövőben a kereskedelmi ügyekben való bíráskodás a budapesti törvényszék kezei közé kerül. Elpusztulnia kell pedig azért, mert az ott uralkodott tradíció és szellem nélkül a polg. törvényszék egyes tanácsai nem fogják megóvhatni a kereskedelem érdekeit.

Fentartás nélkül elismerem, hogy a budapesti kereskedelmi és váltótörvényszéknek kitűnő bírái voltak és vannak most is. Voltak és vannak gyönge bírái is. A jó bírák kitűnő ítéleteket hoztak, a gyöngék kevésbé jókat. Ami ezt illeti nem hinném, hogy a helyzet lényegesen változni fog az egységes törvényszéknél. Ha igen, csak a judikatura előnyére, mert egy nagy törvényszék státusában könnyebben lehet találni és kiválasztani olyan szakférfiakat, akik a kereskedelmi ügyek elintézésére legalkalmasabbak.

Ennyiben tehát véleményünk szerint nem igen kell félni a jövőtől. Egy pontban lényeges az eltérés a mult és a jövő közt. Abban, hogy ezentul a tanácsban nem talál majd helyet a kereskedelmi ülnök. Helyét egy harmadik kvalifikált bíró foglalja majd el. Nem tehetek róla, de én ebben inkább nyereséget látok, mintsem veszteséget éreznék. Az ülnök igen derék jó kereskedő, de rossz bíró volt. Talán még csak rossz sem, mert abszolute semmiféle befolyással sem birt a jogszolgáltatásra. És ez természetes is volt. Akármit tartsanak külföldön erről az intézményről, objektive teljesen lehetetlen, hogy laikus és szakértő bíró együttműködése sikeres legyen. Az ülnök a bírót nem birja követni a felfogás gyorsaságában, a gyakorlat és a törvények alkalmazásánál és így okvetlenül alárendelt helyzetbe kerül. Szemben ül két bíróval, aki másképen gondolkozik, másképen érez és akit meg sem ért, mert a bíró jogásznyelven ír és beszél. Talán nincs is jól, hogy a bírák és a laikus elem közt ilyen áthidalhatatlan ür tátong, de tényleg így van és ez a döntő. A laikus bíró, ha maga egyengeti útját az igazság keresésénél, ezt meg is találja. Csak engedjék meg neki, hogy a maga eszével, a saját felfogásával, a saját céljaival operálhasson. De a pandektákon, a perrendtartáson, a döntvényeken és a paragrafusokon csiszolt tekintélyekkel szemben megsemmisül, árnyékká válik. Az ülnöki intézmény miatt tehát bizony kár volna a váltótörvényszéket fentartani.

Maradna az az argumentum, hogy a régi szellem, a régi kiváló irányítás olyan fontos, olyan értékes, hogy már emiatt is fen kell tartani a kincset érő keretet. Igaz meggyőződésből elismertem az itt működött bírák nagy érdemeit. De azt, hogy ez a törvényszék irányítás dolgában felette állt volna más bíróságon, ez csak olyan megszokott frázis. Érthetetlen, hogy kereskedői körökben is hangoztatják ezt. Valóban úgy áll a dolog, hogy a kereskedelmi és váltójog alkalmazásában a törvényszék meglehetősen távol tartotta magát a forgalom nem ritkán fontos követelményeitől. Túlságosan formalisztikus irányt követett.

A megváltó szó mindig a felsőbb bíróságoktól jött. Nem áll módomban itt az egész gyakorlatot megvilágítani, de nehány szembeszökő esetre rá kell mutatnom. A biztosítási jog terén a biztosítási feltételek betű szerinti értelme grasszált. Ki kereste a jogviszonyban rejlő igazságot, a szerződés valódi tartalmát? Köztudomású, hogy a Kúria kereskedelmi tanácsa jelölte ki az új irányt, mely véget vetett a régi szánalmas élettelen praxisnak. Ki nyujtott védelmet a biztosítási ügynökök visszaélései ellen? Ha a Kúria erős kézzel nem fékezi meg a garázdálkodókat még most is minden a régiben van.

Egyáltalában nagy hibája volt az alsóbbfokú bíróságoknak és köztük első helyen a váltótörvényszéknek, hogy a blankettajogot, a legfondorlatosabb tömegfeltételeket hozzáférhetetlennek tekintette. Jaj volt annak, aki a legképtelenebb formulárét aláírta. A szerződési szabadság határait illetőleg teljesen téves eszmék uralkodtak len és e tekintetben a váltótörvényszék sem volt kivétel.

Itt van az üzemi veszély problémája, mely a Kúria felülvizsgálati tanácsában nyert megoldást és következményeiben megérlelte a munkásbiztosítási feladatok egész komplexumát. A váltótörvényszék vezető és irányító kezét mindezekben nem találjuk fel.

Ellenben nehézkes volt e bíróság kártérítési gyakorlata, melynek iránya mindig az volt: elutasítani a keresetet, ha csak lehet, ha akár a legkisebb alaki hiba csúszott is be a kereskedő levelezésébe. A régibb váltójogi praxis terén az anyagi igazság elvileg ki volt üldözve; az ítéletben egy állandó indok uralkodott: a váltó minden lényeges kellékkel el van látva! Kivétel csak a telepítés kérdése volt; itt már könnyen lehetett érvényesülni. Úgy emlékszem, hogy az utólagos telepítés abszurduma előtt a kereskedelmi érdekeket védő váltótörvényszék hajolt meg legmélyebben és legtovább, talán még most is küzd érte, ha a Kúria nem vet véget ennek a hókuszpókusznak.

Ne kicsinyeljük le tehát más bíróságok érdemeit és ne túlozzuk a váltótörvényszék irányító koncepcióit. Végül is úgy tetszik előttem, hogy ismét a Kúria egyik kiváló tagja volt az, akinek kezdeményezésére bírák felkerestek bankokat, gyárakat, hogy azok üzemét megismerjék. De nem tévedek, ha azt állítom, hogy a váltótörvényszék egyik irányítója sem tartotta addig szükségesnek, hogy bíráinak egy élő tőzsdét és egy élő vállalatot megmutasson. Pedig ez nem is lett volna olyan csodás tünet oly bíróságnál, melyről azt hirdetik, hogy a kereskedelemnek élt és ennek érdekében nem tud meghalni.

Mindaz, amit szerény véleményem gyanánt előadok, annak bizonyítására mondatott el, hogy a váltótörvényszék már a Pp. életbelépése előtt bátran egyesülhetett volna a polgári törvényszékkel. Utóbbinak ez nem ártott, a váltótörvényszéknek pedig csak használt volna. Ami azonban a jövőt illeti, úgy valósággal képtelenség volna ezt a törvényszéket fentartani, mikor a járásbírósági értékhatár 2500 K-ra emelkedett és a váltóügyek 2500 K-ig szintén a járásbírósághoz kerültek. Ha hozzávesszük még, hogy a pestvidéki törvényszék területe is kiesik, úgy azért a kevésért, ami elsőfokban ott marad, igazán kár volna egy külön törvényszéket fentartani.

A budapesti kereskedelmi és váltótörvényszék eltűnésébe a kereskedői körök annyival is inkább belenyugodhatnak, mert ilyképen megszabadulnak azoktól a hiábavaló, meddő és költséges hatásköri vitáktól, melyek a váltótörvényszék működésére valóságos átokként ránehezedtek. A kereskedelmi perek nagy részénél mindenekelőtt tisztázni kellett azt a kérdést, vajjon alperes kereskedő-e, vagy hogy őt illetőleg az ügylet kereskedelmi ügylet-e.

Egy külön per, mely sokszor több pénz- és időáldozatot nyelt el, mint maga az egész per. És milyen észszerűtlen volt ennek az egész hatáskörnek az elrendezése. Az ügynek kereskedelmi jellege nem érvényesült. Nem az volt a mérvadó, vajjon a per a kereskedelmi jog szerint bírálandó-e el, hanem az, vajjon épen csak az alperest illetőleg fenforgott-e kereskedelmi ügylet? Ha én a szállítmányozót pereltem, ez egy speciális kereskedelmi fórumot tett szükségessé, de ha e szállítmányozó engem perelt, a kereskedelmi bíróság már nem kellett, bár a KT. ugyanúgy volt alkalmazandó itt, mint az előbbi esetben. Minden elfogulatlan emberhez most már azt a kérdést intézem, mi előnyösebb: Szaktanácsokat felállítani, melyek tekintet nélkül a felek foglalkozására szállítmányozási, fuvarozási vagy biztosítási ügyletekből származó perekkel foglalkoznak és melyeknek módjában áll ilyképen egységes, céltudatos gyakorlatot követni, avagy ketté szelni az ügyeket azon véletlen szerint, hogy ki a felperes és ki az alperes? Ha ezt megfontolják a félrevezetett kereskedői körök, úgy be fogják látni, hogy nincs okuk lamentációjukat folytatni.

Dr. Kőnig Vilmos.

A vízjogi törvény reformjához.

(A földmívelésügyi kormány figyelmébe ajánlva.)

Az 1913. évi szokatlanul gyakori és félelmetesen nagy áradások vészthozó vizei lefolytak már, a nyomukban járó nyomor és óriási károk árnyai azonban itt kísértenek közöttünk és segítség után nyujtják kezüket. A segítség ugyanis, amit a szerencsétleneknek a kormány és a résztvevő társadalom nyujtott, nagyon csekélynek bizonyult és csak a multra és ennek is csak pillanatnyi idejére vonatkozik. Az árvízzel sujtottak és azok, akik együtt éreznek, fájdalmasan érzik, hogy a jövőre kihatóan, főleg az árvizek ellen való védekezések szempontjából csak szórványosan történik egy és más s ami történik nem minden vidékre terjed ki. Már csak az igazságosságra való tekintettel is kívánatos volna, hogy a kormánynak ismert energiája ebben az irányban egyetemesebben érvényesüljön annyival inkább, mert e részben minden mulasztás és még a legcsekélyebb késedelem is szörnyű jelentőségű. Az árveszedelem ugyanis minden percben ismétlődhetik — az érzékeny egyéni és az óriási közgazdasági károk csakhamar újra beállhatnak, mert az ország szegényedésének ez a rémítő útja mindig nyitva áll.

Mondják — én okát nem tudom megérteni — hogy az új vízjogi törvényt még most nem lehet megalkotni, arról azonban meg vagyok győződve, hogy a meglevőt sok részletében meg lehet javítani. Ez a javítás egyéni és közgazdasági károk szempontjából fölötte nagyjelentőségű, nem szabad tehát azt lebecsülni.

Csekélységem, aki a mult évben egy szörnyű árvizet felette érzékenyen éltem át s a gyakorlatból is merítettem okulást, két javításra volnék bátor felhívni a kormány jóindulatú figyelmét.

Az egyik az ármentesítő-társulatok létesülésére vonatkozik. Azt gondolom: elismert dolog, hogy az ármentesítő-társulatok kellő szervezés és megfelelő, de erélyes ellenőrzés mellett nemcsak az egyesek hasznát mozdítják elő, hanem közgazdaságilag is előnyösen működnek, az anyagi hasznok mellett pedig sok lelki erőt szabadítanak fel, midőn sok egyest és nagy vidékeket megmentenek a rémítő vész okozta félelem bénító hatásától és azokat a biztonság nyugalmával eltöltik. Megmérhetetlen anyagi és lelki előnyök fűződnek hozzájuk. És mégis — ezek a társulatok felette nehezen alakulnak! Aki gyakorlatból nem tudja, szintén hihetetlen lesz előtte, hogy mennyi indolenciával, mennyi rosszindulattal és mennyi rossz hireszteléssel kell megküzdeni azoknak, akik akár a saját, akár a köznek érdekét helyesen felfogva, ármentesítő-társulatok alakulását szükségesnek tartják és kezdeményezik! Megdöbbentő az, hogy a vízlátogatott vidékek köznépe mennyire irtózik az ármentesítő társulatok alakításától! Oka ennek egyfelől a nép műveletlensége és a rosszul felfogott takarékosság, másfelől az elriasztás és a hatóságok közönye s nem utolsó sorban az is, hogy a közigazgatásnak kezdeményezési joga nincsen s még kevésbbé van kezdeményezési kötelessége. Igaz, hogy a törvény (1885 : XXIII. t.-c. 82. §.) értelmében közérdek vagy egyöntetű árvédelem szempontjából a földmívelésügyi miniszter azon árterületek érdekeltségét, amelyek kellőleg biztosítva nincsenek, hivatalból társulattá alakíthatja. Azonban helyes volna ezt az eljárást megkülönböztetni a kormánynak, illetve közigazgatásnak biztosítandó attól a kezdeményezési jogától, amely a társulatok közakaratú, illetve a törvény 71. §-a szerinti megalakulására vezetne, legfőként azért, mert a kormány a törvény 82. §-ában részére biztosított jogával — bizony nem egészen indokoltan — nem él és mert a reá nézve már e jogára való tekintettel kényelmesebb, kevésbbé odiózus volna, ha közegei kezdeményezhetnék a 70. és 71. §-ai értelmében való eljárást.

Ezt a kezdeményezést illetően nagyon kell hangsúlyozni, hogy az árvizek a közgazdaságra óriási módon hatnak vissza, azok folytán nemcsak az egyesek és nemcsak az illető ingatlanok tulajdonosai, hanem számtalanok és olyanok károsodnak, akiknek ingatlanai nincsenek. A köz károsodik közvetlenül és közvetve. Ennek érdekében teljesen indokolt és szükséges, hogy a kormánynak — talán a kulturmérnökség útján — s a közigazgatásnak — talán az állami mérnökök útján — kezdeményezési kötelessége legyen s ezt éberen és energikusan gyakorolja. Ebben azután kettős módon kellene őt megerősíteni. Először azáltal, hogy az ármentesítő társulatok létesüléséhez nem kellene, mint azt most az 1885 : XXIII. tc. 71. §-a kívánja, az érdekelt birtokosoknak az ártérben bírt holdak mennyisége szerinti többségét megkívánni, hanem az alakuláshoz elegendő lehetne azoknak egy negyedrésze is ép úgy, mint ahogy a törvényes rendelkezések értelmében (l. az 1908 : XXXIX. tc. 4. §-át és az ennek alapján kibocsátott 1909. évi 30. sz. I. M. rendelet 54. §-ában foglalt intézkedést) az általános tagosítást már az érdekeltek egy negyedrészének kivánatára kell elrendelni s ebbe az ¼ részbe az állami, törvényhatósági és községi vagyonok, továbbá a közalapítványi javak, a közintézetek és — ami igen fontos — a gyámság és a gondnokság alatt levők vagyona, hivatalból beszámítandó. Ha a magánérdekbe kapcsolódó közérdek, vagy helyesebben a közérdeket is előmozdító magánérdek ily védelemben részesül a tagosítás közgazdasági jelentőségű intézményénél, ugyanaz az érdek, ugyanaz a szükséglet, ugyanazok az előnyök követelik, hogy az árvíztársulatok közgazdasági fontossággal is bíró intézményét hasonló módon segítsék elő és támogassák.

A kezdeményezési jog megerősítésének, illetve az ármentesítő társulatok megalakulása előmozdításának második módja, eszköze az volna, hogy amint a tagosításra vonatkozó fentebbi rendelet 195. §-a értelmében az általános és részleges tagosítás összes költségeit a kir. kincstár előlegezi, úgy az e téren árvízmentesítő-társulatoknál még sokkal nagyobb mérvben jelentkező közérdek szempontjából ezt a kedvezményt ezekre a társulatokra is ki kellene terjeszteni s törvényesen kellene biztosítani, hogy az ármentesítő-társulatok munkálatainak és egyéb kiadásainak költségeit a kir. kincstár előlegezze. (Hangsúlyozom, hogy csak előlegezze!)

Ez az előlegezés dúsan és jövedelmezően térül meg, mert közvetlen és közvetett hasznai úgy a magán- mint a közgazdasági téren kiszámíthatatlanok. E hasznok között az előlegező kincstár szempontjából nem lesz az utolsó az sem, hogy az árvizek miatt való adóelengedés és az ezzel járó költség nagy mérvben fog redukálódni és hogy az ármentesített területek magasabb földadó alá lesznek sorozhatók.

A vízjogi törvény sürgős javításának másik része a már beállott árvíz elleni védekezésnél követendő eljárásra vonatkozik.

E részben a törvény feltűnő módon hiányos. A törvény V. fejezetében foglalt vízrendőri intézkedések ugyanis csak a társulati és az olyan magánvédtöltések védelmére vonatkoznak, amelyek egyes vidékeknek, községeknek vagy azok határainak árvíz elleni védelmére hatósági engedély alapján létesültek. (155. §.). Mi legyen azonban ott, ahol sem társulati, sem hatóságilag engedélyezett védtöltések nincsenek, vagy a létező magántöltések nem hatóságilag vannak engedélyezve, de azoktól, illetve azok karban tartásától határok, községek elöntése függ? Az ezidei árvizeknél megsemmisülve láttam, hogy ilyen helyeken a nép indolens, részvétlen és tehetetlen, nincs aki vezesse, akinek engedelmeskedni tartozzék s így történt, hogy az a kár sem lett elhárítva, amely egy kis részvét, a hatóságnak kissé gondosabb, előrelátóbb beavatkozása mellett elhárítható lett volna. Még az sem történt meg, hogy a távolabbi alsóbb községek idejében értesítve lettek volna a rájuk zúduló veszely felől, kötelező segítésről pedig senkisem gondoskodott. A törvény hézagait tehát e részben sürgősen kellene kitölteni! *Dr. Staud Lajos.*

Az alaptőkefelemelés kérdése és a legújabb bírói gyakorlat.

I. Az 1911. évi jogászgyűlésnek nagy többséggel hozott határozata és a középeurópai konferencia álláspontjának megnyilatkozása után azt hisszük, nincsen nézeteltérés szakjogászaink között a tekintetben, hogy kereskedelmi törvényünk részvényjogi szabályozásának teljesen új alapokra fektetett reviziója immár elodázhatatlan törvényhozói feladat, amely nemcsak a kereskedelmi és ipari vállalkozás terén fog szilárdabb viszonyokat teremteni, hanem egyúttal lehetővé teszi kisebb pénzintézeteink sivár helyzetének megjavítását és különösen a betétüzlet reális alapokra fektetésének megvalósulását.

Az igazságügyminiszter és dr. Vadász Lipót államtitkár többszörösen elhangzott kijelentéseit, amelyek szerint az igazságügyi kormány lépéseket tett a részvényjog reformjának megvalósítása érdekében, megnyugvással kell hogy fogadja részvényjogunk maradottságának és az ezzel részben összefüggő közgazdasági bajainknak minden ismerője.

Ebben a cikkben a részvényjog szabályozásának tökéletlen voltára az alaptőkefelemelés kérdése körül bírói gyakorlatunkban még mindig uralkodó bizonytalanság ecsetelésével kívánunk rámutatni, de egyben kifejezést adunk abbeli reményünknek, hogy a bírói gyakorlatban igen sok alapvető részvényjogi kérdés körül észlelhető ingadozás, aminek a közgazdasági életet sujtó káros voltát mindenki érzi, nemsokára a multé lesz, mert azt a modern részvényjogi törvény megfelelő szabályozása nyomban meg fogja szüntetni.

II. Az alaptőkefelemelés kérdése élénken foglalkoztatta a mult évben is bírói gyakorlatunkat. Az a sok per, amelynek nagy része az 1907—11-ig keresztülvitt hihetetlen tömegű és mértékű alaptőkefelemelések szabálytalanságát vitatva indult meg, számtalan problémát tár a bírói gyakorlat elé és végre határozott színvallást követel abban az alapvető, a törvény által még csak nem is érintett kérdésben, hogy *melyek az alaptőkefelemelés érvényességi kellékei?* És az elmult évben e kérdés körül kialakult bírói gyakorlatnak nemcsak a multban keresztülvitt alaptőkefelemelések feletti utólagos kritikát mondó szerepe van, hanem e gyakorlat prejudikál egyúttal a közel jövőre nézve is, amelyben remélhetőleg igen sok részvénytársasági vállalkozás fog ismét erőre kapni és alkalmazásba venni megerősödésének úgyszólván egyetlen, de mindenesetre legmegfelelőbb eszközét, az új részvény-kibocsátást. És főleg ezért tartjuk elsőrangú fontosságúaknak az alaptőkefelemelés érvényességi kellékeire vonatkozó legújabb bírói határozatokat.

Talán semmivel sem tudnók annyira ad oculos demonstrálni a részvényjog reformjának és ennek keretén belül az alaptőkefelemelés megfelelő szabályozásának elodázhatatlanul sürgős voltát, mint annak az alábbiakban részletesen kimutatott és a legújabb bírói határozatok nyomán kelt szomorú rezümének leírásával, hogy *bírói gyakorlatunk még most sem tudott (negyven év leforgása alatt!) egységes álláspontot elfoglalni abban az elemi, a jogbiztonság első követelményét tevő kérdésben, hogy melyek az alaptőkefelemelésnek érvényességi kellékei.* Még mindig az a helyzet nálunk, hogy a részvénytársaság bármekkora körültekintéssel és alapossággal akarja is keresztülvinni ezt az életszükségletét tevő műveletet, sohasem lehet teljesen biztos abban, hogy a törvényes elveknek megfelelően valósította-e azt meg és hogy valamely részvényesének keresete alapján nem fogja-e megsemmisíteni a bíróság a társaság által a legnagyobb gondosság alkalmazásával sem előrelátható okokból az alaptőkefelemelésre vonatkozó közgyűlési határozatot.

III. Amint az ismeretes, az alaptőkefelemelés érvényességi kellékeinek megállapításánál jogunkban két ellentétes felfogás jutott kifejezésre. Az egyik eadem legis ratio alapján a KT.-nek az alapításra nézve felállított rendelkezéseit az alaptőkefelemelésre *megfelelően* kiterjesztendőnek tartja, mert ellenesetben a leghihetetlenebb visszaélések útját látja nyitva;[1] a másik a kiterjesztés ellen fordul, mert azt a törvény kifejezetten nem írja elő. Amíg az első álláspontot képviselő elmélet részletesen keresztülviszi felfogását az alaptőkefelemelés minden fázisán, tehát teljesen világos helyzetet teremt az érvényességi kellékek mibenállását illetően, addig a kiterjesztést ellenző felfogás még mindig nem mondotta meg, hogy tehát minő érvényességi feltételek megtartását tartja szükségesnek az alaptőkefelemeléshez.

Most végre a budapesti kir. ítélőtábla 842/1912. sz. alatt hozott határozatában kellő szabatossággal legalább azt írja körül,[2] hogy — habár a KT.-nek az alapításra vonatkozó rendelkezései alaptőkefelemeléskor alkalmazást nem is nyernek — mégis minő érvényességi kellékekhez van kötve ennek a műveletnek a cégjegyzékbe való bejegyzése. A határozat szerint: «Az alaptőke felemelése esetén a társaság alapítására vonatkozó szabályok alkalmazását a törvény nem rendeli és így az igazgatóság nem köteezhető az új részvényjegyzésre vonatkozó eredeti aláírási felhívás bemutatására, úgyszintén annak igazolására sem, hogy az új részvények kik által s mily számmal jegyeztettek s hogy azokra kik s mikor, mily összeget fizettek be. *A felemelt alaptőkét feltüntető alapszabályok bejegyzéséhez az igazgatóság, amennyiben az eddig meg nem történt, a régi és minden esetben az új alaptőke teljes befizetését tartozik igazolni.* Ennek igazolására pedig elegendő, ha annak megtörténtét az igazgatóság megállapítja és az erre vonatkozó igazgatósági ülés jegyzőkönyvi kivonatát a részvénytőke-számla kapcsán, vagy az igazgatósági tagok által aláírt s a régi és új alaptőke befizetését feltüntető mérleg-számlát bemutatja.»

Erről a határozatról mindenekelőtt azt kell megjegyeznünk, hogy csakis a már keresztülvitt alaptőkefelemelés bejegyzésének előfeltételeit állapítja meg és nem terjeszkedik ki annak a gyakorlatilag elsősorban fontos kérdésnek megoldására, hogy — ha az alapításra vonatkozóan felállított rendelkezések nem is alkalmazhatók — mégis minő szabályokat kell betartani a tőkeemelés *elhatározásánál* és az *az új tőke biztosításánál.*

Tehát a kiterjesztés ellen állástfoglaló bírói határozatok között ez a határozat sem oldja meg ex asse az érvényességi kellékek kérdését.

A második előzetes megjegyzésünk e határozatra az, hogy — nézetünk szerint nagyon helyesen[3] — szemben az eddigi bírói gyakorlattal[4] a régi alaptőke teljes befizetésének igazolását (KT. 162. §.) nem az alaptőkefelemelés *elhatározásának,* hanem a keresztülvitt alaptőkefelemelés folytán a felemelt alaptőkét feltüntető alapszabályoknak bejegyzéséhez követeli meg.[5]

Magának a határozatnak meritumáról ezúttal csak kettőt kívánunk megemlíteni. A tábla szerint az alapításkor érvényesülő szabályok nem terjeszthetők ki a tőkeemelésre, mert ezt «a törvény nem rendeli»; de viszont a keresztülvitt alaptőkefelemelés bejegyzéséhez nemcsak a törvény által (162. §.) megkövetelt régi alaptőke teljes befizetésének, hanem az új tőke teljes befizetésének igazolására is szükség van, amit pedig a törvény épen nem rendel! Nagyon is ismeretesek azok az érvek, amelyeket eddigi gyakorlatunk[6] az egész új tőke befizetése igazolásának meg-

[1] L. részletesen «Alaptőkefelemelés» 1911 c. művem 54. s köv. ll.

[2] Közölve Ker. Jog. 1913. 17. sz.

[3] Lásd bővebben idézett tanulmányunk 114. és köv. lapjait.

[4] C. 921/904. Márkus Fb. XVI. 685. l.)

[5] Ez persze ellenkezik a budapesti ker. és váltótörvényszék céghivatalának most is követett állandó gyakorlatával.

[6] Budapesti tábla 955/905., bpesti ker. és váltótvszék 100,202/904. sz. határozata. D. T. IV. folyam 2. k. 160. l.; részletesen ismertetve idézett művem 272. és köv. lapjain.

★

követelhetésére felhoz és amelyeknek lényege abban áll, hogy a cégjegyzékben csak való tények tüntethetők fel, a felemelt tőke tehát mindaddig nem jegyezhető be, amíg teljesen befizetve nincs. Ezek az érvek azonban nem állanak összhangzásban a törvénynyel, amelynek 159. §-a megengedi a társaságnak az eredeti alaptőke feltüntetésével kapcsolatos bejegyzését, habár az alaptőkére csak 30%-ot fizettek is be. Ha tehát a cégjegyzék megtűri alapításkor annak a ténynek feltüntetését, hogy X. részvénytársaság alaptőkéje 100,000 K, holott az igazgatóság e tőkének a teljes *biztosítását* és csak 30%-ának befizetését igazolta; teljesen nélkülözi a törvényes alapot az a bírói gyakorlat, amely egy már létező és így enyhébb elbírálásban részesítendő vállalat felemelt tőkéjének bejegyzéséhez a teljes biztosításon felül még a teljes befizetést is megköveteli. Ha tehát a budapesti tábla a megfelelő kiterjesztést tisztán azon az alapon ejti el, mert azt a törvény nem rendeli; úgy még inkább ellene vethető az általa konstruált érvényességi kelléknek («az új tőke teljes befizetésének igazolása») a törvényes alap hiánya, sőt a törvény 159. §-ában megnyilvánult elvi szabályozásával szemben nyilvánuló törvényellenessége is.

A másik érdemleges megjegyzésünk annak az igazolási módnak mikéntjére vonatkozik, amelyet a tábla elégségesnek jelent ki. A KT. többféle körülmény igazolását teszi a társaság, illetve közegeinek kötelességévé (pl. 159., 162., 209. §. 3. bek. és 211. §-ok), de abban az irányban egyáltalában nem köti meg a cégbíróság kezét, hogy az minő adatok alapján tekintsen valamely körülményt igazoltnak. Nézetünk szerint a cégbíróság azt, hogy a jelen esetben a régi tőke vagy a felemelt tőke teljes befizetése igazoltnak veendő-e vagy sem, minden egyes alkalommal a fenforgó körülményekhez képest döntheti el. Amennyiben az igazgatóság tagjaiban kellő garanciát lát, elfogadhatja a táblai határozatban említett jegyzőkönyvi kivonatot vagy aláírt mérlegszámlát is. De ez az igazolási mód az esetek legnagyobb részében — nézetünk szerint — alig minősíthető megfelelőnek, mert hiszen az igazgatóság nagyon is érdekelve van abban, hogy a tőkeemelés joghatályra emelése minél símábban és gyorsabban megtörténjék és így az *általa* szerkesztett és a tábla szerint bizonyító erővel bíró mérlegben nagyon könnyen hajlandó a teljes befizetés megtörténtét, ami a gyakorlatban sokszor fizikai lehetetlenségbe is ütközik,[7] még abban az esetben is feltüntetni, ha az a valóságnak nem is felel meg, illetve a teljes befizetést esetleg jóhiszeműen olyan tények alapján igazolni, amelyek a bíróság által kívánt befizetésnek nem felelnek meg, (Pl. ha maga az új tőkére szoruló társaság hitelezi az új részvényeseknek a részvények értékét, a részvényes váltót ad az általa jegyzett részvények értékéről stb. stb.) Különösen megkönnyíti az igazgatóság inkorrekt eljárását az a körülmény, hogy ebben az esetben valótlan adatok előterjesztése nem von maga után semmiféle büntető következményt, mert a KT. 218. §-ának 1. pontja alaptőkefelemelésre még per analogiam legis sem terjeszthető ki. Nem helyeselhető tehát a táblai határozatnak az a része sem, amely a szóbanforgó befizetések igazolására elegendőnek jelenti ki az alaptőkefelemelés gyors joghatályra emelésében erősen érdekelt részvénytársaságnak önmagáról kiállított bizonyítványát.

IV. Bármennyire kérdéses is a budapesti tábla most ismertetett álláspontjának helyessége, annak érvényesülése ellen — amennyiben az alaptőkefelemelés elhatározásának és az új tőke biztosításának előfeltételeire is kiterjeszkednék — részvénytársaságaink nem panaszkodhatnának, ha ezt az álláspontot lehetne uralkodónak venni; ha tehát állana az a tétel, hogy a KT. hatályosságának területén az alaptőkefelemelésnek azok az érvényességi kellékei, amelyeket a budapesti tábla 842/912. V. számú határozatában körvonalozott. Ebben az esetben legalább a jogbiztonság előnyeit élvezné kereskedelmi forgalmunk.

A dolog azonban nem így áll. Ugyanabban az időben, amidőn a budapesti tábla az alapításkori szabályok kiterjesztésének lehetősége ellen a leghatározottabban állást foglalt, a kolozsvári kir. ítélőtábla, mint helyeseket, elfogadta a kolozsvári kir. törvényszék ítéletében foglalt következő indokokat:

«Az alaptőke felemelésére és annak biztosítására vonatkozóan a KT. külön rendelkezéseket nem tartalmaz s *így azokra nézve a KT.-nek az új részvénytársaság alakításáról szóló 150. és következő szakaszainak azon rendelkezései alkalmazást nyernek, amelyek a részvények kibocsátását és az alapszabályok bejegyzését általában szabályozzák és ezek szerint míg a kibocsátott újabb részvényre aláírás nem történt és arra befizetés nem teljesíttetett, a felemelt alaptőke még nem létezik és így erre vonatkozó alapszabálymódosítás keresztül nem vihető*». A Kúria 1913. évi szeptember 30-án 259/913. V. sz. a. hozott határozatával[8] ezt az ítéletet helybenhagyta, indokolásában a következőket mondva: «Előre bocsátva azt, hogy . . *az alaptőke felemelésére és biztosítására vonatkozóan a kereskedelmi törvénynek a 150. és következő szakaszainak a rendelkezései csak megfelelően alkalmazandók*» stb. Szóval a Kúria, szemben eddigi gyakorlatával, amely a kiterjesztés ellen foglalt állást,[9] az alapításkori szabályokat alaptőkefelemelésre *megfelelően* alkalmazandóknak jelenti ki[10] ugyanakkor, amidőn a budapesti tábla a legmerevebben a kiterjesztés ellen fordul!

V. Mi, amint azt többször idézett tanulmányunkban részletesen kifejtettük, a KT. szabályozását irányító általános jogelvekből folyónak vettük és tartjuk azt a Kúria most idézett határozatában is kidomborított tételt, hogy az alaptőkefelemelés elhatározása és főleg keresztülvitele nem történhetik meg teljes formátlansággal; ugyanazok az okok, amelyek alapításkor a tőkebiztosításnak bizonyos garanciákhoz kötését megkövetelik, alaptőkefelemeléskor is fenforognak; tehát az alapításra vonatkozóan felállított szabályok az alaptőkefelemelésre is *megfelelően* állanak, habár azt a törvény kifejezetten nem is mondja ki.[11]

Gyakorlatilag azonban nem elégséges magának az elvnek hangoztatása, hanem első sorban annak világos részletezésére volna szükség, hogy az alapításra vonatkozólag felállított *mely* törvényes rendelkezések, *minő módon* nyernek alkalmazást az alaptőkefelemelés műveleténél; tehát melyek az alaptőkefelemelésnek közelebbi érvényességi kellékei? És erre az elemi kérdésre, amelyet bíróságunknak meg kellett volna oldani abban a pillanatban, amidőn a KT. hatályba lépése után az első alaptőkefelemelés felülbírálásához fogott, még mindig nem adott pontos és kielégítő választ sem a kiterjesztés ellen, sem a kiterjesztés mellett állástfoglaló bírói gyakorlatunk.

Mondanunk sem kell, hogy a kereskedelmi forgalom érdekeit mennyire sérti az alaptőkefelemelés határozott szabályozást követelő kérdésében még mindig uralkodó ez az ellentétes és hiányos bírói gyakorlat és hogy addig is, amíg előkészítés alatt álló új törvényünk kimerítő szabályozással meg nem oldja ezt a kérdést, égető szükség annak a Kúria elvi döntésével való egységes megoldása, annál is inkább, mert az alaptőkefelemelés felülbírálására, rendes körülmények között, az illetékes ítélőtáblák végső fokon hivatottak és így egységes joggyakorlatra csakis a Kúria irányítása esetében lehet kilátás. *Dr. Kuncz Ödön.*

[7] V. ö. az idézett tanulmányom 112. és köv. lapjain levő fejtegetésekkel.

[8] K. J. 1913. 23. sz. 444. l.

[9] 1396/900., 1123/1891., 683/1892., 835/900., 613/900. (Túry ad 151. §.), 6449/1906. (H. D. I. 160. sz.), 126/909. (K. J. 909. 18. sz., 383. l.) stb.

[10] Tehát arra az álláspontra helyezkedik, amelyet a régebbi bírói gyakorlat követett és az elmélet (Nagy F.: 8. kiadás I. 411. l.; Klupathy. I. 368. l.; Neumann: I. 531. l.; Bender Béla: Részvényjogi dolgozatok. 47. l.; részben Engel A.: A rtság alapszabályai, 39. l.; szerző: i. m. 57. l.) általánosan elfogad.

[11] Csak röviden utalunk arra, hogy mindazokban a kulturállamokban, ahol a törvény külön nem szabályozza az alaptőkefelemelést, a bírói gyakorlat mint önként érthetőt, mint az alapítás szabályozásából folyót fogadja el a megfelelő kiterjesztés elvét. L. idézett dolgozatom 47. és köv. lapjait és az 1913. május 25-iki belga társasági törvény 33. §-át, amely törvényben is kimondja azt a belga bíróságok által eddig is követett tételt, hogy az alapítás szabályai egyúttal minden alaptőkefelemelésre kiterjednek.

A visszaesés mint büntetést felemelő körülmény a tervezetekben.*

Amint említve volt, a hatály mind a négy tervezetben elsősorban a *maximális büntetési tétel felemelésében* nyilatkozik meg.

Angyal tervezete (102. §.) szerint egyszerű visszaesésnél három-, minősített visszaesésnél tíz évvel emelhető fel az illető bűncselekményre kiszabható maximális büntetési tétel. *Bernolák* ter-

* Bef. közl. — Az előbbi közl. l. az 1. számban.

vezete (77. §.) szerint csak a minősített visszaesésnek van meg az a hatálya, és pedig oly értelemben, hogy a bűncselekményre kiszabott maximum kétszereséig felemelhető, mindazonáltal az illető büntetési nem legmagasabb mértékét túl nem lépheti. *Finkey* tervezete (119. §.) szerint egyszerű visszaesésnél a büntetési tétel ennek egy harmadával felemelhető (mégis bűntettnél legfeljebb 3, vétségnél 1 évvel); minősített visszaesésnél pedig (120. §.) a büntetési tétel kétszerese alkalmazható. *Edvi Illés* tervezete (114. §.) szerint egyszerű visszaesésnél a büntetésnek az elkövetett cselekményre megállapított legmagasabb mértéke megközelítendő vagy alkalmazandó; minősített visszaesésnél pedig (115. §.) a büntetés legmagasabb mértéke tartamának egy negyedével, súlyosabb esetben felével felemelhető.

A kiszabható maximális büntetési tételnek a törvényben való felemelésével jelzi a törvény megalkotója azt az álláspontját, hogy a visszaeső súlyosabb büntetéssel sújtandó. Ismerve azonban a bíróságoknak az enyhítéshez való szertelen hajlamát, a büntetési tétel felemelésétől gyakorlati eredmény alig várható. Mert amennyire szívesen alkalmazzák a büntetőbíróságok a kiszabható minimális büntetési tételt: épen úgy tartózkodnak attól, hogy a maximumot alkalmazzák vagy megközelítsék. Nem csak nálunk van ez így; ugyanez a megfigyelés tétetett az összes kultur-államok büntetőbírói gyakorlatában. Oly eset, hogy a kiszabható legnagyobb büntetési tétel alkalmaztatnék, a bírói gyakorlatban alig fordul elő. Alig lehet tehát kilátás arra, hogy a törvény által megengedett esetekben, a maximális büntetésnél súlyosabb büntetési tétel állapíttatnék meg. Hiszen e részben is vannak tapasztalataink. A Btk. büntetési rendszere is megengedi a rendszerinti maximális tételek túlhágását. T. i. anyagi halmazat esetében. Mégis ki látott büntető ítéletet, melyben a halmazati szabályok alkalmazásba vétele mellett súlyosabb büntetési tétel lett volna kiszabva ama maximális büntetésnél, melyet a törvény az illető bűncselekményre megállapít?

E tapasztalatok után nem bir nagy gyakorlati jelentőséggel az a kérdés, hogy a rendszerint maximális büntetési tétel menynyivel legyen meghaladható. Úgy is meg lehetünk nyugodva afelől, hogy a büntetőbíróságok ezt a rendelkezést a lehető legritkább esetben fogják alkalmazásba venni. Ha a bírói felfogás nem változik: talán soha.

És épen, mert a kérdést nagy gyakorlati jelentőségűnek nem tartom: nem kívánok behatóbban foglalkozni azzal, hogy menynyivel legyen a megfelelő büntetési tétel felemelhető.

E részben csupán egy kérdést kívánok megérinteni. Azt t. i., hogy az az időtartam, amellyel a büntetés felemelhető, fix tartamban állapíttassék-e meg (mint *Angyal* tervezetében); avagy a rendszerinti maximum arányában (t. i. ennek $1/4$ részével, vagy felével). Az utóbbi eljárás látszik célszerűbbnek azért, mert az előbb jelzett eljárás aránytalanságokra vezethet. Amennyiben ugyanis az mondatnék ki, hogy az elkövetett bűntettre meghatározott szabadságvesztés tartama három évvel felemelhető: akkor három évvel lehet felemelni az oly cselekmény miatti büntetést is, amelyre félévi avagy egyévi szabadságvesztés büntetés van kiszabva. Tehát ki lehetne szabni egy esztendő helyett négy esztendőt. Ez a felemelés pedig a törvényben meghatározott büntetési tartammal arányban nincsen.

Amennyire azonban nem bir gyakorlati jelentőséggel a visszaesésnek a büntetési tétel maximumára való befolyása, gyakorlatilag épen oly fontos az a kérdés, hogy a visszaesés mennyiben birjon befolyással a *kiszabható minimális büntetési tételre.* Fontos ama gyakorlati tapasztalatból kifolyólag, hogy a bíróságok oly nagy előszeretettel közelítik meg és alkalmazzák a minimumokat. Úgy, hogy mondhatni: a törvényhozó a minimum szabályozásával szerez érvényt amaz akaratának, hogy a visszaesés ténye mennyiben birjon befolyással a büntetési tételre.

Ebben a kérdésben a határozottabb álláspontot foglalja el *Angyal* (101. §.) és *Bernolák* (76. §.) tervezete, amennyiben már egyszerű visszaesés esetében is kizárják a büntetés rendkívüli enyhítését. *Finkey* tervezete (120. §.) ezt csak a minősített visszaesés esetére zárja ki. *Edvi Illés* tervezete ezt a kérdést nem domborítja eléggé ki, amennyiben kimondja ugyan, hogy egyszerű visszaesésnél a legmagasabb büntetési tétel megközelítendő vagy alkalmazandó (114. §.); minősített visszaesésnél pedig a felemelt büntetés helyett, enyhítő körülmények esetében a rendes büntetés alkalmazható (115. §.) Hogy azonban a büntetés kiszabása mily keretek között mozogjon, hogy kivált egyszerű visszaesésnél rendkívüli enyhítésnek van-e helye: eziránt rendelkezést nem tartalmaz.

Angyal és *Bernolák* tervezetének határozott és bátor állásfoglalása teljesen indokolt. Indokolja a bírói gyakorlat enyhesége.

Kérdés azonban, hogy az enyhítő szakasz alkalmazásának már az egyszerű visszaesésnél való teljes kizárása nem lesz-e túlszigorú, nem fog e nagy igazságtalanságokra vezetni.

Gondoljunk csak a BN. életbelépése előtt szerzett tapasztalatokra. Akkor a lopásnak bizonyos eseteit, többek között a visszaesés (Btk. 338. §.) esetét is fegyházzal rendelte a törvény büntetni, s így a 92. §. alkalmazása mellett kiszabható minimális büntetési tétel hat havi börtön volt. Ezzel a büntetési tétellel sújtottuk az éhező embert, aki egy zsemlyét lop, aki éhező családja részére lop valami kis élelmet, stb. A jogász-közvélemény élénken felzúdult e törvényes rendelkezés nyomán támadt Justizmordok ellen. A jogi szaklapok állandóan homloktérben tartották a kérdést. Sőt oly esetre is emlékezem, hogy egyenesen a bírót tették felelőssé, amiért a törvény ridegségén magát túltenni nem meri.

És a törvényhozás nem is tűrte ezeket az állapotokat. A BN. 49. §-a megszűntette azt a rendkívüli szigort, amellyel a Btk. a lopás bizonyos eseteit kezelte. És ezzel meg is szűnt ez az állapot, amely esztendőkön át állandó rekriminació tárgyát képezte.

Kérdés: hogy ezeket az állapotokat újból felidézni tanácsos-e. Már pedig, ha az enyhítő törvényszakasz alkalmazását visszaesőknél kizárjuk: ezzel épen úgy megkötjük a bíró kezét, mint ahogy meg volt kötve lopás bűntettnél a BN. megalkotása előtt. Sőt még jobban. Mert akkor leszállhatott a bíró hat havi börtönre. A tervezetek büntetési rendszere mellett azonban, fegyházzal büntetendő cselekmények minimális büntetési tétele (az enyhítő törvényszakasz nem alkalmazása esetében) egy évi, sőt Finkey tervezete szerint két évi fegyházbüntetés. Tehát fegyházzal büntetendő cselekményeknél, egyszerű visszaesésnél is 1—2 évi szabadságvesztésbüntetés volna a kiszabható minimális büntetés.

Bármennyire respektálom is a motivumokat, mik a tervezetek megalkotóit vezetik: mégis azt hiszem, a bíró kezét ennyire megkötni, a visszaesőket ily rendkívüli szigorral kezelni nem lehet. Meg vagyok róla győződve, hogy ha *Angyal* és *Bernolák* tervezetének e rendelkezése a törvénybe átmenne, a közvélemény a legrövidebb időn belül követelné a szigor enyhítését, s a törvényhozás előbb-utóbb engedne is a közóhajnak.

Arról inkább lehetne szó, hogy mint *Finkey* tervezete kontemplálja, az enyhítő törvényszakasz alkalmazása csak minősített visszaesés esetében legyen kizárva. Akit ugyanis két vagy három elszenvedett büntetés sem tart vissza attól, hogy újból ugyanazt a bűncselekményt elkövesse: az megérdemli a teljes szigort. Mégis a Btk. 338. §-ával a BN. megalkotása előtt tett tapasztalatok ezt a megszorítást is megfontolandóvá teszik, kivált ha a fegyházbüntetés minimuma, *Finkey* tervezetének megfelelőleg két esztendőben állapíttatnék meg.

Másrészt azonban visszaesés esetében az enyhítést a maga egész terjedelmében megengedni, a jogrend veszélyeztetése nélkül nem lehet. Mert hogy visszaesőket, fogházzal büntetendő cselekmény miatt 7—8 napi fogházzal lehessen büntetni: ez a büntető jogszolgáltatás komolyságát veszélyezteti.

Nem tudom, nem lehetne-e az enyhítő törvényszakasz teljes kizárása nélkül, annak alkalmazását visszaesés esetére bizonyos korlátok közé szorítani. Nem lehetne-e például kimondani azt, hogy egyszerű visszaesés esetében, az enyhítő törvényszakasz alkalmazása mellett fegyházbüntetés helyett bizonyos hosszabb, például 3—4 havi fegyházbüntetésnél kevesebb büntetést kiszabni nem lehet. Minősített visszaesés esetére lehetne, mint *Angyal, Bernolák, Finkey* tervezete teszi, teljesen mellőzni az enyhítő törvényszakasz alkalmazását; vagy esetleg hosszabb (pl. 6—7 havi) tartamban lehetne megszabni a fegyházbüntetés helyett az enyhítő törvényszakasz alkalmazása mellett kiszabható fogházbüntetés minimumát.

Így eleje volna véve annak, hogy visszaesők ellenében súlyos bűntettek miatt egészen rövid tartamú fegyházbüntetés legyen kiszabható; viszont a bíró keze nem volna úgy megkötve, mint ahogy azt *Angyal* és *Bernolák* tervezete megköti, s így tágabb tér nyilnék az individualizáció számára.

Dr. Degré Miklós.

Szemle.

BELFÖLD.

— **Politika és igazságszolgáltatás.** Montesquieu valószínűleg fejcsóválva fogadná azt az értelmezést, amelyben a hatalmak megoszlásáról szóló tan ezidőszerint Magyarországon részesül. De azt mégis el kell ismerni, hogy a szabadság e fontos biztosítékának félretételében az érdekelt tényezők legalább is egyöntetűen járnak el. Nemcsak az igazságügyminiszter nyilatkozott a parlamentben rosszalólag egy be nem fejezett büntetőügyben hozott ítéletről, hanem a büntetőtörvényszék elnöke is elítélte a bíróság teljesülésében — a politikát. A miniszter felháborodása a maga isteni naivságában bizonyára őszintébb, de az elnök kritikája kétségkívül tapintatosabb volt. Jobb szerettük volna azonban, ha ezzel a tapintatos nyilatkozattal sem adott volna alkalmat arra a visszhangra, amelyet a szokatlan *rentrée*-beszéd azoknál keltett, akik csak a nekik kellemes hangokat hallották ki belőle. Volt azonban ennek a beszédnek egy része, amelyben az elnök a bíróságnak egy politikai hátterű perben hozott ítéletét azzal a pótindokolással látta el, hogy a bíróság «oltalmazni és védeni kívánta a nemzet politikai tisztességét és becsületét, majd pedig, amikor ez már hatáskörén kívül esett: akkor hivatásának tartotta, hogy a jó erkölcsökbe vetett közbizodalmat fentartsa és megerősítse». Ez a beismerés kissé furcsán fest. Vajjon meglehet-e védeni «a nemzet politikai tisztességét» anélkül, hogy a «közerkölcsökbe vetett közbizodalom» fentartassék, azt e pillanatban másodrendű kérdésnek tekintjük azzal az elsőrendű kérdéssel szemben, hogy a büntetőbíróság hivatásához tartozik-e «a nemzet politikai tisztességének» oltalmazása? Mi eddig úgy tudtuk, hogy a bíróság feladata a vád feletti ítélkezésben, a törvénynek a megállapított tényállásra való alkalmazásában merül ki, minden mellék- és hátsógondolat nélkül. De ne legyünk igazságtalanok. Nem a büntetőtörvényszék elnökét terheli ezért a nyilatkozatért a felelősség, hanem azokat a politikai tényezőket, amelyek egy évtized óta a bíróságot egyrészt a politikai szennyes tisztítóintézetévé degradálják, másrészt a politikai hatalomért folytatott versengés döntő fórumává óhajtanák emelni.

Ez a képtelen törekvés önkéntelenül eszünkbe juttatja azt a vitát, amely *Haeckel* és egy teológiai tanár közt a *Welträtsel* megjelenése után lefolyt. Utóbbi súlyosan sértő invektivákkal illette Haeckel-t, hogy módjában álljon azoknak valódiságát szakértői vélemény alapján a bíróság előtt bizonyítani. «Die Entscheidung über die Wahrheit in dem grossen Kampf der Weltanschauungen dem juristischen Ermessen eines deutschen Richter-Kollegiums zu überlassen — dieser Gedanke ist wirklich kostbar!» — jegyezte meg Haeckel. És vajjon hivatottabb-e a bíróság, midőn nem ugyan világfelfogások küzdelméről, hanem arról van szó, hogy a nemzet kinek a kezébe adta vagy adja a hatalom képviseletét?

— **A büntetőtörvénykönyv reviziója.** Az igazságügyminiszter több tudományos és társadalmi egyesülethez, továbbá egyes szakférfiakhoz felhívást intézett azirán t, hogy nyilvánítsanak véleményt a Btk. különös részének kiegészítése tárgyában. Felhívásában a miniszter különösen új jogtárgyak védelmének, valamint egyes jogtárgyak fokozottabb védelmének szükségét emeli ki.

— **«Plósz Sándor és a nyilvánosság elve a magyar polgári perjogban.»** (Alexander Plósz und die Offizialmaxime im ungarischen Zivilprozesse) cím alatt tette közzé Kohler József a Rheinische Zeitschrift utolsó füzetében egy értekezését, amely a szerzőnek az új magyar polgári perrendtartásról az elmúlt esztendőben a Magyar Jogászegyletben tartott előadását tartalmazza. Kohler előadását sok értékes, főleg jogtörténeti vonatkozású részlettel bővítette ki. A munkának legérdekesebb része azonban az a függelék, amely az előadás terjedelmét jóval meghaladja és amelyben a szerző nagy részletességgel és alapossággal mutatja ki, hogy azoknak az elveknek legnagyobb része, amelyeket a modern perrendtartások legnevezetesebb újításai közé számítunk, a római jog fénykorában és a glossatorok idejében általánosan elismert jogtételekként szerepelt. Főleg a glossatorok és a postglossatorok munkáiból összeállított és nagy szakszerűséggel kiválogatott idézetek támogatják Kohler megállapítását. A «secundum conscientiam iudicare» elve — mint Kohler bebizonyítja — tényleg sok oly intézkedést foglalt magában (tanúkihallgatásoknak, okiratkiadásnak hivatalból elrendelése, szakértői szemlének hivatalból foganatosítása stb.), melyeket csupán a legújabb perjogi alkotások mertek törvénybe iktatni vagy mint most már Kohler kimutatta, visszaállítani. *A.*

— **A Kúria ügyforgalma.** A Kúriához 1913. évben beérkezett összesen: 17,650 ügy és pedig: 6049 polgári-, 1261 váltó-, 45 úrbéri-, 466 felülvizsgálati sommás-, 4711 büntető-, 243 fegyelmi-, 511 ügyvédi tanácsi-, 251 képviselőválasztási ügy. Az 1912. évről hátralékban maradt: 4640 üggyel együtt elintézésre várt: 22,290 ügy. Elintézést nyert 1913-ban: 17,557 ügy, hátralékban maradt 1913 december 31-én: 4733 ügy. 1913-ban 289 üggyel kevesebb érkezett be mint 1912-ben, 1913-ban 623-al volt több az elintézendő ügyek száma, 1913-ban 530 üggyel többet intéztek el, mint 1912-ben s 1913 december 31-én 93-al volt több a hátralék, mint 1912 december 31-én. 1913-ban polgári ügy 403-al kevesebb, váltóügy 152-el több, úrbéri ügy 7-el kevesebb, felülvizsgálati 73-al több, büntetőügy 72-el több, fegyelmi ügy 6-al több, ügyvédi tanácsi ügy 111-el több, képviselőválasztási ügy 117-el kevesebb érkezett a Kúriára mint 1912-ben. Elintézést nyert 1913-ban a Kúrián 796-al több polgári ügy, 68-al több váltóügy, 11-el több úrbéri ügy, 24-el kevesebb felülvizsgálati, 169-el kevesebb büntetőügy, 7-el több fegyelmi ügy, 67-el több ügyvédi tanácsi ügy, 120-al kevesebb képviselőválasztási ügy mint 1912-ben.

— **A Magyar Jogászegylet** közjogi és közigazgatási jogi bizottságának január hó 10-én tartott ülésén dr. *Kmety Károly* reámutatott a mai helyhatósági igazgatás munkaképességének és munkateljesítésének elégtelen voltára. Kívánatosnak tartja, hogy mielőtt a kormány a ház elé vinné reformjavaslatát, hallgassa meg az illetékes fórumokat és a nyilvánosság kritikáját. Sok baj lesz belőle, ha túlsietéssel a javaslatokat a hermetice elzárt miniszteri büróból egyenesen a parlament elé viszik. A parlamenti munka javítóképességében még normális viszonyok mellett sincs nagy bizodalma. Az államosítástól és a szerves reformtól nem félti a magyar alkotmányosságot, ha kapcsolatosan azt az alkotmányvédő erőt, amely ma fenáll, továbbra is teljes mértékben fentartjuk. Ez nem lehetetlenség, mint sokan gondolják, mert hiszen magában a tisztviselőválasztás jogában, különösen annak mai alakjában alkotmányvédő erő nem rejlik. A kinevezett tisztviselők jogállásának oly szabályozása lehetséges és szükséges is, amely mellett a kinevezett tisztviselő nem vak eszköze az esetleges kényuralmi kormánynak. Rendkívül fontos e tekintetből a hivatalnok szolgálati esküjének helyes megállapítása, az eskü szövegének olyan formulázása, hogy a tisztviselő abban csak a koronás király, az országgyűlésileg alkotott törvények és a törvényes független felelős minisztérium iránt fogad hűséget és engedelmességet. Fen kell tartani a közgyűlés politikai hatáskörét, felírási jogát és a közigazgatási bírósághoz való panaszemelés jogát a törvénytelen rendeletek ellen. A közigazgatási bizottság és a kinevezendő hatósági személyek a jövőben se legyenek kötelesek a meg nem szavazott adók és újoncok beszedésére irányuló rendeletek végrehajtására. — A következő előadó dr. *Balogh Artur* volt, aki a kinevezési rendszer mellett foglalt állást, főleg azért, hogy a nemzetiségi törekvésekkel szemben az állam nemzeti jellege biztosíttassék. Fen akarja azonban tartani a választást az alispánra nézve. Emellett kívánja az önkormányzat megerősítését, a centralizáció megszüntetését, a törvényhatósági bizottság hatáskörének, valamint a közigazgatási jogvédelemnek kiterjesztését és alsófokú közigazgatási bíróság szervezését. Kívánja továbbá a fegyelmi jog oly rendezését, hogy a hivatalnok csak törvényes utasításnak legyen köteles engedelmeskedni, végül független fegyelmi bíróság felállítását javasolta. A vitát 17-én folytatják.

— **A tőzsdebíróság előtti eljárás reformja.** A tőzsdebíróságnál a perek számának megszaporodása folytán a hátralékok nagymérvű összetorlódása állott be. A tőzsdebíróság délutáni

tárgyalásokkal, majd a tőzsdetanácsosok számának szaporításával igyekezett ezt ellensúlyozni, de eredménytelenül. A bíróság ismételten hivatalból elhalasztja a tárgyalásokat, míg végre hónapok multa tárgyalásra kerül az ügy. Négy-öt hivatalos halasztás már megszokott. A hivatalos kimutatás szerint az 1913. évben 4498 kereset érkezett, a mult évről maradt 2302, újra felvettek 388, folyamatban volt tehát 7138 per. Elintézést nyert egészben marasztaló ítélettel 1973, részben marasztaló ítélettel 155, elutasító ítélettel 251, bírói egyezséggel 211, bíróságon kívüli egyezséggel 47, illetékesség leszállításával 52, visszautasítással 61, megszűnt 2750, tehát elintézetlen maradt 2496. A tőzsdebíróság behatóan foglalkozik azzal a tervvel, hogy a PP. nyomán rendszeresíti a perfelvételi tárgyalást. Míg ugyanis az első határnapon a makacsságokon és az egyezségeken felül a többi ügyeket nagyon kevés kivétellel hivatalból elhalasztja a bíróság, addig az új rendszer szerint minden ügyben, melyben az alperes az első határnapon jelentkezik, megtartják a tárgyalást. Ez a rendszer lehetővé teszi, hogy a pergátló kifogásokat a tőzsdebíróság az első határnapon elbírálja és az egyszerű ügyekben ítéletet is hozzon, úgy hogy csak bonyolúltabb ügyeket halasztaná el. *T.*

— **Bosznia—Herczegovina igazságügyi törvénytára.** Ily cím alatt jelent meg a Magyar Jogászegylet kiadásában az új vállalat első kötete, melyben *dr. Baumgarten Nándor* egyetemi magántanár a kereskedelmi és ipari törvényeket közli és egyúttal bevezetéssel és magyarázó jegyzetekkel látja el. A fontosabb törvényeket egész terjedelemben közli, a többit rövid kivonatban. A munkálat legnagyobb részét a kereskedelmi törvénykönyv alkotja, amely párhuzamba van állítva a magyar törvénnyel oly módon, hogy az olvasó első pillanatra felismerheti, mely §. azonos és mely §. különbözik hazai törvényünktől. Minthogy a boszniai bíróságok ítéleteikben helyesen a magyar judikaturára is hivatkoznak, a feldolgozási mód megkönnyíti, hogy hazai jogunk is mindinkább tért hódítson a boszniai judikaturában. A kereskedelmi törvényen felül közli a kötet a biztosítótársaságok engedélyezéséről szóló szabályzatot, a részvénytársasági revizióról szóló szabályzatot és a részvénytársasági revizióról szóló 1911. évi december 5-iki rendeletet. Az ipari törvények közül különösen az iparűzésről és az ipari munkaviszony szabályozásáról szóló rendeletek fontosak. A tízíves kötet tehát hű tükrét nyujtja a bosnyák hiteljognak és egyúttal hű fordítása a jogforrásoknak. (Franklin-Társulat bizománya, ára 4 K. A Magyar Jogászegylet tagjai a kötetet az egylet titkárságánál [V., Szemere-utca 10. sz.] 3 K kedvezményes árban rendelhetik meg.)

— **Gyorsaság nem boszorkányság** cím alatt lapunk f. évi 1. számában megjelent közleményre a szilágysomlyói kir. járásbíróság vezetője közli szerkesztőségünkkel, hogy az 1912. V. 822. sz. végrehajtási iratokat, mint azt a törvény követeli, csatolták 1912 november 30-án a végrehajtást szenvedő által épen ezen végrehajtási ügyből kifolyólag a végrehajtató ellen folyamatba tett igényperhez, amely perben az elsőbíró 1912 december 23-án hozott ítéletet, azonban az iratokat fellebbezés folytán még 1913 január 9-ike előtt terjesztette a fellebbezési bírósághoz, majd innen a kir. ítélőtáblához, és mikor az ítélet jogerős lett, a végrehajtási iratok 1913 november havában visszakerültek a helyükre. Mulasztás legfeljebb a végrehajtató képviselőjét terheli, aki tudta vagy legalább is tudnia kellett volna, hogy a végrehajtási iratok az igénypernél vannak és kérvényét mégis a végrehajtás alapjául szolgáló bírói határozat hiteles másolata nélkül nyujtotta be.

— **Az álügyvéd-zúgirászok.** A minden képzettség nélküli zúgirászok ellen folytatott küzdelem csaknem teljesen meddő. A küzdelmet folytatni kell és ki kell terjeszteni az «álügyvédek»-re is. Ismertetek egy megtörtént tényállást. Egy kávéházi üzletben a tulajdonostársak összevesztek. Egyik társ szerződési jogainak biztosítása végett engem keresett fel. Ügyfelem nevében a dolog békés elintézése végett felszólítást intéztem az ellenfélhez. Nem is gondoltam, hogy az, aki ügyfelem előző jogtanácsosával, mint «ügyvéd» tárgyalt, még csak nem is jelölt. Levelet kapok egy jobbnevű kartárs úrtól, amelyben érdemben válaszol és közli velem, hogy az illető nem ügyvéd, hanem a «család bizalmi letéteményese». Mikor legközelebb békés megoldás végett tárgyaltam az «ügyvéd» úrral és tudtára adtam, hogy csak ügyvéddel tárgyalok, akkor ezzel felelt: «nem vagyok ügyvéd, de többet tudok, mint száz ügyvéd». A biztosítási végrehajtás folytán 1000 K letét végett megjelent a kiküldöttnél ugyanez az úr és a jegyzőkönyvbe «Dr. üj» címen vezettette be nevét és egy jónevű ügyvéd meghatalmazását csatolta. Minden hatóságnak és ügyvédnek közre kellene működni az álügyvédek elleni küzdelemben.

Dr. Rosenberg Miksa.

— **A középeurópai közgazdasági egyesületek** budapesti értekezlete ünnepélyes külsőségek mellett jelentős munkát is végzett. Az értekezlet napirendjén igen fontos jogi kérdések kerültek megvitatás alá; a konferencia nemzetközi jellegéhez képest a jogegységesítési törekvések adták meg a jogi kérdések tárgyalásának karakterét. Beható tárgyalás alá került a nemzetközi kereskedelmi szerződések egy német jogi vonatkozású kérdése, a kereskedelmi társasági jog és a tisztességtelen verseny szabályozásának egységesítése. A társasági jog egységesítése körüli vitában ellenmondásnélküli óhajtásként nyilvánult, hogy a korlátolt felelősségű társasági forma Magyarországon is a jogintézmények közé iktatódjék. A tudományok kereszteződésének mindig meg volt az a haszna, hogy az új szempontok új világosságot derítettek. A jogtudományra talán nincs is kívánatosabb, minthogy közgazdasági szempontból tárgyaltassék. A közgazdaságtan ellenőrzése a legalkalmasabb arra, hogy a «Begriffsiurisprudenz» elvont elméleteiből az eleven élet légkörébe vonassék be. Igaz ez, még akkor is, ha az ilyfajtájú értekezletek csupán az általános, alapvető elvi kérdéseket tisztázzák, a speciálisan jogászi kérdésekbe való behatolás nélkül. *B.*

— **Ügyvédszövetségi Közlöny.** Az Országos Ügyvédszövetség ily című hivatalos lapjának első számát *Pollák Illés* lendületes «Előljáró beszéd»-e nyitja meg, amelyben a lap célját ismerteti. *Dr. Pap József* az ügyvédi nyugdíjintézetről, *dr. Popper Tódor* az ügyvédség szervezetéről, *dr. Vidor Jenő* az ügyvédszövetségről írnak. E cikkeken kívül a lap még a következő közleményeket foglalja magában: Szövetségi hírek. Bírósági döntések az ügyvédi hivatást illetőleg. Sérelmek és panaszok. Különfélék. Az Ügyvédjelöltek Országos Szövetségének közleményei.

— **A védőügyvéd szerepéről** a fiatalkorúak bírósága előtt címmel dr. *Kármán* Elemér e hó 15-én előadást tartott a budapesti ügyvédi körben.

— **Válasz Kádár Imre úrnak** a Jogtud. Közl. 1913. évi 51. számában megjelent bírálatra.

I. Legnagyobb hibám Kádár úr szerint, hogy azt írom lélektani tételként, hogy «az emberek lelkében minden időkben általános és feltétlen elv, hogy a jót a rosszal össze nem tévesztik». Ha Kádár úr nem fogadná el az erkölcsi jónak és rossznak munkám ugyanezen helyén kifejtett szerepét, ennek az igazolásánál nem kell a büntetőjogtudomány irodalmi termékeire utalnom, egyszerűen hivatkozom a középiskolai tanulók számára írt Szitnyai-féle Lélektan és logiká-ra. De, hogy mennyire általános e tétel, igazolja az is, hogy ez az emberek lelkében nemcsak az ébrenlétben érvényesült, de az álomképek alakulásakor is. Állításom igazolására azonban idézem az említett Szitnyai-féle műből a következő mondatot: «Álmainknak rendkívül érdekes sajátsága az is, hogy habár az álomképekben minden néven nevezendő rend vagy törvény felfordulhat az erkölcsi jót a rosszal soha fel nem cseréljük, soha bűnt erénynek tartani nem fogunk». Hát ez is naivitás? Szerény véleményem szerint, aki kriminálpszichológiai állítást bírálni akar, előzőleg meg kell ismerkednie legalább a vonatkozó általános lélektani tételekkel annyira, amennyire ezt a középiskolák tanterve megköveteli.

II. Többször hivatkozik Kádár úr Finkey tankönyvére, anélkül, hogy legalább e tankönyv alapján megállapította volna, mi a kifogásolt kérdésekben a közfelfogás. A Piklerre vonatkozó idézetet illetőleg is erre a tankönyvre hivatkozom akkor, amikor a bírálatban közölt idézetet erőszakos kiszakításnak kell nevezném. Munkám a kifogásolt és idézett része következő: «Pikler elmélete a büntetést azért tartja igazságosnak, mert hasznos, s mert az embereket egy bosszuló ösztön s egy megtorló igazságérzet vezeti». Bíráló úr szerint Pikler az ellenkezőt állítja. Ha az idézet nem volna kiszakított, részben igaznak tartanánk e megjegyzést. Ha bíráló úr könyvemből ugyanarról a helyről azt is idézte volna, hogy Pikler szerint: «a büntetés jogalapja a hasznossági belátás», megállapíthatta volna azt is, hogy valójában Pikler szerint az emberek csak hasznossági belátásból büntetnek.

III. Azt is mondja bíráló úr, hogy szerintem a relatív elméletek hibája: «azáltal, hogy kizárólag eszmék által vezettetik ma-

gukat, túlzókká lesznek». A legnagyobb sajnálattal kell konstatálnom, hogy ez az idézet könyvemben nincs meg. Munkám megfelelő helyén azt mondom, hogy «a relatív elméletek érdeme, hogy hangsúlyozzák a hasznosságot és szükségességet, de azáltal, hogy kizárólag ez eszmék által vezettetik magukat, túlzókká lesznek». *Gerőcz Kálmán.*

KÜLFÖLD.

— **A csődön kívüli kényszeregyezség törvényes szabályozását** Németországban is nélkülözhetetlenül szükségesnek tekintik. A kérdésnek a nagy nyilvánosság részvételével való, alapos megvitatása rövid idő előtt történt Berlinben. A kereskedelmi és iparkamarák által rendezett összejövetelen 1302 egyesület képviseltette magát, de megjelentek ott a kormánynak és törvényhozásoknak képviselői is. Végeredménykép megállapították ezen a gyűlésen, hogy sürgős szükség van egy a bíróság közreműködésével lefolytatandó csődönkívüli kényszeregyezségre. Ez az intézmény az előadó, dr. Jörissen, berlini ügyvéd által kidolgozott javaslat szerint úgy az adósnak, mint a hitelezőknek csak javára válhatnék. A csődeljárással — köztudomás szerint — felmerülő magas költségek nagy mértékben apasztják a csődvagyont és a közadóst céltalanúl károsítva, a hitelezők elől is elvonja a kielégítési alapnak nem ritkán egész tekintélyes részét. Eltekintve ettől a visszás állapottól, a csődnyitás a közadósra szégyenteljes következményekkel jár. Ezért, hogy a fizetési zavarokba került a «vagyonbukotti» szereplést elkerülhesse, legtöbbször — főleg első ízben — mindent el fog követni, hogy tartozásaira valahonnét fedezetet teremtsen elő. Kölcsönt fog felvenni a rendesnél nagyobb kamatra, értéktárgyait elzálogosítja, minden tuladhatón a legkedvezőtlenebb feltételek mellett is túlad, szóval a nagy igyekezetben veszteségeit még inkább növeli, amivel azonban ha el is ódázhatja, de leggyakrabban el nem háríthatja magától a csődöt. Mindezeken segítene a csődönkívüli kényszeregyezség. Ez utóbbi eljárás hasonlíthatatlanul kevesebb költséggel járna, az adós ily egyezség szorgalmazására hamarább szánná el magát, mint a csődnyitás kérelmezésére, mielőtt még a céltalan kapkodással vagyona megmaradt részét is feláldozná. Az egyezség, mint a csődeljárás során létesített kényszeregyezség, ugyancsak bírói jóváhagyás alá lenne bocsátandó, valamint a bíróság feladata lenne a fizetések megszüntetésének okát és a hitelezők követeléseit is megvizsgálni. *A.*

Fiatal ügyvéd 20,000 K-val társulna vagy bármily vállalat jogügyi vezetését átvenné. Leveleket a kiadóhivatal továbbít. 15090

12,000 lakósú járásbírósági székhelyen kívüli városban ügyvédi iroda sürgősen átadó. Leveleket a kiadóhivatal továbbítja. 15091

Gyakorlott ügyvédjelöltet keres hosszabb időre dr. Schulhoff, Kiskundorozsma. 15089

Ügyvédhelyettes kiválóan képzett, ügyvédi irodába menne magyar vidékre, lehetőleg törvényszéki székhelyen. Cím: dr. Rendek K. Murányi-u. 1. sz. II. em. 7. 15084

Keresek egy teljes gyakorlattal bíró, tótul tudó jelöltet azonnali belépésre. Fizetés megállapodás szerint. Ajánlkozók dr. Hüvös József ügyvédnél, Budapest, Akadémia-utca 7. sz. alatt jelentkezzenek. Dr. Adler Ignác ügyvéd, Vágsellyén 15086

Nyug. magasabbrangú bíró okleveles ügyvéd, Budapesten ezen utóbbi minőségben letelepedni óhajt és e célból budapesti ismeretségekkel és összeköttetésekkel rendelkező, már bejegyzett fiatal ügyvédet, vagy ügyvédhelyettest, esetleg jelöltet keres társnak illetőleg irodavezetőnek. Cím megtudható a kiadóhivatalban. 15087

1907. évben vizsgázott, tótul is tudó ügyvéd, tőke hiányában, közjegyző-helyettesül, irodavezetőül, esetleg társul ajánlkozik. Cím a kiadóban. 15088

Néhány nap múlva megjelenik a

Corpus Juris Hungarici (fekete félbőrkötésben) - **A hatályos magyar törvények gyüjteménye** (barna félbőrkötésben)

legújabb kötete, az

1913. ÉVI TÖRVÉNYEK

Jegyzetekkel ellátta

TÉRFI GYULA dr.

Kiadja a FRANKLIN-TÁRSULAT.

A teljes gyüjtemények ára:

Corpus Juris Hungarici 1000—1912-ig, 37 kötet, fekete félbőrkötésben — — **K 374·70**
A hatályos magyar törvények gyüjteménye 1000—1912-ig, 8 kötet, barna félbőrkötésben — — —

Negyvenkilencedik évfolyam. 4. szám. Budapest, 1914 január 23.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: IV., Egyetem-u. 2
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

Tartalom. *Sebess Dénes* budapesti kir. ítélőtáblai tanácselnök: A teljesítés joghatása az ingatlan adásvételénél. — *Lehoczky Sándor* miskolczi kir. törvényszéki elnök: A fiatalkorúak bíróságáról. — *Dr. Lánczi Jenő* budapesti ügyvéd: A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék. — *Dr. Nitsche Győző* budapesti kir. ítélőtáblai bíró: Az alaptőkefelemelés kérdése és a legújabb bírói gyakorlat. — *Dr. Rédei József* budapesti ügyvéd: Örökösödési adó és örökösödési reform. — *Dr. Virágh Gyula* budapesti ügyvéd: Ügyvédi tiszteletdíj. — *Dr. Egyed István* kir. kúriai tanácsjegyző: A közigazgatás mint alkotmánybiztosíték. — *Jogirodalom.* I. *Dr. Zachár Gyula* kir. törvényszéki bíró: Bosznia-Herczegovina politikai szervezete. Irta dr. Pál Alfréd országgyülési képviselő. II. *Dr. Lőw Tibor* budapesti kir. törvényszéki bíró: Dr. L. Levin. Amtsgerichtsrat in Berlin—Schöneberg. Richterliche Prozessleitung und Sitzungspolizei in Theorie und Praxis. — Szemle.
Melléklet: Magánjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.
Tartalommutató a Magánjogi Döntvénytár VII. kötetéhez.

A teljesítés joghatása az ingatlan adásvételénél.

A polgári törvénykönyv tervezete (1114. §.) az ingatlan adásvételi ügylet érvényességi kelléke gyanánt okirati formakelléket ír elő. E formakellék hiányát azonban ugyanazon szakasz második mondatában orvosolhatónak mondja akkor, ha a telekkönyvi bejegyzéssel megerősített «teljesítés» bekövetkezik.

Igen nagy jelentősége van e rendelkezésnek azért, mert az ingatlan adás-vétel mai érvényes jogi rendjétől való eltérés itt fejeződik ki.

Fentartja ugyanis a törvényjavaslat a tulajdon átruházásánál a kauzális szerződést (371. és 471. §.) és a jogváltozás telekkönyvi bejegyzését (371. §.) mint kellékeket (bár a bejegyzésnek nem előfeltétele az ügylet okirati tanusítása) és megtoldja ezt azzal, hogy a vételi ügylet érvényességét köti az okirati formához (1114. §.).

Ismeretes az a cél, amit e rendelkezés el akar érni. Az ingatlanok könnyű, könnyelmű átruházása elé akar akadályt állítani, mert amint az I. T. indokolása mondja, a földbirtok szociális jelentőségét tekintve, ebben nagy veszély rejlik. Az okirati kényszert és pedig közokirati kényszert a német p. t. 313. §-a is elrendeli. E törvényszakasz indokolása is a fentieket hozza fel és maga a vonatkozó törvényszakasz (313. §.) szerkezete egészen megfelel a magyar 1114. §-nak.

A két rendelkezés között azonban nagy a különbség. A német 313. §. az ingatlan átruházására irányuló szerződés érvényét közokirat formájához köti.

Itt azonban nem az adás-vételi szerződés érvényessége, hanem általában az ingatlan átruházására irányuló szerződés (das Eigentum an einem Grundstück zu übertragen) esik formakényszer alá.

E rendelkezés a német jogban fenálló külön állásponthoz fűződik. A német rendszer szerint, legalább a túlnyomó felfogás szerint ugyanis a megegyezés abstrakt dologi szerződés, független a kauzától, annak legfeljebb csak teljesítő ügylete. *A jogváltozás anyagjogi alapja a megegyezés.*

De viszont a megegyezés önállólag nem joghatályos, abból származik ugyan meghatározott jogi lekötöttség (Warterecht, mint Endemann mondja; Lehrb. d. B. B. II. k. 88. l.), de az még egyedül nem szerződés, az mint egyenértékű momentumokból a megegyezés és bejegyzésből áll. (873. §.)

A formakényszer ennek megfelelően a német jogban *az átruházásban való megegyezéshez kell,* míg a magyar javaslatban *maga az ügylet a vétel érvénye fűződik az okirati formához,* ellenben a telekkönyvi bejegyzéshez csak a megegyezés tanusítása kell.

Ezeknek megfelelően különböző a magyar 1114. §-ban és a német 313. §-ban szabályozott orvoslás joghatása, mely a formakellék hiányát pótolja.

A német p. t. az ingatlannal való felhagyás (Auflassung) és a telekkönyvi bejegyzéshez fűzi ezt, ellenben a magyar a «teljesítés» és «bejegyzéshez.»

Az Auflassung egyoldalú jogügylet, a lemondás folytán és ezen lemondás telekkönyvi bevezetésével idéztetik elő. A 925. §-ban meghatározott formák között történvén (telekkönyvi hivatal előtt) tökéletesen pótolhatja a közokirat hiányát, mint megfelelő formál ügylet.

A kötelmi szerződés hatályos vagy hatálytalan volta itt nem érinti az Auflassung hatályát, melynek alapján elrendelendő a bejegyzés.

A német jogrendszer szerint tehát egyik formakellék hiánya (közokirat) pótoltatik egy másik formálaktussal, az «Auflassunggal. Itt tehát következetesen megmarad a jogtétel az abstrakt dologi szerződés jogi terrenumán. Nem ily következetes azonban a magyar jogszabály.

Mindenekelőtt kérdés az, hogy mit orvosol a teljesítés? Az okirat hiányát-e csupán avagy a vételt-e a maga egészében teszi érvényessé, minden alakszerűtlen mellékmegállapodással együtt? (tehermentesítés, beszámítás, vételár hitelezése stb.)

Megáll-e a teljesítés az alapügylet semmisége ellenére (pl. turpis causa). Avagy meglehet támadni a joghatályos alapügylet kapcsán eszközölt teljesítést (pl. tévedés, ügyletképtelenség) is? Végül a teljesítés, mely a vételügylet formakellékét kell hogy pótolja, hatályossá teszi-e a semmis kikötéseket is? Mert ha a bejegyzéssel megerősített teljesítés hatályossá teszi az anyagi ügyletet, annak összes kikötéseit, úgy a telekkönyvi bejegyzésnek konstitutív hatályt kell tulajdonítani, ami ellentétes a törvényjavaslat egész dologjogi rendszerével, ha pedig nem, úgy a teljesítés joghatálya nagyon is ingadozóvá válik, úgy az okirati formakellék feltétlen megkövetelésétől kár volt elállani. Az I. T. még azon az állásponton állott (1398. §.), hogy a szóbeli szerződés csak az ingatlan *tényleges átadásával* válik hatályossá, mert az indokolás szerint a tényleges átadás pótolja a formakelléket s ez teszi az átruházás tényét külsőleg is szemléltetővé. A bizottsági tárgyalásokon (kötelmijog 71. kérdés) kimondta a többség, hogy e szurrogatumot mellőzi, a feltétlen formakelléket fentartották s kimondták, hogy a kérdés akként szabályozandó, hogy *«a szóbeli szerződés a teljesítéssel nevezetesen az ingatlan tényleges átadásával sem válik hatályossá.»*

A főelőadmányban javasolták ugyan, hogy az ügylet az ingatlan tényleges átadása mellett akkor is érvényessé váljék, ha az eladó megadja a «bejegyzési engedélyt».

Ezt a nyilvánvalólag a német 313. §-ban szabályozott «Auflassung» gondolatán felépült javaslatot azonban a fentiek szerint mellőzték.

Ezért érthetetlen, mi vezette a törvényszöveg szerkesztőit akkor, amidőn szemben az I. T. szövegezésével, szemben a bi-

zottság elvi döntésével a mai bizonytalan szövegezésű jogszabályt javasolják.

Hogy mi volna a tényleges átadás, arra még utalt az I. T. 508., 509. §-a, de hogy mit ért a II. T., illetve ma már törvényjavaslat teljesítés alatt — de főképen, hogy mit kell majd a gyakorlatban érteni — azt nem találjuk fel a javaslatban.

Két út állhat csak a kérdés szabályozásánál rendelkezésre. Vagy el kell fogadni az I. T., javaslatát, mely a tradíciót helyezi — mint sok más aktust az okirati kényszer helyébe vagy mellőzni kell az egész pótlást — és az érvényességi kelléket feltétlenül az okirati formához kell kötni.

A törvényjavaslat 1114. §-ában javasolt megoldás feláldozza a lényeget a formának.

Legyünk mindenek előtt azzal tisztában, hogy az okirati kényszert nem a nagyobb birtokosok, de a kis- és törpebirtokosok érdeke tette szükségessé.

A törvényjavaslat azzal a rendelkezésével, amellyel eltért a német jogtól, hogy magát az ügylet érvényességét kötötte az okirati formához mintegy társadalmi ellenőrzés alá akarta helyezni a tudatlan és könnyelmű népelemet.

Az ingatlan adás-vételeinek régi rendszere, a *megintés*, *hiteles hely*, *szomszédjog*, általában az adás-vételi aktus különös ünnepélyességei mind azt akarták elérni.

Az adás-vétel nyílvánossága és köztudomásszerűsége a kisbirtoknak meggondolatlan mobilizálását megnehezítette.

Az okirati kényszer szintén egy eszköze e gondolat megvalósításának. Szerintem nem is szükséges a közjegyzői vagy ügyvédi kényszer. Elégséges a községi elöljáróság hitelesítését előírni az eljárás körében.

Ez oly publikus aktussá teszi már az ügyletet, hogy a cél el lesz érve.

Ámde, ha a teljesítés pótolhatja az okirati kényszert, úgy valójában a javaslat 1114. §. első mondatát rögtön megerőtlenítettük a második mondattal.

Úgylátszik a törvényhely szerkesztőit nem csak az vezette a kérdés ilyen módon történt szabályozásánál, hogy a törvényjavaslat elfogadta a telekkönyvek elleni elbirtoklás lehetőségét szemben a német joggal — hanem az a rendszer — mely a telekkönyvek szerkesztésénél a tényleges birtokláshoz fűzi a telekkönyvi bejegyzés lehetőségét, mely rendszert, amint más alkalommal megkíséreltem kimutatni a törvényjavaslat elég hibásan anyagjogi alappal látja el. (477. §.)

A «tényleges birtoklás», mint jogállapot, melyhez a telekkönyv szerkesztési jogszabályok (betétszerkesztés, helyesbítés, átalakítás) oly súlyos jogkövetkezményeket fűznek, melyek a vonatkozó jogszabályok zavartsága, bonyolultsága és teljes rendszertelensége folytán a gyakorlatban épen a törpebirtokos népelem jogviszonyait teszik ki a legnagyobb bizonytalanságnak a «*teljesítés*» megítélésének olyan tág körét és lehetőségét fogják megadni az új anyagi jog javasolt életbelépte után, mely a tulajdonjog biztonságát épen nem fogja szolgálni.

A telekkönyvszerkesztő fogja majd megítélni, hogy mit tekint ő olyan teljesítésnek, mely a formakelléket orvosolja — sőt az 1912 : VII. tc. 32—34. §-ai szerint az elbirtoklás anyagjogi feltételeit is itt fogják elbírálni — és ugyanezen törvény rendelkezéseinél fogva a jogait vagy vélt jogait védő telekkönyvi tulajdonos a zárlattal is kényszeríthető, hogy a telekkönyv-szerkesztők juriszdikciója előtt meghajoljon.

A «tényleges birtoklás» már maga a «teljesítés» bizonyítéka felmenti a tényleges birtokost az ügylet érvényességi kelléke, az okirati kényszer jogkövetkezményei alól. Így tehát elégséges a tényleges birtoklás állapota ahhoz, hogy úgy, mint eddig is a kauza formakellékeinek vizsgálata nélkül a jogváltozás hatályosan érvényesüljön.

Az okirati kényszer így üres és tartalmatlan rendelkezéssé válik.

A javaslat 471. §-a ugyan mint említettük az ingatlan tulajdonának átruházásához megkívánja az érvényes jogalapot, ámde a 371. §. ellentétben a mai joggal (telekv. 81. §.) a jogügylet okirati tanúsítását nem rendeli el, mint a bejegyzés kellékét, melyet a telekkönyvi bíró hivatalból vizsgál (telekv. 127. §.), hanem elégséges az, hogy a jogosult és a másik fél a jogváltozásban megegyezzenek és ez a jogváltozás a telekkönyvbe bejegyeztessék.

E rendelkezése a javaslatnak a német jogrendszerhez való közeledés, a «dingliche Einigung» elméletéhez, mely oly nagy zavart okozott a német judikaturában és amelyet a tudományos irodalomban változatlan terjedelmességgel vitatnak (Endemann, Stöner, Stegert stb.).

A vita különösen a megegyezés joghatálya, megtámadhatósága körül forog és különösen ott teszi ingadozóvá a jogi megítélést, hogy a megegyezés szül-e kötelmet?

A mi érvényes telekkönyvi jogunk, mely a tulajdon átruházását megalapozó jogügyletet is a bejegyzés feltétele gyanánt írja elő, nem tartja elégségesnek a puszta megegyezés tanúsítását, ilyképen tehát elkerüli azt, hogy telekkönyvi tulajdonná válhasson oly ingatlan átruházás, melynek kauzája — legalább formailag — előzőleg bírói elbírálást nem nyert.

Az új jogszabályok szerint, legalább így értelmezhetők, a tulajdon átruházásához elégséges a megegyezés és bejegyzés. Amennyiben a kauza a vétel, úgy az okirat hiányában megtámadható ugyan, de ellenkező esetben a telekkönyvi jogváltozás akadálytalanul megtörténik. A megegyezésnek azonban nincsen formakelléke, mint a német jogban, így valójában az ingatlan könnyelmű és gyors forgalma elő lesz segítve és nem akadályozva, különösen figyelemmel a törvényjavaslat 477. §-ára (elbirtoklás).

Az osztrák telekkönyvi jog a maga jogszabályai körébe utalta a kérdés rendezését. A vonatkozó jogszabályok (telekv. 71. §., 1882 június 4. t., 1890 június 5. t.) a kötelezett, illetve terhelt fél aláírásának közjegyzői vagy bírói hitelesítését írja elő (kivévén a kisebb jelentőségű jogváltozásokat) így nyilatkoztak meg nálunk is a véleményezők. A hitelesített okirati kellék már a telekkönyvi bejegyzés feltétele kell hogy legyen egyéb kellékek fentartása mellett.

A törvényjavaslat szövege tehát nem felel meg a célszerűségnek, a törvényelőkészítő bizottság álláspontjának, indok nélküli eltérésével a mai jogrendszertől a jogi szőrszálhasogatás minden lehetőségét megnyitja és egyáltalában nem fogja az indokbeli célt szolgálni. Az módosítandó olyképen, hogy: 1. a vételi ügylet érvényességi kelléke minden más lehetőség kizárásával az okirat 2. a telekkönyvi jogváltozás előfeltétele a jogügylet okirati tanúsítása is legyen. *Sebess Dénes.*

A fiatalkorúak bíróságáról.

Mint az csaknem minden új törvény alkalmazásánál előfordul, a fiatalkorúak bíróságáról szóló 1913 : VII. tc. alkalmazásánál is a gyakorlatban szükségkép fel fog merülni több kérdés, amelyeket tisztázni kell, mert különben az eljárás egyöntetűsége és sikere nem lesz biztosítva.

A még csak folyó évi január 1-vel életbelépett ez új törvény rövididejű alkalmazásánál előtérbe lép az a kérdés, hogy a fiatalkorúak bírájának a nyomozás körül miként kell eljárni? Mert e részben két ellentétes felfogást ismerünk.

Az egyik felfogás szerint a nyomozást a fiatalkorúak bírája maga foganatosítja, miután — mondják az e nézeten lévők — szükséges, hogy a bíró behatóan ösmerje a bűncselekmény elkövetésének minden mozzanatát.

A másik felfogás pedig oda irányul, hogy a fiatalkorúak bírájának a nyomozás körül jóformán csak az a szerepe lehet, aminő szerepe van a rendes eljárásban, a nyomozásnál a BP. 93. §-a szerint a kir. ügyésznek.

E nézeten lévők utalnak az 1913 : VII. tc. 15. §-ának rendelkezésére, amely kimondja, hogy a nyomozást a fiatalkorúak bírája rendeli el s a rendőri hatóságok és közegek közbenjöttével rendszerint maga vezeti, ami nem értelmezhető akként, hogy a fiatalkorúak bírája a nyomozást maga is személyesen foganatosíthatja, mert ha a törvényhozó azt akarta volna, hogy a fiatalkorúak bírája maga foganatosítsa a nyomozást, ennek kifejezést is adott volna.

De lege lata csakugyan a második helyen kifejtett álláspont látszik helyesnek.

Azonban nézetem szerint a törvényhozónak még sem állhatott szándékában az, hogy a fiatalkorúak bírája maga nyomozást ne teljesítsen, hanem csak nyomoztasson. Mert lehetnek és elő fognak fordulni nem ritkán olyan esetek, amikor nagyon is célszerű, hogy a nyomozást a fiatalkorúak bírája maga foganato-

sítsa. Ennek azonban csak kivételesen szabad előfordulni és a szabálynak azt kell tekinteni, hogy a fiatalkorúak bírája a nyomozást a rendőri hatóságok és közegek igénybevételével teljesíttesse.

Általában véve a nyomozásnak csak a legszükségesebbekre kell szorítkozni.

Ez kitűnik abból is, hogy az 1913 : VII. tc. 8. §-a szerint a fiatalkorúak bírósága előtti eljárásra a BP.-nak a járásbíróság előtti eljárásra vonatkozó szabályai megfelelően irányadók ; már pedig a járásbírósági eljárásra nézve a BP. 528. §-a akként rendelkezik, hogy a nyomozás csak a mellőzhetetlenül szükségesekre szorítkozik.

Ugyane §. különben a járásbírósági eljárásra nézve kimondja azt is, hogy a nyomozást a feljelentés után az eljáró bíró teljesíti vagy teljesítteti, amiből az állapítható meg, hogy a fiatalkorúak bírája nemcsak nyomoztat, hanem maga is nyomozhat, mert, amint fentebb hivatkoztam, az 1913 : VII. tc. 8. §-a a fiatalkorúak bíróságára nézve a BP.-nak a járásbíróság előtti eljárásra vonatkozó szabályait szabja meg irányadókul.

A nyomozásnál a fiatalkorúak bírájának, amikor azt maga foganatosítja, elsősorban azoknak az adatoknak a beszerzésére kell törekedni, amelyek őt arra nézve tájékoztathatják, hogy a rendes bíróságnak, illetve a fiatalkorúak törvényszéki tanácsának, vagy a fiatalkorúak bíróságának hatáskörébe tartozó bűncselekmény esete forog-e fenn?

E tekintetben a gyakorlott bíró könnyen tájékozódhatik.

A fiatalkorúak bírájának szem előtt kell tartani azt a szabályt, hogy neki gyorsan és minden terjengősség mellőzésével, a lehető rövidséggel kell eljárni. A világért sem szabad tehát a nyomozást széles mederbe terelnie és a tanúk vallomásairól ívekre terjedő jegyzőkönyveket készítenie. Mert ha ezt teszi, akkor magát a nyomozások foganatosításával annyira leköti, hogy egyéb fontos teendőire nem lesz fizikai ideje

Álláspontomat egy gyakorlati példa fogja legjobban megvilágosítani.

Vegyük, hogy a csendőrség feljelentést tesz egy fiatalkorú ellen, hogy X. községben a munkatársát agyonlőtte.

A fiatalkorúak bírája a feljelentés folytán kiszáll, foganatosítja a hullaszemlét és a boncvizsgálatot, esetleg megejti a helyszíni szemlét és a rendőrhatóság által kiderített azokat az egyéneket, akiknek a bűncselekményre fontossággal bíró ténykörülményekről közvetlen észleletökön alapuló tudomása van, röviden kihallgatja, anélkül, hogy vallomásaikat jegyzőkönyvbe foglalná, hanem arról magának feljegyzéseket készít és az ekként beszerzett adatok alapján tisztázza a hatásköri kérdést. Ha már most azt látja, hogy az eset a fiatalkorúak törvényszéki tanácsának hatáskörébe tartozik, mert például a szándékos emberölésnek fegyházas esetei forognak fenn és a fiatalkorú életének 15. évét már betöltötte, a rendőrhatóságnak kellő irányítás mellett meghagyja a nyomozás foganatosítását. Ha pedig azt látja a fiatalkorúak bírája, hogy az eset a fiatalkorúak bíróságának hatáskörébe tartozik, mert például csak gondatlanságból okozott emberölés vétségéről lehet szó, azt kell vizsgálnia, hogy az 1913. évi VII. tc. 23. §-a értelmében az eljárást alakszerű tárgyalás nélkül befejezheti-e, avagy tárgyalás tartandó-e? És ha az eljárást alakszerü tárgyalás nélkül befejezhetőnek tartja, akkor a szükséghez képest egyes tanúkat tüzetesen kihallgat és ezeket az 1913. évi 56,000. I. M. számú rendelet 40. §-a értelmében megesketi, amikor már természetes dolog, hogy a vallomásokat jegyzőkönyvbe foglalja. Egyébként pedig az ügyállásról a tanúvallomásoknak rövid ösmertetésével a csendőrségi tényvázlatokhoz hasonló tényvázlatot készít és azt a többi iratokkal együtt az 1913 : VII. tc. 22. §-a értelmében indítványtétel végett rövid úton közli a fiatalkorúak ügyészével.

Meg vagyok győződve, hogy ez az egyedüli helyes eljárás és hogy ez felel meg leginkább a törvény szellemének is.

Kívánatos, hogy az igazságügyminisztérium ily értelemben a fiatalkorúak bíráit irányítással lássa el ; mert ha a fiatalkorúak bírái a nyomozásokat széles mederbe maguk fogják foganatosítani, akkor még a kisebb forgalmú bíróságoknál is kevés lesz egy bíró a fiatalkorúak bűnügyeinek ellátásaira, ami nagymérvű személyszaporítást tenne mellőzhetetlenné, vagy más ügyágakban fenakadásra vezetne.

Lehoczky Sándor.

A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék.

A Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara, az országos kereskedelmi és ipari érdekképviseletek és Budapest székesfőváros mozgalmához a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék fentartása érdekében legújabban a Budapesti Ügyvédi Kamara is csatlakozott. Mindannyian még egy utolsó kísérletet akarnak tenni ennek a félszázados múltra visszatekintő és kitűnő hírű bíróságnak megmentésére.

Az 1895. évi tervezet, amely a polgári perrendtartásról készült, úgy a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszéket, mint az ülnöki intézményt elejtette. Az 1902. évi tervezetbe a közhangulat nyomása alatt visszakerült mind a kettő. Az 1911. évi I. tc. azonban ismét az eredeti tervezet álláspontjára tért vissza és eltörülte mind a kettőt.

Mindhárom tervezet szerzője ugyanaz volt s így már az álláspont változásából feltételezhetjük, hogy ebben a kérdésben nem jogi, hanem politikai nézőpontok játszottak közre. Ez a feltevés bizonyossággá válik, ha figyelemmel kísérjük a szaksajtóban megjelent cikkeket. Míg az ipari és kereskedelmi szaklapok kivétel nélkül a fentartás mellett foglalnak állást, a mezőgazdasági érdekképviseletek közlönyei az eltörlést sürgetik. Az eltörlés mellett felsorakoztatott érvek mögül azonban egész határozottsággal elővillan az a célzat, hogy az igazságügyi szempont itt teljesen harmadrendű és az igazi cél az, hogy megint egy csapást mérjenek az izmosodó magyar kereskedelemre. Hogy nem sérül-e meg ezáltal az egész magyar hitelélet, ez őket — úgy látszik — a legkevésbbé sem aggasztja. Hogy egy kereskedelmi bíróságot fentartsunk egy olyan félszázadon át, amikor még nem volt intenzív kereskedelmi életünk és eltörüljük ép abban a pillanatban, amikor már kezd lenni egy kis kereskedelmünk, ez már első pillanatra is oly visszás dolognak tetszik. ami indokolttá teszi, hogy még egyszer szőnyegre tűzzük ezt az elintézettnek vélt kérdést.

Azok a vádak, amiket e lap múlt számában dr. Kőnig Vilmos a kir. kereskedelmi és váltótörvényszék ellen hangoztat — a váltóperbeni formalizmus s a biztosítási társaságok túlzott védelme stb. — teljesen azonosak azokkal, amikkel az agrárius ujságokban találkozunk. Elfelejtik, hogy csakis ez a formalizmus tette lehetővé, hogy a váltó belekerüljön a magyar gazdasági élet vérkeringésébe és ez a formalizmus tette lehetővé — bármilyen paradoxszerűen hangozzék is ez — hogy később nem formalizmus is lehessen, vagyis, hogy ugyanezekkel a jogi eszközökkel az anyagi igazság megközelíttessék. Mert minden jogi eszköz keresztülment a legszélsőbb formalizmuson és csakis ezen az úton keresztül haladva készítette elő a forgalmi életet annyira, hogy a formalizmus kereteit szétfeszítve, a későbbi stádiumban már az anyagi igazság megközelítését is lehetővé tette. Soha az a gazdasági szerepe nem lett volna nálunk a váltónak, ha a magyar kereskedő, aki kézhez vette, mást is tartozott volna nézni, mint azt, «hogy minden lényeges kellékkel el van látva» és viszont, amikor ezzel a formalizmussal a mindennapi élet eszközévé vált, engedhette meg a gazdasági élet a formalizmus kötelékének tágítgatását. Ezen lehet sopánkodni és sóhajtozni, mint ahogy lehet, például a háborún, vagy a gyarmatok kihasználásán, de történeti perspektíván keresztül nézve a dolgokat, csak így lehetett az embert munkára fogni, így lehetett Anglia a világ legelső állama és azt az áldozatot, amit a magyar váltójogi és kereskedelmi jogi formalizmus szedett, bőségesen megéri az az óriási nyereség, amit viszont vele a magyar ipar és kereskedelem szerzett. Mert nemcsak igazság van, hanem élet is, és a jogintézményben a kettőnek kompromisszumot kell kötnie. És hogy a magyar kereskedelem helyes nyomokon jár, amikor a kir. kereskedelmi és váltótörvényszék fentartását sürgeti, abban épen a dr. Kőnig Vilmos cikkében felhozott szemrehányások erősítenek meg bennünket.

Ezzel nem ismertük el, hogy a kir. kereskedelmi és váltótörvényszék nem iparkodott a forgalmi élet visszaéléseit orvosolni. Hogy ez az orvoslás felülről, a Kúriánál kezdődött? — mint dr. Kőnig mondja — csak természetes, alúlról nem kezdődhetett, mert negyven éven át a Kúria az ilyen döntéseket helyben nem hagyta.

Nagyon jól tudjuk, hogy dr. Kőnig álláspontja nem áll

egyedül, hogy a jogászközönség, főleg az ügyvédség, meglehetősen közömbös az eltörléssel szemben.

A legnyomósabb ok, ami miatt az ügyvédség egy része — valószínűleg a jelentékenyen kisebb része — a kir. kereskedelmi és váltótörvényszék megszüntetése ellen nem foglal hangosan állást (és ez dr. Kőnig Vilmosnak is nyomatékosabb érve), hogy megszabadulnak egy-egy hatásköri vitától, aminek a leggondosabb előkészítés mellett is ki lehetnek téve. Tulajdonképen nem is annyira a hatásköri vita, mint inkább a perköltség viselésének kérdése az, aminek ennél a dolognál jelentősége van. Tagadhatatlan, hogy a mai bifurkáció mellett gyakran keletkeznek hatásköri viták. Az is kétségtelen, hogy úgy a kereskedelmi, mint a nem kereskedelmi bíróság ugyanazon törvény szerint köteles a felmerült jogesetet eldönteni és így képtelenségnek látszik, hogy a hatásköri viták miatt tolódjék ki az ügy érdemi eldöntése és fizessen az egyik fél a másiknak költséget.

Csakhogy mindezek az érvek nem elég súlyosak arra, hogy egy félszázados jól megalapozott intézményt agyonnyomjanak. Abban a felolvasásban, melyet dr. Gallia Béla a Magyar Jogászegyletben «A kereskedelmi bíráskodás és a polgári perrendtartás» cím alatt 1910-ben tartott, kimutatta, hogy a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszéknél évenkint nem egészen százra rúg ama viták száma, melyek akörül merülnek fel, hogy a kereskedelmi vagy a polgári törvényszék bír-e kompetenciával. Minthogy pedig a budapesti kir. kereskedelmi törvényszék évenkinti ügyforgalmát kerekszámmal kétszázezerre tehetjük, az itt szóba jövő hatásköri viták az ügyforgalomnak oly elenyésző törtszámát teszik, mely ezt a komolynak látszó argumentumot, legalább a budapesti kir. kereskedelmi törvényszéknél ugyancsak kicsivé zsugorítja. Pedig a polgári perrendtartás indokolásában is a felesleges hatásköri viták felmerülése a legkomolyabbnak látszó argumentum. Az új perrendtartás idevágó indokolása a ma fennálló helyzetre gondol és nem az elkövetkezendőre. Mert ha ma az írásbeliség mellett a hatásköri viták valóban hónapokra kitolják is az ügy érdemét, nem fogják kitolni szóbeli eljárás mellett, ahogy pl. ma sem tolják ki a sommás szóbeli eljárásban.

De még kisebbre zsugorodik a felesleges hatásköri viták «argumentuma», ha utat és módot találunk, nem lehetne-e az ily vitákat egy-kettőre kizárni anélkül, hogy miattok egy nagyszerűen bevált intézményt kelljen feldöntenünk.

A megoldás módját a S. E. 154. §-a adja, mely azt mondja, hogy ha a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék fellebbezési tanácsához terjesztetik fel olyan fellebbezés, mely a polgári fellebbezési tanácshoz tartozik, előbbi az ügyet a polgári tanácshoz teszi át. Semmi akadálya sincs annak, hogy ugyanígy járjanak el a törvényszékek a jövőben a hatáskör felvetésénél, miáltal a felesleges jogvitákat előre elzárjuk. Különben is a jövőben a törvényszék hivatalból lesz köteles hatáskörét és illetékességét vizsgálni és így a dr. Gallia által kiszámított nem egészen száz jogvita ugyan mivé fog zsugorodni?

Legyen szabad megint egy pillanatra még egyszer közgazdaságilag érvelnünk. Ha 100 koronára tesszük egy-egy hatásköri vita költségét, 10,000 korona az elveszett gazdasági érték, ami a hatásköri viták miatt merül fel. Ezt a tizezer koronát a magyar kereskedelem fizeti és ha a magyar kereskedői köröknek megéri ennek az intézménynek a fentartása ezt az összeget, nem tudjuk belátni, miért sopánkodnak épen azok, akiknek nem a zsebére megy a játék.

Egy másik ok, ami miatt az ügyvédség egy részénél az eltörlés nem talál épen nagy ellenszenvre az, hogy ma az eljárás a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszéknél talán még hosszadalmasabb, mint a polgárinál. Ez a hiba is talán jelentős, de döntő jelentőség nem juthat neki abban a kérdésben, vajjon fentartsunk vagy eltöröljünk-e valamely intézményt. Vagy talán olyan gazdagok vagyunk jól bevált, vagy legalább dr. Kőnig Vilmos szerint is jóhírű intézményekben, hogy apróbb javításokat igénylő hibák miatt mindjárt tűzre kell vetnünk az egészet?

Ámbár mi az ülnöki intézmény eltörlését sem helyeseljük, e között és a budapesti kir. kereskedelmi törvényszék megszüntetése között nincs olyan kapcsolat, hogy az első az utóbbit is okvetlenül magával vonná.

A PP. 55. §-ához készült indokolás szerint: A kereskedelmi ülnökök alkalmazása ellen a következő érvek szólnak:

«Nemcsak kereskedelmi, hanem építészeti, mezőgazdasági, haszonbérleti s más pereket sem lehet megfelelő szakismeret nélkül eldönteni . . .

. . . A jogegyenlőség követelné, hogy ha kereskedelmi ügyekben megkívánjuk a kereskedő ülnök részvételét, akkor iparügyekben iparost, mezőgazdasági ügyekben gazdát vonjunk a bíróság keretébe. Az ülnök rendszerint csak egyik ágát ismeri a kereskedésnek, a többit nem, minden ágon külön ülnököt alkalmazni nem lehet . . .»

Ennek az érvelésnek megint az a legfőbb hibája — ami a dr. Kőnig érvelésének is — hogy a mai írásbeli eljárásra gondol. Szóbeli tárgyalás mellett, ahol az ülnök nem az ügy referátumát hallja, hanem a tárgyalás menetét, tehát a felek vitáját, a bizonyítást végighallgatja, egészen más lenne az ülnök szerepe. Sőt mai eljárásunkban is, ebben a kérdésben a leghivattottabbak, t. i. a kir. kereskedelmi és váltótörvényszék bírái oda nyilatkoztak, hogy az ülnök útmutatásának igen sok esetben nagy hasznát veszik. De nem meggyőző az az érv sem — amit az indokolás mond — hogy akkor más szakbíróságot is kellene felállítani. *Kellene is!* Tessék megfigyelni, milyen általános óhaj az építőiparban, sőt általában az iparban külön szakbíróságok felállítása. Készülőben is van az ipari és kereskedelmi bíróság megszervezése. Általában európai irányzatnak mondhatjuk azt a törekvést, hogy az ügyek nagy csoportjaiba a laikus elem bevonassék, amint ezt nálunk a munkásbiztosítás terén a választottbíróság intézményében megvalósították. Úgylátszik, a jövő bírósága a kettő kombinációja lesz.

A forgalmi élettől való idegenségre vall az az indok, hogy voltaképen minden kereskedelmi ág külön ülnököt igényelne. Nem az egyes szakma ismerete a fontos, hanem a forgalmi élet technikájának és szellemének ismerete.

De — értsük meg egymást — ha eltörüljük is az ülnöki intézményt, még mindig fentarthatjuk a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszéket. Nem szólunk arról, hogy nincs kizárva kereskedelmi jogunk oly irányu reformja, amely szerint az túlnyomóan csak kereskedőkre nyer majd alkalmazást és ebben az esetben épen nélkülözhetetlen lesz a külön kereskedelmi bíróság.

Ám, ha csak a mai helyzetet tartjuk is szem előtt, a budapesti kir. kereskedelmi törvényszék fentartása mellett az szól, ami szól pl. a bécsi kereskedelmi törvényszék vagy a budapesti külön büntetőtörvényszék fentartása mellett: a jobb munkamegosztás és a vele járó nagyobb szakértelem. Kell, hogy legyen egy bíróság ebben az országban, mely a kereskedelmi pereket természetüknek megfelelő szellemmel nézze és főleg egységes judikaturát teremtsen. És ha semmi más érv sem szólna mellette, mint az, hogy az egész magyar kereskedelem — amelynek elvégre mégis csak a zsebére megy a dolog — fentartását sürgeti, ez egymagában is elég súlyos érv volna a fentartás mellett.

Az új polgári perrendtartás a felülvizsgálatot már 500 K értéken alúl kizárja és így a törvényszék, mint fellebbezési bíróság, ezekben az ügyekben utolsó fokon fog dönteni. Rendkívüli sok olyan ügy van, amelyeknek összege csak igen kivételes esetekben haladja meg az 500 K-át, pl. a vasutak ellen díjvisszatérítés, késedelmi térítmény stb. címén indított perek. Ha nem marad meg a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék, tartanunk kell tőle, az 500 K-án alúli perekben valóságos anarchia fog a judikaturában beállni. Igaz, hogy ezt más ügyekre, nemcsak kereskedelmi perekre is el lehetne mondani. De épen a kereskedelemben jutnak a helyi viszonyok legkevésbbé kifejezésre és épen ez követel országos, sőt nemzetközi forgalmi élethez símúló judikaturát. Különösen a külföldiek perei majdnem teljesen Budapestre kerülnek és a magyar igazságosztás jó hírneve követeli, hogy ez a bevált és Ausztriában is kitűnő tekintélynek örvendő bíróságunk fentartassék.

Hogy a kir. kereskedelmi és váltótörvényszéknek, mint a budapesti polgári törvényszék külön osztályának alakítása vétetett tervbe épen ez is amellett szól, hogy szükség van erre a bíróságra. Megszüntetni és kerülő úton mégis fentartani, mi indokolná ezt az eljárást? Ha nem lesz külön bíróság, csak külön szakosztály, a vezetés és beosztás mégis csak a polgári törvényszék elnökének kezében marad és a szellemét még sem a szakosztály elnöke adná meg.

Az az akció, amelyet az ország kereskedelmi és ipari érdek-

képviseletei, a városok és az ügyvédi kamarák egy része a fentartás mellett indítottak, azt bizonyítják, hogy ennek a kérdésnek ily irányú megoldását a magyar polgárság érdeke sürgeti.

Dr. Lánczi Jenő.

Az alaptőkefelemelés kérdése és a legújabb bírói gyakorlat.

A fenti cím alatt dr. Kuncz Ödön egyet. magántanár által közölt cikkre egy rövid megjegyzést kell tennem.

Azt hiszem, alig van gyakorlati ember — kereskedő és jogász —, aki el ne ismerné részvényjogunk gyökeres reformjának égető szükségét.

Mindazonáltal a mai gyakorlat talán még sem érdemli meg azt a szigorú kritikát, amellyel azt cikkíró illette, különösen pedig nem érdemli meg a logikátlanság — sőt mi több — a «törvényellenesség» vádját.

A kir. ítélőtáblának cikkíró által bonckés alá vett határozata azt követelte, hogy a felemelt alaptőkének bejegyzése előtt a régi és az új (felemelt) alaptőke teljes befizetése igazoltassék.

Cikkíró a következő megjegyzést fűzi ehhez: «Nagyon is ismeretesek azok az érvek, amelyeket eddigi gyakorlatunk az egész új tőke befizetése igazolásának megkövetelhetésére felhoz és a melyeknek lényege abban áll, hogy a cégjegyzékben csak való tények tüntethetők fel, a felemelt tőke tehát mindaddig nem jegyezhető be, amíg teljesen befizetve nincsen. Ezek az érvek azonban nem állanak összhangzásban a törvénnyel, amelynek 159. §-a megengedi a társaságnak az eredeti alaptőke feltüntetésével kapcsolatos bejegyzést, habár az alaptőkére csak 30%-ot fizettek is be. Tehát ellene vethető ezen általa konstruált érvényességi kelléknek (az új tőke teljes befizetésének igazolása) a törvényes alap hiánya, sőt a törvény 159. §-ában megnyilvánult elvi szabályozásával szemben nyilvánuló törvényellenessége is.»

A magam részéről azt hiszem, cikkíró téves alapból indúl ki.

Tudvalevőleg a cégjegyzék jogviszonyokat deklarál, megállapít és tényeket tanusít.

A tények valóságát kell, hogy garantálja is.

Természetesen nem akként, hogy annak megtörténtét maga a cégbíróság konstatálná, hanem úgy, hogy a tényt a bejegyzéskor igazoltatja és hamis adatok előterjesztése esetére aránylag súlyos büntetést szab.

Ez a generalis szabály.

E generalis szabály alól kivételt tesz a 159. §., amidőn megengedi, hogy a *kezdő* társaság az eredeti alaptőke feltüntetésével bejegyeztessék, habár az alaptőkére csak 30%-ot fizettek is be.

Már most mit jelent az, hogy a gyakorlat a társaság alakulására vonatkozó szabályokat az alaptőke emelésére nem alkalmazza?

Nézetem szerint annyit, hogy erre nem a 159. §-ban adott speciális, hanem a generalis szabályt alkalmazza s a tényt teljes egészében vagyis a felemelt alaptőke teljes befizetését igazoltatja.

Ezzel kapcsolatban még egy tévedésére kell felhívnom cikkíró figyelmét.

Szerinte a KT. 218. §-ának 1. pontja alaptőkefelemelésre még per analogiam legis sem terjeszthető ki.

Büntető határozatot tudvalevőleg per analogiam legis egyáltalán nem lehet kiterjeszteni.

A jelen esetben azonban semmiféle analogiára szükség nincsen.

A törvény szava oly világos, hogy a gyakorlat sohasem tett különbséget eredeti és felemelt alaptőke között.

Pusztán azért, mert az Értekezleti Jegyzőkönyvben annak, hogy a jelen intézkedés az alaptőkefelemelésre is vonatkozik, nyoma nincsen, ily megkülönböztetést tenni nem lehet.

A törvény *nem a társaságnak* (német KT. 313. §-ának 1. pontja), *hanem az alapszabályoknak* a kereskedelmi cégjegyzékbe bevezetés végett előterjesztett hamis adatok fenforgását követeli meg a 218. §. alkalmazhatóságának feltételéül.

Úgy gondolom ebben benfoglaltatik az alaptőkefelemelés esete is.

Dr. Nitsche Győző.

Örökösödési adó és örökjogi reform.

Goethe idejében a botanikát a tudományok «legkedvesebbikéi»nek szokták nevezni. A tudományoknak ilyenfajta értékelése ma sem ment ki a divatból és a pénzügyi jog tudománya az, amiről általában még ma is, mint a tudományos szárazság és unalmasság megtestesüléséről szokás megemlékezni. Ebben az értékelésben a legutóbbi időig sok volt az igazság, mert ennek a tudománynak a képviselői maguk is gondoskodtak arról, hogy a közterhek fogalmához fűződő ellenszenvben az azokkal foglalkozó tudomány is osztozzék. De a fejlődésnek friss szellője friss színűre kezdi festeni a pénzügyi jog tudományát is. Ha a pénzügyi jog eddig az adóprés mechanikájának tudománya volt, most a társadalmi osztályellentétek kiegyenlítésének a tudományává kezd válni s az új szociális pénzügyi politika a pénzügyi jog tudományát is érdekessé és rokonszenvessé alakítja át. A pénzügyi jogtudomány ezen új irányának *Wagner Adolf* az egyik legjelentékenyebb szószólója, aki a pénzügyi politikát a társadalmi és a gazdasági ellentétek kiegyenlítésének és enyhítésének szolgálatába kívánja állítani. A szociális pénzügyi politikának valóságos evangéliuma az, amit ő az 1903. évi darmstadti evangelikus-szociális kongresszuson hirdetett. Wagner szociális pénzügyi politikájában az örökösödési adó, mint a szociális ellentétek kiegyenlítését szolgáló egyik legideálisabb adónem — nagy szerepet játszik.

Ha az örökösödési adó problémája a pénzügyi jog ruhájában is jelentkezik, azért az egyúttal magánjogi probléma is, mert az örökösödési adó végeredményben nem más, mint *az állam kötelesrésze.* A haladó idő jele, hogy a magánjog és a pénzügyi jog határvonalai elmosódnak. Az 1909. évi német birodalmi pénzügyi reformjavaslatok között ott volt a törvényes öröklésnek az állam javára való korlátozásáról szóló javaslat is, amely a reformból eredő kincstári jövedelmet 25 millió márkára becsülte. A birodalom súlyos pénzügyi helyzetén akartak segíteni az 1909. évi pénzügyi javaslatok. A törvényes öröklés korlátozásáról szóló javaslatnak nem az örökjog megreformálása volt elsősorban a célja, hanem az, hogy a kincstár számára új jövedelmi forrást teremtsen. A javaslatból nem lett törvény. 1913-ban azonban a véderőreformmal kapcsolatos állami terhek fedezésének kérdése — tehát megint kifejezetten pénzügyi szempont — újból időszerűvé tették a törvényes öröklés korlátozásának kérdését. A birodalmi kormány megint beterjesztette a javaslatot, amely azonban ezúttal sem vált törvénnyé. Ezek a kísérletek sokatmondó bizonyságai annak, hogy a vagyonmegoszlásnak a létező örökjog által szentesített mai rendszere már az állami élet fentartásának lehetőségét is veszélyezteti. Két hatalmas ellenfél került egymással szembe: *budget* és *örökjog.*

Az örökösödési adó kérdésénél természetesen a pénzügyi szempontok egészen nyilvánvalóak. Magánjogi vonatkozásai azonban még nem jutottak szélesebb körök tudatába. Pedig már hivatalos kormánynyilatkozatok is hangoztatták a kettő összetartozását, reámutatva arra, hogy az állam örököstársa a többi örökösöknek. *Harcourt*, a Gladstone-kormány pénzügyminisztere, az 1894. évi korszakos jelentőségű angol örökösödési adóreform megteremtője, többek között a következőképen indokolta meg az alsóházban az örökösödési adó jogosságát: «Haláleseti vagyonátruházásoknál a vezérlő elv az legyen, hogy az állam részesedése a többi örökösét megelőzi. Az államnak joga a halott vagyonára minden egyéb jogot megelőz: mert a természet törvényei nem adtak jogot arra, hogy az ember halála után is ura legyen földi javainak. Az a jog, hogy az ember vagyona felett halála esetére rendelkezhetik: törvényen alapszik, az államnak pedig jogában áll megállapítani azt, hogy ez a jog minő feltételek mellett és minő fentartásokkal kapcsolatosan gyakorolható. A végrendelkezési jog is az írott törvény alkotása. Végrendelet hiányában az állam szabja meg, hogy kié legyen a hagyaték. Az örökösödési adó nem terhel tehát senkit sem, az állam előbb elveszi a maga részét s csak azután jönnek a többi örökösök».[1] Mily klasszikus megvilágítása ez az örökjogi — és az örökösödési adóproblémák szerves kapcsolatának! Erre sokan azt mondhatják, hogy csak pénzügy-

[1] Adolph Wagner: Finanzwissenschaft. III. Specielle Steuerlehre. 2. Buch. Die britische Besteuerung im XIX. Jahrhundert und bis zur Gegenwart. Leipzig, 1912. 67. l. 1. jegyzet.

miniszteri szemüvegen át lehet ezt a dolgot így látni. Erre a felelet az, hogy akadtak már magánjogászok is, akik észrevették az örökösödési adó és az örökjog szerves összefüggését. «Kevés bizalommal kellene viseltetnünk pénzügyi művészeink iránt, — mondja *Ihering* — ha nem sikerülne nekik fokozott jövedelmi, *örökösödési*, fényűzési és egyéb *adókkal* a magántulajdonra oly nyomást gyakorolni, amely egy ponton való mértéktelen felhalmozódásanak elejét veszi azzal, hogy a *fölösleget az államkincstárba juttatja* s ezzel lehetőséget nyújt arra, hogy a társadalom testének egyéb részeire gyakorolt nyomást enyhítse s ezzel a javaknak a társadalom érdekeit jobban kielégítő, tehát igazságosabb eloszlását mozdítsa elő, mint aminőt az a tulajdoni elmélet teremtett, amelyet ha nevén akarjuk nevezni az önzés telhetetlenségének, falánkságának kell neveznünk».[2] Persze az egész jogrendszert a maga szociológiai függőségeivel együtt, tehát magasabb szempontból kell nézni, nem pedig a glosszátor szűk látókörből, hogy a magánjog és a pénzügyi jog összefüggései nyilvánvalóvá váljanak.

Ha valami jogi reformról van szó, az lebeg előttünk, hogy segítsünk azokon a visszásságokon, amik a régi jog nyomában jártak. Örökjogi reformról is csak akkor lehet komolyan szó, ha a reformátort az a gondolat vezérli, hogy az örökjog ütötte társadalmi és gazdasági sebeken segítsen. A létező örökjognak köszönhetjük azt a súlyos társadalmi és gazdasági betegséget, amire már Ihering is reámutatott, amit röviden nagy vagyonok koncentrációjának szokás nevezni s ami már az állami háztartás egyensúlybantartását is fenyegetni kezdi. Aki az élet jelenségeit tárgyilagosan vizsgálja, annak ezt észre kell venni. Észrevette ezt Ihering is, kit pedig senki nem vádolt destruktiv törekvéssel. A baj gyökeres orvoslásának módjait keresők világfelfogásuk és temperamentumuk különbözőségei szerint különböző útakon járnak. Akik a haladás lassúbb menetével is beérik, azok épen az örökösödési adóban látják a megoldásnak azt a lehetőségét, amely a fejlődés útján a végleges megoldáshoz vezet. *Müller—Lyer* a kiváló szociológus, korunk legjellemzőbb ismertetőjelét: a nagy vagyonok koncentrációjában látja, amely a korlátlan családi öröklési jog által lehetővé téve folytonosan nagyobb mérveket ölt s amely a hanyatlásnak mindazokat a tüneteit (mammonizmus, bűncselekmények szaporodása stb.) váltja ki, amelyek az ókort is jellemzik. Ellenszerül az örökjog reformját ajánlja. «Ily reformot — úgymond — szinte észrevétlenül egy évről-évre emelkedő, de csak a nagy vagyonokra kiterjedő örökösödési adó útján lehetne megvalósítani. Ezzel senkitől sem vennék el vagyonát, az összes adók ezen legigazságosabbika csak az örökösöknek meg nem szolgált ajándékát rövidítené meg.»[3] Így látjuk belekapcsolódni korunkban az örökösödési adó ügyét az örökjog reformjába.

Magának az örökösödési adónak részleteivel és az abból eredő kincstári jövedelmek hasznosítási módjának kérdésével ezúttal nem kívánok foglalkozni. Itt csak az örökjog modern reformjának egyik irányvonalára akartam reá mutatni.

Igaz, a hagyaték nálunk is és már régóta adóztatás tárgya. De az örökség megadóztatásának nálunk fenálló módja sem a kincstári érdekeknek, sem a szociális pénzügyi politika követelményeinek nem felel meg. Hogy miért nem? Röviden azért, mert nem a fokozatosság elvén épül fel és mert épen a hagyatékoknak a legtúlnyomóbb részét hagyja majdnem teljesen érintetlenül. Mindezek részletes megvilágosítására, azt hiszem, még lesz alkalmam visszatérni.

Hogy az örökség megadóztatásának milyen lehetőségei vannak, azt az 1910. évi angol és francia reformált adóskálák mutatják. Az angol skála tisztán a hagyaték nagysága szerinti fokozatosság elvén épül fel. A francia skála pedig a rokonsági viszonyhoz mért fokozatosságot a hagyaték nagyságához igazodó fokozatossággal kombinálja. Az angol skálának legmagasabb tétele 15%, a franciáé 29%. 1911/12-ben az örökösödési adók több mint 600 millió koronát jövedelmeztek az angol kincstárnak. Franciaországban 1908-tól 1911-ig 285 millióról 385 millió frankra emelkedett az örökösödési adó hozadéka.[4]

Magyarországon 1908-ban 10.366776 koronát tett ki az örökösödési illetékek hozadéka.[5] A hagyatékok megoszlásáról nincs hozzáférhető statisztikánk. Csak az ingatlan hagyatékok számát és összértékét mutatja ki a hivatalos statisztika. De az ingatlan hagyatékoknak értékkategóriák szerinti csoportosítását az sem tartalmazza. 1911-ben 101,598 volt a haláleseti ingatlan-vagyonátruházások száma. Az örökösödés útján átszállott ingatlanok pedig a hivatalos statisztika szerint 266 millió korona értéket képviseltek. Biztos azonban, hogy ez a becslés messze jár a valóságtól, mert egész kétségtelen, hogy a hagyatékok értékbecslése körüli gyakorlat engedékenysége folytán a hivatalos statisztika a valóságos értéket nem híven tükrözi vissza. A részletkérdések közül ezuttal még csak azt az egyet akarom kiemelni, hogy az örökösödési adóreform komoly megvalósításának elengedhetetlen előfeltétele az ajándékozási adónak, úgyszinte az illetékegyenértéknek az örökösödési adóval azonos elvek szerinti megfelelő szabályozása.

Az örökösödési adó reformja az örökjognak és a szociális pénzügyi politikának legégetőbb és európaszerte a törvényhozási feladatok homlokterében álló problémája. Minálunk egyúttal az államháztartás egyensúlyozásának sürgős kielégítést igénylő követelése. Napirendre tűzni, részleteit alaposan megvitatni és megvalósításáért küzdeni — becsületére válnék a magyar jogászságnak.

Rédei József.

Ügyvédi tiszteletdíj.

A magy. kir. Kúria negyedik polgári tanácsának 1913 május 28.-án 864/1912. szám alatt hozott határozata a tiszteletdíjra vonatkozólag annyira fontos elvet nyilvánít meg, hogy nem lehet mellette szótlanul elhaladni, hanem a benne rejlő felfogás mélyebb indokait érdemes és fontos bővebb megvitatás tárgyává tenni. Az említett határozat ugyanis azt mondja: «Az a kikötés, hogy a fél a kikötött egész ügyvédi tiszteletdíjat akkor is köteles megfizetni, ha a megbízást ügyvédjétől bármi okból megvonná: az ügyvédi rendtartás 42. §-ába ütközik. Az ügyvéd csak azt követelheti, hogy megbízója a képviselet elvonásáig teljesített tevékenységéért a kikötött tiszteletdíj aránylagos részét megfizesse és a készkiadásait megtérítse».

Idáig az volt a felfogás, hogy a szerződés a szerződő felek között törvényt alkotván, ha ügyfél az ügyvédi díjlevélben a tiszteletdíj megfizetésére kötelezte magát, még arra az esetre is, ha a megbízást bármely okból megvonná, akkor az ügyvédnek a tiszteletdíj egész összegében jár. Abból az elvből indultak ki, hogy volenti non fit injuria. A most idézett és megbeszélés tárgyává tett kúriai határozatot megelőzőleg már voltak egyes kúriai döntések, melyek annak a felfogásnak hódoltak, hogy az ügyvéddel szemben sem pro, sem kontra nem lehet ragaszkodni a díjlevél szószerinti szövegéhez és úgy az ügyvéd, mint az ügyfél érdekében nem az írás holt betűje, hanem a méltányosság elvi követelményei tartandók állandóan szem előtt. Így már 1908 április 28-ikán a Kúriának ugyancsak negyedik polgári tanácsa kimondotta, hogy még ha tiszteletdíjat kötöttek is ki ügyvéd és ügyfél, joga van az ügyvédnek arra az esetre, ha a kikötött összeg aránytalanul csekély, az ügyre fordított munkájának díját és idővesztesége kárpótlását is követelni. Viszont már ugyancsak 1908-ban megbízó illetve díjlevéllel szemben az ügyvédi jutalomdíj tekintetében a Kúria a méltányossági álláspontot foglalta el és egy ízben kimondotta, hogy midőn az ügyvédi jutalomdíjat azzal a feltétellel kötötték ki, hogy a vádlott a büntetéstől szabaduljon, a jutalomdíj mérséklésének van helye akkor, ha a bűnvádi eljárás főtárgyalás és ítélethozatal nélkül véget ér. Ugyanily felfogást képvisel a Kúria harmadik polgári tanácsának 1912 október 8-án hozott határozata is, amely szerint nem követelheti teljes pervesztesség esetére az ügyvéd az egész tiszteletdíjat még akkor sem, ha a díjlevél szerint az egész tiszteletdíj jár a peresített követelésnek peres vagy egyezségi úton való leszállítása esetére is. Ezekből kúriai határozatokból kiérezhető a bírói felfogásnak a fentebb említett irányban való haladása, hogy t. i. az ügyfél az ügyvéd által végzett munkával arányban nem álló túlmagas tiszteletdíjat fizetni ne legyen köteles oly esetben, amidőn az ügyvéd a

[2] Ihering: Zweck im Recht. IV. Auflage. Leipzig, 1904., I. 415—416. l.

[3] Müller-Lyer: Die Familie. München, 1912. 257. és 268. l.

[4] Szende Pál: Az adóreform pénzügyi mérlege és a revizió. Adó- és illetékügyi szemle. 1913 decemberi szám. 686—687. l.

[5] Szende Pál: i. m. u. o. (a pénzügyminiszterium által rendelkezésre bocsátott adat.)

rábízott feladatot nem végezte el az utolsó momentumig, hanem munkája közben valamely okból megállott.

Ennek az iránynak végleges megszilárdulásaként jelentkezik a Kúriának legelől idézett 1913 május 28-ikán hozott határozata, amely megállapítja, hogy az ügyvédi megbízást az ügyfél megvonhatja anélkül, hogy ezzel magára azt a káros következményt hárítaná, hogy az egész tiszteletdíjat köteles kifizetni. Bármennyire hátrányosnak látszik is ez a határozat az ügyvéd érdekeire, az igazságos megítélés a Kúria határozatának kell hogy igazat adjon. Az ügyvédi állás elsősorban és mindenek felett bizalmi állás, amely az állampolgároknak bizalmát valósággal törvényben gyökeredző módon kell hogy élvezze. A gyóntató papon kívül nincs ember, akire oly titkokat biznának, mint az ügyvédre, sőt igen gyakran bíznak az ügyfelek az ügyvédre oly titkokat is, amelyeket még a gyóntató papjuknak sem mondanak meg. E nagyfokú bizalom kétségtelenül abban a szigorban leli indokoltságát, amellyel a törvény a bizalommal visszaélő ügyvédet sújtja, valamint a szükségességben, amely egy ügy elintézésénél elmaradhatatlan kellékké teszi az ügyvéd számára az ügyfele legbensőbb dolgainak ismeretét. Minthogy pedig az ügyvéd müködésénél az első és legfőbb kellék — amely nélkül az ügyvéd egy percig tovább nem működhetik, — az ügyfél bizalma, mihelyt a bizalom megrendült, az ügyféltől semmi szín alatt sem követelhető a megbízási szerződés fentartása. E szempontokat vette figyelembe az ügyvédi rendtartás 42-ik §-a, amely azt mondja, hogy a fél az ügyvédtől a képviseletet előleges felmondás nélkül is bármikor elvonhatja. Elvonhatja tehát anélkül, hogy a megbízás megvonása azzal a következménnyel járna, hogy a közte és az ügyvéd között létrejött szerződés megszüntetése miatt az ügyvédnek kártérítést, költbért vagy bánatpénzt kelljen fizetnie. A 42. §-ban meghatározott elv, hogy t. i. az ügyfél a bizalom megrendülése következtében bármikor megvonhatja ügyvédjétől a megbízást, ellentétben áll az ügyvédi rendtartás 55. §-ával, amely szerint a fél a díjlevélben meghatározott jutalomdíjnak aránylagos leszállítását csak akkor kérheti, ha előre nem látott véletlen esemény folytán szűnt meg az ügy vagy a képviselet, vagy ha a fél az ügyvédtől a megbízást a fegyelmi bíróság által megrótt hiba miatt visszavonni kényszerült. Ez utóbbi §. azonban az ügyfél érdekeit nem tartotta kellőkép szemelőtt. A törvénynek az a kívánsága ugyanis, hogy a díjlevelet az ügyfél csak akkor nem köteles betartani, ha előbb a fegyelmi bíróság állapítja meg, hogy az ügyvéd oly hibát követett el, ami miatt az ügyfél a megbízást visszavonni volt kénytelen, túlságosan szigorú, sőt az ügyfélre nézve egyenesen káros. Hogyha az ügyfélnek csak abban az esetben van joga a megbízást saját kára nélkül visszavonni, ha az ügyvéd súlyos hibát követett el, akkor nem áll fenn az az elv, hogy az ügyvédi működés első és legfőbb alapja az ügyvéd iránti bizalom. Ha az ügyfél ügyvédjét váltogatja és minduntalan más ügyvédhez szalad, ez mindenesetre azzal a kockázattal jár, hogy ügye nem kap egységes vezetést és különböző elbírálásban részesülvén, az ügy a rázkódtatásokat megsínyli. Kétségtelen azonban, hogy az ügyfél mindenesetre saját érdekében aggódva nézi ügyvédje minden lépését, mert azon meggyőződésben él, hogy ügyének megnyerése tisztára ügyvédje ügyességétől és képességétől függ. Hisz látjuk, hogy számtalan esetben történik meg a legigazságosabb ügynek valamely ügyvédi mulasztás következtében történt elvesztése. Az ügyvéd előkelő és magasabb hivatásánál fogva nem szabad, hogy ügyfelét kitegye annak, hogy vagyoni károk árán legyen egy ügyvédhez láncolva és a között legyen kénytelen választani, hogy vagy örökké reszket a bizalmát már nem élvező ügyvéd ténykedései miatt, vagy a kikötött nagy összegű tiszteletdíjat kénytelen kifizetni, ha a meggyőződése szerint reá nézve káros ügyvédtől szabadulni akar.

Az ügyvéd nem vállalkozó és aki az ügyvédi pályára lépett, számoljon azzal, hogy ha a sors nem kedvez, vagy tehetségei révén nem képes magát felküzdeni, szerény viszonyok között marad mindvégig. Azt a felfogást táplálni, hogy az első a tiszteletdíj, az ügyfél bizalma mellékes és jogunk van elfogadni a velünk szemben teljes mértékben bizalmatlan ügyféltől a még meg nem érdemelt tiszteletdíjat is, az ügyvédi állás előkelőségével össze nem fér. Az a tiszteletdíj, amelyért megdolgoztunk, befejezve a reánk bízott ügyet, legyen bármily magas, megérdemelt jutalmunk és az minket megillet. Ezt a tiszteletdíjat, mint neve is jellemzi, büszkén fogadhatjuk el és követelhetjük. De azt a pénzt, amelyért munkát nem végeztünk, az ügyféltől, aki tőlünk a megbízást megvonja, elfogadni, sőt kikövetelni, még ha az ügyvédi rendtartás immár elavultnak mutatkozó 55. §-a megengedné is, ügyvédhez nem méltó, az ügyvédi hivatással ellentétben álló dolog.

Az ügyvéd az igazság katonája kell hogy legyen és mint ilyen, nem ragaszkodhatik oly pénzhez, amelyet igazságtalan követelésnek mond az, akinek azt fizetnie kell, holott nem kapta meg érte azt, amit kivánt, még akkor is, ha az illető maga hiúsította meg az ügyvéd működését, mert az ügyfel abban a meggyőződésben él, hogy neki joga volt megvonni az ügyvédtől a megbízást és az ügyfél akkor, amidőn egy ügyvédre bízta magát s aztán ismét egy másik ügyvédhez ment, mindig önmagát érzi megkárosúltnak, mert szívesebben maradna meg annál az ügyvédnél, akihez ügyét először vitte, de akihez fűzött reményeit meghiúsultaknak tekinti. Az ügyvédi tekintély és ethika szempontjából helyeslem tehát a Kúria legutóbbi állásfoglalását, amely az ügyvédi rendtartás 42. §-ában foglalt és a megbízás szabad megvonását tartalmazó elvet szembehelyezi az 55. §. szűk korlátaival és kimondja, hogy csak a végzett munka arányában van joga az ügyvédnek a tiszteletdíj összegéhez. Ha egy festő vagy mérnök vagy orvos vagy iparos vállalkoznék valamely munkára és aztán már az előmunkálatoknál kiderülne, hogy annyira helytelen irányban kezdi működését, hogy annak nemcsak sikeres befejezését nem lehet remélni, de ha tovább folytatná, károkat okozna, kétségtelen, hogy az ilyen vállalkozónak a kikötött tiszteletdíj nem járhat. Egy orvosnak, aki belgyógyász lévén, soha nem operált és operációra vállalkozik magas tiszteletdíj mellett, csak nem fizethetünk, ha kiderül már az operáció előkészületeinél, hogy nemcsak nem fogja elvégezni tudni a rábízott feladatot, de veszélyezteti a beteg életét. Akárhányszor kötik is ki a megbízás visszavonása esetére a tiszteletdíjat, hogy ennek az orvosnak tiszteletdíjat legyünk kénytelenek fizetni, lehetetlenség. Fizetni legyünk kénytelenek, holott a megbízás visszavonása nemcsak jogos, de egyenesen szükséges volt. A kereskedő az egyoldalúlag felbontott adás-vétel után kárát és elmaradt hasznát követelheti. A kereskedőnél azonban tudjuk, hogy ha a szerződést betartjuk, mit kapunk, ha pedig a kereskedő nem olyat szállít, mint amilyent rendeltünk, az árút rendelkezésére bocsáthatjuk. Az ügyvéd és az orvos azonban elmaradt haszonról nem beszélhet kereskedői értelemben, mert hiszen ha az ügyet a tiszteletdíjért végig kellene vinnie, idővesztésben talán rá is fizetne a tiszteletdíjra. Az ügyvédnek és az orvosnak működésük eredményét, ha az nem felelt meg az ő hibája folytán a várakozásnak, nem bocsáthatjuk többé rendelkezésére, mert az ügyvéd hibájából való perújítás sovány vigasztalásul szolgálhat annak a félnek, aki előre megjósolta, hogy ez az ügyvéd, akire ügyét bízta, nem fogja jól végezni a rábízott feladatot. Az ügyvédi tekintélyt csak a Kúria felfogása erősítheti meg, az 55. §-ba való kapaszkodás azonban — mint a példák mutatják — szerfölött leszállítja.

Dr. Virágh Gyula.

A közigazgatás, mint alkotmánybiztosíték.

Mi a közigazgatás fő hivatása: az állam és az egyesek közszükségleteinek kielégítése, vagy az alkotmány védelme? Ezt a kérdést tekintik sokan alapvetőnek abban a tekintetben, hogy a közigazgatás jövő sora mi módon alakuljon és ezzel a kérdéssel vezeti be a *Magyar Jogászegylet* is vitáját a küszöbön levő közigazgatási reform tárgyában.

A felületesebb vizsgálók számára készen áll az egyetlen tudományosnak látszó válasz: a közigazgatás a közszükségletek kielégítése lévén, hivatásának is csupán ezt tekintheti; a közigazgatás elé szabott egyéb politikai feladatok a közigazgatás tulajdonképeni céljainak rovására szolgálnak és így kiküszöbölendők. Tehát a közigazgatási reformnak is csak a közigazgatás belső természetéből szabad kiindulnia. Azt hiszem, nem tévedek abban, hogy e gondolatok a megye politikai jelentőségének megszüntetésével kapcsolatosan az államosító törekvéseknek váltak jelszavaivá.

E modern, tudományos és főképen aktuális irányzattal szemben nem kis számmal vannak olyanok, akik idegenkedve az előbbi felfogás következményeitől, nem vonakodnak a tudományos felfogásnak hadat izenve, arra az álláspontra helyezkedni, hogy általában — vagy legalább a mi sajátos viszonyaink kö-

zött — az alkotmányvédelmi szempontnak kell minden egyébbel szemben előnyt biztosítani. Legkirívóbban mondja ezt ki «A nemzetállam» híres írója: *Kuncz* Ignác: «Szükséges a jó közigazgatás, *de még ennél is fontosabb*, hogy a nemzet maga-magát igazgassa az önkormányzatban. Az utóbbi a nemzet élete, az első annak *csak* tökéletesebb élete. A legjobb közigazgatás, ha ennek a nemzet nem aktív alanya, csak az egyénre nézve jó, de megöli a nemzetet» (A nemzetállam tankönyve, 217. l.). De hasonló felfogást megtalálunk pl. *Szentkirályi* Móricnál is, aki az önkormányzat jogait annak ellenére fentartaná, hogy azok gyakorlati eredményeket nem is biztosítanak, de a közszellem ébrentartására alkalmasak (Eszmetöredékek a vármegyék rendezéséről); stb.

Szerény nézetünk szerint a kérdésre adott egyik válasz sem helyes; mindkét megoldás tendenciózus abban a tekintetben, hogy vagy az államosító irányzatot, vagy az önkormányzatot akarja erősíteni. Tendenciózus magának a kérdésnek a feltétele, a közszükségletek kielégítésének és az alkotmányvédelemnek — mint ellentétes feladatoknak — egymással való szembehelyezése. De meg az államosító irányzat, ha tisztán a közigazgatás belső természetét tekinti és az alkotmányvédelmi szempontot figyelmen kívül hagyja, miért választja mégis főérvéül a nemzetiségi veszéllyel szemben az államegység biztosítását, mint a közigazgatás való természetén még inkább kívül eső jelszót? A közigazgatás tulajdonképeni feladatának, a közszükségletek kielégítésének hangoztatása sem az államosítás mellett, sem az ellen nem adhat érvet a tudomány részére.

A közszükségletek kielégítése és az alkotmányvédelem nem egymással ellentétes olyan feladatok, amelyeket a közigazgatás csak egymás rovására tudna szolgálni. Sőt ellenkezőleg! A közszükségletek jó kielégítése és így a jó közigazgatás állandóan és rendes körülmények közt az egyéni és közszabadság biztosítéka és így az alkotmány bástyája lesz. Az egyik célja a közigazgatásnak, a másik a jó közigazgatás természete, eredménye.

Mert az alkotmánybiztosíték nem valamely az alkotmányon kívül fekvő intézmény, amely az alkotmányt kívülről megvédheti. Az alkotmánybiztosítás magának az alkotmánynak természete, azaz: olyan kiváló, tökéletes berendezése, amely mellett az alkotmány gépezete minden rázkódástól menten, emberi kicsinyességen és tökéletlenségen felülemelkedve akadálytalanul működik. A gép kifogástalan működését nem külső tényezők biztosítják, hanem a belső, mechanikai tökéletesség: és nem mondhatjuk, hogy bármely gépnek az ő sajátos feladatán kívül az is feladata lenne, hogy saját működését biztosítsa. Ez utóbbi a jó gép, a jó alkotmány természete. A bíróságokat is csak egy konkrét állami cél, az igazság kiszolgáltatása érdekében állították fel, de ha e célját megvalósítja, kétségtelenül az alkotmány legfontosabb biztosítéka lesz.

Nem szabad tehát a közigazgatást úgy tekinteni, mintha az eredeti feladatán felül és azonkívül egy tőle különböző intézménynek: az alkotmánynak külső védelmére is szolgálhatna. A közigazgatás az alkotmány egy része és mint ilyennek szintén úgy kell megszervezve lennie és szintén úgy kell működnie, hogy e szervezet és működés a maguk tökéletességével az alkotmány egyéb tényezőivel együtt biztosíthassa önmagát, védhesse az egyéni és közszabadságot és az egész alkotmányt. A közigazgatás jósága az önbiztosítás egy faja és alkotmánybiztosítás fontos tényezője.

A közigazgatás alkotmánybiztosító szerepe, alkotmányos államban, abban áll, hogy az anyagi és alaki közigazgatási jog minden szabálya, a közigazgatási szervezet és annak minden tagja annyira megfelel hivatásának, hogy a közszükségletek a lehető legjobb módon nyerik kielégítésüket; ebben az esetben ugyanis minden egyéni jogvédelmet, minden egyéni érdek méltatást talál, az egyéni szabadság a közigazgatás rengeteg szabálya ellenére és azok által valósággá lesz és mint a közszabadság tényezője az alkotmányvédelemnek oszlopává válhat.

A közigazgatás alkotmánybiztosító jelentősége fokozódik a közigazgatás nagymérvű terjeszkedésével, mert e terjeszkedés az egyéni szabadságot érinti és így a védelemre fokozott szükség van. Fokozódik továbbá e jelentőség az utóbbi időben mindjobban kifejezésre jutó ama tapasztalat következtében, hogy az alkotmány egyéb tényezői, nevezetesen a parlamentárizmus, népképviselet, miniszteri felelősség nem védik kellően az egyéni és közszabadságot, mert az emberi gyarlóság miatt tökéletlenül érvényesülnek, időközönként és csak a fontosabb esetekben jutnak kifejezésre, sőt néha egészen felmondják a szolgálatot. Ellenben a közigazgatás, a közigazgatási bíráskodás állandóan bírói precizitással működik, minden kis esetben az utolsó fillér értékű egyéni jogot vagy érdeket mégvédheti.

A közigazgatásnak ezt a modern rendszerét, melyben a hatóságok tevékenységi köre és az egyéni szabadság a legpontosabban meg- és elvannak határolva, minden egyéni jog és a közszabadság védve: nevezik a németek jogállamiságnak. Ebben a jogállamiságban látják szemben más nemzetek rendszereivel a legfontosabb alkotmánybiztosítékot.

Az önkormányzat alkotmánybiztosító jelentőségét egyes államok sajátos helyzetének figyelmen kívül hagyásával, kizárólag jogelméleti szempontból tisztán az adhatja meg, hogy tud-e az önkormányzat jobb, tökéletesebb közigazgatást adni, az egyéni jogokat és érdekeket jobban tudja-e tisztelni és védeni. A külföldi államoknak közjogi kérdésektől kevésbbé befolyásolt közigazgatási jogfejlődése azt a meggyőződést kelti, hogy igen. Az önkormányzati rendszer az utóbbi évtizedekben hódítva vonul végig a modern közigazgatásokban, mert rájöttek arra, hogy közelebb áll az élethez, jobban tiszteli a helyi sajátosságokat és hagyományokat, beviszi a társadalom életerős felfogását a bürokratikus formákba, megszünteti a kormányzók és kormányzottak ellentétét, több érzékkel bír az egyéni jogok és érdekek méltatására és kiegyenlítésére, a közigazgatásnak erkölcsi tartalmat ad és a hazafiságot erősíti.

A közigazgatás csak úgy lehet jó a közszükségletek kielégítése szempontjából, ha bevonul a jog védőbástyái közé és az egyéni jogok hathatós védelmével a közszabadságnak válik erősségére. Az önkormányzat — mint a közszabadság hivatott formája — ad jobb, magasabbrendű közigazgatást és ezáltal válik az alkotmányvédelem tényezőjévé. Így folyik össze a közszükségletek jó kielégítése, mint cél és a jogrend és a közszabadság védelme, mint eredmény.

Megvalljuk, hogy a magyar önkormányzat az utóbbi időben nem annyira a végzett közigazgatás tartalmi kiválósága, mint inkább bizonyos formális biztosítékoknak (ellenállás, felírás, stb.) fentartása által töltött be alkotmánybiztosító szerepet. Mi elismerjük, hogy a történelmi formákhoz való ragaszkodás maga is jelentékeny tényező a közszabadság védelmében, mégis azt kell óhajtanunk, hogy a formális biztosítékok való tartalmat nyerjenek. Megyei ellenállásra, tisztviselők létfentartásának kockáztatására többé az alkotmány megvédését nem szabad bízni, hanem az önkormányzat formáit életerővel kell megtölteni, hogy valóban jó, tökéletes közigazgatást végezhessen, az egyéni jogokat védje, a kormány törvénytelenségeit bírói úton semmisíttesse meg. És akkor a magyar közigazgatás be fog lépni a modern államok jogi kultúrközösségébe és a leghatalmasabb tényező lesz a jogállam felé haladásban.

A tervezett közigazgatási reformnak nem lehet magasztosabb, korszakalkotóbb hivatása. *Dr. Egyed István.*

Jogirodalom.

I.

Bosznia-Hercegovina politikai szervezete. Írta: dr. Pál Alfréd országgyűlési képviselő. Budapest Eggenberger-féle könyvkiadóvállalat (Hoffmann Béla) kiadása. 435. old.

Újabb időben fokozatosan erősbödő érdeklődés észlelhető Bosznia-Hercegovina iránt. Mintha népünk lelkületében valami titkos gyarmatosítási vágy élne, amely ez országok területén reméli legitim megvalósulását. És valóban, aki Bosznia-Hercegovina kezdetleges társadalmi és gazdasági viszonyait ismeri, annak örömmel kell elismernie, hogy ez a gyarmatosítási vágy, amely ma még csupán a siker homályos érzetére támaszkodik, már is némi pozitív eredményeket mutathat fel. Ezek a ma még csak igen kezdetleges csírák azonban fejlődésképesek, de gondos ápolással virágokat, sőt gyümölcsöt is teremhetnek.

Bosznia-Hercegovina magánjogi jogfejlődése sok tekintetben rokon a miénkkel. Számos rokon jogintézményre találunk, amely a két nép lelkületének hasonlóságára enged következtetni. De nemcsak a lényegben, hanem annak a megnyilatkozásában is meg van a hasonlatosság. Mindkét nép pl. a maga jogi intézményeit a jogszokás útján fejlesztette ki...

De még messze vagyunk attól, hogy az ősi jogintézmények ismeretéből alapozzuk meg az annektált tartományok gazdasági meghódítására vezető utunkat. Ma még nem tartunk itt. Előbb meg kell ösmerkednünk azzal a közigazgatási kerettel, amelybe a jelenlegi Bosznia-Hercegovina jogi, kulturális, társadalmi és gazdasági élete bele illeszkedik. Ez az első lépés. De már ez első lépés megtétele is nehézségekkel jár. Egy egész tartomány alkotmányjogi és közigazgatási szervezetét megismertetni nem könnyű feladat. És abban nyilvánul dr. *Pál* Alfréd legnagyobb érdeme, hogy vállalkozott arra a nem csekély munkára, amellyel az annektált tartományok politikai szervezetének irodalmi bemutatása jár. Hogy mily óriási anyagot ölelt fel művében, azt illusztrálja annak gazdag tartalma. Irodalmi és történelmi bevezetés után a szerző részletesen foglalkozik a következő tárgyakkal: az annektált tartományok viszonya az osztrák és magyar államokhoz; a bosnyák-hercegovinai tartományi illetőség; a tartományi és hivatalos nyelv; jogalkotó tényezők Bosznia-Hercegovinában; a tartománygyűlés szervezete és hatásköre, a tartománygyűlési választó-jog; a tartománygyűlés ügyrendje; a közös pénzügyminisztérium hatásköre az annektált tartományokban; a tartományi kormány szervezete és hatásköre; a kerületi hatóságok; a járási hivatalok és kirendeltségek; a járási tanácsok; a helyi igazgatás szervei; Szarajevó város szervezete; Mosztár város szervezete; a városi szervezet; a falusi községek szervezete; a városok és községek jövedelmi forrásai. Fokozza a mű becsét, hogy az jelentékeny része megfelelő tudományos feldolgozásban is részesült. Érdekfeszítően fejti ki a szerző a maga elveit és felfogását ama két gondosan kidolgozott fejezetben, amelyek egyike az annektált tartományoknak az osztrák és magyar államokhoz való viszonyáról, a másik a bosnyák-hercegovinai tartományi illetőségről szól. Ami először ez utóbbit illeti, a szerző a trialisztikus felfogással szemben annak a nézetének ad kifejezést, hogy a tartományi illetőség sem egy nem létező összbirodalomnak polgársága, sem külön bosnyák állampolgárság, hanem egy *másodlagos politikai státus*. Ami pedig Bosznia-Hercegovinának Ausztria és Magyarországhoz való viszonyát illeti, az a szerző véleménye szerint akként lenne konstruálandó, hogy e tartományok a két állam tényleges *kondominiumát* alkotják, amelyre Magyarországnak messzemenő, történelmi alapon nyugvó jogigénye van. Ha tehát a magyar állam nem is rendelkezik a *dologi jog* természetében gyökeredző korlátlansággal, Bosznia-Hercegovinát illetőleg mégis *kötelmi jogigénye* van e tartományok birtokára, nemcsak a magyar királlyal, hanem Ausztriával szemben is.

Kitűnik ez abból is, hogy Ausztria és Magyarország viszonya elsősorban a kölcsönös védelemben gyökeredzik, mely természetszerűleg nemcsak a meglévő terület védelmére, hanem az attól erőszakkal elszakított országrészek visszacsatolására is vonatkozik. Amint egy pillanatig sem lehetne kétség tárgya, hogy, ha Németalföld vagy Velence ismét Habsburg-uralom alá jutna, úgy azt Ausztriához kellene csatolni, ép úgy világos, hogy Bosznia-Hercegovinára is csak Magyarországnak lehet jogos igénye. Mindmegannyi súlyos és igaz szó, amelynek értékét még fokozhatta volna, ha legalább nagyjából jelezte volna e jog *gyakorlati megvalósulásánál általa* követendőnek vélt irányzatot.

Nézetem szerint ez annyival könnyebb lett volna, mert logikailag adva van. Csak vissza kell gondolni arra, hogy mi volt e hajdani melléktartományok Magyarországhoz való kapcsolatának tényleges alapja? A *földrajzi fekvés, a szomszédsági viszony*. Ez a területi kapcsolat, ez a szomszédsági viszony és az abból fakadó kölcsönös sűrű érintkezés eredményezte azután a magyar korona hatalmi szférájának az átterjedését. Változott-e ez vajjon azóta? Sajnos, igen. Bosznia—Hercegovinába ma Horvát—Szlavonországokon át visz az út. A szomszédsági kapcsolat tehát nincs meg többé, a Dráva lassanként Óceánná nő. Az annektált tartományokba irányuló emberexportunk túlnyomó többsége nem magyar, a kvóta arányában alkalmazott magyar tisztviselőknek csaknem kilenctizedrésze horvát nemzetiségű. Már most a magyar birodalom jogainak a legskrupulózusabb elméleti tiszteletben tartása mellett is miként fejlődjön ki magyar kultura ott, ahol nincs ennek a magyar nemzeti jellegnek elegendő élő képviselője? Hiszen a legzseniálisabb haditerv is értéktelen papirosdarabbá válik, mihelyt nincs megfelelő hadsereg, amely azt végrehajtsa. Jól tudjuk, sajnos, hogy a horvát tisztviselő magyar állampolgár ugyan, de nem magyar ember. Egy szerencsétlen közjogi helyzetből kifolyólag telítve van idegen (túlnyomóan osztrák) kulturával, idegen aspirációkkal, sőt gyakran magyarellenes érzelmekkel s e minőségéhez a magyar érdekeknek istápolása már a dolog természeténél fogva tőle nem igen várható.

Legyen szabad a mondottakat példával megvilágítani. A közös minisztériumnak van egy 1878 dec. 29-én 645. sz. alatt kelt rendelete, amely a következőkép szól: «Polgári peres és perenkívüli ügyekben, amennyiben a belföldi jogszabaly nem létezik, a vitás kérdés az osztrák-magyar monarchiában hatályban lévő törvényes rendelkezések analogiája szerint döntendő el». Mit jelent e rendelkezés? Egyszerűen azt, hogy ha *magyar* bírák lennének odalent, a belföldi jog hézagossága következtében az esetek túlnyomó részében *magyar jog* nyerne alkalmazást. Igaz viszont, hogy az osztrák jognak érvényesülését Boszniában előmozdították a magyar jognak osztrák jogi vonatkozásai is. Így, midőn a Boszniában 1884 szept. 28-án életbeléptetett telekkönyvi törvény 11. §-a kimondotta, hogy az ingatlanokra vonatkozó dologi jogok szerzésére, korlátozására és elidegenítésére vonatkozólag, amennyiben a telekkönyvi törvény mást nem rendel, az osztrák polgári törvénykönyv rendelkezései alkalmazandók, törvénykép oly jogszabályt statuált, amely nemcsak osztrák, hanem *magyar* jog is egyszersmind. Törvényes alapon csapta be talán örökre a magyar jogfejlődés előtt az érvényesülés ajtaját.

E kérdésben a magam véleménye az, hogy az annektált tartományokban való érvényesülés egyetlen lehetősége, ha legalább *érzelmileg* visszaállítjuk azt a régi alapot, amely négy századon át tartó uralmunknak előfeltétele volt, a közvetlen szomszédsági kapcsolatot. Ez ma természetesen csak a horvát kérdés szerencsés megoldásával érhető el. A *horvát nép bizalmának és őszinte ragaszkodásának megnyerése egyetlen helyes alapja minden magyar-bosnyák politikának.*

Egy magyar érzelmű, Budapest és nem Bécs felé gravitáló, a liberális magyar jogfejlődés nyomán haladó és nem az összmonarchia részére készült elavult osztrák császári patenseken élősködő Horvátország létesítésével a szerző által oly szellemesen konstruált igény a megvalósulás stádiumába jutna és pedig a természetes fejlődés feltartózhatlan folyama folytán önként, hogy én is jelképesen szóljak, minden per, végrehajtás és más erőszakos eszköz alkalmazása nélkül. *Dr. Zachár Gyula.*

II.

Dr. L. Levin Amtsgerichtsrat in Berlin—Schöneberg. Richterliche Prozessleitung und Sitzungspolizei in Theorie und Praxis. Berlin. 1914. Otto Liebmann.

Levin könyvének bevezető fejezetében C. J. A. Mittermaiert idézi. Az idézet szerint: a legjobb perrendtartásnak is csak a bíró s a többi a jogszolgáltatásnál közreműködő személy ad életet s erőt. Bármily gondosan megalkotott legyen is valamely állam bírói szervezete, ha az állásokat könnyelműen nem kellő tanultságú, rossz fizetésű s függő viszonyban lévő személyekkel töltik be, vagy ha egyéb teendők nehezednek vállaikra, úgy, hogy a bíráskodást csak mellékesen végezhetik, vagy ha a perrendtartásnak az igazság felkutatására irányuló szabályait végrehajtani nem lehet, akkor az egész perrendtartás csak papiroson van meg, az eljárás csak alakiságokból áll s a bírák csak arra törekszenek, hogy az alakiságokat megtartsák s nem törődnek azzal, hogy mikép.

Mi, akik az új polgári perrendtartás életbeléptetése előtt állunk s némi aggódással kérdezzük, hogy szabályai végrehajthatók-e a rendelkezésre álló eszközökkel, csak örömmel üdvözölhetjük az írót, aki, ha nem is magyar, de mégis a rokon német törvény alapján legalább egy irányban igyekezik megmutatni annak az útját, hogy a perek kellő tárgyalása miképen biztosítható.

Mert a *pervezetés*, a miről e könyv szól, nem egyéb, mint a perjogi szabályoknak oly bírói kezelése, amely e szabályok keretében a legrövidebb úton a per helyes eldöntésére vezet.

Akit e kérdésnek történeti fejlődése és dogmatikus kialakulása a német jog szempontjából érdekel, a könyv általános részében (1—66. o.) a történeti fejlődés összefoglalását a pervezetés mai fogalmának taglalását megtalálhatja.

A magyar olvasót jobban érdekli azonban a könyvnek máso-

dik ú. n. különös része (67—220. o.), amely a bírói pervezetési tevékenységnek egyes megjelenéseivel foglalkozik. Már a per előkészítése, a határnapok kitűzése s a tárgyalásra való készülés is céltudatos bírói tevékenység legyen. De a pervezetés legfontosabb feladata a döntés alapjául szolgáló anyag gyűjtése: a bizonyítási eljárás vezetése s különösen annak a kötelességnek a gyakorlása, amelyet a *kérdezési jog* neve alatt ismerünk.

Az új perrendtartásnak 225. §-a szerint is a bíróság kötelessége gondoskodni arról, hogy felek az ügydöntő tényállás megállapításához szükséges minden nyilatkozatot megtegyenek s a bíróság ezt a kérdezési jog gyakorlásával érheti el. Ha, ami elég gyakran előfordul, a feleknek spontán előadásaiból nem világos, hogy a keresetet, vagy a védekezést mely tényekre alapítják, a bíróság ily kérdésekkel tisztázza ezt s e kérdések keretében arra is kiterjeszkedik, hogy a vitás ügydöntő tényeket mivel kívánják bizonyítani a felek.

Levin a kérdezési jog tárgyalásánál kiterjeszkedik arra a kérdésre is, vajjon a bíróság, kérdései keretében a jogkérdéseknek tárgyalásába is bebocsátkozhatik-e, ami nélkül a kérdezési jog gyakorlása néha alig lehetséges. Nézete az, hogy a jogkérdéseknek ez a tárgyalása is indokolt lehet s megengedett s hogy épen nem hiba az, ha a bíróság jogi véleménye már az ítélet előtt sem titok. Ez minden esetre oly része a pervezetésnek, amelynek a gyakorlásához különös megfontoltság és tapintat szükséges s én inkább azt hinném, hogy a bíróság a szükséghez képest az esetleg lehető jogi felfogásokra utaljon, mint hogy határozott jogi nézetet nyilvánítson.

A bizonyítás vezetésének kérdései kapcsán Levin különös részletességgel foglalkozik a tanúkihallgatással. A tanú a leggyakoribb bizonyítási eszköz, de nem a legbiztosabb. S a tanúkihallgatás helyes eszközlése egyike a legnehezebb bírói feladatoknak. Levin e hihallgatás technikáját tárgyalja kitérve e kérdéseknek régibb (különösen: Bentham, Best) s újabb (Hans Gross, Lipmann) irodalmára is.

Levin foglalkozik még azzal a kérdéssel is, hogy a bíróságnak mennyiben és miképen feladata a perek egyezséggel elintézésének előmozdítása s könyvének harmadik részében (221—264. o.) a tárgyalási rend fentartásainak kérdéseivel.

Levin könyve igen tartalmas, nézetei mindenkor figyelemre méltók s fejtegetései tanulságosak. Azt hiszem a pervezetés kérdéseiben mindenki tanulhat tőle egyet-mást, könyvéből a pervezetést megtanulni persze nem lehet, de olyan könyvet nem is írhatna senki, mert a jó pervezetés *művészet*, a melyben a theoretikus tudással az élő gyakorlat iskolájának kell egyesülni.

Dr. Lőw Tibor

Szemle.

BELFÖLD.

— **Hands off.** Abban a korban, midőn a bírói hatalom még a fejedelmi önkény szolgálója volt, megváltóan hangzott a potsdami molnárnak Andrieux szövegezésében ismeretes szava: «il y a des juges à Berlin.» De nem veszik-e észre azok, akik ma a politikai hátterű perekben nekik kedvezni látszó határozatért a politikai elismerésnek épen nem örökzöld koszorújával övezik a bíróságot, hogy ebben a dicséretben gyanusító feltevés rejlik? Az a feltevés, hogy a bíróságnak törvényes objektiv igazságot kereső döntése nem szükségszerű, nem önként értetődő, — az a gyanusítás, hogy a bíróságnak függetlensége valami kivételes rendkívüli tünemény, amelyért dicséretet érdemel. Erre a gyanusításra pedig a magyar bíróságok tudtunkkal nem szolgáltak rá. Valóban ideje volna, hogy Justicia palástját ne ráncigálják minduntalan a politikai velleitások problematikus tisztaságú hullámaiba. Gáncs és dicséret egyaránt alkalmas arra, hogy e palástot beszennyezze. A bíróság kötelességteljesítéséhez csak az a *néma* hódolat méltó, amelylyel *connoisseur*-ök fogadják Parsifal ünnepiesen szent zeneművét.

— **A központi járásbíróság** vezetőjévé a király dr. *Degré* Miklós győri törvényszéki elnököt nevezte ki. Igen szerencsésnek tartjuk a választást, amely az új szervezet élére oly kipróbált adminisztrativ tehetséget állít, akinek világos jogászi ítélőképessége is közismert. Épúgy, az új bíróság szervezésének nehéz feladata érdekében helyes volt, hogy a kinevezés most történt meg, s így az új elnök organizáló képessége ab ovo érvényesülhet.

— **Beváltak-e az uj ügyviteli szabályok?** Az új járásbírósági ügyviteli szabályokat az igazságügyi kormány 1913 január 1-én próbaképen életbeléptette a budapesti VI. ker. kir. járásbíróságnál, 1914 január 1-én pedig az összes *pesti* járásbíróságoknál.

Az Országos Ügyvédszövetség budapesti osztálya jan. 12-iki választmányi ülésében elhatározta, hogy felterjesztést intéz az igazságügyminiszterhez, amelyben reá mutat arra, hogy az új ügyviteli szabályok már a VI. ker. kir. járásbíróságnál sem váltak be, bár ott az új szabályokat — a felterjesztés szavait idézve — oly szabatosan kezelték, aminél jobban megfelelni az ügyviteli szabályok szellemének és betűjének nem is lehet. A felterjesztés különösen azt panaszolja, hogy az igazságszolgáltatás menete nem lett gyorsabb és általánosságban panaszolja, hogy az új ügyviteli szabályok «semmiféle üdvös eredményt nem hoztak.»

Az 1913. évi statisztika adatai azonban nem támogatják az ügyvédszövetség álláspontját.

Tudvalevőleg a felek az esetek túlnyomó részében szabadon választhatják azt a járásbíróságot, amelynél perüket meg akarják indítani. Ha tehát az új rend semmiféle üdvös eredményt nem hozott volna, akkor a VI. ker. járásbíróság ügyforgalmában apadásnak kellett volna beállania a múlt évben. A statisztika ennek ellenkezőjét igazolja. A budapesti járásbíróságok ügyforgalmának 1913. évi statisztikai kimutatása a sommás perekre vonatkozólag a következő:

A kir. járásbíróság megjelölése	I—III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII—X.	Összesen
Érkezett sommás per 1912-ben	7136	25,762	38,939	37,907	31,381	25,920	167,045
Érkezett sommás per 1913-ban	7817	26,981	35,385	44,523	31,320	31,623	177,649
Több	681	1,219	—	6,616	—	5,703	10,604
Kevesebb	—	—	3,554	—	61	—	—

Eszerint a sommás perek száma a budapesti kir. járásbíróságoknál az 1913. évben az előző év forgalmához viszonyítva összesen 10,604-gyel emelkedett és ebből az emelkedésből *6616 per a budapesti VI. ker. kir. járásbíróságra esik!*

Ez a kimutatás azt bizonyítja, hogy az ügyvédi kar tagjai előszeretettel keresték fel a VI. ker. kir. járásbíróságot, mert a többi járásbíróságoknál a forgalom (az egyetlen VIII—X. ker. kivéve) alig emelkedett, vagy apadt.

Az ügyforgalom erős emelkedése a magyarázata annak, hogy a VI. ker. járásbíróság bírái nem képesek a folytatólagos tárgyalásoknál rövidebb határidőket kitűzni.

Az új ügyviteli szabályoknak kétségtelenül vannak hiányai, pl. az ügyvédi karnak az értesítési lapok elleni panaszai jogosak, azonban a szövetség felterjesztésének általános támadását az új rend ellen, a statisztika kétségbe nem vonható adatai szerint, túlzottnak tartjuk. *T.*

— **A budapesti egyetem jogi karának** jövő félévi tanrendjében különös figyelmet érdemel dr. *Goldziher* Ignácnak «Az iszlám intézményei» című kollégiuma, amelyet heti két órában (kedd és csütörtök d. u 5—6-ig) tart. Remélhető, hogy a mohamedán jog világszerte elismert legkiválóbb szakemberének előadásait nemcsak a joghallgatók, hanem a jogászságból mindazok látogatni fogják, akiket a reánk oly gyakorlati jelentőségű közeli keletnek sajátos intézményei érdekelhetnek.

— **Gyorsaság nem boszorkányság.** A debreczeni kir. járásbíróságnál 1911. Sp. I. 469. szám alatt folyamatban lévő perben az 1913 április 11-én kézbesített 18. alszámú kiutaló végzésnek költségre vonatkozó része ellen az egyik fél ügyvédje *április 15-ikén* felfolyamodással élt. Ezt a felfolyamodást a járásbíróság az *1914 január 15-én* nyert értesítés szerint «munkával való túlterheltsége és az ügy bírájának ehhez járult gyakori betegeskedése miatt» csak a közeli napokban fogja a kir. táblához felterjeszteni. *(Ügyvédi körökből.)*

— **A Fb. alkalmazásának kérdéséhez.** Kevés oly ügy van, amelyben csakis fiatalkorú vádlott szerepel, a legtöbb esetben a fiatalkorú mellett felnőtt vádlott is van érdekelve. Egy bíró felveti azt a kérdést, hogy ily esetben mily eljárás a legcélszerűbb? Az-e, ha a rendes bíróság, mihelyt konstatálja, hogy a vádlottak között fiatalkorú is van, átteszi az iratokat a fiatalkorúak bírájához, vagy pedig ha a rendes bíróság eljár a felnőtt vádlottal szemben és a fiatalkorú vádlottra nézve átteszi az iratokat a fiatalkorúak bírájához, avagy végül az, ha a rendes bíróság a fiatalkorúak bírájának hozzájárulását előbb kieszközli és azután eljár a fiatalkorúval szemben is?

— **A váltótörvény** javaslatát, valamint az idegen és a saját váltóra vonatkozó jog egységesítése tárgyában 1912. júl. 23-án Hágában kelt nemzetközi egyezmény és a hozzátartozó egységes szabályzat becikkelyezéséről szóló törvényjavaslatot az igazságügyminiszter a képviselőháznak e hó 20-án tartott ülésében terjesztette be. Értesülésünk szerint a törvényjavaslatok kidolgozásában, valamint a nemzetközi egyezmény előkészítésében dr. *Nagy* Ferenc, dr. *Töry* Gusztáv, dr. *Sichermann* Bernát, dr. *Fodor* Ármin és dr. *Kuncz* Ödön vettek részt. Mindkét törvényjavaslatra még visszatérünk.

— **Kereskedelmi és hiteljog** címmel a kereskedelmi főiskolák részére kézikönyvet írt dr. *Meszlény* Artúr. Munkája, amely a kereskedelmi és váltójogon felül a magánjognak a hiteljoggal kapcsolatos részeit és a tengerjogot öleli fel, szerzőjének bevallása szerint pedagógiai célt szolgál ugyan, de — mint Meszlény minden írását — nemcsak világos gondolatmenet, hanem tudományos perspektiva is jellemzi. A könyv a Franklin-Társulat kiadásában jelent meg. Ára 10 korona.

— **A hatásköri bírósághoz** 1913-ban 172 ügy érkezett, az előző évről 30 maradt. Ebből elintéztek összesen 160 ügyet és pedig a rendes bíróság hatáskörét 54 esetben, a közigazgatási bíróságét 5 esetben, a közigazgatási hatóságét 80 esetben állapították meg, 10 esetben pedig kimondta a bíróság, hogy hatásköri összeütközés nem forog fenn. Összesen 21 tárgyalást, elvi kérdés eldöntése végett egy ülést tartott a bíróság, amelynek forgalma a múlt évhez képest 1913-ban lényegesen emelkedett.

— **A Magyar Jogászegylet** közjogi és közigazgatási jogi bizottságának a közigazgatási reform tárgyában január hó 17-én tartott második vitaülésén, *dr. Benkó Albert* közigazgatási bíró előadásában reámutatott arra, hogy míg a régibb időben jogosult volt az a felfogás, amely a közigazgatás legfőbb feladatának az alkotmányvédelmet tekintette, ma már az állam és az egyesek közszükségleteinek kielégítését kell a közigazgatás elsődleges, főcéljának tekinteni, mely mellett az alkotmányvédelmi cél csak másodlagos, közvetett. Ez a másodlagos cél akként érhető el, ha a törvényhatóságnak ma is fennálló politikai jogait — melyek a közigazgatás jóságát nem veszélyeztetik — jövőre is fentartjuk és a törvényhatóságoknak önkormányzati jogait törvényileg szabatosan körülhatároljuk s e jogoknak érvényesítését bírói védelem által biztosítjuk. Az alkotmányvédelem súlypontját azonban, amint erre nézve a kezdő lépést az 1907 : LX. tc. megalkotásával már megtettük, a független bíráskodásra kell helyezni, vagyis bírói védelemmel kell biztosítani, hogy az önkormányzati igazgatásban rejlő alkotmányvédő erő érvényesülhessen. — A következő előadó *dr. Ereky István* eperjesi jogtanár volt, aki a kinevezés vagy választás kérdésében azt az álláspontot képviseli, mely szerint a két rendszer közötti választást az elmélet el nem döntheti, mert megfelelő biztosítékok mellett mindegyik beválhat s ezek hiányában mindegyik megmételyezi a közigazgatást. Ennek az állításának igazolása céljából Angliára hivatkozik és ismerteti a versenyvizsgálati s az ottani tisztviselőválasztási rendszert. Majd a Szapáry-féle javaslattal foglalkozván, ismerteti annak fogyatkozásait s arra az eredményre jut, hogy a közigazgatás reformjánál mindaddig a politikai s nem a közigazgatási érdekek fognak dönteni, amíg a politikai és közigazgatási hatáskört el nem választjuk. Ebből kiindúlva a mai politikai vármegyéktől teljesen különálló közigazgatási vármegyék szervezését ajánlja s utal Angliára, mely szintén kétfelé választotta a grófságait. Kimutatja, hogy ennek az elvnek elfogadása esetében mindkét vármegyét a saját szempontjai szerint lehetne szabályozni. Végül kifejtette a politikai és közigazgatási vármegyék, valamint az önkormányzat szervezésének alapelveit.

— **A Magyar Jogászegylet** január hó 21-iki ülésében dr. *Fodor* Ármin kúriai bíró tartott «Kereset, Idézés» címén előadást. Az eljárás részleteinek ismertetése előtt foglalkozott az eljárás főbb elveivel és szerkezetével általában. Az új polgári perrendtartás célja az anyagi igazság tökéletesebb megvalósítása. Ebből az okból a feleknek a bírósággal való együttes közreműködésére helyezte a súlypontot. A tárgyalási elv túlzásait mellőzi és a bíróságnak befolyását a tényállás tisztázására és kiderítésére tetemesen fokozza. Ugyanezt a célt szolgálja a felek igazmondási kötelessége, melyet a perrendtartás szankcióval is lát el. Az anyagi igazság kedvéért mellőzi a perrendtartás az esetlegesség elvét, amely az eljárást részekre szakította és minden tényállításnak kijelölte helyét és idejét. Ehelyett a perrendtartás a tárgyalás egységének elvét állítja fel, amelynek értelmében minden tényállítást és bizonyítékot a tárgyalás berekesztéséig elő lehet adni. Ez vezet a tárgyalás koncentrációjának szükségére. Hogy ezt elérhessük, szükséges a tárgyalás anyagának megosztása. Ennek egyik leghathatósabb eszköze az úgynevezett percezura. Az eljárás ugyanis két részre oszlik : a per megállapításának, az úgynevezett perfelvételnek, továbbá a perlefolyásnak, az érdemleges tárgyalásnak szakára. Törvényszéki eljárásban ez a kettéosztás szigoruan keresztül van vive, a járásbírósági eljárásban a tömegnap intézményével ugyanazt a gyakorlati célt kívánják elérni. Az eljárás rendszerint keresetlevéllel kezdődik, amely tulajdonképen idézőirat és egyúttal a szóbeli kereset előkészítésére is szolgál. Magát a keresetet a szóbeli tárgyaláson adják elő. A kereset leggyakoribb neme a marasztalási kereset, de szabályozza a perrendtartás a megállapítási keresetet is. A keresetlevél elintézése olykép történik, hogy azt vagy kijavítás végett visszaadják, vagy ha oly hiányokban szenved, amelyek nem orvosolhatók, visszautasitják, vagy a tárgyalást tűzik ki. Az idéző végzés kézbesítésével beállanak a keresetindítás hatásai. Bizonyos hatások azonban már a kereset beadásához fűződnek. Az idézésre következik azután a perfelvétel, amely a következő előadás tárgya lesz.

KÜLFÖLD.

— **Új törvények a kémkedésről.** A feszült nemzetközi helyzet és annak a felismerése, hogy a kémkedést ma már hivatásos szervezetek rendszeresen űzik, lépést tartva a katonai technika fejlődésével és kihasználva a diplomáciai viszonylatok kiszélesedését, a törvényhozásokat a kémkedési törvények szigorítására vezette. Az új magyar törvényen felül (1913 : LXIII.) életbelépett az orosz és készülőben van az osztrák és a német kémkedési törvény. Az orosz törvény két lényeges újítást hoz be : Kiterjeszti a kémkedés fogalmát egészen a bíró szabad mérlegeléséig, amennyiben büntetéssel sújtja béke idején minden oly értesítésnek a megszerzését, amely katonai természetű vagy háború esetén felhasználható, még akkor is, ha nem lehet összejátszást konstatálni a tettes és valamely idegen állam között. A másik újítás a kémszövetségek ellen irányul. Akiről bebizonyul, hogy kémkedés céljára alakult szövetségnek a tagja, amennyiben az elkövetni szándékolt cselekmény büntetése kényszermunka, «javító fogházzal», más esetekben börtönnel büntetendő. Börtönnel fenyegeti a törvény azt is, aki aeroplánon hatol be bizonyos erődítésekbe és eltiltja a drótnélküli távíróállomások felállítását, továbbá póstagalambok nevelését és idomítását. A német tervezet azt tekintette feladatául, hogy egyrészt a büntetőjogilag védett tárgyak és a büntetéssel fenyegetett cselekmények körét kiterjessze, másrészt a büntetéseket súlyosbítsa és erélyesen sújtsa a külföldieket. A régi (1813-as) törvény a kémkedés ellen «az irományokat, jeleket és más tárgyakat» védi. A tervezet — mint az orosz törvény — a «hírek megszerzését» is büntetni rendeli, ha azok oly tényekre vonatkoznak, melyeket a legfőbb katonai hatóság az állam védelme erdekében titkosaknak minősít. Ez az újítás csak árulási szándék nélkül való közlésre és megszerzésre vonatkozik és vétség. Épúgy bünteti azt, aki bár a birodalom biztonságának veszélyeztetésére irányuló *szándék nélkül* valamely katonai titkot másnak tudomására juttat, ha ez által az állam biztonságát veszélyezteti. A jutalomért elkövetett árulás büntetése életfogytig terjedhető fegyház és amennyiben a tettes mint hivatalnok vagy katona szerezte meg a titkot, 15 éven felüli fegyház. Életfogytig fokozható az árulás

büntetése akkor is, ha az árulási szándék nélkül való vétkes közlése a katonai titoknak, a birodalom biztonságára *jelentékeny* veszélyt hozott és ezt a tettes előre láthatta. A javaslat sok új vétséget és kihágást statuál, az eddigiek büntetési tételeit jelentékenyen felemeli és szigorú intézkedéseket tartalmaz a külföldiek ellen is. *K.*

— **Az esküdtszéki eljárás reformja** tárgyában Georges *Berry* nacionalista klerikális képviselő a Code d' Instruction criminelle 267. §-át kiegészítő törvényjavaslatot terjesztett elő, amely szerint az esküdtbíróság elnöke jelen van az esküdtek tanácskozásánál és így nemcsak a tanácskozás megkezdéséig, de a tanácskozás alatt is állandóan irányítja az esküdteket feladatuk megoldásában. Exempla trahunt. Tudtunkkal azonban a *francia* igazságügyminiszter a javaslat ellen foglalt állást.

— **Az államügyész mint műkritikus.** Egyik porosz államügyész megvádolt egy képkereskedőt, aki az ügyész irritábilis szemérem-érzetét sértő képek reprodukcióit árusította. A vádirat így írja körül Tizian «Danae e Amore» című képének tárgyát: Nyugágyon meztelenül fekvő az aranyesőt váró nőszemély, mellette áll a szerelem istene. Tizian «Venus»-át így jellemezi: Lepelen fekvő meztelen nő. Rubens «Helene Fourment»-ja pedig mint hiányos öltözetű hölgy botránkoztatta meg, aki felfelé nyomja keblét testéhez szorított jobb karjával. Sajtójavaslatunk tárgyalásánál ez a szakszerű leírás talán gondolkodóba ejthetné azokat, akik a nemzeti erkölcsök megmentését a szakjogászoktól remélik.

— **Meili** Frigyes a zürichi egyetem nemzetközi jogi professzora néhány nap előtt 65 éves korában elhúnyt. Rendkívül széleskörű irodalmi munkásságát különösen jellemzi, hogy mindig az elsők sorában volt, azok közt, akik az újabb találmányok (telefon, automobil, aeroplan) jogi vonatkozásaival irodalmilag foglalkoztak. Nagyobb munkái közt legismertebb «Das internationale Zivil- und Handelsrecht» című, 1902-ben megjelent két kötetes műve volt, amelyet angol és japán nyelvre is lefordítottak, továbbá «Das internationale Zivilprozessrecht» (I—III. 1904—1906.) Utolsó nagyobb műve a nemzetközi büntető- és bűnvádi eljárási jogról szóló tankönyve (1910.) volt. Inkább sokoldalúságával és termékenységével mint a jogi problémák mélyebb felfogásával tűnt ki.

— **Nemzetközi bünügyi rendőrségi kongresszust** tartanak a folyó évi április hó 14—20. napjain Monacoban. A következő kérdéseket tűzték ki megvitatásra: A kiadatási eljárás egységesítése. Nemzetközi bűnügyi nyilvántartás létesítése. A büntettesek kézrekerítésének egyszerűsítése és gyorsítása. Antropometriai felvételek újoncokról. A kongresszus felől *Simard* rendőrfőnök ad felvilágosítást (Monaco, Palais de Gouvernement.)

— **Deutsche Strafrechtszeitung** cím alatt új büntetőjogi szaklap indúl meg a közeli hetekben Németországban. A folyóirat, melynek szerkesztése körül a büntetőjogászok legkiválóbbjai (Liszt, Kahl, Lilienthal, Wach és mások) csoportosulnak főleg gyakorlati kérdésekkel, az anyagi büntetőjog és a perrend fejlődésére lényeges napi eseményeket fogja tárgyalni.

Gyakorlott jelöltet keresek február 1-i belépéssel. Javadalmazás megállapodás szerint. Dr. Csák Géza ügyvéd, Feled, Gömörmegye. 15093

Gyakorlott ügyvédjelöltet keres azonnali belépésre. Dr. Szász Gyula nagyszőllősi ügyvéd. Tót vagy rutén nyelvben jártas előnyben részesül. Fizetés megállapodás szerint. 15092

Keresek egy teljes gyakorlattal bíró, tótul tudó jelöltet azonnali belépésre. Fizetés megállapodás szerint. Ajánlkozók dr. Hüvös József ügyvédnél, Budapest, Akadémia-utca 7. sz alatt jelentkezzenek. Dr. Adler Ignác ügyvéd, Vágsellyén. 15086

Ügyvéd, 25 éves, nagyobb irodában irodavezetői állást keres. Dr. Török ügyvéd, Monor, Pestvm. 15095

Megjelent a

Corpus Juris Hungarici - **A hatályos magyar törvények gyüjteménye**

(Magyar Törvénytár) Alapitotta MÁRKUS DEZSŐ dr. (fekete félbőrkötésben)

(Corpus Juris Hungarici) Alapitotta MÁRKUS DEZSŐ dr. (barna félbőrkötésben)

legújabb kötete, az

1913. ÉVI TÖRVÉNYEK

Jegyzetekkel ellátta

TÉRFI GYULA dr.

m. kir. igazságügyi miniszteri tanácsos.

Kiadja a FRANKLIN-TÁRSULAT.

Ára fűzve **14 K**, fekete vagy barna félbőrkötésben **17 K.**

A teljes gyüjtemények ára:

Corpus Juris Hungarici 1000—1912-ig, 37 kötet, fekete félbőrkötésben — — **K 374·70**

A hatályos magyar törvények gyüjteménye 1000—1912-ig, 8 kötet, barna félbőrkötésben — — —

Negyvenkilencedik évfolyam. 5. szám. Budapest, 1914 január 30.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: IV., Egyetem-u. 2
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

Tartalom. *Dr. Nagy Ferenc* v. b. t. t., budapesti egyetemi tanár: A kereskedelmi társaságok jogi személyisége. — *Dr. Fodor Ármin* kir. kúriai bíró: Az uj magyar váltótörvény javaslata. — *Dr. Vámbéry Rusztem* budapesti egyetemi m.-tanár: Törvényjavaslat a megrögzött bűntettesekről. — *Dr. Tóth György* kolozsvári kir. törvényszéki bíró: A perlekedés megelőzése. — *Justus:* A kiadó, a szerkesztő és a szerző egyetemleges magánjogi felelőssége. — Szemle.

Melléklet: Büntetőjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A kereskedelmi társaságok jogi személyisége.

A Jogtud. Közl. mult évi 41. számában *dr. Nitsche Győző* kir. táblai bíró úr kifogást tesz a polgári törvénykönyv tervezetének II. szövege, illetve most már törvényjavaslata ellen, amiért ellentétben az I. szöveggel és a német polgári törvénykönyvvel, a «*társaság*» szabályozásánál a római és nem a germán jog álláspontjára helyezkedett. Én e kifogás jogosultságát annál kevésbé ismerhetem el, mert épen én voltam az, aki a polgári törvénykönyvet előkészítő bizottság plénumában *ezt* a változtatást indítványoztam. De ha a nagyrabecsült cikkíró úrnak igaza volna is: szemben a PT. javaslatának 1440. §-ával, amely megengedi, hogy *minden gazdasági célú társaság* a közkereseti vagy betéti társaság szabályai szerint alakulhat, az ellentét a kétféle szabályozás között majdnem teljesen elveszti gyakorlati jelentőségét.

Nem is ez a kérdés az, amely engem arra késztet, hogy a cikkíró úr fejtegetéseire reflektáljak, hanem azok az észrevételek, melyeket a kereskedelmi társaságok, nevezetesen a *közkereseti és betéti társaság jogi személyiségének* konstrukciója ellen tesz. Amidőn ugyanis megemlíti, hogy az előkészítő-bizottság «abból indul ki, hogy a gyakorlat oda fejlődött, hogy ma ellenmondás nélkül elismerésre talál az összes kereskedelmi társaságoknak, úgy a közkereseti és betéti társaságoknak is jogi személyisége», ezzel szemben azt vitatja, hogy «ez világos tévedés. Egy-két francia írón és nálunk *Nagy Ferencen* kívül a tudomány és gyakorlat épen az ellenkező álláspontón áll». Ennek megerősítésére hivatkozik az új német kereskedelmi törvény javaslatának Denkschriftjére, egyes német írókra, az angol felfogásra a partnership-ről, az olasz Vidari-ra, két francia íróra, a német Reichsoberhandelsgericht és Reichsgericht három, valamint a m. kir. Kúria egy határozatára.

Tehát mindössze *egy-két francia* író és az *én csekélységem* az, akik a közkereseti és betéti társaság jogi személyiségét vitatják; ez pedig, szemben a majdnem egybehangzó ellenkező felfogással, nem lehet mérvadó!

Távol áll tőlem, hogy szerény tudományos működésemnek nagyobb jelentőséget vindikáljak, mint amely az objektív bírálatnak helyt állhat. De azt mégis meg lehet állapítani, hogy a *magyar bírói gyakorlat teljesen elfogadta az én álláspontomat* s ha a cikkíró úr nem érte volna be a kir. Kúria 1900. évi 63. számú határozatával, amely semmiesetre nem szól ellenem, sőt hiszen kifejezetten azt mondja, hogy «a közkereseti társaság a jogi személlyel egy tekintet alá esik», hanem tovább kutat a bírói határozatok közt, erről könnyen meggyőződhetett volna. Én kézikönyvem legújabb 8. kiadásában (I. kötet, 230. lap) nem kevesebb, mint 13 kúriai és táblai határozatot idéztem, melyekben a közkereseti társaság jogi személyisége el van ismerve. Ellenkező határozatokról pedig nincs tudomásom. Ha tehát a PT. előkészítő-bizottsága arra hivatkozik, hogy «*a gyakorlat oda fejlődött*», hogy «*ma ellenmondás nélkül*» elismerésre talál a kereskedelmi társaságok és különösen a közkereseti és betéti társaság jogi személyisége: ez a *magyar* bírói gyakorlat szempontjából feltétlenül igaz.

Ami pedig az elméletet és a külföldi gyakorlatot illeti, amelyre a PT. előkészítő-bizottsága úgy sem hivatkozott: ezzel szemben sem állok annyira elszigetelten, mint azt cikkíró úr feltünteti. Nem akarok ennek igazolására bővebb adatokat felsorolni. De kénytelen vagyok reámutatni arra, hogy cikkíró úr teljesen félreértette a francia írókat, amikor azt mondja róluk, hogy bár «a Code civil nyomán hajlandók bizonyos koncessziót tenni a jogi személyiség javára, kivétel nélkül azzal vezetik be a kérdést: La doctrine demeure très divisée sur ce point». Ami fölött a francia írók vitatkoznak, az nem a *kereskedelmi*, hanem a *magánjogi* társaság (société civile) jogi személyisége. Ellenben, ami a kereskedelmi társaságok jogi személyiségének kérdését illeti: nem hiszem, hogy a cikkíró úr egyetlen egy francia írót találna, aki ellenkező álláspontot foglalna el. Az általa idézett *Paul Pic* (nem *Pig*) és *Edouard Thaller* is csupán a magánjogi társaságra nézve vitatja az ellenkezőt. Legyen szabad csak a francia társasági jogról írt legelterjedtebb munkának: *Vavasseur* Traité des sociétés civiles et commerciales 4. kiadás I. kötet 24. lapjára utalnom, ahol szószerint ilyképen van bevezetve a kérdés: «On a prétendu *que les sociétés commerciales ont seules* la personnalité morale et *non les sociétés civiles*. L'opinion contraire (t. i. csak a *magánjogi* társaságokra nézve) prévaut avec raison dans la doctrine et la jurisprudence» stb. (Jegyzetben sereg idézet.) Az *olasz* írók is azelőtt kivétel nélkül a francia elméletet követték s csak újabban vannak egyesek, mint pl. *Manara*, de nem a cikkíró úr által szintén tévesen idézett *Vidari*, akik a német írók befolyása alatt a kereskedelmi társaságok jogi személyiségét sem akarják elismerni, dacára annak, hogy az olasz kereskedelmi törvény 77. cikke kifejezetten azt mondja, hogy a kereskedelmi társaságok «costituiscono rispetto ai terzi, *enti collettivi distinti dalle persone dei socii*».

De még a *német* elméletben sem áll a kérdés úgy, mint azt a cikkíró úr egyes hiányos idézetekkel vitatja. Azt megengedem, hogy a német írók *többsége* a közkereseti és betéti társaság jogi személyisége ellen foglalt állást, miután azelőtt még a részvénytársaság jogi személyiségét sem akarták elismerni. De hogy igen tekintélyes német írók is voltak és vannak, akik a közkereseti társaság jogi személyisége mellett szálltak síkra, azt a «Kereskedelmi társaságok jogi természete» című monografiámban eléggé igazoltam. *Anschütz-Völderndorff, Arndts, Windscheid, Demelius, Dernburg, Endemann* stb. talán a cikkíró úr előtt is nyomnak annyit a latban, mint az általa idézettek. Hogy pedig a kérdés Németországban még ma sincs levéve a napirendről, mint azt cikkíró úr gondolja, sőt még legújabban is vannak elsőrendű német tudósok, akik ugyanazt az álláspontot képviselik, mint csekélységem: arról cikkíró úr könnyen meggyőződhetik, ha kezébe veszi a *Goldschmidt* által alapított «Zeitschrift für das gesammte Handelsrecht» 1913-ban megjelent 47. kötetét, melynek 456. s köv. lapjain a hírneves *Kohler* «Die offene Handelsgesellschafft als juristische Person» cím alatt oly határozottsággal s annyi új, különösen nemzetközi szemponttal nyilatkozik a közkereseti társaság jogi személyisége mellett, hogy hatásosabb megerősítését az én tanításomnak el sem képzelhetem. «*Ich hatte von jeher die Idee vertreten* — mondja a kitünő német jogtudós — *dass die offene Handelsgesellschaft eine juristische Person ist, und*

immer mehr die Ueberzeugung gewonnen, dass dies nicht nur den Anschauungen des Handelsstandes entspricht, sondern dass auch auf diese Weise alle Erscheinungen des Rechtslebens am besten zu erklären sind.» S hogy mennyire nem tekintik e felfogást Németországban sem olyannak, mint amelyről cikkíró úr előadása szerint jóformán már beszélni sem lehet, azt legjobban bizonyítják a szóban forgó folyóirat egyik társszerkesztőjének: a szintén kiváló jogtudós *Lehmann Károly* azon megjegyzései, melyeket e folyóirat ugyanazon kötetének 462. s köv. lapjain Kohler fejtegetései ellen tesz. Annyira távol áll attól, hogy ezeket kicsinyelné s mint túlhaladott álláspontot tüntetné fel, hogy maga is bevallja: «dass die romanische Auffassung der juristischen Persönlichkeit aller Handelsgesellschaften den *Vorzug grösserer Einfachkeit* besitzt, habe ich selbst wiederholt betont. Jeder Kommentator das deutschen Handelsgesetzbuchs, der den Weg durch die praktischen Entscheidungen über die offene Handelsgesellschaft wandeln muss, wandelt auf verschlungenen Pfaden. Zumal die Stellung der offenen Handelsgesellschaft im Prozess zählt zu den unerfreulichsten Theilen dieser Materie und die Praxis des Reichsgerichts ist hier schliesslich bei der Frage, ob der nicht vertretende Gesellschafter als Partei oder als Zeuge schwören soll, geradezu in eine Sackgasse geraten». Ez valóban nem úgy hangzik, mintha a közkereseti társaság jogi személyiségéről vallott felfogás az ellenkező nézeten lévő német jogászok előtt is végleg elintézettnek tekintetnék. Sőt maga Lehmann még azt is hozzáteszi: «Mag sein, dass diese Hinneigung zu der juristischen Persönlichkeit *sich in der Zukunft noch steigern wird.»*

Nekem e legújabb nyilatkozatok ily kiváló német jogtudósok részéről mindenesetre nagy megnyugvásomra szolgálnak s ha munkámnak volt valamelyes hatása a magyar bírói gyakorlatra, ezen nyilatkozatok után nincs okom attól a szemrehányástól felni, hogy azt helytelen irányban befolyásoltam. Meg vagyok győződve, hogy ha cikkíró úrnak, mint bírónak többször alkalma lesz a közkereseti társaság jogi természetének gyakorlati konzekvenciáit megvonni: ő is arra a tapasztalatra fog jutni, hogy a jogi személyiség elmélete még sem áll oly gyenge alapon, mint azt cikkében feltüntette. Egyebiránt cikkíró úr jól tudja, hogy én túlzott formalizmustól ebben a kérdésben is tartózkodtam s bármennyire vitatom a közkereseti épúgy, mint a többi kereskedelmi társaság jogi személyiségét úgy a tételes törvény, mint az elmélet alapján, azt én sem tévesztem szem előtt, «hogy a kereskedelmi társaságok nem öncélú alakulatok, hanem csak a tagok magánérdekeit vannak hivatva szolgálni s hogy különösen a társasági vagyon alapjában véve, *gazdaságilag,* mégis csak a tagoké, akikre az a társaság feloszlásakor ismét visszaszáll.» (Keresk. jog kézikönyve 8. kiad. I. 231. l.)

Dr. Nagy Ferenc.

Az új magyar váltótörvény javaslata.

Az 1912. évben Hágában tartott nemzetközi váltójogi államértekezlet a kereskedelmi es jogászköröknek régi álmát valósította meg, amikor megalkotta az egységes váltójogot. Hazánk, amely élénk részt vett a munkálatokban, azok közé az államok közé tartozik, melyek az egyezményt közvetlenül létrejöttekor, magán a hágai államértekezleten aláírták. Igazságügyi kormányunk most a törvényhozás elé terjesztette ezt az egyezményt és vele együtt az új magyar váltótörvény javaslatát. Ennek a törvénynek megalkotásával hiteljogi törvényhozásunk egyik fontos része, a váltójog újjá alakul át. Az 1876. évben alkotott jelenlegi váltótörvényünk helyébe új szabályok lépnek.

Jelenlegi váltótörvényünk hiányai ellenére sem okozott a gyakorlatban sok bajt. Közel 40 évi fönnállása óta nem igen sok panasz merült föl ellene. Kétségtelen ugyan, hogy a törvényszerkesztés ama módja, amellyel az 1876-ban elkészült, nem volt kifogástalan. Kétségtelen az is, hogy keletkezése óta a váltójog terén nem állott meg a haladás és maga a német váltórendszabály, amely a magyar törvény mintájául szolgált, ezóta már módosításokon ment keresztül. Mindazonáltal a forgalom nem érezte általában e téren a sürgős reform szükségét. Az utólagos kitöltés és különösen az utólagos telepítés kérdése az utolsó években megmozgatta ugyan kereskedelmi köreinket, legfelsőbb bíróságunk azonban itt is megtalálta az utat, hogy az élet szükségeteit kielégítse. A váltóóvás reformjáról is esett szó és a postaóvás eszméje felmerült egyes kereskedelmi köreinkben, de anélkül, hogy az óhajok e téren nagyon élénkek lettek volna. A nemzetközi egységesítés nélkül alig merült volna fel ez időszerint a váltótörvény hibái ellenére is e törvény gyökeres módosításának vagy új váltótörvény alkotásának a kérdése.

A nemzetközi egységesítés eszméje azonban kikerülhetetlenné tette reánk nézve is egyrészt a csatlakozást a különböző államok e munkájához, másrészt az új váltótörvény megalkotását. A Németbirodalom, amelynek váltótörvénye az 1908. évi reform óta mindenesetre tökéletesebb, mint a mienk, mindamellett az egységesítés munkájának megindítói közé állott. Más államok, amelyek szintén meg vannak elégedve váltójogukkal, amelyeknek váltótörvényei újabbak és tökéletesebbek, mint a mienk, szintén teljesen magukévá tették az egységesítés gondolatát. A jog egységesítése útján annyi különböző állam között létesült kapcsolat megalkotásával nagy kulturális eszme diadalmaskodott a hágai államértekezlet munkájában. Az államok e közös kulturmunkájából Magyarországnak is ki kellett vennie és teljesen ki is vette az őt megillető részt; az egységes váltójognak nem egy rendelkezése a magyar igazságügyi kormánytól és kiküldötteitől ered.

A váltójog terén az új szabályozás reánk nézve két irányban előnyös. Egyrészt elhárítja azokat a bajokat, amelyek a váltójogok különféleségéből forgalmunkra származtak, másrészt pedig jobb, tökéletesebb váltótörvényt kapunk, mint aminő az eddigi volt.

Ha tehát eddigi váltótörvényünk nem is adott okot sok panaszra, mégis okunk van arra, hogy a váltójog egységesítésének művét örömmel üdvözöljük.

Ami elsősorban a váltójog egységesítését illeti, nem szorul bővebb indokolásra, hogy reánk nézve is előnyösebb, ha a külföldről hozzánk érkező váltónál nem kell kutatnunk a külföldi jog szabályait, nem kell tartanunk előttünk ismeretlen idegen jogi felfogásoktól. Külföldön nagyobb nyugalommal és bizalommal fogják fogadni a tőlünk érkező váltót, épúgy, mint mi is nagyobb nyugalommal és bizalommal fogadhatjuk majd a külföldről érkező váltót.

Igaz ugyan, hogy az egységesítés műve nem teljes abban az irányban, hogy nem minden állam csatlakozott hozzá. Az angol jogterület országai, elsősorban Nagybritannia és az Északamerikai Egyesült-Államok, egyelőre nem léptek be a közösségbe. Világjogról tehát még nem lehet beszélni. De ha figyelembe vesszük, hogy Anglián kívül Európának majdnem minden jelentősebb állama, Magyarország, Ausztria, Belgium, Franciaország, Luxemburg, a Németbirodalom, Németalföld, Olaszország, Oroszország, Svájc, a három skandináv királyság, a kereskedelmünkre nézve elsőrendű fontossággal bíró balkánállamok közül Bulgária, Montenegró, Szerbia és Törökország, az Európán kívüli nagyobb államok közül Argentina, Brazilia és Mexikó, valamint más államok is aláírták az egyezményt, el kell ismernünk, hogy az államok óriási közössége egyesült az egységes váltójogban. A nagy közösségek vonzó ereje itt is érvényesülni fog és nincs kizárva, hogy idővel az angol jogterület államai is csatlakozni fognak.

Nem teljes az egységesítés műve abból az okból is, mert nem a váltójog egész anyagára vonatkozólag sikerült az egységes szabályozás. Egyes kérdésekben meg kellett engedni, hogy a szerződő államok az egységes váltószabályzattól eltérhessenek. A váltójognak egyes részeit pedig egyáltalában a nemzeti törvényhozásoknak tartották fenn. Ezen nem lehet csodálkozni, mert hiszen jogi és gazdasági téren a legkülönbözőbb országok egyesítéséről volt szó. Az egységesítés kedvéért természetesen minden államnak le kellett mondani arról, hogy váltójogának régóta meggyökeresedett és a forgalommal összenőtt egyes szabályai változatlanul átmenjenek az egységes szabályokba. De érthető, hogy mindegyik ország saját szabályaiból meg akart menteni annyit, amennyi lehetséges. Túlnagy áldozatokat követelni, a húrokat túlfeszíteni nem lett volna célszerű, mert odavezethetett volna, hogy számos állam nem fogadja el az egyezményt. Hogy míly nehézségekkel kellett e téren megküzdeni, arra csak egy példát akarok felhozni. Mind Franciaországban, mind Olaszországban és számos más országban is a váltóbélyeg lerovása, illetőleg a kellő bélyegjegyű űrlap használata a váltó lényeges kelléke; nélküle a váltó érvénytelen. Jogi okokat is hoznak föl e szabály mellett, amennyiben azt hiszik, hogy a

váltóösszeg meghamisítása így kevésbbé lehetséges. De kétségtelen, hogy döntők e tekintetben a pénzügyi szempontok; biztosítani akarják a váltóbélyeg föltétlen lerovását. Ahol az államkincstár megkárosításától lehet tartani, ott a pénzügyi kormányok nem ismernek tréfát; a jog egységesítésének erkölcsi hasznát nem hajlandók ellenértékül elfogadni az esetleges anyagi kárért. Viszont a Németbirodalom az ő kereskedelmi köreinek állásfoglalása következtében nem volt hajlandó föladni a német jognak azt az álláspontját, hogy a bélyeg lerovásának a váltó érvényességére és egyáltalában az abból eredő jogviszonyokra befolyása nincs. Természetesen mi is csatlakoztunk a német álláspontho. Nem lehetett hozzájárulni ahhoz az álláspontho sem, hogy ez a kérdés az egységes szabályozás körén kívül maradjon. E kérdés megoldása nélkül az egységesítés eredménye is kérdéses lett volna. Ha a külföldről érkező vagy a külföldön fizetendő váltónál minden esetben kutatni kellene azt, hogy a váltóbélyeg szabályszerüen le van-e róva, ez a bélyegszabályok különfélesége mellett a forgalomra nagyon terhes volna. Már attól lehetett tartani, hogy a megegyezés e ponton vagy nem jön létre, vagy pedig bármely álláspont egyoldalú elfogadása következtében az államok nagy csoportja nem járul majd hozzá az egyezményhez. Akár Franciaországnak, akár a Németbirodalomnak visszavonulása az egyezménytől az egységesítés sikerét meghiúsította volna. Végül sikerült Franciaországot és az álláspontját követő országokat megegyezésre bírni. Az egész államértekezlet megkönnyebbülten lélekzett fel e nehézség elhárítása után. De ebből a példából is könnyen érthető, hogy az egységesítésnek ezt az erőpróbáját nem volt lehetséges csekélyebb jelentőségű kérdéseknél is megtenni. Ezeknél csak a kölcsönös engedmények útja vezethetett eredményre; ahol pedig a megegyezés nem volt lehetséges, a kérdést egyáltalában az egységesítés köréből kizárni és az egyes államok törvényhozásának fentartani kellett.

Minde nehézségek ellenére azonban az egységesítés a váltójog területének legnagyobb részére kiterjed. Az egységes szabályzat maga is egész törvénykönyvet alkot, amely az anyagi váltójog törzsét tartalmazza. Ami az egységesítésen kívül maradt, az részben szoros kapcsolatban van az általános magánjoggal, mint például a váltóképesség kérdése, vagy pedig belevág oly szervezeti és eljárási kérdésekbe, amelyek az egyes államok különleges viszonyai következtében egységesen alig szabályozhatók. Ilyen például a váltóóvás kérdése is. A jog egységesítése nem kell és nem szabad, hogy a tényleges viszonyoknak Procrustes-ágya legyen. Nem szabad tehát a fölött keseregni, hogy az egységesítés ez idő szerint még nem sikerült mindenütt, hanem megállott annál a határnál, amelyen túl annak föltételei a reális viszonyokban nincsenek meg. Utóvégre az egységesítés, nem öncél. Reméljük, hogy a váltójog egyes részeire vonatkozólag, amelyek jelenleg még a nemzeti törvényhozásoknak lettek fentartva és ennek következtében különböző módon lesznek szabályozva, jövőben sikerülni fog egyöntetű megállapodásokat létrehozni Az egységesítés köre idővel és lassanként kétségtelenül tágulni fog. Az összes különbségek megszüntetése azonban nem föltétlen követelmény; egyes különbségek fönmaradása nem érinti a mű sikerét.

Ami pedig az új szabályozásnak azt az előnyét illeti, hogy az eddigi váltójognál jobbat és tökéletesebbet kapunk, szem előtt kell tartanunk, hogy a hágai államértekezlet nem tekintette feladatának, hogy a fenálló váltójogokon oly gyökeres és mélyreható módosításokat tegyen, amelyek egyes államok részéről nehézségekbe ütköztek volna. Az államértekezleten ismételten kifejezést nyert az, hogy az államértekezlet föladata a különböző nemzetek váltójogának összeegyeztetése, nem pedig sehol ki nem próbált újítások és eszmék megvalósítása. Mindazonáltal nem kevés azoknak az újításoknak száma, amelyeket a hágai szabályzat a mi váltótörvényünkkel szemben keresztülvisz. Természetes folyománya ez annak, hogy azok az államok, amelyeknek újabb és fejlettebb váltójoguk van, mint nekünk, a törvényhozásukban már elfogadott reformokat a hágai államértekezleten is támogatták, mi pedig azokkal az államokkal együtt, amelyeknek váltójoga e részben a haladástól elmaradt, készséggel járultunk azokhoz. Ami haladás tehát a külföldi váltójogok terén az utolsó évtizedben történt, azt az egységes szabályzat nekünk is meghozza. Hogy csak egyes fontosabb részletet emeljek ki, ilyen a váltó kellékeinek némi csökkentése, a telepített váltó fogalmának kiterjesztése, a bár az intézvényezett lakóhelyén, de harmadik személynél fizetendő váltóra (az ú. n. Zahlstellenwechsel), egyes váltóknál a kamat kiköthetése, az el nem fogadható váltó elismerése, az elfogadóval szemben az óvásnak minden esetben szükségtelensége a biztosítási visszkereset megszüntetése, az erő hatalom befolyásának szabályozása, a szükségbeli utalványozottól származó névbecsülő elfogadásának visszautasítására adott jog, a másodlatok követelhetésére a mai váltótörvényben feltétlenül megadott jog megszüntetése, az elévülés új szabályozása, stb. stb. Ha végigtekintünk ezeknek az újításoknak nagy számán, akkor be kell ismernünk, hogy bár az államértekezlet a váltójogokon gyökeres módosításokat tenni nem akart és újításai csak részletkérdésekre szorítkoznak, egészében és majdnem minden egyes részletében a mai igényeknek megfelelőbb új váltójogot kapunk.

Ugyanezt az irányt, az újításokban a mérsékletnek ugyanezt az útját követi a váltóról szóló magyar törvényjavaslat is azokban a részeiben, amelyekben a hágai egységes szabályzatot kiegészíti. E törvényjavaslat egyrészt a hágai egységes szabályzatot tartalmazza az ebben foglalt rendelkezések ama módosításaival és kiegészítéseivel, amelyekre a magyar törvényhozás jogosítva van, másrészt külön részben megtoldja azt harminchét §-szal, az önálló magyar szabályokkal. Ennek a törvényjavaslatnak eredeti tervezetét igazságügyi kormányunk az összes jogi és kereskedelmi testületekkel, a bíróságokkal, az ügyvédi és közjegyzői kamarákkal, a kereskedelmi és ipari kamarákkal és egyes egyesületekkel véleményadás végett közölte volt. A beterjesztett törvényjavaslat a beérkezett véleményeknek figyelembevételével készült. Merész módosításoktól ez is tartózkodik. Segít, ahol a gyakorlatban bajok mutatkoztak; javít, ahol a fönálló szabály elégtelennek vagy helytelennek bizonyult. Egyébként azonban fentartja váltótörvényünk rendszerét, intézményeit és szabályait. Ahol arra szükség nincs, nem kívánja hiteléletünket megszokott formáiból kizökkenteni. A váltóképesség kérdésében lényegileg föntartja a mai jogállapotot. Az írni nem tudók kötelezettségvállalásánál a mai joggal szemben erősebb biztosítékokat nyújt, amelyek egyrészt kizárják azt, hogy az írni nem tudónak tudatlanságával visszaéljenek, másrészt azonban nem zárják el egészen az írni nem tudót a reá nézve esetleg kedvezőbb váltóhitel igénybevételétől. Az óvást, amelynek teljes eltörlését egyesek kívánják ugyan, de e kívánság a hágai államértekezleten visszhangra nem talált, igyekszik a javaslat lehetőleg egyszerűvé, könnyűvé és olcsóvá tenni. Az eredeti, a kiküldöttek által kidolgozott, a jogi és kereskedelmi köröknek véleményezés végett kiadott tervezet e részben messzebbmenő újításokat vett tervbe, a közjegyzői kamarák észrevételei következtében azonban a beterjesztett törvényjavaslat itt is a részletek helyesebb szabályozása mellett a jelenlegi joghoz símul. A postaóvás behozatalát postai intézményeink jelenlegi helyzete és egyéb körülmények ezidőszerint nem teszik ugyan lehetségessé, de a törvényjavaslat legalább elvileg állást foglal mellette és följogosítja a kereskedelemügyi minisztert, hogy kellő időben a postaóvást rendelettel meghonosíthassa. De ha már az óvásnak ily úton való megkönnyítése ezidőszerint nem lehetséges, a törvényjavaslat ezt a célt a váltójegyzők intézményének fölújításával kívánja szolgálni. Az ügyvédi kar, amely a váltójegyzőket szolgáltatni fogja, ilyképen hozzá fog járulni ahhoz, hogy oly helyeken, ahol más óvatoló közegek, kir. közjegyző vagy járásbíróság, nincs, óvatoló közeg helyben legyen és így az óvási eljárás költségei az utazási és egyéb költségekkel ne szaporodjanak.

Messze vezetne, ha rá akarnék mutatni mindazokra az újításokra, amelyeket a váltóról szóló törvényjavaslat a jelenlegi joggal szemben megtenni kíván. Különösen kiemelhetném az elveszett váltó megsemmisítése iránti eljárás új szabályozását, amely közeledik ahhoz a szabályozáshoz, amelyet az új polgári perrendtartás (1911 : I. tc.) az okiratok megsemmisítése iránti eljárásra vonatkozólag tartalmaz. Kiemelhetném továbbá a váltózálog és megtartási jog új szabályozását, amely meg fogja szüntetni azokat az ellentéteket, amelyek jelenleg a váltótörvény és a kereskedelmi törvény e szabályai között fenállanak.

Amint tehát látjuk, az új váltótörvény javaslata mérsékelt iránya ellenére is nagyon sok fontos módosítást tesz a váltójogon. Aki ennél továbbmenő, gyökeresebb reformokat óhajtana a váltójogban, vagy pedig egyik vagy másik új szabállyal nem volna megelégedve, annak a váltójogi egyezmény 30. cikke köny-

nyűvé teszi a megnyugvást. Az egyezmény e cikke szerint ugyanis öt szerződő állam két év mulva kérheti, hogy a németalföldi kormány új államértekezletet hívjon össze annak a kérdésnek megfontolása végett, hogy a váltószabályzat kiegészítendő vagy módosítandó-e; öt év elteltével pedig a németalföldi kormány minden kérelem nélkül is köteles a meghatározott célból új államértekezletet összehívni. A nemzetközi törvényalkotás a váltójog terén tehát nem fog megállani és a fejlődés útján követni fogják a nemzeti törvényhozások is. Azt hiszem, a hágai államértekezlet e téren a törvényalkotás részére oly példát adott, amelyet más téren is célszerű volna követni. A gazdasági viszonyok ma rohamosan fejlődnek. Egyik törvény sem számíthat arra, hogy hosszú időn át változatlanul ki fogja elégíthetni az élet szükségleteit. Bármennyire kívánatos is a jognak bizonyos állandósága, bármennyire kerülni kell is, hogy a köztudatba átment jogszabályok napról-napra változzanak, kikerülhetetlen, hogy egyes részletkérdésekben a fejlődés újabb követelményekkel ne álljon elő. Minden törvény életképességében csak nyer, ha időközönként egyes elavult vagy helytelennek bizonyult szabályait új, helyesebb, a fejlődésnek megfelelőbb szabályokkal cseréljük ki. A törvényeknek bizonyos időközökben ismétlődő reviziója, amint azt a váltójogi egyezmény idézett rendelkezései tervbe veszik, megakadályozhatja a törvénynek elavulását és biztosítja a szakadatlanul folyó fejlődésnek kielégítését.

Dr. Fodor Ármin.

Törvényjavaslat a megrögzött bűntettesekről.

Az a szembeszökő ellentét, amely a megrögzött bűntettesekről szóló törvényjavaslat címe és tartalma között megállapítható, legjobban kifejezi a kriminológia tudományos törekvéseinek törvényhozási megvalósításában felmerülő nehézségeket. Mert a hangzatos cím — pour épater le bourgeois — azt hirdeti, hogy ebben a javaslatban a kriminológia alapelve valósul meg: nem az elkövetett bűntett, hanem a társadalomra veszélyes gonosztevő lesz ezentúl a kriminalitás legaggasztóbb formái ellen vívott küzdelemben a remedium alkalmazásának alapja. De a javaslat tartalma súlyosan vét a cégrealitásnak elve ellen. Nem bűntettesekről van szó a javaslatban, hanem az *általános visszaesésnek* szigorubb büntetéséről. E tekintetben pedig a javaslat elméletileg nemcsak haladást nem jelent a Btk.-nek a visszaesés specializálására irányuló — megengedem nem kielégítő — törekvésével szemben, hanem valósággal visszaesés, mert a Btk. legalább is abból a presumpcióból indul ki, hogy a vagyon elleni bűntettek csoportján belül a büntett elkövetésére indító tényezők is azonos vagy rokontermészetűek.

Azt állítja a javaslatot kísérő irat, hogy az igazságügyminiszter a N. B. E. kopenhágai kongresszusának eredményeit várta be a javaslat közzététele előtt s annak határozatai megerősítik a javaslat «alapelveit».

Ez az állítás azonban csak captatio benevolentiæ, mert a javaslatnak semmiféle önálló alapelve nincs. Lényegében ugyanis az osztrák Btk. jav. 38. §-ának és a német Gegenentwurf 98. §-ának rendszerét fogadta el a «megrögzött bűntettes» fogalommeghatározásában és eredetisége legfeljebb a külföldi példák félreértésében nyilvánul. Megrögzött bűntettes a javaslat szerint (1. §.) az, aki már három ízben állott ki fegyház- vagy börtönbüntetést és utolsó büntetésének kiállásától számított három éven belül újból fegyházzal vagy börtönnel büntetendő cselekményt követ el. Míg azonban az osztrák javaslat valamint a kopenhágai kongresszus határozata a visszaesés objektiv ismérvét pozitiv szubjektiv ismérvvel egészíti ki («qui fait considérer le criminel comme un malfaiteur d'habitude et dangereux pour l'ordre social»), addig a javaslat a tettes szokás vagy üzletszerűségének hiányát a biztonsági intézkedésnek alkalmazását kizáró okká teszi. Ez más szóval annyit jelent, hogy a bíróság nem a biztonsági intézkedés alkalmazását, hanem csak annak *mellőzését* köteles indokolni, vagyis az általános visszaesés formai ténye alapján alkalmazhatja a biztonsági intézkedést, anélkül, hogy a közveszélyességnek a tettes egyéniségében rejlő ismérveivel foglalkoznia kellene.

Míg a javaslatnak a «megrögzött bűntettesre» vonatkozó fogalommeghatározása épúgy tanusítja a felfogás önállóságának teljes hiányát, mint a kriminológia alapigazságának meg nem értését, addig az új biztonsági intézkedés a határozatlan időre szóló «szigorított dologház», amelynek minimuma három, maximuma tíz év (3. §.), a javaslat szerzőjének a gyermekmesék varázsszavaiba vetett hitéről tesz bizonyságot. Komolyan gondolja-e a javaslat, hogy a szigorított dologház, amelynek «végrehajtása az elítéltre ugyanazokkal a jogkövetkezményekkel jár, amelyeket a törvény a szabadságvesztés büntetéshez fűz» (6. §.), amelyet «addig, amíg megfelelő külön intézetek nem állíttatnak» (7. §.), valamely országos büntetőintézetben kell végrehajtani, különbözni fog a fegyház- vagy börtönbüntetéstől? Talán azért, mert az indokolás szerint a biztonsági rendszabály «nélkülözi a büntetés megállapításánál megnyilatkozó bírói rosszalás általános értékű ethikai erejét»? Vajjon az ethikai értékelést kifejező közvélemény a törvényjavaslatok indokolásából meríti az intézmények ethikai megítélésének alapját? És ha ez az új intézmény, amely papirformában is valóságos paródiája a határozatlan tartamú elítélésnek, nem különbözik a szabadságvesztésbüntetéstől, akkor mi értelme van annak, hogy a megrögzött bűntettest előbb cselekményének súlyához mért szabadságvesztésbüntetésre kell ítélni?

Ezek után talán felesleges, hogy ezzel az alapjában elhibázott törvényjavaslattal, amely inkább jogi műnyelvünket, mint büntetőjogi intézményeinket gazdagítja, részleteiben is foglalkozzam. Nehány kérdést azonban még sem hallgathatok el. Hogyan képzeli a körültekintő kodifikátor a Btk. különös részében szabályozott speciális visszaesésnek, az üzlet- vagy szokásszerűség minősítő hatásának és a javaslatban ugyane premisszákból levont következtetéseknek viszonyát? Aggálytalannak tartja-e, hogy a bíróság az elítéltet «nyilvános tárgyalás nélkül, végzéssel utólag» (1. §. ut. bek.) is szigorított dologházba küldhesse? Igazán oly jelentéktelen-e az egyéni szabadság szempontja, hogy míg az angol és a norvég törvény, valamint Nabokoffnak javaslata (Thèse VIII.) szerint a közveszélyesség kérdésében mindig az esküdtek döntenek, a törvényjavaslat a büntetésnél kétségkívül súlyosabb intézkedés feltételeinek megállapítását esküdtbírósági ügyben is a szakbíróságra bízza? Szükséges-e minden újabb büntetőjogi törvényben külön felügyelő hatóságot (e javaslat immár a negyediket állítja fel) szervezni? És végül: kriminalitásunknak ezideig csak Kassán és vidékén tanulmányozott jelenségeiben minő aggasztó tünet volt az, amely okul szolgált, hogy Btk.-ünk «sürgős» ujjáalakítását megelőzve, ez a javaslat még sürgősebben megalkottassék. Mert azt mégse hihetjük, hogy a mindenkori igazságügyminiszter kedvenc studiuma vagy az a körülmény determinálja az igazságügyi reformokat hogy a külföldi szaksajtóban alkalom nyíljon Balogh Jenő újabb «alkotásának» ismertetésére. Tudtunkkal a visszaesők arányszáma az utolsó évtizedben nem emelkedett (1901-ben 15·5, 1905-ben 16·8, 1911-ben 15·7% volt) s így semmi ok sincs arra, hogy a hivatásos gonosztevők problémájának megoldásában be ne várjuk azoknak a kísérleteknek eredményét, amelyek körül a külföldi szakemberek és törvényhozások szorgoskodnak. Legkevésbbé lehet okunk arra, hogy oly megoldást fogadjunk el, amely az 1911. évi magyar jogászgyűlés határozatánál retrográdabb és a kriminológia törekvéseinek teljes félreismerésén alapszik. Mert a kriminológia célja, hogy a bűntettesek csoportjait a kriminogén tényezők szerint elhatárolva állapítsa meg a represszió és megelőzés eszközeit, ez a javaslat pedig a kiállott büntetés neméből következtet az elítélt bűntettesi hajlamának etiológiájára.

Vámbéry Rusztem.

A perlekedés megelőzése.

(Észrevételek.)

I.

1. A Jogtud. Közl. 2. számában Fodor Ármin kúriai bíró Justitia istenasszony túlterhelt szekerének megkönnyítését célzó gondolatokkal foglalkozik. Az elméleti szempontok mellett helyesen mutatott rá azokra a külföldi előnyös jelenségekre, amelyek nálunk a gyakorlatban egyáltalában nem váltak be. Azonban az okokat csak sejteti, s nem a megkívántató határozottsággal jelöli meg. Pedig a valódi indok egyszerűen az, hogy: elméletileg szépen kidolgozott törvényeinkből hiányzanak az elsődleges kellékek: a *gyakorlati életre vonatkozó rendelkezések*. Helyes, a törvényszöveg elbirja, hogy stilszerűség szempontjából a jogtudományban uralkodó, vagy vezető dogmatikus szempontok érvényesüljenek, de a mindennapi életre való szakaszok nem hagyhatók ki, ha a törvény célját hatályosítani akarjuk.

A jogtudomány teóriáival úgy vagyunk, mint a technikai elméletekkel. A teóriák egyelőre megvalósításuk esetében csak a kevesek érdekét szolgálják.

A benzinmótor teóriája ma még csak a léghajósok, automobil- és mótorcsolnak-utasok érdekét szolgálja; a milliók még lőcsös szekéren járnak. A lőcsös szekér azonban a fakószekérnek művészi kifejlődése.

A nép igényeit szolgáló ilyen művészi kifejlesztésre van szükség a jogszolgáltatásban is.

A jogtudomány tisztán gyakorlati tudomány, sőt a mindenkori társadalommal elmúló tudomány. S mégis a jogtudományban többet teoretizálunk, mint amennyit gyakorlatiaskodunk.

Nem csoda tehát, ha a fizetési meghagyás, az előzetes bírói egyeztetés és választott bíróság nem váltak be.

A fizetési meghagyás egyenesen megölte a jogszolgáltatás egyik legfontosaab kellékét: a *gyorsaságot.*

A gyakorlati emberek már behozatalakor megmondották, hogy nem fog beválni.

Az 1911 : I. tc.-ben való szabályozás mellett sem fog beválni, pedig a kereskedőknek és iparosoknak ez volna a legideálisabb perjogi intézmény *helyesen szabályozva.*

Az 598. §-ban tett 15 napos koncesszióval a helyes szabályozásig nem értünk el. Ezzel kapcsolatban említem meg, hogy a makacssági ítélettel szemben adott ellenmondás is a kisebb perekben a bíróság helyzetét *rosszabbítja* és nem *javítja.* (460. §.)

Teljesen célszerűtlen, igazságügy-politikai szempontból hibás és a mi gazdasági viszonyaink közepette érthetetlen intézkedés. Nálunk ma még az életet is hitelbe élvezzük. Qui habet tempus, habet vitam — mondja mindenki! S ilyen közfelfogás mellett adnak a gyakorlatban jól bevált (és helyesen egyszerűsített) mulasztási ítélettel szemben *ellenmondási jogorvoslatot.*

Ezzel az egy kis jogintézménnyel a mai leggyorsabb igazságszolgáltatás mellett is az új tárgyalásig 2—3 hónapi lélegzethez jut az adós.

Ilyen teórián nyugvó jogintézményt a pörös atyafiak részére csak az életet nem ismerő kodifikátor foglal rendszerbe.

Az előzetes bírói egyeztetés egyetlen esetben bevált: a tisztviselőknek hitelező egyesületek vették igénybe a fizetésre három nap alatt vezethető végrehajtás céljából. Az 1912. évi *7440* egyezség valójában tehát csak azt jelenti, hogy *körülbelül* ennyi *tisztviselő* vett föl, vagy konvertált kölcsönt az 1912. évi szomorú esztendőben. A statisztikát az életviszonylatokkal kapcsolatban kell olvasni.

II. A választott bíróság jogérzékkel bíró polgárok jogintézménye. Nemcsak a bírót választóknak, hanem a választható bíráknak is kifejlett jogérzékkel kell birniok — a szükségszerű tárgyi (szak-) ismereten fölül — ha eredményt akarunk elérni. És mit látunk a gyakorlatban? Azt, hogy nagyközönségünk jogérzete nem eléggé fejlett arra, hogy a polgártársak ebben megbíznának s így a választott bíróság intézményének fundamentális kelléke hiányzik.

De ha szűk határok között alkalmas választott bírák kaphatók is, a nagyközönség jogérzete nem nyugszik meg a választott bírósági határozatban, mert a megjelenő tárgyi igazságot nem tudja átfogni gondolkozásával. Angliában tehát egészen természetes jelenség, hogy a nagyműveltségű iparos- és kereskedő-osztály a választott bírói intézményt favorizálja.

A bíróság ítélkezésének az *egyházi tekintély,* vagy az *állami hatalom* adott és ad súlyt a primitív tömeg előtt. Ebből magyarázható meg nálunk, hogy a választott bíróság tagjai között igen gyakran látjuk a hivatásos bírákat.

Pedig a *szükséges ismeretek* tekintetében a hivatásos biráknál is megmérhetetlen *fogyatékosságot* látunk. A régi jó táblabírák a saját koruknak a gazdasági kérdésekben is a legszélesebb látókörű emberei voltak. Az akkori gazdasági életet a saját tapasztalatukból ismerték. A jogra pedig alapos gyakorlat tanította meg őket.

Ma azonban a *fejlett gazdasági élettel* szemben bámulatosan *primitív gazdasági ismeretkörrel* birnak a hivatásos bírák.

A legnagyobbfokú fölháborodás jogosult, amikor nap-nap után észlelhető, hogy városon felnőtt ember, aki azt se tudja, hogy a búza és árpa között a természetben mi a különbség, akinek fogalma sincs egy falusi kis-, közép- és nagyobb gazdaság kereteiről (mert falun csak kommisszióban volt), a bérleti viszony megszüntetési s más, szigorúan gazdasági ismeretet föltételező perekben lehetetlen naivitással sanyargatja a perben érdekelt feleket és teszi költségessé az összekuszált ügyet.

Ez az oka azután annak is, hogy a legegyszerűbb, mondhatni egészen elemi gazdasági kérdésekre írni-olvasni nem tudó parasztokat alkalmaznak szakértőknek.

Csodálatos viszont az a jelenség is, amikor agrárius gondolatkörben fölnőtt vidéki ember kereskedelmi perekben tárgyismerettel bíró jogászként akarja magát feltüntetni, holott a kereskedelmi élet szövevényeit nem ismeri.

A szélsőségek humora önti el néha a nagy értékek körül folyó pervitákat s az emberek nem merik beismerni, hogy nincs tárgyismeretük.

Már pedig a szükséges életismeret nélkül (szakszerű tárgyismeret hiányában) az eminens jogász is rossz bíró (és rossz ügyvéd).

Ezen a kormány továbbképző-tanfolyamok által kíván sok jóakarattal segíteni. A német gyakorlati kiképzés iránya cikázik nálunk a levegőn át, azonban a gyakorlat embereiben vajmi kevés hajlandóság van a mindennap szükséges szakszerű továbbképzésre.

Ez benne kell hogy legyen az egyének hajlandóságában. Egy új generáció képzése fogja csak a kívánalmakat kielégíteni, csakhogy a mai fiatalság épen nem ez a generáció. Az 1913: LIII. tc. és az ennek alapján kiadott 67,400/913. I. M. sz. rendelet hatálya csak akkor fog bekövetkezni, ha az igényeket *föl-* és nem *lefokozzuk a gyakorlatban.*

Mert ha ilyen felemás a legjobbnak minősülő hivatalnoki kar szakszerű kiképzése, mit várhatunk a közélet más csoportjaitól.

Ma még egyedüli terrenum a választott bíróságra: a kereskedelmi élet.

A tőzsde külön bírósága — végeredményében — a kereskedelmi élet választott bírósága. Ez a bíróság feladatát a legnagyobb megelégedésre oldotta meg és iskolát csinált arra, hogy a kereskedők kisebb ügyeikben a vidéki gócpontokon a «választott bíróságot» mind gyakrabban kikössék.

A bíróság munkaterhét azonban egyelőre ez sem fogja oly mértékben csökkenteni, hogy számottevő legyen.

III. *A perek megelőzését a legalsóbb rétegben és a perifériákon lehet és kell megvalósítani.* Erre igen kedvező alkalom a készülőfélben levő *állami közigazgatás. Azt hiszem, hogy a nép legalsóbb rétegeire nézve üdvösebb, hasznosabb és gazdaságilag áldásosabb törvényt nem lehetne hozni, mint amely a kisösszegű perek olcsó, gyors és biztos lefolyását és végrehajtását biztosítaná.* Semmiféle törvény nem jutna a néphez gyorsabban kedvező hatása által, mint épen ez az intézkedés. A statisztika erről épen a %-os eredmény által győz meg.

a) Az 1909. évi kormányjelentés adatai szerint sommás per: *az összes járásbíróságokhoz érkezett 623,842 ügy.* Ebből 100 K-án alóli 290,288 ügy.

Sajnos, nem tudjuk, hogy 40 K alóli ügy ebből mennyi.

b) Az 1910. évi jelentés szerint: érkezett összesen 613,384 ügy. Ebből 100 K alóli 279,199 ügy.

c) Az 1911. évi jelentés szerint: érkezett összesen 639,110 ügy. Ebből 100 K alóli 281,415 ügy. A 40 K-án alóli ügyek számát általában nem tüntetik ki.

Ebből a rövid statisztikából láthatjuk, hogy a járásbíróságok bírói energiája és *ideje 40—45%* arányában lesz a jelzett ügyekre elpocsékolva, miáltal a fontosabb ügyek is felületes elbírálásban részesülnek.

Ezt az erőpazarlást igazán nem birja ki az ország.

Az 1—100 K-ás ügyek megrostálása elsőrendű közérdek és fontos igazságügyi érdek volna.

Mindenki örülne ennek és az új perrend életbeléptetésének személyszaporítási kényszere megszűnnék.

A magyar igazságszolgáltatás bűne, hogy nem eléggé demokratikus.

Nem a nagy tömeget tartja szem előtt. Nem tudjuk a nagy néptömegek szükségleteit *megfelelő módon* kielégíteni s csodálkozunk a nagy elégületlenségen és a rossz gazdasági helyzeten

Az anyagi jogi törvényeink közül, tisztán példaként, legyen szabad reámutatnom arra, hogy az *egyéni tulajdon* dogmatikus túlhajtásával tagosítási törvényeink épen azt a gazdasági érdeket

fojtogatták évtizedeken át, amely az ország agrár jellegénél fogva elsőrendű állami érdek volt.*

Ugyancsak a dogmatikus rendszer merev alkalmazásának tudható be, hogy évtizedek küzdelmei után az 1881 : LX. tc. 156. §-át csak a Vhn. — módosította és hogy a m. kir. Kúria az árverési vétel jóhiszeműségének *fikcióját* megdöntő 3. sz. teljes-ülési határozatát csak most hozta meg.

Pedig a jelzett törvények épen az alsóbb néprétegnél napnap után a legkirívóbban éreztették romboló hatásukat.

Az alaki jog szémpontjából ma még hiányzik az az elhatározó lépés, amely az alsóbb néprétegek érdekeit azzal a megértéssel igyekeznék kielégíteni, amint ez a gazdasági vonatkozású legújabb törvényekkel valóban teljesedésbe ment.**

Én azt hiszem, hogy ebben az irányban az igazságügyi miniszter korszakalkotó munkát végezne, ha az elavult községi bírósági törvény helyett a kisösszegű perek *kényszeregyezségének* a keresztülvitelére *népbíróságot* szervező törvényt alkotna.

Ezzel a semmi kiadással nem járó és az ügyvédi kar anyagi érdekeit nem érintő alkotással az *állami igazságszolgáltatást* kiterjesztené egészen a periferiákig és másfelől a járásbíróságok *ügytömegét* a fölösleges kezelési és *irattári anyagtól végre megszabaditaná.*

A népbíróság szervezésének kérdésére legközelebb visszatérünk. *Dr. Tóth György.*

A kiadó, a szerkesztő és a szerző egyetemleges magánjogi felelőssége.

Egy kereskedőről oly valótlan hír jelent meg egyik napilapban, amelynek hatása alatt a kereskedőt hitelezői megrohanták, a nagykereskedők az árúkat visszatartották és vele az üzleti összeköttetést megszakitották.

A kereskedő keresetet indított a kiadó, a szerkesztő és az ismeretes szerző ellen.

A nagyváradi kir. törvényszék a keresetnek helyt adott és a kiadót, a szerkesztőt és a szerzőt egyetemlegesen marasztalta.

A bíróság rámutat az ítélet indokolásában arra, hogy a sajtóközlemény által okozott kárért való felelősség az alanyi jogot sértő közleménynek közzétételében rejlő jogellenes magatartáson alapszik. Minthogy pedig a közzétételben a szerzőn kívül a szerkesztő és a kiadó egyaránt közreműködik, következik, hogy a sértettnek a szerkesztő és a kiadó is elégtétellel tartozik és mert közreműködésük együttes, kötelezettségük egyetemleges. Nem szolgálhat mentségül a kiadóra és a szerkesztőre nézve az a védekezés, hogy a közlemény megjelenéséről előzetes tudomásuk nem volt, mert a kellő gondosság kifejtése mellett az ő közreműködésüket is nélkülözhetetlenül feltételező közzétételt, mint a káros eredményt előidéző tényt megakadályozhatták volna, ők egyenesen gondatlanul jártak el, amikor a sajtóközlemény megjelenéséről előzetes tudomást nem szereztek és gondatlanságuk működési körüknek helytelen betöltésére vezethető vissza. Téves az a jogi álláspont is, hogy ők a sajtótörvényben lefektetett fokozatos felelősség rendszeréből folyólag a sajtóközlemény által okozott kárért — mert a szerző ismeretes — elégtételt adni nem tartoznak, mert a jogellenes magatartás a büntetőjogban és a magánjogban eltérő szabályokat ural, a magánjogi vétség esetei nem egyeznek meg a bűncselekmény eseteivel és a magánjogi kártérítésnek nem előfeltétele az, hogy a más jogát sértő magatartás a büntetőtörvény súlya alá essék. De az az álláspont téves különösen azért, mert maga a sajtótörvény is kimondja, hogy sajtóvétségérti elmarasztalás esetében a pénzbüntetés a biztosítékból vonatik le; ha belőle ki nem telnék, azonkívül, hogy a szerző egyuttal jótállónak tekintetik: a foglalás a felelős tulajdonos, kiadó vagy szerkesztő egyéb javaira is kiterjesztetik (1848 : XVIII. tc. 30. §. 3. pont), amely törvényes rendelkezés a büntetőjogi fokozatos felelősség rendszere mellett az összes bejelentett személyekre nézve a magánjogi egyetemleges felelősséget tartalmazza.

A vagyoni kár mértékének meghatározása után áttér az indokolás a hírnévcsorbítás miatt kért vagyoni elégtétel kérdésére és így folytatja: Nem lehet akadálya a kártérítés megítélésének, hogy a kereskedő hírnevének pénzbeli ellenértéke meg nem becsülhető, mert ha a sajtóközlemény okozta erkölcsi veszteség a pénzbeli károsszeg fizetésében nem is talál ellenértéket, mégis hozzájárul a jogtalanul szenvedett sérelem enyhítéséhez és egy bizonyos mértékig képes az erkölcsi javak terén megzavart egyensúlyt is helyreállítani. Méltányos a kártérítés megítélése annál is inkább, mert a kereskedő hírnevének és az ez alapon élvezett bizalomnak és hitelnek jogellenes veszélyeztetése a kereskedőt gazdasági létében támadja meg, kimutatható vagyoni kárának megtérítése nem egyenlítheti ki a szenvedett hátrányokat, mert ép a hitel veszélyeztetésénél a hitelmegvonás és a veszélyeztetés kauzális összefüggése alig állapítható meg és magára a sértettre nézve is gyakran lehetetlen viszonyainak nyílt feltárása. Az elégtétel összegét a bíróság a peres felek vagyoni viszonyainak mérlegelésével 5000 K-ban állapította meg.

*

A sajtótörvényjavaslatnak úgynevezett «részletes tárgyalása» alkalmával az igazságügyminiszter a következőket mondta (Orszgy. Ért. 1914 január 24-iki szám 31. l.): «Ma a nyomdatulajdonos a többiekkel egyetemlegesen felelős magánjogilag... Hogy ez tételes magyar jog is, azt a bírói gyakorlat igazolja. Így egy a legutóbbi időben, nevezetesen 1913 december 1-én a nagyváradi törvényszéknél hozott ítélet fekszik előttem, amely egyenesen egy ott megjelenő napilapnak szerkesztőjén felül a nyomdatulajdonost is egyetemlegesen kötelezi 6800 és nehány korona kár megtérítésére, ami semmiesetre sem történhetett volna meg akkor, ha ez nem volna mai tételes magyar jog. (Igaz! Úgy van!)»

Ezt a klasszikusan szövegezett nyilatkozatot nem hagyhatjuk szó nélkül. Tudtunkkal egy fecske még nem csinál nyarat. A nagyváradi kir. törvényszéknek precedens nélkül álló ítélete még akkor sem lenne «tételes magyar jog», ha már jogerőre emelkedett volna. A bírói gyakorlat, mely a sajtójavaslat 39. §-át «igazolja», nem állhat egy singularis ítéletből. Igaz ugyan, hogy a miniszter úr szavaiból («így egy stb.») az látszik, mintha a nagyváradi ítéletre csak példálódzva hivatkoznék, pedig ha lett volna még egy ítélet, annak idézését nem mulasztotta volna el. Nem állítjuk, hogy a nagyváradi törvényszék a sajtójavaslat hatása alatt hozta ítéletét, de nem is tartjuk kizártnak. Annyi azonban bizonyos, hogy ebben a circulus vitiosusban, amelyben a miniszter szelleme megtermékenyítőleg hatott a bíróságra, a bíróságé a miniszterre, a miniszter volt a vitiózusabb, midőn egy egyedül álló ítéletet játszi könnyedséggel joggyakorlattá avatott. *Justus.*

Szemle.

BELFÖLD.

— **A budapesti árú- és értéktőzsde jubileuma.** Gazdasági életünk sajátszerű tünete, hogy egyes intézményeink az országos átlagon messze felülemelkednek és élő bizonyságai az ország fejlődőképességének. Ilyen intézmény a budapesti árú- és értéktőzsde is, amely most ülte meg fenállása ötven évének emlékünnepét.

A nagyszabású emlékmű, amelyet a jubileum alkalmából a tőzsdetanács megbízása alapján dr. Engel Emil, a tőzsde főtitkára és Bartha László, a tanács titkára a napokban tettek közzé, igen élénken festi a budapesti tőzsde fejlődéstörténetét. Kezdete rendkívül szerény, emelkedése pedig, amely az intézménynek a gabonaforgalom terén domináló jelentőséget biztosított, az értékpapírforgalom terén is — a hazai tőkeszegénységhez viszonyítva — igen jelentős.

Ez a fejlődés annál figyelemreméltóbb, mert úgyszólván minden támogatás nélkül, tisztán a gazdasági erők szabad működésének eredménye.

Jogéletünk munkásait a tőzsde működésének főleg két ága érdekli: jogalkotó tevékenysége és bíráskodása. A jogalkotó munkának az emlékmű második kötete valóban impozáns képét adja. A tőzsdebíróság működését pedig a jogi közvélemény állandóan figyelemmel kíséri, tudatában

* A mezőgazdasági érdekek helyes fölismerése, a kisgazdák, a széles néprétegek érdekeinek a megértése és értéklése hatja át az 1908 : VII. és 1908 : XXXIX. tcikkeket.

** Ilyenek a munkásvédelmi törvények, s a földmívelő népre valósággal áldás az 1913 : X. tc.

van annak, hogy a hátralékok felhalmozódásának oka főleg a hatáskör célszerűtlen megállapítása, amely a tőzsdei forgalomtól távol álló ügyek ideterelését megengedi és hogy ugyane körülmény gátolja a bíróságot érdemleges munkájában is, amely a tőzsdeforgalom körébe tartozó perek tekintetében mintaszerű. Habár mindez ismert, mégis igen időszerű lett volna, ha a tőzsdetanács a bíróság judikaturájának rendszeres gyűjteményét is összeállítja. Ez annál jelentősebb, mert a szokások elvégre is csak a kereteket adják meg, azoknak tulajdonképeni tartalma a tőzsdebíróság ítéleteiben foglaltatik. A judikaturának részletes összeállítása lenne egyben a régóta készülő tőzsdereform leghasznosabb anyaggyűjteménye.

Végül nem feledkezhetünk meg a tőzsdei köröknek a tőzsde autonómiája iránti élénk érzékéről. A jogász — bárminő véleményen legyen is a budapesti tőzsde működése és annak jelenlegi szabályozása felől — örömmel kell hogy lássa a nálunk, sajnos, oly ritka önkormányzati szellem erőteljes lüktetését. *Ly.*

— **Betűbíráskodás.** *A.* kávéház- és étteremtulajdonos üzletvezető-igazgatónak alkalmazta *B.*-t. A szolgálati szerződést *A.* egyoldalúan felbontotta. *B.* erre háromhavi felmondási időre járó fizetése és ellátás egyenértéke címén keresetet indított. Előzetesen természetesen az iparhatósághoz élt panasszal, aminek eredményeként a törvény rendes útjára utasították. A kereseti követelést a törvényszék és a tábla megítélte. A tábla indokolásában fölvetette az előzetes iparhatósági eljárásnak szükségességét s azt nemlegesen döntötte el, mivel az üzletvezető-igazgató kereskedősegédnek nem minősíthető. A peres felek ugyanis az iparhatósági eljárást lefolytatván, ezt a pörben megemlíteni szükségesnek nem tartották. A tábla ítélete ellen alperes további fellebbezéssel élt. Felperes pedig a Kúriához intézett kérésben csatolta az iparhatóság határozatát. A Kúria 470/913. V. számú végzésével mindkét alsóbíróság ítéletét hivatalból megsemmisítette, a pört megszüntette és a felperest a perköltségek viselésére kötelezte, mivel a kereseti követelés előzetes iparhatósági eljárás elé tartozik. Igaz, a felperes beadványa nem volt perrendszerű. Másrészt azonban a felperes a tábla ítéletének indokolása ellen fellebbezéssel nem élhetett, mivel az az ítélet az ő javára döntött. És elvégre az iparhatósági eljárás lefolytatását igazoló határozat a bíróság előtt volt. *(Ügyvédi körökből.)*

— **A Corpus Juris Hungarici** 1913. évi kötete megjelent. A mult évben hozott hatvan törvénycikk közül igazságügyi tartalmú vagy vonatkozású 17 törvény volt. Márkus Dezső halála után tudvalevőleg dr. *Térfi* Gyula miniszteri tanácsos vette át a Magyar Törvénytár szerkesztését s a most megjelent kötet összeállítása, a szükséges jegyzetekkel való ellátása is az ő gondos munkáját, körültekintő figyelmét dícséri. Kimerítő tárgymutató és az 1848—1913. évi törvényekre utaló pótlások külön füzete egészíti ki a 603 oldalra terjedő kötetet. Ezzel azonos szövegben jelent meg egyidejűleg a Corpus Juris-szal párhuzamosan haladó vállalatnak a Hatályos Magyar Törvények gyűjteményének 1913. évi kötete is. Mindkét munkának előkelő és izléses kiállítása a Franklin-Társulat hagyományának felel meg. Ára fűzve 14 kor., félbőrkötésben 17 korona.

— **Az Erdélyi Múzeumegyesület jogi szakosztálya** működési körét már kezdetben kiterjesztette a Kelet és különösen a Balkán-államok jogállapotának az ismertetésére. A mult évben jelentek meg Hammurabi törvényei és a török alkotmánytörvények. Jelenleg van sajtó alatt Manu törvényének az eredetiből készült fordítása. Legközelebb dr. Réz Mihály fogja Bosznia és Hercegovina közjogi viszonyát ismertetni. Az Erdélyrészi Jogi Közlöny pedig dr. Lehman Róbert fordításában Románia büntetőtörvényét folytatásokban közli.

— **Betűsoros büntetőjogi döntvénykönyv** jelent meg dr. *Gyöngyössy* István kézdivásárhelyi törvényszéki bíró összeállításában. A munka szorgalmas kivonata a közhasználatban lévő döntvénygyűjteményeknek. Használhatóságát csak a rövidségre való túlzott törekvés nehezíti meg. Terjedelme 384 lap, ára 4 korona. Megrendelhető a szerzőnél.

— **A művészi árúvédjegy** címen Fenyő Henrik szabadalmi ügyvivő előadást tartott a Magyar Kereskedelmi Csarnokban január 29-én. Kimutatta, hogy a művészi ábrázolás, amelyre nálunk eddig alig fektettek súlyt, a védjegy szuggesztív hatását mily nagy mértékben fokozza. Meggyőző példákkal illusztrálta, hogy a lajstromozásból törvény szerint egyébként kizárt, betükből és szavakból álló árújegyek, az utóbbiak közt különösen azok, amelyek az árú minőségét, rendeltetését, előállítási helyét és módját jelzik, művészi ábrázolással lajstromozhatókká és a legbecsesebb reklámeszközzé válhatnak. Bizonyította továbbá, hogy a művészi kiképzés összefér a védjegy egyszerűségére való törekvéssel. Biztos kézzel rajzolt vonalak és művészien alkalmazott színek ritmusa a legegyszerűbb jeleket is még fokozottabb mértékben teszi alkalmas árújegyekké. Az egyszerűség mellett ötlet és invenció a célszerű árújegy kellékei, melyekhez a humor is csatlakozhat, de a művészietlen ábrázolás az ötlet és humor hatását is leronthatja.

— **A Magyar Jogászegylet** közigazgatási jogi bizottságának legutóbbi ülésén *Rábel László* előadásában bizonyította, hogy sem az önkormányzat, sem az alkotmányvédelem nem függ a tisztviselők megbízásának a módjától, mert kinevezett tisztikar mellett is képzelhető erőteljes kormányzati szellem, viszont a tisztviselők választása mellett is elsorvadhat az önkormányzati élet, mint azt a magyar megye bizonyítja. Híve a tisztviselők kinevezésének, de az önkormányzati jogkör széles kiterjesztését tartja szükségesnek. Fen kívánja tartani a megye alkotmányvédő szerepét is és ezért a törvényben ki kellene mondani, hogy a tisztviselő cselekedetének törvényszerűségéért még abban az esetben is felel, ha fellebbvalóinak utasítása szerint járt el. A tvhat. bizottság közgyűlésén nem a kormány képviselőjét illetné meg az elnöklés joga, hanem a bizottság választana magának elnököt. Híve a járási önkormányzatnak, de olykép, hogy a községek mai jogköre csorbulást ne szenvedjen. A városokban fen kell tartani a tisztviselők választásának jogát, mert a városi polgárság függetlenebb és mert ott a tisztviselők választása titkos szavazással megy végbe. A következő előadó, *dr. Vadnay Tibor* az alkotmányvédelemnek a közigazgatással való kapcsolatát fejtegette. Történeti adatokkal bizonyítja, hogy a választási rendszer sem a rendi, sem a népképviseleti alkotmány korszakában nem bírt kellő erővel az alkotmány megvédésére. Ennek oka, hogy a választott tisztviselő nincs a kormánytól kevésbbé függő viszonyban, mint a kinevezett. A választási rendszert nem tartja előnyösnek a közigazgatásra, mert a vele járó hátrányok nem alkalmasak a modern feladatoknak megfelelő színvonalú tisztikar kialakulására. A fejlődés minden téren megköveteli a külön rendeltetésű organumok differenciálódását, azért az alkotmányvédelmet az azt teljesíteni képes modern intézményekre kell bízni, a közigazgatást pedig gazdasági és szociális irányzatú hivatására kell átalakítani. Valódi alkotmányvédelem csak az ország anyagi és szellemi jólétének előmozdítása. Ezt kell a közigazgatásnak elsősorban szolgálnia.

— **A Jogállam** februári füzete a következő változatos tartalommal jelent meg: Jogállam, *Balogh Artur* egyet. tanártól. — A kísérlet a tervezetekben *dr. Berger Miksa* ügyvédtől. — A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék fentartása *dr. Gallia Béla* kir. táblabírótól. — Észrevételek a polgári törvénykönyv tervezetének kötelmi jogi részéhez *dr. Meszlény Artur* kir. törvényszéki bírótól. — A Magyar Jogászegylet perrendtartási és közjogi előadásai. — Kereskedelmi joggyakorlatunk 1913-ban *dr. Baumgarten Nándor* egyet. m. tanártól. — Az 1913. év magánjogi gyakorlata *dr. Almási Antal* kir. törvényszéki bírótól. — Dr. Kovács Marcell perrendtartási kommentárja *dr. Sárffy Andortól.* — Porosz törvényjavaslat a hitbizományokról *dr. Vágó János* ügyvédtől. — Az egyoldalu ügylet *dr. Almási Antal* egyet. m. tanártól. — *Dr. Wlassics Gyula* a közigazgatási bíráskodás elsőfoku szervezéséről.

KÜLFÖLD.

— **A «Zabern»-ügy.** Egyes szakemberek sem tudták megállani, hogy szokatlan módon véleményüket ne nyilvánítsák, még mielőtt az illetékes bíróság ebben az ügyben dönthetett volna. A Deutsche Juristen-Zeitung hasábjain három kiváló jogász: Anschütz berlini egyetemi tanár, Lindenau birod. tanácsos és Hamm főtörvényszéki elnök foglalkozott ezzel a napilapokban már agyonkommentált üggyel. A legszélsőbb álláspontot Anschütz foglalta el, aki az esetből messze, sőt talán túlságosan messze-

menő következményeket vont le. A porosz katona-állam — mondja Anschütz — nem mutat hajlandóságot arra, hogy különös szokásairól és illetlenségeiről leszokva, a nemzeti összességbe, mint ennek vezérlő, de egyszersmind alárendelt eleme teljesen beleilleszkedjék. Lindenau ezzel szemben a mérséklet álláspontján marad meg. Szerinte, ha bizonyítást nyerne, hogy a katonaság ténykedése ebben az ügyben csupán «*megelőző intézkedésre*», a közbékét sértő csoportosulás tagjainak letartóztatására irányult, amelynek célja az lett volna, hogy a letartóztatottak illetékes bíróságuk elé állíttassanak, úgy a szabadságelvonás jogosultsága ellen kifogást nem lehetne tenni. Végre Hamm különösképen kevés jelentőséget tulajdonít az egész eseménynek. Az ügyben nem lát egyebet, mint azt, hogy katonatisztek az őket ért sértések felett és afölött való felháborodásukban, hogy a rendőrség a sérelmek okozóival szemben nem járt el a szükséges szigorral, mértéktelenségre ragadtatták magukat. *A.*

— **Börtönbüntetés és biztonsági intézkedés.** A német börtönhivatalnokok egyesületének választmánya a büntetések végrehajtásának az egész birodalomban való egységes szabályozása tárgyában törvénytervezetet készített (I. szöveg 1911-ből; II. szöveg 1913-ból), amely 73 §-ból áll. Ebből 12 vonatkozik a biztonsági rendszabályokra. Főleg a dologház (Arbeitshaus) és a biztonsági fogság (Sicherungshaft) szabályozása érdekes. A szabályozás rövidségét megmagyarázza a 66. §.: «Egyebekben a büntetési intézetekre vonatkozó szabályok megfelelő alkalmazást nyernek». A gyakorlatban különösen a munkáltatás okoz nehézséget, mert ez csak kényszerrel vihető keresztül. Viszont a munkáltatást ép az erkölcsi nevelés érdekében elejteni nem lehet. Az indokolás szerint «...ha a dologház «biztonsági intézkedés» is, végrehajtásának lényege mégis alig szabályozható másképp, mint a büntetési intézetben». A tervezet annyira azonosnak találja a dologházat a szabadságvesztésbüntetéssel, hogy a dologházból ideiglenesen elbocsájtottnak időközben történt elítélése esetén a fenmaradt és a dologházban feltételesen elengedett időtartamot hozzászámítja annak a büntetésnek tartamához, amelyet az új ítélet megállapít. «Der Verurteilte kann sich dadurch nicht beschwert fühlen.» A biztonsági fogság sem sokban különbözik a dologháztól, tehát közel áll a szabadságvesztésbüntetéshez, mert bár az indokolás elismeri, hogy a biztonsági fogság célja kizárólag a társadalom védelme, másrészt idézi Kriegsmann szavait: «Für die Behandlung in der Sicherungshaft wird der Arbeitszwang nicht entbehrt werden können». A biztonsági intézkedések, tehát úgy, amint a gyakorlatban megvalósulnak (kivéve az elmebetegek és gyengeelméjüek befogadására szánt intézkedéseket), önmaguk eszmei fogalmát semmisítik meg. A társadalom nem képes defenzivában maradni. Saját védelmében még akkor is kénytelen támadóan fellépni, amikor ezt nem is akarja. A biztonsági intézkedések és a szabadságvesztésbüntetések között csak a kényszer-fokozatban van különbség és ha a «biztonsági intézkedések» neve alatt létesített intézetek a kriminalitás elleni küzdelemben hasznos eszközöknek bizonyulnának is, ezt ne az intézmények új elnevezésének tulajdonítsuk, hanem sok más körülmény mellett a büntetési kényszerfokozatok kitágításának. *S.*

— **Új jogbölcseleti folyóirat** indult meg «Zeitschrift für Rechtsphilosophie in Lehre und Praxis» cím alatt *Stammler* és két tanítványa: Felix *Holldack* és Rudolf *Joerges* szerkesztésében. A munkatársak között a német jogi és bölcseleti irodalomnak néhány kiváló művelője szerepel, köztük néhány nálunk is jól ismert név: Biermann, Finger, Huber, Edgar Loening, Natorp. A folyóirat, amelynek bevezető tanulmányában (Begriff und Bedeutung der Rechtsphilosophie) *Stammler* foglalja össze a kanti ismeretelméleten felépülő társadalmi bölcseletének vezető tanításait, ennek a jogbölcseleti iránynak művelésére van szánva. Elméleti kérdések tisztázása mellett programmja és címe szerint figyelmet akar fordítani arra is, hogy a bölcseleti jogelmélet eredményei mikép érvényesülnek a gyakorlati életben: törvényhozásban és törvénykezésben. — Az eddig megjelent két szám tartalmából megemlítjük a svájci Eugen *Huber* értekezését: «Über die Realien der Gesetzgebung», ami alatt a kitűnő szerző, szemben a törvényalkotás vezetőeszméivel, a váltakozó szükségleteket, vágyakat, törekvéseket érti, amelyek a jogalkotás anyagát teszik. Érdekes egy bécsi orvosnak, Siegmund *Kornfeld*-nek pszichológiai tanulmánya a jogérzetről. Konkrét kérdéssel foglalkozik Rudolf *Bovensiepen* kieli bíró dolgozata: Die Einrede des Zurückbehaltungsrechts gegenüber unpfändbaren Forderungen vom Standpunkte des richtigen Rechtes betrachtet. *Joerges* szemléje a Reichsgericht joggyakorlatát bírálja a jó erkölcsökbe ütköző jogügyletek kérdésében. Tudomásunk szerint ez az első kísérlet, hogy jogbölcseleti rendszer eredményei a gyakorlat kérdésein tervszerűen és közvetlenül kipróbáltassanak. Ez a figyelemreméltó kísérlet nemcsak tűzpróbája lesz annak a jogelméletnek, amelyet sokan a valóság kérdéseitől túlságosan elvontnak tartanak, hanem bizonyára termékenyítőleg fog hatni a gyakorlatra és magára az elméletre is. *L.*

— **Érdekes számok.** A porosz királyi igazságügyminisztérium igazgatása alá tartozó börtönök statisztikája szerint: az elmult évben 30,867 fogvatartott egyén közül 25,819 végzett munkát a letartóztatásban s a rabipari jövedelem összesen 4.224,943 márka volt, szemben az 1908. esztendővel, amikor 32,110 letartóztatott közül 27,127 egyén dolgozott s az összjövedelem csak 3.923,264·84 márkára rúgott. A foglyokat nem annyira közszükségleti tárgyak előállítására, mint inkább a hadügyi igazgatás ruházati, továbbá az államvasutak és bányaigazgatás ipari szükségleteinek fedezése érdekében foglalkoztatták. *S.*

— **Kinematográfjog.** Illetékes-e az iparhatóság a mozgófényképfelvétel-rendezők és a közreműködő színészek közt felmerült peres ügyekben? A mozgófénykép-vállalatok folytonos terjedése naponta újabb kérdések eldöntését teszi szükségessé. Ezek közé tartozik ez a kérdés is, amelyben egyik berlini iparhatóság feltűnést keltő határozatot hozott (716/13 Gew. Ger. K. 18). Az iparhatóság, mint ipari bíróság, megállapította illetékességét. Az indokolásból kiemeljük a következőket: A bíróság elismerte, hogy a színészekre e minőségükben az ipartörvény határozatai nem alkalmazhatók, amennyiben ők művészi munkát fejtenek ki. A kinematográf felvételeknél azonban ily szabad művészi tevékenységről nem lehet szó már csak azért sem, mert a színésznek a felvételkor mindenben a munkaadó utasításához kell alkalmazkodni és kizárólag a vállalat ipari célját szolgálja. Ilyenkor a szereplő nem fejt ki művészi képességet, hanem csak egy bizonyos ügyességet, amelyet már a legközönségesebb statiszták is produkálnak. Kifejti továbbá a bíróság, hogy a kinematográf-felvételek semmiféle művészi érdekkel sem hozhatók kapcsolatba. Ha ily felvételeknél a kiváló színészek is közreműködnek, ezeket a vállalkozó csupán a nagyobb reklám kedvéért kéri fel, másrészt meg a színészek maguk sem tartják az ilyen fellépéseket művészi munkának és inkább csak a vagyoni előnyökért vállalkoznak rájuk. *A.*

— **Fojtóbombák.** Azok az életáldozattal járó szomorú tapasztalatok, amelyeket a párisi rendőrség a Garnier és Bonnot bandájának elfogásakor tett, adták a városi laboratórium igazgatójának az ötletet, hogy fojtógázzal töltött bombákat készítsen, amelyekkel az ellentálló gonosztevők elkábíthatók, anélkül, hogy a kábulás az egészségre ártalmas volna. Ugyane bombákat már gyakorlatilag is felhasználták Párisban egy közveszélyes elmebeteg megfékezésére, aki revolverrel kezében a szobában elzárkózott.

Ügyvédjelöltet, aki önállóan tárgyal, csakis hosszabb időre, mielőbbi belépésre keres dr. Schulhof, Kiskundorozsma. 15089

Ügyvéd, kereskedelmi praxissal, bírja a német, francia, angol nyelveket, forgalmas irodába óhajt belépni, esetleg társulni. Ajánlatok a főpostára kéretnek «Forgalmas» jelige alatt. 15099

A battonyai kir. közjegyző, lehetőleg nyugalmazott bíró személyében helyettest keres. 1914

Dr. Valkányi Lajos ügyvéd, Kalocsán, keres önállóan dolgozni tudó ügyvédet, helyettest, vagy jelöltet. Ajánlatok ugyanoda küldendők az igények megjelölésével. 15096

Gyakorlott jelöltet keresek február 1-i belépéssel. Javadalmazás megállapodás szerint. Dr. Csák Géza ügyvéd, Feled, Gömörmegye. 15093

Ügyvédjelölt, némi gyakorlattal, azonnali belépésre állást keres. Címe: B. I. Makó, Lehel-utca 7. szám. 15010

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat.** Egyetem-utca 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem.** Egyetem-utca 2

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Negyvenkilencedik évfolyam. 6. szám. Budapest, 1914 február 6.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: IV., Egyetem-u. 2
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

Tartalom. *Dr. Geszti Andor* kir. főügyész-helyettes: Személyszaporítás nélkül. — *Dr. Katona Mór* budapesti egyetemi tanár: A polgári törvénykönyv javaslatának 1532. §-ához. — *Dr. Nyári Jenő* budapesti ügyvéd: A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék. — Irodalom. — Szemle.
Melléklet: Hiteljogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny«-ből.

Személyszaporítás nélkül.

Az a jellemző egyszerűség, mely a fiatalkorúak bírósága előtti eljárásnak oly kivételes helyet biztosít törvénytárunkban és amely a törvény helyes felfogásának érvényesülésével a hivatali működésnek méltán irigyelt eszközeit biztosítja úgy a bírák, mint az ügyészek részére: ösztönöz arra, hogy a bűnvádi perrendtartásnak a királyi ügyészség tevékenységét érintő néhány szakaszára irányítsam a figyelmet, mely nézetem szerint az egyszerűsítésnek nemcsak igen jelentékeny és üdvös lehetőségeit engedi meg a kir. ügyészeknek, hanem a kir. ügyészség működése elé évről-évre lavina módjára fölhalmozódó hátraléktömegeknek eltávolítására és a kívánatos állapotnak egyszerű és természetes eszközökkel való megteremtésére és fentartására a kivezető útat szinte kínálva kínálja.

Hangsúlyozom, hogy természetes eszközökkel. A tevékenységnek megfelelő irányításával és szabályozásával, a lényegnek és a jogkereső közönség valódi érdekeinek előtérbe helyezésével és a rohanó élet égető követeléseivel szemben a nagyképűségnek és puszta szószaporításnak kiküszöbölésével.

Nem habozom kijelenteni, hogy a személyszaporítást nem tartom panaceának. Nem tartom különösen most még, amikor a kívánatos rend a hivatali működés egyszerűsítésével és helyes kiaknázásával is elérhető és biztosítható. A jogélet igényeinek rohamos emelkedését egyedül személyszaporítással különben sem ellensúlyozhatjuk. A seregek folytonos növelése csak ott van helyén, hol testi erő a siker előfeltétele. Az állami feladatoknak abban a körében azonban, melyben ügyészi hivatásunk révén szolgáljuk az állam közérdekeit, elsősorban a szellemi tényezők helyesebb érvényesülésétől és az erők felszabadításától várjuk a megváltást és ezt bizonnyal meg is találjuk, ha a felesleges bilincsektől szabadulhatunk, ha a szárnyainkat lenyügöző holt súlyokat levethetjük, ha szellemi erőinket lekötözetlenül, szabadon és csorbítatlanul, a közérdek valódi céljainak, embertársaink valódi szükségeinek szentelhetjük.

Nem ismerek fáradságot, terhet vagy kimerülést, mikor hivatali kötelesség teljesítéséről van szó. De fájdalommal tölt el, midőn a rengeteg idő és erőpazarlást látom, a magasabb ügyészi hivatás betöltésének ezt a lélekölő kerékkötőjét, midőn a túltengő irka-firkát, a végtelen szalmacséplést látom, mit a kir. ügyészek napról-napra szükség és haszon nélkül végeznek; fájdalommal és szégyenérzettel tölt el a kálváriajárás, mire a jogkereső közönség a fullasztó írásbeliség okozta rettentő elmaradás miatt az ügyészek zömének önfeláldozása ellenére kényszerül.

Revideálnunk kell immár a gyakorlatot, mely a bűnvádi perrendtartás alapján kialakult és azokat a formákat, melyeket a mi munkánk képében ismer a jogkereső közönség. Revideálnunk kell a törvény céljának és igazi értelmének, valamint a jogkereső közönség valódi érdekeinek világánál. Ki kell küszöbölnünk az avult szempontokat és ha elkerülhetetlen, törvényhozási úton kell az egyszerűsítést megvalósítanunk.

A vizsgálatnál természetesen nem maradhat figyelmen kívül a kir. ügyészségnek hivatali érdeke sem. Nem a szükséges, a kötelező, az ügyet előrevívő munkától való szabadulás, vagy a jogkereső közönség érdekeinek csorbítása szempontjából, sőt éppen a közönség érdekeinek helyesebb érvényesülése és a kir. ügyészség működésének eredményesebbé tétele szempontjából.

A kir. ügyészségnek azokról a határozatairól van szó, melyek útján a feljelentés és a nyomozás szakában érintkezik a jogkereső közönséggel. Azokról a határozatokról, melyekkel a kir. ügyész a vád képviseletétől való elállását nyilvánítja, tehát a vád képviseletét tagadja, vagy a nyomozást szünteti meg.

Ezek a határozatok a kir. ügyészek tevékenységének java részét, majdnem felét merítik ki. Mennyi idő, erő és munkapazarlás folyik ezen a két címen a mostani gyakorlat mellett anélkül, hogy a közérdek bármi hasznát látná, sőt ép ellenkezőleg, az idő és erőpazarlás legérzékenyebben a jogkereső közönséget sujtja, azt elsősorban a közönség sínyli meg.

A BP. 34. §-ának második bekezdése a kir. ügyészség kötelességévé teszi, hogy a vád képviseletének megtagadásáról a sértettet, aki feljelentést vagy magánindítványt tett, indokolt írásbeli határozattal értesítse. A BP. 101. §-ának utolsó bekezdése értelmében pedig a nyomozás folyamán kihallgatott gyanusított és a magánindítványt vagy feljelentést tett sértett a nyomozás megszüntetéséről is értesítendő. Itt ugyan nem rendeli a törvény kifejezetten, hogy az értesítésnek indokolt írásbeli határozattal kell történnie. Minthogy azonban a nyomozás megszüntetése lényegében szintén a vád képviseletének megtagadása: az értesítés alakja tekintetében a nyomozás megszüntetése esetén is a BP. 34. §-ában foglalt általános szabály az irányadó. A kir. ügyészség tehát a nyomozás megszüntetéséről is indokolt írásbeli határozattal értesíti a gyanusítottat és a feljelentést vagy magánindítványt tett sértettet.

A törvény azonban csak annyit mond: «indokolt írásbeli határozat.» Szerényen, egyszerűen, frázis nélkül mondja és gondolja ezt a törvény. Ám a gyakorlat ezt az előkészítő eljáráshoz tartozó, az ügydöntő bírói határozatnál elenyészően csekélyebb fontosságú határozatot a bírói ítélet szabásában, hatalmas kothurnussal, a nagyképűség minden kellékével ruházta fel. Ez az értesítés, melynek hivatása csupán az, hogy a sértettet és esetleg a gyanusítottat a kir. ügyész állásfoglalásával lehető legrövidebb idő alatt megismertesse, a gyakorlatban a bírói ítélet arányainak, igényeinek és fontosságának mimelésével alakult ki, holott a jogkereső fél nem a nagy feneket, nem a stílgyakorlatot, a legtöbbször meg sem értett kulináris szóáradatot, hanem csupán a lényeget, a határozatot és ennek törvényen alapuló indokát várja a kir. ügyésztől.

A törvény szerint az értesítésnek indokolt határozattal kell történnie. Ámde mit ért a törvény indokolt határozat alatt? Mit követelhet a feljelentő sértett a törvény alapján indokolt határozat alakjában? Kétségtelenül oly határozatot, mely a rendelkezés alapjául szolgáló és a bűnvádi perrendtartás 34. és 101. §-ában megjelölt törvényes okokat tartalmazza. Az indokolásnak egyéb kelléke, elemei vagy terjedelme tekintetében a törvény nem rendelkezik. Nem rendelkezik a bűnvádi perrendtartás 77. §-a sem, mely a bíróság határozataira állít fel általános szabályt. E szakasz is csupán azt rendeli, hogy a bíróság határozatait indokolni kö-

teles. Csupán a bírói ítélet indokolását illetően tartalmaz a törvény parancsoló rendelkezéseket. Így a 328. §. első bekezdése értelmében «az ítélet indokolásában ki kell fejteni, hogy a bíróság mely tényeket és mily okból tart bebizonyítottaknak; továbbá felsorolandók azok az okok, melyek a jogi kérdés eldöntésénél, illetőleg a főtárgyalás során tett, de elutasított indítványok felett való határozat hozásánál irányadók voltak.» A 324. §. 3. bekezdése értelmében pedig «a bizonyítás eredménye felett a bíróság a bizonyítékoknak egyenként és egybefüggésökben való gondos mérlegelésével határoz.»

A törvénynek ezekből a rendelkezéseiből kétségtelen az a szembeszökő nagy különbség, mely a bírói ítélet indokolását az egyéb határozatok indokolásától megkülönbözteti. A bírói ítélet indokolásának mellőzhetetlen kellékei a tényállásnak a bizonyítékok gondos mérlegelésével való megállapítása és a jogi kérdés eldöntésénél irányadó okok felsorolása. De éppen abból a körülményből, hogy a törvény ezeket a kellékeket csupán az ítéletre vonatkozóan állapította meg: következik, hogy ezek a szabályok az egyéb határozatokra nem alkalmazandók.

Az egyéb határozatok és különösen az ügyészi határozatok indokolásának keretét kizáróan a rendelkezésnek törvényben meghatározott okai szabják meg, ezt a keretet kizáróan a törvény szerint fenforgó ok jogi kifejtésének kell megtöltenie. Évégből a tényállás ismertetésére — mint a bírói ítéletnél — sohasem lehet szükség. Hiszen mi valójában a vád képviseletének megtagadásáról, vagy a nyomozás megszüntetéséről adott értesítés? A kir. ügyész elutasító döntése a sértett által feljelentett tényállás tárgyában. Azt tehát, hogy a sértett mit tett feljelentés tárgyává, vagy a nyomozás eredményéül mutatkozó tényállást felesleges a határozatba foglalnunk, felesleges éppen a sértettnek elrecitálnunk, aki azt részleteivel és adataival egyaránt jobban és közvetlenebbül, vagy legalább is oly jól ismeri, mint az ügyész és aki a feljelentés megtétele alkalmával esetleg még nem ismert részletekről is a nyomozás folyamán történő kihallgatása alkalmával, vagy jogi képviselője útján nyer rendszerint tudomást. A nagyon jól tudott előzményekre tehát a sértett nem kíváncsi, akár meggyőződés, akár boszú, akár gonoszság, akár megfontolatlanság szülte a feljelentést. A sértettet természetesen a nyomozás jogi eredménye és főként az a hatás érdekli, melyet a feljelentés, vagy a nyomozás anyaga a kir. ügyészre tett; csupán az a jogsegély érdekli, melyet a kir. ügyésztől vár.

Ezt az eredményt a sértett kevés szóból is megérti; annál is inkább, mert hiszen a határozatban és törvényes indokában — akár alaptalan, akár nem bizonyítható feljelentésről van szó — lelkének benső sugallatára, saját jogi meggyőződésére kell ismernie. És itt nem mulaszthatom el, hogy egy lélektani mozzanatra utaljak. A nagy különbségre, mely a sértett polgári és bűnvádi perbeli szerepét befolyásoló motívumok tekintetében fenforog. A polgári pernek a magánfél az ura. Ez a jogállás őt minden eszköz kiaknázására sarkalhatja, melytől jogi érdekének érvényesülését remélheti. A bűnvádi nyomozásnak azonban nem a magánfél, nem a sértett, hanem a kir. ügyész az ura. Ebben a jogi helyzetben minden erőltetés, konokság és jogtalanság a kir. ügyész tárgyilagosságán, igazságszeretetén és törvénytiszteletén törnék meg. Ez a jogi helyzet tehát a sértettet is tárgyilagosságra inti.

Hogy a sértett bizalommal fogadja és fogadhatja az ügyészi határozatot: számok bizonyítják. A budapesti kir. ügyészség például az 1913. évben 500 feljelentés tárgyában tagadta meg a vád képviseletét és 14,370 esetben szüntette meg a nyomozást, de csak 765 esetben éltek a sértettek folyamodással. E 765 folyamodás közül is csak mintegy 65 esetben döntött a kir. főügyész az ügyészi határozattal ellenkezően és csupán 20 esetben akként, hogy vádemelésre utasította a kir. ügyészséget. Ugyanez a tanulság tükröződik a mindennapi tapasztalat jelenségeiben. Hosszú ideje állok az ország első és legnagyobb forgalmú ügyészségének egyik exponált helyén, hol a jogkereső közönség ostroma legközvetlenebbül éri a kir. ügyészség kötelességteljesítését. Sok sürgető panasz és türelmetlenség, elkeseredés és indulat, gyász és kétségbeesés vonul át hivatali szobámon napról-napra, kaleidoskopszerűen; de legritkább esetben izgatja vaamely vádmegtagadás vagy nyomozás-megszüntetés a kedélyeket. Sőt ellenkezőleg, számtalanszor éppen azért sürög a sértett, hogy az eljárás megszüntetését kérje és sürgesse a feljelentett érdekében, akivel időközben megegyezett, aki ellen való boszúja lehült, akinek megbocsátott, akivel szemben lelkiismerete fölébredt. Hiszen azt sokan hiszik és hirdetik felőlünk, kir. ügyészek felől, hogy csak üldözni tudunk, hogy mindenkiben bűnöst látunk, kőszívűek, kegyetlenek, sőt hóhérlelkek vagyunk, de hogy nem eleget vádolnánk, hogy puhák és bárányelkűek volnánk, ezt a szemrehányást még soha sem hallottam.

A felek jogos igényének kielégítésére tehát a törvényből merített ok kapcsán közölt határozat teljesen elegendő volna. E mellett a törvényes oknak közelebbi kifejtése, a törvényes ok konkrét vonatkozásainak velős rövidséggel való megörökítése a törvényes eljárás biztosítékául és tájékoztatás céljából az ügyiraton történhetnék. E feljegyzésbe a fél természetesen betekintést nyerne.

Ennyi nézetem szerint teljesen elegendő volna.

Elegendő volna mindenesetre az ügyeknek túlnyomó többségében, bízvást állíthatom kilenctized részében, a lopásoknak, sikkasztásoknak, testi sértéseknek, a kisebb csalási és okirathamisítási eseteknek bagatell, sablonos, ideg és lélekölő ezreiben. Amely megkülönböztetés mellett a megoldás az lehetne, hogy a fontosabb szövevényesebb, személyi vonatkozásuknál és tárgyi jelentőségüknél fogva a kir. ügyészség vezetője, vagy az ezáltal kijelölt revizor felülvizsgálata alá tartozó ügyekben hozandó határozatok, amelyeknek kidolgozását a revizió szempontja mellett jogi jelentőségük és a gyakorlati kiképzés érdeke teheti kívánatossá, formába öntött jogi indokolással volnának elkészítendők. Ellenben a m. kir. igazságügyminiszter 4700/1910 IM. számú rendeletének 22. §-a értelmében a kir. ügyészek által önállóan elintézhető és kiadmányozható ügyekben az előbb javasolt mód volna követendő.

Hogy bármelyik esetben az önkénynek nyitnánk kaput: ettől nem kell tartani. Hiszen a határozat alaposságán és törvényességén nem változtat, az indokolásban rejlő garantiát sem csökkentheti, hogy az indokolás rövidebb, keresetlenebb és velősebb. Valamint, hogy a helytelen határozatért a legrészletesebb indokolás sem nyujt vigaszt. A törvényesség biztosítékai változatlanul megmaradnak. Megmarad az el nem évülő felelősség, mit a határozat és indokolása szerzőjére hárít, és megmarad a folyamodás, főként a vád képviseletének átvétele.

A mostani gyakorlattal szemben tehát ezt az egyszerüsítést tartanám megváltásnak. Annál inkább, mert a törvénynek ez az értelmezése és a gyakorlatnak ily irányítása a törvény intenciójával és céljával összhangban áll, ezt az értelmezést és a gyakorlatnak ily irányítását a BP. 34. §-a megengedi. És annál is inkább, mert emellett a gyakorlat mellett a 34. §-nak egy másik parancsa is megvalósítható. Az ugyanis, hogy az ügyészi határozat «mielőbb» közöltessék a felekkel. Mert nem vitatom, hogy a 34. §-nak ez a rendelkezése egyenlő fontosságú-e az ugyanabban a mondatban foglalt azzal a rendelkezéssel, hogy a határozatnak indokoltnak is kell lennie. Annyi azonban bizonyos, hogy az indokolás terjedelménél hasonlíthatatlanul fontosabb és életbevágóbb.

A gyakorlatnak ily irányú egyszerűsítése a kir. ügyészség életműködésének felfrissülését, regenerálását, a munkaeredmény megkétszereződését idézné elő.

Bekövetkeztét tehát legmelegebben óhajtom; két döntő tényező termékenyítő hatásától remélem is.

E tényezők egyike, hogy amiről ügyésztársaimmal és jogász érdekeltekkel való eszmecserékben évek óta példálózgattam és amit annak idején előadói minőségben, legalább részben, csupán jogi indokolás adásával alkalmazhattam is, immár megvalósulva látom — a katonai bűnvádi perrendtartásokban. Aki ugyanis a közös haderő katonai bűnvádi perrendtartásáról szóló 1912. évi XXXII. tc.-ket és a honvédség katonai bűnvádi perrendtartásáról alkotott 1912. évi XXXIII. tc.-ket kezébe veszi: mindakettőben, mindkét törvénycikknek ugyanazon számú és tartalmú szakaszaiban megtalálja a felvetett kérdés megoldását.

Mindkét törvény 139. §-ának első bekezdése a feljelentés félretételét tárgyazza. E szerint «ha az illetékes parancsnok a büntetőbírósági üldözésre elegendő alapot nem lát, a feljelentés félretételét az indító okok rövid feljegyzése mellett elrendeli. Erről a rendelkezésről a netalán kihallgatott gyanúsított, sértett és a magánpanaszos értesítendő». Mindkét törvény 240. §-ának első bekezdése szerint pedig «ha az illetékes parancsnok a nyo-

mozó eljárás befejeztével, vagy már a nyomozó eljárás alatt úgy határoz, hogy a terhelt bűnvádi üldözése megszüntetendő, akkor abban az esetben, ha a nyomozással a bíróság volt megbízva, az a bíróság, melyet a határozatról és okairól értesíteni kell, a nyomozási eljárást megszünteti és erről a terheltet, a sértettet és a magánpanaszost értesíti. Ha a nyomozással nem a bíróság volt megbízva, a 138. §. első bekezdésének megfelelően kell eljárni.» Ebben az esetben tehát a nyomozás megszüntetését ugyancsak az indító okok rövid feljegyzése mellett kell elrendelni és erről a rendelkezésről a netalán kihallgatott gyanúsítottat, a sértettet és a magánpanaszost értesíteni.

A másik tényező, mely reményre jogosít, a 67,581/1913. I. M. számú igazságügyminiszteri rendelet, mely a fiatalkorúak bíróságáról szóló 1913. évi VII. tc. alkalmazásánál szem előtt tartandó irányelveket tárja a királyi ügyészségek elé. E rendeletnek V. pontjában az igazságügyminiszter arra utasítja a kir. ügyészségeket, hogy «mint általában, ezekben az ügyekben is tartózkodjanak a szükségtelen indítványoktól, a felesleges formalizmustól és terjengős írásbeliségtől». Ugyanennek a pontnak ötödik bekezdése pedig azt az utasítást tartalmazza, hogy a kir. ügyészség a vád képviseletének megtagadása esetében «röviden jelezze annak indokát, miért tagadja meg a vád képviseletét vagy miért ejti el a vádat».

Tehát ne csak a fiatalkorúak ügyeiben, hanem általában is tartózkodjunk a szükségtelen indítványoktól, felesleges formalizmustól és terjengős írásbeliségtől. És necsak a fiatalkorúak ügyeiben, hanem a bűnvádi perrendtartás 34., 101. és 128. §-ainak eseteiben is röviden jelezzük a vád nem vállalásának és a vád elejtésének indokait.

Meggyőződésem, hogy ezt javaslatom értelmében a törvény mostani szövege mellett is megtehetjük. Mindenesetre kipróbálhatnók. De ha a törvény módosítása mutatkozik szükségesnek, úgy óhajtandó, hogy ez mielőbb megtörténjék.

A megtakarított időt és erőt azután a közérdek javára hasznosíthatnók. A hátralék megszűnnék, erről beszélni sem szabadna többé. Mód nyílnék arra, hogy az ügyészség a nyomozások menetébe mélyebben, erélyesebben és közvetlenebbül folyjék be. Valóra válnék a bűnvádi perrendtartás alapgondolata, mely a nyomozásoknak lehető gyorsasággal való lebonyolítását célozza; teljesülne a BP. 34. §-ának rendelkezése, mely szerint az érdekeltek a vád képviseletének megtagadásáról és a nyomozás megszüntetéséről «mielőbb» értesítendők. Alaposabb, mélyrehatóbb, reálisabb feldolgozásban részesülnének a vizsgálati indítványok és vádiratok; alaposabb, mélyrehatóbb és reálisabb volna a vádemelés maga. Megszűnnének a tengeri kígyók, az alaposság hiányának és a felelősségtől való irtózásnak felhizlalt rémei; megszűnnék végre az a rettenetes állapot, hogy legegyszerűbb bűnesetek is 1½—2 év, sőt hosszabb idő multával jutnak bíró elé. Maradna idő az önképzésre. Nemesebb lendületet venne az ügyészi kötelességteljesítés. Eleven, praktikus, a felek érdekeit felismerő szellem válnék általánossá. Nem ülné meg a bürokratikus papírforma a gondolkodást és a cselekvést. Hatalmas lökéssel az igazi végrehajtáshoz jutnának közelebb a bűnvádi perrendtartás felséges alapelvei. *Dr. Geszti Andor.*

A polgári törvénykönyv javaslatának 1532. §-ához.

Az 1532. §. így szól: Ha ivadék (lemenő) nincs, az örökhagyó *házastársa* a törvényes örökös. Törvényes örökös a házastárs arra a felerészre nézve is, amelyet az elismert törvénytelen gyermek vagy ivadéka az 1531. §. értelmében nem örököl.

Teljesen azonos álláspont ez az első szöveg 1805. §-ával, mely kategórikusan kijelenti: Ha ivadék nincs, örökös a házastárs.

Azt látjuk ezen összevágó diszpozíciókból, hogy a mostani törvényes állapot a hitvestársi kölcsönös öröklés körül a közszerzeményi javakban egészében és változatlanul fentartatik.

Ez az, amivel megbarátkozni nem tudunk, melyet módosítani óhajtanánk.

Mikor erről a kérdésről ex catedra tárgyalok, mindig rá kell mutatnom arra, hogy ez sem a törvényes öröklés alapgondolatával, sem a közérzülettel nem egyezik. Nem lehet belenyugodni abba, hogy lemenők és végrendelet hiányában, ha a szülők élet-ben vannak, ezek a túlélő hitvestárs javára a közszerzeményi javakból *teljesen* kirekesztessenek. Nem lehet helyes, hogy mindent a túlélő kapjon, a szülők és ágak semmit az örökhagyót illető közszerzeményből.

Érthető volt ez a 48-ig fenállott öröklési rendünkben, ahol az ősiség dominált, mely törvénynél fogva úgyis kizárólag a véreknek jutott. Az ősivel szemben a közszerzemény nem birt nagy jelentőséggel, mert a gazdasági viszonyok a szerzeményi vagyon alakulásának nem kedveztek. A szerzeményi javak alárendelt csekély jelentősége volt az oka, hogy az 1688. országgyűlés XI. törvénycikke Werbőczy hármaskönyvében foglalt ama intézkedést, mely szerint a férj elhunytával, ha lemenők nem maradtak, a szerzeményt az életbenmaradt feleségnek juttatta, oda módosította, hogy ez necsak a feleségre, hanem a kölcsönösség alapján a férjre is álljon. Tehát 1688 óta volt a hitvestársaknak egymással szemben kölcsönösen öröklési joguk a közszerzeményi javakban, ha lemenők nem maradtak.

Az 1688. évi XI. tc. maga rámutat a bevezető indokolásban arra, hogy a közszerzemény úgyis csak «res exiles» t, csekély jelentőségű ingó javakat ölel fel, ezen kisebb értékekben férj és feleség közt egyenlőséget, kölcsönösséget létesíteni helyénlevő. Ezzel az országgyűlés nem szándékolt radikális, mélyen járó reformot alkotni, hanem csak kiegyenlítést teremteni. Igaz, hogy ezt a felfogást reprodukálva találjuk az 1840. évi VIII. tc. 8. §-ában (a jobbágyok örökösödéséről), mely kimondja, hogy «ha egyik házastárs mag nélkül és végrendelet nélkül hal meg, minden közszerzemény az életbenmaradott házastársra száll». A jobbágyok ősi vagyonára ez nem vonatkozott, mit a törvény egyenesen kijelent.

Pedig a 40-es évek gazdasági állapota mellett a közszerzeményre már a «res exiles» lekicsinyelő jelzése nem volt találó, hanem inkább abban kell a ratio legist keresnünk, hogy az országgyűlést már áthatotta a nemes és nem nemes osztály közt létesítendő egyenlőségi tendencia, mely 48-ban betetőződött.

Ezen futólagos történeti áttekintésből látjuk, hogy a közszerzeménynek eleinte nem tulajdonítottak nagy jelentőséget. A fősúly az ősi vagyonon nyugodott, mely a családok vagyoni fenmaradását volt hivatva biztosítani.

Az ősiség teljes megszüntetése után, midőn a magyar magánjogi szabályok visszaállítását az októberi diploma elrendelte és egyidejűleg az országbírót felhívta, hogy az ősiség megszüntetése által támadt hézagok ideiglenes rendelkezésekkel egészítessenek ki és evégből értekezletet tartson, úgy felfogásunk szerint az ideiglenes szabályzatban azt a kettőt kellett volna az értekezletnek kimondani, az időközben megváltozott és átalakult felfogás hatása alatt, hogy először: a közszerzemény közössége a nemes és nem nemes osztályhoz tartozó házastársakra egyenlően kiterjedjen, mert az ősiség eltörlésével megszünt az az idő, amikor csak a nemes férj lehetett szerző, mert polgári vagy katonai érdemek jutalmazásával csak ő részesülhetett királyi adományban, mi a szerzeménynek egyedüli jelentős tárgyát alkotta. Másodszor: a közszerzeményben lemenők és végrendelet híján ne a túlélő hitvestárs örököljön kizáróan, hanem a hozzá legközelebb álló vérek is, tehát az örökhagyó szülei, bizonyos arányban a túlélővel.

Az országbírói értekezlet hevenyészetten alkotott ideiglenes szabványai az addig fenállott magánjogi renden nem tartották szükségesnek változtatni, bizonyára egyrészt azért, mert bizakodtak az új polgári törvénykönyv hamaros megalkotásában, mely végérvényesen rendezheti a haladó kor kívánalmainak megfelelően a viszonyokat, de másrészt és talán főkép azért is, mert az öröklött vagy ági vagyon fogalmának megalkotásával eleget véltek tenni a családi vagyon megőrzése és fentartása iránti követelménynek.

Az elmult félszázad tapasztalata igazolta, hogy ez a felfogás illuzórius volt, a kívánt eredmény nem következett be.

Most az új javaslat megszünteti ugyan az elavulttá vált megkülönböztetést a nemes és nem nemes közt, a közszerzemény egyenlő felosztásával a házastársak közt, mit már az ideiglenes szabály is megtehetett volna, de viszont azt látjuk, hogy a közszerzeményben való öröklést lemenők híján változatlanul fentartja, holott az örökhagyó szüleinek kizárása flagráns sérelme a vérségre fektetett öröklési rendnek.

Igaz, hogy az ági vagyon fentartása némileg enyhíti a szülők kizárását az örökhagyót megillető közszerzeményi vagyonból'

*

de csak ott természetesen, ahol van; ha nincs ági vagyon, de van közszerzemény, a szülők kizárása a közszerzeményből a túlélő hitvestárs javára annál sérelmesebb; mi csak úgy orvosolható, ha a szülőknek a túlélő hitvestárssal szemben örökrészt adunk az örökhagyó közszerzeményi jutójából.

Elismerjük, hogy az örökhagyó szüleinek ezt a mellőzését nagyban enyhíti az az újítás, hogy az örökhagyó szüleinek haszonélvezetet nyujt. De mivel a szülő a közszerzeményből a túlélővel szemben ki van zárva, természetes, hogy ez a szülői haszonélvezet csak az ági vagyonra szorítkozhatik, föltéve, hogy nem forog fen özvegyi jog, mely esetben nincs helye szülői haszonélvezetnek.

Látjuk tehát, hogy a szülőkön a haszonélvezet nem igen segít, mert kettős előfeltételtől válik függővé: először, hogy legyen ági vagyon, másodszor ezt ne terhelje özvegyi jog.

Ha tehát ági vagyon nincs, szülői haszonélvezet sincs; ha pedig van közszerzemény, ezt meg elviszi a *túlélő* kizáróan, úgy hogy a szülőknek se törvényes örökrészük, se haszonélvezetük nincs.

Ez igen mostoha elbánás a szülőkkel, nem igazságos, tehát alapjában meg kell változtatni.

Még arra kell alludálnunk, hogy a szülőknek lemenők nem létében kötelesrészt is szab a javaslat. Az 1785. §. így szól: az örökhagyó szülőjét kötelesrészül illeti: 1. ha a szülő az örökhagyó törvényes örököse, (azaz, ha nincs az örökhagyónak túlélő hitvestársa) vagy ha végrendelet hiányában az lenne: a törvényes öröksége értékének a fele. (Ha van túlélője, akkor a közszerzeményből a törvényes öröklés rendje szerint nem jár neki törvényes örökrész, tehát kötelesrész sem.)

Ebből látjuk, mennyire problematikussá válik itt a kötelesrész is. Három eset is van. 1. Ha nincs túlélő és nincs végrendelet, akkor a szülő örököl a szerzeményben és ennek fele: kötelesrész. 2. Ha nincs túlélő, de van végrendelet, akkor az, amit a szülő örökölne, ennek fele: kötelesrész. 3. Ha van túlélő, akkor a közszerzeményből a szülő mitse örököl és így kötelesrész számára meg sem állapítható, mert hiányzik az alap: a törvényes örökrész. Erre a harmadik esetre úgy látszik nem gondolt a javaslat szerzője.

Látjuk ebből, hogy a lemenők híján a túlélő kizárólagos örökösödése még a szülői kötelesrészre is zavarólag hat.

Mielőtt a javaslattal szemben a szülői örökösödés rendjét a közszerzeményi javakban feltárnók, tanácsosnak látszik korunk legújabb két kódexének, a német és svájcinak idevágó rendelkezéseit ismertetni, végül pedig az osztrák polgári törvénykönyvét.

A német törvénykönyv 1931. §-a szerint a túlélő hitvestárs, ha lemenőkkel áll szemben, a hagyaték egynegyedrészét, ha a szülői vagy nagyszülői ággal jut az örökséghez, felét kapja az örökségnek, a távolabbi rokonokkal szemben örökli az egészet.

A svájci törvénykönyv 462. §-a nyomán a túlélő hitvestárs örökli lemenőkkel szemben, választása szerint vagy a hagyaték felét *haszonélvezetre*, vagy egynegyedrészét tulajdonul. Szülői ággal szemben örökli a hagyaték egynegyedét tulajdonul és háromnegyedét haszonélvezetül. Az öregszülői ággal szemben felét tulajdonul és a másik felét haszonélvezetül. Ha az öregszülői ágból nincs örökös, akkor a túlélő örökli az egész hagyatékot tulajdonul.

Végül az osztrák polgári törvénykönyv 757. §-a szerint a túlélő házastársat lemenőkkel szemben illeti örökségül három vagy több gyermeknél egy gyermekrész, háromnál kevesebb gyermek létében egynegyedrész haszonélvezetül. A 758. §. szerint, ha gyermek nincs, akkor az életbenmaradt házastárs a hagyaték egy *negyedrészét* korlátlanul örökli. A 759. §. szerint az *egészet* örökli, ha a hat öröklésre hivatott ágból senki sem él.

Az összehasonlítás könnyítése kedvéért állítsuk itt be a szülők öröklését a javaslatunk szerint.

Lemenőkkel szemben az örökhagyó *feleségét* özvegysége idejére a hagyaték haszonélvezete illeti, melyet mégis korlátolni lehet. Az örökhagyó *férjét*, ha lemenők vannak, nem illeti örökség.

Ha ivadékok nincsenek, az örökhagyó *közszerzeményi részét* a túlélő kapja örökségül, ebből tehát a szülői ág ki van zárva, nem örököl sem apa, sem anya és leszármazói. Ha túlélő nincs, akkor az örökhagyó szerzeménye a felmenőkre száll.

Ha az örökhagyó után *ági* vagyon maradt, ezt a feleség özvegyi jogon haszonélvezi.

Ha az örökhagyónak nincs túlélője, akkor az ági visszaszáll arra a szülőre, akitől az ági eredett; de ha a másik szülő él, kitől semmi sem jutott az örökhagyóra, akkor neki az ági vagyonon jár haszonélvezet. Ha pedig az a szülő, akitől a vagyon eredett — él, a másik szülőnek a haszonélvezeti joga felében szünetel. (1559. §. második bekezdés.)

Látjuk ebből, hogy a szülői öröklés nemcsak nagyon komplikált a javaslat szerint és emellett az idézett §. nem is elég világos szerkezetű, hanem a szülőre nézve az aleatorius elem is nagy szerepet játszik benne. Igaz, a mesterkélt konstrukciót túlnyomóan az ági vagyon fentartása okozza. Ez a fogalom lidércnyomásként nehezedik a törvényes öröklés okszerű elrendezésére, igazi tojástáncot kell a törvény alkotójának járni, hogy valamelyest kielégítő eredményhez jusson.

A fő mégis az, hogy a szülői öröklés a közszerzeményben semmi, ha van túlélő. Az ági vagyonban is semmi, ha túlélő a feleség, kinek haszonélvezet jár ezen is. Csak ha nincs túlélő feleség, akkor kap a szülő, a másik szülővel szemben, akire az ági vagyon visszaszáll — feles haszonélvezetet.

Ezek után, lássuk, mikép volna legalább a közszerzeménynek az örökhagyót megillető részén az öröklés szülők és túlélő, esetleg öregszülők és túlélő közt elrendezendő?

Legtermészetesebbnek látszik az egyenlőség elve szerint eljárni, mely szerint, ha lemenők nincsenek, a közszerzemény három egyenlő részre oszlik az öröhagyó házastársa és szülői közt. Ha a szülői ág kihalt, akkor a túlélő a felét és az öregszülők ága a másik felét örökli a közszerzeménynek. Ha az öregszülői ág is kihalt, akkor az örökhagyó közszerzeményi része egészen a túlélőre száll.

Az első ok, mely ilyen elrendezést javall, az, hogy ha már az új törvény is fen kívánja tartani az ági örökséget a felmenőknél a családnak vagyoni erősbítésére, úgy az örökhagyó közszerzeményi jutója egy részének biztosítása a szülői és öregszülői ág számára ezt a célt sikeresebben szolgálja, mint az ági vagyon, mert ma a közszerzemény jóval jelentősebb a polgári életben, mint az öröklött vagyon. Eltűnt az az idő, mikor a közszerzeményt csekélységnek, res exilisnek tekintette a törvényhozó is. Ma mondhatni ez a túlnyomó része az örökhagyó hagyatékának, akárhányszor csak ilyenből áll az egész hagyaték.

Ezt a vagyont úgyse akarjuk teljesen a két felmenő ágnak juttatni, nem akarjuk a túlélőt ebből kiszorítani, hanem csak megszorítani bizonyos okszerű határig, hogy a legközelebbi vérségi kötelékben állókon sérelem ne essék. Ha már a közszerzeményben a túlélő törvény szerint felestárs, még az sem volna észszerűtlen, ha az örökhagyó része egészben a közeli véreké, örökhagyó családjáé lenne, hisz a túlélő a közszerzemény körüli fáradozásáért, tevékenységeért úgyis részesül ennek felében.

De ha már ily messze nem is akarunk menni, hanem csak részben óhajtjuk megszorítani és nem kizárni a túlélőt, úgy ez époly méltányos, mint az, hogy a túlélő se zárja ki teljesen a legközelebbi véreket, hanem csak bizonyos határig mérsékelje. A két szélsőség közt, hogy t. i. vagy a túlélőé legyen az örökhagyó egész szerzeményi jutója, vagy a szülői, esetleg öregszülői ágé, okos és méltányos *kiegyenlítést* kell keresni, mi a fenti javaslatunkban méltánylandó kifejezésre talál.

A két véglet közt a középút mutatkozik leginkább célravezetőnek. Az, amit a javaslat a szülői haszonélvezetben tervbe vesz, legtöbb esetben kétes, bizonytalan, komplikált; a közszerzemény a legegyszerűbb és legbiztosabb alap az örökhagyóhoz vérségi és házassági kötelék útján legközelebb állóknak arányos részt juttatni. A jogrend úgyse szereti a szertelenséget, az extrémeket, pedig azt követi a javaslat, midőn a két ellenlábas táborban levők egyikének akarja juttatni az egész közszerzeményt és a vérségi, a családi kapcsot teljesen negligálja. A családi érzet ápolása vagyonilag is kötelessége a törvényhozónak.

Ne tévesszen meg bennünket az, hogy a javaslat a mai törvényes állapotot kodifikálja. Láttuk, hogy ez a törvényes álláspont csak az ősiség világában volt helyes és helyén, mikor az ősi, mint a hagyaték túlnyomó része, úgyis megmaradt a családnak, ellenben a szerzemény, mint úgyis kevés jelentőséggel bíró, nem követelte szigorúan a méltányos elbánást. A mai vagyoni alakulatok mellett mégis, midőn a szerzemény vezet, ezen van a fősúly, szükséges és kívánatos, hogy ennek elrendezésénél a családi érdek kielégítése ne mellőztessék, mint a javaslat teszi

noha a főelőadmány jelzi, hogy a tanácskozásban merültek fel nézetek a javaslat 1532. §-a ellen, de nem birtak keresztültörni.

A közszerzemény mai nagy jelentősége megkívánja, hogy az elavult, a mai igényeket ki nem elégítő szabályozása korrigáltassék a változott gazdasági alakulásoknak megfelelően.

A másik ok, mely a javaslat ellen szól, az, hogy teljesen negligálja azt az alapot, melyen a törvényes öröklés felépül, t. i. a vérségés kapcsolatot.

Tudvalevő, hogy a törvényes öröklésnek főalapzata a vérségés kapcsolat és csak másodsorban a házassági viszony.

Ha ez a két alap egymással összekerül, a törvényhozási feladat nem az, hogy ezek egymást kizárják, vagy egyik, vagy másik érvényesüljön, hanem az, hogy a két alap közt okszerű, méltányos kiegyenlítést létesítsünk.

A javaslat nem erre törekszik, mert egészben a túlélőnek szánja az örökhagyó jutóját a közszerzeményből a szülők teljes kizárásával, holott láttuk, hogy az ági vagyonban mennyire prekárius az örökhagyó szülőinek törvényes örökrésze. Azért itt van helye, hogy a szülők és a túlélő hitvestárs közt az öröklést úgy szabályozzuk, hogy a vérségen, a törvényes öröklés fő alapján sérelem ne essék, be ne következhessék az, hogy a szülő mit se kapjon az örökhagyó gyermeke után, midőn esetleg nagy vagyon maradt utána, melyet a szülő teremtett, gyermekének kiképeztetése által.

Amidőn a javaslat a túlélővel szemben álló szülőket nem részesíti az örökhagyó közszerzeményi jutójában, szerintünk ellentétbe jut az uralkodó közérzéssel. Ismeretes, nem szorul bizonyításra, hogy az örökhagyóban nem hül ki a vérség és a szeretet ragaszkodás szülői iránt azáltal, ha házasságra lép. De kiválóan fokozását észlelhetjük ennek a szülő iránti szeretetnek akkor, ha az örökhagyónak nincsenek ivadékai. Ily esetben az a vonzalom, ragaszkodás, mely nem áradhat ki a lemenőkre, kik ágyékából eredtek, kiknek létet adott, mert nincsenek, nagy mértékben mintegy ösztönszerűen erősödik a szülők iránt, kiknek örökhagyó nevelését köszönheti. Bármily bensőséges, ideális legyen a kapocs a házastársak közt, holott nem mindig az, ez nem öli ki, nem fojtja el a szülők iránt való ragaszkodást, a gyermeki érzés mintegy felújul, friss tápot nyer abban, hogy neki nem adatott gyermek, kire bensőséges szeretetét kiárasztatná. Sok esetben fenmarad a szülőhöz a gyengéd ragaszkodás még akkor is, ha van gyermek, ha pedig nincs, ez az érzés fokozódik a szülők iránt.

Ezzel a közérzéssel, közfelfogással számolni kell a törvényhozásnak is a vagyon megosztása körül, ha az örökhagyó nem rendelkezett valódi érzelem-világának megfelelően.

Ez az oka, hogy az egész művelt világ törvényhozása a túlélő házastárssal szemben a szülőket nem zárta ki az öröklésből, csak a részesítés méretei iránt jelentkeznek eltérések, mint fentebb láttuk.

Ezen okok alapján a közfelfogás megnyilatkozásaként azt indítványozom, hogy az 1532. §-nak első mondata: «ha ivadék nincs, az örökhagyó házastársa a törvényes örökös», olyképen módosíttassék, hogy «ha ivadék nincs, az örökhagyót megillető közszerzeményi vagyonban a szülők kétharmad-, a túlélő egyharmadrészben örököljenek. Ha a szülői ág nem létezik, az öregszülőre szálljon a közszerzemény fele, a túlélőre a másik fele. Ha öregszülői ág sincs, a túlélő házastárs az egyedüli örökös.»

Így kívánja ezt az osztó igazság. *Katona Mór.*

A budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék.

Dr. Kőnig Vilmos úr, illusztris kartársam, megírta a váltótörvényszék halotti beszédét lapunk folyó évi 3. számában.

És a beszédnek «keserű vala íze».

Eszünkbe juttatja Marcus Antonius halotti beszédének híres igazságát:

The evil, that men do, lives after them,
The good is oft interred with their bones...

Én azt kívánom, vajha beteljesednék az ujságírók régi babonája: akiről még életében nekrológot írnak, örökéletű az.

Hiszen sok tekintetben igaza van a cikkíró úrnak.

A váltótörvényszék több kérdésben blankettabíráskodást végzett. Sokban volt konzervatív.

Egyik-másik kérdésben csak a Kúria vezetett új magaslatokra a kitaposott ösvényekről.

A törvényszék, nem lehet tagadni, hanyatlott Nagy Ödön távozása óta.

És mégis: ez a bíróság az, amelyik a kereskedelmi törvény magas szinvonalú, tudományos judikaturáját megcsinálta és megteremtette elsősorban a jogegységet, a jogbiztonságot, ezzel pedig hiteléletünknek egymaga több szolgálatot tett, mint minden más ható erő összefoglalva.

Hogy ez igaz, annak az a legnagyobb bizonysága, hogy a kereskedelmi bíróságot a törvénykészitők és az országgyűlés egyenest antikommerciális érzésből szüntették meg.

A Pp. megokolása * leginkább a «jogegyenlőség» nevében tartja a megszüntetést helyénvalónak, mert a mezőgazdáknak sincs külön bíróságuk.

Ezzel az okoskodással szemben a következő, nézetem szerint döntő erősséget állítom:

Mit csinál a mezőgazda?

Gazdálkodik. Szánt, vet, arat.

És a kereskedő?

Kereskedik. Azaz: *saját nevében kereskedelmi ügylettel iparszerűleg foglalkozik* (KT. 3. §.).»

Vagyis: *a kereskedőé az egyetlen foglalkozás, amely kizárólag jogügyletek kötésében, módosításában és megszüntetésében merül ki.*

Minden szó, amit a kereskedő kimond, minden sor, amit leír, jogügylet: ajánlat, szerződés, felmondás stb.

És ezek az *iparszerűleg* kötött jogügyletek hatalmas terjedelmű speciális törvényi és szokásjogot fejlesztettek ki.

Ezért van szüksége az iparszerű jogügyleteknek szakszerű elbírálásra és én azt hiszem, ezért kellett a nyugaton kereskedelmi szakbíróságoknak kifejlődniök és ezért nem keletkeztek mezőgazdasági bíróságok.

Aki elolvassa a képviselőházi tárgyalásokat, belátja, hogy a kereskedelem kánonjogi gyűlölete vezette az indulatokat.

Simonyi-Semadam orsz. képviselő azt mondotta az 1910. évi nov. hó 17-iki ülésen, hogy a «kereskedő urak, ezek a nagy demokraták» nem érdemelnek privilégiumot. (Úgy van! a néppárton.)

Lengyel Zoltán (nov. 19-iki ülés) a «kereskedelmi jog túltengése» miatt panaszkodik. Kétféle kereskedelem van. Az egyik az, amely nemzeti vagyont teremt. «Ennek *elnézek* sok mindent».

Tehát ez, bár *szintén bűnös*, kegyelmet kap. «A másik pedig az, amely azért jön, hogy kirabolja ezt az országot. Ennek privilégiumot osztani nem lehet».

Et in hoc signo vincerunt.

*

A kereskedelmi szakbíróságot csak Budapest részére kívánnám fentartani, mert, sajnos, csak a székesfővárosban van jelentőséges hitelélet, s csak itt van nagy számban kellő képzettségű kereskedőbíró.

Ha Budapestnek egészen más a közigazgatási szervezete, mint a többi törvényhatóságé, őszintén elismerhetjük, hogy egyetlen emporiumunknak (ἔμπορος = kereskedő) más bírósági szervezetre is van szüksége. Különben önálló büntetőtörvényszék is csak itt van.

A szakbíróság megszüntetése mellett legtöbbet az nyom a latban, hogy fentartása végetneméró hatásköri vitákra ad alkalmat.

Ezen azonban könnyű segíteni, ha a hatáskört igen egyszerűen, igen világosan szabályozzuk, a pergátló kifogást és a reá vonatkozó perorvoslatot pedig erősen megkorlátozzuk.

A székesfőváros területén a váltótörvényszék, mint *ügybíróság* járna el: a kereskedelmi társasági viszonyból eredő és a cégjogi perekben, továbbá a járásbírósági értékhatárt meghaladó váltó-, csekkjogi és a kereskedelmi utalványokból eredő perekben.

Ezekben az ügyekben eltérésnek helye nem volna.

A kereskedelmi törvény 258., 259. §-ain alapuló perekben (tehát mellékügyletek kihagyásával, mert bonyolult viták ezekből erednek), *de csakis, ha alperes bejegyzett kereskedő*, a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék járna el, ha a felperes keresetét itt indítja.

Az ügyek ezen második csoportja tehát csakis azokat ölelné

* Képv. irományok, 1910—915. IV. kötet, 73. sz. 228. l.

fel, amiket az osztrák Jurisdiktionsnorm 51. §-ának 1. pontja említ.

Ha pedig a felperes ilyen ügyeket a rendes bíróság elé terel, nem adnék pergátló kifogást.

A felperesre bíznám, bejegyzett kereskedő elleni perét a szakbírósággal kívánja-e eldöntetni.

Ne féljünk egy kis autonómiától. Ez a megoldás a kifogások nagyrészét kizárná, s nem megy addig, mint a német polg. prts. 38. §-a, mely szerint a felek egyetértőleg a Landgericht előtt indíthatják az Amtsgericht elé tartozó pert.

Így érném el, hogy a kereskedelmi törvényszék elsősorban a kereskedők: pénzintézetek, nagykereskedők, fuvarozók, szállítmányozók egymásközti, «actes de commerce» természetű pereit bírálná el.

Végül a kereskedelmi törvényszéknek a pergátló kifogás tárgyában hozott ítélete (PP. 181. §.) ellen nem adnék fellebbezést, akár helytadó, akár elutasító. És ez az ítélet a S. T. 5. §-ának analógiájára a polgári bíróságot is kötné.

Ezzel a szabályozással azt érnők el, hogy aránylag csak kevés per maradna a váltótörvényszék hatáskörében, s kis létszámú élite-bírósággá lenne, mely cégjogi, részvényjogi, vasúti, fuvarozási * és hasonló perekben irányíthatná a judikaturát.

Végül még egyet.

Azt hiszem, a szóbeliség és a — talár ** fokozza majd az ambiciókat.

Kiváló bankszakértők, s más nagyképzettségű kereskedők pályáznak majd a kereskedelmi törvényszéki tanácsi állásra, különösen, ha a választásokat a francia 1883. évi december 8-iki törvény 17. §-ának mintájára a fővárosban kerületenként tartanák.

Párisban ilyen választáskor véres plakátcsatákat láttam.

Dr. Nyári Jenő.

Irodalom.

A váltótörvény, mihelyt a javaslat szentesítést nyer, dr. *Gallia* Béla, kir. ítélőtáblai bíró szakavatott jegyzeteivel megjelenik a Franklin-Társulat kiadásában. Lapunk előfizetői e kiadást ingyen mellékletként kapják.

A döntvénytárak, amelyek lapunk mult évi évfolyamának mellékleteként jelentek meg, önállóan közrebocsátva a Magánjogi, a Hiteljogi, a Büntetőjogi és Közigazgatási Döntvénytárnak VII. kötetét alkotják. Egy-egy kötet ára 5 K. Az egyes döntvénytárak szerkesztői a jövőben még az eddiginél is fokozottabb gonddal fognak őrködni, hogy e négy gyűjtemény valóban hű tükre legyen a bíróság és a közigazgatási hatóságok gyakorlatának.

Bíráskodás a fiatalkorúak felett. Dr. Kemény István, dési kir. törvényszéki bíró kiadta a fiatalkorúak bíróságáról szóló törvényt és annak szövegében a megfelelő helyekre ügyesen beillesztette a büntetőnovellának a fiatalkorúakra vonatkozó rendelkezéseit, a végrehajtási rendeleteket, valamint a törvényjavaslat miniszteri indokolásának és a képviselőház igazságügyi bizottságának jelentéséből a lényegesebb részeket. A 240 lapra terjedő munka ára 4 K és a szerzőnél is kapható.

Jog- és államtudományi oktatásunk reviziójáról értekezik *dr. Baintner* Hugó kassai jogakadémiai dékán külön füzetben megjelent tanulmányában. Sürgeti a jogi főiskolák egységes rendszerének kiépítését a kassai és nagyváradi jogakadémiák felhasználásával. A különálló szakiskolákat az egyetemi szervezetekkel kívánja kapcsolatba hozni.

Önkormányzat és felügyeleti jog. Wlassics Gyulának a *Jogállam* f. évi 1. számában közzétett tanulmánya külön füzetben is megjelent. Szerző vázolja a túlzásba vitt központosításnak azt a hátrányát, hogy az ily szervezetű közigazgatás rendszerében sem a jogszabályszerűség, sem a célszerűség nincs biztosítva. A fejlődés helyes iránya: az önkormányzat erősítése, éber államfelügyelet alatt a partikuláris túlkapásokat ellensúlyozni kell; viszont az önkormányzat részére biztosítani kell a bírói védelmet a kormány jogellenes beavatkozásával szemben. Az államfelügyelet szabály szerint csupán a jogszerűség szempontjából legyen felülvizsgálója az önkormányzati határozatoknak, kivételesen azonban fontos okból szabad csak felhatalmazni a célszerűségi szempontból való felülvizsgálatra. Tételes jogunknak e tárgyú rendelkezései már csak azért is revizióra szorulnak, mert azok nem világosak, kételyekre és eltérő magyarázatokra adnak okot.

Közgazdasági és jogi ismeretek tanítása a felső kereskedelmi iskolában című tanulmány jelent meg *dr. Révész* Bódog tollából. Munkájában mindenekelőtt e tárgyak modern, szintetikus tanítási módszerének ismertetésével foglalkozik. Majd bebizonyítja, hogy a felső kereskedelmi iskolák reformjavaslata elhanyagolja a közgazdasági és jogi ismereteket s ezért célját: a kereskedelmi szakképzettség és műveltség emelését el nem érheti. *Révész* műve minden tekintetben érdemes a felső kereskedelmi iskolák reformját megalkotó illetékes tényezők figyelmére. A 78 lapra terjedő tanulmány ára 1 K 20 f.

Az 1913. évi házszabálymódosítás címmel nagyobb munka jelent meg gróf *Thorotzkai* Miklóstól, a képviselőház volt jegyzőjétől. Bevezetésül a házszabálymódosítás jelentőségét méltatja. Ezután közli a régi és az új házszabályok szövegét, az eltéréseknek világos és rövid magyarázatával. Közreadja továbbá az 1912: LXVII. tc. szövegét, e törvény anyaggyűjteményét, a parlamenti jog alapját megvető 1848: IV. tc.-nek 10—14. §-ait és végül az 1908-ban alkotott sürgősségi szabályokat, összehasonlítja az 1908. évi sürgősségi intézménynek a parlamenti szabadságra való hatását, az 1913. évi házszabályreviziónak hatásával. Könyvét az egyes parlamenti ügyintézési módok áttekintésével és a házszabályok tárgymutatójával fejezi be. A politikusok és közjogászok számára egyaránt hasznos munka ára 4 K.

Bíráló vélemények a Ptk. javaslatáról címmel a Magyar Jogászegylet magánjogi bizottsága összegyűjtötte és kiadta azokat a véleményeket, amelyeket tagjai a II. Tervezetről készítettek. A most megjelent első füzet a személyi és családi jogi részre vonatkozó értekezéseket öleli fel. Ebben a személyjogról: dr. Fazekas Oszkár, dr. Borbély Sándor, dr. Arányi István, a házassági jogról: Glücklich Vilma, dr. Vágó János, dr. Arányi István, dr. Virágh Gyula, dr. Staud Lajos, a rokonsági fejezetről: dr. Borbély Sándor, dr. Császár Károly, dr. Vladár Gábor, dr. Benárd Emil, dr. Dávid István, dr. Engel Zsigmond, dr. Melly Béla, végül a gyámság és gondnokságról: dr. Melly Béla, dr. Székely György és dr. Juhász Béla írt. Az érdekes munkálatra, amely a dr. *Szászy-Schwarz* Gusztáv, dr. *Szladits* Károly és dr. *Mandel* Zoltán vezetésével működő magánjogi bizottság buzgalmát dícséri, befejezése után még visszatérünk. A most megjelent füzet ára 2 K 50 f.

Szemle.

BELFÖLD.

— **Schiller Bódog.** Törékeny testben lakozó erős tehetség dőlt ki a tudomány komoly harcosai sorából. Ama kevesek közül való, akik előítélet nélkül az igazságot keresik, akik a jogtörténetet nem a fantázia délibábos álomképeiből szövik, hanem az okirati kutatás verejtékes munkájával összerótt gránitkockákból az örökkévalóság számára építenek. Emellett vérbeli író volt a legjavából, aki buvárkodásának eredményeit vonzó alakban tudta kifejezni s nem szorult arra, hogy mint jogtudományunk nem egy művelője a tudományos stilus nagyképűségével takarja el a gondolatok egyűgyű, tehetetlen dadogását. Egyike volt azoknak, akikre egy a mainál kevésbbé politikus, a tudomány értékét jobban megbecsülő kor az elmult idők megítélésében példakép fog hivatkozni, hogy a tudomány fiatal tehetségeinek istápolásáról nálunk gyakran hangoztatott legendát megcáfolja. Noha Schiller Bódog, mint annyi más, a tudományos működést csak mellékfoglalkozásként folytatta, számos értékes munka biztosítja nevének fenmaradását. Az örökös főrendiség eredetéről és az aranybulláról szóló nagyobb művein kívül közzétett dolgozatai részben lapunkban láttak napvilágot. Itt jelentek meg az 1791. Btk. javaslatokról, a királyi ház tagjainak jogállásáról, a trónörökös személyi kellékeiről s legutóbb a trónörökös nejének jogi helyzetéről szóló

* Londonban külön vasúti bíróság van, a Canal & Railavay Commission.

** Már Napoleon végrehajtási rendeletében: «Les membres des tribunaux de commerce porteront la robe».

tanulmányai, amelyek ép ugy tanubizonyságai közjogi tudásának, mint jogtörténelem-kritikai elméjének. Hálával és kegyeletté szellemült szeretettel őrizzük meg emlékét, amelyet irodalmi munkájával önmagának emelt.

— **A Magyar Jogászegylet** január 28-ikán tartott ülésében Fodor Ármin folytatta előadását az elsőfolyamodású bíróság előtti eljárásról. Ismertette a perfelvételi tárgyalás jellegét és célját. Tárgyalta a pergátló kifogásokat és azok elintézésének módját, a keresettől való elállást, a kereset megváltoztatását, a tárgyalás folyamán indítható új kereset és viszonkereset szabályait. Ezután áttért az érdemleges tárgyalás előkészítésére. Ismertette az előkészítés módjait és az előkészítő iratok jellegét és tartalmát, valamint azokat az intézkedéseket is, amelyeket a bíróság már az előkészítő iratok alapján a tárgyalásnak a határnapon való befejezhetése végett megtehet. Vázolta a bonyolódott perekben kiküldött bíró előtt tartható előkészítő eljárást is. Ismertette a rend fentartására szolgáló rendelkezéseket, a tárgyalás lefolyását, a pervezetést, a tárgyalás elnapolására és elhalasztására vonatkozó rendelkezéseket és végül a jegyzőkönyvezés szabályait.

— **Uj szaklap.** «Tőzsdevilág» címmel *dr. Frankl Pál* budapesti ügyvéd szerkesztésében tartalmas tőzsdejogi és gazdaságpolitikai havi folyóirat indult meg, amely a tőzsdei élet összes vonatkozásait kívánja kritikailag ismertetni. Első számában többek közt a következő cikkek jelentek meg: *dr. Baumgarten Nándor* a tőzsdei különbözeti ügyletekről és a játékkifogásról értekezik, *Kosutány Tamás* egy kísérleti állomásnak a tőzsdén leendő felállítását sürgeti, *dr. Simon Izidor* a «vis major» eseteit tárgyalja a tőzsdebíróság gyakorlatában, *dr. Bari Ágost* a tőzsdei kontremin ellen emelt vádak jogosságát teszi vizsgálat tárgyává, *Reitzer Miksa* a gabonahatáridő-üzlet ellen folytatott küzdelem alaptalan voltát mutatja ki. Előfizetési ára egy évre 14 K, megrendelhető a kiadóhivatalban: Budapest, V., Csáky-u. 5.

— **A fokozatos előléptetésben** az igazságügyminiszter, számolva a budapesti bíráknak minden tekintetben kedvezőtlenebb helyzetével, azt a gyakorlatot kezdeményezte, hogy a megüresedett helyek egy részére a rangsorban következő budapesti bírákat nevezte ki. Így a mult év április 19-én történt kinevezés alkalmával a VII. fokozatban megüresedett 80 állás közül 70-et rangsorban, de az utolsó tizet budapesti bíróval töltöttek be. Már az október 12-én közölt kinevezések közt csak *egy* budapesti bírónak jutott kiváltságos hely. Ha a kora tavasszal várható előléptetésekben sem követi a miniszter a megkezdett gyakorlatot, azokat, akik azelőtt rangsorban egymás mellett álltak, másféléves időköz fogja a már kinevezettektől elválasztani. Bízunk benne, hogy az igazságügyminiszter ez alkalommal megtalálja az érdekek méltányos kielégítésének megfelelő megoldást.

— **Titkos ankét** ülésezik hetenként kétszer az igazságügyminiszter meghívására azokról a vezérelvekről, amelyeken az uj Btk., a Balogh-kodex majdan felépül. Hogy kik azok, akikről a hivatalos közlés csak mint «kúriai birák, egyetemi tanárok és ügyvédek»-ről emlékezik meg, kevésbbé érdekel bennünket, mint az, hogy minő kérdéseket tárgyal és minő határozatokat hozott az álarcos konventikulum, amelyet a miniszteri meghívás bizonyára hivatottá is tesz a döntésre. E kiváncsiságunk talán nem egész jogosulatlan, aminek igazolásául hivatkozunk, a német Strafrechtskommission-ra, amelynek határozatait a bizottság egy tagja részletesen közölte a D. J. Z.-ban. Vagy talán a Btk. reviziója is «politikai kérdés», mint a királyság védelméről, az esküdtbíróságról és a sajtóról szóló javaslat volt s erre nézve is befejezett tényekkel kívánják meglepni a jogászközönséget?

— **Az Országos Ügyvédszövetség** budapesti osztályának választmánya a kereskedelmi és váltótörvényszék fentartása érdekében emlékirattal fordult az igazságügyminiszterhez. Ezt az emlékiratot az igazságügyminiszternek küldöttségileg nyujtotta át. A küldöttség vezetője, az osztály helyettes elnöke, dr. *Lévy* Béla kifejtette, hogy az Ügyvédszövetség budapesti osztályát pusztán gyakorlati, egyuttal azonban igen fontos igazságügyi szempontok vezetik, midőn a törvényszék fentartása mellett foglal állást, amelynek megszüntetése a Budapesten a Pp. életbeléptének sikerét, általában pedig a hiteljogi judikatura színvonalát veszélyeztetni alkalmas. Ennélfogva a szövetség arra kérte a minisztert, hogy ezt a kérdést újból vegye fontolóra. Felhívta egyúttal a miniszter figyelmét a szövetség budapesti osztályának egyéb irányú működésére, így különösen az ügyviteli szabályok kérdésében tett előterjesztésére, amelyben a végrehajtási iratoknak az elévülési időn át való változatlan megőrzését kérte, valamint az uj ügyviteli szabályok kérdésében benyújtott memorandumra.

Az igazságügyminiszter válaszában kijelentette, hogy bár elvileg nem szívesen foglalkozik oly törvények módosításával, amelyek még nem léptek életbe, amelyeknek hatása tehát még nem volt kipróbálható, mindamellett a kérdést újból megfontolja és e célból szaktanácskozást hív össze és az ankét eredményéhez képest fog intézkedni.

Az ügyviteli szabályok, valamint a végrehajtási iratok ügyében az előterjesztettek alapos vizsgálatát és a mutatkozó sérelem orvoslását helyezte kilátásba. A miniszter továbbá behatóan érdeklődött a szövetség budapesti osztályának működése iránt és ismételten kifejezést adott azon óhajának, hogy az ügyvédség különböző szervezeteivel minél szorosabb érintkezést tartson fen.

KÜLFÖLD.

— **Liszt** tankönyvének 20. kiadása jelent meg. Az első kiadás 1881-ben látott napvilágot, tehát majdnem minden évre egy kiadás jut a népszerű író népszerű munkájából.

— **A német Btk. javaslatának** a büntetőjogi bizottság határozatai szerint megállapított módosításait bocsátotta közre, a javaslat sorrendjében összeállítva, *Ebermayer* a bizottság másodelnöke.

— **A hagyaték pulverizációjának** jellemző esetében járt el a hamburgi Amtsgericht. Egy napszámosnő után 500 márka maradt s a hagyatéki eljárás során felderített szerencsés örököstársak némelyikére a hagyaték $^{3}/_{576}$ od része jutott. Méltán veti fel a DJZ. a kérdést, vajjon nem felelne-e meg inkább a jogérzésnek, hogy ily esetben az állam örököljön, mint az, hogy temérdek bírói munka elfecsérlésével az örökösöknek végül három márka jusson?

— **Az ügyvédek száma** a német birodalomban 1880-ban 4112 volt s 1913-ban 12324-re, tehát 33 év alatt *200%-kal* emelkedett. Az emelkedés legnagyobb Poroszországban (272%) és az utolsó tíz évben (70%) volt. Összevetve e számokat a magyar ügyvédségnek lapunk ezidei 2. számában ismertetett gyarapodásával, némi vigasztalásul szolgálhat, hogy nálunk az emelkedés az utolsó negyven évben «csak» 100% volt.

— **A pápai svájci őrség fegyelmi szabályzatáról** nyilatkozik a «Schweizerische Zeitschrift für Strafrecht» 26. évfolyamának első füzetében Répond, az őrségnek főparancsnoka. Az 1871. évi május 13.-i olasz törvényben (7. §.), mely az olasz államnak az egyházhoz való viszonyát szabályozta, megállapíttatott, hogy úgy a vatikáni palotákba, mint bármely helyre, hol a pápa tartózkodik, vagy ahol konklave gyűlt egybe rendőri közeg vagy bármely állami közeg hivatalos teendők végzése céljából csak különös, pápai részről adott felhatalmazás alapján léphet be. Az említett helyeken a pápának jogában áll külön testőrséget alkalmazni. Ez az őrség legfelsőbb fokon a bíbornok-államtitkár parancsnoksága alatt áll. Az őrségnek fegyelmi szabályzatát csupán a szokásjog állapítja meg. Leghosszabb szabadságvesztésbüntetés 30 napi elzárás és a legsúlyosabb büntetés a kizárás az őrség kebeléből. Tekintve, hogy a pápai birodalomban büntetőbíróságok nincsenek, ha az őrség valamely tagja fegyelmi úton meg nem torolható bűncselekményt követ el, a parancsnokság azt a rendes olasz büntetőbíróságnak adja át

Au.

— **A házassági elválások** a német birodalomban feltünően szaporodnak. A felbontott házasságoknak 100,000 lakosra eső arányszáma

1907-ben 20·1
1908-ban 21·2
1909-ben 23·1
1910-ben 23·3
1911-ben 24·1 volt. Berlinben ugyanez az arányszám (1907.) 84·9-ről (1911.) 96·2-re emelkedett.

— **Címházasságok.** Németországban mind gyakrabban fordul elő, hogy problematikus foglalkozást űző nők megfelelő ellenszolgáltatás fejében főnemesekkel lépnek házasságra. Az így megszerzett cím arra szolgál, hogy keresetüket palástolja vagy ajánlja. A Recht című folyóiratban dr. Mothes leipzigi ügyvéd arról értekezik, hogy miként lehetne a nagyközönséget az ily házasságokkal célzott megtévesztés ellen megvédeni. Noha az így megkötött házasság valósággal csúfot űz az intézményből, az államügyész semmisségi keresettel még sem támadhatja meg. A semmissé nyilvánításnak alig volna célja, minthogy az ily házasságot amúgy is rövidesen felbontják: a nő csak a címet, a férj szabadságát óhajtja. Mothes ellenszerül a nemességi jogszabályok (Adelsrecht) oly módosítását ajánlja, hogy puszta címházasság esetében, amelyet elválás célzatával és ellenszolgáltatás fejében kötöttek, az elvált nő a nemesi cím viselésétől az e célra szervezett eljárás során meg legyen foszthető. Sőt azt is kívánatosnak tartja, hogy ily esetben a főrangú férj is megfosztassék nemességétől. Véleményünk szerint a javaslat tulságos engedményt tesz az arisztokratikus elvnek. Erkölcsileg ugyanis alig esik különbözően latba, hogy a főnemesi cím viselője egyszeri ellenszolgáltatás fejében köt házasságot vagy kapott címerét állandóan aranyozza meg házasságával.

— **Hány félévet hallgatnak a német joghallgatók?** Ennek a kérdésnek a statisztikáját dolgozta ki a porosz statisztikai hivatal. Ebből kitűnik, hogy az egyetemi tanulmányok tartama meghosszabbodott. Míg a nyolcvanas években átlag hat félévet hallgattak, addig az utóbbi négy év alatt az átlag jogász hét félévre volt beiratkozva. Az 1911/12-dik tanévben 15 oly joghallgató akadt, aki 19, sőt ennél több szemeszterig csüggött az Alma Mater keblén. Hogy valóban csüggött-e s nem csupán az egyetemek anyakönyvében szerepelt, arról a statisztika hallgat.

— **A családi hitbizományok** és alapítványok szabályozásáról szóló törvényjavaslatot nyújtottak be a porosz urakházához. Részben a jogegység megteremtését célozza a javaslat, részben azonban korlátozza a latifundiumok keletkezését, amennyiben a hitbizomány nem lehet nagyobb 2500 hektár (kb. 4000 kat. hold) mezőgazdaságilag művelt területnél. Az indokolás szerint a hitbizományok fenmaradása eléggé megcáfolja azt az állítást, hogy a hitbizomány gazdaságilag káros vagy felesleges intézmény. Vajjon igaza van-e az indokolásnak — teszi hozzá a *konzervatív* D. J. Z. — azt csak egy későbbi kor fogja megmutatni.

Egyik legnagyobb vidéki városban 18 év óta fennálló, évi 20,000 K-át jövedelmező ügyvédi iroda családi okokból eladó. Érdeklődők 40,000 jelige alatt a lap kiadóhivatalánál levélben jelentkezzenek. 15106

Dr. Valkányi Lajos ügyvéd, Kalocsán, keres önállóan dolgozni tudó ügyvédet, helyettest, vagy jelöltet. Ajánlatok ugyanoda küldendők az igények megjelölésével. 15096

A battonyai kir. közjegyző, lehetőleg nyugalmazott bíró személyében helyettest keres. 15097

Ügyvédi iroda járásbírósági székhelyen, egészségi okokból, tót nyelvben jártas ügyvédnek azonnal átadó. Szives megkereséseket «Szép jövedelem 15105» jelige alatt a kiadóhivatal továbbít. 15105

Jelölt, dr. juris, kevés gyakorlattal, vidéki irodát keres mielőbbi belépésre. Igényei szerények. Szives ajánlatok — Körjegyző, Köveskál — címre kéretnek. 15102

Jóforgalmú ügyvédi iroda átadó északkeleti vármegye székhelyén, hegyes vidéken. Csere is lehetséges. Cím megtudható Blockner I. hirdetőjében, Budapest, Semmelweis-utca 4.

Megjelent a

Corpus Juris Hungarici - **A hatályos magyar törvények gyüjteménye**

(Magyar Törvénytár) Alapitotta MÁRKUS DEZSŐ dr. (fekete félbőrkötésben)

(Corpus Juris Hungarici) Alapitotta MÁRKUS DEZSŐ dr. (barna félbőrkötésben)

legújabb kötete, az

1913. ÉVI TÖRVÉNYEK

Jegyzetekkel ellátta

TÉRFI GYULA dr.

m. kir. igazságügyi miniszteri tanácsos.

Kiadja a FRANKLIN-TÁRSULAT.

Ára fűzve **14 K,** fekete vagy barna félbőrkötésben **17 K.**

A teljes gyüjtemények ára:

Corpus Juris Hungarici 1000—1912-ig, 37 kötet, fekete félbőrkötésben — — **K 374·70**
A hatályos magyar törvények gyüjteménye 1000—1912-ig, 8 kötet, barna félbőrkötésben — — —

Negyvenkilencedik évfolyam. 7. szám. Budapest, 1914 február 13.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: IV., Egyetem-u. 2
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

Tartalom. *Dr. Nitsche Győző* budapesti kir. táblai bíró: A kereskedelmi társaságok jogi személyisége. — *Dr. Marton Sándor* budapesti ügyvéd: A fordítás joga a szerzői jogi novella-tervezetben. — *Gusztáv Béla* szabadalmi ügyvivő: Megilletik-e a szabadalomtulajdonost a bejelentés közzététele előtt kizárólagossági jogok? — *Dr. Valkányi Lajos* kalocsai ügyvéd: Ügyvédi tiszteletdíj. — *Dr. Fürst Mátyás* budapesti ügyvéd: A perlekedés megelőzése. — Szemle.

Melléklet: Közigazgatási Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A kereskedelmi társaságok jogi személyisége.

Dr. Nagy Ferenc egyetemi tanár őnagyméltósága figyelembe részesítette a Jogtud. Közl. mult évi 41. számában a polgári törvénykönyv tervezetének a társaságról szóló fejezetéhez fűzött szerény megjegyzéseimet, illetőleg azok egy részét.

Bár a kritika, melyben megjegyzéseimet részesíti, nem a legkedvezőbb, engem büszkévé tesz a tudat, hogy soraimat oly kiváló helyen figyelemre méltatták.

Rövidek a megjegyzéseim.

Azt hiszem, aki Nagy Ferencet nem tartaná annak, aminek Magyarország jogászvilága elismerte, saját tudatlanságáról szolgáltatna megcáfolhatatlan bizonyítékot.

Ilyen szándékot nekem sem lehet imputálni.

Nekünk, magyar kereskedelmi jogászoknak és különösen nekem kiváló és páratlan vezetőnek bizonyult minden időben és minden téren akkor is, ha a gyakorlat terén egyik-másik kérdésben szembekerültünk.

Amikor tehát én Nagy Ferencet szembehelyeztem a német gyakorlattal, a német, olasz és angol írókkal, azt a súlyt kívántam jelezni, amelyet az ellentél képvisel s amellyel az ellenkező felfogásnak meg kell küzdeni.

És ha Nagy Ferenc véleményével teljesen elszigetelten, magában állana, azt hiszem, a nehézség nem volna kisebb. Bizonyítja az az óriási befolyás, amelyet a magyar judikaturára — nemcsak ezen a téren — gyakorolt.

Másrészt azonban a kérdés érdemében ellenvéleményem is elnézést érdemel.

Mint bírónak igen gyakran, sőt tulsokszor volt alkalmam a közkereseti társaság jogi természetének gyakorlati konzekvenciáit megvonni és akit annyira megkínzott a teoria után induló gyakorlat, annak részéről némileg indokolt az a magatartás, amellyel e téren a magyar jogászvilág egyik legnagyobb alakjával szembekerült.

Hiszen egyebet nem kell említenem, minthogy a teoria azt tanítja, hogy a közkereseti társaság maga a kereskedő, a tagjai ellenben nem kereskedők.

Hogy ez a tétel mit jelent a csődjog terén, különösen tetejében azzal a gyakorlattal, hogy a kereskedelmi és váltótörvényszék csak bejegyzett kereskedő ellen nyithat csődöt, bővebb magyarázatra nem szorul.

A cégjegyzék szempontjából meg valóságos hadiállapotot teremtett a teória következetes keresztülvitele.

A cégtagok szavatossági kérdése és beavatkozása perrendi szempontból és az a töméntelen anyagjogi kérdés, mely napról-napra felvetődik, bőven okot adott arra, hogy az ellentáborba kerüljek.

Készséggel beismerem, hogy a gyakorlat terjedelmét illetőleg félreértettem a 78. sz. elvi határozatot.

Ez a félreértésem is némileg menthető.

Amikor a polgári törvénykönyv szempontjából egy internacionális jogintézmény jogi természetének meghatározásáról van szó és minden korlátozás nélkül gyakorlatot említenek, az ember könnyen beleesik abba a tévedésbe, hogy ezalatt nemcsak a saját hazájabeli gyakorlatot értik.

A két francia írót pusztán annak illusztrálására idéztem, hogy Franciaországban is küzd a théorie classique, hogy ott sem egyhangú a keresk. társaság jogi személyiségének elismerése.

Nem hinném, hogy félreértettem volna őket.

Pic (Des sociétés commerciales) a kérdést így vezeti be (194. old. 161.) L'on dit généralement des sociétés commerciales (et même depuis quelques années, des sociétés civiles), qu'elles constituent des personnes morales....

Telle est la théorie classique....

Majd a következő fejezetben (195. old. 162.) így folytatja: Depuis quelques années cette théorie a perdu beaucoup de terrain dans les milieux doctrinaux.

A 163. bekezdést pedig így kezdi: Nombreuses sont les théories écloses dans ces dernières années tant *en France* qu'à l'étranger en vue de passer au crible de la critique la doctrine classique de la personnalité.*

Pic végeredményben a klasszikus teóriát fogadja el, de úgy, miként azt dolgozatomban kifejeztem, hogy engedményt tesz a Code civil 529. és a perrendtartás 69. §-ának.

Nem úgy Thaller, aki semmiféle engedményre nem hajlandó.

A qui faire croire que, lorsque deux personnes exercent séparément le commerce, elles sont bien deux, mais que, si elles se reunissent pour fusionner leurs deux entreprises, elles ne feront plus qu'un (ou qu'elles constitueront trois personnes, selon la manière de comprendre la chose)?....

C'est sur les associés eux mêmes que reposent les droits résultant de l'exploitation de la société, ce sont eux qui sont coproprietaires du capital social. (171. old. 280.)

A 179. oldalon, 294. pont alatt: Sous le benefice de ces réserves concernant la société fermée, il n'est pas douteux que la société ne soit un tout organique, débordant le cadre des contrats. Est-ce là une preuve suffisante de la personnalité morale? *Nous ne l'avons point pensé.***

* Általánosságban azt mondják a kereskedelmi társaságokról, (és egynéhány év óta a magánjogi társaságokról is) hogy csak jogi személyt alkotnak....

Ez a klasszikus teória....

Néhány év óta ez a teória a doktrinär iskolában sok talajt veszített....

Számos teória virágzott fel az utolsó években úgy Franciaországban, mint külföldön, hogy a jogi személyiségről való klasszikus teóriát a kritika szitáján megrostálják....

** Kivel fogjuk azt elhitetni, hogy amig két személy külön-külön foglalkozik kereskedéssel, az tényleg két személy; de ha azok egyesülnek, hogy vállalatukat közösen folytassák, akkor azok már csak egy személyt képeznek (illetőleg a közönséges felfogás szerint három személyt alkotnak)?

A társak maguk azok, akiken a társaság vállalatából eredő jogok nyugosznak, a társak maguk azok, akik társtulajdonosai a társasági vagyonnak.

Ezen fentartások feltételezése mellett tekintve a zárt társaságot,

Az utána következő 295. pont alatt tárgyalja a Personnalité de la *société civile* kérdését.

A félreértést sohasem tartom kizártnak a magam részéről sem, de annyit elvártam mégis, hogy idézeteimben senki sem kételkedjék, még ha a szedő vagy gépíró c-betű helyett g-t szed is.

Vidarinak nagy munkája mellett tudvalevőleg van egy speciális munkája a kereskedelmi társaságokról: Le società e le associazioni commerciali.

Az általam idézett mondat — úgy, mint ahogy azt megjelöltem — ennek a munkának 49. oldalán alulról számított 6. és 7. sorban fordul elő.

Hogy Dernburgot, Windscheidot és a többi nagy írót nem idéztem, ez igaz, pedig épen a megnevezett két írót illetőleg nyugodtan megtehettem volna. (Dernburg: Das bürgerliche Recht II/2. 558. és 559. oldal. Windscheid: Pandektenrecht II. 532. 2. j.)

De épen e kettő nem speciális kereskedelemjogi író és ezért nem idéztem például Gierkét sem.

Masrészt meg sohasem tagadtam, hogy *voltak* kiváló nagy német jogászok, akik az ellenvélemény mellett foglaltak állást.

Dr. Nitsche Győző.

A fordítás joga a szerzői jogi novella-tervezetben.

A mult év június havában Budapesten megtartott nemzetközi kiadói kongresszuson tudvalevőleg Jankovich közoktatásügyi miniszter és Tóry államtitkár az igazságügyminiszter képviseletében azt a hivatalos kijelentést tette, hogy Magyarország a legrövidebb időn belül csatlakozni szándékozik «az irodalmi és művészeti művek védelmére alakult *berni nemzetközi Unió*»-hoz.

Ezen szándék komolyságának jele az, hogy az igazságügyminisztérium elkészítette a csatlakozást kimondó törvénynek és egyben annak a törvénynek is tervezetét, mely a csatlakozás következményeként «a *szerzői jog tárgyában alkotott 1884: XVI. tc. egyes rendelkezéseinek módosításáról és kiegészítéséről*» szól.

Ennek a törvénytervezetnek legfontosabb intézkedése az, mely az irodalmi művek fordításának jogait szabályozza.

A novella-tervezet V. cikke ugyanis hatályon kívül helyezi az 1884: XVI. tc. 17. §-át és a fordítás tilalmát az eredeti mű megjelenésétől számított tíz évre terjeszti ki.

A javaslat ezen álláspontját nem tartjuk megfelelőnek.

A fordítási jog tartama tekintetében ugyanis a mai jogállapot és az Unióhoz való csatlakozás során a Conventio szerint létesítendő új jogállapot következőleg viszonylanak egymáshoz.

Az 1884: XVI. tc. 17. §-a a fordítás tilalmát a mű, illetve a jogosult fordítás megjelenésétől számított öt évben állapítja meg. Ez az öt év a 7. §. 3. pontja értelmében a «fentartás»-i és «bejelentés»-i alakszerűségek pontos megtartása esetén (a fordításnak egy év alatt megkezdése és három év alatt befejezése igazolandó) még legfeljebb további három évvel megbővül.

A berni egyezmény a fordítási jog szabályozásánál a következő hármas fejlődést mutatja:

1. Az 1886. évi szeptember 9-iki eredeti *berni-egyezmény* szöveg 5. cikke szerint a *kizárólagos fordítási jog a mű közzétételétől számított tíz év* elteltéig a szerzőnek van fentartva.

2. Az Egyezmény 1896. évi május 4-iki *párisi* pótházozmányainak (acte additionnel) III. cikke szerint a fordítás kizárólagos jogát a *szerző az eredeti műre nézve fenálló jognak egész időtartama alatt* élvezi és ezen jog kizárólagossága csak akkor szűnik meg, ha a jogával a szerző az eredeti mű közzétételétől számított tíz év elteltéig nem élt.

3. Az 1908. évi november 13-iki Berlinben revideált egyezmény 8. cikke a fordítás kizárólagos jogát az eredeti mű egész védelmi idejére a szerzőnek tartva fen, a párisi pótházozmányok korlátját, a tíz éven belüli fordítási kényszert megszüntette.

A Berlinben revideált egyezmény 25. cikke megadja a lehetőséget arra, hogy a csatlakozó államok csatlakozásuk alkalmával megjelöljék, hogy a három ismertetett egyezményi-rendelkezés közül melyiket kívánják választani.

A csatlakozást kimondó javaslat 1. §-a és a módosító törvényjavaslat 6. §-a ezen három rendelkezés körül az elsőt, az eredeti berni egyezmény 5. cikkének szabályozását választotta, tehát a mai jogállapottal szemben a fordítási jog tilalmát a legszűkebben (2—5 évvel) terjesztette ki.

A magunk részéről ezzel szemben ezen tilalom legszélesebb kiterjesztése mellett foglalunk állást: *a Berlinben revideált egyezmény 8. cikkének elfogadását javasoljuk* és ezen álláspontunkat következőkkel indokoljuk.

Az eredeti mű védelmi idejének megállapítása sem más, mint a szerző természetes — és időhatároktól független — jogainak a törvényhozás által köztekintetekből, kulturális okokból felállított korlátja. Semmi különös ok nem forog fen arra, hogy ezeket a korlátokat a fordítási jog szempontjából szűkítsük.

Az egész művelt világban a szerzői jogi törvény alkotásoknak az a nizusa, hogy ezek a korlátok lehetőleg kitolassanak.

Maga a berni egyezmény is ezt a képet mutatja fejlődésében. A fordítási jog tekintetében az 1886 évi rendelkezést lényegesen kibővíti az 1896. évi és még teljesebbé teszi az 1908. évi szabályozás.

Mi ok sincs arra, hogy Magyarország 1913-ban épen a legszűkebb, a legrégibb, az 1886. évi szabályozást tegye magáévá.

Ha az Unióhoz csatlakozó 19 állam törvényhozását vesszük szemügyre, úgy azt találjuk, hogy az 1886. évi berni rendelkezést csak *egyetlen állam* tartotta fön: Svédország és még ez is a három skandinávnyelv tekintetében (dán, norvég, svéd) az eredeti művel egyenlően védi a fordítást.

Japán, Olaszország és a nem skandináv nyelvek tekintetében Dánia és Norvégia az 1896. évi párisi szabályozást (teljesidejű védelem 10 évi fordítási kényszerrel) fogadta el.

Anglia saját alattvalóira nézve a berlini, idegenekre a párisi szabályozást tette törvénnyé.

A többi csatlakozó állam pedig minden fentartás nélkül a legszélesebb védelmet nyújtó berlini szabályozást tette magáévá.*

A csatlakozó államok példája is arra utal tehát, hogy a berlini szabályozás álláspontjára helyezkedjünk.

Különösen szükségesnek találjuk azonban *speciális magyar irodalmi viszonyainknál* fogva, hogy a tapasztalat szerint a külországokban és a nagyobb kulturállamokban is túlságosan rövidnek bizonyult tízéves védelmet — különösen a berni 1886. évi szövegezés szerintit — ne emeljük törvényerejűvé.

A magyar művek értékének és a magyar író hírnevének fölés megismerése — lényegesebben lassúbb a külföldön, mint a külföldi műveké és íróké Magyarországon.

A szellemi értékeknek nemzetközi kicserélésében határozottan hátrányos a helyzetünk: a külföld értékes vagy divatos irodalmi művei hamarosan hozzánk találnak, de bezzeg Jókai és Mikszáth évtizedekig vártak, míg műveiket idegen nyelvekre kezdették fordítani. És ha az újabb magyar irodalom és különösen színműirodalmunk páratlan fejlődése okából e tekintetben a viszonyok javultak is, ezt a javulást még mindig csak a szépirodalom terén észlelhetjük.

A tudományos irodalom terén azonban még mostohábbak a viszonyok. A mai védelmi idő bizonyára eltelik, de eltelik még a tíz év is, míg valamely újabb magyar tudományos kutatás könyvben leszűrt eredményei külföldön ismertekké lesznek és alig találunk arra is példát, hogy valamely nagyobb jelentőségű idegennyelvű tudományos munkát megjelenése után tíz évvel magyar nyelven is közzétettek volna (Spencer, Darvin stb.).

De még ha a kiadó élelmessége vagy egyéb okok miatt néhány évvel ezen 10 év letelte előtt fel is ismerték egy mű lefordításának szükségét, nem-e riasztja vissza a kiadót az ezzel járó tekintélyes költségektől az a tudat, hogy ez a különben sem kelendő árú csak rövid ideig (a 10 év elteltéig) marad kizárólagos kihasználás tárgya. Minden ilyen kiadót a rövid védelmi idő elteltével megjelenő, az eredetit megnyirbáló és férc-fordítások versenye fenyeget.

Íróink és kiadóink érdekét tehát meg sem védhetjük másként, mint azon módon, hogy a berlini revideált egyezményt

* Ezen adatokat Paul Wauwermans, La Convention de Berne revisée à Berlin 1910 című könyvéből veszem.

---

nem kétséges, hogy a társaság egy organikus egész, túlterjeszkedve a szerződés határain.

Elég bizonyítéka ez a jogi személyiségnek?

Én ezt épen nem gondoltam.

fentartás nélkül, tehát a fordítás jogának a 8. cikkben történt szabályozásával együtt fogadjuk el. E nélkül az egész csatlakozás értékét veszti.

A módosító törvényjavaslat 6. §-át ezek szerint így kellene szövegezni:

6. §. «A fordítás kizárólagos joga az eredeti mű szerzőjét illeti meg azon egész időtartam alatt, míg szerzői joga az eredeti műre nézve fenáll».

A csatlakozási törvény 1. §-ának azon kitételéből, hogy «*egyelőre*» helyezkedik a fordítási jog tekintetében a legrégebbi szabályozás álláspontjára és a módosító javaslat indokolásának általános részéből (2. old. vége) azt a következtetést kell levonnunk, hogy az igazságügyi kormány a fordítási jognak 10 éves, berni szabályozását azért állapít tta meg, mert ezzel «*átmeneti állapotot*»akart teremteni az 1884 : XVI. tc. elavult rendszere és a magyar szerzői jognak majdani egységes újjáalkotása között.

Az igazságügyi kormány ezen állásfoglalása azonban merőben téves. Eltekintve ugyanis attól, hogy nincs oly érdek, amiért e kérdésben átmeneti állapotot teremtsünk — írók és kiadók ezt bizonyára nem kívánják — a szándékolt szabályozás *semmiféle átmeneti hatást* nem is éreztethetne.

Annak hatását ugyanis, hogy a fordítási jog szabályozásának a berni konvenció által megengedett *három fokozata közül melyiket választjuk*, a praxisban nem is észlelhetjük előbb, mint *a csatlakozástól számított tíz év* elteltével.

Épen ezen tíz év alatt ugyanis irreleváns, hogy csak tíz évig védjük a szerzőt, tízéves fordítási kényszerrel, vagy végül ötven évig védjük-e, mert épen ezen tíz év alatt minden mű védve volna.

Átmeneti hatást tehát az első tíz év alatt a novella intézkedése nem érhetne el: már pedig átmeneti hatások kedvéért csinálni oly szabályozást, mely hatását csak tíz év mulva éreztethetné, czéltévesztett lenne.

A budapesti ügyvédi kamara a javaslatra vonatkozólag tett felterjesztésében, szintúgy a Magyar Színpadi Szerzők Egyesülete és a Könyvkereskedők Egyesülete a fordítási jog tartama tekintetében ugyancsak a fentebbiekben kifejtett álláspontot tették magukévá, csupán a visszaható erő tekintetében vannak ezen felterjesztésekben csekélyebb jelentőségű eltérések.

Joggal lehet ezek folytán azt reménlünk, hogy az igazságügyminiszter a tervezet eredeti rendelkezéseit az előadottak értelmében fogja módosítani. *Dr. Marton Sándor.*

Megilletik-e a szabadalomtulajdonost a bejelentés közzététele előtt kizárólagossági jogok?

Általános felfogás szerint a szabadalmi bejelentés csak a szabadalom elsőbbségét, a szabadalmi bejelentés közzététele az ideiglenes oltalmat, a szabadalom megadása a teljes oltalmat biztosítja a feltalálónak. (Kósa, A magyar szabadalmi törvények magyarázata 195. l. ; ugyanígy Tury, A magyar szabadalmi jog kézikönyve 346. l.) E felfogás a szabadalmi törvény 34. §-ának azon rendelkezésén alapszik, mely szerint a bejelentés kihirdetésével egyidejűleg «kihirdetendő az is, hogy a bejelentés tárgya egyelőre a jogtalan használat ellen védelemben részesül». E rendelkezés azonban kétséget hagy fen aziránt, vajjon megilletik-e a szabadalomtulajdonost a bejelentés közzététele előtt is — természetesen ideiglenes — kizárólagossági jogok, vagy pedig ezek csak a *közzététellel kezdődnek*, és ezt megelőzőleg a bejelentés tárgya semminemű oltalmat nem élvez. E tekintetben az idézett kommentárok álláspontot nem foglalnak, sőt Ödönfi «Szabadalom és védjegybitorlás» című munkája, mely kizárólag a büntető eljárással foglalkozik, sem veti fel a kérdést, bár az épen a bitorlások elbirálásánál nagyfontosságú. Jelen közlemény célja kimutatni, hogy a szabadalomtulajdonost a bejelentés közzététele előtt is megilletik a kizárólagossági jogok, még pedig ideiglenes jelleggel. Időszerűséget ezen fejtegetéseknek egy legutóbb felmerült jogeset szolgáltat ; a szentesi járásbíróság ugyanis egy szabadalombitorlás miatt folyamatba tett perben kimondotta, hogy a bejelentés tárgya a közzététel előtt oltalomban nem részesülhet. A bejelentés tárgya a szóbanforgó esetben egy rajzmappa — tehát aránylag csekély értékű iparcikk — melynek főként az iskolaév elején van jelentősége, és melynek gyártása és forgalombahozása nagyobb méretű előkészületeket és költséges berendezést nem igényel. A tényállás ismeretéhez tartozik még, hogy sértett terheltet a szabadalmi oltalom fenállására előzetesen figyelmeztette, és hogy a járásbíróság által megkeresett törvényszéki szakértő az utánzatoknak a bejelentés tárgyával való azonosságát megállapította ; végül, hogy röviddel a büntetőítélet meghozatala előtt sértett a szabadalom megadására vonatkozó végzést bemutatta. A járásbíróság terheltet azzal mentette fel, hogy a beigazolt utánzás a közzétételt megelőző időre esik.

Az ítélet az általános felfogással megegyezően a 34. §-ból vonta le azt a következtetést, hogy a bejelentés tárgyát a közzététel előtt oltalom nem illetheti meg. E következtetés azonban teljesen téves, minthogy a szabadalmi törvény több, világos rendelkezésével helyezkedik ellentétbe, azonkivül a szabadalmi oltalom szellemével sem fér össze. A szabadalmi törvény 8. §-a szerint ugyanis «a szabadalom jogos fenállása egész idejére a szabadalom tulajdonosának kizárólagos jogot ad arra, hogy találmánya tárgyát iparszerűleg készíthesse». A kizárólagos jogok tehát akkor kezdődnek, amikor a jogos fenállás ideje kezdetét veszi ; ez tehát voltaképen utalás arra a § ra, mely a szabadalom időtartamát meghatározza. A 17. §. értelmében a szabadalmak a bejelentés idejétől számítandó 15 évi időtartamra adományoztatnak ; a jogos fenállás, azaz kezdet és megszűnés tehát a bejelentés időpontjától függ. A szabadalmi törvény egyetlen §-a sem tartalmaz oly rendelkezést, mely szerint a szabadalom jogos fenállása más időponttól, mint a bejelentés időpontjától számítandó ; így tehát a jogos fenállással járó kizárólagos használati jog is a feltalálót a bejelentés napjától illeti meg.

Ha egyáltalán vitássá volna tehető, hogy mit kell a szabadalom jogos fenállása alatt értenünk, úgy logikusnak kellene vallanunk — a célszerűségtől vagy célszerűtlenségtől eltekintve — azt az álláspontot is, hogy a szabadalom jogos fenállása alatt az engedélyezéstől a megszűnésig, illetve a lejáratig terjedő időt tekintsük ; azonban a szabadalmi bejelentés közzétételét, mint az oltalom kezdetét megjelölni már csak azért is helytelen, mert hisz a közzététel voltaképen csak az engedélyezési eljárásnak egyik időpontja és fontosabb szakasza.

De más okok is szólanak a kifejtett álláspont mellett.

A szabadalmi törvény 12. §-a megállapítja a kivételeket, és azt, hogy mikor, mily körülmények között és kivel szemben hatálytalan a szabadalom ; e §. csak az úgynevezett előző használót jelöli meg, mint ilyent, de más kivételt nem állapít meg. Legfőképen pedig nem mondja ki azt, hogy a szabadalom azzal szemben is hatálytalan, aki az oltalom tárgyát a bejelentés után, de a közzététel előtt használta. Az általános jogi elvek szerint a kivételek a törvényben taxative sorolandók fel és e kivételek a törvény alkalmazásánál mindig szorosan értelmezendők. A szóbanforgó és az általános felfogásból fakadó ítélet szerint azonban e kivételek száma meg nem engedhető módon megszaporíttatnék.

De nincs is a dolog természetében rejlő ok arra, hogy különösebb kényszerűség nélkül a bejelentés elsőbbségét és az oltalom kezdetét egymástól szétválasszuk. Ezen időpontok egymáshoz képest való eltolódásának lehet kényszerű oka, pl. ha bejelentő találmányát egy szerződéses államban az elsőbbség biztosítására kiszabott időnél nem régebben bejelentette, mely esetben a bejelentés elsőbbsége az itteni bejelentés időpontját megelőzi ; vagy nyerhet a szabadalom a bejelentés időpontjánál későbbi elsőbbséget, ha pl. az eredetileg benyujtott leíráson a bejelentés időpontja után módosítások eszközöltettek. De kényszerítő ok nélkül az elsőbbség, valamint az oltalom kezdetének időpontjául más-más időpontot megjelölni merőben indokolatlan.

Az oltalmi idő kezdetének ily megállapítása azonban a szabadalmi oltalom természetével is ellentétben áll. A 34 §. idézett rendelkezésének nem lehetett célja, hogy útat nyisson ahhoz, hogy valaki a találmányt a közzétételig büntetés és ellenérték nyujtása nélkül utánozhassa, és a feltalálót fáradságainak gyümölcsétől megfossza ; a szóbanforgó ítélet azonban ezt az utánzást egyenesen megengedi. A szabadalmi intézmény keretébe, mely a feltalálót azért, hogy találmányát a nyomtatott szabadalmi leirás által közkincscsé tette, azzal akarja jutalmazni, hogy részére 15 éven át kizárólagossági jogot biztosít, és így gazdasági előnyök szerzésének adja meg a lehetőségét, sehogysem illeszthető be az, hogy a találmány épen az oltalmi idő kezdetén, amikor az — idénycikkekről van szó — épen a legnagyobb érdeklődésre tarthat igényt, mindenki prédájává tétessék. Mit ér akkor a szabadalmi

*

oltalom? Ily körülmények között a szabadalomtulajdonos nagyon ki van téve annak, hogy, kiváltképen ha a bejelentés alaki vizsgálata elnyúlik, és a közzétételig huzamosabb idő telik el, mire az ő kizárólagossági joga kezdetét veszi, a találmány már régen nem érdekel senkit, az élelmes versenytárs a találmány által elérhető amúgy sem túlságos nagy gazdasági előnyöket magának kaparintotta meg, a szabadalomtulajdonos pedig feltalált, esetleg kísérletezett másnak, és fizette a bejelentési és az évi díjakat — az államkincstárnak, de maga hasznot nem látott belőle. Ily visszás helyzet megteremtése azonban a törvényhozó célja nem lehetett.

Ha a 34. §-nak tulajdonított értelmezés helyes volna, az óvatos feltalálónak találmányát csak a közzététel megtörténte után szabadna forgalomba hozni. Ez azonban a mi viszonyainknak, tekintettel arra, hogy a használati minták nálunk oltalmat nem élvezhetnek, épenséggel nem megfelelő. A hosszas előkészületeket és költséges gépi berendezéseket nem igénylő és rendesen csak rövidéletű iparcikkeknél a gyakorlatba való átvitelnek lehetőleg gyorsan kell történni, így kívánják ezt a gazdasági szempontok. Ha azonban a feltaláló az iparcikk piacrahozásával a bejelentés közzétételét akarná kivárni, ki van téve annak, hogy találmányával elkésik. E tekintetben a rendelkezésre álló számtalan példa közül csak egyet ragadunk ki. A K. 4239. alapszámú magyar szabadalom tárgya oly tréfás játékszer, mely a földnek egy üstökössel való összeütközését és a föld megsemmisülését mutatja be.

E találmány 1910. márciusában került bejelentésre, mikor az egész világ lázas izgatottsággal várta a Halley-üstökös megjelenését, aminek az asztronomusok szerint kritikus következményekkel kellett volna a földre nézve járnia. Ezen, magábanvéve teljesen naiv játékszer, — bármennyire különösnek lássék is — a szabadalomtulajdonosnak néhány ezer korona hasznot hajtott. A találmány gondolata egy pillanat alatt született meg, és néhány nap mulva a feltaláló már piacra is hozta az aktuális játékszert, miután azt előzőleg szabadalmazásra bejelentette. Nem szoruj bizonyításra, hogy e játékszernek csak akkor lehetett kelendősége, mikor a Halley-üstökös még nem volt letárgyalt esemény; ha pedig feltaláló csak a közzététel után mert volna cikkével piacra jönni, ami a bejelentéstől félév mulva történt csak meg, semmi kétséget nem szenved, hogy egyetlen egy darabot sem adhatott volna el belőle, mert már lekésett vele.

Miután a fentiekben kimutattuk, hogy a 34. §-nak általánosan tulajdonított értelmezés helytelen, nézzük, miképen kell azt helyesen értelmezni. A szabadalmi bejelentés közzétételének célja, hogy a bejelentés tárgyát széles körben megismertesse, oly célból, hogy a felszólalásra alkalmat nyújtson. Kitűnik ez a 35. §-ból, mely szerint a közzétételtől számítandó két hónapon belül a bejelentett találmány szabadalmazása ellen felszólalás adható be. De nemcsak a felszólalás megengedése célja a közzétételnek, hanem függetlenül a felszólalás szándékától, általában a találmány megismertetése, ugyanoly célzattal, mint ahogyan a szabadalmi leírás kinyomtatása történik. Emellett szól a szabadalmi törvény végrehajtásáról szóló 1896 január 28. 573. eln. számú kereskedelemügyi m. kir. rendelet 17. §-ának azon rendelkezése is, mely szerint aki a bejelentésnek, leírásoknak és rajzoknak másolatát akarja bírni, eziránt a szabadalmi hivatalhoz írásban tartozik folyamodni, amely a másolatokat a fél költségére kiadja. A bejelentés tárgyának megismertetése tehát a közzététel egyik célja, és ezen megismertetéssel kapcsolatban a 34. §-nak félreértett rendelkezése voltaképen csak azt a figyelmeztetést foglalja magában, hogy az oltalom nem a szabadalom engedélyezésekor kezdődik, hanem már most is, bár csak ideiglenesen, fenáll.

A 34. §. félreértett rendelkezése tulajdonképen a német szabadalmi törvény 23. §-ának szószerinti lemásolása, mely a következőket tartalmazza: «Mit der Veröffentlichung ist die Anzeige zu verbinden, dass der Gegenstand der Anmeldung einstweilen gegen unbefugte Benützung geschützt sei». A német joggyakorlatban a szabadalomtulajdonos kizárólagossági joga csakugyan a bejelentés közzétételével, nem pedig a szabadalmi bejelentéssel kezdődik. (Seligsohn, Patentgesetz und Gebrauchsmustergesetz III. Auflage, Berlin, 1906. 293. lap.) Ami azonban a német gazdasági és jogviszonyok mellett helyes és célszerű, semmiképen sem okvetlenül megfelelő az egészen speciális magyar viszonyok mellett, különös tekintettel arra, hogy Németországnak van igen jól bevált Gebrauchsmuster-törvénye, míg Magyarországon a használati minták oltalmat nem élveznek, és amennyiben ily oltalom mégis igényeltetik, e célra a szabadalmi oltalmat kell igénybevenni.

Gusztáv Béla.

Ügyvédi tiszteletdíj.

Ezen cím alatt a «Jogtudományi Közlöny» idei 4. számában dr. Virágh Gyula ügyvéd úr tollából egy cikk jelent meg, amelyben a cikkíró úr olyan nézeteknek és jogi felfogásnak ad kifejezést, amelyek — szerény véleményem szerint — nemcsak a magánjog általános és vitán felül álló szabályaival, hanem érvényben lévő tételes törvényekkel és — ami talán a legfontosabb — a gazdasági élet iratlan, de annál hatalmasabb törvényeivel is éles ellentétben állanak és alkalmasak arra, hogy az ügyvédi foglalkozást a szó szoros értelmében «törvényen kívüli állapotba» helyezzék és az ügyvédség alól a máris igen gyönge gazdasági alapot teljesen kiránts ák.

Erélyesen szembe kell szállni az említett cikkben képviselt felfogással, nehogy a bírói gyakorlat, amely már eddig is állandó nizust mutatott arra, hogy az ügyvédség magánjogi viszonyaira nézve egy valóságos «privilegium odiosum»-ot teremtsen, ezen hajlamában megerősödjék és az ügyvédséget a közönséges magánjog szabályai alól kivonván, rajta valóságos civiljogi «capitis deminutio»-t hajtson végre.

Nem kívánunk az ügyvéd számára semmiféle *elő*jogot!

Azt azonban megkívánjuk, hogy az ügyvéd gazdasági munkáját (amely az igazságszolgáltatással való viszonylataiban közjogi jellegű és államérdekű is!) *ugyanazon* jogszabályok védelme alá helyezzék, mint minden más gazdasági munkát és egyéb a gazdasági forgalom tárgyát képező értéket.

A cikkíró úr helyesli a kir. Kúria negyedik polgári tanácsának 864/1912. számú határozatát, amely szerint, ha a fél az ügyvédtől a megbízást *bármi okból* megvonja, a kikötött tiszteletdíjnak csak *aránylagos* részét köteles megfizetni azért, mert az ellenkező felfogás az ügyvédi rendtartás 42. §-ába ütközik. Ez a 42. §. nem mond egyebet, minthogy a fél az ügyvédtől a megbízást *bármikor* visszavonhatja.

Kodifikál egy közönséges magánjogi szabályt, amely minden ezzel a jogi matériával foglalkozó, már kodifikált, vagy pedig kodifikálásra előkészített jogforrásunkban benne van. Hiszen soha senki kétségbe nem vonta, hogy a megbízást — vagyis azt a «facultas»-t, hogy valaki a más ügyeit annak nevében, annak javára és terhére vigye, bármikor vissza lehet vonni.

Ez szuverén joga a megbízónak!

Ámde ami nem szuverén joga neki, az, hogy egy megkötött *szolgálati* vagy *vállalkozási* szerződéstől *egyoldalúlag* visszalépjen.

A megbízási szerződés magában véve *ingyenes* jogügylet.

Mihelyt azonban a megbízott a rábízott ügyeket *ellenérték* fejében viszi, a munka teljesítésére, az ellenérték fizetésére, a szerződés megkötésére, felbontására és ennek következményeire nézve a *szolgálati* vagy *vállalkozási* szerződés szabályai alkalmazandók.

A német birodalmi törvénykönyv 675. §-a ezt egyenesen meg is mondja, midőn a megbízási szerződés szabályozása közben, *visszterhesség* esetén egyenesen utal a szolgálati és vállalkozási szerződésekre vonatkozólag érvényes rendelkezésekre. A mi polgári törvénykönyvünk II. Tervezete a kérdést csak a törvényhozási technika szempontjából szabályozza másképen, lényegében azonban ugyanígy intézkedik, amennyiben 1375. §-ában kimondja ugyan azt az általános elvet, hogy a megbízást bármikor vissza lehet vonni, azonban ugyanide foglalja be azokat a rendelkezéseket, amelyek a *visszterhesség* esetére állnak és amelyek teljesen *azonosak* a szolgálati vagy vállalkozási szerződés indokolatlan felbontása esetére fölállított rendelkezésekkel. Ez a §. intézkedik arról, hogy ha a megbízó *alkalmatlan* időben vonja vissza a megbízást *anélkül*, hogy erre *nyomós* oka volna, a másiknak ebből eredő *kárát megtéríteni* köteles.

Ugyancsak félreérthetetlenül megmondja ugyanez a §. hogy ha *jutalom van kikötve* s a felmondásra a megbízó hibája ad okot, vagy pedig ő mond fel *nyomós ok nélkül*, a bíróság a megbízottnak a körülményekhez képest, az 1374. §. második bekezdése szerinti járandóságon (t. i. a jutalom aránylagos részén)

felül, a jutalom összegének határai között megfelelő *kárpótlást* ítélhet.

Hogy pedig mi ez a kárpótlás, annak magyarázatát adja a 882. §., amely szerint ezalatt nemcsak a tényleges kárt, hanem az «elmaradt nyereség»-et is kell érteni. Ha tehát a cikkíró úrnak derogál, hogy az ügyvéd és fele közti viszony anyagi vonatkozásaiban a szolgálati vagy vállalkozási szerződés szabályai alá vonassék, ime, megtalálja a visszterhes megbízásra kodifikált jogszabályok közt *ugyanazon* intézkedéseket, mint amelyek az előbb említett szerződési fajokra vonatkozólag vannak felállítva.

Hogy különben a szolgálati szerződés jogviszonyaiban nemcsak alacsonyabb rendű háztartási, gazdasági vagy üzleti teendőket végzők állhatnak, azt világosan kijelenti a II. Tervezet 1319. §-a, amidőn azokról beszél, akik *nagyobb* gazdasági, ipari vagy más vállalatnál rendes évi fizetéssel *vezető* állásban vannak alkalmazva.

Azt pedig talán cikkíró úr sem fogja kétségbe vonni, hogy egy nagy uradalom jószágkormányzója, vagy egy nagy gyár vagy vasúti vállalat vezérigazgatója végez olyan előkelő és bizalomra rászoruló teendőket, mint esetleg valami falusi szatócs 40—50 K-s sommás pereit csekély évi átalányösszeg mellett tárgyaló «jogtanácsos»?

A kir. Kúria is különben mindeddig ezen a nézeten volt, mert pld. 1907 március 6-ikán kelt 6791. számú határozatában kimondotta, hogy «az évi tiszteletdíj mellett állandóan alkalmazott jogtanácsost egy évi felmondás illeti meg». Tehát tekintet nélkül az ügyvédi rendtartás 42. §-ára, amely szerint a «jogtanácsos»-nak adott megbízás egyébként bármikor visszavonható.

Visszavonni lehet, de fizetni kell!

Hogy az ügyvéd által *egyes* ügyekben vállalt megbízásokra a vállalati szerződés szabályai alkalmazandók, az is félreérthetetlenül kitűnik a II. Tervezet 1327. §-ából, amely szerint «a mű nemcsak dolog készítésében vagy átalakításában, hanem *munka* által elérendő más eredményben is állhat.»

A vállalati szerződés keretén belül az 1346. §. pedig úgy intézkedik, hogy «amíg a mű el nem készült (értsd: az ügy be nem fejeztetett), a megrendelő (értsd: az ügyfél) felmondhatja a szerződést (értsd: visszavonhatja a megbízást), a kikötött ellenértéket azonban ..... megfizetni köteles».

Tehát itt is visszavonni lehet bármikor, fizetni azonban kell. De nemcsak az általános magánjog keretében jut ez a szabály kifejezésre, hanem a jogélet egyéb terén is, így pld. a kereskedelmi jogban. A KT. 51. §-a értelmében a cégvezetőnek és a kereskedelmi meghatalmazottaknak adott meghatalmazás *bármikor visszavonható ugyan*, azonban *a szolgálati viszonyból eredő jogok sérelme nélkül!*

Ugyanezen törvény 79. §-a szerint «az a megbízás, melylyel az üzletvezetés a társasági szerződés vagy későbbi megállapodás által ..... ruháztatott át, a társaság tartama alatt *jogszerű ok nélkül vissza nem vonathatik.*»

Afölött, hogy forog-e fen «jogszerű ok» vagy nem, az imént hivatkozott §. szerint a bíróság ítél, amely a «jogszerű ok»-ot különösen a 100. §. 2—5. pontjai, tehát rosszhiszeműség, lényeges kötelezettségek nem teljesítése, visszaélés vagy betegség esetén fogja megállapítani. Itt tehát a törvény még tovább megy és dacára a megbízás visszavonhatósága generális elvének, egy más szerződéses viszony (t. i. a társasági szerződés) egyidejűleges fenforgása esetén még a megbízás visszavonását is korlátozza. Gondoljunk itt csak az ügyvéd és fél közt igen gyakran előforduló azon szerződéses megállapodásra, amelynek értelmében az ügyvéd előlegezi a bizonyítékok beszerzésével, a pervitellel stb. felmerülő összes készkiadást, valamint a maga munkáját és ennek ellenében a fél neki a per eredményében való részesedést biztosítja. Vagyis az ügyvéd és fél közt közös haszon és veszteségre valóságos «társaság» alakul.

Ugyanezen törvény 183. §-a úgy rendelkezik, hogy a részvénytársaságok igazgatóit *a netáni kártérítési igények épségben tartásával* bármikor elbocsáthatják.

Itt tehát ismét visszavonni lehet bármikor, azonban fizetni ismét csak kell!

Mindezen jogszabályok azonban nemcsak a megbízási, szolgálati és vállalkozási szerződés-formák sajátos jellegéből következnek, hanem már a magánjog legáltalánosabb elveiből is szükségkép folynak.

A feltételek tanának vitán felül álló tétele az, hogy *aki a más jogának feltételét meghiúsítja, azzal szemben a feltétel bekövetkezettnek veendő.*

Elismerte ezt már a száz éves Code civil is, amidőn 1178. artikulusában így szól: «La condition est réputée accomplie lorsque c'est le débiteur, obligé sous cette condition qui en a empêché l'accomplissement», tehát *teljesültnek* tekintetik a feltétel, ha azt az az adós *hiúsította* meg, aki ezen feltétel alatt volt kötelezve.

A német birodalmi törvény 160. §-a ezt a szabályt csak azzal a szóval enyhíti, hogy ha «vétkesen» hiúsította meg. A mi I. Tervezetünk «rosszhiszeműség»-ről, II. Tervezetünk «csalárdság»-ról beszélnek, egyébként azonban ugyanúgy rendelkeznek.

Az ügyvéd díjkövetelési jogának *feltétele* az, hogy vállalt munkáját teljesítse. Ha azonban a fél a megbízást visszavonja, amit az ügyvéd épen az ügyvédi rendtartas 42. §-a értelmében meg nem akadályozhat, akkor a fél meghiúsította a lehetőségét annak, hogy az ügyvéd dolgozzék és így a dolog olybá veendő, mintha az ügyvéd vállalt munkáját elvégezte volna, vagyis *kikötött díját egészében követelheti.* Az ügyvédi rendtartás 55. §-a tehát amidőn *taxative* felsorolja az előre kikötött tiszteletdíj leszállításának eseteit, nem tesz egyebet, mint körülírja azokat a körülményeket, amelyek «*nyomós ok*»-ot szolgáltatnak, illetőleg «*indokolt*»-tá teszik a megbízás egyébként mindig megengedett visszavonását a szolgálati, illetőleg vállalati szerződés szempontjából. Ugyanazt teszi csak, mint pld. a KT. fent hivatkozott 79. §-a. Sem az ügyvédi rendtartás 42., sem pedig 55. §-a nem tartalmaz tehát semmiféle «ius singulare»-t, hanem csak egy általában érvényes magánjogi szabályt és ezen két szakasz egymással semmiféle ellentétben nincs. Ami a cikkíró úr azon megjegyzését illeti, hogy az ügyvéd nem vállalkozó és hogy ha «a sors nem kedvez neki», számoljon azzal, hogy «szerény viszonyok között marad mindvégig», erre csak azt válaszolhatom, hogy — fájdalom — nálunk olyanok a társadalmi és gazdasági viszonyok, hogy a legtöbb *szellemi* munkás vagy «vállalkozó» külön szegénységi fogadalom letevése nélkül is mindvégig szegény marad. Ezt azonban külön jogintézményekkel biztosítani épen nem szükséges.

Arra a sóhajra pedig, hogy «fizetni legyünk kénytelenek, holott a visszavonás nemcsak jogos, de egyenesen szükséges volt», más feleletem nem lehet, mint hogy rámutatok az 55. §-ra, amely megmondja, hogy mikor jogos, mikor szükséges a visszavonás és arra az általános magánjogi szabályra, hogy a szakértő munkavállalkozó szakértelméért *szavatolni köteles* (stare peritiam). Hogy az ügyvéd az «igazság katonája» és hogy neki «elmaradt hasznai» nem lehetnek, ez úgy hangzik, mintha abból az időből hangzanék, amidőn a római nép a jogtudósnak a Via Sacrá-n házat vett, hogy a jogkeresők könnyebben férhessenek hozzá, ez azonban a magyar hét, vagy — nem tudom — hány ezer ügyvéd közt, tudtommal még eggyel sem esett meg.

A kir. Kúria szóbanforgó határozatával szemben pedig nem fog ártani annak a hangsúlyozása, hogy ha a kir. Kúria az ügyvédek kárára ilyen «privilegium odiosum»-okat teremt, ennek hasznát az ügyfeleket hajhászó és fogdosó alacsonyabb rétegek fogják venni, kárát pedig minden tisztességes ügyvéd fogja látni.

Az *uzsorás*, a *csalárd* és a *jóerkölcsökbe ütköző* díjszerződések hatálytalanításának eszközeit pedig az általános magánjog úgyis készen tartja a kir. Kúria rendelkezésére.

Dr. Valkányi Lajos.

A perlekedés megelőzése.

II.

Dr. Fodor Ármin kúriai bíró úr ily című cikkéhez óhajtanék egynémely észrevételt fűzni.

Tulajdonképen a peres ügyek számának csökkentése az, amiről itt szó van és senki sem vonhatja kétségbe, hogy ennek megvalósítása a jogszolgáltatás és az igazi jogkereső közönség érdekében nagyon kívánatos lenne.

Igyekezni fogok a jelenlegi, mondhatni tűrhetetlen állapot okaira rámutatni s ha ezeket alaposan szemügyre vesszük, akkor talán világosabban elénk fognak az orvoslás megközelíthető módjai is tárulni.

Oly panaceát, amely a fölösleges, alaptalan és haszontalan

perek kiirtására alkalmas lenne, persze aligha lehet találni, de lényeges javulás lenne az is, ha sikerülne az ily pereket a lehetőség szerint legalább részben visszaszorítani.

E tekintetben nem férhet kétség a cikkíró úr abbeli felfogásának helyességéhez, hogy elsősorban preventiv intézkedésekre van szükség.

Sem az okirati kényszer kiterjesztését, sem a választott-bíróság propagálását nem tartanám alkalmas eszköznek; az előbbit azért nem, mert az a forgalmat nehezítené, az utóbbit pedig egyrészt azért nem, mert a választott-bíróság eljárása még az új polgári perrendtartás szabályozása szerint is nehézkes, másrészt mert a laikus elem bíráskodása a nálunk amúgy sem erős lábon álló jogegységet még inkább veszélyeztetné.

A perindítás előtt egyezségi kísérletre való idézést az 1911 : I. t.-c. 139. §-a a S. E. 21. §-ával lényegileg azonos értelemben szabályozza. Amint a közölt kimutatásból kitűnik, ez az intézmény eddig sem örvendett különös kedveltségnek s ez előreláthatólag a jövőben sem lesz másként. Azt a nézetet, hogy a perindítás után kötött egyezségek számaránya nem kielégítő, nem oszthatom, mert ezt csak a megszűnt perek számarányával együttesen és egybevetve lehetne helyesen mérlegelni, miután a perek megszűnésének oka gyakran a bíróságon kívül létrejött egyezség.

Hogy pedig a bíróság túlságos mértékben szorgalmazza az egyezségkötést, ezt aggályosnak és a bíróság tekintélyét csorbítónak tartom. A tapasztalat azt mutatja, hogy rendszerint kényelmes bírák, akik az érdemi tárgyalással járó munkát akarják elkerülni, vagy gyöngék, akik az ítélethozatáltól fáznak, szeretik az egyezséget erőltetni s járatlan felek gyakran a bíró unszolásából — anélkül, hogy ennek megfélemlítés lett volna a célja — téves következtetést vonnak le s kényszerűen megkötik az egyezséget, amit utóbb megbánnak.

Ami végül a fizetési meghagyásos eljárást illeti, ennek eddigi kezelése épen nem volt csábító arra nézve, hogy azt a jogkereső közönség sűrűbben igénybe vegye. A bíróságok ezt az intézményt mellékesnek, jelentéktelennek tekintették és reá az egyéb ügyeknél is kevesebb gondot fordítottak. A meghagyások kibocsájtása körül jelentékeny késedelem volt tapasztalható; a nyilvántartás is nehézkes volt, mert az eleinte rendszeresített betűsoros mutatókat utóbb megszüntették és csak a lajstromot vezették tovább; ellenmondás esetében pedig az ügynek a sommás perek közé való áttétele huzamos időt vett igénybe. S még ha ezek a hiányok nem is forognának fen, szervi baja az intézménynek, hogy ellenmondás esetén a meghagyás kérelmezésétől a per létrejöttéig eltelt idő a hitelezőre nézve kárbavész.

Az, hogy a fizetési meghagyásos ügyeknek csak aránylag kis része alakult át perré, nem feltétlen bizonysága az intézmény életrevalóságának, mert ezt az eljárást rendszerint csak világos követelések érvényesítésére veszik igénybe és mert a sommás pereknek is tekintélyes része szűnik meg a tárgyalás előtt.

Én tehát nem a felsorolt intézményekben találnám a kérdés megoldásának kulcsát, hanem inkább az alábbiakra kívánok utalni.

Különösen két csoportját látom a pereknek, amelyek a jogszolgáltatást fölöslegesen terhelik meg és annak menetét hátráltatják.

Az egyik csoport azokból a perekből áll, amelyek valóban preventiv úton volnának megelőzhetők. Ezek abból származnak, hogy nálunk a felek jogügyleteik megkötése alkalmával idegenkednek attól, hogy szakszerű jogi tanácsot vegyenek igénybe. Sajnálják az ezzel járó költséget és nem gondolják meg, hogy hibásan megkötött ügyleteik később sokkal tetemesebb kárukat okozzák s csak amikor már belejutottak a bonyodalmakba, akkor veszik a megfelelő, de gyakran már sikertelen jogsegélyt igénybe. Kétségtelennek tartom, hogy a községi és körjegyzőknek törvényesített, de sokszor szakszerű tudás nélkül végzett magánmunkálatai a feleknek sok hátrányt okoznak és számos pernek előidézői, amely perek az ügyletkötés megfelelő irányítása mellett elkerülhetők lennének.

A másik csoportba a jelzett perekhez a rosszhiszeműen indított és rosszhiszeműen elhúzott perekből áll. S e tekintetben a vád az ügyvédek egy részét terheli. Az ügyvéd a pernek első bírája s ezért ő lenne hivatva, a nyilván igazságtalan pert — akár aktiv, akár passziv képviseletben — magától elutasítani s az ily szándékú féltől a jogsegélyt megtagadni. Persze mindaddig, amíg csak egyesek is akadnak, akik ily tudva igazságtalan pert vállalnak, addig a korrekt felfogásuak magatartása hiábavaló és a rosszhiszemű perek teljes kiküszöbölése utópia marad. Hogy azonban ezek a lehetőség szerint csökkenjenek, erre lehet módot találni.

A kifejtettekből önként folyik az a nézetem, hogy a perek apasztása érdekében szükséges lenne a feleket ügyleteik megkötésénél megfelelő szakszerű tanács igénybevételére reánevelni s a feleket és ügyvédeket rosszhiszemű perek indításától és perek rosszhiszemű vitelétől elriasztani.

Ezek megvalósítására alkalmas lenne az 1904 : XII. tc. 12. §-ára vonatkozó rendelkezésének hatályon kívül helyezése mellett a községi és körjegyzőknek a magánmunkálatoktól való kifejezett eltiltása; továbbá lehetőleg törvényes intézkedések, de mindenesetre a bíróságok és az ügyvédi kamarák vállvetett közreműködése a rosszhiszemű pervitel meggátlásában; végül a pereskedés megdrágítása.

A bíróságok elvétve követik azt a nem eléggé dícsérhető eljárást, hogy ha rosszhiszemű perlést vagy védekezést tapasztalnak, ezt rendkívüli rövid határnapokkal és a pervezetésnek egyéb irányban is alkalmazott szigorával ellensúlyozzák; ezt azonban általánosítani kellene s minden bírónak éber őrködése tárgyává kellene tennie.

Az ügyvédi kamarák fegyelmi bíróságainak külön súlyt kellene helyezniök az oly képviselet elvállalásának üldözésére, amelynek nyilvánvaló igazságtalanságáról az ügyvédnek tudnia kellett; erre az ügyv. rdts. 47. §-a elegendő módot nyujt.

Kamaráknak és bíróságoknak üldözniök kellene az ügyvédnek azt a magatartását, hogy a perben ok nélkül vesz halasztásokat igénybe, bizonyítást szükség nélkül provokál, nemlétező tanukra hivatkozik, hibás címeket jelent be, a tanuk helyes címét kipuhatolni vonakodik, a megjelenésre kötelezett felet vagy tanut a bíróságtól távol tartja stb. Sajnos, hasonló pervitel nem tartozik a ritkaságok közé.

Az 1911 : I. tc. több rendelkezése és különösen annak sokat támadott, de szerintem helyes 222. §-a már felismerte az ily pervitel megtorlásának szükségét s ezektől a rendelkezésektől mindenesetre várható a helyzet javulása.

Minden népszerűtlensége ellenére sem habozom azt az eszmét is felvetni, hogy a pereket a bélyegilleték felemelésével drágítani és az illeték lerovásának új szabályozásával nehezíteni kellene. Mert amíg néhány korona árán, sőt a lelet veszélyével díjtalanul is nyakra-főre lehet perelni, az ellenfelet megbosszantani és a bíróságok idejét az érdemesebb munka elől elvonni, addig mindig fognak kalandor és szerencsevadász felek akadni és a képviseletben támogatást nyerni. De ha a bélyegilletéket felemelnék és a felperest kötelezném, hogy a kereset benyujtásával egyidejűleg a perbeli összes illetéket átalányozva egyszerre rójja le, akkor a perlekedőknek ez a fajtája egyszerre eltűnnék a fórumról.

Ha ily módon a rosszhiszemű felperesek, a már jelzett módon pedig a rosszhiszemű alperesek elriaszthatók, akkor egy csapásra meg lehet azt az ideális helyzetet közelíteni, hogy a bíróságok elé csak kétfajtájú perek kerüljenek; vagy olyanok, amelyek jogos és világos követelések behajtása végett az adós fizetési készségének vagy képességének hiánya miatt szükségesek és rövidesen lebonyolíthatók; vagy olyanok, amelyek valóban vitás jogi kérdésekre irányulnak és amelyeket a bíróságok a többi nyűgtől szabadulva gyorsabban és mégis nagyobb gonddal intézhetnének el s ezzel igazán jogfejlesztő judikatúrát teremtve, a jogbiztonság növelését mozdítanák elő.

Dr. Fürst Mátyás.

Szemle.

BELFÖLD.

— **A Fb. végrehajtása** tárgyában az igazságügyminiszter rendeletet intézett a kir. főügyészekhez. Ez a rendelet, amely az Igazs. Közl. legutóbbi számában jelent meg, a Bn. és a Fb. elvi alapjaiból kiindulva részletesen kifejti azt a sajátos feladatot, amely a fiatalkorúak ügyeiben a kir. ügyészségekre vár. Figyelmezteti az ügyészt, hogy segítőtársa legyen a bírónak, tartózkodjék a forma-

lizmustól és terjengős írásbeliségtől, megjelöli azt a fontos szerepet, amely reá a fiatalkorúak személyi adatainak gyűjtésében, az eljárás egyes szakaiban s a Fb. VI. fejezetének a végrehajtásában hárul.

Ennek a rendeletnek szellemével, amelyet a Bn. és a Fb. alapgondolatának teljes megértése és átérzése jellemez, sajátságos ellentétben áll az igazságügyminiszternek január 3-án 165. IME. sz. a. kelt *körirata*, amely a fiatalkorúak ügyeiben az igazságügyminisztérium egyes osztályainak ügykörét jelöli ki. Tudtunkkal a minisztérium IX. ügyosztályát azért szervezték, hogy abban a fiatalkorúakra vonatkozó összes ügyek egyesíttessenek. Most pedig azt látjuk, hogy a fiatalkorúak bíráinak személyi ügyei az elnöki osztályba, a fiatalkorúak kegyelmi ügyei a III., a bíróság elleni panaszok a IV., az építkezések az V., a halasztási ügyek a VII. ügyosztályba tartoznak. Midőn a Fb. az ügy érdekében a bíráskodás és a közigazgatás határait rombolta le, talán lehetséges lett volna a bürokrácia kicsinyes határvillongásait is legyőzni. Hogy a fiatalkorúak bíróságára és a fiatalkorúakra vonatkozó ügyek ily szétdarabolása ellentmond a törvény szellemének, az alig szorul bizonyításra. Igaz ugyan, hogy a III., IV., V. és VII. osztályok «a IX. ügyosztállyal «egyetértve» járnak el, de ismeretes, hogy az ily egyetértés mily huzavonát okoz és hogy a fiatalkorúak ügyeivel ex professo nem foglalkozó, de mégis döntő osztályokban a fiatalkorúak ügyeinek, a reájuk vonatkozó jognak megértését ez az «egyetértés» nem pótolhatja.

Hogy ez a megértés még mily kevéssé általános, arról, sajnos, a napi sajtó egy része is tanuskodik. A Fb. 13. §-ának világos rendelkezésével ellentétben hasábos tudósítások jelentek meg a fiatalkorúak bíróságának tárgyalásáról. Ha ez a közlés hatósági engedély nélkül történt, akkor elvárjuk a kir. ügyészségtől, hogy az elkövetett vétség miatt az eljárást megindítsa. Ha pedig a közlési engedély a fiatalkorúaknak attól a bírájától ered, akinek neve a közlemény címét díszítette, akkor elvárjuk a bírótól, hogy a jövőben ily nem közérdekű közlésektől az engedélyt megtagadja. Mert a fiatalkorúak bírája nemes szociális hivatását csak akkor töltheti be, ha apostoli magaslatra bir emelkedni. De az apostolok nem a maguk igazát, hanem az igazságot hirdették s azt is élőszóval, nem pedig boulevard-lapok reklámcikkeiben.

— **Dr. Baumgarten Nándor** egyetemi magántanárt és ügyvédet a közigazgatási bírósághoz ítélőbíróvá nevezték ki. Először történik, hogy ügyvédet neveznek ki közigazgatási bíróvá. Tudtunkkal ügyvédet a Kúriához is csak egy ízben neveztek ki. Reméljük, hogy a legfelső bíróságok tagjainak ügyvédek sorából történő kinevezése, ami Angliában a szabály, a jövőben nálunk sem lesz annyira kivételes. A választás az adott esetben is szerencsés volt. Tizenöt évi komoly tudományos és széleskörű gyakorlati tevékenység teszi hivatottá Baumgarten Nándort a magas bírói tisztre.

— **Bécs és Budapest.** Az osztrák miniszertanács abból az alkalomból, hogy egy aktív ügyvédnek udvari tanácsosi kinevezése hivatali körökben élénk visszatetszést szült, elhatározta, hogy ezt a címet jövőben csak közhivatalnokoknak fogják adományozni. Szinte nem is hinné az ember, hogy nyolcvan év telt el, amióta Börne a párisi leveleiben az udvari tanácsosokról szóló gyilkos szatíráját megírta. Mert ime még komoly emberek és komoly lapok foglalkoznak ezzel a problémával Odaát a hivatalos világ a címek papírértékének a devalvációjától fél, nálunk hovatovább az ügyvédek fogják kérni, hogy a cím tekintélyének fokozása végett legalább egy közhivatalnokot is nevezzenek ki udvari tanácsossá. De a Lajtán túl csak a hivatalnokok váltak komikusokká, mert midőn a kormány az udvari tanácsosság kárpótlásául az igazságügyi tanácsosi címet ajánlotta fel az ügyvédi karnak, az ügyvédségnek oly hivatott képviselői, mint Feistmantel és Benedikt jelenthették ki, hogy az ügyvédség semmiféle címre nem reflektál. Feltesszük, hogy nem csak azoknak az ügyvédeknek a nevében beszéltek, akik még nem udvari tanácsosok. Mint a N. Fr. Presse-ben egy ügyvéd kifejti, vannak még olyan ügyvédek, akik hírnevüket és klientélájukat tehetségüknek, nem pedig az udvari tanácsosi címnek óhajtják köszönni. Reméljük, nálunk is. Egyébként sokkal jelentéktelenebbnek tartjuk azt a rendszerint feminin forrásokból táplálkozó gyerekes hiúságot, amely a címekért vagy rendjelekért folytatott tülekedésre ösztönöz, semhogy támadásra érdemes volna. De úgy véljük, hogy a magyar ügyvédi kar hagyományaival annyira összeforrott függetlenségének fenséges eszméje, hogy azt az egyéni hiúságnak oltárán nem volna szabad feláldozni. Igaz ugyan, hogy monarchikus államban az uralkodó felségjoga a kitüntetések adományozása, de e felségjog nem csorbul meg, ha az ügyvédek kitüntetésekre nem törekszenek.

— **A budapesti kir. törvényszék ügyforgalma 1913-ban.** A budapesti kir. törvényszék ügyforgalma 1913-ban erősen emelkedett. A fontosabb adatok a következők: 1912-ről folyamatban maradt (a szünetelőkkel együtt) 7137 polgári per, 1913-ban érkezett 7258 (1912-ben: 5455); befejeztetett 7458 (4471). A polgári beadvány-forgalom összesen 88,665 (75,560) volt. Sommás fellebbezés elintézetlen maradt 1912-ről (1138 szünetelővel együtt) 3251. Érkezett 1913-ban 4521 (3697), befejeztetett 4545 (3306). Az 1913-ban beérkezett felülvizsgálati kérelmek száma 1347 volt (1012-ben: 1074). A telekkönyvi beadványok száma 33,049 (30 194), a csődnyitási kérvényeké 726 (494). A törvényszék *30%-kal több érdemleges ítéletet* hozott (3061 : 2347), továbbá *37%-kal több fellebbezést* és *25%-kal több felülvizsgálatot* intézett el, mint az előző évben. Az ügyforgalom erős emelkedése ellenére a törvényszék hátraléka az 1912. évi hátralékkal összehasonlítva, *apadt.*

— **A Magyar Jogászegylet** közigazgatási jogi bizottságának január 31 én tartott ülésén *Majzik Viktor*, Heves vármegye alispánja tartott előadást. A vármegyei tisztviselők mai választási rendszerének híve ugyan, de elismeri, hogy a kinevezett tisztikar működése a megfelelő jogszabályok alkotása mellett a törvényhatóságok szorosan vett önkormányzati tevékenységére sem lehet hátrányos. Fen óhajtja tartani a vármegyék alkotmányvédelmi szerepét, ki akarja bővíteni az önkormányzati jogkört, meg kell alkotni a járási önkormányzatot; annak munkájától különösen közgazdasági téren jelentős eredményt vár. A vármegyei tisztviselőktől hivatásuknak megfelelő, különleges minősítést követelne meg. A következő előadó *Lukács Ödön*, nagyváradi városi tanácsos, az önkormányzatot alkotmányvédői hivatás betöltésére alkalmatlannak tartja, mert a politikai hatáskörrel felruházott önkormányzat népképviseleti alkotmányunkkal összeférhetetlen és mert politikai szinezeténél fogva az alkotmányjogi és közigazgatási jogi kérdések elbírálásához s az ítélkezéshez szükséges tárgyilagosságot nem biztosítja. Az alkotmányvédelem elsősorban a független bíróság hivatása. Kívánatosnak tartja, hogy a községi rendszer irányában való fejlődés céljából az arra érett községek fokozatosan a városok színvonalára emelkedhessenek s a környékbeli községek közigazgatásilag a városokhoz kapcsoltassanak. Szervezni kell a járási önkormányzatot is. A megyékben az önkormányzati hatáskör kiterjesztésével a tisztviselők kinevezését tartja kívánatosnak, a városokban ellenben a választási rendszert. A február 7-én tartott záróülésen elsőnek *Harrer Ferenc* szólalt fel. Felszólalásáról lapunk legközelebbi számában megjelenő cikke fog beszámolni. Ezután *Concha Győző* bizottsági elnök tartotta meg a vitát befejező, összefoglaló előadását. Kifejtette, hogy a közigazgatás célja, akár önkormányzati, akár hivatalnoki legyen, a közszükségletek kielégítése, nem alkotmányvédelem. Az utóbbi a közigazgatási bíráskodásra hárul. Azonban közvetve a közigazgatásnak nagy alkotmányvédő vagy rontó ereje van aszerint, amint a hivatalnoki igazgatásban a hivatalnoki engedelmesség a felsőbbség utasításai iránt feltétlen, avagy csak az utasításnak törvényessége esetére áll fen, az önkormányzati igazgatásban pedig annyiban, amennyiben csak ily jellegű közigazgatás bírja a polgárok alkotmányos érzékenységét, politikai belátását kifejteni és ébrentartani. A megyék, habár királyi kinevezésű hivatalnokok fogják is benne a folyó közigazgatást ellátni, meg kell, hogy maradjanak, mint eddig is voltak, a területeiken lakók közjogi testületei, melyek az országos és saját részszerű közigazgatásukban törvényhatósági bizottságuk, ennek albizottságai s önválasztotta fejük (nevezzék fő- vagy alispánnak) útján a királyi hivatalokkal és hatóságokkal együtt működnek. A mai főispán

hivatal a kinevezett alispán mellett elveszti létjogát. A városok kivétele a megyei kötelékből középkori maradvány, ezeket is be kell kapcsolni a megyébe. A megyék abnormis területi különbségeit mielőbb megszüntetni pénzügyi, de más szempontból is szükséges. A közigazgatás súlypontja jövőben a városokra és falusi községekre fog átszállni, ezekben a tisztviselőválasztásnak meg kell maradni. A szaporodó közszükségletek kielégítésére a községek kapcsolatai, szövetségei, a községi körök kiterjesztése által új közigazgatási szervezetek lennének létrehozhatók. A járási alakzat nem az egyedüli mód erészben. A tanyai közigazgatás megteremtése által az alföldi városok bajait lehetne orvosolni. Az élet a megyékbe is a községekből jön, ezek a nemzeti lét alaptagozatai, a nemzet széles rétegeinek — míg a megyék csak felső osztályainak — önkormányzati terei. A harmonikus közélet érdekében az arisztokratikus megyék mellett a demokratikus községekre egyenlő gondot kell fordítani.

— **Gyorsaság nem boszorkányság.** A marosvásárhelyi kir. törvényszékhez 1913 november 30 án 18,576. sz. a. nyújtatott be kielégítési végrehajtási kérvény. A törvényszék 1914. évben rendelte el a végrehajtást és végzését a felperes ügyvédének 1914 január 27-én kézbesítették. A végrehajtás elrendelésének napja a végzésből nem tűnik ki, mert a kelet megjelölése így szól: «Marosvásárhely 1914. napján». *(Ügyvédi körökből.)*

— **A kolozsvári ügyvédi kamara évi jelentése** az 1913 : XXXIV. tc.-ről következő bírálatot mondja: «*A király megsértéséről és a királyság intézményének megtámadásáról* szóló 1913 : XXXIV. tc.-kel kapcsolatban kifejezést adunk azon szerény nézetünknek, hogy nálunk, Magyarországon, egyáltalán nem láttuk szükségesnek ilyen törvény megalkotását, mert a királyság intézménye elleni valóságos és a magyar nép lelkében rokonszenvre, megértésre és támogatásra találó mozgalmat, avagy törekvést nem ismerünk. A királysértési pörök sem igazolják azt, hogy elijesztő megtorlást igénylő, a szó valódi értelmében vett, avagy a nép lelkéből fakadó királysértések követtetnének el, hozzá oly számban, amely miatt külön törvényhozási intézkedésre lett volna szükség. De nem kívánunk e tárggyal részletesebben foglalkozni azért, mert e törvényhozási aktusnak lehetnek olyan politikai indokai, amelyekről nyilatkozni hivatásunk és jelentésünk keretein kívül esnék. Kifogásolnunk kell azonban e törvény azon — szerintünk méltánytalan intézkedését — hogy a törvény 4. §-ának rendelkezése szerint minden olyan ügyben, amelyben a törvény életbeléptetéséig a főtárgyalás kitűzve még nem volt, már az új törvény alkalmazandó. Ez az intézkedés olyan visszaható erőt kreál, mely egy cselekményt olyan törvény szerint rendel elbírálni, amely törvényre a cselekmény elkövetése idejében gondolni sem lehetett, amelyről akkor még szó sem volt. A jövő törvényhozása szempontjából az ilyen rendelkezések törvénybeiktatását mellőzendőnek óhajtjuk».

— **Idő előtt** életbeléptette a d—i kir. járásbíróság a Pp.-t. Erre vall legalább a következő eset. Igényperben a felperes egy tanú kihallgatását kérte. Utóbb a tanú kihallgatásától elállott. Habár az ellenfél nem kérte a tanú kihallgatását, sőt a felperes elállása után ellenezte a kihallgatás elrendelését, a bíróság a következőkép döntött: «Tekintettel arra, hogy az eljárás a S. E. szerint inquisitorius, annak a kérdésnek eldöntése, hogy ki hallgatandó ki, a bíróság diszkrécionárius joga, tehát elrendeli a tanú kihallgatását» (1913 Sp. 462/3.). A járásbíróság tehát már életbeléptette a Pp. 288. §-át, mely szerint a bíróság hivatalból is rendelhet tanúkihallgatást. Egy más perben ugyanaz a bíróság az alperes pergátló kifogása tárgyában a következőkép határozott: «Az alperes pergátló kifogásának helyt ad s az eljárást megszünteti, a felperest pervesztesnek nyilvánítja stb.» (1913 Sp. 402/2.). De ez már se a S. E., se a Pp. szerint nem helyes. *(Ügyvédi körökből).*

KÜLFÖLD.

— **Magyar jogi írók külföldön.** A bécsi Gerichtshalle című szaklapban dr. *Magyary* Géza egyetemi tanár nagyobb tanulmányt írt a Pp. illetékességi szabályairól, kifejti ezeknek elméleti alapját és egybeveti az osztrák Jurisdiktionsnorm rendelkezéseivel. A Pp.-t ismerteti *dr. Schmidt* Sándor budapesti ügyvéd a Blätter für vergleichende Rechtswissenschaft IX. évf. 6. és 7. füzetében. Ugyanattól a Ptk. javaslatáról cikk jelent meg az Allg. Öst. Gerichtszeitung egyik utóbbi számában. Mint értesülünk, a Pp.-nak rendszeres német feldolgozása fog a közel jövőben megjelenni *Plósz* Sándor tollából egy több kötetre terjedő vállalatban, amely az európai államok polgári perjogát ismerteti.

— **Új munkásvédelmi törvény** lépett életbe Dániában az elmult esztendőben. Ez szociális szempontokból a legtöbb nyugat-európai állam hasonló törvényét fölülmúlja. A törvény hatálya kiterjed a gyárakra, a gyárszerű üzemekre, valamint a kézműves és ipari üzemekre (pl. kőtörő-, mészégető-vállalatok), amelyekben rendszerint több munkást, kizárólag vagy főleg műhelyekben, avagy másfajta állandó munkahelyeken egyidőben foglalkoztatnak. A gépekkel dolgozó üzemekre a törvény külön szervezett hatósági felügyeletet rendel. Állami és községi üzemek a magánvállalatokkal teljesen egyenlő felügyelet alatt állanak. Csak a tejgazdaságok és a családi üzemek, ha gépeket nem alkalmaznak, mentesek a felügyelet alól. Kormányhatósági rendelet bármely szakmában megtilthatja az iskolaköteles gyermekek alkalmazását és megszorítólag szabályozhatja a 18 éven aluli ifjak alkalmazását, ha ez az egészség, vagy az erkölcsiség szempontjából szükségesnek látszik. Ily rendeletet a kormányhatóság az érdekelt község indítványára bocsát ki. Részletes szabályokat foglal magában e törvény a műhelyek berendezéséről, gépek elhelyezéséről. Külön fejezet szól a gépek alkalmazásából előállható balesetek elkerüléséről. A mezőgazdasági üzemeket kivéve tanköteles személyek nem alkalmazhatók munkának gépekkel való végzésére, sőt 16. éve betöltéséig sem alkalmazható senki veszélyes vagy különös óvatosságot igénylő munkára. Mezőgazdasági üzemben sem alkalmazhatók gépek közelében 10 éven alóli gyermekek, 12 éven alóliak pedig csak szüleik felügyelete alatt dolgozhatnak ottan. A munkaidő szintén különösen a serdült korban levők érdekében nyert részletes szabályozást. Kik 18. évüket még be nem töltötték, napi 10 óránál hosszabb időre és este 8-tól reggel 6-ig igénybe nem vehetők, 14—18. év közt levők csak hatósági orvosi engedelemmel fogadhatók fel, mely szerint a munkásnak alkalmazása annak testi fejlődésére és egészségi állapotára káros hatást nem gyakorol. A felügyeletet az összes vállalatok felett egy a belügyminiszter személyes felügyelete alatt működő tekintélyes számú tagokból álló tanács végzi, a tanácstagok (részben férfiak, részben nők) valamennyien szakképzett állami hivatalnokok. Rendelkezéseinek megtartását a törvény szigorú pénzbüntetések kilátásba helyezésével kívánja biztosítani; a büntetések úgy a munkaadót, mint az engedetlen munkást is sújtani fogják. *A.*

— **Az ügyvédi névjegyzékbe** az osztrák legfőbb bíróságnak nemrég hozott döntése szerint ideiglenesen nyugalmazott törvényszéki bíró is felvehető. Ugyane bíróság megállapította, hogy fegyelmi vétséget követett el az ügyvéd, aki a felének az ügy állása iránt tudakozó két levelére nem válaszolt.

Fiatal, képzett ügyvéd délelőttre vagy egész napra előkelő fővárosi irodában alkalmazást keres. Szives megkeresések dr. K. J. alatt Berzenczey-utca 13., földszint 12. szám alá küldendők. 15110

Ügyvédjelöltet, ki önállóan tárgyal, telekkönyvi ügyekben jártas, német nyelvet szóban és írásban tökéletesen birja, 180 korona havifizetés mellett mielőbbi belépésre keres: Dr. Sik Lajos ügyvéd, Németujvár (Vas megye). 15108

Ügyvédjelöltet keres március 1-i belépésre Dr. Müller Ferenc ügyvéd, Szekszárdon. 15107

Szerbül tudó, dr. juris ügyvédjelölt azonnali alkalmazást nyerhet dr. Mijájev Lukács módosi ügyvéd irodájában, mely címre az ajánlatok a fizetési igény megjelölésével küldendők. 15109

A battonyai kir. közjegyző, lehetőleg nyugalmazott bíró személyében helyettest keres. 15097

Egyik legnagyobb vidéki városban 18 év óta fenálló, évi 20,000 K-t jövedelmező ügyvédi iroda családi okokból eladó. Érdeklődők 40,000 jelige alatt a lap kiadóhivatalánál levélben jelentkezzenek. 15106

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat.** Egyetem-utca 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem.** Egyetem-utca 2.

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Negyvenkilencedik évfolyam. 8. szám. Budapest, 1914 február 20.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: IV., Egyetem-u. 2
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

Tartalom. *Dr. Molnár Kálmán* egri jogtanár: Civillista és költségvetés. — *Dr. Wittchen Lajos* budapesti ügyvéd: Az utóörökösödés törvényhozási szabályozásához. — *Papp Viktor* min. s.-titkár: A tagosítás. — I. *Dr. Kemény István* dési kir. törvényszéki bíró. — II. *Veress Béla* nagykikindai kir. törvényszéki bíró. — III. *Balpataky József* eperjesi kir. törvényszéki bíró: A fiatalkorúak bíróságáról szóló törvény (Fb.) a gyakorlatban. — *Dr. Harrer Ferenc* székesfővárosi tanácsnok, egyetemi m.-tanár: A közigazgatás reformja. — *Sági János* kir. telekkönyvvezető: Egy minta tévedése. — Szemle.

Melléklet: Magánjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Civillista és költségvetés.

Az 1904: XXXIII. tc. ő császári és apostoli királyi felségének, a magyar királynak legmagasabb udvartartási költségét 1912 december hó 31-ig terjedő hatállyal 11.300,000 koronában állapította meg. A törvényben kitűzött határidő immár több mint egy évvel ezelőtt letelt. A régi törvényt azonban új törvény nem váltotta fel.

Nem tudjuk elképzelni, mi lehet az oka annak, hogy e tárgyban a szükséges új törvényt meg nem alkották. A parlament dolgozik. A civillista felemeléséről nincs szó. A régi összegnek törvényhozási úton újabb tíz évre való megállapítása tehát semmi nehézségbe nem ütközik.

Talán csak nem szándékoznak eltérni attól a régi helyes elvtől, hogy a civillista tíz évről tíz évre törvényileg állapítandó meg?

Nézzük e kérdés intézési módjának a történetét az alkotmány visszaállítása óta.

Az 1868. és 1869. évi civillistát a vonatkozó költségvetési törvények 3.250,000 forintban határozzák meg. Az 1870: V. tc. az udvartartás költségeit 10 évre — 1870 január 1-től 1879 december 31-ig — évi 3.650,000 forintban állapítja meg; időközben ezt az összeget az 1873: III. tc. évi 4.650,000 forintra emeli fel. Ugyanezt az összeget két ízben tíz-tíz évre fentartják az 1879: XLIII. és az 1889: XXXIX. tc.-ek. Az utolsóul említett törvény 1899 december 31-én járt le.

1899-ben már benne voltunk az obstrukciós és exlexes korszakban. Észre se veszik, hogy az udvartartási költségekről újabb törvény nem jött létre. A régi összeget tétovázás nélkül beállítják az 1900., 1901., 1902., 1903. évi költségvetésekbe.

Az 1904: XXXIII. tc. végre visszatér a helyes útra. A civillistát — visszamenőleg 1903 január 1-jén kezdődő hatállyal tíz év tartamára — évi 11.300,000 koronára emeli fel.

E törvény hatálya 1912 december 31-én járt le. 1913-ban már ismét nem volt törvényileg megállapított civillistánk. A régi összeget egyszerűen beállították az 1913-iki költségvetésbe.

És most sem látjuk semmi jelét annak, hogy az udvartartási költségek törvényhozási megállapítása terveztetnék.

Sehogy se tudnók helyeselni azt az álláspontot, amely szerint a civillista törvényi megállapítására csak akkor volna szükség, mikor a régi összeg megváltoztatásáról, felemeléséről van szó.

Hiszen látjuk, hogy az 1879: XLIII. és az 1889: XXXIX. tc.-ek is a régi összeget állapították meg további 10—10 évre.

De az a tény, hogy az összes idevágó törvényeink lejárata 10 éves fix határidőhöz van kötve, szintén bizonyítja, hogy a törvényhozás szándékosan és tudatosan csak bizonyos időre adja meg az udvartartás intézményének a jogi alapot; nyilván azért, mert azt akarja, hogy a megszabott idő elteltével ismét módjában álljon e kérdéssel foglalkozni.

Ezt az alkotmányjogi felfogást mutatja az 1904: XXXIII. tc. képviselőházi tárgyalását előkészítő pénzügyi bizottsági jelentés is, amely így kezdődik: «A királyi udvartartás költségei 1870 óta tíz évről tíz évre állapíttatván meg, előállott a *szüksége* annak, hogy a törvényhozás e kérdéssel ismét foglalkozzék».

. . . Még kevésbé helytálló az az érv, amely szerint azért felesleges a civillistáról külön törvény alkotása, mert hiszen a civillistának úgyis megadja a törvényes alapot a költségvetési törvény.

Ha ez az érv helytálló volna, akkor hasonlóképen felesleges volna az ujoncjutalék mennyiségének megállapításáról szóló törvény is. Hiszen a törvényes alapot itt is megadná az ujoncok évi megajánlásáról szóló törvény. Pedig erre a megoldásra és lehetőségre még akkor se gondolt senki, mikor az ujoncjutalék 10 évre szóló megállapításának leküzdhetetlen akadályai voltak. Ilyenkor is külön törvényben állapították meg a létszámot egy esztendőre. Így az 1901: I., 1902: I., 1904: II., 1904: VIII. törvénycikkek stb.

Ugyanez a helyzet a civillistánál is. A költségvetési törvény a civillista jogalapjának és összegének törvényhozási megállapítását nem helyettesítheti.

A költségvetés természeténél és céljánál fogva nem arra való, hogy benne vagy vele intézményeket létesítsenek, fentartsanak vagy eltöröljenek, hanem arra való, hogy a törvényen alapuló intézmények törvényes szükségleteit számbavegye és alkotmányosan megajánlja.

Itt az ideje, hogy a költségvetési törvény visszaadassék rendeltetésének!

Egy idő óta a költségvetési törvény a legkülönbözőbb jelentőségű és jellegű szabályok lomtárává lett. Intézmények létesítése és fejlesztése, törvényi korlátok lerombolása és tágítása költségvetésileg történik. Ime:

Az 1898: XXI. tc. 2. §-ának ama rendelkezését, mely szerint az országos betegápolási pótadó az egyenes állami adók 3%-át meg nem haladhatja, 1904 óta minden költségvetésben arra az évre hatályon kívül helyezték és az adókulcsot 5%-ban állapították meg.

Az 1888: IV. tc. 7. §-ának ama rendelkezését, mely szerint a helyi érdekű vasútak segélyezése címén az állami költségvetés évenkint 300,000 forintnál nagyobb összeggel meg nem terhelhető, 1894 óta minden költségvetésben arra az évre hatályon kívül helyezték.

Az 1908. évi költségvetési törvény 7. §-a az állami tisztviselők stb. lakpénzét az 1893: IV. tc. 3. §-ában foglalt rendelkezésektől eltérőleg szabályozza.

Az 1911. évi költségvetési törvény a tanárok (9—12. §§) és a póstások (13. §.) járandóságait szabályozza.

Az 1913. évi költségvetési törvény az uj egyenes adók életbelépésére vonatkozólag az alapul szolgáló adótörvényektől eltérőleg rendelkezik. (5. §.)

Hozhatnék még fel több példát is. De talán ennyi is elég.

Ennek a rendszerré váló rendszertelenségnek véget kell vetni. Ha a törvények alkotásában az *elegantia legis*-t is teljesen figyelmen kívül hagyjuk, ha a költségvetési törvényekben intézménye-

ket létesítünk, törvényeket módosítunk, akkor rövid idő alatt nem lesz ember, aki törvénytárunkban eligazodik.

A költségvetési törvény maradjon meg természetszerű rendeltetésénél. Vegye számba a törvényen alapuló intézmények törvényes szükségleteit és gondoskodjék ezek fedezetéről.

A civillista évi összege is csak úgy állítható be a költségvetésbe, ha előbb a törvényhozás megállapította.

Politikailag is nagy hiba volna a törvényhozást elütni attól az időnkint visszatérő alkalomtól, amely módot nyujt, hogy az udvartartásnak közjogi szempontból épen nem kifogástalan állapotát szóvá tegye. *Dr. Molnár Kálmán.*

Az utóörökösödés törvényhozási szabályozásához.

Az öröklési jog kodifikációjának terén az utóörökösödés intézménye a konzervatív és radikális elvek egyik ütközőpontja. Így van ez nálunk is. A konzervatív áramlat azt mint családfentartó intézményt az ági öröklés intézménye fölé helyezi és dologi biztosítékokkal körülbástyázva kívánja fentartani;[1] a radikális irány ezzel szemben azt, mint a javak megkötöttségét okozó és az okszerű gazdálkodást megbénító intézményt jogrendszerünkből egészen ki szeretné küszöbölni.[2]

Azt hiszem, mindkét felfogás túllő a célon.

Grosschmid Benő[3] meggyőző erővel mutatta ki, hogy az utóörökösödés, mint családfentartó intézmény a mi jogunkban számbavehető jelentőséggel nem birhat.

De nem volna indokolt az sem, ha az olasz codice civile példájára a törvény egyáltalán megtiltaná, hogy az örökhagyó örökösének utóörököst szubstituáljon, mert ennek a szubstitucionak gazdasági szempontból káros hatásai megfelelő intézkedésekkel korlátozhatók anélkül, hogy a végakarat szabadságát ilyen tilalommal meg kellene nyirbálnunk.

Úgy, amint a német polgári törvénykönyv szerkesztésénél,[4] nálunk is a tényleges gyakorlattal indokolják az intézménynek a törvénykönyvbe felvételét.[5]

Csakhogy más volt az utóörökösödésnek szerepe és ehhez képest jogi konstrukciója is Németországban és más nálunk. Amíg tehát az utóörökösödésnek a német polgári törvénykönyvben szabályozott konstrukciója ott meggyökeresedett élő jog volt, addig az az utóörökösödés, amit a Tervezet a német mintájára alkotott, nálunk jogtörténeti alappal nem bir és tényleges gyakorlattal nem indokolható.

A végintézkedésen alapuló öröklés Németországban a szabály volt és a törvényi öröklés a kivétel. A német jog tehát a családiság követelményeit a végintézkedésen alapuló öröklés szabályainak keretében a római fideicommissum, az egyetemes hagyományból képzett utóörökösödés intézményével valósította meg.

Az utóörökösödés Németországban régen el volt terjedve, úgy, hogy Dernburg szerint az intézmény megszüntetése mélyen gyökerező nemzeti szempontokat sértett volna.[6] A porosz jog az utóörökösnek dologi igényt biztosított a hagyatéki vagyontárgyakra, akivel szemben az örökös csak a haszonélvező jogaival és kötelességével birt.[7] Lényegileg így szabályozták az intézményt a szász törvénykönyv 2005., 2503. s köv. §-ai és így az osztrák polgári törvénykönyv 608. és köv. §-ai is.

A mi régebbi jogunkban ellenben az ősiség intézménye mellett a végintézkedésen alapuló öröklésnek csak a szerzett vagyonra vonatkozólag juthatott szerep. S kivételes szerepe megmaradt az ősiség megszüntetése után is. Amint Grosschmid mondja, a magyar — különösen a paraszt — nem végrendelkező nép.

Ehhez képest a családfentartás szempontjai is szükségképpen a törvényi öröklés keretében fejlődtek ki.

A substitutió fideicommissariát ismerték ugyan régi íróink is, de csak mint olyan intézményt említik, amelynek segítségével az első szerző végrendeleti örökösének magvaszakadása esetére intézkedhetett a hagyatéki vagyonról és ezt elvileg a Hármaskönyv III. rész 30. címében a jobbágyok végrendeleténél megengedett substitutió pupilláris intézményéből vezetik le.[8]

Frank[9] a hitbizományi helyettesítés fogalmát a következőleg határozza meg: «Nem ritkán az intézkedő a maga kinevezett örökösét arra kötelezi, hogy az örökséget el ne idegenítse, hanem bizonyos utódörökösnek hagyja. Nincs is törvény, mely az ilyen rendelésnek erejét szegné, hacsak örökre ki nem terjedne, mint a nemzetiségi díszjószágnál . . .»

A fideicommissaria substitutió tehát különleges tiltó vagy korlátozó jogszabály hiányában egyszerűen a végrendelkezési szabadság elvéből folyt. Miután az első szerző vagyonában az öröklést tetszése szerint szabályozhatta, erre, mint különleges intézményre a gyakorlatnak szüksége sem volt. Tartalmát egyedül és kizárólag a végintézkedés határozta meg. Elidegenítési tilalommal e szerint csak annyiban kötötte meg az örökséget, amennyiben ezt az örökhagyó Frank szerint «a maga kinevezett örökösének szoros kötelességül feladta», de magában a hitbizományi helyettesítés rendelésben jure ipso et facto ez még nem foglaltatott.

Az első örököst a szabad rendelkezési jog az örökhagyó kifejezett és külön tilalma hiányában az ősiség megszűnte után kifejlődött bírói gyakorlat szerint is megillette.[10]

A Kúria 1195/1865. szám alatt hozott határozata szerint: «A hitbizományi helyettesítés még magában nem foglalja azt a tilalmat, hogy az örökség tárgyát képező vagyonnal az örökös életében vagy halála esetére ne rendelkezhessék, s a hitbizományi helyettesítésnek nem tulajdonítható más joghatály, minthogy az örökös örökségi része, ha a végrendelkezési képességre a törvényben előírt kor elérte előtt halna meg, vagy ha elérte is e kort, de a vagyonnal nem rendelkezett, a helyettesített utóörökösre szálljon».

A 40,840/1877. számú kúriai határozat szerint a hitbizományi helyettesítés csakis a halálesetre való intézkedést korlátolja; élők között azonban az örökös a hagyaték felett szabadon rendelkezhetik.

Ez a felfogás tűnik ki még a kir. Kúria 47. sz. polgári döntvényének indokolásából is, amikor azt mondja: «. . . a hagyaték azon értékére nézve, amely a gyermek törvényes osztályrészét meghaladja, a szülők teljes szabadsággal jelölhetnek ki nemcsak serdületlen vagy serdült, hanem nagykorú gyermekünek is utóörököst; s következve az erre irányzott helyettesítési intézkedésük az örökségre hivatott gyermek *végrendelkezési jogát* a hagyaték utóbb említett része tekintetében kizárja».

Hogy a későbbi bírói gyakorlatban,[11] bár határozatlanul és ingadozóan, de mégis túlnyomólag az a felfogás jutott érvényre, amely szerint a hitbizományi helyettesítés az örökhagyó külön kifejezett szándéka nélkül is az örököst a hagyaték haszonélvezetére korlátolja, ez csakis az osztrák polgári törvénykönyv hatásának tulajdonítható, amelynek elveit joggyakorlatunk, amint a hitbizományi helyettesítés fogalmának meghatározása és kor-

[1] *Teleszky* tervezete. — *Dr. Baross* János: Az öröklési jog kérdései.

[2] *Dr. Menyhárt* Gáspár cikke «Az utóöröklésről» a Jogállam 1906. évf. 4. számában; — Főelőadmány VIII. kötetben közölt észrevételek.

[3] Magánjogi tanulmányok I. 632. l. és II. 303. s köv. ll.

[4] Motive V. 135. l.

[5] Indokolás V. 135. l.

[6] *Dernburg* Das bürgerliche Recht V. 523.

[7] Porosz Landrecht I. 12. 466. §. — *Dernburg* Preus. Privatrecht III. 156. §.

[8] *Stephanus Huszty:* Iurisprudentia practica Liber II. Tit. XLII.: «Potest enim . . . ita substitui . . ., ut si institutus in semine defecerit, hæres fiat substitutus». «Quod autem non modo hæres institui, sed etiam alter ei substitui potest, patet ex 3-tiæ tt. 30.» — *Emericus Kelemen.* Institutiones Liber II. 517. §. jegyz.: «Hanc substituendi facultatem lex colonis positive, non vero exclusive concessisse censeri debet, cum hi magis restrictam testandi libertatem habeant . . . «*Fekete—Csaplovits* Problemata juridica 285. l.» . . . Primi acquisitoris dispositio rata haberi permittitur et cum jura nullam regulam posuerint, in eo videntur substitutionem arbitrio primi acquisitoris liberam reliquisse. Huc facit et cit. 30. 3-ae ne secus nobiles deterioris conditionis videantur esse quam rustici . . . «*Georch* Illés Honyi törvény II. 348. §.: «. . . megszokott történni, hogy az Intéző örökösének rendeli Pétert, ennek magvaszakadta után Pált . . .» — V. ö. *Kern* Magyar öröklési jog 288. l.

[9] A közigazság törvénye Magyarhonban I. 235. és 239. §-ai.

[10] L. *Dr. Hajós* Béla Ödön cikkét «A közönséges és hitbizományi helyettesítésről». Jogtud. Közl. 1896. évf. 21. sz.

[11] Kúria 302/1886., 8622/1887., 8219/1895.

látozásának megállapítása tekintetében, úgy e tekintetben is jogszabály hiányában többé-kevésbé alkalmazni kezdte. A Kúria ezen elfogásának kifejlődésére befolyással lehetett az a körülmény is, hogy a hitbizományi helyettesítés nálunk a gyakorlatban leginkább akkor talált alkalmazásra, amikor az örökhagyónak hitbizomány alapítására irányuló, de a consensus regius hiányában megvalósíthatatlan szándékát, mint hitbizományi helyettesítést tekintették érvényesnek.[12] Ilyen esetben ugyanis az örökhagyó már magában a hitbizomány alapítására irányuló intézkedésében fejezte ki azt a szándékát, hogy a hitbizomány első birtokosának tekinteni kívánt örököst a szabad rendelkezési jog a hagyaték felett meg ne illesse.

Népünk az utóörökösödés intézményét alig ismeri s bírói gyakorlatunk sem igen kedvez neki.

Az osztr. polg. tkv. 614. § ában foglalt favor heredis elvét, amely szerint, ha a helyettesítés kétesen van kifejezve, az oly módon értelmezendő, mely által az örökösnek rendelkezési joga a legkevésbbé van korlátozva, joggyakorlatunk egyöntetűen alkalmazza.[13]

Emellett az utóörökösnevezés érvényességét szigorúbb feltételekhez köti, mint az örökös nevezését. Így a Kúria 308/1892. számú ítélete szerint « . oly utóörökösre nézve, aki *még csak ezután lesz születendő*, vagy ha kortárs is, de *utóöröklési joga csak esetleges* és emiatt a végrendeletben meg sem neveztetett, a helyettesítés joghatályát veszti.» 4862/1896. szám alatt hozott határozatában pedig kimondja, hogy «a végrendelkező az általa kirendelt örökösnek a kortársak közül, *amennyiben a végrendeletben* ezeket *egyénileg megnevezi*, annyi utóörököst rendelhet, amennyit akar, de ezeknek kimerültével oly utóörököst, aki nem kortársa, vagyis a végrendelet alkotásakor még nem él, vagy olyat, aki a végrendelkezőnek esetleg kortársa volna, de a végrendelet szerint *csak bizonyos eshetőségektől függő sajátosságánál fogva lenne majdan az utóöröklésre hivatva* s ezért a végrendeletben *egyénileg meg sem nevezhető*, nem rendelhet és az ilyen utóörökösrendelés önmagában érvénytelen».

Amint látjuk, az intézmény jogtörténeti alapja és gyakorlati használata tekintetében lényeges különbség forog fen a mi jogunk és a német jog között. Azzal tehát, hogy a Tervezet az utóörökösödésnek a német polgári törvénykönyvben szabályozott konstrukcióját veszi fel, nem egy hazai jogunkban gyökerező intézményt kodifikál, hanem tulajdonképen egy merőben új és pedig olyan intézményt kíván beültetni jogunkba, amelyre ilyen alakban jogunknak szüksége sincsen.

Az az elvi alap, amelyre az I. Tervezet indokolása az utóörökösödés jogi tartalmának megállapításánál helyezkedett és amely szerint egyrészt az örököst ugyanabba a jogállásba kívánta helyezni, mint az utóörököst, másrészt azonban ez utóbbi jogát oly védelmi eszközökkel kívánta biztosítani, amelyek az egyenes örököst a hagyatékkal való rendelkezésben gátolták, az I. Tervezetben ellenmondásokra vezetett. Ezeket az ellenmondásokat kiküszöbölendő a II. Tervezet az egyenes örökös rendelkező jogát kifejezetten is lényegesen megszorította. Így tehát az egyenesörökös jogállása a II. Tervezet diszpozitiv szabályai szerint lényegében nem különbözik a haszonélvező jogállásától.

Az 1649. §. szerint ugyan elvben még mindig szabályként áll, hogy az egyenes örökös az örökség tárgyairól élők közt szabadon rendelkezhetik, de az egyenes örökös jogállását meghatározó részletes szabályok ezt a rendelkezési jogot azután teljesen illuzóriussá teszik. Az egyenes örökös ingatlant és ingatlant terhelő jogot el nem idegeníthet (1650. §.). Az utóörökösi jognak hivatalból történő telekkönyvi bejegyzése (1651. §.) ennek az elidegenítési tilalomnak dologi hatályt kölcsönöz. Az egyenes örökös ingyenes rendelkezései az örökséghez tartozó ingók tekintetében is az utóörökössel szemben hatálytalanok (1652. §.). Hatálytalan vele szemben az örökséghez tartozó tárgyakról végrehajtás vagy csődeljárás során történt rendelkezés is (1653. §.). Készpénz vagy értékpapír szolgáltatására irányuló követelést behajthat ugyan, de a követelés tárgyát bírói letétbe helyezni köteles, ha csak az utóörökösnek dologi biztosítékot nem nyújt (1654. §. I.). Pénzt az utóörökös jogának biztosításával és csak pupilláris biztosíték mellett helyezhet el; egyébként az bírói letétben őrzendő (1656. §.). Bírói letétben őrzendők, vagy az utóörökös javára vinkulálandók a bemutatóra szóló, vagy üres hátirattal átruházható értékpapirok is és ezek felett az egyenes örökös csak az utóörökös hozzájárulásával rendelkezhetik; sőt ideiglenesen is csak dologi biztosíték ellenében veheti fel azokat (1657. §.). Az örökséget a haszonélvezetre vonatkozó megfelelő szabályok szerint köteles kezelni, erről az utóörökösödés beálltával számot adni (1655. §.) és az utóörökös kívánságára az örökségnek állapotát bármikor felfedezni (1660. §.). Ugy mint a haszonélvező, biztosítékot köteles adni, ha az utóörökös jogait nagyobb mértékben veszélyezteti s ha nem ad, a bíróság az utóörökös kérelmére zárgondnoki kezelést rendel el (1651. §., illetve az ott felhívott 549. és 550. §§.). A maga javára felhasznált örökségi tárgyaknak a felhasználáskor volt értékét az utóörökösödés beállta után az utóörökösnek meg kell térítenie (1667. §. II.)

Ezek a diszpozitív szabályok majdnem szóról-szóra a német polgári törvénykönyv szabályai.

Egyrészt az egyenes örökösnek elvben biztosított szabad rendelkezési jog általános szabálya, másrészt az egyenes örökös rendelkezési jogát tényleg kizáró részletes szabályok közötti ellentét is, a német polgári törvénykönyv sajátossága. A német polgári törvénykönyv 2112. §-a is a szabad rendelkezési jog általános szabályát állítja fel, ezt az általános elvet azonban azután annyira megszorítja, hogy az egyenesörökös a valóságban ott is csak bizonyos hagyatéki ingók felett és ezek felett is csak a «rendes kezelés» korlátai között rendelkezhetik.[14]

A különbség az egyenesörökös jogállása és a tulajdonképeni haszonélvező között eszerint tisztán elméleti. A gyakorlati ember felfogása szerint a kettő kétségkívül azonos. És nem tudom, vajjon ez a konstrukció azt a feltételezett célzatát, hogy kétes esetekben az értelmezésnek az egyenes örökösre kedvező irányt szabjon, eléri e? A törvénykönyvbe felvett ilyen finom elméleti disztinkciók a gyakorlatban inkább zavarokat okoznak.

Diszpozitív jogszabályoknak az ügyletkötő felek rendszerint feltett szándéka szolgál alapul. Nézzük már most, mennyiben felel meg a tervezet konstrukciója az örökhagyó feltett szándékának.

A cél, amely a végrendelkezőt utóörökösnevezés esetén vezeti, a német polgári törvénykönyv indokolása és a Tervezet szerint kétféle lehet.[15] Vagy arról kíván gondoskodni, hogy vagyona a későbbi örökösöknek csonkítatlanul fentartassék, amely esetben a fősulyt az utóörökös biztosítására fekteti és ehhez képest a mintegy csak elkerülhetetlen közvetítő személynek tekintett egyenes örökös rendelkezési jogát a lehetőséghez képest korlátozni kívánja. Vagy pedig az a praedomináló érdeke, hogy közvetlen örököse valóságos örökös legyen, tehát a rendes örököst megillető teljes önállósággal birjon, de éppen csak azt nem akarja, hogy vagyona az egyenes örökös halála után ezen utóbbi távolabbi rokonainak, mint törvényes örökösöknek jusson. Az előbbi eset jellegzetes példája az az eset, amikor a szülő tékozló gyermeke leszármazóinak akarja vagyonát megmenteni, az utóbbié pedig, amikor gyermektelen házastársak egyike a másikat nevezi örökösnek, nehogy azonban a vagyon az örökös házastárs halála után ennek oldalrokonai között oszoljon meg, inkább maga rendel neki saját maga választotta utóörököst.

Kétségtelen, hogy az örökhagyó szándéka az örökösök jogállását illetőleg a két esetben egymástól teljesen eltér. A Tervezet mégis a német törvénykönyv példájára[16] mindkét esetet az utóörökösödés egységes fogalma alá vonja és az egyenesörökös és utóörökös közti jogviszonyt egységesen szabályozza, holott nyilvánvaló, hogy egymással ellenkező két ilyen szempont mindegyikének egy egységes szabályozás keretében eleget tenni nem lehet. Ennek a szabályozásnak tulajdonítható az a kifogásolt ellentmondás is a szabad rendelkezési jog általános szabálya

[12] Kúria 964/1897., 7913/1898., 4377/1902., 6453/1902.

[13] Kúria 7539/1906. — Dr. Raffay Ferenc: A magyar magánjog kézikönyve II. 236. és 238. §-ai.

[14] Az első Entwurf 1815. §-a az egyenes örököst — úgy mint a porosz, a szász és az osztrák törvénykönyvek — még kifejezetten is csak a haszonélvező jogállásával ruházta fel.

[15] Protokolle V. 91. és köv. ll. — Tervezet indokolása V. 132. l.

[16] Amit Endemann (Lehrbuch III. 38. és 40. §-ai) kifogásol. — V. ö. Protokolle V. 91. és köv. ll. Motive V. 93., 101. Az első Entwurf kifejezett haszonélvezeti konstrukcióját az egyenesörökös szabadabb jogállását igénylő második esetre való tekintettel ejtették el.

és ezt a rendelkezési jogot azután teljesen megszorító részletes szabályok között.

Az első esetben az örökhagyó szándékának az felel meg, hogy az egyenesörökös — az utóörökös számára csonkítatlanul fentartandó — örökségnek csak haszonélvezője legyen. A második esetben ellenben az a szándék forog fen, hogy az utóörökösnek a vagyon csak annyiban jusson, amennyiben afelett az örökös maga nem rendelkezett.

Amint már említettem, az utóörökösödés a mi népünk felfogásában jóformán ismeretlen fogalom. Vagy a bíró konstruálja azt meg utólag, hogy a végrendelet bizonyos világosan ki nem fejezett intenciójának mégis érvényt szerezzen, vagy a végrendeletet formába öntő ügyvéd vagy közjegyző adja ezt az eszközt a végintézkedéskor magának a végrendelkezőnek kezébe. Az elmélet tárházából csak jogászok szedik tehát azt elő, hogy a végintézkedő bizonyos szándékának ezzel tegyenek eleget.

És ez a szándék rendesen nem az, hogy a közvetlen örökös csak a haszonélvező jogállásával birjon, mert a haszonélvezet fogalma viszont köznépünk előtt annyira ismeretes, hogy azt, ha arra szükség van, maga is kifejezésre tudja juttatni. Ha a haszonélvező jogállásával kíván tehát valakit az örökhagyó felruházni, ezt kifejezetten haszonélvezőnek is fogja nevezni és nem szorul arra, hogy az utóörökösödésnek távoleső konstrukciójához folyamodjon. Viszont, ha valakit örökösének nevez, ezt a közfelfogásnak megfelelő valóságos örökösnek és nem haszonélvezőnek kívánja tekinteni. Az örökös és a haszonélvező fogalma a közfelfogás szerint egymást kizárja.

Népünk jogérzetének ezek szerint szabályként az utóörökösödésnek oly konstrukciója felelne meg, amelyik csakis és kizárólag azt az esetet tartja szem előtt, *amikor az örökhagyó az egyenes örököst az örökség feletti rendelkezésben korlátozni egyáltalán nem kívánja*, vagyis a fideicommissum eius quod supererit alakja. Az utóörökösnevezés alapjául vett másik intenciónak a kifejezett *valóságos haszonélvezet*, mint hagyomány felelne meg. Erre tehát külön intézkedéssel provideálni felesleges is volna.

Egyébként annak sincs jogtechnikai akadálya, hogy az alapul fekvő két különböző szándéknak megfelelően magának az utóörökösödés intézményének a keretében különbözőképen szabályozzuk az egyenes örökös és utóörökös közti jogviszonyt.

Meg lehetne állapítani, hogy *ha utóörökösként az egyenes örökösnek vagy magának az örökhagyónak*[17] *ivadéka van nevezve, az egyenes örökös a haszonélvező jogállásával birjon — míg ha az utóörökös nem ivadéka az örökhagyónak vagy az egyenes örökösnek, az egyenes örökös az örökségről élők között szabadon rendelkezhessék és az utóörökösnek csak az utóörökösödés beálltakor még meglevő örökségi tárgyakat legyen köteles kiadni.*

A családiasság érdekének ilyen szabályozás tökéletesen megfelel.

Kiegészítené ezt az exheredatio bona mente olyatén szabályozása, amely a *kötelesrészkövetelést az ivadék saját leszármazói javára szóló intézkedéssel szemben minden esetben az örökség haszonélvezetére korlátozza.*

A II. T. 1828. §-át különben sem tartom megfelelőnek.

Ne kényszerítsük a szülőt arra, hogy gyermekét végintézkedésében tékozlónak bélyegezze. Megeshetik azután, hogy az ivadékkal szemben objektív ismérvek alapján még nem állapítható meg az, hogy tékozló életmódot folytat. Vagy még nem is volt módjában eladósodnia. A szülő azonban már tisztában lehet gyermekének tulajdonságaival, s a vagyont vagy egyáltalán nem, vagy bizonyos ideig nem meri ennek szabad rendelkezésére bízni. Vagy gondoljunk arra az esetre, amikor a szülő a vagyont leánygyermeke könnyelmű férjének befolyásától félti.

Olyan szülőnél, aki gyermekét csak ennek leszármazói javára szóló végintézkedéssel mellőzi, fel kell tenni azt, hogy magának, gyermekének érdekében is, mindenesetre azonban a családfentartás érdekében cselekedett. Ilyen esetben tehát nem kell tartani attól, hogy a szülő fontos ok nélkül zárja ki gyermekét, amiért is nincs ok arra, hogy kezét megkössük; a köteles haszonélvezet meg ilyen esetben elegendő biztosítékot nyujt arra, hogy a szülő a vagyonfentartás törekvésével gyermeke exisztenciális érdekeinek feláldozásával vissza ne éljen.[18]

Az 1828. §. második bekezdése helytelen azért is, mert annak bizonyítása, hogy az ivadék az örökhagyó halála idejében tékozló életmódjával tartósan felhagyott-e vagy sem, vagy eladósodása megszűnt-e vagy sem, nagyon problematikus. Ez az intézkedés minden egyes esetben áldatlan pernek lenne okozója a háttérben lappangó hitelezők által szorongatott tékozló szülő és gyermeke között.

Dr. Wittchen Lajos.

[17] Péld. Az örökhagyó egyenes örökösnek házastársát, s utóörökösnek saját gyermekét nevezi. Ezen esetben is az a szándék tehető fel, hogy az örökhagyó az örökséget. csonkítatlanul kívánja az utóörökösnek juttatni.

[18] Az Ig. B. I. a kötelesrészkövetelést a gyermek saját leszármazói javára szóló intézkedéssel szemben egyáltalán kizárta.

A tagosítás.

(Az Állandó Gazdasági Szakbizottság öt évi működése.)

A tagosítás olyan jogintézmény, melynek célja a jobb és értelmesebb gazdálkodás előmozdítása. Már maga a jogintézmény célja is mutatja, hogy itt a jogkérdések mellett gazdasági kérdések is nagy számban és az egész eljárásra kiterjedő jelentőséggel merülnek fel. Azonfelül, amint ismeretes, a tagosítás műszaki munkálatokkal is kapcsolatos.

Az új birtokrendezési törvények, illetőleg azok alapján kiadott miniszteri rendeletek a gazdasági, műszaki és jogi kérdések eldöntését más-más hatóságra ruházzák anélkül, hogy ez a hatáskörök összebonyolítására vezetne. A hatáskör megosztása azért célszerű, mert így a mindegyikben való döntés a legilletékesebb kézbe kerül. Ezenfelül a földmívelésügyi miniszter által szervezett Állandó Gazdasági Szakbizottságban mindenik hatóság képviselői helyet foglalnak, miért is ez a bizottság a legmegfelelőbb szakvéleményt adhatja egy határ gazdasági, jogi és műszaki helyzetéről s a tagosítás folytán előállható előnyeiről vagy esetleges hátrányairól.

Az új birtokrendezési törvények (1908 : VII. és XXXIX. tc.) életbeléptekor a földmívelésügyi, igazságügyi és pénzügyminiszter öt évi időtartamra nevezte ki a szakbizottság tagjait, kiknek mandátumát, néhány kivétellel, újból meg is hosszabbította. Miután minden érdemleges tagosítási ügy az Állandó Gazdasági Szakbizottság elé kerül, most, az öt év elmultával összeállított bizottsági működés tulajdonképen az új birtokrendezési törvények öt évi eredményét is mutatja.

A mult év végéig összesen 402 határ tagosítási kérelme került a bizottság elé tárgyalás végett. Ebből általános tagosítás 339 volt, 63 pedig részleges. Miután a birtokrendezési törvények az elütő gazdasági tipusok miatt külön jogterületnek veszik az erdélyit és a szorosan vett magyarországit, az említett összeredmény jogterületek szerint úgy oszlik meg, hogy az erdélyi részekről 95 általános és 42 részleges tagosítást tárgyalt le a bizottság, a szorosan vett magyarországi területről pedig 244 általánost és 21 részlegest. A részleges tagosítás azért kétszerannyi az erdélyi területen, mert ott sok rendezetlen régi szőlőbirtok várja a tagosítás nyújtotta előnyök következtében a föllendülést.

Az 1908.	évben	15
« 1909.	«	47
« 1910.	«	53
« 1911.	«	72
« 1912.	«	75
« 1913.	«	140

tagosítási ügyben hozott a szakbizottság határozatot.

Amint ebből a felsorolásból látjuk, eddig a beérkezett tagosítási kérelmek évi átlagszáma 60 volt s a mult évben egyszerre 140-re szökött, amely szám ezidén már eddig beérkezett kérvényekből következtetve is bátran átlagszámnak vehető. Ez kétségbevonhatatlanul bizonyítja az új tagosítási törvények áldásos hatását és gazdasági erejét. Nálunk szokatlan, hogy egy új törvény ilyen rövid idő alatt ennyire átmenjen a köztudatba, ami jórészt a földmívelésügyi miniszter által irányított állandó népszerűsítésnek köszönhető. A birtokos elem ma már nem idegenkedik a tagosítással járó aránylagos áldozatoktól. Dús gazdasági fellendülést hoz az neki.

Vármegyék szerint eddig a legtöbb tagosítás Torontál, Tren-

csén, Szatmár és Bihar vármegyében van folyamatban. Érdekes jelenség, hogy ahol már befejeztetett egy eljárás s az új tagokon már rendszeresen folyik a gazdálkodás, azon a környéken a szomszédos községek is tömegesen kérelmezik az eljárás megindítását. Egyszerű a magyarázat: a konzervatív földmívelő elem a szomszéd községekben saját szemével látja a tagosítással elért előnyöket és csak a saját szemének hisz.

Az összeredményből, a 402 határtagosításból, az Állandó Gazdasági Szakbizottság 34-et nem hasznosnak mondott ki. Ez a 402 határ körülbelül 600,000 kat. holdat képvisel. 1908 óta 65 határ tagosítása teljesen befejeződött és 48 munkálat tart már a birtokbaadásnál. Az új eljárás szerint maximum két-három évig tarthat el egy nagy határ tagosítása. Így elő nem fordulhat az az eset, hogy — mint régen — 20—30 évig húzodjon egy tagosítás s meg nem ismétlődhetik Forgácskút község (Kolozs vm.) esete, ahol 1862-ben tették az eljárást folyamatba s 1906-ban érdemleges ítélettel meg kellett szüntetni. A régi tagosítás tisztán szigorú jogintézmény volt, míg a mai főként a gazdasági érdekekkel számol.

Hogy az új tagosítási törvények az eddig mutatott eredményekkel is igazolt és várható nagy hivatásukat betölthessék, elkerülhetetlen volna a birtokrendező bírák létszámának szaporítása. Már eddig is észlelhető valamelyes lassúság az egyes törvényszéki területeken. Nem is csoda, 20—25 tagosítást évenként nem végezhet egy bíró a várható legrövidebb terminusok alatt. Szeretnénk az igazságügyminiszter úr figyelmét hathatósan felhívni erre a körülményre. A műszaki és gazdasági kérdések eldöntésében késedelem alig fordulhat elő, de a tagosítási munkálatok oroszlánrésze a kir. bíróságokat illeti s a folyton növekvő anyagot ezzel a bírói létszámmal megfelelő időre elvégezni alig lehet. Már pedig az új tagosítási törvények csak addig válhatnak birtokpolitikánk hasznára, amíg azok végrehajtása késedelmet nem szenved. Egy huzamosan jogi függésben levő határon jól gazdálkodni nem lehet. *Papp Viktor.*

A fiatalkorúak bíróságáról szóló törvény (Fb.) a gyakorlatban.

A fiatalkorúak bírájának szerepe az előkészítő-eljárásban.

I.

Ahhoz a kérdéshez óhajtok hozzászólni, hogy a fiatalkorúak ügyében való nyomozás körül a fiatalkorúak bírájának mily szerepe van.

Szerintem téves az a nézet, hogy a nyomozást mindig a fiatalkorúak bírájának kell foganatosítani, abból a célból, hogy «a bíró megösmerje a bűncselekmény elkövetésének minden mozzanatát».

A reform alapelve, hogy a bűncselekmény csak szimptoma, mintegy alkalom arra, hogy a bíró a fiatalkorú egyéniségével foglalkozzék. Most már aggódó lelkiismeretességgel nem «a bűncselekmény elkövetésének mozzanatait», hanem kiváltképen azt kell kutatni, hogy a fiatalkorú jövő erkölcsi fejlődése érdekében mit kell tenni. Ez okból pedig a fiatalkorú összes életviszonyait, értelmi s erkölcsi fejlettségi fokát kell megismerni és a fiatalkorú egyéniségének kell előttünk teljes egészében kidomborodni. A reform nem arra fekteti a súlyt, hogy mit követett el a fiatalkorú, hanem arra, hogy milyen egyéniség, minő viszonyok között cselekedett. Mindenesetre vannak oly bűncselekmények, ahol «az elkövetés egyes mozzanatai» fontosak, de csak azért, mert az egyéniségről alkotandó ezt a képet teljesebbé teszik. Azonban a legtöbb bűncselekmény — eltekintve egyéb okoktól — általában a nevelés hiányának, a romlottságnak egy-egy önmagában jelentéktelen tünete, de nagyjelentőségű abból az okból, mert annak révén a bíróság a fiatalkorúnak életviszonyait, egyéniségét kikutatja és látni fogja, hol és minő eszközökkel lehet és kell gyógyítani.

Téves szerintem az a felfogás is, amely szerint a fiatalkorúak bírája csak elrendeli s vezeti a nyomozást, de maga nem teljesítheti.

Ezt a felfogást nem látom igazolva sem de lege lata, sem ex ratione legis. Nem ad okot ily értelmezésre nevezetesen a Fb. 15. §-ában használt «vezeti» szó. A miniszteri indokolás mondja, hogy «az egész eljárást végképen az eljáró bíró kezében kellett összpontosítani». Határozottan kizárja azután azt a felfogást másutt a következő szavakkal: «Egyébiránt az, hogy a fiatalkorúak bírósága rendszerint csak a törvényszék székhelyén alakul meg, egyáltalán nem jelenti azt, hogy a fiatalkorú ügyében mindent neki és épen a törvényszék székhelyén kell végezni. A fiatalkorúak bírája ugyanis a javaslat 14. §-ának *(a törv. 15. §-ának)* második bekezdésében nyert jogánál fogva az adatok és a bizonyítékok beszerzésében igénybe fogja vehetni a járásbíróság és más helyi hatóság közreműködését; indokolt esetekben maga is kiszállhat a helyszínére «és belátásától függ az is, hogy kit és mennyiben *idézzen székhelyére*». Ott van továbbá a Fb. 16. §-ában, hogy «beszerzi azokat az adatokat, melyek a tényállás felderítése» stb. megismerése végett lényegesek.

Mindez tehát igazolja, hogy a fiatalkorúak bírája a Fb. 15. §-a alapján a nyomozást maga is foganatosíthatja, de foganatosítás végett más hatóság közreműködését is igénybe veheti. Az ellenkező felfogás igazolására a BP. 93. §-a nem hozható fel, mert eszerint az ügyész tényleg «nyomoztat», a fiatalkorúak bírája pedig az adatokat «beszerzi».

A nyomozást a fiatalkorúak bírája valóban épúgy, amint járásbírósági ügyekben a BP. 528. §-a értelmében a járásbíróság «teljesíti vagy teljesítteti» és pedig nem a BP. ezen 528. §-a, hanem a fenti indokokból a Fb. 15. §-a alapján megillető jogánál fogva.

Hogy azután a fiatalkorúak bírája a nyomozást adott esetben tényleg maga teljesíti-e, vagy valamely helyi hatóság által teljesítteti, ez már a bűncselekmény minőségétől s egyéb körülményektől függ. Itt is arra térek vissza, hogy ha a bűncselekménynek minden mozzanata lényeges a fiatalkorú egyéniségének megismeréséhez, amilyen — ismétlem — kevés lesz, maga foganatosítja, máskor, különösen távolabb eső helyeken, foganatosíttatni fogja.

A feljelentés beérkezte után az életkor megállapítása mellett bizonyosan az az első teendő, hogy a fiatalkorú egyénisége, életviszonyai felől legalább általánosságban a környezettanulmányból mielőbb tisztába jöjjünk, különösen abból az okból is, hogy lássuk, nincs-e sürgős szükség már az előzetes eljárásban a Fb. 19. és 21. §-aiban írt valamely védő- és óvóintézkedés megtételére! Ezen adatok beszerzése iránt való intézkedéssel egyidejűleg a nyomozást, amennyiben a feljelentés és mellékletei a bűncselekményről kellő s megbízható felvilágosítást nem nyújtanak, elrendelendőnek s foganatosítandónak tartom és pedig a fenti okokból megkeresés útján, úgy hogy azon időre, amikor a környezettanulmányból esetleg egyéb módon is megfelelő tájékozást szerzünk a fiatalkorú egyéniségéről, egyúttal a bűncselekmény tényállása is annyira tisztázva lesz, — s ennyi elég is — hogy a fiatalkorúak ügyésze most már a fiatalkorú egyéniségére vonatkozó fontosabb adatok ismerete mellett a vád fentartása tárgyában nyilatkozhassék; továbbá eldönthető legyen, hogy a végrehajtási rendelet 41. §-a alapján nem kell-e megszüntetni a nyomozást s általán alakszerű tárgyalás nélkül befejezhető e az eljárás, vagy pedig alakszerű tárgyalás tartassék-e. A legszükségesebb adatok megszerzésére irányuló ezen nyomozásnál is kiterjeszkedem a fiatalkorú egyéniségének megismerésére, mert a kihallgatott egyének között legtöbb esetben akadnak olyanok, akik a fiatalkorú előéletére stb. megbízható adatot szolgáltathatnak. Amennyiben a nyomozást más hatóság által foganatosíttatom, a fiatalkorú terhelt kihallgatását mindig mellőzni kérem, mert szerintem vele csak a fiatalkorúak bírájának lehet és kell foglalkoznia.

Úgy vélem, hogy mindez elég gyors és talán célszerű eljárás is, mert rövid időn belül tisztába jöhetünk azzal, hogy milyen eljárás lesz célszerű a fiatalkorú érdekében.

A hatásköri kérdések felől pedig az ily rövid nyomozás után is a legritkább esetben maradhat fen kétség.

Ehelyütt térek ki arra a felvetett kérdésre is, hogy oly esetben, midőn ugyanazon ügyben a fiatalkorú terhelten kívül felnőtt terhelt is szerepel, mily eljárás lenne követendő.

Én lépéseket tettem azirán t, hogy a rendőri hatóságok és közegek oly esetben, midőn felnőtt terhelt is szerepel, lehetőleg két példányban tegyék meg a feljelentést, jelezve azt, hogy a feljelentést egyidejűleg megtették a rendes bírósághoz, illetőleg a fiatalkorúak bíróságához is.

Nézetem szerint talán célszerű is lenne, ha a legilletékesebb helyen ily értelemben intézkednének.

Az ügyészséget és a rendes bíróságot szintén felkértem, hogy oly esetben a feljelentést hivatalos másolatban, vagy legalább megfelelő kivonatban tegyék át a fiatalkorúak bíróságához.

Szerintem épen csak tudomása legyen a fiatalkorúak bírájának arról, hogy felnőtt terhelt is és pedig mily cselekmény miatt szerepel az ügyben és hogy az eljárás ellene is folyamatban van. Ezután — tekintet nélkül a felnőtt terheltre — megindítandónak tartom a fiatalkorúra vonatkozólag az előzetes eljárást a már fentebb elmondott módon és keretek között. Ha nyomozást már tartottak a rendes bíróság előtt folyó ügyben, rövid úton betekintek az ottani iratokba, esetleg kivonatot veszek vagy kérek azokból.

Alig lesz eset, hogy ily eljárás után teljesen tájékozottak ne legyünk afelől, hogy a Fb. 9. §-a értelmében nem célszerű-e a fiatalkorú ügyét a felnőtt terhelt ügyével a rendes bíróság előtt együtt tárgyalni, mert ha annyira szoros az összefüggés, hogy a különválasztás nem lehetséges, a nyomozás folyamán kihallgatott személyek erre irányuló külön megkeresés hiányában sem tudják vallomásukat megtenni anélkül, hogy a felnőtt terhelt szerepére ki ne terjeszkedjenek.

A Fb. összes rendelkezéseiből nyilvánvaló, hogy a fiatalkorúak ügyét, hacsak lehetséges, mindig külön kell választani, tehát már ab ovo abból kell kiindulni, hogy a fiatalkorú ügye a fiatalkorúak bíróságánál marad, következőleg szó sem lehet arról, hogy a rendes bíróság «kieszközölje a fiatalkorúak bírája hozzájárulását» az együttes elintézéshez, hanem csak annak a lehetőségét vehetjük fel, hogy a fiatalkorúak bírája *meggyőződik* az együttes eljárás egyedüli célszerűségéről, a különválasztás lehetetlenségéről.

Az az eset, hogy a rendes bíróság a felnőttre vonatkozó eljárás felfüggesztésével egyszerűen áttegye az iratokat a fiatalkorúak bíróságához azért, mert fiatalkorú terhelt is van, minden törvényes alapot nélkülöz. Legfőljebb átteheti azért, hogy a fiatalkorúak bírósága a fiatalkorúra vonatkozó eljárás érdekében azokat megtekintse s azokból kivonatokat készítsen.

Dr. Kemény István.

II.

A fiatalkorúak bírájának a Fb. megadja a lehető legtágabb jogkört arra, hogy úgy intézkedjék, amint ezt legjobbnak tartja atekintetben, hogy a fiatalkorú egyéniségét, értelmi és erkölcsi fejlődését, a bűnözés okait, a miliőt, amelyben a fiatalkorú él, megismerje. Azt tehát nem lehet előírni, hogy a fiatalkorúak bírája, mely esetben, miként járjon el. Sok esetben szükséges. különösen vidéken, ahol megfelelő pártfogók nem igen vannak, még talán könnyű testi sértés vétségével vádolt fiatalkorúnál is, hogy a bíró a legteljesebb nyomozást lefolytassa, mert a környezet, az erkölcsi fejlődés és a fiatalkorú élete olyan, hogy vele szemben csak úgy lesz megfelelő intézkedés tehető, ha maga a bíró mindent lát és hall.

Nem a bűncselekmény súlyossága indokolja tehát azt, hogy a fiatalkorúak bírája a nyomozást maga vezesse, hanem megmutatják azt az egyes esetek körülményei.

Én sem tartom szükségesnek, hogy minden ügyben, melyben a nyomozás szükséges, a fiatalkorúak bírája maga nyomozzon, elég lesz, ha maga elé idézi a fiatalkorút törvényes képviselőjével, a többi nyomozati cselekményt elvégzi utasítás alapján a rendőrség, illetve az előljáróság és a pártfogó is.

Az igaz viszont, hogy a bíró személyes munkásság mellett egész más eredményt érhet el, mint aki a munka nagy részét mással végezteti. Ennek keresztülvitele azonban ez idő szerint mindenben nem lehetséges. Hogy mily sokat tesz az, ha a bíró maga végzi a nyomozást, annak illusztrálására felhozok egy esetet.

Betöréses lopásért került elém két fiatalkorú, akiknek ügyében a nyomozást magam eszközöltem. A fiatalkorúak, bár cselekményük elkövetésére bizonyíték nem volt, tettüket beismerték. Az eljárás során megállapítottam, hogy mindketten szófogadó, rendes fiúk, akik dolgaikat rendesen elvégzik, keresményükből szüleiket támogatják. Mikor kérdéseimre előadták, hogy tudják azt, hogy lopni bűn és hogy azt a törvény is bünteti és igéretet tettek arra, hogy többé nem bántják a mást, kérdeztem különkülön tőlük, mit gondolnak, mi volna most részükről a helyes cselekedet, mindkettő azt felelte, nem tudják. Erre elébük tártam, hogy az volna helyes, ha a lopott pénzt keresményükből (hetenként 1—2 koronával) megtérítenék, hogy ezáltal érezzék könnyelműségük következményét, mire mindketten megígérték, hogy propozícióm szerint a kárt megtérítik és a hullatott könyekből láttam, hogy ajánlatom elfogadása nemcsak a megbánást jelentette, hanem azt is, hogy tudatára jöttek annak az erkölcsi felfogásnak, hogy ami kárt okoztak, meg kell téríteniök. Ha alapos nyomozást a fiatalkorúak személyi, családi viszonyai és életmódjuk iránt nem folytattam volna, nem lettem volna tanuja annak, midőn ez a két fiú bűne felett kisírta magát és igéretet téve a kár megtérítésére, talán a teljes javulás útjára tért, mert különben nem lettem volna abban a helyzetben, hogy eltaláljam a helyes utat. Még csak azt jegyzem meg, hogy a pártfogó jelentése szerint a fiúk a kárt fizetik.

Kereteket felállítani, hogy a fiatalkorúak bírája mikor, miként nyomozzon, nem lehet és nem szabad. A Fb. végrehajtása nem bürokratikus munka. A fiatalkorúak bírája nem a régi bíró, hanem az új világ embere, aki nem megtorol, hanem nevel, javít. Az ő tevékenysége tehát a rendes büntető bíró tevékenységével össze nem mérhető. A fiatalkorúak bírája az egyéniség megismerésére törekszik és nagy körültekintéssel kell vizsgálnia, hogy a káros tényezők hatását miként szüntesse meg. Ellenőriznie kell intézkedéseinek hatását, társadalmi tevékenységet kell kifejtenie, hogy az intézmény iránt az érdeklődést felkeltse és a gyermekvédelem javára azt fentartsa.

Ebben a nagy nehéz munkában tehát ne azt nézzük, hogy a fiatalkorúak bírái nyomoznak, ami különben tisztán a bírói cognitio keretébe tartozik, hanem azt vizsgáljuk, vajjon a nyomozás és egyéb intézkedése a Fb. szellemében történik-e. Ezt pedig csak akkor teheti, ha őt e hivatásában mi sem gátolja, ha nem kénytelen mással is foglalkozni, mert ellenesetben oda jutunk, hogy a Fb. áldásos gyümölcsei nem érnek meg. Már pedig amint tudom, igen sokan vagyunk a fiatalkorúak bírái közül, akik más ügyekkel is foglalkozunk, amire pedig időnk nincs és esetleg bekövetkezhetik az, hogy a Fb. szerinti feladatok forma szerint megoldódnak, de a lényeg elmarad.

Veress Béla.

III.

Ki teljesíti az előzetes eljárást, ha a 15-ik évét meghaladott fiatalkorú oly bűncselekményt követ el, amelyre a törvény halál- vagy fegyházbüntetést állapít meg és az ügyben felnőtt terhelt nem szerepel? (Fb. 56. §-ának 3. pontja.)

Egyik nézet azt vitatja, hogy ily esetben az érdemleges határozat hozataláig fölmerülő összes teendőket a fiatalkorúak törvényszéki tanácsa teljesíti, mert ez következik a Fb. 56. §-ának 3. pontjából és 57. §-ából, valamint a Fbr. 91. és 92. §-aiból. Másik nézet szerint az előzetes teendőket a BP.-ban meghatározott szervek végzik, vagyis a nyomozást a kir. ügyészség rendeli el s vezeti, a nyomozás során fölmerülő bírói teendőket és a vizsgálatot pedig a vizsgálóbíró teljesíti.

Részémről az utóbbi nézetet vallom helyesnek.

A Fb. 9. és 56. §-aiban jelöli meg azt a négy esetet, amelyben az eljárás a rendes bíróság hatáskörébe tartozik. Az eljárás szabályait pedig az 57. §. így határozza meg: «A rendes bíróság, ha fiatalkorú bűnügyében jár el, a BP. rendelkezéseit alkalmazza a jelen törvényből folyó eltérésekkel». Az 57. §. második bekezdése azután megjelöli a Fb.-nak ama rendelkezéseit, amelyek a rendes bírósági eljárásban különösen irányadók.

Az 57. §. első bekezdésének helyesen csak az az értelem tulajdonítható, hogy a rendes bíróság előtti eljárásban úgy a bíróság, mint a kir. ügyészség és egyéb hatóságok teendőire nézve is a BP. szabályai irányadók, azokkal az eltérésekkel, melyek a Fb.-ből folynak, de nem értelmezhető az a bekezdés akép, hogy a BP. szabályait csakis a bíróság alkalmazza, más hatóság és közeg ellenben ebből ki van rekesztve. Hiszen, hogy a bíróság esküdtszéki és törvényszéki ügyben érdemlegesen határozhasson, ennek a legtöbbször nélkülözhetlen előfeltétele, hogy az eljárást vizsgálat előzze meg (BP. 103., 565. §.), viszont a vizsgálat elrendelésének előfeltétele, hogy ehez a vádló a kellő adatokat terjessze elő (BP. 104. §.), amelyeket pedig csak nyomozás útján szerezhet be, amennyiben pedig a kir. ügyészség a vizsgálatot mellőzheti, az érdemleges eljárás előfeltétele, hogy az általa

összegyűjtött adatokat a bíróság elé terjessze. (BP. 254. §-ának első bek.)

Ha azonban a szükséges előföltételek hiányzanak, úgy az érdemleges határozat hozatalára hivatott rendes bíróság nem is juthatna abba a helyzetbe, hogy a BP. szabályait alkalmazza.

Azt az ellenkező nézet hívei sem fogják kétségbe vonni, hogy a rendes bíróság oly esetben, midőn a fiatalkorú felnőttel együtt követ el esküdtbíróság vagy törvényszék elé tartozó bűncselekményt és a fiatalkorú ügye el nem különíthető (Fb. 9. §.), vagy akár a Fb. 56. §-ának 1. és 2. pontja esetében helye van nyomozásnak és vizsgálatnak és ezt a BP. szerint jogosított hatóságok és bíróságok teljesítik.

Már pedig, ha ez jogszerű itt, jogszerűnek kell lenni ennek az 56. §. 3. pontja esetében is, mert hiszen a Fb. 57. §-a egységesen intézkedik mindazokra az esetekre, melyekben a rendes bíróság jár el, mely utóbbi nevezet alatt a törvény a fiatalkorúak törvényszéki tanácsát is érti.

De nem is képzelhető el, hogy a fiatalkorúak törvényszéki tanácsa teljesítsen nyomozást vagy vizsgálatot, mert eltekintve attól, hogy ezt, mint ítélőbíróság, elvi okokból nem teheti, arra szervezeténél fogva alkalmatlan és eljárása nem felelne meg a BP. szabályainak. Hogy pedig a fiatalkorúak törvényszéki tanácsa elrendelje s mással és ki által teljesíttesse, erről a törvény mit sem tartalmaz.

Az 1912-iki tervezet a most fölvetett kérdésre nézve akként intézkedett: «Ha a fiatalkorúak ügye felnőtt terhelt bűnügyével nem áll elválaszthatatlanul összefüggésben, a vizsgálatot a fiatalkorúak bírája teljesíti». A javaslat és a törvény azonban ezt a rendelkezést elejtette, nem akarván a vizsgálatot a fiatalkorúak bírájával végeztetni.

Az ne tévesszen meg, hogy az 56. §. 3. pontjában ez áll: «ebben az esetben azonban az esküdtbíróság helyett is a fiatalkorúak törvényszéki tanácsa jár el», mert a törvény ezzel az intézkedésével nyilvánvalóan csak azokat az érdemleges teendőket utalta a fiatalkorúak törvényszéki tanácsához, melyeket a BP. szerint az esküdtbíróság és a törvényszék, mint ítélőbíróság teljesít, mely teendők közé a nyomozás és vizsgálat nem tartozik.

A részemről helyeselt nézet akkor is megerősítést nyer, ha az 57. §. rendelkezését abból a szempontból vizsgáljuk, mely eltérésekkel alkalmazandó a BP.?

Hogy a törvény a rendes bírósági eljárásban az előzetes eljárás szervein változtatni akart volna, az az 57. §. első bekezdésének betűszerinti rendelkezéséből sem olvasható ki, mert ez azt mondja: «a rendes bíróság a BP. rendelkezéseit alkalmazza». Tehát az alkalmazza, aki rendesen alkalmazni szokta, de az alkalmazandó szabályok térnek el annyiban, amennyiben azt a fiatalkorúak ügyeinek ellátása megkívánja.

Az 57. §. második bekezdése nem sorolja föl ugyan taxative, hogy a Fb.-ből mely intézkedések lépnek a BP. helyébe, hanem a főbbeket részletesen jelölte meg s ezek között nem említi fel, hogy a rendes bírósági eljárásban nyomozásnak és vizsgálatnak helye nem volna, vagy hogy ezeket nem a BP.-ben kijelölt közegek teljesítenék, már pedig ez elég fontos változtatás volna ahhoz, hogy azt a törvény, mint «különösen irányadót» fölemlítse.

Ellenben figyelemreméltó, hogy az 57. §. miniszteri indokolásában, hol az eltérések paragrafusonként vannak megjelölve, a törvény 14., 15. és 20. §-ai nincsenek fölsorolva, ami világosan arra mutat, hogy ezek a paragrafusok a rendes eljárásba bele nem illesztendők. Ezekben ugyanis csakis a fiatalkorúak bírájára irányadó az a rendelkezés foglaltatik, hogy az ő hatáskörébe eső bűncselekményekre vonatkozó minden följelentés nála teendő meg, az elfogott vagy bekísért ő elébe állítandó, a nyomozást ő rendeli el és vezeti és hogy az előzetes eljárásban őt a vizsgálóbíró jogai illetik meg.

Azt hiszem ezekből kiviláglik, hogy a törvény a rendes eljárásban a nyomozást és a vizsgálatot meghagyja eredeti szervezetében és azok körében a teendőket csupán megmentés és nevelés szempontjából változtatta meg.

A nyomozás tehát megmarad a kir. ügyészség kezében, azzal a különbséggel, hogy a most fölvetett esetben a nyomozást a fiatalkorúak ügyésze fogja vezetni, mert a Fb. 60. §-ának 2. pontjához képest a vádat ő fogja képviselni.

Amennyiben a nyomozás során védő- és óvóintézkedések megtétele, megfigyelés, őrizetbe vétel, vagy más bírói teendő szükséges, a kir. ügyészség a BP. 98.-ának rendelkezése szerint a vizsgálóbíróhoz vagy a járásbírósághoz fog fordulni, amely hatóságok vizsgálat esetében ezeket a teendőket amúgy is végzik.

Balpataky József.

A közigazgatás reformja.

Mindenkor és mindenütt két kérdés körül forog a közigazgatás szervezetének alakulása. Az egyik: mikép oszlik meg a közigazgatási működés az állam és az önkormányzati testek közt; a másik: mikép vesznek részt a közigazgatásban a laikus és a hivatásos elemek.

Az önkormányzati közigazgatás kétféleképp fejlődhetik ki. Vagy úgy, hogy az államnak társadalmilag szervezett részei saját szükségleteik, vagy országos szükségletek kielégítésére az államtól közhatalmat nyernek, (ilyen általában a községi önkormányzat), vagy úgy, hogy az állam tagjait bizonyos helyi vagy országos szükségletek közhatalommal való kielégítésére társadalmilag szervezi (ilyenek általában a községnél magasabb önkormányzati kötelékek, ilyen volt keletkezésében a vármegye és ilyen volna járási önkormányzatunk is).

Az önkormányzat terjedelme két irányban állapítható meg, u. m. a működés tagozatai és a működés tartalma szerint. A működés tagozatait tekintve, az önkormányzat kiterjedhet úgy az úgynevezett kormányzati funkciókra, nevezetesen a szabályrendelet-alkotásra, a közigazgatási tények irányítására és felügyeletére, a szervezésre, a háztartásra és a karhatalom alkalmazására, mint a konkrét ügyekben való intézkedésre és a bíráskodásra.

Minthogy azonban a kormányzati funkciók egyfelől az önkormányzati akarat kialakulására szolgálnak, másfelől az akarat megvalósulásának külső előfeltételeit biztosítják, mint a szervezés, a háztartás és a karhatalom alkalmazása, igazi önkormányzat eme funkciók nélkül nincs; nem beszélhetünk tehát igazi önkormányzatról ott, ahol az önkormányzati testnek nincs meg a szervező hatalma, tehát szervei alkalmazására való joga is. De teljes önkormányzati szabadságról a funkciók tekintetében csak ott beszélhetünk, ahol az állami kormányzat az önkormányzati működés minden tagozatába csak törvényességi és hatásköri kérdésben avatkozhat be és ahol az önkormányzat bírói védelem alatt áll.

Ami a működés tartalmát illeti, ez lehet kötelező — ennyiben taxatív felsorolást igényel — és megengedett. A működés tartalmát tekintve, teljes az önkormányzat, ha az önkormányzati test mindazoknak a közszükségleteknek kielégítését vonhatja közhatalmi körébe, amelyeket az államnak a törvény fen nem tartott. Életképes pedig az az önkormányzati test, amely az ő fakultatív hatáskörét tartalommal meg tudja tölteni. Az állam az önkormányzati testeket nemcsak olykép veheti igénybe a közigazgatásra, hogy a közigazgatást önkormányzatilag láttatja el velök, hanem úgy is, hogy önkormányzati szerveket állami közigazgatási teendők végzésére használ fel. De ilyen esetben állami igazgatásról van szó és ebben a vonatkozásban az önkormányzati szerveket az állami szervek jogállása illeti meg.

Ami a laikus és a hivatásos elemnek a közigazgatásban való részvételét illeti, ez nem az önkormányzat kérdése, hanem a közigazgatás egy általános problémája, melynek megoldása a működések természete mellett a társadalmi viszonyok szerint dől el. Fejlettebb, bonyolultabb társadalmi viszonyok mellett egyrészt a közigazgatásra háruló nagyszámú feladatok, amelyek elvégzéséhez többnyire szakismeret kell, másrészt a legtöbb foglalkozás minden időt lekötő természete, valamint a munkamegosztás mind szélesebb körű szervezése, a laikus elemet a közigazgatás munkájában való részvételtől mind hátrább szoritják és a közigazgatásnak mindinkább hivatásos és következésképp fizetett személyek útján való ellátását vonják maguk után.

Természetesen a közigazgatási funkció különbözősége szerint a társadalmi viszonyok átalakulásának ez a hatása különböző és pedig a helyi közigazgatás körében olykép nyilvánul, hogy az úgynevezett kormányzati funkciókban — különösen a hivatásos elemek szakszerű előkészítése és végrehajtása mellett — a laikus elem eredményesen és a közre nézve értékesen részt vehet, mert e működésekben való részvétel nem jelent állandó lekötöttséget és különösen szakszerű előkészítés mellett szakismeretet sem kí-

ván. A konkrét ügyekben való intézkedést és a bíráskodást, amely állandó lekötöttséggel jár és szakismeretet feltételez, csak hivatásos személyek láthatják el.

A laikus vagy a hivatásos elem alkalmazását a közigazgatásban tehát kizárólag a közigazgatás hatályossága szempontjából kell elbírálni. Az önkormányzatot csak az a kérdés érinti, ki alkalmazza a hivatalnokokat?

A közigazgatási reform legalapvetőbb kérdése, hogy a közigazgatás területi elhelyezésének kiinduló pontja a népességnek helységi (községi), vagy vidéki (megyei) megoszlása legyen-e? Véleményem szerint csakis a község. A modern államban a község a legalsóbbfokú egyetemes jellegű természetes helyi társadalmi szervezet, melynek magasabb fokozataiban a kisebb, majd nagyobb városokban egyaránt növekszik gazdasági és kulturális súlya, mind környékére való kihatása. A községi életben alakul ki és növekszik a község fejlődéséhez képest a közhatalommal kielégítendő szükségletek legnagyobb száma és a községben keletkeznek úgy a községi, mint a vidéki, sőt az országos szükségletek közhatalommal való kielégítésének legmegfelelőbb előfeltételei is. Ezzel szemben a vármegye, de általában minden, a községnél magasabb kötelék, keletkezésében mesterséges, társadalmi szervezkedése problematikus, vagy legalább is a terjedelem nagyságával egyenes arányban mind nehezebb és jegecesedési pontjai a községben vannak. Bizonyításra nem szorul, hogy a község minden fokozatában önkormányzati berendezésre alkalmas.

Kérdés azonban, alkalmas-e a vármegye es esetleg a járás önkormányzati berendezésre, és tovább menve, szükségessé teszi-e, vagy kivánja-e az ország érdeke egyiknek vagy másiknak, vagy mindkettőnek önkormányzati berendezését?

A régi vármegye előbb állami igazgatási kerület, majd az országos igazgatásnak és a törvényhozásnak is társadalmi alapon nyugvó szervezete volt. Igazi, a vármegye egész népét átfogó társadalmi szolidaritás azonban részint a rendi különbségek, részint a közigazgatási feladatok csekély száma miatt a régi vármegyében nem fejlődhetett ki. Ez a helyzet megmaradt 1848-ig, illetőleg a köztörvényhatóságok rendezéséről szóló 1870 : XLII. tc. meghozataláig. Ekkor és ép a gazdasági fejlődés hajnalán már meg voltak a jogi alapjai annak, hogy közigazgatási alapon társadalmi szolidaritás kifejlődjék, más szóval, hogy a vármegyei társadalom szükségleteinek kielégítésére szervezkedjék és erre törvényadta közhatalmát felhasználja. A törvény a vármegyéknek tágkörű fakultatív önkormányzati hatáskört adott és pénzforrást is nyitott számukra, bár az utóbbit az 1883 : XV. tc. megszűkítette, de a vármegyék tiltakozása nélkül.

És mit tett a vármegye az azóta elmult közel fél század alatt?

Politikai hatáskörét gyakorolta, ellenőrizte és felügyeletet gyakorolt a községi és a városi önkormányzat felett, nem mindig ezek javára, választotta tisztviselőit és túlnyomóan állami igazgatási feladatokat látott el. Ellenben kísérletet sem tett arra, hogy a területén élő lakósság közös gazdasági vagy kulturális szükségleteit pozitív működéssel kielégítse. És a helyzet ilyen alakulása nem írható az állami beavatkozás lehetőségének rovására, mert az önkormányzat ugyanolyan korlátai között, és a vármegyéknek a törvényhozásban és az állami kormányzatban meglévő domináló befolyása nélkül a városok nehéz körülmények közt sokkal nagyobb közszükségleteik közigazgatási úton való kielégítéséről gondoskodni igyekeztek.

Ha már most valamely önkormányzati testet aszerint bírálunk el — amint kell is —, hogy önkormányzati jogai felhasználásával mennyire elégíti ki tagjainak közszükségleteit, akkor vármegyénk nem mutatkozott alkalmasnak a közigazgatás önkormányzati ellátására. Következésképp a vármegyei önkormányzat védelmét csak akkor tarthatnók megokoltnak, ha legalább jelét látnók, hogy a vármegye lakósai községközi szükségleteik kielégítésére saját anyagi erejükből törekedni kívánnak és nem azt, hogy majd örömmel, majd rezignáltan várják az úgynevezett államosítást, vagy pedig önkormányzatuk sértetlen fentartását csak politikai okokból kívánják.

A városnak és a falusi községnek teljesen külön elvek szerinti rendezése nem szükséges, mert először is egyikben sincsenek meg a rendiségnek közigazgatásilag honorálandó maradványai; másodszor, mert a községek szervezetében mindenütt ugyanazokat a helyes önkormányzati elveket kell érvényesíteni. Ehhez képest a különböző községi fokozatokban ugyanazoknak az elveknek csak egyszerűbb vagy összetettebb keresztülvitele szükséges.

A vármegyével való kapcsolat kérdése két irányúnak tekinthető aszerint, hogy a megye csak állami igazgatási kerület-e, vagy önkormányzati test is?

Az első esetben csak arról van szó, hogy a kormány funkcióit a községekkel szemben a megyei vagy a központi kormányszerv gyakorolja-e. Ez még a legnagyobb városokra sem lényeges kérdés és egyik vagy másik megoldás jósága inkább attól függ, hogy a város jó vagy rossz viszonyban van-e a vármegyei kormányhatóság fejével?

Ha a vármegye önkormányzatilag van szervezve, a legnagyobb és a vármegyei keretből kikapcsolandó városoktól eltekintve, úgy a városok, mint a községek községi önkormányzatuk keretén túl vegyenek részt a vármegyei önkormányzatban; a községek a járási önkormányzatban is, de a községi önkormányzat felett való felügyeletet az egész vonalon akár közvetlen állami, akár állami hatáskörrel felruházott önkormányzati szerv csak állami hatáskörben gyakorolja, mert a különböző önkormányzati testek közt, a város és vármegye közt ellentétes társadalmi összetételüknél fogva is, erős érdekellentétek lehetnek.

Az önkormányzati szervezetnek a városokra megállapított alapelveit lényegükben alkalmazni kell úgy a vármegye, mint a járás, valamint a község önkormányzati szervezésében is. Bizonyos nehézséget okozhat a konkrét ügyek intézése számára a két hatósági foknak hivatásos elemekben az önkormányzat, különösen ugyanazon önkormányzat keretén belül való megtalálása. A vármegyében úgy lehet segíteni, hogy az egyes ügyágat intéző hivatalnoktól az alispánhoz, vagy egy alakítandó fellebbviteli tanácshoz menjen a fellebbvitel. A járásban és a községben pedig a fellebbvitel a legközelebbi állami hatáskört gyakorló fórumhoz (alispán, főszolgabíró) mehetne. Természetesen gyökeresen megoldaná e nehézséget egy alsóbbfokú közigazgatási bíróság felállítása, melyet azonban kifejtett elméleti álláspontomból kifolyólag csak hivatásos elemekből tartok összeállítandónak.

Rá kell térnem végül a választás és kinevezés sokat vitatott kérdésére.

Mi helyesebb, vagyis mi teremt a közre nézve kedvezőbb eredményeket az önkormányzatban, ha a polgárság kiválasztatja azokat a vezetőállású egyéneket (mert csak ezek választását kívánom), kik ügyeit egész hivatással és szakértelemmel helyesen intézhetik, vagy e helyett az ügyek intézését reábízzuk kellő idővel és szakértelemmel nem rendelkező, esetleg pártbefolyás alatt álló laikusokra? Mert valahol meg kell lenni a polgárság befolyásának az önkormányzatra. E kérdésre pedig már megadtam a választ kifejtett elméleti álláspontomban. Ha a vármegye önkormányzata nélkülözi az önkormányzat reális tartalmát, lakosai közszükségleteinek kielégítéséről való gondoskodást, aminthogy nélkülözi, mert a politikai hatáskör és a községek felügyelete nem vármegyei önkormányzati valóságos hatáskör és ha ezért a vármegyét megérettnek látják önkormányzati hatásköre csaknem egyetlen élő ágától való megfosztásra, akkor leghelyesebb nyiltan állami igazgatási kerületet csinálni a vármegyéből és nem az önkormányzat megsemmisítése fejében még a közigazgatást is rosszabbítani a laikus elemnek a konkrét ügyek elintézésébe való intenzivebb bevonásával, mint azt tervezik.

Az önkormányzat védelmében állást kell foglalnom ama két jelszó ellen, mely a mostani közigazgatási reform kérdésében uralkodik. Az egyik, hogy az önkormányzati szervek állami alkalmazása nem érinti az önkormányzatot, a másik, hogy az önkormányzat a laikus elemeknek konkrét ügyekben adandó intézkedési jogával fejlesztessék.

A konkrét ügyeknek szakképzett hivatásos egyének által intézése a közszükségletek helyes kielégítésének nélkülözhetetlen követelménye. Ennek az elvnek az önkormányzatban való megvalósíthatása pedig feltételezi az önkormányzat vezető-tisztviselőinek a polgárság képviselete által való választását, vagyis az önkormányzati alkalmazási mód fentartását.

Ha helyesnek látják, korlátozzák vagy szüntessék meg a vármegye önkormányzatát, de az önkormányzatot, mint szervezeti formát, hagyják élni abban az alakban, amint ezt a modern közigazgatás magának kiformálta és amely alakjában létfeltétele a községi és elsősorban városi fejlődésnek, következésképp az ország javának is.

A közigazgatás és az alkotmányvédelem viszonyáról szólni nem kívánok. Megjegyzem azonban: a becsületes jó közigazgatás a legjobb alkotmányvédelem oly értelemben, hogy ahol a becsületes és jó közigazgatás megvan, ott az ország lakosai nem szövetkeznek külső ellenséggel, ott külső ellenség nem talál talajt bent az országban és az osztályellentétek mérséklődvén, osztályharcból sem támadnak alkotmányjogi konfliktusok. Ennyiben a jó közigazgatás alkotmányvédő funkciót automatikusan végez.

Dr. Harrer Ferenc.

Egy minta tévedése.

Az igazságügyminiszter több szakra nézve új blankettákat nyomatott és ezeket egy vaskos kötetben bemutatja, úgy, amiként azokat az ügyek elintézéséül ki kell tölteni. A vaskos kötetet szétosztották a bíróságok személyzete között. A telekkönyvi nyomtatványok és azok kitöltési módja a szakemberek tetszését nem nyerték meg. A minták tele vannak a bürokratizmusra eddig is annyira jellemző, fölösleges kitételekkel. A minták következetlenek, nem egyszer tételes szabályokba ütköznek. Különösen pedig sértik azt az elvet, hogy a telekkönyvi bejegyzéseknek szószerint egyezni kell a végzésekkel. A minták valamennyi hibáinak részletes felsorolása telekkönyvi szaklapba tartozik. A 392. számú mintában azonban olyan súlyos tévedés van, amelynek tárgyalása már a fontosabb kérdésekkel foglalkozó *Jogtudományi Közlöny* hasábjaira kívánkozik, annál inkább, mert e tévedés a telekkönyvi jogéletre szinte végzetes lehet.

A végzés-minta ugyanis azt mondja, hogy a telekkönyvi iroda a + 4., 5. sorsz. ingatlanokat jegyezze *le*. A telekkönyvi bejegyzésnek a végzés után következő mintája ugyancsak azt mondja, hogy az ingatlanok *lejegyeztetnek*. Sajtóhibáról tehát szó sem lehet.

A minták azért helytelenek, mert + alatti ingatlant, tehát egy egész telekkönyvi jószágtestet *lejegyezni* nem lehet, azt lejegyzés nélkül egyszerűen csak *átjegyezzük*. A tkvi rendtartás 55. §-a ugyanis ezt mondja:

«. . . ha valamely telekkönyvi *jószágtest egyes részletei* tulajdonjoggal más személyre ruházandók át, azokat egyidejűleg azon telekkönyvi jószágtestből, melyhez eddig tartoztak, le kell jegyezni . . .»

Tehát jószágtestből jegyezhetünk csak *le* egy részletet. Ha tehát pl. a + 4., 5. sorsz. ingatlanoknak vázrajzilag kihasított részleteit eladják, akkor ezeket a + 4., 5. sorsz. alatti jószágtestekből le kell jegyezni és egy másik telekkönyvbe átjegyezni. A + 4., 5. sorsz. ingatlant magát azonban nem jegyezhetjük le.

A római számú jel alatt álló több ingatlan, habár a természetben elszórva vannak is, jogilag egy telekkönyvi jószágtestet képeznek. A I. 1—9. sorsz. alatt felvett jószágtestnek a 4. sorsz. ingatlan részlete. Ezt tehát, akárcsak a vázrajzilag kihasított részletet, szintén le kell jegyezni. A + 4. sorsz. egész jószágtestet, vagy az I. 1—9. sorsz. alatt levő egész jószágtestet lejegyezni nem lehet, mert az egészet önmagából nem jegyezhetjük le.

Azt is tudni kell, hogy mindig a jószágtestből, nem pedig a telekkönyvből jegyzünk le. Mindezt szépen megírja Káplány Géza nagy munkájában az 55. §-hoz.

Felületesebb ember azt mondhatja, hogy szavakon nyargalok. Mindegy a *lejegyzés* vagy az *átjegyzés*. A lejegyzés megelőzi az átjegyzést. Az átjegyzés csak a lejegyzés következménye. A végeredményben mindkét esetben más tkv.-be visszük át az ingatlant. Így végzik a vitát. Csakugyan, többek között Budapesten is, évtizedeken át kereszt alatti egész ingatlanok lejegyzéséről beszéltek. Már pedig a tkvi rendtartás 3. §-a is «lejegyzést, hozzájegyzést vagy átjegyzést» ismer. Az átjegyzést tehát külön cselekménynek minősíti.

Annak a kérdésnek, hogy lejegyeznem vagy átjegyeznem kell-e az ingatlant, igen fontos jogi következményei voltak és vannak. A tkvi rend. 55. §-a ugyanis így szól:

«A *lejegyzések* csak a következő feltételek alatt engedtethetnek meg:

a) a netalán köztekintetekből szükséges politikai engedelem előterjesztendő.»

Az a kérdés, hogy lejegyzést kell-e teljesítenünk vagy átjegyzést, még más jogszabállyal is kapcsolatos. Az 56. §. *d)* pontja szerint:

«. . . ha a telekkönyvi jószágtest, melyből *lejegyzésnek* kell történnie, terhelve van, evégre a nyílvánkönyvi hitelezők beleegyezése igazolandó, kivévén, ha a lejegyzés azok biztosságára nézve sérelemmel nincs egybekapcsolva, mifölött a bíróság, a hitelezők előleges meghallgatása mellett, saját belátása szerint határoz.»

Azt hisszük, elég világos, hogy a *lejegyzés* és az egyszerű *átjegyzés* között különbség van s hogy az új minták tévednek, mikor a + 4., 5. sorsz. ingatlanokat *lejegyeztetik*.

Figyelmeztetjük a telekkönyvi hatóságokat, hogy a téves minták nyomán a + alatti ingatlanok átjegyzését ne minősítsék lejegyzésnek s ha eddig azok lejegyzéséről beszéltek, ne gondolják, hogy a minta szentesíti a téves gyakorlatot. Hisz az borzasztó lenne, ha minden keresztjel alatt álló ingatlannak más telekkönyvbe való átvitele esetében, alkalmaznák a lejegyzéssel kapcsolatos szabályokat és elméleteket, a jelzálogos hitelezők meghallgatására tárgyalást tűznének. A legtöbb embernek rendszerint több ingatlana van ugyanabban a betétben. Így tehát ahány eladás az országban történik, jóformán annyi tárgyalást kellene rendelni. Így minden kérvény érdemleges elintézése és a rávonatkozó kölcsön folyósítása eltolódnék. Hogy mit jelent ez a közgazdasági életben és a hitel terén, azt nem kell magyarázni annak, aki az életet ismeri. Az meg épen hajmeresztő lenne, ha a kereszt alatti ingatlanok egyszerű átjegyzése helyett teljesítendő lejegyzésnél a társtulajdonosok beleegyezését kívánnák.

A 409. számú végzésminta a hitelezők meghallgatására szolgáló tárgyalás kitűzésére való. E minta után következő *Megjegyzés* ezt mondja: «E mintát akkor használjuk, ha az ingatlan, amelynek *lejegyzését* kérik, jelzálogos követeléssel van terhelve». Ha tehát a minták korábban a kereszt alatti ingatlanokat is *lejegyzés* alá szánják, akkor a hitelezőket ilyen blankettán meg kellene idézni.

A *Jogtudományi Közl.* 1911. évi 47. számában *Naplopás* cím alatt leírtam, hogy micsoda átok az, amikor pl. hét koronás kincstári illeték miatt tárgyalást tűznek lejegyzés esetén. A bírósági tárgyalásra való citálástól mindig megrémülő szegény pór, vízbenfagyban naphosszat gyalogol a tkvi hatósághoz teljesen fölöslegesen, régi penészes teóriák, le nem vetett bírósági copfok miatt.

Az állampolgároknak ez a kínzása, idejüknek elrablása untig elég a vázrajzi eldarabolásnál és a római számú jel alatti jószágtestből való lejegyzésnél. Azok a minták, amelyek a kereszt alatti ingatlanok *átjegyzését lejegyzésnek* mondják s amelyek arra ösztönzik a telekkönyvi hatóságokat, hogy alkalmazzák a lejegyzésre szóló rendelkezéseket, a telekkönyvi rendelettel állanak ellentétben. Feltehető, hogy az iratminták kiadásával nem akarták a telekkönyvi rendelet szabályait *módosítani*. Ilyen célt nem szolgálhatnak «minták», ezeket tehát az igazságügyminisztériumban sürgősen reparálni kell.

Sági János.

Szemle.

BELFÖLD.

— **Dr. Baumgarten Izidor** kúriai tanácselnöknek nyugalmazása alkalmából a király a II. oszt. vaskoronarendet adományozta. Ez a kitüntetés megfelel Baumgarten hivatali rangfokozatának, de korántsem fejezi ki az egyéniségének megfelelő rangot. Nem kívánjuk most Baumgarten tudományos jelentőségét méltatni, mert tudományos pályája még nem záródott le és reméljük, hogy egészségének helyreállával a hivatali kötelességektől felszabadulva fokozott erővel lesz munkása büntetőjogi irodalmunknak. Meg kell azonban emlékeznünk bírói működéséről, amelyben értékes egyénisége ép úgy érvényesült, mint ritka tudományos képzettsége és a bírói karban szinte páratlan mérvű általános műveltsége. Midőn Baumgarten emlékezetes aradi előadásában művészi kézzel vázolta a bíró eszményi vonásait, talán öntudatlanul is önarcképet rajzolt. A törvénybe vetett hit, a tudomány tisztelete és az emberies gondolkodás alkotja a bíró jellemét — mondotta Baumgarten és bátran

fel merjük vetni a kérdést, vajjon volt-e büntető bíránk — még Csemegi Károlyt sem véve ki — akiben ezek a tulajdonságok teljesebb harmóniában egyesültek volna, mint benne? Kételyekben, kínokban, töprengésekben, gyönyörűségben és hatalmi érzetekben bővelkedik a bírói hivatás. E vonásokkal ecsetelte Baumgarten a bíró lelki életét. Aki figyelemmel kísérte bírói működését, megállapíthatja, hogy ez a tárgyilagos ítélet voltakép lírai önvallomás. De legnagyobb érdeme Baumgartennek, akit oly erős egyéniség, annyi színpompás ötlet, annyi eredetiség emel ki a szürke köznapiságból, az volt, hogy minde tulajdonságokkal együtt önmagát is le tudta győzni, ha ítéletének objektivitása forgott szóban. Baumgarten úgyszólván *par dépit* került a bírói székbe, midőn a körülmények a tanári katedráról leszorították. Ma, midőn bírói pályafutása be van fejezve, el kell ismernünk, hogy a bírói hivatás talán még többet nyert vele, mint amennyit a tanári vesztett. Abban a vitában, amelyet Anatole France két bírája a törvényalkalmazás szabadságáról folytat, az egyik azt mondja: «Mi bírák vagyunk, nem pedig törvényhozók és bölcselők», a másik így felel: «Mindenekelőtt emberek vagyunk». Baumgarten *elméletileg* bizonyára az első, a konzervatív bíróhoz csatlakozott volna, de hivatásának *gyakorlásában* épen azzal emelkedett a legmagasabb fokra, hogy a törvény szigorú tisztelete mellett törvényhozó, filozófus tudott lenni és ember tudott maradni.

— **A képviselőház összeférhetetlenségi bizottsága** előtti eljárásról a legutóbbi napokban két konkrét esettel összefüggésben sok szó esett. Egy bűnügyben azt a kérdést kellett eldönteni, vajjon ez a bizottság hatóság-e és hogy ennek folytán az ügyfélnek az ügyre és a másik ügyfélre vonatkozólag tett nyilatkozata részesül-e a Btk. 266. §-ában biztosított feleletmentességben. A kérdés felsőbíróság döntése előtt áll. Ezért most véleménynyilvánítás nélkül csupán a kérdésnek szabatos formulázására szorítkozunk, ami azért nem felesleges, mert a napi publicisztika — sajnos — ez alkalommal is mindent megtett arra, hogy ezt a tisztán jogi kérdést a pártpolitika útvesztőjébe terelje. Másik ügyben magának az összeférhetetlenségi bizottságnak állást kellett foglalni abban a tekintetben, van-e helye az előtte folyó eljárásban ügyvédi képviseletnek. A bizottság nemlegesen döntötte el ezt a kérdést. Állásfoglalását az 1901 : XXIV. tc.-nek arra a rendelkezésére alapítja, amely szerint az összeférhetetlenségi bizottság előtti eljárást a házszabályok állapítják meg, a házszabályok 149. §-a pedig csupán arra az esetre engedi az előterjesztéseknek meghatalmazott útján való megtételét, ha a bejelentő beteg. Ez az állásfoglalás nem megnyugtató és az indokolás nem meggyőző. Az 1874 : XXXIV. tc. 38. §-a alaptörvényszerű határozottsággal nem csupán ügyvédi jog gyanánt, hanem a polgárok jogaképen is deklarálja, — és ez fontos biztosítéka a jog tiszteletének és uralmának — hogy az ügyvéd jogosítva van az ország valamennyi bírósága és hatósága előtt feleket képviselni. Ez a rendelkezés nem is eljárási, de szervezeti természetű és így azt a házszabállyal hatálytalanítani nem lehetett. De nem is teszi ezt a házszabály idézett §-a, amely nem említ «ügyvéd» et, hanem meghatalmazottat, amely különböztetés számos jogforrásunknak e tekintetben egységesnek mondható nomenklaturájában gyökerezik. És logikus sem volna, hogy mikor az összeférhetetlenségi törvény és a házszabályok egyrészt actio popularist adnak összeférhetetlenségi bejelentésre, másrészt elzárni kívánnák a polgárokat attól, hogy a közélet idetartozó visszaéléseinek üldözésében szakszerű segítséget vegyenek igénybe. Ennyi hipokrizist feltételezni nem szabad.

— **A titkos ankét** ügyében lapunknak 6. számában közölt felszólalás sikerrel járt. Az igazságügyminiszter terjedelmes hivatalos értesítést küldött a Btk. reviziója tárgyában egybehívott értekezlet tanácskozásáról az összes jogi szaklapoknak — a Jogtudományi Közlöny kivételével. Értjük e korlátolt nyilvánosságot és méltányoljuk is. Mi sem bizonyítja jobban ama nézetünk helyességét, hogy új Btk.-re sürgős szüksége nem az országnak, hanem a kodifikátoroknak van, mint azok az irányelvek, amelyeket a miniszter a büntetésekre vonatkozó kérdéskomplexum tárgyalásakor a bizottság figyelmébe ajánlott. Ime a nagystílű programm: 1. «A halálbüntetés kérdését egyelőre a vitából kikapcsolni óhajtaná». Másszóval az abolitionista és lojális meggyőződés küzdelméből az utóbbi került ki győztesen. 2. «A börtönbüntetést a rendszerből kihagyhatónak véli». Helyes, de ez az egyébként igazán nem «égető» reform egy §-sal elintézhető. 3. «Megfontolás tárgyává lehetne tenni, nem kellene-e a fogházbüntetés minimumát hét vagy nyolc napra felemelni». Ennek a fontos kérdésnek — hét vagy nyolc nap — megvitatását feszült figyelemmel várják Európa kriminalistái. 4. «A progresszív büntetési rendszerhez továbbra is ragaszkodni kíván, de egyúttal annak továbbfejlesztésére is gondol». Óhajtanók, hogy a miniszter úr egyelőre ne a progresszív-rendszer továbbfejlesztésére, hanem végrehajtására gondoljon. Evégből azonban nincs szükség új büntetőkódexre, hanem csupán arra, hogy a törvényszerkesztési energiának egy része a már kibocsátásukkor elavult börtönrendtartási rendeletek reviziójára fordíttassék. Szükség van továbbá magánzárkák és közvetítőintézetek építésére, a börtöntisztviselők szakszerűbb kiképzésére és tehermentesítésére. Mindez azonban nem egy új Btk.-tól, hanem a pénzügyminisztertől függ. 5. «Intenzívebbé kell tenni a rövid tartamu szabadságvesztésbüntetés végrehajtását». «A pénzbüntetés alkalmazása és végrehajtása teljesen új, részletes szabályozásra szorul». Semmi akadályát nem látjuk, hogy e büntetések végrehajtása a 2106/1880. sz. Im. E. rendelet újjáalkotásával a mainál megfelelőbben szabályoztassék, azért pedig talán mégsem érdemes új kódexet készíteni, hogy a testi sértés vétségénél a pénzbüntetést elhagyjuk s az orgazdaságnál esetleg behozzuk. 6. «A dorgálást a fiatalkorúakra továbbra is fentartaná, a házi fogságtól és közmunkától nem vár kedvező eredményt». Úgy gondoljuk, hogy egy meglévő intézményt fentartani és új intézményeket mellőzni a Btk. reviziója nélkül is lehet. 7. «A nevelő intézkedéseket és biztonsági rendszabályokat is a kódexbe óhajtaná felvenni». Mi úgy tudtuk, hogy a Bn., a Fb. és az 1913: XXI. tc. eddig is a kódexbe illeszkedett és az a formai beillesztés, amit a törvénykiadások szerkesztői végeztek el, talán mégsem kodifikatorius munka. Vagy tévedtünk volna? 8. «A bűntettes egyéniségének figyelembevételével s a motivumok értékelése alapján megfontolni óhajtja az alternativ büntetési rendszer behozatalát olykép, hogy a fegyház- és fogházbüntetés helyett bizonyos esetekben a bíróság államfogházbüntetést alkalmazhasson». Ez a programmpont valóban belevág a kódex rendszerébe s komoly megvitatásra érdemes. Kétségtelen azonban, hogy az újabb javaslatok, amelyek a párhuzamos büntetések rendszerének helyt adnak (pl. osztrák jav. 43. §. 2. bek., svájci jav. 51. §. 2.), nem a custodia honestával helyezik a többi szabadságvesztésbüntetéseket párhuzamba. És talán nem is volna minden aggály nélkül való, hogy a bíróság két terhelt közül az úri vádlottat tekintettel «egyéniségére» államfogházba, társát pedig fegyházba küldhesse. Nálunk egyébként, tekintettel a Btk. 92. §-ára, a párhuzamos büntetések kérdése távolról sem annyira jelentős, mint a legtöbb külföldi kódexben.

Semmi kétség, hogy a büntetési rendszer az a punctum saliens, amelyen egy új Btk. értéke megfordul. Ha már most az igazságügyminiszternek ismertetett programmján végigtekintünk, sine ira et studio megállapíthatjuk, hogy az sokkal tartalmatlanabb, semhogy az új kódexnek terminushoz kötött sietős megalkotását igazolná. Azzal az esetleges szemrehányással szemben, hogy a programmot nem tárgyaltuk a témához mért komolysággal, be kell ismernünk: vannak esetek, amelyekben nemcsak difficile, hanem impossibile est satiram non scribere.

— **A csődtörvény reformja tárgyában** dr. Schreyer Jakab az igazságügyminisztertől nyert megbízás alapján tervezetet dolgozott ki, melyet a napokban nyujtott be a miniszternek. A tervezet még nem adatott át a nyilvánosságnak, de a nekünk beküldött ismertetésből kitűnik, hogy új gyakorlati eszmék felvetésével a csődeljárást gyorsabbá és olcsóbbá igyekszik tenni. Erre szolgálna elsősorban a csődnyitásnak visszaható erővel való felruházása, melynélfogva semmisek volnának a csődnyitást megelőző 30 nap alatt szerzett külön kielégítési és biztosítási jogok. A felszámolást a felosztási eljárással olvasztja egybe és a bejelentéseket a tömeggondnoknál közvetlenül adatja be. Megszünteti a közönséges és a kereskedelmi csőd közötti különbséget és a csődnyitás egységes alapjait, a fizetésképtelenséget fogadja el. A csődbiztosi intézmény elejtésével a csődbirósági hatáskört a

járásbíróságokra ruházza és tágítja a csődválasztmány jogkörét. Az általánosan sürgetett reform nagy közgazdasági fontosságánál fogva a tervezetre annak közzététele után az alapelvek és részletek beható bírálatára kiterjedő hosszabb cikksorozatban fogunk visszatérni.

— **A polgári törvénykönyv javaslatának** bírálatához értékes adatokat szolgáltat az Országos Magyar Kereskedelmi Egyesülés véleménye, amelynek egyelőre a kötelmi jogra vonatkozó része jelent meg. A 100 oldalas füzet, melynek szerzője dr. Halasi Béla, az Omke titkára, élénk gyakorlati érzékkel szól a javaslathoz a kereskedelem érdekeinek szempontjából. Nézőpontjai egyetemesek, megjegyzései talpraesettek. Nem válik sehol egyoldaluvá és még a tisztán jogászi szempontokat sem hanyagolja el, ha álláspontja érdekében szükségesnek ítéli. Csak sajnálni kell, hogy a füzet, mely a kereskedők érdekében iratott, közönségül nem a kereskedőket tartotta szem előtt. De az ily bírálat természetszerűen a kodifikátornak szól; ez és a lehető rövidség szempontja kényszeríti rá a mesterkélt jogi műnyelvre még azokat is, akik a laikusok képviseletében emelnek szót.

B.

— **Az Országos Iparegyesület** sorozatos értekezleteken szintén behatóan foglalkozik a polgári törvénykönyv javaslatával. Az előadói véleményeket nyomtatásban is közzéteszik.

— **A közigazgatási bírósághoz** 1913. évben összesen 37,826 ügy, az 1912. évből maradt hátralékul 15,314 üggyel elintézésre várt 1913 január 1-én 53,140 ügy. Ebből elintézést nyert 1913 december 31-ig 39,029. A hátralék volt 1913 december 31-én 14,111. A mult évben 6513 üggyel kevesebb érkezett be s 1422 üggyel kevesebb várt elintézésre, mint 1912-ben. A mult évben 219 üggyel kevesebbet intéztek el, mint 1912-ben s 1203 üggyel volt kevesebb a mult év végén a hátralék, mint 1912 végén.

— **A budapesti kir. ítélőtáblára** a mult év folyamán összesen 44,625 ügy érkezett. Ezek között volt: 13,251 polgári, 4 urbéri, 5015 kereskedelmi váltó- és csőd, 11,468 büntető, 164 fegyelmi és 14,723 elnöki ügy. Tulajdonképpeni per tehát összesen 29,738 volt. A mult év végén folyamatban maradt: 6968 ügy, mely összegbe 12 fegyelmi ügy is beleértendő. A táblán az elnöki tanács 22 ízben ülésezett, teljes-ülés 12 volt a mult év folyamán. Érdekesnek tartjuk kiemelni az évi jelentésből azt a két adatot, hogy a bírói személyzet 298 napot töltött a hivataltól távol a rendes szabadságidőn kívül s hogy *tizenhat táblabírói állás 14 hónapon és 12 napon keresztül betöltetlen volt.*

— **A Ptk. javaslatáról** a budapesti ügyvédi kamara évi jelentése a következőket írja: Amidőn teljes elismeréssel adózunk mindazoknak, akik e nagy munkában résztvettek, kötelességünknek tartjuk *intő szavunkat felemelni a további munkálatok elhamarkodása ellen.* Századokra kiható törvényalkotásról van szó; bármily nemes ambició sarkalja is kodifikátorainkat, hogy nevükhöz fűződjék a munka betetőzése, mégis mindennek háttérbe kell szorulnia, amikor a törvény sikere forog kockán. Sajnálattal tapasztaltuk, hogy az igazságügyi kormányzat a javaslat megjelenése után nem engedett elég időt, hogy a hivatott szakkörök kimerítő kritikai méltatásban részesítsék a javaslatot. A közbejött nyári hónapok dacára azt kívánták, hogy a kritikai anyag még folyó év szeptember havában az igazságügyminisztérium rendelkezésére álljon. Végzetes hiba volt ez a rövid lejáratra szóló mandátum, mert igen sok hivatott tollat visszariasztott az így kétes értékűvé vált közreműködés munkájától. Nem szabad megfeledkeznünk arról, hogy az első tervezet nem volt egységes organikus munka és hogy abban inkább az egyes tervezők egyéni nézete tükröződött vissza. A javaslat tehát mint első elaboratum jelentkezik és lényeges rendelkezéseiben teljesen eltér a szakelőadóknak az első tervezetben megnyilvánult véleményétől. A kritika így sok tekintetben teljesen új nézetekkel került szembe és azért nagyon is helyén lett volna a nyugodt megfontolásnak és átgondolásnak bőven kimért időt engedni.

— **Törvényjavaslat a váltóról** címmel 71 oldalra terjedő tanulmány jelent meg dr. *Kuncz* Ödön egyetemi m.-tanár, miniszteri fogalmazótól, aki a törvényjavaslat előkészítésében is részt vett. Szerző célja, hogy bevezetést nyujtson az egységes váltójog megismeréséhez, reámutat a régi és az új jog közötti lényeges különbségekre és az új váltótörvénynek önálló, magyar részeit magyarázatokkal látta el. A hasznos és érdemes dolgozat Politzer Zs. és fia kiadásában jelent meg. Ára 2 kor.

— **A sajtótörvény** javaslatáról a budapesti ügyvédi kamara évi jelentésében következőkép emlékezik meg: Ez a javaslat sem gyarapítja semmiben a sajtó szabadságát, de új megszorító rendelkezések egész sorozatát tartalmazza, amelyek a javaslat 1. §-ának az 1848: XVIII. tc.-ből átvett szép kijelentését: «Sajtó útján mindenki szabadon közölheti és terjesztheti gondolatait» — illuzóriussá teszik. A közvélemény sajtójogunk időközben felmerült hiányainak orvoslását különösen három kérdésben kereste. Először: a ténybeli helyreigazítás jogának statuálásában, másodszor: a rosszhiszemű és tudatosan valótlan hírek terjesztésével okozott anyagi kár megtérítésének magánjogi kötelmében — ideértve a sajtó útján elkövetett rágalmazás és becsületsértés által okozott anyagi kár megítélhetésének lehetőségét is —; harmadszor: a sajtóeljárás gyorsításában. Természetes azonban, hogy e követelésekkel párhuzamosan haladt az a másik követelés, hogy újabb és szigorúbb kötelezettségeket róván a sajtóra, egyuttal erősíteni kell a sajtó szabadságát, a változó kormányhatalom megszorító és néha a sajtóvállalat teljes anyagi megsemmisülését okozó esetleges beavatkozása ellen. Mihelyt a sajtó minden általa elkövetett hibát maga köteles jóvátenni, az általa okozott magánjogi károkért anyagi felelősséggel tartozik, az általa elkövetett bűncselekményekért gyorsan vonható büntetőjogi felelősségre, viszont meg van az igénye a teljes védelemre s a teljes kártérítésre, ha a kormányhatalom vagy hatóságok terjesztését akadályozzák, szabad mozgását megbénítják és hatósági intézkedésekkel megkárosítják. A javaslat azonban nem ezzel a kettős igazsággal mér. Míg a helyreigazítás jogát, a kártérítést, a sajtóeljárás gyorsítását is úgy szabályozza, hogy a szükséges mértéken túl a sajtószabadságot veszélyeztető, felesleges, zaklató rendelkezéseket statuál: a sajtót viszont védelem nélkül hagyja a hatósági beavatkozás s a kormányhatalom üldözése ellen, sőt eddigi szabadságait még jobban megszorítja.

KÜLFÖLD.

— **A fájdalomdíjak átruházhatósága** és a sértett örököseire való átszállása kérdésében teljes ülési, elvi határozatot hozott az osztrák legfőbb törvényszék. (Judikatenbuch Nr. 204.) Megállapították, hogy a fájdalomdíj átszáll a sértett örököseire és másokra is átruházható, ha még a sértett életében egyezség útján elismertetett, vagy bíróság előtt érvényesíttetett. (Az elvi kijelentést szó szerint idéztük, megjegyzendő azonban, hogy itt inkább a fájdalomdíjhoz való jogról van szó.) Kétségtelen, hogy a fájdalomdíj, amint ezt a határozat indokolása is kifejti — csupán legszemélyesebb természetű igénynek lehet tárgya. Nem szabad azonban figyelmen kívül hagyni, hogy ez a legszemélyesebb természet csakis a sértett szempontjából bír jelentőséggel és a sértésnek okozója a maga javára ebből nem származtathat következményeket. A kártérítésért való felelősség elméletével jutnánk ellenkezésbe, ha jelen esetben az osztrák polgári törvény 1325. §-át, amely a fájdalomdíjról rendelkezik, betűszerint magyaráznók. Kiindulópontkép el kell fogadnunk, hogy a fájdalomdíjnak az örökösökre leendő átszállásához szükséges, hogy az igény érvényesítése iránt kívánatát a sértett maga fejezze ki és nem elegendő a jogutód kívánata. A döntvény a kívánatnak a bíróság előtt történt kinyilvánításához ragaszkodik. Alapul ez az osztrák polgári törvény idevonatkozó (96., 540., 812., 870. stb. §§.) rendelkezésein, de a gyakorlatban nehézségekre vezetne, ha a kívánatnak bíróságon kívüli kinyilvánítását is elfogadnánk. Nevezetesen kutatnunk kellene minden esetben, vajjon a kívánat tényleg bír-e a kellő komolysággal és határozottsággal. A határozottságra már a követelés összegszerűségének megállapításához is szükség lévén, általánosságban nyilvánított kívánatra bírói határozatot nem lehetne alapítani. Az igénynek bíróság előtt való érvényesítésével azonban egyenlő jelentőségű a csődbejelentés és a magánfélnek a bűnvádi eljáráshoz való csatlakozása.

A.

— **Recht und Wirtschaft** címmel 1911. évi március 26-án Berlin székhellyel egyesület alakult, amelynek célja a kor követelményeinek megfelelő jogszolgáltatás és közigazgatás fejlődésének előmozdítása. Nem az ú. n. szabadjogi iskola szélsőséges eszméit karolta fel az egyesület, amelynek programmja szerint a bíró a törvénynek alárendelt legyen, hanem csak a gyakran for-

malisztikus, túlságosan jogi fogalmakban mozgó bírói felfogás ellen küzd s ezt a bírói felfogást akarja kiegyenlíteni a gazdasági élet felfogásával. Ebből a célból szakembereket s laikusokat gyűjt tagjai sorába, akiknek száma az egyesület értesítőjének 1914. évi február 1-én megjelent 9. száma szerint immár 3080. Kitűzött célja előmozdítására havi folyóiratot ad ki «Recht und Wirtschaft» cím alatt, amelynek harmadik évfolyama indult meg ez évvel s kiad külön füzetekbe foglalt értekezéseket is, amelyekből eddig tizenkettő jelent meg. Irodalmi pályadíjat is tűzött ki. «A sajtónak viszonya a jogszolgáltatáshoz, különös tekintettel a sajtó hírszolgálatára és törvényes felelősségére» volt a pályakérdés s a díjnyertes munkán kívül még kettő kapott dícséretet. Foglalkozott az egyesület egyes felolvasásoknak és gazdasági tanfolyamoknak rendezésével s gazdasági kiképzésük végett közvetítette assessorok alkalmazását gazdasági üzemekben. Hogy a működési körébe eső kérdéseket tárgyalhassa, bizottságokat alakított s a polgári per reformjára vonatkozó bizottsági munkálatokat legközelebb közzé is fogja tenni. *ő. o.*

— **Az automobiltulajdonos felelőssége** az üzemi balesetért nem terjed ki az osztrák legfőbb bíróság határozata szerint arra a kárra, amelyet a soffőr az automobilnak szolgálati kötelességével ellenkező használatával okozott.

— **A kriminológia klinikai egyesülete.** Az amerikai Egyesült-Államok utolsó börtönügyi kongresszusa idejében kriminológiai klinikai egyesületet alapítottak, amely kizárólag orvosi és pszichológiai szempontokból az *egyes* bűntettes vizsgálatával foglalkozik. Az új egyesület eszméje a jeffersonvillei fegyház igazgatójáé, akinek intézetében először alkalmazták a sterilizációt a javíthatatlan bűntettesekkel szemben. — Massachusetts-állam a bűnvádi eljárás reformjával foglalkozik. Felmerült oly indítvány is, hogy a bíróság csupán a tett elkövetését és a tettes személyazonosságát állapítsa meg, azután egy központi hatóságnak adja át a határozatlan időre elítélt tettest. A hatóság orvosi közreműködés mellett határozza el, hogy az elítélttel szemben milyen intézkedést alkalmazzon, aszerint, amint az epileptikusok, elmebetegek, pillanatnyi, alkalmi bűntettesek kategóriájába tartozik. Eddig azt hittük, hogy a bűntettesek osztályozására csak a magyar kodifikátor rendelkezik elegendő tudományos eszközzel. S íme, Amerika követi egy magyar tervezet példáját. Meg van immár alapítva jogi kivitelünk jövője. Beata Hungaria . . . *K.*

Jelölt, dr. juris, kevés gyakorlattal, vidéki irodát keres mielőbbi belépésre. Igényei szerények. Szives ajánlatok — Körjegyző, Köveskál — címre kéretnek. 15102

Ügyvédi iroda, járásbírósági székhelyen, egészségi okokból, tót nyelvben jártas ügyvédnek azonnal átadó. Szives ajánlatokat «Szép jövedelem» jelige alatt a kiadóhivatal továbbít. 15105

Fővárosi előkelő, nagyforgalmú irodában irodavezetői állást keres ügyvédhelyettes. A megkereséseket «Nagy praxis» jeligére a kiadóhivatalba kérem. 15116

Fiatal, képzett ügyvéd délelőttre vagy egész napra előkelő fővárosi irodában alkalmazást keres. Szives megkeresések dr. K. J. alatt Berzenczey-utca 13., földszint 12. szám alá küldendők. 15110

Ügyvédjelöltet, ki önállóan tárgyal, telekkönyvi ügyekben jártas, német nyelvet szóban és írásban tökéletesen birja, 180 K havi fizetés mellett mielőbbi belépésre keres: Dr. Sik Lajos ügyvéd, Németujvár (Vas megye). 15108

Szerbül tudó, dr. juris ügyvédjelölt azonnali alkalmazást nyerhet dr. Mijájev Lukács módosi ügyvéd irodájában, mely címre az ajánlatok a fizetési igény megjelölésével küldendők. 15109

A battonyai kir. közjegyző, lehetőleg nyugalmazott bíró személyében helyettest keres. 15097

1913. ÉVI TÖRVÉNYEK

Jegyzetekkel ellátta
TÉRFI GYULA dr.
m. kir. igazságügyi miniszteri tanácsos.

Kiadja a
FRANKLIN-TÁRSULAT
magyar irod. intézet és könyvnyomda.

A több mint 600 lapra terjedő kötet ára a pótlások füzetével együtt fűzve **14 K,** fekete vagy barna félbőrkötésben **17 K.**

Kiegészítő kötete úgy a milleniumi nagy **Corpus Juris (Magyar Törvénytár),** mint a **Hatályos Magyar Törvények** gyüjteményeinek, valamint bármely törvénygyüjteménynek.

Tartalmazza az 1913-ban érvénybe lépett **összes törvényeket,** általános nagy becsben álló **jegyzetekkel, utalásokkal** s a **miniszteri indokolásokkal.** Függelékében beragasztásra való **pótlások,** a Corpus Juris előbbi köteteinek kiegészítésére. A jegyzetekben gondosan fel van dolgozva a **képviselőházi és főrendiházi tárgyalások anyaga.**

A legpontosabb szöveg, a legteljesebb tudományos és gyakorlati apparátussal.

Dr. Térfi Gyula, ki Márkus Dezső halála után a szerkesztést átvette, ugyanazon szellemben, az előbbi kötetekkel teljes harmóniában állította össze az új kötetet. Nyomdai kiállítása és kötése teljesen azonos a **Corpus Juris** és a **Hatályos Magyar Törvények** eddigi köteteivel.

A teljes gyüjtemények ára:

Corpus Juris Hungarici 1000—1912-ig, 37 kötet, fekete félbőrkötésben . . **K 374·70**
A hatályos magyar törvények gyüjteménye 1000—1912-ig, 8 kötet, barna félbőrkötésben . . . . . **K 171·—**

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.**
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat.** Egyetem-utca 4.
Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem.** Egyetem-utca 2

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Magyar Jogászegylet Könyvtár

Negyvenkilencedik évfolyam. 9. szám. Budapest, 1914 február 27.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: IV., Egyetem-u. 2
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

Tartalom. *Dr. Teller Miksa* budapesti ügyvéd: Mily hatással lesz a Pp. igazságszolgáltatásunk fejlődésére? — *Fővényessy Lajos* budapesti kir. táblai bíró: Bírói szemle a váltóeljárásban. — *Dr. Mikovich Lajos* kir. táblai bíró: Rágalmazás és becsületsértés. — *Dr. Lőw Tibor* budapesti kir. törvényszéki bíró: Okirati kényszer előleges egyezkedésnél ügyvédi díjakról. — *Dr. Kormos Géza* miskolczi ügyvéd: Az ügyvédi rendtartás reformjához. — *Zsoldos Benő* szegedi kir. itélőtáblai tanácsjegyző járásbiró: Az angol munkásvédelmi törvény legújabb eredményei. — *Dr. Weninger János* budapesti ügyvéd: A munkaadó szavatossága üzemi balesetért. — Szemle.

Melléklet: Büntetőjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Mily hatással lesz a Pp. igazságszolgáltatásunk fejlődésére?

A Pp. néhány hónap mulva életbe lép.

Ennek az eseménynek kihatása igazságügyünk további fejlődésére kiszámíthatatlan. Ha nem is tudok tehát a cikk címében foglalt kérdésre részletekre kiterjedő választ adni, mégis előreláthatók bizonyos nagy fejlődési vonalak, amelyeknek irányába a Pp. igazságszolgáltatásunkat terelni fogja.

Rendkívül fontos, hogy a Pp.-nak az igazságszolgáltatás további fejlődésére való befolyását kezdettől fogva a legéberebb figyelemmel kísérjük, mert csak ez fogja lehetővé tenni, hogy a további reformokat gyorsan, céltudatosan valósithassuk meg.

Polgári igazságszolgáltatásunk rákfenéje a perek lassú elintézése. Elsőrendű jelentőségű kérdés tehát, hogy a Pp. mily hatással lesz a perek tartamára, amivel összefügg az a további kérdés is, várható-e a Pp.-től a perek számának apadása.

A Pp. kétségtelenül nagy hatással lesz ezekre a kérdésekre; egyes rendelkezései a pertartam megrövidülését és a perek apadását, mások azonban ennek ellenkezőjét fogják eredményezni.

Alábbiakban megkísérlem ezeknek az ellentétes hatásoknak a mérlegét felállítani.

I. A Pp. mely rendelkezéseitől várhatjuk a perek tartamának megrövidülését és a perek apadását?

1. A Pp. leggyökeresebb újítása a szóbeliségnek az összes eljárásokra való kiterjesztése, lényegesen megrövidíti a perek tartamát mindazokban az ügyekben, amelyekben eddig írásbeli volt az eljárás. Az ezer koronán felüli ügyek, a váltó-perek, és azok a kereskedelmi ügyek, amelyek eddig a törvényszék hatáskörébe tartoztak, ezután gyorsabban lesznek lefolytathatók. Ennek közvetlen következménye e pöröknek az apadása lesz. Sok rendes pert ma csak azért indítanak meg, mert az alperes rosszhiszemű védekezéssel hosszú időre kitolhatja a fizetés határidejét.

Szóbeli eljárás mellett ez lehetetlen, vagy legalább is nehezebb.

2. A bírónak lényegesen megnövekedő befolyása a pervezetés terén jó bíráknak lehetővé teszi a perek tartamának lényeges megrövidítését, és ezzel közvetve a perek számának apadását idézi elő.

3. A szóbeli eljárás megdrágítja a perlekedést. Ma ezer koronán felüli perben a bélyegköltség, az ítéleti és a fellebbezési illeték annyira alacsony, az ügyvédi költséget a bíróság, különösen a felsőbíróság, oly szűken állapítja meg, hogy a felek az elsőfokú ítéletek túlnyomó részét csupán azért fellebbezik meg, mert nagyon olcsón próbálhatnak szerencsét a felsőbíróságok előtt.

A Pp. a fellebbezést megdrágítja, mert az írásbeli fellebbezésen felül a szóbeli tárgyalásokért is mindkét fél ügyvédjének költségeket fognak megállapítani.

II. A Pp. mely rendelkezései fogják a perek tartamát meghosszabbítani és a perek számát szaporítani?

1. Ma az ezer koronán felüli ügyek tekintélyes részét egyezséggel és pedig a hitelezőkre nézve igen hátrányos egyezséggel intézik el, mert a hitelező a legsoványabb egyezséget is előnyösebbnek tartja az évekig húzódó «rendes» pernél. A Pp. életbelépése után meg fog szaporodni az ezer koronán felüli perek száma. A szóbeliség tehát mérlegünk mindkét oldalán szerepel, különösen ha megfontoljuk még azt is, hogy a bíróságok idejét a szóbeli perek sokkal jobban lekötik, mint az írásbeli perek elintézése.

2. A Pp. a járásbíróság hatáskörét tetemesen tágítja az értékhatár felemelésével és azzal, hogy ezentúl kevés kivétellel az összes vagyonjogi perek a járásbíróság hatáskörébe fognak tartozni. Ez a körülmény, amelyre alább még visszatérek, a reformnak legveszedelmesebb pontja.

A járásbíróságok munkaterhe eddig is a legnagyobb volt. A Pp. a járásbírósági ügyek számát növeli, úgy hogy ezentúl az ügyek elenyészően kis töredéke kerül a törvényszéknél elsőfokú elintézés alá, a törvényszék majdnem teljesen fellebbviteli fórummá fog átalakulni. A járásbíróság munkaterhe minőség szerint is súlyosabb lesz az eddiginél. A járásbíróságok oly ügyekben fognak ítélkezni, amelyek eddig nem tartoztak hatáskörükbe, már pedig nagyon jól tudjuk, mily nagy terhet jelent a bíróra nézve, ha egészen új jogterületen kell dolgoznia.

3. Az ellenmondás intézményét a rosszhiszemű alperes fogja felhasználni a per elhúzására.[1]

4. A Pp. 414. §-a következtében az osztrák hitelező a legtöbb esetben magyar bíróság előtt lesz kénytelen magyar adósát perelni Ez a körülmény a pereket szintén szaporítja. Minthogy azonban az osztrák hitelezők egy része eddig is magyar bíróság előtt peresitette követelését, statisztikai adatok hiányában nem sejthetjük, hogy ezen a réven mily mérvű szaporodás állhat be.

5. A Pp. 112. §-a nagy mértékben kitágítja a szegényjog körét. A bíróság szegénységi jogban részesíthet mindenkit, aki a perköltséget nem tudja anélkül fedezni, hogy a saját és hozzátartozóinak szükséges tartása sérelmet szenvedne. Ez azt jelenti, hogy az ország nagyobbik fele a Pp. alapján szegényjogot vehet igénybe. Nem túlzás, hogy ez az intézkedés a perek szaporodására befolyással lesz.

Bizonyítja ezt Németország példája is, amelynek perrendtartásából vette át a Pp. a kérdésnek ismertetett szabályozását.[2]

6. A könyvkivonati illetékesség megszüntetése és az illetékességi kérdés szabályozásának bonyolultsága, különösen az átmeneti időben, nem lesz kedvező hatással sem a perek tartamára, sem a perek számának apadására.[3] A Pp. életbelépése után még több adós várja majd meg, míg hitelezője perelni fogja, mint eddig, mert a lakhelyükön védekező alperesek az ellentmondás intézményének kihasználásával és személyes védekezéssel ará-

[1] L. «Az ellenmondás» c. cikkemet [illegible]
[2] Dr. Noeldecke: Deutsche [illegible]
[3] Dr. Baumgarten Ná[illegible]

csón sok időt nyernek, amire a mai és előreláthatólag még jó ideig tartó gazdasági válság idejében a perelt adósok túlnyomó részének égető szüksége van.

III. *Hatása a kisebb ügyekre.* A Pp. vázolt rendelkezései egyenként is erősen befolyásolnák az igazságszolgáltatás menetét. Együttvéve pedig előre nem sejthető változtatásokat fognak előidézni. Minthogy azonban a Pp. reformjai csak az ezer koronán felüli perek tartamát fogják lényegesen megrövidíteni, nyilvánvaló, hogy a Pp. csakis a nagy perekre lesz kedvező hatással. Az 1000 K-án aluli ügyek terén — nézetem szerint — nemcsak, hogy nem lesz javulás, hanem ellenkezőleg, visszaesés várható. Ha pedig az igazságügyi kormány nem fogja gondos figyelemmel kísérni a Pp.-nak az igazságszolgáltatás menetére való befolyását és nem fog kellő időben megfelelő további reformokról gondoskodni, akkor a járásbírósági eljárásban olyan dekadencia fog beállani, aminőt a budapesti járásbíróságoknál évek óta tapasztalunk.

Máris bizonyosra vehető, hogy a járásbíróságok és törvényszékek előtt folyó apró perek sorsát a Pp. rendkívül kedvezőtlenül fogja befolyásolni.

Az apró, száz koronán aluli perek ma is mostoha gyermekei az igazságszolgáltatásnak; a Pp. uralma alatt azonban a járásbíróság és törvényszék egyáltalán nem lesz képes féligmeddig elfogadható módon foglalkozni az apró ügyekkel. A Pp. a községi bíróság hatáskörét kitágítja ugyan, de egyrészt az összes bagatell-perek továbbra is a járásbíróság elé vihetők (763. §.), másrészt a fizetési meghagyás útján az 50 koronán aluli követelések is a járásbíróságok előtt érvényesíthetők. (758. §. utolsó bekezdés.)

A járásbírósági hatáskörnek óriási kiterjesztése azonban agyon fogja nyomni az 50 koronán aluli pereket.

Nagyon kétes sors vár az 50—100 koronás perekre is. A törvényszékhez ezen ügyek a Pp. szerint nem felülvizsgálat, hanem fellebbezés útján vihetők fel. Egészen bizonyos, hogy a törvényszékek nem lesznek képesek ezen apró fellebbezéseket alaposan elbírálni.[4]

A száz koronán aluli perekben 1911-ben 9689 volt a beadott felülvizsgálati kérelmek száma, a járásbírósági ítéletek elleni fellebbezések száma 38,916.

Minthogy a fellebbezés tágabb körben teszi lehetővé a fellebbvitelt, előreláthatólag a jogorvoslatok száma lényegesen emelkedni fog a száz koronán aluli perekben.[5]

Felesleges volt a száz koronán aluli perekben a fellebbezés megengedése és nézetem szerint ebben a kérdésben kénytelenek leszünk rövid idő mulva a jogorvoslatot szűkebb térre szorítani.

Egyáltalán nagyon kívánatos volna, ha az igazságügyi kormány a bagatell-ügyek óriási terhét mielőbb levenné a járásbíróságok és a törvényszékek válláról. Ezzel nem azt akarom mondani, hogy a száz koronán aluli ügyeket a mai községi bíróságok hatáskörébe utaljuk, mert ez majdnem a jogsegély megtagadását jelentené.

Meg kell azonban valósítani mielőbb azt, amit az országos ügyvédgyűlések évtizedek óta sürgetnek: a csekélyebb jogsérelmek olcsó és gyors orvoslásának kérdését. Ezt a feladatot a járásbíróságok és törvényszékek ezután még kevésbbé lesznek képesek elvégezni, mint eddig. Sürgősen meg kell tehát reformálni a községi bíráskodást úgy, hogy az ötven koronán aluli perekben képes legyen gyorsan és jól ítélkezni. Ez a reform a járásbírósági hatáskör kiterjesztésének természetes és szükségszerű folyománya, melyet a Pp. életbeléptetésével egyidejűleg kellett volna megvalósítani.

A községi bíráskodás alapos, célszerű reformja a fizetési meghagyások terhének túlnyomó részétől is megszabadítaná a járásbíróságokat.

Cikkem kitűzött célját meghaladná, ha mélyebben belebocsátkoznék abba a kérdésbe, mily reformokat kell megvalósítanunk, hogy Plósz Sándor kiváló alkotásának áldásait a jogkereső közönség teljes mértékben élvezhesse.

A perek folytonos szaporodása nagy feladatot ró az igazságügyi kormányra.

Cikkem célja annak a kimutatása volt, hogy a Pp. bármily kitűnő törvényhozási alkotás, sem a perek szaporodását nem képes megakasztani, sem az ezer koronán aluli perek tartamát nem fogja megrövidíteni.

A Pp. életbeléptetésével kapcsolatban tehát a reformok egész sorozatát kellene életbeléptetni a polgári igazságszolgáltatás terén.

A községi bíráskodás reformján kívül különösen fontos a perek megelőzésének célját szolgáló intézmények tervszerű kiépítése.[6]

A Pp. életbeléptetésével meg kell szűnnie annak a szégyenteljes állapotnak, hogy a bírói határozatok leírása és kiadása igen sok bíróságnál annyi időt vesz igénybe, amennyi idő alatt Ausztriában az érdemleges perek túlnyomó része elsőfokon befejezést nyer. Vagy elégséges a kezelő-személyzet, akkor a felügyeleti hatóságnak kiméletlenül rendet kell csinálnia ezen a téren, vagy nem elégséges és akkor az igazságügyi kormánynak nem szabad tovább folytatnia azt a takarékossági politikát,[7] hogy a leírók elégtelensége miatt hetekig, sőt igen gyakran hónapokig hevernek az iratok a kiadóban. A segédszemélyzet elégtelensége nagymértékben hozzájárul ahhoz, hogy a perek évekig elhúzódnak.

Cikkem végére hagytam minden igazságügyi reform alfáját és omegáját: a bírókérdést. A legjobb perrendtartás is csődöt mond a gyönge bíró kezében, és a legrosszabb perrendtartás útvesztőiben is megtalálja a helyes útat a jó bíró.

A perek megelőzésének leghathatósabb ellenszerei közé tartoznak a jó bírák. *Dr. Teller Miksa.*

Bírói szemle a váltóeljárásban.

A váltótörvény 92. szakasza értelmében a váltóadós:

a) váltójogi, *b)* köztörvényi kifogásokkal élhet.

A kétféle kifogás jelentősége közt az a különbség, hogy amig a váltójogi kifogásokat a felperesnek mindig ellenvetheti; addig köztörvényi kifogásait rendszerint csakis a vele közvetlen váltójogi viszonyban állók ellen és azok ellen érvényesítheti, akik nem váltójogokat — mint a forgatmányos — szereztek, hanem a váltót, váltójogi átruházáson kívül: engedmény, puszta átadás, öröklés, utóforgatmány stb. útján szerezték; vagy azok ellen, akiket a váltó megszerzésénél rosszhiszeműség terhel.

Ami az érvényesíthető köztörvényi kifogásoknak a minőségét illeti: ebben a tekintetben váltóper és köztörvényi per közt a váltótörvény különbséget nem tesz.

Az anyagi váltójog tehát a váltóperbe vont alperesnek, a

[4] Száz koronán aluli perekben a Pp. 513. §-a szerint a fellebbezések nyilvános előadás mellett nyernek elintézést.

[5] Az osztrák C. P. O. szerint a bagatell-perek értékhatára 100 K (448. §.). Száz koronán aluli perekben az osztrák járásbíróság ítéleteit csak semmisségi okok alapján lehet fellebbezéssel megtámadni és a fellebbezésben csakis az ítélet (és esetleg az egész eljárás) megsemmisítése kérhető (477. és 501. §-ok). Felesleges bővebben megmagyarázni, mily óriási teherkülönbséget jelent ez a magyar törvényszékek terhére. 1906-ban száz koronán aluli sommás per volt (a hátraléktól eltekintve és a fizetési meghagyásokból átlakult pereken kívül) 278,997, száz koronán felüli (ide számítva az [illegible]»-eket is) 276,678. 1911-ben a száz koronán aluli som- [illegible] 281,415. 1911-ben az összes sommás perek 44·1%-a

[6] Dr. Fodor Ármin (A perlekedés megelőzése. Jogtud. Közl. 1914, 2. szám.) cikkének eszmemenetével tökéletesen egyetértek, de a Pp. életbeléptetése után a járásbíróságok, cikkemben kifejtett okokból a fizetési meghagyási eljárást még jobban elfogják hanyagolni, mint eddig és az egyezségek kötése körüli hathatós közreműködésre még kevésbbé lesz idejük, mint eddig. Helyes tehát a cikkíró alapeszméje, hogy a perek megelőzésére nagyobb súlyt kell fektetni, mint eddig, helyes, ha hangsúlyozza, hogy a bírói egyezségek terén nagyobb eredményeket kell a jövőben elérnünk. Ugy a fizetési meghagyásos eljárást, valamint a bíróságoknak az egyezségek kötése körüli közreműködését azonban alaposan meg kell reformálnunk, ha a mainál nagyobb eredményeket akarunk elérni.

[7] Dr. Balog Arnold: «Bíróságaink helyzete a Pp. életbeléptetése küszöbén» a 12. s. k. oldalakon. Az ügyvédi kamarák évi jelentéseiből, melyeket Balog tanulmánya sűrűn idéz, megállapítható, hogy az ország minden részében nagy és jogos a panasz az ügyiratok leírásának és kiadmányozásának hihetetlen késedelme miatt. Ennek más közös oka nem lehet, mint a leíró-személyzet elégtelensége. A budapesti járásbíróságok ügykezelésének mai rettenetes állapotát részletesen és hiven ismertette Dr. Gráber Károly «1914» c. cikkében (Magyar Jogélet 1914, 3. szám.)

felperessel szemben felhozható kifogások érvényesítésére teljesen szabad kezet enged.

A kifogások érvényesítése és azoknak bizonyítása, illetőleg bizonyíthatása között, polgári perben sincs különbség.

A polgári peres eljárás, az anyagi jogszabályok szerint érvényesíthető kifogások bizonyíthatását, minden a perrendben szabályozott és alkalmas bizonyítási mód szerint megengedi.

Nem rendeli például a polgári perrend azt, hogy az eladott árú minőségi vagy mennyiségi hiánya bírói szemle útján nem bizonyítható.

A természetes, józan észjárás szabályai szerint ennek minden és így a váltó-peres eljárásban is így kellene lenni.

Nézzük így van-e?

A váltóügyekben követendő eljárás tárgyában 2351/1881 IM. E. szám alatt kiadott igazságügyi miniszteri rendelet 2. szakasza így szól: Váltóeljárás alá tartozó peres ügyekben, amennyiben jelen rendelet eltérő intézkedéseket nem tartalmaz, a törvénykezési rendtartásnak (1868: LIV. tc. és 1881 : LIX. tc. és a végrehajtási eljárásról szóló 1881 : LX. tc.) szabályai alkalmazandók.

A jelen időben még érvényes váltóeljárásunk tehát, mindjárt bevezető intézkedéseiben siet kijelenteni, hogy mindenben nem követi a polgári peres eljárás szabályait; de egyszersmind kijelenti azt is és pedig elég világosan, határozottan s még hozzá parancsolóan, hogy amennyiben attól eltérő intézkedéseket nem tartalmaz, a polgári törvénykezési rendtartás szabályait kell alkalmazni.

Értekezésünk tárgyánál fogva minket csakis a bírói szemlére vonatkozó pereseljárási szabályok érdekelnek.

Erre nézve pedig nincs váltóeljárásunknak egyetlen egy szakasza, egyetlen egy szava sem, amely a polgári peres eljárástól eltérő intézkedést tartalmazna; de sőt ebben a tekintetben még eltérési szándékot sem lehet a váltóeljárásnak egyetlen egy betűjéből sem kimagyarázni, még akkor sem, ha a törvényhozó feltételezhető akaratát fürkésszük is.

Ellenkezőleg a váltóeljárás 28. szakaszának a rendelkezéséből, ahol — bár csak az aláírás valódiságának megállapítása kérdésében — a szakértői bizonyítást szabályozza is; arra kell következtetni, hogy a bírói szemlét a bizonyítás módjai közül kizárni nem akarta.

Ha azonban a váltóeljárásban kifejlődött törvénykezési gyakorlatot nézzük, azt látjuk, hogy valahol messze, valamikor régen egy bölcs, aki nyílván nem szerette keleti kényelmét holmi bírói szemlékkel és szakértői vélemények értelmének és sokszor bonyolult tartalmának, nem mindig könnyű, kibogozásával zavartatni; beledobta a gyakorlatba azt az élesen, de hamisan csengő axiomát, hogy: «A gyors lebonyolítást igénylő váltóperben a szemle meg nem engedhető».

Ez a minden ízében téves és hamis axioma aztán uralkodott és uralkodik még ma is és tereli a vagyont igen sok esetben az azt meg nem illető helyre.

A vagyonuktól megfosztottakat meg tereli Ellis-Islandon át jobb hazába.

Ennek az axiomának a helytelenségéről igen szépen, kimerítően és nagy alapossággal értekezett már előttünk dr. Reichard Zsigmond kúriai bíró úr is a Jogt. Közl. 1908 december 25-én megjelent 52-ik számában.

Neki is az volt — hivatottabban kifejtett — álláspontja, hogy a törvénykezés téves nyomon halad akkor, amikor váltóperekben a bírói szemle által való bizonyítást elvileg kizárja.

Értekezésével azonban vajmi keveset ért el; mert nincs róla tudomásunk, hogy azóta a váltóbíróságok a szemlét — kivéve az aláírás tekintetében — elrendelnék.

Hogy a bírói szemle által való bizonyítást elvileg kizáró törvénykezési gyakorlat mennyire helytelen volt, arra fényes bizonyíték nekünk az új polgári peres eljárás. Amely köztörvényi és váltóper között ilyen, az anyagi igazságot elhantoló, különbséget egyáltalán nem ismer, de sőt kifejezetten kizár.

Pedig ez ma már szentesített törvény és — ha baj nem éri — ez év szeptember elsején életre kél.

Ennek nagynevű alkotójáról fel sem lehet tételezni, hogy ha a: «gyors lebonyolítást igénylő váltóperben» a bírói szemlével való bizonyítást károsnak ismerte volna fel, ezt a gyakorlatot törvényerőre nem emelte volna.

Ellenkezőleg az 1911. évi I. tc. 619. §-a azt rendeli, hogy váltóperekben is az általános eljárási szabályok alkalmazandók. A törvény indokolásának idevágó szavai szerint pedig: «a Pp. nem tartalmaz a váltóperben a bizonyításra nézve korlátozó intézkedéseket. A bizonyítás korlátozása, melyet az úgynevezett anyagi váltószigor nem követel, mindenesetre ellenkezik az anyagi igazsággal és annak kiderítését gyakran a véletlentől teszi függővé».

A törvényes alapra vissza nem vezethető, de az új idők szelétől már érintett gyakorlat azonban, amint látni fogjuk, merészségéből már engedett valamit.

Mielőtt ezt a gyakorlatot ismertetnénk, vessünk egy szempillantást arra a területre, ahol a bírói szemle mellőzése leginkább megnehezíti az anyagi igazság, váltóperekben is óhajtott kiderítésének a lehetőségét.

Kúria: 698/908. sz. Amidőn a váltó jövőben előállható s ekként feltételezett követelés biztosítására állíttatik ki, a hitelező a váltó alapján érvényesített követelés fenállásának kimutatására egyedül a váltóra sikerrel nem hivatkozhatik, hanem ilyen esetben a követelés tényleges felmerültét tagadó alperessel szemben, az azzal közvetlen viszonyban álló váltóbirtokos tartozik kimutatni azt, hogy neki a váltó kiállítása után a váltókötelezett irányában tényleg merült fel olyan követelése, amelynek biztosítása váltóval céloztatott.

Hiteljogi döntvénytár II. kötet, 368. lap, 165. eset.

Kúria: 666/912. sz. A fedezeti váltóval szemben azt, hogy az annak alapjául szolgáló ügyletből a váltóbirtokosnak nincs követelése, a kifogásoló váltóadós tartozik ugyan rendszerint bizonyítani, ha azonban a váltó valamely szerződés nemteljesítése, vagy nem kellő teljesítéséből felmerülő követelés biztosítására adatott, akkor a felperesnek kötelessége tüzetesen részletezni — substantialni — azt, hogy a váltóadós mivel sértette meg szerződési kötelezettségét és hogy abból mennyi követelése támadt az alperessel szemben, a váltóadósnak pedig az a feladata, hogy az ekként előterjesztett adatok valódiságát kimutassa.

Hiteljogi Döntvénytár VII. kötet, 90. lap, 53. eset.

Kúria: 299/910 sz. A később keletkezendő követelések fedezésére kiállított váltók tekintetében, a váltóbirtokosnak a perben a követelést részletezni és felszámítani kell, és ezzel szemben tartozik a váltókötelezett azok fen nem állását kimutatni.

Kereskedelmi jog 1910. évfolyam, 483. lap, 324. eset.

A fedezeti váltónál tehát, vagyis az olyan váltónál, ahol a váltókötelezettség vállalása nem követi, hanem megelőzi a követelésnek az anyagi magánjog szerint való létrejöttét: a gyakorlat azon a helyes álláspontón van, hogy a váltóbirtokosnak, bárha követelésének létrejöttét és fenállását bizonyítania nem kell is; de mégis kötelessége kimutatni, felszámítani, részletezni, substantiálni azt, hogy neki a váltó kiállítása után, a váltókötelezettséget vállaló irányában valóban felmerült olyan követelése, amelynek biztosítására a váltót kapta.

A váltókötelezettnek pedig az a feladata, hogy az ekként előterjesztett adatok helytelenségét vagy valótlanságát kimutassa.

Fedezeti váltó adásának gyakorlati esetei:

a) Az alkalmazott, aki pénzeket vagy pénzértékeket kezel, főnökének váltót ad előre avégett, hogy ha őt alkalmaztatási viszonyából kifolyóan valamely kötelezettség terhelné, főnöke azt az előre adott váltó alapján érvényesíthesse.

b) A vevő, aki a vételárat előre ki nem fizette és igen gyakran még a vétel tárgyát sem vette át, az eladónak váltót ad előre avégett, hogy a felmerülendő vételár követelését annak az alapján érvényesíthesse.

c) Az építtető, aki az építés-vállalkozónak a munkabért előre ki nem fizette, az építőmesternek jelzálogi bekebelezést enged és egyszersmind váltót ad előre avégett, hogy az az építési munkabért annak az alapján követelhesse.

Az alkalmazott aztán, aki ilyen fedezeti váltó alapján pereltetett, azt, hogy főnökének követelése egyáltalán nincs, vagy hogy nem a kereseti összegben áll fen: a legtöbb esetben csakis a vele jogviszonyban álló felperes könyveivel bizonyíthatja.

Elzárni őt a közös okiratot tevő üzleti könyvek felmutatásának követelhetésétől, a felmutatandó könyveknek bírói, esetleg szakértői szemle útján való megvizsgálásától, annyi: mint kihallgatás nélkül marasztalni.

Pedig a gyakorlat igen sokáig egyáltalán nem engedte meg az üzleti könyvekkel való bizonyítást.

Újabban azonban a gyakorlat már az üzleti könyvekkel való bizonyításnak is helyet ad; de csak abban az esetben, ha az üzleti könyvek a bíróság székhelyén felmutattatnak. Kúria: 1046/904. sz.

Hogy más helyen miért nem lehet az üzleti könyveket felmutatni, arra vonatkozóan indokot még nem hallottunk. Legfeljebb a váltóeljárás 25. §-ában foglalt annak a rendelkezésnek a hasonszerűségével lehetne ezt az intézkedést megindokolni, hogy a nem a törvényszék székhelyén lakó tanúk csak abban az esetben hallgathatók ki, ha azok az eljáró bíróság elé állíttatnak.

A váltóeljárás 25. §-ának az intézkedése azonban, mint kivételes rendelkezés szorosan értelmezendő és kiterjesztő magyarázatot nem tűr.

Az utólag szállítandó árú vételárának fedezésére előzetesen adott váltó ellen tett, annak a váltótörvény 92. §-a szerint érvényesíthető kifogás bizonyításának a sorsa pedig, hogy a későbben szállított árú minőségi vagy mennyiségi hiányban szenved, valamint az építtető ama kifogása bizonyíthatásának a sorsa, hogy az építés vállalkozó szerződéses kötelezettségét egyáltalán nem, vagy nem szerződésszerűen végezte, s hogy eszerint a fedezeti váltó alapján követelt összeget ki nem érdemelte: már igen kétséges.

Mert ilyenkor a kifogás alapos volta a legtöbb esetben csakis bírói, vagy pedig bírói és szakértői szemle útján bizonyítható.

Ám ilyen alkalmakkor a gyakorlat a bírói szemle útján való bizonyítást vagy egyáltalán nem, vagy pedig nem minden feltételtől mentesen engedi meg.

Budapesti tábla 3150/906. sz. Az aláírás valódiságára nézve felajánlott szakértői bizonyítás kivételével, a szakértők közbenjöttével alkalmazandó bírói szemlének, a gyors eljárást igénylő váltóperben nincs helye.

Hiteljogi Döntvénytár II. kötet, 50. lap, 19. eset.

Kúria: 1286/906. sz. A váltó ellenértékeül adott árúk minőségének megállapítására ajánlott szakértői bizonyításnak váltóperben nincs helye.

De merevségéből már itt is engedett a gyakorlat annyit, hogy megengedi a bírói szemle útján való bizonyítást akkor, ha a szemle tárgya a bíróság székhelyére szállíttatik.

Ha pedig a bírói szemle tárgya az eljáró bíróság székhelyén van, mint például egy gép, vagy mondjuk egy épület, akkor a bírói szemle már elrendelhető.

Kúria: 559/909. sz. Szakértői szemlének helye van a váltóperben is, ha a szemle tárgya a bíróság székhelyére szállíttatik.

Hiteljogi Döntvénytár III. kötet, 293. lap, 165. eset.

Sok esetben azonban a szemle tárgyát például beépített gépet vagy épületet nem lehet a bíróság elé szállítani.

Ilyen esetekben az alperesek igazuk tudatában és szorongatott helyzetükben, nagyon helyesen, az 1868. évi LIV. tc. 534. és következő szakaszaiban szabályozott előzetes bizonyításhoz fordulnak. És a törvénykezési gyakorlat, ennek az előleges bírói vagy egyszersmind bírói és szakértői szemlének az eredményét, bizonyítékul elfogadja.

Kúria: 1069/992. sz. Habár állandó bírói gyakorlat szerint, a váltóper keretében, valamely árú vételárának fejében adott váltóra alapított követeléssel szemben a váltóadós ama magánjogi kifogásának bizonyítása, hogy az árú a kikötött minőségnek nem felel meg s hogy a váltóadós emiatt a vételtől elállani jogosult, a váltóhitelező tagadásával szemben, rendszerint meg nem engedhető, mert a csupán szakértő által megállapítható minőségi kifogásnak bizonyítása a per gyors befejezését célzó váltóeljárás természetével ellenkezik, mégis minthogy a fenforgó esetben a szemle, habár csak előlegesen, foganatosíttatott és a meghallgatott szakértők többsége a vett gépnek olyan elemi hiányait állapította meg szakszerű indokolással, hogy a szakértők többségének tévedését kizártnak kell tekinteni, a Kúria ezt a bizonyítékot alkalmazandónak és a S. E. T. 64. §-a alapján az alperes kifogásának bizonyítására elegendőnek találta. (Túry 137. lap.)

Kérdjük már most, mi célja és oka van annak, hogy a törvénykezési gyakorlat így ingadozik és milyen okból használ a bírói szemle útján való bizonyítás alkalmazásához ilyen a bíróság tekintélyéhez nem méltó kerülőútakat.

Miért nem rendeli el a törvény által nemcsak hogy nem tiltott, hanem megengedett; de sőt előírt bírói szemle által való bizonyítást váltóperekben is.

Hiszen az a váltóper, amelyik már 2—3 éven át nyomta az asztalt, mint restancia, kibír még egy hónapot, amely alatt a bírói szemle a legtöbb esetben foganatosítható.

Végeredményében pedig a dolog úgy áll, hogy a bírói vagy bírói és szakértői szemle által való bizonyítás, az okirati bizonyítás után, a legmegbízhatóbb és az anyagi igazság kiderítésére a legalkalmasabb bizonyítási mód.

Igaz ugyan, hogy az új peres eljárás életrekelte már nincs messze, de a bírói és szakértői szemlének — ha ugyan az adott esetben szükséges — a feltétlen alkalmazása még addig is igen sok jogos és alapos védekezés sikerét biztosíthatná az alaptalan és jogtalan támadással szemben. *Fövényessy Lajos.*

Rágalmazás és becsületsérték.

— Kirívó esetek alapján. —

I. Ha a pervesztes fél megharagszik a bíróra és bosszújában betör annak házán — mondjuk — egy 2 K értékű ablaküveget: a Btk. 419. §-a értelmében három évi börtönt és 4000 K pénzbüntetést kaphat érte.

Másnap megveri a bíró agarát, vagy vízhordó szamarát: ugyancsak a fenti büntetés alá esik.

Harmadnap megveri a bíró gyerekét vagy feleségét és végül magát a bírót: a Btk. 261. §-a szerint maximális 1000 K, ha pedig nyolc napon aluli testi sértést is okozott: a Btk. 301. s 302. §-ai értelmében hat havi fogház és 400 K lehet a legnagyobb büntetése.

S még hozzá a két első napi cselekményei hivatalból fognak üldöztetni s törvényszéki az ügy; a harmadnapiak a bírót új bosszúnak kitevő indítványiak és a járásbíróság elé tartozók.

De nemcsak a bíró esete van így, hanem a tanúé, szakértőé és bármely közhivatalnoké is. Még tán a közrendőr vagy egyenruhás más rendőrségi hivatalnok van megkülönböztetett előnyben: reájuk iparkodott kimondani a judikatura — hézagtömítőképen — hogy ruhájukban létük egyben hivatali eljárásban létüket is mutatván, a Btk. 165. §-a hatóság elleni erőszak címén veszi őket védelmébe. De a tettes még mindig jobban jár, ha a rendőrkutya helyett a rendőrtisztviselőt bántalmazza: amazért még 4000 K mellékpénzbüntetést is kaphat az egyenlő három évi börtön fölé.

Így van hát az is, hogy a Kúria elnökét, a képviselőház elnökét, a minisztert, a főkapitányt — de nem az ő csomagját esetleg őmellette vivő rendőrt — az utcán a bosszúálló fél, 1000 K pénzbüntetés egyedüli félelme alatt — írjuk ki — felpofozhatja.

Pedig oly egyszerűen megoldhatta volna ezt Csemegi: a Btk. 419. §-ának elve szerint ne csak a Btk. 262. §-a szerinti nyilvánosságot vette volna pótvédelem alá, hanem úgy a 261., valamint a 301. §. eseteit is aszerint kellett volna felminősítenie.

II. Az is furcsa megoldású esetté lehet, ha valamely horror sanguinis érzésű — tehát jobbindulatú — megtámadott a Btk. 79. §-beli joga helyett a revolverlövés vagy baltaütés helyett a 261. §-nak néha sikert hozó alkalmazásához fordul: s a felpofozott, vagy csak tán legazemberezett támadó (bosszúból tán, hogy a lármára előszaladtak miatt abbanhagyta terrorját) csakugyan feljelenti őt becsületsértés miatt.

A Btk. 275. §-a nem menti meg: ez még a Kbtk. 41. §-beli — vagy (a becsületsértést kivéve) semmiféle más cselekménnyel szemben sem védelem.

De nem menti meg a Btk. 263. §-a sem: — mert bár ez nem tesz különbséget a tettleges és a szóbeli inzultus között: mégis a valódiság bizonyítására fogalmilag sem alkalmas tettleges becsületsértés esetén elesik — s szóbelinek esetén is a 263. §. rágalmazásszerű tényalládéki ismérvei miatt alig-alig konstruálható. Arról tán ne is tegyünk említést, hogy ily esetben a Btk. 79. §-a alapján való védekezés felhozása mily fogadtatásban részesülne.

Sajnosan tehát azt állapíthatjuk meg, hogy ha az automobilozók az őket kövekkel hajigálókat lelövik: a Btk. 79. §-a értelmében — tán nem is alaptalanul — felmenthetők; de nincs védekezésük a Btk. 261. §-ának vádja ellenében, ha azokat tettleg vagy szóval csak inzultálják.

Pedig mily könnyen megoldható volna ez, ha meggondolva azt, hogy a Btk. 263. §-a a jogosság gondolatát vette alapul

épen a 79. §-ból: — a valódiság bizonyítását is, mint a jogosság egyik megállapító módját állítva a törvénybe, magát a jogosság fogalmát a 79. §. analogiájára felmentési indokká tenni.

III. Szinte nyilvánvaló tehát, hogy a becsületsértés definiciójának ily valamely formájúnak kellene lennie:

«Aki más ellen — anélkül, hogy ez jogtalan eljárásával arra jogos okot adott volna, meggyalázó kifejezést szándékosan használ vagy meggyalázást kifejező cselekményt szándékosan tesz: stb.»

Ha ezt az elemet a rágalmazás ismérveül is felvennők: egészen új, helyes irányba terelődnék a most sokszor oly útnélküli Szaharává szélesztett valódiság bizonyításának a terjengős felmérhetlenség miatt alig sikerülő felvételének kérdése.

IV. Nehéz is a valódiság bizonyítása kérdésében most eligazodni. Nem egy szomorú verdikt a tanuja, hogy a vis inertiae-re könnyen hajló esküdt mint borítja fel az e kérdésben a szaktanács által hozott ép ellenkező intenciójú végzésben foglaltakat.

De a 263. §. konstrukciója is rettenetes.

A judikatura elsősorban úgy iparkodott segíteni, hogy az 5. pontbeli, köz- vagy magánérdek jogosságának feltételét a bevezetésben foglaltakhoz csatolja, nem külön, hanem általános átfogó kellékké; ha nincs meg az 5. pontban foglalt egyik kellék: nincs bizonyítás lehetősége.

A 3. pont logikátlan beállítása a legkiáltóbb. Miről van szó? szabad-e az ezen kérdés eldőltéig valótlannak veendő állítás valódiságát bebizonyítani engedni. Erre a 3. pont «filius ante patrem» módra azt kívánja, hogy (vegyük a könnyebb áttekintésű esküdtbírói eljárást) a szakbíró vizsgálja meg előbb, hogy «valódinak mondatott-e ki az állított tény jogérvényes ítéletben?»... s ha igen: akkor mondja ki, hogy a 263. §. bekezdése szerint: «megengedi a bizonyítást».. Minek a bizonyítását?.. Annak, amiről előbb ő már megállapította, hogy az igazán való; s mily eszköz lesz a bizonyításé?.. no hát mi lehetne más....

Pedig mi szépen mondhatta volna Csemegi: «3. ha a vádlott bizonyítani kívánja, hogy» stb.

Nem kevésbé furcsa az eset a 2. pont felhozásakor, ha igaz ugyan e pont fenforgása és így meg kellene engedni a bizonyítást; de ezzel szemben a 264. §. 3. pontja is beállott.

Hiába tagadja meg az utóbbi pont alapján a szakbíró a bizonyítás felvételét, ha a védő az esküdtnek kifejti, hogy a cikk megírása után hozott megszüntetés vagy felmentés nem teszi valótlanná azt, hogy a cikk közzététele idején csakugyan volt emiatt eljárás indítva.

Az is különös fordulatot eredményezhet, amikor csak a 4. pont magában bírálandó el: amikor a vádlott nem kíván élni a bizonyítás jogával; de amikor kijelenti, hogy bár nem kíván, vagy nem tud bizonyítani: de állítja, hogy őneki van igaza. A sértett pedig.... mit is kívánjon a sértett a 263. §. 4. pontja alapján?.... És erre a bíró miről is határozzon? S ugyancsak nehezítik az exceptio veritatis kérdését a 264. §. 2., 3. és 4. pontjai.

Ezeknek az esküdtbírósági kezelése is nehéz. A szakbíró tagadja meg a bizonyítást. Igen, de ha a 2. pont esetén a magánindítvány visszavonásáról van szó, vagy ha a 3. pont esetéről van szó: — előbb fel kell venni a bizonyítást arra, hogy ez úgy van. Implicite azonban ezáltal felvétetik a bizonyítás a 2. pont esetében arra is, hogy csakugyan igaz, hogy ily magánindítványra folyt eljárás s ha ehhez még az is kitűnik, hogy a fél ellen nem indult meg hamis vád miatt az eljárás: — tálcán adtuk az esküdt elé, hogy nem alaptalan eljárás folyt a mostani panaszos ellen. A 3. pont esetében pedig implicite a felmentő vagy megszüntető határozat helytállósága felülbírálat alá adatik az esküdtnek.

V. Egyenesen visszaélésszámba vehető azonban a női becsület védelmének örve alatt most folyó lovagiaskodás.

A panaszos: «bárcás kéjnő»-nek nevezett a férjével kötött viszonyom miatt.

Biró: «Mi egyébként az ön foglalkozása?»

Panaszos: «Bárcás kéjnő» vagyok....

A judikatura mostani állása szerint nem mind a három fórum fogja a vádlottnőt felmenteni.

Hasonló eset: Megtiltotta, hogy a leányához járjak, aki nekem iskolatársam volt; okát kérdeztem tőle s azt felelte, hogy háromgyermekes hajadonnal nem engedi a leányát továbbra is barátkozni.

Nem egyenesen sértő-e: 1. vagy a panaszosra, ha az állítás valótlan; 2. vagy a vádlottra, illetve az igazságra és a jogérzetre — ha az állítás való — a bizonyításfelvétel megtagadása a Btk. 264. §-ának 4. pontja alapján.

Kirívóbb példa még nevelőintézetből való kizárás amaz indokolása miatt, hogy a fiú szeretőt tart és erkölcstelen életet él s a női intézet férfivezetője elleni amaz állítás miatt, hogy a gondozására bízott nőkkel szerelmi viszonyt szőtt: a rágalmazási vád ellen a bizonyítás felvételének ugyane 264. §. 4. pontja alapján való megtagadása.

Pedig minderre semmi szükség sincsen; hanem ehelyett azt kell kimondani, hogy a becsületsértés vagy rágalmazás büntetése börtönre is magasítható, ha (alaptalanul) a nő nemi, erkölcsi tisztességét támadta meg.

VI. De lege lata helytelen dolog volt a Btk. 261. §-át elnevezni «becsületsértés» vétségének.

Ha a Btk. 285., 286., 287. §-ainak első és az azoktól elütő második bekezdés meglehetett önálló elnevezés nélkül: ezt is jobb lett volna vagy név nélkül hagyni, vagy «gyalázkodás» vétségének nevezni. Akkor talán nem estek volna bíráink (egy része!) abba a hibába, hogy nem a törvény definicióját nézték, hanem a cselekmény elnevezéséből argumentáltak... és pedig a definició ellenére. Így kimondták, hogy a «büdösszájú, mocskos, marha, szamár» ugyan meggyalázó kifejezések; de mert... ezek nem sértők az erkölcsi integritást képező becsületre stb.... tehát felmentő ítéletet hoztak.

De lege ferenda megkülönböztetendő lenne 1. a mai «becsületsértés» helyett a «gyalázás» vétsége; 2. valódiság-bizonyítással kapcsolatos — a sértett valamely állítólagos cselekvésére vonatkozó — «gyalázás esetén» becsületsértés vétsége; 3. sérülés nélküli «testi bántalmazás» vétsége; 4. «rágalmazás» bűntette; 5. «rágalmazás-továbbítás» vétsége.

Büntetés: 1. pénzbüntetés; 2., 3., 5. fogház; 2. és 5.-nek női becsületet érintő esete: börtön; 3.-nak s a Btk. 301. §. könnyű és súlyos testi sértés vétségének a Btk. 419. §-a szerinti minősített esetei: börtön; 4. minden esete: börtön.

Az utolsó — börtönös — esetek törvényszék hatáskörébe tartoznának. *Dr. Mikovich Lajos.*

Okirati kényszer előleges egyezkedésnél ügyvédi díjakról.

Az ügyvédi rendtartás (1874: XXXIV. tc.) 54. §-a szerint az ügyvéd jutalomdíjára s idővesztése kárpótlására vonatkozó előleges egyezkedés érvényességéhez okirat szükséges.

A törvénynek ezt az intézkedését a bíróságok állandóan (Kúria 1901. I. G. 25. Gottl. VI. 1321.; Kúria 1901. I. G. 397. Dtár III. f. XXI. 119.; Kúria 4606/1902. Dtár III. f. XXV. 68.; Kúria 4772/1904. Dtár IV. f. V. 62.; B. T. 1902. I. G. 63. Térfi, VI. 189.; B. T. 1905. I. G. 444. Térfi, X. 151.) úgy értelmezték, hogy csak az ügyvéd *javára* szóló előleges kikötés érvényességéhez kell okirat, a megbízó fél javára szóló kikötés érvényessége ellenben független az okiratbafoglalástól.

A kir. Kúria 1906 december 14-én hozott 1461/1905. v. sz. a. IV. p. t. elvi jelentőségű határozatai közé felvett ítéletében (Magánjogi Dtár I. 21.) arra az álláspontra helyezkedett azonban, hogy abban az esetben is van okirati kényszer, ha a megállapodás az ügyvédnek joglemondását tartalmazza. S azóta, bár a VIII. p. t. 1906 december 13-án hozott 8253/1905. sz. az elvi jelentőségű határozatok közé felvett ítéletében (Magánjogi Dtár I. 119.) a régi értelmezést fentartotta, általában a Kúria IV. p. tanácsának ezt a törvényértelmezését követi a gyakorlat. (Kúria 570/1907. v. Magánjogi Dtár II. 144.; B. T. 1907. I. G. 720. Térfi. XII. 213.)

A bírói gyakorlatnak ezt a fordulását nem tartom épen szerencsés dolognak. A régibb értelmezés jobban megfelelt a törvény céljának. Mint a javaslat indokolása is mutatja, az intézkedésre azért volt szükség, «nehogy ezen előleges egyezkedés visszaélésekre adjon alkalmat és könnyenhivő, tapasztalatlan felek kizsarolására használtassék fel». (Az 1872. évi szeptember hó 1-re hirdetett országgyűlés képviselőházának irományai VI. 229.). Mint ez indokolásra hivatkozással 1911 június hó 9-én kelt 1911 I. G. 84. sz. ítéletében (Gottl, XVI. 3172.) a kir. Kúria is kiemeli, jobban megfelelt a fél érdekének s az élet követel-

ményeinek, mert az okirati kényszernek az ügyvéd joglemondásaira kiterjesztése sok esetben a megállapodásnál az okirati kényszert nem ismerő s különben is járatlan fél kijátszására vezet, ami az ügyvéddel szemben is előfordulhat ugyan, de mégis csak elvétve, mivel a jogot ismeri s ügyleti jártassága van. Kár volt ezt az épen a törvénykezési tapasztalatok alapján kialakult s megállapodott joggyakorlatot megbolygatni s a magyar jog okirati kényszerének liliputi birodalmát épen ebben az irányban gyarapítani.

De, ha már ennek így kellene lenni s a joggyakorlatnak a helyes útra visszatérése nem volna várható, akkor sem lehet a félnek azt a kifogását, hogy az ügyvéddel díjai tekintetében valamiképen megegyezett, minden esetben egyszerűen azzal elintézni, hogy nincs okirat s így a megegyezés érvénytelen.

Mert az ügylet semmisségének a másik fél ellene vetheti azt, hogy a semmisség okát, a törvényes forma hiányát szándékosan és a jóerkölcsökbe ütköző módon az ügyvéd okozta, aminek nem következménye ugyan, hogy a szerződés érvényes, de következménye, hogy a forma hiányának okozója a másik félnek az ebből a hiányból eredő kárért felel. A kártokozó ugyanis a szándékosan és a jóerkölcsökbe ütköző módon okozott kár megtérítésére köteles. Ez az elv «megfelel a hazai jogérzetnek» (Grosschmid: Fejezetek kötelmi jogunk köréből. I. 810.) és a polgári törvénykönyv javaslatában is (1458. §. 2. bekezdés) érvényesül.

Szándékos és a jóerkölcsökbe ütköző pedig az ügylet érvényességéhez törvény szerint szükséges okirat kiállításának mellőzésével a károkozás akkor, ha a szerződő fél a forma hiányát abban a tudatban idézte elő, hogy a másik félnek ebből a formamellőzésből kára lesz és ha ez az eljárása a tisztességnek azzal a legkisebb mértékével mérten is tisztességbe ütköző, amely nélkül az emberi együttélés nem lehetséges. Ilyen tisztességtelen eljárás az, ha az egyik szerződő fél a másikat a szerződés érvényességi kellékei tekintetében megtéveszti, vagy ha a másiknak az e kellékekre vonatkozó tudatlanságát kihasználja, vagy, ha a formai kellékről tudó felet azzal bírja a formának mellőzésére, hogy a forma szükségtelen köztük, a szerződést úgy is megtartja. Mert, ha az ügyletkötő felek tisztességének nem is kell annyira terjedni, hogy egymást felvilágosítsák a kötendő ügylet jogi következményeiről s hogy egymás jogait óvják, de a tisztességnek már a legkisebb foka, hogy az egyik fél a másik tudatlanságát vagy bizalmát ne használja ki arra, hogy a szerződés, amelyet kijelentéseik szerint megkötnek, kezdettől fogva semmis legyen.

A Zur Behandlung formnichtiger Verpflichtungsgeschäfte cím alatt írt dolgozatában (Archiv für die zivilistische Praxis. 104. k.) ezt a kérdést is tárgyaló Hans Reichel, most zürichi professzor, azt tanítja ugyan, hogy az ügylet semmisségével szemben a másik fél eljárására csak az hivatkozhatik, aki a formai kellékeket megtévesztés vagy tévedés miatt nem ismerte s akinek ezt a tévedését a másik fél kihasználta, az ellenben, aki ismerte a kellékeket, nem. De ez a tanítás helytelen, mert annak a félnek az eljárása, aki a másikat megnyugtató kijelentésekkel bírja az írás mellőzésére, nem kevésbbé a jóerkölcsökbe ütköző. Csak az nem panaszkodhatik, aki ismerve az írásbeliség kellékét, maga mellőzte a másik fél tisztességében bízva és az, akinek járatlanságát nem ismerte fel a másik fél. A német birodalmi törvényszék egyik ítéletében (Seuffert's Archiv, 63. k., 349. o.) oly esetben, amelyben az írás nem a formai kelléknek nem ismerése miatt, hanem csak azért maradt el, mert a szerződők egyike az írás kiállítására kész félnek azt mondta, hogy szükségtelen, az írás mellőzését okozó fél kártérítési kötelezettségét helyesen meg is állapította. Ennek az ítéletnek csak az indokai, amelyekkel itt bővebben foglalkozni nem akarok, nem állják meg mindenben a kritikát.

Az ügyvéd, aki a megbízó ügyfél felismert járatlanságát kihasználva, vagy az ügyfelet a következmények tekintetében megnyugtatva, a díjakra vonatkozó előzetes egyezkedés írásbafoglalását mellőzi, szintén a jóerkölcsökbe ütköző módon járt el tehát s kártérítésre köteles.

A kártérítés pedig abban áll, hogy ügyfelét abba a helyzetbe juttatja, mintha a szerződés érvényesen létrejött volna, amely helyzet akkor áll be, ha a fél az írásbafoglalás nélkül előzetesen megállapított díjnál többet nem fizet. Vagy érvényesíthető az ügyfélnek kárkövetelése az ügyvéd keresetével szemben azon kifogás formájában is, hogy a félnek kára az az összeg volna, amelyet az írás elmaradása következtében az ügyvédnek fizetni kénytelen s hogy amit kártérítés címén visszafizetni köteles lenne, azt nem is követelheti. Dolo facit, qui petit quod redditurus est. *Dr. Löw Tibor.*

Az ügyvédi rendtartás reformjához.

Élettani szabály, hogy egészséges vérkeringés nélkül igazi élet nincs s hogy csak okszerű életműködés biztosíthatja az artériák ruganyosságát. Az élet romboló ereje, a szociális vérbajok, a mindent kikezdő gazdasági krizisek a magyar ügyvédség kari életműködését is aláásták. A kar ősi bajának, a vis inertiaenek súlyos kórjelenségei között a kar vérkeringési zavarokba jutott, úgy látszik, hogy a modern betegség: a szklerózis lett urrá az elernyedt erekben. A beteg vér nyomásával szemben a kar életereje megroppant, ellenállóképessége elváyadt és az érdemes kar a renitens véredények görcseiben vonaglik. A betegnek gyors segélyre, egészséges vérátültetésre van szüksége. A kar eme súlyos nyavalyájában egyaránt megbosszulta magát úgy a beteg csökönyössége, mint az orvos felületessége, a törvényhozói könnyelműség, mely a kar rekonstruálását mindig csak a kellő körültekintés nélkül kísérelte meg, elfeledkezvén minden profilaktikus óvatosságról és gondosságról. Profilakszis és prevenció, az okos dologtevés óvatos előfutárai a kar életműködését sohasem kísérték. Csak így eshetett meg, hogy a törvényhozói kísérletekből a kar mindig csak erős vérveszteséggel került ki ahelyett, hogy megfordítva ellenállóképességében meggyarapodott volna. A törvényhozó úgyszólván mindig csak a láz csökkentésére dolgozott az ügyvédség reformáló munkájában; nemcsak hogy kellően soha fel nem ismerte a betegség okát, hanem a bajt komolyan nem is fürkészte. Ahelyett, hogy magát a betegség fészkét felkutatta volna, csak az életfunkciók szembeötlő rendellenességeit látta és nem vizsgálta a demokratikus kar súlyos irányvesztettségét és nem látta a kar demokratikus életfájának súlyos vergődését. Ahelyett, hogy a magyar ügyvédség történelmi tradicióiban és a kar geneológiájában kereste volna a törvényhozó a diagnozis alapját és a gyógykezelés támpontját, ahelyett, hogy a demokrácia örök forrásaiból keresett és merített volna irt a kari sebekre, közönséges kengyelfutássá, akadályversennyé sülyesztette le az illusztris pályát és a pályavégzettség időhatárának embertelen kitolásában türelmi diétákat állított fel és azokban kereste az egyedül üdvözítő arkánumot a kar minden baja ellen. Nem csoda, hogy a magyar ügyvédség, a demokrácia büszke virága ily körülmények között teljesen letört és egyaránt hőse és áldozata lett ama legislativ operációknak, úgyannyira, hogy csökkent életképességében a «lege artis» lefolyt műtétnek majdnem egyenlő része van magával a kór okával.

Ha a magyar ügyvédség tradícióit vizsgáljuk és szembeállítjuk az Árpád-korbeli magyar ügyvédséget a Mária Teréziakorbeli magyar ügyvédséggel; az abszolut korszakbeli ügyvédet az 1874: XXXIV. tc. modern köntösében megjelenő magyar ügyvéddel, megállapíthatjuk, hogy a magyar ügyvédség a demokrácia jegyében született és mindig csak a demokrácia szellemében élt és fejlődött. Megállapíthatjuk ezekből, hogy a kar nagy betegsége abból a súlyos rázkódtatásból eredt, mely a kart a demokratikus eszményekről való lecsuszás közben érte. Az ügyvédi demokratizmus eszményeit legméltóbban aposztrofálja a híres francia ügyvéd: Berryer «le prince du barreau français» az igazi ügyvédre vonatkozó mondásában. A nagy francia ügyvéd az igazi ügyvéd eszményében rámutat arra, hogy honnan kell a kari élet eszményének is kiindulnia, vagyis rámutat arra, hogy úgy mint az egyes ügyvédnek egész élete, kell, hogy a kar életműködése is kizárólag a demokrácia jegyében folyjon le. Berryer szerint az igazi ügyvéd gondolkozása és egész fogalma, esszenciája a demokratikus gondolatnak és gondolkozásnak, következésképp az igazi ügyvéd nem is lehet más, mint tántoríthatatlan és meg nem alkuvó harcosa a jognak és igazságnak és nem lehet más, mint a szabadság és egyenlőség eszméjének zászlóvivője. Berryer szerint az igazi ügyvéd nem ismer magánál se kisebbet, se nagyobbat és az ő demokratikus gondolkozása az egyedüli tengely, mely körül az ügyvéd erkölcsi életműködésének lefolynia kell. Az igazi ügyvéd leszáll — ha kell — a nincsetlenekhez és még

rongyaikban is támogatja a szegényeket és nyomorultakat, azonban nem kapaszkodik soha. A rongyban és biborban egyaránt megbecsüli az embert, de sohasem becsüli túl és soha senkit sem becsül le. Mit látunk azonban a mai ügyvédség karbeli életműködésében? Azt a sajnálatos tényt, hogy a kar nap-nap után jobban eltávolodik az ügyvédség eszményeitől és a kar demokratikus tradícióitól. Szinte közhellyé lett már, hogy a kar ethikai pályafutását befejezte s hogy az ügyvédség a társadalom szellemi krémje büszke gerincét alacsony kapaszkodásban töri szét és nem az igazi jogvédői hivatásban, hanem a hatalmasok előtti meghunyászkodásban, vagy az olcsó népszerűség kegyeiben és nem saját purián, demokratikus egyéniségében keresi a tisztes boldogulás feltételeit. A tülekedő parvenük kufár lármája együtt harsog a kar szanszkulotteinak önfeledt kurjongatásaival. A jog büszke lovagjai helyett pöffeszkedő siker terpeszkedik útonútfélen, vagy kétségbeesett ügyvédi proletárok gubbaszkodnak s a magyar ügyvédség bátor paripája a kar hivatlanainak ostorcsapásai alatt gebed meg.

Sokat megmagyaráz a szociális törvénykezés kegyetlen igazságtevése. Sok nehéz törekvés, sok életnyomor tűnik fel a magyar ügyvédség rögös pályáján, de még sem menthetik e súlyos viszonyok a kari ethikának mély leszorítását és az ideálizmus kegyetlen megfojtását, mely nélkül igazi ügyvédség meg nem élhet. A mostohasors nem mentheti azt a kufár irányzatot, mely a kar autonómikus életnyilvánulását kíséri és uralja s mely immár a kar magisztratuális életét is lépten-nyomon kikezdi. Több vidéki kamara életműködésének kórképe mutatja, hogy egy minden rátermettségben szűkölködő, élősdi sereg ült annak a nyakába, mely teljesen kiuzsorázza az intézmény ethikai jellegét anélkül, hogy a kamarai territoriális ügyvédségnek volna annyi önérzete, hogy kikorbácsolja a kufárokat.

Az 1874 : XXXIV. tc. alapját az általunk itt már fejtegetett demokratikus irányzat és ama nagy demokratikus gondolat alkotja, hogy a magyar ügyvédség egy teljesen egyenrangú ügyvédekből álló ügyvédi köztársaság, melynek minden egyes tagját az egyforma kötelességtudás és egyforma felelősség teljesen demokratizálja és amely köztársaság autonóm és önmaga teljesen függetlenül igazgatja önmagát. Az alapgondolatból következik már, hogy a törvény által statuált ügyvédi közigazgatásban való részvétel az egyes ügyvédtagnak nemcsak joga, hanem kötelessége is egyszersmind. Mit tapasztalunk azonban az ügyvédségi intézmény természetéből folyó törvényes és helyes felfogással szemben? Mit mutat a kamarai élet? Görcsös kapaszkodást és alantjáró tülekedést az intézmény demokratikus pillérjei, a kamarai választmány és a magisztratuális működésben való részvétel körül. Ámbátor a törvény idevágó tételes rendelkezései szerint a kamarai közigazgatásban, a választmányban, vagy fegyelmi jogszolgáltatásban való részvételi jog nem érdem, hanem közkötelesség, melyre az 1874 : XXXIV. tc. 25. §-a alapján az ügyvéd egyenesen 400 forintig terjedhető bírsággal szorítható s amely közkötelesség gyakorlása az ügyvédi egyed formális integritásán felül semmiféle más törvényes feltételtől nem függ, mégis azt látjuk, hogy bizonyos kotériák e közkötelességet közérdemként sajátítják ki.

A baj orvoslása tekintetében az 1874 : XXXIV. tc. 24. §-a oda volna módosítandó, hogy mindaddig, míg büntető vagy fegyelmi eljárás folytán a választmányi tagságtól el nem zárt kamarai tag választmányi szolgálatot nem teljesített, az egyszer már három évre megválasztott kamarai tag csak a választmány egyharmadrészében foglalhat helyet és a választmány kétharmadrésze oly tagokkal töltendő be, akik még választmányi tagságot nem viseltek. Ezzel a rendelkezéssel nemcsak sok visszaélésnek vétetnék eleje, hanem egy oly váltógazdasági rendszer vezettetnék be a kamarai intézménybe, mely annak vérbeli felfrissülését és a kamarai intézmény megfelelő fellendülését eredményezné az által, hogy a fiatalabb elem is megtalálná helyét a kamara működésében. A kamarai választmányban ugyanis egyaránt van szükség az idősebb kartársakra és az ifjabb elemre is, a kettő egymást kiegészíti, az egyik pesszimizmusának szüksége van a másik optimizmusára. Ezen megoldás szerint a kamarai tisztviselői rend alapját képező konzervatív irányzat teljes védelmet találna abban, hogy a kamarai választmány tagjainak egyharmadrésze, mely minden három évben újból ismételten is megválasztható, amennyiben tisztviselői működésében hivatottságának jelét mutatta, mindig megmaradna, míg a választmány kétharmadrésze háromévenként új tagokkal frissíttetnék fel. Ilyként előállana azon eredmény, hogy 10—15 év alatt a vidéki ügyvédi kamarák székhelyén a helybeli ügyvédség minden tagja viselne választmányi állást, mely körülmény csak emelné a tagok felelősségtudását és függetlenségét.

Az ügyvédi kar ethikája azt kívánja, hogy az ügyvédek önmaguk a legféltékenyebben őrködjenek a kar demokratikus szelleme, hagyományai és saját teljes egyenlőségük felett. Ügyeljenek önmaguk arra, hogy az ügyvédi karon belül a tehetség és jellembeli kiválóság hierarchiáján kívül semmiféle más hierarchia ne létezzék és hogy a kamarai élet megfeleljen annak az igazi autonómiának, amelyben magukat a kari tekintetektől teljesen áthatott, igazi férfiak kormányozzák, akik mind egyenlő, igazi ügyvédek. Nincs közöttük első, nincs közöttük utolsó, hanem elsők csak az egyenlők között vannak.

A törvény megfelelő módosítása fontos ügyvédi közérdeket érint és nagyban hozzájárulna a kar erkölcsi színvonalának emeléséhez. *Dr. Kormos Géza.*

Az angol munkásvédelmi törvény legújabb eredményei.

Soha még angol törvény — de talán mondhatjuk egyetlen kontinentális törvényhozási alkotás — nem «vált be» jobban és kétségbevonhatatlanabb pontossággal a gyakorlatban, mint a még mindig újnak nevezett angol munkásvédelmi törvény, az 1906 óta, tehát mindössze nyolcadik éve életben levő *Workmen's Compensation Act*, diadalmas versenytársa és lelkesen fogadott utóda az 1880. évi Employers Liability Act-nak. A munkaadó és a munkás közötti jogviszonyok azelőtti rendezetlensége, az ezerféle hol jogos, hol inkább csak annak vélt érdekek összeütközéséből lépten-nyomon előbbukkanó visszás állapotok tarthatatlansága egy kulturállamban sem vált oly mértékben szembetűnővé, mint épen a speciális ipari és kereskedelmi élete révén annyira exponált Brit-félszigeten, úgy hogy mikor az angol parlament a szóbanlevő 1906-iki alapvető törvényt megalkotta, a mindenkori törvényhozásoknak ezt a sikerült remekművét az egész angol közvélemény és a szociális élet irányítói a legnagyobb megkönnyebbüléssel és fontosságához méltó várakozással fogadták. S az angol jogi sajtó, de meg már lapunk is, e helyen több alkalommal nem késett elismerni azt, hogy az a megkönnyebbülés nem volt hiábavaló s hogy a várakozást a legkisebb csalódás sem hiúsította meg.

Már csak az is egyik legékesebben szóló bizonyítéka a Workmen's Compensation Act életrevalóságának és a munkásviszonyok állandó egyensúlyban tartása tekintetében ma már nélkülözhetetlen fontosságának, hogy — miként azt az angol belügyi kormány a *Home Office*-nek a mult év utolsó hónapjaiban közzétett jelentésében olvashatjuk: a munkások részéről 1912. év folyamán bejelentett csaknem *félmillió* kártérítési panasz közül ugyanez évben csupán 10,972 kártérítési kereset alapján vált szükségessé a County Court-nál a bírói eljárás megindítása, míg a hátralevő óriási szám a törvény alapján teljesített békéltetési és egyezkedési eljárás folyamán nyert úgy a munkaadók, mint a kártérítést igénylő munkások és illetve ezek családtagjainak érdekeit kiegyenlítő békés megoldást. Sőt még ha a már említett és tényleg folyamatba tett 10,972 kártérítési pert tekintjük is, a per bíróságai, a County Court előtt ez a szám is részint időközi visszavonások, részint a per folyama alatti békés megegyezések révén annyira leolvadt, hogy az 1912. év végéig mindössze 5858 olyan ügy maradt, mely a törvényszék döntő határozatával nyert befejezést, vagyis alig többre, mint a felére apadt azoknak a megindított pereknek a száma, melyek bírói döntést igényeltek. Tehát félmillióból csaknem hatezer! És még azt is ki kell itt emelnem, ugyancsak a törvény előnyére, hogy a bíróilag befejezett ügyeknek is nem kevesebb, mint 76%-ában a döntés a kártérítést igénylő, vagyis a *munkás* javára történt!

Ha a fellebbezések számából az alsóbb bíróság működésének eredményességére és határozatainak minőségére nézve következtetés vonható, úgy a County-Court-ok 1912. évi tevékenységét a törvény hatálya alá tartozó perek elbírálása tekintetében mindenekfölött eredményesnek, a különböző kártérítési perekben meghozott döntéseit pedig az igényeit érvényesítő munkás-

ság szempontjából határozottan megnyugtatóknak mondhatjuk, tekintetbe véve azt, hogy a Home Office említett legújabb jelentése szerint a County Court-ok által 1912. év folyamán bíróilag eldöntött 5858 kártérítési perből mindössze csak — 208 ügy került a fellebbviteli bíróság (Court of Appeal) s csupán négy fellebbezés került a House of Lords elé. A Court of Appeal által elbírált fellebbezéseknek helyt adó határozatok közül 17 a munkások javára, 34 pedig a munkaadók javára döntötte el az ügyet. Az előző két év vonatkozó statisztikájához mérten nagyon szembetűnő a csökkenés 1912-ben a Lordok Háza, mint legfelsőbb fellebbviteli bíróság elé vitt fellebbezések számában; mind a négy fellebbezést a perben álló munkás vagy hozzátartozója adta be; az eredmény tekintetében pedig egyenlően oszlott meg a döntés, mert a Lordok Háza két fellebbezésnek helyt adott, kettőt pedig elutasított.

Ami aztán az 1906. évi Workmen's Compensation Act hatálya alatti kártérítési igényekre vonatkozó úgynevezett perenkívüli ügyeket illeti, a Home Office fent jelzett jelentése szerint 1912. év folyamán a County Court-ok ügyforgalmi statisztikája 9982 olyan esetről számolhat be, melyekben a munkaadók és munkások közt, a törvényszerű hetifizetéseknek és szolgáltatásoknak egy bizonyos meghatározott végkielégítési összegben való megváltását illetően létrejött egyezségek a nevezett alsóbíróságok felülvizsgálata alá kerültek. Csaknem 2000-re megy a County Court-okhoz beterjesztett olyan folyamodásoknak és kérelmeknek a száma, melyekben vagy a munkaadók vagy a munkások egyrészt a már beadott kártérítés iránti panaszt visszavonják, vagy a már bíróilag eldöntött kompenzácionális ügy újrafelvételét kérik — másrészt meg akár a már megítélt kártérítési összegek törvényszerű behajtása, akár pedig a szerződéses kártérítésnek az arra jogosult munkások közt bírói úton leendő szétosztása iránt tesznek lépéseket. Teljesség okából nem mellőzhetem annak felemlítését, hogy a fentebb említett 9982 esetből 597-ben az ugynevezett *registrar* a munkaadó és munkások közt létrejött egyezség beiktatását — alaki okokból — megtagadta; a törvény rendelkezése szerint pedig ilyen egyességek érvényességéhez a bíróság megerősítése szükséges, vagyis: a registrar intézkedése ellen az illetékes törvényszék (County Court) jogorvoslata vehető igénybe. A jelzett 597 ügy javarészében az egyességet a bíróság vagy egészben elutasította vagy a folyamodó javára megfelelően megváltoztatta.

Zsoldos Benő.

A munkaadó szavatossága üzemi balesetért.

A Kúria polgári tanácsai által üzemi baleseteknél követett tárgyi felelősség elve a kötelező balesetbiztosítás behozatalával elveszítette gyakorlati jelentőségét. A munkaadó ezen súlyos felelőssége áthárult az érdekösszességet képviselő biztosítási szervre.

Nem kívánja azonban a törvényhozó mentesíteni a munkaadót azon szubjektív felelősség alól, melyet a Kúria felülvizsgálati tanácsa, az 1893: XXVIII. tc.-re helyezkedve, az üzemi balesetből folyó kártérítési kötelezettség megállapításánál irányelvül fogadott el.

Az 1907: XIX. tc. 81., 82. §-aiban szabályozza is a munkaadó szubjektív felelősségét, kimondván, hogy a biztosítás szerve a munkaadóval szemben rendes bírói úton érvényesítheti az üzemi balesetből felmerült költségeinek (kártalanítás) megtérítését, ha a baleset annak folytán állott elő, mert a munkaadó (megbízottja) a törvény alapján hatóságilag elrendelt óvrendszabályokat nem foganatosította (illetve elrendelt óvókészülékről nem gondoskodott). A balesetet szenvedett alkalmazottnak (halála esetén hozzátartozóinak) kártérítés iránti kereseti jogát a munkaadóval szemben, továbbá ahoz a feltételhez is köti, hogy a munkaadó jelzett gondatlansága — nyilván alaptalan zaklatás elkerülése végett — büntetőbírói ítélettel nyerjen előzetes megállapítást és ezen perelőfeltételtől csak abban az esetben tekinthet el a bíró, ha a büntető ítélet meghozatalát a balesetet előidéző személyében rejlő ok gátolta. Az alkalmazott keresetének szubstrátumát még arra a különbözetre korlátozta a törvény, mely a biztosítási szervtől nyert és a teljes kára között mutatkozik.

Amint ezekből látható, a törvény a munkaadó felelősségét igen szűk korlátok közé helyezi. Mégis azt hinnők, hogy így is elég peranyagot szolgáltat a rendes bíróságnak. Néhány év gyakorlat azonban megmutatta, hogy az említett törvényhely szigorú alkalmazása mellett a munkaadó felelősségének megállapítása csaknem kizártnak tekinthető. Ennek oka főleg a hazai speciális viszonyokban keresendő.

Az idézett törvényszakasz ugyanis oly fejlett iparrendészetet tételez fel, mint amilyen a nagyiparos nyugati államokban van, ahonnan biztosítási törvényünk alapelveit is merítette.

Iparrendészetünk szervezete a balesetelhárítás, illetőleg balesetvédelem szempontjából felette hiányos. Iparfelügyelőségeink hatásköre az ipar nem minden ágára terjed ki és csupán konzultáció, úgy hogy az általuk javasolt óvintézkedések hatósági elrendelés hiányában szankcióval nem birnak.

Minthogy pedig a munkaadó felelőssége csak «hatóságilag elrendelt óvrendszabály» elmulasztása esetén áll fen, — alig lévén ily óvrendszabályunk — a munkaadó a felelősség alól szabadul.

Szükséges természetesen a felperesnek azt is bizonyítani a per során, hogy a baleset ép a törvény által körülírt óvrendszabály nem foganatosítása, illetve elmulasztása folytán következett be. Ez a bizonyítás még akkor is nehéz, ha különben a munkaadó mulasztása nem kétséges.

A perindítás tehát nem kecsegtet sikerrel és ha nehány esetben folyamatba is teszik a pert a munkaadó ellen, az jogerős befejezésig — közbejött kiegyezés miatt — rendszerint nem jut el. A feleket ez esetben a jogbizonytalanság kényszeríti egyességre, amihez szociálpolitikai tekintetek is járulnak.

Az a felelősség, melyet a törvényhozó szándékolt, csak úgy válhatik konkrét esetben valósággá, ha iparrendészetünket kellően kiépítik, vagy a törvény kereteit bővítik.

Nem lesz érdektelen e kérdés kapcsán a valóban mintaképül szolgálható német biztosítási jog (Reichsversicherungsordnung) vonatkozó rendelkezéseit figyelembe venni. Ez a törvény (903. §.) a munkaadó felelősségének megállapításánál a bírónak szabadabb magyarázatot enged, és így mulasztás esetén bizonyosra vehető a munkaadó marasztalása.

A német törvény a munkaadótól oly gondosságot kíván a balesetelhárítás körül, melyre az hivatalánál, hivatásánál vagy iparánál fogva különösen köteles, építkezés vezetésénél pedig olyat, aminőt az építési mesterség általánosan elismert szabályai megkövetelnek. A gondosság elmulasztását büntetőbírói ítéletnek kell megállapítani. Szükségesnek tartjuk az ily tág körülírást, mert a bíró szabad mérlegelése nagyobb biztosítéka az igazságos felelősségrevonásnak, mint a törvényi megkötöttség, mely nem mehet annyira, hogy a felelősség a gyakorlatban illuzóriussá váljék és a balesetbiztosítás természetében rejlő igazságtalanságok eme korrektivuma is megszűnjön.

Az alaptalan perlekedés ellen garanciát nyújt a biztosítás teherviselőivel (Berufsgenossenschaft) szemben fenálló az a törvényes rendelkezés, hogy a munkaadó ellen a per csak a szövetkezeti közgyűlés (Genossenschaftsversammlung) határozata alapján indítható meg és a közgyűlés igényéről akár le is mondhat.

Ha még rámutatunk arra, hogy a mi törvényünk szerint a munkaadó elleni keresetjog a baleset napjától számított két év alatt elévül, míg a német törvény a perindításra öt évet enged a baleset napjától, akkor nem lehet kétséges, hogy törvényhozásunk a munkaadó felelősségét a lehető legszűkebbre szabta.

A baleset napjától számított két év alatt a kártalanítási eljárás vajmi gyakran végleges befejezéshez nem jut el. Egyrészt a kórállapot ez idő alatt nem alakul mindig ki, másrészt a mai instanciák mellett az eljárás évekre nyúlik. Mindaddig pedig, míg a biztosítási szerv, illetőleg a baleset által érintett fél kárának mérve felől tisztában nincs, a munkaadó elleni per petitumát nem precizirozhatja.

A német jog szerint a munkaadó ellen megindítható a per a büntetőbírói ítélet, illetőleg a biztosítási szerv nyújtotta kártalanítás jogerőre emelkedésének napjától számított 18 hó, illetve egy év alatt. A mi két évi határidőnk is ezen említett időpontoktól volna számítandó, amikor nem kellene a perindítást minduntalan elévülés okából mellőzni.

Kétségtelen, hogy biztosítási törvényünk tárgyalt részében is módosításra szorul. A kilátásba helyezett reform minden bizonnyal a hivatkozott szakaszokon is változtat akként, hogy a munkaadó felelőssége ne csak papiron maradjon. Ehez a módosításhoz a fentérintett német jogszabályok iránytadóul szolgálhatnak.

Dr. Weninger János.

Szemle.

BELFÖLD.

— **A főrendiházat** kitüntetés érte: *Plósz* Sándort tagjává nevezték ki. Azt mondják, régi vágya teljesedett ezzel, visszatérhet könyvei közé, tudományához. Mi úgy éreztük, hogy Plósz Sándor eddigelé sem volt távol a tudománytól, amelynek egyik legnagyobb büszkesége. Talán épen ez volt a hibája: mint politikus is tudós akart maradni. Lehet egyébként, hogy e kinevezés a perjogi kodex megalkotásának jutalma. Nem volna az első eset. Hisz hasonló jutalomban részesült annak idején Csemegi Károly is, midőn az oly gyorsan elavult büntető-kodex szel ajándékozta meg az országot és a politikai életből visszavonulni kényszerült. De legvalószínűbb mégis az a magyarázat, hogy Plósz Sándorra nincs már szükség a képviselőházban. A mestermű: a perrendtartás forog, az alkotó pihenhet. Abban a nagyipari üzemben, amely a «jegyzői toll» reparaturájára szoruló törvényeket ontja, csupán engedelmes gépeknek van helye: a jogalkotás művészei a maguk individuális tónusával csak zavarják a gép kattogásának egyhangú harmóniáját. Fabius Cunctatornak is le kellett egykor, a többség óhaja szerint, mondani a diktaturáról, hogy a Magister equitumnak adjon helyet. Ekkor történt, hogy a változott taktikai módszerrel a római hadsereg elvesztette a cannae-i ütközetet...

— **A budapesti ügyvédi kamarának** mult évről szóló jelentése, amely most került ki a sajtó alól, jogéletünk minden ágára kiterjed. Behatóan és gondosan foglalkozik nemcsak az ügyvédség szervezetével és az igazságügyi állapotokkal, hanem a törvényelőkészítés főbb kérdéseivel és a törvénykezés bírálatával is. Megdöbbenéssel állapítja meg a jelentés, hogy «az elmult év törvényalkotásaiban a közszabadságok és politikai jogok minden irányban tért veszítenek». Ezzel az általános kritikával nincs teljesen összhangban, hogy a jelentés szerkesztői valósággal szordinót alkalmaztak az egyes kodifikációs munkálatok bírálatában. A független ügyvédi karnak nemcsak joga, de kötelessége a teljes őszinteség. Még kevésbbé értjük, hogy a jelentés elmulasztotta az említett szordinó alkalmazását, midőn hellyel-közzel lelkes elismeréssel adózik ugyanannak, aki a politikai jogosultságok és közszabadságok megszorításáért felelős. Nem lett volna szabad megfeledkezni Vergilius szaváról: timeo Danaos et dona ferentes.

— **A magyar-osztrák végrehajtási jogsegély** tárgyában a két igazságügyminisztérium megbizottainak tárgyalása megegyezést hozott létre. E tanácskozmány szerződés-tervezetet dolgozott ki, amely — a hivatalos jelentés szerint — megszüntetné a végrehajtási jogsegélynek reánk nézve sok tekintetben hátrányos helyzetét. A ma még hatályban levő szabályozás értelmében ugyanis a magyar bíróság az osztrák ítéleteket végrehajtani köteles, anélkül, hogy az osztrák bíróság illetékességét vizsgálhatná. Ennek következtében lehetővé vált, hogy az osztrák hitelezők a magyar adósokat az úgynevezett faktura-illetékesség és könyvkivonati illetékesség alapján Ausztriában pöröljék be és hogy az ekképen ott nyert ítéleteket Magyarországon akadálytalanul végrehajthassák.

A tervezett új szerződés értelmében a magyar bíróság ezentúl az osztrák bíróság illetékességét meg fogja bírálni és az osztrák ítéletet csak akkor fogja végrehajtani, ha a jogsegély-szerződésben taxative meghatározott valamely illetékességi ok fönforog. Ezek közé pedig nincs fölvéve a föntemlített két illetékességi ok. A Pp.-ban foglalt az az illetékességi ok, hogy a bejegyzett kereskedő üzlete körében történt eladásból származó követelését az utolsó megrendeléstől számított két éven belül telepe helyének bírósága előtt is pörölheti, ha a követelés alapjául szolgáló megrendelést és az árú tényleges átvételét okirattal igazolja, a tervezett szerződés értelmében a kölcsönös végrehajthatóság szempontjából csak arra az esetre szorítkoznék, ha az alperes kereskedő, ellenben nem-kereskedő ellen ily illetékesség alapján hozott ítélet nem lesz kölcsönösen végrehajtható. Egyáltalában kölcsönös elismerésben csak oly illetékességi okok fognak részesülni, amelyek a nemzetközi forgalomban nem aggodalmasak.

A végrehajtható okiratok köre tágabb lesz, amennyiben közjegyzői okiratok alapján is lesz kölcsönösen végrehajtásnak helye, valamint Ausztriában is végre fogják hajtani a magyar községi bíróságoknak ítéletét, továbbá a magyar gyámhatóságoknak a tartási díjakra, úgyszintén a kiskorúak és a gyámoltak kiszolgáltatására vonatkozó határozatait.

Részletes megállapodások történtek a kölcsönös végrehajtásnál követendő eljárás tekintetében is. Az adós abban az esetben, ha osztrák bíróság a végrehajtás végett magyar bíróságot keres meg, a magyar bíróságnál a jogsegély-szerződésben meghatározott okokból kifogásokkal élhet majd.

Egészben véve a kidolgozott szerződés-tervezet figyelembe veszi a monarchia két állama között fönálló kapcsolatot és azokat a gazdasági sűrű érdekszálakat, amelyek ezt a két államot egymáshoz fűzik, mindazonáltal megszüntetné Ausztriának azt az egészen kiváltságos helyzetét, amelyben eddig részesült és a két államnak a kölcsönös végrehajtási jogsegítség tekintetében fönálló viszonyát lényegileg a nemzetközi végrehajtási jogsegítség általános elvei alapján rendezi.

A szerződés tervezetének teljes szövegét az igazságügyminisztérium a két kormány végleges megállapodása után fogja csak közzétenni. A megegyezés bírálatára legközelebb visszatérünk.

— **A Kúria ügyvédi tanácsa** az elmult évben többek közt a következő elvi határozatokat hozta: 1. Az ügyvédség gyakorlatától jogerősen elmozdított ügyvéd ellen az elmozdítás után a gyakorlattól való felfüggesztés nem mondható ki. (1913 máj. 10. 148. sz.) 2. A fegyelmi eljárás folyamán igazoló-nyilatkozat be nem adása miatt bírság nem szabható ki. (1913. szeptember 27. 232. sz.) 3. Habár az 1887 : XXVIII. tc. 4. §-a kifejezetten csakis a nyereségvágyból elkövetett bűntett vagy vétség miatt hozott vádhatározat következménye gyanánt állapítja meg a felfüggesztést; azonban a bűntett vagy vétség fogalmi körében a felfüggesztés az esetben is alkalmazandó, ha a panaszlott ügyvéd nyereségvágból elkövetett bűntett vagy vétség kísérlete miatt lett vád alá helyezve. (1913. október hó 25-én 341. sz.) 4. Törlési eljárás folyamatbatétele esetében, minden egyes törlési ügy külön ügyként kezelendő, minden egyes esetben külön határozat hozandó és nem lehet több ügyet egyesíteni s több törlési ügyben az ügyet egy határozattal elintézni. A fegyelmi eljárás rendén felmerülő oly esetekre nézve, melyekről az ügyvédi rendtartás tüzetesen nem intézkedik, a bűnvádi eljárásnak megfelelő szabályai alkalmazandók. (1913. november 15-én 350. sz.) 5. Elhalt ügyvéd iratainak és értékeinek leltározása körül felmerült díjak és költségek kérdésében hozott elsőfokú határozat ellen, a Kúria ügyvédi tanácsához nincs jogorvoslatnak helye. (1913. november 15-én 364. sz.) 6. Ha a törlést kimondó határozatban nincsen pontosan megállapítva, milyen évről és milyen összegről szóló kamarai járulékok meg nem fizetése miatt mondatik ki a törlés — a határozat megsemmisítendő. (1913. nov. 15-én 391. sz.)

— **Városi tisztviselők minősítése.** *Kérdés:* A városok fejlesztéséről szóló 1912. évi LVIII. tc. 27. §-át, amely szerint a törvénynek a tisztviselők minősítésére vonatkozó rendelkezései a jelenleg alkalmazásban levő tisztviselőkre nem terjednek ki, lehet-e úgy értelmezni, hogy ennek folytán valamely jogi képzettséghez kötött állásra ilyen kvalifikációval nem biró eddigi alkalmazottak meg lennének választhatók?

Válasz: I. A 27. §. csakis az új törvény által megkívánt magasabb minősítés, illetve minősítés-emelés alól menthet fel, de a régi törvények által már megkívánt minősítést el nem engedheti. Már pedig a rendezett tanácsú városok árvaszéki ülnökei közül egyre már az 1877. évi XX. tc. 180. §-a előírta a jogvégzettséget.

II. Hogy a többi árvaszéki ülnöki állásokra, valamint tanácsnokokká (amely állások régebben nem voltak jogvégzettséghez kötve, de az 1883. évi I. tc. 5. §-ának 8. pontja, 1877. évi XX. tc. 180. §-a, 1912. évi LVIII. tc. 21. és 22. §-a folytán jogvégzettséghez kötvék) a már alkalmazásban levő nem jogvégzett tisztviselők közül kik lennének megválaszthatók, ez a kérdés vitássá tehető és mindenesetre a közigazgatási bíróság elé viendő. Feltétlenül megválaszthatók azok, akik ugyanazt az állást már betöltötték; de szerény nézetünk szerint az előlépéstől nem igen

lehet elzárni azokat az alacsonyabb rangú tisztviselőket sem, akik ugyan jogvégzettség nélkül, de azzal a biztos tudattal jöttek a város szolgálatába, hogy ezen *az életpályán*, a polgármesteri álláson kívül, minden rangot elérhetnek. Mert különben egy eddigi aljegyző jogvégzettség nélkül egész életében csak épen ugyanarra az aljegyzői állásra lenne megválasztható, holott ma még vannak magasrangú miniszteri tisztviselők jogvégzettség nélkül. A vitatott átmeneti intézkedés tág szövegezése az előléptetésre módot látszik adni. *Dr. E. I.*

— **Egyszerűsítés, jegyzőkönyvvezetés.** Járásbírósági bűnügyben sűrűbb az elnapolás, mint a törvényszékiben. Ennek oka, hogy a járásbírósági ügy nincs úgy előkészítve, mint a törvényszéki, továbbá, hogy a törvényszéki ügy inkább felcsigázza az idézettek kíváncsiságát és a törvényszéki formaság inkább indít megjelenésre, mint a járásbírósági egyszerűbb eljárás. A bíróra kellene bízni, hogy ha érdemleges tárgyalás nem volt, az elnapolásról jegyzőkönyvet vegyen-e fel vagy az iratokra jegyezze fel, hogy senki sem, vagy ki jelent meg s mikor lesz az újabb tárgyalás, ki idézendő meg, ki vezetendő elő, melyik tanút bünteti meg elmaradásáért. — Gyorsan tárgyaló bíróra kín a mai jegyzőkönyvezés; a napidíjas lassú írású, gyakran helyesen írni sem tud. A jegyzőkönyvet utólag korrigálni időrabló munka. Gyorsíráshoz értő napidíjasokat kellene alkalmazni jegyzőkönyvvezetőkül. Persze a bírónak is érteni kell a gyorsírást. Egyelőre az is jó volna, ha géppel lehetne írni a jegyzőkönyvet. Ez legalább is olvashatóbb volna, mint a kézírás. Diktáló-gép a gyorsírásnál is többet érne. E mellett talán jegyzőkönyvvezető sem kellene. — A jogerős ítéletek írásbafoglalását el lehetne hagyni. Ha a tárgyalás eredménye fedi a feljelentésben foglaltakat, az ítélet tartalmát röviden feljegyezné a bíró, ha nem fedi, röviden a különbséget jegyezné fel. Az indokolás jogerős ítéletnél egészen elmaradhatna. *(Bírói körökből.)*

— **Továbbképző tanfolyam.** *Dr. Juhász* Andor, a budapesti kir. törvényszék elnöke, az Országos bírói és ügyészi egyesület és az Ügyvédi kör továbbképző tanfolyamát szervező bizottságnak felkérésére március hó 7-én előadást tart a Pp. életbelépése folytán felmerülő változásokról és újításokról.

— **A polgári törvénykönyv törvényjavaslatának tárgyalását** március első hetében kezdi meg a képviselőháznak szakbizottsága.

— **Az új ügyviteli szabályokról** a budapesti ügyvédi kamara évi jelentése következőkép emlékezik meg: A Jüsz. egyik legfontosabb új intézményét, a közös irodát alapjában véve helyesnek tartjuk. Hiszen kiváló kartársunk, *Nagy Dezső dr.* volt az, aki ennek eszméjét először megpendítette. A közös iroda célja, hogy mindazokat az ügyeket, amelyeket tárgyalás nélkül könnyen és gyorsan lehet elintézni, feldolgozza. Itt folynak le azok az előkészületi munkálatok is, amelyek szükségesek ahhoz, hogy a per bírája elé az ügyek már csak érdemleges tárgyalásra kerüljenek. A közös iroda tehát a bírákat felmenti a nem érdemleges munkától és a nem érdemleges munkát centralizálja. A Jüsz. 30. §-a szerint a közös irodába beérkezett ügyeket még a beérkezés napján el kell intézni. Úgy tudjuk, hogy a VI. ker. járásbíróságnál, ahol Nagyméltóságod a Jüsz.-ot 1913-ban próbaképen életbeléptette, ezen §. rendelkezését a bíróság csakugyan megtartotta. Ámde már a VI. ker. járásbíróság is a folyton szaporodó munkát csak úgy volt képes elintézni, hogy, kartársaink panaszai szerint, az első tárgyalási határnapokat 5—6 hétre tűzte ki. Ez a multtal szemben visszacsést jelent. Nem sokat ér a jogkereső közönségnek, ha a keresetet a járásbíróság a Jüsz. 30. §-a szerint a beérkezés napján elintézi ugyan, de már az első határnapot hat hétre tűzte ki. Az Ü. Sz.-ban tehát a 30. §-t ki kell egészíteni oly rendelkezéssel, hogy az időköz, amely az idéző végzés kézbesítése és a perfelvételi határnap közé esik, rendszerint nem lehet nagyobb, mint a Pp.-ben előírt minimális három, illetve nyolc nap. Az ellentmondás intézménye mellett ezek a rövid határidők semmiféle veszélyt nem jelentenek az alperesekre nézve, sőt az ellentmondás intézményének csakis akkor van némi létjogosultsága, ha az első határnapok rendszeresen a lehető legrövidebbek. A központi iroda egyik főcélja a tömegnapok gyors lebonyolítása, ha erre nem képes, akkor létjogosultsága alig van. Panaszok merültek fel abban az irányban is, hogy a Jüsz. az egyes ügyek megtalálását felette megnehezíti. Az összes nem érdemleges pereknek az irattárban való kezelése az ügyek nagy összetorlódását eredményezi, ami rendkívül preciz kezelést és megbízható s gyors értesítésadást tesz szükségessé. A mai kezelő-személyzet erre ma úgy számbeli elégtelensége, valamint qualitásának gyöngesége miatt képtelen. A kezelőszemélyzet reorganizálása tehát, amire még külön is rámutatunk, a legsürgősebb feladatok közé tartozik, mert enélkül semmiféle ügyviteli szabály nem fog beválni.

— **A Magyar Jogászegylet** magánjogi bizottsága legközelebb megkezdi a polgári törvénykönyv javaslatának rendszeres tárgyalását. Az egyesület által szerkesztett biráló-vélemények második füzete (dologi jog) a közeli napokban elhagyja a sajtót.

— A «**Tőzsdevilág**» februári számában *dr. Lévy* Béla ügyvéd a tőzsdebíróság reformjáról, *dr. Bari* Ágost a betétek biztonságáról, *dr. Fekete* Ignác az őrlemények tőzsdei jegyzéséről értekezik.

— **A Jogállam** márciusi füzete a következő tartalommal jelent meg: *Concha* Győző: Közigazgatásunk reformja. — *Pollák* Illés: A becsület védelme. — *Magyary* Géza: A törvényes véleimek jogi természete. — *Schuszter* Rudolf: A bányatársládákba befizetett járulékok visszakövetelhetők-e? — *Meszlény* Artur: Észrevételek a polgári törvénykönyv tervezetének kötelmi jogi részéhez. — *Gold* Simon: Biztosítási joggyakorlatunk 1913-ban. — *Baumgarten* Nándor: A közigazgatási bíróság pénzügyi osztályának gyakorlata. — *Schiller* Bódog emlékezete.

— **Munkásbiztosítási joggyakorlat.** A felsőbíróságok és hatóságok munkásbiztosítási ügyekben hozott elvi jelentőségű határozatainak gyűjteményéből megjelent a *második* kötet, amely az 1911 októbertől 1913 augusztus haváig terjedő idő gyakorlatát öleli fel. A második kötet rendszer, beosztás és utalások tekintetében az első kötetet követi, amely a hatóságok gyakorlatának egységesítésében oly üdvös hatásúnak bizonyult. E munkát is dr. *Schulcz* Ágost min. osztálytanácsos-bíró szerkesztette és a m. kir. állami munkásbiztosítási hivatal adta ki. A 763 oldalra terjedő és kimerítő mutatókkal felszerelt kötet ára 12 K.

— **Közigazgatási reform és alkotmánybiztosíték** címmel dr. *Csekey* István kecskeméti jogakadémiai professzornak nagyobb tanulmánya jelent meg, amelyben szükségesnek tartja az önkormányzati jogoknak minden vonalon szigorú *bírói oltalom* alá helyezését s evégből a *közigazgatási bírósági szervezet kiépítését.* Föltétlen híve a *tisztviselők kinevezésének*, de síkra száll az államosítás téveszméi ellen, melyek alatt az önkormányzat megsemmisülését, a centralizációt és a francia bürokrata-rendszert értik. A kinevezés ellensulyozására szükségesnek tartja a *szolgálati pragmatika* tüzetes megállapítását, a *szakképzettség* emelését, *a fegyelmi jog*, érdekeltség, összeférhetetlenség szabályozását, vagyis egy egységes *közhivatalnoki kódex* alkotását. Közigazgatási szempontból *decentralizációt* s a közigazgatásnak az önkormányzattól és különösen a vármegye politikai szereplésétől való *különválasztását* kívánja. A 23 oldalra terjedő füzet ára 80 fillér, kapható Politzer Zs. és fia könyvkereskedésében.

KÜLFÖLD.

— **Az osztrák büntetőjog reformja.** Több évtizedes, komoly és alapos tudományos munka eredménye, hogy az osztrák büntetőkódex javaslata immár a képviselőház előtt fekszik. Több mint ötven éve, hogy Ausztriában új büntetőtörvény előkészítésének szüksége merült fel és csak négy éve tette közzé az igazságügyminisztérium a törvény előtervezetét, majd a bűnvádi eljárási reformra vonatkozó javaslatot. Az anyagi jogot teljesen átformálja a tervezet, míg a perrendtartáson csak annyiban változtat, amennyiben azt az új jog megkívánja, — emellett gyökeresen megváltoztatja az elsőfokú bíróságok szervezetét és korlátozza az esküdtbíróságok illetékességét. Két év előtt megbízást kaptak a javaslat előkészítői, hogy az időközben elhangzott bírálatok alapján dolgozzák át a tervezetet. A bizottság leglényegesebb változtatása, hogy a büntetés feltételes elengedésének intézményét, amelyet eddig csak fiatalkorúakkal szemben alkalmaztak, kiterjeszti a felnőttekre is, — továbbá megengedi a behajthatatlan pénzbüntetés kompenzálását közmunkával, — a vagyon ellen irányuló deliktumok büntetési tételeinek nagyságát függetleníti a tárgy magasabb értékétől, hacsak a tett főmotivuma nem a magas érték volt épen, — végül kompromisszumos kísérletet tesz az

abszolut alkalmatlan kísérlet büntetésének kérdésében. A bizottság munkálatát az Urakháza 1912 júniusban vette tárgyalás alá. A vitában pártkülönbség nélkül elismerték, hogy a javaslat mélyen járó megfontolások, hosszú és beható munka után készült és a lehetőségig beviszi a jogba a küzdő tudományos irányok ezidőszerint megvalósítható elveit, és nem tévesztette szem elől az osztrák jogélet statisztikai felvételeken alapuló megfigyeléseit, sem a külföldi jogoknak meghonosításra alkalmas, eredményesnek mutatkozó intézkedéseit. Az Urakháza bizottsága csekély változtatásokat tett a javaslaton. A szigorított szabadságvesztésbüntetések kérdésében arra az álláspontra helyezkedett, hogy a szigorítást csak fogházra ítéltekkel szemben alkalmazza, ha a fogság tartama hat hónapnál nem hosszabb ; — egyéb esetekben, valamint börtönre és fegyházra ítéltekkel szemben csak akkor, ha többszörösen visszaesők, vagy tettüket különös vadsággal követték el. A szigorítás felfüggesztésének visszavonásig helye van. A javaslat szerint a büntetés feltételes elengedését felnőtt bűntettesekre vonatkozólag egyes-bíróság csak akkor alkalmazhatja, ha legfellebb három havi szabadságvesztés vagy ezer koronáig terjedhető pénzbüntetés volna kiszabandó és a feltételes elengedést a vádló nem kifogásolja. Más esetekben a törvényszék határoz. Az Urakháza kiterjesztette ezt a fiatalkorúak bíróságára is. A rehabilitáció kérdését a javaslat úgy oldja meg, hogy fiatalkorúaknál a legális, felnőtteknél a iudiciális rehabilitációt kívánja alkalmazni. Ezzel szemben az Urakháza a bírói rehabilitációt általánossá tette. A javaslat második részében a gyilkosságra vonatkozó szakaszok módosításai a legfontosabbak. A javaslat csak két esetben alkalmaz feltétlenül halálbüntetést: a császár megölésének kísérletével elkövetett felségsértés és az életfogytiglani fegyházbüntetés kitöltése alatt elkövetett gyilkosság esetében. Más esetekben 5 évtől 20 évig terjedhető fegyház alkalmazandó, míg öt különösen súlyos esetben vagylagosan életfogytiglani fegyház, illetőleg halálbüntetés szabható ki. Az öt eset közül háromban az Urakháza a feltétlen halálbüntetést állította vissza ; — a segélynyújtás elmulasztásának büntetését pedig mellőzte. A katonai titok megsértésének és a kémkedésnek bűntetteiben a német törvény alapelveivel egyező intézkedéseket alkalmazott még s ezekkel a módosításokkal a javaslatot elfogadta. Súlyos kritikák hangzottak el az esküdtszék ellen is, de a javaslat intézkedéseit mégis elfogadták annak a hangsúlyozásával, hogy fentartásukat pusztán politikai tekintetek indokolják. A javaslat most a képviselőház előtt fekszik és remélik, hogy a nagyfontosságú kódex rövidesen tető alá kerül, amint a Ház azt tárgyalás alá veheti. Egyelőre nem tartják vitásnak, hogy abban a sivár és reménytelen helyzetben, amelyben az ország belpolitikája tengődik, nem lehet fontos és hosszú időkre kiható törvények tárgyalásába bocsátkozni. És ezalatt a Lajtán innen természetesen . . . *K.*

— **Hatvan év az ügyvédi karban.** A napokban ünnepelte a párisi ügyvédi kamara hatvanadik évfordulóját annak, hogy a kamara elnökséget viselt, köztiszteletben álló tagját, Cartier-t az ügyvédek jegyzékébe bejegyezte. A kamara választmánya a nyolcvanéves kora ellenére ifjú és fürge Cartiert, Henri Robert elnök vezetése alatt kereste fel és valósággal családi ünnep jellegű tisztelgés keretében üdvözölte az aggastyánt.

«Ennek az évfordulónak megünneplését talán feleslegesnek látja — kezdte beszédét a kamara elnöke — hiszen azt akarta Elnök úr, hogy a kar tartsa fen jókívánságait bejegyzésének 70-ik évfordulójáig. Elfogadjuk a halasztást. Itt leszünk tíz év mulva is, Ön körül, Elnök úr, de addig is a mai napon, midőn csak kartársaink kiválasztottjainak jut a szerencse e teremben Önt ünnepelni, mint egy meleg családi ünnepen köszöntjük . . .»

Cartier klasszikus szépségű beszédben válaszolt, amelyet még ily távolból, a személyek ismerete nélkül sem lehet megindulás nélkül olvasni.

«Ha Cicero, ami nagy kartársunk, meg nem írta volna a «De Senectute»-t, én írtam volna meg ezt a könyvet és nem lett volna nehéz kimutatnom benne, hogy egy ember számára, aki kötelességének eleget tett, nem lehet édesebb gyönyörűség, mint utolsó napjait azok körében leélni, akik élete folyásának tanúi voltak és akiknek meleg barátsága egy aggastyán szívében életre melengetik az illuziót: hogy még hasznos lehet.

És Önök, kedves barátaim engem valósággal elhalmoztak bizalmuk ily kímélettelies megnyilvánulásaival. Mikor már nem állhattam a csatasorban, erőimnek és izlésemnek megfelelő működési kört választottak ki nekem. Kegyes tradíció alapján állandóan tagja vagyok a kar választmányának, majd a könyvtár őrévé választottak meg, végül a kar múzeumának őrévé, egyszóval megvalósitották mindazt, amit Cicero — hozzá kell ismét visszatérnem — így nevez : Otium cum dignitate.

E kapcsok szorosan odafűznek a jog és a kar életéhez. A nyugalom helyéről, háttérbe vonulva, nézem gyönyörrel a jogélet élénk, változatos üde folyását.

A tárgyalások izgalmait már nem érzem, de azok visszhangot ütnek még lelkemben. Kartársaimban már nem látok, mint valaha, versenytársakat, csak a szó bajnokait, akiknek sikereit megtapsolom és jó barátokat, akik néha eljönnek az agg elnökhöz tanácsokért.

Kívánhatok-e többet, Kedves Barátaim ? !»

— **Pornografia eventualis.** Egy német városban a rendőrség elkobozott egy képes levelezőlapot, amelyen egy nő látható, aki csecsemővel a karján az ablakból búcsút int egy távozó fiatalembernek. Midőn a bíróság a rendőrt a lefoglalás oka felől kihallgatta, ez következőkép magyarázta meg a fajtalanságot: «Minthogy az ablakból kitekintő nőnek a kezén nincs jegygyűrű, fel kellett tennem, hogy a csecsemő házasságon kívüli viszonynak gyümölcse».

— **Az államhivatalnokok szolgálati pragmatikájáról** szóló *osztrák* törvény a «Reichsgesetzblatt»-nak 1914. évi január 27-én közzétett VIII. számában jelent meg.

— **A numerus clausus** ellen ír *Wach* a «Juristische Wochenschrift» utolsó számában. Elsősorban nem biztosítja az egyes ügyvéd kedvezőbb megélhetését, továbbá a kizártakban elkeseredést szül, azokat a zugírászkodásba tereli és aláássa az ügyvédi kar népszerűségét.

— **Wagner Richárd** zenedrámáinak jogi tartalmát méltatja Georg *Müller*, aki már korábban Goetheről, mint jogászról írt nagyobb munkát.

— **A bűntett társadalmi fogalma** — Le concept social du crime — címmel nagyobb munka jelent meg *Maxwell*-től, a Le crime et la société ismert szerzőjétől. Újabb munkájában bizonyítani igyekszik, hogy a bűncselekmény fogalma merőben társadalmi eredetű. Csak vallásos és filozófiai eszmék hatása alatt jutott a kriminalitás primitív fogalma kapcsolatba az erkölccsel. A bűnügyi tudománynak tiltakoznia kellene e kapcsolat ellen, amely a társadalom védelmét megfosztja hatékonyságától. A munkára, amely a Bibliothèque de philosophie contemporaine-ban jelent meg (ára 7 fr. 50) még visszatérünk.

— **Új gyermekbírósági folyóirat.** A fiatalkorúak ügyében való bíráskodásról szóló 1912. évi francia törvény a f. évi március hó 5. napján lép életbe. A nagyarányú reformmal a jogi, nevelésügyi és patronázs-kérdések hosszú sora kapcsolatos. Ezeknek tárgyalására és a szakkörök érdeklődésének ébrentartására «Revue des Tribunaux pour Enfants» cím alatt folyóiratot alapítottak, amelynek munkatársai sorában megtaláljuk Franciaország legkiválóbb jogászait és mindazokat, akik a fiatalkorúak büntetési rendszere reformjának szóvivői voltak. A folyóirat első két számának áttekintése meggyőz arról, hogy e munkatársak közreműködése nemcsak névleges. A kiadó : F. Alcan, az előfizetési ár: évi 5 fr.

— **Közbotrány.** Jellemző adatokat szolgáltatott a «közbotrány»-nak, mint tényálladéki elemnek megvilágítására a német birodalmi gyűlés igazságügyi vitája. Müller haladó-néppárti képviselő adta elő a következő esetet: Két rendőr a vádlottakat erkölcsileg kétes helyzetben találta. A bíró kérdésére az egyik rendőr kijelenti, hogy megbotránkozott a látványon, a másik tagadólag felel. Midőn a bíró az utóbbit megkérdezte, hogy ő miért nem botránkozott meg, azt válaszolta : «Bíró úr kérem, a rendőrkapitány megtiltotta, hogy megbotránkozzunk. Azt mondta az instrukciós előadásban : Ti fickók egyáltalában ne botránkozzatok meg, nektek csak azt kell megállapítani, hogy más megbotránkozott-e !» A bírónak arra a kérdésére, hogy akkor hát az első rendőr miért botránkozott meg, a másik rendőr ekként válaszolt : «Bocsánat, bíró úr, de a kollégám nem volt jelen az előadáson, amelyben nekünk a megbotránkozást eltiltották !»

— **Jogtanítás a műegyetemen.** Az a közelség, amelyben a műszaki tevékenység egy része a jogi formákhoz áll, felvetette azt a gondolatot, hogy a műszaki főiskolákon is tanítsanak jogot. Ha jogi ismeretek megszerzése magánmérnöknél nél-

külözhetőnek is látszik, nem áll ez a közszolgálatban alkalmazott mérnökre. A jognak a műszaki főiskolákon való tanítására nézve a szakemberek egyetértenek abban, hogy a cél kizárólag gyakorlati ismeretek megszerzése és ezért a súlyt jogeseteknek megbeszélések alapján való eldöntésére helyezik. Egyik felfogás szerint, amely egy német szaklapban kifejezést nyert, a magánmérnöki pályára készülők csoportját el kell különíteni a közszolgálatba lépőkétől és az első csoportban az iparjog, a második csoportban pedig az állami műszaki igazgatást, a közigazgatási jogot és a nemzetgazdaságtant kell behatóbban tanítani. E főosztályozáson belül a különböző pályacsoportok szerint (kulturmérnök, gépészmérnök stb.) kell a magán- és a közigazgatási jog megfelelő ágát részletes előadásban ismertetni. A kiképzés kereteinek ily alapon való meghatározása azonban nem feltétlen helyes, mert a tényleg választott pálya sokszor más, mint a tervbe vett pálya és így az elsajátított jogismeretek nemcsak elégtelenekké, hanem az élőjog általános elveiről nyert képzetek hiányossága folytán esetleg értéktelenekké válnak. Nem tartottuk érdektelennek e felfogás ismertetését most, midőn a budapesti műegyetemen is a jogi szakok behatóbb művelését vették tervbe. *S.*

— **A fiatalkorúak bíróságáról** szóló német törvényjavaslatot a «Tag»-ba írt cikkeiben *Binding* élesen bírálja. Mig egyrészt dicséri a javaslat alapgondolatát, hogy a fiatalkorúak ügyei szakképzett bírákra bízassanak, másrészt a javaslat részleteivel szemben aggályai vannak. Szükségesnek találja ugyanis a nyilvánosságnak az eljárás minden szakában való teljes és feltétlen kizárását és a kötelező védelem behozatalát. Legkevésbbé fogadható el szerinte a javaslat azon intézkedése, mely a fiatalkorúval szemben a lehetőség szerint inkább a javító, nevelő intézkedéseket alkalmazza, mint a büntetéseket. A büntetés és a javító nevelés közötti határ elmosódik s a gyakorlati tapasztalás szerint a nevelés vagy felügyelet kedvező hatásához is szó fér, mert a felügyelet alatt álló fiatalkorú olykor súlyos bűncselekményt követ el. Ez az utóbbi igen gyakran idézett érv azonban *Koehne* véleménye szerint nem áll meg, mert a visszaeső fiatalkorúak arányszáma sokkal kisebb, semhogy ezen az alapon a «Fürsorgeerziehung» intézménye érzékenyen sebezhető volna. *S.*

Szerbül tudó, dr. juris ügyvédjelölt azonnali alkalmazást nyerhet dr. Mijájev Lukács módosi ügyvéd irodájában, mely címre az ajánlatok a fizetési igény megjelölésével küldendők. 15109

Társulni óhajt négy évi jó praxissal bíró fiatal vidéki ügyvéd, helybenmaradással vagy átköltözéssel. Idősebb, esetleg fiatal társ kerestetik, ki a szükséges anyagiakat fedezné. Közelebbi részletezés megegyezés szerint. Leveleket kérek postrestante «Társulás» jelige alatt Kolozsvár, főposta. 15118

Gyakorlott ügyvédjelölt azonnali belépésre Budapesten ügyvédi irodába ajánlkozik. Cím: Dr. Sz. György, Budapest, VIII., Mikszáth Kálmán-tér 1. sz., III. em. 31. 15117

Ügyvédjelöltet, ki önállóan tárgyal, telekkönyvi ügyekben jártas, német nyelvet szóban és írásban tökéletesen bírja, 180 K havi fizetés mellett mielőbbi belépésre keres: Dr. Sik Lajos ügyvéd, Németujvár (Vas megye). 1510

Ügyvédjelölt vidéki gyakorlattal alkalmazást nyerhet. Német nyelv tudása szükséges. Fizetés megállapodás szerint. Ajánlatok dr. Erdélyi Jenő ügyvéd, Szentgotthárd, Vasmegye címre intézendők. 15121

Agilis ügyvéd 15—20,000 korona készpénzbefektetéssel nagy Klienturára s jövedelemre tehet szert. Tőke biztosítva. Ajánlatok «Klientura» cím alatt a kiadóba kéretnek. 15120

1913. ÉVI TÖRVÉNYEK

Jegyzetekkel ellátta
TÉRFI GYULA dr.
m. kir. igazságügyi miniszteri tanácsos.

Kiadja a
FRANKLIN-TÁRSULAT
magyar irod. intézet és könyvnyomda.

A több mint 600 lapra terjedő kötet ára a pótlások füzetével együtt fűzve **14 K,** fekete vagy barna félbőrkötésben **17 K.**

Kiegészítő kötete úgy a milleniumi nagy **Corpus Juris (Magyar Törvénytár),** mint a **Hatályos Magyar Törvények** gyüjteményeinek, valamint bármely törvénygyüjteménynek.

Tartalmazza az 1913-ban érvénybe lépett **összes törvényeket,** általános nagy becsben álló **jegyzetekkel, utalásokkal** s a **miniszteri indokolásokkal.** Függelékében beragasztásra való **pótlások,** a Corpus Juris előbbi köteteinek kiegészítésére. A jegyzetekben gondosan fel van dolgozva a **képviselőházi és főrendiházi tárgyalások anyaga.**

A legpontosabb szöveg, a legteljesebb tudományos és gyakorlati apparátussal.

Dr. Térfi Gyula, ki Márkus Dezső halála után a szerkesztést átvette, ugyanazon szellemben, az előbbi kötetekkel teljes harmóniában állította össze az új kötetet. Nyomdai kiállítása és kötése teljesen azonos a **Corpus Juris** és a **Hatályos Magyar Törvények** eddigi köteteivel.

A teljes gyüjtemények ára:

Corpus Juris Hungarici 1000—1912-ig, 37 kötet, fekete félbőrkötésben . . **K 374·70**
A hatályos magyar törvények gyüjteménye 1000—1912-ig, 8 kötet, barna félbőrkötésben . . . . . **K 171·—**

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.**
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat.** Egyetem-utca 4.
Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem.** Egyetem-utca 2.

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Negyvenkilencedik évfolyam. 10. szám. Budapest, 1914 március 6

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: IV., Egyetem-u. 2
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

Tartalom. *Dr. Kmety Károly* a közjog professzora a budapesti egyetemen: Közjogunk és a nemzetiségi pártok. — *Dr. Schuster Rudolf* a m. kir. szab. hivatal elnöke: Kitöltetlen váltó átruházása. — *Dr. Szladits Károly* egyetemi m.-tanár, igazságügyminisztériumi miniszteri tanácsos: A polgári törvénykönyv törvényjavaslatának előkészítő tárgyalásai. — *Dr. Kálniczky Géza* kassai kir. táblai bíró: Az 1881: LX. tc. 166. és 167. §-aihoz. — *Dr. Zerkowitz Zsigmond* budapesti ügyvéd: A törvényes származás megtámadása a Tervezetben. — *Dr. Sándorfi Kamill* budapesti kir. járásbíró: A büntetés felfüggesztésének hatása a hirlapi közzétételre. — *Dr. Egyed István* kir. kúriai tanácsjegyző: A közigazgatási bíróság 1913. évi gyakorlata. — *Dr. Reiner Ede* budapesti ügyvéd: Visszakövetelhetők-e a bányatársládákba befizetett járulékok? — Szemle.

Melléklet: Hiteljogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Közjogunk és a nemzetiségi pártok.

Midőn a magyar jogtudomány e régi és nagytekintélyű szaklapjának hasábjain szóvá tesszük azt a kérdést, vajjon a tételes magyar közjog szerint minő megítélés alá esik *nemzetiségi politikai pártoknak*, pártklubboknak, illetőleg bármily elnevezésű *politikai egyleteknek alakítása és elismerése*, azon felfogásból indulunk ki, hogy a jogtudományt a nagy elméleti és gyakorlati érdekű jogi kérdések tisztázásának kötelességétől nem zárhatja el és nem is mentheti föl az a tény, hogy ezeket a jogi kérdéseket a politikai élet forgataga vetette felszínre. Tartózkodásra és elvonulásra nem kötelezheti a jogi igazság kutatóját az sem, hogy annak az igazságnak felderítése, adott helyzetben, valaminő «politikai» eredményeknek válhatik szülőokává. Az ellenkező felfogás egyébként nálunk eddig meglehetősen praedominált, s arra vezetett, hogy ezek a «kényes és subtilis» jogi problémák, actualitásuk miatt a pártos parlamenti tárgyalásokra és a pártszolgálatban álló politikai sajtóra bízattak, ami persze legtöbbször azt jelentette, hogy azok lényegileg tisztázatlanul, megoldatlanul maradtak, sőt összegabalyíttattak.

A vizsgálat tárgyává tett jogi kérdést mindenekelőtt világosan kell exponálnunk és azután kizárólag «de lege lata» a hatályos tételes közjog mértéke alá helyeznünk. Ez utóbbit hangsúlyozom azért, mert sem elméleti szabadsági elvek, sem állambölcseleti tézisek és posztulatumok itt nem bírnak döntő befolyással, így pl. azon magas kormányzati helyről elhangzott kijelentés sem, hogy «*szabad állam szabad polgárait nem lehet megfosztani annak lehetőségétől, hogy nemzetiségi alapon politikai pártokat, politikai egyleteket alakítsanak*».

A nemzetiségi párt, mint politikai célú tömörülés *parlamenti elismerését* jól megkülönböztessük a pártpolitikai egyesüléseknek a *közönséges egyesületi jog szerint való* szervezésétől, közhatalmilag jogi személyiséggel való felruházásától, testületi (corporativ) mivoltától.

A parlamenti tényezők dolga és *joga*, hogy a parlamenten belül *politikai pártkép, parlamenti pártkép* elismerjenek-e vagy sem bizonyos számú képviselőket vagy főrendeket, kik egy nemzetiséghez tartozva, tehát nemzetiségi alapon, közös programm által *csoportosítva*, egybefűzve vannak s magukat pártkép geráljják, pártképen szeretnék érvényesíteni. A parlamenti elismerés tisztán a parlamenti belső életre szorítkozó hatásokkal és következésekkel bir, a parlamenti szokások, konvenciók értelmében. A parlamenti elismerés az illető pártnak korporatív jelleget, jogi személyiséget nem kölcsönöz, szorosan jogi igényeket nem szül és épenséggel semmi jogi eredményekkel nem kapcsolatos kifelé, t. i. a szorosan vett parlamenti belélet határain túl.

Nem mondjuk ezzel azt mintha nem lenne jelentőségteljes egy-egy nemzetiségi alapon keletkező csoportnak parlamenti pártul való elismerése, quasi ilyenné előlépése, csak azt ismételjük, hogy e jelentőségnek megítélése nem szorosan közjogi, hanem csak politikai mérték szerint történhetik. Politikai mérlegelés tárgya, hogy mennyire fokozza a nemzetiségi csoportok tekintélyét, súlyát, működésük eredményességét, hogy ha már mint elismert pártok, a parlamenti beléletben a pártoknak járó «tekintetbevételek»-re számot tarthatnak, azokra quasi biztosított arányos igényt formálhatnak. A gyakorlati államéletből vett tapasztalatok eléggé mutatják, hogy a nemzetiségi alapon keletkezett pártok parlamenti elismeréséből mily messzemenő — kedvezőtlen — következtetéseket vonnak le egy állam «nemzeti egységére» és hogy pl. nálunk is vannak elegen, kik azt vélik, hogy az ily elismeréssel legalább homeopatikus adagban már föderalisztikus elvet oltanánk állami egységünk törzsébe.

A parlamenti életen kívüli nemzetiségi pártalakítás, mint *politikai egyesülés* kérdése, a tételes egyesülési jog szabályai szerint igazodik; nem okozván különbséget, hogy országos központi pártszervezet vagy vidéki, helyi pártegylet alakítása forog-e szóban. Tudvalevő, hogy néhány törvénybeiktatott elvi rendelkezésen kivül, ezen egyesülési jog forrásai kormányrendeletek, melyek — lege deficiente — törvényhelyettesítő rendeletek jogi természetével bírnak.

Az alapvető 1875., 1508. sz. belügyminiszteri rendelet világos határozmánya szerint: «*nemzetiségi alapon csakis irodalmi és közművelődési egyletek alakíthatók*». E rendelkezés kizárja azt, hogy máscélú egyletek, tehát bármi néven nevezett *politikai* egyesületek is, nemzetiségi alapra fektetve elismert *jogi* létet nyerhessenek, alapszabályaik bemutatási záradékkal elláttassanak. Már pedig megerősített alapszabályok nélkül szűkölködő, quasi *természetes egyesülések* titkosaknak tekintendők, azokban való részvétel kihágásnak van minősítve. Az ifjúsági egyesületekről szóló külön rendeletek is csupán az önképzési, önsegélyezési, testedzési célokat engedik meg; önként értetődőleg tehát a politizálás kebelükből kizárva van, ép úgy, mint általán a munkásegyesületekből is, melyek *nemzetiségi* kizárólagossággal szintén nem alakulhatnak.

Mellesleg legyen megérintve itt az is, hogy a gyülekezési, 1913. évi szeptember 30-án kelt rendelet jól felfogott értelmében nemzetiségi gyűléseket szintén nem ismerünk, t. i. oly nyilvános (nép) gyűlések bejelentését, melyeken csak bizonyos nemzetiségűek megjelenése engedtetnék meg, az illetékes hatóságnak nem szabad tudomásul vennie; vagyis nemzetiségi jellegű népgyűlések, felvonulások tartására vonatkozó *elismert jog és szabadság* «de lege lata» szintén nem létezik, ilyennek léte nem vitatható.

A nemzetiségi törvény 26. §-ára sem hivatkozhatni annak bizonyításául, hogy nemzetiségi alapon politikai pártszervezetek, pártegyletek létesíthetők volnának. Ellenkezőleg, ez a törvényszakasz szintén *gátat* állított annak a kívánságnak és törekvésnek útjába, hogy tisztán nemzetiségi *alapon politikai egyesületek, klubbok vagy bármi néven nevezendő pártszervezetek jogi létezésre tehessenek szert* s így akár korlátozott, akár korlátlan számmal keletkezvén, az *egyes hazai nemzetiségeket magukba mintegy felszíván*, a hatványozott nemzetiségi propagandát szinte állambontó erővé fejleszthessék.

Az idézett törvényszakasz *politikai egyesületek alakítására* való jogot és szabadságot egyáltalán nem statuált, nem is deklarált, el sem ismert és taxatívnak vélelmezendő felsorolása csakis arról szól,

hogy *iskolák felállítását s a nyelv művelését célzó*, továbbá a *művészetet, gazdaságot* (őstermelést), *ipart, kereskedelmet előmozdító egyletekbe és társulatokba bármely ajkú honlakosok szabadon összeállhatnak.*

E törvényszakasz alapján a fentidézett egyleti rendelet, mely a nemzetiségi alapon álló politikai egyletek szervezését oly félreértést nem tűrő módon tiltja, okvetlen megáll és *illegalisnak* semmiesetre sem nyilvánítható. Tisztán önkényes és megengedhetetlen törvénymagyarázat volna az, mely az idézett 26. §-ra alapítaná azon kívánatot, hogy a közhatóság tűrje, elismerje, sőt jogi léttel felruházza a *nemzetiségi politikai szervezeteket.* Ily kiterjesztő értelmezésre sem a «ratio legis», sem a *politikai jogok természete* (melyek korántsem velünk született jogok), *sem a nemzetiségi törvénynek a nemzetiségi egyenjogúságot biztosító alaptételei nem nyujtanak valami alapot.*

Az általunk vallott értelmezés helyes voltát nemcsak a doktrinának szinte általános nézete (communis opinio) támogatja, de a mögött majd félszázados állandó gyakorlat is áll; e gyakorlatot a nemzet általános jogi meggyőződése elfogadta s így ma tulajdonkép *hiteles* és *közkötelező* (interpretatio authentica) is lett a fenti magyarázat.

Mindezeknél fogva «*de lege lata*» meg kell állapítanunk, hogy Magyarországon nemzetiségi alapon álló politikai pártok mint parlamenten kívüli pártegységek, pártszervezetek, pártkörök, klubbok stb. jogszerűleg nem alakíthatók, ilyeneknek de facto alakítása és működése jogellenes és hatóságilag el nem nézhető és hogy ezen a törvényen, országos szokásjogon és törvényhelyettesítő rendeleten nyugvó jogállapotot egyszerű adminisztrativ intézkedéssel megváltoztatni nem lehet, a változtatás csak a törvényhozásnak állana módjában és hatalmában.

Dr. Kmety Károly.

Kitöltetlen váltó átruházása.*

Egy konkrét esetet alapul véve, a megoldandó kérdés a következő: meg- és átvett árúk vételára fedezetére a vevő az eladónak egy kitöltetlen váltót ad át, melyen csak az aláírása (akár mint elfogadó, akár mint kibocsátó) fordul elő. A váltó adásakor mindkét fél között a váltó kitöltésére nézve (a lejárat, összeg stb. tekintetében) bizonyos megállapodás létesül. A váltó vevője saját hitelszükségletének kielégítése végett a váltót ugyancsak mint biankováltót teljesen változatlan állapotban átadja egy banknak (hol megjegyzendő, miszerint az az esetleges körülmény, hogy ez az eladó a váltót esetleg maga is aláírta, mielőtt a banknak átadta, közömbös, mert az még mindig biankováltó). A bank, mely a váltó első aláírója és első vevője közt létrejött megállapodásról nem tud semmit sem, a váltót kitölti és keresettel érvényesíti. Az a kérdés, vajjon a váltó első aláírója — mondjuk elfogadó — hivatkozhatik-e az említett megállapodásra a bankkal szemben vagy sem? Megjegyezve a váltó sem teljes, sem üres forgatmánnyal került a bankhoz.

A mi állandó joggyakorlatunk a kérdésre igenlőleg, a német állandó joggyakorlat, melyhez — némi ingadozás után — az osztrák joggyakorlat legújabban hozott egyik döntvénnyel hozzájárult, tagadólag válaszol.

E két homlokegyenest ellenkező joggyakorlat közül melyik a helyes?

A magunk részéről a német joggyakorlatot tartjuk helyesnek. Ezt a nézetet a következő indokokra alapítjuk.

A bel- és külföldi joggyakorlat közti nagy eltérés annál feltűnőbb, mivel majdnem azonos törvények alapján fejlődött ki úgy az egyik, mint a másik. Az a körülmény, hogy a mi váltótörvényünk 93. §-a német váltórendszabályban nem fordul elő, nem mérvadó, mert e paragrafus rendelkezését Németországban magától értetődnek veszik. Minket pedig épen ez a 93. §. indíthatott volna ellenkező, nézetünk szerint, helyesebb joggyakorlatra.

Ez a paragrafus ugyanis azt rendeli, hogy a váltóadós azzal a kifogással, hogy a váltón akkor, midőn arra az elfogadás vagy más nyilatkozat vezettetett, valamelyik lényeges kellék hiányzott, a harmadik jóhiszemű váltóbirtokos ellen egyáltalában nem élhet stb. Itt tehát maga a törvény megállapítja a *váltóürlapnak a váltóforgalomban való létjogosultságát* és a váltóbirtokosnak utólagos kitöltési jogát, még pedig *a harmadik jóhiszemű váltóbirtokosnak érdekében és a váltóforgalom igényeinek megfelelően.* A mi gyakorlatunk azonban nem követte ezeket az irányadó szempontokat és azért nem fejlődött a helyes irányban.

Mit hoznak fel jogi indokolásul a mi állandó gyakorlatunkban? Az indok az, hogy a váltóbirtokos *puszta átadás* útján szerezvén meg a váltót, nem tekinthető oly jóhiszemű harmadik váltóbirtokosnak, kivel szemben az adós a közte és az első vevő közt létesült megállapodásra ne hivatkozhatnék, mert a váltóbirtokos *nem váltójogi úton szerezte meg a váltót. Vagyis más szavakkal, a mi gyakorlatunk szerint a kitöltetlen váltónak puszta átadás útján való átruházása nem váltójogi átruházás.* A mi gyakorlatunk szerint az egyetlen váltójogi átruházás az óvás felvételére rendelt határidő lejárta előtti forgatmány. Ez áll a kitöltött váltóra nézve, de nem áll a biankováltóra nézve és semmiféle váltótörvényi rendelkezésből nem következtethető, hogy a kitöltetlen váltó puszta átadása nem lenne váltójogi átruházás.

Különben ettől a puszta átadás utján való átruházástól és következményeitől nem kell nagyon félnünk, nem olyan veszedelmes, mint aminőnek talán sokan tartják. A mi joggyakorlatunk is elfogadja bizonyos esetekben.

Ott van pl. az *üres forgatmány.* Ezt a váltótörvény 10. § a statuálja, még pedig ugyancsak a váltóforgalom igényeinek megfelelően. A váltóbirtokos ugyanis az üres hátirattal ellátott váltót *puszta átadás* útján átruházza másra, az is egy harmadikra stb. A váltó azáltal, hogy egyszerű átadás útján könnyen átruházható, majdnem bemutatóra szóló papírrá és így igen előnyös váltóforgalmi eszközzé válik, számtalan hitelműveleteket képes lebonyolítani és nagyon kedvelt is, mivel a közbeesők a váltókapcsolatból kijönnek. Ilyen üres hátiratos váltónak puszta átadás útján való átruházását a mi joggyakorlatunk váltójogi átruházásnak tekinti.*

Ezzel szemben nem lehet azzal érvelni, hogy mind ez áll ugyan, de csak a kitöltött váltó üres forgatmányozása esetére vonatkoznék, mert a *gyakorlatunk a kitöltetlen váltónak*, üres hátirattal való ellátás mellett, puszta átadás útján való átruházását váltójogi átruházásnak tekinti.**

Ezáltal a joggyakorlatunk elismerte nemcsak a biankováltó forgalomképességét, hanem azt is, hogy az, aki üres hátiratos kitöltetlen váltót puszta átadás útján szerez, azt váltójogi úton szerezte, aki a vele szemben felhozható kifogások szempontjából harmadik jóhiszemű váltóbirtokosnak tekintendő.

E szerint a két ellentétes gyakorlatban megnyilvánuló felfogást csakis az üres hátirat választja el, melyre a mi joggyakorlatunk szerint szükség van, a német felfogás szerint pedig ez nem szükséges ahhoz, hogy a kitöltetlen váltó puszta átadása is váltójogi átruházás legyen. A mi nézetünk szerint következetlenség van a joggyakorlatunkban, midőn az üres hátiratos biankováltónak átruházását váltójogi átruházásnak vesszük, de, ha nincs üres hátirat, akkor már más elbánás alá vonjuk a jóhiszemű szerzés szempontjából a kitöltetlen váltó átruházását. A váltójogon ez a nálunk dívó felfogás, illetve gyakorlat nem alapul és a 93. §-ból legkevésbbé következtethető az, hogy a biankováltó birtokosa alatt csakis az a birtokos volna érthető, aki teljes vagy üres forgatmány útján szerezte meg a váltót; erre sem e paragrafus, sem más §-nak sem szövege, sem pedig értelme vagy célja következtetést nem enged.

A téves felfogás talán onnét ered, hogy a biankováltó természetét nem fogják fel helyesen.

A biankováltóra vonatkozólag igen helyesen mondja dr. Nagy Ferenc (Váltójog, III. kiadás, 481. l.), hogy a biankováltót aláíró fél úgy tekintendő, mintha meghatalmazást adott volna annak utólagos kitöltésére, még pedig nemcsak az első, hanem minden későbbi vevőnek is, vagyis minden jogosult váltóbirtokosnak.

Ugyanígy nyilatkoznak a német váltójogi írók, kik még hozzáteszik azt, hogy a *biankováltónak puszta átadása útján való szerzése váltójogi úton történt szerzés.*

Staub pl. (Wechselordnung, V. kiadás, 7. §-nál) azt mondja,

* L. ugyanerről a tárgyról dr. Reichard Zsigmond kúriai bíró úrnak cikkét a Jogt. Közl. 1913. évi 51. számában.

* L. Tury, Hiteljogi gyűjtemény, a váltótörvény 10. §-ánál id. határozatokat.

** L. Tury id. h.

hogy a biankováltó egy aláírt kitöltetlen okirat, mely a forgalomnak azzal a rendeltetéssel adatik át, hogy teljes váltóvá kitöltessék. *A biankováltó átruházásának ugyanaz az alakja és határa van, mint az üres forgatmánynak*, mondja Staub és ily váltóbirtokos a váltót aláírt adós és az első vevő között létrejött megállapodás alapján emelt kifogást tűrni nem köteles; az egyszerű, puszta átadás teljesen elegendő (Staub id. m. 13. jegyz. a.) «Die Übertragung des Blankowechsels erfolgt also durch *blosse Tradition*». Ugyanezzel a kérdéssel foglalkozik Staub az id. munkájának más helyén is, t. i. a kifogásoknál (82. §., 3. jegyz.), hol azt mondja, hogy a kifogások szempontjából mindig meg kell különböztetni, vajjon váltójogi átruházás (wechselrechtliche Normalsuccession) vagy más átruházás (anomale Succession) forog-e fen? *Váltójogi átruházás csak kettő van, t. i. az óvás előtti forgatmány* (vorprotestliches Indussament) *és a biankováltónak puszta átadása.* Minden más átruházás ú. n. «anomale Succession». Ezzel a felfogással teljes összhangzásban van a többi jogirodalom és judikatura azzal az indokolással, hogy a többi átruházási módok (utóforgatmány, kitöltött váltó puszta átadása stb.) már nem szolgálják a tulajdonképeni váltóforgalom érdekét. A váltóforgalom érdeke és igénye tehát az alapgondolat és vezérfonal, mely azonban a mi judikaturánkban még nem honosodott meg.

Grünhut (Wechselrecht 443. sk. l.) e kérdést igen részletesen tárgyalja és azt mondja, hogy az, aki biankováltót ír alá, váltóobligót vállal minden jóhiszemű váltóbirtokossal szemben, az űrlapot aláíró adós saját veszélyére cselekszik («handelt auf eigene Gefahr»), cselekményének következményét a váltóforgalom és a jóhiszemű váltóbirtokos érdekében viselni tartozik. Ezt követeli a váltóforgalom biztonsága, miután már a biankováltó forgalomképessége el van fogadva. A biankováltó átruházására nézve pedig Grünhut (445. l.) azt mondja, hogy a forgalmi szokás azt hozza magával, hogy ily biankováltók sok kézen mennek át és csak valamely későbbi vevő által töltetnek ki, úgy hogy ily kitöltetlen váltók — mintegy bemutatóra szóló papírként — oly módon cirkulálnak, *mint az üres hátiratos váltók.*

Bernstein is részletesen tárgyalja e kérdést (Wechselordnung 7. §., 7. jegyz.) és odakonkludál: A biankováltó a kitöltés által érvényes váltóvá lesz az összes rajta előforduló aláírásokra nézve. A kitöltés előtt a váltóbirtokost semmiféle váltójog nem illeti meg, a kitöltési jog magában véve egy külön vagyonjog, mely átruházható, átörökíthető. (Ez a felfogás különben, hogy a kitöltési jog egy külön jog, mely mint ilyen átszáll másra, nálunk is el van fogadva és követi a Kúria is, mely szerint ez a kitöltési jog átmegy pl. a váltóbirtokos gondnokára, a lefoglalt követelés behajtására kirendelt ügygondnokra, a váltóbirtokos örökösére, az árverési vevőre, a hagyatéki gondnokra, a gyámra stb., l. Tury id. m. 93. §-nál.) A *váltó*-hitelezői minőség — mondja Bernstein — csak a kitöltéssel keletkezik, de akkor már azzal a határral, mely minden harmadik birtokost megilleti és a megállapodásellenes kitöltés kifogása vele szemben csak rosszhiszeműség esetén érvényesíthető.

Mint feleslegest nem folytatjuk a német jogírók nézeteinek felsorolását, hanem röviden rámutatunk a német judikaturára és főkép arra, hogy úgy a volt Reichsoberhandelsgericht és a Reichsgerichtnek *állandó gyakorlata mindig* az volt és most is az, hogy a biankováltó puszta átadás útján átruházható, a váltóbirtokos kitöltheti és kifogások szempontjából harmadik személynek tekintendő. (L. Entscheidungen des Reichsgericht in Zivilrecht 2, 97. — 8, 56. — 14, 22. — 19, 136. — 23, 10. — 32, 69. — 33, 44. — 65, 409. — 68, 419.)

Ezekben a határozatokban az ismétlő alapgondolat és kiindulási pont ez: A forgalmi felfogás szerint az, aki biankováltót ad, kinyilatkoztatja, hogy a kész váltó szerint legitimált váltóbirtokosnak váltójogilag felelős. Méltánytalan és helytelen is volna az, hogy a jóhiszemű váltóbirtokos szenvedjen az alatt, hogy a váltó első vevője netán visszaélt az adósnak belehelyezett bizalmával, holott a harmadik jóhiszemű szerzőnek nincs semmi köze ahhoz a megállapodáshoz, a váltót pedig talán épen a biankováltót aláíró iránti bizalomból szerezte meg és neki biztosan számítania kellett arra, hogy mihelyt a törvénynél fogva őt megillető kitöltési jogával él, azzal beállott a biankováltót aláírt adósnak váltójogi felelőssége. Ennek a jóhiszemű birtokosnak a váltóhitelezői joga nem alapul az előzőtől való átruházáson hanem az aláíró skripturobligációján, kapcsolatban a jóhiszemű szerzéssel. A biankováltó aláírója, ki valakit a váltó leszámítolásának eszközlésével megbíz, az ily módon a váltó birtokába jutott leszámítoló hitelezővel szemben nem hivatkozhatik a megbízottal történt megállapodásra. A harmadik jóhiszemű váltóbirtokosnak ily védelme nem rejti magában azt a veszélyt, hogy az adós nagy igazságtalanságnak lenne kitéve, mert természetes, hogy a váltóbirtokos az ürlapot nem önkényűleg töltheti ki, hanem csak a szokásos módon (Bernstein), a forgalomban elfogadott tipikus módozatokkal (Grünhut), hol az üzleti szokások és az eset konkludens tényei is figyelembe jönnek (Staub).

Mindezeket a körülményeket és érveket szem előtt tartva, váltójogilag helyesnek csakis a jóhiszemű váltóbirtokos érdekében kifejlődött gyakorlatot tartjuk, annál is inkább, mert ez felel meg a váltóforgalom igényeinek és az adós sincs rosszabb helyzetben, mint a másik esetben, mivel vélt kifogásolási jogát már az első vevő egy üres hátirattal teljesen illuzóriussá teheti.

Tudjuk, hogy az eddigi joggyakorlat megváltoztatásának a Kúriától kell kiindulnia, tudjuk, hogy a Kúria régi gyakorlatát megváltoztatni nehéz, tudjuk, hogy a Kúria ítélkezése — helyesen — konzervatív természetű, de másfelől azt is tudjuk, hogy a Kúriának gyakorlata, különösen kereskedelmi váltójogi gyakorlata folytonosan halad az élettel, a forgalmi élet lüktetéseit érzi és a forgalmi élet gyakorlata követelményeihez hozzásímul, azért tudjuk, hogy a Kúria fontos forgalmi kérdésekben nem riad vissza attól, hogy eddigi gyakorlatával szakítson, amint azt pl. a váltó utólagos telepítésének kérdésében nem rég láttuk, hol a régi állandó gyakorlatát a váltó le- és visszleszámítolási forgalom érdekében teljesen megváltoztatta.

Ezért meg vagyunk győződve, hogy a Kúria az itt felvetett kérdést is újabbi megfontolás tárgyává fogja tenni és gyakorlatát már a nemzetközi forgalom érdekében is a külföldi joggyakorlattal összhangzásba fogja hozni és a váltóforgalmi élet kívánalmainak megfelelően meg fogja változtatni.

Dr. Schuster Rudolf.

A polgári törvénykönyv törvényjavaslatának előkészítő tárgyalásai.

Az igazságügyminiszter úr a polgári törvénykönyv tervezetének második szövegét a mult év május havában bírálat végett megküldötte a hivatott szakférfiak és szaktestületek egész sorának. Ép azért jogászkörökben meglepetést keltett, hogy a miniszter — nem várva be a bírálat eredményeit — a tervezetet aránylag kevés módosítással már október hó 8-án törvényjavaslat alakjában a képviselőház elé terjesztette. E tényből egyesek arra következtettek, hogy a szakkörök bírálatát a törvényjavaslat tárgyalásánál nem lehet majd eléggé hasznosítani. Az azóta történtek bebizonyították, hogy a miniszternek ezzel a lépésével a bírálat és a parlamenti tárgyalás két stádiumát szerencsés módon akként sikerült egyesítenie, hogy a bírálat is teljesen érvényre jusson, de a parlamenti tárgyalás se szenvedjen olyan haladékot, amely a polgári törvénykönyvnek a folyó országgyűlésen való megalkotását veszélyeztetné. Már pedig, hogy mit jelent az, ha egy kódex az egyik országgyűlés tárgyalásairól leszorul, azt eléggé megmutatta a perrendtartás példája, amelyet Plósz Sándor 1901-ben nyujtott be s amely csak tíz év mulva vált törvénnyé, mert akkor nem sikerült végigtárgyaltatni.

Konstatáljuk mindenekelőtt, hogy a bírálatra kitűzött rövid határidő nem vált kárára sem a bírálat mennyiségének, sem minőségének. Az első tervezetre tíz év alatt sem gyűlt össze akkora terjedelmű és olyan értékes anyag, mint amennyi a minisztériumnak a második tervezet bírálatra bocsátása után a tizedik hónapban áll rendelkezésére. Hiába, a magyar ember csak akkor fekszik neki igazán a dolognak, ha komolynak látja annak megvalósulását és ha attól kell tartania, hogy halogatás esetében lekésik. Emellett a bírálat sokkal rendszeresebb, egyenletesebb és átfogóbb, mint az első tervezeté volt. Ezt főleg annak köszönhetjük, hogy a hivatott szaktestületek — látva, hogy a kódex megalkotása csakugyan a küszöbön áll — teljes felkészültséggel fogtak hozzá a javaslat rendszeres átvizsgálásához. Legfőbb érdeme ebben a budapesti ügyvédi kamarának van, amelynek külön erre a célra kiküldött bizottsága négy albizottságban főrészenkint tüzetesen tárgyalta a javaslatot. Hasonló mélyreható

munkásságot fejt ki a javaslat méltatása körül az Országos Magyar Kereskedelmi Egyesülés és az Országos Iparegyesület. A Magyar Jogászegylet nagyszabású gyűjteményes mű alakjában, 70 ívnyi terjedelemben adja közre a magánjogi bizottsága körében rendszeresen gyűjtött, a javaslat minden részére kiterjedő bíráló-véleményeket.

A bírálat megnyílvánulását tehát a rendelkezésre álló időnek aránylag rövid volta nem hátráltatta. Más kérdés, mikép lehet az egybegyült bő anyagot a parlamenti tárgyalás során hasznosítani? Ez a feladat első szemléletre nehezebbnek látszik, mint amilyen a valóságban. A mostani bírálat ugyanis inkább a részletekben mozog és a nagy elvi kérdéseket jobbára érintetlenül hagyja. Ez természetes is. Hiszen az első tervezet több mint 12 évig volt a nyílvános bírálatnak kitéve; a Főelőadmánynak 9, a Bizottsági Tárgyalásoknak 4 kötete bőven tájékoztatta a közvéleményt a második szöveg változott alapelveiről. A jogászi közvélemény a javaslat alapelveiben megnyugodott, a joggyakorlat azoknak jó részéhez máris hozzáidomult.

A részletekre kiterjedő kritikai anyag feldolgozásával az igazságügyminisztériumban, *Tőry* Gusztáv államtitkár vezetése alatt, külön bizottság foglalkozik, melyben a javaslat szerkesztőin és az érdekelt minisztériumok képviselőin kivül a külső kritika képviseletében a tanári, a bírói és az ügyvédi kar egy-egy kiváló tagja vesz részt. E bizottság előtt fekszik az összes bírálati anyag a §-ok sorrendjét követő rendszeres összeállításban. A bizottság a felmerült indítványokat mérlegelve határoz afelől, hogy közülük melyeket ajánljon a képviselőház külön bizottságának elfogadásra. A bizottság főleg azokat az indítványokat dolgozta bele a javaslatba, melyek közóhajnak felelnek meg, vagy kétségtelen gyakorlati szükségletre támaszkodnak.

A bizottság a mult héten befejezte az első résznek, a személyi és családi jognak a tárgyalását. Ebben a körben a bizottság az értékes módosítások egész sorát vitte keresztül a szövegen, melyek közül itt csak egyes kiemelkedő változtatásokra mutathatok rá.

A felvételre ajánlott módosítások szerint a *személyi jogban* a méhmagzat feltételes jogképessége egészen általában lenne elismerve (1. §.), elmarad a feleség kényszerlakóhelye (10. §.); a személyiség védelme (22. §.) részletesebb exemplifikációval bővül és a kegyelet kívánta mértékben a halál utánra is kiterjed.

A *házassági jogban:* a feleség férjtartási kötelezettsége bizonyos korlátok között a feleség örökösére is átszáll (az özvegyi jognak mintegy — kötelmi jogi — surrogatumául). A közszerzemény megállapítása végett a különvagyon értékszámítása a mai bírói gyakorlathoz jutna közelebb, oly módon, hogy a különvagyontárgyak véletlen értékemelkedése és értékcsökkenése számításon kívül maradna: a természetben meglévő különvagyontárgyak a jelen értékben, az elidegenített tárgyak az elidegenítéskor volt értékben lennének számítandók (a beruházások levonása mellett). Az, hogy a közszerzemény kiadására köteles házastárs igénybe vehesse-e halál utánra halasztás kedvezményét (72. §.): méltányos bírói mérlegelés tárgya lenne. A közszerzemény elvesztése kizárólag a házastárs élete ellen törés esetére szorítkoznék (76. §. 3.).

A *rokonsági jog* körében: A «törvénytelen gyermek» kitételt a bizottság közóhajra a «természetes gyermek» kitétellel véli helyettesítendőnek. A törvényes származás megtámadásának joga, korlátolt mértékben, a gyermekre is kiterjed. A mostohagyermekek eltartásának kötelezettsége (161. §.) a házastársak között kölcsönössé válik. Házasságon kívüli teherbeejtés esetében, ha azt komoly házassági ígéret előzte meg: a nő fokozottabb védelemben részesül (225. §.).

Nagyon értékes eredményekre vezetett a belügyminisztérium képviselőinek közreműködése a *szülői jogviszonyokról* és a *gyámságról* szóló joganyagok tekintetében. Különösen fontos volt ebben a körben egyrészt az anyagi jognak, másrészt a gyámügyi rendtartásba foglalandó eljárási jognak elhatárolása és a köztük felmerülő határkérdések rendezése. Mélyreható módosítás, hogy a gyámi pénzkezelés szabályai a kódex keretéből kiemelve, külön törvénybe jutnak, mely előreláthatóan még a kódex életbeléptetése előtt gyökeresen fogja orvosolni a gyámhatósági pénzkezelés mai bajait. A kiskorúak pénzeinek gyümölcsöző elhelyezéséről szóló szabályok (270. §.) eszerint csak a szülői vagyonkezelésre szorítva maradnak meg a javaslatban. Mellőzte az értekezlet a községi közgyám hatáskörére utalást (239., 242., 294. §.), minthogy a közigazgatási szervezet rendezésével kapcsolatban más módon fog gondoskodás történni a be nem vált intézménynek pótlásáról és a gyámhatósági felügyelet célszerű decentralizálásáról.

A bizottság-ajánlotta módosítások elfogadása felől természetesen a képviselőház külön bizottsága fog majd határozni; de nyílvánvaló, hogy ez a bizottság nem fog elzárkózni a javaslatnak olyan tökéletesbítése elől, amely az ország jogászi közvéleményéből kiindulva, gondos bizottsági munka retortáján szűrődött át. Ily módon a magyar jogászság közreműködése a javaslat véglegesítésében valóban gyümölcsözőnek ígérkezik.

Dr. Szladits Károly.

Az 1881 : LX. tc. 166. és 167. §-aihoz.

Az osztrák végrehajtási törvény indokolása részletesen foglalkozik az eljárási nehézségekkel, melyek előállanának, ha ugyanarra az ingatlanra egy időben több árverési eljárás megengedtetnék. Kimutatja, hogy ezeknek a nehézségeknek az elhárítására a jogszolgáltatás eddig hasztalan törekedett, így elkerülhetetlen a csatlakozás intézményének fentartása.[1]

Az 1881 : LX. tc. 166. és 167. §-aiban szintén elfogadta azt az elvet, hogy ugyanarra az ingatlanra csak egy árverési eljárás lehet folyamatban és a csatlakozás intézménye útján kívánta megadni a módot a későbbi hitelezőnek, hogy a kielégítéshez való jogát az eljárás során érvényesíthesse.

Az idézett törvényszakaszok szövegezésénél a szabatosság hiányát már dr. Imling Konrád is felemlítette, különösen abban a tekintetben, hogy a 166. §. a csatlakozás előfeltételeként a végrehajtást szenvedő ugyanazonosságát megkívánja[2] és a szaklapokban más íróktól megjelent cikkek is kifogásolták a törvénynek a csatlakozásra vonatkozó rendelkezéseit.[3]

A később megalkotott német birodalmi és különösen az osztrák végrehajtási törvények határozottabban intézkednek a csatlakozásról.[4] Az utóbbi törvény kimondja, hogy az árverés feljegyzése után külön árverési eljárás, ugyanarra az ingatlanra, nem folytatható; a csatlakozó hitelező a már megindított eljáráshoz alkalmazkodni tartozik és ugyanazok a jogok illetik, mintha az eljárás az ő kérelmére indíttatott volna meg.

Az árverési eljárásban nálunk gyakran előfordul az az eset hogy az egész telekkönyvi ingatlanra, vagy annak több jutalékára, egy kikiáltási ár mellett az árverést a bíróság már elrendelte; midőn a csak egy jutalékra zálogjogot szerzett későbbi hitelező, a külön kikiáltási ár meghatározásához szükséges adatok beterjesztésével, az ingatlanra szintén árverést, esetleg csatlakozást kér a póthirdetmény kibocsátásához az 1881 : LX. tc. 167. §-ának utolsó bekezdése szerint megkívánt határidőben.

A törvényben kifejezetten nem szabályozott ily esetben telekkönyvi hatóságaink eltérő eljárást követnek.

Némelyikük a későbbi jelzálog tárgyául szolgáló jutalékra, oly korlátozással rendeli el az árverést, hogy az csak akkor fog megtartatni, ha az előbb kitűzött árverésen az ingatlan el nem adatnék. Oly határozat is van, hogy a bíróság felfüggesztette az árverés határnapjáig a későbbi hitelező kérvényének az elintézését, melynek csak akkor adott helyt, ha az előbbi árverés sikertelen maradt. Sokszor elutasítják a későbbi hitelező árverési kérvényét és a csatlakozást sem engedik meg. Végre a bíróságok nagyobb része: vagy minden korlátozás nélkül vagy akként rendeli el a csatlakozást, hogy a póthirdetményt a későbbi hitelező javára lekötött jutalékra bocsátja ki, az előbb kitűzött árverés meg nem tartásától függő joghatállyal.

Az 1881 : LX. tc. 166. és 167. §-aira tekintettel a későbbi

[1] Materialien zu den neuen oesterr. Civillprocessgesetzen. Wien, 1897. I. kötet, 515.,, 516. lap.

[2] «Miképen egyeztetendők össze az 1881 : LX. tc. 166. és 167. §-ai a 156. §. rendelkezéseivel». Jogt. Közl. 1884. 5. lap. Végrehajtási törvény magyarázata, 5. kiadás, 378. lap.

[3] A csatlakozás kérdésével foglalkoznak: Gazoly Bélának a Polgári Törvénykezés XIII. (1886.) évfolyama 1-ső számában, Kálnay Lászlónak a Jog 1890. évfolyama 62. lapján, dr. Molnár Jákónak az Ügyvédek Lapja 1902. évi első számában közlött cikkei.

[4] Reichsgesetz über die Zwangsverseigerung etc. 27. §. Osztrák: «Exekutionsordnung» 139. §.

végrehajtatótól az a jog, hogy a folyamatban lévő árverési eljárás során beavatkozhassék, elvonható nem lévén bővebb bizonyításra nem szorul annak az eljárásnak a helytelensége, ha a bíróság sem az újabb árverést, sem a csatlakozást el nem rendeli. Ilyenkor az az ellentmondás állana elő, hogy míg az árverést azért nem rendelné el, mert a két árverési kérvény tárgya ugyanaz; a csatlakozás el nem rendelésének alapja csak az lehetne, hogy a két kérvény nem ugyanarra az ingatlanra vonatkozik. A felfüggesztés szintén érinti a későbbi hitelező beavatkozási jogát és ellenkezik az árverési eljárás természetével, mint ez az 1881 : LX. tc. 146. §-ából kitűnik, hol a törvény az árverési kérvénynek a hiánypótlás esetén is az elutasítását rendeli.

A csatlakozás kimondása nélkül a későbbi hitelező részére lekötött jutalékra külön és ezzel a jutalékkal együtt a többi jutalékokra vagy az egész ingatlanra ismét külön elrendelt árverés viszont ellenkezik azzal az alapelvvel, hogy ugyanegy ingatlanra csak egy árverési eljárás folytatható. Alig lehet tehát kétséges, hogy csatlakozás rendelendő a későbbi hitelező javára.

Az ugyanarra az ingatlanra elrendelt árverés tekintetében az eljárás egységéből és a csatlakozás nem önálló jellegéből következik, hogy a póthirdetmény az alaphirdetménytől eltérő rendelkezést nem tartalmazhat:* ezért egyedül az a megoldás felel meg a törvénynek, mely az egyik jutalékra zálogjogot nyert későbbi hitelező javára a csatlakozást minden megszorítás nélkül rendeli el és megadja a módot, hogy a későbbi hitelező ugyanolyan terjedelemben gyakorolja az árveréshez való jogát, mint a korábbi hitelező; a jelzálog tárgyának különbözősége pedig csak a vételár felosztásánál érvényesül.

Az ily megoldás helyességét vitatta dr. Imling Konrád is, ki idézett cikkét a következően fejezte be: «Önként értetik, hogy a 166. és 167. §-ok rendelkezései teljes kiterjedésben alkalmazást találnak az esetben is, midőn a végrehajtási zálogjog az ingatlanból nem valamennyi tulajdonostársat illető jutalékra való bekebelezésekor más hitelező javára az egész ingatlanra kielégítési végrehajtás van már folyamatban».

Az Imling cikkének megírására az 1881 : LX. tc. 156. §-ának az a rendelkezése adván okot, hogy a törvény az előírt esetekben akkor sem engedte az egyes jutalékra bekebelezett követelés kielégítése végett az egész ingatlan elárverezését: az, hogy az 1908 : XLI. tc. 24. §-a ilyenkor a jutalékot külön árverésre bocsátásra általánossá tette: a csatlakozás terjedelmén mit sem változtat. Felhozzák, hogy a szorosan vett peres eljáráshoz nem tartozó ügyekben, hol a döntés a felek meghallgatása nélkül történik és a hivatalból való beavatkozásnak tágabb tere van, gyakran a bírónak több tapasztalattal és szaktudással kell rendelkeznie, mint a peres eljárásnál és a felhozott esetek is mutatják, mily nehéz az egységes eljárás elérése nálunk, hol a végrehajtási ügyek sokszor nem a bírákra, hanem az önálló működési körrel felruházott jegyzőkre vannak bízva, kiknek nincs mindig megfelelő gyakorlatuk az ily ügyek elintézésére.

Az 1912 : XIV. tc. 13. és 40. §-ai a telekkönyvi és végrehajtási ügyekben a járásbíróságok végzései ellen a felfolyamodásokat kiveszik a kir. ítélőtáblák hatásköréből. Bármennyire indokolják is ezt a rendelkezést a munkamegosztásra fontos célszerűségi szempontok: ezekben az ügyekben a fellebbviteli bíráskodásnak a törvényszékekhez való decentralizálása a jövőben még inkább meg fogja nehezíteni az egységes eljárást és az 59,200/1912. I. M. rendelet 62., 63. és 64. §-ai rendelkezéseinek pontos betartása és a felügyeleti hatáskör szigorú gyakorlása útján lesz csak elérhető, az eltérő eljárások megszüntetésével, a jogegység megóvása. *Dr. Kálniczky Géza.*

* Debreczeni kir. ítélőtábla 4943/1898. sz. végzése. Uj döntvénytár VI. kötet 511. lap.

A törvényes származás megtámadása a Tervezetben.

A Tervezet a törvényes származás megtámadását tárgyazó fejezetében (91—101. §.) a német polgári törvénykönyv hasonló tárgyú rendelkezéseit (npt. 1591—1600. §§.) változtatás nélkül vette át. Figyelmen kívül hagyta hazai jogunkat, de nem volt tekintettel a német judikaturában kifejlődött jogfejlődésre és a Pp.-nak immár törvényerőre emelkedett, a Tervezet rendelkezéseivel konkurráló eljárási szabályaira (Pp. 696—701. §.) sem A Tervezet 93. §-a szerint a házasság fenállása alatt vagy megszüntétől számított 302 napon belül született gyermek törvényességét csak a férj támadhatja meg.

Ha a férj a gyermek törvényességét megtámadta, vagy ha meghalt, amikor még megtámadhatta volna: a gyermek törvénytelen voltára bárki hivatkozhatik.

A törvényes származás megdöntését tárgyazó ez a szabály épen úgy megszabja a hozzáfűződő eljárási szabályok útját, mint a hogy a Pp.-nak a törvényesség megtámadását tárgyazó perek eljárási szabályai (Pp. 696—701. §§.) bizonyos anyagi szabályokat tételeznek fel. A Tervezet 93. §-a értelmében tehát a törvényes származás megdöntése kétféle eljárással történhetik.

Egyrészt megtámadási perrel. Ezt csak a férj, illetve, ha szerződőképtelen, vagy ha elmebetegség miatt gyámság alatt áll, törvényes képviselője indíthatja — egy év alatt attól a naptól számítva, amelyen a férj a gyermek születését megtudta.

Másrészt: a gyermek törvénytelen voltának megállapításával, tehát megállapítási perrel. Ez csak akkor indítható, ha a férj a gyermek törvényességét már megtámadta, vagy ha meghalt abban az időben, amikor még a megtámadási perrel élni jogában állott volna. A törvényes származás megdöntésének ez a differenciációja azon a perrendtartási elven épült fel, hogy a megtámadási per mindenkire, a megállapítási per csak a felekre hat ki. A megtámadási per tulajdonképen közjogi per, mint pl. a házasság érvénytelenítése iránt indított per, amely ez utóbbihoz hasonlatosan az officiozitás szabályai szerint tárgyaltatik. Bizonyítás nélkül a per le nem folytatható, az ítéletet az anyakönyvi hatóság hivatalból kapja meg és köteles az ítélet alapján az anyakönyvi helyesbítést kitüntetni.

Másként áll ez a törvénytelen származást *megállapító* pernél.

Ha ugyanis a férj megtámadta a gyermek törvényességét és az ítélet marasztaló, a gyermek házasságon kívüli születése az anyakönyvbe is bevezettetik, a gyermek mindenkivel szemben törvénytelen. De, ha pl. a férj által indított megtámadási per tartama alatt a férj meghal, ilyenkor megszűnik a közérdeknek az az indoka, amely a törvényesség kérdésének tisztázását követeli s a contra omnes hatállyal való eldöntést igényli. Következménye ennek az, hogy a megtámadási per ebben az esetben megszűnik (V. ö. az indokolást a Pp. 700. §-hoz). Ámde harmadik személyek ilyenkor hivatkozhatnak a gyermek törvénytelen voltára, kérhetik a törvénytelen származás megállapítását. Ez a per azonban csakis a perben szereplő felekre hathat ki.

A gyermek törvénytelen voltának megállapítását, ha a férj már megtámadta, vagy ha a megtámadási időn belül meghalt, bárki kérheti a Tervezet 93. §-a szerint. Megállapítási perről lévén szó, itt is áll az a perrendi szabály, hogy a megállapítási per csak akkor indítható, ha a megállapítás a fél jogállapotának biztosítására a másik féllel szemben szükségesnek mutatkozik. (Pp. 130. §.)

Amidőn tehát a Tervezet azt a kifejezést használja, hogy a gyermek törvénytelen voltára bárki hivatkozhatik, («die Unehelichkeit..... kann nur geltend gemacht werden» npt. 1593. §.) valójában csak azt akarja kifejezni, hogy bárki, akinek jogos érdeke, hogy a gyermek törvénytelen volta megállapíttassék, ezt megállapítási perrel kérheti.

A per, amelynek célja kimutatni, hogy a gyermek nem házasságból született, a családi élet legérzékenyebb és legféltettebb részeibe világít be s így csak helyeselhető, ha a Tervezet a megtámadási per megindításának előfeltételeit szorosan megszabja. A ma érvényes magánjogunkkal szemben a Tervezet a npt.-vel hasonlatosan egy évre korlátolja a per megindítását, a tudomásszerzéstől számítva.

Ha már a férj a gyermek származását megtámadta és az ítélet még jogerőre nem emelkedett, úgyszintén, ha akár a férj, akár pedig a gyermek halt el a megtámadási időn belül, vagy a megtámadási per jogerős befejezése előtt, — ily esetekben helyeselhető, ha nemcsak a törvényes és végrendeleti örökösök kérhetik a gyermek házasságon kívül valóságának megállapítását, mint mai jogunk szerint*, hanem bárki, akinek jogos érdeke a

* Kúria 1396/79. Dtár r. f. XXII. 98. Hogy a gyermek elhalálozása nem akadálya a házasságon kívüli születés megállapításának épen napjainkban mondta ki a Kúria.

gyermek törvénytelenségének kimutatása. Ilykép felvetődik az a kérdés: kinél képzelhető el oly jogos érdek, hogy a gyermek törvénytelen voltának megállapítását kérhesse? És elsősorban: van-e az anyának ily jogos érdeke? Ami egyértelmű azzal a kérdéssel: *kérheti-e az anya gyermeke törvénytelen voltának megállapítását?*

Erre a kérdésre a német polgári törvénykönyv határozott választ nem ad.*

A német polgári törvénykönyv indokolásából (Motive IV. 670.) inkább az következik, hogy az indokolás szerzői az anyának is meg akarták adni e jogot, de határozott állást e kérdésben nem foglaltak.

Következik ez abból, hogy a npt. indokolása az emlitett helyen a Code civil 318. §-ával ellentétben azért ellenzi, hogy a megtámadási per a gyermek és anyja ellen együttesen indíttassék, mert «ily anomalis rendelkezés annál is inkább meggondolandó, mivel ez szükségképeni pertársaságot létesít, ami viszont a pernek az anya és gyermek ellen való egyenlő elbírálását kell, hogy maga után vonja.» A Tervezet szerint a Code civil és a mai magánjogunkkal ellentétben a megtámadási per a npt. álláspontjának megfelelőleg szintén *csak* a gyermek ellen indítandó meg.

A Tervezet 97. §-a ugyanis kimondja, hogy «amíg a gyermek él, törvényességét a férj *ellene* irányzott kereset indításával támadja meg.»

Ezzel ellentétben a Pp. a Code civil és mai jogunk álláspontját fogadja el, amidőn 697. §-a szerint «A keresetet a gyermek ellen és ha a gyermek anyja él, *az anya ellen is* kell indítani.»

A Tervezet a npt. nyomán azért tartja anomáliának az anya és a gyermek között a pertársaságot, mert így a törvénytelenség kérdése az anya és a gyermek ellen egyértelműleg intéződik el és következik, hogy ha az anyát is perbe kell vonni, úgy ő felperesként a gyermek ellen egyáltalán nem léphet fel.

Az a kérdés, hogy a megtámadási pert a gyermek anyja ellen is meg kell indítani, vagy *csak* a gyermek ellen, azért is érdekes, mert ha az utóbbit, tehát a Tervezet álláspontját fogadjuk el, úgy az immár törvényerőre emelkedett Pp.-t kell e kérdésben revizió alá vetni, hogy az ellentétet kiküszöböljük. A megoldás azonban önként adódik, ha előbb arra a kérdésre válaszolunk: van-e az anyának jogos érdeke a gyermeke törvénytelenségének megállapítását kérni?

Mert ha az anyának ilyen jogos érdeke tényleg feltételezhető lenne, akkor a npt. indokolása helyes s ez esetben tényleg anomália az a rendelkezés, hogy az anya ellen is kell indítani a megtámadási pert, mert ez esetben kényszerű pertársaság létesülne a gyermek és az ellenérdekű anya között. Ha azonban nem ismerjük el az anya érdekét jogosnak akkor, amikor arról van szó, hogy a gyermek törvénytelenségét épen ő tárja a világ elé és maga-magát házasságtöréssel vádolja, úgy csak helyeselhető az a rendszabály, hogy a megtámadási per a gyermekkel együtt az anya ellen indíttassék, mindig feltéve természetesen az anya életbenlétét.

A törvényes származást megtámadó pernél az anya becsülete is szóba kerül. De ezenfelül még a gyermek tartása és egyéb ezzel összefüggő vagyonjogi kérdés, úgy hogy alig találunk oly esetet, amelyben az anya *jogos* érdeke az lehetne, hogy a gyermek törvénytelen származása megállapíttassék.

Az anya ily jogos érdekének tűnik fel a gyermek törvénytelen voltának megállapítása akkor, ha pl. a férj vagyontalanul hal el s az anya azért, hogy a gyermek apjától tartást követelhessen, a gyermek házasságon kívül születésének megállapítását kéri. Ez azonban jogos indító okul, miként egy német felsőbírósági határozat** kifejti, már azért sem lehet, mert az ily ítélet csak inter partes hat ki és a harmadik személyre, az apára, aki a megállapítási perben nem szerepelt, nem is hat ki. Másrészt ily esetben a pert nem az anya, hanem érdekellentétnél fogva a gyermek részére kirendelt gondnok tartozik megindítani és az anya felperesként való fellépése szükségtelen.

Vagy pl. jogos érdeke-e az anyának a gyermek törvénytelen voltát megállapíttatni akkor, ha például a vagyonos férj hal el és épen a gyermek örökli a vagyont, akit nem is a férj nemzett? Ha ily esetben megadnók az anyának a jogot, hogy a gyermekét törvénytelennek nyilváníttathassa, úgy igen könnyen megtörténnék, hogy az anya akkor is kérné a törvénytelenítést, amidőn vagyonos férje után gyermeke helyett ő maga jogtalanul akarja az örökséget megszerezni és saját bevallása alapján kéri gyermeke házasságon kívüli származását megállapítani. Ha tehát megadnók a jogot az anyának, hogy maga is kérhesse gyermeke házasságon kívüli származásának megállapítását, úgy oly viszás joghelyzeteket létesítenénk, amelyeket felidézni mindenek előtt kerülnie kell a törvényhozónak.

A német joggyakorlat, dacára hogy a német polgári törvénykönyv 1593. §-a és a német perrendtartás 640—643. §-ai ki nem zárják, ma már szintén megtagadja az anyától azt a jogot, hogy a gyermek törvénytelen származásának megállapítását kérhesse. (Gaup—Stein: Zivillprozessordn. 1912. 10-ik kiadás, II. kötet, 277. old.) A kifejtettek alapján tehát helytelen a Tervezet első szövegének indokolása (I. kötet 272.), amidőn azt állítja, hogy a törvényesség megtámadásától «az anyát sincs ok kizárni, mert jogos érdek, megvetést nem érdemlő szándék lehet fellépésének rugója».

Ha pedig áll az, hogy a gyermek törvényes származását az anya nem támadhatja meg, úgy az az érv, hogy a gyermek és az anya együttes perlésénél két érdekellentétben levő személy között létesül pertársaság, semmivé foszlik, mert csak egy jogos érdek van — a gyermeké.

A perben a gyermeket amúgy is gondnok képviseli s ha az anyát is perbe vonjuk, csak azért történik, hogy az anya a maga becsületét is megvédhesse és gyermeke születésének törvényességét támogathassa. A támadó jogállását ez nem hogy könnyítené, hanem inkább nehezíti. *A Tervezet 97. §-a tehát olykép változtatandó meg, hogy a férj, amíg a gyermek és az anyja él, a törvényességet ellenük, az anya halála után pedig csak a gyermek ellen irányzott kereset indításával támadja meg.*

Dr. Zerkowitz Zsigmond.

* V. ö. Budapesti tábla 1913. G. 248.

** Oberlandesgericht Hamburg, 1906. febr. 13. (Rsp. 12. köt. 318.) Idézve a német Kommentárokban Z. P. O. 640. §-ánál.

A büntetés felfüggesztésének hatása a hirlapi közzétételre.

A büntetőtörvénykönyv 277. §-a a bíróság imperatív és soha nem mellőzhető kötelességévé teszi, hogy a sértett félnek a tárgyalás folyama alatt kifejezendő kívánságára rágalmazás vagy becsületsértés miatt való elítéltetés esetében elrendelje az ítéletnek egész terjedelmében indokaival együtt, az elítélt költségére megfelelő módon való hirlapi közzétételét. Ezzel a tételes intézkedéssel szemben a büntetőbíró mindmáig fegyvertelenül áll. Hiába veti latra, hogy a törvényhozó szelleme a közéleti erkölcsök s magánéleti tisztaság puritán törvényelőkészítési éveiben, a hetvenes években aligha szándékolhatott mást, minthogy a *becsület élet-halál harcaiban* a sértett fél elégtételt nyerjen a sajtóbeli nagy dimenziójú nyilvánosság segítségével is. Hiába veti latra, hogy a törvényhozó szándékában alig állhatott az is, hogy a közerkölcsökbe ütköző tények s kifejezések miatt való rágalmazási vagy becsületsértési ítéletek is közzététessenek s esetleg *zárt tárgyalások alapján* kifejtett részleges tényállásokat tartalmazó bírói ítéletek a hirlapi nyilvánosság révén aprók és nagyok ingerlő, érdekfeszítő olvasmányai gyanánt szolgáljanak. A törvény betűszerint való értelmezése ilyen esetekre vezetett és számtalanszor olvashatunk ítéleteket, melyek a tisztesség szolgálatából száműzött útszéli szavakat röpítenek tovább hivatalosan a sajtó gyors kerekein. S így igazán triviális az ellentét e között a könnyelmű paragrafus és a Btk. 248. §-a között, mely szemérem elleni vétséggé minősíti a fajtalanságot tartalmazó irat vagy nyomtatvány terjesztését. A bírói gyakorlat, bárhogyan is látta a törvény kivételt nem ismerő szigorúságát s a társadalmi köztekintetekkel való nem számolását, nem segitett, talán nem is segíthetett s a bírói székből áramló erősebb ethika legfeljebb abban a kissé kómikus korrekturában nyilatkozott meg, hogy törölte az ítélet szövegéből az inkriminált borsos kifejezések első betűjének kivételével a többit, a nagyközönségre bízván a hivatalos betűrejtvény kitalálását. Bírói feladat-e, vagy nem, betűrejtvényekkel s hieroglifákkal segíteni a törvény hiányosságán, vagy előre nem látásán, — alig hiszem. De különös az is, hogy míg a büntetőtörvénykönyv intézkedései a büntetés kiszabása

tekintetében a tettes személyi viszonyainak, a bűnesetek összes körülményeinek mérlegelését, az enyhítés és súlyosbítás lehetőségeit mind bírói jogokká teszik, a bíró ilyen, valódi jelentőséggel alig bíró kérdésben, mint amilyen az ítélet hirlapi közzététele, le van fegyverezve, nincs joga mérlegelni, megérdemli-e az eset miliője, az elítélt, maga az egész bűncselekmény a tárgyalási vesszőfutáson kívül a sajtóbeli vesszőfutást is.

Ennek a fegyvertelenségnek a keserűsége nyilatkozik meg a büntetőtörvénykönyv általános részének helyébe lépő jogszabályok nemrég közzétett előadói-tervezeteiben is, melyek az elrendelés imperatív jellegét eltörlik. Ezek közül dr. Angyal Pál tervezetének 83. §-a így szól: «A bíróság a sértett vagy jogutódjának kérelmére, vagy amennyiben a közérdek kívánja, hivatalból is *elrendelheti* az ítéletnek az elítélt fél költségén leendő közzétételét; a felmentettnek, illetőleg annak kérelmére, ki ellen a büntető eljárást megszüntették, vagy közérdekből: a felmentő ítélet vagy megszüntető határozat közzétételét is elrendelheti a bíróság... A közzététel *módja* s határideje mindkét esetben az ítéletben állapítandó meg.» Ez a javasolt szakasz mindenesetre kimerítőbben, gondosabban állapítja meg a közzététel jogát, mint dr. Bernolák Nándor tervezete, mely 65. §-ában ugyan szintén csak *elrendelhetést* és nem imperativ elrendelést mond ki, emellett azonban az 1878: V. tc. avult álláspontjára helyezkedve, a közzétételt csak marasztaló ítélet esetére engedi meg, holott lehetnek esetek, mikor a sajtó nagy nyilvánosságába való menekülés a megsértett jogrendnek vagy egyénnek *felmentés esetén* is elsőrangú követelménye lehet; az utóbbi tervezet jelzett szakaszának második pontjában foglalt amaz intézkedés pedig, hogy ha az ítéletben oly kifejezések fordulnak elő, amelyek közzététele a közrendet, közerkölcsiséget, vagy másnak jogos érdekét sérti vagy veszélyezteti, a bíróság kimondja, hogy az ítéletet e kifejezések nélkül kell közzétenni, lényegében semmi más, mint egy halálos végű operáció, mely sikerül, de a beteg meghal: az ítélet megjelenik ugyan a lapban, de magva, az inkriminált tény kimarad, elsorvad belőle. Azt hiszem, ily intézkedést feleslegessé tesz az elrendelhetés jogának kényszermentessége, ily ítélet közzétételét a közerkölcsöt is reprezentáló bíróság, nem hiszem, hogy a jövőben el fogja rendelni. A közzététel elrendelését bírói joggá s nem kötelességgé teszi dr. Finkey Ferenc javaslatának 78. §-a, mely azonban az esetek körét legszűkebbre vonja, amikor a közzétételt csak «nyilvánosan elkövetett bűntett vagy vétség» miatti elítéltetés esetére szabja meg. Ép oly szűkmarkú tehát a felmentettel szemben, mint Bernolák javaslata, sőt még tovább megy, amikor az előbbi két javaslatnak a büntetőtörvénykönyvnél messzebbre látó örvendetes irányzatával szemben, mely felismerte, hogy a hirlapi közzététel nem csupán a becsület elleni bűncselekményeknél lehet nagyfontosságú köz- vagy magánérdek, hanem bármilyen más bűncselekmény esetén is, csupán a nyilvánosan elkövetett, tehát a nyomtatvány útján, vagy nyilvános helyen, vagy habár nem ily helyen de sok ember jelenlétében történt elkövetések esetére korlátozza — igazán nem nagyon indokolhatóan a közzétételt.

Az előadói tervezetek egyeznek azonban abban, hogy a közzététel elrendelése kötelességének bilincse alól felszabadítják a bírót és a felek indítványjogának kiszélesített körébe és a bírói mérlegelés szférájába vonják ama kérdés eldöntését, közzétetessék-e az ítélet vagy nem.

A reformációnak ezzel a kétségtelen előhaladásával azonban nem találkozunk a büntetés felfüggesztésének eseteiben. A büntető novella 1. §-a ugyanis világosan kimondja, hogy az egyhónapot meg nem haladó tartamban kiszabott fogházbüntetés és a pénzbüntetés végrehajtásának felfüggesztése hatályában még csak a mellékbüntetésként kiszabott pénzbüntetésre terjed ki, ellenben nem terjed ki az ítélet *egyéb rendelkezéseire* is. Az egyéb rendelkezések közé tartozik a marasztaló ítélet közzétételére való kötelezés is, a Btk. 277. §-a szerint. Ez a szakasz mostohagyermeke. Míg ugyanis az egyéb rendelkezések körébe tartozó hivatalvesztés, politikai jogok gyakorlatának felfüggesztése mellőzhető a büntetést felfüggesztő ítéletben is a Btk. 54. §-ának második bekezdése értelmében, addig nincs mód, hogy a mellékbüntetés jellegével bíró hirlapi közzététel a büntetés felfüggesztése esetén mellőzhető legyen. A gyakorlat próbálkozott ugyan ellenkező gyakorlat meghonosításával, a kir. Kúria azonban jogegységi határozatában (7452/1911.) kimondotta, hogy felfüggesztés esetén a büntető ítélet közzététele nem mellőzhető. Az indok kézenfekvő: a novella 1. §-a, mely kimondja, hogy a felfüggesztés hatálya nem terjed ki az ítélet egyéb rendelkezéseire.

Ez az indok kétségtelenül törvényes, de ez a törvényszakasz a józan logika boncoló kését alig bírja ki. Tehát: elítélünk valakit rágalmazásért, különös méltánylást érdemlő okból felfüggesztjük az ítélet végrehajtását, mert attól, hogy a büntetést nem hajtjuk végre, kedvező hatást várunk az elítélt magaviseletére és pár nap mulva ezt az ítéletet közzétesszük például Budapesten egy elterjedt napilapban. A nagy nyilvánosság foruma elé való hurcolás — valljuk be — ma már sokszor többet jelent egy, a tárgyalóteremben elhangzó ítéletnél, már nem is mellékbüntetés, hanem meghatványozása magának a főbüntetésnek is. Hogy van-e logika abban, hogy míg kiül az irgalom a szememben s a felfüggesztés elrendelésével a kegyelem óriási mértékét gyakorlom az elítélttel szemben, amellett elrendelem, hogy erkölcsi megjavításod, jobb erkölcsi jövőd érdekében ország-világ tudja meg, hogy bűnhődtél, bár felfüggesztéssel tompítva, — nem hiszem. Nem hiszem, hogy a törvény betűjének követése híven szolgálja a felfüggesztés intézményének alapgondolatát és hogy a büntetés felfüggesztése híven szolgálja a javulás reménységének törvényhozói gondolatát, ha a felfüggesztésben rejlő óriási erkölcsjavító erőt ellensúlyozhatja egy hirlapi közzététel nyilvános guillotinjának hatása. Ezt az éles kontrasztot azonban, melyet a felsőbírósági gyakorlat a törvény betűjéhez ragaszkodva már-már szentesít, sajnos, nem látom kiküszöbölve a fentebb ismertetett előadói tervezetekből sem. Pedig a bíróságok habozása és vergődése megint arra mutat, hogy a novella itt ép oly merev, kegyetlen és a gyakorlati jelenségeket figyelembe nem vevő, mint volt a Btk. 277. §-a. A törvénymagyarázatnak legelső elve pedig a logika és nem a betű. *Dr. Sándorfi Kamill.*

A közigazgatási bíróság 1913. évi gyakorlata.*

Mellőzve az előző cikkünkben már ismertetett, valamint a pénzügyi tárgyú bírói határozatokat, az 1913. év folyamán hozott fontosabb közigazgatási bírói döntéseket a következőkben ismertetjük.

I. A vitás *köztisztviselői illetmények* kérdésével foglalkozó határozatok közül megemlítjük a 988. sorszám alatt közölt 318/1913. számút, amely kimondja, hogy a tanítói özvegyi segélypénz *(özvegyi nyugdíj)* a férj halála napjától számított félév letelte napján válik esedékessé, nem pedig az e napra következő hónap elsejétől és hogy e tekintetben nem tesz különbséget az, hogy a férj tényleges szolgálatban, vagy nyugdíjas állapotban halt-e el, mert a nyugdíjasok özvegyei hátrányosabb helyzetben nem lehetnek.

A *temetési járulék*ra vonatkozik a 997. sorszám alatt közölt 5125/1913. számú ítélet, amely kimondja, hogy az új nyugdíjtörvény visszaható ereje nemcsak a különböző ellátások újból való megállapítását tette szükségessé, de temetési járulék is utalványozandó a törvény életbelépte előtt, de 1912 január 1. után elhalt egyén özvegyének, annak dacára, hogy a régi nyugdíjtörvény szerint az elhalt alkalmazása nem volt a temetési járulékra való igénnyel egybekötve.

Visszautasította a közigazgatási bíróság egy vármegyei irodatiszt panaszát a *szolgálati pótlék*ban való részeltetés tárgyában, mert e kérdésben a belügyminiszter úgy a törvényesség, mint az érdemesség szempontjából végérvényesen dönt. (998. sorszám 4354/1913. sz.)

A 996. sorszám alatt közölt 5906/1913. sz. ítélet pedig azt állapítja meg, hogy ha mind a két házastárs *családi pótlék*ra igényt adó állásban van, a gyermekek után csak az atyát megillető családi pótlék jár és a házastársak különélése esetén ez a családi pótlék a gyermekeket közvetlen gondozó házastárs kezéhez utalványozandó. Így a bíróság panaszolt esetben elrendelte, hogy a családi pótlék az anya kezéhez utalványoztassék annak dacára, hogy a gyámhatóság a férfit a gyermekek tartására kötelezte. Legfeljebb majd az árvaszék a családi pótléknak az anya kezéhez jutására való tekintettel az atya által fizetendő tartás mértékét leszállíthatja.

II. *A törvényhatósági jog* körébe vág a 987. sz. a. közölt

* Az előbbi közl. l. az 1913. évi július 11-iki számban.

3130/1913. sz. határozat. E szerint a *virilisták* névjegyzékének az összeállításánál az igazoló-választmány ülése idején (aug. 31.) fenálló adózási állapot az irányadó; amidőn tehát az adóalap már aug. 31. előtt megvolt és csak az adó előírása történt később, a virilisták jegyzékénél a később visszamenőleg előírt adó is számbaveendő és a névjegyzék megfelelően kiigazítandó.

Igen nagyfontosságú a *törvényhatóság szabályrendelet-alkotási jogát illető* és 995. folyószám alatt közölt 8173/1913. sz. ítélet.

Az 1886. évi XXI. t.-c. 24. és 29. §-a kimondja, hogy a törvényhatóság a bizottsági tagok számát és a választókerületek beosztását a népszámlálás eredményéhez képest, de esetleg időközben is módosíthatja; de az 1892. évi XXVI. t.-c. e szabályt eltörölte, illetve a készülő közigazgatási reformra való tekintettel felfüggesztette.

A konkrét esetben kimondta már most a közigazgatási bíróság, hogy az 1892. évi XXVI. t.-c., mint egy be nem vált föltevésből kiinduló alkalmi törvény ma már nincs érvényben és a törvényhatóság az 1886. évi XXI. t.-c. szabályai szerint módosíthatja a bizottsági tagok és választókerületek számát.

Nem osztjuk teljesen az indokolás azon részét, amely szerint ily szabályrendeletek alkotásának szükségét a miniszter célszerűségi szempontból tetszése szerint dönthetné el és e kérdés ne lenne bírói felülbírálás tárgya. Mert ha a törvény oly részletes útbaigazításokat ad a szabályozásra, sőt a változó népességi viszonyok figyelembevételét a törvényhatóság kötelességévé teszi, nem elég indok a jóváhagyás megtagadására a miniszternek az a felfogása, hogy a szabályozás a készülő reformra való figyelemmel felesleges és időszerűtlen.

Azt sem fogadnánk el abszolut igazságnak, hogy ha a törvény a miniszter megerősítési jogát valamely szabályrendeletre vonatkozólag külön megemliti, abból mindjárt a célszerűségi felülbírálat jogára legyen *feltétlen* következtetés vonható; nézetünk szerint törvényeink pongyola szövegezésénél fogva minden egyes esetben vizsgálni kell, hogy tényleg akart-e a törvényhozás a miniszternek a törvényesség szempontján túlmenő diszkrecionárius jogkört adni, mert az a szabály, hogy a miniszter eltérő törvény híjján célszerűségi okból nem tagadhatja meg a jóváhagyást a törvényhatósági szabályrendelettől (l. 926. sorsz. határozatot).

Igen érdekes a 999. sorszám alatt közölt 5108/1913. sz. ítélet is, mert e szerint némely esetben a közigazgatási bizottság tulajdonképeni szervezeti állását túlmenőleg abba a helyzetbe is jöhet, hogy a törvényhatósági bizottság által már elbírált ügyben határozzon. Vitás községi pótadó ügyek ugyanis a közigazgatási bizottság elé tartoznak. Minthogy azonban a községnek a pótadó leírása kérdésében hozott határozata a törvényhatósági bizottság által vagyonfelügyeleti szempontból, hivatalból felülbírálható, a törvényhatósági és közigazgatási bizottságnak konkurráló hatásköre lehet és különböző (vagyonfelügyeleti és jogi) szempontból ellentétes határozatokat hozhatnak. A közigazgatási bíróság ítélete a helyzetet nem nagyon tisztázta, mert a közigazgatási bizottság még sem foszthatja meg a törvényhatósági bizottságot a község felett megillető vagyonfelügyeleti jogkörétől, ami pedig a törvényhatósági bizottság megtámadott határozatának megváltoztatása esetében kétségtelenül előáll.

Ugyanilyen hatásköri furcsaságra utal rá az 1000. sorsz. alatt közölt 7332/1913. sz. határozat. A községi pótadó kérdésében ugyanis a közigazgatási bizottság, a megyei pótadó kérdésében pedig annak felszólamlási küldöttsége határoz. A konkrét esetben a községi és vármegyei pótadó kérdése elválaszthatatlan kapcsolatban volt és a közigazgatási bíróság azt mondta ki, hogy az ügyet a közigazgatási bizottság mint szélesebb körű hatóság bírálja el. Nem tudjuk, hogy az ügy egységes elbírálásának érdeke milyen fokú volt, mégis elvi okokból a hatáskörök pontos betartásával az ügy elválasztását tartottuk volna helyesebbnek.

III. A *községre* vonatkozólag érdekes a 989. sorszám a. közzétett 9845/1912. számú határozat, amely szerint a községi illetőséget a községi adózás fentartja, bár az illető négy év óta más községben lakik és ott is adózik. Mihelyt azonban a korábbi illetőség helyén az adózás megszűnt, előáll az új községi illetőség négy évi ottlakás és adózás alapján.

Az 5245/1912. sz. a. hozott és 991. sorsz. a. közölt határozatban a bíróság kimondta, hogy a hét éven aluli, állami gyermekmenhelyben elhelyezett gyermek gondozási költségeit a község nem köteles megtéríteni.

Minthogy a lelkész egyházi javadalma **községi** adó alól mentes, az 5227/1913. sz. határozat (993. sorsz.) kimondja, hogy a különben községi adó alá eső misealapítványnak a lelkészt illető kamatjövedelme sem terhelhető községi adóval.

A 994. sorsz. a. közölt 4486/1913. sz. határozat fentartja a közigazgatási bíróság ama régebbi gyakorlatát, amely szerint a községi képviselőtestületi meghatalmazottak a törvényben előírt 15 napon túl is még jogérvényesen bejelenthetők.

Végre az 1001. sorszámú, 6549/1913. sz. ítélet azt állapítja meg, hogy a községi közmunkát a községben házzal bíró jogi személyre is ki kell vetni. *Dr. Egyed István.*

Visszakövetelhetők-e a bányatársládákba befizetett járulékok?

A Kúriának 1912 junius hó 14-én 56/912. P. sz. a. hozott ítélete a bányatárspénztárt arra kötelezte, hogy visszafizesse a befizetett járulékokat annak a tagnak, aki a bányavállalat szolgálatából felmondás következtében volt köteles eltávozni. A Szabadalmi hivatal nagytudományu elnöke, dr. Schuster Rudolf, a «Jogállam» legutóbbi számában a Kúriának ezt az ítéletét beható bírálat alá veszi és annak helytelenségét igyekszik kimutatni. Nekem ellenkező a véleményem. Legyen szabad a kiváló bírálóétól eltérő nézetemet e lap hasábjain röviden megokolni.

Midőn a Kúria nehány évvel ezelőtt a tisztviselői nyugdíjalapba befizetett járulékok tekintetében azt határozta, hogy a nyugdíjalapból önként kiváló tagnak is vissza kell fizetni a befizetett járulékokat, ez a határozat az érdekelt nyugdíjalapok és a jogászvilág körében általános feltűnést keltett. A szak- és a napisajtóban beható tárgyalás alá vették ezt az ítéletet és ez is okul szolgált arra, hogy a Kúria rekonszideráció tárgyává tegye a kimondott elvet és azt az 1913-ban hozott 2. számú jogegységi határozattal ellenkező értelemben döntse el.

A társpénztárak dolgában hozott, most bonckés alá vett kúriai ítélet ily recensust nem keltett. Sem a napi-, sem a szaksajtó azzal nem foglalkozott, ami arra enged következtetni, hogy a Kúriának a társpénztár dolgában hozott ítéletében megnyugodtak. Merőben más a tisztviselői nyugdíjalapba belépő tisztviselőnek helyzete a társpénztárba lépő munkásétól. A tisztviselő, mielőtt a nyugdíjalap szabályait aláírja és magára nézve kötelezőnek elismeri, tájékozódást szerezhet jogai és kötelességei felől. Értelmi tehetsége megadja neki erre a lehetőséget. Nem kell hosszasabban igazolnom, hogy a munkásnál az erre való képesség hiányzik. Vitatták, hogy a tisztviselő a nyugdíjalapba-lépés alkalmával legyőzhetetlen kényszer előtt áll. Nem osztom ezt a nézetet, állítom azonban, hogy a munkás majdnem mindig ily helyzetben cselekszik és egy pillantás a munkanélküliek nagy tömegére, igazolja e nézet helyességét. A Kúriának a tisztviselői nyugdíjalap dolgában hozott, döntvényileg már hatályon kívül helyezett ítélete messze túllépi az 56/912. P. számú ítélet által megvont határokat. A tisztviselőkre azt állapította meg a Kúria, hogy ők még abban az esetben is visszakövetelhetik a nyugdíjalapba befizetett járulékokat, ha önként hagyják el a vállalat szolgálatát.

A társpénztári ítélet csak azt állapítja meg, arra az esetre szorítja a munkásjárulék visszakövetelési igényét, ha a munkaadó őt a szolgálatból elküldi. A két ítélet között a **különbség** szembeötlő, magyarázatra nem szorul. A kiváló bíráló figyelmét azonban nemcsak ez a körülmény kerülte el. A nyugdíjalapterheiben egyenlően osztozkodnak a munkaadó és a tisztviselő. A kockázatot egyenlő irányban viselik a felek. A bányatárspénztárba a járulékokat a törvény parancsa szerint csak a munkások kötelesek szolgáltatni, minden kockázat tehát rájuk nehezül. Nem kellene e nagy sérelemnek tekinteni, ha a szolgálatból elküldött munkás elvesztené a befizetett járulékokat, ezt a nehány fillért, amit nehéz munkájának béréből megtakaritani sikerült. Dr. Schuster ezt nem tartja sérelmesnek. Azt mondja, hogy az egyesnek áldozatot kell hoznia a közösség érdekében. Igaza van a tudós bírálónak. A közösség érdekében azonban a magánjogot csak akkor kell feláldozni, ha ez okvetetlenül szükséges. A legcsekélyebb ok sem forog fen azonban arra nézve, hogy a munkást ily áldozatra kötelezzük. Ő a járulékokat azért fizette a társpénztárba, hogy a saját és családja jövőjét némileg biztosítsa.

Ha ezt a célt a munkaadó teszi lehetetlenné, a munkástól áldozatokat kivánni nem szabad.

Nézetének megokolására a szabadalmi hivatal érdemes elnöke törvényes intézkedésekre is hivatkozik és sorompóba hívja az ügyvédi nyugdíjintézetről és az állami alkalmazottak ellátásáról szóló törvényeket. A felhívott tanúk azonban a bíráló ellen tesznek vallomást. Az ügyvéd is, az állami alkalmazott is csak fegyelmi vétség vagy önkéntes távozás esetén vesztik el a befizetett járulékokat. Úgy vélekedem, hogy ezekben kimutattam a dr. Schuster Rudolf által megtámadott kúriai ítélet igazságos és emberies voltát.

Végül legyen szabad a nagyérdemű bíráló úrnak a kúriai ítélet megokolása ellen felhozott egyik érvét megerőtleníteni. A kúriai ítélet azt mondja, hogy az ítéletében foglalt döntéssel ellentétes nézet nem egyezik meg az «osztó igazsággal». Az «osztó igazság» kifejezés nem tetszik a bíráló úrnak. Én úgy vagyok meggyőződve, hogy ez a kifejezés mindenki előtt érthetővé teszi a Kúria álláspontját, mert ami az «osztó igazság»-gal ellenkezik, — az ellentétben áll a jóerkölcsökkel és a jóhiszeműséggel. A kúriai megokolás közvetetlenül fejezi ki azt, amit a jogászi nomenklatúra magában foglal. *Dr. Reiner Ede.*

Szemle.

BELFÖLD.

— **A Budapesti Ügyvédi Kamara közgyűlése.** A Budapesti Ügyvédi Kamara közgyűléseinek színvonala egy-egy kivételes fellendüléstől eltekintve, évek óta fokrólfokra sülyed. Természetes következménye ez egyrészt a kamara túltömöttségének, másrészt a kar gazdasági hanyatlásának. Az idei közgyűlés — sajnálattal állapítjuk meg — nem mutatott javulást a múlttal szemben. A választmánynak egyik bizottságában, mely az ügyvédi rendtartás reformját készíti elő, dr. Kőnig Vilmos, tekintettel a közgyűlések említett alacsony színvonalára, felvetette azt az eszmét, hogy a nagyobb ügyvédi kamarákban a közgyűléseken csak a kamara megválasztott képviselői vehessenek részt, úgy, mint az országos ügyvédi gyám- és nyugdijintézetnél. A bizottságban elsősorban a tervezet szerzője, dr. Nagy Dezső, Kőnig indítványa ellen foglalt állást. Az ügyvédi kar autonomiájának ilyen megszorítását és visszafejlesztését mi sem tartjuk helyesnek. Nem lehet megfosztani az ügyvédi kamara tagjait attól, hogy a közgyűlésen közvetetlenül indítványokat tehessenek, panaszaikat elmondhassák és minden kérdés eldöntésére közvetetlenül szavazataikkal befolyást gyakoroljanak. A közgyűlés *tárgyalási rendjének* reformja azonban célszerű volna. Különösen helyesnek tartanók, ha egy felszólaló 10—15 percnél tovább csak a közgyűlés többségének hozzájárulásával beszélhetne. A tárgyalási rendnek célszerű reformja, ezzel kapcsolatban a közgyűlés tárgyalási idejének a mainál helyesebb módon való beosztása, a közgyűlés anyagának a mainál megfelelőbb módon való előkészítése mindenesetre csökkentené a közgyűlés idegességét.

Az idei közgyűlés érdeklődésének középpontjában különben a választások álltak. Pár héttel a választás előtt a régi pártokon felül egészen új ügyvédi pártok keletkeztek, amelyeket leghívebben *Bismarck* szavai jellemezhetnek: «In unseren Fractionen ist der eigentliche Krystallisationspunkt nicht ein Programm, sondern eine Person». Nem szemrehányásképen mondjuk ezt, mert hisz abban a kérdésben, hogy a kamarák vezetését az ügyvédek kire bízzák, igazán a megválasztandók *személye* a legfontosabb. Az ügyvédi pártok között — legalább ez idő szerint — lényeges elvi különbségek nincsenek. A mostani választási harc alkalmából keletkezett új pártok főleg egy jelszót dobtak felszínre: a választmány gyökeres felfrissítésének jelszavát. De még ebben a jelszóban sem volt elvi különbség a pártok között, mert minden egyes párt a felfrissítést úgy értelmezte, hogy úgyszólván kivétel nélkül saját párttagjait jelölte, ami különben a pártmozgalmaknak természetszerű eredménye. A két legnagyobb pártnak mindössze csak 6 közös jelöltje volt, ami lehetővé teszi a karra nézve a választmány gyökeres felfrissítését. Lapzártakor az eredményeket még nem ismerjük. Kívánjuk, hogy a budapesti ügyvédi kar találja meg most is, úgy mint eddig, azokat a férfiakat, akik az ország legelső kamarájának vezetésére, az egész ügyvédi kar életének irányítására leginkább alkalmasak és méltók. *T. M.*

— **A szabadalmi hivatal** elnökévé a király dr. *Schuster* Rudolf kúriai bírót nevezte ki. Elismerés illeti a kormányt, hogy sikeresen ellen tudott állni annak az aknamunkának, amely ezt az állást eredeti és céljának megfelelő mivoltából ki akarta vetkőztetni. Őszintén örvendünk, hogy vérbeli jogász került a hivatal élére, aki ezenfelül mint a szabadalmi tanácsnak hosszú időn át ülnöke, a szükséges gazdasági szakismeretekkel is rendelkezik. Schuster Rudolfnak rendkívül sokoldalú képzettsége és nagy irodalmi munkássága biztosítékot nyujt, hogy a szabadalmi hivatal vezetésében és továbbfejlesztésében a gyakorlati igények szerencsés összhangban fognak állani a tudomány elméleti alapjaival.

— **A Pp. ismertetése.** E cím alatt mult évi 19. számunkban kifogásoltuk azt a tervet, hogy az igazságügyminiszter kiküldöttei az egyes törvényszékek székhelyén egy héten át úgy tartsák előadásaikat, hogy azokon a vidéki bírák otthoni munkájuk elvégzése után vehessenek részt. Kimutattuk, hogy egyes távoli járásbíróságok bírái így nem vehetnek részt ezeken az előadásokon. Amint értesülünk, e kifogást honorálták is, úgy hogy nem teljes héten át és csak délután, hanem három vagy négy egész napon át tartják az előadásokat. Sajnáljuk, hogy kifogásunk anyagi részét is nem honorálták. A bírák költségét csupán akkor térítik meg, ha a tábla elnöke kérelmükre igazolja, hogy a bíró erre rászorult és ekkor is csak a törvényszék elnöke által felülvizsgált «mérsékelt szállodai költséget» térítik meg. Emlékeztetünk arra, hogy a fiatalkorúak felügyelő-hatósága tagjait nem a járásbíróságok útján eskették meg, hanem behívták a tagokat a táblák székhelyére és kivétel nélkül minden tagnak aránylag horribilis összeget utaltak ki. A Pp. terhe a legnagyobb részben a járásbíróságokon nyugszik. És míg az ügyviteli szabályok megvitatására — melyek mégis csak alárendeltebb jelentőségűek — a járásbíróságok vezetőit berendelték a törvényszéki elnökhöz értekezletre, teljes utazási illetményeik folyósítása mellett, addig a Pp.-értekezletektől ily intézkedéssel távol tartják ép azokat, akiknek számára az ismertetést tervezték. Az ily szegényjogon való utaztatást meg kell szüntetni. *(Bírói körökből).*

— **Az angol esküdtbíróságról** érdekesen nyilatkozott az igazságügyminiszter a főrendiháznak esküdtszéki vitájában. Így többek közt a következőket mondta: «Az én igénytelen felfogásom szerint, melyet már 30 esztendő óta sokszor kifejtettem, az egész esküdtbíróság nem más, mint a norman Rüge-eljárásból Angliában évszázados fejlemény alapján a XVII. században kialakult speciális igazságügyi szervezet». Valóban hálás lehet a tudomány azért a felvilágosításért, hogy az esküdtszék eredetére nézve uralkodó «igénytelen felfogás» voltakép kitől származik. Eddig az a tévhit volt forgalomban, hogy az esküdtszék keletkezésének ezt a hipotézisét Brunner derítette fel: «Die Entstehung der Schwurgerichte» című 1872-ben megjelent művében, sőt ezt a tévhitet vallotta dr. Balogh Jenő egyetemi tanár is Magyar bűnvádi eljárási jog című munkájában (1901, 34. l.). Mentségére szolgálhat azonban, hogy akkor még igazán nem sejthette, mikép tizenhárom év mulva ő maga fogja felfedezni az esküdtszék eredetét. Ha pedig esetleg mégis akkor lett volna igaza, úgy mostani elnézését viszont menti az a körülmény, hogy a mindenható miniszterek megszokták, mikép tisztviselőik tudományos kutatásainak eredményeit törvényjavaslatokban saját nevük alatt terjesszék az országgyűlés elé. Legfeljebb abban rejlik a tévedés, hogy Brunner Henrik nem igazságügyminiszteri fogalmazó, hanem berlini egyetemi tanár.

Kevésbbé menthető azonban az igazságügyminiszter úrnak az 1907. évi angol fellebbezési törvényre vonatkozó tudományos fejtegetése, amely következőképen szól: «... 1907-ben szükségesnek látták az esküdtszék ítélete ellen a fellebbezést megengedni és pedig szakbírósághoz, a Criminal Court of Appeal-hoz, még pedig olyképen, hogy ez a szakbíróság — *ép úgy, mint a jelen javaslat álláspontja* — a bűnösség megállapítása esetében a büntetést súlyosíthatja; nemcsak enyhébb, hanem szigorúbb büntetést is állapíthat meg». Szakemberek előtt ismeretes, hogy az angol törvény 3. §-a szerint csak az *elítélt* élhet fellebbezéssel, míg a magyar törvény szerint a Kúria az esküdtbíróság ítéletével *felmentett* vádlottat is elítélheti. Tehát még sem «ép úgy, mint a jelen javaslat álláspontja» szerint; a felmentett elítélése mégis csak különbözik a büntetés súlyosításától, amire a Kúriának, a Bp. 437—438. §-ainak keretén belül, eddig is joga volt.

Hogy az angol törvény 4. §-a szerint a bűnösséget megállapító ítélet megsemmisítése esetében a fellebbezési bíróság szabadon hozza meg az ítéletét, tehát esetleg súlyosabb büntetést is szabhat, az önként következik abból, hogy a bíróság a verdiktnek a törvény szerint megfelelő («warranted in law by the verdict») büntetést köteles alkalmazni, ha az esküdtbíróság ennek alkalmazását elmulasztotta. Ha a Criminal Appeal Act a reformatio in peius tilalmát nem állította fel, ennek oka abban rejlik, hogy az elítéltet vissza kívánta tartani a fellebbezés könnyelmű használatától. Hogy az angol törvénytől mily távol állt az esküdtbírósági ítéleteknek fellebbvitel útján való szigorítása, azt a törvény eddigi hatása is bizonyítja, amelyről Ernst *Schuster* következőképen nyilatkozik: «Man glaubt im allgemeinen eine Milderung in der Strafbemessung zu entdecken, die man dem Umstande zuschreibt, dass die zu strengen Strafen geneigten Richter dieser Tendenz weniger nachzugeben versucht sind, nachdem sie unter die Kontrolle einer Oberinstanz gekommen sind» (Liszt; Zeitschr. XXXIV. 208.). Ezt bizonyítja a törvény eddigi alkalmazása is, amelyben a rendelkezésünkre álló adatok szerint (*Alexander:* The administration of justice in criminal matters. 1912, 124.) nem fordult elő eset, hogy a fellebbezési bíróság a büntetést szigorította volna.

Nem hisszük ugyan, hogy az igazságügyminiszter úrnak az angol jogra vonatkozó — enyhén kifejezve — szabatosabb fejtegetései a főrendiházat az esküdtszéki javaslat elvetésére indították volna, de úgy véljük, hogy az, aki tudományos argumentumokkal kíván hatni, azoknak alkalmazásában nagyobb lelkiismeretességre köteles, mint amiről az igazságügyminiszter úr idézett fejtegetése tanuskodik.

— **A jogszolgáltatási személyzet létszáma.** A jogszolgáltatási személyzet létszáma az 1912. évben összesen 22,623 volt; ebből 2932 a bírói és ügyészi személyzethez, 1417 a segéd- (fogalmazási), 5228 a kezelőszemélyzethez tartozott. Közjegyző volt 306, közjegyzőhelyettes és jelölt 289. Szembetűnő a szaporodás az ügyvédeknél. 1911-ben még 7168, a lefolyt évben már 7686 a létszám, viszont az ügyvédjelöltek száma 5096-ról 4765-re apadt.

— **Intézkedések száma fiatalkorú bűntettesekkel szemben az 1912. évben.** Az 1912. évben a járásbíróságok a Bn. alapján 5042 fiatalkorút ítéltek el. Az intézkedések közül első helyen a dorgálást említjük, amelyre a fiatalkorúak 72·9%-át ítélték. A dorgálást egy esetben helyezték hatályon kívül. A dorgálás e magas aránya kidomborítja a Bn. jelentőségét, mert míg a régi jog materiális büntetéssel megbélyegezte a gyermekes meggondolatlanságból megtévelyedett, csíntalanságból bűnbe esett fiatalkorút is s erkölcsi és társadalmi életét nem egyszer a kezdet kezdetén roppantotta meg, addig a Bn. ott, ahol ez elégséges, erkölcsi büntetéssel is lehetővé teszi a végső célt: a megjavítást. Ugyanezt a célt szolgálja a próbárabocsátás. Járásbíróságaink 282 fiatalkorúra alkalmaztak próbárabocsátást és a próbaidő kifogástalan eltelte után 258-cal szemben szűntették meg az eljárást. A szabadságvesztés-büntetések a következőképen oszlottak meg: 15 napra 504, 16—30 napra 119, 1—3 hónapra 160, 3—6 hónapra 22, 6—12 hónapra 15 fiatalkorú ítéltetett. Javítónevelést 305 fiatalkorúval szemben rendeltek el. A kir. törvényszékek 4324 fiatalkorú felett ítélkeztek. Legnagyobb számban (1979) itt is a dorgálást alkalmazták. Próbára bocsáttatott 386 fiatalkorú; a próbaidő kifogástalan eltelte után pedig 363 ellen szűntették meg az eljárást. A szabadságvesztés-büntetések a következőképen oszlottak meg: 15 napra 409, 16—30 napra 100 fiatalkorú ítéltetett. E számok nem érik el a járásbíróságok által hasonló tartamban kiszabott szabadságvesztés-büntetések számát, viszont az 1 hónapnál hosszabb időre kirótt büntetések jóval meghaladják a járásbíróság megfelelő eredményeit. Ugyanis 2—3 hónapra 565, 3—6 hónapra 243, 6—12 hónapra 114, 1 éven felül 135 fiatalkorú ítéltetett el. Nagyobb a javítónevelésre ítéltek száma is (518). Érdekesek a bűncselekmények elkövetésének okát magyarázó adataink is, melyek szerint 3512-szer elhanyagolt nevelés, 1476-szor erkölcstelen környezet, 414-szer rossz anyagi viszonyok, 1035-ször bűnös hajlam, 1182-szer bosszú, 1128-szor nyereségvágy, 1636-szor pajkosság, könnyelműség, meggondolatlanság, 301-szer egyéb körülmény a bűncselekmény elkövetésének oka.

— **A büntetés végrehajtásának felfüggesztése az 1912. évben.** Az 1912 évben a járásbíróságok a büntetés végrehajtásának felfüggesztését 13,375 esetben mondották ki, az egy hónapon aluli szabadságvesztés-büntetések és a pénzbüntetések, mint főbüntetések 14·6%-ában. Bűncselekmények szerint a felfüggesztést leggyakrabban alkalmazták becsületsértés, testi sértés és lopás vétségeért. A törvényszékek a büntetés végrehajtása felfüggesztésének kedvezményében 1389 egyént részesítettek, ami az egy hónapon aluli szabadságvesztés-büntetések és a főbüntetésként alkalmazott pénzbüntetések 8·9%-ának felel meg. Az egyes bűncselekmények, melyeknél a büntetés végrehajtásának felfüggesztésével nagyobb számban találkozunk, a következők: gondatlanságból okozott testi sértés, gondatlan emberölés és zsarolás.

— **Az országos jogászgyűlést,** amely 1914 szeptember havára volt tervbe véve, mint értesülünk, egy évvel el fogják halasztani.

— **A fiatal kor és a szerelemtől felhevült állapot nem enyhítő körülmény.** Ezt az igazságot a Kúria II. büntető tanácsa mondta ki egy szándékos emberölési eset alkalmából. A vádlott — egy 22 éves ifjú — három év óta, tehát 19 éves korától kezdve jegyese volt egy nálánál fiatalabb leánynak. Ez idő alatt különösen a leány szülei, de maga a leány is több izben kiutasították őt a miatt, mert nem volt megfelelő állása. Közben az eljegyzés is felbomlott, de az ifjúnak mégis megengedték, hogy a házhoz járjon. Ismételt összekoccanás után, amelynek oka az volt, hogy az ifjút kiutasították, maga a leány is kiadta neki az utat. Az ifjú erre állandóan magával hordott revolverével háromszor rálőtt a leányra, aki ennek következtében meghalt. Az esküdtbíróság szándékos emberölés miatt tizenkét évi fegyházbüntetést szabott ki azzal a kijelentéssel, hogy súlyosító körülmény nem forog fen, enyhítő körülmény pedig csak a büntetlen előélet. E felfogást tette magáévá a Kúria is, midőn a BP. 385. §-ának 3. pontja alapján bejelentett semmisségi panaszt elutasította. Tehát nem vette enyhítő körülménynek a vádlott fiatal korát és szerelemtől felhevült és csalódása miatt elkeseredett lelkiállapotát, pedig a törvényszéki orvos akként nyilatkozott, hogy a szerelmi vágy egyike a legerősebb szenvedélyeknek és hogy ez a vádlottat befolyásolta szabad elhatározásában. Hogy elmeorvosok is megvizsgálták-e a vádlottat, efelől a Kúria nem érdeklődött. Ez a határozat érezhetővé teszi annak hiányát, hogy a Btk. a súlyosító és az enyhítő körülményeket nem sorolja fel. Mert ha volna ily felsorolás, alig eshetett volna meg az, hogy az a bíróság, amely Haverda Máriát, aki édesanyja meggyilkolására bújtotta fel a tettest, tizenkét évi fegyházra ítélte, ugyanily büntetést szabott egy szerelmi elkeseredésében cselekedett meggondolatlan ifjúra. *(Védői körökből.)*

— **Magyar jogi írók külföldön.** Az Archiv für Sozialwissenschaft und Sozialpolitik legutóbbi füzetében (38. köt., 1. füz.) dr. *Rédei* József budapesti ügyvéd hosszabb tanulmányban ismer-

teti és bírálja a magyar választójogi reformot. Az Österr. Zeitschrift für Strafrecht márciusi füzetében dr. *Vámbéry* Rusztem kritikai tanulmányt tett közzé az új esküdtbírósági törvényről.

— **A polgári törvénykönyv javaslatának** vezérelőadójává a képviselőház szakbizottsága dr. *Nagy* Ferenc egyetemi tanárt választotta meg. Rendkívül szerencsésnek tartjuk e választást, minthogy ezzel a tárgyalások irányítása oly kiemelkedő egyéniség kezébe jutott, aki a jog és a gazdasági élet vonatkozásait teljes mértékben áttekinti. Ez annál inkább szükséges, minthogy az átfogó szempontoknak a javaslat bírálatában alig volt alkalma érvényesülni. Háláját fejezte ki a bizottság a Ptk. javaslatának kezdeményezője: *Erdély* Sándor volt igazságügyminiszter iránt, midőn őt egyhangúlag elnökévé választotta.

— **Az adóreform.** Ily címmel értékes tanulmány jelent meg dr. *Szende* Pálnak, az O. M. K. E. főtitkárának tollából. Ez a tanulmány egyrészt az adóreform pénzügyi hatásait akarja számszerűleg megállapítani, másrészt adórendszerünk jövőjére vonatkozó indítványoknak a statisztika segélyével szilárd és kézzelfogható alapot kíván teremteni. A munka mindkét irányban első kísérlet az adórendszer magyar irodalmában. Szerző, aki az adótörvények életbeléptetése ellen tavaly megtartott budapesti nagygyűlésnek előadója volt, a könyv közzétételével egyúttal a nagygyűlés határozatának is eleget akar tenni. Ára 3 korona.

— **Horvát-Szlavon és Dalmátországok autonomiája** s a magyar államiság címmel *dr. Márffy-Mantuano* Rezső egyetemi m.-tanártól nagyobb tanulmány jelent meg. A munkára még visszatérünk. Ára 6 K 50 f.

— **Dr. Nagy Dezső** emlékét Szegheő Gábor ügyvéd az Ügyvédhelyettesek és Ügyvédjelöltek Országos Szövetségének ünnepi ülésében értékes tanulmányban méltatta.

— **A népszállóban** bérelt szobát a felperes; ruhaszekrényéből néhány ruhadarabja hiányzott. A szállástadó fokozott felelősségére alapított keresettel szemben Budapest székesfőváros közönsége, mint a népszálló tulajdonosa, azzal védekezett, hogy a népszálló jótékonysági intézmény. A bíróság, a budapesti kir. törvényszék egyik fellebbezési tanácsa, a ruhák értékének megtérítésére kötelezte alperest. Mert alperes szálló vendégeknek a népszállóba befogadásával iparszerűleg foglalkozik. A népszálló csak részben jótékonysági intézmény ugyanis és szervezete a nyerészkedést nem zárja ki. *Lt.*

— **Dr. Lőw Tibor**-nak lapunk mult számában megjelent cikkébe technikai tévedésből hiba csúszott be. A cikk negyedik bekezdésének eleje helyesen így hangzik:

«A bírói gyakorlatnak ezt a fordulását nem tartom épen szerencsés dolognak. A régebb értelmezés jobban megfelelt a törvény céljának; amely *a fél érdekének oltalma.* A javaslat indokolása szerint is ez intézkedésre azért volt szükség, «nehogy ezen előleges egyezkedés visszaélésekre adjon alkalmat és könnyenhivő, tapasztalatlan felek kizsarolására használtassék fel» (Az 1872. évi szeptember hó 1-re hirdetett országgyűlés képviselőházának irományai. VI. 229.) és a törvénynek ezt a célját az indokolásra hivatkozással 1911 június 9-én kelt 1911. I. G. 84. sz. ítéletében (Gottl, XVI. 3172.) a kir. Kúria is kiemeli. És ez az értelmezés jobban megfelel az élet követelményeinek is, mert az okirati kényszernek az ügyvéd joglemondásaira kiterjesztése sok esetben a megállapodásnál az okirati kényszert nem ismerő és különben is járatlan fél kijátszására vezet, ami az ügyvéddel szemben is előfordulhat ugyan, de mégis csak elvétve, mivel a jogot ismeri és ügyleti jártassága van».

KÜLFÖLD.

— **A német gyakorlatból.** *I. Mütárgy ingatlanalkatrészi minősége* felől döntött a közelmultban a német birodalmi törvényszék. Az eset a következő volt. Ozv. W.-né Lüneburgból 1911 decemberben közjegyzői okirattal elhalt férje összes aktiv, összes passziv vagyonát egy társaságnak adta el. Az átruházás alól kivették a butorokat, berendezési és személyes használatra szóló tárgyakat, valamint az ingatlanokon lévő régiségeket. Az eladott tárgyak közt szerepelt a Lüneburgban Am Sand No. 8. létező ház faragott kapuval. A kapu két egyenlőtlen felületre beosztott. A nagyobbik felületen a szerződés megkötésekor egy művészi faragott ajtókopogtató (oroszlánfej karikával) volt alkalmazva. Ezt az ajtókopogtatót, amely mint régiség 5000 M értéket képviselt, özv. W.-né a ház eladása után, de még az átadása előtt levette és vonakodott kiadni. A vevő e miatt keresetet indított arra, hogy az ajtókopogtató ismét visszahelyeztessék. Az alperes azt vitatta, hogy a kapu és a kopogtató különböző évszázadból származik és csak később lett egyesítve, a kopogtató pedig sem nem alkatrésze, sem nem tartozéka a háznak és így adta el a házzal együtt. A törvényszék a keresetet elutasította. Fellebbezés folytán a főtörvényszék ezt az ítéletet megváltoztatta és kötelezte az alperest, hogy a kopogtatót a saját költségére a kapura ismét visszahelyeztesse. Az indokolásban kifejti a főtörvényszék, hogy az ajtókopogtató csavarokkal volt a ház kapujára erősítve, amely egyesítéssel az önállóságát elveszté és az egyesítés tartamára a kapuval egyetemben egy egységes egészet alkotott. Az egyesítés, illetve összekötés erősségén nem múlik a dolog. Minthogy ilyképp az ajtókopogtató a háznak alkatrészévé vált, ennek következtében az vele együtt eladatott, ha csak nem tartozik a szerződésben az eladás alól kifejezetten kivett tárgyakhoz. A bizonyítás szerint azonban csak azok a tárgyak vétettek ki, amelyek önállóságukat megtartották és a házban — nem pedig az épületen — voltak (mint például szekrények stb.). A birodalmi törvényszék ezt az ítéletet megerősítette. Az indokolás szerint a kapu a ház alkatrésze. Minthogy e kapu műremek és a kopogtató azon alkalmazva van, hogy a műremeket tökéletessé tegye, ezzel egységes dologgá vált. Hogy az összeillesztés mikor történt, közömbös.

II. Zsarolásnál a követelés jogossága. A zsarolásnál a német gyakorlat a követelés jogosságát a bűncselekmény tényálladéki elemének tekinti. A hitelezők követeléseik behajtásánál sokat tudvalevőleg legkönnyebben a zsarolás terére átsiklani. Hogy még a legóvatosabb eljárás is ebbe a bajba sodorhatja a hitelezőt, azt a berlini bíróság előtt a napokban tárgyalt eset igazolja. Liersch kereskedőt vonták felelősségre zsarolás kísérlete miatt. A kereskedő barátságba került az ifjabb Tauchnitz hadnagygyal. Barátságuk alatt több ízben segélyezte ezt, aki nős és három gyermek atyja volt. Mikor már apránként 500 M-t ad szükségben levő barátjának, kérdést intézett hozzá, mikor és miképen fizeti a pénzt vissza. Az ifjú hadnagy a kereskedőt atyjához utasította, aki nagyobb vagyon felett rendelkezett. Ez azonban a kereskedő udvarias kérésére elutasító választ adott. A kereskedő erre perelte a hadnagyot, de ezt a pert a hadnagy ellen megindított gondnokság alá helyezési eljárás eldöntéséig felfüggesztették. Közben a kereskedő még egy ízben levéllel fordult az öreg úrhoz, kifejtve, hogy ő erkölcsileg kötelezve van fizetni, hiszen a fiát keserves szükségtől óvta meg. Erre a levélre a válasz a feljelentés volt. A védő előterjesztette, hogy a vádlottnak jogos igénye van a feljelentővel szemben. A törvényszék elrendelte ebben az irányban a bizonyitás felvételét.

Dr. Micheller István.

— **Tröszt mint politikai bűncselekmény.** Egy német cigarettagyáros belépett az angol-amerikai dohánytrösztbe és üzemének menetét, anyagbeszerzését és eladási árait ehhez képest szabta meg. Az államügyészség vádat emelt ellene a büntetőtörvény 128. §-a alá eső bűncselekmény címén, mert oly szövetségnek vált tagjává, amelynek léte és célja a kormány elől titkolt. *Hamm* a Juristenzeitung-ban rámutat arra, hogy az említett szakasz csupán az államra veszélyes komplottok ellen irányul és hogy annak alapján kizárólag önálló létű szervezet ellen lehet fellépni; annál kevésbé, mert a tröszt a titokban tartásra épen céljai érdekében nem az állammal, hanem a versenytársakkal szemben helyez súlyt.

— **Az írógép a szóbeli tárgyaláson** kétségkívül számos előnnyel járna. Mindenekelőtt megrövidíti a tárgyalás tartamát azzal, hogy a szóbeli nyilatkozatok megrögzítése jóval kevesebb időt igényel, ezenfelül a pontatlanság a jegyzőkönyvben ritkább volna s miként a DJZ. a német Pp.-ra vonatkoztatva kiemeli, gyorsítaná az eljárást, mert a felek a tárgyalás befejezésével nyomban megkaphatnák a jegyzőkönyv másolatát. Ma már oly zajtalan írógépek vannak forgalomban, hogy a bíróság és a felek csakhamar megszoknák használatát. Ezért kívánják Németországban az írógépek kötelező alkalmazását a tárgyalásokon is. Vajjon mikor engedi ezt meg a költségvetés abban az országban, amelyben a polgári járásbíráknak ezidőszerint takarékosságból még jegyzője sincs?

— **A francia közjegyzőket** az igazságügyminiszter az államügyészségek útján felhívta, hogy uzsoraügyletek kötéséhez ne nyujtsanak segédkezet. Ugyanezt kívánja a német sajtó is. De

bizonyára csupán nyilvánvaló uzsoraügyletekről lehet szó, amelyekben a részvételt a Btk. is tiltja, mert azt a közjegyző alig vizsgálhatja, hogy az ügylet hátterében nincs-e uzsora.

— **Az International Law Association** legközelebbi konferenciáját a f. évi szept. hó 7. és következő napjain tartja Hágában. Napirenden vannak többek között a következő kérdések: Nemzetközi választott-bíróság és lefegyverzés. A háború befolyása a magántulajdonra és a magánjogi kötelezettségekre. Határkérdések. Ujabb csatlakozások a hágai egyezményekhez. Védjegyek és szabadalmak. Kiadatás. Bizottsági jelentések. Felvilágosítást ad és a konferenciára jelentkezést elfogad az egyesület titkársága (London E. C. 1. Mitre Court Buildings, Temple).

— **Az örökös visszatartási joga.** A német Ptk. 1991. §-a kapcsán kimondotta a RG., hogy az örökös az örökhagyóval szemben fenálló igényének kielégítésére a hagyatéki hitelezővel szemben is megtagadhatja a hagyaték kiadását.

— **Aeroplán szállítása** esetében a vasutat a szállítmány meg nem felelő kezelése miatt nem terheli vétkesség, ha a feladó a szállítandó tárgy sajátosságaira nem figyelmeztette. Így magyarázta a RG. a német KT. 429. §-át egy konkrét esetben, midőn a repülőgép szárnyai a mozdony szikráitól tüzet fogtak. Feltehette ugyanis a vasút, minthogy az aeroplánt motor mozgatja, hogy a szárnyak impregnálás által mentesek tűzveszélytől.

— **Védői reklám.** A berlini ügyvédi egyesület február 5-én tartott ülésében sajtóbizottságának jelentésével foglalkozott. Ez a bizottság 1908 óta gyűjti az ügyvédek tisztességtelen reklámjára vonatkozó hírlapi anyagot és alkalomadtán a fegyelmi eljárás megindítását indítványozta. De a fegyelmi biróság a terhelteket felmentette, mert a reklámcélzatot nem találta megállapíthatónak, részben pedig, mert nem volt bebizonyítható, hogy a hírlap információja az ügyvédtől származott, megszüntette az eljárást. Abban a vitában, amelynek a jelentés tárgya volt, többen helytelenítették, hogy a fegyelmi bíróság oly cikkeknél, amelyek tárgyi jogcíme csupán valamely védő nevének gyakori említésében rejlik, a reklámcélzat külön bizonyítását még szükségesnek találta.

— **A «közveszélyesség» veszélyeire** mutat rá igen élesen *Birkmeyer* a Kritische Beiträge legújabban megjelent «Schuld und Gefährlichkeit» című kötetében. Noha Birkmeyer a klasszikus iránynak túlzó híve, azért talán mégis némi figyelmet érdemel konkluziója, hogy «a veszélyesség fogalma még távolról sincs tisztázva, gyakorlatilag nehezen kezelhető, korlátlan bírói hatalmat feltételez, a személyes szabadságot a legnagyobb mértékben veszélyezteti, törvényhozásilag tehát alig értékesíthető». Ezt a véleményt egyébként a Nemzetközi Büntetőjogi Egyesület tagjainak túlnyomó része is osztja. (Mitteilungen XVII. 430. Liszt, 111. Delaquis, 194. Garçon, 481. Silovic, 464. Nabokoff stb.) Vajjon, hogy szólna e vélemény, ha a szerző ismerte volna a kaucsukszerűségében oly mintaszerű 1913 : XXI. tc. 4. §-át?

— **Az ügyvédek ellen.** A Deutsche Richterzeitung körkérdést rendezett azirán t: megengedje-e a törvény, hogy egy bejegyzett cég alkalmazottja, akinek bírói képesítése van, cégét a törvényszék előtt képviselhesse? Ezt a kérdést 151 kereskedelmi bíróhoz, a «Recht und Wirtschaft»-egyesület 365 tagjához intézték, közülök 281 igen-nel, 30 nem-mel válaszolt, 9 válaszlap üresen érkezett vissza. Erre a «Recht und Wirtschaft» elnöksége hivatalos nyilatkozatában kijelenti, hogy ettől az ügyvédellenes mozgalomtól teljesen távol áll.

Ügyvédjelöltet, ki önállóan tárgyal, telekkönyvi ügyekben jártas, német nyelvet szóban és írásban tökéletesen bírja, 180 K havi fizetés mellett mielőbbi belépésre keres: Dr. Sik Lajos ügyvéd, Németujvár (Vas megye). 15108

Ügyvédjelölt vidéki gyakorlattal alkalmazást nyerhet. Német nyelv tudása szükséges. Fizetés megállapodás szerint. Ajánlatok dr. Erdélyi Jenő ügyvéd, Szentgotthárd, Vasmegye címre intézendők. 15121

Fiatal ügyvéd, budapesti teljes gyakorlattal, kiváló referenciákkal, Budapesten ügyvédi irodában vezetői állást keres. Megkereséseket a kiadóhivatalba kér «Szorgalmas 29» jeligére. 15124

MAGYAR TÖRVÉNYEK

A FRANKLIN-TÁRSULAT

ZSEBKIADÁSAI

Új!

Az egységes birói és ügyvédi vizsgára vonatkozó jogszabályok. Összeállította, jegyzetekkel és utalásokkal ellátta *Mendelényi László dr.* Ára kötve 2 K.

A bortörvény (1908 : XLVII. t.-cikk) és a reá vonatkozó joganyag. Függelék: Az osztrák bortörvény és a m. kir. állami központcék szervezete. Betűrendes tárgymutatóval. Összeállította *Hampel Antal dr.* Ára kötve 3 K.

Az új polgári perrendtartás és az életbeléptetési törvények zsebkönyve. Magyarázó jegyzetekkel, utalásokkal és betűrendes tárgymutatóval. Írta *Kovács Marcel dr.* Ára kötve 6 K 20 f.

Lakásbérleti szabályok. Összegyűjtötte és magyarázta *Pongrácz Jenő dr.* Harmadik, teljesen átdolgozott kiadás. Ára kötve 3 K 20 f.

Előbbi kötetek:

A bűntettekről és vétségekről szóló 1878: V. t.-cikk a módosító s kiegészítő törvényekkel és a vonatkozó joggyakorlattal. A bűntettek és vétségekre nézve érvényben levő anyagi jogszabályok. Összeállította *Lengyel Aurél dr.* Ára kötve 3 K 60 f.

A kereskedelmi törvény (1875 : XXXVII. t.-cikk) és a reá vonatkozó joganyag. Törvények, rendeletek, az új vasúti üzletszabályzat, joggyakorlat. Összeállította *Nyári Jenő dr.* Ára kötve 3 K 60 f.

Az ipartörvény (1884 : XVII. t.-cikk) és a reá vonatkozó joganyag. Törvények. Rendeletek. Joggyakorlat. Összeállította *Márkus Dezső dr.* Ára kötve 3 K.

Egyes igazságügyi szervezeti és eljárási szabályok módosításáról szóló 1912 : VII. t.-cikk. A vonatkozó rendeletekkel, jegyzetekkel és utalásokkal. Ára kötve 1 K 50 f.

Az állami alkalmazottak, valamint azok özvegyeinek és árváinak ellátásáról szóló 1912 : LXV. t.-cikk. Jegyzetekkel és utalásokkal ellátta *Térfi Gyula dr.* Ára kötve 2 K 80 f.

A polgári perrendtartás zsebkönyve. Ismerteti és magyarázza *Lánczi Jenő dr.* Ára kötve 5 K.

1912 : LIV. t.-cikk. A polgári perrendtartásról szóló 1911 : X. t.-cikk életbeléptetéséről. Jegyzetekkel és utalásokkal. Ára kötve 1 K 50 f.

Kaphatók:

LAMPEL R. könyvkereskedése

(Wodianer F. és Fiai) R.-T.-nál

Budapest, VI., Andrássy-út 21. szám

és minden könyvkereskedésben.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat.** Egyetem-utca 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem.** Egyetem-utca 2.

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Negyvenkilencedik évfolyam. 11. szám. Budapest, 1914 március 13.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: IV., Egyetem-u. 2
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

Tartalom. *Dr Juhász Andor* budapesti kir. törvényszéki elnök: A perrendtartás küszöbén. — *Dr. Mendelényi László* a kir. Kúria elnöki titkára: A rágalmazás miatt emelt hamis vád föltételei. — *Dr. Siegler Andor* m. á. v. fogalmazó: Az elévülés kérdése a Ptk. javaslatában a vasúti fuvarjog szempontjából. — *Dr. Lengyel Aurél* az igazságügyminisztériumba beosztott kir. járásbíró: A becsület védelme. — *Dr. Mandel Zoltán* budapesti ügyvéd: A francia gyakorlatból. — Irodalom. — Szemle.
Melléklet: Közigazgatási Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A perrendtartás küszöbén.

I.

Az új Perrendtartás életbelépésének küszöbén jogászi életünk minden egyes tényezőjének egész lélekkel közre kell működnie arra, hogy elháríttassanak azok az akadályok, amelyek e hatalmas törvényalkotás hódító útja elé tornyosulnak.

Aki székesfővárosunk elsőfokú polgári jogszolgáltatásának jelenlegi helyzetét csak megközelítőleg is ösmeri, az tisztában lesz azzal, hogy új perjogi kódexünknek ezen a legexponáltabb ponton való életrekeltése igen súlyos feladat. Ebből a szempontból óhajtanék az életbeléptetés kérdésével foglalkozni.

A kibontakozás útjának gyakorlati tapasztalataim alapján megkísérlendő megjelölésénél, törvénykezési viszonyaink őszinte ecsetelését nem mellőzhetem és nem haladhatok el udvarias hallgatással az új törvénynek egy-két rendelkezése mellett, amelyeknek szigorú merevséggel való alkalmazásával szemben aggodalmaim vannak.

Ez a kiindulási pont némileg feszélyez, mert nemcsak hivatali állásomnál, de az igazságszolgáltatás renaissance-a iránt érzett forró vágyakozásomnál fogva is lelkesíteni és nem lehangolni törekszem. Mégis úgy vélem, hogy a megoldás föltételeit a helyzet őszinte megvitatása nélkül megállapítani és megvalósítani nem lehet.

Minden új perjogi kódex annak a ténynek hallgatólagos — és illetve, ha a javaslat indokolását a törvény kiegészítő részének tekintjük — annak kifejezett beösmerése, hogy a törvénykezés állapota nem kielégítő, hogy az javításra szorul.

Szűkebb körben ösmeretes, hogy milyen szigorú mértéket kívánnék én a magam részéről az igazságszolgáltatás jóságának és különösen korszerűségének a megítélésénél alkalmazni. Igen magasan fekvő célokat kell magunk elé tűznünk, ha csak némileg is föllebb akarunk jutni azon a lejtőn, amelyen kedvezőtlen körülmények erősen lesodortak.

Még nem is olyan régen azzal a kijelentéssel kellett elég sűrűn elbocsátanunk a rendes pereik elintézését kérő feleket a budapesti kir. törvényszéken, hogy a per még nem kerülhet sorra, mert csak félév óta van ítélet alá terjesztve. Csak félév óta.

A megzavart magánjogi jogrendnek polgári per útján való orvoslása a legragyogóbb perrendtartás és a legkitűnőbb bíróság föltételezése mellett sem lehet tökéletes. És vajjon miért? Azért, mert nem lehet eléggé gyors.

Általánosan azt tartják, hogy nagyobb súlyt kell helyezni az ítélkezés alaposságára, mint annak gyorsaságára és ha ezek a kívánalmak párhuzamosan meg nem valósíthatók, úgy az utóbbinak kell háttérbe szorulnia. Én úgy vélem, hogy ez a két követelmény annyira egyenrangú és egymásba fonódó, hogy lehet igen alapos, tehát helyes ténymegállapítást és jogi következtetést tartalmazó bírói döntésünk, rendszerint mégsem fogja célját érhetni, ha nem követte nyomon a jogsértést.

Gazdasági életünknek rohamos ár- és értékhullámzásai közepette az évek múltán meghozott ítélet hol a komikum, hol a tragikum erejével hat. Vajjon mi hasznát veszi a kereskedő a megnyert perek egész sorozatának, ha azok elhúzódása miatt anyagi zavarok közé került, csődbe jutott s fényes perbeli győzelmeinek a substratuma már csak a csődtömegét gazdagítja. Hát amikor a 16 K-ra lecsúszott búzaárak idejében teljes komolysággal arra kötelezzük az eladót, hogy a vevőnek az évek előtt kikötött 24 K-ás egységáron nehány vaggon búzát szállítson?

Gyorsnak kell lennie a polgári jogszolgáltatásnak nemzetgazdasági, szociális és általános politikai okokból. A polgári per betegségi folyamata a magánjogi jogrendnek, amelynek nem szabad krónikussá válnia.

Gyorsnak kell lennie a polgári törvénykezésnek, mert a magánjogi jogsértés nemcsak a javak rendjét, hanem a lelkek egyensúlyát is megrendíti. A jogérzetnek hosszantartó sérelme pedig az egyénen keresztül zavarólag hat a családi és a társadalmi életre is.

A távolság és a gyorsaság fogalmai nem állandóak, hanem koronként változnak. A XX. század polgári perének üteme kell, hogy a XX. század emberének a felfogásához símuljon.

A faggyúgyertya koppantójával és a delizsánsz nyugodt döcögésével stílszerű harmóniában lehetett a zálogváltó-perek adagiója, de az ívlámpa vakító fénye és a gépkocsi félelmetes süvítése közben az a «csak félesztendő» olyan diszharmóniát jelent, amelynek megfontolása méltán keltette bennem — a bírótársaim előtt más alkalommal már kifejezett — azt az aggodalmat: hogy ha a törvénykezés életműködése akképen kerül szemben a modern ember felfogásával és gazdasági érdekével, hogy egész idegrendszere megszenvedi, valahányszor az élet küzdelmei között végső menedékként elébe járulni kénytelen: úgy ebből az éles ellentétből, az örökös súrlódásból és elégedetlenségből végre is homály borulhat magára az intézményre, megrendülhet az igazságszolgáltatásba vetett hit és bizalom, s ezzel együtt megdőlhet a mi erősségünk, a mi féltett kincsünk és büszkeségünk: a bírói tekintély.

Az egész vonalon megvalósuló szóbeliség még inkább előtérbe tolja a gyorsaság kérdését. A szóbeli eljárás érvényesülésének ugyanis a gyorsan, két-három hetenként ismétlődő tárgyalási határnapok a sine qua nonjai. Bírói pályámon szerzett benyomásaim alapján erős meggyőződéssel állíthatom, hogy a szóbeli eljárás négy-öt hónapos határnapokkal lassúbb és nem is alaposabb az írásos eljárásnál. A szóbeliségnek és a közvetlenségnek az írásbeliség és a közvetettség fölötti összes előnyei elenyésznek akkor, ha a szóbeli keresetet az ítélettől esztendők, a folytatólagos tárgyalási határnapokat pedig hónapok választják el egymástól és a bíró elhalványult benyomásait a tárgyalási jegyzőkönyveknek rendszerint rövid feljegyzéseiből kénytelen úgy-ahogy felfrissíteni.

Rátérek már most arra a kérdésre, hogy az új Pp. magával hozza-e a gyorsaság előfeltételeit, vagyis remélhetjük-e azt, hogy az új rend hatálybalépésével a budapesti járásbíróságoknak és a törvényszékeknek, mint fellebbviteli bíróságoknak ezidőszerint tűrhetetlen hosszú tárgyalási határnapjai mintegy automatikusan meg fognak rövidülni s a kir. törvényszékek, mint elsőfokú bíróságok is rövid határnapokkal fognak útnak indulhatni?

Erre a kérdésre a leghatározottabb nemmel kell felelnem. Ölbetett kezekkel ne várjunk ebben az irányban varázshatást a Pp.-től!

Ha a Pp.-nak a helyi illetékességre vonatkozó szabályai a budapesti járásbíróságok pereinek számát lényegesen apasztanák — amire azonban az Ausztriából esetleg beözönlő perekre tekintettel bizonyossággal számítani nem lehet — akkor természetesen a peranyag apadása jótékony hatással lesz a járásbírósági ügymenetre. Én azonban most abból a szempontból kívánom a kérdést megvilágítani, hogy ugyanaz a permennyiség az új korszakban kevesebb munkát fog-e adni az elsőfokú bíróságoknak, mint jelenleg és hogy ennélfogva ez a munkamegtakarítás közre fog-e hatni a hátrálékok apasztására és a perek tartamának a megrövidülésére?

A járásbírósági pereket eddig is minden fokon a szóbeli eljárás szabályai szerint tárgyaltuk, ezeknél tehát munkakülönbözetről egyáltalán nem lehet szó. Hogy állunk már most a törvényszéki perekkel?

Gyakran halljuk, hogy a társasbíróságok meg fognak szabadulni az írásbeli perrel járó felesleges munkatehertől és ez a munkamegtakarítás majd az új perek javára fog esni. A törvénykezési élet tapasztalatai mást mutatnak. Hogy a közvetlenség és a nem túltengő szóbeliség az igazságszolgáltatás alapos ságának nélkülözhetlen eszközei, az kétségtelen dolog. De ép olyan kétségtelen minden gyakorlati jogász előtt, hogy a bírák munkaterhét növeli. A közvetettséggel járó munkamegtakarítás, mint ennek a rendszernek tulajdonképeni egyedüli indoka, az elméletben sem ösmeretlen, de a jelenlegi sommás és rendes eljárás eredményeinek egybevetése is meggyőzően dokumentálja ezt a megállapítást.

A Kúrián egy ülésnapon a rendes perek előadói 6—8 pert is előadnak és az ítélőtanács azokat az összes ténybeli és jogi kérdésekre kiterjedően érdemben eldönti, a felülvizsgálati tanács ellenben a kisebb anyagú és a tényekre nézve meg sem vizsgált sommás perekből fele annyit sem képes egy ülésnapon elintézni.

Sokkal gazdaságosabb és könnyebb egy nagy anyagú írásos pert a referens gondosan elzárt dolgozó szobájában zavartalan egyedüliségben gyakorlott szemmel áttanulmányozni, az előadás céljaira rövid kivonatban megrögzíteni és azután az összeszokott tanácstagok előtt lényegében előadni, mint egy hasonló anyagú per egész ténybeli és jogi vitáját az ítélőtanács összes tagjainak, tehát három, esetleg öt bírónak együttes jelenlétében meghallgatni és azután elbírálni. Hát még a közvetlen bizonyítás! Erről azonban külön kívánok szólani.

A budapesti kir. törvényszéken a rendes perek előadói évenként átlagosan 100 rendes pert képesek érdemleges ítélettel befejezni. Ezek szerint három bíró munkateljesítménye átlagosan 300 érdemleges ítélet. Ez így van, ez statisztikai tény.

Tegyünk már most egy kis számítást, hogyan fog a törvényszéki perek sorsa a szóbeliség idejében kialakulni? Ugyanaz a három bíró tárgyaló tanácscsá alakul és hetenként három napon át — ez a maximum — tárgyal. A nyári pihenőt és az ünnepeket leszámítva, a tanácsnak évenként átlagosan 130 tárgyalási napja és ha naponként mintegy öt órával számítjuk a tárgyalási időt, egy évben kerekösszegben 600 tárgyalási órája lesz. Ha már most az eddigi munkaeredménynek megfelelően 300 törvényszéki pert kíván ez a tanács szóbeli tárgyalás útján elintézni, akkor egy-egy perre átlagosan két órai tárgyalási időt fordíthat. Aki a budapesti törvényszéki perek, különösen a 2500 kor.-t meghaladó perek természetrajzát ösmeri, annak feltétlenül kétségei lesznek aziránt, hogy lehetséges-e két óra alatt egy ilyen perben a perfelvételi és az érdemleges tárgyalást megtartani, vagyis a felek ténybeli és jogi előadását meghallgatni, a bemutatott okiratokat felolvasni, a tanukat és szakértőket, valamint ezekre nézve a felek észrevételeit meghallgatni, visszavonulni, tanácskozni, az ítéletet meghozni és azt kihirdetni? Már pedig Budapesten a törvényszéki perek száma nem fog túlságosan leapadni. Dr. Térfy Gyula t. barátomnak a Jogász-egyletben 1911. évben megtartott tanulságos előadásában előforduló számadatok szerint a 2500 koronán aluli perek száma a 75% os országos aránnyal szemben a budapesti kir. törvényszéken csak mintegy 25%-ot fog kitenni, az évenkénti természetes perszaporulat azonban — mintegy 4—500 per — ezt is ellensulyozni fogja.

Még meggyőzőbb a házassági perekkel foglalkozó bírák jelenlegi és jövőbeli munkájának a megfigyelése. A budapesti kir. törvényszékhez évenként kerekszámban 1200 házassági kereset érkezik. Ezeket jelenleg három bíró intézi el.

Elintézik pedig akként, hogy kedden megtartva a békéltetési tárgyalásokat és a tanácsülést, a hétnek még három napján mindenik bíró a saját hivatali szobájában tárgyal külön-külön a felekkel és hallgatja ki a tanukat. Még így is alig győzik a rengeteg bizonyítási anyag egybegyűjtését.

Ha már most ez a három bíró a szóbeliség behozatala után összeül egy terembe és ott együttesen fog a felekkel tárgyalni és tanukat hallgatni, úgy nyilvánvaló, hogy a jelenlegi munkateljesítménynek alig egyharmad részét lesz képes elvégezni. Vagyis ahhoz, hogy a házassági perek a jelenlegi mennyiségben és gyorsasággal intéztessenek el, nem három bíróra és egy tanácsra, hanem a legszerényebb számítás szerint is kilenc bíróra, vagyis három tanácsra lesz szükség. A Pp. ugyanis a házassági perek számát a budapesti kir. törvényszéken nem fogja apasztani, sőt azok az ideutalt külföldi perekkel még szaporodni fognak.

Ezekkel a tapasztalati adatokkal megvilágítva a helyzetet, kétségtelennek látszik, hogy a kibontakozás emeltyűi közül a szóbeli perrel egybekötöttnek állított munkamegtakarítást föltétlenül ki kell rekesztenünk s a perek elintézésének ökonómiája szempontjából vizsgálódásunkat a Pp. ama rendelkezéseire kell irányoznunk, amelyek egyrészt a bíró pervezetési jogát, másrészt a felek védekezési szabadságát s a bizonyítási eljárás berendezését érintik.

A társasbíróság elé utalt szóbeli per az erőpazarlás rendkívüli veszedelmeit hordozza magával. Az a 600 tárgyalási óra, amely egy tanácsnak, tehát három, esetleg öt bíró évi tárgyalási erejének a kifejezője, rendkívül kevés. Ennek az időnek minden perce drága és pótolhatlan. Jogkereső közönségünk ezt mindeddig kellőképen nem ösmerte fel.

A Pp. 224. §-a a tárgyalást vezető elnökre azt a kötelességet rója, hogy az ügy kimerítő, de minden felesleges hosszadalmasságtól és kitéréstől mentes, tömör tárgyalásáról, valamint arról is gondoskodjék, hogy a tárgyalás lehetőleg ugyanabban az ülésben befejeztessék.

A tanácselnöknek pervezető működésében nehézségekkel is kell majd megküzdenie.

A Pp.-unk ugyanis — abban a nemes buzgalmában, hogy az anyagi igazsághoz vezető utat meg ne szűkítse — a feleket úgy a támadás, mint a védelem körül korlátlan szabadsággal ruházta fel.

A törvény a peres feleket nem köti az előkészítő iratok tartalmához. Az ítélethozatalt megelőző, tehát a legutolsó folytatólagos tárgyalás berekesztéséig új tényállításokkal és bizonyítékokkal állhatnak elő. A pert a fellebbezési eljárásban — a novumok korlátlanságával terhelve — újra kell tárgyalni s a fellebbezési kérelem és ellenkérelem a tárgyalások egész folyamán megváltoztatható.

A tárgyalás egységességének a principiuma a felek tág rendelkezési szabadságával szemben csak abban az esetben fog érvényesülhetni az új korszakban, ha bíróságaink az anyagi igazság érvényesülésének, mint főszabálynak a sértetlensége mellett az első naptól, az első perctől fogva következetes szigorral, egységes elvek szerint élnek majd a Pp.-ban biztosított azokkal az eszközökkel, amelyek az eljárás elposványosodását megakadályozni hivatvák.

Azt a költségtöbbletet, amely a tárgyalás előkészítésének elmulasztásából, vagy az elsőfokú bíróság előtt felhozható tényállításoknak és bizonyítékoknak a fellebbezési bíróságra történt átutalásából az ellenfélre háramlik, a mulasztó félnek kell viselnie. A nyilvánvalóan a per késleltetését célzó előadások következetesen mellőzendők. A tanúidézés szigorúbb következményeinek s a nyilván valótlan tényelőadás és tagadás megtorlására vonatkozó új rendelkezésnek sem szabad papiroson megmaradnia.

A magánjogi pereknek a felek az urai, de csak abban az értelemben, hogy a per tárgya fölött rendelkezhetnek. Nem urai azonban mások pereinek s még kevésbbé a jogszolgáltatás általános rendjének. Az ok nélkül elnapolt határnapok s az apró részletekben más tárgyaláson előterjesztett tényállítások más peres felek elől vonják el ügyeik gyors elintézésének a lehetőségét s

a jelenleg dívó halasztási és szüneteltetési gyakorlat a törvénykezésnek gyors ütembe hozását kizárja.

Az igazságszolgáltatás rendje és gyorsasága magasabb állami érdek, mondhatni a nemzeti becsület kérdése, ezt a peres felek rendszertelenségének kiszolgáltatni nem lehet, e fölött a bíróságoknak — az ügyvédi kar hathatós támogatása mellett — féltékenyen kell őrködniök.

A szóbeli per egyik kimagasló előnyének a bizonyítás közvetlenségét szokás megjelölni. Ez és illetve a társasbíróság előtti tanubizonyítás az, amire rátérni óhajtok.

Hogy budapesti fellebbezési bíróságaink a szóbeli eljárással össze nem egyeztethető hátrálékokkal és hosszú határnapokkal küzdenek, annak egyik oka a közvetlen tanubizonyítás a fellebbezési tanács előtt.

Pp.-unk ebben a kérdésben a német perjog nyomán halad.

A Pp. első tervezetének megjelenése óta több mint 20 év, végleges alakjában történt második közzététele óta is több mint 12 év telt el immár. Nézzünk kissé körül, hogyan alakult ki a tanubizonyítás nehéz kérdése az azóta letelt időben a német bírói gyakorlatban?

Rendkívül becses adatokat tartalmaz úgy ebben az irányban, mint általában a szóbeli per nehézségeinek a felismerése körül a mult év őszén megtartott német bírógyűlésnek, a Berliner Richtertagnak a tanácskozás első pontjára vonatkozó tárgyalási anyaga, amely a köré a kérdés köré csoportosult, hogy miképen lehetne a népnek a polgári jogszolgáltatás ellen emelt leglényegesebb panaszait célszerűen orvosolni.

Értekezésem szűk kerete nem engedi, hogy a német kartársak részéről felhozott értékes adatok tüzetes ismertetésébe fogjak, csakis azt emelem ki, hogy a vita és az eszmecsere súlypontja a társasbíróságok előtti szóbeli tárgyalás mai formájának rendkívüli nehézkességén és a felsőbíróságok előtti bizonyítási eljárással egybekötött túlságos munkateher kérdésén nyugodott.

Lobe, birodalmi törvényszéki bíró, mint előadó felhozta, hogy a német ítélőtáblákon, Oberlandesgerichteken csak egyetlen panasz hallható és ez az, hogy belefulladtak a ténybeli megállapítások és bizonyítások tengerébe, holott az értekezleten azt is megállapították, ami egyébként köztudomású, hogy a német társasbíróságok nem voltak képesek megvalósítani az ítélőtanács előtti tanubizonyítás szabályát, hanem Pp.-uknak e tárgyú rendelkezését hallgatagon hatályon kívül helyezve, a tanubizonyítást — ritka kivételektől eltekintve — kiküldött bíró útján foganatosítják.

A német perjog reformja szempontjából határozattá vált az előadónak az az indítványa, hogy a törvényszékeknél a szóbeli tárgyalást ne csak a számadási perekben, hanem általában minden arra alkalmas perben kiküldött egyes bíró készítse elő akképen, hogy az ítélőtanács a kellően előkészített peranyaggal — a büntető főtárgyalás példája szerint — egy tárgyaláson végezhessen.

Neukom, ugyancsak a német birodalmi törvényszék bírája, a Deutsche Juristische Blätter mult évi 16. és 17. számában ugyanezzel a kérdéssel foglalkozva körülbelül a következőket mondja. Ami a bizonyitás közvetlenségét illeti, ezt a gyakorlat a tanubizonyítást illetőleg úgyszólván nyom nélkül kiirtotta. Hogy a megalkotandó uj német Pp. ezt az elvet a papíroson fentartsa, sőt szigorúbb szabályokkal kötelezően is biztosítsa, azt a maga részéről azért nem ajánlja, mert a bíróságoknak olyan «dandár-számra» való szaporítására, amelyet ez a munkatöbblet igényelne, gondolni sem lehet. Tehát vagy ismét papiroson maradna a kimondott szabály, vagy — ami még rosszabb volna — a tanubizonyítás az alaposság rovására foganatosíttatnék.

Ha a német birodalomban, ahol az általános szóbeliség három évtizednél is régibb multra tekinthet vissza és ahol a bíróságok összeállítása és adminisztrációja minden tekintetben kiváló, a bíróságok még a kiküldött útján való bizonyításfelvétel terhét sem képesek elviselni s a bírák a törvényszéki perek tárgyalási anyagának kiküldött útján való teljesebb előkészítését tartják az ítélőtanács munkájának gazdaságosabb felhasználása és az eljárás gyorsítása céljából szükségesnek: akkor rendkívül megfontolandó, hogy a budapesti bíróságok tetemes hátralékaikkal, hosszú terminusaikkal vállalkozhatnak-e a Pp. megvalósítására azzal az elhatározással, hogy a tanubizonyítást úgy a járásbíróságoktól fellebbvitt, mint a törvényszéknél elsőfokban folyamatba tett perekben rendszeresen hármas tanácsban foganatosítsák?

A Pp. 289. §-ának 4. pontja szerint a bíróság a tanú kihallgatását abban az esetben bízhatja kiküldött bíróra, ha a tanúnak a perbíróság előtt való kihallgatása «tetemes nehézségbe» ütközik. Ez a rendelkezés betűszerint megegyezik a német perrendtartás 375. §-ának 2. pontjával.

Abból a kényszerhelyzetből, amelyben a Pp. életbelépésekor és az átmenetnek néhány évig eltartó nehéz ideje alatt leszünk, nem látok más kivezető útat, mintha — kivételes esetektől eltekintve — a törvényszéki tanácsok kiküldött bíró útján foganatosítják a tanubizonyítást mindaddig, amíg a régi rendszer romjainak az eltakarítása s a bírói létszámok végleges rendezése bekövetkezik s az ügyvitel terén a rend és a gyorsaság teljesen meghonosodik.

A törvény nem határozza meg közelebbről annak a tetemes nehézségnek a fogalmi körét, amely a bíróságot a tanubizonyításnak kiküldött útján való felvételére feljogosítja. Mint a jogszolgáltatás rendjéért teljes erőmmel küzdő bíró, a társasbíróság előtti közvetlen tanubizonyításnak nagyobb akadályát nem tudom elképzelni, mintha annak a legválságosabb időben való erőltetésével éppen itt, az ország szivében tennők kockára a Pp. érvényesülését minden üdvös rendelkezésével együtt.

Túlsoká foglalkozom talán már ezzel a kérdéssel, de méltóztassanak elhinni, hogy megérdemli. Ez a fő ütköző pontja a budapesti bíróságoknál a kialakulásnak.

Hálásabb dolog lett volna egyszerűen azt mondanom, amit a német Richtertag egyik felszólalója — bírótársainak élénk helyeslése között — kijelentett, hogy t. i. a kiderített törvénykezési visszásságok csak abban az esetben fognak gyökeresen orvosoltatni, ha oly magasra emelik a bírói létszámot, amely lehetővé teszi, hogy a bíró a törvényekhez szigorúan alkalmazkodva nyugodtan, meggondoltan munkálkodhassék.

A budapesti kir. törvényszék bírói létszáma az ebben az irányban előterjesztett és felsőbb helyen a lehetőség határai között előzékenyen honorált előterjesztéseim folytán harmadfélév alatt 33-ról immár 50-re, tehát mintegy 50%-kal emelkedett s az az álláspontom is köztudomású, hogy a Pp. hatálybalépésével kapcsolatosan úgy a törvényszéknek, mint a járásbíróságoknak még további, igen lényeges létszámemelésre lesz szükségük.

Másrészt azonban ismerjük azokat a veszélyeket, amelyekkel a túlságosan megnövesztett létszámok a jogegységet, az ítélkezés színvonalát s ezenfelül még a bírói státus javadalmazásának a rendezését is fenyegetik. Az ítélkezés célszerű és gazdaságos berendezése és ezzel a végnélküli bírószaporítás elkerülése nemcsak kincstári érdek, de kimagasló érdeke a jogszolgáltatásnak és magának a bírói karnak is. Eszményi céljait jobban megközelítheti az igazságszolgáltatás, ha annak gyakorlása lehetőleg mérsékelt számú, magas képzettségű, nagytekintélyű, anyagi gondoktól mentesített bíró kezében összpontosul, mintha annak szálai a bírói kar előkelő címével illetett, de valójában a tisztviselői rangfokozat legalsóbb osztályaiban küzdő óriási hivatalnoksereg gyönge kezei között foszlanak szerte-széjjel.

A polgári per tárgya rendszerint nem bírja meg a kivételnélküli közvetlen bizonyítás költségeit. A tanukat csak abban az esetben hallgatjuk ki közvetlenül s tehetnők meg ezt a jövőben is, ha véletlenül a bíróság székhelyén vagy annak közelében laknak. Nem bírja meg a polgári per az elsőfokú bíróság előtt lefolyt tanubizonyításnak — a ténykérdések érdemében véglegesen ítélő — fellebbezési bíróság előtt való rendszerinti ismétlését sem. Már most vagy úgy áll a dolog, hogy a tanubizonyitás közvetlensége nélkül ítélkezésünk nem lehet alapos és ez esetben az államnak áldozatok árán, tehát a távolabb lakó tanuknak államköltségen való előállítása útján is gondoskodnia kellett arról, hogy a tanubizonyítás minden esetben és minden fokon az ítélőbíróság előtt történjék, vagy nem érinti ez a közvetlenség olyan érzékenyen az ítélkezés alaposságát és ez esetben a bíróság székhelyén lakó tanuknak, tehát a tanuk egy csoportjának közvetlen kihallgatása sem lehet olyan elmaradhatatlan feltétele a jó ítélkezésnek, amely a vele egybekötött, talán már túlságosan is kiemelt veszedelmekkel felérne.

De az egyenlő elbánás látószögéből nézve is, megalkuvást enged a közvetlen tanubizonyítás szigorú szabálya. Mert ha a vidéken lakó, de Budapesten megperelt alperes kénytelen megelégedni azzal, hogy rendszerint szintén a vidéken lakó tanuinak vallomása egy megkeresett bíró vagy önálló hatáskörű jegyző

szövegezésében gyakoroljon hatást az ítélőbíróságra, úgy a Budapesten lakó felperes perbeli érdekét is megfelelő módon kell, hogy kielégítse az ítélőbíróság egyik kiküldött bírói tagja útján eszközölt kihallgatás.

A német jogászvilág mondhatni irigységgel eltelve szemléli az osztrák törvénykezés fényes helyzetét s mind hangosabban nyilatkozik meg az a kívánság, hogy az osztrák Pp.-nak ama rendelkezéseit, amelyek az ítélkezés jóságának az érintése nélkül az ottani eljárást oly bámulatos gyorssá tették, recipiáltassanak.

Az osztrák polgári peres eljárás gyorsaságára nézve legyen szabad felemlítenem, hogy Ausztriában a törvényszéki perek közül 1909-ben (későbbi adatok nem állnak rendelkezésemre): 42·6% egy hó alatt, 31·9% egy-három hó alatt, 16·5% három-hat hó alatt, 7·4% hat hótól egy év alatt és végül 1·6% egy évnél hosszabb idő alatt nyert befejezést. Vagyis 100 törvényszéki per közül legfeljebb egy-két olyan per akadt, amelyben az érdemleges ítéletet a kereset beadásától egy évnél hosszabb idő választotta el. Akkor, amikor őszintén feltártam azokat a leküzdhetetlen nehézségeket, amelyekbe a társasbíróság előtti közvetlen tanubizonyítás a budapesti elsőfokú társasbirósági eljárásba ütközni fog, nem szeretném, ha félreértetném. Nem az az én álláspontom, hogy a törvényszék tanút közvetlenül egyáltalán ne hallgasson ki, ellenkezőleg, tegye ezt meg mindannyiszor, amidőn a per alapos elbírálása szempontjából a közvetlen észlelésnek nyomós szükségét látja. Csupán az ellen van aggályom, hogy a fellebbezési tanácsok jelenlegi gyakorlatának megfelelően a közvetlen kihallgatás föltétlen szabálynak tekintessék a tanuk fontosságára való tekintet nélkül kizárólag azért, mert a tanuk a bíróság székhelyén, vagy annak közelében laknak.

A kiküldött bíró eljárása rugalmasabb, könnyebben alkalmazkodhatik a határnapok kitűzésénél a felek és a tanuk méltányos igényeihez és lényeges előnye lenne már annak is, ha a kiküldött eljárása következtében az ítélőtanács legalább a nyilván lényegtelen vagy teljesen egybehangzó tanúvallomások közvetlen kivételétől megkíméltetnék és a reprodukció csakis a döntő vallomásokra szorítkoznék. A peres felek közvetlen kihallgatására viszont — minden esetben, amidőn a bíróság attól eredményt vár — igen nagy súlyt helyeznék.

(Folyt. köv.) *Dr. Juhász Andor.*

A rágalmazás miatt emelt hamis vád föltételei.

«Ha rágalmazással kapcsolatban emeltetik a hamis vád bűntette miatt vád, a hamis vád történelmi eleme szempontjából csakis azt szabad vizsgálni, hogy mit tett a vádlott: állított-e rágalmazó tényt, vagy sem és nem szabad azt nézni, hogy való-e az állítás, vagy sem.» Ezt az elvet mondotta ki a m. kir. Kúria f. évi február hó 3-án 820. sz. a. hozott ítéletében, amelyet az Ügyvédek Lapja f. évi 10. számában közölt ily fejezettel: «Hamis vádnál szorosan a vád keretében kell keresni a vád valótlanságát és azzal nem lehet jogi összefüggésbe hozni az exceptio veritatist, mert ez a rágalmazó állítás keretén kívül esik és annak tényálladéki körébe nem vonható». A Kúria ebben az ítéletében fölmentette D. J.-nét a hamis vád bűntette alól, amelyet D. J.-né az alsófokú bíróság büntető ítéleteinek megállapítása szerint azzal követett el, hogy S. F.-et — aki őt többek előtt lopással gyanusította — rágalmazás miatt följelentette, noha a lopást valóban ő (D. J.-né) követte el.

A Kúria ítélete szerint a hamis vád azért nem állapítható meg, mert S. F. valóban megtette a rágalmazó kijelentést s így D. J.-né vádjának történelmi része való volt; az, hogy most már S. F. valót állított-e, vagy sem, a Kúria álláspontja szerint a hamis vád szempontjából irreleváns, mert a hamis vád lényeges eleme a vád történelmi valótlansága.

Ezt a tételt véleményem szerint ily általánosságban nem lehet felállítani, mert bizonyos esetekben és ilyen épen az, mikor a hamis vád rágalmazással kapcsolatos, ez a tétel meg nem áll. Általános érvényessége inkább annak a régi tételnek van, mely szerint a hamis vádnak lényege az, hogy a vád úgy objektive, mint szubjektive hamis legyen. Objektive hamis pedig a vád akkor, ha a följelentett egyén azt a büntetendő cselekményt, amellyel vádolják, nem követte el és szubjektive hamis akkor, ha a vádló tudja azt, hogy vádja valótlan.

A vádnak a Kúria ítéletében említett történelmi valótlansága rendszerint egyértelmű a vádnak objektiv hamisságával, mert ha a vád történelmileg valótlan, többnyire egyúttal objektive hamis is. Ha A. azzal vádolja B.-t, hogy ez méhmagzatát szándékosan elhajtotta, akkor itt csak az a kérdés, hogy ez a magzatelhajtás megtörtént-e, vagy nem. Igenlő esetben nem lehet szó hamis vádról, még akkor sem, ha a magzatelhajtás esetleg beszámítást kizáró körülmények — Btk. 76. §-a — között történt. Ha pedig a magzatelhajtás nem történt meg, akkor — föltéve, hogy a vád szubjektive is hamis volt — a hamis vádat kell megállapítani.

A rágalmazás azonban nem olyan egyszerű történés, mint a magzatelhajtás, vagy testi sértés. A rágalmazásnak nem az a lényege, hogy valaki másról valamit mond, hanem az, hogy az állított tény való-e. Igaz ugyan, hogy a Btk. 258. §-ából hiányzik ennek ily határozott kifejezése.

Amíg a német büntetőtörvényben a rágalmazásnak tényálladéki eleme az, hogy az állított tény valótlan legyen (wer eine *unwahre* Thatsache behauptet) és ha ez az alkotó-elem hiányzik, akkor nincs rágalmazás, addig a magyar Btk. 258. §-a oly tény állítását tételezi föl, mely valódisága esetében a büntető eljárás megindításának okát képezné. Ez azonban más szóval ugyanannyit jelent, mintha valótlan tényállítást kívánna meg (ha való volna az állított tény, akkor . . . , azonban a tény nem való). Ennek a szövegezésnek magyarázatát az indokolás adja, mondván, hogy a törvény csak azért nem említi kifejezetten azt, hogy az állított ténynek valótlannak kell lennie, mert ezáltal ellentétbe jött volna a Btk. 264. §-ával, mely bizonyos esetekre nézve a valódiság bizonyítását föltétlenül kizárja.

A «becsület védelméről» legújabban készült törvényjavaslatunk is lényegileg meghagyja a rágalmazás jelenlegi meghatározását, pedig talán lehetne ezt ilyenféleképen is szövegezni, hogy «rágalmazást az követ el, aki valótlan tényt, vagy oly tényt állít, amelynek valódisága nem bizonyítható, ha ez a tényállítás alkalmas arra, hogy stb.».

Mert a 263. §. utolsó bekezdése («az állítás vagy kifejezés valódiságának bebizonyítása a vádlott büntetlenségét eredményezi») — quasi tényálladéki elemként kívánkozik a 258. §-ba és ebből a szempontból csak helyeselhetjük a becsület védelméről készült javaslatnak 8. §-át, amely ha a valótlanságot nem is tekinti a rágalmazás tényálladéki elemének, de a valóság bebizonyítását már mint a cselekmény jogtalanságát kizáró oknak (Beling: Unrechtsausschliessungsgrund) minősíti. Szóval a mi törvényeink szelleme szerint kétségtelen, hogy — eltekintve azoktól az esetektől, amelyekben a valódiság bizonyítása ki van zárva — rágalmazást csak valótlan tény állításával lehet elkövetni. Igaz ugyan, hogy addig, amíg a valódiság bizonyítva nincs, a tényállítás rágalmazásnak tekintetik (ezt a presumptiót a magánbecsület védelmének szempontja indokolja); amint azonban kiderül, hogy az állított tény való (és ez nem csupán az exceptio veritatis útján derülhet ki), akkor ez a körülmény lerombolva az addig fenállott vélelmet és visszahatva az elkövetés idejéig; a vádlott nem-bűnösségét, a rágalmazás hiányát deklarálja. Nincs és nem volt sem kriminalitás, sem bűnösség.

Minthogy e szerint a megengedett exceptió veritatis eseteiben, ha az állított tény való, rágalmazásról nem lehet szó, a rágalmazás miatt tett följelentés eo ipso az állított tény valóságának tagadása. Ez a tagadás rendesen csak hallgatólagos, de mindig magától értetődik. Ha D. J.-né a bíróság előtt csak annyit mondott volna: S. F. azt állította rólam, hogy a pénzét elloptam, ezáltal ő még nem vádolta meg S. F.-et rágalmazással és ilyen címen S. F. nem is lett volna elítélhető, mert az előrebocsátottak szerint S. F.-nek ez az állítása csak akkor lehet rágalmazás, ha nem igaz, hogy D. J.-né a tolvaj. D. J.-nének tehát, ha el akarta ítéltetni S. F.-et, azt kell mondania a bíróság előtt: följelentést teszek S. F. ellen rágalmazás miatt, mert azt állította rólam, hogy én őt megloptam. Ebben a följelentésben már hallgatólag benfoglaltatik az, hogy «pedig nem én loptam». D. J.-né vádja tehát lényegileg ez volt: «S. F. megrágalmazott engem, mert azt a valótlan tényt állította rólam, hogy loptam». Ilyen megvilágításban rögtön szembetűnik, hogy bár D. J.-né vádja történelmileg — amennyiben ugyanis hűen reprodukálta az S. F. által mondottakat — való, objektive mégis hamis volt, mert följelentésében egy való tényt (hogy ő lopott) valótlannak állított.

A rágalmazás miatt tett följelentéssel elkövetett hamis vád esetében tehát a vád történelmi valótlansága és objektív hamissága akkor, ha az állított tény (Btk. 258. §.) való, nem fedik egymást, vagy pedig oly viszonyban vannak egymással, hogy ilyenkor a tényállítás olybá vehető, mintha egyáltalában nem történt volna meg, tehát mintha a vád történelmileg is valótlan volna.

Az, hogy a tény valósága a rágalmazás miatt indított, esetleg újrafölvett bűnvádi eljárás során érvényesített exceptio veritatis útján, vagy pedig más módon derül ki: mellékes dolog. Jelen esetben akkor is meg lett volna állapítandó a hamis vád, ha S. F. nem kérte volna a rágalmazás miatt ellene lefolytatott eljárásnak újrafölvételét s ennek során nem bizonyította volna állításának valódiságát (Btk. 263. §. 3. p.); mert ezt a valódiságot már a D. J.-né ellen lopás bűntette miatt indított ügyben hozott büntető ítélet önmagában megállapította.

A fent ismertetett egészen hasonló eset fordult meg a Kúria előtt 1891-ben; csakhogy ebben az esetben a Kúria a tábla fölmentő ítéletével szemben büntető ítéletet hozott. Az ítéletnek (4561/1891.) indokolását — mely szóról-szóra Csemeginek műve s már ezért is nagy súllyal esik latba — következőkben ismertetem: «Vádlott K. J. akkor, midőn B. F. ellen az m—i járásbíróság előtt vádat emelve, annak megbüntetését indítványozta: *jól* tudta, hogy B. F. — midőn őtet az óra eltulajdonításával terhelte — nem állított valótlan tényt, tehát őtet nem rágalmazta, hanem az, amit ellenében állított, teljesen való. Vádlott ugyanis tudta, hogy E. F. óráját és láncát csakugyan ő vette föl a korcsma padozatáról; hogy az E. F. tulajdonát képező ezen dolgokat ő tette zsebébe és hogy azokat nem adta vissza E. F.-nek, hanem azoknak nála létét, sőt azok hollétéről való tudomását is megtagadva, az idegen tulajdont magának eltulajdonította.

Midőn tehát vádlott saját bűnösségének tudatában a büntetőbíróságot B. F. megbüntetésére fölhívta, ezzel a bűnösökre rendelt büntetőtörvények szigorának oly egyén elleni alkalmazását indítványozta, akiről a legjobban ő maga tudta — és a fenforgott körülmények szerint akkor még csakis ő tudhatta — hogy az a neki tulajdonított büntetendő cselekményben nem bűnös.

Kitűnik ebből, hogy amidőn vádlott saját bűnösségének tudatában és ennek dacára fentartotta a bíróság előtt igazságtalan vádját, ezzel tudva és akarva, sőt határozottan gonosz célzatból félrevezette a jogrend oltalmára rendelt állami igazságszolgáltatást és szándékosan tényezője lett annak, hogy a büntető törvénykezés céljával és feladatával ellentétbe hozatva, kényszerítve lett az igaztalanul vádolt polgárt büntetéssel sújtani». «A kir. táblának látnia kellett volna, hogy arra vonatkozólag: vajjon rágalmazta-e B. L. K. J.-t akkor, midőn erről azt mondotta, hogy látta, midőn ez a kérdéses órát és láncot ellopta, a Btk. 258. §-a szerint az az irányadó, hogy valótlan tényt nyilvánosan állított-e az utóbbiról, vagy sem?»

Íme, a törvényjavaslat szerzőjének authentica interpretatio-ja arra nézve, hogy rágalmazással elkövetett hamis vádnál a vádnak nem történelmi valótlansága, hanem objektív jogi hamissága a lényeges, hogy tehát igenis azt kell nézni: való-e az állítás, vagy sem, mert ha való, akkor az nem volt rágalmazás és ha mégis ezzel vádolta: a vád hamis.

Csemegi indokolásából látni, hogy ő az exceptio veritatis kérdését egy szóval sem érinti; ő az alapon konstruálja a hamis vádat, hogy rágalmazással vádoltak valakit, aki nem rágalmazott, nem pedig azért, mert valót állított. Az állított tény valódisága tehát itt nem is csak mint bűnösséget, hanem már mint tényálladéki elemet kizáró ok (Tatbestand-ausschliessungsgrund) jelentkezik.

De ha az állított tény valódiságát a Kúria 820/1914. számú ítélete szerint, mint valami a rágalmazó állítás keretén kívül eső jogi értéket tekintjük is, mely nézőpontból az nem egyéb, mint büntethetőséget megszüntető ok, melyet a vádlottnak kell érvényesítenie és ha ezt nem teszi, bűnös a rágalmazásban: a hamis vád akkor is megállapítható, még pedig azon az alapon, hogy a hamisan vádló ezt a büntethetőséget megszüntető okot elhallgatta.*

A hamis vád ugyanis nem csak a magánbecsület ellen irányuló, hanem és — amint ezt a Btk.-ben elhelyezése is tanusítja — elsősorban az állam igazságszolgáltatása ellen irányuló deliktum. Csemegi is fentebbi indokolásában főleg mint ilyent tárgyalja. Ebből a szempontból nézve a kérdést: az, aki történelmileg valótlan följelentést tesz, épúgy büntetendő hamis vád miatt, mint az, aki történelmileg való följelentést tesz, de elhallgatja azt az okot, amely a följelentett cselekmény büntethetőségét kizárja.

Ugyanezt az álláspontot fejezi ki a Reichsgerichtnek 3912/1892. számú döntése (Entscheidungen 23. kötet, 373. lap): «Besteht sonach der wesentliche Charakter des Vergehens darin, dass durch die falsche Anschuldigung die Behörden zu einer sachlich nicht gerechtfertigten strafrechtlichen Verfolgung veranlasst werden können, und dadurch die Rechtspflege gefährdet wird, so fehlt es an einem Grunde, die Fälle, in denen ein vorhandener Strafausschliessungs- oder Strafaufhebungsgrund wieder besseres Wissen verschwiegen wird, anders zu behandeln als den Fall, wo die Begehung der Handlung selbst fälschlich behauptet wird. Aus dem Gesichtspunkte Irreführung der Rechtspflege sind beide Fälle gleich strafbar.»*

Ha pedig a másik oldaláról tehát úgy tekintjük a hamis vádat, mint a rágalmazásnak egy minősített súlyos esetét, úgy a hamis vád megállapíthatása attól függ «ob dem Denunzianten (a följelentettnek) mit Recht oder mit Unrecht der Vorwurf gemacht wurde, eine Handlung begangen zu haben, welche in objectiver und subjectiver Beziehung den Thatbestand eines mit Strafe bedrohten Deliktes enthält» (u. ott).

Minthogy pedig a mi esetünkben D. J.-né igaztalanul vádolta meg S. F.-et azzal, hogy a törvény értelmében büntetendő (vagy akár büntethető) rágalmazást követett el: holott S. F. cselekménye valójában nem is volt rágalmazás, vagy ha az volt, úgy valójában nem volt büntethető rágalmazás, és minthogy büntetőpolitikai szempontból nem hagyható figyelmen kívül az sem, hogy nem S. F., aki igazat mondott, gázolt a D. J.-né becsületében, hanem D. J.-né sértette meg S. F. becsületét azzal a hazug följelentéssel, amellyel a bíróságot S. F. ellenében igazságtalan ítélet hozatalára is kényszerítette, úgy véljük, hogy D. J.-nét a hamis vád miatt el kellett volna ítélni.

Dr. Mendelényi László.

Az elévülés kérdése a Ptk. javaslatában a vasúti fuvarjog szempontjából.

A vasúti üzletszabályzat 71. és 98. §-ai szerint a helytelen fuvardíjszámításból eredő igények, továbbá az árú elveszése, hiánya vagy sérülése és végre a fuvarozási határidő túllépése miatt a vasút ellen támasztható igények egy év alatt évülnek el. A V. Ü. Sz. tehát csupán a felsorolt öt esetre állapítja meg az elévülési időt. Ez a megállapított egyévi elévülési idő sem alkalmazható azonban még a felsorolt öt esetben sem, ha azt a vasút szándékosan idézte elő. Hogy ily esetben mikor áll be az elévülés, arra nézve sem a vasúti üzletszabályzat, sem a kereskedelmi törvény nem intézkedik. Minthogy tehát szándékosság esetére az elévülési idő megállapítva nincsen, a magánjogi elévülés lesz irányadó. Hasonlóan áll ez mindazokra az esetekre, melyek a vasúti árúfuvarozási jog körébe tartoznak ugyan, de a V. Ü. Sz. az elévülési időre vonatkozólag intézkedést nem tartalmaz. Ide tartoznak különösen a fuvarozási kényszer megszegése, a sorrend megsértése, utólagos rendelkezések nem teljesítése, árúknak a fél rendelkezése alul való elvonása, kiszolgáltatási akadályokra, forgalmi akadályokra, árverések eszközlésére előírt értesítések elmulasztása, kocsik ki nem állítása stb. stb. folytán felmerült károk és költségek. Ezen károk és költségek elévülésére szintén a magánjogi elévülés lesz irányadó. A polgári törvénykönyv II. tervezetének 1050. §-a szerint azonban a magánjogi követelések, amennyiben a törvény mást nem rendel, húsz év alatt évülnek el. Az eddigi 32 évvel szemben a javasolt 20 év haladást

* Bei einer auf ein Vergehen aus § 186 (becsületsértés) gerichteten Beschuldigung, ist der Tatbestand des § 164 (hamis vád) für vorliegend erachtet, wenn der Anzeigende die ihm bekannte Wahrheit der behaupteten oder verbreiteten Tatsache wissentlich verschwieg. (Olshausen: Kommentar I. 626.)

* «Die Falschheit der Anzeige muss sich auf ihren Inhalt, nicht nur auf ihre Form beziehen» (dr. Herbert *Kraus:* Zum Wesen der sogenannten falschen Anschuldigung).

képez ugyan, de csak látszólag. Ha ugyanis tekintetbe vesszük a célszerűséget, amelyet az elévülés hivatva van szolgálni és amelyet a forgalom biztonságának érdeke is megkövetel, észre fogjuk venni, hogy a tömegforgalmat lebonyolító vasútnál az események 20 évre sem rögzíthetők, a feljegyzések meg nem őrizhetők, a tanuk emlékezete ily hosszú időre ki nem terjedhet, miért is a tervezetben megállapított 20 évi elévülési időt, a felsorolt eseteknél — közérdekből — hosszúnak tartom. Valamelyes hasonló gondolat rejlik a törvénytervezet 1052. §-ának 4. pontjában is. Itt ugyanis három évre korlátozódik az elévülés «a személy- vagy árúfuvarozással foglalkozó személyeknek ezen üzletükből eredő díj- és költségkövetelései esetében». Ez a szabály azonban amellett, hogy csupán a díj- és költségkövetelésektől vonja el a kereshetőségi jogot három év elteltével, nem csupán tárgyi felsorolásában szűk, hanem alanyi vonatkozásában is igazságtalan. Ugyanis a személy- és árúfuvarozással foglalkozó személyekkel szemben támasztható igények érvényesítésétől e szabály a jogsegélyt nem tagadja meg.

Véleményem szerint feltétlenül helyesbítendő volna e pont olyképpen, hogy az elévülést mindkét oldalra azaz kölcsönösen állapítaná meg, amely esetben az így szólhatna: A személy- vagy árúfuvarozással foglalkozó személyeknek ezen üzletekből eredő díj- és költségkövetelései valamint tartozásai.

Igaz ugyan, hogy az erről szóló 1052. §. csupán az üzletszerűen foglalkozó személyeknek és ezeknek is csupán követeléseire nem pedig tartozásaira is állapítja meg általában a rövidebb három évi elévülési időt, ez az elv azonban a fuvarozásra vonatkozó negyedik pontnál alig tartható fenn. Míg a többi foglalkozásnál, iparosnál, vendéglősnél stb.-nél a foglalkozásból kifolyólag ugyanis igen nehezen lehet tartozásról is szó, addig a fuvarozásnál a díj- és költségkövetelések a személy- és árúfuvarozással foglalkozó személyek ellen is gyakran fenállanak. Ezen kívül pedig a fuvarozással foglalkozó személyek igénybevétele is nagy részben üzletszerűen történik. Egyébként ez a kivétel egyedülálló sem lenne, mert ugyanezen szakasz nyolcadik pontja szerint az ügyvédek, kir. közjegyzők stb. ellen az ügyfeleknek előlegek visszatérítése végett támasztható követelései szintén három év alatt évülnek el. Már pedig e személyek elleni követelések sem viselik magukon az üzletszerűség bélyegét.

Ha azonban a javasolt módosítás el is fogadtatik, a tárgyi felsorolás még mindig szűk marad a negyedik pontnál, s ezáltal oly tömegesen előforduló eseteknél hagyja meg az általános szabályt, azaz a 20 évi elévülési időt, amelyeknél ez a jogrend érdekében egyáltalán nem kívánatos. Hogy szolgáltasson pl. egy vasútintézet ellenbizonyítékot 19 év elteltével, mikor az óriási forgalom által naponként produkált tömeg iratait épen törvényen alapuló miniszteri rendelet alapján négyévenként jogosítva van selejtezni és amikor alkalmazottjai a naponként ismétlődő hasonló esetek folytán a kérdéses esetre már nem emlékezhetnek. Nyilvánvaló tehát, hogy a fuvarügyleteknél, azok természetét tekintve, a hosszú elévülési idő nem alkalmazható. Az a fél, aki az árúja átvételétől számított három év alatt meg volt elégedve az eszközölt fuvarozással s abból kifolyólag semminemű igényt nem támasztott, veszítse el teljesen a kereshetőségi jogát. A tömeges fuvarügyletek mellett az egyes fuvarügyletekből eredő igényeknek mielőbb meg kell szűnnie.

Szükséges tehát, hogy ne csak a díj- és költségigények, hanem a fuvarozásból eredő összes igények a három évi rövidebb elévülési idő alá essenek.

Ha azonban a vasúti fuvarozók érdekei az elévülés kérdésénél — általános törvényhozási szempontoknál fogva — a polgári törvénykönyv keretében nem jöhetnek tekintetbe, úgy méltánylást érdemlő kívánság, hogy ez, tekintettel a vasútak különleges viszonyaira, legalább a polgári törvénykönyvet majdan életbe léptető törvényben történjék.

Minthogy azonban Horvát-Szlavonországoknak a magánjog terén önállóságuk van s így a magánjogi törvényhozás egységes jogi helyzetet nem teremtene, közjogi szempontból még az meggondolandó lenne, vajjon nem volna-e célszerűbb ezt a kérdést a kereskedelmi törvényhozás keretében novelláris úton rendezni, amely esetben nem volna olyan anomália képzelhető, hogy ugyanazon birodalomban ugyanoly jogcselekmények különböző idő alatt évülnek el. Ennek részletes kifejtése egyébként már jelen cikkemhez nem tartozik.

Dr. Siegler Andor.

A becsület védelme.

I. Akik büntető rendelkezést tartalmazó törvényeinknek értékítéleti rendszerét akár tudományos, akár gyakorlati szempontból bírálat tárgyává tették, e rendszernek jelentékeny fogyatkozásait észlelték.

A fogyatkozások közül legnyomatékosabban arra mutattak reá a bírálók, hogy ezek a törvényeink fölötte mostohán bánnak el egyes nem vagyoni, vagy nem tisztán vagyoni érdekekkel, amelyeknek erőteljes védelme pedig a polgári együttélés zavartalanságának és az összeműködés tökéletesedésének lényeges biztosítéka és az emberi és a társadalmi érték érvényesülésének hatályos előmozdítója.

Azt, hogy a tételes jognak mely rendelkezései minő irányban szorulnak ebből a szempontból módosításra és kiegészítésre, annak a munkálatnak a során kell megállapítani, amelynek az új büntetőtörvény szerkesztése a feladata.

A becsület büntetőjogi védelmét meghatározó jogszabályok azonban annyi szembetűnő hiányt mutatnak, a reform szükségességének hite annyira átment a köztudatba, sőt a reform iránya tekintetében is több kérdésben oly egységes nézetek alakultak már ki, hogy túlzás nélkül közfelfogáskép állítható: ez a joganyag megérett immár a novelláris törvényhozási reformra és ezt függetleníteni lehet a szerves kodifikácionális munkálattól, amelynek törvényerőre emelkedése eshetőleg még hosszabb időt vesz igénybe.

Időszerűvé teszi a novelláris reformot az a körülmény is, hogy már csak néhány nap választ el bennünket a sajtóreformnak törvényerőre emelkedésétől. A sajtó útján elkövetett visszaélések ellen való védekezés a becsület ellen irányuló bűncselekmények tekintetében pedig csak akkor válhatik hatályossá, ha a Btk. XVII. fejezetében foglalt rendelkezéseket a tudományos bírálat és a gyakorlati tapasztalás eredményeinek figyelembevételével szintén revizió alá vesszük.

II. A megoldandó kérdések sorozatából főleg két probléma körül összpontosul a törvényszerkesztő figyelme.

Egyik: a rágalmazás tényálladékának körülírása; a másik: a valóság-bizonyítási jog körének megállapítása.

1. A Btk. 258. §-ában foglalt körülírás a rágalmazás megállapításához annyi kelléket és oly feltételeket kíván meg, hogy a gyakorlatban a rágalmazás megállapítása egészen kivételes esetté válik, a becsület ellen irányuló bűncselekmények zömét becsületsértésnek kell minősíteni, amelynek pedig mindössze ezer koronáig terjedhető pénzbüntetés a rendes büntetése.

Túlzó követelmény az idézett §-ban mindenekelőtt az, hogy csupán állítással lehet rágalmazást elkövetni.

Állítónak ugyanis csak azt lehet tekinteni, aki saját tudása alapján nyilatkozik, vagy aki úgy nyilatkozik, mintha saját tudását adná elő, ami mellett a bűncselekmény léte szempontjából természetesen közömbös az, hogy ily tudomás fenforog és egyáltalában fenforoghat-e. Állít az eset körülményei szerint az is, aki másnak kérdésére válaszolva, másnak nyilatkozatát kiegészítve, vagy máshoz kérdést intézve használ oly szót, amely különben közömbös jellegű. Állít az eset körülményei szerint az is, aki feltételes alakban teszi meg nyilatkozatát, ha azt akarja jelezni, hogy a sértettől kitelik a feltétel megvalósítása, vagy ha oly helyzet áll előtérben, hogy a feltétel megvalósulása várható.

De nem tekinthető állításnak az a nyilatkozat, amelyben a a szóló nem saját tudomásakép közöl valamely tényt.

A Btk. miniszteri indokolása utal ugyan arra, hogy a tény terjesztője ép annyira felelős, mint koholója. De nem világosít fel afelől, vajjon az a felelősség megáll-e akkor is, ha a terjesztő a tényt nem saját tudása köntösében közli. Holott ez a döntő kérdés. Nem az kétes, hogy a nominatio auctoris nem zárja ki a bűncselekményt, hanem, hogy mily alakban való továbbmondást lehet még mindig az állítás fogalma alá vonni.

Félreismerése a rágalmazás veszélyeztető jellegének a nyilvánosság megkívánása.

A gyalázkodásnak legveszedelmesebb fajtája ép az, amelyik alattomosan jár szájrul-szájra, amikor mindenki tud a gyanuról vagy a hírről, külön-külön mindenki tovább is adja azt és a bíró még sem éri utól a hír forrását, csak azért, mert a sértett nem tudja bebizonyítani, hogy ugyanaz az egy személy többek előtt állította a tényt.

Nem elégíti ki az élet igényeit az a megállapítás sem, hogy rágalmazást csak az követhet el, aki másnak bűncselekményt vagy becstelenséget imputál.

Nemcsak az erkölcsi integritást kell körülbástyázni. Nem szabad elhanyagolni a szociális értéknek védelmét sem. A bűncselekményt, eltekintve egyes igazán nem jelentékeny és inkább keresett példáktól, ép az etika és a büntetőjog intim viszonya révén még a legenyhébb esetben is bizonyos fokú erkölcsellenesség színezi. A közmegvetés veszélyének tényalladéki elemkép való felvétele pedig egyenesen arra az értelmi és érzelmi hatásra. utal, amelyet az erkölcstelenség idéz fel a közönség lelkületében.

De azt az érdeket, amely ahoz fűződik, hogy a társadalom forgalmi értéket elismerjék, hogy p. o. bíró felől ne mondják úton-útfélen, hogy nem ért a joghoz; az orvosról ne híresztelje, hogy betegei közül 100% elvérzik a kése alatt; a közhivatalnokról ne állítsák, hogy csak mellékesen törődik hivatalával; a nőről ne híresztelje, hogy erőszakot tettek rajta; ügyvédről ne híresztelje, hogy a legképtelenebb pert is vállalja; a törvényhatósági bizottság tagjáról ne írják a hírlapban, hogy csak reklámra dolgozik; az elbocsátott ügynök felől ne terjessze körlevélben a volt szolgálatadó a rendetlenség és a pongyolaság hírét; a kereskedőről ne terjesszék tőzsdevesztesége és könnyelmű játék hírét, vagy hogy napról-napra váltókat óvatolnak nála, a Btk. 258. §-a nem védi meg és ez az érdek a 261. §-a alapján sem talál mindig oltalmat.

Emellett bírói gyakorlatunk oda siklott, hogy tény állítását csakis akkor veszi fenforgónak, ha a sértő a sértettnek személyes cselekvőségét egyedileg felismerhető módon konkretizálta.

Hogy a bírói gyakorlat a személyes ténykedésre korlátozta a rágalmazás megállapítását, ez ellen nem lehet kifogást emelni, mikor a törvény csupán bűncselekmény vagy becstelenség imputálását veszi rágalmazásnak. De az már nem elégíti ki a jogérzetet, hogy aki másnak bűncselekményt vagy becstelenséget tulajdonít, azonban elég ügyes vagy ravasz ahoz, hogy gondolatát ige helyett más beszédrésszel fejezi ki, vagy aki mellőzi a szubstanciálást és az állítólagos bűncselekményt vagy becstelenséget célzatos malíciával kiszélesítő általánosságban imputálja a sértettnek, csupán becsületsértés vétségében válik bűnössé.

A becsület védelméről szóló törvényjavaslat előadói tervezete szerint a rágalmazás vétségét az követi el, aki más előtt oly tényt állít vagy híresztel valaki felől, amely valóság esetében az illető ellen bűnvádi eljárás megindításának oka lehet, őt közmegvetésnek tenné ki, hírnevét rontaná vagy pedig hitelképességét csökkentené.

Ebben a körülírásban a ténymegjelölés természetesen más keretűvé válik, mint a mai 258. §-ban.

Tény minden konkrét valóság, amit csak bizonyítás tárgyává lehet tenni; minden jelenség, cselekmény, esemény, helyzet és állapot, a testi vagy a lelki tulajdonság, minden külvilági létezés vagy elváltozás, amit érzékeinkkel felfoghatunk.

Ez a körülírás nem kíván szubstanciálást, nem kíván igehasználatot és minden kifejezést, amelyben az adresszált harmadik személy becstelenség vagy szociális értéktelenség objektivizálását ismerheti fel, rágalmazás címén büntet.

Eddig becsületsértés címén büntették azt, aki ítélőbíróról konkrét esetre vonatkozással azt állította, hogy részrehajló volt; gyárosról szintén egy bizonyos esetre célozva, azt állította, hogy árúja nem érdemli meg a bizalmat és még az is csaló, aki azt forgalomba hozza; aki íróról azt állította, hogy rideg üzleti érdekből írt meg valamit; nőről azt állította, hogy feslett életet folytat; ügyvédről azt állította, hogy fegyelmi vizsgálatokat rendeltek el ellene; kereskedőről azt híresztelte, hogy vagyoni viszonyai, tőzsde- és szerencsejáték következtében megromlottak. Ezek és az ilyféle állítások és híresztelések a javaslat szerint rágalmazás címén fognak büntetés alá kerülni.

2. A tény fogalmának előbb jelzett meghatározása a törvényjavaslat 8. §-ában nyer különös fontosságot. Ez a §. ugyanis a valóság bizonyításának szabadságát a tény állításának vagy hiresztelésének esetére szorítja.

A valóság bizonyításának mai szabályozása mellett általában igen sok visszásság mutatkozik.

A visszásságok egy része abban csúcsosodik ki, hogy kifejezés valóságának bizonyítása címén nyilvános diskusszió tárgyává teheti a sértő a sértett társadalmi és magánéletének hosszú szakait, mert azzal védekezhetik, hogy ezekből vonta le a meggyalázó kifejezés használatának jogosultságára a következtetést. Valaki azt állítja másról: «gyalázatos» és hogy ennek a kifejezésnek a valóságát bebizonyítsa, törmelékeket hord össze a sértettnek az életéből minden időbeli és minden tartalmi korlátozás nélkül, közszemlére állítva a sértettnek családi, üzleti és egyéb intimitásait, amelyekre a kifejezés használatakor talán nem is gondolt és talán még nem is gondolhatott.

És mindezt megteheti azon a címen, hogy ő jogos magánérdeket *akart* előmozdítani vagy megóvni és a bíróság még azt sem teheti vizsgálat tárgyává, hogy a kifejezésnek a használata szükséges volt-e annak a magánérdeknek megóvására vagy elő mozdítására.

Közérdek címén szintén helye van ma a bizonyításnak, mihelyt a vádlottnak a *célja* közérdek megóvása vagy előmozdítása volt. De nem lehet mérlegelni, hogy a közérdek valóban megkívánta-e az állítást vagy a híresztelést.

Viszont, ha az állítás vagy a híresztelés a családi élet viszonyaira vonatkozik vagy a női becsületet támadja meg, úgyszintén, ha az állítás vagy a híresztelés oly bűncselekményre vonatkozik, mely csak magánindítványra üldözhető, a jogosult azonban magánindítványt nem terjesztett elő, vagy azt visszavonta, ma nincs helye valóság bizonyításának.

Ez ismét a másik irányban lő túl a célon, mert ilyenkor is foroghat fen közérdek és ilyenkor is merülhet fel oly eset, hogy jogos magánérdeknek megvédésére volt szükséges az állítás vagy a híresztelés. Ha barátommal, aki leánygyermekeinek nevelését oly nőre bízza, akiről nem tudja, hogy feslett életet folytat, bizalmasan közlöm, hogy választása szerencsétlen volt és a nő engem feljelent a mai törvény alapján feltétlenül elítélnek. Ha ismerősömmel közlöm, hogy aki cselédkép szolgálatába akar szegődni, már számos gazdáját meglopta, bár a szolgálatadók csak azért nem tettek feljelentést, hogy tárgyalásokra ne kellessen járniok, és a cselédleány engem feljelent, nem bizonyíthatok a mai törvény alapján valóságot.

Végül sérti a jogérzetet, hogy az oly tényt, amelyet jogerős ítélet valónak mondott ki, a mai törvény szerint bárki, bármikor, minden különös ok nélkül megbeszélés tárgyává teheti. Ezen az alapon p. o. valakinek elítéltetését minduntalan büntetlenül felhánytorgathatom.

A törvényjavaslat előadói tervezete szerint:

1. feltétlenül helye van a valóság bizonyításának, ha a törvény által alkotott testület, bizottsága vagy tagja hatóság vagy hatóság által törvény alapján alakított bizottság, hatóságnak vagy ily bizottságnak tagja, közhivatalnok vagy ügyvéd a sértett és az állítás vagy a híresztelés a hivatás gyakorlására vonatkozik;

2. ha a bűnvádi eljárást az állított vagy a híresztelt tény miatt az állítás vagy a híresztelés idejében már megindították:

3. ha a vádlott igazolja, hogy közérdekből cselekedett;

4. ha a vádlott igazolja, hogy az állítás vagy a híresztelés jogos magánérdeknek előmozdítására vagy megvédésére szükséges volt;

5. ha a sértett maga kívánja a valóság bizonyítását.

Ha az állítás vagy a híresztelés a családi élet viszonyaira vonatkozik, vagy a női becsületet támadja meg, úgyszintén, ha az állítás vagy a híresztelés oly bűncselekményre vonatkozik, amely csak magánindítványra üldözhető, a jogosult azonban magánindítványt nem terjesztett elő, vagy azt visszavonta, a valóság bizonyításának csak abban az esetben van helye, ha a vádlott igazolja, hogy közérdekből cselekedett, vagy ha az állítás, vagy a híresztelés jogos magánérdeknek megvédésére szükséges volt.

A törvényjavaslat előadói tervezetének első bírálói megütköztek azon, hogy a 8. §. utolsó bekezdése megdönti a sajtótörvényjavaslat 53. §-a negyedik bekezdésének azt a rendelkezését, amely szerint a valóság bizonyítására vonatkozólag a Btk 264. §-ának harmadik pontjában foglalt tilalom nem terjed ki arra az esetre, ha az állított tényre nézve a közigazgatási hatóság fegyelmi eljárásban hozott felmentő ítéletet vagy megszüntető határozatot.

Ez az ellenvetés nem alapos. A javaslat 8. §-ának utolsó bekezdése pedig csak pozitív alakban szövegezi meg azt a rendelkezést, amit a sajtótörvényjavaslat idézett §-a, mint a kizáró okok alól való kivételt jelölt meg. A bíróság mint fe-

gyelmi hatóság nem azonos a közigazgatási hatósággal mint fegyelmi bírósággal. A javaslat 8. §-ának utolsó bekezdése ép azt rendeli, hogy az oly fegyelmi vétséget, amelynek tárgyában közigazgatási hatóság ítél fegyelmi bíróságkép, nemcsak a fegyelmi hatóságnak véghatározatával lehet bizonyítani. A korlátozást a javaslat csupán a királyi bíróság mint fegyelmi hatóság határozatára állítja fel.

Itt kell kiemelnem még a tervezet 11. §-ába felvett azt a rendelkezést, amely szerint a bíróság a bűnösség megállapítása mellett felmentheti a vádlottat a büntetés alól, ha a rágalmazásnak vagy a becsületsértésnek elkövetésére a sértettnek jogellenes, kihívó vagy botránykeltő viselkedése adott okot. Ez a rendelkezés módot nyújt arra, hogy abban az esetben, ha a sértő nem piszkolódási célzattal cselekedett, hanem jogos felháborodásának kitörésében jellemezte meggyalázó kifejezéssel a sértettként fellépőnek eljárását, a bíróság feloldja a sértettet a büntetés alól. *Dr. Lengyel Aurél.*

A francia gyakorlatból.

A törvény értelmezése. Kártérítés vasúti balesetért.

1895 május 30-án Donat, mozgópostai hivatalnok, egy Toulouseból Párisba haladó postavaggonban végezte munkáját; Montvalent állomáson síntörés miatt a kocsi kisiklott, Donat megsebesült. 1895 szeptember 9-én egyezséget kötött a vasútvállalattal; ennek értelmében 300 fr. ellenében minden jövendőbeli igényéről lemondott, bárminők legyenek is a baleset következményei. Később komplikációk állottak be. Donat szellemi képességei fokozatosan gyöngülni kezdtek, a paralizis jelei mutatkoztak rajta. Elmegyógyintézetbe szállították és ott 1901 szeptember 2-án meghalt. Donat özvegye 1904 július 16-án kártérítési keresetet indított a vasútvállalat ellen saját nevében és kiskorú gyermekei képviseletében.

Hogy a bíróság a keresetnek helyt adhasson, valóságos akadályversenyt kellett megfutnia.

1. Franciaországban nincs a vasútakra vonatkozólag a magyar 1874: XVIII. tc.-hez hasonló törvény, amely az objektív felelősséget e speciális jogviszonyra nézve megállapítaná, ott mindent a code civil 1382. §-ából kell levezetni; amely csak ennyit mond: «Aki hibásan kárt okoz, tartozik azt megtéríteni». Tehát az özvegynek szigorú jog szerint a vasút vétkességét kellett volna bizonyítania.

2. Szembeszállott felperes egy férje által megkötött egyezséggel, felperességi joga vitatható volt.

3. Maga a baleset és a haláleset közötti összefüggés megállapítása egyike a legnehezebb orvosi kérdéseknek.

4. A deliktuális kártérítési keresetek három év alatt elévülnek, tehát felperes keresete már el is évült.

Az elsőfokú bíróság (a Toulouse-i törvényszék) 1905 február 5-én (a kereset 1904 július 16-án adatott be) a következő ítéletet hozta:

«Az orvosi bizonyítványokból megállapítható, hogy a paralizis, amely Donat halálát okozta, a szenvedett sebesülés és a baleset folytán fellépő idegzavarok következménye volt. Özvegye, a felperes, tartozott a code civil 1382. §-a értelmében bizonyítani a vasútvállalat vétkességét és nem volt elég bizonyítani azt, hogy a kisiklás síntörés következménye volt, de bizonyítania kellett azt is, hogy a vállalat vétkes volt. *A bizonyítás során azonban egyszerű vélelmek is felhasználhatók és különösen a jelen esetben, mert egy a vasút berendezésével teljesen ismeretlen utastól a vétkesség egyenes bizonyítását követelni annyit jelent, mint a törvényt értelmétől megfosztani és a code civil 1382. §-át alkalmazhatatlanná tenni.* Tekintve most már azt, hogy a síntörést nem lehet sem Donatnak (a sérült), sem vis-majornak, sem kázusnak betudni, minthogy a felvett hivatalos jegyzőkönyv nem említ fel különös okokat a kisiklás magyarázatára — nincs más hátra, mint föltételezni, hogy a kisiklás oka a sín rossz anyaga, helytelen szerelés, tökéletlen felülvizsgálat lehetett, amelyek megelőzéséről a vasútvállalat gondoskodni tartozik s így fokonkint kizárva a sebesült személyes hibáját, a vis-majort és a kázust, a vállalat vétkességéhez kellett eljutni. Az elévüléssel helytelenül védekezik alperes, mert a hároméves elévülés csak az ex delicto kötelmekre vonatkozik, ez pedig quasi deliktuális kötelem, erre pedig a code vonatkozó §-a nem terjed ki. Ami végül a felperességi jogot illeti: a 300 frankos egyezség akkor volna ellenvethető, ha tárgya a perével azonos lenne. De ha annak akaratát kutatjuk, aki az egyezséget kötötte, az ő helyzetébe kell visszaképzelni magunkat; már pedig a balesetnek az előrelátottnál sokkal súlyosabb következménye lett és így az egyezség még megkötőjét sem akadályozná jogai érvényesítésében, nem hogy felperest, mert maga az egyezségi összeg bizonyítja, hogy Donat betegségével nem volt tisztában».

Alperes fellebbezéssel él; a *Toulousi fellebbezési bíróság ítéletéből:* Donat csak saját igényeiről szerződhetett, özvegyének és gyermekeinek az övétől független kárigénye van. Az egyezség tehát az özvegy *felperességi* jogát nem érinti. *Érdemben* a sérülés és a halál közötti okozati összefüggés megállapítására úi bizonyítást rendel el.

A *semmitőszék* ítéletéből: A *felperességi jog* tekintetében helybenhagyja az alsóbíróságok ítéleteit: «Donat csak saját igényeiről rendelkezhetett, míg e perben azon személyes kár megtérítéséről van szó, amelyet a hitves és az apa elvesztésével felperesek szenvedtek». *Ami az elévülést* illeti, itt az alsóbíróságok érvelését gyöngének találta és megállapította, hogy a vasút felelőssége sem nem deliktuális, sem nem quasi delictualis, hanem *szerződési!* A vasút tartozik ugyanis szerződése szerint a postaszolgálatot teljesíteni, ennélfogva köteles a postai alkalmazottakat, mint minden más utast, épségben a rendeltetési helyre szállítani. Ennélfogva a vasútnak kellett volna bizonyítani, hogy vismajor, vagy kázus akadályozta meg szerződési kötelme teljesítését. Így azonban nemcsak a bizonyítási teher fordul meg, hanem az elévülés kifogása is megdől, mert szerződésekből származó kötelmek általában 30 év alatt évülnek el.

Lyon Caën, a párisi egyetem tudós tanára, aki az ítéleteket a «Pandectes Françaises» legutolsó számában ismerteti, kiemeli, hogy a vasút felelősségének, mint szerződési felelősségnek konstruálása mily következményekkel jár és rámutat a logikai ugrásra, amelyet a semmítőszék akkor követ el, midőn felperest, mint nem a sérült, hanem önjogán fellépőt veszi tekintetbe — ha az egyezség ellen akarja őt védeni — de szerződést konstruál, (holott ő a vasúttársasággal nem szerződött), mikor az elévüléstől oltalmazza. Mi megbocsátjuk ezt a logikátlanságot és vágyódva gondolunk oda, ahol a bíráknak már az elsőfokon is van idejük és erejük a törvény betűivel szemben az igazságot kutatni és szolgálni. *Dr. Mandel Zoltán.*

Irodalom.

Hatósági és társadalmi gyermekvédelem címmel *Gegus* Dániel, a rendőri gyermekbíróság vezetője érdekes tanulmányt bocsátott közre az Országos ismeretterjesztő társulat kiadásában. Foglalkozik a gyermekkriminalitás tényezőivel és a gyermekmentési eszközök (állami gyermekvédelem, patronázs) hiányaival. A 21 oldalra terjedő füzet ára 50 fillér.

A közvégrendeletek szabályozásáról a Ptk. második tervezetében dr. *Kőrössy* Bertalan besztercei kir. közjegyző, a kolozsvári közjegyzői kamara megbízásából kritikai emlékiratot adott ki, amelyben a végrendeleteknél a kötelező közokirati alak kiterjesztését sürgeti. Az erős gyakorlati érzékkel megírt — 66 oldalra terjedő — dolgozat ára 1 K 20 fill., kapható Politzer Zs. és fia könyvkereskedésében.

A bortörvény. A Franklin-Társulat rendkívül népszerűvé vált törvény-zsebkiadásai közt most jelent meg a bortörvény (1908: XLVII. tc.). A nagy gonddal és sok hozzáértéssel összeállított kis mű, melyet dr. *Hampel* Antal miniszteri osztálytanácsos, a földmívelésügyi minisztérium borászati osztályának vezetője dolgozott ki, nemcsak a törvényt magát adja föltétlenül hű szöveggel, hanem a reávonatkozó joganyagot is: a rávonatkozó miniszteri rendeleteket, a szőlészeti és borászati felügyelői kerületeket, a pincefelügyelői utasítást és kerületeket; függelékében pedig az osztrák bortörvényt és a magyar állami közpincék tervezetét is közli. Pontos betűrendes tárgymutató teszi a könyvet még hasznavehetőbbé. A kis munkát szép kiállításban, tetszetős kötéssel a Franklin-Társulat adta ki; ára 3 K.

Közigazgatási Szemle címmel *Felszeghy* Béla és *Hunyár* Algernon szerkesztésében új folyóirat indult meg, amely a gyakorlati közigazgatás és a közigazgatás politikai tudományok problémáinak művelését tűzte ki céljául. Első számában

dr. *Vadnay* Tibor belügyminiszteri osztálytanácsos «Földönjáró gondolatok» jellemző címmel a vármegyei közigazgatás és az önkormányzat reformjáról értekezik, *Ivánka* László főszolgabíró a közjog, magánjog és közigazgatási jog határainak bölcseleti alapjait tárgyalja. Főleg Herbert Spencernek a társadalom individualisztikus fejlődési irányára vonatkozó tanításával polemizál. Spencerrel vitázó főszolgabíró hazánkban ép oly kivételes, mint örvendetes jelenség. *Hunyár* Algernon a helyközi villamos központok szervezése mellett érvel. E cikkeken kívül a folyóiratnak állandó rovatai, könyvbírálatok és kisebb közlemények teszik az új folyóiratnak tartalmát változatossá. A folyóirat — július és augusztus kivételével — havonként jelenik meg Besztercén (Erdély). Előfizetési ára 20 korona.

Az esküdtbirósági eljárás és a nyomozóeljárás eredete és kifejlődése című tanulmányt (40 old.) adott ki dr. *Erdély* Henrik. Legméltóbban a «tanulmányt» talán oly módon ismertethetjük, hogy mindjárt az első fejezet kezdetét lenyomatjuk, mellé helyezve dr. *Schmidt* Richardnak «Die Herkunft des Inquisitionsprozesses» című munkájából (1902.) a megfelelő részt, amelyre dr. Erdély a tanulmányában idézett forrásmunkák közt nem hivatkozik ugyan, de amelyről a következők alapján mégis fel kell tételeznünk, hogy figyelmét nem kerülte el:

Erdély (7—8.).	*Schmidt* (67.).
A nyomozóeljárás azon alakjában, melyben még ma is ismerjük, a XIII. században indult ki Olaszországból és meglehetős szívóssággal tartotta fen alapalkatát és a büntető igazságszolgáltatás feletti uralmát ez időtartamon belül Olasz-, Francia-, Német- és Spanyolországban, Ausztriában és az örökös tartományokkal való kapcsolatnál fogva Magyarországon is a XVII. század óta.	Mit merkwürdiger Energie hatte sich das inquisitorische Strafverfahren in der Gestalt, die das heutige Zeitalter noch in frischer Erinnerung hat, von Italien ausgehend, seit dem 13. Jahrhundert die Herrschaft über die Criminaljustiz im ganzen europäischen Festland erobert und sein Gebiet — vor Allem Italien, Spanien, Frankreich und Deutschland-Oesterreich — seit damals behauptet.
Egyetlen hivatalnok az inquirens, a lieutenant criminel, a vizsgálóbíró felkutatja a bűncselekmény első nyomait s amennyiben azok tettesre vezetnek, azt vád alá helyezi, elfogja, kinyomozza a terhelő és enyhítő körülményeket és csak, ha az egész bizonyító anyagot az iratokba összegyűjtötte, határoz a bírói tanács, mely kizárólag a vizsgálati iratok alapján ítél el, vagy ment fel, mert «quod non est in actis, non est in mundo».	Ein einzelner Beamter, der Untersuchungsrichter, ermittelt, gleichviel aus welchen Quellen, die ersten Spuren eines Verbrechens, soweit sie sich in der Richtung auf eine bestimmte Person als den muthmasslichen Thäter verfolgen lassen, versetzt ihn in Anklagezustand, verhaftet ihn und sucht die belastenden wie die entlastenden Gründe zusammen. Erst wenn er das gesammte historische Material zu den Acten gesammelt hat, tritt das Richtercollegium in Thätigkeit, das ausschliesslich auf Grund der Untersuchungsacten das Verurtheilungsverdict oder den Freispruch abgiebt.
A nyomozóeljárásnak minden ereje és gyengesége az összes perhatalomnak egy kézben való egyesülésén alapul.	So äusserte der Inquisitionsprocess seine Eigenart in einer schroffen Concentration aller Processgewalt in der Hand eines Beamten. Gerade in dieser Concentration fand er seine Schwäche, wie seine Stärke.
Az eljárás egész rendszere az igazság meghamisításának, a valóban megítélendő tények elhomályosításának és eltorzításának veszélyét rejtette magában.	Das ganze gesetzliche System des Verfahrens barg die Gefahr einer Verfälschung der Wahrheit, einer Trübung und Entstellung der zu beurtheilenden thatsächlichen Vorgänge in sich.

És így tovább. Igazságtalanok lennénk azonban, ha a tudós szerzőt egyoldalúsággal vádolnók. Ezért meg kell állapítanunk, hogy Schmidt Richard értekezése nem az egyedüli, amelyből idézőjelek nélkül merített.

A Magyar jogászegyleti értekezések közül legújabban a következők jelentek meg: *Kovács* Marcel: A polgári perrendtartás és a váltóeljárás (51. füz.); *Magyary* Géza: Korunk igazságszolgáltatásának vezéreszméi (52. füzet); *Lengyel* Aurél: Adalékok Btk.-ünk különös részének reformjához (53. füz.); *Nemere* Béla: Kamat, uzsora semmisség (54. füz.); *Lányi* Márton: A jóhiszem érvényesülése a magánjogban (55. füz.); *A közigazgatás reformja* (előadás-sorozat, 57. füz.).

A kereseti adó zsebkönyve című munka jelent meg dr. *Kneppó* Sándor pénzügyminiszteri pénzügyi titkár összeállításában. Főleg gyakorlati szempontokat követve ismerteti a kereseti adó megállapításának összes szabályait és a bonyolult pénzügyi anyagot az egyes foglalkozási ágakra nézve kidolgozott gyakorlati példákkal világítja meg. A 135 kis oldalra terjedő mű első része a most érvényben levő kereseti, a második része pedig az új kereseti adót tárgyalja. Megrendelhető a szerzőnél (1., Csaba-u. 8. sz.) Ára — amely szokatlanul nagy — kötve 4 K, fűzve 3 K.

Társadalmi szervezkedés. Írta *Szirtes* Artur, Budapest, 1914. Rényi Károly kiadása. Ára 1 korona. A 46 oldalas füzet a társadalmi szervezkedés elméleti problémáit kívánja tárgyalni. Szerző a szervezett csoportok szervezett összeműködésében látja a jövő fejlődését. Hirdeti a lét anyagi feltételeinek könnyebb megszerezhetőségét, melytől azt reméli, hogy így a létért való küzdelem alól felszabadult energiák új etikai kulturának vetik meg alapját. A füzet kis terjedelme a túlnagy problémákat nem tudja eléggé megmarkolni, ezért szerző mindenütt vázlatosságra szorítkozik. Ezen a technikai természetű okon túl is az álláspontok nem elég határozottak, a célultűzések nem teljesen tisztultak. A gazdasági liberalizmust fölényesen elveti, a szocializmust alig is említi: a füzet nem nyujt eléggé áttekinthető képet, hogy a szerzőjük a felvetett problémákkal szemben minő állást foglal el. *B.*

Szemle.

BELFÖLD.

— **A táblai elnök úr minősít.** A budapesti jogászközönséget nehány nap óta élénken foglalkoztatja a budapesti kir. törvényszék bíráinak minősítése. Azt beszélik, hogy a törvényszék érdemes elnöke törvényszékének bíráit aránylag igen kedvező minősítésben részesítette, a budapesti kir. tábla elnöke ellenben a minősitést túlnyomó részben in peius változtatta meg. Ugy halljuk továbbá, hogy a változtatások mikéntje azok okát csak igen kevéssé deríti fel, mert nem egy oly bíró minősítése fokozódott le akit a jogászi közvélemény qualitásai alapján első helyre állít, viszont első minősítésűnek maradt a törvényszéknek olyan tagja, akinél ez az osztályozás csak akkor indokolt, ha igen sok az első minősítésű bíró.

Ezen incidens felett némelyek mosollyal térnek napirendre, úgy halljuk az érdekelt bírák egy része is. Mi ezt nem tehetjük. Ha a hír — amit alig tudunk feltenni — való, úgy egy igen sajnálatos ténnyel állunk szemben. A minősítés a táblai elnök legfontosabb és legkomolyabb kötelessége, amelyet csak saját közvetlen tapasztalatai alapján teljesíthet és pedig a legaggódóbb igazságszeretettel, a legnagyobb elmélyedéssel, mert a helyes minősítés az alapja a kiválasztásnak, amelyről mindenki elismeri, hogy létérdeke az igazságszolgáltatásnak. Az a minősítés, amelyet a táblai elnök úrnak tulajdonítanak, a helyes minősítésnek torzképe lenne. Ezzel szemben a legszigorúbb bírálat jogosult. Méltán igényelheti tehát a jogászközvélemény, hogy a valóságot illetékes helyről megtudjuk. Ezt várjuk és ettől tesszük függővé az ügy további megbeszélését.

— **Az ipari bíróságokról** szóló törvényjavaslatnak 48 §-ból álló tervezetét bocsátotta közre a kereskedelemügyi minisztérium. A Pp. életbelépésével kapcsolatosan kívánja a tervezet az ipari munkaviszonyból származó perek kérdését a mai jogállapotnál megfelelőbben szabályozni. Evégből eltörli az elsőfokú iparhatóságoknak ezekben az ügyekben feleslegesnek bizonyult joghatóságát, s az ipari jogvitákat a Pp. Élt. 26. §-ának megfelelően tekintet nélkül tárgyuk értékére a *járásbíróságokhoz* utalja. Azzal módosítja azonban a tervezet a járásbírósági eljárást, hogy ily ügyekben a bíráskodásba *bevonja a munkaadó és munkavállaló érdekeltségek szakképviselőit* (ülnökök), de csak Budapesten és a 30,000 lakost meghaladó városokban. Ugyancsak az ipari bíróságra bízza a tervezet a békéltetést a *kollektiv szerződés* értelmezése körül felmerült jogvitákban, de az érdekeltek önkéntes elhatározásától teszi függővé, hogy kollektiv vitáik-

ban az ipari bíróság békéltető eljárását igénybe vegyék. Nem érinti tehát a kollektív szerződés alapján működő választottbíróságokat. E tekintetben a tervezet a német példát követi, a szervezkedés szabadságától és a szervezetek megerősödésétől várja az ipari gazdasági harcok elfajulásának csökkenését. Végül a tervezet a *munkásbiztosítási pereknek* ama csoportját (1907. évi XIX. t.-c. 156. §.), amelyben eddig az elsőfokú iparhatóság járt el, a munkásbiztosítási bíróságokra, felsőfokon az állami munkásbiztosítási hivatalra ruházza. A nagyfontosságú tervezetre, amelyet értesülésünk szerint dr. *Pap* Dezső keresk. miniszteri osztálytanácsos készített, legközelebb még külön cikkben térünk vissza

— **Az ingó-árverésen való megjelenés költsége mikor sorozandó, mint előnyös tétel?** A Kúria e kérdést 4779/1913. P. sz. végzésében 1914 február 4-én következőképen döntötte el: Az 1881 : LX. tc. 119. §-a értelmében az ingóságok árverési vételára előnyösen sorozandó árverési foganatosítási költségekhez a bírósági kiküldött díján és a hirdetési költségen kívül csak annak a végrehajtatónak közbenjárási költsége számítható, akinek szorgalmazása folytán és az árverés előkészítéséhez szükséges cselekmények (hírlapi közzététel, a kiküldöttnek az árverés kitűzése végett való megkeresése) megtételében nyilvánuló tevékenysége folytán az árverés foganatosítható volt és aki a kiküldöttnél való jelentkezés folytán az árverést tényleg megtartotta, mert csak ennek a végrehajtatónak közbenjárásával felmerült költségek tekinthetők a végrehajtatók kielégítésére szolgáló tömeg előállítása tekintetéből szükséges költségeknek. Ellenben a többi végrehajtatóknak vagy képviselőiknek az árverésen való puszta megjelenésével felmerült költségek ilyen feltétlenül szükséges költségeknek nem tekinthetők, azokkal tehát, mint előnyösen kielégítendő költségekkel a végrehajtási tömeg nem terhelhető, mert az ingóságok árverési vételárának felosztására nézve az 1881 : LIX. tc. 119. §-ában nem foglaltatik a 189. §. *a)* pontjának a csatlakoztatott végrehajtatókra vonatkozó rendelkezéséhez hasonló rendelkezés, továbbá, mert különösen az 1908 : XLI. tc. célzatával ellenkeznék az, hogy a végrehajtási eljárás költségei a kielégítési alapot előnyösen terhelő költségekkel szükség nélkül, tehát feleslegesen szaporíttassanak.

— **A tengerparti területek kisajátításáról** szóló törvényjavaslat képviselőházi tárgyalása alkalmával dr. *Illés* József orszgy. képviselő, aki annak idején a javaslatot az igazságügyminisztériumban előkészítette, következőkép jellemezte a törvényjavaslat elvi alapját és gyakorlati céljait:

A tengerpart közvagyoni minősítése nemcsak a jogrend követelményeinek felel meg, hanem a tengerészeti igazgatás követelményeinek is. Mert nem tudjuk másképp elképzelni az igazgatást, csak úgy, hogyha egyeseknek, magánosoknak, községeknek a jogai vagy vélt jogai nem állják útját, szóval, ha semmiféle magánuralom nem állja útját a hatósági intézkedési körnek. A közvagyoni minősítés megakadályozza azt is, hogy azok a területek, amelyek itt mint res publicae tekintetnek, az államnak magánvagyonába kerülhessenek. T. i. ezek nem mint a fiskus tulajdona szerepelnek, tehát ezen a réven sem kerülhetnek a telekkönyvi vagyonjogi forgalomba. Mert ha ez lehetséges volna, akkor odajutnánk, ahol kezdődnek az összeütközések, tág kaput nyitnánk azoknak az elbirtoklásoknak, elévüléseknek és mindenféle jogszerzéseknek, amelyek a jelenlegi állapothoz vezettek. Tehát e területek az állam köztulajdonává s nem magántulajdonává lesznek. Ez a törvényjavaslat álláspontja. A jogi rendezésnek ezt az elvi kiindulási pontját ajánlják a mai külföldi jogrendszerek is, amelyekben a tengerpart szintén a res publicae tárgyai közt szerepel, még ott is, ahol ez nem valamely törvénykönyv pozitív intézkedésén, hanem a gyakorlat és elmélet felfogásán sarkallik. A törvényjavaslat tehát ebben a részben is tisztázza azt a helyzetet, amely eddig nagyon könnyen elhomályosodott, mert a közvagyoni jogi jellegét, amely megfelel a jelenlegi állapotnak, Horvát-Szlavonországok és az anyaország jogának is, ezt a jog minősítést most végleg törvénybe iktatja. Ezzel elejét veszi a további összeütközéseknek, mert, nézetem szerint, a tengerpart közvagyoni jogi természete meg fogja akadályozni azokat a surlódásokat, amelyek abból támadnak, hogy nem ismerték fel a tengerparti területeknek ezen közjogi természetét. A legtöbb esetben a súrlódások onnan keletkeztek, hogy valamelyik részről a tengerparti területre vonatkozólag magánjogi felfogás érvényesült ahelyett, hogy mindig fentartatott volna a tengerpartra vonatkozólag keletkezhető jogviszonyok nyilvánjogi jellege. Megszűnnek a súrlódások a parthasználati jog körül, a fürdőengedélyezés körül, az építkezési engedélyek körül, mert a közvagyoni természetből kiindulva, mindenütt meg tudjuk találni a megfelelő elvet amelynek alkalmazásával egyszerűen és helyesen oldhatjuk meg e kérdéseket.

— **Magyar jogi írók külföldön.** A Juristische Blätter utóbbi két számában jelent meg dr. *Schmidt* Sándor budapesti ügyvédnek tanulmánya a Pp. nemzetközi jogi vonatkozású rendelkezéseiről. Részletesen foglalkozik különösen a külföldi bíróságok ítéleteinek elismerésére és végrehajtására vonatkozó jogszabályokkal és azok gyakorlati alkalmazásával. Ugyane szerzőnek a Zeitschrift für Internationales Recht-ben közölt s a Pp.-t ismertető tanulmánya különlenyomatban is megjelent. — dr. *Auer* György az Archiv für Kriminalanthropologie und Kriminalistikban (56. köt., 233—241.) ismerteti és részben bírálja is a közveszélyes munkakerülőkről szóló törvényt. Veszélyesnek tartjuk azonban azt a magyarázatát, hogy a 4. §. csak mint «példálódzó felsorolás» jogosult. Mint taxatív körülírás is elég aggodalmas a 4. §., de ha a büntetőtörvényben az exemplifikációra térünk, akkor már ideje volna, hogy hatályon kívül helyezzük a Btk. 1. §-át.

— **Ügyvédi díjak** iránt folyó perben a díj helyes mértékének kérdésében az *országos ügyvédszövetséget* kereste meg szakvéleményért egyik budapesti járásbíróság. A kir. törvényszék fellebbezési tanácsa: «nem vette figyelembe az országos ügyvédszövetség kikért véleményét. Mert a fenálló törvények szerint az országos ügyvédszövetség nem arra hivatott testület, hogy az ügyvédi díjazás helyes mértékéről szakvéleményt adjon és mert ebben a kérdésben egyáltalában nincs szakértő meghallgatásának helye, mivel a kérdés megítéléséhez nincs szükség olyan szakértelemre, amellyel a bíróság nem rendelkezik. Kötelességéhez mérten saját szaktudásából állapította meg tehát a kir. törvényszék a díjazás helyes mértékét...» *ω.*

— **Tartás és kitartás.** «A közveszélyes munkakerülőkről» szóló törvény (1913 : XXI. t.-c.) 4. §-ának 2. pontja szerint vétséget követ el és 15 naptól hat hónapig terjedő fogházzal és ötszáz koronáig terjedő pénzbüntetéssel büntetendő, «aki kéjnővel, vagy tiltott kéjelgésből élő nővel tartatja ki magát». Kérdés, hogy a kéjnő vagy a titkos kéjelgésből élő nő szüleit, leszármazóit, testvéreit vagy távolabbi rokonait, akiket e szerencsétlen nők «kitartanak», miért bünteti a törvény drákói szigorúsággal, és miért utalja őket az 5. és a 6. §. dologházba? Hisz a felsorolt személyek egy ily részének eltartása az illető nők *törvényes kötelessége?* Lehet-e tehát a «kitartottak»-at dologházba utalni, mert elfogadják azt a tartást, melyre törvény szerint joggal igényt tarthatnak. Bár Windscheid szállóigéje szerint «Vernunft ist keine Rechtsquelle», mégis a bírák józan esze a törvény szavaival szemben meg fogja állapítani, hogy ily esetekben a 4. §. 2. p., az 5. §. és a 6. §. nem alkalmazhatók.

Ámde a józan ész legfeljebb csak eddig a pontig fogja kisegíteni a bírákat. Ha a kéjnők, vagy a titkos kéjelgésből élő nők a törvény szigorú parancsainál tovább mernek menni és könyörületből eltartják oly rokonukat, akit eltartani nem volna kötelességük, így — Isten bocsássa meg súlyos vétküket — plane segélyreszoruló barátnőjüket «tartanák ki», akkor a rokon és barátnő hat hónapra fogházba, «visszaesés» (!) esetén (6. §.) pedig feltétlenül dologházba kerül, azért, mert ***könyörületből felajánlott alamizsnát fogadott el.***

Ha meggondoljuk, hogy mily nagy szegény hazánkban a titkos kéjelgésből élő nők száma, mily széles e kategóriának köre (pincérnők, kávéházi pénztárosnők, vidéki szállodai személyzet, az artistanők és kóristanők egy része stb.), csodálkozva látjuk, mily rettenetes pallost suhogtat komoly szükség nélkül a törvény a társadalom legszerencsétlenebb páriái és azok hozzátartozói felett, ahelyett, hogy csak azokat a «kitartottak»-at üldözné, akikre nézve legalább az 1. és 3. §-ok tényálladékelemei fenforognak, akik tehát csakugyan «munkakerülők» és «közveszélyesek». *Telemach.*

— **A Magyar Jogászegylet** magánjogi bizottsága a f. évi március hó 14. napján (szombaton) délután hat órakor az Ügyvédi Kamara helyiségében (V., Szemere-u. 10.) nyilvános ülést tart, amelyen megkezdi a polgári törvénykönyv törvény-

javaslatának tárgyalását. Napirend: 1. Dr. *Nagy* Ferenc v. b. t. t. bevezető előadása. 2. Dr. *Medgyes* Simon: Szülők és gyermekek. (162—212. §-ok.)

KÜLFÖLD.

— **Confiscománia.** A német birodalomban az államügyészségek tudvalevően rendkívüli buzgalommal mentik a jó erkölcsöket. Munkájuk sikeréről tanuskodik a német könyvkereskedők hivatalos lapjának legutóbbi száma is, amelynek melléklete többek közt a következő «közveszélyes» művek elkobzásáról számol be:

Neuester Verlagskatalog von G. Grimm (Budapest), Illustrierter Hauskalender für das Jahr 1914 (Altona); Muskete, Faschingsnummer 1914. Ezenfelül egy egész sor hangjegyet (!) koboztak el, mert hisz néha a melódia is veszélyes lehet, mint azt a magyar sajtótörvény («tolakodó magatartás») meggyőzően bizonyítja.

— **A bírói működés korhatára Angolországban.** Az az igazságügyi szolgálat szempontjából fontos kérdés, hogy egyáltalán megállapíttassék-e és ha igen, minő határok között az életkor, melyen túl, a testi és szellemi erőknek természetszerűen bekövetkező aláhanyatlása folytán, egy ítélőbíró a hivatásával járó fontos és felelősségteljes szellemi tevékenység alapos elvégzésére alkalmasnak többé nem vélelmezhető és amely kérdésnek szabályozásáról nálunk részint kormányrendelet, részint maga a törvényhozás már gondoskodott: immáron Angolországban is komoly megfontolás tárgyává alakult. Ebben a kérdésben, nemkülönben a vele szoros kapcsolatban álló kényszer-nyugdíjazás kérdésének tárgyában is egy külön bizottság bizatott meg a törvényhozás részére is szánt javaslat megtételével. Ez a bizottság, az ú. n. *King's Bench Commission* most terjesztette elő a maga véleményes jelentését, melynek alább vázolt lényegesebb pontjai ezidőszerint élénk megbeszélés tárgya az angol jogi sajtóban.

A Comission említett javaslata a kérdéses korhatárt *hetvenkét* esztendőben állapítja meg. Ennek az életkornak a betöltése után a King's Bench bíráinak nyugalomba kell menniök; e szabály alól csakis a lord-kancellárból, a lord-főbíróból és egy volt lord-kancellárból álló bizottság adhat felmentést, melynek ajánlatára az illető ítélőbíró bizonyos *meghatározott* időtartamig még tovább folytathatja tényleges bírói működését. A *Supreme Court* bírái közt jelenleg csupán négy olyan bíró van, aki a javaslat értelmében most nyugdíjba volna küldhető és mind a négy kifogástalan ítélőbírói működésével ma is kiváló ékessége az angol igazságszolgáltatásnak. De már a *County Court*-ok bírói létszámában tizen vannak olyanok, kiknek tényleges bírói működése húsz évnél már jóval többre terjed s még több a számuk azoknak, kiknek életkora a bizottság javaslatában megjelölt határokat meghaladja.

A King's Bench Commission jelentésében a bírói nyugdíjak különböző fokára vonatkozóan azt a javaslatot olvashatjuk, hogy azok a bírák, kik 15 évi meg nem szakított bírói szolgálat után mennek nyugalomba, 3500 font sterling, vagyis 84,000 korona évi nyugdíjra tarthassanak igényt. Rövidebb szolgálati idő után természetesen a nyugdíj összege is kevesebb. Az a bíró például, aki öt évi vagy ennél kevesebb szolgálat után kéri nyugdíjazását, évenként *csak* 1500 font sterling (36,000 korona) évi nyugdíjban részesülhet, az öt év eltelte után pedig minden további egy esztendei szolgálat után még 200 font sterlinggel (4800 korona) növekszik évente a nyugdíj-járandóság. Minden birónak joga lenne — akár munkaképtelen, akár nem — tíz évi szolgálat után nyugalomba menni és pedig 2500 font sterling (60,000 korona) megállapított évi nyugdíjjal.

Annak a még tárgyalás előtt álló nagyfontosságú törvényjavaslatnak, mely a County Court-ok szervezetét és működési körét fogja gyökeresen átreformálni: a *County Courts Bill*-nek egyik rendelkezése szerint az ezen bíróságoknál működő ítélőbírák húsz évi szolgálat után lesznek jogosítva a nyugalombamenetelre, illetve ekkor érik el nyugdíjjogosultságukat. Ezzel ellentétben a King's Bench Commission javaslata a County Court-ok bíráival szemben azt a megszorító rendelkezést tartalmazza, hogy míg a magasabb bíróság (High Court) tagjainál — mint fentebb láttuk — 5—10—15 éves fokozatokat állapít meg, addig a County Court bírája, bármily nagy legyen is hivatali működésének időtartama, csakis akkor léphet nyugdíjának élvezetébe, ha valamelyes olyan állandó erőtlenségben (infirmity) szenved, mely őt hivatali kötelességeinek kellő teljesítésére képtelenné teszi.

A mi speciális szervezeti és nyugdíjszabályzataink értelmében az a bíró, aki «nyugalmazott» titulussal véglegesen eljutott a hivatalos elfeledésnek mindeneket eltakaró palástja alá: az ugyan ebben a földi életben többé ítélőbírói tevékenységet nem gyakorolhat, bármilyen kiváló egyéniség lett légyen is *aktív* állapotában. Az az igazságszolgáltatás szempontjából egyszerűen megszűnt létezni a nyugdíjazás pillanatától kezdve. Az említett angol javaslat nem dobja ám sutba olyan könnyen a nyugalmazott angol bírákat. Felállítja a számfeletti bírák (supernumerary judges) rendszerét és pedig részint tetszéstől függő, részint kényszerítő hatállyal.

Azt az előterjesztést teszik ugyanis a Commissioner-ek, hogy — a lord-kancellár javaslatára — minden nyugalomba vonult bíró alkalmazható legyen *számfeletti bíró* gyanánt úgy a városi székhelyeken, mint a kerületekben is. Ilyenformán mintegy tartalék-bírói rendszer létesülne, melynek nem kicsinylendő hasznosságát feltétlenül be kell látnunk, ha akár a rendes bírói testület tagjai közt előfordulható betegségekre, akár pedig a netaláni nagyobbfokú munkatorlódások eseteire gondolunk. Nálunk különösen célszerű lenne valami ilyenféle számfeletti, mondjuk, tartalék-bírói intézmény, amikor a szűkre szabott létszám mellett, minden egyes betegségi esetet, vagy a rendes ügyforgalomnak váratlan felszökkenését a bírói testület minden tagja megérzi. Az angol javaslat az ilyen számfeletti alkalmazást a már nyugdíjazott bíró tetszésétől teszi függővé akkor, ha az illető ítélőbíró 15 évig szolgált, míg az oly bírákkal szemben, kik kevesebb szolgálati idő után nem aggkor vagy betegség miatt mentek nyugalomba, az ilyen számfeletti bírói működést kötelezőnek (obligatory) mondja ki. *Zsoldos Benó.*

— **A XXXI. német jogászgyűlés** 1914 szeptember 10-én kezdődik. Előzetes napirendje többek közt a következő kérdéseket öleli fel. 1. Várható-e a lakásviszonyok javulása, *a)* ha a törvény lehetővé teszi az építmény önálló megterhelését, *b)* ha törvényhozási és közigazgatási szabályok előmozdítják a törlesztéses jelzálog terjesztését? 2. A jelzálogi felelősségnek bérkövetelésekre való kiterjesztéséről szóló rendelkezések megfelelnek-e a gyakorlati igényeknek? 3. Kívánatos-e korlátolt felelősségű társaságokra vonatkozó osztrák és német jognak egységesítése? 4. Szükség van-e a színházi alkalmazottak szerződési viszonyait szabályozó külön rendelkezésekre? 5. Hogyan kell a közigazgatási jognak egyetemi tanítását célszerűen szervezni? 6. Minő változtatásokra van szükség a katonai Btk.-ben, tekintettel az általános büntetőjogi reformra?

— **Repülő bírák.** Az osztrák hivatalnoki pragmatika a bírói elmozdíthatatlanságnak súlyos sérelmét foglalja magában azzal a rendelkezéssel, hogy a főtörvényszéki elnök az Oberlandesgericht kerületében az oda kinevezett XI. fiz. fokozatú bírákat tetszés szerint megválasztandó bírósághoz egyes bírákul küldheti ki. «Es gibt in der Tat von nun an fliegende Richter» mondja Petschek professzor, aki a Gerichtshalle március 8-iki számában élesen kikel az alkotmánysértő rendelkezés ellen.

— **Adalék az esküdt lélektanához.** *Türker* bécsi védőügyvéd hozza nyilvánosságra a következő esetet. Az államügyész megvádolta X. vádlottat rablás bűntettével. A főtárgyaláson oly kevés terhelő adat merült fel, hogy maga az államügyész úgy nyilatkozott a védő előtt, hogy felmentő verdiktet vár az esküdtektől. Az esküdtek — nagy meglepetésre — egyhangúlag bűnösnek nyilvánították a vádlottat. A tárgyalás után az esküdtek főnöke, egy jelenvolt ügyvéd kérdésére kijelentette, hogy azért ítélték el a vádlottat, mert észrevették, hogy a vádlott az egyik szünet alatt a hallgatóság felé fordulva, jobb kezének három újját feltartotta; a hallgatóság sorában volt a vádlottnak szeretője; a vádlott «tehát» azt akarta közölni szeretőjével, hogy három évi fogságra számít; aki pedig erre számít, az nem lehet ártatlan.

— **A sterilizációról**, mint oly eszköznek az értékéről, amely az elmebetegségek átöröklését is kizárja, nagyon tartózkodóan nyilatkozik *Clerke* és *Daniel* statisztikai felvételük alapján. Clerke a longe-grovei elmegyógyintézetbe szállított férfiak felmenőinek elmebeli állapotát puhatolva, 236 közül 118 esetben állapította meg, hogy a felmenők elmebetegek voltak; *szülők*

elmebetegségét 34 esetben derítette ki; ezek közül 31 esetben az elmebetegség kitörése előtt, 3 esetben utána született az elmebeteg gyermek. Daniel pedig azt állapította meg, hogy egyik londoni tébolydának 2540 lakója közül 81-nek a szülei szintén tébolydában voltak elhelyezve; ezek közül 71 az internálás előtt, utána pedig mindössze 10 született. Tehát valami jelentékeny eredményt nem lehet annak tulajdonítani, hogy a tébolydában az elmebeteget sterilizálják.

Fiatal fővárosi ügyvéd alapos képzettséggel, fővárosi nagy irodában irodavezetést vállalna, vagy társulna. Leveleket a kiadóba kér «Szorgalmas munkás» jeligére. 15128

Dr. Zachár Kálmán gödöllői ügyvéd, mielőbbi belépésre ügyvédjelöltet keres, lehetőleg vidéki praxissal. Fizetés megállapodás szerint. 15134

Azonnali belépésre gyakorlott, lehetőleg román nyelvet is beszélő ügyvédjelöltet keres dr. Balogh Endre ügyvéd, Marosvásárhelyt. 15133

Ügyvédjelölt, németül és tótul tudó, kisebb gyakorlattal vidéki irodába szerény fizetés mellett azonnal belép. Cím: Juris doctor, Pozsonyivánka. 15132

Nagyobb alföldi városi kir. közjegyző részére helyettes kerestetik. Német és román nyelv tudása kívánatos. Bővebbet a kiadóhivatalban. 15123

Dr. Kozma Antal körösbökényi (Arad m.) ügyvéd románul is beszélő ügyvédjelöltet keres. 15131

PÁLYÁZATI HIRDETMÉNY

A tiszai ág. hitv. ev. egyházkerület eperjesi Collegiumának jog- és államtudományi karán a **magyar anyagi büntetőjog, magyar büntető perjog és jogbölcsészet** tanszékére pályázatot hirdetek. — A tanszék javadalmazása — amennyiben rendes tanárral töltetik be — a Collegium jog- és államtudományi karának pénztárából és illetve az eperjesi kir. adóhivataltól, havi előzetes részletekben kifizetendő 4800 korona évi törzsfizetés, 1280 korona évi lakpénz, öt ízben esedékes, egyenként 400 koronás ötödéves korpótlék, valamint a szervezeti szabályokban s egyéb határozatokban e tanszék után esedékes vizsgadíjak. A törzsfizetés az állam részéről öt-évi működés után 5400 koronára, tíz-évi működés után 6000 koronára való törzsfizetéskiegészítés tekintetében a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszteriumnak 1913. évi április 19-én 38025. sz. a. kelt rendelete mérvadó. Ez utóbbi esetben a lakpénz 1000 korona. A rendkívüli tanárnak törzsfizetése 2000 korona, drágasági pótléka 1200 kor., lakpénze 1040 korona, korpótléka 200 korona. Tandíjosztalékra sem a rendes, sem a rendkívüli tanárnak igénye nincs. — A rendes és rendkívüli tanár nyugdíjjogosultságát és nyugdíjjárulék fizetési kötelezettségét az 1894. évi XXVII. tcz. szabályozza. — Rendes tanárrá oly ág. hitv. ev. pályázó választható meg, aki a tanszék valamelyik főtárgyából egyetemi magántanári képesítéssel bír; rendkívüli tanárrá pedig oly ág. hitv. ev. pályázó választható, aki legalább jogtudományi-tudori oklevéllel bír és számottevő szakirodalmi működést igazol. A rendkívüli tanár három év alatt az egyetemi magántanári képesítést tanszékének egyik főtárgyából megszerezni köteles. — A megválasztandó tanár félévenként heti 12 órát adni köteles. Anyagi büntetőjogot azonban főkollégiumban csak attól az időponttól kezdve lesz jogosult és köteles előadni, amikor az eddigi római-jog-büntetőjogi tanszék megüresedik. A tanszéket az eperjesi Collegium igazgató-választmánya tölti be. A megválasztandó tanár tanszékét 1914 szeptember 1-én lesz köteles elfoglalni s ez időtől kezdve a tanszéket megillető javadalmak élvezetébe lép. — A pályázni kívánók eddigi tanulmányaikat, minősítésüket, esetleges hivatali alkalmaztatásukat, irodalmi működésüket, katonai szolgálati kötelezettségüket vagy az alóli mentességüket és rövid életrajzukat feltüntető pályázati kérvényüket — és pedig ha közszolgálatban állanak, közvetlen felettes hatóságuk útján — f. évi április hó 10-ig a tiszai ág. hitv. evang. egyházkerület eperjesi Collegiuma igazgató-választmányához címezve, a **jogakadémia dékáni hivatalához** nyujtsák be.

Eperjes, 1914 március 1-én.

KORBÉLY GÉZA, s. k.,
a Collegium igazg.-választmányának egyházi elnöke

MAGYAR TÖRVÉNYEK

A FRANKLIN-TÁRSULAT

ZSEBKIADÁSAI

Uj!

Az egységes birói és ügyvédi vizsgára vonatkozó jogszabályok. Összeállította, jegyzetekkel és utalásokkal ellátta *Mendelényi László dr.* Ára kötve 2 K.

A bortörvény (1908: XLVII. t.-cikk) és a reá vonatkozó joganyag. Függelék: Az osztrák bortörvény és a m. kir. állami közpincék szervezete. Betűrendes tárgymutatóval. Összeállította *Hampel Antal dr.* Ára kötve 3 K.

Az új polgári perrendtartás és az életbeléptetési törvények zsebkönyve. Magyarázó jegyzetekkel, utalásokkal és betűrendes tárgymutatóval. Írta *Kovács Marcel dr.* Ára kötve 6 K 20 f.

Lakásbérleti szabályok. Összegyűjtötte és magyarázta *Pongrácz Jenő dr.* Harmadik, teljesen átdolgozott kiadás. Ára kötve 3 K 20 f.

Előbbi kötetek:

A bűntettekről és vétségekről szóló 1878: V. t.-cikk a módosító s kiegészítő törvényekkel és a vonatkozó joggyakorlattal. A bűntettek és vétségekre nézve érvényben levő anyagi jogszabályok. Összeállította *Lengyel Aurél dr.* Ára kötve 3 K 60 f.

A kereskedelmi törvény (1875: XXXVII. t.-cikk) és a reá vonatkozó joganyag. Törvények, rendeletek, az új vasúti üzletszabályzat, joggyakorlat. Összeállította *Nyári Jenő dr.* Ára kötve 3 K 60 f.

Az ipartörvény (1884: XVII. t.-cikk) és a reá vonatkozó joganyag. Törvények. Rendeletek. Joggyakorlat. Összeállította *Márkus Dezső dr.* Ára kötve 3 K.

Egyes igazságügyi szervezeti és eljárási szabályok módosításáról szóló 1912: VII. t. cikk. A vonatkozó rendeletekkel, jegyzetekkel és utalásokkal. Ára kötve 1 K 50 f.

Az állami alkalmazottak, valamint azok özvegyeinek és árváinak ellátásáról szóló 1912: LXV. t.-cikk. Jegyzetekkel és utalásokkal ellátta *Térfi Gyula dr.* Ára kötve 2 K 80 f.

A polgári perrendtartás zsebkönyve. Ismerteti és magyarázza *Lánczi Jenő dr.* Ára kötve 5 K.

1912: LIV. t.-cikk. A polgári perrendtartásról szóló 1911: X. t.-cikk életbeléptetéséről. Jegyzetekkel és utalásokkal. Ára kötve 1 K 50 f.

Kaphatók:

LAMPEL R. könyvkereskedése
(Wodianer F. és Fiai) R.-T.-nál
Budapest, VI., Andrássy-út 21. szám
és minden könyvkereskedésben.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat.** Egyetem-utca 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem.** Egyetem-utca 2.

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Negyvenkilencedik évfolyam. 12. szám. Budapest, 1914 március 20.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: IV., Egyetem-u. 2
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

Tartalom. Dr. F. von *Liszt*, a berlini egyetem tanára: A biztonsági intézkedések a büntető eljárásban. — *Dr. Juhász Andor* budapesti kir. törvényszéki elnök: A perrendtartás küszöbén. — *Dr. Sichermann Bernát* budapesti ügyvéd: Kitöltetlen váltó átruházása. — *Dr. Tatics Péter* budapesti kir. járásbíró: A jövedelmező üzem végrehajtás alá vonása. — Szemle.
Melléklet: Magánjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A biztonsági intézkedések a büntető eljárásban.[1]

A német birodalom büntetőjogának jövendő épülete általános vonásaiban már ma világosan áll előttünk. Legjellegzetesebb sajátságai közé a biztonsági intézkedések rendszere tartozik, amelyet a büntetések rendszere mellé állít. A további fejlődés sok minden kiegészítést és javítást hozhat még itt, de maga a szilárd alap le van rakva, a főfalak készek.

Biztonsági intézkedéseket a jövőben *büntető eljárás* alapján büntetőbíró fog kimondani. Ennyi bizonyos. Ha azonban ennek a büntető eljárásnak kialakítása iránt érdeklődünk, ha azt kérdezzük, mi lesz a határozathozatal formája, melyek a határozat ellen megengedett jogorvoslatok és melyek a különböző fokokon határozásra hivatott bíróságok: választ hiába várunk. A német tervezetek, a Vorentwurf,[2] Gegenentwurf és Kommissionsentwurf hallgatnak. A bűnvádi perrendtartás javaslatára bízzák a megoldást. De honnan vegye a választ ez a javaslat? Törvényhozás és tudomány egyaránt csupán elszigetelten maradt kivételes esetekben tárgyalták eddigelé ezeket a kérdéseket. A büntetőtörvénytervezetek bőséges jogösszehasonlító anyag alapján dolgozhattak, a bűnvádi perrendtartás javaslata lényegileg szerzőjének alkotóerejére lesz utalva.

Ha tehát az alábbiakban a jelzett kérdéssel foglalkozom, nem azért teszem, hogy végleges eredményeket nyújtsak. Ezt megkísérelni remélhetőleg lesz alkalmam másutt. Ezúttal pusztán az a célom: rámutatni a feladat jelentőségére, impulzust adni lehetőleg sokoldalú megvitatására. Ennek érdekében elegendő azonban, ha egy kiválóan tanulságos részletkérdést ragadok ki. Szorítkozom ennélfogva a *közveszélyes bűntettesek állandó őrizetbentartására*, alapuljon közveszélyességük akár elmebetegségen, akár csökkent beszámíthatóságon, akár pedig ismételt visszaesésen. Fejtegetéseimben különös súlyt fogok helyezni a kérdésnek *az esküdtbíróságok előtti eljárásban* való kezelésére; mert hogy az új német bűnvádi perrendtartás az esküdtbíróságokat nem fogja kiküszöbölni, ha másért nem, politikai okokból, már ma biztosra vehető.

I. Kezdem azoknak biztonsági őrizetével, akiket *beszámíthatóság hiánya miatt* fölmentettek, vagy akik ellen ez okból az eljárást megszüntették, vagy akikre *csökkent beszámíthatóságuk miatt* enyhébb büntetést szabott ki a bíróság. «Ha a közbiztonság követeli,» a bíróság ilyenkor nyilvános gyógyító- vagy ápolóintézetben való elhelyezést köteles elrendelni. (VE. 65. §.)

1. *Az eljárást megszüntetni* csak az ellen lehet, aki ellen megindult. Eszerint csak a (német) BP. 202. §-ának eseteiről lehet szó. Ezzel adva van a bíróság is, amely határozathozatalra hivatott: a járásbíró (Amtsrichter), a vádtanács (Beschlusskammer), a birodalmi törvényszék (Reichsgericht) első büntetőtanácsa. A 202. §. szerint az ügyészség, ha a főtárgyaláson perszak megnyitását indítványozta, ennek az indítványának elutasítása miatt azonnal bejelentendő felfolyamodással élhet. A terheltnek ellenben a mai jog az ily elutasító végzés ellen egyáltalában nem ad jogorvoslatot. Nyilvánvaló, hogy ha a végzés a főtárgyalási szak megnyitását ugyan megtagadja, de egyúttal a terheltet nyilvános gyógyító- vagy ápoló-intézetbe utalja be, néki jogorvoslatot nem engedni, merőben lehetetlenség. Már itt felmerül tehát a mai jog módosításának szüksége.

Hozzájárul ehhez egy további megfontolás. Előfordulhat, hogy az államügyész oly esetekben, midőn a beszámíthatóság ki van zárva, *közvádat egyáltalán nem is emel*, mert — mondjuk — a tettes elmebetegsége nyilvánvaló. A VE. 65. §-a szerint ily esetben a biztonsági őrizet elrendelése egyáltalán ki volna zárva. A német tervezetek erre a lehetőségre, úgy látszik, nem is gondoltak, viszont az osztrák kormányjavaslat gondda[l] választotta 36. §-ában azt a fordulatot: «Oly elmebeteg, aki . . . *nem üldözhető*, vagy el nem ítélhető». Ennek megfelelően az osztrák Bp. módosításáról szóló törvényjavaslat egy külön eljárást tervez «a büntető eljárásnak beszámíthatlanság miatt történt *megszüntetése utáni* eljárás» cím alatt (500. és köv. §.). Az államügyész ezekben az esetekben önálló indítványt tehet a biztonsági őrizet elrendelése iránt. Az indítványt az elsőfokú törvényszékhez kell intézni, amely két bíróból és két ülnökből (Schöffen) álló tanácsban végzéssel határoz.

Nincs kizárva, hogy a német Bp. javaslata is hoz majd megfelelő rendelkezéseket. Ezek azonban kétségkívül a biztonsági őrizet elrendelhetésének eseteit szaporítanák. De épen ezért nem is valók a Bp.-ba, hanem magába a Btk.-be. A VE. 65. §-a túlságosan szűk és az osztrák kormányjavaslat 36. §-a értelmében való kibővítésre szorul. Az eljárás szabályozása ellenben a Bp.-ba tartoznék. És itt meg kell majd fontolni, vajjon lehet-e a német Bp. egyébkénti rendszerének megfelelően a döntést az előkészítő eljárásban határozni hivatott bíróságokra különbség nélkül, tehát a járásbíróra is, rábízni, avagy nem kellene-e inkább valamennyi ügyre nézve (azokra is, amelyek a birodalmi törvényszék hatáskörére tartoznak) a törvényszék vádtanácsát hatáskörrel felruházni.[3]

Ülnökök alkalmazása, amit az osztrák javaslat proponál, szerintem igen ajánlatos volna. Emellett választani lehetne három bíró és két ülnök, vagy három ülnök és két bíró között. A páros számot az osztrák javaslatban szerencsés gondolatnak már csak azért sem mondhatom, mert a beutaláshoz háromnegyed többséget kíván meg. Maga az eljárás mindenesetre szóbeli és kontradiktórius legyen, a határozat pedig alapuljon közvetlenül fölvett bizonyításon.

Itt is felmerül azonban a *jogorvoslatok* megengedésének a kérdése. Teljesen megtagadni őket, nyilván helytelen volna. Korlátlanul megengedni őket, aggályosnak látszhatik. Az osztrák javaslat a biztonsági őrizet tényleges előfeltételeit — szóbeli és közvetlen eljárás során — *csak egyszer* akarja megállapíttatni. Ehhez képest a végzésnek felfolyamodással való megtámadását

[1] Liszt Ferenc e tanulmányát lapunk számára írta, németül az 1914 április 1-én meginduló «Deutsche Strafrechtzeitung» 1. számában fog megjelenni, magyarra dr. *Bogsch* Árpád fordította, aki jelenleg Liszt szemináriumában dolgozik.

[2] Rövidítve: *VE.*

[3] Ugyanígy *Bleeck*, *Z.* (Zeitschrift für die ges. Strafrechtswissenschaft) 35. évf. 456. l.

csak jogi okokból engedi meg (512. §.); és pedig a büntető eljárás lényeges hiányai, vagy az előfeltételek vizsgálatánál fölmerült jogbeli tévedés okából. Kivételt csak a közveszélyesség kérdésére nézve tesz, minthogy ennél főleg bizonyítványok, írásbeli jelentések és vélemények irányadók; a felfolyamodás tehát arra is támaszkodhatik, hogy a bíróság alaptalanul állapította meg a közveszélyességet, vagy tagadta meg a közveszélyesség kimondását. Részemről inkább minden megszorítás nélkül engedném meg a felfolyamodást; az intézkedés életbevágó fontossága alkalmazása összes előfeltételeinek ismételt vizsgálását eléggé igazolhatja.

Az egész eljárás egységesebbé és egyszerűbbé tételének szolgálna azonban, ha ugyanez az eljárás ugyanazon bíróság előtt megengedtetnék akkor is, ha a közvád emelése után szüntetik meg az eljárást (l. fentebb). Ezt az osztrák javaslat is megtette (v. ö. 500. §-át 501. §-ával). Ennek az eljárásnak részleteire (védelem, a törvényes képviselő jogai, nyilvánosság stb.) ehelyütt nem óhajtok kitérni.

2. Ha a biztonsági őrizet elrendelése a *főtárgyalás lefolytatása után,* tehát felmentő vagy elítélő határozat kapcsán, következik be, kérdés, vajjon *magában az ítéletben* vagy pedig *külön végzésben* mondassék-e ki? Az osztrák javaslat az utóbbi megoldást választotta. Indokolása ezt az állásfoglalást elvi megfontolásokkal próbálja igazolni. Következőket mondja:

«A biztonsági intézkedések alkalmazására vonatkozó eljárás szabályozása tekintetében mindenek előtt az a megfontolás döntő, hogy az új eljárást nem szabad a büntető eljárásba teljesen beolvasztani. Ez egyfelől ellenkeznék a büntetéseknek és a biztonsági intézkedéseknek a büntetőtörvényjavaslat második főrészében kifejezett fogalmi különválasztásával és másfelől azzal, hogy egyes biztonsági intézkedések alkalmazhatók akkor is, ha elítélés be sem következett. Így lehetséges lett volna oly teljesen önálló eljárás megszervezése, amely hivatva lenne egyedül annak eldöntésére, helyénvaló és szükséges-e biztonsági rendszabályok alkalmazása vagy sem. A javaslat azonban a per-ökonómia szempontjából az megoldást választotta, hogy a biztonsági eljárás a sértett magánjogi igényei tárgyában való eljáráshoz hasonlóan adhéziós perként szerveztessék, amely részint a büntető eljárással együtt, részint ezt követőleg bonyolódik le. Azok az eljárási alapelvek, amelyek a modern büntető eljárásban szerepelnek, a nyilvánosság, szóbeliség és közvetlenség alapelvei, abban az eljárási szakban, amelyben a biztonsági intézkedések alkalmazhatásának és szükségességének kérdése eldől — érvényesülnek».

Ehhez képest az osztrák javaslat értelmében az előkészítő eljárásnak ki kell terjeszkednie egy új feladatra: meg kell vizsgálni azt is, fenforognak-e vagy sem valamely biztonsági intézkedés elrendelhetésének előfeltételei. A közveszélyesség miatti biztonsági őrizet esetére azonban elkülönített főtárgyalást tervez (másként a javítónevelés, rendőri felügyelet, országból való kiutasítás, elkobzás esetében). Az ítélőbíróság eszerint elsősorban ítélettel határoz az elkövetett cselekmény felől; de újból megnyitott tárgyalás után végzéssel a biztonsági őrizet kérdésében.

Ennek a szétválasztásnak indokolásául fölhozottakat döntő érveknek el nem ismerhetem.[4] Ha az előkészítő eljárás során a két feladat — miként az osztrák javaslat követeli — együtt és egymás mellett intézhető el, nem birom belátni, miért ne történhetnék ugyanez külön nem választott főtárgyaláson is. Az adhéziós perre való utalás nem meggyőző. Mi sem áll útjában annak, hogy az ítélőbíró magában az ítéletben egyúttal a kártérítési igény tárgyában is ne határozzon. A bírságra (Busse) való igényt már ma ezen az úton intézik el. A büntetés és a biztonsági intézkedés közti fogalmi különbségre való utalás kelleténél többet bizonyít, mert két egymástól teljesen elkülönített eljárást tenne szükségessé. Lehetne ellenben hivatkozni más analógiára. Az újrafelvételi eljárásban felmentett személyek kártalanításáról szóló (1898 május 20.) és az ártatlanul elszenvedett vizsgálati fogság esetében nyujtandó kártalanításról rendelkező (1904 július 14.) törvény szerint a bíróság a kártalanítási igény tárgyában az ítélettől különválasztott önálló végzéssel határoz. Nem bocsátkozom annak vizsgálatába, vajjon ez a rendezés célszerűnek mondható-e vagy sem; egy visszásságra, amely velejár, alább még rá fogok utalni. De a biztonsági intézkedések kezelésére ez az analógia sem talál. Ennek igazolásául elég rámutatnom arra, hogy a biztonsági intézkedések bizonyos esetekben a büntetés helyébe léphetnek. Nézetem szerint a biztonsági intézkedésekről való rendelkezést a büntetést illetőtől különválasztani ilyenkor teljes lehetetlenség. Ha azonban egyes biztonsági intézkedések, pl. a dologház tekintetében a különválasztás lehetetlen, akkor ezt a különválasztást a többi biztonsági intézkedésnél is ki kell zárni.

Ebből következik az az indítványom, hogy a rendelkezés magába a felmentő vagy bűnösséget kimondó ítéletbe vétessék fel. Ezzel a jogorvoslatok kérdése is lényegében meg volna oldva. A biztonsági őrizet el- vagy el nem rendelése jogorvoslattal ép úgy megtámadható, mint maga az ítélet. Természetesen a BP.-ba kifejezetten oly értelmű intézkedés volna felveendő, hogy a fölmentett is élhet úgy fellebbezéssel, mint semmisségi panasszal, ha ellenében biztonsági őrizet rendeltetett el.

3. Új nehézségek merülnek fel az *esküdtbíróságok előtti eljárásban.* Kit illessen a döntés abban a kérdésben, kívánja-e a közbiztonság az intézetben való őrizetet? Az esküdteket vagy a bíróságot?

Első pillantásra talán az tetszetősebb, hogy bízzuk a döntést egyedül a bíróságra, amely aztán ítéletében a biztonsági őrizetet vagy elrendelni, vagy mellőzni lenne köteles. Ha azonban tüzetesebben vesszük szemügyre a kérdést, e megoldás ellen az aggályok egész sora támad fel.

Lássuk mindenekelőtt a VE. 65. §-ának első esetét: «Ha valakit a 63. §-ának első bekezdése alapján felmentettek». Vajjon az esküdtek «nem bűnös»-t kimondó verdiktje azon alapszik-e, hogy a beszámíthatóságot vették kizártnak, vagy pedig más okon: a bíróság nem tudhatja. Alig gondolnám azonban, hogy bárki is azt javasolná, hogy a vádlott beszámíthatóságáról való döntést el kell tehát az esküdtektől vonni. Megmaradna ilyképen az a lehetőség, hogy a bűnösség kérdésének igenlő eldöntése esetén mellékkérdés tétetnék fel arra, ki volt-e zárva a beszámíthatóság vagy sem. Mintául az a mellékkérdés szolgálhatna, amelyet fiatalkorú és siketnéma vádlottak tekintetében a (német) BP. 298. §-a szerint a szükséges belátásra vonatkozólag kell feltenni. Csak ha erre a mellékkérdésre igenlő a válasz, jutna a bíróság abba a helyzetbe, hogy a biztonsági őrizetet elrendelhetné. De ha már a kérdésfeltevés rendszerén ily mélyreható változtatást tennénk, nem kellene visszariadni a további lépéstől sem, fel kellene tenni az esküdtekhez még egy második mellékkérdést is: «Kívánja-e a közbiztonság az őrizetbe való utalást?» Hogy ennek az előfeltételnek tárgyában való döntésre az esküdtek legyenek hivatva, emellett nyomatékosan szól az a megfontolás, hogy itt nem jogkérdés, hanem tiszta ténykérdés forog szóban. Megfontolást érdemel továbbá — és erre épen gyakorlati tapasztalatok vezettek rá minket — hogy az esküdtek sokkal elfogulatlanabbul dönthetnek majd a beszámíthatóság kérdésében, ha tudják, hogy az ő határozatuktól függ, rá fogják-e a fölmentettet az emberi társadalomra szabadítani vagy tartósan ártalmatlanná tehetik. Azt tartom tehát, hogy a döntést az esküdtekre kell bízni. Fontos támaszai ennek az indítványomnak[5] a II. alatt előadandók. Ellene az osztrák javaslat nem hozható fel. Mert ennek már elvben az a kiindulása, hogy a biztonsági őrizetet nem az ítéletben, hanem külön végzésben kell elrendelni. Ezt a végzést pedig önként érthetően nem lehet az esküdtekre bízni.

Hasonló a helyzet a VE. 65. §-ának második esetében: «Ha valakire a 63. §. második bekezdése alapján enyhébb büntetést mérnek.» Hogy a csökkent beszámíthatóság fenforgásáról dönteni az esküdtek hivatottak, szerintem kétséget nem szenved. A beszámíthatóság hiánya tárgyában rájuk bízni a döntést, a csökkent beszámíthatóságot illetően viszont e döntés jogát tőlük megtagadni: lehetetlenség. A BP. tehát kénytelen lesz megfelelő mellékkérdésről gondoskodni. Ezzel azonban itt is össze kellene kapcsolni egy további mellékkérdést: kívánja-e a közbiztonság az őrizetbe való utalást, vagy sem. A biztonsági őrizet elrendelése aztán magában az ítéletben a bíróság által történnék. A biztonsági őrizetnek a büntetéshez való viszonyáról v. ö. a II. alatt mondottakat.

Indítványom ellen — igaz — fel lehetne hozni az 1898 május

[4] Ugyanígy *Bleeck* Z. 35., 447.

[5] Ugyanígy *Bleeck* Z. 35., 456.

20-iki törvényt az újrafelvételi eljárásban felmentett személyek kártalanításáról. Itt ugyanis esküdtbírósági eljárás esetén is a bíróság határoz abban a kérdésben, vajjon az új eljárás kiderítette-e az elítélt ártatlanságát, vagy legalább is azt, hogy a vádlott ellen alapos gyanú már fen nem forog.

Az esküdtektől a kártalanítási igény e föltétele tárgyában a döntés joga el van vonva. Dohna gróf (Strafverfahren 282. lap 3. jegyzet) ezt az ellenmondást a következő paradoxonban élezi ki: «Az esküdtek határoznak a vádlott bűnössége, a szakbírák a vádlott ártatlansága fölött». Azonban ezt az ellenmondást mégis igazolni lehet azzal, hogy a kártalanítási kötelezettség megállapítása tisztára jogászi mérlegeléseken alapszik. Ha azonban arról van szó, vajjon veszélyezteti-e a vádlott szabadlábonhagyása a közbiztonságot, — mint már fentebb is megjegyeztem — merő ténykérdés vár eldöntésre.

II. A többszörös visszaesők biztonsági őrizete.

Itt is újból felmerülnek az I., 2. és 3. alatt tárgyalt kérdések, viszont az 1. alatt kifejtettek tárgytalanokká válnak. Hozzájárulnak azonban az eddigiekhez újabb kérdések.

1. Az osztrák javaslat a biztonsági őrizet feltételeinek fenforgása tárgyában a döntést ebben az esetben is az ítélőbíróságra bízza és pedig úgy, hogy ez külön végzésben mondja ki ezirányú rendelkezését; az esküdtbíróságok előtti eljárásban a feltételek fenforgására nézve nem az esküdteknek, hanem a bíráknak kell dönteniök.

Mindkét kérdést illetően utalhatok a fentebb mondottakra. Amennyiben azonban az esküdtbírósági eljárásról van szó, indítványaim támogatására itt, részben legalább, utalhatok a külföldi törvényhozásokra.

Alapvető ehelyütt az 1902. évi norvég Btk. 65. §-a: «Ha valaki több (a törvényben felsorolt) befejezett vagy megkísérelt bűntettben vált bűnössé, a bíróság *az esküdtekhez felteheti azt a kérdést*, vajjon a tettes, figyelemmel bűntetteinek jellegére, ezek indító okaira, vagy a bennök megnyilvánuló érzületére, tekinthető-e az emberi társadalomra vagy egyesek életére, egészségére vagy jólétére különösen veszedelmesnek. Ha a válasz *igenlő*, az ítélet elrendelheti, hogy . . .» Itt tehát az esküdtek megkérdezését kifejezetten parancsolja a törvény.[6]

Az ausztráliai mintákra támaszkodó 1908. évi angol Prevention of crime Act pedig 10. §-ában így szól: «Ha valamely személy rendes eljárásban . . . bűntett miatt elítéltetik és megkérdeztetvén, beismeri, *vagy az esküdtek megállapítják róla*, hogy szokásszerű bűntettes (habitual criminal), a bíróság . . .» A döntés tehát itt is az esküdtek kezében van.[7]

További jogösszehasonlító vizsgálódásokra ehelyütt nem terjeszkedhetem ki.

2. Épen a többszörös visszaesők biztonsági őrizeténél azonban újabb kérdés is felmerül. Az osztrák javaslat és a német Kommissionsentwurf szerint (amely e részben a Gegenentwurfhoz csatlakozott), a biztonsági őrizet a büntetés *mellé* lép, úgyhogy először ez hajtandó végre és *csak ezután* kezdődik a biztonsági őrizet. Ilykép azonban adva van a lehetőség, hogy a kiszabott büntetés kitöltése után a biztonsági őrizet feltételei nem is forognak már fen. Talán időközben az elítélt szellemileg és testileg megtört vagy átalakult, úgyhogy fölöslegessé és célszerűtlenné vált az őrizet. Ugyanez lehet az eset a csökkent beszámíthatóságú egyénre kiszabott büntetés végrehajtása után is (fent I., 2.); nincs kizárva, hogy itt gyógyulás vagy a kóros állapot olymérvű enyhülése következett be, hogy az őrizet a közbiztonság érdekében szükségesnek többé nem látszik.

Az osztrák büntetőtörvényjavaslat ezt a lehetőséget figyelemre méltatta és bekövetkezésének esetére külön rendelkezik.[8] Egybehangzóan úgy diszponál 37. és 38. §-a, hogy az ítélőbíróság egyelőre csupán a gyógyletartóztatás vagy biztonsági őrizet *megengedhetőségét* mondja ki, afölött ellenben, szabadlábra kell-e az elítéltet helyezni, csak *a büntetésvégrehajtás eredményei alapján* határoz. Ez a megoldás nem szorul dicséretre. Kérdés azonban, vajjon melyik bíróságra bízzuk az őrizet végleges elrendelését? Az osztrák BP. novellajavaslata a döntést (526—528. §-ok) arra az elsőfokú bíróságra bízza, *amelynek területén az elítélt a büntetését tölti.* Indokát ez az indítvány abban leli, hogy osztrák jogon ép ennek a bíróságnak államügyésze egyúttal az intézetnek felügyelője és mint ilyen a biztonsági őrizetbe helyezendőnek egyéniségét már ismeri. A német birodalom szempontjából ez az érv általában elesik. És így az látszik legegyszerűbbnek és legcélszerűbbnek, ha a döntést az elsőfokú *ítélőbíróságra* bízzuk, mely aztán oly összetételben határozhatna, mint az előkészítő eljárás szakában. Természetesnek tartom, hogy a végzések ellen a felfolyamodást meg kellene engedni.

Cikkem eredményeit a következő tételekbe foglalhatom össze:

1. A német tervezetek arról az esetről, midőn a beszámíthatatlanság már a főtárgyalási szak megnyilta előtt nyert megállapítást, nem intézkednek és ennyiben hiányosak. Leghelyesebb, ha ezt a hiányt maga a Btk. tervezete pótolja; ha pedig erre netalán már nincs mód, a BP. javaslatának kell a kiegészítést hoznia.

2. A biztonsági őrizet elrendeléséről a főtárgyalás lefolytatása után maga az ítélet, ne pedig külön végzés határozzon.

3. Az esküdtbíróságok előtti eljárásban a biztonsági őrizet előfeltételei fenforgásának kérdésében *az esküdteket illesse a döntés.*

4. Ha a biztonsági őrizetnek csak a büntetés kiállása után kell következnie, az ítélet szorítkozzék a biztonsági őrizet megengedhetőségének kimondására; az őrizet elrendelése a büntetésvégrehajtás eredményei alapján történjék annak a bíróságnak végzésével, amely első fokon határozott.

Professor v. Liszt.

[6] V. ö. *Bleeck* Z. *35.* 453.

[7] V. ö. *Schuster* Z. *34.* 213., *Bleeck* Z. *35*, 153. (A bűnösség kimondása után bizonyításfelvétel következik arról, szokásszerű bűntettes-é a vádlott, majd ezt követőleg az esküdtek újabb verdiktje.

[8] V. ö. *Bleeck* Z. *35.*, 451.

A perrendtartás küszöbén.*

Legyen szabad ezek után néhány szóval megemlékeznem a Pp., illetve az Élt. 18. §-ának ama rendelkezéseiről, amelyek az ügyvédi díjak megállapítását a jelenleg érvényben lévő eljárásunktól eltérő módon szabályozzák.

Ezeket a rendelkezéseket azért kell bíróságainknak különös figyelemben részesíteniök, mert az ügyvédi díjak bírósági megállapítása nemcsak az ügyvédi kar — tehát egy rokontestület — szociális helyzetét, hanem az igazságszolgáltatás egyetemes érdekeit is közelről érinti, mert egy magas képzettségű, jellemerős és anyagilag független ügyvédi kar nélkül a törvénykezés iránya emelkedő tendenciát nem követhet. De a bírói és ügyvédi karnak egymáshoz való viszonya szempontjából is igen gondos és lelkiismeretes kezelést igényel a bíráskodásnak ez a részlete.

A fölött az újítás fölött, hogy az ügyvéd díjai nem a pert eldöntő ítéletben, hanem külön kérelemre, külön végzéssel állapíttassanak meg, a magam részéről túlságosan lelkesedni nem tudok.

Az új szabályozás — anélkül, hogy az ügyvédi kar érdekét szemmelláthatóan szolgálná — rendkívül nagy tehertöbblettel járhat a budapesti elsőfokú bíróságokra, tekintettel óriási perforgalmukra, valamint arra a körülményre, hogy a budapesti kir. törvényszék és a kir. járásbíróságok a rendkívül nagy létszámú budapesti ügyvédi karnak a Pp. 36. §-a szerint illetékes bíróságai. Ezenfelül az új rend megdrágíthatja az ügyvédi díjak megállapítása körüli eljárást és a megállapítási és a marasztalási eljárás bifurkációja következtében növelheti a surlódási felületet az ügyvéd és ügyfele között.

Ugyanabból a perből kifolyóan esetleg három ízben fog kelleni az ügyvédi díjak kérdésével foglalkozni.

Először az ítélet meghozatala alkalmával, amidőn a bíróság a perköltség összege felől határoz, amely túlnyomó részben épen az ügyvédi díjakból áll;

másodszor a per folyama alatt vagy befejezése után, amikor az ügyvéd vagy fél kérelmére az ügyvédi díjakat az ügyvéd javára felével szemben — a marasztalás és a vitás tételek eldöntésének mellőzésével — megállapítja;

és harmadszor az ügyvéd által volt ügyfele ellen az ügyvédi díjakban való marasztalás iránt indított perben.

Az érdemleges perben keletkezett ítélet csak akkor igazságos, ha a vesztes fél a nyertes félnek okozott egész költségben, tehát

* Bef. közl. — Az előbbi közl. l. a mult heti számban.

a nyertes fél ügyvédjének bíróság előtti és bíróságon kívüli összes díjaiban elmarasztaltatik.

A költségviselés kérdésének igazságos megoldása múlhatlanul megkívánja tehát, hogy az érdemben ítélkező bíróság mindkét fél ügyvédjének az elbírálandó perben a bíróság előtt és bíróságon kívül felmerült munkája felől tájékozva legyen, az ügyvédi gondosság pedig épen a most kiemelt szempontokból megköveteli, hogy az ügyvéd ítélethozatal előtt összes díjait kimerítően számítsa fel.

Csakis a per egész anyagát ösmerő, vagyis a per érdemében határozó bíró lehet egyáltalán és különösen az érdemi döntés alkalmával abban a helyzetben, mikép az illető perben felmerült bíróság előtti és bíróságon kívüli ügyvédi munka minőségét, szükségességét és célszerűségét alaposan elbírálhassa, ellenben az a bíró, akire a per érdeme nem, vagy már nem, hanem csak a perben felmerült díjak összegének kérdése tartozik és aki esetleg a szóbeli tárgyaláson részt sem vett: az a per anyagába nem fog annyira behatolhatni, mint a per bírája az érdemi döntés időpontjában.

Ha ezekből a megfigyelésekből leszűrjük azt a következtetést, hogy az ügyvédi díjak megállapítása előtt a perköltség kérdésében való döntés tulajdonképen «filius ante patrem»; és hogy a szóbelileg tárgyalt perben már az eljárás természeténél fogva is a per bírája s ez is az érdemi döntés alkalmával képes az ügyvéd munkaérdemlete felett a legalaposabban határozni, végül, hogy a bírói munkával való okszerű takarékoskodás is a per bírája elé s az érdemi döntés szakába utalja az ügyvédi dijmegállapítás kérdését: úgy az új rend célszerűségéhez gyakorlati szempontból sok szó fér.

A végrehajtási ügy folyama alatt felmerült ügyvédi díjak megállapítását indokoltabb lett volna a végrehajtást elrendelő bíróság helyett a foganatosító bíróságra bízni, amely az egyes végrehajtási cselekmények teljesítése után az ügyvéd képviseleti, illetve közbenjárási díját, mint a végrehajtást szenvedőt terhelő eljárási költség egyik alkatelemét, amúgy is számbavenni kénytelen. A megállapítás széttagolása egyrészt feleslegesnek mutatkozik, másrészt visszásságokra vezethet a gyakorlatban. A lőcsei kir. törvényszék, mint a végrehajtást elrendelő bíróság — kivételes megállapodástól eltekintve — aligha fog a budapesti foglalásnál való közbenjárás fejében az ügyvéd részére más összeget megállapíthatni, mint amelyet a budapesti járásbíróság a foglalási költség keretében a végrehajtást szenvedő terhére már meghatározott, mert különben vagy az ügyvédet vagy ügyfelét károsítaná meg.

A budapesti kir. járásbíróságok a mult évben kerekszámban 80 ezer mulasztási ítéletet hoztak és 63 ezer végrehajtási ügyben jártak el. A gyakorlatnak módot kell találnia arra nézve, hogy a 80 ezer mulasztási ítélet ne vonjon maga után 80 ezer díjmegállapítás iránti külön kérvényt, hanem a kérelem esetleg a keresetben terjesztessék elő és a mulasztási ítélettel egyidejűleg meghozandó végzésben nyerjen elintézést. Érdemleges ítélettel befejezett perekben pedig már a jogorvoslatok rendje szempontjából is kívánatos lesz, hogy az ügyvéd díjmegállapítás iránti kérelmét és a költségjegyzéket az utolsó érdemleges tárgyalás alkalmával terjessze elő.

A kibontakozás útja elé a szegénységi jog kiterjesztése is akadályokat fog gördíthetni. A jogegyenlőség és a humanizmus talajában gyökerező ennek az intézménynek fattyú-hajtásai is vannak. Szerencselovagok és közismert quærulánsok a szegénységi joggal bőven visszaélnek. Néha a perek egész tömegével támadják meg áldozataikat. A bíróság tehetetlenül nézi az egyenlőtlen küzdelmet és más életbevágó perek rovására komolyan kénytelen foglalkozni ezekkel, gyakran csak az idegorvosra érdekes, de a bíróra céltalan, a megperelt alperesekre pedig rendkívüli kárral járó ügyekkel. A perek előrelátható alaptalansága ugyanis csak a bőségesen megajánlott bizonyítás sikertelensége után nyerhet szabályszerű bírói megállapítást.

A szegénységi jog helyes kezelése szociális érzéket és bő tapasztalatot igényel, hogy egyrészt a bíróság az eltiport kisember számára mindig nyitva tartsa a törvény útját, másrészt, hogy ne engedje ezt a kedvezményt visszaélések eszközévé válni.

A Pp.-nek az eddigiekben kiemelt elvei és rendelkezései azok, amelyek a budapesti bíróságok különleges viszonyainál fogva a gyakorlatban rendkívül óvatos, meggondolt és céltudatos alkalmazást igényelnek, amelyeket itt a székesfőváros óriási forgalmában biztos kézzel hozzá kell formálnunk a helyzet nehézségeihez és a lehetőség határaihoz.

A gyakorlati élet talaján állva tettem meg észrevételeimet, tudva azt, hogy egy élni és fejlődni kívánó szervezetnek ebbe a talajba való elültetéséről és végeredményben arról van szó, hogy azt az osztatlan nagyrabecsülést, amellyel a jogászvilág — országunk határain belül és kívül — a mestermű nagynevű szerzőjének adózik, kövesse mihamar az egész magyar társadalom hálás elismerése.

II.

A budapesti elsőfokú bíróságok ez idő szerinti súlyos állapota arra vezethető vissza, hogy amíg Budapest székesfőváros, kivetkőzve a régi Pest és Buda provinciális jellegéből, egy-két évtized alatt amerikai arányokban világvárossá fejlődött, amelynek lakossága ma már az egymilliót megközelíti, amely minden élethivatás kitűnőségeit egyesíti és amelynek vámsorompói között bonyolódik le jórészben az egész ország föllendült kereskedelmi, ipari, művészi és tudományos élete: addig a fővárosi bíróságok sem elhelyezési, sem berendezési, sem személyzeti viszonylataikban nem tartottak lépést az ország központjának hatalmas előretörésével.

Ez a fokozatos elerőtlenedése és elmerülése a budapesti elsőfokú bíróságoknak, magával hozta az ügyek nyugodt és pontos elintézésének a lehetetlenségét, a hátralékoknak mennyiségileg, de még inkább minőségi súlyban való rohamos emelkedését, a kezelés körében a rendszertelenséget, vagyis a folytonosság és a rend meglazulását.

A bírói létszámnak a forgalomhoz viszonyított aránytalansága azért jár súlyosabb következményekkel a fővárosi bíróságoknál, mint más helyeken, mert Budapesten a gazdasági, technikai, ipari és művészi élet a nagy perek, a nehéz perek, az új jogviszonyokból fakadó úttörő perek ezreit veti felszínre, amelyeknek szakszerű megoldása nyugodt tanulmányozást és beható megfontolást igényel.

Igazságügyi kormányaink a legutolsó évek alatt felismerték a reorganizáció szükségességét és hogy az azóta nyert és a multhoz viszonyítva igen nagymérvű személyszaporítás dacára a viszonyok javulása az egész vonalon még be nem következett, azt részben a lezajlott gazdasági válságnak kell tulajdonítanunk, amely hihetetlen mérvben növelte a bíróságok munkaterhét, úgy hogy a bírói-, a segéd- és a kezelő-személyzet a távolabb állók részéről fel sem ismerhető kitartó küzdelemmel tudta csak az ügyvitelt a teljes összeomlástól megóvni.

A személyzeti és munkaviszonyok teljes arányosítása folyamatban van és igazságügyi kormányunknak a budapesti polgári bíróságok rendezése céljából tett és kilátásba helyezett intézkedései biztos reményt nyujt arra, hogy a rendezés munkájában nem fogunk a félúton megállani. A gazdasági válság hullámainak az elsimulása már valamelyest érezhető, a forgalom kezd rendes medrébe visszatérni s itt-ott az ügyvitelben a javulás kétségtelen tünetei is mutatkoznak. Arra nem számíthatunk ugyan, hogy a törvénykezés fordulópontjáig tabula rasa létesüljön, de arra igen, hogy az átmenet ne ütközzék leküzdhetlen akadályokba.

Az átmeneti nehézségeket inkább a törvényszékek fogják megérezni. Ezeknél ugyanis a régi rendes perek még éveken át le fogják kötni az ebben az ügyszakban ezidőszerint dolgozó bírói létszámot (hiszen a budapesti törvényszéken a pertárilag kezelt, a bizonyítás alatt és a bírák kezén levő perek száma 4—5000 között mozog s a kereskedelmi- és váltótörvényszék helyzete sem kedvezőbb) úgy, hogy a szóbelileg tárgyalandó törvényszéki perek számára szükséges új tanácsokat a jelenlegi létszámból megalakítani nem lesz lehetséges és ezenfelül a magasabb értékhatárra, továbbá a végrehajtási-, telekkönyvi- és örökösödési ügyekben a törvényszékre háramló új fellebbviteli hatáskörre tekintettel a fellebbezési tanácsok számát is szaporítani fog kelleni.

III.

A Pp. nemcsak az eljárás új módszerének az alkalmazását jelenti, hanem kell, hogy a magyar jogszolgáltatás fejlődésének mérföldmutatója is legyen. Szabadjon ebből a szempontból még néhány megjegyzést tennem.

Sokat hallhattunk és olvashattunk az utóbbi időkben a perek megelőzéséről, mint a jogszolgáltatás javításának egyik eszközéről. Nálunk ez a kérdés kétszeresen fontos, mert perlekedő nemzet vagyunk. Elegendő lesz felemlítenem, hogy a budapesti kir. járásbíróságokhoz a mult évben 178,000 sommás keresetet nyujtottak be. A permegelőzés szempontjából is a gyors ügymenetet kell elsősorban hangsúlyoznom. A rövid tárgyalási határnap nemcsak apasztja, de mondhatni teljesen kipusztítja az alaptalan pereket, a hosszú tárgyalási határnap ellenben valóságos melegágya a rosszhiszemű perlekedésnek. Meg vagyok győződve arról, hogy ha járásbíróságaink rövidesen rátérhetnének a két-háromhetes tárgyalási határnapokra: az érdemlegesen folyó perek száma legalább is egyharmaddal megapadna.

A bíráknak az élettől való elmaradását is a perbőség okai közé szokás sorolni. Viszont a bírák nem alaptalanul hozzák fel a túlságos perlekedés egyik indoka gyanánt a polgárságnak a jogban való feltűnő járatlanságát. A nap-nap mellett előforduló ügyletek és jogviszonyok tekintetében is teljes tájékozatlansággal állunk szemben. Vajjon hány budapesti lakós ismeri a lakásbérleti szabályrendelet főbb intézkedéseit? Pedig ez igazán mindenkit érint. Van-e sejtelme a nagyközönségnek arról, hogy azt a veszélyt, amely a megrendelés folytán póstán vagy vasúton megküldött árút útközben éri, a megrendelő viseli. Hány háztulajdonos van tisztában azzal, hogy ha a házának fedelét tűzkár ellen 10,000 korona erejéig biztosíttatja, ez nem azt jelenti, hogy ha a fedélzet leég, a 10,000 koronát a kezeihez leolvassák. Sejti-e az életbiztosítási szerződésre lépő fél, hogy amikor az ügynök kérdésére válaszolva addigi egészségi állapotáról és az általa igénybe vett gyógyfürdőkről beszámol, a könnyelműen megadott, vagy helytelenül a vallomás rovataiba bejegyzett válaszával esetleg az egész ügylet megtámadásának az alapját rakja le?

Igen sok pernek elejét venné a jogi alapismeretekben való jártasság. Ügyvédhez is rendszerint akkor fordulnak a felek, amikor egy előrebocsátott szenvedélyes levélváltás közben tett meggondolatlan kijelentéseikkel a vitás kérdést összebonyolították és álláspontjukat kompromittálták.

A napisajtónak jutna ezen a téren igen szép feladat. A rablógyilkosságok helyett, vagy legalább ezek mellett a magánjogi gyakorlat köréből vett és élvezetes formában közreadott jogesetekkel a játszva-tanítás hivatását tölthetné be. Vagyunk jogászok elegen, bizonyára akadna ennek a műfajnak írói vénával rendelkező számos hivatott képviselője. Az új perrendtartás vezéreszméinek, továbbá a tárgyalási rendhez való alkalmazkodás, a bírósági idézések iránti engedelmesség jelentőségének és a bíróság előtti magatartás elemi szabályainak ösmertetésével is nagy szolgálatot tehetne a sajtó az új rendnek.

Egyáltalán a napisajtót alkalmas módon bele kellene vonni a judikatura szolgálatába. Feltűnő dolog, hogy amikor a napilapok végtelen száma forog közkézen és csodálatos gyorsasággal hinti el minden többé-kevésbbé fontos esemény hírét a polgárság minden rétege között, akkor mi mellőzzük a hiradás eme gyorsfutárait és a hiteléletet érdeklő, gyors elterjedést igénylő fontos közléseinket, pl. a kereskedők és kereskedelmi társaságok cégjegyzési adatait elrejtjük a nagyközönség körében teljesen ösmeretlen Központi Értesítőbe.

A rendes bíróságok tehermentesítése céljából a szakbíróságok kérdése volna a legsürgősebben rendezendő. Itt vannak például az építkezési perek, a budapesti kir. törvényszék rémei. Ezek teljesen alkalmatlanok a rendes bíróságok útján való ellátásra, nem is szólva azok rendszeres szóbeli tárgyalásának a lehetetlenségéről. Előfordul, hogy a keresetben szerényen *A)* alattinak nevezett melléklet egy ötemeletes bérpalotának a bekötött költségszámlája és az alperes megtagadja az abban foglalt tételek valóságát és helyességét a villámhárítótól a pinceablakig. Ilyen pert csak szakbíróság láthat el, a laikus bíró ellenben — amellett, hogy rengeteg időt és fáradságot fordít a per elbírálására — végre is a szakértők többségének rövidre fogott járszallagján halad. Egy-egy házépítésből néha a pereknek egész serege rajzik ki. A vállalkozók évekig kénytelenek pénzükre várni. Mostanában volt a kezeim között egy hasonló ügyben a bizonyítást elrendelő végzés, amely 84 sűrűn teleírt hasábra terjedt.

Addig is, míg szakbíróságaink lesznek, az új perrendtartásnak bizonyos hajlékonyságot kell tanúsítania ilyen ügyekkel szemben. Minden forradalmi mozgalom szereti a végleteket. Amikor a perjogi elvek forradalmában a szóbeliség győzedelmeskedett az irásbeliség felett, gyökeresen ki akarta azt irtani, nehogy ismét lábra kapjon. Az írástól és olvasástól való rettegést a szóbeliségre alapított perrendek nem egy rendelkezésén felismerhetjük. Pedig a szóbeliség nem öncél, hanem csak egyik eszköze az igazság keresésének. Megnyugtató, hogy a mi Pp.-unk nem foglalt el ilyen intranzingens álláspontot. Akinek alkalma volt a vitás tételek százaiból álló számadási perek elintézésében úgyis, mint referensnek, úgyis, mint szavazónak résztvennie, az meg fogja erősíteni azt az állításomat, hogy efféle perekben megfelelő előkészítés után a kiküldött egyesbírónak kell az egész tárgyalás és bizonyítás anyagát egybegyűjtenie, azt fáradságos munkával előre kidolgozott tervezet szerint az ítélőtanács elé terjesztenie és a feleknek a szóbeli tárgyaláson inkább az előadott anyag hűségének és teljességének az ellenőrzésére és azoknak a szempontoknak a kiemelésére kell szorítkozniok, amelyekre súlyt helyeznek.

A szakbíróságok mellett a választott bíróságokat kellene hatalmasan felkarolni. Az élet majd ki fogja jelölni ez intézmény továbbfejlesztésének az irányait. Mindenesetre szabályozást igényelnének a hivatásos bírák részvételének a módozatai. A hivatásos bíró gyakran nem mellőzhető a választott bírósági perekben, mert a jogkereső közönség benne látja a pártatlanság megtestesülését. A díjazás mérve azonban törvénnyel volna szabályozandó, hogy ezek a kérdések a felekkel való alku és fellebbezhető megállapítás tárgyai ne legyenek. Kitűnő szakemberekből és tapasztalt hivatásos bírákból összeállított választott bíróság működése a szaktudást igénylő nagyobb anyagú perekben annyira felette áll a laikus bíróság nehézkes eljárásának, hogy egy-két hónap alatt a felek közmegelégedésére lebonyolíthatók olyan perek, amelyek a rendes bíróságok kezelésében 8—10 év alatt járnák meg az összes fórumokat. Ezt saját tapasztalatom alapján is állíthatom.

A jogszolgáltatás javítása és gyorsítása kérdésében kiemelkedő szerepet fog juttatni a Pp. az ügyvédi karnak. Budapest ügyvédi karának magas tudományos és erkölcsi színvonala és a testület sűrűsége módot fog nyujtani — megfelelő társulási és helyettesítési alakulatok útján — arra, hogy a Pp. sikerének főfeltétele: a tárgyalás egységének a gondolata és a határnapok tiszteletben tartásának a szabálya megvalósulhasson.

A bíróságok vezetői és az ügyvédi kar képviselői között megbeszéléseknek kellene a Pp. életbeléptetését megelőznie avégből, hogy a kölcsönös érdekek kellő méltánylásával a tárgyalások rendje aképen szabályoztassék, hogy a jövőben se a bíróság ne panaszkodhassék afelől, hogy a peres felek nem veszik igénybe a részükre biztosított határnapokat, viszont nyerjen orvoslást az ügyvédeknek az a panasza is, hogy órák hosszán át kénytelenek egy sommás per tárgyalására várakozni. A központi kir. járásbíróság épületébe való beköltözés rendkívül meg fogja könnyíteni a jogi képviselők helyzetét. Ebben az épületben, ahol az emeletek között való közlekedést két folyton járó személyfelvonó (pater noster) fogja megkönnyíteni, együtt fogják találni a ma még ötfele szétszórt pesti járásbíróságokat, az összes fellebbezési tanácsokat, a pesti telekkönyvi hatóságot, a bir. végrehajtókat és a kézbesítő-hivatalt, az épület tőszomszédjában pedig a büntető- és polgári törvényszéket,

A központi járásbíróság második emeletén az ügyvédi kar részére biztosított és két teremből és egy előszobából álló helyiségek, az ú. n. ügyvédek központja célszerűen berendezve ugyancsak megfogja könnyíteni a tájékozódást és a helyettesítéseket.

A szóbeli per állásában való folytonos tájékozottság kívánatossá teszi, hogy az ügyvéd az egész peranyagnak, tehát a tárgyalási jegyzőkönyvek másolatainak is birtokában legyen. Ha sikerülne azt a tervet megvalósítani, hogy a tárgyalási jegyzőkönyvek írógépen állíttassanak elő, úgy mi akadálya sem volna annak, hogy a tárgyalásokról és a bizonyításokról felvett jegyzőkönyvek nyomban a megfelelő példányszámban állíttassanak elő és a másolatok a képviselő ügyvédek rendelkezésére bocsájtassanak.

A jogszolgáltatás sikere érdekében a Pp. hatálybalépéséig végleges rendezést igényelne a bírósági ügykezelés, mert a kezelés pontossága a bírói tevékenységet rendkívül fokozza, míg ellenkezőleg a kezelés zavarai az ítélőbírói munkának valóságos

kerékkötői. Elsőrangú érdeke ez az ügyvédi karnak és a jogkereső közönségnek is. Az ügyviteli szabályoknak tapasztalati adatok alapján a budapesti különleges viszonyokhoz idomított végleges megállapítása, a kezelőszemélyzet létszámának a forgalomhoz való arányosítása, a szigorú felügyelet és ellenőrzés és a rend érdekében kibocsátandó szabályokhoz minden oldalról való pontos alkalmazkodás ebben a tekintetben is teljes eredménnyel fog járhatni.

A Pp. hatályba lépésével az egész vonalon megvalósuló közvetlenség közelebb fogja hozni a bírót az élethez, a jogát kereső polgárt pedig a bíróhoz. A bíró fel fogja ösmerhetni embertársának jogsérelmét a maga természetes mivoltában, viszont a bíróval való közvetlen érintkezés az írott ítéletnél eredményesebben fogja elhinteni a magánjogi jogrend alapföltételeinek az ismeretét a közönség körében.

Véleményem szerint át fog kelleni térnünk a szigorú bírósági szakbeosztásra, hogy ezzel is fokoztassék az élettel való behatóbb megösmerkedés lehetősége, másrészt azért is, mert ahol az életviszonyok annyira specializálódtak és azok köréből a vitás kérdések olyan monstruózus tömegekben kerülnek felszínre, mint itt a székesfővárosban, ott az ügyek egyöntetű, gyors, biztos és az életfelfogáshoz símuló elintézése csakis ezzel a rendszerrel érhető el.

A kereskedelmi és ipari élet ügyleteinek perjogi széttagolását — a kereskedelmi és váltótörvényszék esetleges fentartása mellett is — meg kellene szüntetni s az ügyek megosztására olyan alapot találni, amely kizárná, hogy ugyanaz az ügylet perjogi szempontból jobbról nézve kereskedelmi, balról nézve polgári ügyletnek minősüljön és aszerint, amint az egyik vagy a másik fél lép fel keresettel, más-más bíróság elé kerüljön.

Ha ily módon a kereskedelmi, ipari és a közpolgári élet egyes ágazataiból felmerülő perek, pl. a vasúti, biztosítási, építkezési, közvetítési, különböző vételi, családjogi, örökösödési és ingatlan perek úgy a járásbíróságnál, mint a törvényszéknél szakbírák és szaktanácsok elé kerülnének, akkor a bíráknak az illető élethivatáshoz tartozó felekkel, azok képviselőivel, szakértőivel és tanuival való sűrű és közvetlen érintkezése s a különleges jogviszonyok gyakorlati és elméleti behatóbb tanulmányozásának a lehetősége: nem is sejtett magaslatra és népszerűségre emelhetné judikaturánkat. A bíróképzés egyoldalúságát pedig a bíráknak időnként, fokozatosan más ügyszakba, illetve más szak tanácsba való beosztása útján lehetne elkerülni. Az a kiemelkedő feladat, amely a budapesti elsőfokú bíróságokra a törvénykezés terén vár, kívánatossá teszi, hogy csoportfőnöki és tanácselnöki állások oly számban szerveztessenek, hogy kiváló bíráknak az elsőfokon kellő számban való megtartása lehetővé váljék és a munkakör jelentősége külsőleg is kifejezést nyerjen.

Ezenfelül az életbelépő Pp.-nak a bírói munka purifikációja útján a bírót vissza kellene adnia nemes hivatásának. Meg kellene szabadítani a vezetőket és a bírákat a sok nem bírói teendőtől, amellyel jelenleg terhelvék. Az értékesebb munkaerőkkel való pazarlás az, ha az elnökök szolgaruha-átalányok kezelésével és hasonló alárendelt jelentőségű ügyekkel, a bírák pedig a másolókra tartozó teendőkkel töltik el idejük javarészét. Az irodai technika újabb eszközeinek is be kell vonulniok a bíróságokhoz. Egyszerűen hihetetlen, hogy a bemondásos (dictando) írógépek mennyire előmozdítják a bírák érdemleges tevékenységét és mennyire megkönnyítik a legfáradságosabb bírói munkát: az ítéletszerkesztést. A járásbírósági tárgyalások céljaira jegyzőkönyvvezetőkre, lehetőleg gépírókra volna égető szükség. Olyan alapföltétele ez a budapesti járásbírósági ügymenet rendbehozásának, amely nélkül a rendkívül megnövelt hatáskörű járásbíróságok tárgyalási tevékenységét és általában az egyesbírói eljárást eredményesebbé tenni nem lehet. A jelenlegi állapot t. i., hogy az évi 178 ezer sommás keresettel egybekötött egész érdemleges tárgyalási és bizonyítási anyagot — a pervezetés idegfeszítő munkája közben — a budapesti járásbírák sajátkezűen írják össze, valószínűleg egyedül áll az egész művelt világon és régi sérelme a hazai törvénykezés legexponáltabb pontján nehéz hivatást teljesítő budapesti járásbíráknak.

Az a kartársi együttérzés, amely bírótársaimmal összefügg, s amely bepillantást enged lelkivilágukba, feljogosít arra, hogy egy ünnepélyes kijelentéssel fejezzem be mondanivalómat és ez az: hogy a budapesti elsőfolyamodású polgári bíróságok tagjai mélyen átérzik a korszakos rendszerváltozás célját és alapgondolatát, tudatában annak az úttörő feladatnak, amely reájuk vár s a hivatásának élő bíró törhetetlen ügyszeretetével fognak közremunkálni az új perjog életrekeltésében, a magyar igazságszolgáltatás felvirágoztatásában. *Dr. Juhász Andor.*

Kitöltetlen váltó átruházása.*

A blankováltó megszerzője jogállásának megítélésénél igénytelen nézetem szerint azon tételből kell kiindulnunk, hogy a «nemo plus juris transferre potest» általános elve alól kivételt megállapítani csak ottan szabad, ahol ilyent a tételes jog kifejezetten megállapított. Ilyen kivételt állapít meg a váltótörvény a váltó tekintetében, részint közvetlenül a forgatmány hatályának meghatározásával (9. §.), részint közvetve a kifogások korlátozása alakjában (VT. 92. §.): ez alapon mondhatjuk, hogy a váltó megszerzője — hacsak máskülönben nem a jogelőd személyiségének folytatója, örököse, vagy a konkrét jogügylet természetéből más nem következik, pl. engedményes — nem a jogelőde jogait, hanem a «váltóból eredő», az «okmányon alapuló» jogokat szerzi meg. Hasonló kivételt állapít meg a keresk. törv. 296. §-a — és pedig ennek helyes, a 297. §-ból kiinduló magyarázata szerint — nemcsak a keresk. törv. 294. és 295. §-aiban felsorolt, hanem egyáltalán azon papírok tekintetében, amelyeket forgathatósággal felruház. Ugyanilyen kivételt állapít meg a csekktörvény a forgatható csekkre (22. §. 3.), valamint az állandó gyakorlat a bemutatóra szóló papirokra vonatkozólag.

A kitöltetlen, vagyis a lényeges alkatrészek (kellékek) valamelyikében szűkölködő váltók, helyesebben váltó létesítését célzó okmányok a felsorolt kategóriák egyikébe sem tartoznak, különösen nem a váltók közé, mert azok köréből őket a váltótörvény világos rendelkezése (6. §.) kizárja; így tehát tételes jogunk szempontjából az ilyen okmányok és az azzal kapcsolatos jogok átruházása — történjék bármely formában, forgatmány alakjában vagy anélkül — azon általános szabály alá esik, hogy a jogutód a jogelődnek és csakis ennek a jogait szerzi meg, vagyis az, aki egy úgynevezett blankováltót — bár optima fide — szerez, az nem szerez originarius jogokat, az nem tekinthető harmadik személynek váltójogi értelemben.

Midőn tehát a mi legfőbb bíróságunk a blankováltó szerzőjének csak leszármazott jogokat enged és nem terjeszti ki reá a váltóátruházás hatályát szabályozó kivételes jogszabályokat, a tételes jog alapján áll és ennek szempontjából vonatkozó határozatai kifogás alá nem eshetnek.

Más — és az említett határozatok jogi helyességét nem érintő — kérdés, vajjon nem volna-e kívánatos, hogy az üzleti és ezt követőleg a joggyakorlat oda fejlődnék, hogy a blankováltók is felvétessenek azon papirok közé, melyek megszerzése az «okmányon alapuló», a jogelődtől független jogokat biztosít az új tulajdonosnak. Én azt tartom, hogy amennyire szükséges ép a váltóforgalom biztonsága érdekében, hogy a blankováltó megtűressék, illetőleg a kellékhiányból emelhető kifogások a kitöltöttnek jelentkező váltóval szemben lehetőleg kirekesztessenek, annyira nem kívánatos, hogy a blankováltó, mint olyan (vagyis kitöltetlen állapotban) forgalmi papírrá váljék. A kitöltetlen váltó nem forgalmi papír. Az esetek túlnyomó részében kitöltetlen váltót az aláírók akkor adnak, midőn feltételezik vagy talán ki is kötik, hogy a váltót átvevő a váltót nem fogja tovább adni (ilyenek különösen a fedezeti váltók); gazdasági érdek egyáltalán nem követeli az ilyen váltók átruházásának könnyítését; a jogbiztonság szempontjából pedig az ilyen könnyítés veszedelmes volna, paralizálná a Btk. 404. §-ának védőrendelkezését; a blankobirtokos, aki e szakaszra való tekintettel maga nem merné az okmányt megállapodásellenesen kitölteni, a blankováltót kitöltetlenül adná tovább; ezt pedig könnyen tehetné, ha a váltóvevő nem volna kénytelen az előzmények iránt érdeklődni és szabadon tölthetné ki az átvett váltóürlapot. Azért csak helyeselhetem Reichard Zsigmond kúriai bíró úrnak idézett cikkében foglalt azon konklúzióját, hogy «a kitöltött váltó forgatmányosa a rendes forgalom felfogása szerint oly papírt szerez meg, amely-

* L. ugyanerről a tárgyról dr. Reichard Zsigmond kúriai bíró úr és dr. Schuster Rudolf szabad. hivatali elnök úr cikkét a Jogt. Közl. 1913. évi 51., illetve 1914. évi 10. számában.

ről tudja, hogy arra van szánva, hogy az abból folyó jogokat bárki érvényesíthesse, míg a kitöltetlen űrlap megszerzőjének a rendes forgalom szokásait ismerve, tudnia kell, hogy oly papírt szerez meg, amely csak bizonyos módon való kitöltésre van szánva». Tényleg a kellő gondosságot szem előtt tartó intézet kitöltetlen váltókat *leszámítolásra* el nem fogad; gyakran elfogadja őket fedezetként, de csakis maguktól az aláíróktól és megfelelő a kitölthetés mikéntjét szabályozó okmányok kíséretében.

Jellemző e részben az üzleti forgalom követelményeit a részletekig gondosan mérlegelő és figyelembevevő angol váltótörvény rendelkezése; e törvény — kazuisztikus módszerénél fogva — természetesen különösen határozza meg a jóhiszemű harmadik váltóbirtokos (holder in due course) fogalmát (sect. 29.) és első kellékeként azt állapítja meg, hogy a váltó, amelyet szerzett, alakja tekintetében teljes és szabályszerű legyen;* aki kitöltetlen váltót szerez, az nem részesül a «holder in due course» védelmében, az ellen az előzőkhözi viszonyból eredő kifogások érvényesíthetők.

S mert Schuster Rudolf szab hiv. elnök úr idézett cikkében azon reménynek ad kifejezést, hogy a Kúria eddigi álláspontjának elhagyásával «gyakorlatát már a nemzetközi forgalom érdekében is a külföldi joggyakorlattal összhangzásba fogja hozni», még kiemelendőnek tartom, hogy az olasz írók is azt tartják, hogy a blanko szerzője harmadik jóhiszemű váltóbirtokosnak nem tekinthető; így Vivante (Trattato di diritto comerciale III. 1029.) azt mondja, hogy a blanko szerzője tűrni tartozik a kifogásokat, «mert a megszerzésnél nem volt fedezve a váltószerű alakszerűségekkel, amelyek egyedül alkalmasak egy önálló jognak átruházására. Ő szerez egy blankookmányt, mely nyitva áll minden az általános jog által megengedett kifogásnak és tartozik azokat tűrni».**

A francia joggyakorlatra nem hivatkozom, mert egyfelől annak ellenszenve az utólagos kitöltéssel (régularisation) szemben, másfelől azon tág tér, melyet a francia joggyakorlat a felek autonomiájának új, forgatható papirok teremtése körül enged, az összehasonlítást akadályozza.

Ami a német Reichsgericht gyakorlatát illeti, Reichard Zsigmond kúriai bíró úr hivatkozott cikkében helyesen utal arra, hogy mennyire illogikus azon felfogás, mely szerint a blankonak szerzője eredetileg közönséges jogutód ugyan, azonban a kitöltés pillanatában harmadik jóhiszemű váltóbirtokossá alakul át. Münchhausen is azt beszélte, hogy hajánál fogva önmagát húzta ki a mocsárból, de neki nem hitték el; bármennyire méltatjuk a Reichsgericht ítéleteiben megnyilatkozó konstrukció-művészetet, ezen konstrukcióban nem követhetjük. Staub, az ő éles logikájával, nem is követi a Reichsgericht-et ezen az úton, hanem abból a praemissa-ból indul ki, hogy a német szokásjog a blankováltót forgalmi papírnak tekinti, mely a forgatmány szabályszerű hatásaival ruházható át (Kommentar zur a. d. Wechselordnung ad art. 7. §. 13.). Ezen praemissa-hoz azonban a német jog szempontjából is szó fér; de bizonyos, hogy hasonló szokásjog magyar területen nem fejlődött.

Az osztrák legfőbb ítélőszéknek Reichard Zsigmond kúriai bíró úr cikkében hivatkozott elvi határozata igénytelen nézetem szerint ellentétbe kerül az utólagos kitöltési jogot védő osztrák külön jogszabállyal (Verordnung vom 6. oktober 1853), amely szerint az, *aki a váltó utólagos kitöltésében maga részt vett,* a megállapodásellenes kitöltés kifogását tűrni kénytelen,*** az nem tartozik a «dritter redlicher Inhaber» kategóriájába. Az egységes váltószabályzat becikkelyezése tárgyában készült osztrák javaslat (2. §.) is az utólagos kitöltés kifogásának érvényesítéséről majdnem szószerint ugyanígy rendelkezik.

Azt hiszem, hogy ezzel a törvényhozó az új törvényben is expressis verbis kifejezést adott annak, hogy a blanko szerzője — aki a blankót csakis kitöltés után érvényesítheti és így szükségkép azon személyekhez tartozik «die an der nachträglichen Ausfüllung teilgenommen haben» — nem tekinthető harmadik jóhiszemű személynek.

Az egységes váltószabályzatot életbeléptető magyar törvénytervezet és az osztrák tervezet szerkesztői a dolog természete szerint oda törekedtek, hogy a két állam szoros gazdasági kapcsolatára való tekintettel az egyes államok autonómiájának fentartott rendelkezések tekintetében a két állam között lényeges eltérés ne keletkezzék és ez kölcsönös engedmények révén sikerült is. Nem érdemleges eltérés az, hogy a törvényhozó testületek által immár megszavazott magyar javaslatnak 2. §-a utolsó bekezdésében e részben megelégedett a VT. 93. §-ának szövegével és a «mások» helyébe nem vette át az osztrák szöveg magyarázó körülírását («die an der nachträglichen Ausfüllung teilgenommen haben»); a szövegbeni eltérés csak arra vezethető vissza, hogy mindkét fél lehetőleg fentartani óhajtotta az eddigi megszokott régi szöveget, amelyet érdemileg amúgy is azonosnak tekintettek; magyar részről különösen azért mellőzhetőnek vélték az osztrák szövegéhez hasonló körülírást, mert az e cikk bevezetésében előadott okokból és támaszkodva a Kúria gyakorlatára önként értetődőnek tekintették, hogy a kitöltetlen váltó megszerzője harmadik jóhiszemű személynek nem minősíthető.

Ellentétben tehát Schuster Rudolf szab. hiv. elnök úrral és egyetértőleg Reichard Zsigmond kúriai bíró úrral azt reménylem, hogy a Kúria, amely az utólagos telepítés kérdésében szerencsésen emancipálta magát a Rechsgericht vezetése alól, a kitöltetlen váltó átruházása kérdésében is megmarad eltérő bár, de úgy a tételes jog, mint az egészséges váltóforgalom követelményeinek megfelelő álláspontja mellett.

Dr. Sichermann Bernát.

A jövedelmező üzem végrehajtás alá vonása.

Ama vagyontárgyak közül, amelyekből adósával szemben a hitelező magát kielégíteni jogosult, egyike a leglényegesebb, de egyszersmind a legnehezebben hozzáférhető kielégítési vagyonalapnak, az ugynevezett jövedelmező üzem.

A mindennapos életben előforduló eset, hogy az adós: jövedelmező szinházzal, kávéházzal, gyárral és ehhez hasonló ipari, kereskedelmi vagy egyéb jövedelmező vállalattal rendelkezik s a hitelező ebből a vagyonból szeretné magát kielégíteni. Megakad azonban magánál a kielégítési mód keresztülvitelénél, mert vagy nem talál kellő támaszt a törvényben arra, hogy kielégítési anyagi jogát a törvény alaki szabályai alapján érvényesíthesse, vagy pedig az eltérő bírói gyakorlat állja útját a kielégítés keresztülvitelének. Ugyanis bírói gyakorlatunk egyszer azt az elvet állapítja meg, hogy: szinház, kávéház stb. jövedelme, mint egyéni ténykedésből folyó jövedelem, végrehajtásnak nem lehet tárgya. Máskor pedig[1] a biztosítási zárlatra vonatkozó jogszabályok joghasonlatosságánál fogva az ilyen vagyon zár alá vételét megengedi a jövedelmeknek zárgondnok útján való szedése céljából, sőt némely esetben az úgynevezett szoros zárt is alkalmasnak véli erre.

Annak megállapításánál, hogy lehet-e kielégítést szerezni a jövőben keletkező jövedelemből, kiváltképen pedig a jövedelmező üzemből, két főirányra kell terelni figyelmünket. Az egyik annak a fizikai lehetőségnek kérdése, vajjon keresztülvihető-e a más (adós) jövedelmeinek beszedése harmadik személy (zárgondnok) útján — amikor ez a jövedelem bizonytalan és csak a jövőben áll

* Sect. 29. 1. «A holder in due course is a holder who has taken a bill, *complete and regular on the face of it*, under the following conditions» etc.

** «Il possessore attuale deve subirle perchè egli non era coperto nel suo acquisto dalle forme cambiarie, le sole che siano capaci di transmettere un diritto autonomo. Egli acquistò un titolo in bianco, aperto a tutte le eccezioni ammesse dal diritto commune e deve subirle».

*** «Die Einwendung, dass zur Zeit, als die Akzeptation oder eine andere verbindliche Erklärung (Indossament, Aval) auf den Wechsel gesetzt wurde, die Unterschrift des Ausstellers oder eines der übrigen im Art. 4. aufgezählten wesentlichen Erfordernisse eines Wechsels noch gemangelt habe und erst später ausgefüllt worden sei, findet gegen einen dritten redlichen Inhaber des Wechsels in keinem Falle, *gegen diejenigen aber, welche an der nachträglichen Ausfüllung selbst teilgenommen haben*, nur dann statt, wenn erwiesen wird, dass mit der noch unausgefüllten Urkunde durch eine unbefugte oder den getroffenen Verabredung zuwiderlaufende Ausfüllung ein rechtswidriger Gebrauch gemacht worden ist.»

[1] Budapesti tábla 1898. évi 6298. sz. határozata. Grecsák, Uj Döntvénytár VI. 403. lap.

elő — másodszor vajjon tételes törvényünk erre módot ad-e? Végül hozzáfűzhetjük harmadik kérdésként azt, hogy mi történhetnék de lege ferenda.

A tételes törvény szempontjait illetőleg tisztába kell jönnünk azzal, hogy a készpénzkövetelés behajtására irányuló végrehajtásnál, ha a végrehajtás ingókra irányul, zárgondnoki kezelést a törvény csak az úgynevezett szoros zár intézményében ismer. A szoros zár alkalmával kirendelt zárgondnok hivatása pedig az ingó őrizetén és hathatós felügyeletén túl nem terjedhet és így semmiképen sem azonosítható sem a végrehajtási,[2] sem pedig a biztosítási zárlat[3] esetén szereplő zárgondnok ügykörével. A végrehajtási zárlat esetén ingatlan haszonélvezetének érvényesítésére, a hasznok szedésére rendelünk zárgondnokot, készpénzkövetelésre irányuló végrehajtás során. A zárlat mint biztosítási intézkedés esetén pedig a nem készpénzbeli követelés biztosítása céljából végzi a zárgondnok a vitás vagyoni kezelést. A végrehajtási törvény 75. §-ában szabályozott szoros zár pedig csupán a készpénzkövetelés behajtása során lefoglalt ingóságnak megóvására szolgáló biztonsági másodfokú intézkedés (a harmadfokú az átszállítás), tehát nem szolgál arra, hogy valamely jövedelmező üzem befolyó hasznai a kielégítési alap növelésére kezeltessenek és beszedessenek.

Azonban azt mondhatná valaki, hogy ha már a zárgondnok a gyár, a kávéház, a szinház stb. lefoglalt ingóit őrizetbe veszi, miért ne szedhetné ezeknek a vállalatoknak a jövedelmét is a foganatosított végrehajtás természetszerű folyományaként. És itt döntő az, vajjon a tételes törvény ad-e erre módot.

A lefoglalt vagyonból való kielégítés egyes módjait tekintve, azokat a zálogtárgy jogi természetéhez és más célszerűségi szempontokhoz képest a törvény külön-külön állapítja meg.

Ezek a következők:

1. Ha a lefoglalt vagyon testi ingóság, a kielégítés az ingó vagyon pénzbeli értékesítéséből áll, ami kizárólag árverés útján történik.[4]

2. Ha a zálogtárgy követelés (egyszerű követelés, értékpapír): *a)* harmadik személytől járó követelés lefoglalása esetén, a kielégítés lefoglalt követelés behajtása útján történik, még pedig a behajtásra való feljogosítás alapján,[5] *b)* a lefoglalt követelésnek végrehajtási átruházása,[6] *c)* a közpénztárból járó lefoglalt követelés bírói utalványozása,[7] *d)* a törvényben meghatározott bizonyos esetekben a lefoglalt követelésnek árverés útján való értékesítése,[8] *e)* a tőzsdei árfolyamú értékpapírok tőzsdei vagy más módon való kényszereladása.[9]

3. *a)* Kir. kisebb haszonvételi jog rendszerint az ingók módjára vonandó végrehajtás alá s abból, mint zálogtárgyból, árverés útján történik a kielégítés, *b)* az iparüzleti jogból, mint zálogtárgyból való kielégítés módját (53. §-a) a törvény külön nem szabja meg.

4. Az ingatlanra vonatkozó élők közötti jogügyleten alapuló jog lefoglalása esetén a végrehajtató feljogosítandó, hogy a lefoglalt jogot érvényesítse.[10]

Sehol sem találunk törvényi intézkedést arra, hogy hogyan kelljen a jövedelmező üzemből kielégítést szereznünk. Az ingókra vonatkozó végrehajtás egész rendszerében végig megnyilvánul az az elv, hogy azt a vagyontárgyat, amelyből a hitelező magát kielégíteni óhajtja, előbb zálogtárgygyá kell tennie, vagyis lefoglalnia, ami összeírás útján történik. Jövedelmező üzem összeírásáról pedig sehol sincsen szó a törvényben, de annak megtehetőségéhez is sok szó férhetne. Kétségtelen, hogy az ilyen jövedelmező üzem tulajdonképen számos követelésből állítódik össze, amelyek az üzem tulajdonosát az ő adósaival szemben megilletik. Az egyes követeléseket tehát létrejöttük után igenis le lehetne tiltani, tehát egy gyártulajdonos konkrét követeléseit a hitelező a gyártulajdonossal, mint végrehajtást szenvedővel szemben tételes törvényünk alapján egyszerűen végrehajtás alá vonhatja. Ámde abban az esetben, amidőn a hitelező az összjövedelemhez, az üzem hasznaihoz, azok alkatelemeire való tekintet nélkül akar hozzáférni, tulajdonképen bizonytalan, egyenkint meg nem határozható, a jövőben támadó követeléseket akar értékesíteni végrehajtás útján. Ez pedig letiltással nem eszközölhető. Kétségtelen, hogy az ilyen jövedelmező üzem kiaknázásának egyedüli módja a hitelező javára az volna, hogy a jövedelmek kezelése, illetve beszedése a tulajdonostól elvonatván, harmadik személyre bízassék, vagyis zárgondnoki kezelés alá adassék. Ámde a szoros zár alkalmazása itt helyet nem foghat, lévén a szoros zár a már lefoglalt ingók gondozás alá vétele, amint azt már fentebb említettük. Az úgynevezett végrehajtási zárlat ingatlanok haszonélvezetére vezetett végrehajtás esetében nyer alkalmazást, a zárlatnak az a neme pedig, amelyről a V. T. zárlat címmel a biztosítási intézkedések fejezetében említést tesz, csak az esetben állhat fen, ha a biztosítandó igény nem készpénzbeli, tehát az ama fejezetben tárgyalt zárlat sem alkalmazható akkor, ha készpénzkövetelés kielégítése a végrehajtás célja.

Az eddig előadottakból megállapíthatjuk azt, hogy tételes törvényünk a jövedelmező üzem végrehajtás alá vonását nem szabályozza s így ennek keresztülvitelére sincs meg a lehetőség. Kérdés már most, vajjon a joghasonlatosságnál fogva nem lehetne-e a zárlat fejezete alatt felsorolt törvényrendelkezéseket arra az esetre is alkalmazni, ha készpénzkövetelés kielégítésére történik a végrehajtás és ha a vagyontárgy, amelyből a végrehajtató hitelező meríteni óhajt, se nem testi ingó, se nem követelés, sem nem egyéb oly vagyontárgy, amely föntebb fel lett sorolva, hanem jövedelmező üzem. Ámde erre a kérdésre bírói gyakorlatunk rövidesen adja meg a választ azzal, hogy az alaki törvény kiterjesztő magyarázatát meg nem engedi. Hogy mennyiben férhet ehhez az elvhez kétség és mennyiben nem, annak vitatása ezúttal már csak azért is céltalan, mert a most jelzett bírói gyakorlat megállapodottnak mondható.

Marad a kérdés megvilágítása a jövő törvényhozás szempontjából. S itt föl kell hívnunk, mint alkalomszerűt, a budapesti kir. tábla 10. számú döntvényét, amely a jövedelmező üzem egy konkrét esetére, a személyesjogú gyógyszertár jövedelmeinek végrehajtás alá vonására vonatkozik. A döntvény megállapítja, hogy a V. T. az ilyen vagyontárgy végrehajtására módot nem ad és ez helyes. Föntebb is ez lett kifejtve. Ámde a döntvény megokolásának az a része, amely azt fejtegeti, hogy a jövedelmező üzem végrehajtása, illetve a jövedelmeknek zárgondnok útján való végrehajtási szedése, mint a személyes ténykedésből folyó és csakis a jövőben előálló, tehát bizonytalan jövedelem, technikai akadályoknál fogva keresztül nem vihető, el nem fogadható. A kir. táblának ez az álláspontja útját szegné annak, hogy törvényi úton a jövedelmező üzem végrehajthatóságáról gondoskodás történjék.

Nem áll ugyanis az, hogy ennek a kérdésnek a tisztázásánál a végrehajtást szenvedő üzleti jó hírneve, üzletének esetleges megkárosítása és több egyéb efajta tényező oly döntő szempontúnak volna tekintendő. Mert hiszen akkor pl. az ingatlan tulajdonosa, aki ellen végrehajtási zárlatot foganatosítunk, joggal kívánhatná ugyanezeknek a szempontoknak a figyelembevételét. Már pedig az adós, aki vagyonával szavatol a tartozásáért és abból a kielégítést eltűrni tartozik, nem kívánhatja azt, hogy érdekeinek védelme minden áron a hitelező érdekei fölé helyeztessék.

A zárgondnok hatáskörének, illetve éme hatáskör kiterjedésének téves értelmezése az, hogy a személyes ténykedésből származó jövedelmeket, tehát színház, kávéház, gyár stb. jövedelmeit harmadik személy, vagyis zárgondnok, a végrehajtást szenvedő jogán ne szedhetné. Az kétségtelen, hogy a zárgondnok útján való teljes kiaknázás akkor fog leghathatósabban megtörténni, ha a zárgondnokot tág hatáskörrel ruházzuk fel. Ha mindazt teheti az üzlet körén belül, amit a végrehajtást szenvedő, vagyis az üzem tulajdonosa tehet. Ily körülmények között annak személyét helyettesíti az üzem szempontjából. Mindenesetre lesznek üzemek, amelyeknél ez a tág hatáskör alkalmazást nyerhet, anélkül, hogy az üzem sérelmet szenvedne. Ez lesz az eset pl. a gyári üzemnél. Ámde a zárgondnoknak, akinek a végrehajtást szenvedő vagyonán teljes rendelkezést adhatunk, kétségtelenül szűkíteni is lehet a hatáskörét, annyira, hogy ténykedése tisztán az ellenőrzésre és a pénz beszedésére szoríttassék, oly módon

[2] Vh. törv. 208—213. §§.
[3] Vh. törv. 237. és köv. §§.
[4] V. T. 102. §.
[5] V. T. 124. §.
[6] V. T. 123. §.
[7] V. T. 133. §.
[8] V. T. 129. §.
[9] V. T. 121. §.
[10] V. T. 132. §.

hogy ez a ténykedés a végrehajtást szenvedő üzemét ne sértse, a jövedelem beszedésére pedig mégis alkalmasnak bizonyuljon. Ehhez csak megfelelő bírói utasításra és intézkedésre van szükség. Ha az utasítás szólhat többre, mindenesetre szólhat kevesebbre is. Egyébként azokban az esetekben, amikor a bíróságok az ellentétes bírói gyakorlatnál fogva több esetben: kávéházra, színházra stb. készpénzkövetelés behajtása céljából a zárt elrendelték, azt a tapasztalatot nyertük, hogy a jövedelemszedés az esetek nagy részében ilyen korlátolt hatáskör mellett a végrehajtást szenvedő üzemének sértetlenségével keresztülvihető.

Az igaz, hogy a vállalkozás alapján keletkező és különösen a személyes ténykedés folytán előálló jövedelmeknek az üzem tulajdonosa korlátot, sőt véget szabhat és így megszűnik a kielégítési alap. De megszűnik a kielégítési alap más esetben is, például: elvonás, elpusztulás stb. következtében, ezek a körülmények azonban nem lehetnek már magukban véve döntők a végrehajtás anyagi jogi szempontjainak a megítélésében. Továbbá azt mutatja a tapasztalat, hogy az ilyen zárgondnoki kezelések egyáltalán nem szoktak okul szolgálni arra, hogy a végrehajtást szenvedő, aki esetleg nagyszabású jövedelmező vállalattal rendelkezik, akár a végrehajtató iránti bosszújából, akár pedig az elkeseredés szülte hanyagságból, saját legjobb érdeke ellen cselekedjék és az üzemet elhanyagolja, vagy pedig feladja. Abból pedig, hogy egyik-másik konkrét esetben az ipari vagy más üzem zár alá vétele technikailag keresztül nem vihető, nem lehet arra a következtetésre jutnunk, hogy már most a zárlatot azoknál a jövedelmező üzemeknél sem alkalmazzuk, amelyeknél pedig az sikerrel járhat. S annál inkább fog ez állani, minél függetlenebb az üzem vitele a személy közvetlen ténykedésétől, annak képességeitől.

Az élet váltakozó jelenségeire mereven körvonalozott és egyforma szabályokat alkalmazni nem mindig lehet. Eltérések és változások mindenkor fognak mutatkozni, ha jelenség-csoportok egységes szabályozás alá kerülnek. Így lesz az a mi konkrét kérdésünkkel is. Találni fogunk jövedelmező vállalatokat, amelyeknél tényleg a priori ki lesz zárva a zárgondnoki kezelés lehetősége, vagy legalább is oly nehézséggel fog járni annak alkalmazása, hogy bátran válhatik mellőzhetővé. Ilyen esetekkel akkor fogunk találkozni, ha a jövedelmezés elválhatatlanul hozzá tapad valamely személy egyéni ténykedéséhez, mint sine qua non és ha merőben bizonytalan a jövedelem időnkénti előállítása. Pl. a kisiparos, aki maga állítja elő árúcikkeit, az üzem jövedelmezőségét személyes ténykedésével mozdítja elő. Vagy időnként fellépő énekes, hegedűművész. Ezek üzeme, ha egyáltalán itt üzemről szó lehetne, mondjuk inkább a személyi ténykedésükből előálló jövedelme, nem lesz zár alá vehető, tárgyi lehetőség hiányában. Viszont lesznek esetek, amikor a jövedelmezés előállítása nem kötődik a tulajdonos személyéhez és amikor a jövedelmezés időközönként rendszeresen megismétlődik, vagy állandó folyamatú. Pl. a színház, a gyár és ehhez hasonló egyéb vállalatok üzeme. Ezekben az esetekben a kielégítési zárlat alkalmazásának mi akadálya sem lehet. Azt, hogy mely üzemek soroztassanak az egyik és melyek a másik csoportba, a törvény és a bírói gyakorlat határozhatják meg.

A kielégítési zárlat ellen nem fogadható el érv gyanánt a jövedelem bizonytalansága, annak csak a jövőben való előállta. Mert igaz ugyan az, hogy nem létező követelést végrehajtás alá vonni nem lehet,[11] ámde a jövedelmeknek ez a bizonytalansága, amely egy ipari, vagy ehhez hasonló üzemnél mutatkozik, különleges elbírálás alá esik, amelyre a most említett jogszabály nem alkalmazható. Itt, habár a jövedelem csak a jövőben áll elő, habár azok az egyes kötelmek, amelyeknek condensatiója az üzem jövedelmeinek alapját alkotja, csak a jövőben állnak elő, mégis a jövedelmezés alapja megvan, a szemünk előtt áll fizikailag is és a jövedelmezés lehetősége, csaknem bizonyossága konkrét. Megvan tehát úgy a ténybeli, valamint a jogi lehetősége a leendő jövedelmezésnek. A jövedelem bizonytalansága kérdésében tehát különböztetnünk kell. Így pl. ha adósomnak azt a járandóságát akarom letiltani, amely meg fogja őt illetni az esetre, ha képviselővé megválasztják, ekkor nem létező és a jövőben csak esetleg keletkezhető követelést kívánok végrehajtás alá vonni és ezt nem lehet megtennem. De már abban az esetben, ha pl. a bizományba adó ellen vezetek végrehajtást, letilthatom az ő bizományosától neki járó, a bizományi árúk eladásából befolyó vételár követelését. A vevők még itt sincsenek meg, de megvan a bizományos és a bizományba adók közötti, a jövedelmezés alapját megadó jogviszony. Még szembetűnőbb ez a lényegi különbség a rendesen működő gyári üzem esetében.

Hogy a jövedelmező üzem végrehajtás alá vonása technikailag keresztülvihető, erre vonatkozólag utalunk az osztrák végrehajtási törvény rendelkezéseire. Az osztrák végrehajtási törvény külön szabályozza az ipari és egyéb vállalatok elleni végrehajtást, még pedig zárlat vagy bérbeadás útján.[12] Kivételt tesz azonban azoknál az üzemeknél, melyeknél a személyi képesség és személyi ténykedés túlnyomóan előtérbe szorul. A zárgondnok hatáskörét pedig az osztrák végrehajtási törvény igen tágra szabja, amennyiben minden üzleti ténykedésre feljogosítja, amely magát a végrehajtást szenvedőt illetné meg.[13]

De a mi végrehajtási törvényünk zárlati fejezete is ismeri a többi között a zárlat alkalmazását arra az esetre, ha az igény tárgya valamely jog. Ide sorozható az üzem folytatásához való jog is. Ha tehát a zárgondnok ilyen esetekben, amikor a követelés nem készpénzre irányul, hanem dolognak vagy jognak természetbeni szolgáltatására, kezelője lehet idegen vagyonnak, amely tulajdonképen személyes ténykedésen alapul, nem lehet belátni, hogy technikai, fizikai lehetősége szempontjából mért ne kezelhetne idegen jövedelmet a zárgondnok akkor is, ha a hitelező igénye készpénzre irányul.

A hitelező érdeke megkívánja azt, hogy mindabból, amivel az adós sajátjaként rendelkezik, amennyiben a törvény azt nem tiltja, magát kielégíthesse. Módot kell nyujtani tehát neki ahhoz, hogy a gazdasági és közforgalmi szempontból oly jelentőségteljes vagyon-tárgy, mint a minő pl. a gyár üzeméből folyó jövedelem, a színház jövedelme stb., szóval a jövedelmező üzem az ő végrehajtási joga szempontjából ne maradhasson kiaknázatlanul csak azért, mert a törvény rendszere eddig ennek a kiaknázásnak a módját nem ismerte, vagy mert technikai akadályok megnehezítik a keresztülvitelt. Mert hiszen ezek a technikai akadályok is törvényi rendelkezéssel és helyes bírói intézkedéssel leküzdhetők.

Dr. Tatics Péter.

[11] B. t. 1902. évi 9402. Grecsák, Uj Döntvénytár VI. 406. l.

[12] Executions-Ordnung 341. §.

[13] U. a. 343. §.

Szemle.

BELFÖLD.

— **Egyetemi cím és jelleggel** felruházott jogakadémiákat szervez a közoktatásügyi kormány a belgért új egyetemek helyett. Legalább is ez derül ki a jogi karok tanszékeire hirdetett pályázatokból. Mindkét egyetemen egy tanár fogja előadni az egyházjogot és — a jogtörténetet, egy tanár a büntetőjogot, bűnvádi perrendtartást és — a jogbölcsészetet, végül egy tanár a közjogot és a politikát. A tanszékeknek ez a halmozása valósággal — bűnhalmazat és önkéntelenül emlékeztet Mikszáth sárosi földbirtokosára, akinek egy férficselédje — kocsis, inas és vadász egy személyben. De úgy véljük, hogy a magyar főiskolai oktatást mégse volna szabad a sárosi végzett földesurak szellemében kezelni. Budapesten a jogtörténetet és egyházjogot *hét* tanár adja elő, a büntetőjognak és jogbölcsészetnek *öt* tanszéke van és csak nemrég követelte dr. Angyal Pál külön kriminológiai tanszék szervezését. Ha tehát az új egyetemeken e tárgyakat egy-egy tanár fogja előadni, úgy ebben alternatív beismerés rejlik: beismerése annak, hogy a budapesti tanszékek, kettő kivételével, feleslegesek, vagy beismerése az új egyetemek pénzhiányból származó tudományos potemkinizmusának. Midőn 1872-ben a kolozsvári egyetemet szervezték, az állam pénzügyi helyzete tudvalevőleg nem volt rózsás, mégis minden jogi szaknak külön tanszéket állítottak fel, így külön tanár jutott a jogbölcsészetnek, jogtörténelemnek és a politikának is. Nem kell talán hangsúlyoznunk, hogy a jogtörténelem és a jog-

bölcsészet épen az a két diszciplina, amely a tételes jogi szakok tudományos vérkeringését biztosítja, ezeknek melléktárgyakká való degradációja magának a jogtudománynak lefokozását jelenti. Véges ésszel alig érhető fel, hogy a jogbölcsészetnek, amely az összes jogi tudományok alapkérdéseivel foglalkozik, miért van több köze a büntetőjoghoz, mint bármely más jogi szakhoz és mit vétettek a kriminalisták, hogy épen őket kívánja a kultuszminiszter a jogi mindenes hamupipőke szerepére kárhoztatni? Hogy pedig a büntetőjog és a bűnvádi eljárási jog ép úgy két tanszék, mint a magánjog és a polgári perjog, azt nem csak a harmadik alapvizsgálat szervezeti szabályzata bizonyítja. Attól a szorgalmas «tanhivatalnoktól», aki a büntetőjogot, eljárást és jogbölcsészetet heti tizenöt órában adja elő, ezenfelül speciálkollégiumokat, szemináriumokat és praktikumokat tart, a tudomány fejlesztését és az irodalom komoly művelését ugyan hiába várjuk. Már pedig az új egyetemeknek talán mégis inkább az volna a hivatása, mint a joghallgatók számának emelése és a szigorlatok színvonalának sülyesztése, amely előreláthatóan eredményük lesz. Vagy talán az új egyetemeken máris beteljesedik a magyar egyetemi kinevezések régi átka, hogy nem a tanszékekre keresnek alkalmas jelöltet, hanem a jelölt számára keresnek alkalmas tanszéket és most véletlenül ily nagyétű kriminalisták vagy jogtörténészek ellátásáról van szó? Valóban kíváncsiak vagyunk arra, ki lesz az a két sokoldalú férfiú, akik közül az egyik: Timon Ákost, Király Jánost, Illés Józsefet, Kováts Gyulát, Notter Antalt, Reiner Jánost és Hanuy Ferencet egyesíti egy személyben — a másik Pikler Gyulának, Csarada Jánosnak, Doleschall Alfrédnak, Angyal Pálnak és Balogh Jenőnek tanszékeit fogja atlaszi vállain hordozni.

— **A budapesti árvaszék** 1913. évi jelentéséből örömmel látjuk, hogy ez a hatóság céltudatosan halad előre azon a helyes úton, melyet nehány évvel ezelőtt maga elé kitűzött. 1910. év folyamán létesítette a gyermekvédelmi szakosztályt, melynek ügyforgalma 1913-ban már 39,769 számra emelkedett. A két hivatásos gyám a mult évben 2996 házasságon kívül született gyermek tartási igényének biztosítása iránt tette meg a szükséges lépéseket.

1913. év január 1. óta az árvaszék új rendet léptetett életbe, mely szerint a szülőházakban házasságon kívül született gyermekek ügyeiben az adatbeszerzések közvetlenül a szülőházakban történnek.

A fővárosban született házasságon kívüli gyermekek ezen az úton majdnem kivétel nélkül az árvaszék ellenőrzése alá kerültek (4904 gyermek 1913-ban).

Minthogy az árvaszék megbízottjai közvetlenül a szülés után keresik fel az anyákat, a gyermek érdekében szükséges intézkedéseket azonnal megtehetik, ami az anyákban az árvaszék iránti bizalmat erősbíti. A jelentés kiemeli, hogy míg az anyák ezelőtt csak többszöri idézésre jöttek el az árvaszékhez, most önként és mind sűrűbben fordulnak oda segítségért.

1912 óta az árvaszék a kiskorú prostituáltak megmentését is felvette munkaprogrammjába. 1913-ban a székesfővárosi m. kir. államrendőrség 564 esetben értesítette az árvaszéket arról, hogy kiskorú kéjnői igazolványt (bárcát) váltott. Az 564 kiskorú közül 65 volt 18 éven aluli, vagyis oly korban, midőn még javítóintézetben elhelyezhető. Annak jellemzéséül, hogy a céltudatos, lelkiismeretes munka mily eredményeket érhet el ezen a téren, ide iktatjuk a jelentés következő adatait. Az 564 kiskorú prostituált közül az igazolványt 142 önként visszaadta, 52 pedig a törvényes képviselő kívánságára hivatalból bevonatott. Ezen esetek közül 91 esetben a kiskorú hazakerült szüleihez vagy rokonaihoz, 44 a szülői házon kívül tisztességes foglalkozáshoz jutott (legnagyobbrészt a Leánykereskedés elleni Magyar Egyesület további ellenőrzése és pártfogása mellett), 59 kiskorú idegen helyre vidékre került és a további ellenőrzés alól kikerült.

A kiskorúak prostituciója elleni küzdelemről a következőket mondja a jelentés:

«Ha az erkölcsi romlottság előrehaladottabb fokán levő leányok sorsán segíteni csak kevéssé is lehet, mégis nagy azoknak a száma, akik aránylag fiatal korban (18 éven alul) lépnek a lejtőre és akiknek érdekében a sürgős és erélyes beavatkozás bizonyára eredményes. Természetesen itt is csak a szigorúbb eljárás segíthet és amíg az igazságügyi kormány nem nyitja meg nagyszámú javítóintézeteinek kapuit ezen szerencsétlen teremtések előtt is, addig a kizárólag társadalmi részről remélhető támogatással kedvezőbb eredményeket elérni nem igen leszünk képesek».

Az árvaszék legújabb alkotása a vagyontalan elmebetegek hivatásos gondnokának intézménye.

Szószerint idézzük, amit az árvaszék kitűnő elnöke, dr. *Melly* Béla e legújabb intézményről mond:

«A vagyonos elmebeteg gondnokságának elnyeréséért, amikor a gondnokrendelés szüksége beáll, a hozzátartozók — vagy mások is — az anyagi érdekeltség folytán szívesen jelentkeznek.

Ellenben a vagyontalan elmebeteg hozzátartozói iparkodnak magukat az elmebetegektől távoltartani, az ismeretlenség ködébe burkolózni, hogy az ápolási és szállítási költségek fizetésétől, amelyre az 1898. évi XXI. tc. őket kötelezi, megszabaduljanak.

A gyámhatóság a legtöbb esetben nem tudja a hozzátartozókat kinyomozni és így a multban kénytelen volt az elmebetegek részére idegent kirendelni, akinek gondnoki ténykedése rendszerint abban merült ki, hogy talán évenkint egy ízben — akkor is távbeszélő útján — az elmegyógyintézettől értesülést szerezve, gondnokoltja állapotáról, ezt az árvaszéknek bejelentette.

A sors által amúgy is legjobban sújtott embertársaink: a vagyontalan elmebetegek tehát teljesen el voltak hanyagolva, nem volt, aki ellenőrizte volna, hogy megfelelő bánásmódban részesülnek-e, nem volt, aki az ő jogvédelmükkel törődött volna.

Arra a meggyőződésre jutván, hogy a vagyontalan elmebeteg jogvédelme az egyes-gondnokság útján meg nem oldható, a hivatásos gyámság intézményének mintájára a vezetésem alatt álló árvaszéknél kísérletképen életbeléptettem a hivatásos gondnokság intézményét olykép, hogy az 1912. évi május hó 1. óta az árvaszék a vagyontalan elmebetegek részére állandóan dr. Szemethy Károly szék. főv. id. tiszti alügyészt rendelte ki gondnokul.

Minthogy ez az intézkedés a gyakorlatban teljesen bevált és a vagyontalan elmebetegek előnyére szolgált, másrészt azonban — az emberies szempontoktól eltekintve — a törvényhatóság érdekét is szolgálja, mert amennyiben az elmebeteg fizetésképes hozzátartozóit a hivatásos gondnok kinyomozni képes, a községet nem terhelik az ápolási költségek: mindezeknél fogva az árvaszék javaslatom alapján f. évi november hó 14-én tartott teljes-ülésében határozatilag kimondta, hogy a hivatásos gondnokság intézményét életbelépteti, a hivatásos gondnoki tiszt viselésére dr. Szemethy Károly szék. főv. id. tiszti alügyészt kirendelte.

A hivatásos gondnok eddig már 212 vagyontalan elmebeteg részére rendeltetett ki».

— **Egy ítélőtáblai elnököt** 45 évi szolgálat után nyugdíjaztak. Bármily kiváló bíróról van is szó és bármily emberileg érthető keserűséggel tölti is el a nyugdíjazottat, nem találunk ebben semmi felháborítót. Véleményünk szerint a hiba nem a miniszterben, hanem az 1892 : XXX. tc.-nek a nyugdíjtörvénnyel fentartott rendelkezésében van, amely Damokles-kardot adott az igazságügyminiszter kezébe és ezzel a 70 évnél idősebb kúriai bírák függetlenségét megszüntette. Hogy a miniszter a nyugdíjköteles korban lévő bírót egyik nap hivatalának folytatására szólíthassa fel, másnap pedig nyugalomba küldhesse, azt semmiféle igazságszolgáltatási érdek nem követeli. Ennek a kérdésnek az eldöntését a miniszteri keggyel kormányozható véletlenre bízni nem lett volna szabad.

— **El nem ismert felekezetek jogképessége.** A budapesti kir. törvényszék, mint telekkönyvi hatóság, 1896-ban a Budapest főváros pesti része 6215. sz. telekkönyvi betétben felvett ingatlanra a tulajdonjogot B. 3. alatt, egy közjegyzői okiratba foglalt adás-vételi szerződés alapján — nyilván elnézésből — bekeblezte az «Első budapesti baptista hitközség» nevére. 1905-ben a baptista vallásnak «Baptista hitközség Budapest» nevű felekezetét a vallás- és közoktatásügyi miniszter elismerte.

1914. évben a «Baptista hitközség Budapest» kérvénnyel fordult a telekkönyvi hatósághoz, hogy a tulajdonosként bejegyzett «Első budapesti baptista hitközség» neve «Baptista hitközség Budapest» névre igazíttassék ki. Kérvényében arra hivatkozott, hogy a baptista vallás 1896-ban nem volt elismert vallás és 1905-ben is csupán a baptistáknak «Baptista hitközség Budapest» nevet viselő felekezete nyert elismerést és így a korlátolt ingatlanszerzési képessége is csak ennek van meg. Csatolt a kérvényéhez egy «Nyilatkozat»-ot, amelyben az el nem ismert «Első budapesti baptista hitközség» nevében három egyén a kérelmezett névkiigazításba beleegyezik.

A telekkönyvi hatóság a kérelmet (figyelemmel a telekkönyvi rendt. 69. §-ában foglalt jogelvre) 1296/914. sz. végzésével elutasította. Az elutasítás indokai a következők voltak: 1. Folyamodó nem igazolta, hogy a tulajdonosként bejegyzett «Első budapesti baptista hitközség» lényegileg azonos a «Baptista hitközség Budapest» elismert vallásfelekezettel, sőt a kérelmezett névkiigazítást megengedő, említett «Nyilatkozat»-ból ép ennek ellenkezője állapítható meg; 2. e «Nyilatkozat»-ot aláíró egyénekről nem igazoltatott az, hogy ezek azoknak, illetve jogutódaiknak nevében járnak el, akiknek nevében és részére a B. 3. alatti bejegyzés alapjául szolgáló adás-vételi szerződés megköttetett; 3. a névkiigazítást megengedő «Nyilatkozat» egyébként sem bír joghatállyal, minthogy az «Első budapesti baptista hitközség», mint a baptista vallásnak el nem ismert felekezete a magyar magánjog értelmében ingatlan-vagyont nem szerezhet és a jogképességnek erészbeni hiányát a tényleg foganatosított telekkönyvi bejegyzés sem pótolja, amennyiben a tulajdonjog telekkönyvi bejegyzése legfeljebb annyit jelent, hogy a dologi ügylet: az átruházás tényleg — habár hibásan — megtörtént, de a dologi jogok megszerzéséhez szintén szükséges és az átruházás alapjául szolgáló kötelmi jogügylet a jogszerző fél jogképességének semmiképp sem pótolható hiányánál fogva létre nem jöhetett, minélfogva a kérdéses ingatlant az «Első budapesti baptista hitközség» a magánjog szabályai ellenére meg nem szerezhette, még pedig az osztrák általános polgári törvénykönyv 1467. §-ában szabályozott telekkönyvi elbirtoklás útján sem, mert az osztrák polgári törvénykönyv 1453. §-a szerint elbirtoklás által is csak az szerezhet tulajdont, ki különben a szerzésre képes; mindebből következőleg tehát az «Első budapesti baptista hitközség» oly ingatlan tekintetében, amely öt tulajdonjogilag meg nem illeti, a tulajdonjog tartalmából folyó oly rendelkezést, aminőt a többször említett «Nyilatkozat» magában foglal, joghatályosan nem tehet.

A telekkönyvi hatóság végzését az érdekeltek jogorvoslattal nem támadván meg, az jogerőre emelkedett. *Dr. Vizi Ferenc.*

— **Új jogi munkák.** 1. Dr. *Bozóky* Géza: A korlátolt felelősségű társaság a külföld és de lege ferenda a magyar jogban. 2. Dr. *Tóth* Lajos: Magyar Magánjog. Általános tanok. 1. füzet., Debreczen, 167 lap. Ára 5 K. 3. Dr. *Tóth* Lajos: Vélemény a magyar általános polgári törvénykönyv tervezetéhez. Debreczen, 118 lap. Ára 4 K. — Mindhárom munkára még visszatérünk.

— **Az Adó** című gyakorlati irányú havi folyóirat most megjelent márciusi füzete — tekintve a közeledő adókivetéseket — *a harmadosztályú kereseti adót* ismerteti. A határidőemlékeztető rovatban pedig a társulatok jövedelmének bevallásáról és a hadmentességi díj alá tartozó egyének vallomásai kötelezettségéről emlékezik meg. Az illetékek címnél a bélyegtörvények az illetékek lerovásáról és a kezességtől a lerovás elmulasztásával járó büntetésekről és az elévülésről hoz ismertetést. A folyóirat évi előfizetési ára 6 K, megrendelhető: Budapest, V., Ujpesti rakpart 6/a sz. alatt.

— **Négy toll és két ceruza** visszaszolgáltatására hívta fel állítólag a segédhivatal a kir. Kúria egy bíráját, aki, hivatalos nyelven szólva, «a közszolgálat más ágába lépett át». Nem kételkedünk benne, hogy van egy igazságügyminiszteri rendelet, amely a kötelességtudó segédhivatali igazgatót erre a felhívásra kötelezte, minthogy az a negyedév, amelyre az írószereket kiszolgáltatják, még nem telt el. Mindamellett kissé furcsán fest a bürokratikus copf ily megnyilatkozása abban az országban, ahol az állami vagyon tisztelete korántsem mindig oly gondos, ha nagyobb értékről van szó.

— **Joggyakornokok és ügyvédjelöltek képzése.** Az egységes bírói és ügyvédi vizsgáról szóló törvény 14. §-a kötelezővé teszi a kir. törvényszékeknél és az ügyvédi kamaráknál október 1-től május hó végéig hetenkint egyszer két órán át a rendszeres összejöveteleket, «amelyeken — a törvény szavai szerint — a joggyakorlaton levők elméleti és gyakorlati kiképzését a jogfejlődés újabb eredményeinek, vitás kérdéseknek és jogeseteknek megbeszélése útján és más alkalmas módon kell elő készíteni.» Ezeknek az összejöveteleknek helyes szervezése és vezetése a törvényszékekre és az ügyvédi kamarákra új és nagy feladatot ró. Ha megfelelően szervezik, a gyakorlati kiképzés igen üdvös befolyást fog gyakorolni az egész igazságügyi *szervezetre.* A kir. törvényszékeknél a bírák közreműködése és különösen az elnöknek ellenőrzése a gyakorlati kiképzés közvetlen eredményén kívül lehetővé fogja tenni az alapos szelekciót a joggyakorlaton lévők közt. Viszont az előadó bírák közül a kiválókra nézve új működési tér nyílik meg, melyen képességeiket és tudásukat érvényesíthetik. Az ügyvédi kamarák közül a budapesti kamarára hárul a legnagyobb feladat, ahol 1913-ban 1270 volt az ügyvédjelöltek száma (az ország összes ügyvédjelöltjeinek kb. 27%-a). Viszont a budapesti ügyvédi kamarában 36 kamarai választmányi tag és 40 ügyvédvizsgáló bizottsági tag között oszlik majd meg a nagy munka, akiknek körébe a kamara még bevonhatja azon nagyszámú kiváló fiatalabb ügyvédeket, akik alkalmasak arra, hogy idővel az ügyvédvizsgáló-bizottság tagjainak sorába bekerüljenek. Szerencsés megoldásnak tartjuk a miniszteri rendelet intézkedését, hogy olyan helyeken, ahol a kir. bíróságnál és az ügyvédeknél joggyakorlaton lévők együttes száma nem túlságos nagy, vagy *ahol az bármely okból célszerűnek mutatkozik,* a külön törvényszéki és kamarai összejövetelek helyett rendszeresen vagy egyes esetekben *közös összejöveteleket* lehet tartani. Az összejövetelek intézményét a törvény és rendelet nagyon szépen és helyesen szabályozzák. Bírák és ügyvédek kötelessége a fiatal nemzedékkel szemben most már arról gondoskodni, hogy az összejövetelek színvonala minél magasabb legyen. Ezt a célt csak úgy lehet elérni, ha a bíróságok és ügyvédi kamarák vezetői már most kijelölik az összejövetelek vezetőit és előadóit, hogy ezek őszig elkészíthessék az összejövetelek munkatervét és az előadások anyagát. *T. M.*

— **Az ipari szellemi tulajdon oltalma.** A magyar iparjogvédelmi egyesületben dr. *Fazekas* Oszkár egyes. titkár a polg. törvénykönyv javaslatát bírálta az ipari szellemi tulajdon oltalma szempontjából. Kimutatta, hogy a szabadalmi, védjegy-, mintaoltalmi és szerzői jogi törvények és általában a szakjogok sem tárgyilag, sem minőségileg nem meríthetik ki az ipari szellemi javak oltalmát és ezért szükséges erről a polgári törvénykönyv keretében gondoskodni oly módon, hogy a társadalmi gazdaságra nézve jelentőséggel bíró eszmei értékeket abszolut jogtárgyakká emeljük. Ezután a személyiség oltalmáról szóló javaslati rendelkezéseket fejtegette és részletesen indokolta az általa javaslatba hozott módosításokat. Az előadás és a felette megindult vita folytatását f. hó 24-ére tűzték ki.

— **Továbbképző előadások.** Most jelentek meg könyvalakban az igazságügyi és közigazgatási tisztviselők részére 1913. évben rendezett III. jog- és államtudományi továbbképző tanfolyamon tartott előadások. Hasznos munkát végzett ezzel a továbbképzésnek dr. *Makay* Béla miniszteri tanácsos szakavatott elnöklete alatt működő központi bizottsága. Ennek a munkának sajtó alá való rendezésével egyrészt alapot szolgáltatott a jövőben több helyen tartandó tanfolyam programmjának, másrészt módott nyujtott az előadások tanulmányozására azoknak a tisztviselőknek is, akik a tanfolyamon részt nem vehettek. E negyvenhatíves munka harmincegy előadása az igazságügy és közigazgatás ügykörébe tartozó intézmények ismertetésével, az egyes aktuális kérdések tárgyilagos megvilágításával, mintegy kézi lexikont nyujt az érdeklődőknek. A központi bizottság szakavatottságára vall, hogy minden kérdés tárgyalásához a legkiválóbb szakerőket kérte fel. A kötet ára 6 K, kapható a kultuszminisztérium segédhivatali főigazgatójánál.

— **A közigazgatás reformjáról** című tanulmányát *Krúdy* Ferenc különlenyomatban is közrebocsátotta. Értekezése megírandó nagyobb tanulmányának vázlata. Oly alapokra kívánja fektetni a közigazgatási reformot, amelyek a közgazdasági és társadalmi erők kifejlesztését teszik lehetővé.

— **A budapesti kir. ítélőtábla** alapítványi bizottsága felhívja azokat a szegénysorsú Budapesten gyakorlatot folytató

kezdő ügyvédeket, akik a Jeszenák János-féle alapítvány jövedelméből üresedésbe jött és 1914. évi július hó 1. napjától kezdődő három éven át egy római kath. vallású, Budapesten gyakorlatot folytató szegénysorsú kezdő ügyvédnek adományozandó 500 koronányi és minden év jú'ius hó 1-én és január hó 1-én 250—250 koronával esedékes segélyre igényt tartanak, hogy az említett feltételeket bizonyító okiratokkal felszerelt kérvényüket a kir. ítélőtábla elnöki irodájában 1914. évi május hó 30. napjáig nyujtsák be.

KÜLFÖLD.

— **Tisztességtelen verseny** miatt ítélte el a német birodalmi biróság a tejkereskedőt, aki üzlethelyiségén és kocsijain a tejgyógyintézet (Milchkuranstalt) megjelölést alkalmazta.

— **Az angol magánjog kodifikációján** dolgozik 1905 óta magánszorgalomból öt angol jogtudós (Jenks, Goldart, Lee, Holdsworth és Miles), akik munkájukban a német B. G. B. rendszerét követik. Eddig ebből a Digest of English civil law-ból az általános rész (1905), a kötelmi jog három részben (1912) és legutóbb a dologi jog jelent meg. A Tervezetet német fordításban Schirmeister adja ki.

— **Az ingatlan elaprózását** megakadályozó törvényjavaslat készül bajor mintára Poroszországban. Parcellázásnak a tervbe vett törvény szerint csak állami jóváhagyással van helye. Aki ingatlannal kereskedő ügynöknek ad el, vagy attól vesz ingatlant, egy hétig visszaléphet. Az államnak a tervezet elővételi jogot biztosít és ezzel a belső kolonizációnak kíván szolgálni.

— **A harmadik jenai állam- és jogtudományi továbbképző-tanfolyam** programmja fekszik előttünk. Az előadások tárgya túlnyomó részben a közgazdaság köréből való s az előadásokat körülbelül felerészben nem professzorok, hanem gyakorlati emberek tartják. Így Gertung gyárigazgató a gépgyárak eladási szervezetéről, Jahn főkormánytanácsos a porosz-hesseni államvasutak igazgatásáról, Luboldt gyártulajdonos a német munkástörvényhozásról és a német iparnak versenyképességéről a világpiacon. Luppe polgármester a városi lakáskérdésekről ad elő. A tanfolyam pünkösd idejére esik, június 2-től 10-ig. Két jenai iparvállalat megtekintését is tervezik, köztük a Zeiss-művekét. S ha kellő számban jelentkeznek résztvevők, a tanfolyamot augusztus végén, vagy szeptember hó elején tanulmányúttal egészítik ki, amelynek célja a thüringiai iparvállalatok megtekintése.

ő. o.

Azonnali belépésre gyakorlott, lehetőleg román nyelvet is beszélő ügyvédjelöltet keres dr. Balogh Endre ügyvéd, Marosvásárhelyt. 15133

Dr. Kozma Antal körösbökényi (Arad m.) ügyvéd románul is beszélő ügyvédjelöltet keres. 15131

Ügyvédjelölt némi gyakorlattal irodámban alkalmazást nyerhet. Ajánlatok dr. Kemény Pál ügyvéd Zirc, Veszprém vármegye címzendők. 15740

200 korona havifizetéssel ügyvédhelyettest vagy jelöltet keres irodájába dr. Valkányi Lajos kalocsai ügyvéd. Hosszabb alkalmazás esetén haszonrészesedést is biztosít. 15144

Ügyvédjelölt kétéves törvényszéki és járásbírósági praxissal április 15-re állást keres, vidékre is megy. Ajánlatot kér: dr. Csendes V. Miskolc, Városház-tér 28. 15142

Közjegyzőhelyettes, ki nőtlen, a magyar és német nyelvet szóban és írásban tökéletesen bírja, közjegyzőhelyettesi állást keres. Cím megtudható a kiadóhivatalban. 15137

Nyugalmazott bíró elfogadna közjegyzőhelyettesi, esetleg jelölti állást. Cím a kiadóhivatalban. 15743

Ügyvédjelölt, ki önállóan tárgyal, telekkönyvi ügyekben jártas, német nyelvet szóban és írásban tökéletesen bírja, azonnal alkalmazást nyerhet. Fizetés megállapodás szerint. Eddigi gyakorlatot ismertető részletes ajánlat intézendő: dr. Sik Lajos Németujvár (Vasmegye). 15141

Vidéki teljes gyakorlattal bíró és telekkönyvi ügyekben jártas ügyvédjelöltet keres: dr. Huppert Jakab ügyvéd, Monor (Pestmegye). 15139

MAGYAR TÖRVÉNYEK

A FRANKLIN-TÁRSULAT

ZSEBKIADÁSAI

Uj!

Az egységes birói és ügyvédi vizsgára vonatkozó jogszabályok. Összeállította, jegyzetekkel és utalásokkal ellátta *Mendelényi László dr.* Ára kötve 2 K.

A bortörvény (1908: XLVII. t.-cikk) és a reá vonatkozó joganyag. Függelék: Az osztrák bortörvény és a m. kir. állami közpincék szervezete. Betűrendes tárgymutatóval. Összeállította *Hampel Antal dr.* Ára kötve 3 K.

Az új polgári perrendtartás és az életbeléptetési törvények zsebkönyve. Magyarázó jegyzetekkel, utalásokkal és betűrendes tárgymutatóval. Írta *Kovács Marcel dr.* Ára kötve 6 K 20 f.

Lakásbérleti szabályok. Összegyűjtötte és magyarázta *Pongrácz Jenő dr.* Harmadik, teljesen átdolgozott kiadás. Ára kötve 3 K 20 f.

Előbbi kötetek:

A bűntettekről és vétségekről szóló 1878: V. t.-cikk a módosító s kiegészítő törvényekkel és a vonatkozó joggyakorlattal. A bűntettek és vétségekre nézve érvényben levő anyagi jogszabályok. Összeállította *Lengyel Aurél dr.* Ára kötve 3 K 60 f.

A kereskedelmi törvény (1875: XXXVII. t.-cikk) és a reá vonatkozó joganyag. Törvények, rendeletek, az új vasúti üzletszabályzat, joggyakorlat. Összeállította *Nyári Jenő dr.* Ára kötve 3 K 60 f.

Az ipartörvény (1884: XVII. t.-cikk) és a reá vonatkozó joganyag. Törvények. Rendeletek. Joggyakorlat. Összeállította *Márkus Dezső dr.* Ára kötve 3 K.

Egyes igazságügyi szervezeti és eljárási szabályok módosításáról szóló 1912: VII. t.-cikk. A vonatkozó rendeletekkel, jegyzetekkel és utalásokkal. Ára kötve 1 K 50 f.

Az állami alkalmazottak, valamint azok özvegyeinek és árváinak ellátásáról szóló 1912: LXV. t.-cikk. Jegyzetekkel és utalásokkal ellátta *Térfi Gyula dr.* Ára kötve 2 K 80 f.

A polgári perrendtartás zsebkönyve. Ismerteti és magyarázza *Lánczi Jenő dr.* Ára kötve 5 K.

1912: LIV. t.-cikk. A polgári perrendtartásról szóló 1911: X. t.-cikk életbeléptetéséről. Jegyzetekkel és utalásokkal. Ára kötve 1 K 50 f.

Kaphatók:

LAMPEL R. könyvkereskedése

(Wodianer F. és Fiai) R.-T.-nál

Budapest, VI., Andrássy-út 21. szám

és minden könyvkereskedésben.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat.** Egyetem-utca 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem.** Egyetem-utca 2.

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Negyvenkilencedik évfolyam. 13. szám. Budapest, 1914 március 27.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: IV., Egyetem-u. 2
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

Tartalom. *Dr. Illés József* orsz. képviselő, egyetemi magántanár: Európai kodifikációk és a magyar polgári törvénykönyv javaslata. — *Dr. Harmath Jenő* kir. járásbíró: A Tervezet 215. §-ához. — *Dr. Teller Miksa* budapesti ügyvéd: Az ügyvédi immunitás és «a becsület védelméről» szóló tervezet. — *Dr. Fürst Mátyás* budapesti ügyvéd: Jogi különösségek. — *Dr. Gabrovitz József* budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszéki jegyző: Visszatérő időszakokban fizetendő biztosítási díj jogi természete. — Szemle. *Melléklet:* Büntetőjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Európai kodifikációk és a magyar polgári törvénykönyv javaslata.*

A polgári törvénykönyv javaslatát abból a szempontból teszem vizsgálat tárgyává, vajjon akkor, amidőn a vagyon és család szervezését kodifikálja, vagyis a magánjogot rendszeres egészbe foglalja, helyesen jár-e el, hogy elsősorban az ország *fennálló jogát* önti megfelelő formába és így konzerválni törekszik jogfejlődésünk legértékesebb eredményeit.

Vajjon megfelel e ez az eljárás az Európaszerte eddig követett magánjogi kodifikáció módszerének és a magyar kodifikáció százados irányának.

Vagy nem kellett volna elsősorban az egész jogrend *reformját* tűzni ki célul és úgynevezett reformkódex megalkotásával a jövő nemzedék számára állítani fel a különböző társadalmi törekvések és vágyak által követelt jogtételeket?

Vajjon a gyakorlati élet és a tapasztalat által kipróbált jogszabályok fentartása a feladat, vagy az elméletileg a logika és abstrakció útján keletkezett új jogrendnek életrekeltése?

A kérdésnek tárgyalása szükségessé fogja tenni, hogy ebből a szempontból igen röviden érintsem az európai magánjogi kodifikáció legfőbb eredményeit: foglalkozzak a *Code civillel* és a *német polgári törvénykönyvvel.* Ez utóbbival annyival is inkább szükséges foglalkoznunk, mert tisztázni kell azt a helyzetet is, melyet a magyar kodifikáció számára teremtett.

Ha megfeleltem a most felvetett egész általános kérdésre és úgy találnánk, hogy a törvényjavaslat követett módszere a helyes, akkor kell megvizsgálni, vajjon eleget tett-e a módszer követelményeinek, kellő módon és mértékben alkalmazta-e az élő jog konzerválását?

A XVIII. és a XIX. század Európaszerte megindította a magánjogi szabályok rendszeres egészbe, törvénykönyvbe foglalásának nagy munkáját.

A francia forradalom viharai között a francia magánjog kódexének a gondolata megszületett. Már a forradalom kezdetén *az 1791-es alkotmány* kifejezetten megigérte. A tervezetek egymást követték és *Bonaparte,* mint első konzul, csak a már megindult mozgalom élére állott. Hatalmas akaraterejével gyorsítja a tempót, éles szemével felismerve a kódex jelentőségét, személyesen vesz részt a munkában, amely 1804-ben, előbb mint *Code civil des Français,* néhány év mulva később, mint Code Napoleon jelenik meg.

Az újkori kodifikáció *első szaka* ezzel lezáródott. Vajjon milyen tanulságokkal a mi számunkra?

A francia forradalom tényleg szakítani akart a multtal, új világot, más életet, más társadalmat akart teremteni, mint a régi volt. Mindent, ami csak emlékeztetett az ancien régime-re, el akart törölni. Vajjon a *szabadság, egyenlőség, testvériség jelszavai* korában olyan kódexet hozott-e létre, amely még soha nem hallott új jogtételekkel volt tele?

Valette párisi professzor, aki megvizsgálta a Code tartalmát, abból a szempontból, hogy megállapítsa, mi új ebben és mi a régi, a francia akadémiában 1872-ben felolvasott tanulmányában kifejti, hogy a francia forradalom politikusai a jövő számára csodákat ígérő kódexbe a fennálló jog tételeit foglalták. Azt a jogot kodifikálták, amelyet a jogászok jól ismertek, amelyet a századok tapasztalata formált és amely a nemzetnek öntudatában és szokásaiban már meggyökeresedett.

A francia magánjog kiállotta a forradalom viharait. Érdekes, hogy a *Code tartalma nagyobbrészben* nyugszik *germánjogi alapokon,* mint bármely német törvénykönyv.

Az ancien régime *coutume anyaga* áll előtérben és fölényben a «raison écrit» a római joggal szemben.

És mégis, ha *a forradalom kódexét* épen *nem nevezhetjük forradalminak,* a jogfejlődés terén kiválóságáról, jóságáról tanuságot tesz *hódító körútja,* amellyel Európának annyi népénél befogadásra talált és több mint százados uralma. Az igazán fejlett francia társadalmi, gazdasági élet igényeit ki tudja ma is szépen elégíteni. A szükségessé vált novelláris módosítások és kiegészítések nem érintették a Code egészét, szerkezetét és jogi alapelveit.

Tehát az *enciklopedisták racionalizmusa* a kodifikáció terén még Franciaországban sem érvényesült; az elért jogfejlődésnek konzerválása volt a főcél és nem még ismeretlen hatású új jogelvek törvénykönyvbe foglalása. Ha ismerjük is azokat a *szociálpolitikai tendenciákat,* amelyeket szem előtt tartottak a készítésénél a polgári társadalom fentartása és fejlesztése érdekében, mégis azt kell mondanunk, hogy *a Code civil nem reformkódex.*

Nézzük most már korunk másik nagy kodifikációját, a *német birodalmi polgári törvénykönyvet,* amely a XIX. század végén méltóan zárja le az európai kodifikáció folyamatának *második* szakát.

A XIX. század egyik legnagyobb jogásza, Savigny, a század elején, amidőn Thibaut követelte a német terület számára is a magánjogi törvénykönyvet, szembeszállt vele és híressé vált iratában meg akarta tagadni korunk hivatottságát a kodifikációra. Az élet rácáfolt, a német jogfejlődés is megteremtette a maga gyümölcsét a német polgári törvénykönyvben. *A német jogtudomány nagyszerű fejlődése* előzte meg, oly szellemi áramlat, amely az egész művelt világ kulturájában e téren kiemelkedik. *A német politikai nemzeti egység megteremtése* előzte meg, sőt ezzel — amint lesz szerencsém reá utalni — közvetlen összefüggésben áll.

Mindenekelőtt különbséget kell tennünk a törvénykönyv *első szövege* és a *törvénykönyv* között.

Az első szöveg (I. Lesung) a legnagyobb hűséggel vette át a római jogot. Ez azonban nem a klasszikus római jog volt, amely Justinianus császár foglalt össze, hanem az a római jog, amely századokon át változott alakban, az alkalmazkodás mindenható törvényének megfelelően német területen fenmaradt és mint «usus modernus pandectarum» pandektajog uralkodott a törvénykönyv készítésekor a sokszínű partikuláris német jog felett a Gemeines Recht képében.

* Felszólalása a polgári törvénykönyv javaslatának tárgyalására a képviselőház által kiküldött külön bizottság 1914 évi március hó 19-én tartott ülésében.

Az első szöveg kritikusainak, a germanistáknak támadása jórészt az ellen irányult, hogy kizárólag a római jog alapján állít fel szabályokat anélkül, hogy azokat a sajátságokat, eltérő vonásokat megfigyelné, amelyek a jognak német területen való fejlődését jelentik.

A második szöveg — és ez ment át a törvénykönyvbe — lényeges módosításokat szenvedett, abban az irányban, hogy a jogfejlődés német jogi eredményeit is jobban figyelembe vették. Egészben véve azt mondhatjuk, hogy a német törvénykönyv a fennálló jog kodifikációjának alapján áll, mert a pandekta jogot is annak kell tekinteni.

Vessünk egy pillantást a két nagy kodifikáción kívül a többiekre is. A porosz Landrecht, amelyet legjobban érintett a többiek közül korának szociális szelleme, a pandekta- és németjogi fejlődés talaján áll. A minket közelebbről érdeklő osztrák polgári törvénykönyv az uralkodó római jog túlnyomó befolyását mutatja, bár itt sem hiányzanak a természetjog képében jelentkező németjogi tételek. A szász törvénykönyvben az ősi szászjogi fejlemények és a pandektajog szabályaival találkozunk.

A legújabb, a svájci polgári törvénykönyv a német és francia jogi hatás szerencsés eredménye.

Nem találunk az összes eddig létrejött kódexek között egyet sem, amely a reformkódex ideáját igyekszik megvalósítani. Mind egyik a fennálló jogból indul ki, bár többé-kevésbbé törekszik szociális gondolatok megvalósítására is.

Mondhatjuk, hogy a kodifikáció összes eddigi adataink szerint mindig és mindenütt, ahol a művelődés elérkezett ehhez a magas fejlődési szakhoz, az élő joganyag rendszeres egészbefoglalását ejtette meg.

És így találjuk mi a magyar magánjog mai ezeréves fejlődésének centrumában álló nagy törvénykönyvünkben: a Hármaskönyvben is.

Werbőczi is arra kapott megbízást II. Ulászló királytól, hogy az élő, tételes jogot gyűjtse és írja össze. Ennek a feladatának eleget is tett. Nemcsak ő maga állítja ezt, nemcsak az 1514. évi országgyűlés kiküldött bizottsága és maga az országgyűlés is a királlyal együtt ezt hangoztatják, hanem ezt be is lehet igazolni a kor okleveles emlékeivel, az egykorú bíróságok eljárásával. Ha a Hármaskönyv nagy újításokat, lényeges és önkényes változtatásokat tartalmazott volna, olyan hamar országszerte befogadásra nem talált volna.

A Hármaskönyv utáni jogfejlődésünkben is mindig a gyakorlati élet újabb eredményeit igyekeztek a kodifikáció terén érvényesíteni; vagyis az élő joggal kontaktusban maradni.

A Quadripartitumnak az előkészítésénél hiába tűzi ki a törvényhozás a méltányosság és az isteni jog elveinek megvalósítását, az elkészült munka ugyanazt a joganyagot öleli fel, mint a Hármaskönyv. Sőt a «reformatio decreti» jelszava sem jelentett mást, mint az újabb joggyakorlat figyelembevételét.

A XVIII. században az európai mozgalmak hatása alatt megindult magyar kodifikáció a «Commissio systematica» nem új magánjogi rendszert alkotott, hanem a királyi tábla és az alsóbíróságok gyakorlatára támaszkodott. Kiindulási pontul a természeti méltányosság elveinek hangsúlyozása csak szép frázis volt.

Az 1790—91 évi nagy országgyűlés deputáció juridikája a megbízás és ennek eredménye szerint is az ősiségi perek rettenetes kinövéseit iparkodott nyesegetni. Az eredmény az utolsó 48 előtti törvényszerkesztési munka, a «Projectum legum civilium» sem más, mint a fennálló jog alapján és annak keretei között való kodifikáció.

A mi polgári törvénykönyvünk javaslatának módszere tehát helyes. Megfelel úgy az európai, mint a hazai jog eddig elfoglalt álláspontjának. A kitűzött feladatot helyesen oldotta meg, a fennálló jogunkból indult ki és jogfejlődésünknek valóban értékes elemeit fentartotta.

A kodifikációnak ez a konzervatívnak mondható módszere nem más, mint elszámolás azokkal a földrajzilag és néprajzilag mindig és mindenütt működő alaperőkkel, amelyek a társadalmi életviszonyok, a gazdaságiak, a politikaiak és az erkölcsiek sajátszerű alakításában állandóan hatnak, úgy hogy megteremtik azt, amit egy nép karakterének nevezünk. A törvényhozásnak pedig ezt a jelleget figyelembe kell vennie, ha jó jogot akar alkotni. Ez az a nemzeti jelleg, amelyről a jelenleg élő legkiválóbb angol jogtudósok egyike, Bryce, az Egyesült-Államok 1907. évi nagy jogászgyűlésén találóan fejtette ki, hogy «valamely nemzetnek szellemét és jellegét pontosabban és megfelelőbben kifejezik törvényei és intézményei, mint még irodalma és művészete is. Könyv és festmény egyes embernek a műve ... a jog és szokás az egész nemzet munkájának eredménye ... nem egy vagy két nemzedéké, hanem ezek egész sorozatáé. A jog eredménye azoknak a történelmi eseményeknek, a melyek a nemzetet magát alakítják, szellemi és erkölcsi képességeivel együtt, amellyel megindul karrierjén».

Most áttérek előre jelzett kérdéseim tárgyalásában annak a második kérdésnek vizsgálatára, vajjon a mi törvénykönyvünk javaslata hogyan tett eleget a konzerválásnak?

Vajjon mennyiben áll a hazai jog talaján és mennyiben vett fel új anyagot. Mennyiben reformál vagy vesz át idegen jogintézményeket. Itt kell természetesen érintenem azt a kérdést is, hogy milyen helyzetben találjuk a korunkbeli legnagyobb kodifikációval: a német törvénykönyvvel szemben.

A törvénykönyv javaslata, igen helyesen, elsősorban azokon a jogvidékeken igyekezett megőrizni a magyar jogfejlődésnek úgyszólván ezredéves eredményeit, amelyeken mindig és mindenütt leginkább kifejezésre jut a népek különleges helyzete és gondolkozása: a családjogban és az öröklési jogban.

Kétségtelen, hogy ezeknek az intézményköröknek jogszabályai leghívebben tapadnak a nemzet sajátos életviszonyaihoz. Itt találjuk meg azokat a finom lelki szálakat, amelyek a néppsziche legmélyebben fekvő rúgóihoz vezetnek.

Még a vagyonjogi forgalom ridegebb terein is van egy kör, az ingatlan dologi jog, amelyben a konzerválás helyes, mert itt is a különleges viszonyok állandósága és mélyebb összefüggése a társadalmi-állami élettel ezt ajánlják. A vagyonjogi forgalom más terein és főleg a kötelmi jogban részben nincsenek is mai jogunknak teljesen kijegecesedett tételei, részben a tisztultabb jogelveket a nyugati jogfejlődésből kölcsönöztük és többé-kevésbé asszimiláltuk. Itt van tehát főképen tere és jelentősége az átvételnek és reformálásnak.

Természetesnek találjuk, hogy a törvénykönyv javaslata ezen a téren a német kódex igen nagy hatását érezte. Sokáig egy kodifikáció sem fogja magát emancipálhatni a német törvénykönyvnek befolyása alól. Amint a XIX. század elején a Code, úgy a XX. században ez a kódex uralkodik mindenütt, ahová az európai művelődés ereje hat.

A legtávolabb keleten is megérezik. Az annyira különjellegű japán törvényhozás a német kódexet, majdnem azt lehet mondani, jórészben lefordította a maga számára és előbb életbeléptette, mint a német birodalom. Persze a családjogban és öröklési jogban hiába keresnénk a német törvénykönyv intézkedéseinek legnagyobb részét, ott már az ősi japán jog világában mozgunk.

A svájci magánjog kitűnő kódexe is érezte a hatást, ha meg is őrizte a maga önállóságát, amit nézetem szerint annak köszönhet, hogy a francia és német műveltségnek egyként részese és fejlesztője rég időktől fogva.

A német törvénykönyv hatásának vizsgálatánál elsősorban a jogtételek tartalmának kérdését tartom az igazán fontosnak.

És itt mindjárt ki kell emelnem — amire beszédem elején utaltam — hogy a német törvénykönyv illető joganyagának legnagyobb része nem germán, nem is német, hanem római jogi. A német kódex nagy bírálói (így például Gierke), egyenesen szemrehányólag emelik ki, hogy az nem német. Sőt Gierke odáig megy, hogy nemcsak a tartalom, de még a forma tekintetében is olyannak tartja, amely a német nép reménységeit nem váltotta be.

Ha tehát a magyar kódex a ma még Európszerte élő római jogot, amely minden újkori törvénykönyvben bent van (a Codeban, az osztrák polgári törvénykönyvben, a svájciban), a német jogtudomány e téren való eredményeit szem előtt tartva, vette fel, akkor nem tett mást, mint hogy engedett egy ténynek, amely elvitázhatatlanul áll. A római jog nagyszerű tudományos művelése a XIX. században Savignytől kezdve Iheringig a német irodalomhoz fűződik.

Ezt a tényt elvitatni nem lehet és ennek a hatása alól nem vonhatja ki magát egy nemzetnek jogirodalma sem: amint hogy látjuk a befolyást még a francia és angol jogtudomány művelőinél is.

De még a jogtételek formájára nézve, vagyis a szövegezés

módozataira is meg kell jegyeznem, hogy abban a tekintetben lehet ugyan különböző vélemény, vajjon a német jogi irodalom fejlett dogmatikája követendő-e, avagy az inkább franciának nevezhető, könnyedebb, egyszerűbb és tágabb szövegezési mód. Aki azonban azt hiszi, hogy az egyik jobban megfelel a modern élet követelményeinek, mint a másik, az elfelejti, hogy a Code területén épen úgy megszületett Magnaud, a «bon juge», aki túlteszi magát a kódex rideg szakaszain, mint Németországban a szabadjogi mozgalom, a freie Rechtswissenschaft és a freies Richtertum.

Ez tehát talán még sem a német «Begriffsjurisprudenz» visszahatása, hanem meglehet, hogy a jog és a még erkölcs alakjában jelentkező új jog (a jogméltányosság, az æquitas) örökös küzdelme.

És itt kell felvetnem az utolsó kérdésemet.

Vajjon az idegen, akár római jogi elemeknek felvétele nem veszélyezteti-e a jövő magyar nemzeti jogfejlődést?

Ma már tudjuk, hogy a kódexeket hiába látták el a clausula perpetuae sanctionissal. Az élet továbbhaladását semmiféle szabállyal, törvénnyel megkötni nem lehet. A legtökéletesebb törvényhozás sem képes a folyton változó élet igényeit kielégíteni, mindig marad bizonyos ür a törvényhozás és az élet között, ezt az ürt a szokásjogi szabályozás hivatott kitölteni. Még a német első tervezetben is kísértett az örökérvényűség, midőn a szokásjog jogalkotó működését ki akarta zárni. A német törvénykönyv erről már hallgat.

A szokásjog a társadalom erői között a társadalomban keletkezik, leghívebben és leggyorsabban kifejezi az illető társadalom szükségleteit. A szokásjogi fejlődés alkalmazza és áthasonítja a törvény tételeit.

A törvénykönyv új jogtételei a mi gondolkozásunk szerint fognak élni és azt, ami idegen, csakhamar sajátunkká fogjuk tenni.

Nemzeti jogunk kárt nem szenved. A fejlődés magasabb fokán, ott, ahol nagy letelepedett néptömegek egész világrészeken kultur-közösségben, folytonos kölcsönhatásban élnek, ritkán lehet másféle intézményi eredetiségről beszélni, mint olyanról, mely a fejlődés folyamában nyilatkozik meg.

A magyar nemzet legnagyobb dicsőségét az az igazság hirdeti, mely a magyar nemzetnek a nyugateurópai kulturához való szoros viszonyáról szól. A keletről bevándorolt nép a nyugati művelődéshez, joghoz csatlakozik, fejlődésében résztvesz. Sok fényesmultú jogintézmény mutatja, hogyan fejlődtek az idegen csírákból teljesen magyar intézmények.

Be kell váltanunk a 48-as törvényhozás több mint félszázados parancsát politikai szempontból is.

A politikai átalakulás nálunk is kényszerítőleg állította fel már 48-ban a polgári törvénykönyv megalkotását, úgy, amint a birodalmi egység megteremtése követelte a jogegység megteremtését Németországban.

Mi szerencsésebb helyzetnek örvendtünk, mint a németség annyi századon át. Nekünk megvolt a magánjogi törvénykönyvünk 1514-től egészen 1848-ig: a Hármaskönyv. Vajjon elfelejtettük-e, mit jelentett a régi Magyarországban politikai szempontból a jogegység? Nálunk akkor is, midőn az ország három területre szakadt, a Habsburg-uralta területen, a törökhódoltsági részeken és Erdélyben egy és ugyanazon magánjog szerint ítéltek. A magánjog terén a jogegység akkor is megvolt, amikor a politikai téren elveszni látszott. A szomszéd Németországban már annyira fejlődött a partikularizmus, hogy egyik utcának más lehetett a magánjoga, mint a másiknak. A hűbériség bomlasztó politikai nyomorúságaihoz a széttöredezett jognak nyomorúságai csatlakoztak.

Az alkotmányosság helyreállítása után a magyar jog területén változott képet találunk. Megszünt a jogegység, a történelmi háttér maradt a Hármaskönyv, amellyel és amely mellett a szokásjog áll. Az a consvetudo, amely nem is mindig «inveterata» meggyökeresedett, nem is mindig «laudabilis» dicséretre méltó és még kevésbé Regni, mert az abszolut korszak maradványa, az osztrák polgári törvénykönyv, gyökeret vert a szorosabb értelemben vett Magyarországon is.

Vajjon ma nem jobban, mint valaha, követeli a jogegységet az egységes magyar nemzeti állam politikai szüksége?

Az első habsburgi uralkodó, Albert király 1439 : I. törvénycikke fejezte ki az első óhajtást a magyar kodifikáció megvalósítására. A dekretumnak a jogrendre vonatkozó «reformabimus»-át a Tripartitum megvalósította. Az 1848 : XV. tc. parancsának most óhajtunk eleget tenni.

Az előttünk fekvő törvényjavaslat a polgári törvénykönyvről majd két évtizeden át folytatott munkásságnak az eredménye. Legyen szabad csekélységemnek is tanubizonyságot tenni arról, hogy ez a munka rendkívül körültekintő, alapos volt. 1896 évi március 19-étől kezdve úgyszólván végig szerencsés lehettem e munkában, mint az Ő Felsége által szervezett állandó bizottság segédtagja, résztvehetni. Állíthatom, hogy nem volt olyan hangja a hazai jogászságnak, amely bárhonnan jött is, akár alulról is, a névtelenek tömegéből, meghallgatásra ne talált volna. Nyugodtan el lehet mondani, hogy ez a törvénykönyv nem egyesek munkája, hanem az egész magyar jogászság, az egész magyar jogtudomány megnyilatkozása. *Dr. Illés József.*

A Tervezet 215. §-ához.

A magyar általános polgári törvénykönyv tervezetének főkérdéseire vonatkozó bizottsági tárgyalások során abban a kérdésben, hogy legyen-e hatása az exceptio plurium concubentiumnak vagy ne, a vélemények megoszoltak.

Azok, akik e kérdést tagadólag döntik el, álláspontjuk indokolására a következőket hozták fel:

«A kérdés igazságosan *csak a gyermek szempontjából* oldható meg. A gyermekre nézve nem tehet különbséget, hogy az anya egygyel vagy többel közösült, mert ő nem tehet arról, hogy anyja többel közösült. *Gondoskodni kell róla*, és ez a gondoskodás akkor leghelyesebb, ha a tartásra az anyával közösülő kötelezteti, *mert meg van a lehetőség, hogy ő nemzette a gyermeket.*

Igaz ugyan, hogy a közösülő apasága nincs bizonyítva, de bizonyítva van, hogy a *fogantatást ő okozhatta* és ő a gyermekhez mindenesetre közelebb áll, mint a teljesen kívül álló adófizető közönség, mely az állam gondozására utalt ilyen törvénytelen gyermek tartását fedezni volna kénytelen.

A tartás jogalapja nem a nemzés, amit bizonyítani lehetetlen (többekkel való közösülés esetén az anya sem tudhatja), *hanem a közösülés, a nemzés lehetősége.*

A törvény a férjes nővel szemben kevésbbé óvatos, a férj tartási kötelezettsége megáll, ha bizonyíttatik is, hogy nejével a fogamzás idejében más is közösült és így a gyermek tartása szempontjából a törvény nem követel hűséget a férjes nőtől, de megköveteli a hűséget a szeretőtől.

Az erkölcsiség szempontja sem kívánja az exceptio által való mentesülést, mert nem kívánatos a házasságon kívüli közösülést teljesen veszélytelenné tenni.»

Az ezzel ellenkező felfogás, mely a tartási igényt teljesen kizáró hatállyal kíván helyet adni az exceptionak, a következő érveléssel védi álláspontját.:

«Az a gyermek, akinek anyja a fogamzás idején többekkel közösült, valóban nem mondható az anyjával közösülő egyének rokonának. Az ily gyermek eltartására jogalap nincsen, mert jogalapot csak a nemzés adhat, illetve az oly közösülés, amely a nemzésre nyujt vélelmi alapot. A többekkel való nemzés pedig természeti lehetetlenség. Az ilyen gyermeket a társadalomnak kell eltartania, mely a házasságon kívüli közösülést tűri, sőt intézményesíti. *A tartásköveteléseknek jogalapja a nemzés,* a bár törvénytelen rokonság; hol ez a rokonság, mint épen a többekkel való közösülés esetén ki nem mutatható, nincs mire alapítani a tartás kötelezettségét.

Az exceptio elismerését társadalom-erkölcsi szempontok teszik kívánatossá, visszatartván a nőt attól, hogy magát többeknek odaadja».

Összehasonlítás szempontjából lássuk a mai jogállapotot.

A magyar jog területén a feslettség kifogása csak abban az esetben érvényesíthető, ha nem csak az bizonyíttatik, hogy az anya a fogamzási időszakban mással is közösült, hanem egyúttal az is bizonyíttatik, hogy a nő a fogamzás időszakában nyilván feslett életet folytatott. (C. 1897., VI. 20. I. G. 163., Gr. VII. 259. lap.)

A feslettség az erkölcsi sülyedésnek az a foka, amidőn a nő a másokkal való nemi érintkezés alkalmával a szeméremérzet teljes hiányára valló magaviseletet tanúsít (Gr. VII. 260. I. X. 20. lap), de egymagában abból, hogy az anya másokkal is kö-

zösült vagy többekkel viszonyt folytatott, még abban az esetben sem lehet feslettségre következtetni, ha az anya az alperestől a közösülésért pénzt fogadott el.

Az a tény, hogy egy harmadik személy valamely nővel a gyermek fogamzási idejében három ízben közösült, és a nő a közösülésért pénzt fogadott el, nem elegendő a feslettség megállapítására. (Gr. VII. 259. lap.)

Nem szükséges, hogy az erkölcstelen feslett életmód az üzletszerűség fokát elérje. (Ugyanott.)

Az osztrák polg. törvénykönyv hatályosságának területén sem a feslett élet, sem a másokkal való közösülés kifogása ellen nem vethető. (C. 97., jún. 25. I. G. 162., C. 98., jún. 24. I. G. 161., C. 1906. márc. 23. I. G. 592.)

Az osztr. polg. törvénykönyv 163. §-ának szavai szerint is csupán a közösülés bizonyítandó, de nem szükséges olyan közösülés, mely nemzésre nyujt vélelmi alapot és így elegendő a nemzést elő nem idéző vagy elő nem idézhető közösülés is. Tehát a nemzés valószínűsége az alapja a vélelemnek, nem pedig maga a nemzés.

E tekintetben a magyar gyakorlat is egyezik az osztr. polg. törvénykönyv felfogásával:

«A marasztalás alapját a természetes atyaság vélelme képezi, nem pedig az, hogy a gyermeknek alperes általi nemzése beigazoltatott. (Gr. VII. köt., 247. lap.)

A természetes apaság megállapításának nem a nemzés, hanem a fogamzás idejében való közösülés képezi döntő körülményét. (Dr. Tatics összefogl. döntv. V. köt., 105. lap.)

Az a kifogás, hogy a férfi nemzésre képtelen volt, hatállyal ellen nem vethető. (Ugyanott Kúria 905., III. 3. I. G. 583/904.)

Annak vizsgálása és bizonyítása, hogy a közösülés minő módon és nevezetesen nemzésre alkalmas módon eszközöltetett-e, nem foghat helyet (Gr. VII. 263. lap)».

Az osztrák judikatura sem kíván nemzésre alkalmas módon véghez vitt közösülést és elegendőnek tartja a nemző részek külső érintkezését.

A Tervezet I. szövege (360. §.) teljesen helyt adott az exceptio plurium concubentiumnak, sőt annyira ment, hogy nemzést okozó közösülést kívánt, azzal indokolva e rendezést, hogy «mivel több közösülő esetén nem lehet megállapítani azt, hogy a gyermek melyiktől fogantatott, egyikkel szemben sem igazságos és méltányos kimondani a tartási kötelezettséget, mert ennek kizárólagos alapja a természetes atyaság ténye; ez ugyan hátrányos a gyermekre, de a törvény nem szolgáltathat útat és eszközöket erkölcstelen üzelmekre és nem segítheti a feslett életű nőket abban, hogy erkölcstelenségeiket minél biztosabb sikerrel űzhessék. A többekkel közösülő nő már nem a pillanatnyi gyengeség vagy csábítás ártatlan áldozata, tehát törvényes támogatást sem érdemel. Az ilyen természetes gyermek olyannak tekintendő, mintha talált gyermek volna.»

A Tervezet II. szövege (215. §.) nem ismeri el az excepciót hatályosnak, de ha az anya a kéjelgést keresetképen űzte, megfosztja a gyermeket a tartási igénytől.

A bizottsági tárgyalás folyamán ezt a megoldást azzal indokolták, hogy «a feslett életű, különösen az iparszerűleg kéjelgő nővel szemben félszeg dolog volna érvényesíteni azt, hogy a veszélyes helyzetbe önként lépő egyén viselje a helyzetnek rizikóját. Az ilynemű intézményt épen azért vette igénybe, mert joggal tarthatta veszélytelennek. Mindenesetre megszűkítendő a mai gyakorlattal szemben az a kör, ahol ez a kifogás helyet foglalhat és az iparszerű, rendőrileg nyilvántartott, vagy másképen kellően körülírt kéjelgés esetére szorítandó. A közfelfogás habozás nélkül ki tudja jelölni azoknak a nőknek a csoportját, akikkel a közösülés a tartás következményei alól mentesít. Rendőri szabályaink módot adnak az iparszerűen kéjelgő nők csoportjának éles elhatárolására. Az ilyen nőktől született gyermekek a törvénytelen gyermekeknek quasi egy minus-kategóriáját alkotják. Ha az állam tűri, sőt patrocinálja a prostituciót, akkor annak terhére, aki ezt az instituciót igénybe veszi, ehhez további felelősséget és következményeket fűzni nem helyes. Itt egyébként a nemzés lehetőségének valószínűsége is már teljesen minimális.«

Az ellenkező vélemény szerint «ez az álláspont inkonzekvens, mert következetesen vagy a nemzésre, mint jogalapra kell fektetni a súlyt és ekkor a többekkel való közösülés egy esetében sem állapítható meg a tartás kötelezettsége; vagy pedig a gyermekről való gondoskodás a vezető szempont és ekkor a tartáskötelezettség az anya erkölcsiségére való tekintet nélkül minden esetben megáll. Hangsúlyozták, hogy itt is tévesen kerül be a kérdésbe az anya szempontja, holott csak a gyermek szempontja lehet irányadó. Az ily gyermek még fokozottabban szerencsétlen, tehát fokozottabb törvényhozási gondoskodást igényelhet.»

A tervezet megoldása más szempontból is kifogásolható.

A tervezet tiszteletreméltó morális hevületében úgy látszik teljesen az *érdemetlenség* alapjára («támogatást nem érdemel») helyezkedett a prostituálttal szemben s ezzel lecsúszott a nemzés bizonytalanságának elvi alapjáról, ami több anomáliát, igazságtalanságot, helytelenséget eredményez.

Az excepció híveinek elvi alapja a nemzés bizonytalansága. A nemzés ép olyan bizonytalan azoknál a többekkel közösülő nőknél is, akik nem kéjnők. A tervezet ennek ellenére a keresetképen kéjelgő nőkkel szemben — kivéve az elismerés esetét — egyáltalában nincs tekintettel arra, hogy a nemzés bizonytalan-e, vagy bizonyos.

Az alperesnek elegendő lesz azt ellenvetni, hogy az anya prostituált és ha el nem ismeri a gyermeket (215. §. második bekezdés), még ha beismeri is, hogy a fogamzási időszakban *csak ő* közösült az anyával, menekül a tartásra való kötelezéstől, pedig ez esetben a nemzés épen olyan bizonyos, mintha elismerte volna a gyermeket.

Ebből arra is kell következtetnünk, hogy ez a kifogás már *nem is azonos az exceptio plurium concubentiummal*, mert ha azonos lenne, akkor azok a kéjnők, akik a kéjelgést nem közösüléssel, hanem más módon űzik és egyetlenegy közösülés folytán teherbe estek, vagy akik a fogamzási időn belül bármely okból (pl. az egy férfiú által kitartott nő) csak egy férfiúval közösültek, plures concubentes hiányában nem esnének el a tartás követelhetésének jogától.

Nem azonos ez a kifogás a *mai feslettség kifogásával sem*, mert ma a feslettséget megállapítjuk üzletszerű közösülés nélkül is és gyakran nem állapítjuk meg — az eset körülményei szerint — pénzért történt közösülés esetében sem (lásd a fent közölt határozatokat), míg a tervezet szerint *csak a kéjelgést keresetképen űző nő tekinthető annyira feslettnek*, hogy gyermekétől a tartási igényt meg kell tagadni.

Bármennyire plauzibilis az a tétel, hogy a kéjelgést keresetképen űző nők «eo ipso» feslettek és így támogatást nem érdemelnek, mégis túlszigorú és ezért igazságtalan, hogy míg a többekkel közösülő és emellett feslett nő, ha a kéjelgést nem keresetképen űzi, akadálytalanul követelhet tartást, ellenben a kéjelgést keresetképen űző nők még akkor is elesnek a tartási igénytől, ha a fogamzási idő alatt kitartójukon kívül mással nem közösültek.

Alig egyeztethető össze az egyenlően osztó igazsággal, magánjogi hátránnyal sujtani annak a nőnek inkább szánni való erkölcstelenségét, akit legtöbb esetben a nyomor, a munkaalkalom hiánya és így az állam és társadalom hibája hajt a prostitucióba és aki elég gyakran egész családot tart fen keserves és megalázó keresményéből és nem sujtani ugyanezzel a hátránnyal azt a nőt, akinek erkölcstelensége semmivel sem kisebb, de véletlenül olyan anyagi helyzetben van, hogy testét ingyen bocsáthatja a férfiak rendelkezésére.

A mai jog sem különböztet a feslettség kérdésében kéjnő és nem kéjnő között és így legalább egyenlő szigorral sujtja minden nő feslettségét.

Még inkább kitűnik a tervezet retrograd szabályozása abból az esetből, ha a kéjnő sérelmére terhességet okozó erőszakos nemi közösülés követtetik el. Az 1888 május 11. spanyol polgári törvénykönyv, továbbá az 1896 március 25. francia törvény ilyen esetben helyet ad az apasági keresetnek, sőt a porosz Landrecht azokat a gyermekeket, kik valamely szemérem-elleni bűncselekménynek köszönik létüket, a törvényes gyermekekkel egyenlőnek ismeri el. Ellenben a tervezet szerint a kéjnő ilyen esetben is elesnék a szülési, gyermekágyi (225., 226. §.) és tartási igénytől, hacsak a tervezet 1458. §-a alapján a tartás kártérítésként megítélhető nem lesz.

A mai magyar joggyakorlat szerint ilyen esetben az anya bűnvádi úton is követelhet kártérítést, tekintet nélkül arra, hogy a kéjelgést keresetképen űzte-e, vagy nem (C. 9930/98. Gr. VI. 194. lap).

Visszás az is, hogy a 18 éven aluli kéjnőknek, ha büntetendő cselekményt követnek el, állam és társadalom segítségükre siet és gyermekükkel együtt javító-intézetbe kerülhetnek (Bn. 16. §., 3-ik bekezdés), ellenben ha büntetendő cselekményt nem követnek el, gyermekükkel együtt kitaszíttatnak a világba, mert támogatást nem érdemelnek.

Ilyen körülmények között aligha tehetnek okosabbat, minthogy keresik az alkalmat arra, hogy beleütközzenek a büntetőtörvénybe, ami bizonyára nem áll az állam érdekében.

Azzal, hogy a prostituáltak gyermekeitől a tartást megtagadjuk, az erkölcstelen üzelmeket a legkevésbbé sem fogjuk megakadályozni, mert a prostituciónak sokkal mélyebben fekvő okai vannak, semhogy ilyen apró repressziókkal gátat lehetne emelni ellene és amint a prostitució története bizonyítja, a prostituciót nem csak kiirtani, de még elnyomni és jelentékenyen megszorítani sem lehet anélkül, hogy nagyobb bajokat ne okozna.

Az az érvelés, hogy nem helyes az állam által tűrt és patrocinált prostituciót igénybevevők terhére további felelősséget és következményeket alkotni, tarthatatlan, mert az állam azzal, hogy tűri és patrocinálja a prostituciót, csupán a közegészségügy ápolása körüli kötelességét teljesíti abból a célból, hogy a venerosus fertőzést lehetőleg megakadályozza és lokalizálja, de korántsem garantálja a közösülés következményeinek veszélytelen voltát.

Ez az érv különben is csak a rendőrileg nyilvántartott nőkre talál, mert a nem regisztrált kéjnőknél nem lehet állami patrocinátusról beszélni.

Azt az igazságtalanságot, ami a gyermeket éri, azért, hogy az anyja erkölcstelen életpályát választott, vagy ilyenre szorult, az indokolás is érzi, mert azok után a kemény szavak után: «támogatást nem érdemelnek», nyomban gondoskodni kíván a gyermekről, mondván: «talált gyermeknek kell tekinteni és a társadalomnak kell felnevelni».

De ha valóban így lesz, hogy az ilyen nők gyermekét a társadalom fogja felnevelni, akkor az anya nem is lesz sujtva, mert minden fáradtság, per és bizonyítás nélkül eltartják gyermekét és így jobban jár, mint az az anya, aki nem volt prostituált.

Ebből az tűnik ki, hogy a tervezet azt az álláspontját sem vitte keresztül következetesen, hogy a prostituált ezen minőségénél fogva érdemetlen a támogatásra.

E következetlenség kitűnik abból is, hogy a tervezet *a fogamzási idő előtt és után nem törődik azzal*, hogy az anya prostituált-e, vagy nem.

Ha az lebegett a tervezet készítőinek szeme előtt, hogy az anyaság szent állapot, amit a prostitucióval megfertőzni nem szabad, ezt csak helyeselni lehet, de különös, hogy *miért kell épen csak a prostituálttól megkövetelni e szent állapot tiszteletben tartását és miért nem más nőtől is.*

Egyébként a prostituált el is van zárva attól, hogy az anyaság szent állapotát tiszteletben tarthassa, mert a tervezet 92. §-ának 1. és 2. bekezdése alapján számítandó fogamzási idő olyan tág körben mozog, hogy a teherbe esett prostituált ezen állapotának észlelése után hiába hagy fel aljas keresetével, jogilag mégis prostituáltnak lesz tekintendő.

Ezt legkönnyebben egy példával lehet bizonyítani.

Egy prostituált nőnek 1912 december 31-ikén a rendes időben, kilenc hónapra, gyermeke született és így ez a gyermek 1912 április elején fogantatott.

Az anya terhességét a menstruatio első kimaradásakor, április végén észlelte és ez időtől fogva felhagyott mesterségével és senkivel sem közösült. De mivel a tervezet szerint a fogamzás idő a születést megelőző 181. és 302-ik nap közötti idő és így már 1912 március 4-ikétől számítandó, úgy kell őt tekinteni mintha a fogamzási időben is a kéjelgést keresetképen űzte volna, aminek következménye az, hogy a tartási igénytől elesik holott az anyaság állapotát tiszteletben tartotta és így javulásának komoly jelét adta.

Még a büntetőtörvény is módot ad a bűnösnek a javulásra és becsületének visszaszerzésére, miért csak a prostituált bűne olyan nagy, hogy a javulás útja is el legyen zárva előle.

Javító hatása nem lesz e túlszigornak, mert azt még lehet remélni, hogy az anyává lett prostituált felhagy gyalázatos keresetével ha gyermekének tartásáról gondoskodunk, de ha megfosztjuk gyermekét a tartástól, még mélyebben taszítjuk a posványba, mert most már nemcsak magának, hanem gyermekének is keresnie kell.

Még csak arra mutatok reá, hogy a gyakorlatban a nem regisztrált kéjnőkkel szemben a bizonyítás nehezebb lesz, amiből az a ferde helyzet keletkezik, hogy a titkosan kéjelgő nők előnyösebb helyzetbe jutnak, mint azok, akik az egészségügyi ellenőrzésnek alávetik magukat.

Az volna a kérdés leghelyesebb szabályozása, hogy a tervezet II-ik szövegének 215. §-ából *e mondat: «kivéve, ha az anya a kéjelgést keresetképen üzte»*, továbbá *e szakasz második bekezdése* egészen kihagyatnék és a 2-ik bekezdés helyébe a következő új bekezdés iktattatnék be:

«nem lehet hivatkozni arra, hogy a közösülés nemzést nem okozhatott, vagy hogy az anya a fogamzás idejében másokkal is közösült és feslett életet folytatott».

Ez a szabályozás nem is volna új, mert teljesen megfelelne az Optkv. alapján kifejlődött és állandósult joggyakorlatnak és megfelelne a régi magyar jognak is, mely szerint: «nem volna igazságos, hogy az ártatlan gyermek más vétke miatt szenvedjen és a házasságon kívül született gyermeket tartani és nevelni a szülőknek olyan természetes kötelessége, amelyet semmiféle törvény meg nem ronthat». (Frank: «Közigazság törvénye.»)

Dr. Harmath Jenő.

Az ügyvédi immunitás és «a becsület védelméről» szóló tervezet.

«A becsület védelméről» szóló tervezet 10. §-a szószerint következőképen intézkedik:

«Kizárja a cselekmény jogtalanságát az a körülmény, hogy az ügyfél vagy képviselője hatóság előtt folyamatban levő ügyben az ügyre és az ügyfélre vagy képviselőjére vonatkozólag tette az 1. szakasz alá eső nyilatkozatot.

Ez a rendelkezés nem érinti az ily cselekmény megtorlása felől intézkedő más jogszabály alkalmazását».

A tervezet tehát némi eltéréssel, amellyel alább fogok foglalkozni, szószerint átveszi a BT. 266. §-ának intézkedését.

Ez sérelmes az ügyvédi karra nézve.

A bírói gyakorlat ugyanis a BT. 266. §-át úgy értelmezi, hogy annak alapján az ügyvéd (valamint a fél) ellen a bűnvádi eljárás csak akkor van kizárva, ha az állított tény az ügyre *és* az ügyfelekre vonatkozólag használtatott, ellenben, ha az ügyvéd a *tanú* vallomását, a *szakértő* véleményét, vagy a perben nem szereplő más harmadik személy tényét bírálja, a BT. 266. §-a nem védi.

«A becsület védelméről» szóló tervezet 10. §-a nemcsak átveszi a BT. 266. §-ának az ügyvédi karra nézve felette sérelmes szövegét, hanem azt ép oly irányban egészíti ki, amely világosan szankcionálja a mai bírói gyakorlatot.

A Tervezet 10. §-a szerint u. i. immunitást biztosít az ügyvédnek és ügyfélnek az esetre is, ha a kérdéses nyilatkozat az ügyfélre *vagy* képviselőjére vonatkozik.

Ezzel implicite azt mondja a Tervezet, hogy a tanú, szakértő és a perben félként nem szereplő személy megtámadása esetén az ügyvédet az immunitás *nem* védi.

Az immunitásnak ily szűk térre való szorítása nem helyes.

Kell, hogy immunitás védje az ügyvédet, ha a tanú vallomását vagy a szakértő véleményét ügyfelének utasítása szerint és érdekében bírálat tárgyává teszi. Lehetetlen, hogy «a becsület védelméről» szóló törvény szigorú intézkedései sújtsák az ügyvédet csak azért, mert ügyfelével szemben kötelességét teljesíti.

Az ügyvédi immunitás kérdésében ismételten kifejtettem álláspontomat,* mely szerint ügyvéd *bűnvádi úton* ne legyen felelősségre vonható oly nyilatkozatokért, melyeket mint ügyfelének képviselője tesz.

Követeltem ezt eddig, még inkább kell ezt követelnem most, midőn a Tervezet a becsületsértést és rágalmazást oly súlyosan bünteti.

Az osztrák kormány az ügyvédi rendtartás javaslatának in-

* «Az ügyvédi immunitás» Ügyvédek Lapja 1912. évf., 4. lap; «Az osztrák ügyvédi rendtartás reformja», Jogtudományi Közlöny 1913. évf., 119. lap.

dokolásában szószerint a következőket mondja az ügyvédi immunitásról:

«Ha a törvény a felek képviseletét megengedi, akkor meg kell engednie a képviselőnek azt is, hogy szabadon előadhassa mindazt, ami az ügy szakszerű vitele szempontjából szükséges, ami tehát kötelességszerű tevékenységének keretébe esik. Ameddig a kötelesség terjed, addig kell érnie mindenesetre a szólás szabadságának is. Ha a törvény az ügyvédet ugyanolyan elbírálásban részesítené, mint bárki mást, aki rágalmazó állításokat terjeszt, akkor a perbeli képviselő kötelességét nem teljesíthetné és a törvény, amely működési körét megállapítja, önmagában ellenmondó és értelmetlen volna».

Az osztrák javaslat találó szavakkal indokolja az ügyvédi immunitás szükségességét. Az ügyvédnek nemcsak joga, hanem törvényes kötelessége szóval és írásban mindazt előadni, amire ügyfele felhatalmazza.

Az osztrák javaslat az ügyvédi immunitásról következőképen intézkedik: «Der Advocat ist für Ausserungen, die er als Vertreter oder Verteidiger gemacht hat, strafrechtlich nicht verantwortlich; es wäre denn, dass er sie in beleidigender Form, wider besseres Wissen, oder grob fahrlässig vorgebracht hat, oder dass sie offenbar nicht zur Sache gehörten». (12. §. 2. p.)

Az osztrák képviselőház igazságügyi bizottsága a javaslat e szövegét az ügyvédek *javára* szóló azzal a lényeges változtatással fogadta el, hogy a sértő forma önmagában véve nem zárja ki az immunitást, hanem csak a körülmények által nem indokolt sértő forma, továbbá, hogy még súlyos gondatlanság esetén is fedi az ügyvédet az immunitás. Az új szöveg tehát így szól: «Der Advocat ist für Ausserungen, die er als Vertreter oder als Verteidiger gemacht hat, strafrechtlich nicht verantwortlich es wäre denn, dass er sie in einer durch die Umstände nicht gerechtfertigten beleidigenden Form oder wider besseres Wissen vorgebracht hat, oder dass sie offenbar nicht zur Sache gehörten».

Az immunitásnak határai, melyeket az osztrák igazságügyi bizottság felállít, helyesek, de a határok átlépése csak fegyelmi eljárást és büntetést vonhasson maga után, nem pedig bűnvádi eljárást, kivéve, ha az ügyvéd *rosszhiszemüsége* bizonyítható.

«A becsület védelméről» szóló tervezet 10. §-ának ily értelemben való átalakítását az ügyvédi immunitás érdekében feltétlenül szükségesnek tartom és nem kételkedem abban, hogy az igazságügyminiszter, aki az ügyvédi kar jogos kívánságait eddig mindig teljesítette és aki ezen Tervezetben is az ügyvédi kar megbecsülésének becses bizonyítékait szolgáltatja (3. §.), nem fog elzárkózni az ügyvédi kar e *jogos* kívánságának teljesítésétől.

Dr. Teller Miksa.

Jogi különösségek.

Letét halasztó hatálya. Nem jogerős, de végrehajtható ítélet alapján felperes kielégítési végrehajtást kér. Alperes a végrehajtási törvény 42. §-a alapján a marasztalás összegét letétbe helyezi. A letéti kérvény a végrehajtás elrendelésére halasztó hatállyal bír.

A bíróság a letétet elutasítja, mert gyermektartási díj a követelés alapja. Ez ellen a végzés ellen alperes felfolyamodást ad be.

Felmerül a kérdés, vajjon az ügynek ebben a stádiumában a kielégítési végrehajtás elrendelendő-e?

Az 1881 : LX. tc. 42. §-ának harmadik bekezdése szerint az annak alapján benyujtott kérvény és teljesített letét bír a végrehajtás elrendelésére halasztó hatállyal.

De ez a hatály csak arra az időre terjedhet, amíg a kérvény elintézést nyer; az elutasító végzés azonban a felfüggesztő hatályt megszünteti.

Az 1881 : LX. tc. 34. §-ának második bekezdése azt rendeli, hogy a felfolyamodásra nézve az általános rendelkezések alkalmazandók, hacsak a végrehajtási törvény különös rendelkezést nem tartalmaz.

Már pedig az 1881 : LIX. tc. 56. §-ának első bekezdése értelmében a felfolyamodásnak rendszerint nincs halasztó hatálya, az 1881 : LX. tc. pedig nem tartalmaz oly különös rendelkezést, amely szerint a 42. §. alapján előterjesztett kérelmet elutasító határozat ellen intézett felfolyamodás halasztó hatállyal bírna.

Kétségtelen tehát, hogy a marasztalási összeg letétbe helyezése a végrehajtás elrendelését csak a letéti kérvény beadásától az azt elutasító végzés meghozataláig függesztette fel, ennek kihirdetésével, illetve közlésével azonban a halasztó hatály megszűnt és a kielégítési végrehajtás elrendelendő.

Perek huzódása. Egy 1909. év elején a budapesti kir. törvényszék előtt indított csődmegtámadási per különböző akadályok miatt sokáig huzódván, a csődbíróság 1913 októberben a perbíróságot a per soronkívüli elintézése iránt kereste meg.

A per bírósága tanúkihallgatást rendelt el. Az idézést a tanú nevéhez hasonló nevü ügyvédnek kézbesítették, akinek lakása ugyan egészen eltérő a tanúétól, de sem a bíróságnál senki sem vette észre a hibát, sem az ügyvéd nem tartotta kötelességének a tévesen átvett idézést a bíróságnak visszaadni és így a határnapon a felek hiába jelentek meg.

Ami bírósági segédszemélyzetünk persze a jól teljesített kötelesség hitében távozik a hivatalból, ha a beérkezett vétíveket az iratcsomókban elhelyezte, de nem gondol arra, hogy meg is kellene győződnie, vajjon a kézbesítés rendben is van-e és hogy ennek elmulasztásával a bírónak és feleknek hiábavaló munkát és időpazarlást okoz.

Mire aztán a tanút az új határnapra megidézték volna, akkorra az addigi lakásáról elköltözött és a 76804/1913. számú idézés nem volt neki kézbesíthető.

Most az ügyvéd kénytelen a tanú új lakását kipuhatolni. Ezt a határnap előtt 14 nappal bejelenti és megnyugvással jelenik meg a tárgyaláson. Itt azonban kitűnik, hogy 14 nap alatt nemcsak a tanút nem idézték meg, de a kérvény elintézetlenül hever az iratok közt.

A feleknek tehát már másodszor kellett a tanúkihallgatás végett hiába megjelenniök.

Azóta is elmult már egy hónap és újabb intézkedésnek még híre sincs.

Bírósági hiba előzékeny pótlása. A budapesti V. ker. kir. járásbíróság 1913. V. XXIII. 8135. számú ügyében felperes folytatólagos végrehajtási kérvényében az addig megállapított költségeket felszámítja és azok összegét a kérvényhez csatolt végzéspéldányokban kitölti. A bíróságnak csak a kérvény költségeit és a kiküldött nevét kell a végzésben kitöltenie.

A kiadmányban a megállapított költségek összege önkényesen kisebb összegre van kiigazítva és a kiküldött neve kitöltetlen.

Felperes kénytelen kérvényt beadni; a bíróságnak saját irataira hivatkozva kimutatja, hogy a költség összegét helyesen számította fel; kéri ennek kiigazítását, a hivatalbóli eljárásra kiküldendő végrehajtó megjelölését, a bemutatott előző megállapító végzések és a kijavítandó végzés visszaadását és újabb kérvénye költségeinek megállapítását.

Három hét mulva megérkezik a kérvényt elintéző végzés, amellyel a régi költségek összegét helyesen kiigazítják, de a végrehajtót nem nevezik meg, a becsatolt iratokat nem adják vissza és a kérvény költségei megállapítását hallgatólag mellőzik.

Tessék tehát a felperesnek most már vagy újabb kérvényt beadni és ennek elintézésére hetekig várni, vagy a bíróságnál eljárni, az iratokat — az új rendszer szerint értesítő-lappal — kikerestetni, az illetékes jegyzőt vagy kezelőt kérelmei kegyes teljesítésére felkérni és mindennek díjazásáról lemondani.

Felek értesítése. A budapesti V. ker. kir. járásbíróság 1913. V. XXV. 5794. számú ügyében a végzés-példányokkal kellően felszerelt, 1913 november 13-án beadott folytatólagos végrehajtási kérvényre hozott végzést többszöri utánjárás után csak december 6-án expediálták.

Az adós eladta ingóságait és a folytatólagos végrehajtás célja az volt, hogy a vevőnél az ingók vételára lefoglaltassék.

Ez a december 9-iki eljárás során megtörtént és a végrehajtást szenvedő adósa nyilatkozattételre hivatott fel.

December végén felperes megtekinti az iratokat, hogy az adós nyilatkozatáról meggyőződjék. Ekkor tapasztalja, hogy december 12-én kelt jelentés szerint a letiltó rendelvény nem volt kézbesíthető, mert a címzett időközben elköltözött.

Ezt a jelentést egyszerűen az iratokhoz teszik, a bíróság nem értesíti a végrehajtatót s így lehetővé válik, hogy a végrehajtást szenvedő adósa tartozását időközben kifizeti és ezzel az egész eljárás meghiúsul.

Ezután a felperes a végrehajtást szenvedő adósának lakását kipuhatolja, bejelenti és kérvénye költségeit felszámítja. Ezeket

nem állapítják meg, az elintézésről felperest nem értesítik és még jó szerencse, hogy végre a rendelvényt kézbesítik.

A bíróságnak fel kellene ismernie, hogy mely intézkedés sürgős és ennek elmulasztásával nem lenne szabad a felek érdekeit kockára tenni.

Túlzott gyorsaság. Ahol nem kellene, ott még gyorsaságra is képesek bíróságaink. A budapesti kir. törvényszék 1913. II. E. 361. számú ügyében a felülvizsgálati kérelem az ellenfélnek a felterjesztő bíróság 1913. évi december 20-án kelt végzésével december 27-én kézbesíttetett. Erre az ellenfél 1914. január 2-án választ adott be, amelyet a törvényszék kénytelen volt visszautasítani, mert az az ügy kifüggesztése, sőt előadása után érkezett. Ugyanis a felülvizsgálati kérelem már 1913. december 31-én ítélettel nyert elintézést.

Hasonló sors érte az 1913. II. E. 131. számu ügyet, amelyben a felülvizsgálati kérelmet és felterjesztő végzést az ellenfélnek 1913. április 30-án kézbesítették s a május 7-én beadott választ visszautasították, mert az ügyet felülvizsgálatra már május 5-én kifüggesztették és május 9-én ítélettel elintézték.

Kivánatos lenne, hogy hasonló esetekben az ügyvédnek a válasz szerkesztésére és benyujtására egy kis időt engednének s a sietséget inkább a szóbeli tárgyalás során kihirdetett ítéleteknek a felülvizsgálati határidőnek legalább első felében való elkészítésére fordítanák, mert ezekben az esetekben ismét az ügyvéd hátránya az, hogy napról-napra kell az ítélet írásbafoglalását lesnie és aggódnia, hogy a felülvizsgálati kérelemmel kellő időben nem készülhet el.

Iratok rendszeres elkallódása. A budapesti VI. ker. kir. járásbíróságnál sokszorosított végzések vannak, amelyek szerint a bíróság a mulasztás következményeinek kimondását megtagadja, mert az alperesi vétiv elkallódott. A szokásos és gyakrabban szükséges végzések sokszorosítása, vagyis nyomtatványok rendszeresítése mindenesetre helyes dolog, mert munkamegtakarítást jelent, az azonban jellemző, hogy ilyenre a vétivek elkallódása cimén is szükség lehet. *Dr. Fürst Mátyás.*

A visszatérő időszakokban fizetendő biztosítási díj jogi természete.

A díjmegállapítás módjának rendkívüli fontos hatásai vannak a biztosítási jogügyletből származó jogviszonyokra nézve, ezek közül a legfontosabb, melyet a díjmegállapítás módja a hosszabb időre szóló szerződések hatályára gyakorol. Az ily módon felszínre kerülő kérdések: a lejárt és lejárandó díjak perelhetősége, a biztosított visszalépési joga, a megszűnt biztosítási szerződés újra életre keltése stb.

A visszatérő időszakonként fizetendő díj fogalmát és természetét a biztosítási szerződés tartamával való egybevetéséből határozhatjuk meg — aminek pedig elsőrangú fontosságot kell tulajdonítani — tekintettel arra, hogy a gyakorlatban ezen visszatérő díjjal sokszor azonos elbírálásban részesül ezen díjnak egy részlete is; amiből visszásságok származnak, melyek ingadozóvá teszik joggyakorlatunkat.

Ennek lehetősége pedig abban rejlik, hogy a mi közel 40 éves KT.-ünk ezen részletkérdés kimerítő szabályozását nem adja, miként azt az 1908 május 30-án életbeléptetett német birodalmi törvény «Gesetz über den Versicherungsvertrag» teszi. Ezért kísérlem meg az alábbiakban a vonatkozó rendelkezések ismertetését.

A visszatérő biztosítási díj fogalmi meghatározásánál azon különbségből kell kiindulni, mely a biztosítási szerződéseknél tartamukat tekintve, fenáll: hogy t. i. két csoportba oszthatók, amint tartamuk hosszabb vagy rövidebb időre vonatkozik.[1]

A rövidebb időtartamú szerződésnél egységes az időtartam: ami azt jelenti, hogy az egész időre vonatkozik a biztositásdíj[2] és fennáll a kockázatviselés és ebből folyólag a biztosító kártalanítási kötelezettsége, mely az időtartam alatt bármikor bekövetkező és elhárítani szándékolt eseménnyel együtt beáll. Ezen időtartam nem szükségkép az egy év, hanem ennél kisebb vagy nagyobb terjedelmű lehet, mert a KT. 472. §-a és 473. §-a a felek rendelkezési szabadságát e tekintetben elismeri. A német biztosítási jogban már nem rendelkeznek a felek ilyen korlátlan szabadsággal, mert ott csak annyiban érvényes az egy évnél hosszabb periodus létesítése, amennyiben a törvény valamely kényszerítő rendelkezésébe nem ütközik.[3] Minthogy azonban a hosszabb időre tervezett szerződésnél mind a két fél joga és kötelezettsége olykép nyer szabályozást, hogy a nem teljesítő féllel szemben a másik felet a bírói jogsegély igénybevétele is megilleti és minthogy a biztosítás lényegével a hosszabb időn át tartó ilyen lekötöttség, mely az időközben beállható s mindkét felet egyaránt érintő események figyelembevételét kizárja — ellenkezik: ezen időtartam a gyakorlatban igen hosszú nem lehet, miért is általánosságban az egyéves időtartam a szokásos. Az időszakok megállapítása függ elsősorban a biztosítás nemétől, mert ennek belső tulajdonságai döntők az időtartam kialakulására és így az egyéves időtartam főképen az élet és tűzbiztosításnál szokásos.[4] Az amerikai, úgyszintén angol biztosítási jogban is elismerést talált ezen elv.[5]

Ámde az életben és különösen az üzleti életben, nagy jelentősége van azon biztonságnak, melyet a felek jogainak és kötelezettségeinek hosszabb időre történő megállapítása eredményez.

Ennek nagy jelentőségét a biztosítási szerződésnél sem lehet kétségbe vonni, pl. a veszélyviselés és ezzel kapcsolatban a biztosítási díj nagyságának megállapításánál.

Ezen elvnek és a rövidebb időtartamú biztosításnál elmondott szempontoknak összeegyeztetése létesítette a hosszabb időre szóló biztosítási szerződést.

Ezen szerződés első és szembetűnő sajátossága, hogy reá nézve a *szerződési elmélet* nem nyer merev alkalmazást, mert itt időszakok állapíttatnak meg a hosszabb időtartamon belül, melyekre vonatkozó díj- és kockázatviselés egységes. Ezen jelenség az ú. n. díjoszthatatlanság elve; a biztosítottra háruló kötelezettség szempontjából és a veszélyoszthatatlanság elve; a biztosítót terhelő kötelezettség szempontjából. Ezen elv teszi lehetővé, hogy a biztosított csupán egy ilyen időtartamra legyen kikényszeríthetőleg köteles a biztosítási díjat megfizetni, nem pedig olyan időre is, mikor reá nézve a biztosítandó érdek már régen megszűnt és továbbá, hogy a biztosító csupán egy ilyen időszakra viselje az ezen időszakra eső díj ellenében a kockázatot a veszély mérvének folyton váltakozó nagyságára való tekintet nélkül, még pedig oly módon, hogy míg egyrészt a biztosítottnak szabadságában áll, egy időszak leteltével a következőt megkezdeni, addig másrészt egy ilyen újabb időszak megkezdésével a biztosító megszerzi a jogot az egész időszakra (periodus) járó díj követelésére. Ezen elvet a német biztosítási törvény kifejezetten elfogadta (2. §. 2. abs.: 40. §., 51. §. 2. abs.: 59. §. 3. abs.: 68. §. 2. §. abs.: 70. §. 3. abs.: 95. §., 96. §. 3. abs.: 113. §., 119. §., 158. §. 3. abs.). De elismerést nyert a német biztosítási jogban azon további szabály is, hogy a periodusnak és díjfizetésnek nem kell szükségkép egy időtartam által meghatározottnak lenni, vagyis hogy a perioduson belül a vonatkozó díj részletekben is fizethető s ez a periodus tartamát nem változtatja meg.[6]

Az eddigiekből következik, hogy a hosszabb időre kötött biztosítási szerződés lényegileg nem egyéb, mint egy rövidebb lejáratú szerződésnek előre meghatározott feltételek mellett történő megújítása. Ezt a fejlődést mutatja be az angol biztosítási jog,[7] ahol a hosszabb időre szóló szerződéseknél a kötvények is

[1] L. Nagy Ferenc «A magyar keresk. jog kézikönyve» c. mű II. k., 359. l.

[2] James Biggs Porter «The laws of insurance» 84. l. «Insurance are usually made for an entire and connected portion of time, which cannot be severed and the premium paidas a price for taking the risk as a whole».

[3] L. Conrad Cosack «Lehrbuch des Handelrechts» 1910. 575. l. és még v. ö. id. ném. bizt. törv. 70, 72. és 96. §-ait.

[4] L. Nagy Ferenc id. mű. II. k., 359. l. és 16....

[5] Willard Phillips: «A Treatise on the laws of insurance». I., 258. l.

[6] L. Cosack id. m. 575. l. «Ist als Versicherungs-Zeit ein bestimmter Zeitraum von mehr als einjähriger Dauer vereinbart, so ist erst in Versicherungsperioden zu zerlegen: und zwar beträgt jede Periode ein Jahr, es sei denn, dass die Prämien, die der Versicherungsnehmer zu entrichten hat, vertragsmässig nach kürzeren Zeitabschnitten bemessen sind.»

[7] L. Nagy Ferenc id. m. II. k., 380. l., 10. jegyzet és Phillips id. m. I. E. 531. l. «It is often provided that the risk may be con-

megújításról szólnak. Kifejezetten szabályozza ezen kérdést a német biztosítási törvény 8. §-a, mégis azon korlátozással, hogy az ilyen automatikus meghosszabbítás esetenként csak egy évre szólhat.[8]

Ezen elvet ismerte el közvetve a KT. 485. §-ának 4. és 505. §-ának 3. pontjában foglalt rendelkezésével, noha a biztosítási időszakról a fenti értelemben nem rendelkezik és azokról az idézett §-októl eltekintve nem intézkedik. Ezen §-ok szerint ipso iure szűnik meg a biztosítási szerződés hatálya, ha a visszatérő díj lejáratkor meg nem fizettetik, illetve az életbiztosításnál a lejáratot követő 30 nap alatt. Kivétel, ha a késedelmet vétlen baleset vagy erőhatalom okozta. Így tehát módja van a biztosítottnak a hosszabb időre szóló biztosítást egyoldalúlag megszüntetni, midőn az már érdekeinek meg nem felel, de szabadságában áll az időszaki díjak lefizetésével azt időről-időre meghosszabbítani, megújítani.

Minthogy a visszatérő időben fizetendő díj meg nem fizetésének ilyen fontos hatályt tulajdonít a törvény, elsőrangú jelentőségű a visszatérő időszakban fizetendő díj fogalmának tisztázása, mert csak így lehetséges a joggyakorlatban észlelhető ingadozást megszüntetni.

A fentebb idézett törvényhelyek helyes értelmezése és alkalmazása, csupán a díjoszthatatlanság elvének szem előtt tartásával lehetséges; mert csak ennek segélyével dönthető el minden konkrét esetben — midőn valamely díjfizetés elmulasztatott — hogy ezen díj visszatérő időszakban fizetendő díj volt-e, avagy csupán egy ilyen díjnak hitelezett részlete? Mert a fentiekből kétségtelen, hogy a KT. 485. és 505. §-ai csupán az első esetben alkalmazhatók, míg az utóbbiban nem. Ebből pedig következik, hogy a visszatérő időszakban fizetendő díjtól szigorúan elválasztandó a díj hitelezése.[9] Ez pedig nehéz, mert a megjelenési forma mindkét esetben ugyanaz és mert maga a visszatérő időben fizetendő díj is, mint ilyen, hitelezhető. A különbség csak úgy állapítható meg, ha a biztosítási szerződés vonatkozó rendelkezéseit figyelembe véve a szerződésben írt periodusra vonatkoztatjuk azon díjat, melynek minősége meghatározandó.[10]

Az első lépés a visszatérő időszakokban fizetendő díj fogalmának tisztázásához a periodusok megkülönböztetése után, azon már érintett elv elismerése, mely az angol és amerikai jogban, valamint a német biztosítási jogban[11] minden vitán felül áll: hogy t. i. amint lehetséges a rövid időre szóló szerződésnél az egységes díj hitelezése és így részletekben való megfizetése anélkül, hogy ezáltal visszatérő időnként fizetendő díjjá változnék, azonkép lehetséges az egymásra következő periodusok díjainak is hitelezése és nem csak egészben, de részletekben is; minek további következménye, hogy a hosszabb időre szóló szerződésnél nem kell szükségképen összeesni a periodusnak a díjfizetési időpontokkal.

Az ismétlődő díjak ezen kettős minőségének felismerése — t. i. hogy a visszatérő időszakban fizetendő díj és ennek egy részlete nem azonos jogi természetűek — lehetővé teszi a contrario azon szabály felállítását, hogy az ismétlődő díjak esedékességéből egyedül és kizárólag a biztosítási szerződés egyéb rendelkezéseinek figyelmen kívül hagyása mellett, nem lehet — konkrét esetben — szóbanforgó ismétlődő díj jogi természetét meghatározni és az ismétlődő díjak esedékességének időtartamát a biztosítási szerződés periodusával azonosítani.

Már pedig az utóbbi elvet tartalmazza a kir. Kúria 26. sz. döntvénye 1895-ből,[12] mely általában megszabta a későbbi és nem csak életbiztosításra vonatkozó[13] joggyakorlat irányát — de nem tudta teljesen háttérbe szorítani a díjoszthatatlanság gondolatát, amennyiben az általa megállapított szabály csupán a biztosított által megszüntetett fizetések eseteiben nyert alkalmazást — és ezen esetekben törölte el a visszatérő díj és ennek részlete között fennálló különbséget.[14]

Elismerést talált azonban a díjoszthatatlanság elve minden olyan esetben, ahol a díj egyösszegben volt fizetendő és pedig úgy a rövid időre, mint a hosszabb időre szóló szerződésnél; mert a joggyakorlat szerint minden vitán felül áll azon szabály, hogy ha egy biztosítási időszakra eső díj egyösszegben és egyszerre fizettetik le, úgy az utóbb bekövetkezett kártérítés esetén, a biztosítási díj a biztosítót illeti, még ha a kárt okozó esemény a biztosítási időegység első napjaiban is következett be.

Ezen helyes elv továbbvitelét jelenti a joggyakorlatban szintén már kikristályosodott azon további szabály, hogy érvénytelen olyan kikötés, mely szerint a biztosító a károsszegből levonja a még le nem járt s csak jövőben elkövetkezendő időszakokra (periodus) eső díjakat az előbb bekövetkezett kár esetén, sőt ilyen esetben az előrefizetett díjak is visszatérítendők a biztosítottnak.

Igaz, hogy ezen utóbbi szabályok abban az esetben érvényesültek, amidőn a biztosítási szerződés teljesedésbe ment, illetve a biztosító kártérítési kötelezettsége beállott; és ezen esetben még tovább ment a gyakorlat, mert elismerte azt az elvet is — hogy ellenkező kikötés hiányában — az életbiztosításnál az évi díjnak a haláleset után lejáró részei akkor is követelhetők, ha azok havonként fizettettek, azonban ezen helyes szabály alkalmazásának nincs semmi elvi akadálya (sem gyakorlati) azokban az esetekben sem, mikor a biztosított valamely «ismétlődő díj» meg nem fizetése által szünteti meg a biztosítási szerződést.

A különböző felfogások magyarázatául fogadhatjuk el, hogy sem a KT. és ennek folytán sem a bírói gyakorlat nem fordított figyelmet azon különbségre, mely a biztosítási díj természetét vizsgálva, előáll: hogy t. i. a biztosítási díj, vagy elődíj, vagy utódíj. Ezen disztinkciónak nem akadémikus a jelentősége, hanem elsősorban gyakorlati, miként azt a már idézett német törvény tel is használta.

Előre kell bocsátani azonban, hogy a biztosítási szerződés kezdete és vége nem esik egybe szükségkép a biztosítás kezdetével és végével, mely utóbbi a veszélyviselés kezdetét és végét jelenti.[15] Ezt szem előtt tartva, az elődíj:[16] jelenti azon biztosítási díjat, mely a veszélyviselés előtt, vagy annak megkezdésekor fizetendő (erre céloz a KT. 473. §-ának második bekezdése[17]); utódíj pedig, mely a veszélyviselés kezdete után fizetendő.

Ha csak egyszer fizetendő díjról van szó és a szerződés másként nem intézkedik — a díj mindig elődíj. Az elődíjtól meg-

tinued or renewed from time to time, by the assured's paying the premium at successive periods or complying with other specified conditions».

[8] «Eine Vereinbarung, nach welcher ein Versicherungsverhältniss als stillschweigend verlängert gilt, wenn es nicht vor dem Ablaufe der Vertragszeit gekündigt wird, ist insoweit nichtig als sich die jedesmalige Verlängerung auf mehr als ein Jahr erstrecken soll». 8. §.

[9] A díjhitelezés szolgál alapul az elő- és utódíjak fogalmi megkülönböztetésére, melynek fontos hatásaira az alábbiakban visszatérünk.

[10] A joggyakorlatban is találkozunk ezen elv elismerésével. «A díjösszeg visszatérő jogi természetének meghatározásánál csupán az lehet mérvadó, hogy azok egy megosztható időszakra vagy pedig úgy köteleztettek, hogy azok megfelelő hányada bizonyos meghatározott időszakra jelentkezik megállapítottnak». C. 211/1897. Hasonlók C. 405/1897., C. 1100/93., C. 320/96. stb.

[11] Cosack id. m. 615. l. «Die Prämie ist entweder eine einmalige oder eine laufende, d. h. eine periodisch in Theilbeträgen zahlbare Prämie: und zwar können die Zahlperioden mit den Versicherungsperioden zusammenfallen, sie können aber ebenso gut auch von ihnen verschieden sein etwa in der Art, dass als Versicherungsperiode ein Jahr, als Zahlperiode ein vierteljahr bestimmt wird: die Prämie wird dass eben nach Jahren «bemessen» ist aber viertel-Ehrlich zu bezahlen».

[12] Oly esetben, midőn az életbiztosítási díj nem évi, hanem rövidebb (féléves, évnegyedes vagy hónapos) időszakokban (?) fizetendő, a biztosított, habár magát az egész első évre eső díj fizetésére kötelezte, nem tartozik az első év folyamán lejárt összes díjrészleteket megfizetni.»

[13] C. 296/1906., K. J. 3. — C. 181/900. — C. 1287/904. K. J. 3. stb. (L. Thury, Keresk. jog.)

[14] L. Nagy Ferenc id. m. II. k., 381. 10. jegyzet. C. 335/94. D. díj 40. 155. l. és 1347/96. D. III. t. 6., 54. l. stb.

[15] L. Nagy Ferenc id. m. 373. l. 10. jegyz.

[16] Cosack id m. 615. l. «Die Prämie ist entweder Vorprämie, d. h. bereits vor Beginn der Versicherung zu entrichten, oder sie ist Nachprämie, d. h. im Lauf oder bei Schluss der Versicherung zu Zahlen.»

[17] «A szerződő fél köteles a megállapított díjat kellő időben megfizetni és kétség esetében a díj megfizetése előtt a kötvény kiadását nem követelheti.» — L. Cosack id. m. 615. és köv. lap, és Csongrádi Schopf Endre: «A biztosítás és a bírói gyakorlat» c. m. 154. l.

különböztetendő az első díj, melyre nézve a KT. idézett 485. és 505. §-ai nem vonatkoznak, sem ennek részleteire. (L. K. 1892/897.) Első díj alatt azonban mindig a tényleg fizetett első díj értendő, vagyis ha pl. az első év ingyenes, úgy a második évre eső díj az első díj. (L. K. 943/1895. D. 13,272.) Vagyis visszatérő időszakokban fizetendő díjról (a KT. id. §-ai értelmében) csak oly szerződésnél lehet szó, mely több egymásután következő időszakot (periodust) foglal magában és itt is csupán — ha az első időszak nem volt díjmentes — a második és következő időszakokra vonatkozó díj tekinthető visszatérő időszakokban fizetendő díjnak.

A megkülönböztetésnek nagy jelentősége van a díjak perelhetősége szempontjából.

Ha ugyanis egy úgynevezett elődíjat nem fizet meg a biztosított, úgy a biztosító nem követelheti a díjat: mert a veszélyt nem viseli,[18] hanem rendesen kártérítés mellett felbonthatja a szerződést; míg ha utódíjat mulaszt el megfizetni a biztosított, a biztosító a teljes biztosítási díját követelheti az egyszeri díjfizetés esetén[19] és egy periodusra járó díjat a visszatérő időszakokban fizetendő díjnál. Így érvényesül a biztosítási jogban az az általános szabály, hogy ha a veszélyviselés megkezdődött — a biztosítónak joga nyilt az egész biztosítási díjhoz.[20]

Bár az utódíj fizetésének elmulasztása a biztosítottra nézve a «biztosítás» hatályát feltétlenül megszünteti — általánosan elismert szabály a tételes biztosítási jogokban — hogy a törvény a mulasztástól számított bizonyos ideig a «szerződés» hatályát fentartja s így noha ezen idő alatt bekövetkezett elhárítani szándékolt esemény a biztosító teljesítési kötelezettségét nem vonja maga után — kivéve, ha a díj az eseményt megelőzőleg megfizettetett — mégis a díjnak a megszabott idő alatt történt lefizetése felújítja a «biztosítást». Ilyen utólagos időt rendel a KT. 505. §-a és pedig 30 napot az életbiztosításnál s hasonló időhatározás terve merült fel a kárbiztosításnál a tervezet megvitatása kapcsán[21] — de nem vált törvénnyé.

Ilyen rendelkezés van a német bizt. törvényben, valamint az angol és amerikai jogban[22] is, kíméleti napok elnevezése alatt.

Ezen kíméleti idő elteltével már csak a biztosító beleegyezésével lehet a szerződést megújítani, ami utóbbi tetszésére van bízva.[23]

A most ismertetett elvek gyakorlati elismerést nyertek a német biztosítási törvényben, melynek 38. §-a az elődíj fizetésének elmulasztása esetére felmenti a biztosítót a teljesítési kötelezettség alól egyrészt és jogot ad neki másrészt, hogy egy hónapra felmondja a biztosítási szerződést. Ha ezen egy hónap alatt a biztosított a díjat utólag megfizeti, a felmondás hatályát veszti és megújul a biztosítás. Utódíjnál a törvény 39. §-a feljogosítja a biztosítót, hogy a biztosított költségére egy utólagos teljesítési időt, mely két hétnél kevesebb nem lehet, engedélyezzen, mely idő alatt szintén ment a biztosító a kockázatviseléstől. Ha ezen utólagos teljesítési idő alatt sem fizeti meg a díját a biztosított, úgy a biztosító minden újabbi határidő kitűzése nélkül nyomban felmondhatja a szerződést. Ezen megkülönböztetésnek (elő- és utódíj) megfelelően külön-külön állapítja meg a német biztosítási törvény a biztosítottat terhelő díjfizetési kötelezettséget, mert a 38. §. esetében a biztosító díjat nem követelhet, hanem csak üzleti jutalékot: míg a 39. §. esetén, vagyis utódíjnál követelheti az egész díjat, vagy ha visszatérő időszakokban fizetendő díjról van szó, a folyó időszakra járó egész díjat.

Ezen elvek szem előtt tartásával valamely konkrét esetben elmulasztott ismétlődő díj lehet a KT. szerint:

1. vagy egy rövid időre szóló szerződés esetén, — az egész biztosítási időre szóló díjnak részlete — mely tehát ilyen esetben mindig utódíj;

2. vagy egy hosszabb időre szóló szerződésnél az ismétlődő időszakokra járó időszaki díj, vagy ennek első részlete;

3. és végül az előbbinek egy hitelezett, de nem első részlete

Az első esetben nincs visszatérő időben fizetendő díj és így a KT. 485. és 505. §-ai nem alkalmazhatók: hanem a KT. 486. §-ának második bekezdése alapján követelheti az egész díjat a biztosító; hasonlatosan alakul a helyzet a 3. alatti esetben is. Vagyis a KT. 485. és 500. §-ai csupán a 2. eshetőségben alkalmazhatók, mikor is különbséget kell tennünk, hogy elődíj volt-e az ismétlődő részlet, vagy utódíj?

Ha elődíj volt, ez azt jelenti, hogy a veszélyviselés feltétele a díj pontos fizetése, miért is, ha a díjfizetés elmarad, alkalmazást nyer a KT. 485. vagy 505. §-a, minek következménye, hogy a fizetés elmulasztása a szerződés hatályát megszünteti és pedig olyképen, hogy a biztosító a már lejárt díjakat a KT. 486. §-ának második bekezdése alapján megtarthatja; mert a díjfizetés egyszerű megszüntetése által a biztosítottnak felróható okból szűnik meg a szerződés — de nem követelheti a meg nem kezdett időszakra eső díját; mert bár lejárt a díj, ha az esedékesség napján nem fizettetett le, még sem tartozik a KT. 486. §-ában említett lejárt díj fogalma alá, mert elődíj és az idézett §-ában említett lejárt díj pedig csupán az utódíjra vonatkozik, amint ez megállapítható kétség nélkül a fentebb ismertetett gyakorlatból, mely szerint, ha veszélyviselés nem kezdődött, díjat a biztosító nem igényelhet. Ezen elvek alkalmazandók akkor is, ha a részletekben hitelezett visszatérő időben fizetendő díj első részletéről van szó.

Másképen alakul a helyzet, ha a visszatérő időszakban fizetendő díj vagy ennek első részlete nem az uj periódus első napján esedékes, hanem oly módon hiteleztetett kifejezett szerződési rendelkezésekkel, hogy a veszélyviselés előbb kezdődött, mint akár a visszatérő díj, vagy ennek első részlete esedékes lett volna, tehát ha utódíjról van szó, ebben az esetben nem áll módjában a biztosítottnak a díj meg nem fizetésével megszüntetni a szerződést, anélkül, hogy a már megkezdett periódusra járó egész biztosítási díjat is meg ne fizesse; mert azáltal, hogy a veszélyviselés kezdőpontja szerződés szerint előbb veszi kezdetét, mint a díj vagy részlete esedékes, a lejárt és meg nem fizetett díj a KT. 486. §-ának második bekezdésében említett lejárt díj fogalma alá tartozik s így követelheti a biztosító a már tényleg lejárt és megfizetett díjak megtartásán felül a folyó periodusra esedékes egész díjat.

Összefoglalva a mondottakat, látjuk tehát, hogy a díjosztatlanság elvének vizsgálata vezet a biztosítási díj természetének mélyebb megismeréséhez s hozza napfényre azon különbséget, mely egyrészt a visszatérő időszakokban fizetendő díj és ennek hitelezett részlete között, és másrészt az- elő és utódíj között fenáll.

Dr. Gabrovitz József.

[18] James Biggs Porter «The laws ofinsurance»: Where the risk has not been run whether its not hawing been run was owing to the fault, pleasure, or will of the insured or to any other cause, the premium shall be returned.

[19] Ez a díj a hitelezés esetében fordul elő.

[20] Cosack id. m. 617. l. és James Biggs Porter: «The laws of insurance» c. m. 80. l. . . . . «Another rule is, that if the risk has once commenced there shall be no apportionment or return of premium afterwards.» . . . .

[21] L. Porter id. m. 92. l. «When an insurance extends over a period of time during which more than one premium will become payable, a certain number of days — called days of grace — the number of which is usually fifteen, are allowed beyond the due day for the payment of the premiums. If a loss happen during these days of grace and whilst the premium is unpaid, the assured will have no right of action for the amount of the policy. The legal effect of the days of grace is not to entitle the assured to recover for a loss during those days whilst the premium is unpaid, but to enable the insurance to be renewed» . . . .

[22] Porter id. m. 91. l. «Where it is stipulated that premium shall be paid by a certain date, they must be so paid or the policy is voidable at the election of the insurers who may, however, waive the forfeiture but are under no eritable obligation to do so, upon tender of the premium due» és Csongrádi—Schopf Endre id. m. 154. l.

[23] L. Csongrády—Schopf Endre id. m. 149. l.

Szemle.

BELFÖLD.

— **Alispán az ügyvédi képviselet ellen.** Szatmár vármegye alispánja 1914 március 11-én kelt körrendeletében szószerint úgy intézkedik, hogy: «a jövőben útlevélügyekben a *sorokívüli elintézés iránti kérelmek meghallgattatni nem fognak* s aki ennek dacára útlevelek sürgetése végett a vármegye székhelyére utazik vagy útlevele sürgetésére valakinek megbízást ad, az felesleges költséget okoz magának.

Mivel továbbá az útlevél soronkívüli elintézésének sürgetése *ügyvédek útján* oly mérveket öltött, hogy a feleket teljesen *felesleges* és tudomásomra jutott egyes esetekben *igen jelentékeny ügyvédi díjaktól* megmenteni szükségesnek tartom és megakadályozandónak tartom, hogy ügyvédek kihasználják a kivándorolni szándékozók *szorult helyzetét* és a kivándorlók költségeit ezzel feleslegesen szaporítsák, hirdesse főszolgabíró úr alkalmas módon azt is ki, hogy aki útlevele soronkívüli elintézését ügyvéd útján kéri, annak útlevélügye *később fog elintézést nyerni*».

Az alispán tehát büntetéssel sujtja azokat a polgárokat, akik ügyvédi jogsegélyt vesznek igénybe. Ha «egyes esetekben» ügyvédek kivándorlók *szorult* helyzetét felhasználva *igen jelentékeny* díjakat kötöttek ki útlevelek kisürgetéséért, akkor az alispánnak nemcsak joga, hanem kötelessége, hogy a körrendeletében említett esetekben az illető ügyvédek ellen az illetékes ügyvédi kamaránál a fegyelmi feljelentést megtegye.

Egyes ügyvédek állítólagos visszaélései azonban nem szolgálhatnak okul arra, hogy az alispán az egész megye ügyvédi karát nyilvánosan kipellengérezze és nem lehet ürügy arra, hogy az útlevelek kisürgetését megtiltsa.

Ha annyira elviselhetetlenné vált az útlevelek sürgetése és ha az alispán a kisürgetések költségeitől megakarta kimélni a «*szorult helyzet*»-ben levő kivándorlókat, akkor sokkal helyesebben tette volna, ha egyrészt közzéteszi, hogy felesleges a sürgetés, mert ezentúl minden sürgetés nélkül oly gyorsan fogja ez ügyeket elintéztetni, amennyire ez csak lehetséges, másrészt behatóan megvizsgálja mi az oka annak, hogy a megyében a sürgősen kivándorolni szándékozók száma annyira felszaporodott.

— **Gyorsaság nem boszorkányság.** A kiskőrösi kir. járásbíróság területén foganatosítandó végrehajtás lefoglalható ingók hiányában sikertelen maradván, 1912. V. 198. sz. alatt folytatólagos végrehajtás rendeltetett közbenjövetellel 1912 június hó 24-én. Ez alapon 1912. évi augusztus 22-én levelet intéztem a bírósági végrehajtóhoz, hogy aratási idő lévén, haladéktalanul *hivatalból* foganatosítsa a végrehajtást. Erre csekély másfél év multán 1914 március 10-én vettem a járásbíróság 1912. V. 198/6. sz. végzését, mely felhív, hogy a végrehajtó (számszerint ki sem tüntetett) eljárási és fuvardíját 15 nap alatt előlegezzem, mert különben a végrehajtás nem lesz foganatosítva.

(Ügyvédi körökből.)

— **A törvénykezési bélyegek és illetékek reformja.** A Pp. életbelépése szükségessé teszi a törvénykezési bélyegek és illetékek reformját. Eddig a pénzügyi kormány semmit sem árult el a készülő reform felől, csak az szivárgott ki, hogy a bélyeg, valamint a százalékos illeték felemelését tervezi. A felemelést azzal indokolják, hogy az állam bevételei a Pp. nyomán érezhetően csökkenni fognak: kevesebb lesz a papír (t. i. elmaradnak a periratok és a kérvények nagy része), kevesebb lesz tehát a bélyeg is. Nézetünk szerint szó sem lehet arról, hogy a Pp. a kincstárnak bélyeg- és illetékjövedelmét *érezhetően* csökkentené. Az ezer koronán aluli perekben (kivéve a váltópereket és a kereskedelmi perek csekély töredékét) a Pp. egyáltalában nem tartalmaz oly ujitást, amely ezt a jövedelmet apasztaná. És minthogy épen az ezer koronán aluli perekben a bélyeg- és illetékteher ma is elég magas, különösen a legkisebb perekben, annak további fokozása legnagyobb mérvben igazságtalan volna. Indokolatlan volna az emelés azonban az 1000—2500 koronás perekben is. Ezeket a pereket ma első fokon három bíró intézi, a Pp. szerint egy bíró. A kincstár személyi kiadásai ezekben a perekben nyilván csökkennek. Csak a 2500 koronán felüli perekben, melyek az összes ügyeknek aránylag csekély részét teszik ki, mondható tehát indokoltnak a bélyeg- és jogilletékek emelése. Ezekben a perekben a szóbeli eljárás behozatala folytán a bírák jóval több időt fognak tölteni egy-egy per elintézésével, tehát az elintézés több pénzébe fog kerülni az államnak, mint eddig. De indokolt a felemelés ezen az egy területen azért is, mert ép a nagyobb és legnagyobb perek illetékei eddig viszonylag igazságtalanul alacsonyak voltak.

A Pp. életbeléptetésétől már csak néhány hónap választ el bennünket. Ideje volna, hogy a pénzügyi kormány a készülő tervezetet közzétegye, hogy az érdekelt köröknek alkalmat adjon a bírálatra. Különösen az ügyvédi kar várja nagy érdeklődéssel a tervezetet. Az ügyvédi kar azt reméli, hogy a kormány a Pp.-t nemcsak arra fogja felhasználni, hogy az igazságügyi reform költségtöbbletét egészben vagy részben a bélyeg- és illetékfelemelésével fedezze, hanem, hogy az ügyvédeknek a bélyegekért és illetékért való felelősségét legalább részben meg fogja szüntetni, az ügyvédek «lelet»-ezését a legszűkebb körre fogja szorítani és az egységes perrendtartást egységes bélyeg- és illeték-törvénnyel fogja kiegészíteni.

— **Szabadulási idő kiszámítása.** Mikor szabadul a február 27-én egy hónapi elzárásra ítélt vádlott, akinek büntetéséből az előzetes letartóztatás által hat nap kitöltöttnek vétetett? Egyik kir. járásbíróság a vádlott szabadulási idejéül 1913 március 21-ét tüntette fel. A kir. ügyészség a szabadulás idejét március 23-ára tette. Melyik álláspont a helyes és a két hatóság felfogása közül melyiknek kell érvényt szerezni? *Tribus Béla.*

— **A bécsi jogászegyletben** Dr. *Szilágyi* Arthur Károly budapesti ügyvéd e hó 18-án az Országos ügyvédi gyám- és nyugdíjintézetről tartott előadást. Az ülésen dr. Klein Ferenc, volt osztrák igazságügyminiszter elnökölt, aki örömének adott kifejezést, hogy alkalom nyílik a magyar és osztrák jogászok eszmecseréjére, minek sűrűbben kellene ismétlődnie. Az előadó a magyar törvény történeti előzményeit, magának a törvénynek főbb alapelveit részletesen ismertette, rámutatott az eddig elért eredményekre, foglalkozott az intézménnyel szemben eddig megnyilatkozott kritikával is, végül megrajzolta a jövő fejlődés körvonalait, úgy amint az eddigelé kibontakozni látszik. Az előadáshoz báró *Mayr* az alsóausztriai ügyvédi kamara h. elnöke szólt hozzá, aki röviden vázolta, hogy Ausztriában a különböző juris doctori és ügyvédi segélyezések minő szegényes keretekben mozognak s azon reményének adott kifejezést, hogy az előadás hatása alatt a kamara ezen utánzásra méltó nagyszabású intézmény kérdésével állandóan foglalkozni fog. Dr. Klein elnök a bécsi Jogászegylet meleg köszönetét tolmácsolta az előadónak s a maga részéről is kiemelte annak szükségét, hogy a felvetett eszme a napirendről többé le ne kerüljön.

— **A bírói és ügyvédi vizsga.** A Franklin-Társulat általános kedveltségre jutott törvény-zsebkiadásai során, melyek könnyen kezelhető, zsebben hordható, de azért jól olvasható kiállításban adják a gyakorlati élet szempontjából legfontosabb törvényeket, most jelentek meg. «Az egységes bírói és ügyvédi vizsgára vonatkozó jogszabályok» dr. Mendelényi László kúriai elnöki titkár, a budapesti bírói és ügyvédi vizsgáló-bizottság titkára összeállításában. A nagyon praktikus könyvecske közli az egységes bírói és ügyvédi vizsgáról szóló 1913. évi LIII. törvénycikket, az ugyanerről szóló igazságügyminiszteri rendeletet, a joggyakorlatról szóló rendeletet és függelékül a bírói és ügyvédi vizsgáló-bizottság tagjainak névsorát. Minden a legpontosabb szöveggel, minden szükséges felvilágosítást megadó jegyzetekkel és utalásokkal van összeállítva, úgy hogy a jogászember teljes és minden tekintetben tájékoztató felvilágosítást kap belőle. A kis könyvet a Franklin-Társulat adta ki; ára csinos kötésben 2 korona.

— **A «Bűnügyi Szemle»** március 15-iki számának gazdag tartalmából kiemeljük a következő cikkeket: *Tarnai* János: A hírlapbiztosítékról; *Buza* László: Államjogi észrevételek a Btk.-tervezetekhez; *Heller* Érik: A bűnhalmazat a Kmt.-ben; *Sándor* József: A Fb. 53. §-ához; ifj. *Dombováry* Géza: A BP. reformjához; *Reisinger* Ferenc: A Btk.-tervezetekhez.

— **A gázlámpák,** amelyek budapesti házak falán az utcáknak világítására szolgálnak, perre adtak okot. A székesfőváros közönségének szolgalmi joga van arra, hogy a házakon ilyen fali gázlámpákat elhelyezhessen s a háztulajdonosok ezért a lámpának és vezetékének a házfalon elhelyezését eltűrni tartoznak. Vitássá vált azonban, hogy a háznak ujjáépítése végett lebontása esetében a vezeték és lámpa áthelyezésének költségét ki köteles viselni: a székesfőváros közönsége, vagy a háztulajdonos. A budapesti kir. törvényszék egyik fellebbezési tanácsának döntése (1914. II. E. 35.) szerint a szolgalmi jog nem jogosítja fel a székesfőváros közönségét arra, hogy a ház lebontása és újból felépítése esetében a lámpa és vezetéke áthelyezésének költségeit követelje. Mert: «A szolgáló telek tulajdonosa köteles ugyan a

telket olyan állapotban tartani, hogy a jogosult szolgalmi jogát gyakorolhassa, de ez a kötelezettség a magyar jog szerint nem terjed ki arra, hogy a fal javítása, vagy újból építése miatt szükséges áthelyezés költségeit viselje. A távirda, távbeszélő és egyéb villamos berendezésekről szóló 1888 : XXXI. tc. 8. §-a is ennek az általános szabálynak megfelelően rendeli, hogy az épületre, vagy tetőzetre felerősített, vagy bekapcsolt huzalok, amelyeknek felerősítését és bekapcsolását a háztulajdonosok eltűrni kötelesek, új épület létesítése esetében a vállalat költségén távolítandók el, helyezendők át.» *W.*

— **A Jogállam** áprilisi füzete a következő tartalommal jelent meg: *Kohler* József: A Ptk. tervezetéről. — *Degré* Miklós: A becsület védelme. — *Dobi* Imre: A társládákba befizetett járulékok visszakövetelhetők-e? — *Baumgarten* Nándor: Az ipari bíróságokról. — *Gold* Simon: Biztosítási joggyakorlatunk 1913-ban. — *Kramolin* Ernő: A munkásbiztosítási joggyakorlat ismertetése. — *Almási* Antal: Az egyoldalú jogügylet.

— **Jogirodalom.** A Magyar Jogászegylet összegyüjtötte a polgári törvénykönyv törvényjavaslatára vonatkozó bíráló véleményeket. E vélemények közül: dr. Klein Ede, dr. Koós Emil, dr. Ágoston Péter, dr. Sándorfi Kamill, dr. Menyhárth Gáspár, dr. Sebess Dénes, dr. Mecsér József, dr. Meszlény Artur, dr. Zerkovitz Zsigmond, dr. Tatics Péter, dr. Török József és dr. Frank Miksa a dologi jogra vonatkozó véleménye könyvalakban most jelent meg, mint a Magyar Jogászegyleti Értekezések új évfolyamának 58. füzete.

KÜLFÖLD.

— **Az angol esküdtbírósági eljárást** szabályozó kódex tervezetét készíti a kormány megbízásából *Fitz-Gerald* ügyvéd, az oxfordi egyetem előadója. A tervezetet lapunkban szerzője fogja annak idején ismertetni.

— **Az osztrák bírói gyakorlatból.** I. Az ügyvédek létszámának lényeges szaporodása Ausztriában is mutatkozik az utóbbi években. Együtt jár ezzel egyszersmind az a változás is, mely az ügyvédi hivatás gyakorlásában, az ügyvédi működés természetében beállott. Mennél több tagból áll az ügyvédek testülete, annál inkább tűnik elő e pályának kenyérkereső színezete és viszont annál ritkábbak lesznek azok az ügyvédek, kik működésük főcélját még mindig kizárólag az igazság védelmében látják. Figyelemmel a valóságos viszonyokra, optimistának is kell tartanunk Bachrach Adolfot, ki az ügyvédet még mindig úgy jellemzi,[1] mint akinek főcélja a «helyes jog» megtalálása és akiről azt írja, hogy «eine Wichtige Aufgabe» — ist es — «des mitten im Leben stehenden, den Processtoff richtenden, zwischen *Volk* und *Gericht* Vermittelnden Prozessadvokaten, einem solchen Rechte zum Siege zu helfen». A modern ügyvédi működésnek idealizálása ez; a mindennapi élet azonban, amelyben az ügyvédeknek igen gyakran meg kell fordulniok, nem alkalmas talaj az ideálok számára. Mindennek dacára kevés oly pálya van még, melynek a tisztelet, közbecsülés és bizalom annyira nélkülözhetetlen tartozéka lenne, mint épen az ügyvédségnek. Ezeknek a tulajdonoknak megőrzése pedig természetszerűen annál nagyobb gondot igényel, mennél nagyobb lesz a kar tagjainak száma és mennél nehezebb lesz a ranghoz illő megélhetést biztosítani, kizárólag oly működéssel, amely tiszteletre, bizalomra és közbecsülésre alapot szolgáltat. Őrködnie kell elsősorban igen természetesen a kar minden egyes tagjának és végsősorban azoknak, akik a fegyelmi hatóságot gyakorolják az utóbbiak fölött. Midőn az osztrák legfőbb törvényszék ügyvédi-fegyelmi tanácsának néhány határozatát fogom ismertetni a következőkben, célom rámutatni arra a féltékenységgel határos elővigyázatosságra, amellyel minden oly mozzanatot távol kívánnak tartani, amely a kar becsületét és tekintélyét legtávolabbról is kisebbíthetné és alkalmunk lesz tapasztalni azt is, hogy a nagy igyekezet gyakran az ellenkező végletekbe is viszi a tanácsot.

Az ügyvédi tisztesség ellen vétőnek tekintette a tanács azt az ügyvédet, aki közvetítői tevékenységet folytatott oly módon, hogy a legfelsőbb elismerés után szomjazó egyéneknek tiszteletdíj ellenében kitüntetéseket, érdemrendeket szerzett.[2] Hasonlóképen a kar jóhírnevét sértőnek találta a tanács azt is, hogy egy ügyvéd saját neve mellett a «tolmács» jelzőt is alkalmazta, anélkül, hogy kinevezett bírósági tolmács lett volna, tekintve, hogy ezáltal alkalmat adott a közönség megtévesztésére, minthogy a tolmácsi minőséghez, mint oly egyénéhez, akit hatóság jogosított bizonyos teendők végzésére, a nyelvtudás még magában nem elegendő.[3]

Az irodájában alkalmazott segédszemélyzettel szemben is nagy óvatosságra inti a tanács az ügyvédet. Nem tartották a kari önérzettel összeegyeztethetőnek azt, hogy az ügyvéd alkalmazottjának nyereségrészesedést helyezett kilátásba azok után az ügyekben befolyandó munkadíjak után, melyeket az alkalmazott szerez az ügyvédnek, úgyszintén kétségtelennek tartotta a tanács azt is, hogy visszásnak tűnik fel mindenki előtt, aki az ügyvéd hivatását törvény és társadalmi helyzetének megfelelő módon értelmezi, ha klientélával bíró jelöltet igyekszik alkalmazni az ügyvéd, hogy ily módon az előbbi útján szerzett jövedelmében osztozhasson.[4] Hasonló korrektséget kíván a fegyelmi bíróság az ügyvédtársakkal szemben tanusított érintkezés terén is, úgy, hogy az ügyvédi tisztesség ellen vétőnek tekintették azt az ügyvédet, aki kartársának néhány korona helyettesítési díjjal felszólítás dacára is hosszabb ideig adósa maradt.[5] Harmadik személyekkel való magaviselet tekintetében pedig a kari tisztességbe ütközőnek minősíttetett annak az ügyvédnek eljárása, aki sok adóssággal terhelten és teljesen rendezetlen anyagi viszonyok közt élvén, kezességet vállalt azirán t, hogy ügyfele a kikötött időben kötelezettségének eleget fog tenni. Az ügyvéd, aki tudva, hogy ellene többen siker nélkül igyekeznek követelésüket érvényesíteni és ennek dacára vagyoni viszonyait olyanoknak tünteti fel, mint amelyek alkalmasak lennének arra, hogy harmadik személy tartozása mellett biztosítékot nyújthassanak: könnyelműen és lelkiismeretlenül cselekszik, ami pedig az ügyvédi tisztességgel kétségtelenül ellentétben áll.[6]

Mint fentebb említettem, ismertetni kívánok néhány oly határozatot is, amelyekből kitűnik, hogy a fegyelmi bíróság ügyvédeknek oly magaviseletét is elbírálás tárgyává tette, amely az ügyvédi minőségükkel és működésükkel összefüggésben nem áll és midőn a kari becsület sérelmét ilyenkor is fenforogni látja, néha bizony kissé túlságos érzékenységet is tanusít. Kimondta a tanács, hogy az ügyvéd a kari becsülettel és tekintéllyel össze nem egyeztethető módon járt el, midőn egy dohányáruda tulajdonosnőjétől, akivel, mint régi ismerős, barátságos viszonyban volt, több ezer korona kölcsönt vett fel és az összeget lejáratkor, sőt marasztaló ítélet után sem fizette meg.[7] A kifogásolt magaviselet itt tehát csak a kölcsön felvételében található, mert tekintve, hogy az ügyvéd ellen a végrehajtás sikertelen maradt és így ő akarva sem fizethette volna vissza a kölcsönt, a nemfizetés ténye ethikai elbírálás alá nem vehető. Ha felemlítjük még, hogy a fegyelmi tanács a kari tisztességbe ütköző magatartás miatt azt az ügyvédet is elmarasztalta, aki irodaszolgájának fizetésével adós maradt,[8] talán eléggé jellemeztük azt a szigorú felfogást, amelyet az osztrák ügyvédi tanács a kari tisztesség és becsületérzésről irányadóul elfogadott.

II. A legfőbb semmitőszék gyakorlatából érdekesnek tartjuk a következő büntetőügyben hozott jogegységi határozatot.[9] Kiindulási pontul minden kommentár nélkül megjegyezzük, hogy az osztrák felsőbirósági gyakorlat szerint az a kifejezés «makacs perlekedés», a becsületsértés tényálladékát kimeríti. Egy bűnpörrel kapcsolatban, ahol a terhelt a sértettről épen a fenti kifejezést használta, alkalma nyílott a legfőbb semmitőszéknek nyilatkozni azirán t, hogy kit és mily ismérvek alapján kell makacsul perlekedőnek tekinteni. Terhelt állításának valódiságát kívánta a perben bizonyítani és evégből hivatkozott a sértett által indított összes perekre. Miután az elsőbíróság ítéletében a valódiság bizonyítását sikerre nem vezetőnek nyilvánította, mert a sértett által vitt perek nem olyanok, hogy azokat már első tekintetre is alaptalanoknak kellene tekinteni, az ügy a másodbíróság elé került,

[1] Rechtsanwaltschaft und Wirtschaft (Recht und Wirtschaft 1913. Nr. 11.

[2] 1913. Ds. I. 3/13. I/1.

[3] Id. hat. I/2.

[4] Id. hat. I/3. és I/4.

[5] 1913 Ds. 8/13. I. I/c.

[6] Id. hat. I/d-i.

[7] Id. hat. I/b.

[8] Id. hat. I/l.

[9] 1913. Kr. III. 130/13.

amely az elsőfokú ítéletet helybenhagyta. A fellebbezési fórum ítélete értelmében terhelt állításának valódiságát csak akkor bizonyította volna be, ha igazolta volna, hogy sértett rosszhiszeműen perlekedett. Rosszhiszeműség fenforgását pedig csak akkor lehetne megállapítani, ha bebizonyult volna, hogy sértett jobb meggyőződése és jogérzete ellenére indított és folytatott pereket. Hogy a pereknek csak elenyésző kis részében lett nyertes a sértett, ez még nem zárja ki azt, hogy a sértett nem lehetett volna abban a tudatban, hogy néki van igaza. A koronaügyész a jogegység érdekében perorvoslattal élt az utóbbi határozattal szemben, melynek a semmitőszék helyt adott. Határozatában kiemeli e bíróság, hogy a makacs perlekedőt a rosszhiszeműen pereskedővel összefogni nem szabad. Makacs perlekedő nem más, mint aki tekintet nélkül a hátrányra, mely pereskedéséből az ellenfélre hárulhat, csupán a perlekedéssel egybekötött élvezet (Vergnügen) kedvéért indítja kereseteit, anélkül azonban, hogy részéről jobb meggyőződés, avagy jogérzet ellenére való eljárásnak is fenforogni kellene. A rosszindulat hiánya tehát a makacs perlekedés fenforgását még ki nem zárja és épen ezért tévesnek minősítette a semmitőszék az alsóbíróságoknak azt a határozatát, melyben a valódiság bizonyításának sikere a rosszhiszeműség beigazolásától volt függővé téve. *Dr. Auer György.*

— **Szeszes italok mértéktelen élvezete és a bűnözés** — amint ez közismert dolog — rendszerint együtt jár. Kétségtelenül igazolja ezt a tapasztalati tényt egy bajor hivatalos kimutatás, mely a törvényszékek statisztikai jelentése alapján készült. Bajorországban az elmult esztendőben 7551 oly egyént ítéltek el bűntett vagy vétség miatt, akik a büntetendő cselekményt részegségben követték el; ezenkívül még 144 oly bűntettes is került a bíróság elé, kiknél a bűnözés szeszes italok rendszeres és mértéktelen élvezetére volt visszavezethető. Az ily módon 7695-re menő elítéltek közül 38 tartozott a női nemhez; 178 még 18-ik életévén alul volt a cselekmény elkövetésekor. 2333, vagyis több mint 30% volt házas közülök. Az elkövetett cselekmények között — természetesen — legtöbb volt a testi sértés, mintegy 40·5%; elkövettek még becsületsértést (6%), zsarolást (8%), magánlaksértést (7·5%), ingórongálást és hatóság elleni erőszakot. 130 esetben kellett a részegségnek oly fokát megállapítani, amely az akarat szabad elhatározási képességét is kizárja. *A.*

Ügyvédi irodavezetőt keres budapesti iroda, kiváló elméleti és gyakorlati képzettséggel, megfelelő magas díjazással. Gyakorlatot, képzettséget részletesen ismertető ajánlat «Idővel részesedés 2660» jeligére, Blockner J. hirdetőirodájába, Semmelweis-utca 4. intézendők.

Dr. Kozma Antal körösbökényi (Arad m.) ügyvéd románul is beszélő ügyvédjelöltet keres. 15131

Azonnali belépésre gyakorlott, lehetőleg román nyelvet is beszélő ügyvédjelöltet keres dr. Balogh Endre ügyvéd, Marosvásárhelyt. 15133

Ügyvédjelölt kétéves törvényszéki és járásbírósági praxissal április 15-re állást keres, vidékre is megy. Ajánlatot kér: dr. Csendes V. Miskolc, Városház-tér 28. 15142

Ügyvédjelölt, ki önállóan tárgyal, telekkönyvi ügyekben jártas, német nyelvet szóban és írásban tökéletesen bírja, azonnal alkalmazást nyerhet. Fizetés megállapodás szerint. Eddigi gyakorlatot ismertető részletes ajánlat intézendő: dr. Sik Lajos Németujvár (Vasmegye). 15141

200 korona havifizetéssel ügyvédhelyettest vagy jelöltet keres irodájába dr. Valkányi Lajos kalocsai ügyvéd. Hosszabb alkalmazás esetén haszonrészesedést is biztosít. 15144

Nyugalmazott bíró elfogadna közjegyzőhelyettesi, esetleg jelölti állást. Cím a kiadóhivatalban. 15143

Jobb gyakorlatú, német és román nyelven is beszélő, ügyvédi vizsgával bíró ügyvéd-helyettes nagyobb vidéki városban azonnali belépésre ügyvédhelyettesi állást keres. Leveleket kérek: Dr. Nagy Árpád ügyvédhelyettes, Maroshévíz (Erdély) címre. 15149

Ügyvédjelöltet keres dr. Dohány Gyula nagykárolyfalvai ügyvéd, fizetés 200 koronáig. 15148

MAGYAR TÖRVÉNYEK

A FRANKLIN-TÁRSULAT

ZSEBKIADÁSAI

Uj!

Az egységes bírói és ügyvédi vizsgára vonatkozó jogszabályok. Összeállította, jegyzetekkel és utalásokkal ellátta *Mendelényi László dr.* Ára kötve 2 K.

A bortörvény (1908: XLVII. t.-cikk) és a reá vonatkozó joganyag. Függelék: Az osztrák bortörvény és a m. kir. állami közpincék szervezete. Betűrendes tárgymutatóval. Összeállította *Hampel Antal dr.* Ára kötve 3 K.

Az új polgári perrendtartás és az életbeléptetési törvények zsebkönyve. Magyarázó jegyzetekkel, utalásokkal és betűrendes tárgymutatóval. Írta *Kovács Marcel dr.* Ára kötve 6 K 20 f.

Lakásbérleti szabályok. Összegyűjtötte és magyarázta *Pongrácz Jenő dr.* Harmadik, teljesen átdolgozott kiadás. Ára kötve 3 K 20 f.

Előbbi kötetek:

A bűntettekről és vétségekről szóló 1878: V. t.-cikk a módosító s kiegészítő törvényekkel és a vonatkozó joggyakorlattal. A bűntettek és vétségekre nézve érvényben levő anyagi jogszabályok. Összeállította *Lengyel Aurél dr.* Ára kötve 3 K 60 f.

A kereskedelmi törvény (1875: XXXVII. t.-cikk) és a reá vonatkozó joganyag. Törvények, rendeletek, az új vasúti üzletszabályzat, joggyakorlat. Összeállította *Nyári Jenő dr.* Ára kötve 3 K 60 f.

Az ipartörvény (1884: XVII. t.-cikk) és a reá vonatkozó joganyag. Törvények. Rendeletek. Joggyakorlat. Összeállította *Márkus Dezső dr.* Ára kötve 3 K.

Egyes igazságügyi szervezeti és eljárási szabályok módosításáról szóló 1912: VII. t.-cikk. A vonatkozó rendeletekkel, jegyzetekkel és utalásokkal. Ára kötve 1 K 50 f.

Az állami alkalmazottak, valamint azok özvegyeinek és árváinak ellátásáról szóló 1912: LXV. t.-cikk. Jegyzetekkel és utalásokkal ellátta *Térfi Gyula dr.* Ára kötve 2 K 80 f.

A polgári perrendtartás zsebkönyve. Ismerteti és magyarázza *Lánczi Jenő dr.* Ára kötve 5 K.

1912: LIV. t.-cikk. A polgári perrendtartásról szóló 1911: X. t.-cikk életbeléptetéséről. Jegyzetekkel és utalásokkal. Ára kötve 1 K 50 f.

Kaphatók:

LAMPEL R. könyvkereskedése

(Wodianer F. és Fiai) R.-T.-nál

Budapest, VI., Andrássy-út 21. szám

és minden könyvkereskedésben.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat.** Egyetem-utca 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem.** Egyetem-utca 2.

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Negyvenkilencedik évfolyam. 14. szám. Budapest, 1914 április 3.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: IV., Egyetem-u. 2
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

Tartalom. *Dr. Meszlény Artur* egyetemi magántanár: Megjegyzések az ipari bíróságokról szóló törvényjavaslat előadói tervezetéhez. — *Dr. Gündisch Guido* erzsébetvárosi ügyvéd: Nemzetiségi pártszervezetek közjogi szempontból. — *Dr. Liebmann Ernő* budapesti ügyvéd: A takarékbetéti könyv jogi természetének kérdéséhez. — *Dr. Horváth Jenő* szombathelyi ügyvéd: A becsület védelme. — *Dr. Sichermann Frigyes* budapesti ügyvéd: A saját védjegy jogellenes használata. — *Dr. Kelényi Jenő* budapesti kir. törvényszéki jegyző: Glosszák a polgári törvénykönyv javaslatának 95. §-ához. — *Dr. Katz Lipót* nagyváradi ügyvédhelyettes: Ügyvédjelöltek mozgalma és az ügyvédhelyettesek. — Szemle.
Melléklet: Magánjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Megjegyzések az ipari bíróságokról szóló törvényjavaslat előadói tervezetéhez.

I.

A polgári peres eljárásnak az a nagyszabású reformja, amely a perrendtartásról szóló 1911 : I. tc. közeli életbelépésével valóra vált, égetővé tette az ipari munkaadók és munkavállalók szerződéses jogviszonyából származó perekben követendő eljárás rendezésének kérdését is. Hogy ezt a problémát évek sora óta napirenden tartják, azt mindenki természetesnek fogja találni, akinek fogalma van arról, milyen mostoha elbánásban részesíti ezeket a kérdéseket a fenálló jog. Az eljárás szakszerűségét az iparhatóságok, illetőleg békéltető-bizottságok előtt kényszerítőleg meghagyott előzetes eljárás kívánta biztosítani, amely azonban túlnyomóan merő formasággá sülyedt és amelynek pergátló körülményként való kezelése sokszor fölösleges és bántó erőpazarlással járt. Nem kívánom kritika tárgyává tenni azt a statisztikát, amelyet a békéltető-bizottságok működésének sikeréről az előadói tervezet közöl és amely szerint az 1904—1912. évben évenkint 7874 és 9655 közt váltakozó vitás ügyben a törvény rendes útját évenkint csak 820—1020 esetben vették igénybe. Tény azonban az, hogy a bíróságok az előzetes eljárásban semmiféle érdemleges előkészítést vagy támaszt nem találtak és hogy a döntés mineműsége általában mindenre alkalmas, csak arra nem, hogy a vitatkozó felekben megnyugvást keltsen. Alighanem ez a hivatalosan be nem ismert tény az indító oka a tervezet azon álláspontjának is (8. §.), amely szerint a békéltető-bizottság hatásköre a jövőben csak fakultatív lenne, amennyiben a követelést a felek békéltető-bizottság elé vihetik mindaddig, amíg egyikük a keresetet az ipari bíróság előtt meg nem indítja. A jelen jog szerint a békéltető-bizottságokkal konkurráló iparhatóságok hatáskörét a tervezet egészen megszünteti és helyébe állítja az ipari bíróság hatáskörét.

A törvénytervezet általános jellemzéseképen mindenekelőtt szembetűnő az a ritka törvényhozói készség, mondhatnám művészet, amellyel rövid 48 szakaszban a legiszlativ anyagnak hatalmas tömegét olvasztja bele a paragrafusok rekeszeibe. Úgy maga a tervezet, mint annak magas, tudományos színvonalát is eláruló indokolása teljes mértékben és abszolut módon uralkodik a számbajövő kérdéseken; a feltornyosuló tetemes nehézségeket biztos kézzel, szinte játszva hárítja el; gondoskodása kiterjed minden vonatkozásra, amelyben a kérdés a szerteágazó érdekek egész tömegével áll. Az első fejezetben az *ipari bíráskodást*, a a második fejezetben a *békéltetést*, a harmadik fejezetben egyéb vegyes rendelkezések közt a *munkásbiztosítási bíráskodásnak* egy részét vonja az ipari bíróságok hatáskörébe és szabályozza egyúttal nagy vonásokban a követendő eljárást. A bíráskodást részben mint egyes bíráskodást, részben pedig egy elnöklő bíróból és két, a felek választotta ülnökből alakított tanács bíráskodását kontemplálja.

Nem mondható következetesnek a mi jogfejlődésünk abban a kérdésben, vajjon a bíráskodást inkább egyöntetűvé kell-e tenni, vagy pedig inkább a szakbíróságok rendszere felé kell-e törekedni. Az országnak talán legkitűnőbb szakbíróságát, a budapesti kereskedelmi és váltótörvényszéket, különös okok nélkül szünteti meg a polgári perrendtartást életbeléptető törvény. Még folyik az utolsó küzdelem avégett, hogy talán mégis életben kellene hagyni ezt a mindenkép bevált, messze külföldig tekintélynek örvendő intézményt és íme, a jelen törvénytervezet az ipari ügyek nagy részét, sőt túlnyomóan épen azokat az ügyeket, amelyek eddig a kereskedelmi bíróságok hatáskörébe tartoztak, ugyancsak szakbíróságok elé kívánja utalni. Amott azzal érveltek, hogy a kor szelleme a bíráskodás egységesítését követeli meg. Vagy helyes ez az álláspont és akkor ipari bíráskodásra sincs szükség, vagy nem helyes és akkor ezzel a törvénytervezettel hatalmas érvet szolgáltat a kormány — a kereskedelmi és váltótörvényszék fentartása mellett.

És ez a két kérdés még egy szempontból áll szoros kapcsolatban, t. i. az *ülnökök* kérdése szempontjából. Amott a kereskedelmi ülnökök intézményének be nem váltával indokolják főkép a kereskedelmi bíráskodás megszüntetését; ugyanakkor emitt ülnökök közreműködésével funkcionáló új bíróságot szerveznek. Kétségtelen, hogy a kereskedelmi ülnökök intézménye úgy, ahogyan mostanáig működik, az igényeknek meg nem felel; az ülnök nem bírja a felek bizalmát, mert nem a felek jelölik ki; nem biztosítja a tárgyalás szakszerűségét, mert csak a saját és a sajátéval rokon szakmákhoz ért és mégis azoktól idegen szakmákhoz tartozó ügyekben is bíráskodni kénytelen; s főkép nem áll a helyzet magaslatán a jelenlegi nyilvános előadás rendszere mellett, amely előadás névleg nyilvános, tényleg azonban zárt és amelynek során az előadó bíró és a tanács elnöke közt keletkező jogvitát az ülnök dönti el, akinek *ad hoc* kell megmagyarázni azokat a jogi fogalmakat, amelyekkel az előtte vitatkozó két jogász operál. Kétségtelen, hogy az előttünk fekvő törvénytervezet rendszere ennél hasonlíthatatlanul jobb és talán az egyetlen, amely a mi számunkra a különböző lehetőségek közül tekintetbe jöhet. Itt is ugyan az elnöklő bíró, ha hivatása magaslatán áll, sokszor rá fogja szuggerálni az ülnökökre a maga véleményét, aminthogy épen most Németországban tett tanulmányutam során is érdeklődvén a német Schöffengerichtek működésének módja iránt, mindenütt azt hallottam, hogy az elnöklő bíró magával ragadja a laikus elemet. Viszont bizonyos az is, hogy a dologhoz értő ülnökök felvilágosításai és elevenebb életismerete a mi bíráskodásunknak is meg fogja hozni azt a frissebb, közvetlenebbb jogalkalmazást, amelyet a német, belga, francia iparbíróságok praxisán annyira csodálunk. De mindegy: a felek választási joga magával hozza azt, hogy a munkaadó választotta ülnök elsősorban a munkaadó érdekeinek, a munkavállaló ülnöke pedig a munkavállaló érdekeinek képviselőjéül fogja magát érezni, azon a határon belül, amelyet részére jogi érzete megvon és ez elegendő biztosítéka annak, hogy a tanácson belül a jogos érdekharc megfelelő kifejezésre jusson. S helyes álláspont az ülnökök számának kettőre való korlátolása is, mert minél nagyobb számú a bíráskodó testület,

annál nehézkesebb a működése, már pedig az itt számbajövő jogvitáknál is a gyorsaság és könnyedség sokszor fontosabb, de mindig épen olyan fontos kívánalom, mint az alaposság, amelyet különben a tanácstagok nagyobb száma köztapasztalás szerint egymagában amúgy sem biztosít.

Nyilván kompromisszum eredménye, hogy a tervezet a *munkásbiztosítási perek egy részét* szintén az ipari bíróság kapcsán szervezett munkásbiztosítási bíróság hatáskörébe kívánja utalni. Szívesebben láttuk volna, ha az 1907 : XIX. tc.-nek amúgy is elódázhatatlan végleges reformját egybekapcsolták volna az ipari bíróság felállításával és oly formában vitték volna keresztül, hogy mindkét fajta ügyek számára egy közös, nagy «ipari és munkásbiztosítási bíróságot» állítottak volna föl, amely aztán a kérdések egész komplexumát a maga hatáskörébe vonhatta volna és ezzel egyedül biztosíthatta volna a joggyakorlat egyöntetű és egészséges fejlődését.

Nem kicsinyeljük a kérdés nehézségeit, különösen a fellebbviteli fórumok szervezése körül: az önállósítás elvonná az ügyek legfelsőbb elbírálását a kir. Kúriától és ezzel fájó rést ütne az ily értelemben vett jogegységen. De vajjon nem-e lehetne a botnak a másik végét megfogni és a munkásbiztosítási legfelsőbb bíráskodást *(csak* ezt, egyéb semmit) a megfelelő szaktanácsokkal megerősített kir. Kúriára ruházni?

A tervezet indokolása maga is koncedálja a sorok között, hogy idevágó rendelkezései lényegükben ideiglenes természetűek és szükségességük abból következik, hogy az 1907 : XIX. tc. 156. §-a az ott említett ügyekben az Ipartörvény 176. §-ában előírt eljárás alkalmazását rendeli, amely eljárást épen a jelen tervezet van hivatva pótolni. És elismeri az indokolás annak az anomáliának kellemetlen voltát is, hogy a munkásbiztosítási hatósági jogkör a legkülönbözőbb fórumok közt oszlik meg és így semmi biztosíték sincs arra, hogy az egyes munkásbiztosítási kérdések összefoglaló és egységes szempontok szerint nyerjenek elintézést. Hogy miért lehetetlen mindezeknek a hatásköröknek egybevonásával a biztosítási kötelezettségnek és az összes többi szociális biztosítási kérdéseknek az eldöntését, ha már nem egyetlen, de legalább kevésszámú fórum előtt összpontosítani, miként ezt az indokolás állítja, azt nem tudom. Nem tudom elképzelni, hogy az eljárás megfelelően liberális szabályozása és az ellentétes érdekek képviseletéről való kellő gondoskodás mellett az ipari bíróság ne volna képes legalább is egyúttal a munkásbiztosítási választott bíróság teendőinek ellátására.

Azonban mindezek a szempontok, bármennyire latba esnek is, az előttünk fekvő tervezet törvényhozási értékének megbírálásánál bizonyos fokig már mint meghaladottak jelentkeznek. Ezért a következőkben a tervezetnek ezen elvi kiinduló pontjait már mint megadottakat tekintjük és egy-két lényegbe vágó kérdést kiemelve, csupán azt vizsgáljuk, hogy azok megoldása a tervezet elvi alapjaiból kiindulva mily irányú kritikai megjegyzésekre ad okot.

II.

Az ipari bíróság *hatásköre* általánosságban szabatosan és megfelelő terjedelemben van körülírva és magában foglalja mindazokat a foglalkozásokat, vállalatokat és üzemeket, amelyek az ipartörvény hatálya alá esnek vagy azokkal egyező elbánást kívánnak. Szubjektív szempontból a hatáskör körülírása azon a gondolaton alapszik, hogy a per ugyanegy üzemben szolgálati jogviszonyban álló munkavállalók között vagy a szolgálati szerződésből kifolyólag munkaadó és munkavállaló között merüljön fel. Kirekeszti az ipari bíróság hatásköréből a tervezet azokat a munkavállalókat, akik fizetésüket havonkint vagy ennél is hosszabb időre kapják, ha évi fizetésük összege, a mellékjövedelmek figyelembevétele nélkül, 6000 koronát meghalad (3. §.). Ez a negatív elhatárolás, az igazat megvallva, kissé túlságosan általánosnak tűnik fel, amelyet talán egyszerűen és céliránnyosan lehetne valamelyes bifurkációval a gyakorlati élethez közelebb hozni. Akinek Budapesten 6000 korona évi fizetése van, az igen gyakran még nem foglal el oly kimagasló állást, amely az ipari bíróság hatáskörén mintegy túlemelkednék. Ne feledjük, hogy a Pp. 1. §-ának 1. pontja értelmében a szolgálati szerződésből a munkaadó és munkavállaló közt felmerülő perek, a per tárgyának értékére való tekintet nélkül, járásbíróság hatáskörébe tartoznak. Kérdem tehát: mennyiben javítja az ítélkezést az, hogy a 6000 koronánál nagyobb fizetésű alkalmazott perében a járásbíró egyedül, az iparügyekben jártas ülnökök segítsége nélkül, ítélkezik? Mivel szolgáltak rá a magasabb fizetésű alkalmazottak arra, hogy az ő perükben a szakmabeli viszonyok jobb ismeretét biztosító társas-bíráskodás mellőztessék? Az indokolás szerint e magasabb rendű alkalmazottakat gazdasági és szociális helyzetük annyival közelebb hozza a munkaadók osztályához és viszont annyira távol állanak a munkavállalók alsó rétegeitől, hogy őket a különleges bírósági szervezet sem meg nem illeti, sem az rájuk nézve előnyöket nem ígérne; és nehézzé teszi az ipari bíráskodás keretébe való beillesztésüket az a tény is, hogy számuk csekély lévén, érdekeiknek képviseletére hivatott külön csoportot nem alkothatnának, az alsóbb rétegek körében pedig érdekeik kielégítését és védelmét, őket is megnyugtató módon, meg nem találhatnák. Elismerem a második szempont alapos voltát, de azt hiszem, megfelelő intézkedéssel ezt a nehézséget le lehetne küzdeni; és nem tartom helyesnek az *első* szempontot, mert a főcél nem épen csak az alsóbbrendű munkavállalók jogviszonyai fölött való bíráskodás javítása, mindenesetre nem a magasabbrendű munkavállalók *rovására.* A tervezet az ülnököket nem csoportosítja a fizetés nagysága szerint és így a megválasztott ülnökök közé magasabb fizetésűek ugyanolyan arányban kerülhetnek be, amilyen arányban rájuk vonatkozó perek előreláthatólag keletkeznek: és viszont épen az ilyen perek ritkasága folytán az a veszély sem fenyeget, hogy ez az aránylag kisszámú «magasabbrendű» ülnök bíráskodó teendőkkel túlterheltetnék.

De ha már ilyen különbséget minden körülmények közt meg kell tenni, akkor is kínálkozik egy módozat, amely az ellentéteket legalább is nagy mértékben csökkentené. A tervezet ülnökök alkalmazását egyáltalán csak 30,000-nél több lakossal bíró városokban írja elő, míg kisebb helyeken a járásbíró, illetőleg egyes bíró jár el, mint ipari bíróság (4. §.). Oly nagyfizetésű alkalmazottak, akikre az indokolás fent jelzett körülírása kétségtelenül fenáll, alig fordulnak elő kisebb helyen, úgy, hogy a hatáskör kérdésében is különbséget lehet tenni az ülnökök segédletével bíráskodó és ülnökök nélkül bíráskodó ipari bíróság között, annál is inkább, mert hiszen az általam felvetett jogvédelmi szempont is csak a tanácsban működő ipari bíróságok tekintetében talál. Ha tehát kimondanók, hogy az ülnökökkel ítélkező ipari bíróság hatásköre pl. évi 10,000 korona fizetésig terjedne ki, akkor egyfelől eleget tettünk az indokolásban kifejezésre jutott elvnek, másfelől pedig oly terjedelemben biztosítottuk a bíráskodásnak az ülnökök közreműködésével megnyilvánuló szakszerűségét, amilyenben azt csak egyáltalán kívánni lehet.

Persze az az anomália, hogy az értékhatárt meghaladó perekben a kevesebb garanciával körülvett egyes bíró ítél, így is megmarad; de ez a polgári perrendtartás fentjelzett intézkedésével függ össze, amelyet már másutt is bírálat tárgyává tettem.* Javaslatom azonban mindenesetre megszünteti a fentiek szerint igazságtalan «kétféle mérték»-et mindenütt, ahol az ipari bíróság mint egyes bíróság jár el és mindenütt, ahol a 10,000 koronás értékhatáron a per alul marad.

III.

A tervezet az ipari bíróság *eljárását* részletesen nem szabályozza, hanem megelégszik annak a kijelentésével, hogy általában a polgári perrendtartásnak a járásbírósági eljárásra vonatkozó szabályai nyernek alkalmazást, azokkal az eltérésekkel, amelyeket ez a tervezet, valamint az ennek alapján kibocsátandó miniszteri rendelet megállapít (24. §.). Szerény véleményem szerint ez nem kielégítő szabályozás, annál kevésbbé, mert az ülnökökkel való bíráskodás társas-bíráskodás, amelyre tehát a perrendtartásnak a járásbíróságra vonatkozó szabályai egyáltalán nem alkalmazhatók. Ebből következik, hogy épen a bíráskodás e fontosabb neme a maga szabályozását kizárólag a miniszteri rendeletben találná meg. Ez azonban nem felel meg sem a kérdés fontosságának, sem az állandóság követelményének, sőt talán a szabályozás érdemével szemben támasztható igényeknek sem. Pedig a helyes szabályozás úgyszólván egy egyszerű utalással el volna érhető: az ülnökökkel való bíráskodásra teljesen megfelelően alkalmazhatók

* A polgári perrendtartás szociális szempontjai M. J E. É. Új f. I. k., 12. füz. (1910) és *Munkásügyi Szemle* 1911 február 20-iki szám: Személyjog és vagyonjog az új polgári perrendtartásban, 1912.

azok a szabályok, amelyeket a polgári perrendtartás a törvényszéki eljárás tekintetében tartalmaz. Úgy az elnöki pervezetés, mint a tanácskozás, mint a határozathozatal módja tekintetében a rendelet alig állíthatna fel célszerűbb és pontosabb szabályozást, mint a polgári perrendtartás; és nem tudnék egyetlen egy kérdést, amely erészben különleges intézkedést tenne szükségessé.

Nem tartalmaz rendelkezést a tervezet arról sem, van-e helye és mennyiben az ipari bíróság határozata ellen az ú. n. rendkívüli perorvoslatoknak, jelesül *perújitásnak* és fel van-e jogosítva a miniszteri rendelet, hogy bizonyos alaki sérelmek esetében valamelyes *érvénytelenítési keresetet* engedjen meg, pl. olyan formában, amilyenben azt a választott bíróságra nézve a Pp. 784. §-a szabályozza. Ez is mutatja, hogy a törvény nem jár el helyesen, ha az eljárás egész menetének szabályozását a miniszteri rendeletre bízza. E szabályozás körvonalainak oly határozottsággal kell a törvényben megvonva lenniök, hogy ezekből világosan kitűnjön, mily részleteket és mily irányban szabályozhat a miniszteri rendelet.

Ebben a keretben még csak annyit, hogy a tervezet 25. §-ának szövege jogászilag nem kifogástalan; a paragrafus — nyilvánvaló értelme szerint — első bekezdésében szembeállítja a kontradiktórius alapon hozott határozatokat megelőző tárgyalást a mulasztás, elismerés, elállás vagy lemondás alapján hozott határozat, egyezség vagy pergátló körülmény alapján hozott megszüntető határozat előzményével és előbbieket ülnökös tanács elé, utóbbiakat pedig egyes bíró elé utalja. Nem szólok arról, hogy az a kérdés, vajjon a per egyezséggel intézhető-e el, vajjon pergátló körülmény forog-e fen, sokszor csak a tárgyalás során tűnik ki, amikor tehát a bíróság már megalakult, amikor ebből folyólag máris nem a második, hanem természetesen az első bekezdés alkalmazandó. Mindenesetre azonban figyelembe jön, hogy a második bekezdésben említett körülményeknek nem ellentéte az «érdemleges» tárgyalás és hogy ennélfogva az első és második bekezdés nem áll egymást kizáró viszonyban, miért is a paragrafust teljesen át kell szövegezni. Ha t. i. ezek a körülmények a tanács előtt folyó tárgyalás során merültek fel, akkor nincs ok arra, hogy a már együttülő tanács ismét szétoszoljon és a határozatot az elnök mint egyesbíró hozza meg. A helyes megoldás tehát az, hogy *amíg az érdemleges ellenkérelmet még elő nem terjesztették,* addig az elnök, mint egyesbíró intézkedhetik; mihez képest az eljárás a gyakorlatban úgy alakulna, hogy az elnök, mint egyesbíró kérdést intéz a felekhez, vajjon érdemben kívánnak-e tárgyalni; igenlő esetben megalakítja a tanácsot, nemleges esetben pedig maga tárgyal.

Ugyancsak a technikai részletesség hiányát kell kifogásolnom a *békéltetés*-ről szóló fejezetben, amely (32. §.) tartalmazza ugyanazt a negativumot, hogy a polgári perrendtartásnak a választott bíróságra vonatkozó rendelkezései az ebben a fejezetben szabályozott eljárásban nem nyernek alkalmazást, de a békéltető-bíróság funkciójának pozitív elhatárolását nem tartalmazza. A 38. §. szerint a bíróság a megegyezés létesítése céljából az eset körülményeihez képest legjobb belátása szerint jár el. A tényállás megállapítása végett a feleket és másokat is meghallgat és a felek idézés esetén pénzbüntetés terhe mellett megjelenni kötelesek. Teljesen nyitva marad azonban a kérdés, vajjon a békéltető bíróság a tényállás megállapítása végett tanúkat eskü alatt hallgathat-e ki, a szakértőket véleményadás előtt megesketheti-e, vajjon a felek megjelenni és nyilatkozni vagy esetleg eskü alatt vallani is kötelesek-e, kötelesek-e a birtokukban levő okiratokat, szemletárgyakat felmutatni, kötelesek-e és milyen jogkövetkezmények terhe mellett tűrni, hogy a bíróság a tényállást hivatalból állapítsa meg és evégből kutatásokat tegyen, mik a határai egyáltalán az officiozitási elv érvényesülésének? Mindezt ismét a miniszteri rendeletre bízni ugyanazokból az okokból aggályos, amelyeket fent már röviden érintettem. Csakhogy itt nem érünk célt a polgári perrendtartásra való rövid utalással, mert ez az eljárás lényegesen különbözik a polgári pertől céljában és eszközeiben egyaránt és mert eredményessége csak úgy biztosítható, ha a bíróságnak a tényállás megállapítása körül *teljes nyomozó hatalmat* adunk. Ez már azért is elkerülhetetlen, mert a 41. §. szerint, ha megegyezés nem jön létre, a bíróság «véleményt» nyilváníthat a vita összes tárgyairól; ily véleménynek pedig csak akkor van meg a kellő súlya és tekintélye, *ha a tényállás teljes ismeretén alapul.* De már az e bíróság előtt tárgyalás alá kerülő kérdések természete is megköveteli a teljes officiozitást. Hiszen itt igen gyakran sztrájk-kérdések megoldásáról, munkaszabályszerződés értelmezéséről és tehát létrejötte előfeltételeinek megállapításáról, a munkaadók és munkavállalók közti surlódások okainak felderítéséről és más hasonló kérdésekről van szó, amelyeknek nemcsak a közvetlenül érdekelt felek, hanem más hasonló üzemek viszonyaira, sőt az egész szociális kérdés fejlődésére mélyreható befolyása van, ahol tehát a tárgyalási elv és a felek rendelkező jogának elve az egész intézményt diszkreditálná. Viszont, amint egyszer az officiozitás elve alapján állunk, amint tehát a polgári perrendtartás alapgondolatai erre az eljárásra át nem vihetők, nem marad más hátra, mint *az officiozitás érvényesülésének területét és határait egész szabatosan körülírni.* Ezek a határok hasonlóak lesznek azokhoz, amelyeket a polgári perrendtartás a házassági semmisségi perek tekintetében vont meg, de bizonyos fokig ezeknél tágabbaknak kellene lenniök és közeledniök kellene a bűnvádi eljárásban megengedett nyomozás felé. Gondos és sokoldalú törvényhozói munkát kíván ezeknek a határoknak a tapintatos megvonása, de a cél fontossága érdekében ezt a munkát vállalni kell.

Dr. Meszlény Artur.

Nemzetiségi pártszervezetek közjogi szempontból.

Mint a jognak szerény gyakorlati munkása nem kívántam *dr. Kmety Károly* egyetemi professzor úr tekintélyével vitába szállni és azért megvártam, hogy e folyóiratban március 6-án megjelent vezércikkére nem érkezik-e más részről válasz.

Ilyennek hiányában kérem, engedtessék meg nekem a nevezett cikk konkluziójával szembeszállni, hogy «Magyarországon nemzetiségi alapon álló politikai pártok, mint parlamenten kívüli pártegységek, pártszervezetek, pártkörök, klubbok stb. jogszerűleg nem alakíthatók».

Dr. Kmety Károly nem tesz különbséget pártoknak *egylet* formájában, vagy a *szokásos* szabad egyesülés formájában való szervezése között. Pedig disztingválnunk kell. «Politikai egyleteknél fiókegyletek alakítása meg nem engedtetik» (1875. évi 1508. sz. B. M. R.). Talán ezért is, de főleg, mert szoros alapszabályokkal, a tagok meghatározott bizonyos számával, tagdíjakkal stb. megterhelt egyleti organizáció a folyton fluktuáló létszámú pártoknak nehézkes, politikai pártjaink csak klubbok, kaszinók alakításánál választják a jogi személyiséget kölcsönző egyleti alakulatot, különben megelégesznek egy már szokásossá vált szabad, «pártszerű» szervezkedéssel. Ennél nincsen pontos taglétszám és közgyűlés, hanem a legfőbb fórumot a magukat a megjelenésük által odatartozóknak valló párthivek nyilvános gyűlése képezi, mely népgyűlésként hivatik egybe. Nincsen egyleti választmány, de van ezen nyilvános gyűlés által időnkint megválasztott, sokszor azonban saját magából is megújuló pártvezetőség. Nincsenek tagdíjak, de van a költségekhez való önkéntes hozzájárulás. Ezen «pártszerű» szervezkedés azután rendelkezik fiókokkal is, amennyiben több községre, egész országrészekre, némelyik az egész országra kiterjed és a fiókok összetartozandósága még sokszor az egyes helyi szervezetek kiküldöttjeiből alakuló képviselő-gyűlésen is kifejezésre jut.

A közös politikai programm, de nem belügyminiszterileg láttamozott alapszabályok által összetartott társadalmi csoportosulást az 1875. évi 1508. sz. B. M. R. szerinti egyletekkel azonosítani nem lehet. Mert ha ezt a hatóságok megtennék, az arra az abszurd eredményre vezetne, hogy ez országnak a közéletben résztvevő, majd minden polgárát «szabályellenesen alakított egylet működésében való részvételért» 15 napig terjedhető elzárással és 200 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel meg kellene büntetni. Hiszen az összes szociális, közjogi, gazdasági, vallási stb. meggyőződésekből és érdekekből kiinduló nagyobb és kisebb honi pártok mind olyanformán vannak szervezve, mint a nemzetiségi pártok. A párt politikai nézet-, érdek- és hatalmi egyesülés, akcióképességét az egyleti forma egyáltalán nem növeli és így fejlődött ki a leírt «pártszerű szervezkedés», mely az *egylet* fogalmi elemeiből szinte semmit sem vett át. Nem áll tehát az, hogy «a parlamenten kívüli pártalakítás, mint politikai egyesülés, a tételes egyesülési jogszerint igazodik». Tételes jogunk az 1874 : XXXIII. tc. 104. §-a által éppen csak annyit tesz, hogy «pártgyűléseket» és

így «pártokat» elismer, de különben semmi írott rendezést nem tartalmaz. Való az, hogy az 1875. évi többször idézett rendelet értelmében nemzetiségi alapon politikai «*egyletet*» alapítani tilos, de ezen csak «egyletekre» szorítkozó intézkedés nem zárja el a nem magyar anyanyelvű állampolgárokat attól, hogy az ugyanazon nemzetiséghez való tartozás folytán előállott politikai meggyőződésük érdekében ép úgy szervezkedjenek, mint a többi országos pártok hívei.

Nem mond ennek ellent az 1868 : XLIV. tc.-nek dr. Kmety professzor által idézett 26. §-a sem. Ez a szakasz még annyit sem mond, hogy «iskolák felállítását s a nyelv művelését célzó, továbbá a művészetet, gazdaságot, ipart, kereskedelmet előmozdító egyletekbe és társulatokba bármely ajkú honosok szabadon összeállhatnak». Ez a 26. §. sokkal kevesebbet mond. Csak «*tanodák és más intézetek felállítása végetti*» egyletekről és társulatokról beszél. Egész speciális rendelkezésével tehát politikai pártok nemzetiség szerinti alakulhatása *ellen*, de persze *mellett* is lehetetlen érvelni.

Hogy «a politikai jogok természete» és «a nemzetiségi törvénynek a nemzetiségi egyenjogúságot biztosító alaptételei» mire nyujtanak alapot, abba nem kívánok belebocsátkozni, mert ily általános argumentumokra való hivatkozás jogi kérdésnek eldöntésénél senkire nézve meggyőző nem lehet. Meg kell azonban említenem, hogy országos szokásjogról, mely a nemzetiségi pártszervezkedést eltiltaná, tudomásom szerint szó sem lehet, mert ismerek oly évtizedek óta fenálló nemzetiségi pártszervezetet (a szász néppárt Kreissauschuss-jait és Zentralausschuss-át), melynek nyilvános gyűlésein hatósági személyek részt szoktak venni, de összes nem magyarajkú polgártársainknak meg vannak a maguk politikai szerveik, amelyeknek létezéséről a hatóságok tudomással bírnak, de amelyeket ennek dacára, ha üléseik időnkint fel is oszlattatnak, továbbra is eltűrnek. Ami ugyan nem jelenti azt, hogy ezen szervezetek «közhatalmilag jogi személyiséggel, testületi mivolttal ruháztatnának fel», ezek természetesen a jogi személyiség vagy testület attributumaival nem rendelkeznek.

Hogy a 7430. számú 1913. évi B. M. R. a gyülekezési jog gyakorlásáról hol tiltja el nemzetiségi pártok nyilvános (nép)gyűléseit, nem tudtam megtalálni.

Ez a helyzet, nézetem szerint, «de lege lata». Hogy «de lege ferenda» nagyon is szükség volna a pártok szervezését az egyesületi és gyülekezési joggal együtt törvényhozásilag szabályozni, az, azt hiszem, a tanulság, amit ezen polémiából levonhatunk.

Dr. Gündisch Guido.

A takarékbetéti könyv jogi természetének kérdéséhez.

I.

Bírói gyakorlatunk legújabban megnyilatkozott felfogása teszi indokolttá, hogy visszatérjek a régi vitára, amely irodalmunkban a takarékbetéti könyvnek, mint értékpapírnak jogi természete körül lefolyt.

Helyesebben, ott kezdődnék a vita, hogy értékpapír-e egyáltalában a takarékbetéti könyv, vagy pedig, amint egy — Grecsák Károly által idézett osztrák felsőbírói határozat* kifejti — csupán tanusítása a betétügyletből származó követelésnek, amely okirat önmaga a követelést meg sem testesíti és ekként a vagyonjogi forgalomnak tárgya sem lehetne.

Ha ezen a kérdésen túlestünk, nem volt vitás eddig, hogy a névre szóló, de egyébként semmi más korlátozást vagy kikötést nem tartalmazó betéti könyv igazolási papír ;

valamint az sem volt vitás, hogy a névre kiállított, de határozottan a bemutató által érvényesíthető takarékbetéti könyv bemutatóra szóló papír ;

a vita főkép egy értelmezési kérdés körül forgott s ez abban állott, hogy a szokásos előmutatóra szóló záradék, melyben a pénzintézet a könyv minden bemutatójának fizetést igér ;

csupán az intézet javára magyarázandó egyoldalú kikötése, vizsgálati joggal ;

vagy pedig az intézetet mint adóst kötelezi is-e a bemutató kezéhez való fizetésre?

* «Kereskedelmi Jog» 1909. évf. 101. old.

Dr. Schwarz Gusztáv («Ujabb Magánjogi Fejtegetések 55. s köv. old.) azt az álláspontot képviseli, hogy miután a takarékbetéti könyvet az elmélet és a jogi közfelfogás mindig igazolási papírnak tekintette ;

s hogy miután a betéti könyvnek, az ott kifejtettek szerint nem is rendeltetése, hogy forgalom tárgyát képezze (61. old.) ;

az ilyen kikötés *in dubio* csupán igazolási záradéknak veendő.

Grecsák Károly ezzel szemben a «Kereskedelmi Jog» 1909. évi folyamának 5—7. számaiban megjelent tanulmányában arra hivatkozik, hogy a forgalmi élet felfogása szerint «a betéti könyvecske megtestesíti magát a betett összeghez való követelést» ; (146. old.)

«a joggyakorlatnak pedig feladata az, hogy az életviszonyok folyását követve, közigazsággá emelje azt, amit azokban az életviszonyokban résztvevők igazságnak tekintenek és elismernek».

Mindebből azt a következtetést vonja le Grecsák Károly, hogy a kérdéses záradék elsősorban a fentiek alapján, de ezenfelül az ügyletkötő felek egyenlő jogi helyzete érdekében is olykép magyarázandó, hogy a pénzintézet nemcsak jogosult, hanem köteles is a könyv előmutatójának fizetni.

Az 1909. évi kereskedelmi joggyakorlat ismertetése kapcsán továbbá konstatálja Grecsák Károly a «Kereskedelmi Jog» 1910. évi 1. számában, hogy «az elmult év joggyakorlata nagyban közeledett ahhoz az úgymondhatni közfelfogáshoz, hogy a betéti könyv az abban elismert betéti követelést mintegy megtestesíti és így a forgalomban valósággal készpénzt helyettesít».

Tény az, hogy a kir. Kúria gyakorlata ezóta is állandóan az itt ismertetett felfogást követi. E részben utalok a kir. Kúria 628/910. v. sz. ítéletére (Hiteljogi Döntvénytár 1911. évf. 41. old.), továbbá 911/910. v. sz. ítéletére (u. itt 244. old,), végül a 981/912. v. sz. ítéletre (1913. évf. 343. oldal), amely világosan kimondja, hogy a takarékbetéti könyvnek az ítéletben idézett, egyébként szokásos záradéka értelmében «az alperes nemcsak a jogot tartotta fen abban a tekintetben, hogy a betétkönyvecske bemutatójának a betéti összeget kifizetheti, hanem . . . a betétnek a betétkönyvecske bemutatójának kezéhez leendő kifizetésére kötelezettséget is vállalt».

Egy jelentékeny lépéssel megy még tovább a kir. Kúriának 968/913. v. sz. legújabban közölt ítélete (Hiteljogi Döntvénytár 1914. évf. 62. o.), melynek tényállásában már annak sincs nyoma, hogy a névre szóló betéti könyv bárminő szövegű bemutatóra szóló záradékot tartalmazott volna ;

a kir. Kúria a nagyváradi kir. tábla ellenkező — az igazolási papír ismérveire alapított — döntésével szemben mégis megítélte a betétet a könyv bemutatójának, noha a perbeli tényállás szerint az időközben elhunyt betevőnek kiskorú örökösei maradtak és ezek perben nem is állottak.

Ezzel a kir. Kúria a névre szóló, de nem fentartásos takarékbetéti könyvet is nyilván bemutatóra szóló papírrá deklarálta.

II.

Hogy tisztán láthassunk a kérdésben, természetesen mindenekelőtt a szokásos záradékok teljes szövegét kell ismernünk.

Az alábbiakban idézek egynehányat nagyobb fővárosi pénzintézetek betéti könyveiből :

«Az intézet a betétkönyv előmutatóját — tekintet nélkül arra, hogy a betétkönyv névre szól-e, vagy sem — feljogosítottnak tekinti arra, hogy úgy a betétkönyv, mint az abban igazolt betét felett feltétlenül rendelkezhessék, különösen pedig arra, hogy a betétet egészben vagy részben felvehesse, vagy a betétkönyvet, illetve a betétet zálogul leköthesse». (Magyar Általános Hitelbank).

«A betétkönyv előmutatója, bármily névre vagy jelre legyen is a könyv kiállítva, jogos birtokosnak tekintetik, részére tőke- és kamatfizetés teljesítendő». (Pesti Magyar Kereskedelmi Bank).

«A betétkönyv előmutatója annak jogszerű tulajdonosául tekintetik, s annak a teljes összeg feltétlenül kiadatik». (Magyar Leszámitoló és Pénzváltóbank.)

«A betétkönyv előmutatója, bármely névre vagy jelre legyen is az kiállítva, jogos birtokosnak tekintetik, részére tőke és kamatfizetés teljesítendő». (Magyar Bank.)

«A betétkönyv előmutatója, bármily névre vagy jelre legyen is a könyv kiállítva, annak jogszerű tulajdonosául tekintetik, anélkül, hogy az intézet ezen jogszerűség valódiságát megvizs-

gálná és az előmutatónak akár a tőke, akár a kamat kifizettetik». (Hazai Bank.)

«A takarékpénztári betéti könyvek névre, vagy más megjelölésre szólnak ugyan, de értékük az előmutatónak, mint vélelmezett jogszerű birtokosnak — anélkül, hogy az egyesület ezen jogszerűség valódiságát vizsgálná, vagy ennek vizsgálatára kötelezve volna, — kifizettetik, hacsak a betevő, illetőleg a betéti könyv birtokosa a kivételt a saját vagy más egyén nevére nem korlátozta». (Pesti Hazai Első Takarékpénztár.)

«A betéti könyv birtokosa és előmutatója jogos tulajdonosnak tekintetik, s neki tőke és kamat visszafizettetik, tekintet nélkül arra, hogy mily névre vagy jegyre szól a betéti könyv». (Magyar Országos Központi Takarékpénztár.)

«A betétkönyv előmutatója annak jogos tulajdonosának tekintetik, s e szerint a tőke és kamatok kifizetése — tekintet nélkül arra, hogy mily névre vagy jelre van a könyv kiállítva — az ő kezéhez teljesíttetik». (Belvárosi Takarékpénztár.)

*

A fentiekből megállapíthatjuk egyelőre azt, hogy a pénzintézetek irányadó többsége köti magát az előmutatóra szóló záradékhoz.

Feltehető, hogy a pénzintézetek ezt csakis azért teszik, mert a takarékbetéti forgalmat megfelelőbben tudják lebonyolítani az említett záradékokkal, mint ilyen záradékok nélkül.

Megfelelőbben kétségkívül azért, mert ily módon a legitimatio legkönnyebb és legegyszerűbb módját választhatják.

Hogy egyidejűleg a betéti könyvek forgalmának megkönnyítése is célja-e a pénzintézeteknek:

ez a kérdés itt bizonyára figyelmen kívül maradhat;

az azonban magától értetődik, hogy a bemutatóra szóló záradék a betétkönyvek forgalmát rendkívül megkönnyíti és hogy épen a záradékok nagy elterjedtsége folytán ma az a tényleges állapot, hogy az ilyen betéti könyvek forgalma igen jelentékeny.

Tény az is, hogy ez az állapot ma közszükségletnek mondható, a felek szívesen veszik igénybe a forgalom lehetőségének előnyeit, az intézetek pedig tudtommal ezt a forgalmat nem akadályozzák.

Ez a tényleges állapot cáfolja meg tehát dr. Schwarz Gusztávnak azt az álláspontját, hogy «a takarékbetéti könyv rendeltetése nem abban áll, hogy a forgalom tárgyát képezze, mint az igazi bemutatóra szóló papírok, hanem hogy rendszerint a betevőé maradjon; hiszen azért takarítunk, hogy maradjon»;

szintúgy kétségtelen az is, hogy az ilyen záradékok mellett a névre való kiállításnak semmi jelentősége nincs és hogy az a forgalomban semmivel sem jelent többet, mint a betű, szám vagy más hasonló megjelölés.

Figyelembe veendő továbbá, hogy az idézett záradékok olykép vannak szövegezve, hogy a könyv bemutatóját «jogos birtokos»-nak, «jogszerű tulajdonos»-nak, a betét felett feltétlenül rendelkezni jogosultnak vélelmezik.

Ha az adós maga ily módon jelöli meg hitelezőjét, úgy nyilvánvaló, hogy ilyenkor nemcsak fizethet, hanem fizetni akar és köteles is.

Ha ellenben e szokásos értelemtől eltérően azt akarná az adós, hogy ő csupán fizethessen a bemutatónak, de erre ne legyen kötelezve: nyilvánvaló, hogy ezt a kivételességet *kifejezetten* kellene kikötnie.

Nincs tehát nagy gyakorlati jelentősége dr. Schwarz Gusztáv azon álláspontjának, hogy az ismert kikötések «in dubio» csupán igazolási záradéknak veendők;

egyrészt mert maguk a szokásos szövegek az ily értelmezésre még támpontot sem adnak, tehát «in dubio» magyarázatnak tere sincs;

másrészt, mert figyelemre méltó Grecsák Károly azon érvelése, hogy az ilyen magyarázat, illetve hitelezőnek és adósnak abból folyó egyenlőtlen helyzete a forgalom érdekével nem egyeztethető össze.

A legjellemzőbb mindenesetre az, hogy *határozott igazolási záradékot* — tehát amelyben az intézet kifejezetten kikötné, hogy fentartja magának a bemutató jogosultságának vizsgálatát — a takarékbetéti forgalomban csak igen elvétve találunk (egyetlenegyet sikerült látnom) — ami oda mutat, hogy az ilyen valódi igazolási záradék komoly gazdasági szükségletet nem képez.

A pénzintézetek inkább nem élnek ezzel a kétes értékű privilégiummal, nemcsak a vizsgálat kötelessége terhes reájuk, hanem még annak joga elől is szívesen kitérnek.

Ez érthető is. Az adósnak rendszerint semmi érdeke sincs abban, hogy vizsgálódási jogot kössön ki magának akkor, amidőn a bemutatónak is joghatályosan teljesíthet.

Az adós pénzintézet előtt nem lebeghet más cél, minthogy — ha már fizetésre kerül a sor, — a betéti könyv beváltásával gyorsan és biztosan szabaduljon kötelezettsége alól;

minek vizsgáljon, amikor nem köteles vizsgálni?

A jognak fentartása tehát, a gyakorlás kötelessége nélkül a konkrét esetben a gyakorlás teljes mellőzésére, ez pedig viszont végeredményben az intézmény elsatnyulására vezet.

III.

Mindezek alapján azt vélném állíthatni, hogy a kereskedelmi forgalom itt maga küszöbölt ki egy e téren feleslegesnek bizonyult értékpapírkategóriát, amelyet a tudomány nézetem szerint egészen mesterkélten tenyésztett annak árán, hogy azzal két másik kategória elvi tisztaságát megnyomorította.

Mert mi is az igazolási papír? Olyan névre szóló papír, amelynek értéke minden bemutatónak kifizethető. Tehát fából vaskarika.

Nem ok nélkül nevezik őket sántító papiroknak. Csakhogy sem a gazdasági életnek, sem a jogtudománynak nincs szüksége nyomorékokra. Ha már jogi «természetről» beszélünk, kerüljük lehetőleg a jogban is, ami természetellenes!

Annak a betevőnek, aki súlyt helyez arra, hogy a betét csak ő neki, vagy igazolt jogutódjának legyen kifizethető: rendelkezésére áll a fentartási záradék. Ez a záradék a forgalomnak ily irányú szükségletét teljesen kielégíti, az adós egyoldalú vizsgálódási joga, kötelesség nélkül — és itt újból Grecsákra hivatkozom — illogikus, forgalomellenes és felesleges.

Kétségtelen azonban, hogy jogtudomány és bírói gyakorlat fenti irányú állásfoglalása csak a törvény szavában nyerhetne végleg megnyugtató kifejezést.

A kir. Kúriának 968/913. v. sz. ítélete ellenben, amely bemutatóra szóló záradék *nélkül* alakít bemutatóra szóló papírt a névre szóló betétkönyvből:

aggályosnak, sőt önkényesnek mondható.

A takarékbetéti üzlet törvényi szabályozása a lehető legaktuálisabb, utalok csupán Ullmann Adolfnak a «Pester Lloyd» 1913. évi december 25-iki számában megjelent tanulmányára.

Törvényben volna meghatározandó, hogy a takarékbetéti üzlettel foglalkozó pénzintézetek miféle természetű betéti könyveket hozhatnak forgalomba.

Nézetem szerint a forgalom érdekeinek az a szabályozás felel meg leginkább, mely szerint a pénzintézetek csupán:

a) vagy olyan betéti könyveket adhatnak ki, amelyekben a névszerint megnevezett betevő a betét kifizetését önmagának vagy igazolt jogutódjának tartja fenn;

b) vagy pedig határozottan bemutatóra szóló oly betéti könyveket, amelyek szövegében *kikötendő*, hogy a pénzintézet a betétet a könyv bemutatójának kifizetni köteles.

Az ily könyvek egyébként akár névre, akár jelre kiállíthatók volnának.

Korlátozások természetesen csak akkor lehetnek érvényesek, ha a könyv szövegéből kitűnnek.

Ez a rendelkezés nem jelentheti azt, hogy a bemutatóra szóló betéti könyv megszerzőjével szemben ne legyen bizonyítható, hogy tudott a könyvből ki nem tűnő olyan — hozzátenném írásbeli — megállapodásokról intézet és betevő közt, melyek a betéti könyvön alapuló követelés érvényesítését gátolják, vagy későbbi időponthoz kötik (például felszámolás befejezése);

mert a jogszabályok itt is csupán a bemutatóra szóló papír jóhiszemű megszerzőjét részesíthetik védelemben. (Keresk. törv. 299. és 300. §., Kúria 1198/902. v., Jogt. Közlöny 1904. évf. 14. sz.)

A fenti szabályozást nem érinthetné a Polgári törvénykönyv tervezetének 1457. §-a, mely az igazolási papír ismérveit tartalmazza, mert ez a paragrafus csupán azt rendeli, hogy az ilyen papirokból eredő jogviszonyokra a kereskedelmi jog szabályait kell alkalmazni.

Mai kereskedelmi törvényünk az igazolási papírról semmiféle

rendelkezést nem tartalmaz és arról való fogalmaink kizárólag a tudományból származnak.

Ha jövendő kereskedelmi törvényünk esetleg törvényes meghatározását kívánná adni az igazolási papírnak, mint ezt a BGB. 808. §-a teszi: mindez nem lehetne akadálya annak, hogy legalább is a takarékbetéti forgalom e kategória félszegségétől, az azzal járó jogbizonytalanságtól, s az abból eredő perektől végleg megkíméltessék. *Dr. Liebmann Ernő.*

A becsület védelme.

Bár a gyakorlati jogászok nagy része nem nagy örömét leli az utóbbi idők igazságügyi tömeges törvényalkotásában, mégis a legújabb javaslat — a becsület fokozottabb védelmét célzó javaslat — a legtöbb ember előtt szimpátikus lesz, mert vitatkozni sem lehet azon, hogy eddig a magyar becsület védtelen és olcsó volt. A fokozottabb védelmet tehát szívesen fogadjuk, bármikor és bárkitől jön is az.

Természetesen vannak a javaslatnak hibái és hiányai, amiket a törvényhozás remélhetőleg reparálni fog.

Megkísérlem néhányra rámutatni.

Az 1. §. üldözi az olyan állítást, amely valakinek a hitelképességét csökkentheti.

Ez a rendelkezés, azt hiszem, túllő a célon. Más a becsület és más a hitelképesség. Lehet valaki nagyon hitelképes, de fegyházba való (nagyon sokan vannak!), egy másik talpig becsületes, de nincsen egy koronányi hitele (ilyenek még többen vannak!), vagyis ami a hitelképességet sérti, az többnyire nem érinti az egyéni becsületet és viszont a becsület nem tesz hitelképessé.

A gyakorlatban ez a rendelkezés igen sok igazságtalanságra és méltánytalanságra fog vezetni. Hiszen ha valakitől információt kérek, nem kívánhatom tőle, hogy hosszas, fáradságos utánjárással kikutassa a kérdezettnek vagyoni viszonyait és az egyes adatok valódiságáról pontos meggyőződést szerezzen! Egyszerűen le fogja írni, amit az illetőről tud, amilyennek a kérdezettet ő ismeri, amilyennek másoktól hallotta.

Ha pedig az informátorok azt látják, hogy az információba becsúszott esetleges tévedésekért, a másoktól hallott és «ohne obligo» tovább adott helytelen adatokért hat hónapig terjedő fogház és 8000 korona pénzbüntetés a köszönet, úgy igen egyszerűen segítenek a bajon azzal, hogy soha senkinek nem adnak információt.

Ez a rendelkezés tehát többet árt, mint használ!

Ha a javaslat tervezője már kért, vagy adott volna néhány üzleti információt, ha közelebbről ismerné a magyar hitelviszonyokat, ha tudná, hogy Magyarországon egy évben hány millió információt kérnek és adnak, úgy teljesen kikapcsolta volna ezt a kérdést.

Ezt nem lehet egyszerűen büntetőjogi szempontból elbírálni, ez elsősorban közgazdasági kérdés.

Egyébként pedig a legtöbbször el sem lehet bírálni a gyakorlati eseteket. Hiszen a hitelképességre igénye senkinek sem lehet, ez teljesen relativ dolog. Egy huszárkapitány némelyek szemében feltétlenül hitelképes, egy másik ember pedig azt mondja, hogy neki sem a csillagok, sem a kardbojt nem imponálnak. Ki fogja tehát eldönteni, hogy van-e neki s mekkora hitelképessége?

A kereskedelmi életben a hitelképesség határa az az összeg, amelyet a kereskedő összes ügyleteinek azonnali lebonyolítása, üzletének felszámolása esetén a legrosszabb konjunkturák mellett is kifizetni, vagy legalább kellően fedezni tud.

Ámde tudjuk, hogy a hitelkeresők ezt a hitelt több hitelezőjüknél is megállapíttatják és 3—4-szeresen igénybe veszik és így a tényleges hitelük messze túlhaladja a valódi hitelképességüket; melyik tehát itt az a hitelképesség, amit az új törvény védeni akar?

A reális hitelképességet a legtöbb esetben csak csődbekergetéssel, felszámoltatással vagy leltározással lehet megállapíttatni, hogyan fogja tehát a bíróság a hitelképességet fixirozni? Mert hiszen az kétségtelen, hogy először meg kell állapítani, hogy van-e valakinek általánosan elfogadott hitelképessége és mekkora az?! És csak azután lehet beszélni arról, hogy a vádlott állítása csökkentette-e a hitelképességet.

Ezt a rendelkezést tehát legjobb lenne kihagyni, mert a gyakorlati életben keresztülvihetetlen és felesleges is.

A véleményt úgy sem lehet büntetni még akkor sem, ha kedvezőtlen, a becsületet, jó hírnevet sértő, meggyalázó állítások büntetéséhez pedig felesleges új jogcímet keresni.

Feltűnő, hogy a javaslat rést üt az eddig szigorúan és mereven követett elven és közérdekből megengedi a női becsület és a családi élet viszonyaira vonatkozólag a valódiság bizonyítását.

Ez veszedelmes!

Minő közérdekről lehet itt szó? Legfeljebb a köztisztviselők, közmegbizatásban eljárók cselekményeinél, vagy ilyen tisztségekre pályázók magánügyeinek megbírálásánál állhat elő ilyen közérdek.

Szerintem itt legalább is sokkal pontosabb és óvatosabb körülírásra lenne szükség. Elkerülhetetlen kényszer nélkül ne romboljunk össze olyan épületet, amit eddig szentélynek tartottunk.

A valódiság bizonyításánál egy súlyos és érthetetlen megszorítás, hogy ha valaki oly bűncselekményt állít, amelyre nézve eljárás volt folyamatban, úgy a cselekmény megtörténtét egyedül a bíróság határozatával lehet bizonyítani.

Hiszen én a büntető eljárásban nem vehettem részt, ott bizonyítékot nem terjeszthettem elő; az az ítélet lehet rossz is és nekem a törvény nem engedi meg, némely esetben pedig teljesen kizárja a vádlott terhére a perújítást! — Már most ha én mint egy vállalat igazgatósági tagja, nem ajánlom valakinek raktárnokként leendő alkalmazását, mert tudom, hogy egy régebbi helyén lopott, akkor engem rágalmazásért megbüntetnek, mert a bíróság az illetőt annak idején felmentette, — holott én a valódiságot bizonyítani tudom.

A büntetési tételek felemelése nagyon helyes, ezentúl remélhetőleg a mi vidékünkön sem fogják majd az arculütést «ötös»-nek nevezni. Ezt tudniillik nem azért nevezték így, mert öt ujjal szokták adni, hanem azért, mert a bíróságnál öt forint büntetés járt érte.

Az ilyen ötösök igen sokszor, legtöbbször más, súlyosabb cselekményeket is vontak maguk után, a magasabb taksa talán visszatart a kisebb sértésektől és így közvetve csökkenti a súlyosabb bűncselekmények számát is.

Az is bizonyos, hogy igen sok embert visszatartott a feljelentéstől az, hogy nem tartotta kívánatosnak, miszerint a bíróság az ő megsértett becsületét 20—30 koronára értékelje és viszont sok szájhőst bátorított az a tudat, hogy a becsületsértés voltaképen csak egy jelentéktelen erszény-ügy!

A rágalmazás és becsületsértés büntetési tételeinek emelésével egyidejűleg súlyosbítani kellene a párbaj büntetését is, illetve meg kellene állapítani egy arányos alsó határt és a törvényben különbséget tenni a sértő és a sértett fél büntetése között.

Kétségtelen ugyanis, hogy a párbajok számát a becsület hathatósabb védelme, a becsületsértés és rágalmazás súlyosabb büntetése csökkenteni nem fogja, ehhez sokkal keményebb eszközökre lenne szükség.

Minthogy pedig a párbaj indító oka mindig egy becsületsértés vagy rágalmazás, tehát a párbajvívók közül a sértő fél elkövet egy rágalmazást, elköveti a párbajra kiállást és voltaképen elköveti a súlyos testi sértés bűntettét és mindezért a jelenlegi bírói gyakorlat szerint pár napi, legfeljebb pár heti államfogházat kap és így kedvezőbb lesz a helyzete, mintha rágalmazás miatt ítélnék el.

A javaslat a büntetés következményeként úgy a tényleges vagyoni kárért, mint a nem-vagyoni kárért is megállapítja a tettes felelősségét. Megfelejtkezik azonban a harmadikról, t. i. a rágalmazás folytán némely esetben szükségképen előálló, de perrendszerűleg és összeg szerint nem igazolható vagyoni kárról; pedig talán ez a legfontosabb.

Az ember természetében rejlik, hogy embertársairól a rossz híreket mindig készségesebben fogadja, mint a dícséretet és így valakit tönkretenni mindig könnyebb, mint egy pozíciót megszerezni.

Ügyvéd, orvos, vállalkozó és általában minden olyan ember, akinek megélhetése az embertársai bizalmán, jóindulatán alapul, álhírekkel, rosszakaratú ráfogással, bizalmatlanságot keltő hiresz-

telésekkel vagyonilag teljesen tönkretehető. Lassanként azt látja, hogy kliensei, betegei, barátai, üzletfelei elmaradnak tőle, másokat bíznak meg, másokkal keresnek összeköttetést, de egy sem akad, aki megmondaná, hogy ügyét azért nem bízza régi ügyvédjére, hogy azért nem hivatja régi orvosát, hogy azért nem szerződik régi vállalkozójával, mert róla ezt, vagy azt a hírt hallotta.

A tényleges kár megvan, az okozatos összefüggés talán köztudomású is, de bizonyítani nem lehet.

Bizonyos, hogy ez súlyos és kényes kérdés, bizonyos az is, hogy ezen a téren teljes elégtételt sohasem lehet szolgáltatni, mégis törekednünk kellene, hogy az osztó igazságot némileg megközelítsük, amit a kár bizonyításának megkönnyítésével, az okozatos összefüggésre nézve jelenleg fenálló merev gyakorlat enyhítésével és általában a bírói mérlegelési szabadság némi tágításával talán elérhetnénk.

Akárhányszor meg van győződve az eljáró bíró arról, hogy a kárt az alperes cselekménye okozta, de mert nincsenek olyan közvetlen tények, amelyeket mérlegelése tárgyává tehetne, kénytelen a keresetet elutasítani.

Még egy megjegyzés!

A javaslatban egy új, eddig még nem használatos, szokatlan kifejezést találtam, t. i. «előd és ivadék».

A polgári törvénykönyv tervezete ismeri ugyan ezen kifejezéseket, de ott egészen más értelemben szerepelnek.

Közönséges szólás szerint előd a birtok-elődöm, a hivatali elődöm, a lakásom korábbi bérlője stb., de az apát, anyát, nagyapát stb. nem szokás elődnek nevezni és különösen nem elődöm az örökbefogadó apám. Ivadék a vérszerinti gyermekem, unokám stb., de nem ivadék az örökbefogadott fiam, pedig ezt sem lehet az én becsületem megvédésétől elzárni az esetben, ha engem abban a halál meggátol.

Maradjunk csak az eddigi jó kifejezéseknél és inkább alkalmazzunk részletes felsorolást, semhogy valakinek a kétségtelen jogait kétségessé tegyük. *Dr. Horváth Jenő*

A saját védjegy jogellenes használata.

Védjegyhatóságainknak az a gyakorlata, amelyet a valamely meghatározott származási helyre utaló adatokat (pl. angol rum, magyar gyártmány, Erdély kincse) tartalmazó védjegyek tekintetében követnek, a következő két tételben foglalható össze:

I. Az ily védjegyek lajstromozhatóságának és joghatályos fennállásának előfeltételét képezi az, hogy a védjegytulajdonos az illető származású árúknak forgalombahozatalával valóban rendszeresen foglalkozzék és védjegyét egyéb eredetű árúkon ne alkalmazza.

II. A védjegy belajstromozásánál ezen előfeltétel fenforgása hivatalból vizsgáltatik akkor, ha a védjegytulajdonos vállalatának a helye a védjegyben feltüntetett származási országon vagy helyen kívül esik.

Ezt az eleddig állandó gyakorlatot erősen megtámadja a szabadalmi hivatal hivatalos lapjában (1914 márc. 1. szám.) a fenti cím alatt dr. Sz. I. úr tollából legutóbb megjelent tanulmány, amelyről nem tudjuk és nem is hihetjük ugyan, hogy félhivatalos megnyilatkozás kíván lenni, de amely mindenesetre aktuálissá teszi a kérdés elvi megvitatását.

I.

Jogunk értelmében a védjegytulajdonosnak oly vállalattal kell bírnia, amely rendszeresen foglalkozik olyan árúk forgalombahozatalával, amelyeken való alkalmazásra a védjegy — a lajstrom tanusága és a saját belső tartalma szerint — rendelve van. Ha tehát a védjegy belső tartalma olyan, hogy az jogszerűen csak bizonyos speciális jellegű (pl. bizonyos vegyi összetételű vagy jogi minőségű vagy származású, stb) árúkra alkalmazható, akkor az ily védjegy kizárólagos oltalmát csak az ily jellegű árúkat rendszeresen árusító vállalkozók igényelhetik.

Ugyanily eredményre vezet a védjegytörvény 3. §-ának 4. pontja, amely kizárja a lajstromozásból a valóságnak meg nem felelő adatokat tartalmazó védjegyeket. A megtévesztő jelleg természetesen annak feltételezése mellett bírálandó el, hogy a tulajdonos védjegyét vállalata körén belül alkalmazásba veszi. És ha megállapítható, hogy a védjegytulajdonos egyáltalán nem foglalkozik oly árúk rendszeres forgalombahozatalával, amelyre pl. a «szabadalmazott», vagy «orvosilag ajánlva», vagy «francia gyártmány» feliratokat tartalmazó védjegy jogszerűen alkalmazható volna, akkor nyilvánvalóan deceptív védjeggyel állunk szemben.

Az imént kiemelt két jogelvvel nem egyeztethető össze a Szabadalmi Közlöny cikkírójának az a felfogása, amely szerint a védjegy érvénye független attól, hogy a tulajdonos minő árúkat árusít. A cikkíró úr azzal érvel, hogy a védjegy használata rendszerint nem kötelező — ami tény —, de ép úgy tény az is, hogy a védjegy jogérvényes fennállásának előfeltétele az, hogy a védjegytulajdonos a védjeggyel jogszerűen ellátható árúk forgalombahozatalát rendszeresen űzze. Enélkül a lajstromozás által nyerhető privilégium sem közgazdaságilag nincs indokolva, sem jogilag meg nem állhat.

A cikkíró úr szerint elég volna az árúk forgalombahozatalának a *lehetősége;* ez a lehetőség azonban még nem képez vállalatot s úgyszólván mindenkire nézve fenforog. Az, amit jogunk megkíván: a megfelelő vállalat — tehát a valóságos rendes forgalombahozatala az illető jelvénnyel jogszerűen ellátható árúknak — és közömbös csak az, hogy a valóban forgalomba hozott ilyen árúkon alkalmaztatik-e a védjegy, vagy nem.

A cikkíró úr az idénycikkekkel is érvel, mint amelyeket senki sem tartat folyton készletben; azonban e cikkeknél az állandó *rendes* forgalombahozatal épen a bizonyos speciális időszakokban való árusításban áll.

Teljesen igazat kell tehát adnunk központi védjegyhatóságunk azon gyakorlatának, amely a származáshelyre utaló adatokat feltüntető védjegyek tekintetében nemcsak «jogellenes használatot», hanem törlési okot is lát fenforogni akkor, ha a tulajdonos az illető származású árúk árusításával rendszeresen nem foglalkozik és védjegyét csak a közönséget megtévesztő módon, egyéb eredetű árúkon alkalmazza. Ez a törlési ok természetesen akkor is fenforog, ha a tulajdonos védjegyét egyáltalán nem használja ugyan, de az illető származású árúk forgalombahozatalával nem is foglalkozik.

Más kérdés az, hogy forog-e fenn törlési ok akkor, ha a védjegytulajdonos foglalkozik ugyan az illető származású árúk árusításával, védjegyét azonban nem ezeken az árúkon, hanem a közönséget megtévesztő módon, egyéb származású árúkon alkalmazza. Nézetünk szerint ekkor is törlendő a védjegy, minthogy annak deceptív jellege a védjegytulajdonos tényleges üzleti gyakorlatához és ahhoz képest ítélendő meg, hogy ő védjegyét miként kívánja használni. Abból, hogy ő védjegyét alkalmazni nem köteles, csupán az következik, hogy mindaddig, míg védjegyét nem használja, csak azt vizsgáljuk, hogy *vállalata köréhez* képest *használhatja-e* a védjegyet jogszerűen és feltételezzük, hogy a használat *nem történnék* akként, hogy a közönséget megtévessze. Ha azonban a védjegy alkalmazásba vétetik, akkor a megtévesztő jelleg megítélésénél a tényleges használat az irányadó; és ha ez olyan, hogy a védjegy adatai — a tulajdonos saját üzleti gyakorlata szerint — mint «a fogyasztóközönségnek tévedésbe ejtésére alkalmas feliratok» jelentkeznek, akkor a védjegy deceptív volta elől szemet hunyni nem lehet. Ezt a felfogást központi védjegyhatóságunk is követi.

II.

Opportunitás kérdése, hogy a védjegyhatóságok a lajstromozás alkalmával a védjegy érvényességének az előfeltételeit mily mértékben teszik vizsgálat tárgyává és kívánják azok igazolását. Minden egyes adat teljes hitelű bizonyításának a követelése aránytalan terhet róna a hatóságokra és a felekre egyaránt. Helyeselhető tehát az a gyakorlat, amely az önmagukban valószínűeknek mutatkozó adatok (pl. párisi cégnél a «francia papír», magyar gyárosnál a «honi ipar» felirat) tekintetében nem kíván igazolást, ellenben pl. a beszterczebányai vállalatnál az «Erdély kincse» vagy «angol gyártmány», külföldi cégnél pedig a «magyar ipar» feliratok valódiságát hivatalból vizsgálja. Természetes továbbá, hogy ha utóbb akár magánpanasz, akár hivatalos észlelet folytán aggály merül fel a védjegy lajstromképessége ellen, akkor a védjegy érvényességének előfeltételei minden egyes esetben egyaránt szigorú vizsgálat és bizonyítás tárgyává tétetnek.

A cikkíró úr azt is vitatja, hogy az előzetes igazolás jelentőségnélküli, mert nem biztosítja a védjegy jövőbeli használatának a

jogszerű módját; ámde ezen elővizsgálat célja nem is ez, hanem csak a lajstromozhatóság előfeltételeinek a megállapítása. Egyébként a tapasztalat megmutatta, hogy egész sor pszichologiai mozzanatnál fogva ez az előzetes igazolási kötelesség is eléggé számottevő fékje az idevágó visszaélések túlságos elharapódzásának.

A fentiekhez képest nem láthatunk okot arra, hogy központi védjegyhatóságunknak a megtévesztésre rendelt védjegyek tekintetében eddig elfoglalt következetes és megalkuvást nem tűrő gyakorlata változást szenvedjen. Hézaga azonban védjegyjogunknak, hogy nem gondoskodik oly intézményről, amely a védjegytulajdonosok kellő ellenőrzésével rendszeresen foglalkoznék és visszaélések, illetve a védjegy fenállását képező előfeltételek hiánya esetében a központi védjegyhatóságnak a védjegy törlése végett — a verseny tisztessége érdekében — hivatásszerűen jelentést tenne. Bízunk azonban abban, hogy «Az Üzleti Tisztesség Védelmére» alakulóban levő centrális jellegű egyesület ezt a fontos közérdekű feladatot is meg fogja valósítani.

Dr. Sichermann Frigyes.

Glosszák a polgári törvénykönyv javaslatának 95. §-ához.

A polgári törvénykönyv módosított javaslatának 95. §-a, amely szerint bizonyos kautélák mellett a gyermek is megtámadhatja a maga törvényes leszármazását, első hallásra olyan tételt foglal magában, amely kétségkívül sok megtámadásnak lesz kitéve. Épen ezért nem lesz felesleges munka ezekkel szembeszállani.

Szladits Károly mult hó 28-án a Magyar Jogászegyletben tartott előadásában már rámutatott arra, hogy a gyermeknek gyakran eminens érdeke lehet, hogy oly esetben, midőn anyjának évek hosszú sora óta távollevő férje csavargó, vagy züllött életmódot folytat, ne legyen kénytelen anyja férjének nevét viselni és így törvényes származását megtámadva esetleg lehetővé tegye, hogy őt valóságos atyja törvényesíthesse.

Kétségkívül már ez a szempont is elég súlyosan esheti a latba ez intézmény kodifikálása mellett.

Legyen szabad azonban e rendelkezés fontosságának méltatásánál egy felmerült eset kapcsán egy olyan gyakorlati szempontra is rámutatnom, amely nemcsak, hogy igazolja annak szükségességét, de szerény véleményem szerint talán alkalmas lesz az illetékes tényezőket arra indítani, hogy e meglehetősen szűk körben engedélyezett megtámadási jog korlátain tágítsanak.

Az eset a következő:

Egy fiumei munkás (X.) évek hosszú során át vadházasságban él egy férjes asszonnyal (Y.), akinek férje (Z.) évek óta ismeretlen helyen, állítólag Ausztráliában tartózkodik, úgy hogy a köztudatból teljesen elvész a férj emlékezete. A vadházasságból gyermekek születnek, akiket X. természetesen eltart. X. baleset folytán meghal és miután az 1907 : XIX. tc. 3. §-a értelmében baleset esetére biztosítva volt, halála után megindul hozzátartozói részére a kártalanítási eljárás.

Tudvalevőleg az 1907 : XIX. tc. 72. § a értelmében a hátrahagyott gyermekeket, tekintet nélkül arra, hogy törvényes vagy törvénytelen származásúak, a baleset következtében elhalt egyén évi munkakeresményének 15—15%-át kitevő évjáradék illeti életük 16-ik évének betöltéséig.

A kártalanítási eljárás során kiderül, hogy X. gyermekei Z. gyermekeinek anyakönyveztettek el, a törvény értelmében ők Z. törvényes gyermekei és így őket valódi atyjuk után, aki pedig életében is gondoskodott róluk, semmiféle kártérítési igény nem illeti. Az anya, a fiumei gyámhatóság kapkodnak fűhöz-fához, de miután a jelenlegi jog csak a férjnek adja meg a jogot a gyermek törvényességének megtámadására, az pedig ismeretlen helyen tartózkodik, nincs mód rá, hogy a gyermekek jogos igényüket érvényesíthessék. A törvényjavaslat természete már lehetővé fogja tenni, hogy ily esetben a gyermekek anyjuk beleegyezésével az atyjuk halálával őket megillető baleseti kártalanításhoz hozzájuthassanak.

Ez az eset plasztikusan igazolja, hogy nemcsak az erkölcsi, de fontos szociális és gazdasági szempontok is sürgetően követelik e rendelkezés kodifikálását, hiszen köztudomású, hogy épen a munkásosztály körében mennyire elszaporodtak, különösen a legutóbbi időkben a vadházasságok s tekintettel a — sajnos — mind jobban növekedő kivándorlásra, a fentihez hasonló esetek a baleset esetére biztosítottak körében igen gyakran felmerülhetnek.

De épen a fenti eset bizonysága annak is, hogy nem elégedhetünk meg azzal, hogy a gyermek az ő törvényes származását csupán az anya beleegyezésével támadhassa meg.

Természetesen, ha csupán a Szladits Károly által vázolt erkölcsi szempontból volna szükség a törvényesség megtámadásának megengedésére, úgy talán indokolt volna az intézmény ilyetén korlátolása, nehogy a gyermek anyját szégyenbe dönthesse, de midőn széles néprétegek fontos gazdasági érdekei kívánják annak minél tágabb körben való törvénybe iktatását, akkor a gazdasági szükségszerűség előtt a — bár tiszteletreméltó — érzelmi szempontoknak meg kell hátrálniok és nem szabad az anya kénye-kedvétől a gyermek exisztenciáját függővé tenni. A megtámadási jog egyedüli jogosult korlátjának a gyermek kiskorúsága esetén a gyámhatósági beleegyezés megkívánását tartom, amely e jogát bizonyára kizárólag a gyermek jól felfogott érdekében fogja gyakorolni.

Most pedig, bár nem függ szorosan össze témámmal, de mivel épen az 1907 : XIX. tc. 72. §-a szabályozza, rámutatok arra az érdekes dologra, hogy e szakasz az özvegyen maradt férjnek is életjáradékot biztosít (az elhalt nő évi munkakeresményének 20%-át) oly esetben, ha a nő biztosítva volt és a férjet részleges vagy teljes munkaképtelensége miatt a felesége tartotta el.

Ime az annyit ócsárolt munkásbiztosítási törvény már kodifikálta a munka és keresetképtelen férjnek a javaslat új 34. §-ában kontemplált és óriási újításként üdvözölt kvázi özvegyi jogát.

Mindenesetre az 1907 : XIX. tc. 72. §-a útmutatásul szolgálhat az arra hivatott tényezőknek nemcsak arra, hogy a javaslat 95. §-át változatlanul elfogadják, hanem arra is, hogy az azt megkötő klauzuláktól is mentesítsék e minden tekintetben helyes szociálpolitikai értékről tanúskodó szakaszt.

Dr. Kelényi Jenő.

Ügyvédjelöltek mozgalma és az ügyvédhelyettesek.

Ügyvédjelöltek körében mozgalom indult meg abban az irányban, hogy a már bejegyzett ügyvédjelöltekre ne terjedjen ki az a törvényes intézkedés, miszerint az új polgári perrendtartás életbeléptével társas-bíróságok előtt ügyvédjelölt nem tárgyalhat.

Igazat adunk a mozgalom vezetőinek. Való, hogy az «a bölcs mérséklet», mely a jogok kiterjesztésénél a törvényhozást vezetni szokta, az ügyvédkérdés reformjánál, a már szerzett jogok megfosztásánál, egyáltalán nem alkalmaztatott.

Mindazonáltal nem mulaszthatom el rámutatni azokra a szomorú következményekre, amit e mozgalom sikere jelentene az ügyvédhelyettesekre nézve.

Ma az ügyvédhelyettesség, a vizsgát tett egyénre nézve, nemcsak két évi pályahosszabbítást, hanem sok esetben egyenesen állástalanságot, munkanélküliséget jelent. Az ügyvédhelyettesek 50%-a ma, — több nagyobb városból szerzett adataim alapján állítom — részint állás nélkül van, részben régi jelölti fizetése mellett nyomorog. És e szomorú jelenségnek oka az, hogy megalkottak egy intézményt, — minden tartalom nélkül.

Annak idején, mikor az átmeneti időnek a polgári perrendtartás életbeléptéig való kitolásáról volt szó, a «Jogtudományi Közlöny»-ben alkalmam volt rámutatni erre az anomáliára. Arra, hogy az ügyvédhelyettes, a megélhetésért való küzdelemben rosszabb helyzetbe kerül, mint a jelölt. Hiába áldozott pénzt, időt, hiába van kezében a diploma, semmivel sincs nagyobb hatásköre, mint az ügyvédjelöltnek. Ennek következménye azután az, hogy nem lévén reájuk szükség, nem is alkalmazzák őket.

Még szerencsés, aki a régi jelölti fizetés mellett dolgozhat.

E visszás helyzeten az új polgári perendtartás életbeléptével várható némi javulás. Amidőn az ügyvédhelyettesi intézménynek tartalma, jelentősége lesz. Amidőn az ügyvédhelyettes nagyobb hatáskört nyer, mint a jelölt és amidőn társasbíróságnál egyedül ő tárgyalhatván főnöke helyett, alkalmaztatása, megélhetése is biztosítva lesz.

Az ügyvédjelöltek mozgalma, — siker esetén — a mai lehetetlen állapot állandósulását jelentené pár száz ügyvédhelyettesnek,

ki ma tudását, munkaképességét gyümölcsöztetni nem tudja, további nélkülözését.

Ez nem lehet célja az ügyvédjelölteknek, a jövő ügyvédhelyetteseinek, kik vidéken, járásbírósági székhelyeken, a perrendtartás életbelépte után is, — jól fognak érvényesülhetni.

Mert nem szabad elfeledni, hogy nem hiúsági, nem hatásköri, hanem elsősorban exisztenciális kérdésről van szó.

Az ügyvédhelyettesnek a cím mellé jelleget, külön jogkört azért kell adni, hogy ezzel alkalmaztatását biztosítani lehessen.

Ezt nem szabad szem elől téveszteniök a mozgalom irányítóinak és különösen nem az intéző hivatalos köröknek.

Dr. Katz Lipót.

Szemle.

BELFÖLD.

— **A sajtótörvény és az esküdtbíróság előtti eljárás módosításáról szóló törvény** néhány nap mulva életbelép. Megalkotásukat rendkívüli izgalmak előzték meg. A javaslatok elleni elkeseredett küzdelemnek politikai motivumain kívül súlyos kifogások merültek fel jogi szerkezetükkel szemben is. A sajtótörvény javaslatán az igazságügyi bizottság és a képviselőház több lényeges javítást eszközölt ugyan (így pl. a 24. §. 6. pontja pontosabban van szövegezve, a 33. §-ból az adatnyujtó kimaradt stb.), de több rendelkezése méltán aggodalmat kelt azokban is, akik alapgondolatait helyeseknek tartják.

A szándékosan közzétett, valótlan, kártokozó hírnek egy évig terjedhető fogházzal való büntetése, a pénzbüntetésért, a bűnügyi költségekért és kártérítésért való felelősségnek a kiadóra, sőt a nyomdászra való igen nagymérvű kiterjesztése, minden sajtóközleménnyel okozott vagyoni és nemvagyoni kárért való felelősség megállapítása oly ugrást jelentenek a mai jogállapottal szemben, amely a bíróságok bölcs mértéktartását teszik szükségessé e szabályok alkalmazásában.

A vagyoni és nemvagyoni kár megállapításának a büntetőbíróság hatáskörébe való utalását helyesnek nem tartjuk. A sajtóeljárás, különösen amint azt ez-a javaslat szabályozza, egyáltalán nem alkalmas a kártérítés kérdésének tisztázására. A büntetőbíróságok eddig is csak igen ritkán gyakorolták e jogukat, kívánatos volna, ha sajtóperekben mindig polgári perutra utalnák a magánjogi igény megállapítását.

A sajtótörvény még életbe sem lépett és hatása máris érezhető. A rendőri sajtóiroda megszűnik, mert menekül a vagyoni és büntetőjogi felelősség elől. Több nagy napilap gyökeresen átszervezi egész szerkesztőségét és a lap vezetését többtagú kiadóbizottságra bízza. A bankok felmondják a hírlapbiztosítékokat. Kétségtelen, hogy a törvény életbeléptetése és különösen az első kártérítési ítéletek további gyökeres változtatásokat fognak előidézni.

A sajtóreformot minden komolyan gondolkodó ember évek óta szükségesnek tartotta, elsősorban maguk a komoly és tisztességes hírlapírók. A törvény azonban túlzott büntetési tételeivel, a kártérítési jognak túlságos kiterjesztésével a reform barátjait is aggasztja. Meg vagyunk győződve arról, hogy a kevesebb ebben az esetben is több lett volna.

T. M.

— **A Magyar Jogászegylet** mult hó 28-án *Nagy* Ferenc titkos tanácsos, egyetemi tanár elnöklésével teljes-ülést tartott, amelyen folytatták az új polgári törvénykönyv törvényjavaslatának megvitatását.

Dr. *Szladits* Károly miniszteri tanácsos, a javaslat szerkesztőbizottságának tagja tartott előadást. *Vitás kérdések a személyi és családi jog köréből* volt a címe az előadásnak, amelyben ismertette azokat a módosításokat, melyeket az igazságügyminisztérium előkészítő-bizottsága az egybegyült bírálati anyag alapján a képviselőház bizottságának elfogadásra ajánlott és kimutatta, hogy e módosításokban teljes mértékben érvényesült a külső szakkritika üdvös hatása. Az előadó utalt arra a haladásra, ami a külső bírálat hatása alatt a feleség családjogi helyzetében mutatkozik. Így elvetette a bizottság a feleség kényszerű lakóhelyére vonatkozó szabályt; a vélt házasság vagyonjogi hatásait kiterjesztette arra az esetre is, amikor egyik házastárs sem ismerte a házasság érvénytelenségének okát. A feleségnek életében férje iránt fenállott eltartási kötelezettségét a bizottság a feleség halála esetére hagyatéki tartozáskép az örökösre is átvitte. A közszerzemény körében a bizottság visszatért a mai bírói gyakorlat álláspontjára és a különvagyon véletlen értékemelkedését és csökkenését a különvagyon javára és terhére kívánja számbavenni. Ugyancsak elejtette a bizottság azt az újítást, hogy a házasságtörő fél elveszti közszerzeményi követelését a másik ellen; a közszerzeménynek méltatlanság okából való elvesztése eszerint csak arra a házastársra nézve állana be, aki házastársának élete ellen tört. Más tekintetben is engedett a bizottság a jogászi közvélemény óhajtásainak, így a *törvénytelen gyermek* kitétel mellőzésével a *természetes gyermek* kifejezést fogadta el. A törvényes származás megtámadásának jogát a bizottság bizonyos szűk körben magának a gyermeknek is meg akarja adni, nevezetesen akkor, ha a férj a gyermek fogantatásának idejében ismeretlen helyen távol volt; ez esetben is csak az anya beleegyezésével és legkésőbb a gyermek nagykorúvá válta után egy év lejártáig; az előadó szerint a gyermek megtámadási jogának e szűk kereteit még tágítani lehetne. Teljes kártérítést kíván adni a bizottság a házasságon kívüli teherbeejtés alapján, ha azt a férfi részéről komolynak vehető házassági ígéret előzte meg. Kifejtette az előadó azt is, hogy a férj és a feleség közötti véleménykülönbség eldöntése végett helytelen lett volna a hatóság közreműködését megengedni, ami csak a családi élet megzavarására vezethetett volna. Az előadó a bizottság eddigi működéséből azt a következtetést vonta le, hogy a hazai jogászság közreműködését gyümölcsözően lehetett érvényesíteni a polgári törvénykönyv javaslatának tökéletesítésében.

Szladits Károly, ami előadásának e rövid összefoglalásában is látható, a nála megszokott plasticitással ismertette azokat a változtatásokat amelyeket a képviselőház bizottsága eddig eszközölt. Örömmel állapítjuk meg előadása alapján, hogy az igazságügyminisztérium szerkesztő bizottsága a legkomolyabb figyelemre méltatja a külső szakkritikát.

A nagy tetszéssel fogadott előadást élénk vita követte. *Fazekas* Oszkár a közszerzeménynek házasságtörés miatti elvesztését fentartandónak mondta; a közszerzemény biztosításának jogát, nézete szerint, meg kellene adni a felek tényleges különválása esetére is azzal, hogy ez a biztosítás korábbi hitelezőkkel szemben ne legyen hatályos. *Virágh* Gyula a házassági bontóperben szükségesnek tartja a közszerzemény biztosítását ideiglenes bírói intézkedés alapján, de perenkívül nem adna erre jogot; kívánatosnak tartja továbbá, hogy a férj által elköltött pénzhozomány tekintetében a feleségnek ugyanolyan végrehajtási jogai legyenek, mint a nőtartás tekintetében. *Arányi* István a javaslat azon rendelkezése ellen szólalt fel, mely a feleséget házi munkákra és házon kívüli keresetre is kötelezi. A vitában részt vett hölgyek felszólalásairól alább külön számolunk be.

— **Feministák a Jogászegyletben.** A Jogászegylet március 28-iki teljes-ülésén két hölgy, a magyar feministák vezérkarának tagjai is részt vettek a vitában. A dr. Szladits Károly miniszteri tanácsosnak előadását követő vitában szólaltak fel és mindketten, úgy Mellerné Miskolczy Eugénia, valamint Szirmay Oszkárné a jogi kérdésekben való nagy tájékozottsággal fejtették ki álláspontjukat. Szirmay Oszkárné kifogásolta, hogy a képviselőház bizottsága a «törvénytelen» gyermekeket «természetes» gyermekeknek keresztelte el és e kifejezés helyett a «házasságon kívüli» gyermek kifejezést ajánlotta. Kifejtette továbbá a feministák álláspontját, mely az állandó közös háztartásban született természetes gyermekeknek a törvényes gyermekekkel való teljes egyenjogosítását követeli. Mellerné Miskolczy Eugénia a Ptkj. 29. §-át bírálta, a hozomány intézményének eltörlését javasolta és kifogásolta a Ptkj. 25. §-ának intézkedését, mely szerint a családi kör ügyeiben a férjet illeti *a döntő szó.* A férj döntési joga helyett a családi bíróság döntését ajánlotta, mely felszólaló szerint a házastársak békítésére is alkalmas lenne.

A jelenvoltak nagy figyelemmel és érdeklődéssel hallgatták az egyesület *első hölgy-felszólalóit.*

A felszólaló két hölgyet megelőzőleg különben már Glück-

lich Vilma, a magyar feminista-mozgalom egyik vezére, fejtette ki írásban a feministák álláspontját, «A házastársak viszonya egymáshoz általában» című dolgozatában, mely a Jogászegylet Bíráló Véleményeinek füzetében jelent meg.

— **A Magyar Jogászegylet Fayer-pályázata.** A Magyar Jogászegylet az ezer koronás Fayer-pályadíjat a következő kérdésre tűzte ki: «*Az okozatosság a büntetőjogban*».

A pályázat feltételei a következők:

1. Körülbelül tíz nyomtatott ív terjedelmű magyar nyelvű értekezés kivántatik, amely a kitűzött kérdést behatóan tárgyalja.

2. A pályázatban nem egyleti tagok is résztvehetnek.

3. A pályadíj csakis tudományos értékű munkának adatik ki; pályamunka a pályadíj odaítélése nélkül is dícséretben részesíthető.

4. A pályázat felől a Magyar Jogászegylet igazgató-választmánya által kiküldött bíráló bizottság határoz és az bontja fel a pályadíjnyertes munka jeligés levelét. Megdícsért munka jeligés levelét csak a szerző kívánságára bontják fel.

5. A pályamunkákat 1915 szeptember hó 30-ig az egyesület titkári hivatalának címére (V., Szemere-u. 10. sz.) postán, ajánlva kell küldeni.

6. A pályamunka idegen kézzel vagy géppel, tisztán és olvashatóan írva és lapszámozva legyen.

7. A szerző nevét, foglalkozását és lakhelyét tartalmazó lepecsételt levélen ugyanaz a jelige álljon, amely a pályamunka címlapján olvasható. A lepecsételt levélben foglalt esetleges kikötés, feltétel tekintetbe nem vétetik. Álnév alatt vagy névtelenül pályázónak a pályadíjat nem adják ki. Nem tarthat igényt a pályadíjra oly munka sem, amelyet többen közösen nyujtottak be.

8. A pályadíjnyertes munkát a Magyar Jogászegylet akár Értekezései között, akár Könyvkiadó-Vállalatában külön tiszteletdíj fizetése nélkül közzéteheti.

9. A jutalmat nem nyert pályamunkák kéziratát a szerző egy éven belül átveheti.

— **A Magyar Jogászegylet** a dr. Emmer Kornél-alapítványból 1000 K pályadíjat tűzött ki a következő kérdésre: «Az alapítvány jogi természete, fogalmi elhatárolása a rokon intézményekkel szemben és létesítésének kellékei hazai jogunk szerint, különös tekintettel történeti fejlődésére». A pályázat az 1913. évi október hó 30-án járt le. A pályázatra egyetlen — «Fundatió» jeligéjű — pályamű érkezett be: «Az alapítvány jogi természete» cím alatt. A bíráló-bizottság, melynek Nagy Ferenc v. b. t. t. elnöklése alatt Szászy Béla és Szladits Károly voltak tagjai, a pályázat eredménye felől 1914. évi március 7-én tartott ülésében a következően határozott:

A pályamű nem felel meg teljesen a pályázat feltételeinek. Mindenekelőtt terjedelmére nézve; mert míg a pályázati feltételek körülbelül 10 nyomtatott ív terjedelmű értekezést kívánnak, addig a pályamű hozzávetőleg csak három nyomtatott ívre terjed. Nem felel meg a pályamű annak a feltételnek sem, mely a kitűzött kérdés *beható* tárgyalását kívánja; a szerző ugyanis inkább csak vázlatosan, mintegy sommás átnézetben érinti a kapcsolatos kérdéseket. Főleg nagyon hézagosak a szerzőnek a tételes hazai jogra és a kérdésnek hazai történeti fejlődésére vonatkozó tárgyalásai. Ezekből az okokból a bíráló-bizottság a pályadíjat ezidőszerint nem véli kiadhatónak. Minthogy azonban a pályamű teljes irodalmi tájékozottságról és a jogi fogalmak éleselméjű boncolásáról tanuskodik, alapos kilátást nyújt arra, hogy kellő átdolgozás mellett önálló tudományos értékű művé fejleszthető. Ezért a bizottság a szerzőnek megbízást óhajt adni a mű tüzetesebb kidolgozására, oly módon, hogy ha a művet a megjelölt irányokban a bíráló-bizottság intenciói szerint kiegészíti: a pályadíj ki fog neki adatni. Evégből a Magyar Jogászegylet felkéri a szerzőt, hogy a megbízás feltételeinek megállapítása végett az egylet titkárságánál április hó 15-ig jelentkezzék.

— **Az igazságügyi szolgálatban állók rangsora** megjelent és azt az Igazságügyi Közlöny legközelebbi számával együtt szétküldik.

— **A Jogvédő Egyesület vagyontalanok részére** március 29-én tartotta meg tizenhetedik évi rendes közgyűlését. *Vavrik Antal* ny. kir. ítélőtáblai tanácselnök, az egyesület elnöke a közgyűlés elé terjesztette az évi jelentést, melynek adataiból a következőket emeljük ki. Az egyesületnek 1913-ban négy irodája volt: a központi városházában elhelyezett központi iroda, a külső Váci-út és környékbeli lakosság számára létesített Népházi iroda (Vág-u. 12.), a Gyermekjogvédő (Wesselényi-u. 6.), végül az 1912 szeptember óta működő toloncházi iroda.

Ez év elején az egyesület kísérletképen egy ötödik fiókirodát szervezett a Palotai-úton, melynek célja, hogy a régi vámon túl lakó szegényebb néposztálynak ingyenes jogsegélyt nyujtson.

Az egyesületet a lefolyt évben 10,869 szegény ember kereste fel és kapott jogi tanácsot. A Gyermekjogvédő működési köre három irányú: jogsegély-nyujtás minden jogi kérdésben, amelyben valamely fiatalkorú, vagy bárki az ő érdekében az irodához fordul, ingyenes védőügyvéd kirendelése a büntetőbíróság előtti ügyekben, végül a gyermek-rendőrbíróságnál a patronázs-munka végzése.

A toloncházi jogvédő irodát az egyesület Pekáry Ferenc miniszteri tanácsos, választmányi tag indítványára létesítette és bár ez a fiókiroda csak egy év óta működik, mégis megállapítható, hogy erre az intézményre szükség van. A toloncházban felmerülő esetek igen gyakran bonyolultak, kihámozásuk és ellátásuk nagy munkát igényel, különösen az illetőségi kérdésekben.

— **A kolozsvári patronázs-kongresszus** előkészítőbizottsága a kongresszus napirendjére a következő kérdéseket tűzte ki:

1. Mily módon vehet részt a társadalom az alkoholizmus elleni küzdelemben és mily intézkedések alkalmaztassanak a kriminalitás e tényezőjével szemben, különösen a fiatalkorúak megvédése céljából?

2. Mily módon lehetne megbízható környezettanulmány beérkezését biztosítani és egyáltalában minél pontosabb tájékoztatást nyujtani a fiatalkorúak bírójának a fiatalkorúak egyénisége, értelmi, erkölcsi fejlettségének foka és életviszonyai tárgyában?

3. Melyek a nők által végzendő patronázs-munka főbb ágazatai és mily módon volnának ezek eredményessé teendők?

4. Kívánatos-e a hivatalos gyámság intézményének felállítása hazánkban és ha igen, miképen volna annak szervezése keresztülvihető?

5. Mily eszközökkel és mily módon lehetne az állami gyermekvédelemnek és különösen a patronázs-egyesületeknek együttműködését előmozdítani?

KÜLFÖLD.

— **A német judikaturából.** I. *Elővételi jog és bérleti szerződés.* A német birodalmi törvényszék gyakorlata szerint az elővételi jog szerződési biztosítása valamely ingatlan tekintetében a német polgári törvénykönyv 1094. §-ában az ingatlan eladásokra vonatkozólag fennálló formakényszer alá esik, vagyis a szerződést bíróilag vagy közjegyzőileg hitelesíteni kell. Ha ezt a formát a felek be nem tartják, úgy az elővételi jog biztosítása érvénytelen. Gyakran történik, hogy a bérleti szerződésekben, amelyek rendszerint magánokiratban köttetnek, a bérlőnek elővételi jog biztosíttatik az esetre, ha a bérbeadó a bérlet tartama alatt az ingatlant eladná. Minthogy a fentiek szerint az elővételi jog biztosítása a forma hiányából érvénytelen, felmerül a kérdés, vajjon azáltal az egész bérleti szerződés összes pontjaiban érvénytelen-e. A törvényes alapot ezen kérdés megoldására a polgári törvénykönyv 139. §-a nyujtja, amely azt mondja: Ha valamely jogügyletnek egy része érvénytelen, úgy az egész jogügylet érvénytelen, ha csak nem vélelmeztetik, hogy az az érvénytelen rész nélkül is megköttetett volna. Ennélfogva minden egyes esetben vizsgálni kell, vajjon a felek a bérleti szerződést az elővételi jog nélkül is megkötötték volna. Ezt a kérdést a birodalmi törvényszék az alábbi esetben igenlőleg oldotta meg.

Bielrich község egyik ingatlanának tulajdonosa 1906. évi október 18-án kelt magánokiratban foglalt szerződéssel az ingatlanüzleti helyiségeit M.-cégnek adta bérbe tíz évi időtartamra. A szerződés 5. pontja a bérlő részére az ingatlan eladása esetére elővételi jogot biztosít. Az 1907. évben a tulajdonos eladta az ingatlant. A bérletbe közben H. kereskedő lépett. M. és H. keresetet indítottak a tulajdonos ellen, hogy köteleztessék a vevőjével létrejött adás-vételi szerződés tartalmának velük való közlésére, hogy ők az elővételi jog gyakorlása tekintetében határozhassanak. Ezt a keresetet a bíróságok 1909-ben jogerősen elutasí-

tották, mivel az elővételi jog biztosítása csak magánokirattal történvén, érvénytelen volt. Az új vevő és az új bérlő ennek utána a bérleti viszonyt 1913. évig változatlanul fentartották.

Ez után pedig a vevő keresetet indított a bérlője ellen, hogy a bérleti helyiségeket 1914. évi március hó 31-ig (tehát két évvel a szerződési tartam lejárta előtt) ürítse ki. A vevő álláspontja, hogy miután az elővételi jog érvénytelen, ezzel az egész bérleti szerződés érvénytelen, minthogy nem lehet feltételezni, hogy a korábbi bérlő a szerződést az elővételi jog nélkül megkötötte volna.

A wiesbadeni törvényszék és a frankfurti főtörvényszék a keresetet elutasították. A főtörvényszék az indokolásban kifejti: Az elővételi jog jogilag fen nem áll. Ez a körülmény azonban a bérleti szerződést nem teszi érvénytelenné. Annak bizonyítása, hogy a felek a bérleti szerződést az elővételi jog nélkül is megkötötték volna, sikerültnek tekintendő. A felek nyilvánvalólag különös súlyt nem helyeztek az elővételi jog biztosítására. Az új bérlőnek lényegében inkább az feküdt érdekében, hogy a helyiségeket tíz évre a megállapított bérösszeg mellett megtarthassa. Az elővételi jog gazdasági értéke a bérlő szempontjából nem volt oly nagyon jelentős, hogy ő a bérletet anélkül meg nem kötötte volna; a későbbi magatartása is igazolja, hogy az elővételi jogra jelentős súlyt nem fektetett. Mindenesetre tény, hogy az előző perben az elővételi jogot érvényesíteni törekedett, miután azonban azt elvesztette, ebben megnyugodott és a bérleti szerződést több éven át fentartotta. A bérleti szerződés tehát jogérvényes és a vevőt köti. A birodalmi törvényszék ezt az ítéletet megerősítette.

II. *A megbízott kötelezése a vesztegetési pénzek kiadására.* Egy egylet elöljáróságí tagja, aki egy háznak az egylet részére való megszerzésében tevékenykedett, az eladótól proviziót kapott. A berlini Kammergericht a tagot a pénznek a perlő egylet részére való kiadására kötelezte. Az indokolás a német polgári törvénykönyv 667. §-án alapszik. («A megbízott köteles a megbízónak mindent, amit az ügylet ellátásával szerez, kiadni.») A törvényszék annak bizonyítását, hogy az egylet megkárosíttatott, amennyiben a házat olcsóbban vehette volna meg, ha a provizió nem lett volna, nem tartja szükségesnek. Az egyleti elöljáróság az egylettel szemben való viszonyában a megbízott állását bírja; ennekfolytán a közte és az egylet közti viszonyra a megbízás szabályai állanak és nyernek alkalmazást, különösen a hivatkozott 667. §. is. Hogy az ügylet ellátása által szerzettben a vesztegetési pénzek és a különös jutalékok is benfoglaltatnak, amelyeket a megbízott harmadik személy által hagy magának fizettetni, azt nem lehet vitássá tenni. Tekintettel a vesztegetési pénzek demoralizáló és veszélyes hatására is, fenáll a szükség, hogy a vesztegetési pénz az elfogadótól elvonassék és pedig tekintet nélkül arra, vajjon az ügylet ura kárt igazolhat-e, vagy sem. Általánosságban az ügylet ura mindig károsul. Mert a vesztegetési pénzt adó fél a másik szerződő fél megbizottja részére fizetett vesztegetési pénzt az általa követelt árba mindig be fogja kalkulálni. Mindenesetre gyakran nehéz is a károsodást igazolni. Épen azért egy józan jogrend értelmében, melynek nem lehet érdeke, hogy a vesztegetési pénzt elfogadót védelmezze — csak az feküdhetik — miszerint a károsodás igazolása nélkül is kötelezzen a kapott proviziók kiadására. Minthogy tehát a 667. §. szövege a vesztegetési pénzekre való alkalmazhatóságát ki nem zárja, ennek folytán jogpolitikai szempontokból is megokolt az ilyen esetekben való alkalmazása. Ennek megfelelően az irodalomban is az írók sora a 667. §-nak a külön jutalékok és vesztegetési pénzekre való alkalmazása mellett nyilatkozott. Ezen álláspontoz csatlakozott a jogszolgáltatás is, így a boroszlói Kammergericht, a jenai főtörvényszék és végül a berlini Kammergericht a fenti esetben közölt döntésével. Ezzel egy hatásos és erélyes fegyver teremthető a vesztegetési pénz rendszere ellen, amely hivatva lesz, hogy az üzleti életet a tisztességtelen verseny veszélyes kinövéseitől megszabadítsa. *Dr. Micheller István.*

— **A német büntetőjog és büntető eljárás** történetének megírását elősegítő alapítvány felállítását ajánlja Kohler egyetemi tanár Knapp birodalmi levéltáros a birodalmi gyűlés elé terjesztett emlékiratában. Az alapítványból évenként jutalomdíjakat utalványoznának ki a német büntetőjog rendszeres történeti feldolgozásával foglalkozó íróknak. A parlamenti albizottság, mely a memorandummal foglalkozott, az eszmét teljes egészében magáévá tette és a birodalmi kancellár is kilátásba helyezte a megvalósítást.

— **Az ügyvédek száma Németországban is** lényegesen szaporodott az utolsó évtizedben. A «Deutsche Juristenzeitung» által közzétett kimutatásból kitűnik, hogy jelenleg 12,297 gyakorló ügyvéd működik a német birodalomban, ami tekintve, hogy 1903-ban az ügyvédek száma a 7235-öt nem haladta meg, 70%-os szaporulatot jelent. 1880 óta, vagyis mióta ú. n. szabad foglalkozássá lett az ügyvédkedés, 200%-al emelkedett a létszám összesen. Ezzel szemben a bírák és ügyészek száma ugyanezen idő alatt (kb. 33 év) mindössze 48%-al emelkedett. Az egyes városokat tekintve, természetesen a legtöbb ügyvéd Berlinben működik (2025); ezután különösképen a sorrend nem városok népessége szerint igazodik, mert második helyen Drezda áll, hol 1226 ügyvéd folytat jelenleg gyakorlatot. Ezzel szemben a sokkal népesebb Hamburgban csak 463 és Frankfurtban is csupán 366 ügyvéd működik. *A.*

A jövő évi porosz igazságügyi tárca költségvetése sok érdekes adatot tartalmaz. Megjegyzendő mindenekelőtt, hogy az egész (általános) költségvetés kitűnő pénzügyi helyzetre mutat és ennek hatása mutatkozik is azután a részleges költségvetés minden ágában. Bizonyítja ezt az is, hogy 600 új állás szervezése van felvéve az igazságügyi költségvetésbe. A fontosabbak ezek közül egy miniszteri tanácsosi, három tanácselnöki a birodalmi törvényszéken, 27 főtörvényszéki bíró (másodfokú bíróság), 32 törvényszéki bírói, 80 járásbírói és 22 ügyészi állás. Poroszországban jelenleg 5291 elsőfolyamodású bíró működik, ami az 1903. évi 4137 főből álló létszámhoz képest 28%-os szaporulatot jelent. Az igazságügyi tárca összkiadása kb. 211·2 millió márkára megy, míg az 1903-ban 116·8 milliónál nem volt több; de igaz, hogy ezzel szemben a bevétel is 84·1 millióról 131·6 millió márkára emelkedett, ami ugyancsak 60%-os szaporulatnak felel meg. A bevételek emelkedése — mint ezt hivatalosan is megállapították — nagyrészben annak tudandó be, hogy a büntetőbíróságok gyakran élnek enyhítési jogukkal és szabadságvesztés helyett sok esetben szabnak ki pénzbüntetést. *A.*

— **A nőtolvajok.** A «Nord und Süd» című folyóirat márciusi számába érdekes cikket írt egy professzor (J. v. Pflugk, Harttung), sikerült cáfolatát adva a «Deutsche Juristenzeitung» azon statisztikai közlésének, mely szerint a női bűntettesek száma, szemben a férfiak kriminalitásának emelkedésével, csökkenő irányzatot mutat.

A szóbanforgó statisztika ugyanis kimutatja, hogy míg a férfi elítéltek percentszáma 1884-től 1909-ig 81·4-ről 84·2-re szökött, addig a nőké 18·6-ról 15·8 ra apadt. És ami még feltűnőbb: a nők vagyon ellen irányuló deliktumainak száma 24·3%-ról 17·6%-ra csökkent. Ezt az örvendetes változást a statisztikus a kereseti viszonyok javulásának tudja be.

A cikkíró azonban nagyon helyesen észreveszi, hogy — ámbár a statisztikai adatok exakt pontosságúak — mégis téves a belőlük levont következtetés, mely összetéveszti a nők vagyonelleni bűntetteinek számát a kiszabott büntetések számával. Ugyanis csak az utóbbit lehet kimutatni, az előbbit nem, mert a kisebbfajta lopások sokszor ki nem derülnek, vagy ha kiderülnek is, a károsultak épen az érték csekélysége miatt vonakodnak feljelentést tenni. Úgylátszik, hogy ezen esetekben az Iheringféle jogérzetet, mely mindenkor a megsértett jogrend helyreállítását követeli, legyőzi a hasznossági érzés, mely mérlegeli: vajjon érdemes-e pereskedni, felér-e az esetleges eredmény a pereskedés kellemetlenségeivel? Ez a felfogás érvényesül leggyakrabban az úgynevezett cseléd-lopásoknál, melyek főleg a nagyvárosokban óriási méreteket öltenek. Ki ne tudná, hogy a cseléd mindent megdézsmál, a szeretőjét ellátja élelemmel, a nagysága ruhaneműit viseli, ha a család nyaral stb.? Mindenki ismeri a takarítónők kis kosarait, melyeket üresen hoznak és telve visznek el; vagy a szabónők apró lopásait az anyagból és a hozzávalóból. Köztudomású a szakácsnők bevásárlási módszere, kik mindent drágábban számítanak fel, mint ahogy vettek, sőt nem is maradnak olyan helyen, ahol őket e *jogukban* megrövidítik. A nagy árúházak női alkalmazottai közt is igen sok a tolvaj és mindezekről a statisztika semmitse tud, mert az esetek legnagyobb része titokban marad, vagy nem kerül a hatóság elé és ép ezért a statisztikai alapon nyugvó következtetés helytelen: a nők által

elkövetett vagyon elleni deliktumok száma aránytalanul nagyobb, mint a rájuk kimért büntetések száma. *s. f.*

— **Ügyvédi fegyelmi joggyakorlat Franciaországban.** 1. Fegyelmi vétséget követ el az *ügyvéd,* ha egy kétes fizetőképességű kereskedőnek egyes hitelezői kielégítésére kölcsönt nyujt, a kölcsönt a kereskedő kereskedelmi üzletére bekebelezteti (Franciaországban az üzletre telekkönyvszerű zálogjogi bekebelezések eszközölhetők), ha a zálogjog bekebelezése oly körülmények között történik, hogy az ügyvéd magát és az illető kereskedőt a többi hitelezők részéről pereknek teszi ki, különösen ha az ügyvéd ez utóbbi hitelezők egy részének ügyvédje gyanánt is működött, a nevezett kereskedő elleni eljárások során. Pandectes Françaises 1914 jan. Bull. som. 2. — 2. Az az *ügyvédjelölt,* aki az ügyvédi kamarai gyakorló-előadásokról hosszabb ideig elmarad, fegyelmi vétséget követ el és a gyakorlat meghosszabbításával, vagy a névjegyzékből való teljes törléssel büntethető. Pand. Franç 1914 jan. Bull. som. II. 1. *M. Z.*

— **Fiatalkorúak bíróságai Németországban.** A fiatalkorúak bűnügyeivel foglalkozó német bíróságok szervezetét érdekesen jellemzik azok a válaszok, melyeket a birodalmi Amtsgericht-ek egy ankét alkalmából hozzájuk intézett kérdésekre adtak. A kérdések lényege ugyanis abból állott, hogy az egyes bíróságok mily intézkedéseket tartanak szükségeseknek a fiatalkorúak bűnügyeinek elbírálásánál és mily szerepet kell itten még a gyámi bíróságoknak juttatni. A feleletek 10%-a lakonikusan «nem kell fiatalkorúak bírósága», «nincs szükség különös intézkedésekre» és hasonlókból állott. A többi 1283 járásbíróságnál tehát hatályban vannak már oly intézkedések, melyek révén a fiatalkorúak ügyeinek a felnőtt bűntettesekétől való elkülönítése már nem csupán technikailag van keresztülvíve. Kizárólag fiatalkorúak ügyeivel foglalkozó közvádló van a bíróságok 10%-ánál. Körülbelül 170 bíróságnál alkalmaznak pártfogó-tisztviselőket arra, hogy egyrészük a gyermek személyes és családi viszonyait, a többiek pedig a cselekmény bűnösségének felismeréséhez szükséges értelmi fejlettség fenforgását igyekezzenek kipuhatolni. Tehát több mint 1000 bíróságnál hoznak ítéletet anélkül, hogy a fenti körülmények iránt érdeklődnének. A fiatalkorú elmeállapotát rendszeresen megvizsgálja tíz bíróság (0·7%). A fiatalkorút, kinek büntetőúton való felelősségrevonása szükséges, a főtárgyalás előtt 514 bíróságnál hallgatja ki a fiatalkorúak bírája. Ilyen eltérő válaszok érkeztek be arra vonatkozólag is, vajjon a fiatalkorúak előzetes letartóztatását a felnőttekétől különböző módon hajtják-e végre. 186 bíróság adott tagadó választ, mint amelyek a végrehajtásban különbséget nem tesznek. A bíróságok legnagyobb részénél a specializálás egyedül az «Einzelhaft» elrendelésében merül ki. A főtárgyalásokat illetőleg 398 bíróságnál együtt tárgyalják a felnőttek és fiatalkorúak ügyeit. A próbára bocsájtott fiatalkorúaknak a próbaidő alatt való magukviseletét 501 bíróság területén őrzik ellen pártfogó-tisztviselők és jótékony-egyesületek. 948 bíróság területén nincsen pártfogó-, sem jótékony-egyesület a fiatalkorúak támogatására. Már ebből a néhány ismertetett adatból is látható, hogy a fiatalkorúak bíróságainak Németországban még igen sok tér áll nyitva a tökéletesedésre. *A.*

— **A német bírák és ügyvédek** között a surlódások utóbbi időben napirenden vannak. A bírák tervszerű támadásokat intéznek az ügyvédi kar ellen a jogi szaklapokban, különösen a «Deutsche Richterzeitung»-ban. A támadások oly mérvet öltöttek, hogy a német ügyvédegyesület képviselőinek március 7. és 8-án tartott ülése a következő határozattal tiltakozott a bírák támadásai ellen: A bíróság és az ügyvédség bizalomteljes összeműködése az igazságszolgáltatás jóságának alapfeltétele. A német ügyvédegyesület állandóan azon munkálkodik, hogy a nagyközönségben a bíróság iránt való bizalmat ébrentartsa és fejlessze. A német bírói egyesület és annak közlönye azonban veszélyezteti ennek a munkának sikerét azzal, hogy támogatja azt az agitációt, amely az ügyvédi hivatást tévesen értelmezi és egyes ügyvédeknek hibáit túlzó módon az egész kar hátrányára általánosítja. Ez ellen az ügyvédségnek nemcsak a kar becsülete, de az igazságszolgáltatás érdekében is óvást emel.

MAGYAR TÖRVÉNYEK

A FRANKLIN-TÁRSULAT

ZSEBKIADÁSAI

Ezen a héten jelennek meg:

A magyar sajtójog, úgy amint életben van. Az 1914:XIV. t.-cikk a vele összefüggő törvényekkel és végrehajtási rendelettel. Rendezte és magyarázta *Kenedi Géza dr.*

A váltótörvények. 1914. évi t.-cikk az idegen és saját váltóra vonatkozó jog egységesítése tárgyában az 1912 július hó 23. napján Hágában kelt nemzetközi egyezmény és a hozzátartozó egységes szabályzat becikkelyezéséről. 1914. évi t.-cikk a váltóról. Jegyzetekkel ellátta *Gallia Béla dr.*

Legutóbb megjelent kötetek!

Az egységes birói és ügyvédi vizsgára vonatkozó jogszabályok. Összeállította, jegyzetekkel és utalásokkal ellátta *Mendelényi László dr.* Ára kötve 2 K.

A bortörvény (1908:XLVII. t.-cikk) és a reá vonatkozó joganyag. Függelék: Az osztrák bortörvény és a m. kir. állami közpincék szervezete. Betürendes tárgymutatóval. Összeállította *Hampel Antal dr.* Ára kötve 3 K.

Az új polgári perrendtartás és az életbeléptetési törvények zsebkönyve. Magyarázó jegyzetekkel, utalásokkal és betürendes tárgymutatóval. Írta *Kovács Marcel dr.* Ára kötve 6 K 20 f.

Lakásbérleti szabályok. Összegyűjtötte és magyarázta *Pongrácz Jenő dr.* Harmadik, teljesen átdolgozott kiadás. Ára kötve 3 K 20 f.

Kaphatók:

minden könyvkereskedésben

Részletfizetésre is megrendelhetők:

KELEMEN D. ÉS TÁRSA

könyvterjesztési vállalatánál

Budapest, IV., Reáltanoda-utca 5. szám.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat.** Egyetem-utca 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem.** Egyetem-utca 2

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Negyvenkilencedik évfolyam. 15. szám. Budapest, 1914 április 10

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: IV., Egyetem-u. 2
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

Tartalom. *Sebess Dénes* budapesti kir. táblai tanácselnök: A hitelbiztosítéki jelzálogjog. — *Dr. König Vilmos* budapesti ügyvéd: A tőzsdei bíráskodás reformja. — *R. Zs.:* Van-e hiba a Kúria ítéletében? — *Dr. Lőw Tibor* budapesti kir. törvényszéki bíró: A bírói egyezségnek a pert befejező hatásáról. — I. *Dr. Körtvélyessy Dezső* eperjesi kir. törvényszéki bíró, a fiatalkorúak bírája. — II. *Dr. Boros Ervin* rózsahegyi kir. törvényszéki jegyző. — III. *Hajdu György* kecskeméti kir. törvényszéki bíró: A Fb. a gyakorlatban. — Szemle.

Mellékletek: Közigazgatási Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A váltótörvények. Az idegen és saját váltóra vonatkozó jog egységesítése tárgyában az 1912. évi július 23. napján Hágában kelt nemzetközi egyezmény és a hozzátartozó egységes szabályzat becikkelyezéséről szóló törvények.

A hitelbiztosítéki jelzálogjog.

I.

(A hitelbiztosítéki jelzálogjog és a forgalmi jelzálogjog.)

Az új váltótörvényjavaslat indokolása szerint a törvény szerkesztésénél némelyek azt javasolták, hogy a törvénybe oly rendelkezések vétessenek fel, amely szerint a váltóbirtokos a váltóval együtt ipso jure szerezze meg a váltókövetelés (talán váltóhitel?) biztosítására az előzők bármelyikének javára rendelt jelzálogjogot.

A javaslat mellőztetett ugyan, azonban a törvényjavaslat tárgyalása alkalmával kilátásba lett helyezve, hogy e kérdés novelláris úton sürgősen rendeztetni fog.

Úgy véljük — hogy a kérdés nagy jelentősége megérdemli — hogy a megoldás nehézségeivel jóelőre foglalkozzunk.

Mindenekelőtt reá kell mutatnunk arra, hogy az idézett indokolás nem egészen a helyes úton jár, mikor az érdekelt pénzintézetek reformkívánalmait kiemelve abban találja a kérdés megoldásának súlypontját, annak lehetővé tételét kívánja, hogy a különtörvény rendelkezéseinél fogva a váltóbirtokos jogosítva legyen az *előzője* javára fenálló ilyen biztosítéki jelzálogjogot a maga javára érvényesíteni és a törvény módot nyujtana arra, hogy az ilyen biztosítéki zálogjogot nyert intézet a jelzálogjogot különös alakszerűségek és költségek nélkül a visszleszámítolást nyujtó intézetnek az igénybe vett visszleszámítolás idejére biztosítékul továbbadhassa.

Nem a *hitelező* személyében beálló változás okozza a legtöbb nehézséget, amennyiben t. i. *hitelbiztosítékról* van szó és nem, amint az indokolás megjelöli, *váltókövetelés* biztosításáról, de a jelzálogtárgy tulajdonosának, illetve *az adós* személyének változása.

A kérdésnek ma már egész irodalma van; a *Telekkönyv* szaklap, a *Jogtudományi Közlöny* és a *Magyar Pénzügy* sűrűen foglalkoznak vele. Különösen ez utóbbi, mint a leginkább érdekelt szakkörök közlönye teljesen tisztázta azt, hogy az adós személyváltozása okozta nehézségek azok főképen, melyek a reformot szükségessé tennék.

Sajátságos, hogy a vita mai állása szerint csupán azon kérdés körül foly, hogy a kolozsvári kir. tábla (3202/913.) és a szegedi kir. tábla (közölve: M. P. 1913. 45. sz.) ellentétes határozatai közül melyik a helyesebb. Azaz, van-e helye olytartalmú telekkönyvi feljegyzésnek, hogy a biztosítéki jelzálogjog hatálya kiterjed a hitelt igénybe vevő telekkönyvi jogutódaira is, avagy nincs helye ily feljegyzésnek, mint ezt a kolozsvári kir. tábla mondja.

Ez a kérdés bőven meg lett vitatva a Telekkönyv (XI. eff. 10. l.; XII. eff., 79. l.; XIV. eff., 114. l.), a Magyar Pénzügy (1913. év november 13., 20., 27., december 4. és 11. számaiban) és a Jogtudományi Közlöny (1912. évf. 39., 41., 44., sz.) hasábjain. A felszólalók legtöbbje azon nézetet vallja, hogy a kérdés elintézésének súlypontja a telekkönyvi rendezésen van, azaz attól függ, hogy megengedi-e a joggyakorlat a telekkönyvi feljegyzést. Kivételesen akad felszólaló, aki reámutat a telekkönyvi feljegyzés értéktelenségére és mellékes voltára (pl. dr. Daróczy M. P. 1913 XI. 20. sz.).

A kérdés, mélyen belenyúlik egész jelzálogjogi rendszerünkbe, az anyagi jog ma hatályos rendelkezéseibe és főképen telekkönyvi jogrendszerünkbe és csak ezek szemelőtt tartásával bírálható el.

A mai jelzálogjog-rendszerünk az osztrák polgári törvénykönyv rendelkezései alapján áll és a követelés és jelzálogjog accessorius jellegét állapítja meg (447. §.), úgy keletkezését (449. §.), mint fennállását illetően. (469. §.)

A követelés megszűnésével megszűnik a jelzálogjog és a rangsorban hátrább álló hitelezők foglalják el a helyet.

E szabály alól épen a biztosítéki jelzálogjog a kivétel, már t. i. ami magát a követelés és jelzálogjog viszonyát illeti.

Ezen semmiféle feljegyzés nem változtathat mai anyagi jogrendszerünk szerint, még ha itt-ott a telekkönyvi hatóságok ilyirányú kéréseknek engednek is. E feljegyzésnek semmiféle joghatálya nincsen ott, hol épen döntő hatása kellene hogy legyen, t. i. a sorrendi tárgyaláson.

Az osztrák legfőbb bíróság is hatálytalannak mondott minden olyan megegyezést, mely szerint a meghatározott személy javára bejegyzett hitelbiztosítéki jelzálogjog más, a telekkönyvből ki nem tűnő személyek követelésének biztosítására is szolgálhat. (1901 április 16-án közölve: Just. Min. Verordn. Bl. 411. sz.)

Ellentétben a forgalmi jelzálogjoggal, melynek célja egy meghatározott követelés jelzálogi biztosítása, a biztosítéki jelzálogjog nem áll a követeléssel ilyen kapcsolatban.

Itt a bekebelezés causája a hitelnyujtást stipuláló szerződés.

A kötelemvállalás megállapíttatott, de a tartozás még nem specifikálódott. Nem egyéb, mint «kötelezés» «tartozás nélkül» (Brinz: Lehrb. der Pand. II. k., 36. l.). Ezért a követelés keletkezése, fluktuációja, megszűnése nem változtat a telekkönyvi bejegyzés hatályain mindaddig, míg maga a causa a hiteljogviszony fen áll. Mert, amint ezt a kir. Kúria is kimondta (1211/901.), a zálogjogi bejegyzés hatálya az ügylet jogi természeténél fogva attól függ, hogy ily ügyletből kifolyóan a jogosult félnek vagy fenálló követelése legyen, vagy kimutassa, hogy a biztosítékot adott fél (helyesebben hitelt igénybe vevő fél) ellen ily követelése származhatik, vagyis közte és a biztosítékot adott fél között a biztosítás adásának alapjául szolgáló ügylet még lebonyolítva nincs. Tehát a hiteljogviszony, az abban résztvett felek változatlansága a feltétele a biztosítéki jelzálogjog fenmaradásának. Ha ez a jogviszony megszűnik, a jelzálogjog elvesztette a causáját és a rangsorban hátrább álló hitelezők kifogásolási jogát a végrehajtási törvény 197. §-a alapján kétségbe vonni nem lehet (mint ezt teszi M. P. 1913 XII. 11. sz. Gál M.) és ennek esetleges sikerét a kérdéses telekkönyvi feljegyzés nem fogja megakadályozni.

A jogviszony megszűnése folytán a tulajdonost nem illeti meg az a jog, hogy a megszűnt jogviszony (pl. hitelezés) helyett

más jogviszonyt léptessen be, mert ez sértené a rangsorban hátrább álló hitelezők érdekeit. A telekkönyvi publica fides alapján vették ezen hitelezők az előbb álló biztosítéki jelzálogjogot számításba, mint olyant, a követelés lehető magasságát, a megszűnés lehetőségét stb. Az utóbb álló hitelező tehát az ő valószínűségi számításaiban csalódnék a publica fides ellenére. (Exner: Das öst. Hyp.-Recht II. k., 620. l.)

A fenálló és megszűnt hitelezési jogviszonyt mással pótolni ép úgy nem lehet, mint pl. egy bérleti szerződés bejegyzését jelzálogjoggal kicserélni a rangsorban hátrább álló hitelezők beleegyezése nélkül.

A hitelbiztosítéki jelzálogjog rendszere kívánja meg, hogy a jogviszony, mint causa legyen az a keret, melyen belül a követelések dologi biztosítékot nyernek, a jelzálogjog léte és fenállása eme keret fenállásához fűződhetik csak. Találóan mondja Kerényi M. bankigazgató (M. P. 1913 XII. 3. sz.), hogy ha nemcsak a zálogjog mögött levő kötelezettségek, de az adós személye is folyton változhatik, ez a bizonytalanságnak és telekkönyvi bonyodalmaknak nyit tág kaput.

Egészen téves az a felfogás (M. P. 1913 : XII. 11. sz. Gál M.), hogy ha a bank minden átvállalás nélkül az új tulajdonos váltóit fogadja el és azokat peresíti, a végrehajtási jog fel fog jegyeztetni, mert a biztosítéki hitel ugyanannak a hitelezőnek javára kebeleztetett be, aki a keresetet folyamatba tette. A végrehajtási jog ez esetben törvénysértés nélkül fel nem jegyezhető, de ha az feljegyeztetett is, a vételár felosztásánál kifogásolható. Hogy a kir. Kúriának idézett határozatai (pl. 6140/904.) nem erre vonatkoznak, az nyilvánvaló. Itt nem a *bekebelezés érvényessége* tétetik kifogás tárgyává, de az *előző érvényesen bekebelezett jelenlegi tétel fenállása.* Itt a kifogás folytán a felszámítást eszközlő hitelező utasíttatik perre. (1881 : LX. tc. 197. §.)

II.

A jelzálogos többi hitelező helyzete.

Látjuk tehát, hogy mai jogunk a követelés, illetve a hitelbiztosítéki jelzálogjognál a hitelbiztosítéki jogviszony fenállásához fűzi a jelzálogjog létét. A jelzálogjog megszűnése pedig *nem a tulajdonos javára biztosít rendelkezési jogkört a megszűnt jelzálogi tétel felett, hanem a hátrább álló jelzálogos hitelezők javára.*

Tulajdonképen ez a kérdés irányítja az összes újabb kodifikációkat, hogy a jelzálogjog megszűnése nem a hátrább álló jelzálogos hitelezők, de az ingatlan tulajdonosa javára szolgáljon.

A német polgári törvénykönyv az Eigentümer-Hypothek rendszerével (1163., 1168., 889., 1177. §§.), a schweizi a «Festen Stellen» elvével (813. §.), a magyar II. Tervezet azáltal, hogy a megszűnt jelzálogtételekkel a «más követelés okából» rendelkezhetik az ingatlan tulajdonosa (II. T. 679. §.) szolgálja e célt. Ugyanígy rendelkezik az új orosz javaslat is (Seeler: Entwurf des russ. Z. G. B. 163. l.). Ez irányban mozog, ami leginkább érdekelhet, az osztrák novella-javaslat is. (86—88. §§.)

Legtovább ment e téren a német polgári törvénykönyv, míg a többi törvények, illetve javaslatok többé-kevésbbé félúton állanak, ami természetesen zavarttá teszi rendelkezéseiket.

A német jog teljesen szakított a jelzálogjog járulékos tételével. Az üressé vált jelzálogtétel feletti rendelkezés, mint a tulajdon bizonyos hányada feletti rendelkezés, a jelzálogtárgy tulajdonosát illeti meg, tehát nemcsak hogy eredetileg is így alapítható jelzálogjog (1163., 1196., 1198. §§.), de a tulajdonos joga érvényesül a követelés megszűnésével (1163. §.), ha a hitelező lemond a jelzálogjogról (1168. §.), egyesülés esetén (1177. §.), sőt végrehajtási árverés esetén a megfelelő ranghely szerinti kielégítés joga is, csupán végrehajtás útján nem kérheti saját ingatlanából a kielégítést. (1197. §.)

A magyar I. T. egészen világos és egyszerű 891. és 896. §-ai helyébe a II. T. nehézkes és homályos 679. §-a lépett. Míg az I. T. a tulajdonosnak a megszűnt jelzálogtétel feletti teljes rendelkezést akarta biztosítani, a II T. már a hitelezők érdekében kautélát állít fel azáltal, hogy csak feltételesen adja meg a tulajdonosnak a rendelkezés jogát (679. §. 3. bek.), azonban megengedi a jelzálogjog törvényi átszállását a jelzálogtárgy tulajdonosaira. (666. §.)

A II. T. rendelkezései kétségen kívül a schweizi t. 815. §-a és az úi osztrák novella behatása alatt formuláztattak.

A II. T. 679. §-ának első bekezdése, az osztrák javaslat 88. §., a második bekezdése a 87. §. és a harmadik bekezdés utolsó mondata azonos a 87. §. első részével.

A II. Tervezet megadja a jogot a tulajdonosnak, hogy: 1. töröltesse a jelzálogtételt és így a hátrább álló hitelezők ranglsorozati előléptetését segítse elő; 2. hogy a kifizetés folytán szabaddá tett jelzálogjogot más követelés fedezetére adja. Csupán ott tér el és megy tovább az osztrák novellánál, hogy megengedi a jelzálogjog törvényi átszállását (666. §.). Az osztrák novella ehelyett a konverzióra vonatkozó igény feljegyzését engedi meg.

A jelzálogjognak eme törvényi átszállása, mely tulajdonképen maga a tulajdonosi jelzálogjog, csak épen arra szolgál, hogy a jelzálogtárgy tulajdonosának a végrehajtási eljárásig (679. §. 3. bek.) biztosított rendelkezési jogát, mint telekkönyvi jogot fentartsa és a kifizetett jelzálogjog rosszhiszemű forgalombajutását megakadályozza. Lényeges különbség tehát az a két tervezet között, hogy a jelzálogtárgy tulajdonosainak jogköre szűkebb térre szoríttatott.

III.

A II. Tervezet és a biztosítéki jelzálogjog.

Hogy áll most már a helyzet, illetve, hogy alakulna a II. T. rendszere szerint a biztosítéki jelzálogjog kérdése.

Mindenekelőtt megállapíthatjuk, hogy a II. T. elfogadja a német polgári törvénykönyv szabályozását (1184—1190. §§.), mely a bemutatóra szóló papír, váltó, vagy más forgatható papírból származó követelés biztosítása (Sicherungshypothek 1187. §) és a legnagyobb összeg biztosítására szolgáló jelzálogjog között (Höchstbetrag, Maximalhyp.) különbséget tesz, egyszersmind a jelzálogjogok hatályát ezek szerint határozza meg.

A II. T. 688. és 689. §-ai által javasolt biztosítéki jelzálogjog abban különbözik a hitelbiztosítéki jelzálogtól, hogy az előbbi esetben a követelés már meg van határozva, bár a követelés bizonyítása végett a hitelező a publica fides kedvezményét nem igényelheti (II. T. 688. §.), az őt megillető jogok a követelés szérint igazodnak, a követelés a különleges jogszabályok szerint (váltó, kereskedelmi jog) nyer megállapítást. Ellenben a hitelbiztosítéki jelzálogjognál csak a «legnagyobb összeg» van meghatározva, a követelés összegének meghatározása későbbre marad.

Mai fenálló jogunktól alig mutat eltérést a két intézmény.

A biztosítéki jelzálogjogra vonatkozó ama jogszabály, hogy a jelzálogjog mindig biztosítéki jelzálogjog hatályával bír, hogy annak megállapításához elég a tulajdonos nyilatkozata, hogy a mindenkori hitelező részére képviselő rendelendő, végül az átruházott követeléssel a jelzálogjog is átszáll, nem változtatja meg lényegesen a mai helyzetet. A bekebelezett váltó, az ügygondnok, a telekkönyvön kívüli jogutód hitelező körülbelül ezen jogkör szerint igazodtak. A telekkönyvbe be nem jegyzett jogutódlás is mindenesetre jogot adott arra, hogy az új jogosult a követelést, mint meghatalmazott érvényesítse. (Magánjogi Dtár III. 215.) Az adós személyében beálló változás a II. T. szerint is ép úgy, mint a mai jog szerint, a jelzálogi keresetet teszi szükségessé.

A hitelbiztosítéki jelzálogjog rendszere (II. T. 692—693. §§.), az alább érintett eltérést leszámítva, szintén megfelel mai jogunknak.

A mai biztosítéki jelzálogjog és az újonnan javasolt jogszabály között az a lényegbe vágó különbség áll fen, hogy bár a mai jogszabályok szerint is a jelzálogjog jövőbeli követelések biztosítására is szolgálhat, azonban a megkülönböztetést meg kell tenni mai jogunkban a tekintetben, hogy ily jövőbeli követelések *már fenálló jogviszonyból* származnak vagy származhatnak-e, avagy erre való tekintet nélkül. A mai jog csakis az ily, már meghatározott jogviszonyból eredő követelések biztosítását engedi meg. Nyilvánvaló ez a telekkönyvi rendtartás 65. §-ából, mely a causaként az adott hitel, elvállalt ügyvezetési szavatosságot szerződésből kifolyólag és kárpótlást jelöli meg.

Ez egyébként mai jelzálogrendszerünk mellett természetes is, mert a hitelező esetleg jogot nyert volna arra, hogy a jelzálogtárgy tulajdonosát korlátlan időkig lekötve tartsa. Egyébiránt az ellenkezőnek vitatása egyértelmű az osztrák jog rendszerébe be nem illő saját jelzálogjog vitatásával. (Exner i. m. I. k. 130—132. l.)

A II. T. 690. §-a ezen változtat, legalább e szakasz szövegét így is lehet magyarázni.

A 690. §. értelmezése szerint jövőbeli követelések biztosítására is alapítható jelzálogjog *és pedig még meg nem határozott jogviszonyból eredő követelések biztosítására is*, ellentétben a mai jog álláspontjával, mely a telekkönyvi rendtartás 65. §-ában nyer kifejezést. E tekintetben tehát a II. T. a német jog álláspontján áll és a 690. §-ban a saját jelzálogjogot ismeri el, mégis a 679. §-ban foglalt korlátozásokat állítja fel a rangsorban hátrább álló jelzálogos hitelezők javára, ami félreértésekre fog vezetni. A tulajdonosi jelzálogjog feltétlen elismerése nélkül a jelzálogos hitelezők indokolatlan privilegizálását jelenti.

A hitelező és adós személyét tekintve tehát azt állapíthatjuk meg, hogy a II. T. a biztosítéki jelzálognál a hitelező személyében beálló változások jogkövetkezményeit (hitelező képviselete, jelzálogjog átszállása) szabatosan meghatározza, megengedi a mai joggal ellentétben a jelzálogjognak a tulajdonos egyoldalú tényével történendő megállapítását a fenálló jogviszonyon kívüli jövőbeli követelés biztosítására is. Az adós személyében beálló változások következményeit nem érinti (jelzálogi kereset). Ellenben a hitelbiztosítéki jelzálognál a mai helyzetet úgy a hitelező, mint a hitelt igénybevevő felek személyét tekintve, érintetlen hagyja.

Ezért meglepő a váltótörvényjavaslat indokolásának már érintett azon része, hol a pénzintézetek kívánalmaival foglalkozik és a panaszokat a hitelező pénzintézetek személyében a visszleszámitolások folytán beálló változásokra és következményeire koncentrálja. A biztosítéki váltók visszleszámitolása folytán a hitelező személyében beálló változások a jelzálogi biztosítékot, illetőleg eddig sem okoztak zavart, ezután a képviselő kirendelése, jelzálogjog törvényi átszállása folytán még kevésbé. Az adós személyében beálló változások pedig a telekkönyvi jogrendszer és mai fenálló jelzálog-jogrendszerünknél fogva szintén nem.

Nyilvánvaló, hogy az indokolás a kétféle biztosítéki jelzálogjogot együttesen ítéli meg; a biztosítéki jelzálogjog és a hitelbiztosítéki jelzálogjog egyféle értelemben tárgyaltatnak az indokolásban, holott teljesen elütő természetűek.

IV.

(A jelzálogtárgy tulajdonosa és a jelzálogos hitelezők igényei.)

A hitelbiztosítéki jelzálogot nyert hitelező, a későbbi jelzálogos hitelezők, végül a jelzálogtárgy tulajdonosának érdekei természetesen összeütköznek a megszűnt, kellő valutát nélkülöző üres jelzálogi tételt illetőleg. Kinek javára esik a szabaddá vált érték? Ez a kérdés fokozottabb figyelmet igényel a biztosítéki jelzálogjog szempontjából nézve.

Mai jogunk szemelőtt tartásával a jogváltozások a következők lehetnek.

1. *A hitelező változik.* Ha pl. a bank a biztosított váltókat átruházza, anélkül, hogy magát a hitelezési jogviszonyt tenné átruházás tárgyává, az egyes követelések az új hitelező javára fedezetlenné válnak, nem lesznek jelzálogilag biztosítva, a jelzálogi biztosíték át nem száll. A jelzálogi biztosíték rangsorában csak az eredeti hitelező érvényesítheti a jogviszonyból származó követeléseket. Nincs akadálya annak, hogy az eredeti hitelező új hitelezőre ruházza (engedményezze) a jelzálogi biztosítékot, ha az eredeti üzletben résztvett felek, tehát a régi hitelező és a hitelt igénybevevő (ingatlan tulajdonosa) a zálogjog engedményezéséhez hozzájárulnak. (C. 169/908. VI. p. t.). Ez esetben az új hitelező a régi jogkörébe lép. A jogváltozás telekkönyvi kitüntetése szükséges azonban.

2. *A hitelt igénybevevő személye változik.* Ez esetben a jelenlegi biztosíték hatálya megszűnik. Természetes, hogy a hitelt igénybevevő személyében beálló változás nem mindig azonos a jelzálogtárgy tulajdonában beálló változással. A jelzálogi biztosítékul szolgáló ingatlan tulajdonában beálló változások a hitelezési jogviszonyt nem érintik, mindaddig, míg a hitelt igénybevevő személye nem változik.

Az eredeti hitelt igénybevevő a jelzálogi fedezet keretein belül teljesen kimerítheti a tulajdonváltozás után is hitelét. Sőt alig lehet akadálya annak, hogy pl. az ingatlan elárverezése után, de vételárfelosztása előtt is igénybe vehesse a fenmaradó hiteltételeket. Ha az ingatlan új tulajdonosa akar helyette hitelt igénybe venni, úgy ehhez a hitelező, a régi adós és jelzálogos hitelezők hozzájárulása kell. Itt nem egyszerű adósság-átvállalásról van szó, hanem az eredeti hitelezési jogviszonynak más által való pótlásáról. Szükséges továbbá a jogváltozás telekkönyvi bejegyzése.

3. *A felek mindenike személyében egyidejűleg beállott változás* természetesen ugyancsak a fenti joghatást eredményezi.

4. *A hitelbiztosítéki jogviszony átvállalása. Ez joghatályos ügylet.* Tehát ha az adós helyébe más adós lép, új jogviszony létesül, melyhez ha a hitelező, régi adós, új adós hozzájárulnak és az ügylet bejegyeztetik, hatályos, ahhoz azonban, hogy *a helyettesitett jogviszony az előbbi rangsorozatát* nyerje, a későbbi jelzálogos hitelezők hozzájárulása szükséges.

Ez a rendszer van keresztülvíve egyébként a saját jelzálogjog egy különös és fenálló alakulatánál, t. i. a *házassági biztosítéknál.*

A biztosítékot nyujtó fél, az ingatlan tulajdonosa javára bekebelezett és saját ingatlanát terhelő jelzálogjog eredeti rendeltetése megszűnése után a rangsorban hátrább álló hitelezők javára esik. Így pl. a kaució hatálya alatt elárverezett ingatlan vételárának megfelelő része feltételesen sorozandó mindjárt a későbbi hitelezők javára. Tehát a tulajdonos semmiképen nem érvényesíthet jogot a későbbi jelzálogos hitelezők ellenére.

Itt van a nagy ellentét a mai magyar jog és a II. T., továbbá a német jog között.

A német jelzálogjogrendszer szerint a jelzálogjog mint tulajdonos jelzálogjoga állapítható meg (1163. §., 1196. §.), ha ezen jelzálogjogot biztosítéki jelzálogjog gyanánt akarja a tulajdonos felhasználni és a legnagyobb összeget meghatározza, melynek fedezésére szolgálna (1190. §.), úgy jelzálogjoggá változik át a tehertétel. Ha a követelés összege végül meghatároztatik — amennyiben ez a legmagasabb összeg alatt marad — úgy a különbözet *a tulajdonost illeti, mint saját jelzálogjog és sem a hiteltnyujtó fél sem a rangsorban hátrább álló hitelezők arra igényt nem tarthatnak.* Ugyanígy van ez, ha a megállapított követelés kifizettetik, elenyészik. A tulajdonosnak az így jövőben részére megnyíló jelzálogi tételhez várományosi igénye van, mely a német joggyakorlat szerint feltételesen alzálogjog tárgyát is képezheti a tulajdonossal szemben fenálló igények fedezésére. A mai magyar jelzálogjogrendszer és a II. T. rendelkezései szerint is a hitelbiztosítéki jogviszony megszűnése a felek személyében fenálló változás folytán *nem a tulajdonos, de a rangsorozatban hátrább álló hitelezők javára esik.*

A két jogrendszer közötti ezen különbség természetesen visszahat a hitelt nyujtó, a hitelt igénybe venni akaró új tulajdonos és a rangsorban hátrább álló hitelezők jogviszonyára.

A hitelbiztosítéki jogviszony megszűnése folytán keletkezett saját jelzálogjogot a német jog szerint a hitelt igénybevevő új tulajdonos az eredeti rangsorban bocsáthatja az igénybe vett hitel céljaira. Ellenben a magyar jog szerint az előző jelzálogjogi tétel megszűnése a hátrább álló hitelezők rangsorozati előrejutását eredményezi és a tulajdonos a megszűnt jelzálogtétellel nem rendelkezhetik. Amint a kir. Kúria kimondta (4140/909.), mert a zálogjog csak azon követelés biztosítására szolgálhat, amelyre vonatkozóan bejegyeztetett, a váltóhitelbiztosítási összeg erejéig bekebelezett zálogjogot illetően a zálogjog bejegyzésének alapjául szolgáló okiratban vannak megjelölve azok a váltók, amelyek biztosítására a zálogjog szolgál, amennyiben a zálogjog egyéb, az említett okiratban meg nem határozott váltókövetelések biztosítására is alapítandó, ez csak új zálogjog bejegyzése által történhetik, az eredeti biztosítéki zálogjog keretében csak akkor, ha az összes nyilvánkönyvi érdekeltek, tehát az időközben zálogjogot nyert hitelezők is hozzájárulnak.

Kérdés most már, hogy lehet-e de lege ferendá a hitelbiztosítéki jelzálogjognak olyan szerkezetet adni, amely szerint a szerződő személyekben beálló változás és e változás telekkönyvi kitüntetése nélkül joghatályos legyen a jelzálogjog eredeti tartalma és rangsorozata szerint? Erről közelebbről.

Sebess Dénes.

A tőzsdei bíráskodás reformja.*

I. Szervezet.

Két egymással össze nem férő jelenség kíséri a tőzsdebíróságnak több mint negyvenéves működését. Egyrészről éles támadás és kritika, másrészről az ügyforgalom folytonos emelkedése úgy, hogy a keresetek száma csak az utolsó tíz év alatt a háromszorosra emelkedett. Amig egyik oldalról szemére lobbantják ennek a bíróságnak, hogy ítélkezése egyoldalú és lassú, addig a kereskedelem köreiben a jogkereső közönség mind sűrűbben veti magát alá hatáskörének. Azt kellene hinnünk, hogy e két felfogás egyike feltétlenül hamis és tarthatatlan. Valóban azonban úgy áll a dolog, hogy a kritikának is van némi jogosultsága, de igazolva vannak azok is, akik bizalmuknak szerződéses kikötéseik által hangos kifejezést adnak.

Lássuk először az elítélő kritikát. Azt mondják, hogy a tőzsdebíróság kizárólag a kereskedelem érdekeit védi meg és hogy ott, ahol érdekkollíziók állanak elő különböző gazdasági körök közt, ott judikaturájában mindig a kereskedelem céljai érvényesülnek. Hogy a tőzsdebíróság elsősorban a kereskedelem igényei mellé áll és a kereskedelmi forgalom érdekében minden akadályt félretol, egyszóval, hogy a kereskedelmi forgalom szabadságának fentartás nélküli elvét hirdeti, ezt kétségbe vonni nem lehet. De nem ezen, hanem ellenkezőjén lehetne csodálkozni. A tőzsde szervezett kereskedelem és bírósága ennek a szervezetnek exponense. Természetellenes dolog volna tehát, ha ez a bíróság érdekösszeütközések esetén nem a kereskedelem mellé állna.

Az is igaz, hogy a folyton emelkedő ügyforgalom a perek elintézésének tartamára erősen visszahat. Kétségtelen, hogy a választott bírósági eljárásnak gyors lefolyásúnak kell lennie, ebben rejlik egyik főerőssége a rendes bíróságokkal szemben, melyek bizonyos peres célok, mint például a szerződés teljesítésének kieszközlésére teljesen alkalmatlanoknak bizonyultak. A vontatott eljárás a tőzsdebíróság terhére értékcsökkenést jelent, amint ilyennek kell tekinteni azt, hogy a tőzsdebíróság a különböző gazdasági érdekkörök harcában nem lehet hivatva kiegyenlítő igazságot szolgáltatni.

De ha mindezt fentartás nélkül el is ismerjük, ebből csak azt a konzekvenciát vonhatjuk le, hogy e bíróság hatásköre újabb szabályozást igényel. Ellenben el volna hibázva a felhozottakat oly intézkedések megindokolására felhasználni, melyek a tőzsdebíróság változatlan fennállását, vagy szervezetét érinthetnék.

Mert mi az, ami a kereskedelemben a jogkereső közönség nagy és tekintélyes részét a tőzsdebíróság kikötésére készteti? Az állami bíráskodás hátramaradott volta. E tekintetben Európaszerte elismert jelenséggel állunk szemben. Ma már sehol sem vonják kétségbe, hogy a népeknek okuk van a jogszolgáltatással elégületlennek lenni. Mindenütt és pedig joggal hangoztatják, hogy a bíróságok a forgalom és a technika fejleményeit nem követhették és a társadalmi élet újabb alakulataiba kellő betekintéssel nem birnak. Az ítélkezés lassú és megbízhatatlan, mert kellő tájékozottság hiányában a bíróságok a jogviszonyokat nem látják tisztán, nem bírják áttekinteni a gazdasági élet szövevényeit és elavult jogi formulákkal operálnak, melyek az újabb alakulatokra nem illenek. Hogy csak egy momentumra utaljunk a bíróságok a szerződések pontos betartásának fontossága iránt semmi érzékkel nem birnak és a forgalom igényeit az országúton valamikor végig döcögött postakocsik gyorsaságához mérik. Ki meri mondani, hogy a szerződés biztonságot nyujt, mikor a bíróságok egész művészete abban merül ki, hogyan lehet egy szenvedett kárt holmi alaki ürügyek segítségével nullifikálni.

Ez a jogbizonytalanság az, mely a kereskedőket folytonos rettegésben tartja, ha a bíróságoknál oltalmat kell keresniök. És ez a félelem az, mely a kereskedőket a választott bíróságok igénybevételére indítja. Minden kereskedelmi szakma külön bíróságot akar, tudják, hogy itt megértik, hogy itt nincs szükség szakértői közvetítésre és hogy egy pillanat egy okos, művelt és tájékozott választott bírónak elégséges ott, ahol egy a perrend tartásban és a pandektákban jártas bíró hónapokon át küzd a jogi konstrukcióért.

Életismeret nélkül nem képzelhető jó bíró; mit ér a jog tudása, ha azt valaki alkalmazni nem tudja. Az alsóbb fokon működő bírák közül pedig sokan mit tudnak az élet nagy kérdéseiről. Csak évek után állnak elő a nagy tapasztalatok gyümölcsei, a képességek az életviszonyokat magas álláspontról áttekinteni és kellően értékelni; ilyenkor érvényesül is a jog tudása, mint igazi nagy művészet. De már akkor ezek a kiváló erők a legfelsőbb bírói fórumokra kerültek és ott is az életkor milyen gyorsan szab határt működésüknek. Amíg nem tapasztalt férfiak, hanem kezdők lépnek az iskolapadokból bírói stallumba, addig az állami bíráskodás emelése és fejlesztése utópia marad.

Így kerül szembe a biró, aki jogot tud, de az életet nem ismeri, olyanokkal, akik jogot nem tudnak, de az életet ismerik. És most azok, akik jogaikat keresik, azt mondják: inkább legyen bírám az, aki ismeri az életet, habár nem is jogtudós. Mert végül nem lehetetlen az igazságot megtalálni a jog tudása nélkül, de mindenesetre nehezebb tapasztalatok nélkül igazságot tenni.

A külön bíróságoknak jelentőségét tehát kétségbe vonni nem lehet és ez csak fokozódni fog. Fokozódni fog pedig azért, mivel amint az 1868 : LIV. és 1881 : LIX. tc. által szabályozott választott bírósági eljárás helyébe a Pp. intézkedései lépnek, az eljárás ezen neme túlnyomó részben elveszti gyakorlati jelentőségét. Eddig is sok nehézség tapadt a választott bírósági eljáráshoz. A kikötés, a bíróság megalakulása és működése elég komplikált volt és ha az elnök személyében megegyezés nem létesült és így a rendes illetékes bíróság delegálási jogot nyert a választott bíróság leglényegesebb alkotóeleme a felek autonomiája és az ezen nyugvó bizalom ki volt játszva. Mindazonáltal igen sok esetben különösen diszkrét természetű ügyekben a választott bíróságok igen áldásos eredményeket érhettek el. Most azonban a Pp. 768. §-a úgy rendelkezik, hogy olyan esetekben, ahol a választott bírósági szerződésben a választott bíró vagy a választott bíróság tagja megnevezve nincsenek és a választott bíróság alakítására a szerződés másként nem intézkedik mindegyik fél egy-egy bírót választ; a 775. §. 2. p. szerint pedig, ha ez a két bíró nem tud megegyezni, úgy a választott bírósági szerződés hatályát veszti. Tekintve már most, hogy legtöbb esetben a szerződéskötés alkalmával a bírák megnevezése lehetetlen és a kikötés csak általánosságban eszközölhető, azt lehet mondani, hogy az egyhangúság feltételéhez kötött új választott bírósági eljárás annak teljes elejtésével és kiküszöbölésével egyenlő.

A Pp. ezen intézkedése, mellyel itt kimerítően nem foglalkozhatunk, nemcsak a tőzsdebíróság jelentőségét fokozni, hanem véleményünk szerint a tőzsdebíróság mintájára más külön bíróságok keletkezését is előmozdítani fogja. A tőzsdebíróság népszerű volta főleg abban rejlik, hogy a jogkereső közönség eleve tájékoztatva van ama elemek tekintetében, melyekből a bíróság alakul. Ismeri a társadalmi miliőt, melyből a bíróság tagjai kikerülnek, ismeri a bíróság felfogását, gazdasági tendenciáját és látja, hogy bizonyos szervi egységesség hatja át a bíróságot, bármiképen alakuljon is egyes esetekben az ítélkező tanács. Ez erőssége ennek a bíróságnak és azért remélhető, hogy ez az egészséges struktura más hasonló alakulatokhoz fog vezetni.

Ezek előrebocsátása után végzetes hibának tartanám, ha a törvényhozás a tőzsdebíróság mai szervezetét megbolygatná. Különösen elhibázottnak tartanám, ha megvalósulna az a sokszor szóba került eszme, hogy az egyes tanácsok ítélkezésében, mint elnökök, vagy mint bírák, jogászok vegyenek részt. Itt a sikeres együttműködés minden feltétele hiányoznék; a jogász azon volna, hogy mindent már meglevő formákba szorítson, míg a laikus bíró nem törődve elmélettel és gyakorlattal, a maga útján tisztán célszerűségi szempontok után indul. A laikus azt vizsgálja, vajjon méltányos lesz-e a döntés és nem élhetnek-e vissza azzal a forgalom hátrányára? A jogász az ő konstrukciójára gondol. E két ellentétes irány össze nem fér és összhangra nem vezethet. Vagy a jogász, vagy a laikus fog győzni aszerint, amint ez utóbbiban elég önállóság van vagy hiányzik. De ha lehetővé akarjuk tenni a jogász győzelmét, mire való akkor a laikusokból álló bíróság? Hogy mi a felfogása a jogásznak egy konkrét jogi kérdés felől, azt legtöbb esetben úgyis tudja a jogkereső fél, sőt épen abból az okból, mert nincs megelégedve, a jogász felfogásával és irányával köti ki a tőzsdebíróságot. Illogikus volna tehát egy hátsó ajtón becsempészni azt az elemet, melyet a fél épen ki akar kerülni. De objektíve véve is a kereskedelmi jog fejlődése szempontjából fontos megtudni, mint véle-

* Az elhalasztott jogászgyülés számára készült vélemény.

kedik maga a kereskedő bizonyos jogviszonyokról és így ennek a retortának tiszta és minden idegenszerű befolyástól ment fentartása is nagy jelentőséggel bír. A jogász és laikus együttműködésének egy másik szomorú következménye a per hosszadalmasságában nyerne kifejezést. Ahol kereskedő szakértelménél és tájékozottságánál fogva már rég világosságban jár, ott a jogász még mindig homályt lát és bizonyítást bizonyításra halmoz. Akármelyik szempontból is nézzük tehát a jogászelem kollaborációját, az két-égen kívül a tőzsdebíróság elkorcsosodására vezetne.

Erősen érintené e bíróság szervezetét, ha ítélete érdemben felülvizsgálható, vagy más, a rendes bíróság előtt indítandó keresettel megtámadható volna. Ez nemcsak azokból a szempontokból esnék kifogás alá, melyeket fent a jogászok közreműködését illetőleg felhoztunk, hanem egyáltalában teljesen devalválná a tőzsdebíróság működését. Azt a finom lélektani processzust, mely egy laikus bíróság igazmondásához vezet, nem lehet kódexekkel a kézben követni, ellenőrízni és felülbírálni. Ez az alépítmény nem bírja el a jogszolgáltatás mázsás súlyoknak szánt mérlegét. Aki szigorú törvényalkalmazást akar, az forduljon a rendes bírósághoz, de képtelenséget követel, ha a méltányosságot, mely lényege a választott-bírósági eljárásnak, más alapokon nyugvó bírósággal felülvizsgáltatni akarja. Vannak ugyan kérdések, melyek a jogrend nagy hátránya nélkül nem maradhatnak a tőzsdebíróság döntésének kiszolgáltatva, de itt az orvoslást ne keressük észszerűtlen jogorvoslatokban, hanem a hatáskör oly szabályozásában, mely ezeket az idegenszerű feladatokat a tőzsdebíróságtól távol tartja.

Elfoglalt álláspontunkból folyólag csak helyeselhetjük az 1905. évben közzétett, a polgári perrendtartás életbeléptetéséről szóló törvényjavaslatnak a tőzsdebíróság szervezetére vonatkozó intézkedéseit. Az említett javaslat fentartja az eddigi állapotot és «nem kívánja meg, hogy a tőzsdebíróságnak jogtudó bírói tagja legyen». Az nem eshetik kifogás alá az említett javaslat értelmében, hogy az ülésben mint jegyző, a jogügyi titkár tartozik résztvenni és hogy jegyző csak az lehet, aki az 1869 : IV. tc. értelmében bírói hivatalt viselhet. Az alaki jogon alapuló kérdéseknél ugyanis a bíróság útbaigazításra szorul és így indokolva van, ha annak bírói hivatal viselésére képes személy rendelkezésére áll.

Teljesen egyetértünk az említett javaslatnak azon álláspontjával is, mely az ügy érdemének jogorvoslat, vagy kereset segítségével való felülbírálását kizárja. A javaslat 51. §-ában szabályozott felülvizsgálat lényegileg azonos az 1881 : LIX. tc. 96. §-ában körülírt felfolyamodással és néhány kivételtől eltekintve, melyek azonban nem érintik az ügy érdemét, a felülvizsgálati esetek is megegyeznek a felfolyamodás eseteivel. Ugyancsak megfelel a javaslat 53. §-ában szabályozott érvénytelenítési kereset az 1881 : LIX. tc. 97. §-ában szabályozott megsemmisítési és kártérítési keresetnek.

A tőzsdebíróság szervezetét illetőleg véleményünk tehát az említett javaslat intézkedéseinek is megfelelőleg odairányul, hogy az mai alakulatában fentartandó.

Bár nem érinti e bíróság szervezetét, mégis kifogásolnunk kell a javaslatnak nehány intézkedését. Annak 55. §-a olyképen intézkedik, hogy amennyiben a törvény a különbíróság szervezetét és eljárását illetőleg nem rendelkezik, a tőzsde szabályzatban állapítja meg a vonatkozó elveket. Miután pedig a javaslat még a tekintetben sem foglal állást, vajjon a szóbanforgó bíróságok előtt szóbelileg vagy írásban kell-e tárgyalni, ebben az alapvető kérdésben a tőzsde-szabályzat döntene! Ugyancsak tarthatatlan a javaslat azon kijelentése, hogy a szabályzat fogja megállapítani, vajjon ebben az eljárásban igazolásnak és perújításnak legyen-e helye. Az 1881 : LIX. tc. 97. §-a kimondotta, hogy a tárgyalási határnapnak, vagy a felfolyamodási határidőnek vétlen elmulasztása esetében igazolásnak van helye. Mivel sem volna indokolva, ha a törvény ezt az intézkedést mellőzné és a tőzsdei szabályzat körébe utalná. Az idézett törvény említett szakaszában kizárta a perújítást. A javaslat szerint e tekintetben is a tőzsdei szabályzat volna mérvadó, tehát minden egyes tőzsde, illetve termény- és gabonacsarnok tetszésétől függne, vajjon a perújítás perjogi intézménye helyt foghat-e, vagy sem. Véleményem szerint a törvénynek kifejezetten meg kellene engednie a perújítást. Oly fórumnál, melynek határozata ellen érdemben jogorvoslat nincs helyén, végzetes hiba volna a perrendtartási novella intézkedésének fentartása. Sok esetben evidens tévedéseken alapult már az ítélet, számadási hibák vagy lényeges körülmények elnézése szembeszökően felismerhetővé tették, hogy a bíróság tévedett és remedium nem létezik. Fokozott kalamitás az oly eljárásnál, ahol a felek képviselői sokszor hézagos információval ellátva, meglepetésszerű védekezéssel találkoznak. Ha valahol, úgy itt szükséges, hogy az általános perrendszerű feltételek fenforgása esetén a per rövidre szabott határidőn belül újból tárgyalható legyen. Visszaélésektől nem félünk, a tőzsdeper oly költséges, hogy könnyelmű kísérletezések nem igen képzelhetők. De azt az ijesztő bizonytalanságot, mely különösen nagy substratumu pereknél válik érezhetővé, ellensúlyozni kell oly irányban, hogy a felek érdekei legalább tévedések és hibák által ne szenvedjenek sérelmet.

(Bef. köv.) *Dr. Kőnig Vilmos.*

Van-e hiba a Kúria ítéletében?

A kir. Kúriának a hatóság elleni erőszak bűntette miatt vádolt Zakariás János és társai bűnvádi ügyében — az úgynevezett tintatartódobálók perében — hozott ítélete nagy port vert fel és túlszigorúságánál fogva, meg amiatt is, mert abba olyan kardinális hiba csúszott be, mely törvényellenesen és igen érzékenyen sujtja az elítélteket, «Gixer a Kúria egyik ítéletében» cím alatt több hirlapi felszólalásra is adott alkalmat.

A jogrendnek egyik erős oszlopa az igazságszolgáltatás iránti bizalom. Ennek zavartalansága szempontjából tehát nem kívánatos a bíróságok ítéleteit a szakirodalom keretein kívül nyilvános kritika tárgyává tenni.

Bármily szigorú felfogás hatja is át a bíróság ítéletét, azt mindenki tisztelettel köteles fogadni; és habár a bíróság néhanéha keményebb szívvel alkalmazza is a törvényt, emiatt nem szabad a bíróság tagjait melléktekintetekkel, politikai tendenciákkal és bár csak plátói érzelmekből fakadó pártoskodással is meggyanusítani, mert az ilyen gyanusítás csorbítja a bíróság tekintélyét és ezáltal megrendíti az igazságszolgáltatás tisztaságába vetett hitet; ami pedig előbb-utóbb súlyosan megboszulhatja magát.

A hirlapokban megjelent kifogásoknak azzal a részével tehát, mely a szóbanforgó ítélet szigorúságát fájlalja, nem kívánok foglalkozni. De nem vállalkozom a védő szerepére sem ott, ahol erre nincs szükség. Nem bocsátkozom tehát vitába azzal a politikai természetű gáncsoskodással, mely a kir. Kúria ítélkező tanácsának tiszteletreméltó elnökét ebből az esetből kifolyóan a pártoskodás és illetve az elfogultság gyanujával illette.

A Kúriának a hirlapokban is letárgyalt azt a törvényellenes rendelkezését azonban, mellyel Zakariás Jánost és társait mellékbüntetésül hivatalvesztésre is ítélte, valamint annak eddig még nem kifogásolt azt a rendelkezését, mellyel a Zakariás Jánosra súlyos testi sértés vétsége miatt kiszabott 100 korona pénzbüntetést 400 koronára emelte fel, szerintem is objektiv kritika tárgyává kell tenni; és tekintettel arra, hogy a hirlapokban közölt nyilatkozatok a legnagyobb részben téves oldalról világították meg a kérdést, ezzel a dologgal szakszerűen is kell foglalkozni.

Ezt kívánja a jogrend és az anyagi igazság érdeke, mert megfellebbezhetetlen ítéletről lévén szó, a kérdés megvitatásával legalább a jövőre nézve kell elejét venni az efféle perjogi tévedésnek, amely a szóbanforgó esetben a vele járó súlyos következményeknél fogva épen nem tekinthető olyan egyszerű szépséghibának, hogy afelett szó nélkül napirendre lehetne térni, hanem kívánatos, hogy arra az okozott jogsérelem elhárítása végett az igazságügyi kormány figyelme is kellő nyomatékkal felhívassék.

Az eset részleteit e lapok olvasói bizonyára jól ismerik. Az ügyállás bővebb ismertetése tehát felesleges és így áttérhetek annak a megokolására: miért törvényellenes szerintem a kir. Kúriának imént kiemelt két rendelkezése?

Nem lehet vitás, hogy a BP.-nak a felülvizsgálatra vonatkozó szabályai szerint a Kúria csakis a törvényben meghatározott semmisségi okok valamelyike alapján és annak megállapítása esetében is az alsóbbfokú ítéletnek csupán a fenforgó semmisségi okban gyökerező és az azzal akár szerves, akár a törvény erejénél fogva egyébként összefüggésben lévő rendelkezé-

seit semmisítheti meg és hozhat ezek helyett a törvénynek megfelelő új ítéletet.

Ebből a revizió kereteit korlátozó szabályból pedig az következik, hogy a kir. ítélőtáblának azt a rendelkezését, mellyel a Zakariás János és társai terhére rótt hatóság elleni erőszak vétségére a Btk. 169. §-a szerint mellékbüntetésül előírt hivatalvesztést a Btk. 54. §-ának második bekezdése alapján mellőzte, a Kúria törvényszerűen csakis a kir. főügyész által a BP. 385. §-ának 2. és illetve 3. pontja alapján bejelentett semmisségi panasz folytán, tehát csakis abban az esetben semmisíthette volna meg, következésképp a nevezett vádlottakat a Btk. 169. §-a alapján mellékbüntetésül csakis abban az esetben ítélhette volna hivatalvesztésre, ha a kir. ítélőtábla a Btk. 54. §-ának második bekezdését az abban meghatározott feltételek hiányában alkalmazta volna és így a büntetés kiszabásának keretébe tartozó ez az intézkedése a BP. 385. §-ának 2. pontjában meghatározott semmisségi okot foglalná magában; vagy ha a Kúria mellőzte volna a Btk. 92. § ának alkalmazását és ennek törvényszerű folyományaként Zakariás Jánost és társait a hatóság elleni erőszak bűntettében mondva ki bűnösöknek, őket a Btk. 169. §-a alapján e miatt ítélte volna el a megfelelő tartamú hivatalvesztésre.

Ezeknek az eseteknek azonban egyike sem forgott fen. A Kúria meghagyta a Btk. 92. §-ának alkalmazását, tehát megmaradt a vádlottak terhére rótt hatóság elleni erőszaknak vétséggé minősítése, a Btk. 54. §-a második bekezdésének alkalmazása pedig ebben az esetben nem semmisségi ok, mert annak a törvényes feltételei nem hiányoznak.

A vádlottak büntetése ugyanis a Kúria ítélete szerint sem haladja túl a hat hónapi fogházat; ily esetben pedig a Btk. 54. §-a a bíró belátására bízza annak a kérdésnek az eldöntését: mellőztessék-e a törvényben előírt hivatalvesztés vagy sem? Következésképp a bírónak erre vonatkozó elhatározása, akármelyik irányban dönt is, egyik esetben sem állapíthatja meg a BP. 385. §-ának 2. pontjában meghatározott anyagi semmisségi okot, mert egyik esetben sem lehetne azt mondani, hogy a bíróság a büntetés kiszabásánál a törvényben megállapított büntetési tételeket vagy ezek megengedett enyhítésénél, átváltoztatásánál vagy súlyosbításánál a törvényben vont határokat nem tartotta meg.

De nem merült fel más jogalap sem, mely a Kúriát törvénysértés nélkül indíthatta volna arra, hogy a kir. ítélőtábla által mellőzött hivatalvesztést ugyanilyen mellékbüntetéssel büntetendő más cselekménynek megállapítása nélkül is kiszabhassa az elítélt vádlottakra.

A Kúria, miként az ítéletének indokolásából kitűnik, erre azon az alapon érezte magát feljogosítottnak, mert az elítélt vádlottakat a kir. ítélőtábla által megállapított cselekményeiken felül még egy-egy rendbeli súlyos és illetve könnyű testi sértés vétségében is bűnösöknek mondotta ki, minek következtében szerinte az egész vonalon teljesen új büntetések kiszabásának szüksége merült fel.

A büntetések tekintetében tehát a Kúria tabula rasát csinált és az elítélt vádlottak cselekményeire nem csak az összbüntetésként alkalmazandó szabadságvesztésbüntetést és az általa többletként megállapított súlyos és könnyű testi sértés vétségeivel járó mellékbüntetéseket szabta ki, hanem a kir. ítélőtábla által már megállapított cselekményekre is szabott mellékbüntetést.

Hogy a Kúriának ez az álláspontja nem helyes, az kétségbevonhatlanul következik a felülvizsgálatnál irányadó és fentebb már kiemelt abból a szabályból, hogy a Kúria az általa megállapított semmisségi ok alapján az alsóbbfokú ítéletnek csakis ezzel a semmisségi okkal létrejött és ezzel a fentebb már megjelölt móddal összefüggő rendelkezéseit semmisítheti meg. Már pedig a Kúriának az a rendelkezése, mellyel a kir. ítélőtábla ítéletének az egyébként elítélt vádlottakat a földmívelésügyi miniszter sérelmére elkövetett könnyű testi sértés, az azok kettejét még a miniszterelnök sérelmére elkövetett súlyos testi sértés vétségeinek vádja alól felmentő részét a BP. 385. §-ának 1. *a)* és *c)* pontjai alapján megsemmisítette s a vádlottakat ezen cselekményekben is bűnösöknek mondotta ki, szükségképen csakis a másodbírósági ítéletnek a szabadságvesztés-büntetéseket tárgyazó rendelkezéseivel hozható olyan összefüggésbe, amely a Btk. 96. §-ának összbüntetés kiszabását parancsoló rendelkezése folytán a szabadságvesztésbüntetéseket illetően új ítéleti intézkedést kíván.

A kir. ítélőtáblának a mellékbüntetésekre vonatkozó rendelkezései azonban a Kúria által megállapított semmisségi okoknak megfelelő ítélet hozatala mellett is hatályban maradhattak volna; és pedig a pénzbüntetést illetően azért, mert a Btk. 102. §-a szerint a pénzbüntetést úgyis minden cselekményre külön kell megállapítani, tehát semmi szükség sem volt arra, hogy a Kúria a Zakariás János terhére rótt súlyos testi sértés vétségére újból szabja ki a pénzbüntetést, mikor az ezt esetleg a Btk 53. §-a szerint helyettesítő szabadságvesztésbüntetés neme sem változhatott.

A kir. ítélőtáblának az elítélt vádlottak terhére rótt hatóság elleni erőszak vétségére előírt hivatalvesztés mellőzésére vonatkozó rendelkezését pedig azért nem volt volna szabad bolygatni, mert etekintetben a Kúria ítélete folytán sem forgott fen az összbüntetés kiszabásának szüksége, a Kúria által megállapított újabb bűncselekmények egyike sem lévén hasonló mellékbüntetéssel büntetendő. A más cselekményekre vonatkozó semisségi okoknak megállapítása, tehát ebben az esetben annál kevésbbé vonhatta volna maga után a kir. ítélőtábla ítéletének a hivatalvesztés mellőzésére vonatkozó megsemmisítését, mert — miként fentebb kifejtett — a kir. ítélőtáblának ez a rendelkezése magában véve nem semmisségi ok és így egyedül azon az alapon, mert a vádlottakat a Kúria egy másik, de enyhébb beszámítás alá eső és hivatalvesztéssel nem büntetendő cselekményben is bűnösöknek mondotta ki, nem lehet igazolni a kir. ítélőtábla ítéletének e részben való megsemmisítését.

Mindezekből nyilvánvaló, hogy a Kúria ebben az ügyben túllépte a megsemmisítés törvényes határait, midőn az általa megállapított semmisségi okokkal kapcsolatban a kir. ítélőtábla ítéletének más cselekményekre vonatkozó mellékbüntetéseket tárgyazó rendelkezéseit is megsemmisítette, ami a Zakariás János terhére rótt súlyos testi sértés vétségét illetően annál eklatánsabb törvénysértés, mert a kir. Kúria, teljesen figyelmen kívül hagyva a Btk. 387. §-ának harmadik bekezdését, a Zakariás Jánosra súlyos testi sértés vétsége miatt kiszabott pénzbüntetést a *négyszeresére* emelte fel, *holott a kir. ítélőtábla ítéletének erre vonatkozó rendelkezése a vádlott terhére perorvoslattal meg sem támadtatott.*

E cikk homlokára írt kérdésre tehát, az alaki jog szempontjából, igen-nel kell felelnünk. Ennek a hibának a levét pedig a vádlottak isszák meg, mert ennek következtében olyan büntetéseket is el kell szenvedniök, amelyeket a törvény helyes alkalmazásával, kiszabottaknak tekinteni nem lehet.

*

Bár az előadottakból világosan kitűnik, hogy a Kúria ítéletét csupán az alaki jog szempontjából tárgyaltam és annak a mellékbüntetések egy részére vonatkozóan kifogásolt rendelkezéseit is csak ezen az alapon tartom törvényellenesnek, mégis minden felreértés elkerülése végett anélkül, hogy a helyszűke miatt ennek a büntetőjogászok előtt amúgy is ismert indokait kifejteném, szükségesnek tartom kijelenteni, hogy az anyagi jog szempontjából én sem tartom elvileg kizártnak, hogy a Btk. 92. §-ának alkalmazásával kiszabott fogházbüntetésre való tekintettel vétséggé minősített hatóság elleni erőszak esetében is alkalmaztassék a Btk. 169. §-ában előírt mellékbüntetés.

Más kérdés azonban, hogy annak az eldöntésénél, vajjon Zakariás János és társai javára alkalmaztassék-e a Btk. 54. §-ának második bekezdése vagy sem, nem-e érdemelt volna nagyobb méltánylást az a körülmény, hogy vádlottak a terhükre rótt cselekményeket az ő szempontjukból érthető elkeseredésből keletkezett tömeges felzúdulás közben, a fékevesztett indulat hatása alatt, hirtelen elhatározásból kifolyóan, alig pár pillanat alatt követték el és hogy őket a hivatalvesztés a cselekményük elkövetését követő ötödik évben éri és társadalmi állásuknál és foglalkozásuknál fogva még a fogházbüntetésnél is érzékenyebben sujtja; különösen kettőjüket, akik ügyvédek, akiknek tehát az exisztenciájukat támadja meg és ártatlan családjukra is kiható súlyos vagyoni következményekkel is járhat. *R. Zs.*

A bírói egyezségnek a pert befejező hatásáról.

Peres felek bírói egyezséget kötöttek és a bíróság az egyezséget végzéssel tudomásul vette. Utóbb a felek azért folyamodnak a bírósághoz, hogy szüntesse meg az egyezség hatását és tűzzön határnapot a per tárgyalásának folytatására.

Eleget tehet-e ennek a kérelemnek a bíróság?

Nézetem szerint: nem.

A per bírája előtt kötött egyezségnek magánjogi hatásain kívül perjogi hatásai is vannak. A törvény (1868: LIV. tc. 257. §.) a bírói egyezségnek ezeket a hatásait, amelyekben a nem bíró előtt kötött egyezségtől különbözik, abban a szabályban állapítja meg és foglalja össze, hogy: «a per bírája előtt kötött egyezségek ítélet erejével bírnak».

A bírói egyezségnek e perjogi hatásai közzé tartozik, hogy a pert, amelynek elintézésére köttetett, befejezi. Mert a jogerős ítélettel is befejeződik a per, amelyet az ítélet eldönt.

A jogerős ítéletnek ez a pert befejező hatása független egyéb hatásaitól és így különösen attól is, hogy az ítéletnek azokat a hatásait, amelyeket anyagi jogerő elnevezéssel szoktak összefoglalni, csak kifogásra, vagy hivatalból kell-e figyelembe venni. Mert az ú. n. anyagi jogerő perjogi szempontból azt zárja ki, hogy felek ugyanazt a jogkérdést ujból per tárgyává tehessék, az ítéletnek a pert befejező hatása ellenben abban áll, hogy az a per, amelyet eldönt, nem folyik tovább.

És az ítéletnek erről a pert befejező hatásáról közös akarattal sem mondhatnak le a felek, mert pusztán perjogi hatás, amelyről nem rendelkezhetnek. Következik ebből, hogy a bírói egyezségnek ezt a pert befejező hatását sem érinthetik.

Ami áll az egész pert eldöntő ítéletről, megfelelően ugyanaz áll a pernek egy részét eldöntő részítéletről, amely a pernek azt a részét és a követelés alapját elbíráló közbenszóló ítéletről, amely a jogalap kérdésére vonatkozó peres eljárást befejezi. S ezért a per egy részét, vagy az egyes vitás kérdéseket elintéző egyezség is befejezi a pernek az egyezséggel elintézett részét.

Tudom, hogy a kir. Kúriának 1887 október 6-án hozott 594/1887. sz. határozatában (Dtár. JU. f. XIX. 118. old.) a bírói ítélet pert befejező hatásának kérdésében ellenkező az álláspontja, mert kimondotta, hogy a törvény a peres feleket attól, hogy: «a már meghozott ítéletnek hatálytalanná leendő kijelentését és az ügynek újabb tárgyalását kérelmezhessék, el nem zárja». De ezt a döntést a tudományos kritika (Zlinszky-Reiner: A magyar magánjog, VIII. kiad., 253. old., 2. j. és Magyary: A magyar polgári peres eljárás alaptanai. 265. old., 2. j.) nem fogadta el és amennyire áttekinthetem általános bírói gyakorlat sem fejlődött ki a nyomán. A budapesti kir. ítélőtábla 1903. II. G. 47. (Térfi: VII 68.) és 1904. I. G. 388. (Térfi: IX. 197.) számú határozatainak a magva is inkább az a helyes tétel, hogy a felek közös megegyezéssel módosíthatják az ítélettel megállapított jogokat és kötelezettségeket, mintsem az ítélet perjogi hatásairól való rendelkezésnek megengedése, bár szószerint ezt is kimondják e határozatok.

Magát a felvetett kérdést: a bírói egyezség perbefejező hatásának kérdését különben maga a kir. Kúria is 1887. évi határozatának alapjával ellentétesen döntötte el 1893 április 6-án kelt 7684/1892. sz. határozatában (Grill: VI. 1476.), amidőn azt mondotta ki, hogy: «a bírói egyezséggel befejezett pernek újabbi felvétele és ítélet tárgyává tétele még a felek kérelmére sem engedhető meg».

Így döntött a budapesti kir. törvényszék is 1914. II. E. 79. számú határozatában, amelynek indokai szerint: «A bírói egyezségnek az a perjogi hatása van, hogy a pert befejezi. Ezt a hatást a felek közös egyetértéssel sem szüntethetik meg, mert a perbéli cselekmények közjogi hatásairól nem rendelkezhetnek. Ezért... a perben, amely bírói egyezséggel befejeztetett, új eljárásnak feleknek megegyező kérelmére sincs helye».

Ennek az álláspontnak a helyessége nem változik az új perrendtartásnak életbelépésével sem. Mert ez a törvény is úgy szabályozza a bírói egyezségnek hatását, hogy: «jogerős bírói ítélet hatályával bír» (423. §.) és az új törvény szerint is a jogerős bírói ítélet a pert befejezi.

Ezért nem tarthatom indokoltnak *Kovács Marcel* kir. ítélőtáblai biró úrnak a polgári perrendtartáshoz írt magyarázataiban foglalt (539. old. 423. §. V.) ellenkező tanítását, hogy: «felek az egyezséget közös megegyezéssel is hatályon kívül helyezhetik».

Kovács ítélőtáblai bíró úr a drezdai főtörvényszék egyik határozatára hivatkozik. Ebben a kérdésben a német bírói gyakorlat nem lehet azonban példaadó. Mert a német perrendtartásban nincs az 1868: LIV. tc. 257. §-ának és a Pp. 423. §-ának megfelelő oly intézkedés, hogy a bírói egyezségnek hatása a jogerős ítélet hatásának megfelelő, hanem a német jog csak az egyezség végrehajthatóságát mondja ki. Ezért a német jogban a bírói egyezségnek perjogi hatásai elmosódnak és magánjogi ügyleti minősége domborodik ki. És a bírói egyezségnek ebből a magánjogi felfogásából indul ki (v. ö. Kohler: Prozesshandlungen mit Civilrechtswirkung. Zeitschrift für deutschen Civilprozess. 29., 41.) az a következtetés, hogy a felek diszpoziciója az egyezség perjogi hatásainak eltörlésére is kiterjed. De még a német jog szempontjából sem mondható uralkodónak ez a vélemény, mert a német perjognak igen kiváló művelői más nézeten vannak. Így *Richard Schmidt* freiburgi professor szerint (Lehrbuch des deutschen Zivilprozessrechts. 2. Aufl. 407.) a bírói egyezség a peres eljárást befejezi és felek az egyezség megkötése után új határnap kitűzését nem kérhetik. *Wach* pedig azt tanítja (Handbuch des deutschen Civilprozessrechts. I. 52.), hogy, ha a felek: «pert befejező egyezséget kötöttek és utóbb a bírósági tárgyaláson megjelennek és kinyilatkoztatják, hogy meg akarják változtatni egyezségüket, a bíróság közreműködését megtagadni köteles».

Dr. Lőw Tibor.

A Fb. a gyakorlatban.

I.

Lehoczky Sándor úr a Jogtudományi Közlöny f. é. 4. számában írott cikkében a nyomozás helyes vezetésének megvilágítására egy példát hoz fel, melyhez — miután abból a cikkírónak arra a nézetére lehet következtetni, hogy a Fb. 56. és 61. §-ainak esetében a nyomozás a fiatalkorúak bírájának hatáskörébe esik — legyen szabad egy pár rövid megjegyzést tennem.

A feljelentést a Fb. 56. §-ának 3. pontja esetében nem a fiatalkorúak bírájánál, hanem a kir. ügyészségnél kell megtenni és a nyomozást is az utóbbi rendeli el. Ha a fiatalkorúak bírája által vezetett nyomozás folyamán derül ki, hogy az eset egyik vagy másik oknál fogva nem a fiatalkorúak bíróságának hatáskörébe tartozik: a fiatalkorúak bírája — egyes célszerűségi szempontokból teljesítendő nyomozati cselekményektől eltekintve — többé nem rendelkezik a nyomozás tekintetében, hanem az iratokat a kir. ügyészséghez teszi át.

A Fb. 56. és 61. §-ai esetében ugyanis az általános hatásköri szabályok szerint hivatott rendes bíróság, tehát a kir. járásbíróság vagy a kir. törvényszék, mint büntetőbíróság, esetleg az esküdtbíróság jár el, az 57. §. értelmében a BP. vonatkozó rendelkezéseinek megfelelő alkalmazásával és az ezen paragrafus második bekezdésében exemplicative felsorolt eltérésekkel; a fiatalkorúak bírájának ellenben ezen, a Fb. 56. és 61. §-ai értelmében a rendes bíróságok hatáskörébe eső esetekben az eljárásba — és tehát a nyomozásba is — semminemű ingerenciája nincs, s azokban a nyomozás iránt a kir. ügyészség, illetve a kir. járásbíróság, a vizsgálat iránt pedig (rendszerint) a vizsgálóbíró rendelkezik.

Nyilvánvaló ez a Fb. 3. és 14. §-ainak rendelkezéseiből, melyek szerint az 56. §-ban megállapított kivételek a fiatalkorúak bíróságának hatáskörébe nem tartoznak és az azon paragrafus alá eső bűncselekménnyel gyanúsított fiatalkorút nem a fiatalkorúak bíróságánál kell feljelenteni, következésképp a nyomozást sem a fiatalkorúak bírája vezeti; nyilvánvaló a végreh. rend. 91. §-ából, mely szerint a fiatalkorúak egyéniségére és életviszonyaira vonatkozó nyomozati adatokat is a rendes bíróság szerzi be; nyilvánvaló a Fb. egész IV. fejezetéből, mely a szóbanforgó esetekben az egész eljárást a rendes bíróság hatáskörébe utalja, melynek pedig a fiatalkorúak bírája nem szerve, s amely a fiatalkorúak bírájával nem rendelkezhetik; és nyilvánvaló végül abból is, hogy abban az esetben, ha a fiatalkorú ügye felnőtt terhelt bűnügyével áll összefüggésben: az ellenkező felfogás helyessége esetén a felnőtt terhelt ellenében is a fiatalkorúak bírájának kellene a

nyomozást és esetleg vizsgálatot foganatosítania (amire pedig hatásköre sem terjed ki). holott pedig a Fb. 11. §-ának rendelkezéséből következően épen megfordítva áll a dolog, t. i. a fiatalkorúak bírósága használhatja fel ily esetben a fiatalkorú bűnügyével összefüggő és a rendes bíróságnál folyamatban levő bűnvádi eljárásban összegyűjtött bizonyítékokat.

Lehoczky Sándor úrnak a Jogt. Közl. f. é. 4. számában megjelölt cikkében felhozott példának arra a mondatára kívánok most még reflektálni, amely jelenlegi formájában esetleg félreértésekre adhatna alkalmat; arra t. i., hogy: «ha (a fiatalkorúak bírája) azt látja, hogy az eset a fiatalkorúak törvényszéki tanácsának hatáskörébe tartozik» stb. Ez a mondat — minden bizonnyal a t. cikkíró szándéka ellenére — esetleg akként is volna értelmezhető, mintha a fiatalkorúak törvényszéki tanácsa egy, a büntető eljárás egész folyamára, tehát a nyomozásra és vizsgálatra is kiterjedő rendelkezési joggal felruházott, a hatáskörébe utalt ügyekben talán a rendes bíróság vagy a vádtanács feladatainak ellátására hivatott tanácsa lenne. Ez tévedés volna. A fiatalkorúak törvényszéki tanácsa kizárólag csak az esküdtbíróságot helyettesíti és tehát csak a vádirat benyujtása után lép működésbe és végzi azokat a teendőket, melyeket a BP. 268. §-ának második bekezdése az esküdtbíróság és a Fb. 60. §-ának 3. és 5. pontja a fiatalkorúak törvényszéki tanácsának hatáskörébe utal.

A fentiekkel kapcsolatban szükségesnek tartom még a törvény szövegében előforduló egy szerkesztési hibára is rámutatni. A Fb. 56. §-a 3. pontjának utolsó mondatából következtethetőleg ugyanis a 3. pont minden esetében az esküdtbíróság helyett a fiatalkorúak törvényszéki tanácsa járna el, holott a 60. §. szerint ez az eset csak akkor áll be, ha a fiatalkorú bűnügyében felnőtt terhelt nem szerepel, vagy ha ellene az eljárás a felnőtt terhelttársától elkülönítve folyik; ellenkező esetben azonban az eljárásra a 61. §. szerint a rendes bíróság az illetékes. Sokkal helyesebb, mindenesetre sokkal érthetőbb lenne a törvény szövege, ha az 56. §. 3. pontjának utolsó mondata egészben elhagyatott volna, vagy pedig ha hivatkozás történnék benne a törvény 60. §-ára.

Hogy végül az illetékesség és eljárás kissé komplikált kérdését egy valamennyire általános érvényű szabályba foglaljuk: azt mondhatjuk, hogy a fiatalkorúak bírósága, a Fb. szabályai szerint és a BP. XXIX. fejezete rendelkezéseinek megfelelő alkalmazásával (illetve a szülőknek, gyámoknak, gondnokoknak és felügyelőknek a fiatalkorúak bírósága elé utalt vétségei és kihágásai ügyében mindenben a BP. XXIX. fejezete szerint) jár el a Fb. 3. §-a által hatáskörébe utalt ügyekben, ha a fiatalkorú bűnügyében felnőtt terhelt nem szerepel, vagy ha ellene az eljárás a felnőtt terhelttársától elkülönítve folyik; ellenkező esetben és az 56. §-ban megállapított kivételes esetekben a rendes bíróság jár el, a BP. I—XVIII. fejezetei értelmében és a Fb. rendelkezéseinek megfelelő alkalmazásával; végül a rendes bíróság hatáskörébe tartozó, de halál- vagy fegyházbüntetéssel járó esetekben, ha a fiatalkorú bűnügyében felnőtt terhelt nem szerepel vagy ha ellene az eljárás a felnőtt terhelttársától elkülönítve folyik: az esküdtbíróság helyett a fiatalkorúak törvényszéki tanácsa jár el.

Dr. Körtvélyessy Dezső.

II.

Alig lépett hatályba az 1913 : VII. tc. és máris érezhetők nehézségek a gyakorlati alkalmazásban. Legyen szabad a következőkben néhány kérdést felvetnem és megoldásukat megkísérlenem.

1. Mindenekelőtt a közvádlónak (fiatalkorúak ügyésze) viszonya a bírósághoz és a magánvádlóhoz és általában a vádelv alkalmazása okozott nehézséget. Egy esetben a fiatalkorúak ügyésze nyomban a feljelentés közlése után a Fb. 14. §-án alapuló indítványát akként tette meg, hogy a vád képviseletét bizonyíték híján megtagadta. Nézetem szerint nem járt el helyesen. Kétségtelen ugyan a vádhatóságnak az a joga, hogy a vád képviseletét nemcsak a Fb. 22. §-a szerinti indítvánnyal, hanem már a feljelentés közlése alkalmával is megtagadhassa és pedig közvádra és magánvádra üldözendő bűncselekmények eseteiben egyaránt. Hiszen a bűnvádi eljárás előfeltételeinek hiánya (BP. 1. §.) már ez alkalommal is nyilvánvaló lehet; pl. kétségtelen lehet, hogy bűncselekmény nincs, avagy a magánindítvány hiányzik. De helytelenül járt el a vádhatóság, amidőn az iratokat a bírósághoz visszaküldötte. Hiszen a BP.-nak hatályon kívül nem helyezett 42. §-a értelmében a sértettet értesítenie és esetleges folyamodásának határidejét bevárnia kellett volna. A vádhatóságot nyilván az ejtette tévedésbe, hogy a Fb. 15. §-a értelmében a nyomozást a bíró rendeli el. Ám a nyomozás elrendelése ép e rendelkezés következtében a vádképviselet elvállalásától teljesen különálló, nem a vádhatóságnak, hanem a bíróságnak cselekménye ép úgy, mint a járásbírósági eljárásban általában. A járásbírósági eljárásban ugyan a bíróság értesíti a sértettet, ha az ügyészségi megbízott a vádat át nem vette, de ez az intézkedés az ügyészi megbízotti intézmény sajátosságából következik. Az Fb. 8. §-a szerint a fiatalkorúak bírósága előtt a járásbírósági eljárás szabályai alkalmazandók, de nézetem szerint ez a szakasz nem értelmezhető kiterjesztően akként, hogy a vádhatóság előtti eljárásra is vonatkozik. A fiatalkorúak ügyészének jogállása nem azonosítható az ügyészségi megbízott jogállásával. A fiatalkorúak ügyészét tehát köti a BP. 42. §-ának első bekezdése és a sértettet nem ütheti el attól a jogától, hogy a sérelmes vádmegtagadás ellen a főügyészhez folyamodhassék, annál kevésbé, mert a sértettnek perorvoslati joga a Fb. szerinti eljárásban amúgy is rendkívül meg van szorítva és ha a bíróság elnézésből a sértett fél értesítése nélkül megszüntetné az eljárást a sértettnek a Fb. III. fejezete értelmében perorvoslata sem volna. Legalább erre utal, hogy a III. fejezet a felfolyamodásról egyáltalában nem intézkedik és hogy abban az esetben, ha az eljárás megszüntetése a 71. §. 2. pontja alapján véghatározattal történik: a sértettet a Fb. 33. §-a értelmében perorvoslat ugyancsak nem illeti meg. Egyébként a miniszteri indokolás (l. a 21. §-t.) a BP. 42. §-ának első bekezdését és a főügyészhez való folyamodást kifejezetten fentartani kívánja.

2. Kétség merül föl a magánvádló jogállása tekintetében, különösen az előzetes eljárás során. A Fb. 22. §-ának szerkezete oly értelmezésre adhat alkalmat, hogy az ügyész nem a feljelentésnek a 14. §-a alapján áttétele, hanem csak az előzetes eljárás befejezése alkalmával köteles a vád elvállalása tárgyában nyilatkozni, mert a törvény a vádképviselet megtagadását nem a 14. §-sal, hanem az előzetes eljárás befejezésére vonatkozó 22. §-sal kapcsolatosan tárgyalja. Ily értelmezés mellett az a körülmény, hogy az ügyész az előzetes eljárásban közreműködik, a 14. §. szerinti és egyéb indítványokat tesz: még nem volna egyértelmű a vád elvállalásával, úgy hogy a sértett jogállása az előzetes eljárás egész folyamán szabályozatlanná és ekként bizonytalanná válnék. Helyesebb tehát abból kiindulva, hogy ily bizonytalanság nem lehetett a törvény szándéka: ily értelmezést mellőzni és az ügyésznek a feljelentés tárgyában tett minden inditványát, ha nem is foglalja magában kifejezetten a vád elvállalását: a vád átvételével egyenlőnek tekinteni.

Látjuk, hogy a BP. szabályainak a fiatalkorúak bírósága előtti eljárásra «megfelelő» alkalmazása (Fb. 8. §.) a perrendi dogmatikának mily számos kérdését vetette máris felszínre. A jövőben előreláthatóan még számos ily kérdés fog fölmerülni, különösen a perorvoslatok tekintetében. A felfolyamodás kérdését már érintettem, erről a Fb. III. fejezete egyáltalán nem intézkedik és így kérdés, hogy ez a perorvoslat fenáll-e még, különös tekintettel arra, hogy pl. a jogegység érdekében megengedett perorvoslatnál a törvény kifejezetten utal a BP. rendelkezéseire. Vagy itt van pl. az az anomália, hogy a Fb. 69. §-a esetében kiszabható pénzbüntetés ellen a vádlott a BP. 33. §-a szerint perorvoslattal nem élhet.

Dr. Boros Ervin.

III.

A Fb. 44. §-ának szövege eltérő joggyakorlat kifejlesztésére adott okot abban a tekintetben, hogy próbárabocsátás esetében a bűnügyi költség viselése tárgyában kell-e intézkedni.

Ebben a kérdésben már a Fb. előtt is kétféle gyakorlat volt: egyik szerint a próbárabocsátottat egyszersmind a bűnügyi költségek viselésére is kötelezték, a másik szerint a bűnügyi költség viselése tárgyában csak a próbaidő letelte után intézkedtek.

A Fb. 44. §-ához fűzött miniszteri indokolás is kifejti, hogy a próbárabocsátó határozattal még az ügy véglegesen befejezve nincs és ha a próbaidő eredményesen telt el, a bűnügyi költsé-

get a kir. kincstár terhére kell írni. Eszerint tehát próbárabocsátás esetében a bűnügyi költségről egyidejűleg rendelkezés nem volna teendő.

Ez az indokolás szerintem ellentmond a törvénynek. Ugyanis a 44. §. első bekezdése szerint a bűnügyi költségről a véghatározatban kell intézkedni; a 23. §. pedig kifejezetten a véghatározatok közé sorozza a próbárabocsátó határozatot is; míg a 44. §. második bekezdése szerint, ha megállapítást nyert az, hogy a fiatalkorú a bűncselekményt elkövette, a bíróság a fiatalkorút a bűnügyi költségek viselésére kötelezi. Nem lehet kétes, hogy próbárabocsátás esetében is meg kell állapítani a bűncselekmény elkövetését. Hiszen ennek a nevelő-intézkedésnek épen ez a ténymegállapítás a jogi alapja, nem pedig az erkölcsi züllés, amely e megállapítás nélkül a 66. §-ban felsorolt intézkedésekre adhat alapot.

Már a Fb. 44. §-ához fűzött miniszteri indokolás is számolt azzal a kérdéssel, hogy a 23. §. 4. pontjában említett megszüntetés esetében a bűnügyi költség kinek a terhére állapítandó meg és kiindulva abból, hogy ez a megszüntetés csak a fiatalkorú erkölcsi fejlődését célzó intézkedés, a fiatalkorút mondja a bűnügyi költség viselésére kötelesnek. De vajjon a próbárabocsátás nem ugyanoly, vagy még hatékonyabb nevelő-intézkedés-e, mint a megszüntetés? Ez az intézkedés is a fiatalkorúnak erkölcsi fejlődését célozza és amidőn a kifejtettekhez képest a 44 §. második bekezdésének megfelelően megállapítják, hogy a fiatalkorú a bűncselekményt elkövette, hasonló indokból, mint a megszüntetésnél jogosult, hogy a próbárabocsátottat kötelezzék a bűnügyi költség viselésére. *Hajdú György.*

Szemle.

BELFÖLD.

— **Szóbeliség, bíróság, ügyvédség.** Igen sokat olvasunk arról, hogy a szóbeli, polgári peres eljárásnak sikere a bíráktól függ és alig valamit arról, hogy ez a siker az ügyvédeken is múlhatik, pedig kétségtelen, hogy: «a szóbeliségen alapuló perrendtartás eredménye és hitele nagyrészben az ügyvédektől függ. Hogy a szóbeliség a kellő sikert felmutathassa: szükséges hozzá tudományosan képzett és közbecsülésben álló ügyvédi kar.» Így írta ezt már — most negyven éve — *Szabó Miklós*, akkor a budapesti kir. ítélőtáblának, később a kir. Kúriának elnöke «A szóbeliség hazai viszonyaink szempontjából» című dolgozatában, a «Magyar Igazságügy» jogtudományi havi folyóiratban, amelyet az időben, 1874 januáriusában indított meg dr. Löw Tóbiás kir. főügyészi helyettes. Szabó Miklós a bíróságokra háruló súlyos feladatokat is látta azonban és épen ezért azt tartotta, hogy a reformot kellőképen elő kell készíteni és nem lehet életbeléptetni: «csak a kellő előfeltételek előállítása mellett». Úgy hitte, hogy: «Azok, kiknek a szép, de nehéz feladat jutott, hogy az igazságügyi politikát vezessék, bizonyosan gondoskodni fognak e feltételek teljesítéséről.» És hangsúlyozta, hogy a szóbeliség eredményei kedvezőtlenek lesznek, ha: «a biróságok rendezésénél nem az egyének arravalósága, hanem politikai, családi és vidéki tekintetek lesznek mérvadók; mert ügyetlen kezek közt kellő értelem és szakbuzgóság hiányában a legjobb törvénynek és a legtökéletesebb jogintézménynek sem lehet kívánatos és kellő hatása.»

— **Húsz új bírót** neveztek ki az 1914 : XI. tc. alapján a budapesti bíróságokhoz. Az új bírák zömét a jegyzők sorából választották ki, két bíró pedig a budapesti ügyvédi karból lép át a bírói karba. Az új bírákra, amint arra ismételten rámutattunk, súlyos és felelősségteljes feladat vár. Helyeseljük ezért, hogy az igazságügyminiszter a kinevezetteknek legalább egy részét a szelekció elve alapján terjesztette elő. Örömmel üdvözöljük a két ügyvédnek kinevezését is. A miniszter választása igen képzett, érdemes jogászokra esett.

— **A sajtótörvény végrehajtási rendelete** április hó 8-ikán megjelent. Négy napjuk maradt tehát a hatóságoknak és más érdekelteknek a nyolcvan szakasz áttanulmányozására és a szükséges előkészületek megtételére. A rendelet a korábbi miniszteri rendeleteknek légióját helyezi hatályon kívül. De még mindig hatályban marad egész sorozata a kapcsolatos kérdéseket szabályozó rendeleteknek. Holott felhasználhatták volna ezt az alkalmat az egész joganyagot felkaroló összefoglaló szabályozásra. Kiemeljük, hogy a rendelet életbelépteti a Pp. Élt. 96. §-át. Ezzel kapcsolatban szabályozást nyer a zárt tárgyalásokról szóló híradás, a hatósági beadványok és hatósági iratok közzétételének ügye. Az engedelmezési eljárás elég nehézkes; a bélyegkötelezettség megállapítása zaklató garasoskodás.

— **Az új polgári perrendtartásról** a *Magyar Jogászegylet*ben rendezett előadás-sorozat folyamán f. hó 1-én *dr. Meszlény Artur* egyetemi m. tanár tartott nagyérdekű előadást, amelyben az új törvénynek a *választott bíróságokról* és a *fizetési meghagyásról* szóló szabályait ismertette. Behatóan foglalkozott a választott bírósági szerződés jogi természetével és annak magánjogi konstrukcióját a társasági szerződésre támaszkodva oldotta meg. Bonckés alá vette a törvénynek azt az intézkedését, amely a szerződés érvényességéhez azt kívánja meg, hogy a felek a szerződés tárgyáról szabadon rendelkezhessenek. Kimutatta, hogy az új törvény e részben nem kívánta a választott bírósági szerződések kötését megnehezíteni, vagy újabb korlátozó feltételhez kötni, hanem csupán más szavakkal fejezte ki a jelen jogban is fenálló azt a szabályt, hogy választott bíróság ki nem köthető olyan ügyben, amelyben a törvény a rendes bíróság illetékességét kizárólagos módon határozza meg. Utalt arra, hogy az új törvény szerint a választott bíróságnak nem kell okvetlen páratlan számú tagokból állnia és nem is kell, hogy elnöke legyen, úgy hogy a szavazatok egyenlő megoszlása esetén nincs döntés; ilyenkor a választott bírósági szerződés hatályát veszti és a felek a rendes bírósághoz fordulhatnak. Rámutat a törvénynek arra a hiányára, hogy nem szabályozza azt a kérdést, mennyiben hat ki a választott bírósági ítélet jogereje a szerződő feleken kívül álló harmadik személyekre; s ezt a határt olyként vonja meg, hogy a jogerőt meg kell tagadni oly harmadik személyekre vonatkozóan, akikre nézve a választott bírósági szerződés jogaik felett való egyoldalú rendelkezést jelentene s jelesül oltalmazni kell az ily szerződés hatályával szemben a pertárgy harmadik jóhiszemű megszerzőjét. A *fizetési meghagyás* szabályait tárgyalva egybevetette a Perrendtartás rendelkezéseit a szentesítés alatt álló új váltótörvény megfelelő szabályaival s kimutatta, hogy azok a Perrendtartás bizonyos intézkedéseit, még mielőtt életbe léptek volna, már hatályon kívül helyezik, nevezetesen a P. 606., 607., 609. §-ainak a *biztosítási meghagyás*ra vonatkozó rendelkezéseit. Bírálta az új törvényeknek azt az eredményét, hogy a jövőben a beszámítás váltókövetelésekkel szemben minden korlát nélkül meg van engedve.

— **A Magyar Jogászegylet** magánjogi bizottsága április 4-én dr. *Szladits* Károly miniszteri tanácsos elnöklésével ülést tartott, melyen folytatták a polgári törvénykönyv javaslatának megvitatását. Dr. *Beck* Salamon felszólalásában helyeselte, hogy a képviselőház bizottsága a minisztérium előkészítő bizottságának ajánlatára elejtette a javaslatnak azt az újítását, hogy a házasságtörő fél elveszti közszerzeményi követelését a másik ellen. A házastársak különélése esetén dr. Beck szükségesnek mondotta a közszerzeményi igény biztosításának megengedését és kifejtette, hogy a biztosítás a hitelezők igényét nem veszélyeztetné, mint ahogy azt az ellenkező álláspont védelmezői állítják. Dr. *Szegvári* Sándorné felszólalásában azt panaszolta, hogy a nőkre nézve legsérelmesebbek a javaslatnak a házasságjogi szakaszai, melyek felszólaló szerint visszaesést jelentenek a régi dicső törvényekkel szemben. Kifogásolta, hogy a 29. §. kivétel nélkül, kötelezően írja elő, hogy a feleség a közös háztartásban házi munkákat köteles végezni, férjét keresetében közremunkálással támogatni, sőt önállóan keresni is köteles. Lényegesen csorbítva látja a mai jogállapottal szemben a női szabadvagyon intézményét. Tiltakozott az ellen, hogy a nő közszerzeményi jogától bármi címén megfosztassék.

Dr. *Teller* Miksa az előző felszólalóval szemben reá mutatott arra, hogy a javaslatnak a házassági vagyonjog kérdéseit szabályozó része nem visszaesést, hanem lényeges fejlődést jelent a nők jogai szempontjából. A javaslat szerint minden rendű és foglalkozású nőnek közszerzeményt biztosít, a hozományt a mai jognál sokkal jobban biztosítja (46. §.), *ideiglenes nőtartást biztosít minden nőnek, még ha jogos ok nélkül hagyja is el férjét.* Utóbbi újítást a felszólaló maga is messzemenőnek tartja és he-

lyesebbnek tartaná, ha a bíróság belátására bízná a törvény: illesse-e meg ideiglenes tartás a vétkes nőt és mily mértékben. Fontos és a nők jogi helyzetére nézve kedvező újítás az is, hogy a javaslat a férj és feleség közötti korlátlan szerződési szabadságot a nők érdekében áttöri. (33. és 36. §.) *Glücklich* Vilma ismertette a feministák álláspontját, mely a házassági vagyonjognál sokkal fontosabbnak tartja a házastársak *személyes* viszonyának igazságos szabályozását. A nőtartás kérdésében a feministáknak az az álláspontja, hogy a férj ne legyen köteles feleségét eltartani, ha a feleségnek elegendő vagyona, vagy elegendő állandó keresete van, mert ilyen tartás a férjet indokolatlanul terheli és a nőt indokolatlanul lealázza. A javaslatnak a házasságon kívüli gyermekekről szóló intézkedéseiről elismeri, hogy azok lényeges haladást jelentenek a mai jogállapottal szemben. *Révész* Vilmos a javaslatnak a hozományra vonatkozó újításait bírálta. Dr. *László* Károly azt az eszmét vetette fel, hogy az anyakönyvi *kivonatokból*, melyeket az anyakönyvi hivatal kiállít, minden adat maradjon ki, mely a gyermek törvényes vagy házasságon kívüli származására utalna.

— **A Magyar Jogászegylet** igazságügyi szervezeti bizottsága által a Pp. ismertetése tárgyában tartott előadások még a Pp. életbelépése előtt önálló kötetben közzé fognak tétetni.

— **A Pp. életbeléptetésének előkészületeiről** a költségvetés indokolása ezeket írja: 65 oly törvényszék lesz az országban, amely polgári ügyekben fog eljárni. Ezek között több olyan nagyforgalmú bíróság van, amelynél a szóbeli tárgyalások vezetésére két, esetleg több tanácselnökre is szükség lesz, viszont nehány kisebb forgalmú törvényszéknél a tanácselnöki állás szervezése egyelőre nélkülözhetőnek mutatkozik. Erre való tekintettel a rendszeresítendő tanácselnöki állások számát 60-ban állapítottuk meg. Kétségtelen, hogy azok a perjogi elvek, amelyek az új perrendtartásban vannak lefektetve, s amelyek polgári jogszolgáltatásunk menetét az eddiginél tökéletesebb alapokra helyezik, a gyakorlati életbe csak akkor lesznek zökkenés nélkül átültethetők, ha a kormánynak minden eszköz rendelkezésre áll, amely az átmeneti idő alatt egyik-másik jobban megterhelt bíróságnál előreláthatólag bekövetkező munkatorlódás és egyéb átmeneti nehézség leküzdésére szükséges. Gazdasági életünknek válságos helyzete az utóbbi években igen kedvezőtlen hatással volt bíróságaink ügymenetére, amelyeknek nagyrésze számottevő, sőt helyenkint nagymérvű hátralékokkal küzd. Bíróságaink között számos olyan van, amelyet a pénzügyi viszonyoknak a jogszolgáltatásra gyakorolt visszahatása oly mértékben terhelt meg, hogy a jogvédelmet kereső közönségnek velük szemben támasztott fokozott igényeit jelenlegi személyzetükkel még akkor sem bírnák kielégíteni, ha a perek továbbra is a most érvényben levő, jól megszokott eljárási szabályok szerint bonyolíttatnának le. Ilyen körülmények között lép életbe az 1914. év folyamán a Pp., amely a bírákkal szemben az eddiginél minden tekintetben nagyobb követelményeket támaszt. Ez a törvény, különösen az átmeneti időben, vagyis mindaddig, amíg a jogot alkalmazó bírói és ügyvédi kar annak új alapelveken nyugvó rendelkezéseit minden részletükben el nem sajátítja és magáévá nem teszi s amíg a bírói gyakorlat és a jogtudomány meg nem állapodnak azoknak a vitás kérdéseknek mikénti megoldásában, amelyek a törvény alkalmazása körül az életben minden bizonnyal fel fognak merülni, a bíróságokat nagy és nehéz feladatok elé állítja, amelyeket még fokoz az a körülmény, hogy bíróságaink több éven át a régi és az új eljárási szabályokat párhuzamosan lesznek kénytelenek alkalmazni. Az előadottakra való tekintettel a kir. törvényszékek és kir. járásbíróságok személyzetét legalább átmenetileg szaporítjuk olykép, hogy a VIII. fizetési osztályban 90 új törvényszéki bírói, illetve járásbírói állást, ezenfelül 60 új jegyzői állást és 80 kezelői állást rendszeresítünk.

— **A váltótörvények.** Az idegen és saját váltóra vonatkozó jog egységesítése tárgyában az 1912. évi július hó 23. napján Hágában kelt nemzetközi egyezmény és a hozzátartozó egységes szabályzat becikkelyezéséről szóló törvényeket külön mellékletképen csatoljuk lapunk jelen számához. A törvényeket *dr. Gallia Béla* budapesti kir. ítélőtáblai bíró látta el jegyzetekkel.

— **Dr. Nagy Ferenc**, aki tudvalevőleg a hágai nemzetközi értekezleten a magyar kormány képviselője volt, megírta *az új magyar váltótörvény* kommentárját. A kommentárra legközelebb visszatérünk.

— **A Bűnügyi Szemle** szerkesztősége az új törvények közül azokat, amelyek az anyagi büntetőjog, vagy pedig a bűnvádi eljárási jog körébe vágnak, a gyakorlat igényeit szem előtt tartó jegyzetes zsebkiadásban adja ki. A vállalat első füzetekép a közveszélyes munkakerülőkről szóló 1913 : XXI. tc. jelent meg, amelyet *Degré* Lajos egyetemi magántanár dolgozott fel (ára 1 K). A második füzetben pedig *Angyal* Pál egyetemi tanár a választójog büntetőjogi védelméről szóló 1913 : XXIII. és a király megsértéséről és a királyság intézményének megtámadásáról szóló 1913 : XXXIV. tc.-et dolgozta fel (ára 2 K).

— **Joggyakorlaton levő ügyvédjelöltek segélyezése.** Az egységes bírói és ügyvédi vizsgáról szóló 1913 : LIII. tcikk 4. §-a értelmében a törvény életbelépésétől kezdve mindazok, akik a vizsgát letenni óhajtják, tehát az ügyvédjelöltek is, az előírt három évi joggyakorlatból legalább egy évet kir. bíróságnál kötelesek eltölteni. A kir. bíróságoknál joggyakorlaton levő ügyvédjelöltek erre az időre díjazásban nem részesülnek. Méltányosnak mutatkozik azonban, hogy közülök azok, akik kiváló ügybuzgalmat tanusítottak és igen szerény anyagi körülmények között élnek, a bírósági joggyakorlat ideje alatt mérsékelt segélyben részesíttessenek. Erre a célra a költségvetés 5000 K-át irányoz elő.

— **Kártalanítás bírósági tévedésekért.** A mult évi költségvetés ennek a tételnek a hitelét 8000 K-ban állapította meg. Az új költségvetés ezt az összeget 30,000 K-val emeli, minthogy a sajtójog újabb szabályozása következtében az államkincstárra e téren is hárulhat kártérítési kötelezettség.

— **A fogházra ítélt fiatalkorúak** befogadására Czegléden új intézetet állítottak fel. A befogadási képesség 200 főnyi. A beszállítás már megkezdődött.

— **Tudatosság védjegybitorlásnál.** Vádlott szikvízszállító kocsiján egy szikvízgyáros-ipartestületi ellenőr 31 darab idegen védjeggyel ellátott vízzel telt üveget talált, amelyek közül néhányról megállapíttatott, hogy azok a sértett cég védjegyével vannak ellátva. Sértett ez alapon az 1895 : XLI. tc. 9. §-ában meghatározott védjegybitorlás-kihágás miatt emelt vádlott ellen vádat amiatt, hogy ez az ő védjegyével ellátott üvegeiben hozza szikvizét tudva forgalomba.

Vádlott azzal védekezett, hogy az mindennapos dolog, hogy a szikvizes-üvegeket a vevők és az azoktól elszállító gyári alkalmazottak elcserélik; ép ezért létesített a szikvízgyárosok ipartestülete egy kicserélő-hivatalt, hogy az a kölcsönös visszacseréléseket eszközölje; vádlott szintén hozzájárul e kicserélő-hivatal fentartásához. Az idegen üvegeket ezen visszacserélés előtt találták vádlott kocsiján.

A büntető fellebbviteli bíróság — az elsőbíróság bűnösnek kimondó ítéletének megváltoztatása mellett — vádlott álláspontját magáévá téve — őt a vád alól felmentette, kimondva, hogy ily körülmények között a vádlott részéről tudatosságról szó nem lehet, már pedig az 1895 : XLI. tc. 9. §-ában meghatározott védjegybitorlás kihágása gondatlanságból el nem követhető, lévén a tudatosság ennek a bűncselekménynek a nélkülözhetetlen tényálladéki eleme. (Budapesti kir. büntetőtörvényszék mint f. b. 17.777/914. sz.) *V. F.*

— **Megsemmisítés a fiatalkorúak törvényszéki tanácsa előtt.** Az 1913 : VII. tc. 36. §-a szerint «a fiatalkorúak törvényszéki tanácsa a fiatalkorúak bíróságának véghatározatát helybenhagyhatja, megváltoztathatja, vagy megsemmisítheti és a megsemmisített véghatározat helyett új határozatot hozhat, vagy a fiatalkorúak bíróságát tárgyalás tartására és új határozat hozatalára, egyes körülmények vagy adatok beszerzésére utasíthatja.» A budapesti kir. büntetőtörvényszéknél kijelölt fiatalkorúak törvényszéki tanácsának 1914 március 20-án 21,881/1914. sz. a. hozott jogerős végzése azt az érdekes döntést tartalmazza, hogy az 1913 : VII. 36. §-ában meghatározott megsemmisítéshez — a törvény 34. §-ából és ennek indokolásából kitűnőleg — nemcsak, hogy valamely taxatíve felsorolt semmisségi ok nem kívántatik meg, hanem semmisségi ok fenforgása egyáltalában nem szükséges. Ez alapon a fiatalkorúak törvényszéki tanácsa a fiatalkorúak bíróságának azt az ítéletét, amely a fiatalkorút fogházbüntetéssel sújtotta, *megsemmisítette* és a fiatalkorúval szemben próbára bocsátást alkalmazott. *V. F.*

— **A «Jogállam»** áprilisi füzetének tartalma: Dr. *Nagy* Ferenc: A polgári törvénykönyv javaslata. — *Kohler* József: Észrevételek a magyar polgári törvénykönyv tervezetének második szövegéhez. — *Návay* Lajos: Közigazgatásunk államosítása. — Dr. *Degré* Miklós: A becsület védelme. — *Dobi* Imre: Visszakövetelhetők-e a bányatársládákba befizetett járulékok? — Dr. *Meszlény* Artur: Észrevételek a polgári törvénykönyv tervezetének kötelmi jogi részéhez. — Dr. *Gold* Simon: Biztosítási joggyakorlatunk 1913-ban.

— **A szabadalmi eljárás reformjáról** tartott előadást *Kayser* Szilárd szabadalmi bíró az Ipari Jogvédelmi Egyesületben. Az előadó kifejtette, hogy a Pp. életbelépése alkalmából a jelenlegi szabadalmi eljárást revizió alá kell venni és emlékeztetett azokra a hátrányokra, amelyek abból származtak, hogy a jelenlegi törvény egyszerűen az általános peres eljárási szabályok «megfelelő» alkalmazását írja elő. Minthogy a szabadalmi intézmény Horvátországra is kiterjed és minthogy részben törvényben gyökerező szabályok módosításáról van szó: a revizió nem történhetik másként, mint törvényhozási úton, a rendeleti út arra nem alkalmas. Ezután foglalkozott konkrét intézkedésekkel, amelyek a bíróság kizárását, a képviseletet, egyes eljárási, per- és jogorvoslati intézkedéseket, a publica actiót és a perenkívüli eljárást tárgyazzák és alkalmul kívánja venni ezt a törvényhozási kezdeményezést arra, hogy az eljárási joggal szoros kapcsolatban levő némely igen sürgős anyagi jogi reform is megvalósíttassék; különösen a szabadalomra vonatkozó tulajdonjogi perekre és oly rendelkezésekre vonatkozólag, amelyek a bitorlási ügyekben egyfelől a büntető-, másfelől a szabadalmi eljárás összhangba hozatalát célozzák.

— **Szabadulási idő kiszámítása.** E cím alatt lapunk 13. számában felvetett kérdésre a következő két választ kaptuk.

I. A kir. ügyészség álláspontja a helyes. A hónap 30 napban van meghatározva, ebből hat nap kitöltöttnek vétetvén, 24 nap töltendő ki. E tárgyban intézkedik az 1894. évi október 2-án 2701/1894. I. M. sz. rendelet (Ig. Közl. 334. lap) és egy felmerült konkrét esetből kifolyólag 1909 március 13-án 2244/1909. I. M. sz. a kijelentette az igazságügyminiszter, hogy ezt az eljárást kell alkalmazni akkor is, ha bizonyos időt kitöltöttnek vett szabadságvesztésen kívül erre átváltoztatandó pénzbüntetés is van kiszabva, vagyis a meghatározott szabadságvesztés-büntetésből mindenekelőtt levonandó a kitöltöttnek vett idő és ehhez jön utólag hozzá a pénzbüntetést helyettesítő szabadságvesztés-büntetés. *Dr. Szapár József.*

II. Egy hónapi fogház nem 30 napot jelent, hanem annyi napot, ahány van a naptár szerint abban a hónapban, amelyben az elítélt megkezdi büntetését. Ez nem felel meg az igazságnak, mert így megeshetik, hogy — mondjuk — egy havi fogház, ha az elítélt februárban kezdi meg a büntetése kitöltését 28, legfeljebb 29 napig tart, az pedig, aki júliusban kezdi meg ugyancsak egyhavi büntetését, 31 napig marad fogva. A számítás oly világos, hogy logarithmus nélkül el kell fogadni az eredményt és ezen sem bíróságainknak, sem ügyészségeinknek fenakadni nem szabad. A Btk. egyébként követi is ezt a számítást és 30 napot ír elő ott, ahol nem egy hónapot akar mondani (például 366. §., 189. §.), míg ellenben ahol a határidőnek megsértése fontosabb érdekeket súlyosabban érint, egy hónapot említ (pélpéldául 323. §., 195. §.). Amiből azt kell következtetni, hogy a például felhozott 323. és 195. §§. eseteiben az esetleg 28 napos egy hónapi fogvatartást, letartóztatást, vagy szabadságtól való jogtalan megfosztást is már olyan szigorúan kívánja büntetni, mint azt, amely 31 napos egy hónapig tart. Ezek alapján a feltett kérdésre véleményem az, hogy a kir. járásbíróság az elítélt szabadulási idejéül helyesen állapította meg március hó 21. napját és a kir. ügyészség törvényellenesen járt el, midőn a szabadulás idejét március hó 23-ra tette. *Dr. Szondy Károly.*

KÜLFÖLD.

— **Házassági életközösség visszaállítása pénzbírság terhével.** Vitás volt a francia jogban, hogy a nőt, aki a közös lakhelyt minden indok nélkül elhagyta, lehet-e a késedelem napja szerint számítandó pénzbírság terhe mellett kötelezni arra, hogy a házassági életközösséget állítsa helyre. E kérdést a párisi fellebbezési törvényszék 1913 június 17-én kelt ítéletében igenlőleg oldja meg. Az ítéletet részletes kivonatban közöljük:

A code civil 214. §-a (A nő köteles férjével lakni és követni oda, ahol az lakni akar; a férj köteles a nőt oda befogadni és ellátni mindennel, ami életéhez szükséges, képessége és vagyoni helyzete szerint) nem lévén szankcióval ellátva, a bíróság feladata gondoskodni oly eszközökről, amelyek alkalmasak arra, hogy a kötelessége-mulasztó házastársat kötelességének teljesítésére szorítsa. Ez eszközöknek a jóerkölcsökkel és a körülményekkel összhangzásban kell állaniok, *de mindenekfelett olyanoknak kell lenniök, hogy a törvény rendelkezéseit a felek passziv rezisztenciával ne tehessék játékká,* mint a jelen esetben is, midőn a nő ágytól és asztaltól való elválasztás iránti kérelmével elutasíttatván, mégis vonakodik férje házába visszatérni. A házassági szerződés is szerződés; mint ilyen a code civil 1142. §-a alá esik (minden tevésre, vagy nem tevésre irányuló kötelem teljesítés híjján kártérítésivé alakul át) és e szabály kellő mérsékléssel alkalmazandó is. Tekintettel arra, hogy a férj csak minden más eszköz kimerítése után fordult a bírósághoz azzal a kérelemmel, hogy kötelezze feleségét a családi tűzhelyhez visszatérni és gyermekeiket oda visszahozni, tekintettel arra, hogy a nő semmi komoly vádat nem tud férjével szemben emelni és leveleik hangja ma is igen barátságos, tekintettel végre arra, *hogy más eszköz híján nem marad a bíróságnak hátra más, mint a kártérítési szabályt alkalmazni, amely épenséggel nem áll ellentétben a jóerkölcsökkel, sőt a körülmények által indokolt egyedül hathatós szankció,* tekintettel végül arra, hogy a nő férjének tényleg erkölcsi és anyagi kárt okoz távolmaradásával, *a bíróság napi 25 frank kártérítés mellett kötelezi a nőt a házassági életközösség visszaállítására.* (Pandectes Françaises 1914., I. füzet, II. r., 4. old.) *M. Z.*

— **A «csendes társ» jogi helyzetét** néhány legutóbb hozott határozatában érdekesen körvonalozza a Reichsgericht. A csendes társasági viszony fogalmával összeegyeztethető — mondja a bíróság — hogy a csendes társnak betétje után egy bizonyos százalék kamatoztatás mindenesetre kiköttessék, tekintet nélkül arra, vajjon a társasági vállalkozás nyereséggel jár-e, vagy sem. Nem köthető ki azonban a többi társak javára, hogy a nyereségből elsősorban az ő betétjeik után járó kamat nyerjen kielégítést. (1913 okt. 13. 249/13.) Ellenkező szerződési kikötés hiányában a csendes társat feljogosítottnak kell tekinteni arra, hogy a társaság üzletvitelét ellenőrízhesse (fenti határozat). Ezt az ellenőrzési jogát a csendes társ azonban rendszerint csak személyesen gyakorolhatja és csupán rendkívüli esetekben bízhatja meg az ellenőrzéssel valamely meghatalmazottját. (1913 okt. 31. 54/13.) Ily rendkívüli eset, ha csendes társ az ellenőrzés gyakorlására személyi vagy technikai okokból képtelen. Ha a csendes társnak ellenőrzési joga a vállalat fióktelepeire is kiterjed, ez magában foglalja azt is, hogy a főtelep és fióktelep közt folytatott levelezésbe is jogosult betekintést szerezni magának (utóbbi határozat). Ezen levelezést, mint az üzletmenetre vonatkozó lényeges feljegyzést, a csendes társnak, mint akivel a vállalat állására vonatkozó minden fontos adatot közölni kell, amennyiben kívánja, rendelkezésére kell bocsájtani a vállalat vezetőinek. *A.*

— **A német birodalmi törvényszék** az alsóbíróságok több eltérő határozatával szemben elvi határozatban mondja ki, hogy oly ügylet, amelynek célja az, hogy a felek valamelyike által fizetendő adó összege tekintetében megtakarítás legyen elérhető: a jó erkölcsökbe ütköző és ezért érvénytelen ügyletnek *nem* tekinthető. Mindenki úgy rendezheti vagyoni viszonyait — mondta ki a bíróság — hogy lehetőleg kevés költségébe kerüljön. A pénzügyi intézkedések körébe tartoznék ily kihágásokat lehetetlenné tenni. Különben is minden ily esetben csupán a jogügylet indokából és nem annak tartalmából lehetne az érvénytelenségre okot találni, ami pedig törvényellenes lenne. *A.*

— **A forgalom biztonságára** Németországban mindenkor különös gondot fordítanak és épen ezért keltett feltünést a birodalmi törvényszéknek egy határozata (VI. 87/13.), mely e biztonság előmozdítására nem igen alkalmas. Kimondották ugyanis e határozatban, hogy a városi hatóság nem a rendes utcai forgalom lebonyolítására, hanem csupán sétára szolgáló útakat fagyos időjárásnál nem köteles ápolni és aki ilyenkor ily útakon jár, a saját veszélyére cselekszik. Ily kötelezettséget a Reichsgericht csupán a rendes, városi gyalogközlekedés számára rendelt útakra vonatkozólag látott fenforogni, még akkor is, ha az előbb említett sétaútak a forgalom elől elzárva nincsenek is. Ily időjárás mellett nyilvánvalónak tekintette a bíróság, hogy

minden, a sétaútakon közlekedőnek tisztában kellett lennie, hogy az elcsúszás veszélyének van kitéve, amelyből beállható következményekért pedig a városi hatóságot felelőssé tenni nem lehet. A veszély elkerülése azoknak dolga, akik sétájuk közben saját jószántukból e sikamlós útakat választják. *A.*

— **A fiatalkorúak büntetőeljárásáról szóló német javaslatot** Binding egyetemi tanár, a tőle már megszokott heves modorban erősen támadás alá veszi. Szerinte «dies irae»-nek kell majd tekinteni a jogfejlődés szempontjából azt a napot, amelyen az országgyűlés a kormány ezen javaslatát elfogadja. Abban igen természetesen Binding is egyetért a javaslat szerzőivel, hogy a büntetőbíráskodást a fiatalkorúak bűnügyeiben külön, szakképzett bíróságokra kell ruházni; ez azonban talán az egyetlen szempont is, amelyből a javaslatot elfogadhatónak tartja. Ellenben elszántan érvel már a javaslat 23. §-a ellen, mely a fiatalkorúak bűnügyeiben a nyilvánosság teljes kizárásától tartózkodva, megengedi mindazoknak a tárgyalásnál való részvételt, kik valamely okból az utóbbi iránt komolyan érdeklődnek. Binding — és talán helyesen is — a fiatalkorúak ügyeinél a nyilvánosság teljes kizárását követelné. Kívánná ezenkívül a javaslat említett bírálója, hogy a fiatalkorú részére minden büntetőügyben kivétel nélkül védő rendeltessék. Ez utóbbi indítványához, mely főleg az államnak nagymérvű és legtöbb esetben fölösleges megterhelésével járna, kevesen fognak hozzájárulni. Leghosszasabban azonban a javaslat szerinte teljesen célszerűtlen 3. §-ával foglalkozik Binding, mely szerint a bűnvádi úton való üldözés mellőzendő a fiatalkorúakkal szemben azokban az esetekben, amikor javító- vagy nevelő-intézkedéseknek alkalmazása célravezetőbbnek látszik. Binding csupán a javító-nevelést tartja oly intézkedésnek, amely büntetés helyett alkalmazható lenne. Azonban erről sincsen valami kedvező véleménnyel. Szerinte csak egyes kitűnő és ügyes pedagógusnak köszönhető, ha a javítónevelés alatt az intézetbeliek közül tényleg meg is javul egy kis százalék, az elhelyezettek túlnyomó részével szemben azonban célravezetőnek nem tartja. *A.*

— **Az öröklési jog korszerű átalakítása** (v. Blume: Umbau und Ausbau des deutschen Erbrechts). A társadalmi tudományok fejlődésével az örökjog mai állása ellen intézett mindinkább erősebb támadások közepette érdekes eszmét vet fel v. Blume.

Szerinte az örökjog a tulajdonjog folyománya lévén, az egyén rendelkezése csak addig jogosult, ameddig azt az *egyén* léte igazolja. Ezért a vagyon két csoportba osztandó. Az elsőbe tartozik a tiszta tőke és azzal együtt mindazon vagyonrész, mely minden további fáradozás, személyes behatás nélkül gyümölcsözik. Ezek a vagyonrészek az egyén diszpozitív jogköréből vétessenek ki, illetőleg örökhagyó rendelkezési joggal csak annyiban bírjon, amennyiben azokat az államra, vagy községnek hagyományozza, természetesen az egyenes leszármazottak köteles részének sérelme nélkül. Különben a vagyon e része — ha nincs leszármazott — törvénynél fogva az örökhagyó szülei, illetve azoknak leszármazói és a hitvestárs között osztassék meg. Ha pedig örökhagyó szülei, vagy azoknak leszármazói már nem élnének, akkor az állam és község legyenek az örökösök.

A vagyon másik csoportját azon vagyonrészek alkotják, amelyekre örökhagyó reányomta egyéniségének bélyegét s amelyeknek további gyümölcsözése is az azokkal rendelkező egyén személyi tulajdonaitól függ.

Kétségtelen, hogy a távoli rokonok kizárása az örökösödésből — ez egyik legfontosabb törekvés — a rokonság cimén öröklők határvonalának az első parentelával való megjelölése által biztosítva van. A család és az állam (község) egymáshoz való viszonyára vonatkozó korszerű tudományos meggyőződések azonban az állam és a község föltétlen öröklését kívánják, mert az állami, illetve községi élet teremtette meg az örökhagyó vagyonának keletkezési föltételeit. *S.*

Ügyvédjelölt 180 korona havi fizetés mellett azonnal alkalmazást nyerhet. Feltételek: teljes joggyakorlat járásbírósági és telekkönyvi ügyekben, német nyelvnek szóban és írásbani bírása. Ajánlatok intézendők: Dr. Sik Lajos ügyvéd, Németújvár, Vasmegye. 15151

MAGYAR TÖRVÉNYEK

A FRANKLIN-TÁRSULAT

ZSEBKIADÁSAI

Megjelent!

A magyar sajtójog, úgy amint életben van. Az 1914:XIV. t.-cikk a vele összefüggő törvényekkel és végrehajtási rendelettel. Rendezte és magyarázta *Kenedi Géza dr.* Ára kötve 2 K 80 f.

A váltótörvények. 1914. évi t.-cikk az idegen és saját váltóra vonatkozó jog egységesítése tárgyában az 1912 július hó 23. napján Hágában kelt nemzetközi egyezmény és a hozzátartozó egységes szabályzat becikkelyezéséről. 1914. évi t.-cikk a váltóról. Jegyzetekkel ellátta *Gallia Béla dr.* (Sajtó alatt.)

A fiatalkorúak bíróságának zsebkönyve. Összeállította, bevezetéssel és jegyzetekkel ellátta *Lengyel Aurél dr.* (Sajtó alatt.)

Legutóbb megjelent kötetek!

Az egységes birói és ügyvédi vizsgára vonatkozó jogszabályok. Összeállította, jegyzetekkel és utalásokkal ellátta *Mendelényi László dr.* Ára kötve 2 K.

A bortörvény (1908:XLVII. t.-cikk) és a reá vonatkozó joganyag. Függelék: Az osztrák bortörvény és a m. kir. állami közpincék szervezete. Betűrendes tárgymutatóval. Összeállította *Hampel Antal dr.* Ára kötve 3 K.

Az új polgári perrendtartás és az életbeléptetési törvények zsebkönyve. Magyarázó jegyzetekkel, utalásokkal és betűrendes tárgymutatóval. Írta *Kovács Marcel dr.* Ára kötve 6 K 20 f.

Lakásbérleti szabályok. Összegyűjtötte és magyarázta *Pongrácz Jenő dr.* Harmadik, teljesen átdolgozott kiadás. Ára kötve 3 K 20 f.

Kaphatók:

minden könyvkereskedésben

Részletfizetésre is megrendelhetők:

KELEMEN D. ÉS TÁRSA

könyvterjesztési vállalatánál

Budapest, IV., Reáltanoda-utca 5. szám.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat.** Egyetem-utca 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem.** Egyetem-utca 2.

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Könyvtára

Negyvenkilencedik évfolyam. 16. szám. Budapest, 1914 április 17.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: IV., Egyetem-u. 2
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

Tartalom. *Bajzáth János* kalocsai kir. törvényszéki elnök: Ténykérdések és jogkérdések. — *Dr. Kőnig Vilmos* budapesti ügyvéd: A tőzsdei bíráskodás reformja. — *Dr. Teller Miksa* budapesti ügyvéd: A vétkes nő ideiglenes tartásdíja. — *Dr. Tihanyi Lajos* ügyvéd, Pestvármegye tb. tiszti ügyésze: Közigazgatásunk reformjához. — *Dr. Kallós Henrik* győri ügyvéd: Az uj sajtótörvény egészen hatályon kivül helyezte-e a régi sajtótörvényt. — Jogirodalom. *E—x:* «A munkásbiztosítási joggyakorlat» II. kötet. Összegyűjtötte dr. Schulz Ágost miniszteri osztálytanácsos-bíró a munkásbiztosító hivatalnál. — Szemle.

Melléklet: Magánjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Ténykérdések és jogkérdések.

Nagyobb hullámzás, nagyobb bizonytalanság egy téren sem mutatkozik, mint itt.

El lehet mondani, hogy ahány ház, annyi szokás.

Alig van néhány megkövesedett álláspont, a legtöbb inog, mint a táncos a dróton.

A joggyakorlatra nem támaszkodhatunk, mert ugyanazt, amit tegnap ténykérdésnek vett, ma jogkérdésnek tekinti és viszont.

Tagadhatatlanul sokszor, a legtöbbször igen nehéz dolog megérezni — mert érzék is kell hozzá — hogy tény- vagy jogkérdés forog-e fen?

Pedig mi minden függ a tény- és jogkérdés helyes elválasztásától, azoknak kétségtelenül alapos megállapításától.

A pernek az egész sorsa.

Fontos tehát megközelitőleg is reámutatni, hogy általánosságban mik uralhatják a tény- és jogkérdéseket, miféleképen különböztethetjük meg az egyiket a másiktól, hogy az adott esetben lehető bizonyossággal megállapíthassuk, vajjon tény- vagy jogkérdéssel állunk-e szemben.

Az alig ér valamit, ha egyes esetekre nézve megjegyezzük magunknak, hogy a joggyakorlat miket tart ténykérdéseknek és miket jogkérdéseknek, mert ezekben a kijelentésekben nincsen megmondva, hogy miért tény- vagy jogkérdés az adott eset, hanem csak meg van vagy az egyik vagy a másik állapítva.

Ez nem öntudatos eljárás.

Ismernünk szükséges a kettő közötti különbséget, meg kell tudnunk magyarázni, indokolni, hogy a szóbanforgó kérdést miért sorozzuk a tény- és miért a jogkérdések közzé.

Csak az egyiknek a kellekeit, fenforgásának a feltételeit szükséges, hogy meghatározzuk, mert ami nem ténykérdés, az nem lehet más, mint jogkérdés.

Melyiknek a meghatározása már most a könnyebb?

Mindenesetre a ténykérdésé, mivel ez jobban szemlélhető, érzékeink alá esik, nem oly elvont és benső elmélkedést igénylő, mint a jogkérdés.

Azzal azonban tisztában kell lennünk, hogy a perben a tények nem úgy maguktól adódnak.

Nem tény minden, amit a felek előadnak, amit a tanúk vallanak és ami az iratokban foglaltatik, ezek csak adatok a bíró kezében, hogy belőlük tényeket és összefüggő tényállást állapíthasson meg.

Látjuk ezek szerint, hogy az itt szóbanlevő tények nem úgy kerülnek a felülvizsgálati bíró elé, mint amilyen szétszórtan és rendszertelenül a perben előfordulnak, hanem a bíró által kikészítve, kidolgozva, helyesebben annak megállapításával, hogy a perben felgyülemlett sokféle ténybeli mozzanatok miféle, a pernek eldöntésére befolyással biró tényeket alkotnak.

A bíró már a tények megállapításánál mérlegel, következtet és jogászi munkát végez; gyakran épen azért oly hajszálnyi csak a választóvonal a tény- és jogkérdés között.

A bíró sem állapíthat meg önkényesen tényeket, hanem csak az van rábízva, hogy a bizonyítottnak tekintett ténybeli mozzanatokból eljárási jogszabály sértés nélkül, ezt vagy azt a tényt megrögzítse.

Vizsgálva már most a tényneк fogalmát — tények mindazok a bizonyított jelenségek, melyekből a peres felek jogaikat származtatják, melyek jogaik fenállását szerintök igazolják és melyek az ellenérdekű félnek ugyanerre a jogra vonatkozó igényét — ugyancsak szerintök — megerőtlenítik és lerontják.

Azért mondom, hogy «szerintök», mert lehet, hogy a bíró szerint nem.

Tény mindaz, ami nem elvont jogi fogalom; ami az életben szemünk előtt játszódott vagy játszódik le, ami — nem épen szó szerint értve — megfogható, leszögezhető.

Tény az, amit az élet ád és terjeszt elénk, amibe a bíró a maga jogi gondolkozását, jogi magyarázatát és jogi tudását nem vegyíti, ami a jogszabályokat magában egyesítő bírón kívül esik.

A ténynek megállapításához jogi tétel nem kívántatik, mihelyest ez utóbbi nélkül nem tudok valamit megállapítani, akkor már az nem ténykérdés.

Amikor a bíró tényeket és tényállást állapít meg, nem úgy teszi ezt, hogy jogszabályokra is gondolna, legfeljebb arra ügyel, hogy alaki jogszabály megsértése nélkül állapítsa meg a tényállást, de nem azért állapít meg tényként valamit, mert valamelyes anyagi jogszabály ezt így követeli, hanem minden anyagi jogszabálytól eltekintve azért, mert bizonyítottnak tekinti ezt vagy azt a felperesi vagy alperesi, a per eldöntésére lényegesnek tartott előadást, illetve körülményt.

A bíró a tények és a tényállás megalkotásánál is, miként említettem, mérlegel és következtet, de anélkül, hogy ebbeli működésében, az alaki jogszabályok megtartásán kivül, bárminő anyagi jogszabály is irányítaná.

Lehet mondani, hogy a bíró a tényállás tekintetében, nem is mint jogot szolgáltató jár el, hanem csak akként, mintha harmadik volna, akinek kötelessége összegyüjteni és rendszerbe foglalni mindazokat a jelenségeket, amelyek a pernek tényállását teszik ki, amely tényállásra azután a tisztán jogot kimondó bíró alkalmazza a jogszabályt, illetve megbírálja, hogy a megállapított tényállásból a felperes vagy az alperes által vitatott jog vonható-e le.

Ezeknek értelmében annak meghatározásához, hogy valamely megállapítandó kérdés ténykérdés-e vagy jogkérdés, azt kell vizsgálnunk, hogy szükséges-e a megállapításához jogi tétel, hogy amikor ezt a bíró megállapítja, alkalmaz-e valami jogszabályt, gondol-e a jogra, vagy minden jogi tételtől mentesen állapít meg valamit.

Amikor valamely kérdésnek, illetve a kérdésben foglaltnak a megállapításához nincsen szüksége jogi tételre, mint segítőeszközre a bírónak, akkor mindig ténykérdés az, amiről szó van, ha azonban valamit csak úgy tud a bíró megállapítani, ha jogi tételt is alkalmaz, ha egy bizonyos jogi tétel dönti el a kérdést, abban az esetben jogkérdés forog fen.

Ténykérdésre nincs is jogi tétel, csak a jogkérdésre, ha tehát

valamely kérdést úgy állapítok meg, hogy arra jogi tételt nem is találhatok, az egész biztosan ténykérdés.

Ezeket a szabályokat szem előtt tartva, nézzünk néhány esetet.

Sokáig ingadozás volt afelől, hogy a perköltség összegszerűsége ténykérdés-e vagy jogkérdés?

Minthogy a perköltség részeit tevő egyes összegek megállapításához, pl. ahhoz, hogy mit érdemel az ügyvéd a kereset szerkesztéséért, a tárgyalásért vagy az iratok tanulmányozásáért, hogy mennyi tényleges kiadása volt és hogy mennyi tanúdíja merült fel a nyertes félnek, ezeknek a megállapításához a bírónak semmiféle jogi tételnek, semmiféle jognak az alkalmazására nincsen szüksége, nincsenek is ezek a kérdések a jog által szabályozva, azért a perköltség összegszerűsége nem lehet más, mint ténykérdés.

Ellenben az a kérdés, hogy melyik peres fél viselje a perköltséget, nem lehet más, mint jogkérdés, mert ennek eldöntéséhez a bírónak jogi tételre volt szüksége és erre vannak is jogszabályaink.

Az elmebetegség megállapítása nem lehet más, mint ténykérdés, mert semmiféle jogi tételt nem kell a bírónak segítségül venni, amikor ezt meg, vagy meg nem állapítja.

Az, hogy elmebeteg-e valaki, nem a jog körébe eső meghatározás, ide más ismeretek szükségesek.

Az igényelt ingók azonosságának a megállapítása nem lehet szintén más, mint ténykérdés, mert hogy azonos-e az igényelt dolog a lefoglalttal — ezt hogy megállapítsa a bíró — jogi tételt nem alkalmaz, de nem is alkalmazhat, mert hogy mikor azonos az igényelt dolog a lefoglalttal, ezt a jog nem szabályozza, meghatározása a jogismereten kívül fekvő területre tartozik.

Annak megállapítása, hogy a kötelezvénynek kiállítója az aláíráskor önkívületi állapotban volt-e, ugyancsak ténykérdés, mert az önkívületi állapot megállapításához jogi tétel nem kell, de nincs is.

Ugyanezt a fenti szabályt néhány jogkérdésre ha alkalmazzuk, látjuk, hogy pl. a szerződéseknek, valamint az okiratok tartalmának a magyarázata jogkérdés, mert ezt a bíró csak bizonyos jogi tételeknek a figyelembevételével teheti.

Az, hogy a férjnek bánásmódja neje irányában olyan volt-e, hogy neje jogosan szüntethette meg vele a házassági életközösséget, jogkérdés, mert jogi méltatásra volt szüksége a bírónak, hogy megállapíthassa.

Annak megállapítása, hogy a felek között fenálló haszonbérleti szerződés a felperes által felhozott és bizonyított tények alapján felbontható-e, jogkérdés, mert a bíró jogi szempontból veszi bírálat alá, hogy a megállapított tények alkalmasak-e a szerződés felbontására.

A jóhiszeműség és a rosszhiszeműség jogkérdés, mert hogy akár az egyiket, akár a másikat megállapíthassa a bíró, jogi tételeket alkalmaz, a már megállapított tényeket jogilag méltatja.

A jog ugyanis megjelöli, hogy miféle tények, miféle jelenségek merítik ki a jó- vagy roszhiszeműség fogalmát.

A jog birodalmába tartozó és kizárólag a jog segítségével elbírálható kérdések, jogkérdések, a többiek ténykerdések.

Minél mélyebben behatolunk a kérdés elbírálásánál abba, hogy a kérdés eldöntéséhez van-e szükség jogi tételre, jogi magyarázatra és jogi méltatásra, annál könnyebben és biztosabban állapíthatjuk meg, hogy ténykérdés, avagy jogkérdés forog-e fen.

Bajzáth János.

A tőzsdei bíráskodás reformja.*

II. Hatáskör.

A hatáskört illetőleg úgy az 1881 : LIX. tc., mint a többször említett javaslat intézkedéseivel ellentétben messzemenő reformot tartok szükségesnek. Többször kiemeltem már, hogy én a tőzsdebíróságban a szervezett kereskedelem orgánumát látom. Ebbeli természete éles határt állapít meg, melyen túl igazságot nem szolgáltathat. És ez a határ ott van, ahol a kereskedők és más gazdasági érdekkörök közt a kollizió veszélye kezdődik. A tőzsdebíróság a kereskedelem érdekeit képviseli és a dolog természetében rejlik, hogy más bármennyire is jogosult törekvésekkel nem törődik. Igazságos és pártatlan jogszolgáltatás pedig lehetetlen, ha az érdekelt gazdasági réteg vagy foglalkozás bíráskodik oly kollizióknál, melyek közte és más gazdasági réteg vagy foglalkozás közt keletkeztek. Ad impossibilia nulla obligatio. Még csak követelni sem lehet a kereskedőktől, hogy a nem kereskedő érdekeit védjék meg, ha ezek saját érdekeivel ellentétbe kerülnek.

Ha a kereskedőre bízzuk itt a bíráskodást, egyenesen felhatalmazzuk az önbíráskodásra. Utóvégre nem lehet senkinek kifogása az ellen, hogy a kereskedők, a termelők, az iparosok vagy akár a munkások saját intern életükben felmerülő összeütközések elintézésére külön fórumot szerveznek. De hova jutunk az igazságszolgáltatással, ha mindezek a körök kiváltságot igényelnek majd arra, hogy mindegyik a másik kör tagjaira is kiható bíráskodást gyakoroljon. Avagy csak a kereskedő ítélhessen a termelő ügyében és mért nem viszont a termelő is a kereskedő felett? Amilyen kitűnő tevékenységet fejt ki tehát a tőzsdebíróság, amíg a kereskedelem intern körén belül működik, ép annyira veszélyes és elítélendő, hogy kereskedő nem kereskedő ügyei felett ítéljen, ha köztük kollizió támadt.

A tőzsdebíróság hatáskörének reformjánál mindenekelőtt szükséges tehát, hogy az 1881 : LIX. tc. 94. §-ának *d)* pontja eliminálttassék és a kereskedő és nem kereskedő közt felmerülő peres kérdések e bíróság hatásköréből kivétessenek. Megelégedéssel konstatálhatjuk, hogy e pontban az említett javaslat is szükségesnek vallja a tőzsdebíróság hatáskörének megszorítását. Tőzsdei körök ugyan arra szoktak hivatkozni, hogy a törvény jelzett megváltoztatása semmi jelentőséggel sem bír, mert a perek csak csekély része folyik kereskedő és nem kereskedő közt, de ez az argumentáció semmi súllyal sem bír. Nem a perek száma, hanem a kikötések száma mérvadó itt. Az ügyek e csoportjánál lép ugyanis először előtérbe a tőzsdei differenciák perelhetőségének kérdése.

Nehéz gazdasági és még nehezebb jogi probléma a határidőre szóló ügyletek közt megkülönböztetni azokat, melyek legitim jelleggel és rendeltetéssel bírnak, azoktól, melyek differenciákra, játekra irányulnak. Az állami judikatura biztos és feltétlen elv hiányában a személyek helyzetéből vagyoni viszonyaik konkrét körülményeiből következtetést von le és legtöbbször sikerült is neki megnyugtató eredményhez jutni. Nem így a tőzsdebíróság, amely természetszerűleg már megbízatása eredeténél fogva nem ismerheti el e törekvések szükségességét és jogosultságát. Innét származik az a mély konfliktus állami bíróság és tőzsdebíróság közt, amely oda vezet, hogy ami az állami bíróság felfogása szerint ártalmas, erkölcstelen és védelemre nem méltó, a tőzsdebíróság előtt kifogástalanul hatályos ügyletet képez. Amely kifogás ott komoly elbírálás tárgyát képezi, itt szánalmas mosolyt kelt.

Egy ilyen nagy horderejű kérdésben minden attól függ, hogy a tőzsdebíróság illetékes e az ügy elbírálására? Ez áldatlan állapottal szemben eminens kötelessége a törvényhozásnak mindenekelőtt a tőzsdebíróság korlátjait úgy felállítani, hogy oda nem kereskedő ne juthasson. Mert ezáltal a nem kereskedő határidőügyletei, melyek elenyészően csekély kivétellel illegitim jellegűek oly fórum elé utaltatnak, ahol a közérdeknek és a jogrendnek megfelelő elbírálásban részesülhetnek. De nem is a pereken van a fősúly, hanem azon, hogy lehetetleníttetni fog a játék olyanok részéről, akik ezen gazdaságilag meddő foglalkozásuknak különben könnyen áldozatul esnének. Hány exisztencia, hány család pusztult már el törvényeink hibájából. A fedezetlen határidőügylet az illegitim játék ezen legveszélyesebb formája a tőzsdebíróság illetékességéből táplálkozik. Ha nincs bíróság, melynek védelmére számíthatnak a felek, ezek az ügyletek nem fognak megköttetni. Viszont, amíg ily védelmi fórum, míg az a veszély létezik, hogy a tőzsdebíróság ítélete a vesztes játékosra lesújt, addig az államnak a játék elnyomására irányuló törekvése sikertelen marad. A tőzsdebíróság hatásköre itt leküzdhetlen veszély és ne ámítsuk magunkat azzal, hogy kevés ilyen per kerül elbírálásra. A földbirtokos, az ügyvéd, az orvos, a pap, a katona, aki játékon vesztett, természetesen csak ritkán kerül a tőzsde elé, de nem azért, mivel nem játszik, hanem

* Bef. közl. — Az előbbi közl. l. a mult heti számban.

azért, mivel fizet, amig csak fizetni képes és mivel pozíciója, exisztenciája épen attól függ, hogy helyzete nyilvánosságra ne kerüljön és mivel azt is tudja, hogy a tőzsdebíróságnál csak legritkább esetekben, feltűnő nagy visszaélések esetén részesülhet védelemben, amit e bíróság rendeltetésénél fogva kifogásolni nem is lehet. Ne kicsinyeljük tehát, ha a törvényjavaslat a nem kereskedőkre nem terjeszti ki a tőzsdebíróság hatáskörét. Ez az első nagy lépés a tőzsdejáték szabályozásának jelében. Tudjuk, hogy ez nem elég. Még a kereskedők közt is vannak olyanok, akik, ha tőzsdei ügyletet kötnek, tulajdonképen illegitim ügyletet kötöttek. A fűszeres, vagy a divatárúkereskedő, ha októberi búzát ad, vagy vesz, teljesen egyenlő helyzetben van a nem kereskedővel. De itt a perrendtartás nem segíthet, itt csakis a tőzsdejog anyagi szabályozása által juthatunk megnyugtató eredményhez. Véleményünk azonban a feltett kérdés határai közt e témára nem térhet ki.

A tőzsdejátékhoz hasonló helyzet forog fen a kartelkérdésnél. A termelés és forgalom szabadságának korlátozására irányuló szerződések sok esetben védelemre méltó gazdasági céloknak szolgálnak; némelykor egyenesen szükségesek, mikor a túlprodukció a túlzott konkurrenciából származó nagy gazdasági megrázkódtatások veszélyeit vannak hivatva elhárítani. Más esetekben azonban a kartelszerződés monopolisztikus tendenciákkal bír, korlátozza a termelést, hogy a vállalkozóknak aránytalanul nagy hasznokat biztosítson. Ez utóbbi elfajulásokkal szemben különböző törvényhozások majd büntetőjogi, majd közigazgatási úton tettek kísérleteket, eddigelé még épen nem sikeres eredménnyel. Általánosabb az az irány, mely a kartelek megfékezésére magánjogi intézkedéseket alkalmaz és legalább azokban az esetekben, melyek bíróság elé kerülnek, a gazdaságilag káros kartelmegállapodások bírói védelemben nem részesülnek. Judikaturánk is ezen a nyomon haladva, a konkrét esetekhez mérten bírálja el a kartel hatályos voltát. Ámde itt is, mint a tőzsdejátéknál, a felek a tőzsdebíróság kikötése által megkerülik a judikatura érvényesülését. A tőzsdebíróság védi a kartelek joghatályát, amint ez egy kereskedelmi célok szolgálatában álló bíróságnál csak természetes. Ez okból az osztrák perrendtartás 595. §-ának 6. pontja és annak 598. §-a módot nyujt egyáltalában az ilyen választott bírósági ítéletek végrehajtását megakadályozni, az osztrák perrendtartást életbeléptető törvény XXIII. art. szerint pedig a tőzsdebírósági kikötés hatálytalan, ha kartelszerződésre vonatkozik. A német birodalmi törvényszék még rövidebb úton érte el célját, kimondván, hogy minden választottbírósági szerződés osztja a szerződés sorsát; ha tehát a kartelre vagy játékra irányuló szerződés semmis, úgy a választott-bírósági kikötés is az. (Staub kommentárja § 346. Anm. 36; Rg. Entsch. 27 k. 378. l.; 31. k. 398. l.; 43. k. 408. l; 58 k. 155. l.) Amikor most a tőzsdebíróság hatásköre törvényhozás útján való szabályozásáról van szó, véleményünk szerint feltétlenül szükséges annak világos kimondása, hogy semmiféle kartelszerződés oda elbírálásra nem vihető. Szükséges ez annyival is inkább, mivel a kartel a legkülönbözőbb alakulatokat öltheti és így, ha a társas szerződések és alkalmi egyesülések ki is fognak esni a tőzsdebíróság hatásköréből, ez még mindig nem volna elég garancia arra nézve, hogy a kartel más formában, más úton oda vissza ne kerüljön.

Folytatva azokat a pereket, melyek véleményünk szerint a tőzsdebíróság hatásköréből elvonandók, helyeseljük, hogy az idézett javaslat a perrendtartási novella 94. §-ának *c)* pontjától eltérőleg a közkereseti társaságok tagjai, betéti társaságok beltagjai, vagy alkalmi egyesülések tagjai között a társasági, illetve egyesülési viszonyból felmerülő peres kérdésekre vonatkozólag e kikötés joghatályát megszünteti. Ezek a perek az üzleti forgalommal alig függnek össze, rendszerint magánjogi vonatkozással bírnak és így a laikus bírákra oly feladatot rónak, melynek megoldása több időt vesz igénybe itt, mint a rendes bíróságnál. Ezekhez járul még, hogy a társasági perek sokszor a cégbíróságok közreműködését teszik szükségessé és így nem célszerű ezeket külön fórum elé engedni.

Helyesnek ismerjük el azt is, hogy a javaslat a perrendtartási novella 94. §-ának *e)* pontjában körülírt közraktári perekre is megszünteti a kivételes bíróságok hatáskörét. Indokolva van ez már azért is, mivel az ilyen perek a legritkábban kerülnek a tőzsdebíróság elé — két-három és legfeljebb négy eset egyes években — és mivel, mint ezt a javaslat joggal kiemeli, a hatáskör megadása itt ismét a nem kereskedői elem bevonását jelenthetné.

Azok felsorolása után, mik véleményünk szerint jogi és célszerűségi okokból nem utalhatók a tőzsdebíróság hatáskörébe, áttérhetünk azon esetekre, melyekre e külön bíróság hatásköre fentartandó.

Elsősorban természetesen fentartandó a tőzsdebíróság hatásköre a tőzsdén kötött ügyletekből felmerülő peres kérdésekre. Ez tulajdonképen indokolásra sem szorul. Nincs bíróság, amely inkább hivatva volna a tőzsdei jellegű ügyleteket elbírálni. És azután ez már a tőzsdei autonomiának elengedhetetlen feltétele, mely nélkül a tőzsde funkcionálását sem lehetne elképzelni. Az ügyletek elhatárolásánál azonban a javaslat már eltér a perrendtartási novella 94. §-ának *a)* pontjától. Amig ugyanis utóbbi minden a tőzsdén kötött kereskedelmi ügyletből felmerülő peres kérdésre állapítja meg a tőzsdebíróság hatáskörét, a javaslat 43. §-ának *a)* pontja a tőzsde «forgalmának körében kötött ügyletből» származott perre korlátozza a hatáskört. Tényleg a kereskedelmi ügylet fogalma itt túlságosan bő és habár ez a gyakorlatban visszásságokat nem is idézett elő, mégis indokoltnak találjuk, ha a törvény helyesebb elhatárolást eszközöl. Csak az a kérdés, vajjon ez a formula «a tőzsde forgalmának körében kötött ügylet» távol tart-e minden homályt. Ha szem előtt tartjuk, hogy a hatáskör kérdésében világos elhatárolásra van szükségünk, nem igen hiszem, hogy a javaslat ennek a feltételnek megfelelne. Mi esik a tőzsdei forgalom körébe? Kétségtelenül a tőzsdén jegyzett árúk- vagy értékpapirokra vonatkozó ügyletek; de a javaslat — indokolása szerint — a tőzsdei forgalom körébe esőnek ismeri el a nem jegyzett árúkra vonatkozó ügyleteket, sőt a «segédügyleteket» is, mint például a bizományi, szállítmányozási, fuvarozási, hajóbérleti, hajóvontatási, zsákkölcsön, lombard stb. ügyleteket is. Mi döntse most már el és mivel lehet biztosan megállapítani, hogy egy fuvarozási ügylet a tőzsdei forgalom körébe esik-e, vagy sem? Nézetem szerint itt a legnagyobb hatásköri zavaroktól kell tartani, annyival is inkább, mivel ezen kérdésekbe a kir. ítélőtáblának és a Kúriának is beleszólása van. Hogyan igazodjék itt el a kellő szakértelem nélkül levő bíró? Véleményem szerint ezt a kérdést egészen a tőzsdeszabályzatra kellene bízni és olyképen rendelkezni, hogy a tőzsdebíróság hatáskörébe tartozik minden oly ügyletből származó peres kérdés, mely a mindenkori tőzsdeszabályzat szerint a tőzsdén megköttetett. Csak így juthatunk biztos, részletes és minden kétséget kizáró megállapításokhoz. A megoldás ezen módját az a körülmény is ajánlja, hogy a tőzsdei forgalom köre sokszor változik és a tőzsdének ide irányuló intézkedései kormányhatósági megerősítésre szorulnak. Ha a javaslat továbbá azt is követeli, hogy az ügylet a tőzsde helyiségében az ügyletkötésre szolgáló idő alatt köttessék, ez annál kevésbé kifogásolható, mivel a gyakorlat szintén ezt az álláspontot foglalja el.

A peres kérdések második csoportja, melyre a tőzsdebíróság hatásköre fentartandó, a felek kifejezett alávetésén alapul. E pontnál áll elő a törvényhozási feladatoknak legkényesebb és legnehezebb része. Vizsgáljuk meg mindenekelőtt, mennyiben tér el a javaslat 43. §-ának 2. pontja az 1881 : LIX. tc. 94. §-ának *b)* pontjától. A perrendtartási novella az alávetést kereskedők között kereskedelmi ügyletekből felmerülő peres kérdésre engedi meg. A javaslat a személyeket illetőleg «a tőzsde, illetőleg a termény a gabonacsarnok tagjainak és bejegyzett kereskedőknek» egymás között kötött ügyletei tekintetében adja meg az alávetés jogát. Megszorítás tehát az, hogy a kereskedőknek bejegyezve kell lenniök; ez annyiban találó és szükséges, mivel ama kisebb kereskedők, akiknek cégbejegyzési kötelezettsége vitás és akik üzleti forgalmukhoz képest a tőzsdétől távol állnak, ilyképen ki vannak rekesztve e bíróság hatásköréből. Lényeges megszorítást azonban ez nem képez, amint viszont lényeges kibővítésnek sem mondható, hogy a tőzsdetagok is alávethetik magukat a tőzsdebíróságnak. Ezek különben is majdnem kivétel nélkül kereskedők.

A perrendtartási novellának azon intézkedése, hogy az alávetésnek helye van «kereskedelmi ügyletekből» felmerült peres kérdésekben és a javaslat azon intézkedése között, hogy az alávetés meg van engedve minden ügyletből folyólag, «habár csak az egyik fél részéről is kereskedelmi ügylet» a judikaturához

képest nem változtat a mai helyzeten. Nem lényeges az sem, hogy a javaslat a jogosított tőzsdei ügynök kötjegyének kifogás nélküli elfogadását nem tekinti már oly ténynek, mely a tőzsdebíróság hatáskörét megállapítaná, mert ilyen jogosított tőzsdei ügynök már alig létezik.

Azt látjuk tehát, hogy a javaslat a tőzsdebíróság hatáskörét illetőleg minden mélyebb reformtól tartózkodik. A perrendtartási novella *c) d)* és *e)* pontjainak eliminálása ugyanis legalább, ami a tőzsdebíróság ügyforgalmát illeti számbavehető változást nem fog előidézni. És ez nagy hiba. A tőzsdebíróság ugyanis összeroskad azon teher alatt, melyet a perrendtartási novella és az azzal azonos javaslat reá rak. A keresetek száma 1902. évben 1669 volt, ma már közeledik öt ezerhez. Ennek két végzetes következménye van; folyton emelni kell a tőzsdetanácsosok számát, ami a bíróság szellemi niveaujának terhére megy és azután a perek tartama úgyszólván meghaladja már a sommás perek tartamát. Halasztás halasztást ér, még egyszerű gyors elintézést igénylő ügyekben is. Aki tehát igazán súlyt fektet eme értékes institucionak regenerálására és fentartására, az keresni fogja a módját annak, hogyan lehet ezt a bíróságot idegen, oda nem tartozó peres terheitől felszabadítani és természetes rendeltetésének visszaadni.

A tőzsdebíróság legtöbb idejét lekötik ma erdő-, bánya-, tej-, gép- stbi perek. Mindezek nehéz komplikált természetű ügyek, melyekre a tőzsdetanácsosok körében alig akad szakértő. Természetesen fellépnek itt is a rendes bíróságoknál tapasztalt mizériák. A per egy évekig tartó átokká lesz. Eközben az árúforgalomból származó és gyors elintézést igénylő ügyek háttérbe szorulnak és így itt, ahol a tőzsdebíróság hivatva van és képes is a legáldásosabb működést kifejteni, épen itt érezhető legjobban a gépezet megakadása. Rossz szolgálatot tesz tehát a javaslat a tőzsdebíróságnak, mikor ezeket a mizériakat orvosolatlanul hagyja.

A tőzsdebíróság hatáskörét tehát korlátozni kell. Ez pedig legtermészetesebben úgy történik, ha az alávetést is csak olyan ügyletek tekintetében engedjük meg, melyek a tőzsdeszabályzat értelmében a tőzsdén megköthetők. Ilyképen elérjük, hogy az ügyek mindig olyan határok közt fognak maradni, melyeken belül a tőzsdebíróság teljes szakavatottsága érvényesülhet és hogy az idegenszerű feladatok, amelyek ennek a bíróságnak működését a szó legszorosabb értelmében megbénítják, távol tartatnak. Az osztrák perrendtartást életbeléptető törvény XVI. art. az alávetés joghatályosságát csak abban az esetben ismeri el, ha az ügylet, melyből per keletkezett, oly árúra vonatkozik, mellyel a tőzsdén kereskedni szabad. Ez nézetünk szerint túlságosan szűkre szabná a bíróság hatáskörét. Amint már fent említettük semmi nehézség sem létezik arra, hogy a tőzsdeszabályzat nemcsak meghatározott árúk és értékpapírok eladását és vételét, hanem más ügyletek megkötését is megengedje. Ezekre nézve tehát a felek alávetése épen úgy megállapítaná a tőzsdebíróság hatáskörét, amint megállapítja az a tény, hogy ezek az ügyletek a tőzsdén megköttettek. Ami ezen kívül fekszik, azt karolják fel más kereskedelmi testületek, illetve az ott szervezendő külön bíróságok.

Ezek után összefoglalom véleményemet.

1. A tőzsdebíróság mai szervezete fentartandó. Nem kívánatos tehát, hogy ítélkezésében jogtudó bírói tag részt vegyen. Nem kívánatos továbbá, hogy a tőzsdebíróságnál elbírált ügy érdeme jogorvoslat vagy a rendes bíróság előtt megindítandó per útján felülbírálható legyen.

2. A tőzsdebíróság hatásköre megszorítandó. Hatáskörébe tartozzanak:

a) a tőzsde üzleti helyiségében az ügyletkötésre szolgáló idő alatt a tőzsdeszabályzat értelmében ott megköthető és tényleg megkötött ügyletekből származó peres kérdések;

b) az előbbi pontban körülírt ügyletekből származó peres kérdések, ha az ügyletek nem is a tőzsdén, de a tőzsde tagjai és bejegyzett kereskedők között köttettek, legalább az egyik fél részéről kereskedelmi ügyletet képeznek és alperes magát a bíróságnak írásban alávetette.

3. A tőzsdebíróság hatásköre semmi esetre se terjedjen ki oly szerződésre, mely a termelés és forgalom szabadságának korlátozására irányul (kartelszerződés).

Dr. Kőnig Vilmos.

A vétkes nő ideiglenes tartásdíja.

A Ptkj. 31. §-ának bírálata.

A Ptkj.-nak a képviselőház bizottsága által már elfogadott 31. §-a minden különélő nőnek tartásdíjat biztosít, tekintet nélkül arra, hogy volt-e oka férjét elhagyni, vagy sem és tekintet nélkül arra, hogy mily vétek terheli férjével szemben.*

Mielőtt a javaslat álláspontját bírálnám, röviden ismertetnem kell a kérdésre vonatkozó bírói gyakorlatot.

A kérdés nem egyszerű. A javaslat előmunkálatai is ellentétes felvilágosítást adnak. Az I. T. 102. §-a úgy szólt, hogy: «Házon kívül a feleségnek tartást nyujtani a férj akkor köteles, ha az, hogy a nő férjével nem él, alapos okból, vagy a férj megegyezéséből történik.» Az I. T. indokolása (I. kötet 188. oldal) a 102. §-t a bírói judikaturával indokolja, midőn azt mondja: «egészben véve a §. első bekezdése megfelel a jelenlegi törvényes gyakorlatnak hazánkban.»

Ezzel ellentétben a *főelőadmány* (Igazs. javaslatok tára IV. évfolyam 302. oldal) a mai jog álláspontját ép ellenkezőleg ismerteti, midőn azt mondja: «a mai jogban a nőnek a házasság felbontásáig minden esetre joga van az eltartásra, vagy a közös háztartásban, vagy a házon kívül. E feltétlen jogától a nőt semmiféle vétkesség nem foszthatja meg. Ha a férj nem akar nejével együtt élni, úgy őt a házon kívül mindenesetre el kell tartania, bármily alapos oka volt a férjnek a nő eltávolítására. A vétkes nő nem is szabadulhat a házassági kötelékből. Lehetetlen és meg nem engedhető tehát, hogy a férj sem el nem válik tőle, sem el nem tartja, hanem egyszerűen kiéhezteti.»

Az I. T. indokolása és a főelőadmány tehát ellentétben vannak abban a kérdésben, hogy az ideiglenes nőtartást a mai jog miként szabályozza.

A II. T. indokolása (28. old.) a főelőadmánnyal szemben ép úgy ismerteti a kérdés mai szabályozását, mint az I. T. indokolása, midőn szószerint azt mondja: «nem követi a javaslat jelenlegi bírói gyakorlatunkat abban az irányban, hogy a nőtől megtagadja az ideiglenes tartást, ha ő is vétkes».

Mi az igazság ebben a kérdésben? Hogyan szabályozzák az ideiglenes nőtartás kérdését törvényeink és bírói gyakorlatunk?

A főelőadmány és a két indokolás közötti ellentétnek magyarázata az, hogy az ideiglenes nőtartás kérdésében konkurráló hatásköre van a törvényszéknek, mint a házassági perek eldöntésére hatáskörrel bíró bíróságnak és a járásbíróságnak, mint a nőtartási perek illetékes bíróságának.

A Kúria II. tanácsa, mint felülvizsgálati bíróság és a Kúria III. tanácsa, mint a házassági perek legfőbb fóruma az ideiglenes nőtartás kérdésében homlokegyenest ellenkező gyakorlatot folytatnak.

A Kúria felülvizsgálati tanácsa évek hosszú sora óta állandóan arra az álláspontra helyezkedik, hogy a *vétkes* nőt tartásdíj nem illeti meg. Ezzel szemben a III. tanács a H. T. 102. §-át úgy magyarázza, hogy: «az ideiglenes nőtartás megítélése a nőnek, vagy férjnek vétkességétől függővé nem tehető, hanem a H. T. 102. §-a értelmében a férjnek ideiglenes nőtartásdíj fizetésére való kötelezésnél vagy ideiglenes nőtartás alól való felmentésnél, a házastársaknak egyedül vagyoni és kereseti viszonyaik szolgálhatnak irányadóul». (1913 március 17. 5228/912.)

Minthogy azonban az ideiglenes nőtartási pereket elenyésző csekély kivétellel a járásbíróságnál indítják meg a különélő nők, a bírói gyakorlat uralkodó tételének ebben a kérdésben a felülvizsgálati tanács álláspontját kell tekintenünk, mert a III. tanácsnak oly ritkán van alkalma az ideiglenes nőtartás kérdésé-

* A 31. §. szövege a képviselőház bizottságának szövegezése után a következő: «A férj köteles feleségét házon kivül a 26. §. mértéke szerint illendően eltartani, ha a feleség a házassági életközösség folytatását a 24. §. második bekezdése értelmében megtagadhatja, vagy ha a férj feleségétől a közös háztartásban való eltartást akár a 24. §. második bekezdése alapján, akár jogos ok nélkül megtagadja. Ugyanez áll megfelelően a nő eltartási kötelezettségére (30. §.). Csak szűkös eltartás jár a férjnek a 155. §. első bekezdésének előfeltétele alatt és bármelyik házastársnak, ha a másik házastárs élete ellen tör, vagy vele szemben az 1788. §-ban meghatározott cselekmények valamelyikét követte el és a házastárs meg nem bocsátott neki. Házon kivül a tartást készpénzben az 1230. §. szabályainak megfelelően kell szolgáltatni».

ben ítélkezni, hogy midőn igen hosszú idő elmúlása után a III. tanácsnak alkalma volt egy ideiglenes nőtartási kérdésben a fentebb idézett ítéletet hozni, az valósággal meglepetésként hatott.*

Minthogy a H. T. 102. §-a, amelyre a Kúria III. tanácsa ebben a kérdésben hivatkozik, világosnak egyáltalában nem mondható, nézetem szerint az I. és II. T. indokolásai ismertetik helyesen a mai jogot, midőn azt mondják, hogy mai jogunk szerint a vétkes nőt tartásdíj nem illeti.

Annál meglepőbb, hogy a II. T. és illetve most már törvényjavaslat 31. §-a a nőnek feltétlenül minden körülmények között tartási igényt biztosít, még ha vétkes is, sőt még az esetben is, ha férjével szemben olyan magaviseletet tanusít, amely miatt szülő a gyermekét kitagadhatja. Utóbbi esetben a javaslat a nőtartási igényt a szűkös eltartás mértékére szállítja le.

Áttérve a 31. §. bírálatára, nézetem szerint a javaslat álláspontja, hogy minden, még a gyilkossági kísérletet elkövető nőnek is ideiglenes eltartást biztosít nemcsak a mai, ismertetett joggyakorlattal, hanem az erkölcsi közfelfogással is ellenkezik.**

Elsősorban kifogásolom tehát a §-nak második bekezdését. Ha elolvassuk a kitagadási okokat és a 31. §. szövegét, akkor azt látjuk, hogy szűkös eltartást követelhet az a házastárs, aki: 1. a másik házastárs élete ellen tör, 2. vagy ellene bármilyen bűntettet, vagy bűntett kísérletét, vagy szándékosan súlyos vétséget követ el, 3. aki közerkölcsiségbe ütköző botrányos életmódot megátalkodva folytat, 4. aki a házastársát szándékosan és súlyosan bántalmazza.

Nem folytatom a további részletezést, hanem felvetem azt a kérdést, hogy egyezik-e az erkölcsi közfelfogással, hogy a férj ennyire súlyosan vétkező házastársának, habár csak szűkös eltartást nyujtson? Ne gondoljunk a gazdag és jómódú házastársakra, a honorácior osztályra, földbirtokosokra, nagykereskedőkre, nagyiparosokra, akiket a törvény rátud kényszeríteni arra, hogy a házastársát, bármily vétket követett el, legalább szűkös eltartásban részesítse, hanem gondoljunk az ország népességének nagy zömére, földmívesekre, kisiparosokra, kiskereskedőkre, kisebb köz- és magánhivatalnokokra! Meg vagyok győződve arról, hogy az 1788. §. bármely tényálladékának fenforgása esetében alig fog akadni ezen néprétegekben valaki, aki per és végrehajtás nélkül hajlandó lesz a törvényben reá rótt kötelezettségének eleget tenni.

Természetes, hogy a szerkesztő-bizottság alapos megfontolás után iktatta be a javaslatba a házastársak feltétlen ideiglenes tartási kötelezettségét és álláspontjának indokolását megtaláljuk úgy a főelőadmány már idézett helyén, valamint a II. T. indokolásában. (28. old.)

A főelőadmány a feltétlen ideiglenes tartási kötelezettséget azzal indokolja, hogy a vétkes nő nem is szabadulhat a házassági kötelékből, lehetetlen és nem engedhető meg tehát, hogy a férj sem el nem válik tőle, sem el nem tartja, hanem egyszerűen kiéhezteti. Ugyanezt mondja a II. T. indokolása is: «az eltartásra köteles házastárs ugyanis a bontóper megindításával felszabadulhat vétkes házastársának eltartása alól stb.»

Az indokolás kétségtelenül nagyon tetszetős, de nézetem szerint nem helyes. Nem helyes azért, mert házassági törvényünk szerint a válás rendkívül könnyű és pár hét alatt lefolytatható, ha egyik fél sem gördít akadályokat a válás elé (hűtlen elhagyás), ellenben rendkívül nehéz és évekig elhúzódik, ha a házastársak egyike ellenzi a házasság felbontását.

A mai joggyakorlat mellett a vétkes nőnek nem áll érdekében a válópert elhúzni, mert ideiglenes tartásra igénye nincs. Ha azonban a törvény illendő ideiglenes tartást fog biztosítani a vétkes nőnek is, akkor ennek az intézkedésnek első következménye lesz, hogy a vétkes nő a válóper elintézését minden áron késleltetni fogja, hogy az ideiglenes, illendő tartást minél tovább élvezhesse.

Már ebből a szempontból sem helyes a javaslatnak azon álláspontja, hogy minden nőnek *illő* tartást biztosit, tekintet nélkül a vétkesség fokára.

De nem is felel meg a tényeknek a főelőadmány és a II. T. indokolásának az az álláspontja, hogy a nem vétkes házastárs az eltartástól *bármikor szabadulhat* a bontóper megindításával. Nem felel ez meg a tényeknek azért, mert a H. T. 83. §-a szerint a válóokok nem érvényesíthetők a vétkes házastárs ellen, ha a másik házastárs hat hónap alatt nem indítja meg a keresetet azon naptól számítva, midőn a vétkes cselekmény tudomására jutott.

Már pedig nagyon jól tudjuk, hogy az esetek igen tekintélyes részében, sőt bátran mondhatom, túlnyomó részében a nem vétkes házastárs oly későn fordul ügyvédhez, midőn a bontóok érvényesítésének ideje rég megszünt. A pertől és különösen a perköltségektől való félelem folytán, de gyakran más okokból is a férj, aki jogos okból elhagyta feleségét, vagy akit felesége jogos ok nélkül elhagyott, nem siet ügyvédhez, hogy a válópert azonnal megindítsa, hanem hónapok, sőt gyakran évek mulnak el, amíg a házasság felbontására gondol, rendszerint csak akkor, ha újból meg akar nősülni. Ez általános szokás a középosztályon aluli néprétegekben és ezt a körülményt a kodifikáció figyelmen kívül nem hagyhatja.

Ma a H. T. 83. §-át ellensúlyozta az a bírói gyakorlat, mely a vétkes nőnek ideiglenes eltartást nem ítélt meg. Ennek a bírói gyakorlatnak folyománya az volt, hogy a vétkes nőnek a házasság fentartásához rendszerint semmiféle vagyoni érdeke nem füződik, tehát a házasság felbontása elé akadályokat akkor sem gördít, ha a válóokok ereje meg is szűnt.

Ha azonban a javaslat 31. §-a változatlanul megmaradna, ennek következménye az volna, hogy ha a férj a vétkes nőt hat hónap elteltével nem fogadja vissza a közös háztartásba, élete fogytáig *illendően* eltartani lesz köteles.

Ha törvényhozóink meg akarják akadályozni azt, hogy a vétkes nőt a férj bosszúból ki ne éheztesse, akkor sokkal helyesebb volna a H. T.-nek oly értelemben való kiegészítése, hogy a nő, ha vétkes is, követelheti a házasság felbontását, ha a férj őt nem tartja el. Ez volna az indokolásban és a főelőadmányban kifejtett aggodalmaknak természetes folyománya, nem pedig minden vétkes nőnek eltartáshoz való igénye.

Ha pedig nem sikerülne meggyőznöm a szerkesztő-bizottságot és a képviselőház bizottságát álláspontom helyességéről, úgy legalább a H. T. 83. §-ának hat hónapi praekluziv terminusát kell megszüntetni, hogy a nem vétkes házastársnak módjában álljon hat hónapon túl is vétkes házastársától és ezen a réven az ideiglenes tartásdíj-kötelezettségétől szabadulni.

Ha a szerkesztő-bizottság és a képviselőházi bizottság politikai okokból nem akarná a H. T.-t megbolygatni, akkor a 31. §-t legalább annyiban kellene enyhíteni, hogy annak a kérdésnek eldöntését illesse-e a vétkes nőt ideiglenes tartásdíj és mily mértékben, a bíró méltányos eldöntésére kell bízni. A 31. §. szerint a vétkes nőt *illendő* tartás illetné, tekintet nélkül arra, van-e saját vagyona és keresetképes-e. Ez súlyosbítja e §. igazságtalanságát a vétlen házastárssal szemben. A 31. §. tehát akként volna módosítandó, hogy *a nő vétkessége esetén a bíró figyelemmel mindkét házastárs vagyoni viszonyaira és kereseti képességére a méltányosság szerint állapítsa meg a tartásdíj nagyságát, figyelembe véve a nő vétkességének mérvét is.* Az 1788. §. eseteiben pedig meg kell adni a bírónak azt a jogot is, hogy a férjet *a tartásdíj fizetése alól teljesen felmenthesse.*

A képviselőház bizottsága elfogadta ugyan már a szerkesztő-bizottságnak a férj feltétlen tartási kötelezettségére vonatkozó álláspontját, de a kérdés oly fontos, hogy megérdemli az újabb megfontolást.

Dr. Teller Miksa.

* A H. T. indokolása szerint a 102. §. intenciója az volt, hogy a nőt feltétlenül illesse meg nőtartás, akár vétkes, akár nem. (Ind. 223. lap.)

** Minthogy a 30. §. szerint bizonyos feltételek mellett a nő is köteles férjét eltartani, a 31. §. nemcsak a férfiakra, hanem a 30. §. feltételeinek fenforgása esetén a nőkre nézve is sérelmes. Egyszerűség kedvéért azonban én mindenütt csak az ideiglenes *nőtartásról* beszélek.

Közigazgatásunk reformjához.

I. A nemzet nem más, mint a jogszabályok által állammá szervezett társadalom. Az állami és nemzeti létet folyton élő valósággá az állami akarat folytonos hatályosulása teszi. Az olyan akarat, mely nem tud érvényesülni, csak puszta óhajtás; az olyan törvényhozás, mely nem tud érvényt szerezni akaratának, nem egy *legfőbb* hatalom birtokosa, nem szuverén; az olyan közület, mely akaratelhatározásának nyilvánítására hivatott szervei parancsának gyakorlati hatályosulását nem tudja keresztülvinni, nem igazi

állam; és a jogszabályok által csupán ilyen közülettté szervezett társadalom nem valóságos nemzet. A valóságos állami és nemzeti létnek az olyan hatalom, az olyan közigazgatás, mely az állami-nemzeti akaratot híven és szabatosan hajtja végre, alapvető fogalmi alkateleme.

A jó közigazgatás az állam egész alkotmányának egyik legnagyobb jelentőségű tartóoszlopa. Nemcsak alkotmánybiztosíték. Több annál. Maga az alkotmányosság; annak egyik legfőbb nyilvánulása. Végső próbaköve annak, hogy egy társadalomban valóságos közjogok élnek-e? Az állam, a nemzet csak elvont entitás, az állami akarat hatályosulása in concreto egyéni cselekvőségekben nyilatkozik. A közigazgatásban közvetlen kerül egymással viszonyba az egyén és az állam akarata; és hogy a valóságos állami akarat az egyénen keresztül feltétlenül érvényesüljön, de csakis ez érvényesüljön, ebben van a közigazgatás jóságának, mint alkotmánybiztosítéknak a jelentősége. Ott, ahol ez a biztosíték nincs meg, nemcsak a polgárok valóságos politikai szabadsága hiányzik, de a valóságos államfői, törvényhozói és kormányhatalom létezése is puszta fikció, mert mindaz, ami állami akaratnyilvánítás formájában jelenik meg, valóságos érvényesülés nélkül csupán puszta szó marad.

Addig, amig a polgárok jogait és kötelességeit az állam minden szervére egyaránt kötelező szabályok állapítják meg és amíg az állam minden egyes szerve, kezdve az uralkodótól, maga is alá van vetve a törvények uralmának, a közigazgatás végrehajtóhatalmi és alkotmánybiztosítási funkciója voltaképen teljesen ugyanazt jelenti: mindkettő csupán az emberi cselekvés egy és ugyanazon forma-kategóriájának egy és ugyanazon tartalmi elemét jelöli meg közelebbről.

A magyar állam végrehajtóhatalmi szervezetének egyik alapeleme a *törvényhatóság*. Akár fentartja ezt a közigazgatási reform, akár másféle alakulatot léptet a helyébe, kétségtelen, hogy feladatának csak akkor fog megfelelni, ha az új formák, a megreformált szervezet és eljárás, a közigazgatás tevékenységében e tartalmi vonások teljes érvényesülése számára is megteremtik a szükséges és célszerű biztosítékokat. A közigazgatás, jogszabályok és ezek érvényesülése nélkül, még a legképzettebb és a legnemesebb intencióktól vezetett tisztviselők kezében sem lehet más, mint az alkotmányosság teljes negatívuma; ott az egyes közigazgatási hatóságok esetleg szuverének, de nem szuverén az államfői, a törvényhozói és a kormányhatalom és a közigazgatás önkényének kiszolgáltatott polgárnak nincs politikai szabadsága.

II. A mai közigazgatás természete és a közigazgatási tisztviselői kar jogos érdeke egész életet lekötő és így élethossziglani alkalmazásra igényt adó feladattá teszi a közigazgatás hivatásos szolgálatát. A hivatásos közigazgatási tisztviselők az önkormányzat mintaállamában, Angliában is, tényleg élethossziglan nyerik alkalmazásukat. Élethossziglani alkalmazás mellett azonban az egyes magyar törvényhatóságok tisztviselői státusának leggyakrabban igen kicsiny terjedelme, különösen ott, hol fiatalabb erők vannak a vezető-állásokban, reménytelenné tenné az alantasabb állásban levőkre az előlépési viszonyokat és mivel ennek következtében nagyon sok erő sohasem juthatna olyan pozicióba, hol egész terjedelmében érvényesíthetné a köz javára a benne adott értékeket, az élethossziglani alkalmazás rendszere a közigazgatási tisztviselői kar országos státusba foglalása és ezzel kapcsolatban a központi kinevezés célszerű alakban való behozatala nélkül nemcsak a tisztviselői karnak és épen az értékes elemnek járna igen súlyos sérelmével, de szükségképen erőpazarlást, a nemzet erői lehető legteljesebb és leggazdaságosabb felhasználásának elmulasztását eredményezné. Nemcsak az élethossziglani alkalmazás, de a kinevezési rendszer követelményében is találkozik tehát a közigazgatási tisztviselők jogos magánérdekének és a nemzet egyetemes közérdekének szava, nem is szólva arról, hogy a magyar társadalom egy olyan értelmi és számbeli súlyú osztályának jogos magánérdeke, mint aminő a nemzet közigazgatásának tisztviselői kara, már önmagában véve is közérdek.

Ez a két objektív szempont eldönti a kinevezési rendszer mellett és ellen felhozható érvek perét. Hiszen a kinevezési rendszer kérdése körül gomolygó többi érv jobbára csak relatív értékű. Senki sem fogja kétségbevonni pl. azt, hogy a pártpolitikai szempontok és általában az illetéktelen befolyások érvényesülésének veszélye a tisztviselők választásának és kinevezésének rendszerénél egyaránt fenforoghat. És pl. a kinevezés hatalmával bíró kormányok is csinálhatnak hibás nemzetiségi politikát, viszont meg választási rendszer mellett is lehet, különösen a hivatalviselési képesség feltételeinek helyes szabályozásával, biztosítékokat teremteni arra nézve, hogy olyan egyének, kik szembehelyezkednek a magyar államesszmével, ne viselhessenek közhivatalt; és bárhova tekintünk is a magyar államéletben, mindenütt azt látjuk, hogy a magyar nemzet igaz szeretettel és bizalommal látja közhivatalaiban azokat a hozzá hű tagjait is, kiknek más az anyanyelve, mint a magyar.

Mihelyt politikai szempontok szerint akarjuk dűlőre vinni a kérdést, melyik a kívánatos: a választás, vagy a kinevezés? Megnyugtató megoldás nem lehetséges. A mai közigazgatás természete, feladatainak sokfélesége és ezek kulturális, közgazdasági és szociális jelentősége, valamint a tisztviselői kar jogos érdeke és ezzel együtt a legjobb erők legjobb felhasználhatásának közérdeke, ezek a merőben objektív szempontok azonban az élethossziglani alkalmazás és ezzel kapcsolatban a kinevezés rendszerét mutatják előnyösebbnek.

Szinte fölösleges külön hangsúlyozni, hogy ez igazság felismerése még nem követeli a kinevezési rendszernek kivétel nélkül minden közigazgatási állásra való feltétlen behozatalát. A közigazgatási reform az élet számára készül és az élet nem szorítható a sablonok szigorú korlátai közé. S így ott, ahol az agglomerációk sajátos jellege, az életviszonyok, vagy valamely hivatás különleges természete azt indokolttá teszi, a kodifikátornak nemcsak szabad, de kötelessége is eltérni az általánosságban helyesnek felismert elvtől. Természetes tehát, hogy bármennyire is a kinevezési rendszer mutatkozik a helyesnek, a kodifikátornak különösen a városi törvényhatóságokra és bizonyos állásokra nézve az élet által követelt kivételek statuálásától sem szabad elzárkóznia; mert a részletek megállapításánál nem az elvek szigorú keresztülvitele, hanem a nemzetlét szükségleteinek szigorú honorálása a tulajdonképeni feladata.

De ha a kinevezési rendszer behozatala nem valamennyi közigazgatási tisztviselői állás élethossziglani betöltését juttatná is a kormány kezére, mégis kétségtelen, hogy minden olyan reform, mely a kormány ily irányú jogkörét tágítja, egyszersmind a kormányhatalom megnövekedését is jelenti. És ha ez a megnövekedés igen nagyarányú, ez könnyen a kormányhatalom túltengésére és ezzel az állami főszervek hatalmi egyensúlyának megbomlására vezethet. Már pedig az alkotmánynak, az alkotmányosság szilárdságának épen ez a hatalmi egyensúly adja meg a szerkezeti erejét. Az a közigazgatási reform, mely alkalmas volna az államhatalmak egyensúlyának a megbontására, magát a közigazgatási célt veszélyeztetné. Mert a közigazgatás célja a funkció természete szempontjából *az állami akarat* érvényesülése és az állami akaratnak a szuverénitás valamennyi faktora jogilag és fogalmilag *szükségképen egyensúlyú* tényezője.

De abból, hogy egy egyébként szükségesnek mutatkozó reform megbonthatná ezt az egyensúlyt, nem az következik, hogy egy ily korszerű reform elmaradjon, hanem csupán az, hogy vele együttesen olyan alkotások is létesíttessenek, melyek alkalmasak e hatalmi növekedés ellensúlyozására. Ilyen lehetne elsősorban egy helyes elveken felépülő és törvénybe foglalt tisztviselői pragmatika, mely a kötelességeit hiven teljesítő közigazgatási tisztviselő jogállását a kormányhatalommal szemben a független bíróéhoz tenné hasonlóvá és ennek még a közigazgatás sajátos természete se mond ellent, hiszen a törvényes kormányrendeletben foglalt jogszabályt a független bíróságok is kötelesek alkalmazni, ilyen volna továbbá a fegyelmi jog szervezeti, eljárási és anyagi kérdéseinek e szempontokra is tekintettel lévő célszerű és kimerítő szabályozása, ilyen a polgárokat a közigazgatás részéről érhető jogsérelmeknek biztos és gyors reparációját biztosító, tág jogkörű alsófokú közigazgatási bíróságok szervezése és — last not least — ilyen volna a hatáskörök olyan szétosztása, mely a tisztviselők kinevezésének rendszere mellett is nemcsak hogy fentartaná, de még bővítené is azon ügyek körét, melyek *önkormányzati testületek* határozási kompetenciája alá tartoznak.

Hogy a reformnak az önkormányzati testületek tekintetében mik legyenek az irányelvei, erre a törvényhatóságaink élete által nyujtott tapasztalatok adják a legbiztosabb útmutatást.

III. Általános a tapasztalat és mindenkor panaszképen halljuk ismételni, hogy törvényhatóságaink sok tagból álló bizott-

sági testületeiben csupán az országos politikát illető kérdések és a választások iránt van igazi érdeklődés. Mihelyt túlhaladta a törvényhatósági bizottság tárgyalása a napirend ilyen természetű pontjait, lassanként kiürül a tanácskozási terem és a bizottság ülésezésének esetleges második vagy harmadik napján, amikor már «csak pusztán közigazgatási» kérdésekről van szó, a hivatalos személyeken, néhány érdeklődő szakemberen és a tárgyalásra kitűzött ügy helyi érdekeltségén kívül alig vesz részt valaki a bizottsági tagok közül a tanácskozásban. Mit jelent ez? A törvényhatósági bizottság intézményének csődjét? Avagy csupán azt, hogy a hatáskörök szétosztása a törvényhatóságok önkormányzati testületei között mai jogunkban nincs helyesen szabályozva? Mi azt hisszük, ez utóbbit.

Mikor a törvényhatósági bizottságok politikai természetű tárgyalásai iránt oly nagy és általános az érdeklődés, mikor ezeket a pártoknak gyakran már hetekkel előbb kezdődő nagy felkészülése előzi meg, mikor az ily kérdésekről való tanácskozásra a tagok csaknem teljes számmal vonulnak fel, mikor az érvek párviadalára, a nemzeti lét nagy kérdéseinek megvitatására a vármegyei pártok legkiválóbb férfiaikat küldik a csatasorba és mikor itt a különböző elvek és meggyőződések a szónoklás és nyílt kapacitáció nemes fegyvereinek segélyével mérik össze erejüket és mikor a hazafias érzést, a közügyek iránt való érdeklődést olyannyira ébrentartó és erősítő e harcokból voltaképen nem is a szavazatok számszerű aránya, hanem a *vota non numerantur sed ponderantur* nemesen felfogott elve alapján emelkedik ki a valóságos *nemzeti közvélemény*, akkor tagadhatatlan, hogy midőn a magyar törvényhozás 1886-ban is fentartotta a törvényhatósági bizottságok ú. n. politikai hatáskörét és e bizottságot olyként szervezte meg, hogy az lehetőleg sok tagból állva, ne csupán csekély számú választottnak és néhány igen nagy vagyon tulajdonosának legyen a gyülekezete, hanem a nemzet minél szélesebb körének és különösen a magyar nemzeti lét gerincének, a középosztály szellemi és érzelmi tartalmának legyen a letéteményese, nemcsak egy sokszázados mult tradicióit követte, hanem olyan eszmét óvott meg a pusztulástól, amely a modern magyar államban is a lehető legteljesebb sikerrel tölti be a hivatását. Valóban, a politikai közvélemény kialakulásának olyan szervezete nélkül, mint aminőt a törvényhatósági bizottságokban birunk, a magyar államélet egészének alkotmányossága, a nemzeti önkormányzat eszméje, annak leghatalmasabb érvényesülése, az a parlamentárizmus, amely mellett a törvényhozás *valósággal a nemzeti akarat* funkciója, könnyen puszta utópiává válhatnék. A nemzeti gondolat nem élhet pusztán csak a sajtóban, a pártszervezetekben s a nemzetszuverénitás központi főszerveiben; az a nemzeti gondolat, mely nem a polgárság egyetemének lelkében él, csak üres fantóm.

És a polgárok széles tömegeinek lelkében a nemzeti közszellemnek, a nemzeti gondolat erejének e sok tagból álló törvényhatósági bizottságok politikai szerepe ma egyik legerősebb ébrentartója. A vármegyei szervezet, az úgynevezett politikai hatáskör és a törvényhatósági bizottságok tág kereteinek fentartása nemzeti szükség, államfentartó erő.

IV. Abból, hogy e soktagú testületek már a szorosan vett közigazgatási szakügyek intézésére nem bizonyultak alkalmasaknak, nem az következik, hogy irtsuk ki a magyar államszervezetből a nemzeti gondolat erejének egy már meglévő és nagy hatással funkcionáló tápláló forrását, hanem csupán az, hogy ami viszont nem való e soktagú bizottságok hatáskörébe, azt vegyük ki onnan. Ami csak szűkebb, speciális vagy helyi bizottságok által intézhető el célszerűen, az utasíttassék is ily bizottságok hatáskörébe. A törvényhatósági bizottságok szakemberei szívesen és buzgalommal vesznek részt ma is a szakkérdések, a szűkebb helyi érdekeltségek az őket közelebbről érdeklő ügyek tárgyalásában és e testületek jelesei szívesen veszik, sőt ambicionálják is, hogy helyet kapjanak a törvényhatóságok szűkebb bizottságaiban. Ha a tisztán közigazgatási kérdések iránt leginkább csak a szakemberek és a helyi érdekeltség érdeklődik, ezek intézését a szakbizottságokra, illetőleg a szűkebb helyi közületek megalakítandó tanácsaira, a járások és városi kerületek tervbevett ily testületeire kell bízni. Pl. a *közigazgatási bizottság*, mely pedig részben a törvényhatósági bizottság által alakíttatik, már ma sem előkészítő szerve ez utóbbinak, hanem sok ügyre nézve önálló hatóság. Most egy lépéssel tovább kell menni és azokban a kérdésekben, melyek a plénumban való elintézésre nem alkalmasak, ily hatáskörrel kell felruházni az *állandó választmányt* és esetleg albizottságait is. És ez nem jelentené az önkormányzati eszme csorbulását, sőt erősödését; mert az önkormányzati eszme e bizottságok *tényleges* működése révén valóságos érvényesüléshez jutna oly ügyekre is, melyekre nézve a törvényhatósági bizottsági «tárgyalás» ma rendszerint csak fikció.

És a törvényhatósági bizottságok tagválasztó hatásköre is bevált az ily bizottságokat illetőleg. A törvényhatósági bizottságok ülései arról tesznek tanúságot, hogy az ily választások mindig nagy érdeklődés mellett folynak le. Az ilyen választás csakugyan választás és eredményük általában véve a törvényhatósági közélet kiválóságait s az érdemeiknél fogva is odavaló elemeket juttatja a tagsági helyekhez.

Egyébiránt az 1888-iki reform óta az *angol* grófsági tanács is átruházhatja valamennyi jogát a szakbizottságaira, kivéve a grófsági adó megszavazásának és az ily kölcsön felvételének jogosítványait és ma a grófsági tanácsok közigazgatási tevékenysége legnagyobbrészt csak az ily önálló hatáskört nyert szakbizottságok megalakításában, ezek munkájában és ezek működésének ellenőrzésében áll; sőt még a városokban is az ügyek valóságos intézése lényegében nem a városi tanács plénumának, hanem albizottságainak kezében van.

V. És most foglaljuk össze az eredményeket.

A törvényhatósági intézmény tartassék továbbra is fen, úgyszintén a törvényhatósági bizottságok mai tág keretei. De ez utóbbiak közvetlen hatáskörébe ezután jog szerint is csak azok az ügyek tartozzanak, amelyek természetük szerint e soktagú testületek hatáskörébe kívánkoznak és amelyek ellátására ez intézmény alkalmasnak is bizonyult; így főleg az úgynevezett politikai hatáskör és a szakbizottságok választása. De a szorosan vett önkormányzati intézés általában véve a szakbizottságokat és a szűkebb helyi testületeket illesse. A hivatásos tisztviselői állások pedig általában véve élethosszíglani alkalmazással és kinevezés útján töltessenek be, de e rendszer behozatalával egyidejűleg alkossa meg törvény a tisztviselők szolgálati pragmatikáját, kodifikálja a fegyelmi jogot és teremtse meg az alsófokú közigazgatási bíróságokat.

De az egész közigazgatási szervezetben továbbra is életben kell maradnia vármegyei intézményünk amaz alapelvének, mely az önkormányzati és királyi végrehajtó-hatalom kölcsönhatását biztosítja. S a központi hatalom, vagy ennek külső képviselői által kinevezett tisztviselők és a szorosan vett önkormányzati szervezet munkája legyen továbbra is egymást kiegészítő eleme az állami akarat végrehajtásának.

Hiszen a magyar vármegyei intézmény igazi súlypontja talán nem is abban van, hogy ez önkormányzati szerv, hanem abban, hogy *egyszersmind* önkormányzati szerv. Mert az az intézmény, mely szükségképi harmóniát visz a királyi és a nemzeti akarat expozituráinak végrehajtási tevékenységébe, voltaképen a királyi és a nemzeti akarat harmóniáját is szolgálja, tehát azokat az eszményeket, melyekről a magyar államélet ezeréves fenállásának ünnepét ülő koronás király és országgyűlés ezeket a szavakat véste az első *ezerév* zárókövébe, az 1896 : VII. tc. kőtáblájába: «*Szilárd alapjai ezek annak az áldásos összhangnak, melynek ereje a jövendő századok biztos haladásának is zálogát képezi.*»

A magyar közigazgatási szervezet megérett a reformra és a korszerű reformot annál kevésbé szabad halasztani, minél nagyobb a vármegyei intézmény alkotmányos jelentősége.

Közel száz évvel *gróf Széchenyi István* fellépése után senki sem fogja többé kétségbe vonni annak az igazságnak minden időkre szóló erejét, melyet a *legnagyobb magyar* oly sokszor és annyi hévvel tárt a nemzet elé és melyet *gróf Andrássy Gyula* — az ifjabb — valóban klasszikus tömörséggel ekként formulázott: «*Konzerválni csak reformmal lehet*».*

Dr. Tihanyi Lajos.

* *Gróf Andrássy Gyula: Széchenyi politikája.* Széchenyi eszmevilága. I. kötet, 136. lap. Budapest, 1912.

Az új sajtótörvény egészen hatályon kívül helyezte-e a régi sajtótörvényt?

Az 1848: XVIII. tc. 31. §-a vétségnek minősíti a *kaució nélküli politizálást* és «egy évi fogságig és 500 forintig terjedhető büntetéssel» rendeli sújtani.

Az új sajtótörvény 18. §-a a politikai tartalmú időszaki lapoktól szintén követel biztosítékot, sőt a vidéki napilapokat kivéve felemeli a biztosítékot, megváltoztatja a biztosíték jellegét, a 18. §. utolsóelőtti bekezdésében pedig rendelkezést tartalmaz arra az esetre, ha a biztosítékból a pénzbüntetés, bűnügyi költség és kártérítés fedezésére valamit elvontak, ha a biztosíték más okból csökkent, ha a biztosítékot az arra jogosult felmondotta, sőt a 28. §. 3. pontja büntetéssel sújtja azt a kiadót, aki ilyen esetben a biztosíték kiegészítése előtt a lapot a 18. §. ellenére adja ki.

Ámde az új törvény 24. és következő §-aiban foglalt büntető rendelkezések között nincs rendelkezés arra a lapra, amely biztosíték nélkül, politikai tartalommal, jelenik meg, — mondjuk — ha valamely szépirodalmi lap egyik-másik számában cikket közöl, amelyről a kir. ügyész vagy a bíróság úgy fogja találni, hogy «politikai tartalmú».

A 28. §. 3. pontja egészen más tényálladékról beszél és a fenti tényálladékra ki nem terjeszthető. (Lásd: Jogállam 1913 december 10-iki füzetében Zsitvay Leó «Törvényjavaslat a sajtóról» című cikknek IV. rész utolsó bekezdését.)

Ha az új sajtótörvény egészen hatályon kívül helyezte a régit, akkor ez a tényálladék nem büntethető, ha részben fentartotta, a biztosíték nélküli politizálás az új sajtótörvény dacára az 1848 : XVIII. tc. 31. §-a alapján és arra való hivatkozással bíróságaink által a jövőben is büntetendő lesz.

E tekintetben az új sajtótörvény 63. §-a úgy rendelkezik, hogy az új sajtótörvény életbeléptének napjától kezdve hatályukat vesztik a törvényeknek és szabályrendeleteknek mindazok a rendelkezései, úgyszintén a szokásjognak mindazok a megállapításai, «amelyek megegyeznek vagy ellenkeznek» azokkal a jogszabályokkal, amelyeket a sajtójogra, különösen a sajtórendészetre stb. az új törvény tartalmaz.

Az 1848 : XVIII. tc. 31. §-ának büntető rendelkezése a biztosíték nélküli politizálás tényálladékával megegyezik vagy ellenkezik-e az új sajtótörvény rendelkezéseivel?

Nem! *Sem nem egyezik, sem nem ellenkezik*, mert *egészen más rendelkezés*, minthogy büntetni rendel olyan tényálladékot, amely az új sajtótörvény számos büntető rendelkezése között nem foglaltatik.

Ime, a régi sajtótörvénynek nagyon lényeges olyan rendelkezése, amely az új sajtótörvénnyel hatályon kívül nem helyeztetett.

A bírói gyakorlat fogja eldönteni, vajjon az új sajtótörvény mellett hivatkozni fogunk-e az 1848 : XVIII. tc. 31. §-ára és az új sajtótörvény sok büntető rendelkezése dacára a fenti tényálladékot a régi sajtótörvény alapján büntetés fogja-e sújtani.

Valószínűtlen, hogy a törvényhozó az új törvényben a biztosíték nélküli politizálást büntetni ne akarta volna.

Zsitvay hivatkozott cikke kellő időben hívta fel a figyelmet arra, hogy a javaslat a biztosíték nélküli politizálást nem sújtja külön büntető rendelkezéssel és az új törvény 24. §-ának 3. pontjába ez a tényálladék is felveendő volna.

Dr. Kallós Henrik.

Jogirodalom.

«*A Munkásbiztosítási Joggyakorlat*» II. kötet 1911 október — 1913 augusztus. A kereskedelemügyi m. kir. miniszter fölhatalmazása alapján a m. kir. állami munkásbiztosítási hivatal megbízásából összegyűjtötte, a törvény §-aihoz csoportosította, utalásokkal és mutatókkal ellátta *dr. Schulcz Ágost*, miniszteri osztálytanácsos-bíró.

Hazai jogrendszerünknek talán egyik területén sincsen oly fokú szükség arra, hogy a felsőbíróság és hatóságok elvi jelentőségű határozatai áttekinthető gyűjteményben foglaltassanak össze, mint épen munkásbiztosítási jogunkban. Tudvalevő ugyanis, hogy munkásbiztosítási jogügyekben és ezek között az alapvető jogkérdésben: a biztosítási kötelezettség kérdésében is a hatóságoknak és bíróságoknak összesen hat csoportja dönt egymástól teljesen függetlenül, vagyis anélkül, hogy az egyiknek döntését a másik praeiudiciumként követni tartoznék.

A betegségi segélyezési járulékok felett támadt vitákban az iparhatóságok határoznak, valamelyik fél meg nem elégedése esetén nyitva lévén a rendes bírói út. Már a balesetbiztosítási járulékok és tőke-összegek tekintetében az állami munkásbiztosítási hivatal dönt és pedig pusztán hivatalnok-bírákból álló, úgynevezett biztosítási tanácsaiban.

Ellenben a biztosítottaknak betegségi segélyezési és baleseti kártalanítási igényei fölött a kerületi munkásbiztosító pénztárak székhelyein működő munkásbiztosítási választott bíróságok és pedig tudvalevőleg a munkaadók és biztosítottak közreműködése mellett ítélkeznek, föllebbezés esetében pedig az állami munkásbiztosítási hivatalnál szervezett bírói tanácsok ugyancsak a munkásbiztosítási autonómia által megválasztott két-két választott bírónak részvételével.

A kórházaknak a munkásbiztosító pénztárakkal szemben ápolási költség megtérítése iránt támasztott igénye fölött a közigazgatási hatóságok, panasz esetében pedig a m. kir. közigazgatási bíróság határoznak. A munkásbiztosítási kihágási bíráskodást pedig a rendőri bíróságok, élükön a m. kir. kereskedelemügyi miniszterrel, egy kihágásra vonatkozólag pedig a belügyminiszterrel látják el.

Ebben a helyzetben nagyon reá van utalva minden fórum, hogy a többinek fölfogását ismerje, egymás érvelése meggyőző erejének befolyása alatt a vitás jogkérdésben egyöntetű jogászi közvélemény alakuljon ki, ami csak különféle döntéseknek és azok indokainak hozzáférhető volta és kölcsönhatása mellett érhető el.

Ennek a közszükségnek felel meg az e cikk élén megjelölt gyűjtemény, mely a két év előtt közzétett, vaskos I. kötet folytatásaként hasonló terjedelemben megjelent.

A két kötet tartalmának összehasonlítása arról tesz tanuságot, hogy az egyes fórumok mindgyakrabban követik, sokszor szószerint is elfogadják másoknak meggyőző érvelését. Így tisztázódott sok kontroverz kérdés, anélkül azonban, hogy máris biztosítottnak volna vehető az az egyensúly, amelyet egyrészt a pénztáraknak a biztosítási terhek tárgyában emelt igényei, másrészt a segélyezési és kártalanítási igények között a tekintetben létesíteni kellene, hogy a biztosítási kötelezettséget a pénztárral szemben olyan foglalkozási körökre nézve meg ne állapítsák, amelyeket a biztosítási terhek feletti jogvitákban határozó fórumok nem tekintenek biztosításra kötelezetteknek.

Így kivehető a közlött határozatokból, hogy ingadozó a joggyakorlat az ipari üzemekben működő alvállalkozók biztosítási kötelezettsége tekintetében, mert míg egyes határozatokban az a fölfogás jut érvényre, hogy az 1907 : XIX. tc. 22. §-a értelmében a főüzem tulajdonosa a munkaadó, mert az ő számlájára tartatik fen az üzem, addig más határozatok azokat az alvállalkozókat, akik bizonyos üzemi kockázatot viselnek, önálló vállalkozóknak tekintik. Az üzemi kockázat fogalma tudvalevőleg igen ruganyos és csak dicsérhető a judikaturának az az irányzata, hogy a munkásbiztosításért való felelősség ne legyen azokra az inkább akkord-munkás vezetőkre, mintsem önálló vállalkozókra áthárítható, akikben sem a vagyoni, sem az ipari biztosíték nincs meg arra, hogy a biztosítási törvényben a munkaadókra hárított kötelességeknek kellően megfeleljenek. E szempontból érdekesek a gyűjtemény 9., 10., 25., 140. és 141. oldalain közölt határozatok.

Az újabb gyakorlat is igazolja, hogy a munkaadó és alkalmazott közt fenálló családi köteléket és rokoni viszonyt az összes fórumok a biztosítási kötelezettség szempontjából közömbösnek tekintik. Helyesen követik azt a munkásbiztosítási törvény és intézmény szelleméből és intézkedéseiből következtethető irányt, hogy a gazdaságilag gyönge elemek a munkásbiztosítás jótéteményeiben részesüljenek. De viszont indokolt az állami munkásbiztosítási hivatal ítélkezésében érvényesített az a törekvés is, hogy a munkásbiztosítás terén útját állja az üzletátruházásokkal üzött visszaéléseknek és nevezetesen annak, hogy a férfi családfő üzemének a család más tagjára való átruházása útján a pénztárak betegsegélyezési kötelezettsége magukra az üzemtulajdonosokra és hozzátartozóikra is csalárdsággal kiterjesztessék.

Eltérő a fölfogás atekintetben, vajjon a villamos szellőztetővel fölszerelt kávéházi, illetőleg vendéglői üzem balesetbiztosítási kötelezettség alá esik-e? Az egyik határozat szerint igen (99. lap), mert az 1907: XIX. tc. 3. §-ának 26. pontja

szerint minden olyan üzemre kiterjed a balesetbiztosítási kötelezettség, amely elemi erő által hajtott gépet használ. Ellenben a másik határozat szerint (86. lap) nincsen meg a balesetbiztosítási kötelezettség, mert «az elemi erő által hajtott gép a balesetbiztosítási kötelezettséget csak abban az esetben állapíthatja meg, ha ez a gép közvetlenül és lényegileg szolgálja az üzem céljait és mint ilyen, magától az üzemtől elválaszthatatlan».

A biztosítási kötelezettséget a m kir. állami munkásbiztosítási hivatal szerint magának az üzemnek jellege és nem az alkalmazott által végzett munka minősége határozza meg, ezért a választott-bíróság álláspontjával ellentétben az iskolai takarítónőt pusztán azért, mert ablakok tisztítása, vagyis oly munka is állott föladatában, aminőt az 1907: XIX. tc. 3. §-ának 7. pontja említ, nem fogadta el balesetbiztosításra kötelezettnek (88—93. lapok).

Az állatkerti üzemben teljesített fuvarozást azonban az üzem kiegészítő részének, magát a vállalatot egyúttal «fuvarozó, vagyis fuvarozást is teljesítő vállalatnak vette és ez alapon az e fuvarozásban rendszerint szolgálatot teljesítő állatkerti alkalmazottat balesetbiztosításra kötelezettnek» (95—97. lapok).

Noha a gyűjtemény a munkásbiztosítási jogvitákban eljáró összes hatóságok és bíróságok elvi jelentőségű határozataira terjed ki, természetszerűleg tartalmának túlnyomó részét a munkásbiztosítási szakhivatal bírói és biztosítási tanácsainak döntései foglalják el. Különben is ezek a döntések vannak hivatva legfőképen arra, hogy a munkásbiztosítási jogot kiműveljék. És alkalmasak is erre ezek a döntések, amelyeknek többnyire gondos, körültekintő és mélyreható a jogászi megokolása.

A betegsegélyezési perekben az egész judikaturát annak az iránynak szigorú érvényesítése jellemzi, hogy a biztosítottak a pénztártól egészségük helyreállításának eszközeit ne pénzben, hanem természetben kapják.

A munkásbiztosítási törvény 50. és 51. §-aiban és az országos munkásbetegsegélyző és balesetbiztosító pénztár alapszabályainak a betegsegélyezést meghatározó rendelkezéseiben érvényesülő ezt az alapelvet, hogy kényszerítő szükség esetét kivéve (T. 29. §.) a biztosított ne vehessen magángyógykezelést a pénztár terhére igénybe a joggyakorlat a legszigorúbb következetességgel viszi keresztül. Hogy ez kivált a mi munkásosztályunk nagy részének még kevéssé fejlett műveltségi színvonala, a kórházi kezelés ellen táplált idegenkedése és kezdetleges közegészségügyi nézetköre mellett mennyire szükséges, első tekintetre szembeszökő. De nyilvánvaló az is, hogy máskülönben a munkásbiztosításnak amúgy is sok gondot adó financiális helyzete másképen teljesen tarthatatlanná válnék.

Az állami hivatal bírói tanácsai akként törekszenek enyhíteni annak az álláspontnak ridegségét, mely szerint a pénztár a sürgős szükség esetén kívül alkalmazott magángyógymód költségét megtéríteni nem köteles, hogy olyankor, amikor a biztosítottat esetleg maga a pénztári orvos, vagy a körülmények abba a meggyőződésbe juttatták, hogy a halál veszélye, vagy a betegség végzetes súlyosbodása másképen el nem hárítható, mint a sürgősen alkalmazott magángyógymóddal, a megtérítési kötelezettséget mégis megállapítja. Számos határozat szerint fenforog az indokolt sürgős szükség akkor is, ha a beteg, vagy ápolásáért felelős környezete a körülményekből az átlagos tapasztalatnak megfelelő gondossággal kényszerűleg jutott abba a meggyőződésbe, hogy a pénztári eljárás szorgalmazásával járó legkisebb késedelem is fokozza a veszélyt. Egy esetben, mikor magának a pénztárnak orvosa a biztosított gyermeknek egy országos hírű specialistához azonnal való beszállítását nyomorékká válása veszélyének kikerülése céljából szükségesnek mondotta, a föllebbviteli bíróság annak dacára marasztalta a pénztárt a költségmegtérítésben, hogy az utólag bebizonyultak szerint a beszállítás nem volt sürgősen szükséges. Az ítélet megokolása szerint lehetetlen jogfosztás szankciójával megkívánni a laikus biztosítottól azt, hogy a pénztár szakértőjének javallatát felülbírálja és azzal szembehelyezkedjék.

A baleseti kártalanítási ítélkezésbe bepillantva, szembeötlő, mennyire nyomasztó a bíróság kényszerhelyzete az inasok, gyakornokok és olyan balesetet szenvedettek kártalanításánál, akik nem befejezett kiképzésük miatt fizetést vagy bért egyáltalában nem, vagy csak a szokásosnál csekélyebbet kapnak. Ezeknél a baleseti kártalanítás alapjául veendő keresetet az alapszabályszerű legkisebb átlagos napibér háromszázszorosában, vagyis ez idő szerint 300 K-ban kell a törvény rendelkezései szerint meghatározni. Az ilyen tanuló ifjú tehát, ha baleset következtében teljesen munkaképtelenné vált, soha több kártalanítást nem kaphat, mint évi 180, azaz havi 15 K-át. Ez még abban az esetben is áll, ha mindazok a körülmények megállapíthatók, amelyek kétségtelenné teszik, hogy a sérült közel volt valamely oly iparágban való teljes kiképzéshez, mely a jövőben tekintélyes jövedelmet biztosított volna részére. Szembeszökő, mennyire mostoha ezekkel a törvény.

A munkásbiztosítási választott-bíróság e kényszerhelyzet hatása alatt megkonstruálta a szakoktatási egyenérték fogalmát. Vagyis azt a tanítást, amelyet a tanonc a munkaadótól nyer, bírói becsű tárgyává téve, hozzászámította a tanonc tényleges keresetéhez, pl. a természetben nyert ellátás értékéhez s az ekként nyert összeghez viszonyítottan ítélte meg a kártalanítást.

Az állami munkásbiztosítási hivatal bírói tanácsai természetesen nem járultak hozzá ehhez a törvénnyel bajosan összeegyeztethető megoldáshoz. Igen érdekes az alsóbb- és felsőfokú ítéleteknek erre vonatkozó megokolása (399. és következő lapok, továbbá 410. és következő lapok).

A perjogi elvek szempontjából szembeszökő, hogy az állami munkásbiztosítási hivatal bírói tanácsai következetesen kitartanak a működésük elején meghozott VII. számú elvi határozatnak álláspontja mellett, mely szerint azt az igénypontot, amelyre nézve az alsóbbfokú ítéletet törvényes föllebbezés alapján felülbírálják, a maga egészében vizsgálják meg és a törvényes igényt jogszerű mértékében megállapítják, tekintet nélkül arra, mely féltől ered a föllebbezés. Tehát érvényesül a hivatal bírói gyakorlatában a reformatio in pejus, noha a szaksajtóban az ellen emelkedtek hangok.

Bármilyen azonban e kérdésben a jogászközvélemény elméleti álláspontja, azt mégis el kell ismerni, hogy ezzel a gyakorlattal az állami hivatal bíráskodása sokkal inkább járul hozzá ahhoz, hogy a pénztárak betegsegélyezési és kártalanítási gyakorlatát helyes mederbe terelje és azt lehetőleg egyöntetűvé tegye. Minthogy pedig a pénztárak jogalanyiságuk dacára tulajdonképen közpénzek kezelői, nyomatékos okok szólnak amellett, hogy a bíróság gyakorlatában is kifejezésre juttassa, hogy a pénztárak nem teljhatalmú, kényük-kedvük szerint eljárni hivatott felek, hanem a szolgáltatásoknak törvény- és alapszabály-határozta mértékével sáfárkodó köztestületek.

Az ismertetett jogkérdéseket mutatóul szemeltük ki abból a tömérdek anyagból, amelyen a gyűjtemény áttekinthetően a törvény rendszeréhez és §-aihoz alkalmazkodva átkalauzol. Szerzőnek igen gondosan összeállított munkája az *egyetlen* gyűjtemény, mely a munkásbiztosítási joggyakorlatot teljes egészében megvilágítja.

A határozattár után a könyv az első kötethez hasonlóan, táblázatban tünteti föl azt a skálát, amely szerint az állami munkásbiztosítási hivatal az egyes baleseti sérüléseknek a munkaképességet lefokozó hatását értékelte. Ennek a táblázatnak a mi munkásbiztosítási jogunkban idővel ugyanolyan szerepe lesz, mint a német birodalmi Reichsversicherungsamt hasonló közleményei, melyek az egész német baleseti kártalanítási jogszolgáltatást irányítják.

A könyv használhatóságát kimerítő betűrendes tárgymutató is fokozza. *E—x.*

Szemle.

BELFÖLD.

— **Gottl Ágoston halála** súlyos vesztesége igazságügyünknek és a jogirodalomnak. Nagytudású, érző szívű bíró szállott vele sírba. A kúriai felülvizsgálati tanács joggyakorlatára irányító befolyást gyakorolt. Maradandó érdemeket szerzett mint az ügyvédvizsgáló-bizottság elnöke. Résztvett a polgári perrendtartás szerkesztésében. A polgári perrendtartás első kommentárja az ő tollából való. Hosszú ideig szerkesztette Magánjogi Döntvénytárunkat és ettől a munkától csak néhány hónappal ezelőtt vonult vissza.

— **A rentrée-nyilatkozatokba,** amelyeket az esküdtbírósági reform-törvény első alkalmazásakor hallottunk, megint bevitték a napi politikát. Aki a hatályból kilépő jogszabályokat

lekicsinyelte, ép oly hibát követett el, mint aki az igazságügyi kormány törvényszerkesztésének módszerét bírálta. A törvény- és kormánykritikának, különösen pedig a kormány iránt való bizalom vagy bizalmatlanság kinyilatkoztatásának nem az ítélő-terem a fóruma.

— **A jövedelmező üzem végrehajtás alá vonása** cím alatt dr. Tatics Péter a Jogtudományi Közlöny ezidei 12. számában foglalkozott a jövedelmező üzem zárgondnoki kezelésével. A cikk, bár reámutatott a bírói gyakorlat ingadozására, megállapodottnak jelezte a bírói gyakorlatnak azt az irányát, amely a jövedelmező üzem lefoglalhatóságára non possumussal felelt. Akkor ennek a megállapításnak aktuális súlyt adott a budapesti tábla ismert 10. számú elvi határozata, amely a személyes jogú gyógyszertár üzeméből származó jövedelemre mondotta ki, hogy az végrehajtás alá nem vonható.

Tatics talán, mert szélmalom-harcnak ítélte a vitatkozást a bírói gyakorlatnak szerinte megállapodott irányával, ki is tért az elől. De ő maga is utalt cikkében arra, hogy a döntés alapjául az az elv szolgál, hogy az alaki törvény kiterjesztő magyarázata nincs megengedve és pusztán céltalansága miatt nem foglalkozott azzal, «hogy mennyiben férhet ehhez az elvhez kétség és mennyiben nem».

Tatics cikkének megjelenése után a pozsonyi ítélőtábla 681/913. sz. határozatával kimondotta, hogy az 1881 : LX. tc. nem foglal magában oly tiltó rendelkezést, mely szerint valamely jog jövedelme (a konkrét esetben mozgófénykép-vállalatról volt szó) lefoglalható nem volna és kimondotta, hogy a jog jövedelme a végrehajtási törvény 247. §-ában meghatározott módon kezelhető és számolható el.

Abban mindenki egyet fog érteni Taticcsal, hogy szabálynak a jövedelmező üzem végrehajtás alá vonhatósága a helyes szabály, amit ő de lege ferenda ajánl; ellenmondásra ott sem igen fog találni, hogy a végrehajtási törvény a kérdésben expressis verbis nem rendelkezik. Az eltérés ott kezdődik, hogy mai végrehajtási törvényünkre reáépíthető-e az a bírói gyakorlat, mely legujabban a pozsonyi tábla döntésében nyilvánult meg. Az egész kérdés az értelmezésen — az alaki törvény kiterjesztő magyarázatának megengedettségén — és anyagilag a szokás jogteremtő erejének elismerésén fordul.

Az a magyarázati elv, hogy az alaki törvény kiterjesztő magyarázatot nem tűr, a törvényhozó jogpolitikai tendenciáit viszi be az értelmezés körébe csakúgy, mint tisztán jogpolitikai természetű értelmezési elv a favor testamenti, vagy a kereskedelmi törvény 266. §-ában foglalt favor negotii elve.

A végrehajtási törvény jogpolitikai alapgondolata — a hitelezőt követeléséhez juttatni. Egy jogpolitikai értelmezés nem helyezkedhetik ellentétbe azzal az alapgondolattal és nem juthat oly eredményre, amely az alapgondolatot tagadja meg. Önmagában való ellentmondás, ha a törvény jogpolitikai gondolatát a jogpolitikai értelmezési szabállyal forgatjuk ki sarkaiból. A bírói gyakorlat negációja kétségtelenül nagy sérelme a forgalomnak; a bírói gyakorlat siet a rosszhiszeműség segítségére. Gazdasági és etikai megfontolások egyaránt helytelennek érzik a bírói gyakorlat Tatics által megállapodottnak jelzett irányát.

A szokás jogteremtő erejének elismerése sem lenne új a szokásjogra épült magánjog országában. De hogy a végrehajtási törvény keretében maradjunk, utalunk arra, hogy a végrehajtási törvény nem rendelkezett a zárlat által sérelmet szenvedők jogainak megvédéséről. Ebből azzal az okoskodással, amellyel a jelen kérdést a gyakorlat (már ama bizonyos megállapodott irányzat) eldöntötte, az következnék, hogy mivel a törvény a kérdést nem szabályozza, a jog megvédésének keresztülvitelére nincs meg a lehetőség. A bírói gyakorlat nem elégedhetett meg a törvény hézagának megállapításával és a gyakorlat a végrehajtási foglalás ellen adott igényper analógiájára keresetet adott a jogaiban sértett harmadiknak a zároltató és zárlatot szenvedő (ennyiben tért el az analógiától) ellen. Ha az analógia meg volt engedve a végrehajtáson kívül állók érdekében, bizonyára helyes a végrehajtató érdekében is.

A technikai keresztülvitel kérdésével itt nem foglalkozunk; az aggályoskodásokat az eddigi gyakorlat eredményei, már amikor épen a megállapodott gyakorlattól eltértek, elhallgattatja, vagy jelentőségükben redukálja.

Helyénvalónak vélnők azonban, ha a kir. Kúria konstatálná, hogy a budapesti és pozsonyi ítélőtábla ellentétes gyakorlatot követnek és jogegységi határozatot hozna e tárgyban. Az ügy fontossága megérdemli, a végrehajtási törvény reformjának várható időpontja pedig sürgeti a döntést. *B.*

— **Az ügyvédi nyugdíjintézet évi járulékának felemelése.** Az «Országos Ügyvédi Gyám- és Nyugdíjintézet» április hó 19-én tartja meg évi közgyűlését. A nyugdíjintézet igazgatósága azt fogja a közgyűlésnek javasolni, hogy 1914 január 1-től 1918 december 31-ig terjedő időre az intézet évi járulékát az eddigi nyolcvan koronáról emelje fel száz koronára. Az igazgatóság jelentésében következőképen indokolja indítványát:

Az Országos Ügyvédi Gyám- és Nyugdíjintézetről szóló 1908 : XL. tc. 9. §-ának 4. számmal jelzett, illetve az alapszabályok 27. §-ának *b)* jelzésű bekezdései értelmében minden ötödik év elteltével a közgyűlés által megállapítandó az intézet mathematikai mérlege, illetve elhatározandó az annak eredményéhez képest netán szükségesnek mutatkozó intézkedések megtétele. Figyelemmel ezen rendelkezésekre, kötelességünkhöz képest megbíztuk intézetünk szakértőjét a mathematikai mérleg haladéktalan elkészítésével. Ezen megbízásunkból kifolyólag a szakértő bemutatta indokolt jelentését, melyből kitűnt, hogy az új mathematikai mérleg és a régi mathematikai táblázat között nincs meg a kellő összhang. Bemutatta jelentése kapcsán a 80 K-ás évi járulékon nyugvó új mathematikai táblázatot, illetve mathematikai mérleget, melynek lényege abban foglalható össze, hogy az intézetnek jelenlegi túlterhelt helyzete a 80 K-ás évi járulék mellett csak úgy szüntethető meg, ha az eddigi rokkantsági ellátásnak 25%-kal való egyidejűleges felemelésével az eddigi özvegyi ellátást 18%-kal, a lemondás folytán emelt magasabb ellátást 37½%-kal leszállítjuk. Ez esetben a mathematikai mérleg 210,947 K 43 fill. vagyontöbbletet mutat. A szakértő által vázolt helyzetet az igazgatóság hosszasan megvitatta és úgy találta, hogy a szakértő helyesen cselekedett, midőn az özvegyi ellátásnak változatlan összegében való fentarthatása érdekében jelentésében és a jelentéshez fűzött mellékletek tanusága szerint egyúttal vizsgálat, illetve számítás tárgyává tette azon helyzetet, mely a 80 K-ás évi járuléknak 100 K-ra való mérsékelt felemelésével fogna előállni. 1. A 100 K-ás évi díj mellett a megejtett számítás szerint az özvegyi ellátás változatlan összegében fenmarad. 2. A lemondás folytán előállt magasabb özvegyi ellátás 25%-kal leszállíttatik. 3. A rokkantsági ellátás 40, illetve 33⅓%-kal emelkedik. A mathematikai mérleg ezén esetben ugyan 475,000 K hiányt mutat fel, azonban ezen hiány az intézet rendkívüli jövedelmeiben és a nagyobb kamatozásban fedezetet talál és visszaható fizetéseket nem követel sem az évidíjasok, sem a többszörösök részéről. Az igazgatóság úgy volt meggyőződve, hogy az ügyvédi kar és az intézet érdekét legjobban akkor szolgálja, ha az intézet létesítése tulajdonképeni céljának — az özvegyi ellátásnak — változatlan összegében való fentartása érdekében a 100 K-ás évi járulék mellett foglal állást.

— **A sommás eljárás 167. §-a.** A budapesti kir. törvényszék, mint fellebbezési bíróság (1912. II. D. 303/4.) az elsőbíróságnak azt az ítéleti rendelkezését, amellyel felperes keresetét a keresetnek megváltoztatása miatt elutasította, megváltoztatta és úgy ítélt, hogy keresetváltoztatás miatt nem utasítható el a kereset. Az ügy érdemének tárgyalása és eldöntése végett pedig az ügyet az elsőbírósághoz visszautasította, mert: «a S. E. 164. §-a azt rendeli ugyan, hogy: a fellebbezési kérelem és ellenkérelem határain belül a fellebbezési bíróság azon kérdések felett is határoz, melyek az elsőbíróság előtt tárgyalva és eldöntve nem voltak. És a S. E. 165. §-a az ügynek az elsőbírósághoz visszautasítását csak az ítéletnek az első bekezdés 1—6. pontjában felsorolt okokból történő feloldása kapcsán rendeli, 167. §-a pedig csak akkor engedi meg: ha a megtámadott ítélet az alap és mennyiség szerint vitás követelésnek csupán alapja felett határozott, vagy ha a megtámadott ítélet a perújításnak helyt nem adott, amely a 165. és 167. §-okban felsorolt esetek közé az, hogy az elsőbíróság felperest a keresetének megváltoztatása miatt utasította el, nem tartozik. Azonban nemcsak a S. E. 165. §-a nem meríti ki azon eseteket, amelyekben az ítélet feloldása kapcsán az ügy az elsőbíróséghoz visszautasítandó (Budapesti Tábla 1902. I. G. 333. Térfi, VII. 161.), hanem a S. E. 167. §-a sem azokat, amelyekben az elsőbíróság ítéletének megváltoztatásával az ügy tárgyalásra és végeldöntésre az elsőbíróséghoz visszautasítható. S ha nincs is helye ily visszautasításnak akkor,

amidőn az elsőbíróság felperességi jog, alperesség, avagy a tárgyhoz való jogosultság hiányából, elévülés, időelőttiség, vagy más hasonló indokból utasította el felperest keresetével (Kúria, 1907. I. G. 190. Gottl. XII. 2707.), de amidőn az elsőbíróság egyáltalában nem döntött az ügy érdemében, hanem, ha ítélettel is, a keresetet, mint tárgyalásra alkalmatlant utasította el, akkor érdemi tárgyalásra és döntésre az ügy az elsőbírósághoz visszautasítható. Ilyen a peres eset, amelyben az elsőbíróság felperes keresetét a keresetnek megváltoztatása miatt utasította el, mert ezzel az ítélettel az elsőbíróság nem döntötte el az ügynek érdemét, hanem csak azt mondotta ki, hogy a kereset nem tárgyalható és az ügy ezen kereset alapján el nem dönthető. *w.*

— **Az esküdtek esküjének kérdéséről,** amit a minap egyik főtárgyaláson szóvá tettek, már lapunk mult évi 51. számában megemlékeztünk.

— **Magyar magánjog.** Általános tanok. Bevezető tételek. Írta: dr. Tóth Lajos debreceni jogakadémiai tanár. Szerző szinte monografikus részletességgel tárgyalja a magánjog általános tanait. Rendszerében és stílusában egyaránt eredetiségre törekvő; a tankönyv kereteit és tárgyalási módját — ha ugyan annak van szánva a könyv — túllépi. Nem megérlelt és kiforrott álláspontok elközvetítését tartja szem előtt, hanem egyéni álláspontját kívánja jelezni. Újdonságai azonban inkább meglepőek, mint meggyőzőek; különböztetései inkább szellemesek, mint súlyosak, koncepciója inkább a rendszer kikerekítésén, mint a praktikus hasznosságra tekint. Mindenesetre érdekfeszítő olvasmány, amely egyes tételeinek pozitív illusztrálására a Tervezet második szövegét használja fel. *B.*

— **Az esküdtbíróság előtti eljárásra** és a semmisségi panaszra vonatkozó rendelkezések módosításáról szóló 1914: XIII. tc. a f. hó 12. napján életbelépett. Az igazságügyminiszter felkérésére több szakférfiú az esküdtekhez intézendő kérdések szerkesztésének megkönnyítésére néhány példát készített. Ezeket a példákat az Igazságügyi Közlöny f. évi 3. számában közli.

— **A vízjogi novella** (1913: XVIII. tc.) végrehajtása tárgyában az igazságügyminiszter 22,000/1914., a földmívelésügyi miniszter pedig 12.000/1914. sz. alatt adta ki rendeletét.

— **A konzuli bíráskodás szabályozásáról** szóló 1891: XXXI. tc. hatályát az 1907: LVII. tc. módosításával az 1913: LIV. tc. 1914. évi január hó 1. napjától 1917. évi december hó 31. napjáig meghosszabbította azzal a feltétellel, hogy Ausztriában hasonló törvényes rendelkezések lépjenek hatályba. Ez a feltétel teljesült, mert Ausztriában a konzuli bíráskodás ottani szabályozásáról szóló törvény hatályát az 1914. évi március hó 16-án kelt osztrák törvény (1914. évi Osztrák Birodalmi Törvénylap 58. sz.) 1914. évi január hó 1-től kezdődő hatállyal 1917. évi december hó 31. napjáig meghosszabbította.

— **A katonai büntetőjog** rendszerének gyakorlati célokra készült vázlatát írta meg Szöllősy Gábor hadbíró-százados. (Das Militärstrafgesetz. Mantz, 1914., I—169. ll.)

— **A rehabilitációról** szóló törvényjavaslat előadói tervezete elkészült és azt az igazságügyminiszter több szakférfiúnak megküldötte véleményezés végett.

— **A birói hatalom gyakorlásáról** szóló törvényjavaslatot a képviselőháznak egyik legközelebbi ülésén beterjesztik.

— **A kémkedésről** szóló törvényjavaslat legközelebb szintén a ház elé kerül.

— **A Magyar Jogászegylet** könyvkiadó-vállalatában legújabban megjelent munkák: *Pollock*: Az angol földbirtokjog (ford. Stassik Ferenc), *Tihanyi* Lajos: A magyar országgyűlés költségvetési joga és a delegációk.

— **Ügyvédi díjmegállapítás.** Egy 90 K 90 f. tőke és járuléka iránti végrehajtási ügyben az 1881: LX. tc. 124. §-a alapján, tehát nem sablonos kérvényt nyujtottam be a debreceni kir. járásbírósághoz (1913. V. 1136.), amely 85 f. bélyeg- és portó-kiadásommal együtt 3 K költséget állapított meg. *(Ügyvédi körökből.)*

— **Az ügyvédi kar tagjaiban történt változások** érdekes képét nyujtja az Országos ügyvédi gyám- és nyugdíjintézet évi jelentése. Az ügyvédek száma az elmult évben a szokottnál is nagyobb szaporulatot mutat fel, aminek magyarázata az 1912: VII. tc. rendelkezéseiben keresendő. Míg az előző négy év összes szaporulata 1463 tagot, addig az 1913. évi szaporulat egymagában 963 tagot tett, úgy hogy az intézet tagjainak létszáma 1913. évi december hó 31. napjával 8622 volt, ami az 1909. évi január hó 1-i létszámhoz, vagyis 6198 taghoz képest a lefolyt öt évre 2424 taggal, vagyis közel 40%-kal való megnövekedést tüntet fel. A nős tagok számának emelkedése dacára, az igen nagyméretű szaporodás folytán az ügyvédség korátlaga némi alábbszállást mutat és az intézet tagjainak halálozási aránya is az előző évek adataihoz viszonyítottan kedvezőnek mutatkozik. A halálozások száma a folyó évben a közel 1000 tagú szaporulat mellett az 1912. évi halálozások számánál csak eggyel nagyobb, vagyis, míg az 1912. évi szám 109, az 1913. évi halálozások száma 110. Az 1909—1913. években elhalt intézeti tagok száma 542, azon tagok száma, kik ezen öt éven belül az ügyvédi kamarák kebeléből más okokból váltak ki, összesen 533-at tesz.

— **Nem vagyoni kárért járó elégtétel a sajtótörvény szerint.** A sajtótörvény első kommentárjai megjelentek. Egyik kommentárban olvassuk, hogy «ha a sértettnek vagyoni kára nincs, csupán nem-vagyoni kára miatt pénzbeli elégtételt nem követelhet». Ezt az álláspontot helyesnek el nem fogadhatjuk. A 39. §. szerint «a sértett a sajtóbeli közleménnyel okozott vagyoni kárának megtérítésén *felül* nem-vagyoni kárért *is* megfelelő pénzbeli elégtételt követelhet». A paragrafus szövegezése távol esik a klasszikus eleganciától, de a törvényhozási rációval áll ellentétben az a magyarázat, amely az eszmei, erkölcsi kár megállapítását a vagyoni kár fenforgásától teszi függővé. A törvény javaslatának indokolása sem támogatja a kommentár álláspontját.

— **A közveszélyes munkakerülőkről** szóló 1913: XXI. tc.-et ismerteti *dr. Hacker* Ervin pozsonyi törvényszéki jegyző a Blätter für Gefängnisskunde legutóbbi számában.

— **A magyar sajtójog úgy, amint életben van.** *Kenedi* Géza, a sajtójognak régi hivatott mívelője, zsebkönyv alakjában feldolgozta az 1914: XIV. tc.-et és a vele összefüggő jogszabályokat. A munka a Franklin-társulat törvénykiadásában jelent meg. 216 lap. Ára 2 K 80 f.

KÜLFÖLD.

— **Gyilkosság és szándékos emberölés** áldozatairól közöl kimutatást a «Deutsche Juristen-Zeitung» legutóbbi száma. Kitűnik a közölt adatokból, hogy az említett bűncselekmények Poroszországban figyelemre méltó módon szaporodnak. Míg 1911-ben 734 egyénnek halála következett be gyilkosság vagy szándékos emberölés következtében, addig 1912-ben 787-re emelkedett az áldozatok száma. A szaporulat tehát 53 eset, vagyis 7·2%, ami azt jelenti, hogy 100,000 emberre kb. 2 eset jut. A lakosság számához arányítva a rajnai tartományban fordult elő a legtöbb gyilkosság és szándékos emberölés (100.000: 2·34), ezután Berlin következik a sorrendben (2·01), míg Schleswig-Holstein állandóan az utolsó, vagyis a legkedvezőbb helyen áll. A megöltek túlnyomó számban a férfinemhez tartoztak (518). Érdekes, hogy a halált legtöbb esetben szúrás (190 eset) idézte elő; ütés 164 esetben és lövés csak 156 esetben szolgált az élet kioltására. A megöltek korát illetőleg 192 esetben volt 5 éven alóli, 42 esetben 5—15 éves és 553 esetben 15 éven felüli az áldozat. A gyermekölés állandó csökkenésre mutat. *A.*

— **Kongresszusok.** Húszéves fenállását ünnepelte az elmult hetekben az «Internationale Vereinigung für vergleichende Rechtswissenschaft und Volkswirtschaftlehre» Berlinben. Az egyesületet, mely tudvalevőleg az összehasonlító jogtudománynak nemzetközi közreműködéssel való művelésére törekszik, Meyer Felix berlini Kammergerichtsrat alapította és jelenleg is ő tölti be az elnöki tisztet. A húszéves évforduló emlékére az egyesület emlékkönyvet ad ki, amelyben csaknem az összes európai államok jogtudósai képviselve lesznek. — A porosz bírák az évi (negyedik) közgyűlésüket pünkösd napján tartják meg Bialfeldban. A megvitatás végett napirendre tűzött kérdések ez alkalommal is teljesen általános természetűek lesznek. Nevezetesen megbeszélés tárgyát fogja képezni a bíráknak a nyilvános, valamint a közgazdasági életben való közreműködése és mint második tárgy az igazságügyi hivatalok belső és külső ügykezelésének egyszerűsítése. Fokozott érdekességet ad az első kérdésnek az, hogy az előadói tisztre dr. Bornhak, berlini egyetemi tanár vállalkozott. — A bajor ügyvédek szövetséget szerveztek, melynek főcélja az, hogy módot találjanak az ügyvédi pálya túltömöttségének, elértéktelenülésének (Entwertung!) meggátlására. A szö-

vetség legközelebbi terve bizonyos megszorítások életbeléptetését indítványozni azokkal szemben, kik csak ezután kívánnak az ügyvédi pályára lépni. A közelebbi módozatok még ismeretlenek, állítólag azonban az ügyvédség teljes függetlenségén csorba esni nem fog. *A.*

— **Ötvenéves doktori jubileumát** ünnepli *Brunner* Henrik, a berlini egyetem kiváló jogtörténésze. Brunner osztrák születésű, de már 41 esztendeje működik Németország legnagyobb egyetemén. Munkái számára a német tudományos világban leginkább azzal szerzett feltétlen elismerést, hogy a német jognak az ó-francia-flamand, normann és angol joghoz való közeli rokonságát teljes világossággal és szakértelemmel elsőnek ő domborította ki. Tevékeny részt vesz Brunner emellett az élő jog művelésében, sőt a kodifikációban is. Mint a felsőház tagját, csaknem valamennyi jelentékenyebb civilis törvényalkotás tárgyában véleményadásra kérik. Így a nemzetközi váltójogról szóló törvény előkészítésénél is közreműködött Brunner. *A.*

— **A polgári perrendtartás átalakítását** is sürgeti már a német jogászvilág a büntetőtörvénynek reviziójával egyidejüleg. Útmutatóul kíván szolgálni Heinsheimer heidelbergi egyetemi tanár a «Recht und Wirtschaft» egyesület felkérésére Frankfurtban tartott előadásában. Az előadó véleménye, hogy a közeljövőben nincsen szükség a német polgári perrendtartás teljes átdolgozására, hanem csupán egyes, a gyakorlatban szembetűnővé vált visszásságok kiküszöbölésére. Az utóbbiak közül legnyomatékosabbnak tartotta az elsőfokon a kontradiktórius eljárásnak hosszadalmas és a ténykérdést kellően ennek dacára sem tisztázó voltát, amit legjobban a perorvoslatok igen nagy számban való igénybevétele bizonyít. A hiba eredetét abban véli fellelni, hogy a jelenlegi Pp. értelmében a keresetre nyomban határnapot kell tűzni a társasbíróság előtt való tárgyalás céljából, anélkül, hogy a tárgyalás kellő előkészítéséről is gondoskodás történnék. A jelenleg érvényben levő peres eljárás figyelmen kívül hagyja, hogy a társasbíróság által eldöntendő pernek két egymástól különváló szakra kell oszlania: ú. m. az anyaggyűjtő és a határozathozó szakra. Az előkészítő iratváltás, melynél a bíróságnak csupán ellenőrző szerepe van, nem nyujt elegendő alkalmat a bíróságnak arra, hogy az anyaggyűjtésnél kellőképen közreműködhessék. Mindezek okából azt javasolja, hogy a tulajdonképeni tárgyalást előzze meg egy — kiküldött szakbíró előtt lefolytatandó — szóbeli előzetes eljárás, amelynek során elsősorban is a jogvitának perenkívüli elintézését kellene megkísérelni és amennyiben ez nem sikerülne, gyűjtessenek egybe és rendszereztessenek a perben fontossággal bíró tényálladékú elemek. Az előadó részletesen is kifejtette az ilyen előzetes eljárásnak mimódon való szabályozását, melyre ehelyütt nem terjeszkedhetünk ki, kétségtelen azonban, hogy azok az előnyök (perkezelés individualizációja, felek közvetlen részvétele a tényállás megállapításánál, bíróság pontos értesülése a vitás jogviszonyról stb.), melyeket ily módon elérhetni vél, sok esetben tényleg megközelíthetők lennének. *A.*

— **Schweizi nemzetközi jogi egyesület** alakult meg az elmult hetekben, melynek székhelye Bernben lesz. Az egyesület célja a nemzetközi jognak főleg Schweiz szempontjából való megvitatása és tekintettel ennek az államnak különös viszonyaira, a szakba vágó kérdések megvilágítása. Mint az «International Law Association», úgy ez az egylet is inkább gyakorlati, mint szigorúan tudományos kérdésekkel fog foglalkozni és tagjai sorába jogászok és nem jogászok egyaránt felvételt nyernek. A vezetőség tagjait Schweiz politikai, jogtudományi és közgazdasági életének legkiválóbbjai közül válogatták össze.

Átadó ügyvédi iroda. Megyeszékhelyen, törvényszék, jogakadémia, hegyes vidék, kilenc éves, 12,000 K-át jövedelmező irodámat családi körülmények miatt azonnal átadnám. Néhány ezer korona készpénz elégséges. Ajánlatokat «Ügyvéd 30,000» jelige alatt *Blockner J.* hirdetőirodájába Budapest, IV., Semmelweis-u. 4. kérek.

Teljes gyakorlattal bíró, telekkönyvi ügyekben jártas ügyvédjelöltet keresek. Fizetés megbeszélés szerint. dr. Lőwy Sándor ügyvéd, Monor. (Pestm.) 15152

MAGYAR TÖRVÉNYEK

A FRANKLIN-TÁRSULAT

ZSEBKIADÁSAI

Megjelent!

A magyar sajtójog, úgy amint életben van. Az 1914:XIV. t.-cikk a vele összefüggő törvényekkel és végrehajtási rendelettel. Rendezte és magyarázta *Kenedi Géza dr.* Ára kötve 2 K 80 f.

A váltótörvények. 1914. évi t.-cikk az idegen és saját váltóra vonatkozó jog egységesítése tárgyában az 1912 július hó 23. napján Hágában kelt nemzetközi egyezmény és a hozzátartozó egységes szabályzat becikkelyezéséről. 1914. évi t.-cikk a váltóról. Jegyzetekkel ellátta *Gallia Béla dr.* (Sajtó alatt.)

A fiatalkorúak bíróságának zsebkönyve. Összeállította, bevezetéssel és jegyzetekkel ellátta *Lengyel Aurél dr.* (Sajtó alatt.)

Legutóbb megjelent kötetek!

Az egységes birói és ügyvédi vizsgára vonatkozó jogszabályok. Összeállította, jegyzetekkel és utalásokkal ellátta *Mendelényi László dr.* Ára kötve 2 K.

A bortörvény (1908:XLVII. t.-cikk) és a reá vonatkozó joganyag. Függelék: Az osztrák bortörvény és a m. kir. állami közpincék szervezete. Betűrendes tárgymutatóval. Összeállította *Hampel Antal dr.* Ára kötve 3 K.

Az új polgári perrendtartás és az életbeléptetési törvények zsebkönyve. Magyarázó jegyzetekkel, utalásokkal és betűrendes tárgymutatóval. Írta *Kovács Marcel dr.* Ára kötve 6 K 20 f.

Lakásbérleti szabályok. Összegyűjtötte és magyarázta *Pongrácz Jenő dr.* Harmadik, teljesen átdolgozott kiadás. Ára kötve 3 K 20 f.

Kaphatók:

minden könyvkereskedésben

Részletfizetésre is megrendelhetők:

KELEMEN D. ÉS TÁRSA

könyvterjesztési vállalatánál

Budapest, IV., Reáltanoda-utca 5. szám.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat.** Egyetem-utca 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem.** Egyetem-utca 2.

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Könyvtár

Negyvenkilencedik évfolyam. 17. szám. Budapest, 1914 április 24.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: IV., Egyetem-u. 2
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 12 korona, negyedévre 6 korona

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

Tartalom. A törvényhozás üteme. — *Dr. Giskán Jakab* budapesti ügyvéd: Helyén való volna-e a Pp. életbeléptetésének az elhalasztása? — *Dr. Mariska István* kúriai tanácsjegyző: Van-e hiba a Kúria ítéletében? — Jogirodalom. *Dr. Kőnig Vilmos* budapesti ügyvéd: Dr. Nagy Ferenc: Az új magyar váltótörvény magyarázata. — *Dr. Reitzer Béla* budapesti ügyvéd: A hitel oltalma a Polgári Törvénykönyv Javaslatában. — *Dr. Herner Gyula* liptószentmiklósi ügyvéd: A vagyonbukott üzletének és cégének átruházása kérdéséhez. — Szemle.
Melléklet: Büntetőjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A törvényhozás üteme.

Nem kevesebb, mint tizenkét igazságügyi törvénnyel «gazdagodott» az elmult év tavasza óta a magyar törvénytár, további tíz törvényjavaslat és tervezet vár elintézésre és az eddigi tapasztalatokból talán joggal következtethetjük, hogy ezek is csakhamar tető alá kerülnek. Több mint felerésze a törvényeknek és javaslatoknak büntetőjogi tartalmú. Hogy nagyrészt nem mellékes jelentőségű kis módosításokról van szó, annak bizonyítására talán elég, ha a sajtótörvényre, a váltótörvényre, a polgári törvénykönyvnek javaslatára és a bírósági szervezeti törvénynek, valamint a büntetőtörvénykönyvnek tervezeteire hivatkozunk, amelyről a megbízható források állítják, hogy még a mostani országgyűlés el fogja intézni. Ezenfelül a nem igazságügyi törvények egész sora is nem egyszer nagyfontosságú igazságügyi vonatkozásokat ölel fel (pl. az osztatlan közös legelőkről szóló 1913: X. tc., a vízjogi novella, az ipari bíráskodásról szóló törvényjavaslat stb.).

Ha figyelembe vesszük, hogy az újabb igazságügyi törvényalkotások nélkülözik az átgondoltságnak és szabatosságnak azt a minimális mértékét, amelyet az igazságügyi törvényeknél eddig megszoktunk, hogy az újabb törvények ép ez okból egymásnak rendelkezéseit is módosítják és részben csak ki- és belemagyarázásokkal válnak érthetőkké, méltán ébredhet bennünk az aggály, vajjon az igazságügyi apparátus meg birja-e emészteni ezt a túltermelést? Nem kell e attól tartanunk, hogy azok, akiknek jogpolitikája a «rendcsinálás» gondolatát uralja, az igazságszolgáltatás terén a legnagyobb zavarnak lesznek szülőokai.

Leges scire non est verba earum tenere sed vim ac potestatem. Még ha hihető volna is, hogy az igazságszolgáltatás szervei: a bírák és ügyvédek a törvények ily tömegének percepciójára képesek, az appercepció lehetősége, amely pedig feltétele a törvény helyes alkalmazásának, teljességgel ki van zárva. Mindenfelől hallatszanak a jogos panaszok, hogy a bírák nem birnak a reájuk halmozott új feladatokkal megküzdeni és a jogélet figyelmes szemlélője az ítélkezésben máris nem egy komoly jelét láthatja a panasz alaposságának.

Ma, midőn a Fb. végrehajtásának nehézségeivel küzdünk, midőn a Pp. életbeléptetése amúgy is erős próbára teszi az igazságügyi szervezet teljesítőképességét, midőn a Ptk. megalkotása az ország minden jogászának erőkoncentrálását követeli, csak könnyelműség vagy judicium hiánya áraszthatja el az országot az ötletszerű és részben politikai hatalmi célok szolgálatában álló törvények özönével. Hogy e törvények nagy része nem a jogfejlődés természetszerű menetének szükségszerű terméke, hanem csupán a hivatalos kodifikátorok problematikus értékű eszmeszüleménye, azt alig kell bizonyítani. Ezt eléggé bizonyítja, hogy e törvények nagy részének megalkotását sem a szak- vagy napisajtó felszólalása, sem a szak- vagy egyéb testületek követelése nem előzte meg. Semmi sem indokolja a törvényalkotás e lázas ütemét és valóban nem ismerjük társadalmunknak oly betegségét, amelynek e láz adäquat tünete volna. Vagy talán Magyarországon is beteljesedik Tacitus ismeretes mondása: «*utque antehac flagitiis, ita tunc legibus laborabatur*»? De ugyancsak Tacitusnál olvasható, hogy amily mértékben emelkedett a törvények száma, oly mértékben rosszabbodott azok minősége és alig hiszszük, hogy Tacitus végső következtetését: «corruptissima respublica, plurimæ leges» törvényhozási gépezetünk túlbuzgó masinisztái hajlandók volnának levonni.

Mindezek arra indítanak bennünket, hogy a leghatározottabban és a legerélyesebben *tiltakozzunk az igazságügyi törvényhozásnak e túltermelése ellen.*

Hogy e tiltakozás nem csupán e sorok írójának egyéni véleményét fejezi ki, hanem az ország jogi közvéleményének visszhangja ennek bizonyítására a következő kérdéssel fordultunk több volt igazságügyminiszterhez, a főbb bíróságok vezetőihez és az ügyvédi kar képviselőihez:

Nem volna-e kívánatos az igazságszolgáltatás zavartalan menete érdekében az igazságügyi törvények alkotásának és életbeléptetésének ütemét meglassítani?

Sine ira et studio tettük fel a kérdést és ha a válaszok némelyike mégis tartózkodó, úgy ez csak sajnálatosan bizonyítja, hogy magasállású jogászaink sem tudják magukat mindig a politikai célzat gondolatának feltevése alól emancipálni.

—

Kérdésünkre, amelyet tisztán igazságügyi érdektől irányított aggodalom sugallt s amely a napi politikától teljesen távol áll, a következő nyilatkozatokat nyertük:

Lányi Bertalan, v. b. t. t. volt igazságügyminiszter válasza a következő:

El akarnék kerülni minden oly kijelentést, melyet bármilyen vonatkozásban politikai véleménynyilvánításnak lehetne minősíteni. Azt sem szeretném, ha valaki szubjektív szempontra vezetné vissza, hogyha az igazságügyi jogalkotás jelenlegi módszere ellen valamelyes kifogásom van. Vindikálom azonban magamnak az objektív hozzászólás jogát bármely igazságügyi kérdésben. És így készséggel válaszolva a felvetett kérdésre is, hosszú tapasztalás útján leszűrődött véleményem az, hogy az igazságszolgáltatás zavartalan menetének csak egy olyan kodifikacionális tevékenység felel meg, amely egyrészt feladatait, egy, a jogrend tervszerűen fokozatos fejlesztésére irányzott, határozott és világos programm keretébe foglalja, másrészt a keresztülvitelnél, nevezetesen a törvényjavaslatok kidolgozásánál az illetékes szakkörök közreműködésének minél tágabb körű igénybevétele mellett a fenálló jogrenddel való kapcsolatokat a legnagyobb rigorozitással fontolóra veszi és ily módon az új és a régibb szabályozás között a harmóniát minél teljesebben megvalósítja. Megengedem, hogy felmerülhetnek a közéletben helyzetek, melyek egyes alkalmi törvényeknek, mintegy a programmon kívüli sürgősebb megalkotását

szükségessé teszik, de a tulajdonképeni igazságügyi jogalkotás terén kellő mérséklettel meg kell tartani egy bizonyos egymásutánt, mely szerint minden újabb alkotás a korábbinak mintegy szükségszerű folyománya, úgy hogy a jogalkotási folyamat az egyes intézmények és intézménykörök tökéletesítésének úgyszólván már a köztudatban gyökerező láncolatává váljék. Ily módon a jogalkalmazás tényezői majdnem már előre láthatják, mit hozhat a jövő, lassan hozzá szokhatnak a várható jogfejlesztés eszmeirányához és mindinkább megizmosodva a jogfejlődés egyik stádiumában, megrázkódtatás nélkül léphetnek be az újabba. Ez természetesen lassúbb tempót feltételez a törvények alkotásának és életbeléptetésének processzusában, ami azonban nem jelenti a kellő mértéken túlmenő skrupulozitást és meddő tépelődést, amire már szintén volt példa. Szilágyi Dezsőben megvolt bizonyára a koncepció és az akarat hatalmas ereje és ő mégis tudta terveit a megfelelő korlátok közzé szorítani. Így pl. ő bizonyára képes lett volna a perjogi reformot egész teljességében egyszerre megvalósítani, de beérte a sommás eljárásnak a leggondosabban előkészített és azért a legfényesebben bevált reformjával. Úgy az ő kormányzati ærájának, mint a közvetlenül utána következő kormányzati időszaknak törvényalkotásai sem tértek el az egyenletes haladás és erőfejlesztés tervszerűen kijelölt útjáról. A törvények előkészítésének az állandóság jellegével felruházott és a rendes adminisztrációtól elkülönített munkálkodás alapgondolatán nyugvó szervezete pedig ennek az iránynak betartása fölött őrködve és az egyes javaslatokkal a legbehatóbban foglalkozva arra volt hivatva, hogy a törvények közti konkordanciát megvalósítsa és a jogalkalmazást az utólag észlelhető antinómiáknak a jogszolgáltatás menetét kétségkívül hátrányosan befolyásoló zavaraitól és az ezzel kapcsolatos nehézségektől megóvja. Őszintén meg kell vallanom, hogy az igazságügyi törvények alkotásának jelenleg dívó módja engem is gondolkozóba ejt. A legheterogénebb természetű kérdéseknek szertelen halmozása és az ezek megoldása körül szokásos lázas sietség egy oly vállalkozás, melynek nem egészen biztos a sikere, mely számbavehető anomáliákat idézhet fel az igazságszolgáltatás funkcionálásában: nem is említve azt, hogy akkor, amikor az aktuális kormányzati helyzet az alkalmi törvények alkotásának egész sorát idézte fel, amely törvényeknek feltételezett politikai iránya sokakat a jogalkotás munkájában való közreműködéstől — okkal vagy ok nélkül — visszatart, nem mutatkozik célirányosnak maradandó természetű igazságügyi szerves törvények alkotása, még pedig a sürgősség jelszavával. Aggályos ezenkívül kodificatorius szempontból még be nem fejezett törvényhozási előmunkálatoknak az országgyűlés elé terjesztése azzal, hogy a kritika utólag — a törvényhozás kebelében folyó tárgyalás során — fog figyelembe vétetni. A kritikának figyelemmel kísérése és érvényesítése, valamint a határozott mederben való országgyűlési tárgyalás két óriási feladat, egy évszázadra szánt kódex megalkotásának a keretében, mely kettős feladatnak egyesítése — a közremunkálók genialitásának legnagyobb foka mellett is — leküzdhetetlen nehézségekbe ütközik és amely végeredményében nagy utóbajokkal járhat. Egy nagy kodex előkészítésének körében minden egyes szó nyugodt megfontolást igényel és a lázas munka talán nem egészen alkalmas megnyugtató eredmény létrehozására. Valamivel lassúbb tempót kétségkívül elbírna az igazságügyi jogalkotás.

Dr. *Plósz* Sándor v. b. t. t., volt igazságügyminiszter kijelentette, hogy

a föltett kérdésre nem kíván válaszolni, de *rendkívül fontosnak tartja, hogy a Pp. életbelépése semmi haladékot ne szenvedjen.*

Dr. *Székely* Ferenc v. b. t. t., volt igazságügyminiszter ekként nyilatkozott:

«Az igazságügyi törvényhozásnak azt az ütemét, amely az utolsó időkben nálunk kezd meghonosodni — egészen eltekintve a hozott törvényeknek szükségességétől és helyességétől — már önmagában véve sem tarthatom üdvösnek. Az az anyag, amellyel a jogalkalmazásra hivatott tényezőknek: bíráknak, ügyészeknek, ügyvédeknek újabban meg kell birkózniok, messze túlhaladja ezeknek a napi munkával amúgy is erősen megterhelt szakembereknek munkaerejét és hogy úgy mondjam: emésztőképességét, aminek következményei a kérdéses tényezőknek legjobb igyekezete mellett is rövidesen mutatkozni fognak a végzett munkának kevésbé kielégítő minőségében.

A polgári perrendtartás életbeléptetése, nézetem szerint egyelőre épen eléggé elfoglalja a jogalkalmazás tényezőinek munkásságát s ha a közeljövőben még a polgári törvénykönyv is tető alá kerül, ami nagyon is kívánatos volna, akkor erre a két nagy szerves alkotásra való figyelemmel igazán ajánlatos volna minden egyéb igazságügyi reform tekintetében az elkerülhetetlenül szükséges minimumra szorítkozni.

Polónyi Géza volt igazságügyminiszter:

mindenekelőtt politikai okokból egyáltalán nem tartja kívánatosnak akár köz-, akár magánjogi törvények alkotását oly időben, midőn az országgyűlés működése a pártok egy részének időnkénti távolmaradása következtében nem szabályszerű. Egyes törvényjavaslatokra nézve aggályait a képviselőházban is kifejtette. Így különösen a *sajtótörvény* tárgyalása alkalmával, amelynél magának az igazságügyminiszternek az volt az álláspontja, hogy a javaslat további módosításra szorul, noha már az igazságügyi bizottság negyvennél több módosítást tett. Mégis maga a miniszter utasított el a tárgyalás alkalmával oly módosításokat, amelyeket egy-két nap előtt még hivatalosan szükségeseknek nyilvánított. Ez szomorú bizonyítéka annak, hogy a miniszter mily kevéssé van felelőssége tudatában.

Hogy az ily módon létrejött törvények a gyakorlati életben a legrövidebb idő alatt végrehajthatatlanságukat nevetséges alakban mutatják be, arra több eklatáns példa van. Csak az *esküdtszéki* törvénynél felmerült vitákat kell figyelembe vennünk és nyomban tisztában lehetünk a helyzettel. A Pp. végrehajtása is nagy nehézségekbe fog ütközni. Hiányoznak a fizikai előfeltételek, csakúgy, mint a megfelelő bírói személyzet. Milliókba fog kerülni e kódex végrehajtása. A polgári törvénykönyv javaslatának galoppban való tárgyalása is nagy veszélyeket rejt magában. Ha a miniszter ragaszkodik ehhez a konok elhatározásához és a képviselőház nyolcórás ülésekben tárgyalja a javaslatokat, minden kritika lehetetlenné válik. Fizikai lehetetlenség az is, hogy a bírák ennyi törvényt egyszerre megtanuljanak.

Szavait így fejezte be: «Az igazságügyminiszter úr elmondta, hogy megcsinálta végrendeletét. Nyilván attól tart, hogy maga is bele fog fulladni az általa alkotott törvények árjába!»

A *Kúria elnöke:*

nem kíván válaszolni.

Vavrik Béla v. b. t. t. másodelnök, aki egyszersmind a büntetőjogi törvényelőkészítő-bizottság elnöke:

ugyanígy felelt, megjegyezte azonban, hogy az egyes törvényjavaslatokra nézve bíráló megjegyzéseit annak idején már megtette.

Wlassics Gyula v. b. t. t., a közigazgatási bíróság elnöke:

a kérdésre feleslegesnek tartja a választ, minthogy arról a főrendiházban már nyilatkozott.

A budapesti *kir. tábla elnöke* akként nyilatkozott, hogy nagy elfoglaltsága miatt kérdésünkre *nem ér rá* válaszolni.

Dr. *Grecsák* Károly kúriai tanácselnök, az orsz. bírói és ügyészi egyesület elnöke a következőket mondta:

«Az élet a maga rohamos fejlődésével nem tűri meg a stagnációt a törvényalkotások terén sem. Ott, ahol az élet által felvetett újabb és újabb jogi helyzetek sürgős megoldást igényelnek, ott nem lehet csak konsziderálni, ott bátran reá kell lépni a tételes jogszabályok megalkotásának terére, még ha ez az elhamarkodás veszélyeivel járhat is; mert hiszen a semmilyen megoldás mindig a legrosszabb megoldás. Ezért én a magam részéről nem tartom helyesnek az igazságügyi törvények megalkotása ütemének meglassítását hangoztatni. Mindamellett azonban el kell ismernem, hogy újabb igazságügyi törvények életbeléptetésének a kérdésében számolni kell az igazságügyi szervezetben adott helyzettel is. Itt nem lehet és *nem szabad figyelmen kívül hagyni a magyar jogélet összes tényezőinek, a tömeges újabb törvényekkel szemben megnyilatkozó, hogy úgy mondjam, felszívóképességét sem.* Itt különösen figyelemmel kell lenni a törvényt alkalmazó és munkával úgyis túlterhelt bírói karra és vizsgálni kell, hogy a mindenféle munkával agyonzaklatott elsőfolyamodású bírónak marad-e ideje ezeknek az újabb tömeges törvényeknek az alapos és megfelelő megismerésére. Azért erészben egy előre készített és jól megfontolt terv szerint kell eljárni, amely arra is tekintettel van, hogy a rokontermészetű törvények lehetőleg egyidőben léptessenek életbe és amely azt is szem előtt tartja, hogy a bírói szervezet kérdései azok, amelyek a legsürgősebben követelnek megfelelő megoldást, hogy a bírói kar a reá háruló újabb feladatoknak mindenben megtelelhessen».

Baloghy György a büntetőtörvényszék elnöke:

Határozottan igennel felelt kérdésünkre. Kiemelte, hogy a bírák alig tudnak az új törvények tömegében eligazodni. Ezt megnehezíti, hogy a végrehajtási rendeletek az életbelépés utolsó pillanatában jelennek meg. Az esküdtszéki törvényhez kibocsátott kérdésminták legfeljebb arra jók, hogy tévedésbe ejtsék a járatlanabb bírákat. (V. ö. Szemle rovatunk «Példatár» c. hírét.)

Dr. *Brüll* Ignác, a budapesti ügyvédi kamara elnöke:

Válaszomban nem zárkózhatom el bizonyos szubjektív benyomások elől, amelyeket a jelennek a multtal való összehasonlitása idéz fel bennem. Elvontan tekintve a kérdést, azt hiszem, hogy nem akad senki, aki afelett panaszkodnék, hogy az élet követelményeit nyomon követi a reform. Éltem én már át oly korszakot, amely az igazságügyi törvényhozás szempontjából teljesen meddő volt. Voltam tanúja oly időknek is, amelyekben az igazságügyi reformok lassan, úgyszólván döcögve haladtak előre. És ma már ott tartunk, ahol ezen reformok ütemének mérséklése mellett emelkednek fel hangok. Legyünk tárgyilagosak felfogásunk és nyilatkozatainkban és ne kockáztassunk *véleményt* a priori, amidőn közel állunk azon időponthoz, amelyben már tapasztalati adatok alapján a posteriori fogunk *ítéletet* mondhatni. A Pp. életbelépése lesz próbaköve a helyzetnek. Várjuk be, hogy a bírói létszám szaporítása, a bírák önfeláldozó buzgalma és az ügyvédség céltudatos közreműködése mellett mikép fognak az igazságszolgáltatás tényezői megküzdeni a reájuk háramló nagy feladatokkal.

Az eredmény fogja jelezni, vajjon beállott-e az igazságszolgáltatási apparatus befogadó és asszimiláló képességének ez idő szerinti határpontja, vagy sem. Igen természetes, hogy az ezen eredmény folytán beállott helyzet fogja azután mintegy automatice szabályozni azt az ütemet is, amelyben a további igazságügyi törvényalkotások életbeléptetése haladhat.

Dr. *Pollák* Illés, udvari tanácsos, az orsz. ügyvédszövetség elnöke, következőleg nyilatkozott:

Bizonyos, hogy a tömeges törvénykészítés szokatlan feladatok elé állítja a jogászközönséget, melynek befogadási képességét az igazságügyi kormány nyilván túlbecsüli. Hiszen tagadhatatlan, hogy a törvényhozás több mint évtizedes munkátlansága miatt elmaradtunk és ezt be kell hoznunk. De nem fogjuk birni. Az ifjak, mert még nincsen, az öregek, mert már nincsen elég emésztési képességük és országos az aggodalom, hogy ebből zavarok fognak támadni, már a polgári perrendtartást sem fogjuk tudni. A vidék általában nem tanulja. Mondják, hogy egész táblák bírói kara húzódozik az új tehertől és valahogy csendben meg fognak állapodni egy perrendben, mely a régi és az új közt fog beilleszkedni, amolyan freie Rechtsfindung módjára, talán úgy, ahogy a Kádi szokott. Nagyon ajánlatos volna ezért az életbeléptetést legalább addigra is elhalasztani, míg a kormány teljes megnyugvást nem kapott arról, hogy a bíróságok felkészültek, amiről az egyes bíróságok vezetői jelentést tennének. Arról, hogy a most készülő tervezetek és javaslatok is hamarosan törvényekké váljanak, sőt életbe is léptessenek, úgy sem lehet szó. A kormány tisztában van azzal, hogy a mi jogászi tanulékonyságunk elérkezett a maximumához és nehány esztendőig pihenésre van szüksége. De azt nem lehet a kormánytól rossz néven venni, ha az ország hiányos jogi felszerelését pótolja és a jogállam kiépítésén fáradozik. A perrendtartásra szükség van és az időközben megcsinált kisebb törvényeket még elbirjuk valahogyan, abból pedig ne csináljunk gyászéneket, hogy van végre egy miniszter, aki dolgozik.

Helyén való volna-e a Pp. életbeléptetésének az elhalasztása?

A polgári perrendtartás az életbeléptetésére vonatkozó 1912. évi LIV. tc.-ben megállapított véghatáridő leteltével *f. évi szeptember hó 1-én most már előreláthatóan életbe fog lépni.*

Ennek látható bizonyítéka a napokban beterjesztett 1914—15. évi állami költségvetés, mely «az új polgári perrendtartás életbeléptetésére való figyelemmel» 150 új bírói és 60 új jegyzői állás szervezését helyezi kilátásba.

Még néhány héttel ezelőtt is felhangzottak bizonyos aggályok a Pp. életbeléptetésének lehetősége tekintetében és óhajok az elhalasztás érdekében. Ezeknek az óhajoknak lélektani indoka a meglevő intézményekhez való konzervatív ragaszkodás, amely minden újítás életbeléptetésénél az elhalasztás óhaját szokta kiváltani. A Pp. életbeléptetése azonban nem ütközik leküzdhetetlen akadályokba.

E meggyőződésemben csak megerősít a budapesti ügyvédi kamara ez évi jelentése is, mely a *Pp. életbeléptetésének elhalasztása ellen* a leghatározottabban és meggyőző érvekkel foglal állást.

Az életbeléptetés főakadályának bíróságaink jelenlegi igen nagy ügyhátrálékát szeretik feltüntetni.

Szerény nézetem szerint azonban bíróságaink tagadhatatlanul nagy *ügyhátraléka nem akadályozza, hanem egyenesen szükségessé teszi a Pp. mielőbbi életbeléptetését,* mert minél később lép az életbe, annál nagyobb lesz az életbeléptetésig még folyamatba teendő és a törvényszéki eljárásban a mai hosszadalmasabb írásbeli eljárás szerint elintézésre váró perek száma, annál későbbre várható tehát az életbeléptetésig felszaporodó perhátralékok megszűnése; hiszen az új polgári perrendtartást főleg azért alkották meg, mert intézkedései szerint a perek úgy a törvényszéki, mint a járásbírósági eljárásban a mainál mindenesetre gyorsabban, bár nehezebb bírói és ügyvédi munkával lesznek elintézhetők.

Különösen áll ez a járásbírósági sommás perekre, mert ezekben a perekben, amennyiben a járásbíróság a Pp. életbeléptetésekor az ítélethozatalt megelőző tárgyalást még nem fejezte be, az

életbeléptetés után az életbeléptetési törvény 59. §-a szerint a további eljárásra, ideértve a fellebbvitelt is, már az új Pp.-nek a járásbírósági eljárásra vonatkozó szabályait kell alkalmazni.

A Pp. életbeléptetésekor a járásbíróságoknál még folyamatban lévő perek elintézésére tehát csak gyorsító hatása lehet a Pp. életbeléptetésének.

Akinek ezirán kétsége van, annak figyelmébe ajánlom a Pp.-nak a peres eljárást a mainál gyorsabbá tevő intézkedéseit, amelyek legalább egyharmadával fogják csökkenteni a járásbírósági perek eldöntéséhez szükséges érdemleges tárgyalások számát.

Ilyen pl. a Pp. 205. §-ának azon intézkedése, amely lehetővé és bírói utasítás folytán *kötelezővé teszi, hogy a felek a folytatólagos tárgyaláson bizonyítékul felhasználni kívánt okirataikat a tárgyalás előtt kellő időben a bírósági irodában tegyék le.*

A gyakorlat embereit azt hiszem nem kell arról meggyőzni, hogy ez a mai állapottal szemben hány tárgyalás megtakarítását jelenti.

Gyorsító hatás várható továbbá a Pp. 370. §-ának azon intézkedésétől is, mely szerint a bíró nem köteles a bizonyító fél eskü alatti kihallgatását is foganatosítani, ha emiatt a tárgyalást el kell halasztani.

A per befejezését gyorsító tényezőként fog hatni a Pp. 240. §-a, mely a tárgyalás elhalasztását nehezíti meg.

Ezeken az intézkedéseken kívül még több olyan intézkedést tartalmaz a Pp., amely a per gyorsítására lesz alkalmas.

Azokra a vagyonjogi perekre, amelyek a Pp. életbelépésekor a törvényszékek előtt még folyamatban lesznek, az életbelépésnek csak közvetve és annyiban lesz gyorsító hatása, hogy lezárja az eddigi hosszadalmasabb írásbeli eljárás szerint elintézendő törvényszéki perek számát és a járásbíróság hatáskörének tetemes kiterjesztése folytán lényegesen, az országos átlag szerint 70%-kal fogja csökkenteni az életbeléptetés után folyamatba teendő elsőfokú törvényszéki pereknek a számát.

A törvényszékeknél ezáltal felszabaduló munka tehát az életbeléptetésig folyamatba tett írásbeli perek gyorsabb elintézésére lesz fordítható.

A budapesti törvényszéknél az etekintetben nem rég közölt statisztikai adatok szerint a feltűnő mértékben felszaporodott perhátralékok elintézése oly örvendetesen jó eredménnyel halad előre, hogy a Pp. életbelépése esetén 1915. év végén alig lesz ezen bíróságnak elsőfokú *ítélettel be nem fejezett írásbeli pere.*

Ez a bíróság ugyanis ma már abban a helyzetben van, hogy egy év alatt több pert képes befejezni, mint amennyi beérkezik.

Némelyek szerint akadálya a Pp. életbelépésének az is, hogy «sem a bírák, sem az ügyvédek nem tanulhatják meg az új polgári perrendtartást azzal az alapossággal, amint az szükséges».

Azt hiszem, hogy a magyar jogászság szellemi képessége nem érdemli meg ezt a lebecsülést.

Köztudomás szerint a már három éve szentesített Pp. ismertetésével az összes szakkörök már több, mint egy év óta a legnagyobb buzgósággal foglalkoznak, úgy hogy az új Pp. rendelkezéseit már sokan jobban ismerik, mint a régit, amelynek a megtanulására a legtöbb bíró és ügyvéd a multban sem fordított 2—3 hónapnál hosszabb időt.

Nem lehet elháríthatatlan akadálya a Pp. életbeléptetésének az sem, hogy nálunk kevés a bíró, mert bár ez, sajnos, igaz, a bírói létszám felemelésére *nem is annyira az új Pp. életbelépése, mint a bíróságok ügyforgalmának tetemesebb emelkedése miatt* van elkerülhetetlenül szükség.

Nem lesz talán érdektelen itt annak a hozzávetőleges megállapítása, hogy a Pp. életbelépése után milyen mértékben fog a bíróságok ügyforgalma megváltozni.

Nagyobb változás itt különösen a fővárosi bíróságoknál várható.

A hatáskörök megváltoztatása folytán ugyanis a statisztika adatai szerint csak a városi járásbíróságok ügyforgalma fog annyira emelkedni, hogy minden törvényszéki székhelyen levő, a Pp. indokolásában is úgynevezett *városi járásbíróságnál* kell majd egy-két bíróval a bírói létszámot felemelni, ami a fővárostól eltekintve körülbelül 120 bíróval többet jelent.

A nem törvényszéki székhelyen levő, a Pp. indokolásában úgynevezett *falusi járásbíróságok ügyforgalma* a Pp. életbelépése után évenként legfeljebb 100 polgári perrel fog emelkedni és ezeknek a pereknek az elintézése végett czeknek a bíróságoknak a bírói létszámát nem is kell majd felemelni, mert *ezek a bíróságok köztapasztalat szerint aránylag nincsenek is annyira túlterhelve, mint a túlnyomóan kereskedelmi perekben ítélkező és az igazságügyi kormányok által mostohább elbánásban részesülő városi járásbíróságok,* aminek szembeötlő bizonyítéka az, hogy a falusi járásbíróságok nem kénytelenek a pereket olyan hosszú tárgyalási határnapokkal elintézni, mint a városiak.

A statisztika adatai szerint a törvényszékeknél folyamatban levő elsőfokú vagyonjogi perek legalább 70%-ának 2500 K-át meg nem haladó érték a tárgya; ezek a perek tehát a Pp. életbelépése után a törvényszékektől elsőfokban áthárulnak a járásbíróságokra és csak legfeljebb egyharmadrészük kerül a törvényszékhez másodfokú elbírálás végett.

A vidéki törvényszékek legnagyobb része, kivéve a nagyobb városokban székelő törvényszékeket, a bírói létszám lényegesebb felemelése nélkül is képes lesz tehát a Pp. feladatainak megfelelni.

A főváros azonban e tekintetben külön figyelemreméltó kivételt alkot, mert itt a statisztika adatai szerint a vagyonjogi pereknek csak 40%-a esik a 2500 K-án aluli perekre, kivéve a váltópereket, amelyeknek itt is legalább is 70%-a 2500 K-án aluli.

Ha a mult év statisztikai adatait vesszük figyelembe, amelyek a gazdasági válság hatása alatt néhány évig a per-maximumot jelentik, a következő módon lehet a Pp. életbelépésével egyidőben létesülő budapesti központi járásbíróság perforgalmának az emelkedését hozzávetőlegesen kiszámítani.

A budapesti kereskedelmi és váltótörvényszéknél a perkönyvek adatai szerint folyamatba tétetett, a mulasztási ítélettel befejezett, jelentéktelen számú pereket is beleértve:

1907-ben	3672
1912-ben	4977
1913-ban	4850

kereskedelmi per;

1907-ben	3507
1912-ben	6064
1913-ban	7273

kifogás folytán folyamatba tett (kontradiktórius) váltóper.

1907-ben	381
1912-ben	414
1913-ban	909

végrehajtás megszüntetési, korlátozási, felfüggesztési *per és csődöl kapcsolatos megtámadási per.*

A budapesti kereskedelmi és váltótörvényszéknél tehát 1913-ban folyamatba tétetett összesen 13,032 legnagyobbrészben érdemleges vagyonjogi per.

A budapesti törvényszéknél folyamatba tétetett a perkönyv adatai szerint:

1907-ben	1952
1912-ben	3098
1913-ban	3672

legnagyobbrészt érdemleges vagyonjogi per. Ezek a perek figyelemmel a kisajátítási, házassági, gondnoksági és telekkönyvi fellebbviteli ügyekre és ügyvédi panaszokra, természetesen csak egy részét alkotják a budapesti törvényszék ügyforgalmának.

1907 óta, mely év statisztikai adatai a Pp. megalkotásánál az indokolás szerint alapul szolgáltak, a budapesti törvényszék, kereskedelmi és váltótörvényszék elsőfokú pereinek a száma tehát majdnem megkétszereződött és majdnem ilyen nagymérvű a fellebbviteli ügyek számának az emelkedése is.

A budapesti járásbíróságok ügyforgalma 1907 óta körülbelül 50%-os emelkedést mutat.

A budapesti központi járásbíróság pereinek a száma tehát, figyelembe véve azt is, hogy az eddig a törvényszék hatáskörébe tartozó perek csekély része a budapesti I—III. és a pestvidéki járásbíróságokra fog áthárulni, a Pp. életbeléptetése után az általa összeolvasztandó budapesti balparti járásbíróságok eddigi ügyforgalmához viszonyítva, az első évben legfeljebb 9000-rel fog emelkedni.

Ezekből kontradiktórius váltóper lesz legfeljebb 5000. Minthogy ezek a perek nagyobbrészt bonyolult érdemleges perek lesznek, azoknak megfelelő elintézése végett a budapesti balparti járásbíróságok helyébe lépő központi járásbíróság bíráinak

a létszámát számításom szerint legalább is húsz bíróval kellene felemelni, természetesen a bírósági jegyzők és bírósági segédszemélyzet létszámának ugyanilyen arányú felemelésével kapcsolatban.

A budapesti központi járásbíróság a pesti járásbíróságok eddigi ügyforgalmához képest bizonyos perektől mentesülni is fog, így különösen az 50 K-án aluli perek elsőfokú elbírálásától, a részletüzletekből származó tekintélyes számú perektől, a könyvkivonati illetékesség megszorítása folytán a nem kereskedő vidéki alperesek elleni perek egy részétől. Ezt a percsökkentést előreláthatólag csak részben fogják ellensúlyozni, bizonyos osztrák ítéletek végrehajthatóságának megszűnése folytán az osztrák hitelezők által itt megindítandó perek és az eddiginél könnyebb módon elérhető járásbírósági hatáskör szerződéses kikötése folytán Budapesten megindítandó perek.

Természetes, hogy a budapesti törvényszék, illetve annak fentartása esetén a budapesti kereskedelmi és váltótörvényszék bírói és segédszemélyzeti létszáma is az igazságügyi budget lehetőségéhez képest felemelendő lenne, mert ezeknek a bíróságoknak a hatásköre nagymértékben ki fog bővülni, különösen azáltal, hogy a polgári perrendtartás rendelkezései folytán a telekkönyvi, végrehajtási és perenkívüli ügyekben a törvényszék lesz a másodfokú bíróság.

A nemrég szentesített törvény, mely a budapesti törvényszékek és járásbíróságok bírói létszámát 20 bíróval, jegyzői létszámát 15 jegyzővel és a segédszemélyzet létszámát 15 díjnokkal felemeli, kétségtelenül észrevehetően fogja megjavítani a budapesti bíróságok ügyvitelét, bár ez a létszámemelés nincs teljesen arányban az *ügyforgalom* emelkedésével.

A bírósági helyiségek kérdése szintén nem lehet elháríthatatlan akadálya a Pp. életbeléptetésének, mert Budapesten, továbbá nagyon sok vidéki városban és járásbírósági székhelyen már van megfelelő bírósági épület, ahol pedig nincs, épületek kibérlésével is lehet a kérdést megoldani.

Ha Budapesten, ahol legdrágább a házbér, évtizedeken át bérházakban szolgáltatták az igazságot, azt hiszem, hogy vidéken sem fog ez néhány évig leküzdhetetlen és az államkincstár által megfizethetetlen akadályokba ütközni.

Dr. Giskán Jakab.

Van-e hiba a Kúria ítéletében?

A Zakariás János és társai bűnügyében hozott kúriai ítélet ellen megindult «magas színvonalon álló jogvita» és szócsata csak nem akar véget érni. Az ember nem tudja, mit csodáljon inkább: a sok jóakaratot-e, amellyel a sajtó az elítéltek mentésére siet, vagy a sok jogtudományt, amely a kir. Kúriát kitanítani és «*törvényellenes*» rendelkezéseit kimutatni igyekszik. Mert hiszen olvastuk, hogy «törvényellenes»-nél alább egyik cikk sem adja. A kir. Kúria ítélete sok-sok okból «törvényellenes». Súlyos perjogi tévedésekkel van tele. Ezeknek levét az elítéltek isszák meg. Sőt kívánatos, hogy erre a törvényellenes ítéletre a közönség és legutóbb már az «igazságügyi kormány figyelme is felhívassék». Gondolható, hogy az elítéltek érdekében.

Az a bizonyos ítélet legelőször csak a «gyakorlattal» ellenkezett. Azután már a Btk. 2. §-ával. Most meg legújabban a Jogtudományi Közlönynek f. év április hó 10-én megjelent 15. számában «Van-e hiba a Kúriai ítéletben» cím alatt megjelent cikkben R. Zs. úr szerint már nem ezekkel ellenkezik; de perjogi szempontból sérti a törvényt és már nem is egy, de két okból is. Az egyik ok egészen új; azért t. i., mert az ítélet a Zakariás Jánosra súlyos testi sértés vétsége miatt kirótt 100 korona pénzbüntetést 400 koronára emelte fel. A második ok az a régi sokat emlegetett hivatalvesztés, amelyet a kir. Kúria, nem mint eddig hallottuk, az anyagi törvény megsértésével (ezt R. Zs. úr sem fájlalja), de perrendellenesen szabott ki. A cikk az igazságszolgáltatás iránti bizalom és a bíróság iránti tisztelet hangsúlyozásával fölényes hangon megvádolván a kir. Kúriát, védői szerepében felbátorítva érzi magát komoly intelemmel is fordulni az igazságügyi kormányhoz az okozott sérelem elhárítása végett és kioktatja a *kir. Kúriát,* mert nem a kir. tábla felfogása szerint mérlegelte az enyhítő és súlyosító körülményeket.

Gyűrkőzzünk hát neki ennek a két legújabb keletű törvénysértésnek, hogy a kir. Kúria legalább a jövő heti cikkekig ismét «*tisztán*» álljon az elítéltek, a közönség és az igazságügyi kormány előtt. Mert ez alkalommal már harmadízben vállalkozom erre a «*nehéz szerepre*» (?). Remélhetőleg lesz még több is.

Ami az első vádat illeti, a cikkíró szerint a Zakariás Jánosra súlyos testi sértés vétsége miatt mellékbüntetésül kirótt 100 korona pénzbüntetésnek 400 koronára való felemelése azért perjogi tévedés és törvényellenes, mert a kir. Kúria teljesen figyelmen kívül hagyta a BP. 387. §-ának harmadik bekezdését, mivel a kir. tábla ítéletének erre vonatkozó rendelkezése a vádlott terhére meg sem támadtatott. Erre a nagy argumentumra szabadjon kijelentenem, hogy ez az állítás a valóságnak meg nem felel. Mert a kir. főügyész a kir. tábla ítéletének Zakariás János vádlottról rendelkező része ellen a BP. 385. §-ának 2. és 3. pontja alapján semmisségi panaszt jelentett be, mert a három elítélt vádlottra vonatkozóan a Btk. 92. §-a alkalmaztatott és mert a hivatalvesztés kimondása mellőztetett. Ezzel a perorvoslattal pedig a kiszabott egész büntetési tétel, vagyis a fő- és mellékbüntetésre vonatkozó rész is meg volt támadva a vádlott terhére s ezért a BP. 387. §-ának harmadik bekezdése nem állhatta útját a büntetés súlyosbításának.

De vizsgáljuk csak azt a másik panaszolt törvénysértést is. A cikkíró bátran odaveti kétségbevonhatatlannak feltüntetett dogmáját, hogy t. i. a kir. Kúria törvényszerűen csakis abban az esetben semmisíthette volna meg a hivatalvesztés mellőzésére vonatkozó rendelkezést, ha a kir. tábla a Btk. 54. §-ának második bekezdését az abban meghatározott feltételek hiányában alkalmazta volna és így ez az intézkedése a BP. 385. §-ának 2. pontjában meghatározott semmisségi okot foglalna magában. Következésképp az alsóbbfokú bírónak erre vonatkozó elhatározása akármelyik irányban dönt is, egyik irányban sem állapíthatja meg a BP. 385. §-ának 2. pontjában meghatározott semmisségi okot. És így aztán a kir. Kúriának soha semmi köze sem volna ahhoz, hogy alkalmazták-e a hivatalvesztést az alsóbbfokon, vagy sem, a Btk. 54. §-ának második bekezdésében meghatározott feltételek fenforgása esetén.

Ez lehetetlen állapot volna. De nincs is így. A kir. Kúria újabban követett, most már állandónak mondható gyakorlata ellentmond a cikk ezen állításának. Mert mint eddig, úgy R. Zs. úrnak a kir. táblai ítélet mellett nagyon is buzgólkodó cikkével szemben is tartózkodom a polemikus jellegű céltalan cáfolgatásoktól. Ehelyett további okulás szempontjából közlök itt a kir. Kúria gyakorlatából néhány határozatot annak feltüntetéséül, hogy a Kúria a megtámadott rendelkezéshez hasonló esetekben milyen jogi álláspontot foglalt el. Ime:

6836/913. B. (1913 okt. 8-án.) A Btk. 291. §-ában meghatározott mellékbüntetés alkalmazása vagy nem alkalmazása a bíróság belátására van ugyan bízva; de az, hogy ez a büntetési tétel alkalmazandó-e, vagy sem, a valónak elfogadott tényekből levonandó jogi megállapítás tárgya és mint ilyen, a kir. Kúria felülvizsgálati körébe tartozik.

1124/914. (1914 febr. 17.) Vádlott a Btk. 438. és 92. §-ok alapján hathónapi fogházra ítéltetett a kir. tábla által és a viselt állás elvesztésére. A kir. Kúria az alsóbbfokú bíróságok ítéletének utóbb említett részét a BP. 385. §-ának 2. pontja alapján megsemmisítette és a viselt állás elvesztését a BN. 36. §-a alapján mellőzte. A BN. 36. §-a pedig tudvalevőleg ugyanúgy rendelkezik, mint a Btk. 54. §-ának második bekezdése. De ugyanezen perjogi álláspontra helyezkedett a kir. Kúria ama határozataiban is, amelyekben az alsóbbfokú bíróságok által a Btk. 64. §-a alapján külföldiekre kimondott «országból való kiutasítást» a főbüntetés érintetlenül hagyása mellett mellőzte.

A kir. Kúria állandó gyakorlatának ellentmond a cikk ama része is, mely szerint akkor, ha a kir. Kúria a BP. 385. §-ának 1. *a)* és *c)* pontja alapján az alsóbbfokú bírósági ítéletet megsemmisítvén, új bűncselekmény fenforgását állapítja meg, az alsóbbfokú bíróság ítéletében megállapított büntetések tekintetében «*tabula rasa*»-t nem csinálhat, hanem csakis az ezekkel összefüggésbe hozható büntetést tárgyazó rész helyezhető hatályon kívül. Mert a kir. Kúria a BP. 437. §-ának harmadik bekezdését állandóan úgy értelmezi, hogy amikor az anyagi törvénysértés felismerése mellett egy új büntetendő cselekményt állapít meg, vagy egy megállapított büntetendő cselekmény alól felment, akkor ezzel egyidejűleg az alsóbbfokú bíróság által kiszabott *büntetést is* egészben megsemmisíti és a meghagyott, valamint az általa megállapított bűncselekményekért egészen új bün

tetési tételt állapít meg; vagyis «*a törvénynek megfelelő ítéletet hoz*», melynél már csak az anyagi büntetőtörvény szab korlátot. Ime:

9285/902. B. (B. H. T. 471. sz.) A kir. tábla a vádlottat az egyik büntetendő cselekmény (okirathamisítás bűntette) «vádja alól felmentvén, a vétkes bukás vétségéért más büntetést állapított meg és annak mérvét és súlyát a fenforgó enyhítő és súlyosító körülmények szabad mérlegelésével az elsőfokú bíróság ítéletének rendelkezésétől *teljesen függetlenül* határozhatta meg».

7523/908. B. (B. H. T. 308. sz.) Az esküdtbíróság vádlottat egyrendbeli folytatólagosan elkövetett, a Btk. 258., 259., 262. §-ai alá eső rágalmazás vétsége miatt a 262. §. alapján kéthavi fogházra és 200 K pénzbüntetésre ítélte. A vádlott terhére a közvádló egyedül a BP. 385. §-ának 1. *b)* pontja alapján jelentett be semmisségi panaszt. A kir. Kúria e panasz alapján az ítéletnek ezen vádlott terhére megállapított tettek minősítésére és büntetésére vonatkozó részeit megsemmisítette, vádlottat háromrendbeli rágalmazásban mondotta ki bűnösnek és ezért őt háromhónapi fogházra és háromszor 100 K pénzbüntetésre ítélte.

4302/909. B. Vádlottat az alsóbbfokú bíróságok a Btk. 258., 262., 270. §-ainak 2. pontja szerint minősülő rágalmazás vétségéért a Btk. 262., 91. §-ai alapján egyhavi fogházra és 100 K pénzbüntetésre ítélték. Ellenben a Btk. 172. §-ának első és második bekezdése, valamint a Btk. 173. §-a alá eső izgatás vétségeinek vádja alól felmentették. Ez ítélet ellen a vádlott terhére a közvádló egyedül a vádlott felmentése miatt, a BP. 385. §-ának 1. *a)* pontja alapján jelentett be semmisségi panaszt, melynek a kir. Kúria részben helyt adott, az ítéleteknek a vádlott felmentésére és *ezzel kapcsolatban a büntetésére* vonatkozó részét a BP. 385. §-ának 1. *a)* pontja alapján részben (t. i. a Btk. 173. §-ára vonatkozó rész kivételével) megsemmisítette, vádlottat a rágalmazás vétségén felül a Btk. 172. §-ának első és második bekezdésébe ütköző izgatás vétségében is bűnösnek mondta ki és ezekért a Btk. 172., 262., 96., 101. §-ai alapján hathónapi fogházra és háromszor 100 K pénzbüntetésre ítélte.

3106/909. B. (B. H. T. 299. sz.) Az esküdtbíróság vádlottat egyrendbeli, a Btk. 172. §-ának második bekezdése alá eső izgatás vétsége miatt a 172. és 91. §§. alapján háromhónapi fogházra és 500 K pénzbüntetésre ítélte. Ez ítélet ellen a közvádló a vádlott terhére egyedül a BP. 385. §-ának 1. *a)* pontja alapján élt semmisségi panasszal. E perorvoslatnak a kir. Kúria helyt adott, vádlottat kétrendbeli izgatás vétségében mondta ki bűnösnek és ezért a Btk. 172. és 96. §-ai alapján négyhónapi államfogházra és kétszer 500 K pénzbüntetésre ítélte.

Tehát ezekben az ügyekben is egészen új büntetési tételeket állapított meg a kir. Kúria, vagyis az alsóbbfokú bíróság által megállapított büntetendő cselekményekért is kiszabta a pénz-, mint mellékbüntetést. És amennyiben az e gyakorlatot feltüntető határozatok közül a fentebb jelzettek a B. H. T.-ba is felvétettek, a kir. Kúria most már ettől a gyakorlattól törvénysértés nélkül el se térhetne másképp, mintha e tárgyban ellenkező teljes-ülési határozatot hozna.

És ezeken a döntéseken senki sem ütődött meg. Ezekben az ügyekben senki nem vádolta meg a kir. Kúriát törvénysértő gyakorlattal, törvényellenes eljárással. Az igazságügyi kormány figyelmét sem kívánta senki felhívni ezekre a bűnügyekre. Csak a «*tintatartó-perben*» hozott ítélet kísért folytonosan. Hogy még a vége után is kiérdemelje ezt a jellegzetes titulust.

De se szeri, se száma az ezen elv szemmeltartása mellett hozott határozatoknak. És nem férhet hozzá kétség, hogy a kir. Kúria ezentúl is haladni fog az eddig követett helyes úton, tekintet nélkül az izgatott bírálók tetszésére. *Dr. Mariska István.*

Jogirodalom.

Dr. Nagy Ferenc: Az új magyar váltótörvény magyarázata. Athenaeum kiad. 299. l. Ára 8 korona.

Azt mondják, hogy ahol a nehézség kezdődik ott a kommentár végződik. Az előttünk fekvő könyvre ezt a gúnyos kritikát bizony nem lehet alkalmazni. Nagy Ferenc kommentárjának kezdete teljesen összeesik a törvény alkalmazásának nehézségeivel; nem támaszkodhatik az irodalomra, nem a gyakorlatra, mert egyik sem áll még rendelkezésére. Saját erejéből, saját munkásságával kell mindenütt útat nyitnia, világosságot keresnie. Ennek a végtelenül nehéz feladatnak szerző fényesen megfelel. Megfelelhetett pedig csak azért, mert a váltójog anyagát az utolsó részletkérdésig szuverén módon uralja és mert a nemzetközi egyezmény létesítésének minden fázisában nemcsak résztvett, de irányító befolyását is érvényesíthette.

A kommentár értékét rendkívüli módon emeli a négy részből álló bevezetés. A nemzetközi váltójogi egyezmény előzményeinek és keletkezésének kimerítő ismertetése után részletezi szerző a főbb eltéréseket eddigi jogunktól. Ez a világosan és tudományos alapossággal megírt fejezet nagy mérvben hozzá fog járulni a törvény gyakorlati alkalmazásával járó nehézségek leküzdéséhez és lényegesen meg fogja könnyíteni az új törvény tanulmányozását. Szerző ezután rámutat azon eltérésekre és kiegészítésekre, melyekben az Egységes Szabályzat az Egyezmény alapján részesült és szembeállítja az Egyezmény és az új váltótörvény nyelvezetét az eddigi magyar VT. nyelvezetével.

A magyarázatot illetőleg szerző azt a rendszert követi, hogy minden fejezet tartalmát általánosságban körvonalazza, a részletkérdéseknél pedig elsősorban és következetesen az eddigi szabályoktól való eltérésre rámutat. Kiemeli, hol fog megváltozni az eddigi gyakorlat és kimerítő módon előadja véleményét ott, ahol a törvény interpretációra szorul. Régibb és még most is aktualitással bíró vitakérdéseket illetőleg, mindenütt utal elterjedt váltójogi kézikönyvére. Az 1910. és 1912-iki hágai államértekezlet anyagára szerző mindig tekintettel van, az Egységes Szabályzat majdnem minden egyes szakaszánál hivatkozik az értekezleten felmerült véleményekre, nézeteltérésekre és megállapodásokra és egyáltalában rendszeresen feldolgozza az előkészítés munkálatait.

Nagy Ferenc kommentárja épúgy, mint ezt váltójogi kézikönyvénél tapasztaltuk, kétségtelenül útmutatója és irányítója lesz a bírói gyakorlatnak. Azért kötelezve érezzük magunkat aggályainknak is kifejezést adni nehány véleményével szemben, melyekről azt hisszük, hogy a judikaturát a forgalom hátrányára befolyásolhatják.

Elsősorban veszélyesnek tartjuk, hogy szerző a hágai államértekezleteken elhangzott véleményeket majdnem jogforrásként használja fel. Ha a törvény előkészítő munkálatait sem ismerhetjük el döntőnek, mikor a törvény interpretációja válik szükségessé, ha meg nem engedettnek véljük a bíró kezét megkötni anyaggyűjteményekkel, melyek legfelebb tekintélynek örvendő irodalmi munkásság jelentőségével bírhatnak, még kevésbbé látjuk be, hogy egy konferencián elhangzott, nem ritkán rögtönzött véleménynyilvánításoknak oly hatást tulajdonítsunk, mely alkalmas a törvény homályait autoritative eloszlatni, vagy hézagait kitölteni. A bíró szerény véleményem szerint a becikkelyező törvény 2. §-ához képest csakis a nemzetközi egyezményhez és egységes szabályzathoz képest törvénybe iktatott váltótörvény alapján ítélkezhetik; a nemzetközi konferenciára nem lehet tekintettel és egyenesen provokálná a jogbizonytalanságot, de emellett egyenesen felborítaná az intendált nemzetközi jogegységet is, ha minden állam a konferencia anyagából azt szedhetné ki, ami épen egy konkrét célra neki jól esik. Nem helyeselhetjük azért, ha a kommentár illusztris szerzője a törvényt oly kitételekkel kíséri: ezt az államértekezlet magától értetődőnek tekintette, ez határozottan kiemeltetett, erről szó sem volt stb.

Az utólagos telepítés mizériáit a törvény 2. §-a olyképen oldotta meg, hogy a régi VT. 93. §-át alkalmazza, ha a «lejáratnak, a kiállítás vagy fizetés helyének, vagy a fizetőnek (4. §.) külön megjelölésével töltötték ki utólagosan az üresen hagyott részt». Nem valami sikerült törvényalkotás, mert «az üresen hagyott rész» ismét csak zavarokra fog alkalmat adni. De ha a törvény ezt a formulát azért választotta, hogy az utólagos kitöltést kizárja, ha a váltó már egyszer ki volt töltve, ebbe a túlzott óvatosságba bele kell nyugodnunk. Nem osztjuk azonban szerző nézetét, mely az üresen hagyott részt «a telepítés céljára szolgáló hézagra» interpretálja és ahhoz az eredményhez jut, hogy most már a Kúriának újabb gyakorlata mint olyan, mely visszaélésekre vezethet, törvényileg dezavuálva volna. Igazán nem értjük, hogy egy üresen hagyott részt miért kelljen hézagnak minősíteni és hogy az egész kérdés sorsa attól függjön, vajjon a váltóblankettán rajta van-e «fizetendő.....?» Ha rajta van, kitölthető, ha nincs rajta, nem tölthető ki; az első veszélytelen, az utóbbi végtelen veszélyeket rejt magában. Szerény nézetünk szerint a váltójog is az életnek készül. Hozzájárul ehhez, hogy a telepes szá-

mára a blankettákon nincs is «hézag». A váltóforgalom nagy hátrányára szolgálna, ha a gyakorlat itt szerző felfogását követné. Az utólagos telepítést illetőleg szívesen láttuk volna, ha szerző azzal vonatkozásban az el nem fogadható váltóval (21. §.) is foglalkozott volna. Mi válik itt hatálytalanná, a tilalom vagy az utólagos telepítés? Mit jelentsen továbbá az, hogy a 2. §. szerint «harmadik jóhiszemű váltóbirtokos» ellen nem lehet kifogást emelni, a 16. §. szerint pedig a rosszhiszeműség arra az esetre van korlátozva, ha az átruházás «csalárd egyetértés folyománya». Itt az irodalomnak és a gyakorlatnak meg kell teremtenie az áthidalást.

A VT. 9. §-ánál azt tanítja szerző, hogy ha a kibocsátó az elfogadásért a felelősséget kizárja, ez a forgatók felelősségét is kizárja, mert igazságtalan volna, ha a forgatók felelnének anélkül, hogy ők a kibocsátó ellen fordulhassanak. A magam részéről ezt a nézetet nem osztom és azt mivel sem találom indokoltnak. Hisz a 14. §. szerint a forgató is kizárhatja a váltó elfogadásáért való felelősségét.

A 10. §. azon intézkedését, hogy a rektaváltó «csak közönséges engedmény alakjában és hatásaival ruházható át», úgy magyarázza szerző, hogy az üres forgatmány az engedményezés eszközlésére nem alkalmas. Ha az engedményezés szóbeli kijelentéssel is megtörténhetik, nem látom be, hogy az üres forgatmány miért volna alkalmatlan annak kifejezésére. Ez mesterséges, mivel sem védhető megnehezítése volna a forgalomnak.

A 136. lapon olvassuk, hogy a hátiratok összefüggő láncolata a VT. eddigi rendelkezései szerint lesz elbírálandó. Ez tekintettel a 12. §. 1. bekezdésére, mely szerint a forgatmányt a váltóra vagy a toldatra — tehát nem mint eddig a hátlapon — kell írni, bővebb magyarázatot igényelt volna.

A VT. 92. §-ának helyébe lépő 16. §. elhibázott, semmitmondó negativ tartalmával kellő gyakorlat hiányában még bővebb magyarázatra nem alkalmas. Azt azonban nem merném biztosra venni, hogy az eddigi VT. 92. §-a alapján a kifogások a jövőben is megtehetők lesznek. Ha ez volt az intenció, úgy miért kellett az éretlen 16. §-ssal experimentálni? A VT. 94. §-ában szabályozott beszámítási kifogás elejtése folytán a gyakorlat szintén súlyos probléma elé állíttatott. Itt is természetes a kommentár szűkszavúsága; azt azonban nem igen hisszük, hogy a Pp. 389. §-a alkalmas lesz a visszaélések meggátlására.

Hogy a zálogforgatmánnyal egybekötött törvényes korlátozások (18. §.) csak a zálogtartozás lejártáig állnának fenn és hogy attól kezdve a váltóbirtokos forgatmánya közönséges forgatmánynak tekintendő, ezt a törvényből kimagyarázni nem lehet.

A 24. §. kimondja, hogy «az elfogadást az intézvényezett írja alá». Szerző mindazonáltal ezzel szemben is fentartja régibb nézetét, hogy nem intézvényezett is elfogadhatja a váltót. Mit jelent akkor az az intézkedés, hogy az elfogadást az intézvényezett írja alá? Az, hogy az értekezleten erről szó nem volt, azt hiszem nem bizonyít semmit; sok másról sem volt szó. És mit mondanak ehhez majd a németek, akik már a régi törvény szerint is azt a gyakorlatot követték, hogy a váltót csak az intézvényezett fogadhatja el? Ezek sokkal több joggal hivatkozhatnak arra, hogy nem volt szó olyasmiről, ami a 24. §. világos tartalmát lerontaná. Azért természetesen a nem intézvényezett elfogadása is váltójogi kötelezettséget szülhetne és mint kezesség is hatályosnak volna tekinthető.

A 45. §. 3. bek., és a 48. §. 2. bekezdése tekintetében nagyon kívánatos volna annak kimagyarázása, hogy ezeket az intézkedéseket szerző miért tartja egyezményszerűeknek. Én ezeket illetőleg semmiféle egyezményszerű alapot sem voltam képes felfedezni.

A 97. §. szerint a csődbejelentés megszakítja az elévülést. Az itt felmerülő nehézségekre már máshelyütt (az új váltótörvény 14. l.) rámutattunk. Nagyon nélkülözzük itt a magyarázatot, hogy mi történjék, ha a bejelentett követelést a közadós, vagy ha a tömeggondnok megtámadja és mi történik, ha ezek után a kereset nem indíttatik meg. Mikor ér véget a megszakítás?

Ennek a nehány kérdésnek felvetése is fogalmat nyújthat arról, hogy szerzőnek száz meg száz, úgyszólván még érintetlen témával és problémával kellett foglalkoznia. Csak természetes, hogy a gyakorlat és az irodalom ellenkező véleményeket is fog felszínre vetni és lehet, hogy sok pontban nem a szerző felfogása fog érvényesülni. Ez azonban mit sem fog levonni abból a nagy érdemből, hogy Nagy Ferenc volt úgyszólván az első az internacionális irodalomban, aki az új és nehezen kezelhető törvényt hozzáférhetővé tette a judikatura számára.

Dr. Kőnig Vilmos.

A hitel oltalma a Polgári Törvénykönyv Javaslatában.

A Polgári Törvénykönyv Javaslata és második Tervezete elődjének szisztematikai beosztásán több változtatást eszközölt. A tilos cselekményekre vonatkozó általános szabályokat, valamint az egyes tiltott cselekményeket, amelyeket az első Tervezet a kötelmi jog második címében két fejezetben, (1077—1094., 1095—1106. §.) mint a kötelmeknek a szerződések után következő második kauzáját tárgyalta, *rendszerileg* elejtette és áttette a különös ügyleti kötelmek után következő tizenötödik címbe, melynek felirata «tiltott cselekmény és vétlen károkozás». E cím a tiltott cselekményeket általában (1450—1473. §§.), az egyes tiltott cselekményeket (1474—1485. §§.) és a vétlen károkozást (1486—1497. §§.) három külön fejezetben tárgyalja. Ezzel feladta azt az álláspontot, amelyet előbb praktikus okokból jobbnak tartott. (Ind. III. k. 251. l.)

Ezen rendszeri változtatással a Javaslat közelebb jutott a B. G. B. beosztásához. Annyiban jutott közelebb, mert a B. G. B. szintén az ügyleti kötelmek végén, valamennyi kötelmi kauza után tárgyalja a tilos cselekményeket. Ámde rendszeri szempontból a Javaslat és a B. G. B. közt még mindig az a különbség áll fen, hogy míg az előbbi, amint láttuk, három külön fejezetben tárgyalja le e szabályokat, addig a B. G. B. mellőzi ezt a felosztást. (25. cím, 823—853. §§.)

Ezen rendszeri eltérésnél sokkal mélyrehatóbbak azok a lényegbe vágó, érdemleges különbözőségek, melyek a két szabályozás között fenforognak. A B. G. B. ugyanis nem állít fel semmiféle általános szabályt, amely alá subsumálni lehetne az előforduló speciális magánjogi deliktumokat, hanem nyomban in medias res kezdi és négy főkategóriában sorolja fel azokat a tilos cselekményeket, amelyekből kártérítési kötelezettséget fakaszt. A négy kategóriát így lehetne összefoglalni: emberi test és testi épség megsértése, hitelrontás és megélhetés veszélyeztetése, női becsület elleni támadás, és a jó erkölcsök megsértése. Valószínű ezen körülményből, hogy a B. G. B. azért tért ki az elvi megoldás elől, mert nem tudta azt a descriptiót megtalálni, amelybe ezeket a különböző kategóriákat kielégítő módon be tudta volna sorozni.

A T. mindkét tervezete és a Javaslat kezdettől fogva a másik megoldást választotta. Általános szabályt kodifikált, melyben kimondta, hogy «aki másnak valamely jogvédte érdekét jogellenesen és vétkesen — szándékosan, vagy gondatlanságból — bár csak közvetve is megsérti, az köteles a másiknak (a sértettnek) ebből eredő kárát megtéríteni. Ugyanez a kötelezettség terheli azt is, aki a jó erkölcsökbe ütköző módon másnak szándékosan kárt okoz». (J. T. II. 1458. §., T. I. 1077. §. ez utóbbi meglehetős eltéréssel.) Az ezen elvi főszabályt követő egyéb általános vonatkozású rendelkezések után a cím II. fejezete részletesen hozza azokat a különös magánjogi deliktumokat, amelyeknek elkövetése az 1458. §-ban foglalt főszabályban meghatározott következményekkel jár.

Ha választanunk kell a kétféle rendszeri megoldás között, úgy habozás nélkül a Javaslat megoldását tartjuk jobbnak. Eltekintve most teljesen attól, hogy mennyiben preciz az általános szabályban foglalt körülírás, tekintettel arra, hogy az elég tág, meggyőződésünk szerint a törvény helyes alkalmazása mellett könnyen meg lehet majd védeni az erre érdemes érdekeket. Igaz, hogy abból a kaleidoskopszerű gyakorlatból, amelyet a Reichsgericht judikaturája a 826. §. körül kifejlesztett, azt látjuk, hogy szükség esetén nincs az a tisztességes érdek, amit általános szabály nélkül is meg ne lehetne jogtalan támadásokkal szemben oltalmazni. A német gyakorlat a jó erkölcsök nevezete alatt minden elképzelhető és jogi oltalomra szoruló érdeket meg tudott védelmezni. Valószínű, hogy ebben a különböző speciális törvények is (pl. a tisztességtelen versenyről szóló törvény) nagyban segítségére voltak. De tény az, hogy a bíróságokat nem hozta zavarba a B. G. B. azon megoldása, hogy nem kodifikált egy, a tiltott cselekmények leírását magában foglaló általános szabályt.

Hogy a magunk részéről mégis helyesnek tartjuk a mi

Javaslatunk rendezési módját, ennek oka az, hogy ez a megoldás nem teszi szükségessé, hogy esetleg a jó erkölcsök fogalmán, bár helyeselhető erőszakot kelljen alkalmazni, másrészt pedig abból baj semmi esetre nem származhatik, ha a jogalkalmazó számára olyan zsinórmértéket írunk elő, amely minden bajon át tudja segíteni. Egy hosszú időre szóló törvénynél mindig jó, ha van oly szabály, amely az előre nem látott eseteket is felöleli.

A bajt azonban máshol látjuk. Nevezetesen abban, hogy a Javaslat szabályozásából azt lehet következtetni, hogy jogvédte érdekeknek csak azokat kívánja a törvény tekinteni, amelyek a II. fejezet különös tiltott cselekményei közt előfordulnak. Ha már most a gyakorlatban előfordul valamely vitás eset, úgy attól kell tartanunk, — amint ezt a tapasztalat is igazolja, — hogy a törvényhozó akaratának kutatása közben arra fognak hivatkozni, hogy a törvényhozó csak azokat a különös deliktumokat kívánta kárkötelezettséget fakasztó tényeknek minősíteni, amik e címben fel vannak sorolva. És miután ez a felsorolás kimerítő, stb. Másrészt előkerül az indokolás, ahol olvashatjuk a becsület, a név és egyéb respektábilis javak felemlítését, de esetleg épen az nincs megemlítve, amiről a konkrét esetben szó van. Félő már most, hogy a jogalkalmazásnak egyébként ártalmatlan szabályai — és itt sajnos megint hivatkozhatunk a praxisra — veszélyes eszközökké válnak a gyenge jogalkalmazó kezében.

És ez a gondolat vezet bennünket át a hitel oltalmának problémájára. Az utolsó esztendők judikaturájának egyik meglehetősen sok dolgot adó jelenségére, amely egyaránt foglalkoztatja büntető és polgári bíróságainkat. Nem is olyan nagyon régen, akárhányszor előfordult, hogy a büntetőbíróságok nem találták az eljárás megindítására alkalmasnak azt a feljelentést, amelyet a fizetésképtelenséggel megrágalmazott kereskedő tett. (Ausztriában nemrég az államügyészség volt kénytelen e tárgyban jogegységi döntést provokálni). Arról pedig egészen legutóbbi időkig nem is tudunk, hogy valaki ily címen kártérítésre perelt volna. A nagyváradi kir. táblának a nemrég mult időben hozott egy ilyen feltűnést keltő határozatát, mint első fecskét üdvözölte a napisajtó. Igaz, hogy újabban javulás észlelhető e téren és hogy a tárgyalt jelenségnek az a gyakorisága, amely a napi és kereskedelmi szaklapok hasábjain megjelent nyilatkozatok és ellennyilatkozatok formájában került a büntetőbíróságok elé arra késztette a bíróságokat, hogy a deliktumot megállapítsák, ez azonban elégtételnek a legenyhébb sértések eseteiben sem volt elegendő. Nem is szólva arról, hogy az az érzékeny vagyoni kár, amely az ilyen hiresztelésekből gyakran származott, legparányibb részében sem terült meg a sértettnek.

A mondottakra való figyelemmel szükségesnek és indokoltnak tartjuk a Javaslat szabályozása mellett felvenni egy a B. G. B. 824. §-ának megfelelő intézkedést, amely kimondaná, hogy «*aki a valóság ellenére oly tényt állít, vagy hiresztel, amely alkalmas arra, hogy másnak hitelét veszélyeztesse, vagy keresetében és előremenetelében hátráltassa, köteles az ebből eredő kárt akkor is megtéríteni, ha az állítás vagy hiresztelés valóságát nem ösmerte, de kellő gondosság mellett ösmerhette volna. Nem kötelez kártérítésre e közlés, ha ebben akár annak, akitől a közlés származik, akár annak, akinek részére az szól, jogos érdeke volt, feltéve, hogy a közlés valótlansága nem volt tudatos*».

Feltűnő, hogy mindkét tervezetünk és a Javaslat, noha ezen részekben is, — bár nem is oly mértékben, mint a forgalmi jogok egyéb részeiben, — meglehetős nagy mértékben a B. G. B. szabályainak recipiálására szorítkozott, ezt az intézkedést kihagyandónak tartotta. Az a szempont, amire fentebb, a törvénymagyarázat gyakran káros módszerének említésénél hivatkozás történt, azt sejteti velünk, hogy ez is egyik érvül szolgálhatna amellett, hogy a Javaslat szándékosan nem gondoskodott a hitel oltalmáról. Bár az előmunkálatokban nem találtuk annak nyomát, hogy ilynemű szándék fenforgott volna a Javaslat szerkesztői részéről, mégis könnyen lehetséges, hogy ez az érv is érvényesülne. Már pedig nem szabad, hogy arra nézve kétség is merülhessen fel, vajjon a megjelölt érdekek tekintendők-e olyanoknak, amelyek számíthatnak a jog oltalmára és amelyek megsértése nem történhetik magánjogi sanctió nélkül. Nálunk ez még inkább szükséges, mint a B. G. B. alkalmazási területén. Olyan országokban, ahol a kereskedelem főforrása a hitel, nem szabad azt kiszolgáltatni a tisztességtelen konkurrencia és a jogosulatlan anyagi előnyöket kereső zúglapok szabad prédájának. A becsület védelméről szóló törvényjavaslatnak e pontban kontemplált intézkedése örömmel üdvözölhető. Azonban ennek csak erkölcsi megtorló ereje van és bár a pénzbüntetés nagyságának felemelése elég erős és preventiv hatályú garancia lehet a cselekmény megelőzésére, ösmerve egyrészt bíróságaink gyakorlatát a büntetések kimérése körül, másrészt pedig azon egyéb, a megkárosítottra nézve kellemetlen következményeket, amelyekkel a büntető eljárás megindítása jár, szó sem lehet arról, hogy ebben kimerüljön annak a fontos érdeknek megvédése, amely ebben rejlik. Nem is szólva, hogy ez a sértettet anyagilag nem kártalanítja.

Nem tudunk elzárkózni attól a gondolattól, amely sajnos napjainkban a magánjogi törvényalkotás terén is kísért és önkéntelenül is felmerül az a kérdés, vajjon nem-e valamely antimerkantil törekvés az, amely vétót emel minden speciálisnak mondott kereskedelmi érdek oltalma ellen. Hangsúlyozzuk, hogy ez a jelen esetben inkább látszik valószínűtlennek, mint az ellenkezőjének. Mert már az I. T.-ből is, amelynek készítése körülbelül 20 év előttre nyúlik vissza, hiányzott ez az intézkedés. Akkoron pedig még más volt a helyzet. Abstrahálva minden közelebbi vonatkozástól, csak azért vetettük fel ezt a kellemetlen témát, mert a perrendtartás megalkotása körül elég szomorú jelét láttuk ennek az összgazdaságra káros áramlatnak. Hiszen azon talán mégis túl vagyunk már, hogy egyoldalú osztály-érdekről beszéljünk, amikor arról van szó, hogy a jövőben megakadályozzunk hasonló pusztításokat, mint a minőt a most elmult és az 1907. évi krízis egyéb okoktól eltekintve, a hitel védelmének teljes elhanyagolása folytán előidézett. Hány olyan kereskedő van Magyarországon, akinek, ha róla fizetésképtelenségi hírek kerülnek forgalomba, — legyenek azok még oly alaptalanok is, — ne tudnának nagy mértékben ártani? Vagy hány van olyan, aki hitelezőit készpénzzel ki tudná elégíteni? Hiába itt minden nyilatkozat és ellennyilatkozat, a hitelezőket megnyugtatni nem lehet többé.

Tartani lehet attól az ellenvetéstől is, hogy ennek a rendelkezésnek törvénybeiktatása könnyen szaporíthatná az alaptalan perek számát. Egy ellenvetés, amely nálunk elég gyakran és sokszor nem minden alap nélkül hallható. Ez az ellenvetés azonban akkor sem lehet akadálya a kívánt rendelkezés kodifikálásának, ha tartani is kellene attól, hogy a hitel és megélhetés védelmének javasolt kidomborítása sok alaptalan perre fog okot szolgáltatni. Egyrészt azért nem, mert nem lehet a tisztességes érdekek oltalmát elhanyagolni csak azért, mert kilátás van arra, hogy ezt az oltalmat tisztességtelen módon is igénybe fogják venni. Alig van olyan új törvény, vagy új szabály, melyre ezt rá mondani nem lehetne. Gondoljunk pl. az üzletátruházási törvényre, amely egész hosszú sorozatát idézte elő azoknak a pereknek, amik azelőtt ki voltak zárva. Ezen perek között is sok az alaptalan per és mégsem lehetett tovább fentartani a K. T. 20. §-ával megteremtett jogállapotot.

Mindettől eltekintve úgy rémlik, hogy a jelen esetben ez az ellenvetés nem volna nagyon alapos. Mert egyrészt a Javaslat jelenlegi, vitákra inkább okot szolgáltató szövege mellett épúgy, sőt talán még inkább előállhat ez a baj. Másrészt pedig, mert pszichológiailag nem valószínű, hogy nagy költséggel járó perekbe (mert hiszen itt nem bagatel ügyekről van szó) minden alap nélkül a felek belebocsátkozzanak. Egyébként pedig a bíróságokon áll, hogy egységes joggyakorlat kifejlesztésével elejét vegyék alaptalan perek indításának.

Most, hogy a polgári Törvénykönyv megalkotásának kérdése az előjelek szerint a legkomolyabb stádiumba jutott, időszerű gondos megfontolás tárgyává tenni olyan hiányokat, amiket a közel jövő fogna csakhamar feltárni. *Dr. Reitzer Béla.*

A vagyonbukott üzletének és cégének átruházása kérdéséhez.

Kereskedelmi törvényünk 12. §-a értelmében az, aki valamely létező kereskedelmi üzletet *szerződés* vagy örökösödés útján szerez meg, azt a volt tulajdonos vagy jogutódjának beleegyezésével, az addigi cég alatt az utódlást kifejező toldással, vagy anélkül folytathatja. A csődtörvény 3. §-a értelmében a közadós a csődnyitás joghatályának kezdetével elveszti kezelési és rendelkezési jogát a csődtömeghez tartozó vagyon felett, és e kezelési és rendelkezési jogot a csődtörvény korlátain belül, a tömeggondnok gya-

korolja. A kérdés már most az: tekinthető-e a tömeggondnok az imént idézett kereskedelmi törvény 12. §-ában említett *oly jogutódként,* kinek beleegyezésével a kereskedelmi üzlet *és* a cég átruházható? Az «*és*» kötőszócska azért lett kiemelve, mivel az általános felfogás szerint (német keresk. törv. 23. §.) folytán a cég önmagában üzlet nélkül egyáltalában át nem ruházható, mert az ellenkeznék a cég fogalmával, lévén ez csak egy *jogalanynak* megjelölése, nem pedig önmagában álló *jogtárgy.* De amellett tanítják jogtudósaink Apáthy és ennek nyomán Klupathy, hogy egy *jóhírü cégnek nagy értéke van,* melynek felhasználásától sem azt, ki annak a cégnek az értékét szerezte, sem azt, aki az üzletet épen erre való tekintettel átveszi, megfosztani nem volna méltányos. Ha tehát tény az, hogy a cég *értéket* képvisel, alig érthető azon tan, hogy nem *jogtárgy.* Kétségtelen, hogy azon értéket, melyet a cég képvisel, nem önmagában, de kapcsolatban a kereskedelmi üzlettel bírja. A «Gerbeaud»-cég pl. mondjuk egy vaskereskedéssel semmit sem érne, ellenben a cukor áruk át vagy feldolgozási üzlettel százezreket ér, de a csődnyitás joghatálya (csődtörvény 1. §.) még sem terjed ki a cég ezen értékére, mivel az csak a közadósnak végrehajtás alá vonható vagyonát veszi uralma alá, és vonja ki a vagyonbukott rendelkezési joga alól. Tanítja is Klupathy (Magyar keresk. jog 1906 I. 87. l. 27. j.), hogy a cég nem lehet végrehajtás tárgya és így arra a csődnyitás joghatálya nem terjed ki, azt a tömeggondnok nem idegenítheti el, ha a bukott üzlete egészben átruháztatnék is, eddigi cégnek a vevő részéről való használatához *a bukott beleegyezése* szükséges, másrészt hogy miután a bukott üzletével nem rendelkezhetik, ő eddigi cégét, másra át nem ruházhatja. A tudós szerző e véleményének támogatásául hivatkozik a Reichsgericht és a budapesti tábla ismert határozatára.

E tan következményeit tekintve, mily eredményre jutunk?

A vagyonbukott üzletét és cégét a kritikus időben elidegenítette, a csődtömeggondnoknak a csődtörvény 27. §-a alapján azt megtámadja, rebus sic stantibus *mit* fog a bíróság hatálytalanítani?

A hatálytalanítás csakis oly messzire terjed, mint a meddig a hitelezők megkárosíttattak, vagyis arra, hogy a csődtörvény 33. §-a értelmében az, ami a megtámadott jogcselekmény által a közadós vagyonából elidegeníttetett, a csődtömegnek visszatérítendő.

Az kétségtelen, hogy «a közadós vagyona» alatt a törvényhozó, tekintettel az 1. §-ra, a «végrehajtás alá vonható» vagyont értette, miből folyólag kétségtelen lenne az is, hogy a vevő a céget és üzletet megtarthatja, és legfeljebb a vagyonbukottól esetleg vett ingóságokat, árúkat köteles volna a csődtömeggondnoknak kiadni.

Ámde a csődtörvény 156. §-a értelmében a tömeggondnok a kereskedelmi üzletet folytathatja, minek folytán nemcsak az esetleges ingóságokra és árúkra van joga, hanem igényelheti a közadós céget és üzletét, annak dacára, hogy ezekre, mint nem végrehajtás alá vonhatókra, a csődnyitás joghatálya ki nem terjed.

Ezek szerint a hatálytalanításnak magára a cégre és az üzletre is kellene kiterjednie. Ha ez áll, vagyis ha a csődtömeg a vagyonbukott cége alatt az üzletet folytathatja, tehát ő a tulajdonos és a kereskedelmi törvény 12. §-a értelmében, tőle a cég megszerezhető, a felszámolás előtt a csődtörvény 160. §. 9-ik pontja alapján a csődbíróság felhatalmazása mellett. De akármelyik felfogás legyen de lege lata a helyes, az kétségtelen, hogy úgy a kereskedelmi-, mint a csődtörvény rendelkezései — lege ferenda — alapos revizióra szorulnak. Az illetékes tényezők figyelmének erre való irányítása volt e sorok célja. «A józan ész», — mint ezt egy nagynevű jogtudós tanítja — «nem jogforrás» ugyan, de azért még sem devalválja azon körülmény, a jogszabály értékét, — ha az a józan ésszel nem ellenkezik. *Dr. Hexner Gyula.*

Szemle.

BELFÖLD.

— **Semmisségi panasz a kártérítés kérdésében.** Az 1914 évi XIII. törvénycikk II. cikke hatályon kívül helyezi a BP. 430. §-át, amely első és második bekezdésében a semmisségi panaszra jogosultak körét a fellebbezésre jogosultak köréhez (BP. 383. §.) képest megszorította és 31. §-ában kimondja, hogy semmisségi panasszal mindazok élhetnek, akiknek a BP. 383. §-a szerint fellebbezésre van joguk. Ezzel semmisségi panaszjogot nyert többek között a sértett is (BP. 383. §. III. 2. *a)* pont) és pedig oly kérdésben, amely eddig a semmisségi panasz anyagából egyáltalában ki volt zárva, t. i. magánjogi igényére. A javaslatnak az volt a célja, mondja a miniszteri indokolás, hogy a Kúriának az anyagi igazság érdekében mentől szélesebb beavatkozást biztosítson. Minthogy azonban az 1914 : XIII. tc. a BP. 385. §-ának körét nem tágította ki és így a magánjogi igény téves eldöntése nem semmisségi ok, amihez képest az 1914 : XIII. tc. 33. §-a, amely a BP. 437. §-ának helyébe lépett, nem is rendelkezik afelől, mily intézkedést tegyen a Kúria, ha a magánjogi igény kérdésében használt semmisségi panaszt alaposnak találja, nyilvánvaló, hogy a perorvoslati jognak a megjelölt irányban való kiterjesztése csak látszólagos és nem jelenti a Kúria beavatkozási jogának kiszélesbedését. Még súlyosabb kihatása is van annak, hogy a magánjogi igénynek esküdtbíróság által történt téves eldöntése felől a semmisségi okokat felsoroló 29. §. sem rendelkezik. Ezzel ugyanis a kártérítési joggyakorlatot (v. ö. 1914 : XIV. tc. 39. §.) teljesen kiszolgáltatták az alsófokú bíróságoknak és a Kúria a leghajmeresztőbb sérelmek orvoslása elől is el van zárva. *N.*

— **Három ítélőtábla elnöke** vonul nyugalomba a közeli napokban: a debreceni, a győri, a pécsi. A Kúrián is három bírói állás üresedik meg szintén nyugalombalépéssel.

— **Ügyvédhelyettesek és ügyvédjelöltek érdekellentéte.** Az ügyvédkérdés rendezése érdekében hozott szervezeti novella és az új polgári perrendtartás értelmében tudvalevőleg ügyvédjelölt 1914 szeptember elsejétől kezdve társasbíróság előtt nem tárgyalhat. Csak ügyvédhelyettes járhat el társasbíróság előtt. Ez az intézkedés elkeseredést keltett a szervezeti novella által amúgy is sújtott jelöltek között. A jelöltek körében mozgalom indult meg, hogy közülük azok, akik 1914 szeptember elsejéig már tárgyaltak társasbíróság előtt, ezt a jogot megtartsák. E ponton összeütközésbe kerültek a jelöltek a helyettesekkel, akiknek érdekében e lap hasábjain is szót emeltek. (Jogt. Közl. 1914. évf. 14. sz.) A helyettesek azt kívánják, hogy a jelöltek álljanak el a mozgalomtól az ő érdekükben. A helyettesek azt kívánják, hogy azok a jelöltek, akik most nagyobb irodákban, jónak mondható fizetés mellett vannak alkalmazva, adják át helyüket helyetteseknek, akik magukat áldozatok gyanánt tüntetik fel, mondván, hogy hiába áldoztak pénzt, időt, semmivel sincs nagyobb hatáskörük, mint a jelölteknek. Elfelejtik a helyettesek, hogy a mai jelöltek ép oly áldozatok, mint ők, mert hiszen a szervezeti novella őket is sújtotta, ők is ép úgy lesznek ügyvédhelyettesek. Annak idején, amikor a jelöltek a szervezeti novella ellen küzdöttek, az akkori igazságügyminiszter arra az álláspontra helyezkedett, hogy minden újítás áldozattal jár. Ebből azonban nem következik szükségkép, hogy minél nagyobb tömegeket dobjanak áldozatul.

Dr. Cobor Péter.

— **A példatár,** amelyet az igazságügyminiszter gyakorlati útmutatónak szánt a gyengébb bírák és ügyészek részére az esküdtszéki kérdések fogalmazásában, a maga egészében is kifogásolható. Nem emlékszünk ugyanis, hogy a BP. életbeléptetésekor ily pons asinorum közzététele szükségesnek mutatkozott volna. De ha eltekintünk is az aggályoktól, amelyek az ilyen «zarter Wink mit dem Zaunpfahl» ellen a hatalmak megoszlását tekintve, emelhetők, a példák megválasztása sem egészen szerencsés. Így a hatodik példa szerint a gyilkosság bűntettének kísérletével vádolt H. Béla *fiatalkorú.* Ez a példa bizonyítja, hogy a példatárt — mint a címlapon is olvasható — valóban szakférfiak készítették. Szakszerűségük az 1914 : XIII. tc. terén annyira speciális, hogy tanulmányaik köréből az 1913 : VII. tc. 56. §-át is kizárták, amely a gyilkossággal vádolt fiatalkorú ügyében az eljárást az esküdtbíróság helyett a fiatalkorúak törvényszéki taná-

csára bízta. E kitűnő példatár igazán minden akadályt elhárított az esküdtszéki törvény diadalútjából!

— **A Pp. életbeléptetésének** elhalasztása felől ellentétes hírek vannak forgalomban. A mi értesülésünk szerint a minisztertanácson szóba került ugyan az elhalasztás, döntés azonban eddigelé nem történt. A huzamos bizonytalanság minden esetre kárára van a nagyjelentőségű reform végrehajtásának.

— **Az ügyvédjelöltek továbbképzése.** Az egységes bírói és ügyvédi vizsgáról szóló törvény tudvalevőleg elrendelte, hogy az ügyvédjelöltek továbbképzésére a kamarák előadásokat, vitákat rendezzenek. A jelölti továbbképzés eszméjét hosszabb ideig propagálták, ami körül különösen dr. Nagy Dezsőnek voltak érdemei és az intézmény mint az ügyvédség követelménye vétetett fel a törvénybe. Általános volt a feltevés, hogy a továbbképzés helyes és szükséges s a jövendő generáció örömmel fogadja az intézmény életbeléptetését.

A budapesti ügyvédi kamara e héten tartotta az első összejövetelt. A kamara 1200 jelöltjét háromszázas turnusokra osztották fel; az egyes turnusokon belül több csoportvezetőt bíztak meg a jelöltek sorából a megjelenés ellenőrzésével. Az első előadásokra a kamara választmányának kiküldött tagja ellenőrzése mellett ugyancsak az ügyvédjelöltek soraiból választották ki az előadókat. Az első összejövetel nem indult biztató auspiciumokkal. A hivatalos megnyitás előtt formális szónoklatok hangzottak el, amik a jelenlevők egyrészének helyeslése mellett bojkottot emlegettek.

Az elégedetlenséget úgy látszik az keltette, hogy az összejöveteleket délután hattól nyolc órára tűzték ki és hogy az előadók és csoportvezetők a jelöltek soraiból kerültek ki. Csodálatosan az eredménytelenségtől nem féltek.

A nagy ellenszenv, amivel az új intézményt egyes hangok fogadták, indokolatlan. Komoly álláspontnak el sem fogadható a merev visszautasítás. Csak a szervezés mikéntje körén belül emelhetők oly ellenvetések, amelyek meghallgatásra igényt tarthatnak.

Mindenesetre furcsa, hogy főkép azt kifogásolta a jövendő ügyvédi generációja, amire az ügyvédség mindenkor féltékenyen ügyelt: autonomiája respektálását. Az autonomia érvényre juttatását célozta, hogy a vezetéssel az ügyvédjelölteket bízták meg. A jelölt-előadók szerepeltetését azonfelül még egy nagy fontosságú pedagógiai szempont is kívánatossá teszi. Ha ezek az összejövetelek vitakeltést céloznak, ha a jelöltek tudásának fejlesztését a szókészség erősítésével akarják összekapcsolni, úgy helyesebb, ha a bevezető előadást jelölt tartja, mert így az esetleges ellennézet bátrabban, az ügyvéd vagy bíró előadóra való tekintet feszélyezése nélkül nyilvánul meg és így inkább megvan a biztosítéka annak, hogy a jelöltek mennél nagyobb számban vegyenek aktiv részt ezekben az összejövetelekben. Az előadó jelölteket a kamara kiküldött tagjai mindig előzetesen instruálnák és így az irányítás mégis megmaradna a kamara kezében. A jelölt-előadók mellett természetesen ügyvédek, birák is tarthatnak előadást, példának okául új törvény bemutatásával. Nem egy rendszer vagy elv keresztülvitele a döntő, hanem, hogy az összejövetelek mentül gyümölcsözőbben teljenek el.

Épen ezen okból újból megfontolás tárgyává kell tenni a turnusok beosztását. Háromszáz emberrel lehetetlen eredményes munkát végezni. Föltétlenül kisebb csoportokat kell összeállítani, még azon az áron is, hogy egy-egy csoport ne hetenkint, hanem csak ritkábban tartson összejöveteleket. Méltánylandó az az ellenvetés is, hogy az összejövetelek ne a jelöltek szabad idejének rovására essenek. Az ügyvédség bele fog egyezni abba, hogy mondjuk kéthetenkint egyszer az ügyvédjelöltet a továbbképzése két órán elvonja az irodai szolgalmi időtől, ami különben az ellenőrzés szigorításának lehetőségét is nyujtaná. *B.*

— **A VIII. nemzetközi bűnügyi embertani kongresszus** előkészítő-bizottsága most küldte szét körlevelét, amely a kongresszusnak lapunkban már ismertetett programmját négy nyelven közli. Voltaképen azonban öt nyelven, mert az angol fordítás ép oly közel áll az angol, mint a volapük nyelvhez. Igen értékes a Magyarország közjogi helyzetét illetőleg külföldön oly gyakori tévedések eloszlatására az egyik bizottsági elnök címének megjelölésére a német szövegben használt «*k. u. k. Hofrat*» kifejezés. Kíváncsiak vagyunk azonban, mit jelent az a rejtélyes *w. s.* rövidítés, amellyel az angol szöveg a német *a. D.*-t fordítja. Angolul ugyanis w. s. = writer to the Signet, ami a skót jogi műnyelvben ügyvédet jelent. Minderről talán a *tábornok-titkár* (secretary general — general secretary helyett!) adhatna felvilágosítást, bár a felelősség e kompromittáló nyomtatványért az igazságügyminisztériumot terheli, amelynek cége alatt világgá bocsátották.

— **Hatályon kívül helyezte-e az új sajtótörvény a régit?** Ily cím alatt lapunk utóbbi számában megjelent cikkre a következő észrevételeket kaptuk:

Véleményem szerint a cikkben jelzett álláspont el nem fogadható, mert az 1848: XVIII. tc. 31. §-ának hatályban létét nemcsak az új sajtótörvény intenciója, hanem szövege is *kifejezetten* kizárja.

A S. T. 63. §-ának első bekezdése értelmében u. i.: «E törvény életbeléptének napjától kezdve hatályukat vesztik a törvényeknek ... mindazon rendelkezései, amelyek megegyeznek vagy ellenkeznek azokkal a jogszabályokkal, amelyek a sajtójogra, különösen a *sajtórendészetre*, sajtójogi felelősségre ... vonatkoznak.

Figyelembevéve már most, hogy az 1848: XVIII. tc. 31. §-a nem kizárólag a kauciónélküli politizálást, hanem az előző szakaszban meghatározott (tárgyi és személyi) föltételek nélküli hírlapkiadást minősíti vétséggé, nyilvánvaló, hogy ez a szakasz *ellentétben áll* a S. T.-nek egyrészt 16—19. §-aival, amelyek a hírlapkiadást eltérő föltételek fenforgásához kötik, másrészről a 24—30. §-aival, amelyek a büntető szankciót lényegesen megváltoztatják.

Minden vitát kizárnak azonban a S. T. 63. §-a második bekezdésének következő szavai: «Az 1880: XXXVII. tc. 7. §-ának második bekezdésében ... idézett ama *törvények* helyett, amelyeket *jelen törvény hatályon kívül helyez* ... stb.»

A polgári törvénykönyv életbeléptetési törvénye u. i. a 7. §. második bekezdésében az 1848: XVIII. tc. 2. szakaszával foglalkozik és az abban idézett és fentiek szerint egészben hatályon kívül helyezett *törvénynek* (és nem csupán törvényszakasznak) csakis az 1848: XVIII. tekinthető. A 31. §-t sem lehet tehát jövőben alkalmazni.

Mivel pedig a büntetőjog terén a kiterjesztő törvénymagyarázatot a Btk. 1. §-a és a BP. 327. §-ának 6. pontja föltétlenül kizárja, minden világos intenció dacára is meg kell járni a törvényhozásnak a novelláris módosítás canossáját, ha a vagyontalanok politizálásának bűnvádi üldözéséhez ragaszkodik.

Dr. Katz Béla.

— **Telekkönyv.** A *Káplány Géza* nyug. kir. táblai bíró szerkesztésében megjelenő «*Telekkönyv*» című folyóirat 1914. évi január—márciusi füzete megjelent. A tartalomból kiemeljük a következőket: Elintézés bélyegzővel, Ligeti Arnold telekkönyvvezetőtől; A blanketták és bejegyzési minták, Sági János telekkönyvvezetőtől; A nők telekkönyvi vizsgára bocsátásának kérdése, Káplány Géza nyug. kir. táblai bírótól; Határőrvidéki betétszerkesztés, dr. Barabási István betétszerkesztő, kir. törvényszéki bírótól. Miniszteri rendeletek. A Kúria jogegységi tanácsának 3. számú polgári döntvénye. Különfélék.

— **A Magyar Iparjogvédelmi Egyesület** a szabadalmi hivatal felkért bíráinak közreműködésével előadás-sorozatot rendez a budapesti bíróságok (kir. ügyészségek és állami rendőrség) tagjai számára, amelyre kizárólag a jogszolgáltatás tényezői hivatalosak. Az előadás-sorozatnak, amelyet az igazságügyminiszter a bíróságok és ügyészségek tagjainak hivatalosan is figyelmébe ajánlott, programmja a következő: április hó 27-én dr. *Kósa* Zsigmond tart bevezető előadást a szabadalmi és védjegyjog általános szempontjairól; folytatólag április 27-én és 30-án dr. *Kelemen* Nándor a védjegyjog köréből; végül május hó 4-én és 7-én dr. *Kayser* Szilárd a szabadalmi jog köréből tart előadást. Az előadásokat május hó 9-én a felmerült vitás kérdésekre kiterjedő eszmecsere fogja követni. Az előadásokat, amelyeken csakis névre szóló tiszteletjeggyel lehet megjelenni, a szab. hivatal nagy tanácstermében mindenkor ½6 órakor tartják.

KÜLFÖLD.

— **Letartóztatott egyének kihallgatása polgári perekben.** Az osztrák Pp. a bizonyítás közvetlenségét semmisség terhe alatt kötelezővé tette. A kivételeket taxative felsorolja a törvény, ezek olyan esetek, amelyekben a közvetlenség nem praktikus, nem célravezető vagy kivihetetlen. Egy régi, ma is érvényes igazságügyi miniszteri rendelet, kivétel nélkül megtiltja a letartóztatott egyének kihallgatását polgári ügyekben. A rendelet indokolása szerint ez az előírt törvényes őrizet szellemével ellenkeznék és meghiúsítaná a célt, hogy a fogoly a külvilággal ne érintkezhessék. Ez a szabály 1876-ból való, amikor a polgári per még csaknem kizárólag írásbeliségen és közvetettségen alapult. Minthogy ennek a kategórikus tilalomnak ma már aligha van jogosultsága és sok esetben egyenesen meghiúsítja a per helyes eldöntését (pl. apasági perben feltétlenül ki kell hallgatni az anyát), az osztrák bírói körök most a rendelet megváltoztatását sürgetik. *K.*

— **A francia joggyakorlatból. Perorvoslattal való visszaélés.** A francia elsőfokú bíróságokat a semmitőszéktől nemcsak eljárásbeli, de világnézeti különbségek is választják el. Nemcsak a laikus békebíróság, amely 300 frankig nem a jog, hanem a méltányosság alapján ítél, a szintén laikus kereskedelmi és munkabíróságok, amelyek szintén hajlandók a méltányosság szabályaiból alkotni meg joggyakorlatukat, hanem a jogászbírákból álló polgári törvényszék is, sőt a mi táblánknak megfelelő fellebbezési törvényszék is radikálisabb, mint a semmitőszék.

Egyfelől, hogy a konzervativabb semmitőszék hatáskörét maguk számára biztosítsák, másfelől, hogy a nekik nem tetsző ítéletek ellen perorvoslati jogukat mindenesetre fentartsák, szokásos eljárás az értékhatáron aluli keresetekkel szemben teljesen költött, de értékhatáron felüli viszonkeresetet indítani. A francia bíróságok ezzel a visszaéléssel szemben, amely pedig már igazságügyminiszteri beavatkozást is vont maga után, tekintettel a munkabíróságoknál elkövetett visszaélésekre, úgyszólván tehetetlenek. A pervesztes és alaptalan perorvoslattal élő félt ugyan a perköltségen kívül súlyos kártérítésben marasztalják, ez az eszköz azonban nem bizonyult elég hatályosnak. Most az a gyakorlat kezd kialakulni, hogy az alsóbíróságok az ilyen nyilván chicane-jellegű viszontkereseteket visszautasítják, megállapítva róluk, hogy azok tisztán csak a perorvoslatokról szóló törvényszabályok megkerülését célozzák. A törvényszékek, sőt a fellebbezési törvényszékek is (Tábla) ezt a felfogást egybehangzóan magukévá teszik, a semmitőszék azonban egyelőre még ellenáll ennek az époly méltányos, mint radikális felfogásnak, mint az alábbi esetekből látszik.

I. Felperes a munkabíróságnál alperesi munkaadójánál lévő kauciója kiadását követeli. A kereset felett a munkabíróság végső fokon döntene. Alperes viszonkeresettel él értékhatáron felül, a jól bevált séma szerint a munkás által okozott károkért. Marasztaló elsőfokú ítélet, viszontkereset elutasíttatik, alperes fellebbez, a törvényszék, mint fellebbezési bíróság a fellebbezést visszautasítja. A semmitőszék a törvényszék ítéletét megsemmisíti: «a hatáskör vizsgálatánál a bíróság csak a kérelem tárgyát és nem a célját veheti tekintetbe».

II. A francia «Déli Vasút» társaságnak már formulája van a viszontkeresetre. Nevezetesen, ha annak tárgya teljesen azonos lenne a keresetével, úgy afelett is végső fokon dönthetne a bíróság. Induljon a kereset akár 1. késedelmes szállítás miatti kártérítésre, akár 2. fuvardíjtöbblet visszatérítésre, a felelet mindig egy: viszontkereset a következő stereotip tartalommal: «kártérítés fejében úgy az ezen perbeli káros cselekmények, mint e pert megelőző és ettől független, de a vasút szolgálatát érintő cselekmények miatt, amelyek alkalmasak, hogy alperes hírnevének a köztudatban ártsanak». Itt már a toulousei fellebbezési bíróság (Tábla) utasítja erélyesen vissza alperes rosszhiszemű eljárását: «alperes neki ártó felperesi cselekményeket allegál, de azokat egyáltalán nem precizirozza, érvelés-előadása állandó formula, melyet minden perében felhasznál, és *amely csak ürügy a fellebbezési jog biztosítására*». A fellebbezést visszautasítja. A semmitőszék a fellebbezési bíróság végzését az I. alattival azonos indokolással megsemmisíti, ugyanazon a napon megsemmisíti a bordeaux-i fellebbezési bíróságnak azonos indokolású visszautasító végzését is.

A semmitőszék e gyakorlata nyilván Baudouin semmitőszéki elnök konzervativizmusára vezethető vissza. A küzdelmet továbbra is figyelemmel fogjuk kísérni, de nem hisszük, hogy a visszaélésekkel szemben az ország oly különböző részéről felhangzó és komoly fellebbezési bíróságok ítéleteibe foglalt felháborodásnak a semmitőszék sokáig ellen tudna állani. Pandectes Françaises. 1914. Jan. I. 32., 39. és 40. oldalok. *M. Z.*

— **Munkások részesítése a vállalat tulajdonában visszavásárolható részvények révén.** E címen értekezik Charles *Mannheim* a *Revue politique et parlamentaire* legutóbbi számában. A munkásszövetkezési kérdésnek új megoldását kísérli meg. Szerző szerint a munkások részesítése a vállalat tulajdonában csakis részvénytársasági alap keretei közt kecsegtet sikerrel, mert a munkások a maguk erejéből a szükséges tőkét összehozni nem tudják. Ezért oly módot kell keresni, amely mellett egy részvénytársaság tőkéje az alkalmazottak tulajdonába mehet át. Kimutatja, hogy ez a módozat megvan, még pedig a visszavásárolható részvények rendszerében. Ez a rendszer a jogban nem is novum (nálunk a helyiérdekű vasúti részvénytársaságoknál található meg részvénykisorsolás formájában) és gazdaságilag sem kivihetetlen. Nem jogtalan az a kívánság, hogy a tőkés a haszon egy részéről lemondjon azok javára, akik ezt létrehozták. Az eddig ajánlott tervek azonban semmi kárpótlást nem nyujtanak a tőkésnek azért, hogy jövedelmét csökkentik. A visszavásárolható részvények rendszere azáltal kerüli el a tőke visszahúzódását a vállalattól, hogy szükségképen felhajtaná a részvények árát, ami a részvényesre nézve méltányos kárpótlást jelentene azért, hogy a vállalat hasznában való részesedéstől egy idő mulva elesik. A rendszer alapgondolata az, hogy a részvények az alapszabályokban meghatározott sorsolási terv szerint kisorsoltatnak és árfolyamuk szerint beváltatnak. A részvényesek nyereségét azzal korlátoznák az alapszabályok, hogy meghatározzák a visszavásárlási ár maximumát. A részvénytársaság a rendes módon alakulna; a különbség ott kezdődik, hogy a visszavásárolt részvények tulajdona a vállalatnál alkalmazott munkások és hivatalnokok egyetemét illetné, akik azonban osztalékot mindaddig nem kapnak, amig az összes részvények be nem váltattak. Amikor így az összes részvények az alkalmazottakra háramlottak, a részvénytársaság ezzel automatikusan átment az alkalmazottak jogkörébe és a részvénytársaság nyereségé most már egyedül őket illeti. Ez a rendszer, eltekintve attól, hogy a rendelkezésre álló tőkék tömegét növelné és az új vállalatok felé irányítaná, egyik eszköze lehetne a szociális kérdés megoldásának zajtalan forradalom által. *Gy. I.*

— **A bűnvádi eljárás reformálását** is a közeljövő feladatává akarják avatni Németországban. Kezdeményező lépésként a «Deutsche Juristen-Zeitung» körkérdést intézett a német birodalmi gyűlés kiváló jogásztagjaihoz, hogy mily módon tartanák lehetségesnek a büntetőperrendtartásnak rövid időn belül való átalakítását és hogy melyek lennének azok a kérdések, amelyek legsürgősebben igénylik a megoldást. A beérkezett válaszok kivétel nélkül megegyeznek annyiban, hogy a büntetőperrendtartás ujjáalkotása egy évtizeden belül kivihetetlen; kétfelé ágaznak azonban a vélemények abból a szempontból, vajjon célszerű volna-e időközben egyes újításokat novelláris intézkedések útján megvalósítani. (Notgesetze.) Mindkét véleménynek számos kitűnő jogász a híve. A részleges újításokat sürgetők a korszerűség kedvéért feláldozzák a kodex egységességét és azzal érvelnek, hogy a «foltozott cipő is jobb annál a cipőnél, amelyik szorít.» Míg ezzel szemben azok, akik a gyorskezű újítóktól idegenkednek, a jogbiztonság veszélyeztetését látják a törvénykönyv rövid időközökben való kiegészítésében. Ha a törvényhozás — mondja egyik véleményező — részlettörvényekkel minden kívánságot kielégít, amelyet a közvélemény időnkint támaszt, úgy megakadályozza ezáltal, hogy azok a tényezők, melyek a legerősebben ösztönöznének egy egész jogintézmény rendszeres átalakítására, érvényre juthassanak. Akik kívánnák, hogy a novelláris intézkedések által nem érintett részek se álljanak szemben évtizedeken át a modern jogfejlődéssel — azoknak nem szabad a törvényhozógépezet gőzét egyes gyakori kibocsájtásokkal elpazarolni, hanem azt oly feszítőerőre kell fejleszteniök, amely egy nagy törvényalkotó munka elvégezhetésére szükséges. A novelláris intézkedések hívei a legsürgősebb kérdések tekintetében általában egy véleményen vannak. Szó van többek közt a tanúk esküje mellett az ünnepélyes bizonylás bevezetéséről, a szerkesztő,

kiadó és nyomdász tanúskodási kötelességének rendezéséről, a fellebbviteli eljárás reformjáról és még több lényeges, de speciálisan német viszonyok mellett aktuális kérdésről. *A.*

— **Új bírói szervezeti rendtartás** lépett életbe ez év elején Oroszországban. A szervezet alapelve a rendes bíróságoknak a békebíróságoktól való széjjelválasztása. Az előbbiek elsőfokon a járásbíróságok, másodfokon a fellebbezési törvényszékek, az utóbbiak elsőfokon a békebírák, mint egyesbíróságok, másodfokon a békebírák hármas tanácsa, míg harmadfokon a semmitőszék ítél mindkétfajta bíróságok előtt megindított ügyekben. A békebírákat az önkormányzati testületek választják; feladatuk körébe különösen a jogszabályok méltányos, az adott esetekhez igazodó alkalmazása tartozik. Békebíróságok polgári ügyekben akkor járnak el, ha 1200 koronát meg nem halad a per tárgya és büntetőügyekben vétségek tárgyában ítéltetnek. Békebírákul elsősorban oly egyének választandók, kik úgy képzettség, mint vagyon tekintetében az alacsonyabb osztályok körébe tartoznak. Másodfokon azonban két békebíró és egy kinevezett jogi képzettségű bíró, mint elnök jár el. Az orosz jogászok véleménye szerint az új szervezet nagy haladást jelent az ezideig érvényben levővel szemben, jóllehet a békebírói tisztnek választás útján való betöltése következtében e bírák a választókkal szemben oly függőségi viszonyba jutnak, amely a jogszolgáltatás szabadsága szempontjából csöppet sem kívánatos. *A.*

— **Foglyok kényszertáplálása.** A női jogok angol harcosainak példája Németországban is követőre talált. Egy berlini vizsgálati fogoly több mint két hétig nem akart magához táplálékot venni. Az illetékes elsőfokú bíróság megengedte, hogy a foglyot kényszereszközökkel mesterségesen táplálják. A felfolyamodással a felsőbíróság nem foglalkozhatott, mert a fogoly közben az éhségsztrájkot beszüntette. Az eset alkalmából az irodalom élénken foglalkozik a kérdéssel, vajjon az erőszakos táplálás megengedhető-e. Sokan vitatják, hogy az állam eleget tett akkor, amikor a fogoly számára kielégítő táplálékot ad s ha ez nem akar enni, az állam senkit sem akadályozhat meg az öngyilkosság elkövetésében. Ezzel szemben felhozzák, hogy az államnak, ha a fogoly őrizetét elrendeli, meg kell őt védeni minden bántalom ellen s a törvény maga is előírja, hogy az öngyilkossági szándékkal foglalkozó fogoly cellájából minden olyan tárgy eltávolítandó, amely a tett elkövetését elősegítheti. A német Btk. 116. §-a szerint továbbá «a fogollyal szemben olyan intézkedéseket szabad csak alkalmazni, amelyeket az eljárás biztonsága s a fogház rendjének fentartása indokol.» Arra is hivatkoznak, hogy ha a törvény egy jogot ad, akkor meg kell adnia az érvényesítéséhez szükséges eszközöket is. Már pedig az elzárás célját nem szabad meghiúsítani engedni az éhségsztrájkok által. Ezen véleménnyel szemben a kényszertáplálás jogosultsága ellen is hangzanak el komoly érvek. *K.*

Átadó ügyvédi iroda. Megyeszékhelyen, törvényszék, jogakadémia, hegyes vidék, kilenc éves, 12,000 K-át jövedelmező irodámat családi körülmények miatt azonnal átadnám. Néhány ezer korona készpénz elégséges. Ajánlatokat «Ügyvéd 30,000» jelige alatt *Blockner J.* hirdetőirodájába Budapest, IV., Semmelweis-u. 4. kérek.

Teljes gyakorlattal bíró, telekkönyvi ügyekben jártas ügyvédjelöltet keresek. Fizetés megbeszélés szerint. Dr. Lőwy Sándor ügyvéd, Monor. (Pestm.) 15152

Gyakorlott, esetleg tehetséges kezdő, románul tudó ügyvédjelöltet keresek. Fizetése megállapodás szerint. Dr. Strausz Árpád ügyvéd, Vajdahunyad. 15153

Irodámba azonnali belépésre, lehetőleg gyakorlott ügyvédjelöltet keresek. Dr. Névy Zoltán ügyvéd, Marczaliban. 15154

Teljesen gyakorlott doctor juris ügyvédjelöltet keres május 1-re dr. Parecz Béla ügyvéd Aradon. 15158

Ügyvédjelölt kerestetik táblai székhelyen lévő ügyvédi irodába, gyakorlott, Budapesten kitüntetéssel, vagy legalább egyhangúlag szigorlatozott egyén, perfekt német előnyben részesül, cím a kiadóhivatalban. 15156

Fővárosi ügyvéddel társulna, vagy fővárosi irodát átvenne tőkével rendelkező fiatal ügyvéd. Ajánlatok «Dr. Sz. L.» jelige alatt a kiadóhivatalba kéretnek. 15157

Keresek némi gyakorlattal bíró ügyvédjelöltet. Németül tudó (hibátlan korrekt levelezés) előnyben részesül. Fizetés megegyezés szerint. Dr. Gross Dezső ügyvéd, Nagykanizsa. 15159

MAGYAR TÖRVÉNYEK

A FRANKLIN-TÁRSULAT

ZSEBKIADÁSAI

Megjelent!

A magyar sajtójog, úgy amint életben van. Az 1914:XIV. t.-cikk a vele összefüggő törvényekkel és végrehajtási rendelettel. Rendezte és magyarázta *Kenedi Géza dr.* Ára kötve 2 K 80 f.

A váltótörvények. 1914. évi t.-cikk az idegen és saját váltóra vonatkozó jog egységesítése tárgyában az 1912 július hó 23. napján Hágában kelt nemzetközi egyezmény és a hozzátartozó egységes szabályzat becikkelyezéséről. 1914. évi t.-cikk a váltóról. Jegyzetekkel ellátta *Gallia Béla dr.* (Sajtó alatt.)

A fiatalkorúak bíróságának zsebkönyve. Összeállította, bevezetéssel és jegyzetekkel ellátta *Lengyel Aurél dr.* (Sajtó alatt.)

Legutóbb megjelent kötetek!

Az egységes bírói és ügyvédi vizsgára vonatkozó jogszabályok. Összeállította, jegyzetekkel és utalásokkal ellátta *Mendelényi László dr.* Ára kötve 2 K.

A bortörvény (1908:XLVII. t.-cikk) és a reá vonatkozó joganyag. Függelék: Az osztrák bortörvény és a m. kir. állami közpincék szervezete. Betűrendes tárgymutatóval. Összeállította *Hampel Antal dr.* Ára kötve 3 K.

Az új polgári perrendtartás és az életbeléptetési törvények zsebkönyve. Magyarázó jegyzetekkel, utalásokkal és betűrendes tárgymutatóval. Írta *Kovács Marcel dr.* Ára kötve 6 K 20 f.

Lakásbérleti szabályok. Összegyűjtötte és magyarázta *Pongrácz Jenő dr.* Harmadik, teljesen átdolgozott kiadás. Ára kötve 3 K 20 f.

Kaphatók:

minden könyvkereskedésben

Részletfizetésre is megrendelhetők:

KELEMEN D. ÉS TÁRSA

könyvterjesztési vállalatánál

Budapest, IV., Reáltanoda-utca 5. szám.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat.** Egyetem-utca 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem.** Egyetem-utca 2

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Könyvtár

Negyvenkilencedik évfolyam. 18. szám. Budapest, 1914 május 1.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

Tartalom. *Dr. Timon Ákos* egyetemi ny. r. tanár: A Ptk. és a nemzeti jogfejlődés. — Országos kereskedelmi kongresszus. — *Dr. Nitsche Győző* budapesti kir. táblai bíró: Észrevételek az ipari bíróságokról szóló törvényjavaslat előadói tervezetéhez. — *Dr. Reiner Ede* budapesti ügyvéd: A perrendtartás küszöbén. — *Dr. Kalmár Simon*: Kerítésjog és taligaszolgalom. — *Dr. Darvai Dénes* budapesti ügyvéd: Két angol cikk a jogi képzésről. — *Dr. Vizi Ferenc* kir. büntetőtörvényszéki jegyző: A közveszélyes munkakerülés minősített esetei. — Szemle.

Melléklet: Hiteljogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A Ptk. és a nemzeti jogfejlődés.*

Évszázadok óta nem állott a magyar törvényhozás oly nagy, oly messze kiható és korszakot alkotó feladat előtt, mint áll most, amidőn immár a magyar polgári törvénykönyv megalkotásának nagy munkáját megkezdette.

A XV. század első felében érzi legelőször a magyar országgyűlés a kodifikációnak, a jogviszonyok törvényhozás útján való rendezésének szükségességét. Már Albert király 1439. évi dekrétumában megigérte, hogy az ország régi törvényeit, szokásait, az országlakosok minden jogát a főpapok, bárók és nemesek tanácsával helyre fogja hozni, kipótolni és megjavítani. Ezt az ígéretet azonban csak Hunyady Mátyás váltotta be. Az ő nagy érdeme és dicsősége, hogy a magyar jog kodifikációját először megkisérlette az 1486-ban kiadott dekretuma által, mely általán, mint az ő nagyobb dekrétuma, mint a Decretum Majus ismeretes.

Mátyás a törvénykönyv bevezető részében világosan megmondja, hogy az ingatag és változó szokásjog, a consuetudo regni, helyébe az írott jogot, a törvényt, a jus scriptumot, a lexet akarja léptetni és ezáltal a törvények uralmát akarja maradandóan biztosítani a változó szokásjoggal szemben. A nagy király a középkori felfogásnak megfelelően ismételten hangsúlyozza, hogy ez a dekrétum írott jognak tekintendő és mint ilyen, örökérvényű.

Bármily nagy jelentőségű és merész újítás volt is Mátyás kodifikációnális kisérlete, azért még sem volt kielégítő, mert nem terjeszkedett ki a jogélet minden intézményére, hanem jóformán csak az alaki jog, a peres eljárás tüzetesebb szabályozásával foglalkozott. Az anyagi jogot és annak érvényesítését, a perjogot abban az időben még egybefoglalták és nagyobb súlyt a jogszolgáltatás zavartalan menetének biztosítására, az alakiságra helyezték, nem pedig az anyagi jog tüzetesebb megállapítására.

Mátyás halála után II. Ulászló korában újult erővel lép előtérbe az írott jog megalkotására, a kodifikációra való törekvés. Ennek a törekvésnek eredménye Werbőczy István örökbecsű munkája, a Hármaskönyv: a «Tripartitum Opus juris consuetudinarii inclyti regni Hungariae», amelyet az 1514. évi országgyűlés az ország törvényeivel és jóváhagyott szokásaival megegyezőnek találván, törvénycikkbe igtatva, kéri a királyt, hogy «az országnak írásba foglalt jogát azonnal olvastassa fel, erősítse meg és pecsétjével ellátván, az ország egyes vármegyéinek küldje meg».

Habár, amint ismeretes, az országgyűlés által kért királyi szentesítés a végső stádiumban fenakadt és így Werbőczy Hármaskönyve formailag törvénykönyvvé, kódexxé nem válhatott, mindazonáltal azzá tette azt lényegileg a nemzeti közmeggyőződés és az annak alapján álló évszázados joggyakorlat. Nemcsak a bíróságok alkalmazták országszerte, hanem az országgyűlések és a királyi dekrétumok is évszázadokon át hivatkoztak Werbőczy Hármaskönyvére, mint nemzeti közkincsre, mint a magyar nemzet jogi öntudata, jogalkotó szelleme által szentesített élő jogforrásra, törvénykönyvre. Nemcsak a Hármaskönyv ellen időnkint felmerült támadások és az annak megjavítására irányuló kísérletek maradtak sikertelenül, hanem sikertelenek maradtak a XVIII. század vége óta az 1790/91. évi országgyűléssel kezdődő újabb kodifikácionális mozgalmak is. Az 1795-ben készült «Projectum legum civilium» nem rendszeres törvénykönyv, hanem csak egyes magánjogi intézményeket szabályozó törvények tervezete épen úgy, mint a XIX. század 30-as és 40-es éveiben tartott reformáló országgyűlések kodifikácionális munkája, amidőn a magánjogtól már különvált egyes jogvidékek: a váltójog, kereskedelmi jog és civiljog nyert törvényhozás útján szabályozást.

Az ősiség eltörlése 1848-ban régibb állami és társadalmi életünknek és azon felépülő magánjogi jogrendünknek alapjait romba döntötte és így csak természetes, hogy az 1848 : XV. tc. az ősiség eltörlésével kapcsolatosan kimondotta a polgári törvénykönyv megalkotásának szükségességét. Ez a rendelkezés azonban a közbejött alkotmányválságok következtében csak most jutott a megvalósulás stádiumába.

Mindezek alapján nyilvánvaló, hogy Magyarország első polgári törvénykönyve, kódexe és a megalkotandó új kódex közvetlen előzője a szentesítés formai hiánya ellenére is Werbőczy Hármaskönyve. Ez a nagy jogászi alkotás, amelynek jelentősége nem szorítkozik pusztán arra, hogy évszázadokon át szolgálta és irányította nemzetünk jogéletét. A Hármaskönyvnek ennél még nagyobb érdeme, hogy ez biztosította nálunk évszázadokon át, mondhatjuk egészen korunkig, az idegen jogok behatásával szemben nemzeti jogrendünk fenmaradását, megőrizte a magyar jogéletnek nemzeti jellegét azáltal, hogy az addig kifejlődött sajátos magyar jogrendet rendszeres törvénykönyvbe foglalta, a magyar nép jogalkotó szelleme által létesített jogintézményeket írott jog, törvény, formájába öntötte.

Az önálló állami és társadalmi életet élő nép kodifikációjának ma is ez a legelső, a legfontosabb feladata. E tekintetben Werbőczy mesterműve, a Hármaskönyv, ma is utánzandó példa gyanánt kell hogy álljon a magyar jog kodifikátorai előtt. A legfőbb kérdés tehát, amelyre ennek az ankétnek felelni kell, a legfőbb szempont, amelyet ezen tanácskozásaink során *szem előtt kell tartanunk*, épen az, hogy a *polgári törvénykönyv tervezete mennyiben felel meg a magyar társadalom nemzeti jellegének és követelményeinek. Mennyiben tekinthető* ez a tervezet a *miénknek, vagyis magyarnak, úgy formában, mint tartalmában?*

A történelem azt tanusítja, hogy az önálló államot és társadalmat alkotó vagy alkotott népek jogélete, a külső jogrend mindenütt és minden időben nemzeti jelleget visel magán. Ebből önkényt következik, hogy az állami önállóság megszilárdulásának és fokozatos előhaladásának szükségképeni feltétele a jogélet és a jogrend nemzeti jellegének fentartása és biztosítása, mert csak ott lehet szó egészséges fejlődésről, hol a társadalom belső elemei és tényezői az azokat szabályozó külső jogrenddel a legszorosabb kapcsolatban és összhangban állanak. Mindez azután maga után vonja azt is, hogy bármelyik önálló állami és társadalmi életet élő, tehát a magyar nép jogrendjének továbbfejlesztése törvények formájába öntése által csak úgy történhe-

* Elnöki megnyitó a M. T. E.-nek a Ptk. tervezetéről rendezett szaktanácskozmányában.

tik sikeresen, ha a jogrendnek, a jogintézményeknek kodifikálásánál, ha az ilyképen létesített újítások eszközlésénél a magyar társadalom sajátos nemzeti jellege és követelményei kellő figyelemben részesülnek.

Az kétségtelen, hogy állami és társadalmi életünknek az a gyors átalakulása, amely a mult század közepe óta észlelhető, régibb jogintézményeinket addigi formájukban nagyrészt elavultakká tette és így mindinkább elkerülhetetlenné vált egész jogi szervezetünk ujjáalkotása. Az is kétségtelen, hogy a jogélet egyes különálló ágainak, aminő a váltó és kereskedelmi jog, a büntető és a perrendtartás kodifikációja, az idegen jogintézmények nagymérvű befogadása alapján történt. Mindezek azonban korántsem lehetnek olyan prejudikáló hatással a magyar nemzet jogalkotó szellemének megbénítására, mint a polgári törvénykönyvnek elhibázott megalkotása. Az eddig elkövetett hibák nem dönthetik meg azt a kétségbe nem vonható igazságot, hogy az *idegen jogintézményeknek* öntudatlan és a nemzeti individualitást *a magyar társadalom sajátos létviszonyait figyelembe nem vevő befogadása* végeredményében csak káros hatású lehet, mert egyrészt *veszélyezteti jogfejlődésünk sajátos nemzeti jellegét, megbénítja a magyar nemzet jogalkotó erejét és képességét,* másrészt a kodifikáció dacára ingadozóvá, bizonytalanná fogja tenni egész jogrendszerünket.

Erős meggyőződésem, hogy csak az, aki alaposan ismeri a magyar jogintézmények multját és jelenét, úgy amint azok a magyar társadalom létviszonyaival szerves kapcsolatban fejlődtek és alakultak, lehet kellőképen tájékozva az újabb fejlemények által igényelt reformok iránt és csak azok az újítások számíthatnak maradandóságra, csak azok képezhetik a jövőben a mi jogi szervezetünk nevezetesen magánjogi jogrendünk biztos talpkövét, amelyek a hazai jogfejlődés és az abban megnyilvánuló nemzeti egyéniség és sajátosság kellő ismerete mellett létesülnek.

A mi alkotmányunk és jogéletünk multja állami létünk legnevezetesebb megnyilatkozása. Ez a dicső mult, a mi ezeréves államiságunk és azon alapuló önálló jogfejlődésünk megköveteli, hogy az új polgári törvénykönyv, mint a Hármaskönyvnek második javított kiadása úgy lényegében, mint formáiban a magyar állam önálló alkotása legyen, nem pedig valamely idegen jognak befogadása.

Nem szabad szem elől tévesztenünk, hogy az új polgári törvénykönyv épen úgy, mint egykoron a Hármaskönyv, középpontját fogja képezni a további, a jövendő jogalkotásnak és így minden elkövetett hiba sokszorosan megboszulhatja magát. Továbbá nem szabad szem elől tévesztenünk azt sem, hogy idegen állam kódexének egyszerű vagy nagyarányú másolása, míg egyrészt a jogalkotás terén csak másodlagos kulturát jelent, addig másrészt maradandóan megszünteti a magyar állam jogrendjének önállóságát, beékelvén azt egy másik állam jogrendjébe, mint külső jogvidéket.

Ezek azok a főbb szempontok, amelyeket nekünk, mint a Magyar társadalomtudományi egyesület tagjainak szem előtt kell tartanunk most, midőn a magyar polgári törvénynek tervezetét bírálat alá vesszük. Werbőczy Hármaskönyvének szellemét kell mértékül alkalmaznunk és minden erőnkből oda törekednünk, hogy a tervezetben található hibákat felderítve, azok jóvátételét sürgessük, oda kell törekednünk, hogy egy olyan polgári törvénykönyv létesüljön, mely nem valamely idegen állam jogrendjének szolgai másolása, hanem a magyar állam önálló alkotása lévén, a magyar társadalom nemzeti jellegének és követelményének minden tekintetben megfeleljen.

Dr. Timon Ákos.

Országos kereskedelmi kongresszus.

Május hó 4. és 5. napján veszi kezdetét a magyar kereskedők országos kongresszusa. Az Országos Magyar Kereskedelmi Egyesülés, a kereskedők országos szervezete ez évben ünnepli fennállásának tizedik évfordulóját és az ezen alkalommal tartandó jubiláris ünnepségeit tágkörű tanácskozással szélesíti ki, amelynek során a magyar kereskedelmi világnak legtöbb aktuális problémája szőnyegre fog kerülni.

Felesleges sokáig keresni az összefüggéseket és a kölcsönhatásokat, amelyek a kereskedelmi érdekeltség és a jogászvilág között állandóan fenállanak. Törvényhozásunk és igazságszolgáltatásunk egész szerkezete legfőképen azon célnak szolgál, vagy legalább is kellene, hogy szolgáljon, hogy a javak kicserélésének azt a folyamatát, amelyet a kereskedelem végez, biztosítsa és előmozdítsa. A hiteltörvényeken keresztül nyilvánul meg legelevenebbül a jogszolgáltatás lüktetése s ezen a téren tudunk leginkább bekapcsolódni a nyugati államok jogközösségébe. Meg lehet állapítanunk, hogy a magyar kereskedelem a legutóbbi idők súlyos válságai ellenére is megállta helyét és aránylag rövid idő alatt a magyar közgazdasági életnek igen jelentékeny tényezője lett. Ezen fontosságnak megfelelően szüksége van olyan jogi intézményekre, amelyek a forgalmat előmozdítják és amellett annak biztonságát is fokozzák.

Az Országos Magyar Kereskedelmi Egyesülés tevékenységének jelentékeny részét kötötte le a kereskedelmi élet által megkívánt jogintézmények kiépítésében való közreműködése. Ebben a tekintetben szerepét mindig komolyan vette s ezért sikerült is kivívnia azt, hogy a kereskedelmet érintő törvények megalkotásánál szavát illetékes helyen mindig figyelembe veszik. Hozzátehetjük és örömmel jegyezzük fel gazdasági közéletünknek ezen biztató jelenségét, hogy ezen jubiláló kereskedelmi szervezetünk mindig függetlenül és elismerésreméltó bátorsággal szokott kifejezést adni véleményének. Ilyképen az Országos Magyar Kereskedelmi Egyesülést a törvényhozás és igazságszolgáltatás munkájának előkészítésében és ellenőrzésében fegyvertárunknak tekinthetjük és mostani ünnepélye, valamint kongresszusa alkalmából, mint fegyverbarátunkat őszinte örömmel üdvözöljük.

A kongresszus tárgysorozatába az igazságügyi reformok egész sorozata van felvéve. Szembeötlik, hogy aránylag igen nagy szerep jut a csődjogi reformok kérdésének. Kétségtelen, hogy a legutóbbi gazdasági válság folyamán csődjogunknak sok fogyatékossága és különösen a csődönkívüli kényszeregyezség intézményének hiánya a kereskedelmi forgalomnak nagy hátrányára volt, és ezért érthető, hogy ezeket a kérdéseket különös nyomatékkal kívánják a kereskedők megbeszélni. Amidőn az igazságügyminisztérium lázas sietséggel gyarapítja törvénytárunkat, a kereskedők méltán panaszkodhatnak amiatt, hogy éppen az őket gazdasági érdekeikben közvetlenül érintő törvényhozás terén közönnyel vagy legalább is lassúsággal találkoznak. A könyvkivonati illetékesség megszüntetése bizonyára szintén azon pontjai közé fog tartozni a kongresszus tárgysorozatának, ahol a kereskedők a védekezés útjait keresve, hangot fognak adni panaszaiknak és elégedetlenségüknek. A programmon szerepel a budapesti kereskedelmi és váltótörvényszék fentartásának ügye is. Azt hisszük, hogy a panaszokon túl, itt már aligha fognak eredményeket elérni és a mai kereskedelemellenes irányzat mellett ezen mindenképen jogos és méltányos kívánságuknak aligha fognak érvényt szerezhetni. Figyelemreméltó a választott-bíróságok ügye, amely a jövőben előreláthatólag nagy fejlődésnek indul. Az új perrendtartásnak a választott-bíróságra vonatkozó intézkedése egyfelől és másfelől a bíróságok ügymenetének lassúsága kétségkívül rá fogja szorítani a kereskedőket a választott-bíróságok minél élénkebb igénybevételére.

A kongresszusi tárgyalások eredményeiről tájékoztatni fogjuk olvasóinkat.

Észrevételek az ipari bíróságokról szóló törvényjavaslat előadói tervezetéhez.

A javaslatot — habár egyes része (békéltetés) határozottan kifogásolható — megnyugvással kell vennünk.

Az ipartörvény 176. §-a alapján folyamatba tett eljárás legalább abban a részében, amely a «rendes perútra» került, az igazságszolgáltatás súlyos terhe volt anélkül, hogy komoly célt szolgált volna.

A javaslat indokolása ugyan hivatkozik a statisztikára, amely szerint a törvény rendes útját mindössze az ügyek 10 %-ában vették igénybe a felek, való azonban az, hogy a perre került ügyekben az előző eljárás eredménye alig, vagy csak elenyésző csekély részben szolgálhatott a bíróság ítélkezésének alapjául. Abban tehát azt hiszem véleményeltérés alig lesz, hogy a modern igazságszolgáltatás követelményeinek tesz eleget a javaslat, amikor az elsőfokú iparhatóságoknak az 1. §-ban felsorolt ügyek-

ben gyakorolt és igazán feleslegesnek bizonyult (indokolás 19. §-a) joghatóságát eltörli.

Sajnálni való nem lesz ezen.

A munkaadó és munkavállaló érdekeltségnek a bíráskodásba való bevonása. A Pp. életbeléptetése küszöbén, amikor a kereskedelmi ülnöki intézmény megszűnik és esetleg a legkülönb szakbíróság, a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék is véget ér, a törvényhozás sokak részéről a következetlenség vádjával illethető. Nézetem szerint ez a vád alapnélküli. Úgy miként azt az eddigi kereskedelmi és váltóeljárás rendelte, a bíráskodás a kereskedelmi ülnöki intézménynek igazán nem látta nagy hasznát.

De lényeges különbséget látok az eddigi kereskedelmi ülnöki intézmény és a javaslat kontemplálta szervezet között.

A nagy és a legkülönbözőbb kereskedelemjogi kérdésekben a két hivatásos bíró között a kereskedelmi ülnök alig érvényesülhetett. A vétel, bizomány, fuvarozás, biztosítás a jognak olyan külön-külön ágazata, amely minden esetben más-más szakértelmet igényel úgy, hogy a kereskedelmi kérdések egyik ágában jártas ülnök tehetetlenül állott, mihelyt nem a szakmájába vágó kérdés merült fel.

Az ipari bíróság hatáskörébe utalandó ügyek (1. §.) a szolgálati szerződésből a munkaadó és a munkavállaló közt, úgyszintén ugyanegy üzemben szolgálati jogviszonyban álló munkavállalók közt merülnek fel.

Az ügyek tehát — habár szakmaszerint a legkülönféléb bek — többnyire homogének.

Ezekben tehát a szakértelem hasonlíthatatlanul inkább jut érvényre, mint eddig a kereskedelmi ülnöki intézményben.

Etekintetben hivatkozhatom a budapesti munkásbiztosítási bíróság helyetteselnöki gyakorlatomra.

Az intézménynek az ülnökök szakértelme ott határozottan előnyére vált. Igaz, hogy itt az ügyek jogi szempontból még inkább közelednek a teljes egyformasághoz, mindazonáltal igen gyakran merültek fel olyan jogi momentumok, amelyek az ülnökök szakértelme nélkül nehezen lettek volna teljes megnyugvással megoldhatók.

És el is tekintve ettől, igen helyesen hangsúlyozza a javaslat indokolása azt a megnyugtató hatást, amelyet az ülnökök részvétele a felekben kelt. Ez ugyan tisztára pszichologiai momentum, azonban az igazságszolgáltatás szempontjából kiválóan fontos — bár eddig nem igen méltatott — faktor.

Megengedem, hogy ennek a megnyugtató hatásnak alig lesznek közvetlenül is megnyilvánuló jelenségei, a fellebbezések száma, a felsőbíróságok munkája ezzel csökkenni nem fog, társadalmi szempontból azonban és így végeredményben közvetett igazságügyi szempontból is ennek a megnyugtató hatásnak elmaradhatatlanok a következményei.

Ha a laikus elem színről-színre fogja látni azt a gondot, amivel a hivatásos bíró a legkisebb ügyeket kezeli, azt a körültekintést, azt a féltő aggodalmat, a lelkiismeretességnek minden téren való megnyilvánulását, lehetetlen, hogy annak külsőleg is érezhető és észrevehető hatása ne legyen.

Ezenfelül, ha igazságosak akarunk lenni, el kell ismernünk, hogy a rideg jogszabályok mellett a ius aequum eddig csak a kir. Kúria ítéleteiben érvényesült.

Annyira beleéli magát a jogász a jogi témákba és formákba, hogy azok alól csak nagyon érett korban tud szabadulni.

Ebből a szempontból a javasolt megoldástól határozottan javulást várok.

Amikor a bíró nap-nap után azt fogja látni, hogy úgy a munkaadó, mint a munkavállaló az életet nem szorítja a rideg formák közé, hogy bizonyos latitude érvényesül a viszonyok megítélésében, az életfelfogásban, hogy a jog nem pusztán matematika, ennek jótékony hatása elmaradhatatlan lesz.

Ezzel szemben az ülnöki intézménynek egy nagy hátránya van. A javaslat indokolása több helyen hangsúlyozza a gyorsaságot, amellyel az ügyek el fognak intéztetni.

Nézetem szerint a gyorsaság szempontjából az ipari bíróság elé kerülő ügyek határozottan hátrányban lesznek.

A járásbíró legalább Budapesten átlag 10 érdemleges ügyet kénytelen naponként letárgyalni.

Az ipari bíróság előtt ez ki lesz zárva. Jó ha négy-öt ügy érdemleges tárgyalása foghat helyet és ez természetes is. Magának a tárgyalásnak külsőségei mások a társas-, mint egyesbíróság előtt, a tárgyalás érdeme is köztudomásulag társasbíróság előtt huzamosabban tart, mint egyesbíróság előtt és e mellé kerül a tanácskozás két laikus elemmel.

Hasonlíthatatlanul nehezebb lesz a hivatásos bíró helyzete, hiszen a tényállás összegezése, a jogkérdés tisztázása, a kölcsönös kapacitálás sokkal több időt vesz igénybe, mintha a bíró maga dönti el az ügyet, vagy mintha két jogképzett, gyakorlott bírótársával áll szemben.

Arról tehát határozottan le kell mondanunk, hogy az eljárás gyorsabb lesz és az ügyek rövidebb idő alatt lesznek befejezhetők.

Mindezt azonban — tekintve a perrendtartás által nyujtott eszközöket (részítélet) — nem tartom olyan hátránynak, amely az ülnökök részvételével járó előnyökről való lemondást indokolná.

Helyes megoldása a javaslatnak az is, hogy szakképzett bíró vezetésére bízza a bíróságot. Szervezeti szempontból azonban aggályom volna, hogy a kir. járásbíróság — mint ilyen — járjon el az ügyekben. Különösen a javaslat 45—46. §-aira való tekintettel, nézetem szerint sokkal célirányosabb volna az ipari bíróságokat is — úgy miként eddig a munkásbiztosítási bíróságokat — külön szervként beállítani és közvetlenül a kir. tábla elnökének felügyelete alá helyezni.

A járásbíróság szervezete a javaslat mellett olyan bonyolult lesz, hogy attól lehet tartani, hogy a felügyeletet gyakorló törvényszéki elnök elveszti a kellő átnézetet és befolyást.

Annak idején, amikor a munkásbiztosítás bíráskodása is alapos reformon megy át, ez a tervezet úgysem lesz fentartható és így nézetem szerint helyesebb volna, ha az elkülönítés már most megtörténnék.

Súlyos aggályom van a javaslat II. fejezete ellen.

Nézetem szerint a békéltetést a bíróságra nem szabad hárítani.

A bíróság a felek magánviszonyait intézze el és pedig kötelező módon, de nem lehet és nem szabad a bíróságot a felek hatalmi vitája, politikai demonstrációja, különösen pedig a tömeg-pszichologia által indokolt szenvedélyek fórumává tenni.

Erre való a közigazgatási hatóság (iparfelügyelő). A bíróság csak úgy felel meg valóban magasztos feladatának, csak úgy kelti a társadalomban azt a megnyugtató érzést, amelyet a javaslat indokolása olyan helyesen kidomborít, ha mindenképen távol tartjuk a tömeg-szenvedélytől.

A bíróság szavának kell, hogy súlya, hogy következménye legyen.

A javaslat II. fejezete ezt — másként a kérdés meg sem oldható — megvonja a bíróságtól és így megfosztja attól a nimbustól, amely intézkedéseivel jár és ami a fő, megingatja a pártatlanságába vetett hitet a magánjog terén is, ha álláspontját a tömegkérdésben előre megköti.

A békéltetést ennélfogva határozottan kizárnám az ipari bíróság hatásköréből.

Ami a részleteket illeti, nézetem szerint a javaslat 1. §-a minden akadály nélkül ki volna bővíthető a francia és belga törvények mintájára a munkásoknak egymásközt felmerült minden pereire, amelyek a mesterség vagy foglalkozás alkalmából keletkeztek. Igaz ugyan, hogy ez a rendelkezés a szolgálattal összefüggő kölcsönös jogviszony keretén kívül álló egyéb jogviszonyokat is az ipari bíróság elé utalná, ezt azonban a magam részéről hátránynak nem tartom, sőt a felmerülhető hatásköri viták megelőzése szempontjából határozottan előnyösnek.

Épen az ipari bíróságot kell lehetőleg megóvni az illetékességi és hatásköri vitáktól és attól tartok, hogy a hatáskörnek az ugyanegy üzemben szolgálati jogviszonyban álló munkavállalóknak a szolgálati szerződésből folyó pereire való korlátozása végnélküli hatásköri és illetékességi vitáknak lesz a forrása.

Az 1. §-nak az az intézkedése, hogy a szolgálati szerződésből felmerülő perek tartoznak az ipari bíróság elé, félreértésre adhat okot, mintha a munka tárgyain és eszközein okozott kár megtérítése, különösen pedig a baleseti kártalanítás iránti perek (1907 : XIX. tc. 82. és 83. §-ai) a bíróság hatásköréből ki volnának zárva, holott az indokolás szerint a javaslat ezeket a pereket is igen helyesen az iparbíróság hatáskörébe utalja. A szakasz tehát világosabban volna szövegezendő. Ugyanezen szakasz *c)* pontja kevesebbet fejez ki, mint az indokolás. Ezen pont szerint a mezőgazdasági szeszgyár alkalmazottja az iparbíróság elé tartozik, holott az indokolás azt kizárja.

A szolgálati viszony jellege és a munkaadó és munkavállaló osztálya, eltérő helyzete nem indokolja a vizi munkálatoknál, út- és vasútépítésnél, föld vagy azzal kapcsolatos munka teljesítésére szerződött munkások kizárását sem.

Ha elismerjük — és ezt kénytelenek vagyunk — az ipari bíróság jótékony befolyását, nézetem szerint a hatáskört lehetőleg ki kellene terjeszteni és abból súlyos ok nélkül a munkások egy-egy osztályát kizárni nem lehet.

A 7. §. második bekezdése nem rendelkezik arról, hogy aki az itt kitűzött határidőt be nem tartja, elesik-e követelésétől, vagy sem? Az ipartörvény 176. §-ának hasonló intézkedése tudvalevőleg a legkegyetlenebb határozatokat produkálta, másrészt a törvényből gúnyt űzött. Ezt tehát mindenesetre ki kellene egészíteni.

A 8. §-nak utolsó bekezdése némi kiegészítést igényelne arra az esetre, ha a szerződésben az ipartestület békéltető bizottsága van kikötve előzetes eljárásra. Azt hiszem a javaslat ezen kikötés kötelező voltát nem kívánja kizárni.

A nők választási jogát a bírói gyakorlatra bízni (Indokolás 40. §-a) nem lehet. Ilyen erős társadalmi kérdést nézetem szerint nem lehet ad hoc megoldani és nem lehet kitenni a kérdést annak, hogy az egyik bíróság igenlegesen, a másik pedig nemlegesen oldja meg.

Az ipari bíróság elnökének végzései ellen (14., 21. és 22. §-ok) beadott felfolyamodást melyik hatóság intézze el? Ezen tisztán adminisztratív kérdésekben azt hiszem a törvényszéket kár volna megterhelni.

A 25. §. második bekezdése az eljárás keretében megfelelő intézkedést tesz szükségessé nehogy az ügyek ellátása azáltal késedelmet szenvedjen, hogy az ügy érdemleges tárgyalására külön határnapot kelljen kitűzni.

A 45. és 46. §. mélyreható változtatást involvál a munkásbiztosítási bíróságok hatáskörében és szervezetében.

Nézetem szerint a reformnak azt a részét fen lehetne tartani akkora, amikor a munkásbiztosítás végleges reformja elkészül, addig pedig az iparhatóságnak e perekben hatáskörét továbbra is fentartani.

Addig t. i., amíg a munkásbiztosítás kérdése végleges és szerves megoldást nem nyer, egyes kérdéseket incidentaliter megoldani alig lehet. *Dr. Nitsche Győző.*

A perrendtartás küszöbén.

A budapesti törvényszék elnökének, Juhász Andor úrnak e lapok 11. és 12. számában közzétett értekezése tanuságot tesz az ország első törvényszéke vezetőjének körültekintő és a jövő eshetőségeit is számbavevő gondosságáról. A magyar jogászság félszázadon át küzdött a szóbeliség, a közvetlenség és a bizonyítékok szabad mérlegelésének elvein alapuló polgári peres eljárásért. Az a javaslat, mely ezeket az elveket megvalósítani igyekezett, két évtizeden át volt megbeszélés tárgya. Érett megfontolás után iktattuk tehát be ezt a javaslatot, mint az 1911 : I. tc.-et törvénytárunkba. Vitán kívül áll, hogy az új perrendtartás segítségével közeledtünk a küzdelem igazi céljához. Az anyagi igazság a bírósági döntésekben biztosabb kifejezést nyerhet, mint az eddigi eljárás alapján. A gazdag tapasztalatokon felépült értekezés igen helyesen jegyzi meg azonban, hogy az anyagi igazság értéke csökken, sőt egészen elveszhet a lassú igazságszolgáltatás által. Az értekezés utal arra, hogy a törvényszék eléggé nem méltatható megfeszített munkássága ellenére a gyors igazságszolgáltatás meg nem valósítható. A perrendtartás életbelépése ezt a bajt még növelni fogja, mert amit eddig a törvényszék egy bírája végzett, ezentúl a tanács feladata és kötelessége lesz. Áll ez különösen a bizonyítási eljárás folyamán, a bizonyító eszközök észlelésénél. A fenyegető veszélyt el kell tehát hárítanunk. A perrendtartás megengedi, hogy a törvényszék bizonyos esetekben a bizonyítékok észlelését kiküldött bíróra bízza. A kivételt emeljük szabállyá. Nagy erőmegtakarítás ez a törvényszék részére a jogszolgáltatás gyorsítása érdekében. Az indítvány contra legem szól. Már ez aggodalmas. Ha bármily jószándékból a bíróság cselekszik a törvény ellen, tartanunk kell attól, hogy szakadatlanul a lejtőn lefelé fogunk haladni. A bizonyítékok közvetlen észlelése az ítélethozatalon kívül a bíróság legnehezebb feladata. Csak akkor, ha ezt a nehéz munkát a legnagyobb odaadással végzi el, nyugodhatunk meg abban, hogy a bíróság a bizonyítékokat szabadon mérlegeli. Kivételes esetekben a bíróságnak el kell tekinteni a bizonyítékok közvetlen észlelésétől, de a kivételeket szorosan kell értelmezni. Kiküldöttre a bizonyítékok észlelését csak a törvényben határozottan körvonalozott esetekben szabad bízni. A javasolt módozathoz nem járulhatok, elfogadása perrendtartásunkból a legszebb ékkövet törné ki.

A sommás eljárásban a bíró a keresetlevélre kibocsátott idéző végzéstől kezdve a bizonyítékok észlelésén át az ítélethozatalig maga jár el. Az egyes bírónál megvalósul tehát a közvetlenség, a szóbeliség és a bizonyítékok szabad mérlegelése. Az értekezés javaslatának elfogadása esetében a közvetlenség, az eljárás legfontosabb körülménye, a bizonyítási eszközök tekintetében csorbát szenvedne. Nem tudok ebbe belenyugodni.

Eddigi szerény fejtegetéseimnek joggal vethető ellen, hogy az értekezés súlyos aggodalmát nemcsak nem oszlattam el, sőt arról meg sem emlékeztem. Az értekezés azért lép fel javaslatával, mert az új perrendtartás a bizonyító eljárásban több erőt kötvén le, az amúgy is lassú igazságszolgáltatást még lassúbbá fogja tenni. Ha túlzottnak tartom is ezt az aggodalmat, lehetőségét nem akarom kétségbe vonni. Nem szeretek statisztikai adatokkal operálni. Legyen szabad azonban utalnom arra, hogy a perrendtartás a járásbíróságok hatáskörét lényegesen kiterjeszti. Az 1893 : XVIII. tc. nyügöző intézkedéseivel szemben az új perrendtartás tetemesen megkönnyíti a járásbírósági eljárás kikötését. Meg vagyok arról győződve, hogy ezzel élni fognak és a vagyonjogi perek lényeges része ezáltal kivonatik a törvényszékek ügyköréből. Jobban bízom én ebben, mint a választott-bíróságok elterjedésében. A közönség ismeri és becsüli a kir. bíróságokat és bizalommal van irántuk. Ott, hol a lehetőség kínálkozik, aláveti majd magát a gyorsabb eljárású bíróságnak. A választottbíróságnak nálunk nincs nagy jövője. Akinek valaha ilyen bírósággal dolga volt, nem zárkózhatik el azon tudat elől, hogy a választott-bíró ép úgy, mint a szakértő, felének meghatalmazottja gyanánt tekinti magát és ritkán emelkedik fel a tárgyilagosság magaslatára.

Nem először szólalok én fel a járásbíróság hatáskörének tágítása mellett. Ma is az a véleményem, hogy hazánkban az egyes bíróságoké a jövő. Az 1868 : LIV. tc.-től az 1911 : I. tc.-ig milyen hódító utat tett az egyes bíróság. Erős a meggyőződésem, hogy még nem jutott el a végső pontig.

Midőn ennek a véleményemnek adok kifejezést, nem lebeg szemeim előtt Anglia példája, valamint nem riaszt vissza a nyugateurópai államok bírósági szervezete. Az 1911 : I. tc. életbelépésével nagyobb lesz a mi járásbíróságunk hatásköre, mint a nyugateurópai államok bármelyikében. Nem elméleti okoskodás kényszerített bennünket a járásbíróságok hatáskörének ily kiterjesztésére. Mi bizalommal vagyunk az egyes bíróságok iránt. Előrelátó szervezés ezt a bizalmat megdönthetetlenné teheti. Fényűzésnek tekintem vagyonjogi perekben az elsőfolyamodású társasbíróságokat. Ezt a fényűzést államunk költségvetése nem bírja el. Cak tisztességesen javadalmazott, gond nélkül élő bíró oldhatja meg jól nehéz feladatát.

Előbb-utóbb nekünk át kell térni elsőfolyamodásúlag az egyes bírósági rendszerre. Aki a mi állami költségvetésünk lapjait figyelemmel forgatja, nem fogja mondani, hogy képzelődöm.

Dr. Reiner Ede.

Kerítésjog és taligaszolgalom.

Két szabályozatlan jog. — A polgári törvénykönyv tervezetéhez.

A polgári törvénykönyv tervezetének a vidéki jogélet szempontjából meglehetősen jelentékeny hiánya a *kerítésállítás* és a *taligaszolgalom* jogának mellőzése. A tervezet 422. §-a szabályozza a már létező kerítésre, palánkra, stb.-re vonatkozó jogot, de szabályozás nélkül hagyja a kerítés *állításának* jogát, mellyel kapcsolatban feltétlenül szabályozni kell a magában véve is jelentős *taligaszolgalmat*, mely utóbbi jog ugyanezzel a terminus technikussal a jogélet terén talán ismeretlen fogalom, de egy kis körülírás után a leggyakrabban előforduló mezei, telki szolgalmak egyikét ismerjük fel benne.

Nemcsak a javaslat, de annak első szövege (588. és 589. §§.),

sőt maga az indokolás sem tesznek említést a kerítésállítás jogáról, habár kétségtelen, hogy a kerítésállítás joga magánjog. Arról sincs említés, miért nem szabályozza a tervezet.

Az ország számos részében — bár nem mindenütt — törvényhatósági és városi szabályrendeletek szabályozzák ugyan a kerítésállítás jogát közrendészeti szempontból úgy ahogy — és ez a szabályozás, mint szokásjog, legtöbb esetben a polgári bíróságok magánjogi határozatainak is alapjául szolgál, de azért ez a közigazgatási szabályozás magánjogi szempontból már csak azért sem kielégítő, mert nem terjed ki a kerítésjog minden kérdésére, hanem természetszerűleg megelégszik a közigazgatási vonatkozások elintézésével, megoldatlanul hagyja azonban a fölmerült magánjogi kérdéseket: ki viselje a kerítésállítás költségeit? Ki a kerítés tulajdonosa? stb. Hasonló ez a jog az útnyitás jogához: a hatóság jogosítva van útat nyittatni közigazgatási eljárással, de a telektulajdonos, kinek telkén az út keresztül vezet, magánjogi ellenszolgáltatásra tarthat igényt, a közigazgatási és magánjogi érdek tehát párhuzamos.

A kerítésállítás a legtöbb esetben nem közérdek. Az általános magánjogi közérdektől eltekintve, a köznek épen semmi érdeke nem fűződik hozzá, hogy a szomszédos telkek között kerítés legyen. A hatásköri bíróság több határozatában magánjogi természetű jognak minősítette a kerítésállítás jogát és a fölmerülő jogvitákat polgári bíróság elé utalta, kimondván, hogy közrendészeti szempontból közigazgatási hatóság *is* elrendelheti a kerítésállítást, de lényegileg a kerítésállítás joga nem közjogi természetű jog. Maga a tervezet azzal, hogy a kerítés lerombolását és némely esetekre tulajdonjogát szabályozza, elismeri a kerítésjog magánjogi természetét. Habár, mint minden magánjoghoz, ehhez is fűződhetik közigazgatási érdek, mégis a magánjognak a tervezet által is elfogadott fogalma szerint a kerítésállítás joga magánjog, mert a kerítésállításnak sincs egyéb célja, mint magánérdekből a beltelek, vagy a beltelekhez hasonló módon használt költelek gazdasági kihasználásának, esetleg mások magánjogainak korlátozása árán történő biztosítása. A polgári törvénykönyv tehát annál kevésbbé hagyhatja figyelmen kívül e jogot, mert az ország számos helyén sem közigazgatási, sem egyéb idevágó szabályrendelet nincs, sem joggyakorlat vagy jogszokás nem fejlődött. Ha a polgári törvénykönyv szabályozza a határjelek fölállításának jogát s jogot ád a szomszédnak, hogy szomszédjától a határjelek fölállításában való közreműködést követelhesse, megokolatlan — és a tervezet indokolása a megokolással adós is marad — hogy az ép oly fontos, sőt bizonyos tekintetben fontosabb kerítésállításban való közreműködésről intézkedés ne történjék. Következetlenség, hogy a fennálló kerítést védi a tervezet és kimondja, hogy míg egyik szomszédnak érdekében van, addig a kerítés le nem bontható, ellenben az érdekeltek tetszésére bízza, mint kapjanak egymás hajába ott, ahol a magánjogi érdek a kerítésállítást megkívánná ugyan, egyik szomszéd azonban okkal vagy ok nélkül a kerítésállítást tűrni nem, a költségekhez hozzájárulni pedig épen nem hajlandó.

A rendelkezésre álló joganyag nem olyan, hogy abból az élő kerítésjog kifejthető volna. Élő kerítésjog nincs is, csak kerítésjogi zűrzavar. A kerítéspörök — a pertárgy csekély értékénél fogva — legfeljebb a törvényszékek fellebbezési tanácsáig jutnak és így elzárnák a jogászvilág nyilvánosságától, melyet felsőbíróságaink elvi jelentőségű döntései foglalnak le; nem fejlődött tehát egységes bírói gyakorlat. Ugyanazon törvényszékek fellebbezési tanácsai a legellentétesebb határozatokat hozták. Elfogadta például ítélete alapjául a községben uralkodó kerítési jogszokásról kiállított községi bizonyítványokat, ugyanaz a törvényszék,* amely más alkalommal kimondta, hogy ezt a kérdést csak célszerűségi szempontok szerint lehet megítélni a hatósági bizonyítvánnyal — szemben. Ugyanaz a törvényszék ** a falkerítés 2—5 centiméternyi vastagságban való lerombolását elrendelte, mert az a rész a szomszéd telkére volt emelve; ellenben a deszkakerítés fölállítására kötelezte azt a szomszédot, aki a kerítést lebontotta, habár beigazolást nyert, hogy a kerítés részben az ő telkén állott; megokolásul szolgált főleg a gazdasági érdek és a minimális terület összetévesztése. — Még nagyobb az ellentét a különböző bíróságok határozatai közt.

* Nyiregyháza.
** Szabadka.

A szokásjog teljességgel bizonytalan. Némely helyütt az oldalszomszédok mindegyikének kötelességévé teszi, hogy egyik oldalt kerítsenek, a végszomszéddal pedig, ha tetszik, emelnek közös kerítést, ha nem, hát mindegyik tesz a saját tetszése szerint. Másutt szokás, hogy mindegyik fél kerít és a kerítés legalább félméterre van a mesgyétől, úgy hogy a két kerítés között elmarad egyméternyi széles, ki nem használható földterület. Egyik vidék szokásjoga szerint beltelekből csupán az udvart kerítik, más vidéken a beltelket elkerítik egészen arra való tekintet nélkül, hogy udvar-e az, rét vagy kert. Vannak vidékek, ahol egyáltalán nem kerítenek. És így tovább. A szokásjog sem nyujt tehát biztos támasztékot.

A kérdés szabályozása pedig gyakorlatilag elsőrendű fontossággal bír, mint az bővebb bizonyításra nem szorul. Egyszerűen emlékezetbe kell idézni a szomszédcívódások kellemetlen sorozatát, melyekben nem utolsó szerepet játszik a kerítés; emlékezetünkbe kell idézni azokat a károkat, melyeket nemcsak hogy meg nem gátol, de a fogat-fogért elve alapján inkább nagyobbít az 1894 évi XII. tc., mikor jogot ád a szomszéd apró jószágainak elpusztítására és ezek a jelentéktelennek látszó kicsiségek is megokolttá teszik a szabályozást. De különösen van egy szempont, amely a kültelkekre nézve is kívánatosnak mutatja a szabályozást s ez a fejlődő belterjes kisgazdálkodásnak a külterjes kisgazdálkodással szemben fönforgó érdeke.

A tagosított nagybirtok és a beltelek, különösen ha ez utóbbit nem szántással művelik, nem érzi ezt az érdeket. Ahol azonban kisebb területeken szántás-vetéssel történik a földmívelés, ott ez az érdek a mezőgazdasági fejlődés nyomán mindinkább előtérbe lép.

A kisebb területen történő szántás-vetés létesít egy jogot, amelyet ugyan jogi műszóval sem élő jogunk, sem a tervezet meg nem jelölnek, de a mezőgazdaság életében azért tényleg él és a kerítésállítások folytán már nem egy perre adott alkalmat. Ezt a jogot legtalálóbban taligaszolgalomnak nevezhetjük és abban áll, hogy ahol közönséges ekével művelik a földet, ott a mesgye melletti két-három utolsó borozdaforgatásnál az egyik ló és az eketaliga kis kereke állandóan a két szomszédtelken jár. A szomszédtelkeknek ez az igénybevétele minden szántáskor, tehát évenként kétszer-háromszor előfordul és ekként úgy az élő jog, valamint a tervezet 395., 526., 528. §-a értelmében 32 év alatt föltétlenül szolgalmi jogot teremt, el is tekintve attól, hogy a szomszédok közt rendszerint bár hallgatólagos, de kölcsönös megegyezés szintén áll fönn a taligaszolgalom tűrése iránt. Telekkönyvezve nincs e jog, de a telek tulajdonosa tud e szolgalomról — a földmívelés gyakorlása önmagában tudomására adja a birtokosnak, hogy létezik ez a szolgalom — és ő maga is azzal a tudattal szerzi meg a telket, hogy együtt jár a telekkel a két szomszéd telkét terhelő taligaszolgalom. A jog tehát föltétlenül megáll. Ha azonban most már a külső telek tulajdonosa a saját telkén bár, de közvetlenül a mesgye mellett kerítést állít, akkor meggátolta a szomszéd taligaszolgalmának gyakorlását, ami eddig gyakran elő is fordult, de a római jog más természetű mezőgazdaságon nyugvó recipiált szabályainak hatása alatt nem ezen a címen pereltek miatta.

A taligaszolgalom gyakorlásának megakadályozása meglehetős anyagi kárral jár, mert azt jelenti, hogy a telek két szélén együttvéve körülbelül egy méter széles földterületet szántani nem, hanem csak kézi erővel lehet megmívelni, ami például gabonatermesztésnél kisebb, különösen hosszan nyúló területeken tetemes költségtöbbletet idéz elő. Szükséges tehát a taligaszolgalom szabályozása is önmagában véve ép úgy, mint a kerítésjoggal kapcsolatban.

Megfelelő anyaggyűjtemény híján úgy a kerítésjog, mint a taligaszolgalom a tényleges viszonyok és fejlődési lehetőségek figyelembevétele mellett célszerűségi szempontok szerint rendezendő. A helyi szokás és szabályrendeletek nem mellőzhetők. A taligaszolgalom, mint a kisgazdára elsőrendű érdek, föltétlenül biztosítandó legalább úgy, mint a szükségbeli út (terv: 406—407. §§.). A belterjes, bolgárrendszerű, kerti stb. gazdálkodást a külterjes szemtermelésnél fejlettebbnek tartjuk, azért ezek érdekében korlátozható a taligaszolgalom; úgyszintén külső telkeknek beltelkek módjára való kihasználása esetében. Beltelkeknél — úgy véljük — föltétlenül meg kell adni a kerítésállítás jogát.

Ezek alapján szükségesnek látszik a tervezet olyan módosí-

tása, illetve kibővítése, mely a mezei telki szolgalmak között kimondaná, hogy:

«A külső telket telekkönyvi feljegyzés nélkül taligaszolgalom illeti a szomszéd telken. Megszűnik a taligaszolgalom, ha akár az uralkodó, akár a szolgáló telek belsőségi telek módjára használtatik, vagy belterjes, kerti és általában nem szántást követelő módon míveltetik. Föléled a taligaszolgalom, ha a szomszédtelkeket ismét szántással mívelik».

A kerítésjog a tervezet 422. §-ának kibővítésével a következőkép volna szabályozható:

422. §. «Belső telkek, belsőség, tanyák, szállások és más effélék gyanánt használt, valamint taligaszolgalommal nem terhelt külső telkek birtokosa követelheti szomszédjától, hogy megfelelő kerítés fölállításában közreműködjék.

Ha a helyi szokás más szabályt meg nem állapít, eltérő megállapodás hiányában belső és a kerítésállítás szempontjából hasonló jogi elbírálás alá eső szomszédos külső telkeknél a kerítés fölállításával járó költséget a felek egyenlő arányban közösen viselik.

Ha a külsőségben mindkét szomszéd telekhasználata nem kívánja meg a kerítést, akkor az a szomszéd, aki kerítésállításra jogosult, eltérő helyi szokás hiányában a kerítésállítás költségeit egyedül viseli.

Ha a külső telket belsőség módjára vagy majorságnak, tanyának használják, a szomszéd követelheti a birtokostól, hogy a saját költségén kerítést állítson. Ha később a szomszéd a telket maga is belsőség módjára, vagy majorságnak, tanyának használja, úgy kell tekinteni, mintha már eredetileg mindkét szomszédos telek a kerítésjog szempontjából egyenlő jogi elbírálás alá eső használat alatt állott volna. A kerítésállítás költségeit viselő szomszéd azonban ekkor a kerítés tényleges értéke felerészének megtérítését követelheti.

Ha a külső telek ismét taligaszolgalom terhe alá kerül, a szomszéd a kerítés eltávolítását követelheti a kerítés eddigi föntartójának költségére».

Ezután a 422. §. mostani szövege következhetik változatlanul.

Dr. Kalmár Simon.

Két angol cikk a jogi képzésről.

Két figyelemreméltó cikk jelent meg a «The Law Quarterly Review»-nak egyik utolsó számában a jogi oktatás tárgykörére vonatkozólag Courtney *Kenny*-nek és Maurice L. *Gwyernek* «Legal Education: academical and professional» * című cikkei.

Alapelveiben e tanulmányok megnyilatkozásai az angol jogászvilág gondolkodásában mutatkozó általános irányzatoknak, amelyeket épen hazánkban nem lehet elégszer és eléggé hangoztatni.

Mindkét cikk annak az érdekes és nehéz problémának megoldására törekszik, hogy mennyiben tér el az elméleti jogi képzés (academical education) köre a gyakorlati jogi képzés (professional education) körétől, mi tartozik az egyikbe s mi a másikba.

Kenny az angol jogi képzésnek jelenleg fennálló tényleges viszonyaiból indul ki. A jogi képzésnek Angliában három ága van:

a) az elméleti iskolákban (jelesül egyetemeken) nyujtott oktatás (kurzusok, illetve vizsgák);

b) a gyakorlati jogászok professzionális iskoláiban ** nyujtott oktatás (kurzusok, illetve vizsgák), végül

c) a jogi *gyakorlat* (solicitorok, illetve barristerek irodájában s hivatalában).

Az elméleti (egyetem) és gyakorlati iskolák szerepkörét Kenny nem tartja elvileg megkülönböztethetőnek, mivel a konkrét körülményektől függ, hogy van-e egyáltalában valami eltérés az általuk nyujtott oktatásban, hogy az egyetem nem terjeszkedik-e ki a szorosan elméleti tárgyak mellett, avagy épen ezek rovására, a gyakorlati tudás anyagára is, vagy viszont nem bővíti-e a gyakorlati jogi iskola a dolog természetéből folyó, jogtechnikai jellegű tárgykörét alapvetőbb s elvontabb tárgyakkal.

* Jogi képzés: elméleti és gyakorlati.

** Pl. a solicitorokra nézve a Law Society, a barristerekre nézve a Council of Legal Education.

Ellenben pontosan megkülönböztethetőnek véli általában a jogi (akár egyetemi, akár professzionális iskolabeli) oktatás körét a jogi praxisétól. A jogi praxisnak csak az a rendeltetése, hogy képesítse a jelöltet az átlagos napi munkának megfelelő elvégzésére. A jogi oktatás ellenben (akár egyetem, akár professzionális iskolabeli) ezzel a szemponttal be nem érheti. A jogi oktatásnak arra kell törekednie, hogy a tanulónak a jog terén széles látókört nyujtson, mert csak így nyer az utóbbi képességet arra, hogy a felmerülő konkrét jogeseteket, mint valamely általános elvnek megnyilatkozását fogja fel és ehhez képest benső érdeklődéssel kísérje. Csak így válik lehetségessé az is, hogy a jogász a gyakorlatban megbirkózzék a megszerzett routine körén kívül eső, váratlan esetekkel.

A jelzett szempontból Kenny döntő fontosságot a jogbölcsészetnek (Philosophy of Law) és a jogtörténetnek (History of Law) tulajdonít, amelyek a jog multjával és jövőjével hozzák a jogászt érintkezésbe. A jogi oktatás egyiküket sem nélkülözheti. Ezek óvják meg a jogászt a jog egyoldalú felfogásától és fejlesztik ki terminologiáját, valamint kritikai érzékét, miáltal sokkal alkalmasabbá válik gyakorlati hivatásának megfelelő teljesítésére is.

E tárgyakon felül azonban a jogi oktatásnak okvetlenül ki kell terjednie a közjogra és a nemzetközi jogra is, a tanuló politikai működésének lehetővé tétele végett. Kívánatos volna továbbá, ha az ethika is a jogi oktatás tárgyai között szerepelne.

Végül mulhatatlanul ki kell terjednie a jogi oktatásnak az (angol) tételes jognak alapelveire, amelyek nélkül a jogi tudás teljesen megalapozottnak nem tekinthető.

Míg Kenny a theoretikus és professzionális iskolák működését nagyjából egységesen bírálja el, addig Gwyer, a másik cikk írója, aki maga is professzionális iskolának, a Law Societynek tanára, a két iskolatipus között szigorúan különböztet és főleg azt vizsgálja, hogy miképen érvényesülnek és érvényesülhetnek a szorosan tudományos szempontok az utóbbiakban, a professzionális iskolákban.

Nézete szerint *elvben* az elméleti jogi oktatás nem különbözik a gyakorlati jogi oktatástól, az adott angol viszonyok szerint azonban a különbség valóságban fenáll. A leglényegesebb eltérés az oktatás említett két ágának végső törekvéseiben mutatkozik: az elméleti oktatás a jogi tudást célnak tekinti, a gyakorlati oktatás ellenben csak eszköznek és így beéri a puszta technikai ismeretekkel. Ehhez képest az elméleti iskola a tudásnak alapját igyekszik szolgáltatni, míg a professzionális iskola az általános tudás alkalmazására törekszik.

Ilyképen két kérdés merül fel: 1. mennyiben foglalkozhatik mégis az elméleti iskola gyakorlati jogi oktatással is; 2. mennyiben foglalkozhatik a gyakorlati jogi iskola szorosan elméleti jogi kérdésekkel?

Gwyer az utóbbi kérdést óhajtja eldönteni. Utal arra, hogy milyen óriási felelősség terheli a professzionális jogi iskola tanárát, aki olyan egyéneket is kénytelen tanítani, akik előzőleg elméleti kurzust sem végeztek.* Ezekre nézve feltétlenül szükséges volna, hogy a professzionális iskola bizonyos elméleti jogi, jelesül (angol) jogtörténeti, római jogi és jogbölcseleti kurzust is tartson, amit gyakorlati főfeladata által lekötve, egyáltalában nem, vagy csekély mértékben tehet meg. Pedig különösen az imént említett három tárgy, amelyek közül az első kettő mintegy alkalmazott jogbölcsészet, a jogi oktatásnak nélkülözhetetlen része. A megoldást Gwyer abban találja, hogy a professzionális iskola tanárjai ne maguk nyujtsanak beható elméleti oktatást, hanem csak a tanulók érdeklődését keltsék fel az elmélet iránt, úgy hogy ezek önszántukból és a professzionális iskolán kívül kultiválják azt.

Mindkét cikk egyaránt azon az alapgondolaton épül fel, hogy a jog tisztán tudományos, szorosan elméleti és pedig legelsősorban bölcsészeti művelése mulhatatlanul szükséges.

Ezeket az oly természeteseknek látszó elveket hazai jogászaink legnagyobb része még máig sem fogadta el. A túlnyomó többség mai nap is még kicsinylő kézlegyintéssel tér napirendre az elméleti kérdések felett és a «theoretikus» jelzőt gúnynévként

* Angliában az egyetem hallgatása és az egyetemi vizsgák letétele a gyakorlati jogi pályáknak nem feltétele (l. alább) s így az előbbieket, amelyek csak bizonyos tudományos címeket adhatnak, már anyagi okokból is igen sokan mellőzik.

használja. Nem vitás, hogy közoktatási rendszerünkben a jogelmélet külsőleg is, a legmerevebben alája van rendelve a gyakorlati jogi pályák szempontjainak. Alig képzelhető nagyobb fokú külső alárendeltség annál, hogy a legmagasabb tudományos cím, a jogi doktorátus, a legtechnikaibb jellegű jogi diploma, az ügyvédi oklevél elnyerésének feltétele. De az elmélettel foglalkozó jogászaink körén belül is a legritkább jelenség a jogbölcsész. Ennek megfelelően a jogbölcsészet, mi tagadás, jogi főiskoláinkon is alárendelt, jelentőségének meg nem felelő szerepet játszik. Nem is szólok arról, hogy a jogbölcsészet mind az egyetemi, mind a jogakadémiai oktatásban más tanszakokkal egyesítve van s mindez ideig önálló jogbölcsészeti tanszék egyik főiskolánkon sincs. Ellenben utalok arra, hogy a jogbölcsészet az alapvizsga tárgyai közül kiszorult s így az abszolutoriumot a jogász megszerezheti anélkül, hogy jogbölcsészetből vizsgát tett volna.

Mindezek azonban nem ronthatják le az angol jogászok szóbanforgó tételének igazságát, sőt indokolják cikkeik ismertetését. Teljesen be kell végre látnunk, hogy minden jelenségkörnek és köztük a joginak is, megértése, tiszta átlátása, illetve az ebből eredő gyönyörűség, öncélú, vagyis érték az emberiség számára, függetlenül attól, vajjon a vonatkozó tudás egyéb irányokban hasznosítható-e, vagy sem?

Legfényesebb bizonyítéka az elméleti szempontok általános elismerésének Angliában maga az a körülmény, hogy az egyetemi kurzusok és vizsgák teljesen függetlenítve vannak a gyakorlati jogi pályáktól úgy, hogy az előbbiek elvégzéséből, illetve letételéből a jogásznak közvetlenül semmiféle praktikus haszna nem lehet, azok révén semmiféle gyakorlati minősítést nem nyerhet. Amiként a gyakorlati kurzusok és vizsgák az egyetemieket, akként az egyetemiek sem pótolhatják a gyakorlatiakat. A kész ügyvéd, aki tudományos címre törekszik, az egyetemen elölről kezdi tanulmányait és sorra kénytelen letenni az összes egyetemi vizsgákat, habár már átesett valamennyi gyakorlati jogi vizsgálaton, csakúgy, mint viszont a kész jogi doktor, aki solicitornak vagy barristernek készül, a vonatkozó összes gyakorlati vizsgákat letenni tartozik. Kitűnik ezekből, hogy az angol egyetemek kizárólag theoretikus célokra vannak hivatva.*

A theoria teljes elismerését legújabban a londoni egyetem reformjának előkészítésére kiküldött bizottság, a Royal Commission on University Education in London jelentése fejezte ki igen pregnánsan, amelyre Kenny is hivatkozik, és amellyel a Magyar Jogászegyletben legközelebb tartandó «Jogi oktatás a londoni egyetemen» c. felolvasásomban részletesebben is óhajtok foglalkozni.

Hogy pedig a jogi theoria keretein belül milyen jelentős szerep jut Angliában a jogbölcsészetnek, ennek illusztrálása végett a londoni egyetem példájára hivatkozom, amely egyetemet módomban állott közvetlenül és behatóan tanulmányozni. Szembetűnő mindenekelőtt, hogy a jogbölcsészet egyik ága, a történeti és analitikai jogbölcsészet (historical and analytical jurisprudence) már az első egyetemi vizsgának (Intermediate Examination) kötelező tárgya.** Ez világos elismerése a jogbölcsészet alapvető jellegének.

Hasonlóan tárgya a jogbölcsészet a második vizsgának, a Bachelor of Laws Examination-nek is. Ennél a vizsgánál a jogbölcsészet másik ága, az összehasonlító jogbölcsészet (comparative jurisprudence) önállóan szerepel, mint fakultativ tárgy. A jogbölcsészet imént említett kettéosztása szintén nagy fontosságának felismeréséről tesz tanuságot.

De a jogbölcsészet szerepköre a londoni egyetemen a most mondottakat még lényegesen meghaladja. Egyenesen azt mondhatnók, hogy jogbölcseleti a londoni egyetem jogi oktatásának egész irányzata.

Aki hallgatta a londoni egyetem jogi előadásait, velem együtt konstatálni fogja, hogy azok még a legtételesebb tárgyakban is, elsősorban az összefoglaló, rendszerező képesség fejlesztésére törekszenek s széleskörű áttekintéseket nyujtanak az anyagról. Az erősen általánosító taxativ osztályozások a londoni egyetem jogi oktatásának szembetűnő vonását alkotják.

Nem is szólva arról, hogy már maga a jogi theoria és a jogbölcselet tanításának szükségessége lényegesen erősebb érvekkel is támogatható, mint aminőket támogatására Kenny és Gwyer felhoznak, már első pillantásra nyilvánvaló, hogy a nevezett írók konkluziói a felvetett igen érdekes kérdés végleges megoldásának nem tekinthetők.

Kenny végeredményben teljesen egy kalap alá veszi a professzionális és elméleti jogi iskolák működését: elvileg sem akad fen azon, hogy azok az oktatás terén esetleg teljesen egyező funkciókat végeznek.

Ennek az álláspontnak szülőanyja az a régi felfogás, hogy az oktatás szempontjából nincsen ellentét jogi elmélet és gyakorlat között. Ebben a felfogásban pedig a magam részéről nem osztozom. Evidens, hogy a kétféle jogi oktatás végcélja, amint Gwyer egészen helyesen kiemeli, különböző. A helyes theoretikus képzés a megértést, tudást, illetve az ezek által nyujtott lelki kielégülést tényleg öncélúnak tekinti, míg a gyakorlati képzést eszköznek más javak megszerzéséhez. Valahányszor már most ezt az elvi (nem pedig, mint Gwyer vallja, a konkrét viszonyokból folyó) különbséget egészen következetesen átgondolom, sohasem zárkózhatom el azon igazság elől, hogy vannak a jognak olyan ágai, amelyekkel csak a theoretikus és olyanok, amelyekkel csak a praktikus oktatás foglalkozhatik. De a «közös» ágakon belül is, más-más kérdésekre kell a theoretikus és praktikus képzésnek súlyt helyeznie és az oktatás legnagyobb eredményessége szempontjából más-más módszert is kell követniök. Az eddig említett különbségek pedig arra a további posztulatumra vezetnek, hogy a theoriát és praxist lehetőleg különböző tanerők is tanítsák. Legfeljebb a legelemibb ismeretek nyujtása tekintetében eshetik egybe az elméleti oktatás a gyakorlatival, ezek az ismeretek azonban sem az elméleti, sem a gyakorlati oktatás körét ki nem merítik.

Ezek szerint épen az angol rendszer, hogy t. i. a külön elméleti iskolák mellett külön gyakorlati jogi iskolák is állanak fen, nyujtja a legkedvezőbb lehetőségeket a jogi oktatásügy helyes szervezéséhez. Az intézetek tipusainak kettőssége lehetővé teszi, hogy az elméletnek és gyakorlatnak egyéb elrendezés mellett előreláthatóan összeütközése megakadályoztassék és így mind az elméleti, mind a gyakorlati oktatás célját a legtökéletesebben elérje.

Hasonlóan *Gwyer* is csak egy részét vizsgálja problémájának. Ennek a résznek megoldásában szerencsésebb is Kennynél: az elméleti és professzionális iskolák viszonyát vevén szemügyre, helyesen állapítja meg azok rendeltetésének és így működésének különbözőségét (bár azt, hogy a különbözőség elvi természetű, figyelmen kívül hagyja), helyesen állapítja meg azt is, hogy a praktikus tanárnak saját és tanítványai elméleti érdeklődését is a lehetőség szerint állandóan ébren kell tartania.

Azonban kétségtelen, hogy ezeknek a megállapításoknak sem nagy tudományos jelentőséget nem tulajdoníthatunk, sem a jogi oktatás ügyét nem viszik azok lényegesebben előre.

Még egyszer hangsúlyozom tehát, ne a konkrét megállapításokat kisérjük figyelemmel a két angol cikkben, hanem azt az őszinte tudományos törekvést, amelyről még sok tekintetben példát vehetünk.

Dr. Darvai Dénes.

* Csupán néhány csekély kedvezményben részesül az egyetemen gradust (tudományos címet: Bachelor of Laws, Ll. B., Doctor of Laws, Ll. D., jogi doctor) nyert jogász (Graduate) a *gyakorlati* vizsgák tekintetében. Így a Graduate, aki barrister óhajt lenni, római jogból, de csak, ebből nem tartozik vizsgát tenni a Council of Legal Education előtt. A solicitornak készülő Graduate pedig a Law Society előtt teendő előkészítő vizsga (Intermediate-Examination) bizonyos tantárgyai alól mentes.

** Az Intermediate Examination ezenfelül kiterjed a közjogra (constitutional law és a római jogra, Roman law). Ez a két tárgy is kötelező vizsgatárgy. Ezt azért említem meg, mert a második vizsga, Bachelor of Laws (Ll. B.) Examination tárgyai közül már széleskörű választási jog illeti a tanulót, aki tehát nagy részben maga szabja meg, hogy miből vizsgázzék. Erről is jogászegyleti felolvasásomban részletesebben leszek bátor megemlékezni.

A közveszélyes munkakerülés minősített esetei.

Az 1913 : XXI. tc. alkalmazásánál vitássá vált az a kérdés: vajjon a 4. §. önálló vétséget állapít-e meg, vagy pedig csupán az 1. §-ban meghatározott kihágás minősített eseteit tartalmazza-e? A kérdés megoldása azért fontos, mert az utóbbi felfogás az 1. §. tényálladéki elemeit a 4. §-nál is megkívánja.

Ez a felfogás azon alapszik, hogy a tc. a közveszélyes munkakerülésnek csak egy fogalmát ismeri és ezt az 1. §-ban határozza meg. Emellett különösen a 7. §. szövege mutat arra, hogy a 4. §. csak az 1. §. alá eső kihágásnak minősített esete.

Ámde abból, hogy a 7. §. a munkakerülő életmódról általánosságban beszélve, az 1—4. §-okat összekapcsoltan idézi, még nem következtethető az, mintha az 1. §. a közveszélyes munkakerülés egységes alapfogalmát akarta volna adni.

A 7. §. szövege csak arra mutat, hogy a törvény közveszélyes munkakerülőnek tekinti mindazokat, akik valamilyen az 1—4. §-okban körülírt magatartást tanusítanak az e §-okban megjelölt körülmények között. A miniszteri indokolásból kitűnőleg is a törvény felfogása az, hogy közveszélyesek mindazok, akiknek valamely oly tulajdonsága van, hogy annak folytán normális viszonyok között a legcsekélyebb ingerre is jogsértésre ragadtatják magukat. Az 1913 : XXI. tc. azonban az ily közveszélyes egyéneknek nem csupán egyféle magatartást tanusító csoportját bünteti. Kitűnik ez az Általános Indokolás I. részének utolsó bekezdéséből, ahol arra a körülményre történik utalás, hogy a teljesen munka nélkül élőkön felül a nagy városokban számos oly kétes foglalkozású ember is tartózkodik, aki .... abból tengeti életét, hogy szédelgésre használja ki a szegény néposztály szenvedélyeit, gyöngeségét, könnyelműségét, vagy tapasztalatlanságát. Az Általános Indokolás VII. része is külön szól a «szédelgők»- és «kitartottak»-ról, nem pedig a szédelgő és kitartott munkakerülőkről szól. S hasonlóképen a képviselőház igazságügyi bizottságának jelentése is : a törvény 4. §-ában körülírt magatartást tanusitó egyéneket külön, mint «kétes foglalkozású emberek»-et jelöli meg. Mindez pedig nem jelent sem többet, sem kevesebbet, mint azt, hogy a törvény a 4. §-ban a közveszélyes munkakerülőknek egy oly külön csoportját kívánja büntetni, amely más magatartást tanusít, mint aminőt az 1. §. körülír és amellyel szemben ép ezért a 4. §. akkor is alkalmazandó, ha az 1. §. egyébként nem volna megállapítható.

Ennek az álláspontnak helyességét a törvény szövegezése is támogatja. A 2. és 3. §-okat, amelyek tényleg az 1. §-ban meghatározott kihágás minősített eseteit tartalmazzák, a törvény ekként vezeti be : «Az *1. §-ban meghatározott* cselekmény vétség». Ellenben a 4. §. bevezetése ennyit mond : «Vétség miatt 15 naptól hat hónapig terjedhető fogházzal büntetendő.» Ennek megfelelően az indokolás nem is említi a 4. §-ban foglalt deliktumokat az 1. §-ban meghatározott kihágás minősített esetei között, sőt az indokolás határozottan kijelenti, hogy a 4. §-ban megjelölt úgynevezett kétesfoglalkozású egyénekkel szemben «azok a feltételek, amelyeket az 1—3. §-ok a munkakerülők többi csoportjaira megállapítanak, sokszor fen nem forognak s ezek fenforgását a javaslat az ő büntethetőségükhöz nem is kívánja meg». «A 4. §. alá oly egyének is esnek, akik a napnak egy-két órájára tudnak valami foglalkozást kimutatni, vagy akiknek bejelentett lakásuk van, sőt esetleg oly egyének is, akik nagyobb vagyon felett rendelkeznek». *Dr. Vizi Ferenc.*

Szemle.

BELFÖLD.

— **Az igazságügyi vita** a képviselőházban az előadó beszédén kívül két monológból állott. Az elsőt *Illés* József tartotta, aki jogtörténeti alapon vette védelmébe az igazságügyi kormányt a törvénytúltermelés vádja ellen. Különösen az angol törvényhozásra hivatkozott, amely «tipikusan alkalmi törvényhozás». Ez igaz ugyan, de tudjuk, hogy az angol törvényhozás a maga kazuisztikus szabályaival, hihetetlenül rossz szövegezésével épen nem eszménye a törvényalkotásnak. Maguk az angolok sincsenek elragadtatva tőle és Tennyson panaszát a *lawless science of our law*-ról a jogászok a legkülönbözőbb változatokban ismétlik. Épen az alkalmi törvényhozás szülte az ú. n. consolidation act-okat, amelyeknek első példájával már az 1562-ben megalkotott Statute of Labourers-ben találkozunk. Noha azóta szinte szakadatlanul folyik a törvények reviziójának munkája, az eredmény korántsem kielégítő, amire Sir Courtenay Ilbert-nek kitűnő könyve (Legislative methods and forms 1901) klasszikus tanúként szerepel. De ha az angol parlament alkalmi törvényt hoz, ennek alkalmi jellegét becsületesen beismeri, viszont az *alkalmi kódex* Angliában sem szokásos módja a törvényhozásnak. És ha már Angliánál tartunk, legyen szabad kiemelnünk, hogy Illés beszéde nélkülözi az objektív tudóstól megkívánható teljességet. Így pl. elfelejtette az igazságügyi kormány figyelmébe ajánlani az 1893-iki *Rules Publication Act*-et, amely elrendeli, hogy minden törvényjavaslatot tárgyalása előtt negyven nappal nyomtatásban a közönségnek hozzáférhetővé kell tenni és hogy «minden érdekelt testületnek észrevételeit és indítványait a javaslat végleges szövegének megállapítása előtt figyelemre kell méltatni». Vajjon nem kellene-e ezt az angol példát is követni, ha már az angol törvényhozás hibáit oly hűségesen utánozzuk?

Az *igazságügyminiszter* beszédében, amelyre legközelebb bővebben fogunk kiterjeszkedni, hangsúlyozta, hogy huszonöt év mulasztását kell pótolni az igazságügyi törvényhozásban. De vajjon lehet-e huszonöt év munkáját egy év alatt elvégezni? Bármennyire méltányoljuk is az igazságügyminisztérium páratlan szorgalmát, hangsúlyoznunk kell, hogy a szorgalom csak a hivatalnoki és nem az államférfiúi erények közt áll első helyen. Nem a szorgalmat kifogásoljuk, hanem a túlbuzgóság okozta hibákat, a tervszerűségnek, a szabatosságnak azt a hiányát, amely az elhamarkodott kodifikációnak szükségszerű következménye.

— **Mikor kell írásbeli értesítést adni BP. 506. §-a alapján a kir. ügyészségnek?** A BP. 506. §-ának harmadik bekezdése akként rendelkezik, hogy a törvényszék az oly elítéltre nézve, aki ellen a szabadságvesztésbüntetést jogerősen megállapították, a kihirdetéskor írásbeli értesítést ad a királyi ügyészségnek. Némely kir. ügyészség e rendelkezést minden elfogadható alap nélkül kiterjesztőleg magyarázza oly értelemben, hogy a kir. törvényszék mindazokra nézve, akik jogerősen lettek elítélve, értesítést köteles adni a kir. ügyészségnek, tekintet nélkül arra, hogy az ítélet kiadványa kézbesítve volt-e részére, vagy sem? Ezzel szemben több bíróságnál arra az álláspontra helyezkednek, hogy értesítést csak akkor kell adni, ha a kir. ügyészségnek még nem áll rendelkezésére a bírói ítélet kiadmánya, mert ennek hiányában az értesítés szükséges ahoz, hogy az ügyészség a szabadságvesztésbüntetés végrehajtását foganatba vehesse; mihelyt azonban az ügyészség bírói ítélet kiadmányával rendelkezik, amely alapján eljárhat, az írásbeli értesítés adásának nincs értelme. Ennek az álláspontnak helyességét támogatja a 1885. évi február hó 7-én 6636. sz. I. M. rendeletnek II. részében foglalt az az intézkedés, hogy a jogérvényes szabadságvesztésbüntetésről szóló ítéletekről, minthogy azok a kir. ügyész részére egész terjedelemben 24 órán belül a legtöbb esetben ki nem állíttatnak, az elnök a kihirdetéskor mindenik elítéltre nézve a jegyző által is aláírt külön-külön írásbeli értesítést ad a kir. ügyészségnek. E rendeletnek hivatkozott része a BP. életbeléptével hatályát-vesztettnek pedig nem tekinthető, mert az a törvény megállapításával nincs ellenkezésben. (BP. 590. §.)

Megállapítható tehát ebből is, hogy az értesítés adására csakis abban az esetben van szükség, ha az ügyészségnek az ítélet kiadmányát a törvényszék kellő időben nem kézbesíttetheti.

Egyik törvényszéknél az a gyakorlat, hogy a kir. tábla és a Kúria határozatának kiadmányait még a kihirdetés előtt kézbesítteti a kir. ügyészségnek, úgy, hogy ha a vádlott előtt a kihirdetés megtörtént, a kir. ügyészség a szabadságvesztésbüntetés végrehajtását foganatba is veheti, legfeljebb azt kívánhatja a kihirdetéskor, hogy a BP. 494. §-a értelmében a határozat kiadmányára a végrehajthatósági záradék reá vezettessék, e helyett azonban a kir. ügyészség azt kívánja, hogy részére a kir. törvényszék írásbeli értesítést adjon.

Előfordul, hogy a kir. törvényszék ítélete ellen a kihirdetéskor egyedül a kir. ügyész jelent be fellebbezést és utóbb, amikor az ítélet kiadmánya részére kézbesítve lesz, írásban bejelenti, hogy a fellebbezést visszavonja, aminek folytán az ítélet jogerőssé válik. Ily esetben a szabadságvesztésbüntetés végrehajtásának semmi akadálya nincs és a kir. ügyészség mégis ragaszkodik ahhoz, hogy a kir. törvényszék írásbeli értesítést adjon az ítéletről. Előfordul az is, hogy az elítélt a kihirdetésre elő nem állít-

ható, mihez képest a BP. 504. §-a értelmében a további eljárás a kir. ügyészséget illetvén, az elítéltet nyomozólevél kibocsátásával kézrekerítteti. Ily esetben sincs akadálya a szabadságvesztésbüntetés végrehajtásának és az ügyészség mégis kívánja az értesítés adását.

Tekintve, hogy abban az esetben, amikor a kir. ügyészségnek az ítéletek kiadmányai kézbesítve vannak, az írásbeli értesítés adása merőben felesleges és a bíróságra időt rabló munkát hárít, kívánatos annak az illetékes helyről való kimondása, hogy csak az esetben kell írásbeli értesítést adni a szabadságvesztésbüntetésről szóló jogerős ítéletekről, ha az ítélet kiadmányai még a kir. ügyészségnek kézbesítve nem lettek. *L. S.*

— **Részelfogadás és ennek esetében visszkereset az új váltótörvény szerint.** Az 1876 : XXVII. tc. 22. §-ához hasonlóan az új váltótörvény is megengedi, hogy az intézvényezett a váltót ne annak teljes összegére fogadja el, amikor a 25. §. első bekezdésében akként intézkedik, hogy : «az elfogadásnak feltétlennek kell lenni, azonban az összegnek egy részére korlátozható.» A korlátolt elfogadás esetén indítható visszkereset tekintetében hozott intézkedés azonban nem oly világos, mint az 1876-os törvény 25. §-a, mely «a nem az egész összegre történt» elfogadás esetén, az el nem fogadott összegre nézve a váltóbirtokosnak biztosítási visszkeresetre irányuló jogát kifejezetten és határozottan megállapítja. Az új váltótörvény 42. §-a szerint ugyanis lejárat előtt a váltóbirtokos visszkeresettel élhet, ha 1. az elfogadást megtagadták ; 2. ha az intézvényezett csődbe jut, fizetéseit megszünteti, vagy ha ellene sikertelenül vezettetik végrehajtás ; 3. ha az elfogadás végett be nem mutatható váltó kibocsátója csődbe jut. Mint látjuk tehát, itt határozott és világos intézkedést nem találunk a visszkereset indíthatásának arra az esetére, amikor részelfogadás történt. Ám az 50. §. szerint : «Ha a visszkeresetet részleges elfogadás esetében indítják, az, aki a váltóösszegnek el nem fogadott részét kifizeti, követelheti, hogy a fizetést a váltón feljegyezzék és neki arról nyugtát adjanak». Kétségtelen ezek szerint, hogy részelfogadás esetén az el nem fogadott összegre nézve a váltóbirtokosnak az új törvény szerint is van visszkereseti joga. Kérdés azonban, hogy nem lett volna-e helyesebb ezt az esetet is a 42. §-ban szabályozni. Annál inkább felötlik e kérdés, mert a 42. §. 1. pontjában : «ha az elfogadást megtagadták», véleményem szerint csak egy kissé erőszakoltan magyarázható az az eset, ha részelfogadás történt, különösen a «megtagadás» és «elfogadás» között mutatkozó nyelvtani, értelmezési különbség, valóságos értelemellentét miatt is. Megtagadás alatt elsősorban tényleg teljes megtagadást értünk és semmiesetre sem gondolunk részelfogadásra. Mert megtagadás egy *teljes sikertelenségre*, míg részelfogadás egy *részleges sikerre* mutat. Ettől eltekintve, az 50. §. szövegezése : «ha a visszkeresetet részleges elfogadás esetében indítják...» stb.... határozottan arra mutat, hogy előzőleg már világos intézkedést találhatnak arra nézve, hogy részleges elfogadás esetén a váltóbirtokos az el nem fogadott összeg erejéig visszkeresetet indíthat. Ezt az intézkedést természetesen a taxatívás 42. §-ban keressük. De hiába keressük. Kétségtelen ugyan, hogy egy tökéletes törvényalkotással állunk szemben, de épen ezert, szerény véleményem szerint nem ártott volna a részelfogadás esetén az el nem fogadott összeg erejéig indítható visszkereset esetét is kifejezetten befoglalni a 42. §-ba, minden aggálynak elejét veendő.

Dr. Baruch Ernő.

— **A Pp. életbeléptetése.** Az igazságügyminiszter a költségvetés tárgyalása alkalmából tartott beszédében kijelentette, hogy a Pp.-t szeptember 1-én életbelépteti. Amennyire örülünk annak, hogy az igazságügyminiszter kategorikus kijelentésével véget vetett a Pp. elhalasztására vonatkozó híresztelésoknek, annyira kifogásoljuk beszédének azt a részét, amelyben azzal a kérdéssel foglalkozik, hogy mily hatással lesz a Pp. a perek elintézésének a gyorsaságára. «Az azután más kérdés, hogy az új polgári perrendtartás minden irányban *gyorsabbá* fogja-e tenni az eljárást». «Az ügyek gyors végleges befejezése és az olcsósági szempont *másodrendű* fontosságú» — mondja a miniszter. Ezekkel a kijelentésekkel szemben elég, ha reámutatunk arra, hogy az osztrák peres eljárást elsősorban a perek gyors elintézéséért bámulja az egész világ. Németországban az a legnagyobb panasz, hogy az eljárás nem elég gyors és a perek befejezésének gyorsabb ütemét biztosító reformot sürgeti ott elsősorban úgy a jogkereső közönség, valamint a jogi közvélemény. Nálunk *Juhász* Andor törvényszéki elnök nagy feltűnést keltő beszédében nagyon erősen hangsúlyozta, hogy a gyorsaság ép oly fontos, mint az alaposság és ez a két követelmény «annyira egyenrangú és egymásba fonódó», hogy rendszerint a legszebb és legalaposabb döntés «mégsem fogja célját érhetni, ha nem követte nyomon a jogsértést». Nézetünk szerint is a perek gyors elintézése ép oly fontos, mint az alapos ítélkezés. A miniszter tényei is ellentétben vannak kijelentésével, mert a bírói és jegyzői állások nagymérvű szaporítása azt bizonyítja, hogy az igazságügyi kormány nagy súlyt fektet arra, hogy a perek a Pp. uralma alatt gyorsabban intéztessenek el, mint ma. Nagyon jól ismerjük a Pp. életbeléptetésével járó nehézségeket. De épen azért az igazságügyi kormánynak mindent el kell követnie, hogy a Pp. életbeléptetése ne visszaesést, hanem haladást jelentsen az *egész vonalon*, tehát a gyors elintézés terén is. Ami az olcsósági szempontot illeti, a miniszter nyilván az illetékek felemelésére célzott, midőn az olcsósági szempont másodrendűségét hangsúlyozta. Ma a per annál drágább, minél kisebb és annál olcsóbb, minél nagyobb a perérték. Ha az illetékreform ezt az aránytalanságot megszüntetné, azt mindenesetre helyesnek tartanók, de a kis perek illetékterhét még jobban felemelni nem lehet. *T. M.*

— **A végrendeleti várományos örökös érdeke.** A Ptk.-be egy új intézmény felvétele ajánlatos, amelyet az eddigi törvénykönyvek mellőztek. A végrendeletben kijelölt örökös az a személy, akinek a végrendelkező a vagyonát vagy annak hányadát szánta. Kétségtelen tehát, hogy a végrendelkező akaratnyilvánításával kapcsolatosan ennek az egyénnek lényeges érdeke szerepel a végrendelkező vagyona tekintetében. De ennek az érdeknek kétségtelen mellőzésével jár, hogy mindazon esetekben, amelyekben a végrendelkező halála előtt másokra kell bízni a vagyonának kezelését, e vagyonkezelésre befolyást engednek másoknak, épencsak a végrendeletben megrendelt örökösnek nem. Hogy ez mily jelentős érdeksértéssel jár, nyilvánvaló. Ilyen kezelés szüksége beáll, ha a végrendelkező huzamosabb időig ismeretlen helyen távol van, ha súlyos betegség, pazarlás, szabadságvesztésbüntetés miatt gondnokság ala helyezik, illetőleg cselekvőképessége nincs. Ezekben az esetekben jobbára a törvényes örökösnek lesz befolyása a vagyonkezelésre és annak megjelölésére, hogy ki kezelje a vagyont, tehát oly személynek, akit a végrendelkező a végakaratában esetleg mellőzött, kizárt. És így a prezumptív örökösnek tűrni kell, hogy a vagyont az ő érdekével ellenkezve kezeljék; hozzászólása nincs. Ezen kell segíteni oly intézmény beillesztésével, mely legalább is annyi befolyást biztosít neki, mint egy hozzátartozónak, vagy törvényes örökösnek. Aki ennek az intézménynek szükségéről meg van győződve, azt nem tartják vissza a megvalósítástól a létesítésével kapcsolatos körülményes részletek; ilyenek a végrendelkezés titkos jellegének kivételes megcsorbítása; a végrendelet törvényszerű alakjának megbírálása; a szükségörökösök érdekének megóvása. A gyakorlati élet kialakulását szem előtt tartva, meg kell engedni azt is, hogy a javasolt intézményt nem teszi nélkülözhetővé az a körülmény, hogy módjában állhat mindenkinek az említett esetek beálltára vagyonának kezelésére nézve a végrendeletben kijelölt örököse részére, törvényszerűen kiállított okiratban, befolyást biztosítani. Mert erre az emberek rendszerint nincsenek figyelemmel; nem jut eszükbe. *Szabó József.*

— **Az új ügyviteli szabályzat** legnagyobb, talán egyedüli hibája, hogy nem hajtják végre. Az iratborítékok fedelén nem tüntetik ki szabályszerűen, mely akták érkeztek be, az értesítő-lap szintén kitöltetlen marad. Nem tudjuk van-e külön rendelkezés a régi ügyrend hatálya alatt megindult ügyekre, azt azonban konstatáltuk, hogy számos darabnál az új iratborítékot egyszerűen csak rá tették a régire és a reform itt meg is áll. Itt hívjuk fel a járásbíró-

ságok vezetőinek figyelmét arra, hogy az értesítési időt nem tartják be szigorúan egyes irodákban. Hosszasabb kérelemre, sokszor enélkül is ismerős ügyvédeknek, jóval 11 órán túl nyujtanak felvilágosítást és e miatt nem dolgozhatnak nyugodtan. A vezető-járásbíró tartson vagy tartasson olykor inspekciót és szorítsa rendre a humánuskodó vagy pajtáskodó kezelőket, akik végeredményben csak *egy* rendetlen embernek használnak és *száz* más rendesnek köteles munkájuk elhanyagolásával kárt okoznak. Megemlítjük, hogy a birósági végzések leírásában való nagy restanciák miatt az ügyvédek gyakran kénytelenek, különösen sorrendi végzéseket, legépelés végett elvinni. Ilyenkor az eredeti végzés az érdekelt kezébe kerül. Ez magában véve nem baj, de sok baj lehet belőle. Ezért vagy meg kell szigorúan tiltani, vagy el kell rendelni, hogy csak arcképes igazolvánnyal ellátott ügyvédjelölt, vagy magát másképp igazolni tudó ügyvéd vehessen át és vihessen haza iratokat. Végül kérjük a bíróságok vezetőit, hogy a sürgősségek elrendelésénél, a hivatalos órán túli betekintések engedélyezésénél kívánjanak és kívántassanak indokolást és ne tegyék azt puszta formasággá. Legyen az intézmény tartalma komoly érdekek méltányos mérlegelése és nem rendetlen emberek ultima rációja. *M. Z.*

— **Az Országos kereskedelmi kongresszusra** (május 4. és 5.) az igazságügyi reformok köréből a következő kérdéseket tűztek ki: Csődönkívüli kényszeregyezség. Csődjog reformja. A perrendtartás és a kereskedők. Osztrák ítéletek végrehajtása. Választott bíróságok. A budapesti kereskedelmi és váltótörvényszék fentartása. A csekkjog reformja. A kongresszus üléseit a Lloyd-társulatban (V., Mária Valéria-utca 12.) tartja.

— **Az adó- és illetékügyi szemle** áprilisi füzetének tartalma: *Hegedüs Loránt:* Pénzügyeink és az adóreform reformja; *Fellner Frigyes:* Az egyenes adók reformja Magyarországon; *Varga Imre:* A közig. bíróságnak III. o. kereseti adóra vonatkozó joggyakorlata; *Kiss Jenő:* Szeszmonopólium; *Szemethy Károly:* A törvénykezési bélyegek és illetékek reformja; *Baloghy György:* A jövedéki büntetési eljárás reformja.

— **Magyar jogi írók külföldön.** Az 1902. évi hágai házasságjogi egyezmény és a magyar magánjog viszonyáról érdekes tanulmányt közöl a Zeitschrift f. Internationales Recht legutóbbi száma dr. *Schwartz* Izidor bosnyák kormányzósági titkartól.

— **A Jogállam** májusi füzete a következő tartalommal jelent meg: Sicherman Bernát: A biztosítéki jelzálog; Melly Béla: A gyámhatóságok reformja; Gaár Vilmos: Visszakövetelhetők-e a bányatársládába befizetett járulékok? Szentirmay Ödön: A választott bírósági per jogi jellege; Királyfi Árpád: A nemzetközi szerződések hatálya Bosznára; Almási Antal: Az egyoldalú ügylet.

— **Egy büntetőügyi tárgyalás jegyzőkönyvéből.** «Magánvádló képviselője: a BP. 384. §-ának 5. pontja alapján semmisségi okot jelent be, mert a vádlott nem lett felhívva arra, hogy az igazi tényállást előadja. Végzés: A bejelentett semmisségi panaszt a bíróság elutasítja, mert a vádlott nem tényállításokra, hanem vádra hallgatandó ki». (*Ügyvédi körökből.*)

— **Kaosz az 1914 : XIII. tc. körül.** I. A Jogtudományi Közlöny 17. számában «Semmisségi panasz a kártérítés kérdésében» cím alatt azon állítás foglaltatik, hogy az 1914 : XIII. tc. 31. §-a folytán semmisségi panasszal mindazok élhetnek, akiknek a BP. 383. §-a szerint fellebbezésre van joguk s hogy ezzel semmisségi panaszjogot nyert többek közt a sértett is (BP. 383. §. III. 2. *a)* pont) és pedig oly kérdésben, mely eddig a semmisségi panasz anyagából ki volt zárva, t. i. magánjogi igényére. Meg kell állapítanom, hogy a cikkíró úr tévedett. Mert a törvény 31. §-a szerint semmisségi panasszal a BP. 383. §-ának I., II., III. 1. és 2. *b)* pontjában megnevezettek (főügyész és közvédőn kívül) élhetnek, mely utalásból nyilvánvaló, hogy a sértett ezentúl sem élhet semmisségi panasszal semmiféle, tehát magánjogi igénye tárgyában sem a vádlottat bűnösnek kimondó ítélet ellen, azaz ép a cikkíró úr által hivatkozott 383. §. III. 2. *a)* pontja esetén nem, ép így a sértett jogutóda sem. Igaz azonban, hogy az 1914 : XIII. tc. nem tágította a BP. 385. §-ának körét, sem a 384. §-ának körét és hogy az új törvény 29. §-ában felsorolt semmisségi okok közt sem szerepel a magánjogi igény. Tehát valójában a magánjogi igény téves eldöntése nem semmisségi ok és tényleg az új törvény 33. és 34. §-ai nem is rendelkeznek aziránt, mit tegyen a Kúria, ha a magánjogi igény tárgyában használt semmisségi panaszt alaposnak találja. Ez irányban a BP.-nek a magánjogi igény érvényesítéséről szóló 5—6. és 486—493. §-ai sem tájékoztatnak.

Ezt a káoszt a törvény maga okozza tehát.

II. Nem elég, hogy maga a szentesített törvény is fogalomzavart kelt, még e törvénynek szakszerű kiadványa is növeli a káoszt.

Megdöbbentő, hogy a Grill-féle törvénykiadás 31. füzete, mely az 1914 : XIII. tc.-et miniszteri indokolással hozza, mennyi hibát tartalmaz és mennyire hasznavehetetlenné válik ezért a szakember kezében.

Így a 31. §-hoz fűzött indokolásban az foglaltatik, hogy «a törvény kifejezetten rendeli, hogy a BP. 313. §-ának első és második bekezdése értelmében felolvasott iratokat, valamint a szakértőknek a főtárgyaláson előterjesztett nyilatkozatát a Kúria a ténymegállapítás mellett figyelembe veheti.»

Bármennyire is kutattam ezen kifejezett rendelkezés után, én nem találtam nyomát sem.

A 30. §-hoz fűzött indokolás szerint «a törvény kimondja, hogy semmisségi panasszal a BP. 383. §-ában megnevezettek élhetnek. Ezzel elérjük azt, hogy semmisségi panaszra mindazoknak joguk lesz, akik fenálló jogszabályaink szerint fellebbezéssel élhetnek». Holott maga a 31. §. szövege, mint fentebb kimutattam, megcáfolja e kijelentést.

Bosszantó, hogy pl. a 28. §-hoz (mely a főtárgyalási jegyzőkönyv tartalmáról szól) fűzött indokolás azt mondja, hogy e szakasz a BP. 429. §-ának felel meg stb., holott a BP. 429. §-a arról szól, hogy a Kúria mikor nem intézkedhetik hivatalból figyelembe vehető ok alapján sem.

Bizonyos továbbá, hogy a 28. §. jegyzete a 30. §-hoz, a 30. §. jegyzete a 31. §-hoz, a 31. §. jegyzete a 33—35. §-okhoz tartozik, azaz hibásan közölvék a jelzett szakaszok alatt, amennyiben egész másról szólnak, mint maga a jelzett szakasz.

Ha a gyakorlat embereinek meg kell birkózniok a kész törvények hibáival és nehézségeivel és ha ezenkívül a törvények kiadványában rejtvényeket találnak megfejtés helyett, úgy előre megjósolható, hogy mi fog történni a fórumon. Jó, hogy Justitia szeme be van kötve! *Dr. Waldapfel Ottó.*

III. Az 1914 : XIII. tc. anyaggyűjteményét e héten tették közzé. Hiteles tájékozódás a törvény keletkezésének történetéről és megállapítása annak, mi volt a törvényjavaslat szövege és az, amennyiben módosult, csak most lehetséges. Abban igaza volt dr. Waldapfel úrnak: a törvény — eltérően a javaslattól — a sértettnek, *mint ilyennek*, nem ad *korlátlan* jogot semmisségi panaszra. A javaslat indokolása tehát, amelyet a törvény álláspontjának támogatására hoz fel egyik tekintélyes kommentátor, nem fedi a törvényt, mikor kijelenti, hogy a semmisségi panasz jogát a 383. §-ában említettek mindegyikére kiterjesztik. Egyébként ez a végkonklúziót nem érinti. *N.*

— **Jogirodalom.** *A magyar vármegyei szervezet* 1608-ig című jogtörténeti tanulmány jelent meg dr. Osváth Gyula jogakadémiai tanártól. A munkára visszatérünk.

Az Erdélyi Múzeum-Egyesület jog- és társadalomtudományi szakosztálya kiadta az 1912—13. évben tartott szakosztályi előadásokat. Különös figyelmet érdemelnek ezek között *dr. Somló Bódog* előadása a helyes jog elméletéről. Konkluziója, hogy a jog helyessége vagy helytelensége erkölcsi kérdés, mert a jog cselekvési szabály és a cselekvési szabály helyességének megítélésére ugyanaz a mérték szolgál, mint a benne megszabott cselekvés helyességének megítélése. *Navratil Ákos* a gazdasági élet és a jogi rend kölcsönhatásairól értekezik, *Kolozsváry Bálint* pedig kimerítő tanulmányban foglalkozik Huszti Andrásnak, ennek a tragikus sorsú erdélyi jogtanárnak életével és munkásságával. A kimerítő tanulmány, amely harmónikus képet nyujt a XVIII. század e progresszív irányú professzoráról, valóban figyelmet érdemel. Ugyane kötetben találjuk *dr. Kenyeres Balázsnak*, a törvényszéki orvostan tudós professzorának értekezését a büntetendő cselekmények nyomozásáról, amelyben igen jól számol be a kriminalisztika főbb kérdéseinek mai állásáról és odakon-

kludál, hogy: «ma az igazságszolgáltatás az orvos-természettudományokkal jóformán csak kacérkodik». Reméli azonban, hogy a jövőben házasságra fognak lépni.

Magyar földközösségek címmel nagyobb munka jelent meg dr. *Felszeghy* Béla főszolgabírótól Ráth Mór kiadásában. Ára: 16 K. A könyvre legközelebb visszatérünk.

— **Magyar váltójog.** Írta: dr. Hantos Elemér, kiadja a Pénzintézetek Országos Egyesülete, Budapest, 1914. Ára kötve 5 K. A szerzőnek, aki a nemzetközi egyezményről és a váltóról szóló törvényjavaslatnak előadója volt a képviselőházban, aktív legitimációja van ahhoz, hogy az új váltójogot megismertesse. Könyve az eddigi és az új jog konkordanciáit és diszkordanciáit tünteti ki. A bevezető tanulmány előadja a kontinentális váltójog egységesítése történetét és megrajzolja az új törvény keretét.

— **Az osztrák jogsegély-egyezmény** még nem is jutott minden részletében a nyilvánosság elé és osztrák részről (Gerichtshalle április 19-iki számában) már is hangok hallatszanak a magyar méltánytalanságról. A Pp.-nak a számla- és kereskedelmi könyv-illetékességre vonatkozó rendelkezései által felidézett elégedetlenségben gyökerezik az a szemrehányás is, hogy Bulgáriát a vele kötött egyezményben (1912 : XXVIII. tc.) épen az illetékesség szempontjából oly kedvezményben részesítettük, amelyet Ausztriától megtágadtunk. Igy az 1912 : XXVIII. tc. a bolgár bíróság ítéletét oly esetben is végrehajthatónak nyilvánítja, amidőn a bíróság illetékességét a perlekedő *kereskedők, gyárosok vagy iparosok* között az árúval egyidőben, vagy azt megelőzően kézbesített és kifogás nélkül elfogadott számla jelöli meg; kereskedők az egymás közötti perben a pert a könyvvitel helye szerint illetékes bíróság előtt folytathatják le. Ha e megállapodások kivételeseknek is látszanak, mégis azoknak kizárólag gazdasági szempontoktól való indokoltságát annál kevésbé lehet kétségbe vonni, mert a Pp. a belföldieknek belföldiekkel szemben is a faktura-illetékességet egyáltalán nem, a könyvvezetés illetékességének kedvezményét pedig csak szűk korlátok között adja meg. A jogügyleti illetékesség pedig, mely a faktura-illetékesség pótlására legalkalmasabbnak látszik, szigorú alaki feltételekhez van kötve. Az nem tételezhető fel, hogy a belföldieket a törvényhozás kedvezőtlenebb helyzetbe kívánta hozni, mint a külföldieket. A kivételesnek látszó rendelkezések gazdasági alapjai azonban azonnal nyilvánvalókká válnak, mihelyt a Bulgáriával fenálló gazdasági érintkezésünket az Ausztriával szemben fenálló gazdasági érdekeltségünkkel vetjük össze. Ez a két gazdasági együttműködés sok tekintetben ellentétes. Míg Bulgáriára sok reménnyel számíthatunk, mint iparunk piacára, addig ugyanez a szempont Ausztriával szemben legalább egyelőre időszerűtlen. Alaptalan tehát az a vád, hogy Ausztriával szemben mindig politikai szempontok érvényesülnek; különböző gazdasági érdekek különböző jogi elbánást igényelnek. *S. A.*

KÜLFÖLD.

— **Börtönügyi statisztikát** tett közzé a közelmúltban a porosz igazságügyi miniszterium az 1912-es esztendőről. Kitűnik a kimutatásokból, hogy a letartóztatottak száma évről-évre csökkenőben van. Poroszország 1065 letartóztató intézetében az 1912. év folyamán 426,159 egyént szállítottak be összesen, ami az 1911-es esztendővel szemben 1414 főnyi apadást jelent. Az állandó összlétszám átlagban 30,868-ra tehető, ami viszont az elmúlt esztendőhöz viszonyítva 700 főnyi emelkedést mutat. Említést érdemel az is, hogy a női foglyok létszáma lényegesen emelkedett az előző évhez képest. Ez az emelkedés, mely öt év óta már állandóan mutatkozik, főleg az elzárásbüntetésre ítélt nők (kéjnők) létszámában állott be. Emelkedőben volt a fiatalkorú foglyok száma is 1·9%-al az 1911-es esztendőhöz viszonyítva. *A.*

— **A német joggyakorlatból.** *A mezítelen testet ábrázoló festményekkel* és szobrokkal ugyancsak gyakran foglalkoznak Németországban a közrend és az igazság őrei. Hogy a nagy igyekezet e téren is nem ritkán vezet túlzásokba, azt azok a napisajtó útján is nyilvánosságra kerülő határozatok bizonyítják, melyek különösképen inkább mulattatják, mint tanítják az olvasóközönséget. Igazán hézagpótlónak tekinthető ezért a birodalmi törvényszéknek egy legutóbb meghozott elvi határozata, amely céltudatos, méltányos irányzatával a képtelenül álszemérmes felfogások ellensúlyozására alkalmasnak látszik. A Reichsgericht határozata (1914 febr. 10. 1037/913. szám) elvül kimondja, hogy a mezítelen emberi test ábrázolása egymagában még nincsen vonatkozással a nemi élethez, amely vonatkozás nélkül pedig szeméremsértés el nem képzelhető. Különös körülményeknek kell tehát még fenforogniok, amelyek következtében a nemi vonatkozások előtűnnek és a természetes jelenséget szemérmetlenné teszik. Vonatkoztatta pedig ezeket az elveket a legfőbb bírósága szépművészetnek úgy plasztikus, mint egyéb alkotásaira is. Amíg az efajta művek, mint művészeti alkotások, nem szolgálnak arra, hogy az *elfogulatlan* szemlélőben léha (lüstern) érzéseket váltsanak ki és nem is vétenek a nép általános erkölcsi felfogása vagy szeméremérzete ellen — erkölcsteleneknek nem tekinthetők. Különbséget tesz azonban a bíróság — és az első pillanatra kissé különösen is hat — a szobormüveknek képekben való reprodukciója tekintetében. Az ily sokszorosítás — mondja a határozat — gyakran teljesen eltérő hatással lesz a szemlélőre, mint az eredeti; a szobormű reprodukciója, az eredetitől kivitelben lényegesen különbözvén, elveszítheti a műalkotás sajátos tulajdonságát, amely a természetest megnemesíti és a szemlélő esztétikai érzékét fejlesztení képes. Hogyha azonban a sokszorosításban sem szembetűnő a nemi vonatkozás, abból a körülményből, hogy a sokszorosításokat tömegesen állítják elő és nyilvánosan terjesztik, az erkölcsrontó hatás még ép oly kevéssé következik, mint abból, hogy a közönség egy része, de főleg az ifjúság a képes ábrázolatokban nem a műalkotást, hanem csupán a mezítelenség föltüntetését látja. Az egyes nézőkben egy műalkotás szemlélete közben felötlő aljas érzésnek és benyomásnak nem tulajdonítható jelentőség, ha erre közvetlen alapul nem maga a mű, avagy annak sokszorosítása szolgál. Az eretlen ifjúságnak, valamint azoknak a néposztályoknak felfogását, melyek a művészeti alkotás igazi becset értékelni nem képesek, melyeknek szeme minduntalan és még akkor is a nemi élettel vonatkozásban állókon akad meg, ha ily vonatkozások előtérben egyáltalán nincsenek, nem szabad mértékadóvá tenni akkor, midőn egy szépművészeti alkotást, avagy sokszorosítást erkölcstelennek mondanak ki. Az ismertetett álláspont konkluziójaként megsemmisítette a Reichsgericht az alsóbíróságnak azt a határozatát, amely ismert műalkotásokat ábrázoló levelezőlapok elkobzását mondta ki annak alapján, hogy ruhátlan alakokat ábrázoló, a nép és az ifjúság körében nagy elterjedtségre számítható sokszorosítások erkölcsteleneknek tekintendők. *A.*

— **A katonai büntetőtörvénykönyv újabb novelláját** terjesztették minap a német birodalmi gyűlés elé. Még csak az elmult esztendő augusztusában nyert szentesítést a német katonai Btk. módosításáról rendelkező törvény és máris nyilvánvalóvá lett, hogy részben a módosításoknak, részben meg ezekkel kapcsolatban több régi intézkedésnek, módosítása elhalaszthatatlanul szükséges. Az első novella többek között leszállította a lázítás és izgatás büntetését; ennek következtében aránytalanság állott be többé-kevésbbé súlyos bűncselekménnyel szemben, amelyeknél a régi, súlyosabb büntetési tételek megmaradtak. Intézkedni kellett tehát a második novellában az utóbbiakra vonatkozó enyhítésekről is. A többi változtatások is legnagyobb részben a régi kódex szigorán kívánnak enyhíteni és alkalmat kívánnak nyújtani a bíróságnak arra, hogy a büntetések kiszabásánál szabadabban mozoghasson. A javaslatot úgy a birodalmi gyűlés, mint a tudományos irodalom kemény bírálat alá vette; a részleges, időkinti javítgatások helyett a katonai Btk. teljes egyöntetű átdolgozását általában kívánatosabbnak tartanák. *A.*

— **A törvényhozás menetének túlságos gyorsasága** ellen mind gyakrabban emelnek szót Németország közéletének jelentékeny tényezői. Midőn az igazságügyi költségvetés az elmult hónapban a birodalmi gyűlésen tárgyalás alá került, pártpolitikai szempont nélkül fejtették ki aggályaikat a gyűlés tagjai a már kész és még készülő, nagyszámú novelláris intézkedésekkel szemben, amelyek közvetett hatásának tudták be azt is, hogy úgy a polgári, mint a büntető igazságszolgáltatás rendjének gyökeres reformja ismét lényeges halasztást szenved. Ugyanezzel a kérdéssel foglalkozik a berlini kereskedelmi és iparkamara is legutolsó évkönyvében (Berliner Jahrbuch für Handel und Industrie). Az utóbbi különösen az új törvények hiányos előkészítése miatt panaszkodik. Az új intézkedések ugyanis oly gyorsan követik egymást, hogy ezekhez hatályba lépésükkel egyidejűleg

sem azok, kiknek az intézkedéseket a gyakorlatban végrehajtani kell, sem pedig a közönség alkalmazkodni nem képesek. A vonatkozó végrehajtási rendeletek is gyakran csak a törvény hatályba lépése után lesznek hozzáférhetőkké. A kamara ismételten hívja fel ezért a kormány figyelmét, hogy a törvényhozás ily túlprodukciójával az új intézkedések pontos végrehajthatóságát meg ne nehezítsék. *Tout comme chez nous.*

Átadó ügyvédi iroda. Megyeszékhelyen, törvényszék, jogakadémia, hegyes vidék, kilenc éves, 12,000 K-át jövedelmező irodámat családi körülmények miatt azonnal átadnám. Néhány ezer korona készpénz elégséges. Ajánlatokat «Ügyvéd 30,000» jelige alatt *Blockner J.* hirdetőirodájába Budapest, IV., Semmelweis-u. 4. kérek.

Gyakorlott, esetleg tehetséges kezdő, románul tudó ügyvédjelöltet keresek. Fizetése megállapodás szerint. Dr. Strausz Árpád ügyvéd, Vajdahunyad. 15153

Keresek némi gyakorlattal bíró ügyvédjelöltet. Németül tudó (hibátlan korrekt levelezés) előnyben részesül. Fizetés megegyezés szerint. Dr. Gross Dezső ügyvéd, Nagykanizsa. 15159

Nagy gyakorlattal bíró ügyvéd, azonnali belépésre, irodavezetői állást keres Budapesten. Perfekt német és gyorsíró. Fizetés megállapodás szerint. Leveleket kiadóhivatal továbbít. 15166

Felvidéki törvényszéki székhelyre tótul tudó és mindenben jártas jelöltet keresek. Fizetés kezdetben 180 korona. Cím a kiadóban. 15165

Gyakorlott, tótul és lehetőleg németül is tudó ügyvédjelöltet keres május—juniusi belépéssel dr. Neuman Vilmos csaczai ügyvéd. 15164

A magy. kir. államvasutak nyári menetrendje.

Délelőtt | Délután

A vonatok **indulása** Budapest nyugoti p.-u.-ról.

Érvényes 1914 május hó 1-től.

vonatszám	óra perce	vonat neme	hová	vonatszám	óra perce	vonat neme	hová
154	5 00	Szv.	Vácz	164	12 05	Szv.	Rákospalota-Újpest
152	5 15	»	Rákospalota-Újpest	714	12 15	»	Szeged
122	5 25	»	Ercsekujvár, Ipolyság	1404	12 20	Gyv.	Zsolna, Berlin
718	5 30	»	Szeged, Szolnok	138	12 25	Szv.	Nagymaros
4102	6 00	»	Esztergom	4106	12 30	»	Esztergom
6502	6 30	»	Lajosmizse, Kecskemét	166	1 00	»	Rákospalota-Újpest
156	6 35	»	Rákospalota-Újpest	4128[3])	1 05	Tvsz.	Piliscsaba
102	6 50	k. o. évx.	Wien, Paris, Ostende	730	1 20	Szv.	Monor
510	7 00	Gyv.	Segesvár, Stanislau	106	1 30	Gyv.	Wien
1402	7 05	»	Zsolna, Berlin	168	1 35	Szv.	Gödöllő
156*a*	7 35	Szv.	Rákospalota-Újpest	4108	1 50	»	Esztergom
104	7 55	Gyv.	Nagyszombat, Wien	108	2 00	Gyv.	Wien, Paris
158	8 00	Szv.	Dunakeszi-Alag	126	2 10	Szv.	Párkány-Nána
708	8 25	Gyv.	Orsova, Báziás	120	2 15	»	Galánta, Ipolyság
712	8 30	Szv.	Báziás, Karánsebes	170	2 20	»	Rákospalota-Újpest
134	8 45	»	Nagymaros, Ipolyság	506	2 25	Gyv.	Szatmár-Németi, Brassó
4104	9 05	»	Esztergom	4110	2 30	Szv.	Esztergom
114	9 15	»	Wien, Berlin	704	2 40	Gyv.	Bukarest, Báziás
160	9 45	»	Rákospalota-Újpest	6710	2 45	Szv.	Czegléd, Szolnok
162	11 00	»	Rákospalota-Újpest	6506	2 50	»	Lajosmizse, Kecskemét
6504	11 10	»	Lajosmizse, Kecskemét	172	3 10	»	Rákospalota-Újpest
136[1])	11 35	»	Nagymaros, Ipolyság	140	3 55	»	Szob
116	12 00	»	Wien	174	4 10	»	Rákospalota-Újpest
				716	4 20	»	Szeged
				110	5 15	Gyv.	Wien
				142	5 20	Szv.	Szob
				176	5 50	»	Rákospalota-Újpest
				128	6 00	»	Párkány-Nána
				722	6 10	»	Üllő
				724	6 20	»	Monor
				144	6 25	»	Nagymaros, Ipolyság
				4114	6 40	»	Esztergom
				726	6 45	»	Czegléd, Szolnok
				1406	6 50	Gyv.	Pozsony, Zsolna, Berlin
				130	6 55	Szv.	Párkány-Nána, Ipolyság
				726*a*[3])	7 00	»	Czegléd
				178	7 15	»	Rákospalota-Újpest
				180[4])	7 25	»	Vácz
				728	7 35	»	Czegléd
				6508	7 40	»	Lajosmizse
				710	8 05	»	Bukarest, Báziás
				132	8 10	»	Nagymaros
				182	8 20	»	Dunakeszi-Alag
				1408	8 40	»	Zsolna, Berlin
				118	9 30	»	Wien, Paris
				502	9 35	Gyv.	Bukarest, Stanislau
				184	10 05	Szv.	Vácz
				706	10 15	Gyv.	Szeged, Báziás, Bukarest
				504	10 50	»	Maros-Vásárhely
				720	10 55	Szv.	Bukarest, Báziás
				4116	11 10	»	Esztergom
				902[5])	11 30	k. o. évx.	Belgrád, Konstantinápoly
				702[6])	11 45	k. o. évx.	Bukarest, Konstantinápoly
				146	12 00	Szv.	Nagymaros

[1]) Vasár- és ünnepnapokon május 15-től közlekedik.
[2]) Csak vasár- és ünnepnapokon közlekedik.
[3]) Vasár- és ünnepnap előtti hétköznapokon közlekedik.
[4]) Vasár- és ünnepnapokon május 15-től bezárólag szeptember 15-ig közlekedik.
[5]) Minden kedden, csütörtökön, pénteken és vasárnapon közlekedik.
[6]) Minden hétfőn, szerdán és szombaton közlekedik.

A vonatok **indulása** Buda-Császárfürdőről.

4002	5 55	Szv.	Esztergom	4006	12 15	Szv.	Esztergom
4004	8 54	»	Esztergom	4028[3])	12 57	»	Piliscsaba
				4010	2 18	»	Esztergom
				4012	6 20	»	Dorog
				4016	11 03	»	Esztergom

MAGYAR TÖRVÉNYEK

A FRANKLIN-TÁRSULAT

ZSEBKIADÁSAI

Megjelent!

A magyar sajtójog, úgy amint életben van. Az 1914:XIV. t.-cikk a vele összefüggő törvényekkel és végrehajtási rendelettel. Rendezte és magyarázta *Kenedi Géza dr.* Ára kötve 2 K 80 f.

A váltótörvények. 1914. évi t.-cikk az idegen és saját váltóra vonatkozó jog egységesítése tárgyában az 1912 július hó 23. napján Hágában kelt nemzetközi egyezmény és a hozzátartozó egységes szabályzat becikkelyezéséről. 1914. évi t.-cikk a váltóról. Jegyzetekkel ellátta *Gallia Béla dr.* (Sajtó alatt.)

A fiatalkorúak bíróságának zsebkönyve. Összeállította, bevezetéssel és jegyzetekkel ellátta *Lengyel Aurél dr.* (Sajtó alatt.)

Legutóbb megjelent kötetek!

Az egységes birói és ügyvédi vizsgára vonatkozó jogszabályok. Összeállította, jegyzetekkel és utalásokkal ellátta *Mendelényi László dr.* Ára kötve 2 K.

A bortörvény (1908:XLVII. t.-cikk) és a reá vonatkozó joganyag. Függelék: Az osztrák bortörvény és a m. kir. állami közpincék szervezete. Betűrendes tárgymutatóval. Összeállította *Hampel Antal dr.* Ára kötve 3 K.

Az új polgári perrendtartás és az életbeléptetési törvények zsebkönyve. Magyarázó jegyzetekkel, utalásokkal és betűrendes tárgymutatóval. Írta *Kovács Marcel dr.* Ára kötve 6 K 20 f.

Lakásbérleti szabályok. Összegyűjtötte és magyarázta *Pongrácz Jenő dr.* Harmadik, teljesen átdolgozott kiadás. Ára kötve 3 K 20 f.

Kaphatók:

minden könyvkereskedésben

Részletfizetésre is megrendelhetők:

KELEMEN D. ÉS TÁRSA

könyvterjesztési vállalatánál

Budapest, IV., Reáltanoda-utca 5. szám.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.**

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat.** Egyetem-utca 4.

Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem.** I., Béc-u. 9. (Tel. 63—96.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Negyvenkilencedik évfolyam. 19. szám. Budapest, 1914 május 8

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

Tartalom. A bírói hatalomról és szervezetéről. — I. *Dr. Dávid István* debreceni kir. törvényszéki bíró. — II. *T. M.:* Igazmondás a perben. — *Dr. Vámossy László* budapesti ügyvéd: A jog szociológiája. — *Dr. Pécsi Mihály* budapesti ügyvéd: A közös kérvény. — *Dr. Vincenti Gusztáv* budapesti kir. törvényszéki jegyző: A természetes apaság vélelme a Tervezetben. — Jogirodalom. *Dr. Buza László* jogakadémiai tanár: A magyar országgyűlés költségvetési joga és a delegációk. Irta dr. Tihanyi Lajos. A Magyar Jogászegylet könyvkiadóvállalata. — Szemle.
Melléklet: Közigazgatási Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A bírói hatalomról és szervezetéről.

A vállalkozás, amelynek célja az igazságszolgáltatás szervezeti szabályainak összegyűjtése és eredménye *a bírói hatalom gyakorlásáról, valamint a kir. bíróságok és a kir. ügyészségek szervezetéről* szóló *törvényjavaslat*, indokolt.

E szervezeti szabályokat a törvényhozás kezdetben nem foglalta egységes törvénybe és utóbb az alkalmi változtatásoknak hosszú sora következett be, úgy hogy áttekintésük ma már felette nehéz. Hogy e szabályoknak szétszórtsága a törvénytárban milyen mértékű, leginkább a javaslatnak 145. §-a mutatja meg, amely a javaslatnak törvényerőre emelkedésével hatásukat vesztő törvényes intézkedéseket felsorolva, 29 törvényt említ. Nagy szükség van tehát a szabályoknak rendszeres összefoglalására.

Csak ily gyűjtőmunkának tekinthetjük a javaslatot, mert lényegesebb változtatásokat nem tartalmaz, csak apróbb módosításokat. Különösen nincs benne olyan intézkedés sem, amely a bírói függetlenség *újabb* fundamentális biztosítékának volna tekinthető.

Az elmozdíthatatlanságot az 55., 84. és 86. §-ok mondják ki az 1869 : IV. tc. 15. és 16. §-ainak megfelelően. A 86. §. is megengedi az áthelyezést, ha: «a bíróságok szervezetét a törvény megváltoztatja». Eddig sem volt világos, hogy az 1869 : IV. tc. 16. §-ának és az 1871 : IX. tc. 1. §-ának azonos intézkedése mit jelent, minő szervezeti változtatásokra gondol és minő áthelyezést enged meg. És mert nem világos az intézkedés, veszedelmes is; magyarázásokra és félremagyarázásokra adhat alkalmat. És még csak szükség sincs ez intézkedésre. Mert ha a törvény a bírói szervezetet megváltoztatja, intézkedhetik arról is, hogy a szükséges áthelyezések megtörténhessenek. Így tette ezt felesleges bőkezűséggel a Pp.-t életbeléptető törvény is. A javaslatban adott általános meghatalmazásra nincs tehát ok. Ha pedig ez a kijelentés nem ily általános meghatalmazás kíván lenni az ismeretlen terjedelmű szervezeti változtatások esetére, hanem csak a teljesség kedvéért utalás az adható törvényes felhatalmazásra, akkor ezt világosan és félremagyarázhatatlanul ki kellene fejezni az intézkedésben. Az áthelyezhetőség kérdésében már igazán nem szabad kétértelmű kijelentéseket törvénnyé tenni.

Különben az áthelyezhetőség megengedésére vonatkozó szabályok nem kifogásolhatók, sőt ki kell emelni, hogy a 86. §-ban megengedett áthelyezésnek módozatait szabályozó 83. és 88. §-ok az áthelyezés jogával való visszaélést, amennyire csak lehetséges, kizárják. És az elmozdíthatatlanság biztosítékának tekintem azt is, hogy a 14. és 20. §-ok szerint a törvényszék teljes-ülése is csak félévre rendelhet ki bírót helyettesítésre.

A bírói függetlenség újabb fundamentális biztosítéka a javaslatban, amely az anyagi kérdések rendezését nem célozza, csak a kinevezéseknek, előléptetéseknek oly szabályozása lehetne, amely a bírót felszabadítaná attól, hogy előmenetelét a miniszter kényétől várja és kiküszöbölné a szégyenteljes protekciót. Belátom, hogy könnyebb ezt a postulátumot felállítani, mint megvalósítani és belátom azt is, hogy különösen nehéz e kérdésben valamely indítvánnyal fellépni most, amidőn csak nemrégiben fájdalmasan győződtünk meg arról, hogy a személyi kérdéseket a minősítő hatóságok sem mindig a kellő gondossággal kezelik. De a javaslat áttekintése kapcsán még sem mulaszthatom el annak a konstatálását, hogy a javaslatban erre kísérlet sem történt.

Elismerésre méltó a javaslatnak az a kijelentése (59. §.), hogy a kinevezésnél: «elsősorban a kiválóságot és az érdemességet, azután a rangsort és a szolgálati időt kell figyelembe venni». De ennek az elvi kijelentésnek csak akkor lehet valamelyes értéke, ha gondoskodnak helyes végrehajtásának lehetőségéről is. Ehhez mindenek előtt részletes előléptetési szabályzat kidolgozása volna szükséges, hogy megállapíttassék az a mód és arány, amely mód és arány szerint a kinevezésnél a kiválóság és a rangsor figyelembe jöjjön. A legfontosabb persze az *erkölcsi komolyság* a szabály kezelésében. A igazságügyi kormányzat egyébként már legközelebb, a törvényszéki tanácselnöki állások betöltésénél meggyőzhet bennünket arról, hogy ezt az elvet az életbe átvinni akarja és tudja.

A javaslatnak módosításai közt csak helyeselhető az az egyszerűsítés, hogy a hivatali esküt csak egy ízben kell letenni, az első kinevezés alkalmával.

Helyes továbbá az összeférhetetlenség szabályozásánál, hogy nem csak az egyetemi docenturát nem tartja összeférhetetlennek a javaslat a bírói és ügyészi állással, hanem megengedi (71. §. 5.), hogy az igazságügyminiszter engedelmével: «jogakadémián vagy más nyilvános tanintézetben, vagy a közigazgatás valamelyik ágában tartott hivatalos tanfolyamon előadást tartson, vizsgálóbizottságban résztvegyen, vagy az ilyen tanfolyamnak vezetője legyen» és (72. §.) hogy ezért díjazást elfogadjon. És helyes annak a kimondása (72. §.) is, amit a gyakorlat eddig sem tartott kétségesnek, hogy a bíró és ügyész választott-bírói működésért és irodalmi munkásságért is fogadhat el díjazást.

Nem kifogásolható az a felhatalmazás sem, amelynek alapján (73. §.) az igazságügyminiszter megengedheti, hogy «az ítélőbíró vagy az ügyész közhatóságtól, továbbá tudományos vagy igazságügyi célt szolgáló egyesülettől adományt, díjazást, vagyoni kedvezményt vagy javadalmazást fogadjon el, ha az elfogadás a bírói tiszt függetlenségét és az állás méltóságát nem érinti és ha az elvállalt ellenszolgáltatás a bírót vagy az ügyészt hivatali kötelességének teljesítésében nem gátolja». Feltehető, hogy az országos bírói és ügyészi egyesületet is ily igazságügyi célt szolgáló egyesületnek fogja tekinteni az igazságügyminiszter és nem gördít akadályt az elé, hogy bizonyos javadalmazott állásokat is bírák (ügyészek) töltsenek be. Mert a 77. §. különben a 72. §. általános tilalmán felül különösen kizárja, hogy bíró (ügyész) valamely egyesületnél javadalmas tisztséget viselhessen. Az országos bírói és ügyészi egyesület különben oly tiszteletreméltó, közhasznú egyesülés, hogy a leghelyesebb volna különös szabályban megengedni azt, hogy fizetéses tisztségeit bírák és ügyészek betölthessék és nem az igazságügyminiszter engedelmétől tenni függővé, aki az engedélyt, a javaslat szerint (73. §.) bármikor visszavonhatja.

Az ítélőbíráknak és ügyészeknek az igazságügyminisztériumban való alkalmazását az 1886: XXVIII. tc. óta eddig csak meghatározott időre szóló törvények engedélyezték, és az engedelmet a törvényhozás időről-időre hosszabbította meg: a javaslat szerint (91. §.) a miniszter állandó meghatalmazást kapna erre. Ha ez a meghatalmazás csak arra terjedne ki, hogy a miniszter átmenetileg, ideiglenesen törvényelőkészítés céljából alkalmazzon bírót és ügyészt a minisztériumban, nem kifogásolnám megadását, de az igazgatási teendőkre való állandó berendelést helyes rendszernek nem tarthatom. Ennek az állapotnak a helytelenségét már az 1906 : XI. tc. miniszteri indokolása meggyőzően kimutatta és az 1910: XXI. tc. miniszteri indokolása azzal biztatta a törvényhozást, hogy a kérdést az új polgári perrendtartással kapcsolatban tervezett igazságügyi szervezeti változtatásokkal kapcsolatosan fogja megoldani és ime most a megoldás a helytelen rendszer állandósítása legyen. Bírót és ügyészt a minisztériumba csak ideiglenesen és csak törvényelőkészítési célra legyen szabad berendelni és bizonyos meghatározott számú évnél tovább ebben az alkalmazásban ne maradhasson. Az igazgatási teendőket végezzék a minisztérium rendes hivatalnokai.

A javaslatnak ezt a röviden áttekintő szemléjét nem fejezhetem be anélkül, hogy ne utaljak arra az eltérésre, amely a javaslat és az 1869 : IV. tc. 1. §-ának formulázása közt van. Az 1869 : IV. tc. 1. §-a azzal kezdődik, hogy : «az igazságszolgáltatás a közigazgatástól elkülöníttetik». Ma már ez a kijelentés a történelemé. A mai generáció már elfeledte, hogy volt idő, amidőn az ország legjobbjai küzdöttek azért, hogy ez az elválasztás megtörténjék, mert azt találták, hogy: «törvénykezési rendszerünk egyik legfőbb hibája, hogy a bíráskodási és közigazgatási tárgyak egymástól elkülönítve nincsenek.» (B. Eötvös József Reform. 55.) A javaslat 1. §-ának bekezdő mondata már csak azt mondja ki, hogy : «a bírói hatalmat a törvény értelmében alakított bíróságok gyakorolják.» A formulázás helyes és ha én az 1869: IV. tc. 1. §-a e mondatának eltűnését élő jogunkból mégsem látom szívesen, annak oka az, hogy eltűnik az a memento, amely emlékeztessen, hogy a közigazgatási hatóságok még ma is sokkal nagyobb mértékben gyakorolnak bíráskodási teendőket, mint ahogy ennek az elvnek megfelelne.

Az 1869: IV. tc. 19. §-ának a bírói hatalom független gyakorlását biztosító azt az alapvető intézkedését, hogy a bíró a törvény, a törvényes rendelet és a törvényerejű szokás szerint jár el és ítél, hogy a rendesen kihirdetett törvények erejét kétségbe nem vonhatja, a rendeletek érvényessége felül ellenben az egyes esetekben dönt, a javaslat 5. §-ában, ha nem is szószerint, de teljes értelmében átvette. Sőt a kihirdetésnek *törvényszerű* jelzője még markánsabb, mint a *rendes*. E tekintetben sincs tehát változás. Kérdés azonban, hogy az oly szabályozás, amely szerint a bíró a «törvényszerűen kihirdetett törvény érvényét kétségbe nem vonhatja», milyen mértékben biztosítéka a valódi és teljes legalitásnak.

Igazmondás a perben.

I.

Néhány hónap választ el bennünket az új polgári perrendtartás életbelépésétől és azok, akik igazságszolgáltatásunk jelenlegi fogyatkozásait ismerik, mint bajok megváltóját várják ezt az életbelépést.

A gyakorlat munkásai azonban jól tudják, hogy a kétségtelenül fennálló fogyatkozások egy részének megszűnése nem a törvénynek puszta életbelépésétől, hanem szellemének megfelelő végrehajtásától függ.

Hányszor történt már, hogy valamely perjogi törvényünk alkalmazásának faktorai akár hanyagságból, akár rosszul értelmezett méltányosságból nem éltek azokkal a szigorú eszközökkel, amelyeket a törvény bizonyos visszaélések meggátlása céljából kezükbe adott, a tévútra jutott gyakorlat pedig kilépett a törvény medréből. Jól tudjuk például, hogy a mai perjognak is vannak megtorló szabályai arra, hogy a perbeli tényállás, a bizonyítékok összehordása, a perorvoslatok használata körüli visszaélések korlátoztassanak, de ezek a rendelkezések a nem alkalmazás folytán, mondhatni, hatályon kívül állottak, pedig nem lehet kétséges, hogy sok tekintetben ily okokra kell visszavezetni azt, hogy az írásbeli perek kellő pervezetés hiányában szertefolytak és sajnos, gyakran időtlen-időkig elhúzódtak.

A bírói gyakorlat lélektanához tartozik, hogy a régi törvények szelleme egy ideig az új törvények hatálya alatt is megtartja uralmát s azt hiszem, hogy a Pp. életbelépésének küszöbén nem lesz felesleges egy oly kérdés megbeszélése, mely nézetem szerint a törvény helyes végrehajtása szempontjából döntő jelentőségű. A felek igazmondási kötelezettségének kérdését értem.

Jelenlegi perjogunk szerint szabad a feleknek nemcsak az igazat meg nem mondani, hanem az igazság keresése elé akadályokat is gördíteni.

Néhány évvel ezelőtt, midőn a német Pp. novellájának végleges tervezetéből a felek igazmondási kötelezettségére vonatkozó és eredetileg felvett rendelkezést kihagyták, Hellwig, a polgári perjog nagy tudósa, az időszaki sajtóban is támadást intézett a perbeli hazugságok megengedése ellen, sőt azt hangoztatta, hogy a törvényszerkesztők ezen eljárása egy oly álláspont megerősítésére alkalmas, hogy a feleknek joguk van a perben az igazat meg nem mondani. (Die Lüge im Prozess. «Woche» 1908. Nr. 40.)

Az ebből keletkezett és elég éleshangúvá vált irodalmi csatában Hellwig azt azt álláspontot képviselte, hogy az igazmondás tekintetében a perben sem lehet kevesebbet kívánni, mint az általános morál terrénumán, míg az ellennézet, melyet a német ügyvédség és Schmidt freiburgi tanár védelmezett, az egyéni szabadság érinthetetlensége szempontjából tartotta megengedhetetlennek az igazmondási kötelezettség törvényi megállapítását és az ezzel ellenkező eljárásnak büntetéssel sújtását, mely az igazi alkotmányos állam kívánalmaival sem egyezik. (Die Lüge im Prozess. Dr. R. Schmidt DJZ. ; 1909 Nr. I.)

Nem szükséges azonban ily messze menni az igazmondási kötelezettség fen- vagy fen nem állásának és a jogsértő eljárás következményeinek megállapítása kérdésében, mert ezeket a kérdéseket már maga az igazság kiszolgáltatásának módja eldönti. Valójában oly kérdés ez, amely, mint nagyon találóan mondja Kohler, egyáltalán nem is kérdés. (DJZ. 1913 Nr. 21.)

Az államhatalom ugyanis erre alkotott hatóságai által eszközöket nyújt arra, hogy a sértett jog helyreállíttassék és ennek az igazságszolgáltató tevékenységnek egyik célzata kétségen kívül az, hogy az igazság a fenálló jog és az emberi lehetőség szerint valóban ki is szolgáltassék, mert az állami rend fenállásának elengedhetetlen kelléke a jog uralma.

A valódi joguralom és ennek keretén belül a valódi igazságszolgáltatás azonban csak akkor valósulhat meg, ha az igazságot szolgáltató hatóságok részére meg van adva a lehetőség, hogy valóban a jogot megalapító, megszüntető, megváltoztató, egyszóval a jogsérelmet kitevő tények felett ítélkezzenek, amiből pedig elengedhetetlenül folyik az a következtetés, hogy a bírói hatóságok előtt oly előadásokat tenni, amelyek egy jogsérelem lefolyását bizonyos oly tényekkel hozzák kapcsolatba, melyek az igazság kiszolgáltatásának megakadályozására vagy gátlására alkalmasak — minthogy ez az igazságszolgáltatás célját meghiúsítja vagy veszélyezteti — nem szabad.

Ennek az elvnek végső konzekvenciáit a törvények le is vonják akkor, midőn a hamis tanúzást, hamis szakértői véleményt, hamis esküt, okiratok meghamisítását, stb., amelyek mindannyian az igazságszolgáltatás elleni deliktumok, súlyosan büntetik. (L. Binding : Wahrheitspflicht im Prozesse. DJZ. 909. Nr. 3.)

Ezek a törvényes rendelkezések azonban annak az elvnek, hogy az igazságszolgáltatás céljait senki büntetlenül meg nem hiusíthatja — amint említettem — csupán legvégső konzekvenciái és valamint a büntetőjogi megtorlás alá eső jogsértés a magánjogsértéssel szemben bizonyos szempontból csak fokozati különbséget mutat, amely különbség nagyságát a jogsérelemhez fűződő szankciók mutatják, ép úgy vannak e két végpont között oly jogsértő cselekmények, melyek természetüknél fogva átmenetet képeznek.

Ez utóbbiak közé tartoznak kétségtelenül azok a jogsértések, melyek egy fenálló magánjogi sérelem állandósítására törekszenek azáltal, hogy az igazságot szolgáltató hatóságok ebbeli működése elé a való tények tudatos elferdítése által akadályokat gördítenek. E tények a puszta magánjogsértésnél súlyosabbak és büntetőjogi beszámítás alá nem esnek ugyan, azonban kriminális jellegükkel mégis a büntetőjogi szankció alá tartozó cselekmények felé közelednek.

Ennek felismeréséből ered a Pp. 222. §-ának második bekezdésében foglalt az a szabály, mely szerint: «Azt a felet vagy képviselőt, aki jobb tudomása ellenére az ügyre tartozó oly tényt állít, mely nyilvánvalólag valótlan, az ügyre tartozó tényt nyilvánvalólag alaptalanul tagad vagy nyilvánvalólag alaptalanul hivatkozik valamely bizonyítékra, a bíróság hatszáz koronáig terjedhető pénzbírsággal bünteti.»

A felhívott szakasz szövegéből az látszik ugyan, hogy a törvény óvatosságra intő módon adja a szabályt a bíró kezébe, de nehogy ez az intelem akként magyaráztassék, hogy az idézett paragrafus már természeténél és szerkezeténél fogva csak kivételesen, vagyis csak akkor nyerhet alkalmazást, midőn a fél rosszhiszemű eljárása folytán flagráns sérelem történt. A törvény helyes alkalmazása szempontjából azonban pontosan el kell határolni az esetek azon körét, amely rendelkezése alá vonandó.

I. Ami mindenekelőtt az állító formában előterjesztett nyilatkozatot illeti, akkor esik e szakasz rendelkezése alá, ha nyilvánvaló valótlansága a bizonyítási eljárás adataiból vagy a per egyéb körülményeiből kiderül. A törvény a «nyilvánvalóság» megkövetelése által arra mutat reá, hogy amennyiben az állításnak megfelelő tények teljes bizonyossággal valótlanoknak nem találtatnak, büntetésről szó nem lehet.

Mindazáltal a nyilvánvaló valótlanság magában véve nem meríti ki az egész tényálladékot, mert a feleket a bírósággal szemben az adatszolgáltatási kötelezettség terheli ugyan, de kétségtelen, hogy a büntető következmények felelősségét csak azon tények tekintetében viselhetik, melyekről tudnak. De ha az állítás valóban oly tényre vonatkozik, mely időben és térben jelenik meg, érzéki észlelet alá esik, az állító fel ezen tény mibenlétéről meggyőződött és mégis tudatosan, nyilvánvalólag alaptalanul állított, a paragrafus alkalmazásának minden előfeltétele fenforog.

Nem változtat az állító fél helyzetén az sem, ha a tény oly természetű, melyről személyes közvetlen tapasztalat útján meg nem győződött, hanem csupán másoktól, vagy bármely más közvetett úton szerzett róla értesülést és az értesülés tartalma ellenére teszi meg előadását, mert a fél adatszolgáltató kötelezettsége azt is magában foglalja, hogy amennyiben az állított vagy tagadott tény mibenléte felől saját észlelete alapján nyilatkozatot nem tehet, e nyilatkozatot azon az alapon kell megtennie, mely az előtte fekvő adatoknak helyes mérlegelése mellett rendelkezésére áll.

Akár személyes, közvetlen tapasztalat, akár másképp szerzett értesülés alapján állít azonban a valóságnak nem megfelelő módon a perbeli fél, nem lehet bírsággal sújtani azokat az eseteket, amelyekben az észlelet tárgya nem volt olyan, melyről a köztapasztalatnak vagy köztudomásnak megállapodott elvei vannak, vagy midőn a fél feltehette, hogy az általa közvetett úton szerzett értesülés nem helyes, mert a törvény által megkívánt «jobb tudomás» ellenére való eljárás hangsúlyozása arrą mutat, hogy a felet a bírság alól már az is mentesíti, ha adatszolgáltató tevékenysége körében a köteles gondosságnak eleget tett.

Erre utal Magyary azon tanítása, hogy a fél nyilatkozata csak akkor büntetendő, ha rosszhiszeműen tétetett (L. Magyar polgári perjog 416. l.), melyet magából a bebizonyosodott nyilvánvaló alaptalanságból vélelmezni nem lehet, hanem a szükséghez képest bizonyítandó. E magyarázat azonban szerény nézetem szerint túllő a célon és a Pp. 222. §-ának körét szűkíti, mert igaz ugyan, hogy az állítás valótlanságának bebizonyosodása még nem szükségkép bizonyítja azt is, hogy az állítás jobb tudomás ellenére tétetett, mindazáltal a felhívott paragrafus büntetendőnek jelenti ki már a jobb tudomás ellenére, tehát pusztán tudatosan tett alaptalan nyilatkozatot is, már pedig a rosszhiszemű eljárás az adott körülmények szerint a tudaton kívül bizonyos külön szándékot is feltételez, ami a paragrafus szempontjából szükségtelen.

II. A tagadó formában előadott nyilatkozat akkor esik büntetés alá, ha az alaptalannak tűnik ki, ami szintén a bizonyítási eljárásból, vagy a per egyéb adataiból utólag állapítandó meg és a «nyilvánvalólag» szó által a törvény itt is azt célozza, hogy a tagadó nyilatkozat ne büntettessék akkor, ha a tagadás alapossága valamely támpontot nyer. Egyebekben a valótlan állítás körének fentebbi elhatárolása az alaptalan tagadás esetére is megfelelő alkalmazást nyer.

A III. törvény azon rendelkezése folytán, hogy az igazmondási kötelezettség megsértése, akár a fél, akár képviselője követi el, ugyanazon következményekkel jár, a fentebb előadottakat a képviselőkre is alkalmazandóknak tartom, de itt különös figyelemmel kell lenni arra, hogy a képviselő az eljáráshoz szükséges adatokat a féltől nyeri és erre való tekintettel a képviselő azon kötelezettsége, hogy legjobb tudomása szerint köteles nyilatkozatot tenni, eléggé szűk terrénumon fog érvényesülni.

IV. Ezekkel szemben — minthogy a jogkérdésre vonatkozó nyilatkozatok a Pp. 222. §-a körébe nem vonhatók, hanem az ezek körében elkövetett visszaélések a Pp. egyéb intézkedése által nyernek megtorlást — felmerül az a kérdés, hogy miként alkalmazandó a felhívott paragrafus a tények azon csoportjánál, amelyek a maguk valóságában érzéki észlelet alá nem esnek. Ide a szándéknak, tudatnak és egyáltalán a lelki életnek azon folyamatai tartoznak, amelyek sokszor mint bizonyos jogi tényálladék részei, jogkérdés gyanánt jelentkeznek, de amelyek bizonyos jogi hatást előidéző és a tények világából ható erők gyanánt is szerepelnek és ezért bizonyos vonatkozásban tények jellegével bírnak.

Valamelyik fél pl. állíthatja, vagy tagadhatja, hogy az ellenfél, vagy bárki más rosszhiszemű eljárást tanúsított, tudatos elhatározással rendelkezett, vagy feslett életet élt és mindezen állításnak van oly megkülönböztethető része is, amely ténykérdést foglal magában, azonban a tényállítás és a jogi minősítés e helyen annyira összefoly, hogy túlnyomóvá az utóbbi válik és a fél ide vonatkozó nyilatkozatát büntető szankció alá vonni rendszerint nem lehet.

Mindazáltal egy eset mégis van, midőn a felet az alaptalan állítás vagy tagadás következményei e téren is utólérik és ez az, ha a már említett lelki momentumok tekintetében e mozzanatokat külsőleg kitevő tényekre nem hivatkozik, hanem bizonyos lelki folyamatot, például tudomást, mint tényt állít. Ebben az esetben a vitás ténykérdés csak a Pp. 371. vagy 377. §-aiban meghatározott módon lesz eldönthető és a 222. §., ha egyéb feltételek is fenforognak, alkalmazandó.

Ezek volnának a Pp. 222. §-ának második bekezdésében foglalt szabály alkalmazásának feltételei és körvonalai és véleményem szerint a nagy mű végrehajtása nem lesz tökéletes, ha e szabályt a gyakorlat ennek megfelelően és mindenkor szigorúan alkalmazni nem fogja.

Említettem, hogy fenáll a lehetősége annak, hogy a régi törvények alkalmazása körüli szellemet az új törvény alkalmazásának idejére tradició gyanánt átviszik és amily csekély alkalmazást nyert az 1868 : LIV. tc. 171., 195., az 1881 : LIX. tc. 24., 49., 60., 68. vagy az 1893 : XVIII. tc. 205. §-ai, talán bizonyos nemtörődömség folytán ugyanez a sors fogja érni a Pp. 222. §-át is.

Ez pedig megbocsáthatatlan hiba volna, mert habár a paragrafus szigorú alkalmazása csak később fogja gyümölcseit meghozni és habár az alaptalan perlekedést végkép leküzdeni ez sem fogja, mégis idők multával hozzá fog járulni ahhoz, hogy a felek óvakodni fognak attól, hogy alaptalan tényekkel támogatott keresettel forduljanak a bírósághoz, másfelől a megindult per lefolyását alap nélkül való állításokkal, tagadásokkal gátolni nem fogják, a bíróság pedig rendeltetésének megfelelően, a valóban vitás tény- és jogkérdések eldöntésével fog foglalkozni.

Nem kisebb ember várta ezt az eredményt a perbeli igazmondási kötelezettség megsértésének büntetésétől, mint Hellwig és azok, kik polgári pereinknek mai belső lefolyását ismerik, nem fogják kétségbe vonni, hogy a Pp. 222. §-ának szigorú alkalmazása végeredményben a perek számának csökkenését, valamint gyors lefolyását is fogja eredményezni és a Pp. csak e paragrafus kérlelhetetlen alkalmazása mellett lesz végrehajtásában is oly tökéletes, mint megalkotásában.

Dr. Dávid István.

II.

Dr. Dávid István törvényszéki bíró úr cikke szerint a Pp. 222. §-a alkalmazásának előfeltételei közé a fél vagy képviselő *rosszhiszeműsége* nem tartozik. Cikkíró ezen álláspontját nem fedi a törvényhozók és elsősorban a Pp. kiváló szerzőjének, Plósz Sándornak intenciója.

A Pp. képviselőházi tárgyalása alkalmával Plósz Sándor a kérdésre vonatkozólag szószerint a következőket mondotta: Részemről e módosítást, amelyet Várady képviselőtársam és lényegileg Jaczkó képviselőtársam is benyujtottak, helyesebbnek tartom

az eredeti szövegnél, mert jobban kifejezi azt a gondolatot, hogy *az büntettetik, aki rosszhiszeműleg valamit megtagad* és elkerüli azt a nehézséget, amely abban áll, hogy az ügyvéd esetleg a fele iránti kötelességével összeütközésbe jön. *Az ügyvéd ha oly kérdés merül fel, amelyre nézve nincs információja, kénytelen lehet esetleg nyilatkozni. Hisz akkor ő nem nyilvánvaló jobb tudomása ellen cselekszik,* hanem abban a jóhiszemben cselekszik, hogy a fele őt nem informálván, a dolog valószínűleg ezen részlet tekintetében olyanformán áll, amint ez az ő információjának megfelel és nem úgy, mint a hogyan az ellenfél állítja.

Ami magát a rendelkezést illeti, határozott haladásnak tekintem a perjog terén, hogy itt általában kimondatik, hogy a perben pedig *hazudni,* tudva valótlan állításokat tenni nem szabad.

Az igazságügyi bizottság jelentésében szintén azzal indokolta a 222. §-t, hogy szükségesnek találta a «*hazudás tilalmát*» a javaslatba fel venni.

A Pp. tehát a rosszhiszeműséget, a hazugságot akarja csak büntetni és azért hangsúlyozza, hogy csak az büntethető, aki *nyilvánvalólag* valótlan tényt *jobb tudomása* ellenére *nyilvánvalólag alaptalanul tagad.*

E sorok írója ép oly ellensége a rosszhiszemű perlekedésnek, mint az előző cikk írója, de viszont tudja, hogy a perhazugság diagnózisa rendkívül nehezen állapítható meg.

Ép azért nézetem szerint a Pp. 222. §-ához nagy reményeket alig lehet fűzni.

Hisz majdnem minden perben a perbenálló felek ellentétes vallomásaikra esküt tenni hajlandók, pedig a hamis esküt a törvény nem pénzbírsággal, hanem súlyos szabadságvesztéssel bünteti. Az ellentétes tanúvallomások is napirenden vannak. Ritka esetben tudja a bíró biztosan, hogy a két tábor közül melyiknek esküje hamis, tehát még kevésbé tudhatja, hogy a két fél közül ki hazudott.

Az ítélet előtt a bíró a *legtöbb esetben* nem azért esketi meg az egyik vagy a másik felet, mert *tudja,* hogy melyik kész a *hamis esküre,* hanem *rendszerint* a bizonyító fél ellenfelét esketi meg.

A *perhazugság* tehát ritkán áll a bíró előtt oly kétségtelenül, hogy a 222. §-t alkalmazhatná.

A német jogi íróknak e kérdésre vonatkozó nagyon érdekes vitáját én is ismerem. Ha azonban ebben a kérdésben a német jogászok írásait olvassuk, nem szabad egy döntő fontosságú körülményről megfeledkeznünk. *A német perrendtartás nem ismeri a felek eskü alatti kihallgatását.* Az esküvel való bizonyítás rendszere Németországban körülbelül azonos a mi rendes eljárásunk mai eskü rendszerével.

Ha megkérdeznők azon német jogászokat, akik a perhazugság legélesebb üldözői közé tartoznak, hogy válasszanak a felek eskü alatti kihallgatásának intézménye és a Pp. 222. §-a között, úgy meggyőződésem szerint gondolkozás nélkül az elsőt választanák.

Nem mondom, hogy a 222. §-nak egyáltalán nincs létjogosultsága. Az eskü alatti kihallgatás intézménye mellett azonban, amely jogot ad a bírónak, hogy a peres feleket ne 600 K-ig terjedhető bírsággal, hanem öt évig terjedhető börtönnel kötelezze arra, hogy mindent a valósághoz híven elmondjanak, amit tudnak, a 222. §. csak kivételesen lesz alkalmazható.

Megengedem, hogy a *nyilvánvaló hazudozást* a Pp. 222. §-ával meg lehet akadályozni, de tovább a bíróságnak nem szabad mennie, nemcsak azért, mert azt a törvény nem engedi meg, hanem elsősorban azért, mert az nem is lehetséges, amint az ellentétes tanúvallomások és eskü alatti vallomások eléggé bizonyítják. *T. M.*

A jog szociológiája.*

Azt mondhatnám, hogy Eugen Ehrlich váddal lép e könyvében a jogászközönség elé, ha nem volna maga is annyira vérbeli jogász és nem hatna vádja ép ezért a vallomás, tegyük hozzá: beismerő-vallomás meggyőző erejével.

A vád vagy vallomás röviden az, hogy jogászaink nem ismerik az élő jogot és hogy a mai jogtanítás és kutatási irány mellett meg sem ismerhetik. Amit a jogról mainap tudunk és tudhatunk, nem egyéb tételes rendelkezések ismereténél, a mai jogászi foglalkozás kimerül a jogtétel megismerésében és magyarázatában. A tételes rendelkezések összessége pedig csak az érvényben levő jogot jelenti, mely utóbbinak foglalatja nem fedi teljesen az élő jogot. A jogtételek, közelebbről, azt a jogot tartalmazzák, mely szerint a hatóságok eljárnak, bíróságok ítélkeznek, holott az élő jog oly normákat foglal magában, melyek szerint társadalomban élő ember él és cselekszik.

Az élő jogot megismerni, mondhatnók feltárni a jog szociológiájának elsőrendű fontosságú feladata. Elérhetni e célt a való élet megfigyelése által, az emberi szokásos cselekvőség, uralmi- és birtokviszonyok, szerződések és végintézkedések tartalmi vizsgálata útján. Segédeszköz e cél felé való haladásban a modern okirat tanulmányozása, az életviszonyok közvetlen megfigyelése és a jogtörténet mint társadalom- és gazdaságtörténet.

A programm sokat ígérő és azok, kik hozzászoktak, hogy a jogban ne csak betűmagyarázatot és fogalmakkal való logikai játékot keressenek, méltán várakozással nézhetnek megvalósítása elé. De lesznek, kiket aggasztani fog és talán szintén nem alap nélkül, a jogfilozófiai háttér, melybe Ehrlich e programmot beállítja és a távolabbi következtetések, melyeket fejtegetései során levonni igyekezik.

Ehrlich felfogása szerint minden kezdetleges társadalmi csoportban be kell következnie bizonyos természetes elrendeződésnek. Ez az elrendeződés a csoporthoz tartozó egyéneknek egymás alá és fölé rendeltsége, mely személyi tekintetben uralmat, dologi vonatkozásaiban birtokot jelent. Uralom és birtok mellett a szokásos cselekvőségben álló gyakorlat, végül az akaratkijelentés tekinthetők oly társadalmi tényeknek, melyekhez az emberi szellem jogi normákat fűz. A jogi normák cselekvésbe átfordított jogparancsok, melyekből általánosítás, egységesítés, alkalmas formábaöntés által, — az ügyvéd, bíró, jogtudós jogászi munkája útján — alakul ki a jogtétel.

A jogkeletkezés és fejlődésnek ezt a menetét Ehrlich általános érvényűnek tünteti fel a jog minden ágában egyaránt. Mennyire lehetetlen azonban a jogfejlődésnek ily egységes sémáját adni, rögtön kiviláglik, ha a közigazgatási jog alakulásának bármely speciális irányát szemügyre vesszük.

Az egészségügyi törvényhozás természettudományi felfedezések nyomán az egyénekre rákényszerített szabályokból áll, a munkásbiztosítási törvények statisztikai táblázatok segítségével jönnek létre, a tankötelezettséget kimondó, vagy népoktatásra vonatkozó jogszabályoknak természetes elrendeződéshez, egymás alá és fölérendeltséghez nyilván nincsen közük.

Ehrlich tehát kétségkívül a magánjogot tartja elsősorban szem előtt, mikor a jogkeletkezés és fejlődés kérdését vizsgálja. A magánjog fejlődéséből levonhatónak gondolt eredményeket azután általánosítva, úgy állítja oda, mintha általában «a jog» fejlődése követne ily szabályokat. Mennyire általános különben jogászainknál ez a túlsúlyban részesítése a magánjognak, arra más összefüggésben Pikler mutat rá a «Jog keletkezéséről és fejlődéséről» írott művében. (Lásd 2. javított kiadás, VII. fejezet, 41.)

A magánjognak előtérbe állítása kétségkívül annak a felfogásnak kedvez, mely szerint a jog társadalmi úton, az egyén céltudatos akaratelhatározásától többé-kevésbé függetlenül fejlődik. Ennek a gondolatnak tükörképét felismerhetjük Ehrlich könyvében is. Igaz ugyan, hogy egy helyen Tarde tanítását követve hirdeti, hogy a jogintézményeket épúgy fel kell találni, mint akár a gőzgépet, de azonnal hozzáteszi, hogy az ily föltalálás oly tett, melyet az egyén végrehajt, amint a társadalom a hozzávaló feltételeket létrehozta és óva int az egyén szerepének a jogfejlesztésben való túlbecsülésétől.

Pedig magában véve az, hogy Ehrlich jogi reformok megvalósítását társadalmi feltételektől teszi függővé, még nem választja el őt a legradikálisabb társadalmi átalakulás szükségességének hirdetőitől sem.

Anton Menger «Neue Staatslehre»-jében, mikor a népies munkaállam megvalósításának általános alapelveiről szól, e terv megvalósításához szükségesnek tartja «az ember erkölcsi újjászületését», melyet bár lehetségesnek remél, «mely azonban csak hosszú népnevelés eredménye lehet» (lásd id. m. második kiadás, 239. l.). Ugyanebben a kérdésben lényegileg azonos álláspontot foglalt el már Friedrich Albert Lange is «Die Arbeiterfrage» című

* Eugen *Ehrlich:* Grundlegung der Soziologie des Rechts. 1913.

művében. (Legutóbbi átdolgozott kiadás Krőner, népies kiadás, Leipzig.)

Menger is, Lange is felismer in concreto oly társadalmi feltételeket, melyek létezését Ehrlich in abstracto megkívánja, hogy az egyén szerepe a jogfejlesztésben kezdetét vehesse. De míg az előbbi kettő a feltételeket is céltudatos cselekvés útján beállíthatóknak tartja, Ehrlich könyvének figyelmes elolvasása után úgy látjuk, mintha e feltételeknek kialakulása a természeti jelenségekhez hasonlóan az egyén tudatos cselekvésének körén kívül esnék. Ily módon Ehrlich szerint a jogfejlődésnek kettős forrásához jutunk, egyik a társadalom fejlődési törvényei nyomán induló társadalmi haladás, a másik az egyénnek tudatos cselekvése. Ez a dualisztikus felfogás még inkább kitűnik Ehrlich igazságossági tanaiból.

Előrebocsátjuk, hogy Max Ernst Mayer jogi és kulturnormáihoz, Pikler összeműködési és igazságossági szabályaihoz lényegben hasonlóan Ehrlich a jogban szervezeti és döntési normák közt tesz különbséget. Az előbbiek az egyén helyét és szerepét jelölik meg a társadalmi csoportban, az utóbbiak érdekösszeütközések esetén adják a vitás érdekszférák elhatárolására alkalmas szabályt.

Honnan vegye a bíró e döntési normákat, melyek alapján az elhatárolásnak történnie kell?

Ehrlich szerint az elhatárolásra elsősorban irányadó lesz az érdekösszeütközés előtti állapot, tehát ismét csak a társadalmi csoport jogi tényeken alapuló belső rendje. Ez a belső rend pedig, mint fentebb láttuk, Ehrlich felfogásának megfelelően nem az egyén alkotása, hanem a társadalom fejlődési törvényei szerint alakul ki, megszületik. Így tehát a társadalom belső rendjén alapuló döntési normák végeredményben nem az egyén belátásától függenének.

Ehrlich azonban épúgy, mint a «szervezeti» szabályoknál, a «döntési» normák tekintetében is fen akarja tartani a jogfejlődés dualisztikus alapját. Kitűnik ez a tendencia, mikor a továbbiakban így okoskodik. Vannak érdekösszeütközési esetek, melyek a társadalom belső rendje alapján el nem dönthetők. Igazságos ily esetben úgy dönteni, hogy a vitában levő érdekek közül a nagyobb érdek — a jövő érdeke — jusson érvényre. Ily ítéletet hozni azonban annyit jelentene, mint a jövő fejlődést előre látni, a jövő társadalmi rendet előre meghatározni. Sajnos, ez a belepillantás az igazságosság mélyeibe épúgy a lángész számára fentartott előremegérzés, mint ahogyan azt nagy művészek alkotásain csodálni szoktuk.

A bíró, mint társadalomban élő ember, ítéletét a társadalomban élő igazságossági áramlatok hatása alatt, ez áramlatok erőviszonyainak megfelelően hozza meg és az igazságosság érvényesülése érdekében köteles meghozni.

Ez volna tehát — úgy veszem ki Ehrlich könyvéből — az igazságos döntés rendes esete. Az úgynevezett igazságossági áramlatok azonban Ehrlich szerint is érvényesülésre törekvő érdekcentrumokból indulnak ki, vagyis érthetőbben szólva, hatalmi viszonyok kifejezői.

Mit jelent ez egyebet, minthogy a bíró a mindenkori hatalmi viszonyoknak megfelelően hozza ítéletét és hogy az igazságosság a hatalom puszta függvénye. De ezt meg Ehrlich nem akarja elismerni. Könyvének ugyanabban a fejezetében mondja nyilván helytelennek azt az állítást, hogy «az igazságosság leple alatt mindig csak az állami, társadalmi, gazdasági helyzetnek a jogfejlődésre való befolyása hozatnék érvényre. Az oly jogi normát, melyről ez kimutatható, ez alapon már magában véve igazságtalannak szoktuk bélyegezni.»

Mindez eléggé homályos, zavaros és következetlen. Azáltal, hogy Ehrlich a döntési normák keletkezésénél és fejlődésénél is fentartja a jogfejlődés kettős forrását, abba a helyzetbe jut, hogy mindkét jogkeletkeztető faktor által létrehozott döntési szabályt kénytelen igazságosnak mondani és ehhez képest kétféle igazságosságot megkülönböztetni.

Az egyik által vezettetve az érdekösszeütközési eseteket a fennálló társadalmi rend javára döntjük el, ez a társadalom statisztikai igazsága; ezzel szemben a másik a dynamikai igazságosság a társadalom új céljainak megfelelő új jogot hozza létre. Előbbi a társadalomban már meglevő hatalmi viszonyok, Ehrlich terminológiája szerint: igazságossági áramlatok, utóbbi az előrelátás és ily módon nyert belátás alapján indul.

A kettős princípium mindegyikének Benthamtól Mengerig és a történelmi iskolától Spencerig ép elég követője volt ahhoz, hogy mindkettőben a priori, hajlandók legyünk az igazság egy szikráját bennrejlőnek tartani. De minden dualizmus alfája, hogy a ható erők quótáját megállapítani és működési terüket elhatárolni tudjuk. Igaz, hogy ez nehéz, sőt egyelőre megoldhatatlannak látszó feladat, de a megoldáshoz nem fog közelebb hozni, ha a jogfejlődést nem a maga egészében, hanem saját felfogásmódunknak megfelelően csak a jogágak egyikét tesszük vizsgálatunk tárgyává.

Az állam által alkotott törvények jelentőségének kevésbe vétele az állami beavatkozás értékének kicsinylése is talán jórészt onnan ered Ehrlichnél, hogy a magánjogot és főleg ezt tartja csak szem előtt.

A magánjogi fejlődés vizsgálatából arra a meggyőződésre jut, hogy ez a fejlődés társadalmi úton megy végbe leghelyesebben és hogy állami kényszerszabályok se nem szükségesek, se nem elégségesek változások létrehozásához. Ha a jognak más ágát tette volna vizsgálat tárgyává, talán más eredményre jutott volna. Ehrlichéhez hasonló tanítások a mai gyakran túlzott kodifikatórius munka túlkapásainak ellensúlyozására igen hasznosak lehetnek, de nem alkalmasak arra, hogy az állami beavatkozás sokat vitatott kérdésében megbízható tájékozást szerezhessünk belőlük. Társadalmi tudományoknál abba a kérdésbe, hogyan van és miért van úgy, mindig belejátszik a másik kérdés, hogyan legyen és mi a célja ennek. Ez az oka — úgy hiszem — annak a gyakran található fogyatékosságnak, hogy a kétféle kérdésre kapott feleletek felcseréltetnek, vagy legalább is az egyikre kapott felelet a másikra keresett válasznak jóelőre irányítóul szolgál. Amit Spencer az osztályelőítéletekről mond, hogy t. i. «bizonyos mértékig szükségesek a társadalom fentartásához», ugyanaz áll sajnos sok más elfogultságra és előítéletre vonatkozólag is. Így aztán sohasem lehetünk egészen biztosak, társadalommagyarázó vagy fentartó céllal fog-e valaki fejtegetéseihez, az elsőnek említett vagy az utóbbi kérdésre keresi-e a feleletet.

Bármint álljon a dolog, alig hihetem, hogy Ehrlich helyes nyomon járna, mikor azt a kijelentést kockáztatja meg könyvében, hogy «a közösségi gondolat egyelőre elérte célját s a társadalmi fejlődés ujból individualisztikus hullám előtt áll.»

Eduard Bernstein a jövő hirnökeit tarifaszerződésekben, tarifahivatalokban és választott-bíróságokban látja (die Arbeiterbewegung, a «Die Gesellschaft» című gyűjteményben); Werner Sombart szerint az osztályharc alakulásától függ a jövő századok története, (Socialismus und sociale Bewegung 5. Aufl. 254. l.); Heinrich Herkner megemlékezve a közrendnek arról a megrázkódtatásáról, melyet Franciaországban és Oroszországban a polgári intelligenciának a kormányzattól való távoltartása s ennek folytán az önkormányzatban való járatlansága okozott, követelményként állítja fel, hogy az állam azt a feladatot, melyet az ancien régime a polgársággal szemben teljesíteni elmulasztott, oldja meg a szakszervezeti mozgalom útján a munkásosztálynál.

Ha mindezzel szemben Ehrlich a jogfejlődésnek oly tendenciáját véli, — a társadalom igazságossági áramlataiból — kiolvasni, mely a közel jövőben újból individualisztikus irányba fogja terelni a szociális haladást, talán ez onnan magyarázható, hogy amint teoriáinak praktikus alkalmazására kerül sor, ő is összetéveszti a kétféle igazságossági alapgondolatot és a statikai igazságosság hatása alatt igyekszik a jogdinamika kérdését megoldani.

A jogfilozófia három fővitapontjában: a jogkeletkezés, az igazságosság, az állami beavatkozás kérdésében sem teljesen újat, sem teljesen meggyőzőt nem találhatunk Ehrlich könyvében. De úgy hiszem, nem ez a könyv főtartalma.

Uj és örvendetes jelenség, magánjogásztól hallani, hogy nem ismerjük és nem ismerhetjük a jogot, mert csak, jogtételek tanulása és magyarázata amivel foglalkozunk, tehát nem is tulajdonképeni tudomány. Az élő jog megismerésére ajánlott módszerek alkalmazásával kétségkívül ki fog mélyülni jogi tudásunk. De az új módszerek szerint való kutatásnak nemcsak a jog szociológiájára lesz termékenyítő hatása, hanem talán nem tévedek, ha a jog társadalmi feltételeinek nyomozásában s majdan felismerésében egyúttal a törvényhozás tudományának is legalább kezdetét vélem felfedezni.

Dr. Vámossy László.

A közös kérvény.

Ismét feltűnt a Kúria gyakorlatában egy jogintézmény, amelyet a jogkereső felek, vagy inkább az ügyvédek gyakorlata honosított meg. A közös kérvény ez, amelyről egyetlen törvényes intézkedésünk sincsen s eleddig felsőbíróságaink joggyakorlata sem foglalkozott vele, bár az intézmény a gyakorlatban kétségtelenül él, és kedvelt, rendkívül gyakran használt módja az ügyek békés elintézésének.

E szépen fejlődésnek indult intézmény további fejlődését akasztja meg, sőt egyenesen a létét veszélyezteti a Kúria legújabb elvi kijelentése.

A közös kérvénytől — annak elintézéséig — bármelyik fél visszaléphet (Kúria 1913 május 15. 428/1913. Magánj. Dtár 11. sz.).

Mint fentebb említettük, a közös kérvény rendszerint az ügyek közakarattal való, békés elintézése szokott lenni. Sokszor a felek szerződést sem készítenek, nyugtát sem írnak, csupán közös kérvényt adnak be, például a per megszüntetése, letétele, vagy letét kiutalása, végrehajtás megszüntetése stb. iránt. Ezt a közös kérvényt, mint rendszerint a felek egyező akaratán nyugvó megállapodást, a szerződéses megállapodás sérthetetlensége védi. A Kúria elvi kijelentése így feldönti ezt a jogbizonyosságot, mintegy szentesíti a szerződésszegést.

Ha semmi egyéb nem szólna a Kúria döntése ellen, mint az életnek e tiltó szava, akkor is meg kellene a Kúria kijelentésének dőlnie. Ámde mint rendesen, mikor élet és elmélet a Kúria gyakorlatában szembekerülnek egymással, úgy most is az életnek van igaza. A döntés jogilag sem helyes.

A kérdést a Kúria tulajdonképen nem oldja meg, hanem kettévágja. Egyszerűen hatalmi szóval kimondja, hogy a közös kérvénytől — annak elintézéséig — bármelyik fél visszaléphet. De nem helyeselhetjük a tábla ellentétes döntését sem. Bár ugyanarra az eredményre jut, amelyre mi, a kérdést azonban szintén csak azzal a kijelentéssel próbálja megoldani, hogy «mindkét peres fél részéről közösen beadott kérvényt pedig alperes egyoldalúan vissza nem vonhatja.» Emellett még helytelen nyomon is jár, mikor a közös kérvény visszavonhatóságának kérdését a hozzá csatolt egyezség alapján kísérli meg eldönteni.

A kérdésre így, ahogy a Kúria és a tábla döntésében élére van állítva, helyes választ adni nem is lehet. Mert a közös kérvény nem meghatározott, körülhatárolt jogi fogalom. Az élet rendkívül sok változatát teremtette meg a kérvények e fajának.

Közelebbről vizsgálva, mégis három csoportra osztályozhatjuk a közös kérvények minden változatát.

Gyakran a felek kérvénye csupán kényelmi, vagy egyéb mellékszempontból közös, anyagilag két egymástól független kérelmet kell a bíróságnak elintéznie, amelyek egymással semmiféle szerves összefüggésben nincsenek. Gyakori példa erre az az eset, mikor a fél perbeli képviselőt változtat. Ennek a bejelentése gyakran történik közös kérvény formájában. A régi ügyvéd bejelenti a per bíróságának, hogy a képviseletről lemond s egyben a fél uj ügyvédje útján bejelenti uj perbeli képviselőjét. E kérelem ugyan rendszerint nem bírói döntés tárgya, de amennyiben ennek szüksége felmerülne, mind a két kérelem egymástól teljesen függetlenül intézhető el, semmiféle összefüggésben, semmiféle feltételezettségben egymással nincsenek. Semmi akadálya sincs annak, hogy az ilyképen közösen beadott két külön kérelem egyikétől az azt előterjesztő fél — annak elintézéséig — vissza ne léphessen. Ilyen közös kérvény előterjesztése esetén helyes lesz a Kúria fentidézett döntése.

A fentidézett döntés alapjául szolgáló közös kérvény — amennyiben azt az indokolásból kivehetjük — nem ilyen volt. A felek közösen kérték a per megszüntetését, s az alperes kérte a bírói letétnek felperes részére való kiutalását. A példa tisztasága kedvéért vegyünk fel egy szintén igen gyakori és rendkivül hasonló esetet. Felperes bejelenti, hogy leteszi a pert, alperes kéri a letét kiutalását. Mind a két fél külön kérelmet terjeszt elő, mind a két fél külön kérvényben is előterjeszthette volna kérelmét és így perrendszerűleg semmi összefüggés a két kérelem között nincs. Nyilvánvaló azonban, hogy a két kérelem egymással szoros összefüggésben, feltételezettségi viszonyban van. Alperes bizonyára nem kérte volna a letét kiutalását, ha a felperes a pert le nem teszi; felperes még kevésbbé tette volna le a pert, ha a letétben levő pénzt meg nem kapja. A két kérelem beterjesztése jogügylet teljesítéseképpen jelentkezik és anyagi jogilag egyik fél sem léphet vissza a jogügyleti megállapodástól.

A kérdés eldöntése a közös kérvények e fajánál a legnehezebb. Az eldöntést nehézzé az teszi, hogy perrendszerűleg két különálló kérelemmel van dolgunk. A két fél kérvénye a perrendtartás szempontjából épúgy nem függ össze egymással, mintha a felek külön terjesztették volna elő. Viszont nyilvánvaló, hogy az egyoldalú visszavonás megengedése visszaélésekre adhat okot. A felek beadták a közös kérvényt, mely mindkét részről jogügylet teljesítése. Az egyik fél — mondjuk a fenti példa alperese — visszavonja a letét kiutalása iránti kérelmét az ügy elintézése előtt. Erről felperest nem is értesítik, ő erről nem is tud, s a bíróság elintézi a kérvényt olyképen, hogy tudomásul veszi a per letételét. A letétet pedig nem utalják ki.

Nyilvánvaló, hogy felperest kijátszották. Nézetünk szerint, bár perrendszerűleg a két kérelem között semmi összefüggés nincsen, nem engedhető meg ez esetben sem az egyoldalú visszavonás. A perrendi forma helyett, a perrendi tulajdonság mellett tekintetbe kell venni a bírónak a kérelem anyagi tartalmát is. Példát mutat erre perrendtartásunk is. A S. E. 150. §-a szerint, ha a fellebbező fél ellenfele csatlakozási kérelmet terjeszt elő, a fellebbezés csak az ellenfél beleegyezésével vonható vissza, ugyanígy házassági eljárásunk szerint (Táblai szab. 17. §.), ha alperes viszontkeresete a házasság megsemmisítésére, megtámadására, felbontására, vagy ágytól és asztaltól való elválasztásra irányul: felperes a pert csak alperes beleegyezésével teheti le. Kereset és viszontkereset, fellebbezés és csatlakozás a perrend szerint önálló kérelmek, a felet, aki azt előterjesztette, a kérelem perrendi természete nem gátolja annak visszavonásában, mégis perrendtartásunk tekintetbe vette a kérelem perrendi sajátosságai mellett annak anyagi tartalmát is, midőn kimondta, hogy a külön előterjesztett kérelmek egyoldalúlag nem, hanem csak közös akarattal vonhatók vissza.

Nézetünk szerint anyagi igazságosság, a magánjog szabályai, a kétoldalú jogügyleti megállapodás egyoldalú visszavonhatatlanságának fontos elve, a jogbiztonság parancsolólag követelik az ily természetű közös kérvények visszavonhatatlanságát.

A közös kérvénynek harmadik faja pedig perrendi természete szerint sem vonható vissza egyoldalúlag. Ide soroznók azokat a közös kérvényeket, amelyek a legigazibb közös kérvényeknek tekinthetők, azokat tudniillik, amelyekben a két fél közösen terjeszt elő egy kérelmet; így a fenti döntés alapjául szolgáló jogesetben a felek közösen terjesztették elő azt a kérelmet, hogy a per megszüntettessék.

Ezekben az esetekben a két fél közös akarattal terjesztette elő kérelmét. Az akarat egy volt s ezen mitsem változtat az, hogy annak substratuma több fizikai személy. A kérelmet csak az vonhatja vissza, aki azt megtette, ha a két fél együttesen terjeszt elő egy kérelmet, azt csak közösen vonhatják vissza. Ezekben az esetekben tehát perrendszerűleg is helytelen a Kúria fenti döntése, s amellett anyagilag szintén a fent vázolt óriási igazságtalanságokkal jár.

Kívánatos volna, hogy bíróságaink ne a beadvány külső megjelölése, hanem annak belső tartalma szerint ítélnék meg a felek közös kérvényeit, és minden esetben szigorúan megtartanák a fent vázolt megkülönböztetést.

A közös kérvény legelőbb tárgyalt csoportja csak a felekadta neve szerint közös, lényegében az egyszerűen több kérelemnek az összevonása, és a perrendtartásban közös kérvény névvel nem is jelölhető. A közös kérvény második fajtáját megkülönböztetésül kölcsönös kérvénynek nevezhetnők, míg a közös kérvény elnevezést csupán a harmadik csoportra, a valóban közös kérvényre tartanók fen. Az egyoldalú visszavonhatóságot csupán a felek-adta neve szerint közös kérvényre nézve ismerhetjük el helyesnek. A kölcsönös kérvény visszavonhatatlanságát a jogbizonyosság és a kétoldalú jogügyleti megállapodás visszavonhatatlanságának elve követeli és ennek perrendtartási akadálya nincs. Ezeket a nagy érdekeket joggyakorlatunknak tekintetbe kell vennie s a kölcsönös kérvénynek visszavonhatatlanságát feltétlenül el kell ismernie. A valóban közös kérvény visszavonhatatlansága pedig amellett, hogy az rendszerint kölcsönös is egyenesen perrendtartási természetéből folyik és ennek felsőbírói elismerése szintén joggyakorlatunk sürgős feladata.

Pécsi Miláhy.

A természetes apaság vélelme a Tervezetben.

A Tervezet második szövege, 215. §-ában arra nézve, hogy ki tekintendő a törvénytelen gyermek természetes apjának, a következő vélelmet állapítja meg:

«A törvénytelen gyermek atyjának a 216—230. §-okban foglalt szabályok szempontjából azt kell tekinteni, aki az anyjával a gyermek fogantatásának idejében (92. §. 1. és 2. bekezdése) közösült, kivéve ha az anya ugyanebben az időben a kéjelgést keresetképen űzte».

A természetes apaság vélelmének közönséges esetéről a Tervezet további rendelkezést nem tartalmaz; az idézett törvényszakasz második bekezdése már az elismerés esetét szabályozza. Amint tehát ebből kiviláglik: a Tervezet szerint a természetes apaság vélelmének egyedüli korlátja — illetőleg e vélelemmel szemben az egyedüli mentesítő körülmény — a gyermek anyjának a fogantatás idejében űzött keresetszerű kéjelgése.

Nem kivánok ehelyütt azzal a kérdéssel foglalkozni, hogy helyes volt-e a feslett életnek eddigi joggyakorlatunkban kifejlesztett fogalmát a fenti értelemben módosítani, helyesebb volt-e azt felcserélni a keresetképen űzött kéjelgés jóval szűkebbkörű és szorosabban meghatározott tényálladékával.

De eltekintve attól, hogy mit kelljen feslettség alatt értenünk: azt kivánom vizsgálat tárgyává tenni, hogy helyes-e, az okszerűség és az anyagi igazság követelményeinek megfelel-e az olyan szabály, amely a feslettséget — pontosabban: a keresetképen űzött kéjelgést — a természetes apaság vélelmének *egyedüli* korlátjává teszi? Ezáltal t. i. a 215. §-ban foglalt vélelem, kényszerítő erejű törvényes vélelemmé (præsumptio iuris et de iure) lesz, mely tehát kimondja, hogy azt, aki a törvénytelen gyermeknek keresetszerű kéjelgést nem folytató anyjával a vélelmi időben közösült: az ellenbizonyítás kizárásával a gyermek természetes atyjának kell tekinteni.

Hogy ezt az álláspontját a Tervezet mily szigorú következetességgel viszi végig, hogy mennyire levonja annak legmesszebbmenő következményeit is: azt leginkább a 217. §. szövegezése teszi szembetűnővé. Ez a szakasz így hangzik:

«Attól, akit a 215. §. értelmében a törvénytelen gyermek atyjának kell tekinteni, ez a gyermek még sem követelhet eltartást, ha erre mint természetes atya bírói ítélettel, bírói egyezséggel, vagy a 224. §-nak megfelelő megegyezés alapján már más van kötelezve, vagy ha a gyermeket már más szerződéssel a magáénak elismerte.»

Tehát az, akivel szemben a 215. §-ban foglalt körülmények fenforognak, a 217. §. értelmében még akkor is a törvénytelen gyermek atyjának tekintendő, ha már másvalaki ellen az atyaság vélelme kimondatott. A fent írt szövegből ez nyilvánvaló. Az idézett szakasz kifejezetten úgy beszél róla, mint akit a gyermek atyjának kell tekinteni az említett esetben is; csupán a vélelem következménye, az eltartás kötelezettsége alól mentesíti őt. Ez a konstrukció tehát oda vezet, hogy ugyanannak a gyermeknek egyszerre *több vélelmezett apja lehet.* Ez pedig a vélelem és a valóság között olyan nyilvánvaló ellentétet teremt, amelyet az a körülmény, hogy csak az egyik vélelmezettet terheli a tartás kötelezettsége: elvben meg nem szüntet. Pedig a 217. §-nak ez a szövegezése csak szigorúan logikus következménye a 245. §-ban foglalt szabálynak — s éppen ezért, ha amaz olyan különös eredményre vezetett: nem kell-e az utóbbinak helyessége felől is, már csak ezért is alapos aggálynak felmerülnie?

Mielőtt ennek a kérdésnek további taglalásába bocsátkoznám, még csak egy körülményre kivánok rámutatni. Az a felfogás, hogy a vélelmi időben történt közösülés kizárólagos vélelmet teremt az apaság mellett, a már idézett rendelkezésen túl, Tervezetünk egész rendszerében érvényre emelkedik. Nevezetesen ugyanez a felfogás nyilvánul a törvényes születés vélelmét illetően a 91. §-ban, mely következőleg rendelkezik:

«A házasság fenállása alatt fogant, vagy a házasság megkötése előtt fogant, de megkötése után született gyermek törvényes, ha a férj az anyával a gyermek fogantatásának idejében közösült.»

Az ellenbizonyítás itt nincs megengedve. Ha annak kizárása a 215. §-ban hiba, kétségkívül téves a 91. §-ban is. Aminthogy ezt vitatta a polgári törvénykönyv első tervezetének a törvényes születés vélelmét illető, s a most idézettel teljesen azonos rendelkezésével szemben Plósz Sándor is (A törvényes vélelem természete, Jogállam 1912. évfolyam 86. l.)

Keresnünk kell immár annak kritériumát: mikor lesz helyénvaló, az anyagi igazságnak és a logika általános törvényeinek szempontjából, valamely vélelem felállítása s különösen, mikor lesz helyénvaló annak kizárólagossá tétele, vagyis a vélelemmel ellenkező tényállás bizonyításának s bebizonyulás esetén figyelembevételének kizárása?

A vélelem a jognak egy hézagpótló alkotása. A törvényhozó — e szót itt legtágabb értelmében veszem, értve alatta minden jogalkotó tényezőt — a törvényhozó valamely jogi következménynek, jogi hatálynak — állapotnak, eredménynek — beálltát veszi célba valamely ténynek fenforgása esetére, amely ténynek az említett következmény, az ő jogi meggyőződése szerint, logikus folyománya. Ám annak a tényállásnak, amelyhez az említett jogkövetkezményt a törvényhozó eredeti intenciója szerint, hozzáfűzni kívánta: bebizonyítása s a bizonyítás rendes szabályai szerint való megállapítása gyakran nehézségekbe is ütközik. Ezért tehát azt a jogkövetkezményt hozzákapcsolja egy evégre konstruált, rendszerint könnyebben bizonyítható tényálláshoz, melyről valószínűség szerint föltehető, hogy magában foglalja azt a másik tényállást is, amely a törvényhozásnak eredeti intenciójában szerepelt. Így keletkezik a vélelem.*

A vélelmek közönséges esetében tehát, beleértve az úgynevezett előzetes igazságokat (Interims wahrheit) is a vélelmező ténynek a megfelelő jogi következménnyel való összekapcsolásában nem jut érvényre közvetlenül valamely jogelv, nem ölt testet valamely önálló jogi gondolat, hanem eme ténynek az említett hatással való felruházása egyes-egyedül azért történik, mert a törvényhozó ebben bennrejlőnek vette ama másik tényt is — a vélelmezett tényt — melyhez azután a kimondott jogkövetkezmény logikusan és az általános jogelveknek megfelelően kapcsolódik. Következik ebből, hogy valahányszor a mondott feltevésnek ellenkezője nyer megállapítást — az t. i., hogy a vélelmezett tény az egyébként fenforgónak talált vélelmező tényben az adott esetben bent nem foglaltatik — mindannyiszor a vélelemnek egyedüli okszerű alapja dőlt meg s ehhez képest annak alkalmazása többé sem a logikának, sem az általános jogelveknek meg nem felel.

Ha tehát a most említett követelményekkel ellentétbe jutni nem akarunk: szabályként a vélelmekkel szemben az ellenbizonyítás megengedettségét kell elfogadnunk. A kizárólagos vélelem (præsumptio iuris et de iure) pedig egy kivételes alakulás, amely csak további különleges előfeltételek fenforgása esetén lesz helyénvaló. Részemről mindössze két körülményt tudtam olyanul felismerni, amely a vélelem kizárólagosságára kellő indokul szolgálhat.

Az egyik az, ha az ellenbizonyítás a dolog természeténél fogva lehetetlen. Ez esetben ugyan feleslegesnek látszik annak kizárását még külön ki is mondani, mindazonáltal esetleges törvényhozási tévedések megelőzése végett megteheti a törvényhozó, kiindulva abból, hogy az ellenkező tény bizonyításának lehetetlensége felől, melyet ő tisztán lát, a bírónak eltérő felfogása lehetne.

Ezenkívül csakis abban az esetben látom még indokoltnak a vélelem kizárólagosságát, amikor a törvényhozó az alkalmazandó jogkövetkezményt nemcsak azért kapcsolja hozzá a vélelemben megállapítottnak vett — ú. n. vélelmező — tényhez, mert ebben a vélelmezett tényt is bennrejlőnek veszi; hanem ettől függetlenül, önálló indokból is. Ilyenkor a vélelem el is veszíti szokott értelmét és pusztán egy kifejezési, szövegezési móddá válik, melynek használatát immár nem is a dolgok logikája, csupán kifejezésbeli könnyebbség indokolja. Ilyen vélelmet állít fel pl. a kereskedelmi törvény 48. § a, mely így szól: «Ki az árúkat nyugtatott számla mellett hozza a vevőhöz, a vételár elfogadására felhatalmazottnak tekintetik.» Ez a szakasz a jóhiszemű fizető javára nyilván kizárólagos vélelmet statuál, mellyel szemben sikertelenül ajánlaná meg az eladó annak bizonyítását, hogy ő a vé-

*. A vélelemnek ezt a magyarázatát Plósz adja idézett munkájában. Az eddigi s ma is uralkodó elméletektől abban különbözik, hogy míg ezek a vélelmeket a perjog körébe vonták: az új elmélet azokban az anyagi jog szabályait s illetve e szabályoknak egy különös szövegezési módját látja.

telár elfogadására felhatalmazást nem adott, vagy hogy azt visszavonta. Miért? Mert a törvénynek idézett rendelkezése egyszerűen a jóhiszemű harmadik személy védelmét célozza s ez a védelem őt attól függetlenül illeti meg, hogy létezik-e az a meghatalmazási viszony, amelyre a törvényszakasz szövegezése — csakis magának a szövegezésnek könnyebbsége végett — utal. Vagyis a következmény egy önálló jogi gondolat megtestesüléseképen, közvetlenül kapcsolódik a vélelmező tényhez.

Vajjon már most a természetes apaság vélelme tekintetében fenforog-e az említett körülmények valamelyike? Más szóval: van-e olyan indok, mely e vélelemnek kizárólagossá nyilvánítását okszerűvé tenné?

Ami elsőben is az ellenbizonyítás lehetetlenségét illeti: hamarosan be kell látnunk, hogy erről itt nem lehet szó. Igaz, hogy magát a nemzés tényét nem lehet bizonyítani; ebből azonban nem következik, hogy annak ellenkezője se lehetne bizonyíték, t. i. a nemzés lehetetlenségére. Sőt az többféleképen is bizonyítható. Meg lehet állapítani tényként, hogy az, aki a gyermek anyjával közösült, a közösüléskor nem volt nemzőképes. És másrészt meg lehet állapítani azt is, hogy a szóbanforgó közösülés idején az anya már teherben volt. Mind a két körülmény a bizonyítás rendes szabályai szerint tényként állapítható meg; és nyilvánvaló, hogy bármelyiknek megállapítása a logika törvénye szerint a vélelem lerontására vezet.

Igaz: eddigi joggyakorlatunkban is találunk olyan felsőbírói határozatot, mely a megelőző terhesség tényét figyelmen kívül hagyandónak mondta ki, éppen abból az indokból, hogy a fogamzás idejében történt közösülés kizárólagos vélelmet teremt a nemzés mellett. (Kúria 1904 szeptember 2. I. G. 110/1904. sz. a. hozott határozata, közölve Gottl Ágost, Kúriai felülvizsgálati határozatok gyűjteménye, X. köt. — 2043. sz. a.) Ámde bármily magas tekintélyű bírói forumnak a döntése is ez: azért emez egyetlen határozat alapján még azt sem lehet mondani, hogy az abban foglalt nézetet a bírói gyakorlat, és az abban, mint országos szokásjogban megnyilatkozó magyar jogi meggyőződés általában magáévá tette volna. Annál kevésbbé kötheti az meg a törvényhozó kezét, aki jól teszi ugyan, ha ilyen nagyarányú kodifikálás alkalmával a létező jogból mindazt megmenti, amiben élő értékek vannak, de bátran félreteheti a még oly meggyökeresedett intézményeket és jogelveket is, ha egyszer fogyatékosságukról meggyőződést szerzett.

Az elmondottak alapján meg kellett győződnünk arról, hogy az apaságnak a közösülés tényéből folyó vélelmével szemben az ellenbizonyítás sikerre vezethet. Marad tehát utolsó kérdésnek, hogy van-e olyan indok, amely a lehetőnek felismert ellenbizonyítás mellőzését mégis okszerűvé, az anyagi igazság követelményével megegyeztethetővé tenné? A fentebb mondottakból nyilvánvaló, hogy ilyen oknak létezését csak az tudná kimutatni, aki jogi meggyőződést keltene bennünk azirán t, hogy a gyermek anyjával véghezvitt közösülés önmagában, a nemzésre való tekintet nélkül logikusan jelölhető ki az atyát terhelő kötelezettségek viselésének jogalapjául. Ilyen felfogásnak létezéséről azonban nem tudok. Tudtom szerint mindenütt, ahol a természetes apaság vélelmét és annak következményeit kimondották: az volt a jogi meggyőződés, hogy a nemzés ténye és az ezáltal teremtett vérségi kapocs az alapja azoknak a kötelességeknek, amelyek a törvénytelen gyermekkel szemben az atyát terhelik. A közösülés tényéhez pedig egyedül csak azért fűzték a jogszabályok e következményeket, mert ez bizonyítás tárgya lehet, míg a nemzés nem bizonyítható, *és mert amarról erre rendszerint okszerűen lehet következtetni.* Ez az összefüggés volt a vélelemnek alapja; mihelyt bebizonyult tények ez összefüggést megszüntetik, meg kell szűnnie a vélelemnek is.

Kétségkívül elsőrendű fontos érdek az egyén joga, de meg a köz szempontjából is, hogy minden megszületett gyermek kellő eltartásban részesíttessék. Az is elismert elv, hogy ennek az eltartásnak nyujtására elsősorban az apa köteles. De ha a gyermeknek kipuhatolható atyja nincs: az államnak és az állam akaratelhatározó szervének, a törvényhozásnak, más eszközök is rendelkezésére állanak az eltartás biztosítására; nyujthatja azt az állam maga is. Ám semmiesetre sem lesz a helyes, a jogi és erkölcsi követelményeknek megfelelő mód az, hogy olyanvalakit, akiről bebizonyult vagy bebizonyítható, hogy nem ő nemzette a gyermeket: jogi erőszakkal atyává nyilvánítsunk.

Ezekhez képest javaslom a Tervezet 215. §-ának megváltoztatását. Ami a megváltoztatás mikéntjét illeti, részemről nyugodtan elfogadnám azt a megoldást, amely a német polgári törvénykönyv 1717. §-ában foglaltatik. E szakasz így szól: «Als Vater des unehelichen Kindes im Sinne der §§. 1708 bis 1716 gilt, wer der Mutter innerhalb der Empfängnisszeit beigewohnt hat. Eine Beiwohnung bleibt jedoch ausser Betracht, wenn es den Umständen nach offenbar unmöglich ist, dass die Mutter das Kind aus dieser Beiwohnung empfangen hat.» (A törvénytelen gyermek atyjául az 1708—1716. §-ok szempontjából az tekintendő, aki az anyával a fogamzás idejében közösült. Nem vehető azonban figyelembe az olyan közösülés, melyről az eset körülményeihez képest nyilvánvaló, hogy a nemzés nem abból származott.)

Ha azonban az ilyen szövegezés ellen aggodalom merülne fel abból a szempontból, hogy az az ellenbizonyítást túlságosan tág keretben teszi lehetővé és ezáltal a jogszolgáltatás terén tévelygésekre adhat alkalmat — javaslatom így szól: iktattassék a Tervezet 215. §-ának első bekezdése után második bekezdésként a következő:

«Ez a vélelem nem nyer alkalmazást azzal szemben, aki a közösüléskor nemzőképességének nem volt birtokában; sem általában, ha az anya a szóbanforgó közösülést megelőzően már teherben volt.»

Dr. Vincenti Gusztáv.

Jogirodalom.

A magyar országgyűlés költségvetési joga és a delegációk. Irta: dr. *Tihanyi* Lajos. A Magyar Jogászegylet könyvkiadóvállalata. Budapest, 1914. 86 l. Ára: 2·40 K.

Tihanyi Lajosnak «A magyar országgyűlés költségvetési joga és a delegációk» című munkája, mely a Magyar Jogászegylet könyvkiadóvállalatában jelent meg, mindenesetre nagyon értékesen gazdagítja közjogi irodalmunkat. Nagy tárgyismerettel és alapossággal ismerteti a kérdést, sokszor egészen új utakon haladva. Maga mondja az előszóban, hogy elemzéseiben a tekintélyek kijelentései helyett a jogforrások közvetlen megnyilvánulásaira támaszkodik s hogy ha ez a módszer önálló eredményekre vezeti, ezeket nem hallgatja el akkor sem, midőn azok elütnek a közjogi és államtani teória bevett sablonjaitól és tételeitől. Ez dícséretet érdemlő és örvendetes dolog, mert ezek az önálló, az eddigiektől eltérő eredmények alkalmat szolgáltatnak az egyes kérdések alaposabb kifejtésére és tisztázására.

Sok tekintetben új és eredeti felfogást találunk Tihanyi munkájában a delegációk és a közös költségvetést megállapító delegációs határozatok jogi természetére nézve. Ide vonatkozó fejtegetéseinek lényege a következő:

Sem a magyar, sem az osztrák delegáció, sem ezek együttes ülése nem közös szerv. (69. l.) A két delegáció megegyező költségvetési határozata nemzetközi egyezmény (58. l.). A delegációk együttes ülése nemzetközi döntőbíróság és tagjait nem is mentelmi jog illeti meg, hanem exterritorialitás, mely a nemzetközi jog általános elvei szerint idegen állam területén mindazokat megilleti, kik ott saját államuknak, az állam valamely főszervének mindkét állam törvényei szerint jogszerű képviseletében tartózkodnak (69. és k. l.).

Ezeket az eredményeket sajnálatunkra nem tehetjük magunkévá.

Abban kétségkívül igaza van Tihanyinak, hogy sem a magyar, sem az osztrák delegáció nem közös szerv; de az az álláspontja, hogy a két delegációnak a közös költségvetést megállapító határozatai nemzetközi egyezményt képviselnek, már aggodalmakat ébreszt bennünk. Mert mi ennek az álláspontnak a szükségképeni előfeltétele? A nemzetközi egyezményt az különbözteti meg az egyoldalú állami akaratkijelentéstől, a törvénytől vagy rendelettől, hogy benne nem egy, hanem mindig több állam akarata foglaltatik, amelyek együttesen idéznek elő bizonyos jogi hatást. A nemzetközi egyezmény nem az egyik vagy másik szerződő államnak, hanem a kettőnek együttes akaratkijelentése, a szerződő feleknek nincs külön, egymástól független akaratkijelentésük, a nemzetközi egyezményben mindig csak egy, bár egy kétoldalú akaratkijelentés foglaltatik.

Így, ha a delegációk batározatait nemzetközi egyezménynek minősítjük, az azt jelenti, hogy sem a magyar, sem az osztrák delegáció határozatai nem bírnak jogi önállósággal; azok csak

szerződési nyilatkozatok és együttesen alkotnak egy akaratkijelentést. Nincs külön magyar delegációs határozat, melyben a magyar és külön osztrák, melyben az osztrák állam akarata jutna kifejezésre, hanem a két delegáció egybehangyzó határozata egy közös akaratkijelentést alkot és így nem magyar vagy osztrák, hanem általában csak delegációs határozatokról lehet szó, melyeket a két testület congruens akarata hoz létre és amely a nemzetközi egyezmény jogi természetével bír.

A magyar és az osztrák delegáció határozatai a mi véleményünk szerint parallel határozatok, melyek szerződésszerű hatásokat hoznak ugyan létre; de mégsem nemzetközi egyezmények, mert ugy a magyar, mint az osztrák delegáció határozatai jogi önállósággal rendelkeznek, egymástól jogilag független akaratkijelentések, melyek nem olvadnak össze egy nemzetközi szerződés együttes akaratkijelentésébe.

Az a körülmény, hogy a két delegáció határozatait egymással közli, nem szünteti meg azok jogi önállóságát, mert az üzenetváltás csak annak a megállapíthatása végett történik, hogy létrejöttek-e parallel határozatok és nem forog-e fenn közös ülés tartásának szükségessége.

Hasonlóképen nem szünteti meg a határozatok jogi önállóságát az sem, hogy az államfő nem erősíti meg külön a magyar és külön az osztrák delegáció határozatait, hanem a megerősítés egy egységes aktussal történik. Ez világosan kitűnik abból a formulából, mellyel a delegációs határozatokat a hivatalos lap bevezeti,* sőt magából a megerősítési formulából is.

Azt sem szabad e kérdés elbírálásánál figyelmen kívül hagynunk, hogy a nemzetközi egyezmény csak kifelé, a másik szerződő féllel szemben idéz elő hatást, államjogi hatályra emelése mindig egy külön aktussal, az illető államnak egy egyoldalú akaratkijelentésével történik, mely az állami szervekhez van intézve. A magyar delegáció határozatainak pedig államjogi hatályuk van, azok a közös költségvetést államjogi hatállyal állapitják meg.

Azt a nézetét sem fogadhatjuk el Tihanyinak, hogy a két delegáció együttes ülése nem közös szerv. Az együttes ülést tartó delegáció kétségkívül nem két testület, hanem egy. Határozatát nem lehet sem a magyar, sem az osztrák delegáció határozatának nevezni. Abban nem magyar, de nem is osztrák állami akarat foglaltatik, hanem a két állam közös akaratkijelentése és így az együttes ülés nem lehet sem magyar, sem osztrák állami szerv, hanem csak Magyarországnak és Ausztriának a közös szerve.

Nézetünk szerint nagyon bajos a delegációk együttes ülését nemzetközi választott bíróságnak minősíteni. A nemzetközi választott bíróság mindig jogi viták eldöntésére van hivatva, itt pedig nincs szó jogvitáról, hanem egyszerű határozathozatalról olyan ügyben, mely a monarchia két államát közösen érdekli. Ha a bírói funkció természetét és kritériumait tartjuk szem előtt, melyek egyformán kell, hogy jellemezzenek mindenféle bíráskodást, alig eshetünk abba a tévedésbe, hogy a delegációk együttes ülésének határozathozatalát bíráskodásnak minősítsük.

Végül azt sem írhatjuk alá, hogy az osztrák delegáció tagjait Magyarországon megillető mentelmi jog tulajdonképen exterritorialitás. A mentelmi jog és a területenkívüliség igen lényegesen különböznek egymástól. A területenkívüliség abban áll, hogy az illető egyén, ki e jogot élvezi, teljesen ki van véve annak az államnak a hatalma alól, amelynek területén tartózkodik. A mentelmi jog pedig nem ad mentességet az államhatalom alól. Az immunitás is, amely a képviselői minőségben elkövetett cselekményekre vonatkozik, nem az államhatalommal, hanem csak a közönséges bíróságokkal szemben mentesít, mert az illető alá van vetve a Ház fegyelmi hatóságának, amelynek tagja. Az immunitás pedig még a közönséges bíróságokkal szemben sem mentesít, csak az eljárás megindítását köti egy különös feltételekhez, t. i. az illető Ház engedélyéhez.

A magyar államterületen tartózkodó osztrák delegátusok nincsenek kivéve a magyar államhatalom alól. Csak azokért a tényekért nem tartoznak felelősséggel, melyeket mint a delegáció tagjai, ebbeli minőségükben hajtottak végre, egyéb tényeikért az előzetes kikérés feltétele mellett felelősségre vonhatók a közönséges bíróságok által. Így az őket megillető jogot nem lehet területenkívüliségnek minősíteni, mert a területenkívüliséget élvező egyéneket az elfogadó állam hatóságai semmiféle tényeikért sem vonhatják kérdőre.

Ezekben a kérdésekben nem érthetünk egyet Tihanyi fejtegetéseivel. De különben szívesen ismerjük el a szép munka minden érdemét. A magyar országgyűlés budget-jogának a tartalmát nagyon szabatosan állapítja meg a szerző. Igen érdekesek azok a fejtegetései is, melyek a magyar consolidated fundra vonatkoznak és magát a főkérdést, hogy a delegációk költségvetési hatásköre mennyiben korlátozza a magyar országgyűlés budget-jogát, egészen helyesen oldja meg. *Dr. Buza László.*

* «Ő császári és apostoli királyi Felsége a közös ügyek tárgyalására kiküldött *magyar országos bizottságnak* következő határozatait legkegyelmesebben jóváhagyni méltóztatott.»

Szemle.

BELFÖLD.

— **Az ügyészség** a szervezeti törvényjavaslat 44. §-a szerint is az «igazságszolgáltatás körül az állam közérdekét képviseli». A hivatásnak e magasztos körülírását ugyane szakasz második bekezdése azzal egészíti ki, hogy az ügyészség független — a bíróságtól «és az igazságügyminiszternek van alárendelve, aki az ügyészségnek kötelező utasítást adhat». Ebből logikusan csak az következtethető, hogy «az állam közérdekét» a mindenkori igazságügyminiszter kötelező utasítása állapítja meg. *Nostrae gentes*-nek nevezte szép Fülöp francia király a procureurs du Roy-t, az «én ügyészeimről» beszélt egy volt igazságügyminiszter, de a mindenkori kormány érdekeit egyik sem azonosította az állami közérdekkel. Valamikor Kozma Sándor idejében az ügyészi kar az igazságszolgáltatási szervezetnek tehetségben, önállóságban, tudásban egyaránt büszkesége volt, ez a javaslat kifejezetten lakájszerepre kárhoztatja. Eddig is utasította az igazságügyminiszter az ügyészséget, de akadt a magisztratúrának oly kiváló tagja, mint *Vargha* Ferenc, aki a miniszternek e jogát kétségbevonta. Ezentúl a törvény semmi kétséget nem enged azirán t, hogy egy az Isten és Mohammed az ő prófétája. De a javaslat ezzel nem elégszik meg, hanem azok közé, akiken a capitis diminutio maximát végrehajtja, besorozza a koronaügyészt is. Ezt az előkelő állást is lefokozza «kötelező utasításra» eljáró hivatalnokká, aki majd a döntvények tárgyában is a miniszter utasítása szerint ad véleményt. Meg vagyunk győződve, hogy a javaslatnak e része is «kötelező utasításra» készült, mert a kéz, amely írta, az igazságügyminiszteré, de a hang a centralisztikus hajlamban korlátot nem ismerő miniszterelnöki tónus.

— **A Magyar Társadalomtudományi Egyesület** az általános polgári törvénykönyv javaslata tárgyában 1914 április 30-án és május 1-én szaktanácskozást tartott dr. *Timon* Ákos egyet. tanár, udv. tanácsos elnöklete alatt.

Dr. Timon Ákos megnyitó beszédét lapunk mult számában közöltük. Dr. *Kiss* Albert kir. jogtanár bevezető előadásában a következőket fejtette ki: Konstatálta, hogy a tervezet a «jogtörténeti kodifikáció» jegyében született. Nézete szerint ez annyit jelent, hogy élő jogunknak minden életképes intézményét be kell vinni a Ptkvbe. Ha változtatunk is valamely történeti jogintézményen, lehetőleg tartsuk meg a réginek a szerkezetét, legalább is az ornamentikája, a konturja árulja el a régit. Igyekezzék a kódex megfelelni a mai Magyarország társadalomgazdasági viszonyainak legyen figyelemmel hazánk ma is tulnyomó ($^{8}/_{10}$ részben) földmívelő jellegére. Legyen fogékony a szociális gondolat iránt, de újításai ne érintsék a mai individuális rend alaposzlopait (egyéni tulajdon, monogám házasság, öröklési jog). Stilusa a tervezetnek legyen magyaros, beosztása önálló, egész megjelenése egyéni, a tárgyalási mód elvontsága tekintetében ne kövesse a német Ptk-t, de legyen kissé kazuisztikusabb, mint a svájci.

Előadó ezután bírálat alá vette a tervezetnek házassági, vagyonjogi részét, mely lényegileg mai jogunkkal egyez. Kifogásolta, hogy a külön vagyon értékemelkedése a közszerzemény javára essék. Feleslegesnek mondta az általános vagyonközösség kiköthetését. A törvénytelen gyermekre vonatkozó humánus rendel-

kezéseit a javaslatnak magáévá teszi, de helyteleníti, hogy e tartási követelés családjogi tartalmat is nyerjen és a szülő tartási igényét is megelőzhesse. Az elismert törvénytelen gyermek jogi kategóriájának a javaslatban való kiépítését túlszélesnek tartja, szóló e részben nem megy tovább a Teleszky-féle tervezet álláspontjánál, vagyis az elismerést csak ivadék, hitves és szülő nemléte esetén engedi meg. Az öröklési jog terén mai jogunk változatlan fentartásának híve. Tehát a tervezet újításait (nem ági szülő haszonélvezeti joga stb.) nem pártolja. Még az özvegyi öröklés intézményét is beillesztené az alkotandó kódexbe, természetesen minden rendi vonatkozás nélkül, egyedül az értelmiségi foglalkozásnak körére szorítva, de úgy, hogy ennek csak akkor legyen helye, ha a házasfelek a szerzeményi közösséget kizárták és ekkor a szerzemény egy gyermek részére terjedjen ki. Helyeselte az öröklési jog körében a svájci Ptk.-ből vett agrárius érdekeket szolgáló rendelkezéseket, kiemelte azonban, hogy nézete szerint az agrárius követelések közül a lábas jószágokra vonatkozó ingó jelzálogjog a svájci mintára már a Ptk. keretében megvalósítandó.

Barna Ignác, mint a törvénytervezet szerkesztő bizottságának tagja, a javaslatot védelmébe veszi. A német B. G. B.-t a szerkesztő bizottság nem utánozta gépiesen, hanem minden paragrafus alapos megfontolás eredménye. A házassági vagyonjogra és örökjogra vonatkozó részekben Grosschmid Béni egyetemi tanár, a kiváló magánjogi szaktekintély munkáit tartották szem előtt. Az elévülés kérdésében a szerkesztő bizottság alapos megfontolás után állapította meg a 20 éves elévülési határidőt. A német B. G. B.-ban a 30 éves elévülési határidő kompromisszum eredménye, nálunk a kodifikatoroknak szabad keze volt ebben a kérdésben és nem voltak kénytelenek a hitelezők túlzott védelmében oly messzire elmenni, mint a B. G. B. A törvénytelen és elismert törvénytelen gyermek jogviszonyának rendezését szociális szempontból szükséges és üdvös reformmunkának tekinti, szerinte e részben a modern társadalmi szempontok a követelményeknek megfelelően érvényesültek. Végül a tervezet utalásos rendszerét veszi védelmébe azzal, hogy az utalások mellőzése esetén a tervezet legalább 4000 §-t foglalt volna magában.

A tanácskozás második napján. *Sebess* Dénes kir. táblai tanácselnök kifogásolta a törvényszerkesztés rendszerét, mely a túlterhelt és kazuisztikus német kódexet és nem a mi viszonyainknak megfelelőbb svájci törvénykönyvet követi. Igen nagy hiánya a javaslatnak, hogy fontos jogintézmények, így az egyesületi jog és alapítványi jog szabályozása kimaradt. Felvette a tervezet az épület-jogot, mely nálunk nem fontos, nem vette fel azonban a dologi bérleti jogot, mely egyetlen levezetője a kötött birtok okozta nagy társadalmi ellentéteknek. A jelzálogjog egész rendszere bevégezetlen és itt a kodifikátorok félúton megállottak. A saját jelzálog jogintézménye ma minden modern jogrendszerben benne van, nem áll az az érv, hogy ez az intézmény károsan mobilizálja az ingatlanokat, hisz a németországi tapasztalatok ezzel épen ellenkeznek. A hitbizományi jog mellőzhetetlenül beillesztendő a kódex örökösödési rendszerébe, mert oda tartozik és egész örökjogunkkal szerves kapcsolatba hozandó. Végül a sokat vitatott ágiság helytelenül lett szabályozva; egyetlen indoka az ágiság fentartásának az, hogy létező jogintézmény, úgy kell tehát felvennünk, ahogy az ma élő jog és nem a tervezet szerinti kombinált és nehézkes formájában, mely kompromisszum az ágiság és a parentális rendszer között.

A vitában résztvettek még dr. Nagy Elek, Szirmai Oszkárné, dr. Virágh Gyula, Mezey Gyula, Horváth Károly és Mellerné Miskolczi Eugénia.

— **A bíráskodás üteme.** Egyik vidéki járásbíróság a vádlottat az 1913 : XXI. tc. 4. §-a alá eső vétségben bűnösnek mondotta ki és dologházba utalta. A közvádló megnyugodott az ítéletben. A vádlott is, ami a legérthetőbb, t. i. a törvénynek a dologházra vonatkozó rendelkezése még nem lépett életbe.

— **Új mozgalom az ügyvédjelöltek között.** Az audiatur et altera pars jogcímén kérem soraim közlését. Küzdeni akarunk a Pp. Élt. azon rendelkezése ellen, amely szerint 1914 szeptembertől kezdve az ügyvédjelöltek társasbíróság előtt nem járhatnak el. Küzdeni akarunk azért, hogy ez a rendelkezés legalább az 1914 szeptemberig bejegyzett ügyvédjelöltekre vonatkozólag hatályon kívül helyeztessék. Két csoportra osztom azokat az okokat, melyek támogatják álláspontunkat: elviekre és gyakorlatiakra. Előbbi szempontból a nevezett törvény rendelkezése nyílt megsértése a szerzett jogoknak és kiáltó példája a jogfosztásnak. Jogi pályákra való özönlés megakadályozására az igazságügyi kormánynak számos, bölcs reformja lépett életbe: a praxisnak két évvel való meghosszabbítása, a gyakorlatnak a doktorátustól való számítása stb., stb. Míg például az utóbbi intézkedés nem konstituált jogfosztást, mikor a már *egy* szigorlattal bejegyzettek továbbra is jelöltek maradhattak, őket ezen szerzett joguktól meg nem fosztották, addig a mi, céljában és tartalmában előbbivel analog esetünkben, szerzett jogunkról le kellene mondanunk; aki öt éven át mint jelölt (pedig sokan vannak!) a törvényszék előtt tárgyalhatott, szeptember elsején arra ébred, hogy a törvényszéki tárgyaló-terem küszöbét át nem lépheti. Ezen elvi álláspontunkat lehet talán önzőnek nevezni; tényleg az, de az önzést meg lehet érteni, ha belátjuk, hogy jelenleg kb. 3—4000 jelölt érdeke áll kb. 200 helyettesével szemben. A gyakorlati okok két nézőpontból vizsgálhatók: célszerűségiekből és gazdaságiakból. A célszerűség szempontja szól amellett, hogy a jelölt, aki a járásbírósági tárgyalások egész sorát látta el, ugyanazt az ügyet a törvényszék előtt ugyanolyan könnyűséggel és nem kevesebb megértéssel látná el, aki ismeri a jogot a járásbíróságnál, miért ne ismerné ugyanazt a jogot a törvényszéknél is? Azokat az okokat, melyek miatt — úgy vélem — az egész intézkedés történt, gazdaságiakra lehet visszavezetni. Gazdaságilag akarták az illetékesek megkülönböztetni a jelöltet a helyettestől. Helyes! Lehet, sőt meggyőződésem szerint kell is enyhíteni azokat a «nagy» fájdalmakat, melyeket a praxis meghosszabbításával távolabbi és későbben gyümölcsöző érdekek kedvéért okoztak, kell is valami gazdasági alappal alátámasztott válaszfalat helyezni a jelöltek és helyettesek osztálya közé. De egyelőre gondoskodni kell az átmeneti időnek helyes szabályozásáról. Az átmeneti idő megadása nemcsak a jelölt érdeke, hanem még inkább érdeke az ügyvédnek, mint munkaadónak. Az egész ország ügyvédsége nem lehet kitéve az átmeneti időben néhány száz helyettes mesterséges áremelésének, nem lehet kitéve az ügyvédhelyettes-alkalmazás kényszerének és nem lehet kitéve annak, hogy kénytelen-kelletlen maga lásson el minden törvényszéki tárgyalást csak azért, mert a kisszámú helyettesből, kiket — mint ritka példányokat — az úgynevezett «nagy» irodák alkalmaztak, nem tellett az úgynevezett «csak jóforgalmú» irodákra. Az átmeneti idő megadása — merem hinni — ha az illetékesek azt magukévá teszik, meghozza a maga gyümölcsét. A mi szerény mozgalmunk pedig akkor nem lesz hiábavaló, hanem a szükségszerűségnek és a méltányosságnak helyes összeegyeztetése. *Dr. Gál József.*

— **Magyar jogi író külföldön.** Az Assekuranz-Jahrbuch ez évi kötetében dr. *Valér* Leó ügyvédtől «A magyar biztosítási jog köréből» című tanulmány jelent meg.

— **A saját részvények megszerzése és zálogbavétele** címmel nagyobb monografia jelent meg dr. *Mártonfy* Marcel jogakadémiai tanártól. Részvényjogunk reformjának küszöbén a KT. 161. §-ának kritikai tárgyalása méltán nagy érdeklődésre tarthat igényt. Mártonfy a külföldi jog áttekintése után a törvényes szabályozás szükségességével, a tételes szabályozással, a tilalom joghatályával, a megszerzés egyéb következményeivel foglalkozik. De lege ferenda a következő elvek figyelembevételét ajánlja:

1. kimondandó, hogy a részvénytársaságok saját végleges és ideiglenes részvényeiket visszteher nélkül és a társaságot fenyegető kár elhárítása céljából, saját végleges részvényeiket pedig ezenfelül idegen számlára, vételi bizomány következtében megszerezhetik;

2. ezzel kapcsolatosan kimondandó az, hogy saját részvényeiket a részvénytársaságok érvényesen zálogba vehetik, ha ezzel önmagukat kártól óvják meg;

3. kimondandó az, hogy ha a társaság saját részvényeit az itt fel nem sorolt esetekben megszerzi vagy zálogba veszi, az ügylet úgy a társaságra, mint a vele szerződő harmadik személyre nézve semmis;

4. az igazgatóság és a felügyelőbizottság vagyoni felelősségét megállapító rendelkezések között külön említendő meg az az eset, midőn az igazgatóság a megszerzésre, illetve a zálogbavételre irányuló jogügyletet a törvény tilalma ellenére kötötte

meg, illletve az, ha a felügyelő-bizottság idevonatkozó ellenőrzési kötelezettségét nem teljesíti;

5. az üzletév folyamán történő megszerzések és továbbadások az igazgatóság évi jelentésében kifejezetten és számszerűleg megemlítendők;

6. a mérlegre vonatkozó rendelkezések során kimondandó az, hogy a társaság tárcájában levő saját részvények a követelések között külön tételben említendők meg;

7. kötelezendő az igazgatóság, hogy törvény engedélyével a megszerzett saját részvényeket is mielőbb és a lehető legkedvezőbb körülmények felhasználásával továbbadja; végül

8. kimondandó az, hogy elkülönített tartalékalap létesítése esetén abba a törvényesen megszerzett saját részvények sem helyezhetők el.

Meg vagyunk győződve, hogy a törvény megalkotásánál Mártonfynak részletesen megokolt javaslatai kellő figyelemben fognak részesülni.

— **A rehabilitációról** szóló törvényjavaslat előadói tervezete megjelent és egyes szakférfiaknak véleményezés végett megküldetett. A tervezetet legközelebb méltatni fogjuk.

— **Nagy Dezsőről** tartott emlékbeszéd, amelyet dr. *Szegheő* Gábor ügyvéd mondott el az ügyvédhelyettesek és jelöltek szövetségének ünnepélyes ülésében, most nyomtatásban is megjelent.

KÜLFÖLD.

— **Világkörüli utat** tervez 1915-ben több német jogász. A májustól szeptemberig tartó utazásban (költség 5—6000 márka) 20—30 résztvevőre számítanak. Az utazás iránt érdeklődők dr. Nord ügyvédhez (Hamburg, Glockengiesserwall 2.) fordulhatnak.

— **A végrehajtók** új szervezeti szabályzata lép életbe Poroszországban 1914 július 1-én. Lényegesebb újításai, hogy a szakvizsgálatot megelőző előkészítő szolgálatot kilenc hóra hosszabbítja meg, eltörli a szolgálati kauciót, megszünteti az egyenruhát. Kötelezi a végrehajtót, hogy a megbízást, ha arra illetéktelen, amennyiben ugyanazon járásbíróság területén kell foganatosítani, rövid úton az illetékes végrehajtónak adja át. A végrehajtó működését a járásbíróság vezetője havonként köteles megvizsgálni, de ezenfelül évenként egyszer váratlan vizsgálatot kell tartania. Negyedévenként a végrehajtó jelentést tesz működéséről.

— **A 32. német jogászgyűlést** 1914 őszén Düsseldorfban tartják. Most jelent meg a vélemények első kötete, amely a következő tanulmányokat foglalja magában: 1. Miként kell a közigazgatási jog egyetemi tanítását célszerűen szervezni (*Layer* gráci egy. tanár). 2. Kívánatos-e a korlátolt felelősségű társaságok jogának ujjáalkotása? (*Crüger*. egy. tanár). 3. Kívánatos-e a hitelező megtámadási jogát megváltoztatni? (*Levin* berlin-schönebergi járásbíró). 4. Miként kell a Btk. javaslata szerint különösen súlyos és különösen enyhe bűnügyeket a BP.-ban kezelni? (*Lobe* birod. törvényszéki bíró és *Mittermaier* egy. tanár) 5. Kívánatosak-e magánjogi külön jogszabályok a színházi (művészi) alkalmazottak szerződésére vonatkozólag? (Dr. *Opet*). 6. Minő változtatásokra szorul a katonai Btk. tekintettel a büntetőjog általános reformjára? (M. E. *Mayer* strassburgi egy. tanár).

— **Az egyesbíró** minden perjogi szervezeti reform végcélja. Olaszországban az 1912 december 12. törvény az egész vonalon az egyesbírót léptette az elsőfokú társasbíróságok helyébe. E reform 1913 november 1-én lépett életbe. Eszerint a jogszolgáltatás elsőfokon három különböző bíróság közt oszlik meg. Minden községben a békebíró (giudice conciliatore) ítél a 100 lírát megnem haladó értékű jogviták felett. Minden bírósági járás székhelyén a járásbíró (pretore) ítélkezik a 100—1500 líra értékű perekben. Törvényszéki ügyekben az elnök ülésben osztja ki az ügyeket az egyes bíráknak, ha a felek a bizonyításfelvétel szüksége iránt megegyeztek, ha a bizonyítás kérdésében határozatra van szükség vagy ha a felek egyikének állítása szerint döntésre érettek. A makacssági és a sürgős ügyeket az elnök intézi el vagy az ülésben résztvevő bírótársára bízza.

— **A jogi oktatás reformja** tárgyában Zitelman öt év előtt erélyesen szólalt fel a német szaksajtóban. Reámutatott arra, hogy a jogi fakultások nem felelhetnek meg céljuknak, minthogy a hallgatók — csakúgy mint nálunk — alig veszik igénybe az egyetemen nyujtott tanítást. Noha Zitelmann riadója élénk visszhangot keltett, noha a porosz kormány bizottságot hívott össze a szükséges reform tárgyalására, gyakorlatilag semmi sem történt. A DJZ. legutolsó számában *Gerland* az összes jogi karok konferenciáját hozza javaslatba, amelynek hivatása volna egy megfelelő tanulmányi rend kidolgozása. Szerinte a hallgatók fogyatékos érdeklődésének az erkölcsi jellem hiányos fejlettsége és az egyetemi egyesülések (Korporationswesen) túltengése az oka. Nem tartja megoldhatónak a kérdést a tanszabadság érintése nélkül. A tanulmányi rend van hivatva, hogy a hallgatókat önállóságra nevelje, amelyet a mai rendszer feltételez.

— **Uj részvénytársasági jog** készül Dániában. Az országgyűlés elé terjesztett javaslat főleg az alapításra vonatkozó szabályok fogyatékosságát kívánja orvosolni, részben azonban a külföldi rt.-ok ellen is irányul. A javaslat szerint a külföldi társaság dán fiókjai levelezésükben, hirdetéseikben stb. kötelesek külföldi voltukat kifejezetten megjelölni. Ez alig látszik alkalmas eszköznek a külföldi verseny visszaszorítására, mert a külföldi r.-t. könnyen kijátszhatja azzal, hogy a belföldön önálló társaságot alapít.

— **A perorvoslati rendszer bonyolultsága** és a perorvoslatok halmozása — úgy látszik — rokonvonás az újabb törvényalkotásoknál. A fiatalkorúak bűnvádi eljárásáról szóló német törvényjavaslat azonban e tekintetben messze túlhaladja a codificatio újabb termékeit. E javaslat értelmében ugyanis az ügyészség, ha a fiatalkorú bűntettesnek büntetőúton leendő felelősségrevonását nem tartja célszerűnek — az ügyet javító- avagy nevelőintézkedések foganatosítása végett a gyámhatósághoz (Vormundschaftsrichter) teszi át. A gyámhatóságnak jogában áll azonban az ily módon hozzájuttatott ügyet visszaküldeni az ügyészséghez azzal, hogy a bűnvádi eljárás lefolytatását látja szükségesnek. A visszaküldő határozat ellen az ügyészség vagy a többi érdekeltek a gyámügyeket másodfokon intéző forumhoz, a polgári törvényszék tanácsához folyamodhatik, amelynek helybenhagyó határozata alapján kötelező a vádemelés. Az ügyészség és a többi jogosultak azonban a gyámhatóság áttételt kimondó határozatát megtámadhatják másfajta perorvoslattal is, tekintve, hogy itt nem csupán gyámhatósági intézkedésről, hanem egyszersmind a büntetőperben lényeges jogkérdés eldöntéséről is van szó. Ez utóbbi egyfokú perorvoslatot az Oberlandesgericht mint polgári bíróság bírálja el. A büntetőperben hozott büntetéstkiszabó végházozat ellen fellebbezésnek és «revizió»-nak van helye. Ha a másodbíróság (szintén az Oberlandesgericht, de most már mint büntetőbíróság) úgy látja a per anyaga alapján, hogy a fiatalkorú érdekében büntetés helyett javítóintézkedés elrendelése kívánatosabbnak látszik, az ítéletet hatályon kívül helyezi és az ügyet a gyámhatósághoz teszi át. A gyámhatóság intézkedése ellen újból igénybe vehető a már említett kétféle perorvoslat a polgári bírósághoz. Figyelembe veendő még ezenkívül, hogy ha az ügyészség intézkedés szükségét a sértett feljelentésével szemben nem látja fenforogni, az ő határozata ellen is van helye perorvoslatnak a főügyészséghez; sőt ennek elutasító határozatával szemben, mint pótmagánvádló a sértett bírósági határozatot is provokálhat. A perorvoslatok e szinte kimeríthetetlen változata aligha szolgál majd az eljárás tökéletesítésére, avagy lehetne-e még más célja is? *A.*

— **A francia részvényjog köréből; fiktív aport.** Felperes részvényes a felszámolásban lévő részvénytársaság ellen, a felszámolók ellen intézve, akik egyszersmind a részvénytársaságnak természetbeni betéttel alapítói voltak, keresetet indít kártérítés iránt; keresetének alapja: a betét tárgyát képező bányák nem voltak soha az alapítók tulajdonában és így nem lehettek a részvénytársaságban sem, ennélfogva a részvénytársaság semmis, az alapítók, valamint a részvényeket eladó ügyvezető-igazgató felelősek a részvények áráért. Az elsőfokon eljárt kereskedelmi törvényszék elutasítja a keresetet, mert az a körülmény, hogy a betét fiktív volt, csak a társaság feloszlásának és nem a társasági szerződés semmisségének kimondására szolgálhat alapul. A fellebbezési bíróság ezt az álláspontot magáévá teszi és hozzáfűzi, hogy a keresetnek amiatt sincs helye, mert az alapszabályok értelmében az a részvényes, aki a társaság közérdekét tárgyazó ügyben pert akar indítani, köteles az ügyet először a közgyűlés elé vinni és ezt a bíróság előtt igazolni.

A semmítőszék az első kérdésben perjogi okokból nem határoz, a második kérdésre nézve kimondja: Az alapszabályok oly

rendelkezése, amely a részvényesre azt a kötelezettséget rója, hogy a részvénytársaságot a maga egészében érdeklő jogvitának perindítása előtt a részvénytársaság közgyűlése elé vigye, nem alkalmazható oly keresetekre, amelyek a társasági szerződés semmisnek kimondására irányulnak, mert oly keresetek elfogadhatósága tárgyában, amelyek valamely társasszerződés létezését veszik tagadásba, nem lehetnek épen e szerződés határozatai irányadók. (Pandectes Françaises 1914 II. füzet. I. rész. 81. old.)

M. Z.

Ügyvédjelölt június 1-től állást keres. Dr. Horkay Gyula. Miskolcz, Kun József-u. 53. 15176

Azonnali belépésre tótul is tudó, gyakorlott ügyvédjelöltet keresek. Fizetési igények az eddigi gyakorlat megjelölésével közlendők. Dr. Kachelmann Viktor ügyvéd, Selmeczbányán. 15175

Ügyvédjelölt, gyakorlattal és budapesti jó szigorlati bizonyítványokkal, lehetőleg perfekt német, irodámban nyomban állást nyerhet. Ajánlatokban személyi, tanulmányi és gyakorlatra vonatkozó adatok és a fizetési igény megjelölendő. Dr. Alföldi Géza ügyvéd, Temesvárott. 15173

Némi gyakorlattal bíró ügyvédjelölt azonnal beléphet dr. Kemény Pál ügyvéd irodájába, Zirczen. Jelentkezéskor igények közlendők. 15174

Gyakorlott, esetleg tehetséges kezdő, románul tudó ügyvédjelöltet keresek. Fizetése megállapodás szerint. Dr. Strausz Árpád ügyvéd, Vajdahunyad. 15153

Keresek némi gyakorlattal bíró ügyvédjelöltet. Németül tudó (hibátlan korrekt levelezés) előnyben részesül. Fizetés megegyezés szerint. Dr. Gross Dezső ügyvéd, Nagykanizsa. 15159

A magy. kir. államvasutak nyári menetrendje.

Délelőtt || Délután

A vonatok **érkezése** Budapest nyugoti p.-u.-ra.
Érvényes 1914 május hó 1-től.

vonatszám	óra perce	vonat neve	honnan	vonatszám	óra perce	vonat neve	honnan
185	12 12	Szv	Vácz	165	12 00	Szv.	Rákospalota-Újpest
149	3 21	»	Rákospalota-Újpest	137	1 20	»	Nagymaros, Ipolyság
151	5 29	»	Dunakeszi-Alag	703	1 25	Gyv.	Bukarest, Báziás
7[illegible]1	5 12	»	Orsova, Báziás	167	1 45	Szv.	Rákospalota-Újpest
6701	5 40	»	Szolnok, Czegléd	105	1 50	Gyv.	Kolozsvár, Szatmár-Németi
4103	5 45	»	Esztergom	103	2 00	»	Paris, Wien
723	5 20	»	Üllő, Ócsa	4111	2 08	Szv.	Esztergom
133	5 59	»	Nagymaros	171	3 00	»	Rákospalota-Újpest
725	6 00	»	Monor	169	3 25	»	Gödöllő
901[1])	6 10	k. o. exv.	Konstantinápoly, Belgrád	6503	3 40	»	Kecskemét, Lajosmizse
701[2])	6 10	»	Konstantinápoly, Bukarest	173	3 50	»	Rákospalota-Újpest
				713	4 05	»	Temesvár-Józsefváros
153	6 15	Szv.	Rákospalota-Újpest	139	4 10	»	Nagymaros
6507	6 20	»	Lajosmizse	175	5 15	»	Rákospalota-Újpest
503	6 23	Gyv	Maros-Vásárhely	4113	5 40	»	Esztergom
135	6 35	Szv.	Nagymaros	121	5 55	»	Érsekújvár
1407	6 50	»	Berlin, Zsolna	115	6 [illegible]	»	Wien, Berlin
113	7 10	»	Paris, Wien	1103	6 20	Gyv.	Berlin, Zsolna
727	7 15	»	Szolnok, Czegléd	707	6 30	»	Orsova, Báziás
155	7 20	»	Rákospalota-Újpest	177	6 38	Szv.	Rákospalota-Újpest
4105	7 25	»	Esztergom	105	6 40	Gyv.	Wien
709	7 30	»	Bukarest, Báziás	731	7 25	Szv.	Monor
501	7 35	Gyv.	Bukarest, Maramarossziget	711	7 30	»	Báziás, Temesvár
				179	8 00	»	Rákospalota-Újpest
157	7 40	Szv.	Vácz, Ipolyság	107	8 05	Gyv	Wien
125	7 45	»	Párkány-Nána	4117[3])	8 15	Szv.	Piliscsaba
6501	7 50	»	Kecskemét, Lajosmizse	141[4])	8 25	»	Nagymaros
127	7 55	»	Párkány-Nána	143	8 40	»	Nagymaros
155*a*	8 15	»	Rákospalota-Újpest	131	8 55	»	Párkány-Nána
4107	8 25	»	Esztergom	109	9 05	Gyv	Wien
719	8 40	»	Kiskunfélegyháza	729[3])	9 20	Szv.	Monor
129	8 45	»	Nagymaros	4119[4])	9 25	»	Piliscsaba
159	9 10	»	Dunakeszi-Alag	6505	9 30	»	Kecskemét, Lajosmizse
705	9 15	Gyv.	Szeged	181	9 35	»	Dunakeszi-Alag
1401	9 40	»	Berlin, Zsolna, Pozsony	509	9 40	Gyv.	Segesvár, Stanislau
4109	9 55	Szv.	Esztergom	1405	9 45	»	Berlin, Zsolna
161	10 30	»	Rákospalota-Újpest	4115	10 00	Szv.	Esztergom
715	10 45	»	Szeged	183[5])	10 15	»	Ipolyság, Vácz
119	11 25	»	Galánta, Ipolyság	145	10 25	»	Nagymaros
163	12 00	»	Rákospalota-Újpest	6513	10 30	»	Ócsa
				101	11 05	k. o exv.	London, Ostende, Paris, Wien
				717	11 10	Szv.	Temesvár, Báziás
				117	11 25	»	Wien
				123[3])	11 50	»	Párkány-Nána

[1]) Érkezik minden kedden, szerdán, pénteken és vasárnapon.
[2]) Érkezik minden hétfőn, csütörtökön és szombaton.
[3]) Vasár- és ünnepnapokon közlekedik.
[4]) Vasár- és ünnepnapokon május 15-től közlekedik.
[5]) Vasár és ünnepnapokon május 15-től bezárólag szept. 15-ig közlekedik.

A vonatok **érkezése** Buda-Császárfürdőbe.

4001	5 30	Szv.	Dorog	4011	2 10	Szv.	Esztergom
4005	7 33	»	Esztergom	4013	5 46	»	Esztergom
4007	8 40	»	Esztergom	4017[3])	8 21	»	Piliscsaba
4009	10 04	»	Esztergom	4019[6])	9 31	»	Piliscsaba
				4015	10 03	»	Esztergom

MAGYAR TÖRVÉNYEK

A FRANKLIN-TÁRSULAT

ZSEBKIADÁSAI

Megjelent!

A magyar sajtójog, úgy amint életben van. Az 1914:XIV. t.-cikk a vele összefüggő törvényekkel és végrehajtási rendelettel. Rendezte és magyarázta *Kenedi Géza dr.* Ára kötve 2 K 80 f.

A váltótörvények. 1914. évi t.-cikk az idegen és saját váltóra vonatkozó jog egységesítése tárgyában az 1912 július hó 23. napján Hágában kelt nemzetközi egyezmény és a hozzátartozó egységes szabályzat becikkelyezéséről. 1914. évi t.-cikk a váltóról. Jegyzetekkel ellátta *Gallia Béla dr.* (Sajtó alatt.)

A fiatalkorúak bíróságának zsebkönyve. Összeállította, bevezetéssel és jegyzetekkel ellátta *Lengyel Aurél dr.* (Sajtó alatt.)

Legutóbb megjelent kötetek!

Az egységes birói és ügyvédi vizsgára vonatkozó jogszabályok. Összeállította, jegyzetekkel és utalásokkal ellátta *Mendelényi László dr.* Ára kötve 2 K.

A bortörvény (1908:XLVII. t.-cikk) és a reá vonatkozó joganyag. Függelék: Az osztrák bortörvény és a m. kir. állami közpincék szervezete. Betűrendes tárgymutatóval. Összeállította *Hampel Antal dr.* Ára kötve 3 K.

Az új polgári perrendtartás és az életbeléptetési törvények zsebkönyve. Magyarázó jegyzetekkel, utalásokkal és betűrendes tárgymutatóval. Írta *Kovács Marcel dr.* Ára kötve 6 K 20 f.

Lakásbérleti szabályok. Összegyűjtötte és magyarázta *Pongrácz Jenő dr.* Harmadik, teljesen átdolgozott kiadás. Ára kötve 3 K 20 f.

Kaphatók:

minden könyvkereskedésben

Részletfizetésre is megrendelhetők:

KELEMEN D. ÉS TÁRSA

könyvterjesztési vállalatánál

Budapest, IV., Reáltanoda-utca 5. szám.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.**

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat.** Egyetem-utca 4.

Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem.** I., Bére-u. 9. (Tel. 63—96.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Negyvenkilencedik évfolyam. 20. szám. Budapest, 1914 május 15.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

om. Ügyvédi kamarák a törvényhozás üteméről. — *Dr. Horváth Ákos* budapesti kir. ügyész: A szerencsejátékok büntetőjogi üldözéséről. — *Dr. Balás P. Elemér* nagykikindai kir. alügyész: Tartási követelések lefoglalása. — *Dr. Nádas József:* A betétszerkesztésről. — *Dr. Fürst Mátyás* budapesti ügyvéd: Jogi különösségek. — Jog és kereskedelem. I. dr. *Popper Manó* mohácsi ügyvéd: A Omke. múlt évi működése; II. *B.:* A kereskedelmi kongresszus. — Szemle.

Melléklet: Magánjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Közlöny»-ből.

Ügyvédi kamarák a törvényhozás üteméről.

Egyik legutóbbi számunkban a legnagyobb tárgyilagossággal tiltakoztunk a törvényhozás gyors üteme ellen és reámutattunk annak veszélyes következményeire. Ugyanakkor volt igazságügyminisztereknek, több bíróság elnökének és az ügyvédek vezetőférfiainak a kérdésre vonatkozó nyilatkozatait közöltük.

Az igazságügyminiszter budgetbeszéde alkalmával megemlékezett a támadásokról, amelyek őt munkája miatt érik, de kijelentette, hogy azokra «derűs vállvonogatás» a válasza és halad tovább a maga útján.

Nézetünk szerint a lapunk hasábjain megjelent nyilatkozatokat, melyek a törvényhozás gyors ütemét elítélik, nem lehet és nem szabad «derűs vállvonogatás»-sal elintézni.

Annak igazolása céljából, hogy a mi kritikánk megfelel az ország jogászi közvéleményének, beszereztük az ügyvédi kamarák idei évi jelentéseit. Lapunk zártáig 15 évi jelentés érkezett szerkesztőségünkbe, a többi kamara részben még nem küldötte be jelentését, részben azt közölte, hogy évi jelentése még el nem készült.

A beküldött 15 jelentés közül 13 szigorú kritikát gyakorol a mult évi törvények, különösen pedig a törvényhozás üteme felett.

A következőkben közöljük a jelentések idevágó részeit:

Besztercebánya: «Köteles őszinteséggel juttatjuk kifejezésre azon álláspontunkat, hogy mi az 1913. évi törvényhozás működését a jogszolgáltatás és a jogélet organikus szempontjából nem találjuk sem szerencsésnek, sem megnyugtatónak.»

«Az egyes reformok céljukat — az igazságszolgáltatás javítását, a jogbiztonság megerősödését és a jogélet egészséges fejlődését — csak úgy érik el, hogy ha ezen reformokat a jogszolgáltatás objektív érdekei hozzák napvilágra és mielőtt még a hivatalos törvényelőkészítés fórumaihoz kerülnek, megvalósításuk szüksége köztudattá vált, átestek az ország egész jogászközönségének megvitatásain. Súlyos sérelemként panaszoljuk, hogy a mostani törvényalkotásoknál ezen szempontok gyakran és fontos esetekben figyelmen kívül hagyatnak.»

«A nagy sietség, egyes törvényszékeknél megnyilvánuló gyorsaság nagyban erősíti azt az impressziót, hogy egyes reformok talán az igazságszolgáltatás objektív érdekeinek kellő figyelemre méltatása nélkül, mintegy ötletszerűleg készülnek és egyes incidensek következményei.»

Eperjes: «Mély fájdalommal kell ez alkalommal megemlékeznünk arról, hogy ezen sajnálatos — alkotó munkára teljesen alkalmatlan — parlamenti viszonyok alatt, nagy horderejű és főként a jogszolgáltatást érintő törvények lettek — az ezek előkészítésére és megvitatására törvényileg jogosult és kötelezett szakközönség véleményének kikérése nélkül — megalkotva.»

«Mély sajnálattal emlékeztünk meg ezen feliratainkban arról is, hogy ezen — kellő előkészítés nélkül megszerkesztett — törvényjavaslatok gőzerővel lettek törvényerőre emelve olyan parlamentáris viszonyok közt, melyek ilyen nagyfontosságú javaslatok tárgyalására teljesen alkalmatlanok.»

Kassa: «A kamara sajnálattal tapasztalja, hogy a magyar jogfejlődés és jogalkotás mai rendszere egészségtelen. A hosszú pangás és tétlenség éveit újabban minden különösebb kényszerítő ok nélkül a lázas cselekvés és túltermékenység időszaka váltotta fel. Jogrendszerünknek alig van területe, melyen a törvényhozás mélyreható változtatásokat ne tett volna, vagy tenni szándékában nem állana.»

«Mindezek a szempontok, nemkülönben a sietségben készült újabb törvények technikájában mutatkozó feltűnő fogyatékosságok, a kamara kötelességévé teszik, hogy teljes szerénységgel, de hivatása tudatában teljes határozottsággal fölhívja a törvényhozás illetékes tényezőinek figyelmét korunk legnagyobb államférfiúi lángelméjének mondására, hogy az állam olyan, mint az élő szervezet, amelyen kísérletezni csak a legnagyobb óvatossággal szabad. Figyelmeztet továbbá arra, hogy egyetlen törvényt sem lehet összes hatásában előrelátni és kiszámítani és hogy a politikai és társadalmi tudományok tanúságai szerint a nagy reformoknak épen az a tragikumuk, hogy a nem szándékolt hatások sokkal erősebbek és makacsabbak, mint a szándékoltak.»

Kecskemét: «Az esküdtszék reformjáról és a sajtóügyről szóló törvények rövidesen szintén életbe lépnek. Mindkét törvénynél elsősorban kifogásolnunk kell, hogy azok a beterjesztés előtt nem lettek a szakkörökkel, de különösen az ügyvédi kamarákkal közölve és a nyilvánosságot szinte kerülve jutottak a parlament elé. Kifogásolnunk kell azt is, hogy azért, mert a sajtójogi törvény általános vitája után az ellenzék a részletes vitában nem vett részt és ez okból a kormány által is hibásaknak, javításra szorulóknak mondott részletek minden módosítás nélkül megszavaztattak. Az esküdtszék reformját még rosszabbnak tartjuk az esküdtszék eltörlésénél.»

Kolozsvár: «A törvényelőkészítésnél is áll az az elv, hogy a kierőszakolt gyorsaság legtöbbször az alaposság rovására megy.»

«A kolozsvári ügyvédi kamara sajnosan tapasztalja újabban azt, hogy a jogszolgáltatást közvetlenül érdeklő fontos törvényjavaslatok — mielőtt ezekre nézve az arra hivatott testületek és hatóságok véleménye kikéretnék — a parlament elé terjesztetnek, sőt azok megszavazása is keresztülhajtatik, mielőtt azokat illetően a jogászi közvélemény kialakulására idő volna.»

Nagyszeben: «Mi sem mulaszthatjuk el egy néhány szóval aggályainknak kifejezést adni az újonnan alkotott, az esküdtbíróság módosításáról és a sajtóügy rendezéséről szóló törvények tekintetében. Hosszú lenne, ha itt részletesen foglalkoznánk e két törvény azon egyes cikkelyeivel, melyeket helyeseknek nem tartunk és ép ezért inkább csak általánosságban kívánunk rámutatni arra, hogy mi aggaszt leginkább bennünket ezen új törvényalkotásokban. Mindenekelőtt sajnálattal tapasztaltuk, hogy ezen két igen fontos, az ügyvédség életével szorosan összeforrt törvény megalkotása előtt az ügyvédi kamarákkal az erre vonatkozó javaslatok előzetesen közölve nem lettek. Miáltal természetesen el lettünk zárva attól, hogy ezen törvények előkészítésébe hosszú gyakorlatunk alatt szerzett tapasztalataink befolyunk.»

Szombathely. «A múlt évi igazságügyi törvényeink ötlet-

szerűen, kellő átgondolás, a hivatott tényezők véleményének kikérése és figyelembevétele nélkül keletkeztek. Természetesnek tartjuk ezek után, hogy a törvények szövegezése pongyola, meghatározásai nem precízek, a félremagyarázásra tárt kaput nyitók, intézkedései egyes esetekben ellentmondók. A törvényhozásban tanúsított indokolatlan lázas sietség, a kritika figyelembe nem vétele és elfojtása, mely egyes esetekben még a Nagyméltóságod által is helyesnek ismert és kilátásba helyezett módosításokat is lehetetlenné tette, semmiesetre sem szolgálhat a törvényalkotás előnyére, igazságügyi törvényeknél pedig, hol a törvény szellemén kívül annak minden egyes szavára súly helyezendő, hol gyakran a betű megöli a legis ratiót: az elhamarkodottság, a kritikátlanság végzetes lehet.»

Sopron: «Sokat dolgozott és gyors munkát végzett Nagyméltóságod az elmult évben!»

«De ha az egyes törvényeket, azok keletkezésének módját és körülményeit vizsgáljuk, úgy a köteles őszinteség hangján szólva az elismerés mellett kétségünknek is kifejezést kell adnunk a felett, hogy vajjon időszerű és kellően előkészített volt-e a gyors munka? A fiatalkorúak bíróságáról szóló törvény kellő bírói állás szervezése nélkül alig termi meg a kellő gyümölcsöt, mert a fiatalkorúak bírái egyéb dologgal is el lévén foglalva, nem képesek a fiatalkorúak vezetői, őrzői lenni. A dologkerülők törvényének kellő végrehajtása már csak azért is lehetetlen, mert nincs dologház, ami a dologházba tartozókat befogadni képes volna. Hibája e különben bölcs célzatú törvénynek, a munkakerülés fogalmának tág és laza meghatározása, ami sok zaklatást szülhet. A választói jog büntetőjogi védelméről szóló törvényt, mint a közszabadság és a törvényhozásra való befolyás szabadságának biztosítását célzó törvényt örömmel üdvözöljük, de félünk, hogy annak végrehajtása a mindenkori többségi párt érdekét védi. A király megsértéséről és a királyság intézményének megtámadásáról szóló törvény meghozatalát mint egy-két ember mozgalma ellen irányulót feleslegesnek, a nem normális parlamenti viszonyok között történt megszavazását pedig időszerűtlennek tartjuk azért is, mert akik nem ismerik a magyar nemzet lelkét, azt hihetik, hogy ezt a törvényt a nemzet egy része ellen meg kellett hozni még csonka parlamentben is, sürgősen. A törvénynek visszaható erejét pedig büntetőjogi szempontból igazságtalanságnak valljuk. Az egységes bírói és ügyédi vizsgáról szóló törvény szerfelett szaporította az uj ügyvédek számát és ha óvintézkedéssel nem vetnek gátat a nyugdíjazott bíráknak az ügyvédi pályára való átléphetésének, ez a törvény jövőre is károsítja az ügyvédeket. Az esküdtszékek és sajtó reformálásáról külön felterjesztésben nyilatkoztunk, hogy e fontos közjogi, a nemzet életére kiható törvényjavaslat tárgyalása nem volt időszerű.»

Miskolcz: «Általában megütközéssel látjuk azokat a sajnálatos jelenségeket és állapotokat, melyek a képviselőházban a törvények megalkotásánál észlelhetők. A törvényeket karhatalom alkalmazásával hozzák és e rendszernek, a gondos, nyugodt kritika hiányának tulajdonítható a meghozott törvények pongyolasága.»

Arad: «A mult évben hozott igazságügyi törvények közül, mint legfontosabbakat kiemeljük a fiatalkorúak bíróságáról és az egységes bírói és ügyvédi vizsgáról szóló törvényeket. Mielőtt ezek méltatására áttérnénk, sajnálattal állapítjuk meg, hogy Nagyméltóságod az utóbbi időben több esetben eltért az eddigi szokástól és a jogszolgáltatás körébe vágó egyes javaslatokat, azok benyújtása előtt nem küldötte meg az ügyvédi kamaráknak véleményezés végett. Különösen bántó módon történt ez meg az esküdtszéki eljárás reformjáról és a sajtójogról szóló javaslatoknál, melyeket az országgyűlés mindkét háza már letárgyalt, de királyi szentesítésben még nem részesültek.»

«Az előadott okból csak most jutottunk abba a helyzetbe, hogy véleményünket a következőkben nyilvánítsuk: Úgy a sajtójogi, mint az esküdtszéki reformtörvények, valamint a királysértésről szóló törvény és a becsület külön védelmét célzó törvényjavaslat nem annyira a jogfejlődés szükségszerű következményei, mint inkább retrográd irányzatúak, amit ezen törvények ötletszerűnek látszó, de valójában a közszabadságok elnyomására irányuló csoportosítása és tendenciája is igazol. Köteles tisztelettel hajolunk meg a már meghozott törvények előtt és nem mondunk bírálatot azon mód felett sem, ahogyan azok legújabban meghozattak, de nem küzdhetjük le azon aggályunkat, hogy ezen szokatlan jelenségek tömege igen könnyen a törvények iránti tisztelet megingatására vezethet.»

Pozsony: «... Az ügyvédi kar mégis aggodalommal lapozza az elmult év törvénycikkeinek testes kötetét és nem tud őszintén örvendeni a törvényhozás lázas tevékenységének. Azt a megnyugtató érzést, melyet a jogrend hivatott védelmezőiben és a jog rátermett fejlesztőiben helyes új törvényeknek természetszerűleg keltenie kellene, számos díszharmónia zavarja. Elsősorban kifejezést kell adnunk abbeli véleményünknek, hogy különösen oly törvények, melyek gyökeresen belemarkolnak a közszabadságoknak nagy időkben, nagy emberek és nagy jogászok által megteremtett és felhalmozott, nemzedékeken át féltékenyen őrzött és érintetlenül fentartott kincseibe, időszerűtlenül hozattak. Távol áll tőlünk, hogy a kamara hatáskörén túllépve, politikai térre tévedjünk jelentésünkben. De lelkiismeretünk szavát követjük, midőn megállapítjuk azt, hogy a nemzet közszabadságait érintő reformokat közmegnyugvásra csakis a nemzet minden arra hivatott jogalkotó és jogfejlesztő tényezőjének részvételével lehet elintézni, oly időben, midőn minden ily reform mint közszükség a nemzet köztudatából, élő lelkiismeretéből higgadtan szűrődik le. A másik tény, mely súlyos aggodalmakat kelt bennünk, a törvényalkotásnak elhamarkodottsága. Törvényeink egész sora magán viseli a lázas sietés bélyegét és ennek folyománya, hogy törvények életbelépnek, mielőtt talajuk elő volna készítve — ma alkotott szakaszok holnap novelláris hatálytalanításra vagy pótlásra szorulnak — a jogélet legkülönbözőbb intézményei rendszertelenül oly törvényekben szóródnak el, ahol azokat legkevésbbé keresnők.»

A *budapesti* ügyvédi kamara évi jelentésének a Ptk. javaslatára és a sajtótörvényre vonatkozó részeit lapunk 8. számában már közöltük.

Balassagyarmat: «Nagyméltóságod ugyan több esetben nem kérdezte meg sem a mi véleményünket, sem pedig a társkamarákét, mégis élénk figyelemmel kísértük az elmult évben hozott igazságügyi törvényeket, sőt azok keletkezési módját és körülményeit is. Nagyon gazdag az 1913. év ilyen törvényalkotásokban. Ezek a törvények, köztük azok is, amelyek a köz- és magánviszonyokat a legközvetlenebbül érintik, lázas sietséggel készültek. Ezeknek a törvényeknek a javaslatai úgy kerültek a törvényhozás elé, hogy a szaktestületek, különösen az ügyvédi kamarák azokra nézve meg sem hallgattattak. Ezt a mellőzést sérelmesnek tartjuk az ügyvédi kar jogai szempontjából, mert a törvényben lefektetett és biztosított jogainkat gyakorolni kívánjuk. A törvényhozás azért adta ezt a jogot az ügyvédi karnak, mert a joggal egyrészt elméletileg, másrészt gyakorlatilag foglalkozván, bő alkalma nyílik, hogy az életet megismerje és úgy elméleti, mint gyakorlati tekintetben a javaslatok felett tárgyilagos kritikát gyakoroljon.»

Nagyvárad: «Az elmult év törvényhozási mérlegének lezárásakor azt az eredményt állapítjuk meg a magunk részéről, hogy e téren a gyors és tömeges termelésnek aggasztó tünetei mutatkoznak. Most, amikor a polgári perrendtartás küszöbön levő életbeléptetése teljesen leköti a jogászvilágnak nemcsak érdeklődését, hanem annak idejét és szellemi erejét is és amikor a polgári törvénykönyv megalkotása is az aktuális kérdések között szerepel, melynek folytán óriási terjedelmű anyag vár felszívódásra, a lépten-nyomon egymást követő törvények megemésztetlen teher gyanánt fogják nyomni azon társadalmi rétegeket is, a laikus közönségről nem is szólva, akikre a jog alkalmazása vár. Értjük ezalatt a bírákat és ügyvédeket. Ily anyaghalmaz nemcsak az átmenet nehézségei miatt kelt tehát jogos aggodalmat, hanem amiatt is, hogy a köztudatba át nem ment és kellően nem ismert törvények helytelen alkalmazása vagy nem alkalmazása az igazságszolgáltatást erősen megbéníthatja. Jól tudjuk ugyan, hogy igen nagy a megalkotásra váró reformok száma az igazságügy terén és mégis arra kérjük Nagyméltóságodat, hogy a szerves nagy alkotásoknál, aminőnek anyagi büntetőtörvénykönyvünk, kereskedelmi és hiteljogunk általános reviziója stb. ne követtessék az a rendszer, hogy a törvénytervezetek az előkészítő-bizottság műhelyéből úgyszólván egyenesen a parlament elé kerüljenek, amint ez az utolsó időkben történt, hanem adassék mód és alkalom az ország érdeklődő közönségének és különösen a szakembereknek, hogy hozzászólásaikkal az ügyet alaposabban előkészítsék és a köztudatba átvigyék. Jogéletünket ma az embar-

ras de richesse jellemzi. Gazdagok vagyunk az új sütetű törvényekben, de az állami élet megfelelő funkcionálásához a holt betűk nem elegendők.»

*

Az ügyvédi kar alig gyanusítható azzal, hogy a haladás ellensége volna. Sőt úgy emlékszünk, hogy épen a miniszterialis körökben tápláltak aggályt az ügyvédség radikalizmusa ellen. És ha most azt tapasztaljuk, hogy az ügyvédi kar igyekszik a törvényalkotás ütemét fékezni, szinte azt kell hinnünk, hogy törvénytárunk ujjáalkotóit munkájukban talán mégsem a haladás szelleme vezérli.

A szerencsejátékok büntetőjogi üldözéséről.

Az igazságszolgáltatás minden ágán a munkaszaporodás miatt állandó a panasz. A gazdasági válságok, a nehéz megélhetési viszonyok, no meg a magyar embernek sohasem lohadó perlekedési kedve (amit a sok alaptalan kereset és följelentés bizonyít) nemcsak a polgári, hanem a büntető igazságszolgáltatás terén is éreztetik hatásukat.

Ez a kérdés állandóan foglalkoztatja az illetékes és érdekelt köröket. Törvénymódosítás, új eljárási szabályok és főleg személyszaporításban keresik az orvoslást. Annál nagyobb figyelmet igényel a Jogtudományi Közlöny febr. 6-iki számában megjelent az a cikk, amely alapos jogi és gyakorlati érvekkel mutatta ki, hogy a mai törvényi és eljárási keretek közt, sőt személyszaporítás nélkül miként lehetne a kir. ügyészségek munkaanyagát csökkenteni.

Ezekkel a kérdésekkel kapcsolatban arra kívánok rámutatni, hogy kir. bíróságaink maguk is hozzájárulnak munkaanyaguknak többé-kevésbbé fölöslegesen való szaporításához. Teszik ezt akkor, mikor egyes büntetőrendelkezésű törvényszakasznak kiterjesztő magyarázásával olyan eseteket is kir. bírói ellátás alá vonnak, amelyek tulajdonképen közigazgatási, rendőrhatósági elbírálás elé tartoznának.

A kihágási büntetőtörvénynek a szerencsejáték által elkövetett kihágásokról rendelkező VIII. fejezete büntetni rendeli:

1. (87. §.) elsősorban a szerencsejáték által elkövetett kihágásnak általános meghatározásával azt, aki «*nyilvános, vagy a közönségnek nyitva álló helyen szerencsejátékvállalatot tart*, valamint azt is, *aki a vállalkozót a szerencsejáték üzésében segíti*:»

2. azt, «*aki a 87. §-ban megjelölt helyiségben a szerencsejátékban résztvesz*» és

3. a «*87. §-ban meghatározott büntetéssel*» azt a «*vendéglős-, szálloda-, kávéháztulajdonos vagy kocsmáros*»-t, «*aki bármely helyiséget szerencsejáték üzésére kiad, vagy ilyen használatra átenged.*»

A törvénynek eme rendelkezései alapján minő büntetőgyakorlat fejlődött ki?

A mai gyakorlat szerint kir. bíróságaink nemcsak a szerencsejátékvállalatot üzőket, nemcsak azokat, akik a vállalkozót segítik, de megbüntetik — és ez a legtöbb eset — a 88. §-ra való hivatkozással azokat is, akik nyilvános helyen szerencsejátékot *játszanak*. Megbüntetik továbbá nemcsak azt az üzlettulajdonost, aki megengedi, hogy üzletében szerencsejátékot üzzenek, de a 89. §-ra való hivatkozással azt az üzlettulajdonost is, aki gondatlan volt, midőn elmulasztotta ellenőrizni, hogy üzletének minden egyes asztalánál milyen játékot játszanak.

Az alábbiakban igyekezni fogok kimutatni, hogy ez a gyakorlat nemcsak téves, de egyenesen ellenkezik a törvény rendelkezéseivel.

Hogy a nyilvános helyen való egyszerű szerencsejáték-*játszást* a törvényhozás nem kívánta büntetni, ez már a szerencsejátékokról szóló fejezetnek egész szerkezeti sorrendjéből kitűnik.

Elsősorban nem azt jelenti ki a törvény, hogy általában kihágást követ el az, aki nyilvános helyen szerencsejátékot *játszik* és nem ezután következik a súlyosabb beszámítású, minősített esetekről való rendelkezés, amikor az előzőleg megállapított deliktumot valaki üzletszerűen, vállalatszerűen üzi. Hanem ellenkezőleg. Először kimondja a törvény, hogy a szerencsejátéknak mely alakban (nyilvános helyen, vállalatszerűen) való játszása, üzése állapít meg kihágást. Ezt követőleg, erre a §-ra való utalással rendeli azután a törvény, hogy «*a szerencsejátékban*» résztvevők is büntetendők.

De minden logika és rendszeresség nélkül való is volna az, ha egy büntetőtörvénykönyvi fejezet elsősorban a súlyosabb minősítésű esetekről rendelkeznék és csak az ezután következő §-ban írná körül a fejezet címéül szolgáló deliktumnak általános, egyszerű elkövetési módját.

A 87. §-ban meghatározott kihágásnak főalkateleme a «mindenki által való hozzáférhetőség». Erre utal a 87. §. második bekezdése is. Eszerint «*A közönségnek nyitva álló helynek tekintendő azon magánlak is, melybe azon célból, hogy szerencsejátékban résztvegyen: bevezetés mellett, vagy anélkül mindenki bebocsáttatik.*» Tehát ennek a körülménynek (hogy mindenki által hozzáférhető legyen) a nyilvános helyen üzött szerencsejáteknál *is* fön kell forognia. Sőt épen ez a körülmény indoka és alapja a vállalatszerű szerencsejáték kihágássá való minősítésének. Mert az ily vállalatot üzők egyrészt tisztán másoknak a puszta véletlen által vezetett anyagi veszteségére alapított üzletet folytatnak. De másrészt, mert mindenki által hozzáférhető, a polgárokat a munka nélkül való könnyű pénzszerzésre csábítja, kockára téve saját, sok esetben másoknak vagyonát is.

A közelmultban föloszlatott társaskörök ügyének elbírálásánál is ez a körülmény döntötte el a büntethetőséget. Azon az alapon hoztak marasztaló ítéleteket, hogy a föloszlatott körökbe nem tagok is, tehát bárki beléphetett s így az ott üzött szerencsejátékban bárki résztvehetett.

A 87. §-sal kapcsolatban rendelkezik tovább a törvény, hogy (88. §.) az is büntetendő, «*aki a 87. §-ban megjelölt helyiségben a szerencsejátékban résztvesz . . .*» Tehát nem az büntetendő, aki «*szerencsejátékot játszik*», hanem aki az előző §-ban megjelölt helyen a szerencsejátékban, tehát az ott meghatározott módon, vállalatszerűen üzött szerencsejátékban vesz részt.

Ennek a §-nak akként való magyarázása, hogy mindenki büntetendő, aki nyilvános helyen szerencsejátékot játszik, — ellenkezik a kihágások általános jellegével.

Minden büntetendő cselekménynek, így a kihágásoknak büntethetőségi alapja és indoka is az, hogy a köz érdekét érintve, azt veszélyeztetik. Veszélyeztetik a közrendet vagy a közbiztonságot; a közegészségügyet vagy közerkölcsiséget; a testi épség, avagy a tulajdon biztonságát. A szerencsejátékvállalatnak közveszélyes jellegére fentebb rámutattam. De egy zárt — tehát tagjain kívül senki által hozzá nem férhető — magántársaságnak, bár nyilvános helyen (legtöbbször néhány filléres alapon) való szerencsejáték játszása semmiféle vonatkozásban nem érinti, annál kevésbbé veszélyezteti a közérdeket. Sőt az ilyen eseteknek büntetőjogi felelősség alá vonása olyan korlátozása az egyéni szabadságnak, az egyén saját vagyonával, sőt úgyszólván a saját aprópénzes tárcájával való rendelkezésének, amit a törvényhozás semmiesetre sem akarhatott.

Itt meg kell említenem, hogy ezt a téves álláspontot vitatta a büntetőtörvénykönyveinknek több jeles magyarázója is. De ezek a magyarázatok a 88. §. szövegéből a «szerencsejáték» szó elől az «*a*» szócskát teljesen figyelmen kívül hagyták. Már pedig egy szabatosan megfogalmazott törvényszakasz szövegében minden egyes szónak megvan a maga értelmi jelentősége. Abból tehát egy szót se, még egy «*a*» szócskát sem lehet egyszerűen nemlétezőnek tekinteni. Hogy ez a meghatározó «*a*» szócska a 87. §-ban körülírt deliktumra vonatkozik, bizonyítja a «*résztvesz*» kifejezés is. A 88. §-ban megjelölt cselekmény ugyanis nem önálló deliktum, hanem föltételezi az előző §-ban körülírt cselekmény fönforgását. Erre utal a «*résztvesz*» szó is. Mert büntetőjogi értelemben a résztvevés egy másnak cselekvését föltételezi, amelyhez a résztvevő alárendelt — ezért enyhébb beszámítású — ténykedésével hozzájárul.

De ha a szerencsejáték-*játszás* már magában annyira közerkölcsbe, közérdekbe ütköző volna, hogy még az azt nyilvános helyen *játszó* zárt magántársaságok is büntetendők lennének, akkor ugyan mi indoka volna annak, hogy a nyilvánvalóan szerencsejátékvállalatot üző társaskörök, totalizatőrök, fogadási irodák nyiltan és szabadon, sőt hatósági engedéllyel működhessenek?

Már pedig ezek a helyek kiterjesztő magyarázat nélkül is «*közönségnek nyitva álló helyen őrzött szerencsejátékvállalat*»nak minősíthetők. Mert nem kell feledni azt, hogy a lóverseny

fogadások is lényegileg szerencsejátékok és hogy a totalizatőrnél «résztvevő»-k legtöbbje minden tájékozódottság és szakismeret nélkül kizárólag a véletlenre bízza a nyereség vagy veszteség esélyét. Kitűnő büntetőjogászunk, dr. Baumgarten Izidor is ezt az álláspontot vitatta. A társaskörökbe pedig, ahol szerencsejátékvállalatot űznek, a legtöbb alapszabály szerint, a tagok vendégeket bármikor bevezethetnek; sőt tulajdonképen bizonyos előfeltételek teljesítése után azokba bárki beléphet. És ezeken a helyeken nem fillérek, nem koronák forognak kockán, de gyakran ezrek úsznak el, vagyonok és egész családok léte megy tönkre.

Ezeknek a helyeknek közveszélyes jellegét büntetőgyakorlatunkban nap-nap után tapasztalhatjuk. Mert a sikkasztási esetek nagy részének indító okai ezekkel a helyekkel kapcsolatosak.

A mai bűnvádi perrendtartás életbelépte előtt, míg kihágási ügyekben is végső fokban a kir. tábla ítélkezett, a kir. tábla mindig ezt az általam kifejtett helyes törvénymagyarázást követte. Az alsófokú biróságok marasztaló ítéletével szemben mindig fölmentette a nyilvános helyen szerencsejátékot játszó magántársaságokat, azzal az indokolással, mert «*nem bizonyult be, hogy vállalatszerűleg üzött szerencsejátékban vettek részt.*» Bár kihágási ügyben semmisségi panasznak helye nincs, a kir. Kúria néhány esetben eléje került ilyen ítélkezéseknél a kir. tábla ítéletének megváltoztatásával az alsóbíróságok marasztaló ítéleteit hagyta helyben «indokai alapján». A kir. Kúria 8937/903. sz. jogegységi határozatában pedig kimondotta, hogy «a nyilvános helyen szerencsejátékban résztvevők nem a Kbtk. 87. §-a, hanem a 88. §. szerint büntetendők.»

Ezekben a kérdésekben való legutóbbi állásfoglalásában a kir. Kúria a jogegység érdekében hozott 151. sz. döntésében (9805/904. sz.) végül kimondotta, hogy: «*szerencsejáték által elkövetett kihágás miatt a Kbtk. 87. és 88. §-ai szerint csak az büntethető, aki nyilvános helyen szerencsejátékvállalatot tart; aki a vállalkozót a szerencsejáték üzésében segíti, vagy aki a megjelölt helyiségben a szerencsejátékban résztvesz.*» Az adott esetben az eljáró kir. járásbíróság azon az alapon hozott marasztaló ítéletet, mert vádlottak egy cipészműhelyben «*hazárdjátékot játszottak*». A kir. Kúria indokolásában kimondotta, hogy a járásbíróság megsértette a törvényt, mert «... az, hogy a szerencsejáték a fenforgó esetben a Kbtk. 87. §-ában *meghatározott módon*, vagy az ott megjelölt helyiségben *üzetett* volna, meg nem állapíttatván, nyilvánvaló, hogy a vádlottak terhére rótt tett a szerencsejáték által elkövetett kihágás tényálladékához tartozó alkatelemek hiányánál fogva büntetendő cselekményt nem képez; hogy tehát vádlottak a törvény megsértésével ítéltettek el.»

De téves a 89. §-nak olyatén magyarázása is, amely szerint büntetik azt a nyilvános üzlet tulajdonosát is, aki elmulasztja a a gondosságot azirán t, hogy vendégei nem *játszanak*-e szerencsejátékot?

A 89. §. a 87. §-ra, tehát a vállalatszerűen *üzött* szerencsejátékra vonatkozik. Ez kitűnik a 87. §-ra való utalásból, de az «*üzésére* kiad» kifejezésből is. Az üzés szó bizonyos rendszeres, ismételt, folytatólagos, iparszerű tevékenységet jelent. Kétségtelen tehát, hogy a 89. §-ban körülírt cselekmény a 87. § al áll szoros értelmi kapcsolatban.

Föltéve, de meg nem engedve, hogy a 88. §. szerint a nyilvános helyen való szerencsejáték-*játszás* is büntetendő volna, a a 89. §. akkor sem vonatkoznék a 88. §-ra, hanem csakis a 87. §-ra. Ez a fentebb kifejtetteken kívül a büntetési tételekből is kitűnik. Mert mivel sem indokolt ellentmondás lenne az, hogy míg a törvény egy deliktumot (a szerencsejáték-játszást) 200 K-ig terjedő pénzbüntetéssel büntetné: addig az, aki ennek a deliktumnak elkövetésére alkalmat nyújt, sőt aki elmulasztja megakadályozni, hogy ezt a deliktumot elkövethessék, az már két hónapig terjedhető elzárással és 600 K-ig terjedhető pénzbüntetéssel lenne büntetendő. Tehát a közvetlen tettes — a főbűnös — pénzbüntetéssel, az alkalmat adó — bűnpártoló — már szabadságvesztéssel volna büntetendő.

A «*kiad*» és «*ilyen használatra átenged*» között a különbség az, hogy nemcsak az büntetendő, aki szerencsejáték-vállalat üzésére helyiséget formálisan bérbead, de az is, aki megengedi, hogy egyéb célokra is használt helyiségében ilyen vállalatot üzzenek.

Teljesen téves tehát az a kir. tábla által is helybenhagyott alsóbírósági megkülönböztetés, amely a «kiad» szóban a szándékos cselekményt, az «átenged» kifejezésből pedig a gondatlan cselekvést magyarázza ki. A kir. tábla tanácsi értekezletén kimondotta, hogy a helyiség gondatlan átengedése is a 89. §. alapján büntetendő. A kir. tábla szerint nincs világosan kimondva e §-ban a szándékosság, eszerint a 28. §. értelmében a gondatlanság is büntetendő. Már pedig kétségtelen, hogy a magyar nyelv szabatos értelme szerint «kiadni», bérbeadni, valamint bizonyos használatra «átengedni» csakis szándékosan lehet. Mert a cél (a vállalat üzése), amire a büntetendő cselekménynek vonatkoznia kell, a 89. §. szövegében világosan ki van fejezve. Tehát úgy a kiadás, mint az átengedés, csakis célzatos, a kifejezett célra irányzott, vagyis csakis szándékos cselekmény lehet.

A szerencsejáték által elkövetett kihágások körül való mai bírói gyakorlat nemcsak a törvénnyel ellenkezik, de ellenkezik azzal az általános büntetőjogi és emberi elvvel is, hogy inkább szabaduljon 99 bűnös, mintsem hogy egy ártatlanul bűnhődjék. Sőt a mai gyakorlat ennek az elvnek ép az ellenkezőjét valósítja meg. Mert elítélnek 99 kártyázót és nyilvános üzlettulajdonost törvényes alap nélkül, nehogy egy olyan büntetlenül maradjon, akinek cselekménye a törvény által meghatározott kihágás minden alkatelemét kimeríti.

De sok esetben az is kétséges, hogy a játék, amely miatt elítéltettek, a törvény meghatározásának megfelelően szerencsejáték-e? A kihágási Btk. 91. § a szerint «*szerencsejátéknak tekintetik az, melyben a nyereség vagy veszteség kizárólag a véletlentől függ.* Már az 1701 : XXXI. tc. is úgy határozza meg: «*in quibus totum sorti committitur*». E tekintetben a bírói gyakorlat változó. Ugyanazt a társasjátékot (így az úgynevezett «cvikk»-et) egyik bíróság szerencsejátéknak minősíti, a másik nem. Nézetem szerint az a törvény rendelkezésének megfelelő álláspont, hogy ha már vitás, ha már érvelni lehet, pro és contra, hogy egy bizonyos társasjátékban a nyereség és veszteség kizárólag a véletlentől függ-e, akkor már büntetőjogi értelemben vett szerencsejátékról nem lehet szó.

Távol áll tőlem, hogy a szerencsejátéknak bármely alakban való játszását védelmezni akarnám. Azt hiszem, mindenki érzi, tudja, látja, a szerencsejátékokkal való visszaéléseknek társadalmi, gazdasági, szociális és erkölcsi tekintetekben való káros hatását. Tagadhatatlan, hogy nagyobb városainkban, de különösen a székesfővárosban nagyszámmal vannak azok a hamiskártyások, sipisták, a szerencsejátékot iparszerűen üzők, akiknek cselekvése a polgárok kifosztására irányul. Tagadhatatlan, hogy vannak üzlettulajdonosok, akik nemcsak átengedik helyiségeiket ilyen célokra, de az ezekből az üzletekből eredő haszonban is részesednek.

Kétségtelen, hogy ezek a tünetek a közre veszélyesek és feltétlenül üldözendők.

De mindebből nem következik az, hogy ezeknek a káros állapotoknak megszüntetése még törvényes alap híján való ítélkezésekkel is a kir. bíróságoknak volna föladata.

Az e tekintetben szükséges föladatoknak megoldása nagyon egyszerű. Alkossanak a törvényhatóságok, különösen a székesfőváros törvényhatósága olyan büntetőrendelkezésű szabályrendeleteket, avagy bocsássanak ki olyan miniszteri rendeletet, amely a nyilvános és a közönségnek nyitva álló helyen a szerencsejáték játszását, szerencseszerződést általában eltiltja. Tegyék kötelezővé az üzlettulajdonosokra nézve, hogy ezeket a tiltó rendelkezéseket helyiségeik minden játékasztalánál föltűnő helyen kitegyék. Ezenkívül az illetékes hatóság kötelezze a társaskörökét is, hogy alapszabályaikba a szerencsejáték játszásának tilalmát fölvegyék.

Az újabb büntetőtörvényalkotások elve az, hogy minden előkészítő, valamint a csekélyebb jelentőségű, kisebb jogi elbírálást igénylő érdemi intézkedések is a közigazgatás ügykörébe utaltassanak. Kir. bíróságaink föladata tehát elsősorban, hogy a hatáskörük alá nem tartozó, törvény alapján ítélkezésük alá nem vonható kérdések elintézését maguktól elhárítsák; és csak a törvény szabatos értelmezése alapján hatáskörük alá tartozó eseteket bírálják el.

A szerencsejátékok tekintetében való mai bírói gyakorlatnak is meg kell tehát szünnie. Mert az valóban alig igényel jogi megítélést, törvényes alapja nincs és fölösleges időpazarlás, hogy kir. járásbíróságok, kir. törvényszékek órákon át foglalkozzanak

annak megállapításával, hogy egy-egy kávéház, vagy korcsma egyik-másik asztalánál alkalmilag összekerült magántársaság egy-egy bizonyos órában miféle társasjátékkal szórakozott.

Dr. Horváth Ákos.

Tartási követelések lefoglalása.

A polgári perrendtartásról szóló németbirodalmi törvény 1898 május 17-ki szövegezés szerinti 850. §-ának 2. pontja értelmében a foglalás alul mentesek a törvényen alapuló tartási követelések és az ilyen tartás helyett fizetendő pénzbeli járadék, az 1896 május 27-ki osztrák végrehajtási törvény (Exekutionsordnung) 291. §-a pedig csak 500 frtot meghaladó összegen felül engedi meg a végrehajtást szenvedőt biztosítási ügylet alapján megillető tartás és járadék, úgyszintén a törvényen alapuló tartási követelés lefoglalását, ha a végrehajtást szenvedő keresetképtelen és ebből a járadékból vagy tartásdíjból kénytelen élni, ezenfelül csupán a mondott értéket meghaladó részében engedi meg a testi sértés miatt fizetendő pénzbeli járadék végrehajtás alá vonását is.

Ezek a rendelkezések a végrehajtást szenvedő anyagi exisztenciájának védelmét célozzák, amikor megakadályozzák, hogy a hitelező a létfentartás legelemibb lehetőségét is elvonja az adóstól, és azt a szegényház borzalmas milieujébe lökje. Ez az oltalom a végrehajtási jog modern szabályozásának egyik jellemző vonása, csodálatos módon azonban nemcsak végrehajtási törvényünk (1881 : LX. tc.), hanem az egészen új végrehajtási novella (1908 : XLI. tc.) sem tartalmaz hasonló rendelkezést. Pedig a Vn. javaslatának miniszteri indokolása szerint[1] a javaslat célja «a végrehajtást szenvedő vagyoni exisztenciájának lehető kímélése», és ennek a célnak a megvalósításaként «az adós vagyoni exisztenciájának biztosítása végett a javaslat elsősorban a 2. §-ban az életszükségletek közé tartozó és a kereset folytatásához szükséges tárgyakat a lehető legtágabb mértékben kivonja a végrehajtás alól.» Ezek közt az «életszükségletek közé tartozó tárgyak» közt azonban a rendszerint a legszerényebb életszükségletek fedezésére is alig megfelelő mértékű tartásdíjat hiába keressük, holott a törvény 2. §-ának 19. pontja «azoknál a személyeknél, kiknek járandóságai egészben vagy részben le nem foglalhatók, nem enged lefoglalni a náluk talált készpénzből oly összeget, mely a végrehajtás foganatosításától a járandóság legközelebbi esedékességéig terjedő időre a le nem foglalható járandóság összegének megfelel» . . . és a 2. §. 15., 16., 17., 18. és 19. pontjainak rendelkezései azt akarják biztosítani, hogy a végrehajtást szenvedő elemi szükségletei a hitelezővel szemben mindenesetre biztosítva legyenek, oly hitelezőnek azonban, akivel szemben a végrehajtást szenvedő a törvénynél vagy a törvényes gyakorlatnál fogva köteles, ennek létfentartása a tartási kötelezettség tekintetbevétele mellett legalább is annyi védelmet érdemel, mint magáé a végrehajtást szenvedőé. Arra is utal az indokolás, hogy a javaslat 13. §-a azzal egészíti ki az 1881:LX. tc. 61. §-át, hogy a végrehajtás alól kiveszi az inségkölcsönöket stb., mert «. . . elvesztenék céljukat, ha a hitelező azokat a végrehajtást szenvedőtől elvonhatná.» Mindebből azt lehetne következtetni, hogy a Vn. nem feledkezett meg a védelemre leginkább szoruló azokról a személyekről, akik még önmagukat sem képesek fentartani, hanem tartásukról a törvény kénytelen gondoskodni, arra köteles személyek kijelölése útján.

A képviselőházi tárgyalás alkalmával történt is utalás a javaslatnak erre a nagy hiányára,[2] és az előadó maga is a javaslat irányelveként hangoztatta az életszükségletek mindenki részére való biztosítását és kiemelte, hogy «egy jó törvényhozásnak lehetetlen elzárkózni az elől, hogy neki nemcsak az a feladata, hogy a hitelezőt a maga követeléséhez mindenáron — úgyszólván per fas et nefas — hozzásegítse, hanem saját egyetemes érdekeire való tekintettel gondoskodnia kell arról, hogy az adósnak ne minden vagyona foglaltassék le, és hogy legalább annyi maradjon meg, amiből fogyatékosan a maga életét, exisztenciáját eltengethesse», — azonban nem vonta le ennek az elvnek a konzekvenciáit épen a legszükségesebb irányban, — a tartási követelésekre vonatkozóan és csupán arra hivatkozott, hogy az ezirányú javaslat is további megfontolás tárgya az igazságügyminisztériumban. Azt a módosítást, hogy a *megítélt* tartási összeg 1200 K-n alól mentes maradjon a foglalástól, a képviselőház elvetette. Pedig ez a módosítás valami túlságosan radikálisnak nem mondható, mert nem is minden tartásdíjat, hanem csupán a bírói ítélettel megállapítottat védi, és ha a módosítás ilyen alakban vált volna törvénnyé, sok fölösleges pernek lett volna az okozója. Akár meg van ítélve a tartás, akár nincs : azt, amennyiben szükséges, mindenkép biztosítani kell a reászoruló számára.

A törvényhozásnál helyesebb érzéket tanúsít e kérdés iránt bírói gyakorlatunk. Míg a törvény a tartásra jogosítottat csupán az arra *kötelezettel* szemben részesíti — igen helyesen — messzemenő védelemben (Vn. 3., 9., 12., 14. §-ok), de nem gondoskodik annak puszta megélhetéséről sem, ha azt egy harmadik személy követelése fenyegeti : addig a budapesti kir. ítélőtábla[3] már 1885-ben kimondta, hogy az élelmezésből, ruházatból, lakásból és egyéb az életfentartásra szükségesekből álló eltartási követelmény olyan személyhez kötött követelési jog, mely a forgalom tárgyát nem képezi, és annál kevésbbé vonható végrehajtás alá, mert az 1881 : LX. tc. 54—62. §-ai szelleméből kiindulva a végrehajtást szenvedő az életének fentartására szükséges eltartástól meg nem foszthető, és újabban a Kúria[4] döntött oly értelemben, hogy a nőnek a családjogon alapuló, természetbeni tartás iránti igénye nem olyan vagyonjogi igény, melyet férje más kezéhez is joghatállyal teljesíthetne, a temesvári kir. tábla pedig 1912 január 19-én hozott 6. számú polgári döntvényében juttatta kifejezésre azt a jogelvet, hogy a végrehajtást szenvedőt magánosokkal szemben megillető életjáradék, illetve eltartási kikötmény csak a végrehajtást szenvedő életfentartására való szükséglet mérvét meghaladó részében foglalható le.

Ezek a határozatok ugyan épen nem ölelik fel a kérdést a maga egészében, mert csupán a természetben nyujtandó tartást, illetve a nem pénzből álló kikötményt védik meg a végrehajtató ellen, azonban az első helyen idézett határozat hangsúlyozza azt az elvet, hogy a végrehajtást szenvedő *életfentartásának* eszközeitől meg nem foszthető, és a budapesti kir. táblának egy újabb időben hozott határozata[5] már arra az álláspontra helyezkedik, hogy «a tartásra fizetendő összegek a tartásra kötelezett által egyéb követelésére vissza nem tarthatók s így foglalás alá sem vonhatók», egyúttal azt is kimondja, hogy a balesetből kifolyólag a gyáros ellen megítélt járadék tartásnak tekintendő. Ugyanez a bíróság mondta ki 8834/1910. számú ítéletében,[6] hogy a «foglalás tárgyául kijelölt és baleset miatt kártérítés fejében járó havi járadék a férjet, illetve atyát terhelő tartási igényt, tehát oly igényt helyettesítvén, mely a jogosítottak személyére volt korlátozva, és amelyet mint legszemélyesebb jogosítványt a jogosított személyektől elválasztani és végrehajtás alá vonni nem lehetett, ezért a tartásra vonatkozó igény helyébe lépett járadék mint kártérítés épúgy nem lehet tárgya a foglalásnak, mint nem volt annak tárgya : a tartási igény sem.»

Mindezek a határozatok arra mutatnak, hogy felsőbíróságaink törvényi szabályozás hiányában sem tartják lefoglalhatónak a tartásdíjat. Minthogy azonban a bírói gyakorlatban tapasztalatom szerint ellenkező felfogás is érvényesül, szükségesnek tartom annak a kérdésnek a megvizsgálását, hogy elméleti alapon, a nálunk hangoztatni szokott «általános jogelvek» világánál is helyesnek mutatkozik-e a közölt határozatok álláspontja.

Kiindulási pontul az a jogelv szolgál, hogy végrehajtási zálogjoggal csak olyan követelések terhelhetők, melyek egyáltalán alkalmasak arra, hogy zálogjog tárgyai legyenek. Mint a német polgári törvénykönyv 1174. §-a kifejezésre is juttatja, zálogjog tárgya nem lehet az olyan jog, mely át nem ruházható ; kutatnunk kell tehát, hogy a tartási követelés átruházható-e?

Az optk. 1393. §-a nem szól ugyan kifejezetten a tartási követelés engedményezhetőségéről, azonban abból a rendelkezéséből, hogy olyan jogok, amelyek a személyhez tapadnak, következésképen *vele együtt megszűnnek,* nem ruházhatók át : arra

[1] Igazságügyi Javaslatok Tára 1908. évfolyamának 719. lapja.
[2] U. o. 1097., 1099., 1100., 1143., 1155., 1190., 1192., 1203. l.

[3] Döntvénytár új folyam XV. kötet, 7758/885. sz. a.
[4] Magánjogi döntvénytár V. kötet, 365. lap.
[5] Döntvénytár IV. folyam, III. kötet 81. lap. 5341/1905.
[6] Magánjogi döntvénytár V. kötet.

lehet következtetni, hogy a tartási követeléseket sem tartja átruházhatóknak.

Magánjogi irodalmunk felett szemlét tartva, a vélemények eltérők.

A Zlinszky-Reiner féle magánjogi kézikönyv[7] az élelmezés iránti követelést minden megkülönböztetés nélkül alkalmatlannak tartja az átruházásra, míg a Márkus-féle Jogi lexikon[8] a nem engedményezhető jogok közé sorozza ugyan a természetbeni élelmezésre irányuló jogokat, de azt is tanítja, hogy amint azok igénybe mennek át, már megtűrik az átruházást. Kolosváry Bálint szerint[9] a követelés sajátos természete zárja ki az engedményezhetőséget a tartásra, élelmezésre irányuló követeléseknél, amelyek azonban az adós beleegyezésével szintén átruházhatók, míg ellenben Raffay Ferenc[10] az át nem ruházható, legszemélyesebb jogok közt sorolja fel az életjáradékot (tekintet nélkül arra, hogy annak tárgya készpénz-e, vagy egyéb ingóság). Megalkotandó polgári törvénykönyvünk tervezetének indokolása (III. kötet, 579. l.) abból indul ki, hogy «engedménynek fogalmilag sem lehet helye, ha a szolgáltatás oly természetű, hogy annak mivoltára vagy terjedelmére a hitelező egyénisége lényeges befolyással van, úgy hogy a hitelező személyében való változás a szolgáltatást is mássá tenné, mint ami eredetileg volt», és ebből az okból «rendszerint nem lesznek engedményezhetők a tartás iránti követelések, amennyiben a hitelező egyéni szükségleteihez mérten természetben nyújtandó tartásra irányulnak, míg ellenben az életjáradék vagy meghatározott mennyiségű helyettesíthető dolgok kiszolgáltatása iránti (kikötményi) követelések átruházása ez alapon nincs kizárva; szintoly kevéssé tekinthető kizártnak, hogy a hitelező az elmulasztott tartás pénzbeli egyenértéke vagy kártérítés iránt támasztható követelését engedményezze másra.»

A német polgári törvénykönyv magyarázója: Dernburg[11] nem tartja átruházhatóknak a tartási igényeket, még pedig sem a jövőben lejárandó részleteket, mert azok célja a hitelező meghatározott személyének a létfentartása, sem a fel nem vett lejárt részleteket, mert azok megtakarítattak, de hozzáteszi, hogy nem minden tartási követelésként jelentkező igénynek van meg ez a természete tisztán, így pl. ha meghatározott szolgáltatásról van szó, mely csak elsősorban, de nem kizárólag a jogosított tartására van szánva, úgy, hogy ha az ilyen szolgáltatások hátralékban vannak, utánfizetendők; az ilyen hátralékok átruházhatók.

Ezekből a szemelvényekből kiderül, hogy az irodalom álláspontja nagyban és egészben az, hogy a tartási követelés rendszerint nem ruházható át. Azoknál az íróknál, akik ezt feltétlenül nem ismerik el, két irányban észlelhető megszorítás. Az egyik a természetben és készpénzben nyújtandó tartás, a másik a lejárt és esedékes részletek megkülönböztetésén alapszik.

Az elsőt illetőleg, ha elfogadjuk azt az elvet, hogy a természetbeni tartás a személyhez kötött jog, hogy az arra vonatkozó kötelezettséget csak úgy lehet gyakorolni, ha a teljesítés egyedül a jogosított (és senki más) kezéhez történik, akkor a *lényeg* szem előtt tartása mellett nem helyezkedhetünk más álláspontra a pénzben fizetendő (esetleg helyettesíthető ingók meghatározott mennyiségének szolgáltatásával teljesítendő) tartással szemben sem. Mert mi teszi «legszemélyesebb» joggá a természetben való tartási igényt? Az, hogy a jogosított — és más senki — életfentartásának a célját szolgálja. Ha más személy kapja a szolgáltatást, már ez a cél meghiúsul, már akkor a szolgáltatás nem tartás, a *természete* is megváltozott. Azonban ugyanez áll a pénzben teljesítendő tartásra is és így nincs jogosultsága a megkülönböztetésnek, amely egyébként lehetetlen következményekre is vezetne. Joggyakorlatunk szerint vitán kívül áll ugyanis, hogy amennyiben a természetbeni tartásra jogosított a kötelezett magatartása miatt nem köteles a tartást a kötelezett *háztartásában* «élvezni», a természetbeni tartás megfelelő pénzbeli tartásra változtatandó át. Már most addig, míg a tartást természetben nyerte a jogosított, arra senki rá nem tehetné a kezét, mihelyt azonban a kötelezettnek jogellenes bánásmódja miatt arra kényszerül, hogy pénzbeli tartást követeljen a természetbeni tartás helyett: helyzete még azzal is súlyosbodik — a fenti megkülönböztetés alkalmazása esetén —, hogy most már az utolsó falatot is elveheti tőle a hitelező, mert «a pénzbeli tartás iránti követelés nem legszemélyesebb jog». Ilyen következetlenséget azonban semmiféle elméleti disztinkció sem szentesíthet. Hogy pedig a tartásra jogosított *önkéntes* elhatározásából eredő engedményezés mennyire «szabad akaratból» történhetik, az már a tartásdíj természetéből következtethető.

Épen ilyen elbírálás alá esik a második megszorítás is, hogy t. i. a már lejárt tartásdíjrészletek átruházhatók. Hiszen azok nem azért vannak hátralékban, mert a jogosítottnak nincs rájuk szüksége, hanem a kötelezett késedelmessége miatt; addig is, míg azok behajtatnak, a jogosítottnak hitelből kell élnie és az ebből eredő kötelezettségét a behajtott tartásdíjrészletekből kell rendeznie, úgy hogy a lejárt részletek is a jogosított létfentartásának célját szolgálják, természetük tehát semmiben sem különbözik a le nem jártakétól és ezért a második megkülönböztetésnek sincs helye.

Nyilvánvaló tehát, hogy helyesen csupán arra az elméleti álláspontra lehet helyezkedni, hogy a tartási követelés — akármi legyen is annak tárgya — nem idegenítheto el önkéntesen sem, nem lehet tárgya sem engedménynek, sem zálogjognak. Elméletileg is helyes tehát a magyar bírói gyakorlatnak a való élet követelményeit felismerő az az irányelve, hogy a tartási követelés végrehajtási zálogjoggal nem terhelhető és csak az a kívánatos, hogy ez a helyes elv minden esetben elismerésre találjon. Arra nézve, hogy ezen a téren teljes világosság és egyöntetűség legyen, meg van adva a mód az 1912: LIV. tc. 70—75. §-aiban, melyek a kir. kúriai jogegységi tanács feladatává teszik az ilyen lényeges, a bírói gyakorlatban vitás elvi kérdések kötelező erejű eldöntését.

Ami a részleteket illeti, annak a meghatározása, hogy a tartásdíj milyen mértékig nem szolgálhat kielégítési alapul, szintén ennek a jogegységi határozatnak lehetne tárgya.

Dr. Balás P. Elemér.

[7] VII. kiadás, 621. lap.

[8] III. kötet, 328. lap: «Engedmény» címszó alatt.

[9] Magyar magánjog tankönyve. I. kiadás, II. kötet, 77. lap, 3. jegyzet.

[10] Magyar magánjog kézikönyve. II. kiadás, I. kötet, 136. lap.

[11] Das bürgerliche Recht. II. kötet, 310—311. l.

A betétszerkesztésről.

Igazságügyi intézményeink között alig van fontosabb, mint a telekkönyv és csodálatos módon ezzel törődik legkevesebbet igazságügyi kormányunk.

Forrnak-e benn a központban a nagy tervek a telekkönyv és a vele kapcsolatos jogterületek megjavítására, nem tudjuk, de akik a gyakorlatban szemléljük a dolgokat, kénytelenek vagyunk konstatálni, hogy az illetékes faktorokat a telekkönyvi intézmény ellenőrzése, időszerű reformálása és a reformok foganatosítása körül súlyos mulasztások terhelik. Pedig épen nálunk, ahol speciális viszonyánál fogva a földhitelnek óriási szerep jut, kettős gonddal kellene a telekkönyvvel, mint a hitel legfőbb garanciájával törődni.

És ime biztos, világos, modern törvény helyett ma is osztrák eredetű rendelet szabályozza telekkönyvünket, régi, megérett, radikális reformok helyett hevenyészett, átmeneti természetű rendeletekkel foltozgatják az elavult telekkönyvi rendtartást.

Amennyire egy hírlapi cikk kerete megengedi, rá akarunk mutatni nagy vonásokban a telekkönyv folyamatban levő gyökeres átalakításának, a betétszerkesztésnek legkiáltóbb hibáira.

Az 1886-ban helyes érzékkel tervezett, de kivitelben végzetesen elhibázott telekkönyvi átalakítás két — hogy úgy mondjuk — születési hibában szenved. Az egyik, hogy az egyöntetűségre való törekvésnek feláldozták a helyi viszonyok szerint változó igényeknek megfelelő szempontokat, a másik nagy hiba, hogy átmeneti természetű törvényekkel kivánták ezt a nagy horderejű reformot szabályozni.

Budapest és vidéke, a pestvidéki törvényszék területe volt a minta. Erre húzták rá az 1886: XXIX. tc.-et, az első betétes törvényt. Amint azután más vidékek más-más viszonyokkal kerültek sorra, alkalmatlannak bizonyult az 1886: XXIX. tc. és gyors egymásutánban következett alig hat év lefolyása alatt négy új betétes törvény (1886: XXIX., 1889: XXXVIII., 1891: XVI., 1892: XXIX.) és kötetszámra jöttek a rendeletek. Toldozták, foldozták

a régi törvényt és foltozzák ma is ahelyett, hogy a pontos adatok beszerzése és a gyakorlat embereinek meghallgatása mellett a helyi viszonyoknak megfelelő új törvényekkel operálnának. Nem veszik észre, hogy nem az 1886. évi XXIX. tc. rossz, hanem a viszonyok változtak; hogy más intézkedéseket kíván a Dunántúl és a Nagyalföld százholdas parcelláival és mást a felvidék ötven négyszögöles, vagy még annál is kisebb földcsíkjaival.

Az egész betétszerkesztés, amint az 1886. évi XXIX. tc. indokolása is elárulja, átmenetileg készült. Valóban kómikus rövidlátásra vall, hogy egy országos jelentőségű intézmény, amely már 27 éves és még vagy 15 évig eltarthat, átmeneti rendelkezésekkel kezeltessék.

Már kezdettől fogva az volt a szempont, hogy minél kevesebb munkaerő foglaltassék le a betétszerkesztés céljaira, mert féltek, hogy nem tudják majd a rendes létszámban elhelyezni a felszabadulandó erőket.

Egy kis számvetéssel előreláthatóvolt, hogy 40—50 évre szóló munkálatra lesz szükség és így ez az aggály teljesen alaptalan. De alaptalan még ma is, mert ha nem szaporítják megfelelően a betétszerkesztő erők létszámát, még most is 15—20 éves munka előtt állunk.

Kevés munkaerővel természetesen lassan halad a munka. És a lassúság végzetes hiba épen a betétszerkesztésnél, mert hisz tudvalevő, hogy mihelyt a munkálat valamely községre nézve megkezdődik, annak a községnek a telekkönyvei a forgalomra nézve nem léteznek mindaddig, amig a betétszerkesztés el nem készül, vagyis amíg ama község betétjei a forgalomnak át nem adhatók.

Elképzelhető, hogy milyen közgazdasági csapás az az illető község lakosságára nézve, ha telekkönyvei hirtelen, minden átmenet és előkészület nélkül 8, 9 és 10 évre forgalmon kívül helyeztetnek. Ami megfelelő erővel egy év alatt elkészülhetne, azt rosszul alkalmazott gazdálkodással tíz évig készítik.

Arányban áll-e az az előny, amit a munkaerők díjazásánál megtakarítanak azzal a közgazdasági kárral, ami a forgalomnak néha tíz évre való megbénításával jár?

De amint fentebb jeleztük, átmenetinek tervezték az egész betétszerkesztést és átmenetinek kezelik ma is.

Amilyen átmeneti alapon tervezték és tartják fen a betétszerkesztést, olyan átmeneti jellegű a felügyelet és az ellenőrzés is. A miavai járásban például már hatodik éve folyik a betétszerkesztés, magában Miava nagyközségben három éve. Jóllehet a felügyeleti hatósághoz maguk a betétszerkesztő közegek számtalanszor fordultak a nehéz helyi viszonyokban megkívánt utasításokért, hat év óta egyetlen egyszer sem gondolt az igazságügyi kormány illetékes hatósága a személyes ellenőrzésre, a sokszor hangoztatott bajok orvoslására.

Nem azt kérdik a központban, hogy az egyes betétszerkesztő milyen betéttel foglalkozott egy bizonyos időn belül, hanem hány betétet készített.

Egyszóval az egész betétszerkesztés az átmenetiség, az *utánunk az özönvíz* jegyében folyik. Átmeneti itt minden. Átmeneti a munka, átmeneti a személyzet. Legalább ők annak tartják magukat. Megkezdi egy bizottság az azonosítást. Apró személyi surlódások, jelentéktelen okok merülnek fel és jön az uj bizottság. Ez szidja az előző munkát, rossznak találja, előterjesztéseket tesz, új eszméket indítványoz, de azért marad minden a régiben. Folytatja egy darabig, amíg felváltja a harmadik, a negyedik és az isten tudja hányadik. Mire végére érnének, a váltakozó bizottságok törléseiből nem marad más, mint egy csomó figyelembe nem vett jegyzőkönyv. A régi telekkönyveket lemásolták. Az egész különbség, hogy eddig telekkönyvnek hívták, most pedig betét a neve.

Nem fordít gondot a központ a nyelvi kérdésre sem. Tótajkú vidéken működő bizottságban jó, ha húsz tag közül kettő tud tótul. Persze, hogy kárba vész a legjobb akarat, ha a bizottság tagjai nem értik meg a nép kéréseit, előterjesztéseit. Minthogy pedig az eljárás nem kötelező, semhogy a paraszt tolmácsra költsön, marad minden a régiben.

Dr. Nádas József.

Jogi különösségek.

Tárgyalási jegyzőkönyvek. A budapesti kir. törvényszék érdemes elnöke a perrendtartás küszöbén tartott rendkívül becses értekezésében számos bölcs és célszerű szempontot világított meg. Ezek egyike az a kitűnő gondolat, hogy a tárgyalási jegyzőkönyvek írógépen állíttassanak elő és azok másolatai a felek ügyvédeinek kiadassanak.

Az eddigi állapot az, hogy a lelkiismeretes ügyvéd szükségét érzi annak, hogy a per folyama alatt állandóan birtokában legyen a jegyzőkönyvek teljes szövege. Evégből vagy a tárgyalás alkalmával, ha a bíró a jegyzőkönyvet tollba mondja, vagy annak szövegét maga írva hangosan ismétli, az ügyvéd egyidejűleg írja a maga részére a szöveget, vagy ha erre alkalom nincs, a jegyzőkönyvet a tárgyalás befejezése után leírja s ha erre sincs érkezése, utólag a jegyzői irodában lemásoltatja. Ezzel az utóbbi eljárással mindenesetre időveszteségé és költsége merül fel, amellyel a felet a legtöbb esetben nem terhelheti meg.

Mindez csak a jobbik eshetőség. A rosszabbik az, amikor az ügyvéd ezt a gondosságot nem fejti ki s a gyakran csak hónapok múlva sorra kerülő újabb tárgyaláson, vagy még később a fellebbezési eljárásban tájékozatlan azirán, hogy a jegyzőkönyvek mit tartalmaznak, hogy önmaga és ellenfele mit allegált, mi van bizonyítva, mi nincs, mely bizonyítékok előterjesztésére volt kötelezve, mit vallottak a tanúk és szakértők, stb.

Ez a helyzet idézi elő aztán azokat a fél szempontjából hátrányos és a bíróra nézve kényelmetlen jeleneteket, hogy az ügyvéd közvetlenül a tárgyalás előtt az iratcsomó kikérésével zavarja a bírót, majd pedig a tárgyaláson vita merülhet fel azirán, hogy a per addigi anyaga miből áll.

Nem egyszer volt tapasztalható, hogy az ügyvéd erősködött, hogy valamely állítást vagy bizonyítékot már előterjesztett s a bíró kénytelen volt ezt az előző összes iratok áttekintésével és ismertetésével, tehát jelentékeny időveszteséggel, megcáfolni. Vagy ki nem lett volna még tanúja azoknak a kínos jeleneteknek, amikor az ügyvédet vagy jelöltet, aki tárgyalás közben a később sorra kerülő iratcsomó megtekintésére kér engedélyt, a bíró érthető idegességgel elutasítja?

Látható tehát, hogy a peranyagban való tájékozatlanság a bíró és ügyvéd közt annyira kívánatos jóviszonyt zavarja, de főleg a per gyors és célirányos lebonyolításának is erős akadálya. A felvetett eszme megvalósításától tehát rendkívül üdvös hatást lehet várni.

Pertárgy értéke. Felperes az alperesnek bevásárlás céljára előleget ad és ennek biztosítására alperes ingatlanára zálogjogot szerez. Utóbb a zálogjog bekebelezése körül felmerült költségeket és az alperes szerződésszegése folytán követelhető kötbért perli. A kötbér összege 320 K, a bekebelezési költség 88 K, a kereset tárgya tehát 408 K.

A fellebbezési bíróság ítélete ellen beadott felülvizsgálati kérelmet a budapesti kir. ítélőtábla 1913. G. 1574. számú végzésével visszautasította, mert szerinte «a költség a főkövetelésnek járuléka, mert fennállása nélkül nem keletkezhetett, annak jogi sorsát osztja, önálló jelleggel nem bír, ami akkor sem változik, ha a felperes azt a főkövetelésbe csatolja, miért is a pertárgy értékének megállapításánál figyelembe nem vehető s eszerint a kereset tárgyának értéke járulékok nélkül 400 K értéket nem halad meg».

A döntés nyilvánvalóan téves.

Az helyes, hogy a költség a főkövetelésnek járuléka, de kétségkívül csak akkor, ha a két követelés közt oly reláció van, amely az egyiket főkövetelésé, a másikat mellékkövetelésé minősíti.

De az idézett esetben a két követelés közt ily összefüggés nem forog fenn. A bekebelezési költség akkor is felmerült és érvényesíthető lett volna, ha alperes később nem csik a kötbérfizetés kötelezettségébe s a kereseti követelés alkatrészét tevő perenkívüli költségösszeg nem a kötbérkövetelés érvényesítése körül merült fel.

Az tehát, hogy a követelés egyik része történetesen költség, ezt még nem minősítheti feltétlenül járulékká. Mindazok az érvek, amelyeket a kir. tábla határozata felsorol, az adott esetre ép úgy nem állanak meg, mintha például felperes kölcsön és árúvételár iránti követelését foglalta volna egy keresetbe, vagy például együtt érvényesítené az adós által már visszafizetett kölcsön

hátralékos kamatait és az adósnak hitelezett árúk vételárát. Rendkívül fontos az, ha a felet a jogorvoslattól utolsó fokban ütik el, pláne téves felfogással; ezt a szempontot az idézett határozat szem elől tévesztette.

Zsákutca. A budapesti V. ker. kir. járásbíróság 1912. V. XXVI. 1278. számú ügyében 1913 januárban foganatosították a végrehajtást. Igénykereset folytán az eljárást felfüggesztették s bár az igény jogerősen elutasíttatott, a végrehajtatónak az eljárás folytatását kérvénnyel kellett szorgalmaznia.

S ez nem sporadikus eset, hanem rendszer; holott az igényper bírájának, aki az eljárást felfüggesztette, annak folytatása iránt is hivatalból kellene intézkednie.

A kiadott iratok alapján a kiküldött kitűzte ugyan az árverést, de utóbb az iratokat azzal küldötta vissza, hogy az ingókat az előljáróság elárvereztette. A végrehajtató előterjesztése folytán, amelyben kimutatta, hogy az előljáróságí árverés az ő javára foganatosított zálogolás előtt történt s így az az eljárást nem gátolhatja, a bíróság az iratokat újból kiadta a végrehajtónak.

A hitelező az 1913 szeptemberre kitűzött árverést az adós kérelmére mellőztette, decemberben azonban újból kénytelen volt az árverés kitűzését kérni.

Közben azonban az adós lefoglalt fizetése bírói letétben lévő részének felosztása tárgyában az egyik hitelező felfolyamodást adott be s a bíróság az egész iratcsomót felterjesztette, minélfogva a végrehajtó az árverést nem tűzhette ki.

Végre 1914 februárban az iratok a Kúriától leérkeztek s ekkor a végrehajtató azonnal levélileg kérte az árverés kitűzését. Ezt a megkeresést a kiküldött azzal adta vissza, hogy igényper van folyamatban. Ez azonban téves volt, mert az igénykeresetet már 1913 áprilisban jogerősen elutasították és azóta már volt is árverés kitűzve. Erről a végrehajtató ismét levélileg felvilágosította a kiküldöttet, aki azonban több mint egy hónap eltelte és sürgetések dacára az árverést nem tűzi ki. Az adós pedig természetesen a hitelezőnek feléje sem néz és jobb dolga van, semhogy a kikötött részletfizetést folytatná.

Tehát a hitelező jogos érdekét már nemcsak a rosszhiszemű adós machinációi, de a végrehajtó indolenciája és kötelességmulasztása is zsákutcába juttathatják.

Figyelmes elintézés. A budapesti V. ker. kir. járásbíróság 1912. V. XXVI. 358. számú ügyében a végrehajtást szenvedő halála folytán a sorrendi tárgyalásra ügygondnokot idéztek meg. A sorrendi végzés egyebek közt az ügygondnok díját is kiutalja az árverési vételárból, de ezt a végzést ismét a végrehajtást szenvedőnek akarják kézbesíteni, ami persze nem sikerül. Értesítik a végrehajtatót, aki kénytelen a helyes elintézés érdekében kérvényezni.

Közben a többi érdekelt vétíve elkallódott; újra kell a végzést kiadmányozni és az összes feleknek kézbesíteni.

Ezzel a végzés jogerőre emelkedésében legalább egy hónapi indokolatlan késedelem áll be, ami elkerülhető lett volna, ha a sorrendi végzés kiadmányozásánál kényelem helyett kellő figyelem forgott volna fen. *Dr. Fürst Mátyás.*

Jog és kereskedelem.

I.

Az O. M. K. E. mult évi működésének jogi vonatkozásai.

Az «Országos Magyar Kereskedelmi Egyesülés» nemrég kibocsátott évi jelentéséből — mely az Egyesülés tizedik évéről szól — érdekesnek tartjuk jogi vonatkozásuknál fogva az alábbiakat kiemelni:

Ismeretes az a küzdelem, melyet az Omke vezetése alatt a kereskedelmi és ipari egyesületek az adótörvények életbeléptetésének végrehajtása körül folytattak. A küzdelemnek tudvalevőleg az lett az eredménye, hogy az 1913 : VI. tc. az életbeléptetést bizonytalan időre elhalasztotta és illetékes helyen kijelentették, hogy az adótörvények életbeléptetésére mindaddig nem kerül sor, míg ezt a kérdést általános megnyugvásra nem lehet elintézni.

Foglalkozott az Egyesülés az adótörvények reviziójával és az adóstatisztika kiegészítése végett a pénzügyminisztériumhoz terjedelmes beadványt intézett, melyben különösen arra helyezett súlyt, hogy a statisztikai adatokból az eddiginél sokkal határozottabban tűnjék ki, minő az adóteher megosztása a különböző kereseti ágak, a városi és vidéki lakósság között.

Az általános polgári törvénykönyv tervezetének második szövegét megküldötték bírálat végett az Egyesülésnek is, mely a kereskedelmet érintő legfontosabb kérdések tárgyában kérdőíveket készíttetett, melyek alapján írásbeli, majd pedig szóbeli szakértekezletet fog tartani.

Az osztrák ítéletek végrehajtása tárgyában a kormány az Egyesülés véleményét is kikérte. A megtartott szakértekezleteken az az általános vélemény domborodott ki, hogy az osztrák fakturailletékességet a magyar bíróságok a végrehajtásnál semmi szín alatt se respektálják, viszont a mi könyvkivonati illetékességünk alapján az osztrák bíróságok ne hajtsák végre osztrák állampolgár ellen meghozott ítéletünket. Ezzel kapcsolatban megsürgette az Egyesülés, hogy a tisztességtelen versenyről és a vándoriparról szóló törvényjavaslatok beterjesztése elé osztrák részről gördített akadályok hárittassanak el.

Az új váltótörvény javaslatával is behatóan foglalkozott az Egyesülés, így többek között az óvás olcsóbbá tételét követelte és sürgette a póstai óvás meghonosítását. Nagyrészt ezen sürgetésnek folyománya, hogy a törvény feljogosítja a kereskedelmi minisztert a póstai óvásnak rendeleti úton való megvalósítására. Arra a kérdésre, hogy az el nem fogadható váltók intézménye ne állíttassék-e a nyílt számlakövetelések szolgálatába, az Egyesülés azt a választ adta, hogy nem tartja kívánatosnak ennek az intézménynek az előmozdítását.

Az új polgári perrendtartás tudvalevőleg csak az esetben jogosítja fel a kereskedőt, hogy saját illetékes bírósága előtt perelhessen, ha az árú megrendelését és tényleges átvételét igazolni tudja. Ennek megkönnyítése céljából az Egyesülés meghonosítja az ú. n. megrendelő-jegyeket, melyeknek mintáját is elkészítette.

Az új polgári perrendtartás — mint ismeretes — megszünteti a budapesti kereskedelmi és váltótörvényszéket. Az Egyesülés csatlakozott ahhoz a mozgalomhoz, mely a nevezett törvényszék fentartását kívánja.

Az Egyesülést régebben foglalkoztatja az úgynevezett Einigungsamt: a békéltető-bíróság intézményeinek megteremtése, mely főként a tisztességtelen verseny kérdésében felmerült viláknak kereskedőkből alakult békéltető-bíróság által való eldöntésére volna hivatva. Az Egyesülés elnöksége ismételten tárgyalásokat folytatott az illetékes minisztériumi tényezőkkel és kilátás van arra, hogy a közel jövőben sikerülni fog az intézményt a kereskedők részére megteremteni.

Foglalkozott az Egyesülés az ipari bíróságokról szóló törvényjavaslattal is és bár az alapelvet helyeslésssel fogadta, a részletekben több kifogás merült fel, melyekre nézve az Egyesülés megokolt előterjesztéssel fog a minisztériumhoz fordulni.

Az Egyesülés ismételten megsürgette az új csődtörvény megalkotását és kívánta, hogy ebben a kereskedő tömeggondnoki minőségben való szereplése lehetővé tétessék. (Ehhez a kívánalomhoz ugyan szó férhet, de érthető, ha az Egyesülés ebben az irányban foglal állást.)

A csődönkívüli kényszeregyezség tárgyában felterjesztéssel élt az Egyesülés az igazságügyminisztériumhoz és sürgette a javaslatnak mielőbb való beterjesztését. (A beterjesztést ugyanis az a körülmény akadályozza, hogy Ausztriában — bár a szakkörök óhajtják — még mindig vonakodnak hasonló törvényt alkotni.)

A kereskedelmi jog alkalmazási körének megszorítása ellen tiltakozott az Egyesülés. Olyan kívánságok hangzottak el ugyanis, hogy egyrészt korlátoztassék a kereskedelmi ügyletek köre, másrészt kereskedőnek nem kereskedővel való ügyleteinél a magánjog nyerjen alkalmazást. Kétségtelen, hogy a kereskedelemre nézve ez fölötte hátrányos volna.

A büntetőtörvénykönyv általános reviziójával csak a folyó évben fog foglalkozni az Egyesülés a kereskedők speciális szempontjából. Ellenben foglalkozott az Egyesülés a becsület védelméről szóló javaslattal, mely a kereskedő hirnevét is oltalomban részesíti. A megtartott szakértekezleten az alapelv helyeslése mellett kifejezést adott az Egyesülés a részletekben való eltérő felfogásának.

A hiteltudósítás szabályozása tárgyában megtartott minisztériumi értekezleten az Egyesülés is képviselve volt s van remény arra, hogy a minisztérium oly javaslatot fog készíttetni, melyet az iparos és kereskedelmi körök megelégedéssel fognak fogadni.

A közigazgatás tervezett reformját az Egyesülés — a kérdés nagy fontosságára való tekintettel — a kereskedelmi kongresszus tárgysorozatára is kitűzte, hogy megjelölje azokat az okokat, melyek miatt nem áll a közigazgatás mai szervezetében a kereskedelem, az ipar, a vállalkozás és általában a közgazdaság haladásának a szolgálatában. Az Egyesülés különben felhívta már tagjait, hogy a közigazgatás terén szerzett tapasztalataikat és konkrét panaszaikat terjesszék elő.

Az iparfejlesztési törvény reviziója tárgyában felhívta a kereskedelmi miniszter az Egyesülést, hogy jelölje meg a tapasztalt hiányokat és tegyen javaslatot a módosításokra vonatkozólag. A felhívásnak az Egyesülés természetesen meg fog felelni.

Képviselve van az Egyesülés a földmívelési minisztérium kebelében szervezett külforgalmi tanácsban, mely a megújítandó kiegyezés és a kereskedelmi szerződések keretébe tartozó kérdésekkel foglalkozott.

Végül megemlítjük még, hogy az Egyesülés írásbeli szakértekezletet tartott a berni árúfuvarozási egyezmény tárgyában. Ez az egyezmény ugyanis két év mulva megújítandó lesz. Az értekezlet eredményeit részletes felterjesztés alakjában a kereskedelmi miniszter elé terjesztette az Egyesülés.

Ezek után méltán megállapíthatjuk, hogy az Omke ama kevésszámú egyesületek közé tartozik, melyek állandó, céltudatos munkával nemcsak saját tagjaiknak, hanem az általános érdeknek is szolgálatában állanak és határozottan úttörője a modern, praktikus eszméknek, mozgalmaknak.

Dr. Popper Manó.

II.

A kereskedelmi kongresszus.

Az Országos Magyar Kereskedelmi Egyesülés tízesztendős jubileuma alkalmából rendezett országos kereskedelmi kongresszus napirendjén több igen fontos jogi kérdés is szerepelt. A kongresszus a következő határozatokat fogadta el:

A) A kongresszus kimondja, hogy függetlenül a csődtörvény megalkotásától, legsürgősebbnek tekinti a csődön kívül köthető kényszeregyezségről és a csődön kívüli támadójogról szóló törvények megalkotását;

B) hogy emellett szükségesnek és sürgősnek tekinti egy új modern csődtörvénynek a megalkotását, amelynek irányadó elvekül kell követni:

a) hogy a hitelezők egyforma kielégítésének elve minél hatályosabban érvényesüljön;

b) hogy a csődügy minél gyorsabb lebonyolítása lehetővé tétessék;

c) hogy a csődeljárás folytán felmerülő költségek a lehetőség végső határáig redukáltassanak. *(Dr. Schreyer Jakab* indítványa.)

A kongresszus kimondja, hogy a csődtörvény reviziója alkalmából kívánatosnak tartja a csődtömeggondnoki intézmény olyan reformját, mely szerint a jövőben a csődtömeggondnoki tisztséget nem csupán ügyvédek, hanem kereskedők is betölthetik. *(Dán Leó* indítványa.)

A kongresszus kimondja, hogy a csődbeli megtámadásnak jelenlegi jogszabályaink és bírói gyakorlatunk alapján való szabályozását a kereskedelem érdekei szempontjából hátrányosnak tartja és a csődtörvény küszöbön álló reviziója alkalmával kívánja a megtámadási jognak a mainál méltányosabb rendezését. *(Brázay Zoltán* indítványa.)

A kongresszus kimondja, hogy a csődönkívüli kényszeregyezség intézményének mielőbbi meghonosítását a kereskedővilág érdekében szükségesnek tartja és ebben az értelemben intézzen felterjesztést az igazságügyi és kereskedelemügyi miniszter urakhoz.

A kongresszus kimondja, hogy a csődönkívüli kényszeregyezséget a csődtörvény reformjától függetlenül megalkotandónak kívánja. *(Drucker Géza* indítványa.)

A kongresszus kimondja, hogy a magyar kereskedelem a külön kereskedelmi hatáskör, az ülnöki intézmény és a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék eltörlését a kereskedelem érdekei, a bíráskodás szakszerűsége és az ország hitelképessége szempontjából egyformán károsnak tartja. A mai állapot változatlan fentartását kívánja. *(Kunz József* indítványa.)

A kongresszus kimondja, hogy az új perrendtartás illetékességi szabályainak kereskedőellenes irányzatával szemben kívánatosnak tartja, hogy a kereskedők a védekezés minden eszközét megragadják és hogy ebben a tekintetben a szükséges útbaigazítások és felvilágosítások a kereskedőosztály részére idejekorán megadassanak. Ezen védekező intézkedések között elsősorban kiemeli a teljesítési hely kitüntetésével ellátott megrendelő-jegyeknek a kereskedelmi életbe való bevezetését. Tekintettel arra, hogy a már jelenleg megszerzett követelések is esetleg az új polgári perrendtartás illetékességi szabályai alá fognak esni, szükségesnek tartja, hogy a kereskedők hitelezés esetén ezt a rendszabályt haladéktalanul életbe léptessék. *(Dr. Halasi Béla* indítványa.)

A kongresszus kimondja, hogy a kereskedelmi választottbíróságok intézményének *előmozdítását* (kiterjesztését) a peres eljárás szakszerűsége és gyors lebonyolítása, úgyszintén a kereskedelmi közszellem emelése érdekében kívánatosnak tartja. Feliratot intéz az igazságügyminiszterhez, hogy a kereskedelmi választott-bíróságok ügyét külön törvény útján szabályozza. Ennek hiányában azonban a folyó évben életbelépő új perrendtartás alapján és annak keretei között is megalkotni kívánja a kereskedelmi választott-bíróságokat. A választott-bíróságok kereteinek megteremtésére és megszervezésére a nagyobb és tekintélyesebb kereskedelmi érdekképviseleteket tartja a kongresszus a legalkalmasabbaknak. *(Lénárd Jenő* indítványa.)

A kongresszus kimondja, hogy dacára azoknak az ellentéteknek, melyek az egyes államok között a csekk gazdasági szerepének és különösen jogi konstrukciójának meghatározásában fenállanak, egy csekkjogi egyezmény megkötését kívánatosnak tartja. Tudatában van annak, hogy a német rendszer, melyet a mi törvényhozásunk is elfogadott, továbbá a francia, angol és amerikai rendszer között csaknem áthidalhatatlan ellentétek vannak; tudatában van annak is, hogy egységes csekkjogi szabályzatot az érdekelt államok csak az esetben fogadnának el, ha abban gazdasági viszonyaik és csekkjogi felfogásuk honorálttatnék, hogy tehát az alkotandó egységes szabályzat csak részben szüntetné meg a fenálló ellentéteket, mégis kívánatosnak tartja egy egyezmény létrejöttét, mert ez az egyezmény és a mindinkább fokozódó internacionális csekkforgalom fogja idővel a valóban egységes csekkjogot kiküzdeni. A kongresszus felkéri a m. kir. igazságügyminiszter urat, hogy delegáltjai útján a csekkjogi egyezmény létrejöttét előmozdítsa. *(Dr. Varjassy Lajos* indítványa.)

A kongresszus tárgyalásain a kérdéseket igen komoly magas nívójú vitában beszélték meg. Különösen örvendetes volt a kereskedő-előadók és felszólalók szereplése, biztatásul annak a várakozásnak, hogy a jog megszűnik majd kaszt-tudomány lenni és ezzel egyidejűleg megszabadul a dogmák uralmától és élettel teljesen a ma szükségleteinek lesz alkalmazkodó szolgája. A jog népszerűsítése így fogja megteremteni a népszerű jogot.

B.

Szemle.

BELFÖLD.

— **A törvényelőkészítés módszerében** az igazságügyminisztérium a változatosság elvét követi.

I. Bélyeg- és illetéktörvényt készít elő legnagyobb titokban a pénzügyminiszter és az igazságügyminiszter. A pénzügyminiszter a törvény első tervezetét csak egyes hatóságoknak küldötte meg. Az igazságügyminiszter összehívott ugyan egy szakértekezletet, de azt bizalmasnak jelezte, úgy hogy az értekezlet tagjai *a tervezetről és az értekezlet lefolyásáról mitsem közölhetnek.* A törvényelőkészítésnek ez a módszere betetőzése az eddigi törvényelőkészítési furcsaságoknak. Azt értjük, ha a miniszter egy tervezet előkészítése *előtt* bizalmas tanácskozást tart abból a célból, hogy tájékozódjék az érdekelt körök kívánságairól, véleményéről stb. De nem tudjuk felfogni, mi a célja a bélyeg- és illeték-reform körüli titkolódzásnak és egy már elkészült, külön-

böző hatóságok által letárgyalt tervezet «bizalmas» jellegének. A miniszter értekezletre meghívja az ügyvédi kamarák kiküldötteit, de megtiltja, hogy a tervezetről hírt adjanak. Minthogy pedig a kamarák természetesen azokat küldötték ki, akik a kérdéshez legjobban értenek, a hozzáértők most sem a szaksajtóban, sem ügyvédi értekezleteken, de még a kamara választmányi ülésében sem nyilatkozhatnak, míg a misztériumról le nem hull a lepel.

II. Néhány nap előtt közölték a lapok, hogy az igazságügyminiszter megbízást adott egy fiatal szakembernek a *csökkent szellemi képességűekről* szóló törvénytervezet előkészítésére. Alig száradt meg a megbízólevél tintája, egy fürge napilapunknak máris terjedelmes interjút sikerült kierőszakolni a kodifikátortól. Ebből megtudhatjuk a készülő tervezet alapgondolatait, sőt már azokat az érveket is, amelyekkel a még csupán a kodifikátor agysejtjeiben élő tervezet ellen intézendő támadásokat meg fogják cáfolni. Azirán is megnyugtat a kodifikátor, hogy a miniszter, akinek «tudományos és szociális programmját szerencséje van ismerni», a tervezetet magáévá fogja tenni.

Ime a törvényelőkészítés másik módszere. Az illetéktörvényjavaslatot, amely mindenkit érdekel, titokban kezelik, a korlátolt beszámíthatóságúakról szóló javaslatot, amely senkit sem érdekel, még a megszületés előtt, mint a vajúdás szakában lévő embriót mutatják be a nagyközönségnek. Igazán nehéz eldönteni, hogy a két módszer közül melyik a — rosszabb.

— **A bírói nevelés.** Tudvalevő, hogy a bíró, amidőn igazságot szolgáltat, amikor a törvényt alkalmazza, amikor a bűntettesre büntetést szab, s azt végrehajtatja, bűntető ítéletével javítani, nevelni kíván. Ez a bírói nevelés általánosságban. A szószoros értelemben vett bírói neveléssel csak a büntetőnovella életbeléptetése óta és csak a fiatalkorúakkal szemben követett eljárásnál találkozunk. Az 1908 : XXXVI. t.-c. 16—17. szakaszai a bírói nevelést a szó legszorosabb és legideálisabb értelmében teszik lehetővé.

Ha van törvény, amely a korszerű, hasznos, humánus elveket a maga tisztaságukban fektette le: az a büntetőnovella; és mégis e törvény alkalmazásakor az életben a céltól, az ideális, korszerű, humánus jogelvektől egyre jobban eltávolodik. A gyakorlati életben, a kivitelben vajmi kevés valósult meg belőle. A bíró nevelői munkája sem érvényesülhetett. A repressziv gyermekvédelem is vajmi csekély hasznát látta. Mi több, így a mai hézagos, hiányos, hibás végrehajtásával e jeles törvényünk nemcsak meddőségre volt kárhoztatva, de továbbra is a régi módon alkalmazva büntetőbíráskodásunk tekintélyének kárára is válhat.

Ez a bírói nevelés csak elhangzó szavakból áll, híjjával minden hatékony energiának. Intelem, dorgálás, fenyegetés, próbára bocsájtás . . . Csupa szavak, csupa merő frázisok, amelyeken a csintalan suhancok eleinte csak mosolyognak, később nevetnek, de semmiképen sem okulnak. Szülői fenyíték alá bocsájtás! Valóságos abszurdum. A szülő, aki merő elfogultságból menti gyermeke eljárását, legyen szigorú, megtorló bírája annak. Mindez megköti a büntető bíró kezét, kellő súllyal bíró, hatékony energiát nem fejthet ki s ez a bírói nevelés, így alkalmazva eszközeit, nemcsak kedvező eredményeket nem érhet el, hanem maholnap aláássa a büntetőbíráskodás tekintélyét is. Csak meg kell figyelni a bűnöző fiatalkorúakat a tárgyalás előtt, alatt és után. Az a hányaveti, hetyke, elbizakodott, konfidens magatartás; az a cinizmus, az a megbánásnélküli, szinte kedélyes modor, mindmind meggyőz bennünket arról, hogy ilyen bírói neveléssel a fiatalkorúakat a becsületes, tisztességes, erkölcsös munkáséletnek visszaadni nem fogjuk soha.

Törvényhozásunk ezt a novelláris intézkedését rendszeresítette az 1913 : VII. tc.-kel, mely körzetenkint felállította a gyermekbíróságokat. Ugyanazok az elvek vannak lefektetve ebben is, ugyanaz az eszme vonul végig ezen is, mint a büntetőnovellán. A bírói nevelés módja, eszközei is maradnak ugyanazok, a különbség csak az, hogy most a fiatalkorúak kizárólag velük foglalkozó bírákat kaptak; akiknek hivatása marad a régi, melyet a büntetőnovella szabott még meg. Aggályaink, amelyeket a büntetőnovella hatása, eredményei iránt tápláltunk, fenmaradnak hát a jövőre is.

A bűnöző fiatalkorúakat csak szép szóval, csak intelemmel, csak dorgálással, csak próbárabocsájtással a bűnözés útjáról letéríteni, őket az erkölcsös, bűnözés nélküli munkáséletnek visszaadni, megjavítani nem lehet. A bűnöző fiatalkorúakat csakis testi fenyítéssel lehet észretéríteni, őket a jó útra terelni, a további bűnözéstől visszatartani, belőlük erkölcsös, józan, munkás, becsületes, tisztességes embereket nevelni.

Igaz ugyan, hogy a büntetőbíró méltóságával nem férhet össze a testi fenyíték alkalmazása. Ezt el kell ismernünk. Ezt be kell látnia mindenkinek. Mivel pedig úgy a represszív, de különösen a preventív gyermekvédelem hatásosabb, eredményesebb kultiválása érdekében erre feltétlen szükség van, kívánatos tehát, hogy minden községben legyen az igazságszolgáltatásnak egy szerve, aki nevelői és bírói hatáskörében ezt a testi fenyítékkel kapcsolatos nevelést kultiválja. Aki erkölcsi, értelmi és szellemi vezére, de egyben igazságos bírája is a község fiatalkorú generációjának. Aki ellenőrzi a tankötelezettség teljesítését az iskolakerülőket iskolalátogatásra kényszeríti, megtorolja az iskolai mulasztásokat, távoltartja a fiatalkorúakat a korcsmáktól, mulatóktól, kéjhelyektől, aki számukra ily egyletet szervez, analfabéta és továbbképző tanfolyamokat rendez s aki őket, ha lehet jó szóval, ha nem lehet fokozatosan súlyosodó testi fenyítéssel fegyelmezi s ha kell szülőiket, gazdáikat bírságolja Ez lenne a községi gyermekbíró, vagy nevelőbíró. És erre legalkalmasabbaknak tartom a működő tanítókat, akik a nevelés módozatait is, a gyermek lelki világát, szokásait, félszegségeit is, a népet magát is közelebbről ismerik.

A most felállított gyermekbíróságok segédszerve gyanánt szervezzünk tehát minden községben egy, városokban több nevelőbírói állást, a működő tanítók, esetleg lelkészek sorából. A nevelőbírák az igazságszolgáltatás segédszemélyzete létszámába osztatnának be, hivatali esküt tennének a gyermekbíróság vezetője kezébe, évi fix tiszteletdíjat kapnának, idézési, elővezetési, bírságolási hatalommal, házi fegyelmi joggal lennének felruházva. Ezek hivatása lenne a körzetbe tartozó fiatalkorúakat fegyelmezni, e mellett a mostani pártfogó tisztviselők hivatása is rájuk szállna. De össze lehetne kötni erkölcsrendészeti hivatásukat népmívelő hivatással is.

Dr. Saskeöy József.

— **Magyar jogi írók külföldön.** A Laband-féle Archiv des öffentlichen Rechts utolsó számában dr. *Wlassics* Gyula, a közigazgatási bíróság elnöke hosszabb bírálatot írt dr. *Márkus* Dezsőnek német nyelven megjelent közigazgatási jogáról. Reámutat arra, hogy Márkus könyve számos oly tévedés eloszlatására alkalmas, amely Magyarország közjogára és közigazgatási rendszerére nézve külföldön elterjedt. Jó lélekkel állítható — írja Wlassics, — hogy a munka sok tekintetben tartalmasabb, mint a magyar nyelven megjelent e tárgyú művek. Kiemeli, hogy mily nagy nehézségekkel járt a központi miniszteriális igazgatás és az önkormányzat viszonyainak megvilágítása, de utal egyes részletkérdések tárgyalásának fogyatékosságára és a rövid történeti áttekintés hiányára. Oda konkludál, hogy a könyv így is hű képet ad a magyar intézményekről és igaz részvéttel emlékezik meg a sajnos, korán elhunyt szerzőről, akitől méltán még sokat várhatott a magyar jogtudomány. — A Gerichtshalle május 10-ki számában dr. *Feles* Márk budapesti ügyvéd tanulmánya jelent meg az osztrák elvált katholikus polgárok Magyarországon kötött házasságának jogérvényességéről. — A Liszt-féle Zeitschrift f. d. ges. Strafrechtswissenschaft legutolsó füzetében *Finkey* Ferenc kolozsvári egyetemi tanár ismerteti az újabb magyar büntetőjogi törvényhozást. Érthető szégyenlősséggel a királyság védelméről szóló 1913 : XXXI. tc.-nek csupán a *címét* ismerteti, az 1913 : XXI. tc.-ről megállapítja, hogy «biztos kézzel» megoldja a kérdést, amely Magyarországon «in Hinblick auf die notwendige Bändigung der herumstreifenden Zigans (sic !)» aktuális. Igazán hálásak lehetünk a tudós professzornak ama Németországban eléggé elterjedt nézet cáfolatáért, hogy hazánkat részint zenélő, részint rabló cigánybandák tartják állandóan rettegésben. Az 1914 : XIII. tc.-ről konstatálja, hogy az esküdtbíróság szervezetét nem érinti és emelni fogja az esküdtszéki bíráskodás színvonalát, a sajtótörvényről, hogy szakkörökben «általános elismeréssel»

találkozott. A sajtórendőri delictumokat Finkey szerint a törvény «nagy körültekintéssel» szabályozta (pl. «tolakodó magatartás», «valamit elhallgat», «valamit közzétesz», kaució nélküli politizálás stb.), amit a sajtótörvény készülő novellája is bizonyít. Ezután referál a készülő Balogh-kódexről. Konstatálja, hogy a kodifikációs bizottság «egyhangúlag» hozzájárult a miniszternek az új Btk. megalkotására vonatkozó javaslatához. Hogy ez az egyhangúság a bizottság összeállításával már adva volt, az a külföldet nem érdekli. Végül a tudósoknál szokásos szerénységgel oda konkludál «wenn nach den vier Entwürfen geurteilt werden kann — ezek egyikét tudvalevőleg a cikk szerzőjének köszönhetjük — so wird die Vorlage des neuen Strafgesetzbuches sich als ein sehr beachtenswertes Werk darstellen, das sowohl systematisch wie technisch den neueren europäischen Strafgesetzentwürfen mit Recht gleichgestellt werden kann.»

— **5000 korona.** Az ügyvédjelölteket az 1913 : LIII. tc. 4. §-a arra kötelezi, hogy a három évi joggyakorlatból legalább egy évet kir. bíróságnál töltsenek. Ezen kényszergyakorlaton levő ügyvédjelöltek segélyezésére az igazságügyi kormány összesen *ötezer koronát* irányzott elő a költségvetésben. Ez még kezdetnek is túlságosan szerény.

— **A budapesti kir. központi járásbíróság vezetője** az 1913 : XXV. tc. 2. §-a szerint kir. itélőtáblai bírói címmel és jelleggel felruházott királyi járásbíró, akinek a kir. kúriai bírói cím és jelleg adományozható. Már a kinevezésnél a járásbíróságnak első kiváló vezetőjét nem járásbírónak nevezte ki az okirat, hanem a kúriai bírói cím és jelleg adományozása kapcsán a központi kir. járásbíróság *vezetőjének*. És most a bírói hatalom gyakorlásáról, valamint a kir. bíróságok és a kir. ügyészségek szervezetéről szóló törvényjavaslat is a budapesti kir. központi járásbíróság vezetőjének címezi. Érthető, hogy a központi kir. járásbíróságnak, amely feladatainak fontosságánál fogva különös gondoskodás tárgya, vezetőjét címében is kitüntetni kívánják, de a megoldást nem tartom szerencsésnek. A címeknél az esztétikára is kell valamit adni és a vezető cím nem valami szép. Sokkal szebben hangzanék, ha a központi járásbíróság *elnökének* neveznők el. A központi járásbíróság vezetője amúgy is egy rangsorba kerül a vidéki kir. törvényszéki elnökökkel és előreláthető, hogy mint az első esetben, a jövőben is többször fog előfordulni, hogy vidéki törvényszéki elnök lesz e járásbíróság vezetője: miért ne adnók meg és hagynók meg néki az elnöki címet. Attól a logikai hibától, hogy a járásbíróság vezetője nem elnököl, igazán nem kell félni: cimeknél a logika mégis csak másodlagos kérdés. Megjegyzem, hogy a német nomenklatura szintén ismeri az *Amtsgerichtspräsident* címet. E kérdéssel kapcsolatosan megemlítem azt is, hogy a járásbíróság elnevezése ellen is kifogásom van. A központi szó a címben nem szép és felesleges, egyszerűen *budapesti kir. járásbíróságnak* kellene elnevezni és a Budán székelő másik járásbíróságnak adni valamely megkülönböztető címet, épen úgy, mint ahogy a budapesti kir. törvényszékkel szemben a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszéknek és a budapesti kir. büntetőtörvényszéknek van megkülönböztető címe. A központi kir. járásbíróságnak az épületen elhelyezett felirata pedig egyáltalán rossz, mert még a budapesti szó sincs a címben.

— **A magyar országgyűlés költségvetési joga és a delegációk.** B. lapjuk múlt számában ismertetés jelent meg a «Magyar országgyűlés költségvetési joga és a delegációk» c. könyvemről. A Jogtudományi Közlöny nagy tekintélye és a kritikus személye iránt érzett rokonszenvem kedves kötelességemmé teszi, hogy midőn a bíráló úr szíves volt könyvem eredményei közül három tétellel behatóbban is foglalkozni, rámutassak arra, hogy voltaképen ezekben a fejtegetéseiben sincs semmiféle tárgyi alap az enyémtől eltérő konklúzióra. Mert kétségtelennek kell tartanom, hogy a kritikus úr is tudja, hogy teljes szuverenitású államok között az akaratmegegyezés is csak egymástól *jogilag* független akaratkijelentések útján jöhet létre, — tudja, hogy az 1867 : XII. tc. csakis a végrehajtás tekintetében statuál bizonyos ügyekre nézve közösséget, de legfőbb államakaratelhatározási, törvényhozási funkcióra nem, — tudja, hogy az exterritorialitás fogalmi körébe tartozó intézmények tartalma terjedelmi eltéréseket is mutat és hogy két szuverén állam bármily különleges joghelyzet tartalmát különleges jogviszonyuk természetének megfelelőleg specialiter is szabályozhatja, végül kétségtelenül tudja azt is, hogy az 1867 : XII. tc. és a magyar delegáció ügyrendje értelmében a két delegáció együttes ülése, forma és lényeg szerint egyaránt, olyan testület, mely res judicata erejével a két delegáció *vitáját* dönti el.

A kritikus úrnak az általa kiragadott három tételre vonatkozólag eltérő véleménye, fejtegetéseiből kétségtelenül kitetszőleg, egyszerűen csak annak a következménye, hogy nézete kialakulásakor mindezekről megfeledkezett.

Még csak azt jegyzem meg, hogy egyik tételemet hibásan is idézi; én nem azt mondom, hogy a delegációk együttes ülésének «tagjait nem is mentelmi jog illeti meg», sőt ellenkezőleg, azt mondom, hogy a magyar delegátusoknak az 1867 : XII. tc.-ben meghatározott inviolabilitása és immunitása egyszerűen az a mentelmi jog, mely őket már mint a magyar törvényhozás tagjait is megilleti. És csak a magyar területen ülésező osztrák közösügyi bizottság tagjainak különleges jogállásáról állapítom meg, hogy ez nem a magyar törvényhozó mentelmi joga, hanem olyan kivételes joghelyzet, melyet egy szuverén állam jogszerű képviselete egy másik szuverén állam területén élvez és mely e természeténél fogva az exterritorialitás fogalmi körébe tartozik.

Dr. Tihanyi Lajos.

— **Mikor a fogházőr fegyverszíja elszakad.** A járásbíró jelentést tett a törvényszéki elnöknek, az elnök a táblai elnöknek, a táblai elnök az igazságügyminiszternek. Az igazságügyminiszter átírt a honvédelmi miniszterhez. A honvédelmi miniszter leírt a honvédkerületi parancsnoksághoz, a kerületi parancsnokság a dandárparancsnoksághoz, a dandárparancsnokság az ezredparancsnoksághoz, az ezredparancsnokság a hadkiegészítő-parancsnoksághoz. A hadkiegészítő-parancsnokság kiszolgáltatta a szíjat a járásbírónak. A járásbíró jelentette a törvényszéki elnöknek, hogy a szíjat megkapta, az elnök a táblai elnöknek, a táblai elnök a miniszternek. És ezalatt a hadkiegészítő-parancsnokság is megtette jelentését a szíj kiszolgáltatásáról az ezrednek, az ezred a dandárnak, a dandár a kerületnek, a kerület a honvédelmi miniszternek. És most az igazságügyminiszter átutalt 52 fillért a szíj fejében a honvédelmi miniszternek. Több jelentés, átirat, leirat vagy felterjesztés ez ügyben nem történt. Ez csak egyszerű ügymenet?

— **Az ügyvédeket Boszniában** az országos kormány javaslatára a közös pénzügyminiszter nevezi ki, a kamara csupán véleményt nyilvánít. Újabban megtörtént, hogy a kormány javaslatára a király kegyelmi úton egy jelöltnek a kötelező doktorátust, egy másiknak a joggyakorlat egy részét engedte el, noha az ügyvédi rendtartás ily kegyelmi diszpenzációra nem ad jogot. A kamara minden ily esetben tiltakozott, de eredmény nélkül. Legutóbb a kamara volt elnöke éles cikkben mutatott rá a veszélyekre, amelyekkel a törvénynek «kegyelmi úton» való megsértése jár.

— **A sajtótörvény** anyaggyűjteménye az Igazs. Jav. Tárának április 5-iki dátummal jelölt, de csak néhány nap előtt szétküldött számában most jelent meg, tehát majdnem egy hónappal a törvény életbeléptetése után. Látnivaló, mily célzatos az az állítás, hogy a törvények életbeléptetése mostanában kissé elhamarkodott.

— **A bűnvádi csődper** címmel dr. *Bernhard* Miksa ügyvédtől, csődjogi irodalmunk szorgalmas művelőjétől 153 oldalra terjedő monografia jelent meg. Bűnvádi csődper alatt nemcsak a csalárd és vétkes bukásra, hanem a hitelezők érdekeit károsító és veszélyeztető cselekményekre vonatkozó anyagi és eljárási jogi szabályokat foglalja össze. A munka címe nyilván helytelen, nemcsak a szerző saját fogalommeghatározása (5. l.), hanem a könyv tartalma szerint is, amely majdnem kizárólag anyagi jogi. Eltekintve a szakértői szemlétől, nem is indokolná semmi a csalárd és vétkes bukásra vonatkozó bűnvádi eljárási jog különválasztását. A hibás cím ellenére is a munkában számos értékes kritikai észrevételt találunk, amelyekben a szerző a csődöt kapcsolatos deliktumok tételes szabályainak következetlenségét illusztrálja. A könyv ára 4 K, megjelent Ráth Mór kiadásában.

KÜLFÖLD.

— **A német bíróságok gyakorlatából.** A Reichsgericht egy igen érdekes ítéletében az alsó fórumokkal szemben megállapította a háztulajdonos felelősségét, amikor a ház egyik lakója éjjel három és négy óra között a ki nem világított lépcsőn heverő létrában megbotlott és gyógyítást igénylően elesett. Az ítélet indokaiban azt hozza fel, hogy a háztulajdonos kötelessége a lépcsők forgalmi biztonságáról és a forgalmat veszélyeztető idegen tárgyak eltávolításáról gondoskodni, azt ellenőrizni és a veszélyek elkerülésének lehetővé tételére a lépcsőházat kivilágítani.

A bányajog körébe vág ugyan, de a részvényjogra is kiható a Kammergericht nagyfontosságú döntése, amely kimondotta, hogy a bányatársulat oly kérdésben hozott közgyűlési határozata, amely a napirendre kifejezetten kitűzve nem lett, nem érvényes. A döntés alapjául az a per szolgált, amelyben a bányatársaság egyik tagjától a kérdéses közgyűlési határozattal megszavazott pótbefizetést követelte. Alperes arra alapította védekezését, hogy a napirenden a pótbefizetés kimondása feletti határozat nem volt kitűzve. A bíróság a védekezés álláspontját tette magáévá. A felfogás szigorúságának jellemzésére említjük meg, hogy a bíróság nem akceptálta, hogy a napirendnek volt egy pontja: «Határozathozatal a további intézkedések felől» és ennek keretében hozatott a vitatott határozat is. A malaclopó köpenyeg systémát tehát a bíróság elvetette. *B.*

— **Az új angol léghajózási törvény** — Aerial Navigation Act 1913 — felhatalmazza a belügyminisztert, hogy az ország egyes részei felett az átrepülést a honvédelem és az állami biztonság szempontjából megtilthassa. Aki külföldről léghajón kíván Angliába jutni, e szándékát 48 órával indulása előtt az angol konzulnak köteles bejelenteni, aki pedig repülőgépen akar Angliában kikötni, a leszállás helyét és hozzávetőleges idejét, nevét és állampolgárságát oly időben köteles a belügyminisztériummal közölni, hogy az értesítés 18 órával korábban érkezzék a Home Office-ba, mint az aeroplán angol területre. Eddig két esetben alkalmazták a törvény büntető szankcióját, de mindkét esetben csupán biztosíték adására kötelezte a bíró a törvény nemtudásával mentegetődző francia vádlottat, hogy ha a cselekményt egy éven belül megismételné, a bíróság előtt megjelenik.

— **A N. B. E. munkaprogrammját** állapította meg legutóbbi ülésében az egyesület vezetősége. A kérdések, amelyekkel az egyesület foglalkozni szándékozik, a következők: 1. Miként kell a bűnvádi eljárást átalakítani, hogy a modern büntetőjog, különösen a biztonsági intézkedések alkalmazására megfelelő legyen? (E kérdésről írt *Liszt* lapunk ez évi 12. számában.) 2. Minő viszonyban áll a védelv az új feladatokhoz? 3. Minő feltételekkel és mily határok közt terjeszthetők ki a fiatalkorúak tekintetében uralomra jutott elvek a felnőttekre? 4. Nemzetközi fogalommeghatározások az anyagi büntetőjogban. 5. A bűntett tényezőinek vizsgálati módszere. 6. A jogtanítás reformja.

— **Az osztrák-magyar jogsegély-egyezményről** az osztrák kereskedelmi utazók egyesületében dr. *Schauer* Hugó lovag igazságügyminiszteriumi osztályfőnök előadást tartott. Magyarországon eddig a közönséget az egyezményről csak egy szűkszavú hivatalos közlemény tájékoztatta.

Vidéki gyakorlattal bíró ügyvédhelyettes, ki a német nyelvet szóval és írásban teljesen bírja — 250 K havi fizetés — és a szokásos kiszállási díjak mellett dr. Lipp Ferenc szentgotthárdi ügyvéd irodájában azonnal alkalmazást nyerhet. Ajánlatok az eddigi működés megjelölésével közvetlenül hozzá intézendők. 15179

Egy telekkönyvi ügyekben jártas, kellő vidéki gyakorlattal bíró ügyvédjelölt azonnal beléphet dr. Vargha Gyula ügyvédhez, Siklóson (Baranya megyében). Ügyvédi irodában már működött kezdő jelölt is ajánlkozhatik. 15182

Azonnali belépésre tótul is tudó, gyakorlott ügyvédjelöltet keresek. Fizetési igények az eddigi gyakorlat megjelölésével közlendők. Dr. Kachelmann Viktor ügyvéd, Selmeczbányán. 15175

Keresek némi gyakorlattal bíró ügyvédjelöltet. Németül tudó (hibátlan korrekt levelezés) előnyben részesül. Fizetés megegyezés szerint. Dr. Gross Dezső ügyvéd, Nagykanizsa. 15159

Nélkülözhetetlen törvénykiadások!

Általános nagy becsben álló jegyzetekkel, utalásokkal s a miniszteri indokolásokkal. A jegyzetekben gondosan fel van dolgozva a képviselőházi és főrendiházi tárgyalások anyaga. A legpontosabb szöveg, a legteljesebb tudományos és gyakorlati apparátussal.

Corpus Juris Hungarici

(Magyar Törvénytár)

1000—1913.

Alapitotta és 1912-ig jegyzetekkel ellátta

MÁRKUS DEZSŐ dr.

1912-től kezdve jegyzetekkel ellátja

TÉRFI GYULA dr.

38 kötet, ára fekete félbőrkötésben

391 kor. 70 fill.

1000—1895-ig (20 kötet) csak együtt kapható.
1896-tól minden kötet külön is kapható.

Függelékében beragasztásra való pótlások, a Corpus Juris előbbi köteteinek kiegészítésére.

A hatályos magyar törvények gyüjteménye

(Corpus Juris Hungarici)

1000—1913.

Szerkesztette, jegyzetekkel és utalásokkal kisérte

MÁRKUS DEZSŐ dr.

1912-től kezdve szerkeszti

TÉRFI GYULA dr.

Kilenc kötet, ára barna félbőrkötésben

188 korona.

Kaphatók minden könyvkereskedésben.

Részletfizetésre is megrendelhetők:

KELEMEN D. ÉS TÁRSA

könyvterjesztési vállalatánál

Budapest, IV., Reáltanoda-utca 5.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat.** Egyetem-utca 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem.** I., Bérc-u. 9. (Tel. 63—96.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Negyvenkilencedik évfolyam. 21. szám. Budapest, 1914 május 22.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

Tartalom. *Index:* Megjegyzések a szervezeti törvény javaslatára. — *Győrffy László* százados hadbíró: A nyelvkérdés a katonai bűnvádi eljárásban. — I. *Dr. Kégl János* monori ügyvéd; II *B.:* Az ügyvédjelöltek mozgalma. — *Dr. Kármán Elemér* erzsébetfalvai kir. járásbíró: A kir. ügyészségről. — *Dr. László Márton* budapesti ügyvéd: Konzervatizmus a jelzálogjog kodifikációjában. — Szemle. *Melléklet:* Büntetőjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Megjegyzések a szervezeti törvény javaslatára.

A bírói hatalom gyakorlásáról, valamint a kir. bíróságok és a kir. ügyészségek szervezetéről szóló *törvényjavaslat* 12 §-ában a járásbíróságok számát legalább 380-ban és legfeljebb 400-ban megszabja, de ezen határok között a minisztériumot hatalmazza fel a szükséghez képest járásbíróság felállítására és megszüntetésére. Ugyanez a szakasz a minisztériumra bízza a járásbíróságok székhelyének és területének meghatározását és megváltoztatását és a járásbíróságoknak törvényszéki területbe való beosztását.

Ezekkel az intézkedésekkel szembeállítom az 1869: IV. tc. 21. §-át, amely szerint a törvényben meghatározott bíróságokat megszüntetni, vagy kívülük más bíróságot bármi szín és cím alatt felállítani és a bíróságoknak a törvényben megállapított illetőségén vagy területén változtatni nem szabad.

Annak a különleges állásnak, amelyet a törvényes szabályok összessége biztosít a bíróságoknak és amelynek egyik célja, hogy a végrehajtó hatalomnak befolyását a bíróságokra lehetőleg kizárja, jobban megfelel az 1869. évi törvénynek az a szabálya, amely a bíróságok szervezését minden részében közvetetlenül a törvényhozásra bízza.

Való, hogy törvényeink később (1871: XXXII. tc. 1. §-a, 1890: XXV. tc. 4. §-a, 1890: XXIX. tc. 2. §-a) eltértek ettől a szabálytól és bizonyos szervezési teendőket a minisztériumra bíztak. De ez a tény nem cáfolja meg az 1869. évi törvényben érvényesülő annak az elvnek a helyességét, hogy *a bíróságok szervezése a törvényhozás feladata.*

Különben, amint az 1890: XXV. tc. 4. §-ából kitűnik, a törvényhozás is csak ideiglenesen kívánt eltérni az elvtől. És ez eltérésnek, különösen 1871-ben, magyarázatául és némi mentségéül szolgálhat, hogy akkor, az első szervezést követő időben és kevésbbé konszolidált viszonyokban többször lehetett változtatásokra szükség a járásbírósági szervezetben és ezeknél az apróbb változtatásoknál ki akarták kerülni a nehézkesebben működő törvényhozási apparátust. Ma már ez a körülmény sem szolgálhat indokolásul és mentségül. Mert a minden tekintetben kialakult viszonyokban ily változtatásokra ritkán van szükség és mi akadálya sincs, hogy a törvényhozás rendelkezzék. A minisztérium meghatalmazása ezért nem lehet végleges szabály.

Ezt a meghatalmazást ez okból nem adnám meg a minisztériumnak és a 12. §-ba csak a járásbíróságok számának meghatározását foglalnám. Különben a javaslat 3. §-a volna irányadó, amely helyesen formulázza azt az elvet, hogy a bírósági szervezetről egyedül a törvényhozó rendelkezik, csak a: «vagy törvényben adott felhatalmazás» szavak volnának törlendők.

Az előadott okokból helytelennek tartom azt is, hogy a javaslat 23. §-a a bányaügyekben és a pénzügyi kihágási ügyekben eljáró törvényszékeknek és területüknek meghatározását az igazságügyminiszterre bízza. A bányaügyekben az 1871: XXXII. tc. 2. §-a és a pénzügyi kihágási ügyekben az 1871: LXVI. tc. 1. §-a is ily felhatalmazást adott ugyan a minisztériumnak, de csak *egyelőre.* Most a fejlődés abban állana, hogy a meghatalmazás végleges volna és nem is a minisztérium kapná, hanem az igazságügyminiszter. Ez már igazán nem illik bele a bírósági szervezet végleges kódexébe és nincs is rá semmi szükség.

A javaslat 144. §-ának első bekezdését is módosítani kellene és törölni belőle azt az általános meghatalmazást, hogy a bíróságok és ügyészségek szervezetének a jelen törvénnyel nem szabályozott részleteit az igazságügyminiszter rendelettel szabályozza. Taxative kell felsorolni, hogy mit szabályozhat a miniszter rendelettel. Alkotmányjogi kérdésekben és ilyen a bírósági szervezet kérdése, igen óvatosnak kell lenni és ilyen általános meghatalmazást adni nem szabad.

A bírói elmozdíthatatlanságot biztosító kódexbe nem illik bele a javaslat 96. §-ának az az intézkedése sem, hogy ítélőbírót és ügyészt akarata ellenére nyugalomba lehet helyezni, ha állását a törvény megszüntette és megfelelő állásra áthelyezni nem lehet. Ez az intézkedés oly határozatlan, jelentősége és terjedelme annyira nem világos, az intézkedés oly sokféleképen magyarázható, hogy az adminisztráció kezében veszélyes lehet. De nincs is szükség rá. Maga a szakasz kifejezi, hogy az állás megszüntetéséhez törvény kell, ez a törvény rendelkezhetik a szükséges nyugdíjaztatásokról is.

A javaslatnak a bíróságok és az ügyészség felügyeletére vonatkozó címében az az intézkedés foglaltatik (121. §.), hogy a felügyeletre vonatkozó jogszabályok, amennyiben tartalmukból más nem következik, az igazságügyminiszter főfelügyeletére is irányadók, továbbá a 125. §. arra jogosítja fel az igazságügyminisztert is, hogy a felügyelet körébe tartozó minden intézkedést közvetetlenül megtegyen és hogy az alsóbb felügyelő hatóságok intézkedését, az írásbeli megintés és a rendbírság kiszabásának kivételével, hivatalból felülvizsgálja és megváltoztassa. Az írásbeli megintést és a rendbírságot csak a 131. §. esetében, folyamodásra vizsgálhatja felül és változtathatja meg. Az igazságügyminiszter tehát bírákat nyilatkozásra felhívhat, ügyükben tanúkihallgatást és a tényállás megállapításához szükséges egyéb cselekményt foganatosíthat (122. §.), bírákhoz figyelmeztetést intézhet, bírákat szóbeli (127. §.) és írásbeli (128. §.) intésben részesíthet.

Ezt a szabályozást nem helyeselhetem. Nem mintha a szükséges felügyelet jogát, amely az igazságügyi adminisztráció lényeges tartalma, csorbítani akarnám. De figyelemmel arra a már hangoztatott elvre, hogy a végrehajtó hatalomnak befolyása a bíróságra lehetőleg kizárandó, azt tartanám csak elfogadható megoldásnak, hogy az igazságügyminiszter főfelügyeleti joga a *bíróságokkal* szemben egyedül az általános felügyeleti teendők ellátására szorítkozzék: általános őrködésre, ellenőrzésre és intézkedésekre; a közvetetlen felügyeleti intézkedéseket ellenben: az egyes panaszok következtében foganatosítandó vizsgálatokat és különösen a megtorló intézkedéseket kizárólag a bírói felügyeleti hatóságokhoz utalnám és az igazságügyminisztert, mint folyamodási hatóságot is kizárnám. Még az általános hivatali vizsgálat tekintetében is kimondanám, hogy ilyet az igazságügyminiszter csak kivételesen, fontos okból foganatosíthat *bíróságnál.*

A 131. §-nak az az intézkedése, hogy az írásbeli megintést rendelő és a rendbírságot kiszabó határozat ellen egyfokú folyamodásnak van helye a közvetetlen felsőbb felügyeleti hatósághoz nyilvánvalóan arra az esetre is vonatkozik, amidőn a 132. §., sze-

rint a fellebbviteli bíróság szab ki rendbírságot. Kétséges lehet azonban, hogy a fellebbviteli bíróságnak azt a határozatát ki bírálja felül és e kétség kizárására ki kellene mondani, hogy a fellebbviteli bíróság közvetetlen felsőbb *bírósága*. A Kúria bírságoló végzése ellen természetesen nincs helye folyamodásnak.

Helyes a 20. §-nak az az intézkedése, hogy a törvényszék teljes-ülése a törvényszék székhelyén lévő járásbíróság bíráját ideiglenesen a kir. törvényszéknél alkalmazhatja, ha helyettesítés végett vagy különben az ügymenet érdekében szükséges. Kár volt azonban mellőzni az 1871 : XXXI. tc.-nek azt az intézkedését (2. §. utolsó bekezdés), hogy a törvényszék a székhelyén alkalmazott járásbírót szükség esetén, mint szavazót a törvényszék ülésébe meghívhatja. Az intézkedésre néha szükség lehet és nem kifogásolható.

A javaslat 50. §-ának azt az intézkedését, hogy bizonyos állásokra csak ítélőbíró vagy ügyész nevezhető ki, kiterjesztenék a Kúria elnöki, másodelnöki, tanácselnöki; a táblák elnöki, tanácselnöki; a törvényszékek elnöki, tanácselnöki; a budapesti kir. törvényszék másodelnöki és a budapesti központi kir. járásbíróság vezetői állására, továbbá a koronaügyészi, főügyészi és a budapesti vezető ügyészi állásokra. Ezeket az állásokat kellően betölteni annak, akinek nincsen megfelelő *bírói (ügyészi)* gyakorlata, nem is lehet. A szükséges bírói (ügyészi) gyakorlat éveinek minimumát is meg kellene állapítani.

Az 57. §. nem intézkedik arról, hogy a Kúriánál hogy történik a kijelölés, pedig az 56. §. szerint a Kúriánál is szükség lehet a kijelölés.

A 69. §-hoz megjegyzem, hogy egyszerűbb és helyesebb volna mindazokat közös rangsorba összefoglalni, akik egy fizetési osztályban vannak, egy rangsorba sorozni tehát az V. fizetési osztályban lévő bírákat és ügyészeket (69. §. 2. és 3.) és a VI. fizetési osztályban levőket (69. §. 4—6.). Nincs ok arra, hogy az V. fizetési osztályban az ügyészek és a bírák, a VI.-ban pedig még az elnökök is külön-külön rangsorokba foglaltassanak.

Végül még egy megjegyzést.

Ennek a javaslatnak nyilvánvalóan egyik főcélja, hogy a törvénytárban szétszórt szervezeti intézkedéseket egy törvénybe foglalja össze, mégis a szétszórt intézkedéseknek egynémelyikét a 145. §. fent kívánja tartani.

Érthető és helyes ez az 1871 : XXXI. tc. 32. §-ánál, az 1885 : III. tc. 2. §-ánál és az 1908 : VI. tc. 2. §-ánál, amelyeknek tartalma a kódex keretébe nem tartozik. De merőben érthetetlen, hogy miért utal a javaslat az 1890 : XXIX. tc. 1. §-ára és miért nem veszi át intézkedését, hogy «a kir. törvényszékek jelenlegi székhelyei csak törvénnyel változtathatók meg», amihez a teljesség kedvéért hozzátehetné még, hogy területüket és a járásbíróságok székhelyét és területét is csak törvénnyel lehet megváltoztatni, bár mindez a 12. §. módosítása esetén a 3. §-ból is következik. Érthetetlen, hogy miért tartja érvényben az 1875 : XXXVI. tc. 1. §-át, amelynek második bekezdését különben az 1890 : XXIX. tc. 3. §-a kifejezetten hatályon kívül helyezte és miért nem szabja meg maga a kir. törvényszékek számát és mondja ki, hogy az egyes bíróságokhoz beosztott bírák és bírósági hivatalnokok létszámát a törvényhozás által megállapított összlétszám keretében és a bíráknál az áthelyezhetetlenség elvének fentartásával az igazságügyminiszter határozza meg. Az 1891 : XVII. tc. 29. §-ának első bekezdése és az 1907 : I. tc. 1. §-ának második bekezdése tekintetében is felesleges az utalás: a kúriai bíró és az ítélőtáblai bírói címmel és jelleggel felruházott bírák jogviszonyainak szabályozása a kódex keretébe tartozik. Az 1890 : XXV. tc 1—3. §-át sem tartanám hatályban, hanem a kir. ítélőtáblák számának, székhelyének, területének és hatáskörének meghatározását átvenném a javaslat második címének III. fejezetébe. Az ítélőtáblák számának, székhelyének és területének ez a meghatározása csak akkor maradhatna ki a kodexből, ha az igazságügyminiszter külön javaslatot terjesztene elő minden bíróság, a törvényszékek és járásbíróságok számának, székhelyének és területének meghatározásáról. Az 1890. évi XXV. tc. 3. §-ának második bekezdését a javaslat 35. §-a már amúgy is átvette.

Valóságos kuriózum az 1871 : XXXIII. tc. 8. §-ának fentartása.

Ez a szakasz téves szövegezésben került a törvénybe, miért is a szövegezést a csupán az 1871 : XXXIII. tc. 8. §-ának helyreigazításáról intézkedő 1881 : LV. tc, kiigazította. Erre a javaslat 145. §-a nem utal.

És most lássuk a tartalmat. A szakasz így szól:

«A bírói felelősségről és nyugdíjazásról szóló törvények az 1871 : XXXIII. tc. 27. §-ának *a)* pontjában foglalt módosítással, továbbá az elsőfolyamodású bíróságok rendezéséről szóló 1871 : XXXI. tc. 11. §-a a kir. ügyészekre is kiterjesztetnek».

A szakasz, amelyet a javaslat érvényben tartana, két oly törvényes intézkedésre utal tehát, amelyet ugyanennek a javaslatnak 145. §-a kifejezetten hatályon kívül helyez és utal a nyugdíjazásról szóló törvényekre, amelyek szintén hatályukat vesztik a javaslatnak törvényerőre emelkedésével. Vajjon az ügyészekre vonatkozóan e törvényes intézkedéseket érvényben kívánja-e tartani a javaslat? Erről szó nem lehet, mert az ügyészeknek nyugdíjazását a javaslat (IV. cím, IX. fejezet) szabályozza, a régi intézkedések nem maradhatnak tehát érvényben. Az 1871 : XXXI. tc. 11. §-ának a korpótlékokra vonatkozó intézkedése pedig nem tartható fen az ügyészekre vonatkozóan, ha a bírákra vonatkozóan megszűnik.

De a korpótléknak, amelyet az 1904 : I. tc. is fentartott (v. ö. 530/904. M. E. rendelet 17. §.), megszüntetésére nincs ok és ezért a korpótlék kérdésében a helyes intézkedés az volna, ha a javaslat 63. §-ában kimondatnék, hogy az 1871 : XXXI. tc. 11. §-a hatályban marad és hatálya az ügyészekre is kiterjed. A bírói felelősségről szóló törvénynek az ügyészekre kiterjesztését pedig a nehézkes utalás helyett a javaslatba kellene foglalni azzal az egyszerű szövegezéssel, hogy a bírák és bírósági hivatalnokok felelősségéről szóló 1871 : VIII. tc. érvényben marad és a kir. ügyészekre is kiterjed. A főügyésznek felügyeleti, bírságolási és felfüggesztési joga végül már kitűnik a javaslat 120., 127. és 128. §-aiból, esetleg az 1871 : VIII. tc.-re való utalással kapcsolatban, vagy a 120. §-ban kimondható az is, hogy a felügyelete alá rendelt személyek tekintetében a főügyész gyakorolja az 1871 : VIII. tc. 28. és 63. §-aiban az elnökre ruházott jogokat.

Iudex.

A nyelvkérdés a katonai bűnvádi perrendtartásban.

Az új katonai bűnvádi perrendtartás július 5-én életbe lép. Ezzel aztán meg is szűnik a sok találgatás, amellyel a lapok — így főleg a napilapok — közönségét hetenként hétfélekép tájékoztatták a törvény életbeléptetéséről, valódi és képzelt hiányosságairól. Így legutóbb olyanféle újabb sérelmekről olvashattunk, mintha a törvényt akkép módosítanák, hogy a közös hadsereg hadbíróságainál a magyar nyelvet Magyarországon csak nyolc év multán, vagy tizenegy év multán hoznák be. Holott nyilvánvaló, hogy mindezekről a törvény még annak idején megfelelőleg intézkedett, de akkor sem így, hanem a miként alább röviden részletezni fogom.

A nyelvkérdés tekintetében a törvény már eleve a régebbi kilences-bizottság álláspontjára helyezkedett, mely szerint «a katonai bűnvádi eljárás reformjánál a szóbeliségre és nyilvánosságra alapított bűnvádi eljárás folyamán a magyar állam nyelve érvényesítendő». Az 1868. évi XLIV. tc. 1. §-a értelmében tudvalevőleg Magyarországnak államnyelve a magyar nyelv. Az új Kbp. sarkalatos elve tehát, hogy nemcsak a honvédség, hanem Magyarországon a közös hadsereg büntetőbíráskodásának terén is a törvénykezés nyelve az államnyelv, azaz a magyar nyelv legyen. Ezt az elvet a Kbp., hangsúlyozom a közös hadsereg bíróságaira vonatkozólag is teljes mértékben érvényre juttatja, midőn kimondja, hogy «a közös hadseregnek Magyarországon felállított dandár- és hadosztálybíróságainál és a haditengerészetnek itt felállított matrózkari és tengernagyi bíróságainál a kihallgatás és tárgyalás nyelve; úgyszintén a határozatok és rendelkezések szóbeli kihirdetésének a nyelve mind a főtárgyalás és fellebbezési tárgyalás alatt, mind pedig ezen a tárgyalásokon kívül az állam nyelve.» (Kbp. 80. §. 1. p.) Ez a rendelkezés természetesen mindenkor kötelező, tekintet nélkül arra, hogy az egyén, akivel a közös hadsereg bírósága érintkezik, a közös hadsereg kötelékébe tartozik-e, vagy nem; magyar állampolgár-e, vagy nem.

Más kérdés már most az, hogy a magyar nyelvet mindjárt a törvény életbeléptetésétől fogva, vagy ezután néhány évre

kell-e behozni ; mert itt tekintettel kellett lenni arra, hogy jelenleg a közös hadseregben sem elég magyarul tudó hadbíró, sem elég magyarul tudó csapattiszt (ügyészi tisztekül) nincs. Erre vonatkozólag tehát maga a Kbp. akként intézkedik, hogy a magyar (Horvátországban horvát) nyelvet, mint kihallgatási, tárgyalási és kihirdetési nyelvet a fő- és fellebbezési tárgyaláson kívül legkésőbb *8 év* mulva ; a fő- és fellebbezési tárgyaláson, valamint a legfelsőbb katonai törvényszék tárgyalásain legkésőbb *12 év* mulva kell behozni. De addig is, már a törvény életbeléptetésekor ott, ahol csak lehetséges, magyarul kell végezni a kihallgatásokat, a tárgyalásokat és kihirdetéseket. Sőt kötelező, hogy Magyarországon *legalább egy* hadosztálybíróságnál és az alája tartozó dandárbíróságoknál a magyar nyelvre vonatkozó rendelkezéseknek azonnal életbe kell lépniök.

Az 1868 : XXX. tc. a magyar állam egyik részére : Horvátországra nézve kivételt állít fel, amennyiben felruházza ezt azzal az autonom joggal, hogy területén belül a horvát «országos nyelvet» használhassa. Ennek az autonom jognak megfelelőleg «a közös hadseregnek, a m. kir. honvédségnek Horvát-Szlavonországokban felállított dandár- és hadosztálybíróságainál és a haditengerészetnek ott felállított matrózkari és tengernagyi bíróságainál a törvénykezés nyelve a horvát országos nyelv, mint az ottani szolgálati nyelv». (80. §.). Önként következik ezekből az is, hogy a legfelsőbb katonai törvényszéknek bárhol legyen is székhelye, azokban a bűnvádi ügyekben, amelyek hozzá a Magyarországon állomásozó katonai alsóbíróságoktól, vagy egyéb igazságügyi hatóságoktól érkeznek, a *magyar nyelvet* kell használnia, mint tárgyalási nyelvet. Hangsúlyozom, hogy Magyarországnak horvát-szlavon részeiből a legfelsőbb katonai (honvéd) törvényszékhez érkező ügyeiben a tárgyalás nyelvének a szolgálati, azaz német (magyar) nyelvnek kell lennie a legfelsőbb katonai (honvéd) törvényszéknél, mert, ha a horvát országos nyelv itt is érvényre jutna, akkor ez a körülmény a társországoknak az említett törvényben gyökeredző autonomiáját már túllépné. (80. §. 7. p.) E tekintetben némi engedményt a törvény csak annyiban ad, amennyiben kimondja, hogy a legfelsőbb katonai, illetve honvéd-törvényszék a Horvát-Szlavonországokból érkező horvátnyelvű beadványokat elfogadja és az onnan érkező bűnvádi ügyekben határozatait horvát nyelven *is* kiadja. Ezekben a bűnügyekben aztán a vádlottnak és védőjének joga is van ahhoz, hogy a legfelsőbb katonai (honvéd) törvényszék előtt a horvát nyelvet használhassa.

Természetesen a monarchia másik felére vonatkozó nyelvhasználati rendelkezéseket az osztrák törvényhozás az ottani viszonyokhoz képest szabályozza. Ezzel azután a *territorialitás* elve meg van óva, azaz ki van mondva, hogy a magyar államra nézve mértékadó nyelvi rendelkezéseket kizárólag a magyar törvényhozás állapítja meg és pedig az általa megfelelőnek talált módon ; míg viszont az osztrák törvényhozás a saját állama tekintetében alkotja meg az ottani viszonyok tekintetbevételével a nyelvhasználati szabályokat.

A törvénykezési nyelvre vonatkozó fenti rendelkezések, mint főelvek mellett kiegészítő intézkedéseket kell tartalmaznia a Kbp.-nak *kivételes esetekre*. Nyilvánvaló ugyanis, hogy Magyarország nemzetiségi vidékein sokszor fog a hadbíróság előtt olyan egyén állani, aki nem ért magyarul. Erre való tekintettel a tárgyalási nyelvre vonatkozólag irányelveket kellett a törvénynek felállítania azokra az esetekre, ha akár a vádlott, vagy vádlottak, akár egyéb felek (sértett, tanú, védő, szakértő stb.) a magyar nyelv mellett németül, vagy csak németül, vagy sem magyarul, sem németül, hanem egy harmadik nyelven értenek. Viszont a magyarul értő feleknek a törvény mindenkor biztosítja azt a jogukat, hogy bármely nyelven folyjék is a tárgyalás, ők magyarul beszélhetnek.

Röviden, ha vádlott vagy vádlottak csak magyarul, vagy magyarul is, vagy ha sem magyarul, sem németül, hanem egy harmadik nyelven értenek, akkor *magyar* a törvénykezés nyelve és pedig az utóbbi esetben tolmács segítségével (81. §. 1., 2. p. 82. §.). Ha pedig vádlott vagy vádlottak *csak németül* értenek és magyarul nem, akkor — tehát csak ebben az egy esetben — *német* a törvénykezés nyelve (80. §. 3. *b)* p.) Ha azonban több vádlottnál csak egy is érti a magyart (habár németül is ért), vagy csak egy is van, aki nem ért németül (harmadik nyelven), akkor magyar a törvénykezés nyelve (80. §. 3. *b)* p.). Ugyanezek az esetek állanak fen akkor is, ha nem vádlottakról, hanem egyéb személyek (sértett, tanú, védő, szakértő stb.) nyelvismeretéről van szó, kivéve azt az esetet, ha ezek *csak németül* értenek, mert ez esetben bár németül beszélhetnek, de a törvénykezés nyelve mégis *magyar* marad (80. §. 3. *a)* p.).

Ha a tárgyalás nyelve kivételesen német, akkor a közös hadsereg *tényleges egyéneinek* a német nyelvet *kell* használniok, ha értik ; más egyének ellenben (védő stb.) használhatják ez esetben is a magyar nyelvet, még akkor is, ha németül szintén tudnak. Ugyanez áll a legfelsőbb katonai törvényszéknél folyó eljárásoknál (80. §. 4. p.).

Lényeges rendelkezése még a Kbp.-nak az a határozata, hogy a német nyelven — mint a közös hadsereg szolgálati nyelvén — szerkesztett iratot ezen a nyelven szabad felolvasni a fő- és fellebbezési tárgyaláson.

A vádiratot (dandárbíróságoknál büntető indítványt) ; az ítélet kiadványát indokolással együtt és egyéb bírói határozatot magyarul kell kiadni és pedig épen úgy a magyarországi alsóbíróságoknál, mint az ezektől érkező bűnügyekben a legfelsőbb katonai törvényszéknél is. (80. §. 6. p.) Ha ellenben vádlott magyarul nem ért, hanem csak németül, akkor a fenti kiadmányokat a magyarnyelvű szöveg mellett német nyelven is ki kell részére adni.

Épen így kivétel nélkül *csak magyar szövegű* kiadmányokat szabad kiadni Magyarországon magánosok részére is. Tehát nemcsak a bíróságoknak, hanem egyéb igazságügyi hatóságoknak, így a *közvádlónak* és az *illetékes parancsnoknak* is a magyar, illetve Horvát-Szlavonországban a horvát nyelvet kell használnia mindenkor, ha *kifelé* mint ilyen hatóságok szerepelnek. Tehát magyar nyelven rendeli el Magyarországon az illetékes katonai parancsnok például az eljárás megszüntetését, a vizsgálati fogságot stb. Épen így magyarul köteles a katonai ügyész, vagy ügyészi tiszt még a nyomozó eljárás során is kihallgatásokat foganatosítani.

Győrffy László.

Az ügyvédjelöltek mozgalma.

I.

Az 1912 : VII. tc.-nek az ügyvédjelölti gyakorlat meghosszabbítására vonatkozó intézkedésére két tapasztalati igazság adott okot. Az egyik az volt, hogy az első szigorlat letételétől számított három gyakorlati év egyáltalán nem elegendő arra, hogy a jelölt, még ha egyetemi tanulmányai alatt megfelelő elméleti alapismereteket szerzett is, oly széleskörű gyakorlati tapasztalatokra és a jogélet minden ágában oly beható tájékozottságra tegyen szert, hogy teljes nyugodtsággal reá lehessen bízni más emberek jogi érdekeinek önálló megvédését. A másik tapasztalat az volt, hogy az ügyvédi kar az oklevél megszerzésének ezen módja mellett oly agyonzsufolttá vált, hogy az ügyvédi hivatáshoz mért megélhetés feltételei már-már hiányzani kezdettek.

E két tapasztalat együttesen hozta létre az 1912 : VII. tc. idevágó rendelkezéseit.

Az ügyvédjelölti gyakorlat meghosszabbításának a törvényben megvalósított módja nem tartozott véleményünk szerint a legszerencsésebb alkotások közé. Nem lelkesedtünk az ügyvédhelyettesi intézményért, mert kereseti viszonyaink között nincs annyi ügyvéd, akinek ügyvédhelyettes alkalmazására szüksége volna, mint amennyi ügyvédhelyettes a jövőben lesz, mivel ezen az átmeneti stádiumon minden jelöltnek, mielőtt ügyvéd lesz, át kell vergődnie. A helyzet azonban valószínűleg úgy fog kialakulni, hogy akinek megbízható és szakképzett jelöltje van, meg fogja tartani azután is, midőn már az ügyvédi vizsgát letette, mint helyettest. A kérdés megoldásának nagyobb hibáját azonban az átmeneti idő meghatározásában látjuk. Tudjuk, hogy ez hosszas csatározások közben különféle kompromisszumokból alakult ki, az eredmény azonban nézetünk szerint mégis elhibázott formában jött létre. Mert azt az általános közérdeket, hogy az ügyvédi kar az újonnan jövők beözönlése folytán előálló agyonterheltetéstől szabaduljon és hogy az újabb generáció alaposabb és szélesebbkörű képzettsége biztosítva legyen, azoknak egyéni érdekével kellett összeegyeztetni, akik, mint jelöltek, már az egyes kamarák kötelékébe tartoztak és akik épen abban az előző

törvény által biztosított várakozásban léptek a kar kötelékébe, hogy három évi joggyakorlat után ügyvédi vizsgát tehetnek és az ügyvédi vizsga letétele után minden közbülső stádium nélkül joguk lesz önálló ügyvédi gyakorlatot folytatni. Ha nem is fogadjuk el e téren a szerzett jogok elméletét, annyi kétségtelen, hogy lehetett volna az ügyet a méltányosság figyelembevételével minden irányban kielégítőleg megoldani. A méltányosság nem azt kívánta, hogy a kamarák kötelékébe felvett jelöltek mindegyikére azonos praeclusiv terminus állíttassék fel demarcationális vonal gyanánt, hanem ellenkezőleg oly megoldás kellett volna, amely individualizálta volna az új törvény rendelkezéseinek kihatását.

Találunk arra a multban is példát, midőn az ügyvédi vizsga letételének előfeltételévé a doktorátust tette a törvény. Ez a rendelkezés nem hatott ki mindenkire, nem is kötötték praeclusiv terminushoz, hogy mennyi idő alatt lehet «régi jogon» vizsgázni, hanem a kérdést úgy oldották meg, hogy akinek a törvény életbeléptekor joga volt doktorátus nélkül ügyvédi vizsgát tenni, az utóbb bármikor jelentkezhetett ügyvédi vizsgára, letehette azt anélkül, hogy a szigorlatok letételét megkövetelték volna tőle. Ez lett volna a helyes megoldás az 1912 : VII. tc.-ben is. Ha a törvény nem operál praeclusiv terminussal, hanem a régi jogosokra (miként az 1874. évi választási törvényben nevezték a szavazók egy külön kategóriáját) nem terjeszti ki rendelkezéseinek szigorát, azok egy részét, akik kénytelenek voltak jogvesztés terhe alatt a vizsga letételével megpróbálkozni, nem szorította volna neki az ügyvédi vizsgának. Azokat a régi ügyvédjelölteket, akik hosszú esztendőkön keresztül meg voltak ügyvédi vizsga letétele nélkül és talán meg lettek volna évtizedekig jelölti állapotukban, akik tudvalevőleg mindent tudnak, amit nem könyvből, hanem gyakorlatból szokás megtanulni, ellenben minden szisztematikus tudás idegen előttük. Igen hasznos munkásai voltak éveken át a törvénykezésnek, de soha eszükbe sem jutott, hogy önálló irodát nyissanak. Ezek, hogy az új törvény szigorúbb rendelkezései alá ne essenek, nekiszorították magukat az ügyvédi vizsgának. Követték őket a többé-kevésbbé készületlen pályázók, akik, ha nem fenyegeti őket a kétévi ügyvédhelyettesi vesztegzár, nem kockáztatták volna meg fogyatékos tudásukkal az ügyvédi vizsga letételét, hanem még egy negyedévig, vagy egy félévig, talán egy egész évig tanultak volna. Mivel azonban a negyedév, vagy a félév, vagy esetleg egy év nem egy negyedévet, vagy félévet, vagy egy évet jelentett, hanem két évvel többet, sokan kénytelenek voltak a hazárdjátékos merészségével nekivágni: veszteni nem lehetett.

Ugyanezek a hatóokok nem hagyták érintetlenül az ügyvédvizsgálóbizottság tagjait sem. Ők is emberek. Bennük is van érzés és tudva azt, hogy a félévi, vagy az egyévi visszavetés az ügyvédi gyakorlatnak megkezdését nem annyi idővel hátráltatja, hanem további két évet jelent, tetemesen kisebb tudással és készültséggel keresztülbocsátottak egyeseket, mint különben, ha a praeclusiv terminus és az ahhoz fűződő kétévi quarantaine nincs.

A kérdésnek ez az elhibázott megoldása szükségszerűleg vonta maga után a veszedelmes következményeket. Ügyvédi oklevelet kaptak olyan jelöltek, akik közül sokra a maguk bevallása szerint ráférte volna még jó néhány hónapi alapos készülés. Ez az önbevallás a becsületes lelkiismeret tanujele. De kérdés, hogy az oklevél birtokában a gyakorlati elfoglaltság, az élet fokozódó gondjai, esetleg örömei mellett lesz-e mindenkinek elég lelkiereje pótolni azt, amit a problémának a törvényben keresztülvitt téves megoldása folytán elmulasztott.

Azok az okok, amelyek az 1912. évi törvény fenti elhibázott formában megvalósított intézkedéseit létrehozták, ma is megvannak. Az önálló ügyvédi gyakorlathoz szükséges elméleti és gyakorlati ismeretek tere ma sem kisebb, sőt évről-évre tágabb. A jelöltnek tehát épen úgy, mint a gyakorló-ügyvédnek, mind többet és többet kell tudnia. Ha tehát két évvel ezelőtt nem volt a háromévi gyakorlat elegendő, úgy ma sem az. Arról sem lehet panaszkodni, hogy Magyarországon nincs elegendő ügyvéd.

Ha a törvény életbelépte óta olyan nagyfokú hiány mutatkoznék ügyvédekben, hogy a kar tagjai nem bírnák a reájuk háruló feladatot elvégezni, vagy azt látnók, hogy az ügyes-bajos felek nem találnak jogi képviselőt, mert az ügyvédek mind agyon vannak tennivalókkal halmozva, hogy több ügyet már nem vállalhatnak magukra: akkor esetleg meg kellene alkudni azzal, hogy a jelöltek rövidebb gyakorlat után is önálló ügyvédi gyakorlatot folytassanak, amint háborúban, ha tisztekben hiány van, előléptetik az altiszteket és ha a rendes csapatokat veszteségek érik, harcvonalba küldik a kevésbbé alkalmasokat is.

Erről azonban szó sincs. A törvény életbelépte óta sem fogyott Magyarországon az ügyvédek száma, sőt épen a törvény által instituált præclusiv terminus következtében annyira felszaporodott, hogy Magyarországon ma körülbelül 9000 ügyvéd él. Nem lehet vitás, hogy ennek a számnak szaporítását semmiféle látószögből nézett közérdek nem kívánja, egyedül azoknak lehet egyéni magánérdeke, akiknek az ügyvédi karba való jutása idejét az 1912 : VII. tc. kitolja.

Az ügyvédi kar exisztenciája, gazdasági és erkölcsi színvonala a jelenlegi létszámot is alig bírja. Annak, hogy az ügyvéd a jogszolgáltatás terén reá váró hivatást kifogástalanul és teljes odaadással teljesítse, okvetlenül előfeltétele bizonyos minimális kereset. Ha az ügyvéd anyagi viszonyai ziláltak, sokkal több lelkierőt, mondhatni önmegtagadást kíván meg, hogy azzal a megközelíthetetlenséggel, hozzáférhetetlenséggel tudjon a kísértések és megpróbáltatások közt megállani, mintha nem kénytelen napról napra élni és legközvetlenebb szükségletei kielégítéséért nehéz küzdelmet folytatni. Nem is beszélve arról, hogy az ügyvédnek épen úgy, mint a bírónak hivatásszerű kötelessége nemcsak a jogintézmények és törvények egymásutánjával lépést tartani, hanem a jogtudomány előhaladását sem szabad szem elől eltévesztenie, mert akkor ott van, ahol az orvos, aki 25 év előtt kapott diplomát és azután elkerült valahová, ahol a madár sem jár és arról, amit azóta a tudomány produkált, mit sem tud.

Az ügyvédi kar létszámának mesterséges emelését csak az kívánhatja, aki abban találja gyönyörűségét, hogy azon a szűkre szabott területen, a melyet a gyakorlati élet az ügyvédi rendtartás 38. §-ával szemben az ügyvédek részére meghagyott, minél többen osztozzanak és abból egyre minél kevesebb jusson.

Van valami sajátságos abban, hogy ugyanarról az oldalról igen nagy hajlandóságot látunk megnyilvánulni az ügyvédi kar létszámának gyors emelkedését nehezítő 1912 : VII. tc. megváltoztatása és gátjainak az útból való elhárítása iránt, ahonnét mindig merev ellenállást tapasztaltunk, amidőn a jogügyletek okiratba foglalása, továbbá a telekkönyvi és a közigazgatási ügyek terén az ügyvédi kar törvényes működési terrénumát a községi és körjegyzők úgynevezett magánmunkálataival szemben kellett volna biztosítani. A budapesti ügyvédi kamara és útmutatása nyomán az ország valamennyi kamarája kimerítően megindokolt felterjesztést intézett a kormányhoz a községi és körjegyzői magánmunkálatok szabályozása, illetve eltiltása tárgyában. Mindeddigelé erre semmiféle válasz nem érkezett. Az ügyvédi működés jogszerű terrénumának biztosítását a kormány feleslegesnek tartja. De mikor arról van szó, hogy az ügyvédi kar létszámának gyorsított gyarapodása törvényes intézkedésekkel is lehetővé váljék, ott az ügyvédi karral szemben előzőleg tanusított takarékosság bőkezűséggé válik, hogy az azután ismét szűkkeblűséggé váljon, amikor a közigazgatási hatóságok előtt való ügyvédi képviselet kerül szóba. Hétről hétre, sőt napról-napra ismétlődnek a panaszok, hogy a közigazgatási forumoknál úgy az alsóbb, mint a felsőbb fokon, az ügyvédi képviseletet nem akarták akceptálni, az ügyvédtől a felvilágosítást megtagadják, a határozatról nem az ügyvédet, hanem közvetlenül a felet értesítik, mintha az ügyvéd a világon sem volna és az ügyvédi rendtartás 38. §-ának az az elvi jelentőségű rendelkezése, amely mindenkit biztosít arról, hogy jogában áll magát az ország bármely hatósága előtt ügyvéddel képviseltetni, annyi helyen van a gyakorlatban keresztüllyukgatva, ahány hatóságnak épen kellemetlen az ügyvédi képviselet, hanem sokkal kellemesebb magával a laikus féllel elintézni a dolgot.

Az 1912 : VII. tc. kétségtelenül nem azzal a méltányossággal oldotta meg a dolgot, ahogy az helyes és kívánatos lett volna. Azonban a jelölteken kívül, akik előtt az ügyvédi karba vezető útnak kapuja bezáródott, a kamarák maguk is megérezték ezen eltévesztett intézkedés nem kívánt következményeit, a praeclusiv terminussal vizsgára kényszerített és azon kénytelenségből keresztül erőltetett nagy létszámban, amellyel a kamarák csak abban a feltevésben barátkoztak meg, hogy e tömeges felszaporodásra két szűk esztendő következik. Ha azonban a zsilipek ismét felnyílnak és netalán egy újabb praeclusiv terminus fenye-

gető kényszere alatt az előző évi vizsgáltatás megismétlődik, akkor kétséges, hogy a vizsga színvonalának elkerülhetetlen leszállításával kapcsolatosan erőltetett felszaporodást az ország ügyvédi kara ki fogja-e megrázkódtatások nélkül, avagy azokkal is bírni.

A kérdés megoldása tehát nem könnyű. Egyfelől kétségtelen, hogy azokkal szemben, akik az 1912: VII. tc. életbelépése előtt jogosultak lettek volna a nélkül vizsgázni, hogy utána két évi ügyvédhelyettesi gyakorlatot kellett volna folytatniok, a megoldás nem volt méltányos. Másfelől számot kell vetni azzal is, hogy mintegy 2200 jelölt van Magyarországon, akik az 1912. évi május hó elseje előtt már valamelyik kamarába be voltak jegyezve. Ha ezeket egy újabb törvényes intézkedés praeclusiv terminussal további egy, vagy másfél év alatt neki kényszeríti a vizsgának és az ügyvédi karba juttatja, félni lehet, hogy az ügyvédi proletáriátus olyan fokra emelkedik, hogy a kar exisztenciális egyensúlyát meg fogja ingatni, sőt talán fel fogja borítani. Egy egyensúlyát vesztett társadalmi osztály pedig csak az anarchiának vagy az autokráciának állhat szolgálatában. Vagy arra tör, hogy felforgassa a társadalom egész rendjét, vagy arra, hogy szolgálja a maga egészében azt, aki exisztenciáját biztosítja. Úgy az ország közérdeke, mint a jogszolgáltatás magasabb szempontja parancsolólag tiltják, hogy az ügyvédi kar ilyen megrázkódtatás áldozatává legyen.

A törvény megalkotásakor a kérdés helyes megoldásával mindez elkerülhető lett volna, a «régi jogosok» esztendőkön keresztül vizsgáztak volna le. A bizottságok nem kényszerültek volna a vizsga színvonalát leszállítani. Most azonban a baj félig már megvan. Az a kérdés, hogy kell-e, vagy szabad-e a régi jelöltek iránti méltányosságnak engedve a már lezárt zsilipeket újra felnyitni. Erre a kérdésre kell a budapesti ügyvédi kamarának rendkívüli közgyűlésén választ adni.

Aki a kérdést csak az egyik oldalról nézi, annak igen könnyű a felelet, aki mindkét oldalról nézi, annak sokkal nehezebb. A jövőbe kell előrelátni és úgy a jelöltek, mint az ügyvédi kar iránti felelősségérzetnek súlya alatt foglalni állást. Ez mindenesetre több gondot ad, mint az ügyet az egymással szemben álló politikai áramlatok pártérdekéből ítélni meg.

Dr. Kégl János.

II.

Az 1912 : VII. tc. megalkotásakor communis opinió volt, hogy az ügyvédek helyzetén valamelyes reformmal segíteni kell. Azóta ez az állapot egyáltalán nem javult; ha akkor szükség volt a segítségre, az utolsó két év története semmi olyan változást nem hozott felszínre, ami elejthetővé, nélkülözhetővé tenné az akkor nyujtani szándékolt védelmet.

Így áll a kérdés az ügyvédség szempontjából és mivel ezt a törvényalkotást az ügyvédkérdés, amelynek léte ma letagadhatatlan, produkálta, nem hatalmi túlkapás, sem indokolatlan önzés az a követelés, mely az ügyvédség szempontjainak kíván érvényesülést. Bizonyos, hogy a törvény az ügyvédjelöltek érdekeire sérelmes; de a mozgalom nem is irányul az 1912 : VII. tc. ellen. Magát a törvényt a mozgalom nem kívánja hatálytalanítani, a jelöltek ezzel maguk is ráállanak arra az alapra, hogy a törvény védelmére szükség van és az utánuk következő generációval már ők is hajlandók megfizettetni a helyzet javulásának azt az árát, amit magukról mindenképen elhárítani akarnak. De akármely időpontot állított volna fel a törvény cezurának, mindig lesznek olyanok, akiket a küszöbön érne az ajtó elzárása. A törvényhozói érdekmérlegelés dolga volt dönteni az összeütköző érdekek felett és az egyoldalú érdekeken felülemelkedő tárgyilagosság is kell hogy helyesebbnek tartsa az ügyvédség helyzetének megjavítása érdekében az ügyvédi pályára való özönlés csökkentésére, ha az ügyvédjelöltek egy turnusa szenved időleges sérelmet, hogy később maga is hozzájuthasson ahhoz a kedvezőbb helyzethez, amelynek megteremtése végett aktuális érdekeit egy időre háttérbe szorították, mintha az ügyvédjelöltek minden sérelmét a méltányosság nevében kiküszöbölik, de ezzel az ügyvédség érdekeit veszélyeztetik. Maga a reform oly soká váratott magára, annyi ideig lógott a levegőben, hogy nincs a mostan érdekelt jelöltek között egy sem, aki előtt már bejegyzése idején ne lett volna ismert, hogy valaminő formában az ügyvédi gyakorlathoz való jutást meg fogják nehezíteni. A reform egyáltalán nem váratlan meglepetésként jött.

Az 1912 : VII. tc. megalkotásakor voltak pesszimista hangok, amelyek kételkedtek a törvény intencióinak megvalósulásában és ma már meg lehet állapítani, hogy a törvény a várt kedvező hatásokkal még adós, de máris el kellett szenvedni az ügyvédségnek a törvény közvetlen hatásaként a kar oly nagyarányú és gyorstempójú szaporodását, aminőre még csak megközelítő példa sem akadt. Az ügyvédség érdekében kezdett törvényhozási szociálpolitikának fejtetőre állítása, ha azt a törvényt, amelynek feladata volt az ügyvédség szaporodásának megakadályozása, olyankor nyírbálnák meg, amikor a csökkentés helyett egyelőre csak egy rapid emelkedést idézett elő. Minek nyelte le akkor az ügyvédség a békát? Ha a törvény hatályosságát most megszűkítik, akkor azzal rosszabb helyzetet teremtenek, mintha az 1912: VII. tc. sohase született volna meg.

Az önállósítás időpontját tolja ki a törvény, panaszolják az ügyvédjelöltek. Ezzel szemben rá kell mutatnunk arra, hogy az ügyvédi oklevél ma már távolról sem esik egybe az önállósággal. Az életnek is vannak törvényei és épen a pálya túlzsúfoltsága vezetett oda, hogy ügyvédek, oklevéllel a kezükben, a törvény kényszere nélkül, de az élet kényszerítő hatása alatt továbbra is alkalmazást voltak kénytelenek vállalni. Az utolsó tíz évben igen megszaporodott az alkalmazott ügyvédek száma. Ami régente magától értetődő volt, hogy a diploma önállóságot jelentett, azt az élet már jóval az 1912 : VII. tc. előtt megszüntette. Ma ott tartunk, hogy csak a jobban szituált, vagyonnal rendelkező ügyvéd kezdheti azonnal önállóan ügyvédi gyakorlatát. Az önállósítás lehetőségét tehát nem a törvénytől kell félteni, azt már a viszonyok tették lehetetlenné a legtöbb kezdőügyvéd számára. Csak a vagyonosak hivatkozhatnak arra, hogy őket a törvény visszaveti. Ezekre pedig anyagilag elviselhetőbb a kétévi utógyakorlat.

Meg kell állapítanunk azt is, hogy a jelöltek mozgalma a budapesti ügyvédi kamara tavalyi közgyűlése után csendesen elült. Most sem a saját kezdeményezésből kapott új erőre a mozgalom, hanem konjunkturalelkesedés fűti, amit az alkalmi törvényhozás egy speciális esetre szabott javaslata váltott ki.

Végül még egyet. Az ügyvédjelöltek deputációját vezető képviselő azzal ajánlotta az ügyvédjelöltek kérését a miniszterelnök figyelmébe, hogy ezek az ifjak radikális vezéreikben csalatkoztak, azok őket cserbenhagyták. A miniszterelnök pedig tapsok között tette azt a kijelentést, hogy nem tudja, vajjon helyeslik-e a jelöltek azon elveket, amelyek szerint ő az országot kormányozza, amivel bizonyára nem a jelölti közvéleményben való tájékozatlanságát akarta elárulni. A legelszomorítóbb étape ebben a mozgalomban ez a korteskedő lélekvásárlás, a kormányzati politikának a do ut des mercantilis elvére való nyílt áthelyezése. Az ügyvédség válságos esztendeiben is bír annyi erkölcsi ellenálló erővel, hogy máig távol tudta tartani magától a numerus clausus kísértését, amely a gazdasági kérdést megoldaná ugyan, de megszüntetné az ügyvédség függetlenségét és kiszolgáltatná az ügyvédséget a mindenkori kormányhatalomnak. Az ügyvédjelöltek az ügyvédség radikalizmusának megtagadását látják az ő mozgalmuk ellenzésében. Ha bizonyos az, hogy reformra szükség van, mindent inkább meg kell kísérelni, semmint az ügyvédség abba a kényszerhelyzetbe kerüljön, hogy egyedüli megváltója gyanánt csak a numerus clausus eszméje maradjon meg. A jelöltek is ügyvédek lesznek. Tessék választani. *B.*

A kir. ügyészségről.

Dr. Geszti Andor úr a Jogtudományi Közlöny f. évi 6-ik számában megjelent cikkében gyakorlati tapasztalatok alapján mutatott a kir. ügyészségre a feles írásbeliségből háramló hátrányokra. Az értekezés a vádképviseletet megtagadó és a nyomozást megszüntető határozatok körében látja az írásbeliség túltengését és ennek a megszüntetésétől reméli, hogy a kir. ügyészség egyéb tevékenységi körében hasznos munkásságra lenne felhasználható az erre fordított idő és munkaerő.

Részemről a felesleges írásbeliség eredetét sokkal mélyrehatóbbaknak, következményeit sokkal messze kihatóbbaknak tartom és nem csupán e nagyon is mellékes határozatok aprólékos kidolgozásában látom azokat az akadályokat, amelyek ma a kir.

ügyészség tevékenységét egyenesen bénítják. Úgy hiszem, egymagában e határozatok rövidebb kidolgozása nem az az orvosszer, amely a kir. ügyészség intézményének fejlesztésére alkalmas.

A magyar kir. ügyészségnek, eltérőleg a kontinens többi ügyészségétől, története van. Ki lehet mutatni,[1] hogy a mi kir. ügyészségünk a tiszti ügyészségből fejlődve akként fejlődött tovább, hogy az a mai modern irányok keretébe teljesen beilleszthető. Kozma Sándornak sikerült mint önálló magyar intézményt állítani fel a kir. ügyészség intézményét. A Kozma Sándor kir. ügyészét az objektivitás jellemezte, az a kir. ügyész nem ügyfél, nem is pusztán közvádló, hanem az állam igazságszolgáltatásának oly önálló közege, amely közvetlen az államtól nyert felhatalmazás folytán, amidőn a bűnt és a bűnöst üldözőbe veszi, függetlenül, egyedül az anyagi igazság érdekében küzd és fárad. Az objektivitás feltétele, hogy a kir. ügyészségnek mind több és több jogot kell adni az előzetes eljárásba való befolyásra. A vád feletti rendelkezés és a vizsgálatra való folytonos befolyás annak tartama alatt mint az ügyészi objektivitásnak az alapfeltétele, ez egyenesen eredeti gondolat és a külföldi ügyészségek történetében jóval Kozma Sándor után merült csak fel. Az ő felfogása szerint a vád alapjául szolgáló tények tüzetes és alapos vizsgálata az egyedüli lehetősége annak, hogy a vádnak helyes alapja legyen.

Ennek az iránynak az volna a természetes továbbfejlődése, hogy a kir. ügyészség közvetetlenül és maga folyjon be az előzetes eljárásba, maga nyomozzon. Aminek a szükségességét a németek elméleti okoskodással iparkodnak bizonyítani: a bírói elővizsgálat eltörlését és az ügyészi nyomozás kizárólagosságát, ez a követelmény nálunk egyenesen a *mult* következetes folytatásán, a jogfolytonosság elvén alapul. Ezzel szemben a gyakorlat azt mutatja, hogy a kir. ügyészség igyekszik a nyomozás közvetetlen vezetésétől tartózkodni és még azt a kevés jogot is ritkán és korlátozottan veszi igénybe, amit a törvény részére meghagyott. Így azután a legtöbb kir. ügyész felfogása szerint az ügyész nem egyéb, mint a rendőri hatóságok és közegek munkájának felülbírálója, épúgy, mint a sommás perek bírája felülbírálja az ügyvéd keresetét.

Ez a hiba egyenesen bűn nálunk, ahol mind a fővárosban, mind a vidéken az állami és önkormányzati rendőrségek, nemkülönben a csendőrség részéről oly messzemenő előzékenységgel találkozunk, amelyért valóban megirigyelhetne minket némely állam, ahol egyenesen meg kellett szüntetni a rendőrségek bűnügyi nyomozását a rendőri hatóság és az ügyészség surlódása miatt és az ügyészségeknek külön nyomozó-biztosokat adni.[2]

Az írásbeliség szeretetét s a bürokrata felfogás túltengését mindenesetre növeli az a körülmény, hogy az utóbbi években egész seregét rendszeresítették oly teendőknek a kir. ügyészség keretében, amelyek inkább kezelési, de mindenesetre írásbeli teendők. Így a nyomozó hatóságok és közegek kioktatása, nyílvántartása, a letartóztatottaknak és a beadott vádiratoknak további nyílvántartása, a bűnügyi nyílvántartás, a statisztikai adatgyűjtés, a büntetés végrehajtása, a járásbíróságok és ügyészi megbízottak ellenőrzése és végül az elnöki adminisztráció mind olyan munkaszaporulatot jelent. A kir. ügyész kezelési teendőinek e szaporulata mindenesetre módot ad arra, hogy írásbeli és kezelési teendők pontos elvégzésével a kir. ügyész hivatását teljesíti, anélkül, hogy a bűnügy vitelébe azzal az erővel folyna be, amelyet hivatása és hagyományai kötelességévé tennének.

De nemcsak a kir. ügyészség multja, hanem a büntetőjog modern irányai által előszabott jövő is a kir. ügyészség továbbfejlődésének útját a bűnügyekben és különösen a nyomozásba való közvetetlen befolyásban jelöli meg. A bűntett elleni küzdelem egyfelől a bűnüldözés összes ügyességeinek, technikáinak, napról-napra sokasodó felfedezéseinek ismeretét és felhasználását követeli meg, másfelől a bűntettessel való beható, pontos és öntudatos foglalkozást. Az előbbit a kriminalisztika, az utóbbit a kriminalpszichológia gyakorlati érdekű tanai tanítják.

[1] Ezt megkíséreltem a «Kir. ügyészség és az előzetes eljárás» czímű a Magyar Jogászegylet kiadványai közt 1905-ben megjelent munkámban kimutatni.

[2] Igy p. o. Hessenben. L. Dr. Praetorius. Das Staatsanwaltschaftliche Verfahren in Hessen. Beiträge zur Reform des Strafprozesses. Bd I. Heft 2 123. l.

Amíg tehát a bűntett előzményeinek, nyomainak, következményeinek exakt vizsgálatát *rendőri* ügyességnek és *rendőri* tudománynak tekintjük és a kir. ügyésznek egyéb tevékenységet nem jelölünk ki, mint az ezen eszközök által elért eredménynek hivatalos írásokban való konstatálását, akkor az igazi ügyészi hivatást nem az ügyész, hanem a rendőrség teljesítette. Épígy: ha a bűntettessel való foglalkozást a rendőri hatóságoknak tartjuk fen, kizárólag a rendőri közeg hallgat ki, figyel meg, többnyire a maga nem öntudatosan képzett és jól-rosszul eltanult fogásokból álló módján, a kir. ügyész soha nem lesz képes arra, hogy a bűntettes gondolkozásmódját, szokásait, igaz természetét megismerje és azt lefegyverezni képes legyen.

E diszciplinákban való járatlanság ma egyik főoka a bűnüldözés eredménytelenségének, mert a modern technika vívmányait híven követő és felhasználó bűntettes mindig előnyben lesz afelett az állami közeg felett, aki őt nem, hanem csupán a róla felvett hivatalos írásokat ismeri. Ennélfogva a kir. ügyészség intézményét még az sem fogja magasabb nívóra emelni, amiben dr. Geszti Andor többek között a feles írásbeliség kiküszöbölésének az eredményét keresi: nevezetesen a vádiratoknak és a vizsgálati indítványoknak ismét csak az iratok számára készülő belterjesebb feldolgozása.

A kir. ügyészség igazi jövője, amely számára a ma túltengő és tűrhetetlen írásbeliséget korlátolni kell, a *nyomozás* terén van. Ennek a közvetetlen vezetése, a nyomozó közegekkel való folytonos érintkezés, azok kitanítása és közvetetlen irányítása. Igen természetes, hogy ennek a teljes keresztülvitele törvényhozási alapon is nyugszik és erészben meggyőződésem, hogy be kell következnie az *ügyészi nyomozás* rendszeresítésének és az *igazságügyi rendőrség* felállításának. Azonban meg kell állapítanunk azt is, hogy a mai törvények uralma alatt is sokkal több történhetnék ebben az irányban akkor, ha a kir. ügyészség meg tudna szabadulni az írásbeliség mai nyügétől. Ehhez nem annyira miniszteri rendeletek és ügyviteli szabályok kellenek, hanem átalakulása annak a felfogásnak, amely nem az ügyészi intézkedésben, eleven tevékenykedésben, hanem valóságos bírói határozatok meghozatalában látja az ügyész teendőjét. Néhol egész a nevetségességig megy ez, például ott, ahol még az «ismeretlen tettesek» esetén is azt kívánják a kir. ügyésztől, hogy részletesen indokolja meg a nyomozás megszüntetését, hogy a feleket «megnyugtassa». Vagy ott, ahol a nyomozást megszüntető határozatot teljes szöveggel adják ki a gyanusítottnak, hogy az azután, ha főügyészi rendelkezés folytán az ügy mégis a bíróság elé került, produkálja a kir. ügyésznek néhány héttel ezelőtt elfoglalt ellenkező álláspontját.

A nyomozásba való közvetetlen befolyástól való húzódozásnak másza az a jelenség, amely szintén az írásbeliség különös szeretetének tudható be, a vádképviseletnek a tárgyalásokon való ellátása és ennek értékelése. Anekdotába illő, hogy vannak kir. ügyészségek, ahol a gyengébb ügyészt osztják be nyílvános tárgyalásra azért, mert írásbeli munkára alkalmatlan. Már pedig, amint az előzetes eljárás során, úgy a tárgyaláson is a közvetlenség előnyének kihasználása az ügyészi működés eredményességének a feltétele. E téren ismét azzal a balhittel találkozunk, hogy ott csak beszélni kell és legfeljebb szónoklatot tartani. Az igazi ügyész azonban tudja azt, hogy miként az ügy sorsa nem a vádiraton, hanem a nyomozáson dől el, a tárgyalás eredménye sem a vádbeszédtől, hanem a bizonyító eljárásba való folytonos határozott és a bűnügyek, valamint a bűntettes eleven életét ismerő ügyészi fellépéstől függ. Ma már az esküdtekkel is úgy vagyunk, hogy egy jól feltett kérdés a bizonyító személyekhez, egy bizonyítéknak kellő időben és kellő módon való felhasználása az eredménynek nagyobb biztosítéka, mint a legszebben megkonstruált jogi vagy elméleti okoskodás. Ezt pedig ismét csak ott, a bűnügyek eleven életének a mezején lehet megtanulni, ott, ahol a bűntettet keressük, kutatjuk, a nyomozásnál és ott, ahol kutató munkánkról a nyílvánosság előtt beszámolunk. A kettő szorosan egybefügg.

Ezt mindenki tapasztalhatta, ha oly ügyben képviselte az esküdtszék előtt a vádat, amelynek a nyomozását maga személyesen vezette. Ellenben épúgy tapasztalhatta annak a félszeg és sokszor rettenetes helyzetnek az átkát, amidőn a nyomozó közegeknek és a vizsgálóbírónak az előzetes eljárás során el-

követett ügyetlenségeért a főtárgyaláson a kir. ügyészt vonják felelősségre és neki szolgálnak kellemetlen meglepetésekkel.

De a főtárgyaláson való vádképviselet szorosabb értelemben véve sem állhat ma már puszta jogászi és kazuisztikus előterjesztésekben. Az a bizonyos «sneidigség», amit az ügyésztől megkívánunk, nem áll abban, hogy az ügyész a mindenáron való vádlás, vagy az úgynevezett «szigorúbb álláspont» makacs elfoglalásához ragaszkodik. Ez sokszor valósággal a tehetetlenség színezetét viseli magán. A kriminologikus felfogás nem láthat a kir. ügyészben csupán jogászi indítványokat előterjesztő közeget, amelyre ma már az esküdtszék előtt sincs szükség, mert az esküdtszéki törvény szerint az elnök közvetetlenül vezeti az esküdtek tanácskozását. Az ügyészi vádbeszédeknek is a *modern irány* jegyében kell megfogamzani. Nem szabad feledni, hogy a bűnügy *közügy* és amit a kir. ügyész az ő szószékén hirdet, az arra van szánva, hogy a köztudatba átmenjen. Ennélfogva épúgy, mint eddig a jogtudomány elveinek, úgy most a modern irányok szempontjainak hirdetése egyenesen a kir. ügyészség feladata lesz. Ehhez ismét a kriminologia ma még ugyan rendszerbe nem foglalt, de rendkívüli nagy terjedelmű ismereteinek tudása szükséges. Ez ismét az önképzésen kívül annak az álláspontnak a feladását, amely minden aetiologiai kutatásban, minden orvosi, lélektani, kriminalisztikai megfigyelésben a vád álláspontjának a vesztét sejti. Az írásbeli eljárásban természetesen mi sem könnyebb, mint a «non possumus» rideg álláspontjára helyezkedni. A közvetlenség következetes keresztülvitele azonban meg fogja győzni a kir. ügyészt arról, hogy az igazi jó ügyészi vádbeszéd az, amely nem csupán megtorlást követel, hanem az individualizáció álláspontjára helyezkedve, kidomborítja a bűntettesnek, mint társadalmi jelenségnek eredetét és társadalmi veszélyességét, tehát jövőjét.

A multnak hagyományai épúgy, mint az új irányok is tehát azt a feladatot tűzik a kir. ügyészség elé, hogy működésének súlypontját az előzetes eljárásra és annak a legnagyobb mértékben való közvetlenségére kell helyezni. Másfelől a vádnak a nyilvánosság előtt való képviselete a kriminologiai irányok hirdetését tűzi elé célul. A kir. ügyészség jövője tehát nem lehet egyéb, mint az *ügyészi nyomozás* és a külön ügyészi kiképzés, továbbá — ami elengedhetetlen — a kir. ügyészségnek igazságügyi rendőrséggel való ellátása.

Mindez, javarészben még a jövő zenéje. Egy azonban bizonyos: az az irány és az a fejlődés, amelyről épen dr. Geszti Andor cikke tesz szintén elítélőleg tanuságot, semmiesetre sem lehet folytatása a mult hagyományainak és még kevésbbé előkészítője az új irányok követelte haladásnak. Ellenkezőleg: *kerékkötője* mindennemű haladásnak és alkalmas arra, hogy az arravalókat és a tehetségeseket elriassza az ügyészi foglalkozástól és az alkalmatlanokat és tehetségteleneket gyűjtse össze, akik az igazi feladatok teljesítése helyett, a semmitmondó írásbeliség, a felelősségtől, a határozottságtól és a komoly fellépéstől való irtózás számára az írásbeli, kezelési, bürokratikus teendők — tegyük fel — pontos elvégzésével építenek maguknak végvárat.

Az is természetes, hogy e kérdésnek gyakorlati oldalát sem lehet figyelmen kívül hagyni. Hogy lehetséges-e ez személyszaporítás nélkül, amint ezt dr. Geszti Andor ugyan nem állítja, csupán cikkének címéből enged nézetére erészben következtetést, azt csak részben gondolom. Távol áll tőlem azt hinni, hogy minden egyes nyomozásnál ott kellene lenni a kir. ügyésznek. Az azonban bizonyos, hogy minden nevezetesebb ügyben elengedhetetlen a személyes részvétele. Azt is tapasztalatok alapján mondhatom, hogy sokat lehet elérni olyan módon is, hogy ezen jelentősebb alkalmakkor részletesen foglalkoznak a csendőri vagy rendőri közegekkel való megbeszéléssel és ezen úton lenne a kir. ügyész vezetője, irányítója ezeknek a közegeknek. Elvégre a hadvezér sincs mindenütt ott a csapatoknál és mégis ő vezeti az összes haderőt. Teljesen elegendő, ha mindenfelé oly közegeket találunk, akik ismerik annak az ügyésznek a gondolkozását, felfogását és egynéhányszor látták a módot, ahogy ő eljár és nyomoz. Természetesen nem elég «felhívni», «utasítani» és «parancsolni», hanem példát is kell adni, vagyis *érteni* kell a nyomozáshoz. Hogy erészben ugyanazzal a személyzettel jobb eredményt lehet elérni, ezt bizonyítja a porosz és a szász ügyészségek statisztikája. A porosz bürokrácia nem tudta keresztülvinni az ügyészi nyomozás rendszerét, ellenben a szász igen. És az ügyészi statisztikák mégis azt mutatják, hogy bár mind a két állam ügyészségei átlag majdnem ugyanannyi ügyet intéznek el, Poroszországban körülbelül 40%, Szászországban 11—12% a felmentő ítéletek száma.

Az is bizonyos azonban, hogy a kir. ügyészség mai *kezelő*személyzete feltétlenül kevés, különösen a vidéken, ahol a kir. ügyész igazán alig ér rá másra, mint kezeléssel foglalkozni, amin a legutóbbi úgynevezett egyszerűsítési rendelet nagyon keveset segített. A legutóbbi statisztika szerint 283 az ügyészi fogalmazószemélyzet száma, beleértve 62 jegyzőt. Ellenben 245 a kezelők száma, beleértve 134 díjnokot.* Így lehetetlen a kir. ügyészeket a kezelői teendőktől megszabadítani. Ennélfogva *teljesen* személyszaporítás nélkül a kir. ügyészségek nem fogják szem előtt tarthatni azokat a szempontokat, amelyeket a fentírt vázolt eszmék az ügyészség jövőjétől megkívánnak.

Kármán Elemér.

Konzervatizmus a jelzálogjog kodifikációjában.

A jelzálogjog a magyar polgári törvénykönyv törvényjavaslatának rendszerében igen sajátságos helyzetet foglal el. Úgy áll ott, mint a konzervativ jogalkotásnak egy iskolai példája, melyet a kodifikáció körébe csak a joganyag teljessége kedvéért vettek fel, anélkül azonban, hogy a lényegbeli és a fejlődő viszonyok által feltétlenül megkívánt reformjának kellő tér biztosíttatott volna.

A törvényjavaslat következetesen megmarad a telekkönyvi jelzálogjog rendszere mellett és következetesen mellőzi a modern jogfejlődés mindazon vívmányainak recipiálását, melyek nélkül a külföld gazdasági életét ma már elképzelni sem lehet.

Mintha csak az ősiségi nyíltparancs bevezető szavai csendülnének vissza emlékünkbe, melyek büszkén hirdették, hogy «a dologi jogok gyakorlása egyszerű, kimerítő és az igazság követelményeivel megegyező határozatok oltalma alá helyeztetett»; ugyanilyen tökéletes lelki megnyugvással és félre nem ismerhető konzervatizmussal recipiálták a törvényjavaslat jogrendszerébe ezuttal másodszor az osztrák polgári törvénykönyvnek jelzálogi rendszerét. Az ősiség eltörlése óta pedig a gazdasági életviszonyaink sokkal lényegesebb és mélyrehatóbb változásokon mentek keresztül, semhogy e túlhajtott konzervatizmus bármivel is indokolható lenne.

Kétségtelen, hogy a jogalkotás tényezői a nemzet jogi öntudatában meggyökerezett jogszabályok reformjánál rendkívül nagy óvatossággal kell, hogy eljárjanak. Csak az a törvény tud beilleszkedni az élő jog harmoniájába, mely a közszükséglet körültekintő felismeréséből fakad. Mindazonáltal a jogélet múló megrázkódtatásától való aggodalom a kodifikáció köréből nem zárhatja ki a modern jogtudomány újabb vívmányait és egyes oly jogelveknek recipiálását, melyeket a rohamosan fejlődő gazdasági élet ma már nem tud nélkülözni.

A konzervatizmus elvét, — ha ezalatt a nemzeti jogfejlődés eredményeinek konzerválását értjük, — a magánjog kodifikációjánál mellőzni nem lehet. Szerepet azonban csak azon jogintézmények körében szabad részére biztosítani, melyeknek keletkezése és fokozatos fejlődése a nemzet életében évszázadokra visszanyúlik, melyekhez a nemzeti öntudat elválaszthatatlanul oda van nőve és amelyek a nemzedékek egész sorozatán átmenve, a népjellem hamisítatlan kifejezőivé váltak.

A magyar jelzálog azonban ilyen jogintézménynek egyáltalában nem mondható. Egyike ez jogrendszerünk legfiatalabb institucióinak, amelynek mint idegen hajtásnak szálai a magyar népjogi öntudatában gyökereket sohasem vertek. Így tehát a jogtörténeti folytonosságtól való eltérés veszélye a jogintézménynek teljesen konzervativ alapon való szabályozásához alapot egyáltalában nem nyujt.

Igaz ugyan, hogy a jelzálogjog szerves összefüggésben áll a tulajdonjog jogintézményével, mely utóbbinál a konzervatizmus elvének feltétlenül érvényesülést kell engedni; de ez a körülmény egymagában még mindig nem elég erős indok arra, hogy teljesen elzárkózzunk egyes oly reformeszmék átvételétől,

* Az ügyészi összes személyzet 25%-a tehát díjnok!

melyeket a jogalkotásnak leghatalmasabb tényezője, a haladó élet vetett felszínre.

A konzervatizmus elvének túlhajtása a jelzálogjog kodifikációjánál főleg abban nyilvánul meg, hogy következetes merevséggel mellőzi mindazon jogintézményeket, melyek az ingatlan vagyon hitelképességének fokozását lennének hivatva szolgálni.

Ez a túlhajtott konzervatizmus azonban egyáltalában nem áll összhangban azzal az óriási haladással, melyet Magyarország földmívelésügye az utolsó évtizedben tett. De ellenkezik egyúttal a jelenlegi igazságügyi kormány alatt a jogélet egyéb terein alkotott törvényekben lefektetett alapeszmékkel.

A Tervezet indokolása kifejezetten veszélyt lát az ingatlan hitelképességének fokozásában. Ezt a veszélyt pedig «a földbirtokos osztályunk nagy részének könnyelműségére» vezeti vissza. Ugyanezen alapgondolat nyert kifejezést Balogh igazságügyminiszternek abban a beszédjében is, melyet a polgári törvénykönyv javaslatának tárgyalására a képviselőház által kiküldött külön bizottságnak 1914. évi március hó 26-án tartott ülésén mondott el.

Ez a tétel azonban, és főleg annak indokolása a tárgyilagos kritikának fénye mellett nagyon sokat veszít erejéből. Ma már nem azt a legendás korszakot éljük, mikor a magyar gentri a várát, földbirtokát és az egész exisztenciáját egy kártyalapra tette fel. A mai földbirtokos-osztály a nemzet gazdasági életében igen jelentős szerepet játszik és egyáltalában nem szolgáltat alapot arra, hogy egyszerűen «könnyelműnek» minősítve, beláthatlan időkre elzárjuk előle az intenziv gazdasági élet modern erőforrásait. Ha vannak is egyes kivételek, úgy ezeknek könnyelműségét a jelzálogjog jogintézményének legtökéletesebb konzervatizmusával sem lehet eliminálni. De ha a földbirtokos osztályt indokolt és öntudatos gazdasági érdek vezeti ingatlanának megterhelésére, akkor minden eszközt meg kell ragadni arra a célra, hogy a szükséges tőkét minél *könnyebben, olcsóbban, gyorsabban* és *biztosabban* megszerezhesse.

A törvényjavaslat a jelzáloghitel mobilizálásának kizárásával egyoldalú és félreismert agrár-érdekeket kíván szolgálni, végeredményben pedig a merkantil élet jogos igényei elől zárja el az érvényesülés útjait, anélkül, hogy ezáltal az agrár-érdekeknek használna.

De nem számol a törvényjavaslat azzal a körülménnyel sem, hogy a jelzáloghitel ügyét összhangba kell hozni azzal az óriási haladással is, amit az utóbbi időkben az építőipar produkált. A nemzeti vagyonnak ma már igen tekintélyes része van építkezésekben lekötve, és ezen milliárdokra rúgó beruházások szempontjából szintén általános nemzetgazdasági érdek a jelzálogi forgalom megkönnyítésének intézményes biztosítása.

Ezt a célt szolgálják különösen a *jelzáloglevél*, a *saját jelzálog* és a *telekadósság* jogintézményei.

A magyar polgári törvénykönyv javaslata azonban e jogintézményeknek egyikét sem recipiálta, hanem szigorú merevséggel a telekkönyvi jelzálogjog rendszere mellett maradt meg.

A Tervezet indokolása széles alapon foglalkozik ezen elhatározásnak motivumaival, de fejtegetései nem a való élet helyes megfigyelésén épültek fel.

A jelzáloglevél jogintézményét a Tervezet főleg azért tartja károsnak, mert a jelzáloghitelnek általa elérhető mobilizálása állítólag kész veszedelmet jelentene a pontos fizetéshez nem szokott földmívelő népre, mert annak átruházása folytán a tulajdonost oly oldalról is érhetné végrehajtás, ahonnan azt legkevésbbé várta. Ez az érvelés azonban ma már teljesen idejét multa. Sem jogi, sem gazdasági szempontból nincs semmi szerepe vagy előnye annak a körülménynek, hogy a hitelezési viszonyból álló mindenkori felek, különösen pedig a személyes lekötelezettségtől függetlenített reálhitel eseteiben egymás közt állandó érintkezést tartsanak fen, és személyükről és viszonyukról egymást kölcsönösen és állandóan nyilvántartsák. Az adós érdeke csak azt kívánja meg, hogy az elvállalt kötelezettségeinek teljesítési helye előtte a teljesítés időpontjában tudva legyen; egyéb tekintetben azonban a hitelező fél személyében beállható változások teljes kizárásához semmi néven nevezhető jogi- vagy gazdasági érdeke nem fűződik. Bizonyság erre az, hogy a váltóforgalomban rectaváltókkal alig találkozunk. Egyébiránt pedig a forgathatóság kizárásának, illetve az enyhébb kihatású átruházásnak kérdéseit a kivételesen felmerülhető igények eseteire a jelzáloglevél jogintézményénél is szabályozni lehetne, miként annak szabályozása a váltójog terén sem ütközött nehézségekbe. A forgathatóság lehetősége még az alsóbb néposztályok szempontjából sem szolgálhat elfogadható indokul a jelzáloglevél recipiálása ellen, amint-hogy a váltó forgathatósága sem szolgált akadályául annak, hogy a törvényhozás alig egy pár héttel ezelőtt kifejezetten is elismerte az analfabétáknak szenvedő váltóképességét.

Balogh igazságügyminiszter az új magyar váltótörvénynek tárgyalása alkalmával a képviselőháznak 1914. évi február hó 10-én tartott beszédében «számolva az élet fejlődésével» igen helyes és kimerítő csoportosítással vonultatta fel azokat az érveket, melyek az analfabéták szenvedő váltóképességének elismerését és a kisgazdák hitelképességének fokozását feltétlenül megkövetelik. Ha tehát a hitelképesség fokozásának felismert szükségessége még a legalsóbb néposztályok szempontjából is el tudta hallgattatni a váltó forgathatóságához fűződő aggodalmakat, igazán semmi indoka nem lehet annak, hogy a kérdés egyoldalú megvilágításában rémképeket látva, az egész magyar földbirtokos-osztályt megfosszuk azoktól a gazdasági előnyöktől, melyeket a hitelszerzés megkönnyítése által a jelzáloglevél jogintézménye biztosít.

Hiteléletünknek tökéletes félreismerésén alapul a Tervezet indokolásának a jelzáloglevél felvétele ellen felhozott azon érvelése is, mintha az egészséges jelzáloghitel iránti igényeinket a nyilvános számadásra kötelezett és nyilvános ellenőrzés alatt álló pénzintézeteink, valamint az alapítványok, árvapénztárak, egyházi alapok és káptalani pénztárak teljesen kielégítenék, amelyek a Tervezet indokolása szerint «mindinkább arra vannak utalva, hogy pénzüket biztosan helyezzék el, mintsem arra, hogy minél magasabban gyümölcsöztessék és erre a célra jelzálogos követeléseik átruházásával és mások ily követeléseinek megszerzésével üzletszerűleg foglalkozzanak.»

Az életviszonyoknak ily megdöbbentően konzervativ s egyúttal helytelen megítélése mellett bizonyos szempontokból tényleg indokoltnak látszik a jelzáloglevél jogintézményének mellőzése. Ha azonban a való életet az elfogulatlanság szemüvegén keresztül vizsgáljuk, a lehetetlenséggel lenne határos gazdasági életünknek minden megnyilvánulásában észre nem venni azokat a jogosult igényeket, melyek a jelzáloghitel mobilizálása irányában napról-napra fokozottnál fokozottabb mértékben előnyomulnak.

Nem vitás, hogy a hazai pénzintézeteink jelzálogkölcsönüzlete az utolsó két évtizedben nem tett olyan haladást, amely arányban állana a földárak növekedésével, a mezőgazdasági viszonyaink és igényeink fejlődésével s azokkal az óriási ingatlanberuházásokkal, melyek az építőipar fellendülése folytán keletkeztek.

Ez az elvitázhatlan tény főleg arra vezethető vissza, hogy azok a hazai tőkék, melyek különleges rendeltetésüknél fogva az üzletszerű bankműveletek kizárásával csak állandó és biztos kihelyezést kerestek, ma már teljesen kimerültek. Pénzintézeteink — a zálogleveleket kibocsátására jogosítottak kivételével — újabb jelzálogkölcsönök folyósításától mindinkább tartózkodnak. Az egyedül helyes pénzintézeti vezetés ugyanis a tőkék mobilizálására törekszik. Ezt a célt pedig a jelzáloglevél intézménye nélkül a mai jelzálogjog rendszere mellett elérni nem lehet. A jelzálogkihelyezések a kölcsönt nyujtó pénzintézetek szempontjából átruházhatóságuk nehézsége és költséges volta miatt úgyszólván teljesen kiesnek a forgalomból és állandóan le nem rázható teherként rontják és szűkítik az elérhető üzleti forgalom kereteit.

Ezek a körülmények idézték elő azt az állapotot, hogy pénzintézeteink a jelzálogilag biztosítható kihelyezéseiknél azok mobilizálhatása céljából kénytelenek voltak a váltóbiztosítéki jelzálogjog jogintézményének ingoványaira lépni, úgy, hogy a magyarországi váltóállománynak igen nagy része ma már nem kereskedelmi váltókból, hanem jelzálogkölcsönöket helyettesítő jelzálogilag biztosított váltókból áll.

Ez az állapot azonban sem az adós, sem a hitelező szempontjából előnyösnek és kívánatosnak nem minősíthető.

A hitelező az élet kényszere által reá van utalva egy jogintézményre, mely anyagjogi szabályozást nálunk sohasem nyert s a joggyakorlat részéről is nagyon mostoha elbánásban részesült, másrészt az adós a jelzálogkölcsön helyett kezeseivel, kibocsátójával és forgatójával együtt ki van szolgáltatva a váltó-

szigor követelményeinek és olyan súlyos processzuális hatásoknak, amelyek életviszonyaival összhangba nem hozhatók.

A jelzáloghitel, mely túlnyomórészt beruházások céljaira használtatik fel, rendeltetésének csak akkor tud megfelelni, ha lejárata a merkantilhiteltől eltérőleg hosszú idő mulva következik be. Ez az igény azonban a jelzálogilag biztosított váltóhitel esetében kielégitést egyáltalában nem találhat. Az adós semmi törvényes garanciát nem nyerhet arra nézve, hogy a leszámítoló, vagy visszleszámítoló pénzintézet az aránylag rövid időközökben lejáró váltóit feltétlenül meg fogja újítani, anélkül, hogy egészbeni, vagy legalább részbeni készpénzfedezetet ne követeljen. Bekövetkezhetik tehát, hogy ép akkor fogják a hitelét felmondani, amikor azt nem várta, és amikor arra előre el nem készülhetett. Ily esetekben tehát — melyek pedig a mindennapi életben, sajnos, elég gyakran fordulnak elő, — egész exisztenciák roppannak össze, amelyek különben helyes hitelpolitika mellett gazdasági életünknek értékes tényezői maradhattak volna.

Ezt a tarthatatlan helyzetet lenne hivatva a jelzáloglevél eliminálni, mert általa úgy a hitelezőnek, mint az adósnak a mai jogállapot mellett kielégíthetetlen érdekei teljesen megnyugtató kielégülést nyerhetnének.

A mai jelzálogrendszer melletti jelzáloghitel kiaknázhatlanságára visszavezethető káros kihatások igen szembetűnőleg jelentkeznek a pactum antichreticum eseteiben is. Ezt az intézményt ugyanis az osztrák polgári törvénykönyv és az ősiségi nyiltparancs tiltó rendelkezései kiirtani még mindig nem tudták. Káros következményei közismertek, de életképességét a rá utaltság kényszere mégis biztosítja. A jelzáloghitel megkönnyítése esetén azonban minden törvényes tilalom nélkül is gazdasági életünk köréből azonnal kiküszöbölődnék. A kölcsönre szoruló magyar parászt, kinek egész élet- és gondolatvilága az őseitől örökölt pár holdnyi föld megmunkálása körül forog, ingatlanának egy részét bizonyára nem fogja másnak használatul átengedni, ha a szükségeltető kölcsönt jelzáloghitel útján birtokállományának megcsorbítása nélkül is meg tudná szerezni. Hiába lesz tehát az antikrézis tilalma újólag felállítva, erővel az mindaddig nem fog bírni, míg a mai jogállapottal szakítva, a jelzáloghitel modern szabályozása által nem adjuk meg a gazdasági haladás lehetőségét.

A törvényjavaslat a jelzálogjognak beismerten konzervativ alapon történt kodifikációjánál abból az alapeszméből indult ki, hogy a reálhitelnek oly szabályozást kell nyernie, mely a földtulajdon stabilitását biztosítja. Kétségtelen, hogy ennek a kiindulási pontnak abszolut helyességét elvitatni nem lehet. A földtulajdon mobilizálásának megnehezítése a produktiv beruházások létesítésének és a belterjes gazdálkodásnak nélkülözhetlen feltételét képezi. De viszont az is elvitázhatlan tény, hogy ezzel a kitűzött céllal homlokegyenest ellenkezik a törvényjavaslatnak az a törekvése, mely a jelzáloghitel kihasználásának és forgalomképességének mesterséges megnehezítésére irányul. A reálhitel forgalomképessége ugyanis egyenes arányban áll a földtulajdon stabilitásának biztosításával. Ha a jelzálogforgalmat megkönnyítjük, akkor a hitelező részére nyitjuk meg a lehetőséget arra nézve, hogy jelzálogkövetelésének könnyű és gyors értékesítése révén pénzét visszakaphassa, anélkül, hogy kényszerítve lenne követelését a földtulajdonossal szemben bíróilag megítéltetni és azt a földtulajdon stabilitásának teljes megbontásával bírói árverés útján behajtani.

A jelzáloghitel forgalomképessége az ingatlanoknak az állag mozdulatlanságától függetlenített absztrakt értékét viszi a piacra. Ezáltal egyrészt az ingatlan stabilitását védi meg, másrészt pedig biztosítja részére mindazon előnyöket, melyek a mai gazdasági evolucióban érvényesülésének nélkülözhetetlen feltételeivé váltak.

A jelzáloglevél jogintézményén kívül a jelzáloghitel forgalomképességének szolgálatába állanak a saját jelzálog- és a telekadósság jogintézményei is, melyeknek a jogrendszerünkbe való felvételét a törvényjavaslat szintén mellőzte, dacára annak, hogy e jogintézményekhez oly fontos gazdasági és jogi érdekek fűződnek, melyek a törvényjavaslatban kontemplált akcesszorius jelzálogjogi rendszer mellett érvényesülést soha nem fognak találni.

Nemzetgazdaságunknak egész jövő fejlődése elválaszthatatlanul oda van kötve a jelzálogjog intézményének reformjához. Hatalmas érdek követeli tehát, hogy szabad fejlődése minden vonalon, gazdasági életünknek minden megnyilvánulásában, az egyes társadalmi osztályok egyoldalú és félreismert szempontjaitól teljesen függetlenítve biztosíttassék. A konzervatizmus csak addig jogosult, míg a nemzeti erők konzerválása helyett az erőkifejtés lehetőségét és a modern fejlődést nem veszélyezteti.

Dr. László Márton.

Szemle.

BELFÖLD.

— **A törvény** számunkra több, mint paragrafusba szedett próza. Mi az állami szuverénitás kinyilatkoztatott akaratának tiszteljük, amely előtt az államnak minden rendű és rangú polgára meghajolni köteles. Hogy e meggyőződésünk merő ideológia, arra megtanít bennünket az ország miniszterelnöke, aki a Btk. második részének XIX. fejezetét önmagára nem tekinti kötelezőnek. Ép így felmentette önmagát a törvény parancsa alól a fővárosi államrendőrség, amelynek az 1881 : XXI. tc. 2. §-a szerint «feladata: működési területén... a büntetőtörvények megszegését megakadályozni» és pedig «pártatlan eréllyel», mint a 3. §. hozzáteszi. Tisztelettel kérdjük az államrendőrség főkapitányát, hogy miért nem teljesítette feladatát, midőn sajtóreferense útján a hírlapokból előre tudnia kellett, hogy a miniszterelnök úr 1914 május 19-én délután 3 órakor egy megjelölt vívóteremben a büntetőtörvényt meg fogja szegni? Reméljük azonban, hogy ezzel a törvény megszegésének sorozata véget ér és a belügyminiszter úr, mint a székesfővárosi államrendőrség felettes hatósága, az államrendőrséget törvényes kötelességének elmulasztása miatt fegyelmi úton felelősségre fogja vonni.

— **Hogyan nevezzük el a közvetett birtokost?** A Tervezet II. szövegében szabályozott birtoktanra vonatkozólag a Jogtudományi Közlönynek még múlt évi számában Észrevételek cím alatt több közlemény jelent meg, melyek egyebek között a közvetett birtokosnak főbirtokos elnevezésével is foglalkoztak. Egyetértő véleménynek lehet megállapítani, hogy sem a «közvetett birtokos», sem a «főbirtokos» kifejezés a törvény által felölelt és kifejezni kívánt jogintézményt nem fedi, amiből kifolyólag az egyik vélemény mindkét kifejezést mellőzni, a másik vélemény pedig a «főbirtokos» kifejezést a törvényszerkesztés technikájának megkönnyítése céljából megtűrni kívánja.

Hosszú és könnyen érthetetlenné válható körülírások helyett félreértések elkerülése végett is mindenesetre célszerűbb jogi műkifejezést használni még akkor is, ha annak értelme nem közönséges, hanem csak műértelemben fejezi ki a szabályozott jogintézményt. De ha van a magyar nyelvben olyan szóösszetétel, amely a «közvetett birtokos» alatt értett jogintézményt közönséges nyelven, közvetlenül kifejezi, akkor szokatlansága dacára is inkább ennek használata tekinthető célszerűbbnek.

Közvetett vagy főbirtokos alatt azt érti a Tervezet, akinek a dolog birtokához való joga a birtokos birtokjogának megszűnésekor nyílik meg, vagyis akinek a dolog feletti birtoklási, rendelkezési jogosultsága a jövőben és csak akkor fog megnyílni, ha a birtokos birtoklási, rendelkezési jogosultsága megszűnik. Ez vonatkozik az elsőfokú főbirtokosra, míg a másod-, harmad- és további fokú főbirtokosok helyzete a birtokos rendelkezési, birtoklási jogának megszűnésével csak annyiban javul, hogy egy fokkal előbbre lépnek. A Tervezet a főbirtokosnak birtoklási jogot a birtokos birtokjogának tartama alatt nem is ad, hanem legfeljebb csak kautélákról lehet szó, melyekkel a főbirtokos a reá váró birtokot birtoklási lehetőségének megóvása végett magának biztosítja.

A hitbizományi intézménynél azt, akit a hitbizomány haszonélvezete a jelenben megillet, hitbizományi birtokosnak, azt pedig, akit a haszonélvezet a hitbizományi birtokos haszonélvezeti jogának megszűnése esetén meg fog illetni, hitbizományi várományosnak szokás nevezni. Közismert szó a királyi trón leendő birtokosának «trónvárományos» elnevezése is. Nem volna tehát semmi akadálya sem annak, hogy a közvetett birtokost főbirtokos elnevezés helyett *birtokvárományos*nak, a közvetett birtokot pedig főbirtok helyett *birtokvármány*nak nevezzük el. A birtok

várományos elnevezés elkerüli azt a csalódást, amit a főbirtokos szó kelt, mert jobban kifejezi, hogy az alatta értett személy csak a háttérben áll és birtokjogának érvényesíthetésére várakozik.

Érthetőbb is lesz, hogy pl. constitutum possessorium esetén a vevő, aki megvett értékpapírjait a bankárnál hagyja, az értékpapírokra vonatkozólag birtokvárományt szerez; brevi manu traditio esetén az eladó a birtokvárományról lemond; ha a bérbeadott ingatlan tulajdonjoga átruháztatik, az eladó a vevőre birtokvárományát ruházza át; és így tovább.

A birtokváromány és birtokvárományos kifejezések elfogadása egyszersmind kifejezésre fogja juttatni azt a német jogirodalomban is mindinkább tért hódító elvet, hogy a közvetett birtok a birtokkal szorosan összefüggő és vele kapcsolatosan szabályozandó, de nem azonos jogintézmény.

Dr. Böhm Ignác.

— **Az Országos Ügyvédi Gyám- és Nyugdíjintézet állami segélyezése.** Az illeték- és bélyegtörvény tervezetének megbeszélésére összehívott igazságügyminiszteri értekezleten *dr. Pap József*, a nyugdíjintézet elnöke azt indítványozta, hogy a kincstár segélyezze az ügyvédi gyám- és nyugdíjintézetet oly mértékben, hogy az ügyvédek rokkantsági ellátásának intézménye meg legyen valósítható. Dr. Pap az állam segélyezését, mint ellenszolgáltatást kérte azért a munkáért, melyet az ügyvédi kar a szegények ingyenes jogvédelme és különösen az illetékek és bélyegek előlegezése és behajtása körül teljesít. *Pollák Illés*, az ügyvédszövetség elnöke csatlakozott dr. Pap indítványához, bár hangsúlyozta, hogy ez az állami segély nem fogja ellensúlyozni azokat a nagy megterheléseket, melyeket a bélyeg- és illetékreform az ügyvédi karra róni akar. Amint az Ügyvédszövetségi Közlöny írja, az ügyvédi kar képviselői a tárgyalás végén az igazságügyminiszternél és az államtitkárnál, majd a következő napokon a pénzügyminiszternél és a miniszterelnöknél tisztelegtek, akik kijelentették, hogy legnagyobb örömmel fogják az eszmét pártolni, sőt a pénzügyminiszter kilátásba helyezte azt a lehetőséget, hogy a budgetben *évenkint* körülbelül *500,000 K-t* fog a nyugdíjintézet rendelkezésére bocsátani.

Nézetünk szerint az ügyvédi kar jogosan tart igényt nyugdíjintézetének állami segélyezésére azon a címen, hogy az évenkint közel kétszázmilliónyi bélyeg- és illetékjövedelem tekintélyes részét az ügyvédi kar előlegezi és hajtja be. Más kérdés, nem volna-e helyesebb és sokkal előnyösebb az ügyvédi karra nézve, ha az évi 500,000 K segélyre nem tartana igényt, nyugdíjintézetét tisztán autonóm alapon fejlesztené és inkább erélyesen követelné a lelet intézményének eltörlését és a bélyegilletékért való közvetetlen felelősségének megszüntetését, vagy legalább lényeges korlátozását. A bélyegilletékek tervezett erős emelése igen nagy új terhet fog róni az ügyvédi karra. Semmiesetre se fogadhatja el az ügyvédi kar, hogy a kért állami segély akár csak részben is az ingyen jogvédelem ellenértékeképen szerepeljen. Nagy Dezső ügyvédi rendtartásának tervezete szerint a hivatalból kirendelt védőügyvéd díját és költségét a bűnvádi átalány terhére kell megállapítani és kifizetni. Az ingyenjogvédelem tehát rövid időn belül a mainál szűkebb térre fog szorulni. Minthogy pedig az ügyvédi kar — jogosan — az ingyenes védelemnek a legszűkebb térre való szorítását és a díjazott szegényvédelem rendszerének megvalósítását követeli, nem szabad ezen helyes reform elé akadályokat gördíteni azzal, hogy az 500,000 K évi segély, részben mint az ingyenes jogvédelemért az egész ügyvédi karnak fizetett megváltási díj szerepeljen.

— **A hitelbiztosítéki zálogjog reformjáról** tartott előadást *Nyári* Jenő a Pénzintézetek Országos Egyesülése folyó hó 21-iki kongresszusán. Az igazságügyminiszter a váltótörvény tárgyalásakor a pénzintézeti érdekképviseletek sürgetésére kilátásba helyezte a kérdés szabályozását, mert a mostani jogállapot, amikor vitás, hogy biztosítéki zálogjog tekintetében a hitelező vagy az adós oldalán állhat-e be változás, a pénzintézetekre elviselhetetlen.

A Jogállam májusi füzetében dr. Sichermann Bernát, váltójogunk kíváló művelője közöl idevonatkozó, félhivatalosnak mondható tervezetet. Sichermann értekezésének legfőbb becse abban van, hogy világossággal árasztja el a Ptk. javaslatának idevonatkozó csiszolatlan, csak félig tudatos intézkedéseit. A Ptk. javaslata biztosítéki zálogjogon háromfélét ért, amit csak egy finom jogmetafizikai szál tart össze: van háromféle zálogjog a BGB.-ben, aminek közös ismertetője, hogy ezeknél a telekkönyv csak a *dologi* jog hatályosságát védi, de nem védi a zálogjoggal biztosított *követelést*, úgy hogy ezeknél az alakulatoknál a követelés tekintetében a jóhiszemű szerzővel szemben is felhozhatók a jogelődd el szemben fennálló kifogások. Ezek az alakulatok: a közönséges biztosítéki zálogjog, mely *meghatározott* követelésre vonatkozik és csak az a sajátsága, hogy a publica fides hatását a követelés tekintetében a felek zárták ki; azután a bemutatóra szóló vagy forgatható kötvények biztosítéka, melynél az érdekelteket gondnok képviseli; végül a takarékpénztári maximális biztosítéki jelzálog. A tervezet mindhármat meghonosítaná, mintha ezeket a ratio scripta parancsolná és Sichermann is javasolja elfogadásukat. Az előadó szerint ez az eljárás hasonlít ahhoz, mintha valakit magyarra, finn és zürjén nyelvre egy grammatikából akarnák megtanítani a finn-ugor teória alapján. Pedig a németek is helytelenítik a tarkabarkaságot és megjegyzik, hogy az csak a korábbi partikularizmusnak tett engedmény (l. Staudinger, III. köt., 204. l.).

Az első alakulat Németországban is ritka, helyi jelenség, soha senki hiányát nem érezte, definiálni roppant nehéz, csak zavart okoz.

Az elsőbbségi kötvények biztosítása fontos, de a hitelezők gyűlésének, képviseletének szabályozása egész kódexet igényel, nem égetően sürgős.

Elsősorban csakis a maximális hypothékát és ennek legfőbb esetét, a hitelbiztosítéki jelzálogjogot kell kodifikálni, úgy hogy a cessio és az expromissio lehetőségét kifejezetten kimondjuk. Nyári utal arra, hogy a T. 693. §-a ugyan nem tiltja el a cessiót, mint általán hiszik, hanem csak azt jelenti, hogy nem száll át ipso jure. Másrészt azonban már elég baj, hogy általán félreértik s nem engedi meg semmiesetre sem az igénybe nem vett hitelre vonatkozó jogviszony átruházását, aminek pedig a Reichsgericht bíráinak kommentárja szerint is (II. k., 475. l.) helye van és ami a pénzintézetek legfőbb érdeke.

Áttérve dr. Sichermannak arra a javaslatára, hogy a biztosítéki zálogjog a hitelbiztosító okirat átruházása és átadása útján telekkönyvi bejegyzés nélkül történhessék, kifejti, hogy az érdekes gondolat annak a jogállapotnak a visszáját teremtené, ami Németországban áll fen. Ott a forgalmi zálogjog átruházásának ez a rendes formája, míg a Sicherungshypothek-nál ki van zárva. Ezt a reformot alaposan meg kellene fontolni és egyelőre mellőzni, mert a mai krizisben a bankok nem tanulhatnak a maguk kárán. Mindenesetre megfontolandó, hogy *Cosack* 1912-ben megjelent tankönyvében (II., 233.) a Hypothekenbriefről azt mondja, hogy kényelmetlen a hitelezőre és hogy a közjegyzők ugratják a feleket arra, hogy használják.

Értekező különösen arra utalt, hogy nem kívánatos a forgalmi és a biztosítási jelzálog átruházásának ily bifurkációja; hogy a Hypothekenbriefnek meg van a hatósági formulája, ami a biztosítási okiratnál nem vihető keresztül; hogy a Hypothekenbrief inkorporálja a zálogjogot és elveszés, ellopás esetén meg kell semmisíteni, szóval kényes, mint az értékpapír és ezért legfeljebb fakultative szabad behozni, hogy a BGB. 1160. §-a szerint felmondáskor a jelzálogos adósnak be kell mutatni. Ez ellen pénzintézeteink talán valami telepítésfélét kísérelnének meg, ami új viták kútfeje lenne; hogy a tulajdonos nem tudná, ki a jelzálog hitelezője; szabályozni kellene a bejegyzés és az okirat záradéka eltérésének kérdését, ami pedig gyakoribb, mint hiszik; hogy a be nem jegyzett hitelezőnek az előző által való képviselete aggályos. A javaslat fokozná az élet és a törvénykönyv diszharmóniáját.

— **Négy törvényjavaslatot** nyújt be az igazságügyminiszter a képviselőház legközelebbi ülésén. Két novellajavaslatot a Btk-höz: a *becsület* és *a hatóságok védelméről*, a

magyar-osztrák *jogsegélyegyezményről* szóló javaslatot, végül a Pp. életbeléptetésének 1915 január 1-ére leendő elhalasztásáról szóló javaslatot. Reméljük, hogy ez az utóbbi javaslat a miniszternek nemcsak utolsó, hanem egyszersmind végleges elhatározását jelenti ebben a kérdésben.

— **Nemzeti jogfejlődésünk** diadalát állapítja meg Hachenburg a D. J. Z. szemle rovatában. Konstatálja, hogy Magyarország erélyesen dolgozik a magánjog újjáalkotásán és hogy a magyar jog a német joghoz kíván simulni. Ezt bizonyítja, hogy a német Ptk. eszméi «hatottak» a magyar tervezetre (mégis csak udvarias ez a manheimi ügyvéd) és hogy Kohlertől kért a kormány véleményt a tervezetről.

— **Gyorsaság nem boszorkányság.** A szeghalmi kir. járásbíróság, mint telekkönyvi hatósághoz 4140/1913. szám alatt zálogjog előjegyzése iránt kérvényt nyujtottam be 1913 november 26-ik napján. A kérvényt elintéző végzés *1914 január 28-án* kelt (a beadástól számított 2 hónapra), ezt a végzést pedig *1914 május 18-án* kézbesítették nekem. (A beadástól számított hat hónapra). *Egy budapesti ügyvéd.*

— **Irodalom.** *Az egyoldalú ügylet* című 125 oldalra terjedő monografiát, amelyet dr. *Almási* Antal a Jogállam XII. és XIII. évfolyamaiba írt, a szerző most különlenyomatban is kiadta. A nagy gonddal megírt, mélyreható tanulmányra alkalmilag visszatérünk.

Van e hiba a Kúria ítéletében címmel dr. *Weisz* Ödön cikksorozatot írt az Ügyvédek Lapjába. E cikkek, amelyekre a lapunk 1914. évi 15. számában megjelent cikk adott alkalmat és amelyben dr. Weisz bizonyítani igyekszik, hogy a Kúria a tintatartóperben nem tévedett, most különlenyomatban is megjelentek.

Választójogi Útmutatót írt *Haller* István országgyűlési képviselő. A füzet, amely a kath. népszövetség kiadásában jelent meg, in usum populi ügyesen csoportosítja az 1913 : XIV. tc.-nek a választói jogosultságra vonatkozó rendelkezéseit. Ára 20 f.

A kereskedelmi társaságok jogi személyisége. E tanulmány megírására dr. *Egri Bónis* Pál ügyvédnek az a vita adott alkalmat, amely lapunk hasábjain *Nagy* Ferenc és *Nitsche* Győző közt folyt. A kérdés irodalmának, a törvényhozásnak és a bírói gyakorlatnak kimerítő vizsgálata alapján a szerző helyesli a Ptk. javaslatának álláspontját, amely a kereskedelmi társaságok jogi személyiségét elismeri. A 63 oldalra terjedő füzet a szerző kiadásában jelent meg.

A vasútak és csatornák központi telekkönyvvezetéséről szóló törvények és rendeletek magyarázatos gyűjteményét (304 lap) bocsátotta közre *Ludinszky* Lajos min. osztálytanácsos, a kir. központi telekkönyvi hivatal főnöke. A munkára, amely a Pallas r. t. nyomdájában jelent meg, még visszatérünk.

A Jogállam júniusi füzete a következő tartalommal jelent meg: *Lotmar* Fülöp berni egyetemi tanár: A szolgálati szerződés jogának magyarországi reformja. — Dr. *Melly* Béla: A gyámhatóságok reformja. — Dr. *Meszlény* Artur: A Tervezet második szövegének kötelmi joga. — Dr. *Nitsche* Győző: A közgyűlés és az osztalék. — Dr. *Királyfi* Árpád: A nemzetközi szerződések hatálya Boszniára. — Dr. *Almási* Antal: Az egyoldalú ügylet.

KÜLFÖLD.

— **A porosz kényszernevelési törvény** végrehajtásával elért eredmények rendkívül kedvezők. Legutóbb puhatolást folytattak azoknak viselete és életmódja tárgyában, akiket az 1909 április 1-től 1910 március 31-ig terjedő időszakban bocsátottak el a hatóság felügyelete alól. Összesen 4176 egyénre vonatkozólag bocsátottak ki kérdőívet. Adatot kaptak 3110 egyénről. A kényszernevelés teljes eredményét állapították meg 2158 egyénnél (69·4%), kétes az eredmény 436 egyénnél (14%), sikertelenség 516 egyénnél (16·6%). Érdekes, hogy a leányok között nagyobb mind a teljes eredményesség, mind pedig a teljes sikertelenség arányszáma. Fokozódik a teljes eredményesség abban az arányban, amint alacsonyabb korban kezdték meg a kényszernevelés munkáját. Különben az 1912. évben 9909 kiskorúra vonatkozólag rendeltek kényszernevelést. A törvény hatálybalépte óta pedig mindössze 90,805-re. Az év végén 53,778 egyén állott gondozás alatt és pedig intézetben 22,464 (41·8%), családnál elhelyezve 27,222 (50·6%); a többi szökésben volt, vagy ideiglenes menedékhelyen, vagy végül büntető intézetben.

— **Az angol polgári bíróságok ügyforgalmának legújabb eredményei.** Most jelent meg a londoni könyvpiacon az angol polgári bíróságok legújabb ügyforgalmi statisztikája, a «*Civil Judicial Statistics for 1912*», mely elé, mint évről-évre rendesen, most is Sir John Macdonell írta a bevezető tanulmányt. Az adatok általában véve kedvezők: oly körülményről számolnak be, amelyet például a mi polgári bíróságainknál legjobb akarat mellett sem tudnánk felfedezni — vagyis csaknem az egész vonalon — ügyforgalom *csökkenésről.* Így folytonos az apadás az összes törvényszékek előtt folyamatba tett polgári pereknél; aránylagos a csökkenés az összes letárgyalt és elbírált keresetek számában valamennyi polgári bíróságnál, nemkülönben a House of Lords elé vitt fellebbezéseknél is. Lényeges továbbá az apadás a County Court-ok és a többi alsóbbfokú bíróságok ügyforgalmában, sőt még az adósok börtönének is kevesebb a lakója az előző évekhez képest. Egyedül a Divorce Court elé tartozó házassági válóperek számában mutatkozik némi emelkedés, de már a Supreme Court egyéb ügyszakaiban ismét csökkenés észlelhető.

Hogy ezeket a tapasztalati tényeket statisztikai adatokkal is megvilágítsuk: a most megjelent kimutatások szerint az angol polgári bíróságok előtt folyamatba tett peres eljárások összes száma 1911-ben 1.421,691 volt, amely végösszeg az 1912. évben 1.368,455-re csökken; ebből aztán a tényleg le is tárgyalt és döntő határozattal elbírált ügyek összes száma az előző évi 446,971-ről 426,865-re szállott le.

Ennek megfelelően természetesen a polgári fellebbviteli fórumok is ügyforgalomapadásról «panaszkodhatnak». A *Court of Appeal* elé vitt fellebbezések összes száma 1912-ben 775 volt, míg az előző évben a fellebbezett ügyek száma itt 862-öt tett ki. A *Judicial Committee* által elbírált fellebbezések száma 1912-ben 100 volt az 1911-ben elbírált 128 ügygyel szemben. Ami pedig a *House of Lords*-ot, mint legfőbb polgári fellebbezési bíróságot illeti, ide 1912 ben 91 fellebbvitt ügyet terjesztettek be; igaz ugyan, hogy az előző évben azok száma *eggyel* kevesebb volt (90), de már a végleges döntés elé vitt fellebbezések száma az 1911. évi összeggel szemben 1912-ben csupán 59-et tüntet fel.

Mint említettem, lényegesebb emelkedés csak a *Divorce Court* elé tartozó válóperek számában látható. 1912-ben 920 házasság felbontása iránti keresetet adtak be (1911-ben csak 859-et); ezek közül 506 esetben a férj, 414-ben pedig a feleség nyújtotta be a váló-keresetet. *Zsoldos Benő.*

— **Az ügyvédkényszer perjogi és gazdasági jelentősége.** Ezt a pályakérdést tűzte ki a berlini ügyvédegylet. Kívántatik oly munka, amely a problémát mind tudományos mind gyakorlati szempontból feldolgozza. A pályadíj 3000 márka.

— **A ház bérértéke** tudvalevőleg emelkedik, ha abban az évek során át valamely meghatározott üzlet állott fen. Ez az értékemelkedés épen azt sujtja, akinek köszönhető, mert a bérleti idő lejártával a tulajdonos felemeli a bért, vagy az addigi bérlő legtöbbet igérő konkurrensének adja ki. Franciaországban e körülmény — mint Schauer írja — azt a gondolatot érlelte meg, hogy a tulajdonos a bérlőnek ily esetben, ha a bérleményt elhagyja, szakértők útján megállapítandó kártérítést fizessen. Minthogy a mozgalom vezetői nem remélik, hogy e gondolat, amely a háztulajdonosok érdekeit súlyosan érinti, megvalósítható lenne, javaslatot dolgoztak ki, amely szerint a bérlemény helyiségében a bérleti idő lejártától számított meghatározott időn belül az addigi bérlő beleegyezése nélkül hasonló üzlet csak akkor folytatható, ha az addigi bérlő üzletét feladja vagy önként kiköltözik, anélkül, hogy erre béremelés indította volna.

— **A milanói ügyvédek sztrájkja**, amelyről a napilapok is megemlékeztek, inkább tüntetésszerű volt. Okai közt elsősorban az olasz Bp. szerepel, amely január 1-én lépett életbe és a védők számát a bűnvádi eljárásban kettőre korlátozta, de egyéb eljárási bajok, a bíróság és ügyvédség közti feszült viszony is közrejátszott a milanói ügyvédi kamara közgyűlésének ama határozatában, amely szerint a milanói ügyvédek március 2—10 közt a bírósági tárgyalásoktól távolmaradtak. Sztrájkról nem lehet szó s ez a tüntetés nem a kliensek, hanem a kormány ellen irányult, hogy azt egyes perjogi reformok végrehajtására intse.

— **A francia bírák** helyzete épen nem irigylésreméltó. Ez tűnik ki a bírói egyesület (L'amicale de la magistrature) áprilisban tartott kongresszusának tárgyalásaiból. A kongresszus a

bírák «éhbéreiről» panaszkodik, amelyeket ötven év óta nem emeltek úgy, hogy a bírói állásra csak jómódúak pályázhatnak. Nehezíti a helyzetet a díjazatlan segédbírák intézménye is. A kongresszus tiltakozott ama legenda ellen, hogy a bírák előlépésük érdekében parlamenti és közigazgatási körök támogatását veszik igénybe. Vajjon így van ez Magyarországon is?

— **Egy orosz járásbíró**, aki egyszersmind földbirtokos, pálinkamérést tartott fen. Az igazságügyminiszter a szenátus, mint legfőbb fegyelmi hatóság előtt felvetette az összeférhetetlenség kérdését. A szenátus eltekintett ugyan a fegyelmi eljárás megindításától, de felszólította a bírót, hogy az üzletet hagyja abba.

Azonnali belépésre tótul is tudó, gyakorlott ügyvédjelöltet keresek. Fizetési igények az eddigi gyakorlat megjelölésével közlendők. Dr. Kachelmann Viktor ügyvéd, Selmeczbányán. 15175

Keresek némi gyakorlattal bíró ügyvédjelöltet. Németül tudó (hibátlan korrekt levelezés) előnyben részesül. Fizetés megegyezés szerint. Dr. Gross Dezső ügyvéd, Nagykanizsa. 15159

Nyugalmazott telekkönyvvezető irodai alkalmazást keres helyben. Cím: «Törekvő» jelige alatt e lap kiadóhivatalánál. 15185

Vidéki gyakorlattal bíró ügyvédjelöltet, esetleg szerényebb igényű ügyvédhelyettest keresek azonnali belépésre. Fizetés és kiszállási díj megállapodás szerint. 15183

40—50,000 korona befektetéssel, fővárosi fiatal, agilis ügyvéd, perfekt német, *társulna*, esetleg ugyanily befektetéssel, megfelelő részesedés mellett nagyforgalmú irodában, *irodavezetői* állást vállalna. Leveleket «*Munkatárs*» *jeligére* e lap kiadójába kérek. 15188

A magy. kir. államvasutak nyári menetrendje.

Délelőtt || Délután

A vonatok **indulása** Budapest keleti p.-u.-ról.

Érvényes 1914 május hó 1-től.

vonatszám	óra perc	vonat neme	hová
912	12 05	Szv.	Belgrad, Sofia, Saloniki
310	5 40	»	Hatvan
8	6 10	»	Wien, Graz, Sopron
302	6 25	Gyv.	Ruttka, Berlin
1110	6 30	Szv.	Balatonfüred, Tapolcza
1502	6 45	Gyv.	Kassa, Csorba, Bártfa
906	6 50	»	Újvidék, Sarajevo
1512	6 55	Szv.	Kassa, Csorba
2	7 00	Gyv.	Wien
602	7 05	»	Arad, Brassó
1002	7 10	»	Fiume, Torino, Róma, Pécs, Vinkovcze
1302	7 20	»	Fehring, Graz, Triest
402	7 25	»	Stryj, Przemysl, Lemberg
312	7 30	Szv.	Gödöllő
908	7 45	»	Belgrad, Sofia
608	7 50	»	Arad, Brassó, Bukarest
1102[1])	8 05	Gyv.	Balatonfüred, Tapolcza
406	8 10	Szv.	Munkács, Lawoczne
512	8 20	»	Kolozsvár, Brassó
1906	8 25	»	Osijek, Brod
306	8 35	»	Ruttka, Berlin
2*a*	8 50	Gyv.	Győr, Wien, Fehring, Graz
1706	8 55	Szv.	Msziget, Stanislau
22	9 30	»	Bicske
1508[1])	9 35	Gyv.	Kassa, Poprád-Felka
918	10 00	Szv.	Kunszentmiklós-Tass
1112	10 45	»	Balatonfüred, Tapolcza
516	11 40	»	Nagykáta
24	11 55	»	Bicske
314*a*[2])	12 00	»	Gödöllő
914	12 20	Szv.	Újvidék, Sarajevo
314	12 30	»	Hatvan
10	12 30	»	Szombathely, Wien
1008	12 45	»	Fiume, Róma, Osijek
24*a*[3])	1 00	»	Bicske
1504	1 20	Gyv.	Kassa, Poprád-Felka
316	1 25	Szv.	Gödöllő
612	1 35	»	Arad, Bukarest
1304	1 40	Gyv.	Fehring, Graz, Sopron
404	2 00	»	Sátoraljaújhely, Lemberg, Kassa
4	2 05	»	Wien, Paris
604	2 10	»	Arad, Bukarest
916	2 15	Szv.	Kiskőrös
304	2 20	Gyv.	Ruttka, Berlin
318	2 25	Szv.	Hatvan
320	2 30	»	Pécel
26	2 30	»	Bicske
518	2 40	»	Szolnok
1202	2 45	Gyv.	Szabadka, Sarajevo
1902	2 55	»	Tapolcza, Pécs, Osijek
904	3 20	»	Belgrad Konstantinapoly
520[2])	3 25	Szv.	Nagykáta
1016	3 30	»	Paks
410*a*	4 25	»	Hatvan
18	4 30	»	Komárom
606	5 00	Gyv.	Arad, Bukarest, Mszige
6	5 10	»	Győr, Sopron, Szombathely, Wien
410	5 10	Szv.	Lawoczne, Lemberg
324	5 20	»	Gödöllő
522[4])	5 40	»	Nagykáta, Szolnok
308	5 55	»	Ruttka, Berlin
514	6 15	»	Kolozsvár, Brassó
326	6 25	»	Pécel
28	6 30	»	Bicske
328	6 40	»	Hatvan
1004	6 45	Gyv.	Fiume, Róma, Nápoly
920	7 05	Szv.	Kunszentmiklós-Tass
524[4])	7 10	»	Nagykáta, Szolnok
16	7 20	»	Győr
332	7 30	»	Gödöllő
1708	7 45	»	Msziget, Stanislau
1006	7 50	Gyv.	Fiume, Nizza, Cannes
1514	8 00	Szv.	Kassa, Csorba, Bártfa
910	8 05	»	Belgrád, Sarajevo
526[4])	8 30	»	Nagykáta, Szolnok
1908	8 40	»	Pécs, Brod
334	8 40	»	Gödöllő
1308	9 15	»	Győr, Graz
610	9 30	»	Arad, Brassó
1506	10 00	Gyv.	Kassa, Csorba, Bártfa
408	10 25	Szv.	Kassa, Csorba, Lemberg
1010	10 25	»	Fiume, Tapolcza
12	10 35	»	Szombathely, Wien
338	11 05	Vv.	Ruttka, Poprád-Felka
614	11 25	Szv.	Arad, Debreczen
422	11 35	Vv.	Miskolcz, Kassa
14*a*	11 55	Szv.	Bicske

[1]) Junius 15-től bezárólag szeptember 15-ig közlekedik.
[2]) Vasár- és ünnepnapokon közlekedik.
[3]) Vasár- és ünnepnapokon május 15-től bezárólag szeptember 15-ig közlekedik.
[4]) Nagykátától Szolnokig csak szombaton és ünnep előtti köznapokon közlekedik.
[5]) Csak hétköznapokon közlekedik.

A vonatok **indulása** Budapest-Józsefvárosról.

Délután.

330[5])	7 00	Szv.	Gödöllő

Ujabb jogi könyvek

STAUD LAJOS dr.

A MAGYAR MAGÁNJOG

tételes jogszabályainak gyüjteménye.

Ára kötve 12 korona.

A m. kir. Curia felülvizsgálati tanácsa által a sommás eljárásról szóló törvény (1893: XVIII. t.-c.) alapján hozott

HATÁROZATOKNAK GYÜJTEMÉNYE

Összeállitotta GOTTL ÁGOST.

XVII. kötet, ára kötve 8 korona.
I—XVI. « « « 151 kor. 50 fill.

A királyi itélőtáblák felülvizsgálati tanácsának elvi jelentőségü

HATÁROZATAI

Összegyüjtötte és összeállitotta TÉRFI GYULA dr.

XVI. kötet, ára kötve 24 kor.
I—XV. « « « 260 «

MAGYARY GÉZA dr.

MAGYAR POLGÁRI PERJOG

Ára 26 korona.

GOTTL ÁGOST

POLGÁRI PERRENDTARTÁS

(1911: I. t.-c.) magyarázatokkal

Ára 20 korona.

FAZEKAS OSZKÁR dr.

AZ ESZMEI JAVAK JOGI OLTALMA

a magyar polgári törvénykönyv javaslatában.

Ára 2 kor. 50 fillér.

MANDEL ZOLTÁN dr.

TANULMÁNYOK AZ IGAZSÁGÜGYI POLITIKA KÖRÉBŐL

A francia elsőfoku polgári peres eljárás váza.

Ára 2 korona.

MESZLÉNY ARTUR dr.

KERESKEDELMI ÉS HITELJOG

Ára 10 korona.

TELLER MIKSA dr.

A MÁSODIK TERVEZET

néhány örökjogi reformjának birálata.

Az utóöröklés. — A hagyatéki hitelezők jogi helyzete. — A végrendeleti végrehajtó.

Ára 1 kor. 20 fillér.

BOSZNIA ÉS HERCEGOVINA IGAZSÁGÜGYI TÖRVÉNYTÁRA

I. kötet:

KERESKEDELMI ÉS IPARI TÖRVÉNYEK

Összeállitotta, bevezetéssel és magyarázó jegyzetekkel ellátta

BAUMGARTEN NÁNDOR dr.

Ára 4 korona.

Kaphatók minden könyvkereskedésben.

Részletfizetésre is megrendelhetők:

Kelemen D. és Társa könyvterjesztési vállalatánál,

Budapest, IV., Reáltanoda-utca 5.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.**

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat.** Egyetem-utca 4.

Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem.** I., Bérc-u. 9. (Tel. 63—96.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Budapesti Kir. Ügyvédi Kamara könyvtára

Negyvenkilencedik évfolyam. 22. szám. Budapest, 1914 május 29.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

Tartalom. Az ügyvédjelöltek. — *Dr. Doleschall Alfréd* egyetemi professzor: Jogirodalom. A sajtóról szóló 1914: XIV. tc. Általános ismertetésekkel és jegyzetekkel ellátta dr. Finkey Ferenc kolozsvári egyetemi tanár. — *Dr. Lőw Loránt* budapesti ügyvéd: A biztosítéki jelzálogjog kérdéséhez. — *Ifj. Dombováry Géza* budapesti ügyvéd: Az elitéltek rehabilitációjáról. — *Dr. Beck Salamon* budapesti ügyvéd: A polgári törvénykönyv javaslatának 1800. §-ához. — Szemle.

Melléklet: Hiteljogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Az ügyvédjelöltek.

A budapesti ügyvédi kamara május hó 24-én tartott rendkívüli közgyűlésének napirendjére kitűzött tárggyal lapunk előző számában kimerítően foglalkoztunk. A közgyűlésen jelen volt kamarai tagok többsége az ügyvédjelöltekre nézve kedvezően döntött. A határozat első részéről, amely az 1912. évi május hó elseje előtt bejegyezve lévő ügyvédjelölteket ért méltatlan elbánást orvosolni kívánja, csak röviden óhajtunk szólni. Lapunk előző számában tüzetesen ismertettük mindazokat az okokat, amelyek az ügyvédjelöltek kérelme mellett és amelyek ellene felhozhatók. Utaltunk arra, hogy egyedül a kamarai közgyűlést tartjuk kompetensnek arra, hogy e nagyfontosságú kérdésben állást foglaljon. Amennyire meg tudjuk érteni, hogy a kamara választmánya nem tartotta magát jogosultnak, hogy a kamara által előzőleg elfoglalt álláspontól eltérjen, épen úgy meg tudjuk érteni, hogy a közgyűlés, amely elvégre az ügyvédi kar ügyeiben, különösen az ügyvédi kar érdekei elbírálása szempontjából szuverén, a jelöltek mellett döntött. A választmány nem érezte magát feljogosítva vállalni mindazt a felelősséget, amely a jelöltek kérelmének támogatásából reá hárult volna, a kar egyetemét képviselő közgyűlésnek azonban kellett, hogy erre bátorsága legyen, ha meggyőződése az volt, hogy az egyesek anyagi érdekei mellőzésével, sőt talán azok rovására, vagy ellenére is az 1912: VII. tc.-nek az életbeléptetésekor már bejegyezve volt ügyvédjelölteket ért igazságtalanság orvoslassék. A karnak mindenkor becsületére fog ezen állásfoglalás válni, mert kétségtelen, hogy az újonnan bejövők nem az ügyvédnagykereskedők és nem az ügyvédi latifundiumtulajdonosok keresetét fogják rontani, akiknek klientelája sokkal állandóbb és erősebb kötelékkel van hozzájuk fűzve, semhogy egy újonnan kitett cégtábla másfelé terelné, hanem a proletársorban lévő ügyvédek, a kisemberek apró-cseprő ügyeivel bajlódó kamarai tagok szűkös keresetén fognak osztozni. Épen ezért mondjuk azt, hogy a kamara állásfoglalása az ügyvédi karnak, a kartársi együttérzésnek mindenkor becsületére válik.

A határozat másik része az 1912: VII. tc. életbeléptetésekor bejegyezve lévő ügyvédjelölteknek a társas-bíróságok előtt való képviseleti jogáról szól.

Ez a kérdés már egészen más szempontból bírálandó meg. Polgári perekben, társas-bíróság előtt csak sommás perekben, a fellebbezési, vagy felülvizsgálati tanácsnál működhetik jelenleg az ügyvédjelölt. A perrendtartás életbeléptetése a sommás eljárást tudvalévőleg tetemesen kiterjeszti, ami által a peres ügyek legnagyobb része a járásbíróságok hatáskörébe fog esni, azonkívül a rendes pereket is szóbelileg tárgyalják, tehát ha a régi ügyvédjelöltek minden társas-bíróság előtt jogosítva lennének főnöküket helyettesíteni, ez nem a régi hatáskörnek fentartását, hanem annak tetemes kiszélesítését jelentené. Kérdés, hogy ez a jogszolgáltatás szempontjából helyeselhető-e, mert olyan, a perrendtartás által nagyobb fontosságúnak tekintett ügyekben is szabad teret engedne az ügyvédjelölteknek, amelyekben eddig, minthogy a rendes eljárásra tartoztak, egyedül az ügyvéd maga képviselhette a felet, feltételezve, hogy ha a periratokat nem is mind maga szerkesztette, de maga adta meg a direktivát azok elkészítésére, maga jelölte meg azokat a jogi szempontokat, amelyek alapján felének érdekeit sikerrel képviselni remélte, és maga nézte, illetve javította át a kész elaboratumot, mielőtt a bírósághoz beadta volna.

Ha az igazságügyi kormány az ügyvédjelöltek kívánságát honorálja, akkor minden peres ügyben az ügyvédjelölt pillanatnyi elhatározásán és judiciumának megbízhatóságán fordul meg esetleg az egész per sorsa. A bíróság előtt teendő perbeli nyilatkozatok, az alperes részéről a kereseti jog elismerése, viszont a felperes részéről a kereseti jogról való lemondás. A peres felek részéről előadott tényállításoknak az ellenfél részéről való beismerése, vagy tagadása. A különböző kifogásoknak kellő időben és kellő alkalommal való előterjesztése. Az ajánlott vagy produkált bizonyításfelvétel iránti nyilatkozattétel, mind az ügyvéd helyett tárgyaló jelölt belátására, jogi érzékére és perbeli tájékozódottságára lenne bízva. Nagy kérdés, hogy ez a peres felek érdekének megfelelne-e épen úgy, mintha az ügyet maga az ügyvéd tárgyalná, aki mindenesetre több gyakorlattal, nagyobb tájékozottsággal és kipróbáltabb judiciummal bír. Ez az utóbbi postulatum mindenesetre sokkal inkább szolgálja az ügyvédnagykereskedők és az ügyvédi latifundiumtulajdonosok érdekét, mint a szerényebb körben működő ügyvédekét, mert azok tartanak 5—6 jelöltet, akiket azután szerteküldöznek tárgyalni különféle bíróságokhoz, holott ha a perrendtartás életbeléptetése után a társas-bíróságok előtt jelöltek nem tárgyalhatnak, akkor az ügyvédi gyáripar kénytelen volna a társas-bíróság elé kerülő ügyekben jelöltek helyett ügyvédeket foglalkoztatni, és vagy elősegíteni bizonyos mértékben az ügyek megoszlását, vagy legalább megosztani némileg az ügyvédi gyárak keresetét szerényebb körben működő és kevesebb konnexióval rendelkező kartársakkal.

A jelöltek kívánságának első részére nézve nem kételkedünk, hogy az igazságügyi kormány a budapesti kamara határozatát, amelynek nyomatékát azóta a nagyváradi pozsonyi és egri kamaráknak nagy többséggel hozott egyező döntése még fokozta, honorálni fogja, a második részt illetőleg érdeklődéssel nézünk elébe, hogy a régi ügyvédjelöltek hatáskörét ki fogja-e terjeszteni azokra az ügyekre, amelyek jelenleg még rendes eljárás alá tartoznak.

A második kérdésben leghelyesebb volna, ha az igazságügyi kormány a régi ügyvédjelöltek képviseleti jogát nem terjesztené ki új területekre, hanem csak azt engedné meg, hogy főnökeiket ama társasbíróságok előtt helyettesíthessék, amelyeknél még ma is megvan a képviseleti joguk, tehát a kir. törvényszékek, mint fellebbezési és a kir. táblák, mint felülvizsgálati bíróságok előtt.

A mult tanulságaiból okulva különösen hangsúlyozzuk, hogy semmiesetre sem volna helyes, ha az igazságügyi kormány megint záros határidőt tűzne ki a régi ügyvédjelöltek számára, melyen belül, ha le nem teszik az ügyvédi vizsgát, privilegiumukat elvesztik. Még mindnyájunk emlékezetében van az a rettenetes küzdelem, mely mult évben a záros határidő utolsó heteiben lefolyt.

Ezeknek a küzdelmeknek, melyek az ügyvédi vizsga színvonalát is rövid időre kedvezőtlenül befolyásolták, megismétlődni nem szabad.

Jogirodalom.

A sajtóról szóló 1914 : XIV. tc. Általános ismertetésekkel és jegyzetekkel ellátta dr. Finkey Ferenc kolozsvári egyetemi tanár. A Bűnügyi Szemle törvénytára 4-ik füzet 1914.

A legújabbkori igazságügyi kodifikáló — szószerinti értelemben vett — manufactorynek sűrű produktumai, ha mást nem: a nyomdaipart máris láthatóan fellendítették. Amily gyorsan értek meg az új esküdtbírósági és sajtótörvény, oly rohanvást követik egymást azoknak «magyarázatai». Nincs kétség benne: a legteljesebb jóhiszemben és a legtökéletesebb jóakarattal. Elméleti és gyakorlati jogászok egyaránt csakhamar és könnyebben értették meg eme törvényhozási termékeknek mentségre és magyarázatra szorultságát, mint magát a törvényt. És mivelhogy a törvénykezési gyakorlatot is támasz- és tekintélyszerű megnyilatkozások nélkül magára marasztani a mai kor humanitárius és patronáló szelleméhez sehogyan sem illenék: ím megindult a magyarázatos és jegyzetes törvénykiadások lavinája.

Melyek közül Finkey Ferenc jelen munkája viszonylag akkor is kiemelkednék, ha annak első részében — Általános ismertetés — nem vállalkozott volna oly lehetetlen feladatra, amilyen annak bizonyitása, hogy az új sajtótörvény «mint a hamvaiból új életre kelt Főnix» az 1848-ikinak «megifjodott» új alakja, melynek vezető elveit, elsősoron a sajtószabadság követelését nemcsak hogy változatlanul fentartja, de még fokozott, új biztosítékokkal is megerősíti. Aki — mint szerző is teszi — «a sajtószabadság helyességét és szükségszerűségét, viszont az előzetes nyomtatási engedély esztelenségét és célszerűtlenségét» oly axiomának vallja, «mint a föld forgása vagy az évszázadok következése»: az nem tisztelheti a sajtószabadság alapelvének megerősödését a lapbiztosíték összegének itt-ott több mint kétszeres felemelésében sem. Melynek tényét nem lehet elhomályosítani annak apodiktikus megállapításával, hogy a lapbiztosíték ezideig Németországban és Belgiumban is fenáll (29. l.). Mivel pedig általános hiedelem szerint Belgiumban a lapbiztosítékot épen a promulgált sajtószabadság nevében már az 1831-iki alkotmányban végleg eltörölték és olyat a még 1874-ből való német sajtótörvény sem ismer: a kevésbé beavatottak bizonyára köszönettel vették volna szerzőtől az az irányban való tájékoztatást, mikor is restaurálták a belgák is, a németek is birodalmukban a lapbiztosítékot?

A kaució kérdésétől el is tekintve, a legnagyobb jóindulattal sem állíthatni, hogy az új sajtótörvény az időszaki lapok alapítása körül «lényegileg» az addigi szabályozást tartja fen és a «lehető legliberálisabb álláspontra helyezkedett» (23. l.). Amikor nyilvánvaló, hogy a korábbival szemben az új sajtótörvény alapján új időszaki lap indításához, ha nem is alakilag és szószerint, de lényegileg és érdem szerint hatósági engedély szükséges. Bizonyára az új sajtótörvényben megerősített sajtószabadság glorifikálására szállott az igazságügyminiszter a javaslatnak védelmére annak főrendiházi tárgyalása alkalmával azzal az ércbe vésni való kijelentéssel: «Magyarországon a lapok szaporodását semmiféle érdek nem követeli, a mai hírlapirodalom teljesen ellátja a közönség igényeit». És vajjon annak az axiomának megdöntése — mit a törvény 45. §-át kísérő Indokolás nyiltan bejelent — melynél fogva való értelemben vett sajtó bűncselekményt csakis *törvényben* lehet minősíteni — mely axiomát Németország is, Belgium is *valójában* törvénybe iktatta — szintén az 1848 : XVIII. tc. sarkalatos alapelveinek *megerősítése?* Kapcsolatban azzal a kormányhatósági bejelentéssel, hogy a törvényen kívül megállapítandó sajtókihágások a *közigazgatási hatóságok* hatáskörébe fognak utaltatni : igazán sajátszerű «tökéletesebb kiépítése» annak az 1848-iki vezető elvnek, hogy «sajtóvétségek felett nyilvánosan esküdtszék ítél».

Persze, mindezek a kérdések parányi jelentőségre törpülnek, ha — mint szerző teszi — a sajtójogot, a sajtórendészettel azonosítjuk, amelynek csakis egyik kiágazása a sajtóbüntetőjog (12. l.). Akkor azután magától értetik, hogy a sajtójog egész területén első rendben közigazgatási, rendészeti és általános politikai szempontok vezetnek és iránytadók. Ily kiindulási alapon valóban kárba veszett azon elmélkedni, ha vajjon sajtókihágást csupán csak törvényben vagy rendőri tilalomnak, illetve rendelkezésnek megszegéseiként akár főkapitányi rendeletben is lehet-e megszervezni, aminthogy alárendelt szerepre szorul az a kérdés: sajtóvétségek tárgyában esküdtszék avagy rendőrbíróság ítélkezik-e? Talán ez a kiindulás is szolgáltatja annak magyarázatát, hogy szerző, ki a bűnvádi eljárás tankönyvében az esküdtszék híveinek «díszes» táborában alkotmányjogi, perjogi és igazságszolgáltatási szempontokból, a szabadelvűség és a jogegyenlőség, az igazságos ítélkezés biztosítására kivált a «legkényesebb» politikai és sajtóperekben a juryt «a szabadelvűség gyermekét» lelkesedéssel fölébe helyezi a bürokrata bíróságnak, «mint az abszolutizmus sarjának»: hogy ugyanő most látható megelégedéssel hivatkozik Vargha Ferencre, aki «bátran» kimondotta, hogy közömbös a sajtószabadság szempontjából, vajjon jury vagy szakbíróság ítél-e a sajtóvétségek felett (18. l.). Így azután érthető az is, hogy szerző megjegyzés nélkül regisztrálja, hogy a sajtótörvényben *az ő nézete szerint* megszervezett *sajátképeni* sajtóbűncselekmények tárgyában nemcsak a kir. törvényszékeknek és a járásbíróságoknak, hanem a közigazgatási hatóságoknak, mint rendőri büntetőbíróságoknak hatásköre is megalapoztatott. Ha azonban egyes újonnan megszervezett deliktumokban — bár hitem szerint tévesen — sajátképeni sajtóvétségeket észlel, akkor az *objektiv* megállapítás szolgálatában talán mégis csak helyén lett volna, hogy amikor az általános ismertetésben az új sajtótörvénynek általános hatásköri rendszerével foglalkozik (38—39. l.), legalább is konstatálja, hogy az új sajtótörvényben megszervezett új sajtóvétségek kivétel nélkül kivétettek az esküdtbírósági hatáskörből.

Az új törvénynek nem csak tagadhatatlanul meglevő előnyei, hanem neki mesterségesen imputált haladásai iránt való nagy hódolat Finkey Ferencben a jogászt is megtéveszti. Amikor a törvény rendszerének, szellemének és szövegének értelmezése közben pl. arra a következtetésre jut, hogy a vidéken naponta megjelenő politikai lapok kauciója az új törvény szerint csak 10,000 K s így az 1848-iki törvénnyel szemben felére lett leszállítva (79. l.). És minthogy a törvényjavaslat indokolása sajtóbűncselekmények esetén a processzuális fogság kérdésének szabályozását olybá tünteti föl, mintha ezen vonatkozásban holmi világot rengető reform készült volna: szerző is úgy találja, hogy a törvény az előzetes letartóztatás és vizsgálati fogság alkalmazhatását «jelentékenyen» megszorítja (151. l.). Holott — miután sajtóvétségeknél a tettenkapás esete szóba nem jöhet — a «jelentékeny» megszorítás arra zsugorodik, hogy *vélségek* esetén a BP. 141. §-ának 5. pontja nem hatályosulhat. Viszont azonban a törvény *épen csak sajtó útján elkövetett vétségekkel kapcsolatban* a processzuális fogságnak egészen új, egyébként ismeretlen címét állapította meg abban, ha a vádlott a főtárgyaláson elfogadható ok nélkül nem jelent meg. Ezen in pejus történt reformációra a törvény előnyei és tökéletessége erőteljes kidomborításában épen nem szűkkeblű szerzőnek csak úgy nincs észrevétele, amint hallgatással tér napirendre a felett, hogy az új sajtótörvény szerkezetében egyfelől a vizsgálati fogságnak új jogcíme *csakis vétségek, de nem büntettek esetén* hatályosulhat, másfelől a BP. 141. §-ának 5. pontja kifejezetten csakis vétségekkel kapcsolatban mellőztetvén: ugyanaz sajtó *kihágások* esetében továbbra is az előzetes letartóztatás indokául szolgálhat.

A munkának legérdemlegesebb része az, melyben szerzője az új sajtótörvény álláspontján a való értelemben vett sajtóvétségek természetével és az új törvény alapján igényelhető területkörével foglalkozik. Erre alkalmat egyfelől az a körülmény szolgáltatott, hogy az új sajtótörvény végre-valahára szabatosan megadja a nyomtatvány útján elkövetett bűncselekményeknek, gyűjtőnéven sajtóvétségeknek fogalmát, másfelől, hogy a törvény a sajtóban való közzététellel elkövethető új bűncselekményeket megszervezve azoknak hovatartozandósága, rendszeri elhelyezése tekintetében kétségek merülhetnek föl. Amely kételyeket pedig az új törvény rendszerétől el is tekintve épen a sajtóvétségeknek ott történt fogalommeghatározása eloszlatja. Ha szerző a maga elé tűzött feladatot nem veszi is oly könnyedén, mint azt pl. Kenedi Géza e részben is tette (A magyar sajtójog úgy, amint érvényben van, 1914), ki az új törvény 24. §-ának 7—9. eseteit egyaránt sajtóvétségeknek jelenti ki épen úgy, mint a 28. §. végbekezdésében foglalt kihágást, de már a 29. §. 6. pontjában nem lát sajtódeliktumot: mégis úgy vagyok meggyőződve, hogy Finkey Ferenc is téved, amikor az új sajtótörvényben ő is egyes új, *valódi* sajtóvétséget konstatál. Miközben a kellő átgondoltság hiányát dokumentálja. Az általános ismertetés fejezetében foglalt azzal a megállapítással szemben ugyanis, melynélfogva a 24. §. 7., 8. 9. pontjai «sajátképeni» sajtóvétségek (13. és 28. l.), a rész-

letes magyarázat során indokoltan kifejti, hogy a 24. §. 7. és 8. pontjában foglalt vétségek miért *nem* «sajátképeni» sajtóvétségek (95. és 113. l.). A részletes magyarázatban is ragaszkodik ugyan hozzá, hogy a 24. §. 9. pontja és a 28. utolsó bek. valóságos sajtóbűncselekmény, de már a 29. §. 6. pontját illetően — úgy látszik — nincs megállapodva. Mert azt úgy az általános ismertetés alkalmával (13. l.), mint a 29. §. magyarázatánál sajátképeni sajtókihágásnak mondja, utóbb azonban, amikor a 32. §. fonalán az új sajtótörvényben megszervezett új sajátképeni sajtóbűncselekményeket összefoglalja (113. l.), a 29. §. 6. pontját nem sorolja.

Bírálati ismertetésnek terjedelmét meghaladná azon rendszernek részletes boncolása, mellyel szerző a különleges sajtóbüntetőjogi szabályok szerint kezelendő «sajátképeni» sajtóvétségeket a rendes büntetőjogi szabályok alá eső, «nem sajátképeni» sajtóvétségektől elhatárolja. Egyelőre beérem annak konstatálásával, hogy az az alap, melyen szerző a büntetőtörvénykönyvekben és — beleértve az új sajtótörvényt is — a melléktörvényekben szervezett sajátképeni és nem sajátképeni sajtóvétségeket egymástól megkülönbözteti (109—115. l.), sem elméletileg, sem a sajtótörvény 32. §-ának világában meg nem állhat, nem is következetes és kézzelfogható ellentmondásokra vezet. A kiindulásnak és következtetéseinek gyakorlatilag Babel felé vezető zavarossága magyarázza, hogy maga a szerző is eltéved a saját alkotta labirintusban, amikor a 24. §. 7. és 8. pontját, valamint a 29. §. 6. pontját hol sajátképeni, hol meg nem sajátképeni sajtóbűncselekménynek tekinti. Úgy találom, hogy minekutánna az új sajtótörvény fogalommeghatározása szerint csak az a tulajdonképen való sajtóvétség, melynek *tartalmában* foglaltatik a deliktum tényálladéka, miáltal a *közzététel* tiltott minőségében kimerülő deliktumok — mikor a sajtóközlemény tartalma nem foglal magában büntetendő tényálladékot — a sajtóvétségek köréből kivétettek: a vita de lege lata már eldöntöttnek tekinthető. Az új sajtótörvényben foglalt fogalommeghatározás után semmi szükség nincs és csak mesterséges bonyodalmakra vezetne sajátképeni és nem sajátképeni sajtóvétségek között különböztetni, a való sajtóvétségek mellé a sajtórendészeti jellegű és a sajtóban történt tiltott közzététellel elkövetett, abban kimerülő, avagy annak módján hatályosuló közbűncselekmények sorakozván.

Az új sajtótörvény álláspontján az a nézetem, hogy *ez a törvény új sajtóvétséget egyáltalán nem szervezett.* Sem a 24., sem a 28., sem a 29. §-ban. Amelyeket közülük szerző akár következetesen, akár a következetesség megtagadásával «sajátképeni» sajtóbűncselekményeknek értékel, épen oly kevéssé sajtóvétségek, mint a 24—30. §-okban foglaltak általánosságban. A sajtórendészetről szóló fejezetben minősíttetvén, mielőtt a törvény még csak a sajtóvétség fogalmát is megadná: már az elhelyezés módja is ellene mond sajtóvétségekként való kezeltetésüknek. Amit a sajtóvétségről adott törvényes fogalommeghatározás egyenesen kizár. Aminthogy már az 1848 : XVIII. tc.-ben történt elhelyezésnél fogva is, de a sajtóvétség való természete okán is *nem* sajtóvétség a büntető ítélettel marasztalt sajtóterméknek újból való közzététele sem, bármennyire annak tekinti az 1897 : XXXIV. tc. 15. §-ának II. része és az új sajtótörvény 38. §-a. És nem «*habár* igazi sajtóvétség» — mint szerző mondja — hanem, mert *nem* sajtóvétség, azért nem utalja az új sajtótörvény sem a 24. §. 9. szerinti vétséget, sem a 28. §. utolsó bekezdése és a 29. §. 6. szerinti kihágást az esküdtbírósághoz. Aki, mint csekélységem, egyáltalán nem tartozik az új sajtótörvény iránt rajongók közé, aki készséggel elismerve ennek a törvénynek különösen a sajtórendészet, a sajtójogi közvetetlen felelősség kérdéseiben és a sajtóerkölcs biztosításában konstatálható haladásait, annak a sajtószabadság érvényesülése szempontjából tagadhatatlan visszaesését, a jogi szabályozás szabatossága körül való hiányait is leszögezi: a jogmagyarázat terén kötelező tárgyilagossággal tartozom annak megállapításával, hogy a Btk. 248. §-a tekintetében tett kifejezett rendelkezéstől eltekintve, az új sajtótörvény az esküdtbíráskodás hatályosulásának körét sajtóügyekben egyáltalán nem szűkítette. Az 1914 : XIII. tc.-ben létesített korszakos reform után nem szorult reá.

Dr. Doleschall Alfréd.

A biztosítéki jelzálogjog kérdéséhez.

I.

Jelen hazai jogunkban a biztosítéki jelzálogjognak azon három neme közül, amelyet a Javaslat lényegileg a német polgári törvénykönyvvel egyezően ismer, csak egy szerepel; legalább csak egy szerepelt e néven, és csak egy foglalkoztatta mint sajátos természetű zálogjog a joggyakorlatot és az érintett gazdasági köröket.

Az előre meg nem határozott összegű követelés okából, csupán a legnagyobb összeg meghatározásával megalapított zálogjog volt az, amelyre nézve az utóbbi években különös joggyakorlat kezdete mutatkozott, amely az ilyen zálogjog átruházását és átvállalását, tehát mind az aktiv, mind a passziv oldalon bekövetkezhető személyváltozást korlátozta, illetőleg bizonyos feltételektől tette függővé. Ez a joggyakorlat épen azok részéről, akik az ilyen zálogjogok teljes forgalomképességében érdekeltek voltak, bírálat tárgyává tétetett; és ez a bírálat a veszélyt, amely a biztosítéki zálogjog szabad forgalmát fenyegeti, mérhetetlenül túlozta abban az irányban, hogy a még ki nem alakult joggyakorlatot, amely az átruházáshoz és átvállaláshoz bizonyos feltételek fenforgását kívánta meg, olyan színben tüntette fel, mintha az a biztosítéki zálogjog átruházását és átvállalását teljességgel kizárná. Magának a bírálatnak érdemben eredménye nem volt: a joggyakorlatot az átruházás és átvállalás megkívánt különös feltételeinek elejtésére rábírni nem sikerült. Viszont a bírálatnak imént érintett túlzása folytán a jogászi közvéleményben lassanként elterjedt és meggyökeresedett az a felfogás, hogy a mi telekkönyvi jogunk a biztosítéki zálogjog átruházását egyáltalában nem engedi meg. Ez a sajnálatos félreértés annyira megerősödött, hogy az átruházhatatlanságot és átvállalhatatlanságot hovatovább mint azokat a jegyeket emelték ki, amelyek a biztosítéki zálogjogot mint ilyent karakterizálják és a zálogjog más fajától, a II. Tervezet által ú. n. «forgalmi» jelzálogjogtól megkülönböztetik. Így a budapesti kereskedelmi és iparkamarának a II. Tervezetre vonatkozó észrevételei, amelyek szintén a teljes forgalom-képesség álláspontján állanak, az uralkodó elméletet a következőkép ismertetik (id. h. 18. old.): «A Tervezet a biztosítéki jelzálogjogról kialakult jogelmélet nyomdokain halad; ez az elmélet azonban nem számol az életnek, a hitelforgalomnak követelményeivel és szükségleteivel és egy dogmatikai elv következetes keresztülvitele érdekében gyakorta súlyos helyzet elé állítja majd az adóst, majd a hitelezőt. A biztosítéki jelzálog *jellegzetes ismérvei:* a) *az átruházhatatlanság,* b) *az átvállalás kizárása;* ily jelzálogjog tehát sem a hitelező, sem az adós személyében nem tűr változást. Ennek folyománya, hogy a jelzáloghitel megmerevedik, immobilizálódik, miáltal a hitelforgalom megbénul.»

Végül ez a felfogás legújabban *Sebess* Dénes táblai tanácselnöknek e lapokban megjelent dolgozatában («A hitelbiztosítéki jelzálogjog», Jogtudományi Közlöny 1914. évi 15. szám) a maga dogmatikai indokolását is megtalálta. E fejtegetések szerint a mi jelenlegi jogrendszerünkkel nem fér meg a biztosítéki jelzálogjog átruházása és átvállalása; mert telekkönyvi jogunk a tulajdonosi jelzálogot nem ismeri. «A hiteljogviszony, az abban résztvett felek változatlansága a feltétele a biztosítéki jelzálogjog fenmaradásának». «Ha pl. a bank a biztosított váltókat átruházza, anélkül, hogy magát a hitelezési jogviszonyt tenné átruházás tárgyává, az egyes követelések az új hitelező javára fedezetlenné válnak, nem lesznek jelzálogilag biztosítva, a jelzálogi biztosíték át nem száll.» A hitelbiztosítéki jogviszony átvállalása joghatályos ügylet ugyan, de az új adós belépésével új jogviszony létesül. A zálogjog engedményezéséhez a hitelt igénybe vevő (az ingatlan-tulajdonos) hozzájárulása; az átvállaláshoz a feleken (hitelező, régi adós, új adós) kívül ahhoz, hogy a helyettesített jogviszony az előbbi rangsorát nyerje, a későbbi jelzálogos hitelezők hozzájárulása is szükséges.

Elsősorban is kétségbe kell vonnom, hogy a joggyakorlat ebben az irányban végleg megállapodott volna; ezenfelül az a meggyőződésem, hogy az ilyen joggyakorlat a mi telekkönyvi rendszerünk és anyagi jogunk alapján tárgyilag megokolható sem volna.

Tételes jogszabályaink a biztosítéki zálogjogról külön nem rendelkeznek. Abból kell tehát kiindulnunk, hogy a zálogjogról szóló általános anyagi és telekkönyvi alaki jogszabályok alatt áll

a biztosítéki zálogjog is, amennyiben eltérő jogi bánásmódot nem követel ennek az a sajátossága, hogy a bejegyzett legnagyobb összeg keretén belül biztosítja az eredetileg meg nem határozott összegű követelést, amelynek okából megalapították és pedig azon összeg erejéig, amennyire a követelés utóbb tényleg létrejött. Így mondja ki a polgári törvénykönyv javaslata (964. 2.) is azt, hogy a biztosítéki jelzálogjogra a forgalmi jelzálogjogra vonatkozó szabályokat kell alkalmazni, amennyiben a különös szabályokból más nem következik. Azt pedig, hogy a biztosítéki zálogjogban érdekeltek személycseréje mennyiben fér meg ennek a különös nemű zálogjognak sajátosságával, a maximális zálogjog sajátos célja szerint és fejlődéstörténetének figyelembevételével kell elbírálni.

A biztosítéki zálogjog megalapítására természetszerűleg olyan jogviszony fenállása szokott vezetni, amelyben a zálogjogosult javára követelések keletkezhetnek és előreláthatólag fognak is keletkezni. Legközönségesebb példa: az ú. n. hitelezési jogviszony, a középkori jogászok nyelvén a *pactum de mutuando*, a felek megállapodása, amely szerint az egyik a másiknak a mutatkozó szükséglethez képest kölcsönt fog adni. Más példák: a gyámi és gondnoki viszony, a haszonbérleti, az alkalmazási, a társas viszony stb. A gyám, a gondnok, a haszonbérlő, az alkalmazott, a társ ingatlanára zálogjogot alapít meg azon követelés biztosítására, amely ellene a jogviszony fenállása során előállhat.

A biztosítéki zálogjog első fejlődési foka az, amikor a zálogjogot már bekebelezték, de követelés még nem jött létre. Ebben a stádiumban nyilván csak akkor volna értelme a zálogjog engedményezésének, ha maga az a jogviszony is átszáll, amelynek és amelyből származó követeléseknek okából a zálog megalapíttatott. Mire szolgálna, ha a prezumtiv hitelező a tervbe vett hitelezések előtt olyan személyre engedményezhetné az üres keretzálogjogot, akitől a prezumtiv adós nem is akar hitelt igénybe venni; vagy általánosabban szólva, akivel a prezumtiv adósnak nincs olyan jogviszonya, amelyből folyólag a zálogjog keretében követelések keletkezhetnek? Az ilyen zálogjog engedményezéséhez helyesen kívánja azért a Kúria (169/1908., Magánjogi Döntvénytár IV. köt. 208. sz.) a jelzálog tulajdonosának is hozzájárulását: «az ingatlan tulajdonosa és az annak részére hitelt nyujtó fél közötti, tehát a két szerződő fél személyéhez kötött ilyen ügyletek biztosításául szolgáló zálogjogok az alapügyletben részt vett felek hozzájárulása nélkül harmadik személyre nem ruházhatók.» Magában a hitelezési viszonyban a *pactum de mutuando* alapján, amíg a kötelezett hitel igénybevéve és kimerítve nincs, a prezumtiv adós, a «hitelt igénybe vevő fél» a hitelező, amennyiben a másik féltől, a prezumtiv hitelezőtől a kölcsön kontrahálását követelheti. Megfelelő előszerződés alapján ez a követelés bírói úton érvényesíthető. Amikor tehát a hitelt igérő fél a biztosítéki zálogjogot engedményezni akarja, ezzel a kölcsönadás kötelezettségére a maga helyébe mást adóst kíván léptetni. A tartozás-átvállaláshoz azonban az anyagi jog szabályai szerint a hitelező hozzájárulása szükséges.

Lényegesen módosul a helyzet, mihelyt a jogviszony keretén belül követelés jött létre, amely tehát a zálogjogi bejegyzés maximális összege erejéig kielégítést kereshet a zálogtárgyból és pedig elvileg és a dolog lényegére nézve ugyanúgy, mint ahogyan bárminő követelés kielégítést keres a számára lekötött zálogból. Az ilyen jogviszony keretén belül keletkező követelések bizonyára nem vesztik el forgalomképességüket abból az okból, hogy biztosításukra zálogjogot alapítottak. Ha pedig a követelések engedményezhetők, akkor az átruházott követeléssel és annak erejéig átszáll a biztosítéki zálogjog is az engedményesre, a zálogjognak épen azon accessorius jellegénél fogva, amelyet a mi telekkönyvi anyagi jogunk, t. i. az osztrák törvénykönyvnek a telekkönyvi rendelettel egybefüggésben álló telekkönyvi határozmányai, nyomatékosan hangsúlyoznak és amelyet *Sebess* őméltóságának cikke is kiemel. Az ilyen követelést és vele együtt a hozzátartozó biztosítéki zálogjogot épen olyan forgalomképesnek kell ismerni, mint magát a nem biztosítéki, közönséges jelzálogos követelést. Épen csak olyan vonatkozásokban kell a már igénybe vett hitel összege erejéig a biztosítéki zálogjogot különbözőnek tekinteni a közönséges zálogjogtól, amelyek az átruházás lehetőségének kérdését nem érintik.

Mihelyt pedig a jogviszony olyan befejező stádiumába jutott, amelyben a további követelések keletkezése — például a gyámság vagy gondnokság megszűntével, vagy a hitelviszony lezárásával — ki van zárva, és a létrejött követelés végösszegét akár elszámolás, akár per útján megállapították, akkor a követelésnek és a biztosítására szolgáló zálogjognak együttes engedményezése ellen épen nem lehet alapos ellenvetést tenni és pedig sem gyakorlati, sem jogelvi szempontokból. A mi jogunkban nem volna alapja annak a felfogásnak, amely a létrejött követelésnek és a biztosítéki zálogjognak együttes engedményezéséhez a jelzálog tulajdonosának, vagy épen a következő rangsorú telekkönyvi érdekelteknek telekkönyvi hozzájárulását kívánná meg.

A magánjog dogmatörténetéből ismerjük azt a felfogást, amely a kötelmi jogviszony alanyainak személycseréjét és így a hitelező személyének engedményezés útján való változását is kizártnak tartotta, mert a kötelmi jogviszonynak, mint két meghatározott személy kapcsolatának fogalmával és természetével ellenkezik, hogy a létező jogviszonyba a hitelező helyére másvalaki lépjen.* Az úgynevezett történeti jogelméletnek e tanítását már rég elejtette a jogtudomány. Ma ugyancsak csodálatosan hangzanék, ha valaki azt az álláspontot akarná érvényre juttatni, hogy a hitelező személyében való változást csak újító szerződéssel lehet elérni, amelyhez tehát az adós hozzájárulása is megkívántatnék. Sőt ezzel a történeti felfogással annyira ellenkezik a mienk, hogy különösen a mi magyar judikaturánk az eredeti hitelező és adós közt létrejött megállapodást, amely a követelés engedményezését kizárja, érvénytelennek mondja ki, mert a követelés fogalmával és természetével ellenkeznék az engedményezés lehetőségének kizárása.

Azt legalább mindenesetre a jogfejlődés vitátlan eredményeül kellene tekinthetnünk, hogy az engedményezéssel nem váltja fel a régi jogviszonyt új, hanem a régibe lép az új hitelező; hogy tehát a követelés minden accessoriumával és így zálogjogával is együttesen száll át az engedményesre. Mégis ezt az immár kétségen felül álló tételt tévesztik szem elől mindazok, akik a biztosítéki zálogjogra nézve a mi mai jogunk alapján kivételt tesznek és kivált azok, akik ezt a kivételt azzal okolják meg, hogy a mi telekkönyvi jogunk a tulajdonosi jelzálogjogot nem ismeri és azért «a hiteljogviszonyban résztvett felek változatlansága a feltétele a biztosítéki jelzálogjog fenmaradásának.» Ezt az állásfoglalást csak ahhoz a rég elejtett felfogáshoz való visszatérésből lehetne megmagyarázni, mintha az engedményezés minden esetben novatiot jelentene. Az az egy pedig bizonyos, hogy ez a felfogás a mi mai anyagi jogunknak semmiképen sem felel meg.

A *tartozásátvállalás* szabályait a mi joggyakorlatunk, sajnos, még távolról sem tisztázta annyi tüzetességgel, mint az engedményezést. Az olyan határozatok mellett, amelyek kimondják, hogy «az adósság átvállalása következtében a hitelező és az új adós között a kötelem tárgyára és terjedelmére változás nem áll be, hanem az új adós *azt* tartozik teljesíteni, amire a régi adós volt kötelezve, az új adós tehát a hitelezőjével szemben érvényesítheti mindazokat a régi adós jogi állásából eredő kifogásokat, amelyek az adósság átvállalása előtti időből származnak» (C. 1899. G. 249. és 1899. G. 611.); és hogy «a hitelező és a harmadik személy közt létrejött tartozás-átvállaláshoz *(intercessio privativa)* az adós hozzájárulása nem szükséges», (C. 3522/1909), olvasunk olyan határozatokat is, amelyek szerint «az adósság-átvállalás egészen új jogalap lévén, az átvállaló nem érvényesítheti azokat a kifogásokat a kereset ellen, amelyek az eredeti adóst megilletik.» (C. 2920/1902., közli *Staud:* Magy. Magánj. 513. l., ezzel a megjegyzéssel: «tévesnek tartom».)

* L. különösen *Mühlenbruch:* Die Lehre von der Cession der Forderungsrechte. 3. kiadás (1836) «. . . eine Forderung mit völliger Vernichtung seines Rechtes an derselben veräussern, heisst im Grunde nichts anders als: eine Sache zerstören, hinterher aber sie noch auf andere übertragen zu wollen». *Vangerow:* Pandekten §. 574. Anm. 1. «Die Natur des Forderungsrechts, wie sich dasselbe im römischen Rechte entwickelt hat, bringt es mit sich, dass dabei eine eigentliche Singular—Succession nicht stattfinden kann. Zwar kann allerdings ein neuer Gläubiger an die Stelle des alten treten, aber nur so, dass mit dem neuen Kreditor auch eine neue *obligatio* entsteht, und das frühere Forderungsrecht ganz zerstört wird». V. ö. *Puchta:* Pand. §. 280. — *Sintenis:* Prakt. Zivilr. II. §. 128. — *Arndts:* Pand. §. 254. — Másképp már *Brinz:* Pand. §. 130. sq. — *Windscheid:* Pand. II. 328. sq.

Hogy új kötelezettség kontrahálása is lehetséges avégből, hogy ez úton a hitelezőnek egy más adós elleni követelése kiegyenlíttessék, az egyáltalában nem lehet kétséges. Amikor azonban a felek a tartozás átvállalásáról beszélnek, intenciójuk nyilván nem ilyesmire, hanem arra irányul, hogy a régi jogviszony egyébként maradjon változatlanul úgy, amiként volt, azzal az egyetlen különbséggel, hogy az eddigi adós jogi helyzetébe az átvállaló új adós jusson. A kérdés már most az, hogy ezt a legszorosabb értelemben vett tartozás-átvállalást, az adósi helyzetbe való ezt az utódlást, amelyet az osztrák általános polgári törvénykönyv és a code civil — a novatio lehetőségét itt nem tekintve — nem ismer, de amelyet a modern jogrendszerek felvesznek, a mi jogunk elismeri-e? Jogi iróink egyhangúlag mint élő jogot tanítják az ilyen értelemben vett átvállalást;* és minthogy felsőbíróságaink az ilyen jogügylet érvényességét túlnyomólag elismerték, bátran megmaradhatunk amellett, hogy jelenlegi jogunknak nincs olyan szabálya, amely érvényétől fosztaná meg a feleknek (hitelezőnek és új adósnak, esetleg még a régi adósnak is) azt a megállapodását, amely szerint a fenálló jogviszony érintetlen fentartása mellett az eddigi adós helyére az átvállaló lép.

Hogy az accessorius jogokat (kezesség, zálogjog) a tartozás átvállalása érinti-e, más kérdés. Idevonatkozó felsőbírósági döntést nem ismerek, a polgári törvénykönyv javaslata (1005.) a kezes, a zálog, vagy jelzálog tulajdonosának hozzájárulását kívánja meg ahhoz, hogy a hitelező joga a kezes ellen, a zálogra, a jelzálogra megmaradjon. Nagyon helyesen, mert az adós személyétől, vagyoni helyzetétől függ, hogy a kezesség, a zálogjog, a jelzálogjog érvényesítésére sor kerül-e és ha sor került, hogy az adós ellen a visszkereset milyen eredménnyel lesz érvényesíthető?

A biztosítéki zálogjog körül vívott harcban az a kívánság, hogy a tartozás átvállalása után a zálogjog *ipso iure* fenmaradjon, tudtommal fel sem merült. Itt csak arról volt szó, hogy az átvállalt tartozás okából megállapított biztosítéki zálogjog érintetlenül fenáll-e akkor, ha a jelzálog tulajdonosa hozzájárul. Ez az, amit az ellenvélemény megengedhetetlennek lát, mert «a hitel-jogviszony, az abban résztvett felek változatlansága a feltétele a biztosítéki jelzálogjog fenmaradásának»; és mert «itt nem egyszerű adósságátvállalásról van szó, hanem az eredeti hitelezési jogviszonynak más által való pótlásáról». A hitelezési vagy hitelbiztosítéki (?) jogviszony átvállalása pedig joghatályos ügylet ugyan, de «ha az adós helyébe más adós lép, új jogviszony keletkezik, melyhez, ha a hitelező, régi adós, új adós, hozzájárulnak és az ügylet bejegyeztetik, hatályos, ahhoz azonban, hogy a *helyettesített jogviszony az előbbi rangsorozatát* nyerje, a későbbi jelzálogos hitelezők hozzájárulása szükséges».

Ez ellen az okfejtés ellen szerény véleményem szerint alapos kifogás tehető. Elsősorban az «egyszerű adósság-átvállalás» és az «eredeti hitelezési jogviszonynak más által való pótlása» közt tett megkülönböztetés, úgy látom, olyan *mera subtilitas,* amelynek ezenfelül semmi alapja sincs tételes jogunkban. Amennyiben a hitel igénybe vétetett, annyiban a hitelezési jogviszony tartalma azonos a tartozás tartalmával; tehát az adósi oldalon a hitelezési jogviszony átvállalása azonos a tartozás átvállalásával. És ettől eltekintve maga a hitelezési vagy hitelbiztosítéki jogviszony is jogok és kötelezettségek rendszere lévén, az abban résztvevő felek pozíciója is átruházható; csak épen arra kell ügyelni, hogy a jogok engedményezésével, amelyhez az engedményező és az engedményes konzensusa elegendő, karöltve járjon a kötelezettségek átvállalása, amelyhez a hitelező beleegyezése is szükséges. Ha az engedményezés és az adósság-átvállalás a mi jogunk szerint nem szükségkép *novatio,* hanem mindegyik lehetséges «anélkül, hogy a kötelem azonossága egyébként változtatást szenvedne», (Ind. III. 601. l.) akkor valóban el kell ismerni annak is lehetőségét, hogy a viszonos (kétoldalú) jogviszonyban, például a hitelezési jogviszonyban állók közül az egyik engedményezze a maga jogait arra, aki az ő kötelezettségeit a másik fél hozzájárulásával elvállalta; és el kell ismerni azt is, hogy ezek után csak a felek egyikének személye változott, de maga a jogviszony egyébként érintetlen és azonos maradt.

Különösen érthetetlen az ellenkező vélemény abban a nagyon gyakorlati esetben, amikor az adós és egy személyben jelzálogtulajdonos elhalálozván, örököse kívánja a biztosítéki zálogjogot az örökölt tartozás biztosítására fentartani. Az ellenkező felfogás itt is az «új jogviszony» álláspontjára helyezkedik, amelynél fogva a biztosítéki zálogjog csak a későbbi jelzálogos hitelezők hozzájárulásával tartja meg előbbi rangsorát. Pedig az örökös egyáltalában nem valamely új, önálló kötelezettséget megalapító tény folytán került bele az adósi helyzetbe, hanem pusztán a jogutódlás útján; arról tehát, hogy az örökös jogviszonya a hitelezőével azonos nem volna, szó sem lehet. Igaz, hogy a hitelezési jogviszonyok keretében szokásos váltókat most már az örökös írja alá. De hiszen a követelés léte és megszünte a biztosítéki zálogjog kérdésére nézve nem függ össze az egyes papirral (másképp a Javaslat 689. §-a szerinti jelzálogjog tekintetében); mert hiszen különben az «új jogviszony» kérdése minden négy vagy hat havi időközben, a prolongációs váltók minden egyes kicserélése alkalmával felmerülne, és az ellenvélemény oda jutna, hogy minden váltókicserélésnél új bekebelezést kellene kívánnia és elveszettnek kellene tekintenie a rangsort a későbbi jelzálogos hitelezők hozzájárulása nélkül.

Ugyanennek a szempontnak kell érvényesülnie a biztosítéki zálogjogos követelést terhelő jog szerzésére. Helyeselni kell bíróságainknak azt az álláspontját, amely szerint «a puszta biztosítéki jelzálogjogra alzálogjog nem szerezhető». (Így a budapesti tábla egy közzé nem tett végzésében.) Magára a követelésre kell a jogot megszerezni, amely azután bejegyzendő a telekkönyvben is. Ami a gyakorlatilag legfontosabb esetet, a végrehajtási alzálogjogot illeti, erre a végrehajtási törvény 79. és köv. §-ai adják meg a részletes szabályozást. A kiküldött a követelést az adósnál letiltja és az alzálogjog bekebelezése végett a telekkönyvi hatóságot megkeresi. Természetesen ide is áll a következő 80. §. rendelkezése: váltóbeli stb. követelések rendszerint csak úgy foglalhatók le, ha az okirat a foglalás alkalmával megtaláltatik.

A biztosítéki jelzálogjog átruházhatóságát és átvállalhatóságát az ingatlan-tulajdonos komoly érdeke követeli; a legutóbbi évek válságában megtanulhattuk, hogy az átruházás és átvállalás kizárása a hitelezőt kényszeríti arra, hogy a követelését behajtsa ott, ahol az átruházás és átvállalás lehetősége más expedienst nyújthatna. Ez eminens gazdasági érdekek követelményeivel a tételes jog nevében szállottak szembe. Talán sikerült az előző fejtegetésekben kimutatni, hogy csak képzelt nehézségek és akadályok, félreértett dogmák voltak azok, amelyek az irodalomban és hellyel-közzel a judikaturában is felmerült aggodalmakat okozták, és hogy sem anyagi, sem telekkönyvi alaki jogunkban nincs akadálya annak, hogy a biztosítéki zálogjog az aktív vagy passziv oldalon előforduló személycsere után is egyébként változatlanul fenmaradjon.

Más dolog, hogy a személycsere telekkönyvi keresztülvitelére a *feljegyzés* a megfelelő eszköz-e? Erre az érdekelt gazdasági körök csupán az illetékköltség szempontjából vetnek súlyt. A részükről kiinduló sürgetésnek hellyel-közzel a bírói gyakorlat is enged. Így nevezetesen ismeretes a szegedi ítélőtábla egy végzése (szám nélkül közölve Magyar Pénzügy 1913. évi 45. sz.), amely a zálogjogra vonatkozólag azt a körülményt, hogy annak hatálya az N. J. és neje által aláírt váltók biztosítására is kiterjed, a telekkönyvi hatóság elutasító végzésének rangsorában feljegyezni rendeli, mert amidőn «az ingatlanokat az előbbi tulajdonostól kérvényezők megvették, a kötelező nyilatkozat szerint átvállalták a 12,000 koronás és e hitel keretén belül Cs. által teljesen igénybevett jelzálogi terhet is», továbbá, mert «az adós személyében történt változás a zálogjogot hatálytalanná nem teszi» és végül, mert «a kérelem teljesítésének telekkönyvi akadálya nincs».

Sebess álláspontjával szemben azt tartom, hogy az átvállalásnak anyagi jogunkban, különösen jelzálogjogi rendszerünkben és általában telekkönyvi anyagi jogunkban semmi akadálya nincs; ellenben alaposan kétségbe vonható, hogy akár a passiv, akár az aktív oldalon bekövetkező jogalany-változás telekkönyvi bejegyzése a feljegyzés útján történhetik. Legalább is a telekkönyvi rendelet 104. §-ából azt olvasom ki, hogy a feljegyzés vagy a

* *Zlinszky—Reiner:* 8. kiad. 627. l. *Raffay:* 2. kiad. II. 220. l. *Kolozsváry:* 3. kiad. II. 91. l. V. ö. *Schwarz:* Ujabb magánjogi fejtegetések 86. s köv. l. ugyanaz: A magánjogi törvénykönyvről, 1909. IX. sz. *Kobler:* Tartozások átvállalása, Jogászegyleti értekezések XXI. 189.

telekkönyvi érdekeltek bizonyos releváns személyes tulajdonságának (kiskorúság, gondnokság, csőd) közzétételére, vagy a bejegyzett jog érvényesítésére (zárlat, árverés, rangsorozat, perfeljegyzés) szolgál; de a jogosult vagy terhelt személyének kitüntetésére nem. A feljegyzés csupán ideiglenes figyelmeztetés, de nem eszköze a jogváltozás telekkönyvi keresztülvitelének. Magára az engedményre nézve kifejezésre jut ez az I. T. Sz. 21. §-a értelmében ma is érvényes 1859 augusztus 1.-i osztrák igazságügyminiszteri rendeletben. Ennek 8. és köv. §-ai szerint a hitelező a bekebelezett követelésére nézve «valamely létesülendő engedmény feljegyzését» kérheti; ez a feljegyzés «csak hatvan napig bír hatállyal», és «ha a bekebelezési kérvény a kiszabott határidő alatt be nem nyujtatott, azáltal a feljegyzés hatálytalanná válik s hivatalból kitörlendő».

Arra az eredményre kell jutnom, hogy mai jogunk szerint az aktív vagy passzív alanyváltozás kitüntetése nem feljegyzés, hanem bekebelezés útján történik, az eredeti bekebelezés rangsora természetesen épségben maradván. Azt sem merném állítani, illetéki kérdések kedvéért érdemes volna-e ezt a jogállapotot megváltoztatni, mert hisz ennek egyenesebb útja volna a biztosítéki zálogjog átruházására és átvállalására vonatkozó különös illetékkedvezmény nyujtása, amelyet kivált a váltóhitelekre nézve a közönségnek a váltóilletékkel való megterhelése eléggé indokolna.

Dr. Lőw Loránt.

(Folyt. köv.)

Az elítéltek rehabilitációjáról.

Une institution qui arrive à ce résultat de priver un homme, même condamné, des ressources les plus necessaires, et à lui rendre la vie impossible est assurément une aggravation de peine s'ajoutant à la peine prononcée une peine accessoire, souvent plus terrible, que la condamnation elle même. Or cette peine accessoire, aucun tribunal ne l'a prononcée. Elle est perpetuelle! C'est' la marque! Une marque plus terrible et cruelle, que celle, que faisait le fer rouge sur l'épaule! Est ce juste? Ce n'est pas humaine, ce n'est pas même juste.

(Bérengernak a rehabilitationalis javaslat előadójának 1898 december 8-ki senatusi beszédéből.)

Más helyütt több ízben mutattam rá, hogy az állam csak a Csemegi-kódex jól felfogott értelmében járna el, ha a büntetésük kiállása óta bizonyos *hosszabb* időn át jól viselkedett, és az eset körülményeinél fogva megjavultaknak tekintendő elítélteket rehabilitálná. Mert a Csemegi-kódexnek, csakúgy, mint minden más európai, illetve európai színvonalon álló kódexnek alapvető tétele, hogy mindenki a törvényben megszabott és a bíró által kirótt büntetéssel lakoljon. Ezzel szemben — közigazgatási jogunk nem véve tudomást a büntetőjogról — nyakra-főre ontja azokat a paragrafusokat, melyek jogképtelenségekkel (incapacitásokkal) sújtják bizonyos bűncselekmények elkövetőit. Így az 1886. évi XXI. tc. 23. §-a törvényhatósági bizottsági tagságra képtelenít; ugyane törvény 34. §-a az aktív választói jogosultságnak elvesztését mondja ki. Ide tartoznak a perrendeknek a tanút esküképtelenséggel sujtó rendelkezései, az 1888. évi XXXVI. tc. 10. §-ának 2. *b)* pontja, mely az italmérési engedély elnyerésére való képességet vonja meg bizonyos bűncselekmények elkövetőitől és sok miniszteri rendelet, mely az egész életre kiterjedően fosztja meg foglalkozásuktól bizonyos bűncselekmények elkövetőit, holott a megtorló igazság jegyében készült Btk. csak bizonyos ideig tartó jogvesztés kirovását tartja az igazságosság eszméjével összeegyeztethetőnek.

Az államszervezet egyik részének nem szabad legalizálni azt, amit a másik — a büntető hatalom, ha nem is kifejezetten — de tilalmaz. Bűncselekményeért mindenki csak egy büntetést kaphat igazság szerint. Igazságos büntetés csak az, amit a bíró rótt ki. Hogy ezzel szemben a társadalomnak is vannak bizonyos jogos kívánságai, hogy nem követelhetjük az államtól, hogy rovott multjánál fogva gyanus, azaz bizalomra érdemetlen embereket a közre nézve ártalmassá válható cselekmények véghezvitelére képesítsen, más szóval, hogy a köz érdeke esetenként megkívánhatja, hogy bizonyos bűncselekmények elkövetőit bizonyos foglalkozási ágak gyakorlásától eltiltsunk, az nem vitás. De szintoly vitán kívül áll az a tény is, melyet a modern büntetőjogi tudomány egyértelműleg fogadott el, hogy t. i. ezen bűncselekmények elkövetőit sem szabad éltükfogytiglan tartó jogképtelenséggel, ill. az elítéltetés Kain-bélyegével sujtani, ha megjavultak. Így szülemlett meg a rehabilitációnak humánus eszméje, melynek első nyomait egy 1670-iki francia ordonnanceban találjuk meg. Ma — többek közt — Olaszország, Belgium, Dánia, Svéd- és Norvégország, Franciaország, a svájci kantonok, Brazilia, Sansalvador, Panama, Haiti és Costarica joga intézményesítették. Hogy a magyar jog már a XIX. századeleji megyei jogszolgáltatás idején is ismerte, azt az 1816. évi 2970. és 3743. sz. közgyűlési végzések nyomán pestvármegyei levéltári kutatásaim alapján pár évvel ezelőtt e lapok hasábjain, a Bűnügyi Szemle 1912. évi 218. lapján, valamint a Liszt-féle Zeitschrift 1912. évi 578. lapján megjelent tanulmányaimban bizonyítottam be.

Ugyanerre az eredményre jut *Vajna Károly Régi magyar büntetések* c. művében, a XVI. században a magyar reformátusoknál dívott *eklézsiakövetés* ösmertetésénél. Csakhogy Vajna ezt a ceremóniát büntetésnek tekinti, véleményem szerint tévesen, mert büntetés kiállása *után* volt helye, és lényege nem volt egyéb, mint a *társadalomba visszahelyezés.*

A jól felfogott rehabilitációnak is csak ez a célja. A rehabilitációnak intézményszerű biztosítása tehát a régi magyar jog géniuszának bizonyos mérvű diadalát jelentené.

*

Balogh Jenő igazságügyminiszter április 25-iki beszédében jelentette a háznak, hogy a rehabilitációról törvénytervezetet dolgoztatott ki. Ez a törvénytervezet immáron elkészülvén: kötelességét teljesíti a kritika, mikor ezzel szemben aggályait nem leplezi.

I. A javaslat címe: «*Törvénytervezet a büntető ítélet hátrányos jogkövetkezményeiről*». A rövidebb és szebb «rehabilitáció» elnevezést itt, nyilván nyelvészeti okokból mellőzték. Hogy így a nyelvtani érdek egy fontosabb, az *intézmény* érdekének rovására győzedelmeskedik az nyilvánvaló. A rehabilitáció intézményének a súlypontja nem a jogképtelenségek megszűnésében, hanem abban keresendő, hogy az eszme törvénybeiktatása köztapasztalás szerint a társadalom gondolkodásmódjának a nemesbedését szokta maga után vonni. Kereskedőink, iparosaink, ma nem igen szokták a rovottmultúakat alkalmazni, mondván, hogy alkalmazottaikat nem kényszeríthetik az ilyenekkel való együttműködésre. Ezzel szemben, ha az elítéltet a törvény is «rehabilitált»-nak nevezné, ez a kifogás elesnék.

II. A külföldi jog tudvalévően kétféle rehabilitációt ösmer: bíróit és törvényit. Bíróit, mely a büntetés kiállása, esetleg elévülés, kegyelemtől számítandó bizonyos hosszabb időn át tanúsított *jó viselet* címén bírói határozattal adandó meg, és törvényit — rehabilitation par droit — mely az előbbinél jóval hosszabb idő letelte után, egyszerűen büntetlenség címén, idővel magától következik be. Ezt a bíróság minden érdemi megítélés nélkül, merőben a formai kellékek vizsgálata alapján az elítélt kérelmére külön is konstatálhatja Amikor pár évvel ezelőtt a Budapesti Ügyvédi Körben a rehabilitáció kérdése fölött vitatkoztak,— Balogh akkor mint egyetemi tanár vett részt a vitában — több hang a rehabilitáció ezen utóbbi faja mellett foglalt állást, nem akarván a bíró mindenkori belátásától, hogy ne mondjuk szeszélyétől tenni függővé a jogi és társadalmi egyenjogosítást. Ezzel szemben külföldi tapasztalatok az ellenkezőt bizonyítják. A büntetés alól magát ravaszsággal, a törvényparagrafusok között való evickélésben való jártassággal, külföldön való tartózkodás révén, vagy erkölcstelen, de a büntetőtörvénykönyvbe nem ütköző foglalkozással kivonó egyént nem szabad rehabilitálni. Ezt a szempontot tartja szeme előtt a javaslat is; midőn rendszerint csak bírói rehabilitációnak ad helyt, kivévén a 19. §-ban említett oly, a cselekmény elkövetésekor 18. évőket még be nem töltött kiskorúakat, akiket két évet meg nem haladó fogházbüntetésre ítéltek el, és akiket a büntetés kiállása vagy kegyelmi úton való elengedésétől számított tiz évi büntetlenség címén ipso facto rehabilitáltaknak kell tekinteni. Az ily kiskorúaknak kivételesen enyhe elbánásban való részesítése ellen mi kifogás sem hozható fel.

III. Joggal kifogásolhatók ellenben a javaslat 1. és 2. §-ai, melyek szerint a büntető ítélet hátrányos jogkövetkezményeit a bíróság a jogosult kérelmére megszünteti, ha az elítélt a bünte-

tés végrehajtásától, királyi kegyelemtől, az 1908 : XXXVI. tc. 3. és 6. §-ai esetében az ítélet jogerőre emelkedésétől számított megfelelő idő alatt 1. sem bűntettet, sem olyan szándékos vétséget nem követett el, amelyre a törvény fogházbüntetést rendel; 2. a «megfelelő idő» alatt állandóan kifogástalan rendes és munkás életmódot folytat; 3. legalább két év óta ugyanabban a községben tartózkodik, vagy beigazolja, hogy tartózkodó helyének időnkénti változtatására rendes foglalkozása, vagy családi körülményei kényszerítették; 4. a bűncselekménnyel okozott kárt megtérítette, vagy ha erre vagyoni viszonyai miatt képes nem volt, tehetsége szerint azt megtéríteni igyekezett.

Ezen követelmények közül csak a 2. alatti ellen nincs kifogásunk.

a) Mert helytelen volna a gondatlanságból eredő bűncselekmény elkövetése esetében a rehabilitációt mindig megadni. Így p. o. gondatlanságból elkövetett emberölés, vagy testi sértés *újólagos* elkövetése esetében a bizonyos foglalkozástól eltiltás jogkövetkezményét megs üntetni. Viszont pedig *erkölcsi kiválás*, p. o. valamely önfeláldozás útján elkövetett cselekedet rászolgál a bírói méltánylásra. Aki p. o. tűzvészből vagy folyóból, életének kockáztatásával, embert ment, vagy háború idején az ellenség előtt bátorságával tűnt ki, az megérdemli, hogy rövidebb idő alatt rehabilitálják. Ilyennek a megfelelő idő bizonyos részét, p. o. 1/4-ét elengedném. Ez a szempont igen fontos. A kriminológia tanusága szerint a bűntettesek egy részében sok a hősi elem. Ezeket a szunnyadó erőket így társadalmilag hasznosíthatnók;

b) a 3. pontban felsorolt feltétel meg szigorú. Erkölcsileg nem megvetendő okok, p. o. az, hogy a községben elterjed az elkövetett bűncselekmény híre, kényszeríthetik az elítéltet lakhelyének folytonos változtatására;

c) a 4. alatti feltétel fogalmazása viszont nem szabatos. Ehhez hozzá tenném, hogy: «kivévén, ha a sértett kárát bíróilag meg nem állapíttatta, vagy a kárnak a megtérítését el nem fogadta, arról lemondott, vagy a kár megtérítése, illetve annak megkísérlése a sértett ismeretlen helyen tartózkodása, elhalálozása vagy bármi más okból lehetetlenné vált.»

A bírói ítélettel meg nem állapított kár megtérítésének a megkövetelése zsarolásoknak szolgálhatna alapul.

3. A javaslat 2. §-a *elévülés esetén* nem ad rehabilitációt. A javaslat e tekintetben a legtöbb állam jogával azonos álláspontot foglal el. (Venezuela és Norvégia, valamint egy-két más külföldi állam kivételével). Ezzel szemben vagyok bátor arra utalni, amit a legtöbb francia író hangsúlyoz, hogy a büntetés elévítése nem erkölcstelenség, sokszor azonban a közvádló hibája. Egyébként a javaslat gondatlanság esetén ad rehabilitációt. Véleményem szerint a büntetés elévítése esetleg kisebb erkölcstelenség, mint valamely gondatlanságból elkövetett vétség.

IV. A 3. §. szerint a fönnebb említett «megfelelő idő», mely után rehabilitációnak van helye, a cselekményre in concreto kirótt büntetés súlya szerint öt vagy tíz év. Öt év, ha az ítélet pénzbüntetésre, vagy öt évet meg nem haladó fogházra, vagy államfogházra szól; tíz év három évet meg nem haladó fegyház, börtön, vagy öt évet meghaladó fogház, vagy államfogházbüntetés esetében.

Szóval, ha az ember eljut az 5. §-hoz, megtudja, kellő spekulálás után, hogy voltaképen rehabilitációnak csak bizonyos esetekben lesz helye. Per tangentem felemíti a javaslat, hogy ekkor ennyi, akkor annyi a megfelelő idő. Jogászember ebből aztán a törvény összes többi §-ain való végigvergalászás után eleinte félve, utóbb talán bátran is ki meri mondani a tendenciát, hogy «ergo» az itt föl nem sorolt esetekben a bíró nem adhat rehabilitációt. Jogászember igen. De mit fog tenni a laikus? A laikus rendszerint nem értvén meg a törvényt, alaptalan kérelmekkel fogja ostromolni a bíróságot.

Ha a törvény elejére azt tennék: Rehabilitációnak csak ilyen és ilyen bűncselekmények esetén van helye, elejét vehetnék egy újabb bírósági tehermentesítő törvénytervezetnek. Ennyit a szerkezetről.

Hogy a magunk részéről csak helyteleníthetjük a rehabilitációnak bizonyos bűncselekményekre való szorítását, az önként értetődik.

V. Ugyane §. utolsó bekezdése szerint a megfelelő időtartam az előbbi bekezdésekben említettnek másfélszerese (azaz 7 1/2 és 15 év) lesz, ha a jogosult az utolsó bűntett vagy vétség elkövetése előtt vétség miatt öt éven belül, bűntett miatt pedig tíz éven belül szabadságvesztés-büntetést állott ki.

Ez a szabály tehát akkor is alkalmazandó, ha a jogosult öt éven belül p. o. becsületsértésért kirótt pénzbüntetését «leülni» kénytelenült, ami egyenesen kegyetlenség.

Ehelyett jobb lett volna a szigorítást az időközben kirótt büntetés (pénzbüntetést ítélet szerint helyettesítő fogházbüntetés) többszörösével, p. o. ötszörösével való szigorítás útján meghatározni.

Itt jegyzem meg, hogy a tervezet készítői az egyízben rehabilitáltakkal szemben alkalmazandó szigorúbb jogszabályokról megfeledkeztek.

VI. Az 5. §. szerint az oly elítéltet, kivel szemben a bíróság a büntető ítélet hátrányos jogkövetkezményeit megszünteti, úgy kell tekinteni, mintha az ítéletben megállapított bűntettet vagy vétséget el nem követte volna.

Az 1867. és 1836-iki francia törvény szerint: La réhabilitation fait cesser pour l' avenir dans la personne du condamné toutes les incapacités, qui resultaient de la condamnation Ugyanígy az 1871 iki olasz: «La riabilitazione fara cessare per l'avvenire nella persona del condemnato tutte le incapacitate, risultassero de la condanna.» A norvég 1883-iki törvény pedig csak annyit mond, hogy az elítélésből származó megszorításokat a polgári és politikai jogokra a cselekvő és szenvedő választói jogra vonatkozólag szünteti meg.

Szóval valamennyi szabatosabb, mint a javaslat. Véleményem szerint a javaslat ezen rendelkezése meg volna toldandó azzal, hogy: «... illetve emiatt el nem ítélték volna». Ez fontos becsületsértési és rágalmazási perben megkísérelt valódiság-bizonyításnál, nehogy az rehabilitácionális úton megszűnt bűncselekmény címén legyen megkísérelhető. Ezért a bizonyítást itt külön törvényileg is kizárnám. De fontos tanúkihallgatásnál is, nehogy a tanút, akit hamis tanúzás vagy nyerészkedési vágyból elkövetett bűncselekmény miatt elítéltek, majd rehabilitáltak, kihallgattatása alkalmával esetleg meg lehessen hurcolni. Ezért intézményszerűen óhajtanám biztosítani, hogy ily visszaélések elkerülése céljából az erre vonatkozó kérdés csak úgy legyen föltehető: «áll-e tanú hamis tanúzás vagy nyerészkedésből elkövetett bűncselekmény miatti elítéltetés hatálya alatt?» Mert erre a kérdésre a rehabilitált is, el nem ítélt is nyugodt lelkiismerettel nem-mel felelhet.

VII. A javaslat 9. §-a szerint a hatóságok szigorúan ügyelni tartoznak arra, hogy a vizsgálat az elítélt társadalmi állására ártalmas ne legyen. A zárt boríték is kötelező.

Aki csak kissé is ismeri a viszonyokat, tisztában lesz ezen intézkedés írott malaszt jellegével.

A szükséges diszkréció biztosítása céljából elengedhetetlennek tartom annak elrendelését, hogy a rehabilitácionális ügy aktái minden hatóságnál elnökileg kezelendők, azaz iktatandók és minden hatóságnál külön e célból évről-évre kirendelt előadó (vizsgálóbíró, főtárgyalási tanács, stb.) által intézendők el.

VIII. A rehabilitácionális kérelmet a 7. §. szerint a törvényes képviselőn kívül csak a házastárs terjesztheti elő.

Véleményem szerint a föl- és lemenőt nem lehet eltiltani ettől.

Ezenkívül elhaltak rehabilitációját is megengedném, nehogy emlékük meg legyen hurcolható.

IX. A javaslat a hivatalból való visszautasítást is ismeri, ami öreg hiba, mert ha — amint azt p. o. a 8. §. második bekezdése előírja — a vizsgálóbíró a nyilvántartó jelentés alapján megállapítja, hogy a kérelmező a megfelelő idő alatt büntetve volt, azért ő tévedhet. A folyamodó tehát mindenesetre meg volna hallgatandó.

X. A 9. §. második bekezdése szerint a vizsgálóbíró mindazon hatóságoktól, melyeknek területén az elítélt a 3. §-ban meghatározott idő alatt lakott felvilágosítást kérhet és a szükséghez képest azirránt is intézkedhetik, hogy az elítélt magatartása felől a bíróság megbízható tanúkat hallgasson ki.

Ez a szövegezés nyitva hagyja, illetve úgy látszik tagadólag intézi el a kérdést: hallgathat-e ki tanúkat maga a vizsgálóbíró is?

Én ezt a kérdést, célszerűségi okokból, csak igenlőleg merném elintézni. Sőt kifejezetten azt is megengedném a vizsgálóbírónak, hogy a főtárgyaláson előreláthatólag meg nem jelenő tanúkat megeskessen.

XI. A 10. §. második bekezdése szerint a vizsgálat kiegészí-

tése iránti indítványt három nap alatt kell előterjeszteni. Ez a határidő kegyetlenül rövid. A BP. szerint 15 nap. Itt, ahol esetenként sokkal bonyolultabb a bizonyítás, harminc nap volna a megfelelő idő. Az elítélt húzás-halasztási célzatától itt nem kell félni, vannak esetek, a mikor az elítélt gyári munkás bizonyítékait vidéken kénytelen beszerezni, vasárnap pedig nem esik közbe. Itt tehát a három nap nem lesz megfelelő.

XII. A 11. §. első bekezdése szerint a főtárgyalási tanács a rehabilitáció tárgyában végzésileg dönt. Illőbb volna az ítéleti forma.

XIII. Ugyane paragrafus első pontja szerint a törvényszék az eljárást a lakó vagy tartózkodó hely szerint illetékes törvényszéknek engedheti át. Itt szükségesnek tartanám annak hangsúlyozását, hogy ily esetben ez a törvényszék az eljárás folytatását meg nem tagadhatja.

XIV. Ugyane paragrafus 4. pontja szerint a törvényszék a kérelmet visszautasítja (8. §. 2. bek.) vagy elutasítja. Az ugyanitt hivatolt 8. §. 2. bekezdése időelteltének vagy szükséges büntetlenségnek a hiányával határozza meg a visszautasítás előfeltételeit. Mikor van elutasításnak helye, azt ismét csak kifundálás útján lehet megállapítani, t. i. a rehabilitáció többi előfeltételeinek (1. §.) hiánya esetén.

Joghatály tekintetében el- és visszautasítás közt nincsen különbség. Így hát joggal vetjük föl a kérdést, minek disztingválni? Ám ha kell: miért nem hivatolja a javaslat az elutasításnál is annak előfeltételeit; az 1. §. 2—4. pontjait?

XV. A 15. §. második bekezdése szerint a rehabilitacionális főtárgyalás nyílvánosság kizárásával tartandó meg. Nagyon humánus intézkedés, mely igen helyesen mellőzte az 1791. évi október 6-iki Code Pénal 7-ik fejezete szerinti ünnepélyes formaságokat. Akkor még a községtanács többsége döntött érdemben. Kedvező határozat esetén két karszalagos közigazgatási tisztviselő kísérte a rehabilitálandót a nyílvánosan tárgyaló törvényszék elé, nagyszámú közönség előtt jelentve ki, hogy bűnét expiálta, büntetését kiállotta, kérik a községe nevében, töröljék le azt a foltot, melyet bűne okozott stb. Az esetleg feledésbe ment bűncselekmény emlékének ily mód való felelevenítését ma már egyik törvényhozás sem tűri. Így hát csak helyeselhetjük a nyílvánosság kizárását.

Ám, hogy bizonyos esetekben ép a nyílvános tárgyalás szolgálhatja leginkább az elítélt érdekeit — p. o. ha bűnének emléke még úgy sem ment feledésbe és a társadalom jóindulatára számít — az nyílvánvaló. Szóval *kértére* megengedném a nyílvános tárgyalást.

XVI. Ugyane §. második bekezdése szerint a tárgyalást oly időben kell tartani, mikor bűnügyi főtárgyalás kitűzve nincs. Mintha bizony volna olyan főtárgyalás, amely nem bűnügyi! Szóval, itt a bűnügyi kitétel elhagyandó. Véleményem szerint azonban nemcsak a bűnügy elintézésére várakozó közönséget kell eltávolítani az előszobákból, hanem a polgári ügy közönségét is. Szóval oly időben kellene megtartani a rehabilitacionális tárgyalást, amikor semmi néven nevezendő tárgyalás nincs. Így azonban biztosan lehetne tudni, hogy mi folyik bent. Ami nem lehet a cél. Szóval, csak úgy lehetne bíztosítani a javaslat intencióit, ha a rehabilitacionális tárgyalást a szokott időben ugyan, de nem a szokott helyen (tárgyaló teremben), hanem másutt, p. o. valamely bíró tárgyaló szobájában, feltűnés lehető kerülésével tartanák meg.

XVII. Ugyane §. utolsó bekezdése szerint az elítélt vagy kérelmező elmaradása a tárgyalást nem gátolja és nem ok az elhalasztásra. Szóval igazolt távolmaradása sem; ami igazán kegyetlenség.

XVIII. *A tárgyalás menete* sehol sincs szabályozva, de az ügyész jelenléte kötelező, így tehát a kérelmezőnek és védőjének nincs biztosítva az utolsó szó...

XIX. *Az újrafölvétel* kérdése nincsen szabályozva, ellenben (16. §. 2. bek.) igazolásnak nincs helye...

XX. A 17. §. szerint a visszautasított, az elutasított, vagy az eljárás megszüntetése folytán érdemlegesen el nem bírált kérelmet a jogosult, amennyiben a bíróság hosszabb, de öt évet meg nem haladó határidőt meg nem állapít, a végzés jogerőre emelkedésétől számított egy év elteltével megújíthatja.

Ezen kodifikatórius monstrumbói ismét per tangentem, szóval véletlenül megtudjuk, hogy a bíróság a kérelem elutasításával egyidejűleg annak újólagos beadására hosszabb határidőt is szabhat ki. Mikor? az a bíróság dolga. Erre a kérdésre a javaslat nem hajlandó fölvilágosítással szolgálni.

Ennek a monstruózus intézkedésnek a horderejét csak az tudja kellőleg méltányolni, aki a javaslat 7. és 8. §-ának második bekezdéseit is latba veti. Ezek szerint ugyanis a házastárs is adhat be rehabilitacionális kérelmet, az idő előtt beadott kérelem hivatalból utasítandó vissza. Így hát a házsártos feleségének nem engedelmeskedő elítélt nem egyszer fogja hallhatni: «Ha nem hallgatsz tüstént, úgy holnap beadok egy rehabilitacionális kérelmet, ami, minthogy pár hét híjján időelőtti, vissza fog utasíttatni és akkor majd 5 évig is várhatod míg rehabilitálnak». A javaslat itt nyílván paedagógiai elveket tartott szem előtt.

XXI. Ugyane §. második bekezdése szerint a bíróság a megtévesztésével hozott határozatot három éven belül hatályon kívül helyezheti. Hogyan, mily formaságok betartásával, az törvényhozási titok.

XXII. Végül kifogásoljuk a 21. §-t, melynél fogva *minden embert rehabilitálhat a király,* tekintet nélkül arra, törvény vagy bírói ítéletnél fogva rehabilitálható-e, vagy sem. Hogy a rehabilitáció intézményével mi sem ellenkezik inkább, mint a kegyelmi út, azt Rentenauer, Chonez, Berlet, Bergeault, Delagarde, Billecocq, Lair, Prudhomme, Guitteau, Fezouls egyértelműen fejtik ki. Ezt hát az intézmény jellegével csak némileg is ismerős olvasó előtt kár volna bizonyítgatnom. Így hát csak azokra a szomorú tapasztalatokra kell utalnom, melyeket 48 előtti joggyakorlatunk idején tettek, midőn a biróságok mellett, mintegy azok fölött a szomorú emlékű dicasteriális székek gyámkodása nem egyszer az egész ország közvéleményét tartotta lázas izgalomban. Elijesztő példa erre a Pestmegye törvényszéke és a kancellária közt a 40-es évek elején kezdődő és csak 48-ban, *Deák Ferenc* igazságügyminisztersége alatt végződött *Kohn Márk*-féle bűnügy, melynek során a Tüköry-féle váltócsempészségek miatt megyehatározatilag fogvatartott Kohn Márk befolyásos bécsi barátai révén királyi szabadlábrahelyezési határozatokat eszközölt ki. A megye éveken át ellenszegült ugyan a leiratnak és kereken megtagadta a szabadlábra helyezést, de — akkor *Eötvös József báró, Réső Ensel Sándor, Ráday Gedeon* és *Szentkirályi Móric* voltak megyei táblabírák. És ezek a bírák, sajnos, kevés kivételtől eltekintve egytől-egyig mind, lemenők hátrahagyása nélkül haltak el.

Hogy a birósági rehabilitáció mellett intézményesíteni óhajtott kegyelmi út csak demoralizálólag fog hatni a bírói karra, az nem vitás. Atyafiságuknál, rokonságuknál vagy kortesszolgálataiknál fogva a kormánynál befolyásos gazemberek rehabilitacionális kérelmét nem igen, vagy legalább is nem szívesen fogja a büntetőbíró elutasítani; mert elvégre ő is ember és nem veheti szívesen, hogy a bíróságok fölött az igazságügyminiszter ellenjegyzése mellett működő hatalom, esetleg pár héttel utóbb, ugyanazon okiratok, tanúvallomási jegyzőkönyvek stb. alapján jelentse ki vir integernek azt, kit ő a bizonyítékok szabad mérlegelése mellett, a polgári társadalomban korábban bírt állásának betöltésére alkalmatlannak jelentett ki.

Balogh Jenő igazságügyminiszter úr a rehabilitacionális törvényjavaslatot bejelentő képviselőházi beszédében az 1670-iki francia ordonnancera hivatkozott, mely tudvalevően teljesen kegyelmi alapon szabályozza az egész kérdést.

Hogy ezt a megoldási módot ma már az intézmény őshazájában is atavistikusnak tartják, azt fönnebb kimutattuk, így hát röviden csak arra utalunk, hogy ez az intézkedés a magyar nép jogérzetét nem kevésbé sérti, mint a Balogh által ugyancsak alaposan ismert elméleteket. De Balogh Jenő személyében egymással fájó ellentétbe került a jogtudós a politikussal. És benne az elméleti követelményekért egykor eszményi lendülettel küzdő professzort — akarjuk remélni, hogy nem minden lelki tusa nélkül — végre is megölte az igazságügyminiszter, helyesebben: a miniszterelnök.

Ez a 21. §. egyedül elfogadható oka.

*

Szóval: az ujabbkori jogfelfogás *minden* bűncselekmény esetén megadja a bírói rehabilitaciót, tekintet nélkül arra, jár-e az elitéltetés jogkövetkezményekkel vagy sem, mert hisz az elitéltetés sulyosító körülményként, rágalmazási stb. perekben és tanúkihallgatásnál meghurcolási okként szerepelhet.

Ezzel szemben a jelen javaslat sybillai megfogalmazása foly-

tán nyitva hagyta tulajdonképen a kérdést: rehabilitálás után mentesül-e a rehabilitált a most mondott három terhes jogkövetkezménytől, ellenben a bírói megitélést igénylő kérdések eldöntését, az esetek legtöbbikében kivonja a bírói hatáskörből.

Ifj. Dombováry Géza.

A polgári törvénykönyv javaslatának 1800. §-ához.

Abban a kérdésben, hogy a kötelesrészre jogosultak kiesése esetén a kiesés a megmaradó kötelesrészre jogosultak hányadát növelje-e, vagy az örökhagyó szabad rendelkezési jogát tágítsa, a javaslat a kiesések különböző fajai szerint majd az egyik, majd a másik álláspontot kodifikálja. Nevezetesen az 1792. §. szerint az esetre, ha a kiesés alapja a kötelesrészről való lemondás vagy kitagadás, a kiesők a hányad megállapításánál örököstársul nem számíthatók. A kiesés ezen két fajtája tehát a megmaradó kötelesrészre jogosultak hányadát növeli.

A kiesők figyelmen kívül hagyása azonban az örökhagyó végrendelkezési jogát terjedelmében megcsonkítja, ha az örökhagyó a kiesőknek élők között ingyenes adományokat juttatott, amely ingyenes adományokat most nincs módjában a kiesések folytán az illető örökrészébe betudni és ezzel hátrahagyási kötelezettségét (cum grano salis értve a kifejezést) részben teljesítetté tenni.

Erre az esetre állít fel szabályokat a javaslat 1800. §-a, amely abból az alapgondolatból indul ki, hogy olyankor, amikor a kieső már előre részesült ingyenes adományban, az ő kiesése nem az ő részére jutandó teljes örökrészt teszi quasi szabaddá. A szakasz tehát a kiesők teljes figyelmen kívül hagyása által az örökhagyóra háramló materiális sérelmet akarja kireparálni és az előzetes adományok számításbavételével az egyensúlyt helyreállítani. Bár kétségtelen, hogy a sérelem tényleg fenforog, a szakaszt jelen formájában nem tartom helyesnek. Maga a szakasz túl is megy a sérelem reparálásán, mert nemcsak azt eredményezi, hogy az örökhagyó által tett élők közti adományok az örökhagyó rendelkezési joga javára számításba vétessenek, amint ezt az alábbiakban kimutatni véljük.

Elméleti analízisek helyett világosabban fogja mutatni álláspontunkat egy pár gyakorlati példa.

A meglevő hagyaték 5000 K. Az örökhagyó ivadékai: Péter kötelesrészre jogosult, János és Mihály kieső ivadékok. János 1000 K, Mihály 2400 K adományt kapott.

Az alap-kötelesrész kiszámításánál hozzá kell számítani az 5000 koronához a két adományt, úgy hogy a kiszabás alapjául szolgáló hagyaték 8400 K. Ezt három részre osztva egy-egynek törvényes örökösödés esetén jutna 2800 K, az alap-köteles rész ennek fele, 1400 K. Minthogy János adománya az 1400 K alapkötelesrésszel szemben csak 1000 K, a szakasz harmadik bekezdése szerint pótkiszabás foglal helyet. A különbözeti 400 K felosztandó Péter és Mihály között. A pótkötelesrész tehát 200 K. Alap- és pótkötelesrész együttes összege 1600 K. Minthogy a másik kieső, Mihály adománya ennél nagyobb, a kiszabási eljárás be van fejezve. Péter kötelesrésze az 1801. §-ban előírt összegezéssel tehát 1600 K. A különbözet elosztásához az a megjegyzésünk, hogy helyesen van ugyan elgondolva, hogy ez a különbözet csupán az az összeg, amelyet a kiesés, hogy az előző kifejezésünknél maradjunk, szabaddá tett, vagyis csak ez az összeg fordítható a megmaradó kötelesrészre jogosult hányadának növelésére. A szakasz azonban ezt a különbözetet megosztani rendeli a megmaradó kötelesrészre jogosult és azon kieső ivadék között, akinek adománya nagyobb, mint az alap-kötelesrész. Már most miért ad a javaslat olyas valakinek is abból a különbözetből, akinél az alap-kötelesrésznek a különbözet ráeső részével való növelése csak egy ideális számtani művelet, egy fiktív gyarapodás, mert hiszen a kiesés folytán ő úgy sem kap semmit. Ha abból az alapgondolatból indul ki a javaslat, hogy a megmaradó kötelesrész csak a kiesés által valóban felszabaduló különbözettel növeltessék, miért veszi el ennek a különbözetnek egy részét a másik kieső nevén ugyan, de lényegileg a végrendelkezési jognak az egyensúly visszaállításán túl menő tágítására! Vagy ha az örökhagyó rendelkezési jogán is akar tágítani, miért teszi ezt kerülő úton és álcímeken?

Az örökhagyó 8400 K-át kitevő vagyonából kötelesrészszerűleg a példa szerint ugyanis csak 1600 K van lekötve és 6800 K áll az örökhagyó teljesen szabad diszpoziciójára, sőt még ha az előzetesen eladományozott 3400 K-át nem is számítjuk ide, még mindig 3400 K marad szabad rendelkezésre. A szabály tehát ebből láthatólag túlhaladja azt a mértéket, hogy az élők közötti adományt az örökhagyó hátrahagyási kötelezettségének javára visszaállítsa.

A rendelkezés nemcsak az ellen védi az örökhagyót, hogy a kiesés folytán az élők közötti adománya szabad rendelkezési jogának növelésére el ne vesszék, hanem a kiesés az egyensúly visszaállításán túl terjedelmében is bővíti az örökhagyó szabad rendelkezését. A pótkiszabás előfeltételének megállapítása, hogy t. i. nem mutat e valamelyik kieső adománya immár kevesebbet mint az alap- és pótköteles rész együttes összege, nem indokolja, hogy a különbözet megosztása a tények világában is elvonja a megmaradó ivadék elől a különbözet egy részét. Itt igazán helyet foghatna az a fiktív művelet, hogy további pótkiszabásra akkor kerülne a sor, ha az alapköteles rész a különbözet fiktív felosztásának együttes összegével szemben a kieső adománya most már egy kevesebbletet tüntetne fel. A különbözet reális megosztása csak megmaradó kötelesrészre jogosultak között fogjon helyet. Ha pedig a törvénynek adott intenciója, hogy a kiesés ne csak a megmaradt kötelesrészre jogosult jogát bővítse, hanem a kieséssel felszabaduló vagyon az örökhagyó szabad rendelkezési jogát is tágítsa, akkor feltétlenül visszás, hogy az örökhagyó rendelkezési jogának ez a bővülése csak akkor fogjon helyet, amikor a kiesők adományt kaptak, olyankor pedig, amikor a kiesők adományt nem kaptak, a kiesés csak a megmaradó kötelesrészre jogosultak pozicióján lendítsen, míg az örökhagyó végrendelkezési jogát az teljesen változatlanul hagyja. Úgy, hogy ha a fenti példán azt a változást tesszük, hogy a két kiesőnek nem volt adománya, akkor a megmaradó Péter kötelesrésze az 5000 K után 2500 K. Vagyis arra az eredményre jutunk, hogy 5000 K hagyaték után nagyobb kötelesrész jár, mint 8400 K után. De az örökhagyó rendelkezési joga szempontjából is van egy visszásság. Ha az örökhagyó élők között adományokat tett, ezzel a maga «portion disponible»-ját apasztotta. Mégis az örökhagyó végrendelkezési joga a fenti példa szerint nagyobb akkor, ha élők között a portion disponible rovására már rendelkezett, vagyis rendelkezési szabadságát már részben kimerítette, mintha előzetes élők közötti rendelkezés híjján teljes rendelkezési szabadsága érintetlenül állana fen.

Egy másik változtatás a példán. A meglevő hagyaték nagysága újra 5000 K, a két kisebb adománynak együttes összege újra 3400 K, de míg az előző példában 1000 és 2400 K volt a megosztási arány, most 1200 és 2200 K-ra vegyük fel.

Az alapköteles rész újra 1400 K. János 1200 K adományával szemben a különbözet 200 K, ezt kétfelé osztva, a pótköteles rész 100 K. A kettő együttes összege tehát 1500 K; minthogy Mihály adománya ennél nagyobb, a kiszabási eljárás újból be van fejezve. Péter köteles része tehát 1500 K. Látnivaló, hogy ugyanazon nagyságú hagyaték mellett a kötelesrész 1600, illetve 1500 K, aszerint, hogy a két kieső között az egyenlő összegű adományok hogyan oszlanak meg.

Egy másik eshetőség. A két megadományozott ivadék közül csupán az egyik esik ki. Ez esetben a kötelesrész nagysága attól függően változik, hogy melyik adományozott esik ki. Ugyanis ha János esik el, aki 1000 K adományt kapott, akkor az ő 400 K-ás különbözete felosztandó a két megmaradó kötelesrészre jogosult között. A fenti számítás eredményén változás nem történik, és Péter kötelesrésze 1600 K-át tesz ki ez esetben is, amikor Mihállyal osztozik, épen úgy, mint amikor csak egyedül volt kötelesrészre jogosult. (Ez utóbbi eshetőségek azonban csak formailag indokolatlanok, valójában, amint az alábbiakban ki fogjuk mutatni, az alapelv lényegi következményei). Mihály ugyan, bár kötelesrészre jogosult, de e címen konkréte nem igényelhet semmit, minthogy adománya több mint a kötelesrész. Az esetre, ha Mihály esik ki, akkor pótkiszabás nem is lesz, minthogy csak a kieső adományának különbözete osztandó fel és az ő adománya ilyen különbözetet nem tüntet fel. Ez esetben a kötelesrész tehát az alapkötelesrészül nyert 1400 K. Vagyis az a kiesés, amelyről maga a szakasz mondja, hogy a megmaradó kötelesrészbeli hányadát növeli teljesen paralizáltatott és Péter a kiesés után is ugyanazon összeget kapja kötelesrész címén, mint kiesés nélkül.

A szakasz az alap és pótkiszabást arra az esetre rendeli el, ha a kötelesrészre jogosított kötelesrészbeli hányada a kiesés következtében *emelkedik*, vagyis ha ivadékok konkurrálnak egymás mellett. De nem rendelkezik arra az esetre, ha a kiesés más ivadék híján a szülők kötelesrészre jogosultságát eredményezi. Az 1784. §-ának 2. bekezdése a kiesés ugyanazon két fajtájának tulajdonítja ezt a joghatást, akiket az ivadéki hányad megállapításnál (1792) is nem számítandóknak rendel. A szülő tehát az 1800. §-ban keresztül vitt mérséklés nélkül kapja meg kötelesrészét, tehát a szülő nagyobb kötelesrészt kap, mint az ivadék.

Törvényszerkesztési szempontból is helyesebb volna az elvi útmutatás, mint a szakaszban a cél megjelölése nélkül adott kötött marsruta. Csak alacsonyrendű katona az, akinek egy megszabott feladat elvégzésére adnak parancsot, anélkül, hogy tudná mi okból vagy mi végre történik az ő munkája. A törvényhozó a bírót bátran beleavathatja intencióinak titkába, a bíró az intenció ismeretével jobban el fogja érni a kívánt eredményt, mintha csak a kapott parancs mozgatja jobbra vagy balra.

A sérelem kiküszöbölésére a megoldást így látom. A kiesők adománya kétfelé hasítandó, csak úgy, mint a hagyaték. El kell különíteni — számítási értékekre gondolok — a hagyaték felét a kötelesrész alá eső és a szabad rendelkezés alá eső és a szabad rendelkezés alá eső két részre. Az adományokból ugyanígy két részt kell alkotni és először az adományból a kiesőkre jutandó köteles részt kell elkülöníteni és a fenmaradó rész a szabad rendelkezési jog számlájára irandó tehertételként. Ami az adományban a kötelesrészt fedezi, azt a hagyaték lekötött részéből kell levonni, ami ezenfelül marad, az az örökhagyó szabad rendelkezési jogát apasztotta. A fenti példák esetén a 8400 K hagyatékból két tömeg képzendő: 4200 K a lekötött rész és 4200 K a szabad rendelkezést illeti. János 1000 K adománya tekintettel arra, hogy kötelesrésze 1400 K lenne teljes egészében a lekötött részből lesz leírandó; Mihály 2400 K adományából 1400 K a lekötött részből, 1000 K szabad rendelkezés alá eső részből irandó elő. Könyvelési formában:

Lekötött rész a teljes hagyatékból	4200 K	Szabad rendelkezés alá eső rész	4200 K
Ebből lemegy János adománya	1000 «	Ebből lemegy Mihály adományából	1000 «
Mihály adományából	1400 «	Szabad rendelkezésre fenmarad	3200 K
Összesen	2400 K		
A meglevő hagyatékból lekötött rész	1800 K		

Vagyis a hagyatéki 5000 K-ból kötelesrészileg van lekötve 1800 K, és szabad rendelkezésre álló 3200 K.

Ez az elrendezés kiküszöböli azt a hibáját az 1800. §-nak, hogy a sérelem helyreállításán túl is növeli az örökhagyó rendelkezési jogát, de ezen szabályozásból folyik, hogy a kiesők adományainak összegszerű megváltoztatása, ha az adományok együttes összege változatlanul marad is, ez a kötelesrész számszerű alakulását is megváltoztatja, minthogy ilyenkor megváltozik az az arány, amelyben az adományok a lekötött részre, illetve a szabad rendelkezés alá eső részre elszámolandók.

Az itt vázolt elvi útmutatás kodifikálása nem fog nehezebben menni, mint az 1800. §. szövegezése. Természetesen kimondandó, hogy az elv áll akkor is, ha a kiesés nem a megmaradó ivadékok hányadát növeli, hanem ha az 1784. §. értelmében az ivadék kiesése a szülők kötelesrészre való jogosultságának nyitja meg az útját, amivel az 1800. §-nak másik hiánya pótoltatnék.

Dr. Beck Salamon.

Szemle.

BELFÖLD.

— **Binding és a parlamenti obstrukció.** Nem mindennapi érdeklődésre tarthat számot az a füzet, amely a legnagyobb élő jogászok egyikének: Bindingnek tollából «*Die Notwehr der Parlamente gegen ihre Mitglieder*» címmel a Gehe-alapítvány előadási sorozatában megjelent. Abból a felfogásból kiindulva, hogy a parlament nem képviselete a nemzetnek, hanem maga a nemzet oly közjogi bíróság felállítását hozza javaslatba, amelynél az egyes parlamenti tag vagy a kisebbség az elnöknek vagy a többségnek ellene alkalmazott erélyesebb rendszabályai miatt panasszal élhetne. Kifejti továbbá, hogy a parlamentet jogos védelem illeti a parlamenti szabadsággal üzött visszaélésekkel szemben és példakép több ízben hivatkozik a magyar obstrukció letörésének jogszerűségére is. Minél erősebbek azonban a parlament hatalmi eszközei tagjai iránt, annál nagyobb felelősséggel jár a használatuk. A jog — mint Binding mondja — a parlament fölött áll, hogy a Házat tagjainak, a tagokat pedig a Háznak visszaélései ellen megóvja. Csak egyet felejtett el a nagy német jurista, hogy a parlament a jog alkotója, formailag szuverén tényezője a jogalkotásnak és mint ilyen úgy egészében, mint részeiben — úgy a többség, mint a kisebbség — osztja azt a privilégiumot, amelyet az angol jog a szuverénnek biztosít: King can do no wrong. A füzetre egyébként visszatérünk.

— **Hibás iratminta.** Az igazságügyminisztérium a vidéki telekkönyvi hatóságoknál végzésmintát hozott forgalomba, mely a jelzálogos hitelezőknek az ingatlan lejegyzési tárgyalásokra való megidézésére szolgál. A minta azt az alternatív szankciót tartalmazza, hogy a tárgyalásnak a hitelező részéről való elmulasztása a lejegyzésbe és a jelzálogos terheknek egyetemleges átvitelébe, a lejegyzett ingatlanról törlésébe való beleegyezésnek fog tekintetni. E szankciónak második változata nyilván ellenkezik a telekkönyvi rendtartás 56. §-ával és az eddigi helyes bírói gyakorlattal, mely a hitelező mulasztásának ily hatályt nem tulajdonít. De az iratmintának ezen hibáját még rendszerint tetézik a telekkönyvi hatóságok azzal, hogy a szankciók egyikét sem húzzák át. A hitelező meg nem jelenése esetén a bíróságok a zálogjog törlését rendelik el; ami ellen a hitelező jogorvoslattal kénytelen élni. Egyik fővárosi pénzintézet beadványt intézett az igazságügyi kormányhoz a mintának a forgalomból való kivonása iránt. Ennek megtörténte a bíróságokat fölösleges munkától mentené fel. *T—k.*

— **Az igazságügyminiszter engedelmével.** A Jogtudományi Közlöny cikkirója (19. sz. 197. o.) bizonyos örömmel üdvözli a *bírói hatalom gyakorlásáról, valamint a kir. bíróságok és kir. ügyészségek szervezetéről* szóló *törvényjavaslatnak* azt az intézkedését, hogy bíró és ügyész ezentul jogakadémián, vagy más nyilvános tanintézetben, vagy a közigazgatás valamely ágában tartott tanfolyamon taníthasson, vizsgálóbizottságban részt vehessen, vagy a tanfolyamot vezethesse. Én is örömmel üdvözölném, ha nem kellene a javaslat szerint ehhez a tanításhoz, bizottságban-részvételhez és vezetéshez az *igazságügyminiszter engedelme.* A javaslat ilyen igazságügyminiszteri engedélytől teszi függővé azt is, hogy bíró vagy ügyész közhatóságtól, tudományos vagy igazságügyi célt szolgáló egyesülettől adományt, díjazást, vagyoni kedvezményt vagy javadalmazást elfogadhasson. E szakaszokban sajátságos patriarkális igazságügyi szervezet körvonalai bontakoznak ki. A jó fiúknak megadja az engedélyt az igazságügyminiszter és a rossz fiúknak nem és az egyesületek esetében vissza is vonhatja. A bírói tiszt méltóságának és függetlenségének csak az oly szabályozás felel meg, amely az összeférhetetlenségi eseteket határozottan és szabatosan körülírja. És a bírói állással a legnagyobb mértékben összeférhetetlen, hogy az ily összeférhetetlenség megállapítása bármely tekintetben az igazságügyminisztertől függjön. Bizonyos, hogy kétes esetekre kell valamely hatóság, amely a szorosan vett fegyelmi eljáráson kívül autoritative megállapíthassa, hogy valamely foglalkozás a bírói állással a törvény értelmében összefér-e, de épen oly bizonyos, hogy ez a hatóság nem lehet az igazságügyminiszter, hanem csakis a bírói szervezet kebelében alkotott hatóság. Indítványom, hogy a szervezeti törvényből maradjanak ki e szavak: *az igazságügyminiszter engedelmével.* *i.*

— **Telekkönyv és rehabilitáció.** A telekkönyvi rendtartás 52. §-a szerint a tulajdoni lapon a tulajdonos neve mellett, *polgári állása,* ipara, lakhelye és más ismertető jele feltüntetendő, hogy a személyazonosság minden kétséget kizáró módon meg legyen állapítható. Az ujvidéki kir. törvényszék 2487/1903. tlkv. számú végzésével egy telekkönyvi tulajdonos neve mellé feljegyezte, hogy az illető «fegyenc az X—i várban.» Az eset annál felháborítóbb, minthogy értesülésünk szerint az illető «fegyenc» azért került az X—i várba, mert nazarénus, aki fegyvert nem fog. Bármi volt azonban a bűne a szerencsétlen «fegyenc»-nek, sem a telekkönyvi rendtartás, sem más jogforrás nem jogosítja fel a telekkönyvi hatóságot arra, hogy az illetőt tizenegy év óta kipellengérezze és több emberöltőn át még emlékét is nyilvánosan megbélyegezze.

Az esetet a rehabilitációról szóló törvényjavaslatnak benyujtása alkalmából az igazságügyminiszter úr különös figyelmébe ajánljuk.

— **Csatornavíznek** visszaömléséből eredő kárnak megtérítése iránt a székesfőváros ellen indított perben a budapesti kir. táblának 1913. G. 1396. sz. a. hozott határozata szerint: «a bíróság elé tartozik annak eldöntése is, hogy valamely köztestület bizonyos közszempontokat szolgáló intézmény létesítésénél nem követett e el valamely károsodást okozó nagyobbfokú gondatlanságot azokkal szemben, akiket a kérdéses intézmények igénybevételére és ezzel magánjogi érdekeiknek a közintézménnyel való összekapcsolására reá kényszerített». És ha a fővárost a csatorna létesítésében vagy fentartásában, vagy a magáncsatornába való bekapcsolásában vétkesség terheli, a bekövetkezett kárért felelős.

— **A fiatalkorúak budapesti felügyelő-hatósága** a múlt évi tevékenységéről szóló jelentésében a következő javaslatokat teszi: 1. Célszerű volna a fiatalkorúak felügyelő-hatóságát a kísérleti kihelyezés, feltételes szabadságra bocsátás, valamint ezek visszavonása kérdésében döntési joggal felruházni akként, hogy a felügyelő-hatóság határozata csupán fellebbezés esetén kerülne a miniszter felülvizsgálata alá. 2. A női javítóintézetek zsufoltságának megszüntetése érdekében új intézetek felállítása kívánatos és pedig szigorú munkáltatási rendszerrel az idősebb és erkölcsileg züllött lányok (perditák) részére. 3. Célszerű volna intézményes kapcsolatot létrehozni a javítóintézetek és fogházak, másrészt a szanatóriumok és kórházak között avégből, hogy a javító-nevelésre és a fogházra ítélt, de az intézetekből kihelyezett beteg fiatalkorúak felvételére kötelesek legyenek. Ezt a magánjavítóintézeteknek adott államsegélyek mintájára kellene megoldani. 4. Az intézetek vezetőinek a házi fegyelem eszközeinek használatát súlyosabb esetekben meg kellene engedni.

— **Lapszemle.** A *Káplány* Géza szerkesztésében megjelenő «Telekkönyv» című folyóiratnak megjelent a júniusi füzete. A tartalomból kiemeljük a következőket: Dr. *Hamar* Gyula szakolczai járásbíró: Végrehajtást elrendelő végzésekről. Dr. *Barabási* István kir. törvényszéki bíró: Határőrvidéki betétszerkesztés. *Sági* János telekkönyvvezető: A kamatok bejegyzése. —*i.*: Eladott korona-uradalom. *S.*: Följegyzés derűre-borúra. Egyrőlmásról.

A *Klug* Emil budapesti ügyvéd szerkesztésében megjelenő «Adó- és illetékügyi szemle» májusi füzetéből kiemeljük a következő cikkeket: *Hegedűs* Lóránt: Pénzügyeink és az adóreform reformja. Dr. *Fellner* Frigyes: Az egyenes adók reformja Magyarországon. Dr. *Exner* Kornél: Adópolitika.

KÜLFÖLD.

— **Kinematográf-jog.** (Osztrák legfőbb törvény- és semmítőszék Kr. I. 308/13. számú határozata.) Kinematográf-felvételnek (filmnek) jogosulatlan átadása előadás céljából és ily filmnek nyilvános előadáson való jogosulatlan bemutatása a szerzőnek saját műve feletti rendelkezési jogát sértő, a szerzői jogi törvénybe ütköző cselekmény. A határozat azon alapszik, hogy az 1910. évi berni egyezménynek határozatait analógia útján ki kell terjeszteni azokra az esetekre is, mikor önálló kinematográfikus elmetermékekről van szó. A kinematográf-felvételt az említett egyezmény szelleme szerint — mondja a határozat — irodalmi, még pedig színpadi műnek kell tekinteni. Valamely elmemű létrejön már akkor, midőn a gondolatok tartalma bizonyos formába öntve individualizáltatik. Vajjon a mű az irodalmi forgalomra alkalmas és a szerző erre szánta-e, vajjon kiadható-e, nem bír döntő befolyással. Ellenben nem tekinthető elmeterméknek az oly felvétel, amely nem a szerzőnek egyéni gondolatait juttatja érvényre, mint pl. valamely díszmenetről, felvonulásról készített film és ilyennél a jelzett cselekmények szerzői jognak sérelmével nem is járhatnának. Nem fontos az a kérdés elbírálásánál, hogy van-e az elmeterméknek (tehát a felvételnek) irodalmi értéke. Az irodalmi termék jellegét a filmnek már megadja az hogy a szerző gondolata sajátos formában nyer kifejezést, hogy a film anyagát a szerző produkálta és önállóan össze is állította és végre, hogy a cselekmény részleteibe a színpadi előadásra alkalmas összefüggést hozott. Az ily módon létrehozott felvétel vetítés útján közvetíttetik a nézőközönség érzékeivel, ez pedig megfelel az «*előadás*» fogalmának. Igaz ugyan, hogy a kinematográf-előadás csupán látóérzékkel élvezhető, míg a rendes színielőadás a látó- és hallóérzékkel, ez azonban már csak azért sem jelentős körülmény, mert hiszen a pantomim, melynek elmemű jellegét senki sem vonja kétségbe, ugyancsak egyedül a szemmel élvezhető, másrészt meg a kinetophon már szintén a halló- és látóérzékét veszi igénybe a közönségnek. A kinematográfnál is dramatikus az előadás módja, ami azt jelenti, hogy a szerző terve szerint a cselekvéseknek, gondolatoknak és érzelmeknek okozatilag összefüggő láncolata mutattatik be a nézőknek olyan módon, mintha a szereplő személyek a nézők előtt maguk cselekednének, gondolataiknak és érzelmeiknek valóságban kifejezést adnának. A rendes színpadi műveknél is csupán a látszatot keltik fel a szereplők aziránt, hogy valósággal azok a személyek cselekednek és jönnek-mennek a színpadon, akikről a darab szól. Azt sem lehet a mozgófénykép-előadásokkal szemben felhozni, hogy ezek nem színpadon játszódnak le, mert nem lehet különbséget találni abban, hogy függőleges avagy vízszintes felület szolgál alapul a művek bemutatásához. Mindezek folytán tehát a szerzői jog alapján kizárólagosan a szerző jogához tartozónak kell tekinteni a kinematográf-darab feletti rendelkezés és nyilvános előadásokra való átengedés jogát. *A.*

— **Megilleti-e a mintavédelem a ruhamodelleket?** A világszerte ismert Paquin nőiszabó cég, amely a mintaoltalom elnyerése végett a párisi védjegyhivatalnál letétbe helyezett «Le Chic» és a «Le Chic parisien» divatujságok ellen keresetet indított egyenként 200,000 frank kártérítés iránt, amiatt, mert az említett ujságok oly mintákat tettek közzé, amelyeket a Paquincég letétbe helyezett mintái utánzásának tekintett. A párisi törvényszék szakértői szemlét rendelt el az utánzás fenforgásának megállapítására. A fellebbezési bíróság magáévá teszi az elsőbíróság azon álláspontját, hogy női toilette-minták a minta-védelem tárgyai lehetnek és a szakértői szemlét szintén elrendeli. Alperesek semmisségi panasszal élnek három semmisségi ok alapján:

1. A női toilette-modellek nem részesülnek mintavédelemben; 2. ily minta divatujságban való közzététele nem tekinthető a minta jogtalan utánzásának; 3. a ruhaminták fényképek alakjában a méretek, anyag közzététele nélkül való, minden magyarázat nélküli letétele hatállyal nem bír.

A semmítőszék határozata az első indokra nézve: Az 1806 évi március 18-iki törvény, amely az esetre alkalmazandó, nemcsak a rajzok, hanem az ipari minták védelméről is intézkedik. Nem fontos, hogy a minta készítésénél lényeges elemeik a vonalak és a szinek a köztulajdonból kölcsönzöttek, ha a hozzá hasonló mintáktól sajátos elosztás vagy kombinációk különböztetik meg és valami új külsőt adnak neki; ennélfogva a megtámadott ítélet a törvényt helyesen alkalmazta, midőn kimondta, hogy ily minták joghatályosan helyezhetők letétbe, ha *újak.*

A második semmisségi okra nézve: A jogtalan utánképzés nemcsak abban állhat, hogy egy szabó azt lemásolja, de a reprodukció minden alakjában nyilvánul, különösen oly reprodukciókban, amelyek szabásmintaívvel és műszaki magyarázatokkal vannak kísérve és a kérdéses toilette elkészítését lehetővé teszik.

A harmadik semmisségi okra nézve: Szakértők rendelése helyénvaló volt annak megállapítására, hogy tényleg mekkora a hasonlatosság a letétbehelyezett és a közzétett minták között, mert a fénykép letétele, amely mellett magyarázatok nélkül csak a ruhák ára volt megadva — fogyatékosan védi ugyan a mintát — de amennyiben annak alapján azt mégis előállítani lehet,

mégis megvédi. (Pandectes Françaises 1914. II. füzet I. r. 71. oldal.) *M. Z.*

— **A fiatalkorúak bírósága Genf kantonban.** 1914 március 1-én lépett életbe. A törvény szerint a 10—18 éves fiatalkorúaknak ügyeit külön tanács látja el, a főtárgyalásra a szülőket és gyámokat is meg kell idézni, a nyilvánosság kizárása és a védelem kötelező, tanúk és szakértők a terhelt távollétében is kihallgathatók. Elítélés esetében a bíróság a fiatalkorút próbára bocsáthatja, nevelő-, gondozó- vagy gyógyító-intézetben helyezheti el.

Képzett és teljes gyakorlattal bíró ügyvédjelölt, ügyvédhelyettes vagy ügyvéd azonnal alkalmazást nyer dr. Goldberger Ödön ügyvéd irodájában Somogy Csurgón. Fizetés havi 200—300 K és kiszállás esetén megfelelő napidíj. 15190

Dr. Bernáth Samu mohácsi ügyvéd telekkönyvi és sommás ügyekben jártas ügyvédjelöltet keres azonnali belépésre. 15192

Azonnali belépésre tótul is tudó, gyakorlott ügyvédjelöltet keresek. Fizetési igények az eddigi gyakorlat megjelölésével közlendők. Dr. Kachelmann Viktor ügyvéd, Selmeczbányán. 15175

Vidéki gyakorlattal bíró ügyvédjelöltet, esetleg szerényebb igényű ügyvédhelyettest keresek azonnali belépésre. Fizetés és kiszállási díj megállapodás szerint. 15183

Nyugalmazott telekkönyvvezető irodai alkalmazást keres helyben. Cím: «Törekvő» jelige alatt e lap kiadóhivatalánál. 15185

40—50,000 korona befektetéssel fővárosi fiatal, agilis ügyvéd, perfekt német *társulna*, esetleg ugyanily befektetéssel, megfelelő részesedés mellett, nagyforgalmú irodában *irodavezetői* állást vállalna. Leveleket «*Munkatárs*» *jeligére* e lap kiadójába kérek. 15188

Teljes joggyakorlattal és széleskörű prakszissal bíró ügyvédhelyettes alkalmazást nyer június 1-ére. Dr. Niamessny Mihály, Temesvár. 15191

A magy. kir. államvasutak nyári menetrendje.

Délelőtt | Délután

A vonatok **érkezése** Budapest keleti p.-u.-ra.

Érvényes 1914 május hó 1-től.

vonatszám	óra perce	vonat neme	honnan
339	5 00	Vv.	Berlin, Ruttka
645	5 20	Tvsz.	Debreczen, Szolnok
917	5 20	Szv.	Kunszentmiklós-Tass
309	5 30	»	Hatvan
1905	5 40	»	Osijek, Tapolcza
609	5 45	»	Brassó, Arad
909	5 45	»	Saloniki, Sofia, Belgrad
19	5 55	»	Torbágy
313	6 00	»	Péczel
17	6 05	»	Komarom
1707	6 15	»	Stanislau, Msziget
11	6 25	»	Wien
1505	6 30	Gyv.	Lemberg, Poprád-Felka, Kassa
513a[1]	6 40	Szv.	Nagyvárad
1007	6 45	»	Fiume, Zagreb
407	6 50	»	Lemberg, Stryj, Kassa
1003	7 00	Gyv.	Róma, Fiume
315	7 05	Szv.	Gödöllő
513	7 20	»	Brassó, Kolozsvár
917a	7 25	»	Kunszentmiklós-Tass
317	7 30	»	Gödöllő
319	7 40	»	Hatvan
21	7 45	»	Paks, Bicske
1309	8 00	»	Graz, Fehring
1513	8 15	»	Csorba, Bártfa, Kassa
911	8 20	»	Sarajevo, Belgrad
519	8 35	»	Bukarest, Kolozsvár
321	8 45	»	Hatvan
1005	9 00	Gyv.	Fiume, Tapolcza
13	9 15	Szv.	Győr
913	9 25	»	Szabadka
307	9 35	»	Berlin, Ruttka
5	10 05	Gyv.	Bruck-Királyhida, Szombathely, Sopron
409	10 20	Szv.	Miskolcz
23	10 35	»	Triest
605	11 20	Gyv.	Nagyvárad, Debreczen, Arad
323	12 10	Szv.	Gödöllő
611	12 30	»	Bukarest, Arad
301	12 50	Gyv.	Berlin, Ruttka
903	1 00	»	Konstantinápoly, Belgrad
401	1 05	»	Lemberg, Kassa
7	1 20	Szv.	Wien, Sopron
601	1 25	Gyv.	Bukarest, Arad
1201	1 30	»	Sarajevo, Brod, Szabadka
1	1 40	»	London, Paris, Wien
1901	1 55	»	Osijek, Pécs
325	2 10	Szv.	Hatvan
1501	2 20	Gyv.	Poprád-Felka, Kassa
1301	2 25	»	Graz, Fehring
919	2 40	Szv.	Kunszentmiklós-Tass
23a	3 00	»	Bicske
521	3 40	»	Nagykáta
1111	4 15	»	Tapolcza, Balatonfüred
327	4 35	»	Péczel
329	5 25	»	Gödöllő
511	6 00	»	Bukarest, Debreczen
15	6 20	»	Bruck-Királyhida
1507[2]	6 25	Gyv.	Poprád-Felka, Kassa
3a	6 35	»	Wien, Győr, Graz, Fehring
1705	7 00	Szv.	Stanislau, Msziget
907	7 20	»	Sofia, Belgrad
607	7 25	»	Bukarest, Arad
421	7 35	Vv.	Szerencs
1109	7 40	Szv.	Tapolcza, Balatonfüred
305	7 45	»	Berlin, Ruttka
25	7 50	»	Bicske
523[3]	8 10	»	Nagykáta
1009	8 20	»	Fiume, Brod
405	8 20	»	Lawoczne, Msziget
329a[3]	8 35	»	Gödöllő
9	8 45	»	Wien, Graz
1511	8 50	»	Csorba, Kassa
1001	9 05	Gyv.	Róma, Fiume, Pécs
331	9 10	Szv.	Péczel
1907	9 20	»	Vinkovcze, Osijek, Pécs
603	9 20	Gyv.	Brassó, Arad
27	9 30	Szv.	Bicske
303	9 35	Gyv.	Berlin, Ruttka
915	9 45	Szv.	Kiskőrös
403	9 55	Gyv.	Lemberg, Przemysl
905	10 00	»	Sarajevo, Újvidék
1303	10 10	»	Graz, Triest
332	10 25	Szv.	Gödöllő
525	10 35	»	Segesvár, Kolozsvár
1503	10 45	Gyv.	Bártfa, Csorba, Kassa
25a[4]	11 00	Szv.	Bicske
1101[2]	11 10	Gyv.	Tapolcza, Balatonfüred
325[4]	11 15	Szv.	Hatvan
3	11 45	Gyv.	Wien

[1]) Csak vasárnapról hétfőre hajló éjjelen közlekedik.
[2]) Jun. 15-től bezárólag szeptember 15-ig közlekedik.
[3]) Csak vasár- és ünnepnapokon közl.
[4]) Vasár- és ünnepnapokon május 15-től bezárólag szeptember 15-ig közlekedik.
[5]) Csak hétfőn és kettős ünnep utáni köznapokon közlekedik.
[6]) Csak hétköznapokon közlekedik.

A vonatok **érkezése** Budapest-Józsefvárosra.

Délelőtt.

vonatszám	óra perce	vonat neme	honnan
515[5]	4 40	Szv.	Szolnok
517	5 10	»	Nagykata
311[6]	5 50	»	Gödöllő

Ujabb jogi könyvek

STAUD LAJOS dr.

A MAGYAR MAGÁNJOG

tételes jogszabályainak gyüjteménye.

Ára kötve 12 korona.

A m. kir. Curia felülvizsgálati tanácsa által a sommás eljárásról szóló törvény (1893 : XVIII. t.-c.) alapján hozott

HATÁROZATOKNAK GYÜJTEMÉNYE

Összeállitotta GOTTL ÁGOST.

XVII. kötet, ára kötve 8 korona.
I—XVI. « « « 151 kor. 50 fill.

A királyi itélőtáblák felülvizsgálati tanácsának elvi jelentőségü

HATÁROZATAI

Összegyüjtötte és összeállitotta TÉRFI GYULA dr.

XVI. kötet, ára kötve 24 kor.
I—XV. « « « 260 «

MAGYARY GÉZA dr.

MAGYAR POLGÁRI PERJOG

Ára 26 korona.

GOTTL ÁGOST

POLGÁRI PERRENDTARTÁS

(1911 : I. t.-c.) magyarázatokkal

Ára 20 korona.

FAZEKAS OSZKÁR dr.

AZ ESZMEI JAVAK JOGI OLTALMA

a magyar polgári törvénykönyv javaslatában.

Ára 2 kor. 50 fillér.

MANDEL ZOLTÁN dr.

TANULMÁNYOK AZ IGAZSÁGÜGYI POLITIKA KÖRÉBŐL

A francia elsőfoku polgári peres eljárás váza.

Ára 2 korona.

MESZLÉNY ARTUR dr.

KERESKEDELMI ÉS HITELJOG

Ára 10 korona.

TELLER MIKSA dr.

A MÁSODIK TERVEZET

néhány örökjogi reformjának birálata.

Az utóöröklés. — A hagyatéki hitelezők jogi helyzete. — A végrendeleti végrehajtó.

Ára 1 kor. 20 fillér.

BOSZNIA ÉS HERCEGOVINA IGAZSÁGÜGYI TÖRVÉNYTÁRA

I. kötet:

KERESKEDELMI ÉS IPARI TÖRVÉNYEK

Összeállitotta, bevezetéssel és magyarázó jegyzetekkel ellátta BAUMGARTEN NÁNDOR dr.

Ára 4 korona.

Kaphatók minden könyvkereskedésben.

Részletfizetésre is megrendelhetők:

Kelemen D. és Társa könyvterjesztési vállalatánál,

Budapest, IV., Reáltanoda-utca 5.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat.** Egyetem-utca 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem.** I., Bérc-u. 9. (Tel. 63—96.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Negyvenkilencedik évfolyam. 23. szám. Budapest, 1914 június 5.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Béro-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

Tartalom. *Dr. Fodor Ármin* kúriai bíró: A végrehajtási jogsegély Magyarország és Ausztria között. — *Jászi Viktor* egyetemi tanár: Jogirodalom. Horvát-Szlavon és Dalmátországok autonómiája s a magyar államiság. Irta dr. Márffy-Montuano Rezső egyetemi magántanár. — *Dr. Löw Loránt* budapesti ügyvéd: A biztositéki jelzálogjog kérdéséhez. — *Dr. Lengyel Aurél* járásbíró: Két novelláris javaslat a Blk.-höz. — *Dr. Donáth Géza* érsekujvári ügyvéd: Átszáll-e a birtok az örökösre? — Szemle.

Melléklet: Közigazgatási Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A végrehajtási jogsegély Magyarország és Ausztria között.

A végrehajtási jogsegély szabályozása tárgyában a magyar és az osztrák kormány között 1914 évi május hó 10. napján létesült szerződés, amelyet az igazságügyminiszter törvénybeiktatás végett a képviselőház elé terjesztett, teljesen átalakítja e téren a jelenlegi jogállapotot.

A jelenlegi jogállapot a végrehajtási eljárásról szóló 1881. évi LX. tc. 4. § án alapszik. Ennek értelmében vagyonjogi perekben az osztrák bíróságoknak kielégítési végrehajtás iránti megkereséseit — azt lehet mondani — föltétlenül és korlátlanul teljesítjük. Az idézett §-ban foglalt az a föltétel, hogy annak a teljesítménynek, amelynek érvényesítésére a végrehajtás irányul, nem szabad hazai tiltó törvénybe ütköznie, alig bír jelentőséggel és a gyakorlatban alig szolgált akadályul az osztrák itéletek végrehajtásának. Természetesen az 1896. évi osztrák végrehajtási eljárás 86. §-a ugyanilyen tág mértékben biztosította részünkre a végrehajtás viszonosságát. A kormányok között 1897-ben kölcsönösen kicserélt nyilatkozatok, amelyek ma a két állam között gyakorolt végrehajtási viszonosságnak forrásául szolgálnak, a két állam törvényhozásai részéről egyoldalúlag létrejött ezt a törvényes jogállapotot juttatják kifejezésre.

Ismeretesek azok a bajok, amelyek ebből a jogállapotból reánk nézve keletkeztek. E bajok legnagyobb része abból származott, hogy az osztrák illetékességi szabályozás tág mértékben megengedi azt, hogy a hitelező saját birósága előtt indítsa meg a pert, egyrészt általában bárkivel szemben, de másrészt még nagyobb mértékben külföldiekkel szemben. Erre szolgált a faktura-illetékesség, a vagyon fekvése szerinti illetékesség és különösen a viszonossági illetékesség. Ez utóbbinak alapján magyar állampolgárral szemben nemcsak az osztrák törvényben, hanem ezenkívül a magyar törvényben meghatározott bármely illetékességi okot, így például a könyvkivonati illetékességet is igénybe lehet venni. Ezek a körülmények odavezettek, hogy magyar honosokat alapos ok nélkül perelték osztrák bíróság előtt. Megrendelés nélkül árúkat küldtek a magyar félnek, semmi alappal nem bíró koholt követeléseket érvényesítettek és az ilykép beperelt magyar alperest abba a helyzetbe hozták, hogy sok költséggel és kellemetlenséggel külföldön kénytelen volt védekezni, mert az itéletet, amelyet az osztrák bíróság ellene hozott, végrehajtottuk, tekintet nélkül arra, hogy illetékes volt-e az osztrák bíróság és hogy milyen ok alapján volt illetékes.

Ezekből az okokból új polgári perrendtartásunk megalkotásakor törvényhozásunk igyekezett ezeken a bajokon segíteni. Hatályon kívül helyezte a végrehajtási eljárásról szóló 1881. évi LX. tc. idézett 4. §-át, továbbá a külföldi itéletek érvényességének elismerését és végrehajthatóságát a mai jogtól eltérően szabályozta és e szabályozásnál Ausztria tekintetében nem tett kivételt (1911 : I. tc. 414. §. és 1912 : LIV. tc. 33. és 36. §§.) Minthogy a legtöbb baj kútforrása az osztrák bírói illetékesség szabályozása volt, törvényhozásunk ezen a téren kereste az orvoslást is. Ebből folyólag megtagadta a külföldi bíróság ítéletétől az érvényességet és a végrehajthatóságot, ha az a bíróság, amely az ítéletet hozta, a magyar törvény szerint nem volt illetékes, vagy ha oly illetékességi ok alapján járt el, amely az eljáró bíróság államának törvénye szerint ennek a polgárával szemben nem alkalmazható. Ezzel elhárította az osztrák itéleteknek végrehajtását abban az esetben, ha az osztrák bíróság a fentemlített valamelyik illetékességi ok alapján járt el.

Törvényhozásunk a külföldi bíróság ítéletének elismerésére és végrehajthatóságára vonatkozó ezeket a szabályokat azonban csak arra az esetre állítja föl, amennyiben nemzetközi szerződés másként nem rendelkezik. Fölteszi tehát, hogy ebben a tekintetben elsősorban nemzetközi szerződések vannak hivatva arra, hogy a jogállapotot kölcsönösen szabályozzák és csak abban az esetben, ha nem sikerülne ily szerződést kötnünk, tölti ki azt az űrt, amelyet ily szerződés hiánya okozna. Nem felelne meg a jelenkor fölfogásának, ha ilyen esetben mereven arra az álláspontra helyezkednénk, hogy a külföldi bíróság ítéletét egyáltalában nem hajtjuk végre. De talán nem tévedek, ha azt hiszem, hogy ezeket a föltételeket azért szabta meg szigorúbban, hogy ilykép azokat az államokat, amelyek velünk a végrehajtási viszonosságot óhajtják, arra indítsa, hogy velünk erészben nemzetközi szerződést kössenek.

Azt lehetne kérdezni, hogyha az új perrendtartás ezt a kérdést közmegelégedésre szabályozta és ebben a szabályozásban érdekeinket legjobban megvédeni igyekezett, mi szükségünk van ezek után nemzetközi szerződésekre? Azt fogják talán mondani egyesek, hogy az ily nemzetközi szerződés vagy kevésbé védi érdekeinket, mint a hazai törvény és akkor nekünk nem kell a szerződés, vagy jobban védi meg érdekeinket, mint a hazai törvény és akkor a külföldnek nincs rá szüksége, hogy a szerződést megkösse.

Ez a gondolatmenet mindenkép helytelen.

Törvényhozásunk helyesen járt el, amikor erészben elsősorban a nemzetközi szerződésekre utalt. Közös megegyezés útján létesült szerződés, ha az helyes alapokon nyugszik, jobban védheti meg mindkét szerződő állam érdekeit, mint az egyoldalú szabályozás. A szerződő államok érdeke itt nem is egészen ellentétes.

A jogos követelést érvényesítő jóhiszemű felperest mindegyik állam épúgy meg akarja védeni a kötelezettségét nem teljesítő rosszhiszemű alperes ellen, mint meg akarja védeni a jóhiszemű alperest is a rosszhiszemű felperes ellen. A hitelt nyujtó állam, aminő velünk szemben Ausztria, kétségtelenül arra igyekszik, hogy állampolgárai mint hitelezők, az osztrák bíróságok ítéleteit a mi honosainkkal szemben minél tágabb mértékben végrehajthassák, viszont a külföldi hitelt igénybe vevő állam, mint aminők mi vagyunk Ausztriával szemben, ezzel ellentétben arra fog igyekezni, hogy állampolgárait mint adósokat ne szolgáltassa ki feltétlenül a külföldi bíróság ítélkezésének. Ez a törekvés azonban egyik állam részéről sem fog addig menni, hogy akár a rosszhiszemű felperest, aki koholt követeléseket érvényesít, akár a rosszhiszemű alperest, aki a jogos követelés érvényesítését akadályozza, e törekvésében védelemben akarná

részesíteni. Hozzájárul ehhez, hogy a jogsegélynek szerződési biztosítása mind az erősebb, mind a gyöngébb államnak érdekében van, mert az előbbi állam szempontjából megkönnyíti, hogy hitelt nyujtson, az utóbbi állam szempontjából pedig megkönnyíti azt, hogy hitelt kapjon. A jogsegély hiánya esetleg a hitelt meg is drágíthatja, ami szintén ellentétben van a gazdaságilag gyöngébb állam érdekeivel.

Új polgári perrendtartásunk és az életbeléptető törvény igyekezett megteremteni azokat a biztosítékokat, amelyekre a külföldi ítéletek végrehajtásánál szükségünk van, ha erre nézve nemzetközi szerződés nem létesülne. Hogy azonban a nemzetközi szerződés útján történő rendezés több biztosítékot nyujt, arról könnyen meggyőződünk, ha nem is veszünk egyebet figyelembe, mint a kérdésnek azt a részét, hogy mily alapon vizsgálja a belföldi végrehajtóbiróság a külföldi perbíróságnak illetékességét. Az új polgári perrendtartás 414. §-a ebben a tekintetben a külföldi bíróság ítéletének elismerését és végrehajthatóságát két feltételhez köti. Az első feltétel az, hogy a külföldi bíróság a magyar törvényben szabályozott valamely illetékességi ok alapján legyen illetékes. Ez a szabály kizárja például azt, hogy érvényesnek ismerjük el és végrehajtsuk az osztrák bíróságnak ítéletét, ha ez a bíróság a faktura-illetékesség alapján járt el, minthogy a magyar jog ezt az illetékességi okot nem ismeri. A második feltétel az, hogy a külföldi bíróság ne alapítsa illetékességét oly illetékességi okra, amely saját államának polgárával szemben nem alkalmazható. E szabály alapján nem fogjuk elismerni és végrehajtani az osztrák bíróságnak ítéletét, ha a bíróság magyar állampolgár ellen a könyvkivonati illetékességet alkalmazta, minthogy az osztrák törvény ezt az illetékességi okot nem ismeri, azt Ausztriában osztrák honpolgár ellen nem alkalmazzák, hanem csakis magyar állampolgárok ellen a magyar perrendtartásra való hivatkozással. Ilykép tehát megvédtük állampolgárainkat az ellen, hogy a faktura-illetékesség és a könyvkivonati illetékesség alapján őket Ausztriában olyképen perelhessék, hogy az ítélet nálunk is végrehajtható legyen. Amíg az osztrák törvényhozás saját illetékességi rendszerén nem változtat, addig ez a védelem hatályos. De mit tegyünk akkor, ha az osztrák törvényhozás a faktura-illetékességet egyszerűen átalakítaná könyvkivonati illetékességgé? Osztrák körökben ez az eszme föl is merült és szószólókra talált. Ha az osztrák törvényhozás erre az útra lépne, a könyvkivonati illetékesség alapján hozott ítéleteinek nem lehetne ellene szegezni az új magyar polgári perrendtartás 414. §. 1. pontját, mert hiszen az osztrák bíróság illetékessége a magyar törvény szerint is megállana és az illetékességi ok, amelynek alapján az osztrák bíró eljárna, osztrák honpolgárok ellen is érvényesülne. Vagy vegyük például az árúkövetelésekre fenálló illetékességet, amelyet új polgári perrendtartásunk 31. §-nak 2. bekezdése szabályoz és amelynek alapján bejegyzett kereskedő üzlete körében történt eladásból származó követelését bárki ellen, legyen az kereskedő, vagy nem kereskedő, két éven belül telepe helyének bírósága előtt perelheti, ha a követelés alapjául szolgáló megrendelést és az árú tényleges átvételét okirattal igazolja. Ezt az illetékességi okot kereskedőink hosszú és erős harc után vívták ki maguk részére, hogy ezzel kárpótlást nyerjenek azért, hogy az új törvény a könyvkivonati illetékességet csak kereskedő ellen állapítja meg. Bizonyára távolról sem jutott kereskedelmi köreinknek eszébe, hogy amikor a maguk részére nem kereskedőkkel szemben is ily illetékességet kiküzdöttek, ezzel az osztrák kereskedelemnek érdekeit szolgálják és magyar fogyasztóknak Ausztriában való perlését lehetővé tegyék. És íme most az osztrák törvényhozás is foglalkozik azzal a kérdéssel, hogy ezt az illetékességet törvény útján Ausztriában is meghonosítsa. Ma még az új polgári perrendtartás 414. § 1. pontja megvédené a magyar nem kereskedő adóst az ellen, hogy az osztrák bíróságnak ily alapon hozott ítéleteit ellene végrehajtsuk, minthogy osztrák honpolgárokkal szemben az osztrák bíróság ezt az illetékességi okot nem alkalmazhatja. Mihelyt azonban a tárgyalás alatt levő novella Ausztriában törvénnyé válik és ez az illetékességi ok osztrák honosokkal szemben is fenáll, az új polgári perrendtartás 414. §-ának 1. pontjában foglalt védelem itt is erőtlenné válnék.

Ha a legvégsőbb eszközökhöz akarnánk nyúlni, utóvégre az osztrák törvényhozásnak ily új illetékességi rendelkezései ellen is megtalálhatnók a fegyvert. Ez a végső eszköz, amelynek igénybevétele azonban Ausztriával szemben egyáltalában nem volna helyén, a viszonosságnak teljes megtagadása, a teljes elzárkózás a jogi forgalom terén volna. Az új polgári perrendtartás és az életbeléptető törvény nemzetközi szerződés hiányában meg is adja ezt az eszközt, amennyiben nem elégszik meg a bírósági gyakorlatban mutatkozó egyszerű viszonossággal, hanem kormánynyilatkozatokkal biztosított viszonosságot kíván. Ha a magyar kormány a viszonosságot külön nyilatkozattal nem biztosítja, akkor a magyar bíróság egyáltalában nincs abban a helyzetben, hogy a külföldi bíróság ítéletét végrehajtsa. Kiemeltem, hogy ez végső eszköz, minthogy erős fegyver ugyan, de kétélű. Használata könnyen odavezethet, hogy a hitelt megnehezítheti és megdrágíthatja. A sűrű kereskedelmi forgalom, amely köztünk és Ausztria közt van, a jog terén sem tűri meg az érintkezés megszakítását. A kereskedelmi szerződésekkel a jogsegélyszerződések együtt járnak. Bulgáriával és Szerbiával is a kereskedelmi szerződésekkel egyidejűleg kötöttünk jogsegélyszerződéseket. Az ítéletek kölcsönös elismerése és végrehajtása a különböző nemzetek között a nemzetközi jog fejlődésének egyik követelménye. Minden nemzetközi jogi egyesületnek egyik állandó programmpontja az, mikép lehetne az erre vonatkozó szerződések ügyét előmozdítani. Gazdasági és politikai kapcsolatunk Ausztriával nem engedi meg, hogy a jogsegély terén egymással szemben teljesen elzárkózzunk. Ezt érezte ennek a két államnak törvényhozása, amikor az eddigi végrehajtási eljárási törvényekben egymásnak messzemenő végrehajtási viszonosságot biztosítottak. A forgalom ezt a helyzetet alapul vette, a kereskedelmi érintkezés ennek figyelembevételével fejlődött ki. Ennek az állapotnak teljes, mereven keresztülvitt megszüntetése hátrányosan befolyásolhatná a kereskedelmi forgalmat, az éles szakítás ezen a téren szakítást eredményezhetne a kereskedelmi érintkezés némely pontján is. Ezt senki sem akarhatja. Minden jogos kívánságnak eleget teszünk, ha a gyakorlatban mutatkozott hibákat, a kölcsönös végrehajtásból reánk háruló hátrányokat kiküszöböljük. A kölcsönös jogsegély teljes megszüntetését soha senki nem kívánta és komoly megfontolással nem is kívánhatja.

A szerződés kötése ezeknél az okoknál fogva érdekünkben van; előle kitérni alig lehetséges. Célunk csak az lehet, hogy e szerződés a magyar ügyfeleknek jogos érdekeit kellőkép megvédje. Ennek pedig a képviselőháznak most törvénybeiktatás végett bemutatott szerződés teljesen megfelel. Mindazok a védelmi eszközök, amelyeket új polgári perrendtartásunk és az életbeléptető törvény külföldi ítélettel szemben biztosítani óhajt, a szerződésben szintén biztosítva vannak és erősebb alapokra vannak helyezve.

Az illetékesség kérdésében a perrendtartás ki akarta zárni azt, hogy az alperes hozzájárulása nélkül őt akár faktura-illetékesség, akár könyvkivonati illetékesség, akár más hasonló illetékesség alapján külföldön pereljék és mi azután az ily illetékesség alapján eljárt ítéletet végrehajtsuk. Ezt a célt a szerződés is szolgálja azáltal, hogy részletesen és kimerítően szabályozza a kölcsönösen elismert illetékességi okokat. Ezek között a honosainkra sérelmes illetékességi okok nincsenek, a szerződés ezeket nem ismeri el. A kölcsönösen elismert illetékességi okok megállapításában a szerződés a lehető legnagyobb körültekintést és szigort tanusítja. Mihelyt valamely illetékességi oknak nemzetközi elismeréséhez kétség fér, ezt az illetékességi okot a szerződés mellőzte. Így mellőzte a faktura és a könyvkivonati illetékességen kívül a vagyon fekvésének illetékességét (Pp. 27. §. 1. bekezdés), amely sok visszaélésre adott okot. A szerződés továbbá csakis kereskedők ellen ad helyet az árúkövetelésekre a megrendelésnek és tényleges átvételnek írásbeli igazolása mellett fenálló illetékességnek (Pp. 31. §. 2. bekezdése). A károsítás helyének illetékességét (Pp. 37. §.) a vaspályák forgalmából és a gépkocsi (automobil) üzeméből származó kártérítési perekre szorítja, stb. Az illetékesség vizsgálatát a végrehajtási bíróságnak kötelességévé teszi, még pedig nem az absztrakt vizsgálatot, amelyet a német és osztrák jog és nálunk is eddig az 1881 : LX. tc. 3. §-a megszabott, hanem a konkrét vizsgálatot, amint azt új polgári perrendtartásunk 414. §-ának 1. pontja megszabja. Az absztrakt vizsgálatnál ugyanis a végrehajtási bíróság csak azt vizsgálja, hogy a külföldi államnak valamely bírósága illetékes volt-e, ami megkönnyítené azt, hogy a magyar állampolgárt külföldön nem illetékes bíróság előtt pereljék, például a bécsi bíró-

ság helyett valamely távolfekvő és nehezen hozzáférhető más osztrák bíróság előtt. Ezzel szemben a konkrét vizsgálat arra irányul, hogy a perbíróság maga illetékes volt-e, ami az ilynemű visszaéléseket kizárja. Ezeket az illetékességi okokat a szerződés különben csak mint a végrehajtás előfeltételeit követeli meg. Magában a perben az illetékességet ezentúl is mindegyik állam saját törvénye szabályozza. Ezt a szerződés nem érinti.

Ugyanezt az óvatosságot megtaláljuk azoknak a közokiratoknak meghatározásában is, amelyeket a szerződés kölcsönösen végrehajthatóknak elismer. A polgári bíróságok ítéleteinél és egyéb határozatainál megkívánja a jogerőt, az előzetesen végrehajtható határozatok tehát kölcsönös végrehajtás alapjául nem szolgálhatnak. A büntetőbíróságoknak magánjogi igények fölött hozott határozatai, valamint az előttük kötött egyességek, amelyek jelenleg kölcsönösen végrehajthatók, ezentúl ebből a viszonosságból ki lesznek zárva. A polgári bíróságok határozatai közül is ki vannak véve a viszonosság alól a fizetési meghagyások (természetesen csak az egyszerű fizetési meghagyások, mert a váltón, csekken stb.-in alapuló jogerős meghagyások ezentúl is kölcsönösen végrehajthatók lesznek), továbbá a polgári bíróságoknak pénzbírságban vagy pénzbüntetésben marasztaló határozatai. Fontos újítás, hogy a közjegyzői okiratoknak kölcsönös végrehajthatósága is el van ismerve; ezzel a szerződés gyakorlati szükségletnek és több oldalról fölhangzott óhajoknak tesz eleget. A tőzsdebíróságoknak és a külön állami jogszabály alapján eljáró választott bíróságoknak (pl. a munkásbiztosítási választott bíróság) határozatai kölcsönösen végrehajthatók, azonban nem hajthatók végre kölcsönösen az alávetésen alapuló, esetről-esetre megalakított választott bíróságoknak határozatai. Ámbár némely részről nálunk is fölmerült az óhaj, hogy az utóbb megjelölt választott bíróságok határozatai is végrehajthatók legyenek, ezek nem nyujtják azt a biztosítékot, amelyre ebben a tekintetben szükség van. A polgári bíróságok előtt kötött peregyezségek, valamint a csődeljárásban szabályozott végrehajtható közokiratok tekintetében a szerződés a jelenleg fenálló viszonosságot tartja fen.

Minthogy a végrehajtási jogsegély bíróságok határozataira szorítkozik, eddig mi Ausztriával szemben hátrányban voltunk, amennyiben például községi bíróságaink határozatai Ausztriában nem voltak végrehajthatók. Ez reánk nézve azért volt sérelmes, mert a fél nálunk bizonyos ügyekben kénytelen a községi bírósághoz fordulni, holott hasonló ügyek Ausztriában a rendes bíróságok hatáskörébe tartoznak, minélfogva nálunk ily ügyekben az osztrák bíróság megkeresését teljesítették. Hasonló viszszásság mutatkozott például a gyámhatósági határozatok végrehajtásánál, miután nálunk a gyámhatóságot közigazgatási hatóság, Ausztriában azonban a bíróság gyakorolja. A szerződés mindezeket a visszásságokat megszünteti. Ezentúl községi bíróságaink és gyámhatóságaink határozatai és rendelkezései is kölcsönösen végrehajthatók lesznek, sőt a viszonosság a vagyonjogi követeléseken kívül a gyámhatóságoknak a kiskorúak és gondnokság alatt levő személyek kiadására irányuló határozatai és rendelkezései tekintetében is biztosítva lesz.

A biztosítási végrehajtás viszonossága tekintetében a szerződés nagyon tartózkodó. Csakis a váltón alapuló meghagyásnak kifogásokkal történt megtámadása esetében biztosítja a biztosítási végrehajtás viszonosságát. Sem a veszély igazolása mellett elrendelt biztosítási végrehajtásnak, sem a nem jogerős itéletnek halasztó hatályú jogorvoslattal való megtámadása esetében elrendelt biztosítási végrehajtásnak ezt a viszonosságot a szerződés nem adja meg.

Ami a végrehajtási bíróság eljárásának szabályozását illeti, a szerződés itt is az alperesnek a lehetőleg legnagyobb biztosítékot megadja. Hogy a végrehajtóbíróság a perbíróságnak illetékességét vizsgálja, azt már fentebb mondottam. Az ítélet érdemének vizsgálatába a végrehajtási bíróság természetesen nem mehet bele, azonban egyezően a Pp. 414. §-ával megtagadja a végrehajtást, ha az ítélet érvényességének elismerése hazai jogerős ítélettel, a közerkölcsiséggel, vagy valamely kényszerítő hazai jogszabállyal ellenkezik. Az új polgári perrendtartás 414. §-ának rendelkezésével egyezik az is, hogy a végrehajtást meg kell tagadni, ha a meg nem jelenése következtében elmarasztalt alperest nem idézték meg szabályszerűen. Mindezeket a körülményeket az alperes a végrehajtóbíróságnál kifogással is érvényesítheti. Minthogy az illetékességi okot, amelynek fenforgása esetében kölcsönösen jogsegélyt nyujtunk, a megkeresésben csak elő kell adni, a végrehajtást szenvedő a hazai végrehajtóbíróság előtt kifogással fogja megtámadhatni a végrehajtás elrendelését azon az alapon is, hogy a szerződésben meghatározott és a megkeresésben előadott illetékességi ok nem forog fen és a végrehajtást kérő fél itt lesz köteles bizonyítani, hogy ilyen illetékességi ok fenforog. Mind a végrehajtás elrendelése, mind az alperes kifogása körül az eljárás ugyanolyan, aminőt a polgári perrendtartást életbeléptető 1912: LIV. tc. 36. §-a megszab. Ennek értelmében is a külföldi végrehajtást a hazai bíróság a felek meghallgatása nélkül rendeli el, az alperes kifogására azonban a végrehajtóbíróság a felek meghallgatása után határoz a végrehajtás elrendelése tárgyában.

Amint tehát látjuk, az új polgári perrendtartás és az életbeléptető törvény által a külföldi ítélettel szemben az alperes védelmére megalkotott védőeszközök egyikét sem áldozza föl a szerződés. Azok az egyéb rendelkezések, amelyeket a szerződés a végrehajtási jogsegély és a bíróságok érintkezése tekintetében tartalmaz, ezen a célon kívül a kölcsönös végrehajtásoknak célszerű lebonyolítását kívánják előmozdítani. Túlhaladná e cikk keretét, ha ezekkel is részletesen kívánnék foglalkozni. Egyet azonban ki akarok emelni. Ezek az átmeneti rendelkezések. A szerződés az új polgári perrendtartással egyidejűleg 1915. évi január hó 1-én fog életbelépni. Teljesen célszerűtlen volna azonban, ha a már előbb keletkezett határozatoknak a szerződés életbelépése után is bizonyos időn belül nem adnók meg az azokat az eddigi szabályok szerint megillető végrehajthatóságot. Ha ezt nem adnók meg, az osztrák hitelezők egyszerre megrohannák a magyar adósokat és minden erővel igyekeznének a szerződés életbelépteig a végrehajtást kieszközölni. Különben is méltányos, hogy az az osztrák felperes, aki az eddigi jogállapot figyelembevételével Ausztriában perelt, bízva abban, hogy az ítéletet Magyarországon végrehajtják és ezt az ítéletet ott 1915 január 1-je előtt ki is eszközölte, ne legyen kénytelen Magyarországban újból perelni és ezáltal mind önmagának, mind a magyar alperesnek újabb költségeket okozni. Csakis méltányos, helyes és célszerű tehát, ha a szerződés az 1915 január 1. előtt keletkezett itéleteknek még hat hónapig, tehát 1915 julius 1-ig megadja az eddigi végrehajthatóságot.

Dr. Fodor Ármin.

Jogirodalom.

Horvát-Szlavon és Dalmátországok autonómiája és a magyar államiság. (Irta: Dr. Márffy-Mantuano Rezső egyetemi magántanár. Budapest, 1914. Uránia könyvnyomda. 171 l. Ára 6 K 50 fillér.)

Régi jó barátunk, Tezner, írja valahol, hogy a magyar az alkotmányáért szívesen ontja ugyan vérét, de nem az izzadságát. És csakugyan, minden közjogi érzékenységünk, mindenekfölött álló közjogi érdeklődésünk mellett is — hiszen úgyszólván közjoggal alszunk és közjoggal ébredünk — közjogi irodalmunk terjedelemre is, de különösen mélységre, még mindig nagyon szegényesnek mondható. Felületes hozzászólás a napi aktualitás gyúpontjába került kérdésekhez akad elég, de ezek rendesen csak olyanok, melyek ebéd utáni sincerízálgatásnál vagy kávéházi diskurzusnál nagyobb erőfeszítést nem igényelnek. Igy van aztán, hogy alkotmányunknak még annyi kérdése kidolgozatlan, félhomályban derengő; hogy még olyan tereken is, ahol külföldi vitézek támadtak ránk, csak nagykésőn akad valaki álláspontunkat megvédelmezendő, sőt sokszor egyszerűen adósok is maradunk, például azokkal a rendszeres támadásokkal szemben, amelyeket Tezner és a Gross Oesterreich közjogászai már évek óta intéznek ellenünk.

Igy volt az, hogy mikor Pliverics a maga sokat emlegetett közjogi hadjáratát vitte a nyolcvanas évek közepén, az valójában csak egyoldalú hadakozás volt, ő ágyúzott ide mireánk; innét oda csak rövid újságcikkek, felháborodó, méltatlankodó kijelentések, vagy megvető gesztusok irányíttattak, de kimerítő érdemleges válasz nem, oly sokáig nem, hogy több mint egy évtizeddel azután e sorok írója volt az első, aki ifjúkori első könyvével Pliverics munkáira magyar részről kimerítően válaszolt, monográfia ellenébe monográfiát (már olyat, amilyent) szegezett. És íme azóta megint majdnem két évtized telt el. Pliverics már

rég elhallgatott, a neve már olyan kényelmes, pusztán megszokottságból emlegetett közjogi mumussá vált, mikor újra megjelenik egy könyv, egy monografia, amely a horvát közjogi viszony taglalását tűzte feladatául. És amint lapozom, még mindig Plivericset látom legtöbb lapon támadva, a 30 év előttit, azután jó magamat, a 20 év előttit; a történelmi érvek támogatására az öreg Pesty Frigyes vonul fel... Ihr naht euch wieder, schwankende Gestalten!

Nagy érdeklődéssel vettem kezembe a munkát, azonban — őszintén szólva — egyáltalában nem elégített ki. Annak, amire igazán szükség volna, hogy a közjogi kapcsolat történetét dolgozza fel, nem is próbál eleget tenni. Amit «Történeti fejlemények» című fejezetben 10 oldalon ad, az még kísérletnek sem minősíthető, de épen azért semmi célja ilyen monografikus munkában, amelynek a feladata mégis valamely kérdésnek beható, alapjából való tárgyalása volna. Másutt meg 26 lapon a horvát autonómberendezéseket (horvát országgyűlés, autonóm kormányzat, közigazgatás és bíráskodás) ismerteti pusztán a vonatkozó törvények kivonatos közlésével, ami megint hasznos tájékoztató lehet az érdeklődő magyar közönség számára, de nem tudományos feldolgozás. Marad aztán 135 lapon a következő témák tárgyalása: egy állam-e a magyar birodalom? Horvát-Szlavonországok alkotmánya; a Horvátországgal a hatvanas években folytatott tárgyalások; a közös alaptörvények; a közös alaptörvények magyarázata; a közös ügyek; az autonómiába sorolt ügyek; a királyi hatalom; a közös magyar országgyűlés; a törvények; a központi kormány; a horvát szlavon dalmát miniszter; a pénzügyi kérdések; az állampolgárság és községi illetőség; Horvát-Szlavonország területe és lakosainak jogi helyzete; a hivatalos nyelv; a magyar korona országainak megnevezése; a magyar állam és Horvát-Szlavonországok zászlaja és címere; az államkapcsolatokról és az egységes államról. Akinek csak halvány fogalma is van az itt felsorolt tárgyak komplikáltságáról, a felmerülő kontroverziák bőségéről, az mindjárt tisztában lesz vele, hogy mindezt 135 oldalon tacitusi stílussal sem lehet alaposan letárgyalni. De hát talán egyes kérdéseket ragadott ki szerző s az anyag teljességének a rovására talán ezekbe mélyedt el? Sajnos, ezt sem mondhatom e munkáról, mely inkább a már felvetett kérdéseket veszi újra elő és szól hozzájuk és foglal állást bennök, azonban felfogásom szerint nem azzal a mélyreható analízissel, amelyet monografikus munkától megvárnánk. Ha pedig nem monografiaírás volt a szerző célja, bár előszava erre utal, hanem az, hogy a horvát viszony körébe vágó kérdéseket és az arra nézve felmerült nézeteket szélesebb körű közönség számára népszerűen ismertesse, úgy akkor sem találom kielégítőnek vállalkozását, mert legtöbbször feltételezi az olvasóról a kérdések alapjainak ismeretét, a témákat teljes összességükben nem ismerteti és előadásmódja nem alkalmas a jelzett cél elérésére.

Jászi Viktor.

A biztosítéki jelzálogjog kérdéséhez.*

II.

A biztosítéki jelzálogjog részletesebb szabályozását csak a II. T. hozta; a képviselőház elé terjesztett törvényjavaslat azt lényegében változatlanul vette át. Az I. T. és a hozzá készült Indokolás, a Főelőadmány és a bizottsági tárgyalások jegyzőkönyvei a jelenlegi szöveg előkészítő anyagát nem tartalmazzák.

Az ilyenképen indokolás nélkül közzétett szöveget a bíráló irodalom szinte egyhangúlag úgy értelmezi, hogy az a maximális összeg erejéig bekebelezett biztosítéki jelzálogjognak (692.) átruházását és átvállalását kizárja; *Sebess*, ha jól értem fejtegetéseit, szintén ezt a nézetet vallja. Ennek az értelmezésnek nyomán a bíráló irodalom a törvényjavaslatnak oly módosítását sürgeti, amely a biztosítéki jelzálogjog átruházását vagy átvállalását megengedi.

Előrebocsátom, hogy a következőkben indokolandó szerény véleményem szerint a II. T. és a törvényjavaslat szabályai szerint az ilyen jelzálogjogokban a cselekvő és szenvedő alany változása megengedettnek tekinthető. Úgy látom tehát, hogy a szerkesztő-bizottság is magáévá tette azokat a gazdasági nézőpontokat, amelyek a legnagyobb összegű biztosítéki jelzálogjognak forgalmon kívül helyezését károsnak és indokolatlannak mutatják ki. E tekintetben tehát nincs szükség kapacitálásra. Szerkesztők és bírálók e tekintetben egyazon alapon állanak. Nem maradhat azonban figyelmen kívül, hogy a jelenlegi szöveget a jogtudós bírálók úgyszólván kivétel nélkül félreértették; hogy belőle mindeddig senki sem tudta kiolvasni azt, hogy a legnagyobb összegű biztosítéki jelzálogjog a jövőben a törvényjavaslat intenciója szerint átruházás és átvállalás tárgya lehet.* Az ilyen tömegjelenség bizonyára mindenkit meggyőz arról, hogy a törvényjavaslat szövege a hibás a félreértésben, mert a jól megfogalmazott törvényt meg lehet érteni hosszadalmas forrástanulmány nélkül is. Ebből a megismerésből pedig előáll annak a szüksége, hogy a szöveg olykép módosíttassék, hogy azt fejezze ki, amit kifejezni kétségtelenül ma is akar.

A 649. §. második bekezdése szerint a forgalmi jelzálogjogra vonatkozó szabályokat kell alkalmazni a biztosítéki jelzálogjogra is, amennyiben a különös szabályokból más nem következik. A helyes módszeres eljárás tehát az, hogy először a forgalmi jelzálogjog vonatkozó szabályait hámozzuk ki és azután megnézzük, hogy a biztosítéki jelzálogjog különös szabályai azoktól mennyiben térnek el.

A kötelmi jognak a követelések átruházásáról szóló fejezetében a 989. §. első bekezdése kimondja, hogy «a követeléssel együtt a vele egybekötött zálog- és jelzálogjog és a kezességből folyó jogok is átszállnak az engedményesre». E szabályból az következnék, hogy az az alakszerűtlen, pusztán consensuális szerződés, amellyel a hitelező a Javaslat 987. §-a értelmében követelését engedményezi, elegendő a zálogjog és jelzálogjog átruházásához; hogy tehát az engedményező, amikor az engedményesnek az ingó zálogot kiadja, a jelzálogjog átszállását telekkönyvileg bejegyezteti, már nem átruházó cselekményt végez, hanem a már létrejött jogi állapotnak megfelelő tényleges helyzetet hoz létre. A jelzálogjogra nézve nevezetesen azt jelenti ez a szakasz, hogy az engedményes a puszta consensuális szerződés alapján a Javaslat 388. §-a értelmében az engedményezőtől, mint bejegyzett hitelezőtől «a telekkönyv kiigazításába való beleegyezést» követelheti. Az Indokolásnak (III. 582.) az a megjegyzése, hogy a jelzálogjog szabályai szerint bírálandó el, «mennyiben szükséges ahhoz, hogy a jelzálogjog átszállása *harmadik személlyel szemben érvényesíthető legyen*, még egyébb feltétel, jelesül az átruházás telekkönyvi bejegyzése», nem érinti a 989, 1. tartalmát. Ha e bekezdés a jelzálogjognak, az abszolut dologi jognak átszállását szabályozza, akkor a követelés engedményezésével a jelzálogjog is az engedményest illeti, ez tehát a harmadik személyek ellenében is érvényesítheti jelzálogjogát. Csak épen arról lehet szó, hogy a jóhiszemű harmadik személyek a még bejegyzett engedményező ellen a jelzálogjogra jogot szerezhetnének; ennek a megelőzése érdekében, nem pedig a harmadik személyek elleni jogérvényesítés végett állana ilyen szabályozás mellett érdekében az engedményesnek az átruházás bejegyzése, t. i. a valóságos jogállásnak és a telekkönyv tartalmának megegyeztetése.

Az ingózálog szabályai (624. köv.) a 989, 1. már ismert tartalmával egyeznek. A dologi jog e szakaszai ismét kimondják, hogy «a követelés átruházásával a zálogjog átszáll a hitelezőre» (ami csak azért esik kifogás alá, mert így a Javaslat ugyanazt a jogszabályt kényszerítő ok nélkül kétszer mondja ki); és ebből a szabályból levonja azt a következményt, hogy akire «a zálogjog átszáll, az az eddigi záloghitelezőtől a zálog kiadását követelheti».

A jelzálogjog átruházásáról szóló 673. §. azonban már éles ellentétben van nemcsak a 989, 1. szabályával, hanem önmagával is. A 673, 1. 1. megismétli azt a tételt, hogy «a követelés átruházásával a jelzálogjog átszáll a hitelezőre». A 2. mondat (lényegileg egyezően a zálogjogról szóló 624. §-sal) hozzáteszi, hogy «a követelést a jelzálogjog nélkül, a jelzálogjogot a követelés nélkül *nem lehet* átruházni». A T. szótárában «nem lehet» perfecta lex et jelent, az ellenkező jogügylet semmis. A 673, 1. és a 989. 1.

* Az előbbi közl. I. a 22. számban.

* *Másként* egyedül *Sichermann:* A biztosítéki jelzálogjog, Jogállam 1914 337. l., aki azonban joggal szintén attól tart, hogy a törvényjavaslat szövege alapján a gyakorlat aligha fogja az átruházhatóságot elismerni.

tehát egyeznek: mindkettő szerint a jelzálogjog követi a követelés engedményezését, más szóval a jelzálogjog átruházása a követelés engedményezésének szabályai alatt áll.

A 673, 2/1. azonban már azt rendeli, hogy «az engedményezés a 371. §-ban az ingatlant terhelő jog átruházására nézve felállított szabály szerint történik». Nem áll meg tehát semmi abból, amit a 989, 1. és a 673, 1. tartalmából ki kellett olvasnunk. Nem a jelzálogjog követi az engedményezett követelést, hanem fordítva, az lehet csak hitelező, aki a követelést és a jelzálogjogot együttesen megszerzi; nem a jelzálogjog átruházása áll az engedményezés szabályai alatt, ellenkezőleg nemcsak a jelzálogjogot, hanem magát a jelzálogos követelést is az ingatlant terhelő jog átruházásának szabályai szerint (371.), tehát megegyezéssel és bekebelezéssel kell átruházni. Sőt a jelzálogos követelés engedményezésére irányuló kötelezettséget is csak okiratba foglalt szerződéssel lehet a 673. §. második bek. 2. mondata értelmében vállalni. A jelzálogos követelések átruházása tehát egészen különszerű szabályok alatt áll, holott a 989, 1. az általános szabályokat mondja ki irányadónak. Ebből az ellenmondásból csak úgy lehet kibontakozni, ha a 989. §. első bekezdéséből a zálog- és a jelzálogjogra való vonatkozást teljesen kihagynók, vagy a 624. és 673. §-okra utalással helyettesítenők; hasonlókép ki kellene hagyni a 673. §. első bekezdése 1. mondatát is.

A 673, 2/1. tétele szerint a forgalmi jelzálogjog átruházásához szükséges (és elegendő) tehát, hogy a jogosult és a másik fél (371.) a követelésnek és a jelzálogjognak együttes átruházásában megegyezzenek és az átruházás a telekkönyvbe bejegyeztessék. Ez a jogszabály a 694, 2. értelmében a biztosítéki jelzálogjogra annyiban áll, amennyiben a 688—693. §-okból más nem következik.

A II. T. és vele egyezően a képviselőház elé terjesztett törvényjavaslat, erészben a német polgári törvénykönyvhöz csatlakozva a biztosítéki jelzálogjognak három nemét intézményesíti: A 688. (ntk. 1184.) általános definíciója biztosítéki jelzálogjogul az olyant jelöli meg, amely az ingatlant a hitelező javára akként terheli, hogy az őt a jelzálogjognál fogva megillető jogok csupán a követelés szerint igazodnak és ahogy ő a követelés bizonyítása végett a 385. §. vélelmére, vagy mint a német törvény egyszerűbben mondja: a bejegyzésre nem hivatkozhatik. Ezt a biztosítéki jelzálogjogot a telekkönyvben ilyennek kell megjelölni. Ezenkívül biztosítéki jelzálogjognak minősíti a 689. (ntk. 1187.) a bemutatóra szóló papírból, váltóból, vagy más forgatható papírból származó követelés okából megalapított jelzálogjogot; és a 692. (ntk. 1190) azt a jelzálogjogot, amelyre nézve a megalapításkor csupán azt a legnagyobb összeget határozták meg, amelynek erejéig a jelzálogjog a követelésért felel, az egyébként határozatlan követelés megállapítását pedig későbbre hagyják. Az utóbbi két fajtához tartozó jelzálogjogot biztosítéki jelzálogjognak kell tekinteni, ha a bejegyzés nem is jelöli meg ilyenül.

A 688. szerinti jelzálogjog átruházásáról a 688. és következő paragrafusok egyáltalában nem tartalmaznak intézkedést. Ez a biztosítéki jelzálogjog tehát a 694, 2. értelmében a forgalmi jelzálogjog szabályai szerint ruházható át: a követelés és a jelzálogjog csak együttesen ruházható át és pedig megegyezéssel és bejegyzéssel. Csupán a követelés engedményezése épen olyan semmis ügylet, mint a forgalmi jelzálogos követelés engedményezése a jelzálogjog átruházása nélkül.

A 689. szerinti értékpapír-biztosítéki jelzálogjog tekintetében a 693, 1. különös szabályánál fogva áll az, amit a 989, 1. mint láttuk, tévesen, a jelzálogjogról általában kimond: a jelzálogos követelés átruházása a követelés természete szerint a maga szabályai értelmében történik: a papír átadásával, vagy hátirattal; és a 693, 1/2. szerint az átruházott követeléssel a jelzálogjog is átszáll. Itt tehát az átruházás telekkönyvi bejegyzését a papír megszerzője valóban a 388. értelmében követelheti az átruházótól a telekkönyv *kiigazítása* címén azon az alapon, hogy a telekkönyv tartalma a valóságos jogállással ellenkezik. Megjegyzendő, hogy nem ide számítja a Javaslat a legnagyobb összegű jelzálogjogot akkor sem, ha a jogviszonyban értékpapírkövetelések, például váltókövetelések keletkeznek: az ilyen biztosítéki jelzálogjog a 693, 2. szövegéből kitűnőleg mégis a maximális jelzálogjog (692.) fogalma és szabályai alá tartozik.

A 692. szerinti maximális jelzálogjog átruházásáról folyik a háborúság: ez az, amelynek nálunk ez idő szerint is gyakorlati jelentősége van és amelyre nézve a tervezetből azt olvasták ki bírálói, hogy az át nem ruházható. Az idevonatkozó intézkedés (693, 2) azt mondja ki, hogy a követelést a követelések átruházására vonatkozó szabályok szerint (Jav. 987. vagy értékpapírok átruházása) *lehet* átruházni: *ily* átruházásnál fogva azonban a jelzálogjog nem száll át. Megjelöltem azt a két szót, amelyen szerény véleményem szerint a hangsúly nyugszik.

Ez a szabály tényleg eltérést tartalmaz a forgalmi jelzálogjog átruházásának szabályozásától. A forgalmi jelzálogjog fejezetében a 673, 1/2. kimondja hogy «a követelést a jelzálogjog nélkül, a jelzálogjogot a követelés nélkül nem lehet átruházni.» A jogszabály rációja kézenfekvő: nélküle a kétszeres terhelés veszélye állana elő. Kielégítést lehetne követelni egyfelől a személyes követelés, másfelől a külön életet folytató dologi jelzálogjog alapján, amely utóbbinak bejegyzése a 669 §. értelmében a követelés javára is megalapítja a 385. §. vélelmét: ez a vélelem amellett szól, hogy akinek a javára a telekkönyvben egy követelés okából jelzálogjog van bekebelezve, azt ez a követelés megilleti.* Nem abban látom a veszélyt, hogy a jelzálogjog bárki másnál, mint a hitelezőnél «tartalom nélküli, hasznot nem hajtó jog volna» (Ind. III. 759.); hanem abban, hogy az bárki másnak olyan jogot adna, amely őt az anyagi jogviszonyok szerint nem illetheti meg. Ez a veszély nem forog fen arra a forgalmi jelzálogjogra, amelyet a 650, 2. értelmében jövőbeli követelés okából alapítottak meg; a felek érdeke lehet, hogy a jelzálogjog még a követelés létrejötte előtt átruházható legyen. Erre az esetre a 673, 1/2. szabálya alól kivételt kellene megállapítani.

A biztosítéki jelzálogjogra nézve ez a veszély egyáltalán nem forog fen. Mert erre a jelzálogjogra nézve az imént említett vélelem nem áll, a jelzálogos hitelezőt «a jelzálogjognál fogva megillető jogok csupán a követelés szerint igazodnak» (688.) és tehát a jelzálogtartó, ha a követelést magában engedményezte, a jelzálogjogot sem érvényesítheti, mert neki már nincs követelése, amely szerint az őt a jelzálogjognál fogva megillető jogok igazodhatnának. Viszont a keretjelzálogjog a jogviszony tartama alatt még keletkezhető követelések biztosítására is szolgál, azt sem lehet tehát mondani, hogy az ilyen jogviszonyban álló jelzálogtartónál a maximális biztosítéki jelzálogjog tartalom nélküli, hasznot nem hajtó jog volna. A követelésnek és a jelzálogjognak együttes átruházását kimondó szabálynak tehát nincs rációja a legnagyobb összegű biztosítéki jelzálogjogra nézve.

Ehhez képest a 693, 2. kimondja, hogy oly követelést, amelynek okából a legnagyobb összegű jelzálogjog áll fen, át *lehet* ruházni a követelés átruházásának szabályai szerint (engedményezéssel, hátirattal, a papír átadásával) és hogy *ily* átruházásnál fogva a jelzálogjog nem száll át.

A 693, 2. tehát a legnagyobb összegű jelzálogjog átruházása tekintetében tényleg eltérést állapít meg a forgalmi jelzálogjogra vonatkozó szabályoktól; és pedig attól a szabálytól, amelynek értelmében a forgalmi jelzálogjogot csak a követeléssel együtt lehet átruházni. A 693, 2. különös szabályánál fogva a legnagyobb összegű jelzálogos követelést a jelzálogjog nélkül *is* át lehet ruházni. Arról, hogy az ilyen jelzálogjogot és követelést együttesen lehet-e átruházni és hogyan? a 688. és köv. §-ok különös szabályainak nincs rendelkezése; etekintetben tehát a 694, 2. értelmében ismét a forgalmi jelzálogjogra vonatkozó szabályokat kell alkalmazni. Tisztán technikusan szólva: a 693, 2, tétele eltérés a 673, 1/2. szabályától, de nem a 673, 2. szabályaitól.

Nem áll tehát az, mintha a II. T. és a Javaslat a legnagyobb összegű biztosítéki jelzálogjog átruházását kizárná; ellenkezőleg amellett, hogy ide is áll a 673, 2. szabálya, amely szerint az ilyen jelzálogjogot és követelést együttesen megegyezéssel és bekebelezéssel lehet átruházni, a 693, 2. még azzal is emeli az ilyen jelzálogjogok és követelések forgalomképességét, hogy kiveszi

* Sajnálatos eltérése a mi törvényjavaslatunk 669. §-ának a ntk. 1138. §-ától, hogy a vélelem oltalmában a jelzálogos követelést minden korlátozás nélkül részesíti; a német törvény csak a jelzálogjog érdekében. Az Indokolás (II. 746. l.) kijelenti ugyan, hogy «ugyanezek a szabályok a személyi adóssági viszonyból eredő követelés tekintetében egyáltalában nem jönnek figyelembe. A 875. §. (I. T.) tehát a követelést csak annyiban érinti, amennyiben attól függ a jelzálogjog fenállása». Ez az intenció azonban a T. és a Javaslat szövegében egyáltalában nem jut kifejezésre.

őket a 673, 1/2. azon tétele alól, amely szerint a követelés és zálogjog csak együttesen ruházható át.

E törvényértelmezés támogatható volna a szövegezés sajátosságával is; jelesül azzal, hogy a 673, 2/1. értelmében az engedményezés a 371. §. szabálya szerint «történik»; a 693, 1. is az értékpapír-jelzálogjog átruházásáról azt mondja ki, hogy az az efajta követelés átruházására vonatkozó szabályok szerint «történik»: ez az ige utal arra, hogy a kérdéses jogszabályok az átruházás kizárólagos módját szabják meg. Ellenben a 693, 2. már azt mondja, hogy a maximális jelzálogos követelést a követelés átruházásának szabályai szerint «lehet» átruházni; a tétel puszta *lehetőséget* nyit meg, amely a 694, 2. által megnyitott egyéb lehetőséget nem érinti. Az ilyen grammatikai értelmezés azonban már nagyon is a részletekbe vezetne. Azért ennek továbbszövése helyett inkább a német törvénykönyv megfelelő szakaszára kívánnék még hivatkozni, amely félreismerhetetlenül mintája volt a II. T. fogalmazásának.

A Ntk. 1190. §-a a maximális jelzálogjog meghatározása és egyéb szabályai után, amelyek a Javaslat 692. §-a tartalmával mindenben egyeznek, a negyedik bekezdésben a következőket mondja ki:

«Die Forderung *kann* nach den für die Übertragung von Forderungen geltenden allgemeinen Vorschriften übertragen werden. *Wird* sie nach diesen Vorschriften übertragen, so ist der Übergang der Hypothek ausgeschlossen».

A mi Javaslatunk 693, 2. ha a szabályozás tárgyának megjelölésére vonatkozó utalásokat elhagyjuk belőle, a következőkép hangzik:

«Oly követelést stb.... a követelések átruházására vonatkozó általános szabályok szerint... *lehet* átruházni. *Ily* átruházásnál fogva azonban a jelzálogjog nem száll át».

Szembeszökő a két jogszabály azonossága. Megengedem, hogy a német szöveg egy árnyalattal élesebben hegyezi ki az első mondatnak csak megengedő, a másodiknak feltételes voltát. De nem lehet kétes, hogy a mi szerkesztőink intenciója találkozott a német törvényhozóéval. Az utóbbira pedig a német indokolás következő passzusa vet világot:

«Nach den §§ 1086. ff.* kann die Forderung nur durch Vertrag und Eintragung und zwar nicht ohne die Hypothek, auf einen Anderen übertragen werden. Dies ist gewiss *auch für die Kautionshypothek ein angemessenes Ergebniss,* wenn der Fall ins Auge gefasst wird, dass die Uebertragung erfolgt, nachdem die vorbehaltene Feststellung durch Vertrag oder durch Urteil stattgefunden hat. Dagegen würde die unbeschränkte Anwendung jener Paragraphen auf den Fall, in welchem eine einzelne Forderung aus dem durch die Hypothek gesicherten Verhältnisse während der Dauer desselben übertragen wird, nicht angemessen sein, weil sie zu einer Minderung der Sicherheit für das Schlussguthaben führen, hierdurch aber mit der Absicht der Beteiligten bei der Begründung der Hypothek nicht selten in Widerspruch treten müsste. Um ein solches nicht befriedigendes Ergebniss zu vermeiden, *ermöglicht* der Entwurf die Übertragung einer durch Kautionshypothek gesicherten Forderung *auch* nach Massgabe der für die Übertragung einer nicht durch Hypothek gesicherten Forderung geltenden Vorschriften und schliesst, *wenn* nur nach Massgabe dieser Vorschriften übertragen wird, den Mitübergang der Hypothek auf den neuen Gläubiger aus». (Mot. III. 768.)

A német indokolás e fejtegetéseit kell a mi Javaslatunk 693, 2. magyarázatául is felhasználnunk, minthogy a német tervezet szövege erészben azonos a miénkkel és minthogy a Javaslat e szakaszaihoz törvényhozási előmunkálataink nincsenek. Ez az okfejtés bizonyára az utolsó kételyt is eloszlatta afelől, hogy a II. T. és a Javaslat a maximális jelzálogjog átruházását nemcsak kizárni nem akarja, hanem ellenkezőleg az ilyen jelzálogjoggal biztosított követelést is önálló forgalomképességgel ruházza fel. A német polgári törvénykönyvhöz fűződő irodalomban tudtommal nem is merült fel kétely az iránt, hogy a forgalmi jelzálogjog átruházására vonatkozó szabály a maximális jelzálogjogra is alkalmazható.**

A tartozásátvállalásról a biztosítéki jelzálogjog különös szabályai egyáltalában nem emlékeznek meg. Itt tehát korlátozás nélkül állanak a 694, 2. értelmében a forgalmi jelzálogjog szabályai. A Javaslat 1005. §. első bekezdése pedig kimondja, hogy a tartozás átvállalása következtében a követeléssel egybekötött zálog- és jelzálogjog megszűnik, hacsak a zálognak vagy jelzálognak a tartozás-átvállaláskor volt tulajdonosa az átvállalásba bele nem egyezett. Az Indokolás (III. 610.) hangsúlyozza, hogy a beleegyezés akármi módon és előre is nyilvánítható. Beleegyezést lát nevezetesen az adós és átvállaló közti szerződésben (1006), amely az átvállalási szerződést megelőzi, ahhoz, «hogy az adós saját dolgán fenálló zálog- vagy jelzálogjog továbbra is fenmaradjon». Annál inkább beleegyezésnek kell venni magát az átvállalást akkor, amikor a jelzálogjog az átvállaló ingatlanát terheli, vagy amikor valaki az ingatlan megszerzése kapcsán vállalja át az azt jelzálogjoggal terhelő tartozást. Ez különben jogügyletértelmezés kérdése. Bizonyos azonban, hogy a II. T. és a Javaslat joga a jelzálogos tartozás átvállalását a jelzálogjog változatlan fentartásával (az eredeti rangsor érintetlen hagyása mellett) megengedi; és ehhez csupán a jelzálogtulajdonos beleegyezését kívánja meg; a későbbi rangsorú jelzálogos hitelezők beleegyezésére nem lesz szükség.

Az út amelyen ez eredményekhez eljutottunk, nagyon hosszadalmas; a mindennapi gyakorlatra szánt törvényt talán mégis úgy kellene megszövegezni, hogy legalább a jogi iskolázottságú ember minden szakaszból azt értse meg, amit a törvényhozó rendelni akar; és hogy tételei helyes értelmének megállapítására ne legyünk kénytelenek a német polgári törvénykönyv előmunkálataihoz folyamodni. Ehhez járul, hogy a Javaslat még egy fokkal halványabban szövegezi meg a szabályt, mint a német törvény; pedig épen nekünk kelne el ebben a kérdésben a minden kétséget kizáró, világos törvényes rendelkezés; mert a német jog gyakorlata és elmélete a birodalmi törvénykönyv előtt sem táplálta soha a biztosítéki jelzálogjog átruházhatósága és átvállalása tekintetében azokat a kétségeket, amelyek nálunk az utóbbi években felszínre jutottak.

Ezért a 693, 2. szabályában kifejezésre óhajtanám juttatni azt, hogy az ilyen zálogjoggal biztosított követelést a követelések átruházására vonatkozó szabályok szerint *is* át lehet ruházni; és ezt a szabályt a következő rendelkezéssel tartom kiegészítendőnek:

«A 692. §-nak megfelelő jelzálogjogot azzal a követeléssel együtt, amelynek okából fenáll, a 673. §. második bekezdésének szabálya szerint is át lehet ruházni. Magát a jelzálogjogot a követelés nélkül a 371. §-ban felállított szabály szerint csak a jelzálogtulajdonosnak a telekkönyvi hatósággal szemben kijelentett hozzájárulásával lehet átruházni».

Szabályozandók volnának a jelzálogjog fejezetében a tartozás átvállalásának jogkövetkezményei a jelzálogjogra általában, azon a nyomon, amelyet az 1005, 1. helyesen jelöl meg. A biztosítéki jelzálogjogra nézve pedig az 1005, 1. jogszabályát arra az esetre is ki kellene terjeszteni, amikor a hitelezési jogviszonyba akkor, amikor a hitel igénybevéve vagy kimerítve még nincs, prezumptív adósként új személy lép.

(Bef. köv.) *Dr. Löw Loránt.*

Két novelláris javaslat a büntető-törvénykönyvhöz.

Két büntetőjogi tartalmú törvényjavaslatot terjesztett ma az igazságügyminiszter az országgyűlés képviselőháza elé alkotmányos tárgyalás végett. Egyik a becsület védelme felől, a másik a hatóságok büntetőjogi védelme felől rendelkezik.

A Btk.-nek azok a részei, amelyeknek reformját ezek a törvényjavaslatok felölelik, mind a szakférfiak, mind a nagyközönség

* Ezek a szakasz-számok a német tervezet első szövegére vonatkoznak; a megfelelő rendelkezések a ntk. 1153. és köv. §-aiban és a magyar javaslat 673. és köv. §-aiban vannak.

** *Rathenau:* Der Übergang der Kautions- (Ultimats-) Hypothek nach B. G B. 1910., Archiv für bürgerliches Recht, XVII. köt. 1900., 192. és köv. l.; — *Dernburg:* Bürgerliches Recht III. köt., 343. §. 6. jegyz. — *Cosack:* Lehrbuch II. köt. 230. §. I. — *Wolf:* Sachenrecht (*Enneccerus*: Lehrbuch II.) 153. §. IV. — *O. Fischer* & *W. Henle:* Handausgabe ad 1190. §. 5. jegyz. — *Kober:* Sachenrecht (*Staudinger:* Kommentar III.) ad 1185. §. 3. jegyz., ad 1190. §. 4. jegyz. — *Biermann:* Sachenrecht (*Oertmann:* Kommentar III.) ad 1190. §. 5. jegyz. — Georg *Hoffmann* etc. (Reichsgerichtsräte) Kommentar ad 1190. §. 5. jegyz.

köréből már hatályuk első ideje óta panaszokra és felszólalásokra adtak okot.

Innét, hogy valahány javaslat készült a Btk. különös részének módosítása és kiegészítése tárgyában, mindegyikben találkozunk a becsület és a hatóság védelmére vonatkozó rendelkezésekkel.

A Szilágyi Dezső-féle novellajavaslat (1892.) még megelégedett oly méretű reformmal, amely a bántalmazásból álló becsületsértés főbüntetését pénzbüntetés helyett fogházban állapította meg, a törvény által alkotott testületek és a hatóságok ellen nyilvánosan elkövetett rágalmazás és becsületsértés büntetését emelte, büntetés alá helyezte a hitel veszélyeztetését és új minősített esetkép iktatta be azt a rágalmazást vagy becsületsértést, amelyet közhivatalnok ellen, hivatásának gyakorlása közben, vagy pedig hivatásának gyakorlása miatt követtek el. Ugyanez a törvényjavaslat enyhítette a hatóság ellen való erőszak törvényes minősítését, a börtön helyébe fogházbüntetést állapított meg és az országgyűlés tagjának az erőszakos, valamint a veszélyes fenyegetéssel elkövetett támadás ellenében a hatóságot megillető védelmet biztosította.

Bár a most tárgyalás alá kerülő törvényjavaslatok gondosan felhasználják a Btk. anyagából mindazt, ami a gyakorlatban bevált és amit a bírálat nem kifogásolt, sőt több kérdésben épen a Btk.-ben kifejezésre jutó gondolatok értékesítésével kívánják továbbfejleszteni jogunkat, egész terjedelmében figyelemmel kísérve azt a bírói gyakorlatot, amely a Btk. életbelépése óta eltelt 33 év alatt kifejlődött, átvizsgálva a büntetőjog terén működő elméleti szakférfiaknak és a gyakorlat munkásainak irodalmi nyilatkozatait, végül tekintetbe véve a Btk. megalkotása óta hozott azokat az újabb törvényeket, amelyek államigazgatásunknak vagy tételes jogunknak egy-egy ágát újonnan szabályozták, vagy újabb jogintézményt létesítettek: most már a gyökeresebb reform ezzel kapcsolatban a Btk. V. és XVII. fejezetének teljes hatályon kívül helyezése és egyszersmind mindkét novelláris javaslatnak önálló törvénymű jellegével való felruházása mutatkozott indokoltnak.

I. *A becsület védelméről* szóló törvényjavaslat fentartja a rágalmazás és becsületsértés között már a Btk.-ből felismerhető azt a megkülönböztetést, hogy a rágalmazás mindig hírnévrontásban áll, a becsületsértésnek pedig a becsületérzés megbántása a tipikus válfaja és a hírnévrontás bizonyos esetei szintén mint becsületsértések tesznek számot. A törvényjavaslat magáévá teszi azt a lélektani megfigyelésen és tapasztalati megfontoláson alapuló megállapítást is, hogy a becsületértéknek oly megtagadása, amely adatokra utal, eseményeket és jelenségeket tár fel, sokkalta mélyebb és maradandóbb nyomot hagy harmadik személy gondolatvilágában és ép ezért veszedelmesebb is, mint az egyszerű véleménynyilvánítás, amelyet a nyilatkozó tárgyilag nem alapozott meg. Azonban a törvényjavaslat szerint a rágalmazás már nem annyira kivételes alakzata a becsület ellen irányuló bűncselekménynek, mint a Btk.-ben, amennyiben a becsületsértés nem vegyes tényálladék abban az értelemben, hogy valamely bűncselekményt vagy becstelenséget imputáló tényállítás is minősülhet becsületsértésképp. A törvényjavaslat szerint ugyanis nem tényálladéki eleme a rágalmazásnak az, hogy a nyilatkozat több, habár nem együtt jelenlevő személy előtt történjék és bővül a rágalmazás tényálladéka azzal is, hogy a törvényjavaslat az állítás mellett a híresztelést is elkövetési cselekedetnek nyilvánítja.

Eltérőleg a mai jogtól, amely egyedül a meggyalázó kifejezést és cselekményt bünteti és amely ekép csaknem kizárólag az erkölcsi integritást bástyázza körül, a törvényjavaslat szerint «becstelenítő, lealacsonyító, megszégyenítő» kifejezés használata és ily cselekmény állapít meg becsületsértést. Azaz nemcsak az oly szó vagy tett esik a jövőben szankció alá, amely megvetést juttat kifejezésre, de bűncselekmény a társadalmi értéknek lényeges elemét tevő tulajdonságnak megtagadása vagy kétségbe vonása, az önérzetnek nevetségessé tétellel való sértő megbántása, feltéve, hogy mindez túlhaladja a tisztességes bírálat határát, valamint a szeméremérzésnek megbántása is.

A törvényjavaslat megváltoztatja a Btk.-nek azt a páratlan rendelkezését, hogy a nem sajtó útján elkövetett becsületsértésnek kizárólag pénzbüntetés lehet a büntetése, bármily durva volt a sértés és bármily aljas volt annak az indoka. A Btk. e ponton az erélytelen kezelés mellett teljesen hatástalannak bizonyult. A represszió formalisztikussá vált. Preventív erő nem mutatkozott. Érzékenyebb sértett alig is fordul bíróhoz elégtételért. Itt rejlik a becsület devalválódásának egyik főoka.

A törvényjavaslat tetemesen emeli a pénzbüntetéseket.

A törvényjavaslat szaporítja a minősített eseteket. Minősített egyebek között az oly rágalmazás és becsületsértés, amelyet közhivatalnok vagy pedig törvényesen bevett vagy elismert vallásfelekezet lelkésze ellen hivatásuk gyakorlására vonatkozólag követtek el. Minősítő körülmény az is, ha a rágalmazásnak vagy a becsületsértésnek aljas volt az indoka.

A legsúlyosabb esetekben speciális minimum felállításával kívánja a törvényjavaslat a bírói gyakorlatot a túlzó enyheségtől megóvni.

A Btk.-nek a valóság bizonyítására vonatkozó rendelkezései türhetetlenül visszás helyzetet teremtettek. Elsősorban az a hiánya a mai szabályozásnak, hogy a törvény nem állapítja meg határozottan, vajjon a valóság bizonyíthatása-e a szabály vagy pedig a bizonyításnak a tilalma? A Btk. 263. §-a felsorolja a bizonyítási jogcímeket, 264. §-a pedig felsorolja a bizonyítási tilalmakat, de nem törődik azzal a törvény, mi történik az e §-ok egyik pontjába sem férő esetekben. Másik főbaj, hogy a törvény bármely kifejezés valóságának a bizonyítását megengedi. Bizonyítani lehet tehát az oly kifejezés valóságát is, amelyet nem tényállítással együtt, nem is tényállítással kapcsolatban és nem is valamely tényre utalással annak jellemzésére használtak. A magisztraturának és az ügyvédi karnak ember- és társadalomismeretre méltán hivatkozó, nagy tapasztalatra visszatekintő tagjai többször emelték már fel óvó és figyelmeztető szavukat az ellen az erkölcsi és igazságügyi botrány ellen, hogy egy meg nem markolható, egyszerűen csak goromba szó valóságának bizonyítása címén törmelékeket hordhat össze a vádlott a sértettnek életéből minden időbeli korlátozás nélkül, pellengére állíthatja a sértett családi, üzleti és egyéb intimitásait, amelyekre a kifejezés használatakor még nem is gondolt. Sok visszásság származik abból is, hogy a Btk. 263. §-ában felsorolt esetek mindegyike önálló jogcím a valóság bizonyítására. Végül megállapítható, hogy a Btk. 264. §-ának 2—4. pontjában körülírt abszolút bizonyítási tilalmak igen gyakran nem a becsületnek, hanem a becsület hiányának a védelmét eredményezték.

A törvényjavaslat szerint a szabály a valóság bizonyításának meg nem engedettsége. Ez a tétel abban jut kifejezésre, hogy taxative sorolja fel a törvényjavaslat a bizonyítási jogcímeket. Ezek a jogcímek: *a)* hogy az állítás, a híresztelés vagy a kifejezésnek használata a közérdeknek vagy jogos magánérdeknek előmozdítása, megóvása vagy védelme céljából történt; *b)* hogy az illető tény miatt bűnvádi vagy fegyelmi eljárás van folyamatban; *c)* hogy az illető tényt büntető hatóság jogerős végbatározatban valónak mondotta ki, feltéve, hogy az állítás, a híresztelés vagy a kifejezésnek használata nem sértés céljából történt; *d)* hogy maga a sértett kívánja a bizonyítást.

Fontos eltérés a mai jogtól, hogy a törvényjavaslat szerint csupán valamely tény vagy pedig valamely tényre közvetetlenül utaló kifejezés valóságának bizonyítását lehet elrendelni és a valóság bebizonyítása csupán azok miatt zárja ki és pedig ekkor is csak rágalmazásnak vagy becsületsértésnek megállapítását. Innét következik, hogy tisztán gyalázkodó nyilatkozat esetében valóság bizonyításának nincs helye, az ily nyilatkozatért a vádlott feltétlenül felelősséggel tartozik, és hogy a valóság bebizonyítása a rágalmazásra vagy a becsületsértésre vonatkozó jogszabályokon felül egyéb büntető jogszabály alkalmazását nem érinti.

A törvényjavaslat a bizonyításnak feltétlen tilalmát — nem érintve a Btk. 264. §-ának 1. pontjában foglalt rendelkezést — arra az esetre szorítja, ha az állítás, a híresztelés vagy a kifejezés oly bűncselekményre vagy fegyelmi vétségre vonatkozik, amely felől bírói hatóság abból az okból hozott felmentő ítéletet, vagy megszüntető határozatot, hogy a vád alapjául vett cselekmény, vagy pedig az, hogy a cselekményt a sértett követte el, nincs bebizonyítva. Hangsúlyozni kell, hogy bírói hatóság alatt nemcsak a rendes és külön bíróságot, de a bírói hatalmat gyakorló közigazgatási hatóságot is kell érteni. Mikor közigazgatási hatóság fegyelmi ügyben jár el, nem bírói hatalmat gyakorol. A törvényjavaslat tehát nyilvánvalóan nem érinti a sajtótörvény

53. §-ának negyedik bekezdésében kifejezésre juttatott gondolatot.

A törvényjavaslat az oly nyilatkozat esetében, amely a családi élet belső viszonyaira vonatkozik, vagy a női becsületet támadja meg, vagy pedig oly bűncselekményre vonatkozik, amely csupán magánindítványra üldözhető, a jogosult azonban nem terjesztett elő magánindítványt, vagy azt visszavonta és erről a vádlott a bűncselekmény elkövetésének idejében tudomással birt, csak abban az esetben enged bizonyítást, ha a vádlott igazolja, hogy az állítás, a hiresztelés, illetőleg a kifejezésnek használata és egyszersmind módjuk és alakjuk is közérdeknek vagy jogos magánérdeknek megvédése céljából szükséges volt. Ez a rendelkezés, amely a Btk. 79. §-ának analógiájára készült, kizárja, hogy a magánéletnek kényes titkait és a lelki és az érzelmi világnak intim nyilvánulásait nyomatékos ok nélkül, sértő formában, vagy nyilvánosan megbeszélés tárgyává tegyék.

Az oly rágalmazás vagy becsületsértés, amelyet állami vagy pedig törvényhatósági vagy községi hatóság, valamint ily szolgálatban álló közhivatalnok ellen hivatásuk gyakorlására vonatkozólag tényállítással követtek el, a törvényjavaslat szerint felhatalmazás alapján üldözendő és pedig egyedül és kizárólag a sértettnek felettes, ilyennek hiányában pedig felügyelő hatósága adhat felhatalmazást. Ha a sértett a felhatalmazás megadását kívánja, azt csak oly esetben kell megtagadni, mikor megadása közérdekbe ütköznék.

A törvényjavaslat a Btk. 266. §-ánál szabatosabban írja körül az ügyfél vagy képviselője felelétmentességének feltételeit és terjedelmét a hatóság előtt folyamatban levő ügyben tárgyalás alkalmával szóval vagy ügyiratban tett nyilatkozatukért.

Új rendelkezés a törvényjavaslatban, hogy oly esetben, mikor a becsületsértés elkövetésére a sértettnek jogellenes, kihívó vagy botrányt keltő viselkedése adott okot, a bíróság a bűnösség megállapítása mellett felmentheti a vádlottat a büntetés alól.

A törvényjavaslat szerint a hatóság előtt való vádolással elkövetett rágalmazás önálló bűncselekmény, ami a rágalmazás rendes esetével tényálladék tekintetében mi közösségben sem áll. A törvényjavaslat kiemeli e bűncselekmény gondatlansági jellegét és azt, hogy a cselekmény elsősorban az igazságszolgáltatás ellen irányul és csak másodhatása a becsületértéknek veszélyeztetése vagy sérelme.

A törvényjavaslat világosan kifejezésre juttatja, hogy nem a meghalt embernek a becsülete, hanem az emlékének tisztelete által érdekelt személyek kegyeletérzése a védett érdek. A törvényjavaslat annak a cselekményét is büntetés alá helyezi, aki a meghalt ember temetére, hamvaira vagy a halottkultusz céljára szolgáló dolgokra kegyeletsértő fizikai behatást gyakorol.

A mai pénz- és hitelgazdaságra alapított forgalomban a vagyoncél elérése és az elérhetőség foka a vagyon felől rendelkezőnek nem csupán, sőt nem is elsősorban személyes értékétől, hanem attól a bizalomtól függ, amellyel a nagyközönség a vagyon felől rendelkezőnek vagyoni teljesítőképessége és teljesítő készsége iránt viseltetik. Hitelképesség és becsület nem függenek össze szükségkép. Mit sem változtat ezen, hogy a hitelnek és a hitelképességnek bizonyos fokig ismét az erkölcsi és társadalmi érték teljessége az alapja és hogy a megbízhatóság, a szavahihetőség, az üzleti jártasság, a szorgalom, a takarékosság, azaz jellem és a társadalmi munkamegosztásból folyó kötelezettségek elvégzésére való képesség a leghatásosabb vagyonerő mellett is nélkülözhetetlen szubjektiv biztosítékai a vagyoncél elérésének. A törvényjavaslat önálló bűncselekménykép állítja be a hitelrontás vétségét jogrendszerünkbe. Nem szorítkozik a kereskedő hitelének és hitelképességének védelmére. Bünteti a hitelnek veszélyeztetését és a hitelképességnek csökkentését, ha ezt akár valótlan tény állításával vagy hiresztelésével, akár pedig valamely tényre közvetetlenül utaló valótlan kifejezés használatával követték el. Csak a szándékosan elkövetett cselekmény büntetendő, de különösen ártó célzatot a törvényjavaslat nem kíván. Az a körülmény, hogy a tettes a valótlanságról a cselekmény elkövetésének időpontjában nem tudott, a bűnösséget kizárja.

A törvényjavaslat különleges szabályokat állapít meg a rágalmazás és becsületsértés miatt folytatott bűnügyekben tartott főtárgyalás (tárgyalás) nyilvánossága tekintetében.

Végül a törvényjavaslat a sajtótörvénynek azokat a rendelkezéseit, amelyek a bűncselekménnyel okozott vagyoni kár megtérítésére, továbbá az ítélet közzétételére, végül az eljárás elhúzásának akadályozására vonatkoznak, a nem sajtó útján elkövetett rágalmazás vagy becsületsértés esetében is alkalmazni rendeli.

II. *A hatóságok büntetőjogi védelméről* szóló törvényjavaslatnak egyik alapgondolata, hogy mind a hivatás gyakorlásában való akadályozás, mind pedig a tettleges bántalmazás ellenében erősebb védelmet kell nyújtani a hatóságnak és a hatóság tagjának, mint a hatóság közegének. A mai jognak az a rendelkezése, amely több vonatkozásban unifikálja az államélet magas funkcionáriusait a legalsóbbrendű tennivalók elvégzésére hivatott közegekkel, nem alapszik az életviszonyok reális mérlegelésén. A hatóság közege elnevezés azonban szélesebbkörű fogalmat fed a törvényjavaslatban, mint a Btk. 165. §-ának ugyanez a kifejezése. Közeg az államigazgatásnak minden szerve, amelyik szolgálatánál vagy különös megbizatásánál fogva valamely hatóságnak, vagy pedig hatóság valamely tagjának rendelkezése, vezetése, felügyelete, ellenőrzése alatt államigazgatási feladatot teljesít. Testületi szerv, bizottság is lehet közeg.

A mai jog bünteti az oly csoportosulást, amelynek célja, hogy a hatóságot hivatásának gyakorlásában, erőszakkal vagy veszélyes fenyegetéssel akadályozza, vagy a hatóságot intézkedésre kényszerítse. A gyakorlatban gyakran érezték annak a káros kihatását, hogy az oly csoportosulás, amelynek nem az a célja, hogy a hatóságot, hanem az, hogy a hatóságnak tagját vagy más közegét akadályozza meg akár erőszakkal, akár veszélyes fenyegetéssel hivatásának gyakorlásában, nem bűncselekmény. Holott tapasztalás szerint különösen azok, akik rendészeti vagy konkretizált államakaratot kikényszerítő tennivalók elvégzésére hivatottak és e minőségükben a néppel állandóan és közvetetlenül érintkeznek, sokkal könnyebben és sűrűbben találkoznak csoportos támadással, mint maga a hatóság. És a támadó fellépés, amely p. o. a kültelken cirkáló rendőr, a pusztán portyázó csendőr ellen irányul, már csak azért is fokozottan veszedelmes, mert ellene a megtámadott igen gyakran kizárólag önerejére van utalva. A törvényjavaslat ezt a hézagot megfelelő rendelkezéssel kitölti.

Egyes bírói határozatok azt a felfogást juttatják érvényre, hogy a hatáskörén belül tevékeny hatóságnak vagy közegnek akadályozása mindig büntetés alá esik, hogy az ily értelemben törvényes eljárással szemben egyáltalában nincs helye ellenállásnak és hogy akkor is «a törvény vagy a hatóság meghagyásának végrehajtásában» működik a hatóság vagy közeg, ha az eljárás szabályait figyelmen kívül hagyja. Máskor pedig belebocsátkozott a bíróság annak a vizsgálatába is, hogy az alakilag kifogástalan eljárás valóban a törvényben elvontan foglalt államakaratnak konkretizálása-e és felülbírálva az eljárásnak anyagi helyességét, felmentő ítéletet hozott, amikor a hatóság vagy a közeg feladatát tévésen fogta fel, helytelenül járt el és a vádlott ily eljárásnak szegült ellene. Nem talált a bírói gyakorlat ebben az elsőrendűen gyakorlati jelentőségű kérdésben megbízható vezérfonalat büntetőjogi és közjogi irodalmunkban sem.

A törvényjavaslat mind a hatóságot, mind pedig közegét az akadályozással és a kényszerítéssel szemben egyedül hivatásának jogszerű gyakorlásában védi. A jogszerűség kellékének a bűncselekmény tényálladéki elemei közé való felvétele fontos lépés a polgári szabadságjogok biztosítékainak kiépítésében. A hatóság és közege akkor jár el hivatásának gyakorlásában, ha az a feladat, amelynek megvalósítására az ő tevékenysége irányul, általában a közfeladat és az illető tennivaló végzésére terület és idő tekintetében is ő van hivatva, feltéve, hogy közfunkcionárius minőségben lépett fel. A hivatás gyakorlásának jogszerűsége pedig azt jelenti, hogy a hatóság és közege eljárásában az államigazgatás meghatározott rendjének lényeges szabályait megtartja. Az államigazgatás különböző ágaiban különféle eljárási szabályok érvényesek. Néhol a szabályozás kimerítő az apró részletekig, másutt csupán a főelveket tartalmazza. Némely jogforrás az eljárási szabály megtartását az államigazgatási tény érvényességének kellékeül állítja fel, más esetben az ügy természetéből és a szabály tartalmából kell következtetni az eljárási rend megtartásának fontosságára. És vannak nem lényeges szabályok is. Ezt a konkrét esetben a bíró állapítja meg és e tekintetben nem lehet döntőnek venni azt, hogy az illető eljárási szabályt törvény, vagy pedig más jogforrás határozta-e meg. A törvényjavaslat minden fokú hatóságot és közeget csak hiva-

tásának jogszerű gyakorlásában részesít védelemben és a védelem nem a funkció minőségéhez igazodik.

A Btk. 167. §-ának a veszélyes fenyegetésre vonatkozó körülírása nem elég rugalmas. Maga a törvény kelleténél jobban korlátozza a bírót, amikor csakis a bűntettel vagy vétséggel való megfenyegetést nyilvánítja a megfélemlítés alkalmas eszközének. És a bírói gyakorlat még szűkebbre vonta a fenyegetés fogalmi körét. E szerint csakis a fizikumot veszélyeztető bűncselekménynyel való fenyegetés jöhet itt számításba és ez is csak akkor, ha magát az illető közfunkcionáriust veszélyezteti, közvetetlenül szemtől-szembe. Az erőszaknál nem kellék az ellenállóképesség megsemmisítése. A személyre közvetve ható erőszak kifejtése is megállapítja a bűncselekményt. Már csak ezért sem helyes, hogy a törvény és a bírói gyakorlat a fenyegetéssel szemben nem határozottságot és erélyt követel meg a közfunkcionáriustól, de heroizmust. A törvényjavaslat nem definiálja a veszélyes fenyegetést. Ebben a kérdésben ép úgy képes a bíróság az élet igényeinek felismerésére és értékelésére, mint amikor azt kell eldöntenie, hogy a fizikai erőnek minő neme és mértéke tölti be az erőszak fogalmát. A «veszélyes» kifejezés félre nem ismerhetően kifejezésre juttatja, hogy a passzív ellenállás nem lehet bűncselekmény.

A Btk.-nek azok a rendelkezései, amelyek az országgyűlési tag személyének és hivatásának oltalma felől intézkednek, rendkívül hézagosak. Nem bűncselekmény az oly csoportosulás, amelynek célja, hogy az országgyűlés tagját hivatásának gyakorlásában erőszakkal vagy veszélyes fenyegetéssel akadályozza. Valamely hatóságnak legalsóbbrendű közege ellen elkövetett tettleges bántalmazás, ha az a hivatalos eljárás alatt történt, börtönnel fenyegetett bűntett; de azt, aki az országgyűlés tagját bántalmazza tettleg hivatásának gyakorlásában, csupán pénzbüntetéssel lehet büntetni (Btk. 261. §.), fogházzal pedig csak akkor, ha a bántalmazás nyilvánosan történt (262. §.). Nincs mai jogunkban kifejezett rendelkezés az országgyűlés bizottságának tagjára vonatkozólag, holott van olyan eset, mikor a bizottság megbízása akkor is tart, ha az országgyűlést már feloszlatták. Nem szól a törvény a háznak vagy a bizottságnak választott tisztviselőjéről és kiküldöttjéről sem, holott az országgyűlés tagjának törvényhozó hivatása nem fedi teljesen a tisztviselői és a kiküldötti minőségből folyó feladatokat, amelyek között többféle igazgatási, sőt bíráskodási tennivaló is fordul elő. A háznagy tekintetében pedig a védelem kifejezett biztosítása annál kevésbbé mellőzhető, mert annak funkciója az országgyűlés feloszlatásával nem ér véget. Az országgyűlés két házának hivatalainál alkalmazott személyek védelme felől szintén nincs ma rendelkezés és megfelelő védelmet igényel az 1912 : LXVII. tc. által felállított képviselőházi őrség. A törvényjavaslat az országgyűlés szabad működésének biztosítása végett a következő újításokat tartalmazza: Az országgyűlés tagjának védelme az egyéni hatóságot gyakorló személy védelmével minden vonatkozásban egyenlő terjedelmű. Védelmet nyer az országgyűlés két házának minden tisztviselője, minden bizottságának tagja, bizottságának kiküldötte e minőségében is. Védelemben részesül az országgyűlés két házának és bizottságának minden közege. Az osztrák delegáció közegét a magyar delegáció közegével egyenlő védelem illeti meg.

A Btk. 166. §-a bizonyos személyeket a büntetőjogi védelem szempontjából a hatóságok közegének jellegével ruház fel. Ezt a körülírást elsősorban a technika fejlődése, másrészt a Btk. óta alkotott törvények és egyéb jogszabályok tették elavulttá, úgy hogy az e §-ban foglalt felsorolás módosításra és pedig részben helyesbítésre és részben pedig kiegészítésre szorul.

Újítás a törvényjavaslatnak az a rendelkezése, amely kiterjeszti a közfunkcionárius védelmét a hivatás gyakorlása miatt bosszúból való bántalmazás esetére és amely a csoportosulással elkövetett bűncselekmény esetében a tevékeny bűnbánóknak büntetlenséget biztosít.

A törvényjavaslat tartózkodik a szabadságvesztésbüntetés tételeinek súlyosbításától, a bűncselekményeknek arra a körére pedig, amely a bűnügyi hatóságokat leginkább foglalkoztatja, t. i. a hatóság közege ellen való erőszaknak esetére a mai börtönbüntetés helyett fogházbüntetést rendel. Így lehetségessé válik, hogy a bíróság kivételesen enyhe esetben a Btk. 92. §-ának alkalmazásával főbüntetésül pénzbüntetést szabjon ki.

Dr. Lengyel Aurél.

Átszáll-e a birtok az örökösre?

A polgári törvénykönyv II. Tervezetének 359. §-a átveszi az első szöveg 514. §-át, amely szerint «Az örökhagyó birtoka átszáll az örökösre.»

Mit akar ez a szakasz jelenteni és van-e rá szükség, az a kérdés...

Az indokolás szerint «a törvény azt kívánja, hogy az universalis successor mint ilyen, tüzetes szerző cselekmény nélkül is legyen minden vonatkozásokban az örökhagyó birtokában volt dolgok birtokosa.»

Ez a kijelentés azonban határozott ellentétben van a 354. §-al, a Tervezetnek a birtokról alkotott felfogásával, a birtok fogalmával.

A Tervezet gondosan kerül minden oly kijelentést, amely magát a birtokot mint önálló jogot fogná fel, ellenkezőleg bár külön meghatározást nem ad, annyit mégis mond, hogy a dolognak a személy tényleges hatalmába kerülése szükséges a birtok megszerzéséhez.

Tényleges állapotot egyszerűen nemlétezőnek minősíteni a törvényhozónak, ha tetszik, jogában áll, de módjában nincs.

Már pedig a birtok szerintem nem egyéb, mint a személy és a dolog között létező azon kapcsolat, amely a dolog tényleges birásában áll, annak törvényszerű gazdasági használatához módot nyújt.

Jogi elemet maga a birtok egyáltalán nem tartalmaz; a jognak a birtokhoz csupán annyi köze, hogy vagyoni becsel bíró valami lévén, a jognak akár mint megvédendő, akár mint megszerzendő tárgya lehet.

A birtok nem jog, a birtokosnak vannak jogai, amelyek a birtokkal függenek össze; joga van a birtokosnak tényleg birtokolni, a birtokot megvédeni stb.

Joga lehet valakinek ahhoz is, hogy a birtokot magának a Tervezet 354. §-ában körülírt módon megszerezze. Egyszóval a birtok nem tévesztendő össze a hozzá való és belőle eredő jogokkal.

Az örökhagyónak vagyoni jogai, tehát a fentiek is, hacsak a törvény ellenkezőt nem rendel, átszállanak az örökösre; ha ezt akarja biztosítani a 359. §-al a törvényhozó, felesleges munkát végez, mert ennek a szabálynak, ha törvénnyel kimondása egyáltalán szükséges, az örökjogban a helye.

A birtokot nem lehet örökölni, legfeljebb a hozzá való és belőle eredő jogokat.

Ha pedig megtörténnék, ami mindennapos, hogy az örökhagyó birtokában levő és hátrahagyott dolgot nem az örökös veszi birtokába, ha az örökhagyó jogosan birtokolta is a dolgot és az újabb birtokosnak az örökösnél erősebb joga nincs is (mert a hagyaték az özvegy birtokába is kerülhet), az örökös az örökhagyó elhalálozásának tényével még nem szerezte meg a birtokot, legfeljebb megszerezheti, ha senki sem gátolja, tényleges hatalmába kerítheti, ha más jogtalanul bírná a dolgot, attól követelheti.

Az I. szöveg miniszteri indokolása három okot említ, amelyek állítólag szükségessé tették a 359. (illetve 514.) §-nak a polgári törvénykönyvbe leendő felvételét és pedig:

1. «az örököst az 519. és 520. §-ok (a II. szövegben 363—364.) egyéb előfeltételei alatt sommás visszahelyezés iránti keresettel meg lehet támadni oly tilos önhatalom alapján, melyet az örökhagyó gyakorolt...;»

2. «viszont, hogy az örökhagyó ellen gyakorolt tilos önhatalom az örököst is feljogosítja a visszahelyezési kereset megindítására;»

3. «hogy az örökösnek nincs szüksége külön birtokszerző cselekményre a végett, hogy az elbirtoklást érvényesíthesse.»

Ad 1—2.: Nem célszerű dolog feltétlenül törvénnyel megengedni, hogy az örökös oly tilos önhatalom alapján, amelyet az örökhagyó gyakorolt, sommás visszahelyezési keresettel megtámadható legyen, mert vagy sikerült az örökösnek a dolog tényleges birtokát megszerezni és ekkor (amennyiben annak a tilos önhatalom fogalmát kimerítő jogellenes cselekményét folytatja, vagy jóvá nem teszi) ellene úgyis keresetet lehet indítani, vagy pedig egy harmadik személy birtokába jutott a tilos önhatalom tárgya, amikor is a kereset nem az örökös, hanem az illető harmadik személy ellen indítandó meg. Természetes, de

egyáltalán nem tartozik a birtoktan körébe, hogy az örökhagyó által gyakorolt tilos önhatalom folytán előállott kár, esetleg perköltség mint hagyatéki teher terheli az örököst.

Az örökhagyó ellen gyakorolt tilos önhatalom feltétlenül feljogosítja az örököst a visszahelyezési kereset megindítására. Ehhez nincs szükség a 359. §. szabályára, mert a vagyoni jogok átszállnak az örökösre és így amint fentebb kifejtettem, a birtokhoz és birtokvédelemre vonatkozó jogait az örökös a törvény kifejezett engedelme nélkül is érvényesítheti.

Ad 3. Az indokolás azon kijelentésének, hogy: «az örökösnek nincs szüksége külön birtokszerző cselekményre a végett, hogy az elbirtoklást érvényesíthesse», — ha a fentebb elmondottakat helyesnek találjuk, — nincs értelme, mert az örökös a Tervezet 465. §-a alapján a saját birtoklásához számíthatja úgy az örökhagyó, mint a hagyatéki birtokos (lám ez a paragrafus ellentétben a 359-el, a hagyatéki birtokos mint az örököstől különálló személy birtoklását ismeri) elbirtokló idejét. Természetesnek tartom, hogy az örökösnek személyesen nem kellett légyen birtokban lennie, hogy jogelődei: az örökhagyó és hagyatéki birtokos által befejezett elbirtoklás esetében az ebből eredő jogokat érvényesíthesse.

A 359. §. törvénybeiktatása könnyen zavart okozhatna az örökösök e minőségének kétségtelen megállapítása előtti stádiumban az örökségre igényt tartók között. Ha a birtokosi minőség megállapításához az örökösi minőség igazolása lesz szükséges, ennek kétséget kizáró megállapítása előtt honnan tudja majd a hagyatéki bíróság, hogy tulajdonképen melyik fél van birtokban? Mi lesz az 1894: XVI. tc. 85. §-ának azon rendelkezésével, hogy rendszerint a birtokban nem levő fél utasítandó perre?

A 359. §-nak nem szabad a polgári törvénykönyvbe kerülnie.

Dr. Donáth Géza.

Szemle.

BELFÖLD.

— **A Btk. általános részének** helyébe lépő jogszabályok előadói tervezete — mint értesülünk — elkészült. Egyelőre indokolás és a különös rész tervezete nélkül. Rossz omen, ha az 1892-iki kudarcot vallott francia javaslatra gondolunk. Reméljük, hogy az igazságügyminiszter e javaslatra nézve nem követi az ujabb *mos hungaricus*-t, amely szerint a törvényjavaslatok minden bírálat elkerülésével jutnak a törvényelőkészítés kohójából a bírálattól tartózkodó parlamentbe. Németországban is most készült el, még pedig jóval alaposabb és szakszerűbb előmunkálatok után a birodalmi Btk. bizottsági tervezete, amelynek megvitatására *három teljes évet* szánt a birodalmi igazságügyi hivatal. Ekkor kezdenék törvényjavaslat alakjában feldolgozni a bírálati anyagot. Sajnos, az a példa, amelyet a hatóság védelméről épen ma benyujtott törvényjavaslat szolgáltat, alig teszi valószínűvé, hogy a német kodifikácionális módszer diadalra fog jutni.

— **A betétszerkesztésről.** Dr. Nádas József úrnak, a Jogtudományi Közlöny 20. számában ilyen címen megjelent cikkét a betétszerkesztők reputációjának megóvása végett nem hagyhatom szó nélkül.

Amit cikkíró úr a telekkönyvi és betétszerkesztési jogszabályokról általánosságban ír, az a telekkönyvi szaklapoknak is gyakori témája. Engedje meg azonban megjegyeznem, hogy átmeneti jellegű munkálatnak más, mint átmeneti törvénye nem lehet. A betétszerkesztés gyakorlati célja az lévén, hogy a régi telekkönyvekből új betéteket készítsen, a betétszerkesztési törvények csak addig érvényesek, amíg egy község betétszerkesztése tart, tehát csak átmenetileg, mert már a betétek további vezetése a telekkönyvi rendtartás szabályai szerint történik. Hogy a betétszerkesztés lassan halad, annak nem a személyzet létszáma az oka, hanem az, hogy a kataszteri felmérés, a munkálat természetéből folyóan halad lassan, addig pedig, míg a felmérés kész nincs, betéteket nem lehet szerkeszteni. Bizonnyal kevés olyan község van hazánkban, ahol 8—10 évig tart a betétszerkesztés; általánosságban legfeljebb 1—2 évig, de ennek is rendszerint az illető község nagysága az oka. Hivatkozhatom arra, hogy pl. a karánsebesi kir. törvényszék mint telekkönyvi hatóság területén három év alatt húsz község betétei készültek el; és a lattak át a forgalomnak Természetesen e községek nem oly nagyok, mint az alföldiek.

Nem hivatásom a betétszerkesztési felügyeleti hatóságok megvédése, csak utalok arra, hogy a közvetlen felügyeletet a törvényszéki elnökök gyakorolják, akikhez minden hónapban mult havi tevékenységéről minden egyes betétszerkesztő kimutatást tartozik beterjeszteni, minden negyedévben az elmult negyedévbeli tevékenységről. A jövő negyedévben mikép leendő foglalkoztatásáról a kimutatást az igazságügyminisztériumhoz terjesztik fel, ahol éber figyelemmel kísérik minden egyes betétszerkesztő működését. Az egész betétszerkesztésnek azt imputálni, hogy «utánunk az özönvíz» jegyében folyik, azt jelentené, hogy az ötven betétszerkesztő bíró kötelességét nem teljesíti híven. Így általánosítani nem szabad és méltánytalan ezzel megvádolni egy egész kart, mely sok szellemi és fizikai megerőltetéssel igyekszik a jogbiztonság megszilárdítására. Ha egyes bizottságoknál esetleg kötelességmulasztás történik, tessék a konkrét esetet feljelenteni, vagy a nyilvánosság elé állítani, de az egész betétszerkesztésről azt állítani, hogy «a régi telekkönyveket lemásolták, az egész különbség, hogy eddig telekkönyvnek hívták, most pedig betét a neve», ez olyan túlzás, ami azt bizonyítja, hogy cikkíró úr esetleg egy-két bizottság működését ismeri, de az összeseket semmiesetre sem.

Dr. Barabási István.

— **A fiatalkorúak ügyeinek** decentralizációját az igazságügyminisztérium egyes osztályai közt, amelyet egy f. é. januárban kelt miniszteri rendelet kezdeményezett, annak idején bírálat tárgyává tettük. Örömmel állapítjuk meg, hogy felszólalásunk nem maradt eredmény nélkül. Az igazságügyminiszter május 27-én kelt rendeletével a decentralizációt megszüntette s a nevelő-intézkedések végrehajtását a IX., a fiatalkorúak bíróságainak személyi és igazgatási ügyeit a III. ügyosztályban egyesítette. Ez is egy adalék ahhoz, hogy «az epekövekkel való dobálódzás», miként az Ügyvédek Lapjának egy költői szárnyalású, ambiciózus cikkírója kritikai irányunkat ötletesen elkeresztelni szíves volt, mégsem kizárólag destruktív jellegű.

— **Titkos kodifikáció.** Egyik kir. főügyész lapunk szerkesztőségéhez fordult, hogy a bírói hatalom gyakorlásáról szóló törvény javaslatát, mint amely őt eminenter erdeklő rendelkezéseket tartalmaz és amellyel foglalkozni kíván, de amelyet minden igyekezete dacára rövid időre sem tud megszerezni, megtekintésre küldjük meg részére. Jól jellemzi ez az eset a kodifikációnak azt a rendszerét, amelyről fentebb is megemlékezünk, hogy az igazságügyminisztérium a törvényjavaslatokat csupán törvényerőre emelkedésük után teszi közzé s ezzel kizárja a bírálatnak még a lehetőségét is.

— **Az Erdélyi Pártfogó Egyesület (Kolozsvár)** működésének ötödik esztendejéről szóló évkönyv szerint a mult évben iparkodott pártfogó egyesületek alakításával a pártfogói tevékenységet állandósítani, másrészt pedig a kolozsvári kir. törvényszék területén közvetlen munkával megvalósítani. Az egyesület működésének széles körben való megismertetése végett népszerű nyelven írott füzetet adott ki, előadásokat és tanfolyamot rendezett, amely tanfolyamon *Lechner Károly:* A nők kriminalitása és zülléseinek okairól. *Rozsnyay Dávid:* A nő mint a nők védője címén. *Ravasz László:* A nő hivatása a karitás terén, különös tekintettel a gyermekvédelemre. *Finkey Ferenc:* A gyermek és a fiatalkorú a büntetőjogban. *Jenei Aladár:* A nők pártfogói tevékenysége a fiatalkorúak elleni büntető eljárásban címen tartottak előadást.

— **Ügyvédi kör** alakult meg Szatmárnémetiben. Egyesíti magában Szatmárvármegyének és Ugocsavármegye tiszántúli járásának ügyvédeit. Az egyesület főcélul a kartársi egyetértés fejlesztését, a közös érdekek oltalmazását és a tagok továbbképzését tűzte ki. A fiatal egyesület dr. *Böszörményi* Emil, szatmári ügyvéd elnök vezetése mellett nagy buzgalommal látott hozzá céljai megvalósításához. Az új törvények, elsősorban a Pp. ismertetésére sorozatos előadásokat rendez. A Pp. ismertetése és megvitatása után a többi új törvény ismertetésére és megvitatá-

sára kerül a sor. Kívánatos lenne, hogy a példának a többi törvényszéki székhelyeken is számos követője akadjon.

— **A kolozsvári IV. országos patronázs-kongresszus** iratainak első füzetét most adta ki az előkészítő-bizottság. E füzet tájékoztatást nyújt a kongresszus programmjáról és a tárgyalandó kérdésekről és közli az eddig beérkezett véleményeket. Bevezetésül dr. Finkey Ferenc ismerteti a patronázs ügy fejlődését az 1911-ben Kassán tartott III. kongresszus óta. A kongresszus szept. 9-én d. e. 10 órakor nyílik meg az igazságügyminiszternek, mint a király képviselőjének jelenlétében. Első nap a kongresszus tárgyalja: a környezettanulmányok, a fiatalkorúak egyénisége felőli tájékoztatás megbízhatóbbá tételére és a hivatásos gyámság intézményének felállítására vonatkozó kérdéseket. Szept. 10-én d. e. a kongresszus a nők által végzendő patronázs-munka ágazatairól és az állami s a társadalmi gyermekvédelem s a patronázs egyletek együttműködésének biztosításáról tárgyal. Szept. 11-én délelőtt kerül napirendre: az alkoholizmus elleni társadalmi küzdelem módozatainak megvitatása. E kérdésről eddigelé 27 vélemény érkezett. A kongresszus előkészítő-bizottsága (Kolozsvár, kir. ítélőtábla) még mindig szívesen fogad el véleményeket, melyeket a június végén megjelenő második füzetben fog közzétenni. Egy «véleményt» legyen szabad nekünk is kifejezni, azt t. i., hogy a beérkező összes véleményeket talán mégse volna szabad minden kritika nélkül közölni. A papir és nyomdafesték türelmes ugyan, de ezzel a türelemmel üzött visszaélés nem áll érdekében a patronázs fejlesztésének.

— **Irodalom.** A *váltótörvény* párhuzamos magyar-német szövege jelent meg Benkő Gyula udvari könyvkereskedő kiadásában. A tetszetős alakú füzet ára 2 K 50 fill.

Az eszmei javak jogi oltalma a Ptk. javaslatában című tanulmány jelent meg dr. *Fazekas* Oszkártól, védjegyirodalmunk szorgalmas művelőjétől. Ez a dolgozat lényegesen kibővített kiadása a Ptk. tervezetéről szóló bírálatnak, amely a szerzőtől a M. J. É. VIII. köt. 56. füzetében jelent meg. Az értékes munkálatra még visszatérünk.

— **Jogirodalom.** A Magyar Jogászegyleti Értekezések sorozatában, mint az új folyam IX. kötete megjelent a polgári törvénykönyv javaslatára vonatkozó bíráló vélemények. E kötet a vélemények III. füzete, a kötelmi jog első fele. A befejező rész sajtó alatt van.

— **A mozgófényképszínházak** hatósági ellenőrzés alá helyezéséről, különösen a filmek előzetes felülvizsgálásáról és az előadásoknak a fiatalkorúaktól való látogatásáról a belügyminisztériumban szabályrendelet készül, amely hír szerint már az ősz folyamán hatályba lép.

KÜLFÖLD.

— **A könyvkövetelések leszámítolásának szabályozása.** E kérdés megvitatására az osztrák igazságügyminisztérium ankétot hívott egybe. A vita alapjául egy tervezet szolgált, amely azonban nem volt hivatalos jellegű és inkább csak a vita kereteit akarta kijelölni. A tervezet anyagi jogi intézkedéseit fordításban itt adjuk.

1. §. Ha kereskedő vagy iparos üzleti tevékenységéből előálló vételár- vagy munkadíjkövetelést visszterhesen oly személyre ruház át, aki iparszerűen foglalkozik ily követelések megszerzésével, az engedményezés csak az adós értesítésével válik hatályossá.

2. §. Az adós az engedményezővel kötött szerződésből eredő jogait az engedményezés ellenére is érvényesítheti. Árúk visszavételére, amelyeket az adós nem fogadott el, az engedményes csak akkor jogosult, ha erre az engedményezőtől külön felhatalmazást nyert és erről az adós értesíttetett.

3. §. Az adós az engedményező elleni követelését az engedményes ellen csak akkor számíthatja be, ha a követelés már az engedményezés előtt keletkezett.

4. §. Az engedményező és adósa közötti szerződésben kikötött bíróságot az engedményes is igénybeveheti.

5. §. Ha az engedményező vagyona fölött csőd nyittatik, úgy az engedményes, aki a közadós követeléseit az 1. §. értelmében átvette, a «dologi hitelező» (Realgläubiger) jogállását nyeri. Az engedményes köteles a tömeggondnoknak a csődnyitás előtti utolsó esztendőben átvett követelésekről és azokra befolyt összegekről kimutatást adni. Oly árúk, amelyeket a közadós szállított és az adós nem vett át, a tömeget illetik, noha a követelés engedményeztetett. Az árúkból azonban az engedményesnek külön kielégítésre nyílik joga.

6. §. Ha a kiállító a váltó szövegében, amelynek elfogadás végetti bemutatását eltiltotta, az 1. §. értelmében engedményezett számlakövetelést, kelet (kiállítási hely és idő) és összeg megjelölésével fedezetül engedményezettként jelöl meg, úgy az engedményként hat, mihelyt a váltó továbbadatik és a benne foglalt engedményezési nyilatkozatról az adós értesítést kap. Ily váltó forgatásával a váltóbirtokosra átszállanak az engedményi nyilatkozatból eredő jogok is.

7. §. A kereskedő vagy iparos, aki egy nyílt könyvkövetelést, amelyet már engedményezett (1. §.), szándékosan másnak újból visszterhesen engedményez, anélkül, hogy a korábbi engedményezést közölné, vagy aki oly könyvkövetelést, amelyről tudja, hogy őt nem, vagy már nem illeti, engedményes kihágás miatt egy héttől hat hóig terjedő elzárással büntetendő. A szabadságvesztésbüntetés mellett 2000 K-ig terjedhető pénzbüntetés szabható ki. Aki a cselekményt nagy arányban követi el, vétség miatt három hótól két évig terjedhető elzárással büntetendő, ami mellett 5000 K pénzbüntetés szabható ki.

8. és 9. §§. Illetékjogi rendelkezések.

A kérdés nálunk is aktuális. A tervezetből egyelőre csak a rendezési szándék tűnik ki. Ami a kérdést aktuálissá tette, az engedményező hitelezőinek érdeke, ebben a tervezetben érintve sincs. Bármennyire fontos érdek is, a leszámítolás előmozdítása, a hitelezők érdekében szükséges ellenőrzés nélkül csak félmunkát végezne a kodifikáció.

— **A versenytilalomról** szóló német javaslat törvényerőre emelkedett. Helye van a záradéknak minden kereskedelmi alkalmazottnál, akinek fizetése 1500 márkát meghalad.

— **Württembergben** az 1914 március 31-iki törvény szabályozza a mozgófényképszínházakat. Teljesen kiszolgáltatja a filmeket a rendőri cenzurának, 17 éven aluliaknak csak ifjúsági előadások látogatását engedi meg.

— **Az ügyvédi kar tultömöttsége** ellen több egyesület alakult a német birodalomban. A legutóbb alapított brandenburgi egyesület várakozási időhöz kívánja kötni a karba való felvételt, amely időrendben automatikusan következnék be.

— **A hágai családjogi nemzetközi egyezményből** Franciaország 1914 június 1-iki hatállyal kilépett.

— **A porosz államvizsgák** 1913. évi eredményeit ismertető jelentés megállapítja, hogy a joggyakornokok ugyan sok fáradsággal számos jogtételt és rendelkezést vésnek emlékezetükbe, de tudásukat alapvető nézőpontok és a rendelkezések összefüggésének áttekintése hiányában nem tudják alkalmazni. Az egyetemi oktatás eredményének e szomorú birálata sajnos a mi viszonyainkra is talál.

— **A német birodalmi gyűlés** május 20-án tartott ülésében elfogadta a *kémkedésről* szóló törvényjavaslatot.

— **Deutsche Strafrechts-Zeitung** cím alatt új havi folyóiratot indítottak a büntetőjog és melléktudományainak mívelői. A szerkesztők névsorában a *Gerichtssaal*, az *Archiv* és a *Zeitschrift* több oszlopos munkatársának nevét olvassuk, ami annak kifejezője, hogy a lap nem valamely tudományos iskolának harceszköze, hanem oly orgánum kíván lenni, amelyben bármely irányzat megnyílvánulhat. Az áprilisi kelettel kiadott 1—3. szám tartalmából kiemelkedik *Kohl* lendületes bevezető cikke, *Lucas* összefoglaló értekezése a büntetőtörvény bizottsági szervezetének jelentőségéről, *Jagemann* észrevételei a börtönrendszerről, *Koettig* drezdai rendőr-igazgató ismertetése a személyazonosság megállapításának legújabb módjáról, *Liszt* tanulmánya a biztonsági intézkedésekről, bűnvádi eljárásban; *Archrott* bemutatja a fiatalkorúakra vonatkozó bűnügyi statisztika főbb adatait; *Mendelssohn-Bartholy* a nemzetközi büntetőjogi kérdésekről szól a büntetőtörvény tervezete szempontjából. Tudományos és joggyakorlati szemle, továbbá irodalmi tájékoztató egészíti ki a gazdag anyagot. A folyóirat, amely alakjára és beosztására a *D. Juristenzeitung*-ot követi, Otto Liebmann kiadása.

— **A svájci büntetőtörvényjavaslat** szakbizottsági tárgyalása előrehaladóban van. A bizottsági szöveget legközelebb nyílvánosságra hozzák.

Vidéki gyakorlattal bíró ügyvéd, ki a német nyelvet szóval és írásban teljesen birja 1914 szeptember 1-től dr. Lipp Ferenc szentgotthárdi ügyvéd irodájában irodavezetőként alkalmazást nyerhet. Fizetés megállapodás szerint. Ajánlatok az eddigi működés és a fizetési igények megjelölésével közvetlenül hozzá intézendők. 15197

Ügyvédjelölt, vidéki gyakorlattal azonnal alkalmazást nyerhet. Német nyelv szükséges. Fizetés havi 200 kor. és kiszállási díjak. Személyi és tanulmányi viszonyok közlendők, csak teljes gyakorlattal rendelkezők ajánlatát kérem. Ajánlatok dr. Erdélyi Jenő ügyvéd, Szentgotthárd, Vasmegye címre küldendők. 15196

Ügyvédjelöltet, ki önállóan tárgyal és vidéki gyakorlattal bir, július 1-i belépésre keres dr. Ujházi Hugó szigetvári ügyvéd. Fizetés megegyezés szerint. 15205

Képzett és teljes gyakorlattal bíró ügyvédjelölt, ügyvédhelyettes vagy ügyvéd azonnal alkalmazást nyer dr. Goldberger Ödön ügyvéd irodájában Somogy-Csurgón. Fizetés havi 200—300 K és kiszállás esetén megfelelő napidíj. 15190

Nyugalmazott telekkönyvvezető irodai alkalmazást keres helyben. Cím: «Törekvő» jelige alatt e lap kiadóhivatalánál. 15185

A Kuria elnöksége u. n. „Imperial" irógépet szerzett be a **YOST IRÓGÉP** r.-t.-tól. Ezen betűfaj csak a Yost irógépben kapható és rendkivüli olvashatósága miatt nagy keresletnek örvend.

A magy. kir. államvasutak nyári menetrendje.

Délelőtt | Délután

A vonatok **indulása** Budapest nyugoti p.-u.-ról.
Érvényes 1914 május hó 1-től.

vonatszám	óra perc	vonat neme	hová	vonatszám	óra perc	vonat neme	hová
154	5 00	Szv	Vácz	164	12 05	Szv.	Rákospalota-Ujpest
152	5 15	»	Rákospalota-Újpest	714	12 15	»	Szeged
122	5 25	»	Ersekujvár, Ipolyság	1404	12 20	Gyv.	Zsolna, Berlin
718	5 30	»	Szeged, Szolnok	138	12 25	Szv.	Nagymaros
4102	6 00	»	Esztergom	4106	12 30	»	Esztergom
6502	6 30	»	Lajosmizse, Kecskemét	166	1 00	»	Rákospalota-Ujpest
156	6 35	»	Rákospalota-Újpest	4128[3])	1 05	Tvsz.	Piliscsaba
102	**6 50**	**k. o. exv.**	**Wien, Paris, Ostende**	**730**	**1 20**	**Szv.**	**Monor**
510	**7 00**	**Gyv.**	**Segesvár, Stanislau**	**106**	**1 30**	**Gyv.**	**Wien**
1402	**7 05**	**-**	**Zsolna, Berlin**	**168**	**1 35**	**Szv.**	**Göd**
156a	7 35	Szv.	Rákospalota-Újpest	4108	1 50	-	Esztergom
104	7 55	Gyv.	Nagyszombat, Wien	108	2 00	Gyv.	Wien, Paris
158	8 00	Szv.	Dunakeszi-Alag	126	2 10	Szv.	Párkány-Nána
708	8 25	Gyv.	Orsova, Báziás	120	2 15	»	Galánta, Ipolyság
712	8 30	Szv.	Báziás, Karánsebes	170	2 20	»	Rákospalota-Ujpest
134	8 45	»	Nagymaros, Ipolyság	506	2 25	Gyv.	Szatmár-Németi, Brassó
4104	9 05	»	Esztergom	4110	2 30	Szv.	Esztergom
114	9 15	»	Wien, Berlin	704	2 40	Gyv.	Bukarest, Báziás
160	9 45	»	Rákospalota-Újpest	6710	2 45	Szv.	Czegléd, Szolnok
162	11 00	»	Rákospalota-Újpest	6506	2 50	»	Lajosmizse, Kecskemét
6504	11 10	»	Lajosmizse, Kecskemét	172	3 10	»	Rákospalota-Ujpest
136[1])	11 35	»	Nagymaros, Ipolyság	140	3 55	»	Szob
116	12 00	»	Wien	174	4 10	»	Rákospalota-Ujpest
				716	4 20	»	Szeged
				110	5 15	Gyv	Wien
				142	5 20	Szv	Szob
				176	5 50	»	Rákospalota-Újpest
				128	6 00	»	Párkány-Nána
				722	6 10	»	Üllő
				724	6 20	»	Monor
				144	6 25	»	Nagymaros, Ipolyság
				4114	6 40	»	Esztergom
				726	6 45	»	Czegléd, Szolnok
				1406	6 50	Gyv	Pozsony, Zsolna, Berlin
				130	6 55	Szv.	Párkány-Nána, Ipolyság
				726a[3])	7 00	»	Czegléd
				178	7 15	»	Rákospalota-Újpest
				180[4])	7 25	»	Vácz
				728	7 35	»	Czegléd
				6508	7 40	»	Lajosmizse
				710	8 05	»	Bukarest, Báziás
				132	8 10	»	Nagymaros
				182	8 20	»	Dunakeszi-Alag
				1408	8 40	»	Zsolna, Berlin
				118	9 30	»	Wien, Paris
				502	9 35	Gyv	Bukarest, Stanislau
				184	10 05	Szv.	Vácz
				706	10 15	Gyv.	Szeged, Báziás, Bukarest
				504	10 50	»	Maros-Vásárhely
				720	10 55	Szv.	Bukarest, Báziás
				4116	11 10	»	Esztergom
				902[5])	11 30	k. o. evx.	Belgrád, Konstantinápoly
				702[6])	11 45	k. o. exv.	Bukarest, Konstantinápoly
				146	12 00	Szv.	Nagymaros

[1]) Vasár- és ünnepnapokon május 15-től közlekedik.
[2]) Csak vasár- és ünnepnapokon közlekedik.
[3]) Vasár- és ünnepnap előtti hétköznapokon közlekedik.
[4]) Vasár- és ünnepnapokon május 15-től bezárólag szeptember 15-ig közlekedik.
[5]) Minden kedden, csütörtökön, pénteken és vasárnapon közlekedik.
[6]) Minden hétfőn, szerdán és szombaton közlekedik.

A vonatok **indulása** Buda-Császárfürdőről.

4002	5 55	Szv.	Esztergom	4006	12 15	Szv.	Esztergom
4004	8 54	»	Esztergom	4028[3])	12 57	»	Piliscsaba
				4010	2 18	»	Esztergom
				4012	6 20	»	Dorog
				4016	11 03	»	Esztergom

Nélkülözhetetlen törvénykiadások!

Általános nagy becsben álló jegyzetekkel, utalásokkal s a miniszteri indokolásokkal. A jegyzetekben gondosan fel van dolgozva a képviselőházi és főrendiházi tárgyalások anyaga. A legpontosabb szöveg, a legteljesebb tudományos és gyakorlati apparátussal.

Corpus Juris Hungarici
(Magyar Törvénytár)
1000—1913.

Alapitotta és 1912-ig jegyzetekkel ellátta
MÁRKUS DEZSŐ dr.
1912-től kezdve jegyzetekkel ellátja
TÉRFI GYULA dr.
38 kötet, ára fekete félbőrkötésben
391 kor. 70 fill.
1000—1895-ig (20 kötet) csak együtt kapható.
1896-tól minden kötet külön is kapható.
Függelékében beragasztásra való pótlások, a Corpus Juris előbbi köteteinek kiegészítésére.

A hatályos magyar törvények gyüjteménye
(Corpus Juris Hungarici)
1000—1913.

Szerkesztette, jegyzetekkel és utalásokkal kisérte
MÁRKUS DEZSŐ dr.
1912-től kezdve szerkeszti
TÉRFI GYULA dr.
Kilenc kötet, ára barna félbőrkötésben
188 korona.
Kaphatók minden könyvkereskedésben.
Részletfizetésre is megrendelhetők:
KELEMEN D. ÉS TÁRSA
könyvterjesztési vállalatánál
Budapest, IV., Reáltanoda-utca 5.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat.** Egyetem-utca 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem.** I., Bérc-u. 9. (Tel. 63—96.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Negyvenkilencedik évfolyam. 24. szám. Budapest, 1914 június 12

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratokat bérmentve a szerkesztőségi irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

Tartalom. *Dr. Wlassics Gyula* v. b. t. t., a m. kir. közigazgatási bíróság elnöke: A parlamenti jog reformja. — *Dr. Trócsányi József* sárospataki jogakadémiai tanár: A munkaszerződések és a megbízás a magyar polgári törvénykönyv javaslatában. — *Dr. Frigyes Béla* budapesti ügyvéd: Az írásbeli szerződés mellett létrejött szóbeli megállapodások hatályossága a II. Tervezet szerint. — *Dr. Lőw Loránt* budapesti ügyvéd: A biztosítéki jelzálogjog kérdéséhez. — *Dr. Kászonyi Gyula* kassai törvényszéki joggyakornok: A helyreigazítási panasz-eljárás és a BP. — Szemle.
Melléklet: Magánjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A parlamenti jog reformja.

Binding, a normelmélet mestere, a büntetőjogi dogmatika éles elméjű művelője kétségen kívül egyike a most élő legjelentékenyebb jogászoknak és így mindenkit érdekelhet az, hogy miképen vélekedik a parlamenti jog reformjáról és annak egyik égető kérdéséről, a parlamenti jogos védelemről. Ezért szívesen teszek eleget a szerkesztő úr megtisztelő felhívásának, hogy Bindingnek «Die Nothwehr der Parlamente gegen ihre Mitglieder» cím alatt tartott és külön füzetben is megjelent előadásával bővebben foglalkozzam.

Dolgozatának célja kettős. Egyik, hogy a jogos védelem tanával igazolja azt, hogy a hiányos írott parlamenti jog mellett is élhet a parlament mint önálló jogalany a maga önvédelmi jogával a parlament azon tagjai ellen, kik a parlamentet közjogi kötelességének teljesítésében tartósan megakadályozzák. A másik célja ennek a dolgozatnak a parlamenti jog oly irányú kiépítése, mely az elnöki pártatlanságot és a közjogi bírói védelmet biztosítsa.

Mindenekelőtt az uralkodó felfogásnak a parlament jogi természetéről és tagjainak a parlamenthez való viszonyáról elterjedt két félreértésével számol le. A parlamentet az uralkodó nézet népképviseletnek, tagjait pedig [illegible]vatalosan is a nép ké[illegible] viselőinek nevezi. De mivel é[illegible] létezik intézmény, mel[illegible]nek erélyesebb önakarata volna, mint a parlamentnek, ezért a képviseleti gondolatot ettől jogilag teljesen távol kell tartani. A német Reichstag nem képviseli az egész német és a porosz vagy szász kamarák nem képviselik az egész porosz vagy szász népet.

Habár nem igaz az, hogy a parlament népképviselet: ez mégis közelebb áll az igazsághoz, mintha azt a fikciót állítjuk fel, hogy az egyes parlamenti tag az egész államnépnek vagy a választókerületnek a képviselője. Az ő felfogása szerint a parlament nem az *államnép képviselete, hanem ez magának az államnépnek kialakulása arra a célra, melynek betöltésére a parlament hivatott.* Így tehát a német Reichstag maga a német államnép és a porosz, a szász Landtag *maga a porosz, illetve a szász államnép a saját ad hoc kialakulásában.*

Szembeszáll az uralkodó felfogás másik tévtanával is, mintha a parlament *államszerv* (Staatsorgan) volna. Kevés szó van, amivel folytonosan oly visszaélést űznének, mint a «szerv» és az «államszerv» szavaival. Előttem teljesen érthetetlen — mondja Binding — hogy államszerv volna az a testület, amely teljes erővel és önállósággal bír arra, hogy az államnak megtagadja a költségvetést, az államnak lehetetlenné teheti a legsürgősebb törvény létrejöttét, amely vád alá helyezheti a fejedelem után a legfelsőbb államszervet, a minisztert, amely határozatával a legélesebb ellentétbe helyezkedhetik az államakarattal. Csak a kétségbeesés és az öngyilkosság állama lehetne az, amelyik ilyen államszervet teremtene. Az államhatalom szervei alatt mást kell értenünk. Csak olyan személyeket, társulatokat és testületeket lehet államszervnek tartani, akik és amelyek az államhatalom birtokosának megbízásából államhatalmi tényeket teljesíthetnek. A parlament határozata pedig sohasem államakarat, hanem népakarat. Épen a konstitucionális alkotmánynak az a jellegzetes vonása, hogy az államnép nem vesz el teljesen az államban, hanem az *állam mellett, mint jogalany,* szembe is tud helyezkedni az állammal. Az államnép, mint önálló jogalany érvényesül és pedig épen abból a célból, hogy az államéletben meghatározott módon résztvéve az államakciót, amely az államnép végett történik, mert hisz az állam épen népeért van, önállóan ellenőrizhesse. A népnek van személyisége, a nép jogképes és reprezentabilis lény. A nép alkotmányos államban mindenesetre jogalany, jogalanya a parlamenti jognak, amellyel az államéletben az államakcióra alkalmas kialakulásban résztvesz. Pedig mily sűrűen hangoztatják, hogy a parlament nem bír a külön jogalanyiság karakterével, hanem csak *állami hatáskörrel, állami kompetenciákkal.* Épen a legfontosabb népjogok birtokosa a parlament, melyekkel azért van felruházva, hogy azt adhassa, amit az államnépnek segélye nélkül az állam nem nyujthatna. A parlamenti jog megadásával az államnépnek megadatik a jog is, hogy állampolgárainak bevonásával és egyesek kihagyásával parlamentté alakuljon. Mihelyt azonban az állampolgár akár választás, akár királyi kinevezés útján, akár mint az uralkodóház tagja, akár mint főrend, akár mint valamely hivatal viselője a parlamentben résztvesz, azok a Házban valamennyien az állam népének tagjai és pedig teljesen önálló tagjai. Az ő saját jogai és kötelességei a Házban a nép tagjának jogai és kötelességei; következőleg ő azokkal a tagsági jogokkal és kötelességekkel [illegible]ír, amelyeket a parlamenti jog állapít meg. Természetesen ez nemcsak a házszabály és ügyrend lehet, de ezenfelül külön törvények létezhetnek, amelyek forrásait képezhetik a parlamenti jognak. A parlamentek tehát *azért alkottattak, mert konstitucionális államban nélkülözhetetlenek a legfontosabb államtényeknél, tehát ezek nélkülözhetlen segédjei az államakciónak.*

A parlamentnek vannak visszautasíthatatlan kötelességei. Meghatározott időszakokban létre kell hozni a költségvetési törvényeket, mert költségvetési törvény nélkül az állam rendezett pénzügyi igazgatása ki van zárva. A jogélet terén a parlament közreműködése nélkül a haladás lehetetlen. Ezért *minden parlamenti munka közjogi kötelességteljesítés,* sőt ezek a kötelességek bizonyos idő alatt teljesítendők is. Ezért a parlamenti munka jogtalan megzavarása jogtalan támadás a parlament, mint jogalany kötelességének teljesítése ellen, de egyidejűleg jogtalan támadás a parlament azon tagjai ellenében is, akik a munkában komolyan akarnak résztvenni. Felsorolja az eddig felmerült egyes parlamenti obstrukciókat, ezek különféle fajait: a házszabályszerű obstrukciót, a távolmaradással (abstinentia), a zajos tömeglármával tartósan előidézett parlamenti munkaháborítást stb. és itt leírja főbb vonásokban a legújabb magyar obstrukciót és annak történetét, kiemeli a tumultuosus obstrukció ellen használt védelmet is és arra a következtetésre jut, hogyha a parlament az állam és az államnép érdekében teljesítendő hivatásának meg akar felelni, abhoz két feltétel múlhatatlanul szükséges. Egyik, hogy a parlament az ő méltatlan tagjait távoltarthassa, esetleg ki is zárhassa, a másik, hogy a parlamentnek mindazokkal a hatalmi eszközökkel bírnia kell, amelyek szükségesek, hogy munkáját zavartalanul, meghatározott idő alatt elvégezhesse. Ez kétségtelenül igen nagy hatalmat ad az egész-

nek a rész ellen. Már most az a kérdés, ki biztosítja ennek a nagy hatalmi körnek igazságos alkalmazását, ki biztosítja a parlament egyes tagját a parlament majoritása ellen és ennél a kérdésnél jutunk el — úgymond — a parlamenti alkotmány leggyengébb oldalához. Leggyengébb még azért is, mert hisz az obstrukció a maga jogosultságát épen ebből a gyenge helyzetből származtatja.

Hiányzik a parlamentben az a szilárd igazságszolgáltatási fórum, ahol a parlament tagja az elnök, vagy az egész Ház túlkapásai ellen pártatlan védelmet talál. A világnak minden parlamentje tényleg a többségi elv brutális abszolut uralma alatt van. A többség pedig természeténél fogva pártos. A többség választja elnökét is. Ennek lenne kötelessége a minoritás védelmezése, azonban a parlamenti jog (és itt ő főleg a kontinensre gondol) az elnöki pártatlanság biztosítására vajmi keveset tett, sőt a *tökéletlen parlamenti jognak legsilányabb része épen az elnökségre vonatkozó jogrendszer.*

Az elnök a legmegalázóbb függőségben áll a Ház többségétől. Binding csak az angol Speaker-ben látja a pártatlan elnököt. Az angol Speaker megválasztatása napjától kezdve egyetlen politikai párthoz sem tartozhatik. A Ház vitatkozásaiban sohasem vesz részt. Szavazategyenlőség esetét kivéve, sohasem szavaz. Ha megfelel hivatásának, az új elnökválasztásnál politikai ellenfelei is reászavaznak. Csak így történhetett, hogy Arthur Onslow 34 évig volt elnök. Ellenben a kontinensen az elnök megmarad pártembernek és így folytonosan függőségben van a Ház többségétől. Konfliktusok esetében az elnöktől a Házhoz lehet fellebbezni, amely lényegében nem más, mint az a többség, melyhez az elnök tartozik és nagy tévedés azt hinni, hogy ezzel a Ház tekintélye emelkedik, holott ezzel az iskolamesterkedéssel, melyet a Ház saját elnöke fölött gyakorol, csak a saját tekintélyét veszti el.

A parlamenteknek határozatai az elnöki intézkedések jogszerűségére nézve kétségen kívül *bírói karakterrel* bírnak. A parlamentben pedig ilyen ügyekben bírói karakterrel felruházott szerv nem védelmezheti meg az igazságot, sőt a parlamentnek nagyrésze még a választási bíráskodást is maga gyakorolja. Ezért Binding síkraszáll az angol és magyar választási bíráskodási rendszer követése mellett és mindazon esetekre nézve is, amelyekben a parlament tagja ellen akár az elnök, akár a Ház oly súlyosabb természetű intézkedéseket tesz, melyek a jogrendbe ütközve, az egyes parlamenti tagra jogsérelmet jelentenek, *állambíróság felállítását javasolja.* Annak — úgymond — semmi sem állana útjában, mivel itt nem közigazgatási, hanem közjogokról van szó, hogy mégis a közigazgatási bíróság külön szenátusa teljesítse a bírói jogvédelmet. Részletes javaslatot — úgymond — most nem tesz, de a *pártatlan bíróság nélkülözhetetlenségét* fennen hirdeti, mert ha intézményszerűleg gondoskodnak arról, hogy az elnök teljesen pártatlan legyen és a sértett parlamenti tag súlyosabb jogsértések esetében pártatlan bírósághoz fordulhat, akkor a parlament egyes tagjainak jogai a parlamenttel szemben oly mérvben vannak biztosítva, amint ez csak emberileg lehetséges. De ily feltétel mellett viszont aggodalom nélkül lehet megadni a parlamentnek azt a nagy hatalmi kört, amely tisztességük, tekintélyük, cselekvési és határozati képességük érdekében nélkülözhetetlen.

Már most miből állana ez a nagy hatalmi kör. Meg kell adni azt a jogot, hogy méltatlan tagokat a parlament távoltarthasson, vagy esetleg teljesen kizárhasson, mint az angol parlament is az «unfit person»-t kizárhatja. Természetes, hogy a teljes kizárás jogát csak a törvény adhatja, mert a törvényesen szerzett parlamenti tagsági jogot autonom joggal elvenni nem lehet. Ezután bővebben foglalkozik azokkal az ismert házszabályszerű intézkedésekkel, amelyekkel a parlament cselekvési képessége ellen intézett támadások elháríthatók. Megállapítja a Ház munkájának teljes megakadályozása esetében kellő kautélákkal a Ház önvédelmének jogát. Itt az irodalomban már mások által is bőven kifejtett érvek keretében mozog. De nem szabad elfeledni, hogy mindezt a széles jogkört aggodalom nélkül csak a jelzett két feltétel teljesítése mellett tartja aggodalom nélkül elfogadhatónak.

Bindig a parlamenti jog kiépítése céljából a büntetőtörvények kiegészítését is szükségesnek tartja és példákkal illusztrálja. Különösen súlyosan büntetendő parlamenti bűncselekménynek kívánná nyilvánítani az intézményesen pártatlanná tett elnök ellen tanusított tiszteletlenségeket.

Binding azonban óva figyelmeztet arra, hogy minél hatalmasabbak és minél erősebbek a parlament eszközei saját tagjaival szemben, annál nagyobb a felelősség ezeknek az alkalmazásában és épen mivel a Ház összeütközése tagjainak egy részével mindig a többség és kisebbség harcának alakjában jelentkezik és a többnyire szenvedélyesen felhevült többség a kisebbség tagjai ellen igazságtalanságokra ragadtatja magát, feltétlenül szükséges, hogy *az elkövetett jogsérelmek ellenében a pártatlan állambírósághoz lehessen fordulni, mert a jog a parlament fölött áll.*

Feltétlenül helyeslem Binding ama javaslatát, hogy a parlamentek elnökeinek pártatlansága intézményszerűleg biztosíttassék. Alig van visszataszítóbb látvány, mintha a pártember egyoldalúságának, szűkkeblű elfogultságának összes árnyoldalai tapadnak a parlament elnöki székéhez. Ehhez bizalommal kell feltekintenie a parlamenti kisebbségnek is. Én is a magam részéről azok közé tartozom, akik a parlamenti jogreform sarkalatos tételéül hirdetik, hogy a Ház elnöki állását a legszigorúbb pártatlanság intézményes biztosítékai védjék. Nem lehetetlen az a kontinensen sem, ami elérhető volt Angliában. Az elnök pártatlanságának biztosítékán építhető csak ki a Ház rendjének írott joga oly tartalommal, hogy a parlamenti munkásság rendjét maga az írott parlamenti jog biztosítsa.

Semmi kétség, hogy nem fog letűnni az érdeklődés homlokteréről Bindingnek az a javaslata sem, hogy a *közjogi bírói jogvédelem* a parlament házszabályainak alkalmazásában is bizonyos határozott és szigorúan körülírt feltételek mellett biztosíttassék. Kár, hogy Binding ezt a javaslatát inkább csak *jelzi*, mintsem *kifejti.* Pedig épen ez hosszabb tárgyalást és megokolást igényelt volna, mert bizonyára a javaslat nagy általánossága félremagyarázásra adhat okot, sőt a parlamenti majoritások körében népszerűségre a bírói védelmet igénylő jogsérelmek tüzetes megállapítása nélkül alig számíthat. Ismeretes, hogy a kontinentális parlamentek nagy része még irtózik attól a gondolattól is, hogy a választási bíráskodást a maga hatalmi köréből kibocsássa. Sőt nálunk is, ahol Anglia példájára a választási bíráskodásba legfelsőbb rendes bíróságunkat bevontuk, igen sokan nem arról tépelődnek, hogy a képviselő-választási bíráskodást a közjogi bíráskodás jellegének megfelelő teljesen független bíróságra ruházzák, hanem inkább azt újra a parlament körében kívánják szervezni. Ily helyzetben alig csalódom, ha azt állítom, hogy Binding felvetett eszméje nemcsak nálunk, de másutt sem fog egyelőre lelkes fogadtatásban részesülni. Ezért sajnálom, hogy a bírói védelem eseteinek tüzetesebb kifejtése nélkül bocsátotta világgá a parlamenti jog kiépítésének ezt a *magvában egészséges gondolatát.* Binding logikája igen világos. Neki vezérelve az, hogy a legteljesebb hatalmi eszközzel kell felruházni a Ház írott és nem írott jogát arra a célra, hogy ott semmiféle obstrukció meg ne akadályozhassa a Ház közjogi kötelességének teljesítését. Ez a nagy hatalmi kör azonban, mit ő nélkülözhetetlennek tart, a *könnyű visszaélés veszedelmét* rejti magában akkor, ha a hatalom gyakorlatának jogszerűségét nem bírálja felül más, mint a *Ház, mely tulajdonképen egyenlő itt a hatalmaskodásra természeténél fogva hajlandó többségi párttal. Ezért kívánja a független, pártatlan közjogi bírói védelmet minden olyan esetben, midőn a Ház egyes tagjait a Ház jogának alkalmazása súlyos életbevágó joghátránnyal sujtja.*

Bírói védelemre alkalmas joghátrányok könnyen találhatók.

Tegyük fel, hogyha a Ház írott jog alapján kimondhatja a parlamenti tag mandátumának elvesztését, ha a Ház az írott jogban meghatározott feltételek mellett hónapokra kitilthatja a parlament tagját az ülésekből, midőn hónapokra megfoszthatja napidíjaitól, kérdezem, vajjon ezek nem olyan esetek-e, melyek nyugodtan bocsáthatók a független, pártatlan közjogi bírói védelem alá. Binding is bizonyára ki akarja zárni a könnyebb súlyú eseteket, vagy azokat, melyeknél a bíróság ítélkezésének expeditiv hatása illuzóriussá válna. Aki Binding dolgozatát nem a maga egészében, de kiszakítva az egészből egyes töredékeiben vizsgálja, az nagyon könnyen hamis következtetéseket vonhat le több állításából. Aki azonban a dolgozatot a *maga teljes egységében és logikai összefüggésében látja*, az előtt világos, hogy Binding a parlament rendelkezésére kívánja ugyan bocsátani a legerélyesebb eszközöket a Ház zavartalan munkásságának biztos-

tására, de csak *két elengedhetetlen feltétel mellett. Az egyik az elnöki pártatlanság intézményes biztosítása, a másik a független közjogi bírói védelem életbeléptetése.*

Binding egyenlő tiszteletben tartja a majoritás és a minoritás jogait. Tudja, hogy a parlament létfeltétele a többségi akarat oly megnyilvánulása, mely a minoritás közreműködésének szabadságát nem bénítja. Aki igazságosan akarja megítélni Bindingnek ebben a dolgozatban kifejtett álláspontját, annak azt a *junktimot* nem szabad szeme elől téveszteni, melyet ő felállított, midőn a Ház hatalmi eszközeinek kiterjesztését *két elengedhetetlen feltételhez: az elnöki pártatlanság és a független bírói közjogi védelem intézményszerű biztosításához köti.* Bindinget ebben a fontos kérdésben az a gondolat szólaltatta meg, hogy a parlamenti jog nagy tökéletlenségére reámutasson és hangsúlyozza, hogy a parlamenti jognak az elnöki pártatlanság és a közjogi bírói védelem irányában leendő kiépítése ma már elengedhetetlen követelmény. Ennek a gondolatnak gyakorlati sikere érdekében azonban nem elegendő ez a bármely éleselméjű értekezés, hanem részletekben kell továbbmunkálni ezt a gondolatot, mert csak a részletes kidolgozás az, mely e gondolatnak életet biztosíthat.

Dr. Wlassics Gyula.

A munkaszerződések és a megbízás a magyar polgári törvénykönyv javaslatában.

1. A német polgári törvénykönyvet talán épen a kötelmi jog terén leghívebben követő tervezetünknek igen hálás talaj lett volna önállóságának, eredetiségének a bebizonyítására a «munkaszerződések»-nek a jogi szabályozása. Főleg a rendszeri felfogásban, elhelyezésben, a megbízási szerződésnek a német polgári törvénykönyvénél modernebb szabályozásában nyilvánulhatott volna ez meg. A «Jogállam»-ban 1910-ben közzétett tanulmányomban «A munkaszerződések magánjogi rendszere» címen fejtettem ki bővebben idevonatkozó gondolataimat, amelyek felett úgy látszik — talán mert extraneus által íródtak — a «graeca non leguntur» analógiájára észrevétel nélkül siklottak át a polgári törvénykönyv tervezetének írói.

Mennyire hűségesen van már csak a külső képet tekintve is Tervezetünk e része a N.-hez szabva, azt már a tartalomjegyzék is elárulja, amely a következő tanulságos összehasonlítást mutatja. N.-ben: Dienstvertrag, Werkvertrag, Mäklervertrag, Auslobung, Auftrag, Geschäftsführung ohne Auftrag, tervezetünkben pedig szóról-szóra: Szolgálati szerződés, vállalkozási szerződés, alkuszi szerződés, díjtűzés, megbízás, megbízás nélküli ügyvitel. De ez hagyján. Az érdemi hibát abban látom, hogy Tervezetünk a N.-hez és a pandektajogi doktrinához csatlakozva, a megbízást nem tekinti munkaszerződésnek, hanem a munkaszerződésektől különböző olyan különös stílű szerződésnek, amely elsősorban ingyenes természetű, de lehet nem ingyenes is, tárgya pedig «ügyvitel» vagyis nem háztartási, gazdasági ügy ellátása, bár ilyen is lehet. E felfogást kategórikusan ki is jelenti a Tervezet és pedig nemcsak az indokolásban, hanem már a szöveg cím-feliratainban, amidőn a «Munka jogviszonyai» alatt csak a szolgálati, vállalkozási, alkuszi szerződést és díjtűzést érti, azonban a megbízást innen kirekeszti, a megbízást pedig a megbízás nélküli ügyvitellel együtt a külön címben «Ügyvitel» címben helyezi el. Tehát a díjas megbízásoknak (e kifejezést jogi műszónak ajánlanám azon hosszadalmas körülírás helyett, mely a Tervezetben is vissza-visszatér, hogy «olyan megbízásnál, amelynél jutalom van kikötve) egész sora pl. ügyvédé, orvosé nem a «munka jogviszonya» lesz, ellenben ha elveszett kutyára találási díj tűzetik, az igen!

Idézett tanulmányomban kifejtettem, hogy mindazok, akik ma munkájuknak más javára való felhasználásából élnek, azok e célból munkaszerződéseket kötnek, hogy tehát ma az orvos is, ügyvéd is, aki pénzért dolgozik, munkaszerződést köt épúgy, mint a munkás, aki munkaerejének más érdekében való felhasználása tekintetében köt szolgálati szerződést. Ugyanott a munkaszerződéseket akként kategorizáltam, hogy megbízási szerződést köt, aki egyes, meghatározott munka elvégzésére vállal kötelezettséget, vállalkozási szerződést, aki meghatározott mű előállítására vállalkozik, szolgálati szerződést pedig, aki egész munkaidejét vagy annak legjelentékenyebb részét kötelezi le más ügykörében való munka kifejtésére.

Minthogy mostanában sokszor esik szó leendő polgári törvényünk nemzeti jellegéről, eredeti karakteréről és ez csakugyan mindnyájunknak szívből fakadó törekvése, azért elevenítem fel — részben módosítva — a már régebben tett indítványomat, amelynek elfogadása esetén a Tervezet megfelelő címei és fejezetei így szólnának: XI. cím. Munkaszerződések. Első fejezet: Szolgálati szerződés. Második fejezet: Vállalkozási szerződés. Harmadik fejezet: Megbízási szerződés. Negyedik fejezet: Alkuszi szerződés. XII. cím: Díjtűzés. A megbízás nélküli ügyvitel önálló cím lenne, vagy áthelyeztetnék a mostani XVI. címbe. Nem jelentene ez gyökeres felforgatást, csak ép a megbízás fejezetének a «munka jogviszonya» címbe való beutalását azon elvi felismerés alapján, hogy a megbízás is a munka jogviszonya.

A Tervezet másképp fogja fel a dolgot. A megbízás lényegét t. i. abban látja, hogy abban mindig a megbízó érdeke a túlnyomó s ezért még ha ellenérték van is kötelezve, ahhoz a megbízottnak nincs olyan biztosan megalapozott joga, mint a szolgálati vagy vállalkozási szerződésnél, más szóval a megbízás még díj kikötése esetén sem kétoldalú szerződés. A kikötött díj tehát nem feltétlenül jár, hanem csak akkor, ha a megbízott a megbízást teljesítni jónak látja (vissza nem lép) és ha ugyanezt a megbízó megengedi (meg nem gondolja a dolgot s vissza nem vonja a megbízást). Quasi csak felbíztattatik a megbízott, hogy kereshet az ügy ellátása által, de ez a lehetőség tőle bármikor visszavonható. Ez az egész felfogás pedig pandektajogtan. A római mandátum tárgyát csak magasabb munkateljesítések (operæ liberales) képezték, amelyeket csak ingyenesen volt szokás vállalni s természetes is, hogy az ilyen nobilisabb jellegű mandátumra állhatott is az az irányító elv, hogy abban túlnyomó a megbízó érdeke s az ingyenes munkavállalónak semmi érdeke nem fűződik a munka ellátásához. Ez a felfogás vitetett át arra az esetre is, amikor a megbízás kiviteleért már honorárium köteleztetett. Ezt teszi magáévá a Tervezet is. Nem lehet azt mondani, hogy ennek nem volna semmi alapja. Tényleg vannak az életben olyan ügyek, munkateljesítések — és ilyenek a Tervezet szerint elsősorban a nem háztartási, gazdasági, üzleti teendők (arg. 1363. §. 2. bekezdés, vagyis «operæ liberales») — amelyeknél nem szokás az életben olyan szorosan kötelező szerződést kötni, mint aminő a kétoldalú szerződés, hanem amelyeknél mindkét fél, a törvényes visszaléphetés gondolatában megy bele a szerződésbe. Az ilyen esetekre szabja típusul a Tervezet a megbízást. Tényleg az életben gyökerezik tehát ez a felfogás, amelyhez hasonlóval még vállalkozási szerződésnél is találkozunk laikusoknál, akik «re integra» meg vannak győződve a «visszarendelés» jogosságáról és igazságáról. Helyesen számol tehát e felfogással a Tervezet is, amidőn az 1375. §-ban mindkét fél számára felmondási jogot biztosít. De ez egyáltalán nem rontja le a megbízásnak munkaszerződési jellegét. Munkaszerződés marad ez azon egyszerű oknál fogva, mert az esetek legnagyobb részében felmondás nem történik s munka és díj *szerződéses* kicserélésről van szó. «Munka jogviszonya» létesül tehát a megbízással a felek közt s a törvénynek szabályozni kell épúgy, mint egyéb munkaszerződéseknél, hogy ez a munka hogyan viendő ki, mi a munkateljesítés következménye, a szavatosság etc.

Hibája a Tervezetnek, hogy a megbízási munkaszerződést elsősorban ingyenesnek fogja fel, holott elenyésző csekély azon esetek száma, amelyekben ingyen vállaltatnak megbízások. Azt lehet mondani, hogy a megbízási szerződések 99%-ában a megbízottnak a díj élethivatásából folyólag keresetforrása épúgy, mint a munkásnak a munkabér. De ép ezért az a természetes, hogy a megbízás szabályai a díjas megbízás szem előtt tartásával állíttassanak fel s ez alól való eltérésként kell szabályokat felállítani az ingyenes munkavállalás esetére.

Ez elvi alapnak elfogadása maga után vonná a szolgálati szerződés tényállás előfeltételeinek is a megváltoztatását. A Tervezet 1336. §. 2. pontja és 1299. §-a szerint háztartási, gazdasági, üzleti teendő felvállalása rendszerint nem megbízási, hanem szolgálati szerződés lesz. Azt, hogy esetleg megbízási szerződés legyen, azon bizonytalan kritériumtól teszi a Tervezet függővé, hogy «ilyen szándékkal köttessék». Mennyivel biztosabb ennél idézett tanulmányomban kifejtett az a kritérium, hogy minden egyes, meghatározott munka felvállalása — hacsak nem vállalkozási szerződés — megbízás lesz. Szolgálati szerződés pedig akkor forog fenn és pedig a felvállalt munka minőségére való tekintet

nélkül, ha a munkavállaló munkaidejét vagy annak jelentékenyebb részét köti le egy másik ügykörében leendő állandó munkakifejtésre.

Az előrebocsájtottak alapján az 1299. §-t következőleg szövegezném: «Szolgálati szerződéssel az egyik fél, a munkavállaló, másnak ügykörében teljesítendő és pedig az ő egész munkaidejét vagy annak jelentékenyebb részét igénybe vevő szolgálatok teljesítésére, a másik fél munkabér (időbér vagy akkordbér) fizetésére kötelezi magát».

Az 1362. §. így hangzanék: «A megbízás elvállalása által a megbízott kötelezi magát, hogy a rábízott munkát a megbízó akaratához képest és érdekének megfelelőleg díj fejében teljesíti (díjas megbízás).»

1363. §.: «Nem jár díj a megbízottnak, ha díj sem ki nem köttetett, sem ilyet az ügy természeténél vagy a körülményeknél fogva nem várhatott (ingyenes megbízás).»

A Tervezet eme §-ainak az ajánlott megváltoztatása korántsem jelentené a II. szöveg közzétett szabályainak a gyökeres megváltoztatását, mert főleg a megbízásnak a legtöbb szabálya úgyis arra való tekintet nélkül van megállapítva, hogy ingyenes vagy díjas, hogy tárgya vagyoni ügy vagy egyéb teendő. A lényeges az volna, hogy a megbízásnak a munkaszerződések közé való beutalása elismerését jelentené annak a belső kapcsolatnak, amely van közte és a szolgálati és vállalkozási szerződés közt s elvi alapon tenné lehetségessé az ügyellátás tekintetében a megbízás fejezetében felállított szabályoknak (az 1365., 1367., 1368., 1369., 1371. és 1372. §-ok) a szolgálati és vállalkozási szerződésre való kiterjesztését, amint ezt a N. 675. §-a is teszi. Még a visszavonás kérdését szabályozó 1375. §. sem szenvedne gyökeres megváltoztatást, mert a visszavonásnak az a szabályozása, ami itt mindkét fél javára kodifikáltatik, nem ellenkezik a munkaszerződéseknek a természetével, hiszen a szolgálati szerződés tekintetében is ismer a Tervezet 1323. §-a hasonló szabályt. A Tervezet 1375. §-ának 2-dik bekezdése pedig, ami kétségtelenül a mai viszonyoknak megfelelő helyes szabály, egyenesen azon az elvi alapon áll, amit vitatok, t. i., hogy a megbízottnak a díjhoz erősebb jogot kell adni, mint azt a római jog teszi, olyat t. i., amelyet a megbízó szeszélyből teljesen meg nem hiúsíthat. Mindazáltal az 1375. §. helyébe is más rendelkezést indítványozok. Az 1375. §. mai szövegezésében így szól:

«A megbízást bármelyik fél bármikor felmondhatja, de ha alkalmatlan időben mondja fel, anélkül, hogy nyomós oka volna rá, a másiknak ebből eredő kárát megtéríteni köteles.

Ha jutalom van kikötve és a felmondásra a megbízó hibája ad okot, vagy ő mond fel nyomós ok nélkül, a bíróság a megbízottnak a körülményekhez képest az 1374. §. második bekezdése szerinti járandóságán felül a jutalom összegének határai közt megfelelő kárpótlást ítélhet.

Nyomós okból a megbízott akkor is felmondhat, ha a felmondás jogáról lemondott.»

Az első bekezdés a pandektajogban és ezt követőleg a N. 671. §-ban a megbízottra nézve felállított jogelveket terjeszti ki a megbízó általi felmondásra is. A megbízott részéről alkalmatlan időben való felmondás alatt azt kell érteni, hogy a megbízónak nincs többé elég ideje más megbízatásáról gondoskodni, a megbízó részéről alkalmatlan időben való felmondás alatt pedig azt, hogy a díj kiérdemlése céljából saját érdekében már kiadásokat tett, továbbá, hogy munkaidejének más módon való értékesítésére nincs többé módja. Ez utóbbi irányban szükséges szabályt azonban az 1375. §. második bekezdése tartalmazza. Alkalmatlan időben is lehet azonban nyomós okból felmondani joghátrány nélkül. Amely szabályozás alapgondolata (ez érvényesül az 1323. §-ban is), hogy aki *idegen* érdekben való működést kötelez, az joghátrány nélkül szabadulhasson e kötelezettség alól, ha *saját* nyomatékos érdekei ezt szükségessé teszik. Vagyis saját nyomatékos érdekből alkalmatlan időben való felmondással joghátrány nélkül lehet a másikat megkárosítani. És ez az, ami nem helyes! Saját nyomatékos érdekből szolgálati szerződésnél sem enged az 1323. §. azonnali, vagyis esetleg alkalmatlan időben való felmondást, hanem csak felmondási idő betartásával. A vállalkozási szerződés pedig egyáltalán nem ismer ilyenféle szabályt. Igaz, hogy az 1378. §-nak a halaszthatatlan teendők tekintetében való rendelkezése adott esetben enyhítheti a saját érdekből a másikra alkalmatlan időben való felmondásból származó kárt, de teljesen el nem enyészteti és így ily esetben is bekövetkezik az a szerintem helytelen eredmény, hogy saját érdekből joghátrány nélkül lehet a másiknak kárt okozni. Szerintem elég, ha biztosíttatik mindkét fél részére a bármikori felmondási jog, de történjék ez akár ok nélkül, akár saját nyomós érdekből, mindig az alkalmatlan időben történő felmondással a másiknak okozott kár viselése iránti kötelezettséggel. A kárviselés tekintetében az t. i. a helyes elv, ezt fogadta el a Tervezet is számos rendelkezésében, hogy azt érje a kár, akinek személyében vagy érdekkörében történik a kárthozó esemény.

Az 1375. §. második bekezdésében ugyanez alapon mellőzendő a «nyomós ok nélkül» mint tényálláselem. Az e kihagyással szövegezett második bekezdés fog tág teret adni az esetek individualizálásának és helyes eldöntésének, mert a megbízás körébe a fent ajánlott kategorizálás mellett nagyon különböző munkavállalások esnek (vagyonkezelés, orvos, felolvasó, nevelő, gyorsíró, ügyvéd, felügyeletgyakorlás, körjegyző, bába stb.) és e kategóriák egyikében indokoltabb lesz, mint a másikban, hogy a bíróság még akkor is megítélje a díjnak egy részét, vagy akár az egészet, ha semminemű munkateljesítés nem történt.

Az 1375. §-t tehát így szövegezném:

«A megbízást mindkét fél bármikor felmondhatja. De ha ezt anélkül, hogy a másik arra nyomós okot adott volna, alkalmatlan időben teszi, a másiknak ebből eredő kárát megtéríteni tartozik. Nincs helye kártérítésnek, ha ingyenes megbízásnál a megbízott nyomós okból mond fel.

Ha a megbízó mond fel, vagy a felmondásra ő adja az okot, a bíróság a körülményekhez képest az 1374. §. második bekezdése szerinti járandóságon felül a jutalom összegének határai közt megfelelő kárpótlást ítélhet meg.

A felmondási jogról való lemondás dacára fel lehet mondani nyomós okból, különös bizalmat feltételező megbízásnál enélkül is. Az ilyen felmondás esetére is állanak az I. és II. bekezdés szabályai.»

Térszűke miatt e helyütt már csak a következő megjegyzésekre szorítkozom.

Az 1374. §. második bekezdését pótolni kellene akként, hogy a megbízottnak a díj aránylagos részéhez való joga arra az esetre is biztosítandó, ha a megbízás felmondás folytán szűnt meg.

Az idézett tanulmányomban kifejtettek alapján a Tervezet 1365., 1367., 1368., 1369., 1370., 1372. §-ai megfelelő alkalmazásra kiterjesztendők a szolgálati és vállalkozási szerződésre.

Végül a vállalkozási szerződésnél is a vállalkozó részére — ha személyesen teljesítendő munkáról van szó — nyomós okból felmondás biztosítandó az alkalmatlan időben való felmondásból származó kár megtérítésére irányuló kártérítési kötelezettséggel.

*

E cikk megírása után olvasom *Lotmar*-nak, az illusztris külföldi tudósnak a Szolgálati szerződésről a Jogállam ez évi júniusi számában megjelent tanulmányát. Konstatálom, hogy a Tervezetnek a szolgálati szerződés, vállalkozási szerződés és megbízás tényállási előfeltételeit megszabó részével ő sincs megelégedve és a reviziót elengedhetetlennek tartja. Csakhogy ő a pozitiv megoldást másképp keresi, nevezetesen a megbízás ingyenes jellegéhez való visszatérésben, vagyis a német polg. tkvhöz terelgeti vissza magánjogi kodifikációnk hajóját. Én pedig szeretném attól még jobban elterelni. *Dr. Trócsányi József.*

Az írásbeli szerződés mellett létrejött szóbeli megállapodások hatályossága a II. Tervezet szerint.

Azt a rendkívül nagyfontosságú kérdést, hogy hatállyal bír-e az írásbeli szerződés mellett az azzal egyidejűleg, vagy azt megelőzőleg létrejött szóbeli megállapodás, a II. T. az eddigi gyakorlattól és az I. T. (950. §.) rendelkezésétől eltérő módon szabályozza 742. §-ában és az ily megállapodások hatályosságát lényegesen megszorítja.

A II. T. szerint: «ha a szerződés okiratba van foglalva, az abba fel nem vett korábbi, vagy egyidejű szóbeli megállapodás csak annyiban hatályos, amennyiben az okirat értelmezésére szolgál, vagy amennyiben a felek azt az okirat kiállításakor azzal szemben is fen akarták tartani.

Feltétlen hatálytalan az ily szóbeli megállapodás, ha az okirat a szerződés érvényességi kelléke».

Sem az e szakaszban kifejezett elvet, sem a szakasz szerkesztését nem tartom megfelelőnek.

A 742. §. helyett oly értelmű rendezést tartanék kívánatosnak, mely szerint, ha a szerződés okiratba van foglalva, tekintettel a körülményekre, a jóhiszeműség követelményeinek megfelelően döntendő el, hogy a korábbi vagy egyidejű szóbeli megállapodás fentartása megfelel-e a felek feltehető akaratának.

Természetes, hogy oly megállapodások, melyek érvényéhez a törvény okiratot kíván, ily szabályozás mellett sem lesznek hatályosak, ha maguk ezen megállapodások nincsenek írásba foglalva. Ennek a szabálynak fenti rendelkezéssel kapcsolatban való kifejezése azonban felesleges, mert az ily szóbeli megállapodásokra is természetszerűleg alkalmazandó a törvénynek az írásbeli formát megkövetelő szabálya.

A kérdés megoldásánál következő megfontolások vezetnek:

Ott, hol a jogviszony szabályozója szerződés, ott a felek szerződési akaratának kell érvényre jutni. A szerződési szabadság alapelveivel állana ellentétben, ha más tartalmú megállapodás oktrojáltatnék a felekre, mint amiben ők kölcsönösen megállapodtak.

Oly esetben, amidőn a felek a szerződést okiratba foglalják, rendszerint az a törekvésük, hogy az írás teljesen foglalja magába a megállapodást. Igaz tehát, hogy az esetek nagyobb részében, sőt többnyire az írás kimeríttően tartalmazza a felek megállapodását s egyik-másik csak szóval megbeszélt pontnak írásba foglalása ép azért marad el, mert az a pont kötelező hatállyal felruházott szerződési megállapodássá nem érlelődik, avagy az elhatározás döntő szakában azt a pontot el akarták ejteni a felek. Korántsem állítható azonban, hogy ez mindenkor így van. Sokszor egész más az oka annak, hogy egy szóbeli megállapodás az írásos szerződésbe nem kerül be. Quaestio facti tehát mindenkor, hogy az írásba nem foglalt szóbeli megállapodást a megállapodás kötelező részének tekintették-e a felek, helyesebben, hogy annak tekinthette-e a jóhiszeműen eljáró és a másik fél kijelentéseiben megbízó fél. Ennek a kérdésnek eldöntése a bíró részéről az eset körülményeinek, a szereplők személyes helyzetének és az írásból kihagyás okának, a tényállás finom árnyalatainak beható vizsgálatát és értékelését követeli meg. Ezen kérdést egy generalizáló jogszabállyal a priori megoldani nem lehet, mert a kérdésnek helyes eldöntésénél számba jövő számos szempont és momentum közül a törvény csak egyet-kettőt ragadhat ki s ezen momentumok súlya sem állapítható meg helyesen előre egy generalizáló jogszabállyal, mert ez is esetenkint változik. Ily törvénynél a kérdés csak direktivákat adhat a bírónak, minden strikt jogszabály, mely határozott megoldásokat kötelezően ír elő és ezt a határozott megoldást a sok számbajövő szempont közül kiragadott egy-két tényállási elemtől teszi függővé, a szerződésnek Procrustes-ágyává lesz, melyből a felek akarata igen gyakran, sőt többnyire megnyomorítva kerülne ki.

Méltánytalanságokra és visszásságokra vezethet az is, hogy a II. T. azt kívánja, hogy a felek, tehát mindkét fél akarja a szóbeli megállapodást az írással szemben fentartani, holott az esetek nagy részében épen a másik fél rosszhiszemű magatartásából származható hátrányokkal szemben szorul a jóhiszemű megfelelő oltalomra, olyankor, midőn bizonyos pontra nézve a felek az okirat kiállítása előtt megállapodtak, ennek elejtése tekintetében további nyilatkozatokat nem váltottak, a rosszhiszemű fél azonban ezen pontot az általa szövegezett írásból szándékosan kihagyja. Ily esetekben a priori feltétlenül megtagadni a gyengébb féltől a védelmet nem volna indokolható. Igaz, hogy a megrövidített fél adott esetben élhet a tévedés vagy megtévesztés miatti megtámadás jogával, ámde ennek szigorúbb feltételei nem is állnak fen a fenti esetek mindegyikében, de másrészt a megtámadással a jóhiszemű fél csak hatálytalaníthatná az ügyletet, már pedig neki az ügylet fentartása és foganatba menése lehet az érdeke. Különben is visszás és mivel sem indokolható törvényhozási álláspont volna az, amely ily esetekben inkább akarná az egész szerződésnek összeomlását és nehézkes és legtöbbnyire gazdasági hátrányokkal járó restitutiót, mint azt, hogy a felek kinyilvánított megállapodása érvényre jusson.

Fenti megjegyzések a II. T. elvi alapján állva a rendelkezések részleges módosítását célozzák.

Elvi ellentét van azonban az általam helyesnek vélt szabályozás és a II. T. rendelkezései között azon részben, hol a II. T. feltétlenül hatálytalannak nyilvánítja a szóbeli megállapodásokat ott, hol az írás a szerződés érvényességi kelléke. Hatálytalan nemcsak ott, hol a törvény köti a szerződés érvényességét írásbeli alakhoz, hanem ott is, hol ezt a felek teszik. Hatálytalan nemcsak az a megállapodás, mely az okirat rendelkezései mellett további rendelkezéseket tartalmaz, hanem az is, mely az okirat értelmezésére szolgál.

A II. T. ezen szabályát indokolatlannak és káros hatásúnak tartom. Áll ez elsősorban az értelmezésre szolgáló megállapodások hatálytalanná nyilvánításáról. Az ily megállapodások voltaképen nem is megállapodások, ezek csak egyező nyilatkozatai a feleknek, melyek a tulajdonképeni szerződési megállapodások szándékolt tartalmára nézve adnak felvilágosítást. Nem is helyes az ily megállapodás hatályosságáról, vagy hatálytalanságáról beszélni, mert az értelmező nyilatkozatok önmagukban joghatállyal sohasem birhatnak, a jogviszonyokat nem ezek az értelmező, hanem mindenkor az értelmezett nyilatkozatok szabályozzák. Az értelmezésre szolgáló nyilatkozatoknál nem a hatályosság, hanem csak az tehető kérdés tárgyává, hogy azok az okirat értelmezésénél figyelembe vétessenek-e, vagy sem? Azt hiszem, hogy az értelmező nyilatkozatok mindenkor figyelembe veendők. A jognyilatkozatok értelmezésének legfőbb és magától értetődő elve, hogy a feleknek a szándékát kell kideríteni. A bíró ezen tevékenységében minden kínálkozó támpontot felhasznál. Lehetetlen, hogy épen a feleknek az értelmezésre szolgáló kifejezett megállapodásait hagyja figyelmen kívül, még kevésbbé képzelhető, hogy ha kiderül, hogy a felek mily értelmet kívántak adni bizonyos nyilatkozataiknak, a bíró az okiratnak ettől eltérő értelmet tulajdonítson. A II. T. ezen szabálya nyilvánvalóan ellentétben áll a 768. §. rendelkezésével, mely szerint: «szerződés értelmezésénél a feleknek a szerződés megkötésekor volt akarata irányadó».

Meggyőződésem szerint ez elvvel ellentétben a 742. §. vonatkozó szabályát a gyakorlat akkor sem alkalmazhatná, ha a javaslat ily formában törvényerőre emelkednék is. Ha egyébként meg is maradna a törvényhozás a II. T. elvi álláspontján, szerintem az értelmezésre szolgáló megállapodásra való utalás a 742. §-ból egyszerűen kihagyandó volna.

Az értelmezés általános elveiből, nevezetesen a II. T. 768. §-ából következik, hogy az ily megállapodásokat, helyesebben nyilatkozatokat, mindenkor figyelembe kell venni.

De nem helyeslem a tulajdonképeni szóbeli megállapodások feltétlen hatálytalanságát megállapító rendelkezést sem. Abból, hogy a szerződésnek érvényességi kelléke az írás, még nem következik, hogy annak minden pontja, minden mellékhatározmánya, vagy kiegészítő rendelkezése csak írásbafoglalás esetén volna érvényes. A törvény az írásbeli formát legtöbbnyire nem az egész szerződésre, hanem egyes kikötésekre (kötbér, kamatos-kamat, jogvesztés, pactum reservati dominii) írja elő. De a törvény azon szabályainak is, hol az egész szerződés érvényét köti okirati formához, szerintem csak az az értelem tulajdonítható, hogy a szerződés lényeges tartalmának kell írásbafoglalva lenni, mellékhatározmányok azonban szóval is érvényesen létrejöhetnek, illetve magából az írásbeliséget előíró szabályból nem következik, hogy a szerződés minden egyes pontjának írásba kell foglaltatnia. A kérdés egyébként a formakényszert megállapító egyes szabályok értelmezési kérdése. Egy oly generális szabály, mely szerint a szóbeli megállapodás ily esetben hatálytalan, részben felesleges, részben túllő a célon; felesleges ott, hol a formakényszert megállapító speciális szabályban ez már benfoglaltatik és túlmegy a törvény célján ott, hol a speciális szabályból nem folyik a kiegészítő szóbeli megállapodás hatálytalansága.

Hátra vannak azon szerződések, hol a felek kötötték a szerződés érvényét okirati formához. Az ily okirat mellett létrejött szóbeli megállapodások elbírálásánál szerintem ugyanazon elvnek kell érvényesülni, mint azon írásbeli szerződéseknél, hol a megállapodás az írásos formának érvényességi kellék gyanánt való kikötése nélkül lett írásba foglalva. Itt is a felek szándéka a döntő és a felek szándékának kutatásában szabadkezet kell engedni a bírónak. Eltérés a szerződések két kategóriája között csak az, hogy utóbbi csoportnál, ott, ahol a felek az írás létrejöttére nyilvánvalólag nagyobb súlyt helyeztek, erősebben hat az a vélelem, hogy a megállapodást az okirat teljesen magábafog

lalja, ily esetben tehát nyomatékosabb okoknak kell fenforogni ahhoz, hogy megállapíttassék egy írásba nem foglalt pontról az, hogy a felek azt is kötelező megállapodásként kívánták fentartani. Kizárva azonban az távolról sincs ily esetben sem, mert az írásnak érvényességi kellék gyanánt való kikötése pszichologiailag nem egyértelmű azzal, mintha a felek részletkérdésekre, mellékhatározmányokra vonatkozólag is eleve kizárni kívánták volna szóbeli megállapodásaiknak kötelező erejét. De egyébként a logika szempontjából sem helytálló a II. T.-nek idevonatkozó rendelkezése. Ha az írásbafoglalást érvényességi kellékké a felek akarata tette, nincs akadálya annak, hogy ezen megállapodásuktól utóbb akár egészben, akár részben elálljanak, már pedig, ha megállapítható bizonyos szóbeli pontokról, hogy azokat a felek fentartani, kötelező erővel felruházni kívánták (s épen ez az, mi mindenkor bírói döntés tárgya), akkor ebben implicite benfoglaltatik, hogy ezen pontra nézve a felek az írásbeliség követelményétől elálltak. Ezek szerint, ha megállapítható, hogy a felek egy szóbeli megállapodást a szerződés mellett fen akartak tartani, nincs ok, hogy attól a kötelező hatály megtagadtassék.

Röviden rá kívánok mutatni azon nagy komplikációkra és hátrányokra, amelyek a 742. §., különösen a második bekezdés fentartása esetén beállhatnak.

E szabály belekényszerítené a feleket az ügyletnek tévedés és megtévesztés miatti megtámadásába és tekintettel arra, hogy nem állana más eszköz a megrövidített fél rendelkezésére, a bíróságokat is bizonyára hajlamosítaná, hogy a megtámadás jogát tágított körben ismerjék el.

Kérdés, nem hivatkozhatnék-e ily szerződések esetén a fél, ki talán kibújni akar az ügylet alól, a II. T. 790. §-ára, nem kérhetné-e e szakasz alapján részleges semmisség címén az egész ügylet hatálytalanságának megállapítását azért, mert a szóbeli megállapodás, dacára annak, hogy a felek szándéka szerint a szerződés részét képező kötelező megállapodás volt, formahiány miatt érvénytelen.

Mi történjék az ily megállapodásokkal azon esetekben, hol a formahiány miatti semmisség csak feltételes, illetve, ahol teljesítés által a formátlanul létrejött szerződés teljes hatályúvá válik, nevezetesen az ingatlanok tekintetében rendelkezést tartalmazó ügyleteknél?

A törvény szövegezése mellett beállhatna az a visszásság, hogy a bíró akkor is kénytelen volna megtagadni a szóbeli megállapodás hatályosságának elismerését, ha mindkét fél beismerte volna a perben, vagy beismerte volna peren kívül a szóbeli megállapodás létrejöttét és azt is, hogy azt a felek kötelezőnek tekintették. A semmisség ugyanis általában ipso iure hat és hivatalból figyelembe veendő.

A szóbeli megállapodások érvényességének oly radikális módon való megszorítása, mint ezt a II. T. tervezi, kétségtelenül azzal a nagy előnnyel járna, hogy kiküszöbölné azon veszélyeket, melyek a bizonyítással, nevezetesen a bizonyítás fogyatékosságával és hamis bizonyítékok érvényesítésével felmerülhetnek. A szóbeli megállapodás érvényességének kizárása esetén a szerződő fél biztos abban, hogy nem hoznak fel és bizonyítanak ellene oly állítólagos egyidejű vagy korábbi megállapodásokat, melyek írásba foglalva nincsenek. Ezen szempont jelentőségét az, ki a valóság elől optimisztikusan nem huny szemet, korántsem kicsinyelheti. Azonban szerintem ez az előny nem elegendő a II. T. szabályozásának elfogadhatásához. Az esetnek az a minden megkötöttség nélküli méltatása, amelyet a fentebb ajánlott szabály a bírónak biztosít, módot nyújt arra, hogy a döntésnél figyelembe vegye a bizonyítékoknak belső meggyőző erejét is. Amellett figyelembe veendő, hogy a II. T. szabályozása sem zárja ki a visszaéléseket. Ha megtagadja a törvény a szerződéssel egyidejűleg létrejött szóbeli megállapodások hatályát, meghamisítható a tényállás és a felek akarata utólagos megállapodások vitatásával és bizonyításával. A merész, az elvetemült fél visszaéléseit a II. T. szabálya is csak megnehezítené, de nem tenné lehetetlenné. De mindezeken felül áll az a megfontolás, hogy van legalább is akkora baj, ha törvénynél fogva, *szabályként* nem érvényesülnek a feleknek létrejött komoly, kötelező szóbeli megállapodásai, mint hogyha üldözhető és megtorolható visszaélés folytán *kivételesen* létre nem jött, koholt megállapodások érvényesülnek. Nem hagyható figyelmen kívül az sem, hogy a forgalmi erkölcsökre súlyosan demoralizálólag hat, ha a szerződő fél a törvényre hivatkozva megtagadhatná komoly kötelező megállapodásainak érvényét.

Az is igaz, hogy a II. T. szabályozásának mondhatnám preventiv hatása kedvezőbb lenne, mert a feleket jobban rászorítaná megállapodásaiknak pontos írásba foglalására, mi feltétlenül kívánatos. A nagyobb belátással bíróknál a bizonytalanság elkerülése rendszerint eléggé erős ható ok lesz arra, hogy megállapodásaikat pontosan írásba foglalják, a csekélyebb intelligenciájú feleknél pedig ezen praeventív hatás amúgy is bizonyára kis mértékben érvényesülne.

Azt hiszem végül, hogy az oly szabályozás, mely a szóbeli megállapodások érvényét nagyon szűk körre szorítja, a demokratikus követelményekkel is ellentétben áll. Kétségtelen ugyanis, hogy a gyengébb fél, az, aki a törvény ezen szabályait nem ismeri, az, aki a fogalmazásban és írások értelmezésében kevésbbé járatos, vagyis általában az alsóbb osztályokhoz tartozó, értelmileg inferiorisabb egyén kevésbbé lesz képes arról gondoskodni, hogy a javára szolgáló megállapodások az okiratba felvétessenek, miáltal az erősebb indokolatlan és bizonyára nem kívánatos fölénybe jut. *Dr. Frigyes Béla.*

A biztosítéki jelzálogjog kérdéséhez.*

III.

A joggyakorlat mai bizonytalanságán addig is, amíg a készülő magánjogi kodifikáció életbelépne, egy speciális törvény lesz hivatva segíteni, amelynek tervezetét *Sichermann* Bernát dolgozta ki (Jogállam, 1914. évi 5. füzet) azzal a gyakorlati érzékkel és világos jogi szerkezettel, amely az ő munkáinak sajátja. Mégis úgy tetszik, mintha *Sichermann* ezúttal túlságosan alárendelte volna magát és feladatát a II. T. és a Javaslat tartalmának és az ennek is mintául szolgáló német polgári törvénykönyvnek. Ennek a hátrányos következményei ott válnak érezhetőkké, ahol a jelen állapotoknak sürgős megoldását követelő nyílt kérdésekkel szemben azok a tágabb problémák kerülnek előtérbe, amelyeknek a magánjogi törvénykönyv javaslata a biztosítéki jelzálogjog fejezetében összefoglalt szabályokat szenteli.

Nem helyeselhetem ezért elsősorban azt, hogy a jeles szerző a külön törvény kereteit olykép tágítja, hogy benne ne csak a legnagyobb összegű biztosítéki jelzálogjog nyerjen szabályozást, hanem a polgári törvénykönyv javaslatában felvett másik két neme is a biztosítéki jelzálogjognak; sem pedig azt, hogy a külön törvény tervezete figyelemmel légyen arra is, hogy rendelkezései beilleszkedjenek a polgári törvénykönyv javaslatának rendszerébe és pláne olyan fokban, hogy ez a törvénykönyv majdan a megfelelő helyen a speciális törvény rendelkezéseit reprodukálhassa.

Helyesen jelöli meg *Sichermann* a speciális törvény rendeltetését: rendelkezéseinek alkalmasoknak kell lenniök a mai jogi helyzet visszásságának és nehézségeinek megszüntetésére. Bölcsen korlátozza továbbá a speciális törvény lehetőségét az a helyes szempont, hogy ne kerüljön ellentétbe ez idő szerint fennálló jogunkkal, hanem inkább részleges továbbfejlesztéseként jelentkezzék. De a jelenlegi joghoz való alkalmazkodás magában kizárja azt, hogy ugyanaz a törvény más oldalon a jövendő jogba is beilleszkedjék, minthogy emez nem egy principiális jelentőségű kérdésben mélyrehatóan eltér eddigi jogunktól.

Maga *Sichermann* utal arra, hogy a biztosítéki zálogjognak az a három faja, amelyet a német törvény nyomdokait követve a polgári törvénykönyv javaslata felölel, három gazdaságilag is, jogilag is egészen különböző jelzálogjogi alakulat és hogy csak egy közös vonásuk van, amely azokat a II. T. által «forgalmi»-nak nevezett jelzálogjogtól elválasztja «és ez az, hogy míg az utóbbinál a telekkönyvi intézmény alapjául szolgáló *publica fides* nemcsak a bejegyzett dologi jogot (zálogjogot), hanem a zálogjoggal biztosítandó követelést is fedezi — annyiban, amennyiben a zálogjog fenntartása és érvényesítése érdekében szükséges — addig az említett alfejezetben szabályozott három jelzálogjognál a telekkönyv védelme csakis magára a jelzálogjogra szorítkozik és nem terjed ki az e zálogjog által biztosítandó követelésre». (Id. h. 320. l.)

* Bef. közl. — Az előbbi közl. l. a 22. és 23. számban.

Mai telekkönyvi anyagi jogunk azonban a nem csupán biztosítéki, közönséges jelzálogjog bejegyzésének sem adja meg azt az erőt, hogy a *publica fides* oltalmába magán a zálogjogon kívül a követelést is felölelje. A mi bekebelezett zálogjogunkat bizonyos korlátok közt védi a telekkönyvi *publica fides*; de a hitelezőt a jelzálogjognál fogva megillető jogok *mindenkor* csupán a követelés szerint igazodnak és a hitelező a követelés bizonyítása végett a bejegyzésre és az ezt fedő vélelemre nem hivatkozhatik. Más szóval a mi mai közönséges, vagy ha úgy tetszik «forgalmi» zálogjogunk azonos a polgári törvénykönyv javaslatának 688. §-ában és *Sichermann* tervezetének 1. §-ában meghatározott biztosítéki jelzálogjoggal. Ha alább (id. h. 336. l.) *Sichermann* kiemeli, hogy a legnagyobb összegű biztosítéki zálogjog jogi természete vita tárgya nem volt, «bár tételes jogunk a német ptk. 1184. §-a, illetőleg a T. 688. §-ának megfelelő rendelkezést eddig nem ismert», akkor ezt ki kell egészíteni annak a megállapításával, hogy tételes jogunk ilyen rendelkezést *nem is ismerhetett*, minthogy nem ismert a német ptk. 1138. §-ának és a magyar javaslat 669. §-ának megfelelő tételt. Ahol a bekebelezett zálogjog általában nem alapít meg vélelmet a követelés mellett, ott nem lehet a különös fajta zálogjogot karakterizáló ismertető jegynek épen azt tekinteni, hogy e vélelmet nem alapítja meg. Épen ebben a vonatkozásban a mi jelenlegi biztosítéki zálogjogunk a mi jelenlegi közönséges zálogjogunkkal teljesen megegyezik. Amikor tehát a tervezet 1. §-a a biztosítéki jelzálogjogot azzal határozza meg, hogy arra vonatkozólag «a telekkönyvi bejegyzés védelmét tárgyazó jogszabályokra a követelés tekintetében senki sem hivatkozhatik és a jelzálogjognál fogva bárkit illető jogok csupán a követelés szerint igazodnak»: akkor a zálogjog sajátos faja nincs a *differentia specifica* megjelölésével elhatárolva. Ez a definitió a mi mai közönséges zálogjogunkra is mindenben ráillik.

A kétféle zálogjog érvényesítése a mi jelenlegi jogunk szerint is különböző módon történik; de magából abból, hogy sorrendi tárgyaláson a közönséges zálogjog hitelezőjének perre utasítására elegendő az adós kifogása és hogy a perre utasítástól a hitelezőt csak az óvhatja meg, hogy követelése jogerejű ítélet vagy bírói egyezség által van megállapítva, vagy végrehajtható okiraton alapul, vagy végül iránta a per már folyamatban van, (vht. 197. §.) — eléggé tanusítja, hogy jelenlegi jogunk nagyon messze van attól, hogy a zálogjog bejegyzéséből a követelés javára vélelmet merítsen.

Mindebből azonban két tanulságot kell merítenünk. Elsősorban azt, hogy a háromféle biztosítéki zálogjognak, amely *Sichermann* tervezetében is szerepel, nincs olyan jellemző közös vonása, amely *mai* jogunkban valamennyiüket megkülönböztetné a közönséges zálogjogtól. Különösen nem lehet az a követelés megfosztása a telekkönyvi *publica fides* oltalmától. Másodszor pedig annak felismerésére kell jutnunk, hogy a speciális törvény nem lehet egyhangban jelenlegi jogunkkal is, amely a követelés javára szolgáló vélelmet nem ismeri és egyúttal jövendő jogunkkal is, amelyben ennek a vélelemnek elvi jelentőség jut.*

Az a speciális törvény tehát, amely jelenlegi jelzálogjogunk alapjainak érintetlenül hagyása mellett csupán a biztosítéki zálogjogot akarja szabályozni, nem indulhat ki abból a definicióból, amelyet *Sichermann* tervezetének 1. §-a tartalmaz.** Élő jogunk kereteiben annak, amit a német törvénykönyv jogában a «gewillkürte Sicherungshypothek« (ntk. 1184., II. T. 688.) neve alatt ismerünk, nincs semmi értelme. Nincs sem gyakorlati jelentősége, sem megkülönböztető fogalmi kritériuma, sem egyébként dogmatikus létjogosultsága. A mi jelenlegi jogunk elvi alapjainak változatlan fentartása mellett a Tervezet 1. §-a nem szükséges, nem is lehetséges. Mert azt mégsem hihetjük, hogy a speciális törvénynek a biztosítéki zálogjogra vonatkozó intézkedése arra volna hivatva és szánva, hogy az *argumentum a contrario* erejénél fogva immár a közönséges zálogjog szerkezetét is megváltoztassa olykép, hogy ezután a nem biztosítéki, közönséges zálogjognál fogva a hitelező a követelés tekintetében a telekkönyvi bejegyzés védelmét tárgyazó jogszabályokra hivatkozhassék és a jelzálogjognál fogva bárkit megillető jogok ne csupán a követelés szerint igazodjanak.

A bemutatóra szóló és forgatható papirból származó követelést biztosító zálogjog szabályozása elé ilyen elvi akadály nem gördül; inkább csak azt lehetne kétségbe vonni, van-e ez a kérdés olyan sürgős, hogy a polgári jog kodifikációja előestéjén külön törvényben oldassék meg? Azok az adatok, amelyeket *Sichermann* rendelkezésünkre bocsát, inkább ellene szólnak ennek. Abból, hogy az igazságügyi kormány* az 1886 : XXIX. tc. 77. §-ában nyert felhatalmazással a mai napig nem élt, de sőt tudtommal ezt az érdekelt körök sem szorgalmazták, azt lehetne kiolvasni, hogy e szabályozást sürgető gyakorlati szükség nem kívánja. Az «egyes individualiter meghatározott, bemutatóra vagy rendeletre szóló papir ily módon való biztosítása végett — mint *Sichermann* hangsúlyozza, — külön jogszabályokat alkotni nem volna érdemes.» Az ilyen zálogjogok a mai gyakorlatban a legnagyobb összegre megalapított biztosítéki zálogjog alakjában jönnek létre; hogy ez a jövőben is lehetséges lesz, az a törvénykönyv javaslatának 693. §-ának második bekezdéséből olvasható ki. Vasúti vállalatok kötvénykölcsöneinek bekebelezéséről van törvényes rendelkezésünk; egyéb vállalatok emissziói számára pedig tudtommal nálunk nem merült fel a bekebelezés szabályozásának szüksége.

A Tervezet ide vonatkozó 3–5. §-ai* szabatosan vannak megszerkesztve és megszövegezve. Tartalmukra csak két igénytelen megjegyzést óhajtanék tenni.

Az egyik az, hogy a 3. §. 2. és 3. bekezdésében hiatust látok annyiban, amennyiben azt a jogszabályt, ahogy a papír átruházásával a zálogjog is átszáll, nem mondja ki a szakasz. Ennek a logikailag előljáró tételnek csak a következményei vannak megállapítva, egyfelől az ilyen zálogjogra vonatkozó jog szerzésének szabályozásával, másfelől annak kimondásával, hogy a papír igazolt átszállásának bekebelezését követelheti, az *előző* jogosítottak hozzájárulása nélkül.

Másik megjegyzésem a mindenkori hitelezők részére kirendelt képviselőre vonatkozik.** Az 5. §. második bekezdése szerint a képviselő kirendelésének, elmozdításának és hatáskörének szabályozását rendeletbe utalja. Azt tartom, hogy a speciális törvénynek, ha az értékpapír-zálogjogot egyáltalában felveszi szabályozása körébe, ezekre a kérdésekre is ki kell terjeszkednie. Kivált a képviselő jogkörének fontos anyagi jogi kérdéseit nem volna helyes a rendeletnek átengedni.

A Tervezet súlypontja azonban az ú. n. kauciós zálogjog

* Mellesleg megemlítem, hogy a jövő jog új terminológiát is hoz. Mai telekkönyvi jogunk ingatlanokra vonatkozólag is állandóan *zálogjogról* beszél; a polgári törvénykönyv javaslata pedig *jelzálogjogról*. A speciális törvénynek az eddigi terminust kellene átvennie.

** *Sichermann* Tervezete 1. §. (id. h. 323. old.) «Ha valamely követelés biztosítása okából a telekkönyvben biztosítéki zálogjogot jegyeznek be, a telekkönyvi bejegyzés védelmét tárgyazó jogszabályokra a követelés tekintetében senki sem hivatkozhatik és a jelzálogjognál fogva bárkit illető jogok csupán a követelés szerint igazodnak».

* Id. h. 331. old. 3. §. «Oly követelés okából, amely bemutatóra szóló papírból, váltóból vagy más forgatható papírból származik, csak biztosítéki jelzálogjogot lehet megállapítani. Ezt a jelzálogjogot biztosítéki jelzálogjognak kell tekinteni, ha a telekkönyvben ilyennek nincs is megjelölve. — Ilyen követelésre és az ennek okából megalapított jelzálogjogra további jogok az efajta követelésekre vonatkozó szabályok szerint és csakis telekkönyvi bejegyzés nélkül szerezhetők. — A rendeletre szóló papír mindenkori igazolt birtokosa azonban a papír bemutatása mellett követelheti, hogy az ezen papírból származott követelés okából bekebelezett jelzálogjognak átszállását az ő javára telekkönyvileg bekebelezzék; az előző jogosítottnak hozzájárulása nem szükséges. — 4. §. Az előző szakasz első két bekezdésének rendelkezéseit alkalmazni kell azon jelzálogjogra is, amelyet bemutatóra szóló részkötvények alakjában létesített vagy létesítendő kölcsönkövetelés okából alapítanak; ezen jelzálogjog a mindenkori részkötvénybirtokost kötvénye névértékének arányában illeti».

** Id. h. 332. old. 5. §. «A 3. §., valamint a 4. §. szerint alapított jelzálogjog esetében a mindenkori hitelező részére képviselőt lehet rendelni, a jelzálogjogra vonatkozó rendelkezések megtétele végett. A képviselő kirendelését a telekkönyvbe be kell jegyezni. — A képviselő kirendelését, elmozdítását, valamint hatáskörét egyébként rendelet fogja szabályozni; a követelés alapjául szolgáló papírban a hatáskör megszorítható. — A tulajdonos a képviselőtől az ennek hatáskörébe tartozó minden olyan rendelkezést követelhet, melynek teljesítésére a hitelező kötelezve van».

szabályozásán (6—11. §.) van.* Ezen a téren merültek fel azok a visszásságok, amelyeknek megszüntetése sürgősen szükségesnek mutatkozott. Ezeknek a szabályoknak erényeire és hibáira fog gazdasági életünk és joggyakorlatunk legérzékenyebben reagálni. Ezeket kell a legnagyobb gonddal előkészíteni.

Helyeslem, hogy a Tervezet 6. §-a nem a törvény, hanem a telekkönyvi rendelet 65. §-a nyomán határozza meg a maximális zálogjogot. A törvénykönyv javaslatának rendszerében a 692. §. szövegezése helyén van; szerény véleményem szerint a 650. §. második bekezdésével kapcsolatban teljesen világosan megjelöli azt az alakulatát a jelzálogjognak, amelyről a szakasz intézkedni kíván. A 650. §. második bekezdésének megfelelő jogszabályt azonban a mi telekkönyvi jogunk nem ismer, és bár jövőbeli követelés tekintetében megalapított zálogjogot ez okból érvénytelennek tekinteni bizonyára mai jogunk szerint sem lehet (C. 2255/1903.), mégis ilyen kifejezett jogszabály hiján célszerűbbnek látszik az az exemplificativ felsorolás, amelyet a tkv. r. 65. §-a ad, és amelyet a speciális törvénynek leghelyesebb volna egész híven átvenni.

Helyeslem, hogy az átruházhatóságot és átvállalhatóságot a Tervezet 7. §-a energikusan hangsúlyozza; kívánatosnak tartanám azonban a követelés és a zálogjog átruházásának és átvállalásának élesebb disztinkcióját.

Az átruházás tekintetében az, amire a 7. §. gondol, bizonyára a követelésnek és a zálogjognak együttes átruházása. A javaslat szövege mégis csak a zálogjog átruházásáról beszél. Fent arra az eredményre jutottunk az ezidőszerinti joggyakorlattal egyetértve, hogy maga a zálogjog, követelés nélkül, szintén átruházható ugyan, de csupán a jelzálog tulajdonosának beleegyezésével; mert hiszen a zálogjogi keret átruházásának csak akkor van jogosultsága, ha a tulajdonos hajlandó az uj zálogtartóval abba a jogviszonyba lépni, amelyből biztosítandó követelések állhatnak elő. A Tervezet két lehetőséget tart tehát szem előtt (7. és 11. §.), holott három szorul szabályozásra: a követelés és a zálogjog együttes átruházása, azután külön a követelés és külön a zálogjog átruházása.

Ami pedig az átvállalást illeti, a Tervezet egyedül azt a persze leggyakoribb esetet tartja szem előtt, amikor az eddigi tulajdonostól, aki személyes adós is, az ingatlan megszerzője, mint új személyes adós vállalja át a tartozást. Ha bizonyos is, hogy ez az eset fordul elő legtöbbször, mégis kívánatos volna a tartozás-átvállalás más kombinációit is felölelni olykép, hogy az átvállalt tartozást is biztosítja a zálogjog, ha az átvállaláshoz a tulajdonos hozzájárul.

Nem helyeselhetem azonban mindazt, amit *Sichermann* tervezete *egy* külön megjelölt kauzából, a hitelezési jogviszonyból származó követelések és az ezek okából megalapított zálogjog átruházására nézve a 8—10. §-okban ajánl. Szerény véleményem szerint a szinte jelzáloglevéllé emelt hitelbiztosítéki okirat az ő hátiratszerű, de a hátirattól mégis elvileg különböző átruházási nyilatkozataival, másodlataival, másolataival, az átruházás fakultatív bejegyzésével és a jelzálogos hitelező képviseletével oly bonyolulttá teszi az ilyen jelzálogos követelések átruházását, hogy utóbb is nem a forgalom egyszerűsítésére és megkönnyítésére, hanem nehézkessé tételére fog vezetni. A gazdasági célt helyesen jelöli meg a tudós szerző (id. h. 388. l.) abban, hogy a hitelező pénzintézet a hitel keretében keletkezett és a jelzálogi biztosítékot élvező követeléseket (rendszerint visszleszámítolás útján) olykép értékesíthesse, hogy a jelzálogi fedezetnek megfelelő része az átruházott követelést követhesse és pedig minden felesleges költség és formai nehézség nélkül. Erre azonban a német jelzáloglevél (Hypothekenbrief) intézménye alkalmas minta aligha lehet.

Nem maradhat figyelmen kívül az a körülmény, hogy a német polgári törvénykönyv a jelzáloglevél intézményét a közönséges jelzálogjogra korlátozza; a biztosítéki jelzálogjog mindhárom fajára nézve elvileg kizárja (ntk. 1185.) Alaposan megfontolandó, hogy ezzel szemben a mi jogunk, amely jelzáloglevelet, nem csak jelenleg, hanem az új kódex törvényjavaslata szerint is — akár helyes, akár helytelen megfontolások alapján — elvi okokból kizárja a forgalmi jelzálogjogra nézve, viszont épen a biztosítéki zálogjog egyik fajára nézve bevezessen-e egy új, a jelzáloglevél képére alkotott, de tőle lényeges vonásban mégis eltérő jogintézményt?

Sichermann szerint a német törvényhozó abból indult ki, hogy a biztosítéki jelzálogjog, «mint olyan, nem tárgya a forgalomnak»; és a kitűnő szerző úgy találja, hogy ez a feltevés talál ugyan az akaratszerű (ntk. 1184. II. T. 688.) és az értékpapír-jelzálogjognál (ntk. 1187. II. T. 689.), de nem a legnagyobb összeg erejéig bekebelezett kauciós jelzálogjognál. Ezt a felfogást azonban nem oszthatom.

A már kifejtetteknél fogva vitán kívül állónak tekinthetem és a német törvénykönyv irodalmában tényleg vitán kívül áll, hogy a biztosítéki jelzálogjog is és pedig annak mindhárom válfaja, tárgya lehet az átruházásnak. Ha mindazonáltal a német jogelmélet, szemben a biztosítéki jelzálogjoggal épen a közönséges jelzálogjogot tekinti eminenter forgalmi jognak, akkor ez alatt nyilván nem azt érti, hogy csak ez lehet átruházás tárgya, hanem itt a kifejezést különös értelemben használja. Ennek a megkülönböztetésnek alapja nyilván megint az a mélyreható elvi különbség, amelyet a kétféle jelzálogjog közt az a körülmény alapít meg, hogy a közönséges jelzálogjog a telekkönyvi *publica fides* védelmébe a követelést is bevonja, a biztosítéki jelzálogjog nem. Ennek folytán a közönséges jelzálogjog jóhiszemű megszerzője nem jogutód, hanem originárius jogszerző körülbelül ugyanúgy, mint ahogyan originárius jogszerző az értékpapír megszerzője. Ez a momentum a közönséges jelzálogjogot a legtágabb körű, mondhatnók: a kereskedelmi forgalom számára is alkalmas forgalmi cikké avatja; és a német törvényhozás a jelzáloglevél intézményét azért vette fel a számára, hogy ennek a forgalomnak a technikáját is egyszerűsítse és könnyítse. A jelzálogos követelés is a *publica fides* oltalma alatt állván, a jelzáloglevél a jóhiszemű szerző javára az originárius jo

* Id. h. 338. s köv. old. 6. §. «Oly követelések okából, amelyek valamely hitel, ügyvitel, szavatosság, károkozás, vagy egyéb jogviszonyokból származhatnak, jelzálogjogot akként lehet megalapítani, hogy csupán a legnagyobb összeget határozzák meg, amelynek erejéig a jelzálogjog a követelésekért felel; e legnagyobb összeget a telekkönyvbe be kell jegyezni. — A követelések járulékait — ha a bejegyzés azokat külön fel nem tünteti — a legnagyobb összegbe be kell számítani. — Ezt a jelzálogjogot biztosítéki jelzálogjognak kell tekinteni, ha a telekkönyvben ilyennek nincs megjelölve». — 7. §. «Ha az előző szakasz szerint megalapított jelzálogjogot átruházták, vagy ha az ilyen jelzálogjoggal terhelt ingatlan tulajdonában változás állott be, a jelzálog a bejegyzett legnagyobb összeg erejéig azon követelésekért is felel, amelyek az új jelzálogos hitelező javára, vagy az új tulajdonos terhére a jelzálogjog bejegyzése alapjául szolgált okiratban említett jogviszonyokból keletkeznek». — 8. §. «Valamely hitelviszonyból származható követelések okából a 6. §. szerint megalapított jelzálogjogot átruházni csakis oly módon lehet, hogy a jelzálogos hitelező a jelzálogjog bejegyzése alapjául szolgált okiratot (hitelbiztosítéki okiratot) a telekkönyvi szabályoknak megfelelő al»kban kiállított okiratba foglalt átruházási nyilatkozattal a jogutódnak átadja. — Ezen átruházás telekkönyvi bejegyzés nélkül is azon joghatállyal bír, mintha az okirat birtokosa a telekkönyvbe jegyzett jelzálogos hitelező volna. — Az első bekezdésben említett jelzálogjog esetében jelzálogos hitelezőnek a hitelbiztosítéki okiratnak csak az olyan birtokosa tekinthető, akinek hitelezői minőségét az okirat eredeti tartalma, vagy az átruházási nyilatkozatoknak összefüggő és a bejegyzett jelzálogos hitelezőre visszavezethető láncolata igazolja. — Az elveszett hitelbiztosítéki okiratot a megsemmisítési végzés, az átruházási nyilatkozatot a bíróságnak az átruházást kimondó határozata pótolja. — A 3. §-nak utolsó bekezdése ide is szól. — A hitelbiztosítéki okiratra vezetett átruházási nyilatkozat bélyegmentes». — 9. §. «A jelzálogos hitelező az előző szakasz első bekezdésében említett jelzálogjognak összeg szerint meghatározott részét is ruházhatja át; az átruházás az idézett bekezdés szerint történik azon módosítással, hogy az átruházási nyilatkozat másodlatának az eredeti hitelbiztosítéki okiratra történt vezetése után a hitelező ezen így kiegészített okiratnak hitelesített másolatát adja át az eredeti helyett. — Az ily módon kiállított másolat a jelzálogjog átruházott része tekintetében az eredeti hitelbiztosítéki okirat helyébe lép». — 10. §. «A 8. §. első bekezdésében említett jelzálogjog tekintetében a telekkönyvi bejegyzésben megnevezett hitelező képviseli a hitelbiztosítéki okirat birtokában levő mindenkori hitelezőt. — A képviselő hatáskörét rendelet szabályozza. — Az 5. §. utolsó bekezdése ide is szól». — 11. §. «Oly követelést, amelynek okából a 6. §-nak megfelelő biztosítéki jelzálogjog áll fenn, az illető követelés átruházására fenálló szabályok szerint lehet átruházni; maga a jelzálogjog ilyen átruházásánál fogva nem száll át».

értékpapírszerű hordozójává lett.* Emellett a biztosítéki jelzálogjog is tárgya az átruházásnak, de minthogy minden szerző jogutódja az auctorának és ellene mindazok a kifogások érvényesíthetők, amelyek jogelődje ellen, tehát ennek átruházása soha sem fog olyan arányokat ölteni, mint a közönséges jelzálogjogé; ezek az átruházások előreláthatólag nem fognak forgalommá növekedni.

A mi polgári törvénykönyvünk javaslatának szerzői a közönséges («forgalmi») jelzálogos követelést szintén a *publica fides* oltalma alá helyezték, de a forgalom technikáját is a jelzáloglevél intézményének bevezetésével megkönnyíteni nem akarták. Maga a jelzálogjog azonban a *publica fides* védelme révén, szintén alkalmas tárgya lesz a szélesebb körű forgalomnak. Viszont a biztosítéki jelzálogjog nálunk sem fogja a telekkönyvi bejegyzések helyességének vélelmét élvezni; az ilyen jelzálogjoggal fedezett követelések tehát nálunk sem alkalmas tárgyai a rendszeres forgalomnak. Gondoskodni csak arról az átruházásról kell, amelyet a követelés visszleszámítolása tesz szükségessé; ehhez azonban a jelzáloglevélre, amelyet itt természetesen a német levél értékpapír-erejével sem lehetne felruházni, nem lehet szükség.

Az átruházás bekebelezése valóban elég egyszerű dolog; hogy az ezzel egybekötött eljárást akár a visszleszámítoltató, akár a visszleszámitoló intézet szerfelett nehézkesnek, vagy terhesnek tekintené, attól nem kell tartani. Marad tehát az egyetlen kívánság, amelyet bizonyára jogosnak kell elismerni: a jelzálogjog átruházásának költségmentesítése. Úgy hiszem, hogy az előttünk fekvő tervezet a biztosítéki zálogjognak telekkönyvön kívüli átruházását a hitelbiztosítéki okirat révén csupán azért, vagy legalább főleg azért koncipiálta meg, hogy ezzel a hitelező intézeteknek és közvetve a hitelt élvező félnek az átruházás bekebelezésének illetékköltségeit megtakarítsa.

Az illeték megtakarítása kedvéért azonban bizonyára nem lehet szükség erre a bonyolult apparátusra. Ha sikerül az illetékes köröket meggyőzni arról, hogy méltányos és igazságos volna a biztosítéki jelzálogjogos viszonyt, amely az első bekebelezés, a váltók és a váltó-prolongációk költségeit viseli, a zálogjog átruházásának további illeték-költségei alól felmenteni, akkor bizonyára lesz erre mód az illetékszabályok megváltoztatása révén, az anyagi telekkönyvi jog revolucionálása nélkül is. Ha pedig az illetékes körök ennek a kívánságnak jogossága iránt nem tanúsítanának fogékonyságot, akkor hiába lesz a hitelbiztosítéki okirat és a jelzálogjog telekkönyvön kívüli átruházása; mert bizonyára találkoznék mód arra, hogy ezt a telekkönyvön kívüli átruházást is a megtakarítani kívánt illeték terhelje.

A tervezet e szakaszait általában világosoknak és szabatosaknak találom. A 9. §-nak mindazonáltal, amely a biztosítéki jelzálogjog összeg szerint meghatározott részének átruházását engedi meg, szerény véleményem szerint szabályozni kellene az átruházás következtében egymástól elváló két résznek egymásközti rangsorozatát is. *Dr. Lőw Loránt.*

A helyreigazítási panasz-eljárás és a Bp.

A kassai kir. járásbíróság volt talán az országban az első, amely a sajtótörvény (St.) 21. szakasza alapján előterjesztett panasszal foglalkozott.

A járásbíróság a panaszt minden tárgyalás nélkül, *a Bp. 527. §-a alapján visszautasította.*

Az eset a következő:

Egy helyi politikai napilap egy politikai párt tagjairól azt írta, hogy a másik párt jelöltjét támogatják az időközi képviselőválasztás alkalmával és hogy egymásközt nem tudnak megegyezésre jutni. Az állított tények valótlansága folytán a pártelnökség a 21. szakasz alapján a helyreigazító nyilatkozat közzétételét követelte a szerkesztőtől. A szerkesztő a közlést megtagadta, mire a nyilatkozó pártelnökség panasszal fordult a járásbírósághoz.

A járásbíróság a St. 45. §-ára hivatkozva a panaszt a Bp. idézett §-a alapján *jogos indítvány hiányában* utasította vissza és az eljárást megtagadta.

A panasszal — végzés ellen benyújtott felfolyamodás folytán — a kir. törvényszéknek volt alkalma foglalkozni, a törvényszék pedig a járásbíróság végzését megsemmisítette és a St. 21. §-ában meghatározott eljárásra utasította.

A törvényszék álláspontja, természetesen, egészen törvényszerű és — harmadfokú fellebbvitelnek nem lévén helye — quasi döntvény jellegével bír addig, míg a kir. Kúria a jogegység érdekében hozott döntvénnyel az ország összes bíróságaira nézve kötelező erejű jogszabályt nem alkot.

A kir. törvényszék indokolása helyes, rövid, akadémikus kérdésekbe nem bocsátkozó.

Kimondja a jogelvet, hogy a *bíróság a St. 21. §-a szerinti panasz fölött kizárólag csak tárgyalás alapján határozhat.*

Ez az elv pedig épen a járásbíróság által is hivatkozott St. 45. §-án alapul.

A 45. §. szerint ugyanis «a bűnvádi eljárást szabályozó törvényeknek rendelkezéseit a sajtó útján elkövetett *bűntettek, vétségek* és törvényben meghatározott ily *kihágások* miatt indított eljárásban» kell alkalmazni.

A panaszeljárásra tehát a Bp. szabályai a St. 45. §-a alapján nem vonatkozhatnak, mert a panasz tárgyát sem bűntett, sem vétség, sem kihágás, semmiféle *bűncselekmény* nem képezi, tartalma nem vád és nem is vádindítvány és egy a büntető törvénykezés terén teljesen önálló lex speciálisban, a St. 45. §-ától teljesen izolált 21. §-ban, bír alappal.

A St. 21. §-a ugyanis nem megbüntetni rendeli azt a szerkesztőt, aki valótlanságot állított, hanem e helyreigazító nyilatkozatnak — a 20. §-ban felsorolt feltételek fenforgása esetén — közzétételére kötelezi.

A járásbíróság tehát a panasz alapján megtartandó tárgyaláson csak azt bírálhatja el, vajjon köteles-e a szerkesztő a helyreigazító nyilatkozatot közzétenni, vagy nem? A panaszt ehhez képest vagy elutasítja, vagy helyt ad annak.

De vád, bűncselekmény és büntethetőség itt nincs és így a 45. §., mely kizáróan csak bűncselekményekre tartalmaz rendelkezést, a 21. §-sal vonatkozásban nincs. A törvény itt kétséget kizáróan intézkedik.

A büntetőbíróságok tehát itt az eljárás *neme* szempontjából körülbelül olyan helyzetben vannak, mint pl. a Bp. XXXI. fejezetében tárgyalt kártalanítási eljárásnál, amikor is föladatukat szintén *nem vád fölötti döntés* képezi.

Ebben egyezik a két eljárás, a különbség pedig abban van, hogy a kártalanítás alapjául mégis csak egy bűnvádi eljárás szolgál és hogy ennél a Bp. rendelkezései az irányadók.

A *panasz* természetéből folyik az is, hogy az ügyészségi megbízottal nem közlendő. A Bp. 525. §-ának 3. bekezdése értelmében ugyanis csak feljelentés, vagy vádindítvány közlendő az ügyészségi megbízottal, amelyek mindegyike bűncselekmény vélelmezését kívánja meg.

Kérdés most már, mily jogtételek szerint fog eljárni a törvényszék, az eddigiek szem előtt tartásával, a járásbírósági ítélet fölülvizsgálatánál, mily jogszabályok alkalmazandók a járásbírósági tárgyalásra és mily alapon kellett a törvényszéknek a járásbíróság végzését vizsgálat tárgyává tenni.

Bűnvádi ügyekben a fellebbviteli bíróságok az elsőbíróságok végzéseit a Bp. 379. §-ának 4. bekezdése alapján változtatják vagy semmisítik meg.

A panasz-eljárás azonban nem bűnvádi eljárás, itt a St. 45. §-a támaszt nem nyújt s így a bíróságoknak a törvénypótló joggyakorlat terére kell lépni.

A megoldás azonban nyilvánvaló. A törvényszék mint büntető fellebbviteli bíróság panaszügyekben is a Bp. 546. §-a, illetőleg az ennek értelmében alkalmazandó 379. §. szerint fog eljárni, *de nem a St. ide nem vonatkozó 45. §-a alapján, hanem magának a Bp.-nak azon rendelkezéseinél fogva, amelyek a kir. bíróságoknak mint büntetőbíróságoknak eljárását általánosan és egyetemesen írják körül.*

A panasz-ügyekben pedig a kir. bíróság, *mint büntetőbíróság* jár el, — helyzete azonban igen nehéz, — mert a St. 45. §-a kifejezetten kirántja a 21. §. szerinti eljárás alól a bűnvádi perrendtartás biztos talaját, enélkül pedig eljárni nem lehet, hacsak a perrendtartás előtti jogbizonytalanság területére el nem kalan-

* *Güthe:* Die wirtschaftlichen und rechtlichen Grundlagen des modernen Hypothekenrechts, Berlin, 1914. «Aus allen diesen Erwägungen ist zu entnehmen, dass der Hypothekenbrief ein sachenrechtliches Wertpapier und zwar ein materiellrechtliches, nicht skripturrechtliches Einlösungsrektapapier ist. *Kraft dieser seiner Eigenschaft als Wertpapier* ist der Brief geeignet, der Mobilisierung des Grundeigentums zu dienen». (70. old.)

dozunk. Módot kellett tehát magában a perrendtartásban találni arra, hogy az a bírói eljárás szilárd alapja maradjon.

A Bp. tehát részben tágabb, de másrészt szűkebb rendelkezési körrel bír a sajtótörvénynél és azon szakaszai, amelyek vádról és vádindítványról, vádlóról és sértettről, magáról a szorosan vett *bűnvádi* ügyről intézkednek, a panaszügyekben fogalmilag nem foghatnak helyt.

Ellenben a *bírói szervezetet* és eljárást tárgyazó általánosabb direktivák alól kibúvó nincs addig, amíg a járásbíróság és a törvényszék «mint büntetőbíróság» jár el.

A *felfolyamodási* vizsgálatnál tehát nem gördül nagy nehézség a Bp. alkalmazása elé, azonban ennek gyakorlati jelentősége nem lesz, mert a törvényszék törvényes döntése szerint az elsőbíróság panaszügyekben csak ítélettel határozhat. A *fellebbezési* felülvizsgálat már nagy praktikus fontossággal fog bírni, azonban a Bp.-ban nagy nehézségre fog bukkanni. A Bp. vonatkozó szakaszai ugyanis telve vannak a *vád* és a *védelem* terminológiájával, amelyekkel a panaszügyekben nincs mit tenni. Megállapíthatjuk, hogy a bíróság itt a saját joggyakorlatára van utalva és valószínűen a Bp. megfelelő szakaszai *szellemében* fog eljárni, de nem *analógia* alapján, — mert ez a jogállamok büntetőtörvénykezéséből régen kizárt, kiküszöbölt jogi torzfogalom, — hanem a saját joggyakorlata alapján.

Két esetet említek csak meg. Mi történjék panaszügyekben a Bp. 539. és 323. szakaszaiban foglaltakhoz hasonló esetben? A természetes ész nem fogja megengedni, hogy hosszasan kategóriákon rágódjunk. Törvényes útbaigazításunk nincs, de nem felejtjük el Szűts Miklós kir. kúriai bíró szép mondását, amely körülbelül úgy hangzik, hogy az igazságszolgáltatáshoz elég volna egy adag józan, természetes ész, de hol maradna akkor a paragrafuscsavarók magas úrlovas-iskolája.

Mi történjék a panaszvisszavonás, vagy a panaszosnak a tárgyaláson való meg nem jelenése eseteiben? Az eljárást kifejezetten megszüntetni egy szakasz alapján sem lehet. Nincs tehát más megoldás, mint az iratokat egyszerűen irattárba utalni.

Ezek a kicsinyeseknek látszó technikai kérdések nagyon fontosak, mert a jelentősebb jogszabályok alkalmazásával függenek össze.

Hasonló eset a Bp. alapján is előfordul. Ha t. i. pótmagánvádra folyó bűnügyben a vizsgálóbírónak a vizsgálat megtagadása (és nem a vizsgálat kiegészítésének megtagadása) tárgyában hozott végzését a pótmagánvádló felfolyamodása folytán a kir. ítélőtábla is helybenhagyja, illetőleg a felfolyamodást elutasítja, további eljárásnak nincs helye, de formaszerű megszüntetésnek sem és az iratok egyszerűen irattárba utaltatnak.

Végül még csak azt kívánom megemlíteni, hogy még a joggyakorlatnak sem lesz módjában úgy fejlődni ki, hogy a panasz tárgyalás nélkül utasíttassék vissza. Még akkor sem, ha azzal a legjogosulatlanabb egyén él is. Nem lesz pedig visszautasítható a St. 20. §-ában foglalt rendelkezés miatt.

Ez a szakasz ugyanis annak ad jogot a helyreigazító nyilatkozat közlésének követelhetésére, akiről nyíltan *vagy burkoltan* valótlan tényeket közölt valamely időszaki lap.

Minthogy pedig nem kétséges, hogy a *burkolt* közlést nemcsak a tárgybeli, de a *személybeli* körülmények homályos megjelölése is képezheti, az esetek nagy számában *érdemi* tárgyalás nélkül nem lesz megállapítható, hogy a közlés nem a panasszal élőre vonatkozott-e?

A joggyakorlat tehát a St. 20. §-a folytán semmiféle argumentum a contrario alapján sem alakulhat ki úgy, hogy a bíróság végzéssel és tárgyalás nélkül határozhat a panasz fölött.

Mindenesetre kívánatos volna, ha a törvényszékek elvi jelentőségű határozatai helyett a jogegység érdekében a kir. Kúria mondaná ki a döntő szót, hogy az alsóbíróságok elasztikus jogelvek helyett szilárd jogszabályra támaszkodhassanak.

Dr. Kászonyi Gyula.

Szemle.

BELFÖLD.

— **A Pp. életbeléptetésének elhalasztása** látszólag elhalasztja a bírói függetlenség egyik biztosítékának: az ezidőszerint felfüggesztett áthelyezhetetlenségnek restitucióját is. Minthogy ugyanis a Pp. Élt. 83. §-a szerint «a kir. törvényszéknél vagy kir. járásbíróságnál alkalmazott ítélőbíró a polgári perrendtartás életbelépését megelőző és követő egy-egy, összesen tehát két évi időtartamon belül más bírósághoz áthelyezhető», az értelmezéstől függ, vajjon az áthelyezési időt, amely elméletileg már 1913 szept. 1-én kezdődött, 1915 szeptember 1-éig, vagy 1916 január 1-éig számítják-e? Véleményünk szerint a rendelkezésben a hangsúly a két évi időtartamon nyugszik s bár eddig a 83. §. gyakorlati alkalmazása ellen nem merült fel panasz, mégis kívánatos volna, ha az életbelépés elhalasztásáról szóló javaslat kifejezetten akként rendelkeznék, hogy 1915 szeptember 1-je után a 83. §. alapján áthelyezésnek már helye nincs. Ezt annál inkább szükségesnek tartjuk, mert az 1915. évi képviselőválasztások könnyen arra a gyanusításra adhatnának alkalmat, kogy a kormány ezt az amúgy is odiózus felhatalmazást politikai célokra használja fel. Ily gyanúnak az igazságügyminiszter pedig bizonyára még a látszatát is kerülni kívánja.

— **A budapesti központi járásbíróság** épületét a mult héten bemutatták az ügyvédszövetség, az ügyvédi kamara és az ügyvédi kör meghívott képviselőinek. Ebből az alkalomból az ügyvédek beható eszmecserét folytattak a törvényszék elnökével és a központi járásbíróság vezetőjével afelől, mikép egyeztethető össze a központi járásbíróság ügybeosztása az ügyvédi kar érdekeivel. A központi járásbíróságnál ugyanis az ügyeket — egyes ügycsoportoktól eltekintve — a *felperes* nevének kezdőbetűje szerint fogják öt csoportba szétosztani, az öt csoport pedig párhuzamosan fog a hét négy napján át tömegnapokat tartani. Hátrányos volna az ügyvédekre nézve, ha egy ügyvédnek ugyanazon napon egyszerre több csoport-tömegfelhívásnál kellene megjelenni. A budapesti ügyvédi kamara titkára azt indítványozta, hogy az ügyek szétosztása a felperesi *ügyvéd* nevének kezdőbetűje szerint történjék, aminek az ügybeosztás rendszerére mi hátránya sem volna. A járásbíróság vezetője kijelentette, hogy a kérdésnek ily szabályozását fontolóra veszi. Itt említjük meg, hogy a járárásbíróságok: a VI. ker. járásbíróság július 27—30. napján, az V. kerületi augusztus 4—8. napján, a IV. kerületi augusztus 10—12. napján, a VII. kerületi augusztus 13—15. napján, a VIII—X. kerületi augusztus 17—19. napján költözködik be az új épületbe. A tárgyalások az egyes járásbíróságoknál csak négy-öt napig fognak szünetelni. A beadványokat a költözködés megkezdésétől kezdve a központi járásbíróság irodájában kell beadni. Az egyes járásbíróságok beköltözésük után is megtartják egyelőre mai szervezetüket. Az 1913: XXV. tc. 9. §-a szerint az igazságügyminiszter határozza meg azt a napot, melyen a központi járásbíróság működését megkezdi, de eddig nem történt döntés, hogy ez csak a Pp. életbelépésekor, vagy korábban fog-e megtörténni.

— **A pártfogótisztviselők** részére az igazságügyminisztérium kéthetes tanfolyamot rendezett. Az előadások a következők: 1. Kriminológiai bevezetés, különös tekintettel a gyermekek és fiatalkorúak elzüllésének és kriminalitásának társadalmi tényezőire. Előadó: Bernolák Nándor. 2. A testi és szellemi rendellenességek szerepe az elzüllés és a kriminalitás kóroktanában. Előadó: Moravcsik Ernő Emil. 3. A gyermekek és fiatalkorúak szellemi rendellenességének esetei. Előadó: Ranschburg Pál. 4. A gyermekek és fiatalkorúak elzüllésének és kriminalitásának egyes esetei. Előadó: Lengyel Aurél. 5. A nevelési szempontok az elzüllés ellen irányuló küzdelemben. Előadó: Imre Sándor. 6. A szegényügyi intézmények. Előadó: Hanvai Sándor. 7. A patronázs. Előadó: Rottenbiller Fülöp. 8. A gyámhatóság szerepe a gyermekvédelemben. Előadó: Melly Béla. 9. A gyermekvédelem az iskola kebelében. Előadó: Wildner Ödön. 10. A büntetőnovella és a Fb. fontosabb rendelkezései. Előadó: Angyal Pál. 11. A pártfogó fontosabb teendői: Előadók: Lengyel Aurél, Lázár Andor, Horváth Dániel. A tanfolyam utolsó napjain a hallgatók kolloquálni fognak az előadóknál és gyakorlati eseteket fognak tárgyalni. Az igazságügyminisztérium a pártfogói kinevezéseknél csak abban az esetben fogja figyelembe venni a tanfolyam elvégzését, ha a kolloquium sikeres volt.

Őszintén örvendünk, hogy a pártfogótisztviselők szakszerű kiképzésének gondolata felmerült, de a megvalósítás módjához

szó fér. A társadalom különböző rétegeiből toborzódó és rendszerint előképzettség nélkül szűkölködő pártfogók komoly kiképzésére két hét alig elégséges.

— **Az országos ügyvédi díjszabás tervezete.** A budapesti ügyvédi kamara titkára az Országos Ügyvédszövetség megbízásából elkészítette az országos ügyvédi díjszabás tervezetét. A tervezet általános határozmányai a következők:

1. Jelen díjtarifa tételei az ügyvédnek perben felmerülő, valamint perenkívüli cselekményeire vonatkoznak. 2. Minden időbelileg és jelentőségre elhatárolható ügyvédi ténykedés különkülön értékelendő. (Külön díjrendszer). 3. A költségek megállapítása akként történik, hogy az ügyvéd részletes jegyzéket mutat be, melyben ténykedéseit egyenkint felsorolja és azok ellenértékét, valamint a felmerült készkiadásokat felszámítja. A bíróság e jegyzékben feltüntetett tevékenységet e célra fentartott rovatokban jelen díjszabás határozmányainak megfelelően egyenkint értékeli, de a költséget megállapító ítéletben, vagy végzésben csak a költségek végösszegét határozza meg. 4. Jelen díjszabás tételeiben a készkiadások nem foglaltatnak benn. 5. Ezen díjszabás határozott összegű tételeket csak a közönséges egyszerű természetű, rendszerint visszatérő ügyvédi tevékenységre állapít meg. 6. Az érdemleges ügyvédi tevékenység díjazása akként történik, hogy a bíróság az érdemleges ügyvédi cselekményre meghatározott legkisebb és legnagyobb díjtétel határai között a díjazást a munka elvégzésére fordított szellemi tevékenység és időveszteségnek, valamint a megoldandó kérdések nehézségének és ritkaságának figyelembevételével állapítja meg. 7. Pertárgy értékének meghatározásánál a peres és ezzel kapcsolatos perenkívüli ügyekben az 1911: I. tc. 5., 6., 7., 8. §-ai irányadók. Perenkívüli ügyekben a megállapításnál az értéket azon érdek nagysága határozza meg, mely a perenkívüli tevékenység elvégzéséhez fűződik. Ha ez meg nem állapítható, úgy a bíróság az összes körülmények szorgos méltatása alapján határozza meg az értéket, vagy érdeket, melyre az ügyvédi tevékenység vonatkozik. 8. Ha az ügyvéd többek érdekében végez tevékenységet, úgy díjazása minden képviselt után 20 százalékkal emelkedik, de díjazása ez esetben sem haladhatja meg az alaptétel kétszeresét. 9. Ha ugyanazon fél érdekében több ügyvéd végzi el az ügyvédi cselekményt, mindegyiknek a teljes díjazás összege jár. 10. A választott bíróság előtti eljárásban ellenkező kikötés hiányában ezen díjszabás tételei alkalmazandók. 11. Az ügyvéd és ügyfele egyes esetekben a díjazás tekintetében jelen díjszabástól eltérő megállapodásra léphetnek. Rendkívüli tevékenységért megegyezés hiányában is joga van az ügyvédnek munkájáért jelen díjszabásban meghatározott maximális tételeket felülhaladó díjazást követelni. 12. Ezen díjszabás az 1911: I. tc.-kel egyidejűleg lép életbe.

A tervezet azután részletes díjszabást állapít meg következő fejezetek szerint: II. Járásbírósági eljárás, III. Törvényszéki elsőfokú eljárás, IV. Perorvoslatok, V. Felülvizsgálat, VI. Felfolyamodás, VII. Bíróságon kívüli ügyvédi tevékenység (perrel kapcsolatos), VIII—XII. Házassági perek, XIII. Gondnokságügyek, XIV. Telekkönyvi eljárás, XVI. Büntetőügyben kifejtett tevékenység törvényszéki ügyekben, XVII. Járásbíróság előtti büntető ügyekben, XVIII. Bíróságon kívüli ténykedés büntetőügyekben, XIX. Írásbeli tevékenység, XX. Bíróságon kívüli szóbeli tevékenység díjazása, XXI. Utazási és távozási díjak. XXII. Kezelési díjak.

A tervezetre visszatérünk.

— **A végrehajtási jog- és eljárásról** törvénytervezetet készített dr. *Szalay* József budapesti ügyvéd. Végrehajtási rendszerünk széttagoltságának orvoslására minden járásbíróság székhelyén egy végrehajtóhivatal felállítását hozza javaslatba a végrehajtók államosításával. Ezenfelül minden községben végrehajtói megbizottak kijelölését ajánlja, akik csekélyebb ügyekben a végrehajtást foganatosítanák. Egyelőre a tervezetnek csak egy része jelent meg s a szerző a bírálattól teszi függővé, hogy az egész tervezetet közrebocsássa. A mindenesetre figyelmet érdemlő munkálatra még visszatérünk.

— **Az ügyvédi immunitás terjedelmét** a becsület védelméről szóló törvényjavaslat olykép állapítja meg, hogy egyrészt a szólásszabadság erősebb biztosítékot nyert, másrészt az oly nyilatkozat, melynél a sértő szándék felismerhető, nem csupán fegyelmi, hanem büntető szankció alá is esik. A javaslat szerint az ügyvéd által akár tárgyaláson szóval, akár ügyiratban tett és az üggyel összefüggő nyilatkozat miatt, ha az az ügyfél érdekében szükséges volt, rágalmazást vagy becsületsértést megállapítani nem lehet. Ez a szabály kivétel nélkül áll az ügyvédnek bárkire vonatkozólag tett nyilatkozatára. Viszont míg a Btk. megszorítás nélkül mentessé tett minden gyalázó kifejezést, a javaslat kizárja a mentességből a tényállítást nem tartalmazó és tényre nem is utaló kifejezést, mint amely különben is bizonyíthatatlan, a hatósági eljárás célját nem mozdítja elő, sőt zavaró és elmérgesítő anyagot visz az ügy anyagába, leköti a figyelmet incidensekre, késlelteti a döntést és sérti a hatóság tekintélyét is. Ez a szabály azonban csupán rágalmazás és becsületsértés megállapítását zárja ki, nem zárja ki tehát sem egyéb bűncselekménynek (Btk. 327., 328. §§.) vagy fegyelmi vétségnek tényálladékát, sem pedig rendbüntetésnek alkalmazását. Örömmel állapítjuk meg, hogy az előadói tervezet megjelenésekor e kérdésre vonatkozólag lapunkban közölt felszólalás nem maradt eredmény nélkül.

— **Képviselheti-e ügyvéd anyjának ellenfelét?** Az aradi ügyvédi kamara fegyelmi bírósága kétszáz korona pénzbírságra ítélt egy ügyvédjelöltet azért, mert egy becsületsértési ügyben nevelőanyját, mint panaszost képviselte édesanyjával és nővérével, mint vádlottakkal szemben. A fegyelmi bíróság határozatának indokolásában kiemeli, hogy a keresetet a helyi sajtó megbeszélés tárgyává tette, sőt vádlott ügyvédjelölt nyílttéri közleményben a kérdés felett polemizáló nyilatkozatot is tett közzé. Az eset tehát a legnagyobb nyilvánosság előtt játszódott le és a fegyelmi bíróság tényként megállapította azt is, hogy maga a vádlott gyűjtötte össze az anyagot az édesanyja és nővére ellen lefolytatandó bűnperhez. A fegyelmi bíróság ezekből a tényekből megállapította, hogy vádlott ügyvédjelölt édesanyja és nővére irányában olyan magatartást követett, mely minden erkölcsi és emberi érzéssel ellenkezik és méltán hívta ki maga ellen a legszigorúbb bírálatot. A határozat indokolása szerint vádlott a vádba vett működése által súlyosan megsértette a kari tekintélyt és ezért mondotta ki vétkesnek tekintet nélkül arra, hogy időközben családjával kibékült és anélkül, hogy annak vizsgálatába bocsátkozott volna, hogy a szóbanforgó esetet megelőzőleg milyen volt a viszony vádlott és családja között. A Kúria ügyvédi tanácsa az aradi kamara határozatát megváltoztatta, az ügyvédjelöltet a vád alól felmentette, szószerint a következő indokolással: «mert úgy találta, hogy a vádlott eljárása indokainak vizsgálata, minthogy az a benső családi viszonyokat érinti, a fegyelmi bíráskodás köréből ki van zárva.« (145. Ü. T. 1914 május 2.)

Az ügyvédi tanács határozata a konkrét esetben bizonyára helyes és igazságos, általános elvként azonban aligha mondható ki, hogy ügyvédjelölt és ügyvédnek a benső családi viszonyokat érintő ténykedéseinek vizsgálata a fegyelmi bíráskodás köréből ki volna zárva. Helyes lehet, hogy a fegyelmi bíróság nem bünteti az ügyvédet azért, ha a nevelőanyját az édesanyjával szemben egy becsületsértési perben képviseli, kérdés azonban, hogy helyes volna-e, ha ugyanarra az álláspontra helyezkednék, ha súlyosabb természetű bűncselekményről lett volna szó.

KÜLFÖLD.

— **Az «Internationale Vereinigung für Rechts- und Wirtschaftsphilosophie»** által tervezett jog- és gazdaságbölcseleti kongresszuson (Frankfurt, jún. 3–5. napján) értékes előadások és felszólalások hangzottak el. *Leonhardt* boroszlói tanár arról értekezett, hogy az angol-amerikai magánjog részéről a német jogra minő befolyás engedése volna kívánatos. *Kohler* a jogbölcsészeti vizsgálódások körülhatárolásának szükségességéről szólott. *Ziegler* frankfurti tanár bemutatta pályanyertes művét, melynek tárgya a hegeli filozófia jellemzése. *Tönnies* kieli tanár azt fejtegette, mikép alakul át a *jog*állam *jóléti* állammá. *Trumpler* az értékpapír-emisszióról értekezett összehasonlító jogi alapon. *Wölbling* előadásának tárgya a nagyvárosok igazgatásának szervezése volt. *Stein* városi tanácsos a községnek feladatait vázolta a lakásreform terén. *Katz* ez alkalommal is a világvédjegyjog gondolatának csinált propagandat. *Goldscheid* a munkaerő oltalmáról, az embernek mint termelőtényezőnek értékéről szóló tanulmányát olvasta fel. Végül *Kohler* a levegőjog egyes problémáit világította meg, kiemelve, hogy a szabályozásnak az emberiség egyetemes érdekeit kell szem előtt tartania.

— **Bűntett vagy vétség-e az öngyilkosság?** Jóelőre jelzem, hogy ez a probléma korántsem a magyar büntető jogszolgáltatást foglalkoztatja, mely az öngyilkosság kísérletét nem tartja büntetendő cselekménynek a Btk. 283. §-ában meghatározott speciális esetek kivételével. A jelzett kérdéssel legutóbb a londoni *Court of Criminal Appeal* foglalkozott, mely egy felmerült érdekesebb konkrét esetben hozott ítéletet ebben a tárgyban. A vádlottat (Rex v. Mann-ügy) ugyanis a Bradford City Sessions hat hónapi nehéz munkára (hard labour) ítélte öngyilkosság kísérlete miatt. A vádlott nem is a bűnösség kimondása miatt fellebbezett, hanem azon az alapon élt jogorvoslattal, hogy miután az öngyilkossági kísérlet nem bűntett (felony), hanem vétség (misdemeanour), ennélfogva nehéz munkával nem is büntethető. A Court of Criminal Appeal ebben az ügyben, mely az angol jogi lapokat is foglalkoztatta, az volt az álláspontja, hogy az 1870. évi Forfeiture Act.-ban a «*felo de se*-nak, vagyis az öngyilkosságnak kifejezett felsorolása bűntettként kétségtelenül *ex abundanti cautela*ként történt; kimondta tehát, hogy az öngyilkosság kísérletének büntetése gyanánt a nehéz munka tényleg kiszabható. A szóban levő Rex v. Mann-esetben azonban úgy látta a nevezett fellebbviteli bíróság, hogy a fenforgó nyomatékos enyhítő körülmények nem igazolják a *hard labour* alkalmazását s így a vádlottra kiszabott büntetést lényegesen lejebb szállította. *Zsoldos Benő.*

— **Csökken a bűnügyek száma** — Angolországban. Nemrégiben ezen a helyen az angol *polgári* bíróságok legújabb ügyforgalmi statisztikájáról szólván: az ügyek számának fokozatos apadását konstatálhattuk. Az épen most közrebocsátott angol *bűnügyi* statisztika kimutatásaiból is ugyanezt az örvendetes eredményt vonhatjuk le. A szinte rendszeressé vált csökkenésről legvilágosabb képet nyerhetünk akkor, ha a mostani angol kriminál-statisztikában közzétett áttekintő-táblázat alapján a húsz- és illetve ötvenév előtti számadatokat vesszük figyelembe. A jelentékenyebb, ú. n. *indictable*-bűncselekmények száma 1893-ban 57,357 volt. Igaz ugyan, hogy 20 év múlva, 1892-ben ugyanezen a téren tekintélyes, csaknem 18%-os emelkedést tapasztalhatunk (67,530), másrészt azonban a népességi viszonyok arányaihoz mérten a csökkenés kétségbevonhatatlan. Mert amíg 1893-ban a brit birodalom területén minden 100,000 emberre 192 indictable-offence jutott, 1912-ben ez az arányszám csupán 184; huszonöt év előtt ez még 220, ötven évvel ezelőtt 266 volt. Már számbelileg is nagyon erős az apadás a kisebb jelentőségű, ú. n. *non-indictable* bűncselekményeknél; 1893-ban: 113,587, 1912-ben pedig csak 73,917. A kihágási ügyek száma ugyan emelkedik, de ebben legtöbb része van a motor-közlekedés folytonos növekedésének. *Zsoldos Benő.*

Teljes gyakorlattal bíró juris doctor ügyvédjelöltet keres folyó évi július 1-re megállapodásszerű fizetés mellett, Dr. Molnár József ügyvéd, Gömör Kishont vármegye tiszti alügyésze Rimaszombatban. 15206

Gyakorlott, a német és román nyelvet szóban és írásban bíró ügyvédjelölt azonnali belépésre ügyvédjelölti állást keres. Fizetés megállapodás szerint. Leveleket a kiadóhivatal továbbít. 15208

Vidéki gyakorlattal bíró ügyvéd, ki a német nyelvet szóval és írásban teljesen birja 1914 szeptember 1-től dr. Lipp Ferenc szentgotthárdi ügyvéd irodájában irodavezetőként alkalmazást nyerhet. Fizetés megállapodás szerint. Ajánlatok az eddigi működés és a fizetési igények megjelölésével közvetlenül hozzá intézendők. 15197

Ügyvédjelöltet, ki önállóan tárgyal és vidéki gyakorlattal bír, július 1-i belépésre keres dr. Ujházi Hugó szigetvári ügyvéd. Fizetés megegyezés szerint. 15205

A Kuria elnöksége u. n. „Imperial" irógépet szerzett be a **YOST IRÓGÉP** r.-t.-tól. Ezen betűfaj csak a Yost irógépben kapható és rendkivüli olvashatósága miatt nagy keresletnek örvend.

Ujabb jogi könyvek

STAUD LAJOS dr.
A MAGYAR MAGÁNJOG
tételes jogszabályainak gyüjteménye.
Ára kötve 12 korona.

A m. kir. Curia felülvizsgálati tanácsa által a sommás eljárásról szóló törvény (1893: XVIII. t.-c.) alapján hozott
HATÁROZATOKNAK GYÜJTEMÉNYE
Összeállitotta GOTTL ÁGOST.
XVII. kötet, ára kötve 8 korona.
I—XVI. « « « 151 kor. 50 fill.

A királyi itélőtáblák felülvizsgálati tanácsának elvi jelentőségü
HATÁROZATAI
Összegyüjtötte és összeállitotta TÉRFI GYULA dr.
XVI. kötet, ára kötve 24 kor.
I XV. « « « 260 «

MAGYARY GÉZA dr.
MAGYAR POLGÁRI PERJOG
Ára 26 korona.

GOTTL ÁGOST
POLGÁRI PERRENDTARTÁS
(1911: I. t.-c.) magyarázatokkal
Ára 20 korona.

FAZEKAS OSZKÁR dr.
AZ ESZMEI JAVAK JOGI OLTALMA
a magyar polgári törvénykönyv javaslatában.
Ára 2 kor. 50 fillér.

MANDEL ZOLTÁN dr.
TANULMÁNYOK AZ IGAZSÁGÜGYI POLITIKA KÖRÉBŐL
A francia elsőfoku polgári peres eljárás váza.
Ára 2 korona.

MESZLÉNY ARTUR dr.
KERESKEDELMI ÉS HITELJOG
Ára 10 korona.

TELLER MIKSA dr.
A MÁSODIK TERVEZET
néhány örökjogi reformjának birálata.
Az utóöröklés. — A hagyatéki hitelezők jogi helyzete. — A végrendeleti végrehajtó.
Ára 1 kor. 20 fillér.

BOSZNIA ÉS HERCEGOVINA IGAZSÁGÜGYI TÖRVÉNYTÁRA
I. kötet:
KERESKEDELMI ÉS IPARI TÖRVÉNYEK
Összeállitotta, bevezetéssel és magyarázó jegyzetekkel ellátta
BAUMGARTEN NÁNDOR dr.
Ára 4 korona.

Kaphatók minden könyvkereskedésben.
Részletfizetésre is megrendelhetők:
Kelemen D. és Társa könyvterjesztési vállalatánál,
Budapest, IV., Reáltanoda-utca 5.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor. Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat. Egyetem-utca 4. Felelős szerkesztő: Dr. Vámbéry Rusztem. I., Bérc-u. 9. (Tel. 63—96.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Könyvtár

Negyvenkilencedik évfolyam. 25. szám. Budapest, 1914 június 19.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratokat bérmentve a szerkesztőt irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

Tartalom. *Germanus:* A budapesti kamara a szervezeti novella ellen. — *Dr. Mandel Zoltán* budapesti ügyvéd: A jogi ismeretek népszerűsítése. — *Dr. Schwartz Izidor* bosznia-herczegovinai kormányzósági s.-titkár: A polgári törvénykönyv javaslatának 902. §-ához. — *Dr. Rapoch Géza* győri ügyvéd: A becsület védelme. — *Györffy László* százados hadbíró: Kizárás és mellőzés a bírói ténykedésekből. — *Dr. Lőw Tibor* budapesti törvényszéki bíró: Jogirodalom. Georg Güthe. Die wirtschaftlichen und rechtlichen Grundlagen des modernen Hypothekenrechts. Berlin. 1914. Vahlen. — *Spectator:* Egy igazságügyi programm. — Szemle. *Melléklet:* Büntetőjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Közlöny»-ből.

A budapesti kamara a szervezeti novella ellen.

A budapesti ügyvédi kamara május 24-iki határozata, amely úgy látszik döntő befolyást gyakorolt — és méltán — a jelöltek kérelmeinek teljesítésénél, utólag erős kritika tárgyát képezte a megnyugodni nem tudók sorában: kari öngyilkosságot emlegettek igen sokan, öntudatlan állapotban elkövetett harakiri, amelynek csak az elvérzés lehet szükségszerű következménye.

Ezzel szemben jelölti oldalról főleg azt hangsúlyozták, hogy az ügyvédi kar nem zárkózhatott el többé a szerzett jogok nagy elvének postulatumai elől és a kamarai határozat ezen eszme előtt való meghódolást jelenti.

És ámbár ma, amidőn nem lehet többé kétséges, hogy a kormány a jelölteknek a kamarai határozattal is támogatott kéréseit teljesítette, csupán történeti érdekességre tarthat számot az a kérdés, mi bírta az ügyvédeket a jelzett állásfoglalásra, talán mégsem egészen hiábavaló a való motivum megállapítása. Már csak azért sem, mert úgy a jelöltellenes párt részéről hangoztatott «öngyilkosság», mint pedig a jelöltek által emlegetett behódolás elméleti elvek előtt, bizonyos meggondolatlanság, a reális érdekek szem elől tévesztésének bélyegét hordja magán, ami pedig ép az ügyvédi kar ismertetőjelének nem mondható.

Kétségtelen, hogy mindkét állítás egyaránt túlzott, tehát helytelen. Tudvalévő, hogy a kamarai közgyűlést több mint két héten át tartó agitáció előzte meg mindkét párt részéről, amely minden résztvevőnek elég alkalmat adott arra, hogy pro és contra magának véleményt alkosson: ki van zárva tehát, mintha egy meggondolatlan pillanat műve lett volna a határozat.

A jelölteknek teljesen igazuk van abban, hogy kéréseik teljesítését a szerzett jogok elve megköveteli, hogy az 1912: VII. tc., amint az jelenleg érvényben van, a «System der genommenen Rechte» megtestesítője, hogy a visszaható erővel való határidőmeghosszabbításokat törvénytárunk még a bűncselekményeknél sem ismeri, hogy az igazság és méltányosság elve, amely az egyenlőkkel egyenlő elbánást követeli meg, az ő oldalukon áll, igazuk van, ha felhozzák, hogy valahányszor más foglalkozási ágra (gyógyszerészek, orvosok) előírt képesítés idejét meghosszabbították, mindig a régi jogon való *kiképzésre* (tehát az egyetemre lépésre) és nem a képesítés elnyerésére (diploma megszerzésre) állitottak fel 2—3 évi átmeneti időt.

Mindebben igazuk van a jelölteknek, de igazuk volt már egy év előtt is, amikor a kamara ellenük nyilatkozott, és ha most oly impozáns többséggel állott melléjük, úgy önként következik, hogy ez az állásfoglalás nem, vagy nemcsak kizárólag a szerzett jogok, az igazságnak és a méltányosságnak tiszteletéből fakadt, mert hisz ennek a tiszteletnek tavaly is jelentkeznie kellett volna.

Az ügyvédi kamara állásfoglalása nem ideologiai okokkal, hanem két komoly és kézzelfogható ténnyel magyarázható meg, amely tények mindegyike a szervezeti novella rendeltetésében és céljában, helyesebben céljának meghiúsulásában bírja gyökerét, és amelyek konstatálásához egy hosszú esztendő sajnálatos tapasztalatai voltak szükségesek.

A szervezeti novella kettős célja: az ügyvédi létszám csökkentése és az ügyvédképzés színvonalának emelése volt. A jelöltek kérelmei ezen két cél egyikének sem állanak útjában, *mert mindkét cél meghiúsulására megtett mindent maga a törvény.*

Dr. Csukássy Jenő a hivatalos statisztika adataival meggyőzően mutatta ki, hogy az 1912 május 1. előtt bejegyezve volt ügyvédjelöltek száma, akik tehát helyettesi gyakorlatot nem lesznek kénytelenek folytatni, a budapesti kamara területén mindössze 207-re zsugorodik össze. A kamarai vezetőség téves kimutatása, mely szerint 639 jelölt lenne érdekelve, onnan ered, hogy a jelöltek közé számította egyrészt a bírósági joggyakornokokat, jegyzőket, közalapítványi igazgatóság, kincstár, államvasutaknál bejegyzetteket is, akik gyakorló-ügyvédek a tapasztalat szerint nem lesznek; másik oka a tévedésnek a kamarai statisztika azon hiányosságában rejlik, hogy az ügyvédjelölti lajstromból való törlést nem az ügyvédi vizsga letétele, hanem az ügyvédi kamarába való felvétel alapján eszközlik. Több mint százra rúg csak azok száma, akik nem akarván a költséges kamarai illetéket fizetni és nem nyitván önálló irodát, mint kész ügyvédek dolgoztak más irodákban, avagy ügyvédi vizsgájuk után bírósághoz vagy más közhivatalba léptek és emellett mint jelöltek vannak mindmáig bejegyezve.

Az az ügyvédi kamara, amely a szervezeti novellának végzetes præclusiv terminusa mellett állást foglalt, amely állást foglalt amellett, hogy az átmeneti idő cæsurájául az ügyvédi vizsga letétele fogadtassék el, és hogy ezáltal rövid egy hó alatt 500-al szaporodjék a magyar ügyvédek száma a szervezeti novella nagyobb dicsőségére, amely előidézte azt, hogy olyan emberek mentek az ügyvédi vizsgáló-bizottság elé, akik a szervezeti novella nélkül mint önjelöltek fejezték volna be pályafutásukat, az a kamara most 139 embernek igazságos és méltányos kérését nem tagadhatta meg.

A szervezeti novella másik célja az ügyvédképzés színvonalának emelése volt. Elérni vélte pedig ezen célt az ügyvédhelyettesi intézménnyel. Nem akarjuk ehelyütt bővebben fejtegetni azt az oly sokat, de még mindig nem eléggé hangoztatott érvet, hogy a helyettesek nagy átlagának a vizsga letétele után kisebb gondja is nagyobb lesz, minthogy magát egy közelgő vizsga fenyegető képe nélkül tovább képezze. Csak arra szeretnénk utalni, hogy még ha ez a feltevés teljesen alaptalan lenne is, aminthogy a jelöltek 75%-nál alapos, akkor is gondoskodik a szervezeti novella arról, hogy amit a kiegészítő részét alkotó 1912: LIV. tc. törvényhozás a balkezével ad, azt elvegye — a másik balkezével. Azáltal, hogy a jelöltektől a társasbíróság előtti tárgyalási jogot elveszi, egyenesen lehetetlenné teszi, hogy a jelöltnek a maihoz hasonló gyakorlati képzettsége legyen, hisz nyilvánvaló, hogy az, ha a járásbíróság előtt a tanuk nevét és lakcímét bejelenti, a jelölt gyakorlati továbbképzésének nem nevezhető, hogy a gyakorlati kiképzés egyik leghatalósabb eszköze a társasbíróságok előtti tárgyalás, ahol a jogkérdések már inkább kijegecesednek és a szervezeti reformok csak önmagukhoz maradnak következetesek, amidőn a magasabb gyakorlati képzés jelszava alatt a gyakorlati képzés leghatalósabb eszközétől fosztják meg a jelöltet. Szomorúan jellemzők a törvényre az indokolás azon szavai, hogy a helyettesi intézménynek (1912: VIII.) csak akkor van létjogosultsága, ha a társasbírósági tárgyalási jogot a jelöltektől megvonjuk (1912: LIV.)

a társasbírósági jog megvonása pedig viszont a helyettesi intézményben találja indokolását. Mi értelme van ennek a circulus vitiosusnak? A társasbírósági jogkör elkülönítése szükséges, mert helyettesek vannak. Helyettesek szükségesek, mert emelni kell az ügyvédképzés színvonalát. Eddig értjük. De ha a törvény azt mondja, hogy az ügyvédképzés színvonalát úgy fogjuk emelni, hogy három évig nem engedjük a jelöltet a társasbíróság elé, hogy aztán mint helyettest engedhessük oda, tehát nem tanítjuk őt többre, mint eddig, csak később tanítjuk meg ugyanarra, akkor itt már meg kell állnunk és azt kell mondanunk, inkább ne legyenek ügyvédhelyettesek és ne legyen önálló társasbírósági jogkör. Azzal, hogy a budapesti ügyvédi kamara az átmeneti idő meghosszabbítása mellett foglalt állást, nemcsak azt akarta kifejezésre juttatni, hogy az átmeneti idő eredeti meghatározása igazságtalan és méltánytalan, hanem azt is, hogy jobb lenne, ha az átmeneti állapot végleges állapot maradna.

Ezt a szomorú konzekvenciát volt kénytelen levonni a budapesti ügyvédi kar is, levonta pedig már most, amidőn az ügyvédhelyettesek önálló társasbírósági jogköre még nem is valósulhatott meg. Reméljük, hogy az ügyvédképzésnek ez a valóságos karrikaturája nem is fog megvalósulni.

A budapesti ügyvédi kamara határozata, amely talán diadala az ügyvédjelölteknek, de mindenesetre csődje az 1912. évi szervezeti reformoknak, nem kis mértékben hozzá fog járulni ennek a reményünknek a teljesedéséhez. *Germanus.*

A jogi ismeretek népszerűsítése.

Bármint vélekedjünk az okokról és a célokról, nem vonhatjuk kétségbe a valóságot, hogy jogrendszerünk ujjászületésének vagyunk tanui. Néhány év — és az épület az állami közigazgatással és a Polgári Törvénykönyvvel tető alá kerül. Ha azok, akik aggodalmas gondossággal siettetik a munkát, azt akarják, hogy mindaz, ami az épületen nem múló viharok ellen kiszögellő védekezés, hosszú életre szánt erősség legyen, amelyet átalakítani lehet, de lerombolni őrültség — akkor munkájuknak a törvények meghozatalával csak könnyebb felén értek túl. A nehezebb fele, amelyen az egész munka nemzetfentartó célja megtörhetik, a törvényt a néppel megismertetni és megszerettetni. Ennek a kettős célnak az elérésére ajánlunk az alábbiakban eszközöket.

I. A törvény kihirdetésének jelenlegi módja fikció. A mily joggal hisszük és mondjuk azt, hogy a törvény az Országos Törvénytárban való közzététellel ki is van hirdetve, éppen olyan joggal lehetne mondani, hogy a kihirdetés a szentesített törvény eredeti példányának az Országos Levéltárban való letételével történik. Egyik mód sem alkalmas és egyformán nem alkalmas arra, hogy a törvényről az állampolgároknak tudomást szerezni oly gondosság mellett, aminőt az állam minden polgárától jogosan elvárhat, módjában legyen. Hogy oly sok helyes törvényünk, halvaszületett, annak az az oka, hogy a közmondás fordítva is áll, néma atyának a gyermek sem érti a szavát — még akkor sem, ha haragjában és mert bírja — meg is veri érte.

A negyvennyolc előtti törvénykihirdetési mód sokkal gyakorlatibb volt. A törvényt szétküldték a törvényhatóságoknak, ott azokat a szó szoros értelmében kihirdették. A törvény kihirdetésének a technika századában, a technika eszközeinek felhasználásával, de egyben józan és reális alapra építve kell történnie.

Minden egyetemes érdekű, vagy a társadalom bizonyos osztályának életviszonyaiba belenyúló törvény záradékába felveendő egy rendelkezés, hogy ezen törvény az Országos Törvénytárban való közzétételen, mint törvényességi feltételen kívül egy külön törvényben szabályozandó következő módon is kihirdetendő.

Az igazságügyminisztérium az esetleg érdekelt szakminisztérium közreműködésével készítse el a kihirdetendő törvénynek és a hozzátartozó joganyagnak népszerű nyelven tartott rövid ismertetését. Készítsen előadási vezérfonalat a községi jegyző, vagy helyettese számára, aki ennek alapján a községházán az e célra hirdetett kellő számú népgyűlésen a népnek a törvényt kihirdesse és anyanyelvén megmagyarázza. Az említett népszerű ismertetés az előadás után a helyszínen minden családfőnek ingyen szétosztandó. Ez az eljárás megfelelő körzetekkel a r. t. és törv. hat. joggal felr. városokra, valamint a fővárosra is alkalmazandó. Így a törvény a szó valódi értelmében ki lenne életbeléptéig hirdetve.

II. Hogy a törvényeket ne csak kihirdetésükkor legyen az állampolgároknak alkalmuk megismerni, de hogy azok összefüggésükben emlékezetükben állandóan felfrissíttessenek, egy országos szervezet alakítandó, vagy támogatandó, állandó működéssel a jogi ismeretek népszerűsítésére. Ez az egyesület megfelelő szervezeti reform után a Magyar Jogászegylet lehetne, törvényhatóságonként kerületi és járásonkint helyi szervezettel. A központ az egész jogot, beleértve a közigazgatási és pénzügyi jogot is, népszerű előadások vezérfonalaivá olymódon dolgoztassa fel, hogy e vezérfonalak két-három évi roulementtel az egész jogrendszer közérdekű részeit felöleljék, és ezeket az évszakoknak, a helyi gazdasági és foglalkozási viszonyoknak megfelelő időben és sorrend szerint, tagjaival, a járásbíróval, az adótárnokkal, az ügyvéddel, a szolgabíróval előadatja.

Pár héttel az előtt az idő előtt, mikor a mezőgazdasági cselédek szegődni szoktak és azután, mikor a szerződésük lejár, legyen módjuk meghallgatni a gazdasági cselédtörvényt, mikor bérnegyed közeleg, a lakbérleti szabályrendelet ismertetendő, ha a betétszerkesztés kezdődik a vidéken, erről szóljon az előadás, adófizetés idején az adók kirovásáról, a perorvoslatok módjáról tájékoztasson és az aktualitások közét az állampolgári jogok, az általános közjogi és magánjogi szabályok, a közigazgatási és bírósági szervezet ismertetése töltse ki. Legyen módja a községeknek, ipari és mezőgazdasági, kereskedelmi szervezeteknek az egyesülettől bizonyos törvények ismertetését megrendelni. Az előadások ingyenesek legyenek. Az Egyesületnek az előadásokat a magyar és párhuzamosan az illető vidék nyelvén tartalmazó kiadványai hozzáférhetően önköltségen árusítandók.

III. Ez az eljárás elő fogja mozdítani azt a célt, amelyet maga az igazságügyi kormány továbbképző tanfolyamok felállításával kíván elérni. A továbbképző tanfolyamok az előadások természete és a résztvevők passzív szerepe miatt csak általános ismereteket adnak, az általános jogi műveltséget fejlesztik. Pedig bíráinkat, ügyvédeinket és hivatalnokainkat a mindennapi élet jogának helyes forgatására kell elsősorban és legfőképp megtanítani. És ezt a célt érjük el akkor, ha velük magyaráztatjuk meg és laikus emberek számára, hogy mi a törvény tartalma. A törvényt a jogászok, ha egymás között vannak, nem látják igazi alakjában, még ha helyesen látják is; egy csontváz az előttük, melyet dogmatizáló szemük foszt meg húsától. Kényszeríteni őket arra, hogy a törvényt az élet emberei előtt megmagyarázzák annyi, mint kényszeríteni őket arra, hogy azt később is mindig úgy magyarázzák, amint az élet kívánja.

IV. A fent említett egyesület szerkesztésében kőnyomatos lap jelenjen meg, amely a célszerűséghez képest az összes lapoknak, vagy amennyiben így állandóbb és nagyobb nyilvánosság érhető el, egyes országos heti- és napilapoknak engedné át cikkeit. A cikkek egyes jogintézményeket évszakok szerint és aktuális eseményekhez fűződve, különösen pedig az új törvényeket, ismertetnék meg az I. és II. pontban körülírt előadásokkal egyidejűleg.

V. Az állam millió és millió nyomtatványt bocsát ki idézések, hirdetmények és más közigazgatási és bírósági határozatok alakjában. Ezek rendszerint érthetetlen nyelven utasításokat, alkalmazott jogot tartalmaznak. Az a pillanat és az azt követő órák, mikor a polgár valamely hatósági rendelkezést írásban megkap, a legalkalmasabb időpont az illető rendelkezés alapjául szolgáló jogi, vagy más intézmény megismertetésére. Amikor a sorozási meghívót, az adóintést, az iparigazolványt megkapja valaki, igen valószínű, hogy érdeklődik, min alapszik az a rendelkezés, amit kapott, mi annak tulajdonképen a tartalma, mi lesz a következménye, ha annak nem tesz eleget.

Tehát az állam összes tömegnyomtatványai átdolgozandók. Először le kell őket fordítani érthető magyar nyelvre, hátlapukon pedig tartalmazniok kell a vonatkozó jogintézmény rövid ismertetését. Például szolgáljon a következő bírósági hirdetmény:

Ma igy kell hirdetni a betétszerkesztési eljárás befejeztét.*

HIRDETMÉNY.

N. N. községre nézve az 1892: XXIX. tc. értelmében a tényleges birtokosok tulajdonjogának a telekjegyzőkönyvekbe való bejegyzése és a telekjegyzőkönyvi bejegyzések helyesbítése iránti eljárás befejeztetvén ez azzal a felszólalással tétetik közzé:

* 1893 júl. 8. 24,366. sz. I. M. rend. 89. §.

1. hogy mindazok, kik az 1886 : XXIX. tc. 15. és 17. §-ai alapján — ideértve e §-oknak az 1889 : XXXVIII. tc. 5. és 6. §-aiban és az 1891 : XVI. tc. 15. §-ának *a)* pontjában foglalt kiegészíteseit is — valamint az 1889 : XXXVIII. tc. 7. §-a és az 1891 : XVI. tc. 15. §-ának *b)* pontja alapján történt törlések érvénytelenségét kimutathatják, e végből törlési keresetöket hat hónap alatt, vagyis az 189 . . . évi . . . . hó . . . -ik napjáig bezárólag a telekkönyvi hatósághoz nyujtsák be, mert az ezen meg nem hosszabbítható záros határidő eltelte után indított törlési kereset annak a harmadik személynek, aki időközben nyilvánkönyvi jogot szerzett, hátrányára nem szolgálhat;

2. hogy mindazok, akik az 1886 : XXIX. tc. 16. és 18. §-ainak eseteiben — ideértve az utóbbi §-nak az 1889 : XXXVIII. tc. 5. és 6. §-aiban foglalt kiegészítéseit is — a tényleges birtokos tulajdonjogának bejegyzése ellenében ellentmondással élni kívánnak, irásbeli ellentmondásukat hat hónap alatt, vagyis 189 . . . évi . . . hó . . -ik napjáig bezárólag a telekkönyvi hatósághoz nyujtsák be, mert ezen meg nem hosszabbítható záros határidő letelte után ellentmondásuk többé figyelembe vételt nem fog;

3. hogy mindazok, akik az 1. és 2. pontban körülirt eseteken kívül az eljárás és az ennek folyamán történt bejegyzések által előbb nyert nyilvánkönyvi jogaikat bármily irányban sértve vélik — ideértve azokat is, akik a tulajdonjog arányának az 1889 : XXXVIII. tc. 16. §-a alapján történt bejegyzését sérelmesnek találják — e tekintetben felszólalásukat tartalmazó kérvényüket a telekkönyvi hatósághoz hat hónap alatt, vagyis 189 . . . évi . . . hó . . . -ik napjáig bezárólag nyujtsák be, mert ezen meg nem hosszabbítható záros határidő elmulta után az említett bejegyzéseket csak a törvény rendes útján és csak az időközben nyilvánkönyvi jogokat szerzett harmadik személyek jogainak sérelme nélkül támadhatják meg.

Egyúttal figyelmeztetnek azok a felek, akik a kiküldöttnek eredeti okiratokat adták át, hogy amennyiben azokhoz egyszersmind egyszerű másolatokat is csatoltak, vagy ilyeneket pótlólag benyujtanak, az eredeticket a telekkönyvi hatóságnál átvehetik.»

Ehelyett a következő hirdetményt ajánlanám:

HIRDETMÉNY.

Kereczka és Bereznek község telekkönyvi betétei elkészültek. A betéteket a bíróság most átadja a nyilvánosságnak és a törvény értelmében a következő felhívást teszi közzé:

1. Akik valamely bejegyzést érvénytelennek, joglalannak és jogaikat sértőknek tartanak, a jogsérelem orvoslására jogorvoslataikat legkésőbb *1913 november hó 25-ik* napján nyujtsák be a telekkönyvi hatósághoz, mert különben az ellen, aki időközben az ingatlanra jó hiszemmel valamilyen jogot szerez, többé nem érvényesíthetik jogukat.

Azok, akik a betétszerkesztő-bizottságnak eredeti irásokat adtak át, ha helyette másolat marad a telekkönyvi hatóságnál, az eredeti irásokat minden nap d. e. 8 és 9 óra közt visszakaphatják.

A huszti királyi járásbíróság, mint telekkönyvi hatóság. Kelt 1913 május 16-án.

Halmi s. k. járásbíró.

Hiteles: bszászi kir. telekkönyvvezető.

Magyarázatok a telekkönyvi betétekről és azok szerkesztéséről.

A telekkönyvi betétek a régi telekkönyveket helyettesitik. Arra szolgálnak, hogy belölük mindenki megismerhesse, melyik ingatlan kinek a nevén van, mennyi jövedelem után van rá az adó kivetve, miféle és mennyi teher van rajta.

A telekkönyvi betétek elkészítését nevezi a törvény betétszerkesztésnek.

A betétszerkesztést a telekkönyvi hatóság végzi és az két részből áll.

Először is a telekkönyvi hatóság elkészítteti a betétek tervét, ez az eljárás első része. Midőn a betétek terve kész van, következik az eljárás a helyszínén.

A helyszínén a bíróság kiküldöttei meghallgatják a telekkönyv szerkesztése tárgyában hozzájuk intézett kéréseket és ezekhez képest módosítják a betét már elkészített tervét.

Ez a módosított terv azonban még nem tekintetik véglegesnek.

A bíróság azt, hogy a betétek készen vannak, hirdeménnyel tudatja. Ez a célja ennek a hirdetménynek is.

A betétszerkesztés alatt ugyanis a bizottság gyakran nem azokat irja be a telekkönyvbe, akiknek a nevén az ingatlan eddig be volt irva a telekkönyvbe, hanem azokat, akik az ingatlant valósággal birják. És pedig különösen akkor, ha valami irással tudják bizonyitani, hogy az ingatlant a volt telekkönyvi tulajdonostól megszerezték.

De azt, aki a jogos tulajdonos mulasztása miatt vagy más okból igazolatlanul jutott a telekkönyvbe, a jogos tulajdonos kivetheti a telekkönyvből, ha az érvénytelen bejegyzés ellen törlési keresettel, vagy ellenmondással él, vagy ha a jogsértő bejegyzés ellen más módon felszólal.

Ezt a törlési keresetet, ellenmondást, felszólalást azonban ennek a hirdetménynek a kiadásától számítva legföllebb hat hónap alatt meg kell tenni a telekkönyvi hatóságnál, mert ha az, aki a telekkönyvbe nem igaz úton jutott a ráirt ingatlant oly embernek, aki erről nem tud, tovább adja, akkor ettől a jóhiszemű embertől már nem lehet visszaperelni az ingatlant.

Ezért mindenki, akinek Kereczka és Bereznek községben földje, vagy háza van, helyesen teszi, ha megnézi, vagy hozzáértő emberrel utána nézet, rendben van-e a telekkönyvben a dolga.

A huszti telekkönyvi hatóság (Járásbirósági épület földszint 32.) mindenkinek, aki a kereczkei és berezneki ingatlana állásáról felvilágositást kiván (tíz filléres értesitő lapon) kivonatos (két koronás bélyeg ellenében) teljes felvilágositást nyújt. A felvilágositást minden hétfőn és csütörtökön délelőtt 8 és 9 óra közt kell kérni.

VI. Az igazságszolgáltatásunk egyik legnagyobb baja a tanúbizonyítás túltengése. Minden bírói jóakarat ezen a papirostengeren törik meg. A magyar per tipusa nem jogper, hanem tényállásper. Ha a tanúbizonyitást korlátozni tudjuk, anélkül, hogy az anyagi igazság kiderítésének lehetőségét veszélyeztetnők, a magyar igazságszolgáltatás egyik legnagyobb problémáját oldottuk meg. E célt szolgálja másodsorban az a reform, amely a szerződések megkötésére értékhatáron felül bizonyitási szempontból (nem az érvény szempontjából) irásbeli megkötést, belajstromozást (illetékhivatal előtti bemutatást), követel az okirat felvételére értékhatáron alul fakultatíve, felül kogenter kinevezett ügyvéd-közjegyzőket és közjegyzőket hatalmaz meg, olcsó és betartásában ellenőrzött, kifüggesztett tarifa mellett.

A tömegszerződések céljára az állam készítene bélyeges papirost (papier timbré), amely hátlapján, és itt fűződnék bele a reform jelen fejtegetéseinkbe, az illető jogintézmény ismertetését tartalmazná, főbb vonásaiban, különösen a vállalt kötelezettségek teljesítésének módját. (Ilyen tömegszerződés pl. lakbérleti szerződés, ingatlan-eladás, stb.).

Ez a reform a fent futólag említett perrendi cél előmozditásán kívül, az állami jövedelmeket jelentékeny mérvben szaporitaná, a jogi közreműködést a profilaxis szakában, tehát magán- és társadalom-gazdasági szempontból a jelenleginél sokkal értékesebb és rokonszenvesebb módon használná ki, a gyöngébb félt a diszpozitív törvényi intézkedéseknek szerződési életrehivásával támogatná, az egységes joggyakorlat kialakulását erősen előmozditaná, végül a jogi ismereteket a nép közt terjesztené.

VII. E reformok, a VI. pont kivételével, amely az államnak jövedelmet hozna, költséggel járnak. A költségek fedezésére javaslatot tenni nem illik e fejtegetések keretébe. De ha a plakáthirdetési üzem államosittatnék, az anyagi eredmény, mellett a megvalósuláshoz közelebb juttatná e reform azt az óhajt, hogy az állampolgárok az állam akaratáról necsak alkalmas, de az állam méltóságát és polgáraihoz való közvetlen viszonyát kidomborító módon szerezzenek tudomást.

Minden községháza előtt kell lenni egy oszlopnak, amelyen a hatósági hirdetmények, a kormánynak fontosabb alkalmakkor a néphez idézett nyilatkozatai függjenek.

Az államot az egyénnel összekötő lelki távirónak leadó állomása legyen ez; körülötte álldogálva beszélgessen a nép a falu fórumán, a község és az állam dolgairól vasárnap délutánokon, mint ahogy ma a búzapiacon, a «malom alatt», vagy a kocsma előtt.

Dr. Mandel Zoltán.

A polgári törvénykönyv javaslatának 902. §-ához.

A német polgári törvénykönyv 321. §-ában következő jogszabályt tartalmazza: «Wer aus einem gegenseitigen Vertrage vorzuleisten verpflichtet ist, kann, wenn nach dem Abschlusse des Vertrags in den Vermögensverhältnissen des anderen Teiles eine wesentliche Verschlechterung eintritt, durch die der Anspruch auf die Gegenleistung gefördert wird, die ihm obliegende Leis-

tung verweigern, bis die Eigenleistung bewirkt oder Sicherheit für sie geleistet wird».

A német jog szerint tehát az egyik szerződő fél csak akkor tagadhatja meg a teljesítést, ha a másik fél vagyoni viszonyai a szerződés megkötése után tetemesen rosszabbodtak.*

A magyar polgári törvénykönyvnek azonban már első tervezete (1159. §. 2. bek.) épúgy, mint az osztrák novella tervezete (148. §.) tovább ment s a teljesítés megtagadása jogát az egyik szerződő félnek már akkor is megadja, ha a másik fél rossz vagyoni viszonyait a szerződés megkötésekor nem ismerte, vagy kellő gondosság mellett nem ismerhette.

A második tervezet az első tervezet 1159. §-ának második bekezdését így szövegezi (902. §.):

«E jog nem illeti meg, ha a másik fél rossz vagyoni viszonyait a szerződés megkötésekor ismerhette».

Ez a szövegezés nem érdemleges, hanem csak stiláris módosítása az első tervezet 1159. §. második bekezdésének.

Az első tervezet indokolása (III., 391.) ezen jogszabály szükséges voltát úgy magyarázza, hogy a teljesítést azon szerződő fél, aki a másik fél vagyoni viszonyait a szerződés megkötésekor ismerhette volna, azért nem tagadhatja meg, mert aki a viszonyoknak szükséges megismerését és felderítését könnyelműen mellőzve belement a kötelezettség elvállalásába, az ebből eredő következményeket viselni köteles, anélkül, hogy a netáni vagyoni hátrány ilyenkor méltánytalanul érné.

Ezt az érvelést nem tartom meggyőzőnek, mert a hitel védelme szempontjából (és ezen szempont a kötelmi jog szabályozásánál a legfontosabb) csak az lehet a kérdés: hitelezett volna az egyik szerződő fél a másik félnek, ha tudta volna, hogy ez utóbbi már a szerződés megkötésekor vagyoni viszonyai folytán hitelre nem érdemes. Ezt józan eszű emberről feltételezni nem lehet s azért az egyik fél azon bizonyított kifogása ellen, hogy azért nem teljesíthet, mert a szerződés megkötésekor a másik fél rossz anyagi viszonyait nem ismerte, semminemű ellenvetésnek helye nincs s nem lehet. Helyesen jegyzi meg Ehrenzweig bécsi egyetemi tanár:**

«Wer im geschäftlichen Leben Kredit in Anspruch nimmt, gibt sich für kreditfähig aus. Es gehört eine grosse Unverfrorenheit dazu, hinterher den Gläubigern zu sagen: Du hättest mir nicht trauen sollen, bei gehörigen Sorgfalt hättest du in Erfahrung gebracht, dass gegen mich bereits Exekutionen im Zuge waren. Der Kreditgeber ist zweifellos nicht verpflichtet, aber er ist berechtigt, dem Kreditwerber zu trauen. Er verletzt keine Pflicht gegenüber dem Käufer, wenn er sich über ihn nicht mit der «gehörigen Sorgfalt» erkundigt, und es kann daher schlechterdings nicht angehen, dass der Kreditschwindler aus der mangelnden Vorsicht des Gläubigers für sich eine Replik gegenüber der Einrede der Zahlungsunfähigkeit ableite».

A 902. §. második bekezdése tehát így volna módosítandó:

«E jog akkor is megilleti, ha a másik fél rossz vagyoni viszonyait a szerződés megkötésekor nem ismerte.

A szolgáltatás az 1. és 2. bekezdéshez képest nem tagadható meg, ha a másik fél a követelésre nézve biztosítékot ad».

Dr. Schwartz Izidor.

A becsület védelme.

A becsület védelméről szóló törvényjavaslatnak a mai jogtól való eltérései közt talán legnagyobb horderejű a 13. §. azon intézkedése, hogy a valóság bizonyításának általában csakis akkor van helye, ha a sértés tényállítás vagy pedig «valamely tényre közvetlenül utaló kifejezés» által követtetik el, míg ellenben eltérőleg a mai jogtól, nem foghat helyt a bizonyítás akkor, ha a sértés nem tényre utaló, hanem egyéb sértő kifejezés használata által valósul meg.

Bevezetőleg rámutatok arra, hogy a törvényjavaslat a nemrég publikált előadói tervezetet annyiban enyhíti, hogy az utóbbi sértő kifejezések esetében egyáltalában nem engedte meg a valóság bizonyítását, mivel szemben a törvényjavaslat — úgylátszik megszívlelve a felhangzott aggodalmakat — a fentebbi expediumot választotta, melyet egyébként Pollák Illés már a «Jogállam» márciusi számában javaslatba hozott.

Az alábbiakban azt igyekszem kimutatni, hogy a törvényjavaslatnak ezen tágabb álláspontja sem felel meg azon alapgondolatnak, melyen a becsület védelmének törvényhozási szabályozása nyugszik.

Ezen alapgondolat, amint azt a Btk. indokolása mesterien kifejti, abban áll, hogy a törvény büntetéssel sújtja a polgári becsület, vagy az emberi méltóság érzetének megtámadását, de ezt kiegészítő sarktétel az, hogy a rágalmazó tény vagy becstelenítő nyilatkozat valósága közérdekből vagy jogos magánérdekből bebizonyítható, mert hisz «szabad államban nem lehet» követelni, «hogy az emberek a becstelenekről, a gazokról is mindig csak jót mondjanak, vagy hallgassanak.»

Ezen alapelvből kiindulva a Btk. azon logikus következményhez jut, hogy a valóság bizonyításának meg- vagy meg nem engedettsége nem a sértés külső megjelenési formáinak különbözősége, hanem kizárólag azon belső kritérium szerint igazodik, hogy a sértő közérdeket, illetve jogos magánérdeket szolgált-e, vagy pedig nem.

Ha ezen előbbi eset forog fenn, úgy meg kell engedni a bizonyítást, történt légyen a sértés rágalmazó tény állítása vagy pedig becstelenítő kifejezés használata által.

Ezen álláspont nyilván azon tapasztalati igazságban gyökeredzik, hogy úgy a rágalmazó tény állítása, mint pedig a becstelenítő kifejezés használata egyazon lelki folyamatnak, még pedig egyazon ítélkező tevékenységnek, bár külső megjelenésre különböző, de belső tartalomra nézve azonos megnyilvánulása.

Mindkét esetben rosszaló ítéletet mondunk és a különbség a kétféle kijelentés közt csak arra redukálódik, hogy tényállításkor az ítéletünk alapját képező tényeket felemlítjük, míg ellenben a puszta kifejezések használatakor ítéletünknek mintegy csak rendelkező részét nyilvánítjuk, az indokolást ellenben elhallgatjuk.

A sértő egyén temperamentuma és egyéb véletlen körülmények döntik el, hogy adott esetben az elítélő kritika az egyik vagy a másik irányban nyilvánul-e meg és így ezen, a véletlen által meghatározott különbözőséghez a törvényhozás semmiféle következtetést helyesen nem fűzhet.

Igaz ugyan, hogy a törvényjavaslat «valamely tényre közvetlenül utaló» kifejezés valóságának bizonyítását megengedi és így látszólag szintén nem sértő tényállítás és sértő kifejezés közt, hanem konkrétizálható és egyéb kifejezés közt tesz különbséget, de az csak merő látszat, miről könnyen meggyőződhetünk, ha a konkrétizálható kifejezés mibenlétét vizsgálat alá vesszük.

Azok a tények, melyekre embertársaink feletti rosszaló kritikánkat alapítjuk, túlnyomórészben emberi cselekmények és így az azokra közvetlenül utaló kifejezések általában cselekvésjelzők lesznek.

A szókincsbe való elmélyedés azonban arról fog meggyőzni, hogy mi egyrészt a rosszaló cselekvésjelzőket nemcsak az alapul fekvő cselekedetek, de az azokkal való rokonság folytán egyéb elítélendő tettek megjelölésére is használjuk és viszont másrészt ugyanezen tettek elítélésére nemcsak cselekvésjelzőket, hanem egyéb általánosan elfogadott minősítő jelzőket is alkalmazunk.

Ilyképen tehát a konkrétizálható kifejezés vagy a sértő tényállításnak rövidített, mintegy sűrített alakja lesz és ekkor külön felemlítése felesleges, vagy pedig annak ellenére, hogy cselekvésjelző formájában megnyilvánuló sértő ítéleti kifejezés és ekkor a kétféle kifejezéskör közt különbséget tenni a dolog természeténél fogva nem lehet.

A «csaló», «tolvaj», «áruló» stb. kitételekkel az adott körülmények szerint esetleg valamely konkrét csalás, lopás, árulás stb. elkövetésével vádolják a sértettet és ez esetben a minősítő forma ellenére sértő tényállítással állunk szemben, de az esetek túlnyomó többségében «az állítónak ezen ítélete nincs oly szoros összefüggésben egy konkrét tettel, hogy az egyéni ítéletben a tett maga félremagyarázatlanul objektiválva lenne» és így ezen sértő kitételek ugyanoly szerepet töltenek be, mint azok, melyek semmiféle konkrét tényre nem utalnak, hanem amelyekben ítéletünk mintegy kikristályosodott alakban, puszta minősítésben nyilvánul. Ilyen kitételek volnának pl. gazember, csirkefogó, svihák, lator stb.

* Az olasz codice civile 1469. c. csak akkor adja meg a megtagadás jogát az eladónak, ha a vevő csődben van vagy fizetésképtelen.

** Wochenschrift des Wiener Kreditorenvereines 1910, 33. szám.

Mindezekből tehát nyilvánvaló, hogy tisztára a véletlen dönt abban, hogy pl. egy lopás tettesét tolvajnak vagy gazembernek nevezzük-e és így nyilván ellenkezik az igazsággal, hogy az előbbi esetben megengedett legyen a valóság bizonyítása, mert «valamely tényre közvetlenül utaló» kifejezést volt szerencsénk használni, mig ez utóbbi esetben a valóság semmi körülmények közt bizonyítható nem lévén, könyörtelenül elítélendők leszünk.

Azt hiszem sikerült mindezzel bebizonyítanom mindazon állításomat, hogy a törvényjavaslat csak látszólagosan engedi meg sértő kifejezések valóságának bizonyítását, mert amikor ezen bizonyítás annálfogva, hogy a sértő kifejezés valamely tényre közvetlenül utal, helyt foghat, akkor tulajdonképen tényállítással állunk szemben, míg minden egyéb esetben a bár külsőleg cselekvésjelzőnek mutatkozó kifejezés helyes felfogás szerint nem lévén konkrétizálható, époly kevéssé bizonyítható, mint minden más, valamely tényre nem utaló minősítő kitétel.

A törvényjavaslat tehát ellentétben a Btk.-ben érvényesülő helyes alapgondolattal a valóság bizonyítását azon véletlen körülménytől teszi függővé, hogy a belső tartalmára nézve azonos sértés tényállításnak, vagy pedig puszta minősítő kifejezésnek formájában jelentkezik-e.

A törvényjavaslat ezen felette helytelen és aggodalomkeltő eredményhez egy üdvös gondolat nem sikerült megvalósításaként jutott.

A törvényjavaslat ugyanis véget akar vetni azon visszás állapotnak, hogy valamely sértő kifejezés valósága bizonyításának ürügye alatt a sértett oly tettei is bírói diszkusszió tárgyát képezhessék, melyekre a sértő a sértés elkövetésekor nem is gondolt és melyek azzal semmi összefüggésben nem állanak.

Nézetem szerint ezen cél a Btk. vonatkozó intézkedéseinek változatlanul hagyása mellett is elérhető, ha a bíróság minden egyes esetben tüzetes vizsgálat tárgyává teszi azt, vajjon a vádlott valóban közérdekből, illetve jogos magánérdekből járt-e el, vagy pedig csupán csak sértegetni, gyalázkodni akart és az utóbbi eset fenforgásakor a valóság bizonyítását megtagadja.

A Btk. indokolása félreérthetetlen módon fejezi ki azon gondolatot, hogy tekintet nélkül a sértés formájára, csakis azon esetben van helye a valóság bizonyításának, ha ezt a közérdek vagy jogosult magánérdek megköveteli, de «a magánéletnek sem a törvénybe, sem a köz-, sem pedig egy jogosult magánérdekbe ütköző viszonyai előtt el vannak zárva a törvénykezési diszkusszionak útjai, a nemtelen boszú, vagy az utálatos csacskaság veszélyeinek fokozására nem szolgálnak eszközül a törvényhozás formái».

Ha tehát bíróságaink valóban eltértek volna ezen alapelvtől, mint azt oly sokan állítják és emiatt törvényi reformra van szükség, akkor is magától adódik a reform útja és ez nem egyéb, mint a Btk. indokolásában kifejtett helyes alapgondolatot magába a törvény szövegébe olyképen belefoglalni, hogy azt a bíróságok a törvény alkalmazásakor mindig szükségképen szem előtt tartsák.

Nézetem szerint tehát az volna a helyes megoldás, ha a 13. §. bevezető bekezdése a 3. pont és a 14. §. vonatkozó részeinek felhasználásával kimondaná, hogy «rágalmazás vagy becsületsértés esetében az állított vagy híresztelt tény, úgyszintén a *valamely ténnyel összefüggésben használt* kifejezés valósága bizonyításának a következő esetekben van helye, feltéve, hogy az állítás, híresztelés, vagy a kifejezésnek általában és az adott módban s alakban való használata nem pusztán sértés céljából történt....»

Ezen szövegezés — esetleg még kiegészítve Pollák Illés által javasolt azon rendelkezéssel, hogy minden tett csak bizonyos határidőn belül bizonyítható — teljesen kielégítette volna a tisztességes társadalom igényeit és emellett nem lett volna szükség arra, hogy eltérőleg a Btk. helyes felfogásától, a valóság bizonyításának kérdésében fundamentum divisionis-ul nem a sértő szándéka és az állítás célja, hanem a sértés külső megjelenési formáiban való véletlen különbség fogadtassék el.

Annál is inkább helytelen a törvényjavaslat álláspontja, mert a törvényjavaslat 18. §-a, amely büntetlenséget tesz lehetővé azon esetben, ha a becsületsértés elkövetésére a sértettnek jogellenes, kihívó vagy botrányt keltő viselkedése adott okot, kerülő úton úgyis bírói mérlegelés tárgyává teszi, hogy a sértettnek a vádlott által bizonyítani kívánt tényei mennyiben igazolják a sértő kifejezés használatát, már pedig nyilvánvaló, hogy a sértő kifejezések valóságának bizonyítása szintén csak azon kérdés körül forog, hogy a vádlott által használt sértő kifejezés a közfelfogás szerint jogosan alkalmazható-e a sértett bizonyítani kívánt tényeire.

Miután pedig a törvényjavaslat 18. §-a a sértett viselkedése és a vádlott sértése közt nem időbeli, hanem csak okozati összefüggést kíván meg, már pedig minden vádlott, ki a valóságot bizonyítani kívánja, azt fogja felhozni mentségéül, hogy a sértés elkövetésére a sértett felháborító vagy jogellenes viselkedése adott okot, a bíróság minden egyes esetben kénytelen lesz belemenni annak a mérlegelésébe, hogy, habár a sértő kifejezés valósága nem is bizonyítható, mégis nem tekintendő-e a sértés a sértett viselkedése által igazoltnak.

A törvényjavaslatnak a valóság bizonyítása kérdésében elfoglalt álláspontja tehát nemcsak nem helyes, de szerencsére nem is következetes. *Dr. Rapoch Géza.*

Kizárás és mellőzés a bírói ténykedésekből.

(Kbp. VII. fejezete.)

A katonai bűnvádi eljárás haditörvényszéke azzal kezdődik, hogy a tárgyalásvezető hadbíró zárt ülésben a haditörvényszék tagjaihoz, jegyzőkönyvvezetőhöz, vádlotthoz és vádlóhoz kérdést intéz atekintetben, hogy a jegyzőkönyvvezetővel, vagy a katonai ülnökök valamelyikével szemben kizáró- vagy mellőzésre szolgáló okok nem forognak-e fen. Ehhez képest a Kbp. az egész eljárás folyamán féltő gonddal őrködik az anyagi igazság érvényre juttatásán. Esetenként a megfelelő helyeken módot és alkalmat nyujt az összes érdekelteknek arra, hogy a tárgyilagosság megóvása érdekében hatékonyan közreműködhessenek.

A Kbp. vonatkozó rendelkezéseit óhajtom áttekinthetővé tenni ezúttal azáltal, hogy az elszórt határozványokat bizonyos rendszerbe foglalva csoportosítom és amennyiben ezek a rendelkezések főleg vádlott és védője érdekében bővebb értelmezést tesznek szükségessé, azokat abban az értelemben fogom tárgyalni.

A hadbírói és egyéb bírói működésből (haditörvényszék tagjainál), bírósági jegyzőkönyvvezetői, továbbá vádlói és ekként illetékes parancsnoki * tevékenységből a törvényben *takszative* felsorolt *kizáró okok* alapján *kizárásnak* van helye.

Akár az ügyészi közeg, akár maga a terhelt, vagy védője bírói közegeknek indokolt *elfogultsága* címén pedig azoknak *mellőzését* kérhetik.

Törvényes *kizáró ok* miatt vádló, a terhelt vagy védője úgy még a nyomozás során, mint akár a főtárgyalás során bármikor kérheti az illető bírói- vagy ügyészi közeg *kizárását*, mert a kizáró okot a bíróságnak hivatalból kell figyelembe vennie, mert semmisségi okot képez, ha a haditörvényszéken, illetve ítélethozásban *törvény szerint kizárt* bíró vett részt (358. §. 1. p.) Éppen ezért, már maga a hadbíró és haditörvényszéki tag, vagy ügyészi közeg, jegyzőkönyvvezető a kizáró okul szolgáló viszonyt az illetékes hatóság előtt bejelenteni köteles. (113. §.)

A *mellőzési* kérelem ellenben vagy még a nyomozás során, vagy közvetlenül a főtárgyalás előtt terjeszthető elő, amikor a tárgyalásvezető hadbíró az erre vonatkozó kérdést felteszi, vagy még a főtárgyalás alatt is, de csak a vád előterjesztéséig, illetve a vádirat felolvasásáig, a legfelsőbb honvédtörvényszék előtt pedig csak az ügy előadásának megkezdéséig. Ezen idő után előterjesztett és elfogultságra alapított mellőzési kérelem elutasítandó. Az elutasítás ellen semmisségi panasz emelhető, ha az ítélethozásban idejekorán és jogosan kifogásolt bíró vett részt (358. §. 1. p.).

A kizáró okokat — ismétlem — a Kbp. pontonkint sorolja fel (109., 110., 111., 112. §§.). Ezek az okok némi eltéréssel megegyeznek a polgári bűnvádi perrendtartások kizáró okaival, azért azokat itt nem is részletezem, csak az eltérésekre szorítkozom. Így a Kbp. csak a hadosztálybírósági eljárásban zárja ki a főtárgyaláson való közreműködésből és határozathozásból azt a hadbírót, aki az ügyben mint vizsgálóbíró járt el; ellenben a

* Illetékes parancsnok az a katonai parancsnok, akinek parancsára közege a honvédügyész (ügyészi tiszt) vádat emel, ő tehát a katonai bűnvádi eljárás folyamán a vád ura.

dandárbírósági eljárásban ez a körülmény kizáró okot nem képez, mert a legtöbb dandárbíróságnál csak egy hadbíró működik. Ez az oka annak is, hogy míg a hadosztálybíróság előtt akkor, ha perorvoslat folytán a legfelsőbb honvédtörvényszék határozata értelmében a főtárgyalást meg kell ismételni, erről a főtárgyalásról ki vannak zárva a bírói ténykedésekből azok, akik az elsőn résztvettek, addig a dandárbíróságoknál ez a kizáró ok fen nem forog (110. §.). A polgári bűnvádi perrendtartástól eltérőleg a Kbp. a bírói és jegyzőkönyvvezetői működésből kizárja még azt is, aki az ügyben a tényvázlatot * szerkesztette, mint olyat, akit nem tart annyira elfogulatlannak, hogy a kérdéses ügyben a bíráskodást rá lehetne bízni.

A nyomozó-eljárás folyamán bírói közeg sürgős teendőket fenforgó kizáró ok esetén is ideig'enesen maga végezhet, ha megfelelő helyettes azonnal ki nem rendelhető, de semmiesetre sem járhat el az ügyben akkor, ha terhelt vagy sértett neki jegyese, házastársa, vagy volt házastársa; ha terhelt, sértett, illetékes parancsnok, vádló, magánpanaszos vagy védő az ő fel- és lemenő ágbeli rokona vagy sógora, unokatestvére, vagy még közelebbi rokona, vagy ezen a fokon sógora (semmisségi ok 358. §. 3. p. alapján). Viszont az eljárást fel nem függesztő felfolyamodással élhet terhelt olyan ügyészi közeg ténykedésével szemben, aki ebből a ténykedésből törvényes ok alapján ki volt zárva (114. §.). Ez a felfolyamodás nincs határidőhöz kötve és fölötte az illetékes parancsnok határoz, ha azt a dandár- vagy hadosztálybírósági eljárásban használták, míg a legfelsőbb honvédtörvényszék előtt folyó eljárásban a honvédelmi miniszter határoz ezek fölött a felfolyamodások fölött.

Már most az *elfogultsági kifogás* — mint mondtam — vagy még a nyomozó-eljárás során a vizsgálóbíró és jegyzőkönyvvezetője *mellőzése* céljából emelhető; vagy az ítélőbíróság (haditörvényszék) valamely tagjának mellőzését célozza. Az előző esetben, azaz a vizsgálóbíró és jegyzőkönyvvezető mellőzése tárgyában a bíróságvezető határoz; ha azonban az indítványt az ügyészi közeg tette és a bíróságvezető ahhoz hozzá nem járul, akkor a felsőbíróság határoz, ugyancsak akkor is, ha maga a bíróságvezető, a vizsgálóbíró az ügyben (117. §.). Míg a haditörvényszék tagjainak és jegyzőkönyvvezetőjének mellőzése tárgyában maga a haditörvényszék végzéssel határoz és pedig visszautasítja a kérelmet, ha azt elkésve, a mellőzési kérelem kellő indokolása nélkül terjesztették elő, vagy ha a haditörvényszék *egyhangúlag* azt tartja, hogy azt nyilvánvalóan csak az eljárás késleltetése céljából adták be. Ez ellen, hangsúlyozom, semmisségi panasznak van helye a Kbp. 358. §-ának 1. pontja alapján (idejekorán és jogosan kifogásolt bíró részvétele az ítélethozásban).

Ha ellenben az, akinek a mellőzéséről szó van, a kérelmet alaposnak tartja, akkor határozathozásra nincs szükség (118. §), mert a törvény intenciója szerint olyan kifogásolt egyént, aki maga sem tartja magát elfogulatlannak, bírói funkciókkal megbízni nem lehet.

Az ítélőbíróságnak (haditörvényszéknek) a maga összességében való mellőzését a törvény nem engedi meg, ebben a formában katonai és fegyelmi szempontokból, de ez nem zárja ki azt, hogy valamennyi bíró mellőzését, mindegyikét külön indokolva kérni lehessen.

A haditörvényszék tagjainak mellőzését természetesen csak élőszóval van módjukban kérni az érdekelteknek. A nyomozóeljárás során pedig a mellőzésre irányuló kérelmet annál a bíróságnál kell előterjeszteni, amelyhez a kifogásolt egyén tartozik. *Tényleges legénységi* egyének és *rangosztályba nem sorozott tényleges havidíjasok ezt a kérelmet csak élőszóval* terjeszthetik elő és pedig, ha szabadlábon vannak, előljáró parancsnokságuknál is. Más személyek, ideértve a honvédügyészt (ügyészi tisztet) is, a kérelmet akár írásban terjeszthetik elő, akár élőszóval mondhatják jegyzőkönyvbe. Végül fogva lévő terheltek, az illető katonai letartóztató-intézet vezetésével megbízott tisztnél (fogházfelügyelőtisztnél) is jegyzőkönyvbe mondhatják kérelmüket. Ha pedig a mellőzésre irányuló kérelmet valamely vizsgálati cselekmény foganatosítása alkalmával terjesztik elő, úgy azt természetesen a vizsgálóbíró foglalja jegyzőkönyvbe.

Azt a rendelkezést, hogy a tényleges legénységi egyének és a rangosztályba nem sorolt tényleges havidíjasok a mellőzésre irányuló kérelmüket csak élőszóval terjeszthetik elő, a törvény azért vette fel, mert sohasem fordulhat elő, a bűnvádi peren kívül sem, hogy az említett egyének a katonai hatóságokhoz írásbeli beadványokkal forduljanak, amely körülmény a katonai szolgálati renddel és fegyelemmel összeegyeztethető nem volna és mint ilyen, a bűnvádi eljárásban sem állhat meg (l. Miniszteri Indokolást a 116. §-hoz).

Ami az elfogultság címén való mellőzési kérelmet illeti, ennek határidejét azért szabja meg a Kbp. a vád előterjesztéséig, mert elejét akarja venni annak, hogy terhelt a mellőzési okokkal csak akkor álljon elő, ha már a főtárgyalás ránézve kedvezőtlen kimenetelűvé kezd válni, amely esetben a tárgyalást valamelyik bíró elfogultságának ürügye alatt tetszése szerint megzavarhatná és végeredményében bírói határozat hozását megakadályozhatná. Hogy azonban törvényes kizáró ok alapján bármikor felszólalhat, erről már szóltam.

Hangsúlyozom, hogy mint vádlói közegre, az illetékes parancsnokra is állanak a Kbp. 112. §-ában felsorolt kizáró okok, amely okoknak fenforgása esetén, vagy akkor is, ha az illetékes parancsnok magát az ügyben elfogultnak tartja, köteles más parancsnok kiküldetése végett a legfelsőbb honvédtörvényszékhez fordulni. De joga van terheltnek is ahhoz, hogy a legfelsőbb honvédtörvényszéknél az illetékes parancsnokkal szemben elfogultsági kifogást emeljen és más illetékes parancsnok — és ekként bíróság delegálását kérje, amely esetben, vagy a legfelsőbb törvényszék hivatalból is katonai szolgálati vagy közbiztonsági tekinteteknél fogva, vagy egyéb okból az ügyet az illetékes parancsnok illetékességének köréből ugyanolyan hatáskörű más parancsnok illetékességének körébe utalja — azaz delegál (42. §.). Ugyanezt megteheti a legfelsőbb honvédtörvényszék akkor is, ha semmisségi panasz előterjesztése esetén és annak tárgyalása folyamán alaki semmisségi okok miatt, vagy ténybeli tévedések fenforgása folytán az ügyet új tárgyalás és határozathozás céljából egy másik hasonló hatáskörű elsőfokú bírósághoz utasítja (371. §. ut. bek.); valamint újrafelvétel esetén az illetékes parancsnok helyett más ugyanolyan hatáskörű parancsnokot küldhet ki (393. §. harmadik bek.).

Györffy László.

* A bűnvádi eljárás alapját a terhelt alosztály parancsnoksága által szerkesztett és a tényállást, gyanúokokat és bizonyítékokat magában foglaló tényvázlat képezi, amelyet a terhelt előljáró parancsnoksága az «illetékes parancsnok» elé terjeszt föl.

Jogirodalom.

Georg *Güthe*. Die wirtschaftlichen und rechtlichen Grundlagen des modernen Hypothekenrechts. Berlin, 1914. Vahlen.

Güthe *járásbíró* (Amtsrichter) *1905-ben* közrebocsátotta a német telekkönyvi rendtartásnak kommentárját. A két kötetes mű *1911-ben* második kiadásban jelent meg és Güthe berlini *főtörvényszéki* bíró (Kammergerichtsrat) munkájáról azt írta egyik bírálója, hogy minél többet forgatja a könyvet, annál jobban bámulja. 1913-ban megjelent a mű harmadik kiadása.

Ezuttal az olvasó figyelmét arra a 139 oldalra terjedő dolgozatra kívánom felhívni, amelyet Güthe *igazságügyminiszteri tanácsos* a modern jelzálogjog gazdasági és jogi alapjairól írt. Amint rövid előszavából értesülünk, a dolgozat Güthének 1913. év nyarán Berlinben az assessorok továbbképző tanfolyamán tartott előadásából keletkezett. Bevezetése szerint célja azoknak a gazdasági erőknek az ismertetése, amelyek a földhitelnek mai jelentőségét Németország gazdasági életében megteremtették, valamint ismertetése azoknak a jogi formáknak, amelyek évezredes fejlődésben alakultak ki úgy, hogy e gazdasági életnek szükségleteit kielégíthessék. A dolgozat tartalmát az író maga foglalja röviden össze a 134. oldalon, amidőn azt mondja, hogy az előző fejtegetésekben törekvése volt a modern jelzálogjog történeti alapjait kimutatni, kimutatni továbbá azt, hogy a jogrend miképen igyekezett, figyelembe véve a földhiteli forgalomban érvényesülő gazdasági erőket, a földhitelnek biztos alapjait megteremteni, hogy a jogrend az értékpapirok jogát összekapcsolva a földhitel jogával miképen elégítette ki a könnyű hitelszerzés gazdasági követelményét és végül, hogy mily eszközökkel küzd a könnyű hitelszerzés bizonyos következményei, a föld túlterhelése és nem gazdaságos megterhelése ellen. Ehhez fűződik rövid befejező fejtegetése a jelzálogjog valószínű fejlődéséről.

A történeti áttekintés, amely a dolgozatot bevezeti, vázolja a jelzálogjognak fejlődését a római jogban és a régi német jogban, majd e jognak alakulását a római jognak úgynevezett recepciója után, amely recepciónak okát is adja nehány oldalon sok szellemmel és a kérdés mélyére hatolva. Ezt a jogtörténeti bevezetést követi a földhitel gazdasági fejlődésének és jelentőségének ismertetése, amihez azon eszközöknek ismertetése fűződik, amelyekkel a jog ezt a gazdasági szükségletet szolgálja. Ezután az ugyanarra az ingatlanra hitelt nyujtó több hitelezőnek a viszonyát tárgyalja az író, vagyis a telekkönyvi rangsor kérdéseit gazdasági és jogi szempontból, így az ingatlantulajdonos zálogjogának (Eigentümerhypothek) kérdését is. Majd a záloglevél fejlődését, gazdasági jelentőségét és jogszabályainak kialakulását ismerteti. Ennek utána foglalkozik a földbirtok tehermentesítésének gazdasági jelentőségével és e feladatnak jogi megoldásával és a jelzálogjog valószínű fejlődésére vonatkozó megjegyzéseivel fejezi be dolgozatát.

Amidőn Güthe dolgozatának tartalmát röviden vázolom és a dolgozatot a magyar olvasónak ajánlom, nem felejtem el, hogy a magyar jelzálogjog a némettől különbözik és a polgári törvénykönyv javaslatának törvénnyé válásával is különbözni fog. De végre is e különbségek ellenére a gazdasági alapoknak és számos jogkérdésnek azonossága, vagy legalább rokonsága következtében a dolgozat tartalma érdekelheti a magyar olvasót. Mindenesetre ajánlom azonban a munka elolvasását annak, aki a közvetetlen gyakorlati hasznosság nélkül is szívesen olvas oly dolgozatot, amelyben az író igen érdekes tárgyát nagy gazdasági és jogi tudással, a gazdasági és jogi élet teljes átértésével, világossággal és művészettel fejti ki, amely dolgozatnak olvasása irodalmi élvezet. *Dr. Löw Tibor.*

Egy igazságügyi programm.

Hivatásunknál fogva teljesen távol állunk a napi politikától. Noha az igazságügyi politika is csak korollariuma azoknak a hatalmi törekvéseknek, amelyeket a közjogi, gazdasági és társadalmi célok fednek, — sajnos, napjainkban ennek az igazságnak legszembeszökőbb bizonyítékát látjuk — mi mégis mindenkor eszmei magaslatról igyekeztünk értékelni a kicsinyes rúgóktól mozgatott politikának igazságügyi emanacióit. Ha az alábbiakban egy új politikai pártnak igazságügyi programmját ismertetjük, ez nem jelent eltérést eddigi irányunktól. Oka és mentsége abban rejlik, hogy a polgári radikális párt programmjának igazságügyi részében nem egy oly gondolatot találunk, amely lapunk programmjába írt tudományos vezetőeszmék (1913. évf. 51. sz.) visszfényét tükrözi. Mindamellett az alábbi ismertetést Montaigne jelszavával közöljük: je ne propose rien, je ne suppose rien: j'expose.

*

«Tudjuk, hogy a jog az életet nem irányítja: maga is tükre, eredménye a társadalomban mérkőző erőknek. Mégis a társadalom fejlődését, minthogy maga is külön életet él, önmagának is küzdeni kell megjelenése elavult formáival, gyakran évtizedes késéssel követi.

A radikális igazságügyi politika *első* követelménye, hogy törvénnyel biztosíttassék mindaz, amiért az emberiség már megharcolt, hogy a jog a társadalmi és gazdasági élet erőviszonyainak előítéletmentes: őszinte kifejezője legyen. A *második:* hogy a dogmatika merev páncélját levetve, foglalja új formákba, új intézményekbe össze azoknak a harcoknak az eredményeit, amelyeket az ifjú Magyarország népe az államélet új rendjéért: a magyar jogállamért megvívni fog.

Nem hiszünk a törvény mindenhatóságában, de kell, hogy minden törvénnyé megért vívmánya a fejlődésnek, a gyakorlat földjébe gyökeret eresztve élő szabállyá váljék.

Mindenkinek legyen módja megismerni jogait; a törvények ne a céhbelieknek szóljanak, hanem az állam összes polgárainak. A törvény nyelve legyen a nép nyelve, a törvény kihirdetése legyen a társadalom minden rétegéhez hozzáférkőző valóság és nem üres forma; az állam minden polgára saját nyelvén állhasson és hallhasson törvényt.

A bírói szervezet demokratikus alapon újjáépítendő. A többiek közül becsületes munkával, szellemi nagysággal kiemelkedő polgártársaknak, a laikus és autonóm elemeknek a bíráskodásba nyugati minta szerint való bevonása, a választott-bíróságok működésének támogatása, azok az intézmények, amelyek a jogászbírák létszámának csökkentését és a meglevők méltó keretben való foglalkoztatását lehetővé teszik, mert hogy a legdrágább javainkról, egész exisztenciánkról ítélkező bíróság méltóságának és munkájának megfelelő, a mainál *lényegesen* kedvezőbb javadalmazásban részesüljön, ép úgy a radikális igazságügyi politika elengedhetetlen követelményének valljuk, mint a bírói függetlenségnek legteljesebb biztosítását.

A perek számát nem a jogos igények elé vetett mesterséges akadályokkal: felemelt illetékekkel, hanem a peres eljárás gyökeres gyorsításával kell csökkenteni. A Franciaországban oly kitünően bevált és kellő körültekintéssel átültetendő békéltetés, a sürgős ügyek külön eljárás elé való utalása, a felesleges írásbeliségtől és minden technikai munkától megszabadított, erős elsőfokú bíróság előtt lefolytatott szóbeli eljárás a mainál gyökeresen korlátoltabb fellebbezési jog, a rosszhiszemű perlekedők kártérítéssel sujtása, ezek azok az intézmények, amelyek a tisztességes munkát megbénító pereskedést korlátok közé fogják szorítani. Követeljük viszont a vagyontalanok jogvédelmének legteljesebb megvalósítását.

Kívánjuk a közigazgatás és igazságszolgáltatás teljes és becsületes kettéválasztását, különösen a közigazgatás önkényének kiszolgáltatott munkabérkövetelés független bíróság elé utalását. Kívánjuk másfelől a közigazgatás bírói ellenőrzés alá helyezését, az elsőfokú közigazgatási bíráskodás megszervezését.

Magánjogunk továbbfejlesztésében kívánjuk az erkölcsi javak: becsület, jó hírnév, munkaerő fokozott vagyoni védelmét; a teljeskorúság határának a nyugat mintája szerint huszonegy évre való leszállítását; a nő személyi, vagyoni függetlenségének a jogrend keretében való hatályos biztosítását, a törvényesítés megkönnyítését, a törvénytelen gyermek vagyoni helyzetének a törvényesével való egyenlősítését.

Kívánjuk minden lekötés eltörlését, amely a birtok forgalmát és a föld gazdaságosabb kihasználását akadályozza; kívánjuk oly zálogjogi intézmények létesítését, amelyek az olcsó földhitel szerzését megkönnyítik.

A «szerződési szabadság» cégére alatt nem akarjuk a gazdaságilag vagy szellemileg gyengébb fél kihasználását tovább tűrni, különösen kívánjuk, hogy minden követelés, amelynek forrása munka, a törvény különös védelme alá kerüljön. Kívánjuk a törvény megkerülését célzó ügyletek és a joggal való visszaélés szigorú üldözését.

Kívánjuk, hogy a vagyon a törvényes öröklés rendjében ne szálljon messzebb ágra, mint ameddig a családi összetartás érzése ellüktet; az így felszabadult vagyon fordíttassék szociálpolitikai és kulturális célokra; kívánjuk az örökösödési illeték progressziv alapra fektetését, a 10,000 koronánál kisebb hagyatéknak nyugati minta szerinti teljes illetékmentességét.

Kívánjuk a hiteljog körében: a tisztességtelen verseny szigorú üldözését, a részvénytársaságok alapításának szigorú ellenőrzését, a takarékpénztári betét hatályos védelmét, a biztosítási és fuvarozási jogban a magánosoknak a társulatokkal szemben a mainál hatályosabb oltalmát. A csődjog gyökeres reformját, hogy a csőd ne exisztenciák tönkretételét, hanem a megmenthetők megmentését jelentse.

Büntetőjogi reformkövetelésein közöl első helyen a büntetőtörvények túltengésének korlátozása áll. Ma az állami büntetőhatalom túlfeszítésének sajnálatos következménye, hogy évenként Magyarországon félmillió embert ítélnek el kihágások miatt Ezért az ú. n. büntetőjogi melléktörvények (erdőtörvény, mezőrendőri, gazdasági munkástörvények) revizióját és a büntető rendelkezések csökkentését kívánjuk.

Az igazi kriminalitás elleni küzdelemben elsősorban oly szociálpolitikai reformokon fekszik a súly, amelyek a bűntettek társadalmi tényezőinek elhárítására, a degeneráció szülőokának (alkoholizmus, nemi betegségek) kiküszöbölésére alkalmasak. A büntetőtörvénykönyvek ilyenkép szűkebbre szabott területén a büntetési rendszer észszerűbb kiépítését, a halálbüntetés eltörlését, a szabadságbüntetések egységesítését követeljük olykép, hogy az egységes börtönbüntetés végrehajtása az egyéniesítés lehető érvényesítésével történjék. Követeljük a pietisztikus hipokrizis kiküszöbölését a büntető és nevelő intézményekből. De midőn ilykép a büntetést a bíró kezében az elítélt egyéniségéhez mért

nevelő, intő, vagy ártalmatlanná tevő eszközzé akarjuk alakítani, egyszersmind teljes mértékben megakarjuk óvni az egyéni szabadságot, amelyet a büntetőjog újabb irányainak érvényesítése komolyan veszélyeztet.

Követeljük a büntető cselekmények revizióját: elsősorban az élet és a testi épség fokozottabb védelmét a vagyoni érdekek védelmének mai túltengésével szemben. Kívánjuk a véleménynyilvánítási szabadság minden büntetőjogi korlátának elhárítását — az esküdtszéki novella és a sajtótörvény revizióját, — a vallásellenti bűncselekmények eltörlését, a párviadal kiváltságos helyzetének megszüntetését. Elengedhetetlennek tartjuk ellenben az uzsora minden nemének, a tömegeket kizsákmányoló csalásoknak, az alsóbb néposztályok érdekeit sértő bűncselekményeknek, különösen az élelmiszerhamisításnak szigorúbb üldözését. Végül a társadalmi élet zavartalan fejlődése érdekében szükségesnek tartjuk, hogy a politikai bűncselekmények fogalma szabatosan megjelöltessék és azok a közönséges bűntettektől eltérő bánásmódban részesíttessenek.» *Spectator.*

Szemle.

BELFÖLD.

— **Uj törvényjavaslatokban** az elmult héten sem volt hiány. A belügyminiszter benyújtotta a *vármegyei közigazgatási alkalmazottak kinevezéséről*, a vármegyei közigazgatási alkalmazottak lényegesebb személyi és szolgálati viszonyairól, továbbá a *vármegyei közigazgatásról* szóló javaslatokat, a pénzügyminiszter előterjesztette a *törvénykezési illetékről* szóló javaslatot. Azt mondanók, hogy a javaslatokat ismertetni és bírálni fogjuk, ha ez lehetséges volna. Sajnos, nem lehetséges. Az ismertetésre nincs idő, mert a javaslatból bizonyára rég törvény lesz, mire az ismertetés megjelenhetnék, a bírálatra nincs szükség, mert a Horeb hegyéről, ahonnan a jól fegyelmezett Mózesek a modern kinyilatkoztatás törvényeit hozzák, minden kritika nyomtalanul pattan vissza. Mi bírálhatunk, de a siketnéma kodifikátorokat ez nem zavarja munkájukban. Nemes előkelőséggel tartózkodnak minden polémiától: a kutya ugathat, de a törvényjavaslatokkal megrakott karaván szédületes tempóban halad a közélet homoksivatagán. Érthető egyébként, hogy a szelid angyalok, akiknek főhivatása, hogy halelluját zengjenek a kodifikáció Urának, nem szívesen bocsátkoznak harcba a negáció rosszindulatú szellemével. Egész serege érkezett hozzánk a bíráló cikkeknek, amelyek a jogsegélyegyezményről, a szervezeti novelláról, a becsület és a hatóság védelméről alig egy hete benyújtott törvényjavaslatokra vonatkoznak. Ha napilappá alakulnánk, akkor se tudtuk volna őket idejekorán közrebocsátani. És az országgyűlés? Nos, az országgyűlésen újabban oly megkapó ékesszólású és a meggyőző érvekben oly gazdag előadókat sikerül az igazságügyi javaslatok számára «megnyerni», hogy minden felszólalás, minden vita eleve kizártnak tekinthető. Így történhetik, hogy azok az eszmék, amelyek a kodifikáció szorgalmas segédhivatalnokainak agyában formátlan testet öltenek, minden észrevétel nélkül válnak az ország összes polgárait kötelező törvényekké. De nemcsak a gáncsoskodó bírálatot intézi el előkelő vállvonogatással az igazságügyi kormány, hanem saját lojális tanácsadó testületének véleményét is. Így pl. határozott tudomásunk van róla, hogy a büntetőjogi szakértekezlet, amely elé a hatóság védelméről szóló törvény első tervezetét terjesztették, *egyhangúlag kijelentette, hogy e javaslatra szükség nincs.* Ez a tanácskozásról felvett jegyzőkönyvben meg is van örökítve. Tisztelettel kérdjük az igazságügyminiszter urat, aki nyugateurópai velleitásokkal szokott kacérkodni, volt-e alkotmányos kulturállamban valaha példa a jogalkotásnak ily módszerére? Miért e sietség, aminővel csak azok szokták ügyeiket rendezni, akik vesztüket érzik? Mi azonban nem vagyunk ily pesszimisták és úgy hisszük, hogy a gondviselés kifürkészhetetlen bölcsessége még a jövőben is gondoskodni fog oly államférfiakról, akik a maiaknál nem kevésbé mintaszerű törvényekkel ajándékozzák meg az országot. Senki sem pótolhatatlan. Drákót felváltotta Solon, Verbőczy szerepét Barna Ignác vette át, Csemegit pótolja Bernolák Nándor és bízunk benne, hogy az igazságügyminiszter is megtalálja reinkarnációját.

— **Habent sua fata!** A biztosítéki jelzálogjog átruházhatóságának és átvállalhatóságának kérdése a következő viszontagságokon ment keresztül:

A II. T. változatlanul átvette a német törvénykönyv szabályozását. Átvette ezt a szabályozást, amelynek eredeti német szövege sem tekinthető a világos szövegezés mintájának, de amely otthon a német judikaturában és elméletben legalább nem hagyott kétséget az iránt, hogy az átruházást és átvállalást a törvény ugyanúgy megengedi, mint a forgalmi jelzálogjogét. Átvette ezt a szöveget olyan fordításban, amely az eredeti szöveget nemcsak világosabbá nem tette, hanem még elhomályosította, úgy, hogy a T. tíz olvasója közül kilenc a magyar szöveget ugy érti, hogy az az átruházást és átvállalást kizárja.

Az új váltótörvény indokolása, annak előrebocsátása mellett, hogy a váltóhitelek biztosítására szolgáló maximális biztosítéki zálogjognak különös alakszerűségek és költségek nélkül való továbbadása épen a hitelt kereső felekre és a kisebb pénzintézetekre nézve előnyös volna, — kijelentette, «hogy a polgári törvénykönyvnek lesz feladata, hogy erre lehetőséget nyisson». A váltótörvénynek képviselőházi tárgyalása során, 1914 február 10-én pedig az igazságügyminiszter ezt a kijelentést kiegészítette azzal, hogy «a kormány *elismeri, hogy a kérdést sürgősen meg kell oldani;* nem kívánja bevárni a különben már a ház elé terjesztett és a külön bizottság által remélhetőleg a közeli hónapokban tárgyalás alá veendő polgári törvénykönyvünk megalkotását sem, hanem a legközelebbi jövőben mihelyt ezt egyéb kötelességeim engedik, e tárgyban külön szakértekezletet óhajtanék tartani és iparkodni fogok lehetőleg rövid időn belül erről egy rövid törvényjavaslatot a Ház elé terjeszteni». Az igazságügyminiszter által kilátásba helyezett speciális törvény előmunkálataként jelent meg *Sichermann* Bernát tervezete a Jogállam f. évi 6. füzetében.

Ezek az előzmények arra a feltevésre jogosítottak fel, hogy az igazságügyi kormány tudatában van annak, hogy a hitelbiztosítéki jelzálogjog átruházásának és átvállalásának lehetőségét törvényhozási úton sürgősen ki kell mondani; erről a polgári törvénykönyv keretében gondoskodni fog; de addig is, amíg a kódex elkészülne és életbe lépne, a jelenlegi tarthatatlan állapotokon ad hoc törvénnyel kíván segíteni.

Ilyen előzmények után az elmult héten vette a képviselőház külön bizottsága tárgyalás alá a polgári törvénykönyv javaslatának a biztosítéki jelzálogjogról szóló szakaszait. A hirlapokban megjelent közlemények szerint a bizottság egyik tagja a maximális hitelbiztosítéki jelzálogjognak átruházhatóságát és átvállalhatóságát kétségen kívül helyező hatszakaszos pótlást indítványozott, amelyet a tervezet szerzőinek egyike ellenzett azzal az indokolással, hogy az ilyen zálogjogok átruházhatósága az ingatlan vagyont mértéken túl mobilizálná (!) és a könnyelmű adósságcsinálást elősegítené (!) Ez a szerkesztő tehát nem tud arról, hogy a törvényjavaslat eredeti szövege (de mintája a német törvény is) megengedi az átruházást és az átvállalást, csak épen olyan szerencsétlen szövegezéssel, hogy a vonatkozó szakaszokat maga a fordító félreértette; szem elől téveszti, hogy a jelzálogjognak nem megalapításáról, hanem csupán átruházásáról és átvállalásáról van szó, aminek az adósságcsinálással és az ingatlan vagyon mobilizálásával semmi köze nincs; és végül feledi, hogy az igazságügyi kormány a váltótörvény indokolásában világosan állást foglalt amellett a felfogás mellett, hogy a biztosítéki jelzálogjog átbocsátása a hitelt kereső felekre is előnyös volna. Az átruházás és átvállalás kizárása annyit jelentene, hogy a hitelezőt, mihelyt kihelyezett pénzére szüksége van, a törvény arra kényszeríti, hogy követelését az adóstól hajtsa be, ha másként nem lehet, az ingatlan végrehajtási elárvereztetése útján.

Az előzmények által keltett szép remények tehát füstbe mennek. Lesz interim-törvényünk, amely a mai zűrzavart megszünteti; és lesz egy végleges kódexünk, amely a mai zűrzavart ismét helyreállítja. Ezt is annak köszönhetjük, hogy évtizedes előmunkálatok után a polgári törvénykönyv szerkesztése olyan

ideges és lázas hajszába került bele, hogy a felmerülő nagy gyakorlati jelentőségű kérdések higgadt megfontolására és szabályozására nincs idő.

— **A budapesti ügyvédi kamara fegyelmi judikaturájából.** I. A szegedi kir. ügyészség fegyelmi panaszt adott be egy budapesti ügyvéd ellen, mert az illető, mint a sér'ett képviselője, az ügyészséghez intézett beadványában panaszkodott, hogy a «nyomozás elalszik» és kijelentette ügyfelei nevében, hogy «miután meggyőződött arról, hogy a nyomozás során semmi sem történik», sürgette az ügyben szükséges intézkedéseket, «mielőtt emiatt illetékes helyen panaszt tennék». A fegyelmi bíróság az ügyészség panaszát elutasította. Az indokolásból a következőt emeljük ki. «Az ügyvédi tevékenységnek egyik legfontosabb megnyilvánulása a hatóságok eljárásának a bírálata, ami fokozottabb mértékben áll meg a kir. ügyészségre, amelyet a BP. 13. § a szerint a büntetőperben mint felet kell tekinteni. Ennek a bírálatnak nem szabad természetesen a köteles tisztelet által megszabott határokat túllépnie, ha pedig a bírálat hangja a hatóságra egyenesen sértő, az 1887 : XXVIII. tc. 3. §-ában meghatározott fegyelmi vétség tényálladéka forog fen. Az adott esetben azonban a fegyelmi bíróság úgy találja, hogy a panaszlott részéről használt kifejezéseket sértőnek minősíteni nem lehet». «Az, hogy a bírálat tárgyává tett késedelem adott esetben csakugyan fenforog-e, a fegyelmi vétség tényálladékának a fentiek szerint való meghatározása mellett közömbös». (636/1914. fegy. sz.) II. Ügynök és ügyvéd között következő írásbeli megállapodás jött létre. Az ügyvéd bútorozott szobát bérel ki, abba íróasztalt állít. Ennek a helyiségnek fele bérét az ügynök viseli, ki egész nap az irodában köteles tartózkodni, eljár kisebb tárgyalásokra és egyéb munkákat is végez. Ennek fejében az évi jövedelem harmadrésze az ügynököt illeti azzal a megszorítással, hogy azon ügyek után, amelyek nem ezen iroda révén jutnak az ügyvéd kezéhez, részt nem követelhet. A fegyelmi bíróság e tényállás alapján azt állapította meg, hogy a vádlott díjazott közbenjáró által keresett ügyfeleket és tekintettel arra, hogy fegyelmi vétség miatt már büntetve volt, 250 K pénzbírságra ítélte. (517/914. fegy. sz.) III. A fegyelmi bíróság csekélyebb kötelességszegés miatt megintett és rendreutasított egy ügyvédjelöltet, aki a törvényszék irattárában betekintés végett iratok kiadását kérte, a neki kiadott iratokból az eredeti ítéleteket kivette és azokat zsebébe téve távozni készült. Az ügyvédjelölt azzal védekezett, hogy ugyanaz nap délutánján egy fellebbezést kellett készítenie, minthogy a fellebbezésben ugyanazon jogi kérdést kellett feldolgoznia, mely az általa elvinni szándékolt ítéletekben az ő perbeli álláspontjára nézve kedvező megoldást nyert, az ítéletekre sürgős szüksége volt, nagy terjedelmüknél fogva pedig az irattárban való lemásolásukra nem volt ideje. Másnap az ítéleteket vissza akarta vinni az irattárba. A fegyelmi bíróság enyhítő körülménynek tekintette, hogy nem a saját, hanem főnöke érdekében, inkább helytelenül felfogott kötelességérzet a cselekedet indító oka. (462/914. fegy. sz.)

— **Járásbíróság hatáskörének kikötése váltóban.** Az 1911 : I. tc. 1. §-ának 2. *a)* pontja világosan intézkedik, hogy a járásbíróság hatáskörébe tartoznak a per tárgyának értékére való tekintet nélkül azok a vagyonjogi perek, melyekre nézve a járásbíróság hatásköre ki van kötve az e pontban jelzett megszorítások mellett és így igen természetesen a váltóperek is a vagyonjogi perek keretébe tartozván, a 2500 kor. értéket meghaladó váltóperekneél is érvényesen köthető ki a járásbírósági hatáskör, ha a váltó az *a)* pontban előírt kellékeknek megfelel. Kétségtelen, hogy ez a váltóperek gyorsabb befejezhetése szempontjából rendkívüli fontossággal bír, mert a járásbíróságnál jóval hamarább fognak ezen ügyek elintézést nyerni, mint ha a törvényszék előtt indítanók meg, amiért is módott kell keresni, hogy ez a gyakorlati életben mikép lesz megvalósítható. Elsősorban az a kérdés, hogy más tartalmú kincstári váltóűrlapok fognak-e kibocsáttatni, vagy nem? Bár nézetem szerint ez természetes, mert hisz p, o. a megtekintésre szóló váltóknál kamatok is köthetők ki és a kamatláb is megjelölhető, azonban ennek dacára az új váltótörvény 1. §-át véve figyelembe, nem tartom kizártnak, hogy e tekintetben intézkedés nem fog történni és tekintettel arra, hogy a mostani váltóblankettákon abszolute nincs üres hely arra, hogy a járásbírósági hatáskört — ha ezt a váltóban kikötni akarjuk — abba be is foglalhassuk, elő fog állani az a visszás helyzet, hogy az egyes kereskedők, valamint pénzintézetek és mások a perrendtartás 317. §-ában foglaltak figyelembe vételével különböző váltóblankettákat fognak készíttetni, aminek üdvös hatása semmiesetre sem lesz. Így tehát véleményem szerint a kincstár által kibocsátandó újabb 1 kor. 80 filléres és ennél magasabb értékű váltóűrlapokon kifejezetten hely volna hagyandó a hatáskör kikötésére és arra, hogy a váltót szükség esetén két tanú előttemezhesse is.

Dr. Krausz Samu.

— **A VII. országos elmeorvosi értekezletet** f. évi október hó 25. és 26. napján tartják meg. Elsősorban azt a kérdést fogják megvitatni, hogy a korlátolt beszámíthatóság fogalmának a magánjogban is helyet kellene biztosítani.

A szervezőbizottság ezenkívül a következő témákat tűzte ki: A fiatalkorú bűntettesek javító nevelése miként volna legcélszerűbben keresztülvihető a gyakorlatban? Referensek: Angyal Pál, Ranschburg Pál és Fischer Ignác. Az elmebetegápolói ügy rendezése. Előadók: Epstein László, Fabinyi Rudolf. Ezenkívül lesznek szabadon választott előadások is.

Az értekezlet tagsági díja 7 K. A részvételt a szervezőbizottság titkáránál: Hudovernig Károly egyetemi m. tanárnál, (Budapest, IV., Harisbazár 3.) kell bejelenteni.

— **Magyar jogi író külföldön.** Javítóintézetek Magyarországon címmel *Rickl* Gyula államti kár a Revue pénitentiaire legutóbbi füzetében ismertető cikket írt, amelynek néhány adata helyesbítésre szorul, vagy legalább is előttünk ösmeretlen. A felsorolt javítóintézetek között szerepel a budapesti is, noha a gyűjtőfogháznak azt a részét, amelyben a szigorított javítónevelést leánynövendékeken végrehajtják, túlzás nélkül alig lehet javítóintézetnek keresztelni. Hasonló elbírálás alá esik az az adat hogy Mária-Nosztrán 40 személyre berendezett javítóintézet van. Hogy a m.-nosztrai orsz. letartóztatási intézetnek egy része mióta emelkedett javítóintézeti rangra, az egyelőre hivatalos titok. Kifejti továbbá a cikkíró, hogy a kassai és aszódi intézetekben a városokból kikerülő növendékek nyernek elhelyezést. Mint programm ez az elv kétségkívül helyes volna, de a valóságot, sajnos, nem fedi. Ha azt látjuk, hogy pl. Aszódon a növendékek közül:

1909-ben: budapesti volt 136 = 33·50%, vidéki városi volt 150 = 36.95%, falusi volt 118 = 29·06%, külföldi volt 2 = 0·49%.

1913-ban: budapesti volt 108 = 13·06%, vidéki városi volt 322 = 38·93%, falusi volt 378 = 45·71%, külföldi 19 = 2.30%, akkor alig állítható, hogy újabban a növendékek városi eredetére helyeznek sú'yt a beutalásnál. Ugyancsak az aszódi javítóintézetről állítja a cikk, hogy a külső gazdasági telep a javítóintézetből kikerülő növendékeknél a szabad életbe való átmenetet van hivatva megkönnyíteni. Több alkalommal behatóan tanulmányoztam az intézetet, de a telep ebbeli hivatásának úgy gyakorlati, mint a hivatalos adatok is ellentmondanak. De hogyan is képzeli el a cikk írója, hogy az a növendék, aki például három éven keresztül a kocsigyártó műhelyben dolgozott mielőtt az intézetből kikerül fél évig mezőgazdasági munkás legyen? Szerencsére ez nincs is így, hanem a mezőgazdasági munkával foglalkozók állandóan és nem átmenetileg vannak a külső gazdasági telepen. Ennek igazolására elegendő lesz utalnom magának az intézetnek az 1913. évi jelentésére, amely így szól: «Az év végéig megfordult 822 növendék a foglalkozás azonossága szerint csoportosítva, ez évben is I—XVII. családba volt beosztva. Ezen családok mindegyikében 30—30, kivéve a IV. számú mezőgazdasággal foglalkozó és az intézet által bérelt tanyára kitelepített családot, melyben 45 növendék neveltetett» . . . stb.

Azt írja továbbá a közlemény, hogy javítóintézetünkben keresztül van vive a kor, a nem, a foglalkozás, a kriminalitás stb. szerint való osztályozás. Ez valóban óhajtandó volna, sajnos azonban, a nemek különválasztásának kivételével, nincs így.

Hogy ismét csak az aszódi intézetet említsük, az 1913. évi adatok szerint a növendékek következőleg oszlottak meg:

1. Életkor: 10 évtől 15 éves korig 158 = 19·22%, 16 évtől 21 éves korig 664 = 80·78%.

2. A befogadásra szolgáló okok: Élet vagy testi épség elleni bűncselekmény 28 = 3·41%, nyereségvágyból elkövetett bűncselekmény 551 = 67·03%, gyujtogatás 12 = 1·47%, csavargás, koldulás 62 = 7·54%, közbiztonság vagy közrend elleni kihágási

73 = 8·89%, erőszakos nemi közösülés 20 = 2·41%, erkölcsi romlás vagy züllés 76 = 9·25%.

3. Előélet: Büntetlen előéletű 529 = 64·36%, előzőleg már büntetve 293 = 35·64%.

Azt hiszem ezek az adatok is elégségesek ahhoz (bár folytathatnám az anyanyelv, vallás, előképzettség és vagyoni helyzetre vonatkozó hasonló adatok feltárásával), hogy túlzottnak tartsuk a cikk írójának a növendékeknek osztályozására vonatkozó állítását.

Mindezek után befejezi a szerző cikkét azzal az öt év óta hangoztatott ígérettel, hogy a kormány a közel jövőben gyógypedagógiai intézetet fog felállítani. Vajha ez a külföld előtt tett ígéret hamarabb válna valóra, mint az, amelyet erre vonatkozólag idehaza már évek óta hallunk. Sőt javítóintézeti ügyünkre általában mondhatjuk, hogy annyi energiát a kivitelben, mint amennyi lelkesedés a külföldi ismertetésekben észlelhető és a siker nem fog elmaradni. *Dr. Vészi Mátyás.*

— **Az ügyvédjelöltekre vonatkozó novella** szerint azoknak, akik az 1912: VII. tc. életbeléptetése napján valamely kamaránál be voltak jegyezve az ügyvédjelöltek lajstromába, nem kell a két évi utólagos joggyakorlatot kimutatni. A társas bíróságok előtti tárgyalhatás jogát a novella azonban csak azoknak az ügyvédjelölteknek adja meg, akik az említett törvény életbeléptetése napján vagy korábban bejegyzett ügyvédjelöltek voltak. Eltekintve attól, hogy ügyvédjelöltnek a társas bíróság elől való elzárása az ügyvédképzés érdekével homlokegyenest ellentétben áll, előáll az a képtelen helyzet, hogy az, aki 1912 május 2-tól lévén bejegyezve, a Pp. életbelépéséig tárgyalhatott társas-bíróság előtt, azután azt nem teheti. Így 1915 május 1-ig nem lesz és nem lehet ügyvédhelyettes, már pedig a Pp.-t 1915 január hó 1-én óhajtják életbeléptetni és így kizárnak ügyvédjelölteket oly szerzett jogukból, amelyet némelyek két és félesztendőn át háborítatlanul, de az ügyvédképzés szempontjából rendkívül hasznosan gyakorolhattak. Ha egyik paragrafus elismeri a szerzett jogokat, méltányos lett volna, hogy a 2. §. kiterjedjen azokra, akiknek ez a szerzett joguk már a régi törvény alapján meg volt.

Dr. Sebők Dezső.

— **Irodalom.** Farkas Lajosnak, a kolozsvári egyetem érdemes romanistájának jubileuma alkalmából kiadott emlékkönyvben *Somló* Bódog a szokásjogról értekezik. Vizsgálja a szokásjog fogalmát a jog keletkezéséről szóló elméletek világításában, tárgyalja a szokásjog rendszertanát és végül a szokásjog kellékeivel foglalkozik. Megállapításai sokban találkoznak *Grosschmid*nak a Jogszabálytanban ugyane témára vonatkozó fejtegetéseivel, ami újabb bizonyíték amellett, hogy a jogfilozófia magaslatain a helyesség próbaköve, ha nincs eltérés a mélyen szántó tételes jogász dedukciója és a széles látókörű jogbölcsész induktív kutatása közt. — Ugyanebben az emlékkönyvben *Irk* Albert a normatív és explicatív módszertani felfogás a büntetőjogban címmel Kelsen ismeretes államjogi munkájának büntetőjogi vonatkozásait bírálja. Igen találóan mutat rá, hogy a bűnösség formalisztikus felfogása a lélektani elem kiküszöbölésével jár. Sajnos, Kelsennek az újabb német büntetőjogi irodalomban számos kollégája akad, akik az érthetetlenségig visszaélnek az abstrakció lehetőségeivel, amelyeket a német tudományos nyelv nyújt.

— **Speciálista ügyvédek.** Egy előkelő közgazdasági egyesület azzal a kéréssel fordult a német ügyvédegyesülethez, indítson mozgalmat, hogy az ügyvédek, mint speciálista ügyvédek jelölhessék meg magukat. A kérdés régóta foglalkoztatja a német ügyvédséget. Midőn évekkel ezelőtt egy berlini ügyvéd speciálista ügyvédnek tüntette fel magát («Rechtsanwalt für das öffentliche Recht»), általános volt a megbotránkozás ügyvédi körökben. A német ügyvédi kamarák fegyelmi bíróságai és a német legfelsőbb fegyelmi fórum, az Ehrengerichtshof, ismételten állást foglaltak minden hasonló kísérlet ellen és azt reklámhajhászásnak minősítették. Ámde az élet halad előre a maga útján, megteremtette a speciálistákat és folyton szaporítja a speciális területek számát. Németországban, különösen Berlinben és a többi nagy német városokban ma már nemcsak a büntető és házassági jog terén vannak speciálisták, hanem a kereskedelmi, részvénytársasági, biztosítási, szabadalmi és védjegy, szerzői, adó és illeték, közjog és közigazgatási jog terén. Az ügyvédi foglalkozás specializálódása természetes következménye a jogi élet rohamos differenciálódásának. A speciálista ügyvédekre különösen a kereskedelmi és ipari gócpontokon nagymérvű szükség van, de a speciálistát kereső kliens a fegyelmi judikatura szigorú álláspontja folytán csak nehezen, vagy egyáltalában nem találja meg azt, akire szüksége van. A speciálista ügyvédek száma nálunk is szaporodik. A kereskedelmi és ipari fejlődés ugyan meg sem közelíti Németországét, de az ügyvédi túlprodukció kényszeríti ügyvédi karunkat a speciálizálódásra. Minthogy pedig részben fegyelmi judikaturánk hatása alatt, részben a speciálista ügyvédek aránylag kis számánál fogva, a magyar ügyvédek még eddig nem kísérelték meg speciálista jellegüket feltüntetni, a kérdésnek német fejleményei bennünket is közelről érdekelnek. A német ügyvédegyesület egyelőre a kérdés előkészítésére egyik bizottságát kérte fel és csak a bizottság jelentése után határoz abban a kérdésben, kitűzi e a kérdést a legközelebbi ügyvédgyűlés napirendjére. *T. M.*

— **A törvénykezési illetékről** szóló törvényjavaslat a következőkép szabályozza a bírósági beadványok, jegyzőkönyvek, mellékletek, felzetek, bírói határozatok, egyezségek és egyéb iratok bélyegilletékét. A beadványok első példányának és a jegyzőkönyvek első íve után — amennyiben a jelen törvény másképp nem rendelkezik — a per vagy az eljárás tárgyának értékéhez képest az illeték: 1. A polgári perrendtartással szabályozott eljárásokban 100 K-ig —·50 K, 100—400-ig 1·50, 400—1000-ig 2·—, 1000—1500 ig 2·50, 1500—2000-ig 3·—, 2000—2500-ig 3·50, 2500—5000-ig 4·—, 5000—10 000-ig 5·—, 10,000—20.000 K-ig minden megkezdett 10·000 K után további 1·— K, 200,000 K-án túl 26·— K; 2. egyéb bírói eljárásokban ideértve a végrehajtási eljárást is: 100 K-ig —·50 K, 100—1000-ig 1·—, 1000—5000-ig 1·50, 5000 K-án túl 2·— K. A per vagy az eljárás tárgyának értékéhez képest 100 K-ig 1 K, 100—400-ig 3 K, 400—1000-ig 4 K, 1000—1500-ig 5 K, 1500—2000-ig 6 K, 2000—2500-ig 7 K, 2500—5000-ig 8 K, 5000—10,000-ig 10 K, 10,000—200,000 K-ig minden megkezdett 10,000 K után további 2 K, 200,000 K-án túl 52 K illetéket kell leróni. A Pp ban szabályozott eljárásokban a fellebbezés első példányának első íve után, illetőleg a fellebbezés bejelentése után a fellebbezés tárgyának értékéhez képest a következő illeték jár: 100 K-ig 2 K, 100—400 ig 5 K, 400—1000-ig 12 K, 1000—1500-ig 18 K, 1500—2000-ig 24 K, 2000—2500-ig 45 K, 2500—5000 ig 50 K, 5000—10,000 K-ig 55 K, 10,000 K túl 200,000 K-ig minden megkezdett 10,000 K után további 5 K, 200,000 K-án túl 160 K. Intézkedik még a javaslat egyéb iratok illetékéről, az illeték alapjának meghatározásáról, az illeték lerovásáról, a községi bíróság, a választott-bíróságok, valamint a tőzsdebíróságok előtti eljárások illetékéről, a szegényjogon való illetékmentességről. A javaslatra legközelebb visszatérünk.

KÜLFÖLD.

— **Az osztrák perrendtartási novella** az alkotmány 14. §-a alapján 1911 június 1-én kelt rendelettel vált törvénnyé s rendelkezéseinek túlnyomó része júliusban lép életbe. Főcélja a bíróságok tehermentesítése. Az utolsó tizenkét évben 1900—1912. ugyanis a járásbírósági keresetek száma 83·6%-kal, a törvényszékieké 142·4%-kal emelkedett. A járásbíróságok tehermentesítése céljából a novella a fizetési meghagyás értékhatárát 400 K-ról 1000 K-ra emeli, az egyezségi kísérletre szóló idézést minden járásbírósági ügyben lehetővé teszi. Egyszerűsíti a végrehajtási eljárást azáltal, hogy a végrehajtás elrendelését a végrehajtató a végrehajtás foganatosítására illetékes bíróságnál kérheti. Megengedi, hogy a bíróság bizonyítás eredményének előadása helyett az iratokra hivatkozzék. A törvényszéki eljárásban, ha a per értéke 2500 K-t meg nem halad, a tárgyalás egyesbíró előtt folyik s ezenfelül a novella több ügyet értékhatárra való tekintet nélkül a törvényszéki egyesbíró hatáskörébe utal. Erősen korlátozza a törvény az illetékességi jogvitákat is. A törvényszéki egyesbíró ítélete elleni fellebbezést a főtörvényszéknél háromtagú tanács vizsgálja felül, megszorítja a novella a semmisségi panaszt, kizárván azt az 1000 K-t meg nem haladó ügyben hozott két egybehangzó ítélet, a perköltségi és birtokháborítási ügyekben hozott másodfokú ítélet ellen. Lényegesen egysze-

rűsiti a törvény az ügykezelést, megszünteti a kiadványok bírói aláírását, igénybe veszi a segédhivatalokat a bírák tehermentesítésére. Az ügyvédeknek megengedi, hogy csekélyebb ügyekben jelölt helyett irnokkal képviseltessék magukat, megszünteti a rendbüntetések átváltoztathatóságát. Addig is, míg a novellával részletesebben foglalkozhatunk, meg kell állapítani, hogy minden részletében egészségesen gyakorlati gondolkodás tükröződik vissza.

— **Színházjegy átruházása.** A berlini opera Parsifal-előadásán valaki az első felvonás végével jegyét átadta feleségének, aki az operát a második felvonástól végighallgatta. Felix Freudenthal a *Nord und Süd* júniusi számában ezt jogellenesnek jelzi, mert ha a jegy nem is szól névre, de a művészetnek, különösen pedig a zeneművészetnek bizonyos hangulatok előidézésére irányuló céljánál fogva csupán az előadás megkezdéséig ruházható át. Az előadás közben történő átruházás a művészek (iró, színész, rendező) céljait és törekvéseit rontaná le, mert az új hallgató az előadás hangulatához alkalmazkodni már nem képes. Ezenfelül az ily átruházás a jóhiszemű forgalommal is ellenkezik, mert alkalmas a színház megkárosítására. Ám ez a felfogás nem felel meg a színház és a néző között létrejött jogügylet természetének. Ez a jogügylet ugyanis oly szolgálati szerződés, amelynél a kötelezett (színház) nem meghatározott egyénnel szerződik. Ha ehez hozzávesszük még azt is, hogy a zenei hang vagy szó és játék csak megfelelő intelligenciával bíró egyénekben idéz elő hangulatot, önként következik hogy a színház a jegykibocsátásnál ezt a szempontot figyelembe nem veszi. Megtörténhetik, hogy a jegyváltó egyáltalán nem alkalmas a művészi célok megvalósítására. Minthogy a jogosult határozatlan személy, a jegyváltó joga a «iura personalissima» közé tartozik. Joga tehát elidegeníthető, épúgy mint más vagyoni érdekű jog *részben* vagy egészben, lejárat előtt vagy lejárat után. Természetesen a színházi rendnek megszabott és köztudomásúnak vélelmezett feltételei az engedményesre is kötelezők, mert ez az eredeti jogügylet kiegészítő eleme. Ha tehát az engedményes pl. a királyi opera parkettjén lerongyolódott, piszkos ruhában jelennék meg, eltávolítható, de nem azért, mert az átruházási ügylet érvénytelen volna, hanem azért, mert az eredeti szerződés feltételei megsértettek. Az átruházás a színház anyagi érdekét sem sérti, mert az átruházás folytán egyik jogosult sem látta tényleg az egész előadást és így a színház nem esik el attól a lehetőségtől, hogy a jogosultak más beosztással az előadásról nyert benyomásaikat teljessé teszik. *S.*

— **Új bűnvádi perrendtartás** lépett életbe ez év elején Olaszországban. Az új törvénynek már a keletkezési története is elég érdekes. Az első hivatalos tervezetet még 1905. évben terjesztette az olasz kormány a képviselőház elé, azonban lényeges javításra lévén szükség, a végleges szövegezés csupán hét év múlva készült el. A politikai viszonyok ekkor nem voltak alkalmasak arra, hogy az országgyűlés egy terjedelmes, több száz szakaszos törvénytervezetet tárgyalás alá vehessen és két évi vajúdás dacára a bűnvádi perrendtartás plenáris megvitatására még nem került sor. A kormány ekkor egy különös indítvánnyal lépett elő, amelyet — és ez még különösebb — el is fogadtak. Felhatalmazást adott ugyanis az országgyűlés a minisztériumnak arra, hogy a hivatalos tervezeten mindazon változtatásokat megtehesse, melyek szükségesek arra, hogy a leendő törvény Olaszország többi törvényeivel összhangba jusson és a mely változtatások egyszersmind kifejezésre juttassák az országgyűlésnek e tervezettel szemben már eddig is kifejezésre juttatott álláspontját. Az ily értelemben átalakított tervezet terjesztetett azután az uralkodó elé, aki azt el is fogadta. Az új olasz bűnvádi perrendtartás a büntető eljárást két főszakra osztja: az előzetes eljárásra és a főeljárásra, melynek súlypontja a főtárgyaláson van. Az egyes bíró elé utalt ügyekben és tettenérés esetén az előzetes eljárás csupán a legszükségesebb intézkedésekre szorítkozik. Az ú. n. főszak, melyet főleg a súlyosabb bűncselekményeknél tagol a törvény több részre, igen sok tekintetben nélkülözi a pernek lényeges alkatelemeit és gyakran nem egyéb, mint a vádlottnak az államhatalom túlsúlyával való küzködése. Hiába keresnők ebben az eljárásban a vád és védelem egyenjogúságát, valamint azokat a biztosítékokat is, melyek a legtöbb modern perrendtartásban a védelem szabadságát támogatják. A vádelv sok tekintetben háttérbe szorul; az ügyészségnek szerepe gyakran jelentéktelen a bűnperben. Nevezetesen, ha az ügyész a vád képviseletét már vállalta, attól többé el nem állhat; emellett azonban a vád képviseletét saját hatáskörében meg nem tagadhatja, hanem csupán elutasítást javasló indítványt tehet a vizsgálóbírónál, és csak az utóbbi jogosult az eljárás megindításának megtagadására. A vizsgálóbíró azonban az elutasító indítvány dacára is elrendelheti az eljárás megindítását (magánvád nélkül is), sőt főtárgyalás is tartható az ügyész akarata ellenére. A vád «nyilvános és csupán az ügyészség által képviselhető» mondja a törvény, a magánvádtól a képviseletet elzárva. A terhelt jogait az előzetes eljárásban a minimumra szorítja a törvény; védőt nem választhat, az eljárás felfüggesztésével szemben perorvoslattal nem élhet, főtárgyalás tartását nem kérheti a terhelt. Az előzetes eljárás tehát a bíróság teljhatalma mellett csaknem az inkvizició ismérveit tünteti fel. A vizsgálati cselekményeknél a kir. ügyészségnek mindenkor joga van megjelenni, míg terhelt és védője csak kivételesen lehet jelen, még oly tanúkihallgatásnál sem vehetnek részt, mely a főtárgyaláson előreláthatólag megismételhető nem lesz. Az ügyész minden közbenszóló határozatot megtámadhat perorvoslattal, a terhelt csak semmisségi okra alapíthatja perorvoslatát. A védő az előzetes eljárás befejezése előtt az iratokat soha meg nem tekintheti és a peranyag ismerete nélkül kell megtennie indítványát. A vádlott helyzete a főtárgyaláson sem sokkal előnyösebb. Általában a főtárgyalás nem egyéb, mint az előzetes eljárás reprodukálása; csak az előzetes eljárás során már felvett bizonyítékok vétetnek figyelembe, a közvetlen bizonyításfelvételt gyakran helyettesítik jegyzőkönyvek felolvasásával. Újabb szakvélemények beszerzése ki van zárva. Az említettekből is kitűnik már, hogy az olasz bűnvádi perrendtartás a jogfejlődés egy újabb fokozatának aligha tekinthető. *A.*

— **Kártérítés a rosszhiszeműleg indított perért.** A francia bíróságok állandó gyakorlata, hogy oly esetben, midőn valamelyik peres fél egy perbeli támadó vagy védő eszközt nem jóhiszeműen, hanem gondatlanul, vagy egyenest rosszhiszeműen használ, az illetőt *nemcsak* a költségekben marasztalja el, hanem ezenfelül nyomban a perben érvényesített és megállapított kártérítésben is. A bíróságok ezen gyakorlata nem törvényes rendelkezésen, hanem tisztán annak az elvnek józan alkalmazásán alapul, hogy aki másnak kárt okoz, az köteles azt megtéríteni.

Az ismertetendő esetben felperes a szerződés felbontását kérte, minthogy a másik fél szerződési kötelezettségeit nem teljesítette. A semmítőszék megállapította, hogy alperes szerződési kötelezettségeit csak csekély részben nem teljesítette, ezért felperesnek kártérítést meg is ítél, de megállapítja, hogy alperest a szerződés teljesítésében oly véletlen esemény akadályozta meg, amelyről felperes is tudott, hogy felperes már ismételten indít kereseteket alperes ellen, de ez a kereset még sokkal durvább, mint az előzők; célja bizonyos bányák erőszakos visszaszerzése, amelyek a szerződés megkötésének időpontjában egész elhanyagolt állapotban voltak, amelyeket alperes engedélyesek igen nagy áldozatok árán hoztak rendbe, ... ezek a körülmények belső világot vetnek felperesek eljárásának súlyosan vétkes voltára, sőt keresetük be nem vallott céljára is, tehát a megtámadott ítélet, midőn alpereseket kártérítésre kötelezi és ennek dacára felpereseket rosszhiszemű keresetükért kártérítésben marasztalja, egyáltalán nem mond ellent önmagának .... stb. (Semmítőszék 1913 okt. 21.; Pandectes F. 1914. IV. f. I. r. 183. l.)

— **Strohal** Emil (szül. 1844.) lipcsei egyetemi tanár e hó 6-án hirtelen elhunyt. Mint romanista és magánjogász neve hazáján túl is ismert volt. Különösen rendszeres örökjogi munkájával (3. kiad. 1904.) vívott ki elismerést, birtokjogi munkája (Succession in den Besitz 1885.) pedig kétségtelen befolyást gyakorolt a német Ptk.-re.

— **Nemzetközi kereskedelmi választott-bíróságok** szervezését hozza javaslatba a new-yorki kereskedelmi kamara. Erre vonatkozó emlékiratát megküldte a német kereskedelmi gyűlésnek.

— **A szerződési akaratra** vonatkozó érdekes esetet közöl egy osztrák jogi szaklap. *B.* egy lovat akart megvenni *A.*-tól és 800 K-t ajánlott fel érte, de *A.* 1000 K-t kér s az ügylet nem jött létre. Midőn hazatértek, mindkettő megbánta elhatározását

Gyorsan eltökélve *A.* a lovat egy szolgával elküldi *B.*-nek s kéri a 800 K-t, miközben *B.* egy másik szolgával 1000 K-t küld *A.*-nak s kéri a lovat. *B.* átvette a lovat s a küldönccel közölte, hogy a 800 K-t már eljuttatta *A.*-hoz. Magában mindkettő örvendett: *B.* abban a reményben, hogy vissza fogja követelni a feles 200 K-t, *A.* abban a meggyőződésben, hogy a sors 200 K váratlan haszonnal ajándékozta meg. Ugyanez a lap három megoldást közöl.

Ügyvéd társas kombinációt keres. Telefon 56—20. 15227

Lehetőleg jelesen végzett ügyvédjelöltet keres dr. Fejes János siklósi ügyvéd. 15236

Idősebb, kitünő összeköttetésű ügyvédhelyettes, nagyobb ügyvédi irodába vezetőnek, esetleg társnak ajánlkozik. Leveleket «40 éves» jelige alatt a kiadóhivatal továbbít. Dr. Renner Róbert, Budapest, X. Villám-u. 21. sz. 15220

Dr. Stern Rezső zsolnai ügyvéd egy németül is tudó gyakorlott ügyvédjelöltet keres és kéri az ajánlatokat az eddigi működés feltüntetésével és a fizetési igények megjelölésével. 15217

A Kuria elnöksége u. n. „Imperial" irógépet szerzett be a **YOST IRÓGÉP** r.-t.-tól. Ezen betűfaj csak a Yost irógépben kapható és rendkivüli olvashatósága miatt nagy keresletnek örvend

A magy. kir. államvasutak nyári menetrendje.

Délelőtt | **Délután**

A vonatok **érkezése** Budapest nyugoti p.-u.-ra.
Érvényes 1914 május hó 1-től.

vonatszám	óra perc	vonat neme	honnan	vonatszám	óra perc	vonat neme	honnan
185	12 15	Szv.	Vácz	165	12 50	Szv.	Rákospalota-Ujpest
149	3 51	»	Rákospalota-Újpest	137	1 20	»	Nagymaros, Ipolyság
151	5 05	»	Dunakeszi-Alag	703	1 25	Gyv.	Bukarest, Báziás
721	5 15	»	Orsova, Báziás	167	1 45	Szv.	Rákospalota-Újpest
6701	5 40	»	Szolnok, Czegléd	505	1 50	Gyv.	Kolozsvár, Szatmár-Németi
4103	5 45	»	Esztergom	103	2 00	»	Paris, Wien
723	5 50	»	Üllő, Ócsa	4111	2 08	Szv.	Esztergom
133	5 55	»	Nagymaros	171	3 00	»	Rákospalota-Újpest
725	6 00	»	Monor	169	3 25	»	Gödi
901[1])	6 10	k. o. exv.	Konstantinápoly, Belgrád	6503	3 40	»	Kecskemét, Lajosmizse
701[2])	6 10	»	Konstantinápoly, Bukarest	173	3 50	»	Rákospalota-Újpest
153	6 15	Szv.	Rákospalota-Újpest	713	4 05	»	Temesvár-Józsefváros
6507	6 20	»	Lajosmizse	139	4 10	»	Nagymaros
503	6 25	Gyv.	Maros-Vásárhely	175	5 15	»	Rákospalota-Ujpest
135	6 35	Szv.	Nagymaros	4113	5 40	»	Esztergom
1407	6 40	»	Berlin, Zsolna	121	5 55	»	Érsekújvár
113	7 10	»	Paris, Wien	115	6 10	»	Wien, Berlin
727	7 15	»	Szolnok, Czegléd	1403	6 20	Gyv.	Berlin, Zsolna
155	7 20	»	Rákospalota-Újpest	707	6 30	»	Orsova, Báziás
4105	7 25	»	Esztergom	177	6 35	Szv.	Rákospalota-Ujpest
709	7 30	»	Bukarest, Báziás	105	6 40	Gyv.	Wien
501	7 35	Gyv.	Bukarest, Maramarossziget	731	7 25	Szv.	Monor
157	7 40	Szv.	Vácz, Ipolyság	711	7 50	»	Báziás, Temesvár
125	7 45	»	Párkány-Nána	179	8 00	»	Rákospalota-Újpest
6501	7 50	»	Kecskemét, Lajosmizse	107	8 05	Gyv.	Wien
127	7 55	»	Párkány-Nána	4117[3])	8 15	Szv.	Pilisesaba
155*a*	8 15	»	Rákospalota-Újpest	141[4])	8 25	»	Nagymaros
4107	8 25	»	Esztergom	143	8 40	»	Nagymaros
719	8 40	»	Kiskunfélegyháza	131	8 55	»	Párkány-Nána
129	8 45	»	Nagymaros	109	9 05	Gyv	Wien
159	9 10	»	Dunakeszi-Alag	729[3])	9 20	Szv.	Monor
705	9 15	Gyv.	Szeged	4119[4])	9 25	»	Pilisesaba
1101	9 40	»	Berlin, Zsolna, Pozsony	6505	9 30	»	Kecskemét, Lajosmizse
4109	9 55	Szv.	Esztergom	181	9 35	»	Dunakeszi-Alag
161	10 30	»	Rákospalota-Újpest	509	9 40	Gyv.	Segesvár, Stanislau
715	10 45	»	Szeged	1405	9 45	»	Berlin, Zsolna
119	11 25	»	Galánta, Ipolyság	4115	10 00	Szv.	Esztergom
163	12 00	»	Rákospalota-Újpest	183[5])	10 15	»	Ipolyság, Vácz
				145	10 25	»	Nagymaros
				6513	10 30	»	Ócsa
				101	11 05	k. o. exv.	London, Ostende, Paris, Wien
				717	11 10	Szv.	Temesvár, Báziás
				117	11 25	»	Wien
				123[3])	11 50	»	Párkány-Nána

[1]) Érkezik minden kedden, szerdán, pénteken és vasárnapon.
[2]) Érkezik minden hétfőn, csütörtökön és szombaton.
[3]) Vasár- és ünnepnapokon közlekedik.
[4]) Vasár- és ünnepnapokon május 15-től közlekedik.
[5]) Vasár és ünnepnapokon május 15-től bezárólag szept. 15-ig közlekedik.

A vonatok **érkezése** Buda-Császárfürdőbe.

4001	5 30	Szv.	Dorog	4011	2 10	Szv.	Esztergom
4005	7 33	»	Esztergom	4013	5 46	»	Esztergom
4007	8 40	»	Esztergom	4017[3])	8 21	»	Pilisesaba
4009	10 04	»	Esztergom	4019[4])	9 31	»	Pilisesaba
				4015	10 07	»	Esztergom

Nélkülözhetetlen törvénykiadások!

Általános nagy becsben álló jegyzetekkel, utalásokkal s a miniszteri indokolásokkal. A jegyzetekben gondosan fel van dolgozva a képviselőházi és főrendiházi tárgyalások anyaga. A legpontosabb szöveg, a legteljesebb tudományos és gyakorlati apparátussal.

Corpus Juris Hungarici
(Magyar Törvénytár)
1000—1913.

Alapitotta és 1912-ig jegyzetekkel ellátta
MÁRKUS DEZSŐ dr.
1912-től kezdve jegyzetekkel ellátja
TÉRFI GYULA dr.
38 kötet, ára fekete félbőrkötésben
391 kor. 70 fill.

1000—1895-ig (20 kötet) csak együtt kapható.
1896-tól minden kötet külön is kapható.
Függelékében beragasztásra való pótlások, a Corpus Juris előbbi köteteinek kiegészítésére.

A hatályos magyar törvények gyüjteménye
(Corpus Juris Hungarici)
1000—1913.

Szerkesztette, jegyzetekkel és utalásokkal kisérte
MÁRKUS DEZSŐ dr.
1912-től kezdve szerkeszti
TÉRFI GYULA dr.
Kilenc kötet, ára barna félbőrkötésben
188 korona.

Kaphatók minden könyvkereskedésben.
Részletfizetésre is megrendelhetők:
KELEMEN D. ÉS TÁRSA
könyvterjesztési vállalatánál
Budapest, IV., Reáltanoda-utca 5.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.**
Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat.** Egyetem-utca 4.
Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem.** I., Béc-u. 9. (Tel. 63—96.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

könyvtára

Negyvenkilencedik évfolyam. 26. szám. Budapest, 1914 június 26.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

Tartalom. *Dr. Kégl János* monori ügyvéd: Mohammed legújabb koporsója. — *Kóczián Gyula* egri kir. ügyész: Az esküdtekhez intézendő kérdések. — I. *Dr. Müller Ferenc* szekszárdi ügyvéd: II. *Dr. Beck Salamon* budapesti ügyvéd: Kiesés a törvényes öröklésből és a kötelesrész kiszámítása. — *Zsoldos Benő* szegedi kir. táblai tanácsjegyző-járásbíró: Az angol szerzői jog a gyakorlatban. — *Dr. Auer György* budapesti kir. törvényszéki jegyző: Az osztrák ügyvédi-fegyelmi tanács gyakorlatából. — *Dr. Somló Sándor*: Az üzletvezető jogállása. — *Dr. Friedmann Ottó* győri ügyvéd: A helyreigazítási panasz kérdéséhez. — Szemle.
Melléklet: Hiteljogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Mohammed legújabb koporsója.

Az igazhitűek legendája után internacionálissá vált szálló ige annak az állapotnak szimboluma, ahol se be, se ki. Ugyancsak az igazhitűek tanítják rabbi ben Akiba nyomán, hogy semmi sem új a nap alatt. E keleti bölcsességből azonban nem következik a kontrario, hogy a mohamedán hitregének minden időben és minden téren újból és újból ismétlődnie kell. Legkevésbé a joggyakorlat terén, amelyről úgy tanítják, hogy a reális élet praktikus követelményeinek kell, hogy szolgáljon és nem arra való, hogy légies logikai operációk játékává legyen.

Igen köznapi történet az eredete annak a jelenségnek, amiből a joggyakorlat a Mohammed legújabb koporsóját teremtette meg.

Egyszerű paraszt ember egy negyedszázaddal ezelőtt szőlőt vett. Az árának csak egynegyedrészét tudta kifizetni és a többivel adós maradt. A szőlőt azonban átírták, de a vételárhátralék erejéig az eladó javára egyidejűleg zálogjogot kebeleztettek be. A vevő azután lassan letörlesztette tartozását, de írni-olvasni nem tudván, a zálogjog kitöröltetése eszébe sem jutott. Azután letelt vagy húsz esztendő, közben az eladó meghalt, vagyona nem maradt, hagyatéki eljárást nem folytattak le. A telekkönyvben azonban a halott él tovább, mint jelzálogos hitelező, demonstrálván, hogy a hitelező soha sem hal meg.

Mikor azután a vevő a szőlővel kezdeni akart valamit, tovább adni, vagy kölcsönt venni rá, kiderült, hogy eladó ugyan meghalt, de a követelés, azaz a zálogjog fenáll rendületlenül. A szőlőtulajdonos kinyomozta az eladó örököseit, akik közül már egyesek szintén elhaltak és akiknek a természet rendje szerint ismét vannak örököseik és összegyűjtötte őket. Mindannyi tisztességes, becsületes ember, más kárát nem kívánják, tudják, hogy a szőlő ára ki van fizetve, készek a tehermentesítési engedélyt aláírni, sőt, hogy elvessék a gondját, alá is írják.

Azonban a telekkönyv az örökösöket nem ismeri. Az örökösöktől aláírt tehermentesítési engedélynek sikere nem lehet. A telekkönyvi hatóság kénytelen elutasítani, mert az elhúnyt jogelőd javára bekebelezve lévő zálogjog kitöröltetésére alkalmas okirat kiállításához jogosult mivoltuk bíróilag megállapítva nincs.

Az örökösök ebbeli minőségének megállapítására más mód nincs, mint a hagyatéki eljárás, mert a községi elöljáróságtól kiállított haláleset felvétel az abban megnevezett örökösöknek sem örökösi mivoltát, sem kizárólagos örökösi minőségét nem igazolja.

Az elhalt javára bekebelezett jelzálogos követeléssel terhelt ingatlan tulajdonosa tehát előadván az elmondottakat, a hagyatéki bírósághoz fordul a hagyatéki eljárás megindításának elrendelése és az elhalt jelzálogos hitelező örököseinek, továbbá az ezek közül időközben elhaltak örököseinek bírói megállapítása végett.

A hagyatéki bíróság úgy magyarázza az 1894: XVI. tc. első fejezetét, hogy az elhalt javára bekebelezve lévő zálogjoggal terhelt ingatlan tulajdonosa nincs jogosítva a hagyatéki eljárás megindítását kérelmezni.

A szőlő telekkönyvi tulajdonosa, aki az elhalt jelzálogos hitelező örököseinek bírói megállapítása nélkül nem tudja a tehermentesítési engedély aláírására jogosítottakat a telekkönyvi hatóság előtt legitimálni és így, habár tartozását teljesen kifizette, ingatlanát nem tudja tehermentesíteni, abba nem nyugszik bele, hanem felfolyamodik és elpanaszolja, hogy ha a kir. tábla a járásbíróság határozatát helybenhagyja, ő soha sem jut abba a helyzetbe, hogy az elhúnyt javára ingatlanán bekebelezve lévő zálogjogot telekkönyvileg kitöröltethesse. De felhívja egyszersmind a kir. tábla figyelmét arra is, hogy a becsatolt halálesetfelvételből kitetszőleg kiskorú örökösök is vannak és ez esetben a törvény imperativ rendelkezése szerint a hagyatéki eljárást hivatalból meg kell indítani. Mellékes tehát, hogy a bíróságnak mikép jut tudomására, hogy az elhunytnak kiskorú örökösei vannak ha egyszer tudomására jut, kötelessége a hagyatéki eljárást megindítani.

A kir. tábla azonban szintén betűszerint magyarázza a törvényt. Mivel a 3. §. a hagyatéki hitelezőt, akinek az elhunyt vagyonára zálogjoga van bekebelezve, feljogosítja a hagyatéki eljárás megindítására, ellenben arról, akinek ingatlanán az elhunyt javára van zálogjog bekebelezve, nem beszél — mert arra az eshetőségre a törvényjavaslat szerkesztője bizonyára nem gondolt — a kérelmezőt végérvényesen elutasítja és egyszersmind ki is oktatja, mikép semmi köze ahhoz, hogy a bíróság tartozott volna-e a hagyatéki eljárást hivatalból megindítani vagy nem és marad minden úgy, amint volt.

Hivatkozik a kir. tábla arra is, hogy a kérelmező maga is azt állítja, hogy hagyatéki vagyon nincs, ennélfogva hagyatéki eljárást még akkor sem lehetne indítani, ha a kérelmező jogosult volna annak megindítása végett a bírósághoz fordulni.

Nyilvánvalóan fonák helyzetben van a jelzálog tulajdonosa. Mert forma szerint volna hagyatéki vagyon. A telekkönyvben ugyanis fenáll érintetlenül a jelzálogjogilag bekebelezett vételárhátralék-követelés. De a jelzálog tulajdonosa ezt a telekkönyvi állapotot jogi valóságnak el nem ismerheti, mert ő épen azért kéri a hagyatéki eljárás megindítását, hogy annak során legitimáltassanak a kifizetett követelésre vonatkozó tehermentesítési engedély kiállítására jogosult örökösök. Ha azonban abból indul ki, hogy a formailag egyetlen hagyatéki vagyontárgyként szereplő jelzálogos követelés megszűnt, ez egyszersmind annyit jelent, hogy hagyatéki vagyon nincs, tehát a törvény szűkmarkú értelmezése szerint hagyatéki eljárást sem lehet indítani.

Keletkezik tehát a törvény kicsinyes, szűkreszabott magyarázatából egy olyan jogi jelenség, mely a jog egész rendszerével diszharmóniát tüntet fel. Gazdasági alapja nincs, a tulajdonosnak az ingatlannal való rendelkezését tetemesen akadályozza. Egy megszűnt követelés biztosítására bekebelezve lévő zálogjog, amelyet azonban telekkönyvileg ki nem lehet töröltetni, mert nincs senki, aki igazolni tudná a tehermentesítési engedély kiállítására való jogosultságát. A bíróságok az örökösi minőség megállapítására szolgáló eljárás megindítását megtagadják. Helyesnek, a jogrenddel megegyezőnek tartván azt, hogy fenálljanak megszűnt

követelések biztosítására olyan elhaltak javára bekebelezve lévő zálogjogok, akiknek örökösei megállapítva nincsenek és az érdekelteket ezek megállapítására szolgáló eljárás megindításának lehetőségétől is légmentesen elzárják.

Fölösleges arra utalni, hogy Magyarországon még mindig több a rendezetlen telekkönyv, mint a rendezett. A telekkönyvi betétszerkesztésnek épen az volt a célja, hogy a telekkönyvi rendszer létesítése óta beállott nagy összevisszaságban némi rendet teremtsen. Ha azonban a bíróságok ezt a célt úgy vélik a maguk hatáskörében helyesen szolgálni, hogy amikor az örökösödési eljárásról szóló törvény helyes — mondjuk — kiterjesztő magyarázatával módjukban áll az összevisszaságban rendet teremteni, azt megtagadják, akkor, mire a betétszerkesztés be lesz az egész országban fejezve, ismét újra lehet kezdeni.

Egyáltalán nem lehet megmarkolni a törvény ezen katonai reglementszerű értelmezésének igazi rúgóit. Mert ezzel a bíróság egyebet nem mondhat, minthogy vagy helyesnek és fentartandónak véli a valóságnak és a materiális jognak meg nem felelő telekkönyvi állapotot, vagy az érdekelt telekkönyvi tulajdonost arra akarja kényszeríteni, hogy az elhalt örököseitől koldulja ki a hagyatéki eljárás megindítását, amit a bíróság esetleg ismét elutasít szintén azzal az indokolással, hogy hagyatéki vagyon nincs és így az eljárás tárgytalan és céltalan, vagy azt akarja a kir. tábla, hogy az érdekelt telekkönyvi tulajdonos indítson pert a halálesetfelvétel szerint ismert örökösök, valamint az ismeretlen örökösök részére kirendelendő ügygondnok ellen, amivel esetleg ismét el fogják utasítani, mert az örökösök készek a tehermentesítési okiratot aláírni, sőt alá is írták. Nem lehet tehát őket annak tűrésére perelni, úgy, mintha megtagadták volna. Ha aláírásukat a telekkönyvi hatóság az örökösi minőség legitimációjának hiánya folytán nem honorálja, az sem ok arra, hogy ellenük a telekkönyvi tulajdonos kitörlési pert indítson. A kitörlési perben hozandó ítélet csak helyettesíti a tehermentesítési okirat kiállításával tartozó hitelezőnek, illetve jogutódainak ezt tartalmazó nyilatkozatát, de pluszt nem ad hozzá. Ha a hitelező, illetve jogutódai az okirat kiállítását nem tagadják meg, de ez legitimáció hiánya okából nem elegendő, akkor az ellenük lefolytatott perbeli ítélet sem elegendő, mert a bíróság nem pótolhatja azt, ami az alperesek örökösi legitimációjából hiányzik. A bíróságok állásfoglalásának igazi rugóit nem lehet megtalálni. Nem lehet tudni, hogy a felsorolt lehetőségek közül melyikre gondoltak, vagy gondoltak-e valamennyire, azonban kétségtelen, hogy a jogrendnek egyik eshetőség sem célja és a törvény és a bíróságok nem azért vannak, hogy a gyakorlati élet egyszerű eseteit jogi komplikációk halmazává neveljék.

Dr. Kégl János.

Az esküdtekhez intézendő kérdések.

Az esküdtbíróság előtti eljárásra és a semmisségi panaszra vonatkozó rendelkezések módosításáról szóló 1914:XIII. tc. az által, hogy a ténykérdést és a jogkérdést különválasztja, sokkal több és nehezebb munkát ró a bíróságokra, mint a BP.

Munkatöbbletet eredményez ugyanis már maga a kettéválasztás, de a többletet és a nehézséget főleg a törvényes jogi elemeket helyettesítő ténykörülményeknek a legtöbb esetben nem is egy, hanem több kérdésben való felsorolása okozza.

Ez okból úgy gondolom, hogy a kérdésfeltevés megvitatása — különösen az új eljárás kezdetén letárgyalt ügyekben — mindnyájunknak a hasznára fog válni.

Gyakorlatomból mindjárt az első esetet ki is ragadom, s hogy a dolgot érthetőbbé tegyem, a tényállást is egész terjedelmében ismertetem.

*

M.-án 1914 febr. 14-én lakodalom volt. A lakodalomban mint vőfély K. K. vádlott is résztvett s ott reggelig mulatott. Reggel a lakodalmas háztól több társával együtt egyenesen a G. J. korcsmájába ment, ahol a mulatás tea mellett folyt tovább.

Délelőtt 10 óra tájban a vádlott K. G.-al kötekedni kezdett. Hozzávágta azt a fazekat, a melyben a korcsmáros a teát főzte, majd kést fogott reá, de társai lefegyverezték.

Ebben az időben B. F. is megjelent a korcsmában s csapongó jó kedvében azzal a kijelentéssel: «ne haragudjatok pajtás, feldöntöm az asztalt», fel akarta azt borítani, sőt fel is emelte, de a körülülők helyretették. B. F. ekkor felugrott az asztalra, s mikor onnan elővigyázatból levették, vádlott a késével nyakának jobb oldalán úgy megszúrta, hogy elvérzés folytán még a helyszínén meghalt.

Vádlott a vizsgálat során a tett elkövetését beismerve azzal védekezett, hogy a B. F. magatartása felingerelte, míg a főtárgyaláson védekezését arra alapította, hogy teljesen ittas volt és semmire sem emlékezik.

A főtárgyaláson meghallgatott tanúk azonban ezt a védekezést megcáfolták. Azt vallották ugyanis, hogy a vádlott csak italos volt, de nem részeg. Összefüggően és értelmesen beszélt. A K. G. bántalmazása után a bántalmazás okául társai előtt azt hozta fel, hogy K. Gy. hetekkel azelőtt az atyját megverte. Járása egyenes volt, nem tántorgott s a B. F. megszúrása után szó nélkül és azonnal eltűnt a korcsmából.

Volt a tanúk között olyan is, aki látta, hogy a vádlottnak a kés és pedig kinyitva már akkor a kezében volt, mikor B. F. az asztalt fel akarta borítani.

Egy másik tanú szerint viszont a vádlott B. F.-t, mikor az asztalra felugrott, felszólította, hogy menjen onnan le, s B. F. ekkor káromkodva kérdezte a vádlottól: «ember vagy-e te K.?»

Egyik tanú végül azt vallotta, hogy B. F., mikor az asztalról levették, a vádlott ellen támadólag lépett fel s a vádlottat bántalmazni akarta.

Azt, hogy a vádlott milyen és mennyi szeszes italt fogyasztott, a főtárgyaláson megállapítani nem lehetett. Csupán annyi adat merült fel, hogy a lakodalomban a vendégek bort és pálinkát ittak, a korcsmában pedig a korcsmáros által 2 liter víz és ½ liter rum keverékéből készített teán kívül szilvórium is fogyott.

A vád ezek után a Btk. 301. §-ába ütköző s a 306. §. 1. tétele alá eső halált okozott súlyos testi sértés bűntettére irányult.

A védelem ezzel szemben a részegség okozta öntudatlan állapotról és az erős felindulásról külön kérdés feltevését indítványozta.

A védelem szerint az öntudatlan állapotra abból lehet következtetni, hogy a vádlott a tett elkövetését megelőző napon lakodalomban volt s másnap reggelig ott, azután pedig a korcsmában mulatott; míg az erős felindulásra B. F.-nek ismertetett magatartása nyujt támpontot.

A bíróság a következő kérdéseket tette fel:

«1. Igaz-e, hogy K. K. vádlott az 1914. évi február hó 15. napján délelőtt M.-án a G. J. korcsmájában B. F.-et nyakának jobboldalán zsebkéssel megszúrta úgy, hogy ez a szúrás után a helyszínén meghalt?

2. Igaz-e, hogy K. K. vádlott az eset napját megelőző napon a K. J. házánál tartott lakodalmon volt, ott bor és pálinka mellett másnap reggelig mulatott és ekkor a lakodalmas háztól G. J. korcsmájába ment?

3. Igaz-e, hogy K. K. vádlott a G. J. korcsmájában rumos teát ivott?

4. Igaz-e, hogy K. K. vádlott a G. J. korcsmájában a tea mellett még szilvóriumot is ivott?

5. K. K. vádlott az első kérdésben körülírt tettével B. F. testét szándékosan, de ölési szándék nélkül akként bántalmazta-e, hogy a rajta ejtett súlyos testi sértés folytán B. F. halála következett be?

6. Igaz-e, hogy B. F. a G. J. korcsmájában azt az asztalt, amelynél K. K. vádlott is ült, fel akarta borítani, fel is emelte, a körülülők azonban helyretették, ekkor meg B. F. ráugrott és K. K. vádlottnak arra a kérésére: «F. eredj le», azt kérdezte: «ember vagy-e te, K.» és káromkodott?

7. K. K. vádlott az első kérdésben körülírt cselekmény elkövetésekor részegség okozta öntudatlan állapotban volt-e?

8. K. K. vádlott az ötödik kérdésben körülírt cselekményt erős felindulásban követte-e el?»

Az esküdtek az 1., 2., 3., 5. és 6. kérdésre igennel, míg a 4., 7. és 8. kérdésre nemmel válaszoltak.

A bíróság vádlottat a Btk. 301. §-ába ütköző s a 306. §. első tétele alá eső halált okozott súlyos testi sértés bűntette miatt hat évi fegyházra ítélte.

I.

Az a kérdés most már, hogy a bíróság a kérdések feltevése körül helyesen járt-e el?

Szerintem nem.

A Bpn. 5. §-a szerint ugyanis a ténykérdésben fel kell sorolni mindazokat a ténykörülményeket, amelyek az alkalmazandó törvényben meghatározott tényálladéki elemeknek megfelelnek.

A halált okozott súlyos testi sértés bűntettének azonban a törvény szerint nemcsak az első kérdésben körülírt halált okozó bántalmazás, hanem a bántalmazás szándékossága és az ölési szándék hiánya is a tényálladéki eleme.

Már pedig az első kérdésben sem a szándékosságnak, sem az ölési szándék hiányának megfelelő ténykörülmények felsorolva nincsenek. A szúrás ugyanis csak a bántalmazást jelenti, de a bántalmazás szándékosságára még nem lehet belőle következtetni. Megtörténhetik pl., hogy a tettes duhajságból a falba vagy más valami tárgyba akarja a kését vágni, de célt téveszt s a szúrás a fal vagy a kérdéses tárgy mellett álló sértettet éri.

Ez az eset pedig, amelyet a feltett kérdés épen nem zár ki, korcsmában nagyon könnyen előfordulhat és még sem szándékosság, hanem csak gondatlanság forog fenn.

Még kevésbbé vonható következtetés a szúrásból az ölési szándék hiányára. Sőt a nyak jobb oldalán ejtett szúrás, ha az szándékosan történt, bizonyos körülmények között épen az ölési szándék fenforgására mutathat.

A bíróság, ha elnézés nem történt, nyilván abból a felfogásból indult ki, hogy a szándékosságra és az ölési szándék hiányára, mint belső lelki jelenségekre tényekből nem lehet, vagy nem tényekből kell következtetni, hanem azok mint ilyenek csakis a jogkérdésben szerepelhetnek.

Ez a felfogás azonban téves, mert — mint az indokolás is megjegyzi — a törvényben felsorolt minden tényálladéki elemnek valamely ténykörülmény kell, hogy megfeleljen. Még oly lélektani mozzanatok is, amilyen a szándék, gondatlanság stb., mind valamely tényből következtetve szolgálhatnak csak a bírói meggyőződés tárgyául, s ha van olyan ténykörülmény, amelyből a bíróság ezek fenforgására vagy hiányára következtetést vonhat, semmi akadálya nem lehet annak, hogy ezt a ténykörülményt a ténykérdésbe fel is vegye.

A jogkérdés különben is csak ott lép előtérbe, amikor már arról van szó, hogy a bebizonyítottaknak vett tények a szándékosságnak és az ölési szándék hiányának megállapítására alkalmasak-e, addig azonban, amíg csak az a kérdés, hogy igazak-e azok a tények, amelyekből a szándékosság fenforgására és az ölési szándék hiányára lehet következtetni, a legtisztább ténykérdéssel állunk szemben.

A ténykérdés hiányosságának meg is lett a következménye, mert az esküdtek úgy a ténykérdésre, mint a jogkérdésre igennel feleltek s így kimondották, hogy a szúrás szándékosan, de ölési szándék nélkül történt, holott nem állapítottak meg olyan tényeket, amelyekből a szándékosságnak és az ölési szándéknak akár fenforgására, akár hiányára lehetne következtetni.

Azok a tények ugyanis, amelyek az első kérdésben fel vannak sorolva, a már előadottak szerint épen úgy nem zárják ki azt az eshetőséget, hogy a szúrás gondatlanságból történt, mint ahogy lehetővé teszik azt a feltevést is, hogy a vádlott ölési szándékból cselekedett. Sőt tovább megyek, megfelelő tényekkel kiegészítve a præmeditatiónak is alapjául szolgálhatnak.

Nem osztom e tekintetben azt a felfogást sem, amely szerint abból, hogy a ténykérdésben az ölési szándék megállapítására alkalmas ténykörülmények felsorolva nincsenek, önként következik, hogy a bántalmazás ölési szándék nélkül történt. Nem osztom azért, mert a törvény kifejezetten az ölési szándék nélkül való bántalmazást írja elő, szükséges tehát, hogy egyenesen az ölési szándék hiányára mutató ténykörülményeket vegyünk fel a ténykérdésbe.

Ezen utóbbi ténykörülmények felsorolása legfeljebb akkor mellőzhető, ha az ölési szándék megállapítására alkalmas ténykörülmények külön ténykérdésben már úgyis fel vannak véve, mert ebben az esetben a vonatkozó ténykérdés nemleges eldöntése esetén az is meg van állapítva, hogy a bántalmazás nem ölési szándékból történt.

Az előrebocsátottak figyelembevétele mellett én az első kérdést a következőkép szövegeztem volna:

1. Igaz-e, hogy K. K. vádlott M.-án 1914. évi február hó 15. napján délelőtt a G. J. korcsmájában B. F.-et *vaktában reárányitott zsebkésével* a nyakának jobboldalán úgy megszúrta, hogy ez a szúrás után a helyszínén meghalt?

Ebben a kérdésben az a ténykörülmény, hogy a vádlott a kést az elhaltra irányította, a bántalmazás szándékosságát jelenti, az pedig, hogy az irányítás vaktában, tehát a testrész kiszemelése nélkül történt, az ölési szándék hiányát mutatja.

II.

Nem tartom helyesnek az öntudatlan állapotra vonatkozólag feltett 2., 3. és 4. kérdést sem.

A 10. §. szerint ugyanis a beszámítást kizáró okról feltett kérdés szerkesztésénél az 5. §. rendelkezéseit megfelelően kell alkalmazni, az 5. §. pedig kötelezőleg előírja, hogy a ténykérdésben csakis a döntő jelentőségű ténykörülményeket szabad, de ezeket azután mind fel is kell sorolni.

A 2., 3. és 4. kérdésbe felvett tényeknek azonban az öntudatlan állapot elbírálásánál magukban döntő jelentőségük még nincs, mert abból a körülményből, hogy valaki reggelig bort és pálinkát, azután pedig teát és szilvóriumot iszik, még sem öntudatlan állapotra, sem beszámíthatóságra nem lehet következtetést vonni.

Megtörténhetik, hogy egyik ember ennyi ideig tartó mulatás alatt sem fogyaszt el olyan és annyi szeszes italt, amilyen és amennyi megárthat neki, amint ez a jelen esetben is történt, míg egy másik rövidebb idő alatt is teljesen lerészegedhetik.

De a kérdésekbe felvett ténykörülményekből még arra sem lehet következtetni, hogy a vádlott a lakodalomban ivott-e, mert a második kérdésben a bíróság nem ezt kérdezi, hanem csak azt, hogy mulatott-e, holott a bor és pálinka mellett való mulatás, ha az lakodalomban történik, még nem jelenti azt is, hogy a mulató iszik is.

Magam is ismerek olyan embert, aki borozó társaságban és zene mellett egész éjjel a legjobb kedvben énekel, táncol, szóval mulat, szeszes italt azonban egyáltalán nem fogyaszt, csak a társaság többi tagja.

Felvett tehát a bíróság a 2., 3. és 4. kérdésbe, ha nem is közömbös, de magukban még nem döntő jelentőségű olyan ténykörülményeket, amelyek az öntudatlan állapot megállapítására nem alkalmasak. A Kúria tehát, ha a vádlott semmisségi panaszt jelent be, kénytelen lenne az ítéletet megsemmisíteni és új eljárást elrendelni, mert azokból a tényekből, amelyeket az esküdtek valóknak fogadtak el, még nem lehet megállapítani, hogy a vádlott öntudatlan állapotban volt-e, vagy nem?

Kiderül ezek szerint, hogy a bíróság által felsorolt ténykörülmények magukban csak az italos állapotra mutatnak, holott ez csupán enyhítő körülmény, amelyről a 9. §. értelmében az esküdtekhez kérdést sem lett volna szabad intézni.

Nézetem szerint a bíróság úgy járt volna el helyesen, ha a kérdésekbe a felsorolt ténykörülmények mellett a vádlott magatartására vonatkozó s általában mindazokat a ténykörülményeket felvette volna, amelyekből az öntudatlan állapot fenforgására vagy a beszámíthatóságra lehet következtetni, s amelyekre a főtárgyaláson adat merült fel.

Ehhez képest a 2. kérdést a következően szövegeztem volna, a 4. kérdés után pedig az alábbi 4. *a)*, 4. *b)* és 4. *c)* ténykérdéseket tettem volna fel:

2. Igaz-e, hogy K. K. vádlott az eset napját megelőző napon a K. J. házánál tartott lakodalmon volt, ott másnap reggelig bort és pálinkát *ivott* és ekkor a lakodalmas háztól G. J. korcsmájába ment?

4. *a)* Igaz-e, hogy K. K. vádlott a G. J. korcsmájában az első kérdésben körülírt cselekmény elkövetése előtt K. G.-ot is bántalmazta s a bántalmazás okául még a korcsmában azt hozta fel, hogy K. G. az ő atyját hetekkel azelőtt megverte.

4. *b)* K. K. vádlott az 1. kérdésben körülírt cselekmény elkövetésekor tántorgott-e és értelmetlenül és összefüggés nélkül beszélt-e?

4. *c)* Igaz-e, hogy K. K. vádlott az 1. kérdésben körülírt cselekmény elkövetése után a korcsmából anélkül, hogy valakihez szólt volna, azonnal eltűnt? Ha már most az esküdtek a 2., 3., 4. és 4. *b)* kérdésre igennel, a 4. *a)* és 4. *c)* kérdésre pedig nemmel feleltek volna, helyes lett volna a 7. jogkérdés igenlő eldöntése is, mert aki lakodalomban reggelig bort és pálinkát, azután pedig a korcsmában teát és szilvóriumot iszik, tántorog és értelmetlenül és összefüggés nélkül beszél, arról bátran elmondhatjuk, hogy öntudatlan állapotban van.

Ha pedig az esküdtek válasza a 2., 3., 4., 4. *a)* és 4. *c)* kérdésre igenlő, a 4. *b)* kérdésre pedig tagadó lett volna, a jogkérdésre ellenmondás nélkül csakis nemmel felelhettek volna, mert ihatik valaki egész éjjel és másnap délelőtt is, még sem lehet öntudatlan állapotban, ha emlékszik reá, hogy atyját hetekkel azelőtt ki verte meg és ez okból atyja bántalmazóját ő is megveri, ha nem tántorog, ha nem beszél értelmetlenül és összefüggés nélkül és ha azután, mikor a korcsmában valakit megszúr, azonnal és szó nélkül eltávozik.

Megtörténhetett volna ugyan a ténykérdések ilyen eldöntése esetén is, hogy az esküdtek a jogkérdésre az előbbi esetben nemmel, az utóbbiban pedig igennel felelnek.

Ámde mindkét esetben könnyen lehetett volna a dolgon segíteni, mert ha a bíróság mégis ítéletet hoz, semmisségi panasz esetén a Kúria a megállapított tények alapján most már gyakorolhatta volna a jogkérdésben való felülvizsgálati jogát és új eljárás elrendelése nélkül maga hozhatott volna a törvénynek megfelelő ítéletet.

Az öntudatlan állapotról feltett kérdésekre még az a megjegyzésem, hogy az általam döntő jelentőségűeknek feltüntetett ténykörülmények iránt a bíróságnak hivatalból is kérdést kellett volna intéznie az esküdtekhez, mert az 5. §. világosan megmondja, hogy nemcsak azokat a döntő jelentőségű ténykörülményeket kell felsorolni, amelyeknek felsorolását valaki indítványozza, hanem azokat is, amelyeknek felvételét a bíróság indítvány nélkül is szükségesnek tartja.

III.

Az erős felindulásra vonatkozó kérdésnél a bíróság ugyanabba a hibába esett, mint az öntudatlanság kérdésénél.

Ha ugyanis abban a nézetben volt, hogy a védelem által megjelölt ténykörülmények még nem olyanok, amelyekből az erős felindulásra következtetést lehetne vonni, akkor az indítványozott külön kérdés feltevését a törvényből merített azon ok alapján, hogy az erészben felhozott tényelemek az erős felindulást még valóságuk esetében sem állapítják meg, a 11. §. értelmében meg kellett volna tagadnia, mert — mint az indokolás is mondja — az olyan ítélet, mely nem nyugszik megfelelő tényeken, az igazságszolgáltatás komolyságával és a vádlottra, illetve a társadalomra háruló nagy és súlyos következményekkel össze nem egyeztethető.

Ha pedig az volt az álláspontja, hogy a 6. kérdésben felsorolt ténykörülmények az erős felindulás megállapítására alkalmasak és elégségesek is, akkor helyesbítő eljárást kellett volna elrendelnie, mert az esküdteknek az a határozata, amellyel az erős felindulás előidézőiként megjelölt tényeket valóknak fogadták el és az erős felindulást még sem állapították meg, a kérdés lényegére nézve önmagának ellenmondó volt.

A bíróság azonban sem az egyiket, sem a másikat nem tette, mert mint az öntudatlan állapotra vonatkozó kérdésnél, úgy itt is nyilván abból indult ki, hogy nem szabad vizsgálódása tárgyává tennie, vajjon az erészben felhozott ténykörülmények az erős felindulás megállapítására alkalmasak-e, vagy nem, hanem a ténykérdésbe a felvétetni indítványozott ténykörülményeket, ha azokra a főtárgyaláson adat merült fel, minden további vizsgálódás nélkül fel kell vennie s a jogkérdésre adott válaszukkal az esküdtek döntik majd el, hogy az erős felindulás fenforog-e vagy nem, holott ismét az 5. és 10. §-okra hivatkozom, a ténykérdésben csakis a jogkérdés megítélése szempontjából döntő jelentőségű tényköröllményeket szabad felsorolni, de ezeket azután még indítvány nélkül is mind fel kell venni, azt pedig, hogy melyek a döntő jelentőségű tényköröllmények, amint az 5. §. indokolása kifejezetten megmondja, a kérdések megállapításánál a bíróság ítéli meg.

A bíróságnak tehát nemcsak joga, hanem kötelessége is mérlegelés tárgyává tenni, hogy az indítványozott kérdés feltételének jogi akadálya nincs-e, vagyis az indítványozó által megjelölt tényköröllmények olyanok-e, amelyekből a vitatott jogi elem fenforgására következtetést lehet vonni?

Ha azután a bíróság arra a meggyőződésre jutott, hogy ezek a tényköröllmények a jogkérdés megítélése szempontjából nem döntő jelentőségűek és ilyen döntő jelentőségű tényköröllményre a főtárgyaláson sem merült fel adat, akkor a különkérdés feltételére irányuló indítványt jogi okból elutasítja.

Ha pedig az indítványozó által megjelölt tényköröllmények csak magukban nem döntő jelentőségűek, de ez a jelentőségük a főtárgyaláson felmerült, azonban az indítványozó által elnézésből fel nem hozott ténybeli adatokkal egybevetve már kétségtelen, akkor a ténykérdésben nemcsak az indítványozó által megjelölt, hanem hivatalból mindazokat a tényköröllményeket is fel kell sorolni, amelyeknek a bíróság döntő jelentőséget tulajdonít.

Így kellett volna tenni a megbeszélt ügyben is, mert itt is úgy áll a dolog, hogy a védő által felhozott és a 6. kérdésben felsorolt tényköröllmények csak magukban nem elégségesek az erős felindulás megállapítására, de egybevetve a főtárgyaláson szintén felmerült s csak elnézésből fel nem hozott másik ténybeli adattal, nevezetesen egyik tanúnak azzal a vallomásával, hogy B. F., mikor az asztalról levették, a vádlott ellen támadólag lépett fel és a vádlottat bántalmazni is akarta, már alapjául szolgálhattak volna a jogkérdés igenlő eldöntésének.

Igaz ugyan, hogy ennek a tanúnak a szavahihetőségéhez kétség fér, de ha a bíróság a tanú által vallott tényköröllményt a ténykérdésből ezen az alapon hagyta ki, akkor tulajdonképen a bizonyítékokat mérlegelte, amihez pedig joga nincs.

A bíróságnak azonban, ha még megfelelő indítvány nincs is előterjesztve, nemcsak azt kell vizsgálódása körébe vonni, hogy az indítványozó által megjelölt tényköröllményeken kívül a vádlott javára szolgáló más ténybeli adatok nem merültek-e fel? Kutatnia kell azt is, hogy nem merült-e fel adat olyan tényköröllményekre is, amelyek az előbbiek értékét lerontják, mert az ügy megítélése szempontjából nemcsak azok a döntő jelentőségű tények, amelyekből a különkérdésben szerepet játszó jogi elem fenforgására vonható következtetés, hanem ép oly lényegesek és így döntő fontosságúak azok is, amelyek a jogi elem hiányára mutatnak.

Nagyon messze távoznánk az igazságtól, ha az esküdteket pl. csak az enyhébb büntetési tétel alkalmazását maga után vonó ok megállapítására alkalmas tényköröllmények valósága felől kérdeznők meg, az olyan tényköröllmények dolgában azonban, amelyek ezt az okot kizárják, a nyilatkozat lehetőségétől megfosztanók őket.

Ezt elkerülendő a 6. kérdés után még a következő 6. *a)*, 6. *b)* és 6. *c)* ténykérdéseket tettem volna fel:

6. *a)* Igaz-e, hogy B. F. az asztalt csak jó kedvében akarta felborítani és a felborítás megkísérlése előtt a jelenlevőket meg is kérte, hogy ne haragudjanak, ha az asztalt feldönti?

6. *b)* Igaz-e, hogy K. K. vádlott a kését már akkor elővette és kinyitotta, amikor B. F. az asztal felborítását még meg sem kísérelte?

6. *c)* Igaz-e, hogy B. F.-et az asztalról, mikor arra felugrott, levették és B. F. ekkor K. K. vádlott ellen támadólag lépett fel és őt meg is akarta verni?

Ha már most az esküdtek a 6. és 6. *c)* kérdésre igennel, a 6. *a)* és 6. *b)* kérdésre pedig nemmel válaszoltak volna, kétségtelenül olyan tényeket fogadtak volna el valóknak, amelyek az erős felindulás megállapítására teljesen alkalmasak.

Ha pedig az esküdtek válasza a 6., 6. *a)* és 6. *b)* kérdésekre igenlő, a 6. *c)* kérdésre pedig tagadó lett volna és különösen ha a 4. *a)* kérdésben felsorolt tényeket is valóknak fogadják el, olyan tényeket állapítottak volna meg, amelyek az erős felindulást kizárják, sőt egyenesen arra mutatnak, hogy a vádlott csak kötekedési viszketegből szúrta meg B. F.-et.

E cikk keretében szóvá kívánom még tenni azt a megkülönböztetést, amelyet a törvény a vád és a védelem között tesz.

Csupán a vád képviselőjének teszi ugyanis kötelességévé, hogy az általa javasolt kérdésekről tervezetet készítsen és ezt annyiban terjessze elő, hogy az esküdteken kívül a vádlottaknak, illetve védőjüknek is jusson egy-egy példány.

Ezzel szemben a védőt nemcsak az általa indítványozott kérdések írásbafoglalásától, de még azoknak a tényköröllményeknek írásban való megrögzítésétől is felmenti, amelyeken a külön kérdés feltételére irányuló indítvány alapszik és terhet a védőre is csak annyi példányban ró, hogy ezeknek az utóbbi tényköröllményeknek egyedül a szóbeli megjelölését kívánja meg tőle.

A törvény a 2. §-hoz fűzött indokolás szerint a vád képviselője által javasolt kérdések írásbafoglalását és több példányban való benyujtását azért írja elő, mert a vádlottak, illetve védőjük és az esküdtek a nekik átadott tervezetet alaposabban vizsgál-

hatják meg, ha azt írásban kapják, mintha egyszeri hallás után kell azok iránt állástfoglalniok.

Ámde ugyanezen érvelés mellett, amelynek helyessége pedig kétségbe nem vonható, a védőtől épen úgy meg lehetne kívánni, hogy az általa javaslatba hozott kérdéseket vagy legalább a kérdések alapjáúl megjelölt ténykörülményeket írásba foglalja és esetleg szintén több példányban mutassa be, mert a 2. §. szerint nemcsak a védő teheti meg észrevételeit a vád képviselője által előterjesztett tervezetre, hanem a vád képviselőjének is meg van az a joga, hogy a védő által javasolt kérdéseket megvizsgálja és azok iránt állást foglaljon.

Már pedig a vád képviselőjénél nem lehet és nem szabad nagyobb emlékezőtehetséget feltételezni, mint a védőnél. A vád képviselőjétől, aki előre nem tudhatja, hogy a védő milyen kérdéseket és miféle ténykörülmények alapján kíván javaslatba hozni, még kevésbbé várható, hogy a javasolt kérdéseket, illetve a megjelölt ténykörülményeket egyszeri hallás után alaposan megjegyezze, mint a védőtől, aki a vád képviselője által indítványozandó kérdéseket a vádiratból már ugyis ismeri.

A védő által javasolt kérdések kötelező írásbafoglalása a bíróságnak is nagy könnyebbségére szolgálna és az esetleges felülvizsgálatot is megkönnyítené.

Megtörténhetik ugyanis, sőt bonyolultabb ügyekben a legnagyobb valószínűség szerint mindig meg is fog történni, hogy a jegyző egyszeri hallás után nem tudja feljegyezni a védő által megjelölt valamennyi ténykörülményt és így sem a bíróság nem tudja megállapítani, hogy a felhozott ténykörülmények közül melyek a döntő jelentőségűek és melyek azok, amelyekre a főtárgyaláson adat merült fel, sem a Kúria nem tudja ezirányban használt semmisségi panasz esetén felülvizsgálati jogát helyesen gyakorolni.

Másik kifogásolható intézkedése e tekintetben a törvénynek, hogy a megállapított kérdéseknek, noha azokat írásba foglaltatja, a vádló és védő részére való sokszorosítását nem rendeli el és megelégszik a felolvasásukkal. Pedig az indokolásban maga is azt mondja, hogy a kérdések megállapítása után folyó egész eljárás a megállapított kérdéseken nyugszik, lényeges tehát, hogy a megállapított kérdések hiteles szövegét a felek feltétlenül ismerjék. Bizony, nagyon szükséges volna a kérdések alapos ismerete, különösen úgy a vádló, mint a védő legfontosabb szerepénél, a perbeszédnél, amelynek természetszerűleg teljesen a megállapított kérdésekhez kell igazodnia.

De hát ki az, aki az ívekre terjedő kérdésekben felsorolt számtalan ténykörülményt egyszeri hallás után meg tudja jegyezni és emlékezetében tudja tartani, mikor a törvény még azt sem tételezi fel, hogy hallás útján a vád képviselője által javasolt alig egy-két kérdést is meg lehessen érteni. Szerencse, hogy ezek a hiányok mind olyanok, amelyek a gyakorlatban kevés jóakarattal könnyen pótolhatók. Nem lehet annak pl. semmi akadálya, hogy a bíróság a védőt az általa javasolt kérdéseknek írásbafoglalására és két példányban való benyujtására hívja fel.

A megállapított kérdéseknek egyszerre több példányban való kiállítása a mai sokszorosítási eszközök mellett szintén nem jár nehézséggel és még nem is vesz annyi időt igénybe, mintha akár a vádló, akár a védő a kérdések áttanulmányozása vagy kivonatolása, szóval érdekeik megóvása végett a főtárgyalás félbeszakítását kérik.

Hiszem is, hogy a bíróságok ennek az utóbbi eszköznek esetleg szükséges igénybevételére sem a vádlót, sem a védőt nem kényszerítik, hanem — legalább a bonyolult ügyekben — a megállapított kérdéseknek semmi munkát és időt nem igénylő sokszorosításával maguk sietnek az igazság keresésére szintén hivatott felek segítségére. *Kóczián Gyula.*

Kiesés a törvényes öröklésből és a kötelesrész kiszámítása.

(Megjegyzések dr. Beck Salamon kritikai cikkére.)

I.

E lapok f. é. 22. számában dr. Beck Salamon bíráló megjegyzésekkel kíséri a polgári törvénykönyv javaslatának 1800. §-át, mely a kötelesrész számítási módjáról rendelkezik abban az esetben, ha olyan leszármazók, kiknek a törvényes öröklésből való kiesése a kötelesrész hányadát növeli, az örökhagyó életében ingyenes adományban részesültek. A javaslat azonos tartalmú dr. Grosschmidnak «A törvényes örökösödési részbe való betudás számítási módja» című tanulmányában 17. cikk alatt a Magyar Örökjogi Törvényjavaslat 87. és 88. §-ai helyébe ajánlott szabályozással (Magánjogi Tanulmányok II. kötet, 557. és 571. lap). A szabályozás alapgondolata a következő:

Azon örökjogi szabály, hogy a törvényes öröklésből kieső leszármazó a többi leszármazó kötelesrészének kiszabásánál nem veendő számításba (Javaslat 1792. §.), lényegében azt jelenti, hogy az ekként kieső leszármazóra jutandott kötelesrész egyenlően oszlik meg a vele egy-törzsbeli kötelesrészre jogosítottak között. Ha a kieső leszármazó az örökhagyótól ingyenes adományt kapott, akkor nem a reá eső egész kötelesrész, hanem ennek az ingyenes adomány levonásával maradó része oszlik meg a többi kötelesrészre jogosult között. Ez az, amit a javaslat 1800. §-ának harmadik bekezdése *pótkötelesrésznek* nevez. Csak annak igazságosságát kell belátnunk, hogy amit az örökhagyó valamely kötelesrészre jogosult leszármazónak előre kiadott, annak kiadásával kötelesrész juttatása iránti kötelezettségét törlesztette, az tehát nem terhelheti tovább az ő szabad rendelkezése alatt álló hagyatéki értéket; ennek elfogadásával az 1800. §-ban javasolt számítás mathematikai szükségességgel következik.

Dr. Beck Salamon elfogadja a javaslat kiindulási pontját, de azt kifogásolja, hogy a kieső kötelesrészének ez a különbözete a javaslat szerint nem csupán azon kötelesrészre jogosultak közt oszlik meg, kiknek kötelesrésze kiadandó, vagy kiegészítendő, hanem azok közt is, akiknek előre kapott adománya többet tesz ki, mint amennyi reájuk alapkötelesrészül esik. Dr. Beck jól látja, hogy ez utóbbiak tulajdonkép nem kapják meg az ezen kiosztás szerint reájuk eső hányadot, hanem ez a számítás csupán azt a célt szolgálja, hogy a kötelesrészt igénylőkre eső hányad ezen már kielégített ivadékok számításba vételével határoztassék meg és hogy az ekként kiszámított alap- és pótkötelesrész összegének az alapkötelesrészt meghaladó adománnyal való szembeállítása és az utóbbinak az előbbiből való levonása nem eredményez-e újabbi halasztás alá kerülő különbözetet. (1800. §. negyedik bekezdés.) Dr. Beck kifogása odairányul, hogy a különbözetnek megosztása a kötelesrészre jogosult és azon kieső ivadékok között, kiknek adománya nagyobb, mint az alapkötelesrész, végeredményben az örökhagyó rendelkezési jogának terjedelmét tágítja az utóbb említett megajándékozott javára számított, de tulajdonkép őt meg nem illető összeggel. Ebben azonban téved.

Az alapkötelesrészt meghaladó adományban részesült kiesőket a különbözet felosztásánál a törvényjavaslat alapgondolatából kifolyólag egyszerűen azért kell számításba venni, mert nincs semmi elképzelhető ok arra, hogy a kötelesrészét előre kikapott leszármazónak a számításból való kihagyása a kötelesrészt igénylők kötelesrészének követelésére használtassék fel, mert az egész szabályozásnak gondolatmenete abból indul ki, hogy csak annak a kiesőnek számításból kihagyása növelheti a többiek kötelesrészét, aki kötelesrészét még nem vitte el, pontosabban: a kieső képzeletbeli kötelesrészének csak azon része fordítható a többinek javára, amit még el nem vitt. A különbözetnek az ilyen, az alapkötelesrészt meghaladó adományban részesült kiesőre eső hányada pedig azért nem növeli az örökhagyó szabad rendelkezésére álló tömeget, mert ez a hányad már benne van az ekként megajándékozott kiesőnek adományában, ha pedig nincs egészen benne, hanem különbözet mutatkozik, ennek további felosztásáról gondoskodik az 1800. §. negyedik bekezdése. Ellenkezőleg áll a dolog, ha a különbözet kiosztásánál az előre megajándékozottakat kihagyjuk és csak a többi kötelesrészeseket vesszük számításba, akkor az örökhagyó szabad rendelkezésére álló tömeget csorbítjuk. Ez a dr. Beck által választott példán jól kimutatható. A kiszabás alapjául szolgáló hagyaték 8400 K, tehát szabad rendelkezésre kell hogy álljon 4200 K. A három leszármazó közt kötelesrészül felosztandó ugyanannyi, vagyis egyenként 1400 K, János beérte 1000 K-val, a megmaradó 400 K-val az örökhagyó nem rendelkezhetik, hanem *tartozik* azt kötelesrész fejében Mihály és Péter közt felosztani, vagyis mindegyiknek 1600—1600 K-t juttatni. Amidőn Mihálynak a *tartozó* 1600 K-n felül 800 K-t — összesen 2400 K-t — juttatott, ezzel a szabad rendelkezése alá eső 4200 K-ból 800 K-t elvett, maradt 3400 K;

helyes tehát, hogy a hagyatéki 5000 K-ból örökhagyó még 3400 K-val szabadon rendelkezhessék és a többi 1600 K-t kötelesrészül Péter kapja. A dr. Beck által felállított mérlegnél tehát ott van a hiba, ahol Mihály 2400 K adományából 1400 K-t vesz a lekötött részből, holott ez a lekötött rész 1600 K. Látnivaló tehát, hogy a dr. Beck által ajánlott mérlegszerű számítási mód, ha az az elfogadott alapelvnek megfelelően vezettetik keresztül, a Javaslat által elfogadott számítás helyességét igazolja.

Dr. Beck Salamon bírálatának ezen alaphibájából következik további fejtegetéseinek tévessége is és ezért azok részleteit nyomon követni nem szükséges. Csak azt jegyzem meg, hogy nincs abban semmi visszásság, hogy az általa felhozott példában az adományban *nem részesülő* ivadékok kiesése folytán *egyedül maradó* ivadék nagyobb kötelesrészt kap az 5000 K-ból, mint akkor, ha 8400 K a számítási alap, de a kieső örökösök ingyenes adományban részesültek; valamint abban sem, hogy ugyanazon nagyságú hagyaték mellett különböző a kötelesrész aszerint, hogy egy bizonyos összegű adomány több kieső közt különbözőkép oszlik meg.

Nézetem szerint az 1800. §. harmadik bekezdése annyiban téves, hogy az ott megjelölt különbözetet a kötelesrészre jogosult ivadékok és azon kiesett megadományozott ivadékok közt rendeli felosztani, akiknek adománya *többet* tesz ki, mint amennyi reájuk alapkötelesrészül esnék, mert helyesen és a rendelkezés alapgondolatának megfelelőleg azok is beleveendők a felosztásba, akiknek adománya *ugyanannyi*, mint az alapkötelesrész.

Végül még a dr. Beck cikkében ezen kérdéssel összefüggésben felvetett másik kérdésre, a megajándékozott ivadékok kiesése folytán előálló szülői kötelesrész kiszámítására kell kitérnem. Dr. Beck helyesen mutat rá a Javaslat azon hiányára, hogy az ivadék előre kapott ajándékának a szülői kötelesrészre való kihatásáról nem intézkedik, azonban tévesen hiszi az 1800. §. számítási módját ezen esetre is alkalmazhatónak, mert ez a szakasz csak egyenlőfokú örököstársak egymásközti viszonyában alkalmazható, azonkívül alkalmazhatatlan. Ezért rendeli a Javaslat 1802. §-a, hogy ha unokák közt vagy távolabbi ivadék törzsén belül áll be az 1800. §-ban provideált eset, úgy a kiesett megadományozott törzstagok alapkötelesrészében jelentkező feleslegeket a velük egytörzsbeliek alapkötelesrészének növelésére kell fordítani. Épen azért alig hiszem, hogy, amitől dr. Beck tart, a szülői kötelesrész szabályozásának ezen hiánya annak a magyarázatnak engedne teret, hogy mint dr. Beck mondja: «a szülő az 1800. §-ban keresztülvitt mérséklés nélkül kapja meg a kötelesrészt, tehát nagyobb kötelesrészt kap, mint az ivadék». Ellenkezőleg az 1802. §. analogiájából, az 1798. §. második bekezdéséből — a maiore ad minus — és az 1542. §-ból az következik, hogy a szülői kötelesrészbe az összes ivadékoknak előre kiadott adományok betudandók. Azonban mindenesetre helyes volna ezt egyenesen kifejezésre juttatni, mint azt a Grosschmid-féle tervezet (idézett tanulmány 559. lap) teszi.

Dr. Müller Ferenc.

II.

Dr. Müller Ferenc a kötelesrész összegszerű kiszámítására tett megjegyzéseimet kifogásolja. Nem két jogi nézet került itt ellentétbe, hanem számtani műveletek csatáznak.

Cikkem alaptétele az volt, hogy az 1800. §. szabályozása nem csak azzal az eredménnyel jár, hogy az előzetes adományokat értékesíti az örökhagyó rendelkezési joga javára, hanem ezen egyensúly visszaállításán túl egy többletet is juttat a szabad rendelkezés számára. Dr. Müller nem tudja cáfolni azt az állításomat, hogy az előzetes adomány és a kötelesrész közti különbözetnek a szintén kieső Mihálynak juttatása csak fiktív gyarapítást jelent és hogy reflex-hatásképen Mihály kötelesrészével — aki nem kap semmit, mert kiesik — fiktív növelése a megmaradt kötelesrészre jogosult jutalékát reálisan apasztja és ugyanily mértékben reálisan növeli a szabad rendelkezésre álló részt.

Dr. Müller elfogadja a cikkem végén ajánlott mérlegszámítás módját. A számításba azonban minden indokolás nélkül 1400 K helyett 1000 K-át állít be. A mérleg végeredménye persze így is «klappol», mert ami az egyik oldalon növelődik, az a másik oldalon leszámítódik — a mérleg így nézve, akármilyen önkényes szám beállításával is klappolna. Az én mérlegem azonban épen az 1800. §. hosszadalmas eljárását kívánja pótolni, vagyis a mérleg felállításánál az 1800. §. szerinti eljárás eredményei ismeretlenek. Már pedig dr. Müller az 1800. § ban előírt műveletek lefolytatásából előállott összegként állította a mérlegbe az 1600 K-át. Anticipálta tehát egy olyan művelet eredményét, amelyet épen kiküszöbölendőnek tételeztem fel. Tessék egy olyan példát venni, ahol előbb nincs lefolytatva az 1800. §-ban előírt számítási mód és az ezen számítási mód eredményei nem ismertek és tessék enélkül a mérleget felállítani. Mint az iskolásgyerek, aki mögül eltiltották a súgót — ugyan honnan veszi majd akkor a mostani példában készen megadott feleletet?

Dr. Beck Salamon.

Az angol szerzői jog a gyakorlatban.

Az eszmei javakon való jogok egyik legjelentékenyebb faja, a szerzői jog, — melynek terén a mi igazságszolgáltatásunk az az 1884:XVI. tc. kerek harmincesztendős rendelkezéseiből s az ezek nyomán kifejlett bírói gyakorlatból táplálkozik, — az angol jogéletben a fejlődésnek szinte meglepő tökéletességét mutatja. Igaz, hogy ez is jóformán csak alig egy pár esztendő óta, amikor ugyanis a legújabbkori angol parlamentnek egyik messze kiható fontosságú alkotása, az 1911. évi Copyright Act (1 8 2 Geo V. cap. 46.) most két éve, 1912 július hó 1. napján életbelépett. Ez a 37 szakaszos törvény («an Act to amend and consolidate the Law relating to Copyright») eme rövid kétesztendős pályafutása alatt már elpusztíthatatlan gyökerekre talált a jelenkori angol jogélet szilárd talajában s a kodifikációtól egyébként következetesen idegenkedő angolok maguk is készséggel adnak kifejezést jogi sajtójukban abbeli tapasztalatuknak, hogy ennek a törvénynek a megalkotása legtávolabbról sem volt szükségtelen és céljavesztett intézkedés.

Hogyan szabályozza ez az új törvény a *copyright* fogalmát? Nem egyéb az, mint valakinek kizárólagos joga ahhoz, hogy egy szellemi művet vagy annak valamely lényeges részét megalkossa, vagy reprodukálja és kiadja bárminő materiális formában; nyilvánosan színrehozza, avagy felolvasás keretében előadja azt vagy annak valamely lényeges részét; nemkülönben elkészítse, reprodukálja, színrehozza vagy kiadja a műnek valamelyes fordítását; drámai művet regénnyé dolgozhasson át és viszont. A copyright ad továbbá kizárólagos jogot az egyénnek bizonyos jegyzetek, jegyzőkönyvek, filmek, lemezek, vagy egyéb oly találmányok előállítására, melyek által valamely szépirodalmi, drámai, vagy zenés mű mechanikailag színrehozható vagy előadható. Aminthogy például a mi új sajtótörvényünk megállapítása szerint sajtótermék, tehát a szerzői jog szabályainak oltalma alá eső dolog valamely iratnak, ábrázolatnak, vagy zeneműnek műszaki vagy vegyi úton előállított többszörösítése és a sajtótermékekre megállapított jogszabályok alkalmazandók a gondolatnak fonográf vagy más készülék útján többszörösített kifejezésére is. (2. §.)

Modern jogfejlődésünk e most említett ágában szélesebbkörű figyelmet keltő határozatot hozott ez év tavaszán a londoni *Court of Appeal* az 1911. évi Copyright Act 19. §-a alapján. A kérdéses ügyben a gramofon-lemezek gyártásával is foglalkozó Pathé Frères nevű ismeretes francia cég szerepelt alperesként azért, mert egy, még 1912. évi július hó 1. előtt, tehát az új szerzői jogi törvény életbelépése előtt kiadott zenemű lemezeit illetékmentesen árúsította, már pedig a felperes álláspontja szerint a cég most, az új törvény érvényben léte alatt nem volt jogosítva a kérdéses lemezeknek szerzői illeték lefizetése nélkül való eladására. A per folyamán mindkét fél körömszakadtáig védelmezte a maga álláspontját. A cég jogi képviselői egyre azt vitatták, hogy az 1911. évi Copyright Act nem helyezte hatályon kívül azt a szokásjogot, mely a Pathé Frères-t a zeneművek lemezeinek szerzői illeték alá vonása alól mentesítette. Ez volt az elsőbírósági eljárást vezető bírónak, Phillimore-nak a véleménye is, elutasítván keresetével a felperest.

A Court of Appeal azonban megállapította a felperes keresetének jogosságát, kimondván, hogy az alperes cég az új Copyright Act 19. §-ában meghatározott kivétel alá nem vonható, amely törvényszakasz ugyanis kifejezetten akként rendelkezik, hogy valamely műnek mechanikai találmány útján való reprodukálása csakis akkor nem eshetik szerzői illeték fizetésének kötelezettsége alá, ha az illető mechanikai reprodukció 1910. évi július 1. előtt készült és 1913 július 1. előtt adatott el. Minden más

esetben a szerzői illeték feltétlenül fizetendő. Itt jegyzem meg, hogy az idézett törvény a hang mechanikai reprodukciójára szolgáló lemezekre (record) vonatkozóan a copyright jogérvényét az eredeti lemez készítésétől számított *öttven* évi időszakban állapítja meg.

Az angol törvény s az ennek alapján eddig kifejlődött judikatura nem minősíti a copyright megsértésének azt, ha valaki valamely szellemi művet, szemle, tanulmány vagy egybefoglaló előadás keretében tárgyilagosan ismertet, úgyszintén minták, tervek és művészeti munkák vázlatait használja fel, de csupán addig a határig, míg az illető munkának fő rajzát nem reprodukálja vagy utánozza. Nem ütközik a törvény tiltó rendelkezéseibe a nyilvános helyen, állandóan felállított, művészi célú és kivitelű szoborról, avagy építészeti vázlatok és tervek fogalma alá nem eső műépítészeti alkotásokról vett reprodukciók előállítása. Nem sérti az angol szerzői jogot valamely már megjelent irodalmi munkából vett rövidebb részleteknek iskolai tankönyvekben való közzététele; e tekintetben a törvény csakis azt a megszorítást teszi, hogy ugyanazon szerzőtől való munkából, ugyanazon kiadó öt éven belől csakis két ilyen részletet adhat ki, akkor is a forrás tüzetes megjelölése mellett. Valamely már kiadott irodalmi munkából vett egyes részleteknek nyilvános felolvasását vagy elszavalását sem tekinti az angol judikatura a szerzői jog megsértésének, — úgyszintén nyilvános előadás tartalmának hírlapi tudósítás keretében való reprodukálását sem. Ez utóbbi kérdésnél — csupán összehasonlítás okából — utalok Kúriánknak nemrég hozott arra a határozatára, mely egy konkrét esetben kimondja, hogy valamely hírlapban közölt olyan színházi tudósításnak más hírlapba való átvétele, mely a színdarab meséjét és a benne szereplők játékát a közönséggel megismertetni van hívatva, az 1884 : XVI. tc. 9. §-ának második pontja szerint nem tekintetik a szerzői jog bitorlásának.

A szerzői jog terén kifejlődött angol judikatura, — a Copyright Act szellemének megfelelően — feltétlenül a jelzett törvénybe ütköző cselekmények közé sorozza azt, ha valaki a saját vagyoni haszna szempontjából egy színház részére engedélyt ad — a szerzői jog gyakorlására jogosult egyén tudta és beleegyezése nélkül, — valamely színpadi mű színrehozatalára s csakis az esetben mentesül a felelősség alól, ha bebizonyíthatóan gondatlanságból járt el és semmi olyan körülmény nem merül fel, melyből a tettes gyaníthatta volna azt, hogy az illető mű olyatén színrehozatala a Copyright Act tiltó rendelkezéseibe ütközik.

Több munkatárs által létrehozott, ú. n. *kollektív* munka, amilyen p. o. egy énekdarab, a törvény szerint nem részesül a 10% szerzői illetményben. Hogy egyébként ez az illetmény, mely szellemi művekre terjed ki s mily feltételekkel, azt az 1912. évi *Copyright Royalty System Regulations* határozza meg.

Zsoldos Benő.

Az osztrák ügyvédi-fegyelmi tanács gyakorlatából.

Az osztrák legfelsőbb bíróság ügyvédi-fegyelmi tanácsának határozataiból, melyek közül néhányat ismertetek, igen gyakran tűnik elő egy különös, közös jelenség. Nevezetesen, hogy azoknak a határozatoknak túlnyomó részét, melyek a fegyelmi vétséget megállapítják, az ügyvédi tanács, mint fellebbezési fórum az ügyvédi kamara fegyelmi bírósága határozatának *megváltoztatásával* mondja ki. Ily módon közel álló az a következtetés, hogy a kari tisztesség és tekintély fogalmáról az ügyvédek autonom bíróságának kevésbbé szigorú a felfogása, mint a részben bírákból és csupán részben pályatársakból alakított fellebbezési tanácsnak.

Így többek között az utóbb említett fegyelmi tanácsnak kellett, a kamarai bíróság határozatával ellentétben, kimondania, hogy a legbuzgóbb és leglelkesebb jogi képviselőnek sem szabad fele érdekében magát oly intézkedésre szánnia az ellenféllel szemben, amely akár csak teljesen tárgyilagos szempontból is a képviselt javának a jog és a jó erkölcsök szempontjából megengedett előmozdítását meghaladná. Ebből a szempontból nézve az ügyédi kar becsületével és tekintélyével össze nem egyeztethetőnek kellett tekinteni annak az ügyvédnek eljárását, aki ügyfelének ellenfelét jogtalan fenyegetéssel igyekezett reábírni egy kártérítési követelés kielégítésére.[1] A fenyegetés ebben az esetben abból állott, hogy az ügyvéd az ellenfelet, aki képviseltje házában lakott, katonatiszt létére oly tartalmú levéllel kívánta az általa bérelt lakás rendbehozására bírni, hogy vonakodás esetében ellene panaszt tesz a hadügyminisztériumnál. Az ügyvéd — mondja a fegyelmi tanács határozatának indokolásában — köteles a képviseletet a törvények értelmében ellátni, a törvényben megengedett eszközök segélyével. Az említett fenyegetéssel azonban az ügyvéd messze túllépte ezt a határt és viselkedése a hivatásából folyó kötelesség megsértését eredményezte. Hasonló okokból állapított meg a fegyelmi tanács az ügyvédség tekintélyét és a közbecsülést aláásó eljárást annál a jogi képviselőnél, aki közreműködött abban, hogy a szorult helyzetben levő ellenfél kötelezettségvállaló nyilatkozatot tegyen és az ily módon tett nyilatkozatot bírói úton érvényesítette.[2]

A másik kötelesség, amelyre vonatkozóan a fegyelmi bíróságnak ugyancsak szigorúbb a felfogása az önkormányzati bíróságénál: a köteles udvariasság az ellenféllel és a bírósággal való érintkezésben. Az ellenfélnek szándékos megsértése — mondja a fegyelmi tanács — mint a kari tekintélyt csorbító magatartás, fegyelmi vétség.[3] A tényállás itt az volt, hogy a védő a járásbírósági tárgyalás megkezdése előtt védettjével beszélgetve a sértett magatartásáról, mint «zsarolásról» beszélt. Az ügyvédi kamara fegyelmi bírósága nem ismerte fel ebben a viselkedésben a fegyelmi vétség tényálladékát, mert szerinte nincsen valószínűsítve az a körülmény, hogy a védő kijelentését oly szándékkal tette meg, hogy azt harmadik személy is meghallja. Így tehát csupán védő és védenc tanácskozása során nyilvánított véleménynek kell a panaszlott kitételt tekinteni. Tekintve azonban, hogy megállapítást nyert, hogy a védő a sértett eljárására fenhangon épen akkor alkalmazta a «zsarolás» kifejezést, midőn sértett a védő és védenc közvetlen közelében, feléjük fordulva elhaladt, a fegyelmi tanács ebben a magatartásban a perbeli ellenfélnek szándékos és teljesen céltalan megsértését ismerte fel, amit pedig a védenc érdekeinek megvédelmezésére szükségesnek semmiképen sem lehetett tekinteni.

Hasonló és ugyancsak legutóbb felmerült eset, amelynek tárgya a bíróság ellen elkövetett sértés, arra enged következtetni, hogy sem az ügyvédek egyenkint, sem maga a kamara nem tekinti még a bíróságokat a velük egy célt szolgáló és egyenlő eredményre törekvő hatóságnak, hanem inkább oly testületnek, amelynek az adott esetben nem tetsző határozatának megtámadására minden mód meg van engedve.[4] Az ügyvéd, aki perorvoslati beadványában az elsőbíróság ítéletét «minden logikus felfogás frivol elferdítéseként» jellemzi és az ügyvédi kamara, amely az ily kitételeket az ügyvéd részéről helyénvalóknak találja, az ügyvédi hivatásról, az ügyfél érdekei képviseletének megengedett határairól nagyon is téves felfogásban van. A fellebbezési tanács volt hivatva a tévedésre rámutatni megváltoztató határozatában. Mint e határozat is kifejezésre juttatja, a jogi képviselőnek joga van a perben mindazokat az eszközöket felhozni, melyek ügyvédi kötelezettségei értelmében felhasználandók. E kötelezettségek figyelmen kívül hagyásaként azonban sohasem lehet az ügyvédnek felróni, ha tartózkodik attól, hogy sértő avagy gyanusító kitételek felhasználásával gyakoroljon hatást hallgatóra avagy olvasóra. Bármily hévvel igyekezzék is az ügyvéd a kedvezőtlen bírói határozat, avagy az ellenfél előterjesztéseinek megdöntésére, a bíróság tekintélyének tiszteletben tartására gondosan kell ügyelnie. Ez utóbbi határozat ismertetésével kapcsolatban meg kell említeni, hogy a szaksajtóban egyhangú megütközéssel fogadták a kamarának állásfoglalását, mely a bírói és ügyvédi kar között az annyit hangoztatott és nagyon is kívánatos harmónia erősbítésére nem igen alkalmas.

Végül még egy határozatot ismertetünk, mely az ügyvédi rendtartás eljárási részével áll vonatkozásban. A kamara fegyelmi bírósága X. ügyvédet, kit bűnvádi vizsgálat alá helyeztek, a rendtartás értelmében az ügyvédség gyakorlatától ideiglenesen felfüggesztette. Ez az intézkedés, mint biztonsági rendszabály alkalmazható. X-et azonban a bűnvádi eljárás során a vád alól

[1] 1914. II. 7. Ds. V. 44/13.
[2] 1914 márc. 5. Ds. I. 35/13.
[3] 1914 február 5. Ds. I. 7/13.
[4] 1914 jan. 22. Ds. VI. 19/13.

jogerősen felmentették. A kamara a felmentő ítéletet tudomásul véve, az eset körülményei következtében a felfüggesztő határozatnak továbbra leendő fentartását rendelte el. Az X. fellebbezése folytán a fegyelmi tanács a kamara határozatát jogsértőnek nyilvánította ki és megsemmisítette. Az indokokban kifejezést nyert az a felfogás, hogy a gyakorlattól való ideiglenes felfüggesztés, mint biztonsági intézkedés, — fegyelmi büntetéssé át nem alakítható. Amennyiben a kamara adott esetben úgy találja, hogy az ügyvéd oly magatartásával, mely nem bűncselekmény, az ügyvédi kar tisztességét és tekintélyét sértette meg, a megfelelő fegyelmi büntetést csupán a teljes és szabályszerű fegyelmi eljárás lefolytatása után alkalmazhatja. A gyakorlattól való felfüggesztés fentartásának, de így is csak mint biztonsági intézkedésnek, egyedül az esetben lehetett volna helye, ha az ügyvédet a büntetőbíróság bűnösnek mondta volna ki.

Dr. Auer György.

Az üzletvezető jogállása.

Az ipartörvény (I. T.) alapján az üzletvezető alkalmazásának kétféle esetét lehet megkülönböztetni: az önkéntes és kötelező alkalmazás esetét. Üzletvezetőt minden iparos alkalmazhat, mert az üzletvezető nem más, mint kereskedelmi alkalmazott (az üzletvezető kereskedősegéd M. T. 903/VI. 3.) és pedig, ha határozottan annak nyilvánittatott a K. T. szerint cégvezető, ellenkező esetben pedig kereskedelmi alkalmazott. Az önkéntesen alkalmazott üzletvezető jogállásáról, képesítéséről és felelősségéről az I. T. egyáltalán nem intézkedik, miután az I. T. csak azokat az eseteket szabályozza, midőn az iparos üzletvezetőt köteles alkalmazni.

Az üzletvezető kötelező alkalmazásának az I. T. szempontjából ismét két esete van. Az egyik az, midőn az üzletvezetőt a hiányzó képesítettség pótlására alkalmazzák. Az I. T. 8. §-a szerint, ha valaki képesítéshez kötött mesterséget kíván űzni és képesítését a törvényben meghatározott módon igazolni nem tudja, az iparhatósági igazolványt csak oly föltétellel szerezheti meg, ha üzletében oly nagykorú, vagy nagykorúnak nyilvánított egyént alkalmaz, ki a törvény vonatkozó határozatainak megfelel és ezen egyénnek, valamint változás esetében a helyette alkalmazottnak neve az iparhatóságnak bejelentendő.

Hasonlóképen rendelkezik az I. T. 24. §-a valamely engedélyhez kötött iparágnak reáljogon való gyakorlásáról. Ezen törvényszakasz kifejezetten kimondja, hogy amennyiben valamely reáliparjognak tulajdonosa a törvény által megkívánt kellékeket kimutatni nem képes, iparát csakis minősített üzletvezető, vagy bérlő által üzheti. Az ekként alkalmazott egyén tulajdonképen nem üzletvezető abban az értelemben, amelyben az I. T. az üzletvezetőről intézkedik, hanem az üzlet önálló gyakorlására is képesített segéd.

Üzletvezetőnek iparjogi értelemben csak az tekintetik, ki a törvény 3. §-a értelmében jogi személyek, a 41. §-a alapján kiskorúak és jogi személyek üzletében, valamint a 46. §. rendelkezései szerint fióküzletekben a hiányzó képesítés pótlása végett alkalmazást nyer.

Az I. T. 46. §-a a fióküzletekre olyképen állapítja meg az üzletvezető alkalmazásának kötelezettségét, hogy az a ki lakóhelyén kívül engedélyhez nem kötött ipart űz, köteles üzletéhez üzletvezetőt állítani; úgyszintén, ha az iparos rendes lakhelyét más községbe áttéve, előbbi lakhelyén lévő üzletét fentartja, ahhoz megfelelő üzletvezetőt köteles bejelenteni.

Engedélyhez kötött iparoknál az üzletvezető alkalmazásának csak abban az esetben nincs helye, ha az üzletvezető az iparos személyes képesítésének és megbízhatóságának hiányait volna hivatva pótolni.

Nyílt kérdés még mindig az, hogy ki lehet üzletvezető? Konkrét eset kapcsán kijelentették, hogy a fenállott földmívelés-, ipar és kereskedelemügyi minisztérium által 1885. évi október hó 15-én 42.225/1885. sz. alatt hozott harmadfokú végházatában kimondott az az elv, hogy az üzletvezető önálló iparos is lehet, hivatkozás tárgyává nem tehető, mert a később követett helyes és állandó gyakorlat szerint azon önálló iparos, illetve kereskedő, aki saját maga is üzlettel bír és azt személyesen vezeti, egyidejűleg más iparosnak, illetve kereskedőnek üzletvezetője nem lehet (71,471/910. K. M. rendelet), mert az I. T. 46. §-ának értelme és célzata szerint az üzletvezetőnek állandóan fióküzletben kell tartózkodnia és a fióküzlet vezetése kizárólagos feladatát kell hogy képezze, mely feladatának az üzletvezető, ki egyúttal önálló iparos is és így saját üzletének vezetésével is el van foglalva, kellőképen nem felelhet meg.

Mindazon esetekben, midőn az üzletvezető alkalmazása kötelező, az alkalmazandó üzletvezetőnek az illető iparág gyakorlására nézve megállapított törvényes feltételeket saját személyében kell kimutatni. Nevezetesen üzletvezető csak nagykorú lehet, amennyiben azt a törvény 8. és 41. §-ai kimondják: üzletvezető csak az lehet, ki ezen törvény értelmében az illető ipar önálló gyakorlására jogosítva van és az engedélyhez kötött iparokat illetőleg személyes megbízhatóságát az iparhatóság előtt igazolja.

A törvényes szabályok megtartása szempontjából az üzletvezető büntetőjogi felelősségét az I. T. 41. §-a állapítja meg. Bár ezen törvényszakasz csak a kiskorúak és jogi személyek által nevezett üzletvezetőkről szól, természetesen ezen felelősség megállapítandó mindazon esetekben, midőn az üzletvezető az üzletet kizárólag maga vezeti. Ebből következik, hogy ha az üzletvezető az I. T. 8. §-a alapján a hiányzó képesítettség pótlása végett, tehát csak műhelyi munkák és nem pedig az üzlet vezetésére is alkalmaztatott, az üzletvitel körül előforduló kihágásokért csakis az üzlettulajdonos büntethető.

A KT. 38. §-a az üzletvezetőt, mint határozottan megjelölt cégvezetőt, kereskedelmi üzlet folytatásával járó ügyletekre és jogcselekményekre jogosítja fel. A cégvezető hatáskörének ilyetén meghatározásából nyilvánvaló, hogy különös meghatalmazás nélkül a cégvezetőnek csak oly ügyletei és jogcselekményei bírhatnak általános, tehát a főnököt is kötelező joghatállyal, amelyek rendszerint kereskedelmi üzlet folytatásaként jelentkeznek és a kereskedelmi forgalomban ilyeneknek tekintendők, de nyilvánvaló a cégvezetői hatáskör iménti meghatározásából az is, hogy oly ügylet, mely által egy egész kereskedelmi üzlet egy harmadikra átruháztatik és ezzel az üzlet folytatása megszüntettetik, kereskedelmi üzlet folytatásával járó ügyletnek egyáltalán nem tekinthető.

A cégvezetőnek a KT. 38. §-ában körülírt hatásköréhez nem tartozik idegen adósságoknak ingyenes átvállalása, vagy épen a cégvezető saját személyét terhelő kötelezettségeinek a cég nevében való átvállalása, mivel az ilyen ügylet épen úgy, mint a kezesség vállalása, kereskedelmi üzlet folytatásával járónak nem tekinthető. Cégvezető külön felhatalmazás hiányában nincs jogosítva kezességet vállalni. (Kúria 1058/81.)

Miután a csődbejutott kereskedő a csőd tartama alatt eddigi kereskedelmi üzletét nem folytathatja, ebből nyilvánvaló, hogy a csődbejutott kereskedőnek cégvezetője, miután e minőségben a törvénynél fogva (KT. 38. §.) főnöke nevében csakis a kereskedelmi üzlet folytatásával járó teendők ellátására van jogosítva, főnökét a csőd előtt nyert cégvezetési felhatalmazás alapján a csőd tartama alatt nem képviselheti. A cégvezető hatáskörét és jogi állását fényesen megállapítja még az, hogy a kereskedő kereskedelmi üzletének folytatásából folyó minden peres ügyben a bírósági idézésnek a cégvezető kezéhez történt kézbesítése épen olyan joghatállyal bír, mintha az maga a kereskedő kezéhez adatott volna.

Ami most már a főnök és az üzletvezető közötti jogviszony megítélésénél mérlegelendő, nem lehet kizárólag irányadó az alkalmazás minősítésére a felek által használt megjelölés, hanem csakis a jog és cselekvési kör, melyet a főnök tényei, vagy hallgatag beleegyezése következtében az alkalmazott az üzleti forgalomban elfoglal és betölt. Így bírálandó el például az üzlet vezetésével megbízott igazgató, kinek szerződéséből nem állapítható meg, hogy az üzlet vezetésében önálló rendelkezési joggal bírt, figyelemmel a részére szerződésileg biztosított fizetés és illetmény mennyiségére, nem eshetik más tekintet alá, mint az I. T. 92. §-ában megjelölt üzletvezető. (Kúria 1003/900.)

A cégvezető és a főnök között az ebbeli viszonyból származó per és a cégvezetési megbízás visszavonását illető más kérdések, miután a cégvezető e minőségében nem tartozik azok közé a kereskedősegédek közé, akiknek a cég főnökéhez való eme viszonya felett az 1884 : XVII. tc. 176. §-a értelmében elsősorban az iparhatóság volna hivatva határozni. Erre mutat az I. T. 92. §-ának második és harmadik kikezdése is, melyekben mindazok a kereskedősegédek, kiknek szolgálati viszonyára az ipartörvény

kiterjed, köztük az üzletvezetők is fel vannak sorolva, de a cégvezető nincsen megnevezve. De nincs kizárva az, hogy a cégvezetőre nézve is, amennyiben a cég főnökéhez a cégvezetői megbízáson felül még más kereskedelmi meghatalmazási viszonyban is áll, az ezen viszony megszüntéből származó igényei tekintetében a kereskedősegédekre megállapított törvényes szabályok legyenek alkalmazhatók; amit a KT. 51. §-a is világosan kifejez ezzel a szavaival: «a cégvezetés és kereskedelmi meghatalmazás a fenálló szolgálati viszonyból eredő jogok sérelme nélkül bármikor visszavonható». *Dr. Somló Sándor.*

A helyreigazítási panasz kérdéséhez.

A *Jogt. Közlöny* f. évi 24. számában dr. Kászonyi Gyula úr helyesen mutat rá arra a bizonytalanságra, amely a helyreigazítási panasz körüli eljárásban, különösen azzal állott elő, hogy az új sajtótörvény nem találta szükségesnek, a Bp.-hoz való viszonyát is megfelelően szabályozni.

Nem árt a felmerülő kérdésekkel már a gyakorlat kifejlődése előtt foglalkozni, mert a helyreigazítási jog csak akkor éri el a célzott eredményt, ha gyakorlása a bíróság részéről váratlan és meglepetésszerű akadályba nem ütközik.

Az — úgylátszik — nem kétes, hogy a panasz a járásbíróság, mint büntetőbíróság elé tartozik, bár ez a törvényből csak azért következtetendő, mivel Budapestre kifejezetten a büntető járásbíróságot jelöli ki. Elvileg ugyanis nem látnék akadályt abban sem, ha a panasz tárgyában polgári bíróság döntene, mert a sajtótörvény szerint a valótlan cikknek egyformán lehetnek magánjogi és büntetőjogi következményei.

És bár úgy a helyreigazítási joggal való visszaélés, mint a helyreigazító nyilatkozat közzétételének megtagadása a 24. §., illetve a 30. §. szerint bűncselekmény lehet, a panasz tárgyában hozott határozat egyik irányban sem alkot praejudiciumot.

A panasz alapján lefolytatandó eljárás kereteit ugyanis a törvény szigorúan elhatárolja és így a sajtótörvény 20. §-ának 4. pontjától eltekintve ezen eljárásnak kontradiktorius jellege nincs.

A panasz folytán kitűzendő tárgyalás ugyanis nem «tárgyalás» sem a polgári, sem a bűnvádi perrend értelmében.

A felek erre a tárgyalásra nem idézést, hanem értesítést nyernek, megjelenésük és felszólalásuk csak jog és *elvileg* nem érheti joghátrány azt a felet, aki a tárgyalásra meg nem jelenik, mert a bíróság ugyis csak a cikk tartalmát mérlegeli és a netán jelen volt felek felszólalásaiból csak információt — vagy hogy úgy mondjam — hangulatot merít.

Nem osztom tehát dr. Kászonyi azon nézetét, hogy a panaszos meg nem jelenése esetén az ügy irattárba utalandó, mert a bíróságnak mindaddig, míg a panasz visszavonva nincs és míg előtte fekszenek a kérdéses közlemények, *érdemileg* kell döntenie, akár ott vannak a felek, akár nem.

A panasz tárgyában hozott bírói határozat szintén nem «ítélet» az eddig ismeretes terminológiai értelmében.

A Bp. 327. §-a ugyanis taxative sorolja fel az ítélet kellékeit. Bűnvádi ügyben kelt ítélet csak felmentő, vagy bűnössé nyilvánító lehet. Tertium non datur. A panasz tárgyában hozott határozat tehát nem «ítélet», mert hiszen büntetendő tényálladékot még akkor sem fog megállapítani és tartalmazni, ha a szerkesztőt a helyreigazító cikk közzétételére fogja kötelezni.

Bűnvádi fogalmakkal és büntetőjogi tudománnyal ebben a kérdésben egyáltalán bajos operálni. Hogy csak egy-két példát említsek: a bíróság akkor is köteles határozni, ha a szerkesztő a tárgyalás előtt meghal vagy beszámíthatatlanná válik, mert hiszen lap szerkesztő nélkül a 16. §. szerint sohase maradhat, vagy pl. felbujtás, kísérlet, halmazat, enyhítő és súlyosító körülmény ebben az eljárásban teljesen ismeretlen.

Minthogy ez az eljárás — akár csak egy sommás visszahelyezés — ideiglenes jellegű rendezést céloz és a tulajdonképeni jogkérdést el nem dönti, a bíróságnak csak *cum grano salis* kell kezelnie az általános perrendi szabályokat. És bizonyára meg fog elégedni a bíróság a «szerkesztőség» értesítésével, ha a szerkesztő távol van, vagy egyéb okból a tárgyalásról szóló értesítést kézhez nem veheti. Hiszen ha szigorúan akarunk valamely perrend szabványaihoz alkalmazkodni, akkor egyenesen ajtót nyitunk a szerkesztő apró manővrirozásainak, aki a tárgyalásról szóló értesítést sohase, vagy oly későn fogja kézhez venni, hogy ezzel az érdekelt fél helyreigazítási jogát teljesen illuzóriussá teszi.

Ugyancsak új dolog a sajtótörvényben, hogy a fellebbezést nem azonnal, hanem csak 24 órán belül kell bejelenteni. Ez is arra mutat, hogy ez az eljárás inkább civilis jellegű és a törvény számol a felek távolmaradásával.

Ennek dacára helyeslem a kassai törvényszék álláspontját, mely a határozat hozatala előtt a feleket okvetlenül meg akarja hallgatni és nem adja meg a járásbíróságnak a jogot, hogy az eljárás megindítását a Bp. 527. §-a szerint megtagadja, mert a felek meghallgatásával a bíróság a kérdéses sajtóközlemények tartalmát és «hamis színeit» a felek életviszonyaihoz és társadalmi állásukhoz képest, helyesebben és igazabban tudja majd mérlegelni.

Előre látható, hogy a gyakorlatban a panaszszal egyidejűleg indulnak majd meg a feljelentések a sajtótörvény 24. §-a, illetve 30. §-a alapján is és ezek folytán a büntetőbíró úgyis el fogja dönteni a bűnösség, vagy a cikk valódisága kérdéseit. Kívánatos tehát, hogy a helyreigazítási jog gyakorlása kérdésében a bíróságok a lehető legliberálisabban járjanak el és a tendencia a törvénnyel egyezően lehetőleg az legyen, hogy a szót mindenkinek megadjuk, aki magát egy hírlapi cikkel találva érzi.

Dr. Friedmann Oszkár.

Szemle.

BELFÖLD.

— **A katonai bűnvádi perrendtartásról** szóló 1912. évi XXXII. és XXXIII. tc. *július hó 1-én* lép életbe. Ezzel jogrendszerünk kiküszöbölt magából egy anakronizmust, amely 160 éves multjával — a Peinliche Halsgerichtsordnung 1754-ből származik — becsületesen rászolgált az örök nyugalomra. Ennek a ténynek annál is inkább örvendeni kellene, minthogy a helyébe lépő kódex sokkal inkább simul a magyar, mint az osztrák polgári BP.-hoz és rendelkezéseiben a katonai fegyelem engedte határok közt megvalósítja a vádelvi eljárást annak korollariumaival: a szóbeliséggel, nyilvánossággal, közvetlenséggel és a védelem jogainak biztosításával. Bevalljuk mégis, hogy az öröm, amelyet e nevezetes alkalommal érzünk, ép oly korlátolt, mint a biztosítékok, amelyeket a katonai BP. az eljárási alapelveknek nyujt. Míg a katonaság foglalkozási rendet jelentett, a katonai jog, mint Standesrecht, stílszerűen illeszkedett a rendi állam kereteibe. Ma, az általános védkötelezettség korában, különállása lidércnyomásként emlékeztet a fegyveres erő hatalmi állására, amely az államban külön állammá teszi. Midőn felmerült az a kívánság, hogy a katonai bíróságok hatásköre az úgynevezett katonai bűncselekményekre szoríttassék, a javaslat indokolása azt a naiv érvet szegezte e terv ellen, hogy háború idején úgyis csak a katonai büntetőbíráskodás elé kellene utalni a közönséges bűncselekményeket is. Úgy gondoljuk azonban, hogy a béke mégis csak gyakrabban fordul elő, mint a háború. Tudjuk, hogy álláspontunk militarisztikus államban, aminő a monarchia lenni szeretne, hiú ábránd. Mégis azt hisszük, kötelességszerűen kell reámutatnunk arra, hogy addig nem értük el a büntető igazságszolgáltatás eszményét, amig, bár modern perjogi formák közt, de katonai fegyelem alatt álló bíróság ítélkezik az ügyészi tiszt vádja felett, akivel szemben a katonai védők lajstromába felvett ügyvéd szabadságát megbénítja a tartalékos tiszti fegyelem Damokles kardja. Mert a hadügyminiszter az igazságügyminiszterrel egyetértőleg a tartalékos tiszti minőséget a katonai védőben elengedhetetlenebb kelléknek nyilvánitotta, mint a büntetőjogi tudást, a tehetséget, vagy a jellem függetlenségét. Lelkiismeretesség és igazságra való törekvés eddig sem hiányzott a katonai bíráskodásból, finomabb lélektani feladatokra és az egyéni szabadság védelmére az új, modern szabású köntös sem fogja alkalmassá tenni.

— **Az ügyvédjelöltekről szóló novella-javaslat** az 1912 : VII. tc. 2. §-ának második bekezdésében foglalt rendelkezés alól kiemeli azokat, akik a törvény életbeléptetésének napján valamely kamaránál be voltak jegyezve. Minthogy az 1912. évi VII. tc. 2. §-a azokat, akik «az első szigorlatot a jelen törvény életbeléptetése előtt vagy életbeléptetésének napjától számított hat hónap alatt letették», ugyanazon elbírálás alá veszi, indokolt volna, hogy most azok is mentesíttessenek a helyettesi gyakorlat alól, akiket a törvény életbeléptetése után hat hónapon belül jegyeztek be. Méltánytalan, hogy aki p. o. 1912 februárban hozzáfogott az első szigorlat anyagának megtanulásához, aki tehát már ekkor erre a pályára lépett, érezze a törvény súlyát csupán azért, mert 1—2 héttel később vizsgázhatott abszolutorium hiányában.

— **Az alperesek országának joggyakorlatából.** I. A budapesti VIII—X. ker. járásbíróság előtt felperes 236 K erejéig pert indított azon az alapon, hogy neki alperesek élelem, ital és készpénzkölcsönnel adósai. Meghatalmazás nélkül megjelenik alperes neje és tagad. Felperes becsatolja a peres felek elszámolását, ahol az elszámolt összeg alatt alperesek aláírása van. Alperes elismeri az aláírás valódiságát és hogy az aláíráskor az összeg és egyes tételek rajta voltak. A bíró felhívja felperest részletezze, mennyi volt a készpénz, az élelem és ital. Felperes erre nem hajlandó, mert elszámolt összegnél nem köteles egyes tételekre visszamenni, de óvatosságból tanúkra hivatkozik az egyes tételek igazolására és részletes jegyzéket a jövő tárgyalásra ígér. A bíró megkérdezi alperest: «Ugy-e, ellenzi a halasztást?» Igenlő válasz után a bíró a tárgyalást berekeszti és felperest keresetével elutasítja, mert sem az írásbeli, sem a szóbeli kereset nem volt alkalmas az elbírálásra.

II. Ugyanez a bíró *hivatalból* függesztette fel a további eljárást a következő esetben: Felperes ügyvédi díjlevél alapján 100 K hátralékos tiszteletdíjat követel. Alperes elismeri, hogy a 100 K-val tartozik felperesnek, hogy a kir. táblán hat hónappal lemérsékelték a büntetését, hogy a főügyész megnyugodott, csak a védő fellebbezett és így a díjlevélnek az a feltétele, hogy «ha hat hónappal leszállítják a büntetést» beállott. A bíróság kérelem nélkül a Kúria döntéséig felfüggesztette az eljárást, *mert a büntetést még fel is emelhetik!*

— **Irodalom.** 1. Az örökség birtokbavétele az osztrák polgári törvénykönyv szerint, írta dr. *Tóth* György kir. törvényszéki bíró. A 67 oldalra terjedő értekezés része annak a nagyobb kommentárnak, amelyet dr. Tóth másokkal (így néhai *Márkus* Dezsővel) együtt az osztrák polgári törvénykönyvhöz kiadni készült. Mint a szerző írja: «az igazságügyi miniszter gyorstempójú kodifikálása annyira megijesztette a munkatársakat, hogy a vállalkozás szép csendesen elsorvadt». A munkálatra még visszatérünk. Ára 1 K.

2. A becsület védelme a büntetőjogban, írta dr. *Halász* Zoltán, fiumei kir. törvényszéki bíró. Hogy e 222 oldalra terjedő monografia legalább is oly alkalomszerű, mint az ugyane címet viselő törvény, az alig szorul bizonyításra. A munkára, amely Fiumében jelent meg (ára 5 K) okvetlenül visszatérünk.

3. *Igazságügyi zsebkönyvtár* címmel Grill Károly könyvkiadóvállalata csinos kiállításban 944 oldalra terjedő, mégis vékony kötetben közrebocsátotta az igazságügyi törvényeknek *up to date* gyűjteményét. Reméljük, hogy a törvényszöveg ép oly megbízható (amit természetesen nem ellenőrízhettünk), mint amily ügyes az összeállítás.

— **A «Tőzsdevilág»** június-júliusi számában *Reitzer* Miksa a gabonahatáridő jogosultságát védi az agrár támadásokkal szemben. *Kovács* Sebestyén Aladár műegyetemi tanár a budapesti kereskedelmi és ipari kikötő tervét és *Horovitz* Sándor, a bécsi tőzsde főtitkára az osztrák tőzsdebíróságok szervezetét ismerteti.

— **Az Adó- és Illetékügyi Szemle** júniusi füzetének tartalmából kiemeljük a következőket: Hegedűs Loránt: Pénzügyeink és az adóreform reformja. Fellner Frigyes: az egyenes adók reformja Magyarországon. Nádas László: A gyümölcspálinka megadóztatása. Ujlaki József: Egyenkénti és átalányilletékek. Vargha Imre: A törvénykezési illetékről. Rényi József: Az exlex jogi kérdései.

— **Az eladó jogállása hitelképtelenné vált vevőjével szemben.** Bírói gyakorlat, hogy «abban az esetben, ha az eladó a hitelt igénybe vevő vevőjének hitelképtelenségét igazolja, az e részben létrejött szerződés dacára sem szorítható arra, hogy vevőjének az eladott árúkat hitelbe szállítsa.» (C. 1898 dec. 9. 1016/98. sz. Gr. IX. 1541. C. 1904 jún. 7. 771/904. Azonos 207/903. sz. Gr. IX. 1540.) E kérdésben vitás volt, vajjon a fenti szabály alkalmazható-e akkor is, ha már az adás-vételi ügylet megkötésekor hitelképtelen volt a vevő, vagy csak akkor, ha az ügylet megkötése után vált azzá. De ezt is eldöntötte a Kúria (1904 jún. 7. 771/904.), mert kimondta, hogy az eladónak az ügylet megkötésekor a vevő hitelképessége felől való tévedése terhére be nem tudható, mert a kereskedelmi ügyletek elintézéséhez szükséges gyorsaság kizárja annak alapos és különben is alig elérhető kipuhatolását, hogy a hitelt igénybe venni óhajtó kereskedő ellen nincsenek-e végrehajtások elrendelve?

Azonban a fentebb ismertetett jogszabály egyoldalúan és pedig csakis azon esetre fejlődött ki, midőn a vevő az eladótól perrel követelte a szerződés teljesítését. Ilyenkor a perelt eladó kifogásul a vevő hitelképtelenségét hozta fel és ennek alapján a bíróság megállapította, hogy az eladó nem köteles az árút hitelbe szállítani. De a kérdésnek van egy másik oldala is. Ha az eladó a hitelképtelenné vált vevőjének szerződés dacára nem tartozik az árúkat hitelbe kiszolgáltatni, vajjon jogosítva van-e az eladó a vevőjétől követelni, hogy az árút vegye át tőle, de nem hitelbe, mint azt az ügylet megkötésekor kikötötték, hanem készpénzfizetés ellenében?

E tekintetben nem fejlődött ki a gyakorlat, de a közelmultban a bpesti kir. keresk. és váltótörvényszék 1913. D. 2535. sz. alatt elvileg döntött a kérdésben. Az eset az volt, hogy a vevő 30 napra 3% skontóval, vagy három hóra váltó ellenében hitelbe vett árút, időközben azonban fizetésképtelenné vált, amit az eladónak be is jelentett azzal, hogy fizetésképtelensége folytán eláll az ügylettől és nem veszi át a megrendelt árút. Az eladó ragaszkodott az ügylethez és miután az eladó fizetésképtelen, azt válaszolta, hogy most már csak készpénzfizetés ellenében adja át az árút. Minthogy a vevő erre nem volt hajlandó, az eladó pert indított ellene az árú átvételének indokolatlan megtagadása alapján a vételár és jár. erejéig. A vevő, mint alperes, a perben azzal védekezett, hogy a felperesi eladó neki hitelbe adta el az árút, és ha alperesnek fizetésképtelensége miatt nem akarta neki az árút hitelbe szállítani, elállhatott volna az ügylettől. azonban, ha ragaszkodott ahoz, nem állott jogában az eredeti szerződési feltételek megváltoztatásával alperest kényszeríteni, hogy az árúkat készpénzfizetés ellenében vegye át. A járásbíróság felperest keresetével elutasította. Azonban a keresk. és váltótörvényszék helyt adott felperes keresetének. Álláspontját azzal indokolta, hogy a hitelező az adós időközben beállott fizetésképtelensége folytán az eredeti hitelezési ügyletet akkép változtathatja meg, hogy az árút csak készpénz ellenében szolgáltatja ki, az ügylettől el is állhat, de az ügylethez ragaszkodhatik is. Nyilvánvaló ugyan, hogy az esetek legtöbbjében a hitelező az adósnak beállott rosszabb vagyoni viszonyai folytán inkább az ügylettől elállást fogja választani, de nem foszthető meg azon jogától, hogy a megkötött jogügylethez ragaszkodván, az adóstól fizetésképtelenségi állapota dacára — esetleg az üzletének, vagy fizetésképtelenségének megszűnése után — teljesítést ne követeljen. A hitelező részére biztosított ezen jog gyakorlása a hitelezőre a legtöbb esetben épen az adós rosszabb vagyoni helyzete folytán inkább hátránnyal, mint előnnyel jár, de a hitelező nem akadályozható meg abban, hogy a megkötött kétoldalú és reá is kötelezettséget rovó szerződésnek a másik fél által való teljesítését követelje. Egyébként a hitelezőnek, vagyis az eladónak gazdasági érdeke is fűződik ahoz, hogy a már létrejött adásvételi ügylet teljesülésbe is menjen, mert az eladónak az üzlet megszerzésénél és megkötésénél rendszerint előzetes kiadásai is vannak, amiknek egyrészt feltétlenül meg kell térülniök, másrészt az eladó nem egykönnyen mondhat le az eladásból folyó üzleti hasznáról, mert hiszen ez az ő keresete és megélhetésének feltétele.

Dr. Gergely Bertalan.

— **Az Ausztriával kötött végrehajtási jogsegéllyel** kapcsolatban dr. Ujlaki József a «Pester Lloyd» hasábjain azt az igen érdekes és megszívlelendő ötletet veti fel, hogy nem volna-e észszerű az osztrák és általában minden külföldi részére a budapesti bíróságok illetékességét megadni, ha az illető külföldi a magyar postatakarékpénztárnál csekk-számlát nyittat, ahol ré-

szére a fizetések teljesítendők. Ezzel az intézkedéssel a perek központosításának nagy előnye járna és azok a külföldiek, akik velünk élénkebb összeköttetést tartanak fen, nem volnának kénytelenek szerte az országban ügyeiket lefolytatni, aminek ezer kényelmetlensége rövidesen igen heves reformtörekvéseket váltana ki. Ezt akarja dr. Ujlaki előrelátással honorálni, nehogy az a jogsegélyszerződés, amelyet ő Magyarországra legkedvezőbbnek ítél, essék áldozatul egy esetleg megindulóó mozgalomnak.

Az ötlet megvalósításának sajnos, van egy nagy akadálya: a belföldi felperesekre való tekintet. Ha a törvény a postatakarékpénztár illetékességét megadja a külföldieknek, milyen alapon rekeszti ki ebből a belföldieket? Az illetékesség körül folyt hosszú harcokból nyilvánvaló, hogy a belföldieknek az országgyűlés semmiesetre se fogja megadni ezt az illetékességet. Gondolkodásunk pedig teljesen belerekedt annak a formai okoskodásnak a kátyújába, hogy a külföldinek nem adhatunk több jogot, mint amennyit az állam saját honosának juttat. Mindenesetre kár volna, ha dr. Ujlaki ötlete ilyen, vagy hasonló természetű ügyeken megfeneklenék. *B.*

KÜLFÖLD.

— **Az ügyvédi immunitás kérdése,** melyet nálunk legutóbb a becsület védelméről szóló törvényjavaslat bírálatával kapcsolatban több oldalról tettek megvitatás tárgyává, *Ausztriában* is napirenden van. Legújabban Byloff gráci egyetemi tanár és ügyvéd terjedelmes munkában («Das advokatorische Immunitätsrecht in Oesterreich») igyekezik az immunitás fogalmát minden oldalról megvilágítani. Byloffban azonban a tanár objektivizmusát az ügyvéd temperamentuma gyakran elnyomja és ennek azután az ügyvédi mentelmi jognak oly mértékben való kiterjesztése az eredménye, hogy munkája méltán rászolgált arra a nem épen kedvező bírálatra, melyben azt Löffler, az ismert büntetőjogász részesítette. A szerző szerint az immunitás az ügyvédi hivatás támadó természetében (aggressive Tendenz) leli jogosultságát. Az ügyvédnek az össze nem egyeztethető érdekek által teremtett ellentétek esetén a jogrend által megengedett eszközöket saját fele javára minden egyébre való tekintet nélkül igénybe kell venni. Ebben a működésében természetesen gyakran tudatosan sért idegen érdekkört, az ügyvédi immunitás adta jogánál fogva. Az immunitás szerinte magában foglalja az államnak büntető joghatóságáról való lemondását, amellyel szemben azonban ismét a kari fegyelem van hivatva a jogbiztonságot megvédelmezni. A mentelmi jog az ügyvédet a rendtartás szabályai értelmében csupán bizonyos, kimerítően felsorolt jogvédői teendők gyakorlása közben illeti meg, a szerző szerint azonban ki kell terjeszteni e védelmet minden képviseleti tevékenységre, amelyet az ügyvéd valamely fél érdekében kifejt és pedig tekintet nélkül arra, hogy kapott-e a féltől az illető intézkedésre meghatalmazást, vagy sem. Byloff szerint sem illeti meg azonban az immunitás a saját ügyében fellépő ügyvédet. A mentelmi jog tartalma tekintetében kifejti a szerző, hogy ez kizárja a büntetőjogi felelősséget minden vonatkozásban. A fele érdekében bíróság előtt fellépő ügyvédnek szabadságában áll — főleg ezt az álláspontot kifogásolja Löffler — periratát gyalázkodó kitételekkel teletűzdelni, jobb meggyőződése ellenére és a peres viszonnyal összefüggésben nem álló sértő körülményeket felhozni, szóbeli avagy írásbeli eljárásában a személyeskedő, sértő formát választani. Végső konkluziója a szerzőnek, amely ismét elfogadhatónak látszik, hogy: az ügyvéd bűnvádi úton felelősségre nem vonható oly kijelentésekért, melyeket hivatása gyakorlatában, szóban vagy írásban bíróság avagy más hatóság előtt tett. Egyéb hivatásbeli ténykedésből kifolyólag (berufliche Aeusserung) büntetőjogi felelősség csak akkor terheli az ügyvédet, ha azok gyalázkodó formában nyilvánulnak meg, ha jobb meggyőződése ellenére oly sértő körülményeket hoz fel, amelyek a jogvitával összefüggésben nincsenek. Löffler ezzel szemben az utóbb említett körülményeket tartalmazó kijelentésekért a büntetőjogi felelősséget jóhiszem fenforgása esetében is megállapítaná. *A.*

— **A német börtöntisztviselők egyesülete** ötvenéves fennállásának ünnepét ülte a május végén Hamburgban tartott gyűlésén. E gyűlésnek egyetlen tárgya a birodalmi börtönrendtartásnak az a tervezete volt, amelyet az egyesületnek kiküldött bizottsága szerkesztett.

— **Tanítók és az egyház. A szabad kritika határai. Kártérítés erkölcsi kárért.** Luçon bíboros, reimsi érsek pásztorlevelében, melyet a szószékről az egyes templomokban kihirdettek, támadást intézett a világi iskolák és tanítók ellen. A pásztor-levélnek következő mondatai váltak az alább ismertetendő per tárgyává: I. «Nemcsak a hit, de az erkölcs is veszélyben van; legyetek résen, mert különösen a vegyes-iskolákban, a különböző nemű gyermekek érintkezése folytán erkölcsellenes és civilizált néphez nem illő nevelési rendszer van hatályban . . .» II. «Tagadhatatlan, hogy ma már az úgynevezett «semleges» iskolák nagy része elvesztette ebbeli jellegét, a tanítók, akik ezeket vezetik, minden scrupulus nélkül sértik tanítványaik hitét, elkövetve a bizalommal való ezt a kvalifikálhatatlan visszaélést klasszikus könyvekkel, szóbeli tanítással és más ezer eszközzel, amit erkölcstelenségök nekik sugalmaz».

A pásztorlevél miatt a «Marne-megyei Tanítók és Tanítónők Szövetsége» és a «Franciaországi Tanítók és Tanítónők Szövetsége» (magánjogi egyesületek) quasi deliktuális alapon erkölcsi kár miatt keresetet indítottak, állítva, «hogy a pásztorlevél idézett részei megtámadták azt a tiszteletet és tekintélyt, amelyben a tanítónak a rábízott gyermek és a szülők előtt állnia kell».

Vitás volt I., hogy e szövetségeknek, melyek nem foglalják magukban a tanítók összességét, van-e felperességi joguk. Az orleansi fellebbezési bíróság e kérdésre igenlőleg válaszolt, mert az egyesületeknek alapszabályszerű céljuk a testület erkölcsi javainak védelme, *a becsülés, elismerés pedig úgy az egyén, mint a testület legdrágább értéke;* mert továbbá az állam represszionális joga a testületeket a jelenlegihez hasonló esetekben megillető kereseti jog gyakorlásában nem akadályozza. Ugyanis az erre vonatkozó 1881-iki törvény csak a rágalmazás és becsületsértés ellen védelmezi az állami tisztviselők becsületét, de szabadon hagyja nekik a jogot, hogy akár egyénileg, akár testületben fellépve, védekezzenek a becsületsértésig nem emelkedő *quasi deliktuális* támadások ellen a köztörvény (polgári per) útján.

II. Érdemben az első («Nemcsak a hit» stb.) mondat tekintetében nem marasztalja a bíborost, mert a bírálat nem a tanítókat, hanem a rendszert támadja meg, «e kritika tehát bármily szenvedélyes és bármily alaptalannak látszik, általános és személytelen természete miatt nem tekinthető abuziónak». A másik mondat tekintetében («Tagadhatatlan stb.») megállapítja a kritika határainak túllépését, hozzátéve, «hogy egy ily általánosan tartott és precizitás nélküli vád, amely semmi érvelésre sem támaszkodik, amellyel szemben a tanítóságnak a helyreigazítás törvényes jogával sincs módjában élni, nem reformratörő kritikának, hanem becsületet támadó rosszakaratnak a megnyilvánulása».

«Tekintve, hogy ez a cselekmény ártott a tanítóság tekintélyének a tanítványok, de különösen a szülők között . . .» és «így a tanítóságnak nemcsak hivatásbeli, de erkölcsi kárt okozott», helybenhagyja az elsőbíróság kártérítésben marasztaló ítéletét. (Pandectes Françaises 1914: IV; II. 907. old.) *M. Z.*

— **Francia törvény a kauciószédelgések megelőzésére.** Az 1914 április 2-iki francia törvény értelmében: 1. Minden kereskedő vagy iparos, aki alkalmazottjától 1500 frankot vagy ennél kisebb összeget vesz át óvadék gyanánt, köteles a neki átadott összeget egy e célra vezetett hatósági jegyzéken határozottan elismerni; ez a jegyzék az alkalmazott ellenjegyzésével látandó el; az óvadék átvételétől számított öt napon belül az átvett összeget az alkalmazott nevére a Nemzeti takarékpénztárnál (postatakarék), vagy más takarékpénztárnál rendeltetésének határozott megjelölése mellett köteles elhelyezni. A békebíró jogosult a fentemlített jegyzék és a könyvecske megtekintése után az összegből a következő eljárás lefolytatásával utalványozni.

Mindkét félnek kézbesítteti ez irányban az egyik fél kérelmére kiadott rendeletét. A felek a kézbesítéskor rögtön vagy öt nap alatt a békebíróhoz intézett ajánlott levélben ellenmondhatnak. A békebíró ez esetben a feleket összehívja és költségnélküli eljárás után végső fokon dönt.

Ha az alkalmazó a könyvecskét az alkalmazásából kilépőnek bármi okból nem adja ki, az alkalmazott a békebírótól ez irányban meghagyás kibocsátását kérheti. Az e meghagyás ellen intézett ellenmondás felett a békebíró a fenti eljárás után dönt.

2. Az 1500 franknál nagyobb biztosíték a fenti jegyzékbe bevezetendő, és az átvételtől számított öt napon belül állami

(bírói) letétbe helyezendő. Visszafizetés csak az alkalmazó és alkalmazott együttes aláírása, vagy a kereskedelmi eljárás szerint ítélkező polgári törvényszék ítélete alapján lehetséges. Fellebbezésnek nincs helye.

3. A törvény rendeleteinek megsértése 16-tól 500 fr.-ig terjedő pénzbüntetéssel büntetendő kihágás.

Ha az alkalmazó (rosszhiszeműen) *visszatartotta*, vagy személyes vagy üzleti célokra felhasználta az óvadékot, sikkasztást követ el. *M. Z.*

— **A csődtömeggondnokok díjazása** tárgyában a bécsi kereskedelmi és iparkamara az osztrák igazságügyminisztériumhoz felterjesztést intézett, amelyben értekezlet egybehívását kérte. Az értekezlet elé javaslatot szándékoznak terjeszteni, hogy a tömeggondnok díjazása a tömegvagyonhoz mért percentszerű díjszabás alapján történjék. Alapul a reichenbergi ügyvédeknek megegyezéssel létesített tarifáját kívánják venni. E díjak a következők:

2000 K-ig	25%,	de legalább	250 K
2000—5000 «	25%	» »	500 «
5000—10,000 «	15%	» »	1000 «
10,000—20,000 «	10%	« «	1500 «
20,000—50,000 «	7%	« «	2000 «
50,000—100,000 «	5%	« «	3500 «
100,000 K-án felül	4%	« «	5000 «

Ezen díjszabáson felül igényt tarthatnak készkiadásaik megtérítésére és üzleti kezeléseknél, amelyek nagyobb személyes tevékenységet igényelnek, a forgalmi érték 2%-ára.

— **Az öngyilkosok számáról** és az öngyilkosságok okáról részletes kimutatást közöl a *porosz* igazságügyi hivatal legutóbb közzétett statisztikai kimutatásában. Ez utóbbinak lényegesebb adatait a következő táblázatban foglalhatjuk össze:

Száz halálos kimenetelű öngyilkossági eset közül:

Öngyilkosság oka	1907-ben		1908-ban		1909-ben		1910-ben	
	férfiak	nők	férfiak	nők	férfiak	nők	férfiak	nők
Elmebetegség	21·8	36·4	21·5	37·0	21·0	37·1	21·8	39·3
Gyászeset, bánat	10·4	7·1	11·9	9·1	12·6	7·3	12·2	7·7
Testi betegség	10·2	8·4	9·8	9·2	9·7	19·9	10·0	9·3
Szégyen, lelkiismeretfurdalás	7·5	5·3	7·2	5·4	8·1	5·7	7·5	5·2
Idegbetegség	3·9	9·0	3·8	7·9	4·1	7·9	4·3	7·4
Alkoholizmus	12·1	2·1	11·8	1·3	10·7	1·5	10·1	1·5
Általános életuntság	6·3	4·3	6·2	3·3	5·7	3·5	6·2	4·0
Szenvedély	2·6	6·9	2·4	5·7	2·9	8·1	3·1	6·5
Foglalkozásból eredő kellemetlenség	1·7	1·6	2·2	1·9	1·6	1·6	1·6	1·7
Elmegyengeség	1·0	1·6	0·9	1·3	0·8	1·7	1·0	1·3
Más avagy ismeretlen okok	22·0	17·0	22·1	17·8	22·2	15·6	21·9	15·9

Az elmebetegség után tehát férfiaknál különösen a lelki fájdalom (gyász, bánat), majd az alkoholizmus szerepel különösen sok esetben az öngyilkosság okaként. Mindkét körülménnyel szemben a nők nagyobb ellentállást mutatnak, míg náluk főleg a test és az idegrendszer betegségei, valamint a szenvedély késztetett legtöbbször öngyilkosságra. *A.*

— **A nemi bűncselekmények tetteseinek elmebeli állapota,** bár a BP. 246. §-a erre alapot nyujt, még mindig nem elég gyakran tárgya az orvosszakértői vizsgálatnak Göring adatai szerint Aschaffenburg 200 nemi deliquens közül csak 45-öt talált szellemileg egészségesnek, Leppmann 90 közül csak 17-et. Jolly 50 ily vádlott közül 28-nál állapította meg a szabadakaratelhatározási képesség hiányát. Kérdés nem volna-e indokolt minden nemi deliktum esetében a terhelt elmebeli állapotát megvizsgálni, miként azt a német psychiáterek többsége kívánja.

Vidéki, hároméves gyakorlattal bíró ügyvéd, ki a német nyelvet szóban és írásban bírja, nagyforgalmú fővárosi vagy vidéki irodában irodavezetői állást keres, esetleg társul is belépne. Ajánlatok a kiadóhivatalba küldendők «törekvő ügyvéd» jelige alatt. 15230

Gyakorlott ügyvédjelöltet keres dr. Kertész Miksa aradi ügyvéd. Román nyelv tudása előny. 15235

A Kuria elnöksége u. n. „Imperial" irógépet szerzett be a **YOST IRÓGÉP** r.-t.-tól. Ezen betűfaj csak a Yost irógépben kapható és rendkivüli olvashatósága miatt nagy keresletnek örvend

Sajtó alatt

van és a kihirdetés után azonnal megjelenik a «Magyar Törvények,» a Franklin Társulat zsebkiadásában

A törvénykezési illetékről

szóló új törvény.

Jegyzetekkel ellátta:

Dr. UJLAKI JÓZSEF

budapesti ügyvéd.

A magy. kir. államvasutak nyári menetrendje.

Délelőtt || Délután

A vonatok **indulása** Budapest keleti p.-u.-ról.

Érvényes 1914 május hó 1-től.

vonatszám	óra perce	vonat neme	hová
912	12 05	Szv.	Belgrad, Sofia, Saloniki
310	5 40	»	Hatvan
8	6 10	»	Wien, Graz, Sopron
302	6 25	Gyv.	Ruttka, Berlin
1110	6 30	Szv.	Balatonfüred, Tapolcza
1502	6 45	Gyv.	Kassa, Csorba, Bártfa
906	6 50	»	Ujvidék, Sarajevo
1512	6 55	Szv.	Kassa, Csorba
2	7 00	Gyv.	Wien
602	7 05	»	Arad, Brassó
1002	7 10	»	Fiume, Torino, Róma, Pécs, Vinkovcze
1302	7 20	»	Fehring, Graz, Triest
402	7 25	»	Stryj, Przemysl, Lemberg
312	7 30	Szv.	Gödöllő
908	7 45	»	Belgrad, Sofia
608	7 50	»	Arad, Brassó, Bukarest
1102[1])	8 05	Gyv.	Balatonfüred, Tapolcza
406	8 10	Szv.	Munkács, Lawoczne
512	8 20	»	Kolozsvár, Brassó
1906	8 25	»	Osijek, Brod
306	8 35	»	Ruttka, Berlin
2*a*	8 50	Gyv.	Győr, Wien, Fehring, Graz
1706	8 55	Szv.	Mszigeti, Stanislau
22	9 30	»	Bicske
1508[1])	9 35	Gyv.	Kassa, Poprád-Felka
918	10 00	Szv.	Kunszentmiklós-Tass
1112	10 45	»	Balatonfüred, Tapolcza
516	11 40	»	Nagykáta
24	11 55	»	Bicske
314*a*[2])	12 00	»	Gödöllő

vonatszám	óra perce	vonat neme	hová
914	12 20	Szv.	Ujvidék, Sarajevo
314	12 30	»	Hatvan
10	12 30	»	Szombathely, Wien
1008	12 45	»	Fiume, Róma, Osijek
24*a*[3])	1 00	»	Bicske
1504	1 20	Gyv.	Kassa, Poprád-Felka
316	1 25	Szv.	Gödöllő
612	1 35	»	Arad, Bukarest
1304	1 40	Gyv.	Fehring, Graz, Sopron
404	2 00	»	Sátoraljaújhely, Lemberg, Kassa
4	2 05	»	Wien, Paris
604	2 10	»	Arad, Bukarest
916	2 15	Szv.	Kiskőrös
304	2 20	Gyv.	Ruttka, Berlin
318	2 25	Szv.	Hatvan
320	2 30	»	Péczel
26	2 30	»	Bicske
518	2 40	»	Szolnok
1202	2 45	Gyv.	Szabadka, Sarajevo
1902	2 55	»	Tapolcza, Pécs, Osijek
904	3 20	»	Belgrad, Konstantinápoly
520[2])	3 25	Szv.	Nagykáta
1016	3 30	»	Paks
410*a*	4 25	»	Hatvan
18	4 30	»	Komarom
606	5 00	Gyv.	Arad, Bukarest, Mszigeti
6	5 10	»	Győr, Sopron, Szombathely, Wien
410	5 10	Szv.	Lawoczne, Lemberg
324	5 20	»	Gödöllő
522[4])	5 40	»	Nagykáta, Szolnok
308	5 55	»	Ruttka, Berlin
514	6 15	»	Kolozsvár, Brassó
326	6 25	»	Péczel
28	6 30	»	Bicske
328	6 40	»	Hatvan
1004	6 45	Gyv.	Fiume, Róma, Nápoly
920	7 05	Szv.	Kunszentmiklós-Tass
524[4])	7 10	»	Nagykáta, Szolnok
16	7 20	»	Győr
332	7 30	»	Gödöllő
1708	7 45	»	Mszigeti, Stanislau
1006	7 50	Gyv.	Fiume, Nizza, Cannes
1514	8 00	Szv.	Kassa, Csorba, Bártfa
910	8 05	»	Belgrád, Sarajevo
526[4])	8 30	»	Nagykáta, Szolnok
1908	8 40	»	Pécs, Brod
334	8 40	»	Gödöllő
1308	9 15	»	Győr, Graz
610	9 30	»	Arad, Brassó
1506	10 00	Gyv.	Kassa, Csorba, Bártfa
408	10 05	Szv.	Kassa, Csorba, Lemberg
1010	10 25	»	Fiume, Tapolcza
12	10 55	»	Szombathely, Wien
338	11 05	Vv.	Ruttka, Poprád-Felka
614	11 25	Szv.	Arad, Debreczen
422	11 35	Vv.	Miskolcz, Kassa
14*a*	11 55	Szv.	Bicske

[1]) Junius 15-től bezárólag szeptember 15-ig közlekedik.
[2]) Vasár- és ünnepnapokon közlekedik.
[3]) Vasár- és ünnepnapokon május 15-től bezárólag szeptember 15-ig közlekedik.
[4]) Nagykátától Szolnokig csak szombaton és ünnep előtti köznapokon közlekedik.
[5]) Csak hétköznapokon közlekedik.

A vonatok **indulása** Budapest-Józsefvárosról.

Délután.

330[5])	7 00	Szv.	Gödöllő

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.**

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat.** Egyetem-utca 4.

Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem.** I., Bérc-u. 9. (Tel. 63—96.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Negyvenkilencedik évfolyam. 27. szám. Budapest, 1914 július 3.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratokat bérmentve a szerkesztőt irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

Tartalom. *Dr. Alföldy Dezső* győri kir. törvényszéki bíró: Záros határidők és elévülés a Ptk. tervezetének öröklési jogi részében. — I. *Dr. Alföldi Dávid* egri ügyvéd. II. *Buchwald Lázár* szabadkai ügyvéd: A választói jog büntetőjogi védelméről szóló 1913: XXIII. tc. — *Dr. Ács Bódog* ügyvéd: A közlési kötelezettség megsértéséhez. — *Dr. Kuthi Sándor* debreceni ügyvéd: A KT. 231. §-ának magyarázatához. — Szemle.
Melléklet: Közigazgatási Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Záros határidők és elévülés a Ptk. tervezetének öröklési jogi részében.

A polgári törvénykönyv tervezetének 1709. §-a a végrendeletnek tévedés és jogellenes fenyegetés címén való megtámadásáról szól, az 1710. §. pedig a végrendeletnek a kötelesrészre jogosult ivadék téves mellőzése miatt való megtámadásáról rendelkezik.

Az 1712. §. aztán a megtámadás ezen eseteire kimondja, hogy a megtámadásnak keresettel kell történnie és pedig attól az időponttól számitott egy év alatt, amikor a megtámadásra jogosult a megtámadás alapjáról értesült; ha pedig a megtámadásra jogosult a megtámadás alapjáról az örökhagyó életében értesült, az egy évi határidőt az örökhagyó halálától kell számítani.

A tervezetnek ez a szakasza azonban nincsen figyelemmel a hagyatéki eljárásra.

A hagyatéki eljárás célja tudvalevően a hagyatéki vagyonnak és az abban érdekelteknek kipuhatolása mellett az utóbbiaknak hagyatéki tárgyaláson való meghallgatása, a hagyatékra vonatkozó öröklési igények tekintetében az egyezség létrehozása és amennyiben ez nem sikerülne, a vitás igények megállapítása, azokra vonatkozóan a perre utasítás tárgyában való intézkedés stb.

És mivel nem ritkán fordul elő, hogy a hagyaték tárgyalására, illetve a tárgyalások befejezésére az örökhagyó halálától számított egy év eltelte után kerülhet csak a sor, a tervezet említett szakasza szerint, ha a végrendelet megtámadására jogosított fél a megtámadás alapjáról már az örökhagyó halála idejében tudomással bírt, kénytelen lenne az egy éven belül — a hagyatéki tárgyalást, illetve a tárgyalások befejezését be nem várva — keresetet indítani. Pedig épen a hagyatéki tárgyaláson történnék a vitás igények tárgyában, amelyek közé nyilván a végrendelet hatálytalanságára alapított igény is tartozik, az egyeztetés és amennyiben egyezség létre nem jönne, a hagyatéki tárgyalás alapján állapíttatnék meg, hogy a vitássá vált igényt támasztó fél — tehát a végrendeletet megtámadó fél is — a pert kik ellen tegye folyamatba.

Ezért indokolt lenne, ha az 1712. §-ban kimondatnék, hogy az egy éven belül a megtámadás nemcsak keresettel történhetik, hanem a hagyatéki bíróságnál való bejelentéssel is és hogy ez utóbbi esetben a hagyatéki bíróság a bejelentés felett az érdekelteket meghallgatván, a szükséghez képest a megtámadásra jogosultat az érdekeltekkel szemben perre utasítja, amikor is a megtámadásra jogosult a hagyatéki bíróság által megszabott határidő alatt a pert megindítani köteles, különben megtámadási joga elenyészik.

A megtámadási jog érvényesítésének ekként való szabályozása megfelelően beleilleszkednék a hagyatéki eljárásba és amellett megfelelne annak a célnak, hogy a végrendelet érvényessége hosszú ideig függőben ne maradjon.

Lehetne különben az 1712. §. szóbanlevő fogyatékosságán akként is segíteni, hogy a szakasz második bekezdése az 1057. §. 3. pontjának analógiájára kiegészíttetnék azzal, hogy az egy évi határidő nyugszik, amíg hagyatéki eljárás van az érdekeltek között folyamatban.

Az 1712. §-ban megállapított egy évi határidő tulajdonképen nem elévülési határidő, hanem csak záros határidő, amely mint ilyen a tervezet 1081. §-a alá esik. Az 1081. §. szerint pedig a záros határidőt — tehát nyilván az 1712. §-ban megállapított egy évi határidőt is — hivatalból kell figyelembe venni.

A tervezet ezen álláspontjának helyességéhez azonban kétség fér. Sem közérdek, sem magánérdek nem teszi szükségessé, hogy az 1712. §-ban a megtámadási jog érvényesítésére megszabott egy évi határidő hivatalból vétessék figyelembe. Lehetséges, hogy az ellenfél el kíván tekinteni az egy éves határidőtől és csak azt kívánja tisztázni, hogy fenforognak-e a megtámadási jog anyagi feltételei. Különben is az egy évi határidő elteltének megállapitása sok esetben meglehetősen körülményes lesz, tekintettel arra, hogy az egy év a megtámadás alapjáról való értesüléstől számítandó és hogy az egy évi határidő rövidebb-hosszabb ideig szünetelhet. (1712. §. második bek.)

De nemcsak a szóbanlevő 1712. §-nál, hanem mindenütt, ahol a tervezet valamely jognyilatkozat megtámadását záros határidőhöz köti (pl. a 787. §.), kívánatos lenne az imént említett indokokra való tekintettel az 1081. §. azon rendelkezése alól, amely szerint a záros határidő hivatalból veendő figyelembe, kivételt tenni.

Ehhez képest az 1081. §. utolsó bekezdése akként lenne megszorítólag módosítandó, hogy a záros határidőket, amennyiben azok nem valamely jognyilatkozat megtámadására vonatkoznak, hivatalból kell figyelembe venni.

Az 1712. §-nak az 1709—1711. §-okkal való összefüggéséből kitűnik, hogy az 1712. §-ban megállapított egy évi határidő csak az 1709. és 1710. §-okban tárgyalt megtámadás eseteire vonatkozik, holott indokolt lenne, hogy a végrendeletnek egyéb okból, tehát az alaki érvénytelenség okából való megtámadása is bizonyos rövid záros határidőhöz köttessék, nehogy a végrendelet érvényességének kérdése sok ideig függőben maradjon és a végrendelet értelmében létrejött öröklési állapotok hosszabb idő elteltével is könnyen megbolygathatók légyenek.

Az 1776. §. szerint az öröklési szerződést az 1709. és az 1710. §-ok eseteiben az örökhagyó is megtámadhatja.

Az 1766. §. második bekezdése után ki van mondva, hogy a megtámadásnak a másik szerződő fél életében ez ellen indított keresettel attól az időponttól számított egy év alatt kell történnie, amikor a fenyegetés okozta kényszerhelyzet megszűnt vagy az örökhagyó a megtámadás alapjáról értesült. A megtámadásnak a kereset alakjához való kötése ebben az esetben teljesen megfelelő, mert itt még hagyatéki eljárás közbe nem játszik.

Az 1766. §. második bekezdése akként rendelkezik továbbá, hogy az örökhagyónak a másik szerződő fél halála után a megtámadást az egy év alatt a hagyatéki bíróságnál bejelentéssel kell érvényesítenie, amely esetben a hagyatéki bíróság a bejelentést a kedvezményezettel közli. A tervezetnek ez a rendelkezése sem eshetik kifogás alá, mivel a szóbanlevő esetben kereset indításáról szó alig lehet, tekintettel arra, hogy az elhalt szerződő fél örököseinek, mint ilyeneknek, ha nem egyúttal kedvezményezettek is, az öröklési szerződéshez tulajdonképen semmi közük nincsen, a szerződés szerint részesítettek pedig addig, míg

az örökhagyó él, az öröklési szerződésből még semmi tényleges jogot nem nyertek. Az örökhagyó halála után aztán az, akinek az öröklési szerződés hatálytalanításához jogi érdeke fűződik, fogja majd az öröklési szerződést az 1709—1713. §-ok értelmében megtámadni, amely megtámadási jogot az 1766. §. első bekezdése érinteni nem kívánja.

Az 1766. §. rendelkezései tehát teljesen megfelelnek.

Az 1852. §. szerint az, aki az örökséget elfogadta vagy visszautasította, ezt a nyilatkozatot tévedés, csalárd megtévesztés vagy jogellenes fenyegetés címén megtámadhatja. Az 1853. §. azután kimondja, hogy az elfogadás vagy visszautasítás megtámadásának a hagyatéki bíróságnál való bejelentéssel kell történnie és pedig attól a naptól számított három hónap alatt, amelyen a fenyegetés okozta kényszerhelyzet megszűnt, vagy amelyen a megtámadó a megtámadás alapjáról értesült; a hagyatéki bíróság pedig a megtámadásról az érdekelteket értesíti.

Az elfogadás vagy visszautasítás megtámadásának három havi záros határidőhöz való kötése nyilvánvalóan indokolt. Kétség férhet azonban a tervezet azon rendelkezésének helyességéhez, amely szerint a megtámadásnak a hagyatéki bíróságnál való bejelentéssel kell történnie.

A bejelentésnek ugyanis egymagában nem sok értelme van. A bejelentés (és erről az érdekeltek értesítése) mellett az a kérdés, hogy az elfogadó vagy visszautasító nyilatkozat tényleg hatálytalannak tekintendő-e és hogy az elfogadás, illetve visszautasítás megtámadásának anyagi előfeltételei csakugyan fenforognak-e, továbbra is bizonytalanságban marad. A bejelentés dacára a tervezet szerint a megtámadó fél évek hosszú során át késhetik a kereset megindításával. Pedig az 1853. §-ban megszabott záros határidőnek célja nyilvánvalóan csak az lehet, hogy az elfogadás vagy visszautasítás hatályának kérdése soká bizonytalanságban ne maradjon és hogy az elfogadás, illetve visszautasítás folytán előállott öröklési állapot hosszabb idő elteltével lehetőleg ne legyen megbolygatásnak kitéve.

Ezekre való tekintettel indokoltnak vélném, ha az 1853. §-ban az a kérdés, hogy az elfogadás vagy a visszautasítás megtámadása a három hónapi záros határidő alatt miként történjék, akként szabályoztatnék, amint azt fentebb az 1712. §-nál javasoltam.

A tervezet az 1827. §-ban úgy rendelkezik, hogy a kötelesrészre jogosultnak követelése három év alatt évül el attól az időponttól fogva, amikor a jogosult az örökhagyó haláláról és a kötelesrészt sértő rendelkezésről értesült, legkésőbben azonban 32 évvel az örökhagyó halála után.

Itt már a tervezet valóságos elévülésről (nem záros határidőről) beszél. Az ezen szakaszban kimondott elévülésre tehát alkalmazást nyernek az elévülésnek a tervezet 1050—1080. §-aiban tárgyalt szabályai, amennyiben a kötelesrész iránti követelésre egyáltalában vonatkoztathatók. Mivel azonban az 1057. §. 3. pontja a kötelesrész iránti követelés elévülésére nem illik, ezért az 1827. §-t ki kellene egészíteni az 1057. §. 3. pontjának analógiájára azzal, hogy az elévülés nyugszik, amig a felek között hagyatéki eljárás van folyamatban.

Az 1827. §. egyébként még egy szempontból jelentkezik hiányosnak.

Vegyük ugyanis a következő esetet:

Az örökhagyónak két gyermeke van, A. és B. Végrendeletében akként intézkedik, hogy egy 5000 K értékű vagyontárgyat A.-nak hagyományoz, egyébként azonban összes vagyonának örökösévé B.-t teszi. Az örökhagyó halála után lefolytatott hagyatéki eljárás adatai szerint az örökhagyó után a hagyományozott vagyontárgyat is beleszámítva, 20,000 K értékű vagyon maradt. Erre való tekintettel A. a kötelesrészére nézve a hagyománnyal kielégítettnek tekinti magát.

Tegyük már most fel, hogy A. évek mulva (még pedig három évvel az örökhagyó haláláról és végrendeletéről nyert értesülése után) megtudja, hogy az örökhagyó után még egy 10,000 K értékű vagyontárgy (pl. takarékpénztárban elhelyezett betét) is maradt, amely a hagyatéki eljárás során nem szerepelt. A végrendelet értelmében örökség címén ez is B.-t illeti.

A tervezet 1827. §-ának jelenlegi rendelkezése szerint A. ezután a vagyonérték után kötelesrészt nem követelhetne, mert attól az időponttól fogva, amikor az örökhagyó haláláról és végrendeletéről értesült, három év már eltelt. Pedig nyilvánvalóan igazságtalan lenne, ha ez a három év eltelte után neki tudomására jutott ezen vagyon után őt megillető kötelesrészétől elesnék.

Különösen, ha a kötelesrészre jogosult ivadék a szülői háztól már huzamos idő óta távol van, például más világrészben, előfordulhat az az eset, hogy az örökhagyó hagyatékához tartozó egyes vagyonértékekről csak több év mulva szerez tudomást. Megeshetik az is, hogy az ily vagyonértékről a kedvezményezett örökös is csak akkor értesül.

Ezekhez képest az 1827. §-t ki kellene egészíteni a következőkép: «A kötelesrészre jogosultnak követelése három év alatt évül el attól az időponttól fogva, amikor a jogosult az örökhagyó haláláról, a kötelesrészt sértő rendelkezésről és a vagyonértékről, amely után kötelesrészt igényel, értesült stb.»

A kötelesrészről szóló címben a tervezet az elévülést külön szabályozza az 1805. §-nál abban az esetben, amikor a kötelesrészre jogosult az örökségére vagy hagyományára vonatkozó korlátolást vagy terhelést kötelesrésze erejéig megtámadhatja. E szakaszban ki van mondva, hogy a megtámadásnak a hagyatéki bíróságnál való bejelentéssel kell történnie, a kötelesrész követelésének elévülésére megszabott idő alatt és hogy a hagyatéki bíróság a megtámadásról az érdekelteket értesíti.

Annak azonban, hogy a korlátolás és terhelés esetében a kötelesrész iránti igény tekintetében az elévülés az 1827. §-tól eltérően szabályoztassék, elfogadható indoka nincsen. A megtámadást a puszta bejelentés alakjához kötni, mint fentebb már kifejtettük, különben se célszerű.

Helyesebb lenne, ha az 1805. §-nak a megtámadás elévülésére vonatkozó harmadik bekezdése egészen kihagyatnék. Ebben az esetben az 1805. §. első és második bekezdésében körülírt megtámadásra, amely tulajdonképen úgy sem egyéb, mint a kötelesrészhez való igény érvényesítésének egy különleges esete, az 1827. §. szabályai minden további különös intézkedés nélkül is kiterjednének.

Dr. Alföldy Dezső.

A választói jog büntetőjogi védelméről szóló 1913:XXIII. tc.

I.

Az 1913:XXIII. tc. 16. §-a.

Az 1913:XXIII. tc. még nem olyan hirtelen, nem olyan gyorsan készült ugyan, mint újabb törvényeink, de azért az sem szabatos. És az egyik kir. törvényszéknél már is alkalmul szolgált arra, hogy ne értsék meg.

Az eset következő:

E.-ben 1914 március 16-án képviselőtestületi tagválasztás volt. Az 1886:XXII. tc. 38. §-a értelmében a nők is gyakorolhatván választói jogot meghatalmazott által, K. A. polgár egyik ilyen választótól meghatalmazást kért és kapott.

Az illető nő azt állította, hogy kijelentette ugyan, mikép mindig O. kortes részére szokta a meghatalmazást kiadni és abban a hitben volt, hogy K. A. is az ő részére kéri a meghatalmazást, mint előző években; de azt maga is elismerte, hogy K. A. nem az O. részére kérte a meghatalmazást tőle és nem is mondta, hogy ő az O. megbízottja.

A meghatalmazás kiadása után a meghatalmazó megtudta, hogy O. most K. A. jelöltsége ellen korteskedik és azért felhívta K. A.-t meghatalmazása visszaadására, majd midőn ez nem történt meg, utóbb egy *újabb* meghatalmazást állított ki és *ezáltal* az 1886:XXII. tc. 38. §-a értelmében mindkét meghatalmazás érvénytelenné vált.

Ez a vád szerinti tényállás és ennek alapján mondta ki az e.-i törvényszék vádtanácsa, hogy K. A. a szavazást az első meghatalmazás bemutatása által meghiúsította és így vele szemben az 1913:XXIII. tc. 16. §-a 2. pontjának esete látszik fenforogni.

A meghatalmazás útján történő választásokról a Btk. nem intézkedett. Tudok egy olyan esetről is, ahol valaki képviselőtestületi tagválasztásra meghatalmazást hamisított, hogy ezzel a valódi meghatalmazást érvénytelenné tegye és az ilyen cselekményre is azt mondta ki a budapesti kir. tábla 4008/B. 1913. sz. határozatában, hogy az nem bűncselekmény.

Az 1913:XXIII. tc. sem akar minden választási rendellenes-

séget büntetendőnek nyilvánítani, ami kitűnik abból is, hogy az indokolás a svéd és dán büntetőtörvények azon intézkedésére, amely a szavazás szabadsága ellen irányuló minden rendellenességet büntet, azt mondja, hogy ezek veszedelmes túlzások és a célnak nem felelnek meg. (L. Igazságügyi Javaslatok Tára XIII. évfolyam 571. lap.)

Az 1913 : XXIII. tc. 15. §-a ezért nem szól a meghatalmazások kiállításáról, kéréséről vagy visszavonásáról, illetve visszaadásáról; sőt, hogy ezeket nem is akarta büntetéssel sújtani, illetve büntető szankcióval ellátni, ez kitűnik a törvény 15. §-ának (törvényjavaslat 17. §-ának) azon indokolásából is, mely megemlítve, hogy az 1913 : XXIII. tc. 15. §-a a Btk. 184. §-át pótolja, azt mondja, hogy: «A tényálladék meghatározása annyiban módosul, hogy a javaslat *azt is* bünteti, aki oly választásnál, amelynél a szavazás megbízott útján is gyakorolható, másnak *szavazati jogát megbízás* nélkül gyakorolja. Ez a cselekmény ugyanis nem vonható egyéb megítélés alá, mint a Btk. idézett 184. §-ában már szintén büntetés alá vont vétség; ennélfogva a Btk. rendelkezésének *ilyen kiegészítése* indokolt». (Id. hely 567. l.)

Akkor tehát, midőn az 1913 : XXIII. tc. 15. §-a a meghatalmazás útján gyakorolandó választások eseteiben *csak azt* a cselekményt nyilvánítja büntetendőnek, ha valaki *másnak szavazati jogát megbízás nélkül gyakorolja:* nem lehet büntetendő cselekménynek nyilvánítani sem a valódi meghatalmazás bemutatását, sem annak vissza nem adását; mert a Btk. 1. §-a szerint bűntettet vagy vétséget csak azon cselekmény képez, melyet a törvény annak nyilvánít; mert továbbá a büntető intézkedéseket a jog legelemibb szabályai szerint sem lehet kiterjesztően magyarázni.

Az 1913 : XXIII. tc. 16. §-a 2. pontjának határozatlan szavai egészen más cselekményekre vonatkoznak.

A választás és szavazás meghiúsítása alatt ugyanis a választási és szavazási *eljárás* meghiúsítása értendő.

A szóbanforgó törvény 16. és 17. §-ának (a törvényjavaslat 18. és 19. §-ainak) indokolása a Btk. 181. és 182. §-ainak ismertetése után tömérdek külföldi törvényt közöl, melyekben a szavazati jegyek eltulajdonításáról és jogtalan megváltoztatásáról, a szavazati eszközök kicseréléséről, elvételéről vagy ilyenek becsempészéséről, a szavazatlapok szétszórásáról, megsemmisítéséről, a szavazatoknak más jelölt javára való beírásáról vagy beszámításáról és más ily csalárd eljárásról van szó.

A törvény 16. és 17. §-ai tehát ezen törvényekből készültek és csak az *ilyen* cselekményekre vonatkozhatnak.

Hogy a jelen cikk tárgyává tett eset az 1913 : XXIII. tc. 16. §-a alá nem vonható, ez kitűnik a következőkből is:

1. ha a törvény büntetendőnek nyilvánította volna a meghatalmazás vissza nem adását vagy a választói jog gyakorlásának meghatalmazással való megakadályozását, akkor az erre vonatkozó intézkedésnek csak az 1913 : XXIII. tc. III. fejezetében, a választói jog szabad gyakorlásának akadályozásáról szóló 6—14. §-ok közt lehetett volna helye;

2. az 1913 : XXIII. tc. 16. §-ának utolsó bekezdése azt mondja, hogy: «a cselekmény bűntett . . ., ha azt a választási eljárásban hivatalos megbízatásánál fogva közreműködő közeg követi el». A törvény 16. §-a alá tehát csak olyan bűncselekmény vonható, mely a választási eljárásban hivatalos megbízatásánál fogva közreműködő közeg által is elkövethető;

3. el lehet-e képzelni olyan törvényhozói észjárást, hogy aki a választót választói jogának gyakorlásában *erőszakkal vagy fenyegetéssel akadályozza* vagy *vesztegetéssel* befolyásolja, vagy aki a választót azért, hogy a szavazástól *tartózkodjék, tettleg bántalmazza* vagy rágalmazó nyilatkozat közzétételével fenyegeti, az a törvény 6—14. §-ai szerint sokkal kisebb, *hat hónapig* terjedhető fogházzal büntethető vétséget képezzen, mint a meghatalmazás vissza nem adása, ha ez az *egy évig* terjedhető fogházat meghatározó 16. §. alá tartozhatnék?

4. mivel lehetne indokolni a törvényhozónak olyan akaratát, hogy aki *másnak neve alatt* szavaz, vagy szavazati jogát *megbízás nélkül* gyakorolja, vagy valamely választásnál *többször szavaz* és ekként a választást tényleg *meghamisítja,* az a 15. §. szerint sokkal kisebb büntetéssel sujtassék, mint az, aki egyebet nem tesz, mint hogy a kapott meghatalmazást megtartja, ha ezen cselekmény is a törvény 16. §-a alá eshetnék?

5. az 1913 : XXIII. tc. 17. §-a (a törvényjavaslat 19. §-a) épen a 16. §. 2. pontjára vonatkozó előkészületi cselekményt büntet, midőn büntetést szab arra, aki oly célból, hogy a törvényesen elrendelt választás megtartható ne legyen, a választásnál közreműködésre hivatott közegeket a közreműködés megtagadására reábirni törekszik. És a törvény indokolása idevonatkozóan így szól: «e rendelkezés indokolt, mert az abban tiltott cselekmény — ha sikerrel jár — épen úgy *meghiúsíthatja a szavazást, vagy a választást,* mint a 18. §-ban (törvény 16. §-a) meghatározott vétség, vagy bűntett.»

6. Nem lehet figyelmen kívül hagyni azt sem, hogy a közjogi meghatalmazás nem olyan jogi természetű, mint a magánjogi meghatalmazás, mert valamint az országgyűlési képviselő megbízó-levelét sem vonhatják vissza azok, akik adták és utasítást sem adhatnak neki, hogy mikor, vagy mikép szavazzon, ép úgy a meghatározott községi választásra adott meghatalmazást sem lehet visszavonni és nem lehet a megbízottat arra sem kötelezni, hogy szavazzon, még kevésbbé arra, hogy kire szavazzon. Hiszen ha az ily meghatalmazásra a magánjogi szabályok lennének érvényesek, akkor nem azt mondaná az 1886 : XXII. tc. 38. §-a, hogy: «Ha valaki egy és ugyanazon választásra több meghatalmazást állított ki, annak valamennyi meghatalmazása érvénytelen»; hanem a meghatalmazás visszavonásáról és arról intézkednék, hogy a később kiállított meghatalmazás érvényteleníti az előbbit.

Kétségtelen tehát, hogy az 1913 : XXIII. tc. 16. §-a a fenforgó esetre nem vonatkozhatik és hogy az adott esetben sem a kir. ügyészség, sem a kir. törvényszék vádtanácsa nem értette meg a törvénynek általános és homályos szavait.

Dr. Alföldi Dávid.

II.

Az 1913 : XXIII. tc. 22. §-a.

Az 1913 : XXIII. tc.-nek van egy ütött-kopott, homályos, értelmetlen és ügyvédellenes rendelkezése, melyből csekély lélektani analizissel tisztán megnyilvánul, hogy az egy öntudatlan, ügyvédellenes indulattal telített képzetcsoportnak az eredője. Az a jogszabály ugyanis félti az ügyvédtől a közszabadságot, a társadalmat és az államot. Megkötözi kezeit és lábait, hogy politikai téren ne mozoghasson. Pedig mink be másképp látjuk a világ sorát. Ez az ügyvédi kar az, amely Magyarországon még a kormányhatalom ellenére is minden időkben arra iparkodott és iparkodik, hogy a közszabadságot, az ország függetlenségét, az alkotmányt és a polgárok jogait megvédje és a törvényes jogállapotot megteremtse és érvényben tartsa.

A hivatkoztam törvénycikk vegyes- és zárórendelkezéseinek 22. szakaszáról van szó, melynek szószerinti tartalma:

«Az e törvényben meghatározott bűntett vagy vétség miatt a szabadságvesztésbüntetésen felül a politikai jogok gyakorlatának felfüggesztését, bűntett esetében pedig ezenfelül a viselt hivatal vagy állás, illetőleg az ügyvédség elvesztését is ki kell mondani.»

Tudnivaló, hogy a törvény a többi közt bűntettnek minősíti a csoportban elkövetett azt a cselekményt is, amikor valaki abból a célból, hogy a választó bizonyos jelöltre szavazzon vagy a szavazástól tartózkodjék, a választót vagy hozzátartozóját szóval bántalmazza. Tehát, ha azt ügyvéd teszi, a törvény parancsa szerint ellene «az ügyvédség elvesztését is ki kell mondani».

A tömegterrorral ezt a rendelkezést helyesen megokolni nem lehet, már csak azért sem, mert gyakori az eset, hogy a választó kihívó magaviseletével bő okot szolgáltat a szóval való bántalmazásra, mely olybá tűnhetik fel, mintha a tettesnek az lett volna a célja, hogy a választót rábírja, hogy bizonyos jelöltre szavazzon, vagy a szavazástól tartózkodjék. De nem lehet helyesen megokolni az ügyvédséggel szemben tanúsított ezt a túlszigort azért sem, mert a választások alkalmával oly előre nem látható izgalmak szoktak előfordulni, amik majdnem kizárják a nyugodt, higgadt lelkiállapotot. És mért volna ezen emberi gyarlóság ellen épen az ügyvéd mindenképen felvértezve?

Másrészt akkor, amikor a törvény még a választó megvesztegetését is csak vétségnek minősíti, érthetetlen; hogy az ügyvéd csoportban állva, az ellenpárti választónak odakiált neki nem tetsző szavakat, az már elég legyen arra, hogy az ügyvédség elvesztésével egész életére megbecsteleníttessék és önfentartásának eszközétől megfosztassék.

★

Aki sokat markol, semmit sem fog. Nem képzelhetek bírói gyakorlatot, mely a jelzettem törvényhelyben foglalt túlszigornak érvényt szerezzen. Hiszen a bírói ítéletnek nem alaki igazságot kell tennie, hanem a jogrend azt kívánja, hogy az ítéletek igazságosak és méltányosak legyenek. Miért, hogy ép az ügyvéd veszítse el — ügyvédi állását? Ez a rendelkezés tehát még a törvény előtti vagyonegyenlőséget is sérti: amikor az orvos, mérnök gyógyszerész és a többi diplomás mindmegannyian vígan folytathatják a magángyakorlatot, habár választójogi bűntettnek, minősülő cselekményt követtek el.

Indokolt lenne az ügyvédi kamaráknak közös akciója, hogy revizió alá vétessék az ügyvédeken ejtett ez az igazságtalan és lealázó sérelem.

De revizió alá veendő az 1913 : XXIII. tc. 22. §-a azért is, mert «az ügyvédség elvesztését» kimondani nem lehet. Lehet az ügyvédet az ügyvédkedés gyakorlatától felfüggeszteni avagy elmozdítani, tehát elveszítheti ügyvédi állását, de az ügyvédséget nem veszítheti el. Itt a törvény szavai nem fedik a velük kifejezni akart fogalmat.

Felemlítem még, hogy a Btk. 55., 56. és 57. §-ai érvényben maradtak. E szakaszok rendelkezései értelmében a hivatalvesztésre ítélt ügyvéd elveszti ügyvédi állását, de a felfüggesztésnek tartamát a bíróság határozza meg. Itt tehát az ügyvédi állásnak bizonyos időtartamra való felfüggesztéséről van szó és nem az ügyvédség elvesztéséről.

Minthogy a sérelmezett törvényhely enyhe magyarázat mellett is pleonazmusképen foglalja magába az «illetőleg az ügyvédség elvesztését» kitételt és minthogy sok téves magyarázatra és igazságtalan és méltánytalan ítéletre adhat okot: annak revizió alá vétele elkerülhetetlen. *Buchwald Lázár.*

A közlési kötelezettség megsértéséhez.

Az utolsó néhány esztendőben legfelsőbb bíróságunk a közlési kötelezettség megsértését illetőleg azon álláspontot foglalja el, hogy ezen kérdés megítélésénél nem az a lényeges, hogy vajjon minő jelentőséget tulajdonít a biztosító-társaság az elhallgatott körülménynek, hanem az, hogy annak a forgalmi élet általános felfogása szerint a biztosítás elvállalására vagy annak feltételeire befolyással bíró jelentősége van-e.

Ez az elhallgatott körülmény megítélésének ú. n. objektív fontossága most már állandó gyakorlatnak mondható.

Legutóbb egy konkrét esetből (Hiteljogi Dtár VIII. kötet 76. sz. eset) kifolyólag a kir. Kúria 657/1913. sz. a. kimondotta, hogy a biztosított, aki közvetlen a biztosítási szerződés megkötése előtt állandó orvosi kezelésben részesült, akinek az orvos megmondotta, hogy tüdőbetegsége van és ezért más klimát ajánlott neki, nem sértette meg a közlési kötelezettséget, amidőn egyrészt elhallgatta betegségét, másrészt arra a kérdésre, hogy állott-e «orvosi kezelés alatt», nemmel felelt, mert az ilyen valótlan felelet csak akkor állapítja meg a közlési kötelezettség megsértését, ha a biztosított betegségét komolynak tarthatta.

A tényállás röviden a következő:

Zs. J.-né vonatmálházó neje 1908. évi december hó 3-án 2000 K-ra biztosította életét, kedvezményezettként férjét jelölvén meg. Biztosított alig egy félesztendő mulva *1909. évi június hó 7-én tüdővészben elhalálozott.*

A perben tanuként kihallgatott kezelőorvosok vallották, hogy az ajánlat tétele előtt huzamos időn át kezelték biztosítottat tüdőcsúcshurut, illetve idült tüdőgümőkór ellen, az egyik orvos enyhébb éghajlatot ajánlott, megmondotta magának biztosítottnak, hogy tüdőbetegsége van, férjével azt is közölte, hogy az asszony betegsége gyógyíthatatlan tüdővész. Kihallgattatott még biztosított azon kezelőorvosa, aki közvetlenül halála előtt kezelte és ez azt vallotta, hogy mellhártyagyulladást konstatált biztosítottnál, egyúttal azonban kijelentette azt is, hogy nevezettet tuberkulotikusnak találta. Az orvosok vallomásával szemben a felperes által felhívott négy laikus tanu vallomása állott, akik azt vallották, hogy tudtukkal a biztosított nem volt ágyban fekvő beteg, továbbá a biztosítótársaság orvosának a vallomása, aki felvétel előtt mindenesetre felületesen vizsgálta meg biztosítottat és kénytelen-kelletlen ragaszkodott korábbi nézetéhez.

Hogy a kir. Kúria a konkrét esetben mit talált bizonyítottnak s mit nem, azzal foglalkozni nem kívánunk, csupán a kérdéses határozatban megnyilvánuló jogi álláspontot kívánjuk vizsgálat tárgyává tenni.

Az elhallgatott vagy hamisan bemondott körülmény objektív jelentőségének megkívánása nézetünk szerint már maga is meglehetős eltávolodás a KT. 474. §-ának intenciójától, bár tagadhatatlanul sok tekintetben indokolt. A legfelsőbb bíróság liberális törvénymagyarázatát a jogászvilágnak mindig örömmel kell fogadnia addig, amíg a törvény ratiójával összeütközésbe nem kerül.

Már pedig a kir. Kúriának az előttünk fekvő határozatban kifejezést nyerő állásfoglalása nemcsak, hogy az idézett törvényhely ratiójával ellenkezik, hanem — mint ezt az alábbiakban kimutatni megkíséreljük — a közlési kötelezettséget, legalább az életbiztosításoknál, valósággal kiküszöböli a törvényből.

A közlési kötelezettség kétségtelenül a biztosító érdekében állíttatott fel és indokát abban leli, hogy a biztosító az ajánlatot benyújtó személyi körülményeiből kalkulálja az általa elvállalandó kockázat nagyságát és ennek alapján azt, hogy reá nézve kívánatos-e a kockázat és minő feltételek mellett. Mivel pedig ezek a személyi körülmények a biztosító előtt ismeretlenek, sőt igen gyakran hozzáférhetetlenek, ezért az ajánlatot tevő kötelessége az, hogy az előtte ismeretes azon körülményeket, melyek fontosságuknál fogva a biztosítás elvállalására befolyással lehetnek, a biztosítóval közölje és ezáltal olyan helyzetbe hozza, hogy a szerződésben elvállalandó kockázat nagyságát megítélje.

Tehát a törvény betüje szerint is mindazon körülmények közlendők a biztosítóval, melyek a biztosítás elvállalására befolyással lehetnek.

A kir. Kúria kérdéses határozatában kimondotta azt, hogy nem sértette meg a közlési kötelezettséget az a biztosított, aki közvetlenül az ajánlat kelte előtt állandó orvosi kezelés alatt állott, akinek megmondották, hogy tüdőbetegsége van s aki mindezt elhallgatta, illetve azt válaszolta, hogy orvosi kezelés alatt nem állott, beteg nem volt.

Vagyis ezek szerint a kir. Kúria azon véleményen van, hogy a biztosítás elvállalására nem lehetett volt befolyással az, ha a biztosított bemondja, hogy hónapokon keresztül orvosi kezelés alatt állott és pedig tüdőbetegség ellen.

Ez a felfogás merőben téves, mert köztudomású, de bármely biztosításügyi szakértő is megállapíthatja, hogy állandó orvosi kezelés a biztosítás megkötése előtt, különösen tüdőbetegség ellen, a biztosító elhatározását a kockázat elvállalása tekintetében igenis befolyásolja.

Ha a közlési kötelezettség határait illetőleg a jogi irodalomban eltérők is a nézetek, abban úgyszólván kivétel nélkül találkoznak, hogy a közlési kötelezettség meg van sértve ott, ahol az elhallgatott vagy valótlanul bemondott körülmény folytán a biztosító előtt a kockázat a ténylegesnél csekélyebbnek tüntettetik fel. Így Lichtenfels, Wolff, Kübel, Beck Hugó, Neumann Ármin és Apáthy tervezete.

Ugyanezen álláspont jut kifejezésre majd kivétel nélkül a külföldi törvényekben is.

A jelen esetben a biztosított kétségtelenül kisebbnek tüntette fel a veszélyt a valóságnál, de megfosztotta a biztosítót attól a lehetőségtől is, hogy a kezelőorvosoktól a betegség mibenléte felől tájékozódjék, amire különben módja lett volna, amennyiben az ajánlatban a biztosító feljogosíttatik arra, hogy az ajánlattevő kezelőorvosánál egészségi állapota iránt tudakozódjék.

Nem lehet kétség az iránt, hogy ha a biztosító a kezelőorvosok egyikéhez fordul tájékozódás céljából, úgy a biztosítási szerződést soha sem kötötte volna meg és a kir. Kúria mégis úgy találta, hogy a valótlanul bemondott körülmények nem lehettek volna befolyással a biztosítás elvállalására.

Ha még különösen figyelembe vesszük azt is, hogy a kedvezményezett — biztosított férje — azt is tudta, hogy nejének tüdővésze van, úgy nemcsak jogi, hanem erkölcsi szempontból sem tartjuk helyesnek a Kúria határozatát.

Joggyakorlatunkban ma már általános az a helyes tendencia, hogy a gazdaságilag gyengébb fél a tőke túlkapásaival szemben védelemben részesüljön, ez aggályossá csak akkor válik, hogyha a törvény félretételével jár, vagy pedig helytelen törvénymagyarázat folytán a visszaélések bő forrásává lesz.

Rámutatunk a KT. e szakaszának indokolására, melyben

többek közt a következők foglaltatnak: «mig a törvény a veritatis officiumot, mint a szerződő felek természetszerű kötelességét rendszerint csak feltételezi, ezt tőlük a biztosítási ügyletnél határozottan megkívánhatja, ha az ügyletet lehetetlenné és a csalások kimeríthetetlen forrásává tenni nem akarja.» Majd pedig: «ki e §-ban említett fontos körülményeket, melyek a biztosító elhatározására befolyással lehetnek, elhallgatja, vagy tudva valótlanul adja elő, megsérti a köteles hűséget s feljogosítja az ellenfelet a szerződés megtámadására.»

Nem tudjuk sehogysem összhangba hozni a kir. Kúria felfogását az indokolással és az eddigi gyakorlattal.

Emellett a kir. Kúria aránylag rövid idő alatt változtatta meg e tekintetben álláspontját, mert néhány évvel ezelőtt még azt is a közlési kötelezettség megsértésének minősítette, amidőn a biztosított elhallgatta, hogy az ajánlat benyujtása előtt 11 hónappal orvosi kezelés alatt állott és nagy kérdés az, hogy az előkészületben lévő biztosítási törvény életbelépte után nem lesz-e kénytelen ismét álláspontján változtatni.

Hogy ezek a nagy hullámzások a jogbiztonságba vetett hitnek nem válnak nagyon javára, az bizonyos.

Legfelsőbb bíróságunk sem zárkózhatik el az élet jelenségeitől annyira, hogy ne vegyen tudomást arról, miszerint nálunk kétségtelenül a fejletlen gazdasági viszonyok folytán a felekben igen gyakran megnyilvánul az a tendencia, hogy a biztosítási szerződés alapján jogosulatlan előnyöket szerezzenek, már pedig a biztosításnak egy alapelve az, hogy nyerészkedéshez sohasem szabad vezetnie. A Kúria álláspontja pedig elkerülhetetlenül ide vezet.

Fentebb azt mondottuk, hogy a Kúria az életbiztosításoknál — ha a jelen határozatban kifejezésre jutó elvet keresztülviszi — kiküszöböli a közlési kötelezettséget és ez így is van.

Vajjon melyik még oly komoly betegnek árulja el a kezelőorvos avagy környezete, hogy betegsége komoly? Melyik még oly komoly beteg nem abban bízik-e, hogy baja csak múló és épen a tüdővésszel jár együtt, hogy a beteg nem hisz betegsége komolyságában.

Végül, hogy állapítható meg az, hogy valaki betegségét komolynak tarthatta-e, vagy sem.

Az eredmény tehát az, hogy a biztosító elhatározásában befolyásoló objektiv körülmények bemondása vagy elhallgatása az ajánlattevő szubjektiv érzésétől fog függeni.

Ha pedig azt vizsgáljuk, hogy vajjon a Kúria által inaugurált gyakorlat a biztosítottakra nézve kedvező-e, úgy erre határozottan nemmel kell felelnünk. Az orvosi vizsgálat nélküli biztosítás külföldön tért hódít. Nálunk is próbálkoztak vele. Közgazdasági és magángazdasági szempontból ez felette kívánatos. Pedig ez a közlési kötelezettség nélkül meg nem oldható. Nincs vizsgáló-orvos, egyedül a bevallás adatai alapján dönt a társaság, legfeljebb az anyagi viszonyokról szerez információt. A biztosításnak ezt az ágát agyonnyomja a Kúria, ha legutóbb elfoglalt álláspontját konzekvensen keresztülviszi.

Miután a biztosító a rizikót kalkulálja, ennélfogva épen úgy számolhat azzal is, hogy a bíróságok a közlési kötelezettség megsértését figyelembe nem veszik, mintha bevallás egyáltalán nem adatott volna, ennek pedig természetszerű következménye a dijtételek emelése.

A tapasztalat szerint a jóhiszemű biztosított rendszerint valódi bevallást ad, így tehát félő, hogy a rosszhiszeműek hamis bevallásának következményeit a jóhiszeműeknek kell viselniök és a közlési kötelezettség körül kialakuló újabb gyakorlatot ezért is veszedelmesnek tartjuk.

Dr. Ács Bódog.

A KT. 231. §-ának magyarázatához.

Genthon Ferenc kir. táblai bíró úrnak a Jogtudományi Közlöny mult évi 48. számában megjelent cikkével több kérdésben nem értek egyet. Különösen nem a KT. 231. §-ának magyarázatával. Nagyon köszönöm azonban, hogy ezt a kérdést felvetette, mert a szomorú gazdasági viszonyok sajnos, erősen aktuálissá tették: vajjon a korlátolt felelősséggel alakult szövetkezetek tagjai — ellenkező alapszabályi intézkedés hijján — a társaság kötelezettségeiért mily mértékben felelnek?

Az igen tisztelt cikkíró a KT. 231. §-ának azon szavaiból, hogy a tagok «üzletrészük erejéig» szavatolnak: azt következteti, hogy a felelősség minimuma az üzletrész kétszerese (alterum tantum), vagyis az a korlátolt felelősségű tag, aki 100 K üzletrészt jegyzett, a társaság kötelezettségeiért már a törvénynél fogva nem csak a már befizetett 100 K-val, hanem ezenfelül még 100 K-val felelős.

Erre a magyarázatra sem a törvény előkészítő munkálatai, sem a törvénynek a szövetkezetekről szóló szakaszai nem nyujtanak támpontot. A Neumann Ármin kommentárja szerint az Értekezleten Ráth azt a kérdést tette a 231. §-hoz, «vajjon nem volna-e célszerű nálunk legalább a kétszeres összegig való kötelezettséget minimumként megállapítani? Mire ki lett emelve, hogy nincs ott indokolva kényszer, hol a tagok magukat többre, mint üzletrészük befizetésére nem akarják kötelezni». (Neumann I. 1700. l.)

Hogy az «üzletrészük erejéig» kifejezés nem foglalja magában a kétszeres kötelezettséget, kitűnik a KT. 237. §-ából is, hol a szövetkezetből kivált tagok felelőssége van szabályozva. Ezen szakasz szerint a korlátolt felelősséggel alakult szövetkezet tagjai a kilépéstől számított egy évig üzletrészüket nem követelhetik, vagyis csak üzletrészükkel felelősek és nincs szó sem arról, hogy kilépett tag alterum tantum szavatolna.

Az 1898 : XXIII. tc. 14. §-a szerint ugyan a veszteség fedezésére a tagoktól az üzletrészek névértékének mégegyszeres összegéig terjedő befizetések is követelhetők; ezt a későbbi intézkedést nem lehet belemagyarázni a régebbi törvénybe annál kevésbbé, mert senki sem állítja, hogy az 1898 : XXIII. tc. 15. §-ában foglalt ötszörös felelősség azt jelentené, hogy 100 K üzletrész után még 500 K-t, tehát összesen 600 K-t kellene befizetni, hanem az ötszörös felelősség ez esetben összesen 500 K-t jelent.

Ellene mond a kiterjesztő magyarázatnak az, hogy a KT. 231. §-a, általában a KT.-nek egész 11. címe főkép az önsegélyző hitelszövetkezetek jogviszonyainak rendezése végett került a törvénybe, mert már a törvény hozatala előtt, különösen a Dunántúl, mintegy 150 hitelszövetkezet működött. Ezek az önsegélyző szövetkezetek a 100 K, vagy 200 K-ban megállapított üzletrészt egyenlő heti vagy havi részletekben 1—6 év alatt szedik be tagjaiktól. Szükséges volt tehát kimondani, hogy a tag nemcsak a már befizetett összeggel szavatol, hanem a fizetni kötelezett üzletrész értéke erejéig. Erre mutat különösen a KT. 231. §-ának második bekezdésében «lekötött» kifejezése is.

Csak ilyen önsegélyző szövetkezetek részére, melyek üzletrésztőkéiket heti vagy havi befizetésekből gyűjtik, biztosított adókedvezményeket a törvényhozás.

Elismerjük, hogy az 1898 : XXIII. tc. alapján keletkezett szövetkezetek tagjait súlyosabb felelősség terheli, ez azonban egymagában nem indokolja a KT. alapján alakult szövetkezetek tagjainak hasonló megterhelését. Bírói gyakorlatunk a KT. 231. §-át az «alterum tantum» értelmében csak az 1898 : XXIII. tc. életbelépte óta magyarázza. Ezt nem tartom helyesnek, mert a szövetkezetek két csoportja között a törvényhozás nem ok nélkül tett különbséget.

A gazdasági és ipari szövetkezetek üzletköre sokkal szűkebb, tagjaik száma is kevesebb, az állami kedvezmények jelentősebbek, a tagok közvetlenebb részt vesznek (termelő szövetkezetek) a társaság ügyvitelében, mint a hitelszövetkezetekéi, indokoltabb tehát a fokozottabb felelősség, mellyel a törvényhozás átmenetet akart teremteni a gyakorlatban ritkább, korlátlan felelősségű szövetkezetekhez.

Gazdaságilag óriási kárral járhat és számos exisztenciát tenne tönkre, ha a bírói gyakorlat megmaradna a kiterjesztő magyarázat álláspontján. Azt jelentené ez, hogy a kis ember, aki 200 K kölcsönt vett föl és ezt valahogy nagy keservesen befizette, összesen 600 K-val szavatol a hitelezőknek, mert a Kúria újabban ismét arra a szigorú álláspontra helyezkedett, hogy a kölcsönnek semmi köze az üzletrészhez és az üzletrész befizetése a kölcsönbe be nem számítható.

A szerencsétlen adós tehát fizesse a 200 K kétszeresét, 400 K-t és akkor még mindig tartozik a kölcsönvett 200 K-val és hátha még 300 K üzletrészt kellett jegyeznie, hogy 200 K kölcsönt kapjon!! Ez égbekiáltó igazságtalanság és épen nem a tisztességes szövetkezetek veszik hasznát.

Nem osztom a cikkíró úrnak azon véleményét sem, hogy a

szövetkezetek hitelezője követelése kielégítése végett a szövetkezeti tagok hátralékos üzletrésztartozását lefoglalhatná.

Ez a kérdés kevésbbé gyakorlati jelentőségű, mint az általam fentebb kifejtett, mégis vonatkozásaiban fontos gazdasági kihatásai lehetnek, ezért cikkíróval ellentétes álláspontomat szükségesnek tartom külön cikkben kifejteni.

Dr. Kuthi Sándor.

Szemle.

BELFÖLD.

— **A sarajevói tragédia** büntetőjogi megítélése de lege lata elmélkedésre alig ad okot. A boszniai Btk.-nek az 1855. évi katonai Btk.-ből átvett szigora a befejezett gyilkosság megtorlásában épen nem hiányos. Kérdés azonban, hogy nem volna-e indokolt a védelmet, amely a felségsértés esetében a kísérletet a befejezett bűntettel egyenlősíti, a trónörökös életére és testi épségére is kiterjeszteni. Sem az angol, sem az olasz jogot nem lehet hiperlojalitással vádolni, mégis mindkettő a trónörökös ellen elkövetett vagy megkísérelt merényletet az állam ellen irányuló bűncselekmények közé sorolja. És egész logikusan. Monarchikus államban, amelyben a legitimitás perpetuálja az államhatalom legfőbb birtokosát, a trón várományosának közjogi méltósága nem csak a tiszteletjogok fokozottabb védelmét igényli. Mert tisztelni csak azt lehet, aki él. Tőlünk áll legtávolabb, hogy egy alkalmi törvény ötletét vessük fel, de a Btk.-nek ujjáalkotásakor méltán fontolóra kell venni a büntetőjogi védelem e kiterjesztésének szükségét. Meg vagyunk ugyan győződve, hogy az uralkodóknak és az uralkodóház tagjainak életét nem a Btk., hanem csakis a nép kiérdemelt szeretete védheti, mégis nem szabad felednünk, hogy a büntetőjogi védelem értékítéletet fejez ki, amely összhangzásban kell hogy álljon a védelem tárgyának közjogi jelentőségével.

— **Póstacsekkszámla mint illetékességi ok.** A «Jogtudományi Közlöny» f. évi 26. számában *B.* aláírású közlemény jelent meg, amely igen szimpátikusan fogadja a «Pester Lloyd» hasábjain felvetett azt az eszmémet, hogy adjuk meg a budapesti bíróságok illetékességét azoknak a külföldi kereskedőknek, akiknek a m. kir. póstatakarékpénztárnál 1000 K tőzsdebetéttel póstatakarékpénztári csekkszámlájuk van. A közlemény írója azonban felhozza, nem is mint saját aggályát, hanem mint mások által szembevetendő aggályt, hogy a külföldinek nem adhatunk több jogot, mint amennyit az állam saját honosának juttat. B. ezt az aggályt már maga is elutasítja. Legyen szabad hozzá tennem, hogy ez az aggály felmerülhet ugyan, de alaposnak egyáltalán nem alapos.

Alapos volna akkor, ha javaslatom folytán a külföldiek több jogot kapnának, mint a belföldiek. Amit azonban én javaslatba hozok, az nem *több jog*, hanem csak *más jog*. A belföldi kereskedők részére biztosított különös illetékességi okok tehát az általam a külföldiek részére javasolt illetékességi okkal inkommensurabilisak, össze nem mérhetők.

Cikkemből világos, hogy én a póstatakarékpénztári csekkszámlát mint illetékességi okot kizárólag kereskedő-alperesekkel szemben és kizárólag bizonyos nemű követelésekre nézve hozom javaslatba. Kereskedő-alperesekkel szemben pedig a magyar kereskedőnek a Pp. 32. §-a egy, hogy úgy mondjam, versenyen kívül álló illetékességi okot biztosít. Ezen illetékességi ok alapján minden bejegyzett kereskedő *saját* székhelyén perelheti kereskedő-adósait. Ekkora kedvezményt én a külföldi kereskedők részére nem akarok biztosítani; én csak azt akarom nekik biztosítani, hogy székhelyüktől távol, Magyarországon ugyan, de annak fővárosában perelhessék kereskedő adósaikat. Hogy ez mennyire nem *több jog*, mint a magyar kereskedőnek a Pp. 32. §-ában megadott illetékességi ok, azt bizonyítani nem is szükséges. Elég, ha végiggondoljuk a gondolatot. Mert tegyük fel, hogy a póstatakarékpénztárt mint illetékességi okot biztosítjuk magyarországi bejegyzett kereskedőknek is. Vajjon mit nyernek vele? A budapesti bejegyzett kereskedő maga kereskedő-adósait *a Pp. 32. §-a alapján* perli Budapesten. Neki tehát a póstatakarékpénztárra, mint illetékességi okra szüksége nincsen. Az aradi, vagy a nagyváradi, vagy a soproni kereskedő pedig miért jöjjön Budapestre perelni? Neki az a kényelmes, hogy Aradon, Nagyváradon, illetőleg Sopronban perelhet. Hiszen emiatt folyt az a nagy harc, amelyből a Pp. kompromisszumos és nagyrészt homályos illetékességi okai kikerültek.

A belföldi kereskedő tehát illetékességi okok tekintetében *hors concours* marad akkor is, ha a külföldieknek a Budapesten való perlést lehetővé tesszük.

Sőt tulajdonképen csak így maradhat *hors concours*. Mert ezzel a reformmal valószínűleg hosszú időkre ki tudnók zárni azt, hogy az ausztriai vagy más külföldi államok a maguk részéről is törvénybe iktassák a mi polgári perrendtartásunk 32. §-át. Pedig ha ezt megteszik, akkor a viszonosság feltétele mellett a Pp. 414. §-ának 1. pontja értelmében végre kell hajtanunk azon ítéleteiket, amelyeket a könyvkivonati illetékesség alapulvétele mellett hoztak meg. És akkor hiába alkottuk meg a Pp. 32. §-át.

Dr. Ujlaki József.

— **Mohammed legújabb koporsója téves beállításban.** (Válasz dr. Kégl Jánosnak e lap 26-ik számában megjelent cikkére.) Dr. Kégl cikke határozottan téves irányt követ. Előre bocsátom, hogy az «egyszerű paraszt ember» bajának gyógyszerét nem józan paraszti ésszel kereste és találta meg, sem akkor, midőn előbb az örökösök törlési engedélyével próbálkozott meg a tkvi hatóságnál, sem pedig akkor, midőn ott zárt ajtókra találván, a hagyatéki bíróságnál az örökösödési eljárás megindítását kérte. Az ő baja olyan, hogy azon maga a törvény segít és ő maga volt az, aki komplikálta helyzetét. Hiszen a tkvi rendelet 155. §-a direkt fegyvert ad kezébe, mondván: «ha valamely nyilvánkönyvi tulajdonos azt hiszi, hogy valamely az ő jószágára eredetileg érvényesen bekebelezett jog elévülés által vagy más módon elenyészett, szabadságában áll annak kitörlése végett keresetet indítani és a per feljegyzését külön kérvénnyel szorgalmazni». Felsőbíróságaink ismételten voltak oly helyzetben, hogy az egyszerű parasztembernek ugyanily baján segítettek ép fenti törvényhely strikt utasítása értelmében. Így tehát képzelődés volt a parasztnak abbeli felfolyamodási indokolása, hogy «ha a tábla a járásbíróság határozatát helybenhagyja, ő soha sem jut abba a helyzetbe, hogy az elhúnyt javára ingatlanán bekebelezve levő zálogjogot telekkönyvileg kitöröltethesse». Ha ilyen alapon élt volna keresettel, a bíróság dehogy is hagyta volna orvosolatlanul baját abból a szupponált indokból, mely szerint az örökösök készek a tehermentesítési okiratot aláírni, sőt alá is írták. Hiszen először is, az ismert örökösök okirata nem lehet elegendő, mert abszolute nem bizonyos, hogy ők egyszersmind a kizárólagos örökösök és ép ezért szükséges a netáni ismeretlen örökösök perbevonása is. Másodszor pedig nem elég az örökösök törlési engedélye azért sem, mert időközben támadhatnak hitelezők, kik bízva a tkvi állapotban, alzálogjogot vagy engedményjogot szereztek a kérdéses bejegyzésre. Ezeket, mint jóhiszemű tkvi érdekelteket védeni kell és pedig még az örökösök netáni tehermentesítési hajlandósága esetében is. Ép ezért intézkedik a felhívott szakasz második alineája akkép, hogy «ezen kereset és perfeljegyzés azonban annak, ki a tkvben bízva, a kitörlendő jogot vagy az arrai további jogot még perfeljegyzés előtt megszerezte, sérelmére nem válhatik». Teljesség kedvéért legyen megemlítve az is, hogy téves felfogás az, mintha — amint a cikk jelzi — az 1894 : XVI. tc. 3. §-a a hagyatéki hitelezőt, akinek az elhunyt vagyonára zálogjoga van bekebelezve, feljogosítaná a hagyatéki eljárás megindítására. Mert erre csak az a hitelező van feljogosítva, akinek javára a hagyatéki ingatlanra a tkvi rendelet 74. §-a értelmében, tehát feltételes végrehajtási zálogjog van bekebelezve. Ennek pedig megvan a rációja, mert ha az ilyen zálogjoga csak feltételes érvényű, úgy módot kell neki nyujtani arra, hogy maga is szorgalmazhassa annak elbírálását, mi legyen az ő jogával, töröltessék-e vagy maradjon bekebelezve végérvényesen? Ellenben semmi rációja nem volna annak, hogy maga a tkvi tulajdonos is kérhesse a hagyatéki eljárás megindítását, mert hiszen neki semmi érdeke sem fűződik ahhoz.

Dr. Waldapfel Ottó.

— **Sajtóhibák.** A lapunk husvéti mellékletekép kiadott és még szentesítés előtt álló új váltótörvények kiadásába több sajtóhiba csúszott be. E hibák a törvények szentesítése után könyvalakban megjelenő kiadásban már ki lesznek javitva. Addig is kérjük ol-

vasóinkat, hogy a részükre megküldött példányokban a következő sajtóhibákat kijavítani szíveskedjenek.

38. lap, felülről 4. sor «jelöljön» helyett «jelöl*het* teendő.

122. lap, felülről 12. sor «a Vt. 3.» helyett «a Vt. 1. §. 3.».

127. lap, felülről 3. sor «A járásbíróság óvást vehet fel saját területén és szomszédos járásbíróságok területén» törlendő.

128. lap, felülről 14. sor «4. A járásbíróság óvási területkörét a szomszédos járásbíróságok területére kiterjeszti» törlendő.

128. lap, felülről 16. sor 5. helyett 4.

128. lap, felülről 18. sor 6. helyett 5.

128. lap, 19. sora után beiktatandó: «A javaslat eredetileg a járásbíróság óvási területkörét a szomszédos járásbíróságok területére is kiterjesztette. Ezt a rendelkezést a képviselőház Horvátországra tekintettel mellőzte».

131. lap, felülről 11. sor «88 §. 2. bekezdésének» helyett «88. §. *3.* bekezdésének».

141. lap, alulról 4. sor «kibocsátás» helyett «kibocsátó».

— **A kamarai adózás reformja.** Mint az *Ügyvédszövetségi Közlöny* írja, a budapesti ügyvédi kamara választmányához indítványt nyujtottak be a progressziv adózási rendszer behozatala iránt. Az indítvány abból az elvi alapból indul ki, hogy nemcsak a kamara igazgatási költségeinek fedezésére szolgáló szorosabb értelemben vett tagsági díj, hanem a nyugdíjjárulék is progressziv alapon vetendő ki a tagokra, mert az ügyvédi nyugdíjbiztosítás nem egyszerű magánjogi szerződés, hiszen a nyugdíjintézetbe minden ügyvéd köteles belépni, tekintet nélkül arra, hogy részesülhet-e vagy sem az intézet kedvezményeiben (gondoljunk az agglegényekre vagy gyermektelen özvegy emberekre!). Ezen elvi álláspont fentartása mellett az indítvány a célszerűség és a gyorsabb keresztülvihetőség szempontjából egyelőre átmenetileg megelégszik azzal, hogy a progresszió a nyugdíjjáruléknál ne alkalmaztassék. A nyugdíjjárulékot tehát minden ügyvéd egyenlő összegben fizetné. Ellenben a szorosabb értelemben vett tagsági díjak fizetésénél a kar tagjai hat kategóriába soroztatnának a rájuk kivetett állami III., illetőleg IV. osztályú adó nagysága szerint.

A legmagasabb díj — nyugdíjjárulék nélkül — 500 K.

A kategóriák a következők:

VI. kat.: 800 K-nál több állami adó után 500 K.

V. kat.: 600—800 K állami adó után 400 K.

IV. kat.: 400—600 K állami adó után 300 K.

III. kat.: 200—400 K állami adó után 200 K.

II. kat.: 100—200 K állami adó után 100 K.

I. kat.: 50—100 K állami adó után 50 K fix kamarai díj.

Az 50 K-án aluli állami adóval megterheltek tagdíjat nem fizetnek.

A kivetés úgy történik, hogy az évi szükséglet fedezetére a kategóriák felülről-lefelé vonatnak be, vagyis a VI-tól lefelé mindaddig, míg a szükséges összeg együtt nincs. Elsősorban tehát az I. osztály szabadulhat a díjfizetés alul, azután a II. és így tovább. Az utolsó osztályban — mely a díj fizetésére kötelezve van — a fix kamarai díj a szükségletnek még fedezetlen része arányában csökkentendő (pl. a III. osztályra, melyhez mondjuk 600-an tartoznak, a szükségletből csak 90,000 K jutna, ebben az esetben a III. osztály 200 K fix díja leszállíttatnék 150 K-ra). A díjfizetés alól ekként szabaduló osztályok tagjai fejenként 5 K-t fizetnének a budapesti ügyvédi kamara létesítendő jóléti intézményeire.

— **Folytatólagos végrehajtás elrendelésének feltételei — Munkácson.** «Mielőtt a bíróság a kérelem tárgyában határoz, tekintettel arra, hogy úgy végrehajtató, mint a bíróság az előző eljárásokból hitelesen tudja, hogy a végrehajtást szenvedő ez idő szerint teljesen vagyontalan, atyjánál lakik, keresete, jövedelme nincs, ezek nélkül pedig sem őt, sem vele egy háztartásban élő szülőit a végletekig zaklatni és fölösleges költségekkel terhelni nem lehet, felhívja a kir. járásbíróság felperest, jelölje meg azon újabb végrehajtási alapot, melyet foglalni akar, továbbá jelentse be, hogy eredménytelenség esetén sem a végrehajtási kérvény, sem a foganatosítási költségekre alperes ellen igényt nem tart, ellenesetben kérelme érdemileg is el lesz utasítva». (Munkácsi járásbíróság 1913. V. 1667/12. számú végzése). A fölösleges költségszaporítást mi ép úgy elítéljük mint a munkácsi járásbíróság, ennek megakadályozására azonban a V. T. 117. §-ának utolsóelőtti bekezdése módot nyujt a bíróságnak, anélkül, hogy a végrehajtatónak kötelességévé tenné, hogy a végrehajtási alapot előre elárulja — hitelezőtársainak.

— **«Hiteles személyek» szerepe az árúnak nyilvános árverésen való eladásánál.** Az 1875 : XXXVII. tc. 347. §-ának harmadik bekezdése előírja, hogy ha az árú megromlásnak van kitéve és a halasztás veszéllyel jár, a vevőnek jogában áll az árút, ha annak tőzsdei ára van, szabadkézből, egyébként pedig *hiteles személy* közbenjöttével nyilvános árverésen eladni. Egy sommás perben a nagykikindai kir. törvényszék, mint fellebbezési bíróság, a keresetnek helytadó járásbírósági ítéletet megváltoztatva, a felperest többek közt és főként abból az indokból utasította el keresetével, mert a felperes részéről a per során becsatolt és a kérdéses szőlőoltványoknak nyilvános árverésen történt eladásáról felvett jegyzőkönyv szövegéből megállapította, hogy az árverésnél jelen volt községi segédjegyző és községi bíró a jegyzőkönyvet alá nem írták, a jegyzőkönyv hivatalos pecséttel ellátva nincs és a községi elöljáróság hivatalos értesítése szerint a jegyző és bíró az árverésen mint érdeklődők és nem hivatalos minőségben voltak jelen. Kimondotta tehát a kir. törvényszék, hogy ekként felperes az árút nem a KT. 347. §-ában előírt módon, nem nyilvános árverésen adatta el, miért is ez az eladás az alperes kárára és veszélyére történtnek nem tekinthető, hanem csakis olyan magáneladásnak, melyet felperes a saját kárára és veszélyére eszközölhetett és amellyel a felperes az árúval, *mint sajátjával* rendelkezvén, a rendelkezésre bocsátástól elállottnak tekintendő.

Ebben az ügyben aztán a *szegedi kir. tábla*, mint polgári felülvizsgálati bíróság 1913. G. 329. sz. a. hozott ítéletével a felperes felülvizsgálati kérelmének helyt adva, alperest a kereseti tőke, kamatok és költségek fizetésére kötelezte, kimondván, hogy az 1875 : XXXVII. tc. 347. §-a ama rendelkezésének, mely szerint az ott megjelölt esetben az árú, *hiteles személy* közbenjöttével, nyilvános árverésen adandó el, egyedüli célzata az, hogy oly árúknál, melyeknek tőzsdei (piaci) ára nincs, az eladónak azt az érdekét, hogy az árú az elérhető legmagasabb vételárért adassék el, az árverés nyilvánosságával és szabályszerű foganatosításával megóvja; következik ebből, valamint abból a körülményből, hogy a törvény az ily árverés foganatosítását *alakszerűségekhez nem köti* — miszerint a *hiteles személy* közreműködésére vonatkozó követelmény csupán a nyilvánosságnak és szabályszerű foganatosításnak hiteles személy által való *ellenőrzését* célozza — tehát *sem az nem szükséges*, hogy a hiteles személy az árverési cselekményben *tevőleges részt* vegyen, sem pedig az, hogy az árverés foganatosításáról *közokiratot állítson ki*. Jelen esetben pedig nyilvánvaló, hogy az árverésen, *mint hallgatók, tanúként* résztvevő segédjegyző és községi bíró az árverésnek nyilvánosságát és szabályszerű lefolyását ellenőrízték — eljárásuk tehát a törvény kifejtett követelményeinek megfelelt. *Zsoldos Benő.*

— **A hatóságok büntetőjogi védelméről szóló törvényjavaslatunk** egyes intézkedéseinek eredete ősidőkre vezethető vissza. Solon törvénykönyvének Egyiptomban alkalmazott szövegében (P. Hal. 1. közölve Gross Archiv 57. köt., 4. füzet, 316 és köv. old.) olvassuk a következő rendelkezést: aki valamely hivatalnokot megüt azalatt, amig az oly intézkedéseket teljesít, melyek a *törvények értelmében a hatóságok hatáskörébe tartoznak*, a rendes büntetési tételek (100 drachma stb.) háromszorosával sújtassék (III. fej. a testi sértésről és injuriáról ötödik bekezdés). Az idézett törvénykönyv felfedezője még számos példát is közöl, melyekből kitűnik, hogy a hivatalnokokat a fentebb körülírt védelem csakis «*hivataluknak jogszerű gyakorlata közben*» illette meg. Minden egyéb sérelem csak a közönséges büntetési tételek alkalmazását vonta maga után. *A.*

— **Az első magyarországi közjóléti kongresszuson,** amelyet az 1915. év tavaszán Budapesten fognak megtartani, a következő kérdések tárgyaltatnak: A magyarországi szegényügy rendezése és annak megállapítása, hogy a kérdés sikeres megoldása milyen befolyással lenne igazságszolgáltatási, gazdasági és erkölcsi viszonyainkra. A munkanélküliség és ennek orvoslása. A munkásvédelem. A közélelmezés, ennek szervezése, a megélhetési lehetőségek előmozdítása. Lakáskérdés. Tuberkulózis. Alkoholizmus. Nemi betegségek. Gyakorlati eugenika. Ambulans és intézeti kezelésre szoruló betegek ellátása, küzdelem a hevenyfertőző megbetegedések ellen. Anyaság és csecsemő védelme. Gyermekvédelem. Szellemi és testi munkával foglalkozók bizto-

sítása. Testi és szellemi továbbképzés. A nő mint szociális munkás. Az egyház szerepe a szociális munkában. (A kongresszuson való részvételre vonatkozó bejelentések, valamint az összes felvilágosítás iránti megkeresések az előkészítő-bizottságához (Budapest, I., Ráth György-utca 18.) intézendők.

— **Ügyvédi díjak megállapítása.** A kassai kir. táblánál újabban igen liberális irányzat kapott lábra, amennyiben az elsőbíróságok alacsony díjmegállapításait következetesen fölemelik. Legutóbb is két nagyobb fontosságú perben, az 1458. és 1521/1914. sz. alatt hozott ítélettel a felperesi ügyvédnek az elsőbíróság által 452 K 60 fill., illetőleg 457 K 30 fill.-ben megállapított díját 2000 K, illetőleg 3000 K-ra emelte fel, magáért a fellebbezési beadványért pedig az egyik ügyben 523 K-t, a másik ügyben pedig 1000 K-t állapított meg a felperes ügyvédje részére. Ugyanez a bíróság az 1120/1914. p. számú ítéletében elvként kimondotta, hogy ha idegen bíróság területén foganatosított bizonyításfelvételnél a perbeli képviselőnek személyes jelenléte indokolt, az ebből előálló költségtöbbletet a pervesztes fél viseli.

— **A Békésmegyei pártfogó-egyesület** július hó 5-én avatja fel új szeretetházát.

KÜLFÖLD.

— **Közvád és magánvád összeütközése.** (A drezdai főtörvényszék III. 16/12. számú elvi határozata.) M. piaci árús L. bevásárlót a városi vásárcsarnokban becsületsértő szitkolódzásokkal illette; ez a cselekménye egyrészt a vásárcsarnoki rendszabályok megsértésének hivatalból üldözendő kihágását, másrészt a becsületsértés vétségét foglalta magában. L. feljelentésére az előbbi kihágás miatt M.-et elítélték, fellebbezett. Nehány nappal később L. férjének feljelentésére becsületsértés miatt is felelősségre vonták és elítélték M.-et, ismét fellebbezett, egyidejűleg azonban az első fellebbezését visszavonta. A becsületsértés tárgyában hozott ítéletet felülvizsgáló bíróság az elsőfokú bíróság ítéletét megsemmisítve megszüntette az eljárást, tekintve, hogy a hivatalból üldözendő cselekményre vonatkozóan hozott és immár jogerőre emelkedett marasztaló ítélet következtében sértett panaszjoga kimerült. A főtörvényszék a fellebbezési bíróság ítéletét a következő indokolással hagyta helyben. Kétségtelen, hogy a sértetten esett sérelemnek ily módon való megtorlása, mely magánvádlói jogait érvényesülni nem engedi, a jogérzettel ellenkezik, azonban ez a sértettnek elégtételt nem adó döntés elkerülhető lett volna azáltal, ha a kihágás tárgyában intézkedő bíróság az eljárást a becsületsértés miatt megindult eljárással egyesítette volna. Midőn azonban ezt a bíróság elmulasztotta és marasztaló ítélete — jóllehet a vádlott akaratából — jogerőre emelkedett, a fellebbezési bíróságnak a cselekmény újabb elbírálása a törvény értelmében nem állott módjában. Ismételt elbírálásra okul nem szolgálhat az a körülmény sem, miszerint vádlottat csupán kihágásban mondták ki bűnösnek, noha az ugyanazon cselekménnyel elkövetett magánvádra üldözendő becsületsértés súlyosabb cselekmény, mert vétség. Egyedül irányadó ellenben az az elv, hogy a közvád alapján hozott jogerős határozat felemészti az ugyanazon cselekményre alapított magánvádat még akkor is, ha különböző eljárás és különböző sértettek is szerepeltek az ügyben. — Hasonló esetek gyakran előfordulnak a mi bűnvádi gyakorlatunkban is, midőn a Btk. 261. §. és a Kbtk. 46. §-ába ütköző cselekményt követ el a tettes oly módon, hogy valamely hatósági közeget (leggyakrabban rendőrt, pénzügyőri közeget) hivatalos eljárásában sértő kifejezéssel illet. Bíróságaink ily cselekmények elbírálásánál egyöntetűen még nem foglaltak állást. *A.*

— **A magzatelhajtás bűncselekményének** a készülő büntető törvénytervezetekben leendő szabályozása tárgyában érdekes indítvány érkezett a svájci birodalmi tanácshoz. A zürichi pszichiáterek egyesülete ugyanis azt javasolja, hogy a büntető kódex ne büntesse a magzatelhajtást, ha az orvos közbenjöttével és oly esetben történik, midőn a terhesség valamely bűncselekmény (megfertőzés, erőszakos nemi közösülés stb.) következménye. Ezen indítvánnyal szemben a svájci jogászegyesület azt javasolja, hogy a kódex adja meg a büntetlenséget abban az esetekben, mikor az orvos az anya kedvezőtlen egészségi és erőbeni állapota következtében feltétlenül szükségesnek találja a méhmagzat eltávolítását. Míg a német tervezetek a fentiekhez hasonló kivételes intézkedéseket nem tartalmaznak, addig az osztrák büntetőtörvénykönyv tervezetébe (295. §.) már felvettek oly rendelkezést, amely büntetlenséget biztosít az orvosnak, ha a méhmagzatot a terhes nőt fenyegető, másképen el nem hárítható életveszélyből való megmentés céljából, avagy avégből öli meg, hogy a nőt tartós és súlyos egészségháborítástól óvja meg. *A.*

— **A parlamenti resistencia büntetőjogi minősítése** kérdésében elvi jelentőségű határozatot hozott újabban a német birodalmi törvényszék. A döntvényben kimondja a Reichsgericht, hogy a porosz képviselőház házszabályának az az intézkedése, melynek értelmében egy képviselő a további üléseken való részvételtől elzárható, kétségtelenül joghatályos. Vajjon a kizárás adott esetben indokolt volt-e, vagy sem, a rendesbíróság által felül nem vizsgálható. A kizárt képviselő *büntetendő cselekményt*, laksértést követ el (Hausfriedensbruch Stgb. 123. §.), ha a házelnök felhívása dacára el nem hagyja az üléstermet. Nem változtat a cselekmény megítélése tekintetében az sem, ha a képviselő azzal a szándékkal szegült ellen a házelnök határozatának, hogy a véleménye szerint kétséges jogkérdésben majd bírói döntést eszközöl ki. Rendőrségi hivatalnokok, akik a házelnök utasítására a kizárt képviselőt erőszakkal eltávolítják, *hivatásuk jogszerű gyakorlatában járnak el* (Hat. ell. erőszak). Reichsgericht II. 1913 május 6. Közölve Entscheidungen 47. kötet, 270. oldal.

III. alapvizsgára előkészít szakember. Közelebbi cím e lap kiadóhivatalában. Leveleket a kiadóhivatal továbbít. 15241

Fiatal ügyvéd, vidéki praxissal, perfekt magyar-német, fővárosi vagy nagyobb vidéki városi irodában állást keres. Címe a kiadóhivatalban megtudható. 15240

Dr. jurist, ki perfekt német és tót, sommás és rendes perekben önállóan dolgozik, illetve tárgyal, dr. Szántó Márk késmárki ügyvéd havi kétszáz-háromszáz korona fizetéssel és a szokásos napidíjakkal azonnal alkalmaz. 15239

Csődügyekben jártas, most vizsgázott ügyvédhelyettes ügyvédi, esetleg közjegyzői irodában megfelelő alkalmazást keres. Levélcím: dr. D. Gy. Budapest, I. Diósárok út 7. I. 5. 15242

A Kuria elnöksége u. n. „Imperial" irógépet szerzett be a **YOST IRÓGÉP** r.-t.-tól. Ezen betűfaj csak a Yost irógépben kapható és rendkivüli olvashatósága miatt nagy keresletnek örvend

Sajtó alatt

van és a kihirdetés után azonnal megjelenik a «Magyar Törvények,» a Franklin Társulat zsebkiadásában

A törvénykezési illetékről

szóló új törvény.

Jegyzetekkel ellátta:

Dr. UJLAKI JÓZSEF

budapesti ügyvéd.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat.** Egyetem-utca 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem.** I., Bérc-u. 9. (Tel. 63—96.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Budapesti Közgazd. és Jogtudományi Egyetem Könyvtára

Negyvenkilencedik évfolyam. 28. szám. Budapest, 1914 július 10.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratokat bérmentve a szerkesztőt irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

Tartalom. *Dr. Popper Tódor* budapesti ügyvéd: Az ügyvédi kamarai adózás reformja. — *Dr. Admeto Géza* módosi ügyvéd: Az előkészítő irat lényege és rendeltetése a szóbeli eljárásban. — *Dr. Kohner Arthur* budapesti ügyvéd: A közgyűlés és az osztalék. — *Dr. Liebmann Ernő* budapesti ügyvéd: A tévedés tanához. — *Dr. Auer György* budapesti kir. büntető törvényszéki jegyző: A budapesti rendőrség működése az 1913. esztendőben. — Szemle.

Melléklet: Magánjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Az ügyvédi kamarai adózás reformja.

Néhány évvel ezelőtt felmerült a budapesti ügyvédi kamarában az az eszme, hogy ezután a tagsági díjakat ne fejenként egyenlő összegben fizessék a tagok, hanem a progressziv adó módjára kiki a saját *ügyvédi* keresetének megfelelő mértékben járuljon hozzá a kamarai szükséglet fedezéséhez. Ez a mozgalom többrendbeli viszontagság után ma már közel jutott a révhez, az eszme a megvalósítás előtt áll és így érdemes e kérdéssel tüzetesebben foglalkozni!

A progressziv adó lényegében fekvő méltányosság és igazság ma már általános elismerésre talál. Nincs abban igazság, hogy a kamara minden tagja, az is, aki nagyjövedelmű irodának szerencsés birtokosa, az is, aki alig képes családját az éhségtől megóvni, ugyanazt a terhet viselje. Ez az egyenlőség karrikatúrája, mely ma már csak szabad egyesüléseknél (kaszinó, asztaltársaság, jótékony egyletek stb.) található, de közjogi egyesületeknél, melyeknél a részvétel — az egyének bizonyos körére nézve — kötelező, nem igen szokásos.

A teher elosztásának tehát a teherviselési képesség szerint kell történnie. Ennek az elvnek a kamarai adóra való alkalmazásánál különbséget kell tennünk a kamarai járulék egyes alkotórészei tekintetében. A jelenlegi tagsági díj két részből áll, ú. m. az adminisztrativ célokra szükséges díjból és a nyugdíjjárulékból. Sokan, akik az első helyen említett járulékra a progressziót alkalmazandónak tartják, azt mondják, hogy a nyugdíjjáruléknál ugyanez az eljárás méltánytalan volna, mert ez egy biztosítási szerződésen alapul, melyet az ügyvéd az orszügyvédi gyám- és nyugdíjintézettel köt és mely szerződés szerint minden ügyvéd ugyanazon nyugdíjban részesül. Véleményem szerint a progresszió a nyugdíjjáruléknál is jogos, mert az ügyvédi nyugdíjbiztosítás nem egyszerű magánjogi szerződés; az ügyvédi nyugdíjintézmény kényszer-alapon létesült és tartatik fen, az intézetnek az 1908. évi XL. tc. 2. §-a szerint az ország bármely kamarájában bejegyzett ügyvéd «törvénynél fogva tagja», tekintet nélkül arra, hogy óhajt-e magáról (keresetképtelensége esetén) vagy családjáról (halála után) gondoskodni. Köteles minden ügyvéd az intézet tagja lenni akkor is, ha előre tudja, hogy sohase veheti igénybe a nyugdíjat, pl. egy vagyonnal nem biró 70 éves agglegény vagy gyermektelen özvegy, aki után igényjogosult nem marad, ő maga pedig nem mehet nyugalomba, mert az intézet által kilátásba helyezett (évenként 280—580 K) nyugdíj az éhenhalásra is kevés. Köteles a most említett ügyvéd azt is eltűrni, hogy — ha az esedékességtől számított két éven belül nem tudja megfizetni a nyugdíjjárulékot — az idézett törvény 7. §-a alapján a bejegyzett ügyvédek lajstromából töröljék és így kenyérkereseti lehetőségétől is megfosszák, holott az intézet — mint láttuk — őneki semmi előnyt nem nyújt. Nem lehet tehát azt mondani, hogy az ügyvédi nyugdíjintézeti tagság magánjogi szerződésen a do ut des elvén alapszik, ez a kar érdekében tétetett kötelezővé, mert a törvényhozás a kar egyetemére nézve közszükségletnek tartotta; oly szükségletnek, mely a magánosok érdeke fölé helyezendő. Ez esetben azonban közszükséglet módjára, az egyesek teherviselési képességének megfelelően kell a nyugdíjintézet fentartásához szükséges fedezetet is összehozni.

Fennálló törvényeink nem állják útját a progressziv adóztatásnak. Az 1874: XXXIV. tc. 18. §-a csak annyit mond, hogy «kiadásainak fedezésére az ügyvédi kamara évi illetményt vethet ki tagjaira». Az, hogy ez az illetmény egyenlő vagy progressziv legyen-e, a kamara autonómiájának (a közgyűlésnek) hatáskörébe tartozik.

Némelyek szerint ez az okoskodás csak az adminisztrativ járulékra vonatkozólag tartható fen, míg a nyugdíjjáruléknál a progresszió az 1908: XL. tc. 3. §-ának második bekezdése szerint nem alkalmazható. Ez a törvényhely így szól: «Az évi járulék 60 K-nál kisebb és 120 K-nál nagyobb nem lehet».

Nézetem szerint az idézett törvényszakaszt a progresszió ellenzői tévesen értelmezik. A minimum és maximum megállapítása a törvényben a *nyugdíjintézet biztos pénzügyi megalapozása* szempontjából történt. Kellett, hogy a nyugdíjintézet minden egyes tag *után (nem-tagtól)* meghatározott évi díjat kapjon. Kétségtelenül a kamarák kötelesek az említett kereten belül az intézeti alapszabályok szerint fix összegben meghatározott összeget minden egyes tagjuk után befizetni a nyugdíjintézet pénztárába. De abba a törvény már nem szól bele, hogy minő módon, egyenlő összegben vagy progresszive veti-e ki ezt a kamara egyes tagjaira. Ez nyilvánvaló az 1908: LX. tc. 4. §-ából, mely szerint a nyugdíjjárulékot a kamara köteles a naptári év végéig beszolgáltatni az intézetnek «tekintet nélkül arra, hogy a tagoktól beszedte-e vagy sem». Hogy az egyes tag nyugdíjjárulékа több is kevesebb is lehet, mint a fenti határok, kitűnik két példából. Ha pl. a kamara közgyűlése a mai 100 K-s nyugdíjjárulék mellett tagjainak egyharmadát felmenti a törvény 6. §-a alapján a nyugdíjjárulék fizetése alól, akkor a többié 133 K-ra, tehát a maximum fölé emelendő. Lehet, hogy ezt némelyek olyképp magyarázzák, hogy ily esetben nem a nyugdíjjárulék, hanem az adminisztráció-díj emeltetik. Ezeket is megpróbálom lefegyverezni a másik példával: A. gazdag ügyvéd meghal és végrendeletében nagy hagyományt rendel a kamarának azzal, hogy bizonyos időn át minden ügyvéd nyugdíjjárulékának fele ebből fedeztessék. Ugyebár ez esetben a kamara közgyűlése csak a fél nyugdíj fedezetéről van jogosítva tagdíjkivetés útján gondoskodni és a budgetbe beállítandó nyugdíjjárulék összege 50 K-ra, tehát a minimum alá volna leszállítandó.

A nyugdíjtörvény helyes értelmezése tehát nem akadályozza a progressziv adó reformját.

Természetes az is, hogy mihelyt a kar a progresszió alkalmazását a nyugdíjjárulékra is kiterjesztendőnek ítéli, ha a fenti törvénymagyarázat nem volna helytálló, a törvényt módosítani kell, hogy joga nyíljék a karnak az általa helyesnek tartott kivetési módszer megvalósítására.

Igen nehéz az a további kérdés, hogy minő alapra helyeztessék a progressziv megadóztatás. Némelyek az ügyvéd korát kívánták alapul venni. Igaz, hogy rendszerint az ügyvéd egész fiatal korában keveset keres, majd jobban meg- és elismerik képességeit, irodája nagyobbodik, keresete szaporodik, míg egy bizonyos korban stagnáció majd dekádencia áll be. Ezen szabály alól azonban az egyén képességei, a családi és egyéb összeköttetések mi-

neműsége, a szellemi tehetség korábban vagy később beálló lankadása, az ügykör minősége és számos más tények hatása szerint annyi kivétel van, hogy ezek száma a szabályszerű eseteket meghaladja és így a kor alapul nem vehető.

Mások az irodai alkalmazottak száma szerint állapítanák meg a kamarai adót. Ez szintén nem helyes, mert hiszen a segéderők alkalmazásának szüksége az ügykör minősége szerint változik. Pl. ú. n. behajtási irodánál sok alkalmazottra van szükség, írásbeli pereket maga az ügyvéd láthat el.

Általában megállapítható, hogy a legnagyobb jövedelmű irodákban az ügyvéd a legnagyobb honoráriumokat személyes munkájával keresi és segédre alig van szüksége. Ez az alap sem volna tehát helyes.

Felvetették a kamarai adókivető-bizottság eszméjét. Kétségtelenül ez tudná legjobban megállapítani az egyes ügyvédek jövedelmét és így a reájuk kivetendő adó nagyságát. Azonban óriási munkát igényelne ez és nagy gyűlölködést és — megengedem, sokszor alaptalan — vádaskodást váltana ki a karban.

Utoljára említem azt a módszert, amelyet én leghelyesebbnek tartok, hogy t. i. a kamarai díj a III. osztályú — illetőleg hivatalnok-ügyvédeknél a IV. oszt. — kereseti adó szerint állapíttassék meg olykép, hogy bizonyos határon aluli adótól ne fizetnének semmiféle kamarai díjat *(létminimum)*, a többi ügyvédek a könnyebb kezelés céljából *kategóriákba* osztatnának és a díj *moximuma* is megállapíttatnék. Megvallom őszintén, hogy nem tartom ideálisnak a III. oszt. kereseti adó kivetési módját, de egy és ugyanazon foglalkozási ágon belül nagy eltérések nincsenek (ha visszaélések vannak, ezek orvoslásáról más úton kell gondoskodni) és ha lennének is egyes inkonvenienciák, olyan nagy igazságtalanságok, mint a mai rendszer mellett, nem fordulnának elő!

Az adóalap mellett szól az a fontos körülmény, hogy ezt készen kapná évről-évre a kamara; a kategóriákba osztás egyszerű számművelet, az egyénenként való kivetés világos, vitára nem adna alkalmat. Az összeg nagysága a kamara szükségleteinek nagyságától függ, melyet évről-évre a közgyűlés állapít meg.

Az adóalapot egyébként lehetne korrigálni bizonyos momentumok számbavételével, melyek az ügyvédi kereset mértékének, ha nem is adják a tükrét, de arra bizonyos befolyással bírnak.

*

Örömmel és megelégedéssel konstatálom, hogy a budapesti ügyvédi kar komolyan meg akarja valósítani a progresszív kamarai adóztatást és ebben a határozott akaratban garanciáját látom annak, hogy meg fogja találni a kellő eszközöket, melyek ezen igazságos teherelosztás megejtésére a legalkalmasabbak!

Dr. Popper Tódor.

Az előkészítő irat lényege és rendeltetése a szóbeli eljárásban.

Amidőn a jövő esztendő kezdetével a Pp. mégis csak életbe lép, a szóbeliség minden őszinte barátjának le kell szegeznie ama tényt, hogy az előkészítő irat lényegének és rendeltetésének helyes felismerésén fordul meg az a kérdés, miszerint a Pp. életbelépése jelenteni fogja-e az igazi szóbeliséget, vagy sem. Nem tartozom azok táborába, akik az előkészítő iratokban «a szóbeliség halálát» látják, de jogosultnak tartom azok aggodalmát, akik attól tartanak, hogy az előkészítő irat lényege és rendeltetése felől az ország bíróságainál és ügyvédeinél nem lesz meg mindenütt a helyes felfogás és ezzel a szóbeliségnek az egész vonalon való érvényesülése kérdésessé válhatik. És ez az aggodalom annál kevésbbé alaptalan, mert a jelenlegi sommás eljárásban az előkészítő iratnak igen kevés szerep jutott, amikor pedig szerephez jutott, kevés kivétellel perirat alakjában érvényesült. A multban tehát nincs biztosíték és ennélfogva az iskolázottság hiánya miatt a remény a jövőre nézve sem lehet vérmes. Bíróságnak és ügyvédségnek tehát egyaránt össze kell fognia, hogy az előkészítő irat lényegét és rendeltetését helyesen felfogja és helyesen alkalmazza.

Mikép készítendő az előkészítő irat és mikép használandó fel a bíróság által? Ez a kérdés.

Az előkészítő iratoknak kettős rendeltetése van. Az egyik rendeltetés az, hogy a peres feleket, illetőleg ügyvédeiket a támadás és védelem, valamint a bizonyítás tekintetében az érdemleges szóbeli tárgyalás előtt *tájékoztassák*. A másik rendeltetés pedig az, hogy a bíróság a peres felek vitáját egyszeri hallásra megérthesse, a tárgyalás vezetésére, a kérdezési jog gyakorlására és a szóbeli tárgyalás tartalmára való visszaemlékezésnél támpontul szolgáljanak.

Az előkészítő iratokban a szóbeliség halálát még nem kell látni, mert az előkészítő iratok szükségességének lélektani alapja van és a szóbeliség halálát csak ott fogják előidézni, ahol az előkészítő iratok rendeltetését és lényegét meg nem értették. A legképzettebb ügyvéd sem képes egy először hallott jogi támadást rögtön minden részletében és vonatkozásában felfogni, átérteni és egy szakszerű, a támadás minden részletére és vonatkozására kiterjedő védelmet rögtön megszerkeszteni, úgyszintén a leggeniálisabb bírákból összeállított bírói tanács sem képes egyszeri hallásra a támadást és védelmet minden részleteiben felfogni, átérteni, a döntő kérdéseket kihámozni és ennek alapján a jogvitát eldönteni, vagy a folytatólagos tárgyaláson az előző tárgyaláson hallottakra minden támpont nélkül visszaemlékezni. Mindenféle forensis rögtönzés csak látszat; aki sikerrel rögtönöz, az vagy a kérdéssel már előzőleg behatóan foglalkozott, vagy pedig állandóan a tárgyalandó kérdés eszmekörével foglalkozik, különben minden szóbeli előadás gondosan előkészítendő. A valódi rögtönzés mindig szánalmas és deprimáló.

A francia jogászok eleinte perhorreszkálták a szóbeli tárgyalás kellő előkészítését. Az ügyvédek csak egymással váltottak előkészítő iratokat, a bíróság teljesen tájékozatlanul ment a tárgyalásra, aminek azután az lett a következménye, hogy minden némileg komplikált perben a bíróság a tárgyalás után elkérte az ügyvédek előkészítő iratait. Ma már a bíróság a szóbeli tárgyalás előtt kapja meg az előkészítő iratokat, de azért a bíróság nem készül el a tárgyalásra az előkészítő iratokból, hanem azokat csak a tárgyalás után használja fel. A szóbeliségnek ez a túlnajtása alighanem abból a félelemből eredt, hogy az előkészítő iratból csakhamar perirat fejlődhetik, azért is a francia eljárásban mindegyik peres fél csak egy előkészítő iratot ad.

Kellő előkészítés nélkül minden szóbeli tárgyalás chaotikus lesz; ennek veszik elejét az előkészítő iratok. Az előkészítő iratok tehát a tárgyalandó pernek vázát képezik, melyre a szóbeli tárgyaláson a támadás és védelem felrakja a tényállításokból logikailag egységgé alkotott tényállást, a maga bizonyítási anyagát és ebből vont összes logikai és jogi következtetéseit. Az előkészítő irat a festőművész nehány ecsetvonásából álló skizzéjéhez hasonló, a pernek az előkészítő iratokban adott skizzéje a szóbeli tárgyaláson dolgozandó ki.

Kétségtelen tehát, hogy az előkészítő iratnak, — lényegét és rendeltetését helyesen felfogva, — lehetőleg rövidnek kell lennie és csak a legszükségesebbre kell szorítkoznia; rövid tény- és jogállítások, a bizonyítékok rövid, de szabatos megjelölése és rövid szabatos kérelem; az ellenfél részéről a tényállításokra rövid nyilatkozatok, rövid ellenténnyállítás, az ellenbizonyítékok rövid szabatos megjelölése és szabatos kérelem. A rövidség azonban nem zárja ki azt, hogy az előkészítő irat ne legyen kimerítő, sőt annak kell lennie, különben az érdemleges szóbeli tárgyalás nincs kellően előkészítve. Logikai következtetés, jogi érvelés és bármire irányuló meggyőzés vagy cáfolás az előkészítő iratban helyt nem foghat. Ennélfogva véleményem szerint kizárandó az előkészítő iratból, amit némelyek megengedhetőnek tartanak, hogy a fél az ellenfél tényállításainak valószínűségére vagy hiteltérdemlőségére és az ellenfél által felajánlott bizonyítékoktól várható bizonyító erőre még csak röviden is nyilatkozzék. Ez az engedmény állandó kísértést fogna képezni az írásbeliségben felnőtt mai ügyvédi nemzedékre a tekintetben, hogy ezirányú írásbeli fejtegetéseit minél terjedelmesebben adja elő, a valószínűsítés és kritika logikai és jogi érvelést involvál, az előkészítő irat lassan, de biztosan perirattá fog átvedleni; a bíró pedig az ítélet tartalmát onnan fogja meríteni, ahonnan kevesebb fáradsággal kapja — az előkészítő iratokból és akkor meg fog történni, hogy a szóbeliség rövid álmából egy olyan írásbeli eljárásra ébredünk fel, amelyben a szóbeli tárgyalás már csak perrendi dekoráció lesz. Azért is az osztrák perrendtartás (78. §.) az ily irányú fejtegetéseket vagy nyilatkozatokat egyenesen kizárja és nagyon bölcsen, mivel az ilyen fej-

tegetésszerű nyilatkozatok a szóbeli tárgyalás előkészítéséhez nem tartoznak és a szóbeliségre állandó veszélyt rejtenek magukban.

És ez a settenkedő veszély nem is falra festett ördög. Az osztrákok okultak a németeken. Németországban az előkészítő iratokra nézve semmi különös direktiva nem áll fenn; az ügyvédek tetszésük szerint szerkesztik meg az előkészítő iratokat és a különböző Landesgericht-ek területén különböző gyakorlat fejlődött ki, minélfogva akárhány Landesgericht területén az előkészítő iratok valóságos perbeszédek, a bíróság főleg az előkészítő iratok alapján ítél és az ügyvédek csak arra szorítkoznak a szóbeli tárgyaláson, hogy egyszerűen az előkészítő iratok tartalmára hivatkoznak, vagy a forma kedvéért azok tartalmát a szóbeli tárgyaláson elszajkózzák. Az egyes Landesgericht-ek területén kifejlődött különböző gyakorlatot a német ügyvédségnek a localisatio rendszerén alapuló szervezete csak megerősítette.

A mi törvényünkben vagy indokolásában sem találunk az előkészítő iratok tartalmára nézve közelebbi iránypontokat, amiért is a magyar ügyvédség tudományos képzettségén és fegyelmezettségén fog múlni, hogy az előkészítő irat lényegének és rendeltetésének tudományos felfogása alapján határozza meg a gyakorlatban az előkészítő iratok tartalmát. A sok előkészítő iratváltás mindenesetre mellőzendő, a szóbeli tárgyalás jó előkészítésének és a bíró jó tájékoztatásának ürügye alatt a sok előkészítő iratból periratszerű feleselés lesz. A pervitelnek a szóbeli eljárásban egyáltalán tudományosabbnak és fegyelmezettebbnek kell lennie, úgy a támadó, mint a védő félnek a perbebocsátkozáskor teljesen tisztában kell lennie helyzetével és céljával. A polgári peres eljárásban az érdemleges szóbeli tárgyalás nem folyhat le oly mereven és szigorúan, mint a bűnügyi főtárgyalás, mindennek dacára a szóbeli eljárásban fokozottabb mértékben kell érvényesülnie a magánjogi peres eljárás ama sarktételének: actor de sua re certus esse debet és ez nemcsak felperesre vonatkozhatik, hanem alperes is certus esse debet.

Hogy a bíróság miként használja fel az előkészítő iratokat, arra a törvény szintén semmiféle rendelkezést nem tartalmaz. Az indokolás is csak annyit mond, hogy «elvárja, de nem írja elő kötelezőleg, hogy a bíróság az előkészítő iratokat a tárgyalás előtt felhasználja.» Kétségtelen, hogy a törvény tudós szerkesztője azért tartózkodott a bíróságoknak e tekintetben utasítást adni, nehogy ezzel az álszóbeliség útját egyengesse.

Határozott törvényes utasítás nélkül az előkészítő iratoknak a bíróság részéről leendő felhasználása tekintetében több esetet lehet elképzelni.

Lehet bíróság, mely az előkészítő iratokat a tárgyalás előtt egyáltalán nem használja fel, tehát készületlenül megy a tárgyalásra, mert hisz az előkészülésre kötelezve nincs és ebbeli kötelezettségét még a 204. §-ból sem lehet kiolvasni.

Lehet bíróság, melynél a tárgyalási elnök a tárgyalásra az előkészítő iratokból elkészül és ennélfogva a tárgyalást biztosan fogja tudni vezetni és a kérdezési jogot helyesen fogja gyakorolhatni. És alighanem ez lesz az általános gyakorlat, amit azonban helyeselni nem lehet. Mert a bírói tanács többi tagjai, — mint fentebb mondottuk, — nem lesznek képesek az először hallott támadást és védelmet minden részletében s vonatkozásában felfogni, megérteni, a döntő szempontokat rögtön kihámozni és dönteni, mivel ők a tárgyalandó pert substantiálva nem ismerik. Ennélfogva ők ki lesznek szolgáltatva a tanácselnöknek, kérdezési jogukat pedig igen hiányosan és minden szabatosság nélkül fogják gyakorolhatni.

Lehet továbbá oly bíróságot képzelni, ahol előadó rendeltetik ki, aki a tárgyalás előtt a tanácsban az előkészítő iratokban substantiált tárgyalandó pert előadja.

Végül lehet oly bíróságot képzelni, ahol a tanács minden tagja a tárgyalás előtt az előkészítő iratokból a tárgyalásra elkészül. Ez volna az ideális állapot, mivel csak úgy van biztosítva az, hogy az először hallott támadást, védelmet és bizonyítási anyagot a tanács minden egyes tagja azonnal felfoghatja, átértheti, a kérdezési jogát okosan gyakorolhatja és alaposan dönthet. Tudom, hogy a perek tömegénél és a bírói létszám elégtelenségénél fogva, különösen a nagyobb számú tagból álló felsőbírói tanácsoknál, ennek az ideális állapotnak keresztülvitele nehézségbe fog ütközni, de ez akadályok a törvényszéki hatáskör szűkítésénél fogva talán nem lesznek leküzdhetetlenek. Ha most már meggondoljuk, hogy az előkészítő iratok felhasználása nem csak az egyes bíróságoknál lehet különböző, hanem egy és ugyanazon bíróság kebelében fennálló egyes tanácsoknál is különböző lehet, akkor kétségtelen, hogy az előkészítő iratok felhasználása tekintetében legalább a bírói ügyviteli szabályoknak kellene valami direktivát tartalmaznia.

Hogy a törvény szellemének felel meg az az álláspontom, hogy a bírói tanács valamennyi tagjának kell ismernie a tárgyalás előtt az előkészítő iratokban substantiált pert — igazolja a törvény indokolása, mely szerint a törvény elvárja, hogy a *bíróság* — tehát nemcsak a tanácselnök vagy a kirendelt előadó — az előkészítő iratokat a tárgyalás előtt felhasználja.

A tárgyalás után az előkészítő iratok arra szolgálnak, hogy azok alapján a bíróság visszaemlékezhessék a szóbeli tárgyalás tartalmára, vagyis okiratolásul szolgálnak. E célból megengedi a törvény (401. §.), hogy az ítéletben a tényállás előadása az előkészítő iratokból is kiegészíthető. Miután azonban a felek az előkészítő iratok tartalmához kötve nincsenek, épen azért kell a tanács minden egyes tagjának az előkészítő iratokban substantiált pert ismernie, mivel csak úgy tudja figyelemmel kísérni, mennyiben tartották magukat a felek az előkészítő iratok tartalmához és mennyiben tértek azoktól el és az erre vonatkozó jegyzeteivel fogja a helyes ítéleti tényállást megállapítani, mivel anélkül az előkészítő iratok az ítéleti tényállás megállapításánál ismét csak a perirat szerepét fogják játszani.

A szóbeliség helyes formában keresztülvive, egy erős és tudományosan képzett ügyvédi és bírói kart tételez fel. Évtizedek óta a szóbeliség behozatalától várták az ügyvédség helyzetének javulását és a folytonos szaporodás csökkenését és teljes joggal. A szóbeliség nem csak a további szaporodást fogja megakadályozni, hanem a helyes kiválasztást is fogja gyakorolni, mert hisz az ügyvédi foglalkozás azok közé a foglalkozások közé tartozik, melyhez hivatás is kell; az ügyvédi struggle for life egy más, szebb és nemesebb alakja fog keletkezni, az üzletszerűségnek háttérbe kell szorulnia és talán oda fog vezetni, ahová egészséges viszonyok közt vezetnie kell, az ügyvédség bifurkációjához.

Dr. Admeto Géza.

A közgyűlés és az osztalék.

Ily cím alatt dr. Nitsche Győző úr, a budapesti kir. tábla bírája a «Jogállam» júniusi füzetében azt a kérdést veszi mélyreható vizsgálat tárgyává, vajjon az osztalék követelhetésének előfeltétele-e a részvénytársaság közgyűlésének a nyereség felosztására vonatkozó határozata? Arra a konkluzióra jut, hogy csupán a mérleg és nyereség megállapításának kell közgyűlési határozattal megtörténnie. Ha ez megtörtént, a nyereség felosztására, az osztalék megállapítására vonatkozó külön határozat nélkül is hitelezői jogok illetik meg a részvényest az osztalékokra és közvetlenül behajtási perrel fordulhat a társaság ellen.

Bár talán ily exponált alakban a kérdés gyakorlatilag csak igen szórványosan válhatott aktuálissá, mindazonáltal a részvényjog oly részeibe vág bele, hogy mikénti megoldása — tekintettel a levonható konzekvenciákra — feltétlenül fontossággal bír praktikus szempontokból is.

Dr. Nitsche bíró úr konkluzióját nem tartom teljesen aggálytalannak, s kiindulási pontul szolgáló nem egy tételével nem értek egyet.

A magyar kereskedelmi törvény — mondja dr. Nitsche — «nem teszi kötelességévé a közgyűlésnek, hogy a nyereségfelosztás felett határozzon», «ellenben az évi rendes közgyűlésnek feltétlen kötelessége» a *mérleg* és ezzel a «netáni nyereség megállapítása».

Tételes jogilag ez a megoldandó kérdés leglényegesebb kiindulási pontja. Kérdéses azonban, hogy e megállapítás csakugyan helytálló-e?

Véleményem szerint nem. Mert bár a KT. szolgáltat támpontot ily tétel felállítására is, de arra a különben igen racionális és mérsékeletlen megállapításra még sokkal inkább, hogy a közgyűlés kötelességei a mérleg és a nyereség megállapítása, valamint a nyereség felosztása feletti határozás tekintetében teljesen egyformák. Ha az egyik joga és kötelessége a közgyűlésnek, úgy a másik is az és megfordítva.

A mérleg és nyereség megállapítására vonatkozó kötelezettségét a közgyűlésnek dr. Nitsche a 198. §-ra alapítja.

Azonban e §. direkt intézkedést ily irányban egy szóval sem tartalmaz. Indirekt módon intézkedik ily értelemben, ha t. i. logikusan következtetünk rendelkezéseiből.

A 198. §. nem a közgyűlésnek, hanem az igazgatóságnak kötelezettségeiről szól. Kötelességévé teszi utóbbinak, hogy a felügyelő-bizottság által megvizsgált évi mérleget a közgyűlés elé terjesztendő jelentéssel (tehát szószerint véve a dolgot csak a jelentés és nem is a mérleg lenne a közgyűlés elé terjesztendő) nyolc nappal megelőzőleg közzétegye.

Kötelességévé teszi továbbá, hogy «a közgyűlésileg jóváhagyott» mérleg egy példányát a cégbíróságnál bemutassa.

E kötelességek betartása büntető (221. §. 1. p.) és kártérítési (189. §.) szankcióval van törvényileg biztosítva.

Mindebben azonban — ismétlem — kifejezetten nem foglaltatik, hogy a közgyűlés évenként a mérleget és a nyereséget megállapítani tartozik. Ámde az viszont a dolog természetéből folyik, hogy a 198. §. a közgyűlés eme expressis verbis ki nem mondott kötelezettségének teljesítését kívánja épen lehetővé tenni. Igen, az évi rendes közgyűlés legfontosabb feladata, de jure kötelessége, a mérlegnek és a nyereségnek megállapítása.

Ámde teljesen ugyanez a helyzet a nyereség felosztására, az osztalék megállapítására.

Expressis verbis ugyancsak ki nem mondott kötelessége a közgyűlésnek, de a 198. §-hoz hasonlóan egyszerű következtetés útján megállapítható.

A 195. §. második bekezdése értelmében a felügyelő-bizottság évenként ... a nyereségfelosztást tárgyazó indítványokat megvizsgálni és erről a közgyűlésnek jelentést tenni tartozik, amely e jelentés nélkül a nyereség felosztása tárgyában nem határozhat.

Teljesen olyan e §. konstrukciója, mint a 198. §-é. Ha ugyanis a felügyelő-bizottság az ily indítványokról jelentését a közgyűlés elé tartozik évenként terjeszteni — bár expressis verbis itt sincs kimondva — a közgyűlés e tárgyban épúgy tartozik határozni, mint a mérleg tárgyában.

A 179. §. második bekezdése a mérleg megállapításával együtt a nyereség felosztását is azon tárgyak között sorolja fel, amelyek felett csakis a közgyűlés határozhat. Hogy a két összefoglalt (a 179. §. 2. pontban) eset közt bármily csekély különbség is lenne, az sem a törvényből, sem az Ért. jegyzőkönyvből ki nem tűnik. Természetes, hogy a 179. §. nem az évi közgyűlés tárgysorozatát kívánja előírni. De megszabja, hogy amennyiben bizonyos kérdések merülnek fel, azok tárgyában a közgyűlés köteles intézkedni. Az egyesülés más társasággal (4. p.) vagy a társaság feloszlásának kimondása (6. p.) természetüknél fogva oly kérdések, amelyek tárgyában a közgyűlési határozat szükségessége a társaság fenállása alatt rendszerint csak egy izben fog felmerülni.

De már igazgatóság és felügyelő-bizottság választása (1. p.) gyakran, a számadások megvizsgálása és mérlegmegállapítása (2. p.) pedig évenként ismétlődő kötelessége lesz a közgyűlésnek.

A 179. §. helyes értelmét abban vélném, hogy a felsorolt esetekre nemcsak a kizárólagos döntés joga illeti meg a közgyűlést, hanem az ott megjelölt kérdések aktuálissá válása esetén a közgyűlés azok felett határozni is köteles.

De ahogy más szerv az igazgatóságot meg nem választhatja, a mérleget meg nem állapíthatja, az egyesülést más társasággal ki nem mondhatja, azonképen más szerv a nyereség felosztása tárgyában sem határozhat. Ne gondoljunk a más szervnél mindig az igazgatóságra. A cégbíróság vagy a perbíróság is oly más szervek, amelyek a 179. §-ban megjelölt feladatokat a közgyűlés helyett el nem végezhetik. Más persze a meghozott közgyűlési határozat kontenciózus vagy perenkívüli felülbírálásának esete.

A kereskedelmi életben a legtermészetesebb és legfontosabb funkciója szokott az évi rendes közgyűlésnek a mérleg megállapítása kapcsán a nyereség megállapításának és felosztásának kérdése lenni.

Kifejezésre jut ez az Ért. jkv. 182. lapján is, amely szerint «a közgyűlés nem csak az osztalékot állapítja meg, hanem az alapszabályok keretén belül az egész nyereség hovafordításáról is intézkedik», majd lejebb: «a közgyűlés határozata nem csak az osztalék megállapítására, hanem az alapszabályok szerint más célra fordítandó nyeremény felosztására is tettleg kiterjed». Ha már most a kereskedelmi életnek egy logikus és meggyökeresedett szokásával állunk e kérdésben szemközt, feltéve, hogy a fenti törvényinterpretáció helytálló nem lenne, kérdem, mi akadálya annak, hogy a K. T. 1. §-a alapján kereskedelmi jogszokásban gyökeredző erővel alkalmaztassék az a szabály, hogy az évi rendes közgyűlés köteles tárgysorozatába nem csak a mérleg és a nyereség megállapításának, hanem a nyereség felosztásának kérdését is felvenni. Feltéve természetesen mindig, hogy a K. T.-ben ez irányban intézkedések nem foglaltatnának.

*

Vajjon a közgyűlésnek a nyereség felosztása tekintetében hozott határozata *konstitutiv-e* vagy miután a 163. §. előírja, hogy az alapszabályok szerint felosztás alá kerülő tiszta nyereség szolgálhat csupán osztalékul, a vonatkozó alapszabályi rendelkezést egyszerűen *deklaráló-e?* Előbbi esetben ugyanis az osztalékra való jogot konstituáló közgyűlési határozat bírói ítélettel nem lenne pótolható, utóbbi esetben azonban a közgyűlési határozatra szükség nem lenne.

Dr. Nitsche élére állítja ezt az elvi kérdést. Holott nézetem szerint, miután a magyar tv. 157. §-ának 14. pontja értelmében az alapszabályokban «mindenesetre» meg kell állapítani a nyereség kiszámításának és felosztásának módozatait, a tételes magyar jog szempontjából az alapszabályok konkrét rendelkezésein fog mindig a kérdés megoldása múlni és általános elvek felállítása, ha nem is épen lehetetlen — de amint rá fogok mutatni — bizonyos el nem kerülhető inkonvenienciákkal fog járni.

Dr. Nitsche szerint a közgyülés határozata a nyereségfelosztás tárgyában mindig deklarativ. Deklarálja ugyanis azt, hogy az alapszabályok értelmében (157. §. 14. p.) a nyereség miként kerül a részvényesek között felosztás alá. Az általa idézett Kuncz (Az osztalékjog és fiktiv osztalék) szerint «deklarálja ... az évi nyereségre keletkező konkrét igényt». Úgy vélem, hogy a konkrét igény deklarálása mégis csak túlmegy valamivel az egyszerű deklarálás fogalmán.

Ismétlem azonban, hogy a kérdést a tételes magyar jog alapján elvi kérdésként felállíthatónak nem tartom.

A részvénytársasági alapszabályok a törvény parancsoló rendelkezése folytán (157. §. 14. p.) a nyereség kiszámítására és felosztására tartalmaznak intézkedéseket. Az alapszabályok túlnyomó többségénél azonban ezek az intézkedések a legnagyobb mérvű latitude-öt engedik a közgyűlésnek. Ez természetes is, mert az osztalékpolitikát megmerevített sablónok közé szorítani és legfeljebb ad hoc alapszabálymódosításokkal a kívánatosnak mutatkozó útra terelni a változó konjunkturális viszonyokra tekintettel egyáltalában nem céliránvos. A tartalékolások, a tantiémek, a különböző dotálások stb. tekintetében igen tág tere van rendszerint a közgyűlésnek. Már pedig e kérdések mikénti eldöntése nem egy esetben döntő az osztalék meghatározása, illetve magassága szempontjából.

Lehetnek részvénytársaságok — bár bizonyára rendkívül kis számmal — amelyeknek alapszabályai minutiosus pontossággal kicirkalmazzák a nyereség felosztásának módját.

Dr. Nitsche álláspontjának gyengeségét látom abban, hogy az ily társaságok és az egyéb alapszabályi rendelkezésekkel birók között disztingválni kénytelen. Holott a kérdés elvi beállításánál az ily különbségeknek nem szabadna szerepet játszaniok, mert elvileg a kérdés mégis azonos marad. Ha pedig az ily különbségek önként adódnak, az elvi beállítás keresztülvihetetlensége nyert beigazolást. Ha az alapszabályok útmutatásai szerint pontosan megállapítható az osztalék, akkor természetesen a részvénytársaság közgyűlésének alapszabályszerű határozata a nyereség felosztása tárgyában kétségtelenül csupán deklarativ.

Ha azonban az alapszabály útmutatásai oly latitude-öket engednek, amelyeken belül az osztalék magassága a közgyűlési határozattól függ, az ily határozatra azt mondani, hogy pusztán deklarativ, nem lehet. Ily határozatot osztalék-behajtási perben a perbíróság nem hozhat. Honnan veszi a legitimációt a közgyűlési többség *helyett* bizonyos hatáskörébe nem tartozó kérdések kötelező eldöntésére? Honnan veszi az irányadó szempontokat az összegszerűség megállapításához?

Dr. Nitsche szerint ilyenkor az alapszabályokból merített bizonyos vélelmek segélyével történik a számszerű meghatáro-

zás. Pl. az alapszabályokban megállapított legkisebb mértékben fogja az alapokat dotálni stb. De miért nem a középarány szerint? Mi e vélelmek törvényes alapja? Meríthetők-e az alapszabályokból mindig ily vélelmek? Hisz a 157. §. 14. pontja szerint ugyan nyereség kiszámításának és felosztásának módozatai az alapszabályba mindenesetre felveendők, de hogy ezek az alapszabályi rendelkezések mily mértékben fognak csupán követendő hozzávetőleges irányelveket vagy tényleg reális számítási bázisul szolgáló formákat tartalmazni, az már ismét a konkrét eset kérdése, melyen a legszebb elvi álláspont is megtörhet.

Miután pedig a konkrét alapszabályi intézkedéstől egy ily fontos részvényesi jog létezését vagy nem létezését függővé tenni nem lehet, még ama igen csekély számú esetben, ahol a bíróságnak módjában állana a nyereségfelosztást pontosan számszerűen keresztül vinni, sem szabad előző közgyűlési határozat nélkül osztalék behajtása iránti perben az osztalékot bár csak deklarativ módon megállapítania. Annál kevésbbé oly esetekben, amikor a deklarativ megállapításnak egyébként is akadályai vannak.

Még egyet. Előző közgyűlési határozat nélkül az osztalék behajtására való jog véleményem szerint össze nem fér, egyrészt a 147. §. és 163. §-okban lefektetett ama szabályokkal, amelyek lényege a részvények egyenlősége, egyenlő részeltetése, egyenlő elbánása, másrészt azokkal, amelyek ép a hathatós cégbírósági ellenőrzést szolgálják. Az osztalékbehajtási per ítélete csakis a peres felekre hathat ki, nem úgy mint a 174. §. szerinti közgyűlési határozat megtámadási perben hozott ítélet. Ime a nagyobb, a merész, a perköltséget kockáztató részvényes prémiumot kap, a kisebb, a kevésbbé merész pedig elesett jogos igényétől. Hiszen az ítélet inter omnes nem hat. A társaság pedig sua sponte nem mindig lesz hajlandó a többi részvényesnek is osztalékot fizetni. Ez a részvényesek egyenlő elbánásának kissé furcsa módja lenne. Nem is beszélve arról, hogy de iure az egyik részvényes perében hozott ítélet a másik perben a bíróságot nem kötvén, a különböző összegű osztalék megállapítása épenséggel nem lenne kizártnak tekinthető. Ahogy nem lehetne az alapszabályoknak a 157. §. 14. pontja értelmében kimondaniok azt, hogy pl. a többség részvényei kapnak csak osztalékot, mert ez a részvényeseknek az osztalékra vonatkozó külön jogát (Sonderrecht, amely közgyűlési határozattal, alapszabályi rendelkezéssel sem vonható meg) sértené (Dr. Nitsche álláspontja szerint ilyen joga a részvényesnek az osztalékra ugyan nincs a 157. §. 14. pontja és 163. §. és 179. §. utolsó bekezdése folytán, azonban legalább is a fenti esetben ez a többségileg el nem vehető jog kétségtelen), ép oly kevéssé lehet arra az álláspontra helyezkednünk, amely maga után vonja, hogy de facto csak egyes részvényesek kapjanak osztalékot; de iure pedig lehetővé teszi, hogy ennek az osztaléknak a magassága is variáljon. Elvileg nem-e ugyanazon elbírálás alá vonandó ez az eset, mintha az erősebb többség elvonná a gyengébb kisebbségtől az egyenlő osztalékra vonatkozó el nem vehető részvényesi jogot?

A cégbírósági hathatós ellenőrzés pedig, amelynek rendkívüli fontossága a még mindig túlságosan lax gyakorlat mellett nem hangsúlyozható eléggé és amely kérdést modern és a reális közgazdasági érdekek komoly védelmet szolgáló beállításban épen dr. Nitsche tárja elénk (l. «A cégjog köréből» c. cikksorozatot Jogt. Közl. 1910. évf.), rendkívüli mértékben szenvedne, ha a cégbírósági okmányok és mérlegek ép a fentiek folytán teljesen irreálissá és megbízhatatlanná válnának. És hogy ez a forgalmi élet érdekeit is sértené, az csak természetes, mert X. és Y. urak részvényeinek osztaléka nem szolgálhat reális kalkuláció bázisául, hanem csak az egyenlő elbánásban részesülő társasági részvények egyenlő osztaléka. *Dr. Kohner Artur.*

A tévedés tanához.

Tervezet 774. §.

I.

A kir. Kúria 3552/913. sz. ítéletének (Magánjogi Döntvénytár 1914. évf. 137. oldal.) tényállása:

Vevő megtámadja az adásvételi ügyletet azon az alapon, hogy eladó a vétel tárgyául szolgált festményt, mint Daffinger festő által készített eredeti művet adta el neki, holott a kép nem ezen festő műve. Nem állította a vevő, hogy az eladó őt a festmény valódisága iránt tudatosan megtévesztette, azonban tévedett ő, a vevő, oly körülmény tekintetében, amely az adásvétel tárgyára mindenképen lényeges.

A kir. Kúria megállapítja, hogy a szakértelemmel bíró vevőnek, bárha lényeges ama tévedését, mely szerint a festményt eredetinek hitte, kizáróan az ő nem menthető gondatlanságának kell tulajdonítani, már pedig az ily módon tévedő fél a jóhiszemű ellenféllel szemben az ügyletet megtámadni nem jogosult.

A tévedés joghatásait tudvalevőleg igen eltérően ítélik meg az egyes jogrendszerek. Abban nincs eltérés, hogy tévedés miatt megtámadásnak csak oly esetben van helye, amidőn a tévedés az ügylet tárgyának lényeges tulajdonságára vonatkozik.[1] Abban is alig van eltérés, hogy a műtárgy, vagy illetve az anyag valódisága lényeges tulajdonság.[2]

Legfőbb vitára, illetve eltérésre az a kérdés adott alkalmat, vajjon: kelléke-e a megtámadhatóságnak, hogy a tévedő vétlen legyen?

A pandektajog és a német jogtudomány túlnyomó álláspontja szerint, amely a BGB. 119. §. és 122. §-ában, valamint a schweizi kötelmi jogi törvény 24. és 26. §-ában kifejezésre jutott: a tévedés miatti megtámadásnak nem kelléke az, hogy a tévedés vétlenül történt, hanem a megtámadás jogát még a súlyos tévedés sem érinti.[3]

Az ügylet megdöltének korrektivuma a BGB. 122. §-a szerint a tévedő felet terhelő kártérítő kötelezettség, amely *terheli a vétlen tévedőt is,* ellenben a 122. §. utolsó bekezdése szerint nem áll be, ha a károsult a megtámadás okát ismerte, vagy ismerhette.

A schweizi kötelmi jogi törvény 26. §-a ezzel szemben *csupán a vétkesen tévedő felet* kötelezi kártérítésre.

A kártérítés tárgya mindkét törvény rendelkezése szerint a negativ interesse.

E törvényektől elvileg eltérően rendelkezik az Osztrák polgári törvénykönyv. Ennek 876. §-a szerint: «Ha az ígérő fél bármi tévedésének *egyedül maga az oka,* a szerződés megáll».

Bírói gyakorlatunk is nagyjában ezt a jogszabályt tartja.[4]

Mai jogunk szerint tehát kétségtelen, hogy a tévedés miatti

[1] Igy Arndts Lehrbuch der Pandekten XIV. kiadás 476. oldal., Vangerow-Pandekten III. k. 277. o., Cosack Lehrbuch III. k. 208. o., Dernburg Bürgerl. Recht. 429. o., Planck Bürg. Gesetzbuch 214. o., Német polgári törvénykönyv 119. §. második bekezdés., Osztrák polgári törvénykönyv 871. §., Kúria 3795/1902. (Grill: Magyar magánjog III. k. 53. o.), Kúria 1903. G. 405. (Staud: Magyar Magánjog 504. old.), Schweizerisches Obligationenrecht 23. §., Tervezet 774. §. második bekezdés.

[2] Igy már a római források szerint: «Mensam argento coopertam mihi ignoranti pro solida vendidisti imprudens: nulla est emptio». — Ide vág Savigny sokszor idézett meghatározása: «wenn die Sache zu einer andern Art von Sachen gerechnet werden müsste, als wozu sie wirklich gehört». — Cosack: (id. m. 208—11.) «Eine wesentliche Eigenschaft ist z. B. die Echtheit des angeblichen Meissonnier«. — Ugyanigy a Reichsgericht gyakorlata (l. Staudinger—Keidel Commentar 50. old. RGZ. 6186., Georg Hoffmann, Erler etc. Das Bürgerl. Gesetzbuch II. kiad. 129. o., melyek szerint «Echtheit», «Herkunft», «Provenienz» lényeges tulajdonságok).

[3] Savigny: . . . . «Es folgt . . . dass hier der Irrende frei von jeder Verbindlichkeit bleibt, ohne Unterschied ob er diesen Irrtum leicht vermeiden könnte oder nicht». Cosack: (Lehrbuch 211. o.) «Gleichgültig ist es, was im gemeinen Recht so bestritten war, ob der Irrende an seinem Irrtum schuld war oder nicht, selbst ein frivoler Irrtum wird also, wen er nur erheblich ist, berücksichtigt». — Dernburg: (Bürg. Recht 429. o.) «Nach BGB. kommt es nicht darauf an, ob der Erklärende schuldbar oder unentschuldbar irrte, wie mann dies gemeinrechtlich häufig behauptete». — Staudinger—Keidel Commentar (49—50.): «Entschuldbarkeit des Irrtums ist nicht erforderlich (RGZ. 62/205.) selbst grobe Fahrlässigkeit des Irrtums schliesst Anfechtung nicht aus». — Planck (BGB. 215. o.): «Nicht erforderlich ist, dass den Erklärenden kein Verschulden trifft. Auch bei grober Verschuldung fehlt der Wille und ist deshalb die Erklärung anfechtbar».

[4] «Pelperest igazolt tévedése tekintetében saját gondatlansága nem terheli és így a jogügylet hatálytalanítandó» (Kúria 1767/900.), azonos Kúria 3795/902. (Grill M. Magánjog III. k. 52. o.) Kúria 6632/904. (Grill Döntvénytár 905. évf. 683. o.) Kúria 7167/906. (Magánjogi Dtár 907. évf. 374. o.)

megtámadás kelléke, hogy a tévedő felet gondatlanság ne terhelje.

Ellenben a tévedés megtámadásához nem szükséges, hogy a tévedést az ellenfél okozta légyen.

A Tervezet — amint tudjuk — egyik rendszerhez sem csatlakozik. A 774. §. a tévedő fél gondatlanságának vagy vétlenségének szerepet nem tulajdonít. A Tervezet szerint tehát a 774. §. feltételeinek fenforgása esetén a gondatlanul tévedő is megtámadhatja az ügyletet, viszont e feltétel híján a vétlen tévedőnek sem lesz megtámadó joga.

Ezt a jogot a Tervezet a tévedőnek csak akkor adja meg: 1. ha tévedését a másik fél okozta vagy felismerhette; 2. enélkül is, ha a másik félre a szerződésből ingyenes előny vagy aránytalan nyereség háramolnék.

A Tervezet ezen újszerű rendelkezései indokául a forgalom érdekére hivatkozik. Ez az érdek megköveteli — mondja az indokolás — hogy aki mással szemben oly nyilatkozatot tett, melyről a másik fél jóhiszeműleg hihette, hogy az a nyilatkozó akaratának megfelelt, nyilatkozatáért az esetben is helyt álljon, ha azt tévedés hatása alatt tette. A tévedésből tett jognyilatkozat is a tévedő cselekménye, annak káros következményeit pedig mindenki önmaga tartozik viselni.

Ez az úgynevezett nyilatkozati elmélet álláspontja, amellyel kapcsolatban Kiss Géza jogakadémiai tanár a Magyar Jogászegyleti Értekezések közt megjelent Bíráló Véleményében (III. füzet 91. old.) a 768 §. kritikája kapcsán a következőket jegyzi meg:

«Nem az érdekel minket, mi a felek akarata, sem az, hogy mit kell annak tartani» ... csak azt keressük, miként kell az előttünk álló jognyilatkozatot értelmezni.»

«Mihelyt ez az értelmezés valamely objektiv eredményt adott, ez kötelező lesz mindkét félre nézve, tekintet nélkül arra, hogy mit akartak, avagy mit kellett akarniok».

Ezek alapján Kiss Géza egészben törölni is kívánja a 768. §. első bekezdését, amely szerint:

«Szerződés értelmezésénél a feleknek a szerződés megkötésekor volt akarata irányadó» és helyébe a «forgalmi szokások és az élet felfogása» ismérveket hozza javaslatba.

II.

Amint az eddigiekből látszik, a kérdés elég tarka képet mutat. Abszolut semmisség (római jog), megtámadhatóság vétkességre való tekintet nélkül, enyhítve kártérítési kötelezettséggel vétkesség nélkül is (BGB.), kártérítő kötelezettség csak vétkesség esetén (Schweizi törvény), megtámadhatóság csakis vétlenség esetén (OPT.), megtámadhatóság csakis a másik fél okozta tévedés esetén, enyhítve az aránytalan nyereség kizáró okával: (Tervezet) ez a tévedés jogi problémájának változatos fejlődése.

Kevés területe van a jognak, ahol tévedni annyi alkalom nyílik, mint épen a tévedésre vonatkozó jogszabályokban! Csakis ez a tudat bátorít fel arra, hogy ámbár a Tervezet 774. §-át az igazságügyi bizottság is elfogadta, a kérdéssel a felvetett gyakorlati eset kapcsán még az utolsó órában is foglalkozzam.

Mindenekelőtt kétségtelen, hogy a jövő bírája, aki a Tervezet 774. §-a alapján ítél, a Daffinger-kép esetét a Kúriával ellenkező értelemben döntené el. A Tervezet szerint ítélő bíró nem vizsgálta volna, hogy a tévedő vevőt terheli-e a tévedésben gondatlanság vagy nem, hanem megállapította volna ugyan egyrészt azt, hogy a tévedést az eladó sem nem okozta, sem fel nem ismerhette, másrészt azonban vizsgálta volna azt is, hogy legalább megközelítőleg mit érne az illető kép, ha valódi Daffinger-kép lett volna és mit ér a perben forgó utánzat, megállapította volna, hogy mily összegű vételárat fizetett a vevő azért a valódinak hitt képért és hogy ez a vételár mivel haladta meg az utánzat értékét: azután pedig az ügyletet aránytalan nyereség címén kétségkívül hatálytalanította volna. A kir. Kúria ítéletét tehát a Tervezet alapján — ha szabad így beszélnem — tulajdonkép fel kellene oldani.

A mai jogállapot szerint viszont ez az ítélet csak annyiban eshetnék kifogás alá, hogy a művásárlótól megkívánható gondosságot még sem volna szabad oly szemmel nézni, mint például a borkereskedőét; mert nyilvánvaló és ez már tisztán szakkérdés, hogy a gondosság legmagasabb foka sem védheti meg a szakértő képvásárlót attól, hogy a kép valódisága, illetve származása tekintetében ne tévedhessen. A valódiság fel nem ismerése e téren egymagában még nem gondatlanság, hanem csakis az vizsgálható, hogy a vásárló a vételnél az átlagos «diligens connoisseur» gondosságával járt-e el, mert ennek legnagyobb mérvű alkalmazásával is megtörténhetik — sőt, mint tudjuk, számos esetben, világhírű képtárak igazgatóival is megtörtént — hogy az óriási értékű műtárgy valódiságában tévedtek.

Igaz ugyan, hogy létezik olyan álláspont is a francia bírói gyakorlatban (l. Otto Lenel Das Irrtum über wesentliche Eigenschaften Ihering's Jahrbücher 1902. évf. 18. o.), amely a *régi* mesterek képeinek vásárlásában a rizikó nagyságánál fogva bizonyos aleatorikus mozzanatot talál és ezen az alapon kizárják a mesterben való tévedés miatti megtámadást; azonban Lenel szerint nem vonatkozhatik ez *modern mesterek képeire*, mert ezeknél a festő személye hallgatólag is kikötöttnek veendő lényeges tulajdonság.

A magam részéről ezt a megkülönböztetést a régi festőket illetőleg is csak odáig tarthatom helyesnek, ameddig a vásárló szándéka csupán egy bizonyos (például a bolognai) *iskolából* származó kép vagy *bizonytalan mester* képének megszerzésére irányult (pl. a Pálffy-féle gyűjtemény 108. száma, Loredano doge képe, amelyről csak annyit tudunk, hogy az Tintoretto módorában festetett, valószínűleg egy, az ő korabeli velencei festő műve.). De már nem fogadhatom el a fenti megkülönböztetést oly esetben, *amidőn* a vevő határozottan Tintoretto képet akart vásárolni, mert a festő személye itt nem kisebb mértékben tacita conditio, mint akár a modern kép esetében.

III.

Visszatérve a Tervezet 774. §-ára, jól tudom, hogy kitaposott úton járok, amidőn a tévedés szabályozásának az indokolásban, bizottsági tárgyalásokon és a főelőadmányban bőven megvitatott problémáját újból felvetem, tudva azt is, hogy a főelőadmány az I. szöveg azonos 987. §-ával szemben felhozott aggályok mindegyikével kellően foglalkozott.

Én e cáfolatok ismerete dacára is, azokhoz a véleményekhez csatlakozom, amelyek a szabályozást aggályosnak és igazságtalannak találták. A Tervezet itt félretett oly jogszabályt, amely évezredek során úgyszólván átment az emberek vérébe és amely jogszabállyal szemben az elavultság érvét annál kevésbbé lehet felhozni, mert hiszen két kitűnő modern törvénymű, a német és a schweizi polgári törvénykönyvek egyike sem találta azt sem elavultnak, sem forgalomellenesnek.

A Tervezetnek tehát valóban rendkívül nyomatékos okokat kellene felhoznia annak bizonyságára, hogy az évezredes szabály és a fenti törvénykönyvek rendelkezései (nemzeti vonatkozásokról itt szó nem lehetvén) helytelenek és károsak.

A Tervezet, amint már érintettem, a forgalom érdekét hozta fel a szabályozás döntő alapja gyanánt.

Itt első kérdésem az: Vetett-e fel az élet nagy számban oly eseteket, amelyek arról győztek meg bennünket, hogy a tévedésre vonatkozó eddigi jogszabályok helytelenek vagy tömeges panaszra, visszatetszésre adtak okot? Mert ez lehetne legnyomósabb apológiája minden merészebb törvényi újításnak. Ilyen panaszokról nem hallottunk és ilyeneket a Tervezet indokolása sem hozott fel.

Meg merném tehát állapítani, hogy a forgalom érdeke eddig nem szenvedett a miatt, hogy a tévedő, lényeges tévedése esetén megtámadhatta az ügyletet.

Sokkal élesebben vág a forgalom, legalább is a *jóhiszemű* forgalom érdekébe az a másik kérdés, melyet a Tervezet egészen mellőzött és amelyen az osztr. polg. tvk., valamint jelenlegi bírói gyakorlatunknak a német és schweizi jogtól eltérő, de a Tervezeténél szerintem még mindig helyesebb rendszere épült fel: amely t. i. a megtámadás kellékeül a tévedés menthető voltát állítja fel. Ez a rendszer ugyan a gondosságnak jóval méltányosabb értelmezésével egészítendő ki, semmint pl. a Kúria fentidézett esetében, de a jóhiszeműségen alapuló forgalomnak «a Treu und Glaube» szempontjainak és átlagos igazságérzetünknek mindenképen inkább felel meg, mint a Tervezet szabályozása.

Visszatérve tehát a 774. §-ra, kérdés, mit kíván a forgalom érdeke és hogy ennek az érdeknek meddig szabad más érdekeket, főkép pedig az igazságosság érdekét alárendelni?

E kérdéssel igen behatóan foglalkozott dr. Wittmann Ernő a «Jogállam» 1904. évfolyamában (368. o.), ahol meggyőzően mu-

tatott rá arra: *a)* hogy a forgalom érdeke nem kívánja meg, hogy a tévedésen alapuló szerződés hatályban maradjon, csupán azt, hogy a szerződésben bízó fél kártalaníttassék;

b) hogy a forgalom érdeke csak bizonyos fokig azonos a szerződésben bízó fél érdekével és a törvényhozásnak a tévedő fél érdekét is védeni kell.

Ezek kapcsán a következőket kell kiemelnem:

Nem kell gondolnunk, hogy a tévedés régi klasszikus szabályozása figyelmen kívül hagyta volna a forgalom érdekeit. Azt a merev és legrégibb szabályt, amely szerint «si error aliquis intervenit . . . nihil valet, quod acti sit», tehát hogy a tévedésnek *bárminő* megnyilvánulása könyörtelenül megdönti az ügyletet: a rómaiak soha sem osztották általánosságban, amint ezt óriási casuisticájuk igazolja, ahol abban a tekintetben, hogy miféle tévedést tekintsenek a szerződés megdöntésére alkalmasnak: ők is nyilván a jóhiszemű forgalom szempontjából indultak ki.[5]

A forgalom érdekében történt az áttérés a semmisségről a megtámadhatóságra; a forgalom érdekében vizsgálták minden esetben, vajjon a tévedés lényeges volt-e vagy sem; a forgalom érdekében zárták ki főkép az indokban való tévedést a megtámadás köréből; a forgalom érdekében zárja el az oszt. polg. tvk. a gondatlan tévedőt a megtámadás jogától; s a forgalom érdekében kötelezi a BGB. a vétlenül tévedőt is az okozott kár megtérítésére!

Amint látjuk tehát, a forgalom érdekei azokkal a korlátokkal vannak megvédve — és pedig kellően megvédve — amelyeket az eddigi jogrendszerek bárminő tévedés megtámadhatásával szemben felállítottak.

Ezért látta szükségesnek igen bölcsen a schweizi kötelmi törvény 24. §-a, hogy taxative sorolja fel és ne hagyja a bizonytalan casuistikára azokat az eseteket, amelyekben a tévedést lényegesnek ítéli.

E törvény szelleme tehát bizonyára ezt tartja:

Nem engedem, hogy bármi tévedés miatt könnyű szerrel meg lehessen dönteni a megkötött ügyletet; de viszont azt sem engedem, hogy a jóhiszemű fél akarata ellenére bele kényszeríttessék oly ügylet fentartásába, amelyet megkötni nem akart. *Ez a helyes határvonal a tévedés által érintett két fél összeütköző érdeke között.*

A tévedés a forgalom szükségszerű mellékproduktuma és minél nagyobb méreteket öltsön ez, annál inkább kell számolni a tévedések eseteinek elszaporodásával. Minél élénkebb és lázasabb az üzleti élet, minél fokozottabb gyorsasággal köttetnek meg az ügyletek, annál könnyebben vannak a felek a tévedés lehetőségeinek kitéve. A modern és a gazdasági fejlődéshez alkalmazkodó törvényhozásnak tehát nem az a feladata, hogy *megkövesítse* a tévedés hatásait, hanem ellenkezőleg, *feladata módot nyujtani arra, hogy a tévedés minél könnyebben reparálható, meg nem történtté tehető legyen.* A jóhiszemű és nem súlyosan gondatlan tévedőt ne láncoljuk oda nyilatkozatához és ne adjunk módot a kíméletlen ellenfélnek arra, hogy a másik fél vétlen helyzetével visszaélhessen! A törvényhozónak legkevésbbé szabad megfeledkeznie arról, hogy «Errare humanum est» és legkevésbbé szabad ezen igazság gazdasági és jogi vonatkozásai elől elzárkóznia.

Nézetem szerint tehát a Tervezet a forgalom érdekével, mint hamis jelszóval operált és nem tehető fel, hogy a modern üzleti élet, amely nagyon is reá van szorulva a «sauf erreur et ommission» oly annyira gyakori kikötésére és amelynek egyik létfeltétele a jóhiszemű tévedés megtámadhatása, valami nagy hálával adózzék a veszedelmes ajándékért.

Hamis jelszavak hatását látom Kiss Géza (Bíráló vélemények III. füzet, 91. old.) azon fejtegetésein is, melyek szerint nem érdekelne minket, hogy mi a felek akarata, hanem csak az objektív eredmény irányadó, amelyet az ú. n. «reális értelmezési methodus» adott. Elég jellemző, mennyire érintkezik a hypermodern jogtudomány az ősidők formalizmusával!

Az emberek ma sem preciziós automaták, nem ügyletkötő gépek, amelyek grammokra garantálják a produkált akarat mennyiségeket, hanem emberileg tévednek és a jognak ezzel emberileg számolni kell.

A Tervezet 768. §-a igen helyesen utalja a bírót arra, hogy a felek valódi akaratát vizsgálja, a jó bíró mindig ezt cselekedte és ezt kell tennie a jövőben is, mert az összes értelmezési szabályok ezen legerősebb oszlopát sohasem fogja mellőzhetni. A Tervezet, amidőn a 774. §. mellett fentartja a 768. §-t, elvi ellentétbe kerül önmagával, mert a 774. §. alapján ítélő bíró kénytelen lesz megállapítani, hogy ámbár az, amit az egyik fél kijelentett, nem az ő akarata, hogy tévedése lényeges, hogy esetleg abban mulasztás sem terheli, hogy az «élet felfogása és a méltányosság szerint» az ilyen akaratnyilvánításnak nem kellene megállnia: mégis ugyanezen bírónak bele kell kényszeríteni a vétlen tévedőt egy nem szándékolt és káros ügylet fentartásába, mert — úgy mondja a Tervezet — ezt követeli a forgalom érdeke!?

Az ellenkező álláspont válasza minderre, hogy hiszen a Tervezet gondoskodott káros eredmények elhárításáról, mert megtámadási jogot adott arra az esetre, ha a tévedő ellenfelét ingyenes előny vagy aránytalan nyereség érné.

Erre először is találóan jegyezték meg már a Tervezet bírálói, hogy vannak esetek, amikor a szerződésből a tévedőre aránytalan veszteség háramolhatik *a nélkül*, hogy az ügylet a másik félre aránytalan nyereséggel járna.

De az esetek átlaga aligha ez lesz. Miután a megtámadási perek rendszerint nem az elv kedvéért és nem az ideális jogrend helyreállítása érdekében, hanem anyagi előnyök és érdekek körül forognak, az a fél, aki bár lényegesen tévedett, de a tévedés neki hátrányt nem okozott (sőt talán előnyt), rendszerint bele fog nyugodni a tévedés okozta eredménybe és perelni nem fog. A silány esernyő *átlagos* tulajdonosa, ha a csere révén értékesebbet kapott helyébe, nem fog nagyon sietni, hogy megkeresse ellenfelét.

Megtámadási perek akkor fognak megindulni, amidőn a tévedő ellenfele a tévedő rovására előnyhöz jutott. A tévedő hátránya és az ellenfél előnye rendszerint annyira együtt járnak és annyira kölcsönösen lépnek fel, hogy úgy hiszem, az esetek nagy részét ez a kapcsolat fogja jellemezni. Ahol tehát per lesz, ott jóformán mindenütt meg lesz az aránytalan nyereség, mert hiszen *a pernek szülőoka természetszerűleg épen nem a tévedés ideális ténye, hanem az egyik fél hátrányba jutása a másik előnyére.*

A helyzet ekként praktice csak abban fog változni, hogy a jövőben majdnem minden megtámadási keresetnek szükségképen kiegészítő jogcíme lesz az, hogy a másik fél a tévedés révén aránytalan nyereséghez jutott.

Az az eset tehát, amelyet a Tervezet mintegy méltányossági *kivételként* kívánt felállítani, *rendszerintivé* fog válni.

Azt pedig tudjuk, hogy ahol a kivétel a szabály és a szabályszerű eset csak kivétel: ott bizony maga a szabály körülbelül oda is van!

A Tervezet érezte, hogy lehetetlen helyzetet teremtene azzal, ha a tévedésből rendszerint származó előnyt meghagyná a tévedő ellenfelénél; és minthogy a jogrend a jogtalan gazdagodást minden vonatkozásban üldözi; a Tervezet kénytelen volt az ismert biztonsági szelepet megfelelő módon itt is alkalmazni.

Az innen kitörő kivételek tömege azonban a főszabály egész szerkezetét felrobbantja és végső eredményben: marad minden a bíró diszkréciójára!

Csakhogy az olyan bírói diszkréció — amely a törvény őszinte állásfoglalását volna hivatva pótolni — jó eredményre sohasem vezethet.

Ezért mély igazság rejlik dr. Schwarz Gusztáv azon szavaiban (Újabb magánjogi fejtegetések 209. o.), melyek szerint: «Ha azt kérdezzük, melyik országban szeretnénk jobban élni, ott ahol a törvény, vagy ott, ahol a bírói szabad belátás az úr?... az előbbiben. Mert a törvény, ha kevéssé igazságos is, de biztos, a bírói bölcsesség, ha igazságosabb lehet is, de bizonytalan».

Mindezek alapján a Tervezet 774. §-ával szemben a következő szabályozást ajánlanám:

Mint főszabály volna kimondandó, hogy aki akkor, amikor ügyleti nyilatkozatát megtette, lényegesen tévedésben volt, megtámadhatja nyilatkozatát.

A schweizi kötelmi törvény 24. §-ával egyetértően felsorol-

[5] Vangerow (Pandecten III. k., 277. o.) rámutat arra, hogy távol állott a római jog rendszerétől, hogy *bárminő* tévedésnek ügyletdöntő hatást tulajdonítson: hiszen ezzel — mondja ő — az egész forgalom biztonsága meg lett volna semmisítve!

nám, hogy a törvény mely esetekben tekinti lényegesnek a tévedést. Kizárnám a megtámadást, ha a tévedő felet a tévedésben *súlyos* gondatlanság terheli.

Ezzel megtartanók a mai jogállapot helyesebb *elvi* alapját, azzal a fejlesztéssel, hogy a *menthető*, azaz kisebb gondatlanságú tévedésben volt felet nem zárnók el attól, hogy az ügyletet megtámadhassa. Viszont a BGB. és a schweizi törvény azon álláspontja, hogy a súlyosan tévedő felet is részesítik a megtámadás jogában, nézetem szerint túlságos kedvezmény a tévedő fél javára.

A kártérítésre vonatkozó rendelkezéseket (780. §.) elfogadnám, de a negyedik bekezdést nem tartom megfelelőnek.

Hogy a Tervezet a vétlenül tévedő felet is kötelezi az okozott kár megtérítésére (így BGB. 122. §. ellenk. schweizi tv. 26. §.), helyesnek kell tartanom, mert azt már igenis megkívánja a forgalom érdeke, hogy a tévedő vétlen ellenfele — feltéve, hogy nem is ő okozta a tévedést — épúgy, amint a tévedés folytán aránytalan előnyhöz nem juthat, kárt se szenvedjen és helyes az indokolás megjegyzése, hogy ahol mindkét fél egyaránt vétlen, még mindig méltányosabb a kárt arra róni, ki azt tévedése által okozta.

Ebből azonban logikusan csak az következhetik, hogy ha egyedül a másik fél okozta, bár vétlenül, a tévedést, ez ugyanúgy feleljen a vétlen megtámadónak az okozott kárért, mint őneki a vétlen tévedő felelne.

Nem találok alapot arra, hogy a tévedő ellenfelét e pontban kedvezőbb helyzetbe hozzuk és ismét a bírói méltányosságra bízzuk azt a jogkérdést, amelyet a törvénynek kellene eldöntenie.

Ha végül a tévedést az ellenfél bár vétlenül okozta, de a tévedőt vétkesség terheli: nézetem szerint kártérítési igény egyik felet sem illetheti, helyesebben az ilyen igény sohasem lehet méltányos.

Mert amennyire nem helyes a *megtámadási jogot kötni* ahhoz a feltételhez, hogy a tévedést az ellenfél okozta légyen: annyira jogszerű, hogy a tévedésnek bár vétlen okozója, *saját károkozó tényéből* ne származtathassou kártérítési követelést.

Bízom abban, hogy a Tervezet törvénnyé válta előtt a tévedésre vonatkozó intézkedések még egyszer revizió alá fognak vétetni.

Dr. Liebmann Ernő.

A budapesti rendőrség működése az 1913. esztendőben.

A budapesti állami rendőrség főkapitánya által, a vezetése alatt álló szervezet működéséről szerkesztett és a belügyminiszterhez felterjesztett «Jelentésből»* kivehetően főleg három csoportba sorozható a rendőrség tevékenysége. Beszámol a jelentés a rendőrségnek, mint bűnügyi nyomozó-hatóságnak, mint igazságszolgáltató szervnek (kihágási bíráskodás) és végre mint a mindennapi élet rendjének fentartására általában irányuló működéséről.

I. A bűncselekmények kinyomozásával megbízott osztálynak az elmult évben ugyancsak tekintélyes munkatöbblettel kellett megbirkóznia. A rendőrség tudomására hozott több mint 47,000 bűncselekmény 60%-os szaporodást jelent az 1912. évhez képest. A Jelentés ezt a nagyon is figyelemre méltó emelkedést az 1913. esztendő rendkívül mostoha gazdasági viszonyaival igyekszik megmagyarázni, amely indokolást az a körülmény is támogatni látszik, hogy a vagyon elleni cselekmények az elmult esztendőhöz képest 70%-nyi szaporodást mutatnak. Nézetünk szerint azonban a bűnözés terjedésének egyéb, mélyebbreható okai is vannak. Szaporodtak az ember élete és testi épsége ellen elkövetett bűncselekmények is (3400 eset), a szemérem elleni deliktumok szintén már a 300-ik esethez jártak közel, okirathamisításból is majd kettő jutott minden napra. Mindezek a bűncselekmények pedig nem állanak szoros összefüggésben a gazdasági helyzettel, vagy talán a korcsmai verekedések és késelések szaporodását (62. old.) is a nyomasztó pénzügyi viszonyok felett érzett elkeseredés közvetlen következményének kell betudni? Nem mulaszthatjuk el, hogy az elmult esztendő politikai viszonyait fel ne említsük — erre különben más helyütt a Jelentés (159. old.) is helyesen utal — a bűncselekmények elkövetésére alkalmat adó körülmények között. A politikai helyzetnek szinte naponta változó képe, a gyakori jelentős események szóban és tettben való véleménynyilvánításra ösztökéltek, amely alapjában véve megengedett véleménynyilvánításnak azután súlyos testi sértés, hatóság avagy magánosok ellen elkövetett erőszak lett a vége. A politizálás szenvedélye faji tulajdonság, és nem érthetünk egyet a Jelentés szerzőjével, midőn oda konkludál, hogy e tekintetben különösképen «egyes sajtóorganumoknak eddig fékezhetetlen bujtogatásainak volt mozgató szerepük!» (160. old.) A léha, keze munkájából megélni nem tudó, szélhámos tervekkel telített elem az egész ország területéről a fővárosba igyekszik, mint ahol a legkönnyebb megélhetést remél. A bevándorolt, rendes foglalkozás hiányában levő elemeknek a fővárosban való nagymérvű felszaporodása a bűncselekmények számbeli emelkedését hasonlóképen lényegesen előmozdítja. A 42,697 kinyomozott bűntettes közül majd 26-od fél ezer volt vidéki a 15,860 budapesti illetőségűvel szemben. (Külföldi bűntettes 1520 volt.) Érdekes és talán hasznos is volna megtudnunk, hogy az ország különböző részeiből a fővárosba került lakósság illetőségi hely szerint mily arányban járult hozzá a bűncselekmények elkövetéséhez. A bűntettesek előéletét illetőleg az ujoncok erős túlsúlyban vannak; — a büntetett egyének a létszám egynegyedét alig haladják meg. Kivétel e tekintetben csupán az orgazdaság és bűnpártolás volt, mely bűncselekmények úgy látszik az aktivitásukat vesztett, kiérdemült bűnösök privilégizált működési tere. Az összes bűncselekmények majd egyharmad részét nők követték el. A bűntettesek foglalkozását illetőleg helyesen mutat rá a Jelentés, hogy a munkakerülést üldöző törvényünk életbelépésének hatása alatt az idáig minden foglalkozást megvető dologtalan egyének sietve igyekeztek maguknak valamely polgári pályát választani, hogy szükség esetére munkás elemnek tüntethessék fel magukat. Hogy az ily sebtiben választott mesterség igen sokszor csak mellékfoglalkozás volt, azt mindennél jobban bizonyítja az a tény, hogy a vagyon ellen elkövetett bűncselekmények tetteseinek (45,302) csupán 19%-a volt «*rendes foglalkozás*» hiányában. A bűntettesek foglalkozásának minőségét illetően érdekes kimutatást ad a Jelentés, (197. lap) csupán azt sajnáljuk, hogy a kimutás csak az előzetes letartóztatásba helyezettekre és nem az összes kinyomozott bűntettesekre terjed ki.

A kimutatás szerint a letartóztatottak közül:

magasabb műveltségű	5·8%	
önálló iparos és kereskedő	42·2%	
földmíves	0·6%	
munkás	5·8%	
cseléd	16·3%	
napszámos	29·3%	volt.

Az «önálló» iparosok és kereskedők tehát a legnagyobb arányszámmal voltak az elmult év bűnösei közt képviselve. Az «önállóság», mely minden alacsonyabb rendű munkás ideálja, szemmelláthatólag könnyen veszedelmessé válhatik. Az 1913. esztendőben 7489 fiatalkorú bűnügyében járt el a rendőrség, ami az elmúlt évhez képest 5650 tizennyolc éven alóli bűntettessel való szaporodást jelent. E többlet azonban főleg a fiatalkorúak ügyeivel való behatóbb foglalkozásnak a következménye. Rendőrségünk fáradhatatlan munkásságának e tekintetben remélhetőleg csakhamar meg lesz a látható eredménye is. A bűncselekmények számának említett emelkedésével az általuk előidézett kárnak mennyisége is jelentékenyen emelkedett. A sértettek által bejelentett kár összege kevéssel maradt *tizenkét millió koronán* alúl (1 millióval több, mint 1912-ben). A rendőrség ügybuzgó működésének köszönhető, hogy ebből az összegből 4.514,815 K, tehát majd 40% megtérült (158. oldal). Tekintve azonban, hogy a sértettek a bűncselekmény okozta ijedtségükben a szenvedett kárt igen gyakran túlbecsülik, a visszatérült érték az elszenvedett károsodás nagyobb százalékának felel meg a valóságban. Általában a nyomozások menetéről már kevésbbé kedvezőbb képet nyerünk a Jelentés adataiból; eredménnyel a feljelentés tárgyává tett bűncselekményeknek még kétharmad részében sem járt a nyomozás (47,743 eset közül 16,476 eredménytelen). A jelentésbeli kimutatásban a nyomozások átlagos tartamának feltüntetését nélkülöznünk kell. Ez utóbbi épenséggel nem lényegtelen körülmény; a bírósági eljárás eredménytelensége (BP. 472. §-a alapján való befejezés), gyakran vezethető vissza arra a körülményre, hogy a rendőrség

* Nyomtatásban közzétéve: Jelentés a budapesti állami rendőrség 1913. évi működéséről 1914.

a nyomozati iratok áttételével késlekedve, a bűntettesnek kellő időt nyújt a szökésre. Egyébként e tekintetben a Jelentés is beismeri, hogy egyes «a közérdeklődés központjába állított esetek» felderítése végett «stagnálásba jutnak a névtelen tömegesetek» (152. oldal). Ezzel szemben azonban a mentségül felhozott körülményt: a személyzeti létszám rendkívül alacsony voltát is méltányolni kell. Míg a 47 személyből álló előadói kar, — egy előadóra átlag 3039 ügydarab jutott — az elmúlt esztendőben sem panaszkodhatott elviselhetetlen megterheltetésről, addig főleg az alacsony díjazásért csakugyan fáradságos munkát végző detektívtestület a roskadásig volt igénybe véve. A fővárosi államrendőrség szolgálatában mindössze 240 detektív áll, ami pedig azt jelenti, hogy 10,000 lakósra Budapesten 3 detektív sem jut (201. oldal) és a területi hatáskörhöz viszonyítva 1 detektívre mintegy 205 katasztrális hold esik. A detektíveknek kiadott *bűnügyi* megbízások száma meghaladta a 44,000-ret, nem szabad elfelejtenünk azonban, hogy emellett még több egyéb fajta megbízásban is el kell járni e testület tagjainak (erkölcsrendészet stb.), úgy hogy csodálkoznunk kell azon, hogy a betegségben töltött napok száma 2514-nél több nem volt. Kétségtelen, hogy a rendőrség vezetője által már több ízben sürgetett létszámszaporításnak újabb halogatása csupán az ügyek elintézésének rovására — tehát a közbiztonság kárára — történhetik. Rendőrségi személyzetről lévén szó — itten emlékezünk meg röviden a Jelentésnek a közrendőrökre vonatkozó adatairól is. Rendőreink a büntetőtörvényekkel még összeütközésbe nem került lakósság köztudatában is, mint az államhatalomnak igen kevéssé rokonszenves megszemélyesülései élnek. A rendőrök tapintata, szakismerete és érintkezési modora tekintetében a főkapitány valószínűleg egy véleményen lesz a közönséggel, a Jelentés adatainak hatása alatt azonban nem is lehet más a véleménye. «A rendkívül terhes és rosszul fizetett rendőrállásra — mondja a Jelentés (16. oldal) — kellő intelligenciával bíró elemek nagyon gyéren jelentkeznek.» A főkapitány szerint ugyan «szigorú rosta alá vesznek mindenkit, aki az intézmény tagjává avatódik fel», hogy azonban e szigorúság dacára sem képesek az őrszemélyzetet csak valamennyire is intelligens elemekből összetoborozni, azt a rendőrujoncok korábbi foglalkozását feltüntető táblázat is bizonyítja. E szerint a korábbi foglalkozás szerinti megoszlás a következő:

szellemi foglalkozást űző	32
kereskedő	39
iparos	410
földmíves	2100

Ezek közül *csupán elemi iskolai* képzettségű 96½%. A túlnyomóan földmíves foglalkozású, városi élethez nem szokott őrszemélyzet, a nagyvárosi forgalom zavarában könnyen veszti el nyugodtságát. Igen helyes gondolat volt a Jelentésben egy kényes részletre is kiterjeszkedni, nevezetesen a rendőri fegyverhasználat folytán ejtett és rendőrök általi intézkedések folytán szenvedett sérülésekre. Kimutat a Jelentés 31 rendőr által ejtett és 12 rendőr által elszenvedett sérülést; az előbbiek közül 12 az utóbbiak közül 4 volt súlyos természetű. A fegyverhasználat folytán okozott sérülések egyenként részletezve vannak a Jelentésben (137. és köv. oldalakon). Bármily figyelemmel olvassuk is a rövid tényvázlatokat, sokszor nem kapunk tiszta képet arról, vajjon a fegyverhasználat és ezzel kapcsolatos sebesülésokozás múlhatatlanul szükséges volt-e. A sok közül szolgáljon példának a következő eset (143. oldal): február hó 22-én este 8—9 óra között az ú. n. lőrinci átrakó-állomáson G. B. őrszemes rendőrt, mikor a szénnel megrakott kocsik közt cirkált, az ott leselkedő széntolvajok szénnel megdobálták, s a rendőrt több dobás érte (sebesülésről nincs szó!). A rendőr erre elővette szolgálati forgópisztolyát s a dobálók *közé lőtt*. A golyó H. I. napszámos balkarján ment keresztül — mentők Szt. István-kórházba szállították. Számos eset közül csupán egy — talán nem is a legjellemzőbb — kiragadott példa, mely önkénytelenül is Macchiavelli mondását juttatja eszünkbe, hogy egy elfoglalt ország lakósságát legcélszerűbb oly módon meghódítani, ha a hódító sereg azt kardra hányja. A fegyelmi eljárás során, melynek lefolytatása útján állapítják meg a fegyverhasználat jogos vagy jogtalan voltát — fokozatos szigor ajánlatos. Mint speciális körülményt jegyezzük meg, hogy a rendőri fegyverhasználatra a legtöbb esetben a katonaság garázda magaviselete szolgált okul.

Öngyilkosságok és öngyilkossági kísérletek szintén szép számban járultak a rendőrség munkájának szaporításához. Saját akaratából vált meg életétől 272 személy az elmult esztendőben (43-al több mint 1912-ben); 909-en pedig eredmény nélkül kísérlették meg az öngyilkosságot. Érdekes, hogy a nők általában nagyobb számban határozták el magukat az öngyilkosságra, mint a férfiak, a kivitelben azonban járatlanabbak lévén, gyakran választottak ölésre alkalmatlan eszközöket, úgy hogy végeredményben a befejezett öngyilkosságok többsége mégis a férfiak részén van. (137 férfi, 135 nő volt öngyilkos, 398 férfi, 511 nő követett el kísérletet.) Férfiak pisztollyal, nők méreggel vetettek véget legtöbbször életüknek.

II. *A rendőrség, mint igazságszolgáltatási hatóság* (kihágási bíráskodás). A «kihágások városának» nevezi a Jelentés Budapestet, midőn a kihágások számának újólagos emelkedéséről ad számot. Tényleg a szaporulat nem jelentéktelen, tekintve, hogy az ügyforgalom 210,200 ügydarabra rúgott, ami az elmult esztendővel szemben 31,626 többletet jelent (365. oldal). Említésre méltó e mellett, hogy a büntetéspénzek fejében befolyt összeg (337,951 K) ennek dacára is kevesebb az 1912. évben lefizetett összegnél és több helyen is hangsúlyozza a Jelentés, hogy még a műveltebb osztályok tagjai is sok esetben kérték a pénzbüntetésnek elzárásra való átváltoztatását. Úgy látszik a közfelfogás már az elzárást is ide-s tova «custodia honestanak» és a pénzbüntetés lefizetését felesleges pénzkidobásnak fogja tekinteni. Közelebbi adatokkal a kihágások tekintetében a Jelentés adós marad, pedig érdekes volna megtudni a kihágások megoszlását nem és foglalkozási ágak szerint, valamint a kiszabott pénzbüntetések átlagos nagyságát is. A büntetőparancsról a Jelentés, mint a gyakorlatban kifogástalanul bevált intézményről emlékszik meg. Átlag 40% emelkedik jogerőre a kibocsájtott büntetőparancsokból, pedig elég gyakran alkalmazták, főleg a kerületi kapitányságok. A tárgyalást kérők is rendszerint csupán időnyerés céljából nem fogadták el a büntetőparancsot és az ennek folytán kitűzött tárgyalásról legtöbbször el is maradtak. Ideje volna már, hogy a büntetőparancsot járásbíróságaink is rendszeresen alkalmazzák. Általában a rendőrségi ítéletekkel szemben a vádlottak ritkán veszik igénybe perorvoslati jogukat; így pl. a VI. ker. kapitányságon hozott 9893 ítélet közül 9323 emelkedett jogerőre első fokon. Az elítéltek legtöbbnyire kezük munkájából élnek, kik a fellebbezési eljárással járó esetleges újabb munkamulasztást akarják elkerülni és ezért inkább jogorvoslat nélkül róják le a kisebb büntetéseket.

Mint már említettem, a kihágási bíráskodásra vonatkozólag a Jelentés meglehetősen szűkszavú; a felhozottakon kívül egyéb jelentős adatot alig tartalmaz.

III. Rendőrségünknek a közigazgatási rendészet terén kifejtett működését illetőleg csak három ügykörről, nevezetesen az erkölcsrendészetről, a közlekedési rendészetről és végre a cselédügyek intézéséről kívánnék néhány sorban megemlékezni. Az erkölcsrendészet ügye a Jelentés mostohagyermeke, melynek a 374 oldalas kötetben mindössze 8 oldal jutott. Abból az adatokból azonban, amelyeket erre a nehány lapra összehordtak, a felét bátran el lehetett volna hagyni. Ennek megfelelően a lényegesebb körülményekre vonatkozó felvilágosítások természetesen hiányoznak. Rezignációval közli a Jelentés (280. oldal), hogy a kéjnők száma Budapest területén állandó emelkedésben van; jelenleg már a 2404-et elérte (+ 205). Kiválóan pontos táblázatok sorozatában világosít föl a Jelentés a kéjnők létszámának havonkénti hullámzásáról, valamint a szemérmetlen magaviselet miatt történt feljelentésekről és egyéb hasonló, talán nem egészen legelsőrendű fontosságú körülményekről, melyekből Budapest erkölcsrendészetéről tiszta képet senki sem nyer. Sokkal szükségesebbnek tartanánk adatokat az ujonnan belépő kéjnők előéletére, korára, korábbi foglalkozására vonatkozóan. Hány kéjnő ellen indult bűnvádi eljárás és mi miatt az elmult évben? Történnek-e intézkedések arra vonatkozóan, hogy kéjnőt akarata ellenére bordélyházban visszatartani ne lehessen? Egyedül az erzsébetfalvai kapitányság jelentésében olvassuk, hogy figyelmet fordít a rendőrség arra, hogy a kéjnők lakásadóik által ki ne zsaroltassanak. Látszik-e ily fajta ellenőrzés a város belterületén is, ahol erre még fokozottabb szükség volna? Hasonlóan lapidaris stílusban fogalmazott értesítést kapunk az erkölcsrendészeti büntetőbíróság működéséről is; egy fél oldalban jelzi

a Jelentés (288. oldal), hogy minden rendben van. «A kihágási eljárások a mult évben erős emelkedést mutatnak — mondja a Jelentés. Összefügg ez a rendőrségnek azzal a szigorú programmjával, mely a prostituáltak világában teljes rendet kíván tartani (sic!).» A rendcsinálás eszközei bizonyára hivatali titkot képeznek. Végezetül egy kis számtani fejtörő következik. Erkölcsrendészeti kihágás miatt feljelentettek 1913-ban 6623 személyt; ill. p. *285 férfit és 7313 nőt! (?)*

A *közlekedésügy rendészete* terén a rendőrség még számos feladat megoldása előtt áll, jóllehet e tekintetben javulás máris észlelhető volt. Legtöbb panaszra a budapesti közúti vaspálya társaság és az automobilok adtak okot. Különösen az egyes kerületi kapitányságok panaszkodnak, hogy a villamos társaság nem tartja be a menetrendet, az előírásnak meg nem felelő kocsikat járat, agyonfárasztott személyzete a biztonsági követelményeket nem tartja be, az elgázolások és egyéb balesetek lényegesen szaporodtak. Hogy mennyire a szívén hordja a közúti vaspálya társaság a közönség kényelmét, azt mindennél jobban bizonyítja az a tény, hogy noha 1913-ban *16 millióval* több utasa volt, mint 1912-ben, kocsiparkját az összes vonalakon együttvéve *hat pótkocsival (!)* szaporította. A rendőrség szigorú programmjának talán itt is érvényesülni kellene. Vigyázatlan, vakmerő iramban való hajtással sok emberre hoztak bajt az automobilok. Az elgázolások nagy számáról a forgalmasabb kerületek kapitányi jelentéséből győződhetünk meg. A helyzet javulása csak a rendőrség és a büntetőtörvényszék fokozott erélyű fellépésétől várható. A soffőr néhány koronás pénzbüntetésével, melyet gazdája mindenkor készségesen fizet le helyette, eredményt elérni nem lehet.

Befejezésül még néhány szót egy közismert kérdésről, a cselédügyről. A kerületi jelentések csaknem kivétel nélkül állapítják meg a cselédügyi viszonyok általános rosszabbodását. A népességnek csakis selejtes, dolgozni nem akaró része megy cselédsorba, a szolgálati helyet, folyvást magasabb bért hajszolva, minduntalan változtatják. A rövid tartamú szolgálati viszony finálója rendszerint a rendőrség előtt játszódik le (98. oldal).

Megállapítja a Jelentés, hogy ezeknek az egészségtelen viszonyoknak nagyrészben a cselédszerzők az okai. A baj megállapításánál azonban a rendőrség nem állapodhatik meg. Fokozott ellenőrzés, a cselédtörvény határozmányainak pontos végrehajtása, érzékeny büntetések segíthetnek csupán a bajon. Míg a lehetőség meg van arra, hogy az a cseléd, aki 30 ízben fopta meg különböző gazdáit újból elszegődhessék és így 31-ik gazdáját is meglophassa (172. oldal) — addig fővárosunk cselédügyi viszonyait rendezetteknek tekinteni épenséggel nem lehet.

Dr. Auer György.

Szemle.

BELFÖLD.

— **Strike és nyugdíjjárulék.** Strike miatt elbocsátott alkalmazottnak a nyugdíjintézetnek fizetett nyugdíjjárulék visszatérítése iránt indított perében a budapesti kir. törvényszék, mint fellebbezési bíróság, több ízben marasztaló ítéletet hozott, lényegében a következő okokból: Az alapszabályok szerint a nyugdíjintézetből kiváló tagok, ha az intézetből nem saját akaratukból vagy hibájukból távoznak, a befizetett folyó járulékokat visszakövetelhetik. Felperes nem saját akaratából és nem önhibájából távozott az intézetből, mert alperes állítása szerint is csak strike-ba lépett, vagyis megszakította ugyan a munkát, de nem hagyta el állását és utóbb a munkaadó bocsátotta el, amidőn a strike befejezése után nem engedte munkába állani. És mert a strike-ba lépés — tekintet nélkül arra, hogy a munkaadónak elbocsátási okul szolgálhatott-e — az alperesi nyugdíjintézetből kiválás szempontjából felperes hibájának fel nem róható. Mivel, ha az alkalmazottnak strikeba lépése a munkaviszony szempontjából a munkaadóval szemben oly vétkes eljárásnak tekintetik is, amely miatt a munkaadó felmondás nélkül elbocsájthatja az alkalmazottat: ez a vétkesség nem oly fokú, hogy méltányosan az alkalmazott eljárását a nyugdíjintézeti tagság megszünésénél is hibásnak lehetne minősíteni. Áll ez különösen tekintettel arra, hogy a strike az alperes által előadottak szerint is a hasonló vállalatoknál általános volt, amennyiben az alkalmazottaknak mintegy kétharmadrésze az összes ily budapesti vállalatoknál strike-ba lépett. Ha külső kényszer alatt a munkás ilyenkor nem is áll, az összetartozásnak erkölcsi kényszere strike-ba lépésre hívja. De különben is az alapszabályokban foglalt az a kikötés, hogy mikor a nyugdíjintézeti tagság az alkalmazott hibájából szűnik meg, az alkalmazott a befizetett járulék visszatérítését nem igényelheti, a szerződés megszűnésének következményéül az alkalmazott jogainak elvesztését állapítja meg. Ez a kikötött joghátrány pedig a kötbérre vonatkozó szabályok szerint mérsékelhető. Már pedig figyelembe véve a munkaadónak és a nyugdíjintézetnek minden jogos érdekét, de viszont nem hagyva figyelmen kívül azt sem, hogy a már előadottak szerint felperest a vétkességnek igen csekély foka terheli: azzal az összeggel, amelyet az intézet az alapszabályok értelmében mint belépési díjat megtart, a jogvesztés méltányos mértéke kimerül.

— **A Kúria III. jogegységi tanácsa** f. évi június hó 20. napján tartott ülésében a következő döntvényt hozta: Az 1875. évi XXXVII. tc. 198. §-a értelmében a részvénytársaság igazgatósága a felügyelő-bizottság által megvizsgált mérleggel együtt, a részvénytársaság igazgatóságának a közgyűlés elé terjesztendő jelentését közzétenni nem köteles, hanem a közgyűlést megelőzően nyolc nappal, csupán a társaság igazgatósága által aláírt és a felügyelő-bizottság által megvizsgált és aláírásával szintén ellátott mérlegre vonatkozó jelentést kell közzétennie.

— **Az állami alkalmazottat megillető lakbérnyugdíjat** abban az esetben, ha a tényleges szolgálatban járó lakáspénz megszűnése nem esik össze a naptári évnegyeddel, nem az ellátás folyósítására való igény beálltának napját követő naptári évnegyed első napjától, hanem annak a hónapnak első napjától kezdve kell folyósítani, mely a lakáspénz megszűnését közvetlenül követi. (A m. kir. közigazgatási bíróság általános közigazgatási osztályának XXII. számú döntvénye.)

— **Egyházközségek által fentartott tanintézetek szolgáinak bejelentési és biztosítási kötelezettsége.** Egy, szélesebb körben is érdeklődéssel kísért sommás perben, melyet a makói kerületi munkásbiztosító pénztár indított a nagylaki görög-keleti román egyház ellen, ez utóbbi alkalmazásában álló iskolaszolgák biztosítási kötelezettségének megállapítása iránt: a *szegedi* kir. törvényszék polgári fellebbezési tanácsa a keresetnek helyt adó járásbírósági ítéletet helybenhagyva, az alperes egyházat az iskolaszolgáknak betegség esetére való biztosítására kötelezte azon az alapon, hogy az 1907. évi XIX. tc. 1. §-ának 3. pontja szerint a *közintézeteknél* alkalmazottak az egyéb feltételek fenforgása esetében betegség esetén való biztosítás alá esnek és minthogy a törvény nem tesz különbséget abban a tekintetben, hogy a közintézet az állam, a törvényhatóság, vagy valamely hitfelekezet által állíttatik-e fel vagy tartatik fen, az egyházközségek által fentartott közintézeteknél alkalmazottak is betegség esetére való biztosítás alá esnek, már pedig az alperes által fentartott elemi iskola közintézet, melynek fentartása nem függ össze szorosan az egyházközségnek és általában a felekezeteknek tulajdonképeni hivatásával, amennyiben a közoktatás ellátására az egyes felekezetek bizonyos körülmények közt jogosítva vannak ugyan, de ebbeli működésük körében épen oly megítélés alá esnek, mint más iskolafentartó és így a biztosítási kötelezettség szempontjából külön elbánásra jogos igényt nem tarthatnak.

E vitás kérdés tisztázása tekintetében jelentékeny fontosságú pert ellenkező értelemben döntötte el most a *szegedi kir. tábla* polgári felülvizsgálati tanácsának 1914. G. 153. számú és a felperest keresetével *elutasító* ítélete annak kimondásával, hogy miután a magyar törvényhozás, az 1907. évi XIX. tc. meghozataláig, tekintettel a hazai felekezeteknek közjogi jellegére: mindenkor, amidőn felekezetekre és hitközségekre vonatkozóan intézkedik, ezeket külön említi fel és nem sorolja őket az egyesületek, vagy közintézetek általános elnevezése alá és mert az idézett törvény indokolása és tárgyalása semmi elfogadható adatot nem nyujt, melyből minden kétséget kizárólag következtethető volna, hogy törvényhozásunk nyelvezete az 1907. évi XIX. tc. megalkotásánál az eddig gyakorolt fogalmi meghatározásoktól eltért volna: így tehát a *hitközségek* az idézett törvény 1. §-ának általános elnevezései alá, különösen a 13. pontban említett «*közintézetek*» és a 16. pontban említett «egyletek és társulatok» általános elnevezéssel megjelölt munkaadók *fogalma alá nem vonhatók*. De meg különben is a törvény 1. §-ának 15. pontja a *nyilvános tanintézeteket* külön említi fel, miből következik, hogy

ezeket a törvényszakasz egyéb pontjaiban felsoroltak alatt nem érti és különösen nem sorozza a 13. pont «közintézetek» elnevezés alá. Kétségtelen tehát, hogy a jelzett törvény szempontjából *a nyilvános tanintézet nem közintézet* és a nyilvános tanintézetnek *csakis a műhelyében* alkalmazottjai esnek biztosítási kötelezettség alá. *Zsoldos Benő.*

— **Miként töröltessük a zálogjogot?** Igen helyes volt, hogy a Jogt. Közlöny f. évi 26. számában dr. Kégl János rámutatott arra a visszás állapotra, mely az akadályok egész hegyláncolatát állítja olyik esetben egy már régen megszűnt követelésről szóló zálogjog törlésének a keresztülvitele elé. Ez a tarthatatlan állapot azonban más esetben is elénk mered. Magyarunk vesz egy darab földet. Valamely okból nem iratja a nevére. A telekkönyvi tulajdonos meghal, örökösei szertemennek. A hagyatéki eljárást nem folytatták le, esetleg le sem folytatható azon nem ritkán előforduló okból sem, mert nem lehet tudni, hogy a telekkönyvi tulajdonos hol és mikor halt meg és így a halálesetfelvételt sem lehet megtalálni. Mit tegyen már most az a tényleges tulajdonos, aki telekkönyvi tulajdonos is akar lenni. A gyakorlati élet leleményessé teszi az embert, mert hát az ember azért ember, hogy több esze legyen, mint a törvénynek. Mi kieszeltünk hasonló esetben egy módot. Nevezetesen kiveszünk az illetékes közigazgatási hatóságtól egy oly értelmű bizonyítványt, hogy a telekkönyvben feltüntetett jelzálogos hitelező, avagy telekkönyvi tulajdonos ismeretlen helyen tartózkodik. Ezzel a bizonyítvánnyal felszerelünk egy keresetet és megindítjuk a zálogjog kitörlésére, avagy a tulajdonjog bekebelezésére alkalmas okirat kiállítása iránt a pert az ismeretlen helyen tartózkodó alperes részére kirendelendő ügygondnok ellen. Az ügygondnok kolléga erre megjelenik a tárgyaláson és miután védelmet nem terjeszt elő, a bíróság meghozza alperes ellen az ítéletet. Az ítélet jogerőre emelkedik és a rendelkező résznek megfelelően vagy közvetlenül a telekkönyvi hatóságnál beadott kérvénnyel, vagy pedig végrehajtási kérvénnyel keresztül vezettetjük a telekkönyvben a tényleges állapotnak megfelelő telekkönyvi állapotot. Igaz, hogy közben nagy lelki gyötrelmeken megyünk keresztül, nehogy olyan ügygondnokot fogjunk ki, aki a perben védekezik, mert akkor jaj neked szegény felperes. Hála legyen azonban Mohammednek, a bíróság ezen is segít, mert legtöbbször olyan ügygondnokot rendel ki, aki információ hiányában védelmet nem terjeszt elő. Ezt a módot ajánlom Kégl kollégának. Aránylag nem is nagyon költséges. *Dr. Waldner Fülöp*

— **Ingatlanra elrendelt utóajánlati árverés esetében az utóajánlatot tevő jogi helyzete.** *A k—i kir. törvényszék:* A dr. P. I. budapesti ügyvéd utóajánlatot tevő által a 6631/913. szám alatt letétbe helyezett 396 K bánatpénzt és ennek letéti kamatait ezennel elveszettnek és a vételártömeghez csatolandónak mondja ki. *Indokok:* Nevezett utóajánlatot tevő és árverező a 6631/913. szám alatt kibocsátott árverési hirdetménynek, mint amely az árverezni szándékozók jogait és kötelességeit meghatározza, az árverés megkezdése előtt a hirdetmény egy kiadmányának aláírása által magát alávetette, amely hirdetménynek 6. pontja az 1908 : XLI. tc. 25. §-ának megfelelően kötelezte vevőt, hogy a bánatpénzt az általa megígért ár 10%-ára kiegészítse és mikor az általa megígért 10,000 K-nál többet más nem ígért, reá az árverési feltételek értelmében tett ígéretével vállalt szerződéses kötelezettsége beállott. Minthogy pedig dr. P. I. ügyvéd az árverési jegyzőkönyv tanúsága szerint az árverési feltételek 6. pontjának eleget tenni vonakodott, amiáltal az árveréssel visszaélt és mert az 1908 : XLI. tc. 35. §-a azon célból alkottatott, hogy a visszaélések meggátoltassanak, következésképen — bár e §. a bánatpénz elvesztését kifejezetten meg nem állapítja — mégis abból következik, hogy a visszaélés a letett bánatpénz elvesztését vonja maga után annyival is inkább, mert feltéve az ily, minden következmény nélküli módon bekövetkezhető esetet, hogy ha a legtöbbet ígérő, de a bánatpénzt ki nem egészítő után következő legtöbbet ígérő árverelő a bánatpénzt szintén ki nem egészíteni: az egész árverési eljárás illuzóriussá válna. Ezeknél és még — per analogiam — a végrehajtási törvény 185. §-ánál fogva, mint hogy az árverési feltételeknek a kitűzött időben eleget nem tett, a letett bánatpénzt elveszettnek és a vételárhoz csatolandónak kellett kimondani.

A budapesti kir. tábla: A neheztelt végzésnek azt a rendelkezését, amely szerint a dr. P. I. által bírói letétbe helyezett 396 K bánatpénzt és annak letéti kamatát elveszettnek és a vételártömeghez csatolandónak mondja ki, megváltoztatja és elrendeli, hogy a kérdéses letét letevő részére kiutalványoztassék. *Indokok:* Az 1881 : LX. tc. 173. §-a *g)* pontjának az a rendelkezése, hogy ha a zárhatáridő alatt magasabb ígéret nem tétetett, az árverés tárgya a legtöbbet igérő által megvettnek nyilvánittatott, változást szenvedett az 1908 : XLI. tc. 25. §-ának azon intézkedése á tal, hogy a magasabb ígéretet tevő, ha többet igérni senki sem akar, köteles nyomban a kikiáltási ár százaléka szerint megállapított bánatpénzt kiegészíteni és ha ennek a kötelezettségének eleget nem tesz, ígérete figyelmen kívül marad és az árverésben részt nem vehet, hanem az ingatlant az árverezők közül legtöbbet ígérő által megvettnek kell kijelenteni; ekként az elsőbíróság végzésében foglalt indokolástól eltérőleg az árverési hirdetmény 6. pontjának a rendelkezése a legtöbbet ígérőre kötelezettséget annyiban ró, amennyiben az a törvény intézkedésének megfelel, míg ha annak ez eleget nem tesz, reá a törvénynek az a rendelkezése alkalmazandó, hogy az árverésben részt nem vehet, arra azonban a törvény alapot nem szolgáltat, hogy utóajánlatot tevő az előzőleg letett bánatpénznek elvesztésével sújtassék, miért is az elsőbíróság végzésének ebben a részben megváltoztatása mellett az elsőbíróságot a letétben levő bánatpénznek kiutalványozására utasította. A vitatott kérdés nem tartozván az újabb árverés keretébe, a beadott felfolyamodás következtében felmerült költség a vevő terhére róható nem volt.

— **Szolgálatba léphet-e a nő férje beleegyezése nélkül a Tervezet szerint?** Ezen kérdésről eddigi jogunk csak az 1876. évi XIII. tc. 13. §-ában szól. «Férjnél levő asszonyok, ha férjeik ellenzik, nem léphetnek szolgálatba. Kivétetnek e szabály alól a férjüktől törvényesen akár ideiglenesen, akár végképen elválasztott asszonyok».

Ezen intézkedésen rést tör az 1897. évi november 1-én kelt 86154. számú belügyminiszteri rendelet, hogy a férjnél levő asszonyok részére a cselédkönyv a férj előzetes meghallgatása nélkül kiadható. Ennek aztán gyakorlatilag az lett a következménye, hogy az asszony a férje beleegyezése nélkül elszegődhetik ugyan, de a férj jogosult a szolgálatot felmondani.

A német Ptk. ezen kérdésről az 1358. §-ában intézkedik. «Ha a nő harmadik személy irányában személyes szolgálatra kötelezi magát, úgy a férj, amennyiben a gyámhatóság őt erre felhatalmazza, a felmondási határidőre való tekintet nélkül a jogviszonyt felmondhatja. A gyámhatóság köteles megadni a felhatalmazást, ha kitűnik, hogy a nő működése a házasság érdekeit hátráltatja».

A német Ptk. ezen intézkedése azon alapelvből indul ki, hogy a nő szerződőképessége megszorítást nem szenvedhet. Ez az elv azonban nem fajulhat odáig, hogy a harmadik személy irányában vállalt személyes szolgálatok teljesítése által az együttélésből a nőre háramló szolgálatok elhanyagoltassanak. (Lásd a német Ptk. indoka.)

A tervezet erről a kérdésről nem intézkedik. Ez a hiány annál érezhetőbb, mert a nő gazdasági térfoglalása napról-napra növekedik. Azáltal, hogy a Tervezet nem veszi át a német Ptk. 1358. §-ának intézkedéseit, azt kell következtetni, hogy a férjnek gyámhatósági felhatalmazás alapján keletkező felmondási jogát nem teszi magáévá. Ez mindenesetre dicséretes. A nő teljes cselekvőképessége és egyenjogúsága a férji gyámkodást nem tűri. De ettől el is tekintve, illetéktelen beavatkozás a férjnek ez a joga oly szerződésbe, amelyet jogilag tőle teljesen független két személy kötött meg. Az a kérdés, vállaljon-e a nő idegen szolgálatot, ez a házastársak belső dolga. Ebből harmadik személyre kár nem háramolhatik. Már pedig határozottan károsodik a harmadik személy, ha a férj a nővel kötött szerződést a felmondási határidőre tekintet nélkül felmondhatja. Ha a férj azt gondolja, hogy idegen szolgálat által a házastársi kötelességek csorbát szenvednek és ez a tény reá nézve oly annyira sérelmes, hogy az együttélést ily körülmények között nem folytathatja, úgy az 1894. évi XXXIV. tc. 80. *a)* §-a alapján módot kereshet az orvoslásra. Ezt pedig annál is inkább meg fogja találni, mert hisz a Tervezet 25. §-a alapján a nő méltányos ellenvetéseit úgy is mérlegeli a bíróság és amennyiben ezen ellenvetéseket jogosnak nem találja, úgy az együttélést a Tervezet 24. §-a alapján a bíróság úgyis meg fogja szüntetni.

Nagy hiány mindenesetre, hogy ezen kérdés felett hallgató-

lag elsiklik a Tervezet. Határozott állást kell foglalni, mert hisz a keletkező Ptk., mely évtizedekig van hivatva döntőleg irányítani a magánjogi viszonylatokat, nem hagyhat bizonytalanságban egy oly mind gyakrabban felmerülő kérdést, mint amilyenről itt szó van.

Célszerű volna a következő intézkedés felvétele: «A nő szolgálatot férje hozzájárulása nélkül vállalhat. A nő önálló munkaköre a háztartási kötelességek (29.) megsértésére nem vezethet».

Ez az intézkedes védi a házi tűzhelyet és megfelel annak a régi és sokat emlegetett tervnek: egyenjogúságot a nőnek.

Dr. Elek István.

KÜLFÖLD.

— **Az ügyvédség gyakorlásától felfüggesztett ügyvéd** fegyelmi vétséget követ el, ha ügyvédi tevékenységet végez (az osztrák legfelső bíróság fegyelmi tanácsának 1914 ápr. 22-én Dg. III. 6/13. sz. határozata). A panaszlott bűnügyi védelmet vállalt el, díjára és költségeire előleget vett fel és jogi tanácscsal szolgált. Ez durva megsértése a kar tekintélyének és bántó szembehelyezkedés a jogerős ítélettel.

— **A pertárgy részének tiszteletdíjul kikötése** és a pertárgynak magához váltása az ügyvéd részéről: fegyelmi vétség (osztrák legfelső bíróság fegyelmi tanácsa 1914 ápr. 22-én. Dg. V. 3/14.).

— **A katonaság fegyverhasználati jogának** újbóli pontos megállapítását tették szükségessé a közelmult politikai eseményei Németországban. A folyó év márciusában kiadott kormányrendelet kimondja, hogy rendes körülmények között csupán a polgári hatóság vezetőjének megkeresésére szabad a katonaságnak polgárokkal szemben fellépnie, ily esetben azonban az intézkedés joga a katonai parancsnokot illeti. Kivételesen sürgős szükség esetére, ha a polgári hatóság akadályozva van megkeresés intézésében, a katonaság ez utóbbi nélkül is közbeléphet. Vajjon megfogja-e szüntetni ez a rendelet, mely kétségkivül a zaberni eset utolsó akkordja, a német katonaság és a polgárság mindennapossá vált torzsalkodását? *A.*

— **A bűncselekmények számának emelkedése,** amelyről a fővárosi államrendőrség főkapitánya a belügyminiszter elé terjesztett jelentésében panaszkodik, úgy látszik a többi nyugateurópai országban is bekövetkezett. Lényegesen számottevő a szaporulat a német birodalomban is. Az elítéltek számának 28,627-el, vagyis 5·2%-al való emelkedése az 1912. esztendőben, az utolsó 10 év szaporulati arányszámait jóval felülhaladja. Az elítéltek számának emelkedése a lakósság szaporodásához viszonyítva ötszörte nagyobb. Hasonlóképen szaporodtak a fiatalkorú bűntettesek által elkövetett bűncselekmények is 7·9%-al, jólilehet velük szemben az igazságügyi hatóságok mindnagyobb gonddal és lehető gyökeres megjavításukra irányuló fáradozással járnak el. Az egyes bűncselekmények között főleg a testi sértések és a lopások száma emelkedett legerősebben; az utóbbi 7%-al, ami 8000 esetnek felel meg. A becsületsértések száma is 4000 bűncselekménnyel több, mint 1911-ben; a büntetőtervezeteknek a becsület ellen elkövetett bűncselekményekre előszabott súlyosabb büntetései Németországban is helyénvalóknak látszanak. A szemérem elleni bűncselekmények állandó szaporodása végre megakadt. Az 1912. év második felében életbe lépett büntetőnovellától várt üdvös hatást a birodalmi bűnügyi statisztika adatai még nem igen mutatják ki. *A.*

— **Helyreigazítás.** A Jogt. Közl. folyó évi 26-ik számában, 291. oldalon a «Tanítók és az egyház» című szemlének első bekezdése, utolsóelőtti sorában e kifejezés: «klasszikus könyvekkel» «iskola-könyvekkel» kifejezéssel helyettesítendő. A «klasszikus könyvek» a «livre classique» szószerinti fordítása, holott az itt átvitt értelemben «tankönyv»-et» «iskolakönyv»-et jelentett. *M. Z.*

Ügyvédjelölt vagy helyettes, ki románul jól beszél, irodát önállóan vezetni tud, kinek vidéki gyakorlata van, szolid és szorgalmas ember, azonnal alkalmazást nyerhet. Állandóbb jellegü munkaerőt keresek. Kezdőfizetés 160—200 K. Személyi tanulmányi viszonyok és eddigi gyakorlatot feltüntető ajánlatokat kér: dr. Keresztes Ede ügyvéd, Marosludas, (Tordaaranyos vármegye). 15244

III. alapvizsgára előkészít szakember. Közelebbi cím e lap kiadóhivatalában. Leveleket a kiadóhivatal továbbít. 15241

A Kuria elnöksége u. n. „Imperial" irógépet szerzett be a **YOST IRÓGÉP** r.-t.-tól. Ezen betűfaj csak a Yost irógépben kapható és rendkivüli olvashatósága miatt nagy keresletnek örvend

Sajtó alatt

van és a kihirdetés után azonnal megjelenik a «Magyar Törvények,» a Franklin Társulat zsebkiadásában

A törvénykezési illetékről

szóló új törvény.

Jegyzetekkel ellátta:

Dr. UJLAKI JÓZSEF

budapesti ügyvéd.

A magy. kir. államvasutak nyári menetrendje.

Délelőtt || Délután

A vonatok **érkezése** Budapest keleti p.-u.-ra.

Érvényes 1914 május hó 1-től.

vonatszám	óra perc	vonat neme	honnan	vonatszám	óra perc	vonat neme	honnan
339	5 00	Vv.	Berlin, Ruttka	323	12 10	Szv.	Gödöllő
645	5 20	Tvsz.	Debreczen, Szolnok	611	12 30	»	Bukarest, Arad
917	5 20	Szv.	Kunszentmiklós-Tass	301	12 50	Gyv.	Berlin, Ruttka
309	5 30	»	Hatvan	903	1 00	»	Konstantinápoly, Belgrad
1905	5 30	»	Osijek, Tapolcza	401	1 05	»	Lemberg, Kassa
609	5 45	»	Brassó, Arad	7	1 20	Szv.	Wien, Sopron
909	5 45	»	Saloniki, Sofia, Belgrad	601	1 25	Gyv.	Bukarest, Arad
19	5 55	»	Torbágy	1201	1 30	»	Sarajevo, Brod, Szabadka
313	6 00	»	Péczel	1	1 40	»	London, Paris, Wien
17	6 05	»	Komárom	1901	1 55	»	Osijek, Pécs
1707	6 15	»	Stanislau, Msziget	325	2 10	Szv.	Hatvan
11	6 25	»	Wien	1501	2 20	Gyv.	Poprád-Felka, Kassa
1505	6 30	Gyv.	Lemberg, Poprád-Felka, Kassa	1301	2 25	»	Graz, Fehring
513a[1]	6 40	Szv.	Nagyvárad	919	2 40	Szv.	Kunszentmiklós-Tass
1007	6 45	»	Fiume, Zagreb	23a	3 00	»	Bicske
407	6 50	»	Lemberg, Stryj, Kassa	521	3 40	»	Nagykáta
1003	7 00	Gyv.	Róma, Fiume	1111	4 15	»	Tapolcza, Balatonfüred
315	7 05	Szv.	Gödöllő	327	4 35	»	Péczel
513	7 20	»	Brassó, Kolozsvár	329	5 25	»	Gödöllő
917a	7 25	»	Kunszentmiklós-Tass	511	6 22	»	Bukarest, Debreczen
317	7 30	»	Gödöllő	15	6 [illegible]	»	Bruck-Királyhida
319	7 40	»	Hatvan	1507[2]	6 25	Gyv.	Poprád-Felka, Kassa
21	7 45	»	Paks, Bicske	3a	6 25	»	Wien, Győr, Graz, Fehring
1309	8 00	»	Graz, Fehring	1705	7 00	Szv.	Stanislau, Msziget
1513	8 15	»	Csorba, Bártfa, Kassa	907	7 20	»	Sofia, Belgrad
911	8 20	»	Sarajevo, Belgrad	607	7 25	»	Bukarest, Arad
519	8 35	»	Bukarest, Kolozsvár	421	7 35	Vv.	Szerencs
321	8 45	»	Hatvan	1109	7 40	Szv.	Tapolcza, Balatonfüred
1005	9 00	Gyv.	Fiume, Tapolcza	305	7 45	»	Berlin, Ruttka
13	9 15	Szv.	Győr	25	7 50	»	Bicske
913	9 25	»	Szabadka	523[3]	8 10	»	Nagykáta
307	9 35	»	Berlin, Ruttka	1009	8 20	»	Fiume, Brod
5	10 05	Gyv.	Bruck-Királyhida, Szombathely, Sopron	405	8 20	»	Lawoczne, Msziget
409	10 20	Szv.	Miskolcz	329a[3]	8 35	»	Gödöllő
23	10 35	»	Triest	9	8 45	»	Wien, Graz
605	11 20	Gyv.	Nagyvárad, Debreczen, Arad	1511	8 50	»	Csorba, Kassa
				1001	9 05	Gyv.	Róma, Fiume, Pécs
				331	9 10	Szv.	Péczel
				1907	9 20	»	Vinkovcze, Osijek, Pécs
				603	9 20	Gyv.	Brassó, Arad
				27	9 30	Szv.	Bicske
				303	9 35	Gyv.	Berlin, Ruttka
				915	9 45	Szv.	Kiskőrös
				403	9 55	Gyv.	Lemberg, Przemysl
				905	10 00	»	Sarajevo, Újvidék
				1303	10 10	»	Graz, Triest
				333	10 25	Szv.	Gödöllő
				525	10 35	»	Segesvár, Kolozsvár
				1503	10 45	Gyv.	Bártfa, Csorba, Kassa
				25a[4]	11 00	Szv.	Bicske
				1101[2]	11 10	Gyv.	Tapolcza, Balatonfüred
				325[4]	11 15	Szv.	Hatvan
				3	11 45	Gyv.	Wien

[1]) Csak vasárnapról hétfőre hajló éjjelen közlekedik.
[2]) Jun. 15-től bezárólag szeptember 15-ig közlekedik.
[3]) Csak vasár- és ünnepnapokon közl.
[4]) Vasár- és ünnepnapokon május 15-től bezárólag szeptember 15-ig közlekedik.
[5]) Csak hétfőn és kettős ünnep utáni köznapokon közlekedik.
[6]) Csak hétköznapokon közlekedik.

A vonatok **érkezése** Budapest-Józsefvárosra.

Délelőtt.

515[5])	4 40	Szv.	Szolnok
517	5 10	»	Nagykáta
311[6])	5 50	»	Gödöllő

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat.** Egyetem-utca 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem.** I., Bérc-u. 9. (Tel. 63—96.

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Könyvtára

Negyvenkilencedik évfolyam. 29. szám. Budapest, 1914 július 17.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratokat bérmentve a szerkesztőségi irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

Tartalom. *Dr. Nyári Jenő* budapesti ügyvéd: Törvényjavaslat a törvénykezési illetékről. — *Kovács Károly* szekszárdi kir. törvényszéki bíró: Észrevételek a polgári törvénykönyv tervezetének osztályrabocsátás fejezetéhez. — *Dr. Borsodi Miklós* budapesti kir. járásbíró: Törvényes zálogjog és igényper. — *Dr. Csuhay Sándor* gyöngyösi rendőrkapitány: Az 1913:XXI. törvénycikkről. — Szemle.

Melléklet: Büntetőjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Törvényjavaslat a törvénykezési illetékről.

A megokolás szerint a javaslat az igazságszolgáltatás terén felmerülő reformokkal egybekötött kiadások miatt «ezt a bevételt némileg fokozni» kívánja.

Az ellenzék, néhány kitűnő ügyvédtagjának buzgalmából, magas színvonalú képviselőházi vita során kimutatta, hogy a Pp. életbeléptetése címén mintegy 950,000 K-val emelkedik az igazságügyi tárca szükséglete.

A költségvetésben ötmillió koronával állították be azt a bevételi többletet, ami a javaslat alapján *bélyeg* címén várható; ebben a *készpénzben* fizetendő illeték nem foglaltatik benn.

Tehát bevallottan az igazságszolgáltatás többszükségletének ötszörösét, burkoltan talán a tíz-húszszorosát fogják a perlekedők háta bőréből kihasítani. Pedig az bizonyos, hogy a jogszolgáltatás, bármily komisz is a kiszolgálás, a legjobb üzlete ma az államnak.

Kultúrállamokban nem így cselekesznek.

Itt van Németország, Deutschland, Deutschland über Alles, valódi «made in Germany»-törvényeink kizárólagossági joggal felruházott szállítója.

A Németbirodalom * az 1881—82. költségvetési évben az igazságügyre 144·4 millió, az 1908. évben 259·6 millió márkát költött. Az évi többletkiadás tehát 115.000,000 márka, a Gerichtskostengesetz pedig ma is az 1881. évi június hó 29-iki novella szövegezésében hatályos.

Ebből kommentár nélkül is látnivaló, hogy a németek az igazi illetékelvet követik és az igazságszolgáltatás önköltségét az ügyek számának természetes emelkedése révén szedik be.

Bár hisz igaz v. *Heckel* mondása: «dagegen braucht die Deckung der Prozesskosten durchaus keine vollständige zu sein, da die ganze Institution als solche zunächst im Interresse des gemeinschaftlichen Zusammenlebens besteht».

Tehát az illetékelvnek valójában az felel meg, hogy a jogkeresők az igazságkimérés önköltségének csak egy részét viseljék. Nálunk pedig épen ellenkezőleg ez a kimérés az államnak haszonhajtó üzlete, úgy mint az alkoholkimérés.

Nézzük már most, hogy fest ez a kis «mérsékelt emelés?»

Valaki adóssággal túlterhelt 200,001 koronás hagyatékból *ötezer* korona örökrészt perel. Az elsőbíróság megítéli. A fellebbezési eljárás során egyezség reményében halasztást vesznek igénybe.

Ennek a tárgyalásnak a jegyzőkönyvi bélyege eddig két korona volt; ezentul: *104 korona.*

Azt méltóztatnak gondolni, hogy ez lehetetlen túlzás, ám voilà:

A javaslat 32. §-a szerint a pertárgy értékét az illeték szempontjából is a Pp. 6. §-a szerint kell megállapítani. A Pp. 6. §-a szerint a per tárgyának értéke örökösödési perben az *egész hagyaték* értéke, a terhek levonása nélkül. A javaslat 1. 2. és 6. §-ai szerint tehát a fenti esetben a jegyzőkönyvi bélyeg alaptétele 26 K, de mivel halasztásról van szó, ennek a kétszerese, a fellebbezés során pedig ennek is a duplája jár.

Tehát *5000 koronás perben a halasztási jegyzőkönyv bélyege:*

$$4 \times 26 = 104 \text{ korona.}$$

És ezt a törvényjavaslatot a «parlament» többsége (köztük százszámra állítólagos ügyvédek) meg fogja szavazni a miniszterelnök akaratára, aki a hivatalos országgyűlési értesítő tanúsága szerint kijelentette, hogy nem szólal fel a vitában, mert nem ért hozzá.

Ilyenkor szinte sajnáljuk, mért is nem a birodalmi tanácsban képviselt országokkal közös egyetértésben intézendő ügy az illetékügy! Akkor a nagy osztrák jogászok és a demokratikus wieni népparlament reánk is vigyáznának és a per nem lenne 150%-kal drágább, mint Ausztriában: ötezer koronás per lefolytatása * nálunk 212 K 50 fillér illetékbe fog kerülni, Ausztriában 88 K-ba.

Felhozták, hogy a francia illeték magasabb. Hát hiszen a francia 1892. évi január hó 26-iki illetéktörvény szerint az elsőfokú eljárás után szabályszerint 2% átalányilleték jár.

Ámde 16. cikkelyének 3. pontja szerint az ingó vagy ingatlan tulajdonjogát megítélő határozat illetéke 25 centimes par 100 francs. És nálunk? *Tizenhétszer annyi.* A javaslat 18. §-a szerint ingatlan tulajdonjogának megítélése esetén csekély 4·3%. Nem tudom, más is úgy van-e vele, de én a francia illetéktörvény rideg kolumnáiban itt elragadóan finom pszichológiát és igazságot látok. A francia ítéleti illeték «causán oszló». Nem mindenféle pert muszáj folytatni. Kártérítés után a rendes 2% helyett 3% jár. De akitől a holmiját, vagy a földjét eltartóztatják, annak ellenállhatlan ösztönből kell perelni. Nem is ember, aki nem vívja meg ezt a küzdelmet a jussáért. Ezért mérsékli a törvényhozó 1/6%-ra az illetéket. Nálunk pedig tizenhétennyit szednek, *forgalmi adót* szednek attól, aki a saját, régi jussát perli ki.

A javaslatnak az a rendszere, hogy az ítéleti illeték mellett a keresetért is, a tárgyaló jegyzőkönyvért is progresszív fokozatos illeték jár. Az eredeti javaslat szerint a horribilis beadványi illeték *minden* beadványért járt volna. Az igazságügyi és pénzügyi bizottságok azonban az 1. §. 1. pontját *a)* és *b)* alpontra osztották fel és csak a keresetért szedik a pótlékot; a többi beadvány után mérsékelt illeték jár. Talán ugyanezen elv szerint beéri a Moloch azzal, hogy csak az *első tárgyaló jegyzőkönyv* után követelje a nagyobbfajta áldozatot? Hiszen annak, hogy több tárgyalást kell tartani, rendszerint vagy az ellenfél huzavonája, vagy — nem ritkán — a bíró csekélyebb jártassága ** az oka. Ezért a felperest ismételten súlyosan megvámolni nem lenne szabad.

Van a német Gerichtskostengesetz 47. §-ának egy oly intézkedése, amit ebből a szempontból minden jogásznak el kellene fogadnia: eszerint illetékmentes a meg nem jelent tanú újbóli idézésére irányuló kérelemről felvett jegyzőkönyv. Mert hát igazság-e, 104 K jegyzőkönyvi bélyeget *fizetni, talán négyszer* is, mert harmadik személy, a tanú, a bírói parancs iránt engedetlen?

* O. Schwarz, geheimer Oberfinanzrat, a Conrad-Lexis-f. Handwörtesbuchban IV. 3. (1909) verbo: «Finanzen der Gegenwart.»

* Az elsőfokon két tárgyalással, a fellebbezés során egy halasztás, felülvizsgálat.

** Von Heckel, Gebühren. 520. l.

A német törvényből az egyes illetékrendszer mellett is értékesíthetők lennének még a következő szép intézkedések:

A német törvény 23. §-a szerint az *egyezség illetéke a rendes határozati illetéknek* a $^3/_{10}$-e.

Ha őszinte lenne a megokolásnak az a kijelentése, hogy az illetéket «a nagymérvben kifejlődött perlekedési kedv apasztása céljából is» emeli, ám tessék ezt a hathatós, egyezségre búzdító tételt is átvenni. Ámde a nemzet doktorainak csak azok a receptek kedvesek, amikben a dozist fokozni lehet.

A német törvény 25. §-a szerint a meghagyásos eljárásban (im Urkunden + 5 oder Wechselprozesse) a rendes illetéknek csak $^6/_{10}$-e jár.

Ez megfelel az illetékelvnek, mert a megnagyás kibocsátása csekély munka; célszerű, mert a perek jórészének elejét veszi.

A javaslat annyiban követi is, hogy a Pp. 588—665. §-ai szerint való eljárásban a határozati illetéknek a fele jár; de ez a váltóperre már nem terjed ki. Pedig itt lenne a leginkább megokolt; hiszen a váltóadós már viseli a súlyos váltóbélyeget, amit gyakran háromhavonkint kell újból és újból lerónia.

A legszebb, követésre méltó gondolatot azonban a német illetéktörvény 6. §-ában találtam.

A bíróság teljes elutasítás esetén is felmentheti a felperest az ítéleti illeték alól, ha keresete a tények menthető nemtudásán alapult.

A bíróság tehát a szerény viszonyok közt élő felperest, aki *jóhiszeműen* megkísérelte igényének az érvényesítését, méltányosságból megóvhatja a teljes romlástól.

Persze, a mi fináncaink ettől a falnak mennének. Hogyisne, a rebellis királyi bírák, akiket Balogh igazságügyminiszter úr folyamatban levő perben hozott ítéletük miatt a «parlamentben» megrótt, ítéljenek arról, jár-e a kincstárnak illeték!

Ellenkezőleg, uraim! *A bírákat*, ha a bélyeg bevasalása körül mulasztást követnek el, a javaslat 85. §-a szerint a kir. *pénzügyigazgató* végzéssel *fogja kártérítésben elmarasztalni.*

Ha t. i. a pénzügyminiszter alárendeltje, a pénzügyigazgató akarja.

Finis coronat opus! *Dr. Nyári Jenő.*

Észrevételek a polgári törvénykönyv tervezetének osztályrabocsátás fejezetéhez.

A T. az osztályrabocsátás intézményét 1949—1961. §-aiban szabályozza.

Az osztályrabocsátás mikénti keresztülvitelére vonatkozólag igen részletes szabályokat ad, kodifikálja azt az egész kazuisztikát, amit Zsögöd «A collatióról» című tanulmányában (Magánjogi tanulmányok II. kötet) kifejt.

Egy törvényre sohasem előnyös a túlságos kazuisztika, odáig meg épenséggel nem mehet, hogy felesleges szabályt is adjon. A T. pedig ebbe a hibába is beleesik.

Zsögöd idézett művében I—IV. alatt foglalta pontozatokba azokat a szabályokat, melyek szerinte a felmerülhető számítási problémák megoldására szükségesek. Ezeket aztán a T. a maguk teljességében átveszi anélkül, hogy észrevenné, hogy közülök a IV. szabály teljesen felesleges. Így esik aztán meg, hogy a T. 1957. §-ában, mely Zsögöd IV. szabályával azonos, felesleges szabályt iktat be.

Vegyük sorba Zsögöd példáinak főtipusait és azonnal látni fogjuk, hogy valamennyi megoldható az első három szabály segélyével is.

1. 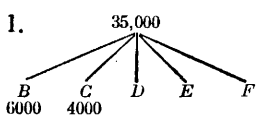

Vagyis: a hagyaték 35,000, *B*, *C*, *D*, *E* és *F* örökösök, kik közül *B*-t 6000, *C*-t pedig 4000 osztályrabocsátandó érték terhel. Az eset megoldható pusztán az 1953. §-ban foglalt főszabály segélyével.

$$B \text{ kap } \frac{35{,}000 + 6000 + 4000}{5} \text{ «} - 6000 = 3000$$
$$C \text{ « « « « } - 4000 = 5000$$
$$D \text{ « « « « } = 9000$$
$$E \text{ « « « « } = 9000$$
$$F \text{ « « « « } = 9000$$
$$\text{összesen: } 35{,}000$$

2. 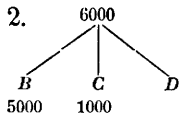

Alapszámítás az előbbi szabály szerint:

$$(6000 + 5000 + 1000) : 3 = 4000.$$

Mindegyik örökösre jutna tehát 4000, minthogy azonban a *B* által osztályrabocsátandó érték ennél többet tesz ki, a megoldásnál alkalmazandó az 1955 §.

Eszerint *B* teljesen figyelmen kívül marad és:

$$C \text{ kap } \frac{6000 + 1000}{2} - 1000 = 2500$$
$$D \text{ « } \frac{6000 + 1000}{2} = 3500$$
$$\text{összesen: } 6000$$

3. 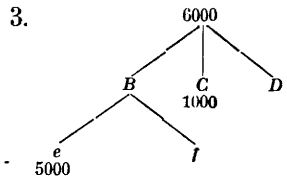

Itt *B* gyermek kiesett: (a T. 1521. §-ában felsorolt valamely okból) helyébe lépnek az 1531. §. értelmében *e* és *f* unokák, kik közül *e*-t 5000 osztályrabocsátandó érték terhel.

E hagyaték hat részre oszlik és ebből esik *e*-re és *f*-re fejenkint $^1/_6$, *C*-re és *D*-re fejenkint $^2/_6$.

Az alapszámítás tehát:

$$(6000 + 5000 + 1000) : 6 = 2000.$$

Minthogy azonban az *e* által osztályrabocsátandó érték ennél többet tesz ki, ő a számításnál az előbbi szabály szerint figyelmen kívül marad, a többi ivadék örökrészét pedig az 1956. §. értelmében arányosan fel kell emelni.

A felemelés után a hányadok lesznek: *f* része $^1/_5$, *C* és *D* része fejenkint $^2/_5$, összesen $^5/_5$, vagyis az egész hagyaték és egyúttal el van érve az a cél, hogy *f* csak fele annyit kapjon, mint *C*, vagy *D*.

A számítás most ez lesz:

$$f \text{ kap } \frac{6000 + 1000}{5} = 1400$$
$$C \text{ « } \frac{6000 + 1000}{5} \times 2 - 1000 = 1800$$
$$D \text{ « } \frac{6000 + 1000}{5} \times 2 = 2800$$
$$\text{összesen: } 6000$$

4. 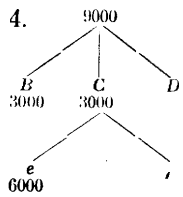

A tömeg hatodrészekre oszlik, az alapszámítás tehát:

$$(9000 + 3000 + 3000 + 6000) : 6 = 3500$$

Eszerint *e* a számításnál figyelmen kívül marad. Minthogy azonban így a *C* törzsében levő tagok fele elmarad, az 1956. §. értelmében a *C*-t terhelő 3000 osztályrabocsátási érték is (mely az 1951. §. szerint a helyébe lépő unokákat terheli) csak aránylagosan, azaz felerészben veendő fel a törzsben megmaradt *f* terhére. Így *C* törzsében csak 1500 osztályrabocsátandó érték fog szerepelni.

A hányadoknak az előbbi szabály szerinti felemelése után lesz: *f* része $^1/_5$, *B* és *D* része fejenkint $^2/_5$.

A számítás most ez:

$$f \text{ kap } \frac{9000 + 3000 + 1500}{5} - 1500 = 1200$$
$$B \text{ « } \frac{9000 + 3000 + 1500}{5} \times 2 - 3000 = 2400$$
$$D \text{ « } \frac{9000 + 3000 + 1500}{5} \times 2 = 5400$$
$$\text{összesen: } 9000$$

A további példák megoldásához Zsögöd IV. alatt és az ő nyomán a T. 1957. §-ában új szabályt ad.

Kísértsük meg azonban a további példákat is pusztán az eddigi szabályok segítségével megoldani. Ha ez sikerül, akkor nyilvánvaló, hogy felesleges minden új szabály.

5. 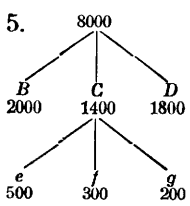

C gyermek kiesett, helyébe lépnek *e*, *f* és *g* unokák és így a *C*-nek adott 1400 adományt az 1951. §. értelmében ők tartoznak osztályra bocsátani és pedig egyenlő arányban, úgy hogy mindegyik saját adományán felül még 466,66-ot bocsát osztályra.

A hagyaték kilenc részre oszlik és a hányadok lesznek: *e*, *f* és *g* részére fejenkint $^1/_9$, *B* és *D* részére fejenkint $^3/_9$.

Alapszámítás: $(8000 + 2000 + 1400 + 1800 + 500 + 300 + 200) : 9 = 1577{,}77$ tehát egyik örökös sem hagyható ki a számításból,

mert ennél mindegyik kevesebbet kapott előre. (*B* és *D* örökrésze t. i. 1577,77 háromszorosa.)

Az örökrészek tehát a következők:

B kap: 1577,77 × 3 — 2000 = _ _ _ _ _ _ 2733,31
D kap: 1577,77 × 3 — 1800 = _ _ _ _ _ 2933,31
e kap: 1577,77 — (500 + 466,66) = _ _ _ _ 611,11
f kap: 1577,77 — (300 + 466,66) = _ _ _ 811,11
g kap: 1577,77 — (200 + 466,66) = _ _ _ _ 911,11
Összesen: _ _ 7999,95

A néhány századrésznyi eltérést a tizedestört pontatlansága okozza.

Mindannyi előbbeni művelet szükséges a következő példa megoldásához:

6.

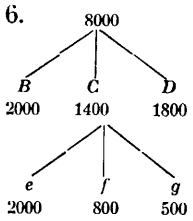

C gyermek kiesett, a neki jutott 1400 adományt a helyébe lépő *e*, *f* és *g* unokák bocsátják osztályra és pedig mindegyik egyenlő arányban, tehát fejenkint 466,66-ot.

A tömeg kilenc részre oszlik és ebből *e*, *f* és *g* hányada fejenkint 1/9, *B* és *D* hányada 3/9.

Alapszámítás: (8000 + 2000 + 1400 + 1800 + 2000 + 800 + 500) : 9 = 1833,33.

Minthogy ennél *e* már többet kapott, a számításnál figyelmen kívül hagyandó, de ez esetben a *C*-t terhelő 1400 érték is csak aránylagosan, azaz 2/3 részben veendő fel a törzsben maradt *f* és *g* terhére és így *C*-nél csak 933,32 fog az osztályban szerepelni.

e kimaradása folytán azonban a többi örökös hányada arányosan felemelendő és így a hányadok lesznek *f* és *g* részére fejenkint 1/8, *B* és *D* része fejenkint 3/8.

A tömeg tehát most már csak 8 részre fog oszlani és így a számítás ez: (8000 + 2000 + 933,32 + 1800 + 800 + 500): 8 = 1754,16.

B kap: 1754,16 × 3 — 2000 = _ _ _ _ _ _ 3262,48
D kap: 1754,16 × 3 — 1800 = _ _ _ _ _ 3462,48
f kap: 1754,16 — (800 + 466,66) = _ _ _ _ 487,50
g kap: 1754,16 — (500 + 466,66) = _ _ _ 787,50
Összesen: _ _ 7999,96

Amint látjuk, az 5. és 6. alatti példák megoldása is minden nehézség nélkül sikerült anélkül, hogy bármiféle új szabályra lett volna szükség.

Nehogy azonban valaki azt gondolja, hogy a Zsögöd által IV. alatt, illetve a T. által az 1957. §-ban adott szabály segélyével a megoldás talán egyszerűbb, összehasonlítás kedvéért álljon itt a két utóbbi példa megoldása ezen szabály szerint is.

Ad 5. Minthogy itt a *C* törzsbeli unokákat külön osztályrabocsátási érték terheli, az 1957. §. értelmében előbb *B*, *C* és *D* törzsek között ejtendő meg az osztály, aztán *C* törzsön belül újabb osztály teendő, melynek alapja a *C*-re eső rész lesz (mintha *C* volna az újabb örökhagyó és a reá eső rész az ő hagyatéka).

A számítás ez: (8000 + 2000 + 1400 + 1800 + 500 + 300 + 200): 3 = 4733,33.

B része: 4733,33 — 2000 = _ _ _ _ _ _ _ 2733,33
D része: 4733,33 — 1800 = _ _ _ _ _ _ 2933,33
C része: 4733,33 — (1400 + 500 + 300 + 200) = 2333,33

Most *C* törzsön belül a 2333,33 alapul vételével új osztály:

e kap: $\frac{2333,33 + 500 + 300 + 200}{3} - 500 = 611,11$
f kap: » » » — 300 = 811,11
g kap: » » » — 200 = 911,11

Az eredmény most is ugyanaz, mint előbb volt.

Oldjuk meg ugyanígy a 6. példát is.

Ad 6. Alapszámítás: (8000 + 2000 + 1400 + 1800 + 2000 + 800 + 500): 3 = 5500, tehát a törzsek egyike sem hagyandó figyelmen kívül, mert ennyit egyik sem kapott előre, hisz a *C* törzset terhelő összes osztályrabocsátandó érték is csak (1400 + 2000 + 800 + 500) = 4700.

C törzsön belül azonban az örökség ismét három részre oszlik, tehát 5500 : 3 = 1833,33.

Ennél *e* unoka már többet kapott előre, tehát ő a számításnál figyelmen kívül lesz hagyandó, egyúttal a többi ivadék örökrésze arányosan felemelendő és így a hányadok lesznek: *B* 3/8, *D* 3/8, *f* 1/8 és *g* 1/8.

De mivel előbb a törzsek közt külön ejtendő meg az osztály, mindenekelőtt ezek hányada állapítandó meg, ami tekintettel arra, hogy a *C* törzset most már csak *f* és *g* unokák képviselik 1/8—1/8 hányaddal, ez lesz: *B* 3/8, *C* 2/8 és *D* 3/8.

e elhagyásával azonban egyúttal elhagyandó a számításból a *C*-t terhelő 1400 érték 1/8 része is, azaz 466,66, úgy hogy itt csak 933,32 marad az osztályban.

Már most így osztandó fel a tömeg: (8000 + 2000 + 933,32 + 1800 + 800 + 500): 8 = 1754,16.

B kap: 1754,16 × 3 — 2000 = _ _ _ _ _ 3262,48
D kap: 1754,16 × 3 — 1800 = _ _ _ _ 3462,48
C kapna: 1754,16 × 2 — (933,32 + 800 + 500) = 1275,—

Most *C* törzsön belül új osztály *e* unoka teljes figyelmen kívül hagyásával és a *C*-re fentebb esett 1275 alapul vételével:

f kap: $\frac{1275 + 800 + 500}{2} - 800 = 487,50$

g kap: $\frac{1275 + 800 + 500}{2} - 500 = 787,50$

Az eredmény ismét ugyanaz, mint a 6. alatti megoldásnál volt.

Ez utóbbi módokon oldja meg Zsögöd maga az 5. és 6. példákat és bizonyos, hogy az ő megoldását akarja kodifikálni a T. 1957. §-a.

Látjuk azonban, hogy e megoldások semmivel sem egyszerűbbek az 1957. §. alkalmazása nélkül előbb adott megoldásoknál, sőt bonyolultabbak, mert két osztályrabocsátást kell kiszámítani, a 6. példában pedig ezenfelül még két arányosítás is végzendő.

Ilykép az 1957. §. puszta elméleti kuriózum (a többi szabálynak is kevés gyakorlati haszna van, mert az élet nem igen szolgál hasonló bonyolult esetekkel) s mint ilyen a T.-ből feltétlenül és nyom nélkül kihagyandó. *Kovács Károly.*

Törvényes zálogjog és igényper.

A végrehajtási törvény 72. és 89. §-ai alapján kivételt nem tűrő merevséggel alkalmazzák a gyakorlatban a szabályt, hogy igénykeresetnek olyan ingókra foganatosított végrehajtás ellen, amely ingókra a végrehajtatónak törvényes zálogjoga van, helye nincsen. A két §. tartalmának egybevetése után ahhoz kétség nem férhet, hogy a törvényes zálogjoggal bíró bérbe- és haszonbérbeadó foglalása ellenében halasztó hatállyal bíró igénykereset nem indítható. A 72. §. szerint ugyanis «.... érvényesíthető a törvényes zálogjog arra való tekintet nélkül, hogy az ingóságok a bérlő vagy haszonbérlő tulajdonát képezik-e, vagy nem». A 89. §. szerint pedig «amennyiben a bérbe- vagy haszonbérbeadó bérleti követelésének behajtására olyan ingók foglaltatnak le, amelyekre a végrehajtatónak a 72. §. szerint törvényes zálogjoga van, ezekre nézve igénybejelentési felhívásnak és *halasztó hatállyal bíró* igénykeresetnek helye nincsen s a további végrehajtási lépések a végrehajtás foganatosításától számított nyolc nap eltelte után megtehetők.

Nem zár ki azonban a két törvényhely minden kétséget a tekintetben, vajjon nem halasztó hatályú igénykereset indítható-e ilyen esetben, mert a törvény szövegéből merített argumentum a contrarióval arra lehetne következtetni, hogy nem halasztó hatályú igénykeresetnek helye van. Zachár «Magánjogi tanulmányok az igényper keretében» című művében (15. lap) a 89. §. magyarázatánál azt mondja, hogy ezt csak «kissé erőltetett magyarázattal» lehet állítani. Nem fejti ki azonban, miért erőszakolt ez az első látszatra megálló következtetés. A kérdés azon fordul meg: összeegyeztethető volna-e a 89. §. ily magyarázata a 72. §-al, mely a törvényes zálogjogot arra való tekintet nélkül biztosítja, hogy azok nem a végrehajtást szenvedő bérlő tulajdonai. A zálogjog — s így a törvényes zálogjog is — a követelés biztosítására szolgál azáltal, hogy a zálogtárgy le van kötve mindaddig, míg a követelés fennáll, és a hitelező abból kielégítést szerezhet, ha követelése lejáratkor ki nem elégíttetik. A kielégítéshez azonban csak bírói jogsegély, per és végrehajtás útján juthat a törvényes zálogjoggal terhelt ingókból is a hitelező, vagyis az eladási jogot csak azzal szerzi meg, ha végrehajtási (bírói) zálogjogot is szerez. Az igénykereset pedig nem a törvényes zálogjog, hanem a végrehajtási zálogjog ellen irányul, az ingóknak a végrehajtási zár alól feloldását célozza. Ha tehát az ítélet az ingókat a végrehajtási zár alól fel is oldaná, a törvé-

*

nyes zálogjog még mindig megmaradna, s az ingók továbbra is lekötve maradnának. Azon magyarázat mellett tehát, amely nem halasztó hatályú igénykeresetnek helyét látja, amennyiben a per eldőltéig az árverés még meg nem tartatott, az igényperbeli ítélet a törvényes zálogjoggal terhelt ingókból való kielégítést, az árverést meggátolná — az igény bebizonyítása esetére — de az ingók lekötöttségét nem szüntetné meg. Ha pedig az ingók időközben elárvereztettek, az igényperbeli ítéletnek hatálya a vételárra az volna, hogy a vételár a törvényes zálogjoggal bíró hitelező követelésére fordítható nem lenne, hanem az letétben maradna mindaddig, míg a bérbeadó követelése ki nem elégíttetik. A törvényes zálogjoggal bíró hitelező megakadályozná tehát a pernyertes igénylőt tulajdonjoga érvényesítésében, mert az ingók elvitelét, illetve a vételár felvételét azok zálogjogi lekötöttsége kizárná, viszont azonban a bérbeadó sem kaphatna kielégítést. Minthogy azonban a zálogjog tartalma nem merül ki a lekötöttségben, hanem lényeges részét képezi az eladási jog, és így az eladási jog meghiúsítása a törvényes zálogjogot lényeges alkatelemétől fosztaná meg, nem fogadható el a 79. §. egyoldalú magyarázatán alapuló az a felfogás, hogy nem halasztó hatályú igénykeresetnek helye van, hanem a 72. §-al, a törvényes zálogjog céljával való egybevetés után a nem halasztó hatályú igénykeresetet is szabályképpen kizártnak kell tartanunk.

Ezen álláspont mellett azonban nagyon is szükséges vizsgálni azt, vajjon a gyakorlat helyesen alkalmazza-e a törvényt akkor, midőn a szabálytól eltérést nem enged, midőn betű szerint magyarázza azt a kitételt, hogy «a kibérelt helyiségben lévő ingóságokra», illetve «a haszonbérelt jószágon lévő terményekre, gazdasági felszerelvényekre és lábas jószágokra» illeti meg a törvényes zálogjog a bérbeadót és ez alapon a merő véletlenből, átmenetileg, s tán a bérlő tudtán kivül, a bérlemény területén lévő ingókra is kiterjeszti a törvényes zálogjogot. Itt elsősorban magának a törvénynek ratiójából merített, logikai magyarázat segélyével oda jutunk, hogy ily messzemenő kiterjesztés nem felel meg a törvény helyesen felfogott szövegének sem, annál kevésbbé a törvény céljának. A 72. §. utolsó bekezdése szerint ugyanis «azon tárgyakra, amelyek a bérlő vagy haszonbérlő *birtokába* törvény által tiltott módon jutottak, a törvényes zálogjog ki nem terjed». E rendelkezésből a contrario következik, hogy a törvényes zálogjog csak azon ingókra terjed ki, a melyek a bérlő vagy haszonbérlő *birtokába* nem tiltott módon jutottak, vagyis szükséges, hogy az ingók a bérlő birtokában (értve itt, mint általában a végrehajtási törvény alkalmazásánál a detenciót is) legyenek. Ily felfogás mellett kiesnek a törvényes zálogjog köréből az esetlegesen bérelt helyiségben elhelyezett, a bérbeadó által birtokba nem vett ingók, mint pl. a kávéházban a vendég által letett ruhaneműek, az ingatlanon áthajtott barom stb. Ennek a helyes felfogásnak nyomát látjuk a budapesti kir. tábla 15502/1889 sz. ítéletében (kir. Kúria által 2831/1890 sz. alatt helybenhagyva), amely az igénykeresetnek helyt adott, midőn a végrehajtást szenvedő megengedte az igénylőnek, hogy ez a sertéseit a végrehajtást szenvedő által haszonbérelt területen legeltesse, s azokat a végrehajtást szenvedő ellen foganatosított végrehajtásnál lefoglalták, kimondva, hogy a 72. §. nem alkalmazható, mert a lefoglalt sertések a végrehajtás idején nem voltak a végrehajtást szenvedő birtokában. E helyes felfogás szerint igénypert indíthat az, aki a zongorát egy külön szobát albérletben bírónak bérbe adja, mert az a bérlő birtokába nem került.

Vannak azonban esetek, amidőn a lefoglalt ingók a végrehajtást szenvedő birtokában (birlalatában) vannak ugyan, és így a törvényes zálogjog ily megszorító magyarázat mellett is megilletné a bérbeadót, a törvény alkalmazása s az igényper kizárása mégis a jogosság és méltányosság legelemibb követelményeibe ütköznék. Pl. valaki javítás végett ad egy automobilt a javítómühelybe s ott a bérlő tartozása fejében lefoglalják. Vagy a kávéházi ruhatárba adott felöltőmet foglalják le a kávés ellen foganatosított végrehajtásnál. Mindkét esetben megvan a birlalat a bérlő részéről, mégis szörnyü igazságtalanság volna az igénypert kizárni, azokat a törvényes zálogjog alá tartozóknak tekinteni, különösen akkor, ha a bérbeadó foglaltató — vagy képviselője — látva látja, hogy azok nem a végrehajtást szenvedő tulajdonai, vagy pláne éppen csakis ily tárgyakat foglaltatott le. Ily esetekben nézetem szerint minden habozás nélkül át kell törni a törvény rideg rendelkezését. «A legjobb kódex is» mondja Grosschmied (Fejezetek kötelmi jogunk köréből I. 141 l.) «kénytelen hódolni oly törvényeknek, amelyeket viszont a valóság kénytelen magáról lerázni». Ugyanő a KT. 299. §-a alkalmazása szempontjából példát hoz fel, amikor «mint bíró az elvileges tételt ex ratione legis nem haboznám keresztültörni (Id. munka 143. lapján). Ily esetekben «kezdődik a határ, amelynél a materiális jogsugalom e tételek keresztültörésére késztet.»

Azzal a kérdéssel, mit tegyen a bíró, ha a törvény magyarázatot nem tűrő intézkedése beleütközik a józan észbe, ha alkalmazása kiáltó igazságtalanság, a törvény és bíró viszonyáról irandó értekezésben bővebben szándékozom foglalkozni. Itt csak röviden annyit, hogy a törvényhozó lehetetlent, igazságtalant nem akarhat és így oly esetben, ha a törvény szövege igazságtalanságra vezet, éppen a törvényhozó szándéka ellen való volna azt a szabályt alkalmazni. A törvény szavát hozzá kell tehát simítani a törvény céljához. «A törvény kötelező ereje nem cél, hanem eszköz. A cél, hogy a tételes jog visszatükrözze és kövesse a helyes közmeggyőződést». A közmeggyőződést követve keletkezhetnek egyes, a törvény szövegével ellenkező bírói döntések, amelyek ismétlődése megteremtheti a törvényrontó szokásjogot, aminek helye van, mert a Hármaskönyvnek az a tétele, hogy a szokásnak törvényrontó ereje van, eltörölve nincsen.

Császár Károly a Jogt. Közl. 1904. évi 11. számában említ egyetlen bírói döntést, amely a 72. §. alkalmazásán rést ütött a javítás végett átadott kocsi lefoglalása ellen beadott igényper esetében és helyesli, hogy a bíróságok eklatáns igazságtalanságok elkerülése végett adjanak helyt az igénykeresetnek a törvény szövege ellenére is. Helyesen utal arra, hogy a törvény csak az iránt akarja biztosítani a bérbeadót, hogy a bérlő butorai, behozott dolgai az ő kielégítésére szolgáljanak, de túlmegy a törvény célján az, ha a legnyilvánvalóbb igényt sem veszik a bérbeadóval szemben tekintetbe.

Kivánatos tehát, hogy az a «lassú forradalom», amint Grosschmied nevezi a közmeggyőződést megvalósítani törekvő szokás küzdelmét a törvény szövegével szemben, itt is diadalra jusson.

Dr. Borsodi Miklós.

Az 1913 : XXI. törvénycikkről.

A munkakerülés, dolognélküli megélés folytatása mindenkor a jogrend veszélyeztetéséhez vezetett. Azért a kormányzat elsőrendű feladata, hogy az ily okokból eredhető veszélyeknek gátat vessen. És mert az 1879 : XL. tc. VI. fejezetében foglalt intézkedések a gyakorlati élet követelményeit már nem elégítették ki: a jogrend biztosítása szükségessé tette a kérdés törvényhozási megoldását. E megoldás az 1913. évi XXI. tc., mely a közbiztonság fontos ügyének egy nyilt sebét heggesztette be.

Az új törvény a közbiztonság jogterületén új irányzatot teremtett. Hogy ennek gyakorlati jelentőségét megismerhessük, vizsgálnunk kell ezen új törvény rendelkezéseit és az 1879. évi XL. tc.-nek általa hatályon kívül helyezett 62. §-át.

Míg az 1879 : XL. tc. 62. §-a általánosan a csavargásról rendelkezett, addig az új törvény ezen általánosságot egyrészről megszorítja, mert nem magát a csavargást, hanem az oly munkakerülést rendeli büntetni, mely a közre veszélyt rejthet magában; másrészről pedig bővít a fogalmon, mikor ez alá vonja nagyon helyesen a munkakerülő életmód folytatását is. Egy fizikailag nyomorék egyén magával is tehetetlen, így másra nem veszélyes, tehát csavargása közveszélyű cselekmény jellegével nem bírhat; ellenben egy fizikailag erős élősdi, egy kitartott, ha nem is csavarog, munkakerülő életmódjával a közre már állandósított veszélyt jelent.

Alanyi tekintetben az 1879 : XL. tc. 62. §-ában meghatározott csavargást bárki elkövethette; ellenben az új törvény szerint csavargó már nem bárki, hanem csak a keresetre utalt, munkaképes egyén. Ebből következik, hogy 1. a fizikailag nyomorék, 2. a gyermek, 3. akinek az eltartásáról mások kötelesek gondoskodni, 4. az elaggottak az 1913 : XXI. tc. 1. §-a alapján nem büntethetők, mert keresetre utalt, munkaképes egyéneknek nem tekinthetők.

Tárgyi tekintetben az 1879 : XL. tc. 62. §-ának tényálladékát három tényálladéki elem egybekapcsolódása alkotta. A csavargás fenforgásához megkívántatott, hogy a csavargónak ne legyen bi-

zonyos lakhelye, továbbá, hogy foglalkozás vagy munka nélkül csavarogjon, végül, hogy egy megelőző közigazgatási intézkedés, a foglalkozás szerzésre záros határidő alatti utasítás történjék. Ha e három tényálladéki elem együttesen nem forgott fen, a csavargás sem volt megállapítható. Vagyis, ha a foglalkozás szerzésre utasítás nem történt meg és míg a kitűzött idő le nem járt: csavargóként nem volt büntethető az, aki bizonyos lakhely nélkül, foglalkozás nélkül csavargott, mert a három tényálladéki elemből egy hiányzott; ép úgy akkor sem lehetett alkalmazni a 62. §-t, ha a csavargónak meg volt a lakhelye, csak foglalkozása, megélhetési forrása nem volt. Ezért aki illetőségi lakhelyén folytatott foglalkozás- vagy munkanélküli életet: az nem minősült csavargónak.

Az 1913: XXI. tc. 1. §-a a csavargás fennforgását a lakhelytől függetleníti, mert a csavargás nem csupán a lakhelyen kívül jelenthet veszélyt. Ezért lakhelyén is büntethető az a keresetre utalt munkaképes egyén, aki munkakerülésből csavarog, vagy munkakerülő életmódot folytat. Valamint az előzetes utasítást is mellőzte az új törvény és ezen utasításra vagy annak eredménytelenségére való tekintet nélkül magát a munkakerülést, illetve munkakerülő életmód folytatását tette meg kihágási cselekménynek.

Az új törvény végül a büntetést is szigorította, mert míg az 1879: XL. tc. 62. §-a szerint a nyolc napi elzárás a büntetés maximuma volt, addig az 1913: XXI. tc. 1. §-a szerint a nyolc napi elzárás a minimum.

A közigazgatási hatóságok szempontjából leglényegesebb és egyúttal legnehezebb is az új törvény 2-ik §-ának alkalmazása. Az 1913: XXI. tc. 2. §-a szerint, ha a tettes két éven belül ezen tc. 1. §-a alapján — az 1879: XL. tc. 62. §-a alapján való elítélés e törvény alkalmazása szempontjából nem visszaesés — két ízben meg volt büntetve, a csavargás már vétség és elbírálása a kir. járásbíróság hatáskörébe tartozik.

Ezen vétség megállapítása körül lesz ingadozó és esetleg jogilag kifogásolható a vidéki rendőrhatóságok eljárása, mert a visszaesést megállapító adatok beszerzése ez idő szerint még körülményes eljárást igényel.

Ha az előállításkor kitűnik, hogy a terhelt már két vagy több ízben volt munkakerülésért büntetve: az eljárás világos és könnyű. A rendőri büntető bíró ily esetben a terheltet a Rbsz. 8. és 55. §-a alapján átküldi a kir. járásbírósághoz. A nehézség ott áll elő, ahol a terhelt előző büntetése nem világos, személyi adatai is félrevezetők és tagadja is, hogy munkakerülésért büntetve lett volna, vagy pedig csak egy ízbeni elítéltetést ismer be.

A BP. 537. és a Rbsz. 75. §-a alapján a terhelt 48 órán túl ítélet nélkül előzetes letartóztatásban nem tartható. Ezen 48 óra, de rendszerint csak 24 óra áll a vidéki rendőrhatóságok rendelkezésére, hogy a terhelt adatait összegyűjthessék. Ugyanis vidéken a csavargási esetek legtöbbjében a csavargót vagy holt részegen, vagy pedig az esti órákban, a hivatalos időn túl állítják elő. E két körülményből következik, hogy a rendőri büntetőbíró egyéb elfoglaltságait is tekintve, csak a 16—24 óra közé eső időben jut ahhoz, hogy az előállított csavargót kihallgathassa és a személyére vonatkozó adatok megszerzése iránt intézkedhessék. Kiállítja az Értesítő-lapot és elküldi az országos bűnügyi nyilvántartásnak, ahonnan azt csak 7—8 nap mulva kapja vissza, mikor már az ítéletet meg kellett hozni az ügyben. Távirati értesítést kér a budapesti főkapitányságtól s a terhelt illetőségi községének előljáróságától. A távirati értesítések sokszor nem kimerítők, megérkezésük pedig a 36-ik órára esik.

A hivatalos időnek vége, az elözetes letartóztatás ideje lejáróban. Mit tegyen ilyen körülmények közt a rendőri büntetőbíró? A terheltet a kir. járásbíróságnak át nem adhatja, mert a vétség tényálladéka nincs tisztázva. S ha az átadást megkísérlené is, a kir. járásbíróság a Rbsz. 9. §-a alapján visszaadná az ügyet. Ekkor pedig az előzetes letartóztatás törvényes ideje már lejárhat. De a kir. járásbíróság hivatalos idő beosztása is olyan, hogy arra való figyelemmel is a rendőrhatóság a teljes 48 órát nem várhatja be; tehát a körülmények úgy játszanak össze, hogy a rendőri büntetőbírónak az előzetes letartóztatás 36-ik órája körül érdemlegesen kell intézkednie. Ítéletet hoz tehát egyrészről azért, hogy a 48 órás határidő betartassék, másrészről pedig azért, mert ítélete enyhébb lehet, mintha vétségért ítélnék el a terheltet és ezen enyhébb ítélkezéssel a terhelt hátrányosabb helyzetbe nem jut.

Terhelt a kihirdetett ítéletben megnyugszik; jogerős lesz és büntetését megkezdi. A büntetés kitöltésének tartama alatt érkezik meg az Értesítő-lap: melyből kétségtelenné válik, hogy az elítélt cselekménye már nem kihágás, hanem vétség, melyet a kir. járásbíróságnak kellett volna elbírálni. Mi történjék ekkor?

A törvény ez eshetőség megoldásával adós marad.

Az így önkéntelenül adódott törvénysértés reparálásának törvényszerű módja nincs. Újrafelvételi kérelem a BP. 449. §-ának 3. pontja alapján elképzelhető; de az újrafelvétel tényleges használatát a BP. 450. §-ának 3. pontja kizárja, mert nem bűntett forog fenn; az elítélt terhére való újrafelvételnek pedig törvényes feltétele az, hogy a marasztalás tárgyát képező vétség vagy kihágás helyébe bűntett léphessen.

Ily eshetőség megoldásáról a törvényhozás magában a törvényben intézkedhetett volna akként, hogy kivételesen az 1913. évi XXI. tc. 1. §-ában meghatározott kihágást illetőleg a BP. 537. §-át oda módosíthatta volna, hogy az előzetes letartóztatás nyolc napig tarthat. Ez a kiterjesztés a személyes szabadság veszélyeztetésével nem járt volna, mert a kihágási tényálladék iránt gyakorlati érzékkel bíró közigazgatási hatóság, ha a feljelentett kihágás alaptalan, az előállítottat szabadon bocsájtja; ellenben, ha a kihágási tényálladék alapossága valószínűsítve volt, a nyolc napig tartó előzetes letartóztatás a terheltre hátránnyal nem jár, mert a büntetés minimuma úgyis nyolc nap, az előzetes letartóztatás ideje pedig a kiszabott büntetésbe mindenkor betudandó.

Mert a törvényes megoldás a törvény életbelépte után nehezen történhetik meg, a törvény 21. §-a értelmében kibocsájtandó végrehajtási rendeletben kellene intézkedni oly módokról, melyek a felvetetthez hasonló esetek előállását kizárnák.

Ily célravezető módozatok közé tartoznék: 1. szabályozása annak, hogy a vidéki rendőrhatóságok az országos bűnügyi nyilvántartással telefon útján díjmentesen érintkezhessenek; 2. elrendelése annak, hogy az országos bűnügyi nyilvántartás a vidéki rendőrhatóság távirati megkeresését soronkívül intézze el, kimerítő adatokat közöljön és e közlésben terjeszkedjék ki arra is, hogy a kérdezett az 1913: XXI. tc. alapján volt-e, hányszor és mikor büntetve; 3. elrendelése annak, hogy az összes rendőri büntetőbíróságok az 1913: XXI. tc. alapján elítéltekről betűrendes nyilvántartást vezessenek, az elítélt egyén adatait minden rendőri büntetőbíró az országos bűnügyi nyilvántartással, törvényhatósági városok rendőrfőkapitányaival, valamint a vármegyék alispánjaival hivatalból tartozzék közölni, ki az ily egyéneket nyilvántartásbavétel céljából az alája rendelt elsőfokú főszolgabirákkal és rendőrkapitányokkal közölné.

E nyilvántartás kötelező rendszeresítésével minden rendőri büntetőbírónak az ország területén levő közveszélyes csavargókról oly központi nyilvántartása lenne, mely a közbiztonság előmozdítását nagyban fokozná, de a kétes esetektől eltekintve, az országos bűnügyi nyilvántartás munkáját is könnyítené, azonfelül pedig az eljárást gyorsabbá, az ítélkezést pontosabbá és a tévedéseket kikerülhetővé tenné. *Dr. Csuhay Sándor.*

Szemle.

BELFÖLD.

— **A törvényalkotás üteméről** a pécsi ügyvédi kamara jelentése a következőket irja:

Bár jogéletünknek alig van ága, mely reformra ne szorult volna, mégis aggodalmunknak kell kifejezést adni ama lázas sietség fölött, mellyel igen fontos igazságügyi javaslatok meglepetésszerűen terjesztetnek a törvényhozás elé, ahol a fenforgó áldatlan politikai viszonyok folytán szintén alig részesülnek érdemleges bírálatban és így nem csoda, hogy alig lépnek az ilyképp alkotott törvények életbe, máris javitásokra, módositásokra szorulnak. Ezt a gyors munkát a hangoztatni szokott sürgősség sem mentheti, mert a köz- és magánviszonyokat legközvetlenebbül érintő javaslatoknál a szakkörök véleményének kikérését és figyelembe vételét mellőzni még a legégetőbb sürgősség mellett sem szabad, hisz a lázas sietséggel alkotott hibás reform többet árt, mintha az egyáltalán meg sem alkottatnék. De mély aggodalommal szemléljük ezt a törvényalkotási rendszert azért is, mert az eddig féltékenyen őrzött szabadságjogok megnyirbálásának tendenciáját látjuk abban megnyilvánulni, pedig meggyő-

ződésünk szerint ha valahol, úgy bizonyára nálunk áll az a szabály, hogy a közszabadságokat érintő reformokat csak az összes arra hivatott tényezők közreműködésével és oly időben szabad keresztül vinni, mikor ezt a nemzet osztatlan köztudata követeli és mint közszükséget higgadt megfontolással bírálva képes megoldani. Már pedig a mostani időt erre alkalmasnak a legjobb akarattal sem mondhatjuk. Így a király megsértéséről és a királyság intézményének megtámadásáról szóló 1913 : XXXIV. tc. meghozatalát nemcsak sürgősnek, de egyáltalán szükségesnek sem tartjuk, mert nagyon gyenge lábon állna a hagyományos magyar királyhűség, ha a király felkent személye és a királyság alkotmányos intézménye az 1878 : V. tc. különös részének első és második fejezetében foglalt intézkedéseken túlmenő védelemre szorulnának. Határozottan kifogásolnunk kell azonban azt a túlbuzgóságot, amely ezt a törvényt büntető jogszabálynál soha meg nem engedhető visszaható hatállyal ruházta fel a 4. §-ban, mely szerint azokban az ügyekben, melyekben a törvény életbeléptetéséig a főtárgyalás még kitűzve nem volt, már az új törvény alkalmazandó, tehát ezekben az ügyekben az inkriminált cselekményt olyan törvény szerint rendeli elbírálni, amely törvényről az elkövetés idejében még nem is álmodott senki. Az esküdtszéki eljárás és a sajtójog reformjáról szóló törvényjavaslatok szintén az illetékes szaktestületek meghallgatása nélkül terjesztetvén a törvényhozás elé, felterjesztést intéztünk az igazságügyminiszter úrhoz, melyben hivatkozással arra, hogy ily alkotmánybiztosítékszámba menő intézmények átalakításáról szóló javaslatoknál a gyakorlati jogszolgáltatás terén működő szakkörök pártatlan és a napi politika zavaros hullámain felülemelkedő véleménye nem mellőzhető, arra kértük az igazságügyminisztert, hogy a jelzett két törvényjavaslatot visszavenni és azokat az illetékes szakkörök bírálata alá bocsátani kegyeskedjék. Felterjesztésünknek azonban semmi eredménye nem lett, mert az igazságügyminiszter a kérdéses javaslatokat nem csak vissza nem vonta, hanem azok törvényerőre emelését annyira sürgette, hogy akkor, mikor e tárgyban mult évi november hó 18-án rendkívüli közgyűlést tarthattunk, az esküdtszéki eljárásról szóló javaslat a képviselőházban már le volt tárgyalva, a sajtójavaslat pedig tárgyalás alatt állott. Rendkívüli közgyűlésünk tehát feliratot rendelt intézni a képviselőházhoz aziránt, hogy a sajtójogi javaslat tárgyalását a napirendről levenni és ezzel módot nyujtani kegyeskedjék, hogy az illetékes szakkörök azzal behatóan foglalkozhassanak, vonatkozó megjegyzéseiket és kívánalmaikat érvényesíthessék. Az előzmények után természetes, hogy e feliratunk is eredménytelen maradt, sőt még azok a helyesbítések és enyhítések sem kerültek a törvénybe, melyeket az igazságügyminiszter a sajtó képviselőinek eleve megígért, sőt az igazságügyminiszter az ügyvédi kamarák kéretlen bíráló megjegyzéseit azzal honorálta, hogy a törvényhozás termében ország-világ előtt kijelentette, hogy az ügyvédi kamarák véleményét azért nem kérte ki, mert az ügyvédek egészen más világnézetből indulnak ki a javaslatok bírálatánál, mint ő, mert az ügyvédek minél gyakoribb felmentéseket kívánnak, míg ő nem a felmentések, hanem az igazság minisztere. Hát erre a megrovásra az ügyvédek nem szolgáltak rá, mert eltekintve attól, hogy az ügyvédek nem csak a vádlottakat képviselik, hanem a sértetteket is, akiknek pedig a felmentés éppen nem érdeke, az ügyvédi kamarák négy évtizedes gyakorlata elég bizonyítékot szolgáltatott arra nézve, hogy az igazságügyi reformok követelésénél és bírálatánál soha sem indultak ki egyoldalú ügyvédi osztályérdekből, de az is igaz, hogy tiltakozó szavukat mindenkor felemelték, mikor az egyéni és közszabadság-jogokat veszélyeztetve látták.

— **Még egyszer a Mohammed koporsója.** I. *Kégl* János kartárs cikkének már kiinduló pontja téves és ezért jut olyan helyzetbe, ahol saját beismerése szerint is «se be, se ki». A helyzet megoldása pedig igen egyszerű. A hagyatéki eljárást a jelzálogos hitelező örököseinek kell, kötelességük megindítani és ennek folytán a legitimációt megszerezni és a telekkönyvi hatóságnál a jelzálogjogot töröltetni. Ezek kérelmére az örökösödési eljárás a hivatkozott 3. §. alapján megindíttatik. De sőt a törlés is símán történik ; az örökösödési törvény 70. §-ának analógiája alapján ugyanis a hagyatéki tárgyalás vezetője köteles a jelzálogjog törléséről a 67. §. alapján külön jegyzőkönyvet felvenni ; az ezen okiratot pótló külön jegyzőkönyvbe foglalt nyilatkozat alapján aztán a telekkönyvi hatóság a jelzálogjogot törli. Igaz, hogy az örökösödési törvény 70. §-a azon esetről intézkedik, ha «az örökhagyó *tulajdonául* oly ingatlan van bejegyezve, mely nem az örökhagyót illeti, hanem más harmadik személyt», de a jogi és törvényi hasonszerűségnél fogva e törvényszakasz alkalmazandó olyan esetben is, amidőn örökhagyó javára nem tulajdonjog, hanem jelzálogjog, vagy bármily dologbani és illetve telekkönyvi bejegyzés tárgyát képező bármily jog van bejegyezve, mely őt meg nem illeti. A t. cikkíró úr kiindulási pontja téves tehát, amennyiben az örökösödési eljárást nem a jelzálog tulajdonosának, hanem a jelzálogos hitelező örököseinek kell megindítania. Ezt a hagyatéki eljárást pedig a telekkönyvi tulajdonos nem kényszerült az elhalt örököseitől kikoldulni, hanem ezt követelheti és pedig jogosan, mert teljesen téves a t. cikkíró úr álláspontja, hogy az örökösök eleget tettek kötelességüknek azzal, hogy a törlési engedélyt aláírták, amennyiben az örökösöknek az a kötelességük, hogy a tényleg fenn nem álló jelzálogjogot töröltessék és amennyiben ehhez az ő törlési engedélyaláírásukon kívül a telekkönyvi rendtartás szerint legitimációjuk is szükséges, kötelességük ezt az örökösödési törvény 3., illetve 70., 67. és 94. §-ai értelmében megszerezni. Erre pedig az örökösök a törlési perrel szoríthatók. A kitörlési perben hozandó ítélet természetesen a másik módja a jelzálog törlésének. Az a véleménye ugyanis a t. cikkíró úrnak, hogy a kitörlési perbeni ítélet csak helyettesiti a tehermentesítést tartalmazó nyilatkozatot, de pluszt nem ad hozzá, teljesen téves, mert azt a bizonyos pluszt épen a netán létező ismeretlen örökösök részére kinevezendő ügygondnokkal is lefolytatott bírói cognitionális eljárás adja meg. Az előbb meghatározott úton perenkívül, az utóbbi úton pedig peres eljárás során a kívánt eredményhez jutunk és mindkét úton célhoz érünk. *Dr. Halász László.*

II. Dr. Kégl cikke illusztrálja, hogy nálunk még mindig sok esetben mintha keresnék az okot arra, hogy hogyan lehet valami kérelmet elutasítani, holott a helyes gyakorlat mégis csak az lenne, hogy a jogkeresőnek — ha mindjárt jóakaratú törvénymagyarázattal is, ha másnak jogát nem sértjük — adjuk meg a módot arra, hogy elérhesse azt, amit kér. Szerintem sem az első, sem a másodbíróságnak nem volt igaza.

Igaz, hogy az 1894 : XVI. tc. §-aiból ki nem tűnik, hogy a telekkönyvi tulajdonos jogosított a hagyatéki eljárás megindítását kérelmezni, de az is igaz — mit különben a cikkíró úr helyesen emel ki — hogy a hivatkozott törvény az 1868-iki törvényen azért tágított, hogy a telekkönyvek rendezését ezzel is elősegítse.

Meghalt a jelzálogos hitelező, de nem törültette életében a bekebelezett követelést. A jelzálog időközben urat cserélt, s ez — dacára annak, hogy a követelés ki van fizetve, s így fenn nem áll — azt törültetni nem képes. Nem pedig azért, mert egyes bíróságok szó szerint veszik a törvényt, s ebben nincs megadva a jogosultság a hagyatéki eljárásnak a tulajdonos által való megindítására.

Volt arra már nem is egy, hanem sok eset, hogy ilyenkor a bíróság a tulajdonos kérelmére is megindította a hagyatéki eljárást, még pedig azzal az indokolással, hogy egy tényleg nem létező követelés, csupán azért, mert a törvényhozó kifejezetten nem intézkedett valamiről — örökké nem tűrhető a telekkönyvben, s azzal, hogyba az 1881 : LIX. tc. 6. §-ának ingatlan vagyonra vonatkozó dologi jog érvényesítéséről vagy megszüntéről rendelkezik — ebben a bekebelezett követelések benfoglalvák. Ha tehát a peres eljárásban e két fogalom egy eljárásban részesül, miért ne részesülhetne a perenkívüli örökösödési eljárásban is.

Ha helyet ad a hagyatéki bíróság a kérelemnek s megindítja a hagyatéki eljárást, akkor annak rendje és módja szerint meg lesz minden érdekelt idézve s vagy beismerik az öröklésre hivatottak, hogy a követelés fenn nem áll, s beleegyezésüket adják a törlésbe, vagy tagadják annak fenn nem állját. Utóbbi esetben per lesz, mely már az örökösödési eljárás keretén kívül esik, első esetben pedig meglesz a tényleges állapotnak megfelelő tisztázás, a követelés kitörlése.

Ugyan kérdem, kire milyen jogsérelem hárult abból, hogy a hagyatéki bíróság — nem ragaszkodva szorosan a §. betűihez — jogosítottnak ismerte el az ingatlan tulajdonosát arra, hogy bekebelezett hitelezőjének megszünt, de még mindig nem törölt követelését törülni lehetővé tette.

A felelet talán nyilvánvaló, hogy senkinek.

A szoros magyarázat nagyon szűkkeblű. És ezt a magyarázatot a másodbíróság is elfogadta. Elfogadta pedig azzal a nem találó indokolással, hogy hiszen a követelés úgy sem áll fenn.

Nem találónak jeleztem, mert hiszen addig, amíg törülve nincs, addig fennállónak kell tekinteni s arra jogokat lehet tovább szerezni. Ez talán indok számba sem megy.

De miért nem rendelte a másodfokú bíróság a hagyatéki eljárást, ha tudomására jutott az, hogy az örökhagyó után kiskorú is maradt, ki öröklésre hivatott. Hiszen ebben az esetben a törvény 2. §-a értelmében hivatalból kell megindítani az eljárást.

Ha valaki a bíróságnál azt jelenti, hogy tudomása van arról, hogy az örökhagyó után vagyon maradt, s hogy kiskorú is van érdekelve, akkor a bíróságnak kötelessége beavatkozni s hivatalból megindítani az örökösödési eljárást.

Ez az eset az ismertetett ügyben is.

Mily furcsa? Mintha azt mondaná a másodbíróság, hogy igaz ugyan, hogy az 1894 : XVI. tc. 2. §-a alapján el lenne rendelendő az örökösödési eljárás, de mert azt a telekkönyvi tulajdonos kérte s ennek nincs joga azt kérni, tehát nem rendeljük el.

Ami a cikk címét illeti, azért az esetet Mohammed koporsójával nem hasonlítanám össze. A gyakorlatban gyakran is előfordul, hogy a telekkönyvi tulajdonos nem ezen az úton keresi az ingatlanának megszabadítását egy tényleg nem létező jelzálogjogtól, hanem egyenesen a perbírósághoz fordul. Könnyű szerrel beszerzi a hitelező haláleset felvételi ívét, s ha csak leszármazók vannak — az újabban elfogadott s talán általános gyakorlat szerint — ügygondnok kirendelésének mellőzésével kéri az öröklésre hivatottakat a törlés tűrésére kötelezni, már a keresetben is jelezvén, hogy amennyiben az öröklésre hivatott alperesek a törlést nem ellenzik, költségben való marasztalásukat nem kívánja.

Ily ítéletek gyakran látnak napvilágot s eltüntetik a koporsót.

Hamar Gyula.

— **A polgári törvénykönyv javaslatát** az igazságügyminisztérium a külföldi jogászközönség számára immár német fordításban is közrebocsájtotta. A munkát Benkő Gyula Grill-féle könyvkereskedése adta ki és bocsájtja a könyvpiacra. Ily módon az kapható lesz a külföld minden jobb könyvkereskedésében és hozzáférhető a külföldi szakemberek számára, akik most már hozzászólhatnak, még mielőtt törvénnyé válik és véleményt mondhat a munkálatról a külföld szaksajtója. A munka kapható a kiadónál, valamint a hazai könyvkereskedésekben is. Ára 6 K.

— **Az Igazságügyi Javaslatok Tára** legújabb füzetének tartalma: 1. Törvényjavaslat és indokolás az idegen és saját váltóra vonatkozó jog egységesítése tárgyában az 1912. évi július 23. napján Hágában kelt nemzetközi egyezmény és a hozzátartozó egységes szabályzat becikkelyezéséről. 2. Törvényjavaslat és indokolás a váltóról. 3. E két törvényjavaslat országgyűlési tárgyalása.

— **Az igazságügyi hatóságoknak a véderőtörvény végrehajtása körül** való közreműködése tárgyában az igazságügyminiszter rendeletet bocsátott ki. (Igazs. Közl. 1914. évf. 6. sz.) A rendelet a bíróságokat és az ügyészségeket újabb adminisztratív és nyilvántartási egyéb kezelési tennivalókkal terheli meg.

— **Magyar író külföldön.** Dr. *Hacker* Ervin, a Monatsschrift für Kriminalpsychologie f. évi július havi füzetében ismerteti a megrögzött bűntettesekről szóló törvényjavaslat előadói tervezetét.

— **Lényeges körülmény elhallgatása rokkantság esetére való hivatkozásnál.** S. A. éjjeli őr polgári pört indított a Magyarországi Munkások Rokkant- és Nyugdíjegylete ellen heti 12 K 24 fillér rokkantsági járulékért. Az egylet megtagadta a rokkantságot igazoló orvosi bizonyítvány ellenére a járulék folyósítását, mert az éjjeli őr továbbra is megmaradt régi szolgálatában és mert akkor, amikor tíz évvel ezelőtt belépett az egyletbe, már orvosilag konstatált egészségi fogyatkozásait rosszhiszeműleg elhallgatta. A budapesti törvényszék megítélte az éjjeli őr követelését, azzal a megokolással, hogy az orvosszakértői vélemény szerint teljesen munkaképtelen. Hogy munkaadója még mindig alkalmazza, az csak «munkaadójának emberies érzelmére vall». Igaz ugyan, hogy az orvosszakértők szerint S. A. korlátolt munkaképessége már régi keletű, de ez még nem jelenti azt, hogy teljesen munkaképtelen lett volna. Az egyletnek azt a védekezését, hogy az éjjeli őr akkor sem követelhetne segélyt, ha csakugyan rokkant volna is, mert az egyletbe történt belépésekor rosszhiszeműleg elhallgatta egészségi fogyatkozásait, a törvényszék nem vehette figyelembe, mert az egylet alapszabályai nem kötelezik a tagokat arra, hogy a belépésükkor már meglévő esetleges betegségüket tudtára adják az egyletnek. Semmiféle intézkedés nincs az alapszabályokban arról, hogy ha valamely tag, aki a tagsági díjakat tíz éven át rendesen fizette és tíz év után nem saját akaratából, vagy tudatosan előidézett, testi vagy szellemi elgyengülés következtében a kereset forrásául szolgáló munkára teljesen munkaképtelenné vált, ne érvényesíthetné igényeit az esetben is, ha teljes munkaképtelenségét előidéző egészségi fogyatékossága kisebb mértékben már a belépéskor fenállott. *(Munkásügyi Szemle.)*

KÜLFÖLD.

— **Az elmebetegek jogi védelmére alakult szövetség** tagjai kongresszusra gyűltek össze az elmult hetekben Berlinben. A tanácskozás eredménye egy számos indítványt tartalmazó és a német birodalmi tanácshoz intézett felirat volt, melyben főleg az elmebetegek jogi helyzetének javítását sürgették. Említésre méltó még egy föltünést keltett indítvány is, amely a római jognak, mint a jogi vizsgák tárgyának az egyetemek tantervéből leendő kiküszöbölését sürgeti. A szövetségnek ugyanis az a meggyőződése, hogy a római jog tanítása a túlzott «Begriffsjurisprudenz» terjedését vonja maga után, ami pedig a «*természetellenes és beteges gondolkodási módnak*» szülőanyja. *A.*

— **A férj hűtlensége fegyelmi vétség** a porosz közigazgatási főtörvényszék határozata értelmében (I. A. 60/12.) még az esetben is, ha a közhivatalnok feleségének a házasságtörésről tudomása is volt és abba bele is egyezett. Az elvi határozatban kimondta a bíróság, hogy a közhivatalnoknak az a magaviselete, hogy egy ugyanabban a hivatalban alkalmazott tisztviselőnővel házasságon kívül nemi viszonyt folytat, mely már többeknek tudomására jutott — nem képez oly magánügyet, melyhez a felettes hatóságnak köze ne volna. Kétségtelen, hogy a közhivatalnok hivatalon kívüli magatartása is alá van rendelve a fegyelmi szabályzat intézkedéseinek. A házasságtöréssel pedig — tekintet nélkül arra, hogy ez házastársának tudtával és beleegyezésével történt-e vagy sem — a hivatalnok az erkölcs szabályait oly súlyosan sértette, hogy ezáltal a hivatásával járó tiszteletre méltatlannak mutatkozott. *A.*

— **A házasságkötési alkuszdíj** kikötésének érvénytelensége a legutolsó anakronismus, amely az osztr. polg. tk. 879. §-ának négy felsorolt esete közül életben maradt. Franciaországban már ezt is áttörte a gyakorlat, belátva, hogy hipokrizis a házasságközvetítést erkölcstelen munkásságnak és az arra adott megbízást érvénytelennek deklarálni. A semmitőszék ítéletének elvi rendelkezéseit részletes kivonatban közöljük:

«Nem lehet ápriori, a törvény és a jóerkölcsök ellen irányuló minden különös szerződési rendelkezés hiányában, erkölcstelennek, vagy tiltottnak nyilvánítani a megállapodást, mely szerint egy közvetítő vállalkozik arra, hogy megbízójának házasságkötés céljából egy fiatalembert, vagy leányt fog keresni és ajánlani, akinek az életkora, családja, társadalmi helyzete bizonyos föltételeknek megfelel.

Nem lényeges, hogy a megbízás ingyenes, vagy díjazott-e. A megállapodás csak akkor lenne érvénytelen, ha a megbízott csalárd eszközökkel, beugratással vette volna rá megbízóját.

A megállapodás lehet *hallgatólagos is;* így, ha két családapa elfogadja gyermekeik házasságának létrehozására egy házasságközvetítő iroda vezetőjének szolgálatait, a megállapodás létezése nem vitatható. És nem védekezhetnek azzal, hogy a közvetítő tevékenysége tisztán jóakaratú és honorálásra nem számító, mikor jól ismerik a közvetítő gyanánt eljárt egyén foglalkozását és már más házasságközvetítésért is fordultak hozzá, sőt fizettek is neki.

Határozott megállapodás hiányában a bíróság a ráfordított idő, gond és költségek mérlegelésével maga állapítja meg a honoráriumot».

Megjegyezzük, hogy ez az elv a Pandectes Françaises 1914. évf., 102. old. az ítélethez fűzött jegyzet szerint állandó gyakorlattá kezd válni. Viszont az «Agen»-i fellebbezési bíróság kimondta, hogy amikor a bíróság a honoráriumot fix megállapo-

dás híján maga határozza meg, ezt a közvetitésre fordított munkához stb. és nem a megbízó részére a házassággal szerzett *vagyonhoz* képest kell megállapítani. *M. Z.*

— **Becsületsértést** követ el az a főnök, aki az ujságokban a következő nyilatkozatot teszi közzé: «Értesítem a vevőközönséget, hogy X. Y. úr . . . óta nem tagja személyzetemnek komoly okokból», mert ez a nyilatkozat súlyos hibából való elbocsátásra céloz és az illetőt, akire vonatkozik, diszkreditálja (v. ö. *hitelrontás*). Ez a nyilatkozat kártérítés követelésére nyujt jogot. (Francia semmitőszék. P. F. IV. Sommaires 49.)

— **A lóversenyfogadások szabályozása tárgyában** törvényjavaslatot dolgozott ki a német igazságügyi hivatal, amely jelenleg a birodalmi tanács elé került. A német birodalomban mindezideig csupán a totalizatőr-fogadások engedélyezvék, míg könyvfogadások kötése büntetés alá esett. Az utóbbi tilalmat azonban oly gyakran játszották ki, hogy célszerűbbnek kellett tartani a fogadási irodák engedélyezési rendszerét behozni, amelylyel kapcsolatos engedélyezési díjak és adók egyszersmind új állami jövedelmi forrást szolgáltatnak. A tervezet szerint ugyanis a totalizatőr-fogadások után 12%, a fogadási irodákban kötött fogadások után pedig 6% illeti az államot. Magánfogadási irodák felállítását az egyes német államok területén egy, az illető államban kirendelt központi hatóság engedélyezi; az engedély mindenkor visszavonható. Az engedélyezés közelebbi feltételeit a birodalmi tanács határozza meg. A tervezet a német polgári törvénykönyvnek azt a rendelkezését, mely szerint a játékból és fogadásból joghatályos kötelezettségek nem származnak, hatályon kívül helyezi a lóversenyfogadások szempontjából. A totalizatőr és fogadási iroda tulajdonosára a fogadásból, a fogadási jegy (okirat) kiállításával joghatályos az elvállalt kötelezettség. *A.*

— **A jogosulatlan személy által benyújtott perorvoslatot** joghatályosnak nyilvánította a német birodalmi törvényszék, amennyiben azt a jogosult utólag magáévá tette. (Rg. I. 237/13. 1914 jan. 24.) A materiális igazság kedvéért eltért a bíróság a «quod ab initio vitiosum est . . .» általánosan elfogadott elvétől. A perorvoslattal élő részvénytársaság nevében a beadványt egy igazgató és egy alantasabb (meghatalmazással nem bíró) hivatalnok írta alá, jóllehet az alapszabályok értelmében csak *két igazgató együttesen* képviselheti jogérvényesen a részvénytársaságot. A felebbezési tárgyaláson azonban a jogi képviselő az ellenfél kifogásával szemben szabályszerű okirattal igazolta, hogy a cég a már bejelentett perorvoslatot magáévá tette, egyben igazolta azt is, hogy a részvénytársaság igazgatósága az eljárt hivatalnokot oly jogvitákban, mint amelyekhez (szabadalombitorlás) a jelen ügy is tartozik, jogosultnak tekinti a képviseletre. A Reichsgericht csupán az utólagos elismerés tényének tulajdonított jelentőséget és elvként megállapította, hogy azáltal, hogy az igazolt, törvény értelmében eljárni jogosult képviselő az eddigi jogosulatlan képviselő által megvalósított perbeli cselekményeket kifejezetten, avagy ezek folytatása által utólagosan magáévá teszi, e perbeli cselekmények teljes joghatályt nyernek. A jogi képviselő előterjesztései következtében tehát a perorvoslat érdemében kellett határozni. *A.*

Ügyvédjelölt vagy helyettes, ki románul jól beszél, irodát önállóan vezetni tud, kinek vidéki gyakorlata van, szolid és szorgalmas ember, azonnal alkalmazást nyerhet. Állandóbb jellegű munkaerőt keresek. Kezdőfizetés 160—200 K. Személyi tanulmányi viszonyok és eddigi gyakorlatot feltüntető ajánlatokat kér: dr. Keresztes Ede ügyvéd, Marosludas, (Tordaaranyos vármegye). 15244

III. alapvizsgára előkészít szakember. Közelebbi cím e lap kiadóhivatalában. Leveleket a kiadóhivatal továbbít. 15241

Fiatal ügyvéd, vidéki praxissal, perfektül beszél és levelezik németül, fővárosi vagy nagyobb vidéki városi irodában társulna vagy állást vállalna. Címe a kiadóhivatalban megtudható. 15271

Kezdő ügyvédjelölt magyar, német, francia nyelv- és gyorsírás, valamint gépírás tudással állást keres. Szíves megkeresések dr. Hertsko Andor, Budapest, I., Fehérvári-út 1. alá kéretnek. 15270

A Kuria elnöksége u. n. „Imperial" irógépet szerzett be a **YOST IRÓGÉP** r.-t.-tól. Ezen betüfaj csak a Yost irógépben kapható és rendkivüli olvashatósága miatt nagy keresletnek örvend

Sajtó alatt

van és a kihirdetés után azonnal megjelenik a «Magyar Törvények,» a Franklin Társulat zsebkiadásában

A törvénykezési illetékről

szóló új törvény.

Jegyzetekkel ellátta:

Dr. UJLAKI JÓZSEF

budapesti ügyvéd.

A magy. kir. államvasutak nyári menetrendje.

Délelőtt || Délután

A vonatok **indulása** Budapest keleti p.-u.-ról.

Érvényes 1914 május hó 1-től.

vonatszám	óra perc	vonat neme	hová
912	12 05	Szv.	Belgrad, Sofia, Saloniki
310	5 40	»	Hatvan
8	6 10	»	Wien, Graz, Sopron
302	6 25	Gyv.	Ruttka, Berlin
1110	6 30	Szv.	Balatonfüred, Tapolcza
1502	6 45	Gyv.	Kassa, Csorba, Bártfa
906	6 50	»	Újvidék, Sarajevo
1512	6 55	Szv.	Kassa, Csorba
2	7 00	Gyv.	Wien
602	7 05	»	Arad, Brassó
1002	7 10	»	Fiume, Torino, Róma, Pécs, Vinkovcze
1302	7 20	»	Fehring, Graz, Triest
402	7 25	»	Stryj, Przemysl, Lemberg
312	7 30	Szv.	Gödöllő
908	7 45	»	Belgrad, Sofia
608	7 50	»	Arad, Brassó, Bukarest
1102[1])	8 05	Gyv.	Balatonfüred, Tapolcza
406	8 10	Szv.	Munkács, Lawoczne
512	8 20	»	Kolozsvár, Brassó
1906	8 25	»	Osijek, Brod
306	8 35	»	Ruttka, Berlin
2a	8 50	Gyv.	Győr, Wien, Fehring, Graz
1706	8 55	Szv.	Msziget, Stanislau
22	9 30	»	Bicske
1508[1])	9 35	Gyv.	Kassa, Poprád-Felka
918	10 00	Szv.	Kunszentmiklós-Tass
1112	10 45	»	Balatonfüred, Tapolcza
516	11 40	»	Nagykáta
24	11 55	»	Bicske
314a[2])	12 00	»	Gödöllő

[1]) Junius 15-től bezárólag szeptember 15-ig közlekedik.
[2]) Vasár- és ünnepnapokon közlekedik.
[3]) Vasár- és ünnepnapokon május 15-től bezárólag szeptember 15-ig közlekedik.
[4]) Nagykátától Szolnokig csak szombaton és ünnep előtti köznapokon közlekedik.
[5]) Csak hétköznapokon közlekedik.

A vonatok **indulása** Budapest-Józsefvárosról.

Délután.

vonatszám	óra perc	vonat neme	hová
330[5])	7 00	Szv.	Gödöllő
914	12 20	Szv.	Újvidék, Sarajevo
314	12 30	»	Hatvan
10	12 30	»	Szombathely, Wien
1008	12 45	»	Fiume, Róma, Osijek
24a[3])	1 00	»	Bicske
1504	1 20	Gyv.	Kassa, Poprád-Felka
316	1 25	Szv.	Gödöllő
612	1 35	»	Arad, Bukarest
1304	1 40	Gyv.	Fehring, Graz, Sopron
404	2 00	»	Sátoraljaújhely, Lemberg, Kassa
4	2 05	»	Wien, Paris
604	2 10	»	Arad, Bukarest
916	2 15	Szv.	Kiskőrös
304	2 20	Gyv.	Ruttka, Berlin
318	2 25	Szv.	Hatvan
320	2 30	»	Pécel
26	2 30	»	Bicske
518	2 40	»	Szolnok
1202	2 45	Gyv.	Szabadka, Sarajevo
1902	2 55	»	Tapolcza, Pécs, Osijek
904	3 20	»	Belgrad, Konstantinapoly
520[2])	3 25	Szv.	Nagykáta
1016	3 30	»	Paks
410a	4 25	»	Hatvan
18	4 30	»	Komárom
606	5 00	Gyv.	Arad, Bukarest, Msziget.
6	5 10	»	Győr, Sopron, Szombathely, Wien
410	5 10	Szv.	Lawoczne, Lemberg
324	5 20	»	Gödöllő
522[4])	5 40	»	Nagykáta, Szolnok
308	5 55	»	Ruttka, Berlin
514	6 15	»	Kolozsvár, Brassó
326	6 25	»	Pécel
28	6 30	»	Bicske
328	6 40	»	Hatvan
1004	6 45	Gyv.	Fiume, Róma, Nápoly
920	7 05	Szv.	Kunszentmiklós-Tass
524[4])	7 10	»	Nagykáta, Szolnok
16	7 20	»	Győr
332	7 30	»	Gödöllő
1708	7 45	»	Msziget, Stanislau
1006	7 50	Gyv.	Fiume, Nizza, Cannes
1514	8 00	Szv.	Kassa, Csorba, Bártfa
910	8 05	»	Belgrád, Sarajevo
526[4])	8 30	»	Nagykáta, Szolnok
1908	8 40	»	Pécs, Brod
334	8 40	»	Gödöllő
1308	9 15	»	Győr, Graz
610	9 30	»	Arad, Brassó
1506	10 00	Gyv.	Kassa, Csorba, Bártfa
408	10 05	Szv.	Kassa, Csorba, Lemberg
1010	10 25	»	Fiume, Tapolcza
12	10 55	»	Szombathely, Wien
338	11 05	Vv.	Ruttka, Poprád-Felka
614	11 25	Szv.	Arad, Debreczen
422	11 35	Vv.	Miskolcz, Kassa
14a	11 55	Szv.	Bicske

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.**

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat.** Egyetem-utca 4.

Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem.** I., Bérc-u. 9. (Tel. 63—96.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Negyvenkilencedik évfolyam. 30. szám. Budapest, 1914 július 24.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratokat bérmentve a szerkesztőt irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

Tartalom. *Dr. Hexner Gyula* liptószentmiklósi ügyvéd: Észrevételek az uj váltótörvényhez. — *Dr. Lukács Ignác* kisvárdai ügyvéd: Hatásköri kikötés és illetékességi alávetés a polgári perrendtartásban. — *Dr. Novák István* kolozsvári ügyvéd: Illetékhatáridő. — *Dr. Vámbéry Rusztem* egyetemi m.-tanár: Jogirodalom. Büntetőjogi Dolgozatok Balogh Jenő születése ötvenedik évfordulójának ünnepére. — *Dr. Herczeg Lajos* budapesti ügyvéd: A végrehajtási novella 25. §-a. — Szemle.

Melléklet: Hiteljogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Észrevételek az új váltótörvényhez.

I.

Az új váltótörvény 15-ik §-ának második bekezdése szerint, ha valaki a váltó *birtokát* bármi módon elvesztette, az a váltóbirtokos, aki jogát az előbbi bekezdésben meghatározott módon igazolja, a váltót csak akkor köteles kiadni, ha rosszhiszeműleg szerezte, vagy ha megszerzésében őt súlyos gondatlanság terheli.

Ezen intézkedés nem látszik ugyan újnak, mert a régi törvény hasonlót tartalmazott, azon eltéréssel, hogy az «vétkes», ez pedig «*súlyos*» gondatlanságról rendelkezik, de — alább kifejtendő nézetem szerint — talán mégis új.

Új különösen annak *jelenlegi elhelyezése*, mely az interpretationális szabályoknál fogva a törvényhozó valódi akarata iránt immár most kételyeket ébreszt. A régi törvény szerint ugyanis a 80. §. a XII.-ik «elveszett váltókról» szóló fejezetben volt elhelyezve és így annak közvetlen a 79. §-al való összefüggésénél fogva tudtuk azt, hogy *ezen szabály csakis a megsemmisítési eljárás folyamán jelentkező és a váltót bemutató birtokos ellen, a köztörvény útján indított perben alkalmazandó jogszabály.* De most, mikor e szabály a «*Forgatmányról*» szóló fejezetbe, és különösen a legitimatiót tartalmazó §-ba került, önkénytelenül merül fel az a kérdés, hogy mi ezen áthelyezés jelentősége, oka és célja? Szóval mi volt e tárgyban a törvényhozó akarata?

A régi szabály jellege, mint mondom, *speciális* és csakis a megsemmisítési eljárás megelőzte után volt alkalmazható, de a magánjog akár a rei vindicationális, akár a kötelmi jog szabályait, teljesen érintetlenül hagyta volt.

De most, a régi talajból átültetve, mi lehet e rendelkezésnek az értelme, különösen figyelembe véve azt, hogy a hágai egyezmény 15-ik cikkelye, a váltók elvesztése következményének megállapítását mindegyik szerződő államnak rezerválta? Miután ezen jogszabály nem annyira szövege miatt, de csupán *áthelyeztetése* folytán speciális jellegét elvesztette, ebből önként az folyik, hogy a törvényhozó azt innentúl *generális* jelleggel akarta felruházni. Már pedig épen e szempontból e szabály teljesen érthetetlen.

«Ha valaki a váltó birtokát bármi módon elvesztette.»

Kodifikált polgári törvény hiányában ki meri autentice állítani, hogy *mikor szűnik meg a birtok* egyáltalában, *és a váltó birtoka különösen?* A régi jó váltótörvény 77. §-a érthetően és világosan beszélt, hogy t. i. az *elveszett váltó tulajdonosa* annak megsemmisítését kérelmezheti, az tehát maga a váltó — mint papír — elvesztéséről, de nem a «*váltó birtokának*» elvesztéséről, intézkedett.

«Ha valaki a váltó birtokát bármi módon elvesztette» — most a mondattan szerint, miután ez alanyi mondat és csakis annyit tesz, mint az az egy szó «a váltó elvesztője», azt várnók, hogy e vesztőről *valami állítmány is következik,* — de nem — kezdődik egy egészen új mondat, csakhogy nem pont után és nagy betűvel, mely így szól: «az a váltóbirtokos, aki jogát az előbbi bekezdésben meghatározott módon igazolja, a váltót csak akkor köteles kiadni, ha rosszhiszeműleg szerezte, vagy ha megszerzésében őt súlyos gondatlanság terheli.»

Ime egy egészen különálló jogszabály, mely a bekezdés szerinti szavakkal sem mondattani, sem logikai összefüggésben nem áll. S a jog melyik területe részére szól e jogszabály? A váltó vagy a polgári jog részére?

Az eddig érvényben levő váltóeljárás 3-ik §-a és az állandó gyakorlat értelmében, a váltó kiadása iránti kereset a polgári bíróság hatáskörébe tartozik, miből következnék, hogy a szóban forgó szabály a polgári bírónak szól.

Ámde *ennek* e szabály nagyon is szűk, mert ha az, aki a váltó birtokát például azon módon elvesztette volt, hogy ezt fedezetképen adta, de az alapügyletből eredő kötelezettségeinek eleget tett, akkor a polgári bíró a váltó kiadására fogja kötelezni a jelenlegi váltóbirtokost, annak dacára, hogy ő azt *nem rosszhiszeműleg* szerezte, és hogy megszerzésében őt súlyos gondatlanság *nem* terheli.

A *polgári* bíró nem szorul tehát e rendelkezésre, és így valószínű az, hogy az a *váltójogi* bírónak szól.

A polgári perrendtartás 619. §-a értelmében a váltó alapjáni meghagyásos eljárásban, — a törvényszék előtt a törvényszéki, a járásbíróság előtt a járásbírósági eljárás szabályai lesznek irányadók. Alperes váltóadós egész bátran fogja az egyúttal a tárgyalás előkészítésére szolgáló kifogásaiban állítani, hogy a váltóbirtokos rosszhiszeműleg szerezte a váltót, vagy a megszerzésben őt súlyos gondatlanság terheli — és hivatkozik majd tanúkra. A bíróság a Pp. 270. §-a alapján a kifogásoló adós abbeli tényállításának valóságát vagy valótlanságát a tárgyalás és a bizonyítás egész tartalmának szorgos méltatásával ítéli majd meg, hogy vajjon a felperes váltóbirtokost súlyos gondatlanság terheli-e, vagy hogy az új váltótörvény 16. §-a értelmében az átruházása csalárd egyetértés folyománya-e.

A polgári perrendtartás 619. §-ához fűzött miniszteri indokolás szerint ugyanis «a bizonyítás korlátozását az úgynevezett anyagi váltószigor nem követeli.»

De ez lesz csak a fizetés elhúzásának enyhébb módja. Miután a bizonyítás korlátozva nincsen, a kifogásokban minden egyéb kifogás lesz emelhető, és ha sikerre nem vezetett, a bizonyítási eljárás befejezte után a polgári perrendtartás 189. §-a értelmében a végítéletet megelőző szóbeli tárgyalás bezárásáig, *alperes viszonkeresettel fog élni a váltó kiadására azon az alapon, hogy az adós alperes a váltó birtokát bármi módon elvesztette, és a váltóbirtokost annak megszerzésében súlyos gondatlanság terheli.*

Ismétlem szabad mérlegelés alapján fogja e tényt megállapítani, mondjuk például, a girálti kir. járásbíróság.

Hogy hová fog ez vezetni, az külön jóstehetség nélkül is megállapítható.

De menjünk egy lépéssel tovább ezen paragrafus analizisében. Akinek a váltó kezében van, azt jogos váltóbirtokosnak kell tekinteni, *de nem a birtok puszta ténye alapján,* hanem csak akkor, ha ezenfelül birtoka váltójogilag az összefüggő láncolat által legitimálva van.

Már most tegyük fel, hogy a láncolat hiányzik, és ennek

folytán a váltóbirtokos jogát a 15. §-nak első bekezdése szerint nem igazolja, mi ennek a jogi helyzete azon valakivel szemben, aki a váltó birtokát bármi módon elvesztette, például elvesztette olykép, hogy egy harmadik személynek depotba vagy kölcsönkép adta? Honnét fogja a bíró *ez esetben* ítéletét meríteni? Lesz-e ez már ipso facto *nem jogos* váltóbirtokos és a váltó kiadására a felhívott 15. §. alapján kötelezhető?

Ezek alapján azt vélem megállapíthatónak, hogy a törvényhozó a 15. §-nak második bekezdésében arról akart csak intézkedni, ha valaki a váltópapírt vagy levelet bármi módon elvesztette.

Vagy talán kodifikátorainknál «a váltó birtokának elvesztése» és «a váltólevél elvesztése» teljesen kongruens fogalmak?

II.

Az új váltótörvény 29. §-a váltókezességről rendelkezvén, meghatározza, hogy a váltó kifizetése váltókezességel biztosítható. Ennek folytán a kezesség nem egyéb a közt'örvényi kezességnél, vagyis lekötelezés arra, hogy a váltót, amennyiben az eddigi lekötelezett — a főkötelezett — ki nem fizetné, a kezes fogja kifizetni. A kezesség által tehát, a váltó kifizetésének reménye — biztonsága — fokozottabbá válik. Kinek javára szolgál tehát a kezesség, kinek érdekét mozdítja az elő? Kétségtelenül annak javára, aki a váltó kifizetésére számít, vagyis a mindenkori váltóbirtokos javára. A váltókezes a törvény 31. §-a értelmében ugyanolyan módon van kötelezve, mint az, akiért a kezességet vállalta, tehát ép úgy áll váltókereset, illetve visszkereset alatt, mint azon váltókötelezett, akiért a kezességet vállalta, sőt még inkább, mert ha ez utóbbinak kötelezettsége, az anyagi jog szempontjából érvénytelen, ezen ok a kezest nem mentesíti. Ezeket szem előtt tartva vizsgáljuk a 30. §. értelmében, a váltó előlapjára az intézvényezett és a kibocsátótól eltérő, vagyis a harmadik névaláírást. A régi jó váltótörvény 67. §-a világosan deklarálta, hogy ha világosan kitéve nincsen, hogy a kezesség *kiért* (hangsúlyozom e szót kiért) vállaltatott, ez az *elfogadóért,* és ha a váltó még elfogadva nincsen, *a kibocsátóért* vállaltnak tekintetik, mert a határozatlan nyilatkozat a nyilatkozó hátrányára értelmezendő, vagyis olykép, hogy a kezesnek, ha a váltót kifizette, minél kevesebb személy ellen legyen visszkeresete. Ehelyett mit hozott az új törvény? Megjelölés hiányában a kezességet a «*kibocsátó érdekében* vállaltnak kell tekinteni.»

«*A kibocsátó érdekében*». Ez bizony homályos kifejezés. Kezem ügyébe került egy kommentár, mely e szavakat eképp értelmezi: «Az új váltótörvény értelmében tehát, ha az ellenkezője magából a váltóból *nem tűnik ki*, mindig a kibocsátó az, akiért a kezesség vállaltatott.» Dr. Bedő Mór: Az új Magyar Váltótörvény kézikönyve 171. lap.

Nézetem szerint a magyarázó végzetesen téved. Az új váltótörvény itt nem kreált semmi újat, a váltó előlapján közelebbi megjelölés nélkül előforduló névaláírás most is csak az elfogadóért elvállalt kezességnek tekintendő, mert mint kifejtettem, éppen ez a kibocsátó *érdeke.* Ez okból mondja a törvény felhívott 30. §-ának végpontja, hogy megjelölés hiányában a kezességet a kibocsátó *érdekében* vállaltnak kell tekinteni. Ha a törvényhozó Bedő úr felfogását akarta volna érvényre juttatni, akkor azt mondta volna, hogy a «kibocsátóért» vállaltnak kell tekinteni, úgy ahogy a 31. §-ban mondja, hogy a váltókezes ugyanolyan módon van kötelezve, mint az «akiért» (de nem akinek érdekében) a kezességet vállalta. Felesleges talán bővebben fejtegetnem, hogy a két felfogás közötti különbség óriási. Az idézett 31. §-nak végpontja szerint ugyanis, ha a váltókezes a váltót kifizeti, visszkereseti joga van az ellen, akiért (de nem akinek érdekében) a kezességet vállalta, valamint ennek előzői ellen, Bedő úr szerint volna tehát, a váltó előlapján közelebbről meg nem jelölt kezesnek, ha a váltót kifizette, visszkereseti joga a kibocsátó ellen a törvény 31. és keresete az elfogadó ellen a törvény 42. §-a értelmében, holott őt az csak az utóbbi, az elfogadó ellen illeti. Ha az intézvényzett a váltót el nem fogadta, annak előlapjára írt, magától értetődőleg a kibocsátótól eltérő aláírás már most az új törvény értelmében milyen jogkövetkezményekkel jár? A kibocsátó kezese nem lehet, mert a felhívott törvény értelmében megjelölés hiányában, a kibocsátó *érdekében*, de nem a kibocsátóért vállaltnak kell tekinteni, az elfogadóért sem lehet, mert olyan a váltón még nem szerepel, névbecsülő elfogadás sem lehet, mert ezt a törvény 56. §-a értelmében *alá* kell írni. Nézetem szerint tehát ez esetben a törvény 7-ik §-ában kontemplált esetek egyike forog fenn, vagyis a váltón oly személy aláírása fordul elő, aki nem kötelezheti magát.

Ha később a váltóra az intézvényezett akár valódi, akár hamis névaláírása reávezettetik, hogy quid iuris, azt döntsék majd el a bíróságok, a bankok által annyira forszírozott 2. §. utolsó bekezdése alapján. *Dr. Hexner Gyula.*

Hatásköri kikötés és illetékességi alávetés a polgári perrendtartásban.

A sommás eljárásról szóló törvény 1. §-ának 5. *a)* pontja a járásbírósági hatáskör kikötésének érvényéhez azt kívánta, hogy a magánokirat többek között az 1868 : LIV. tc. 167. és 168. §-ainak megfelelően legyen kiállítva. A magánokirat kiállítási formáját a S. E. nem módosította, hanem az 1868 : LIV. tc. rendelkezését fentartotta. Minthogy a két törvény életbelépése között hosszú idő telt el, a törvényhozás nem tartotta szükségesnek szabályozni azon magánokiratok joghatályát, amelyek az 1868 : LIV. tc. életbelépése előtt keletkeztek. Nem mutatkozott szükségesnek tehát szabályozni azt a kérdést sem, hogy az 1868 : LIV. tc. életbelépte előtt kelt okiratban történt hatásköri kikötésnek mikor van hatálya, ha a S. E. életbelépése után ezen hatásköri kikötést érvényesíteni kívánják.

A Pp. azonban az 1868 : LIV. tc. 167. §-át részben módosította, amennyiben a 317. §. 3. pontja szerint a magánokirat arra nézve, hogy kiállítója az abban foglalt nyilatkozatot tette, teljes bizonyítékul csak akkor szolgál, ha a kiállító kézjegye az okiraton bíróilag vagy közjegyzőileg hitelesítve van. Ennek megfelelően a Pp. 1. §-ának 2. *a)* pontja a hatáskör kikötésénél, a 45. §. pedig az illetékességi alávetésnél azok érvényességéhez oly magánokiratot követel, amely a Pp. 317. §-ának rendelkezései szerint van kiállítva.

Az 1868 : LIV. tc. 167. §-ának ilyen módosítása folytán felmerül a kérdés, van-e joghatálya a Pp. hatályossága idejében a hatásköri kikötésnek, illetve az illetékességi alávetésnek akkor, ha a Pp. hatályba lépése előtt kelt magánokiratot annak írni nem tudó kiállítója csupán az 1868 : LIV. tc. 167. §-ának *c)* pontja szerint két tanú jelenlétében kézjegyével látta el és a tanúk egyike a kiállító nevét is aláírta?

Arról az esetről, amidőn a Pp. életbelépésekor a sommás per már folyamatban van és a járásbíróság az ítélethozatalt megelőző tárgyalást még nem fejezte be, az Életbeléptetési törvény 59. §-a akként gondoskodott, hogy a bírói hatáskör és illetékesség tekintetében az eddigi szabályokat mondta ki irányadóknak. Vagyis vonatkozással a magánokirat alaki kellékeire a járásbíróság megállapítja hatáskörét például abban az esetben is, ha 5000 K pénzkölcsönről kiállított kötvényt az írni nem tudó adós csupán az 1868 : LIV. tc. 167. §-ának *c)* pontja szerint állította ki. Viszont ha a törvényszék vagy a járásbíróság a hatáskör és illetékesség felől még nem határozott, ennek hiánya miatt az Élt. törvény 59. §-ának utolsó rendelkezése szerint a pert nem szüntetheti meg az esetben, ha a Pp. szabályai hatáskörét és illetékességét megállapítják. Ha tehát például a szerződés nemteljesítése esetén alperes járásbírósági hatáskör kikötése mellett a Pp. hatálya előtt kelt okiratban kártérítésre kötelezte magát a károsszeg megjelölése nélkül és felperes 2500 K károsszeget követel: a járásbíróság hatáskörét meg fogja állapítani annak dacára, hogy az okirati kikötés határozatlan összegre vonatkozik és ennélfogva a S. E. szerint a per a törvényszék hatáskörébe tartoznék.

Az Élt. törvény 59. §-a így szabályozza a Pp. hatályba lépésekor már folyamatban lévő perekben a hatáskör és illetékesség eldöntését. Miként kell azonban határozni akkor, amidőn a per a Pp. hatályba lépése után indul meg és a hatásköri kikötés vagy az illetékességi alávetés a Pp. érvénye előtt kelt okiratba van foglalva?

Erre vonatkozó külön rendelkezés a Pp.-ban vagy az Élt. törvényben nem található.* Pedig ez a kérdés a Pp. hatálya alatt

* A M. i. erről a kérdésről a következőket mondja: «A perrendtartás életbeléptetése után megindított perekben a hatáskör és az illetékesség kérdésében a perrendtartás rendelkezései irányadók akkor is, ha a követelés a perrendtartás életbelépte előtt keletkezett. E szabály alól kivételt tesz a 62. §.» A M. i. tehát szerző cikkével világosan ellentétes álláspontot van. Szerk.

nap-nap után fel fog merülni. Az írástudatlanok száma oly nagy, hogy pl. a bank-intézetek részére kiállított kölcsönkötvények tekintélyesebb része kézjeggyel van ellátva, hitelesítés nélkül. Minthogy a Pp. szerint az ily okirat már nem formaszerű, különösen a bankintézetek szempontjából fontos, hogy a Pp. hatályba lépte után megindított perekben a hatásköri kikötés és az illetékességi alávetés miképen bírálandó el, ha az erre vonatkozó okirat csupán az 1868: LIV. tc. 167. §-a *c)* pontjának megfelelően van kiállítva.

Általános szabályként az okiratok bizonyító erejére vonatkozólag az Élt. törvény 67. §-a azt mondja, hogy ez a Pp. szabályai szerint ítélendő meg. Kivételt csupán azon okiratokra tesz, amelyek a jogügylet bizonyítása céljából állíttattak ki. Nevezetesen a jogügyletre vonatkozó okiratnak akkor is teljes bizonyító erőt ad, ha a Pp. előtt az 1868: LIV. tc. 167. §-ának megfelelően lett az okirat kiállítva.

Az Élt. törvény 67. §-a tehát csakis a bizonyítás szempontjából szabályozza az okiratok hatályosságát, de nem tartalmaz intézkedést arra az esetre, amidőn a joghatályos hatásköri kikötést vagy illetékességi alávetést formális okirathoz köti. Már pedig a Pp. 1. §-ának 2. *a)* pontja és a 45. §. az érvényes hatásköri kikötéshez és illetve az illetékességi alávetéshez formális okiratot követel. Az Élt. törvény 67. §-a kérdésünkre a választ nem adja meg.

Mégis azt hiszem, hogy a Pp. hatályba lépése előtt kelt és az 1868: LIV. tc. 167. §-ának *c)* pontja szerint kiállított okiratban történt hatásköri kikötés vagy illetékességi alávetés joghatályos a Pp. uralma alatt is, bár az a Pp. 317. §-ának nem is felel meg.

Kétségtelen ugyanis a Pp. azon általános célja, amely a felsőbíróságok tehermentesítésével együtt a járásbíróság hatáskörét kiterjeszteni kívánja. Még a Pp. 1. §-ának 2. *a)* pontjában is elhagyja azt a sok előfeltételt, amelyet a S. E.-ról szóló törvény megkívánt és megelégszik azzal, ha az okirat csupán a jogviszonyt határozza meg. Ezt a célt figyelembe véve lehetetlenség azt következtetni, hogy a Pp. 1. §-ának 2. *a)* pontja visszaható erővel érvénytelennek akarta tekinteni az oly hatásköri kikötést vagy illetékességi alávetést, amely a Pp, 317. §-ának nem felel meg és a törvényszékhez akart utalni oly pereket, amelyek az eddigi szabályok szerint a járásbírósághoz tartoztak volna.

Amit a miniszteri indokolás mond az Élt. törvény 67. §-ával kapcsolatban, az ezt az álláspontot megerősíti. A M. i. így szól: «Mivel a felek az ily okiratok kiállításakor csak a kiállítás idejében fennálló jogra lehetnek figyelemmel, méltánytalan volna, ha a kiállítás idejének törvénye szerint szabályszerűen kiállított okiratot az új törvény hatályától megfosztaná». Ez az indokolás természetesen csakis az okiratok bizonyító erejére vonatkozik, de ugyanezen szempontok veendők itt is figyelembe. A felek azon kikötése, hogy perüket a járásbíróság bírálja el, felette fontos marad ezután is, mert annak igazán gyors befejezése mégis csak a járásbíróságnál várható.

Ha ez az álláspont helyes, akkor a megjelölt okokból kiterjesztendő ez azon esetre is, amidőn a hatásköri kikötést vagy az illetékességi alávetést tartalmazó okiratban csupán a jogviszony van körülírva, egyébként azonban pl. határozatlan összegű készpénzre vagy határozatlan mennyiségű helyettesíthető ingóságokra vonatkozik. Például: A Pp. hatálya előtt kelt szabályszerű okiratban alperes a szerződés nemteljesítése folytán okozott kár megfizetésére kötelezte magát és per esetére a járásbíróság hatásköre van kikötve. Felperes a kárt 3000 K ra teszi. A Pp. hatályba lépése után megindítandó ennek a pernek elbírálása a járásbíróság hatáskörébe tartozik, bárha az okirat a S. E. 1. § ának 5. *a)* pontjában foglalt anyagi feltételeket nem is foglalja magában.

Vagyis mindezekből az a következtetés vonható le, hogy a Pp. hatálya előtt kelt okiratban foglalt hatásköri kikötés és illetékességi alávetés a Pp. hatálya alatt megindított perben érvényes akkor is, ha az okirat csupán az 1868: LIV. tc. 167. §-ának felel meg és érvényes akkor is, ha az említett alakszerűségtől eltekintve az okirat a S. E. 1. §-ának 5. *a)* pontjában foglalt anyagi feltételeket nem foglalja ugyan magában, de a Pp. 1. §-a 2. *a)* pontjának megfelel annyiban, hogy a per alapjául szolgáló jogviszony abban meg van határozva.

Dr. Lukács Ignác.

Illetékhatáridő.

Az általános érdekű kérdések nyilvános tárgyalása, bírálata közérdek, mely szempontokból kiindulva teszem vizsgálat és bírálat tárgyává a közigazgatási bíróságnak a közelmultban hozott határozatát, mely — szerény véleményem szerint — jogi tévedésen alapul.

Az eset a következő: K. részvénytársaság felszámolás alatt ingatlana és ingóságai eladása tárgyában M. vevővel 1910. évi október 10-én adásvevési szerződést köt a következő és a szerződésbe foglalt feltételek mellett:

A 2-ik pont: «Vásárló M. köteles az egész . . . kor. vételárat, a jelen szerződésnek a közgyűlés által történt elfogadása és a közgyűlési határozatnak a kir. törvényszék jogerős jóváhagyásától számított három nap alatt eladónak készpénzben lefizetni.

Amennyiben vásárló a vételárat bármi okból és a jelzett idő alatt le nem fizetné, eladó jogosított ezen szerződéstől minden előzetes értesítés nélkül feltétlenül elállani».

A felszámolás alatti részvénytársaság 1910. évi október 13-án d. e. 10 órakor megtartott rendkívüli közgyűlésén, a felek által írásba foglalt és aláírt szerződést mindenekben elfogadta, jóváhagyta és ez a szerződésre 1910. évi október 13-iki dátummal reávezettetett, az elnök és jegyző által aláíratott.

A rendkívüli közgyűlés jegyzőkönyve 1910. évi október hó 17-ik napján a törvényszékhez beterjesztetett, a törvényszék 1910. évi október 25-én kelt végzésével a rendkívüli közgyűlési határozatot tudomásul vette; ezen végzés az érdekelteknek 1910. évi október 27. napján kézbesíttetett.

Az örökvásári szerződés illetékezésre 1910. évi november hó 3-án mutattatott be, ami mulasztásnak minősíttetett és ez alapon a közigazgatási bíróság, vásárlót 999 K 72 fill. bírsággal sújtotta.

«Mert a szerződés jóváhagyása az eladó cég 1910. évi október hó 13-án tartott rendkívüli közgyűlésén határoztatott el és így ettől a naptól számított nyolc napon belül tartozott volna a szerződés megkötését bejelenteni, ez a bejelentés pedig csak 1910 november 3-án, nyolc napon túl, de e naptól számított 30 napon belül történt».

A bíróság ezen határozata a határidők megállapítása tárgyában téves és így a bírságkivetésnek törvényi és jogi alapja nincsen.

A jogügyletek feltételeit és azt, hogy a jogügylet a felekre mikor, mily körülmények bekövetkezése, esetleg elmaradása mellett válik kötelezővé, — perfektté — az általános magánjog és esetleges más speciális törvények határain belül, a szerződő felek teljesen szabadon állapíthatják meg, mely szerződési szabadságnak kifejezője — «contractus contrahentibus legem ponit» — általános jogi elv!

Ezen általános jogi elv, logikai, egyben jogi következménye, hogy perfekt jogügyletről csak akkor és ott lehet szó, ha mindazon feltételek, határozmányok, melyekhez a felek a jogügylet létesítését, kötelező erejét kötötték, mind bekövetkeztek, mindaddig tehát, amíg az összes megállapított feltételek, határozmányok be nem következtek, jogi értelemben vett joghatályos, perfekt jogügylet nem létezik!

A jogügyletek alaki és tartalmi kellékeit, joghatályosságának feltételeit tehát csak az általános magánjogi elvek alapján lehet megállapítani és mert az illetékügyi törvények az általános magánjog határozmányait nem negligálhatják, nyilvánvaló, hogy az illetékügyi törvényekben említett «jogügylet» alatt mást érteni nem lehet és nem szabad, mint a magánjog elveinek megfelelő — perfekt — joghatályos ügyletet.

Ezen általános, irányadó jogelvek szerint, tekintettel a szerződés hivatolt 2-ik pontjára, valamint az egyes jogcselekmények teljesítésének — már említett — határnapjaira, szerény véleményem szerint, a határidő kezdete, amelytől számítandó nyolc nap alatt a bemutatási kötelezettség beáll, nem 1913 október 13., hanem 1910. évi november 6., illetve november 9., mert a törvényszék 1910. évi október 27-én kézbesített végzése 1910 november 6-án emelkedett jogerőre, ezen naptól számított három nap alatt, tehát november 9-én volt a vételár lefizetendő és miután a szerződés hivatolt 2-ik pontja értelmében, az ott említett három feltétel mindenikének bekövetkezése esetén válik a szerződés perfektté, joghatályossá és kötelezővé, nyilvánvaló, hogy a határidő kezdete, midőn t. i. a bemutatási kötelezettség kezdetét

*

veszi, nem eshetik más napra, mint amely napon az összes feltételek bekövetkeztek, ezen kezdődő határidő és illetve nap pedig 1910. évi november 6., illetve 9-ike, vagyis ezen naptól számítandó nyolc nap alatt állt be a kötelezettség az illetékezésre való bemutatásra; ha a törvényszék határozatának jogerősségét vesszük, a végső határnap 1910. évi november 14-ike, de mert a vételár lefizetése, mely a szerződés legfontosabb pontja, november 9-ig volt teljesítendő, akkor az utolsó nap 1910. évi november hó 17-ikére esik!

Midőn tehát a bemutatás 1910 november 3-án megtörtént, akkor még tulajdonkép és valóságban a szerződési megállapodások értelmében, perfekt jogügylet nem is létezett és így jogi értelemben mulasztásról, mely büntetési alapul szolgálhatna, szó sem lehet!

Hogy pedig az általános jogelvek alapján felállított ezen határidőszámítás a helyes, elég legyen azon egy körülményre hivatkozni, hogy ha akár a közgyűlés az elfogadást és jóváhagyást megtagadja, akár a törvényszék a közgyűlés határozatát megsemmisíti — mindkettőnek feltétlen joga volt hozzá — akár pedig a vételár le nem fizettetik, a szerződés olybá vétetik, mintha létre sem jött volna, mely esetben az illetékkiszabás iránti bemutatási kötelezettség sem áll be, mert az is bizonyos, hogy csak joghatályos és perfekt jogügyletek esnek illeték alá!

Ezen elv nyer kifejezést az illetéktörvényben is, midőn a már kifizetett illeték is visszatéríttetik, ha kellően igazoltatik, hogy a jogügylet megsemmisült!

Az észrevételek helyességét, nemcsak a magánjogi törvények intézkedései, de maga a bélyeg- és illetéktörvények határozmányai is megerősítik, ugyanis a 124. §. *d)* pontja értelmében, «hatósági jóváhagyástól függő jogügyletek a hatósági jóváhagyás napjától számított 15 nap alatt» jelentendők be illetékezésre.

Ezen határozmány tehát implicite magában foglalja azt is, hogy a hatósági jóváhagyástól függő jogügyletek is, csak a jóváhagyás jogerőre való emelkedése után jelentendők be, miután a hivatolt szerződési megállapodás értelmében egyfelől, másfelől a keresked. törvény világos rendeletéből, kétségtelen, hogy a kérdéses ügylet joghatálya a törvényszék jóváhagyásától függött, nyilvánvaló, hogy törvény értelmében történt az eljárás és a bemutatás és így mulasztás nem forog fenn.

Sajnos, hogy a bélyeg- és illetékügyi törvények ily esetben — a bírság mérséklése és elengedése iránti kérés kivételével — semminemű törvényes intézkedést nem tartalmaznak, már pedig mulhatatlanul szükséges volna, hogy ilyen és más hasonló esetekben előfordulható tévedések jóvátételére mód és alkalom nyujtassék és ezek hiánya miatt az állampolgárok súlyos anyagi kárnak kitéve ne legyenek.

A most előkészítés alatt álló bélyeg- és illetéktörvényben könnyen lehetne az ily és más hasonló esetekre egy újrafelvételi eljárást statuálni. *Dr. Novák István.*

Jogirodalom.

Büntetőjogi dolgozatok Balogh Jenő születése ötvenedik évfordulójának ünnepére. Budapest. A Bűnügyi Szemle kiadása. Ára 10 K.

A Festschrift-ek szép szokását, amely a tudósok kitüntetésének legméltóbb módja, Németországból vettük át. De ott egyetemi professzorokat és nem aktív miniszereket szoktak ily módon ünnepelni. Ha azonban el is tekintünk attól az engedménytől, amelyet az ünneplők ebben az esetben a magyar tudomány politikailag inficiált géniuszának tettek, az ünneplést nem tartjuk alkalomszerűnek. Balogh Jenőnek vannak ugyan tudományos érdemei — különösen a büntetőperjog Magyarországon sokat köszönhet neki —, de miniszteri ténykedése, főleg az újabb büntetőjogi törvényhozás ezeket aligha öregbítette. Minden tudományos komolysággal ellenkezik az az ötletszerűség, amely az utolsó év büntetőjogi törvényhozását jellemzi s valóságos kigúnyolása a tudománynak, hogy a miniszter a szaktörvényjavaslatokat következetesen kivonja a tudományos bírálat lehetősége alól. Egy önkénytelen tudományos igazságot ez a furor codificationis mégis nyújt: kitűnik belőle, hogy a büntetőjog modern iránya, amely a cselekmény helyett a közveszélyes ember megítélését kívánja a bíróra bízni, mily veszélyes fegyverré válhatik a politikai hatalom kezében. Ez a gondolat motoszkálhatott boldogult Fayer László fejében is, midőn a jogkriminológia paradox követelményét felállította. De alig hihető, hogy ennek a tudományos igazságnak kidomborításáért ünneplik az igazságügyminisztert és hogy ezért igyekeznek azzal a tudományos babérral övezni, amelyet ő maga tépett le homlokáról. Egyébként az a névsor, amely egy-két személyes jóbarát kivételével olyanokból áll, akiket Balogh Jenő tanári vagy bírói állásra nevezett ki, arra vall, hogy az ünneplés nem az egykori tudósnak, hanem a jelenlegi miniszternek szól.

Mindez természetesen mit sem von le az egyes dolgozatok értékéből, bár azok egyikéből-másikából kitűnik, hogy invita Minerva a megszolgált, vagy előlegezett hála fejében íródtak. *Angyal* Pál a kultura kriminál-aetiológiai jelentőségéről értekezik. Szembeállítja a kulturát, mint értéktermelést a kriminalitással, mint értékrombolással és arra az eredményre jut, amelyet egyébként már Tarde kifejtett a Philosophie Pénale-ban, hogy nem annyira a kultura intenzitása, mint inkább harmóniája ellenszere a bűnözésnek. *Bernolák* Nándor kriminálpolitikai programmot fejt ki, amelyhez sok szó férne. Megállapítja, hogy az újabb büntetőjogi törvények egy része «a közélet újabb intézményeit» (királyság, választói jog, becsület, hatóság?) veszi védelmébe, hogy a kriminológiai kutatásoknak «hazánkban is valójában csak kezdetén vagyunk», de azért már «komoly eredményeket» lát, melyeknek következtetéseit le nem vonni gyávaság volna, hogy az új kódexet az «erkölcsi energiák megszilárdítására» kivánja alapítani, amelyet a «vallási renaissance-»tól vár, hogy az új kódex vezérgondolata csak a célszerűség lehet stb. Ezekkel a francia neo-spiritualistáktól kölcsönzött közhelyekkel szemben bátrak vagyunk felvetni a kérdést, hogy az «erkölcsi tekintély» vajjon miért nem gyakorolta antikriminális hatását akkor, midőn a vallás századokon át korlátlanul uralkodott az emberiség materiális és immateriális világában? *Degré* Lajos igen gondos értekezésben bizonyítja a praeter intentionem minősítő körülmények rendszerének szükségét, de a szándékon kívüli eredményért csak akkor vonná felelősségre a tettest, ha az eredményt tekintve legalább gondatlanság terheli. *Degré* Miklós a tőle megszokott luciditással a BP. XV. fejezetét tárgyalja, amely teljesen bevált és a vádtanács munkájának lelkiismeretességétől tartja függőnek, hogy a vádaláhelyezési eljárás valóban a polgárok szabadságának őre legyen. E. *Illés* Károly a speciális büntetési minimumok eltörlését ajánlja (hogy örülne ennek Fayer!), *Farkas* Edith alapítványi hölgy két oldalra terjedő panegyrikusban zengi az ünnepeltnek patronázs-érdemeit. *Finkey* Ferenc hosszabb tanulmányban foglalkozik a felek fogalmával és körével a perjogi elméletben. Különböztet a felek anyagi és perjogi fogalma közt. Kissé formalisztikusnak találjuk azt a konstrukciót, hogy az anyagi jogi értelemben vett felek: az állam és a terhelt «tulajdonosai (sic!) egyfelől a büntetési igénynek, másfelől a bűnhődési kötelezettségnek». De lege ferenda a felek fogalmát kibővítendőnek tartja egy társadalmi vádhatósággal, amelyre a pótmagánvádló szerepét bízná és egy közvédő hatósággal, amely a pártfogótisztviselői intézménnyel volna kapcsolatba hozható.

Friedmann Ernő azt a gondolatot variálja, amelyet már több ízben kifejtett, hogy a büntetés klasszikus fogalma az individuáletikai, az új preventív büntetés pedig a szociáletikai társadalmi rendnek felei meg. *Heller* Erik a büntetés kimérésénél végbemenő szellemi művelettel foglalkozik. Kifejti, hogy a társadalmi értékítélet a prevenciós büntetőjogban is irányítóan hat. Ez az engedmény, bármily kívánatos volna is az egyéni szabadság nézőpontjából, véleményünk szerint megbénítaná a prevenciót. *Horváth* Dániel a fiatalkorúak beszámíthatóságának kérdését vizsgálja de lege ferenda és ügyes érveléssel e fogalom elejtése mellett foglal állást. Jogtörténeti kérdésekkel foglalkozik *Illés* József és *Irk* Albert: az előbbi a jogtörténet és jogfejlődés kapcsolatait tárja fel, az utóbbi a régi erdélyi jogforrások büntetőjogát igyekszik rendszeresen feldolgozni. *Lengyel* Aurél, a becsület védelméről szóló törvényjavaslat szerzője, javaslatának alapgondolatát ismerteti, *Moravcsik* Ernő Emil a fogságnak, mint az elmebetegség okozójának aetiológiai jelentőségét vizsgálja és megerősiti azt az ismeretes nézetet, hogy a fogság csak az alkalmi kiváltó okot szolgáltatja a pszichés zavarok kifejlődésére. *Pekáry* Ferenc a leánykereskedésre vonatkozó amerikai és angol törvényeket mutatja be. *Ruber* Józsefnek a büntetés és biztonsági rendszabály ellentétével foglalkozó rövid értekezése ép úgy nélkülözi a kérdés irodalmi ismeretét, mint a gondolkodás mélységét. Azt

1914-ben talán mégse volna szabad leírni, hogy a büntetés lelki, a biztonsági fogvatartás fizikai kényszer! Mindkét vonatkozásban előnyösen üt el az előbbitől *Staud* Miklósnak értékítéleteink jelentősége a büntetőjogban című nagy erudicióra és mélyen szántó filozófiai gondolkodásra valló értekezése, amely a kérdés külföldi irodalmának is díszére válna. Jelentéktelen és felületes ellenben *Szent-István* Bélának a rehabilitációról szóló dolgozata. Last but not least *Wlassics* Gyula foglalkozik a kísérlet és részesség tanával az új tervezetekben. Örömmel állapítja meg tanításának érvényesülését, amelyet már egy emberöltő előtt hirdetett. Hogy munkálatában magas nézőpontok dominálnak, hogy óvatosságra int az objektivizmus és szubjektivizmus túlzásaival szemben, azt talán felesleges külön kiemelni.

Alig volna lehetséges a heterogén tárgyú értekezések e hosszú sorát egy rövid cikk keretében kimerítően méltatni. Mint egy virágbokrétában, e kötetben is, ritka és köznapi, rikító és harmónikus színű virágok sorakoznak egymás mellé. Ha kifogásolhatjuk is a bokrétakötés alkalmát, mégis örvendenünk kell a virágoknak, amelyekből az irodalom mezején sok teremhet, de elegendő sohasem. *Vámbéry Rusztem.*

A végrehajtási novella 25. §-a.

Az 1908. évi XLI. tc. 25. §-a tudvalevőleg a bánatpénz kiegészítésének intézményét statuálta arra az esetre, ha az ingatlanárverésen tett legmagasabb ígéret a kikiáltási árat meghaladja. Ez intézkedés által a törvény azokat kívánta távoltartani, akik: «Komoly fizetési szándék nélkül csak azért vesznek részt az árverésen és ígérnek bármily nagy összeget, hogy ideiglenesen az ingatlan birtokát és haszonélvezetét megszerezzék».* E cél elérésére ez intézkedés kétségkívül alkalmas is, azonban nem találunk világos rendelkezést a 25. §-ban arra nézve, hogy mik a konzekvenciái annak, ha az árverelő a törvény rendelkezésének megfelelőleg a bánatpénzt ki nem egészíti. Hogy e kérdés menynyire fontos, arra talán bővebben reámutatnunk felesleges is. Kétségtelen, hogy e kérdésnek miként való eldöntésétől függ, vajjon nem nyujtott-e a törvény ismét egy igen kedvező és esetleg olcsó módot az árverés meghiúsítására. E kérdés miként való eldöntésétől függ, hogy mindazon esetekben, amidőn az árverelő az árverés hevében oly ígéretet tesz, amit nyomban meg is bán, nem e a bánatpénz ki nem egészítése lesz az a kapu, melyen át az árverelő elhamarkodott ígéretével vállalt kötelezettségei alól szabadulni törekszik. Egy gyakorlati példa fogja az esetet legjobban megvilágítani. Az árverésen résztvesznek A. és B. Mindketten a kikiáltási árat jóval meghaladó ígéreteket tesznek. Midőn B. már magasabb ígéretet nem tesz, az ingatlant leütik A. javára, aki azonban, hogy mely okból, az itt közömbös, a kiküldött felhívására a bánatpénzt kiegészíteni nem hajlandó, illetve azt megtagadja. A kiküldött erre A. ígéretét figyelmen kívül hagyja, őt az árverés további folyamából kizárja és miután az árverés folytatásában újabb ígéret nem tétetik, az ingatlant a novella 25. §-ának második bekezdése alapján B. által megvettnek jelenti ki. (Erre az intézkedésre az alábbiakban még visszatérünk.) B. azonban a bánatpénz kiegészítését szintén megtagadja, mire a kiküldött a most jelzett módon jár el. Ha több árverelő nincs, vagy ha van is, de a bánatpénzt kiegészíteni egyik sem hajlandó, a kiküldött kénytelen az árverést eredmény nélkül befejezni.

Kétségtelen, hogy hivatalos aktus nem tehető ki ily veszélynek, nem tehető ki annak, miszerint az bizonyos mellékcélok elérése végett veszélytelen játékká sülyedjen, különösen akkor, amikor a novella a 25. §. törvénybeiktatásával, az ingatlanárverést megbízhatóbbá akarta tenni és a bánatpénz kiegészítésének intézményével a nem komoly árverelőket kívánta távoltartani. Nem tehetők ki ügyvéd, közjegyző vagy végrehajtó annak, hogy ily rosszhiszemű, a törvény rendelkezéseit és főleg intencióit kijátszani akaró eljárásnál asszisztálni legyenek kénytelenek anélkül, hogy legalább azon megnyugvásuk ne legyen, miszerint az illetők méltó anyagi kárban veszik el büntetésüket. De gátat kell vetni ez eljárás lehetőségének már azért is, mert az árverésnek többszöri foganatosítása — lévén foganatosítási költség előnyös költség — végeredményben az árverési vételár és így a hitelezők érdekeinek rovására megy.

Bárha a novella 25. §-a a most jelzett irányban nem igen tartalmaz kifejezett rendelkezést, sőt nem szerencsés szövegezése inkább amellett látszik szólani, hogy a bánatpénz ki nem egészítéséhez, az ígéret figyelmen kívül hagyásán és az árverelőnek az árverés további folytatásából való kizárásán kívül egyéb joghatások nem fűződnek, úgy véljük, hogy e §-nak a végr. törv. 185. és 186. §-aival, valamint az általános magánjoggal való egybevetése után és figyelemmel a legis ratióra, megállapitható, miszerint azon árverelő, aki a kikiáltási árnál magasabb ígéretet tett és további ígéret nemlétében a bánatpénzt az általa ígért ár megfelelő százalékáig ki nem egészíti, a már letett bánatpénzt elveszti és ha az árverés folytatásában vagy a legközelebb megtartott árverésen az ingatlan olcsóbb árért adatnék el, a különbözetet a végr. törv. 186. §-a alapján megtéríteni köteles, amint-hogy a különbözetre és annak megítélésére, valamint behajtására nézve a 186. §. rendelkezései irányadók.

Az árverési vétel ugyanis a legtöbbet ígérő javára való leütés által jön létre. (Tervezet 736. §.) A novella 25. §-ának második bekezdéséből, annak szerkezetéből folyik, hogy a kiküldött előbb üti le az ingatlant a legtöbbet ígérő javára és csak azután hívja fel a bánatpénz kiegészítésére. Vagyis tehát az, akit a kiküldött megfelelő esetben a bánatpénz kiegészítésére felhív, már árverési vevő, akire ha a bánatpénzt a törvénynek és az árverési feltételeknek megfelelőleg ki nem egészíti, a végr. törvény 185. és 186. §-ainak rendelkezései irányadók. Igaz ugyan, hogy a 25. §. az első bekezdésben arról szól, miszerint az «ígéret» marad figyelmen kívül a bánatpénz ki nem egészítése esetén; egy figyelmen kívül hagyott ígéret nemlétező ígéret, nemlétező jogi tényekhez pedig joghatások csak akkor fűződhetnek, ha a törvény magasabb — rendszerint erkölcsi — okokból azokhoz konzekvenciákat fűzni kíván. (H. T.) Ennek az értelmezésnek azonban ellentmond a paragrafus második bekezdése, melyből — mint már jeleztük — világosan kitűnik, hogy előbb jelentendő ki az ingatlan a legtöbbet ígérő által megvettnek és csak azután hívandó fel az árverési vevő a bánatpénz kiegészítésére, feltéve természetesen, hogy a vételár a kikiáltási árat meghaladja. Ekkor tehát ígéretről többé már nem lehet szó, mert megvan az árverési vételár és nem az ígéret maradt figyelmen kívül, hanem a végr. törv. 163. §-ának analógiája alapján az árverés hatálytalanná válik és az ingatlan nyomban újból elárvereztetik.

Bár tehát — nézetünk szerint — a bánatpénzt ki nem egészítő árverelő, árverési vevőnek tekintendő, aminthogy felelőssége a fennálló törvényes rendelkezések alapján másként nem igen állapítható meg és mint árverési vevőre ki kell, hogy terjedjenek mindazon rendelkezések, amiket a végr. törv. az árverési vevő tekintetében, különösen a 185. és 186. §-aiban tartalmaz, mégis a 185. §-nak azon rendelkezése, mely szerint az árverési feltételeknek eleget nem tevő árverési vevő jogosítva van az árverési feltételeket legkésőbb az újonnan kitűzött legközelebbi árverés megkezdéséig teljesíteni, amely esetben az újabban felmerült költségek megtérítésének kötelezettségén kívül további joghátrány nem terheli, e rendelkezés a bánatpénzt ki nem egészítő árverési vevőre nem alkalmazható akkor, ha pl. ugyanazon az ingatlanárverésen két vagy több árverelő javára jelentetik ki fokozatosan az ingatlan megvettnek, azonban a bánatpénzt egyik sem egészíti ki, aminek folytán az árverés eredménytelen marad. Nem alkalmazható e rendelkezés azért, mert a 185. §-a szerint — amint jeleztük — az árverési feltételeket nem teljesítő vevő jogosítva van azokat legkésőbb a visszárverésen a kiküldöttnél teljesíteni és így természetesen a visszárverés napjáig a tkvi hatóságnál. A most jelzett esetben, amidőn tehát több árverési vevő van, akik az árverési feltételeknek nem tettek eleget, nem lehetne megállapítani, méltányosan és a törvénynek megfelelőleg azt a sorrendet, amely szerint e vevők az árverési feltételeket teljesíteni jogosultak.

E — kétségkívül a hibás szövegezésből eredő — zavarok és kételyek elkerülhetők lettek volna, ha az igazságügyi bizottság annak idején elfogadja a törvényjavaslat eredeti szövegét, mely a bánatpénznek minimális 20%-ra való felemelését javasolta. A bizottság a javaslatot mellőzte, attól tartván, hogy a magas bánatpénz távol fogja tartani az árverelni szándékozókat. Ugyanakkor azonban szinte érthetetlen inkonzekvenciával a bánatpénz

* Ig. biz. jelentése.

kiegészítésének intézményét statuálta, mely a novella 23. §-ával egybevetve, amellett, hogy már az árverés alkalmával rendszerint nagyobb terhet ró az árverelőre, mint a 20%-os bánatpénz, az árverelőt bizonytalanságban is hagyja aziránt, hogy mily összegre lesz az árverésen szüksége. Ennek folytán az az eredmény, hogy t. i. az árverelő nem egészíti ki a bánatpénzt a vételár megfelelő százalékáig, ez intézkedés folytán a legjobb hiszemű árverelőnél is előfordulhat.

A novella 25. §-ának második bekezdése, mely szerint: «Ha az árverés folytatásában senki sem tesz újabb ígéretet, előbb azonban más is árverelt, az ingatlant azáltal, illetőleg több árverelő közül a legtöbbet ígérő által kell megvettnek kijelenteni», ellentétben áll az általános magánjoggal és a végr. törvény 172. §-ának utolsó bekezdésével. Jogszabály ugyanis, hogy az ígéret hatálya megszűnik, amint magasabb ígéret tétetik. A Tervezet 736. §-a e jogszabályt expressis verbis kifejezésre is juttatja. E magánjogi szabály jut érvényre a végr. törv. 173. §-ának utolsó bekezdésében, mely szerint: «Azon árverelők, akik az árverésben többé résztvenni nem akarnak, bánatpénzük, illetőleg a letéti elismervény visszavételének igazolása mellett, az árverési jegyzőkönyvet az árverés folyamában bármikor aláírhatják». Miután a novella e törvényi rendelkezést hatályon kívül nem helyezte, a bánatpénz letétele és illetve letétben hagyása nélkül pedig — kivéve azokat — akiket a törvény erre kifejezetten feljogosít, senki sem árverezhet és árverési vevő nem lehet, a novella 25. §-a, bárha imperativ rendelkezést tartalmaz a tekintetben, hogy az esetre, ha a legtöbbet ígérő a bánatpénzt ki nem egészíti és az árverés folytatásában újabb ígéret nem tétetik, az ingatlant a korábbi legtöbbet ígérő által «kell» megvettnek kijelenteni, nem értelmezhető másképp, minthogy csak az esetben jelenthető ki az ingatlan a korábbi legtöbbet ígérő által megvettnek, ha az illető a végr. törv. 173. §-ának utolsó bekezdése értelmében bánatpénzét vagy letéti elismervényét időközben vissza nem vette. *Dr. Herczeg Lajos.*

Szemle.

BELFÖLD.

— **Népiesség.** A miniszterelnök úr az «Igazmondó» július 18-iki számában népiesen ismerteti az illetéktörvény javaslatát. Többek között ezt mondja: «Most pedig hétszámra fejtegetik nekünk a *stempli* ára megszabásának rejtelmeit...» másutt: «Tudjuk jól, hogy a peres iratokra *stemplit* kell ragasztani.»

Dicséretes törekvés a törvényhozási munka részleteit is bemutatni a népnek; a párthivek szerzésének egyéb, szomorú módja mellett haladás, ha a nép hajlandóságát bár elfogultan, de nyomtatott szóval törekszik valaki megnyerni, legyen az bár aktiv államférfi. A politikai célokat szolgáló cikkel magával tehát felesleges foglalkoznunk. Egy megjegyzésünk van a cikk sajátságos hangjához, szorosan: a «stempli» szóhoz. A bélyeg szót legalább ötszáz esztendő óta minden magyar ember ismeri, a «stempli» szót nem. Az aranybulla ötödik cikkének második pontja ítélkező hatóságként említi a «bilochi regales»-t. Az 1516—1519-ből származó Jordánszky-kódex így ír: Vala ky ffel veendy az (bestyanak) bylloegeet ew homlokara az ollyan yzyk az istennek haraghyabol».*

A bélyeg mindig annyit jelentett, hogy valaminek a jele; és pedig nemcsak rossz, hanem színtelen, sőt jó értelemben is. «Tyzen ket haznalatossagat talallyok Jesus neweenek, tyzed: byllogozeesnek eekoesseege» mondja az Érdy-kódex írója 1526 körül.**

Használja tehát a miniszterelnök úr jogi tanulmányaiban a *stempli* helyett egész nyugodtan a jó magyar «bélyeg» szót. A néphez nem szabad *leereszkedni*, mert észreveszi; komolyan kell vele beszélni, különösen komoly ügyekről. *M.*

* Magyar Nyelvtörténeti Szótár I. kötet 210. old. Bélyeg.
** L. u. o. Bélyegzés.

— **Kellemetlenkedés.** A marasztalt alperes a végrehajtható elsőbirósági ítélet ellen fellebbezést adott be és a marasztalás összegét kifizette. A fellebbezési bíróság jogerős helybenhagyó ítélete alapján felperes a fellebbezési eljárás költségei erejéig, amelyek megfizetésére alperes köteleztetett, kielégítési végrehajtást kér és kérvényéhez a fellebbezési bíróság ítéletének hiteles kiadványát csatolja.

A budapesti VII. ker. kir. járásbíróság az 1911. Sp. XII. 3041/39. számú kérvény összes példányait elintézetlenül azzal adja vissza felperesnek, hogy csatolja az elsőbirósági ítéletet.

Az 1881 : LX. tc. 6. §-a szerint a végrehajtási kérvényhez a végrehajtás elrendelésének alapjául szolgáló okiratot kell csatolni.

Az adott esetben alperes az elsőbíróság ítéletében foglalt marasztalásnak már eleget tett és felperes csak a fellebbezési bíróság ítéletével megítélt költség erejéig kért végrehajtást.

A végrehajtás elrendelésének alapjául tehát kizárólag a fellebbezési bíróság ítélete van hivatva szolgálni és így a már konzumált elsőbirósági ítélet csatolására semmi szükség nincs. Egyébként az összes iratok kétségkívül a végrehajtási kérvényhez vannak szerelve és így az elintéző előtt fekszenek.

Teljesen indokolatlan tehát és csak zaklatást jelent a bíróság intézkedése; pedig felületességgel és szeszéllyel a jogszolgáltatást nem visszük előbbre, holott mellékesen ezeknek a szempontoknak is érvényesülniök kellene. *F. M.*

— **Gyors igazságszolgáltatás.** A marosludasi kir. járásbíróság az április 17-én iktatott 1914. Sp. I. 252. számú sommás keresetre május 28-án — július 27-ére tüzött ki határnapot.

— **Az Országos Bűnügyi Nyilvántartó Hivatal működése.** A Jogt. Közl. multheti számában dr. Csuhay Sándor «Az 1913 : XXI. tc.-ről» szóló cikkében egyebek közt azt állítja, hogy a vidéki rendőrhatóságok értesítő lapjukra az Országos Bűnügyi Nyilvántartó Hivataltól 7—8 nap mulva kapják meg az értesítéseket.

Ezzel szemben illetékes helyen azt az értesítést nyertük, hogy az Országos Bűnügyi Nyilvántartó Hivatalban már működésének megkezdésekor akkép szerveztetett a szolgálat, hogy mind az igazságügyi, mind a rendőri hatóságoknak az értesítőlapon vagy erkölcsi bizonyítványon kért értesítés 24 órán belül megadassék és foglyosnak jelzett ügyben soha, más ügyben is csak kivételes munkatorlódás esetében maradhat az értesítésadás legfeljebb 48 órára.

E szabályt az Országos Bűnügyi Nyilvántartó Hivatal szigorúan megtartja. e részben állandó ellenőrzés alatt áll és öt évet meghaladó fennállása óta az értesítésadás késedelmessége miatt panasz nem is merült fel.

— **Irodalom.** Huszti András erdélyi jogtanár és «Jurisprudentia Hungarico-Transilvanico» stb. című munkája. Irta: *Kolozsváry Bálint.* (Kolozsvár, 1914.) A szerző egy XVIII. századbeli magyar jogásznak, Huszti Andrásnak működését és a címben idézett munkáját ismerteti egy terjedelmesebb értekezése keretében. Husztinak részben Werbőczy művét, részben pedig a XVIII. évszázad közepén működő német jogtudósok tanításait bírálgató és magyarázgató munkája jogtörténeti szempontból kevéssé jelentős; ami kevés eredetiség van benne, abban nincsen köszönet. Terjedelmes fejtegetések, melyek során Huszti a hűbéri jog eredetét a *hunnoknál* véli feltalálni — a tudomány fejlődését kevéssé viszik előbbre. Kolozsvári munkájának bevezetése és befejezése azonban mindamellett figyelmet érdemel; ezekben a XVIII. századbeli magyar tudományos életet a tőle megszokott hozzáértéssel ismerteti. *A.*

— **Magyar iró külföldön.** A Jahrbuch des öffentlichen Rechts VIII. kötetében Eöttevényi *Nagy* Olivér ismerteti az 1913. évi magyar közjogi törvényhozást lelkiismeretes pártatlansággal, de egyszersmind igazságos bírálattal. Helyesen mutat rá, hogy e törvényhozásnak kiinduló pontja az 1912 június 4-iki parlamenti államcsiny és igen érdekesen vázolja, hogy miként vált az eredetileg politikai probléma közjogi kérdéssé. Ismerteti ezután a választói törvény előzményeit és rendelkezéseit, ezzel kapcsolatosan a választói jog büntetőjogi védelméről szóló 1913 : XXIII. törvénycikket is. Reátér azután a házszabályokra, a király és a királyság védelméről szóló 1913 : XXIV. tc.-re, amelynek tudtunkkal ez az első külföldi ismertetése, minthogy a magyar büntetőjogi kodifikációnak hazakacsintó külföldi dicsőítői érthető okokból tartózkodtak e reformtörvény részletes bemutatásától. Sorra veszi ezután a többi közjogi, közigazgatási jogi és a nemzetközi

jogot érintő törvényeket, sőt belefoglalja az 1912. évi fontosabb törvények ismertetését is. Különösen behatóan tárgyalja az 1912 évi LXVII. törvénycikket a parlamenti őrség szervezéséről és megállapítja, hogy e törvény, mint a mentelmi joggal ellenkező, a gyakorlatban nem vált be. Eöttevényi Nagy, aki közjogunknak külföldi ismertetésével már régebben is érdemeket szerzett, kétségkívül hasznosabb munkát végzett, mint azok, akik szüntelen Potemkin-falvakat rajzolnak a külföld elé és ezzel méltán keverednek abba a gyanúba, hogy nem annyira a magyar intézményeket kívánják külföldön, mint inkább önmagukat idehaza ismertetni.

— **«Elmehet haza».** Aki gyakran jár tömegnapon tárgyalásra, annak sokszor van alkalma ezt a rövid, de sokatmondó «bírói pervezetői nyilatkozat»-ot hallania. A vezetőbíró mondja, az ügyvédek nyüzsgő tömegében félszegül és dobogó szívvel feszengő, rendszerint egyszerű, járatlan férfi, többször asszony hallgatja. Túloznánk, ha azt mondanók, hogy a bíróság csak azért alkalmazza ily lakonikus rövidséggel a sommás eljárás 37. §-át, mert magát akarja megkímélni a hosszasabb magyarázattól, amire pedig a törvény kötelezi; ez is jelentős és a tömegnap zsúfolt atmoszférájában érthető szempont, de a főmotívum, a kímélet a későn érkező felperesi ügyvéddel szemben. Bármennyire örüljünk is az így megnyilatkozó méltányossági hajlamnak, nem helyeselhetjük, hogy annak számláját harmadik személyek fizessék, akikről a bíróság következetes találékonysággal állapítja meg, hogy szándékuk az ügy szüneteltetése, holott ők egyszer és mindenkorra szabadulni akarnak a pertől és a bíróságtól. Hasonló rövidséggel lehetne elintézni az ügyet, de törvényesebben és méltányosabban, ha a bíróság «olvassa el ezt», figyelmeztetéssel egy nyomtatványt adna, vagy adatna át az ügyvéddel nem képviselt félnek, amelyben a sommás eljárás 50. §-a közérthető nyelven meg volna magyarázva, az előterjesztendő kérelem mindkét nemével, azzal az utasítással, hogy a nyomtatványnak nem kívánt részét húzza át és hozza a felhívások után a megfelelő és a nyomtatványon szintén kitüntetett bélyeggel ellátva vissza. Szabadna ezért a nyomtatványért illetéket is kívánni, mondjuk tíz fillért, amit azok, akik rászorulnak, szívesen fizetnének meg rárragasztandó bélyegben, mert még mindig jobb tíz fillért, mint egy munkanapot elveszíteni. A bíróságnak sem kellene a «haza menni nem akaró» felekkel hosszasabb tárgyalásokat folytatni; szóval, ha az egy mulasztó felperesnek talán kárára, de ötven pontos ügyvédnek, akik várnak, hasznára válnék. Talán a demokráciának az igazságszolgáltatás szövevényes berkeibe vetett sugara volna ez az intézkedés. *M. Z.*

— **A bűnügyi zárlat, valamint a biztosítási végrehajtás** foganatosítása iránt horvát-szlavon bíróságokhoz intézett megkereséseinket ez utóbbi hatóságok nem foganatosítják. Midőn egy ily ügyből kifolyólag a magyar igazságügyminiszter közbenjárását kérték ki, az felvilágosításában (Igazságügyi Közlöny XV. k. 486. old 38,642 906. Ig. min. közlemény) kénytelen volt beismerni, hogy a magyar bíróságok ily megkereséseinek foganatosítására a fennálló szabályok értelmében a horvát-szlavon bíróságok nincsenek kötelezve. A helyzet e tárgyban az, hogy az 1875 május 15-iki autonóm törvénnyel életbeléptetett kisebb változásokkal most is érvényben lévő horvát-szlavon büntetőtörvénykönyv a bűncselekmény által okozott kárnak a bűncselekmény keretében való előzetes biztosítása tekintetében nem ismer intézkedést. Biztosítási végrehajtást bűnügyben, valamint bűnügyi zárlatot el nem rendelhet ennek megfelelően, de viszonosság értelmében nem is foganatosít. Ennek az elvnek megfelelően utasította el a budapesti kir. törvényszék vádtanácsa legutóbb hozott (49,556/914. számú) végzésében a terheltnek varasdini ingatlanára elrendelendő bűnügyi biztosítási végrehajtás tárgyában előterjesztett indítványt. A végzés indokolásában kifejtést nyertek a következők:

Minthogy a magyarországi és a horvát szlavonországi kir. bíróságok közti kölcsönös jogsegélyt szabályozó 4593/1893. számú igazságügyminiszteri rendeletnek megfelelő 6043/1893. számú bání rendelet első szakasza értelmében a horvát-szlavonországi kir. bíróságok a magyarországi kir. bíróságok által hozzájuk intézett megkereséseknek csak oly mértékben tartoznak eleget tenni, mint a horvát-szlavonországi kir. bíróságok megkereséseinek, minthogy továbbá a Horvát-Szlavonországokban érvényes bűnvádi perrendtartás egyáltalán nem ismer semmiféle intézkedést a bűncselekmény által okozott kárnak a bűnvádi eljárás keretében való előzetes biztosítása tekintetében, aminek következményeként a horvát-szlavonországi kir. bíróságok bűnügyi biztosítási végrehajtást el nem rendelhetnek, de nem is foganatosíthatnak, a foganatosításra irányuló megkeresést nem teljesíthetik tehát. Mindezeknélfogva a terheltnek horvát-szlavonországi ingatlanaira vezetendő bűnügyi biztosítási végrehajtás foganatosítása a társországok területén érvényes jog szerint ki van zárva. *A.*

KÜLFÖLD.

— **Az angol büntető igazságszolgáltatási törvényjavaslat,** amelyet a belügyminiszter 1914 május 21-én terjesztett elő és amelyet azóta az igazságügyi bizottság is elfogadott, valóságos potpourrija a nagyobb-kisebb jelentőségű módosításoknak és reformoknak. Így többek közt a pénzbüntetés csak akkor változtatható át szabadságvesztésbüntetésre, ha az elítélt *nem* vagyontalan vagy a fizetésre halasztást nem kért. Kimerítően szabályozza a javaslat a halasztás következményeit és megállapítja, hogy a pénzbüntetés kiszabásánál a bíróság vegye figyelembe az elítélt ismeretes vagyoni körülményeit. Foglalkozik azután a pártfogó-egyesületek állami jóváhagyásával és az elismert egyesületek állami támogatásának feltételeivel. Módosítja az 1907. évi Probation of offenders act-et, kimondván, hogy a bíróság a próbárabocsátás különös feltételeit (tartózkodó hely, alkoholabstinencia) állapíthatja meg. Kiterjeszti a Borstal fogházba utalás lehetőségét és kétszeresre emeli a tartamot, amellyel a fiatalkorúakra kiszabott fogház annak kiállása után meghosszabbítható. Mint új intézményt valósítja meg a javaslat — a magyar Fb. rendelkezéséhez hasonlóan — az este 10 óráig tartó bírósági őrizetet, amelyet a sommás bíróság fogház helyett mindenkor alkalmazhat. Felemeli a fogházbüntetés minimumát öt napra, de a fogház helyett — ha megfelelő intézmény áll rendelkezésre — négy napig tartó rendőri őrizet alkalmazható. Kiterjeszti a javaslat a sommás eljárás (summary jurisdiction) hatáskörét, módosítja az 1898-i Prison act-nak a foglyok osztályozására vonatkozó rendelkezését, részletes szabályokat ölel fel a biztosíték és az eljárási költségek tárgyában, korlátozza a testi büntetés alkalmazását stb. Szóval tipikusan angol javaslat: sok helyes eszme, rendszertelen egymásutánban és pongyola szövegben.

— **Orvosi titoktartás és felderítő esküt.** Egy bőr- és nemi bajokat gyógyító orvost perelt a hitelezője és a per alatt a bíróság beidézte, hogy a felperes kívánságára a pacienseivel szemben fennálló követeléseire nézve felderítő esküt tegyen. Az alperes orvos orvosi titoktartási kötelezettségére hivatkozva, rámutatott arra, hogy a Btk. (német) 309. §-ába ütköző cselekedetet követne el, ha követeléseit felfedné, mert hiszen a Pp. (német) 807. §-a alapján a követeléseit és a behajtásnál jelentős egyéb adatot is közölni kellene (adós nevét). Ezzel szemben a felperes hangoztatta, hogy az orvos honoráriumát perelheti, ha tehát ez esetben megengedhető a paciens magántitkainak felfedezése, nincsen ok arra, hogy a felfedező eskünél ez akadályul szolgáljon. Dr. Schubart berlini bíró megoldása szerint a szóbanforgó esetben tényleg két kötelesség, az orvosi titoktartás és a felfedezés kötelessége kollizióba jutván vizsgálat tárgyává teendő, hogy melyik kötelesség fontosabb. Minthogy az orvosi titoktartás jelentősebb, ennélfogva az orvos a követeléseinek felderítésére nem kötelezhető. Mitsem változtat ezen az a felperestől hangoztatott körülmény, hogy az orvos követelését az orvosi titoktartásra való tekintet nélkül perelheti, mert ez esetben a paciens adóssága lejárt és az orvos többszöri felszólítása után is makacs adós nem méltó többé a titoktartás kedvezményére. *S.*

— **A tengeri utasok életbiztonságának védelmére** nemzetközi egyezményt kötöttek a művelt világ államai. A szerződést Magyarország és Ausztrián kívül az összes nyugateurópai államok, Kanada, Új-Zeeland, Ausztrália, az Egyesült-Államok és Oroszország meghatalmazottjai írták alá. Az egyezmény értelmében a résztvevő államok együttes hozzájárulásából két hajó állandó szolgálatot fog teljesíteni az Atlanti-óceán északi részein, avégből, hogy a jéghegyek zajlásának irányát kikémlelje és hogy nagyobb jégtömböket és hajóroncsokat felrobbantson. Az egyezményt elfogadó államok hajói dróttalan táviró útján kötelesek közölni megfigyeléseiket a hajóstársaságokkal, ha valamely biztonsági intézkedésekre lenne szükség. Minden tengerentúli útra induló hajót az egyezmény értelmében felállítandó hatóság meg

fog vizsgálni, vajjon a szükséges biztonsági berendezésekkel és mentőeszközökkel fel van-e szerelve és erről bizonyítványt állít ki. Az egyes államok hajóit jogi kötelezettség terheli, veszély esetére egymásnak segélyt nyujtani. A főfelügyeletet az intézmény felett az amerikai Egyesült-Államok tengerészeti hivatala gyakorolja. A költségeknek 30%-át Anglia, 15—15%-át Németország, Franciaország és az Egyesült-Államok viselik, míg a fennmaradó rész a többi államok közt oszlik meg. *A.*

— **A német igazságügyi javaslatokkal,** amelyek a birodalmi gyűlés őszi ülésszaka elé kerülnek, jelenleg a szövetségtanács foglalkozik. Ezek közt találjuk az új német *váltótörvényjavaslatot,* a vasútak felelősségéről szóló törvény módosítását, amely az objektív felelősséget a dologi károkra is kiterjeszti. Törvényjavaslat készült továbbá a *bér- és haszonbérkövetelésekre vonatkozó szabad rendelkezés korlátozásáról.* Ebben a német Ptk. rendelkezéseinek oly módosítását tervezik, hogy az ily követelésekről tett rendelkezés, amely az ingatlan megszerzőjével, vagy a jelzáloghitelezővel szemben hatályosul, csak a folyó negyedévre vonatkozhatik. Az eddigi jogállapot, amely szerint a pro futuro tett rendelkezések, különösen a bér előre fizetésének hatálya a következő bérnegyedre is kiterjed, csak abban az esetben marad érvényben, ha az ingatlannak tulajdonát az évnegyed utolsó fél hónapjában ruházzák át. Árverési eladás esetében a folyó negyedév számítására nem az az árverés, hanem a foglalás időpontja irányadó. Törvényjavaslat készült az *ügyvédi irodai alkalmazottak jogviszonyairól* is, amely szabályozza az alkalmazottak kiképzését, a vasárnapi munkaszünetet és a bérfizetést az alkalmazottak hibáján kívül beállott mulasztás esetében. Nem kerül ellenben a birodalmi gyűlés elé a *fiatalkorúak bíróságáról* szóló javaslat, amely a legutóbbi ülésszakban hajótörést szenvedett. Előkészületi stádiumban van a csődön kívüli kényszeregyezségről és az ügyvédi díjszabásról szóló törvénytervezet.

— **Fiatalkorú bűntetteseknek** csekély súlyú bűncselekményeivel szemben a bírósági eljárás oly államban, amely nélkülözi a fiatalkorúak bíróságát, a legcélszerűtlenebb eszköz; megbélyegző hatásával veszélyezteti a fiatalkorú boldogulását és valósággal előmozdítja a kriminalitást. Minthogy a német birodalomban a fiatalkorúak bíróságáról szóló törvény megalkotására kevés a kilátás, *Liszt* Elza, Liszt Ferenc leánya, aki a patronázs terén kiváló érdemeket szerzett, egy berlini napilapban azt a felszólítást intézi a sértettekhez, hogy ha fiatalkorúak jelentéktelen deliktumáról van szó, ne forduljanak a legalitás elvétől megkötött ügyészséghez, hanem az esetről az iskolának, esetleg a gyermekvédő egyesületnek tegyenek jelentést, amely jobban megtalálja a megfelelő intézkedést, mint a bíróság.

A Kuria elnöksége u. n. „Imperial" irógépet szerzett be a **YOST IRÓGÉP** r.-t.-tól. Ezen betűfaj csak a Yost irógépben kapható és rendkivüli olvashatósága miatt nagy keresletnek örvend

Teljesen gyakorlott dr. juris ügyvédjelöltet keres szeptember 1-ére dr. Parecz Béla ügyvéd, Aradon. 15245

III. alapvizsgára előkészít szakember. Közelebbi cím e lap kiadóhivatalában. Leveleket a kiadóhivatal továbbít. 15241

Fiatal ügyvéd, vidéki praxissal, perfektül beszél és levelezik németül, fővárosi vagy nagyobb vidéki városi irodában társulna vagy állást vállalna. Címe a kiadóhivatalban megtudható. 15271

Kezdő ügyvédjelölt magyar, német, francia nyelv- és gyorsírás, valamint gépírástudással állást keres. Szíves megkeresések dr. Hertsko Andor, Budapest, I., Fehérvári út 1. alá kéretnek 15270

Dr. Radoszáv István módosi (Torontálmegye), ügyvéd jogtudor ügyvédjelöltet keres augusztus 15-iki belépésre, ajánlatok a fizetési igény és az eddigi működés megjelölésével címére küldendők. 15276

Nélkülözhetetlen törvénykiadások!

Általános nagy becsben álló jegyzetekkel, utalásokkal s a miniszteri indokolásokkal. A jegyzetekben gondosan fel van dolgozva a képviselőházi és főrendiházi tárgyalások anyaga. A legpontosabb szöveg, a legteljesebb tudományos és gyakorlati apparátussal.

Corpus Juris Hungarici

(Magyar Törvénytár)

1000—1913.

Alapitotta és 1912-ig jegyzetekkel ellátta

MÁRKUS DEZSŐ dr.

1912-től kezdve jegyzetekkel ellátja

TÉRFI GYULA dr.

38 kötet, ára fekete félbőrkötésben

391 kor. 70 fill.

1000—1895-ig (20 kötet) csak együtt kapható.
1896-tól minden kötet külön is kapható.

Függelékében beragasztásra való pótlások, a Corpus Juris előbbi köteteinek kiegészítésére.

A hatályos magyar törvények gyüjteménye

(Corpus Juris Hungarici)

1000—1913.

Szerkesztette, jegyzetekkel és utalásokkal kisérte

MÁRKUS DEZSŐ dr.

1912-től kezdve szerkeszti

TÉRFI GYULA dr.

Kilenc kötet, ára barna félbőrkötésben

188 korona.

Kaphatók minden könyvkereskedésben.

Részletfizetésre is megrendelhetők:

KELEMEN D. ÉS TÁRSA

könyvterjesztési vállalatánál

Budapest, IV., Reáltanoda-utca 5.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** Lapkiadó tulajdonos: **Franklin-Társulat**, Egyetem-utca 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem**, I., Bérc-u. 9. (Tel. 63—96.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Negyvenkilencedik évfolyam. 31. szám. Budapest, 1914 július 31.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratokat bérmentve a szerkesztőt irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

Tartalom. *M. Z.:* A háború. — *Dr. Auer György* budapesti kir. büntetőtörvényszéki jegyző: Rögtönbíráskodás és gyorsított bűnvádi eljárás. — *Dr. Szokola Leó* székesfővárosi árvaszéki s.-fogalmazó. — A jogi ismeretek népszerűsítéséhez. — *Dr. Rapoch Jenő* budapesti kir. járásbíró: A közgyűlés és az osztalék. — Szemle. *Melléklet:* Közigazgatási Döntvénytár. — Kivonat a «Közlöny»-ből.

A háború.

A háború fegyver alá szólította az ország népét, közöttük pályatársainkat: bírákat és ügyvédeket. Az utóbbiak nyomasztóbb gondot, súlyosabb terhet visznek magukkal. Az élet legdrágább kincsünk, drágább csak egy van: szeretteinknek élete. A bíró állandó fizetése, magasabb nyugdíja a szegénység rémét távol tartja a családtól, bár alóla a támaszt kiemelte a közérdek; ügyvédkartársaink exisztenciáját támadja derékban a háború, az irodát, amely második magunk; nem egy évi termést, magát a törzset. Ügyvédkartársaink lelkét két kötelesség harca őrli most: a nagy család, a haza iránti, amelyet teljesítenie kell és a kis család, az otthon iránti, amelyet felednie kellene. Az itthon maradottak kötelessége mindent megtenni, hogy e harc elcsituljon és a keserűségnek egy cseppje se zavarja a távollevők lelke békéjét.

A Budapesti Ügyvédi Kamara felhívása * bizonyítéka annak, hogy akiknek kötelessége a kar érdekeit megvédeni, teljes mértékben hivatottak is arra. Az, ami történt, egyelőre elég. De ha a háború tartós lesz — quod Deus avertat — reméljük, módot fog találni arra is, hogy a majdan felütköző súlyosabb bajokat hathatósabb eszközökkel orvosolja, még anyagi áldozatok árán is. Megfontolás tárgya kell, hogy legyen, ne nyujtson-e a kamara a távollevők szükséget szenvedő hozzátartozói részére visszatérítendő előlegeket és ne segítse-e a megjötteket visszatérítendő kölcsönnel az új exisztencia megalapításánál. A törvény értelmében ugyan a kamara hatásköre erre nem terjed ki, de meg vagyunk győződve, az igazságügyi minisztérium nem fogja megsemmisíteni a kamara közgyűlésének oly határozatát, amely tagjait e célra egy progresszív, rendkívüli illeték fizetésére kötelezné. Az eltávozottak családjáról való gondoskodás ugyan az állam dolga, de az állam nem törheti át osztályok megkülönböztetésével az egyenlőség elvét, a Karoknak kell a segítséget nyujtani és a kamarák hatáskörét szabályozó törvénynek *ez* a lélekkel való alkalmazása, mert *ez* «az ügyvédi kar erkölcsi tekintélyének megóvása».

Az itthon maradottakra, bírákra és ügyészekre egyaránt, azonban nemcsak a kartársakkal szemben hárul kötelesség. Állami és gazdasági életünk szilárdságát mutatja és fogja bizonyítani, ha moratórium és juristicum nélkül birjuk meg a háborút. De a jogrendnek törvényi parancs híjján is simulnia kell a rendkívüli viszonyokhoz. Az egész jogszolgáltatásban a lehető méltányosság gyakorlandó a behívott polgárral és családjával szemben. Jól tudjuk, hogy azok helyzete is nehéz lesz, akik látszólag tovább folytatjuk foglalkozásunkat: az ügyvédi hivatás nagylelkű gyakorlása minden egyes esetben válaszút elé állít bennünket. Nem szabad kételkednünk, hogy a magyar ügyvédi kar tagjai a megkülönböztetett kari becsület rögösebb útját fogják választani, ahol tiltott és veszedelmes gyümölcsök helyett polgártársaik hálája és becsülése lesz osztályrészük.

A háborúból mi itthonmaradottak úgy vesszük ki részünket, ha kitartással megküzdünk a nehéz viszonyok között lelkünkbe lopódzkodó hármas ellenség: a kicsinyesség, önzés és kishitűség szövetsége ellen. *M. Z.*

* L. lapunk szemle rovatát.

Rögtönbíráskodás és gyorsított bűnvádi eljárás.

Míg a háború idejére kivételes intézkedésekről gondoskodó 1912. évi LXIII. tc. az anyagi büntetőtörvény körében egyes bűncselekmények büntetésének súlyosbításán kívül lényegesebb módosításokat nem igen tartalmaz, addig ugyanezen törvény a bűnvádi *eljárás* tekintetében igen jelentős rendelkezéseket léptet életbe. A háború, melynek sikere attól függ, vajjon képes-e az állam bizonyos időn keresztül teljes erejét egyazon irányba terelni, egyszersmind a féktelenségek, eldurvulás és a bűnözés melegágyává is válhatik. A háborús élet bizonytalansága, a nyugtalan kedélyállapotok a törvény tiszteletét feledtetni alkalmasak, melynek pedig a büntetések súlyosbításával való biztosítása kétségtelenül szükséges. Ép annyira nélkülözhetetlen azonban az is, hogy ezek a fokozott büntetési tételek adott esetben tétovázás nélkül alkalmaztassanak és hogy legalább válságos időkben tudják magukat bíróságaink felszabadítani attól az irányzattól, amely az igazságos büntetést mindig a minimum körül keresi.

Az utóbbi szükséglet kielégítésére szolgálnak a kivételes állapotokat statuáló törvénynek a BP-t módosító rendelkezései (12. §.), midőn a hadviselés érdekeit érintő bűncselekményeket, az esküdtszéknek, mint oly bíróságnak, mely az enyhítő körülmények, a bűnösség kérdésén kívül álló, szánalmat keltő motivumok figyelembe vételére a leginkább hajlandó — hatásköréből kiveszi és a kir. törvényszékek hatáskörébe utalja oly módon, hogy ahol az igazságszolgáltatás érdekében szükségesnek tartja, a kir. minisztérium az esküdtbíróságok működését egészen fel is függesztheti. És ugyancsak ennek a célnak elérését kívánja biztosítani a törvény, midőn a büntetés kellő szigorral leendő kiszabása érdekében a hadviselés érdekeit érintő és a közbiztonságot veszélyeztető bűncselekményeket kiveheti annak a bíróságnak az illetékessége alól, mely hivatása teljesítésére, bizonyos még egyelőre csaknem kizártnak tartható okokból alkalmas nem volna.

Mindezekkel az intézkedésekkel szemben eltérő célt szolgál a törvénynek az a rendelkezése, mely a minisztériumot feljogosítja, hogy a hadviselés érdekeit érintő bűncselekményekre gyorsított eljárási szabályokat léptethessen életbe.

Az 1912. évi LXIII. tc.-ben (12. §. 4. pont) nyert felhatalmazás alapján a m. kir. minisztérium háború esetére két fajta különleges büntetőeljárást léptethet életbe. Ezek a rendes gyorsított büntetőeljárás és a rögtönbíráskodási eljárás, melyek szabályait az igazságügyminiszter az id. tc. 31. §-ában nyert felha-

talmazás alapján 12,002/I. M. E. számú rendeletében foglalt össze. Mindkét rendbeli eljárásnak jellegzetes tulajdonsága, hogy azok a biztosítékok, melyek a rendes büntetőperrendtartásunkban a vádlott és a védelem jogait minden irányban körülbástyázni vannak hivatva, a kivételes állapotok közepette háttérbe szorulnak, míg az ügyészségnek hatásköre lényegesen bővül, sőt — mint látni fogjuk — egyes bírósági teendők végzésére is kiterjed. Válságos időkben a törvények tiszteletének és az önfegyelmezettség fentarthatásának elsőrendű feltétele, hogy a bűncselekményt nyomon kövesse a büntetés; büntetőperrendtartásunknak rendes körülmények közt nagyon is kívánatos rendelkezései, melyek igénybevételével azonban az eljárás tartama jelentékenyen meghosszabbítható, ehhez a célhoz nem segítenek. A büntetésnek elrettentő célzata a javítással és a megtorlással szemben előtérbe lép, ami már a kivételes intézkedésekről szóló törvényben foglalt rendkívüli büntetés-szigorításokból, valamint abból is kitűnik, hogy a kivételes eljárás fiatalkorú bűntettesekre egyforma elvek szerint alkalmazandó, mint a felnőttekkel szemben. Mindamellett a gyorsított rendes eljárásnak és a rögtönbíráskodási eljárásnak szabályai már az alapelvekben is lényegesen különböznek egymástól. A gyorsított rendes eljárás csupán egy általános célt, az ügyek befejezésének siettetését szolgálja, míg a rögtönbíráskodás célja az «elrettentő példaadás» (5488. M. E. rend. 3. §.) és ennek megfelelően elrendelési feltétele, hogy azon bűntettek, melyekre kiterjed, «oly fenyegető módon harapózzanak el», hogy a katonai fegyelem csorbulásától, a közbiztonság veszélyeztetésétől, vagy az állam hadierejét fenyegető bűncselekmények szélesebbkörű elterjedésétől kelljen tartani.* A gyorsított eljárás rendes szabályait a kir. minisztérium egyszerű rendelettel lépteti életbe, míg a rögtönbíráskodás szabályainak alkalmazhatóságához szükséges, hogy a rögtönbíráskodás kihirdetését az igazságügyi miniszter a minisztériumnak már idézett felhatalmazás alapján kiadott rendelete értelmében a belügyminiszterrel és a honvédelmi miniszterrel egyetértve elrendelje (12,002. I. M. E. Rend. 25. §.). A rendes eljárás alapján csupán az 1912. LXIII. tc. szigorított büntetéseit lehet kiszabni, míg a rögtönítélőbíróság ugyanezen bűncselekményekre is csak kivételes enyhítő körülmények fenforgása esetén mellőzheti a halálbüntetést. Az elkövetés időpontját véve megkülönböztetőül, a gyorsított eljárás rendes szabályait életbelépésük elrendelése után alkalmazni kell a megállapított bűncselekményekre akkor is, ha az utóbbit az életbelépés napja előtt követték is el, feltéve, hogy az illető bűncselekmény miatt a rendes eljárás még nem indult meg (5488. M. E. 1. §. 3. bek.), míg rögtönbíráskodásnak csak olyan cselekménynél van helye, melyet az életbelépés *közhírré* tétele után követtek el. Ha a gyorsított eljárás szabályait ismét hatályon kívül helyezik, a jogerős határozattal még be nem fejezett ügyekben ugyan a Bp. szabályai szerint kell folytatni az eljárást, azonban az alsóbíróságnak a gyorsított eljárás hatálya alatt keletkezett határozataira a felsőbíróság is ennek az eljárásnak rendelkezéseit alkalmazza. (24. §.). A rögtönbíráskodás megszűnése esetén a függőben levő ügyeket, ideértve azokat is, melyekben a jogerős halálbüntetést még végre nem hajtották, az illetékes elsőfokú bírósághoz kell áttenni, mely az eljárást mindig elülről kezdi. (45. §. második bek.). A rendes büntetőperrendtartáshoz való viszonyt illetőleg ki kell emelni, hogy a rögtönítélő eljárásban az előbbi csak mint kisegítő jogforrás jelentkezik, vagyis szabályai csak akkor alkalmazhatók, «amennyiben az igazságügyi miniszter rendeletének rendelkezéseiből más nem következik». (25. §. második bek.) A rendes gyorsított eljárás ezzel szemben már a törvényszéki eljárás tekintetében is a Bp. vázába illeszkedik be és a különleges rendelkezések csak mint «eltérések» (1. §.) vétetnek tekintetbe, a járásbírósági eljárásnál meg épenséggel az az elv, hogy «a kir. járásbíróságok a gyorsított bűnvádi eljárás alá tartozó ügyekben is a Bp.-nak a járásbíróság előtti eljárás tekintetében irányadó szabályai szerint járnak el». (22. §.) Egyes rendkívüli, gyorsító intézkedések természetesen az utóbbi esetben is alkalmazandók. (Id. §. 2. mond.) Rögtönbíráskodás tárgyát természetesen csupán a legsúlyosabb bűntettek képezik; ide sorozza a kir. minisztérium rendelete általában azokat, a különben esküdtbíróság elé tartozó bűncselekményeket, melyekre a Btk. halál- vagy fegyházbüntetést szab. A gyorsított eljárás rendes szabályai szerint elbírálható bűncselekmények köre már tágabb; ide tartoznak cselekmények először (M. E. rend. 2. §., I. csoport) tekintet nélkül az elkövetés körülményeire, másodszor egyes meghatározott bűncselekmények, ha a katonai, vagy katonailag szervezett szolgálatban álló személyek ellen követik el (id. §. II. csoport) és végre nehány, ugyancsak taxative felsorolt deliktum, amennyiben azokat a fentemlített «személyek veszélyeztetésével avagy a hadjárat sikeres eredményének veszélyeztetésével követték el». (Id. §. III. csoport.)

Maga a bűnvádi eljárás a gyorsított eljárás rendes szabályai szerint két főrészre oszlik: a nyomozásra és a főtárgyalásra; vizsgálat és vád alá helyező eljárás foganatosítása ki van zárva, a vádirat ellen kifogásnak helye nincsen (9., 13. §.). A nyomozást a kir. ügyészség maga is teljesítheti és annak befejeztéig, illetőleg a főtárgyalás kitűzéséig a kir. ügyészséget a vizsgálóbíró jogai illetik meg; az előzetes letartóztatás megszüntetése kérdésében is a fenti időpontig a kir. ügyészség határoz. Az előzetes letartóztatás tartamára pedig a BP.-nek a vizsgálati fogságra vonatkozó szabályai irányadók (9. §. 2. bek. 11. §.). A nyomozó eljárásban főszempont a gyorsaság; «minden hosszadalmasságot kerülni kell», jegyzőkönyvet is csak oly nyomozó cselekményről kell szerkeszteni, mely a főtárgyalásnál bizonyítékul szolgál majd és ott nem lesz megismételhető (10. §.). Ugyancsak rövidség jellemezze a főtárgyalási elnökhöz benyújtandó vádiratot is.

A főtárgyalás a gyorsított eljárás rendes szabályai szerint rendesen nyilvános, mégis a bíróság elnöke a BP-ben foglalt feltételeken kívül elrendelheti a nyilvánosság kizárását akkor is, ha a nyilvánosság az állam biztonságát, vagy a katonai szolgálati érdekeket veszélyeztetné. A véghatározatot lehetőleg haladéktalanul meg kell hozni. Az ítélet ellen egyfokú «perorvoslatnak» van helye; hogy melyik bíróság gyakorolja a fellebbezési bíráskodást, azt a rendelet nem mondja meg, így hát a BP. rendelkezéseinek érvényét kell feltételeznünk. A vádlott jelenléte a fellebbviteli főtárgyaláson nem kötelező általában, hanem csupán akkor, ha az alsóbíróság által felmentett vádlott elítéléséről van szó és a vád öt évnél súlyosabb szabadságvesztés büntetéssel büntetendő cselekményre irányul. Rendkívüli perorvoslatnak (újrafelvétel perorvoslat a jogegység érdekében) azonban a BP. szabályai szerint itt is helye van.

A rögtönbíráskodás elvei értelmében az egész eljárás csupán egy szakból áll: a főtárgyalásból. Ennek megfelelően rögtönítélőbíróság elé csak a tetten ért terhelt állítható, avagy ha a bűnösség minden valószínűség szerint haladéktalanul be fog bizonyulni. (30. §.) Az ítélő tanács a törvényszék elnökén kívül még az utóbbi által kijelölendő 4 tagból áll, mely az eljárás megindításával nyomban összeül és a terheltet maga elé állíttatja. A kir. ügyészség kötelessége a bizonyítékok sürgős előterjesztéséről gondoskodni, tekintve, hogy egyes terheltek ellen az eljárás leghosszabb tartama háromszor 24 óra, az ítélethozatalt is beleszámítva és a amennyiben ennyi idő alatt az ügy még befejezést nem nyert volna, rögtönbíráskodásnak abban az ügyben nincsen helye többé (35. §.). A védelem a rögtönbíráskodásnál kötelező; vádirat nincsen, az ügyész csupán a terhelő bizonyítékok előadására szorítkozik a tárgyaláson.

Tekintve, hogy a tárgyalást ennél az eljárásnál is a BP. XVIII. fejezetében foglalt szabályok megfelelő alkalmazásával kell lefolytatni, a rögtönbíráskodási tárgyalást is nyilvánosság előtt kell majd megtartani. A rögtönítélőbíróság ítéletében halálbüntetést csak akkor állapíthat meg, ha *egyhangúlag* nyilvánítják bűnösnek a terheltet valamely a rögtönítélő eljárás alá tartozó bűntettben. 10—15 évig terjedhető fegyházbüntetésnél enyhébb büntetést a rögtönítélő bíróság még a rendeletben felhozott különös enyhítő körülmények fenforgása esetén sem szabhat ki. Csupán a 20 évnél fiatalabb bűntettesek részesítendők a külön megállapított enyhítésekben.

A határozat ellen rendes perorvoslatnak helye nincsen; ha a bíróság nem ajánlja kegyelemre az elítéltet, a halálbüntetést 2 órán belül végre kell hajtani rajta.

Ezek volnának a gyorsított bűnvádi eljárás és a rögtönbíráskodás főbb szabályai; az eljárás gyorsítását még számos intézkedés (pótmagánvád hiánya, BP. 41. §-ban meghatározott esetekben ügyészi vádképviselet stb.) van hivatva előmozdítani, melyek bírálatába most nem bocsátkozhatunk. A kétfajta gyor-

* Ez a rendelkezés teljesen azonos az 1912: XXXII. tc. (katonai büntetőtörvénykönyv) 435. §-ában megállapított feltételeknek.

sított eljárás általános kritikájaként megjegyezhetjük azonban, hogy nem egy oly intézkedést találunk itten főleg a gyorsított eljárásban — mely rendes viszonyok közt is célszerűnek mutatkoznék. Hiszen gyors peres eljárás nem csupán «*kivételes állapotok*» között kívánatos. És mégis a legüdvösebb kívánság a mit ez eljárásoknak életbelépésével nyilváníthatunk, hogy mennél ritkábban kerüljön a sor azok alkalmazására.

Dr. Auer György.

A jogi ismeretek népszerűsítéséhez.

A Jogtudományi Közlönynek az idei 25. számába dr. Mandel Zoltán ügyvéd figyelemreméltó cikket írt a jogi ismeretek népszerűsítéséről.

Bizonyára minden hozzáértő örömmel olvasta ezt a bátor és szükséges írást, amely jogászul és magyarul egyformán jól tudó embernek a tolla alul perdült ki.

Az ideálok közössége alapján talán jussom van hozzá, hogy külön köszöntsem a cikk íróját, mert azoknak az igénytelen táborába sorozom magamat is, akik a jogi ismeretek népszerűsítését igen jelentős és elódázhatatlan föladatnak tartják és örömest iparkodom én is tolni ennek az ügynek a lassú szekerét.

Azok a konkrét javaslatok, amelyeket a szerző hét pontban foglalva erős gyakorlati érzékkel és szervezőképességgel vetett papirra, mind életrevalók s egyik-másik a Kolumbusz-tojás magától értetődöttségével hat. És bizonyára minden magyarul gondolkodó jogásznak kedve tellett abban a példában, mely egy jogászul megfogalmazott hirdetésnek értelmes, szép magyar fordítása.

A javaslatok elég érettek arra, hogy mielőbb intézményekké lépjenek elő. S ennek a megerősítéseül kiegészítésképen legyen szabad egy-két nézőpontot kiemelni abból az igénytelen dolgozatból, amelyet hasonló témáról a mult esztendőben volt alkalmam a Népművelő társaságnak egy népszerű előadássorozatán bemutatni.

A társadalom épületének egyik hatalmas pillére az engedelmesség. Így az állam formájában összeműködő társadalom élete is az engedelmességen, az állam (a többség, a gazdaságilag erősebbek) akaratának való engedelmességen alapszik. Az állam akarata pedig a törvényben meg a többi jogi szabályokban, összefoglalva mondhatjuk: a jogban fejeződik ki. A parancsok ismerése nélkül engedelmesség sem követelhető. Ezért kívánja tehát az állam az ő parancsainak: a jognak az ismerését, az állami élet rendjének, a jogbátorságnak biztosítása végett. A mai társadalmi berendezkedésünk látószögéből nézve a jogismerés általános kötelessége, gazdaságilag erőset és gyengét, tanultat, tanulatlant egyformán terhelő kötelessége, bizony igazságtalan jogszabály. Ennek a szabálynak a súlya csak úgy enyhíthető, ha az állam a jog széltében ismerésének lehetővé tevését, a jog általános tanítását a maga kötelességének elismeri s annak eleget is tesz. A jogi ismeretek népszerűsítésének kérdése egyre égetőbbé válik. Az élet szociálizálódása hozza ezt magával. Ugyanis a jog, — a társas összeműködés rendezője, — a közéletünk és a magánéletünk egyre komplexebb viszonyait mindig jobban befonja a maga hálójával. A jog ekéje egyre többet szánt el az egyéni szabad rendelkezés töretlen földjéből a maga szociális humuszához. A jogi regulák szinte napról-napra számosabbak lesznek; a szankciójuk egyre súlyosabb és épen ezért a jog tudásának általános kötelessége egyre izmosodik jelentőségben és szigorúságban. Viszont a nép, a nagyközönség részéről nemcsak a nagy jogi járatlanságot tapasztaljuk, hanem egy jó adag indolenciát és bizalmatlanságot is a joggal szemben. Itt tehát a szó igazi értelmében a jogi ismeretek *népszerűsítésére* van szükség. Arra kell megtanítani a népet, hogy ne féljenek a jogtól, de ne is játszanak vele a járatlan ember naivságával és vakmerőségével. Ne hagyják veszni a maguk jussát, csak azért, mert nem tudják, hová kell fordulni.

Bírák, ügyvédek, közhivatalnokok gyakran lehetnek tanúi annak a nagy jogi gyámoltalanságnak, hogy sokan, még a műveltebbek közül is, különösen a nők, nem olvassák el végig a megértés szándékával vagy egyáltalán nem olvassák el a hivatalos írást, amit címükre hoz a postai vagy a hatósági kézbesítő. Viszont váltót igen sokan aláírnak a tudatlanság könnyelműségével.

A falusi ember meg épen bizalmatlan a joggal szemben, amelyet az urak csináltak (akik annyiszor elbántak vele). A jogkeresést a szóforgatás mesterségének tartja, amelyben az győz, aki furfanggal győzi, akinek körmönfontabb prókátora van; aki két egyformán valló tanút tud szerezni az ügye mellé, aki nem kési le az apellációt, aki mindenre megesküszik és aki jó barátságban van a bíróval. (Vidéki ügyvédek jól ismerik ezt az alaptalan rögeszméjét a magyar parasztnak.) Az egyeneslelkű, egyszerű, jámbor lelkek pedig valahogy nem tartják igaz úton járó embernek a maguk fajtájából azt, aki nagyon tudja a szerétmódját a törvénynek.

A községházán meg másfelé «törvényben» való járatlanság az ő fejük szerint egyet jelent a tisztességgel.

Az utóbbi esztendőkben ugyan a nagy városokban már kezdett mutatkozni jogi dolgok irányában való érdeklődés a nagyközönség, különösen a fejlettebb értelmi szinten lévő ipari munkásság körében; amint ezt a szakszervezeteknek tanfolyamai és egyéb szabadoktatási intézményeknek többé-kevésbbé sikerült kisérletei igazolták. Ezt a bimbódzó érdeklődést kell rendszeres irányítással állandó virágzásba szökkenteni.

De nagyon különböztessük meg ettől a gyéren kiütköző jogi iparkodástól azt az egyre szélesebb rétegekben terjedő furfangos járatosságot, mely a jognak akármelyik ágára vonatkozzék is, érdeme szerint büntetőjogi következményekkel jár.

A napról-napra súlyosabb gazdasági viszonyok, a nagyarányú munkanélküliség, a megélhetésnek fokozódó nehézségei következtében megszaporodtak a személy- és vagyon elleni bűncselekmények, és a teljesítőképesség ijesztő csökkenése folytán megnövekedett a polgári pörök száma is. Az adókat, illetékeket és egyéb köztartozásokat, még terhesebbnek érzi a közönség és egyre terjed körében az a sajnálatos iparkodás, hogy azok alól kibujjék és ahol lehet rászedje a fináncot. Köz-, magán- és büntetőjogi felelősségre vonás folytán nagyon sok ember kerül bíró vagy más hatóság elé. Ezek a joggal, törvénnyel való szomorú ismerkedések pedig nem alkalmasak arra, hogy azt elfogulatlanul tanulják és megbarátkozzanak vele. Ellenkezőleg. Az alperesként, terheltként, vádlottként többször bíró elé állított emberek, akiknek anyagi vagy erkölcsi nincsetlenségükben veszteni valójuk nincsen, — cinikus furfanggal firtatják anyagi jogunk Achilles-sarkait, eljárásunk külsőségeit, hiányosságait s így a rosszhiszemű védekezéseknek és kibúvásoknak megdöbbentő készsége fejlődik ki. Fokozza és terjeszti még ezt a készséget az esküdtszéki tárgyalási termek gyakori és tömeges látogatása, meg az a körülmény, hogy az ujságok a nagyobb és raffináltabb bűncselekményeket szenzációkká előléptetve, a legnagyobb részletességgel és a jogi mozzanatok, törvénykezési formák szakszerű ismertetésével tárják elő.

Egyéb okok mellett ezt a jelenséget is azok közé sorozom, amelyek kivánatossá teszik azt, hogy a jog tanítása, a jogi ismeretek népszerűsítése ne szorítkozzék a felnőttek körére és ne maradjon az iskolán kívül.

Mert az, ami az elemi jogi oktatás dolgában mind mai napig történik nálunk a kitűzött cél nézőpontjából komolyan nem vehető figyelembe. Csak mutatóba említem, hogy a mai tanítási rendszerünk rendszertelensége azzal a szomorú kómikummal kedveskedik, hogy az elemi iskolának csak az 5. és 6. osztályában taníttat jogi ismereteket és pedig túlnyomóan közjogiakat — a középiskolában nem. Így aztán az a kis inas meg a varrólány, aki a 6. osztállyal befejezte az iskolai tanulmányait, még azt is el tudja hadarni, hogy kik tagjai a közigazgatási bizottságnak, az a fiatalember pedig, aki a 4. elemi után elvégezte a gimnázium nyolc osztályát 12 esztendő alatt az iskolában semmit sem hallott a jogról.

Ezért vagyok bátor a Mandel Zoltán dr. javaslatait az alábbiakkal kiegészíteni.

Tekintse az állam a jogtanítás kötelességét a maga feladatának. Adjon állampolgári nevelést és oktatást az iskolákban. A közoktatásügyi kormány változtassa meg a tanítási terveket az egész vonalon, úgy, hogy a praktikus ismeretek tanításának programmjában szerepet kapjon a jog is, különösen a magánjog, melynek a gyakorlati jelentőségéről és súlyáról, netáni kétség esetén az igazságügyi kormány részletes és megbízható tájékoztatást nyújthat polgári bíróságaink ügyforgalmi statisztikája alapján. Jogi és gazdasági ismereteket nemcsak az elemiben,

*

hanem mindenfajta iskolában, ismétlőben, középfokúban, szakbavágóban, egyaránt rendszeresen és életrevalóan tanítani kell. S azonfelül még könnyedén és érdekesen, a törvénykönyvek lapjaira préselt hervadt jogi mozzanatokat a mindennapi élet ismerős vásznára rávetitve, hogy azok a fiatal tanulók szeme előtt frissen és természetesen perdüljenek le, mint egy jól sikerült felvételű mozgófénykép.

A jogot, a törvényeket, azoknak az életünkben való sokszor észrevétlen, de nagyszerű szerepét, a fontosabb hatóságokat, a hivatalos írásokat, az állampolgár legderekabb jogait, kötelességeit, amelyektől ismeret és szimpátia dolgában, ma még a nem szakember felnőttek is messze állnak, lassankint, szinte észrevétlenül egy láncolatos és előrelátó tanítási programm keretében, már a fiatalokkal meg kell ismertetni és szerettetni. Így aztán, ha megemberkedve belesodródnak az élet jogi, gazdasági forgatagába, majd nem állnak olyan tájékozatlanul és kiuzsorázásra készen benne s a törvényeknek eleddig olyan idegen és titokzatos világát nem nézik majd ellenségüknek, melynek az egérutas labirintusából máig is virtus furfanggal, rosszhiszeműen kibújni.

A prevencióban rejlő óriási gazdaságossági érték is azt javallja, hogy így kezdjük a jogi ismeretek népszerű tanítását, melynek a nyomában megbízhatóbb és bátorságosabb jogi forgalom serdül és a tudatlanságon meg a rosszhiszeműségen alapuló pörök száma idővel jelentékenyen csökken.

Egyébként pedig az itt megpendített reform szerves fundamentumként kinálkozik alája annak a népszerűsítési programmnak, melyet konturjaiban dr. Mandel Zoltán cikke rajzolt elénk. Ugyanis mindenesetre nagyobb érdeklődésre és intenzívebb eredményekre tarthat számot a javasolt országos szervezet népszerűsítési munkássága, ha az olyan közönség számára készül, amely már esztendőkön át az iskolában barátkozott a joggal.

Végezetül a tervezett népszerűsítési programmban legyen szabad külön aláhúzni a családjogi ismereteket. Úgy gondolom, hogy nem pusztán a magunk mestersége iránt való szokásos elfogultság láttatja velem különösen fontosnak a jogi ismereteknek ezt a kényes csoportját. A családjog bizonyos vonatkozásaiban mindenkire kiterjed és állandóan aktuális. Az ebben való józan és megértő tájékozottság sok helyrehozhatatlan kárnak lehet a megelőzője, viszont a tudatlanságon vagy rosszhiszeműségen alapuló makacsság nagy erkölcsi értékcsökkenéseket és jelentékeny immateriális károkat okozhat.

A gyámsági törvény a kiskorúak törvényes képviseletét az atya után az anyára ruházta, megállapítván annak «természetes és törvényes» gyámságát és szórakozottságból meghagyván őt természetes gyámoltalanságában, melyet joggal mondhatunk törvényesnek is, hiszen egy törvény sem iparkodott ezen az abszurdumon segíteni. Különösen kívánatos tehát, hogy a gyámság felelősséges tisztének megfelelő ellátására képessé tegyük a jelen és jövő anyáit. A föladat speciális jelentőségét tekintetbe kellene venni a leányiskolákban is nagyon elkelő jogi ismeretek programmjában. Az iskolán kívül pedig a jog, a törvény népszerűsítésére hivatott szervezet külön evégből tartatna népszerű előadásokat és időnként értelmes, jóravaló ismertető füzetben megiratná a szükséges tudnivalókat.

A szerencsétlen fogású konkrét megvalósítás sok jó intézményt szorít agyon vagy tesz monstrummá még születése előtt. A mi kérdésünkben minősíti ezt a nehézséget, az általános érdeklődéshiány és népszerűtlenség. A kényes és aprózott konkrétumok hivatottabb toll hegyére és egy cikk kis rámájánál tágasabb helyre kívánkoznak. Csak a kérdés nagyját illetőleg úgy gondolom, hogy a cél nem lehet túlsok jogtétel megtanítása. Sem pedig egy népszerű jogelmélet fölszines mázának rákenése a közönségre. Nemzeti szerencsétlenség lenne, ha a zsúrszociológusok érték nélkül való mintájára szalonjogászok burjánzanának föl a jog népszerűsítése nyomában.

Egyszerűen arra van szükség, hogy a laikus is tudja a maga fontosabb általános polgári és a mesterségébe vágó különös jogait meg kötelességeit. A legegyszerűbb emberek is tudnak már bizonyos egészségtani szabályokat. A jog pedig — cum grano salis — magán- és társadalmi gazdasági életünknek az egészségtana. Ebből is jó tudni mindenkinek egy kis kátéra valót. Legalább annyit, hogy bizonyos bajoktól, veszteségektől, bűntetésektől megóvhassa magát; hogy semmi jogi dologban ne veszítse el a fejét, hanem — hogy úgy mondjam — jogi *lélekjelenlétre* szert téve, nyugodtan és idejében megadhassa vagy megkereshesse magának az első jogi segítséget.

Dr. Szokola Leó.

A közgyűlés és az osztalék.

Dr. Nitsche Győző táblabíró úr a Jogállam júniusi számában a fenti címen nagyérdekű dolgozatot tett közzé. A cikkíró úr azt a kérdést veszi tárgyalás alá, hogy «feltétele-e az osztalék követelhetésének a közgyűlésnek a nyereség felosztására vonatkozó határozata minden esetben». Azaz: követelhet-e a részvényes nyereség megállapítása esetén osztalékot a közgyűlésnek a nyereség felosztására vonatkozó határozata nélkül vagy annak ellenére is. A cikkíró úr arra a konklúzióra jut, hogy az osztalékhoz való jog az alapszabályok által megállapított igény és így ha a közgyűlés a nyereséget megállapította, a részvényes ezen határozatra támaszkodva hitelezői jogon követelhet osztalékot. A közgyűlésnek tehát nincs joga a részvényest a megállapított nyereségnek az osztalékban megnyilvánuló hányadától megfosztani és ha mégis így határozna, határozata a részvényes által nem csak megtámadási perrel támadható meg, hanem a részvényes az osztalékra való jogát a határozat teljes negligálásával behajtási perrel is szorgalmazhatja.

A cikkíró úr fejtegetései abból a feltevésből indulnak ki, hogy a részvénytársaság alapszabálya a nyereségnek a részvényesek között való felosztását vagy teljesen fix formában, avagy — bár a közgyűlésnek bizonyos mozgási szabadságot engedve — de mégis határozottan előírja. Ezen feltevés mellett teljes mértékben osztanunk kell a dolgozat állaspontját és különösen annak gyakorlatilag is nagyfontosságú következtetéseit.

A cikkíró úr nyitva hagyta azonban azt a kérdést, hogy miképen viszonylik a közgyűlés határozata az osztalékhoz való joghoz abban az esetben, ha az alapszabályok nem írják elő imperative a nyereségnek a részvényesek között való felosztását, hanem a nyereség hovafordítása tekintetében a rendelkezés jogát pur et simple átutalják a közgyűlés hatáskörébe. A cikkíró úr ugyan futólag utal arra, hogy nézete szerint ily rendelkezés az alapszabályba fel nem vehető, de tüzetesebben nyilván nem kívánt e kérdéssel foglalkozni.

Már pedig a gyakorlatban úgy áll a dolog, hogy ha nem is valamennyi, de igen sok és tekintélyes részvénytársaság alapszabálya sem fix formában, sem mozgó keretekben nem állapítja meg a nyereség felosztásának módozatát, illetve a nyereségnek a részvényesek között való szétosztásának kötelezettségét úgy, amint azt a hivatkozott dolgozat feltételezi.

Ezek az alapszabályok különbözőképen fogalmazva, de lényegileg azonosan azt a rendelkezést tartalmazzák a nyereség felosztása tekintetében, hogy az évi nyereségnek az alapszabályokban meghatározott levonások (tartalékalap, igazgatósági jutalék, tisztviselői jutalmak, stb.) után fenmaradó része «a közgyűlés rendelkezésére áll», «annak hovafordításáról a közgyűlés határoz», «az a részvényesek között osztatik fel, amennyiben a közgyűlés másképen nem rendelkezik» stb. Látnivaló, hogy ezek az alapszabályok nem állapítják meg a részvényeseknek az osztalékhoz való igényét oly határozott alakban, hogy ezen igény a közgyűlés határozata nélkül is vagy legfeljebb csak egy a felosztandó összeg mérvére vonatkozó határozatot feltételezve, hatályosulhat. Sőt ellenkezőleg a dolog épen úgy áll, hogy a nyereség felosztása tekintetében az alapszabályok a közgyűlés hatáskörébe utalják a szabad rendelkezés jogát, lehetővé tévén a közgyűlésnek azt, hogy bármekkora nyereség esetén is osztalék fizetésétől teljesen eltekintve, a nyereséget egyéb tetszőleges társasági célra fordítsa.

Ez a tényleges helyzet. Ezek az alapszabályok a cégbíróság által jóváhagyattak és ezen alapszabályok alapján folytatja igen nagyszámú és tekintélyes részvénytársaság működését. Ha már most ezen tényleges helyzetet szem előtt tartva tesszük fel a kérdést, hogy minő jelentősége van a nyereség felosztására vonatkozó közgyűlési határozatnak, úgy véljük, nem lesz lehetséges azt a konklúziót fentartani, amelyhez Nitsche táblabíró úr a cikkében megvont keretek között kétségtelenül helyesen jutott.

Az általunk tárgyazott alapszabályok a nyereségnek a részvényesek között való felosztásának kérdését teljesen elhárítják

maguktól és ezen kérdés felett való döntést korlátlanul teszik le a közgyűlés kezébe. Az alapszabályok ilyetén tartama mellett nem állítható, hogy a nyereség megállapításával a részvényesnek az osztalékhoz való igénye egyedül az alapszabályból deriválható követelési joggá válik, mert nincs meg a lehetősége annak, hogy a részvényes pusztán az alapszabályra támaszkodva ily jogot gyakorlatilag érvényesítsen. A részvényes hiába követelne osztalékot pusztán erre az alapszabályra való hivatkozással, mert az alapszabály ezt a követelést magától elhárítja és a közgyűlésre mutat, mint az osztalékjog közvetlen forrására. Az ily alapszabály nem statuálja az osztalékhoz való követelési jogot csak virtuális igényt nyujt, a jognak lehetőségét, melynek élő valósággá válása azonban a közgyűlés akaratelhatározásától függ.

Ha a részvénytársaság alapszabálya a nyereség felosztása kérdésében a kifejtettek szerint rendelkezik, akkor a részvénytársaság közgyűlési tárgysorozatában a megállapított nyereség felosztására vonatkozó határozathozatal nem felesleges sallangként szerepel, hanem eminens fontosságú programmpontként, amelynek keretében nem csak az osztalék mérve dől el, hanem az a kérdés is, hogy a megállapított nyereségből fizettessék-e egyáltalán osztalék.

A közgyűlés ilyen esetekben nézetünk szerint nem pusztán deklarálja a nyereségből az alapszabályban megállapított mód szerint az egyes részvényekre eső hányadot, az osztalékot, hanem valóságos akaratelhatározással konstituálja az osztalékhoz való követelési jogot, amely ezen határozatból fakad és ennek alapján érvényesíthető.

Ilyenkor tehát a törvény 179. §-ának 2-ik pontja és 195. §-ának sokkal messzebb menő jelentősége van annál, mint amit Nitsche táblabíró úr koncedál. Szerinte ugyanis a közgyűlés legfeljebb azt a bizonyos mozgási szabadságot használhatja fel, amelyet az alapszabályok részére akkor biztosítanak, ha nem szabályozzák kimerítően a nyereség felosztásának kérdését. Nyilvánvaló, hogy a tárgyalt esetben sokkal szélesebb körű a közgyűlés hatásköre, sokkal nagyobb jelentőségű a részére biztosított nyereségfelosztási jog, mert hiszen ebben az esetben a közgyűlés az ura a nyereségnek, annak legnagyobb részével kötetlen kézzel, belátása szerint rendelkezik és épen az osztalék juttatásanak kérdésében teljesen szabadon dönt.

Olyankor tehát, amidőn az alapszabály a nyereség hovafordítása fölötti rendelkezést egyszerűen a közgyűlésre bízza, a közgyűlésnek a nyereség felosztására vonatkozó határozata nem csak alaki, hanem materiális értelemben is valóságos határozat, amelynek jelentősége abban domborodik ki, hogy a részvényes csakis ezen határozat alapján szerzi meg az osztalékhoz való hitelezői jogot. *A hitelezői jog megalapításához nemcsak a közgyűlésnek a nyereséget megállapító, hanem annak, vagy egy részének osztalékként való felosztását elrendelő határozata is szükséges.*

Hasonlóképen vélekedik Staub: «Ausnahmsweise aber wohnt auch dem Dividendenverteilungsbeschlusse *materielle Bedeutung bei* u. zw. . . . kann das Statut bestimmen, dass die Generalversammlung nach freiem Belieben, oder nach Gutdünken über die Bildung von Reservekonten oder gar über die Verteilung des Reingewinnes überhaupt entscheidet». (Commentar I. 787. oldal.) Amihez csak annyit jegyzünk meg, hogy amit Staub *kivételként* állít oda, az nálunk a gyakorlatban *szabállyá* vált, t. i. az alapszabályok nagyobb része teszi a nyereség felosztását a közgyűlés szabad akaratelhatározásának tárgyává.

A nyereség felosztását tárgyazó közgyűlési határozatnak materiális jelentősége kidomborodik abban is, hogy miképen alakul a jogi helyzet az egyes részvényesre nézve akkor, ha a közgyűlés a nyereség felosztása tárgyában az alapszabály ellenére nem határoz.

Ha az alapszabály az osztalékhoz való jogot közvetlenül megállapítja, a részvényest — a nyereség közgyűlési megállapítását feltéve — a nyereség felosztására vonatkozó közgyűlési határozat híjján megilleti nemcsak a megtámadási jog, hanem egyszerű behajtási pert is indíthat és kérheti, hogy maga a bíróság állapítsa meg az osztalék összegét.

Ha azonban a nyereség felosztása minden közelebbi korlátozás nélkül a közgyűlést illeti és az e tárgyban nem határoz, a részvényes csakis megtámadási pert indíthat azon az alapon, hogy a közgyűlés törvényben és alapszabályban meghatározott határozathozatali kötelességének nem tett eleget. És a bíróság ezen megtámadási per folytán nem tehet egyebet, mint utasítja a részvénytársaságot, hogy tartson újabb közgyűlést és hozzon a nyereség felosztása tárgyában határozatot. A bíróság nézetünk szerint ebben az esetben nem pótolhatja a közgyűlés hiányzó határozatát, nem dönthet maga a nyereség felosztásának és a felosztás mikéntjének kérdésében.

Ha az alapszabályban van intézkedés az osztalék miként való megállapítására, nincs akadálya a bíróság suplementárius határozatának, mert a keret, amelyben e határozatnak mozognia és a tartalom, mellyel birnia kell, az alapszabály rendelkezéseiben adva van. Ám ha az alapszabály a közgyűlés tetszésére bízza a nyereség hovafordítása iránt való rendelkezést, akkor nem határozás esetén nem pótolható e határozat a bíróság által, mert e határozat tetszőleges lévén, nem lehet megállapítani, hogy miként alakult volna az a valóságban, arra pedig semmi támpont nincs, hogy a bíróság e ki nem puhatolható határozatot saját végzésével mintegy vélelmezze.

Fejtegetéseink eredményét abban foglaljuk össze, hogy azon a gyakorlatban számos esetben, amidőn az alapszabály a nyereség vagy annak nagy része felosztásának jogát minden korlátozás nélkül a közgyűlés hatáskörébe utalja, a közgyűlésnek a megállapított nyereség osztalékként való felosztását rendelő határozata materiális jelentőséggel, konstitutív erővel bír, mert a részvényesnek az osztalékhoz való virtuális igénye csakis ezzel a határozattal jegecedik közvetlen követelési joggá.

Befejezésül még csak azt óhajtjuk kiemelni, hogy fejtegetéseink során az alapszabályok tárgyalt rendelkezése által megadott tényleges helyzetet és ezen tényleges helyzetnek az osztalékjog szempontjából való jogi jelentőségét tettük vizsgálat tárgyává.

Más — és mindjárt hozzátehetjük, igen vitás — kérdés az, hogy az alapszabályokba oly rendelkezés, amely a nyereség hovafordításának jogát minden korlátozás nélkül a közgyűlésre bízza, felvehető-e hatályosan, illetve, hogy az alapszabályok ilyen intézkedése mennyiben felel meg a törvénynek.

Ennek a nagyjelentőségű kérdésnek a taglalását más alkalommal óhajtjuk megkísérelni. *Dr. Rapoch Jenő.*

BELFÖLD.

Szemle.

— **A háború és a jog.** A jog a társadalom békerendje, a háború e rendnek fogalmi ellentéte. Azt kellene tehát hinnünk, hogy az «inter arma silent musæ» elvénél fogva a jog funkcionális szerepe a háborúban véget ér. És mégis azt látjuk, hogy a jogeszme ereje legalább formailag uralkodik a hatalmak mérkőzésében. Nemcsak a nemzetközi jognak szankciónélküli tanácsadó szerepében, hanem magának az államnak a kereteiben is, mint a hatalom szükségparancsolta alkalmazásának alaki korlátja. Mindazok a jogosítványok, amelyekkel a kivételes intézkedésekről szóló 1912 : LXIII., LXVIII. és LXIX. tc., valamint az ezek alapján kiadott miniszteri rendeletek a kormányt az állam biztonsága érdekében felruházzák, a kényszerhelyzetben, mint az állam céljából következők, törvényi szó nélkül is, önként értetődnének. Nem is képzelhetünk el államot, amely adott esetben e jogokkal nem élne és nem is képzelhetünk társadalmat, amely e jogok használatát bármennyire csorbítsák is az egyéni szabadságot és a magántulajdont, utólag jóvá ne hagyná. Mégis azt látjuk, hogy a jog fenséges gondolata biztosítja a maga uralmát és elementáris erővel nyomja reá bélyegét az állami élet minden megnyilatkozására. Akármily paradoxnak hangzik is, e háborús kor sem cáfolja meg az örökéltű parœmiát: iustitia regnorum fundamentum.

— **A Budapesti Ügyvédi Kamara** az ügyvédi karhoz a következő felhivást intézte :

Kartársainknak jelentős része a mozgósítási behívások folytán akadályozva van ügyvédi teendőinek elvégzésében.

Az ebből származó zavarok és hátrányok elhárítása, illetőleg enyhítése céljából f. hó 27-én megtartott rendkívüli választmányi ülésünk mozgósított kartársaink érdekeinek megvédésére a következőket határozta el:

1. A kartárs mozgósítása az ő vagy irodája részéről kamaránknál sürgősen *bejelentendő*. A bejelentés alapján kamaránk a mozgósított kartárs részére a bíróságoknál leendő felhasználás céljából *igazolványt* ad ki.

2. A kamarai választmány *bizottságot* küld ki, amely július hó 29-től, szerdától kezdődőleg *naponként déli 12 és 1 óra között* a kamara székházában együtt van és a mozgósítás folytán akadályozott kartársak *legsürgősebb ügyvédi teendőinek ellátásáról és a legszükségesebb felvilágosítások megadásáról díjtalanul gondoskodik.** Egyúttal felkéretnek a mozgósítás folytán nem akadályozott kartársak, hogy ily helyettesítések elvállalására vonatkozó készségüket a kamarával haladéktalanul közölni szíveskedjenek.

3. A fenti bizottság gondoskodik arról, hogy a fővárosi sommás bíróságoknál az *első tárgyalásra* kitűzött határidőkben megtartott *felhívásoknál* a bizottsághoz bejelentett esetekben mozgósított kartársaink helyett a kiküldött *közhelyettes jelenjék meg*, akinek kérelmére és az esetleg hiányzó helyettesítési meghatalmazásának becsatolása céljából *a tárgyalás hosszabb időre el fog napoltatni.*

Ugyancsak eljártunk a sommás bíróságok vezetőinél azon kérelemmel is, hogy a sommás ügyekben *folytatólagos tárgyalásoknál* kamaránknak mozgósítást tanúsító *igazolványának felmutatása* mellett a behívott kartárs helyett *bármely megbízott megjelenhessék és a tárgyalás elnapolását kérhesse,* mely kérelem teljesítésére a bírónak pervezetési joga ad módot.

4. *Közhelyetteseket rendeltünk ki a fővárosi bíróságok pertáraiba.* Ezen közhelyettesek a bizottsággal közölt esetekben a mozgósítás folytán akadályozott kartárs helyett jelentkeznek és a mulasztás következményeinek kimondását törekszenek elhárítani.

Ezenfelül szükségesnek tartottuk a pertári megjelenéseknek, periratok adásának és a beadványokra megszabott *határidőnek* — az akadályoztatás ideje alatt — *nyitvatartása céljából* a m. kir. igazságügyminisztériumhoz a megfelelő rendeleti intézkedés kibocsátása érdekében *sürgős felterjesztést intézni.*

5. *A nap és hely szerint kirendelt közhelyettesek neve a bíróságoknál s a kamaránál kifüggesztett táblán lesz feltüntetve.*

6. A kamara választmánya felhívja a kamara tagjait, hogy azon kartársak ügyeiben, akiket a haza iránti legkomolyabb kötelességteljesítésük tartósan akadályoz ügyvédi ténykedésükben, *a legmesszebbmenő kollegiálitást és méltányosságot tanúsítsák,* mert ezen az ügyvédi kar hivatásából, erkölcsi felfogásából és a helyzet kényszerűségéből önként adódó tekintetek mellőzése vagy megsértése *a kartársi kötelesség súlyos megszegését jelenti és fegyelmi megtorlást von maga után.*

7. A kamara választmánya a kartársi együttérzésből folyó ezen kötelezettségek teljesítésére kartársaink figyelmét a bíróságoknál kifüggesztendő falragaszokon is fel fogja hívni.

— **Törvényjavaslat a nők hadegészségügyi szolgálatairól** Babarczi Swartzer Ottó báró Ibrányi Alice főnöknő, Kirchner Hermann altábornagy és dr. Térfi Gyula miniszteri tanácsos közreműködésével törvénytervezetet készített még 1913-ban. A tervezet szerint minden magyar honos nő köteles a harc színhelyén kívül a Vörös Kereszt Egyletben hadegészségügyi szolgálatot teljesíteni, amennyiben a törvény értelmében a szolgálat alól nem mentes. Mentesek: a királyi ház tagjai, apácák, 30 éven aluliak és 40 éven felüliek, közhivatalnokok, azok akiknek gondozásra szoruló gyermekük van, akiknek eltartója nem fizet kereseti adót és akiket a Vörös Kereszt Egylet felment. Felmentetnek azok, akik egyenes-adójuk 1%-ával magukat meg akarják váltani. A tervezet részletesen szabályozza a gyakorlatra való kötelezettséget, a szolgálat közigazgatását, mentesíti minden kötelezettség alól azokat, akik szolgálatot teljesíteni képtelenek. A behívási kötelezettség megszegését kihágásnak minősíti és 600 K pénzbüntetéssel, visszaesés esetén pedig három havi elzárással és 600 K pénzbüntetéssel rendeli büntetni. A tervezet bevezetésében a nők választójogával hozza helyes kapcsolatba a hadegészségügyi szolgálati kötelezettséget. A törvénytervezet nem került ugyan a törvényhozás elé, de a társadalom maga megvalósulás elé fogja vinni, ha megvalósulásának szüksége elérkezik. *Coniux.*

— **A semlegesség.*** A nemzetközi jog tudománya a semlegességnek több faját különbözteti meg. Az egyszerű, vagy önkéntes semlegesség az, amelyet az államok érdekük hijján rendszerint önként nyilvánítanak. Ezzel szemben áll a szerződéses semlegesség, amely értelmét nevében hordja. Ennek egyik alfaja az úgynevezett «barrière» államok részére biztosított örökös semlegesség, amelynek áldásait Schweiz a bécsi kongresszus, Belgium 1831, Luxemburg 1867 óta élvezi. Szerbia is semleges állam volt az 1856-iki párisi szerződéstől 1878 ig, a berlini kongresszusig. A részleges semlegesség az állam területének csak egy részére terjed ki, pl. a ioni szigetek Görögországban. A semlegesség tartalmát negatívumok és pozitívumok teszik. Negatívumok: a hadviselő felek számára az állam területén toborzást nem tűrni, pénzsegély nyújtását, hadi dugárúk szállítását, fuvarozást hadi célokra az állam területén meg nem engedni. Pozitívumok: a területen való átvonulásnak, a semleges terület elfoglalva tartásának, hadműveletekre való felhasználásának, hadi cikkek felraktározásának megakadályozása.

— **Egy visszautasított fellebbezés.** Kis Péter ellen semmiségi keresetet indít valaki, aki ellen Kis Péter egy tíz év előtt hozott ítélet alapján végrehajtást foganatosíttatott, Az elsőbíróság a felperes keresetének helyt ad és alperest a költségekben is marasztalja.

Alperes fellebbezést ad be, de mivel a tényállás tiszta és csupán jogi kérdésről van szó, kéri a törvényszéket, hogy a fellebbezést szóbeli tárgyalás nélkül nyilvános előadásban intézze el.

A kir. törvényszék a S. E. 172. §-a alapján felhívja a felperest, hogy amennyiben szóbeli tárgyalást kíván, nyolc nap alatt terjessze elő eziránti kérelmét, ellenkező esetben pedig jogában áll ugyanezen idő alatt észrevételeit megtenni. Felperes nem kívánja a szóbeli tárgyalást, hanem megteszi észrevételeit az alperes fellebbezésében felhozottakra.

A bíróság ezután határoz. Végzést hoz, mellyel a beadott fellebbezést *visszautasítja* és fellebbezőt az alperes észrevételei által felmerült perköltségben elmarasztalja.

Indokolás. Vissza kellett utasítani a Nagy és Társa által beadott fellebbezést, mert a perben alperesként nem a nevezett cég, hanem Kis Péter szerepel. Így tehát tekintve azt, hogy felfebbezést benyujtó cég azonossága az alperes céggel igazolva nincs, ennélfogva a nem jogosult féltől származó fellebbezést visszautasítani kellett. (Budapesti kir. törvényszék 1914. IV. D. 125.)

Egy nagyon ritka esettel állunk szemben. Az ügyvéd tévedésből alperesként más nevet írt a fellebbezésben, mint amely a perben szerepel. Ennek magyarázatául megemlítem, hogy a Nagy és Társa cég mintegy nyolc évvel ezelőtt átvette a Kis Péter üzletét és folytatja azt. Az ügyvédnek természetesen Nagy és Társa cég a fele, akinek Kis Péter a neki kézbesített semmisségi keresetet átadta. A Nagy és Társa cég Kis Péter meghatalmazásával együtt elküldte az ügyet ügyvédjének, aki az ügyet el is látta, a fellebbezésnél azonban megfeledkezett arról, hogy az ügy Kis Péter idejéből származik és önkénytelenül Nagy és Társa nevét írta a fellebbezésbe. Az ellenfél is Nagy és Társa nevét szerepeltette észrevételein és eszébe sem jutott kifogást emelni amiatt, mert Nagy és Társa adta be a fellebbezést, annál kevésbé, mert köztudomású, hogy Kis üzletét a Nagy és társa cég vette át.

Ez lévén a tényállás, kérdés, helyes-e a törvényszék végzése vagy pedig helytelen, törvényellenes?

A törvénysértések halmazatát követte el a bíróság!

A S. E. 179. §-a szerint a tárgyalás mellőzésének, vagyis a nyilvános előadás esetében is a fellebbezésre vonatkozó általános szabályok irányadók azzal az eltéréssel, hogy a fellebbezés a 136. §., illetőleg a 144. §. értelmében akkor is visszautasítandó, ha az a 132. §. 3. pontjában foglalt kellékeknek meg nem felel, vagyis ha a fellebbezésből ki nem tűnik, hogy az ítélet mely része ellen irányul és annak mily megváltoztatását kéri.

A visszautasításról a 136. §. és a 144. §. intézkedik. Az előbbi a tárgyalásra szóló idézés kibocsátása előtt, az utóbbi a tárgyaláson eszközölhető visszautasításról intézkedik. A 144. §. két esetben engedi meg a fellebbezésnek a tárgyaláson történendő visszautasítását és pedig, ha azt elkésve jelentették be, vagy ha

* A jelentkező segédek, vagy bármily más megbízottak (feleség stb.) útbaigazítást nyernek, a tárgyalásokon való helyettesítésről a kamara *ingyenesen* gondoskodik.

* L. Ferenczy Árpád: A semlegesség elmélete.

oly-határozat ellen irányul, mely ellen fellebbezésnek helye nincs. A fellebbezés a törvényszékre érkezése után azonnal megvizsgálandó és ha annak szüksége fenforog, a fellebbezési határnap kitűzése és az idézés kibocsátása előtt utasítandó vissza. Vagyis a nyilvános előadás esetében is azonnal megvizsgálandó a fellebbezés, vajjon nem forog-e fenn ok a visszautasításra és csak akkor bocsátandó ki a 172. §. értelmében az ellenfélhez a felhívás. Ennek elmulasztásával a bíróság megsértette a törvényt és a fellebbezőt jogtalanul sujtotta az észrevételezés költségeivel. Ha a visszautasítás a felhívás kibocsátása előtt történik meg, amint annak a törvény értelmében meg kellett volna történnie az észrevételezés költségei (melyben az észrevételező a fenforgó hiba miatt kifogást nem emelt) nem terhelhették volna fellebbezőt. Ezzel a kérdéssel különben még foglalkozom.

A második törvénysértést azzal követte el a bíróság hogy a S. E. 17. §-ában előírt eljárás helyett a fellebbezést visszautasította. Még ha nem is írná elő a törvény kifejezetten és kötelezően a kiigazítás céljából történendő visszaadást, a legelemibb méltányosság megkívánja, hogy bíróság ilyen nyilvánvaló tollhiba esetén még a törvény szavának meg nem tartásával, de minden törvény intenciójának megfelelően, módot nyujtson a félnek a tollhiba, mert másnak nem nevezhető, kiigazítására. Hát még akkor, midőn a törvény egyenes rendelkezése folytán (17. és 132. §.) «ha a kereset egyéb hiányok miatt nevezetesen (és itt felsorol néhányat)... az idézés kibocsátására nem alkalmas, a bíróság a keresetet rövid záros határidő kitűzése mellett *kijavitás* végett visszaadja.» A törvénynek ezt a rendelkezését sem tartotta meg a bíróság, holott a végzés indokolásában foglalt érv alapján még azirán is tartozott volna kérdést intézni, hogy nem azonos-e a két cég és felhívni a fellebbezőt, hogy igazolja azt.

És végül hogyan jön Nagy és Társa cég ahhoz, hogy ebben az ügyben, amelyben nem szerepel, költségekben marasztalható legyen? Ezt már egyáltalán nem tudom megérteni. A Nagy és Társa cég meghatalmazást nem adott ügyvédjének, hogy nevében fellebbezést adjon be a Kis Péter ügyben, a bíróság mégis marasztalja az ellenfél költségeiben is. Ennek az intézkedésnek a magyarázata sehelsem található, mint ahogy a bíróság nem is hivatkozik — nem is hivatkozhat — a törvény azon szakaszaira, amelyek alapján ez az intézkedés indokolható volna.

Dr. Gárdos Félix.

KÜLFÖLD.

— **Lammasch és Gleispach.** A bécsi egyetemnek évtizedek óta egyik dísze *Lammasch* Henrik a büntetőjognak és nemzetközi jognak tanára nyugalomba vonult. Lammasch elsősorban nemzetközi jogász, amiről első nagyobb munkája is tanuskodik, amely 1887-ben Auslieferungspflicht und Asylrecht címmel jelent meg s ma is egyik legkiválóbb standard work a kiadatási jog irodalmában. Büntetőjogi munkái közt figyelmet keltett Diebstahl und Beleidigung c. monografiája, amelyben a lopásnak a vagyon s nem a tulajdon ellen irányuló jellegét vitatta, míg büntetőpolitikai tanulmányaiban megértést tanusít ugyan Liszt irányával szemben, de általában mérsékletre int. Kitűnő büntetőjogi kompendiuma mintaszerű rövidsége ellenére is sok eredetiséggel dicsekedhetik. Lammasch tagja a hágai nemzetközi választott bíróságnak, résztvett a Btk. javaslat előkészítésében s mint az osztrák urakházának tagja, a politikában is vezető szerepet játszott. Helyét a bécsi egyetemen gróf *Gleispach* Vencel, a prágai német egyetem büntetőjogi professzora fogja elfoglalni, akinek az osztrák Btk. javaslat szerkesztésében legtöbb része van. Gleispach az egykori osztrák igazságügyminiszter fia, valóban minden nepotikus befolyástól menten futotta meg sikerrel eddigi tudományos pályáját. Sőt még szeretetreméltó egyéni tulajdonságaival sincs e sikerekben része. Oly erős tudományos egyéniség, hogy az első osztrák egyetemnek is csak díszére vállhat. Irodalmi munkálataiban, akár a halmazat vagy a bűnösség tanáról szóló monografiáját, akár az osztrák javaslat pompás ismertetését, akár a Sanka—Rulf-féle tankönyv átdolgozását vagy legutóbb a veszélyeztető deliktumoktól való visszalépésről szóló mélyreható értekezését tekintjük, annyi ötletesség, annyi bátor haladás jellemzi, amennyit eddig osztrák kriminalistában Wahlberg óta nem találtunk. De Wahlbergnek is fölébe helyezi, Gleispachot színgazdag stílusa és ritka szónoki képessége. Nagyrészt Gleispach érdeme, ami egyébként európaszerte elismerésre talált, hogy az 1910. nemzetközi börtönügyi és az 1912. bűnügyi embertani kongresszus a határozatlan itéletek mellett foglalt állást. Őszintén örvendünk, hogy a bécsi egyetem új tanárát ősszel, mint a budapesti kriminálanthropológiai kongresszus előadóját üdvözölhetjük.

— **A párviadalról** nyilatkozott a német hadügyminiszter a birodalmi gyűlésen. A felszólalásnak úgy tartalma, mint maga a felszólaló személye is különös érdekességet adott. A miniszter álláspontja a következőkben foglalható össze: *formális* párbajkényszer nézete szerint nincsen. Mindenki saját maga legyen becsületének őre, de a szabályozatlan önsegéllyel szemben a szabályos párviadal még kivánatosabbnak látszik. A párviadalt csak a törvényhozás pusztíthatja ki, a hadsereg részéről eredő párbajtilalom lehetetlen, mert nem lenne foganatja. A párbajvívásra jelentékeny részben az ösztönöz, hogy «a becsület megsértőjét büntetésben kívánjuk részesíteni». Erre azonban a párbaj bizonytalan kimenetele folytán alkalmatlan eszköz. Másrészt a párviadalra való kihívásra az is késztet, hogy az, kit becsületében megsértettek, ily módon akarja kimutatni, hogy férfiasságában, bátorságában kétkedni senkinek oka nincsen. A párbajra való kihívással a megsértett fél azt mutatja ki, hogy a becsületet életénél is többre becsüli. A hadügyminiszter a legfőbb vonásaiban ismertetett beszéde, mely a párbajt inkább dicsőíti, semmint perhorreszkálja, igen természetesen nem keltett nagy megnyugvást azok körében, kik nem szándékoznak minduntalan rettenthetetlenségüknek tanúbizonyságát adni. Kétségtelen, hogy a párbajozók hevét szigorú büntetések felállításával is lehetne hütögetni, azonban amíg a hadsereg vezetősége megtűri hogy alapigazságként hirdessék, hogy a katonatiszt, aki a párviadalnak nem híve, a hadsereg kötelékében meg nem tűrhető (Sambeth eset), a bajvívó mánia megfékezésére gondolni sem lehet.

A.

— **Háztulajdonosoknak figyelmeztetésül** fog szolgálni a német birodalmi törvényszék egy újabb határozata, melyben a bérbeadott helyiségekhez vezető útak és lépcsőknek a veszélytelen járást kelést biztosító állapotban tartását teszi kötelességükké. Midőn a döntésre okot szolgáltató esetben a háztulajdonos azzal védekezett, hogy lakója a ház tatarozásával megbízott mázolóknak feledékenységük következtében a lépcsőn felejtett létrájában botlott meg és szenvedte a sérüléseket, a bíróság fejére olvasta, hogy a háztulajdonosnak a gondja a lépcsőkön való közlekedés veszélytelen voltát biztosítani. Ha valamely házban való közlekedés a javítási munkálatokhoz szükséges állványok felállítása által különösen megnehezíttetik, akkor a háztulajdonos gondosságának is megfelelően fokozódnia kell, ami esetleg különleges intézkedéseket is igényelhet. Ezek azonban nem merülhetnek ki abban, hogy a háztulajdonos az átalakítási munkálatok részére megbízható embereket fogad fel, eszközeik elhelyezésére megfelelő helyiséget bocsájt rendelkezésükre, egyébként pedig dolguk végzését rájuk bízza abban a reményben, hogy a lakók személyes biztonsága veszélynek kitéve a munkálatok következtében nem lesz. A háztulajdonosnak igenis kötelessége, hogy minden különösebb ok nélkül is bizonyságot szerezzen magának, vajjon a napközben használt szerszámokat félrerakják-e este és nem származhatik-e ily közlekedési akadályokból baleset. Ha pedig valamely állvány éjjelenkint el nem távolítható, úgy annak fokozott megvilágítása szükséges. Azáltal, hogy a háztulajdonos általános utasítást adott egy alkalmazottjának a felügyeletre, fenti kötelezettségeitől felszabadultnak a bíróság nem tekinthette, az előállott balesetből származtatott kártérítési igény tehát vele szemben megáll.

A.

— **Az elmebetegekre vonatkozó francia törvényjavaslat**, amelyet a szenátus nem rég elfogadott, akként rendelkezik, hogy ha a bíróság a vádlottat elmebetegség címén felmenti, vagy ellene az eljárást megszünteti, egyidejűleg elmegyógyintézetben való előzetes letartóztatását rendeli el. Újabb orvosi vizsgálat és az ügyészség meghallgatása után a törvényszék nyilvános üléseken határoz afelett, hogy a beteg szabad-

lábra bocsátandó, magánintézetbe helyezhető, vagy állami menhelybe internálandó-e? Utóbbi menhelybe kell utalni azt az egy évnél hosszabb fogházra elítéltet is, akin az elmebaj a büntetés végrehajtása alatt tör ki. Ezenfelül az összes letartóztatási intézetekben lévő elítélteket évenként pszichiatriai vizsgálatnak kell alávetni. Az alapítandó állami menhelybe oly betegek is felvehetők, akik bár bűncselekményt nem követtek el, az indokolt orvosi vélemény szerint közveszélyesek. Az állami menhelybe felvett közveszélyes elmebeteg elbocsátását a beteg hozzátartozója vagy barátja, vagy az ügyészség kérheti. A kérelem felett a bíróság kimerítő orvosi vélemény alapján határoz. De az elbocsátás minden esetben ideiglenes és visszavonható; az elbocsátott felügyelet alatt áll.

— **A bírósági végrehajtók** szolgálati viszonyairól szóló rendeletet revizió alá vették Poroszországban. Meghosszabbították a végrehajtók előzetes kiképzésére szolgáló időszakot (9 hó) az alkalmazhatóság személyi feltételei közé pedig a könnyen olvasható folyékony *írást* is felvették. A végrehajtótól idáig megkívánt 600 márka biztosítékot, amely összeg jelentéktelenségénél fogva semmiféle célnak sem felelt meg, az új rendelet eltörli. A végrehajtó az ügymenet gyorsítása érdekében köteles a hozzá érkezett oly megkereséseket, melyek elintézésére ő nem illetékes, rövid úton az illetékes végrehajtóhoz juttatni. A végrehajtó a bíróságtól igazolójegyet kap, melyet minden hivatalos eljárás megkezdése előtt, felhívás nélkül is felmutatni köteles. Mindegyik végrehajtó egy bíró felügyelete alatt áll, aki minden hó elején a végrehajtó ügykezelését ellenőrzi, ezenkívül pedig évente legalább egyszer váratlanul a végrehajtó hivatalos helyiségében vizsgálatot tart. Negyedévenkint kimutatást terjeszt a végrehajtó a bíró elé a foganatosított megkeresésekről és ez alkalommal különös figyelmet kell az ellenőrző bírónak fordítania arra, hogy a sikertelen végrehajtások nem állanak-e aránytalanul nagy számban az összes foganatosított végrehajtásokéval, avagy a más végrehajtók által foganatosítottakkal szemben avagy hogy egyáltalában a végrehajtások egészben vagy részbeni sikertelensége nem vezethető-e valamelyes hivatali mulasztásra vissza. *A.*

A Kuria elnöksége u. n. „Imperial" irógépet szerzett be a **YOST IRÓGÉP** r.-t.-tól. Ezen betűfaj csak a Yost irógépben kapható és rendkivüli olvashatósága miatt nagy keresletnek örvend

Teljesen gyakorlott dr. juris ügyvédjelöltet keres szeptember 1-ére dr. Parecz Béla ügyvéd, Aradon. 15245

III. alapvizsgára előkészít szakember. Közelebbi cím e lap kiadóhivatalában. Leveleket a kiadóhivatal továbbít. 15241

Dr. Radoszáv István módosi (Torontálmegye), ügyvéd jogtudor ügyvédjelöltet keres augusztus 15-iki belépésre, ajánlatok a fizetési igény és az eddigi működés megjelölésével címére küldendők. 15276

Szolid, lehetőleg jelesen képzett, szorgalmas kezdő jelöltet keres Fejes János dr. siklósi ügyvéd (Baranya vármegye.). Irásbeli ajánlatot kér. 15272

A magyar, német és tót nyelvek teljes ismeretével szeretnék f. é. aug. 15—30. között egy olyan jobb fővárosi irodában alkalmazást nyerni, ahol a f. év végén az ügyvédi vizsgának magánjogi csoportjából leteendő pótvizsga után néhány évig is maradhatnék. Cím a kiadóhivatalban. 15284

Szabolcsmegyei, kiválóan szakképzett, magyarajkú, jó megjelenésű és modern nőtlen ügyvéd hatévi jelölti és irodavezetői, nyolchavi ügyvédi gyakorlattal irodavezetői állást keres, vagy társul, 28 éves. Adóssága nincs. Ajánlatokat a kiadóhivatal továbbít. 15246

Ujabb jogi könyvek

STAUD LAJOS dr.
A MAGYAR MAGÁNJOG
tételes jogszabályainak gyüjteménye.
Ára kötve 12 korona.

A m. kir. Curia felülvizsgálati tanácsa által a sommás eljárásról szóló törvény (1893 : XVIII. t.-c.) alapján hozott
HATÁROZATOKNAK GYÜJTEMÉNYE
Összeállitotta GOTTL ÁGOST.
XVII. kötet, ára kötve 8 korona.
I—XVI. « « « 151 kor. 50 fill.

A királyi itélőtáblák felülvizsgálati tanácsának elvi jelentőségü
HATÁROZATAI
Összegyüjtötte és összeállitotta TÉRFI GYULA dr.
XVI. kötet, ára kötve 24 kor.
I XV. « « « 260 «

MAGYARY GÉZA dr.
MAGYAR POLGÁRI PERJOG
Ára 26 korona.

GOTTL ÁGOST
POLGÁRI PERRENDTARTÁS
(1911 : I. t.-c.) magyarázatokkal
Ára 20 korona.

FAZEKAS OSZKÁR dr.
AZ ESZMEI JAVAK JOGI OLTALMA
a magyar polgári törvénykönyv javaslatában.
Ára 2 kor. 50 fillér.

MANDEL ZOLTÁN dr.
TANULMÁNYOK AZ IGAZSÁGÜGYI POLITIKA KÖRÉBŐL
A francia elsőfoku polgári peres eljárás váza.
Ára 2 korona.

MESZLÉNY ARTUR dr.
KERESKEDELMI ÉS HITELJOG
Ára 10 korona.

TELLER MIKSA dr.
A MÁSODIK TERVEZET
néhány örökjogi reformjának birálata.
Az utóöröklés. — A hagyatéki hitelezők jogi helyzete. — A végrendeleti végrehajtó.
Ára 1 kor. 20 fillér.

BOSZNIA ÉS HERCEGOVINA IGAZSÁGÜGYI TÖRVÉNYTÁRA
I. kötet:
KERESKEDELMI ÉS IPARI TÖRVÉNYEK
Összeállitotta, bevezetéssel és magyarázó jegyzetekkel ellátta
BAUMGARTEN NÁNDOR dr.
Ára 4 korona.

Kaphatók minden könyvkereskedésben.
Részletfizetésre is megrendelhetők:
Kelemen D. és Társa könyvterjesztési vállalatánál,
Budapest, IV., Reáltanoda-utca 5.

Főszerkesztő: **Dr. Dórday Sándor.** Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat.** Egyetem-utca 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem.** I., Bérc-u. 9. (Tel. 63—96.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Negyvenkilencedik évfolyam. 32. szám. Budapest, 1914 augusztus 7.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratokat bérmentve a szerkesztőt irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

Tartalom. *Dr. Kőnig Vilmos* budapesti ügyvéd: Néhány megjegyzés a moratóriumot illetőleg. — *M. Z.:* Francia bíróságok ítélete a békéről és a békeegyesületekről. — *Dr. Nemere Béla* budapesti ügyvéd: Szavatosság a Tervezetben. — Szemle.
Melléklet: Magánjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Néhány megjegyzés a moratóriumot illetőleg.

A háború kiütésével gyors intézkedésre volt szükség. Az emberek észnélküli kapkodásával szemben az összesség gazdasági érdekeit kellett megvédeni. Ennyiben helyes volt a rendelet. Nehogy a pánik megölje egész gazdasági létünket, a rendelet egyszerűen megállította az egész gépezetet. De a háború egész tartamán át ez így nem maradhat. Amit lehet megmenteni, azt még a háború dacára is meg kell menteni. Nincsen olyan érdek, mely kíméletre igényt tarthatna, ha a háború céljai ezt megkövetelik, de oktalanság volna az ország megélhetését lehetetleníteni oly intézkedésekkel, melyek kikerülhetők anélkül, hogy ezek miatt az ország védelme szenvedne. Sőt végelemzésben a gazdasági élet ébrentartása épen haderőnk szempontjából elengedhetetlen szükségszerűség.

Mindenekelőtt teljesen elhibázott a rendelet azon intézkedése, mely a moratóriumot minden magánjogi obligatióra kiterjeszti. Ez olyannyira hibás, hogy hajlandók vagyunk egyenesen tollhibára gondolni. Nem akarom az összes kötelmeket felsorolni, mert minden jogász enélkül is egy pillanat alatt végig fogja gondolni, hogy a legtöbb obligatió nem szorul moratóriumra és hogy válogatás nélkül minden kötelemre azt alkalmazni, a társadalmi rend teljes felbontásával volna egyértelmű. A rendelet bizonyára pénzbeli tartozásokra kívánta vonatkoztatni a moratóriumot, más szolgáltatásoknál nincs is szükség intézkedésekre, mert minden egyes esetben el lesz bírálható, vajjon a háború mint vis major érvényesül-e?

A pénzbeli tartozások körében is a szabályozás részben egyoldalú, részben hézagos. Úgylátszik, első pillanatban csak néhány pénzintézet kívánságára voltak tekintettel, akik joggal féltek a betétek rohamos visszaköveteléséből származható bajoktól. Koncedáljuk tehát, hogy itt mentő törvény kellett, de a védelem messze túllőtt a célon. Elhibázottnak kell minősítenünk, hogy a pénzintézet minden megkülönböztetés nélkül 200 koronára korlátozhassa fizetéseit. Akinek 205 korona jár, az épúgy követelhet 200 koronát, mint az, aki egymilliónyi betéttel bír! Aki nagy vagyonához mért háztartással vagy gazdasággal bír, az családjával és egész személyzetével éhen halhat, ha ugyanannyit követelhet, mint aki csak óvatosságból szedi ki néhány megtakarított koronáját. Azt az argumentumot sem akceptálom, hogy egyik-másik pénzintézet nem köti magát szószerint a rendeletadta jogához és kivételes esetekben méltányos. Itt a pénzintézet tetszése nem lehet mérvadó és annyival is inkább szükségünk van objektive igazságos szabályozásra, mivel a betevő igénye különben más oldalról is veszélyeztetnék. Talán felesleges itt rámutatni arra, hogy a betétek nagy része a pénzintézetek künnlevőségeiben találja fedezetét; ha már most ezek a künnlevőségek a háború folytán oly mérvben válnak értéktelenekké, hogy az illető pénzintézet részvénytőkéje a hiány pótlására már elégtelen, úgy végelemzésben aránylag a betétek elvesztik fedezetüket. Ezekből következik, hogyha a pénzintézetek a moratóriumot igénybe veszik, nem lehet tetszésükre bízni, hogy X-nek 200 koronát, Y-nak pedig 200,000 koronát fizessenek ki betétére, mert könnyen előfordulhat, sőt nagyon valószínű is, hogy gyöngébb intézeteknél elő fog fordulni, hogy amíg a moratórium megszűnik, X. semmit sem fog kapni, míg Y. egész pénzét kiszedte. Véleményem szerint percentekben kifejezve meg kellene állapítani, hogy a pénzintézet mennyit tartozik kifizetni a betevőnek a moratórium tartama alatt és ki kellene mondani azt is, hogy a pénzintézet, ha nagyobb percentuációban kívánja részesíteni betevőit, ezt valamennyi egyformán igénybe veheti.

Nagy nyugtalanságot idézett elő az a körülmény is, hogy a moratórium lehetővé tette, hogy a bankok a nagy kamatlábemelés dacára a betéti kamatokat változatlanul fenntartották. Természetes, akinek nem kell félnie a betét visszavonásától, annak nincs is oka a kamatokat emelni. Másrészről eme kamatok emelése attól függ, vajjon azok, kik a moratórium folytán fizetési haladékban részesülnek, milyen kamatokat lesznek kötelesek fizetni? Ez a két kérdés, mint összefüggő, szabályozandó lesz.

Nem kívánok bővebben foglalkozni azzal az ellentmondással, hogy a munkabérek stb. kifizetendők — ami természetes is — holott a bankban fekvő fedezet hozzáférhetetlen. De rámutatnom kell arra, hogy teljesen elhibázott rendelkezés az, mely a moratóriumot a folyószámlabeli banktartozásokra is kiterjeszti. Itt a banknak mindig késznek kellett lennie a fizetés teljesítésére, itt nincs is felmondás, a pénzek rendszerint rövid használatra kerülnek a bank kezéhez. Itt a moratórium a legveszélyesebb, mert számtalan üzemet egyenesen lehetetlenít. Hozzájárul, hogy a folyószámlán inkasszók vannak elkönyvelve, melyekre a fél feltétlenül számíthatott. A moratórium ily mérvű kiterjesztése ezenfelül lehetetleníti, hogy az erre hajlandó polgárok az állam hitelszükségleteinek kielégítésénél közreműködjenek. Legalább azt kellene tehát kimondani, hogy a számlatulajdonos jogosítva van követelése felett államkölcsönöknél való részvétel erejéig diszponálni.

Végül feltétlenül ki kell vonni a moratórium hatása alól a haszonbérköveteléseket. A termények ára nagy mérvben emelkedett, miért nyerjen a haszonbérlő haladékot? Ugyancsak fizetendők legyenek a jelzálogkölcsönök után az amortizácionális részletek. Ha a ház és földtulajdonos megkapja a bért, illetve a haszonbért, logikus, hogy ő is fizessen. Kivételes esetekben az intézet méltányossága szokott módon nem fog elmaradni. Ezeknek az intézkedéseknek logikai folyományaképen a jelzáloglevelek szelvényeinek beváltása is biztosítva lesz. Itt tehát szintén nincs helye mora-

tóriumnak. Ellenben a tőketörlesztésekre az fenntartandó volna. Ugyanezt az elvet lehetne alkalmazni városi kölcsönökre és egyáltalában a tőzsdén jegyezve volt, bemutatásra szóló papírokra.

Jelen sorokkal természetesen nem meríthettem ki az összes részletesen szabályozandó kérdéseket. Csak néhány főbb pontot kívántam érinteni és meg kell elégednem, ha bármi csekély részben is hozzájárulhatok e nagy horderejű aktualitás megvilágításához. *Dr. Kőnig Vilmos.*

Francia bíróságok ítélete a békéről és a békeegyesületekről.*

Thibault Narcisse 1912 február 19-én Párisban meghalt. Örökösei voltak testvére: Thibault Pierre, két unokahuga: Dieudonné leányok anyjuk, az örökhagyó nővére törzsén. Örökhagyó 1884 december 22-én kelt magánvégrendeletében végrendeleti végrehajtóul Thibault Théodore-t jelölte ki; több hagyományrendelés után pedig a következő rendelkezést tette: «Vagyonom többi részét Pratt Hodgson úrnak, az «International Arbitration and Peace Association» (Nemzetközi Választottbírósági és Béke-Egyesület)-nek hagyom, London Parliament street 38, azzal a feltétellel, hogy e pénzt a kontinens békéje érdekében fogja felhasználni. Ha ezen rendelkezés érvényesülésének valami akadálya volna, akaratom, hogy a hagyatéknak ez a része teljesen Thibault Théodore-é, végrendeletem végrehajtójáé legyen.» A végrendelet mellett két levél feküdt, az egyik a végrendeleti végrehajtóhoz címezve, a következő tartalommal: «Egy londoni békeegyesület részére hagyományt rendeltem. *Ez a hagyomány nagyon a szívemen van, mert nézetem szerint ma a háború a legnagyobb akadálya az emberiség művelődésének és boldogságának.* Ha valami akadályozná a rendelkezés hatályosulását, e pénz önre száll vissza és ön lehetőleg szándékom szerint fogja majd felhasználni. A mellékelt levél a londoni társaság elnökéhez van intézve, akinek a kérdéses hagyományt rendeltem. Adja át neki annak idejében.» A levélben említett másik levél így szólt: «Kérem Pratt Hodgson urat, hogy a hagyománynak csak a jövedelmét költse el, a tőkéből pedig a társaság részére, melynek elnöke, alakítson egy örökös járadékot, mindezt abban a meggyőződésben, hogy a pénz a kontinens békéjének fenntartására fog fordíttatni.»

A végrendeleti végrehajtó az örökhagyó előtt halt meg, a javára történt hagyományi helyettesítés így hatályát vesztette. A végrendeletet örökhagyó unokahugai a Dieudonné-leányok megtámadják.

A párisi törvényszék ítélete:

A Dieudonné-nővérek a code civil 911. §-a alapján** a Pratt Hodgson részére tett hagyományrendelés érvénytelenítését kérik a következő indokok alapján. Nagybátyjuk nem akarta nevezettet, akit nem is ismert, vagyonában részesíteni, a tulajdonképeni hagyományos az angol International Arbitration and Peace Association, ennek pedig az örökhagyó halálakor nem volt passzív örökösödési joga. Minthogy azonban a felperesek állításaikat nem bizonyították, ellenkezőleg Thibault Narcisse végrendelkezésének egész tartalmából megállapítható, hogy nevezett, aki egész vagyonáról belátása szerint rendelkezhetett, előbb több személy, ezek között felperesek részére ugyan hagyományokat rendelt, de azt akarta, hogy vagyonának többi része egy igaz ügy: a kontinens békéjének szolgálatára használtassék; ehhez az ügyhöz testtel-lélekkel ragaszkodott. Így lévén elhatározva, keresett embert, aki a legjobban tudná a megvalósulás felé vinni az annyira szivén hordozott gondolatot, és így jutott ahhoz, hogy hagyományosául Pratt Hodgson-t válassza; bár nem ismerte személyesen, de ő volt az egyik legnagyobb békeegyesület elnöke. A végrendeletnek olykép való értelmezése, hogy Pratt Hodgson részére rendeltetett a hagyomány, világos tartalmú okirattal van megerősítve; mert a végrendelethez csatolt, s vele egységes, Pratt Hodgsonhoz címzett levélben az örökhagyó gondos fővel formális utasításokat adott a neki hagyományozott összeg hovafordítására nézve. Nem irányadó körülmény az, hogy Pratt Hodgsonnak a neki juttatott vagyonból semmi előnye nem lehet, amennyiben az örökhagyó a fentemlített levélben meghagyta, hogy a hagyománynak csak a jövedelmét szabad elköltenie és a tőkéből a békeegyesület részére egy alapítványt kell tennie; hagyományrendelés ugyanis olyképen is lehetséges, hogy a terhek az egész hagyományt felemésztik.

Felperesek Thibault Narcissenak a végrendeleti végrehajtóhoz intézett levelére hivatkoznak; ez szintén a végrendelethez van csatolva és ennek egyik mondata így szól: «Egy londoni békeegyesület javára hagyományt rendeltem». Ez a nyilatkozat azonban teljesen összeegyeztethető örökhagyónak Pratt Hodgson részére tett rendelkezésével, mert a részére rendelt hagyománynak épen terhe az, hogy a tőkéből egy örökös járadék alakíttassék az elnöklete alatt működő egyesület javára. Minthogy ezen egyesület az örökhagyó halála óta Angliában formailag is teljes jogi személyiséget nyert, ennélfogva nincsen semmi akadálya annak, hogy a hagyomány, melyet a Franciaországban szükséges kormányhatósági jóváhagyás után fel is vehet, hatályosuljon». Ezen indokok alapján elutasítja a keresetet.

Az ítélet ellen felperesek fellebbeznek. A párisi fellebbezési bíróság a következő *megváltoztató* ítéletet hozza:

A végrendelet kifejezései, bár látszólag Pratt Hodgson-t instituálják, akit örökhagyó sohasem látott, akinek lakhelyét nem is tudta, már magukban arra mutatnak, hogy a hagyományrendelés valójában reá csak mint a londoni békeegyesület elnökére vonatkozott és jogosan lehet ebből azt következtetni, hogy a végrendelkező óhaja szerint *az egyesület* volt a hivatott a rendelkezés minden előnyét élvezni. De ha a legkisebb kétség volna még e tekintetben, eloszlatnák e kifejezések: «Egy londoni békeegyesület részére hagyományt rendeltem». Ebből következik, hogy a hagyomány-rendelés egy közvetítő személy alkalmazásával az előbb megjelölt társaság javára történt.

Ami e társaság jogképességét illeti, a fellebbező fél azt allegálja, hogy a társaság az örökhagyó halála előtt jogi személyiséget szerezvén, Franciaországban is hagyományos gyanánt szerepelhet statusához fűződő személyi jogánál fogva. Erre, mint bármely más magánszemély Franciaországban, a társaság is hivatkozhat és ez feljogosítja, mint jótékonycélú (charitable) egyesületet, ingó ajándékok szerzésére. Feltéve azonban, hogy a francia közjog nem áll útjában annak, hogy egy angol jogi személy anélkül, hogy Franciaországban el volna ismerve, jogokat igényelhessen, *még mindig kérdéses, vajjon a kérdéses egyesülés, amely kizárólag emberbaráti célokat szolgál, jótékonycélú egyesülésnek tekinthető-e?* E kérdés egyáltalában nem oldatott meg, ez a pont kétes maradt. És valóban, bár a hasonló egyesülések kezdeményezőinek a szándéka elvileg helyes lehet, a kivitelnél használt eszközök az egyes államokban szétszórva, természetükben és megnyilatkozásukban igen sokfélék lehetnek, sok mindent engednek át az egyéni kezdeményezésnek, felhasználhatja őket rossz indulat, közvetett és kerülő útakon hozzákapcsolódhatnak üldözendő theóriákhoz és nem mindig alkalmazkodnak a közrend szükségleteihez, de maga az alapdoktrina is, többféleképen értelmezve, tekintettel követői túlbuzgóságára, alkalmas oly szenvedélyeket felkelteni, amelyeket a tulajdonképeni jótékonycélú és emberbaráti intézmények nem támaszthatnak. Ennélfogva az az álláspont, hogy az egyesület már céljánál fogva jogképes, nincs semmivel igazolva. Nem tarthat azonban igényei érvényesítésére számot arra való tekintettel sem, hogy utóbb formailag is jogi személyiséget, törvényes létet nyert, mert az örökhagyó elhalálozása idején az egyesület Franciaországban, de Angliában sem volt elismerve. Így a vérszerinti örökösökkel szemben fellépni nem jogosult, ezeket nem érinthetik ugyanis oly jogok, amelyek utóbb szereztettek meg. Az analógia túlhajtása és szócsavarás nélkül nem lehet egy még nem létező egyesületet a méhmagzathoz hasonlítani, minthogy ez utóbbinak a természet és a fejlődés törvényei szerint meg kell születnie. A fennebbi kifejtések fölöslegessé teszik annak vizsgálatát, hogy Pratt Hodgson személyesen volt-e instituálva, illetőleg valami személyi joggal volt-e felruházva.

Ami a fellebbezésben részére vindikált «trustee» minőségét illeti, ezzel őt a végrendelet sem kifejezetten, sem burkoltan nem ruházza fel, ezen intézmény egyébként kizárólag angol, Franciaországban mása nincs és egy francia végrendelkező azt csak úgy, a sorok között nem alkalmazhatja, de ha kifejezetten volna is

* Pandectes Françaises; 1914. évi júniusi szám 305. és köv. old.
** Öröklésre képtelen javára tett rendelkezés érvénytelen.

alkalmazva, nem lehetne eszköz arra, hogy francia örökösöktől francia vagyon elszakíttassék. Ez ugyanis kerülő út volna a francia jog közjogi természetűnek tekintendő korlátozásainak kijátszására.»

A semmítőszék a semmisségi panaszt elutasítja, a fellebbezési bíróságéval egyező indokolással. A tekintetben, hogy a békeegyesület tekinthető-e «jótékonycélú» társulatnak, amely angol jog szerint puszta létezésével már jogképes, minden kormányhatósági elismerés nélkül, elutasítja magától a határozathozatalt, mondván, hogy ez: «idegen törvény értelmezése és így nem tartozik a semmítőszék felülvizsgálata alá».

A kérdés sarkpontja az volt, hogy a békeegyesület jótékony, charitativ egyesületnek tekintessék-e, vagy sem. Előbbi esetben ugyanis minden további nélkül, automatice jogképes. A kérdést a párisi fellebbezési bíróság nemlegesen döntötte el. Ugyancsak elutasította a fellebbezési bíróság azt az érvelést is, hogy az ilyen alakuló egyesület, helyesebben alapítvány a méhmagzathoz hasonlóan már fejlődése szakában is jogvédelemben részesül, illetőleg öröklőképes. Holott ez az elv érvényesül a német polgári törvénykönyv 84. §-ában és kifejezetten a II. Tervezet 1520. §-ában. Magyar bíróság tehát elutasító ítéletet nem hozott volna.

A fellebbezési bíróság ítéletének az a része, amely a békeegyesületeket kiveszi a jótékonycélú egyesületek közül, Franciaországban is nagy recenzust keltett. Weiss, a párisi egyetem tudós tanára felhozza, hogy amikor az angolok jótékonyegyesületek közé sorolják az adófizetés megkönnyítésére, az állatok védelmére alakult társaságokat, talán mégsem lehet kirekeszteni közülök azt az egyesületet, amely a legsúlyosabb adó, a véradó megszüntetésére és az állatokénál súlyosabb — az emberi szenvedések orvoslására alakult. Hugueney, Dijon-i egyetemi tanár, aki az ítéletet a Pandectes Françaises-ben ismerteti, a következőkkel vezeti be fejtegetéseit: Az ítélet szerzői, talán túlságos lenézéssel a művészet iránt: «öreg kodexünk szövegét új tálakon más-más sauce-okkal a jelenkor ízléséhez alkalmazni» — régi recepteket használtak mindenáron és inkább kibújtak a nehézségek elől, mintsemhogy megoldották volna azokat. *M. Z.*

Szavatosság a Tervezetben.

I. Szavatosság a jogért.

A Tervezet a szavatosság kérdését két csoportban tárgyalja. Külön a jogért és külön a dolog hiánymentességéért való szavatosságot. A kérdés kimerítő taglalását mellőzve, nehány szempontot kivánunk a törvényhozók figyelmébe ajánlani.

A vételről szóló 1113. §. szerint az eladó köteles az eladott jogot a vevőre átruházni és a Tervezet indokolása azt mondja, hogy e jogátruházási kötelezettség a jogért való szavatosság szabályaiban találja közelebbi kifejtését. Az indokolás itt homályos, sőt téves. A 1113. §. szerint az eladó kettőt szolgáltathat: vagy dolgot, vagy jogot ad el. Amidőn az indokolás a jogért való szavatosság fejezetét jelöli meg azon forrásként, amelyben a jogátruházási kötelezettség, vagyis jogeladás bővebb szabályait találja, egyszersmind azt látszik mondani, hogy a jogért való szavatosság fejezetének rendelkezései csupán valamely jog eladójára, nem pedig a dolog eladójára vonatkoznak. A valóságban ez egyáltalán nincs így és a Tervezet szövege önmaga cáfolja meg az indokolás magyarázatait. Le kell szögeznünk tehát az indokolással szemben, hogy a Tervezetnek a jogért való szavatosságról szóló fejezete egyaránt vonatkozik dolgoknak és jogoknak eladására.

Az általános elv az, hogy valamely dolog, vagy jog eladója szavatol azért, hogy a vevőn kívül másnak a vétel tárgyára nézve semminemű joga sincsen. Természetesen a felelősségen kívül terheli az eladót az a gondosság, amelyet a közfelfogás szerint rendes embertől a vételi ügylet adott körülményei között el lehet várni. Aki e gondosságot elmulasztja, vétkességéért felelősséggel tartozik. A szavatosság a felelősségen túlmegy és a nem vétkes eladót is arra kötelezi, hogy a vevő nyugodt birtoklását biztosítsa. Mindez folyik abból a tényből, hogy a vevő egyedül ismeri, vagy legalább is alaposabban ismeri az eladandó dolgot, vagy jogot és csakis ő tudhatja, nincsenek-e oly igények, vagy olyan kifogások, amelyek a vevő nyugodt birtoklását meghiusíthatják.

Azonban a Tervezet ezen elven túlmenőleg az 1133—1136. §-okban teljesen azonositja az ingó dolog, vagy jog eladóját az ingatlan eladójával. Vagyis az ingatlan eladója épen úgy felel a nyugodt birtoklásért, mint az ingó dolog eladója, sőt az elv egyenlősítése folytán azért is felelősség terheli, hogy a vevő joga bekebelezésének telekkönyvi akadálya sincsen és az eladott ingatlanon, vagy ingatlanra vonatkozó jogon teher nem nyugszik.

A Tervezet itt túlmegy azon a célon, amelyet az eladó szigorú objektív felelősségével elérni kíván. A telekkönyv mai rendszere biztosítja mindenki részére a teljes nyilvánosságot. A telekkönyv egész intézménye azért áll fenn, hogy az ingatlanok és az azokhoz fűződő jogok mibenléte bárki által ismerhető legyen és hogy ezen nyilvánosság az ingatlanok forgalmi képességét biztosítsa. A Tervezet lerontja a telekkönyvbe vetett hitet, ha azt állítja, hogy a vevőnek a telekkönyvben bíznia nem lehet, hanem az eladó külön szavatosságot is vállal. *Vagy* nem állhatnak fenn a vevővel szemben egyéb jogok, mint aminőket a telekkönyv feltüntet, *vagy* megszűnt a telekkönyv létjogosultsága.

A mai jogállapot szerint meg kell győződnünk arról, hogy a megvenni szándékolt ingatlan tényleges helyzete minő, de egyszersmind tudjuk azt is, hogy az ellenük érvényesíthető nyilvánkönyvi állapotért való felelősség magát a telekkönyvet terheli.

Nincsen célja annak, hogy az eladót oly felelősséggel is terheljük, amely nem folyik abból a fentemlített tényből, hogy a vétel tárgyát ő ismeri jobban. A telekkönyvet mindenki egyaránt ismerheti. Ha választanunk kell a között, hogy a telekkönyv vizsgálatának kötelezettsége a vevőt, vagy az eladót terhelje, e terhet nyilván a vevőre kell hárítanunk azért, mert a telekkönyv nincs az eladó birtokában, nem az eladó különös ismeretének tárgya és mert a telekkönyvért az eladóra rótt felelősség a telekkönyv intézményének jelentőségét lerontja.

A törvényhozás feladata lenne, hogy az óriási nemzeti vagyont jelentő ingatlanok forgalmát emelje, értékesítését előmozdítsa. Ennek a helyes közgazdasági célnak egyik eszköze a telekkönyvi intézmény. Azok az államok, ahol a telekkönyv nem honosult meg, azon fáradoznak, hogy felállítsák és kötelező erejűvé tegyék (Anglia); mi a fordított politikát követjük a Tervezetben és lerontjuk a telekkönyvbe vetett bizalmat. Minden erőnkkel oda kellene törekednünk, hogy a népünktől még ma is idegen telekkönyvi intézmény megerősödjék és megszűnjenek a tényleges állapot és telekkönyvi helyzet közötti kiálltó ellentétek. Az ország némely vidékén az ingatlanok túlnyomó többségének tényleges állapota eltér a nyilvánkönyvi helyzettől. Amidőn a Tervezet azonfelül, hogy az eladót — helyesen — megterheli a tényleges akadálymentességért való felelősséggel, külön a nyilvánkönyvi állapotért is felelősségre vonja, amidőn a nyilvánkönyvből kitűnő terhek dacára a tehermentes eladás vélelmét állítja fel, amidőn az indokolás egyenesen kijelenti, hogy a telekkönyv ismerete a vevő részéről egyenlő a nemtudással, alapjában támadja meg ingatlan forgalmunkat.

Önmagával ellentétbe jut a Tervezet ott, ahol kimondja (1136. §.), hogy ha az ingatlan vevője, vagy az ingatlant terhelő jog vásárlója megvett joga bekebelezésének útjában álló telekkönyvi akadályt a szerződés megkötésekor ismerte, akkor az eladó felelőssége arra szoritkozik, hogy az akadály elhárításáról lehetőség szerint gondoskodjék. Ha ugyanis telekkönyvi akadályról beszélünk, akkor oly jogokról vagy terhekről van szó, amelyek a telekkönyvből kitűnnek és a vevő jogainak érvényesítését akadályozzák. A telekkönyvből kitűnő akadályokat a vevő ép úgy, mint bárki más, ismerheti, mert a telekkönyv teljesen nyilvános intézmény, sőt ismernie kell is, mert a Tervezet más helyütt előforduló rendelkezése szerint vétkességet követ el az, aki elmulasztja azt a gondosságot, amelyet az élet felfogása szerint rendes embertől az adott körülmények között el lehet várni (1. nem teljesítés és kötelemszegés). Vagy arra az álláspontra helyezkedünk, hogy a telekkönyvi állapotnak az eladó szavatosságára semmi befolyása nincsen, mert bárminemű legyen is a telekkönyv, az eladó szavatol a vétel tárgyának tehermentességéért, (1133. §.), akkor az eladó nem hivatkozhatik a vevőnek az akadályokról való tudomására, mert a telekkönyvi állapot ismerete közömbös. Avagy kimondjuk, hogy csökkentjük az eladó felelősségét, ha a vevő a joga bekebelezésének útjában álló telekkönyvi akadályt ismerte (1136. §.), akkor elismertük, hogy az ingatlanra vonatkozó telekkönyvi akadályokat a vevőnek ismernie kell.

*

Nem zárkózhatunk el a valóság elől és nem mondhatjuk ki azt sem, hogy a telekkönyvi állapot közömbös — hacsak a telekkönyvbe vetett hitet meg nem akarjuk ingatni — sem azt, hogy a vevő behunyt szemmel mehet el a telekkönyv mellett, amelyet pedig épen az ő tájékoztatására alkotott meg a törvényhozás. Az 1136. §. indokolása azt mondja, hogy csak a harmadik személy jogának, illetőleg a telekkönyvi akadálynak tényleges ismerete zárja ki, vagy korlátozza az eladó szavatosságát, nem pedig az a körülmény, hogy a kellő utánjárás, különösen a telekkönyv megtekintése által a jogról, vagy az akadályról tudomást szerezhetett volna. Vagy téved ez az indokolás, vagy helytelen az 1136. §. A kettő nem fedi egymást.

A bírót az indokolás nem fogja kötni és a törvényszakasz elolvasása után arra a meggyőződésre kell jutnia, hogy az eladó felelőssége akkor is csökken, ha az illető akadály a telekkönyvből kitűnik. És a bírónak, aki így dönt, teljesen igaza lesz ugyan, azonban összeütközésbe fog kerülni az 1133. §. rendelkezésével és másképp fogja magyarázni a törvényt, mint annak saját indokolása.

Azon elv alapján, melyet a Tervezet, bár kevés következetességgel, keresztül akar vinni, hogy tudniillik tekintet nélkül a telekkönyvre, ingó és ingatlan eladója egyformán szavatol, következik, hogy a vétel tárgyát képező zálog- és jelzálogjogokat egyenlő elbánásban részesíti. A zálogjogra nézve nem lehet vitás ama rendelkezés helyessége, hogy az eladó a vétel tárgyát más megállapodás hiányában mentesíteni köteles, még ha tudomása volt is a vevőnek a szerződés megkötésekor a megvett ingót terhelő jogról. Ha a vevő a zálogjogot nem ismerte, úgy az eladó felelőssége kétségtelen, mert a zálogjogról ő okvetlenül tudott, másrészt pusztán külső ismérvek alapján a vevő arról tudomást nem szerezhetett. Méltánylandó, hogy a zálogjognál akkor is köteles a mentesitésre az eladó, ha a vevő e jogról tudott. Zálloggal terhelt ingókat nem szokás forgalomba hozni, átruházni. Felteendő a vevőről, hogy csupán arra az esetre vette meg a kérdéses ingóságot, ha a zálogjog megszűnik. Méltányos továbbá, hogy a zálogjoggal terhelt ingó vevője, ki esetleg az eladó ellen a szavatosság alapján indítandó perben felperes lesz, tekintettel arra, hogy a maga részéről már teljesített és birtokon kívül van, lehetőleg megkönnyítendő jogainak érvényesítésében. Azonban egészen más a helyzet, a jelzáloggal terhelt ingatlan vevőjénél. Ennek a vevőnek vajmi könnyű meggyőződnie az ingatlan állapotáról. Amíg egyrészről nem lehet őt felmenteni az alól a kötelezettség alól, hogy az ingatlan tényleges helyzetét alaposan vegye szemügyre, addig másrészről mindazokban a kérdésekben, amelyekben a telekkönyvi állapot a döntő, így tehát a jelzálogban is, bíznia kell a telekkönyvben. Megveszi az ingatlant, úgy abban az állapotában, amelyben a telekkönyv azt mutatja. Merőben felesleges ezek után feltételezni a vevőről, hogy valamely nem létező ideális ingatlant kívánt megvenni, amelyen nem nyugszanak a telekkönyvből kitűnő jelzálogjogok és vajmi méltánytalan lenne a vevőt, aki a vételár megállapításánál a jelzálogi terheket is figyelembe vette, utóbb az ingatlan tehermentesítésére kötelezni. A polgári törvénykönyv a mindennapi életnek szól, már pedig az egyszerű ember az ingatlan adásvételénél csupán a vételárat jelöli meg és körülírja az ingatlan telekkönyvi fekvését. A Tervezet szerint azonban ezzel nagy hibát követett el, mert a vevő mást követelhet tőle, mint amit ő eladott: utóbb legjobb tudása ellenére, a telekkönyv ismerete dacára tehermentesítést követelhet. Ily rendelkezésnek a polgári törvénykönyvben helye nincs és azt indokolni semmivel sem lehet.

II. Szavatosság a dolog hiánymentességeért.

Bár nem tartozik a döntő tényezők közé, egy hosszú időre alkotandó törvénynél fontos, hogy a megjelölések és elnevezések szabatosságára is figyelemmel legyünk. Eltekintve minden egyéb előnyétől, esetleges vitákat is eleve kiküszöböl a precíz meghatározás. Ebből a szempontból helyesebbnek tartanók «Szavatosság a dolog hiánymentességeért» kifejezés helyett a «Kellékszavatosság» kifejezését, melyet jogirodalmunk is elfogadott.

A mai jogállapot mellett, amidőn jogforrásunk nem egységes törvény, háromféle rendszabályunk van a kellékszavatosság megállapítására. A joggyakorlat, a szűkebb értelemben vett Magyarországon, a KT. 348. §-át fogadta el a magánjogi kellékszavatosság zsinórmértékéül. Erdélyben, illetve pontosabban az Osztrák polgári törvénykönyv hatályterületén, a magánjogi kellékszavatosságra nézve az Osztrák polgári törvény szabályai intézkednek. A Tervezet magánjogi szempontból mind a KT. 348. §-át, mind az osztrák polgári törvénykönyv 392. §-át hatályon kívül helyezi. Kereskedelmi ügyekben továbbra is jogforrás marad a kereskedelmi törvény. Nem felesleges tehát vizsgálnunk, vajjon milyen eltérések vannak a különböző, de azonos tárgyú törvényrendelkezések között.

A KT. 348. §-a szerint a kellékszavatosság abban áll, hogy a kikötött, vagy törvényi kellékek hiánya esetén felelősségre vonható az eladó. Ezzel szemben a Tervezet 1147. §-a nem említi a törvényi hiányokat, hanem oly hibát említ, amely a dolog értékét, vagy rendeltetésének megfelelő használhatóságát befolyásolja. Helyeselnünk kell a Tervezet szóhasználatát, mert törvényi kellék mást jelent használhatósági kelléknél és eddig is a gyakorlat jóakaratára volt szükség, hogy a törvényi kellék fogalmát a forgalom szükségleteinek megfelelően kiterjeszthessük.

Törvényi kellékek hiányában szenved például az árú, amelyet a közigazgatási hatóság, mint valamely törvényi rendelkezésbe ütközőt, bizonyos célra tilalmasat, vagy veszélyeset elkoboz, anélkül, hogy ezen törvényi kellék hiány miatt az eladó szavatosságának okvetlenül be kellene állania.

A kereskedelmi törvény szerint a vevő, akár eláll az ügylettől, akár árleszállítást igényel, kártérítést is követelhet. A Tervezet a kártérítési követelést arra az esetre szorítja, amidőn az eladó kifejezetten jótállott a hiánymentességért, vagy vétkesen járt el. Hozzájárul ehhez, hogy a kártérítési kötelezettség a Tervezet szerint nem járulékos természetű, mint a kereskedelmi törvényben, hanem a vevőnek választania kell árleszállítás, vagy — vétkes eladóval szemben — kártérítés között. A kártérítés mérvére alább fogunk kitérni, azonban ehelyütt meg kell jegyeznünk, hogy indokolatlan a kártérítés lehetőségének teljes kizárása, ha az eladót súlyos vétkesség terheli, abban az esetben is, amidőn a vevő kénytelen-kelletlen a teljesítéshez ragaszkodik. Az árleszállítás csupán a kellékek hiányának ellenértéke és az a vevő, ki árleszállítást követel, csupán azt kívánja, hogy ne fizessen többet, mint amennyit a dolog tényleg megér. Ha azonban azt a tételt állítjuk fel, mint a Tervezet 1151. §-ában, hogy a csalárd eladó teljes kártérítéssel tartozik és a forgalom biztonságát akarjuk ezzel a büntető rendelkezéssel megóvni, akkor adjuk meg e védelmet, illetve megtorlást annak a vevőnek is, aki nagyobb kár elkerülése végett az árút alacsonyabb áron elfogadta. Lehetséges, hogy a vevő a dolgot ismét tovább adja és csupán azért veszi át árleszállítás mellett, mert őt kisebb kár éri további vevője részéről, mintha egyáltalán nem szállítana; ezenfelül lehetséges az is, hogy a nemszállításból oly nagy kár keletkezik, melyre a csalárd és teljes kártérítéssel tartozó eladó anyagilag nem jó. Mindenképen méltányos volna ilyen esetben, hogy a vevőt ért kárt, melynek, mint hangsúlyoztuk, az árleszállítás nem ellenértéke, a csalárd eladó megtérítse.

Fentiekből, de egyéb okokból is még az a tanulság is vonható, hogy a «vételár leszállítása» helyett célszerűbb lenne, a kereskedelmi törvény vételár «aránylagos» leszállítása kifejezését megtartani. Az aránylagos szó fejezi ki, hogy a dolog minősége és a vételár egymással arányban kell hogy álljanak. Amennyivel a minőség rosszabbodik, abban az arányban csökken a vételár is. Ha az aránylagos szót mellőzzük, a fentemlített esetben, amidőn a vevőnek a vételár leszállítás mellett is kára van, azt a hiedelmet támaszthatnók, hogy a vételár leszállítása nemcsak a minőségi hiány fokáig terjedhet, hanem az esetleges károsszeget is ellensúlyozhatja. Ez azonban nem helyes. A kártérítés külön lapra tartozik és az árleszállítás nem lehet nagyobb arányú az értékcsökkenésnél.

Ha az aránylagos szót megtartjuk, úgy feleslegessé válik az 1147. §. «számbavehető» kifejezése. Amidőn minden értékcsökkenésért aránylagos árleszállítást engedélyeznek, akkor természetes, hogy a csekély — a Tervezet szerint alig «számbavehető» — értékcsökkenéssel szemben csekély árleszállítás áll. A Tervezet mai szövegezésében a kisebb jelentőségű értékcsökkenést nem ellensúlyozhatja árleszállítással a vevő. A megokolással a Tervezet adós marad. Eltekintve attól, hogy semmi technikai akadálya nincs a készpénzben meghatározott ár bármily csekély összeggel való leszállításának, a kivitelben számtalan vitára alkalmat adó

tétel marad a «számbavehető» értékcsökkenés. Nincsen ok arra, hogy az árleszállítást aránylagosan csekély mértékben, csekély hiánynál is meg ne engedjük. Ezzel szemben természetesen módosítani kellene az 1147. §. szövegezését oly módon, hogy a csekély jelentőségű, a «számbavehetőn» alulmaradó hiány az ügylet felbontására jogot ne adjon.

A vétel felbontása esetében a Tervezet egyszerűen a törvényes elállási jogot adja meg a vevőnek és azt mondja, hogy a vétel felbontására a törvényes elállás jogszabályait kell alkalmazni. (837—849. §§.)

Teljesen nem bízik azonban az elállási jog rendezésében a szavatosság fejezetének szerzője, mert hozzáfűzi, hogy köteles az eladó a szerződés megkötésének és a dolog átvételének költségét a vevőnek megtéríteni. Ha már most megpróbáljuk az elállási jog szabályait alkalmazni a vétel felbontására és azt vizsgáljuk, hogy az elállás fejezetei szerint milyen jogok illetik meg a vevőt, akkor a 838. §. ismét máshová utasít, mondván, hogy ő azokat a szabályokat alkalmazza, amelyek a tulajdonból származó követelések fejezetei szerint a tulajdonos és birtokos viszonyában bizonyos körülmények között beállanak. Tudjuk, hogy a törvények a jogtudóknak készülnek és ezen aligha tudunk segíteni. De talán a jogtudókat sem kellene egyik szakasztól a másikig, egyik fejezettől a másikhoz utasítani olyankor, amidőn nagyon kevés helypazarlással, közvetlen felvilágosítással is lehetne szolgálni.

Ettől az ellenvetéstől eltekintve, hiányosnak és kétértelműnek látszik az 1159. §. Vagy azt mondjuk ugyanis, hogy az eladó köteles a szerződés megkötésének és a dolog átvételének költségét a vevő részére megtéríteni, avagy azt mondjuk, hogy utalunk arra a már idézett törvényhelyre, amely azonban a haszonnak kiadásáról, kártérítésről, a tárgyra fordított költségek megtérítéséről is beszél. Az 1159. §. mind a kettőt mondja és ezért kétértelmű. Ha azonban eltekintünk az utalásoktól és elhisszük, hogy az eladó csupán a szerződés megkötésének és a dolog átvételének költségét köteles megtéríteni, akkor a szakasz hiányos. A felbontás célja ugyanis nem egyéb, mint az előző állapot lehető teljes helyreállítása. A helyreállítást csak megközelítőleg eszközölhetjük ugyan, de még e hiányos helyreállításhoz is kevés az, amit az 1159. §. nyújt. Miért nem kaphatná meg a vevő mindazt, amit a dolog fentartására fordított, miért nem kaphatná meg az általa adott vételár kamatait? Hangsúlyozzuk, nem kártérítési jogot akarunk adni a vevőnek, hanem a negatív interessze megtérítését, azoknak a kiadásoknak a pótlását, amelyek a szerződés megkötéséből eredtek.

Helyre kellene állítanunk az összhangot az árleszállítás kérdésében az 1147. és 1160. §-ok között. Az előbbi szakasz szerint a szavatoság az eladott dolognak arra az állapotára vonatkozik, amelyben a kárveszély átszállásának időpontjában van. Ezzel szemben az 1160. §. nem ezt az időpontot tartja döntőnek a szavatoságból eredő árleszállítás eszközlésére, hanem a vételárt abban az arányban fogja leszállítani, amelyben a vélt érték a tényleges értékhez a szerződés megkötésekor áll. Nyilvánvalónak látszik, hogy az 1160. §. téves. A szerződés megkötése semmiképen sem döntő a minőség kérdésében. A kellékeknek akkor kell meglenniök, amikor rendelkezünk a dolog fölött, amikor átvesszük, illetve részünkre feladják, amikor a dolgot érhető veszély reánk szállt. Az eladóra, vagy az iparosra, ki a dolgot előállítja, akkor válik az ügylet értelmében értékké, amikor szállításra kész, a vevőre, amikor rendelkezése alá jut. Ez az összeeső időpont a döntő az érték megállapításában és ha épen ez időpontban szenved kellékhiányban a dolog, akkor a vételárnak oly leszállítását lehet kérni, amely megfelel az ezen időpontban fennálló tényleges értéknek.

Mint láttuk, bizonyos kiadások megtérítését, bár nem kártérítést, a vétel felbontása esetén követelhet a vevő. Az árleszállításnál ez teljesen hiányzik, holott kétségtelen, hogy a hiányos dolog átvevője is igényt tarthatna a vételártöbblet kamatára, a szerződéskötés körüli kiadásból a vételárleszállítással arányban álló rész megtérítésére stb.

Az 1151. §. szerint az az eladó, aki a dolog hiánymentességeért jótállott, hiány, illetve hiba esetén nemcsak a vétel felbontását és bizonyos kiadások megtérítését köteles elszenvedni, hanem nemteljesítés miatt kártérítéssel is tartozik. Érthetetlen az a szigorúság, amellyel a Tervezet a jótállót sujtja.

A mindennapi életben a jótállás nem a feltétlen hiánymentességet jelenti, hanem az eladó készségét, hogy a netalán előforduló hibák kijavítására — rendszerint valamely határidőn belül — vállalkozik. A jótállás többnek látszik minden szavatosságnál, mert hiszen a kikötött határidőn belül oly hibákra is vonatkozik, amelyek a használat által támadtak. Ez a többkötelezettség azonban csak látszólagos, mert ha jótállás mellett vásárolok, úgy a jótállás, vagyis a rendes használat mellett előálló hibákért való felelősség is benne foglaltatik az eladó szavatosságában; a jótállás egyike azoknak a kötelezettségeknek, amelyért az eladó szavatosságot vállal. Végeredményében tehát a jótállás semmi egyéb, mint bizonyos külön kiemelt tulajdonságnak, vagy e tulajdonság, illetve a dolog bizonyos időn át való hiánymentességének rendes használata melletti biztosítása. Az iparos jótáll az árujáért, mert bízik annak minőségében és mert tudja, hogy kellékhiány esetén is képes lesz a hiány pótlására, az árú kijavítására.

A jótállással tulajdonképpen egy további jogot ad a vevőnek, aki immár nemcsak felbontást, vagy árleszállítást, hanem helyreállítást is követelhet. A Tervezet a jótállás lényegét, ennek következményét teljesen figyelmen kívül hagyja, nem tud a helyreállításról, a kijavításról (kivéve a fajlagos vételnél az 1165. §. homályos utalását). Figyelmen kívül hagyja, hogy a jótállóval szemben a vevő jogai megszaporodtak. A Tervezet a jótállást egyszerűen csalásnak minősíti, ha a hiba beáll és ugyanolyan elbánásban részesíti azt az eladót, aki jótállt, vagyis anyagi ereje és szakismerete tudatában kijavításra, helyreállításra is vállalkozott, mint azt az eladót, aki a hiányt a vevő előtt csalárdul elhallgatta. (1161. §.) Nem lehet vitás, hogy a jótállás lényegének előbbi értelmezése helyes, mert hiszen valamely célra való jótállás nélkül is okvetlenül érvényesítheti a vevő a kellékszavatosságot, ha a dolog rendeltetésszerű használhatósága csökkent. Ha például a kincstár katonai bakancsot rendel és a vevő azt minden különös jótállás nélkül szállítja, a vételár aránylagos részének visszafizetésére lesz köteles, vagy a szerződés felbontását kell eltűrnie, ha a szállított bakancs a szokásos katonai célokra, erőltetett menetelésekre stb. nem alkalmas. Ha azonban ugyanez az eladó bízva árúja minőségében, vagy annak tudatában, hogy műhelyében az esetleges helyreállítás könnyen eszközölhető lesz, a bakancsért három évi jótállást vállal, helyzete sokkal súlyosodik. A kincstár a bakancs megromlása esetében nemcsak árleszállítást fog igényelhetni, nemcsak helyreállításokat követelhet, hanem a szerződést felbonthatja és ezzel együtt a nemteljesítés mellett kártérítést követelhet a jóhiszemű, jótálló eladótól.

A kincstár kára nem nagyobb, akár adatott jótállás, akár nem; ha a jótállás fejében az ár magasabb volt, az aránylagos árleszállítás is magasabb lesz; a szavatosság terheli az eladót jótállással és jótállás nélkül. Hogy miért terhelje azt az eladót, aki a szavatosságban rejlő kötelezettségeken felül a dolognak bizonyos időn belül való helyreállítására is vállalkozik, kártérítés, ellentétben azzal az eladóval, aki semmilyen időre jótállást nem vállal, ez egyike a Tervezet megoldhatatlan rejtélyeinek.

Hasonlóképen a tőke mellé ütő sanda mészárosra emlékeztet a Tervezet 1155. §-a. A jóhiszemű eladó e szakasz szerint a teljesítési időn belül a hiányt helyrehozhatja. A rosszhiszemű eladót, ki a hiányt csalárdul elhallgatta, ez a jog nem illeti meg. Ha a vevő szempontjából vizsgáljuk a helyzetet, akkor a vevőt, akinek kifogástalan minőségű dologra van szüksége, a felbontáson és az árleszállításon felül a helyrehozatal követelésének joga is megilleti. Ez utóbbi jog rendkívül fontos azért, mert hiszen a tervbe vett cél elérése leginkább a helyrehozatal által közelíthető meg. A csalárd eladónak a kötelességei között nincs a helyreállítás. Aki előtt a hiányt az eladó csalárdul elhallgatta, az mindent kaphat, még kártérítést is, csupán hiánymentes szállítást nem.

A Tervezet nem nyújt módot arra, hogy ugyanez a helyreállítási kötelezettség terhelje a csalárdul eljárt eladót is. Súlyosan akarja büntetni a csalárdságot, kártérítési kötelezettséget ró reá és elfelejti, hogy a legtöbb esetben a vevőt sújtja mert ennek sem kártérítésre, sem árleszállításra nincs szüksége, hanem hiánymentes szállítást kíván. Megfordítva kellene állnia a tételnek és oly esetben is sujtani kellene a csalárd eladót, ami-

dőn a dolognak a teljesítési határidőn belül való helyrehozásától vonakodik.

Ezen hiánytól eltekintve, nem találjuk e szakaszban azt az üdvös újítást, amelyet eddig a kereskedelmi joggyakorlattól is hiába vártunk: póthatáridő engedélyezését. Célzást tesz ugyan az 1155. §. arra, hogy a késedelemben levő eladó, ha a hiányos dolgot időközben helyrehozza, a késedelemből eredő kárt is megtéríteni tartozik. Felteszi tehát a Tervezet, hogy esetleg a teljesítésre kitűzött határidő után vágja elejét a szavatosságnak az eladó azáltal, hogy a dolgot megállapodásszerű állapotba hozza, illetve, hogy a hiányos dolog helyett hiánymenteset szolgáltat. Oly rendelkezés azonban nincs felvéve, amely a vevő kötelességévé tenné, hogy az eladónak megfelelő határidőt engedjen a hiány pótlására, avagy helyrehozására, fix vétel esetét kivéve. A kereskedelmi törvény, mely a szavatosság kérdésében, mint említettük, a szűkebb értelemben vett Magyarországon jogforrás, e célra póthatáridőt nem ismer. Ennek tulajdonítható, hogy kereskedelmi joggyakorlatunk is elutasító álláspontot foglal el és felmenti az átvétel kötelezettsége alól a vevőt, ha az eladó a kellékhiányos dolgot a vevő elállása, illetve szavatossági igényeinek bejelentése után, de a vevő kára nélkül szerződésszerű állapotába kívánja helyezni. Megilleti azonban a Tervezet szerint a vevőt természetesen az árleszállítás joga, vagy felbontás esetén bizonyos kiadások megtéríttetésének a joga is. Eszerint tehát az az eladó, aki valamely hibáján kívül fekvő okból, például munkásai késedelme miatt kellő időben nem szállíthat, a 906. §. szerint teljesen szabadul kötelezettsége alól. azonban ha a szavatossági fejezet értelmében ugyanezen okból hiányosan szállít, a vevő az árú visszautasítása mellett — ami az eladóra súlyos kárt jelenthet — kiadásainak megtérítését is követelheti. Nem tudjuk, mért kellene kedvezőbb helyzetbe hozni a vevőt akkor, amidőn eladó a szállítás megtagadása helyett szállítani akar, a hiányokat pótolni kívánja és a vevőt kár nem éri. A póthatáridő elutasításának egyetlen indoka lehet, a vevő károsodása. Nem is kívánjuk, hogy az eladó, ki késedelemben van, még akkor is teljesíthessen és a dolgot oly időben hozhassa rendbe, amidőn a vevőnek ezzel kárt okoz, de ha az utólagos helyrehozás a vevő sérelmére nem szolgál, köteles lenne a törvény a hiánymentes teljesítésre méltányos póthatáridőt engedélyezni. Mindez természetesen nem szól a fix vétel eseteire, amidőn a vevő egyenesen kizárja az utólagos teljesítést.

Nem kívánunk kiterjeszkedni a fejezet összes hátrányaira, csupán egyes szempontok megadásáról lévén szó; meg kell említenünk azonban, hogy a Tervezet teljesen hallgat az átalányvétel esetéről. Bár a dolog természetében rejlik, hogy az átalányban, vagyis a tel-quel kikötéssel eladott árú a szavatosságot kizárja, mégis hiánynak érezzük, hogy a Tervezet, mely néhol a legapróbb részletekkel is foglalkozik, erről hallgat. Ismerve joggyakorlatunk hiányosságát, a bírói döntések ellentétes voltát, nem lenne fölösleges az átalányvétel esetére leszögezni, hogy kellékszavatosságnak helye nincs. Épúgy hiánynak érezzük az állatszavatosság mellőzését. Jelenleg bírói gyakorlatunk e tekintetben az osztrák polgári törvénykönyvet követi. Kétségtelen, hogy a Tervezet életbelépte után az állatszavatosságra is a kellékszavatosság általános elvei lesznek a Tervezet értelmében alkalmazandók és ezzel megszűnik az osztrák polgári törvénykönyv szerepe. Fenmarad azonban az a kérdés, hogy nem lesznek-e továbbra is irányadók azok a vélelmek, amelyeket az Optk. 924—927. §-ai az állatszavatosság tekintetében felállítanak. Nem kívánjuk a kellékhiány bizonyításának kérdését, a bizonyítási teher elveit érinteni, azonban e vélelmeknek kétségtelenül a Tervezetben lenne a helyük. Ha tudatosan mellőzi őket a Tervezet, hibát követ el, mert e vélelmek hasznos szolgálatokat teljesítettek az állatszavatossági perek gyors és szabatos keresztülvitele körül. Ha pedig arra gondol a Tervezet, hogy a bírói gyakorlat e vélelmeket továbbra is alkalmazhatja, anélkül, hogy a törvényben helyet találnának, úgy saját joghatályát csorbítja és a félreértések egész özönét szabadítja joggyakorlatunkra abban az irányban, vajjon a Tervezetben mellőzött magánjogi szabályok — melyekről legfeljebb az indokolás beszél — továbbra is érvényben maradnak-e vagy sem?

Dr. Nemere Béla.

Szemle.

BELFÖLD.

— **A háború és a jog.** Kolumbus népe akkor eszmélt arra, hogy az ismert világból új világba tévedt, mikor az éj leszálltával az égre tekintve, a megszokott csillagok helyett új csillagszemek tekintetével találkozott. Aki ma az emberiség irányavesztett hajóján a kormányzó «eszmét» az emberi kultúra iránymutató csillagait keresi, homályosan máris láthatja, hogy a régiek sáppadoznak és új csillagrendszerek tünedeznek fel. A legnagyobb emberi egységek: az államok között megkötött, legszentebb szerződések, a legjogabb jog, összetörve hevernek. A végszükség állapota, amely a béke jogrendszerében a kivétel, berendezkedik. A béke jogrendszere millió és millió fonállal kötötte össze a társadalom tagjait, és most e fonalak szétszakadtával új jogeszme szövögeti az embereket össze. Millió és millió kötelmet dermeszt a moratórium szúrása csipkerózsaálomra, és egyszerre millió és millió új kötelem kússza be védősövényül az elaludt békejogot, hogy felébredéséig megvédelmezze. Aki a bér nemfizetése miatt kihurcolt butorokat polgártársának visszavinni segíti, nem tudja, hogy ő egy kialakulóban levő új közjogi kötelességnek tesz eleget, mikor polgártársa jogát egy jogtalan támadás ellen megvédi; aki a villamosban felvilágosítja utitársát, hogy ne fizessen többet, csak ennyit és ennyit, nem tudja, hogy ő a fuvarozási szerződés megkötésében nyujt polgártársának eddig szokatlan, most mindennapos segédkezet; aki munkáját viszi önként a népsegítő iroda szolgálatába, — aki pénzét, házát, szeretetét az induló hadsereg, vagy a visszatért sebesültek gyámolítására ajánlja, — az árakat szabályozó, a vagyont és munkaerőt kisajátító «commune», — s mi mindnyájan, akik nem tudjuk, hogy mit, de szeretnénk valamit adni, valamit tenni, valamit áldozni, — öntudatlan szolgái, katonái és széthintői vagyunk egy hajdan békeidőn is királykodó, nálunk csak most, a háborúval trónra jutott jogeszmének: salus rei publicae suprema lex esto. Igaz, hogy ez az állapot kivétel, de a kivétel berendezkedik a lélekben és szállást csinál annak a gondolatnak, vajjon csak háború esetén legyen-e joga az államnak minden vagyont és erőt kisajátítani, vagy mindig, ha ez úgy jobb a társadalomnak? A kivétel, ha elszaporodik és megszokjuk, joggá lesz és az önkéntes teljesítés lassanként elvárttá, kötelességgé válik.

A katonaévek egy életre keményebbé teszik a járást, feszesebbé a tartást. Az emberiség háborús évei, még ha a társadalom életét megrengető, nagy változások nem jönnek is nyomukon, ha a béke jogrendszere épségben is fog felébredni álmából, nemcsak az államok egymáshoz való *hatalmi* viszonyát fogják átalakítani, de a *jog*viszonyt is az állam és a polgár, a polgár és polgár között. Nemcsak az államok, hanem a polgári kötelezettségek határai is el fognak tolódni. A háború szorosabbra fogja kovácsolni a nemzet dolgozó tagjait egybefűző kapcsokat és ragyogóbbá teszi a «köz» eszméjének új világok felé vezető csillagát. *M. Z.*

— **A tévedés tanához.** Dr. Liebmann Ernő kartárs úrnak a Jogt. Közl. 28. számában megjelent cikkéhez néhány reflexiót óhajtok fűzni.

Absztrahálok a felhívott esettől és csupán a Tervezetnek a tévedésről szóló rendelkezéseit teszem szóvá. Magam is helyeslem ama jogszabályt, hogy az ügyletet tévedés címén a tévedő csak gondatlansága hijján támadhassa meg. Bár a B. G. B. 119. §-a ezt — a Tervezettel egyezőleg — nem kívánja meg, kívánatos ez azért, mert a forgalomnak napról-napra fokozodó gyorsasága tényleg követeli, hogy a lekötelezés célzatával tett jognyilatkozatokat rendszerint ne lehessen megtámadni, hanem csak kivételesen és pedig akkor, ha a megtámadó érdeke ezt megkívánja és azzal a további kautelával, hogy a megtámadót nem terheli gondatlanság vagy súlyos gondatlanság azért, hogy nála oly tévedés következett be, amely miatt az ügyletet ő megtámadhatja. Ez az utóbbi követelmény nélkülözhetetlen feltétele annak, hogy a forgalom biztonságát és gyorsaságát nem fogják

jogtalanul és alaptalanul megzavarni s megakasztani. A megtévesztésnél természetesen ez nem kívánható. A megtévesztést külön is kellene választani a tévedéstől azért is, mert jogi következményeiben is különbözik ettől. De nem követelhető a tévedőnek a gondatlanságtól való mentessége akkor sem, ha a másik fél a tévedést bár nem okozta, de ismerte. Ez az eset ugyanis dolus civilist állapít meg, amelynél nincs jogos indok arra, hogy a másik felet, aki a tévedésről tudott, a jogügylet megtámadásával járó zavarnak ne tegyük ki. Ellenben meggondolandó, hogy a tévedő — gondatlansága vagy súlyos gondatlansága bijján is — megtámadhassa az ügyletet, amelynél a másik fél a tévedést felismerhette.

A forgalmi életet szabályozó törvény nem téveszthetí szem elől, hogy a mai — még mindig — individuális gazdasági életben az ügyletkötő felek egy-egy ellentétes érdek képviselői és lehetetlen azt követelni, hogy az egyik fél figyelemmel legyen arra, hogy a másik nem-e tévedett, illetőleg tévedhet. De egyenest abszurdum ez a Tervezet szerinti álláspont mellett, amely — azzal, hogy a tévedő részéről a gondatlanságot, illetőleg a súlyos gondatlanságot sem zárja ki — hogy úgy mondjam gondosság kifejtésének kötelességét szinte egyszerűen áthárítja a másik félre. Hogy ez a forgalomban mire vezet, még meggondolni is lehetetlen. Hát még a kereskedelmi forgalomban, ahol pedig szintén ugyanezek a magánjogi szabályok irányadók.

Nézetem szerint tarthatatlan az is, hogy a jogügylet tévedés alapján akkor is megtámadható, ha «a másik félre a szerződésből ingyenes előny vagy aránytalan nyereség háramolna.» Miként a Tervezet 774. §-ában felállított első feltételnél, úgy ennél is feltűnő, hogy nem a tévedő viszonyai és magatartása vétetik tekintetbe a megtámadhatóságnál, hanem a másik félé. Ez teljesen idegenszerű s illogikus. A tévedés — szemben a megtévesztéssel — az illető egyénben végbemenő gondolkozási folyamatban előállott oly hiány vagy zavar, amely nem a másik félben leli okát. Logikus most már — s ez a megtámadhatóság alapja, — hogy a jogügyleti akarat (animus) olykép jusson kifejezésre, ahogy a hiány vagy zavar nélkül jutott volna kifejezésre, amihez képest a hiánytalan jogügyleti akarat hatása is zavartalanul jelentkezik majd.

Ezzel kapcsolatban meg kell követelni, hogy ama gondolkodási hiány vagy zavar ne az illető egyénnek gondatlanságában lelje okát.

De természetes az is — ez a megtámadhatóság jogpolitikai vonatkozása — hogy miután a tévedés miatt a szerződést csak a tévedő támadhatja meg, *a megtámadás csak a tévedő érdekében* történhessék, vagyis az ezt fenyegető aránytalan kár elhárítása céljából. Semmi, de semmi logikus alapja nincs annak, hogy a tévedő a szerződést a *másik* fél nyeresége vagy ingyenes előnyszerzése miatt megtámadhassa.

A dolog a két vásári árús esetére emlékeztet, akik mindketten a vásáron összes árúikat elárusították. Midőn a vásár után az egyiknél a vásár sikere iránt érdeklődtek, panaszos hangon mondta, hogy eladta ugyan mind a portékáját, de bizony nem volt jó vásár. Hogy-hogy — kérdi az érdeklődő — Ön nincs a vásárral megelégedve, noha minden portékáját eladta, mire a vásári árús azt válaszolja: «Hisz igaz, hogy mind eladtam a portékámat, de vásári szomszédom, a másik árus is mind eladta.»

Mert ha igaz is, hogy a másikra rendszerint akkor fog ingyenes előny vagy aránytalan nyereség háramolni, amikor a tévedőt aránytalan kár éri, még sem ez a szempont az irányadó és — ez a fő — az nem is fog mindenkor bekövetkezni.

Például: B. műkereskedő megvesz A.-tól egy képet, amelynek eredete (festője) ismeretlen, 500 K-ért. B. ezt a képet rendes haszon mellett, mondjuk 600 K-ért eladja C. műkereskedőnek. C.-nél kiderül, hogy a kép egy híres festő műve, mire ez 50,000 K-ért eladja D.-nek. Nyilvánvaló, hogy a tévedés lényeges, mert a szerződés tárgyára vonatkozott, kétségtelen az is, hogy C.-re a szerződésből aránytalan nyereség háramlott.

Az eddigi gyakorlatunk szerint a szerződés tévedés címén csak akkor támadható meg, ha a tévedőre hátrányos és pedig csakis damnum emergens esetén. Eszerint tehát a fenti ügylet nem lenne megtámadható, míg a Tervezet szerint ez kétségtelen.

Nézetem szerint az eddigi gyakorlat a helyes, mert illogikus s igazságtalan volna és állandóan beláthatatlan zavart okozna, ha ily alapon lehetne egy szerződést megtámadni. Még szembetűnőbbé válik a Tervezet rendelkezésének helytelensége, ha feltesszük, hogy C. a képet, mikor már nála volt, megvizsgáltatta s így jutott eredetére, míg B. ezt nem tette. A Tervezet szerint az ügyletet B. ez esetben is — nagyfokú gondatlansága mellett — megtámadhatja, míg az eddigi gyakorlat szerint s a józan belátás szerint is ez egyáltalában meg nem engedhető. A Tervezet álláspontjából eredő zavart eléggé illusztrálja a helyzet, ha A. a sikeres megtámadás után B.-vel szemben igényét érvényesítheti. Hát még ha többen voltak a közbensők, laikusok és műkereskedők vegyesen Erre rámutatni is elég!

A B. G. B. 119. §-a mintaszerűen állapítja meg a tévedés fogalmát és kiválóan domborítja ki ama fent hangoztatott kívánalmat, hogy a tévedés és következményei megállapításánál a tévedő szempontjai és magatartása kell hogy irányadók legyenek és nem a másik szerződő félé. *Dr. Róna Bertalan.*

— **Fejérvármegye az erkölcsvédelem szolgálatában.** Fejérvármegye az utóbbi időben dicséretre méltó buzgósággal foglalkozik az ifjúság erkölcseinek körülbástyázásával, nemrég hozott szabályrendeletet a törvényhatóság, melyben a fiatalkorúakat a dohányzástól igyekszik elrettenteni, legutóbb meg Prohászka püspök *átiratára(!)* egy újabb szabályrendelet látott napvilágot, mely a fiatalkorúak és a mozgófénykép-előadások kérdését derekasan «*elintézi*». 15 éven aluli gyermekek felügyelet nélkül egyáltalában nem, kísérő felügyelete alatt pedig csupán kifejezetten gyermekek részére tartott mozielőadásokat látogathatnak. Ha ennek dacára is másfajta kinematográf előadást akar végig nézni a 15 éven aluli egyén, *a mozgófényképszínház tulajdonosa vagy vezetője köteles ezt kiutasítani, esetleg tettleg inzultálni.* (2. §.) A «tettleges inzultálás» tehát a mozi tulajdonosának vagy vezetőjének jogi kötelezettsége. Könnyen elképzelhető, mily fárasztó a működése ily mozgószínház direktorának egy jó forgalmú vasárnapon, főleg ha figyelembe vesszük, hogy az inzultáló kötelezettség elhanyagolása 100 K-ig terjedhető pénzbírsággal, ismétlés esetén ezenfelül még 5 napig terjedhető elzárással is büntethető. (Szabályrend. Közölve Bűnügyi Szemle II. évfolyam 10. szám.) *A.*

— **Az élelmiszerek mesterséges megdrágítása** ellen a belügyminiszter rendeletet adott ki. A rendelet szövegét a napilapok közlik. Rendelkezéseinek részletes taglalására visszatérünk.

— **Marasztalási összeg visszafizetése.** Nem jogerős marasztaló ítélet alapján alperes önként, magánúton fizet. Fellebbezése folytán az ítéletet megváltoztatják. Felperes a felvett összeget nem fizeti vissza s alperes külön perrel kénytelen azt visszakövetelni, mert a mai joggyakorlat szerint alperes a fellebbezési eljárás során nem kérheti sikerrel, hogy a bíróság felperest a felvett marasztalási összeg visszafizetésére kötelezze.

Ennek a gyakorlatnak lehet formai indokoltsága, de elvi jelentősége és mélyebb jogi alapja nincs és a pereket fölöslegesen szaporítja.

Formai ok lehet az a fikció, hogy a visszatérítésnek a perben való követelése viszonkeresetet jelent, már pedig a fellebbviteli eljárásban új viszonkeresetnek nincs helye. Ámde én magát ezt a fikciót is helytelennek tartom s azt hiszem, hogy a szóbanforgó igényt nem lehet viszonkeresetnek minősíteni.

Egyébként pedig semmi akadálya nem lehet annak, hogy a másodfokú bíróság a marasztaló ítélet megváltoztatása esetén az ennek alapján teljesített szolgáltatást a végeredményben pernyertes fél részére visszaítélje.

Különösen áll ez a sommás eljárásra, amelyben a fellebbezési tárgyaláson a fizetés ténye és a visszaítélendő összeg számszerűsége kontradiktórius eljárás útján a tárgyalás késleltetése és az eljárás bonyolítása nélkül tisztázható. *F. M.*

KÜLFÖLD.

— **Az elfogultsági kifogás (Einwand der Befangenheit) perorvoslati beadványban** nem tekinthető már egymagában a bírósággal szemben használt sértő kitételnek. (Osztr. semmítőszék határozata a jogegység érdekében 1914. Kr. V. 357/14.). A. ügyvéd a B. vádlott meghatalmazásából beadott fellebbezésben előadta, hogy X. járásbíró igazságtalanul mondta ki B.-t bűnösnek becsületsértés bűncselekményében, aminek pedig az oka, hogy X. bíró a vádlottnak adósa, aki ellen az utóbbi végrehajtást is vezetett és aki fizetési ígéretét a vádlottal szem-

ben megszegte. A bíróban tehát ily körülmények között a bosszú és megtorlás érzése feltámadt és igazságérzetét legyőzte. A másodbíróság a vádlottat és a perorvoslatot ellenjegyző ügyvédet az ismertetett kitétel miatt rendbírsággal sujtotta, amely határozatot azonban a semmítőszék a jogegység érdekében hozott perorvoslattal megsemmisített. Vezérelvül szolgált a legfelsőbb bíróságnak, hogy az elfogultság kifogása sértő kitételnek nem tekinthető; kivéve, ha becsületbevágó és tudatosan valótlan (Wider besseres Wissen vorgebracht) ténykörülményekre lenne alapítva. Ennek hiányában csupán a perorvoslatba foglalt elfogultsági kifogás sértő módon való fogalmazása adhat okot rendbírság alkalmazására. Ugyanez a felfogás jut érvényre a semmítőszéknek egy hasonlóképen a jogegység érdekében hozott másik határozatában (1914. Kr. 20.14.), melyben az nyert kimondást, hogy *a részrehajlás vádja tanúval szemben gyalázkodó kifejezésnek nem tekinthető* és így bírságolásra alapul nem szolgálhat. A semmítőszék felfogása szerint az a védő, aki valamely tanú szavahihetőségét az illető tanú részrehajló magatartását hangsúlyozva kívánja megerőtleníteni, a tanúnak még semmiféle oly tulajdonságot nem tud be, mely őt megvetésnek tenné ki. Barátság és ellenségeskedés a tanú vallomását könnyen befolyásolhatják és a védőnek nem csupán joga, de kötelessége is ily körülményre rámutatni. A védő magatartásában sem a gyalázkodás; sem az ügyre nem tartozó gyanúsítás ismérvei fel nem találhatók és így őt a tárgyalás rendjét sértő magaviselettel, mely rendbüntetésre okot szolgáltathatna, terhelni nem lehet. *A.*

— **Versenytilalom értelmezéséhez.** Ha egy kereskedő üzlete eladásánál arra kötelezte magát bírság terhe mellett, hogy bizonyos ideig hasonló szakmabeli üzletet nyitni, sem pedig ugyanezen idő alatt egy harmadik személy már meglevő üzletében közvetlenül vagy közvetve működni nem fog, úgy ez a kikötés nem tiltja el a lekötelezett kereskedőt attól, hogy egy harmadik személy szakmába vágó üzlete eladása körül közvetve működhessék. Versenytilalom kikötése mindenkor szorosan értelmezendő. (Reichsgericht, V. 1914. 476/13.)

— **A jogi vizsgálatokról** intézkedő kormányrendeletet meg kellett változtatni legutóbb Hessenben. Eddig ugyanis a harmadfokú (elégséges) osztályzatot nyert vizsgázók állami, igazságügyi szolgálatba nem léphettek. Nehány év óta azonban annyira megcsappant a szorgalmas diákok száma, hogy a bírósági joggyakornokok és jegyzők közülök kellő számban nem voltak kinevezhetők. Ennek következménye az az újítás, miszerint azok az elégséges eredménnyel vizsgázók, akik jobb minősítésre tartanak igényt, a kapott bizonyítványról lemondhatnak és további két év elteltével újból vizsgázhatnak. Remélhetjük, hogy e nagylelkű «*kedvezmény*»-nyel Hessen becsvágyó ifjúsága nem fog visszaélni. (!)

A Kuria elnöksége u. n. „Imperial" irógépet szerzett be a **YOST IRÓGÉP** r.-t.-tól. Ezen betűfaj csak a Yost irógépben kapható és rendkivüli olvashatósága miatt nagy keresletnek örvend

III. alapvizsgára előkészít szakember. Közelebbi cím e lap kiadóhivatalában. Leveleket a kiadóhivatal továbbít. 15241

Dr. Radoszáv István módosi (Torontálmegye), ügyvéd jogtudor ügyvédjelöltet keres augusztus 15-iki belépésre, ajánlatok a fizetési igény és az eddigi működés megjelölésével címére küldendők. 15276

Tótul tudó, gyakorlott ügyvédjelölt augusztus 1-étől kezdve alkalmazást nyer. Cím: Dr. Bánhegyi, Sasvár. 15298

Tizenöt éve önálló irodával bíró budapesti ügyvéd vállalkozik nagyforgalmú, előkelő iroda vezetésére, hol saját ügyeit is viheti. Ajánlatok a kiadóba «*komoly, megbízható erő*» jeligére kéretnek. Perfekt német. 15301

Nélkülözhetetlen törvénykiadások!

Általános nagy becsben álló jegyzetekkel, utalásokkal s a miniszteri indokolásokkal. A jegyzetekben gondosan fel van dolgozva a képviselőházi és főrendiházi tárgyalások anyaga. A legpontosabb szöveg, a legteljesebb tudományos és gyakorlati apparátussal.

Corpus Juris Hungarici

(Magyar Törvénytár)

1000—1913.

Alapitotta és 1912-ig jegyzetekkel ellátta

MÁRKUS DEZSŐ dr.

1912-től kezdve jegyzetekkel ellátja

TÉRFI GYULA dr.

38 kötet, ára fekete félbőrkötésben

391 kor. 70 fill.

1000—1895-ig (20 kötet) csak együtt kapható.

1896-tól minden kötet külön is kapható.

Függelékében beragasztásra való pótlások, a Corpus Juris előbbi köteteinek kiegészítésére.

A hatályos magyar törvények gyüjteménye

(Corpus Juris Hungarici)

1000—1913.

Szerkesztette, jegyzetekkel és utalásokkal kisérte

MÁRKUS DEZSŐ dr.

1912-től kezdve szerkeszti

TÉRFI GYULA dr.

Kilenc kötet, ára barna félbőrkötésben

188 korona.

Kaphatók minden könyvkereskedésben.

Részletfizetésre is megrendelhetők:

KELEMEN D. ÉS TÁRSA

könyvterjesztési vállalatánál

Budapest, IV., Reáltanoda-utca 5.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat.** Egyetem-utca 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem.** I., Bérc-u. 9. (Tel. 63—96.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Negyvenkilencedik évfolyam. 33. szám. Budapest, 1914 augusztus 14.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratokat bérmentve a szerkesztőt irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

Tartalom. *Dr. Teller Miksa* budapesti ügyvéd: Polgári igazságszolgáltatás a moratórium és a háború tartama alatt. — A háború hatása a sajtó-, gyülekezési és egyesületi jogra. — *Dr. Bárdos Benő* budapesti ügyvéd: Sommás visszahelyezés birtokháborítás miatt birtokostársak között. — *Dr. Egri Bónis Pál* budapesti ügyvéd: Az értékpapír-megsemmisítési törvény hiányai. — *Dr. Gyulai Mór* budapesti ügyvéd: A kártérítés a polgári törvénykönyv javaslata szerint és az 1874: XVIII. tc. — Szemle.

Melléklet: Büntetőjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Polgári igazságszolgáltatás a moratórium és a háború tartama alatt.

A minisztérium rendeletet bocsátott ki, mely a háború idejére rendkívüli intézkedéseket léptetett életbe a polgári peres és nem peres eljárás terén.

A rendelet szerint a bíróság az eljárást — hivatalból is — felfüggeszteni köteles, ha valamelyik peres fél, vagy annak ügyvédje katonai szolgálatot teljesít.

A törvény felhatalmazása alapján kibocsátott miniszteri rendelet ezen intézkedésének helyességéhez és szükségességéhez kétség nem férhet.

Kérdés azonban, mi történjék a többi perekkel a háború tartama alatt?

A fentebb említett 5761/1914. sz. rendelet csak azon perek felfüggesztését rendelte el, amelyekben a peres fél vagy annak ügyvédje katonai szolgálatot teljesít.*

Ámde a budapesti bíróságok az egyidejűleg elrendelt tizennégy napos moratórium folytán arra az álláspontra helyezkedtek, hogy az alperesek nincsenek késedelemben és így rendszerint nem mondták ki a mulasztás következményeit a meg nem jelent alperesekkel szemben.

Nagyon helyesnek tartom, hogy a nagy háború első heteiben a budapesti bíróságok úgyszólván teljesen beszüntették működésüket és a legtágabban értelmezték a rendeletnek a perek felfüggesztésére vonatkozó intézkedéseit.

Az egymásra torlódó világesemények az ország polgárait forgószélként kiröpítették mindennapi foglalkozásukból.

Az általános mozgósítás, a világháború az ország minden lakosának sorsát közvetlenül érinti, akár teljesít katonai szolgálatot, akár nem.

Bölcsen tették tehát a bíróságok, hogy egyelőre mintegy megállították az igazságszolgáltatás kerekét és várakozó álláspontra helyezkedtek.

Amily helyes volt azonban néhány hétig ez a várakozó álláspont, oly végzetes hiba volna, ha a háború egész tartama alatt teljesen szünetelne az igazságszolgáltatás.

Vizsgáljuk meg mily keretek között lehetséges és szükséges a polgári igazságszolgáltatás működése a háború és a moratórium tartama alatt?

Semmi akadálya nincsen annak, hogy a törvénykezési szünidő lejártával *a felsőbíróságok* rendes működésüket megkezdjék.

A miniszteri rendelet 1. §-ának utolsó bekezdése szerint még a katonai szolgálatot teljesítő peres felek rendes perei is elintézhetők a felsőbíróság által, tehát a felsőbíróságok minden akadály nélkül megkezdhetik szeptemberben rendszeres működésüket. Az elsőfokú bíróságok előtt folyamatban lévő rendes perek egy része is minden akadály nélkül elintézhető.

A becsomózott perek elintézésének semmi sem áll útjában, mert hisz ezekben a peres felek közreműködésére szükség nincsen.

Az *érdemleges* sommás perek letárgyalása már akadályokba ütközik, mert a tanúk, szakértők egy része katonai szolgálatot teljesít.

A legsürgősebb azonban, hogy a minisztérium külön rendelettel szabályozza az első rendelet kibocsátása óta felmerült vitás kérdéseket.

Tisztázandó elsősorban az a kérdés, hogy a moratórium mily befolyással van a már folyamatban levő és a meginduló perekre?

E kérdés eldöntésénél nem hagyhatjuk figyelmen kívül jogszolgáltatásunknak a háború előtt való állapotát és különösen azt a fontos körülményt, hogy a Pp. életbeléptetésének küszöbén állunk. Bíróságaink a háború előtt is óriási hátralékokkal küzködtek. Ha a háború tartama alatt az igazságszolgáltatás gépezete teljesen megakadna, ezt a bíróságok évek hosszú során át megsínylenék.

Mikor e sorokat írom még nem tudom, hogy a moratórium mily hosszú időre fog meghosszabbíttatni.

Az is kérdéses még, hogy a moratórium folytatólagosan meg fog-e hosszabbíttatni, a háború végéig — vagy ami szintén lehetséges — nem fog-e a moratórium még a háború befejezése előtt véget érni.

Bármilyen lesz a moratórium szabályozása, szükségesnek tartom annak elrendelését, hogy a már folyamatban lévő sommás és különösen a rendes perek, a moratóriumra való tekintet nélkül folytatandók, hacsak nem teljesít az egyik peres fél vagy ügyvédje katonai szolgálatot.*

További kérdés, hogy tekintettel a moratóriumra, új perek indíthatók-e a háború és illetve a moratórium tartama alatt és amennyiben indíthatók és alperes meg nem jelenik, a mulasztás következményei ellene ki legyenek-e mondhatók?

Amennyire szükségesnek tartom, hogy a háború kitörésekor már folyamatban volt, tehát már vitássá vált kérdések a háborúra és moratóriumra való tekintet nélkül letárgyaltassanak, annyira meggondolandónak tartom, hogy új perek megindítása megengedtessék-e?

Új perek megindításának megengedése a moratórium alatt oly perek legióját idézné elő, melyeket a bíróság a moratórium kifogása folytán úgyis felfüggeszteni volna kénytelen. A háború tartama alatt bűn volna a bíróságokat felesleges munkával terhelni és ezért helyesnek tartanám annak elrendelését, hogy oly követelések, melyekre a moratórium kiterjed, a moratórium megszűnéséig keresettel nem érvényesíthetők. Ha a keresetből kitűnik, hogy felperes oly követelést érvényesít, melyre a moratórium kiterjed, a bíróság hivatalból legyen köteles visszautasítani a keresetet, ha pedig már tárgyalást tűzött ki, alperes meg nem jelenése esetén, hivatalból legyen köteles megtagadni a mulasztás jogkövetkezményeinek kimondását.

Mily mértékig legyenek foganatosíthatók végrehajtások és árverések a moratórium és háború tartama alatt?

A rendelet 8. §-a szerint 1914 augusztus hó 5-ikétől kezdve

* Rövidség kedvéért nem sorolom fel azokat, akik a katonai szolgálatot teljesítő egyénekkel egyenlő tekintet alá esnek.

* A teljesítési határidő megállapításánál a bíróság természetesen tekintettel lesz a moratóriumra.

a *minisztérium további intézkedéséig* végrehajtási árverést az ország egész területén ingatlanra semmi esetben sem, ingóra pedig csak akkor lehet foganatosítani, ha az árverést az 1881: LX. tc. 104. §-ának esetében vagy az összes körülmények szorgos méltatásával a bíróság elrendelte.

A rendelet szerint tehát — nagyon helyesen — nemcsak a katonai szolgálatot teljesítők ingatlanai és ingói nem kerülhetnek árverés alá, hanem árverések egyelőre egyáltalán nem tarthatók. A rendelet intézkedését nagyon helyesnek tartom. Nemcsak az adósnak, de a hitelezőnek is érdeke, hogy legalább a moratórium tartama alatt sem ingó, sem ingatlan vagyon ne kerüljön árverés alá. Különösen helyes, hogy a 8. §. szerint ingatlan árverés *semmi esetben sem* foganatosítható, tehát még az adós kérelmére sem. Ez az intézkedés a hitelezők érdekét védi összejátszások ellen.

A biztosítási és kielégítési végrehajtások elrendelése és foganatosítása kérdésében szükséges volna a rendelet kiegészítése oly irányban, hogy a moratórium elrendelése előtt és annak tartama alatt hozott *ítéletek* alapján úgy a biztosítási, valamint a kielégítési végrehajtás elrendelhető és foganatosítható. A végrehajtások foganatosítása a hitelezők érdekeinek *biztosítására* szolgál. A moratórium elrendelése óta a budapesti bírák egy része hivatalból visszautasította (más része elintézetlenül hagyta) a végrehajtási kérvényeket, abból az álláspontból kiindulva, hogy a moratórium folytán az adósok fizetni nem kötelesek, tehát ellenük végrehajtás sem rendelhető el. A felmerült kételyeket mindenesetre el kell oszlatni és minthogy a rendelet 9. §-a még a katonai szolgálatot teljesítők ellen is megengedi a biztosítási végrehajtás foganatosítását, meg kell engedni a követeléseknek végrehajtás útján való biztosítását minden adós ellen, még a moratórium tartama alatt is, a moratórium elrendelése előtt már lejárt követelések biztosítására.

Vajjon képesek lesznek-e bíróságaink háború idején azt a munkát elvégezni, melynek ellátását kívánatosnak jeleztem?

Ma még nincs tiszta képünk arról, hogy a bírák hány százaléka teljesít katonai szolgálatot. Az igazságügyi kormányra mindenesetre súlyos feladatok várnak, mert értesüléseink szerint vannak járásbíróságok, melyeknek minden egyes tagja katonai szolgálatra bevonult.

Már pedig a felvetett kérdések mikénti szabályozása elsősorban attól függ, hogy a járásbíróságok és törvényszékek bíráinak hány százaléka fog dolgozhatni a háború tartama alatt.

Az ügyvédi kar tagjainak kötelessége a bíróságok munkáját megkönnyíteni azzal, hogy a háború tartama alatt fokozott mértékben előmozdítják a peres felek közötti egyezségek létrejöttét és azzal, hogy megkímélik a bíróságokat minden munkától, amely nem elkerülhetetlenül szükséges. Mi ügyvédek a peres felek között állunk és hivatásunknak egyik legszebb célja a felek között folyó küzdelem élét, amennyire csak lehetséges, tompítani.

Abban a gazdasági harcban, mely a háború folytán meg fog indulni, nagy feladat vár reánk.

Teljesítse mindenki kötelességét. *Dr. Teller Miksa.*

A háború hatása a sajtó-, gyülekezési és egyesületi jogra.

I. A háború esetéről szóló kivételes intézkedésekről rendelkező 1912: LXIII. tc. 11. §-a jogot ad a minisztériumnak a sajtótörvény lényeges rendelkezéseinek hatályát a háború tartamára felfüggeszteni, és a sajtót előzetes cenzura alá vetni. Az e tárgyban 12,001. I. M. E. számú rendelet lényegesebb rendelkezései:

A rendelet közzétételétől kezdve egyes, külön megjelölendő időszaki lapoknak és minden más sajtóterméknek sajtórendészeti kötelespéldányait *már a szétküldés előtt* és pedig kézbesítés útján kell az illetékes hatósághoz (3. §.) beszolgáltatni (1. §.).

A sajtórendészeti kötelespéldányt a kir. ügyészség székhelyén a kir. ügyészség vezetőjének vagy megbízottjának kezéhez kell kézbesíteni (3. §.).

A kötelespéldányt kézbesítőkönyvvel kell a 3. §-ban megjelölt hatósági tag kezéhez kézbesíteni. Az átvételt a kézbesítés idejének (év, hó, nap, óra, perc) feljegyzésével és az átvevő aláírásával kell elismerni.

Amennyiben a kir. ügyészség vagy az ellenőrzéssel megbízott hatósági tag korábban meg nem engedi, időszaki lapoknál csak a sajtórendészeti kötelespéldány kézbesítésétől számított három óra mulva, más sajtótermékeknél a kézbesítés napjától számított egy hét mulva szabad a szétküldést megkezdeni.

A postahivatalok, vasúti és hajózási vállalatok, a sajtótermékek felvételét mindaddig tagadják meg, míg a feladó az előbbi bekezdésben jelzett idő elteltét a kézbesítőkönyvvel, vagy a szétküldés korábbi megengedését az ellenőrzéssel megbízott hatósági tag írásbeli engedélyével nem igazolja. (4. §.)*

Az ellenőrzésre hivatott hatósági tag az időszaki lap kötelespéldányát azonnal, más sajtótermékét késedelem nélkül átvizsgálja és ha arról győződik meg, hogy a sajtótermékkel oly bűncselekmény követtetnék el, amely a hadviselés esetleges érdekeit érinti, a sajtótermék szétküldését megtiltja, erről mindazokat a póstai felvevőhivatalokat és vasúti- és hajózási állomásfőnökségeket, ahol a sajtóterméket előreláthatólag feladják, értesíti és a tilalommal együtt a tilalom megszegésének az 1912. évi LXIII. tc. 25. §-ában megállapított következményeit a sajtótermék előállítójával (nyomdásszal stb.) közli és őt arra figyelmezteti. (5. §.)

Minden olyan hírnek közlése, amely a lakosság körében nyugtalanságot vagy izgalmat kelthet, hátrányos befolyással lehet a monarchia katonai helyzetére és a hadviselés érdekeit is veszélyeztetheti. Ennélfogva az ilyen hírek csak akkor közölhetők, ha azok hivatalos forrásból erednek, vagy közlésükhöz a m. kir. miniszterelnökség sajtóirodája, vagy a nyomtatvány megjelenési helyére illetékes kormánybiztos kifejezetten hozzájárul. Az említett szempontokból kifogás alá eső lappéldány terjesztését az ellenőrzésre hivatott hatósági tag eltiltja és az időszaki lap megjelenésének és terjesztésének esetleges eltiltása végett (1912. évi LXIII. tc. 11. §-a negyedik bekezdése) az igazságügyminiszterhez, illetőleg a belügyminiszterhez előterjesztést tesz. (6. §.)

Ha a szétküldés megtiltására vagy a sajtótermék lefoglalására ok nincs, a kötelespéldány ellenőrzésére hivatott hatósági tag a szétküldést a 4. §. második bekezdésében megjelölt idő eltelte előtt is megengedheti. (7. §.)

A sajtótermék ellenőrzésére hivatott hatósági tag annak megállapítása végett, hogy a sajtótermékkel elkövetett bűncselekmény a hadviselés érdekeit érinti-e, a katonai hatóság részéről ezzel megbízott katonai szakértő véleményét meghallgatni és a hadviselés érdekére vonatkozólag nyilvánított véleményét figyelembe venni *köteles.*

Az ellenőrzésre hivatott hatósági tag köteles a sajtótermékek beküldött példányait a katonai hatóságok kiküldöttjeinek kívánatára betekintés végett rendelkezésre bocsátani. (8. §.)

A rendelet határozmányainak megszegése kihágás.

E rendelethez csatlakozik a minisztérium 5482. M. E. számú rendelete, amely a hadsereg érdekeit sértő tudósítások közzétételét megtiltja.

II. Ugyancsak a fent idézett törvény 10. §-a a gyülekezési jog szabályozása tekintetében ruházza fel a minisztériumot kivételes rendeletkibocsátó joggal. E felhatalmazás alapján kiadott 5481. M. E. sz. rendelet az ország területének egy részén a gyülekezési jog tekintetében a következő szabályokat állítja fel:**

Politikai jellegű népgyűlések, felvonulások, körmenetek stb. tartása további intézkedésig tilos és megtartásukat karhatalommal is meg kell akadályozni. (1. §).

A közigazgatási hatóságok gyűléseinek kivételével minden egyéb gyűlés (egyházi gyűlés is) csak a rendőrhatóság előzetes engedélye alapján tartható.

Ugyanily tekintet alá esik a magánhelyiségekben való mindennemű összejövetel és gyülekezés.

A rendőrhatóság jogosult az engedélyezett akár nyilvános, akár magángyülekezeteken magát képviseltetni és a gyülekezést, ha ezt a közrend, a közbiztonság vagy a közbéke szempontjából szükségesnek tartja, karhatalommal is feloszlatni.

A kormányhatóságilag láttamozott alapszabályokkal bíró egyesületek és kereskedelmi társaságok gyűléseire nézve az 1912: LXIII. tc. 9. §-a alapján kiadott rendeletek intézkednek. (2. §.)

* A rendelet tehát nem kívánja az ügyészség pozitív jóváhagyását, részére csak vétójogot biztosít.

** Utóbb az egész ország területére kiterjesztetett úgy ez, mint az utóbb ismertetendő két másik rendelet.

A rendelet határozmányainak megsértése kihágás.

III. A törvény 9. §-a az állam biztonságának megóvására az egyesületi jog szabályozását is a minisztérium hatáskörébe utalja a törvényi keretek között. E felhatalmazás alapján bocsáttatott ki az 5479. M. E. rendelet az egyesületi jog korlátozásáról. E rendelet értelmében:

Uj egyesületek vagy fiókegyesületek alakítása további rendelkezésig tilos. (1. §.)

A kormányhatóságilag láttamozott alapszabályokkal bíró egyesületek felett köteles a rendőrhatóság fokozott felügyeletet gyakorolni és indokolt esetekben egyes egyesületek működésének felfüggesztése végett a belügyminiszterhez haladéktalanul javaslatot tenni. Egyes egyesületek működésének felfüggesztését *a katonai területi parancsnokságok is* kezdeményezhetik. Sürgős szükség esetében egyes egyesületek működését az illető törvényhatóság első tisztviselője, vagy a kormánybiztos is felfüggesztheti. (2. §.)

Azok az egyesületek, amelyeknek működése fel van függesztve, semmiféle tevékenységet sem fejthetnek ki.

Ennek a tilalomnak a rendőrhatóság karhatalommal is érvényt szerezhet és a közbiztonsági közegek jogosultak az ellenőrzés gyakorlása végett az egyesület helyiségeiben bármily időben megjelenni. (3. §.)

Ehhez csatlakozólag, nem szorosan a fenti rendelet területi hatályán ugyan, elrendelte a minisztérium 5480. M. E. sz. rendeletével, hogy a rendelet hatályterületén működő kereskedelmi társaságokat, külön törvény alapján létesült társulatokat, pénztárakat stb. haladéktalanul rendőrhatósági ellenőrzés alá kell vonni minden olyan esetben, amikor az a gyanú merül fel, hogy működésük törvénybe, rendeletbe, vagy alapszabályokba ütközik, vagy államellenes irányzatot vesz.

Az ellenőrzés módjára nézve a belügyminiszter 5113. B. M. eln. számú rendelete következőket tartalmazza:

A rendőrhatóság az ellenőrzést a fent körülírt intézmények közül csak azokkal szemben gyakorolja, melyeknél nem alaptalan az a gyanú, hogy *működésük törvénybe, rendeletbe vagy alapszabályokba ütközik, avagy államellenes* irányzatot vesz. A rendőrhatóságok kötelesek ezeknek az intézményeknek működését állandóan figyelemmel kísérni s az ellenőrzés hathatós gyakorlása céljából kötelesek mindannyiszor, ahányszor szükségesnek látják, *könyveikbe, levelezéseikbe, az üzletvitelre vagy ügyvitelre vonatkozó mindennemű feljegyzéseikbe, közgyűlési, igazgatósági stb. jegyzőkönyveikbe s mindennemű okmányaikba a helyszínén betekintést szerezni* s a tapasztaltakról feljegyzéseket készíteni. Amennyiben eljárásuk folyamán büntetendő cselekmény nyomára jutnak, kötelesek az eljárás megindításához szükségelt lépéseket haladéktalanul megtenni; ha pedig valamely szövetkezetről van szó s annak üzletviteléből megállapítható, hogy az működését az 1875: XXXVII. tc. 248. §-ához képest az idézett törvény 223. §-ától eltérő célokra terjeszti ki, kötelesek a szövetkezet feloszlatása iránt az illetékes törvényszékhez megkeresést intézni. (2. §.)

A rendőrhatóság jogosítva van az ellenőrzés alá vett intézmények közgyűlésein, igazgatósági- s mindennemű ülésein résztvenni, azokat szükség esetén betiltani vagy feloszlatni.

Köteles továbbá minden jogellenes határozat végrehajtását megtiltani, a végrehajtás foganatosítását megakadályozni s ezenkívül az intézmény minden szervének, akár az ügyvezetőség felhatalmazásán alapuló, akár önhatalmú minden oly működését megakadályozni, mely törvénybe, rendeletbe vagy alapszabályokba ütközik, avagy államellenes célzatú. (3. §.)

Az 1. §. szerinti hatósági szemle, valamint a 2. §. rendelkezéseiből kifolyólag netán szükségessé váló lefoglalás a rendőrhatóság részéről a rendőri büntetőbíró vagy e hatóságnak valamely tagja által foganatosítandó. (4. §.)

A rendőrhatóság a 3. §. szerinti kötelességének könnyebb teljesíthetése céljából elrendelheti, hogy az ellenőrzés alá vett intézmények minden közgyűlést, igazgatósági, választmányi stb. ülést nála az ülés megtartása előtt 24 órával bejelenteni tartoznak; e bejelentés elmulasztása esetén az ülés megtartása megakadályozandó. (5. §.)

A rendőrhatóságok a jelen rendeletből folyó eljárásaik folyamán mindenkor jogosítva vannak a karhatalom igénybevételére. (6. §.)

Sommás visszahelyezés birtokháborítás miatt birtokostársak között.

A birtokháborítás miatti sommás visszahelyezési kereset lényege nem a kereseti kérelemben, hanem a kereseti tényalapban van; a birtokháborítás megszüntetését többféle alapon lehet követelni s a sommás visszahelyezési keresetnek az a lényege, hogy itt a felperes pusztán azon az alapon követeli a háborítás megszüntetését, hogy ő birtokos és alperes őt a birtokában önhatalommal megháborította.

Ilyen kereset azonban közös birtoklás esetében a birtokostársak egymás közötti viszonyában helyt nem foghat. Ez annyit jelent, hogy ha a közösségben élő birtokos keresetében a birtokháborítás megszüntetésére kéri birtokostársát kötelezni, akkor a kereset tényalapja hiányos és ezért a kereset elutasítandó, ha abban felperes pusztán azt adja elő, hogy ő alperessel közösen birtokol és alperes a kérdéses birtokháborító cselekményt véghezvitte. Felperesnek keresete megalapítására ily esetben még más tényeket is fel kell hoznia.

Ha két egyén egy ingatlan egyenlő arányban közös tulajdonosává válik, akkor a köztük levő közösségnek a közös birtoklás tekintetében az a joghatása, hogy mindkét társnak joga van az ingatlan birtokára és pedig más megállapodás hiányában egyenlő arányban. Az a jogszabály azonban, hogy a társak egyenlően birtokolhatják az ingatlant, nem tartalmaz semmit arra nézve, hogy hogyan történjék ez az egyenlő birtoklás; az egyenlő birtoklási jog annyit is jelenthet, hogy mindkét társnak joga van az ingatlan bármely pontján építkezni és az ingatlanon levő bármely épületet lebontani és annyit is jelenthet, hogy ehhez egyik társnak sincs joga. Mindkét értelmezés szerint egyenlő a társak birtoklási joga, mégis a lehető legnagyobb különbség van az egyenlő birtoklási jog tartalmában. Az egyenlő birtoklási jog tartalmát a társaknak közös megegyezéssel kell megállapítaniok, mert ily megegyezés hiányában a tulajdonközösségből folyó azon jogukat, hogy az ingatlant egyenlően birtokolják, nem érvényesíthetik. Ha mindkét tulajdonostárs a másikra való tekintet nélkül akarja használni az ingatlant és ezáltal egymást a használatban kölcsönösen meggátolják, akkor egyik társ sem birtokol; ha csak az egyik társ gátolja meg a másikat a használatban, akkor egyedül ő birtokol; közös birtoklás azonban csak kölcsönös megegyezéssel létesülhet.

A birtokközösség tehát a birtokostársak közt fenálló szerződéses viszonyt feltételez. Ez a szerződéses viszony arra vonatkozik, hogy mily módozatok mellett történjék a dolog közös használata, mily határokon belül áll jogában az egyik társnak a másikat a dolog használatában korlátozni. E tekintetben a birtokostársak jogviszonya mindig a közös birtoklás tekintetében létrejött megállapodáson alapszik, nem pedig a birtokostársak között a birtoklás jogalapja tekintetében fenforgó jogviszonyon, például a tulajdonközösségen. Ha például azt a kérdést akarjuk eldönteni, hogy szabad-e a közösségben levő birtokostársak egyikének a közösen birtokolt ingatlanon épületet emelni, akkor abból a tényből, hogy a birtokostársak az ingatlannak egyenlő arányban közös tulajdonosai, sem az nem következik, hogy az épület emelése szabad, sem az, hogy ez nem szabad.

De nem dönthető el ezen kérdés még azon az alapon sem, hogy a felek nemcsak közös tulajdonosok, hanem birtokostársak is. A «közös birtok» elnevezés ugyanis csupán nagy általánosságban jelöli meg a birtokostársak egymáshoz való viszonyát, mert a közös birtoknak számtalan válfaja lehet, annyi, ahányféleképen egy ingatlant közösen lehet használni; a felek jogviszonyának olyan megjelöléséből tehát, hogy ők közösen birtokolnak egy ingatlant, még nem állapítható meg, hogy mit nem szabad az egyiknek a másikkal szemben az ingatlanon tennie.

A közös birtoklásnak már a fogalmában benne van az, hogy az egyik birtokostárs azáltal, hogy ő is használja az ingatlant, korlátozza és háborítja a másik birtokostársat az ingatlan birtoklásában. Minthogy pedig ebbe a helyzetbe a kifejtettek szerint a birtokostárs csakis a másik birtokostárssal való megállapodás folytán kerülhetett, ezért akkor, amidőn a felperes a birtokháborítás megszüntetése iránt indított keresetében azt adja elő, hogy ő alperessel közösen birtokol egy ingatlant, magából a keresetből tűnik ki az, hogy alperesnek felperessel szemben a köztük levő megállapodásnál fogva jogában áll oly tényeket véghez vinni

*

az ingatlanon, melyekkel őt az ingatlan használatában korlátozza és gátolja, vagyis jogában áll felperest az ingatlan birtoklásában önhatalommal megháborítani. Csak az a kérdés, hogy az a konkrét birtokháborító cselekmény, amelyet felperes a keresetben felhoz, szintén azok közé tartozik-e, melyeket alperesnek a közös birtokosi minőségének szükségképeni előfeltételét képező szerződésnél fogva felperessel szemben jogában áll elkövetni? Minthogy pedig ez a felek közt létrejött szerződés tartalmától függ és ezen szerződés tartalmának ismerete nélkül semmiféle birtokháborító cselekményről nem lehet mondani, hogy azt a birtokostársnak a másikkal szemben véghezvinni nem szabad: nyilvánvaló, hogy a háborítás megszüntetése iránt indított kereset tényalapjához kell tartoznia azon szerződés tartalmának is, amelyből az következik, hogy alperesnek felperessel szemben nincs joga a keresetben felhozott birtokháborító cselekmény véghezviteléhez. Felperesnek tehát elő kell adnia a keresetben az alperessel a közös birtoklás módozataira nézve esetleg kifejezetten megkötött szerződés tartalmát, ily kifejezetten megkötött szerződés hiányában pedig azon ténykörülményeket, melyek egy a közös birtoklás módozataira vonatkozó szerződés hallgatólagos megkötését foglalják magukban. Az ilyen kereset azonban nem sommás visszahelyezés, hanem szerződés teljesítése iránti kereset, mert a kereset azon alapszik, hogy alperes a felperessel szemben a közös birtoklás tekintetében fennálló szerződéses kötelezettségét nem teljesíti, azzal ellentétesen cselekszik s a kereseti kérelem arra irányul, hogy alperes köteleztessék szerződéses kötelmének teljesítésére.

Sommás visszahelyezési keresetnek birtokháborítás miatt nem lehet tehát helye birtokostársak között. Ezen az álláspontón van a német ptk. is, amidőn a 866. §-ában a következő szabályt állítja fel:

«Besitzen Mehrere eine Sache gemeinschaftlich, so findet in ihrem Verhältnisse zu einander ein Besitzschutz insoweit nicht statt, als es sich um die Grenzen des den einzelnen zustehenden Gebrauchs handelt». Célszerű volna ezen szabályt a magyar polgári törvénykönyvbe átvenni. *Dr. Bárdos Benő.*

Az értékpapír-megsemmisítési törvény hiányai.

I. Midőn Madách Ádámja megkérdezte a phalanster tudósát mi hát az eszme, mely rideg világukat fellelkesíti, ezt a választ kapta: Ez eszme nálunk a megélhetés. Ma már — minálunk érdeklődvén az embereket vezető eszme mibenléte iránt — ezt a választ nyerné: Ez eszme nálunk a «könnyű» megélhetés. És a mi tudósunknak még csak fáradságába sem kerülne a példák gazdag tárházát mutatni a kíváncsi érdeklődőknek, mely példák közt nem kis számmal szerepelnének azok az apró mesterkedések, melyek a tökéletlen — mert bizonyos szempontból mindegyik ilyen — törvényalkotások hézagaiban meghúzódva úzik apróbb-nagyobb fondorlataikat.

Nem találjuk feleslegesnek ezt a példatárt egy újabb esettel kiegészíteni.

A közforgalom tárgyát képező értékpapirok bírói megsemmisítéséről szóló 1881: XXXIII. tc. 30. §-a aképpen rendelkezik, hogy a jogerőre emelkedett megsemmisítési végzés folytán a megsemmisített értékpapír a kiállító irányában *hatálytalanná válik* és az, akinek kérelmére a megsemmisítés kimondatott, követelheti, hogy neki a megsemmisített helyett uj értékpapír adassék ki, illetőleg a lejárt követelés fizettessék ki, s ha a kiállító ezt megtagadja, a fél követelését per útján érvényesítheti. A 31. §. szerint pedig szelvényes értékpapírnál a fél az új értékpapír kiadását, illetőleg a lejárt követelés kifizetését csak úgy követelheti, ha a megsemmisített értékpapírhoz kiadott, de még le nem járt szelvényeket visszaadja, vagy a hiányzó szelvények értékét készpénzben lefizeti.

Az újfajta leleményesség már most ily jogerős megsemmisítési végzés, s ennek alapján egy vagy több, őt jogszerűleg meg nem illető értékpapír, pl. sorsjegy és esetleg erre eső nyeremény birtokába igyekszik jutni. És hogy ez nemcsak a lehetetlenségek tág birodalmába nem tartozik, de — különösen magánértékpapíroknál — még csak túlságos nehézséggel és költséggel sem jár, ez nyilván kitűnik az alábbiakból.

Ki indíttathat értékpapír megsemmisítése iránti eljárást? A fent hivatkozott törvény értelmében az, akinek bírlalásából vagy birtokából az értékpapír elveszett, vagy akinek bírlalásában vagy birtokában az értékpapír megsemmisült (2. §.). A folyamodó kérvényében az értékpapír ismertetőjeleit pontosan előadni és *valószínűvé tenni* tartozik, hogy az értékpapír bírlalásából vagy birtokából veszett el, illetőleg, hogy az bírlalásában vagy birtokában semmisült meg (4. §.). Hogy azonban ezen valószínűvé tételnek mi módon kell történnie, azt a törvény közelebbről nem határozza meg. Ebből azután az a gyakorlat fejlődött ki, hogy a bíróság ennek a most említett körülménynek a megsemmisítési eljárás megindítása iránti kérvényben való *puszta előadását* elegendőnek tartja ahoz, hogy a megsemmisítési eljárás megindítását a kérvényező javára elrendelje és az olyértelmű hirdetményt kibocsássa, melyben a folyamodó nevének, állásának és lakóhelyének megjelölése és az értékpapír előadott ismertetőjeleinek pontos kitüntetése mellett az értékpapír ismeretlen birtokosát felhívja, hogy birtoklását a hirdetményben kitett határidő (három év, 11. §.) elteltéig a bíróságnál jelentse be, különben a folyamodó újabb kérelmére az illető értékpapír semmisnek fog nyilváníttatni. Az eljárás megindítását elrendelő végzésről, melybe a hirdetmény szövege szószerint felveendő, a folyamodó és a kiállító értesítendő. Maga a hirdetmény pedig a bíróságnál nyílt helyen kifüggesztendő és a folyamodó költségén a belföldi hivatalos lapban (Budapesti Közlöny) és az osztrák-magyar monarchia másik államának hivatalos lapjában (Wiener Zeitung) háromszor közzéteendő. Emellett a budapesti kir. kereskedelmi és váltótörvényszék, továbbá a zágrábi kir. törvényszék azon állampapírokról, melyeknek megsemmisítése iránt az eljárás a hirdetmény kibocsátásával megindíttatott és még folyamatban van, *jegyzéket* vezetni és azt másolatban az összes törvényszékeknek évenként megküldeni tartozik. *Ezen jegyzéket mindenki megtekintheti és arról hiteles másolatot vehet ki (9. §.).*

Ezzel szemben a magánértékpapíroknál már sem az osztrák hivatalos lapban való *kötelező* közzétételt, sem pedig a jegyzék vezetését nem rendeli el a törvény (10. §.). Ez pedig a magánértékpapírok tulajdonosainak s jogszerű és jóhiszemű birtokosainak jogai megvédése szempontjából hiányos intézkedés, — különösen ha tekintetbe vesszük azt, hogy ha a kiállító társaság alapszabályaiban az értékpapír megsemmisítésére rövidebb határidő van megállapítva és ez magában az értékpapír szövegében ki van fejezve, az alapszabályokban megállapított rövidebb határidő tűzendő ki. (11. §. utolsó bekezdése.)

Ha már most figyelembe vesszük azt, hogy a hirdetmények a bíróságnál nagy tömegük miatt egyáltalában ki sem függesztetnek, hogy a hivatalos lapot ebből a szempontból senki sem olvassa és ha nemcsak a hazai pénzintézetekre, melyek egyes papírokra vonatkozó megsemmisítési eljárás megindításáról a sorsolási jegyzékekből végtére is tudomást szerezhetnek, hanem például a külföldön élő magánosokra is gondolunk, úgy könnyen beláthatjuk, hogy a jogszerű és jóhiszemű értékpapírtulajdonosnak értékpapírját bárki könnyen az ő tudtán és akaratán kívül — mondjuk: háta mögött — megsemmisíttetheti és az így az illető értékpapírt pótló jogerős bírói megsemmisítő végzés birtokába juthat, mikor is a jogszerű birtokos csak hosszas és költséges per útján helyeztetheti magát ismét vissza — esetleg ekkor már illuzóriussá vált — jogaiba.

De ettől eltekintve, nem súlyos jogsérelem-e a most tárgyalt esetben az, hogy, — mint ez a magánértékpapírokra vonatkozó megsemmisítési eljárásnál történik, — az értékpapír megsemmisítését rendelő végzésnek a kiállító által történt kézhezvételétől kezdve a jogszerű birtokos további bírói rendelkezésig sem át nem irathatja értékpapírját, sem ahoz új szelvényivet nem kaphat, sem arra fizetést fel nem vehet (19. §.). Ily esetben még a nemtelen bosszú és a chicanirozás is indíthat valakit arra, hogy valakinek értékpapírját vagy értékpapírjait az utóbbi tudtán kívül megsemmisíttesse.

II. Nyilvánvaló, hogy a csalásnak ezt az újabb alakzatát mindenképen lehetetlenné kell tenni.

Különösen két irányban szükséges, hogy a tárgyalt visszaélés lehetetlenné tétessék. Egyrészt a bíróság megtévesztésének megakadályozása, másrészt a magánosok jogos vagyoni érdekeinek megvédése szempontjából.

Ami mindenekelőtt az előbbit illeti, célszerű volna a meg-

semmisítési eljárás megindítását kérő féltől annak (esetleg *tanúk* általi) bizonyítását megkívánni, hogy az értékpapír az ő birtokában volt, az ő birtokából veszett el, illetőleg hogy az az ő birtokában semmisült meg. (Ad. 4. §.)

Ami pedig az utóbb kiemelt szempontot illeti, ezt — különösen a szelvény nélküli magánértékpapírok megsemmisítését tartva szem előtt — a következő eszközökkel kellene jobban biztosítani:

a) a magánértékpapírokra vonatkozó megsemmisítési eljárast megindító végzést tartalmazó hirdetményt az ausztriai hivatalos lapban (Wiener Zeitung) is mindig kötelezően közzé kellene — és pedig három egymást követő számban — tenni;

b) az összes amortisationális hirdetményeket — mindazonáltal azok nagy tömegére való tekintettel csak az értékpapírok számának megjelölésével — a legelterjedtebb budapesti magyar napilapban — esetleg ismételten is — kötelezően közzé kellene tétetni, és pedig a folyamodók költségén, az illető lapot a bíróság állapítván meg;

c) az összes megsemmisítési eljárást elrendelő bírósági végzést a bíróság folyosóján, hozzáférhető helyen és olvasható módon a legszigorubb fegyelmi felelősség terhe alatt ki kell függesztetni és a jelentkezési határidő lejártáig kifüggesztve hagyni;

d) a bíróságoknál a megsemmisíttetni kért magánértékpapirokról *is* kötelezően pontos nyílvántartó jegyzék volna a megfelelő *mutatóval* vezetendő, mely jegyzék másolatban az összes törvényszékeknek évenként megküldendő volna és mely jegyzéket mindenki megtekintheti és arról hiteles másolatot *is* vehet ki.

A most elősoroltakon kívül különösen még három tényező volna hivatva a fenti célt előmozdítani.

Egyik az, hogy a bíróság az 1881 : XXXIII. tc. 26. §-át liberálisan alkalmazza abban az irányban, hogy az értékpapír birtokosa jelentkezésében a megsemmisítési végzés keltét és számát is határozottan kitenni tartozik, mi sokszor leküzdhetetlen nehézségbe ütközik és esetleg csak bűnügyi feljelentés és nyomozás útján eruálható és ami a nyílvántartó jegyzék vezetése mellett könnyen mellőzhető is, a másik pedig az, hogy az értékpapír birtokosának a megsemmisítési végzés elleni felfolyamodás joga és az eljárás megsemmisítésének kérhetése a törvény 28. §-ában felsorolt hat eseten kívül akkor is megadassék, ha a megsemmisítési eljárás megindítása arra nyílván jogosulatlan természeti vagy jogi személy által kéretett.

Végül a harmadik teendő az volna, hogy már maga a jogosulatlan megsemmisítési eljárás megindíttatása, illetőleg annak puszta kérése is, mint sui generis delictum (kihágás) büntetőjogi következményekkel sujtassék.

Szükség lenne erre különösen azért, mert egyrészt a hatóságok megtévesztése magában véve nálunk nem büntetendő cselekmény, másrészt mert ily esetekben a csalás, illetőleg az intellektuális közokirathamisítás (Btk. 400. §.) vagy ezek kísérlete nem mindig lesz megállapítható, annál kevésbé lesz sok esetben a Btk. 405. §-a (hamis vagy hamisított okirat használata) alkalmazható.

Minthogy pedig az új polgári perrendtartást életbeléptető 1912. évi LIV. tc. (Ppélt.) 5. §-a a közforgalom tárgyát képező értékpapirosok bírói megsemmisítésére vonatkozó törvényes rendelkezéseket és így az 1881 : XXXIII. tc.-et hatályában egész terjedelmében változatlanul fentartja, az utóbb említett törvény 49. §-ában nyert végrehajtási megbízatás alapján igazságügyminiszteri *rendelettel* is szabályozhatók volnának a fenti kérdések és esetleg 15 napig terjedhető elzárással és 200 K-ig terjedhető pénzbüntetéssel (Ktk. 16. §.) volna büntetendőnek nyílvánítandó az, ha valaki az értékpapírmegsemmisítési eljárást jogosulatlanul kéri és cselekménye súlyosabb büntetőjogi beszámítás alá nem esik.

A törvény kövesse az élet kívánalmait, a végrehajtó hatalom pedig biztosítsa a törvény intencióit és a közönség érdekét.

Dr. Egri Bónis Pál.

A kártérítés a polgári törvénykönyv javaslata szerint és az 1874:XVIII. tc.

A vaspályavállalatok által okozott halál vagy testi sértés iránti felelősségről szóló 1874 : XVIII. tc. mint speciális törvény rendelkezéseit a polgári törvénykönyv javaslata — úgy látszik — nem kívánja érinteni.

Elég kár, mert ezek a rendelkezések a kártérítés terjedelmét illetőleg nem kielégítők és különösen azon testi sértéseknél, amelyek a sérültnek teljes elnyomorítását eredményezték és amelyeket még a Btk. 303. §-a is minősített méltánylásban részesített, távolról sem nyujtják a sérültnek azt a kárpótlást, amelyet teste elnyomorításának pénzbelileg eléggé alig méltányolható ellenértéke fejében külön megérdemelne.

Nem jöhetne itt tekintetbe, hogy minő újabb, talán nem is csekély teher hárulna ebből a vaspályavállalatokra, amely terhet különben az útasokra nézve a balesetbiztosítási kényszer behozatala útján a viteldíjhoz csapható néhány fillér árán valami módon a balesetbiztosító intézetekre áthárítani is lehetne.

Valami nagy köszönet különben abban sem volna, ha a polgári törvénykönyv javaslatában a kártérítésre vonatkozólag tervbe vett, de ezen cikk tárgya szempontjából legalább is nem eléggé világos rendelkezések a vaspályákra ki is terjesztetnének.

Az 1874 : XVIII. tc. a vaspályavállalatot testi sértés esetében azon «vagyoni hátrányok» megtérítésére kötelezi, amelyek a sérülés következtében a sérültre hárultak és ezen vagyoni hátrányok alatt a jogszolgáltatás a tényleges kiadásokon, költségeken kívül következetesen csakis a megszűnt vagy csökkent keresményt értette, a sérülés minőségére és annak a testi épségre gyakorolt hatására pedig tekintettel nem volt, nem-vagyoni kár fejében járó elégtételt tehát nem ítélt meg, aminthogy azt eddig törvényeink nem is ismerték.

Pedig akinek a kezét-lábát elvágta a vaspálya, akit az épkézláb emberből egy pillanat alatt örökös nyomorékká tett, az — ha már egyéb restitutio in integrum nem képzelhető — joggal megkövetelhetné, hogy ne csak az térítessék meg neki, amit mint ép, egészséges ember a munkája után anélkül is és szívesebben megkeresett volna, hanem ezenkívül kárpótlás adassék neki azért, mert ő a vaspályavállalat hibájából nyomorékká lett.

Ha nincs, vagy legalább alig képzelhető el olyan ember, aki csak azért, hogy többé ne kelljen dolgoznia és más tartsa őt el, kezét-lábát elvágatná, akkor nem is tekinthető teljes kártalanításnak, ha a hibás vaspályavállalat annak teljes életére meg is fizeti megszűnt vagy csökkent keresményét, mert ez egymagában egyáltalán nem egyenértékű avval a hátránnyal, mely őt a vaspályavállalat hibájából érte.

A nyomorék ember minden tekintetben kevesebb értékű, mint az ép, egészséges ember, talán átlagos életkora is rövidebb emezénél, a vagyonszerzés esélyei pedig nála mindenesetre csökkennek és a nyomorékká-tétel magában véve legalább is ugyanoly mértékben megalapítja az arra való jogos igényt, hogy a sértett nem-vagyoni kárért is pénzbeli elégtételt nyerjen, mint ezt a becsület jogtalan lekicsinyléseért most tervezi a törvényhozás.

A polgári törvénykönyv javaslata 885. §-ába felvett egy ilyes általános rendelkezést, kimondva, hogy aki szándékosan vagy súlyos gondatlanságból elkövetett tiltott cselekmény, vagy ekként elkövetett kötelességsértés miatt van kártérítésre kötelezve, az, amennyiben az eset körülményeire való tekintettel a méltányosság megkívánja, a károsult nem-vagyoni káráért is megfelelő pénzbeli elégtétellel tartozik.

Ez a rendelkezés a vaspályavállalatok által okozott testi sértésekre mindenesetre kiterjesztendő volna és általában a vaspályavállalatok felelőssége is a polgári törvénykönyv keretében volna újra szabályozandó, egyben azonban a polgári törvénykönyv javaslatának az «egyes tiltott cselekmények» felírású fejezetében foglalt némely rendelkezését is meg kellene változtatni, illetve szabatosabban szövegezni.

Annak mostani szövegezése mellett ugyanis nem elég világos az, hogy a 885. §. általános rendelkezése alkalmazható-e az 1476. §-ban említett tiltott cselekményre, ha az szándékosan, vagy súlyos gondatlanságból követtetett el, avagy csak így elkövetett,

halálos kimenetelű tiltott cselekmény esetében ítélhető meg pénzbeli elégtétel a nem-vagyoni kárért?

Inkább ez utóbbi következtethető ugyanis abból, hogy míg a javaslat 1475. §-a szándékosan, vagy súlyos gondatlanságból elkövetett tiltott cselekményből származó halál esetében kifejezetten említi ezt az elégtételt és zárjel közt idézi is a 885. §-t, addig az 1476. §., — amely ugyan nem köti ki előfeltételül, hogy a tiltott cselekmény szándékosan, vagy súlyos gondatlanságból követtessék el, — testi sértés esetében minden egyebet mond megítélhetőnek, csak nem a nem-vagyoni kárért járó pénzbeli elégtételt.

Pedig vagy egyaránt kiterjed — aminthogy ki is kell terjednie — a javaslat 885. § a általános rendelkezése a szándékosság vagy súlyos gondatlanság előfeltétele mellett úgy a halált okozott, mint egyéb testi sértésekre és akkor fölösleges arra az 1475. §-ban külön is hivatkozni és ezzel zavart okozni, vagy magában véve nem terjed ki azok egyikére sem és akkor az 1476. §. mellett szabályozatlan maradna az az eset, amikor szándékos vagy súlyos gondatlanságból elkövetett tiltott cselekményből valakinek testi sérülése, illetve a mi esetünkben örökös nyomorékká-tétele származik.

Nem kevésbé fontos volna az arról való gondoskodás, hogy a sértettnek a kártérítés úgy és oly időben szolgáltassék ki, hogy annak késedelmes kiszolgáltatása folytán ne szenvedjen még nagyobb és helyrehozhatatlan kárt.

Tudomással bírok egy vasúti balesetről, amely 1910 december hó elején történt és mégis a perben három ízben hozott elsőbírósági és ugyanannyiszor hozott — a két első ízben feloldó — kir. táblai döntések után épen csak a legutóbbi napokban, tehát több mint 3½ év után juthatott a teljesen keresetképtelenné nyomorított sértett abba a helyzetbe, hogy végrehajtható ítélet alapján elég szűken megszabott tartásdíjhoz jusson, amellett, hogy úgy a törvényszék, mint a kir. Tábla soronkívül intézte el a perét.

Pedig a baleset után azonnal megindított per folyamának első hét-nyolc hónapja és a ténybeli tanúk kihallgatása után mindenki láthatta, hogy valamelyes évjáradék okvetetlenül megítélendő lesz a sértett részére. Az azóta lefolytatott bizonyítás, póttárgyalások stb. mind csak a kártérítés, illetve évjáradék összege körül forogtak.

Ha véletlenül nem vagyonos földműves emberről lett volna szó, más sértett már rég éhen halhatott volna, mert szegény embernek még a legkövérebb per nyerése reményében sem hitelez a boltos három-négy évig.

Miért ne lehessen ily esetben az alperes kártérítési kötelezettségét megállapító közbeszóló ítélettel egyetemben, vagy akár anélkül is felperes részére már a per folyama alatt valami szerényebb és a sértettet a puszta éhenhalástól megmenteni alkalmas összegben évjáradékot megítélni és a pert azután a végleges évjáradék összege tekintetében is folytatni?

Erre módot lehet és kell is találni, mert az még nem lesz oly nagy baj, ha az ideiglenes tartásdíj havonkint pár koronával nagyobb összegben állapíttatott is meg, mint tüzetes bizonyítás után a végleges, — a kifizetett többletet levonhatja a vasúttársaság a későbbi részletekből, — még az sem volna oly nagy sérelem a sértettre nézve, ha fölös óvatosságból másodbírósági, a soronkívüli elintézéssel különben is gyorsítható döntéstől tétetnék is függővé az ideiglenes megállapítás végrehajtható volta, mint amily nagy baj származhat abból, ha a bíróság 1914 júniusban ítéli meg azt az összeget, mely arra lett volna hivatva, hogy abból 1910 decemberben megélhessen a keresetképtelenné nyomorított felperes.

Dr. Gyulai Mór.

BELFÖLD.

Szemle.

— **Háború és levéltitok.** Midőn az állam létéért száll sikra, az egyén legbecsesebb érdeke is természetszerűleg háttérbe szorul. Nem szenved tehát kétséget az 1912: LXIII. tc. 8. §-a alapján kibocsátott 5478. M. E. sz. rendelet jogosultsága sem, amely a postai, távirdai és távbeszélő forgalom ellenőrzését szigorítja. Kötelességévé teszi a postahivataloknak, hogy a katonai bíróságoknak és hatóságoknak adatokat szolgáltassanak (1. §.); a hadművelet területén működő postahivatalokat kötelezi, hogy a katonai hatóságoknak és közegeknek megengedjék a le nem zárt postaküldeményeknek megtekintését és a csomagoknak felbontását (2. §.), végül elrendeli, hogy a levelek és csomagok, amelyek gyaníthatólag kitiltott nyomtatványokat, vagy az állam biztonságát, vagy a hadviselés érdekeit veszélyeztető iratokat tartalmaznak, csak a közigazgatási hatóság jelenlétében kézbesíthetők, ha a címzett azokat a hatósági közeg jelenlétében felbontja. Talán kissé sajátságosan hangzik, ha ezt az ellenőrzést keveseljük. Megtörténhetik, hogy a hadviselés érdeke ennél többet követel. Igy nevezetesen a rendelet nem ad módot a katonai hatóságoknak, hogy a lezárt leveleket — bűnvádi eljárás esetétől eltekintve — a közigazgatási hatóság közbenjötte nélkül felbonthassák. Ez az alakszerűség esetleg végzetes késedelmet okozhat. Reméljük azonban, hogy a szükség ebben az esetben is törvényt bont és a szabály formalizmusán nem szenved hajótörést a salus rei publicae legfőbb elve.

— **A «moratórium»-rendelet értelmezéséhez.** Ezen kormányrendelet tekintetében a jogalkalmazásnál több vitás kérdés merülhet fel.

Az a rendelkezése ugyanis, hogy «váltón, stb. és *kereskedelmi ügyleten*, vagy *bármely más magánjogi «ügyleten» alapuló kötelezettségek teljesítésére engedtetik 14 napi halasztás*» kétséget támaszt azirán t, vajjon az összes magánjogi követelések érvényesítését kívánja ideiglenesen gátolni, avagy a magánjog területének csak egy része az, amelyből származó követelések érvényesítése egyelőre kizáratott.

A *kereskedelmi ügyletek* jogi fogalmát a KT. 258. és következő szakaszai a joggyakorlattal egyetemben kellőképen meghatározzák, de hogy mi értendő általában a «magánjogi ügyletek» alatt ezenfelül, azirán t a nézetek eltérhetnek.

Az «ügyletek» alatt nyilván «jogügyletek» értetnek, de a jogügylet definiciója, illetve taxativ felsorolása a magánjogban, de a magánjogi törvénytervezeteinkben sincs meg.

A «*Polgári Törvénykönyv*» miniszteri javaslatához készült indokolás kötelmi részében (4. oldal) olvassuk, hogy *a főbb jogügyleteket* a javaslat VI—XIV. címei tartalmazzák, nevezetesen: a kölcsön, haszonkölcsön, letét, vétel, csere, ajándékozás, tartás-életjáradék, bérleti és haszonbérleti stb., — *jogügyleteket*, amelyek tehát kötelmi viszonyból származnak. *Ezenkivül azonban a magánjog többi három nagy ágában előforduló jogügyletekre is állana a moratórium?*

Lege non distinguente, lehet mondani, hogy *kivétel nélkül, mindennemű magánjogi kötelezettség teljesítése elhalasztatott.* A «kötelezettségteljesítés» alatt pedig az adós mindenféle *szolgáltatása* értendő, amely a PT. 707. §-a szerint adásban (dare), tevésben (facere) és nem — tevésben (non facere) állhat. Ebből pedig következik, hogy csak a teljesítésben való marasztalást célzó, tehát condemnatorius keresetek indítását és elbírálását akaszthatja meg a moratórium, de a jogviszony megállapítására irányuló præjudikális perekre nem hat ki.

Vitára adott alkalmat a rendelet annyiban is, hogy vajjon az 1914 augusztus elsejét megelőzőleg már folyamatban volt perekre is van-e kihatása s így a marasztaló ítéletek meghozatalát, vagy az azokban megszabott teljesítési határidőt, avagy pedig a már jogerőre emelkedett ítéletek végrehajtását is elhalasztja-e a kétheti moratórium?

A törvényhozás az 1912: LXIII. tc. 16. §-ában — nézetem szerint — csak a még nem peresített kötelezettségek teljesítésére adott halasztást, — és ezeknek megrohanásszerű tömegperlését akarta a válságos időkben lehetetlenné tenni, — de azt az adóst még kétheti haladékban részesíteni, aki a normális viszonyok között beperlése dacára évekig, vagy hónapokig nem teljesített, szükségesség és méltányosság hiányában a törvény aligha kívánta.

Ellenkező esetben a moratórium várható meghosszabbítása mellett a perek és végrehajtások olyan felekre is quasi felfüggesztetnének, akikre nézve a moratórium hirdetését követőleg erészben kiadott miniszteri rendelet a felfüggesztést nem rendeli el és de facto csaknem törvényszünet következnék be.

Dr. Kalmár Vilmos.

— **Költségper kerete.** A budapesti kir. tábla felülvizsgálati tanácsa 1913. G. 1274. számú ítéletében kimondotta, hogy az ügyvédnek megbízója ellen indított perében a bíróság nem teheti vizsgálat tárgyává, hogy az ügyvéd ügyfelével szemben megállapított költségeket a teljesített munkálatok célszerűsége szempontjából valóban kiérdemelte-e, mert a törvény szerint a per bírósága a költségeket belátása szerint állapítja meg.

A határozat nyilvánvalóan téves, mert ha helyes lenne, akkor semmi célja és értelme nem lenne annak, hogy az ügyvéd a részére ügyfelével szemben megállapított költségeket — legalább a mai jogállapot szerint — kénytelen perrel érvényesíteni, hanem egyszerűen ki kellene mondani, hogy a per bíróságának költséget megállapító határozata alapján az ügyvéd a saját ügyfele ellen végrehajtást kérhet.

A per bírósága kénytelen az ügyvéd költségeit, hacsak nem nyilvánvalóan céltalan munkálatokról van szó, saját ügyfelével szemben, ennek meghallgatása nélkül megállapítani.

Ámde megtörténhetik, hogy nem nyilvánvaló céltalanságról, hanem oly ügyvédi ténykedésről van szó, amely a per bírósága által nem, de az ügyvéd által feltétlenül felismerhetően céltalan, vagy az ügyfél érdekeivel nem indokolt s ily esetben a per bírósága által a másik érdekelt meghallgatása nélkül hozott határozattal szemben a megbízónak alkalmat kell adni arra, hogy az ügyvédnek jelzett tevékenységére alapított igényét kifogás tárgyává tehesse.

A költségper bírósága pedig kell, hogy az ily kifogással érdemileg foglalkozzék és vizsgálat tárgyává tegye, hogy az ügyvéd költséget okozó ténykedése a megbízó érdekeinek gondos szemmeltartásával merült-e fel és a fél ügyének előbbrevitelére alkalmas volt-e, vagy legalább lehetett-e, mert különben a bíróság egyszerűen csak a számológép szerepét teljesítené, ha a kir. tábla határozatának értelme szerint csak arra lenne hivatva, hogy a perekben megállapított költségeket összegezze. *F. M.*

— **A háború és az ügyvédi kar.** Lapunk zártáig 191 ügyvéd jelentette be a budapesti ügyvédi kamara választmányának, hogy a mozgósítás folytán katonai szolgálatra bevonult. Kétségtelen, hogy a tényleg bevonult ügyvédek száma sokkal nagyobb. Legtöbben, akik helyettesítésükről maguk gondoskodtak, bevonulásukat ez okból nem jelentették be.

A budapesti ügyvédi kamara választmánya folyó hó 11-én tartott választmányi ülésén úgy az eltávozott kartársak, mint az itthonmaradottak ügyeivel foglalkozott. A választmány elhatározta, hogy megkeresi az összes minisztériumokat, a magyar államvasútakat, a pósta, az összes törvényhatóságokat, a székesfővárost és más hatóságokat, hogy a bevonult tisztviselőket ügyvédekkel helyettesítsék. E megkereséseknek a kamara kiküldöttei személyes eljárás kapcsán is törekedtek gyakorlati érvényt szerezni. A kamara választmányának legközelebbi, hétfői ülése is a karnak a háborús helyzettel szemben elfoglalandó magatartásával fog foglalkozni.

— **A Telekkönyv** című folyóirat július—augusztusi füzete megjelent a következő tartalommal: Rojcsek Sándor betétszerkesztő bíró: Egy síma per következményei. Sági János telekkönyvvezető: A kamatok bejegyzése. S. J.: Egyről-másról. E füzethez van csatolva a melléklap 12. és 13. íve.

KÜLFÖLD.

— **Kártérítési kötelezettség automobil-baleseteknél** (Osztrák joggyakorlat). Elsőbíróság álláspontja: a kártérítési kötelezettséget kizárja a sérült vétkessége, vagyis az elővigyázatosság oly fokának figyelmen kívül hagyása, amelyet minden beszámítható egyéntől valamely cselekmény véghezvitelénél az eset körülményeihez képest feltételezni kell. Ez utóbbi azt hozza magával, hogy aki valamely a forgalom számára nyitva álló úton közlekedik, saját maga köteles a forgalomból reá származható veszélyeket — amennyire ez módjában áll — elővigyázatosság által magától elhárítani. Nagyobb forgalomnál a gyalogjárók is fokozott figyelem kifejtésére vannak utalva, mert ellenkező esetben ők a nyilvános útakat egyéb módon használókkal szemben indokolatlanul előnyösebb helyzetbe kerülnének. Gyalogosoknak épen úgy kötelessége a kocsikat kikerülni, mint az utóbbiaknak a gyalogosokat. Az útak járdánkívüli részei főleg és elsősorban kocsiközlekedés lebonyolítására szolgálnak, ezért, ha gyalogos a kocsiútra lép, megfeszített figyelemmel kell lennie, mivel egy számára veszélyes területre lépett (Gefahrenzone). Ha ezt a gyalogos ember elmulasztja és körültekintés nélkül hagyja el a járdát, durva gondatlanságot tanúsítva, saját veszélyére cselekszik.

Ugyancsak kötelessége a gyaloglónak a kocsiútat széltében és a legrövidebb átjáró választásával keresztezni, nem pedig ferde irányban oly módon, hogy a háta megett történtekre figyelmet ne fordíthasson.

Mindezzel szemben fel lehetne hozni a gépkocsivezető kötelezettségeül, hogy gépét oly sebességgel szabad csupán hajtania a forgalmasabb útvonalakon, hogy minden pillanatban meg tudja állítani járművét és hogy jó előre figyelmeztessen mindenkit kürtjelzéssel. A bíróság azonban mindkét rendű kötelezettség elhanyagolását sem rótta fel hibául a vezetőnek, tekintve, hogy úgy volt meggyőződve, miszerint egy néhány pillanat alatt lejátszódó elgázolás esetén a gépkocsivezetőtől nem lehet kívánni, hogy kocsiját az első pillanatban megállítsa, másrészt meg közvetlenül a mozgásban levő kocsi elé került egyént a kürtjelzés még inkább zavarba hozná és ahelyett, hogy megmentésére szolgálna, a védekezésre is képtelen, ijedt állapotba ejtené. A másodbíróság jogi álláspontja annyiban, amennyiben a szerencsétlenül járt és kártérítést követelő fél «vétkessége» (Verschulden) megállapítást nyert, megegyezik az elsőbíróságéval. Emellett azonban a gépkocsivezető részéről is vétkességet lát fenforogni, mert ez az automobilt azonnal megállítani nem volt képes. A vétkesség megoszlása folytán a másodbíróság úgy határozott, hogy a beállott kárt kétharmadrészben a károsult fél, egyharmadrészben pedig a gépkocsivezető viselje.

Az ismertetett indokokkal szemben a helyes útat csupán a harmadbíróság találja meg, jóllehet a másodbíróság rendelkezésének helybenhagyása mellett. Helyesen mutat rá az osztrák legfelsőbb ítélőszék, hogy ez esetben nem lehet szó arról, hogy a felek vétkességét kelljen egymással szembeállítani. A gépkocsivezető felelőssége az üzem által okozott károkért az elv, melyet csupán a *károsult* vétkessége helyezhet hatályon kívül, a vétkesség megoszlásáról tehát az adott esetben beszélni nem lehet. Minthogy pedig az alsóbíróság által megállapított és a legfelsőbb ítélőszék által helyesnek elfogadott tényállás szerint a szerencsétlenséget részben a megsérült fél vigyázatlansága is előidézte, a kártérítési kötelezettségnek a másodbíróság által meghatározott arányban való mérséklését az adott körülmények között helyesnek kellett elfogadni. (Osztrák legfőbb ítélőszék, G. Z. Rv. I. 829/13.) *A.*

— **A tulajdonjog fentartásával** történt eladásokkal kapcsolatos visszaélések a magyar Btk. értelmében (355. §.), mely minden elzálogosítást jogtalan eltulajdonításnak tekint, érdemetlen védelmet biztosítanak. A német Btk. (246. §.), mely csupán annyiból tér el a mi kódexünk rendelkezésétől, hogy az exemplifikacio felsorolását mellőzi, az eltulajdonításnak a joggyakorlat egészségesebb irányba való terelését nem gátolja. A konkrét esetnek megfelelő disztinkció megejtésének semmi sem áll útjában. Legutóbb is elvi határozatként mondta ki a Reichsgericht, hogy annak a kérdésnek megítélésénél, vajjon a tulajdonjog fentartásával megvett dolog elzálogosítása csalásnak tekintendő-e, vagy sem, teljesen közömbös az a körülmény, hogy az elzálogosító tudta-e, vagy abban a feltevésben volt-e, hogy a tulajdonos az elzálogosításba nem egyezik bele. Mert nem forog fenn eltulajdonítás az elzálogosításnál akkor, ha az elzálogosítóban megvan a szándék a dolog visszaváltása iránt és ha tudja, hogy a visszaváltás módjában van. (R. G. V. 1059/913.) *A.*

— **Hitvestársi kötelesség súlyos megsértése.** A francia semmítőszék 1914 április 23.-án kelt ítéletében e kérdés köréből érdekes határozatot hozott. A nő, — mondja az ítélet — köteles férjével együttélni és követni oda, ahol férje lakhelyet választ; de ha a férj új lakhelyet választ, bizonyos körülmények között ez bosszantas jellegét öltheti fel és valóok számba mehet. Így a férj, aki csak azért, hogy legyen neki oka válásra, oly lakhelyet választ, amelyről feleségének előző nyilatkozataiból tudja, hogy oda az nem követi, nem tekintheti az együttélés folytatásának megtagadasát a házassági kötelmek súlyos megsértésének. Ellenkezőleg az elhatározás, amelynek egyedüli célja az volt, hogy a férj magának mesterségesen válóokot szerezzen, feleségével szemben a hitvestársi kötelmek súlyos megsértésének tekintendő

különösen, ha a férj feleségét több mint egy esztendőn keresztül minden támogatás nélkül hagyta. (Pandectes Françaises 1914 június. Bulletins des sommaires 73. l.) *M. Z.*

— **Francia törvény a választási plakátokról.** Franciaországban a szóbeli agitáció után a leghatalmasabb választási agitációs eszköz a falragasz. Előttünk ismeretlen tömegben jelennek meg választások idején a falakon és így előállításuk költségei az egyébként nem nagy választási költségek között súlyos terhet jelentenek a szegényebb jelöltre nézve. A vagyonos és szegény jelöltek között az egyensúlyt törekszik helyreállítani az 1914. évi március 20-iki francia törvény. E törvény értelmében mindennemű választás tartamára a községi hatóság a választási falragaszok elhelyezésére külön helyeket jelöl meg. Minden ilyen helyen egyenlő térnek kell jutni minden jelöltnek, illetőleg jelöltcsoportnak. E helyeken kívül választási falragaszokat elhelyezni nem szabad. Aki e rendelkezéseket megszegi, kihágást követ el és öt franktól 15 frankig, visszaesés esetén 100 frankig terjedhető pénzbüntetéssel sujtatik. *M. Z.*

— **Munkabér-szerződés.** Szerződésszegést követ el a munkaadó, aki élelmiszerhamisítás miatt elítélt alkalmazottját ez okból elbocsátja, ha az ítéletet a semmitőszék később hatályon kívül helyezte, különösen hogy ha maga a munkaadó ellen is hasonló bűncselekmény miatt eljárás van folyamatban. (Pand. Franç. 1914. jún. Bulletins des sommaires 34. l.)

Általában nem elegendők az alkalmazott elbocsátására az alkalmazott magánéletére tartozó okok. Ellenkező azonban a helyzet, midőn tanárról van szó, akire serdületlen gyermekek nevelése van bízva; nevezetesen midőn azok, akikre az alkalmazottak kiszemeléséért a felelősség nehezedik, a tanár magánéletének és érzelmeinek nyilvánulásaiból azt a meggyőződést merítik, hogy az illetőnek az erkölcsi élete romlott. Ez az eset forog fenn akkor, midőn egy nevelőintézet igazgatója nyomára jut annak, hogy az egyik tanár egy férjes nővel titkos viszonyt tart fenn. Főként ha e viszonyt maga a férj különösen erotikus hangon írt levelekkel bizonyítja, fenyegetőzve, hogy ha a tanárt el nem bocsátják, az intézet ellen fog botránykeltő pereket indítani. (Pand. Franç. 1914. jún. Bulletins des sommaires. 34. l.)

— **Az ausztriai moratóriumot** erős bírálatban részesíti a «Gerichtshalle» c. lap ez évi aug. 9-iki száma. Véleménye szerint a moratóriumrendelet olyan, mintha készítésénél a jogtudomány teljesen felmondta volna a szolgálatot. Különösen hibáztatja, hogy nem kísérik a moratórium magánjogi intézkedéseit a megfelelő perjogi rendelkezések, úgy, hogy a bíróságok teljesen tájékozatlanok a mulasztási ítéletek meghozatala, végrehajtások elrendelése és foganatosítása tekintetében. Hibáztatja legfőkép a moratórium-rendeletnek a takarékbetétek visszafizetésére vonatkozó intézkedéseit és felveti ellene azt a jogos kifogást, hogy a betevő a banknak nem hitelezője, a bank letéteményes és köteles ennélfogva a betétet mindig haladéktalanul kiszolgáltatni. Végül megemlíti, hogy a moratórium-rendelet értelmében még az sem dönthető el teljes biztonsággal, vajjon az, aki vendéglőben ebédjéért nem fizet, jogtalanul jár-e el? *M. Z.*

A Kuria elnöksége u. n. „Imperial" irógépet szerzett be a **YOST IRÓGÉP** r.-t.-tól. Ezen betűfaj csak a Yost irógépben kapható és rendkivüli olvashatósága miatt nagy keresletnek örvend

III. alapvizsgára előkészít szakember. Közelebbi cím e lap kiadóhivatalában. Leveleket a kiadóhivatal továbbít. 15241

Tizenöt éve önálló irodával bíró budapesti ügyvéd vállalkozik nagyforgalmú, előkelő iroda vezetésére, hol saját ügyeit is viheti. Ajánlatok a kiadóba «*komoly, megbízható erő*» jeligére kéretnek. Perfekt német. 15301

Ujabb jogi könyvek

STAUD LAJOS dr.
A MAGYAR MAGÁNJOG
tételes jogszabályainak gyüjteménye.
Ára kötve 12 korona.

A m. kir. Curia felülvizsgálati tanácsa által a sommás eljárásról szóló törvény (1893: XVIII. t.-c.) alapján hozott
HATÁROZATOKNAK GYÜJTEMÉNYE
Összeállitotta GOTTL ÁGOST.
XVII. kötet, ára kötve 8 korona.
I—XVI. « « « 151 kor. 50 fill.

A királyi itélőtáblák felülvizsgálati tanácsának elvi jelentőségü
HATÁROZATAI
Összegyüjtötte és összeállitotta TÉRFI GYULA dr.
XVI. kötet, ára kötve 24 kor.
I—XV. « « « 260 «

MAGYARY GÉZA dr.
MAGYAR POLGÁRI PERJOG
Ára 26 korona.

GOTTL ÁGOST
POLGÁRI PERRENDTARTÁS
(1911: I. t.-c.) magyarázatokkal
Ára 20 korona.

FAZEKAS OSZKÁR dr.
AZ ESZMEI JAVAK JOGI OLTALMA
a magyar polgári törvénykönyv javaslatában.
Ára 2 kor. 50 fillér.

MANDEL ZOLTÁN dr.
TANULMÁNYOK AZ IGAZSÁGÜGYI POLITIKA KÖRÉBŐL
A francia elsőfoku polgári peres eljárás váza.
Ára 2 korona.

MESZLÉNY ARTUR dr.
KERESKEDELMI ÉS HITELJOG
Ára 10 korona.

TELLER MIKSA dr.
A MÁSODIK TERVEZET
néhány örökjogi reformjának birálata.
Az utóöröklés. — A hagyatéki hitelezők jogi helyzete. — A végrendeleti végrehajtó.
Ára 1 kor. 20 fillér.

BOSZNIA ÉS HERCEGOVINA IGAZSÁGÜGYI TÖRVÉNYTÁRA
I. kötet:
KERESKEDELMI ÉS IPARI TÖRVÉNYEK
Összeállitotta, bevezetéssel és magyarázó jegyzetekkel ellátta
BAUMGARTEN NÁNDOR dr.
Ára 4 korona.

Kaphatók minden könyvkereskedésben.
Részletfizetésre is megrendelhetők:
Kelemen D. és Társa könyvterjesztési vállalatánál,
Budapest, IV., Reáltanoda-utca 5.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat.** Egyetem-utca 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem.** I., Bérc-u. 9. (Tel. 63—96.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Negyvenkilencedik évfolyam. 34. szám. Budapest, 1914 augusztus 21.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 12 korona ⋆ negyedévre 6 korona

A kéziratokat bérmentve a szerkesztőt irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

Tartalom. *Dr. Fodor Ármin* kir. kúriai bíró: A moratórium hatása a polgári peres és nem peres eljárásra. — *Dr. Berinkey Dénes* igazságügyminiszteri osztálytanácsos: A külföldiek követelései és a háború. — A polgári perrendtartás és a háború. — A moratórium- és iuristitium-rendeletek. — Szemle.
Melléklet: Hiteljogi Döntvénytár. — Kivonat a «Közlöny»-ből.

A moratórium hatása a polgári peres és nem peres eljárásra.

A folyó évi augusztus hó 1. napján kihirdetett moratórium a polgári bíróságok eljárására is nagy befolyással volt. A moratóriumot szabályozó rendelet maga nem tartalmazott az eljárásra vonatkozó rendelkezéseket. A polgári peres és nem peres eljárás tekintetében rendkívüli intézkedések megállapításáról a folyó évi augusztus hó 1-én kibocsátott rendelet a katonai szolgálatot teljesítő egyének ügyeire vonatkozólag rendelkezett, általánosságban azonban csak a bírói árverés kérdését szabályozta. E rendelet szerint folyó évi augusztus hó 5-étől kezdve ingatlanra árverést egyáltalában nem lehet foganatosítani, ingóra csak kivételesen. Katonai szolgálatot nem teljesítő egyének tekintetében ez a rendelet sem a kereset megindítására, sem a további eljárásra, valamint a végrehajtási eljárásra vonatkozólag nem rendelkezett. A bíróságok kellő irányítás nélkül különböző módon ítélték meg a moratórium hatását a bírósági eljárásra. Az egyik bíró visszautasította a keresetlevelet, a másik tárgyalásra tűzte azt ki, a harmadik végül visszatartotta azt addig, amíg e részben irányítást kap. Az egyik bíró elutasította a végrehajtás elrendelése iránti kérelmet, a másik elrendelte a végrehajtást és helyesnek vélte annak foganatosítását is. Egyes bírák megtagadták alperes meg nem jelenése esetében a mulasztás alapján ítélet hozatalát. Egyes bírák mindezen kétségek közepette legcélszerűbbnek tartották, ha minden tárgyalást elhalasztanak. Elodázhatlan szükséggé vált ennélfogva, hogy a kormány a moratórium következtében a polgári peres és nem peres eljárásban szükséges szabályokat megállapítsa. A folyó évi augusztus hó 12-én a moratórium tárgyában kiadott újabb rendelet ennélfogva kimondotta, hogy ezeket a szabályokat az igazságügyi miniszter, Horvát-Szlavonországokban a bán rendelettel fogja megállapítani. Ezt a rendeletet a moratórium következtében a polgári eljárásokban szükséges szabályok megállapítása tárgyában az igazságügyi miniszter folyó évi augusztus hó 13-án ki is bocsátotta.

A rendelet főkép a moratórium alá eső pénztartozások tekintetében tartalmaz rendelkezéseket. A moratórium alá nem eső pénztartozás tekintetében az eljárás, ha a fél, képviselője vagy ügyvédje nem teljesít katonai szolgálatot, az általános szabályok szerint folyik le. A moratórium alá nem eső pénztartozás iránt tehát a keresetet meg lehet indítani, a bíróság a tárgyalást lefolytatja és a határozat az általános szabályok szerint végrehajtható. Hogy ez megtörténhessék, felperesnek a keresetlevélben meg kell mondania, hogy az érvényesíteni kívánt pénztartozás moratórium alá nem esik, a bíróság pedig ily pénztartozás tekintetében hozott marasztaló határozatában, a végrehajtást elrendelő végzésben, valamint a letiltó-rendelvényben kimondja, hogy a moratórium a végrehajtást nem akadályozza. Az eljárás korlátozása tehát a moratórium alá eső pénztartozásokra vonatkozik.

Ámbár a moratórium már folyó évi augusztus hó 1-én kezdődött, az eljárásra vonatkozó módosítások csak folyó évi augusztus 15-től jönnek alkalmazásba. Lehetséges, hogy a bíróság szabályok hiányában augusztus 1. és 15-ike között keresetlevelet elfogadott, tárgyalást tartott, ítéletet hozott, végrehajtást elrendelt vagy foganatosított; a rendelet nem kívánja ezeknek a bírói cselekményeknek érvényességét érinteni, hatályát megszüntetni. Ez nem volna a felek érdekében és a bíróságot felesleges új munkával terhelné. Nem is volna indokolt, hogy a rendeletnek ilykép visszaható ereje legyen.

Az első lépés a bírói eljárásban, amelynél a moratórium már is befolyást gyakorol, a kereset indítása.

Minthogy a moratórium a fizetésre halasztást ad, moratórium alá eső pénztartozás iránt aug. 15-től kezdve keresetet nem lehet indítani. Az ilyen keresetlevelet hivatalból vissza kell utasítani.

Ha a rendelet ezt az elvet az egész eljárásban következetesen keresztül akarta volna vinni, akkor oda jutott volna, hogy az augusztus hó 15. napja előtt megindított perekben is az eljárás félbeszakad és tovább nem folytatható. Az ily szabály azonban ellenkeznék a célszerűséggel. Nem volna indokolt, hogy a bíróságok a moratórium ideje alatt ne folytassák működésüket. Ha a katona a háborúban teljesíti kötelességét, mindazoknak, akik itthon maradtak, az a kötelességük, hogy folytassák a munkát, teljesítsék feladataikat azon a téren, amelyen működnek. Semmikép sem volna indokolható, hogy az elsőbíróságok ép úgy, mint a fellebbviteli bíróságok, ne intézzék el azokat a pereket, amelyek folyamatban vannak. Az elsőbíróságoknál sok letárgyalt vagy becsomózott per van, amelynek befejezése nem ütközik akadályba, és a kir. táblák, valamint a kir. Kúria előtt is a perek elintézése akadálytalanul folyhatik. A háború befejezése után a bíróságok előreláthatólag erősen igénybe lesznek véve. Ez a munkateher elviselhetetlenné válnék és az egész bírósági ügymenetetet megakaszthatná, ha a bíróságok a folyamatban levő ügyeket a moratórium idejében nem dolgozhatnák fel. A felekre nézve is célszerűbb, ha a bíróság a vitás kérdéseket már most eldönti és a helyzetet tisztázza. Ennek következtében a rendelet olykép intézkedik, hogy az augusztus 15. napja előtt érkezett keresetlevél alapján a peres eljárást mind az elsőbíróság előtt, mind a fellebbviteli bíróság előtt folytatni kell.

Az esetleges marasztalásnál azonban az ilyen perben figyelemmel kell lenni a moratóriumra. Természetesen a bírói ítélet sem mondhatja ki azt, hogy a moratórium alá eső pénztartozást a moratórium ideje alatt meg kell fizetni, nem mondhatja ki ezt akkor sem, ha a per a moratórium előtt indult meg. A moratórium megszünte után külön rendelet fogja szabályozni azoknak a pénztartozásoknak mikénti lebonyolítását, amelyek moratórium alá esnek; gondoskodni kell majd arról, hogy a moratórium megszünte után a fizetési határidők torlódása ne vezessen az adósok tönkretételére. A moratóriumot tárgyazó rendelet már most előre kimondja, hogy a moratórium lejártával kapcsolatos rendelkezéseket annak idején külön rendelet fogja megállapítani. Erre a körülményre a marasztaló határozatban is figyelemmel kell lenni. A most kibocsátott rendelet szerint a bíróság marasztaló határozatában a teljesítés határidejét olykép köteles megállapítani, hogy ez a határidő az ítélet jogerőre emelkedésétől számítandó annak az időnek a leteltét követő nappal kezdődjék, amely időt a moratóriumnak hatályon kívül helyezéséről majdan kibocsátandó rendelet fog megállapítani. Természetesen fellebbvitelre

tekintet nélkül nem lehet végrehajthatónak nyilvánítani oly marasztaló ítéletet, amelyet a bíróság moratórium alá eső pénztartozás tekintetében hoz. A teljesítési határidő ilykép egyelőre bizonytalan lesz, de ez nem akadályozza az ítélet meghozatalát.

A moratóriumot élvező adósra semmiféle hátrány nem származik abból, hogy a bíróság az ítéletet ily módon már most, a moratórium idejében meghozza. A bíróság szabadul az ügytől, amelyet ilykép a moratórium idejében is elintézhet, a felek pedig tisztázott jogállapot előtt fognak állani és tudni fogják azt, hogy a moratórium lejárata után melyek lesznek jogaik és kötelességeik.

A fizetési meghagyások és sommás váltókeresetek tekintetében a rendelet nemcsak azt veszi tekintetbe, hogy a fél augusztus hó 15-ike előtt vagy után fordult-e a bírósághoz, hanem azt is, hogy a bíróság e nap előtt meghozta-e már a fizetési meghagyást vagy a sommás váltóvégzést. Az augusztus hó 15-én vagy később beadott fizetési meghagyás iránti kérelmet és sommás váltókeresetet minden körülmények között vissza kell utasítani, ha a pénztartozás moratórium alá esik. Az augusztus hó 15-ike előtt beadott fizetési meghagyás kibocsátása iránti kérelem vagy sommás váltókereset sorsa azonban attól függ, hogy a bíróság a határnap előtt kibocsátotta-e a fizetési meghagyást, illetőleg a sommás váltóvégzést, vagy nem. Ha augusztus hó 15-ike előtt a bíróság a fizetési meghagyást vagy sommás végzést már kibocsátotta, az megtartja hatályát és az eljárás tovább folyik. Az adós ily esetben a fizetési meghagyás ellen ellentmondással és a sommás váltóvégzés ellen kifogással fog élni, ha meg akarja akadályozni, hogy a fizetési meghagyás vagy a sommás végzés hatályát megtartsa. Ha azonban augusztus hó 15-én a bíróság a fizetési meghagyás iránti kérelemre a meghagyást még nem bocsátotta ki, akkor a kérelmet vissza kell utasítani. Ha a bíróság augusztus hó 15-ike előtt a sommás váltókeresetre sommás végzést még nem hozott, ily végzést nem is hozhat, hanem a váltókeresetnek rendes váltóeljárás szerinti tárgyalására tűz határnapot.

Az elintézés napjának ily módon figyelembevétele arra az észrevételre adhatna okot, hogy a véletlentől függ, vajjon a fél az augusztus hó 15-ike előtt előterjesztett fizetési meghagyás iránti kérelemre vagy sommás váltókeresetre megkapja-e a fizetési meghagyást vagy sommás végzést, avagy nem? Azt fogják talán mondani, hogy abban az esetben, ha az ügy szorgalmas, vagy egyébként el nem foglalt bíró kezébe került, aki a fizetési meghagyást vagy a sommás végzést elkészítette, akkor a fél hozzajut a fizetési meghagyáshoz és sommás végzéshez; ha azonban a bíró nem volt elég szorgalmas, vagy egyébként el volt foglalva és nem hozta meg augusztus hó 15-ike előtt a fizetési meghagyást vagy sommás váltóvégzést, a fél hibáján kívül kedvezőtlen helyzetbe jut. Ambár ennek az észrevételnek talán lehet némi jogosultsága, minden más megoldás nagyobb visszásságokat idézne elő. Visszás volna, hogy abban az esetben, ha a bíróság már meghozta a fizetési meghagyást vagy a sommás váltóvegzest, azt hivatalból hatályon kívül helyezze; az ily fizetési meghagyást és sommás végzést tehát mint adott tényt el kell fogadni. Másrészt azonban visszás volna az is, ha a bíróság a még el nem intézett fizetési meghagyás iránti kérelemre vagy sommás váltókeresetre augusztus 15. után meghozná a fizetési meghagyást vagy sommás végzést anélkül, hogy a moratóriumra figyelemmel volna. Ha a rendelet ezt lehetővé kívánta volna tenni, akkor rendelkeznie kellett volna az iránt is, hogy az ily fizetési meghagyásban vagy sommás váltóvégzésben a teljesítési határidőt miképen kell a moratórium lejárta utáni időre megállapítani, ami ismét maga után vonta volna azt, hogy az ellenmondásnak és kifogásnak határidejét is annak megfelelően kellett volna újból szabályozni. Ha ezek a bonyodalmak maguk is ellene szóltak annak, hogy a rendelet augusztus hó 15-étől kezdve a fizetési meghagyás és sommás végzés meghozatalát lehetővé tegye, figyelembe kellett venni azt is, hogy a hitelezőre nézve az ily távolfekvő és egyelőre meg nem határozott időre szóló fizetési meghagyás vagy sommás végzés alig bír valamely értékkel. Az ítéletnél a dolog másképen áll. Az ítélet eldönti a jogvitát és mind a bíróságra, mind a felekre nézve az ügy befejezését jelenti. Az ítélet meghozatala tehát megállapító hatásánál fogva akkor is jelentőséggel bír, ha a teljesítési határidő csak távoli, később meghatározandó időpontban áll be. A fizetési meghagyás és a sommás végzés azonban semmiféle jogvitát nem dönt el, ideiglenes határozat az, amit az adós ellentmondása vagy kifogása hatályától megfoszt. Indokolt tehát, hogy abban az esetben, ha a bíróság azt augusztus hó 15-ike előtt még nem hozta meg, ezt most már annál kevésbé hozza meg, mert nyilvánvaló, hogy az adósnak törvény alapján a fizetésre halasztása van.

Az augusztus hó 15-ike előtt megindított perekben az eljárás tovább folyván, ebből az is következik, hogy az alperes mulasztása alapján marasztaló ítélet hozatalának is helye van. Természetesen az, amit fentebb az ítéletben megállapítandó teljesítési határidőre mondtam, a mulasztási ítéletre is áll. Ily teljesítési határidő megállapításának lehetősége mellett nem volna indokolt, ha a bíróság nem hozná meg a tárgyaláson meg nem jelent alperes ellen a marasztaló ítéletet, amint azt egyes bíróságok augusztus hó 1-je után helyesnek vélték. A rendelet az ilyen mulasztási ítéletre nézve csak egy kivételes szabályt állapít meg, t. i. azt, hogy az alperest csak a keresetlevéllel okozott költségben lehet elmarasztalni, a tárgyalás költségeiben nem. Ennek oka az, hogy augusztus hó 15-ike előtt előterjesztett keresetlevélre alperes késedelme adott okot, felperes augusztus hó 15-éig jogosult volt keresetlevelét beadni, így tehát alperes ennek költségeit megtéríteni köteles. Minthogy azonban alperest fizetési halasztás illeti meg, és esetleg alperes ebben bízván, nem jelenik meg és nem védekezik, minthogy továbbá a rendelet elég kedvezményt nyujt felperesnek azzal, hogy egyáltalán ítélethez jut, ezeknél fogva méltánytalan volna, hogy az alperes még a tárgyalás költségeit is köteles legyen felperesnek megtéríteni.

A moratóriummal összefüggő bírói eljárás egyik legnehezebb kérdése az, vajjon moratórium alá eső pénztartozás behajtására lehessen-e biztosítási vagy kielégítési végrehajtást elrendelni vagy foganatosítani. A katonai szolgálatot teljesítő egyénekre vonatkozólag a folyó évi augusztus 1-én kibocsátott rendelet arra az álláspontra helyezkedett, hogy ellenük csakis oly végrehajtási cselekményeket lehet foganatosítani, amelyek a követelés biztosítására szolgálnak, de szoros zárt és átszállítást foganatosítani, vagy a végrehajtást szenvedőtől a lefoglalt dolog birtokát bármely más módon elvonni nem lehet. A moratórium alá eső követelések tekintetében az új rendelet általánosságban mindenkire vonatkozólag tovább megy és még jobban védi az adóst. Ez az új álláspont az, hogy folyó évi augusztus 15. napjától kezdve moratórium alá eső követelés behajtására vagy biztosítására kielégítési vagy biztosítási végrehajtást elrendelni, vagy az előbb elrendelt ily végrehajtást foganatosítani egyáltalán nem lehet. Fentebb említettem, hogy a folyó évi augusztus 1-én kibocsátott rendelet miképen rendelkezik a bírói árverésekről általánosságban. Az új rendelet ezt a rendelkezést a moratórium alá nem eső követelések tekintetében érintetlenül hagyván, moratórium alá eső követelésekre vonatkozólag folyó évi augusztus 15-től az árverés elrendelését vagy foganatosítását egyáltalán megtiltja, kivéve azt az egy esetet, ha a lefoglalt ingók vagy értékcsökkenés, vagy aránytalan költség nélkül el nem tarthatók. A folyó évi augusztus 15 előtt foganatosított végrehajtás alapján a rendelet három bírói cselekményt enged meg. Ezek: 1. az árverés alapján befolyt vételárnak a felosztása, 2. a közpénztárból vagy letétből felvehető követeléseknek utalványozása, 3. ingatlan haszonélvezetére vezetett végrehajtási eljárásnak tovább folytatása. Mind ez a három cselekmény az adósra semmi hátránnyal nem jar, sőt ellenkezőleg bizonyos tekintetben előnyös is. Így például az adósnak is érdekében állhat az, hogy a közpénztárnál letiltott és általa fel nem vehető összeg a hitelezőnek kiutalványoztassék, mert ellenkező esetben több kamattal fog tartozni. A zárlatról a rendelet nem szól, amiből kitűnik, hogy zárlat elrendelésének és foganatosításának ezentúl is lesz helye, minthogy a zárlat nem pénztartozásnak, hanem más jognak biztosítására szolgál és ilykép a moratóriummal nincs összefüggésben.

A végrehajtási cselekményeknek ez a nagymértékü korlátozása és a biztosításnak is kizárása, az ellentétes álláspontoknak beható mérlegelése után történt. Némelyek indokoltnak találták volna, hogy a hitelezőt legalább a biztosításig terjedő végrehajtási jog illesse meg, hogy ilykép megakadályozza adósának oly cselekményeit, amelyekkel vagyonát rosszhiszeműleg elvonja hitelezői elől. Ezzel szemben azonban érvényre jutott a rendeletben az a felfogás, hogy a moratórium ideje alatt az adósokat meg kell védeni a hitelezők megrohanása ellen. Ha a rendelet

ebből a célból megtiltja a moratórium alá eső követeléseknek beperesítését, nem engedheti meg, hogy ily követelésnek behajtására akár csak biztosításig terjedőleg is végrehajtásnak legyen helye. Döntő volt végül annak a megfontolása, hogy nem tudjuk, miképen fognak alakulni a moratórium hatása alatt gazdasági és jogi viszonyaink, ennélfogva tehát a bírósági eljárás terén lehetőleg oly intézkedéseket kell tennünk, amelyekkel nem okozunk helyrehozhatlan károkat. Már pedig, ha a biztosítási intézkedések lehetőségének hiánya helytelennek bizonyul, e rendelet módosításával utólag, bármikor meg lehet azokat engedni; ha azonban már ez a rendelet utat nyitna a tömeges végrehajtásoknak, a szerzett zálogjogokat később alig lehetne megszüntetni.

A végrehajtás ily tágkörű korlátozásával összhangban a rendelet a móratórium tartama alatt a hitelezők kérelmére nem engedi meg a csőd nyitását. A csőd nem egyéb, mint az egész vagyonra kiterjedő, generalis végrehajtás, ha tehát nem lehetséges az egyes vagyontárgyakra kiterjedő, speciális végrehajtás, nem engedhető meg a generalis végrehajtás sem. Természetesen az adós maga kérheti a csőd nyitását maga ellen, ha ilykép vagyonának aránylagos felosztását hitelezői között el akarja érni.

A rendelet nem meríti ki és nem is merítheti ki mindazokat a kérdéseket, amelyek esetleg a moratóriummal kapcsolatban a bírói eljárások terén felmerülnek. Előreláthető, hogy e téren felmerülő egyik vagy másik szükségletet még ezután is meg kell fontolni. A rendkívüli helyzet, amelyben a gazdasági és jogi viszonyok gyorsan változhatnak, szükségessé fogja tenni, hogy időközönként a tapasztalatok alapján újabb és újabb kérdések fontoltassanak meg és esetleg sürgős szabályalkotás útján rendeztessenek. Az a fentebb említett aggály, hogy a biztosítási intézkedések lehetőségének kizárása oda vezethet, hogy az adósok vagyontárgyaikat rosszhiszeműen elvonják a hitelezők elől, már most is megnyilatkozott. Beható megfontolás tárgya volt, hogy mikép lehetne e bajon segíteni. A feladat itt az volna, biztosítási intézkedéseket tenni, amelyek azonban nem adnak valamely hitelezőnek elsőbbséget. Ily intézkedések mellett csekély volna az a veszély, hogy a hitelezők az adósokat megrohanják, mert hiszen a biztosító intézkedés, melyet az egyik hitelező kér, valamennyi hitelezőnek válnék javára és fellépésüket feleslegessé tenné. Megfontolás tárgya volt, hogy nem lehetne-e nálunk is meghonosítani oly eljárást, aminőt a német és osztrák eljárás ideiglenes intézkedések (Einstweilige Verfügung) címe alatt ismer. Rendkívül illetékes oldalról felmerült az a gondolat is, hogy a bűnügyi zárlat intézményét bizonyos alakban nem lehetne-e erre a célra felhasználni. Ez a kérdés azonban sokkal nehezebb, semhogy a most kibocsátott rendeletben megoldható lett volna. A rendelet kibocsátása nem tűrt haladékot, ennélfogva annak köréből ki kellett zárni mindazt, ami gondosabb megfontolást igényel. A legégetőbb gyakorlati szükséget a rendelet mindenesetre ki fogja elégíteni.

Dr. Fodor Ármin.

A külföldiek követelései és a háború.

I. A m. kir. minisztériumnak a folyó évi augusztus 12.-én 6045/914. M. E. sz. a. kelt rendelete (Budapesti Közlöny, 1914 augusztus 13-i 189. számában) — amely a magánjogi kötelezettségek teljesítésére halasztást (moratóriumot) enged — 11. §-ában azt az érdekes rendelkezést tartalmazza, hogy «ha magyar állampolgár más államban valamely magánjogi követelését csak kisebb mértékben, vagy messzebb menő korlátozásokkal érvényesítheti, mint ahogyan ezt a jelen rendelet megállapítja, az ily állam kötelékébe tartozó hitelezőnek követelései a magyar szent korona országaiban hasonló megszorítások alá esnek.»

Lényegileg azonos rendelkezést tartalmaz a moratórium tárgyában Ausztriában az 1914. évi augusztus 13.-án kibocsátott császári rendelet 14. §-a is.

II. Első pillanatra azt hinné az ember, hogy ezeknek a rendelkezéseknek jelentősége csak abban áll, hogy amennyiben a háborúba keveredett vagy a háborúban részt nem vevő, úgynevezett semleges államokban a magyar állampolgár valamely magánjogi követelését — az ott elrendelt moratórium miatt — csak kisebb mértékben, vagy messzebb menő korlátozásokkal érvényesítheti, mint ahogy azt moratórium-rendeletünk megállapítja, megtorlásként az ily állam kötelékébe tartozó hitelezőnek követeléseire hasonló megszorítások legyenek alkalmazhatók.

Ebből a szempontból érdekes összehasonlításokat lehetne tenni a magyar és osztrák moratórium-rendelet közt — amint azt a napilapok közül egy-kettő meg is kísérelte — s ezen az alapon ki lehet mutatni, hogy a magyar rendelet 11. §-a és az osztrák rendelet 14. §-a az eddigi állapotban minő eltolódásokat idéznek elő az osztrák, illetőleg a magyar hitelezők terhére.

Azt hiszem azonban, hogy a magyar rendelet 11. §-ának és az osztrák rendelet 14. §-ának jelentősége még ennél is messzebbható, mert eltekintve azoktól az államoktól, amelyek a hadiállapot miatt a moratóriumot behozták s az előbb említett két rendeletnél messzebbmenő korlátozásokat alkalmaztak, vagy az érvényesítés körét jobban megszorították a magyar vagy osztrák állampolgárok magánjogi követeléseire nézve, van ennek a kérdésnek még egy oldala, amely a felületes szemlélő előtt rejtve marad annak folytán, mert a külföldi államoknak azzal a felfogásával, hogy a háború minő befolyást gyakorol a magánjogi követelések érvényesítésére, rendszerint nem lehet tisztában.

III. Hogy a magyar moratórium-rendelet 11. §-a nemcsak a külföldi moratóriumok által előidézett megszorításoknak megtorlásként való érvényesítésére alkalmas, hanem ezen túlmenve, megengedi azoknak a korlátozásoknak alkalmazását is, amelyet külföldi államok joga szerint a velük ellenséges viszonyban levő államhoz tartozó, vagy ennek az államnak területén tartózkodó magyar hitelezővel szemben a hadi állapotból esetleg eo ipso következnek: ezt a nézetemet arra alapítom, hogy a m. kir. minisztérium 6045/914. M. E. számú rendeletét az 1912 : LXIII. tc. 16. §-ában nyert felhatalmazás alapján bocsátotta ki, amely szószerint így hangzik: «A minisztérium a magánjogi követelések *érvényesítése* tekintetében — ideértve a váltókövetelések érvényesítését is — továbbá a polgári peres és nem peres eljárás és általában a polgári igazságszolgáltatás, végül a jegybank ügyvitele tekintetében rendkívüli intézkedéseket tehet és e végből a fennálló törvényektől eltérő rendelkezéseket is állapíthat meg.»

Az 1912. : LXIII. tc. 16. §-ában nyert felhatalmazás alapján kibocsátott rendelet tehát a 11. §-ában foglalt rendelkezésekkel nemcsak a külföldi moratóriumok folytán szükséges intézkedéseket tette és tehette meg, hanem megtette és megtehette azokat az intézkedéseket is, amelyek szükségesek annak folytán, mert a magyar hitelezők egyes külföldi államokban a háborús állapot bekövetkezte folytán magánjogi követeléseik érvényesítése tekintetében — moratórium nélkül is — esetleg bizonyos hátrányos helyzetbe jutnak.

A következőkben megkísérlem kimutatni, miben állanak ezek a — moratórium elrendelése nélkül — külföldön beálló hátrányok s hogy ezeknek külföldi hitelezőkkel szemben való alkalmazására a magyar moratórium-rendelet mennyiben nyujt alapot.

IV. Mielőtt azonban ebben az irányban fejtegetéseimet megkezdeném, ki kell térnem az útirányból azért, hogy a háborúnak a magánjogi követelések érvényesítésére gyakorolt esetleges hatását a nemzetközi jog szempontjából megvilágosítsam.

Amint mindenki előtt ismeretes, úgy az első, mint a második hágai békeértekezleten egyezmény jött létre a szárazföldi háború törvényeinek és szokásainak megállapítása céljából. Ezek az egyezmények az 1913: XLIII. tc.-be vannak nálunk beiktatva (1. §. 4., 2. §. 2., 5. §. IV. és mell., 6. §. II. és mell.). A szárazföldi háború törvényei és szokásai tárgyában a második hágai békeértekezleten létrejött egyezmény részben többet, részben kevesebbet tartalmaz az ugyane tárgyban az első hágai békeértekezleten létrejött egyezménynél, amennyiben az utóbbinak egyes rendelkezései ki vannak bővítve, egyes kérdések pedig külön egyezménybe foglaltattak. A szárazföldi háború törvényei és szokásai tárgyában az első hágai békeértekezleten létrejött egyezmény az ugyane tárgyban a második hágai békeértekezleten létrejött egyezmény megerősítése után csakis azok közt a hatalmak közt maradt érvényben, amelyek azt aláírták, de a második hágai békeértekezleten létrejött hasonló tárgyú egyezményt nem erősítették meg.

Az aláíró hatalmak közül az utóbbi egyezményt az 1913. évi 5351. M. E. számú rendelet szerint (R. T. 1616. l.) az európai államok közül nem erősítették meg: Bulgária, Görögország, Olaszország, Montenegró, Szerbia és Törökország. Ezekre az államokra nézve tehát a szárazföldi háború törvényei és szokása

*

tárgyában az *első* hágai békeértekezleten létrejött egyezmény irányadó. Az európai államok közül azonban a Németbirodalom, Belgium, Dánia, Franciaország, Nagybritannia, Luxemburg, Norvégország, Németalföld, Portugália, Románia, Oroszország, Svédország és Svájc, épúgy mint Magyarország és Ausztria, a szárazföldi háború tárgyában a *második* hágai békeértekezleten létrejött egyezményt megerősítették, minélfogva olyan háborúkra nézve, amelyek pusztán e hatalmak közt keletkeznek, most már csakis ez az egyezmény irányadó. Ha azonban ez utóbbi államok olyan államokkal bocsátkoznának háborúba, amelyekre az *első* hágai békeértekezleten létrejött hasonló tárgyú egyezmény kötelező (Szerbia, Montenegró), ez esetben ezekkel az államokkal szemben csakis az első hágai békeértekezleten létrejött egyezményt volnának kötelesek alkalmazni.

Azokra az államokra nézve, amelyekre most már a *második* hágai békeértekezleten létrejött hadiszabályzatot kell alkalmazni, fenáll a kötelesség, hogy ezeket a hadiszabályokat alkalmazzák, sőt kimondja az egyezmény azt is, hogy e szabályzat rendelkezéseinek megszegése a megszegő felet kártérítésre kötelezi, ha ennek helye van s hogy e szabályzat keretében mindegyik hadviselő fél felelős mindazokért a cselekményekért, amelyeket a fegyveres erejéhez tartozó személyek követnek el.

Annak megemlítése mellett, hogy Ausztria-Magyarország, a Németbirodalom, Japán és Oroszország nem járultak hozzá a kérdéses szabályzat 44. cikkéhez («Tilos a hadviselő félnek a megszállott terület lakosságát arra kényszeríteni, hogy a másik hadviselő fél hadseregéről vagy védelmi eszközeiről felvilágosításokat adjon.»), illetőleg ezt a 44. cikket a megerősítésből kirekesztették, foglalkozzunk már most azzal a kérdéssel, hogy ez a szabályzat minő rendelkezéseket tartalmaz a magánjogi követelések érvényesítésére nézve.

V. Ez a szabályzat, amely az 1913: XLIII. tc. 5. §-ában a IV. számmal jelzett egyezményhez van mellékelve, a következő részekre és fejezetekre oszlik: *Első rész:* A hadviselő felek. I. fej. A hadviselő fél fogalma. II. fej. A hadifoglyok. III. fej. A betegek és sebesültek. *Második rész:* Az ellenségeskedések. I. fej. Az ellenségnek ártó eszközök, az ostromzár és a bombázás. II. fej. A kémek. III. fej. A békekövetek. IV. fej. A megadás (kapituláció). V. fej. A fegyverszünet. *Harmadik rész:* A katonai hatalom az ellenséges állam területén.

A második rész első fejezetében — amely tehát az ellenségnek ártó eszközökről, az ostromzárról és a bombázásról szól s amely az ellenségeskedések általános címét viseli — a 22. cikk kijelenti, hogy a hadviselő feleknek nincs korlátlan joguk az ellenségnek ártó eszközök megválasztásában. E 22. cikk után következik a 23. cikk, amely akként rendelkezik, hogy a külön egyezményekkel megállapított tilalmakon felül tilos nevezetesen *a)* mérget vagy mérgezett fegyvereket használni, *b)* az ellenséges nemzethez tartozó egyéneket orvul megölni vagy megsebesíteni stb. Ennek a 23. cikknek van azután egy *h)* pontja, amely szerint tilos «de déclarer éteints, suspendus ou non recevables en justice, les droits et actions des nationaux de la Partié adverse», azaz a szöveghez szószerint ragaszkodó fordításban tilos *kijelenteni,* hogy az ellenfél állampolgárainak jogai és követelései megszűntek, vagy per útján ideiglenesen vagy véglegesen nem érvényesíthetők».

Mindenesetre különös, hogy egyébként a tiltott hadviselésről, az ostromzárról és bombázásról szóló fejezetben találjuk ezt a rendelkezést s különös az is, hogy a 23. cikk *g)* pontjában oly rendelkezés szerepel, amely szerint tilos az ellenséges tulajdont elpusztítani vagy elvenni (kivéve, ha elpusztításukat vagy elvételüket a háború követelményei okvetlenül megkívánják), amely rendelkezés a magántulajdonnak a szárazföldi háborúban való sérthetetlenségét akarja biztosítani; ép ezért szükségesnek látszik foglalkozni azzal, hogy a 23. cikk ezen *h)* pontjának mi a története s minő kontroverziák támadtak e pont értelmezése körül. Szükséges ez egyrészt azért, hogy a 23. cikk *h)* pontjának valódi értelmét megállapíthassuk s másrészt azért, mert ezeknek a kontroverziáknak megismerése közelebb fog hozni bennünket annak a kérdésnek megoldásához, amelyet kiinduló pontként felvetettünk, hogy t. i. a háború gyakorolhat-e és minő befolyást a külföldiek magánjogi követeléseinek érvényesítésére.

(Folyt. köv.) *Dr. Berinkey Dénes.*

A polgári perrendtartás és a háború.*

Az Ügyvédek Lapja folyó évi augusztus hó 15-én megjelent 33. számában a háború befejezése után reánk váró igazságügyi feladatok megvalósításának előkészületeiről nyilatkozva, kétségtelennek tartja, hogy az új polgári perrendtartást 1915. évi január hó 1-én életbeléptetni nem lehet, és azt kívánja, hogy az életbeléptetést hosszabb időre, pld. 1916-ik évi január hó 1-ére halassza el az igazságügyminisztérium és az ilykép nyert halasztás idejét az életbeléptetés alapos előkészítésére használja fel, ne bocsásson közre csippel-csuppal egy-egy rendeletet, vagy ügyviteli töredéket, hanem az év végéig bocsássa ki mindazokat a rendeleteket, amelyeket a polgári perrendtartás életbeléptetése okából ki kell bocsátania.

A meglévő nagy hátralékok megszüntetése céljából pedig azt ajánlja, hogy a jelentkező ügyvédek sorából kisegítő bírákat nevezzenek ki a törvényszékekhez és az ítélőtáblákhoz is, amely intézkedés nemcsak az igazságszolgáltatásnak lenne a perek gyors elintézésével hasznára, hanem a háború következtében előállott ügyvédi munkahiányon is segítene és az ügyvédek megélhetését is biztosítaná.

Ami mindenekelőtt a polgári perrendtartás életbeléptetését illeti, bármily súlyos kihatással van is a háború a bíráskodás gyakorlására és az igazságügyi igazgatásra, ma még egyáltalában nem lehet kizártnak tekinteni azt, hogy a polgári perrendtartás az 1914. évi XXXIV. törvénycikkben meghatározott időpontban, 1915. évi január hó 1-én életbe fog lépni, és az igazságügyminiszter az életbelépés céljából szükséges intézkedéseket a kellő időpontban az említett életbelépési idő szem előtt tartásával meg is teszi. Az életbelépésnek nem akadálya az, hogy az új bélyegtörvény még nincs, vagy ez év végéig nem lesz megalkotva, mert szükség esetében a mai bélyegtörvényhez lényegben alkalmazkodó rendeleti szabályozással lehetne egyelőre a szükségnek megfelelni. Az új ügyvitel szabályait pedig és a polgári perrendtartás életbelépéséhez szükséges valamennyi többi rendeletet az igazságügyminiszter gyors egymásutánban közzé is tétette.

Valamennyi ügyviteli szabályt és valamennyi egyéb rendeletet az életbelépést megelőző hosszú idővel egyszerre közzététetni egyáltalában nem lett volna célszerű, mert a sok rendeletnek egyszerre közzététele a tömeg nagyságánál fogva csak hátrányára van az anyag megtanulásának. Sokkal célszerűbb a rendeleteket az alkalmazást megelőző 4—5 hónapon belül rövidebb időközönkint közzétenni és így lehetővé tenni azt, hogy a helyesen elosztott anyagot könnyebben lehessen megtanulni, jól megemészteni és a gyakorlatban biztosan alkalmazni.

A járásbírósági ügyvitel, a törvényszéki ügyvitel és a kézbesítési rendelet már közzé vannak téve. Megállapított terv szerint gyors egymásutánban következnek: a felsőbírósági ügyvitel szabályai, az ügyforgalmi kimutatásról szóló rendelet, a majorsági zsellérbirtokról szóló rendelet, az adó- és becslési bizonyítványt, továbbá az önkéntes bírói becslést szabályozó rendeletek, majd a községi bírósági eljárás, a községi bírósági ügyvitel, az ügyviteli szabályok átmeneti és életbeléptető rendelete, az iratminták és kezelési nyomtatványok rendszeresítéséről szóló rendelet, a kereskedelmi és váltótörvényszék megszünése folytán szükséges rendelet, a polgári perrendtartás életbeléptetése Fiumében, a bányabíróságok kijelöléséről szóló rendelet, a szerzői jogról szóló törvény értelmében követendő eljárást szabályozó rendelet stb. egyszóval mindazok a rendeletek, amelyek a polgári perrendtartás életbeléptetéséhez mulhatatlanúl szükségesek. A rendeletek egynémelyikének kiadását azzal összefüggő más körülmények bizonytalansága akadályozza, így például a kereskedelmi és váltóügyekben követendő eljárást szabályozó rendeletet nem lehet kibocsátani addig, míg el nem dől, hogy mikor lép életbe az új váltótörvény, amelynek hatályba lépte a váltójogi nemzetközi egyezménytől függ. A szegénységi jogot szabályozó rendeletet nem lehet kibocsátani addig, míg az új bélyegtörvény sorsa bizonytalan. Azonban ezek a rendeletek is teljesen készen vannak és mihelyt a közzétételüket akadályozó körülmény megszűnik az igazságügyminiszter azokat mindenesetre idejekorán közzé fogja tétetni.

* Erre, az illetékes helyről nyert közleményre lapunk legközelebbi számában visszatérünk.

A polgári perrendtartást életbeléptető törvény több olyan rendelet kibocsátására hatalmazza fel az igazságügyminisztert, amely rendeletek a polgári perrendtartás életbelépéséhez nem feltétlenül szükségesek; habár ezek a rendeletek részint készek, részint megfelelően elő vannak készítve és kibocsátásuknak ebből a szempontból nem lenne akadálya, mégis célszerűbbnek mutatkozik, e rendeletek kibocsátását a polgári perrendtartás életbelépése utáni időre halasztani, hogy a rendeleteknek nagy anyaga ne akadályozza a szükséges rendeletek alapos tanulmányozását.

Ami a hátralékok feldolgozására vonatkozó javaslatot illeti, kétségtelen az, hogy a hátralékok mielőbbi megszüntetése elsőrendű igazságügyi feladat. Bár sok bíróságnál nincs hátralék, bizonyos, hogy a felsőbíróságok és egyes elsőbíróságok, különösen a budapesti törvényszék és a kereskedelmi és váltótörvényszék, igen nagy hátralékkal küzdenek. E hátralékok gyors feldolgozását lehetővé teszi a moratórium okozta az a rendkívüli intézkedés, amely új perek indítását, végrehajtási ügyek folytatását úgyszólván az egész vonalon beállította.

Az, hogy a hadrakelt bírák állásaira új, kisegítő bírákat nevezzenek ki, akár az ügyvédek sorából, akár mások közül, már csak azért is kivihetetlen, mert a bevonult bírák illetményei nincsenek beszüntetve, munkaerőszaporításról pedig a megállapított költségvetési kereteken túlmenő megterheléssel gondoskodni az államháztartás mostani óriási feladatai mellett teljességgel lehetetlen. Az igazságügyminiszter, aki mindig kiváló gondot fordít az ügyvédi karra, most sem fogja elmulasztani, hogy a lehetőséghez képest megtegye mindazokat az intézkedéseket, amelyek az ügyvédi kar háborúokozta szomorú helyzetének javítására alkalmasak lehetnek. A költségvetésben újonnan rendszeresített bírói állások egyrészét már eddig is az ügyvédek sorából töltötte be és amint e kinevezések egészben lehetségesek lesznek, megfelelő számú bírói állásnak az ügyvédek közül betöltésére fog javaslatot tenni. Az igazságügyminiszteri kinevezéstől függő jegyzői és egyéb állások közül megfelelő számú állást az ügyvédi karnak tart fenn s egyes ügyvédi kamaráktól erre vonatkozólag javaslatot is kért, továbbá utasította a bírói hatóságokat, hogy mindenütt, ahol a bíróságoknál és az ügyészségeknél az ő alkalmazásuk körébe tartozó állás üresedik meg, arra elsősorban ügyvédek vagy ügyvédjelöltek közül alkalmazzák azokat, akik erre jelentkeznek, remélni lehet tehát, hogy enyhülni fog az a helyzet, amelybe a háború és az ezzel járó ügyvédi munkahiány az ügyvédeket és ügyvédjelölteket hibájukon kívül juttatta.

A moratórium- és iuristitium-rendeletek.*

I.

Az első moratóriumrendelet.

A m. kir. minisztériumnak 5,715/1914. M. E. számú rendelete, a magánjogi kötelezettség teljesítésére halasztás engedélyezése tárgyában.

A m. kir. minisztérium a háború esetére szóló kivételes intézkedésekről alkotott 1912: LXIII. tc. 16. §-ában nyert felhatalmazás alapján a következőket rendeli:

1. §. Váltón, csekken, kereskedelmi utalványon, kereskedelmi ügyleten vagy bármely más magánjogi ügyleten alapuló olyan kötelezettségek teljesítésére, amelyek 1914. évi augusztus hó 1. napja előtt keletkeztek és már lejártak, vagy 1914. évi augusztus hó 14. napjáig bezárólag járnak le, tizennégy napi halasztás engedélyeztetik oly módon, hogy e halasztás idejét a lejárattól és ha a kötelezettség már 1914. évi augusztus hó 1. napja előtt járt le, 1914. évi augusztus hó 1. napjától kell számítani.

E halasztás ideje alatt az 1. bekezdés alá eső váltót, csekket és kereskedelmi utalványt bemutatni és azokra nézve óvást felvétetni nem lehet. Az ennek ellenére történt bemutatás és óvásfelvétel hatálytalan.

Olyan kötelezettségek tekintetében, amelyek után kikötés alapján vagy törvénynél fogva kamat jár, kamatot a halasztás idejére is lehet számítani.

2. §. Az 1. §-ban meghatározott idő az ott említett követelések tekintetében sem az elévülés idejébe, sem a jogok érvényesítésére megszabott más határidőbe nem számítható be. Az 1. §-ban meghatározott idő eltelte után továbbfolyó elévülés tizennégy napnál rövidebb idő alatt nem fejeződik be.

3. §. A jelen rendeletben engedélyezett halasztás nem terjed ki:

1. a betéti üzlettel foglalkozó intézeteknél betéti könyvre vagy folyószámlára elhelyezett betétekre kétszáz (200) korona erejéig;

2. lakás, egyéb helyiség vagy ingó dolog bérletéből eredő követelésekre, kivéve, ha a kötelezett fél katonai szolgálatot teljesít, vagy a katonai szolgálatot teljesítő egyénekkel egy tekintet alá esik;

3. szolgálati szerződésekből eredő követelésekre, ideértve a mezőgazdasági vagy ipari munkaviszonyból eredő követeléseket is;

4. tartási, ellátási és életjáradéki követelésekre;

5. állami és államilag biztosított adósságok kamataira, tőketörlesztési részleteire és járadékaira;

6. azokra a követelésekre, amelyeket a minisztérium külön rendelettel jelöl meg.

4. §. Az igazságügyminiszter, Horvát-Szlavonországban a törvénykezés tekintetében a bán felhatalmaztatik, hogy az e rendelet végrehajtására szükséges részletes szabályokat rendelettel állapítsa meg és ezt a rendeletét a szükséghez képest kiegészítse és módosítsa.

5. §. E rendelet hatálya, amennyiben a magyar szent korona országainak egész területén hatályos törvényben szabályozott jogviszonyokra vonatkozik, Horvát-Szlavonországokra is kiterjed.

Ez a rendelet 1914. évi augusztus hó 1. napján lép életbe.

Kelt Budapesten, 1914. évi július hó 31-én.

II.

A második moratórium rendelet.

A m. kir. minisztériumnak 6045/1914. M. E. számú rendelete magánjogi kötelezettségek teljesítésére halasztás engedése (moratórium) tárgyában.

A m. kir. minisztérium a háború esetére szóló kivételes intézkedésekről alkotott 1912: LXIII. tc. 16. §-ában nyert felhatalmazás alapján a következőket rendeli:

1. §. Lejárt vagy 1914. évi szeptember hó 30. napjáig bezárólag lejáró pénztartozások fizetésére, amelyek 1914. évi augusztus hó 1. napja előtt kiállított váltón, kereskedelmi utalványon, közraktári jegyen, csekken vagy általában olyan kereskedelmi ügyleten vagy más magánjogi címen alapulnak, amely 1914. évi augusztus hó 1. napja előtt keletkezett, két hónapi halasztás engedtetik (moratórium). A halasztás idejét a lejárat napjától és ha a tartozás már 1914. évi augusztus hó 1. napja előtt járt le, 1914. évi augusztus hó 1. napjától kell számítani.

Oly tartozások tekintetében, amelyek után kikötés alapján vagy törvénynél fogva kamat jár, a kamatot a halasztás idejére is lehet számítani. Nem kamatozó tartozás után törvényes kamat számítható.

2. §. A halasztás ideje alatt az 1. §. rendelkezése alá eső váltó, kereskedelmi utalvány, közraktári jegy és csekk tekintetében a fizetés végetti bemutatás és a fizetés hiánya miatt felvett óvás, csekknél pedig az 1908: LVIII. tc. 17. §-ában említett igazolás is hatálytalan.

Az 1. §. rendelkezése alá eső váltó tekintetében a halasztás ideje alatt az 1876: XXVII. tc. 25—29. §-aiban szabályozott biztosítási visszkeresetnek helye nincs.

Az 1. §. rendelkezése alá nem eső olyan váltó, kereskedelmi utalvány és közraktári jegy tekintetében, amely 1914. évi október hó 1. napja előtt jár le, a fizetés végetti bemutatásnak és a fizetés hiánya miatti óvás felvételének határideje a lejárat napját követő tíz köznap.

3. §. A halasztás ideje az 1. §-ban említett tartozások tekintetében sem az elévülés idejébe, sem a jogok érvényesítésére vagy fentartására megállapított határidőbe nem számítható be.

4. §. Az 1. §-ban engedett halasztás alá nem esnek;

1. állami és államilag biztosított adósságok kamatai, tőketörlesztő részletei és járadékai;

2. zálogleveleknek, valamint gyámi pénzek elhelyezésére alkalmas vagy óvadékképessé nyilvánított egyéb kötvényeknek kamatszelvényei és kisorsolt címletei;

3. törlesztéses zálogleveélkölcsönöknek és olyan követeléseknek kamatai és tőketörlesztő részletei, amely követelések a 2. pontban említett egyéb kötvényeknek kibocsátására alapul szolgálhatnak;

4. vízvezetéki és világítási műveknek, általában közüzemeknek használatáért fizetendő díjak;

5. oly tartozások, amelyek az adóst a Vörös Kereszt Egylettel szemben, vagy a hadba vonultak hozzátartozóinak segélyezésére, vagy a háború alkalmából másnemű segélynyújtásra rendelt alappal szemben közvetlenül vagy utalványozás alapján terhelik;

6. tartásdíjak és életjáradékok;

* Vidéki olvasóink érdekében, akik a jogéletet ma egyedül irányító ezen rendeleteket csak a napilapok kivonatos és nem mindig hiteles közléséből ismerhetik meg, közöljük a részlegesen még jelenleg is hatályos első rendelettel együtt a moratórium- és iuristitium-rendeleteket.

7. a biztosítási ügyletből eredő tartozások közül:

a) katonai szolgálat esetére szóló, vagy a hadi szolgálatban bekövetkezett halál esetére kiterjedő biztosításnál az egész biztosítási összegnek, más életbiztosításnál a biztosítási összeg ötszáz koronáig terjedő részének kifizetése,

b) a biztosító azon tartozása, amely az életbiztosítási kötvény visszavásárlására vagy az ily kötvény alapján kölcsön folyósítására irányul, kétszáz korona erejéig,

c) tűz- és jégkárbiztosításnál a díjak és a károsszeg fizetése,

d) minden más biztosítási ágnál — a viszontbiztosítás kivételével — a károsszeg fizetése négyszáz korona erejéig,

e) a viszontbiztosítónak e biztosításból eredő tartozásai az *a—d)* pontok értelmében a biztosító által fizetendő összegek arányában, valamint a tüz- és jégkárbiztosításon alapuló viszontbiztosítási díjak.

8. bértartozások, kivéve, ha a kötelezett fél katonai szolgálatot teljesít, vagy a katonai szolgálatot teljesítő egyénekkel egy tekintet alá esik és nem részesül szolgálati vagy alkalmazási viszonyból folyó rendes járandóságaiban, vagy legalább lakpénzben vagy lakbér céljára nyújtott közsegélyben; e két utóbbi esetben a bértartozás csak az élvezett lakpénznek vagy közsegélynek megfelelő mértékben fizetendő;

9. haszonbértartozások;

10. szolgálati szerződésekből eredő tartozások, ideértve a mezőgazdasági vagy ipari munkaviszonyból eredő tartozásokat is;

11. a munkavállalót alvállalkozójával szemben terhelő tartozások, abban az arányban, amelyben a munkavállaló a teljesített munkáért az ellenértéket kézhez kapta;

12. idegen vagyon kezeléséből a halasztás ideje alatt befolyó jövedelem kiszolgáltatása, a vagyonkezelőt megillető jogok épségben tartásával.

5. §. Betéti üzlettel foglalkozó intézeteknél és más ily cégeknél 1914. évi augusztus hó 1. napja előtt betéti könyvre vagy folyószámlára elhelyezett betétekről a betevő — a kikötött felmondási idők épségben tartása mellett — az e rendelettel engedett halasztás ideje alatt csak az alább következő korlátok között rendelkezhetik.

Ha a betéti könyvre vagy folyószámlára elhelyezett betét 1914. évi augusztus hó 1. napján kétezer koronát meg nem haladt, a betevő kétszáz koronának, ha pedig kétezer koronát meghaladt, havonkint kétszáz koronának kifizetését követelheti; de kétezer koronától négyezer koronáig terjedő betétnél a halasztás egész ideje alatt legfeljebb a betét tíz százalékának kifizetését lehet követelni.

A folyószámla tulajdonosa betétének kifizetését összegre való tekintet nélkül követelheti, amennyiben hitelt érdemlően kimutatja, hogy a kifizetendő összegre alkalmazottai fizetésének vagy munkabérének, üzleti vagy üzemi helyiségei bérének kiegyenlítésére múlhatatlanul szüksége van, vagy amennyiben az összeget adók vagy más köztartozások kiegyenlítéséül a beszedésükre hivatott pénztárhoz utalja át; e jogával azonban csak úgy élhet, ha a szükségelt összeget — amennyiben hosszabb felmondási idő kikötve nincs — legalább nyolc nappal előbb írásban bejelenti.

Hitelszövetkezeteknél a követelhető összeg a betét felét egyik esetben sem haladhatja meg.

Az 1914. évi augusztus hó 1. napján fennállott betétből e napon vagy később kifizetett összegek a 2. bekezdés alapján utóbb követelt összegekbe beszámíthatók.

Az intézet vagy cég az e rendelettel engedett halasztásra való hivatkozással nem tagadhatja meg a betevő olyan rendelkezésének a foganatosítását, amelynél fogva betétéből valamely összeg ugyanazon intézetnél vagy cégnél más folyószámlának javára irassék, vagy az átutalásra vonatkozó záradékkal ellátott betéti könyvre vitessék át. Az így más személy javára átutalt összeg felett ez a személy a halasztás ideje alatt csak a közte és a betevő között létrejött és az intézettel vagy céggel közölt megállapodás korlátain belül és csak annyiban rendelkezhetik, amennyiben arról a betevő átutalás nélkül rendelkezhetett volna; a betevő ebben az esetben megmaradó betéte felett a megfelelő összeg erejéig nem rendelkezhetik. A betevő a saját folyószámlájára vagy betéti könyvére átutalt összeg kifizetését szintén csak ugyanabban a mértékben követelheti, amelyben az átutalás nélkül követelhette volna.

Betéti könyvekre elhelyezett tizezer koronánál nem kisebb összeget a betevő ugyanazon intézetnél vagy cégnél meglévő, vagy ujonnan nyitandó folyószámlájára utalhat át és e folyószámlai követelése felett úgy rendelkezhetik, mintha az összeg eredetileg is folyószámlán lett volna elhelyezve.

Közalapoknak folyószámlára vagy betéti könyvre elhelyezett betétei a felmerült szükséghez képest — a kikötött felmondási idő épségben tartása mellett — korlátlanul kifizetendők.

6. §. Az 1. §-ban engedett halasztás a találmányi szabadalmi évi díjakra is kiterjed.

7. §. Ez a rendelet nem érinti az erőhatalom hatására vonatkozó jogszabályokat.

8. §. A halasztá alá eső biztosítási díjak fizetését a biztosított a halasztás idejének eltelte után nem tagadhatja meg arra való hivatkozással, hogy a biztosítás a díj nem fizetése következtében megszünt; kivéve, ha a biztosított a biztosítási díj lejáratának napját, vagy a biztosítótól engedett halasztás leteltét követő tizenöt napon belül a biztosítóval közli, hogy a biztosítást megszüntetni kívánja, vagy e határidőn belül a biztosító címére ily tartalmú levelet postára ad.

9. §. A pénzügyminiszter felhatalmaztatik, hogy közterhek kivetésére jogosított testületeknek a 4. §. 3. pontjában említett olyan tartozásaik fizetésére, amelyek e közterhekből fedeztetnek, halasztást engedhessen, amennyiben e közterhek fizetésére halasztás adatott.

10. §. Amennyiben e rendelet hatálya alatt a halasztás alá eső tartozások körének kiterjesztése vagy megszorítása válnék szükségessé, ebben a tárgyban a miniszterium a felmerült szükséghez képest kiadandó rendelettel intézkedik.

11. §. Ha magyar állampolgár más államban valamely magánjogi követelését csak kisebb mértékben, vagy messzebb menő korlátozásokkal érvényesítheti, mint ahogyan ezt a jelen rendelet megállapítja, az ily állam kötelékébe tartozó hitelezőnek követelései a magyar szent korona országaiban hasonló megszorítások alá esnek.

12. §. Az e rendelet következtében a peres és nem peres eljárásban szükséges szabályokat az igazságügyminiszter, Horvát-Szlavonországban a bán külön rendelettel állapítja meg.

13. §. Az e rendelettel engedett halasztás lejártával kapcsolatos rendelkezéseket annak idején külön rendelet fogja megállapítani.

14. §. E rendelet hatálya, amennyiben a magyar szent korona országainak egész területén hatályos törvényben szabályozott jogviszonyokra vonatkozik, Horvát-Szlavonországokra is kiterjed.

15. §. Ez a rendelet 1914. évi augusztus hó 15. napján lép életbe.

E rendelet életbelépésével a magánjogi kötelezettség teljesítésére halasztás engedélyezése tárgyában 1914. évi július hó 31. napján 5715/1914. M. E. szám alatt kiadott rendelet hatályát veszti, kivéve, amennyiben olyan kötelezettségekről rendelkezik, amelyek a jelen rendelet szerint nem esnek halasztás alá; ha ez utóbbi kötelezettségek tekintetében az idézett rendelettel engedett halasztás 1914. évi augusztus hó 22. napja előtt telnék le, a kötelezettség ezen a napon teljesítendő.

Kelt Budapesten, 1914. évi augusztus hó 12. napján.

Gróf Tisza István s. k.,
m. kir. miniszterelnök.

III.

A iuristiliumrendelet.

A m. kir. igazságügyminiszternek 13,300/1914. I. M. E. számú rendelete a moratórium következtében a polgári peres és nem peres eljárásban szükséges szabályok megállapítása tárgyában.

A háború esetére szóló kivételes intézkedésekről alkotott 1912: LXIII. t.-c. 16. §-ában nyert felhatalmazás alapján a m. kir. miniszterium által az 1914. évi augusztus hó 12. napján 6045/1914. M. E. szám alatt kibocsátott rendelet 12. §-a értelmében a következő szabályokat állapítom meg:

1. §. Moratórium alá eső pénztartozás iránt az 1914. évi augusztus 15. napjától kezdve keresetet indítani nem lehet és a bíróság hivatalból köteles visszautasítani az oly keresetlevelet, amelynek tartalmából nem tűnik ki, hogy az azzal érvényesíteni kívánt pénztartozás moratórium alá nem esik.

Az 1914. évi augusztus hó 15. napja előtt érkezett keresetlevél alapján a peres eljárást mind az első bíróság előtt, mind a fellebbviteli bíróság előtt a fennálló eljárási szabályok szerint folytatni kell a 3. és a 4. §-ban meghatározott eltérésekkel.

2. §. A fizetési meghagyás kibocsátása iránti kérelmet az 1893: XIX. tc. 4. §-ának alkalmazásával vissza kell utasítani, ha a kérelem tartalmából nem tűnik ki, hogy a meghagyással érvényesíteni kívánt pénztartozás moratórium alá nem esik. Ez a szabály az 1914, évi augusztus hó 15. napja előtt érkezett és e nap előtt meghagyás kibocsátásával még el nem intézett kérelemre is áll.

Ha az 1914. évi augusztus hó 15. napja előtt kibocsátott fizetési meghagyás ellen ellentmondást adnak be, az előterjesztett idézési kérelem alapján az ügy tárgyalására határnapot kell tűzni akkor is, ha az ellentmondást augusztus hó 15. napján vagy később adták be.

3. §. Ha az 1914. évi augusztus hó 15. napja előtt beadott sommás váltókeresetre e nap előtt a bíróság sommás végzést még nem bocsátott ki, vagy ha a kibocsátott sommás végzés ellen kifogást adtak be, a váltókeresetnek rendes váltóeljárás szerinti tárgyalására határnapot kell tűzni akkor is, ha a kifogást augusztus hó 15. napján vagy később adták be.

4. §. Ha a bíróság az 1. §. 2. bekezdésében említett perben moratórium alá eső pénztartozásnak megfizetésében, vagy ily pénztartozás iránt indított per költségének megfizetésében marasztaló határozatot hoz, határozatában a teljesítés határidejét úgy köteles megállapítani, hogy az az ítélet jogerőre emelkedésétől számítandó annak az időnek a leteltét követő nappal kezdődjék, amely időt a m. kir. miniszteriumnak a moratórium hatályon kívül helyezéséről szóló rendelete fog megállapítani.

A határozatban, amely az alperest az előbbi bekezdésben meghatározott pénztartozás megfizetésében meg nem jelenése alapján marasztalja, az alperest csak a keresetlevéllel okozott költségben lehet a felperes javára elmarasztalni.

Moratórium alá eső pénztartozás megfizetésében marasztaló határozatot nem lehet fellebbvitelre tekintet nélkül végrehajthatónak nyilvánítani.

5. §. Ha a bíróság moratórium alá nem eső pénztartozás tekintetében hoz marasztaló határozatot, határozatában kimondja, hogy a határozat moratóriumra tekintet nélkül végrehajtható.

6. §. Moratórium alá eső követelés behajtására vagy biztosítására az 1914. évi augusztus hó 15. napjától kezdve kielégítési vagy biztosítási végrehajtást elrendelni, az előbb elrendelt ily végrehajtást foganatosítani, továbbá az 1881 : LX. tc. 104. §-ának esetein kívül árverést elrendelni vagy foganatosítani nem lehet, tekintet nélkül arra, hogy a végrehajtható közokirat mikor keletkezett.

Ez a rendelkezés nem gátolja az 1914. évi augusztus hó 15. napja előtt foganatosított végrehajtás alapján:

1. az árverés alapján befolyt vételárnak a felosztását;

2. a közpénztárból vagy letétből felvehető követelésnek utalványozását;

3. ingatlan haszonélvezetére vezetett végrehajtási eljárásnak továbbfolytatását.

Az 1. bekezdés rendelkezése nem gátolja az 1914. évi augusztus hó 15. napjától 1914. évi augusztus hó 22. napjáig terjedő időben sem (6045/1914. M. E. számú rendelet 15. §-a) biztosítási végrehajtás elrendelését vagy foganatosítását olyan követelés biztosítására, amely az 1914. évi július hó 31. napján 5715/1914. M. E. szám alatt kelt rendelet szerint moratórium alá esett, de az 1914. évi augusztus hó 12. napján 6045/1914. M. E. szám alatt kelt rendelet szerint nem esik moratórium alá.

Az 1914. évi augusztus hó 2. napján 5761/1914. M. E. sz. a. kelt rendelet 8. §-a moratórium alá nem eső követelés tekintetében érintetlenül marad.

Hogy a követelés, amelynek kielégítésére vagy biztosítására a végrehajtás irányul, moratórium alá nem esik, ezt a bírói határozatban, a végrehajtást elrendelő végzésben, valamint a letiltó rendelvényben ki kell mondani.

7. §. A moratórium tartama alatt hitelező kérelmére csődnyitást elrendelni nem lehet, az 1914. évi augusztus hó 15. napja előtt csődnyitás iránt hitelező részéről beadott kérelem tárgyában az eljárás e naptól kezdve szünetel.

A csődtörvény (1881 : XVII. tc.) 27. §-ának utolsó bekezdésében megszabott hat hónapi határidőbe nem számítható be az 1914. évi augusztus hó 1. napjától a moratórium hatályon kívül helyezéséig terjedő idő.

8. Az 1914. évi augusztus hó 2. napján 5761/1914. M. E. szám alatt kibocsátott rendelet 9. §-a nem gátolja moratórium alá nem eső követelés kifizetése céljából közpénztárból vagy letétből felvehető követelésnek az utalványozását.

9. §. A moratóriumnak hatását a birtokrendezési ügyek menetére az igazságügyminiszternek külön rendelete vagy külön rendelkezése szabja meg.

Budapesten, 1914 augusztus 13. napján.

Dr. Balogh Jenő s. k.
m. kir. igazságügyminiszter.

Szemle.

BELFÖLD.

— **Az ügyvédi kar és a háború.** Az ügyvédi kar gazdasági helyzete túlzsúfoltság miatt már a háború kitörése előtt szomorú volt. Ezt a szomorú helyzetet a háború a kar nagy részére nézve kétségbeejtővé változtatta. A részleges törvénykezési szünet és a moratórium folytán az ügyvédek minden kereset nélkül szűkölködnek és kinnlevő költségköveteléseiket sem érvényesíthetik. Nem túlzás a budapesti ügyvédi kamara hivatalos közlönyének kijelentése, hogy «a keresethiány a kartársak nagy részét súlyos nélkülözéseknek teszi ki és sürgős orvoslást parancsol.» Jelentettük már, hogy a budapesti ügyvédi kamara választmánya megkereste a hatóságokat, hogy a bevonult tisztviselőket lehetőleg ügyvédekkel helyettesítsék. A kamara megkeresésére az első biztató választ a kar érdekeinek hivatott őre, az igazságügyminiszter adta meg. Hivatalos átiratban értesítette a kamara választmányát, hogy a legközelebbi időben 15—20 bírósági jegyzőt fog kinevezni az ügyvédek sorából. Ezek a kinevezések a kar mai állapotában ugyan csak egy cseppet vesznek el a tengernyi nyomoruságból, de az a tény, hogy a miniszter nem igér, hanem cselekszik, minden esetre jó hatással lesz az ügyvédi karra. Az igazságügyminiszter a kinevezéseknél eddig is különös figyelmet fordított az ügyvédségre. Majdnem minden tömeges kinevezésnél volt néhány ügyvéd a kinevezettek között. Még soha igazságügyminiszter nem nevezett ki annyi ügyvédet bíróvá, mint Balogh Jenő, amit épen nekünk, akik annyiszor bíráltuk tevékenységét, kötelességünk örömmel elismerni.

Lapunk más helyén közzétett, illetékes helyről érkezett közlemény szerint az igazságügyminiszter nemcsak a bírói és jegyzői kinevezéseknél lesz figyelemmel az ügyvédi karra, hanem máris utasította a bírói hatóságokat, hogy mindenütt ahol a bíróságoknál és ügyészségeknél az ő alkalmazásuk körébe tartozó állás üresedik meg, arra elsősorban ügyvédeket vagy ügyvédjelölteket alkalmazzanak. Az igazságügyminiszter jóakaratával és gyors intézkedésével hálára kötelezi az ügyvédi kart. Kívánatos volna, hogy a minisztérium többi tagjai, különösen a belügyminiszter, kövessék példáját.

— **A moratórium és a biztosítási díjak.** A következő levelet vettük: A tűz- és jégkárbiztosítási díjak kivételével az összes egyéb biztosítási díjakra kiterjed a moratórium. Ezzel kapcsolatban a rendelet következőkép intézkedik: «A halasztás alá eső biztosítási díjak fizetését a biztosított a halasztás idejének eltelte után nem tagadhatja meg arra való hivatkozással, hogy a biztosítás a díj nemfizetése következtében megszűnt; kivéve, ha a biztosított a biztosítási díj lejáratának napját vagy a biztosítótól engedett halasztás leteltét követő 15 napon belül a biztosítóval közli, hogy a biztosítást megszüntetni kívánja, vagy e határidőn belül a biztosító címére ily tartalmú levelet postára ad.»

Ezek szerint a biztosítónak nem áll jogában a halasztás alá eső díj nem fizetése miatt a biztosítást megszüntetni, hanem köteles a díjnemfizetés dacára a moratórium tartama alatt a biztosítási rizikót továbbra is viselni. Ezzel szemben a biztosított köteles a halasztás elteltével a díjat, mint a rizikóviselés ellenértékét, feltétlenül megfizetni és nem hivatkozhatik arra, hogy a biztosítás a díjnemfizetés folytán megszűnt, hacsak a díj lejárati napját követő 15 napon belül eleve kifejezetten ki nem jelentette, hogy a biztosítást megszüntetni kívánja.

A rendelet nem tevén különbséget első és visszatérő díj között, a biztosító-társaságok ezzel — az eddigi gyakorlattól eltérően — a halasztás elteltéig lejáró visszatérő-díjakat per útján is érvényesíthetik, kivéve, ha a biztosított szűkreszabott prekluziv határidő alatt a biztosítástól kifejezetten el nem állott. A rendelkezés nagy pongyolasága mellett célszerűtlen, sok perre és a biztosítottak zaklatására fog vezetni, akiket pedig segíteni volt szándékában. Pongyola a rendelkezés azért, mert nem mondja meg, hogy a halasztás is csak az augusztus elseje után esedékessé váló díjakra terjed ki. Ennek kifejezett hangsúlyozása nélkül azt kellene következtetni a rendelet általános intézkedéseiből, hogy a halasztás az augusztus elseje előtt lejárt díjakra is kiterjed. Ez pedig tűrhetetlen következményekre vezetne. Azok, akik augusztus elseje előtt a lejárt visszatérő-díjat abban a tudatban nem fizették ki, hogy ez a biztosítás megszűnését vonja maga után, most utólag a biztosítás fentartására volnának kényszerítve. Ezek a biztosítást kifejezett nyilatkozattal sem szűntethetnék meg, mert az erre kitűzött 15 napos határidő még a rendelet megjelenése előtt letelt. Ezeket a biztosításokat már a biztosító is törölte vagy törölhette és így semmi érdek sem fűződik ahhoz, hogy ezek a még augusztus elseje előtt megszűnt biztosítások most halottaikból feltámasztassanak. Nyilvánvaló tehát, hogy halasztás alá csak az augusztus 1-től szeptember 30-ig lejáró díjak eshetnek és a praxisnak is ily megszorító értelemben kell a rendeletet majd magyaráznia.

Célszerűtlen és aggályos az is, hogy a biztosítottnak a díj lejárati napját követő 15 napon belül kell a megszüntetést a biztosítóval közölni, különben a biztosítás hatályban marad. A rendelet nem tesz különbséget a között, hogy a biztosított katonai szolgálatot teljesít-e vagy sem s így megeshetik, hogy a hadbaszállt biztosított e rendelkezésről egyáltalán nem szerez tudomást, nem nyilatkozik s hazatérve, a biztosító keresetét veszi kézhez, amelyben a visszatérő-díj megfizetését követeli.

Oly magánjogi jogszabályokat, amelyek a társadalom széles rétegeit érintik és a köztudatba átmentek, nem lett volna szabad a moratórium-rendeletben felforgatni. Eddig mindenki tudta, hogy a visszatérő biztosítási díjakat a biztosító per útján nem érvényesítheti és a biztosított a díj nemfizetése által a biztosítást megszüntetheti, fenmaradván egyébként a joga ahhoz, hogy a kötvényt tőkésíttethesse vagy visszavásároltathassa. Most a rendelet ezt a köztudatba átment jogszabályt felforgatja és külön kifejezett elállási nyilatkozatot kíván s azt is oly záros határidőhöz köti, amelynek betartása sokak részéről a lehetetlenséggel határos.

Ha meggondoljuk azt, hogy a nehéz és előreláthatólag mind nehezebbé váló életviszonyok között igen sok biztosított fogja a további díjfizetést megszüntetni és a tőkésítéshez és a visszavásárláshoz fog folyamodni, továbbá, hogy a hadbavonult biztosítottnak a biztosításhoz fűződő érdeke, tekintettel a KT. 504. szakaszának 2. pontjára, a minimálisra csökken, kénytelenek vagyunk megállapítani, hogy a moratórium intézkedése, különösen pedig a szigorú záros határidőhöz kötött elállási nyilatkozat követelése akaratlanul is a biztosító egyoldalú érdekét szolgálja.

A biztosítási díjakat minden jogi és tényleges hátrány nélkül általában ki kellett volna venni a moratórium rendelkezései alól. A hadbaszállt biztosítottnak a díjfizetésben beállott késedelmét a KT. 485. §-ának 4. pontja alapján vétlennek kell tekinteni és így visszaérkezéséig a biztosítás a díj nemfizetése miatt nem szüntethető meg. A többi biztosítottnak kellő mennyiségű készpénz hiányában módjában van a biztosítóval a halasztás iránt megegyezni, vagy a díjat a kötvényre felvett kölcsönnel fedezni. Bizonyos, hogy a biztosító ilynemű rendezésnek a saját érdekében sohasem áll útjába. A moratórium rendelet is elősegíthette volna ezt azáltal, hogy a bankoknál folyószámlán elhelyezett összegeket erre a célra is igénybevehetőnek kimondja. A jogviszonyok símán lebonyolódtak volna, míg igy a moratórium elteltével meginduló perzuhatagnak egy tekintélyes részét azok a perek fogják képezni, amelyeket a helytelen moratórium-rendelet alapján a biztosítók indítanak a biztosítottak ellen a visszatérő-díj megfizetése iránt. *Dr. K. R.*

— **Helyreigazítás.** A Jogtudományi Közlöny f. é. augusztus 14-iki, 33-ik számában megjelent «Sommás visszahelyezés birtokháborítás miatt birtokostársak között» című cikk szerzője, dr. Bárdos Benő, nem budapesti ügyvéd, hanem miskolci kir. törvényszéki albíró.

— **«Fiuméná a tenger csendes.»** A «Das Recht» című német jogi folyóiratnak augusztus 10-én megjelent száma lapunk zártakor érkezett meg. Jellemző, hogy a több ívre terjedő ujságnak egyetlen közleménye sem vesz tudomást a háborúról. Lehet ugyan, hogy ennek nyomdatechnikai oka van, de lehetséges az is, hogy e negativum épúgy bizonyítéka a német közállapotok higgadt konszolidációjának, mint az az álláspont, amelyet a birodalom a moratórium kérdésében foglalt el.

A Kuria elnöksége u. n. „Imperial" irógépet szerzett be a **YOST IRÓGÉP** r.-t.-tól. Ezen betűfaj csak a Yost irógépben kapható és rendkivüli olvashatósága miatt nagy keresletnek örvend

III. alapvizsgára előkészít szakember. Közelebbi cím e lap kiadóhivatalában. Leveleket a kiadóhivatal továbbít. 15241

Nélkülözhetetlen törvénykiadások!

Általános nagy becsben álló jegyzetekkel, utalásokkal s a miniszteri indokolásokkal. A jegyzetekben gondosan fel van dolgozva a képviselőházi és főrendiházi tárgyalások anyaga. A legpontosabb szöveg, a legteljesebb tudományos és gyakorlati apparátussal.

Corpus Juris Hungarici

(Magyar Törvénytár)

1000—1913.

Alapitotta és 1912-ig jegyzetekkel ellátta

MÁRKUS DEZSŐ dr.

1912-től kezdve jegyzetekkel ellátja

TÉRFI GYULA dr.

38 kötet, ára fekete félbőrkötésben

391 kor. 70 fill.

1000—1895-ig (20 kötet) csak együtt kapható.

1896-tól minden kötet külön is kapható.

Függelékében beragasztásra való pótlások, a Corpus Juris előbbi köteteinek kiegészítésére.

A hatályos magyar törvények gyüjteménye

(Corpus Juris Hungarici)

1000—1913.

Szerkesztette, jegyzetekkel és utalásokkal kisérte

MÁRKUS DEZSŐ dr.

1912-től kezdve szerkeszti

TÉRFI GYULA dr.

Kilenc kötet, ára barna félbőrkötésben

188 korona.

Kaphatók minden könyvkereskedésben.

Részletfizetésre is megrendelhetők:

KELEMEN D. ÉS TÁRSA

könyvterjesztési vállalatánál

Budapest, IV., Reáltanoda-utca 5.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat.** Egyetem-utca 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem.** I., Bérc-u. 9. (Tel. 63—96.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Negyvenkilencedik évfolyam. 35. szám. Budapest, 1914 augusztus 28.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

Tartalom. *Dr. Gallia Béla* budapesti kir. táblai bíró: A moratórium-rendeletek. — *Dr. Berinkey Dénes* igazságügyminiszteri osztálytanácsos: A külföldiek követelései és a háború. — *Dr. Szilágyi Arthur Károly* budapesti ügyvéd: A katonai bíróságok hatáskörre. — Szemle.
Melléklet: Közigazgatási Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A moratórium-rendeletek.

A háború kiütése szédítő gyorsasággal hozta meg az 1914. évi július 31-én kelt, augusztus 1-én közzétett és ugyanazon a napon életbe is lépett 5715/1914. M. E. sz. moratórium-rendeletet. A moratórium gazdasági életünket meglehetősen készületlenül találta, és a hadba nem vonult közönségnek az a része, mely az augusztus elsejére eső fizetési határnapon abból a célból akart pénzéhez jutni, hogy legszükségesebb kiadásait fedezhesse, tanácstalanul és kétségbeesve állott a bankok pénztárai előtt, és az elpuhult nagyváros lakói először érezték a háborús intézkedések ridegségét. Ma már mindenki belátja, hogy ez a rendelet a gyors intézkedés szüksége következtében hevenyészett és hiányos volt, amit legjobban bizonyít az 1914. évi augusztus hó 12-én kelt 6045/1914. M. E. sz. a. kelt második moratórium-rendelet, mely részletes rendelkezéseivel sokat javított az elsőnek indokolatlan keménységén.

Kétségtelen, hogy a háborús világ beköszöntésével ezeket az óvintézkedéseket meg kellett tenni. Az egyesek gazdasági helyzete jövedelmük csökkenésével, vagy megszünésével lényegesen rosszabbodott; lehetetlen volt tehát őket arra kényszeríteni, hogy kötelezettségeiknek ebben a nagy felfordulásban eleget tegyenek. Viszont a pénzintézeteket meg kellett óvni a háború izgalmával járó runtól és attól, hogy az ország közgazdaságának, de a hadviselésre is annyira szükséges pénz a pénzintézetektől elvonassék és a magánosok által elrejtessék.

Azonkívül a háború annyira megállította a gazdasági életnek sok kerekét, hogy okvetlenül gondoskodni kellett arról, nehogy a kötelmi jogszabályok szigorú alkalmazása az existenciák ezreit és tízezreit romlásba kergesse.

Így jött létre az anyagi jogra kiterjedő moratórium és a peres eljárásra vonatkozó juristitium-szabályzat.

A moratórium röviden a lejárt kötelezettségek teljesítésének elhalasztása. Általános halasztás, melyet a háború indokol, általában tekintet nélkül az egyesnek a háború okozta gazdasági válsághoz való viszonyára. Kivételesen tekintettel van az egyénnek a háborúhoz való személyes viszonyára, midőn a moratóriumot a katonai szolgálatot teljesítő, vagy azokkal egy tekintet alá eső egyének bértartozására kiterjeszti.

A moratórium ép-ezért nem esik a vis-major fogalma alá, melynél az egyes eset körülményei szerint kell elbírálni, hogy fennforog-e az erőhatalomnak a kötelezettség alól mentesítő tényállása. A második moratórium-rendelet 7. §-a ezért igen helyesen ki is mondja, hogy nem érinti az erőhatalom hatására vonatkozó jogszabályokat. Mentesülhet tehát olyan tartozás is, melyet a rendelet a mentesség alól kivesz, ha in concreto erőhatalom akadályozza meg annak teljesítését; de ez a mentesség már nem alapszik a moratórium-rendeleten.

A halasztás tartamát az első rendelet 14 napban, míg a második rendelet két hónapban állapította meg. Mindkettő augusztus elsejétől veszi kezdetét, és vonatkozik azokra a pénztartozásokra, melyek augusztus 1. előtt keletkeztek, és aug 1. előtt vagy után az első rendelet szerint augusztus 14-ig, a második szerint szeptember 30-áig bezárólag járnak le.

A halasztás idejét, ha a tartozás augusztus 1. előtt járt le, augusztus 1. napjától, ha később járt le, a lejárat napjától kell számítani. A leghosszabb halasztás tehát a szeptember 30-án lejáró tartozásra 1914 november 30-ika lehet.

A tizennégynapos moratórium kétségkívül igen rövid volt mert előre lehetett látni, hogy ennyi idő alatt sem az egyesek kereseti és jövedelmi viszonyai, sem az általános gazdasági helyzet nem javulhatnak annyira, hogy a fizetések ismét zavartalanul felvehetők legyenek. Kérdés, hogy a két havi halasztás elégséges lesz-e? Ez függ a háború tartalmától és ne hunyjunk szemet ez előtt sem, a háború sikerétől is. Nem valószínű ugyan, hogy két hónap alatt a háború befejeztetik, de célszerű, ha a kormány nem köti meg előre a kezét; mert a viszonyok fogják megmutatni a további moratóriumnak és időtartamának szükségét.

Az első moratórium terjedelme szélesebb körű volt, mint a másodiké, egyrészt azért, mert nemcsak a váltón, csekken, kereskedelmi utalványon, kereskedelmi ügyleten vagy bármely más magánjogi ügyleten alapuló pénztartozások, hanem mindennemű kötelezettségek teljesítésére vonatkozott, holott a második moratórium csak a pénztartozások fizetésére terjed ki; másrészt, mert az első moratórium alóli kivételek száma csekélyebb, mint a másodiké alól.

E lapok hasábjain dr. König Vilmos alapos kifogásokat hozott fel a moratóriumnak mindennemű kötelezettség teljesítésére való kiterjesztése ellen, és igen helyesen utalt arra, hogy a nem pénztartozás teljesítésére nézve adott esetben elegendő lesz az erőhatalom alapján való mentességre hivatkozás. A második rendelet már számot vetett ezzel a kifogással és a moratóriumot kizárólag pénztartozásokra szorította.

Ezzel azonban ismét számos kontroversiát támasztott. A rendelet nem tartalmaz intézkedést a bilaterális ügyleteken alapuló viszonos teljesítésekre nézve. Felmerül a kérdés, hogyha 1914 augusztus 1. előtt keletkezett szerződés alapján az eladó árút, a vevő vételárat 1914 aug. 1. után, a moratórium tartama alatt tartozik szállítani, hivatkozhatik-e a vevő a vételár fizetési kötelezettség elhalasztására, holott a második rendelet értelmében a nem pénztartozásokra, tehát az árú szolgáltatására a moratórium nem terjed ki. Ily értelmezés mellett az eladó tartoznék árút szállítani, de vételárat nem követelhetne; az iparos köteles volna munkája által előállított tárgyakat átadni, de be kellene várnia a moratórium végét; míg pénzéhez jut; holott alkalmazottait, bértartozását, üzleti terheit neki fizetnie kell. Mindenesetre helyes lett volna e részben a kétségeket világos rendelkezéssel eloszlatni; már csak azért is, mert kívánatos, hogy a moratórium anyagi jogi szabályai minél kevesebb jogvitára, perre adjanak okot, és minél kisebb legyen a jogbizonytalanság.

Noha a rendelet e részben nélkülözi a határozott szabályokat, nézetem szerint ott, hol a szolgáltatásnak kézről-kézre (Zug um Zug) kell történnie, nem a moratórium-rendelet, de az általános jogszabályok (KT. 335. §.) értelmében az eladó nem tartozik addig árút szolgáltatni, míg a vételárat meg nem kapja, és a vevő, ki a moratóriumot a maga részéről igénybe akarja venni, nem követelhet az eladótól azonnali teljesítést.

Nehezebb a megoldás ott, hol a vételár fizetésének később kell történnie, mint az árú szállításának. Pl. ha az eladó az augusztus 1. előtt létrejött kötés alapján augusztus 5-én tarto-

zik szállítani, a vevő pedig augusztus 20-án köteles fizetni. Az eladó nem tudhatja, hogy a vevő, kinek ő aug. 5-én szállítani tartozik, aug. 20-án fog-e fizetni, vagy igénybe akarja-e venni a moratórium kedvezményét. Nézetem szerint az eladó is csak akkor tartozik szállítani, ha biztosítva van a kellő időben való fizetésre nézve. A teljesítés csak azzal a feltevéssel köteleztetett, hogy utána megfelelő idő mulva be fog következni a fizetés is. Az eladó a vételárat a maga kötelezettségei teljesítésére kénytelen fordítani, még pedig olyan kötelezettségekre, melyeket a moratórium nem véd; tisztában kell tehát lennie azzal, hogy ő számíthat-e a fizetési határidő betartására, amelynek feltevésében kötötte az ügyletet.

A gyakorlatban a kérdés bizonyára úgy fog rendeződni, hogy az eladó csak akkor fog teljesíteni, ha a vevő kifejezetten kötelezettséget vállal, hogy fizetni fog. De ez abból eredő pereknek elejét vehetné egy határozott rendelkezés.

Dr. Wittmann Mór úrnak azt a nézetét (Pester Lloyd aug. 19.), hogy a szerződés azért esik a moratórium alá, mert a kölcsönös teljesítés folytán az ügylet csak aug. 1. után jött létre, nem oszthatom, mert az ügylet tényleg akkor keletkezett, mikor a szerződés megköttetett; legfelebb a teljesítés halasztatott el. Ezt a konstructiót feleslegesnek is tartom, mert nézetem szerint a lényeges feltevések hiányában amúgy is elesik a teljesítés kötelezettsége.

A halasztás ideje alatt a moratórium alá eső váltó, kereskedelmi utalvány, közraktári jegy és csekk tekintetében a fizetés végetti bemutatás és a fizetés hiánya miatti óvás, csekknél pedig az 1908 : LVIII. tc. 17. §-ában említett igazolás is hatálytalan; a halasztás ideje alatt elfogadás és biztonság hiánya miatt biztosítási viszkeresetnek nincs helye.

E rendelkezés adja meg a választ arra a kérdésre is, hogy az 1914 aug. 1-je előtt kiállított, de a moratórium ideje alatt lejárt váltóra a moratórium tartama alatt, tehát aug. 1-je után, de a lejárat előtt vezetett forgatói nyilatkozaton alapuló kötelezettség a moratórium alá esik?

Ugyanis egyrészt a rendelet 1. §-a szerint a moratórium minden aug. 1-je előtt kiállított váltóra vonatkozik, akármikor vezettetett rá a forgatmány; másrészt a 2. §-a szerint a moratórium tartama alatt a váltót fizetés végett bemutatni és óvást felvenni hatályosan nem lehet. Ebből pedig kétségtelen, hogy addig, míg az elfogadó fizetési kötelezettsége be nem áll és míg ennek folytán az elfogadónál vagy a kijelölt telepesnél a váltó fizetés végett be nem mutattatik és meg nem óvatoltatik, addig a forgatótól sem lehet fizetést követelni, még ha kimutathatóan aug. 1-je után forgatta is a váltót. A váltónál stb. a kiállítás ideje lévén a döntő, közömbös az is, hogy az elfogadói aláírás mikor vezettetett rá és így halasztás alá esik az a váltó is, mely aug. 1-je előtt kelt ugyan, de aug. 1-je után fogadtatott el.

A rendelet halasztást enged a moratórium hatálya alá nem eső, tehát 1914 aug. 1-je után kiállított váltókra, kereskedelmi utalványokra és közraktári jegyekre is, amelyek 1914 okt. 1-je *előtt* járnak le, kimondván, hogy ezeknél a fizetés végetti bemutatásnak és a fizetés hiánya miatti óvás felvételének határideje a lejárat napját követő tíz köznap. A késedelem beáll ugyan a lejáratkor, de az említett jogfentartó cselekmények határideje tolatik ki. A rendelet nyilván a csekktörvény 8. §-ának 1. pontjának mintájára intézkedett.

A 3. §. helyesen mondja ki, hogy a halasztás ideje sem az elévülés idejébe, sem a jogok érvényesítésére vagy fentartására megállapított határidőbe nem számítható be; ennek kiegészítésére szolgál a 13,300/914. I. M. E. sz. juristitium-rendelet 7. §-a, mely a csőd-megtámadási jog elévülésére szolgáló hathavi határidőbe való beszámítást zárja ki.

A 4. §. 1—12. pontjaiban moratórium alóli kivételeket sorolja fel. Ezek az első rendelet sok panaszra okot adó rendelkezéseinél kielégítőbbek, de még mindig sok anomáliát mutatnak.

Így pl. a 3. pont kiveszi a halasztás hatálya alól a törlesztéses zálogleveél kölcsönöknek kamatait és tőketörlesztő részleteit, összhangban azzal, hogy a zálogleveleek kamatszelvényei és kisorsolt címletei sem esnek moratórium alá. Viszont a 8. pont a katonai szolgálatot teljesítő, vagy azzal egy tekintet alá eső személyek bértartozásait a moratórium alá vonja, ha nem részesülnek szolgálati vagy alkalmazási viszonyból folyó rendes járandóságban vagy legalább lakpénzben vagy lakbér céljára nyujtott segélyben, mely esetekben a bértartozás csak az élvezett lakpénznek vagy segélynek megfelelő mértékben fizetendő.

Már most a háztulajdonos, kinek ingatlanát zálogleveél-kölcsöntartozás terheli, — és hány olyan ház van Budapesten, melyet ily tartozás nem terhel? — kénytelen megfizetni a kamatot és tőketörlesztési részletet, holott ő maga hadbavonult lakóitól a házbért ugyanezen rendelet alapján nem kapja meg. A háztulajdonosok igen tekintélyes részének egyedül a házbér a jövedelme; a ház építése és a kölcsön felvétele is a bérjövedelem számításbavételével történik. Aki házbért nem kap, nem lesz képes fizetni sem. A bankok belátására bízni azt, hogy elnézést és könyörületet gyakoroljanak, kissé merész dolog.

Igaz, hogy az ily részletek elmulasztása miatt az ingatlant legalább augusztus 5-ike után elárverezni nem lehet, mert az 5761/1914. M. E. rendeletnek 8. §-át, mely szerint 1914 augusztus 5-étől kezdve ingatlanra végrehajtási árverést az ország egész területén semmi esetben sem lehet foganatosítani, az 13,300/1914. I. M. E. sz. juristicionális rendelet 6. §-a a moratórium alá nem eső követelésekre nézve is fentartotta; de ez nem akadályozza a végrehajtás elrendelését, a rendesen kikötött bírságok esedékessé válását és a végrehajtás tekintélyes költségeinek felmerülését. Már pedig nem volna igazságos az önhibáján kívül késedelembe esőt is súlyos hátrányokkal terhelni. Azt hiszem, az ily zálogleveél-tartozás kamatára és törlesztési részletére is ki kellene terjeszteni a moratóriumot, vagy ha ez nem volna lehetséges, legalább azt kellene kimondani, hogy ily késedelem alapján a kölcsönt felmondani és végrehajtást kérni nem lehet. A földbirtokot terhelő kölcsönökre e kedvezmény természetesen nem terjedne ki, mert a földbirtokos vagy terményei árából, vagy a haszonbérből kell, hogy kapjon annyit, amiből kamatot és törlesztést követelhet.

A 6. pont *a)—e)* pontok alatt a biztosítási ügyletből eredő tartozások egyes csoportjait veszi ki a halasztás kedvezménye alól. A tűz- és jégkárbiztosítási és ezekre vonatkozó viszontbiztosítási díjak nem esnek a moratórium alá. Ellenben odatartoznak a többiek, tehát az egyéb kárbiztosítási, továbbá az élet- és balesetbiztosítási és ezekre vonatkozó viszontbiztosítási díjak. Az életbiztosítási összegből nem esik halasztás alá: a katonai szolgálat esetére vagy hadiszolgálatban bekövetkezett halál esetére kiterjedő életbiztosításnál az egész összeg, más életbiztosításnál a biztosítási összeg 500 K-ig; életbiztosítási kötvények visszavásárlására vagy az ily kötvény alapján kölcsön folyósítására irányuló tartozás 200 K-ig; a jég- és tűzkárbiztosítási összeg korlátlanul, más kárbiztosítási károsszeg 400 K erejéig; a viszontbiztosítónak tartozásai a biztosító által fizetendő összegek arányában.

A 8. §. szerint a halasztás alá eső biztosítási díjak fizetését a biztosított a halasztás idejének eltelte után nem tagadhatja meg arra való hivatkozással, hogy a biztosítás a díj nem fizetése következtében elenyészett, de 15 napban megállapított praeclusiv határidőben a biztosítóval közölheti, hogy a biztosítást megszüntetni kívánja. Itt célszerű lett volna külömböztetni az augusztus 1. előtt és augusztus 1. után lejárt díjtartozások, továbbá az első és a visszatérő időszakokban visszatérő díjak között. Ugyanis nem méltányos, hogy a halasztás és a 8. §. rendelkezése a visszatérő időszakokban fizetendő oly díjakra is kiterjesztessék, amelyek aug. 1. előtt lejártak, és ahol a díjfizetés elmulasztása a biztosítást már augusztus 1. előtt hatálytalanította is. Ez irányban talán a bírói gyakorlat fog segíteni; de itt is jobb lett volna a világos rendelkezés.

A biztosított a díjfizetést a halasztási idő eltelte után nem tagadhatja meg a biztosítás megszünése okából. Ebből az folyik, hogy a díjakat, mégha visszatérő időszakokban fizetendők is azok, a biztosító be is hajthatja, ami az eddigi biztosítási jogi gyakorlatunkkal éles ellentétben áll. Békés időben lehetne arról vitatkozni, hogy helyes-e az erre vonatkozó állandó bírói gyakorlatunk és nem szorul-e akár törvényhozási revizióra is. De háborús időkben mégis aggályos, hogy e jogállapot szükség nélkül alkalmi és sürgős rendelettel megbolygattassék. A díjfizetés alól a biztosított mentesülhet, ha a biztosítási díj lejáratának napját, vagy a biztosítótól engedett halasztás leteltét követő 15 napon belül a biztosítóval közli, hogy a biztosítást megszüntetni kívánja, vagy e határidőn belül a biztosító címére ily tartalmú levelet póstára ad.

Ez a rendelkezés is a hatályvesztés helyébe a felmondás intézményét lépteti, tehát ismét új intézményt teremt. A 15 napos határidő megfelelő lehet a hadba nem vonult biztosítottra, ellenben lehetetlenül rövid a hadba vonultakra, akiknek sem a gyors levelezés, sem a határidők nyilvántartása nem állhat módjukban.

A legtöbb komoly kifogásra adott okot az első moratórium rendelet 3. §-ának 1. pontja, mely szerint a halasztás a betéti üzlettel foglalkozó intézeteknél betéti könyvre vagy folyószámlára elhelyezett betétekre csak 200 K erejéig nem terjed ki, ezen fölül azonban ezek a betétek a moratórium alá esnek. Ez különösen augusztus 1-én, mikor e rendelkezések váratlanul életbeléptek, óriási bajokat és kellemetlenségeket okozott, úgy hogy a második rendelet 5. §-a ennek helyébe részletes újabb szabályokat volt kénytelen állítani.

E lapok hasábjain dr. Kőnig Vilmos igen találóan mutatott rá, hogy a takarékbetétekkel nem szabad egy kalap alá fogni a folyószámlára elhelyezett összegeket; igen helyesen utalt arra, hogy a folyószámla az átfutó és minden percben rendelkezésre álló pénzösszegek elhelyezésére szolgál, amelyet a számlatulajdonos fizetések teljesítésére szokott felhasználni.

Már most a moratórium hatálya alá vonni a folyószámlatulajdonos ezen követeléseit annyit jelent, mint fizetésképtelenné tenni őt oly tartozásokkal szemben, melyekre a moratórium nem terjed ki és amelyekre van fedezete. A hadba nem vonult fél nem tudta a bankba elhelyezett házbérét kifizetni, sőt megtörtént, hogy a bevonult tartalékos tiszt nem kapta meg folyószámlára elhelyezett és hadifelszerelésre sürgősen szükséges pénzét.

A második rendelet sem veszi ki teljesen a moratórium hatálya alól a folyószámla betéteket, de kivételeket állapít meg a halasztás alól; nevezetesen kimondja, hogy összegre való tekintet nélkül követelhető a folyószámla betét kifizetése, ha a folyószámla tulajdonosa hitelt érdemlően kimutatja, hogy a kifizetendő összegre alkalmazottai fizetésének vagy munkabérének, üzleti vagy üzemi helyiségbérének kiegyenlítésére múlhatatlanúl szüksége van; vagy amennyiben az összeget adók, vagy más köztartozások kiegyenlítéséül a beszedésükre hivatott pénztárhoz utalja át.

E kiterjesztés nézetem szerint nem felel meg a valódi szükségnek és inkább a bankokat, mint a közönséget védi. Elsősorban a bankokra bízza annak megítélését, hogy mulhatatlanul szüksége van-e a folyószámla-tulajdonosnak a felveendő pénzre, ami az egyik, és pedig a gazdaságilag erősebb felet a másik bírájává teszi, minden remedium nélkül, mert egy esetleg indítható per késői eredménye vajmi keveset használ. Másodsorban csak az üzleti vagy üzemi helyiségbérre engedi meg a kivételt és nem a házbérre is. De általában méltánytalanság megkötni e betéteket és elvonni őket a moratórium alól kivett tartozások fizetésétől. Nézetem szerint, ha már bankvédelmi szempontból a folyószámla-betét kifizetésére valami korlátozás megengedhető: akkor is ki kellene mondani, hogy a 4. §-ban felsorolt tartozások kifizetésére a folyószámla-betét korlátlanul igénybe vehető.

A rendelet oly módon óhajt ugyan segíteni ezen az anomálián, hogy megengedi a folyószámla-betétből egyes összegeknek más folyószámlának javára irását ugyanazon intézetnél. De a más személy javára átutalt összeg felett ez a személy a halasztás ideje alatt csak a közte és a betevő között létrejött és a bankkal közölt megállapodás korlátain belül és csak annyiban rendelkezhetik, amennyiben arról a betevő átutalás nélkül rendelkezhetett volna. Vagyis, ha a betevő csak 200 K erejéig rendelkezhetett és 1000 K-t utal át az átutalt összeg felett, a másik számlatulajdonos is csak 200 K erejéig rendelkezhetik. Ez azonban csak akkor volna megoldásnak tekinthető, ha a hitelező moratórium alá eső követelésének ily módon való kielégítésébe beleegyezett vagy erre rendeletileg kényszeríttetik.

Nem is tartanám lehetetlen megoldásnak azt, hogy tőkeerős és minden tekintetben megbízható bankok folyószámláira kimondatnék, hogy az azokon való javára írást a moratórium alá nem eső követelés érvényesítésére jogosult hitelező fizetésül elfogadni tartozik.

A betétösszeg kifizetésére vonatkozó rendelkezés is még mindig aggályos. Ugyanis a rendelet különbséget tesz, hogy a betét augusztus 1-én meghaladt-e 2000 koronát vagy nem.

A 2000 koronán alóli betétből a betevő egyszer s mindenkorra 200 korona kifizetését, a 2000 koronát meghaladó betétből pedig havi 200 K-t, de 2000 K-tól 4000 K-ig terjedő betétnél a halasztás egész ideje alatt legfeljebb a betét 10%-ának kifizetését követelheti; 4000 K-án felül a 10%-os korlátozás megszűnik, de havi 200 K megmarad. Minthogy a moratórium két hónapra szól, ez annyit jelent, hogy annak tartama alatt 2000 K-ig terjedő betétből csak 200 K-t, 2000 K-a fölüli betétből még ha az 1.000,000 K is, legfeljebb csak 400 K-t lehet kivenni.

Ez a korlátozás túlságosan és fölöslegesen kegyetlen. A takarékosság nemcsak vagyongyűjtés céljából, hanem kivált a szegényebb osztálynál azért is történik, hogy a jobb idők feleslege tartalékul szolgáljon a rossz időkre. Nos, a rossz idők bekövetkeztek. Sok ember munka és kereset nélkül áll. És ha megélhetése, házbérének kifizethetése, betegeinek gyógyítása, operáltatása stb. végett félrerakott filléreihez akar nyúlni, ott találja a bank védő tilalmat: kétszáz koronáig és ne tovább!

A korlátozást a 2000 K-án alóli betétekre mindenesetre megszűntetendőnek tartom oly értelemben, hogy azokból is legalább havi 200 K-t jogosult legyen a betevő követelni; azonkívül, hogy egy bizonyos maximális határig nagyobb összegek is felvehetők, vagy átutalhatók legyenek, ha azok az életfentartásra, vagy mellőzhetetlen sürgős kiadásokra szükségesek.

A 6. § szerint halasztás alá esnek a találmányi szabadalmi évi díjak is.

A két moratórium-rendelet egymáshoz való viszonyáról a 15. § rendelkezik; ugyanis hatályon kívül helyezi az első moratórium rendeletet, kivéve amennyiben azon kötelezettségekről szól, melyek nem esnek a második rendelet értelmében halasztás alá. Ezekre a kötelezettségekre, ha az azokra nézve engedett halasztás aug. 22. előtt telnék le, a kötelezettség ezen a napon teljesítendő. Magától értetődik, hogyha a halasztás később jár le, pl. a lejárat aug. 13-ra esett, a teljesítés ideje a későbbi 14 napos halasztás lejártával áll be.

A 11. §. a külföldi hitelezők követeléseit igen helyesen a viszonosság elve szerint szabályozza.

A 10. §-ban a kormány fentartja magának a halasztás alá eső tartozások körének kiterjesztését vagy korlátozását, ha a szükség úgy kívánja.

Reméljük, hogy ezek a rendelkezések nem fognak soká késni.

Dr. Gallia Béla.

A külföldiek követelései és a háború.*

VI. A hágai *első* békeértekezleten a szárazföldi háború törvényei és szokásai tárgyában létrejött egyezményhez csatolt Szabályzat 23. cikkének *g)* pontja — épúgy, mint a *második* békeértekezleten létrejött hasonló tárgyú Szabályzat megfelelő pontja — tiltja az ellenséges tulajdon elpusztítását vagy elvételét, kivéve, ha ezt a háború követelményei okvetlenül megkívánják.

Ez a rendelkezés a magántulajdon szentségének elvét akarja kimondani, persze azzal a korlátozással, amelyet a hadicélok elérése ír elő.

Eszerint tehát a szárazföldi háborúban csak a dolgok vannak védve az elpusztítás és elvétel alul.

Mi történjék azonban azokkal a jogokkal, amelyek vagyoni értéket képviselnek?

Ezt a kérdést az *első* hágai békeértekezlet nem oldotta meg.

Amikor azután a *második* békeértekezlet összejött Hágában, a német kormány indíttatva érezte magát, hogy ezt a kérdést is tisztáztassa. Ebből a célból javaslatot terjesztett a békeértekezlet elé, amelynek célja az volt, hogy a korábbi Szabályzat 23. cikke még egy *h)* ponttal is kiegészíttessék, amelyben eltiltatnék: «de déclarer éteintes, suspendues ou non recevables les réclamations privées des ressortissants de la partie adverse»,** azaz tilos lenne kinyilatkoztatni, hogy az ellenfél állampolgárainak magánjogi igényei érvénytelenek, ideiglenesen hatályon kívül vannak helyezve vagy nem érvényesíthetők.

Az 1907. évi július hó 3-án a második bizottság első albizottságában Göppert német kiküldött a német kormány javas-

* Az előbbi közl. l. a mult heti számban.

** Deuxième Conférence internationale de la Paix, actes et documents, III. kötet, 242. l.

latát ekként indokolta: «a javaslatba hozott rendelkezés arra irányul, hogy az ellenséges tulajdonnak sérthetetlensége ne csak a testi dolgokra korlátoztassék és kiterjed a kötelmi jogok egész területére abból a célból, hogy megakadályozza azokat a *törvényhozási* rendszabályokat, amelyek háború idején az ellenséges állam polgárára nézve lehetetlenné tennék, hogy az ellenfél bíróságai előtt valamely szerződés teljesítését követelhesse.» Báró Giesl osztrák-magyar kiküldöttnek jelentése és Beernaert belga kiküldöttnek felszólalása szerint ez a toldás csak egyik következményét jelölte meg — és pedig az általános vélemény szerint elég szerencsésen — annak az elvnek, amelyet az első hágai békeértekezlet a tulajdonnak a szárazföldi háborúban való sérthetetlenségére nézve kimondott. Az első albizottságban erre Michelson ezredes, orosz kiküldött azt javasolta, hogy a német részről javaslatba hozott szöveg toldassék meg ezekkel a szavakkal: «lorsque les ressortissants ne prennent pas directement ou indirectement part à la guerre» («feltéve, hogy az illető állam polgárai sem közvetlenül, sem közvetve nem vesznek részt a háborúban»). Michelson javaslatát a vizsgáló bizottsághoz utasították, ahol Yermolow orosz tábornok újabb megszorítást indítványozott, amely szerint bizonyos esetekben, a háború tartama alatt, az ellenséges állampolgárok azon követelései és adósságai, amelyek a háború folytatására felhasználhatók, lefoglalhatók lennének. A vizsgáló-bizottság ezt az indítványt nem fogadta el.

A második békeértekezleten létrejött Szabályzat 23. cikkének *h)* pontja tehát lényegben megfelel a német kormány javaslatának s ezen a javaslaton csak nagyobb világosság kedvéért történtek egyes változtatások, amennyiben a «non recevables» szavakhoz az «en justice» szavak pótlólag hozzászúrattak, ami által az «érvényesíthető», «peresíthető» értelemre helyesbíttetett, ezenkívül pedig a «réclamations privées de ressortissants» szavak «droits et actions des nationaux» (az ellenfél honosainak jogai és követelései) szavakkal cseréltettek fel. Ezek a módosítások tehát egyáltalán nem érintik a német javaslat lényegét.

A vitatkozások során egyetlen angol kiküldött sem szólalt fel, ami annál feltünőbb, mert — amint később látni fogjuk — a német javaslat éle egyenesen az angolok ellen volt irányítva.

A német *Fehérkönyv* a 23. cikk e toldatáról szólva, kiemeli annak nagy fontosságát s így folytatja: «Egyes államoknak törvényhozása szerint a háborúnak az a következménye van, hogy az államnak vagy polgárainak pénzbeli tartozásai az ellenség alattvalóival szemben érvénytelenekké válnak, ideiglenesen hatályon kívül vannak helyezve vagy perelhetőségük ki van zárva». A 23. cikk *h)* pontja megengedhetetleneknek jelenti ki a hasonló rendelkezéseket.*

A német Fehérkönyv is az angol álláspontra céloz, mert az angol-amerikai jogfelfogás szerint az idegen ellenségnek jogait a háború — bizonyos esetekben — érvénytelenekké teszi, ideiglenesen hatályon kívül helyezi vagy perelhetőségüket kizárja.

VII. Bizonyos az, hogy ezek után az előzmények után, amelyek megvilágítják a javaslatot tevő német kormány szándékát, a 23. cikk *h)* pontjának az értelme nem lehet kétséges. Nem lehet kétséges, hogy ez a pont meg akarta szüntetni a lehetőségét és pedig elsősorban Nagybritanniára nézve annak, hogy ez az ellenséges állampolgárok vagy az idegen ellenség jogaival a háború idején így bánhasson.

Minthogy azonban ez a rendelkezés az ellenségnek ártó eszközök fejezetében és az úgynevezett hadiszabályzatban van, amilyennel a szerződő államok hadseregeiket ellátni tartoznak, a rendelkezés ilyen elhelyezése épen nem mondható szerencsésnek. Ha azonban meggondoljuk azt, hogy az első hágai békeértekezleten létrejött egyezményben nemcsak szigorúan vett hadi szabályok, hanem a semleges felek viselkedésére vonatkozó szabályok is voltak, ha továbbá figyelembe vesszük, hogy a magántulajdon és a magánjogok sérthetetlensége szempontjából nem látszhatott célszerűnek egy külön egyezményt készíteni s így ez volt az oka, hogy a *h)* pontban foglalt rendelkezést a *g)* pontban foglalt rendelkezés után függesztették, amely *g)* pont különben sem tartalmazott pusztán a hadseregekre nézve irányadó szabályokat, hanem a magántulajdon sérthetetlenségét mondta ki: akkor, ha helyeselni nem is, de mindenesetre meg lehet érteni, hogy a most tárgyalt rendelkezést odafüggesztették, ahová legjobban illett.

Hangsúlyoznom kell itt, hogy a 23. cikk *h)* pontjában foglalt rendelkezés épúgy, mint a *g)* pont is, pusztán a szárazföldi háborúra vonatkozik, mert a tengeri háborúban más szabályok irányadók és e szabályok eltérésének egyik sarkalatos pontja az, hogy amíg a szárazföldi háborúban a magántulajdon sérthetetlen, a tengeri háborúban nem az, mert az utóbbinál a zsákmányjog el van ismerve, ami annyit jelent, hogy az ellenséges tulajdont le lehet foglalni s el lehet kobozni.

Hangsúlyoznom kell továbbá azt is, hogy a tulajdon sérthetetlensége a szárazföldi háborúban sem abszolut elv, mert ez az elv csak addig áll fenn, amíg a katonai szükségesség mást nem követel.

Végül rá kell mutatnom arra is, hogy a katonai szükségesség szempontjai a 23. cikk *h)* pontjánál kiemelve nincsenek, ami valószínűleg arra a felfogásra vezethető vissza, hogy az ellenfél állampolgárainak jogai és követelései sohasem lehetnek olyanok, hogy azoknak érvénytelenné nyilvánítására, ideiglenes hatályon kívül helyezésére vagy perelhetőségük kizárására a hadi raison folytán szükség lenne.

Ezek után tehát a 23. cikk *h)* pontjának értelme és jelentősége tisztázva van.

Így fogja fel a kérdést a cs. és kir. közös külügyminiszterium által az 1908. évben «A második hágai békekonferencia» cím alatt kiadott Vöröskönyv is, amely a 23. cikk *h)* pontjára vonatkozólag (12. l.) a következőket tartalmazza: «megtiltja az ellenfél polgárai jogainak és követeléseinek érvénytelenné nyilvánítását, ideiglenes hatályon kívül való helyezését vagy azok perelhetőségének kizárását, ami némely államok törvényei által még ma is elismert eljárás és ezzel (a 23. cikk *h)* pontja) az *ellenséges magánvagyon védelmét a kötelmi jogok terén is kimondotta*».

VIII. A német nemzetközi jogi írók szerint a második hágai békeértekezleten a szárazföldi háború törvényei és szokásai tárgyában létrejött egyezményhez csatolt Szabályzat 23. cikkének *h)* pontja módosította az angol-amerikai hazai jogot, amely e tilalommal ellenkező irányban nyilvánult meg. A francia íróknak is ez a véleménye. Politis* ezt a véleményét részletesen kifejti, hálás köszönettel adózik a németeknek, akik ezt a kérdést a második békeértekezleten szóba hozták s annak az óhajtásnak ad kifejezést, hogy ez a rendelkezés egy új egyezménybe helyeztessék.

Még egyes angol és amerikai írók is, mint Whittuck, Phillipson, Scott és Hull is a fent kifejtett nézetet osztják. Az első, aki ellenkező nézetet fejtett ki, Davis tábornok, az amerikai kiküldöttek egyike volt.** Ő a 23. cikk *h)* pontjának értelmét úgy fogja fel, hogy ez a rendelkezés nem az államnak, hanem csak a harctéren parancsnokló tábornokoknak köti meg a kezét.

Ettől az időtől kezdve e pontra vonatkozólag megindult a vitatkozások áradata. Mindkét felfogásnak számos szószólója akadt, amíg végre Oppenheim cambridgei egyetemi tanár 1911. évi február 28-án levelet intézett a brit Foreign Office-hoz, amelyben azt a kérdést vetette föl, hogy az angol kormány nézete szerint a 23. cikk *h)* pontjának megerősítése után a régi angol nemzeti jog hatályban maradt-e.

A Foreign Office Oppenheim tanárnak 1911. évi március 27-én levélben válaszolt. Ezt a levelet — már csak a szereplők személyére való tekintettel is — érdemes itt közölni. A levél így hangzik:

«Sir Edward Grey megbizásából igen köszönöm azt a szívességet, hogy ön február 28-án kelt levelében felhívta figyelmét azokra a téves felfogásokra, amelyek a kontinens nemzetközi jogi íróinál annyira elterjedteknek látszanak és amelyek a szárazföldi háború törvényei és szokásai tárgyában az 1907. évi október 18-án kötött egyezmény 23. cikke *h)* pontjának értelmére és hatályára vonatkoznak.

Különösnek látszik, hogy oly érdemes jogtudósok, mint akiknek műveit Ön idézte ennek a cikknek ily jelentőséget,

* Dr. Hans *Wehberg*, L'interpretation de l'article 23h du Réglement concernant les lois et coutumes de la guerre sur terre, Revue de droit international, II. sor., XV. k. 206. és köv. lapok.

* Annuaire de l'Institut de droit international, 1910, 270. l.

** L. Wehberg előbb id. értekezését, 212. l. Davis, Elements of international law, 1908., 578 l.

értelmet és hatályt tulajdoníthattak, ha annak az okiratnak általános szerkezetét, amely e cikket tartalmazta, tanulmányozták.

A kérdéses szöveg egy oly cikknek végére van függesztve, amely az ellenségnek ártó tiltott eszközökről szól. Része ez a szöveg az egyezményhez csatolt Szabályzat második részében foglalt első fejezetnek. Az első fejezet címe ez: «Az ellenségnek ártó eszközökről, az ostromzárról és a bombázásról.» Ha a 23. cikket megvizsgáljuk, azt látjuk, hogy az a méregnek és mérgezett eszközöknek használatával, a kegyelemnek megtagadásával, az alattomos eszközök alkalmazásával, a magántulajdonnak igazolatlan elpusztításával foglalkozik. Továbbmenve, a következő cikkek (24—28) oly korlátozásokat tartalmaznak, amelyekre nézve a hadviselő felek elfogadták, hogy hadseregeik magatartását a hadműveletek alatt azok szerint fogják irányítani.

Az a szabályzat, amelyben ezek a cikkek előfordúlnak, melléklete annak az egyezménynek, amely egyedül állapítja meg a feleknek szerződésszerű kötelezettségét és az a kötelezettség, amelyet a szerződőfelek elvállaltak, abban áll (1. cikk), hogy hadseregeiket olyan szabályzattal látják el, amelyek a szárazföldi háború törvényeire és szokásaira vonatkozó Szabályzatnak megfelelnek.

Nyilvánvaló tehát, hogy ennek a Szabályzatnak tárgya és célja a hadrakelt seregek magatartása; ezek a hadseregek vezetőiknek parancsa alatt állnak és a kormányok kötelezve vannak arra, hogy e vezetőknek a Szabályzatnak megfelelő eljárásra utasításokat adjanak. Ez az egész. Sem az egyezményben, sem a szabályzatban nincs olyan rendelkezés, amely az ellenséges honosságú vagy az ellenséges területen lakó nem-harcos egyének jogaira és viszonyaira vonatkoznék. Ha ezek a háború színterén laknak, a Szabályzat rendelkezései nyilvánvalólag őket is érintik annak folytán, mert a hadműveletek is érintik őket: az a szabály, amely megtiltja a katonai parancsnoknak, hogy a forrást megmérgezze, bizonyos értelemben az ott lakónak, aki nem harcol, jogot vagy quasi-jogot ad arra, hogy az ő forrását ne mérgezzék meg; ámde az ő jogait szomszédjaival szemben, az ő viszonyait a magánegyénekkel szemben, legyenek azok honfitársai vagy ellenséges nemzetiségűek, egyáltalában nem érintik azok a szabályok, amelyek abból a célból vannak kiadva, hogy a szárazföldön az ellenségeskedések miként folytatódjanak.

Ami a 23. *h)* cikk szövegét illeti, látni lehet, hogy az a «de déclarer» szavakkal kezdődik. Nyilvánvalólag tilos tehát kinyilatkoztatni, hogy érvénytelenek stb. Ezek a szavak szükségképen egy oly hirdetményre vagy módosításra céloznak, amellyel az szándékoltatnék, hogy régebbi jogok elenyésszenek vagy megváltozzanak, amely régebbi jogok különben tovább is fenállottak volna és az egyezmény 1. cikke szerint az ily hirdetménynek olyannak kell lenni, aminőket a katonai parancsnok kiadhat; következésképen, tág értelemben véve, a 23. *h)* cikknek az a hatálya van, hogy megtiltja a hadrakelt sereg parancsnokának a háború színterén levő lakosoknak megfélemlítésére való törekvést, ami abban állna, hogy ezek a lakosok megfosztatnának azon alkalmaktól, amelyekkel ők a jogsérelem elhárítására rendelkeznek, amihez pedig magánjogi igényeikre nézve joguk van.

Sir Edward Grey nagy köszönettel adózik Önnek, hogy figyelmét reáirányította a német Fehérkönyvből idézett részre.

A 23. cikk eredeti szövegéhez a német kiküldöttek által javasolt pótlás a következőképen volt fogalmazva: «Il est interdit de déclarer éteintes, suspendues ou non recevables les réclamations privées des ressortissants de la partie adverse». (L. a második bizottság első al-bizottságának második üléséről felvett jegyzőkönyvet.)

Semmi sem mutat arra, hogy oly magyarázat adatott volna, amely megállapítaná, hogy a cikkhez javasolt pótlás jelentősége túlmegy azokon a határokon, amelyeket a használt kifejezések magukban foglalnak. A második bizottság első albizottságának első üléséről július 3-án felvett jegyzőkönyv szerint egyik német kiküldöttnek minden valószínűség szerint erre a pótlásra vonatkozó fejtegetése benne van ugyan, a jegyzőkönyvből azonban annak értelmét világosan kivenni nem lehet, különben is e fejtegetés nem ment a kétértelműségtől. A második ülésen javaslatba hoztak és elfogadtak egy pótlást, amely az — en justice — szavaknak a «non recevables» szavak után beszúrására vonatkozott és ebben az alakban a vizsgáló-bizottság a bekezdést megfontolás tárgyává tette, elfogadta és beiktatta a 23. cikkbe s ezt a cikket az értekezlet elé vitték, amely azt az 1907. évi augusztus 17-én tartott teljes ülésben elfogadta.

A szöveg szerkezetén tett utólagos változtatásnak a szerkesztő-bizottságban kellett történnie, ámde ez a változtatás nem történhetett azzal a céllal, hogy a rendelkezés lényegét módosítsa. Az 1907. évi október 17-iki tizedik teljes ülésen a szerkesztő-bizottság előadója, szóbahozván az alaki módosításokat, amelyek ezen az egyezményen történtek, csakis a következők előadására szorítkozott: «Ami magát a Szabályzatot illeti, nem tartom szükségesnek felhívni figyelmüket azokra a különböző stilisztikai módosításokra, amelyeket tettünk s amelyek jelentéktelenek.

Abban a jelentésben, amelyet a szerződés tervezetéről az értekezlet teljes ülése elé terjesztettek, semmi sem mutat oly tág értelmezésre, mint aminő a német Fehérkönyvben foglaltatik. A jelentés egyszerűen csak annyit mond, hogy a toldást úgy kell tekinteni, mint amely igen szerencsés kifejezésekkel körvonalazza az 1899. évben elfogadott elvek egyik következményét.

Mindezekből, Sir Edward Grey szerint az következik, hogy a 23 *h)* cikkben foglalt rendelkezésnek sem szavai, sem fogalmazása, sem elfogadásának körülményei nem támogatják az Ön által idézett szerzőknek véleményét, amelyet a német Fehérkönyv is elfogadott.

Sir Edward Grey megjegyzi, hogy miután az általam a cikknek adott értelmet kifejtette, Politis az Ön által idézett szövegben kiemeli, hogy az teljesen távol áll a területek elfoglalásának hypothezisétől és hogy azt új egyezményben leendő elhelyezés végett ki kell választani a Szabályzatból. Ha Politis magyarázata helyes lenne, észrevétele is igaz volna; de annak a ténynek, hogy ez a szöveg oda van téve, ahová van, Politist gondolkodóba kellett volna ejtenie a tekintetben, hogy az nem felel meg az általa adott értelmezésnek.

Sir Edward Grey nem hiszi azt sem, hogy ez a rendelkezés ellentmond az angol common law elvének, amely szerint az ellenséges alattvaló nem indíthat pert valamely szerződés érvényesítésére azért, mert az ellenséges alattvalókkal a forgalmi viszonyba lépés törvénybe ütközik.

Az angol jognak ez az elve az ellenségeskedések megkezdése után automatikus módon érvényesül. Hogy az angol jogot alkalmazzuk, ahhoz külön *nyilatkozat* nem szükséges a kormány, még kevésbé a hadrakelt sereg parancsnokának részéről. Épen úgy érvényesül az angol jog elve a tengeri, mint a szárazföldi háborúban és az összes bíróságok előtt és nemcsak a katonai parancsnokok hadműveletei alá tartozó terület határai között.

Ő Felségének kormánya újításhoz nem járult hozzá akkor, amikor egyezményt kötött, amely csupán a fegyveres erő parancsnokainak adandó utasításokra vonatkozik s amely egyezmény hatálya csakis a szárazföldi háborúra van korlátolva.»

Eddig a levél.

Oppenheim tanár még az Amerikai Egyesült-Államok kormányához és a francia kormányhoz is levelet intézett a fenti kérdéssel. Az Egyesült-Államok kormánya válaszában az angol felfogáshoz csatlakozott, a francia kormány pedig a német felfogást osztotta. Meg kell azonban jegyezni, hogy a hivatalos francia nyilatkozat szerint a francia jog az ellenséges állam polgáraival a kereskedelmi forgalomba lépést eltiltja, de számítani lehet arra, hogy a francia bíróságok ezt az alakilag érvényes elvet a szokás által hatályon kívül helyezettnek fogják tartani s nem fogják alkalmazhatónak ítélni.*

(Folyt. köv.) *Dr. Berinkey Dénes.*

A katonai bíróságok hatásköre.

Bevezetés.

A közös haderő és a honvédség katonai bűnvádi perrendtartásáról szóló 1912. évi törvényeink (kbprdts) tudvalevőleg folyó évi julius hó 1-én léptek életbe.

Ki hitte volna, hogy az életbeléptetést úgyszólván nyomon követendi a világháború szerte magasan lobogó lángja?

Ki hitte volna, hogy post tot discrimina létesült e modern jogalkotásaink első alkalmazása, erőpróbája tűz- és vérkeresztség idejére esik?

* Wehberg id. ért. 218. l.

Ki hitte volna, hogy nyomban rákerül a sor a kivételes procedurákra, a hadrakelt seregre és a katonai rögtönítélő bíróságra vonatkozó eljárásra?

Fegyverben a nemzet, hogy igazát védje. A fegyveres nemzet katonai bíróság alatt áll.

De ki tartozik oda? Mely cselekmények miatt? Mely területen? Mely időtartam alatt?

Legelsőbben mi ügyvédek legyünk e fontos kérdésekkel tisztában, hisz immár jogosítva és kötelezve vagyunk fegyver alatt álló polgártársainkat e kivételes bíróság előtt is megoltalmazni. Nemes új hivatásunk kezdő napján fokozott kötelességünk, hogy az új törvény rendje fölött éberen őrködjünk.

A büntető eljárás megindíthatásának közjogi előfeltételét képezi egyebek közt annak megállapítása, hogy mely törvényes közegnek áll jogában a polgár nyugalmát és személyes szabadságát érinteni. Ezt mondja az angol alkotmány híres jogszabálya: «Nullus liber homo capiatur, vel imprisonetur aut exulet, aut aliquo alio modo destruatur, nisi per legale judicium parium suorum vel per legem terrae». Ugyanígy iktatja Verbőczy a Hármaskönyv I. R. 9. cím 1. §-ában a magyar nemesség sarkalatos alapjogai közé azt, hogy őket előzetes idézés vagy perbehívás és törvényes elmarasztalás nélkül senkinek unszolására, panaszára vagy kérésére személyükben senki sehol le nem tartóztathatja, amint ezen jog egyebekben már II. András második dekretumában meg volt állapítva, későbbi törvényeinkben (pl. 1618. évi XVI. és 1723. évi V. tc.) megerősítést nyert és az 1848. évi törvényhozás által a jogegyenlőség szellemében általános érvényre jutott.

A büntetőbírósági illetékesség szorosan közjogi alapban gyökerezik, annak fogalmi köre feltételezi a törvényes hatáskört és jelenti a bírói hatalom gyakorlásának valamely konkrét ügyre vonatkozó törvényes jogosítványát, minélfogva egyrészről kötelezi a bíróságot arra, hogy az ügyben eljárjon, másrészről kötelezi a terheltet, hogy ez magát a bíróság hatalmának alávesse és egyúttal jogot ad neki arra, hogy őt amaz ügy miatt más bíróság felelősségre ne vonhassa.

A katonák büntetendő cselekményeinek törvényes bírósága polgári büntetőbíróság nem lehet és így azok törvényes bírósága nálunk csak úgy mint Európa minden más államában külön, kivételes, bajtársakból álló katonai bíróság. Ezt kívánja a katonai rend, egység és fegyelem fentartása és megőrzése.

Lássuk már most a legfontosabb részletkérdéseket, megjegyezvén, hogy a hadseregi, a magyar és az osztrák honvéd büntetőbíróság hatásköre közti különbségre nem leszek figyelemmel.

I. Rendes katonai büntetőbíráskodás.

A) *Személyi terjedelem.*

1. Katonai büntetőbíráskodás alatt állanak a tényleges katonai egyének.

Tényleges katonai egyének alatt nemcsak azok értendők, akik törvényes vagy önként vállalt katonai tényleges szolgálatot teljesítenek, hanem a nem tényleges állománynak (tartaléknak, póttartaléknak, tengervédnek) mindazon egyénei is, akik fegyver vagy szolgálati gyakorlatra, első katonai kiképeztetésre vagy valamely más katonai szolgálat teljesítése céljából bevonultak, ameddig valóban a tényleges szolgálati viszonyban állanak.

2. A tényleges katonai egyénekkel egyenlőknek tekintendők:

a) népfelkelés behivott egyénei, akiket a hadilétszám kiegészítésére alkalmaznak vagy a háború céljából szükséges különös szolgálattételre osztanak be,

b) a haderőnek rangosztályba sorozott nem tényleges katonai egyénei.

Ezek oly nem tényleges, különösen nyugalmazott tisztek, katonai lelkészek és katonai tisztviselők, kik a haderőnél valamely szolgálati alkalmazásban vannak.

Ide tartoznak nemcsak azon nyugdíjasok, kik nyugdíjuknak a ténylegességi illetékekre kiegészítése mellett, hanem (a korábbi renddel szemben kiterjesztőleg) azok is, kik csak napidíj (Remuneration, Diurnum) mellett vannak katonai szolgálatban alkalmazva.

c) a fegyveres erő azon rokkantjai, akik katonai rokkantházakban vannak elhelyezve,

d) mindazok, akik szolgálatba helyezett hadihajónak vagy mozgósítás vagy háború esetére időlegesen a haditengerészetbe bekebelezett járóműnek személyzetéhez tartoznak,

e) akik a közös haderőnél vagy a honvédségnél ellenük indított bűnvádi eljárás folytán előzetes letartóztatásban vagy vizsgálati fogságban vannak, vagy valamely szabadságvesztésbüntetést a közös haderő valamely letartóztató intézetében vagy honvédfogházában töltik,

f) a honvédségnek, a népfelkelésnek és csendőrségnek csapatuk állományában megmaradó mindazon egyénei, akiken valamely honvédbíróság által rájuk szabott szabadságvesztésbüntetést polgári letartóztatási intézetben hajtanak végre,

g) a tényleges szolgálatból eltávozott mindazon szökevények, akik eltávozásuk idejében a katonai büntetőbíráskodás alatt álltak,

h) mindazok, akik a fegyveres erő mozgósított vagy olyan csapatainak kíséretéhez tartoznak, amelyek a monarchián kívül vannak.

Miután a hadviselő felek a hágai egyezmény szerint a kíséretnek a nemzetközi jogba ütköző cselekményeiért felelőssé tehetők, indokolt, hogy a kíséret katonai büntetőbíráskodás alá tartozzék,

i) a fegyveres erő őrizete alá helyezett vagy hadi járóművekre szállított hadifoglyok és tuszok.

A katonai büntetőbíráskodás alól ki vannak véve a királyi ház tagjai, valamint azok, akiket a nemzetközi jog szerint területenkívüliség vagy személyes mentesség illet meg.

B) *Tárgyi terjedelem.*

Az előző pontban felsorolt egyének a katonai büntetőbíróságok hatáskörébe utalt valamennyi bűncselekmény miatt katonai bíráskodás alatt állnak.

Az anyagi katonai büntetőtörvény megállapítja a katonai bíróságok hatáskörébe tartozó bűncselekményeket. Van azonban számos egyéb bűncselekmény, melyet törvény, miniszteri rendelet, vagy szabályrendelet statuál, melyről az anyagi katonai büntetőtörvény hallgat. Ezek miatt tehát tényleges katonai egyének is a polgári jurisdictio alá tartoznak. Például pénzügyi, vadászati, halászati, némely rendőri kihágások, sajtó, kereskedelmi vétségek, stb. Ha ily cselekmény miatt pénzbüntetést szabnak ki és az szabadságvesztésbüntetésre átváltoztatandó, eziránt a katonai hatóság intézkedik.

A jövedéki kihágások miatt sem tartoznak a tényleges katonai egyének a katonai bíráskodás alá.

Különbséget kell még tenni a katonaállományhoz tartozó (kombattans), azaz a hadicikkekre felesketett és az azokra fel nem esketett katonai (honvéd, népfölkelő és csendőr) egyének közt, amennyiben katonai bűntettet és katonai vétséget csak a hadicikkekre felesketett katonai egyének követhetnek el.

Katonai bűntettek pl. a függelemsértés, zendülés, szökés, gyávaság stb.

A hadicikkekre felesketve nincsenek a katonai (honvéd, népfölkelő) lelkészek, hadbírák, orvosok, csapatszámvivők (kezelőtisztek, csendőrszámvivők) és katonai (honvéd, népfölkelő és csendőr) tisztviselők.

Ezek szerint pl. egy katonaorvos a függelemsértés bűntettét nem követheti el.

A kivételeket a rendkívüli katonai bíráskodás fejezetében tárgyalom.

A katonai büntetőbíráskodás alatt állanak továbbá:

a) a nem tényleges egyének a katonai behívó parancs iránt tanusított engedetlenség bűntette, vagy vétsége, avagy az ily engedetlenséggel elkövetett súlyosabban büntetendő cselekmények miatt.

Ez a rendelkezés állományba nem vett oly ujoncokra és póttartalékosokra is vonatkozik, akik eredménytelenül hivattak be, amennyiben ezen egyének mozgósítás esetében is legkésőbb a behívással állományba vétetnek és ez által nem tényleges katonai egyénekké lesznek.

b) A népfölkelés behívott egyénei, akik hadilétszámra kiegészítésre vagy a haború céljából teljesítendő különös szolgálattételre vannak rendelve, az *a)* alatt említett bűncselekmények miatt.

c) A nem tényleges egyének az ellenőrzési szemle (utószemle)

vagy a tiszti bemutatás alatt elkövetett katonai bűncselekmény miatt.

d) A nem tényleges tisztek és hasonló állású egyének azon katonai bűncselekmények, valamint a katonai fölé- és alárendeltségi viszony ellen elkövetett kihágások miatt, amelyeket katonai egyenruhában követnek el, továbbá azon bűncselekmények miatt, amelyekben ők a katonai bírósági bűnesetek alkalmából eljáró katonai bíróságokkal, parancsnokságokkal és közegekkel szemben ezeknek hivatalos eljárása alatt katonai egyenruhában válnak bűnösökké.

E bűncselekmények miatt a nem tényleges tisztek és hasonló állású egyének a katonai *fegyelmi* fenyítő hatalomnak is alá vannak helyezve.

Miután katonai bűntettet vagy vétséget, mint említettem, csakis a katonai állományhoz tartozó katonai egyének követhetnek el, a hadicikkekre fel nem esketett katonai egyének a katonai fölé- és alárendeltségi viszony ellen elkövetett kihágás által csupán a katonai büntető törvénykönyv IV. fejezetében megjelölt nem katonai (közönséges) bűncselekményben válnak bűnösökké.

e) A haditengerészet által elfogott tengeri rablók, tengeri rablás miatt.

C) *Időbeli terjedelem.*

A katonai rendes büntetőbíráskodás az *A)* alatt említett személyekkel szemben csakis azon bűncselekményekre terjed ki, amelyeket ők a katonai büntetőbíráskodást megalapító viszony tartama alatt követtek el.

A korábbi eljárás szerint a katonai bíráskodás már a behívó parancs kézbesítésének, illetőleg törvényszerű kihirdetésének napjával, vagy ha a behívás meghatározott napra szólt, ezzel a nappal kezdődött.

Az új törvény a kivételes bíráskodást megszorítja.

Jelenleg ugyanis a törvényes vagy önként vállalt tényleges szolgálatra kötelezett egyének a tényleges szolgálat megkezdése (bemutatás) előtt elkövetett bűncselekmények miatt nem jutnak a katonai bűntetőbíráskodás alá.

Ugyanez áll a tartaléknak, a póttartaléknak és a népfölkelésnek mindazon egyéneire, akiket a fegyvergyakorlatra vagy szolgálati gyakorlatra, első katonai kiképzésre vagy más katonai szolgálattételre vagy a háború céljából szükséges különös szolgálattételre hívnak be, minden a szolgálattétel megkezdése, (bemutatás, bemutató szemle) előtt elkövetett bűncselekmény tekintetében.

A szökevények a szökésben létük alatt elkövetett közönséges bűncselekmények miatt sem állnak katonai büntetőbíráskodás alatt.

Lássuk immár, mikor ér véget a katonai kivételes bíróság hatásköre. A törvény e tekintetben különbséget tesz közönséges és katonai bűncselekmények közt.

Közönséges bűncselekményekre nézve a kivételes hatáskör az ezt megalapító viszony megszüntével véget ér, mert a katonai érdek csak azt követeli meg, hogy a bűnös büntetését el ne kerülje, de ekkor már nem katonai érdek, hogy őt katonai bíróság büntesse. E kérdés alárendelt jelentőségü. Ami az időpont közelebbi megjelölését illeti, a katonai hatáskör az ezt megalapító viszony megszüntével az esetre ér véget, ha a tényvázlat szerkesztésére hivatott parancsnokság vagy a helyi hatóság, az illetékes parancsnok vagy az illetékes katonai bíróság a viszony megszünte előtt nem tett a bűnvádi eljárás előkészítésére vagy megindítására intézkedést.

Ez elv nem vihető keresztül a katonai deliktumoknál, melyek elbírálása polgári büntetőbíróságra nem bízható. Viszont méltánytalan lenne, ha a kivételes bíróság hatásköre túlsoká tartatnék fenn, miután az tulajdonkép idejét múlta.

Az ellentétes szempontokat a törvény a következőként hidalja át.

Katonai bűncselekményekre nézve és a fent *B) d)* alatt említett esetben a katonai büntetőbíráskodás véget ér, ha a bűnvádi eljárás előkészítésére vagy megindítására legkésőbb az e büntetőbíráskodást megalapító viszony megszüntét követő egy év alatt és ha a tettes törvényes katonai szolgálati kötelezettségben áll, legkésőbb az e kötelezettségből kiléptét követő egy év alatt nem történt intézkedés.

Ha katonai bűntettek vagy vétségek közönséges bűntettekkel vagy vétségekkel (kihágásokkal) állanak halmazatban, a katonai bűntetőbíráskodás az utóbbiakra is annyi időn át marad hatályban, mint a katonai bűncselekményekre, ha a közönséges bűntetteket és vétségeket (kihágásokat) el nem különítik és a polgári büntetőbíráskodás részére át nem engedik.

Ezen intézkedés arra vezetendő vissza, hogy a halmazatban elkövetett deliktumok együttesen bírálandók el.

(Bef. köv.) Összeállította: *Dr. Szilágyi Arthur Károly.*

Szemle.

BELFÖLD.

— **Igazságszolgáltatás a háború alatt.** I. A moratórium- és juriszticiumrendelet az új perek indításának lehetőségét a legcsekélyebbre szorította. Itt volna a legkedvezőbb alkalom a hátrálék ledolgozására. Mégis arról kell értesülnünk, hogy a bíróságok a fenti rendeletek negativ intézkedéseit túlnagy készséggel teljesítik, míg az alapgondolat megvalósulása elé: hogy a folyamatban levő perek befejeztessenek, sok akadály gördül. A hazafias lelkesedés eléggé nem becsülhető erőforrás, a hozzátartozókért való aggódás mindnyájunk közös gondja — de nem hisszük, hogy a német katonák otthonmaradt bíró- és ügyvédtestvéreinek hazaszeretete a munka izgatott abbanhagyásában és a perek minden törvényi alap nélkül való szüneteltetésében nyilvánulna. Hagyjuk abba már a lehetetlen híreknek első napokban még érthető, de most már értelme és ízeveszett felmelengetését; a harctéren küzdőkkel együttérzésünket munkával: azzal tanusítsuk, hogy nemcsak a magunkét, hanem távollévő barátaink, bíró- és ügyvédtársaink munkáját is végezzük el lelkiismeretesen. Ami dolog most elvégezetlen marad, az mind a csatatérről visszatérők nyakába fog szakadni; az ilyen együttérzés gyermekekhez méltó. Még annak is, akinek fia vagy testvére van távol, a kósza hírek narkózisa ellen a legjobb menedéke a munka. Az igazságügyminiszter úr és a bíróságok vezetői az igazságszolgáltatás biztos csődjét nem tartóztathatják fel, ha nem gondoskodnak arról, hogy a bíróságok a rendeletek korlátain belül a maguk, és — mert nagyon ráérnek — a távollevők munkáját is végezzék el.

II. Ezzel kapcsolatban minden további indokolás nélkül kérjük az igazságügyminiszter urat, gondoskodjék arról, hogy a moratórium- és juriszticium-rendeletek egy-egy példánya minden bíró asztalán, mint nélkülözhetetlen felszerelési eszköz, ott legyen. Nem akarunk tapasztalataink alapján példákat hozni fel arra, mily kevéssé ismeri még mindig a jogászközönség e rendeleteket, amelyeken ma minden megfordul.

III. Az ügyvédi kar helyzetének orvoslása is jelentékeny részben saját kezében van. A háborúra való hivatkozás helyenként visszaéléssé fajult. Nagyforgalmú irodák megbízottai kierőszakolják a perek szüneteltetését arra való hivatkozással, hogy alkalmazottaik behívattak. Ezzel szemben hangsúlyoznunk kell azt, hogy száz és száz fiatal ügyvéd örömmel és igen mérsékelt díjért vállalkozik a behívottak helyettesítésére. A kamara keresse meg tehát a bíróságokat a bevonultak jegyzékével és kérje, hogy csak azokra az ügyvédekre alkalmaztassék a juriszticium-rendelet kedvezménye, akik tényleg és maguk bevonultak; az ügyek szüneteltetésének kierőltetése ellen pedig emelje fel erélyes tiltakozását. A karlárs udvariasságára hivatkozva, halasztásokat kikönyörögni csak azért, hogy megtakarítsuk úgy a behívott jelölt, mint szükséges helyettese fizetését, egyenesen visszaélés a kollegialitással. Ha az igazságszolgáltatás csak a háborús viszonyok engedte kereteken belül, de szabályszerűen tovább működik, nagyobb segítség az ügyvédi karnak, mint amennyi a bármily dícséretes szándékra mutató, de elenyészően korlátolt hatású kinevezésekből származhatik.

IV. A központi járásbíróság épülete megnyílt. E gyönyörű bíróság vezetőjének figyelmét, amely — igen jól tudjuk — a legnagyobb kötelességérzettel van mindenkor munkakörére irányítva, felhívjuk a következő, gyors orvoslásra váró hiányokra. Az óriási épületben az eligazodás a természetes ösztönre és egy portás jóakaratára van bízva. Sehol egy szolga; a felnőttek által gyermekes örömmel unos-untalan használt lift előtt egy inasgyerek irányítja a forgalmat. Sehol felvilágosító táblák az ajtók számának haladása, a bírák elhelyezése tekintetében. E hiányok bizonnyal rövidesen pótoltatni fognak. Jól tudjuk, e bíróság vezetője mennyire átérzi mindnyájunk közös aggodalmát: ne honosodjék meg ugyanaz a konyha- és előszobalevegőjü igazság-

szolgáltatás a márványoszlopok és tölgyfabútorok között, amely már évtizedek óta szégyenünk és keserűségünk. *M. Z.*

— **A kir. Kúria** 1914. évi első félévi ügyforgalmáról szóló kimutatás szerint január 1-től június 30 ig a Kúriára érkezett összesen 10,051 ügy, a mult évi 4733 hátralékkal együtt elintézendő volt: 14,784. Ebből elintézést nyert: 10,373, úgy hogy a hátralék június végén 4411 volt. A folyó év első felében 151 üggyel több érkezett, mint a mult év első felében, az idén 244-gyel volt több az elintézendő ügy, 710-el több nyert elintézést és 466-tal kevesebb a hátralék, mint a mult év első felében.

KÜLFÖLD.

— **Schiller műveinek kriminalpszichológiai szempontból** való ismertetésére tért át Erich Wulffen, miután már Shakespeare drámáiban a született bűnözők és a beteges természetellenességek egész sorozatát sikerült felkutatnia. A berlini «Juristische Gesellschaft» által rendezett felolvasása keretében rámutat Wulffen, hogy Schiller előszeretettel választott bűnösöket és bűncselekményeket művei személyeiül és tárgyául. Ennek magyarázatát is hamarosan megtalálja Wulffen még pedig abban, hogy Schiller különösen vonzódott a hátborzongató témákhoz, ami — ismét Wulffen szerint — annak a reakciója, hogy ez a költő iljúságában sok nélkülözésen és mellőztetésen ment keresztül. Ezért nem is tekinti Schiller a bűnözőt szociális szempontból a társadalom ellenségének, hanem inkább egy a sorstól üldözött egyénnek, avagy egy szerencsétlen származásánál fogva terhelt egyénnek, akiből ha érzelmeit megfelelően irányítanák, még jó ember is lehetne. A politikai gyilkosság iránti rokonszenvét Schillernek Tell Vilmos kétségtelenné teszi. Wulffen mindenesetre okosan teszi, hogy már nem élő írók műveit veszi lélektani bonckése alá, erélyes cáfolóktól így nem igen kell tartania. *A*

— **Fiatalkorúak kriminalitása Németországban** az igazságügyi hivatal által közzétett kimutatás szerint az utolsó tíz esztendőben a felnőttek (18 éven felüliek) kriminalitásához képest kisebb arányban emelkedett. 1902—1911-ig terjedő időközben átlag 716 elítélés esett 100,000 fiatalkorúra évente. Az előző tíz esztendő adataihoz képest ez 17·4%-nyi emelkedést jelent, míg a felnőttek kriminalitása ugyanezen idő alatt 18·6%-kal emelkedett. Legkevesebb a bűnöző fiatalkorú a német birodalom északi részében, míg a legtöbb a déli részben, főleg Bajorországban volt. *A.*

A Kuria elnöksége u. n. „Imperial" irógépet szerzett be a **YOST IRÓGÉP** r.-t.-tól. Ezen betűfaj csak a Yost irógépben kapható és rendkivüli olvashatósága miatt nagy keresletnek örvend

Ügyvédjelölt, ki a bevonulási kötelezettség alól mentesült s aki előkelő irodákban folytatott több éves gyakorlata által peres és perenkívüli ügyek önálló kezeléséhez szükséges jártasságot megszerezte, alkalmazást keres. Szíves megkereséseket e lap kiadóhivatala továbbít. 15305

Budapestre költözésem alkalmával biztosított klienturájú irodát szeretnék, ha anyagi áldozattal is, átvenni. Címem: Erzsébetváros (Erdély). Póstafiók: Dr. G. 15307

Ügyvédjelöltet, helyettest vagy ügyvédet keresek, kiválóbb képzettséggel, megbízhatót, állandóbb jellegű alkalmaztatásra. Cím a kiadóhivatalban. 15308

Középkorú ügyvéd, hadmentes, perfekt német, francia, angol, olasz, török, horvát nyelvismerettel, kiváló munkaerő bankügyekben, fővárosi elsőrendű ügyvédi irodában irodavezetői állást keres. Némi tőkével társulna is. Ajánlatokat «Elsőrangú» jelige alatt e lap kiadóhivatalába címezve kér. 15309

III. alapvizsgára előkészít szakember. Közelebbi cím e lap kiadóhivatalában. Leveleket a kiadóhivatal továbbít. 15241

Ujabb jogi könyvek

STAUD LAJOS dr.

A MAGYAR MAGÁNJOG

tételes jogszabályainak gyüjteménye.

Ára kötve 12 korona.

A m. kir. Curia felülvizsgálati tanácsa által a sommás eljárásról szóló törvény (1893: XVIII. t.-c.) alapján hozott

HATÁROZATOKNAK GYÜJTEMÉNYE

Összeállitotta GOTTL ÁGOST.

XVII. kötet, ára kötve 8 korona.
I—XVI. « « « 151 kor. 50 fill.

A királyi itélőtáblák felülvizsgálati tanácsának elvi jelentőségü

HATÁROZATAI

Összegyüjtötte és összeállitotta TÉRFI GYULA dr.

XVI. kötet, ára kötve 24 kor.
I—XV. « « « 260 «

MAGYARY GÉZA dr.

MAGYAR POLGÁRI PERJOG

Ára 26 korona.

GOTTL ÁGOST

POLGÁRI PERRENDTARTÁS

(1911: I. t.-c.) magyarázatokkal

Ára 20 korona.

FAZEKAS OSZKÁR dr.

AZ ESZMEI JAVAK JOGI OLTALMA

a magyar polgári törvénykönyv javaslatában.

Ára 2 kor. 50 fillér.

MANDEL ZOLTAN dr.

TANULMÁNYOK AZ IGAZSÁGÜGYI POLITIKA KÖRÉBŐL

A francia elsőfoku polgári peres eljárás váza.

Ára 2 korona.

MESZLÉNY ARTUR dr.

KERESKEDELMI ÉS HITELJOG

Ára 10 korona.

TELLER MIKSA dr.

A MÁSODIK TERVEZET

néhány örökjogi reformjának birálata.

Az utóöröklés. — A hagyatéki hitelezők jogi helyzete. — A végrendeleti végrehajtó.

Ára 1 kor. 20 fillér.

BOSZNIA ÉS HERCEGOVINA IGAZSÁGÜGYI TÖRVÉNYTÁRA

I. kötet:

KERESKEDELMI ÉS IPARI TÖRVÉNYEK

Összeállitotta, bevezetéssel és magyarázó jegyzetekkel ellátta BAUMGARTEN NÁNDOR dr.

Ara 4 korona.

Kaphatók minden könyvkereskedésben.

Részletfizetésre is megrendelhetők:

Kelemen D. és Társa könyvterjesztési vállalatánál,

Budapest, IV., Reáltanoda-utca 5.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor. Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat. Egyetem-utca 4. Felelős szerkesztő: Dr. Vámbéry Rusztem. I., Bérc-u. 9. (Tel. 63—96.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

könyvtára

Negyvenkilencedik évfolyam. 36. szám. Budapest, 1914. szeptember 4.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 12 korona ⋆ negyedévre 6 korona

A kéziratokat bérmentve a szerkesztőségi irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

Tartalom. *Dr. Berinkey Dénes* igazságügyminiszteri osztálytanácsos: A külföldiek követelései és a háború. — *Dr. Szilágyi Arthur Károly* budapesti ügyvéd: A katonai bíróságok hatásköre. — *Dr. Fürst Mátyás* budapesti ügyvéd: Kérdések a moratórium köréből. — Az első juristitium-rendelet. — Kiegészítő rendelet a moratórium-rendelethez. — Szemle.
Melléklet: Magánjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A külföldiek követelései és a háború.*

IX. Messze vezetne, ha itt mindazoknak az érveknek megcáfolásával akarnék foglalkozni, amelyeket Sir Edward Greynek tagadhatatlanúl nagyon tetszetős logikájú levele tartalmaz. Ehelyett elégséges lesz utalnom egy érvre, amely Sir Edward Greynek levelében megcáfolva nincs.

A szerződő államoknak az a kötelezettsége, hogy hadseregeiket olyan szabályzattal lássák el, amely az egyezményhez csatolt szabályzatnak megfelel, magában foglalja annak elismerését és szentesítését, hogy a szerződő államok a felállított szabályokat helyeseknek és jóknak tartják s megegyeznek abban, hogy az ilyen eszközökkel való hadviselés tilos.

A szerződő államoknak a szabályzat megalkotásában megnyilvánuló ebből a közös meggyőződéséből, mint a nemzetközi jognak igazi belső forrásából folyik, hogy a szerződő államoknak, ha hadseregeiknek ilyen szabályzattal való ellátására magukat kötelezték, maguknak is tartózkodniok kell minden olyan rendelkezéstől vagy intézkedéstől, amely ezekbe a szabályokba ütközik. Nézetem szerint ellentétben áll a jóhiszeműséggel ezeket a szabályokat úgy fogni fel, hogy azokhoz csak a hadrakelt seregek parancsnokló tábornokai tartoznak alkalmazkodni, ellenben az állam, amely e szabályokhoz való alkalmazkodás végett a hadseregnek *köteles* utasítást adni, az előforduló háborúban — a maga részéről — e szabályoktól eltérhet. Fel sem lehet tételezni, hogy a német javaslatnak ilyen intenciója lehetett volna akkor, amikor a «törvényhozási» intézkedésekre utalt. És ha úgy állna a dolog, amint Sir Edward Grey felfogja, a kérdéses tilalmaknak egyáltalában nem s különösen a 23. cikk *h)* pontjának nem lenne sok értelme.

X. Bárhogy áll is a dolog, ez a mi szempontunkból egyelőre mellékes. Mert ha mi ragaszkodunk ahhoz a felfogáshoz, hogy a hadiszabályzat 23. cikkének *h)* pontja az államra nézve is korlátot állít fel a tekintetben, hogy az ellenséges állam alattvalói jogainak és követeléseinek érvényesítését korlátozhassa és megszüntethesse és ezzel szemben a brit kormány felfogását az egyezményben vállalt kötelesség megszegésének tekintjük, a 6045/914. M. E. számú rendelet 11. §-a módot nyújt a retorsionalis eljárásra. Ha pedig elfogadjuk Sir Edward Grey álláspontját, a most említett rendelet 11. §-a alapján minden nehézség nélkül alkalmazhatjuk mi is az angol jognak azokat a szabályait, amelyekre Sir Edward Grey és Oppenheim utaltak, feltéve, hogy ezek a szabályok a magyar moratórium-rendelet terjedelménél kisebb mértékben vagy messzebb menő korlátozásokkal engedik meg Nagybritanniában a magyar hitelezők magánjogi követeléseinek érvényesítését.

Végeredményben tehát egyre megy a dolog. A fentiek azonban reánk nézve azért bírnak fontossággal, mert a brit kormánynak hivatalos állásfoglalását világosan kifejezésre juttatják. A Foreign Office leveléből megtudjuk, hogy az angol kormány fennállónak tekinti azokat a szabályokat, amelyekre Oppenheim utal. Ez elégséges nekünk arra, hogy a moratórium-rendelet 11. §-ának előfeltételeit az angol jogban megkereshessük.

XI. Itt azonban felmerülhet az a kérdés, hogyha a szárazföldi háború törvényei és szokásai tárgyában a második hágai békeértekezleten létrejött egyezményhez csatolt Szabályzat 23. cikkének *h)* pontja szerint az ellenséges állam polgárai jogai és követeléseinek érvényesítését az állam nem korlátozhatja, vajjon az 1912 : LXIII. tc. 16. §-a és az ennek alapján kibocsátott 6045/914. M. E. számú rendelet 11. §-a nem ütközik-e bele a többször idézett Szabályzat 23. cikkének *h)* pontjába. Vajjon nem sértettük-e meg ezekkel a rendelkezésekkel a hágai egyezményben vállalt kötelezettségünket?

Nézetem szerint erre a kérdésre tagadó választ kell adni.

Az 1912 : LXIII. tc. 16. §-a egyáltalában nem áll ellentétben a szárazföldi háború Szabályzatának 23. cikke *h)* pontjával. A 16. §. csak általános felhatalmazást ad a minisztériumnak, hogy háború esetén a magánjogi követelések érvényesítése tekintetében rendkívüli intézkedéseket tehessen s evégből a fennálló törvényektől eltérő rendelkezéseket állapíthasson meg. Fel kell azonban tételezni, hogy a kérdéses 16. §. nem akarja megengedni a törvénybe iktatott nemzetközi szerződésektől eltérő rendelkezések megállapítását, szóval nem akarja felhatalmazni a minisztériumot arra is, hogy más államokkal szemben szerződésileg vagy egyezményileg elvállalt kötelezettségeken túltehesse magát, amíg ezek a kötelezettségek maguk érvényben állnak. Így nevezetesen nem lehet feltételezni azt, hogy a 16. §. oly felhatalmazást adott volna a minisztériumnak, hogy a hágai egyezményeken s különösen a hadiszabályzat 23. cikkének *h)* pontján túltehesse magát.

Ha a kérdéses felhatalmazásnak ilyen korlátolt természetét elfogadjuk s ezek után átmegyünk a 6045/914. M. E. számú rendelet vizsgálatára, magában a rendeletben, a rendelet egészében, céljában és rendelkezéseiben nem találunk semmi olyast, ami beleütköznék a hadiszabályzat 23. cikkének *h)* pontjába. A rendelet arról szól, hogy a magánjogi kötelezettségek teljesítésére halasztás engedélyeztetik. A rendeletnek 1—10. §-ai semmi olyast nem tartalmaznak, ami a hadiszabályzat 23. cikkének *h)* pontjával ellentétben állna. A 23. cikk *h)* pontja ugyanis csak azt tiltja meg, hogy az *ellenfél* állampolgárai jogainak és követeléseinek érvényesítését megszüntetni és korlátozni lehessen. Ezzel szemben a rendelet minden megkülönböztetés nélkül szól a magánjogi kötelezettségek teljesítésére engedett halasztásról. A rendelet 1—10. §-ai tehát nem az ellenfélhez tartozó hitelezők jogai és követeléseinek érvényesítését, hanem általában a magánjogi kötelezettségek teljesítését, illetőleg e kötelezettségek teljesítésére engedett halasztást szabályozzák. Következik ez magából a 11. §-ból is. Ha a 11. §-ból, amely a külföldi hitelezők követeléseinek érvényesítéséről tartalmaz rendelkezéseket — az előző szakaszokban külföldiekről egyáltalán nincsen szó, csak általában magánjogi kötelezettségekről — ha ebből a 11. §-ból levonjuk az a contrario következtetést, arra az eredményre kell jutnunk, hogy a külföldi hitelező követeléseinek érvényesítése csakis annyiban van a rendelet 1—10. §-aiban foglalt rendelkezéseknél jobban megszorítva, ha az ő állama a magyar állampolgárok magánjogi követeléseinek érvényesítését csak kisebb mértékben vagy messzebbmenő korlátozásokkal engedné meg.

* Az előbbi közl. l. a 34. és 35. számban.

Ez egyértelmű azzal, hogy a külföldi hitelezők követeléseire, ha annak a hitelezőnek államában a magyar állampolgárokra nézve súlyosabb szabályok nincsenek, szintén a moratórium-rendelet, illetőleg a 13,300/914. I. M. E. számú juristitium-rendelet (Igazságügyi Közlöny XXIII. évf., 8. sz., 458. és köv. lapok) szabályait kell alkalmazni.

A külföldi hitelezők követeléseinek érvényesítése tehát, a 11. §. esetétől eltekintve, nincs jobban megszorítva, mint a magyar hitelezők követeléseinek érvényesítése. Egyetlen olyan rendelkezést sem találunk az egész rendeletben, amely azon a gondolaton alapulna, hogy a külföldi hitelezővel azért kell másként elbánni, mint a magyar hitelezővel, mert oly külföldi állam kötelékébe tartozik, amely állammal ellenséges viszonyban vagyunk. A moratórium-rendelet nem az ellenség és nem-ellenség fogalmain van felépítve.

Maga a 11. §. sem ismeri az ellenség és nem-ellenség fogalmát, hanem csak egy oly külföldi hitelező fogalmát, akinek államában a magyar polgárok követelései kisebb mértékben vagy messzebb menő korlátozásokkal érvényesíthetők. Az ily külföldi hitelező fogalma azonban nem esik szükségkép össze az ellenséges államhoz tartozó hitelező fogalmával. Lehetséges, hogy a háborúban részt nem vevő u. n. semleges államban a magyar hitelező az ő magánjogi követeléseit kisebb mértékben vagy messzebb menő korlátozásokkal érvényesítheti, mint azt a moratórium-rendelet előírja. A súlypont tehát a 11. §. rendelkezéseinél nem a hitelezőnek ellenséges vagy nem-ellenséges minőségére, hanem a külföldi államnak magyar állampolgár hitelezőkkel szemben tanúsított eljárására van fektetve s így elvileg a 11. §. sem áll ellentétben a hadiszabályzat 23. cikkének *h*) pontjával. A 11. §. csak a viszonos elbánás lehetőségét nyitja meg, de nem sújtja hátránnyal az ellenséges állam kötelékébe tartozó hitelezőt. Nem az ellenségnek ártó eszköz akar lenni a 11. §-ban foglalt rendelkezés, csak útját akarja vágni annak, hogy külföldi hitelező jobb helyzetben legyen itt, mint a magyar hitelező ott ennek a külföldi hitelezőnek államában.

A 11. §. tehát elvileg a retorsió jellegével bír, amelynek, mint minden retorsiónak előfeltétele az, hogy állampolgáraink valamely külföldi államban hátrányt szenvedjenek. A 11. §. tehát nem offenziv eszközt nyujt arra, hogy az ellenségnek árthassunk vele, hanem a defenziva lehetőségét emeli szabállyá.

Amíg tehát az angol jognak az idegen ellenség követeléseire vonatkozó szabályai támadó jellegűek s az ellenségnek ártó, ártani szándékozó rendelkezéseket tartalmaznak, addig a 11. §. semmiképpen sem minősíthető ily ártani szándékozó rendelkezésnek.

Az olyan észrevétel tehát, amely abban állna, hogy a moratórium-rendelet 11. §-a beleütközik a hadiszabályzat 23. cikkének *h)* pontjába, nem tartható alaposnak.

XII. A moratórium-rendelet 11. §-a azonban — amint már fentebb kifejtettem — igenis megadja a védekezés lehetőségét olyan államokkal szemben, amelyekben a magyar hitelezők követelései a moratórium-rendelet szabályainál kisebb mértékben vagy messzebb menő korlátozásokkal érvényesíthetők.

Ebből a szempontból elsősorban Nagybritannia és a brit hitelezők jöhetnek figyelembe, miután az angol jog a külföldi ellenség jogainak érvényesítésére messzebb menő korlátozásokat tartalmaz, mint a mi moratórium-rendeletünk.

Az angol jognak ezeket a szabályait összefoglalva megtalálhatjuk Schuster értekezésében (Zeitschrift für internationales Recht, 23. kötet, 26. és következő lapok), Leslie F. Scott jelentésében (Compte rendu de la vingt-huitième conférence de l'Association de droit international, 1914., 155. és köv. lapok), Politis Rapport préliminaire-jében (Annuaire de l'Institut de droit international 1910. 251. és köv. lapok), dr. Hans Wehbergnek már többször idézett tanulmányában (Revue de droit international et de législation comparée, II. sor., XV. k. 198. l.) és dr. Hans Goldschmidtnak «Privatrechtliche Beziehungen zwischen einem Engländer und einem feindlichen Ausländer im Kriegsfall» című értekezésében (Zeitschrift für Völkerrecht und Bundesstaatsrecht, I. köt., 353. és köv. lapok).

Lássuk ezeket a szabályokat.

XIII. Az angol jog szabályainak megértése szempontjából elsősorban az «alien enemy» (külföldi ellenség) fogalmával kell megismerkednünk. Az angol jog szerint a külföldi ellenség fogalmának meghatározásánál nem pusztán az állampolgárság, hanem az a körülmény is döntő, hogy valaki külföldön tartózkodik-e. Külföldi ellenség lehet tehát az a brit állampolgár is, aki a külföldön lakik vagy akinek külföldön van üzleti székhelye. Ugyancsak külföldi ellenség a semleges államnak az az állampolgára is, akinek üzleti székhelye külföldön van. Ebből tehát logikusan az következnék, hogy az a külföldi állampolgár, aki Nagybritanniában lakik, noha állama ellenséges viszonyban van Nagybritanniával, nem tekinthető külföldi ellenségnek. Az angol bíróságok nézete azonban más. Így például a krimi háború idején az angol bíróságok egy orosz alattvalót, aki állandóan Nagybritanniában lakott s szolgálatadóját bérének megfizetése iránt perelte, keresetével elutasítottak azon az alapon, hogy külföldi ellenségnek angol bíróság előtt nincs perképessége.

Ha valamely külföldinek Nagybritanniában kereskedelmi telepe van s az ő hazája és Nagybritannia közt háború törne ki, nehezen folytathatná üzletét anélkül, hogy a brit hatóságoktól erre engedélyt nyert volna.

A részvénytársaságokra vonatkozólag kitűnik az angol bírósági határozatokból, hogy ezek akkor ellenséges jellegűek; 1. ha oly társaságról van szó, amely az ellenséges állam törvényeinek megfelelően alakult; 2. ha oly társaságról van szó, amely a háború kitörése után az ellenséges államban levő kereskedelmi üzletét folytatja. A társaság tagjainak állampolgársága egyáltalában nem játszik szerepet (Schuster).

XIV. Az általános szabály már most az, hogy a háború kitörése után a külföldi ellenséggel forgalmi viszonyba lépni tilos, kivéve ha az illetékes hatóság erre engedélyt (licence) ad. Az ily engedély lehet általános vagy különös; az angol jogtörténetben mindkettőre több példa akad.

A fenti általános szabálynak következményeit további szabályok részletezik.

XV. A háború tartama alatt nevezetesen a külföldi ellenség a Nagybritanniában folytatott perben sem cselekvő, sem szenvedő perképességgel nem bír. Még a háború kitörése előtt folyamatba tett pert sem lehet folytatni akkor, ha a peres felek valamelyike külföldi ellenség.

A háború tartama alatt brit állampolgár és külföldi ellenség közt kötött szerződés semmis, hogyha az nem köttetett általános vagy különös engedély alapján. Ennek a szabálynak még az a további következménye is van, hogy a brit állampolgár és a semleges állam polgára közt — engedély nélkül — kötött szerződés is semmis és azt a brit állampolgár teljesíteni nem tartozik, ha a teljesítés csak akként lenne lehetséges, hogy e célból külföldi ellenséggel kellene további szerződést kötni (Schuster).

A szerződések alatt nemcsak az adásvételi szerződéseket kell érteni, hanem minden magánjogi szerződést (Scott); amelynek kereskedelmi jellege van (Wehberg). A házasságkötés pl. érvényes brit állampolgár és külföldi ellenség közt. Sőt még más kivétel is van a szabály alul, amennyiben a szabályt a hadifoglyok által kötött szerződésekre nem lehet alkalmazni (Scott, Wehberg).

Alkalmazni kell azonban a fenti szabályokat a Nagybritanniával szövetséges állam polgárai és a külföldi ellenség közt háború idején kötött szerződésekre (Scott).

XVI. A háború kitörése előtt létrejött magánjogi követelések a háború végeztével érvényesíthetők (Schuster, Wehberg), kivéve, ha az ellenségnek valaminő támogatását célozzák vagy az ellenséggel való kereskedelmi forgalmat jelentenek. Ily esetben e követelések érvényesítése nem felfüggesztettnek, hanem általában megszüntnek tekintendő, ugyanez áll azokra a szerződésekre is, amelyek természetüknél fogva nem tűrik érvényesítésük felfüggesztését (Scott).

Ezeket a felfüggesztett követeléseket a háború tartama alatt nem lehet peresíteni. Ezek csak akkor éledhetnek fel, ha a háború már befejeződött. A kölcsön kamatai a háború tartama alatt nem folynak. Ha halasztás engedélyeztetett a tartozás teljesítésére, a halasztás időtartama a háború által félbeszakíttatik és ez az időtartam csak a háború befejeztével folyik tovább (Wehberg). Vitás, hogy az elévülés folyamatát a háború félbeszakítja-e vagy sem (Schuster). Az angol bírósági gyakorlatban erre nincsen precedens. Az amerikai bírósági gyakorlat szerint azonban a háború az elévülésre félbeszakítólag hat (Schuster).

(Folyt. köv.) *Dr. Berinkey Dénes.*

A katonai bíróságok hatásköre.*

II. Rendkívüli katonai büntetőbíráskodás.

Mozgósítás vagy háború tartama alatt, vagy ha háború kitörésének közvetlen veszélye fenyeget, a magyar minisztérium a polgári büntetőbíráskodás alá tartozó egyéneket a jogosulatlan toborzás, az esküvel fogadott katonai szolgálati kötelesség megszegésére csábítás vagy segélynyújtás, a kémkedés és az ellenséggel való más egyetértés büntette vagy a fegyveres erőnek vagy szövetséges csapatainak hátrányát vagy az ellenségnek előnyét célzó egyéb cselekmények miatt, továbbá a katonai behívó parancs iránt engedetlenségre csábítás miatt vagy ily cselekmények útján elkövetett szigorúbban megtorlandó bűncselekmények miatt rendelettel a honvéd büntetőbíráskodás alá helyezheti.

A miniszteri indokolás e rendelkezések szükségességére a következőket hozza fel:

A katonai büntetőbíráskodásnak s vele a katonai büntetőjog hatályának ily kivételes kiterjesztését megköveteli a haderőnek kifelé és befelé való biztonsága, ami mozgalmas időkben csakis úgy tartható fenn, ha a katonai hatalom és autoritás mindenütt, ahol a haderő érdekei veszélyeztetve vannak, erélyesen közbeléphet.

A javaslatnak ezt a rendelkezését az idevonatkozó külföldi törvények példája is támogatja.

Hogy a javaslat a katonai büntetőbíráskodás e kiterjesztését nem szorítja a bekövetkezett hadüzenet vagy kitört háború esetére, hanem megengedi a mozgósítás esetére, sőt már akkor is, ha háború kitörésének közvetlen veszélye fenyeget: annak magyarázata abban a sokszoros tapasztalatban rejlik, hogy az állam hadiereje ellen irányuló legveszedelmesebb és hatásukban legártalmasabb merényleteket (a kémkedést, jogosulatlan toborzást) éppen a háborút közvetlenül megelőző időben szokták megkísérelni vagy elkövetni. Hatályos meggátlásuk céljából tehát bizonyos körülmények közt elengedhetetlenül szükséges lehet a szóbanforgó bűncselekmények ellen még a háború kitörése előtt szigorúbb rendszabályokhoz nyúlni. Mindenesetre hiba volna, ha a törvény az erre való lehetőséget már eleve kizárná.

A kbprdts ismertetett rendelkezése alapján a m. kir. minisztérium 1914. évi július hó 27-én kiadta az 5491/ME. sz. rendeletét, melynek főbb határozmányai a következők:

1. §. A m. kir. minisztérium a polgári büntetőbíráskodás alá tartozó egyéneket:

1. a jogosulatlan toborzás;

2. az esküvel fogadott katonai szolgálati kötelesség megszegésére csábítás vagy segélynyújtás;

3. a kémkedés és az ellenséggel való más egyetértés büntette vagy a fegyveres erőnek vagy szövetséges csapatainak hátrányát vagy az ellenségnek előnyét célzó egyéb cselekmények;

4. a katonai behívó parancs iránt engedetlenségre csábítás;

5. az 1—4. pontban megjelölt cselekmények útján elkövetett szigorúbban megtorlandó bűncselekmények miatt a honvéd büntetőbíráskodás alá helyezi.

Ez a honvéd büntetőbíráskodás a jelen rendelet hatálybalépésének napját követő nappal veszi kezdetét és a felsorolt bűncselekmények közül azokra terjed ki, amelyeket a jelen rendelet hatálybalépésének napja után követnek el.

2. §. Az 1. §-ban megjelölt bűncselekményeket a katonai büntetőtörvénykönyv 304., 306—319., 321—331. §-ai és az 1890: XXI. tc. 6. §-a (a horvát-szlavon 1890. évi december 11-én kelt autonom törvény 1—4. §-ai) határozzák meg.

3. §. A honvéd büntetőbíráskodás az alája helyezett polgári egyéneknek az 1. §-ban megjelölt bűncselekményeire szorítkozik, amelyeket az ily egyének által esetleg elkövetett egyéb bűncselekményekre tekintet nélkül kell elbírálni.

4. §. Az 1. §-ban megállapított honvéd büntetőbíráskodás a rendeletben felsorolt kir. törvényszékek területén elkövetett bűncselekményekre, valamint az ott kézrekerült egyénekre terjed ki.

Itt kell külön megemlékezni a háború esetére szóló kivételes intézkedéseket tartalmazó 1912. évi 63. tc. 14. §-áról is, mely ekként szól.

A minisztérium azokat a hadicikkekre fel nem esketett tényleges szolgálatban álló katonai egyéneket, akik a fegyveres erő mozgósítás alatt álló vagy már mozgósított részének állományába, avagy valamely hadifelszerelést felvett, illetőleg hadi állapotba helyezett erődített helynek védőőrségéhez tartoznak, hivatásbeli kötelességeik megszegése miatt ugyanazok alá a büntetőjogi rendelkezések alá helyezheti, amelyek a hadicikkekre felesketett katonai egyénekre nézve, szolgálati kötelességeik megszegése tekintetében mértékadók.

Ezen törvényes rendelkezés alapján a m. kir. minisztérium 1914. évi július hó 27-én kiadta az 5490/ME. sz. rendeletét, mely szerint:

A katonai büntetőtörvénykönyv II. részének a hadicikkekre felesketett katonai személyekre nézve érvényes következő határozmányai, és pedig:

a 2., 3. és 4. fejezet,

az 5. fejezet — a 208. §. *a), b), c)* és *e)* pontjainak kivételével,

a 6. fejezet,

a 8. fejezet — a 244—250. §§. és a 251. §. *a)* és *d)* pontjának kivételével,

a 9. fejezet,

a 10. fejezet — a 272. §. *h)* és a 284. §. *d)* és *e)* pontjainak kivételével, végül

a 11. fejezet

a tényleges szolgálatban álló, a hadicikkekre fel nem esketett katonai (honvéd, népfölkelő és csendőr) egyénekre is alkalmazandók, ha ezek az azokban felsorolt cselekményeket és mulasztásokat oly időben követik el, midőn a fegyveres erő valamely mozgósító vagy már mozgósított részéhez vagy valamely hadfelszerelés alatt álló vagy már hadfelszerelési állapotba helyezett erődített hely védőőrségéhez tartoznak.

Ha az ily katonai egyének, ezen idő alatt, mások által elkövetett katonai bűncselekményeknek váltak részeseivé, vagy azokban egyébként közreműködtek; úgy reájuk a katonai büntetőtörvénykönyv 314—317. §§-ai helyett az egyes katonai büntetteknél fölvett törvényes rendelkezések és ha ott a bűnrészességre vagy egyéb közreműködésre nézve külön rendelkezések nincsenek, a katonai büntetőtörvénykönyv 11., 12., 14. és 17. §§-aiban foglalt általános határozványok nyernek alkalmazást.

A katonai (honvéd, népfölkelő) lelkészek, hadbírák, orvosok, csapatszámvivők (kezelőtisztek, csendőr számvivők) és katonai (honvéd, népfölkelő és csendőr) tisztviselők a katonai büntetőtörvénykönyv II. részében foglalt határozványoknak reájuk való alkalmazásánál a katonaállomány tisztjeivel, a rangosztályba nem sorolt havidíjasok pedig az altisztekkel tekintendők egyenlőknek, azzal a különbséggel mégis, hogy az utóbb említett havidíjasoknál a lefokozás helyett az elbocsájtás mondandó ki.

A felvetett kérdéssel kapcsolatos még az is, mely jelenleg sokszor kerül szóba, t. i., hogy polgártársainkkal szemben, akik jelenleg katonai szolgálatot teljesítvén, a katonai bíróságok kivételes hatásköre alá tartoznak, a közbiztonsági közegek milyen jogokat gyakorolhatnak.

A közbiztonsági közegeknek természetesen polgártársainkkal szemben ugyanolyan jogkörük van, mint aminő a tényleges katonai egyénekkel szemben. A kérdést a katonai bprdts 173. szakasza tárgyalja, melyet a maga fontossága miatt egész terjedelmében ide iktatok.

Kbprdts 173. szakasz: Rendőri és más közbiztonsági hatóságoknak és közegeknek, ha a késedelem veszéllyel jár s valamely katonai előljáró vagy katonai őrség el nem érhető, jogukban áll tényleges katonai egyéneket letartóztatni, amennyiben oly körülmények forognak fenn, amelyek e hatóságokat és közegeket saját törvényes szabályaik szerint polgári egyének elfogására feljogosítanák.

Katonai egyenruhában levő tiszteket és hasonló állású egyéneket, továbbá katonai szolgálat teljesítésében eljáró tényleges katonai egyéneket egyáltalában a rendőri és más közbiztonsági hatóságok és közegek csak abban az esetben tartóztathatnak le, ha őket bűntett vagy közbotrányt okozó vétség elkövetésénél tetten kapják (171. §. 1. pontja) vagy ha a bűncselekmény véghezvivése, folytatása vagy ismétlése, vagy bűntett esetében a tettes megszökése más módon meg nem akadályozható és valamely katonai előljáró vagy katonai őrség el nem érhető. Tisztnek vagy hasonló állású egyénnek letartóztatását feltétlenül mellőzni

* Bef. közl. — Az előbbi közl. l. a mult heti számban.

*

kell, ha a tetten kapott a rendőri vagy a közbiztonsági közeget felszólítására a legközelebbi katonai hatóságokhoz, vagy ha ilyen helyben nincs, a helyi rendőri hatósághoz önként követi.

A honvéd büntetőbíráskodás alá tartozó más egyének letartóztatásánál a rendőri és más közbiztonsági hatóságok s közegek ugyanazokat a szabályokat követik, mint a polgári büntetőbíráskodásnak alávetett egyének letartóztatásánál.

A letartóztatott egyént, amennyiben nem bocsáttatik rögtön szabadon, a legközelebbi katonai hatóságnak haladéktalanul át kell adni, mely őt azonnal kihallgatja és ha ekkor kiderül, hogy a további letartóztatásra ok nincs, tüstént szabadlábra helyezi, ellenkező esetben a 175. §. értelmében jár el.

Ezekben állítottam össze a katonai bíróságok hatáskörét érdeklő, jelenleg hatályban levő összes tételes rendelkezéseinket.

Felette üdvös, hogy szemben a korábbi jogállapottal, amidőn a vonatkozó rendelkezések szétszórtan a legkülönbözőbb jogforrásokban voltak csak találhatók, jelenleg a kérdés magában a katonai bprdts-ban, valamint a háború esetére szóló kivételes intézkedésekről szóló törvényben és az ezek alapján kibocsájtott, két fentebb ismertetett miniszteri rendeletben nyert legalis szabályozást.

Köz- és alkotmányjogi szempontból megnyugtató tehát, hogy a kivételes bíróság törvényes hatásköre szorosan körül van írva, és így érvényesülhet az az összeállításom bevezető részében felállított közjogi tétel, mely szerint a terhelt tartozik ugyan magát az illetékes bíróság hatalmának alávetni, de egyúttal joga van arra is, hogy őt ugyanazon ügy miatt más bíróság feleletre ne vonhassa.

A katonai védők elsőrendű ügyvédi kötelessége, hogy a hatáskör kérdését minden egyes felmerülő esetben a legszigorúbban vizsgálják meg.

Összeállította: *Dr. Szilágyi Arthur Károly.*

Kérdések a moratórium köréből.*

Az emberek most úgy tesznek, mint az exlex idejében; akár rászorulnak, akár nem, igénybe veszik a moratórium kedvezményét s nem gondolják meg, hogy ennek lejártával kötelezettségeik össze fognak torlódni.

A moratórium és a bírói eljárás tárgyában kibocsátott rendeleteket a bíróságok is lehetőleg úgy értelmezik, hogy valósággal juristitiumot léptetnek életbe. Ha a rendeletekben csak valami támpont kinálkozik, az eljárást felfüggesztik és a beadványok érdemi elintézését megtagadják, aminek következtében a kivételes állapot megszünte idejére a teendők oly tömege fog reájuk zúdulni, amellyel alig fognak tudni megbirkózni és amely a jogszolgáltatás menetét ismét hosszu időre meg fogja zavarni.

A rendeletek sok kétségre és vitára adnak alkalmat.

A moratóriumra vonatkozó első rendelet a 14 napi halasztást «váltón, csekken, kereskedelmi utalványon, kereskedelmi ügyleten, vagy bármely más magánjogi ügyleten alapuló» kötelezettségek teljesítésére engedélyezte. Ezzel szemben a második rendelet a két hónapi halasztást oly «pénztartozások» fizetésére engedélyezi, amelyek a fenti és hasonló jogcímeken alapúlnak.

Szerény véleményem szerint az első szabályozás helyesebb volt. Mert az újabb rendelkezés szerint oly esetben, amidőn mindkét szerződő fél szolgáltatásának lejárata a moratórium idejébe esik, a halasztást csak az a fél veheti igénybe, akit a pénzfizetés terhel. Tehát az eladó köteles az árút szállítani, a munkavállaló köteles a munkát teljesíteni, de a vevő a vételárat, a munkaadó a munkadíjat nem tartozik fizetni. Pedig az eladott árú és a vállalt munka pénzbeli értéket képvisel s gyakran nagyobb áldozattal teljesíthető, mint a pénzfizetés.

Az igazságnak és méltányosságnak, a felek egyenlő jogállásának tehát inkább megfelelne, hogy a moratórium a kölcsönös kötelezettségekre egyaránt kiterjedjen, akár pénzbeli, akár más szolgáltatásról van szó. A kérdésnek bármely módon való szabályozása bőven fog utólagos vitákra és a kötelezettségek elmulasztása miatt kártérítési igényekre alkalmat szolgáltatni.

A bírói eljárásra nézve kibocsátott első rendelet szerint az eljárást fel kell függeszteni, ha a fél vagy ügyvédje katonai szolgálatot teljesít. Az ügyvédre vonatkozó akadály csak akkor ok a felfüggesztésre, ha meghatalmazása már az akadály beállta előtt bejelentetett. Az a fél, akit ügyvéd képvisel, a saját katonai szolgálata alapján nem kívánhatja ügyének felfüggesztését. Ha az akadályozott ügyvédtől a fél a megbízást visszavonja, a felfüggesztést meg kell szüntetni.

Mindezek a rendelkezések mutatják, hogy a rendelet intenciója szerint a pereket lehetőleg le kell folytatni és csak indokolt szükség esetén lehet felfüggeszteni.

A bíróságok a rendkívüli intézkedéseket ellenkezően értelmezik, a felfüggesztést szabályként alkalmazzák és a perek lefolytatását tekintik kivételnek. Habár a rendelet a bíróságnak a hivatalból való tudakozódásra is módot ad, minden egyszerű bejelentést, az akadály valószínűsítése nélkül elégnek tekintenek az eljárás felfüggesztésére. Alkalmazzák ezt akkor is, ha a nem akadályozott ügyvéd felének katonai szolgálatáról tesz jelentést, amely pedig ügyvédi képviselet esetén nem ok a felfüggesztésre.

A moratóriumról szóló rendeletek a halasztást az ügyleteken alapuló kötelezettségekre nézve engedélyezték, de nem mondták ki, hogy a halasztás a rendelet kibocsátása előtt bírói ítélettel megállapított kötelezettségekre is kiterjed. A hitelezőre nézve jogfosztó rendelkezést kiterjesztőleg magyarázni nem lehet s így a bírói ítéletben megszabott teljesítési határidő meghosszabbítottnak nem tekinthető.

Mégis akadt bíróság, amely az 1914 júniusban jogerőssé vált ítélet alapján 1914 augusztus 1-én kérelmezett végrehajtás elrendelését megtagadta.

A rendelet kimondta, hogy a katonai szolgálatot teljesítő egyének ellen csak a követelés biztosítására szolgáló végrehajtási cselekményeket lehet foganatosítani. Természetes, hogy itt nem a törvény terminológiája szerinti biztosítási végrehajtásról van szó, hanem a követelés biztosítására a kielégítési zálogolás is szolgál s a rendelet intenciója csak az, hogy a zálogoláson túlmenő cselekmények ne foganatosíttassanak.

Mégis lehet szakkörökben azt a véleményt hallani, hogy csak biztosítási végrehajtás rendelhető el; pedig amikor a kielégítési végrehajtás előfeltételei egyébként megvannak, fölösleges lenne az eljárást bonyolítani és a költségeket szaporítani.

A rendkívüli intézkedésekre vonatkozó újabb rendelet augusztus 15. után a moratórium alá eső követelések végrehajtását, tekintet nélkül arra, hogy a végrehajtható közokirat mikor keletkezett, teljesen eltiltja s ezzel már jelentékenyen túlmegy az előző rendelet intézkedésein.

Ennek a rendeletnek a jogosságához szó fér, mert az 1912: LXIII. tc. a kivételes hatalmat nem egyes szakminiszterekre, hanem a minisztériumra ruházta és a minisztérium valamennyi tagjának felelősségét állapította meg. A törvény 16. §-a a polgári igazságszolgáltatás körében is a rendkívüli intézkedések megtételére a minisztériumot hatalmazta fel. A minisztérium által a moratóriumra nézve kibocsátott két rendelet egyike sem engedélyez a bírói ítélettel megállapított kötelezettségekre nézve halasztást s az újabb eljárási rendeletet nem a minisztérium, hanem az igazságügyminiszter adta ki.

A hivatkozott törvény 16. §-ának indokolása pedig kifejezetten arra utal, hogy a katonai szolgálatot teljesítő egyén ellen a végrehajtás a biztosításon túl ne terjedjen; ily mértékig tehát a végrehajtást megengedhetőnek tartja. Ily módon a rendelet a törvényhozás intenciójával ellentétben van.

De nincs összhangzásban a moratóriumra vonatkozó második kormányrendelettel alaki szempontból sem, mert annak 10. §-a a halasztás alá eső tartozások körének kiterjesztését a törvény rendelkezésének megfelelően a minisztériumnak tartotta fenn.

Helytelennek látszik az a rendelkezés is, hogy moratórium alá eső pénztartozás miatt kereset sem indítható, mert elég lenne annak a kimondása, hogy a moratórium ideje alatt ily ügyekben mulasztási ítéletnek nincs helye; ellenben számos esetben semmi akadálya sem lenne a megjelent felekkel a per letárgyalásának és elintézésének s a netaláni marasztaló határozatban a teljesítés határidejét a már folyamatban lévő perek módjára a moratórium lejárta utáni időre lehetne megállapítani.

Ily módon lehetne a máris gyakran munkanélküli bíróságokat foglalkoztatni s a később felhalmozodó anyagot csökkenteni; de egyúttal a felek előnyére is a vitás ügyek egy részét kiküszöbölni.

Dr. Fürst Mátyás.

* Anyaghalmaz miatt késett.

Az első juristitiumrendelet.*

A m. kir. minisztériumnak 5761/1914. M. E. számú rendelete a polgári peres és nem peres eljárás tekintetében rendkívüli intézkedések megállapításáról.

A m. kir. minisztérium a háború esetére szóló kivételes intézkedésekről alkotott 1912: LXIII. tc. 16. §-ában nyert felhatalmazás alapján a következőket rendeli:

1. §. Ha valamelyik peres fél — ideértve a törvényes képviselőt is — háború idejében katonai szolgálatot teljesít, vagy a katonai szolgálatot teljesítő egyénekkel egy tekintet alá esik (3. §.), az a bíróság, amely előtt az ügy folyamatban van, az eljárást — hivatalból is — felfüggeszteni köteles, hacsak az ily fél maga nem kéri az eljárás folytatását.

Az előbbi bekezdés szempontjából a féllel egy tekintet alá esik az, aki az eljárási szabályok szerint a perbe beavatkozhatik.

Az 1. bekezdésben említett körülményt akár a fél, akár helyette más is bejelentheti, a kézbesítő pedig, ha ily körülmény a kézbesítés megkísérlésekor jut tudomására, bejelenteni köteles.

Ha az akadály valószínűnek látszik, a bíróság a bejelentést figyelembe venni köteles. A bíróság, ha szükségesnek látja, e körülményre nézve hivatalból is tudakozódhatik.

Rendes perben e §. rendelkezése az akadály beállta előtt beadott fellebbvitel felterjesztését és felsőbirósági elintézését nem gátolja.

2. §. Ha valamelyik peres félnek vagy beavatkozónak az ügyvédje teljesít háború idején katonai szolgálatot, vagy esik a katonai szolgálatot teljesítő egyénekkel egy tekintet alá (3. §.), a bíróság (1. §.) szintén köteles az eljárást — hivatalból is — felfüggeszteni, hacsak az ily ügyvéd vagy maga a fél nem kéri az eljárás folytatását. Az 1. §. 3—5. bekezdései ide is szólanak.

A jelen §. alapján csak akkor lehet az eljárást felfüggeszteni, ha az előbbi bekezdésben említett ügyvéd meghatalmazását az eljárási szabályok szerint már az akadály beállta előtt a bíróságnál bemutatták vagy bejelentették.

3. §. E rendelet értelmében katonai szolgálatot teljesítenek:

1. a fegyveres erőnek (közös hadsereg, haditengerészet, honvédség, népfölkelés) tényleges szolgálatban álló tagjai;

2. a csendőrség, a pénzügyőrség és állami erdészet személyzete, ha az 1886: XX. tc. 2. §-a értelmében a népfölkeléshez csatlakozik, valamint a csendőrség és pénzügyőrség azon egyénei, akik a katonai határvédő (tengerpartvédő) szolgálatra vannak kirendelve;

3. azok az egyének, akik a véderőről szóló 1912: XXX. tc. 7. §-a, vagy a hadi szolgáltatásokról szóló 1912: LXVIII. tc. értelmében hadi célokra irányuló szolgálatokra alkalmaztatnak.

A katonai szolgálatot teljesítő egyénekkel egy tekintet alá esnek a tábori csendőrök, továbbá azok a polgári személyek, akik a hadrakelt sereghez hivatalos minőségben szolgálattételre vannak beosztva vagy a hadrakelt sereg kíséretéhez tartoznak, végül a hadrakelt seregnél az önkéntes egészségügyi szolgálatban résztvevő, továbbá az ellenség által elfogott vagy túszokul letartóztatott egyének, valamint azok, akik oly helyen tartózkodnak, mellyel a háború következtében a bíróság székhelyéről közlekedni nem lehet.

4. §. Az eljárás felfüggesztésével minden határidő folyása megszakad és a határidő a felfüggesztés megszűnésétől egészen újból kezd folyni.

Az eljárás felfüggesztésének tartama alatt bármelyik fél részéről véghezvitt perbeli cselekmény az ellenféllel szemben hatálytalan. Hatálytalan a bíróság részéről hozott határozatok közlése is.

5. §. A bíróság az eljárás felfüggesztését (1., 2. §.) kérelemre megszüntetheti, ha a per összes körülményeinek szorgos mérlegelésével arról győződik meg, hogy a felfüggesztés az ellenfélnek jelentékeny sérelmével jár és az eset körülményei szerint a méltányossággal ellenkezik.

Ha kétségtelen, hogy a felfüggesztésnek az előfeltételei (1., 2. §.) nem voltak meg, vagy már nincsenek meg, úgyszintén a 2. §. esetében akkor is, ha a fél az ügyvédjének adott megbízást visszavonta, a bíróság a felfüggesztést hivatalból köteles megszüntetni.

A bíróság a felfüggesztés vagy megszüntetése kérdésében a felek meghallgatása nélkül határozhat, a felfüggesztésnek az 1. bekezdés alapján kért megszüntetése kérdésében azonban a feleket írásban vagy szóval meg kell hallgatni.

A fél az eljárás felfüggesztésének vagy a felfüggesztés megszüntetésének tárgyában akkor is személyesen járhat el, vagy az 1893: XVIII. tc. 7. §-ában meghatározott meghatalmazottal képviseltetheti magát, ha az ügyben az ügyvédi képviselet különben kötelező.

A bíróságnak az eljárás felfüggesztése vagy a felfüggesztés megszüntetése tárgyában hozott végzése ellen felfolyamodásnak van helye.

6. §. Az ügyben eljárt elsőbíróság kérelemre az eljárás befejezése után is kimondhatja a felfüggesztés következményeit annak az időnek a meghatározásával, amelyre a felfüggesztés ereje visszahatólag kiterjed, ha utólag az 1. §-ban meghatározott módon meggyőződik arról, hogy az eljárásban az 1. §-ban meghatározott egyén mint fél vagy beavatkozó vagy a 2. §-ban meghatározott ügyvéd volt érdekelve. Ezzel a határozattal hatályon kívül kell helyezni az abban az időben hozott határozatokat és tett intézkedéseket, amelyekre a felfüggesztés ereje visszahatólag kiterjed.

A felfüggesztés ereje visszahatólag nem terjedhet tovább, mint:

1. olyan hadkötelezetteknél, akik a közös hadsereg (haditengerészet) vagy a honvédség kötelékében állanak, a mozgósítás kihirdetésének napjáig;

2. A népfölkelésre kötelezetteknél addig a napig, amelyen a népfölkelés behívása következtében szolgálatra bevonultak;

3. a csendőrség, pénzügyőrség és állami erdészet személyzeténél addig a napig, amelyen a népfölkeléshez csatlakoztak, illetőleg amelyen határ- (tengerpart-) védő szolgálatukat megkezdték;

4. olyan egyéneknél, akik a véderőről szóló 1912: XXX. tc. 7. §-a vagy a hadi szolgáltatásokról szóló 1912: LXVIII. tc. értelmében hadi célok érdekében szolgálattételre kötelezhetők addig a napig, amelyen erre a szolgálatra bevonultak;

5. a tábori csendőröknél, a hadrakelt sereget követő, valamint annak kíséretéhez tartozó személyeknél, továbbá az egészségügyi szolgálatban önként résztvevőknél (3. §. utolsó bekezdése) addig a napig, amelyen a szolgálatot megkezdték;

6. hadifoglyoknál és túszoknál addig a napig, amelyen az ellenség hatalmába kerültek, amennyiben a jelen §. továbbterjedő visszaható erőt nem állapít meg;

7. azoknál a személyeknél, akik a háború következtében a bírósággal nem közlekedhetnek, ennek az akadálynak beálltáig.

7. §. A bíróság a felfüggesztést az után a nap után, amelyet a minisztériumnak a kivételes intézkedéseket hatályon kívül helyező rendelete meghatároz, a 6. §. 6. és 7. pontjában említett személyeket illetőleg pedig az akadály megszüntét követő harminc nap elteltével kérelemre megszünteti, hacsak az 1. vagy a 2. §-ban említett egyén kérelmére, vagy az 5. §. értelmében a felfüggesztést már előbb meg nem szüntette.

8. §. 1914. évi augusztus hó 5-étől kezdve a minisztérium további intézkedéséig végrehajtási árverést az ország egész területén ingatlanra semmi esetben sem, ingóra pedig csak akkor lehet foganatosítani, ha az árverést az 1881: LX. tc. 104. §-ának esetében vagy az összes körülmények szorgos méltatásával más esetben a bíróság elrendelte.

A bíróság ne rendelje el ingóra az árverést akkor, ha azt találja, hogy az árveréstől kellő eredményt nem várhat.

9. §. Az 1. §-ban meghatározott egyén ellen, ha e rendelet életbelépésekor már katonai szolgálatot teljesít vagy ily egyénnel már a rendelet életbelépésétől egy tekintet alá esik, e rendelet életbelépésétől, különben pedig a 6. §. 2. bekezdésében meghatározott végső időponttól kezdve csakis oly végrehajtási cselekményeket lehet foganatosítani, amelyek a követelés biztosítására szolgálnak; de szoros zárt és átszállítást foganatosítani vagy a végrehajtást szenvedőtől a lefoglalt dolog birtokát bármi más módon elvonni nem lehet.

Ha az 1. §-ban meghatározott egyén ellen a végrehajtás már folyamatban van, a bíróság a biztosításon túlmenő végrehajtási lépéseket — hivatalból is — felfüggeszteni köteles. A felfüggesztés hatályára a 4. §-t kell megfelelően alkalmazni.

A felfüggesztés és az 1. bekezdésben meghatározott mentesség a 7. §-ban megállapított időpontban megszűnik, de a bíróság korábban is megszünteti, ha az ok a végrehajtást szenvedőre nézve már nincs meg.

Ennek a §-nak rendelkezései nem gátolják:

1. az 1. bekezdésben említett időpont előtt jogerőre emelkedett árverés alapján befolyt vételárnak a felosztását;

2. ingatlan haszonélvezetére jogerősen vezetett végrehajtás során befolyt jövedelemnek a felosztását;

3. az árverésnek az 1881: LX. tc. 104. §-ának eseteiben szükséges foganatosítását.

Feleség, fel- vagy lemenő ágbeli rokon és törvénytelen gyermek javára megállapított tartás, továbbá a szolgálati szerződésből — ideértve a mezőgazdasági és ipari munkaviszonyt is — eredő követelés kielégítésére irányuló végrehajtásra ezt a §-t nem lehet alkalmazni.

10. §. Ha a végrehajtási eljárás folyamán a bírósági kiküldött

* Több oldalról nyilvánult kívánságnak megfelelve, közöljük ezt a rendeletet, amelynek egyes rendelkezéseire a 13,300/1914. I. M. sz. alatt kiadott és lapunk 34. számában közzétett második juristitiumrendelet hivatkozik.

tudomást szerez arról, hogy az eljárás a 9. §. értelmében felfüggesztendő, a bíróságnak haladéktalanul jelentést tesz.

11. §. Ha az 1. §-ban említett egyén a végrehajtási eljárásban nem mint végrehajtást szenvedő vagy pedig a 10. §-ban említett felosztási eljárásban mint végrehajtást szenvedő van érdekelve, részére szükség esetében ügygondnokot kell rendelni.

Ha az 1. §-ban említett egyén, akinek részére ügygondnok nem volt kirendelve, a végrehajtási eljárás során valamely követelése érvényesítésének elmulasztása miatt hátrányt szenvedett, amennyiben ezt rendes jogorvoslati úton elhárítani nem lehet, a 7. §-ban említett időpont letelte után harminc nap alatt keresettel érvényesítheti jogait azok ellen, akik az ő hátrányára előnyben részesültek.

12. §. Ha nem peres eljárásban, ideértve a csődeljárást is, az 1. §-ban említett egyén van érdekelve, reá azok a szabályok állanak, amelyeket az illető eljárás szerint az ismeretlen helyen távollévőkre kell alkalmazni.

A 11. §. utolsó bekezdése a nem peres eljárásra is áll.

13. §. Amennyiben e rendeletből más nem következik, a 6. §. 2. bekezdésében meghatározott végső időponttól a 7. §-ban meghatározott időpontig terjedő idő nem számítható be abba a határidőbe, amely alatt az 1. §-ban említett egyénnek valamely jog megóvása végett keresetet kell indítani, vagy bíróság előtt más jogcselekményt kell teljesíteni. Az ilyen határidő nem fejeződik be korábban, mint harminc nappal a 7. §-ban meghatározott időpont után.

Ha a határidő kezdete esik az 1. bekezdés első mondatában meghatározott időbe, a határidő csak a 7. §-ban meghatározott időponttól kezd folyni.

14. §. Ez a rendelet kihirdetésével lép életbe.

Kelt Budapesten, 1914. évi augusztus hó 1. napján.

Gróf Tisza István.

Kiegészítő rendelet a moratórium-rendelethez.

A m. kir. minisztériumnak 6,504/1914. M. E. számú rendelete a magánjogi kötelezettségek teljesítésére halasztás engedése (moratórium) tárgyában 6,045/1914. M. E. szám alatt kiadott rendeletnek kiegészítéséről némely tőzsdei ügyletekből eredő pénztartozások tekintetében.

A m. kir. minisztérium a magánjogi kötelezettségek teljesítésére halasztás engedése (moratórium) tárgyában 1914. évi augusztus 12. napján 6,045/1914. M. E. szám alatt kiadott rendeletének kiegészítéséül az 1912: LXIII. tc. 16. §-ában nyert felhatalmazás alapján a következőket rendeli:

1. §. A budapesti árú- és értéktőzsdén érvényben álló árú- és értéküzleti leszámoló rend határozmányai alá tartozó ügyletek alapján a leszámolásban résztvevő tőzsdetagokat egymással szemben, úgyszintén az ilyen ügyletre megbízást adott tőzsdetagot a megbízott tőzsdetaggal és viszont ez utóbbit a megbízó tőzsdetaggal szemben a leszámolás eredményekép terhelő pénztartozások nem esnek az 1914. évi augusztus 12. napján 6,045/1914. M. E. szám alatt kiadott rendelet 1. §-ában engedett halasztás (moratórium) alá.

2. §. Ez a rendelet 1914. évi augusztus 31. napján lép életbe.

Budapest, 1914. évi augusztus hó 28. napján.

Gróf Tisza István.

Szemle.

BELFÖLD.

— **A központi kir. járásbíróság** szeptember hó 1-én megkezdte működését. Az igazságügyi kormány a legnagyobb körültekintéssel készítette elő ennek az új, méreteire nézve hatalmas bíróságnak életbelépését. Már a mult évben próbaképen életbeléptette a budapesti VI. ker. kir. járásbíróságnál az új ügyviteli szabályokat. A f. évi január hó 1-én az új ügyviteli szabályok az összes budapesti járásbíróságoknál életbeléptek. A nyári hónapokban szukcesszive beköltöztek az egyes járásbíróságok a központi kir. járásbíróság új palotájába. Csak ezen jól átgondolt, kellően előkészített és kitűnően vezetett előkészületek után olvadtak össze a járásbíróságok az egységes központi kir. járásbíróságggá. Csak így történhetett, hogy az átmenet nehézségeit alig éreztük. A bíróság hatalmas gépezete csak úgy fog jól működni, ha a vezetők eddigi körültekintő gondossága továbbra sem lankad, hanem a bíróság működését folytonosan figyelemmel kísérik. A Pp. életbelépése a központi kir. járásbíróság hatáskörét lényegesen ki fogja tágítani. Az elsőfokú bíróságok közül ennek a bíróságnak hatásköre lesz a legszélesebb, munkaterhe a legnagyobb. Mindehhez hozzájárul, hogy működését súlyos időkben, a világháború legizgalmasabb napjaiban kezdi.

A bíróság vezetőinek odaadó és körültekintő munkája arra a reményre jogosít fel bennünket, hogy a központi kir. járásbíróság le fogja küzdeni mindezen nehézségeket és képes lesz betölteni azt a nagy és szép hivatást, amely reá vár.

A központi kir. járásbíróság ügybeosztása a következő:

A pereket öt bírói csoport látja el. A csoportok mindegyikében tizenkét bíró működik s ezenfelül a csoportok élén egy-egy csoportfőnök áll. A perek a csoportok között a felperes ügyvédje nevének kezdőbetűje szerint oszlanak meg. A pereknek bizonyos nemei nem kerülnek az említett csoportokba, hanem állandóan ugyanazon bírák ügykörébe tartoznak. Ilyenek a vasúti perek, a bérleti viszony megszüntetése, az ingók kiadása és a törvénytelen gyermek tartása iránti keresetek.

A perenkívüli ügyeket — a végrehajtási ügyek kivételével — külön csoport látja el. E csoportban négy önálló jegyző kizárólag örökösödési ügyek ellátásával, öt önálló jegyző pedig megkeresések foganatosításával foglalkozik. Ennek a csoportnak a hivatása a szóbeli keresetek és kérelmek felvétele is. E célra könnyen hozzáférhető helyiség van kijelölve, ahol minden hétköznapon fél 12 és fél 1 óra között a felek szóbeli keresetet és kérelmet adhatnak elő.

A végrehajtási ügyek ellátására külön osztály alakul, amelyben a vezetőn kívül kilenc bíró és kilenc önálló jegyző működik.

A budapesti központi kir. járásbíróság tárgyaló termei és egyéb helyiségei tágasak, világosak, légfűtéssel és villamvilágítással vannak felszerelve.

Az épületben számos telefonállomás lesz. A főlajstromiroda négy telefonállomással fog rendelkezni, s így a felek naponta reggel 8 és 9 óra között telefon útján is kérhetnek értesítést.

Az ügyvédi karnak három tágas helyiség áll rendelkezésére. E helyiségek egyikében fog működni a villamos fényjelző, amely az ügyvédek szobáiban minden egyes tárgyaló teremből jelzi, hogy melyik ügy kerül tárgyalás alá. Az ügyvédek ekkép nem lesznek kénytelenek a várakozási időt a tárgyaló termekben vagy a terem előtt a folyóson tölteni és nem kell attól tartaniok, hogy amíg szobáikban időznek, meg nem jelenésük alapján hoznak ellenük határozatot.

Berendezés tekintetében az összes helyiségek kifogástalanok, de különösen a tárgyaló termek válnak ki.

Az épület helyiségei oly nagy számúak, hogy a központi kir. járásbíróság elhelyezésére még évtizedeken át elégségesek lesznek.

Az igazságügyi igazgatás a szervezéshez szükséges intézkedéseket befejezte, a budapesti központi kir. járásbírósághoz kinevezett bírói karban pedig megállapodás jött létre egyrészt a mozgósítás folytán katonai szolgálatra bevonultak helyettesítése kérdésében, másrészt a moratóriummal kapcsolatos rendeletek gyakorlati alkalmazására nézve.

A budapesti kir. törvényszék fellebbezési tanácsainak és telekkönyvi osztályának a központi kir. járásbíróság épületébe való átköltözése már megtörtént.

— **Jótékonycélú alapok kezelése és ellenőrzése.** Akik ma adakozunk, nem kegyes cselekedetet művelünk, nem hazafias kötelességet teljesítünk — lelkünknek szerzünk ideiglenes óráig nyugalmat a tétlen aggodalmaskodás napjaiban. Az összegyűlt vagyon ezért százszor több, mint amennyinek a fémjelző hivatal feljegyzései, a bankok könyvei mutatják: a tehetetlenségét pénzzel megváltó és ezzel anyagiasságától megszabadult tömeglélek összeolvadása az. Akik e vagyont kezelik, a legsúlyosabb felelősséget viselik. A felcsigázott képzeletű társadalom lelke nyugalmáról van szó: hogy kötelességének eleget tett — és bizalmáról, hogy a jövőben is e módon eleget tehet. Örvendetes, hogy e vagyon feltétlen tisztaságú kezekbe folyik, de sajnálatos, hogy az államnak nincs módja támogatni a kezelőket minden tévedés és eltévelyedés, de főleg minden gyanú és gyanúsítás legjobb ellenszerével: a renddel, a joggal. Békés időkben is éreztük annak hiányát, hogy a jótékonycélú alapok kezelése nincsen szabályozva, hogy a «jótékony cél»-nak, mint jogi személynek nincs szervezett jogi védelme. Nem tudtunk megszabadulni a kételkedéstől, hogy a «jótékony cél» olykor költséges hivalkodás, sokszor önző gondatlanság és néha cinikus lelkiismeretlenség takarója. Jogrendszerünk fájdalmas hézagaira emlékeztettek bennünket a mulatságok, előadások, bazárok, gyűjtések, amelyeknél csak a tiszta bevétel kerül nyilvánosságra. Most e hiányt még inkább érezzük.

Kérjük a minisztériumot: töltse ki ezt a hézagot *ideiglene-*

sen rendeleti úton. Vonatkozzék a szabályozás esetleg csak a háborús alapokra. Nem zaklató, kicsinyes rendőri intézkedéseket óhajtunk. A gyűjtők kiválasztása s maga a gyűjtés engedélyezése máris rendőri ellenőrzés alatt áll. Az alapok kezelésének *számszéki* ellenőrzését tartjuk szükségesnek. Bizza meg a rendelet e munkával a helyi pénzügyi hatóságokat; jogosítsa fel a közigazgatás első hivatalnokát, hogy szükség esetén magát a kezelést kirendelt pénzügyi közeggel teljesíttesse. Határozza meg a rendelet az alapok elhelyezésének módját. Kötelezze a pénzügyi hatóságokat, hogy a pénzkezelésről időközönként a sajtóban adjanak számot. Adjon az alapok kezelése ellen a királyi ügyészségnek panaszjogot a törvényszék előtt és hatalmazza fel a törvényszéket, hogy ítéletileg mondhassa ki szükség esetén az alap átszállását valamely más, a rendeletben meghatározandó célra. Állapíthassa meg a törvényszék szintén a kir. ügyész — és egyedül az ő indítványa alapján a hibásnak talált személyek magánjogi felelősségét. Végül nyilvánítsa a «jótékonycélú» elnevezéssel való visszaélést bűncselekménynek.

A rendeleti szabályozásra alkotmányjogi alapul szolgálhatnak az 1723: LXX., 1751: XXI., 1790: XXVI. törvénycikkek.

A minisztérium e rendelettel a bibliai csodát ismételheti meg: forrásokat nyithat ott, ahol a föld már kiszáradtnak látszik; sőt még ennél is többet tehet: gondoskodhatik még arról is, hogy a víz el is jusson oda, ahová indult, és ne iszaposodjék el a hozzánemértés homokmezőin, ne tévelyedjék be a lelkiismeretlenség mellékcsatornáiba. *(Egy vidéki olvasó.)*

— **Bírósági határozatok a moratórium-rendelet alapján külföldiek ügyeiben.** A moratórium-rendeletet külföldiekkel való vonatkozásban a bíróságok eltérőleg magyarázzák. Eddig három ilyen határozatról szereztünk tudomást. Az első határozatról a napilapok adtak hírt. A fiumei kir. törvényszék előtt egy részvénytársaság egy angol hajózási vállalat ellen 2000 K és jár. megfizetése iránt keresetet indított s egyidejűleg biztosítási végrehajtást kért. Felperes az alperes egyik hajója részére 2000 K értékű árút szállított. A tartozás kifizetését alperes a Magyarország és Nagybritannia közt kitört háborúra való hivatkozással megtagadta. A fiumei kir. törvényszék a biztosítási végrehajtás engedélyezése iránt előterjesztett kérelmet elutasította. Az indokolás kiemeli, hogy a moratórium-rendelet nem tesz különbséget magyar és külföldi cégek közt s ennélfogva a moratórium-rendelet kedvezményében mindenki egyaránt részesül.

A második határozatot a budapesti kir. ker. és váltótörvényszék hozta s budapesti magyar cég kérelmére a biztosítási végrehajtást szerb cég ellen elrendelte azzal a rövid indokolással, hogy a «moratórium közérdekű céljából következőleg annak kedvezményét az osztrák-magyar monarchiával háborút viselő államok polgárai és cégei nem élvezhetik». Kimondta a törvényszék a végzésben azt is, hogy a végrehajtás foganatosítására a moratórium hatálya ki nem terjed.

A harmadik határozat a bpesti VI. ker. kir. járásbíróságtól származik. A bíróság egy angol társaság magyarországi igazgatóságát kötelezte a keresetbe vett tőke és járulékainak megfizetésére s részletesen indokolta azt az álláspontját, hogy a moratórium csak a magyar állampolgárokat, illetőleg jogi személyeket védi. Az indokolás szerint a «moratórium célja... az, hogy a rendkívüli körülmények között, amelyek folytán az állampolgároktól a hitel és a fizetési eszközök megvonattak, az állampolgárok anyagi érdekei, azáltal, hogy kötelezettségeik teljesítésére törvényes halasztást kapnak, megóvassanak. A moratórium intézményének szelleméből következik azonban, hogy ezt a védelmet csak a saját honpolgárainak és kiterjesztő magyarázattal a vele szerződéses állampolgárainak adja meg az állam, de semmiesetre sem nyújthatja ezt a kedvezményt a vele ellenséges lábon álló és ellene háborút viselő állam alattvalóinak. Kifejti ezután a bíróság az ellenkező értelmezés káros gazdasági következményeit, amelyek végeredményben a magyar nemzeti vagyon csökkentésével járhatnának. Reflektál az ítélet arra is, hogy a moratóriumot az ellenséges állam alattvalóira a viszonosság alapján sem lehet kiterjeszteni, mert a diplomáciai érintkezés megszűnvén, viszonosságról nem is lehet szó. Végül a K. T. 210. és 461. §-aival foglalkozva kifejti, hogy az e szakaszokban a belföldi és külföldi társaságokra alkalmazott egyenlő elbánás elve a rendkívüli körülmények között hozott általános rendelet hatályára nem lehet befolyással és hogy a KT. 462. §-ában foglalt szankció a visszatartott pénzeknek és az egész biztosítási alapnak külföldre vitelét meggátolni nem alkalmas, egyéb szankció pedig a moratórium folytán ki nem fizetett tartozásoknak a moratórium megszünte utáni kifizetésének biztosítására a KT.-ben nem fordul elő.

E határozatokkal kapcsolatban felhívjuk olvasóink figyelmét dr. Berinkey Dénesnek «A külföldiek követelései és a háború» című, a jelen számban folytatott cikksorozatára, amely a fenti határozatokban érintett kérdésekkel részletesen foglalkozik.

— **Az új egyetemek** ugyan kit érdekelnek a világháború égzengésének zajában? Naiv kérdés. Érdekli azokat, akiknek érdekében szervezték: a kinevezett egyetemi tanárokat. Az a névsor ugyanis, amelyet a birálattól úgylátszik épen a közzététel időszerűtlenségével kívántak elvonni, eléggé bizonyítja, hogy két új egyetem felállítása nem a magyar tudomány érdeke volt. Keresve sem lehetett volna szürkébb listát egybeállítani. Nemcsak szürke ez a névsor, de többnyire már a feketébe játszik. A «vallásos tudomány» kipróbált zászlóvivői kerültek egyetemi katedrákra s a kinevezettek közt alig akad nehány, aki a legsivárabb jogakadémiai színvonalon felülemelkedik. Polner Ödön, Jászi Viktor és Kovács Gábor kivételével pedig senkit sem találunk, aki tudományos tekintélyével díszére válhatnék az új egyetemeknek. Ezért a részint «jó tanulókból», részint ambiciózus politikai törtetőkből álló társaságért valóban nem volt érdemes két jogakadémiát az egyetemi cím- és jelleggel ellátni. De furcsa világot vetnek a kinevezések a kultuszminiszter energiájára is. Két esetben megtörtént, hogy a kijelölő-bizottság, amelynek üléseiben hir szerint a miniszter is résztvett, egy-egy tanszékre egyhangúlag *unico loco* állított jelöltet. Mégis mindkét katedrára — nomina sunt odiosa — olyan pályázót neveztek ki, akit a bizottság egyáltalán nem jelölt. Szemmelláthatólag azért, mert a jelöltek nehány századdal később tértek az egyedül üdvözítő hitre, mint a kinevezettek felmenői. De vajjon mi köze van a perjognak és a magánjognak a teológiához? Ha pedig a defectus fidei valóban erősebb akadálya a tanári ordo-ba való felvételnek mint a defectus scientiae, úgy miért volt szükség a kijelölő-bizottság üres formaságára. Egyszerűbb lett volna tanszékek betöltését *közvetlenül* a püspöki kar bölcsességére bizni, amely kerülő úton, a jobban informált kultuszminiszterhez való fellebbezés útján úgyis érvényesült.

— **A Jogállam háborús füzete.** A *Jogállam* most megjelent szeptember-októberi kettős füzete kizárólag a háborúval kapcsolatos jogi intézkedésekkel foglalkozik és a következő nagyérdekű tartalommal jelent meg: Dr. *Polner Ödön*: A háború okából tett kivételes intézkedések. Dr. *Berinkey Dénes*: A két első hágai békeértekezleten létrejött egyezmények. — Dr. *Danilovics Pál*: A genfi egyezmények. — Dr. *Edvi Illés Károly*: Kivételes sajtó- és büntetőjog háború idején. — Dr. *Térfi Gyula*: A háború esetére szóló kivételes intézkedések a polgári eljárásban. — Dr. *Szladits Károly*: A moratórium. — Dr. *Wittmann Mór*: Az osztrák és a magyar moratórium. — Dr. *Baumgarten Nándor*: A moratórium és a szállítási ügyletek. — Dr. *Wittmann Ernő*: A moratórium és a külföld. — Dr. *Auer György*: Katonai titkok elárulásának büntetéséről szóló új német törvény. — Idegen államok és államfők büntetőjogi védelme a külföldi tervezetekben. — Franz v. Liszt a sarajevói kettős gyilkosság jogi következményeiről. — A háború és az ügyvédek. — A Jogállam e kettős füzetének ára 6 K. Megrendelhető a Jogállam kiadóhivatalában Budapest, IV., Havas utca 7. sz.

KÜLFÖLD.

— **A németországi kivételes rendszabályok** sorában érdekes és nagyjelentőségű a Bundesratnak a csődök elkerülése érdekében kibocsájtott rendelete. A rendelet szerint oly kereskedő, aki a háború következtében fizetésképtelenné lett, kérheti a csődbíróságnál, hogy üzletét helyezzék felügyelet alá. A kérelemmel egyidejűleg be kell mutatni a hitelezők jegyzékét és egy vagyonkimutatást. A bíróság által kirendelendő felügyelők ellenőrzik az üzletmenetet és különösen feladatuk, hogy az üzleti vagyon a hitelezőknek megmaradjon. Az üzleti bevételek a hitelezőket illetik követeléseik arányában. Zárlat, végrehajtás, és csőd ki van

zárva. Másrészt az adósnak tilos a felügyelő hozzájárulása nélkül akárminő üzleti cselekvényt foganatosítani, ingatlanra vonatkozóan intézkedni, igényeket kielégíteni vagy biztosítani, vagy oly ügyletekbe bocsátkozni, amelyek az üzlet üzembentartásához és egy szerény háztartáshoz nem szükségesek. Ha az adós a tilalmat megszegi, az eljárást feloldják. A Bundesrat az intézkedés lényegét, az ügylet lehető zavartalan menete mellett felügyelő kirendelését — a hitelezők autonom érdekképviseletének, a védegyleteknek gyakorlatából vette át. A szerzendő tapasztalatok jól lesznek értékesíthetők a békés idők számára és a csődön kívüli kényszeregyezség szabályozásánál. *B.*

— **A perviseléssel kapcsolatos illetékek** és az államkincstárt megillető egyéb követelések behajtása tárgyában kíméleti intézkedéseket léptetett életbe a württembergi igazságügyi kormány. Fentjelzett tartozások (Gerichtskosten stb.) behajtásánál az általános gazdasági helyzetre kell tekintettel lenni, mondja a rendelet, az adós fizetőképessége mindenkor szorgosan mérlegelendő és kímélettel kell eljárni oly személyekkel szemben, kik a háborús viszonyok következtében jutottak szorult helyzetbe, illetőleg oly családokkal szemben, melyeknek fentartója katonai szolgálatra vonult be. Halasztás iránti kérelmeknek lehetőleg helyt kell adni, ingatlan dolgok elárverezését megelőzően pedig ugyancsak az adós jelenlegi vagyoni helyzete vizsgálandó. Szükségesnek tartjuk e rendelkezésnek abbeli célszerűségét kiemelni, hogy a fizetési halasztás kedvezményét nem adja meg kivétel nélkül mindenkinek, hanem csupán azoknak akik valóban a háború következtében jutván szorult helyzetbe, arra rá is szolgálnak. *A.*

— **Moratórium váltókövetelések tárgyában Svájcban.** Általános moratórium nem lépett ugyan életbe Svájcban, azonban a szövetségi tanács elrendelte nehány nap előtt, hogy a Svájcban lakhellyel bíró váltóadós további intézkedéséig jogosult a külföldi lakhellyel bíró váltóhitelezőjével szemben mindazokat a halasztási kifogásokat felhozni, amelyeket a külföldi váltóadós a saját hazájában életbe léptetett moratoriális jogszabályok értelmében a svájci lakhellyel bíró váltóhitelezővel szemben felhozni jogosult. *A.*

— **A sarajevói gyilkosság büntetőjogi következményeiről** ír *Liszt* a Deutsche Strafrechts-Zeitung utolsó számában. Megállapítja, hogy a gyilkosság tettesét, aki a bűncselekmény elkövetésének időpontjában nem töltötte még be életének huszadik évét, a Boszniában hatályban levő büntetőtörvény értelmében nem lehet halálra ítélni. De nem ítélhető halálra az a másik gonosztevő sem, aki a trónörökös párnak lőfegyverrel történt meggyilkolását megelőzőleg bombával kísérelte meg a gyilkosságot, mert a gyilkosság kísérletének büntetését a törvény súlyosbító körülmények fenforgása esetére is legfellebb élethosszig tartó fegyházbüntetéssel sújtja.

A Kuria elnöksége u. n. „Imperial" irógépet szerzett be a **YOST IRÓGÉP** r.-t.-tól. Ezen betűfaj csak a Yost irógépben kapható és rendkívüli olvashatósága miatt nagy keresletnek örvend

Középkorú ügyvéd, hadmentes, perfekt német, francia, angol, olasz, török, horvát nyelvismerettel, kiváló munkaerő bankügyekben, fővárosi elsőrendű ügyvédi irodában irodavezetői állást keres. Némi tőkével társulna is. Ajánlatokat «Elsőrangú» jelige alatt e lap kiadóhivatalába címezve kér. 15309

Budapestre költözésem alkalmával biztosított klienturájú irodát szeretnék, ha anyagi áldozattal is, átvenni. Címem: Erzsébetváros (Erdély). Póstafiók: Dr. G. 15307

Nélkülözhetetlen törvénykiadások!

Általános nagy becsben álló jegyzetekkel, utalásokkal s a miniszteri indokolásokkal. A jegyzetekben gondosan fel van dolgozva a képviselőházi és főrendiházi tárgyalások anyaga. A legpontosabb szöveg, a legteljesebb tudományos és gyakorlati apparátussal.

Corpus Juris Hungarici

(Magyar Törvénytár)

1000—1913.

Alapitotta és 1912-ig jegyzetekkel ellátta

MÁRKUS DEZSŐ dr.

1912-től kezdve jegyzetekkel ellátja

TÉRFI GYULA dr.

38 kötet, ára fekete félbőrkötésben

391 kor. 70 fill.

1000—1895-ig (20 kötet) csak együtt kapható.

1896-tól minden kötet külön is kapható.

Függelékében beragasztásra való pótlások, a Corpus Juris előbbi köteteinek kiegészítésére.

A hatályos magyar törvények gyüjteménye

(Corpus Juris Hungarici)

1000—1913.

Szerkesztette, jegyzetekkel és utalásokkal kisérte

MÁRKUS DEZSŐ dr.

1912-től kezdve szerkeszti

TÉRFI GYULA dr.

Kilenc kötet, ára barna félbőrkötésben

188 korona.

Kaphatók minden könyvkereskedésben.

Részletfizetésre is megrendelhetők:

KELEMEN D. ÉS TÁRSA

könyvterjesztési vállalatánál

Budapest, IV., Reáltanoda-utca 5.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat.** Egyetem-utca 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem.** I., Bérc-u. 9. (Tel. 63—96.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Könyvtára

Negyvenkilencedik évfolyam. 37. szám. Budapest, 1914 szeptember 11.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

Tartalom. A moratóriumrendelet kiegészítése. — *Dr. Popper Tódor* budapesti ügyvéd: Moratórium alá eső követelések perlése. — *Dr. Sömjén Géza* budapesti ügyvéd: Külföldiek jogviszonyai a háború alatt. — A m. kir. minisztériumnak 6796/1914. M. E. számú rendelete, a magánjogi kötelezettségek teljesítésére halasztás engedése (moratórium) tárgyában 1914. évi augusztus hó 12. napján 6045/1914. M. E. szám alatt kiadott rendelet kiegészítéséről. — Szemle. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.
Melléklet: A külföldi moratóriumszabályok.

A moratórium-rendelet kiegészítése.*

A magyar királyi minisztérium 6796/1914. M. E. sz. alatt a moratórium tárgyában kiadott rendelet kiegészítéséről újabb rendeletet bocsátott ki, mely folyó évi szeptember hó 11. napján lépett életbe.

A rendelet elsősorban azt a kérdést kívánja megoldani, hogy a moratórium milyen hatást gyakorol az olyan kétoldalú (a felek viszonos kötelezettségével járó) szerződések teljesítésére, amelyeknél a moratórium alá eső pénztartozással a másik fél részéről teljesítendő nem-pénzbeli szolgáltatás áll szemben.

Kétségtelen, hogy a moratórium az olyan pénztartozásokra is kiterjed, amelyek 1914 augusztus hó 1. napja előtt kötött kétoldalú szerződésből erednek, akkor is, ha a nem-pénzbeli szolgáltatás csak a moratórium-rendelet fennállásának ideje alatt teljesítendő. Ha ilyen szerződés keretében a vevő vételártartozására nézve a moratóriumra hivatkozik, az eladó pedig az árút csak készpénzfizetés mellett vagy általában a szerződéses fizetési feltételek mellett hajlandó szolgáltatni: függő helyzet áll elő, mely sok jogvitának válhatnék forrásává. A kormány tehát elsősorban közgazdasági érdekből és a jogbizonytalanságnak elkerülése végett az ilyen szerződések lebonyolítását s a függő helyzet megszüntetését kívánta előmozdítani. Az alábbi fejtegetések a megoldást elsősorban az adásvétel szempontjából világítják meg; ugyanezek a tételek megfelelően másnemű kétoldalú szerződésekre is állanak (pl. vállalkozási szerződésre).

A rendelet abból az alaptételből indul ki, hogy *a vevőt nem lehet akarata ellenére a moratórium jogkedvezményétől megfosztani*, de viszont *az eladót sem lehet arra kényszeríteni*, hogy a vevőnek a szerződés feltételeitől eltérőleg olykép szolgáltasson, hogy a vevő *csak a moratórium lejártával tartozzék fizetni.*

Ehhez képest: a vevő csak úgy követelhet az eladótól teljesítést, ha a maga részéről *lemond* a moratórium igénybevételéről; ha azonban ezt megteszi, a szerződés az *eredeti feltételek* szerint teljesítendő. Ilyen esetben tehát az eladó rendszerint nem követelhet a szerződés feltételeitől eltérőleg készpénzfizetést. Fenmarad természetesen az eladónak az újabb bírói gyakorlatban elismert joga, hogy a hitelre való szállítást megtagadhassa, ha a vevő vagyoni helyzete *időközben annyira rosszabbodott*, hogy az eladónak vételárkövetelése ezáltal veszélyeztetve van. Hogy fenforog-e az adós vagyoni helyzetének ez a rosszabbodása, mindig *az egyes eset összes körülményeinek mérlegelésével kell elbírálni.*

Ha a vevő a moratóriumra hivatkozik és az eladó hajlandó az árút moratórium mellett is szállítani: a szerződés *minden más tekintetben érintetlenül marad*, de a vevőt a moratórium teljes mértékben megilleti, tehát nemcsak a jelenleg fennálló rendelettel engedett halasztás, hanem annak későbbi meghosszabbítása is, valamint az az esetleges póthatáridő, amelyet a moratórium lejártával esedékes tartozásokra nézve a moratórium lebonyolítása (liquidatio) tárgyában kiadandó rendelet fog megállapítani (4. §.).

Ha a felek a moratórium igénybevételére nézve megegyezni nem tudnak és így a szerződés teljesítése függőben maradna: bármelyik fél elállhat a szerződéstől.

A rendelet az elállásnak két alakját ismeri: az egyik a lejáratkor való elállás (2. §), a másik az előzetes elállás (3. §.). Az előbbinek akkor van helye, ha a vevő a *lejáratkor*, amikor az eladó az árúszolgáltatást neki kellően felajánlja, a moratóriumra hivatkozik, vagy pedig az eladó a szolgáltatást csak azzal a feltétellel ajánlja fel, hogy a vevő a moratórium igénybevételéről lemond. Az elállást ez esetben haladéktalanul ki kell jelenteni. Hogy azonban az eladó *ne maradjon bizonytalanságban* az iránt, hogy a vevő a lejáratkor a moratóriumra fog-e hivatkozni vagy sem, a rendelet megadja neki az *előzetes* elállás jogát is. Evégből az eladó bármikor 8 napi határidő kitűzésével előre felhívhatja a vevőt, nyilatkozzék az iránt, hogy moratóriumot kíván-e vételártartozásra nézve igénybe venni; ha a vevő e nyolc napon belül nem adja postára a moratóriumról lemondó nyilatkozatát tartalmazó ajánlott levelet, az eladó elállhat; az elállást a határidő sikertelen eltelte után haladéktalanul közölni kell a másik féllel, de azt már magában a felhívásban előre is ki lehet jelenteni.

A vevőnek is fontos érdeke azonban, hogy *előre tudja*, vajjon az eladó a lejáratkor az árút moratórium igénybevétele mellett is hajlandó-e szállítani, mert további intézkedéseit ehhez kell szabnia. Ezért a rendelet szerint a vevő is ugyancsak 8 napi határidő kitűzésével *bármikor* előre felhívhatja az eladót, hogy ez irányban nyilatkozzék. A határidő sikertelen leteltével a vevő az említett módon szintén elállhat.

A lejáratkor való elállás részletekben teljesítendő szerződésnél mindig csak az esedékes részletre vonatkozik; csak ha a szolgáltatás oszthatatlan, terjedhet ki az elállás az egész szerződésre. Az előre való felhívásnál már előre, a nem esedékes részletekre nézve is el lehet állni; minthogy azonban a rendelet nem akarja a szerződéseket az okvetlen szükség mértékén túl megbontani, az előre való felhívást csak az olyan szolgáltatásokra nézve engedi meg, amelyek a jelenlegi moratórium-rendelet fennállásának ideje alatt, vagyis szeptember hó 30-ig bezárólag válnak esedékessé. A később lejáró szolgáltatásokra nézve a megfelelő rendelkezést a mostani moratóriumot esetleg meghosszabbító rendelet fogja tartalmazni.

A rendelet alkalmazása szempontjából nem tesz különbséget, hogy a vételártartozás a jelenlegi moratórium-rendelet fennállása alatt válik-e esedékessé, vagy pedig csak azután, vagyis, hogy már a jelenlegi rendelet szerint moratóriumban részesül-e vagy sem. Minthogy a háború tartama alatt mindig számolni kell a moratórium meghosszabbításának lehetőségével, az eladó méltán határozott nyilatkozatot kívánhat az olyan vevőtől is, akinek vételártartozása jelenleg még nem esik moratórium alá (mert csak szeptember 30. után válik esedékessé), hogy már előre mondjon le a moratórium esetleges meghosszabbítása folytán jövőben beálló halasztás kedvezményéről is.

A rendelet alá esnek az ingatlan adásvételek is, minthogy a függő szerződések körül beállott jogbizonytalanság megszüntetése ebben a körben is kívánatos. Magától értetődő, hogy az in-

* E cikket legilletékesebb helyről kaptuk.

gatlan átadása után a szerződéstől elállani nem lehet, mert a szerződés ezáltal már teljesítve lett.

Ki kell emelni, hogy a rendelet egyáltalában nem vonatkozik azokra a szerződésekre, amelyeket a felek augusztus 1. óta kötöttek; valamint nem vonatkozik azokra a szerződésekre sem, amelyeket a felek korábban kötöttek ugyan, de amelyek alapján a nempénzbeli szolgáltatás teljesítése már a rendelet életbeléptetése előtt történt. Természetszerűleg nem vonatkozhatik a rendelet azokra a szerződésekre, amelyeknél a pénztartozás akkor sem esik moratórium alá, ha a jelenlegi moratóriumrendelet ideje alatt válik esedékessé; ilyenek általában a moratórium alá nem eső bérleti, valamint a haszonbérleti és szolgálati szerződések (rendelet 5. §. 2. bekezdése).

Az állam vagy állami intézmények és vállalatok részére szükséges szállítások iránt elvállalt kötelezettségeket a szállításra kötelezett fél a szerződéses lejáratkor akkor is teljesíteni köteles, ha az állam az ellenértékre nézve esetleg a moratóriumot venné igénybe (5. §.). Ez a rendelkezés az állam feltétlen hitelképességén és az állam részére szükséges szállítások közérdekű jellegén alapul; az állam a moratórium jogát bizonyára csak az okvetetlen szükség mértékén belül, méltányos feltételek szerint fogja igénybe venni.

Ha az eladó a szerződéstől a rendelet értelmében eláll, a netalán már felvett vételárrészletet visszaszolgáltatni tartozik; erre a pénztartozásra nézve természetesen nem veheti igénybe a moratóriumot, mert a jóhiszeműséggel ellenkeznék, hogy az a fél, aki a szerződés felbomlását okozta, a másik fél szolgáltatását magánál visszatarthassa. Minthogy azonban a moratóriumrendelet szerint az augusztus 1. előtt kötött szerződésből eredő minden pénztartozás moratórium alá esik, ezt a tételt kétségek kikerülése végett külön ki kellett mondani (6. §.).

Ha az eladó a lejáratkor szolgáltatásával vétkes késedelembe esik, vagy pedig saját szolgáltatását vétkesen lehetetlenné teszi, noha a vevő a szerződést az eredeti feltételek mellett állja: a a vevőnek az erre nézve különben fennálló általános szabályok értelmében kártérítéssel tartozik. Ez a kártérítés szintén augusztus 1. előtt kötött szerződésből eredő pénztartozás lévén, a moratóriumrendelet betűje szerint ugyancsak halasztás alá esnék. Azt azonban nem lehet megengedni, hogy az eladó, akit saját kötelezettségére nézve a moratórium nem illet meg, *jogellenes cselekményével* magának a halasztásban rejlő előnyt megszerezhesse; azért a rendelet 6. §-a az ilyen kártérítési követeléseket szintén kifejezetten kiveszi a moratórium alól. Ugyanez áll megfelelően, ha pl. az eladó hibás árút szolgáltat, a szavatosságból eredő pénztartozás tekintetében.

A moratóriumrendelet csak az adós fizetési kötelezettségét tolja ki, de nem akarja érinteni a lejáratnak egyéb jogi következményeit. Ebből önként következik, hogy *a moratóriumos követelést is be lehet számítani*, még pedig moratóriummentes ellenkövetelésbe is (amennyiben a beszámítás egyéb előfeltételei megvannak), mert a beszámításnak az az előfeltétele, hogy a követelés lejárt légyen, ez esetben is fennáll. Számolni kellett azonban az ellenkező értelmezés lehetőségével, amely a moratóriumos követelést esetleg a beszámítási jog gyakorlása szempontjából is le nem jártnak tekinthetné. Minthogy az ilyen értelmezés a legnagyobb igazságtalansággal járna, a rendelet 6. §-a világosan kimondja, hogy az a körülmény, hogy valamely követelés moratórium alá esik, nem zárja ki a követelésnek beszámításra való felhasználását.

Ugyancsak téves értelmezések megelőzésére mondja ki a 7. §., hogy azért, mert valaki tartozására nézve jogszerűen a moratóriumot vette igénybe, nem lehet őt a nemteljesítés esetére megállapított jogkövetkezményekkel terhelni, aminő pl. *a kötbér, a részletfizetés kedvezményének elvesztése, a nem teljesítés esetére* kikötött felmondás stb.

A rendelet szerint a szerződés a moratórium szempontjából minden olyan esetben érintetlenül marad, amikor a vevő az *eredeti feltételek szerinti* fizetésre kötelezte magát, vagy pedig az eladó moratórium igénybe vétele *mellett is* szállítani kész. Előfordulhat azonban emellett, hogy nem a moratórium, hanem maga a háború okozta rendkívüli helyzet hat ki módosítólag a szerződés teljesítésére, különösen *mint a szolgáltatást részben vagy egészen lehetetlenné tevő körülmény.* Az ilyen esetekre tekintettel a 8. §. világosan kimondja, hogy az erőhatalomnak a jogügyletek teljesítésére gyakorolt hatását a rendelet nem érinti. A rendelet szövege is kifejezi azonban, amit nem lehet eléggé hangsúlyozni, hogy a háború *önmagában véve* még nem tekinthető erőhatalomnak, s hogy *minden egyes esetben* külön kell elbírálni, vajjon a háború okozta rendkívüli helyzet bir-e valamelyik szerződő fél szempontjából a szerződésre olyan kihatással, amelyet az erőhatalom fogalma alá lehet vonni.

A rendelet további szakaszai a moratóriumrendeletnek a gyakorlatban mutatkozó egyes hiányain kivánnak segíteni.

A moratóriumrendelet szerint csak a törlesztéses záloglevélkölcsönöknek, valamint a gyámpénzek elhelyezésére alkalmas vagy óvadékképes kötvények biztosításául szolgáló jelzálogos tartozásoknak kamatai és annuitásai vannak kivéve a moratórium alól. Nincs azonban kellően indokolva, hogy a tulajdonos, aki a *bérbe vagy haszonbérbe adott* ingatlan béreit és haszonbéreit a moratórium alatt is beszedheti, egyébnemű jelzálogos tartozások kamatai és tőketörlesztő részletei tekintetében moratóriumot élvezzen, holott a bér vagy haszonbér elsősorban e *folyó terhek fedezésére kell hogy szolgáljon.*

Ennek következtében a rendelet 9. §-a a moratórium alól kiveszi a bérbe vagy haszonbérbe adott ingatlant terhelő mindennemű jelzálogos tartozásnak kamatait, továbbá az olyan törlesztéses kölcsönök annuitásait is, amelyek az eddigi moratóriumrendelet szerint halasztás alá esnének. Azon kamatok és annuitások tekintetében azonban, amelyeket a rendelet most újonnan vesz ki a moratórium alól, a fizetési kötelezettség a moratórium ideje alatt csak abban a mértékben áll be, *amely mértékben a bérek és haszonbérek tényleg befolynak.* A fedezet kiszámításánál a bérekből és haszonbérekből le lehet vonni a folyó köztartozásokat és azokat a folyó kamatokat és annuitásokat, amelyeket a moratóriumrendelet 4. §-ának 3. pontja szerint *feltétlenül* ki kell fizetni. A szeptember 10-ig bezárólag lejárt ilyen kamatok és annuitások tekintetében a már korábban engedett két hónapi halasztás érintetlenül marad.

A moratórium következtében könnyen előfordulhat, hogy az annuitások fizetésére kötelezett adós lejáratkor kötelezettségének nem tud eleget tenni. Rendkívül méltánytalanul sújtaná az adóst, ha a hitelező ilyen esetben szabadon élhetne azzal a szerződéses jogával, hogy a késedelem következtében *az egész kölcsönt* felmondhatja és azt esetleg csak lényegesen szigorított feltételek mellett lenne hajlandó újból folyósítani. Az ilyen méltánytalanságok távoltartása végett a rendelet *ugyanúgy, mint az osztrák kormánynak újabban kiadott rendelete* általában kizárja azt, hogy az intézet a lejárt annuitások nemfizetése okából, habár azok ki is vannak véve a moratórium alól, a kölcsönt felmondhassa vagy bármely más, az adósra nézve hátrányos jogkövetkezményt érvényesíthesen, *kivéve a lejárt részleteknek és járulékaiknak behajtását, az egyes részletek után kikötött kötbért is ideértve.* A hitelezőn ezzel nem esik sérelem, minthogy a hadba nem vonult adós ellen az ingatlan haszonélvezetére vezetett végrehajtás útján magának a lejárt részletek tekintetében kielégítést szerezhet.

A rendelet további rendelkezései egyrészt a gyámpénztáraknak, valamint a városoknak és községeknek pénzintézeti betétei fölött szélesebb körű rendelkező jogot adnak (11., 12. §.), másrészt pedig a vasúti alkalmazottak illetményeiből a moratórium alatt eszközölhető levonásokat szabályozzák (13. §.).

Moratórium alá eső követelések perlése.

A moratóriumi rendeletek egyik hivatott magyarázója, Dr. Szladits Károly úr egy cikkében azt írja, hogy az első rendeletben engedett 14 napi haladék nemcsak a «magánjogi kötelezettségek teljesítésére» adatott, hanem egyúttal haladék volt a kormány részére is, hogy az «első segély» nyujtása után behatóbban vizsgálja a betegséget és «végleges kötést» alkalmazzon a sebre.

Teljes mértékben hozzájárulunk ehhez a véleményhez s csak azzal toldjuk meg, hogy a «beható vizsgálatot» 14 nap alatt sem lehetett befejezni s még most is szükséges, hogy a kormány, mint jó orvos, újból és újból revideálja intézkedéseit.

A moratóriumról és a részleges juristitiumról szóló rendeletek igen helyesen az *általános adósvédelem* szempontjából indultak ki. Az adósok védelme — különösen ilyen nehéz időkben — elsőrendű állami feladat, azonban minden megkülönböz-

tetés nélkül ezt a tételt a gyakorlatban keresztülvinni még sem lehet.

Védelemre szorul és jogosan igényelheti azt első sorban, aki katonai szolgálatot teljesit. Egészen helyes tehát a rendeletek azon intézkedése, mely a hadbavonulókkal szemben mindenféle követelés érvényesítését lehetetlenné teszi.

Az itthon maradó adósokra vonatkozólag azonban a teljes védelem egyáltalában nem indokolt, annyival kevésbé, mert hiszen az adós védelme eo ipso a hitelező megrövidítésével jár. Ezt a szempontot bizonyos határig a rendeletek is respektálják, amennyiben úgy az első, mint a második moratóriumi rendelet kivett egyes követeléseket a moratórium alól s azok érvényesítését az itthonmaradt adósokkal szemben megengedte.

Ezúttal nem kívánok arra kiterjeszkedni, hogy a rendeletek helyesen állapították-e meg a moratórium alá nem eső követelések körét vagy sem, hanem foglalkozni kívánok azzal, hogy a *moratórium alá eső követelések tekintetében mily határig terjedhet az adós jogos védelme.*

A juristitiumról szóló rendeletek úgy intézkedtek, hogy a moratórium alá eső követelések érvényesítése iránt 1914 augusztus 15-ike után beadott kereseteket a bíróságok hivatalból visszautasítsák. Nézetem szerint ez a rendelkezés túlmegy az adósvédelem jogos határán és szükség nélkül oly súlyos következményeket fog maga után vonni, melyeknek elhárítása a kormány sürgős és fontos feladata.

A moratórium az eddig kiszivárgott hírek szerint a háború megszűnése után ugyanannyi ideig fog tartani, mint a háború tartama. Ez igen helyes intézkedés, mert ezen idő alatt valószínűleg helyre fog állni ismét a normális állapot. Ezen időpontig tehát, mely *általános, minden adósra vonatkozólag* egyformán kiható rendelettel fog megállapíttatni, az adós *törvényes haladékot* kap kötelezettségeinek teljesítésére. A moratórium leteltével azonban az adósok nagy része törvényes kényszer nélkül nem fog fizetni. Ezeket csak a moratórium letelte után lehet majd perelni s miután a bíróságok akkor részint a visszatartott perekkel, részint a moratórium alatt és következtében felmerült száz meg száz fajta jogvitából eredő perekkel amúgy is túl lesznek terhelve, bekövetkezik az adósok Eldorádója, mert a háború előtti hosszú (3—4 hónapos) tárgyalási határnapok még hosszabbra fognak nőni s nem túlozok, ha azt jósolom, hogy a moratórium befejezése után még egy évig várhat a hitelező, míg végrehajtható ítélethez jut. De végtelenül szenvedni fog az egész igazságszolgáltatás, mert ha köztudattá válik az, hogy alaptalan kifogásokkal egy-egy érdemleges pert s így a teljesítést hosszú ideig lehet elhúzni, akkor az alaptalan védekezések mértani arányban fognak megszaporodni s elárasztják felesleges és haszontalan munkával igazságszolgáltatásunknak amúgy is túlterhelt tényezőit.

Lássuk tehát, hogyan lehetne az adósok jogos és szükséges védelmét elérni, anélkül, hogy a most festett szomorú s a hitelezőre nézve igazságtalan eredmény beállana.

A megoldás igen egyszerű, ha megállapítjuk, minő védelmet igényelhet az államtól *a hadba nem vonult adós.* Nézetem szerint moratórium alá tartozó követelések tekintetében a védelemnek csak két szempontot kell szem előtt tartani. Az egyik az, hogy *ne vonassék* (sem biztosítási, sem kielégítési) *végrehajtás alá az adós vagyona,* mert hiszen az ő fizetésképtelensége — subjectiv körülményektől eltekintve — a háborús állapotból eredt. A másik szempont pedig az, hogy *a nem renitens adósnak költség ne okoztassék.*

A most megvont határig az államnak az adós védelmének álláspontjára kell helyezkedni, ezentúl azonban a hitelező és az igazságszolgáltatás érdeke is figyelemmel kisérendő.

Nézetem szerint a juristitiumról szóló 13300/1914. J. M. E. rendelet megváltoztatandó a következőkép:

1. *Moratórium alá eső pénztartozás iránt lehet keresetet indítani s a pert lefolytatni, illetőleg befejezni. Ilyen perekben a bíróság marasztaló határozatában a teljesítési határidőt úgy köteles megállapítani, hogy az ítélet jogerőre emelkedésétől számítandó annak az időnek elteltét követő nappal kezdődjék, mely időt a m. k. minisztériumnak a moratórium hatályon kívül helyezéséről szóló rendelete fog megállapítani.* (A teljesítési határidőt akkép kívánom megállapítani, mint ahogy a 13300/1914. J. M. E. számú rendelet 4. §-a az 1914 augusztus 15-ike előtt folyamatban volt perekre vonatkozólag rendeli.)

2. A *határozatban, mely az alperest az előbbi bekezdésben határozott pénztartozás megfizetésében meg nem jelenése, vagy elismerés alapján marasztalja, megállapítandó ugyan a perköltség, kimondandó azonban, hogy ha alperes a teljesítési határidőben fizet, úgy a perköltség fizetésére nem köteles.* (Az az adós, aki védekezik a kereset ellen, renitens adósnak nem tekinthető mindaddig, míg a teljesítési határidő le nem telik fizetés nélkül.) Németországban a bíróság van feljogosítva arra, hogy a teljesítésre 3 havi halasztást adjon, de csak akkor, ha az adós a felperes követelését elismeri.

3. *A katonai szolgálatot teljesítő egyénekre az 1. pontban foglalt intézkedés nem terjed ki.*

Az *adós* jogos érdeke a fenti rendelkezésekkel nem volna sértve. Hiszen abból, hogy a hitelező őt beperli, semmiféle anyagi hátránya nem származik; a moratórium alatt nem köteles a hitelezőt sem kielégíteni, sem biztosítani; költségeket csak akkor fizet, ha a moratórium utáni teljesítési időt elmulasztja; azt azonban nem igényelheti, hogy még ekkor is védelemben részesítsék. Ha az adósnak alapos kifogásai vannak a kereset ellen, akkor ezeket bizvást előadhatja, s amennyiben a védelem a kereset elutasítására vezet, a felperest a bíróság a költségben is marasztalja. Ugyanez lesz az eset, ha a kereset egy része alaptalan, mert akkor a beismerés alapján hozott ítélet költségmentes, míg a kifogás alapján pernyertes alperes költséget fog kapni a felperestől.

A *hitelezőre* — mint fentebb kimutattam — rendkívüli előnnyel járna a rendelet ilyetén megváltoztatása. A moratórium alatt ítéletet kapna adósával szemben, s ezt az ítéletet azonnal végrehajtaná, mihelyt befejeződik a moratórium. Nem kellene a moratórium után is hosszú ideig pénzére várni. Olyan vitás esetekben, amelyekben a bíróság döntésétől függ a hitelező magatartása, a direktivát a moratórium alatt is megkapná. Igen gyakran fordul elő, hogy vitás esetekben az adós végrehajtás nélkül is azonnal teljesít, mihelyt a bíróság eldöntötte a kérdést. Igaz, hogyha az adós e kiszabott teljesítési határidőben fizet, a perköltséget a hitelező viseli. Ámde a hitelező kárpótlást talál ezzel szemben követelésének pontos behajtásában és fedezetet a bíróilag megállapított kamatokban, míg ítélet nélkül minden hitelező szívesen le szokott mondani a kamatról, ha a tőkét egy hosszú per elkerülésével azonnal kapja meg. Egyébként a hitelező maga fogja elhatározni, hogy mely adósait perelje be a moratórium alatt.

Az *igazságszolgáltatásnak* elsőrendű érdeke az ajánlott módosítás. Már kifejtettem, hogy a moratórium után a pereknek előreláthatólag hosszú tartama mily kecsegtető azokra nézve, akik a teljesítést alaptalan kifogásolással ki akarják tólni. Az így származó érdemleges perek oly tömegmunkát fognak okozni a bíróságnak, hogy azoknak eredményes működése hosszú időre megbéníttatik. Így ellenben a moratórium alatt lesz ugyan sok kereset, de ezek túlnyomó része elismeréssel vagy makacssággal fog végződni (ami a bíróságnak fáradságot nem szerez!) hiszen alaptalan kifogással nem érdemes élni, mert a teljesítési határidő amúgy is ki van tólva a moratórium végéig, *amikorra különben is véget érne a per,* másfelől az alaptalanul védekező oly költséget okoz magának, amelyet egyébként viselni nem tartoznék. Így a moratórium alatt a bíráknak jelenlegi korlátolt száma nagyobb erőfeszítés nélkül elvégezhetné a rá váró munkát, a moratórium után pedig nem állana be munkatorlódás, ami egyébként elkerülhetetlen.

Kívánatos, hogy a kormány a «végleges kötést» a fentiek szellemében mielőbb alkalmazza. *Dr. Popper Tódor.*

Külföldiek jogviszonyai a háború alatt.

A hadiállapot egyrészt és a moratórium-rendelet másrész napról-napra a kérdések egész tömegét hozza felszínre és a különböző helyekről kapott eltérő válaszok azt mutatják, hogy sok tekintetben teljes jogbizonytalanságnak megyünk elébe.

A bizonytalanság főként ott mutatkozik, ahol valamely ellenséges állam alattvalójának vagy ily állam területén letelepült társaságnak a háború folytán megváltozott jogviszonyairól van szó.

*

I. Az első kérdés, mely a sárvári Chardonnet-gyárral kapcsolatban merült fel, a következő: Elkobozhatja-e a magyar állam egy vele ellenséges viszonyban levő állam alattvalójának vagy ily állam területén letelepült társaságnak vagyontárgyait? Ha az elkobzás joga megvan, természetesen nem lehet szó arról, hogy a magyar állam ily elkobzott javakért valamely ellenszolgáltatást nyujtson. Erre a kérdésre határozottan nemmel kell felelni. Igaz, hogy a nemzetközi jogba vágó jogtételről lévén szó, tulajdonképen nem lehet törvényalkalmazással operálni, mert hiszen a nemzetközi jog szabályai végső szankciójukat épen az egyedül lehetséges kényszereszköz alkalmazásában, a háborúban lelik; de kétségtelen az is, hogy az állam, mely a nemzetközi doktrina által elismert egyik sarkalatos jogelvet megsérti, maga is elveszti a jogot ahhoz, hogy saját részére vindikálja a nemzetközi jogelvek alkalmazását úgy békében, mint háborúban. Az állam suprema potestas-a megadja ugyan a fizikai lehetőséget arra, hogy idegen alattvalók vagyontárgyait elkobozza, de ezen eljárásával az állam nemcsak a jogos kritikát hívná ki maga ellen, hanem úgyszólván a nemzetközi jogon kívül állónak deklarálná önmagát, aminek súlyos következményei beláthatatlanok. A nemzetközi egyezmények és jogszokás által statuált hadijognak egyik legfőbb elve, hogy a háborút az államok viselik egymás ellen, nem pedig az állam egy másik állam alattvalói ellen, sem az állampolgárok egymás ellen. Más szóval: a magyar állam ellenségei ma: a szerb királyság, a francia köztársaság stb. nem pedig a szerb, francia, stb. alattvalók. Az erőszak minden eszköze meg van tehát engedve a velünk hadat viselő államok és az ezeket védő hadseregek ellen, de nincs megengedve a hadseregekhez nem tartozó polgárok és ezen polgárok vagyona ellen. Az összes modern nemzetközi jogászok (Calvo, Heffter-Geffcken, Funk-Brentano, Bonfils) elismerik ezt az elvet, mely Grotius korában még vitás volt.

Az állam csak oly ingóságokat kobozhat el — megtérítési kötelezettség nélkül — melyek az ellenség hadiműveleteinek előmozdítására alkalmasak és melyek a feltételes vagy feltétlen hadi dugárúval egy tekintet alá esnek. Ámbár dugárúnak tulajdonképen csak az tekinthető, ami semleges állam területén vagy parti vizein találtatik (az 1913: XLIII. tc.-be iktatott hágai egyezmény XII. 18—20. cikkei) mégis kétségtelen a potiori, hogy az állam saját területén talált oly ingóságokat is elkobozhat, melyek semleges állam területén hadi dugárúnak volnának minősíthetők.

Ha ez az elkobzás nyilvánvaló jogsértés is, a *kisajátítás joga* korlátlanul megilleti a hadviselő államot úgy saját alattvalóinak összes vagyontárgyaira, mint az idegen alattvalók vagyontárgyaira nézve. A magyar állam tehát természetszerűleg kisajátíthat hadicélokra bármely területén lévő ingóságot vagy ingatlant minden korlátozás nélkul, amint azt az 1912: LXVIII. tc. 19. és 20. §-ai az ingatlanokra, 24. és következő szakaszai pedig az ingókra nézve megállapítják. Ezen igénybevétel esetén azonban «*térítés*» jár és ez — lege non distinguente — *megilleti a külföldi állam polgárait is,* még akkor is, ha ellenséges állam alattvalói.

Ami az egyes külföldi állampolgárokra áll, az kétségkívül áll a külföldi társaságok magyarországi fióktelepeire illetve képviseleteire, valamint oly részvénytársaságokra és szövetkezetekre is, melyeknek igazgatóságában és felügyelőbizottságában külföldiek vannak többségben. Felesleges itt cáfolgatni azon napilapjaink által hangoztatott okoskodást, hogy az a részvénytársaság vagy szövetkezet, melynek igazgatóságában vagy felügyelőbizottságában külföldi állampolgárok vannak többségben, eo ipso «külföldi társaság».

II. Minő hatása van a hadiállapotnak oly magánjogi viszonyokra, melyek egymással ellenséges államok polgárai illetve kereskedelmi társaságai között állanak fenn? Ezen kérdést kiegészíti a másik: ellenséges állam polgárai vagy kereskedelmi társaságai igénybe vehetik-e a magyar bíróságok és hatóságok jogsegélyét ugyanoly mértékben, mint a hadüzenet előtt?

Mindenek előtt meg kell állapítani, hogy külföldi alattvalók és kereskedelmi társaságok jogképessége és perképessége belföldön általában nemzetközi egyezményeken alapszik, amennyiben a belföldi törvényhozás erről külön nem intézkedik. A magyar magánjog nemzetközi egyezmény nemlétében is elismeri a külföldiek jog- és perképességét viszonosság esetében. (Raffay: Magánjog, I. 206. o.) Bizonyos korlátozásokat egyes törvények külön szabnak meg (Szerzői, szabadalmi, védjegyoltalmi, stb. jogok), de általában el van ismerve a külföldieknek a magyar állampolgárokkal való teljes egyenjogosítása. Magyarországnak különböző államokkal kötött kereskedelmi egyezményei ugyan sok tekintetben egymástól eltérő rendelkezéseket tartalmaznak, de a legtöbb ily egyezményben megtaláljuk a legnagyobb kedvezményt biztosító klauzulát, úgy hogy a külföldieknek a belföldiekével egyenlő jogképessége nálunk törvényes intézménynek mondható. (Lásd a Magyar Jogi Lexikon V. kötetében 207. oldalon felsorolt kereskedelmi egyezményeket.) Ez a helyzet békében. Mily változás áll be háború esetén az ellenséges állam polgáraira nézve? A nemzetközi szerződések és a magánjogi doktrina nem adnak határozott választ e kérdésre és így ismét a nemzetközi jog ingatag talajára kell lépnünk, ha megoldást keresünk.

A tekintélyesebb írók a kérdést úgy állítják fel, hogy vajjon el lehet-e tiltani az ellenséges állam polgárait és társaságait kereskedelmi ügyletek kötésétől a hadi állapot tartama alatt. *Interdiction de commercer)?* Egyesek szerint az államnak nemcsak joga, hanem kötelessége is megakadályozni mindennemű oly ügylet kötését, mely közvetlen kapcsolatot létesítene az ellenséges állam polgáraival, mert ez az összeköttetés a hadviselés érdekeivel ellentétben áll és végeredményben a háború céljának elérését, az ellenség ellenállásának minél gyorsabb letörését, megnehezíti. Nézetem szerint a hadviselő állam tiltó intézkedései csakis materiális természetűek lehetnek. Az állam beszüntetheti és — miként a magyar kormány intézkedéseiből látható, — tényleg be is szünteti az ellenséges állammal való egész forgalmat, a póstai, vasúti, hajózási összeköttetést és ezzel tényleg lehetetlenné teszi újabb ügyletek közvetlen létrejöttét a hadviselő felek polgárai közt. De nem szüntetheti meg az állam a hadizenet előtt létrejött ügyletek hatályát, a kötött szerződések perfektuálását és érvényesítését és nem semmisítheti meg a hadizenet előtt adott megbízások és meghatalmazások hatályát sem. Ezen nézeten van a modern nemzetközi jogászok többsége is, (felsorolva Bonfils-nál 601—603. o.) bár — mint hangsúlyoztam — az irodalom eddig inkább csak a közvetlen kereskedelmi forgalom betiltásának kérdésével foglalkozott. Ha például egy magyar állampolgár vagy cég a hadizenet előtt kötött szerződésben fizetési vagy más kötelezettséget vállalt egy francia vagy angol alattvalóval vagy céggel szemben és ez utóbbi a hadizenet előtt magyar ügyvédet bízott meg a követelés behajtásával avagy a teljesítés kikényszerítésével, változatlanul fennáll a hadizenet után is ép úgy a teljesítési kötelezettség, mint az ügyvédi meghatalmazás hatálya. Hasonlóképen, ha francia vagy angol alattvaló vagy cég akár általános, akár különös meghatalmazással Magyarország területére megbízottat rendelt ki, ezen megbízottnak jogkörét semmiként sem érinti a hadizenet ténye. Ily megbízott teljes jogérvénnyel köthet megbízója nevében is magyar alattvalókkal vagy cégekkel *újabb jogügyleteket* és bármikor akadálytalanul felléphet megbízotti minőségében. Természetesen itt is áll az, amit fentebb az állam suprema potestasára nézve mondottunk, és kétségtelen, hogy az 1912: LXVIII. tc. módot nyújtott a magyar államnak arra is, hogy a területén érvényesített jogokat és követeléseket megváltsa «térítés ellenében»; ezt azonban az állam eddig nem tette és a jövőben is csak annyiban fogja tenni, amennyiben azt a hadviselés érdekei megkövetelik. Mindaddig, amíg ily intézkedés külön kormányrendelettel nem történt, nincs joga a magánfeleknek az önbíráskodásnak azon kényelmes eszközéhez fordulni, hogy ellenséges állam alattvalóival szemben mindennemű kötelezettség teljesítését a háborúra való hivatkozással megtagadják.

Egyes írók szerint (Bynkershoek, Calvo, Kent, Phillimore, Travers-Twiss, stb.) a hadviselés alatt ellenséges állam alattvalójával kötött szerződés semmis. Ezt a felfogást megcáfolja Bluntschli (Völkerrecht, 674. §.), nézetem szerint helyesen, mert a hadviselő államnak nem állhat érdekében beavatkozni a hadat nem viselő magánosok oly ügyeibe melyek a háború szempontjából közömbösek és a kibocsátott kormányrendeletekkel (edicta prohibitoria) sem ellenkeznek.

Ugyanígy kell megoldani azt a kérdést is, vajjon megtagadhatják-e a magyar bíróságok a jogvédelmet ellenséges állam alattvalóitól. A nemzetközi jogi írók nézetei e tekintetben eltérők és az előzőleg tárgyalt kérdésben elfoglalt álláspontjukhoz idomulnak. Ha azonban megengedjük a jogügyletek kötését háború

alatt és fentartjuk a háború előtt kötött jogügyletek hatályosságát, akkor nem tagadhatjuk meg a bírói jogsegélyt sem a külföldiektől ugyanoly mértékben, mint azt megadtuk nekik békében. Az új perrendtartás 71. §-a szerint perbeli cselekvőképessége mindenkinek van, aki szerződéssel lekötelezheti magát és annak is, aki a per tárgyáról perenkívül jogérvényesen rendelkezhetik. Amennyiben tehát ellenséges állam alattvalója a belföldön meghatalmazottal (ügyvéddel) van képviselve, a magyar bíróságok előtt épúgy felléphet, mint a magyar állampolgár. A külföldiek által a hadüzenet előtt folyamatba tett perekre nézve is ugyanazon szabályok alkalmazandók, mint a belföldiek pereire és az igazságügyminiszternek 13,300/914. számú rendelete «a moratórium következtében a polgári peres és nem peres eljárásban szükséges szabályok megállapítása tárgyában» ily perekre és eljárásokra is kihat.

III. A moratórium-rendelet nem tesz különbséget magyar állampolgárok és külföldiek közt és így az abban foglalt kedvezményeket külföldiek is igénybe vehetik még akkor is, ha ellenséges állam polgárai. Külföldi ellen tehát pénztartozás miatt csakis a moratórium-rendeletben megszabott keretben lehet pert indítani. A rendelet 11. §-a azonban a viszonosság elvét alkalmazza külföldiekkel szemben a magyar állampolgárok javára és kimondja, hogyha külföldön az ottani törvény vagy kormányrendelet több kedvezményt biztosít az ottani alattvalóknak, mint amennyit a magyar moratórium-rendelet megállapít, akkor a hitelezőként fellépő külföldi Magyarországon is köteles megadni ugyanezen kedvezménytöbbletet magyar adósainak. Így például az eddigi hírek szerint Franciaország hosszabb moratóriumot engedélyezett, mint Magyarország; következésképen a magyar adós francia hitelezővel szemben a hosszabb fizetési halasztást veheti igénybe. Per esetén természetesen tagadással szemben a külföldi jogszabályt annak kell bizonyítania, aki arra hivatkozik és ez a bizonyítás, ha ellenséges államról van szó, sok esetben nehéz lesz.

Nem mondja meg a rendelet, hogy a külföldi adósra, ha Magyarországon megpereltetik, a magyar moratórium-rendelet szabályai alkalmazandók-e, vagy a saját hazájabeli analóg intézkedések, melyek a magyar rendeletnél több vagy kevesebb előnyt biztosíthatnak. Az osztrák és a német moratórium-rendeletek lényegesen eltérnek a magyartól, nem is szólva a többi államokéról. Adott esetben tehát igen fontos lehet úgy az adós, mint a hitelező szempontjából annak megállapítása, hogy mely jogszabály alkalmaztassék. Nézetem szerint a külföldi nem vehet igénybe nagyobb kedvezményt, mint amennyit a magyar állampolgárnak biztosít a moratórium-rendelet, melynek 11. §-a kétségkívül csak retorzionális jellegű és megszorítóan magyarázandó. Ez következik azon elvből is, hogy külföldiekre általában a magyar magánjog szabályai alkalmazandók, a személyállapotot és cselekvőképességet érintő kérdések kivételével.

Dr. Sömjén Géza.

A m. kir. minisztériumnak 6796/1914. M. E. számú rendelete,

a magánjogi kötelezettségek teljesítésére halasztás engedése (moratórium) tárgyában 1914 augusztus 12. napján 6045/1914. M. E. szám alatt kiadott rendelet kiegészítéséről.

A m. kir. minisztérium a magánjogi kötelezettségek teljesítésére halasztás engedése (moratórium) tárgyában 1914. évi augusztus hó 12. napján 6045/1914. M. E. sz. alatt kiadott rendeletét a háború esetére szóló kivételes intézkedésekről alkotott 1912:LXIII. tc. 16. §-ában nyert felhatalmazás alapján a következő rendelkezésekkel egészíti ki:

1. §. Az 1914. évi augusztus hó 1. napja előtt kötött kétoldalú szerződés alapján pénztartozással terhelt fél a nem-pénzbeli szolgáltatásra kötelezett féltől a moratórium tárgyában kiadott rendelet fenállásának ideje alatt csak úgy követelhet teljesítést, ha saját tartozását már teljesítette, vagy a nem-pénzbeli szolgáltatással egyidőben teljesíti, vagy pedig — amennyiben a nem-pénzbeli szolgáltatásra kötelezett félnek a szerződés szerint előre kell teljesítenie — lemond arról, hogy saját tartozására nézve moratóriumot vegyen igénybe.

2. §. Ha az 1914. évi augusztus hó 1. napja előtt kötött kétoldalú szerződés alapján pénztartozással terhelt fél a másik féltől neki felajánlott teljesítéssel szemben saját tartozására nézve moratóriumot kíván igénybe venni, a másik fél a szerződéstől elállhat; elállása azonban csak úgy hatályos, ha azt a pénztartozással terhelt féllel szemben haladéktalanul (vétkes késlekedés nélkül) kijelenti.

Ugyanígy elállhat a szerződéstől a pénztartozással terhelt fél is, ha a másik fél a lejáratkor csak az esetre hajlandó teljesíteni, ha a pénztartozással terhelt fél lemond arról, hogy saját tartozására nézve moratóriumot vegyen igénybe.

Ha a nem-pénzbeli szolgáltatásnak részletekben kell történnie, az 1. és 2. bekezdés szerint elállani csak az esedékes részlet tekintetében lehet; az egész szerződés tekintetében pedig csak akkor, ha a szolgáltatás osztíhatatlan.

3. §. A 2. §. 1. bekezdésében meghatározott elállás joga a nem-pénzbeli szolgáltatásra kötelezett felet akkor is megilleti, ha a pénztartozással terhelt felet már a teljesítés felajánlása előtt nyolcnapi határidő kitűzésével nyilatkozatra hívta fel azirán t, hogy hajlandó-e tartozását moratórium igénybevétele nélkül teljesíteni, a határidő pedig sikertelenül telt le.

Ugyanez az elállási jog megilleti a pénztartozással terhelt felet is, ha a másik felet nyolcnapi határidő kitűzésével nyilatkozatra hívta fel azirán t, hogy a lejáratkor kész-e abban az esetben is teljesíteni, ha a pénztartozással terhelt fél moratóriumot vesz igénybe, a határidő pedig sikertelenül telt le.

Az elállást az 1. és a 2. bekezdés eseteiben magában a felhívásban előre is ki lehet jelenteni. A felhívott fél nyilatkozata nem késett el, ha a fél az azt tartalmazó ajánlott levelet a nyolcnapi határidő alatt postára adta.

Az 1. és 2. bekezdésben említett felhívásnak nincs helye, amennyiben a nem-pénzbeli szolgáltatás csak 1914. évi szeptember 30. napja után válik esedékessé.

A 2. §. 3. bekezdésének szabályát ebben az esetben is megfelelően alkalmazni kell, azzal a hozzáadással, hogy az elállás jogát csak azon részletek tekintetében lehet gyakorolni, amelyekre a felhívás kiterjed és az előbbi bekezdés értelmében nincs kizárva.

4. §. Ha az 1914. évi augusztus 1. napja előtt kötött kétoldalú szerződés alapján nem pénzbeli szolgáltatásra kötelezett fél késznek nyilatkozik arra, hogy a szolgáltatást a lejáratkor abban az esetben is teljesíti, ha a pénztartozással terhelt fél moratóriumot vesz igénybe, a szerződés érintetlen marad, a pénztartozással terhelt fél azonban saját tartozására nézve a moratóriumot még akkor is igénybe veheti, ha a pénztartozás lejáratakor már nem esnék a jelenleg fennálló moratórium alá, de a moratórium esetleges meghosszabbítása folytán vagy a 6045/1914. M. E. számú rendelet 13. §-a értelmében kiadandó rendelet értelmében halasztásban részesül.

5. §. Az állam vagy állami intézmények és vállalatok részére szükséges szállítások iránt elvállalt kötelezettségek teljesítését a jelen rendelet szabályai nem érintik; az ilyen kötelezettséget a fél a moratóriumra való tekintet nélkül köteles teljesíteni.

Nem terjed ki a jelen rendelet az olyan kétoldalú szerződésekre sem, amelyeknél a pénztartozás a 6045/1914. M. E. számú rendelet 4. §-a értelmében lejáratára való tekintet nélkül nem esik moratórium alá.

6. §. Az 1914. évi augusztus hó 1. napja előtt kötött, de a moratórium ideje alatt teljesítendő szerződés alapján az elállás jogának gyakorlásából, avagy a szerződés nemteljesítéséből vagy nem kellő teljesítéséből eredő pénztartozások nem esnek moratórium alá.

Az a körülmény, hogy valamely követelés moratórium alá esik, nem zárja ki a követelésnek beszámításra való felhasználását.

7. §. A lejáratkor való nemteljesítés esetére bárminő módon megállapított jogkövetkezmények nem állanak be, ha a szolgáltatást a lejáratkor azért nem teljesítették, mert a pénztartozással terhelt fél a moratóriumot vette igénybe.

8. §. Azt, hogy a háború okozta rendkívüli helyzet mint erőhatalom (vis major) a jogügyletek teljesítésére egyébként mily hatást gyakorol, e rendelet szabályai nem érintik.

9. §. Bérbe vagy haszonbérbe adott ingatlanokon jelzálogjoggal biztosított tartozások kamatai és az így biztosított tör-

lesztéses kölcsönök tőketörlesztő részletei akkor sem esnek a 6045/1914. M. E. számú rendelettel engedett halasztás alá, ha nem tartoznak az idézett rendelet 4. §-ának 3. pontjában említett tartozások közé; kivéve, ha a kötelezett igazolja, hogy a tényleg befolyt bér vagy haszonbér az ingatlant terhelő s az illető bérleti vagy haszonbérleti időszakra eső köztartozásoknak és az idézett rendelet 4. §-ának 3. pontja értelmében esetleg fizetendő s az illető bérleti vagy haszonbérleti időszakra eső kamatoknak és tőketörlesztő részleteknek levonása után a jelen §-ban említett többi kamat- és tőketörlesztő tartozást nem fedezi. Amennyiben az így kiszámított összeg az utóbb említett kamat- és tőketörlesztő tartozásokat csak részben fedezi, a fizetés ezen részösszeg erejéig teljesítendő, a fizetési kötelezettségek sorrendjére nézve pedig a telekkönyvi rangsor irányadó.

Az 1. bekezdésben a moratórium alól kivett azon tartozások tekintetében, amelyek a jelen rendelet életbelépése előtt jártak le, a 6045/1914. M. E. számú rendelettel engedett halasztás érintetlen marad.

10. §. Abból az okból, hogy az adós a 6045/1914. M. E. számú rendelet 4. §-ának 3. pontja és a jelen rendelet 9. §-a szerint halasztás alá nem eső tartozásokat nem teljesítette, a hitelező a nemteljesítés esetére megállapított jogkövetkezményeket a minisztérium további intézkedéséig nem érvényesítheti, kivéve a lejárt kamatoknak és tőketörlesztő részleteknek, valamint járulékaiknak érvényesítését, ideértve a kamat vagy tőketörlesztő részlet nemfizetése esetére ez után kikötött kötbért is. Ez a rendelkezés visszaható hatállyal azokra a tartozásokra is áll, amelyek e rendelet életbelépése előtt 1914. évi augusztus 1. napja óta voltak fizetendők.

11. §. A 6045/1914. M. E. számú rendelet 5. §-ának utolsó bekezdése a gyámpénztárak javára pénzintézeteknél folyószámlára vagy betéti könyvre elhelyezett betétekre is kiterjed.

12. §. A 6045/1914. M. E. számú rendelet 5. §-a a következő rendelkezéssel egészíttetik ki:

Városok és községek folyószámlára vagy betéti könyvre elhelyezett betéteikről folyó szükségleteik fedezése végett — a kikötött felmondási idő épségben tartása mellett — a 6045/1914. M. E. számú rendeletben megszabott korlátokra való tekintet nélkül rendelkezhetnek. A folyó szükséglet mértékét a törvényhatósági joggal felruházott és a rendezett tanácsú városokra nézve a belügyminiszter, a nagy- és kisközségekre nézve 5000 koronát meghaladó összeg tekintetében a belügyminiszter, 5000 koronát meg nem haladó összeg tekintetében pedig a vármegye alispánja állapítja meg.

13. §. A vasútak alkalmazottainak illetményeiből az 1914: XVII. tc. 25. §-a alapján engedett levonásokat a moratórium ideje alatt a következő szabályok szerint kell eszközölni:

I. A hadba nem vonult alkalmazottaknak illetményeiből a levonásokat — a moratóriumra való tekintet nélkül — ezután is változatlanul kell eszközölni.

II. A mozgósítás folytán katonai szolgálatra bevonult alkalmazottak illetményeiből teljesítendő levonások a következőkép szabályoztatnak:

1. Mindaddig, amíg a hadba vonult alkalmazott állandó illetményeit a vasúttól csorbítatlanul megkapja, a levonásokat az illetményekből változatlanul, azaz úgy kell teljesíteni, mintha az illető katonai szolgálatra be nem vonult volna.

2. Azoknál az alkalmazottaknál, akiknek állandó illetményei a hadba vonulás folytán csökkenést szenvednek, az állandó illetmények csökkenésének időpontjától kezdve a levonásokat a következőkép kell teljesíteni:

a) az 1914: XVII. tc. 22. §-ában említett jóléti intézmények tagsági díjait és járulékait az illető intézetek alapszabályai szerint a csökkent illetményekből is változatlanul le kell vonni;

b) a zálogjoggal biztosított követelések levonásával ügyelni kell arra, hogy — a katonai havidíjnak évi összegét teljesen figyelmen kívül hagyva, — fizetésnek nem a fizetés természetével bíró állandó illetményeknek eredeti összegét, hanem csak a szabályoknak megfelelően leszállított összegét lehet tekinteni, s hogy ennélfogva a zálogjoggal biztosított követeléseket — minden újabb bírói eljárás nélkül — az 1908: XLI. tc. 6. §-a értelmében csak ennek a leszállított összegnek egyharmada erejéig, de évi 2000 koronának érintetlenül hagyásával lehet levonni. E határozmány alól kivétetnek azok a zálogjoggal biztosított követelések, amelyeknél a levonás, a fizetésnek emelkedése esetén sem változó egyenlő havi részletekben történik, amelyeket tehát a fizetés természetével bíró állandó illetményeknek csökkenése dacára továbbra is a bíróilag előjegyzett havi részletekben kell levonni, de az 1914: XVII. tc. 25. §. IV. pontjában megállapított korlátok sérelme nélkül;

c) a vasútak kebelében vagy az alkalmazottak körében létesült és az 1914: XVII. tc. 22. §-ában nem említett jóléti intézmények, jótékonycélú egyletek és szövetkezetek követeléseinek, valamint tagsági díjainak (1914: XVII. tc. 25. §. III. 5. pontja) levonását be kell szüntetni.

III. A jelen rendelet életbelépése előtt teljesített levonásokat visszakövetelni nem lehet, valamint az ezt megelőző időre levonásokat sem lehet utólag követelni.

14. §. E rendelet hatálya, amennyiben a magyar szent korona országainak egész területén hatályos törvényben szabályozott jogviszonyra vonatkozik, Horvát-Szlavonországokra is kiterjed.

A 12. §. értelmében a városok és községek folyó szükségletei mértékének megállapítására hivatott hatóságot Horvát-Szlavonországok területére nézve a bán határozza meg.

15. §. Ez a rendelet 1914. évi szeptember hó 11. napján lép életbe.

Kelt Budapesten, 1914. évi szeptember hó 10. napján.

Gróf Tisza István s. k.
m. kir. miniszterelnök.

Szemle.

BELFÖLD.

Értesítés. *Több oldalról felhangzott az a kívánság, hogy a külföldi moratórium törvényeket és rendeleteket, amelyek a hazai közönségnek nehezen hozzáférhetők, lapunkban közöljük. Minthogy a közlendő anyag nagysága lapunk terjedelmével nem áll arányban, a külföldi törvények és rendeletek magyar fordítását a Döntvénytár helyett mellékeljük. Megjegyezzük azonban, hogy a döntvénytárnak elmaradó számait annak idején pótolni fogjuk.*

—

— A Pp. életbeléptetése és a háború. Több mint egy évtized óta tartó előkészületek után 1915. január hó 1-én kellene életbelépnie a Pp.-nak. Toljuk-e ki még egyszer az életbeléptetés időpontját és mennyi időre, ez a kérdés merült fel a háború folytán. Az igazságügyi kormány félhivatalos közleményében * rámutatott arra, hogy a háború súlyos kihatással van a bíráskodásra és az igazságügyi igazgatásra, de azért nem tartja kizártnak, hogy a Pp. minden, további halasztás nélkül életbelép. A háború csakugyan nagy mértékben megbontotta az igazságszolgáltatás rendjét. A bírói, ügyvédi, jegyzői kar egy része a harctéren van, a moratórium folytán a sommás perek nagy része szünetel, új per alig indul. Épen a munkamennyiség csökkenése folytán azonban a Pp. életbeléptetése könnyebb lesz, mert az itthonmaradt bírák és ügyvédek az egyes részletkérdésekkel behatóbban foglalkozhatnak, mint rendes időben vagy különösen a háború után bekövetkező torlódásban. A harctéren lévő bírák és ügyvédek nagyrésze már éveken át készült a Pp. életbelépésére. Akik eddig nem tanulták meg közülük alaposan a Pp-t, a harctérről visszatérve sokkal gyorsabban és könnyebben fogják elsajátítani, ha itthonmaradt kartársaik már átestek a kezdet nehézségein. Akkor pedig a bíróságokat a perek oly áradata fogja egyszerre elborítani, hogy az új rend életbeléptetése még sokkal több akadályba ütköznék, mint a jelenleg mutatkozók. Különben rendkívül fontos, hogy az első folyamodású bíróság személyzetéből negyven teljesít csak katonai szolgálatot. Következő hivatalos közleményünkből pedig kitűnik, hogy a bírói kar nemcsak a folyó ügyeket bírja elintézni, hanem a hátralékot is apasztani fogja a háború tartama alatt.

Rövid időn belül az igazságügyi kormány remélhetőleg dönteni fog a kérdésben.

Akármelyik irányban fog a döntés bekövetkezni, kívánatos, hogy az mielőbb megtörténjék és közzétetessék.

* Megjelent lapunk 34. számában 356. l.

— **Bíróságaink tevékenysége a moratórium tartama alatt.** Az igazságügyminisztériumtól vettük a következő információt:

A kormánynak a moratórium tárgyában kibocsátott anyagi jogi és eljárási rendeletei, amidőn egyrészt a gazdasági életet nagyobb rázkódtatásoktól megóvni, másrészt a hadbavonultakat és hozzátartozóikat kimélni kívánták, ebbeli céljuk elérését egyebek közt akként biztosították, hogy a jogviszonyok lebonyolítását számos vonalon, ahol ezt a cél megkívánta és a közgazdasági szempont lehetővé tette, felfüggesztették, mintegy konzerválták normális időkre.

A rendeletek a peres és nem peres bírói eljárások alkalmait nagyban csökkentették és számos már megindult bírói eljárást is, a továbbfolytatás felfüggesztésével, nyugvó pontra juttattak.

Természetes következménye ezeknek az intézkedéseknek a bíróságok elfoglaltságának jelentékeny apadása, úgy hogy több bíróságot a jelenlegi viszonyokból eredő ügyek a személyzet egy részének hadbavonulása mellett sem foglalkoztatnak eléggé.

Ezért az igazságügyminiszter a felsőbb bíróságok vezetőihez intézett utasításban akként rendelkezett, hogy a bíróságok az ügyek csökkenése folytán mentesített erőiket hátralékaik feldolgozására fordítsák. Ezzel elérhetővé válik az a fontos érdek, hogy egyrészt az új polgári perrendtartás életbelépésének idejére bíróságaink hátralékaiktól részben felszabadulnak és így az életbeléptetés nehézségeit könnyebben leküzdhetik, másrészt, hogy a moratórium majdani megszüntével az új ügyek sokasága és a felfüggesztettek újabb felvétele ne okozzon munkatorlódást.

— **A budapesti kir. ügyészség vezetőjét** dr. *Sélley* Barnabás kir. főügyészhelyettest a király kúriai bíróvá nevezte ki. Sélley több mint kilenc évig állt a budapesti kir. ügyészség élén. Működésével nemcsak megerősítette e testületnek régi jó hírnevét, de valósággal mintaképe volt az ügyészi hivatás korrekt felfogásának. Nehéz időkben, politikailag kényes helyzetekben az ügyészség függő-állása ellenére meg tudta őrizni önállóságát, szerencsés jogászi tapintattal és általán elismert egyéni szeretetreméltósággal oldotta meg a súlyos problémákat, amelyeket egyes esetek fölvetettek. Sohasem volt a könyörtelen üldözés híve és épen kíváló emberi kvalitásai állították a praeventio szolgálatába, amely a fiatalkorúak és a patronázs terén sokat köszönhet Sélleynek. Mint büntetőjogi munkaerő bizonyára nyeresége lesz a kir. Kúriának is.

— **A kereskedelmi és váltótörvényszék** vezetésével az igazságügyi miniszter dr. Borsitzky Imre, kir. ítélőtáblai bírót bízta meg. Dr. Borsitzky eddig ugyanezen törvényszéknél a fellebbezési tanácsok vezetője, egyúttal az egyik tanács elnöke volt. Adminisztratív jártasságánál, s igen előzékeny modoránál fogva a törvényszék vezetésére kiválóan alkalmas. A miniszter választását jogász- s elsősorban ügyvédi körökben igen szerencsésnek tartják.

— **Jegyzetek a moratóriumrendelethez.** I. A moratórium és a bianco- (kelet tekintetében) váltó. A váltótörvény 93. §-a értelmében «a váltóadós azzal a kifogással, hogy a váltón akkor, midőn arra az elfogadás, vagy más nyilatkozat vezettetett, valamely lényeges kellék hiányzott, harmadik jóhiszemű váltóbirtokos ellen egyáltalában nem, mások ellen csak annyiban élhet, amennyiben bebizonyítani képes, hogy az utólagos kitöltés megállapodásellenesen történt. Ha a kelettel, vagy lejárattal el nem látott váltót a hitelező augusztus 1. utáni kelettel és lejárattal látja el, kérdés: kifogásolhatja-e ezt az adós *A.* a közvetlen hitelezővel, *B.* a jóhiszemű váltóbirtokossal szemben.

A.) A kitöltés megállapodásellenesen történt, ha 1. kifejezetten kiköttetett, hogy a váltó egy bizonyos, még eddig le *nem* telt időpont előtt nem érvényesíthető; 2. kifejezetten kiköttetett, hogy a váltó egy bizonyos időpontig, amely 1914. augusztus 1. előtt van, érvényesítendő; 3. kifejezett kikötés hiján is, ha a váltó egy 1914. augusztus 1. előtt lejárt váltó prolongációjára adatott át. Itt ugyanis az a hallgatólagos megállapodás, hogy a váltó oly kelettel láttassék el, mint amely lejárati nappal a prolongált váltó ellátva volt; 4. a váltó oly tartozás biztosítására adatott, amely 1914. augusztus 1. előtt keletkezett és 1914. szeptember 30-ig teljesítendő, *a)* ha e tartozás moratórium alá eső pénztartozás, a kitöltés megállapodásellenes, mert a moratóriumrendelet értelmében az adós nem tartozik fizetni, a váltó érvényesítésére a jog tehát nem született meg; *b)* ha a tartozás nem pénztartozás, a kitöltés akkor megállapodásellenes, ha az adós vis major miatt nem teljesíthetett, vagy ha az ügylet a a viszonyok lényeges változása következtében stornirozottnak tekintendő; 5. minden megállapodás hiján is, ha az adós a váltót 1914. augusztus 1. előtt ajándékba adta és ha a Tervezet 1207. §-ának tényálladéka megélhetés, vagy törvény alapján tartást igénylők érdekének veszélyeztetése forog fenn, sőt ez esetben kívül is, ha az ajándékozó viszonyai a háború következtében lényegesen változtak, kivéve, ha az ajándék a moratórium-rendelet 4. §. 5. pontja értelmében (Vörös-kereszt stb.) a moratórium alatt is követelhető lenne.

Az 1—5. pont alatti felsorolás nem kimerítő, de az esetek legnagyobb részét felöleli. Mondhatjuk tehát, hogy megállapodásellenes a kitöltés általában, ha az adós a váltót 1914. augusztus 1. előtt adta.

B) Lehet-e hivatkozni a megállapodásellenes kitöltésre jóhiszemű váltóbirtokossal szemben is? A felelet csak nemleges lehet. A moratóriumrendelet nem rombolja le a váltójog alapintézményeit. A szabály tehát nem fog megdőlni, csak a jóhiszeműség köre fog szűkebbre szorulni. Minthogy a váltóforgalom igen meggyengült, az aki 1914. aug. 1-én túli kelettel ellátott váltót vesz, fokozott gondosságra van kötelezve. Miben álljon ez a gondosság, minden esetben külön vizsgálandó kérdés. Egy példa álljon itt: Az, aki valamely üzlet árúváltóit szokta leszámolni, ha köztudomás szerint az üzletek kötése a háború kitörése óta ez üzletágban megszűnt, — nézetem szerint — különkülön tartozik tájékozódni, hogy a váltó, ha kitöltve kapta, nem megállapodásellenesen töltetett-e az ki, ha kitöltetlenül, nem esik-e a fent 1—5. pontban felsorolt esetek egyike alá.

Dr. Mandel Zoltán.

— **Házbértartozás és a háború.** A «Városi Népsegítő Iroda» tizennégy ügyvéd munkása a mai napon felterjesztést intézett az igazságügyminiszterhez, melyben, indokoltan, a következőket kérik:

«Adassék a házbértartozásokra az esetben is halasztás, ha a kötelezett fél kereset- és munkanélküli és úgy ezt, mint vagyontalanságát igazolja; de legalább is történjék gondoskodás a keresetnélkülivé vált munkások (kislakók) házbérének halasztás alá helyezéséről.

Azokkal szemben, akiknek bértartozására a halasztás hatálya kiterjed, a halasztás ideje alatt a lakfelmondás és béremelés érvényesíthető ne legyen.

Ezzel szemben: mondassék ki, hogy a házakat terhelő törlesztéses zálogkölcsönök kamatai és tőketörlesztő részletei oly arányban, amily arányban a bérek be nem folynak, halasztás alá essenek. A félévenkint fizetendő kamat és tőketörlesztő részletek negyedévenkint is fizethetők legyenek, végre: ezek nem fizetése okából az annuitásos kölcsön felmondható ne legyen.

Azonkívül: a pénzintézetek köteleztessenek a betétre vagy folyószámlára elhelyezett összegekből kifizetni vagy átutalni a rendelet értelmében halasztás alá nem eső tartozásokat (házbér, annuitás), és történjék intézkedés az iránt, hogy a bér be nem folytának igazolásául úgy az adóelengedés, mint a halasztás alá esés és az intézetek kifizetési kötelezettsége tekintetében a bérbeadó és bérlő által együttesen kiállított és a pénzügyi hatóságokhoz benyújtott vallomási ív elfogadtassék».

A felterjesztésre lapunk egyik legközelebbi számában visszatérünk.

— **Csak egy szó.** A magyar moratóriumrendelet 1. §-ának 2. bekezdése így szól: «Oly tartozások után, amelyek után külön kikötés alapján vagy törvénynél fogva kamat jár, a kamatot a halasztás idejére is lehet számítani. Nem kamatozó tartozás után törvényes kamat számítható». Az osztrák moratóriumrendelet megfelelő szakasza így szól: «Für die Zeit um die infolge der Stundung die Zahlung hinausgeschoben wird, sind die gesetzlichen oder die nach dem Vertrage gebührenden höheren Zinsen zu entrichten.» Az osztrák szabály rövidebb, és mégis minden benne van, ami a magyarban. És még valami azonfelül. Egy szó: «höheren», ami azt jelenti, hogy aki a moratóriumra hivatkozással nem fizet, az legalább a törvényes kamatot tartozik megfizetni. Csak egy szó, de hány milliókat emel ki a társadalom zsebéből és ajándékoz minden jogalap nélkül a bankoknak.

— **A IV. Országos Patronage Kongresszust** bizonytalan időre elhalasztották.

KÜLFÖLD.

— **A Deutsche Juristen-Zeitung** szeptember 1-én kiadott háborús száma azzal is jelzi a harcias lelkesedés mértékét, hogy Für Recht und Wahrheit címmel Piloty professzor tollából *verset* közöl vezércikkül. Második cikként Kohler azokkal a sérelmekkel foglalkozik, amelyeket az entente hatalmak a háború kitörésekor a nemzetközi jogon ejtettek. Azóta a sérelmek tetemesen megszaporodtak s a rideg valóság napról-napra jobban felráz bennünket a nemzetközi jog erejébe vetett hitnek szép álmaiból.

— **Németország hadviselésének indító okai.** A német tudósok lelkiismeretességét és önérzetét jellemzi az az igyekezet, mellyel jelenleg a külföldi semleges államok előtt kimutatják, hogy Németország nem saját jószántából, hanem ellenfelei által kényszerítve bocsátkozott ebbe a rettenetes háborúba. Niemeyer kieli tanár az amerikai Rockefellerhez, téves értesülését megcáfolandó, nyílt levelet intézett, Riedner jenai tanár pedig terjedelmesebb munkájában foglalkozik azzal a kérdéssel, hogy a felelősség a háború megkezdéseért kit terhel. Kiinduló pontul a nemzetközi jognak azt a szabályát veszi, hogy a felelősség a hadviselés megkezdéseért mindig a támadó felet terheli. Németország az ellenségeskedéstől tartózkodott mindaddig, míg ultimátumára kedvezőtlen választ nem kapott, illetőleg míg hozzá ultimátumot nem intéztek. Ezzel szemben a hágai egyezményt ugyancsak elfogadó Oroszország, valamint Franciaország is már a fenti időpontok előtt kezdte meg az ellenségeskedést. Ezek indították meg tehát a háborút, tekintve, hogy ők léptek először az erőszak terére. Azonban ettől eltekintve is kétségtelen, hogy a mozgósított haderőnek egy szomszédos állam határára való vezénylését támadó lépésnek kell tekinteni. Ami a Belgium, mint semleges állam ellen intézett támadást illeti, erre vonatkozóan a bekövetkezett események által látja igazolva Riedner Németország magatartását. Az a kívánság, hogy egy semleges állam az egyik hadviselő állam fegyveres ereje számára átvonulási engedélyt adjon, nem ellenkezik a nemzetközi jog elveivel akkor, midőn az ellenfél részéről a semleges államon keresztül történő támadás valószínűnek látszik és midőn kétségtelen, hogy semlegességét az illető állam nem képes, de nem is szándékszik megőrizni, sőt ellenkezőleg az ellenféllel ért egyet.

A.

Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Legközelebbi csődbejelentési határidők: (Szept. 24-től Szept. 30-ig) *Szept. 28.* **Balázs** Jenő e. a debreceni tsz. (158). — *Szept. 30.* **Fenyő** Sándor és fia e. a debreceni tsz. (132).

Csődmegszüntetések: Brauch Lajos e. a temesvári tsz. (107). — **Kohnheim** Miksa e. a bpesti tsz. (208).

Pályázatok: Az aradi tsz.-nél **albíró,** bh. szept. 19. e tsz. elnökéhez (205). — A szolnoki jbságnál VII. fiz. oszt. **jbíró,** bh. szept. 20. e tsz. elnökéhez (206).

A Kuria elnöksége u. n. „Imperial" irógépet szerzett be a **YOST IRÓGÉP** r.-t.-tól. Ezen betűfaj csak a Yost irógépben kapható és rendkivüli olvashatósága miatt nagy keresletnek örvend

Középkorú ügyvéd, hadmentes, perfekt német, francia, angol, olasz, török, horvát nyelvismerettel, kiváló munkaerő bankügyekben, fővárosi elsőrendű ügyvédi irodában irodavezetői állást keres. Némi tőkével társulna is. Ajánlatokat «Elsőrangú» jelige alatt e lap kiadóhivatalába címezve kér. 15309

Budapestre költözésem alkalmával biztosított klienturájú irodát szeretnék, ha anyagi áldozattal is, átvenni. Címem: Erzsébetváros (Erdély). Póstafiók: Dr. G. 15307

Ujabb jogi könyvek

STAUD LAJOS dr.
A MAGYAR MAGÁNJOG
tételes jogszabályainak gyüjteménye.
Ára kötve 12 korona.

A m. kir. Curia felülvizsgálati tanácsa által a sommás eljárásról szóló törvény (1893: XVIII. t.-c.) alapján hozott
HATÁROZATOKNAK GYÜJTEMÉNYE
Összeállitotta GOTTL ÁGOST.
XVII. kötet, ára kötve 8 korona.
I—XVI. « « « 151 kor. 50 fill.

A királyi itélőtáblák felülvizsgálati tanácsának elvi jelentőségü
HATÁROZATAI
Összegyüjtötte és összeállitotta TÉRFI GYULA dr.
XVI. kötet, ára kötve 24 kor.
I-XV. « « « 260 «

MAGYARY GÉZA dr.
MAGYAR POLGÁRI PERJOG
Ára 26 korona.

GOTTL ÁGOST
POLGÁRI PERRENDTARTÁS
(1911: I. t.-c.) magyarázatokkal
Ara 20 korona.

FAZEKAS OSZKÁR dr.
AZ ESZMEI JAVAK JOGI OLTALMA
a magyar polgári törvénykönyv javaslatában.
Ára 2 kor. 50 fillér.

MANDEL ZOLTAN dr.
TANULMÁNYOK AZ IGAZSÁGÜGYI POLITIKA KÖRÉBŐL
A francia elsőfoku polgári peres eljárás váza.
Ára 2 korona.

MESZLÉNY ARTUR dr.
KERESKEDELMI ÉS HITELJOG
Ára 10 korona.

TELLER MIKSA dr.
A MÁSODIK TERVEZET
néhány örökjogi reformjának birálata.
Az utóöröklés. — A hagyatéki hitelezők jogi helyzete. — A végrendeleti végrehajtó.
Ára 1 kor. 20 fillér.

BOSZNIA ÉS HERCEGOVINA IGAZSÁGÜGYI TÖRVÉNYTÁRA
I. kötet:
KERESKEDELMI ÉS IPARI TÖRVÉNYEK
Összeállitotta, bevezetéssel és magyarázó jegyzetekkel ellátta
BAUMGARTEN NÁNDOR dr.
Ara 4 korona.

Kaphatók minden könyvkereskedésben.
Részletfizetésre is megrendelhetők:
Kelemen D. és Társa könyvterjesztési vállalatánál,
Budapest, IV., Reáltanoda-utca 5.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat.** Egyetem-utca 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem.** I., Bére-u. 9. (Tel. 63—96.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Könyvtár

Negyvenkilencedik évfolyam. 38. szám. Budapest, 1914 szeptember 18.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

Tartalom. *Dr. Szladits Károly* igazságügyminiszteriumi miniszteri tanácsos: Részletekben való árúszállítás és moratórium. — *Dr. Sichermann Bernát* budapesti ügyvéd: A moratórium és a váltóóvás. — *Dr. Willmann Mór* budapesti ügyvéd: Az új moratóriumi rendelet. — *Dr. Berinkey Dénes* igazságügyminiszteri osztálytanácsos: A külföldiek követelései és a háború. — *Dr. Gündisch Guidó* erzsébetvárosi ügyvéd, orsz. képviselő: Egy-két aktuális jogi kérdés. — *Dr. Sebestyén Samu* budapesti ügyvéd: Kivételes jogot statuált-e a kétoldalú szerződések teljesítését szabályozó kormányrendelet? — *Dr. Mandel Zoltán* budapesti ügyvéd: A háború szerződésbontó hatása. — *Dr. K. Gy.:* Néhány megjegyzés a második moratóriumrendelethez. — Szemle.

Melléklet: Büntetőjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Részletekben való árúszállítás és moratórium.

A kormánynak a moratórium kiegészítéséről legújabban kiadott rendelete (6796/1914. M. E.) megoldotta azt a kérdést, hogy a moratórium minő hatást gyakorol a kétoldalú szerződések teljesítésére. E rendelet alkalmazása körül mindjárt az első napokban oly kontroverzia merült fel, amelynek eloszlatása végett az ipari érdekeltség egy része már is a rendelet újabb kiegészítését kérte. Mielőtt azonban új jogszabály felállítását sürgetjük, meg kell vizsgálnunk, nem vezet-e a meglevő szabály értelmezése is a kellő eredményre?

A kérdés, példával megvilágítva, a következő: Az eladó árúknak kéthavi részletekben való szállítására kötelezte magát; minden egyes részlet vételára az átvétel után egy hónap alatt volt fizetendő. Az eladó július 15-én szállított; minthogy azonban az ezen szállítmány után járó vételárrészlet augusztus 15-én vált esedékessé, a vevő arra nézve a moratórium kedvezményét vette igénybe s eszerint csak október 15-én köteles fizetni. A szeptember 15-én esedékessé váló árúrészlet tekintetében a vevő mindjárt a 6796/1914. M. E. számú rendelet megjelenésekor kijelentette, hogy az ezen szállítmány után ugyancsak október 15-én esedékessé váló vételárrészletre nézve moratóriumot nem vesz igénybe, ha a moratóriumi rendelet hatálya szeptember 30-án túl meghosszabbíttatnék is; egyúttal az eladótól követeli az árúnak a szerződés szerinti esedékességkor (szept. 15.) leendő szállítását. Az eladó a teljesítést megtagadja, amig a vevő a korábbi időből hátralékos vételárrészletet meg nem fizeti.

A vevő szerint: az eladó szerződésszegő. A vevő azzal érvel, hogy az augusztus 15-én esedékes vételárrészlet tekintetében őt a moratórium kedvezménye mindenesetre megilleti, s hogy azt a 6796/1914. M. E. számú rendelet nem érintette; a további részleteket pedig az eladó a rendelet 1. §-a értelmében szolgáltatni köteles, mihelyt a vevő azok tekintetében a moratórium igénybevételéről lemond.

Az eladó ennek azt veti ellen, hogy ő a szerződés kötésekor a vevő hitelképességének mérlegelésével csupán egy-egy vételárrészlet hitelezését vállalta magára és így semmi esetre sem kötelezhető két részlet fizetésére. Ő tehát ragaszkodik a szerződéshez, de egyúttal a további árúszolgáltatásokat mindaddig visszatartja, amíg a vevő a hátralékot ki nem fizeti.

Kinek adjunk e rendelet szerint igazat? Egyiknek sem egészen.

Semmi esetre sem állhat meg vevőnek az az érvelése, hogy ő már szolgáltatott árúrészlet esedékes vételárára nézve moratóriumot vehet igénybe és *emellett* a szerződésnek folytatólagos teljesítését az eredeti szerződési feltételek szerint követelheti. Ez a felfogás egyenesen beleütközik a rendelet 1. §-ába és a visszatartási jog alapelvébe. A rendelet nemcsak hogy nem érinti a kétoldalú szerződésből eredő visszatartási jogot, hanem egyenesen megerősíti azt. A vevő a rendelet 1. §-a értelmében is csak annyiban követelhet készpénzfizetés nélkül teljesítést, «*amennyiben* a nempénzbeli szolgáltatásra kötelezett félnek a szerződés szerint előre kell teljesítenie». Már pedig, ha a szolgáltatásnak részletekben kell történnie s a másik fél hátralékban van, a további szolgáltatást meg lehet tagadni.

A KT. 335. §-a ezt a tételt nem mondja ugyan ki az e §. második mondatának kivételekép, de az önként folyik az első mondat helyes alkalmazásából. A Ptk. törvényjavaslat 901. §-a második bekezdésének második mondata a további részletek visszatartására irányuló jogot csak arra az esetre mondja ugyan ki, ha a másik fél a viszontszolgáltatással *késedelembe* esik; ez alatt azonban a törvényjavaslat szóhasználata szerint a vétlen késedelem is értendő (922. §.). A moratórium nem változtat azon a tényen, hogy a halasztás alá eső pénztartozás *lejárt*, hanem ez irányban csakis a *vétkes* késedelem következményeit távoztatja el. Igaz, hogy a 6796/1914. M. E. számú rendelet 7. §-a szerint «a *lejáratkor* való nem-teljesítés esetére *bárminő módon* megállapított jogkövetkezmények nem állanak be, ha a szolgáltatást a lejáratkor azért nem teljesítették, mert a pénztartozással terhelt fél a moratóriumot vette igénybe». A «bárminő módon» kitétel elvileg a törvényben meghatározott jogkövetkezményeket is fedi. Ámde a hátralékos részlet címén gyakorolt visszatartási jog nem az adóst terhelő jogkövetkezménye a nemteljesítésnek, hanem egyszerűen annak kifejezése, hogy az eladó további szolgáltatása mindaddig nem válik *esedékessé*, amíg a vevő a hátralékot nem törleszti.

Pusztán ezzel az eredménnyel azonban nem érhetjük be, mert ez a megoldás ismét csak olyan függő helyzetet teremtene, amilyeneknek megszüntetésére a 6796/1914. M. E. számú rendelet elsősorban irányult. Ha az eladó megtagadhatná a további részletek szolgáltatását, de emellett egyúttal ragaszkodhatnék a szerződéshez s a moratórium leteltével utólagosan ajánlva fel — a vevő akarata ellenére — az időközben járt összes részleteket, követelhetné valamennyinek vételárát: arendelet célzatával ellenkező eredmény állana elő. Épen ezért nézetem szerint a vevőnek a rendelet 2. és 3. §-ában meghatározott elállási jogát erre az esetre is ki kell terjesztenünk. Teljesen mindegy e részben, hogy az eladó a további részlet szolgáltatását azért tagadja-e meg, mert a vevő az *erre* a részletre eső vételárra nézve él a moratóriummal, vagy pedig azért, mert a már *korábbról* hátralékos vételárra nézve veszi igénybe a moratóriumot. Egyik esetben sem lehet a vevőt akarata ellenére a szerződésben bentartani és a függőség hátrányait reáhárítani.

Viszont az eladónak is meg kell adni az elállás jogát, ha a vevő ragaszkodik a szerződéshez, de a hátralékra nézve nem akar a moratóriumról lemondani. Az eladót sem lehet terhelni azzal a kockázattal, amely a teljesítésnek bizonytalan időre halasztásával jár.*

Úgy vélem ezek szerint, hogy a rendelet a felvetett kérdést minden irányban megnyugtatóan oldja meg.

Dr. Szladits Károly.

* V. ö. (igaz, hogy vétkes késedelem esetére) Hiteljogi Dtár VI. 139. sz.

A moratórium és a váltóóvás.

A moratóriumrendeletek az óvatolásra hivatott személyeket nem tiltják el az óvás felvételétől még a moratórium hatálya alá eső papirok tekintetében sem. Az első rendelet 1. §-a 2. bekezdését («E halasztás ideje alatt az első bekezdés alá eső váltót, csekket és kereskedelmi utalványt bemutatni és azokra nézve óvást felvétetni nem lehet») talán még ily értelemben lehetne magyarázni; — bár a «felvétetni» szó világosan arra utal, hogy a tilalom a papir birtokosának és nem az óvatoló személynek szól. A jelenleg hatályban lévő, f. évi augusztus hó 12-én kelt moratóriumrendelet ép ilyen téves magyarázat megelőzése végett 2. §-ában már csak annak kijelentésére szorítkozik, hogy «a halasztás ideje alatt az 1. §. rendelkezése alá eső váltó, kereskedelmi utalvány, közraktári jegy és csekk tekintetében a fizetés végetti bemutatás és a fizetés hiánya miatt felvett óvás, csekknél pedig az 1908: LVIII. tc. 17. §-ában említett igazolás is hatálytalan».

Olyan papiroknál ugyanis, amelyeken külföldi váltókötelezettek szerepelnek, az óvás felvétele még azon esetben is tanácsos, ha a papir moratórium alá esik s így az óvás a belföldön hatálytalan; mert könnyen megtörténhetik, hogy az illető kötelezettre illetékes külföldi bíróság (különösen az angol, francia, belga vagy orosz bíróság) a nálunk hirdetett moratóriumot nem ismerik el óvásmentesítő oknak, mint ahogy nem ismerték el eddig ilyenül a külföldi moratóriumot a német bíróságok sem.

Tévesnek és a közjegyzői törvény 56., illetve 59. §-ába ütközőnek kell tehát tekinteni, ha egyes óvatoló személyek az ilyen óvás felvételét megtagadják; ilyen megtagadás esetén a papirok birtokosa helyesen cselekszik, ha a megtagadásról a közjegyzői törvény 56. §-a értelmében írásbeli nyilatkozatot kér.

Dr. Sichermann Bernát.

Az új moratóriumi rendelet.

Valamelyik év őszén a váratlan jó termés folytán a liszt ára tetemesen leszállt. A vidéki lisztkereskedők, akik rossz termést sejtettek, tavasszal és nyáron nagy mennyiségű lisztet vettek őszi és téli szállításra és a nem várt árhanyatlás folytán nagy összegeket veszítettek, és amint ilyenkor szokás, akkor számos kereskedő mindenféle kifogás és ürügy alapján átvételi kötelezettsége alul szabadulni iparkodott, mások pedig az árúról egyáltalán nem rendelkeztek és passziv resistenciát gyakoroltak.

Egy galiciai kereskedő, kinek nagy kötése volt és azon tetemes összegeket veszített, következő ötlethez fordult. Néhány nappal a kötés lejárta előtt megrendelte a malomnál az egész lisztmennyiséget egyszerre és levelében még sürgeti a liszt mielőbbi elküldését, mert raktárából teljesen kifogyott és a lisztre sürgős szüksége van, a levél végén utóiratképen azonban volt a következő kis értesítés. «Leider muss ich Ihnen melden, dass ich insolvent bin». Nem volt ugyan insolvens és itt is tudtuk, hogy az illető igen jómódú és fizetésképes egyén, de insolvenciát jelentett, azon egyszerű gondolatmenet alapján, hogy a malom nem fogja merni az árút elküldeni, nem fogja rábízni az árút még egy napra sem és így tehát legegyszerűbben szabadul a terhes kötés és a nagy veszteségtől. Tévedett, mert a vége az lett, hogy az árút ugyan nem kapta meg, azonban kénytelen volt az árkülönbözetet megfizetni.

Ezen galiciai kereskedő eszejárására élénken emlékeztet a m. kir. miniszteriumnak 6796/1914. számú új moratórium-rendelete, a melynek főbb intézkedéseinek eredménye rövidesen az lesz, hogy a vevő aki augusztus 1-e előtt, augusztus 1-e után leendő szállításra árút vásárolt, jogosítva van abban az esetben, ha az árú ára időközben emelkedett, az árú átadását követelni és igényelheti tehát az áremelkedésből járó nyereséget, ha pedig az árú ára leszállt, akkor menekülhet a kötés alól és szabadulhat a veszteségtől, ha a rendeletnek útmutatása szerint az eladónak az insolvenciáját bejelenti, vagyis a moratóriumot veszi igénybe.

Aki a gyakorlati életet ismeri, annak egy percig sem lehet kétsége az iránt, hogy a rendelet intézkedései ezt és talán csak ezt az eredményt fogják szülni. A vevőnek, aki nyersárút vásárolt, mely a háború folytán árában tetemesen emelkedett, mindig lesz elegendő készpénze, hogy az árút kifizethesse és ha nem lesz, pénzt könnyen fog találni, hiszen az árú a piacon azonnal készpénzért eladható; aki azonban oly árút vásárolt, amely időközben értékében csökkent, aki az asztalosnál bútort rendelt, aki házat vagy földet vett, az insolvenciát jelent, hivatkozik a moratóriumra és bizton számíthat arra, hogy terhes szerződésétől szabadul, mert az asztalos nem szállíthatja a butort, és a föld vagy a ház eladója nem adhatja az átiratási engedélyt, ha nem kapja az igért fizetést.

És vajjon igazságos és méltányos-e, hogy a háború okozta árhanyatlásnak következményeit egyedül az eladó viselje?

A rendelet alapeszméje igen helyes és szép. A kereskedő, aki az őszi idényre nagy mennyiségű ipari cikket rendelt és most a kiütött háború folytán azt átvenni, kifizetni és eladni nem képes, bizonyos mértékben oltalomra és pártfogásra szorult, de kérdem, vajjon az a kisiparos, aki már a női blouzok, a férfiingek vagy az asztalok egy nagy részét elkészítette, az nem szorult oltalomra, és helyes-e a kár egész súlyát az iparosra hárítani?

Vagyonos ember 1914 augusztus 1-e előtt az iparosnál öt szoba bútort rendelt, a megrendelő tervei s rajzai alapján. A szállítás részletenként és a fizetés készpénzben az egyes részletek szállítása után eszközlendő. Az iparos hozzáfogott a munkához és egy szoba bútorral már teljesen elkészült, a többi pedig munkában van. A vevő kijelenti, hogy a moratóriumot fogja igénybe venni. Az iparos pénz nélkül szállítani nem képes és fizetés nélkül szállítani nem mer. Elállhat az üzlettől! De mit csináljon a kész bútorral? Elviheti a Tisza Kálmán-térre és eladhatja potom áron, vagy pedig enged a megrendelő zsarolásának, és elengedi a vételár felet, amely engedményért a megrendelő a moratórium kedvezményéről lemond, mert éppen erről az összegről rendelkezik. Felhozhatnék száz és száz ilyen és hasonló esetet, de nem szaporítom a példákat, mert már ezen egy példából is megállapíthatom azt a tételt, hogy mindazokban az esetekben, amidőn a vállalkozónak nagy mennyiségű megrendelésszerű árút kell előállítania, amelyre a nyers anyagot már beszerezte vagy az árút már munkába fogta, mindazokban az esetekben továbbá, ahol az eladónak árút kell szállítania, mely időközben értékében csökkent, vagy jelenleg nagyobb tömegben el nem adható, az eladó a vevő önkényének lesz kitéve és méltánytalanul károsulni fog.

Értem és helyesnek tartom a kormány azt az intencióját, hogy a vevő, aki más viszonyok között és más feltételek alatt tömegárúkat rendelt és azokat jelenleg el nem adhatja, bizonyos oltalomra szorult és nem kényszeríthető a vételár kifizetésére, midőn előreláthető, hogy az árút jelenleg el nem adhatja, de azt hiszem, hogy egyrészt nem szabadna a tranzakciónak, az eddigi viselkedésnek és az eddigi cselekvéseknek egész hátrányát és egész kárát az eladóra hárítani, másrészt megint vannak esetek, ahol az eladók is oltalomra szorulnak, amidőn ők sem tudnak szállítani még a genusbeli árút sem, mert az árú beszerzése vagy a nyersanyag feldolgozása felette nagy és csaknem leküzdhetetlen akadályokba ütközik.

Szivesen elismerem, hogy a kormány nagy és nehéz feladat előtt állott, midőn hozzáfogott a moratórium kérdésének igazságos és méltányos megoldásához és a különböző ellentétes érdekek jogos kiegyenlítéséhez.

Az eddigi rendeleteknek azonban ez még nem sikerült. Rendeletek útján az ellentétes érdekeket kiegyenlíteni és a folyton felmerülő új meg új kérdéseket méltányosan eldönteni, teljességben lehetetlen is. A törvényhozó nem képes az életben felmerülő összes esetekre szabályt felállítani, mennél részletesebb casuistikába bocsájtkozik, annál hiányosabb a szabálya és annál sérelmesebb arra az esetre, amelyre a törvényhozó nem gondolt. A szabály, amely a vevő érdekét megóvni iparkodik, sérti az eladó érdekét, amint megfordítva az eladó érdekének egyoldalú megóvása a vevő jogát sérti.

Az ellentétes érdekek méltányos kiegyenlítése csakis az összes fenforgó körülmények és viszonyok tekintetbevétele és mérlegelése mellett lehetséges. Nincs törvényhozó, aki a folyton változó élet összes eseteit előre kiszámítani s átgondolni tudná. A konkrét eset eldöntését a bíróra kell bízni, oly kivételes esetekben pedig, midőn a törvényhozó azt látja, hogy a fennálló törvények szigorú alkalmazása méltánytalanságra vezetne, ki kell terjesztenie a bíró hatalmát és egyenlő szabályként neki azt a parancsot adni: Légy méltányos.

Kétoldalú még függőben levő szerződéseknél, hol mind a két félnek még szolgáltatni kell és mindegyik fél egyaránt hitelező és adós is, ezeknek a szerződéseknek a változott viszonyok folytán miként eszközlendő lebonyolítására vagy teljesítésére, azok felbontására és elhalasztására a törvényhozás általános szabályt, mely mindkét félre és minden esetben méltányos volna, — felállítani nem képes.

Ezeknek a kérdéseknek az eldöntése csakis a bíróra bízható, aki a fenforgó eset összes körülményeinek tekintetbe vétele és mérlegelése mellett hozhat méltányos és igazságos határozatot.

Igen helyesen deklarálja a rendelet, hogy a háborúnak, mint erőhatalomnak a jogügyletek teljesítésére gyakorolt hatását nem érinti.

Szem előtt kell azonban tartanunk, hogy a jogtudomány mai álláspontja szerint már azt a tételt genus perire non censetur vagy, hogy a pénz szolgáltatás lehetetlenné nem válik és a fizetőképességért az adós mindig felelős, feltétlenül alkalmazhatónak már nem találja * és a jelen háború legfényesebben igazolja, hogy ezeknek a tételeknek feltétlen alkalmazása nemcsak méltánytalanságra, de igazságtalanságra vezet.

A gyakorlati élet már ez ideig is mutatta, hogy számos esetben a méltányosság és igazság megkövetelné, hogy nem a vevő, aki pénzt szolgáltatni tartozik, mentessék fel szolgáltatási kötelezettsége alól, hanem az eladó, aki a genusbeli dolgot tartozik szállítani. Éppen úgy mutatja a gyakorlat, hogy a megrendelőnek a vállalkozóval szemben engedett fizetési moratórium rendszerint a vállalkozó kijátszásával és jogtalan károsításával jár.

Ebből látjuk, hogy azok a kérdések, vajjon az eladónak vagy a vevőnek engedtessék-e halasztás, vagy ami a halasztásnak rendszerinti következménye, vajjon az eladó mentessék-e fel a szállítás alól, vagy a vevő az átvétel és fizetés alól, csakis a fenforgó összes körülmények tekintetbe vétele mellett, a bíróság által dönthetők el.

Nyilvánvaló az is, hogy akár a vevőt, akár az eladót mentjük fel a kötelezettsége alól, ez a felmentés csaknem kivétel nélkül a másik fél károsításával fog járni, a bíróság feladata és hatáskörébe kell, hogy tartozzék tehát az is, hogy egyúttal a kártérítésről is ítélhessen és megállapíthassa, hogy ki és mily mérvben viselje a szerződés nemteljesítéséből eredő kárt.

A kár mikénti felosztására és ki által való viselésére leghelyesebben azt a tételt állíthatnók fel, melyet a T. 1846. §. a vétlen károkozásra állított fel, t. i. hogy a kártokozó a sértett vagyoni kárát annyiban köteles megtéríteni, amennyiben a fenforgó körülményekre, különösen az érdekelt felek vagyoni viszonyaira való tekintettel a méltányosság megkívánja.

Midőn azonban mindezeknek a kérdéseknek az eldöntését a bíróságra bízni és emellett a bíróságot szélesebb hatáskörrel felruházni kívánom, magától értetődik, hogy nem gondolhatok arra, hogy a bíróság ezekben a kérdésekben a perrendtartás szabályai szerint járjon el és ítéljen. Kivételes esetek, kivételes hatalom, kivételes bíróságot és kivételes eljárást követelnek.

Legalkalmasabbnak vélném mindezeknek a kérdéseknek méltányos és jogos megítélésére a választott bíróságot, mely állana a törvényszéki elnök, vagy a kormány által kijelölt bíróból mint elnökből és a felek által választott egy-egy bíróból. A bíróság mint választott bíróság jár el. A tárgyalás szóbeli és nyilvános. Emellett alkotandók oly szabályok, amelyek alapján a bíróság elnöke megtehesse mindazokat az intézkedéseket, amelyek a bíróság sürgős megalakulása és az ügy sürgős elintézése érdekében szükségesek. *Dr. Wittman Mór.*

A külföldiek követelései és a háború.**

XVII. Az angol bírósági gyakorlatban nincs præcedens eset arra, hogy a háború megszüntetné a brit állampolgárok és a külföldi ellenség közt a háború előtt létrejött nyílt kereskedelmi társaságot. A Griswold v. Waddington-eset — amint Schuster kifejti — az ellenkező álláspont igazolására már csak azért sem használható fel, mert ebben az ügyben hozott ítélet indokolása maga kiemeli azt, hogy a felmerült kérdés eldöntése céljából a bíróságnak nem kellett azt vizsgálnia, vajjon a háború idején az alperes és a Nagybritanniában levő társtag között a társasági viszony fenállott-e, amiből következik, hogy a bíróság ezzel a kérdéssel nem is foglalkozott.

XVIII. Vannak írók, akik azt állítják, hogy az angol részvénytársaságoknak azok a tagjai, akik külföldi ellenségnek tekintendők, a háború kitörése folytán megszűnnek részvényesek lenni, a háború befejeztével azonban feltámad joguk részvényeik értékének visszakövetelésére, amely érték alatt azon értéket kell érteni, amellyel e részvények a háború kitörése előtti időben bírtak.

Schuster kimutatja, hogy erre az angol bírósági gyakorlatban szintén nincsen præcedens.

A szabály tehát az, hogy az angol részvénytársaságoknak külföldi ellenség számába jövő tagjai a háború idején is megmaradnak tagsági minőségükben, azonban osztalékot és a kölcsönkötvények kamatát a háború idején nem követelhetik s nekik sem osztalék, sem kamat nem fizethető, kivéve, ha a kölcsön oly bemutatóra szóló értékpapirokban van inkorporálva, amelyeknél a tulajdonos ellenséges vagy nem-ellenséges minősége nem vizsgálható. A háború befejeztével azonban az osztalék és a kamat követelhető, megjegyzendő azonban, hogy az időközben visszafizetendő kölcsönkötvények esedékessége napjától kezdve kamat nem jár és hogy a részvényeseknek az osztalékra való joga attól függ, vajjon az időközben esedékessé vált befizetési kötelezettségüket teljesítették-e (Westlake, International Law, 2. kötet, War, 49. és köv. lapok).

XIX. A külföldi ellenség vagyonára vonatkozó tengeri biztosítási szerződéseket az angol bírósági gyakorlat a háború által megszüntetteknek tekinti.

A Furtado v. Rogers-esetben hozott ítélet, amely, megjegyzendő, 112 évvel ezelőtt keletkezett, kifejti, hogy a háború kitörése után kötött tengeri biztosítási szerződések eo ipso semmisek. De semmisek az ítélet szerint azok a tengeri biztosítási szerződések is, amelyek a háború kitörése előtt köttettek, mert — amint az ítélet mondja — «az ily szerződések érvényességének elismerése esetében a külföldi biztosíthatná magát minden baj ellen, amelyet a háború okoz». «Az ellenséget nem igen károsítaná a zsákmányjog alkalmazása, ha bizonyos lehetne afelől, hogy a biztosítótól a kártérítést megkaphatja.» «Miután megállapítható, hogy a háború tartama alatt az ellenséggel a kereskedelmi forgalom tiltva van, magától értetődik, hogy az olyan szerződés, amely arra irányul, hogy az ellenség vagyona a támadástól megóvassék, szintén tilos.»

Az ítélet szerint a biztosítási díjat sem kell visszafizetni, mert a biztosítási szerződés a háború előtt köttetvén, abban az időben megengedett volt s más veszélyekre vonatkozott, mint amelyek Nagybritannia tengeri hatalma által történt lefoglalásból származnak.

XX. A biztosítás más ágainál a szerződés fenntartása magában véve elképzelhető lenne, minthogy azonban a legtöbb esetben szabályszerűleg visszatérő időközökben biztosítási díjakat kell fizetni, amelyek lefizetésének elmulasztása a szerződés megszüntét vonja maga után, előfordulhat az az eset, hogy a kereskedelmi forgalom betiltása következtében a díjak nem érkeznek meg s így a biztosítási szerződéssel szerzett előny veszendőbe megy (Schuster).

Tűz, jégeső, baleset és más hasonló veszélyek elleni biztosításoknál ebből nem származik nagyobb hátrány, mert a biztosított saját hazájában hasonló vagy csak kevéssel magasabb biztosítási díj mellett fedezheti esetleges kárát; másként áll azonban az eset az életbiztosításoknál, ahol a magasabb kor a biztosítási díjnak jelentékeny emelését jelenti.

Ily biztosítási ügyekre vonatkozó angol bírósági esetek nincsenek. Az amerikai bírósági gyakorlat azonban egy esetben (New-York Life Insurance Co v. Statham) arra az álláspontra helyezkedett, hogy az életbiztosítási szerződés, ha a biztosított külföldi ellenség, a háború kitörése folytán hatályát veszti, azonban a biztosítottnak megvan az a joga, hogy életbiztosítási kötvényének a háború kitörése idejében taksálható értékét a biztosítótól követelhesse (Schuster).

Egyébként a biztosító társaságokra vonatkozólag az angol jog álláspontja az, hogy az angol biztosító-társaság külföldi ellen-

* L. Titze. Die Unmöglichkeit der Leistung 2. és 9. l. — Entscheid. d. R. G. B. 28. S. 224. B. 57. S. 119. — Kleineidam. Unmöglichkeitslehre Iherings Jahrb. B. 43. S. 110.

** Az előbbi közl. l. a 34., 35. és 36. számban.

ségnek csak akkor tartozik a biztosítási összeget megfizetni, ha a biztosítási szerződés a háború kitörése előtt köttetett és a fizetési kötelezettség beálltát előidéző tény a háború kitörése előtt következett be. Nem áll be a fizetési kötelezettség, ha ez a tény a hadviselő felek által alkalmazott rendszabály következtében jött létre. A háborúnak azonban valósággal kitört háborúnak kell lennie, a háborúval való fenyegetésnek ez a szerződésszüntető hatása nincs meg (Goldschmidt).

XXI. Nagybritanniában megnyílt csőd esetében a külföldi ellenség követelését bejelentheti ugyan, de a háború tartama alatt a csődvagyon felosztása esetében nem igényelheti járulékát; a háború megszünte után azonban erre vonatkozó jogait érvényesítheti (Goldschmidt).

XXII. Érdekes itt megemlékezni arról, hogy az angol jognak ez a ridegsége bizalmatlanná tette a németeket az angol biztosítótársaságokkal szemben, amelyek a Németbirodalomban egyre tágabb teret hódítottak maguknak. Az 1905. évben tizenkilenc angol biztosítótársaság erre a következőket jelentette ki: 1. kötelezik magukat arra, hogy háború idején épenúgy mint béke idején eleget tesznek azoknak a kötelezettségeknek, amelyek a Németbirodalomban kötött biztosítási szerződésekből rájuk hárulnak, 2. kijelentik, hogy a Nagybritanniában érvényben álló semmiféle törvény nem akadályozná meg őket abban, hogy eleget tegyenek a Németbirodalomban elvállalt kötelezettségeknek.

Ennek a kijelentésnek — amint Wehberg mondja — jogilag nem sok értéke van, mert a magánjogi természetű kijelentések nem változtathatják meg a közjognak fent ismertetett elveit.

Ez a kijelentés azonban alapul szolgált arra, hogy Bassermann képviselő a Reichstagon 1906. évi február 19-én azt a kérdést vesse fel, vajjon angol-német háború esetében az angol biztosító társaságok a biztosított német állampolgároknak fizetni fogják-e a biztosítási összegeket s vajjon az angol törvény ebben őket nem akadályozza-e meg. Gróf Posadowsky az interpellációra azt válaszolta, hogy amennyire ő a helyzetről magának ítéletet alkothatott, az angol biztosító-társaságoknak *joguk* van a biztosítási összegeket kifizetni, azonban úgylátszik, hogy a német biztosítottak nem peresíthetik a biztosítási összegre vonatkozó követeléseiket.*

Ha itt megemlítem, hogy valószínűleg Bassermann interpellációja indította a német kormányt arrá, hogy ezzel a kérdéssel foglalkozzék és a következő évben tartott hágai békeértekezleten a fent ismertetett javaslatot megtegye, akkor azt hiszem, ezzel a német javaslatnak egész horderejét és perspektiváját megvilágítottam.

XXIII. Az angol jognak fent ismertetett szabályaihoz ezek után még csak azt kell hozzátennem, hogy ezeknek a szabályoknak alapgondolata szerint a háborút nem csak az egyik állam fegyveres ereje viseli a másik állam fegyveres erejével, a háború nem pusztán az ellenséges hatalom mint ilyen ellen irányul. A forgalom tilalma — mondja Schuster — nem kevésbé hatásos fegyver, mint a kard és lövedék. Az ellenséges állam polgárainak károsítása, a szerzési források elzárása, élelmiszereik megdrágítása mind a háború célját előmozdító rendszabályok, amelyeknél méltányossági elvek csakis akkor érvényesülnek, ha a főcél: az ellenség károsítása e méltányossági rendszabályok által nem érintetik.

XXIV. A francia jog szabályaira már fentebb is utaltam, amikor a hadiszabályzat 23. cikkének *h)* pontja történetével foglalkoztam.

Ezt az utalást most annyiban kell kiegészítenem, hogy az az 1870/71. évi háborúban a francia kormány szükségesnek látta olyan rendelet kibocsátását, amelyben eltiltott az ellenséggel minden kereskedelmi forgalmat.** Ebből következik hogy a francia jog a háború kitörésekor nem működik olyan automatikusan, mint az angol jog, hanem szükség van arra, hogy a kereskedelmi forgalom eltiltassék s csak ennek a tilalomnak hatása érzik majd meg az ellenséges hitelezők követeléseinek érvényesítésénél.

Tekintettel azonban arra, hogy Franciaország megerősítette a szárazföldi háború törvényei és szokásai tárgyában létrejött egyezményt és az ahhoz csatolt Szabályzatot, tekintve továbbá, hogy ekként a Szabályzat 23. cikkének *h)* pontja a francia államra is kötelezővé vált, tekintve végül, hogy a francia kormány a fent ismertetett hivatalos nyilatkozatában a 23. cikk *h)* pontjára vonatkozólag a német felfogást osztotta: francia állampolgároknak magyar állampolgárok elleni követeléseit és jogait nem lehet megszünteknek, ideiglenesen hatályon kívül helyezetteknek vagy nem peresíthetőknek nyilvánítani mindaddig, amíg arról nem értesülünk, hogy a francia kormány eddigi nézetét megváltoztatta vagy amíg a francia bíróságoknak olyan határozatairól nem nyerünk értesülést, amelyek azt mutatják, hogy ezek a magyar hitelezők követeléseivel szemben más álláspontot foglalnak el. Csakis ezekben az esetekben nyílnék meg a retorzió alkalmazásának lehetősége a moratórium-rendelet 11. §-a alapján.

Ki kell azonban itt emelni, hogy a moratórium-rendelet egyébkénti hátrányait, épúgy, mint a juristitium-rendelet által előidézett hátrányokat a francia hitelezőnek magyar állampolgár ellen fennálló joga vagy követelése érvényesítésénél épúgy el kell viselnie, mint a magyar hitelezőnek, mert külföldi állampolgárnak nem lehet több joga Magyarországon, mint amennyit a magyar jog a magyar állampolgárnak enged.

XXV. Szerbiával már másként állunk. Szerbia ugyanis nem erősítette meg a szárazföldi háború törvényei és szokásai tárgyában a *második* hágai békeértekezleten létrejött egyezményt és szabályzatot s így vele szemben nem vagyunk kötelezve arra, hogy a Szabályzat 23. cikkének *h)* pontját alkalmazzuk s viszont velünk szemben Szerbiát sem terheli ilyen kötelezettség. Szerbiával szemben tehát csak a szárazföldi háború törvényei és szokásai tárgyában az *első* hágai békeértekezleten létrejött egyezmény és szabályzat betartására lennénk kötelezve, amelyben, amint már fent kimutattam *nem foglaltatik oly tilalom*, amely megakadályozna bennünket abban, hogy a szerb hitelezők jogait és követeléseit megszünteknek, ideiglenesen hatályon kívül helyezetteknek és nem peresíthetőknek jelentsük ki.

Minthogy pedig Szerbia — ha a napilapokban megjelent hireknek hinni lehet — az első hágai békeértekezleten létrejött hadiszabályzatot is többszörösen megsértette, még azt az álláspontot is el lehet foglalni, hogy vele szemben mi sem vagyunk a hadiszabályzat megtartására kötelezve, illetőleg, megfelelő represszáliákkal élhetünk annak következtében, hogy Szerbia a hadiszabályzatot nem tartja be.

Ily represszália gyanánt szolgálhatna a szerb állampolgárok jogaira és követeléseire vonatkozó az a kinyilatkoztatás, hogy ezek a jogok és követelések megszűntek, ideiglenesen hatályon kívül vannak helyezve vagy nem-peresíthetők.

E kinyilatkoztatásnak azonban illetékes helyről kellene megtörténnie, mert enélkül csak a retorzió fegyverével élhetnének bíróságaink a szerb hitelezőkkel szemben; a retorzió alkalmazása azonban feltételezi, hogy a szerb bíróságoknak a magyar hitelezőket hátrányos elbánásban részesítő határozatairól értesüljünk.

XXVI. Oroszországgal szemben lényegileg ugyanazt az álláspontot kell elfoglalni, mint Franciaországgal szemben, esetleg, ha Oroszország a második hágai békeértekezleten létrejött hadiszabályzatot megszegné, vele szemben is a represszáliák alkalmazására kerülhetne a sor.

XXVII. Álláspontomat ekként az angol, francia, szerb és orosz hitelezők jogaival és követeléseivel szemben úgy a hágai egyezmények, mint a nemzetközi jog többi szabályai alapján részletesen megvilágítottam s így az a tétel amelyből kiindultam, neveze tesen, hogy a moratórium-rendelet 11. §-ának rejtettebb vonatkozásai is vannak, immár tisztázottnak tekinthető.

A fentiekkel azonban összefügg még egy kérdés, amelynek tisztázását megkísérelni itt el nem mulaszthatom. A kérdés az, hogy vajjon a fenti álláspontból és a moratórium-rendeletből vonható-e oly következtetés, amely abban állna, hogy az ellenséges államoknak azok a polgárai, akik itt Magyarországon adósként szerepelnek, a moratórium-rendelet által az adósoknak nyujtott kedvezményt igénybe nem vehetik.

(Folyt. köv.) *Dr. Berinkey Dénes.*

* Wehberg, id. ért. 206. l.

** D espagnet, Cours de droit international public, 540. és 541. l.

Egy-két aktuális jogi kérdés.

Előfordult, hogy nagyobb betét tulajdonosa azzal követelt a moratórium által biztosított összegen túlmenő rögtöni kifizetést, hogy különben egész betétje a moratórium lejárta napjára felmondottnak tekintessék. Érvényes-e az ilyen betét-felmondás?

A válasznál úgy a júl. 31-iki, mint az aug. 12-iki rendelet tekintetbe jöhet, mert ilyszerű felmondás úgy aug. 15-ike előtt, mint 15-ike után történhetett. Mindkét rendelet elég szépen oldja meg a kérdést.

Az első rendelet 3. §-a nem azt mondja csak, hogy 200 koronán felüli *kifizetés* nem követelhető, hanem a halasztást nem terjeszti ki «a betéti üzlettel foglalkozó intézeteknél betéti könyvre vagy folyószámlára elhelyezett betétekre kétszáz korona erejéig». Halasztás alá esik tehát kétszáz koronát meghaladó betétnek nemcsak kifizetése, hanem felmondása is. Midőn az idézett rendelkezés kétszáz koronáig minden betétet kivesz, evvel a felmondási feltételeken nem teszi túl magát, hanem a takarékpénztárak még e kétszáz koronánál is ragaszkodhatnak a kikötött felmondási határidőhöz. De egyszersmind ezen szorosan magyarázandó moratórium-kivétel a moratórium alá helyezi, illetve az alatt tartja az összes kétszáz koronát meghaladó betéteket *minden jogi vonatkozásukban,* tehát azoknak felmondását is.

Hasonló eredményre vezet a második, aug. 15. óta hatályban lévő rendelet 5. §-a. Ezen szakasz első bekezdése azt statuálja, hogy «aug. 1-je előtt elhelyezett betétekről a betevő az e rendelettel engedett halasztás ideje alatt csak az alább következő korlátok között *rendelkezhetik*». E korlátok nagyjában abban állanak, hogy «havonkint kétszáz korona kifizetése követelhető». Az 5. §. ezen szövegezéséből nézetem szerint észszerűen ez a következtetés vonható le: minden rendelkezés tiltva van, mely az 5. §-ban felemlített «korlátok» között nincs ben; miután azonban havonkint kétszáz koronát meghaladó összegnek felmondása nincs ezen «*korlátok*» között felemlítve, nyilvánvaló, hogy az 5. §. első bekezdésének általános szabálya áll, hogy az ilyen «rendelkezés» halasztás alá esik. A havonként kétszáz koronát meghaladó felmondás tehát a moratórium tartama alatt nem jogszerű, bármily hosszú időre is szólna, s oly felmondás csak a moratórium lejárta után alkalmazható.

Nem kell tehát takarékpénztárainknak félniök, ily zsarolásszerű módon nem lesz lehetséges a moratórium intencióit kijátszani.

Kérdés tárgyává tétetett, hogy köteles-e a pénzintézet oly betétet kifizetni, mely aug. 1-je előtt szabályszerűen mondatott fel pl. aug. 10-ére vagy szept. 15-ére? Nem kívánom ebbeli álláspontomat bővebben indokolni. De kétségtelennek tartom, hogy az ily szabályszerűen felmondott betét esedékessége is «magánjogi ügyleten alapuló olyan kötelezettség teljesítése», illetve oly «lejárt pénztartozás fizetése», melyre mindkét rendelet általános szabálya kiterjed és amely alól sem a fent idézett 3. §., sem pedig a második rendelet 5. §-a kivételt elő nem ír.

Kereskedelmi társaságok vagy más magánjogi személyek *élethossziglan* alkalmazott tisztviselői hadbavonulásuk ideje alatt kényszerjoggal tarthatnak-e igényt fizetésükre?

Miután a magántisztviselőknek szóló legtöbb szolgálati pragmatikában a háború esetére intézkedés nem foglaltatik, ez a vita, amenynyiben azt az igazgatóság humanitása eleve ki nem zárja, igenis felmerülhet.

Nem hiszem, hogy analogiákkal e kérdésnél célt érhetnénk. Ha az illető intézet szolgálati szabályzata, ami többször megtörténik, az egyéves önkéntesi szolgálatba való bevonulásról intézkedik, ha a tisztviselők hosszabb betegeskedésének esetét szabályozza, ezek oly annyira más tartamú és más természetű kimaradások, hogy a reájuk vonatkozó szabályokból útbaigazítást nem kaphatunk. A köztisztviselőkre vonatkozó jogszabályok sem irányadók, mert a közjogi viszonyok nem lehetnek a magánjogi viszonyoknál döntők.

De az illető társaságok fegyelmi szabályzatában sem fogunk választ találni. Vagy jobban mondva, úgy vélem minden társaságnál csak annyiban fogunk a tisztviselők hadbavonulására szabályozást találni, hogy ez semmi esetre sem fegyelmi ok. El sem képzelhető oly fegyelmi szabályzat, mely szerint a háborúba való bevonulás indokolatlan elmaradásnak volna tekinthető. Kétségtelen tehát, hogy a katonának bevonultak fegyelmileg el nem bocsáthatók.

De ha fegyelmi úton el nem bocsáthatók a katonák, nem jár-e ennélfogva okvetlen a fizetés is? Mert az életfogytiglan és nem felmondásra alkalmazott magántisztviselőknél mintha már általános szabállyá fejlődött volna ki az a vélemény, hogy ha nincsenek fegyelmi alatt, okvetlen jár a fizetésük.

Úgy gondolom, hogy a helyes nyomra csak a *vis major* jogrendszere vezethet. Mert az Ipartörvény 96. §-át még az iparossegédnek tekinthető élethossziglan alkalmazottakra sem lehet vonatkoztathatni. Hiszen az élethossziglan alkalmazás *fogalmilag* kizárja az önhibáján kívüli elbocsátást. Fontosabb a KT. 56. §-a, amely következőleg szól: «A kereskedősegéd, ki szolgálata teljesítésében vétlen baleset miatt ideiglenesen gátoltatik: ezért igényeit a fizetés és ellátáshoz el nem veszti. E kedvezmény őt azonban csak hat heti időtartamra illeti».

Miután a legtöbb élethossziglan alkalmazott kereskedelmi cég szolgálatában áll s legalább is kereskedelmi segédnek tekinthető, a KT. 56. §-ából az következik, hogy a hadbabehívás ez esetben minden esetre «vétlen balesetnek tekintetvén,» hat hétig okvetlen jár a fizetés, azontúl azonban kötelező intézkedés nincs.

A hat héten túl azt ajánlanám azon intézeteknek, melyeknek alapszabályaiban más útmutatás nincs, hogy tegyenek különbséget családosak és nőtlenek, valamint katonatiszti rangban bevonultak és legénységhez tartozók között! Nem szabad elnézni, hogy a bevonult magántisztviselők családtagjai nyomornak legyenek kitéve; de dupla fizetés se járja, mert az se volna szép, ha valaki a hazáért való küzdést fizetésjavításra használná ki.

Szintén az erőhatalom szabályaiban kell eligazodni, hogy ha a háborúnak a személyes természetű munkaszerződésekre gyakorolt befolyását kutatjuk. Az ügyvédekről gondoskodott az igazságügyminiszter, mert a bevonultak tárgyalásai elhalasztatnak, tehát a háború nem bonthatja fel az ügyvéd megbízási szerződését. De mi lesz az építőmesterek, szabók s más iparosoknál történt megrendelésekkel, ha a szállítás a főnök és alkalmazottai bevonulása miatt lehetetlen? Kétségtelen, hogy a vállalkozó mentesül, s kártérítésre se köteles. De a megrendelést elvesztette. S a megkezdett munkát nem fizeti meg neki senki. Nem lehetne kormányrendeletileg vagy társadalmi szervezet útján arról gondoskodni, hogy a hadbavonultak a háború tartama alatt a szerencsésebb itthonmaradtak konkurrenciája folytán tönkre ne tétessenek?

Dr. Gündisch Guidó.

Kivételes jogot statuált-e a kétoldalú szerződések teljesítését szabályozó kormányrendelet?

A címbeli kérdés nem a kormány-rendelet kútfői minőségére, hanem a vele dekretált jogszabályok tartalmára értendő.

A rendelet kétoldalú szerződések teljesítését tudvalévően csak azon az egyetlen ponton szabályozza, hogy a nem pénzbeli szolgáltatásra kötelezett fél jogi helyzetére és viszont, mi befolyása van annak, hogy a másik fél pénzbeli kötelezettségére a moratórium kiterjed?

A rendelet kibocsátását igen sok tárgyalás és konsziderálás előzte meg.

A legkülönbözőbb javaslatok merültek fel ezek során, úgy a szabályozás terjedelmére, mint módjára nézve. Mindenkinek el kell ismernie, hogy igazságügyi minisztériumunk helyes érzékkel oldotta meg azt az igen nehéz feladatot, hogy a különféle gazdasági érdekek természetes harcában és a legkülönfélébb javaslatok tömegében olyan szabályozást találjon, mely a háború által érintett jogi terület ezen parcelláján az igazságosság és a természetes kölcsönösség követelményeinek mindenben megfelel, s épen ezért az érvényben levő jogtól alig hajlik el.

A hosszú érés eredménye tehát egészséges gyümölcs lett. Viszont azonban a forgalomban emiatt sokáig tartott a teljes jogbizonytalanság. Ennek is megvolt azonban az a haszna, hogy az érdekelteket kétoldalú szerződéseik lebonyolításában a kölcsönös megállapodásra utalta.

A másik következménye annak, hogy a kormányrendelet annyi ideig késett, az lett, hogy az 1914. augusztus 1-e előtt kötött kétoldalú szerződéseik teljesítésére nézve a jogállapot szempontjából három időszakaszt kell különböztetnünk aszerint,

hogy a nem pénzbeli teljesítés augusztus 1-től augusztus 14-ig, vagy augusztus 15-től szeptember 10-ig vagy végül szeptember 11-től szeptember 30-ika között esedékesek.

Tudvalévően az augusztus 1—14. között esedékes nempénzbeli szolgáltatásra az első moratóriumrendelet szintén kiterjed, s így ezen szolgáltatások teljesítése ezen idő alatt függőben maradt, továbbá, hogy a kiegészítőrendelet szeptember 11-én lépett csak életbe.

Nem szólva itt arról, hogy 1914. augusztus 1. előttről igen sok oly nem pénzbeli szolgáltatás maradt teljesítetlenül függőben, melyek szerződés szerint addig teljesítendők lettek volna ugyan, mégis 1914. augusztus 1-e utánra halasztódtak, akár azért, mert a felek így állapodtak meg, akár, mert a nem pénzbeli szolgáltatásra kötelezett fél, vagy a másik a teljesítésre a határidő meghosszabbítását kérte, akár végül, mert a nempénzbeli szolgáltatásra kötelezett fél vétkesen, vagy vétlenül, egyszerűen nem teljesített.

Nem szólva továbbá arról, hogy az alkalmazandó jogszabályok szempontjából az 1914. szeptember 30-ika után, illetve a moratórium megszüntetése után esedékes szolgáltatások (kiegészítő-rendelet 3. §. 4. bekezdés) ismét elkülönülnek.

Látnivaló tehát, hogy a bírónak csak ezen, a viszonylag nem nagy területen is nehéz feladattal kellene megküzdenie, ha mindenkor elsősorban azt nézi, hogy a teljesítés mikor lett esedékes, s ha ehhez képest neki különféle jogszabályt kell alkalmaznia.

Ezért van nagy fontossága annak a kérdésnek, hogy a kiegészítő rendelettel statuált jogszabályok mennyiben különböznek a különben érvényes jogtól? Ha ezen különbségre nézve tisztán látunk, tehát megállapítottuk, hogy a kiegészítő-rendelet szabályaiban mennyi a rendes és mennyi a kivételes jog, megkönnyítjük a jogalkalmazás munkáját, s hozzájárulunk, hogy a bírói gyakorlat a helyes utat megtalálja.

Mindenek előtt vitátlannak kell tekintenünk, hogy a moratórium-rendelet az augusztus 1-e előtt kötött kétoldalú szerződéseknél a pénzbeli szolgáltatásra halasztást enged akkor is, ha a viszonos, nem pénzbeli szolgáltatás augusztus 1. után teljesítendő.

Ennek ellenkezőjét ugyan a kiegészítő-rendelet kibocsátása előtt sem lehetett helyesen vitatni, azonban nem azért, mintha például a vételárkövetelés nem még csak az árú szolgáltatásával, vagy annak kellő felajánlásával keletkeznék, hanem már a szerződés megkötésekor.* Döntő a moratóriumrendelet 1. §-a szerint csakis az ügylet kötésének időpontja. Ha az ügyletet a felek augusztus 1-e előtt kötötték, a moratórium a pénzbeli szolgáltatásra akkor is kiterjed, ha a viszonos, nem-pénzbeli szolgáltatás augusztus 1-e után teljesítendő.

Úgylátszik azonban, hogy a kiegészítő-rendelet világos rendelkezései mellett is ki kell emelni azt is, hogy ez a rendelet az augusztus 1-je után teljesítendő, nempénzbeli szolgáltatásokért járó pénztartozásokat a moratórium alól nem vette ki.**

Ámde ezzel szemben mindenekelőtt rendes, vigens jog az, hogy noha a moratórium kiterjed az említett esetekben is a pénztartozásokra, a nempénzbeli szolgáltatásra kötelezett teljesíteni mégsem köteles másképen, mint ahogyan a szerződő felek a viszonos teljesítésekre nézve megállapodtak.

Ez a tétel magából a kétoldalú szerződések synallagmatikus természetéből folyik.

A szerződés kétoldalúságának két korollariuma: az egyszerű visszatartási jog (exceptio non adimpleti contractus) és az elállási jog.

Az említett első, a kétoldalú szerződések jogi természetével együttjáró fűződvényre: az egyszerű visszatartási jogra nézve már a Digestákban olvassuk (L. 50. D. de A. E. V. 19. l.): «Bona fides non patitur, ut, cum emtor alicuius *legis beneficio* pecuniam rei venditae debere desisset, antequam res ei tradatur, venditor tradere compellatur et re sua carere...»

A második korollariumra: az elállási jogra nézve ugyanebben a forráshelyben leljük meg a megoldást.

A moratórium, beneficium legis, s így a pénzbeli szolgáltatás a kiküldött időben való nemteljesítésének oka nem az ezen szolgáltatással rendelt fél magatartása, s így ez neki fel sem róható. Viszont a nempénzbeli szolgáltatásra kötelezett másik fél szolgáltatásának törvényes előfeltétele a pénzbeli viszonszolgáltatásnak a kikötött időben való teljesítése. Ha tehát ez a nem pénzbeli szolgáltatás ugyanazon beneficium legis okából elmarad, ezt egyfelől ismét nem a másik fél magatartása idézte elő, másfelől a nempénzbeli szolgáltatással köteles fél teljesítésének elmaradása ennek sem róható fel.

Nincsen tehát késedelem, sem vétkes, sem kimenthető. Egyik fél sem felel a szolgáltatás elmaradásáért, tehát mindenik fél elállhat kölcsönösen, ha csak a beneficium legis ellenére a pénzbeli szolgáltatást a szerződésbeli esedékességkor nem teljesíti az ezzel terhelt fél, illetve, a nempénzbeli szolgáltatást nem teljesíti a másik fél a beneficium legis elfogadása mellett, vagyis annak ellenére, hogy ő a kétoldalú szerződésre vonatkozó jogszabályok szerint csak a kikötött viszonszolgáltatás szerződésszerű teljesítése ellenében volna köteles szolgáltatni.

Látjuk tehát, hogy az elállási jog is a rendes jogszabályok értelmében megilleti kölcsönösen mindenik felet. Hozzátehetjük még, hogy tekintet nélkül arra, hogy az illető kétoldalú szerződés köztörvényi, vagy kereskedelmi ügylet-e, minthogy kereskedelmi ügyletekre is ez esetben az általános magánjogi szabályokat kell, mint subsidiarius jogot alkalmazni.

Legfeljebb arról lehetne szó, hogy az elállási jognak a lejárat előtt való gyakorolhatására nézve statuált a rendelet kivételes jogot. Közelebbi vizsgálatnál azonban ez a feltevés helytelennek bizonyul. A rendelet e tekintetben is a fenálló jogszabályokhoz alkalmazkodik.

Ha, teszem más vonatkozásban, a vevő az árú átvételét előre megtagadja, az eladó azt küldeni sem köteles, hanem enélkül is követelheti a vételárat. A beneficium legis következtében is úgy kell nézni a helyzetet, mintha pl. a vevő előre megtagadta volna a vételárnak a kikötött időben való fizetését, illetve az eladó a vételárfizetés ezen megtagadása miatt az árú szolgáltatását. Minthogy azonban még sem tett a vevő valójában ily kijelentést, hanem maga a törvény adja a halasztást kedvezményül a vevőnek — beneficium legis — ezzel pedig a vevőnek, ha nem akar, élnie nem kell, az eladónak meg kell engedni, hogy erre nézve a vevőhöz a lejárat előtt bármikor kérdést tegyen, és ha nem jelenti ki, hogy a kedvezménnyel élni nem kíván, meg kell adni az eladónak azt a jogot, hogy az ügylettől már ekkor elállhasson. Viszont ugyanez áll a vevőre is.

A rendelet tehát a forgalom elemi követelményeinek megfelelően csupán a fenálló jogszabályok értelmében — ex ratione juris — statuálta az előzetes elállhatást.

Ekként arra az eredményre jutunk, hogy a kiegészítő rendelettel dekretált jogot a bíró, megkülönböztetés nélkül fogja alkalmazhatni azon esetekre is, amelyekben a szolgáltatás a nempénzbeli szolgáltatással terhelt részéről augusztus 1. augusztus 14-e között függőben marad, illetve augusztus 15. szeptember 10-e között, tehát a kiegészítő rendelet kibocsátása előtt lett esedékes.

Ezekből azonban azt is láthatni, hogy a rendelet szabályozása a legtermészetesebb. Ha egyszer a moratórium az itt tárgyalt pénzbeli szolgáltatásokra kiterjed, a rendelet szabályozásánál természetesebbet elgondolni sem lehet. Nem szabad azonban azt hinnünk, hogy amilyen lucidus, igazságos és kölcsönös ez a szabályozás, ugyanúgy fog az a gyakorlati életben beválni. A rendelet szabályozása csak az a jogi fegyverzet, mellyel az ellentétes gazdasági érdekek a maguk harcát vívni fogják. Mi, akik egész testünkkel a gyakorlati élet árjában állunk, már a moratórium-rendelet kibocsátása után nyomban tapasztalhattuk, hogy olyan szabályozás, amely a kétoldalú szerződésekben álló felek mindenike érdekének megfelel, vagy mindeniket kielégíthetné, nem lehetséges. Viszont, a kiegészítő rendelet kibocsátása óta ugyancsak meggyőződhettünk róla, hogy pl. ugyanaz a személy, hozzá még ugyanazon jogi helyzetben, teszem, mindenkor

* Ezt vitatja Szladits Károly a «Jogállam» ez idei nyolcadik füzetében «A moratórium» cím alatt közzétett dolgozatában (577. l.). A kitünő szerző ezen kifejtésével nem tudok egyetérteni. Az árú szolgáltatása, vagy legalább kellő felajánlása nélkül az eladó vételárt nem követelhet.

** A Gyáriparosok orsz. szövetsége által kiküldött moratóriumi bizottság e hó 16-iki üléséről a napilapokban megjelent azonos közlemény szerint a bizottság abban látott a maga álláspontjához közeledést, hogy a kiegészítő-rendelet a fentemlített pénzbeli szolgáltatásokat a moratórium alól kivette.

mint vevő, a rendelet adta fegyvereket mint használja különbözőképen aszerint, hogy reánézve kedvező, vagy más esetben kedvezőtlen szerződés forog-e szóban? Nem az fogja tehát miként való érvényesülését a gyakorlati életben eldönteni, hogy pl. az eladó hajlandó volna-e a vevőnek a vételárat hitelezni, ha ez a moratórium kedvezményével élni kíván, sem nem az, hogy a vevő moratórium ellenére szerződésszerű módon tudná-e a vételárat megfizetni, hanem mindkét oldalon az, hogy eladó-vevő magától a szerződéstől szabadulni akarnak-e, vagy pedig annak teljesítését kívánják-e?

Igazában tehát a kétoldalú szerződések teljesítését nem a rendelet, hanem a gazdasági erők ezen küzdelmének eredménye fogja szabályozni. *Dr. Sebestyén Sámu.*

A háború szerződésbontó hatása.

I. A moratóriumrendeletet (M.) kiegészítő 6796/1914. M. E. sz. rendelet* (Kieg. M.) szabályozás tárgyává tette, hogy 1914 augusztus hó 1. előtt kötött, de 1914. évi augusztus hó 1. után teljesítendő kétoldalú szerződések érvényére mily hatással van, ha a pénztartozásra kötelezett fél a moratóriummal él és ez esetben elállásra jogosítja a másik felet. Vannak, akik azt állítják, hogy ennek a rendelkezésnek a joganyaga kívül esik azon a körön, amelyre nézve az 1912: LXIII. tc. 16. §-a a minisztériumnak a rendeleti szabályozást megengedi. Nézetem szerint ez az álláspont téves. A törvény ugyan csak a «követelések érvényesítése» tekintetében engedi meg a rendkívüli intézkedéseket, de moratóriumrendelet nem képzelhető el anélkül, hogy a halasztás igénybevételének következményei ne szabályoztassanak. Az a rendelkezés, amely a nem kamatozó tartozások után törvényes kamatokat rendel a halasztás idejére, teljesen parallel azzal, amely a másik félnek elállási jogot biztosít: mindkettő a halasztásból származó joghátrányok elhárítására szánt intézkedés.

Meggyőződésünk szerint tehát a Kieg. M. közjogilag a M.-tel azonos alapon áll. A magánjogi dogmatika szempontjából azonban irányuk élesen elválik. Míg a M. a kötelmek *teljesítésének* idő- és terjedelembeli módosulásáról (kamat, részbeni teljesítés) rendelkezik, tehát magának a szerződésnek érvényét egyébként nem érinti, addig a Kieg. M. egy lépéssel tovább megy, midőn a teljesítés időbeli elhalasztásának következményekép *a szerződés hatályon kívül helyezésére* ad módot. A M. jogi konstrukciójában a tényállás a háború, a joghatás a halasztás; a Kieg. M. ez intézkedéseinek jogi konstrukciójában a tényállás már az, ami a másik konstrukcióban a joghatás: a halasztás, a joghatás pedig a kötelem életének a teljesítésnél fiatalabb szakára nyúl vissza: a szerződés kötésére. A háború tehát itt — ugyan csak közvetve — nemcsak a halasztásra jogot adó, hanem *szerződésbontó tényállásként* is jelentkezik.

A Kieg. M. ez intézkedései szükségesek voltak az egyöntetű joggyakorlat kifejlődéséhez, de újat, amit a jogszabályokat jól forgató bíróság, talán a retrospektiv jogalkotás kisebb precizitásával maga is ki ne tudott volna hozni, — olyat, igen helyesen, nem tartalmaznak. Ezek a rendelkezések nem «rendkívüli intézkedések» és legkevésbé «a fenálló törvényektől eltérő rendelkezések» (1912: LXIII. 16. §.). Mihelyt ugyanis arra az egyedül helyes elvi álláspontra helyezkedünk, hogy a moratórium nem a lejárat kitolása, hanem szemben a szerződésivel: *törvényi* halasztás (halasztás alatt értve a teljesítésre új alkalom adását szabályozó jogügyletet: pactum de non petendo in diem), a dolog természete kényszerít arra a következtetésre, hogy a szembenálló felet az ügylettől való elállási jog megilleti. A törvényi halasztás épúgy, mint a szerződési, nem hull érett almakép az adós ölébe. Érte annak, aki él vele, meg kell fizetni. De még ez sem elég. Mikor azt, amit a halasztásért kell fizetni, az állam *kisajátítás-szerűleg* állapítja meg, jogot kell adni a másik félnek, hogy a sovány kárpótlással megfoldozott késő teljesítést visszautasíthassa és az ügylettől elálljon. (Tervezet 927. §. I.)

Azzal ugyanis, hogy a M. az adósnak halasztást adott, az eredeti szerződés feltételeit lényegesen módosította. Pénzszolgáltatás forgalmi ügyleteknél mindig «fix», szigorúan határozott időben teljesítendő, arra nem kérhető utólagos teljesítési határidő, a fenálló jog szerint* ilyenkor a dolog szolgáltatására kötelezett félt törvényes elállási jog illeti. A Kieg. M. csak e szabályt alkalmazta, kizárva a vevő rovására való eladás — mint méltánytalan s a jelen viszonyok között igen káros — alternativáját és igen helyesen, szabályozta, — ez a novum, az elállási jog igénybevételét megelőző eljárást.

Ismételjük, a Kieg. M. e része nem új szabályokat alkotott, csak a fenállók alkalmazását könnyítette meg. De nem zárta ki és nem zárhatta ki más, köztörvényi szabály alkalmazását. Óvást kell tehát emelnünk az ellen, hogy a Kieg. M. a Jogt. Közl. szept. 11-iki «legilletékesebb helyről» származó vezércikke egyes kitételeinek *félremagyarázásával* olykép értelmeztessék, hogy ha az adós lemond a moratórium igénybevételéről, vagy az eladó az árút a moratórium mellett is hajlandó szállítani, akkor és *minden esetre* áll az, amit az idézett cikk általánosságban mond: «a szerződés az eredeti feltételek szerint teljesítendő», «a szerződés minden más tekintetben érintetlenül marad».

II. A legtöbb nehézség ugyanis, ami az életben felmerül, nem esik a Kieg. M. fenti intézkedései körébe. Minden tisztességes ember így gondolkozik: «örülök, hogy nem kell fizetnem, hogy nem lehet engem perelni, nemhogy én fizetés nélkül követelhetném a másiktól az övét». De nehezebb az igazságtétel ott, ahol a dologszolgáltatásra kötelezettre nézve még akkor is jelentékeny károsodást jelent a szerződés eredeti feltételei szerint való teljesítés, ha a vevő nem veszi a moratóriumot igénybe és fordítva, ahol a halasztás maga, hogy úgy mondjuk, nem teszi boldoggá a pénzszolgáltatásra kötelezettet, mikor neki a szerződést lényegesen változott viszonyok ellenére az eredeti feltételekkel kell teljesítenie.

Nézzünk néhány példát.

1. A kereskedő lehívásra több ezer mázsa porosz szenet rendelt egy nagykereskedőtől. A nagykereskedővel szemben a saját bányájából szállításra kötelezett bányatulajdonos hivatkozhatik a háború következtében beállott munkáshiányra, a szállítási eszközök hiányára vis major alakjában s a teljesítést egészben vagy részben megtagadhatja. A nagykereskedő e kifogást már nem adhatja tovább; ő, mint a «jó tanuló jogász» feleli, fajlagos dolgot köteles szállítani, — erre nincs lehetetlenülés. A továbbadás csak elállás és új ügyletek kötése mellett volna lehetséges, amire, ha a vevő készpénzzel fizet, neki nincs módja.

2. A mozitulajdonos lehívásra francia mozgóképeket rendel. A francia képeknek — tegyük fel — nincs semmi keletjük. A közönség nem látogatja azt a mozit, ahol játszák őket. Nem segít rajta az, hogy neki halasztást adnak, ő az ügylettől akarna szabadulni, esetleg áldozatok árán is.

3. Bérbe vett valaki egy üzlethelyiséget öt évre, az ez évben normális bérösszegért. Most ugyanezen helyiség bére 10%-kal kisebb, egy félév mulva 20%-kal lesz kisebb. Ő a csökkent forgalom mellett nem képes a bért anyagi romlása nélkül továbbfizetni, de rajta a M. nem segít.

4. A bank nagy fizetés mellett több éves szerződéssel egy üzletágra hivatalnokot szerződtetett. Nem tudja használni, fel nem mondhat neki, fizetését nem csökkentheti, sőt teljes fizetését készpénzben kell a moratórium alatt is kifizetni a M. értelmében.

Mind e négy esetnek az igazságérzetet kielégítő megoldása azon fordul meg: van-e olyan jogszabály, amely a viszonyok lényeges változását magára a szerződésre visszaható körülménynek mondja ki.

Szokásjogi tétel az, hogy az eladó a hitelre való szállítást megtagadhatja, ha a vevő vagyoni helyzete időközben annyira rosszabbodott, hogy az eladó vételárkövetelése ezáltal veszélyeztetve van. Próbáljuk megállapítani, minő jogi konstrukción épült fel ez a tétel.

Az eladó, mikor az ügyletet megkötötte, azt hitte és hihette, hogy a vevő teljesen hitelképes lesz a szállítás idején. *Tévedett.* Ha ő tudta a szerződés kötésekor, hogy a vevő hitelképessége milyen *lesz* a szállítás idején, a vagyoni helyzet megrosszabbo-

* Megjelent a Jogt. Közl. 1914. szept. 11-iki számában.

* KT. 352. §. «Ha a vevő a vételár megfizetésével késik s az árú még átadva nem lett, az eladó tetszése szerint vagy a szerződés teljesítését s a késedelemből eredő kár megtérítését követelheti vagy az árút a vevő rovására . . . eladhatja s egyúttal a kár megtérítését igényelheti, vagy végre a szerződéstől egyszerűen elállhat, mintha ez meg sem köttetett volna.»

dásának objektiv ténye őt az elállásra nem jogosítja fel. Szubjektiv momentum: a tévedés az, ami a hitelben szállítás megtagadására, esetleg az elállásra a jogot megalapítja. Elállásra? Szállítás megtagadására? Ezt a jogdogmatika nem így nevezi. A jogdogmatika tévedés esetén *megtámadási* jogot konstruál. A hitelre szállításnak a hitelrosszabbodás címén való megtagadása a szerződés tévedés miatti megtámadásának az alkalmazott esete. Ez csak azért nem szembetűnő, mert a tévedés, mondjuk feltevés, jövőbeli tényre vonatkozott. Lehet tévedni abban, amit az ember előre nem láthat? — Igen, sőt ebben lehet csak igazán tévedni.

Vegyük fel ismét fejtegetéseink fonalát. Miért ad itt a törvény megtámadási jogot? Mert az eladó árújáért a pénzt vagy sohasem, vagy csak részben, vagy csak igen későn kaphatja meg. Ha ő a kockázat tudatában az árakat igen magasra szabta, nem illeti elállási, megtámadási jog. Tehát ismételve: megtámadási jog illeti azért, mert ha az adós jövendőbeli viszonyait ismerte volna, hitelben nem adott volna, vagy csak magasabb árak mellett. Alig szorul magyarázatra, hogy ugyanily megtámadási jog illeti a vevőt is, ha a szerződés szerint ő köteles előre fizetni (előfizetés) és az eladó vagyoni viszonyai rosszabbodtak. Elállhat, vagy vételárleszállítást kívánhat.

Álljunk itt meg. A kereskedelem célja az árúk oly helyen és időben való összegyűjtése, ahol a legszükségesebb. Ez a kereskedői haszon forrása is. A kereskedő nyer, ha árúját oda tudja vinni, ahol a kereslet nagyobb, mint ott, ahonnan hozta. Ha ez nem sikerül, ráveszt.

Sikerül-e vagy sem, saját ügyességén és a viszonyokon: a konjunktúrán fordul meg. A kockázatot ügyességéért maga viseli; a viszonyokért is? Nézetem szerint a dolgot egy «casum sentit dominus negotii» fajta jogi frázissal nem lehet elintézni. Amint-hogy nem engedi meg a jog ezt az elintézést a vevő hitelképességében tévedő eladó terhére sem.

Minden jogügyletben, ott is, ahol ez kifejezetten nincs beleírva, benne van a «rebus hic stantibus» klauzula. A kereskedelem nem szerencsejáték, a háború és a gazdasági életet *felforgató* más események kockázatának viselése a biztosítóintézetek üzlete. A rendes árakba ez nincs belekalkulálva. Mindkét fél azon feltevés mellett kötötte meg az ügyletet, hacsak az ügylet nem játékszerű, hogy a viszonyok *lényegesen* nem változnak. E vélelmet csak kifejezett, vagy az ügylet természetéből önként folyó ellenkező megállapodás rontja le.

A tévedés miatti megtámadás az a konstrukció, amely az orvoslásra módot nyújt. Ez megóv attól, hogy színlelt vagy kis jogsérelmek orvoslását lehessen rosszhiszeműen követelni. Másfelől módot ad a kár méltányos megosztására. Nem engedi, hogy a vevő, aki árúját most jóval drágábban adhatja el, a rendes kereskedői hasznon kívül a pénz vásárló erejében beállott emelkedés ingyenes előnyeit is élvezhesse. Nem engedi, hogy az eladó oly árúkat termelhessen, amelyeket a vevő eladni képtelen lesz, vagy csak aránytalan nagy veszteséggel.

Magát a tételt így szövegezném:

«Ha valaki azon lényeges feltevésben kötötte meg a szerződést, hogy a szerződés kötésekor fenálló gazdasági viszonyok nem vagy csak oly mérvben fognak megváltozni, amint azt rendes polgár és kereskedő előre láthatja és a szerződés teljesítése reá aránytalan veszteséggel járna, a másiknak pedig aránytalan nyereséget jelentene, e szerződő fél jogosult a másik féltől a szerződés feltételeinek méltányos megváltoztatását kívánni.» (L. T. 774—777. §§.)

III. Hogy ez a szabály maga rendeletben megállapíttassék, nem tartom feltétlen szükségesnek, maga a bíróság meg fogja e tételt alkotni. De szükséges a rendeleti szabályozás ugyanabban az irányban, amelyben a Kieg. M. szükséges volt, nevezetesen a rendezés formája tekintetében. Mikép történjék a felhívás és ki állapítsa meg per nélkül azt, mi «a méltányos megváltoztatás», ez a nehezebb kérdés.

Itt azt a formát ajánlom, amit Németország a moratórium behozatalánál használt. Ott az adós a bírósághoz idézheti meg a hitelezőt, hogy neki a törvény keretein belül a bíróság által megállapítandó időre halasztást adjon. Ezt a megoldást ajánlom a mi kérdésünkre is. De a bíróságot nézetem szerint meg kell erősíteni nemjogászi elemekkel: a kereskedelmi- és iparkamara elnökével, alelnökével, — járásbíróságnál ezek államilag kinevezendő helyettesével, akiknél az ítélkezés természetes ösztönét nem nyűgözi le a jegyzőkönyvvezetés gondja és a feloldástól való rettegés, és akik ismerik az üzleti viszonyokat. A bíróság fellebbezésre való tekintet nélkül döntsön, mert a helyes döntéshez benne kell élni abban a levegőben, amelyben az ügylet teljesítendő lett volna.

A szabályozásra van alkotmányjogi alap. Az 1912. LXIII. tc. 16. §-a feljogosítja a minisztériumot, hogy a polgári peres és nem peres eljáráson kívül «a polgári igazságszolgáltatás» tekintetében is állapíthasson meg a fenálló törvényektől eltérő rendelkezéseket. Ez alatt mást mint szervezeti intézkedéseket nem lehet érteni.

A fenti anyagi jogi szabály a következő eljárási rendelkezéssel volna kiegészítendő:

«Az a fél, aki az előző pont alapján a szerződés feltételeinek megváltoztatását igényli, a másik felet az illetékes bíróság elé egyezkedésre idézheti. A bíróság a kérelem felett a felek meghallgatása, esetleg a legrövidebb bizonyításfelvétel után fellebbezésre való tekintet nélkül dönt. Hatósági szakvéleménnyel igazolt tények (áralakulás) köztudomásúaknak tekintendők. A bíróság minden körülmény gondos mérlegelése után a méltányosság szerint állapítja meg, megváltozzanak-e és mennyiben a szerződés feltételei». *Dr. Mandel Zoltán.*

Néhány megjegyzés a második moratórium-rendelethez.

V. T. 217. — Jelzálogi keresetek.

I. Az ú. n. első moratórium-rendelet 1. §-a a váltón, csekken, kereskedelmi ügyleten vagy más magánjogi ügyleten alapuló mindennemű kötelezettség teljesítésére 14 napi halasztást engedélyezett, míg az 1914. év aug. hó 12-én kelt 6045/914. M. E. sz. moratórium-rendelet (röviden második moratórium-rendelet) 1. §-a szerint a két hónapos halasztás csupán a pénztartozás fizetésére terjed ki. Ennélfogva annak feltételezése mellett, hogy a kötelezett fél katonai szolgálatot nem teljesít, a pénztartozások fizetésére *nem* irányuló igények (pl. ingó dolog kiadása, szállítási szerződések teljesítése iránti perek, birtokperek, örökösödési perek a köteles rész megállapítása iránti keresetek kivételével) keresetileg érvényesíthetők a moratórium ideje alatt is.

Vegyük most már azt az esetet, hogy A. kereskedő bepereli B. földmívest 40 q búza kiadása, illetve leszállítása iránt, amelyet A. kereskedő még a tavasszal megvett B. földmívestől augusztusi leszállításra és amelynek vételárát B. már előre felvette. A kereseti kérelemhez képest B. csak arra lesz kötelezve, hogy A. felperesnek a 40 q búzát leszállítsa, illetve kiadja. B. azonban nem tesz eleget az ítélet rendelkező részének és ezért A. a 40 q búza átadása iránt a V. T. 214. §-a alapján kielégítési végrehajtást kér B. ellen. A bíróság a kért kielégítési végrehajtást elrendeli, mert az ingó dolog átadása-kiadása nem esik moratórium alá. A. végrehajtató a kielégítési végrehajtás foganatosítását megkísérli, de nem eszközölheti, mert a kiadatni rendelt 40 q búza nincs B. végrehajtást szenvedett birtokában. Erre a kiküldött végrehajtó a V. T. 217. §-ában foglalt *imperativ* rendelkezésnek megfelelőleg a végrehajtás tárgyának készpénzbeli értékét, mert e tárgyban a végrehajtás alapjául szolgáló ítéletben intézkedés nem foglaltatott — a hivatalból kinevezett szakértő közbenjöttével megállapítja és ezen *összeg* erejéig vezet biztosítási végrehajtást a végrehajtást szenvedett egyéb ingó vagyonára. A mi példánkban a 40 q búza egyenértékét a kiküldött 800 K-ban állapítván meg ezen összeg erejéig vezet B. ingó vagyonára biztosítási, majd kielégítési végrehajtást.

Esetünkben vitatható, hogy helyesen járt-e el a végrehajtó, amikor a szakértő által megállapított készpénzbeli egyenérték azaz pénzösszeg erejéig a biztosítási végrehajtást foganatosította. Az ingó dolog kiadása iránti ítéleti kötelezés az ingó dolog hiánya miatt a törvény (a V. T. 217, §-a) alapján — ipso jure — változott át pénztartozássá, vagyis olyan kötelezettséggé, amely moratórium alá esik. Már pedig az 1914. év aug. hó 13-án kelt 13,300/914. I. M. E. sz. rendelet 6. §-a szerint a moratórium alá eső követelés behajtására vagy biztosítására az 1914. évi aug. hó 15. napjától kezdve kielégítési vagy biztosítási végrehajtást elrendelni, az előbb elrendelt ily végrehajtást, árverést fogana-

tosítani nem lehet, tekintet nélkül arra, hogy a végrehajtató közokirat mikor keletkezett.

Szerény véleményem szerint a kiküldött helyesen járt el akkor, amikor a kiadatni rendelt ingók készpénzbeli egyenértéke erejéig a biztosítási végrehajtást foganatosította. A fentebb hivatkozott rendelet 6. §-a csupán a moratórium alá eső követelés behajtására vonatkozó végrehajtási cselekmények foganatosítását tiltja meg.

Moratórium alá pedig csakis azok a pénztartozások esnek, amelyek 1914. évi aug. hó 1. napja előtt kiállított váltón, kereskedelmi utalványon, közraktári jegyen, csekken vagy általában olyan kereskedelmi ügyleten vagy más magánjogi címen alapulnak és 1914. év szeptember hó 30-áig lejárnak. Nem készpénzbeli követelés behajtására a végrehajtás tehát elrendelhető és foganatosítható. Ezen taxativ felsorolásból kitűnik, hogy nem esik moratórium alá azon nem-készpénzbeli kötelezettség teljesítése, amely a törvény erejénél fogva automatice — ipso jure — változik át pénztartozássá. A moratórium-rendelet sehol sem intézkedik arról, hogy a *törvény* által «novált» ilyen készpénztartozások is a moratórium hatálya alá esnek.

A végrehajtás foganatosítása a V. T. 217. §-ával is indokolható. A végrehajtás ugyanis ingók kiadása iránt volt elrendelve. Ha pedig ezen ingók nem volnának a végrehajtást szenvedő birtokában, a kiküldött a V. T. 217. §-a szerint a készpénzbeli egyenérték erejéig biztosítási végrehajtást *köteles* a végrehajtást szenvedő ingóságaira vezetni. Ha a végrehajtó ezen imperativ intézkedést nem respektálná, alaki szabálytalanságot követ el és netáni előterjesztés esetén az egész eljárás megsemmisítése mellett az összes költségekben is elmarasztalható. A kötelezett fél érdekeit védi a V. T. 217. §-ában meghatározott végrehajtási eljárás hosszadalmassága is.

Ámbátor tehát a kiadatni rendelt ingók kiadása iránt a kielégítési végrehajtás volt elrendelve, az ingók helyébe lépő készpénzbeli egyenérték erejéig csupán birtoklási végrehajtás vezethető. Ezután az illetékes bíróság által tárgyalás tűzendő ki a készpénzbeli egyenérték bírói megállapítása végett. Ezen bírói végzés ellen első-, illetve másodfokú halasztó hatályú felfolyamodásnak van helye és csupán ezen végzés jogerőre emelkedése után kérhető a kielégítési végrehajtás, míg az eredetileg is pénztartozás erejéig elrendelt kielégítési végrehajtás sokkal gyorsabb eljárásnak van alávetve.

Az eredetileg is pénzfizetésre irányuló keresetek és a pénzfizetésre átváltoztatott egyéb keresetek, illetve ítéletek között az a különbség, hogy az előbbieknél a végrehajtás egyáltalában el nem rendelhető, míg az utóbbiaknál a végrehajtás elrendelhető; mind a kettő pedig abban egyez, hogy a pénztartozássá átváltozott követelések kielégítésére még az ingó árverés sem tűzhető ki.

Ennek a kérdésnek mikénti eldöntése nagyjelentőségű, mert a bíróságok a terménykereskedők szállítási, ú. n. elővételi ügyleteiben teljesen tájékozatlanok. Némely bíróság a moratóriumot azon esetben is alkalmazandónak véli, ha az ingó dolog kiadása iránti kötelezettség a törvény erejénél fogva változik át pénztartozássá. Országos fontosságúvá emeli a kérdést azon körülmény, hogy a legutóbb kelt miniszteri rendelet a tőzsdei ügyletek tekintetében egyenesen kizárta a moratóriumot. Már pedig tudvalévő dolog, hogy a szállítási, illetve az ú. n. elővételi ügyletek a tőzsdén bonyolíttatnak le, ahol nemteljesítés esetén az árkülönbözet készpénzben fizetendő.

II Ugyanígy bírálandó el szerintem azon eset is, ha a kielégítési végrehajtás a V. T. 222. §-a alapján «valamely munka vagy másnemű teljesítés» iránt rendeltetett el és utóbb a teljesítendett munka készpénzbeli egyenértékének behajtása végett kérik a végrehajtást.

III. A jelzálogi keresetek tekintetében sem intézkedett a moratórium-rendelet. A jelzálogi keresetek ugyanis a zálogjogilag biztosított pénztartozások behajtására irányulnak. A zálogjogi bekebelezés a személyes természetű pénztartozást dologi hatályúvá alakítja át, minek következtében a jelzálogi kereset a dologi kereset természetével bír és az ítéleti marasztalás nem fizetésre, hanem akként szól, hogy az ingatlan tulajdonosa köteles tűrni, miszerint a jelzálogos hitelező a jelzálogilag biztosított követelés erejéig a jelzáloggal terhelt ingatlanból magát kielégítheti.

Az anyagjogi szabályoknak a moratórium-rendelettel való egybevetéséből az a jogos következtetés vonható le, hogy a jelzálogos keresetek — mint a pénztartozás fizetésére nem irányulók — a moratórium ideje alatt is érvényesíthetők.

A megoldás gyakorlati jelentőségét nem szállítja le azon rendelkezés, hogy 1914. évi augusztus hó 5. napjától kezdve további rendelkezésig ingatlan árverések semmi esetben sem tarthatók, mert a moratórium megszünte után beálló munkatorlódás miatt a jelzálogos hitelező csak nagy idő mulva léphet az árverés-kérési stádiumba, míg ha a jelzálogi keresetek a moratórium ideje alatt is érvényesíthetők, a hitelező az árverés megtartási tilalom megszünte után azonnal kérhet ingatlanárverést és így sokkal gyorsabban juthat pénzéhez. *Dr. K. Gy.*

Szemle.

BELFÖLD.

— **A polgári perrendtartás életbeléptetése és a háború** cím alatt lapunk mult számában amellett foglaltunk állást, hogy az új polgári perrendtartást 1915. évi január hó 1-én életbe kell léptetni s az életbelépés időpontjának újabb eltolása nem kívánatos. Szemlerovatunknak e közleményére vonatkozólag legilletékesebb helyről a következő értesítést kaptuk: Tudvalevő dolog, hogy az 1914. évi augusztus hó 14-én kihirdetett 1914: XXXIV. tc. szerint a polgári perrendtartás 1915. évi január hó 1-én életbelép, a törvényszabta ezen az időponton tehát csak akkor eshetnék változás, ha újabb törvényes rendelkezés más időpontot állapítana meg. A kormány nem is gondol arra, hogy ez irányban lépést tegyen, sőt elhatározott szándéka az új eljárást a törvényszabta időpontban életbeléptetni, amire nézve már meg is történt minden szükséges intézkedés. Ha tehát váratlan és előre nem látható esemény nem akadályozza, az óhajtva várt reform a jövő év elején életbe lép.

— **Az esküdtbíróság** háború idején sokat veszít abból az értékből, amely hozzá mint igazságügyi intézményhez békében fűződik. Azok a politikai ellentétek, amelyekben az esküdtszék a politikai szabadság érvényesítésének eszköze, természetszerűleg elsimulnak, az állami omnipotentia, amelynek a laikus elem részvétele a bíráskodásban egyik hathatós ellenszere, az életéért harcoló állam létének biztosítéka. A hadviselő állam szinte személyi életet él, a szervek működésének egységes iránya a harc sikerének egyik elengedhetetlen feltétele. Az, amit a békében állami abszolutizmusnak neveznénk, a háborús szervezet szükségképeni alakjának kell tekinteni. Csupán logikus korollariuma tehát a háború esetére szóló kivételes intézkedéseknek az 1912: LXIII. tc. 12. §-ának 2. pontja, amely a minisztériumot feljogosítja, hogy oly helyeken, ahol az igazságszolgáltatás érdekében szükséges, az esküdtbíróságok hatáskörébe tartozó ügyeket a törvényszék hatáskörébe utalhassa. E rendelkezés alapján az esküdtbíróság működésének felfüggesztése 37. kir. törvényszék területén már meg is történt. Noha annak idején a legerélyesebben foglaltunk állást az esküdtbíróság ellen irányuló törvényes támadással szemben, most mégis csak helyeselhetnők, *ha az esküdtbíráskodás a háború tartama alatt az ország egész területén felfüggesztetnék.* Ezt a véleményünket nem csak az a nyilvánvaló érv támogatja, hogy az esküdtbíráskodás részleges felfüggesztése az ország különböző részein az igazságszolgáltatás mértékének egységét bontja meg, hanem az a gyakorlatibb belátás is, hogy az esküdtek a mai rendkívüli helyzetben alig felelhetnek meg hivatásuknak. Hiányzik ehhez a nyugodt, higgadt megfontolás, mert az esküdtektől, akiknek az ítélkezés nem mindennapi kenyere, kevésbbé remélhetjük, hogy az állandó izgalomtól felkorbácsolt idegekkel figyelmüket a tárgyalt ügyekre koncentrálják. Ezenfelül az esküdtek nagy részét elvonta a katonai szolgálat, de az itthonlévőket, különösen kereskedőket, iparosokat stb. a

segédszemélyzet megfogyatkozása miatt foglalkozásuk annyira igénybe veszi, hogy az esküdtszék megalakítása sok helyütt a legnagyobb nehézségbe ütközik. Valósággal érdeke tehát az igazságszolgáltatás zavartalan menetének, hogy ideiglenesen lemondjunk az esküdtbíráskodásnak ma amúgy is problematikus előnyeiről. Arra az oltárra, amelyen most annyi fiatal életet hozunk áldozatul, amely milliók jólétét és anyagi érdekeit igényli, bátran letehetjük ezt az alkotmányjogi biztosítékot is. Mert az a nemzet, amely a léteért folytatott küzdelemben önként mond le egyes közszabadságokról, ezzel legtöbb jogot szerzett arra, hogy béke idején a polgári szabadság intézményeire igényt tarthasson.

— **A «magánjogi követelések érvényesítése»** tekintetében a minisztérium háború idején rendkívüli intézkedéseket tehet és evégből a fenálló törvényektől eltérő rendelkezéseket állapíthat meg. A kivételes intézkedésekről szóló 1912:LXIII tc. 16. §-ának ezen szavai nem szabatosak. A «magánjogi követelések *érvényesítése*» igen szűken és igen tágan értelmezhető. Érthető úgy, hogy a minisztérium csak halasztást adhat az adósoknak tartozásaik megfizetésére, de lehetséges olyan magyarázat is, hogy a minisztérium szabályozhatja mindazokat a kérdéseket, amelyek a moratórium folytán szükségkép felmerülnek. Az utóbbi magyarázat sem ütköznék a törvény szavaiba, mert ha a minisztérium moratóriumot adhat, akkor fel kell jogosítani arra is, hogy szabályozza, mily befolyással van a moratórium a jogügyletekre. Szűk magyarázat esetén mind a szerződő felek, mind a bíróságok precedensek hiányában a vitás kérdések egész tömegével állanának szemben. A második moratórium-rendelet már átlépte a legszűkebb magyarázat körét, midőn kamatkérdéseket szabályozott. A legújabb moratórium-rendelet még tovább megy egy lépéssel, midőn azt a kérdést szabályozza, mily hatást gyakorol a moratórium oly kétoldalú szerződések teljesítésére, amelyeknél a moratórium alá eső pénztartozással a másik fél részéről teljesítendő nem-pénzbeli szolgáltatás áll szemben. A rendeletek szerkesztői helyesen jártak el, midőn a moratórium következményeit szabályozták és ezzel számos vitának és pernek vették elejét.

— **Előjegyezhető-e a zálogjog lejárt váltó alapján a moratórium ideje alatt?**

Miután e kérdésben egyes telekkönyvi hatóságoknál ellentétes határozatok hozattak* szükségesnek tartom e kérdésnek megvitatását.

Véleményem szerint e kérdés igenlőleg oldandó meg. A moratóriumról szóló rendelet 1. §-a ugyanis akként rendelkezik, hogy lejárt vagy 1914. szeptember hó 30-ig bezárólag lejáró pénztartozások fizetésére, melyek 1914 augusztus hó 1. napja előtt kiállított váltón stb. alapulnak, két hónapi halasztás engedtetik. A rendelet ezen szövegezéséből minden további magyarázgatás nélkül is kitűnik, hogy a halasztás csakis a fizetésre vonatkozik, tehát a fizetési napot tolja ki két hónappal, de a lejárat egyéb következményeit, kivéve természetesen azokat, melyek a fizetéssel, illetve ennek elmulasztásával közvetlen szoros összefüggésben vannak és amelyeket a rendelet határozottan megjelöl, nem szünteti meg.

Már ennek alapján is eldönthető tehát a kérdés, de még világosabbá válik az igenleges döntés helyessége, ha reá mutatunk azon tévedésre, mely a nemleges döntés alapja volt illetve lehetett. Az ily döntések azon alapulnak, hogy az illető bíróságok nem disztingváltak lejárati és fizetési nap között. Már pedig a disztinkció feltétlenül szükséges és ezt az idegen, különösen az angol és ezzel rokon váltójogokon kívül, a mi váltótörvényünk is ismeri, bár sok helyen csak interpretációval lehet ezen szükséges megkülönböztetést megállapítani.

* A budapesti telekkönyvi hatóság az előjegyzési kérvényeket *elutasítja* a következő indokolással: «tekintettel arra, hogy a magánjogi kötelezettségek teljesítésére az 5715. és 6045. M. E. számú rendeletekkel 1914. évi szeptember hó 30-ig halasztás engedélyeztetett: a becsatolt könyvkivonat alapján, mint le nem is járt, illetve a mondott határidőig ki nem is kényszeríthető követelést tartalmazó okirat alapján előjegyzésnek helye nincs annyival is inkább, mert a 13,300/914. I. M. E. rendelet 6. §-ára figyelemmel nyilvánvaló, hogy a moratórium tartama alatt a moratórium alá tartozó követelések biztosítása helyt nem foglalhat». *Szerk.*

Nyilvánvaló ez a különbség, illetve a törvény disztinkciója a Vt. 103. §-ban, valamint a 41. §-ban is.

A 103. §. kimondja, hogyha a váltó lejárata vasárnapra, vagy Gergely-naptár szerinti valamely közönséges ünnepnapra esik, a fizetés csak a legközelebbi köznapon követelhető. Ezen szakasz szerint tehát az esetben a lejárati napot követő első köznap a fizetési nap, itt tehát teljesen tiszta és feltétlenül gyakorlati jelentőségű is a fenti megkülönböztetés.

A 41. §. pedig a fizetés megtagadásával közvetlenül velejáró óvás felvételét kifejezetten a fizetési nap déli 12 órája után engedi meg, tehát az esetben midőn a váltó lejárata és fizetési napja a 103. §. esetében nem esik egybe, az óvás nem késett el akkor sem, ha a lejáratra következő második köznap eltelte után ugyan, de a fizetési napra következő második köznap eltelte előtt vétetik fel. De nem is vétethetik fel ez esetben az óvás a lejárati napon, hanem csak a lejárati napot követő első köznap déli 12 órája után.

Még világosabb a külömbség az angol váltórendszerben. Ott ugyanis a lejárati és fizetési nap sohasem esik össze, mert fizetést csakis a lejárati és fizetési nap közötti úgynevezett kiméleti napok után lehet követelni, vagyis a lejárattól számított három nap elteltével.

Megerősíti a fentebbi álláspont helyességét még az is, hogy a váltó lejárati napjától a rendelet szerint kamat számítható, mi nem volna lehetséges akkor, ha a lejáratra adatnék halasztás, mert hisz ekkor ellentétbe kerülnénk a váltójog egyik legfontosabb alaptételével, mely szerint váltóösszeg után kamat nem számítható.

A telekkönyvi rendelet alapján kifejlődött gyakorlat kétségtelenül megengedi lejárt váltó alapján a zálogjog előjegyzését, tehát a fenti megkülömböztetés figyelembevételével tekintettel arra, hogy a moratóriumi rendelet csakis a fizetési kötelezettséget tolja ki és mint kivételes jogszabály szorosan magyarázandó, arra az eredményre kell jutnunk, hogy lejárt — bár a moratórium folytán nem perelhető — váltó alapján a zálogjog előjegyezhető. *Dr. Heumann Ödön.*

— **A moratóriumok fokról-fokra való szűkítése** a leghelyesebb átmenet a rendes gazdasági élethez. Már a második moratórium-rendelet is megszűkítette a moratórium alá eső követelések területét. A budapesti bankok a moratórium további szűkítését sürgetik oly irányban, hogy ingatlanra bekebelezett minden — tehát nemcsak zálogleveleik-kölcsönkamata és törlesztési részlete a moratórium alól kivétessék.

A bankok kívánságát jogosnak tartjuk. A földbirtokosok idei termésüket szokatlanul magas áron értékesíthetik, semmi akadálya nincs tehát annak, hogy kötelezettségüknek eleget tegyenek. A háztulajdonosok házbér követelései nem esnek moratórium alá, tehát viszont méltányos, hogy a háztulajdonos is fizessen hitelezőinek.

Természetes, hogy nemcsak bankok, hanem magánhitelezők javára bekebelezett követelések is kiveendők a moratórium alól.

Az osztrák kormány legújabb moratórium-rendeletében lényegesen kitágítja a föld- és háztulajdonosok fizetési kötelezettségét, viszont az adósok védelmére elrendeli, hogy a kölcsön fel nem mondható, ha az adós csak oly kamatokkal és annuitásokkal tartozik, melyek 1914 szeptember 30. előtt váltak esedékessé.

A föld- és háztulajdonosok fizetési kötelezettségének kitágítása nagy tőkéket adna vissza a gazdasági forgalomnak, és viszont lehetővé tenné, hogy a bankok az eddiginél nagyobb mértékben köteleztessenek a folyószámlák és betétek visszafizetésére.

— **A központi járásbírósághoz intézett beadványok pontos megjelölése.** A budapesti központi kir. járásbíróság működésének megkezdése, azaz folyó évi szeptember hó 1. óta a beadványok a kerületi kir. járásbíróságoknál nyert számokra való utalással a központi kir. járásbírósághoz adatnak be. Az ügyszámra való egyszerű utalás elégséges is akkor, ha az ügy a főlajstromba bevezetve volt s így a hivatkozott szám főlajstromszám; a kerületi kir. járásbíróságok főlajstromai ugyanis olykép voltak berendezve, hogy azok a központi kir. járásbíróságnál egy egységet alkotnak.

Gyakori eset azonban, hogy egyszerűen a lajstromszámra történik utalás az 1913. évi és ennél régibb oly ügyeknél is,

amelyek főlajstromszámmal nem bírnak. Ily esetben a lajstromszám mellett feltétlenül feltüntetendő az is, hogy az ügy melyik kerületi kir. járásbíróságnál volt folyamatban. Mert ha ez az utalás meg nem történik, a szerelésnél nehézségek merülnek fel, sőt előfordulhat az is, hogy a beadvány hiánypótlás végett vissza adatik.

— **A bírósági végrehajtók** helyzete a háborús jogszabályok következtében kétségkívül igen kedvezőtlen. Új végrehajtások elrendelésének lehetősége az 5761/914. M. E. sz. rendelet szerint lényegesen megcsökkent, ezenfelül a már elrendelt végrehajtásokat is csak szórványosan foganatosítják. Ez okból a bírósági végrehajtók országos egyesülete beadvánnyal fordult az igazságügyminiszterhez s kéri, hogy a kereset nélkül maradt végrehajtók megélhetésük biztosítása végett más munkakörben nyerjenek alkalmazást.

— **Az Igazságügyi Közlöny** mellékleteként megjelent a *felsőbirósági ügyvitel* szabályairól szóló 42400/1914. I. M. számú rendelet (Füsz.) és a *bírósági iratok kézbesítéséről* szóló 42300/1914. G. M. számú rendelet. Mindkettő a Pp. életbelépésével egyidejűleg lép életbe.

— **Valótlan vészhirek** terjesztése miatt úgy Ausztriában mint a Német birodalomban már számos egyént szabadságvesztésbüntetésre ítéltek. Nálunk ugyan a sajtó ellenőrzéséről szóló rendelkezések lehetővé teszik ily hireknek nyomtatvány útjan való terjesztését, de tudvalévő, hogy a mostani izgalmas légkörben az élőszóval közölt riasztó hirek is veszedelmes gyorsasággal terjednek el. Kívánatos volna, hogy a minisztérium rendeleti úton gondoskodnék a vészmadarak ártalmatlanná tételéről.

— **A Kereskedelmi Jog** most megjelent szeptemberi száma érdekesen mutat rá a háborútól előidézett jogi helyzet különböző kérdéseire. A cikkek közül kiemeljük a következőket: *Reichard* Zsigmond: «Perrendi és végrehajtási intézkedések a háborúban»; *Nitsche* Győző: «A moratórium s az angol biztosító társaságok fiókintézetei»; *Reitzer* Béla: «Az erőhatalom kihatása a kétoldalú szerződések teljesítésére».

— **A külföldi moratóriumszabályok** közlését lapunk legközelebbi számának mellékletén fogjuk folytatni.

KÜLFÖLD.

— **Feltételes moratórium Hollandiában.** A németalföldi kormány törvénytervezetet nyújtott be a napokban a kamarához, mely egy feltételes moratórium életbeléptetéséről szól. A törvény a fizetési halasztás megadását, mely azonban biztosítási díjrészletekre is kiterjed, a bíróság belátásától teszi függővé az egyes esetekben. Ilyenkor a bíróság hivatása vizsgálni, vajjon az adott esetben bekövetkezett fizetési nehézség a rendkívüli körülmények következménye-e vagy sem. Az új fizetési határidőt a bíróság állapítja meg a konkrét viszonyoknak megfelelően. *A.*

— **A német cukoriparosok egyesülete** azzal az indítvánnyal járult a belügyek államtitkárja elé, hogy tekintettel a rendkívüli állapotokra függessze fel a kormány a «Gewerbeordnung»-nak azt a rendelkezését, mely a nőknek és fiatalkorú munkásoknak alkalmazását bizonyos korlátozások alá veszik Az indítványt az államtitkár nem fogadta el és utalt arra, hogy számosan vannak még jelenleg is munka nélkül, tehát a munkaerőben beállott hiányt minden vállalat kipótolhatja anélkül is, hogy evégből a fentemlített védő- és óvóintézkedések felfüggesztése iránt intézkedni kellene. *A.*

— **A nemzetközi jog szabályain** a hadviselő államok által elkövetett sérelmek által indíttatva emlékiratot terjeszt a német békeegyesület a svájc és a hollandi kormányhoz avégből, hogy ezek mint semleges államok ügyeinek intézői közbenjárjanak a hadviselő feleknél a nemzetközi jog elemi tételeinek megtartása tárgyában. Az emlékirat főleg három pontra szorítkozik. Nevezetesen figyelmeztet a memorandum 1. is a polgári lakosságnak arra a hágai egyezményt, de egyúttal minden emberi érzelmet és mélyen sértő magatartására, mellyel a hadviselésbe beavatkozik és utal egyszersmind a katonaságnak féke vesztett garázdálkodására és fosztogatására; 2. óvást emel az úgynevezett dum-dum lövegek használata ellen, melyeknek az ellenfél részéről használatba vétele a német hadvezetőség által kétséget kizáróan megállapodást nyert és végre 3. utal a genfi egyezmény általánosan, míg a félvad államok által is elfogadott megállapodásainak megsértésére, mely abban áll, hogy a vörös kereszt jelvény semmibevételével a sebesülteket kötöző helyekre, orvosokra, az egészségügyi személyzetre is lövetnek. Az emlékiratot megküldik a nemzetközi békeegyesület vezetőségének Bernbe is. Az egész mozgalomnak szemmelláthatólag csupán mint a történelem számára készült ünnepélyes tiltakozásnak van jelentősége. Ha a békeegyesületnek az elvadult, emberiességből kivetkőzött indulatokra irányító befolyása lenne, úgy azt már bizton érvényesítette volna — a háború megindítása ellen. *A.*

— **Büntetőjogi fogalmak értelmezése a magánjogban** (a német birodalmi törvényszék gyakorlatából.) Minden szándékos, tilos cselekménynek alkateleme a jogellenesség felismerése és tudata. Ez azonban még nem tételezi fel szükségképen a cselekvést tiltó jogszabálynak ismeretét, hanem igen is annak tudatát, hogy a cselekvő jogosulatlanul lép idegen jogi szférák területére. A szándékosság fennforgását ennek megfelelően a jog nem tudása is kizárhatja bizonyos esetekben, nevezetesen előfordulhat ez valamely új törvény hatályának kezdetén, ha a törvényben nem a természetes erkölcsi felfogás követelményei jutnak kifejezésre, hanem ha pozitiv rendelkezések által a közjó érdekében újabb kötelezettségek mint rendfenntartó óvintézkedések létesíttetnek. (Rg. VI. 1914 599/13). *A jogos védelmet*, mint a kártérítési kötelezettséget kizáró körülményt a Reichsgericht oly védekezésnek tekinti, amely a tárgyilagos, vagyis objektiv szempontból az eset körülményeinek megfelelően a támadás elhárításához szükséges. Ennek elbírálásánál tehát közömbös, hogy a megtámadott a saját felfogása szerint a támadás természete alapján milyen védekezést tart szükségesnek. A jogos védelem túlhágása miatt a megtámadottat csak az esetben nem terheli felelősség, ha megbocsájtható tévedésből, a köteles gondosság figyelmen kívül hagyása nélkül folyamodott egy az adott esetben szükségesnek nem mutatkozó védekezési módhoz. (Rg. VI. 1914. 5/14.) Ezzel szemben azonban a menekülés lehetősége a jogos védelmet csak az esetben zárja ki, ha a megtámadott a támadás elől ily módon «jogos érdekeinek sérelme nélkül» térhet ki. (Rg. VI. 1914. 5/14. Ellentétes büntetőjogi gyakorlat, mely szerint menekülés lehetősége a jogos védelmet nem zárja ki lásd. Rg. Entscheid. 9. köt. 471). A sértett kívánságára elkövetett testi sértés is kártérítési kötelezettséget von maga után. Ha az orvos valakinek kívánságára ez utóbbinak egészséges fogait eltávolítja és helyükbe műfogakat alkalmaz, úgy a jó erkölcsökbe ütköző és a testi egészséget sértő módon jár el, miért is őt kártérítésben marasztalni kell. (Rg. 14. 116/13.) *A*

— **Egy orvosi tévedés ára.** A minesotai törvényszék egy nagy angol hajózási társaságot 175,000 frank büntetésre, illetőleg kártérítésre ítélt azért, mert a társaság egyik hajóján működő orvos tévedésből hibát követett el. Bourke Katalin, 20 éves leányzó, a társaság egyik hajóján utazott Amerikába, amidőn a hajón egy újszülött hulláját találták meg. Őt gyanúsították és a hajó orvosa őt három nap alatt ötször vizsgálta meg és a további vizsgálgatást csak akkor hagyta abba, mikor az igazi tettes megkerült. A fiatal leányt a kiállott izgalom és szégyen mély kedélyi depresszióba sodorta és ezt becsülte az amerikai törvényszék 175,000 frankra. (Gyógyászat, 1914. évf. 29. sz.)

— **A háborús világból.** Ismét beigazolódik az, hogy minden dolognak van jó oldala is; még a háború sem kivétel. Sok porosz ősz jogász soha sem esett volna keresztül a «Staatsprüfung» borzalmain, ha a világháború segítségére nem jön. Az összes porosz főtörvényszékek területén ugyanis a katonaköteles jogászságnak rendkívül «előnyös feltételek» mellett lehetővé tették, hogy még a hadbavonulást megelőzően elvethessék a vizsga gondját. Sőt még a nem hadköteles diákokat is részesítette az állam ennek a rögtönzött vizsgának jótéteményében, feltéve, hogy önkéntesen jelentkezett az illető katonai szolgálatra, avagy a honvédelem munkájában egyéb módon vett részt. A rendkívüli vizsga csupán szóbeli részből állott és természetesen, aki csak tehette, sietve használta fel ezt a rendkívüli alkalmat, úgy hogy Poroszország területén 700 joghallgatónak adtak engedélyt rövid néhány nap alatt. A visszaélések meggátlása céljából azonban — mert hát ez is előfordulhat — a vizsgázóknak utólag ki kell majd mutatni, hogy tényleg teljesítettek hadi szolgálatot; a vizsga nehezebb része tehát így még hátra van. *A.*

— **Az ügyvédek számára új működési kör** nyílt meg Németországban. A birodalmi tanács ama határozatában, amely a kereskedelmi üzleteknek a csőd elkerülhetése végett leendő felügyelet alá helyezéséről intézkedik, oly felügyelői állást létesít, amelynek tevékenysége körülbelül a csődválasztmányával lenne azonos, amely állást azonban a járásbíróság által alkalmasnak talált személy tölti majd be. Az ily módon kinevezett felügyelőnek kötelessége lesz az adós üzletét a hitelezők kielégítéséig vezetni, amivel azonban a bíróság engedélye mellett különös szakértelemmel bíró harmadik személy is megbízható. Ugyancsak a felügyelő folyósítja az adós és családjának megélhetéséhez szükséges összeget, valamint ő állapítja meg a bíróság jóváhagyásától függő hatállyal a hitelezők kielégítési sorrendjét. A rendelet ugyan nem mondja meg, hogy kik nevezhetők ki ilyen felügyelőkké, azonban igen természetes, hogy általában legalkalmasabbak, a csődtömeg kezelése körül már tapasztalatokat szerzett ügyvédek lesznek. *A.*

— **Pertörlés a hadbavonultak javára.** Hamburg város polgársága a legutóbbi napokban elfogadta a városi tanácsnak azt az indítványát, mely szerint a tanács a jelen háború tartamára feljogosíttatik, hogy pertörlést rendelhessen a hamburgi hatóságok előtt megindított, valamint Hamburg város büntetőbíróságai előtt folyamatban levő büntető ügyekben, ha a terheltet katonai szolgálatra hívták be, feltéve, hogy a büntetendő cselekmény nincsen kapcsolatban valamely háborús intézkedéssel. A pertörlést Hamburg város, mint kegyelmi tényt, melyre a «Landesrecht» feljogosítja, fogja gyakorolni. Különösen oly esetekben fog majd a tanács ezzel a jogával élni, melyekben valószínűség szerint feltételezni lehet, hogy elítélés esetén a büntetést, tekintettel a jelen kivételes helyzetre, kegyelmi úton elengednék. *A.*

— **Az Egyesült Államok elnökének** felszólítására az angol kormány rendeletben szögezte le álláspontját az irányban, hogy a háború kihatását a közgazdasági életre mily mértékben kívánja érvényesíteni. Mindenekelőtt megállapítást nyert, hogy angol pénzintézet nem diskontálhat és behajtás céljából át nem vehet olyan Angolországra szóló váltót, melyen németországi forgatmány van, még akkor sem, ha a német cég forgatmánya valamely semleges államra is szólna. Egyébként pedig külföldi cégekkel kötendő üzleteknél az angol cégeknek arra kell figyelemmel lenniök, hogy hol lakik, illetőleg hol van a telepe az idegen cég tulajdonosának; nem pedig az utóbbi nemzetiségére. Míg az ellenséges államban lakó kereskedőkkel tilos üzletet kötni angol cégnek, addig általában nincsen akadálya annak, hogy valamely semleges államban lakó német, osztrák vagy magyar állampolgár kereskedővel lépjen üzleti összeköttetésbe. Szerződések alapján, melyet angol cégek a hadüzenet megtörténte előtt kötöttek, az ellenséges államok cégeivel a teljesítés most meg nem történhetik; különösen tilos ily idegen cégek részére a háború tartama alatt fizetéseket teljesíteni, kivéve, ha a fizetésnek az árú átadásával egyidejűleg kell történnie. Értesüléseink szerint ugyanezen kérdések, valamint a megfelelő büntető intézkedések is egy legújabb angol törvényben nyertek végleges megoldást. *A.*

— **A Deutscher Juristentag** ez évben Düsseldorfban tartotta volna meg évi tanácskozásait f. hó 10—12-én. Az állandó bizottság közli mostan, hogy e tanácskozásokat bizonytalan időre elhalasztották.

A Kuria elnöksége u. n. „Imperial" irógépet szerzett be a **YOST IRÓGÉP** r.-t.-tól. Ezen betűfaj csak a Yost irógépben kapható és rendkívüli olvashatósága miatt nagy keresletnek örvend

Ujabb jogi könyvek

STAUD LAJOS dr.
A MAGYAR MAGÁNJOG
tételes jogszabályainak gyüjteménye.
Ára kötve 12 korona.

A m. kir. Curia felülvizsgálati tanácsa által a sommás eljárásról szóló törvény (1893 : XVIII. t.-c.) alapján hozott
HATÁROZATOKNAK GYÜJTEMÉNYE
Összeállitotta GOTTL ÁGOST.
XVII. kötet, ára kötve 8 korona.
I—XVI. « « « 151 kor. 50 fill.

A királyi itélőtáblák felülvizsgálati tanácsának elvi jelentőségü
HATÁROZATAI
Összegyüjtötte és összeállitotta TÉRFI GYULA dr.
XVI. kötet, ára kötve 24 kor.
I XV. « « « 260 «

MAGYARY GÉZA dr.
MAGYAR POLGÁRI PERJOG
Ára 26 korona.

GOTTL ÁGOST
POLGÁRI PERRENDTARTÁS
(1911 : I. t.-c.) magyarázatokkal
Ara 20 korona.

FAZEKAS OSZKÁR dr.
AZ ESZMEI JAVAK JOGI OLTALMA
a magyar polgári törvénykönyv javaslatában.
Ára 2 kor. 50 fillér.

MANDEL ZOLTAN dr.
TANULMÁNYOK AZ IGAZSÁGÜGYI POLITIKA KÖRÉBŐL
A francia elsőfoku polgári peres eljárás váza.
Ára 2 korona.

MESZLÉNY ARTUR dr.
KERESKEDELMI ÉS HITELJOG
Ára 10 korona.

TELLER MIKSA dr.
A MÁSODIK TERVEZET
néhány örökjogi reformjának birálata.
Az utóöröklés. — A hagyatéki hitelezők jogi helyzete. — A végrendeleti végrehajtó.
Ára 1 kor. 20 fillér.

BOSZNIA ÉS HERCEGOVINA IGAZSÁGÜGYI TÖRVÉNYTÁRA
I. kötet:
KERESKEDELMI ÉS IPARI TÖRVÉNYEK
Összeállitotta, bevezetéssel és magyarázó jegyzetekkel ellátta
BAUMGARTEN NÁNDOR dr.
Ara 4 korona.

Kaphatók minden könyvkereskedésben.
Részletfizetésre is megrendelhetők:
Kelemen D. és Társa könyvterjesztési vállalatánál,
Budapest, IV., Reáltanoda-utca 5.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat.** Egyetem-utca 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem.** I., Bérc-u. 9. (Tel. 63—96.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Negyvenkilencedik évfolyam. 39. szám. Budapest, 1914 szeptember 25.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratokat bérmentve a szerkesztőt irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

Tartalom. *Dr. Gold Simon* budapesti ügyvéd: A háború hatása a megkötött szerződésekre. — *Dr. Kalmár Vilmos* szekszárdi kir járásbíró: A moratórium egyes vitás kérdései. — *Dr. Urbach Lajos* budapesti ügyvéd: A szabadalmak és a háború. — *Dr. Nyári Jenő* budapesti ügyvéd: Moratórium és jogérvényesítés. — *Dr. Auer György* budapesti kir. táblai tanácsjegyző: A birósági ügyvitel reformja. — *B.:* A juristitium-rendelethez. — *Dr. György Ernő* nagyváradi ügyvéd: Megjegyzések a moratóriumrendeletekhez. — Szemle.
Melléklet: Hiteljogi Döntvénytár. — Kivonat a «Közlöny»-ből.

A háború hatása a megkötött szerződésekre.

A világháború az árúk értékére forradalmi hatással van. A szükségleti cikkek ára nagyon emelkedett, a fényűzésieké nagyon lecsökkent. Miscm természetesebb tehát, mint hogy a szükségleti árúknak eladója és a fényűzésieknek a vevője a szerződéseket nagy nyűgnek tekintik és azoktól szabadulni szeretnének, azonban annál görcsösebben ragaszkodnak hozzájuk szerződésbeli ellenfeleik.

Az a kérdés, hogy az ezen nagy érdekellentét okozta gazdasági háborút teljesen szabadjára hagyhatjuk-e vagy pedig igyekezzünk megtalálni az abból kivezető útat, illetve irányítani az előidéző okoknak miként való elhárítását. A másik kérdés pedig az, hogy a kétoldalú jogügyleteket szabályozó miniszteri rendelet a kellő irányítást nem végezte-e már el.

A rendelet a viták és ellentétek gyökeréhez nem nyúlt, hanem megelégedett annak kimondásával, hogy a vevő jogosítva van a moratórium által nyújtott fizetési haladékot igénybe venni, de hogy ebben az esetben az eladó az ügylettől elállhat. Ebből folyik, hogy az eladó el nem állhat, ha a vevő — a moratórium kedvezményével nem élve — igéri, hogy a szerződéssel kikötött időben fizet, a vevő pedig el nem állhat, ha az eladó kijelenti, hogy teljesít akkor is, ha a vevő a moratórium nyújtotta kedvezménnyel élni kíván.

A rendelet tehát a kérdés velejének azt tekinti, hogy lehet-e az eladót arra kötelezni, vagy nem, hogy tovább várjon a vételárra, mint arra őt a szerződés kötelezi.

Noha a súlyt ettől a kérdéstől sem lehet elvitatni: bizonyos, hogy százszorta fontosabb az a kérdés, hogy a gazdasági viszonyoknak a háború által okozott gyökeres megváltoztatása ellenére köteles-e az eladó a vevőnek szállítani a gabonát, a lisztet, a cukrot, a zsákokat és köteles-e a vevő átvenni a megrendelt színházi köpenyeket és női piperecikkeket. És kötelesek-e az átadást és átvételt eszközölni a szerződési árakban, noha az előbbi árúk előállítási ára felette emelkedett, az utóbbiaknak kereslete pedig teljesen megszűnt.

Ezt a döntő fontosságú kérdést a rendelet nem merte megoldani, noha a háború megkezdése óta foglalkoztatja az összes gazdasági, kereskedői és jogász-köröket, valamint természetesen az igazságügyi kormányt is, amely a legéberebb figyelemmel kiséri a gazdasági élet megnyilatkozásait és azt, hogy ezek révén szükségesnek mutatkozik-e és minő jogi szabályozás. Nem merte a kérdés szabályozását megkísérelni nem csupán azért, mert az nagyon nehéz, hanem főleg abból az okból, mivel a megoldásnak mindegyik módja érzékenyen érinti vagy az egyik, vagy a másik gazdasági kört.

Pedig a kormány meg nem állhat az eddigi jogszabályoknál, mert a jogélet velük be nem éri, azok a kérdések legfontosabbját irányítás és döntés nélkül hagyván. Amellett — mint minden félrendszabály — senkinek sem tetszenek és míg a Jogtudományi Közlöny utolsó számában megjelent cikkekben *Sebestyén Samu* azt állítja, hogy a rendelet szabályozása mi újat sem tartalmaz, csak a létező jogot állapítja meg, addig *Wittmann Mór* azt kifogásolja, hogy mód felett kedvez a vevőknek, *Mandel Zoltán* pedig azt, hogy alap nélkül kedvez az eladóknak.

Az érdek-ellentéteket csak az igazság egyenlítheti ki, amely nem istápol külön érdeket, hanem magasabb szempontból igyekszik oly megoldást találni, amely kielégít minden jogos figyelmet érdemlő érdeket. Erre az eredményre a következő úton juthatunk el.

Az általános magánjogi szabályok nem visznek a megoldás elé. Valamennyien — német Ptk. 275., 323., svájci Ptk. 119., magyar javaslat 906., 916. §§. — a *lehetetlenség* fogalmára utalnak és amíg a teljes lehetetlenség akár az átadásra, akár az átvételre, akár mind a kettőre be nem állott, addig az idevágó okokból a kötelmet megszüntnek nem tekintik. Bármily drága a nyersanyag és a munkaerő: szállítson a malom lisztet a kötés értelmében. Ha zárvák is a színházak és a közönségnek a szükségesre sem telik: vegye át a kereskedő az őszi évadra tavasszal megrendelt színházi köpenyeket, mert sem átadási, sem átvételi *lehetetlenséget* megállapítani nem lehet és mert fontos jogszabály, hogy a szerződéseket be kell tartani.

Azonban ezen szabály mellett egyenrangúan fönnáll a másik is, hogy a jogéletet olykép kell kezelnünk, hogy az megfeleljen a méltányosságnak, a forgalmi élet követelményeinek és hogy tényleg igazságot szolgáltassunk.

De vajjon igazságos és méltányos-e betű szerint föntartani a szerződéseket, ha a szerződő felek hibáján kívül gyökeresen megváltoztak azok alapjai és előfeltételei, ha azok teljesítése az egyik felet előre nem láthatott károsodással sújtja, a másik felet pedig oly haszonhoz juttatja, amelyre nem számított az ügyletkötéskor és józanul nem is számíthatott?

Erre a kérdésre még a merev formalizmus sem adhat igenlő választ. Nem, ez az eredmény minden inkább, mint igazságos és méltányos.

Ez a válasz a jogalkotás és jogalkalmazás szempontjából eldönti a kérdést, mert a jogélet egyetlen terén sem alkotható és tűrhető meg oly jogszabály, és nem alkalmazhatja a bíró a megalkotott jogszabályt olyatén módon, amely nem visz igazságos és méltányos eredményre. A modern jogban a jus már csak aequum et bonum lehet, mert ellenkező esetben az nem jus, hanem injuria.

Ha igazságosak és méltányosak akarunk lenni, akkor az ilyen szerződéseket fön nem tarthatjuk, legalább szó szerint nem. Hanem arra az álláspontra kell helyezkednünk, hogy ha nem is vált lehetetlenné a teljesítés, de annak kikényszerítése az összes körülmények szorgos méltatása mellett az egyik felet károsítaná, akkor ez a fél a szerződést teljesíteni nem köteles úgy, amint azt megkötötték.

A szerződéseket a tényleges viszonyoknak gondos figyelembe vétele mellett létesítik. Az előrelátó ember a feltehető és várható változásokat is számba veszi és ezekhez képest határozza el magát arra, hogy megkösse és mily módon kösse meg a szerződést. Ha ezek az alapok és körülmények gyökerestül megváltoztak, megváltoztak oly okok közrehatása folytán, amelyeket sem előrelátni, sem elhárítani a kellő gondosságnak alkalmazásával sem lehetett, úgy megdőlt a szerződésnek az alapja és létfeltétele, minek folytán azt föntartani nem lehet.

A háború nagy fergeteg, amely gyökerükben megrázza a gazdasági létalapokat és viszonyokat. Annyira, hogy nagy a kísértés annak a felfogásnak a vallására, hogy a háború előtt kötött szerződések hatálytalanok, hiszen a háború kihat minden gazdasági alapra, teljesen sértetlenül egyet sem hagyott meg és azt sem előrelátni, sem véges erővel elhárítani nem lehetett.

Azonban ilyen messzire elmenni nem lehet. Mert kontraktus tenendi sunt, és e szabály alól kivétel csak akkor tehető, ha kényszerítő okok gátolják azok teljesítését oly módon, hogy az nem minősülne olyan teljesítésnek, aminőt a felek a szerződés megkötésekor akartak és céloztak. Van mégis sok olyan szerződés (munka, szolgálati, szállítási, bérleti, haszonbérleti, biztosítási, bizományi stb. stb.), melynek a törvény parancsoló szavával történő felbontását sem a felek magánérdeke, sem a közérdek nem követeli.

Ennélfogva ne a törvény bontsa fel a szerződéseket, hanem csak a felek, ha annak szükségét vagy elegendő okát érzik.

Vizsgáljuk tehát, hogy mely esetek azok, amelyekben az egyik szerződő félnek egyoldalú kívánságára a kétoldalú szerződést meg lehet bolygatni.

A fentebb mondottak alapján már megtaláljuk a következő helyes választ:

Ha a bíró megállapíthatja, hogy a háború létesítette tényleges helyzet előreláthatása mellett a fél a szerződést meg nem kötötte volna és hogy annak teljesítése tetemes károsodással járna, úgy a szerződéstől elállhat. Elesvén ugyanis a szerződés alapjai, meg kell dőlnie magának a szerződésnek is.

A teljes elállás joga azonban korlátozandó volna oly esetekben, amidőn módosított feltételek mellett a teljesítés méltányosan igényelhető, illetve eszközölhető. Példa: a malomnak van lisztje, de drágább gabonából és magasabb munkabérek mellett; a zsákot gyártó adhat zsákot, de a nyersanyag és a munka jóval többjébe került a háború miatt. Ily esetekben az eladó arányosan magasabb árt igényelhet és a vételügylettől csak abban az esetben állhat el, ha a vevő ezt a megokoltan fokozottabb árt fizetni nem hajlandó.

Elállás esetében a másik félnek jelentékeny kára lehet. Például: a gyáros elkészítette a megrendelt színházköpenyeket és azok a nyakán maradnak. Méltányos, hogy a vevő a tényleges kárnak (damnum emergens) felét megtérítse. Azért csak a felét, mert senki sem vétkes a kár felmerültében, azt a háború okozta, amelyért egyikük sem felelhet.

Az elállás folytán haszna is lehet az egyik vagy a másik félnek. Például a vevő járóművek hiányában a fát át nem veheti, az eladó másnak adja el drágábban, akinek vannak járóművei. A haszon is megosztandó volna a szerződő felek között.

Sokan azon a nézeten vannak, hogy mindezen kérdéseket nem kell rendelettel szabályozni, hanem a bírói gyakorlatra kell bízni az elbírálást.

Én ezt a nézetet el nem fogadom. Mert jogászi közvélemény ezen jogviták körül ki nem alakult, ahány jogász, annyi a vélemény ezen kérdésekben és ennélfogva ez a jogterület teljesen a bíró egyéni felfogására volna bízva és utalva. A törvényt pótló rendeletnek irányító hatást kell gyakorolnia a fentiekhez hasonló jogszabályok megalkotásával, azokat juttatva az új moratóriumi rendelet 8. §-a helyébe. («A rendelet szabályai nem érintik azt, hogy a háború, mint erőhatalom (vis major), a jogügyletek teljesítésére egyébként mily hatást gyakorol.»)

A szabályozás a bíróra nagy feladatokat ró. Neki kell megállapítania, hogy fenforognak-e az elállás előfeltételei, hogy az áremelés megokolt-e és mily összegben és hogy mennyi az elállás folytán felmerült tényleges kár vagy haszon.

A szükséges sürgős és szakszerű eljárást a rendes bíróságokra bízni nem lehet. Szerencsésnek tartom *Wittmann* eszméjét, aki a döntést háromtagú választott bíróságokra bízná, melyekbe egy-egy tagot a felek választanának, elnöke pedig a törvényszék elnöke volna, vagy más, akit a kormány erre kinevez.

Gazdák, kereskedők és jogászok, egyaránt érezzük a gyors és erélyes szabályozás szükségét. Az illetékes köröket ne riassza vissza az a tény, hogy a helyes állásfoglalás nem könnyű és számos magánérdekbe beleütközik. Gyors, merész és ügyes kézzel kell megoldaniok a csomót, evvel nagy és jó munkát fognak végezni.

Dr. Gold Simon.

A moratórium egyes vitás kérdései.

1. A katonai szolgálatot teljesítő egyén ellen a moratórium alá nem eső lejárt haszonbértartozás iránt a végrehajtási törvény 225. §-a alapján elrendelt biztosítási végrehajtás foganatosítása — a rendelet szerint — a függő termésre nagy nehézségbe ütközik, mert a végrehajtás a végrehajtási törvény 213. §-a értelmében zárlat útján, tehát zárgondnok általi kezeléssel foganatosítandó, már pedig az 5761/1914. M. E. számú rendelet 9. §-a akként rendelkezik, hogy a katonai szolgálatban álló végrehajtást szenvedettől a lefoglalt dolog birtokát sem szoros zár, sem más útonmódon elvonni nem lehet, eltekintve a jelen esettel nem azonos egyes kivételektől.

Már pedig ez nagy igazságtalanságra vezetne, mert ha a termés zárlat alá nem vehető, a haszonbérbeadó nem igen juthat a pénzéhez, a beszedett termésnek a bérlemény területéről való elvitelével törvényes zálogjogától elüthető, sőt zárlat hiányában a kielégítési alap teljesen elvonható. Igen sok szegény embernek a legvitálisabb érdeke fűződik a kérdés rendezéséhez, sokan élnek haszonbérbe adott földjeik jövedelméből, mely eltartásukat egyedül biztosítja, úgy, hogy jogsegély nélkül ebben a kérdésben nem hagyhatók. Ez pedig égetően sürgős szükség, mert a termés betakarítása rövidesen megtörténik és ha a rendelet szószerinti magyarázata mellett egyes bíróságok a zár alá vételt megtagadnák, az esetleges felfolyamodás orvoslása talán post festa jönne. Azon (logikai) ellentmondás tehát, hogy a törvény jogot enged, de annak érvényesíthetését másutt meg kizárja — az 5761/1914. M. E. számú rendelet 9. §-ának megfelelő pótlásával — kiküszöbölendő lesz.

2. Az augusztus 1. napját megelőző időben keletkezett pénztartozások érvényesítése helyesen nem lehet kizárva például akkor sem, ha a felperes ingóságok kiadása iránt perel, de kérelmét a dolog meg nem léte esetén az egyenérték megfizetése iránt terjeszti elő. Erre módot nyújt a sommás törvény 31. §. 4. pontja is, — s a törvény szava szerinti «kárpótlás» az elveszett dolgokért moratóriumra való tekintet nélkül megítélendő lenne, — a rendelet azonban erre nézve biztos alapot nem nyújt, holott a végrehajtási törvény 217. §-a értelmében a végrehajtási eljárás során is a készpénzbeli egyenérték iránt folyik az eljárás, ha a kiküldött az ingóságot fel nem találja.

3. Fontos kihatása van a halasztásnak az örökösödési eljárásnak a perreutasítást szabályozó rendelkezésére is. A most jelzett törvényi szabály szerint a bíróság arra utasítja az illető felet, hogy keresetét az örökösödési per bírájánál zároshatáridő alatt indítsa meg, illetve a megindítást nyolc nap alatt igazolja, mert különben a hagyaték átadása igényére való tekintet nélkül történik. De viszont az ő esetleges pénzbeli követelésének érvényesítése a moratórium-rendelet szerint most ki van zárva, keresete visszautasítandó, tehát itt meg arra van utasítva, hogy ne indítsa meg a pert. Az ilyen ellentétes rendelkezések bonyodalmakra vezethetnek; jobb lenne kimondani tehát azt is, hogy mivel a perreutasító végzésben a moratórium-rendelet (6047/1914. M. E. sz. 3. §-a) szerinti halasztás a per megindítására szabott zároshatáridőbe nem számítható be, a 13,300/914. I. M. E. sz. rend. 4. §. analógiájára tűzendő ki a zároshatáridő.

4. Nem elég világos az a rendelkezés sem, hogy vajjon a katonai szolgálatra bevonult köztisztviselő fizetése utalványozható-e, ha a végrehajtást rendelő végzés a bevonulása előtt jogerőre emelkedett. Tény, hogy a közpénztárból felvehető követelések utalványozhatók a 13,300. sz. rendelet 6. §-a szerint, de a katonákra vonatkozó említett másik rendelet 9. §-ában ez kifejezetten nincs benne, ez csak a sorrendi tárgyalást említi, ami azonban a jelzett követelés lefoglalása esetén csak akkor van, ha a közpénztár átteszi a tömeget, de rendszerint a foglalás után utalványozásnak van egyszerűen helye.

5. Az pedig nem méltányos, hogy a 13,300 sz. rendelet 4. §-a alapján a pénztartozás fizetésére meg nem jelenése alapján marasztalt alperes csupán a «keresetlevél» költségeit fizesse, ellenben a tárgyalási jegyzőkönyv és az ítélet bélyegét a pernyertes felperes viselje a tárgyalás ügyvédi díjával vagy a saját utazási költségével egyetemben. Méltánytalan intézkedés az ügyvédre nézve is ez, aki így díját legtöbbször elengedni kénytelen, vagy pedig, mivel végrehajtást fele úgy sem kaphat most, az ügyet a jobb idők elérkeztéig szünetelteti. Az alperest különben a

sommás törv. 162. §-a értelmében a fellebbezési bíróság is marasztalhatja meg nem jelenése alapján, a rendelet 1. és 4. §-ának egybevetett értelme szerint ez esetben is csak a keresetlevéllel okozott költségeket viselné, ami nyilván téves álláspont; helyesen legfellebb *a fellebbezési tárgyalás díjai alól* mentesíthette alperest ily esetben is, épúgy mint elsőfokon is csupán a tárgyalási díj alól, a rendelet azonban eziránt is kétséget hagy fenn.

Dr. Kalmár Vilmos.

A szabadalmak és a háború.

Az ellenséges hatalmak amaz intézkedése, hogy a velük háborút viselő hatalmak állampolgárainak szabadalmait semmisnek nyilvánítják, époly lábbal tiprása a nemzetközi jognak, mint az a bánásmód, melynek úgy a német, mint az osztrák-magyar nem kombattáns állampolgárok részesévé váltak.

Valamiként azok lemészárolását, kifosztását nem lehetett másnak, mint gyilkolásnak és rablásnak nevezni, épúgy a mi állampolgáraink szabadalmainak semmissé nyilvánítása másnak mint közönséges rablásnak nem minősíthető.

Ezzel az «intézkedés»-nek nevezett rablással szemben nem nyújtanak segítséget a szabadalmi törvényekben foglalt retorzionális intézkedések és ezek nem is ily esetekre gondolvák. Így különösen a mi szabadalmi törvényünk 16. §-a is a reciprocitás és nem a retorzió elvéből indul ki.

A mi szabadalmi törvényünk értelmében bármely külállam polgára jogosítva van találmányát szabadalomra bejelenteni és csak, ha találkoznék oly külállam, amely a magyar állampolgár bejelentését el nem fogadja, vagy a magyar állampolgár találmányát nem részesíti védelemben, lesz a kereskedelmi miniszter feljogosítva, visszatorló intézkedéseket tenni, vagyis az illető állam polgárait a szabadalmi oltalomból szintén kizárni.

Ezzel az állampolgárok jogán még sérelem nem esett, mert hiszen ezek közjogi rendelkezések és szerzett jogot nem sértenek.

Más elbírálás alá esik azonban a már megadott szabadalmak megsemmisítése. Itt már szerzett magánjogokról, szellemi tulajdon jogellenes elsajátításáról van szó, melyet szabadalmi törvényünk 16. §-ában szabályozott retorzióval aequiparálni nem lehet és nem lehet akkor sem, ha nekünk módunkban állana ugyanannyi orosz szabadalmat megsemmisíteni, mint ahány magyar szabadalmat semmisítenek meg Oroszországban. Mert hiszen egyfelől lehetséges, hogy egy magyar szabadalom értékesebb száz orosz szabadalomnál, másfelől ily intézkedés nem kárpótolja a sérelmet szenvedett azon magyar állampolgárt, kinek szabadalmát jogellenesen konfiskálják.

Szerény nézetem tehát az, hogy a háború tartama alatt nekünk e téren retorzionális intézkedésekhez nyúlnunk egyelőre nem szükséges. Hiszen a háború tartama alatt a velünk ellenséges államok polgárai alig is vannak abban a helyzetben, hogy találmányukat itt szabadalomra bejelenthessék, másfelől meglévő szabadalmaikat sem igen vehetik a háború tartama alatt gyakorlatba. A békekötésnél lesz feladata békeköveteinknek figyelmét erre is kiterjeszteni és a kérdésben forgó intézkedések hatályon kívül helyezését egyik békefeltételül megszabni. Ha azonban az ily intézkedések következtében az előbbi jogrend helyreállítható nem lenne, *a károsult felek kárpótlásáról* ép úgy kell gondoskodni, mint azok kárpótlásáról, kiknek egyéb javait az ellenség elpusztította. (Esetleg hadisarc útján.)

Az a körülmény, hogy orosz, francia, belga, angol, szerb, montenegrói vagy japán szabadalmakat retorzióból meg fogunk semmisíteni, javára szolgálhat oly ipari érdekeltségeknek, akik épenséggel nem szenvedtek kárt a más magyar állampolgárok ellenséges külföldi szabadalmainak megsemmisítésével, ellenben ezek még oly réven sem juthatnak kárpótláshoz, hogy az előnyhöz jutó érdekeltségeket megtérítésre kötelezném azokkal szemben, kik külföldi szabadalmaik megsemmisítésével károsodtak, mert hiszen erre semmiféle törvény nem nyújt alapot, de ezek joggal arra is hivatkozhatnak, hogy hiszen ők nem is kértek a külföldi szabadalmak megsemmisítését.

Oly retorzionális intézkedéssel szemben, amely szerint az ellenséges államok alattvalói szabadalmi bejelentéseit el nem fogadjuk, illetve a háború tartama alatt bejelentett találmányaiktól a szabadalmi oltalmat megtagadjuk, elvi szempontból kifogás fel nem merülhet, de — hacsak épen a háborúban mostanig eltöltött időközben nem történtek volna bejelentések — sok gyakorlati értelme ily retorziónak nincs, mert hiszen már most bejelentések az ellenséges külföldiek részéről alig történhetnek, a háború befejeztével pedig ezen intézkedések amúgy is meg fognak változni. A retorzióra tehát ráérünk. Ellenben nem mutatkoznék célszerűtlennek, ha a kereskedelmi miniszter közhirré tenné, hogy azon állampolgárok, kiknek szabadalmait az ellenséges külföld megsemmisítette, ezt megfelelő módon jelentsék be, hogy kárpótlásukról gondoskodás történhessék.

Dr. Urbach Lajos.

Moratórium és jogérvényesítés.

A 13,300/1914. I. M. E. sz. rendelet értelmében moratórium alá eső pénztartozás iránt az 1914. évi augusztus hó 15. napjától kezdve keresetet indítani nem lehet és a bíróság az ily keresetet hivatalból köteles visszautasítani.

A pereknek örök árja elé tehát mesterséges gátat raktak; ez a gát azonban «duzzasztóként» is fog működni s végeredményben özönvízzel fenyeget.

Ez az aggodalom vezette a budapesti ügyvédi kamara választmányát, amikor dr. *Popper* Tódor ügyvéd úr szépen megokolt indítványára felterjesztést intézett az igazságügyi miniszterhez, javasolván: moratórium alá eső követelés fejében is lehessen keresetet indítani, *ex tunc* szóló marasztalás iránt. Az indítvány gondolatmenetében fontos az, hogy mulasztás, beismerés esetében az alperest költség ne terhelje. Így az alaptalan védekezésnek elesik a rendes motivuma: halasztás van amúgy is; de ellenmotivumot is gerjesztünk, az alaptalan védekezés mitsem használ, ellenben költséggel sújt.

Így hát remélni lehet, hogy a Pp. életbelépése idejére a patakzó vizeket levezetjük. Csupa elismerést, mulasztási ítéletet lehet várni, amik pedig a budapesti fennállott V. ker. kir. járásbíróság egyik joviális bírája szerint a «legszebb» perek.

Ez a javaslat azonban kiegészítést kíván.

Az ilyfajta kereseteknek igazi természete megállapító jellegű, jogviszony bírói megállapításának pedig csak akkor lehet helye «wenn eine justa causa vorhanden ist, d. h. *der Beklagte sich in einer Weise benommen hat, dass nach unseren gesellschaftlichen Begriffen der Kläger beunruhigt sein kann* (Kohler).»

Aki a fizetési haladékot igénybeveszi, nem renitens, egymagában véve «nem viselkedik úgy, hogy a felperesnek a nyugtalankodásra a közfelfogás szerint oka lehet».

Ez csak akkor következik be, ha a kötelezett kifejezésre juttatja, hogy nem a moratórium okából, hanem más okból nem fizet.

De eziránt való szintvallásra csakis az államhatalom kényszerítheti.

A következő mechanizmus látszik ajánlatosnak:

A hitelező *kérvényében* indítványozhatja: hívja fel a bíróság az adóst *végzésben* arra nyilatkozzék, elismeri-e a tartozást. Ha igen, a bíróság erről tanusítványt ad. Ez *közokirat*, s mivel a Pp. a perbeli hazugságot bünteti, később majd senki sem fog oly védekezést költeni, mintha időközben a tartozás elenyészett volna.

Csak akkor, ha az adós a kitűzött határidőben nem nyilatkozik, vagy megtagadja az igényt, engedném meg a perlést.

Az a meggyőződésem, hogy így százezernyi jogvitának lehetne elejét venni.

A végzés és a tanusítvány tervezetét a felek készíthetnék el; s még ha garmadával érkeznének is az ilyen beadványok, a bíróság felülvizsgáló, nyilvántartó és kiadó tevékenysége egyrészt foglalkoztatná a fogalmazó és kezelő személyzetet, másrészt a generalis praeventio megérné ezt az áldozatot.

[illegible] pedig nem kell félni, hogy minden moratóriumos kö[illegible] megállapíttatnának vagy perelnének.

[illegible] ilyen felhívás is beavatkozás a személyiség körébe. Tá[illegible]

[illegible]i az üzletbarátját, kliensét, megrendelőjét alapos ok nélkül nem fogja vele zaklatni.

[illegible]elhívás költsége elismerés esetében az adóst nem terhelné.

Dr. Nyári Jenő.

*

A bírósági ügyvitel reformja.

A bíróságok ügyviteli szabályainak szükségképen a peres eljárás rendelkezéseihez kell alkalmazkodnia. A Pp. életbeléptetését előkészítő munkálatok közé az ügyvitel megfelelő átalakítását is fel kellett venni. Az igazságügyminiszternek 42,200 914. és 42,100/914. I. M. számú rendeletében foglalt törvényszéki és járásbírósági ügyviteli szabályok legutóbb már nyilvánosság elé is kerültek. Új ügyviteli szabályaink ugyan úgy a polgári, valamint a büntetőbíráskodás ügyvitelére kiterjednek mindazonáltal, amint ez a bennük foglalt utalásokból is kitűnik, még számos kiegészítő és részben csak utóbb megalkotandó rendelkezésekre szorulnak (pl. iratminták használata, kézbesítés, ügyforgalmi kimutatások stb.), melyek nélkül az ügyvitelnek csupán kereteit tartalmazzák.

Az új szabályokból világosan kitűnik az igazságügyi kormánynak az újjáalakítási tevékenység közepette követett irányzata, mindazt, ami a gyakorlatban már idáig is célszerűnek bizonyult és az időközben életbelépő új törvénykezési szabályokkal nem ellenkezik, lehetőleg továbbra is fentartani, gyökeres újításokat csupán a fenti feltételek hiányában léptetni életbe. Ennek a következménye azután, hogy az új ügyviteli szabályok — a büntetőbírósági résztől el is tekintve — elődeiktől számos elvet vettek át és inkább csak a törvényszéki ügyvitel ment lényegesebb változáson keresztül. Nevezetesen meg fog szűnni jövő év január hó 1-étől kezdve a kir. törvényszékeken az ú. n. «iktatórendszer» és helyébe a lajstromrendszernek egy megreformált változata lép. Az egységes segédhivatalok részben decentralizáltatnak, amennyiben az iktatóhivatal eddigi működését most már a főlajstrom-iroda és a külön-irodák fogják ellátni, mely utóbbiak az egyes tanácsok mellett lesznek felállítva. Még pedig az előbbiben kezelik a főlajstromot és a mutatót, végzik a kiosztással járó tennivalókat, az utóbbiakban vezetik az ügykönyveket és kezelik a folyamatban levő ügyek iratait (Tüsz. 13. §.). A főlajstromba minden ügynek csupán egy iratát, a «*kezdőiratot*» vezetik be külön szám alatt. Hogy mit kell kezdőiratnak tekinteni, azt az ügyviteli szabályok felsorolják (feljelentés, keresetlevél stb.). A kezdőirat lajstromszámot kap és e főlajstrom részletes adatainak kitöltése után az előre megállapított ügybeosztás, avagy az esetről-esetre történő elnöki szignálásnak megfelelően abba a külön irodába kerül, amely azon tanács mellé van rendelve, amelyben az ügy előadója működik. Ily ügyre vonatkozó további iratok most már csupán sorszámot kapnak az illető külön-irodában, a főlajstrom szempontjából tehát ezek az «utóiratok» külön iratokként nem szerepelnek. Az iratkezelés ezen új rendje felől indokolt bírálatot természetesen csupán életbeléptetése után lehet majd mondani, valószínű azonban, hogy kellő begyakorlás után az ügykezelés menetét gyorsítani fogja. A járásbíróságok új ügyvitelével a főváros jogkereső közönségének már idáig is alkalma volt megismerkedni, tekintve, hogy a budapesti VI. ker. járásbíróságnál már hosszabb idő óta kísérletileg életbe voltak léptetve. A járásbíróságoknál az ügykezelés főleg abban különbözik a törvényszékekétől, hogy az előbbieknél a nagy és a kis járásbíróságok ügykezelése között kell különbséget tenni. Kis járásbíróságoknál — melyeknél a bírák száma együttvéve hármat nem halad meg — az ügykezelést rendszerint egyetlen bírósági iroda végzi (Jüsz. 12. §.). Nagy járásbíróságoknál ezzel szemben a kezelés ugyancsak a lajstromrendszer szerint és elkülönített irodákban történik, azonban a törvényszéki ügykezeléshez hasonlítva, lényeges különbség észlelhető. Nevezetesen járásbíróságoknál a főlajstrom-irodán és külön-irodákon kívül még egy központi iroda is van. Ennek megfelelően az újonnan beérkezett ügydaraboknak egy része kerül csupán nyomban a külön-irodákba, míg azok az iratok, melyek a Jüsz. 38. §-ában felsorolt (idézővégzés-kibocsátás, megkeresés-elintézés, tömegnapon pernek mulasztás alapján való befejezése stb.) és rendszerint a bíróság vezetője által végzendő «központi intézkedést» igényelnek, a főlajstrom-irodából a központi irodába küldetnek.

Az iratkezelés terén még megvalósított kisebb jelentőségű újítások ismertetését mellőzve, az ügyviteli szabályoknak egy kétségtelenül jelentős fejezetére térek át, mely a segédhivatali személyzetnek a jogkereső közönséggel való érintkezését, az értesítésadás módját és határait szabályozza. Igen helyesen járt el az ügyviteli szabályok szerzője, midőn pontosan megállapítja (Jüsz. 96. §.), hogy melyek azok a felvilágosítások, amelyeket *lehet* és egyszersmind *kell* is megadni és kik azok az érdekeltek, akik erre igényt tarthatnak. A közönség szempontjából már valósággal tűrhetetlen állapotok gyökeresedtek meg egyes bíróságoknál, melyeknél ugyanis az értesítésadást és annak módozatait tisztára a kezelő tisztviselők gyakran ingadozó jóindulata szabályozta. Ezentúl az értesítésadásnak három fokozata lesz. Még pedig:

1. mindegyik bírósági iroda azoknak, akik valamely tüzetesen megjelölt ügy felől tudakozódnak, arról ad értesítést, ami a kezelőkönyvek adataiból az iratok megtekintése nélkül kitűnik;

2. iratok tartalmát és az ügyek elintézésének módját csak azokkal szabad közölni, akiknek az iratok megtekintésére, mint az ügyviteli szabályokban (Jüsz. 97. §.) részletesen felsoroltak közé tartozó személyeknek joguk van vagy erre külön engedélyt kaptak és végre

3. az ügyben érdekelt felek, a sértett és képviselőik az iratokat mindenesetre megtekinthetik, még akkor is, ha a bíróság vezetője az értesítésadást az eljárás sikerének, más közérdeknek vagy jogos magánérdeknek biztosítása végett adott esetben meg is tiltotta volna, természetesen az idevágó törvényes intézkedések (BP. stb.) határain belül.

Az értesítésadás módján is változtatás történik, amennyiben az értesítésnek idáig szokásban volt közvetlen formáját az új szabályok kiküszöbölik. A szóbeli értesítésszerzés már csupán telefon útján lehetséges, még pedig köznapokon reggel nyolc órától kilenc óráig. A kezelőtisztviselőknek erre a célra telefontömbök állanak majd rendelkezésükre, melyekre az oly kérdezősködéseket tartoznak feljegyezni, amelyekre válasz azonnal meg nem adható. A tömbtől elválasztható feljegyzést a kezelő abba az irodába juttatja, mely a kért értesítést megadhatja és miután a kérdezősködést tartalmazó feljegyzést a válasszal együtt a felhívott kezelőhöz visszajuttatták, az az érdeklődő ügyfelet telefonon fogja értesíteni. Az értesítésszerzés másik módja tudakozódólap felhasználásával lesz lehetséges. A tudakozódó-lap intézményének nem egészen kedvező híre ,már elterjedt, bővebb ismertetésre így nem is szorul. Kétségtelen, hogy ez az intézmény a céltalan és a bírósági hivatalnokok idejét lelkiismeretlenül lefoglaló tudakozódások számát lényegesen csökkenteni fogja, de viszont épen oly kétségtelen az is, hogy az igazságszolgáltatás megdrágításától minden kulturállamnak óvakodnia kell. A tízfilléres értesítések rendszere törvénykezési ügyvitelünknek díszére sohasem fog válni. Megjegyezzük még, hogy az ügyviteli szabályok az értesítések jellegére vonatkozólag szükségesnek találta hangsúlyozni (Tüsz. 104. §., Jüsz. 104. §.), hogy az értesítés akár szóval, akár írásban adták, nem tekinthető a bíróság hivatalos intézkedésének.

Az ügyek elintézését illetőleg a törvényszékeknél megmarad, a járásbíróságoknál pedig bizonyos korlátozásokkal ugyancsak életbe lép az úgynevezett szignálási rendszer. Elvként annak kell majd érvényesülnie, hogy minden bíró legalább a perek egyfajtáját igyekezzék teljesen megfelelően ellátni (fuvarozás, vasúti pörök stb.); ha már most a bíróság vezetője gondoskodik arról, hogy a bíró túlnyomó részben az általa legjobban ismert tárgyú perekben járhasson el, az igazságszolgáltatás színvonalát általában is sikerül majd emelni. Igaz, hogy számolni kell azzal is, hogy az a bíró, aki évszámra csupán pld. tulajdoni igényperekben ítél, végre is teljesen elfásulva, gépiesen fogja dolgát végezni, de viszont nem áll útjában semmi annak, hogy a kiválóbb bírák munkakörüket időnkint változtathassák, aki pedig még egyetlen fajtájával, az ügyeknek sem tud megbírkózni, abba a változatosság sem fog több tudományt önteni. Az ügyek elintézésének sorrendje rendszerint az érkezés sorrendjében történik, az ettől eltérő, «soronkívüli» elintézés eseteit az ügyviteli szabályok (Tüsz. 124. §. Jüsz. 156. §.) 10 illetve 14 pontban foglalják össze. A bíróság vezetője azonban bármely esetben is elrendelheti a soronkívüli elintézést az előadó bíróra is kötelező hatálylyal. Az elintézés körébe vág a szabályoknak az az igen célszerű újítása is, melynél fogva telefonon lehet az ügyfeleket bizonyos hiányzó, az ügy elintézését gátló perbeli cselekvények pótlólagos megtételére felhívni (kijavítás végett felhívás stb.). Ezenkívül azonban a bíró vagy kezelő belátásához képest más esetben is használhat telefont, helybeli hatóságnak vagy félnek olyan érte-

sítésére, amelynek írásbafoglalása nem szükséges (Tüsz. 161. §.) Ugyanily, kétségtelenül időtkímélő és az ügyvitel gyorsítását is elősegítő intézménynek alkalmazását az egyéni belátástól függővé tenni nem is lenne szükséges.

A határozatok megszerkesztése körül is könnyíteni kívánnak az ügyviteli szabályok a bíróságok munkáján. Egyrészt az iratminták rendszere még további kiterjesztést nyer, másrészt meg a legegyszerűbb határozatok megfogalmazása a fogalmazószemélyzetet már nem terheli, amennyiben ott ahol erre alkalmas kezelők vannak a bíróság vezetője az ügyek bizonyos csoportjára nézve akként rendelkezhetik, hogy a kezelő az ügydarabokat az elintézésül szolgáló bírói rendelkezéssel ellátva juttassa az intézkedésre hivatott bíró elé (Jüsz. 168. §.). Reméljük, hogy az évente megtartott kezelői tanfolyamok hatása alatt az «alkalmas kezelők» száma is emelkedni fog és az utóbbi rendelkezés, mely már az 1911. évi ügyviteli novellában is benfoglaltatik, de alkalmas személyek hiányában gyakorlati jelentőséget nem nyert, most már több lesz az írott malasztnál. Ugyancsak fokozni fogja a bírák munkaképességét az is, hogy terjedelmesebb határozataikat gépíróknak diktálhatják le.

Végül szólnunk kell a szabályoknak egy, az ügyvitel érdekeit túlhaladó jelentőségű intézkedéséről. Úgy a törvényszéki (38. §.), mint a járásbírósági(42. §.) ügyviteli szabályok elrendelik, hogy «perújítás vagy újrafelvétel esetében az ügyet lehetőleg az alapperben *el nem járt* tanácsnak vagy bírónak kell kiosztani.» Nagy szükség van erre az intézkedésre, mert idáig főleg a polgári perekben időkímélés szempontjából gyakran osztották ki az újrafelvett pereket az alapperek előadóinak. Természetes ez utóbbiak az anyag lényegét ismerve, abban hamarabb is tudtak eligazodni. Azonban aligha lehet kétséges, hogy ez az igazságszolgáltatás minőségének rovására történt. Az újrafelvételi eljárás módot ad arra, hogy az alapperben felmerült tévedéseket, hibákat és formalizmusokat is kiküszöböljék. Már pedig ki fog eziránt rendszerint kevesebb hajlandósággal lenni az alapperben eljárt bírónál. Hogy ugyanő, amennyiben erre mód van, az alapperbeli ítélet helybenhagyását fogja véleményezni, az szintén csupán egy általános emberi tulajdonságnak, az eredetileg elfoglalt álláspontho való ragaszkodásnak következménye. Ha az újrafelvételi eljárást az alapperben részt nem vett bíróság fogja lefolytatni mindezek a kevéssé kívánatos konzekvenciák egyszeriben elkerülhetőkké lesznek.

Dr. Auer György.

A juristitium-rendelethez.

I. A juristitium-rendelet 6. §-a kimondja, hogy moratórium alá eső követelés behajtására vagy biztosítására az 1914 augusztus hó 15· napjától kezdve kielégítési vagy biztosítási végrehajtást elrendelni, az előbb elrendelt ily végrehajtást foganatosítani nem lehet. A kivételek sorában a szakasz további rendelkezése kiemeli, hogy a végrehajtási eljárás felfüggesztése nem gátolja közpénztárból vagy letétből felvehető követelés utalványozását, ha a végrehajtás 1914 augusztus 15. előtt foganatosíttatott.

Ez a megszorítás a mi nézetünk szerint szűk, amennyiben nem engedi meg, sem a már 1914 augusztus 15-ike előtt elrendelt végrehajtás foganatosítását a letétben lévő összegre, sem pedig a letéti összegre vezetendő végrehajtás elrendelését. Általános a törekvés, hogy a moratórium forgalomakasztó hatását lehetőleg csökkentsük. Nincs semmi ok arra, hogy a hitelezőt oly esetben is türelmes várásra kényszerítsük, mikor követelésére a pénz már bírói letétben van. Kimondandó volna tehát, hogy az általános szabályok szerint végrehajtható ítélet alapján a hitelezőnek joga van kérni a letétbe helyezett összeg kiutalását. Emellett meg volna hagyható a lejárati időnek a juristitium-rendelet 4. §-a szerinti meghatározása. Lojális ellenfél rendes körülmények között rendszerint hozzájárul a letéti összeg kiutalása iránti közös kéréshez; a hitelező egyoldalú feljogosítására tehát csak a renitens ellenféllel szemben van szükség.

A kérvényi kiutalás egyszerű költségmentes formája nem nyujt kevesebb biztonságot, mint a letéti összeg végrehajtási lefoglalása és utóbb a végrehajtás során való kiutalása. Azonkívül a kérvényi kiutalás módja elhárítja a kettős végrehajtás komplikációját, már amennyiben a bírói letét lefoglalására a végrehajtási eljárás háborítatlan folytatását mondaná ki, amikor a szokásos teljesítési idő után csupán korlátolt, a letétre vezethető végrehajtás volna elrendelhető és utóbb a letéttel nem fedezett maradványösszegre a moratóriummal megtoldott lejárat után a szabályszerű végrehajtás volna elrendelendő.

A kivételek sorában szabályozni kellene az alkalmazotti fizetéseken augusztus 15. előtt foganatosított végrehajtás hatályát is. Kétségtelen, hogy a moratórium a letiltást nem helyezheti időlegesen sem hatályon kívül, úgy hogy a fizetésnek letiltható hányada a végrehajtató részére szükségszerűen továbbra is visszatarthatnak, minthogy a moratórium csak a kötelezettség teljesítésére ad halasztást, de nem ment fel semmi kötelezettség alól. Ha pedig az alkalmazott fizetése letiltott részéhez amúgy sem juthat hozzá, reá nézve értéktelen volna, ha a moratóriumnak a visszatartott hányadot kiszolgáltatására felfüggeszti, halasztó hatályt tulajdonítanánk. Leghelyesebb volna tehát a kivételek közé a letiltott fizetés (korrekten szólva: szolgálati szerződésből eredő igény) behajtását is felvenni.

II. Dr. Popper Tódor, a Jogt. Közl. 37. számában azt indítványozta, hogy a moratórium alá eső követelések a moratórium tartama alatt is peresíthetők legyenek. Az indítvány mindenképen helyes és megszívlelendő és részletes intézkedéseivel nem csupán a hitelező, de az adós érdekeire is tekintettel van, amennyiben mulasztási ítéletnél, ha az adós a moratórium lejárata után fizet, költségek alól mentesül. Az indítvány azonban ebben a formájában egyrészt sok felesleges pert fog eredményezni, másrészt a biztonság megszerzése a hitelezőre igen költséges, mert a legtöbb hitelezőnek nagyszámú követelése kerülne peresítésre.

Hogy az itt felvetett két szempontnak elég tétessék, azt vetette fel a sorok írója, hogy perlés előtt a hitelező jogosult és köteles legyen az adósától a tartozás írásbeli elismerését kívánni. Ha az adós kiállít ily elismerési nyilatkozatot, amely két tanú által előttemezendő volna, elmarad a per, míg ellenesetben a hitelező jogosult pert indítani, melynek költségei marasztalás esetén az adóst terhelik.

Ennek a megoldásnak ellene vettetett, hogy egy adós több hitelezője közül előnyösebb helyzetbe jutna az, akinek követelését az adós nem ismerte el, mert így neki módjában van a moratórium tartama alatt végrehajtható ítéletet szerezni és így megelőzni azt a másik hitelezőt, aki csak adósának elismerési nyilatkozatát lobogtathatja. Ez az ellenvetés nem gyakorlatiatlan, de nem is mindennapos. A megelőzés veszélyét a minimumra csökkentheti a bíróságok előzékenysége, amely az ilyen perekre indokoltan egész rövid határidőket adhat. A végrehajtási törvény 223. és a sommás eljárás 117. szakasza is nyujt azonfelül előnyöket.

Az ipari és kereskedelmi érdekképviseletek elnöki tanácsa, ahol dr. Schreyer Jakab foglalt állást ezen módosítás mellett, szintén erre az álláspontra helyezkedett, de csak a kereskedők egymásközti ügyeik tekintetében. Nincs semmi ok azonban arra, hogy e tekintetben megszorítást alkalmazzunk, mert ez a megoldás senki érdekére méltánytalan sérelmet nem jelent. *B.*

Megjegyzések a moratórium-rendeletekhez.

Kereskedelmi üzletek felügyelete. — Törlesztéses kölcsönök. — Ügyvédi munkadíj.

I. A moratórium tartama alatt hitelező kérelmére csődnyitást elrendelni nem lehet. Nagy jelentősége volna ennek következtében oly intézmény életrehívásának, amely a Németbirodalomban megvalósított üzleti felügyelet (Geschäftsaufsicht) intézményéhez hasonlítana. Az üzleti felügyeletet megfelelő előfeltételek fenforgása mellett a bíróság rendeli el s az üzlet összes viszonyainak ellenőrzésére a kereskedelmi illetve ipari érdekképviseletek által kijelölt hozzáértő és megbizható személyek neveztetnek ki. Az eljárás költségmentes. A felügyelő személyek az üzlet vitelének irányításába teljes befolyást nyernek, beleegyezésük nélkül fizetések nem teljesíthetők és az adós, kinek üzlete ily felügyelet alatt áll, a jövedelemből csak a saját és családja szerényen mért életfentartásához szükségelt összegeket kapja.

Az ideiglenes, biztosításra irányuló intézkedéseknek, valamint a hatékonyabb üzleti felügyeletnek nálunk is sürgős megvalósításra kellene találni s épen ezekben látjuk az új rendele-

tek legfontosabb problémakörét. Hiszen ily intézményekre fokozottabb mértékben van szükségünk, mint akár Ausztriának, akár Németországnak, hol a kötelezettségek lehető pontos teljesítését megkövetelő üzleti etika sokkal inkább ment át az emberek vérébe, a gazdasági élet erősebb alapokon nyugszik s az egyéni exisztenciák is nyugalmasabb elhelyezkedésüek mint nálunk.

Fontos mindenesetre, az, hogy az életbe léptetendő biztosítási intézkedések szinte teljesen költségmentesek legyenek s szükségképpen felmerülő minimális költségek előlegezésére a hitelező köteleztessék. A szakkörök, érdekképviseletek hatékony közreműködése az intézkedéseknél, a felügyelet gyakorlásánál stb. széles körben volna igénybe veendő. Az elrendelés kérdésében is megfontolandó volna, vajjon különösen az üzleti felügyelet elrendelésénél kereskedelmi ülnöknek alkalmazása nem volna-e szükséges, de az intézkedések foganatosításánál a szakkörök közreműködése nélkülözhetetlennek látszik. Az üzlet fölött elrendelendő felügyeletnél arról is lehetne szó, hogy a kereskedelmi és iparkamarák által felügyeleti személyekül kijelölt egyének sorából az egyes esetekben az adóst illesse meg a választás joga, hogy helyzete ezzel is könnyíttessék s üzletének vitele személyi surlódásokkal, üzleti titok elárulásával semmiképpen se járjon.

II. A moratórium-rendelkezések merevsége — hátrányos következményekhez vezet a részletekben. Nyilvánvaló az az ellentét, amely a második moratórium-rendelet 4. §-ának 3. és 8. pontja közt mutatkozik s melynél fogva az annuitásos kölcsönök részletei feltétlenül kivétetnek a moratórium hatálya alól, míg a bértartozások tekintetében a katonai szolgálatot teljesítő fél kötelezettségének teljesítésére halasztást nyer. Ez ellentétből a háztulajdonosok egész tömegére nézve származhatnak inkonveniencíák — a behívott lakók nem fizetnek házbért s az amortizációs kölcsönt mégis fizetni kell. Újabb rendelet e számos esetben hátrányos következményekre vezető ellentétet igen könnyen oldhatja meg az osztrák moratórium-rendelet 2. §-ának 3. pontjában foglalt rendelkezés átvételével, amely szerint az adós annuitások fizetése alól mentesítést nyer, amennyiben igazolni képes, hogy a befolyó haszonbér és bérjövedelmek az adók és egyéb közterhek levonása után az annuitás fedezésére nem elegendők.

Az első és második moratórium-rendelet első szakaszának fogalmazásában a moratórium alá eső kötelezettségek körének megállapításánál lényeges eltérés mutatkozik nemcsak abban, hogy a második rendelet a halasztást csakis pénztartozások fizetésére adja meg, hanem abban is, hogy az első moratórium-rendelet a magánjogi ügyleten alapuló kötelezettségekre, a második a magánjogi címen alapulókra ad halasztást. Az első moratórium-rendelet szövegezése folytán ismerünk oly bár rövid életű bírói gyakorlatot, amely a hagyatékból vagy a jogellenes magatartásból származó kötelmek érvényesítése iránti kereseteket elfogadta s az előálló kötelezettségeket halasztás alá nem esőnek tekintette azon az alapon, hogy a kötelmek e csoportja nem ügyleten, hanem mindig valamely tényen alapszik. A második moratórium-rendelet szabatosabb felfogása remélhetőleg egyszeriben véget vet minden ily bírói felfogásnak, aminthogy a tisztán jogászi szempontokon kívül jelen viszonyaink közt valóban indokolt is, hogy a moratórium a magánjogi címen alapuló követelések minden változatú széles körére terjedjen ki.

III. Kétségtelen, hogy az ügyvéd díjkövetelése mindkét moratórium-rendelet értelmében is a moratórium hatálya alá esik s nem áll helyt az a több oldalról hangoztatott nézet sem, hogy a második moratórium-rendelet 4. §-ának 10. pontja alapján az osztrák polgári törvénykönyv hazánkban lévő jogterületeire az ügyvédi díjkövetelés a moratórium alól kivétetett. Eltekintve attól, hogy az ügyvédi munkadíj követelést a mi bírói gyakorlatunk mindig sui generis természetűnek fogta fel, még az osztrák polgári törvénykönyv rendelkezéseiből kiindulóan is az a helyzet, hogy az 1163. §. amelyre hivatkozások történnek, az ügyvédekre, orvosokra, ügynökökre stb. a munkabér szerződésre (Lohnvertrag) megállapított rendelkezéseket mondja alkalmazandónak, a moratórium-rendelet ezzel szemben a halasztás alól a szolgálati szerződést (Dienstvertrag) veszi ki általában, míg a munkabérszerződések közül csak a mezőgazdasági és ipari munkaviszonyon alapulókat. Nyilvánvaló tehát, hogy a mi moratórium-rendeletünk szerint az ügyvédnek, de általában a szabad értelmiségi foglalkozásuaknak díjigényei nincsenek a moratórium alól kivéve, még az osztrák polgári törvénykönyv rendelkezéseinek figyelembe vétele mellett sem.

Az osztrák moratórium-rendelet e kérdésben a mienktől eltérően intézkedik. A 2. §. 1. pontja a munkabér és szolgálati szerződésből eredő követeléseket kiveszi a moratórium hatálya alól, kifejezett hivatolást tartalmaz a polgári törvénykönyv 1151—1163. §-aira s jól indokolt magyarázat (a bécsi kereskedelmi és iparkamaráé) például még az önálló ügynök provizió követelését is a moratórium hatálya alól kivontnak nyilvánítja.

Új rendelkezés mondhatná csak nálunk is ki, hogy az ügyvéd díjkövetelései — s a szabadfoglalkozású értelmiségű általában — a moratórium hatálya alól kivétessenek. Ez álláspontnak méltányos és igazságos indokai vannak. A szabadfoglalkozáshoz tartozó értelmiségi elemek kereseti viszonyai ma teljesen leromlottak (az ügyvédi foglalkozás szinte megszűnt), a mai életviszonyok mellett ez osztályhoz tartozók túlnyomó része proletárelem s különben is a végzett munka ellenértékének a halasztás hatálya alól való elvonása, tisztán munkájukból élő elemeknél igazságos és jogosult kívánalom.

A szellemi munkát végző emberek széles és értékes rétegeire jelentene valóságos megváltást, ha újabb moratórium-rendeletünk az osztrák rendelethez hasonlatosan a szabad értelmiség: ügyvéd, orvos, ügynök stb. díjkövetelési igényét kifejezetten kivonná a moratórium hatálya alól. *Dr. György Ernő.*

Szemle.

BELFÖLD.

— **A moratóriumnak a szellemi munka díjára való kiterjesztése** súlyos csapást mért a középosztálynak szellemi munkából élő részére. Minden más foglalkozásból élő embernek, a foglalkozási ágat és nem az üzemkorlátozások miatt munka nélkül maradó egyes alkalmazottakat tekintve, a moratórium alatt is van jövedelme. A földbirtokos, a haszonbérlő, a köz- és magánhivatalnok, a háztulajdonos jövedelme egyáltalán nem, vagy alig csökkent, az iparos és kereskedő követeléseit nem érvényesítheti ugyan, de üzletét folytatja. Ellenben a szabad foglalkozású szellemi munkások követeléseiket a moratórium folytán nem érvényesíthetik, a háború folytán pedig nincs jövedelmük, részben mert a moratórium úgyszólván megszüntette munkakörüket (ügyvédi kar), részben mert a háború fosztja meg őket a munkaalkalmaktól. Súlyosan érinti ez a kérdés az orvosi kart is, melynek tagjai az év végén esedékes tiszteletdíjakat nem követelhetnék a moratórium folytán. Míg a mi rendeleteink csak a *szolgálati* szerződésekből eredő tartozásokat vették ki a moratórium hatálya alól, addig az osztrák rendeletek, minden munkabér szerződésből származó követelés érvényesítését megengedik.

A budapesti ügyvédi kamara az igazságügyminiszterhez intézett felterjesztésében, melynek tartalmát szemlénkben alább ismertetjük, a moratórium-rendeleteknek kiegészítését kéri oly irányban, hogy a szellemi munkából eredő követelések vétessenek ki a moratórium hatálya alól. A moratórium-rendeleteknek ilyen értelemben való kiegészítése méltányos és indokolt volna.

— **A budapesti ügyvédi kamara választmánya** felterjesztést intézett az igazságügyminisztériumhoz, s kérte a moratóriumról, illetőleg a juristitiumról szóló rendeletek megváltoztatását a következő irányban.

1. A moratórium alá eső pénztartozás iránt lehet keresetet indítani, s a pert lefolytatni. Ily perekben a bíróság marasztaló határozatában a teljesítési határidőt úgy köteles megszabni, hogy ez a moratórium hivatalosan megállapítandó megszüntét követő, esetleg a moratóriumot feloldó rendeletben meghatározandó más nappal kezdődjék.

2. A határozatban, mely az alperest az előbbi bekezdésben meghatározott pénztartozás megfizetésében meg nem jelenése, vagy elismerés alapján marasztalja, megállapítandó ugyan a perköltség, kimondandó azonban, hogy, ha alperes a teljesítési határidőben fizet, a perköltség fizetésére nem köteles.

3. A katonai szolgálatot teljesítő egyénekre az 1. pontban foglalt intézkedés nem terjed ki (vagyis ezután sem perelhetők).

4. A követelések biztosítása megengedendő, ha az adós vagyonát a hitelezők megkárosításának célzatával elidegeníti, elzálogosítja, vagy elrejti.

5. A moratórium alá nem eső követelések iránti perek — különösen a szolgálati és munkaszerződésekből eredő követelések — soron kívül tárgyalandók.

6. Egyes bíróságok helytelen joggyakorlatát megszüntetendő, mondja ki az új rendelet, hogy a perköltségre vonatkozólag a teljesítési határidő ép úgy határozandó meg, mint a tőkekövetelés tekintetében (tehát, ha alperes a tőkét a moratóriumra való tekintet nélkül köteles fizetni, ugyanebben az időben köteleztessék a perköltség fizetésére is).

7. Mondja ki kifejezetten az új rendelet, hogy a követeléseknek csupán a bíróság előtt való érvényesítése van elhalasztva, s nem a lejárat. Ebből kifolyólag a telekkönyvi előjegyzés lejárt váltókra és bejegyzett kereskedők közjegyzőileg hitelesített könyvkivonatára elrendelendő.

8. A szellemi munkából eredő követelések (ügyvédek, orvosok, mérnökök munkadíja és költsége) vétessenek ki a moratórium hatálya alól (mint Ausztriában).

Több kamarai tag rendkívüli közgyűlés összehívását kérte a kamara elnökétől, miután azonban az előterjesztett indítványok benfoglaltattak a választmány *korábban* meghozott fenti határozatában, az elnök a közgyűlés egybehívását nem tartotta indokoltnak.

— **A moratórium-rendeleteknek hivatalos sorszámokkal való ellátása** nagyon célszerű volna. Már eddig négy moratórium-rendelet jelent meg, e hó vége előtt meg fog jelenni az ötödik és minthogy ez minden valószínűség szerint, csak további két hónapra fog szólni, a moratórium-rendeletek egész sorára van még kilátásunk. Már ma is igen nehézkes, hogy az egyes rendeleteket megjelenésük napja vagy száma szerint kell idézni. Igen célszerű volna, ha a legközelebbi rendelet hivatalos sorszámokkal látná el az eddigi és a még kibocsátandó rendeleteket.

— **A moratórium és az ügyvédek díjkövetelései.** Szinte szégyenleni valóan sokat halljuk, hogy az ügyvédek milyen válságos helyzetbe kerültek a háború és a moratórium folytán. Új keresményük nem igen van, hiszen pereket indítani vagy folytatni alig lehet, a régi keresményekhez meg nem igen lehet hozzá jutni.

Most, hogy közeledik szeptember hónap harmincadik napja, a 6045. számú kormányrendelettel megszabott határidőt, újabban kell szabályozni a moratóriummal kapcsolatos kérdéseket.

Ez ad ennek az írásomnak aktualitást. Fel kell hívni a kormány figyelmét arra, hogy az új rendeletben nagyon könnyen tudna segíteni az ügyvédeknek, a háború okozta rossz helyzetén.

Mondja ki a kibocsátandó rendeletben a kormány, hogy az ügyvédeknek 1914 július 31. napja előtt kiérdemelt, bíróilag akár megállapított, akár meg nem állapított munkadíjai s általán ügyvédi munkából származó járandóságai nem esnek moratórium alá, kivéve, ha a költségfizetésre kötelezett személy katonai szolgálatot teljesít vagy egy tekintet alá esik katonai szolgálatot teljesítő személyekkel.

Ez a rendelkezés nem volna az ügyvédi kar meglepetésszerű favorizálása, nem volna olyan új kedvezmény, amilyent a moratórium-rendelet nem ismer. Sőt nagyon kézenfekvő analógiája lenne ez a 6045. számú kormányrendelet 4. §. 10. pontjában felvett azon intézkedésnek, mely kivette moratórium alól a szolgálati szerződésből eredő tartozásokat.

Igaz, hogy a hivatkozott rendelethely a szolgálati szerződésben álló személyekről szól, az ügyvéd pedig nem áll a költségfizetésre kötelezett személy szolgálatában, de nem is ebben találom fel az analógiát, hanem abban, hogy a szolgálati szerződésből eredő tartozások: munkáknak az ellenértékei s az ügyvédi díjak szintén munkának az ellenértékei! Aki másnak szolgálatában áll, az munkát visz a termelésbe, épúgy, mint az ügyvéd. Amazok többnyire testi munkát, mi ügyvédek szellemi munkát. Ha nem esik moratórium alá a testi munkának az ellenértéke, nem volna nehéz a munka másik fajának, a mi szellemi munkánknak is ugyanilyen elbánást biztosítani.

A régi költségeit behajtó ügyvédek mohóságától pedig (bocsánat kartársaimtól még a szóért is!) ne féljen a kormány. A kar magas intelligenciája gátja lesz ennek, a hadbavonultak meg úgyis ki vannak véve fizetési kötelezettség alól!

A kért intézkedés nagyot lendítene az ügyvédi karon, melynek a háború következtében beálló leromlása ellen ép a legfőbb ideje volna már cselekedni valamit. *Dr. Babocsai Gyula.*

— **Az Országos Ügyvédszövetség** a moratórium-rendeleteknek módosítását és kiegészítését kérte az igazságügyminiszterhez intézett feliratában következő irányban:

1. Az ügyvédi díj és költségkövetelések keletkezésük és lejáratukra való tekintet nélkül kivonandók a moratórium hatálya alól, akár a per főtárgyát képezi, akár perbeli követelés járulékát.

2. Megszüntetendő a moratórium alatt kifejlődött az a gyakorlat, hogy az egyes bíróságok a moratórium alá nem eső igények megítélésénél a perköltségekben való marasztalást a 13,300/1914. sz. rendelet 4. §-ában foglalt korlátozással mondják ki. Ugyanezt teszik oly perekben, melyekben felperes perveszte lett.

3. Minden hitelezőnek joga legyen az adóst bíróság útján a követelésről való nyilatkozatra felszólítani, minek folytán a felszólított adós rövid záros határidőn belül a felhívásban foglalt követelés fennállásáról nyilatkozni köteles. Ha az adós a hitelező követelését a felhívó bírósághoz beküldött írásbeli nyilatkozatban elismeri, a moratórium lelt e után indítandó perben a hitelező az adós írásbeli nyilatkozatát bíróság előtti elismerésképp felhasználhatja. Amennyiben pedig az adós a bírói felhívásra nem nyilatkozik vagy nyilatkozik ugyan, de a követelést el nem ismeri, a hitelező jogosult legyen a moratórium alá eső követelést is peresíteni, pernyertesség esetén a bíróilag megállapítandó perköltséget a moratóriumra való tekintet nélkül végrehajtási úton követelni, a főkövetelést azonban csak a moratórium lejárta után.

4. Számos követelés van olyan, mely elsőbíróilag megítéltetett és bírói vagy magánletéttel nyert biztosítást. A moratórium-rendeletek szerint a hitelező ezen letétekből ma nem elégítheti ki magát, ha időközben felsőbírói ítéletet nyert is. Ezen anomália megszüntetendő.

5. A hitelező *saját költségére* bármikor vezethessen biztosítási végrehajtást, ha a biztosítási végrehajtás elrendelésének törvényszerű feltételei egyébként fenforognak.

6. A követelések telekkönyvi előjegyzéssel való biztosítása megengedendő.

7. A bíróságok azon gyakorlata, hogy a mulasztási ítélet felvételével járó költségeket az ügyvédnek saját felével szemben sem állapítja meg, rendeleti értelmezéssel visszahatólag is megszüntetendő.

8. Kimondandó, hogy az ügyvédnek katonai szolgálatra való bevonulása nem képez perfelfüggesztési okot.

— **A végrehajtási törvény 192. §. a) pontja és a moratórium.** A végrehajtási törvény 192. §. *a)* pontja szerint a jelzálogos hitelezők tőkekövetelésével egyenlő sorrendben a kamatok csak annyiban elégítendők ki, amennyiben *az árverés napjától visszaszámított* három évnél nem régibb időből vannak hátra. Minthogy az 5761/1914. sz. I. M. R. 8. §-a folytán ingatlan árverések egyáltalában nem tarthatók meg, de sőt a követelések megítélése iránti perek sem indíthatók meg, számos jelzálogos hitelezőnek három évet túlhaladó időről lesz kamatkövetelése és ezek önhibájukon kívül el fogják veszteni kamatkövetelésük jelentékeny részét.

Ugyanezen veszély fenyegeti a törlesztéses kölcsönöket folyósító bankokat is (192. §. utolsó bekezdés), még azokat is, melyek csak három részletre engedélyeztek fizetési halasztást.

A 13,300/1914. I. M. R. 7. §-ának analógiáján ha kimondatik, hogy a végrehajtási törvény 192. §-ának három évi kedvezményi idejébe nem számítható be az 1914 augusztus 1. napjától a moratórium hatályon kívül helyezéséig terjedő idő, úgy a hitelezők megkárosodása elkerültetnék. *Dr. K. Zs.*

— **Az előjegyzett zálogjogok igazolása és a moratórium.** A moratórium előtt lejárt követelésekre a tkvi rdts 88. §-ának *b)* és *c)* pontjai alapján zálogjog előjegyzésének kétségtelenül helye van, mivel a már bekövetkezett lejárati határnap nem tolható ki, nem is lett kitolva, hanem csak új fizetési határnap állapíttatott meg.

Ha a zálogjog előjegyzése elrendeltetett, az előjegyzés igazolása iránti kereset (váltókereset stb.) azonban nem indítható meg és így az előjegyzés törlése a tkvi rdts 99. §-a alapján elrendelendő lesz. Ez ellen gyenge védelem lesz az igazolási határidő meghosszabbítása iránti kérelem, mert ennek sorsa mindenkor bírói belátástól függ, a kérelem újból és újból (minden újabb moratórium alkalmából) benyujtandó lesz stb.

Amennyiben kimondatnék, hogy az 5761/1914. sz. I. M. R. hatálya alatt lejárt követelések iránt előjegyzett zálogjogok igazolási határideje a rendelet hatályának megszűnésekor kezdődik és onnan számított 15 nap alatt jár le, úgy ezen állapoton segítve lenne. *Dr. K. Zs.*

KÜLFÖLD.

— **A külföldi moratóriumokról** számol be a Bankarchiv utolsó száma. Értesülései szerint a hadviselő államok közül *Oroszország* két hónapra szóló váltómoratóriumot rendelt, *Franciaországban* a bankok folyószámlakövetelésekre az augusztus 31-éig elrendelt moratórium szerint 250 frankot és a hátralévő követelés 5%-át kötelesek fizetni, takarékbetétekből kéthetenként 50 frankot. *Angliában* az augusztus 2-ika előtt elfogadott váltók esedékességét az augusztus 25-én kihirdetett második moratórium október 4-ére halasztotta. A moratórium öt fontot meghaladó nem váltójogi követelésekre is kiterjed, de fizetésekre és bérekre, trustee securities kamataira és osztalékaira, takarékbetétekre és községi követelésekre a moratórium nem terjed ki. *Belgium* az első moratórium-rendelet szerint csak az 1000 frankot meghaladó követelésekre adott halasztást. *Szerbiában* a július 28-án kibocsátott rendelet a moratóriumot a demobilizációtól számított 60 napra állapította meg. A semleges államok közül: Olaszország, Svájc, Dánia, Svéd- és Norvégország, Németalföld, Bulgária, Görög- és Törökország, Egyiptom, Argentina, Brazilia, Mexikó és Kína rendelték el a moratóriumot. Mind e jogszabályokat, mint már jeleztük, lapunk melléklete fordításban a lehetőség szerint közölni fogja. Olvasóink elnézését kérjük azonban, ha a közlés késedelmet szenved, minthogy a külföldi törvények és rendeletek megszerzése a mai viszonyok közt nagy nehézséggel jár.

— **«John Bull» név mint védjegy.** (Német szabadalmi hivatal határozata.) A berlini szabadalmi hivatal «John Bull» névnek buldoggfejjel kapcsolatban védjegyként leendő bejegyzése iránt előterjesztett kérelmet a következő, a német felfogásra jellegzetes indokolással utasította vissza. A szabadalmi hivatal úgy találta, hogy a fent megjelölt védjegynek bejegyzése politikai téren visszatetszésre adhatna okot. «John Bull» név úgy Angliában, mint a külföldön ismertté vált elnevezés, mely az angol nép egészére vonatkozik. Ugyan magában Angliában e nevet a nemzeti derekasság jelképének tekintik, azonban külföldön arra is használják, hogy az angol népnek a társaséletben tanúsított merevségét, valamint az idegen szokásokhoz való alkalmazkodásban nyilvánított idegenkedését jellemezzék. Kétségtelen ezek után, hogy az angol nép nemzeti sajátosságának bántó kigúnyolását találhatná abban, ha Anglián kívül használnák e nevet az esetlen formái miatt jellegzetes buldoggfejjel kapcsolatban. Ha ilyen összeállítású védjegyet maguk az angolok használnának, úgy ez egy bizonyos magasabb filozófikus világfelfogásból eredő objektiv, de nem sértő ön-irónia volna, ilyen bejegyzett német védjegy azonban már polemikus élt nyer, mely a kedélyességtől eltávolodó és szatirához közeledő jellemzésre mutat. Mindezek alapján a bejegyzés iránti kérelmet el kellett utasítani.

— **Valótlan és riasztó hírek terjesztésének büntetése a külföldi büntetőtörvénykönyvek és tervezetek szerint.** Az a kezdetleges állapot, melyben a felelőtlenség megnyugtató (!) tudatában bárki tetszése szerint rémítgethette kedvezőtlen, hazug híresztelésekkel embertársait, a legtöbb kulturállam jogában ma már csak mint történelmi reminiszcencia ismeretes. Mellőzve azoknak a nagyszámú, részletes bűntető intézkedéseknek kimerítő felsorolását, melyekkel az egyes államok a képzelőtehetség túltengésének eme megnyilvánulásait kívánták elnyomni,* csupán azoknak az államoknak tételes intézkedéseire térünk ki, melyeknek büntetőjoga hasonló a mieinkhez úgy, hogy az alantabb ismertetett szabályoknak alkalmazása a mi viszonyaink között sem lenne kizárva. Az első büntető kódexek közé, mely a «nyugtalanító álhírek» terjesztését büntetendő cselekménynek nyilvánítja, az ausztriai, jelenleg is érvényben levő Btk.-t kell sorozni. A közcsend és rend elleni vétségekről és kihágásokról szóló (V.) fejezetben ugyanis egyetlen szakaszban 12 fajtáját sorolja fel a törvénykönyv a csendet és rendet sértő cselekményeknek; a teljesen heterogen tényálladéki elemek között a 10. pontban megtaláljuk a valótlan, nyugtalanító hírek és jövendölések terjesztését is mint bűncselekményt. Míg a részletes intézkedéseket a 308. §. tartalmazza, mely utóbbi szerint kihágást követ el és 8 naptól 3 hónapig terjedhető szigorú fogsággal büntetendő, aki nyilvános híresztelés útján (falragaszok, nyilvános beszédek előadások és hasonlók) valamely valótlan, a közbiztonságot nyugtalanító hírt, anélkül, hogy azt alapos okból igaznak tarthatná, vagy ilynemű állítólagos jövendőmondást közzé tesz avagy terjeszt. A cselekmény tehát ily alakban inkább csak veszélyeztető jellegű (Gefährdungsdelict) és gondatlanságból is elkövethető. A német Btk. hasonló speciális rendelkezéseket tartalmaz; adott esetben azonban, ha a híresztelésnek nyugtalanító hatása tényleg bekövetkezett, a tettest közbotrány okozás miatt (grober Unfug) vonták felelősségre. Époly kevéssé találunk különös rendelkezést idevonatkozóan a svájci büntetőtörvénykönyv tervezetében. Ez utóbbi indokolásából kitetszően a szerkesztő bizottság ily kisebbrendű bűncselekmények tényálladékának megállapítását az egyes svájci kantonok feladatává kívánta tenni, és a tervezet 282. §-a csupán általánosságban minősíti kihágássá a «valamely rendőri hatóság törvényes rendeletével, avagy intézkedésével szemben tanúsított engedetlenséget». A «*grober Unfug*» fogalmának és határainak megállapítása a német joggyakorlatban sok vitára és — ami ezzel gyakran együtt jár — tévedésre adván okot, a tervezetben e fogalom részletezését tartották szükségesnek. Így lett a Vorentwurfban a nyugtalanító hírek terjesztése is önálló tényálladékká. A 306. §. 10. pontja ugyanis kihágás miatt 300 márkáig terjedhető pénzbüntetéssel, vagy 3 hónapig terjedhető elzárással, illetve fogházbüntetéssel kívánja sújtani azt, aki jobb tudomása ellenére valótlan hírek vagy tudósítások által a lakosságot (Bevölkerung) szándékosan nyugtalanítja. Tényálladéki elem tehát elsősorban is a nyugtalanító, ijesztő szándék, mely a gondatlanságból való elkövetés lehetőségét kizárja, ellentétben az ausztriai Btk. ismertetett intézkedésével. Másrészt a szándékosságon kívül még a hírek valótlanságáról is teljes tudomással kell bírnia a tettesnek. A tényálladékhoz tartozik végre még az eredménynek (nyugtalanítás) tényleges bekövetkezése is; veszélyeztető természet tehát nem elegendő. Az elkövetési tárgy tekintetében a szerkesztők úgy vélték (lásd indokolás 861. old.), hogy nem szükséges ugyan, hogy valamely helységnek egész lakosságára kiterjedjen a nyugtalanság, azonban mégsem elégséges a bűncselekmény fenforgásának megállapíthatásához, ha csupán egyeseket ijesztget a tettes, tekintve hogy a nagyközönségnek egyes egyének által való képviselete ily esetben el nem ismerhető. A Gegenentwurf a Vorentwurf által konstruált tényálladékot nevezetesebb változtatás nélkül vette át (359. §. 2. pont). Ezzel szemben a büntetőjogi bizottság munkálatairól kiadott jelentésben (95. oldal) a cselekmény tényálladékát már lényegesen változott fogalmazásban találjuk. Ez utóbbi szerint a közönség nyugtalanításának kihágását elköveti az, aki tudva hamis hírek avagy tudósítások által a közönség nyugtalanításának *veszélyét szándékosan előidézi.* A tervezetek «Erfolgsdelict»-jéből a büntetőjogi bizottság ilymódon «Gefährdungsdelict»-et csinált. Az elkövetésnél egyszerű szándékosság (eventualis dolust is beleértve) elegendő. Büntetés: pénzbüntetés avagy elzárás. *Dr. Auer György.*

* Utalunk e tekintetben a német büntetőtörvénykönyv tervezetének indokolására, amely az egyes államok intézkedéseit részletesen ismerteti (860. old.).

A Kuria elnöksége u. n. „Imperial" irógépet szerzett be a **YOST IRÓGÉP** r.-t.-tól. Ezen betűfaj csak a Yost irógépben kapható és rendkívüli olvashatósága miatt nagy keresletnek örvend

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat.** Egyetem-utca 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem.** I., Bérc-u. 9. (Tel. 63—96.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Negyvenkilencedik évfolyam. 40. szám. Budapest, 1914 október 2.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

Tartalom. *Dr. Mendelényi László*, a kir. Kúria elnöki titkára: Katonai biráskodás kiterjesztése polgári egyénekre. — *Dr. Eger József* eperjesi ügyvéd: Moratórium és kamatláb. — A m. kir. miniszteriumnak 7205/1014. E. M. számu rendelete magánjogi kötelezettségek teljesítésére újabb halasztás engedése (moratórium) tárgyában. — Szemle.

Melléklet: Közigazgatási Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Katonai biráskodás kiterjesztése polgári egyénekre.

Dr. Szilágyi Arthur Károly, budapesti ügyvéd úr a Jogt. Közl.-nek f. évi augusztus hó 18-án és szeptember hó 4-én megjelent számaiban kiváló szaktudással és áttekinthetőséggel ismertette a katonai bíróságok hatáskörére vonatkozó jogszabályokat, amelyeknek egy csoportjával kívánok az alábbi sorokban foglalkozni.

A honvédség katonai bűnvádi perrendtartásáról szóló 1912: XXXIII. tc. 14. §-a felhatalmazza a magyar minisztériumot arra, hogy mozgósítás vagy háború tartama alatt vagy ha háború kitörésének közvetlen veszélye fenyeget: a polgári büntetőbíráskodás alá tartozó egyéneket az említett szakaszban felsorolt bűncselekmények miatt rendelettel a honvéd büntetőbíráskodás alá helyezheti.

Az idézett törvény 1914 július hó 1-én lépett életbe és — ki hitte volna — a monarchia még ebben a hónapban mozgósított.

A minisztérium a háború kitörésekor azonnal élt az adott felhatalmazással és 1914. évi július 27-én 5491. M. E. sz. alatt kelt rendeletével ezen honvéd-büntetőbíráskodás alá helyezte a Délvidéken és Erdélyben 26 kir. törvényszéknek területét, valamint a bánnal egyetértőleg Horvát-Szlavonországok területét, augusztus 1-én 5735. M. E. sz. alatt pedig a fenti rendeletnek hatályát a magyar szent korona országainak egész területére kiterjesztette.

Miután ezeket a rendeleteket kiadásuk napján a törvény értelmében az igazságügyminiszter kihirdette: a polgári egyéneknek a magyar állam egész területén elkövetett ilyen cselekményei fölött a honvédbíróságok ítélkeznek és ha ezt a biráskodást egyes esetben a hadi események következtében nem lehet gyakorolni, a honvéd-büntetőbíráskodás helyébe a hivatkozott törvény 14. §-ának utolsó bekezdése értelmében kivételesen a hadseregi büntetőbíráskodás lép.

Ez a kivételes állapot annyira mélyen belevág jogrendünk alapelveibe, hogy indokoltnak látszik ennek a biráskodásnak kérdésével, amely fölött annak idején törvényhozás és szakirodalom néhány szóval napirendre tért, behatóbban foglalkozni.

Állapítsuk meg mindenekelőtt azt, hogy a polgári egyéneknek mily cselekményei tartoznak ma — még pedig az egész ország területén — katonai bíróságok hatáskörébe.

Az 1912: XXXIII. tc. 14. §-ának első bekezdése szerint ezek a cselekmények a következők:

1. a jogosulatlan toborzás;

2. az esküvel fogadott katonai szolgálati kötelesség megszegésére csábítás vagy segélynyújtás;

3. a kémkedés és az ellenséggel való más egyetértés bűntette vagy a fegyveres erőnek vagy szövetséges csapatainak hátrányát vagy az ellenségnek előnyét célzó egyéb cselekmények;

4. a katonai behívóparancs iránt engedetlenségre csábítás;

5. az 1—4. pontban megjelölt cselekmények útján elkövetett szigorúbban megtorlandó bűncselekmények.

A már föntebb említett 5491/1914. M. E. számú rendelet 1. §-a ugyanezeket a cselekményeket sorolja fel, 2. §-ában pedig azt a kijelentést teszi, hogy ezeket a bűncselekményeket a katonai büntetőtörvénykönyv (!) 304., 206—319., 321—331. §-ai és az 1890: XXI. tc. 6. §-a határozzák meg; egyúttal a rendelethez «Függelék» van csatolva, amely közli a katonai büntetőtörvénykönyv III. részének I—IV. fejezeteiből az idézett §-oknak szövegét. A minisztériumnak ez a rendelete tehát — amint ezt már dr. Polner Ödön, egyetemi tanár úr megállapította (Jogállam, XIII. évf. 506. old.) — a katonai büntetőtörvénykönyv egy részének hatályát kiterjeszti a polgári egyénekre, holott a magyar közjog szerint érvényes katonai büntetőtörvénykönyv nem létezik.

A most érvényes katonai büntetőjogot 1855-ben (jan. 15-én) kodifikálták és ez a katonai anyagi büntetőjog úgy általános rendelkezéseiben, valamint a közönséges bűncselekményekre vonatkozó részében az 1852-ben kiadott s Ausztriában, valamint Horvát-Szlavonországokban kisebb változtatásokkal ma is érvényben álló osztrák büntetőtörvényen alapul. Ez a törvény (Militär-Strafgesetz für das Kaiserthum Österreich) a magyar közjog szempontjából törvénynek nem tekinthető s bár érvénye az 1867: XII. tc., az 1878: V. tc. 5. §-a és az 1912: XXX. tc. 50. §-ainak részben pozitiv, részben negativ határozmányai szerint a magyar hadsereg tagjaira nézve elismertetett, kétségtelen, hogy arra való konkrét hivatkozásnak a magyar törvénytárban helye nem lehet. Bár ilyen hivatkozás az 1914: XXXIII. tc. 14. §-ában nincs is s így a látszat meg van óva, lényegileg a már kevesebb közjogi aggályt mutató függelékes rendelet tanúsága szerint mégis egy magyar törvény alkatrészévé lett ez a közjogilag reánk nézve nem létező osztrák katonai büntetőtörvénykönyv.

Bár a m. kir. polgári bíróságok annak folytán, hogy a polgári egyéneknek szóbanforgó cselekményei háború idejében a katonai büntetőbíráskodás alá helyeztettek, nem jutnak abba a helyzetbe, hogy az osztrák katonai büntetőtörvénykönyvnek ezeket a szakaszait alkalmazzák, mégis az a körülmény, hogy katonai kötelékben nem álló magyar állampolgároknak magyar állam területén elkövetett bizonyos cselekményei osztrák törvény alapján bíráltatnak el, mindaddig erős közjogi sérelem lesz, amíg a magyar törvényhozás a katonai büntetőtörvénykönyvet meg nem alkotja.

Már csak ennek a közjogi sérelemnek elkerülése céljából is — de egyéb okokból is — helyesebb lett volna a kérdést aként szabályozni, hogy a katonai honvédbíróságok a magyar Btk. megfelelő, esetleg az 1912. évi LXIII. tc. II. fejezetének példája szerint szigorított szakaszai alapján ítélkeztek volna az állam hadereje ellen polgári egyének által elkövetett bűncselekmények tárgyában.

Ami azért is inkább indokolt lett volna, mert hiszen az osztrák katonai büntetőtörvénykönyv fentebb idézett §-aiban foglalt cselekmények mindegyikét szabályozza még pedig sokkal modernebbül és jogásziabban a 23 évvel később megalkotott magyar Btk. Ha ebben más elnevezéseket, részben eltérő meghatározásokat és más büntetési tételeket találunk — ami természetes — de lényegükben ezek a §-ok — legföljebb a büntetési tételeknek szigorítása mellett — éppen oly alkalmasak a haderő érdekeinek megvédésére, mint az osztrák katonai büntetőtörvénykönyvnek elavult, dohos szakaszai. Így pedig ezek a dohos §-ok

az egész ország területén hatályon kívül helyezték a Btk. 143., 144., 148., 149. és 161. §-ait sőt még az ekép intézkedő 1912. évi XXXIII. tc. meghozatala után alkotott 1913. évi LXIII. tc. 18. §-át is (l. Polner Ödön idézett cikkét). Mindez kitűnik a következő összehasonlításból:

A kat. Btk. 306. §-a a jogosulatlan toborzás fogalmát meghatározván 307. §-ában a háború idejében elkövetett toborzás büntetését állapítja meg (halál, illetve 5—20 évig terjedhető súlyos börtön); ennek megfelel a Btk. 144. §. 1. és 4. pontjaiba ütköző hűtlenség bűntette (büntetése életfogytig tartó fegyház).

A kat. Btk. 308. §-a a béke idejében toborzásról rendelkezik (alapbüntetés 5 évig terjedhető börtön); ugyanezt a cselekményt bünteti a Btk. 161. §-a (lázadás, melynek büntetése 5 évig terjedhető államfogház).

A kat. Btk. 309. §-ában meghatározott cselekménynek (emberrablással egybekötött jogosulatlan toborzás) a Btk. 324. §. 2. pontjába ütköző és esetleg a 325. §. szerint minősülő cselekmény (személyes szabadság megsértésének büntette) felel meg.

A kat. Btk. 310. §-a a kisérletnek, a 311. §. a bűnrészességnek, a 312. §. a bűnpártolásnak büntetéseit a 313. §. pedig a büntetlenséget biztosító körülményeket állapítván meg, ezek az intézkedések részben a Btk. általános határozmányaiban szintén megfelelő szabályozást nyerhettek volna.

Ugyanígy a kat. Btk. 314—319. §-aiban meghatározott cselekmények (az esküvel fogadott katonai szolgálati kötelesség megszegésére való csábítás vagy segélynyújtás) megtorolhatók a Btk. 143. §-a a 144. §. 5. pontja, a 452. és 453. §-ok, az 1890. évi XXI. tc. és az 1912. évi LXIII. tc. 22. §§-ai alapján is.

Végül a kat. Btk. 321—326. §-aiban foglalt kémkedés valamint az ellenséggel egyetértésnek a további §-okban meghatározott egyéb cselekményei megfelelő megtorlásban részesíthetők a Btk. 144. §. 1., 2., 3., 4., 6., 7. pontjai, a 455. §., 456. §. és az 1912. évi LXIII. tc. 18. és 23. §-ai alapján.

A Btk. idézett szakaszaiban megállapított büntetési tételeknek még szigorítására sem lett volna szükség, mert ezeknek a bűncselekményeknek legnagyobb részére nézve az 1912. évi XXIII. tc. XXVI. és XXVII. fejezetei értelmében rögtönbíráskodás rendelhető el, melynek során pedig szinte kizárólagos büntetési nem: a halál.

Szóval a kérdést így is egészen jól a hadviselés érdekének minden sérelme nélkül meg lehetett volna oldani. És ha az 1912. évi XXXIII. tc. 14. §-ának rendelkezését a min. indokolás szerint az idevonatkozó külföldi törvények példája is támogatja, úgy elmondhatjuk, hogy a fentebbi megoldást (t. i. amely szerint a katonai bíróság a polgári Btk. szerint járna el) szintén igen előkelő külföldi példa: hatalmas szövetségesünknek, Németországnak példája támogatja.

A felségsértésről és a hűtlenségről a német birodalmi büntetőtörvénynek — a mi Btk.-ünk 126—151. §-aival lényegileg egyező — 80—93. §-ai rendelkeznek.

A német katonai büntetőtörvény 56. §-a azt a kijelentést tartalmazza, hogy ha egy katona felségsértést (Hochverrath) vagy hűtlenséget (Landesverrath) követ el, reája a polgári büntetőtörvénykönyvnek 80—93. §-ai alkalmazandók.

A harctéren elkövetett hűtlenségről (Kriegsverrath) a kat. btkv. 57—59. §-ai rendelkeznek túlnyomó részükben a polg. büntetőtörvénynek 87—92. §-aira utalással, de súlyosabb büntetés megállapításával.

Végül a német kat. bűnvádi perrendtartás 5. §-ának 4. pontja és a kat. büntetőtörvénykönyvnek 160. és 161. §-ai értelmében az a külföldi vagy német (polgár), aki a német birodalom ellen kitört háború alatt a harctéren az említett 57—59. §-okban és a 134. §-ban meghatározott cselekményeket (a 134. §-nak a magyar Btk. 336. §. 5. pontja szerint minősülő lopás felel meg) elköveti, ezen §-ok alapján büntetendő.

Németországban ezek szerint a szóbanforgó cselekmények bár szintén a katonai bíróságok által, de lényegileg a polgári büntetőtörvénykönyv határozmányai szerint toroltatnak meg s ennek a kivételes katonai bíráskodásnak csak a már kitört háború tartama alatt (tehát nem mint nálunk: már a háború kitörésének veszélye idejében is) és csak a hadműveletek színterén (auf dem Kriegsschauplatze) van helye.

Habár tehát a kérdésnek ez a most ismertetett német szabályozása közjogi és alkotmányjogi szempontokból felette áll az 1912. évi XXXIII. tc. intézkedéseinek, be kell vallani, hogy ezek az intézkedések viszont számoltak, a mi sok tekintetben sajnálatos hazai viszonyainkkal. És ha ez a szabályozás közjogi szempontok sérelmével történt is, megadja erre a felmentést a salus rei publicae elve, amelynek lelkiismeretes és hathatós védelmét ezektől a kivételes intézkedésektől elvitatni nem lehet.

Vajha minél előbb időszerűvé válnék azonban az 1912. évi LXIII. tc. 1. §-ának második mondata: «A kivételes hatalom a háború befejezésével megszűnik.»

Dr. Mendelényi László.

Moratórium és kamatláb.

Már az elmult esztendők pénzügyi válsága tette aktuálissá azon kérdés eldöntését, vajjon miképen lenne intézményesen rendezhető azon visszás állapot, hogy amikor a hazai pénzintézetek közös tápláló medencéjének, az osztrák-magyar banknak megállapított kamatlába, az ú. n. bankráta hosszú időn keresztül 6%, sőt legutóbb bár kivételesen és csak rövid ideig 8% volt, ugyanakkor továbbra is a bíróilag megállapítható kikötéses kamatláb maximuma 8%, s a törvényes kamatláb a mindenkori pénzügyi helyzettől függetlenül 5% s illetve 6% maradt. Ezzel kapcsolatosan revizió alá óhajtották venni az 1883.: XXV. tc. rendelkezéseit is, annál is inkább, mert hiszen újabb bírói gyakorlatunk a jutalék s egyéb címen felszámított díjat helyesen ismerte fel és állapította meg burkolt kamatnak.

Pénzintézeteink sürgették természetesen legelsősorban e kérdésnek rendezését, ami könnyen érthető, minthogy a mai helyzet nagymértékű károsodásukkal jár és nem kevéssé járult hozzá különösen kisebb pénzintézeteink vagyoni megrendüléséhez.

Amint ugyanis fentebb érintettük, pénzintézeteinknek közös tápláló medencéje az osztrák-magyar bank, amely az általa esetről-esetre megállapított kamatlábon, az utolsó két esztendőben majdnem állandóan 6% kamatlábon visszleszámítolja az ország minden részéből hozzá érkezett anyagot, főleg váltóanyagot s ha hozzávesszük a szállítással s kezeléssel járó költséget, nyilvánvaló, hogy az osztrák-magyar banktól visszleszámítolás útján 6%-os kamatláb mellett kapott pénzt a visszleszámítolt pénzintézet 8—9%-on alul nem adhatja ügyfeleinek, hacsak nagy üzemi költségeire ráfizetni nem akar, nem is tekintve részvényeseinek dividenda óhajait. Hozzátehetjük még azt is, hogy az osztrák-magyar banktól visszleszámítolási hitelt csak erősen fundált pénzintézetek vehetnek igénybe s azok is csak bizonyos megállapított összeg erejéig, ezenfelüli hiteligényeket, úgyszintén kevésbé erős pénzintézetek hiteligényeit ú. n. magánreescompteurök látják el, akik természetszerűen a bankrátánál magasabb kamatláb mellett kénytelenek az ilyen intézeteket a visszleszámítolási hitel áldásaiban részesíteni.

De a pénzintézetek másik tápláló medencéje, a betétállomány is a hivatalos bankráta magasságához igazodik, hiszen köztudomású tény, hogy a betevő, a bankráta emelkedésével magasabb betéti kamatot követel és kap is.

Ilyen konstellátiók mellett sűrűn megesett, hogy a pénzintézetek a lejárt s rendezetlenül maradt váltókat perelvén, a peres és végrehajtási eljárás összes retortáin voltak kénytelenek keresztül menni, amíg végre 10—12 hónap múlva legjobb esetben is a kölcsöntőkén kívül annak a lejárat napjától számított s bíróilag megállapított 6% kamatát tudták megkapni. Hogy különösen nagyobb kölcsöntőkéknél ez milyen nagy kamatveszteséget jelent, könnyen elképzelhető.

A pénzügyi krízis nemcsak szórványosan, hanem tömegesen produkálta az ilyen eseteket, hiszen köztudomású, hogy csak Budapesten mily rohamos emelkedést mutatott a váltóperek száma. Az adós inkább vállalta a perléssel járó tetemes költséget, csakhogy kitolja a teljesítés határidejét, és időt nyerjen egy esetleges financiális katasztrófa elhárítására, amely nyomban beáll, ha a lejáratkor kénytelen kijelenteni, hogy a rendezésre képtelen.

De amíg normális viszonyok között ezen expedienst csak a közönség kevésbbé solvens része vette igénybe, hiszen csak a megszorult adósra nem tudott riasztólag hatni a perléssel járó tetemes költség, addig a jelenlegi kivételes körülmények között kibocsátott moratórium-rendelet egészen más helyzetet teremtett.

Az a körülmény, hogy a moratórium-rendelet nem találta

szükségesnek a halasztás idejére járó kamat kérdését pénzintézeteknél leszámítolt váltók tekintetében specialiter szabályozni, tág teret fog nyitni a legrosszhiszeműbb visszaéléseknek. Épen a közönségnek legsolvensebb része fog kapva-kapni az alkalmon hogy a perlésnek kockázata nélkül lejárt váltóit a moratórium tartama alatt ne rendezze, amennyiben a moratórium elmultával a halasztás idejére a kölcsönzött váltótőkének csak törvényes 6% kamatát tartozik megfizetni, vagyis a hitelező minden ily esetben ráfizet kikölcsönzött tőkéjére.

Hangsúlyozom, hogy csakis a legsolvensebb adóselem fog főleg ezen jogával élni, mivel a kevésbbé solvens elem a prolongálás kényszerűsége folytán a moratórium idejére eső magasabb kamatot is kénytelen lesz annak idején megfizetni.

Leginkább a kisebb pénzintézeteket fogja sújtani ez a helyzet, vagyis a pénzintézeteknek legkisebb ellentálló képességgel bíró csoportját, miután a nagyobb hitelműveletekkel foglalkozó intézetek rendszerint a mindenkori bankrátán felül meghatározott összegű százalékban kötik ki a fizetendő kamatot, míg a kisebb intézetek a leszámítolás alkalmával nem szoktak kikötéseket tenni.

Az eddig kifejtettek nyilvánvalóvá teszik, hogy nem okos s még kevésbbé jogos avagy méltányos álláspont ezen, a háború által amúgy is megbénított fontos közgazdasági faktorokat súlyos megrázkódtatásoknak alávetni. A legridegebb felfogás mellett is el kell ismernünk, hogy a háború által teremtett kényszerhelyzet nem szolgálhat alkalmul arra, hogy az adósok a moratórium folytán jobb helyzetbe kerüljenek, mint a moratóriumot megelőző időben voltak, s így önként kínálkozik a moratórium-rendelet ezen hiányosságának pótlását célzó megoldás, hogy az esetben, ha a moratórium idejére eső lejárat nem rendeztetnék, a halasztás idejére külön írásbeli kikötés nélkül is ugyanolyan kamat legyen követelhető s illetve bíróilag megállapítható, amennyit a kölcsönkövetelés leszámítolása alkalmával a kölcsönvevő fizetett.

Amíg ezen intézkedés egyrészt a hadba nem vonult elemet sarkalni fogja kötelezettségeinek rendes időbeni teljesítésére és megakadályozza a fizetési kötelezettségek torlódását, addig másrészt a pénzintézetek mozgékonyságukat hacsak részben is visszanyerhetik, ami hitelre szoruló gazdasági életünknek nem kis nyereségét jelentené. Reméljük, hogy a moratórium-rendelet ezen hiányát rövid időn belül pótolni fogják.

Dr. Eger József.

A m. kir. minisztériumnak 7205/1914. M. E. számú rendelete, magánjogi kötelezettségek teljesítésére újabb halasztás engedése (moratórium) tárgyában.

Harmadik moratóriumi rendelet.

A m. kir. minisztérium a háború esetére szóló kivételes intézkedésekről alkotott 1912: LXIII. tc. 16. §-ában nyert felhatalmazás alapján a következőket rendeli:

I. Halasztás alá eső pénztartozások.

1. §. A magánjogi kötelezettségek teljesítésére az 1914. évi augusztus hó 12. napján 6045/1914. M. E. szám alatt kiadott rendelettel engedett halasztás (moratórium) mindazokra a pénztartozásokra nézve, amelyeket a jelen rendelet a halasztás alól ki nem vesz, 1914. évi november 30. napjáig bezárólag meghosszabbíttatik.

Az 1914. évi szeptember hó 30. napja után 1914. évi november 30. napjáig bezárólag lejáró pénztartozások fizetésére, amelyek 1914. évi augusztus 1. napja előtt kiállított váltón, kereskedelmi utalványon, közraktári jegyen, csekken vagy általában olyan kereskedelmi ügyleten vagy más magánjogi címen alapulnak, amely 1914. évi augusztus 1. napja előtt keletkezett, a lejárattól számított két hónapi halasztás (moratórium) engedtetik.

Oly pénztartozások tekintetében, amelyek után kikötés alapján vagy törvénynél fogva kamat jár, a kamatot a halasztás idejére is lehet számítani. Nem kamatozó tartozás után törvényes kamat számítható.

2. §. A halasztás ideje alatt a halasztás alá eső váltó, kereskedelmi utalvány, közraktári jegy és csekk tekintetében a fizetés végetti bemutatás és a fizetés hiánya miatt felvett óvás, csekknél pedig az 1908: LVIII. tc. 17. §-ában említett igazolás is hatálytalan, amennyiben az 5. §-ból más nem következik. Látra vagy lát után bizonyos időre szóló váltónál a lejárat megállapítását célzó bemutatás hatályos.

Az óvás felvételére hivatott személy az óvás felvételét meg nem tagadhatja arra való hivatkozással, hogy az a jelen rendelet szerint hatálytalan.

A váltóbirtokos az 1914. évi augusztus hó 1. napja előtt kapott kitöltetlen váltót csak oly módon van jogosítva kitölteni, hogy a váltó halasztás alá essék. Az ezzel ellenkező kitöltést megállapodás ellenesnek kell tekinteni.

Az 1914. évi augusztus hó 1. napja előtt kiállított váltó tekintetében a halasztás ideje alatt az 1876: XXVII. tc. 25—29. §-aiban szabályozott biztosítási visszkeresetnek helye nincs.

Halasztás alá nem eső olyan váltó, kereskedelmi utalvány és közraktári jegy tekintetében, amely 1914. évi december hó 1. napja előtt jár le, a fizetés végetti bemutatásnak és a fizetés hiánya miatti óvás felvételének legkésőbb akkor kell történnie, amikor ennek történnie kellene, ha az illető váltó, kereskedelmi utalvány vagy közraktári jegy a jelen rendelet értelmében halasztás alá esnék.

3. Az 1. §-ban engedett halasztás a találmányi szabadalmi évi díjakra is kiterjed.

II. Halasztás alá nem eső pénztartozások.

4. §. Az 1. §-ban engedett halasztás alá nem esnek:

1. állami és államilag biztosított adósságok kamatai, tőketörlesztő részletei és járadékai;

2. zálogleveleknek, valamint gyámi pénzek elhelyezésére alkalmas vagy óvadékképessé nyilvánított egyéb kötvényeknek kamatszelvényei és kisorsolt címletei;

3. törlesztéses zálogleveléllkölcsönöknek folyó kamatai és folyó tőketörlesztő részletei a jelzálogadóssal szemben, valamint olyan követeléseknek ily kamatai és tőketörlesztő részletei, amely követelések a 2. pontban említett egyéb kötvényeknek kibocsátására alapul szolgálhatnak;

4. vízvezetéki és világítási műveknek, általában közüzemeknek használatáért fizetendő díjak;

5. oly pénztartozások, amelyek az adóst a Vörös Kereszt Egylettel szemben vagy a hadbavonultak hozzátartozóinak segélyezésére vagy a háború alkalmából másnemű segélynyújtásra rendelt alappal szemben közvetlenül vagy utalványozás alapján terhelik;

6. tartásdíjak és életjáradékok;

7 a biztosítási ügyletből eredő tartozások közül:

a) a hadiszolgálatban bekövetkezett halál esetére külön kötött vagy arra külön díj fejében kiterjedő biztosításnál, amennyiben a halál a hadiszolgálat következménye, valamint a katonai szolgálat esetére szóló biztosításnál az egész biztosítási összegnek kifizetése;

b) más életbiztosításnál, amely nem esik a 6. pont alá, a biztosítási összeg ötszáz koronáig terjedő részének kifizetése:

c) a biztosítónak az a tartozása, amely az életbiztosítási kötvény visszavásárlására vagy az ily kötvény alapján kölcsön folyósítására irányul, kétszáz korona erejéig;

d) tűz- és jégkárbiztosításnál, valamint állatbiztosításnál az egész károsszegnek, minden más kárbiztosításnál a károsszeg négyszáz koronáig terjedő részének kifizetése;

e) az *a)* pont alá eső életbiztosításnál, valamint a tűz- és a jégkárbiztosításnál és az állatbiztosításnál a díjak fizetése egészen, minden más kárbiztosításnál és a baleset elleni biztosításnál a díjak fizetése abban az arányban, amelyben a biztosítási összeg a biztosító által a *d)* illetőleg a *b)* pont értelmében fizetendő legmagasabb összeghez áll; az ilyen biztosítási díjak fedezetéül adott váltók és az ilyen biztosítási díjak címén fenálló folyószámla-tartozások — a folyószámlai viszonyra vonatkozó megállapodások sérelme nélkül — szintén ki vannak véve a moratórium alól;

f) a viszontbiztosítónak a biztosításból eredő tartozásai az *a)—d)* pontok értelmében a biztosító által fizetendő összegek arányában, továbbá az *a)* pont alá eső életbiztosításon, a tűz- és a jégkárbiztosításon és az állatbiztosításon alapuló viszontbiztosítási díjak egész összegükben, az egyéb ágbeli viszontbiztosítási díjak pedig abban az arányban, amelyben a biztosított a biztosítási díjakat fizetni köteles;

8. bértartozások, kivéve ha a kötelezett fél katonai szolgálatot teljesít vagy a katonai szolgálatot teljesítő egyénekkel egy tekintet alá esik és nem részesül szolgálati vagy alkalmazási viszonyból folyó rendes járandóságaiban vagy legalább lakpénzben vagy lakbér céljára nyújtott közsegélyben; ha a kötelezett fél csupán lakpénzben vagy lakbér céljára nyújtott közsegélyben részesül, a bértartozás csak az élvezett lakpénznek vagy közsegélynek megfelelő mértékben fizetendő;

9. haszonbértartozások;

10. bérbe vagy haszonbérbe adott ingatlanokon jelzálogjoggal biztosított s a 3. pont alá nem eső törlesztéses kölcsönöknek folyó tőketörlesztő részletei a jelzálogadóssal szemben, kivéve ha a köte-

lezett igazolja, hogy a tényleg befolyt bér vagy haszonbér az ingatlant terhelő köztartozásoknak, a 3. pont értelmében fizetendő kamatoknak és tőketörlesztő részleteknek, végül az ingatlant terhelő s az 5. §. értelmében fizetendő többi kamattartozásnak levonása után — amennyiben mindezek az illető bérleti vagy haszonbérleti időszakra esnek — a jelen pontban említett többi tőketörlesztő tartozást nem fedezi; amennyiben az így kiszámított összeg az utóbb említett tőketörlesztő tartozásokat csak részben fedezi, a fizetés ezen részösszeg erejéig teljesítendő, a fizetési kötelezettségek sorrendjére nézve pedig a telekkönyvi rangsor irányadó;

11. szolgálati szerződésekből eredő tartozások, ideértve a mezőgazdasági, kereskedelmi vagy ipari munkaviszonyból eredő tartozásokat is;

12. megbízásból és más hasonló személyes munkateljesítményekre irányuló szerződésekből eredő költség és díjtartozások, ideértve az orvosi, ügyvédi, mérnöki, írói és művészi, alkuszi, közvetítői és ügynöki díjakat, amennyiben az 1914. évi augusztus 1. napja előtt végzett munkateljesítményekért járnak, a lejárt tartozás huszonöt százaléka erejéig;

13. az 1914. évi augusztus hó 1. napja előtt szállított ingó dolgok vételára címén és az e nap előtt végzett ipari munkateljesítmények ellenértéke címén fenálló tartozások, havonkint a lejárt tartozás tíz-tíz százaléka erejéig, amely százalékot mindig a lejárt tartozás eredeti összege után kell számítani, ha ugyanannak az adósnak ugyanazzal a hitelezővel szemben több lejárt tartozása van, a tíz százalék mindegyik tartozás után külön számítandó; az első részletet a jelen pont mindegyik esetében a lejárat napján és ha ez az 1914. évi október hó 15. napja előtti időbe esik, október 15. napján kell megfizetni;

14. a munkavállalót alvállalkozójával szemben terhelő tartozások, a 13. pont szerint fizetendő részleteken felül is, abban az arányban, amelyben a munkavállaló a teljesített munkáért az ellenértéket kézhez kapta;

15. idegen vagyon kezeléséből — ideértve az eladási bizományt is — akár a halasztás ideje alatt befolyó, akár az azt megelőzően befolyt értékek kiszolgáltatása, a vagyonkezelőt megillető jogok épségben tartásával; továbbá a biztosító társaságok ügynökeinek a biztosító társaságokkal szemben ezen viszonyuk alapján fenálló tartozásai, ideértve az e címen fenálló folyószámlatartozásokat is, a folyószámlai viszonyra vonatkozó megállapodások sérelme nélkül;

16. Az 1914. évi augusztus 1. napja előtt kötött, de a moratórium fenállásának ideje alatt teljesítendő szerződés alapján az elállás jogának gyakorlásából, avagy a szerződés nem teljesítéséből vagy nem kellő teljesítéséből eredő pénztartozások;

17. bűncselekményekből eredő pénztartozások.

Törlesztéses kölcsönnek e rendelet alkalmazásában azt kell tekinteni, amelynél a tőke lefizetése előre megállapított törlesztési terv szerint legalább tizenöt évre van elosztva.

5. §. A 4. §. 1—3. pontjában nem említett kamatok, amennyiben 1914. évi július hó 31. napja után jártak vagy járnak le, vagy határozott lejárat hiányában 1914. évi augusztus hó 1. napjánál nem régibb idő óta folynak, szintén nem esnek az 1. §-ban engedett halasztás alá.

A váltókamatok iránti követelés érvényesítésére a váltóösszeg érvényesítése tekintetében fenálló szabályokat kell megfelelően alkalmazni; a 2. §. utolsó bekezdésének szabálya ide is kiterjed.

Határozott napon lejáró kamatokat a lejáratkor és ha ez az 1914. évi október hó 15. napja előtti időbe esik, október hó 15. napján kell megfizetni.

Határozott lejárat hiányában a kamatok — eltérő megállapodás sérelme nélkül — kéthónaponkint utólag fizetendők. Ha a kamat 1914. évi augusztus hó 1. napjánál régibb idő óta folyik, a két hónapot 1914. évi augusztus hó 1. napjától kell számítani. Ha a kamatot e szabályok szerint 1914. évi október hó 15. napja előtt kellene megfizetni, a fizetést október hó 15. napján kell teljesíteni.

6. §. Betéti üzlettel foglalkozó intézeteknél és más ily cégeknél 1914. évi augusztus hó 1. napja előtt betéti könyvre vagy folyószámlára elhelyezett betétekről, ideértve az 1914. évi augusztus hó 1. napja előtt lejárt kamatokat is a betevő — a kikötött felmondási idők épségbentartása mellett — az e rendelettel engedett halasztás ideje alatt csak az alább következő korlátok között rendelkezhetik.

Ha a betéti könyvre vagy folyószámlára elhelyezett betét 1914. évi augusztus hó 1. napján kétezer koronát meg nem haladt, a betevő az 1914. évi augusztus hó 1. napja óta folyó egész időre kétszáz koronának, ha pedig kétezer koronát meghaladt, havonkint kétszáz koronának kifizetését követelheti; az utóbbi esetben azonban a halasztás egész ideje alatt az 1914. évi augusztus hó 1. napján fenállott betétből legfeljebb tíz százalékának kifizetését lehet követelni.

A folyószámla tulajdonosa betétének kifizetését összegre való tekintet nélkül követelheti, amennyiben hitelt érdemlően kimutatja, hogy a kifizetendő összegre alkalmazottai fizetésének vagy munkabérének, üzemi vagy üzleti helyiségei bérének, a 4. §. 3. pontjában említett tartozásainak vagy a 4. §. 7. pontja értelmében állala fizetendő biztosítási díjaknak, a 4. §. 12. és 13. pontjai szerint fizetendő tartozásainak, vagy az 5. §. szerint fizetendő kamatoknak kiegyenlítésére, vagy végül mezőgazdasági, ipari vagy kereskedelmi vállalatában vagy üzemében anyag- vagy árúbeszerzés végett mulhatatlanul szüksége van és az összeget evégből az arra jogosultnak javára utalja át.

Az 1. bekezdésben említett, betéti könyvre vagy folyószámlára elhelyezett betétekből a betevő az őt terhelő adók vagy más köztartozások kiegyenlítésül vagy az állam kölcsöneire történő befizetések céljából bármilyen összeget a beszedésükre vagy átvételükre hivatott pénztárhoz utalhat át.

Pénzintézetek vagy betéti üzlettel foglalkozó más cégek és biztosítóintézetek folyószámlára elhelyezett betéteikről összegre való tekintet nélkül rendelkezhetnek, amennyiben hitelt érdemlően kimutatják, hogy a kivánt összegre a 4. §. 2., 6. és 7. pontja, a jelen §. vagy a 8. §. értelmében őket terhelő tartozások kiegyenlítésére szükségük van.

A betevő a jelen §. 3., 4. és 5. bekezdésében meghatározott jogával csak úgy élhet, ha a szükségelt összeget — amennyiben hosszabb felmondási idő kikötve nincs — legalább nyolc nappal előbb irásban bejelenti.

Hitelszövetkezeteknél a jelen §. szerint követelhető összeg a betét felét egyik esetben sem haladhatja meg.

Az 1914. évi augusztus hó 1. napján fenállott betétből e napon vagy később kifizetett összegek a 2. bekezdés alapján utóbb követelt összegekbe beszámíthatók.

7. §. A betéti üzlettel foglalkozó intézet vagy más ily cég az e rendelettel engedett halasztásra való hivatkozással nem tagadhatja meg a betevő olyan rendelkezésének a foganatosítását, amelynél fogva betétéből valamely összeg ugyanazon intézetnél vagy cégnél más folyószámlának javára irassék vagy az átutalásra vonatkozó záradékkal ellátott betéti könyvre vitessék át. Az így más személy javára átutalt összeg felett ez a személy a halasztás ideje alatt csak a közte és a betevő között létrejött és az intézettel vagy céggel közölt megállapodás korlátain belül és csak annyiban rendelkezhetik, amennyiben arról a betevő átutalás nélkül rendelkezhetett volna; a betevő ebben az esetben megmaradó betéte felett a megfelelő összeg erejéig nem rendelkezhetik. A betevő a saját folyószámlájára vagy betéti könyvére átutalt összeg kifizetését szintén csak ugyanabban a mértékben követelheti, amelyben ezt az átutalás nélkül követelhette volna.

Betéti könyvekre elhelyezett tízezer koronánál nem kisebb összeget a betevő ugyanazon intézetnél vagy cégnél meglevő, vagy újonnan nyitandó folyószámlájára utalhat át és e folyószámlai követelése felett úgy rendelkezhetik, mintha az összeg eredetileg is folyószámlán lett volna elhelyezve.

8. §. Közalapoknak folyószámlára vagy betéti könyvre elhelyezett betétei a felmerült szükséghez képest, melyet a felügyeletre hivatott kormányhatóság állapít meg, — a kikötött felmondási idő épségben tartása, de legalább nyolc nappal előbb történt irásbeli bejelentés mellett — korlátlanul kifizetendők. A szükséglet mértékét a rendezett tanácsú városok, a nagy- és kisközségek alapjaira vonatkozólag ötezer koronát meghaladó összegek tekintetében a belügyminiszter, ötezer koronát meg nem haladó összegek tekintetében a vármegye alispánja állapítja meg.

Ugyanez áll a munkásbiztosító pénztáraknak és a bányatársládáknak betéteire nézve.

Városok és községek, valamint a gyámpénztárak folyószámlára vagy betéti könyvre elhelyezett betéteikről folyó szükségleteik fedezése végett — a kikötött felmondási idő épségben tartása, de legalább nyolc nappal előbb történt irásbeli bejelentés mellett — a 6. és 7. §-ban megszabott korlátokra való tekintet nélkül rendelkezhetnek. A folyó szükséglet mértékét Budapest székesfővárosra nézve húszezer koronát meghaladó összegek tekintetében a belügyminiszter, húszezer koronát meg nem haladó összegek tekintetében a tanács, a törvényhatósági joggal felruházott és a rendezett tanácsú városokra nézve a belügyminiszter, a nagy- és kisközségekre nézve ötezer koronát meghaladó összegek tekintetében a belügyminiszter, ötezer koronát meg nem haladó összegek tekintetében a vármegye alispánja állapítja meg. A gyámpénztárakra nézve a folyó szükséglet megállapítására az árvaszék van hivatva.

A gyámpénztárban kezelt és a gyámsági vagy gondnoksági viszony megszűnése következtében esedékessé vált készpénzt csak kivételesen és csak olyan mértékben kell kifizetni, amily mértékben azt a belügyminiszter esetről-esetre megállapítja.

9. §. Ha a moratórium alá nem eső pénztartozásra kötelezett adóssal szemben tartozását vállalás alapján vagy más alapon más valaki van kötelezve a tartozás megfizetésére vagy a kifizetett összeg megtérítésére, ez az utóbbi tartozás sem esik moratórium alá.

10. §. A budapesti árú- és értéktőzsdén érvényben álló árú- és értéküzleti leszámoló rend határozmányai alá tartozó ügyletek alapján a leszámolásban résztvevő tőzsdetagokat egymással szemben, úgyszintén az ilyen ügyletre megbizást adott tőzsdetagot a megbizott tőzsdetaggal és viszont ez utóbbit a megbízó tőzsdetaggal szemben a leszámolás eredményeképp terhelő pénztartozások nem esnek moratórium alá.

11. §. Az 1881 : XIV. t.-c.-ben említett kézizálog-kölcsönügyleteknél a zálogkölcsöndíj nem esik moratórium alá; az árverést azonban csak a kereskedelemügyi miniszter által esetről-esetre adott engedély alapján lehet megtartani. A zálogkölcsöndíjat az 1881 : XIV. t.-c. 15. §-ában meghatározott időn túl is lehet szedni. A királyi zálogházakra ezek a szabályok megfelelően állanak.

III. A kétoldalú szerződések teljesítése.

12. §. Az 1914. évi augusztus hó 1. napja előtt kötött kétoldalú szerződés alapján pénztartozással terhelt fél a nem pénzbeli szolgáltatásra kötelezett féltől a moratórium tárgyában kiadott rendelet fenállásának ideje alatt csak úgy követelhet teljesítést, ha saját tartozását már teljesítette, vagy a nem pénzbeli szolgáltatással egyidőben teljesíti, vagy pedig — amennyiben a nempénzbeli szolgáltatásra kötelezett félnek a szerződés szerint előre kell teljesítenie — lemond arról, hogy saját tartozására nézve moratóriumot vegyen igénybe és egyszersmind ugyanabból a szerződésből vagy hasonló tárgyú szerződésekből eredő hátralékos tartozását teljesíti.

13. §. Ha az 1914. évi augusztus hó 1. napja előtt kötött kétoldalú szerződés alapján pénztartozással terhelt fél a másik féltől neki felajánlott teljesítéssel szemben saját tartozására nézve — ideértve az ugyanabból a szerződésből vagy hasonló tárgyú szerződésekből eredő hátralékos tartozását is — moratóriumot kíván igénybevenni, a másik fél a szerződéstől elállhat; elállása azonban csak úgy hatályos, ha azt a pénztartozással terhelt féllel szemben haladéktalanul (vétkes késlekedés nélkül) kijelenti.

Ugyanigy elállhat a szerződéstől a pénztartozással terhelt fél is, ha a másik fél a lejáratkor csak az esetre hajlandó teljesíteni, ha a pénztartozással terhelt fél lemond arról, hogy saját tartozására nézve moratóriumot vegyen igénybe és ha egyszersmind ugyanabból a szerződésből vagy hasonló tárgyú szerződésekből eredő hátralékos tartozását teljesíti.

Ha a nempénzbeli szolgáltatásnak részletekben kell történnie, az 1. és a 2. bekezdés szerint elállani csak az esedékes részlet tekintetében lehet; az egész szerződés tekintetében pedig csak akkor, ha a szolgáltatás oszthatatlan.

14. §. Az elállás joga a nempénzbeli szolgáltatásra kötelezett felet akkor is megilleti, ha a pénztartozással terhelt felet már a teljesítés felajánlása előtt nyolcnapi határidő kitűzésével nyilatkozatra hívta fel azirán, hogy hajlandó-e tartozását moratórium igénybevétele nélkül (13. §. 1. bekezdése) teljesíteni, a határidő pedig sikertelenül telt le.

Ugyanez az előzetes elállási jog megilleti a pénztartozással terhelt felet is, ha a másik felet nyolcnapi határidő kitűzésével nyilatkozatra hívta fel azirán, hogy a lejáratkor kész-e abban az esetben is teljesíteni, ha a pénztartozással terhelt fél moratóriumot vesz igénybe (13. §. 2. bekezdése), a határidő pedig sikertelenül telt le.

Az elállást az 1. és 2. bekezdés eseteiben magában a felhívásban előre is ki lehet jelenteni. A felhívott fél nyilatkozata nem késett el, ha a fél az azt tartalmazó ajánlott levelet a nyolcnapi határidő alatt póstára adta.

Az 1. és a 2. bekezdésben említett felhívásnak nincs helye, amennyiben a nempénzbeli szolgáltatás csak 1914. évi november hó 30. napja után válik esedékessé.

A 13. §. 3. bekezdésének szabályát e §. eseteiben is megfelelően alkalmazni kell, azzal a hozzáadással, hogy az elállás jogát csak azon részletek tekintetében lehet gyakorolni, amelyekre a felhívás kiterjed és az előbbi bekezdés értelmében nincs kizárva.

15. §. Ha az 1914. évi augusztus 1. napja előtt kötött kétoldalú szerződés alapján nem-pénzbeli szolgáltatásra kötelezett fél késznek nyilatkozik arra, hogy a szolgáltatást a lejáratkor abban az esetben is teljesíti, ha a pénztartozással terhelt fél moratóriumot vesz igénybe (13. §. 2. bek.), a szerződés érintetlenül marad, a pénztartozással terhelt fél azonban saját tartozására nézve a moratóriumot még akkor is igénybe veheti, ha a pénztartozás lejáratakor már nem esnék a jelenleg fenálló moratórium alá, de a moratórium esetleges meghosszabbítása vagy megszüntetése tárgyában kiadandó rendelet értelmében részesül halasztásban.

16. §. Az állam vagy állami intézmények és vállalatok részére szükséges szállítások iránt elvállalt kötelezettségek teljesítését a 12—15. §-ok szabályai nem érintik; az ilyen kötelezettséget a fél a moratóriumra való tekintet nélkül köteles teljesíteni.

Nem terjednek ki a 12—15. §-ok szabályai az olyan kétoldalú szerződésekre sem, amelyeknél a pénztartozás lejáratára való tekintet nélkül ki van véve a moratórium alól.

A 12—15. §-ok szabályai ingatlanok adásvételére azzal a módosítással terjednek ki, hogy elállásnak más megállapodás hiányában nincs helye, ha a vevő az ingatlannak birtokába lépett.

IV. Vegyes és záró rendelkezések.

17. §. A lejáratkor való nem-teljesítés esetére bárminő módon megállapított jogkövetkezmények nem állanak be, ha a pénztartozással terhelt fél a moratóriumot vette igénybe.

18. §. Abból az okból, hogy az adós a 4. §. 3., 10., 12. vagy 13. pontja avagy az 5. §. szerint halasztás alá nem eső tartozásokat nem teljesítette, a hitelező a nem-teljesítés esetére megállapított jogkövetkezményeket a minisztérium további intézkedéséig nem érvényesítheti, kivéve a lejárt kamatoknak és tőkerészleteknek, valamint járulékaiknak érvényesítését, ideértve a kamat vagy tőkerészlet nem-fizetése esetére ezután kikötött kötbért is. Ez a rendelkezés visszaható hatállyal azokra a tartozásokra is áll, amelyek 1914. évi augusztus hó 1. napja óta voltak fizetendők.

19. §. A moratórium alá eső biztosítási díjaknak fizetését a biztosított a halasztás idejének eltelte után nem tagadhatja meg arra való hivatkozással, hogy a biztosítás a díj nem-fizetése következtében megszűnt; kivéve ha a biztosított a biztosítási díj lejáratának napját vagy a biztosítótól engedett avagy a törvényes halasztás (1875: XXXVII. t.-c. 505. §. 3. pontja) leteltét követő tizenöt napon belül a biztosítóval írásban közli, hogy a biztosítást megszüntetni kívánja, vagy e határidőn belül a biztosító címére ily tartalmú ajánlott levelet postára ad.

20. §. Az a körülmény, hogy valamely követelés moratórium alá esik, nem zárja ki a követelésnek beszámításra való felhasználását.

21. §. A halasztás ideje a moratórium alá eső tartozások tekintetében sem az elévülés idejébe, sem a jogok érvényesítésére vagy fentartására megállapított határidőbe nem számítható be.

22. §. A vasútak alkalmazottainak illetményeiből az 1914 : XVII. tc. 25. §-a alapján engedett levonásokat a moratórium ideje alatt a következő szabályok szerint kell eszközölni:

I. A hadba nem vonult alkalmazottaknak illetményeiből a levonásokat — a moratóriumra való tekintet nélkül — ezután is változatlanul kell eszközölni.

II. A mozgósítás folytán katonai szolgálatra bevonult alkalmazottak illetményeiből teljesítendő levonások a következőképp szabályoztatnak:

1. Mindaddig, amíg a hadbavonult alkalmazott állandó illetményeit a vasúttól csorbítatlanul megkapja, a levonásokat az illetményekből változatlanul, azaz úgy kell teljesíteni, mintha az illető katonai szolgálatra be nem vonult volna.

2. Azoknál az alkalmazottaknál, akiknek állandó illetményei a hadbavonulás folytán csökkenést szenvednek, az állandó illetmények csökkenésének időpontjától kezdve a levonásokat a következőképp kell teljesíteni:

a) az 1914 : XVII. tc. 22. §-ában említett jóléti intézetek tagsági díjait és járulékait az illető intézetek alapszabályai szerint a csökkent illetményekből is változatlanul le kell vonni;

b) a zálogjoggal biztosított követelések levonásánál ügyelni kell arra, hogy — a katonai havidíjnak évi összegét teljesen figyelmen kívül hagyva — fizetésnek nem a fizetés természetével bíró állandó illetményeknek eredeti összegét, hanem csak a szabályoknak megfelelően leszállított összegét lehet tekinteni, s hogy ennélfogva a zálogjoggal biztosított követeléseket — minden újabb bírói eljárás nélkül — az 1908 : XLI. tc. 6. §-a értelmében csak ennek a leszállított összegnek egyharmada erejéig, de évi kétezer koronának érintetlenül hagyásával lehet levonni. E határozmány alól kivételnek azok a zálogjoggal biztosított követelések, amelyeknél a levonás, a fizetésnek emelkedése esetén sem változó egyenlő havi részletekben történik, amelyeket tehát a fizetés természetével bíró állandó illetményeknek csökkenése dacára továbbra is a bíróilag előjegyzett havi részletekben kell levonni, de az 1914 : XVII. tc. 25. §. IV. pontjában megállapított korlátok sérelme nélkül;

c) a vasútak kebelében vagy az alkalmazottak körében létesült és az 1914 : XVII. tc. 22. §-ában nem említett jóléti intézmények, jótékonycélú egyletek és szövetkezetek követeléseinek, valamint tagsági díjainak (1914 : XVII. tc. 25. §. III. 5. pontja) levonását be kell szüntetni.

III. A jelen rendelet életbelépése előtt teljesített levonásokat visszakövetelni nem lehet, valamint az ezt megelőző időre levonásokat sem lehet utólag követelni.

23. §. A munkásbiztosító pénztáraknak és a bányatársládáknak járulékkövetelésére, valamint segély- és járadéktartozásaira ez a rendelet nem terjed ki.

24. §. Ez a rendelet nem érinti az erőhatalom (vis major) hatására vonatkozó jogszabályokat.

A nem-teljesítés esetére megállapított jogkövetkezmények — a késedelmi kamat fizetésére irányuló kötelezettséget kivéve — nem állanak be azon idő alatt, amíg az adós lakóhelyén vagy üzleti telepén a bíróság működése a háborús események következtében szünetel.

25. §. A pénzügyminiszter felhatalmaztatik, hogy közterhek kivetésére jogosított testületeknek a 4. §. 3. pontjában említett olyan tartozásaik fizetésére, amelyek e közterhekből fedeztetnek, halasztást engedhessen, amennyiben e közterhek fizetésére halasztás adatott.

26. §. Amennyiben e rendelet fenállásának ideje alatt a moratórium alá eső tartozások körének kiterjesztése vagy megszorítása válnék szükségessé, ebben a tárgyban a minisztérium a felmerült szükséghez képest kiadandó rendelettel intézkedik.

27. §. Amennyiben a m. kir. minisztérium másként nem rendelkezik, külföldi államok polgárainak vagy lakósainak követeléseire és tartozásaira az alábbi bekezdésekben foglalt megszorításokkal szintén a jelen rendelet szabályai irányadók.

Ha magyar állampolgár vagy a magyar szent korona országainak lakósa más államban valamely magánjogi követelést csak kisebb mértékben, vagy messzebbmenő korlátozásokkal érvényesíthet, mint ahogyan azt a jelen rendelet megállapítja, az ily állam kötelékébe tartozó hitelezőnek követelései és az ily állam területén lakó oly hitelezőnek követelései, aki valamely ellenséges állam kötelékébe tartozik, a magyar szent korona országaiban hasonló megszorítások alá esnek.

Ha magyar állampolgárnak vagy a magyar szent korona országai lakósának valamely magánjogi tartozására más államban az ott engedett moratórium vagy egyáltalában nem terjed ki vagy az általánosnál szűkebb körben érvényesül, az ily állam kötelékébe tartozó adósnak tartozásai és az ily állam területén lakó oly adósnak tartozásai, aki valamely ellenséges állam kötelékében áll, a magyar szent korona országaiban hasonló megszorítások alá esnek.

Nem esnek a 2. és a 3. bekezdésben foglalt megszorítások alá külföldi államok polgárainak vagy lakósainak oly követelései és tartozásai, amelyek a magyar szent korona országaiban folytatott kereskedelmi vagy ipari üzletükből vagy gazdaságukból származnak.

A jelen §. rendelkezéseit a jogi személyekre megfelelően kell alkalmazni.

28. §. Minden olyan bírói intézkedést, amely az adóst a magyar szent korona országaiban irányadó moratóriumtól vagy az ezzel kapcsolatos jogoktól akarata ellenére megfosztaná, hazai tiltó törvénybe (hazai közrendbe) ütközőnek és hazai törvény céljával ellenkezőnek kell tekinteni.

29. §. A moratórium következtében a peres és nem peres eljárásban szükséges szabályokat az igazságügyminiszternek, Horvát-Szlavonországokban a bánnak külön rendelete állapítja meg.

30. §. A moratórium lejártával kapcsolatos rendelkezéseket annak idején külön rendelet fogja megállapítani.

31. §. E rendelet hatálya, amennyiben a magyar szent korona országainak egész területén hatályos törvényben szabályozott jogviszonyokra vonatkozik, Horvát-Szlavonországokra is kiterjed.

A 8. § értelmében a közalapok, a városok és községek, valamint a gyámpénztárak folyó szükségletei mértékének megállapítására hivatott hatóságot Horvát-Szlavonországok területére nézve a bán határozza meg.

32. §. Ez a rendelet — melyet harmadik moratóriumi rendeletként kell idézni — 1914. évi október hó 1. napján lép életbe.

E rendelet életbelépésével hatályukat vesztik:

az 1914. évi július hó 31. napján 5715/1914. M. E. szám alatt kelt — első — moratóriumi rendeletet hatályon kívül helyező — második — moratóriumi rendelet, amelyet a magyar kir. miniszterium 1914. évi augusztus hó 12. napján 6045/1914. M. E. szám alatt adott ki;

némely tőzsdei ügyletekből eredő pénztartozásokról 1914. évi augusztus hó 28. napján 6504/1914. M. E. szám alatt kiadott rendelet;

végül a 6045/1914. M. E. számú rendelet kiegészítéséről 1914. évi szeptember hó 10. napján 6796/1914. M. E szám alatt kiadott rendelet.

Amennyiben a jelen rendelet 4. §-ának 13. pontja és az 5. §. mást nem rendel, a korábbi moratóriumi rendeletekben engedett halasztás azon tartozások tekintetében, amelyeket a jelen rendelet a moratórium hatálya alól kivesz, érintetlenül marad. Ha ez a halasztás 1914. évi október hó 15. napja előtt telnék le, a tartozás október hó 15. napján fizetendő.

Kelt Budapesten, 1914. évi szeptember hó 30. napján.

Gróf Tisza István s. k.,
m. kir. miniszterelnök.

BAUMGARTEN IZIDOR

Midőn nehány hónap előtt nyugdíjazása alkalmából méltattuk Baumgarten Izidor bírói működését még reméltük, hogy az az erős akarat, amelyben egyénisége kijegecesedett úrrá lesz a betegséggel másfél éven át vívott kemény harcban. Csalatkoztunk. A legműveltebb, a legtehetségesebb magyar kriminalista, az individualista világfelfogás egyik legbuzgóbb bajnoka, a filozófiában átszellemült gondolkodó, a ragyogó ötletekben oly gazdag vitatkozó, a tollnak és szónak művészi mestere örökre elnémult. És mi, akik a tudományos küzdelem porondján nem egyszer vontuk magunkra bírálatának szikrázó villámait, most mélyen megrendülve állunk ravatalánál. Fáj nekünk, hogy lezárult a szellemesen gúnyos ajak, nem gyönyörködhetünk többé elméjének brilliáns megnyilatkozásában és a büntetőjogtudomány válságos vajudásaiban nélkülöznünk kell mérséklésre intő szavát, amelyet mindenkor legbensőbb meggyőződésének aggodalma sugallt.

Nem lehet hivatásunk, hogy a munkában és érdemekben oly gazdag élet tudományos mérlegét a válás e szomorú pillanatában állítsuk fel. Hogy e munkásság mily maradandó értékeket termelt azt az az egyetlen tény is eléggé bizonyítja, hogy a kísérletről szóló monografia harminc évvel megjelenése után is a német dogmatika standard work-jai közt szerepel. Baumgarten Izidort a klasszikus büntetőjog képviselői közé szokták sorozni, de talán több joggal nevezhetjük a büntetőjog klasszikusának. Az a két hatalmas kötet, amelyben irodalmi dolgozatait egybegyűjtve önmagának állított maradandó emléket, egyes adataiban elavulhat, de időtlen időkig kincsesbányája lesz a magyar büntetőjogi tudománynak. Mert Baumgarten sokkal több volt, mint egy tudományos iskolának képviselője. Nem Binding-tanítvány, nem a modernizmus ostora, hanem *egyéniség* minden ízében. Egyéniségének ereje avatta őt az egyéniség védőjévé a büntetőjogban is. De a bölcsészetileg megalapozott liberalizmusa ép oly kevéssé szolgált akadályul, hogy tudományunk új problémáira irányítsa figyelmét, mint az a mélyen szántó s a büntetőjog világirodalmában szinte páratlan művészettel megírt bírálat, amelyben a büntetés kiméréséről szóló tanulmánya Liszt irányát részesítette. Lépésről-lépésre engedett csak a büntetőjog régi pozíciójából, de — engedett s ez az oka, hogy Baumgarten szelleme a kriminálpolitikában és a jogi dogmatikában egyaránt hivatkozhatik Horatiusnak sub specie æternitatis vigasztaló büszke szavára: *non omnis moriar.*

— **A moratórium-rendeleteknek hivatalos sorszámokkal való** ellatását sürgettük lapunk legutóbbi számában. Az október 1-én megjelent legújabb rendelet indítványunk értelmében hivatalosan mint «Harmadik moratórium-rendelet» jelent már meg és 32 §-a szerint harmadik moratóriumi rendeletként kell idézni. Az 1914 július 31. napján 5715/914. M. E. sz. rendeletet mint első az 1914 augusztus 12. napján 6045. M. E. sz. a. rendeletet mint második moratórium-rendeletet kell idézni a harmadik moratórium-rendelet 32. §-a szerint.

A harmadik rendelet életbeléptetével nemcsak az első és második moratóriumi rendelet veszti hatályát, hanem a némely tőzsdei ügyletekből eredő pénztartozásokért 6504/914. M. E. sz. a. továbbá a 6796/914. M E. sz. a. kiadott rendeletek is, úgy, hogy a moratóriumra vonatkozó egész joganyagot most már a harmadik moratóriumi rendelet szabályozza.

— **Az ügyvéd katonai szolgálata, mint perfelfüggesztési ok.** Az első juristitium-rendelet szerint (2. §.) a bíróság köteles az eljárást — hivatalból is — felfüggeszteni, ha a fél perbeli képviselője katonai szolgálatra bevonult, hacsak az ügyvéd vagy maga a fél nem kéri az eljárás folytatását. Az igazság-

ügyi kormányt két szempont vezette e szabály megalkotásánál. Az egyik, hogy az ügyvédnek katonai szolgálatra való bevonulása ne járjon hátrányos következményekkel ügyfeleire és ügyére nézve. A legtöbb esetben az ügyvéd nem volt abban a helyzetben, hogy bevonulása előtt összes ügyeire kiterjedő részletes utasításokat adjon annak, akit távollétében helyettesítésével megbízott. Sőt gyakran a rendelkezésére álló órák alatt alkalmas helyettest se tudott találni. A másik ok, mely az igazságügyi kormányt vezette, a bevonuló ügyvédek érdekeinek védelme volt. Az ismertetett intézkedés nélkül a bevonult ügyvédek, a háborúból visszatérve, irodájuknak romját sem találták volna meg. Az ügyfelek kénytelenek lettek volna ügyeik további vitelével más ügyvédet megbízni, ami igen gyakran nemcsak az ügyek, hanem az ügyfelek elvesztését jelentette volna épen azon ügyvédekre nézve, akik ma legérdemesebbek az igazságügyi kormány védelmére és támogatására. Annál meglepőbb, hogy az ügyvédi kar érdekeinek leghivatottabb őre, az Országos Ügyvédszövetség, mult számunkban ismertetett felterjesztésében azt kéri az igazságügyi kormánytól, szüntesse meg a bevonult ügyvédek kedvezményét 1914 október 1-től kezdődőleg. A szövetség kérelmét azzal indokolja, hogy: «a hadiállapot megkezdése óta a katonai szolgálatot nem teljesítőknek módjában volt bevonult ügyvédjeik helyett oly ügyvédet vallani, kit védkötelezettsége polgári hivatása gyakorlásában nem gátol». Ezért és «a felek és a törvénykezés zavartalan menete érdekében» kéri a szövetség a kérdés újabb szabályozását.

Nézetünk szerint a legnagyobb méltánytalanság lenne a harctéren küzdő ügyvédekkel szemben a javukra biztosított juristitiumnak ilyen hirtelen megszüntetése az egész vonalon.

Épen a juristitium-rendelet intézkedése folytán a bevonult ügyvédek nagyrésze egyáltalán nem, vagy csak ügyeik egy részére vonatkozólag gondoskodott helyettesítésről.

Sőt bizonyára sokan vannak, akik ép a juristitium-rendelet intézkedése folytán nem gondoskodtak helyettesítésükről és abban a tudatban mentek a harctérre, hogy amíg haza nem jönnek addig ügyeik is pihennek. Hogyan gondoskodjék most a bevonult ügyvéd ügyeinek ellátásáról? Nagyon jól tudjuk, hogy épen a harctéren levők nem is tudnak érintkezni irodájukkal a tábori posta hiányos működése folytán, de ha tudnának is, nem volnának képesek most helyettesről gondoskodni, a helyettest összes ügyeikben informálni. A kedvezménynek a szövetség felterjesztése értelmében való hirtelen megvonása tehát nagyobb csapás volna a bevonultakra nézve, mintha az igazságügyi kormány kezdetben semmiféle kedvezményt sem adott volna a bevonultaknak.

Ha az igazságügyi kormány a «törvénykezés zavartalan menete érdekében» meg akarja szüntetni a bevonult ügyvédeknek biztosított kedvezményt az csak úgy lehetséges, ha a legközelebb kibocsátandó rendeletben több hónapi időt, semmi esetre se kevesebbet, mint három hónapot tűz ki arra, hogy a bevonultak ügyeit hadbavitelével helyettest bízhassanak meg. A bíróságok csak a három hónap leteltével tűzhetnének ki új határnapot ilyen ügyekben és minthogy az ügyvédek bizonyára a kollegialitás legmesszebb menő határáig mennének el bevonult kartársaikkal szemben, ilyen biztosítékok mellett, melyeket a részletkérdésekben még tovább ki kell építeni (igazolás kérdése, újrafelvétel esetén hosszabb határidő stb.) a bevonult ügyvédek jogos érdekei is meg volnának védve.

— **Az Országos Elmeorvosi Értekezletet** a háború miatt elhalasztották.

— **A Magyar Jogászegylet** a mult év őszén pályadíjat tűzött ki a következő kérdésre: «A bíróság és felek cselekvési köre a Pp. szerint». Ez a pályázat lejárat felé közeledik. A háborús állapotra való tekintettel a Magyar Jogászegylet elnöksége e pályázatot az 1915. évi szeptember hó 1. napjáig meghosszabbította. A pályázati feltételek felől felvilágosítást készséggel ad az egyesület titkári irodája: V., Szemere-utca 10.

— **A hatóság és a becsület védelméről** szóló törvényjavaslatokat a király szentesítette. Az előbbi mint 1914 : XL., az utóbbi mint 1914 : XLI. tc. jelent meg a törvénytárban. Mindkét törvény — külön életbeléptetési rendelkezés hiányában — kihirdetésétől számított 15 nap alatt, vagyis 1914 október 12-én lép életbe.

KÜLFÖLD.

— **Angliának a nemzetközi jog szabályaival** szemben tanusított magatartására érdekes tanulmány keretében hívja fel a figyelmet Franz von Liszt a «Juristische Wochenschrift» legutóbbi számában. Mint a napilapokról is ismeretes, augusztus hó végén egy angol páncélos semleges spanyol vizeken elsüllyesztett egy ottan horgonyzó német személyszállító gőzöst. Az 1907. évi hágai egyezmény XIII. fejezetében foglalt elvek szerint a hadviselők kötelesek a semleges államok fenségjogait tiszteletben tartani és tartózkodni minden oly cselekvéstől ezen államok területén, avagy vizein belül, amelyeknek eltűrésével az illető államok a semlegesség szabályai ellen vétenének. Semleges vizekben lévő ellenséges hajókkal szemben tanusított minden ellenségeskedés a semlegességet feltétlenül megsérti. A dolog csattanója azonban az, hogy az idézett jogszabályt a hágai tanácskozáson épen Anglia képviselőjének indítványára vették fel az egyezménybe. *A.*

— **Az ügyvéd felelőssége irodai alkalmazottjainak ténykedéséért.** Midőn az ügyvédi kar számottevő része kénytelen hosszú időre felügyelet nélkül hagyni és többé-kevésbé megbízható helyettesek gondjára bízni irodáját, megnyugvással olvassuk az ausztriai ügyvéd fegyelmi bíróságnak azt a két határozatát, melyben kimondja, hogy az ügyvéd az irodájában alkalmazott jelöltnek cselekményeiért és mulasztásaiért fegyelmi úton általában nem vonható felelősségre. A főnöktől ily esetben az ügyvédjelölt által okozott károkért csupán magánjogi kártérítést lehet kívánni. Az ügyvéd távollétében elkövetett mulasztás tehát fegyelmi vétséget részéről meg nem állapíthat (1914. Ds. V. 11/14.). Fegyelmi felelősség az ügyvédet csupán akkor terhelné, ha alkalmazottjának szabálytalanságok elkövetésére az adott volna alkalmat, hogy az ügyvéd, mint főnök irodája ügyvitelének köteles ellenőrzését *saját hibájából* mulasztotta volna el (1914. Ds. IX. 9/14.). *A.*

— **Az angol kormány az ellenséggel való kereskedésről.** Az angol kormány még augusztus közepén rendeletet adott ki, amelyben alattvalóit ellenséges államok cégeivel való kereskedéstől eltiltja. A rendelet hiteles szövege sem nálunk, sem Németországban nem vált ismeretessé, ellenben Németországba eljutott a kormánynak a Times augusztus 22-iki számában közzétett hirdetménye, amely a rendeletet magyarázza. A magyarázatból kitünik, hogy a rendelet tartalmát illetőleg lapjainkban közölt hírek sok tekintetben tévesek s bizonyos körülmények között a német és osztrák vagy magyar cégeknek teljesítendő fizetések meg vannak engedve. A Timesben foglalt magyarázó közlemény a következő:

Az ellenséggel való kereskedés.
Hivatalos útmutatás brit cégek részére.

A kincstári hivatal (Treasury) tegnap este a következő hivatalos hirdetményt tette közzé:

Minthogy kételyek merültek fel az ellenséggel való kereskedés tárgyában kibocsátott proklamáció értelmezése és alkalmazása tekintetében, a kormány felhatalmazást adott a következő magyarázat közzétételére:

1. Annak eldöntésénél, hogy idegen kereskedőkkel kötött mely tranzakciók vannak megengedve, a döntő szempont annak mérlegelése, hogy hol székel az idegen kereskedő és hogy hol folytatja üzletét, nem pedig az idegen kereskedő nemzetisége.

2. Ennek következtében rendszerint nincsen ellenvetés az ellen, hogy brit cégek a semleges vagy brit területen működő német vagy osztrák cégekkel kereskedést folytassanak. Ami el van tiltva, az az ellenséges területen működő bármilyen céggel való kereskedés.

3. Ha egy cég, melynek főüzlete ellenséges területen van; semleges vagy brit területen fióküzlettel bír, az ezen fiókkal való kereskedés (bizonyos speciális esetekben való kivételektől eltekintve) meg van engedve mindaddig, míg a kereskedelem bona fide a fiókkal folyik és a főüzlettel való bármilyen tranzakciót nem involvál.

4. A háború kitörése előtt létrejött és ellenséges területen működő cégekkel kötött szerződéseknek teljesítése a háború tartama alatt tilos és a szerződéseken alapuló fizetéseket ily cégeknek a háború tartama alatt teljesíteni nem szabad. Ahol azonban a már szállított árukért vagy már teljesített szolgáltatásokért járó fizetés elkerülhetetlen, nincs ellenvetés a fizetés tel-

jesítése ellen. Hogy a háború előtt kötött szerződések fel vannak-e függesztve vagy érvénytelenek, az jogi kérdés, amelynek eldöntése a körülményektől függ és kétely esetén a brit cégeknek jogtanácsosaikat kell konzultálniok.

Ezen magyarázat a brit kereskedelmi tranzakciók iránti bizalom és biztonság előmozdítására adatott ki, de tekintetbe veendő, hogy szükség esetén a kormánynak még szabadságában fog állni, hogy nemzeti érdekből még szigorúbb szabályokat vagy speciális tilalmakat is léptessen életbe.

— **A háború és a prostitució** kapcsolata a középkorban ismeretes jelenség volt. Tudvalévő, hogy úgy a keresztes háborúkban, mint a harmincéves háborúban a laza erkölcsű nők egész csapata kísérte a seregeket, sőt még az orosz-japán háborúban is az orosz tisztek közül sokan prostituáltakat vittek magukkal. Nem kevésbé ismeretes, hogy a XVI. században a luest a katonaság féktelen életmódja terjesztette el Európában. Noha a modern európai hadseregek szervezete ily tüneteket a priori kizár, mégis kétségtelen, hogy ellentétben a kriminalitással, amely a háború tartama alatt csekélyebb, a prostitució a háború alatt emelkedik. A katonaság összpontosítása egyes városokban és várakban nemcsak a részben kereset nélkül maradt kéjnőket vonja oda, hanem az ipari termelés redukciója miatt munkátlanná vált leányok is részben prostituáltakká válnak. Különösen az ellenséges földön helyőrségként alkalmazott csapatokat veszélyezteti a prostitució. Épen ezek az elemek hajlandók elsősorban arra, hogy nemzeti önérzetüket feláldozva, az idegen hódítóhoz közeledjenek. Az 1870/71-iki német-francia háborúban szerzett tapasztalat alapján teszi *Blaschko* berlini orvosprofesszor azt a javaslatot, hogy a meghódított városokban a bordélyházakat be kell zárni vagy legalább is naponkénti orvosi felülvizsgálatnak kell alávetni, a gyanús és munkanélküli nőket, ha betegek, kórházba, ha egészségesek, dologházba kell internálni.

— **Dr. Kriegsmann,** volt kieli, jelenleg tübingeni egyetemi tanár, akinek nevét legutóbb Einführung in die Gefängniswissenschaft (1913.) című munkája tette ismertté, a francia csatatéren elesett.

— **A nemzetközi jogi sérelmek** megállapításában való közreműködésre utasította az 1914 szeptember 1-én kelt porosz I. M. rendelet a bíróságokat. A belga hatóságoknak és a lakosságnak a nemzetközi jogba ütköző cselekményeit egy birodalmi biztos, Kelet-Poroszországban az orosz seregnek ugyanily cselekedeteit egy bizottság vizsgálja. Mindkét helyen a járásbíróságok vannak hivatva, hogy tanúk és szakértők kihallgatása, valamint bírói szemle útján a tények bizonyítását elősegítsék.

— **Túszok** kijelölése megfelel e a nemzetközi jognak? Erre a kérdésre Bonfils-szel ellentétben a nemzetközi jogászok többsége igenlőleg válaszol. Dr. Romen a D. Str. Z. szeptemberi számában kifejti, hogy a hágai egyezménynek nincs erre vonatkozólag tiltó szabálya, már pedig nyilván tanácskozás tárgya lett volna, ha a modern hadiszokásokkal ellenkeznék. Hogy mikor van túszok kijelölésének helye, azt a háború szüksége állapítja meg. A kijelölt túszokkal úgy kell bánni, mint a hadifoglyokkal, de végső esetben kivégzésüknek is helye lehet, mert ellenkező esetben hatálytalan félrendszabály volna. Igaz ugyan, hogy ezzel ártatlanok bűnhődnek a háború joga ellen vétő franctireur-ök és komitácsik helyett, de ez, sajnos, a háború szükségállapotában elkerülhetetlen.

A Kuria elnöksége u. n. „Imperial" irógépet szerzett be a **YOST IRÓGÉP** r.-t.-tól. Ezen betűfaj csak a Yost irógépben kapható és rendkivüli olvashatósága miatt nagy keresletnek örvend

Nélkülözhetetlen törvénykiadások!

Általános nagy becsben álló jegyzetekkel, utalásokkal s a miniszteri indokolásokkal. A jegyzetekben gondosan fel van dolgozva a képviselőházi és főrendiházi tárgyalások anyaga. A legpontosabb szöveg, a legteljesebb tudományos és gyakorlati apparátussal.

Corpus Juris Hungarici

(Magyar Törvénytár)

1000—1913.

Alapitotta és 1912-ig jegyzetekkel ellátta

MÁRKUS DEZSŐ dr.

1912-től kezdve jegyzetekkel ellátja

TÉRFI GYULA dr.

38 kötet, ára fekete félbőrkötésben

391 kor. 70 fill.

1000—1895-ig (20 kötet) csak együtt kapható.

1896-tól minden kötet külön is kapható.

Függelékében beragasztásra való pótlások, a Corpus Juris előbbi köteteinek kiegészítésére.

A hatályos magyar törvények gyüjteménye

(Corpus Juris Hungarici)

1000—1913.

Szerkesztette, jegyzetekkel és utalásokkal kisérte

MÁRKUS DEZSŐ dr.

1912-től kezdve szerkeszti

TÉRFI GYULA dr.

Kilenc kötet, ára barna félbőrkötésben

188 korona.

Kaphatók minden könyvkereskedésben.

Részletfizetésre is megrendelhetők:

KELEMEN D. ÉS TÁRSA

könyvterjesztési vállalatánál

Budapest, IV., Reáltanoda-utca 5.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat.** Egyetem-utca 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem.** I., Bérc-u. 9. (Tel. 63—96.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Negyvenkilencedik évfolyam. 41. szám. Budapest, 1914 október 9.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

Tartalom. *Dr. Berinkey Dénes* igazságügyminiszteri osztálytanácsos: A külföldiek követelései és a háború. — *Dr. Gold Simon* budapesti ügyvéd: Moratórium és életbiztosítás. — *Dr. Sebestyén Samu* budapesti ügyvéd: Értelmezések a harmadik moratórium-rendelethez. — *Dr. Gündisch Guido* orsz. képviselő, erzsébetvárosi ügyvéd: Még egy pár aktuális jogi kérdés. — *Dr. Szilágyi Arthur Károly* budapesti ügyvéd: Katonai bíráskodás kiterjesztése polgári egyénekre. — *Dr. Lengyel Aurél* az igazságügyminisztériumba alkalmazott kir. járásbíró: Hatáskör és illetékesség a gyorsított bűnvádi eljárásban. — I. *Dr. Markó Imre* kecskeméti ügyvéd. — II. *Dr. Elek István* budapesti ügyvéd: A moratórium és az árúváltók. — *Dr. Darvai Dénes* budapesti ügyvéd: Háború és balesetbiztosítás. — Szemle. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Melléklet: A külföldi moratóriumszabályok. II. iv.

A külföldiek követelései és a háború.*

XXVIII. Erre a kérdésre, illetőleg az ezzel a kérdéssel összefüggő kérdéskomplexum egyes részeire világot derít a m. kir. minisztériumnak az 1914. évi szeptember hó 30-án 7205. M. E. sz. alatt időközben megjelent rendelete (harmadik moratóriumi rendelet, a Budapesti Közlönynek az 1914 okt. 1-én megjelent 228. számában), amelynek 27. §-a egyes idevágó kérdésekkel foglalkozik.

A most idézett 27. §. kimondja, hogy amennyiben a m kir. minisztérium másként nem rendelkezik, külföldi államok polgárainak vagy lakosainak követeléseire és *tartozásaira* az alábbi megszorításokkal szintén ennek a rendeletnek szabályai irányadók.

Ez a rendelkezés pótolja azt az űrt, amelyet futólagosan már előbbi cikkeimben is érintettem. A moratórium tárgyában kibocsátott 6045/914. M. E. számú rendelet (második moratórium-rendelet) ugyanis sehol sem említette meg a külföldi adósokat s 11. §-ában is pusztán a külföldi hitelezők követeléseiről rendelkezett. Ebből a tényből a 6045/914. M. E. számú rendelet hatályának idején kétféle következtetést lehetett levonni. Az egyik következtetés az lehetett, hogy a rendelet kibocsátása alkalmával az adós állampolgárságát azért nem akarták figyelembe venni, mert elvileg helytelennek tartották azt, hogy a moratórium tekintetében a belföldi és külföldi adós közt különbség tétessék. A másik következtetés pedig az lehetett, hogy a rendelet kibocsátója ezt a kérdést nyitva akarta hagyni s a bíróságra kívánta bízni annak eldöntését, hogy a moratórium alkalmazásánál az adós állampolgárságát — az eset körülményei szerint — tekintetbe veszi-e vagy sem.

Ez a kérdés most már a harmadik moratóriumi rendelet 27. §-ával át van vágva, amennyiben ebből a szakaszból arról értesülünk, hogy a moratórium-rendelet alkalmazásánál általában nem kell különbséget tenni az adós állampolgársága szerint, kivéve: 1. ha a minisztérium másként rendelkezik, vagy 2. ha magának a moratórium-rendeletnek 27. §-ában van oly rendelkezés, amely másminő eljárást ír elő.

Az első kivétel arra látszik mutatni, hogy a külföldi adósok és hitelezők jogainak érvényesítését a m. kir. minisztérium egy később kiadandó rendeletben fogja szabályozni. Ebből az következik, hogy a második kivétel egyelőre csak ideiglenes természetű s hogy a kérdés csak ideiglenesen van megoldva.

Lássuk már most, hogy ez az ideiglenes megoldás miben áll?

XXIX. A harmadik moratóriumi rendelet 27. §-ának második bekezdése lényegében ugyanazt a szabályt tartalmazza, amelyet a második moratóriumi rendelet 11. §-a tartalmazott. Ez a szabály csak annyiban bővült ki, hogy a magyar állampolgár mellé bevették még a magyar szent korona országainak lakosait is. Most már a moratórium-rendeletnél szűkebb rendelkezések alkalmazásának nemcsak akkor lehet helye, hogyha magyar állampolgár más államban valamely magánjogi követelését kisebb mértékben vagy messzebbmenő korlátozásokkal érvényesítheti, hanem a megszorítások alkalmazásának helye van akkor is, ha a magyar szent korona országainak lakosa, pl. egy itt lakó külföldi más államban valamely magánjogi követelést kisebb mértékben vagy messzebbmenő korlátozásokkal érvényesíthet, mint ahogyan azt a harmadik moratóriumi rendelet megállapítja. Ha ilyen eset forog fenn, akkor az ily állam kötelékébe tartozó hitelezőnek követelései és — itt következik az újabb pótlás — az ily állam területén lakó oly hitelezőnek követelései. *aki valamely ellenséges állam kötelékébe tartozik,* a magyar szent korona országaiban hasonló megszorítások alá esnek.

Bár nem tartozik szorosan az általam felvetett kérdéshez, itt mégis reá kell mutatnom arra, hogy a szűkebb rendelkezések alkalmazásának előfeltételeként alkalmazott toldás következményeként nemcsak az illető külföldi állam kötelékébe tartozó hitelezőnek, hanem az ily külföldi államnak területén tartózkodó és *ellenséges* állam kötelékébe tartozó hitelező követeléseinek érvényesítése is megszorítás alá esik. Logikailag csak az következnék az előfeltételből, hogy az ily külföldi állam *kötelékébe* tartozó hitelező követeléseinek érvényesítése van megszorítva, csakis ez lenne a retorzió követelménye. A rendelet azonban ezen a logikai következtetésen túllép, amennyiben az ellenséges állam kötelékébe tartozó oly hitelezőnek magánjogi követelése érvényesítését is megszorítja, aki oly külföldi állam területén tartózkodik, amely külföldi államban a magyar állampolgár vagy a magyar szent korona országainak lakosa, magánjogi követelését csak kisebb mértékben vagy messzebbmenő korlátozásokkal érvényesítheti, mint ahogyan azt a harmadik moratóriumi rendelet megszabja.

Ebből első pillanatra az a következtetés látszik levonhatónak, hogy az olyan ellenséges állam kötelékébe tartozó külföldi, aki nem tartózkodik olyan állam területén, amely a magyar állampolgárok vagy a magyar szent korona országa lakósainak magánjogi követelései érvényesítését megszorítja, hanem oly állam területén tartózkodik, amely e követelések érvényesítését nem szorítja meg jobban, mint a harmadik moratóriumi rendelet, követelését a harmadik moratóriumi rendelet korlátain belül, dacára ellenséges minőségének, mégis érvényesítheti.

Az ellenséges minőség, az ellenségként jelentkező külföldi államhoz való tartozás tehát magában véve még nem jelentkezik olyan körülményként, amely a magánjogok érvényesítésének *bárminő* megszorítására vezetne.

Remélnünk kell, hogy ezt a hiányt majd a m. kir. minisztérium által kiadandó azok a rendelkezések fogják kitölteni, amelyekre a harmadik moratóriumi rendelet 27. §-ának első bekezdése utal.

XXX. A harmadik moratóriumi rendelet 27. §-ának harmadik bekezdése továbbá a retorsio elveinek megfelelőn megtagadja a moratórium kedvezményét az oly állam kötelékébe tar-

* Az előbbi közl. l. a 34., 35., 36. és 38. számban.

tozó adósnak vagy az oly állam területén lakó adósnak tartozásaitól, amely államban a magyar állampolgárnak vagy a magyar szent korona országai lakosának valamely magánjogi tartozására az ott engedett moratórium egyáltalán nem terjed ki, vagy az általánosnál szűkebb körben érvényesül.

A külföldi adósokra nézve tehát a legteljesebb retorsio érvényesül.

XXXI. Nem esnek azonban a XXIX. és XXX. fejezetben ismertetett megszorítások alá külföldi államok polgárainak vagy lakosainak oly követelései vagy tartozásai, amelyek a magyar szent korona országaiban folytatott kereskedelmi vagy ipari üzletükből vagy gazdaságukból származnak.

XXXII. A harmadik moratóriumi rendelet szerint tehát úgy áll a dolog, hogy bármily súlyos megszorításokat tartalmazzon is más külföldi állam joga a háború esetére magyar állampolgárokkal szemben magánjogi követeléseik érvényesítése vagy tartozásaik törlesztése tekintetében, ezeket a súlyos megszorításokat nem alkalmazzuk akkor, ha annak a külföldi államnak polgára itt letelepedett, vagy ha egyébként is a követelések és tartozások a magyar szent korona országaiban folytatott kereskedelmi vagy ipari üzletéből vagy gazdaságából származnak.

Ez a gondolat nem látszik megfelelni a viszonosság követelményének, mert mi esetleg kedvezőbben járunk el ennélfogva a magyar szent korona országaiban, mint ahogyan az illető külföldi állam eljár az ő területén letelepedett vagy ott kereskedelmi vagy ipari üzletet vagy gazdaságot folytató magyar állampolgárokkal szemben. A rendelet 27. §-ának előző rendelkezéseiből legalább az következnék, hogy a 4. bekezdésben megszabott kivétel szintén csak viszonos eljárás esetére állapíttassék meg.

XXXIII. Itt érünk el ahhoz az összefüggéshez, amely a külföldi hitelezők követelései és a külföldi adósok tartozásai közt van.

A harmadik moratóriumi rendelet 27. §-a eltért attól az alaptól, amelyen a második moratórium-rendelet 11. §-a mozgott. A 11. §. a retorsio elvének kimondását foglalta magában s a retorsionak ott kimondott elve lehetővé tette azt, hogy azok a rejtettebb vonatkozások is érvényesülhessenek, amelyekre értekezésem elején reámutattam. Ez az elv azonban a 27. §. negyedik bekezdésében át van törve, mert az eseteknek legnagyobb részében ezek a rejtettebb vonatkozások a jövőben csakis akkor érvényesülhetnének, ha a m. kir. minisztérium a 27. §. első bekezdésében kilátásba helyezett eltérő rendelkezéseket kiadná s a viszonosság egész övezetét helyreállítaná.

Az eseteknek kis részében lehet majd csak szó arról, hogy a XXVII. fejezetben felvetett kérdésre a választ megkeressük.

Ha valamely állam a magyar állampolgár követeléseinek érvényesítését csakis abból az okból nem engedi meg, mert ő oly államnak polgára, amellyel az illető külföldi állam háborúban áll, ha továbbá valamely külföldi állam ezen ellenséges minőségből kifolyólag a magyar állampolgárok bizonyos követeléseit véglegesen megszüntnek tekinti, ebből az következik, hogy gondoskodnunk kell arról, hogy az ily államhoz tartozó adósok se részesülhessenek azokban az előnyökben, amelyeket az adósoknak az itteni moratóriumi rendelet biztosít. Bizonyos esetekben tehát a puszta viszonos eljáráson túlmenő rendelkezések is indokoltak lehetnének.

Ezekben az esetekben figyelmet érdemelne az a gondolat, hogy célszerű-e az ily szigorúbb elvek alkalmazásának lehetőségét hallgatólagosan a bíróságokra bízni s nem volna-e jobb akár általános rendeletben e kérdést szabályozni, akár egyes esetekben megvizsgálni, hogy a helyzet minő eljárást indokol.

Dr. Berinkey Dénes.

Moratórium és életbiztosítás.

I. A harmadik moratóriumi rendelet a törvényes halasztás alól kiveszi minden életbiztosításnál a biztosítási összegnek 500 koronáig terjedő részét, a visszavásárlási és kölcsön-folyósítási kötelezettséget 200 korona erejéig, végül a teljes biztosítási összeget abban az esetben, ha a biztosított halála a hadiszolgálat következtében állott be és a biztosítás az ily halál esetére külön köttetett, vagy arra külön díj fejében kiterjedt.

A rendelet tehát arra a körülményre helyezi a súlyt, hogy a biztosítás hatálya hadiszolgálat közben bekövetkezett halálra kiterjedt légyen vagy annak folytán, hogy azért külön díj fizettetett, vagy amiatt, mert külön köttetett az ily halál esetére.

Ezeket a körülményeket azonban nem tartom döntő fontosságúaknak. Én a helyes alapot abban találom, hogy igényelhessen biztosítási összeget a moratóriumra való tekintet nélkül a kedvezményezett, aki az esetek nagy részében a biztosítottnak hozzátartozója, ha a biztosított halála a hadiszolgálat következménye. Ha pedig ez az eset bekövetkezett, úgy álljon meg az igény, bárminő módon volt is a biztosítónak kockázatviselő kötelezettsége az ily halálra kiterjesztve. Eszerint a rendelet véleményem szerint a kedvezményezettnek jogát túlszűkre szabta.

Másrészt azonban nem látszik megokoltnak, hogy a kedvezményezett a rendelet által megállapított esetben mindenkor a teljes biztosítási összeget megkapja, ha az még oly nagy is és ha a biztosító azt még oly nehezen képes is előteremteni. A moratórium alól a kivételt azért tesszük, hogy a hadban elhalt biztosított utáni kedvezményezett nyomban rendelkezhessék bizonyos összeggel és ne kelljen arra várakoznia a moratórium eltelte utáni időig. Ez a cél el van érve azzal, ha bizonyos értékhatárt szabunk és megállapítjuk például azt, hogy a moratórium alatt fizetendő biztosítási összeg 10,000 koronát meg nem haladhat és evvel elérjük azt is, hogy megóvjuk a biztosítót céltalan zavaroktól és kellemetlenségektől.

Ha a moratórium újból meghosszabbíttatnék, úgy ezen intézkedésnek olyatén szövegezését ajánlanám, hogy «halasztás alá nem esnek a hadiszolgálatban bekövetkezett elhalálozás folytán esedékessé vált életbiztosítási összegek 10,000 korona erejéig».

II. Az első moratóriumi rendelet értelmében minden életbiztosítási díj moratórium alá tartozott. A mostani rendelet azonban kivételt szab az oly szerződések után fizetendő életbiztosítási díjakra, melyek után a biztosító az előző pont értelmében az egész biztosítási összeget tartozik megfizetni.

Nézetem szerint nem forog fenn elegendő ok a kivételnek megtételére és bátran hagyni lehetett az összes életbiztosítási díjakat a moratórium hatása alatt, mert a hadbavonultnak nagyon nehéz lesz a díjat pontosan megfizetni és mert az életbiztosító nagy reservákat gyűjtött és a kedvezményezett sokszor csakis a kötvényre összegyűlt tartalékot kapja. Ehhez járul, hogy a jövő évi díjak a rendelet 19. §-a folytán, mint követelések a biztosító vagyonává lesznek és hogy számos biztosított a moratórium ellenére is pontosan fizet, mert azt akarja, hogy életbiztosítása teljesen rendben legyen és ne kelljen utóbb még kamatokat is fizetnie. Különben is a hadiszolgálatban elhaltak kötvényei ez összlétszámnak igen csekély hányadát teszik és minden gondos életbiztosító mindenkor nagy pénzkészletet tart, hogy a legközelebbi hónapok esedékességeit könnyű szerrel fedezhesse.

III. Az első moratóriumi rendelettel ellentétben a biztosítónak közlési kötelességét a mostani rendelet a biztosítótól engedett «*avagy a törvényes halasztást követő*» 15 napra teszi.

Nézetem szerint nem helyes az életbiztosítót a díj lejártát követő 45 napig bizonytalanságban hagyni az iránt, hogy a biztosítás fönmarad-e vagy megszünt és arra sem helyes őt kényszeríteni, hogy aránylag hosszú 45 napon át ellenérték nélkül, ingyen tartsa fönn a biztosítást.

Helyes lett volna az első moratórium engedte 15 napi időt 30 napra kiterjeszteni és evvel megteremteni az összhangot a kereskedelmi törvény 505. §-ának 3. pontjával. A biztosított mindenképen legyen a lejáratot követő 30 napon át biztosítva, de nyilatkozzék ezen időn belül, ha a biztosítást meg akarja szüntetni.

Dr. Gold Simon.

Értelmezések a harmadik moratórium-rendelethez.

Néhány intézkedés értelmezésére kívánunk szorítkozni.

A rendeletnek legradikálisabb s az alája eső jogviszonyokat tekintve, a legmesszebbható intézkedése az, amely az augusztus 1. előtt *szállított ingó dolgok vételára* címén fenálló tartozásokat, ha lejártak, havonkint 10—10% erejéig a halasztás alól kiveszi.

Az első kérdés: mit kell érteni «ingó dolgok» alatt?

Nézetünk szerint az «ingó dolgok» kifejezése alatt itt nemcsak a szorosabb értelemben vett ingó dolgok, különösen árúk értendők, hanem értékpapirok is, tehát állampapirok, részvények,

elsőbbségi kötvények, törvényhatósági, községi kölcsönkötvények, bank- és pénztári jegyek, közraktári jegyek, idegen váltók stb.

2. A rendelet megjelenése óta leggyakrabban azt a kérdést hallani, *kiterjed-e* a fentemlített *havi 10% fizetésére vonatkozó kötelezettség a szállított ingó dolgok vételára fedezetéül aug. 1. előtt adott váltókra is?*

A kérdés igen nagy kört érint, mert a hitelgazdaság mellett az árúk vételáráról a vevő a legislegtöbb esetben váltót ad.

Nézetem szerint abból, hogy a rendelet ugyanazon paragrafusban a 7. *c)* pontban az ott említett biztosítási díjak fedezetéül adott váltókat kifejezetten szintén kiveszi a moratórium alól, az ugyanazon §. 13. pontjában szabályozott, itt tárgyalt vételártartozásokra nézve pedig ezt nem teszi, nem szabad a rendelet ellenkező akaratát következtetni, sőt a ratio ugyanaz lévén, a hivatkozott kifejezett rendelkezésből indulva, ugyanazon eredményre kell jutnunk itt is. Nem állhatja ennek útját az az ellenvetés, hogy a fedezeti váltónak, pl. leszámítoltatása esetén a váltóbirtokos bank és a leszámítoltató forgató között nem árúvételár az ú. n. fedezeti ügylet jogcíme, hanem a leszámítolás ezen forgató és előzője között, esetleg ismét más az alapul szolgált jogviszony. A forgatmány ugyanis a váltóból eredő összes jogokat ruházza át, nem a forgató jogait.

Az ellenkező értelmezés a rendelet intézkedését hiúsítaná meg, mert a vevő a vele szerződéses viszonyban lévő eladónak volna köteles fizetni a havi 10%-ot, viszont ennek nem fizethetne, mert a váltó nincsen az eladó birtokában.

Hogy az ily váltó mellett a 10% bírói érvényesítése mint történjék, eljárási kérdés, melyet a sajnos, még mindig késlekedő igazságügyminiszteri rendelet bizonyára szabályozni fog azzal a másik kérdéssel együtt, hogy a váltóval nem fedezett vételtartozásnál a hatáskört a lejárt tartozás teljes tőkeösszege állapítsa meg, nem pedig a perelhető 10%.

3. *A rendelet szóhangzata szerint nem tartoznék fizetni ezt a havi 10%-ot az a vevő, akinek aug. 1. után moratórium mellett szállított az eladó.* Nem hinnők, hogy ez volna a rendelet akarata. A ratio ugyanaz, sőt eo magis. Nyilván csak a szerkesztés munkája közben felejtődött ki ennek kimondása.

4. A legtöbb kontroverziára *a törlesztéses kölcsönökre* vonatkozó rendelkezések fognak alkalmat adni.

Ide tartozik a 4. §. 3. pontja, mely a törlesztéses záloglevélkölcsönökről, továbbá oly követelésekről intézkedik, melyek gyámi pénzek elhelyezésére alkalmas, vagy óvadékképessé nyilvánított kötvények kibocsátására alkalmasak; ugyanazon §. 10. pontja, amely bérbe vagy haszonbérbe adott ingatlanokon jelzáloggal biztosított, az elébb említett 3. pont alá nem eső törlesztéses kölcsönökről tartalmaz rendelkezést, végül ugyanazon §. utolsó bekezdése, mely azt mondja meg, hogy mit kell törlesztéses kölcsönnek a rendelet alkalmazásában tekinteni.

Ezen meghatározás szerint törlesztéses kölcsönnek azt kell tekinteni, melynél a tőke előre megállapított törlesztési terv szerint legalább 15 évre van elosztva.

Kérdeznünk kell azonban, mi szükség lehet ezen meghatározásra, amikor másféle záloglevélkölcsönökről, nevezetesen az ú. n. kamatozó kölcsönökről a rendelet nem is intézkedik, illetve eltérő rendelkezést nem tartalmaz. Nem vonatkozik ezekre a 10. pontnak a bérbe vagy haszonbérbe adott ingatlanokon jelzálogjoggal biztosított kölcsönökre vonatkozó rendelkezése sem, mert ez kifejezetten «törlesztéses kölcsönök»-et említ.

A rendeletnek a törlesztéses kölcsönre vonatkozó meghatározásában a súly bizonyára azon van, hogy a tőke lefizetése előre megállapított törlesztési terv szerint van az évekre elosztva, nem pedig a 15 évi időtartamon. Ezek tehát a technikus értelemben vett törlesztéses kölcsönök, melyeknél az annuitás magában foglalja a kamatot és a tőketörlesztési részletet is. Épen ezért félreértésre adhat okot, hogy a rendelet a 3. pontban «törlesztéses záloglevélkölcsönöknek folyó kamatai és folyó tőketörlesztő részletei»-ről szól, holott a törlesztéses kölcsönöknél csak törlesztési részletről vagy annuitásról lehet helyesen szó.

Ezen törlesztéses záloglevélkölcsönöktől az ú. n. kamatozó, de szintén záloglevélkölcsönök abban különböznek, hogy a tőke nem a kamattal együtt, a mindkettőt kitevő törlesztési részlet által fizetendő, vagyis nem ú. n. törlesztési terv szerint megállapított annuitás által, hanem a kamattól különváltan, a tőkére nézve tetszés szerint megállapított szerződéses, részfizető lejáratokkor.

A rendeletnek tehát a törlesztéses kölcsön meghatározásánál fogva intézkedést kellene tartalmaznia ezen ú. n. kamatozó záloglevélkölcsönökről, mint kontradisztinkcióról.

Érdemben pedig a dolog úgy áll, hogy mert ezen ú. n. kamatozó kölcsönökre sem az említett 3., sem a 10. pont nem vonatkozik, a tőketartozás a moratórium alól kivéve nincsen.

5. Úgy az említett 3., mint a 10. pont tartalmazza azt is, hogy a törlesztéses kölcsönöknek annuitásai, illetve a bérbe, vagy haszonbérbe adott ingatlanokon biztosított kölcsönöknek tőketörlesztő *részletei a jelzálogadóssal szemben vannak a moratórium alól kivéve.* Ezen intézkedésnek nagy fontossága van az ú. n. engedményes kölcsönöknél, melyeknél a záloglevélkölcsönre nézve olyan pénzintézet szerződik, mely zálogleveleket nem bocsát ki s az ügyletet azután valamely záloglevélkibocsátó intézetre ruházza át. Az átruházó intézettel szemben eszerint az ilyen kölcsön részletei az engedményes intézet javára a moratórium alól nem volnának kivéve. Ennek azonban kevés a gyakorlati fontossága, mert az átruházó intézet a rendelet 4. §. 15. pontja szerint a hozzá befolyt annuitásokat, illetve tőketörlesztő részleteket, mint idegen vagyon kezeléséből befolyt értékeket, az engedményes intézetnek, moratóriumra való tekintet nélkül köteles kiszolgáltatni, s mert az engedményes intézet az átruházó intézettől a beszedés jogát természetesen megvonhatja (ez t. i. mindenkor az átruházó intézetnél marad), már pedig az inkasso jogának elvonása az átruházó intézetre nézve bizonyos, neki maradó mellékjövedelmek (jutalék, stb.) elvesztését is jelenti.

Hogy egyébként a rendelet «a jelzálogadóssal szemben» kitétellel ezen ú. n. engedményes kölcsönökre kivételt megállapító korlátozást akart-e felállítani, magából a rendeletből nem tűnik ki.*

6. A rendelet 1. §-a kifejezetten tartalmazza, hogy oly pénztartozásokra nézve, melyek után kikötés alapján, vagy törvénynél fogva kamat jár, a kamatot a halasztás idejére is lehet számítani. Minthogy a rendelet az «a kamatot» kifejezést használja, helytelennek kell tartanunk azt a nézetet, mely szerint aug. 1. előtt kiállított váltó összege után, ennek lejáratától a váltókötelezett csak 6% kamatot volna köteles fizetni abban az esetben is, ha a váltóbirtokossal a váltó leszámítolásakor 6%-nál magasabb kamat fizetésében állapodott volt meg.

7. A rendelet 5. §-ának azon intézkedése, hogy a váltókamatok érvényesítésére a váltóösszeg érvényesítése tekintetében fennálló szabályokat kell megfelelően alkalmazni, csak akként értelmezhető, hogy a kamatkövetelés is csak a váltó alapján peresíthető. Az eljárási rendelet bizonyára intézkedést fog tartalmazni ennélfogva arról, hogy az előző, ki a váltóbirtokosnak a kamatot, de csak a kamatot fizette meg a rendelet értelmében, ugyanezt a kamatkövetelést hogyan érvényesítse a maga előzője ellen, amikor a váltó továbbra is a váltóbirtokos kezei között marad.

Ha ezen fejtegetéseink során az tűnt volna ki, hogy a rendelet némely intézkedése hiányos, célunk még sem kritika, hanem exegézis volt. Hogy pedig erre szükség van, folyik már ezen rendelet keletkezése módjából is. A törvénynek vannak előmunkálatai, melyeket előadói tervezet és törvényjavaslat formájában közzétesznek, melyekhez szaktestületek, a szaksajtó, mindenki már ebben a stádiumban hozzászólhat, azután országgyűlés tárgyal; a törvénynek életbeléptetését előkészíti, tehát megelőzi a törvény szakavatott magyarázata is; végül: a gazdaságpolitikai cél az olyan szabályozásnál, amilyen a rendelet feladata volt, a csaknem kizáróan fontos. Ezzel függ össze az is, hogy a rendelet tervezetét, — ha ugyan ilyenről általában szó lehet — az összehívott ankéten bizonyára csak gazdasági szempontokból vitatták meg, de ezen oldaláról azután gazdasági érdekszempontok szerint annyira ellentétesen, hogy, nem is nézve a szabályozás anyagának sokféleségét, a rendelet szerkesztőinek munkája a javaslatok sokféleségénél fogva, épenséggel nem volt könnyű.

* Csak kuriozumképen említem itt, hogy valamely vidéki telekkönyvi hatóság a kormány által óvadékra alkalmasnak nyilvánított zálogleveleket ingatlan-utóajánlat mellé bánatpénzül azért nem fogadta el, mert azoknak árfolyama a hivatalos lap alapján most meg nem állapítható.

Mégis kétségtelen, hogy a magyar moratórium-rendelet, gazdasági szempontból, hogy úgy mondjam, őszintébb, mint az osztrák és szabályozása legalább is ugyanoly világos. Ez a gazdasági őszinteség pedig ebben az esetben a szabályozás helyességének fokát is jelenti, különösen, ha megáll az a nézetem, hogy augusztusban inkább volt meg a fizetőképesség, mint ma.

Ha a moratórium-rendeletre nézve aligha fog kelleni a törvény nem tudásával való védekezést kizáró szabályt alkalmazni, mivelhogy a moratórium-rendeletre mindenki hivatkozik, úgy másfelől, nézetem szerint, ezt az élet fogja a maga szüksége szerint és a maga kiegyenlítő erejével végrehajtani és csak kisebb részben a bíróságok. *Dr. Sebestyén Samu.*

Még egy pár aktuális jogi kérdés.

Moratórium alá nem eső per költsége szintén nem esik halasztás alá?

Szigorúan véve a rendelet 1. §-át, bármily magánjogi címen alapuló pénztartozásra engedtetik a két havi halasztás. Tehát a perköltség, mely mindig pénzben fejeztetik ki, minden körülmények között idetartozik. De ha elolvassuk a 4. §-t, azt látjuk, hogy a «moratórium alá eső pénztartozás megfizetésében marasztaló határozatot» együtt említi «az ily pénztartozás iránt indított per költségével», tehát a járulék nyilvánvalólag követi a per főtárgyának sorsát. Így tehát most is lehet perköltség rögtöni megfizetéséről szóló ítéletet hozni, felperes ily per elutasításánál nem kap a perköltségre halasztást, sőt pl. jogerős házassági perben hozott régi ítélet alapján perköltség tekintetében tovább lehet végrehajtást vezetni.

Mi történjék a keresettel akkor, ha főtárgyára nézve pl. ingatlan tulajdonára, sommás visszahelyezésre stb. irányul, de elvont haszon vagy más járuléki címen pénzösszeg is kéretik?

Mi történjék akkor, ha a per lényegileg nem pénzösszegre irányul, hanem pl. állatszavatosság vagy más valami jogcím folytán szerződés megszüntetésére, de végeredményben mégis pénzt kér felperes?

Mi történjék akkor, ha a felperes több követelést egyesít keresetében, melyhez joga van s melyek között van pénzkövetelés, van más is?

Könnyű volna a válasz, ha a bíróság úgy disztingválhatna ítéletében, hogy rendesen letárgyalván az összes ilyenfajta pereket, a marasztalásnál a többi igényt rögtön megadná, azonban a pénz fizetését csak a moratórium utáni időre ítélné meg. De ez így nem megy, mert a moratórium alá eső követelés iránti keresetet vissza kell utasítani. S lehetetlenség, hogy pl. a szerződés megszüntettessék, de a vételár visszafizetése iránti igény egyszersmind időelőttiség miatt visszautasíttassék.

Talán e nehézségek folytán is felmerült az a nézet és nem az ügyvédség, hanem bíróságaink körében, hogy a moratórium tulajdonkép csak az úgynevezett liquid-követelésekre vonatkozik, ahol a legtöbbnyire kölcsön vagy adás-vevésből eredő adósság összege és esedékessége nem kétséges, mert a többi «magánjogi címek» (pl. a kártérítésiek) nem is bírnak oly nyilvánvaló lejárattal, hogy pontosan reájuk illenék a moratórium-rendelet 1. §-a, mely aug. 1. előtti lejáratot feltételez.

Abban összpontosul tehát a vita, hogy melyik kereset pénztartozási; mi a pénzkövetelés a perjog szempontjából?

Ez irányban a Sommás Eljárás alapján pedig már van bírói gyakorlatunk. A 117. és a 169. §-ok, mint tudjuk, tekintet nélkül a fellebbezésre, illetve felülvizsgálatra, végrehajthatónak nyilvánítják azokat az ítéleteket, melyekben a marasztalás összege járulékok nélkül 200, illetve 1000 korona készpénzt meg nem halad.

Azt hiszem, hogy ebből kell kiindulnunk. Azokat a pereket kell a bíróságoknak a moratórium tartama alatt is letárgyalniok, melyeket megfelelő előfeltételek melleti fellebbezésre vagy felülvizsgálatra tekintet nélkül végrehajthatóknak mondottak volna ki. Pedig eziránt eddig soha kétség nem merült fel. Végrehajthatóknak lettek kijelentve mindazok az ítéletek, melyek főtárgyának alperes csak úgy tehetett eleget, ha a zsebébe nyúlt és készpénzt olvasott az asztalra. Nem tétetett liquid és bármily komplikált más igény között különbség, a pénztartozás akár szerződés megszüntetéséből, kártérítésből vagy bármily más jogcímből keletkezhetett.

Nem is az a fontos, hogy mi mindent mond ki a bíróság ítéletében, hanem az, hogy mily teljesítésre kötelezi alperest, ingó vagy ingatlan kiadására, valamely cselekményre vagy tűrésre stb. vagy készpénz fizetésére?

Hiszen a Végrehajtási Eljárás is elég támpontot nyujt annak megállapítására, hogy a kereset lényegileg pénztartozást foglal-e magában. Csak azok a keresetek nem esnek a moratórium alá (nem tekintve a 3. §-ban felsorolt kivételeket), melyekre a hozandó ítélet alapján a Végrehajtási Törvény III. címében szabályozott «Végrehajtás egyéb nemei» volnának alkalmazandók, tehát *a végrehajtás ingóságok átadása* iránt, *ingatlanra vonatkozó dologi jog* és *munka vagy másnemű teljesítés, végre tűrés, illetve abbanhagyás iránt.*

Nagyobb kételyek csak a vagylagos petitumoknál merülhetnek fel. Miután itt a választás a Végrehajtási Törvény 219. §-a szerint alperest illeti elsősorban, nem látom akadályát ily kereseti kérelmek teljes megítélésének. Csak arra kell ügyelni, hogy ezen vagylagos keresetekből ne alakuljon ki a moratórium rendszeres kijátszása!

A felvetett három gyakorlati kérdést tehát úgy gondolom megoldandónak:

Az elvont haszon vagy más járulék követi a főtárgy sorsát (mint a perköltség), tehát megítélhető.

Kártérítési, szerződésmegszüntetési perek, ha, mint a legtöbb esetben, végeredményben pénzt követel felperes, a moratórium alá tartoznak.

Több követelés perlése esetén a pénzkövetelések a többiektől elválasztandók és visszautasítandók.

Minden egyes eset tehát külön lesz mérlegelendő és úgy az első idézés, mint az első tárgyalás alkalmával sok munkája lesz a bíróságnak avval, hogy megállapítsa, vajjon a kereset lényegileg és főtárgyára nézve pénztartozást foglal-e magában, vagy nem?

Szünetelő pert a moratórium tartama alatt fel lehet venni?

A juristitium-rendelet 1. §-a csak «*keresetlevél*» beadását tiltja el; s miután a per szünetelése alatt a Sommás Eljárás 52. §-a értelmében tovább él a per, tehát nemcsak színleg, hanem valóban aug. 15-ike előtt adatott be. Ha ennélfogva új tárgyalási határnapot kérő beadványt nem lehet visszautasítani, mégis alperes védekezése esetén kitűnhet az, hogy hitelező aug. 1. előtt júl. 31. utáni időre halasztást engedett és azért szünetelt a per, amely esetben a felelevenített per, mint időelőtti, mégis elutasítandó.

Dr. Gallia Béla, kir. ítélőtáblai bíró úr a Jogt. Közl. aug. 28-iki számában kétségtelennek veszi, hogy a juristitium-rendelet dacára is érvényben van a 5761/914. I. M. R. 8. §-a, mely szerint 1914 aug. 5-ike óta végrehajtási árverést az ország területén ingatlanra semmi esetben, ingókra pedig csak akkor lehet foganatosítani, ha az árverést az 1881: LX. tc. 104. §-ának esetében vagy az összes körülmények szorgos méltatásával más esetben *a bíróság* elrendelte.

Hogy moratórium alá eső követelésért most lehet-e árverést megtartani, ezt a kérdést Dr. Gallia Béla táblabíró úr cikkének olvasása előtt felvetettem az erzsébetvárosi törvényszéki elnök úr által összehívott bírákból és ügyvédekből álló értekezleten s egyhangúlag az a nézet alakult ki, hogy árverés moratórium alá nem eső követelésért igenis tartható.

Ezen álláspont indokolása nem nehéz. Igaz, hogy a 13,300/914. sz. I. M. R. 6. §-a nem helyezi az 5761/914. sz. I. M. R. 8. §-át kifejezetten hatályon kívül, de a 13,300/914. sz. rendelet 6. §-a azt mondja, hogy moratórium alá eső követelés behajtására semmiféle végrehajtás és árverés nem vezethető, tehát kézenfekvőleg megengedettnek tartja, hogy halasztás alá nem eső követelésért árverezni is lehessen. Nem is lenne értelme, hogy a végrehajtási zálogjog megszerzését tűrje a moratórium, az árverést azonban nem; mert a moratórium alóli kivételek arra valók, hogy a hitelező pénzhez jusson és árverés nélkül bizony sokszor nem érné el a célt. Az 5761. számú rendelet nézetem szerint minden követelésre megengedte a végrehajtást, olyanra is, mely halasztás alá esik, abban az aug. 1-én kelt rendeletben tehát helye volt legalább az árverés korlátozásának, az újabbi 13,300. számú aug. 13-án kelt rendeletben már fölösleges minden árverést eltiltani, midőn a legtöbb ítélet alapján még végrehajtást sem lehet elrendelni.

Hozzáteszem fenti szerény véleményemhez, hogy hadbavonulttal szemben árverést moratórium alá nem eső követelésért sem lehet elrendelni, illetve kitűzni. Ez kitűnik az 5761. számú rendelet 9. §-ából, mely katona ellen kifejezetten megengedi a végrehajtás elrendelését és foganatosítását, de «a biztosításon túlmenő végrehajtási lépéseket felfüggeszti». Másrészről eszerint az a helyzet áll elő, hogy katona ellen tárgyalást megtartani semmi követelésért sem szabad, de halasztás alá nem eső követelésért ellene végrehajtást elrendelni és foglalást eszközölni igenis szabad.

Dr. Gündisch Guido.

Katonai bíráskodás kiterjesztése polgári egyénekre.

A «Jogtudományi Közlöny» folyó évi augusztus hó 28-án és szeptember hó 4-én megjelent számaiban közzétett összeállításom *dr. Mendelényi László* t. barátomat, a kir. Kúria elnöki titkárát igen szellemes és értékes megjegyzésekre késztette, amint ezeket lapunk folyó évi október hó 2-án megjelent számában fenti cím alatt olvassuk.

Okfejtésének lényege az, hogy «a magyar közjog szerint érvényes katonai büntetőtörvénykönyv nem létezik» és hogy már erre való tekintettel is óhajtandó lett volna, hogy a polgári egyénekkel szemben kivételesen eljáró honvéd-, illetve hadseregi bíróságok előforduló esetben ne azt az «osztrák», hanem a magyar polgári büntetőtörvényt alkalmazzák.

Legyen szabad ezekre a bíráló megjegyzésekre válaszolnom.

Az 1855. évi január 15. katonai büntető-«törvény» alkalmazása Magyarországon a kiegyezési törvény előtti időben valóban közjogi sérelmet képezett. Császári nyiltparancs léptette életbe, alkalmazást nyert a «birodalom» minden részében. A kiegyezés óta sokszorosan történik utalás az érvényes katonai jogra, amint ezt azonban a cikkíró helyesen emeli ki, törvényeink mindenkor óvatosan kerülték az 1855. évi katonai büntetőtörvény kifejezett elismerését.

Az 1867 : XII. tc. 14. §-a negative írja elő, hogy a hadsereg tagjainak polgári viszonyai tekintetében a magyar törvényhozás illetve kormányzat fog intézkedni. Ugyanezt ismétli az első véderőtörvény, az 1868 : XL. tc. 54. §-a, de ez már utal arra, hogy «a katonai törvények» átdolgozása előtt is kimondatik, hogy a testi fenyíték és rablánchüntetés többé nem alkalmazható. Az első honvédségi törvény az 1868 : XI. tc. 22. §. is negative beszél. A népfelkelésről szóló 1868 : XLII. tc. ismét azt tartja, hogy a népfelkelés «a katonai büntetőtörvények alatt áll». Az újabb véderőtörvények. és pedig úgy az 1889 : VI. tc. 62. §. valamint az 1912 : XXX. tc. 50. §. «a katonai büntető és fegyelmi szabályok» kitételt használják. Az 1912 : LXVIII. tc. 9. §. azt mondja, hogy az ott körülírt esetben az illető személyek «a katonai büntetőbíráskodás és a katonai fegyelmi fenyítő hatalom alatt állanak». Ezek egyébként az új katonai perrend műkifejezései is.

Akárhogy vesszük is, az 1855. évi január 15. császári nyilt paranccsal közzétett katonai büntető «törvény» élő jog és ha közjogilag sérelmesen kereszteljük is törvénynek, a sérelem már akkor követtetik el, midőn úgy az első véderőtörvény, mint a népfelkelésről szóló első törvényünk is a «katonai törvény», illetve «a katonai büntetőtörvény» kitételeket használták.

Abban igaza van a t. cikkírónak, hogy az incorporatio terén egy lépéssel beljebb mentünk most, midőn az 5491/1914. M. E. számú rendelet kifejezetten katonai büntetőtörvénykönyvről beszél és annak némely szakaszait függelékül ily elnevezés alatt mutatja be.

Azért ez még sem «osztrák» törvény. A tényleges állapot előtt meg kell hajolnunk és csak azt kell hőn kívánnunk, hogy az új katonai büntetőtörvény készüljön el mihamarább, váltsa fel ezt az elavult alkotást, miként végre az új katonai perrendtartás is leszorította a közjogilag szintoly sérelmes régi alaki szabályokat.

Nem osztom t. barátomnak azt a nézetét, mely szerint helyesebb lett volna a katonai büntetőbíráskodás alá kerülő polgári egyéneket a polgári büntetőtörvények uralma alatt meghagyni.

Ezt lehetetleníti mindenekelőtt maga a törvény, mert az 1912 évi XXXIII. tc. 14. §. az illetőket kifejezetten a katonai büntetőbíráskodás alá helyezi.

A katonai bíráskodás már gyakorlati szempontokból sem indulhat el a civil-büntetőtörvények alapján.

A civilbüntetőtörvényeket a honvéd hadbírák csak elméletileg ismerik, ez tehát nem elég ahhoz, hogy különösen ily nehéz időkben kísérletezzünk oly törvényekkel, melyeket a bírák soha sem alkalmaztak. Emellett, mint ezt *Mendelényi* helyesen emeli ki, a honvéd büntetőbíráskodást esetleg a hadseregi büntetőbíráskodás váltja fel. A közös hadseregbeli hadbírák pedig a mi magyar civilbüntetőtörvényeinket egyáltalán nem ismerik.

Ha a cikkíró óhaja megvalósulna, úgy az megvalósítandó lenne Ausztriában is. Ezek szerint a hadbíráknak háromféle, a katonai, az osztrák és a magyar anyagi büntetőjogot kellene ismerniök és alkalmazniok. Lehetetlen kívánság.

Érdekes az, hogy cikkíró óhaja, bár más alapon, Ausztriában érvényesült.

Ausztriában ugyanis két kivételes rendelet szabályozza a kérdést. Az egyik teljesen kongruens a mi ismertetett magyar rendeletünkkel.

De Ausztriában a híres alaptörvényi 14. §. alapján folyó évi július hó 25-én (R. G. Bl. Mr. 156.) még egy rendelet jelent meg és ez számtalan ú. n. közönséges bűncselekmény miatt helyezi a polgári egyéneket az osztrák, illetve kivételesen a hadseregi büntetőbíráskodás alá. Ily cselekmények pl. a felségsértés, a közrend megsértése, lázadás, vasútak rongálása; gyilkosság, emberölés, rablás, súlyos testi sértés, az utóbbi négy, ha tényleges katona ellen követtetik el, stb.

A katonai bíróságok ilyen, ezen rendelet hatálya alá eső esetekben az általános, azaz a civil-büntetőtörvényeket alkalmazzák.

Ausztriában ezt rábízhatják a hadbírákra, mert az osztrák törvények, mire *Mendelényi* is utal, csekély eltérésektől eltekintve azonosak az 1855. jan. 15. katonai büntetőtörvénnyel. Azt tehát a hadbírák ismerik. Különben is odaát a hatáskör e széles kiterjesztése folytán nagy tömegben neveztek ki bírákat, ügyészeket és ügyvédeket hadbírákká, kik e civil-törvényekben persze otthonosak.

A t. cikkíró által felvetett «sérelem» egyébként azon szempontból kisebb jelentőségű, mert a jelzett címen szórványosan, kevés számú polgári egyén kerülhet csupán a katonai bíró hatalma alá. Ha most odakerül az az óriási tömege a tartalékos és népfölkelő egyéneknek, szóval nemzetünk virága, amint ez ezekre vonatkozólag csak természetes, akkor az a pár fajtiszta civil, aki kémkedés és hasonló cselekmények miatt szintén odakerül, igazán se nem szoroz, se nem oszt.

Végül szívből osztom t. barátom befejező szavait, szűnjék meg mihamarább a kivételes hatalom oka, a háború, de úgy, ahogy azt mindnyájan hőn óhajtjuk és ahogy az másképp el sem képzelhető, nagyobb dicsőségünkre.

Dr. Szilágyi Arthur Károly.

Hatáskör és illetékesség a gyorsított bűnvádi eljárásban.

I. Az 1912 : LXIII. t. c. 12. §-ának 1. pontja felhatalmazza a minisztériumot, hogy háború idején, sőt ha szükséges, már a háború fenyegető veszélyének okából elrendelt katonai előkészületek esetében is, a kir. törvényszékek hatáskörébe utalja a főtárgyalást az 1897 : XXXIV. t.-c. 15. §-a szerint esküdtbíróságok hatáskörébe tartozó oly bűncselekményekre nézve, amelyek a hadviselés érdekeit érintik. Ugyane §-nak 2. pontja pedig felhatalmazza a minisztériumot, hogy oly helyeken, ahol az igazságszolgáltatás érdekében szükségesnek mutatkozik, az esküdtbíróságok működését egészen is felfüggesszé és az esküdtbíróságok hatáskörébe tartozó valamennyi ügyben a kir. törvényszékek hatáskörébe utalja a főtárgyalást.

A 2. pontban körülírt hatáskör az 1. pontban körülírtat magában foglalja. Ha a minisztérium úgy találja, hogy a mozgalmas időkben az esküdtbíráskodás egyes vidékeken leküzdhetetlen nehézségbe ütközik azért, mert a különböző helyeken lakó és részben hadkötelezettség alá is eső esküdteknek behivása és megjelenése körül akadályok merülnek fel, vagy ha a minisztérium attól tart, hogy egyes vidékeken az esküdtek oly határozatokat hoznak, amelyek ellenkeznek az igazságszolgáltatás, a közrend és a közbiztonság érdekeivel és ezekből az okokból

valamennyi bűncselekmény tárgyában felfüggeszti az esküdtbiráskodást, akkor felesleges külön még afelől is rendelkezni, hogy a hadviselés érdekét érintő egyes bűncselekmények szintén kivétetnek az esküdtbiróságok hatásköréből és azok miatt szintén a kir. törvényszékek előtt kell a főtárgyalást megtartani.

A két felhatalmazás vagylagosan állott a minisztérium rendelkezésére.

A minisztérium azonban egyidejűleg mind a két felhatalmazást igénybe vette.

Ez gyakorlati jelentőséget annak folytán nyer, hogy a törvényes felhatalmazás alapján kiadott rendeletekben foglalt szabályozás szerint az általános átutalás nem fedi teljesen a szűkebb körű átutalásnak terjedelmét.

A 12. §. 1. pontjában nyert felhatalmazás alapján kiadott 5486/1914. M. E. számú rendelet (Igazságügyi Közlöny XXIII. évf. 320. l.) szerint ugyanis oly bűncselekményekre nézve kell esküdtbiróság helyett kir. törvényszék előtt megtartani a főtártárgyalást, amelyek az ott felsorolt kir. törvényszékek területén követettek el, tehát a hatásköri változás helyt fog akkor is, ha az illető bűncselekmény tárgyában valamely ott fel nem sorolt kir. törvényszék jár el. Vagyis a hatásköri változásban álló joghatás a bűncselekményhez fűződik. A 12. §. 2. pontjában nyert felhatalmazás alapján kiadott 5487/1914. M. E. számú rendelet (Igazságügyi Közlöny XXIII. évf. 321. l.) pedig az ott felsorolt kir. törvényszékeknél lévő esküdtbiróságok működését arra való tekintet nélkül függeszti fel, hogy az illető bűncselekményt hol és nevezetesen vajjon oly kir. törvényszék területén követték-e el, amelyre a hatásköri változás ki nem terjed. A hatásköri változásban álló joghatás tehát a kijelölt birósághoz fűződik.

Nem szünteti meg ezt az eltérést az a körülmény, hogy az 5486/1914. M. E. számú rendelet szerint csupán gyorsított bűnvádi eljárás alá eső bűncselekményekre nézve van helye átutalásnak. Az 5488/1914. M. E. számú rendelet (Igazságügyi Közlöny XXIII. évf. 321. l.) ugyanis, amely a gyorsított bűnvádi eljárás szabályait életbelépteti, a gyorsított eljárásnak egyedül időbeli hatálya felől rendelkezik (1. §. utolsó bekezdés), de a bűncselekményeket csupán faj (bűncímek) szerint sorolja elő (2. §.).

Szabad legyen rámutatni, hogy csaknem minden esetben elkerülhető a nem szándékolt eredmény, ha a kir. ügyészség kellő időben és a szükséges mértékben él azzal a joggal, amelyet a Bp. 17. §-ának második bekezdése részére megadott, az 1912 : LXIII. t.-c. 31 §-a alapján kibocsátott — a gyorsított bűnvádi eljárás szabályairól szóló — 12002/1914. I. M. E. számú rendelet (Igazságügyi Közlöny XXIII. évf. 325. l.) — Gybp. — 6. §-a pedig még kiszélesbített.

II. Az 1897 : XXXIV. t.-c. 15. §-ának utolsó bekezdése értelmében az e §. első bekezdésének I. 1., 2., 3. és 4. pontjában felsorolt bűntettek esetében a kir. itélőtáblák székhelyén működő esküdtbiróságok járnak el, amelyeknek kivételes területköre kiterjed a székhelyen levő kir. itélőtábla egész kerületére. Mindezek a bűntettek az említett 5488/1914. M. E. számú rendelet értelmében egyszersmind a Gybp. hatálya alá tartoznak. Az 1897: XXXIV. t.-c. 17. §-ának második bekezdése pedig a Btk. I., II., III. és IV. fejezetében körülírt bűntetteket és vétségeket, amennyiben azok a kir. törvényszékek hatáskörébe tartoznak, a kir. itélőtáblák székhelyén lévő kir. törvényszékeknek kivételes hatáskörébe utalja. Ezek a bűntettek és vétségek is a Gybp. hatálya alá esnek. Végül az 1913 : XXXIV. t.-c. 4. §-a a Btk. 173. §-ában, valamint az 1913 : XXXIV. t.-c. 2. és 3. §-ában meghatározott bűncselekményeket utalta a kir. itélőtáblák székhelyén működő kir. törvényszékeknek kivételes hatáskörébe. Az 5488/1914. M. E. számú rendelet szerint ezekre a bűncselekményekre ugyancsak a Gybp.-t kell alkalmazni.

Fennáll-e a kivételes hatáskör e Gybp. hatályosságának területén?

A kérdés eldöntésénél vissza kell térni az 1912 : LXIII. tc. 12. §-ára, amelynek 3. pontja felhatalmazza ugyan a minisztériumot, hogy a hadviselés érdekeit érintő vagy a közrendet és a közbiztonságot veszélyeztető egyes bűncselekmények tekintetében az eljárást és az ítélethozást a fennálló törvények szerint arra hivatott bíróságokról kivételesen az e §. 1. és 2. pontjának nak — fentebb már ismertetett — esetein kívül is más polgári büntetőbíróságokra ruházza át. Ezt a felhatalmazást azonban eddig nem vette igénybe a minisztérium.

Ennek folytán ezt a kivételes hatáskört fennállónak kell tekinteni.

2. Nem ily világos, mikép áll a dolog a kir. ítélőtáblák székhelyén működő esküdtbiróságoknak azzal a kivételes hatáskörével, amelyet a sajtó útján elkövetett bűntettekre, vétségekre, valamint a törvényben megállapított ily kihágásokra az 1897 : XXXIV. tc. 15. §-a első bekezdésének II. pontja és e §. utolsó bekezdése állapított meg az ott és az 1914 : XIV. tc. 46. §-ában megállapított kivételekkel?

A Gybp. 21. §-a ugyanis olykép rendelkezik, hogy a Gybp. hatályosságának területén mindegyik kir. törvényszéknek van sajtóbírósági hatásköre.

Megszüntette-e ez a speciális rendelkezés a kir. ítélőtáblák székhelyén működő esküdtbiróságoknak kivételes hatáskörét?

Egyik felfogás szerint nem szüntette meg és az a rendelkezés csupán azt jelenti, hogy a Gybp. hatálya alatt nem csupán az a sajtóbíróság járhat el, amelyiknek területén a sajtótermék készült, illetőleg — ha ez nem tudatnék vagy a magyar állam területén kívül fekszik — amelyiknek a területén a felelős személy lakik vagy tartózkodik (Bp. 562. §.), hanem eljárhat bármelyik kir. törvényszék, feltéve, hogy a fennálló hatásköri szabályok szerint mint sajtóbíróság működhetik. Erős támaszt ad ennek a felfogásnak az a körülmény, hogy a Gybp.-t az igazságügyminiszter állapította meg, holott hatásköri változtatás tételére egyedül a minisztérium jogosult.

A másik felfogás szerint különböztetni kell a sajtóbűncselekmények között. Az oly bűncselekmény, amely nem sajtó útján elkövetve is a kir. ítélőtábla székhelyén működő bíróság hatáskörébe tartozik, aminő p. o. a király megsértésének vétsége, mint sajtóbűncselekmény is a kir. ítélőtáblák székhelyén lévő kir. törvényszékeknek hatáskörében marad. Az oly bűncselekmény ellenben, amelynek tárgyában, ha azt nem sajtó útján követték el, bármelyik kir. törvényszék eljárhat, p. o. az izgatás vétsége, mint sajtóbűncselekmény sem tartozik a kir. ítélőtábla székhelyén lévő kir. törvényszék hatáskörébe. E nézet szerint tehát a Gybp. 21. §-a csupán azt a kivételes hatáskört szüntette meg, amely a sajtói úton való elkövetéshez fűződik.

Végül a harmadik felfogás — és úgylátszik, a bírói gyakorlat efelé hajlik — azt tartja, hogy a Gybp. 21. §-ának kivételt nem tevő rendelkezése alapján sajtóbűncselekmény tárgyában még akkor sem áll fen kivételes hatáskör, ha ugyanaz a bűncselekmény nem sajtó útján elkövetve a kir. ítélőtábla székhelyén lévő kir. törvényszéknek hatáskörébe tartozik.

3. A Gybp. életben létének első idejében némi visszásság állott elő annak folytán, hogy egyes kir. ítélőtáblák területén a kir. ítélőtábla székhelyén lévő esküdtbíróság működése nem függesztetett fel és ily kir. törvényszéknél a Gybp. szabályai sem voltak alkalmazandók, holott a kivételes hatáskörbe utalt bűncselekmények oly területen követettek el, amelyiken a Gybp. volt hatályos.

Ez a visszásság az 5735. és a 6032/1914. M. E. számú rendelet (Igazságügyi Közlöny XXIII. évf. 468. és 473. l.) életbeléptével megszűnt.

III. Kétely merült fel a gyakorlatban azirán, vajjon a királyi ház tagjának a Btk. 141. §-a alá eső megsértése, valamint a Btk. 171. §-a alá eső nemzetiség ellen való izgatás a Gybp. alá tartozik-e.

A kétely onnét eredt, hogy az 5488/1914. M. E. számú rendelet 2. §-ának I. pontja a Btk. 139—141. §-aira való hivatkozás mellett csupán a királyi ház tagjának bántalmazását, a Btk. 172. és 173. §-a mellett pedig csupán a kormány, a törvény és a hatóság ellen való izgatást említi meg.

Ennek az oka azonban az, hogy az említett rendelet a §-számok felsorolása mellett azokkal a kifejezésekkel jelöli meg a bűncselekményeket, amelyeket a Btk. második része az illető fejezetek feliratául használ. Ezekben a címfeliratokban pedig sem a királyi ház tagjának megsértése, sem pedig a nemzetiség ellen gyűlöletre való izgatás nem fordul elő.

Némi ingadozás után tehát helyesen alakult ki az a gyakorlat abban az irányban, hogy az említett két bűncselekmény a Gybp. hatálya alá esik.

IV. 1. A Gybp. nak az illetékes égről rendelkező 6. §-a nem váltja fel a Bp.-nak az illetékességre vonatkozó rendelkezéseit, csupán újabb illetékességi okot állapít meg, amikor kimondja,

hogy illetékes az a bíróság is, amelyiknek a területén a terheltet kézrekerítették vagy fogva tartják.

Ez az illetékesség rangban egyenlő az elkövetés helyének illetékességével, tehát megelőzi a lakó- vagy tartózkodóhely illetékességét. Ha tehát a kir. ügyészség a vádirat benyujtása előtt indítványozza, az ügyet a lakó- vagy tartózkodóhely szerint illetékes bíróságtól az e címen illetékes bírósághoz is át kell tenni és az ily bíróság épen úgy nem utasíthatja vissza a hozzá áttett ügyet, mint ahogy az elkövetés helyének bírósága feltétlenül köteles eljárni.

Még egy új illetékességi alapot ismer a Gypb. 6. §-a. Nevezetesen, ha az illetékes bíróság előtt az eljárás megindítása vagy folytatása nehézségekbe ütközik, az eljárásra az a bíróság van hivatva, amelyikhez a kir. ügyészség fordul. Mikor forog fenn ily nehézség, ami azonban nem azonos a közveszéllyel a kir. ügyészség dönti el és ezt a döntést a bíróság nem vizsgálhatja felül. Ha a kir. ügyészség oly bírósághoz fordul, amelynél a Gybp. szabályai nem hatályosak, az eljárást a rendes szabályok szerint kell lefolytatni.

A Gybp. 6. §-a a Bp-nak a rendkívüli illetékességre vonatkozó rendelkezéseit nem érinti.

Míg a Gybp. a kir. ügyészségnek ekép széleskörü rendelkezési jogot biztosít az illetékesség kérdésében, a terheltnek a Bp. 17. § második bekezdésében meghatározott joga megszünt.

2. Semmiség terhe alatt tiltott szabálytalanság (Bp. 384. §. 4. pont) olyan ügynek a Gybp. alá vonása, amelyet a rendes eljárás szerint kell elbírálni.

Még alanyi vagy tárgyi összefüggés címén sem vonható a Gybp. alá oly bűncselekmény, amelyet az 5488/1914 M. E. számú rendelet 2. §-a nem említ fel. P. o. a bűnpártoló ügyét, — eltérőleg a Bp. 18. §-ának rendelkezésétől — nem lehet a tettes ügyével egyesíteni. *Dr. Lengyel Aurél.*

A moratórium és az árúváltók.

I.

Az előző moratóriumi rendeletekkel szemben a harmadik rendeletnek legfontosabb eltérő intézkedése, hogy az 1914 augusztus hó 1. napja előtt szállított ingó dolgok vételára címén és az e nap előtt végzett ipari munkateljesítmények ellenértéke címén fennálló tartozások havonkint a lejárt tartozás 10—10 % erejéig halasztás alá nem esnek. A rendeletnek ez a pontja nyitva hagyja azt a nagyjelentőségű kérdést, hogy az ilyen tartozásokról 1914. aug. 1. előtt kiállított váltók kivételt képeznek-e a moratórium alól és szintén havi 10—10% erejéig törlesztendők-e. A kérdés megoldására nézve mindenekelőtt figyelembe veendő, hogy az egész moratóriumi rendelet kivételes jogszabály, tehát nem lehet jogelvekből vagy a konkrét rendeleten kívül álló jogszabályokból vont következtetések alapján dönteni, hanem kifejezett intézkedésre lett volna szükség magában a rendeletben, mely tehát e részben sürgős pótlásra szorul, hogy a pótlás még 1914 okt. 15 vagyis az első fizetési nap előtt kellő időben közzététessék.

Ha magából a harmadik moratóriumi rendelet szerkezetéből akarunk kiindulni, úgy a feltett kérdésre *nemmel* kellene felelnünk, vagyis olyképen, hogy a váltókra nem törlesztendő a havi 10—10%. Ugyanis a rendelet 4. §. 7. pontjának *e)* alpontja a halasztás alá nem eső biztosítási díjak fedezetéül adott váltókra határozottan kimondja, hogy ezek szintén nem esnek moratórium alá. Abból, hogy a rendelet itt a váltókra nézve külön kimondja a moratórium alól külön kivételt, míg ellenben a 4. §. 13. pontjában a váltókra a moratórium alól való kivételt különösen és határozottan ki nem terjeszti, az a magyarázat következne, hogy a váltók nem alkotnak kivételt a moratórium alól. Támogatja e magyarázat helyességét az a fentebb említett szabály is, hogy a moratórium alól való kivételt szintén magának a rendeletnek kell különösen megállapítania. Amennyiben tehát a kormánynak az lett volna szándéka, hogy a váltók is a 4. §. 13. pontja szerinti kivételt alkossanak a moratórium alól, úgy ezt feltétlenül egy pótlólagos rendelkezéssel ki kell mondani, azonban nem felesleges a határozott pótlólagos rendelkezés abban az esetben sem, ha a kormánynak az ellenkező lett volna szándéka.

Kiterjeszkedünk arra a kérdésre is, hogy az elmélet és a forgalom szempontjából mily álláspontot kell elfoglalni. Elméleti szempontból figyelembe veendő, hogy az árútartozásokról váltó kétféle célból adatik, vagy fizetésül (pro soluto, zahlungstatt), vagy pedig fizetés végett (pro solvendo, zahlungshalber). Az előbbi esetben novatórius hatása van, vagyis az eredeti kötelmet megszünteti, míg utóbbi esetben az eredeti kötelmi viszonyon nem változtat, annak melléje lép, s azt továbbra is érvényben hagyja. A novatórius hatást külön ki kell kötni, de mindenesetre a körülményekből biztosan kivehető kell hogy legyen, vélelemnek e szándék mellett nincs helye. Vagyis az általános szabály az, hogy külön kikötés, vagy konkludens rendelkezés nélkül a váltó az eredeti kötelmet meg nem szünteti. A kereskedelmi forgalomban a számlára vezetett az a záradék, hogy az abban kitüntetett egyenleg a váltóval kiegyenlíttetett, magában véve nem bizonyítja, hogy a váltó feltétlenül fizetésül adatott és fogadtatott el (Curia 506/900) sem pedig a váltónak a hitelező könyveibe bejegyzése nem elég, mert az mégis csak a váltó kifizetésének feltevésében történik. (Curia 36/84 ellenk. 8034/92, Nagy Ferenc: Váltójog 5. §. III.). Tehát megkülönböztetést kellene tennünk minden esetben és kutatnunk kellene, hogy a váltó fizetés végett adatott-e, mert nyilvánvaló, hogy a fizetésül adott novatórius jellegű váltóra, mely az eredeti kötelmet megszüntette a 3. moratóriumi rendelet 4. §. 13. pontjának kivételes szabályát alkalmazni nem lehet. Ellenben a fizetés végett adott váltó mellett az alapügylet fennmaradván, az ily váltóval fedezett ingóvételár vagy munkateljesítmény-tartozások havi 10—10% a moratórium alól kivettnek tekintendő.

Ez a megoldás, ha elméleti szempontból helyesnek látszik is, a gyakorlat és forgalom szempontjából aligha megfelelő, mert igen nehéz és a mindennapi életben szinte kivihetetlen dolog ezen megkülönböztetést minden esetben kutatás tárgyává tenni és megállapítani. Különösen kivihetetlen dolog ez a tovább adott, leszámítoltatott váltóknál. A gyakorlati élet szempontjából azért sem lehet ezt az elméleti szempontból helyt álló megkülönböztetést elfogadni és keresztülvinni, mert szembetűnően méltánytalannak látszik, hogy előnyben részesüljenek azok, akik nem fizetésül, hanem csak fizetés végett adták a váltót tehát némileg a kötelezettségnek enyhébb formáját ismerték és vállalták el. A hitelezőre nézve azért méltánytalan a megkülönböztetés, mert ő mindenesetben egyformán szolgáltatott ingót vagy teljesített munkát, akár fizetésül, akár fizetés végett kapta a váltót.

A gyakorlati életben nehézséget okoz általában az árú- és munkateljesítmény váltóknak az egyéb váltóktól, különösen a készpénzváltóktól való megkülönböztetése is, főleg a tovább forgatott leszámítoltatott váltóknál.

Amennyiben a rendelet a 4. §. 13. bekezdés kivételes szabályát a váltókra is ki akarta volna terjeszteni, mindenesetre intézkednie kellett volna a felől is, hogy a váltó alapjául szolgáló tartozás természetének (ingó-vételár, munkateljesítmény) magából a váltóból kell-e kitűnnie, vagy pedig a váltón kívül álló bizonyítékokkal is igazolható. Minthogy a rendelet ezt a szabályt sem tartalmazza, ez is csak arra mutat, hogy a kormánynak minden valószínűség szerint nem volt szándékában a moratórium alól a 4. §. 13. pontjában engedett kivételt az ott körülírt tartozásokról szóló váltókra is kiterjeszteni.

A kérdésnek minden irányában való megfontolása tehát ismét csak oda vezet vissza, hogy az eldöntést a kormánynak magának kell megadnia, határozott és világos kiegészítő rendelkezésben. *Dr. Markó Imre.*

II.

A harmadik moratóriumrendelet az 1914 augusztus 1. napja előtt szállított ingó dolgok vételára címén fennálló s lejárt pénztartozások havonkénti 10% át a halasztás alól kiveszi. (7105/914. rendelet II. rész 4. §. 13. ki.) Kiterjed-e ezen rendelkezés azon esetre is, — midőn a szállított árúk vételára erejéig váltó adatott? — Más szóval: moratórium alá esik-e az árúváltó havonkénti 10%-a, vagy sem?

A kérdés adott esetből kifolyólag merült föl. Egy budapesti nagy malom augusztus 1. előtt kiállított s már lejárt váltójának 10%-át ki nem fizette. A malom a rendelet 1. §-ára hivatkozott. A váltóbirtokos hitelező viszont azt vitatta, hogy az ő követelése aug. 1. előtt leszállított gabona vételárából ered, neki tehát a váltóösszeg havonként 10%-ához joga van.

A jogvita eldöntésénél kiinduló pont, hogy a váltó — hacsak kifejezetten nem fizetésül adatott, — nem fizetési, hanem csak hiteleszköz. A malom mint vevő azzal, hogy az eladónak egy 3 havi lejáratú ú. n. «malomváltót» adott, követelését még ki nem egyenlítette. Tartozását egyszerűen egy oly formába testesítette meg (incorporálta), amely annak kivételes továbbadását leszámítolását s peres behajtását lényegesen megkönnyíti. A váltó, mint causa nélküli papír, a jogalapot meg nem változtatta. A jogalap marad vételárkövetelés s csak az alak változott; amikor ez a követelés egy váltóba megtestesíttetett. Ha pedig a követelés noha váltóval biztosíttatott, továbbra is a régi vételárkövetelés maradt, úgy a rendelet 4. §. 13. szak. erre is kiterjed, ami viszont azt jelenti, hogy az árúváltók havonkénti 10%-a halasztás alá nem esik.

Általános szempontok is igazolják ezt az álláspontot. A váltó a legszigorúbb tartozási forma. Lehetetlen most már, hogy egy követelés csupán azért ne legyen érvényesíthető, mert erre váltó adatott s hogy előnyösebb helyzetbe jusson az az eladó aki árúját nyilt hitellel adta el, mint az, aki váltót kapott.

A rendelet helyes értelmezése nem is támogatja a malmok álláspontját.

A 4. §. 13. bek. kiveszi az árútartozásokat az 1. §-ban adott általános halasztás alól. Miután pedig az 1 §-ban váltótartozás, csekk-tartozás, kereskedelmi ügyleten vagy magánjogi címen alapuló tartozás egy tekintet alá esik, a 4. §. 13. bek.-ben megállapított kivétel ezekre egyaránt kiterjed. Ez annál is inkább áll, mert a 4. §. 13. bek. csak «tartozást» említ, amelyben váltó, csekk vagy bármely alakba öntött magánjogi tartozás bennfoglaltatik, feltéve, hogy augusztus 1. előtt szállított ingó dolog vételárából ered.

Ellentétes értelmezésnek gyakorlatilag sok értelme különben sem volna. A váltóbirtokos eladónak mindig módjában állana a váltóadós vevő ellen az eladási ár 10%-át érvényesíteni. Egyszerűen köztörvényi úton perli követelését s a váltót perlési eszköz helyett bizonyítéki eszköznek használja, amihez perrendünk szerint feltetlen joga van.

Váltójogi szempontból sem okoz bonyodalmat az árúváltó érvényesíthetésének megengedése. Az elfogadó bármely forgatóval szemben élhet azzal a kifogással, hogy a kereset időelőtti miután árúváltóról van szó. Ezen kifogás épp a rendelet 1. §. alapján váltójogi kifogássá válik. A kifogás megtétele pedig annál is inkább könnyebb, miután a bíróság a sommás végzést úgy sem bocsájtja ki s a kitűzött tárgyalási határnapon a jegyzőkönyvben az adós az időelőttiségre vonatkozó előterjesztéseit mindig megteheti. *Dr. Elek István.*

Háború és balesetbiztosítás.

A háború, amiként általában összes életviszonyainkba, a biztosítási ügylet körébe is mélyen belenyúl. A biztosításnak úgyszólván minden ágára nézve, részint közvetlenül, részint közvetve, a moratórium által, kivételes állapotokat teremt s számos olyan kérdést vet fel, amelyek különben nem aktuálisak. De a biztosítás ágai közül is a háború talán a legközelebbről a balesetbiztosítást érinti.

Az alábbiakban megkísérlem azoknak a kérdéseknek tisztázását, amelyek a háború folytán a balesetbiztosítás tekintetében felmerülnek, megjegyezvén, hogy fejtegetéseim egyike-másika a biztosítás egyéb ágai tekintetében is megáll.

I. A balesetbiztosítási ügylet megkötése.

A háború hatását a balesetbiztosítási ügylet megkötésére a KT. 468. §-ának 3. bekezdésénél fogva kell vizsgálat tárgyává tennünk. Ugyanis a 468. §. 1. és 2. bekezdése szerint a biztosítási ügylet létrejöttéhez írásbeli szerződés szükséges, ezt azonban pótolja a kötvény kiállítása, valamint az ajánlatnak a biztosító könyveibe való bevezetése. Már most a 3. bekezdés azt a szabályt állítja fel, hogy: «A bevezetés megtörténtnek tekintetik, ha a biztosító a biztosítási ajánlatot annak vételétől számítandó 48 óra alatt vissza nem utasította». Ez a szabály egy praesumtio iuris et de iure, vagyis a biztosító nem bizonyíthatja, hogy a bevezetés tényleg nem történt meg s hogy az ajánlatot nem akarta elfogadni.

Azonban a háború folytán e tekintetben eléggé sajátszerű helyzetek állhatnak elő. Megeshetik ugyanis, hogy a 468. §. harmadik bekezdésében említett visszautasítás, legalább ha ezt szokott értelmében vesszük, a háború folytán gyakorlati akadályokba ütközik.

Fogalmilag a visszautasítás bizonyos az ajánlattevőhöz intézett nyilatkozat. A vonatkozó akaratnyilvánításnak tehát az ajánlattevő irányában kell tétetnie s emellett alkalmasnak kell lennie arra, hogy róla az ajánlattevő normálisan tudomást szerezhessen. Nem forog fenn visszautasítás, ha a tudomásszerzés lehetősége apriori ki van zárva vagy ilyennek vélelmezhető. Ebből folyik, hogy a visszautasítás természetes módja a szóbeli közlés vagy az írásbeli értesítés.

Mi történik már most, ha az ajánlattevő a biztosító székhelyén kívül lakik s az ajánlat beérkezte után a háború lehetetlenné teszi a biztosító társulat székhelyével való személyi s póstaforgalmat? Ez esetben a biztosító egyáltalában nincsen abban a helyzetben, hogy a beérkezett ajánlatot visszautasítsa s így kérdésessé válik, hogy a 468. §. 3. bekezdésének rigorózus elve reá nézve alkalmazható-e.

Nézetem szerint a 468. §. 3. bekezdésének alkalmazása ilyen esetben helytelen s indokolatlan.

Formai szempontból mindenesetre könnyű volna az érvelés az ellenkező álláspont mellett, mert a törvény határozott szövege egyáltalában nem tesz disztinkciót a tekintetben, hogy a visszautasítás milyen okból nem történt meg.

Azonban a szóbanlevő rendkívüli körülmények között nem szabad a formális gondolkodást túlhajtanunk.

Tény az, hogy a 468. §. 3. bekezdése a «hallgatólagos elfogadás» elvére van alapítva. «A nem nyilatkozás» az ajánlat elfogadása tekintetében rendszerint olyan magatartás, amelyből okszerűen lehet következtetni a biztosító azon szándékára, hogy az ajánlatot vissza ne utasítsa, elfogadja. Ez a szándék azonban a szóbanlevő esetben puszta fikcióvá válik. Abból, hogy a biztosító a fizikailag lehetetlen visszautasítást nem eszközli, elfogadási szándékára következtetni nem lehet. Ha hasonló esetben a biztosítási ügyletet létrejöttnek tekintenők, a biztosítást mintegy ráoktrojálnók a biztosítóra s mintegy elismernők, hogy az ajánlat megtétele az ügyletet egyoldalúan létrehozza. A helyzet nagyban emlékeztetne a kényszer folytán létrejött (s épen ezért megtámadható) ügyletekre.

Ezért módot kell adni a biztosítónak, hogy az ajánlat elvagy el nem fogadása tekintetében jogát a 468. § 3. bekezdésétől eltérően is gyakorolhassa. Erre két mód kínálkozik. Vagy az, hogy a biztosító visszautasító nyilatkozatát az obligát 48 óra alatt valamely hiteles harmadik személynél is megtehesse vagy az, hogy a 48 órás záros határidőt addig szünetelőnek tekintsük, amíg az értesítés lehetősége (jelesül a póstaforgalom) helyre nem áll.

Kétségtelen, hogy az utóbbi módozat a helyesebb, egyfelől mert hiteles személy a rendkívüli viszonyok mellett nem mindig áll rendelkezésre, másfelől, mert az ajánlattevőt kétségek elkerülése végett a visszautasításról, amint lehetséges, amúgy is értesíteni kell.

II. A balesetbiztosításból folyó jogok és kötelezettségek.

1. A balesetbiztosítás terjedelme.

A balesetbiztosítás terjedelmét illetőleg a háború szempontjából igen fontos kérdések merülnek fel. Jelesül óriási számmal fordulnak elő háborús események, amelyekre nézve vitássá válik, hogy azok a biztosítás által fedezve vannak-e, olyan baleseteknek tekintendők e, amelyekért a biztosító kártalanítást nyujtani tartozik?

E tekintetben a balesetbiztosításoknak két főtipusát kell megkülönböztetnünk:

a) a háborús balesetek ellen irányuló vagy az ilyen balesetekre is kiterjedő biztosítást;

b) az olyan balesetbiztosítást, amelyben nincsen kikötve, hogy a biztosító a háborús balesetekért és azok következményeiért is szavatol.

Az előbbiek egészben, illetve részben annak a kárnak elhárítására szolgálnak, amely a biztosítottat vagy hozzátartozóit, kedvezményezetteit a háborúban való megsérülés, elszerencsét-

lenülés vagy elesés folytánérheti. Ezekre céloz a 2. moratóriumrendelet 4. §-ának 7. *a)* pontja: Az 1. §-ban engodett halasztás alá nem esnek: «7.... *a)* katonaszolgálat esetére szóló vagy a hadiszolgálatban bekövetkezett halál esetére kiterjedő biztosításnál az egész biztosítási összegnek ötszáz koronáig terjedő részének fizetése», valamint a 3. moratóriumrendeletnek ugyancsak 4. §. 7. *a)* pontja.

Az utóbbiak ellenben a háború speciális rizikóját a biztosítás köréből kivenni kívánják.

Az *a)* alatt említett tipusról kevés mondanivalónk van. Ezek tekintetében ugyanis a biztosítás terjedelme szempontjából magának a szerződésnek tartalma irányadó. Hogy miféle háborús események azok, amelyek a biztosítás által fedezetteknek tekintendők, a felek megállapodása szerint bírálandó el.

Legfeljebb azt kell kiemelnünk, hogy a biztosítás alá eső háborús események körének meghatározásában a felek szerződési szabadsága semmiféle korlátozás alá nem esik, minthogy a KT. 500. §-a a káresemény meghatározását egyáltalában a felekre bízza. (V. ö. állandó joggyakorlatunkat. L. pl. a 363/905. számú kúriai határozatot: «Ha a biztosításból a sérv *ki van zárva,* akkor a baleset folytán sérvet kapott biztosított emiatti operációban elhalván, a halál sem tekinthető biztosítottnak.» (Tehát pl. kizárhatók a biztosítás köréből bizonyos fajta háborús sebesülések stb.)

Annál fontosabb kérdések merülnek fel a *b)* alatt említett tipus tekintetében, vagyis az olyan balesetbiztosításnál, amely a szorosan háborús baleseteket a biztosítás köréből kizárni kívánja.

Ez a kizárás kétféleképen történhetik, vagy kifejezetten vagy hallgatólag, azáltal, hogy a biztosítási szerződés (kötvény) a háborús balesetek tárgyában intézkedést nem tartalmaz. Az utóbbi eset az, amely nagyjelentőségű jogi vitákra szolgáltat alapot.

Ugyanis ha a biztosítási kötvény (szerződés) a háborús balesetekről, háború kapcsán való megsérülésekről vagy elesésről semmi intézkedést nem tartalmaz, a KT. 504. §-a irányadó, ez a §. pedig szövegezésénél fogva több problémát nyitva hagy, illetve kétségesnek mutat.

A KT. 504. §. 2. pontja ugyanis a következőképen rendelkezik: «A biztosító, ha a szerződésben az ellenkező világosan ki nem köttetett, a megállapított biztosítási összeg fizetésére nem kötelezhető; 2. ha a biztosított csatában, vagy az ott nyert sebek következtében halt meg.»

Ha ezt a szövegezést figyelmesebben szemügyre vesszük, látjuk, hogy az, betűszerinti értelmét tekintve csupán igen szűkkörű kivételt statuál.

A szószerinti szöveg csupán a csatában, vagy az ott nyert sebek következtében való elhalálozást veszi ki a biztosítás alól azzal a hatállyal, hogy a biztosító fizetni nem köteles. Ebből a contrario az következnék, hogy valahányszor a biztosítási szerződés a háborús balesetekről külön intézkedést nem tartalmaz a biztosítás által fedezetteknek tekintendők azok a háborús sebesülések s egyéb háborús balesetek, amelyek a biztosított elhalálozását maguk után nem vonták, s hogy még az elhalálozással járó sebesülések s egyéb balesetek közül is fedezetteknek tekintendők azok, amelyek nem csatában, hanem valamely más háborús hadi ténykedés közben vagy általában valamely speciális háborús helyzetből kifolyólag támadtak. (A «csata» fogalmán ugyanis csupán olyan fegyveres viadalt, küzdelmet érthetünk, amelyben mindkét ellenfél részéről több ember vesz részt. Magától értetődik tehát, hogy nem minden háborús baleset támad csatában, vagy csata folyamányaként s hogy számtalan háborús baleset sorolható fel, amely az 504. §. szószerinti szövege alá nem subsumálható. Elegendő lesz, ha e tekintetben példaképen a következő háborús baleseteket említem meg. A hadiaviatikust az ellenség lelövi. Az aviatikus valamely állam fővárosában bombát dob el. A kémet elfogják és agyonlövik. Az ágyú kereke átmegy a szállítása körül elfoglalt katona lábán. A katonaszállító kocsi valamely okból összetörik s sebesüléseket okoz. A szállított lőpor felrobban stb.)

Nagyjelentőségű kérdés, hogy ez az 504. §-nak szószerinti szövegére támaszkodó értelmezés megáll-e vagy sem? Ezzel óhajtok a következőkben foglalkozni.

Az egyszerűség és praecisio kedvéért a kérdés lényegét két pontba foglalom össze:

a) csupán az elhalálozás van-e kivéve a KT. 504. §-a értelmében a biztosítás alól, vagy azon felül egyéb egészség sérelmek (balesetek) is?

b) milyen alkalommal elszenvedett balesetek vannak kivéve a biztosítás alól?

Az előbbi pontra azt a választ adom, hogy az 504. §-ban említett elhalálozáson kívül ki van véve a biztosítás alól minden egyéb baleset természetével bíró egészségsérelem is. Tehát nem tartozik a biztosító fizetést teljesíteni az elszenvedett sebesülésekért és baleset jellegű elme vagy idegbajokért sem.

A *b)* pont tekintetében pedig elvül azt kell felállítanunk, hogy a biztosítás alól ki van véve minden (bármilyen alkalommal elszenvedett) olyan baleset, amely a háborúval közvetlenül okozati összefüggésben áll, a háborúnak egyenes folyományát képezi. Tehát a biztosítás által nincsenek fedezve a csatában elszenvedett baleseteken kívül a fenti példákban említett balesetek sem. Közömbös jelesül, hogy a baleset a harctéren, annak közelében, vagy bárhol másutt történt-e. (1. a hadiaviatikusokra vonatkozó példáimat). Hasonlóan közömbös, hogy a baleset elszenvedése idejében van-e összeütközés a hadviselő felek közt vagy sem, valamint az, hogy a biztosított milyen háborús tevékenység közben s milyen helyzetben szenvedi el a balesetet. (Pl. hadbaszállás, a harctérre vonulás alkalmával). Végül mellékes az is, hogy a balesetet milyen tényező okozza (fegyver, robbanó anyag, vonatkisiklás stb.). Csupán az szükséges, hogy a baleset ténye szorosan a háború tényével legyen egybekapcsolva, a háborúval járó speciális veszélyeztetésen alapuljon.

Az utóbbi szempontból pl. nem tekinteném háborús balesetnek azt, ha a tábori szakács forró vízzel véletlenül leforráz valakit, vagyha barakkok építésénél egy fagerenda valamelyik katonára esik s sérülést okoz.

Hogy a közvetlen okozati összefüggés a háború és a baleset között fennáll-e, természetesen esetről-esetre vizsgálandó. Tudvalevő, hogy minden okozati összefüggés kérdésben a határok nagyon elmosódnak s így számos esetben egyedül a bírói belátás találhatja meg a helyes megoldást. Ez azonban a fenti általános elvek helyességén mit sem változtat. Fenti állásfoglalásomat a következőkkel vagyok bátor megokolni.

Az 504. §. szövegezésében a törvénynek az a helytelen álláspontja érvényesül, amely nem tud kellő élességgel különböztetni az élet- és balesetbiztosítás között. A KT. a balesetbiztosítást tudvalevőleg minden vonatkozásban egy kalap alá veszi az életbiztosítással s így sokszor egyáltalában nincs tekintettel azokra a postulatumokra, amelyek a balesetbiztosítás speciális természetéből erednek. Ezt teszi az 504. §. esetében is. Amikor az 504. §. 2. pontja egyedül a csatában való elhalálozást tolja előtérbe nyilván csupán az életbiztosítás lebeg előtte, míg a balesetbiztosításról mintegy megfeledkezik.

Már maga az a körülmény, hogy a törvény a balesetbiztosítással olyan mostohán bánt el, indokolttá teszi, hogy az 504. §-nak betűszerinti értelméhez ne igyekezzünk görcsösen ragaszkodni. S mihelyt ehhez képest a biztosítási ügylet természetére és rendeltetésére megyünk vissza, be kell látnunk, hogy a biztosításból kizárt eseteknek az *elhalálozásra* való korlátozása amiként egyedül a csatában történt balesetekre való szorítkozás merőben helytelen volna.

A biztosítási ügylet két oldalú szerződés, amelynek alapelve, hogy a biztosítási díj a biztosító által viselt kockázat ellenértékét képezi.

Természetes, hogy a biztosító ezen ellenérték meghatározásánál a balesetek valószínűségének bizonyos fokából indul ki s a díjat ehhez a valószínűséghez mérten állapítja meg. Ha már most a biztosító olyan biztosítást köt, amelyben a háborús balesetekről említés egyáltalában nem tétetik, a díj megállapításánál nyilván semmiféle háborús eshetőséget nem vesz számításba. A normális biztosítási díj nem ellenértéke egyszersmind annak az óriási risicónak is, amely pl. a háborúban való megsebesülés lehetőségéből származik, hiszen ez a risico alig, minimálisan kisebb, mint az a kockázat, amely akkor állana elő, ha a biztosítás nem egyedül a sebesülésekre, hanem a háborúban való elesésre is kiterjedne. Hiszen a nem halálos kimenetelű sérülések épen túlnyomó részét teszik a sebesüléseknek.

Ha tehát a biztosítás kikötés hiányában a nem halálos kimenetelű háborús sebesülésekre kiterjedne, a biztosító minden

ellenérték nélkül egy óriási risico többlettel terheltetnék meg, ami a törvényhozónak szándékában nem állhatott. Magának az 504. §-nak is az a voltaképeni raciója, hogy a biztosító a rendkívüli, abnormis kockázatot magáról elháríthassa s így betűihez annál kevésbbé szabad ragaszkodnunk.

S amiket az imént a háborús balesetek kimenetelét illetőleg mondottunk, ugyanez áll a tekintetben is, hogy mely alkalommal szenvedi el a biztosított a háborús balesetet. Ugyanis a biztosító risicója épen olyan alaptalanul fokoztatnék, mint az előbbi esetben, ha a csatán kívül támadt háborús balesetekért felelősséggel tartoznék. Már fenti példáimból is eléggé kitűnik, hogy hányféle módon keletkezhetik csatán *kívül* is háborús baleset.

A biztosító kockázata háborús baleseteknél még annak folytán is emelkednék, hogy a vétkesség kérdése (504. §. 3. p.) épenséggel nem, vagy alig vizsgálható. A baleset (kivált sebesülés) keletkezésének közelebbi részletei háború esetében rendszerint kibújnak minden ellenőrzés alól, ami szintén a biztosítóra nézve volna hátrányos.

Végül meg kell jegyeznem, hogy bizonyos fokig némileg idegenkedést érzünk még azzal szemben is, hogy a háborús sérülések nagy részét (jelesül a fegyvertől eredő sebesülést) külön kikötés hiányában egyáltalában balesetnek tekintsük. A baleset valódi fogalma szerint mindig olyan külső erőszakos behatás, amely a biztosítottat akaratától függetlenül éri. Ez a fogalom pl. a harcban nyert sebesülésekre egészen pontosan reá nem illik. Hiszen a biztosított a háborúban előre megfontoltan, tudatában a helyzet nagy veszélyének a saját elhatározásából teszi ki magát az ellenség fegyverének. Igaz, hogy másrészről a biztosított kötelességét teljesít, parancsnak engedelmeskedik s így nem korlátlan ura elhatározásának.

Az eddigiekben arról az esetről volt szó, ha a biztosítási szerződés (kötvény) a háborús balesetek kizárásáról intézkedést nem tartalmaz. Ha az ilyen balesetek kizárásáról a szerződés kifejezetten rendelkezik, akkor természetesen a vonatkozó rendelkezés tartalma az irányadó. Már emlitettem, hogy a káresemény meghatározása tekintetében a felek szerződési szabadsága korlátozva nincsen.

(Bef. köv.) *Dr. Darvai Dénes.*

Szemle.

BELFÖLD.

— **A budapesti ügyvédi kamara segélyakciója.** A budapesti ügyvédi kamara választmánya nyomban a háború kitörése után mozgalmat indított az ügyvédi kar egy részét fenyegető háborús ínség enyhítésére. A kar tagjai között megindított gyűjtés eredménye eddig ötvenháromezer korona. Mintegy háromszáznegyven ügyvéd járult a háborús segélyalaphoz. Az adakozók élén ezer-ezer koronával Dr. Brüll Ignác a kamara elnöke, Dr. Pap József a kamara elnökhelyettese, továbbá Dr. Kelemen Gyula és Dr. Rajner Béla ügyvédek állanak, huszonkét ügyvéd 500—500 koronával, a budapesti ügyvédi kör ötezer koronával szerepel az adakozók sorában. A kamara választmánya a befolyt összegből szeptember 15. óta a budapesti ügyvédi kör helyiségeiben ügyvédi mensát tart fen, a melynél ügyvédek, ügyvédjelöltek és családtagjaik önköltségen olcsó és jó ebédhez juthatnak, részben pedig élelmiszer utalványokat oszt szét. A kamara kimutatása szerint szeptember 15-től szeptember 30-ig ötvenegy ügyvéd és húsz ügyvédjelölt kapott ebédre szóló utalványt 923 K 67 f. értékben, hetvenkét személy pedig élelmiszerutalványt 2402 K 50 f. értékben. Fél hónap alatt tehát a kiadás összege 3326 K 17 f. volt.

A budapesti ügyvédi kamara választmánya nem tartja elegendőnek az önkéntes adakozásból befolyt összeget, hanem dr. Vázsonyi Vilmos indítványára október hó 18-ára rendkívüli közgyűlést hívott össze abból a célból, hogy a háborús segélyalapot rendkívüli járuléknak progresziv alapon való kivetése útján 250,000 K-ára kiegészítse. A választmány a részletes javaslat kidolgozásával dr. Popper Tódor pénztárost bízta meg, aki azt indítványozza, hogy a háborús állapot miatt szükségbe jutott kartársak és családjaik segélyezésére három megelő alapot kell felhasználni és pedig: a mozgósított kartársak segélyalapját, melynek összege 3950 K 29 f., a segélyalap készpénzét 28,998 K 60 f. és a külön nyugdíjalap készpénzét 7112 K 56 f. A 250,000 K-ás háborús segélyalapra vonatkozólag Popper javaslata a következő. A 250,000 K-át progresziv alapon kell kivetni. A kivetést külön bizottság eszközölje, melynek tagjai a kamara elnöksége (5 tag), továbbá 10—10 a közgyűlés és a választmány által a saját kebeléből választott ügyvéd. A közgyűlési határozat meghozatala után felhívandók az ügyvédek, hogy önként ajánlják fel hozzájárulásaikat a segélyezési célra. Ha a bizottság az összeget méltányosnak találja, ez értelemben határoz, ellenkező esetben az illető ügyvédet tárgyalásra idézi. A bizottság határozata azonnal jogerős és a közgyűlés után 30 nap elteltével végrehajtható. A járulék 500 K-nál több nem lehet.

A választmány a rendkívüli járulékból első sorban a szűkölködő kartársak és családjaik élelmiszer szükségletére nyujt természetbeli segélyeket, jogosítva volna azonban belátása szerint meghatározandó kölcsönöket is folyósítani a rászoruló kartársaknak. A választmány dr. Popper javaslatát a közgyűlésnek elfogadásra fogja ajánlani.

Minthogy az önkéntes adományokból eddig ötvenháromezer korona gyűlt össze és az összeg még folyton nő, minthogy továbbá a kamara esetleg felhasználható, a háború után könnyen pótolható fentebb kimutatott három alapja a negyvenezer koronát meghaladja, összesen máris közel százezer korona áll a kamara rendelkezésére. Ez az összeg több hónapra elég egyelőre az inséget szenvedő ügyvédek és hozzátartozóik segélyezésére. További 250,000 K-nak (vagy a már befizetett önkéntes adományok tervezett beszámítása esetén 200,000 K-nak) kivetése és kényszer útján való behajtása azon célból, hogy a kamara kölcsönöket is folyósíthasson, nem látszik célszerűnek. A háború ép azokat az ügyvédeket sújtja legjobban, akik kizárólag ügyvédi foglalkozásukból élnek. Ezek az ügyvédek nagy vagyont nem szerezhettek, a háború alatt nincs jövedelmük és hosszabb ideig megtakarított pénzükből vagy hitelből kell élniök. Ezeket az ügyvédeket érinti legkinosabban, hogy nem segíthetik a háború által még jobban sújtott kartársaikat úgy, ahogy szeretnék és amint bizonyára megtennék, ha módjukban állana. Ezen ügyvédek adakozási képességét egy huszonöt tagú bizottság által megtartandó tárgyalásra bízni, a mai viszonyok között kínosan érintené ép azokat az ügyvédeket, akik rendes körülmények között könnyen nélkülözhetnek pár száz koronát, ma azonban kiadásaikat a legszűkebb mértékre kénytelenek korlátozni.

A gyüjtés további folytatása bizonyára még növelni fogja a háborús segélyalapot, szükség esetén későbbi időpontban mérsékelt kényszerjárulék kivetése is indokolt lehet, de 200,000 K-nak harmincz nap alatt kényszer útján való behajtása ezidőszerint elviselhetetlenül súlyos teher volna a budapesti ügyvédi karra. Ha figyelembe vesszük, hogy a mi egész társadalmunk legtehetősebb része a háború céljaira a P. Lloyd gyüjtése útján egy millió koronát adakozott vagy hogy az *összes* német ügyvédi kamarák eddigi gyüjtésének eredménye 150,000 márka, akkor a tervbe vett kényszerjárulék összegét exorbitánsnak kell tartanunk. Félő, hogy ily módon maguk az «önkéntes» adakozók is csakhamar segélyre szorulnának.

— **Észrevétel a moratórium-rendelethez. (Csődvagyonfelosztás).** A rendelet s annak a betétek kifizetéséről intézkedő 6. §-a, — ezt ugyan természetesnek tartom, — nem tesz különbséget a különféle nemű és természetű betétek között. Mégis van oly szempont, mely indokolttá tenné, hogy egyik-másik betét, megfelelő, esetleg 8 napnál hosszabb, előzeles felmondás után, a rendeletben meghatározott részösszegen felül megállapítandó magasabb korlátok között is, esetleg teljes összegében kifizettessék. A betéteknek az a neme, amelyekre célzok, — a tömeggondnokok által a pénzintézeteknél elhelyezett csődvagyon, — nem gyakori. Ez a ritkaság azonban, bár egyrészt ellene szól annak, hogy az ily betétek kifizetésére nézve külön intézkedés statuáltassék, másrészt ép e ritkaság folytán nagyobb összegek a pénzintézetektől el nem vonatnának. Az intézkedés megtétele pedig mégis igazságügyi és így közérdek is.

Az én csődbiztosi praxisomban már több ízben fordult elő, hogy a csődeljárás, a csődvagyon felosztásától eltekintve, teljesen le van folytatva s a csődöt befejezni még sem lehet, mert a csődvagyon: 2000, 4000, 5000 koronák, betéti könyvön van elhelyezve, kivételének és felosztásának pedig a harmadik moratórium rendelet útjában áll. Eltekintve tehát attól, hogy a csőd-

eljárás megakad és bár az eljárás ez esetben kifejezetten fel nem függeszthető, de tényleg mégis függ, a csődhitelezők régen lejárt quótális követelésükhöz nem juthatnak. Holott a betéti könyvre elhelyezett csődvagyon nem egy emberé és nem a tömeggondnoké, akinek csak képviseleti, kezelési és rendelkezési joga van, hanem a csődhitelezők tömegéé. Leggyakrabban, különösen kisebb csődöknél, egy-egy hitelezőre jutó quótális összeg a rendelet szerint felmondható 200 koronát meg sem közelítené; és a betéti könyvre elhelyezett csődvagyon azokból a 30 kor. 40 fill. 102 kor. 27 fill. és 58 kor. 78 filléres quótális összegekből alakult, amelyeket az egyes csődhitelezők a felosztási tervezet jóváhagyása után követelhetnek és amelyet megkapnának most is, hogyha, — aminek csak az állott útjában, hogy a quóta előre nem tudatott, de ami annak a felfogásnak, hogy a csődvagyon az egyes hitelezők egyes követeléseinek összesége, megfelel, — a reájuk jutó összegek külön-külön letéti könyveken helyeztettek volna el.

A harmadik moratórium rendelet 4. §-ának 3. pontja kiveszi a halasztás alól az 1914 augusztus 1. előtt szállított ingó dolgok vételárából származott tartozások havonkénti 10—10%-át. Azok a hitelezők tehát, akiknek csődönkívüli követelésük van, 10 hónap alatt egész követelésüket megkaphatják. Ezek védve vannak, de a csődhitelezők nem. A csődhitelezők pedig már ugyancsak 1914 augusztus 1. előtt szállították a közadósnak az árúkat és mikor igényüket a quótára érvényesíthetik, követelésüknek rendszerint 80—90%-át már el is veszítették és így végeredményében csupán csak arra a 10%-ra van igényük, amelyet csődön kívül, mint követelésük egy részét, egy hónap alatt behajthatnának; illetve még hamarabb: 1914 október 15-én. Most pedig a legbizonytalanabb ideig még ezt a 10%-ot sem kaphatják meg.

Szükségesnek tartanám tehát, ha a moratórium-rendelet 6. §-a akként egészíttetnék ki, hogy amennyiben a betéti könyvre olyan összeg van elhelyezve, amely csődvagyon, a tömeggondnok pedig a jóváhagyott felosztási tervezet, vagy hiteles másolatának bemutatásával igazolja, hogy az elhelyezett összeg, vagy annak egy része a csődhitelezők között való felosztás céljaira szükséges és ez összeg 5000 (6000, 8000, 10,000) koronát meg nem halad, az egész betett összeg, illetve annak a csődhitelezők között felosztandó része, a moratóriumra való tekintet nélkül igényelhető, feltéve, hogy a tömeggondnok az igényét a pénzintézetnél, vagy a betéti üzlettel foglalkozó cégnél 15 (30) nap alatt írásban bejelenti. Természetesen a betét ezen felüli részére (tömeggondnok díjai) érintetlenül maradna a 6. §. második bekezdése.

Az ily rendelkezés a csődhitelezők jogos igényeinek kielégítése mellett azt a célt is szolgálná, hogy a törvényszékeknél a csődügyek egy nagy része nem volna és nem maradna függő stádiumban csak azért, mert a csődvagyont felosztani nem lehet.

Dr. Baruch Ernő.

— **Köteles-e a malom lisztet szállítani** a háború kitörése előtt létrejött ügylet alapján, ezt a kérdést döntötte el a tőzsdebíróság a mult héten. A bíróság döntése szerint a malom nem köteles a lisztet szállítani, tartozik azonban a vevőnek méltányos kártérítési összeget fizetni.

Az ítélet indokolásának lényeges része szószerint következőképen szól: «A bíróság nem fogadta el alperesnek azt a védekezését, hogy a szerződés teljesítése a háború kitörése folytán előállott vis major miatt vált lehetetlenné, elfogadta azonban a védekezésnek azt a részét, mely szerint a szerződés teljesítése a jelenlegi rendkívüli viszonyok mellett egyrészt alperesre önhibáján kívül oly súlyos terheket róna, amelyeknek viselésére méltányosan nem kötelezhető, másrészt pedig az áralakulás folytán felperes a tényleges szállítás esetén oly nyereséghez jutna, amelyre igazságosan igényt nem tarthat. Minthogy tehát a bíróság a fenforgó rendkívüli viszonyok miatt a jelen esetben igazságérzetével megegyeztethetőnek nem találja a tőzsdei szokások felperes által felhívott 65. §-ának alkalmazását, amely §-nak *a)* pontja rendes viszonyok mellett kétségtelen jogot adna felperesnek a szerződés tényleges teljesítésének követeléséhez, a bíróság híven a tőzsdetanácsnak a 2860/1914. T. számú hirdetményben közzétett teljes ülési határozatához a jelen esetben nem nyujthatott segédkezet ahhoz, hogy akár felperes, akár alperes az ügylet megkötésekor előre nem látott rendkívüli események következtében méltánytalan előnyökhöz jusson, illetőleg kárt szenvedjen. Ennélfogva és mert a szerződés tényleges teljesítését gátló fent érintett nehézségekből eredő kár vétlen kárnak tekintendő, a bíróság méltányosnak találta annak a felek közötti megosztását. A megosztás mértékére nézve pedig elfogadta irányadókul azokat az árakat, amelyeket a tőzsdetanács 2932/1914. számú hirdetményében a függő lisztkötések egyezségi stornirozása tekintetében megállapított és amelyektől az eltérést azért nem találta megengedhetőnek, mert a fenforgó esetben oly mozzanatok, amelyek ilyen eltérést indokolhatnának fel nem merültek.»

Az ítéletet a Hiteljogi Döntvénytárban egész kiterjedésben közölni fogjuk.

— **A hadbavonult ügyvédek száma** — az Ügyvédszövetségi Közlöny kimutatása szerint — az ország egész területén 905. A kimutatás azonban, amint az Ü. K. is megállapítja, nem pontos, a bevonultak száma a valóságban jóval nagyobb. Célszerű volna, ha az ügyvédi kamarák hivatalból megállapítanák a bevonultak névjegyzékét és azt a bíróságokkal közölnék.

— **Az első és második moratóriumrendeletet** a D. J. Z. októberi számában dr. *Nemes* Alfréd budapesti ügyvéd ismerteti.

— **A harmadik moratórium-rendelet** sok kételyt eloszlatott, de új kételyeket fakasztott. Két cikkünk foglalkozik azzal a vitás kérdéssel, hogy árúk vételárának fedezésére adott váltó perelhető-e vagy sem, és ha igen, igénybevehető-e a váltóeljárás? Sommás végzés kibocsátása a iuristitiumrendelet intézkedései folytán ezidőszerint mindenesetre ki van zárva.

A harmadik moratórium rendelet némely követelésekre nézve akként intézkedik, hogy azoknak csak egy része válik esedékessé. Ennek folytán sürgősen ki volna mondandó, hogy ily követelések perlése esetén nemcsak az esedékes százalék perelhető, hanem az egész követelés. A teljesítési időt természetesen az ítélet a moratórium-rendeleteknek megfelelően állapítaná meg. Ily intézkedés hiányában egy ügyből több per keletkeznék.

— **A végrehajtási törvények** című, Káplány—Török-féle munkának bekötött példánya 22-ről 15 koronára leszállított áron kapható.

KÜLFÖLD.

— **Jegyzet az új osztrák moratórium-rendelethez.** A moratórium tárgyában kiadott kormányrendeletek általában számos kérdést hagynak nyitva. Indokul azt szokták felhozni, hogy e rendeletek ideiglenes érvényű szabályokat tartalmaznak, amelyek időileg korlátolt rendeltetésük következtében nem is igénylik, hogy oly tökéletes s minden részletben kidolgozott jogforrásnak tekintessenek, mint a békés idők kodifikatorius alkotásai. Ha e magyarázatot elfogadjuk is, még sem mellőzhetjük a szeptember 1-én életbelépett *osztrák* moratórium-rendelet egy szembeötlő hiányos intézkedésének leszögezését. S ezzel kapcsolatban megállapíthatjuk, hogy az egyidőben életbelépett magyar moratórium-rendelet a maga egészében jobban átgondolt és rendszeresebb szabályozás, mint az osztrák rendelet, — leszámítva ama szerkezeti előnyt, mellyel az osztrák rendelet az eljárási szabályoknak az anyagi jogszabályokkal egyidejűleg történt kihirdetése folytán a mi rendeletünkkel szemben talán dicsekedhetik. Az osztrák rendelet 1. §-ának 2. pontja szerint az adós az 1914. évi november hó 30-áig esedékessé váló követelések 25%-át, ámde legkevesebb: 100 koronát köteles — az ugyanott tüzetesen meghatározott időpontokban — moratóriumra való tekintet nélkül megfizetni. Vajjon gondolt-e a jogalkotó tényező ezen tétel felállításakor a 100 koronán aluli követelésekre? Aligha. Mert ha pl. a követelés teljes összege 80 korona, úgy annak 25%-a: 20 korona, ámde az idézett pont szerint az adós által fizetendő 25% nem lehet 100 koronánál kisebb összeg. Nyilvánvaló, hogy többnek megfizetésére, mint a mivel tartozik senki sem kötelezhető. De a jelen példa esetében az adós tartozásának nem 25, hanem 100%-át lesz kénytelen megfizetni, mert hisz ez az összeg még mindig kevesebb, mint 100 korona. Más szóval: az osztrák rendelet eme szabálya épen a kis exisztenciákat sujtja. A kis ember rendesen többfelé tartozik kisebb tételekkel, s nincs akadálya annak, hogy az osztrák rendelet idézett pontja alapján valamennyi hitelezője egyszerre támadja őt meg, úgy hogy ez egyértelmű az ő financiális katasztrófájával. Így tehát a hivat-

kozott intézkedés nem csupán szerkesztési szempontból, hanem szociálpolitikai szempontból is súlyos következményekkel járó hibát rejt magában. *Dr. Schmidl Imre.*

— **A német jogászok és a háború.** Eddig a háborúban nem kevesebb mint 186 német bíró, törvényszéki jegyző (Referendar) és ügyvéd esett el, köztük egy közigazgatási bíró (Oberverwaltungsgerichtsrat dr. Salman) s egy porosz igazságügyminiszteri tanácsos (Geh. Justizrat v. Brünneck). Legjobban bizonyítja azonban a német jogászok harci lelkesedésének mérvét, hogy a Reichsgericht bírái és a Reichsanwaltschaft tagjai közül *tizenegy* (tehát 10%) teljesít katonai szolgálatot. Nem is épen a legfiatalabbak, minthogy közülök három (von Lödel, Könige és Dietz) már az 1870/71-iki német-francia hadjáratban is részt vett!

— **Külföldi vállalatok.** felügyelete tárgyában a német szövetségtanács 1914 szept. 4-én hozott határozatot. Lehetővé teszi, hogy oly vállalatokat, amelyeknek vezetése vagy felügyelete ellenséges államok polgárainak kezében van, az országos központi hatóságok ellenőrizhessenek. Ezek megbizottak útján őrködni kötelesek a német érdekek védelme felett, pénzt és más vagyontárgyakat is lefoglalhatnak, anélkül azonban, hogy elkobzásnak helye lenne. Szemmel látható, hogy a német birodalom hasonlíthatatlanul szabadelvűbb az ellenséges államok polgáraival szemben, mint pl. Nagy-Britannia, amely eltiltotta az ügyletkötést az ellenséges államok polgáraival. Az angol bankok pedig hazafias buzgalmukban, még a semleges államokból eredő váltók leszámítolását is megtagadják, ha azon német forgatmány van.

— **A német Btk. javaslat** munkálatai a háború ellenére is tovább folytak. Az Ebermayer elnöklete alatt működő kodifikációs bizottság, amely 1913 okt. 23. óta ülésezik most fejezte be az *életbeléptetési* javaslat szerkesztését.

— **A németalföldi bűnvádi perrendtartás** új törvényjavaslatát terjesztették az országgyűlés elé. A javaslat főleg az előkészítő eljárásban tervez reformokat a favor defensionis érdekében. Egy másik törvényjavaslat a feltételes elítélést kívánja meghonosítani és a pártfogó-felügyelet (Schutzaufsicht) intézményét szervezi, amely úgy a feltételes elítélésnek, mint a feltételes szabadságrabocsátásnak elengedhetetlen feltétele.

Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Legközelebbi csődbejelentési határidők: (Október 17-től Október 27-ig) *Okt. 17.* **Párisi Szalon** e. a temesvári tsz. (230). — *Okt. 27.* **László** Bódogné e. a trencséni tsz. (225).

Csődök: Párisi Szalon e. a temesvári tsz.; csb. **Menczer** Rezső, t. **Szavkovits** János; bh. okt. 17. felsz. t. nov. 27. (230).

Csődmegszüntetések: Frank József e. a temesvári tsz. (227). — **Glück** Leopoldné e. a szatmárnémetii tsz. (229). — **Diamant** Soma e. a bpesti tsz. (230).

Pályázatok: A kevevárai jbságnál **jegyző**, bh. okt. 17. a fehértemplomi tsz. elnökéhez (228). — A fehértemplomi jbságnál **albíró**; bh. okt. 18. e. tsz. elnökéhez (229). — Az oravicabányai jbságnál **albíró**; bh. okt. 18. a fehértemplomi tsz. elnökéhez (229). — A dévai tsznél VIII. fiz. oszt. **bíró**; bh. okt. 18. e. tsz. elnökéhez (229). — A kézdivásárhelyi tsznél **albíró**; bh. okt. 20. e. tsz. elnökéhez (230). — A ceglédi jbságnál **albíró**; bh. okt. 20. a kecskeméti tsz. (230).

A Kuria elnöksége u. n. „Imperial" irógépet szerzett be a **YOST IRÓGÉP** r.-t.-tól. Ezen betűfaj csak a Yost irógépben kapható és rendkivüli olvashatósága miatt nagy keresletnek örvend

Nélkülözhetetlen törvénykiadások

Általános nagy becsben álló jegyzetekkel, utalásokkal s a miniszteri indokolásokkal. A jegyzetekben gondosan fel van dolgozva a képviselőházi és főrendiházi tárgyalások anyaga. A legpontosabb szöveg, a legteljesebb tudományos és gyakorlati apparátussal.

Corpus Juris Hungarici

(Magyar Törvénytár)

1000—1913.

Alapitotta és 1912-ig jegyzetekkel ellátta

MÁRKUS DEZSŐ dr.

1912-től kezdve jegyzetekkel ellátja

TÉRFI GYULA dr.

38 kötet, ára fekete félbőrkötésben

391 kor. 70 fill.

1000—1895-ig (20 kötet) csak együtt kapható.
1896-tól minden kötet külön is kapható.

Függelékében beragasztásra való pótlások, a Corpus Juris előbbi köteteinek kiegészítésére.

A hatályos magyar törvények gyüjteménye

(Corpus Juris Hungarici)

1000—1913.

Szerkesztette, jegyzetekkel és utalásokkal kisérte

MÁRKUS DEZSŐ dr.

1912-től kezdve szerkeszti

TÉRFI GYULA dr.

Kilenc kötet, ára barna félbőrkötésben

188 korona.

Kaphatók minden könyvkereskedésben.

Részletfizetésre is megrendelhetők:

KELEMEN D. ÉS TÁRSA

könyvterjesztési vállalatánál

Budapest, IV., Reáltanoda-utca 5.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat.** Egyetem-utca 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem.** I., Bérc-u. 9. (Tel. 63—96.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Könyvtár

Negyvenkilencedik évfolyam. 42. szám. Budapest, 1914 október 16.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

Tartalom. *Dr. Gallia Béla* kir. táblai bíró: A harmadik moratórium-rendelet. — *Dr. Fürst Mátyás* budapesti ügyvéd: Kérdések a moratórium köréből. — *Dr. Misner István* budapesti ügyvéd: A tőzsdebíróság egy elvi jelentőségű határozata. — *Dr. Pongrácz Jenő* budapesti ügyvéd: A felmondási perek a moratórium alatt. — *Dr. Weninger János* budapesti ügyvéd: A moratórium és a munkásbiztosítás. — Szemle.
Melléklet: Magánjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A harmadik moratórium-rendelet.

A hadiállapot további folyama szükségessé tette a harmadik moratórium-rendelet kiadását, mely a szeptember 30-áig bezárólag lejáró tartozásokra a második moratórium-rendelettel engedett halasztást az ott megállapított kivételekkel november 30-áig meghosszabbítja és az 1914. évi augusztus 1. előtt keletkezett, de szept. 30-tól november 30-ig bezárólag lejáró pénztartozások fizetésére két hónapi moratóriumot enged.

A 7205/1914. M. E. sz. a. kelt kormányrendelet nemcsak meghosszabbítását jelenti a moratóriumnak, hanem a moratórium anyagi jogi hatásainak úgyszólván egész kódexét adja, és felöleli mindazokat a rendelkezéseket, melyek eddig a tulajdonképeni második moratórium-rendeletben, (6045/1914. M. E.) a kölcsönös szolgáltatásokról 6796/1914. M. E. sz. a. és némely tőzsdei ügyletekből eredő pénztartozásokról 6504/1914. M. E. sz. a. kibocsátott rendeletekben foglaltatnak. A két hónap alatt felmerült tapasztalatokkal számolva, több irányban korlátozza a moratórium körét, ami egyébként a gazdasági élet normális kereteibe való visszatérés első lépése.

Az új rendelet lényeges eltérése a korábbival szemben a moratórium alóli kivételeknek nemcsak bővítésében, hanem abban is áll, hogy a követelések egész sorának százalék szerint meghatározott részét veszi ki a moratórium alól.

Maga ez a körülmény kívánatossá tette volna az új eljárási rendelet egyidejű kibocsátását, mert a 13,300/1914. I. M. E. sz. rendelet nem nyújt támpontot arra, hogy a bíróságok az előttük jelenleg folyó perekben miként vigyék a gyakorlatban keresztül a harmadik moratórium-rendeletben kontemplált százalékos megosztást; nem tűnik ki, minő szabály alkalmazandó a perköltségre, minő illetékességi szabályok állanak, ha a követelésnek csak egy része (pl. 10%-a) pereltetik, stb.

Kívánatos lett volna ez annál inkább, mert a moratóriumot, mint közjogi jellegű intézkedést, a bíróságok az előttük folyó minden perben kötelesek alkalmazni; és így a törvényszéki eljárásban mind a három fok ma olyan pereket intéz el, melyekben a moratórium kérdése megvitatás tárgya nem is volt, a felek kontradiktórius tárgyaláson arra nem nyilatkozhattak, és ahol mégis dönteni kell, mert ha minden egyes perben póttárgyalás, a felső fokon feloldás útján akarnók e kérdést tisztázni, ez az igazságszolgáltatás fenakadását jelentené, anélkül, hogy valakinek használna, mert mire az ügy végrehajtásra kerül, már a mai jogszabályok megváltoztak.

Hogy a moratórium közjogi jellegű intézkedés, mely az általános magánjog bizonyos szabályainak alkalmazását ideiglenesen felfüggeszti, eddig sem volt kétséges. Az új rendelet 28. §-a ezt különösen is kiemeli, midőn kimondja, hogy minden oly bírói intézkedést, mely az adóst a magyar szent korona országaiban irányadó moratóriumtól, vagy az ezzel kapcsolatos jogoktól akarata ellenére megfosztaná, hazai tiltó törvénybe (hazai közrendbe) ütközőnek és a hazai törvény céljával ellenkezőnek kell tekinteni.

Ennek az elvnek a gyakorlatban való érvényesülésénél mindenki elsősorban a külföldi bíróságoknak a magyar moratóriumot figyelmen kívül hagyó megkereséseire és ezzel kapcsolatosan az 1881: LIX. tc. 3. és 4. §-aira gondol, melyek szerint moratórium alá eső követelés behajtására irányuló külföldi megkeresés foganatosítását meg kell tagadni. Valóságban azonban ez a szabály sokkal tágabb körű, és minden, tehát belföldi bíróság intézkedéseire is kiterjed. Megfelelő eljárási rendelet hiányában itt is a végr. törv. 3. és 4. §-a és a még életbe nem lépett Pp. 15. §-a nyújtják azt a támpontot, hogy a tiltó törvénybe ütköző megkeresés teljesítését meg kell tagadni. A rendelet nyilvánvalóan arra gondol, hogy a végrehajtást elrendelő vagy foganatosító bíróság tagadja majd meg a törvénybe ütköző minden végrehajtás elrendelését vagy foganatosítását.

De miként fog ez a gyakorlatban megvalósulni?

A 13,300/1914. I. M. E. sz. rendelet 4. és 5. §-ai szerint a bíróságok az előttük folyó perekben hozott ítéleteikben tartoznak kimondani, hogy a megítélt tartozás és költsége a moratórium alá esik-e, amidőn a teljesítési időt a 4. §. szerint kell meghatározni, vagy pedig ki kell mondani, hogy az ítélet a moratóriumra való tekintet nélkül végrehajtható. Ezt kell a felsőbíróságoknak is kimondaniok, ha a moratórium előtt hozott elsőbírósági ítéletet vizsgálnak fölül.

Már most, ha a Kúria a pernek előtte fekvő adatai alapján kimondja, hogy a követelés a moratóriumra való tekintet nélkül végrehajtható, a végrehajtást elrendelő perbíróságnak, vagy a foganatosítás végett megkeresett járásbíróságnak jogában fog-e állani, hogy a Kúria döntését nem is kontradiktórius eljárás alapján, hanem ex primo decreto felülbírálja és megváltoztassa? Nem hiszem, hogy a törvényhozó akarata ez lett volna.

Avagy perben mondassék ki, hogy a jogerős bírói intézkedés érvénytelen? Ez oly hosszú időre tolná ki a kérdés végleges eldöntését, hogy már keveset segítene az adóson. Vagy pedig azt kell-e feltenni, hogy ez csak oly esetekre vonatkozik, hol a bíróság elnézte a moratóriumot? Pl. elrendelt végrehajtást ott, hol a moratórium alá eső követelés behajtására nem lett volna szabad azt elrendelni.

A juristicium rendeletet módosító újabb rendeletnek lesz tehát feladata ezt a kételyt eloszlatni.

De gyakoribb lesz az az eset, midőn a bíróságok elnézésből megfosztják nem az adóst a moratóriumtól, hanem a hitelezőt a moratórium korlátozására alapuló attól a jogától, hogy azonnali fizetést követeljen és végrehajtást kérhessen. Errare humanum est békés időben is. De most megtörténhetik ez annál könnyebben, mert az október elsején életbelépett harmadik moratórium-rendelet csak október elsején reggel tétetett közzé és e napon még Budapesten is alig lehetett megtanulni; vidékre pedig aznap el sem jutott; annak alkalmazása tehát napokig nem is állott a bíróságoknak módjában; továbbá számos új controversia folytán hibásan is alkalmazhatták. Kérdés, nem oly fontos közérdek-e az, hogy a hitelező (iparos, kereskedő, ügyvéd, orvos, alkalmazott) a mostani súlyos időkben hozzájusson a megélhetéséhez szükséges keresményének vagy követelésének egy részéhez? Nézetem szerint, ha a moratórium-rendeletet a hazai közrend védelme alá helyezzük, ezt nemcsak az adós, hanem a hitelező szempontjából is kellene tennünk.

A rendelet egyes új intézkedéseinek homályossága sok nehézséget okozott már a feleknek és a bíróságoknak. Úgy tudjuk, a rendelet végleges szövegezését hosszas tárgyalások és

különböző érdekkerök képviselőinek meghallgatása előzték meg. A szövegen meglátszik a kompromisszumok egész sorozata, melyeket csak akkor lehetne teljesen megérteni, ha a rendelet előmunkálatai is rendelkezésre állanának. Ezek ismerete nélkül a törvényhozó akaratát kutató jogmagyarázat a sötétben tapogatózik.

A harmadik moratórium-rendelet új intézkedéseinek ismertetése tehát csak a tévedés fentartásával lehetséges.

A 2. §. a halasztás alá eső váltó, kereskedelmi utalvány, közraktári jegy és csekk tekintetében a fizetés végetti bemutatást és a fizetés hiánya miatt felvett óvást, csekknél a csekktörvény 17. §-ban említett igazolást a második moratórium-rendelettel egyezően hatálytalannak mondja ki; de ehhez hozzáteszi: «amennyiben az 5. §-ból más nem következik.» Az 5. §. a kamatokat kiveszi a moratórium alól (a 4. §. 1—3. pontjaiban említett kamatok kivételével) és a 2. bekezdésben kijelenti, hogy «a váltókamatok iránti követelés érvényesítésére a váltóösszeg érvényesítése tekintetében fenálló szabályokat kell megfelelően alkalmazni; a 2. §. utolsó bekezdésének szabálya ide is kiterjed».

A 2. §. utolsó bekezdése szerint pedig «halasztás alá *nem* eső olyan váltó, kereskedelmi utalvány és közraktári jegy tekintetében, amely 1914 december 1. napja előtt jár le», — tehát pl. ha a váltó augusztus 1. után kelt vagy moratórium alá nem eső biztosítási díjak fedezetére adott váltóknál (47. §. *e*); — «a fizetés végetti bemutatásnak és a fizetés hiánya miatti óvás felvételének legkésőbb akkor kell történnie, amikor ennek történnie kellene, ha az illető váltó, kereskedelmi utalvány vagy közraktári jegy a jelen rendelet értelmében halasztás alá esnék»; holott a második rendelet szerint ily váltókra a bemutatás és óvás határideje tíz nap volt.

Előre kell bocsátani, hogy a rendelet a váltóra — legalább kifejezetten — nem tartalmaz oly rendelkezést, mely a váltótőkeösszeg egy részét a moratórium alól kivenné. Ezt figyelembe véve, az idézett passzusok homályban hagynak arra nézve, hogy a váltó kamata ki van-e a moratórium alól véve vagy nincs. A 2. §-nak az 5. §-ra utalása nem világos, hogy mire céloz, az 5. §. 2. bekezdése pedig — mint a többi kamattal szemben kivételes intézkedés — prima facie inkább arra látszik mutatni, hogy a váltókamat a tőke, a «váltóösszeg» jogi sorsát osztja. Dr. Engel Aurél, udvari tanácsos úr (Pester Lloyd, 1914 okt. 10.), ki a rendelet keletkezésének történetét, úgy látszik, ismeri, a törvényhozónak arra a szándékára hivatkozik, hogy a váltókövetelések kamatát is ki akarta venni a halasztás alól és hogy különböző technikai nehézségek tekintetbe vétele után abban történt megállapodás, hogy a váltóbirtokos a kamatot minden váltókötelezettől követelheti és hogy a technika tekintetében mellőzték a részletes rendelkezések megtételét. Ezen interpretáció szerint tehát a váltóbirtokos kamatkövetelésével valamennyi vagy tetszés szerinti váltókötelezett ellen fordulhat; a fizető követelheti, hogy a kamatfizetés, mint részfizetés, a váltóra feljegyeztessék és róla nyugta adassék. Nyílt kérdés, hogyan él a fizető visszkeresettel előzői ellen.

A 2. §-nak az 5. §-ra való hivatkozása pedig ugyanezen magyarázat szerint annyit jelent, hogy a halasztás alá eső váltó halasztás alá nem eső kamatai tekintetében a moratórium alatt is érvényesen vehető fel az óvás, de nem kell azt feltétlenül felvenni. (Pester Lloyd, 1914 okt. 9.)

Bármint értelmeztessék is e rendelkezés, mindenesetre homályos és a bíróságoknál nagy jogbizonytalanságra fog vezetni és ezért sürgősen világosabb szabályokkal kellene pótolni. A világosság és minden kétség kizárása azért is szükséges, mert — mint említettem — igen gyakran kontradiktórius eljárás nélkül kell a bíróságoknak dönteni.

A váltóra vonatkozó szabályok több irányban helyesbíttettek. Így hatályosnak mondja ki a rendelet, a lát vagy lát után bizonyos időre szóló váltónál a lejárat megállapítását célzó bemutatást; továbbá kimondja, hogy az óvás felvételére hivatott személy az óvás felvételét, a hatálytalanságra hivatkozva, meg nem tagadhatja, mely rendelkezés sok zavarnak veszi elejét.

A bianco váltót, melyet a váltóbirtokos aug. 1. előtt kapott, csak oly módon van jogosítva kitölteni, hogy a váltó halasztás alá essék; ami azt jelenti, hogy csak aug. 1. előtti kelettel szabad kitöltenie, mert ha későbbi dátummal látja el, az ily kitöltés megállapodás ellenes. Kétségtelenül állni fog ez majd a lejáratra is, ha majd meg fog szűnni a moratórium, és a moratórium utáni lejárattal töltetik ki a váltó, noha korábbi lejárattal még moratorium alá esett volna. Pl. tegyük fel, hogy több moratórium nem lesz; ha a váltót november 29-iki lejárattal töltöm ki, két havi halasztást élvez; ha december 2-ára, már nem esik halasztás alá.

Maga után vonja-e a halasztást, ha az aug. 1. után kapott váltó aug. 1. előtti kelettel láttatik el? Minthogy a felek megállapodása, vagy a hitelező egyoldalú akaratkijelentése adhat halasztást, nézetem szerint ennek nincs akadálya.

E kérdés nálunk azért fontos, mert a rendelet szerint a moratórium alá eső váltók prolongációs váltói nem esnek moratórium alá, mint ahogy Olaszország a prolongációs váltóknak az alapváltóval egyenlő hatályt tulajdonít. Az adós tehát, ki különben köteles volna halasztás alá eső váltóját a moratórium ideje alatt prolongációs váltóval kicserélni, rosszabb helyzetbe jut, mintha kiteszi magát a moratórium utáni perlésnek. Az adós tehát gyakran nem mer új váltót adni, mert fél, hogy annak alapján a moratórium alatt is perelhetik. Nincs tehát megnyugtatására más mód, mint az, hogy a váltó közös megegyezéssel korábbi kelettel láttatik el, és ezzel a felek azt a moratórium alá helyezik.

A 4. §. ismét kibővíti a moratórium alól kivett tartozások körét. Nevezetesen a biztosítási ügyletből eredő tartozások közül újabban kiveszi:

1. a moratórium alól az életbiztosítási összegeket, amennyiben azok tartás vagy életjáradék alakjában köteleztettek, teljesen, (4. §. 7. *b)*), míg más életbiztosításoknál az eddigi jogállapotnak megfelelően csak 500 K marad mentesen a moratóriumtól; kivéve természetesen a hadiszolgálatban bekövetkezett halál esetére külön kötött, vagy arra külön díj fejében kiterjedő biztosításokat, amennyiben a halál a hadiszolgálat következménye, továbbá a katonai szolgálat esetére szóló biztosításokat, hol az egész összeg ki van véve a halasztás alól. E pontnál igen helyesen utalt arra dr. Gold Simon ügyvéd úr (Jogtud. Közlöny 1914 okt. 9.), hogy nem a külön díjra kellene a súlyt helyezni, hanem arra, hogy a biztosított halála a hadiszolgálat következtében állott e be;

2. az állatbiztosítási díjakat és károsszegeket teljesen;

3. ahol a kár- vagy életbiztosítási összeg fizetése ki van véve a halasztás alól, ott a rendelet a díjakat is egészen kiveszi; nevezetesen az *a)* pont alá eső, — tehát hadiszolgálatban bekövetkezett halál esetére szóló életbiztosításnál, tűz-, jégkár- és állatbiztosításnál. Felmerül a kérdés, nem méltánytalan-e, hogy a hadbavonult biztosított épen a hadiszolgálatban való halála esetére kötött biztosítás után halasztás nélkül legyen köteles díjat fizetni, holott erre a 30 napi respiro alatt talán fizikailag sem képes. Erre már dr. Gold Simon ügyvéd úr idézett cikke is igen helyesen rámutatott;

4. az egyéb életbiztosítási díjak, tehát ott, ahol a biztosítási összegből csak 500 K fizettetik ki, tovább is moratórium alá esnek, ellenben a balesetbiztosításnál és egyéb kárbiztosításnál t. i. nem tűz-, jég- és állatbiztosításnál — a díjak fizetése abban az arányban van kivéve a halasztás alól, amelyben a biztosítási összeg a biztosító által fizetendő legnagyobb összeghez (500, azaz 400 K.-hoz) áll. Ugyancsak kiveszi a rendelet a moratórium alól az ilyen biztosítási díjak fedezetéül adott váltókat, és az ilyen biztosítási díjak címén fenálló folyószámla-tartozásokat is a halasztás alól.

Ez az egyetlen hely, hol a rendelet a váltót a moratórium szempontjából összefüggésbe hozza az alapul fekvő köztörvényi ügylettel. Az ily váltó tehát perelhető, de csak az említett arányszámítás szerint előálló összeg erejéig. Az eljárási rendelet kibocsátásáig nyilt kérdés marad, vajjon ki lehet-e sommás végzést bocsátani e részösszeg erejéig; t. i. elegendő-e sommás végzés kibocsátására, ha a keresetben igazolja a felperes, hogy a váltó biztosítódíj fedezetére adatott, mekkora a biztosítási összeg és mekkora a kikötött évi díj; vagy pedig ezt tárgyalásra kell hagyni. Nézetem szerint a sommás végzés kibocsátásának nem volna akadálya, ha minden kellően igazoltatik.

6. Egész összegükben ki vannak véve a hadiszolgálatban bekövetkezett halál esetére szóló életbiztosításon, tűz-, jégkár- és állatbiztosításon alapuló viszontbiztosítási díjak.

(Folyt. köv.)

Dr. Gallia Béla.

Kérdések a moratórium köréből.

A jogász és jogkereső közönség nagy hiányát érzi a harmadik moratóriumrendelettel egyidejűleg esedékes eljárási rendeletnek, amelynek megjelenése még mindig késik.

Egyik igen fontos kérdés, hogy a harmadik moratóriumrendelet 4. §-ának 13. pontjában meghatározott időpont — 1914 október 15. — beálltával a követeléseknek a halasztás alul kivett részletei miképen érvényesítendők. Vajjon a hitelező keresetében egész követelése fennállásának megállapítását és ennek alapján az adósnak csupán a rendelet szerint már fizetendő részletben vagy a továbbiakban is marasztalását kérje, avagy egyáltalában csak a lejárt — helyesebben a rendelet szerint fizetendő — részletet érvényesítheti-e?

Vannak az utóbbi álláspontnak is hivei, én azonban azt tartom a legkevésbbé helyesnek. Mert eszerint, ha például a hitelezőnek 300 K lejárt követelése van, akkor csak 30 K iránt indíthat keresetet. Ebben az esetben vitás lehetne, vajjon a bírói hatáskör az egész tartozás vagy a perelt részlet összege szerint igazodik-e s megtörténhetnék, hogy valamely ügy az azt tulajdonképen megillető hatáskör alul elvonatnék. Mert ez a kérdés a mai joggyakorlatban még vitás és az 1911 : I. tc., amely 7. §-ában ezt a bizonytalanságot megszünteti, még nincs hatályban. Megeshetnék, hogy a hitelező ugyanannak a 300 K-ás követelésnek első részletét, 30 K-t, október 15. után a községi bíróság előtt, második és harmadik részletét, 60 K-t, pedig a járásbíróság előtt érvényesítené.

S ettől eltekintve, ha a 10%-os részleteket külön lehetne vagy kellene perelni, akkor egyrészt egy pör helyett tízre adatnék alkalom, másrészt az a fontos szempont szenvedne sérelmet, hogy a vitás követelés helyesen csak egységesen, egy perben bírálható el.

Kétségtelen tehát, hogy a hitelezőnek egész követelése összegét kell keresetbe vennie. Fenmarad azonban az a kérdés, mi lehet a kereseti kérelem tartalma?

Az-e, hogy felperes a követelés egészére nézve csak bírói megállapítást és a rendelet értelmében az első 10%-ra nézve marasztalást kér, avagy kérheti-e a felperes, hogy a bíróság a visszatérő időszakokban teljesítendő kötelezettségek módjára alperest a követelés tízrendbeli 10%-ának havonként leendő megfizetésében marasztalja.

Az utóbbi felfogás ellen szólhat az az aggály, hogy az ítélet meghozatala után a felek jogviszonyában oly változás állhat be, amely alperest a későbbi részletfizetések alul mentesíti! Ez az aggály azonban csak igen kivételes esetekben válhatik aktuálissá s ezért és mert az ily kivételes esetekben alperesnek a megfelelő törvényes remedium rendelkezésére áll, egyedül helyes megoldásnak azt a módot tartom, hogy a bíróság az egész követelés egységes elbírálása után a marasztalást annak egész összegére nézve mondja ki oly módon, hogy az ítélethozatalig lejárt 10%-ok a törvényes teljesítési határidő alatt, a továbbiak pedig a naptárszerűen meghatározandó havonkénti lejárati napokon fizetendők.

Annál is inkább tartom ezt az egyedül helyes módnak, mert ha a bíróság ítéletében csak a követelés megállapítására és az addig lejárt részletekben való marasztalásra szorítkoznék, ez a későbbi részletek miatt újabb, egyébként fölösleges pereket tenne szükségessé.

A harmadik moratóriumrendelet 4. §-ának 13. pontja még más kétségeket is támaszt.

Így például, ha valakinek a tartozása 1914 október 3-án járt le, akkor a rendelet szerint az első részletet október 15-én tartozik fizetni. Kérdés, hogy a második részlet november 3-án vagy 15-én fizetendő-e? A rendelet szerint a tartozások havonként a lejárt tartozás tíz-tíz százaléka erejéig nem esnek halasztás alá. Ebből, valamint abból, hogy a rendelet csak az első részletre nézve állapítja meg, hogy az, ha a tartozás 1914 október 15. előtt járt le, október 15-én fizetendő, azt lehetne következtetni, hogy a példaként felvetett esetben a második részletet november 3-án kell az adósnak megfizetnie.

S mégis az ily értelmezés az adós sérelmére vezethet. Mert tegyük fel, hogy a tartozás 1914 szeptember 16-án járt le; ebben az esetben a kifejtett értelmezés szerint az adósnak az első részletet október 15-én, a másodikat pedig már október 16-án kellene fizetnie.

Minthogy a moratórium célja elsősorban az adós védelme s a harmadik rendelet szabályozásának ratiója az a feltevés, hogy az adós csak szabályos időszakokban lesz képes kötelezettségeit teljesíteni, nem lehet a jelzett értelmezést méltányosnak és helyesnek elfogadni s azt hiszem, hogy helyes értelmezés szerint a további 10%-os részletek minden hó 15-én lesznek fizetendők.

Kétségre ad okot a rendeletnek a követelés «lejárt» voltára és annak «eredeti» összegére vonatkozó utalása. Már az előző rendeletek szerint is a halasztás a már lejárt követelésekre adatott. Egy konkrét esetben a végrehajtási eljárás folyamán — tehát kétségen kívül lejárt követelés ügyében — 1914 januárban a felek megállapodtak, hogy az adós 1500 K tartozását havi 150 K részletekben fogja törleszteni. Ennek az adós 1914 júliusig eleget is tett és 900 K-t törlesztett. Fenmaradt 600 K, amelyre az adós azóta semmit sem fizetett, az augusztus, szeptember és október 1-én teljesítendő fizetést a moratórium alapján elmulasztotta.

Kérdés, hogy a harmadik moratórium-rendelet folytán az adós 1914 október 15-én mit köteles fizetni? Lejárt tartozásnak a követelés eredeti 1500 K összege tekintendő-e s ennek folytán 150 K fizetendő-e? vagy a lejárt követelés eredeti összegének az első moratórium-rendelet idejében fennállott, illetve ma fennálló 600 K része tekintendő-e, amely esetben ezúttal 60 K-t kellene az adósnak fizetnie; avagy az elmulasztott három részlet 450 K összege után számítandó-e az első 10% részlet?

Nézetem szerint az egész eredeti követelés 1500 K összege veendő a számítás alapjául és az adós a 600 K hátralékot október 15-től kezdve havonként 150 K részletekben tartozik törleszteni.

Az adott esetben az elmulasztott részletek 300 K része azért esik ki, mert mindeddig az adós az eddigi moratórium alapján jogkövetkezmények nélkül mulasztotta el a fizetést.

Általános elvként pedig hasonló esetekben azt tartom helyesnek, hogy amennyiben a felek már a moratórium előtt részletfizetésben egyeztek meg, mindig az adósra nézve kedvezőbb rendezésnek kell alkalmazást nyernie.

Ha tehát a felek megállapodása szerint kikötött, de elmulasztott részletek 1914 október 15-ig az eredeti követelés 10%-án alul maradtak, akkor első részlet gyanánt ez a kisebb összeg, — ha pedig azt meghaladták, akkor csak 10% fizetendő.

Így például, ha az eredeti követelés 800 K volt és a felek 1914 augusztus 1-én kezdődő havi 40 K részletfizetésben állapodtak meg, akkor az azóta fizetendő, de elmulasztott három részlet vagyis 120 K helyett az adós október 15-én csak 80 K-t tartozik fizetni; ellenben ha a 800 K követelésre a felek megegyezése szerint 1914 augusztus 1-től kezdődő havi 20 K részlet volt kikötve, akkor az adós október 15-én nem 80 K-t, hanem csak a lejárt három részlet fejében 60 K-t tartozik fizetni.

Van olyan nézet is, hogy részletfizetésre vonatkozó megállapodás esetén a moratórium alapján csak a «részletek részlete» fizetendő, mert — így érvelnek ennek a nézetnek hivei — az eredeti követelés lejárata a megállapított részletek határidejére tolódott el és így lejártaknak csak az elmulasztott részletek tekinthetők.

Úgy vélem azonban, hogy ez a felfogás nem helyes, mert a hitelező által engedett halasztás nem szüntette meg az eredeti követelésnek már lejárt voltát. Ennek a felfogásomnak a támogatására magukat az előző moratórium-rendeleteket hívhatom fel, amelyek szintén lejárt követelésekre vonatkozóan engedélyezték a halasztást.

Még egy esetet legyen szabad ismertetnem. A vevő 5000 K tartozására a moratórium ideje alatt önként lefizetett 1000 K-t. A harmadik moratórium-rendelet alapján az eladó 1914 október 15-től kezdve havi 500 K fizetését követeli; a vevőnek pedig az az álláspontja, hogy az általa önként lefizetett 1000 K a rendelet szerint október és november hónapokban fizetendő részletekre fordítandó s így ő csak 1914 decemberben tartozik a 10%-os részletek fizetését folytatni.

A rendelet betűje szerint az utóbbi álláspont látszik jogosultnak. Azt hiszem azonban, hogy a rendelet intenciójának inkább az felel meg, hogy az adós 1914 október 15-től kezdve havi 400 K-t tartozik fizetni, mert a rendelet 20. §-át nem tartom erre az esetre alkalmazhatónak és a havi 400 K részlet a már teljesített 1000 K fizetésnek havonkénti részletekben való beszámításával egyértelmű.

*

Végül óhajtandónak tartom, hogy azt a nagyfokú bizonytalanságot, amelyet a kivételes állapotok és rendkívüli jogszabályok előidéznek, a bíróságok legalább oly módon enyhítsék, hogy az eléjük kerülő, a moratórium körébe vágó ügyeket soronkívül és a felek érdekeivel és a jogszolgáltatás szempontjaival számot vető buzgalommal intézzék el.

Egy esetben a bérbeadó kénytelen bérlője ellen az augusztusi házbér miatt végrehajtást foganatosíttatni. (Budapesti központi kir. járásbíróság 1914. Pk. IX. 291119.) S minthogy a bérlet 1914 október 31-én lejár, a törvényes zálogjog alapján pedig az ingók visszatartása nehézségekkel jár, minthogy továbbá a 13 300/1914. sz. igazságügyi miniszteri rendelet 6. §-ának első és negyedik bekezdése, illetőleg a minisztérium 5761/1914. sz. rendeletének 8. §-a egymásnak ellentmondó rendelkezéseket tartalmaznak: a bérbeadó kérvénnyel szorgalmazza az árverés elrendelését.

A bíróság október 5-én tárgyalást tart, amelyen a végrehajtást szenvedő ellenzi az árverés elrendelését, többek közt azt a kifogást érvényesítve, hogy katonai szolgálatra jelentkezett és berendelését várja. A bérbeadó ellenvetése az, hogy moratórium alá csak a katonai szolgálatot teljesítő egyének tartozásai esnek, a bérlő pedig ezidőszerint nem teljesít katonai szolgálatot.

A bíróság közli a felekkel, hogy határozatát írásban fogja kézbesíttetni. A bérbeadó természetesen érdemi határozatot vár, mert mindenképen érdekében áll és a helyes jogszolgáltatás szempontjából is szükséges, hogy a kérdés egyik vagy másik irányban érdemi és sürgős elintézést nyerjen.

S a bíróság egy hét mulva adja ki végzését, amely szerint a végrehajtást szenvedőt felhívja, hogy katonai szolgálatra való berendelését 15 nap alatt igazolja.

Az ügy illetékes bírája időközben szabadságra ment s a végrehajtást szenvedőnek adott 15 napi határidőnek legalább 3 napra való restringálását felügyeleti úton sem sikerült kieszközölni.

A 15 napi határidő valamikor október végén fog lejárni, amikor a bérletnek meg kell szűnnie; az árverés addig nem tűzhető ki és a bérbeadó kénytelen bizonytalanságban maradni az iránt, hogy a helyzet hogyan fog alakulni.

Nem is szólva arról, hogy az első eljárási rendelet világos intézkedései nyomán kétségtelen, hogy az adósnak esetleges majdani bevonulása a vitás kérdés jelenlegi eldöntésére semmi befolyással sem lehetett, legalább nem lett volna szabad lennie.

Dr. Fürst Mátyás.

A tőzsdebíróság egy elvi jelentőségű határozata.

A budapesti árú- és értéktőzsde tanácsa 2932/1914. számú hirdetményével ajánlotta a szerződő feleknek, hogy a hirdetményben közzétett árak mellett stornirozzák az 1914 augusztus 1. előtt megkötött függő lisztügyleteket. Az ezen hirdetményben meghatározott árak azonban oly minimálisak voltak, hogy a hirdetmény szerinti különbözettel egyik vevő sem elégedett meg. Ezért a teljesítési határidők lejártakor a vevők legnagyobb része nem a tőzsdeszokások 65. §. *d)* pontja szerint követelhető különbözetet, hanem ugyanezen §. *a)* pontja alapján a szerződés teljesítését, vagyis az árban erősen emelkedett liszt szállítását kívánta.

Egyik ily vevő a szerződés teljesítését 2977/1914. sz. a. benyújtott keresetével érvényesítette és a tőzsdebíróságnak ezen ügyben hozott elvi jelentőségű határozata úgy a kereskedő, mint a jogászvilág élénk kritikáját vonta maga után.

A tényállás szerint az alperesi malom 1914 április havában adta el felperesnek a kötlevél tárgyát képező lisztmennyiséget 1914 évi augusztus havi szállításra. Felperes a tőzsdeszokványokban előírt alakiságok betartása mellett a szerződés teljesítéséhez ragaszkodik és kéri, hogy a bíróság alperest az árúnak szerződés szerinti árban való szállítására kötelezze.

Alperes elutasítást kér. Előadja, hogy a háború kitörése következtében a termelési viszonyok oly lényegesen változtak meg, hogy a szerződés teljesítése részéről lehetetlenné vált, ami szerinte vis majort képez. Hivatkozik arra is, hogy a változott termelési viszonyok között és a lényegesen magasabb nyersanyagnak beszerzési ára mellett előállított liszt más árúnak tekintendő, mint aminő árút a kötlevél szerint eladott. Hajlandónak nyilatkozik azonban a tőzsdetanács 2932/914. számú hirdetményében közzétett árak figyelembe vételével az árkülönbözetet megfizetni.

Felperes tagadta a vis major fenforgását, valamint azt is, hogy a malom által a háború kitörése óta termelt árú más árúnak (aliud) volna tekinthető, mint aminő árú a kötlevél szerint az eladás tárgya volt. Ha a bíróság az erőhatalmat látná fenforogni, szükség esetére elfogadja a tényleg felmerült különbözetet.

A bíróság a felperest teljesítésre irányuló keresetével elutasította, az árkülönbözet megállapításánál pedig a bíróság a tőzsdetanácsnak már hivatkozott hirdetményében közzétett árakat tekintette irányadóul. Így szerzett a bíróság érvényt a tőzsdetanács hirdetményében közzétett határozatnak.

A tőzsdebíróságnak ezen ítélete homlokegyenest ellenkezik a harmadik moratórium-rendeletnek a kétoldalú szerződések teljesítésére vonatkozó intézkedésével. Ezen rendelet értelmében a kétoldalú szerződések teljesítése csak abban az esetben tagadható meg, ha a pénzbeli szolgáltatásra kötelezett fél a másik szerződő féltől a neki felajánlott teljesítéssel szemben saját tartozására nézve a moratóriumot igénybe venni kívánja. Ily esetben a nem-pénzbeli szolgáltatásra kötelezett fél, vagyis a jelen esetben az eladó az ügylettől elállhat.

Ezen elállás jogával az eladó nem élt, de nem is élhetett, mert a vevő a vételár tekintetében a moratóriumot igénybe venni nem kívánta, sőt a vételárat még az árú elszállítása előtt is hajlandó volt lefizetni. A kötlevél értelmében a vevő a vételárnak az árú feladása előtti kifizetésére különben is kötelezve volt. A harmadik moratórium-rendelet szerint tehát a malom a szerződést teljesíteni tartozott.

Az alperes az erőhatalomra is hivatkozott. A moratórium-rendelet a felsőbb erőhatalom hatására vonatkozó szabályokat tényleg nem érintette. Ha tehát ily erőhatalom fenforogna, úgy a vis major tartamára joggal volna az eladó a szállítás kötelezettsége alól felmentendő. Maga az ítélet indokolása azonban kifejti, hogy erőhatalom fenforgását beigazoltnak nem látja. Ily erőhatalomról szólni a jelen esetben különben sem lehet, mert köztudomású, hogy a malmok jelenleg is teljes üzemben vannak és lisztet állandóan termelnek. Számtalan malom az elszállítás iránt rendelkező vevőnek azt válaszolta, hogy a közbejött háborús állapotok miatt nem képes szállítani. Utóiratként elég elővigyázatlanul azonban kérdést tesz a vevőnél, hogy hajlandó-e a vevő az árút napi ár mellett átvenni, mert ez esetben az árút leszállítja. Ezen egy kitétel magában megcáfolja az erőhatalom fenforgását.

A bíróság az erőhatalomtól el is tekintett, elfogadta azonban az alperesi védekezésnek azt a részét, amely szerint a szerződés teljesítése az alperesre önhibáján kívül oly súlyos terheket róna, amelyeknek viselésére méltányosan nem kötelezhető.

Ez okból felperes keresetével nem lett volna elutasítható. Ha azt a jogelvet mondanók ki, amit a tőzsdebíróság itt irányadóul kimondott, úgy ezzel azt jelentenők ki, hogy minden kétoldalú szerződés teljesítése alól a felek fel vannak mentve.

A gazdasági élet minden tárgya ép oly árváltozáson ment keresztül a háború kitörése folytán, mint a liszt, a búza és bármely más élelmicikk. Az élelmi cikkek drágultak, viszont más a forgalom tárgyát képező dolgok értékükben ép ily arányban csökkentek. Valaki a háború kitörése előtt földet, avagy telket vett, amely csak a háború kitörése után volt átveendő. Kétségtelen, hogy a háború kitörése dacára tartozik a jóval csekélyebb értékű telket avagy földet a vevő átvenni és annak vételárát kifizetni. A kereskedő nagy forgalmú helyen a háború kitörése előtt igen magas házbér mellett bérbevesz egy üzlethelyiséget. A háború kitörésével a forgalom azon a helyen úgyszólván az előző forgalom egytizedére csökkent. Még sem fog a bérlő oly bírót találni, aki kimondaná, hogy a bekövetkezett háború folytán a bérleti viszony a szerződő felek között megszűnt. A gazdálkodó eladja még tavasszal a kereskedőnek gazdasági terményeit. Erőhatalom nem akadályozza a szállításban A harmadik moratórium-rendelet értelmében tartozik a szerződést teljesíteni.

A fenti példákban felhozott vevő, bérlő, illetve eladó mind önhibájukon kívül jutottak a háború folytán a súlyos helyzetbe és ép annyira károsodnak, mint károsodnék a malom, amely az árút az áremelkedés dacára leszállítani köteles volna. Mégsem

találnak oly oltalmat, mint aminőben a tőzsdebíróság az eladó malmokat részesítette.

Felesleges volna további példákkal illusztrálni, hogy minden létező szerződést megszüntnek kellene kimondani, ha a tőzsdebíróság gyakorlatát követnők. Minden egyes a háború kitörése előtt megkötött szerződésnél az egyik szerződő fél rosszul járt. Miért vegyük ki ezen hátrányok alól egyedül a malmokat, amidőn erre különleges ok egyáltalán fen nem forog?

De nemcsak anyagi, hanem alaki szempontból sem áll meg a tőzsdebíróság ítélete. A vevő, mint a szerződéshez hű fél, a tőzsdeszokások 65. §. *a)* pontja alapján az őt megillető jogok közül a szerződés teljesítését választotta és erről az eladót megfelelő módon értesítette. Az árúüzleti szokások 68. §-a szerint az, aki választási jogát már gyakorolta, választásától többé el nem térhet. A felperes választásától nem is tért el és a tárgyalás folyamán csak esetlegesen, szükség esetére terjesztette elő azt a kérelmet, hogy részére a különbözet állapíttassék meg arra az esetre, ha a bíróság az erőhatalom fennforgását beigazoltnak venné. Ezen esetlegesen előterjesztett kérelem tárgytalanná vált akkor, amidőn a tőzsdebíróság kimondotta, hogy az erőhatalom a szerződés teljesítését lehetetlenné nem tette. Maradt tehát az eredeti kereseti kérelem és a bíróságnak csak ezen keretben lett volna módja a keresetnek vagy helyt adni, vagy pedig azt elutasítani. A bíróság tehát a kereseti kérelmen túl is terjeszkedett és az ítélet a perrendtartási novella 96. §. *g)* pontja alapján felfolyamodással megtámadható. A jogkereső közönség érdekében állana, ha a jogaiban sértett fél felfolyamodása folytán felsőbíróságaink mondanák ki ezen érdekes kérdésben az utolsó szót. Az ítélet megsemmisítése esetében kizártnak tekinthető, hogy a tőzsdebíróság felperest keresetével elutasítaná és a háború által előidézett ügyleti hátrányokkal kizárólag a vevőt sújtaná.

Igaz, hogy a tőzsdebíróság a méltányosságra elsősorban hivatott bíróság, de még sem áll a jogkereső közönség érdekében, ha a kibocsátott miniszteri rendelet, sőt saját árúüzleti szokásai ellenére intézkedik egyes kérdésekben. Elvárható, hogy a fent ismertetett ítélet csak elvétett szórványos eset marad, amely nem præjudikál a jövőben előforduló jogesetek tekintetében. Ez annál is inkább remélhető, mert a tőzsdebíróság helyes érzékkel mindig meg tudta találni azt az útat, amelyen a jogkereső közönség érdekei sérelmet nem szenvednek.

Dr. Misner István.

A felmondási perek a moratórium alatt.

A budapesti bíróságok előtt folyamatban lévő pereknek nagy százalékát teszik ki a bérleti viszonyok megszüntetéséből származó perek. Az esetek egy részében már bizonyos egyöntetűség észlelhető, más részében pedig a legellentétesebb bírói határozatokat váltják ki a moratóriumrendeletek és az 5761/1914. M. E. számú rendelet. Egyöntetű például a gyakorlat abban a kérdésben, hogy moratórium alá esik a bérkövetelés akkor is, ha a nem formálisan kötelezett, de a *tényleges* családfentartó teljesít katonai szolgálatot. Egyöntetű — kevés kivétellel — a gyakorlat abban a kérdésben is, hogy az 5761/1914. M. E. sz. rendelet 1. §-ában előírt felfüggesztésnek helye van-e akkor, ha a lakásbérleti szabályrendelet 5. §-ában meghatározott egyetemlegességnél fogva a bérbeadó a felmondást a katonai szolgálatot teljesítő férj helyett a feleség ellen intézi és ez ellen indítja a keresetet. A bíróság — igen helyesen — a felfüggesztést ez esetben is kimondja. Sok ellentétes döntés után ma már megállapodott a gyakorlat abban a kérdésben is, hogy a határozatlan időre szabadságolt tartalékos vagy létszámfölötti népfölkelő nem esik a katonai szolgálatot teljesítő egyénekkel egy tekintet alá.

Nem állapodott meg azonban a gyakorlat a felmondás joga és a felmondás érvényesíthetése kérdésében. Ha a bérfizetésre kötelezett fél katonai szolgálatot teljesít vagy a katonai szolgálatot teljesítő egyénekkel egy tekintet alá esik és nem részesül szolgálati vagy alkalmazási viszonyból folyó rendes járandóságban, lakpénzben vagy lakbér céljára nyujtott közsegélyben, a bérfizetéssel késedelmes bérlőnek nem tekinthető, vele szemben tehát *rendkívüli felmondásnak* (lakásbérleti szabályrendelet 31. §.) helye nincs. Helye van azonban akkor, ha a kötelezett bértartozását az élvezett lakpénznek vagy közsegélynek megfelelő mértékben (6045/1914. M. E. sz. rend. 4. §. 8. p.) nem fizeti meg.

Nincs semmi anyagi jogi akadálya azonban sem a *rendes felmondásnak* a rendes felmondási idő (szab. rend. 28. §.) alatt, sem a *rögtöni hatályú felmondásnak* (szab. rend. 9., 10., 12., 15., 16., 17., 18., 24. §-ok) a szabályrendelet megkívánta feltételek esetén. A 9. §-t mégis áttöri a moratóriumrendelet, mert a moratórium az első bérösszegre is kihat és a halasztás szempontjából első és további bérösszeg között különbséget tenni nem lehet.

Az anyagi jog szempontjából ezek a megállapítások vita tárgyává sem tehetők. Vitára csak a felmondás érvényesítése adhat és pedig nem is kevés alkalmat. A szab. rend. 35. §-a szerint, ha a fél a felmondást nem fogadja el vagy nem nyilatkozik, vagy az elfogadásról írott elismervényt nem ad, a felmondó félnek pert kell indítania a felmondás érvényességének megállapítása iránt. Erre a perre azonban alkalmazást nyer az 5781/914 M. E. számú rendelet 1. §-a, amely felfüggesztést rendel el arra az esetre, ha a peres fél katonai szolgálatot teljesít. Ugyancsak ezen §. rendelkezése alá esnek a bérleti idő letelte vagy a magánfelmondás alapján a bérlet tárgyának visszabocsátása iránt indított perek; ezen §. rendelkezése alá esik a bérleti viszonyok megszüntetése tárgyában követendő eljárást szabályozó 4873/94. I. M. E. rendelet.

A rendkívüli felmondásra keletkező perben a kérdés többnyire megoldható. Itt a bíróság az esetek nagy részében alkalmazhatja az 5761/1914. M. E. rendelet 5. §-át, amely szerint az eljárás felfüggesztését megszüntetheti, ha a per összes körülményeinek szorgos méltatásával arról győződik meg, hogy a felfüggesztés az ellenfélnek jelentékeny sérelmével jár és az eset körülményei szerint a méltányossággal ellenkezik. Ugyanez áll — különösen a szab. rend. 15. §-án alapuló — rögtöni hatályú felmondás érvényesítését célzó perek nagy részére. A rendes felmondás érvényességének megállapítását célzó perekben az 5. §. alkalmazásának lehetősége nehezebb. Az ily perekben a felfüggesztés rendszerint nem jár az ellenfél jelentékeny sérelmével és nem is ellenkezik a méltányossággal. Ezt a tényt megerősíti az a szempont is, hogy a moratórium kedvezménye ellenkező gyakorlat esetén igen könnyen ki lenne játszható. A havi és heti bérlőket a 26. §. felmondási tilalma a februári bérévnegyedre való rendes felmondás kizárása sem védi és ezeknél a felmondási idő igen rövid. A bérbeadó ezeknél úgy játszhatja ki a moratóriumot, hogy nem rendkívüli, hanem rendes felmondással él két vagy egy hétre aszerint, amint a bérlet havi vagy heti bérlet. Ha most már az ily perekben a bíróság az eljárás felfüggesztését megszünteti, a moratóriumrendelet kedvezményétől épen azok a bérlők esnek el, akik a kedvezményre leginkább reá vannak szorulva. Ily gyakorlat kifejlődését már csak azért is meg kell akadályozni, mert a mai tényleges állapot szerint oly családoknak, ahol a családfő katonai szolgálatot teljesít, lakást nem is adnak bérbe.

Latba vetve az elmondottakat, a felmerülő kérdések minden nehézség nélkül megoldhatók. A bírói mérlegelésnek jut csak tágabb tere e kérdésekben; a rendeletek maguk helyesen jelölik meg a kérdések megoldásának útját.

Dr. Pongrácz Jenő.

A moratórium és a munkásbiztosítás.

Azok a kötelezettségek, amelyekre a moratórium kiterjed, magánjogi vagy mondjuk, ügyleti címen alapulnak. Az ex lege és ex delicto kötelmekre való kiterjesztése a moratóriumnak az általa elérni kívánt célt meghaladná.

A harmadik moratóriumrendelet külön ki is emeli, hogy nem esnek halasztás alá a bűncselekményekből eredő pénztartozások (4. §. 17. p.), bár ennek külön kiemelése nem látszik szükségesnek azok után, hogy a rendelet 1. §-a világosan csak magánjogi címen alapuló pénztartozások fizetésére enged halasztást.

Hasonló okból nem látszik szükségesnek külön kiemelni a rendeletben, hogy a munkásbiztosító pénztáraknak és a bányatársládáknak járulékkövetelésire, valamint segély- és járadéktartozásaira a rendelet nem terjed ki. (23. §.)

Nem lehet kétséges ugyanis, hogy a munkásbiztosító pénztáraknak az érdekelt munkaadókkal szemben s ezeknek a pénztárakkal szemben fennálló törvényes kötelezettségei nem magán-

jogi kötelmen alapulnak (nem szólva itt az önkéntes biztosításról). A munkásbiztosítás terheihez való hozzájárulás speciális adózása az érdekeltségnek, akárcsak pl a kereskedelmi és iparkamarai illeték a kamara tagjainak. Ezeknek a közadók módjára behajtható terheknek közteher-jellege el nem vitatható.

Viszont a munkásbiztosító pénztárak szolgáltatásai tagjai részére teljesen azonos alimentatiós jelleggel bírnak, mint a rendelet 4. §-ának 6. pontjában a halasztás alól kivett tartásdíjak és életjáradékok. Ezek a szolgáltatások anélkül, hogy külön kiemeltetnének, akkor sem tartoznának a moratórium alá, ha nem törvényből folynának.

Az első és második moratóriumrendelet nem is említi a munkásbiztosítással kapcsolatos terheket külön s a harmadik rendeletnek erre is kiterjedő feles gondossága csak annak tulajdonítható, hogy az érdekelt körök ezen terhek jogi természete felől nem voltak teljesen tisztában, alkalmul szolgálván arra, hogy a munkaadók a pénztárakkal szemben felmerülő kötelezettségeik tekintetében újabb vitákat provokálhassanak, melyekkel haladékot nyerhetnek a teljesítésre.

A fizetőképességüket a háború dacára is megtartott munkaadóknak a pénztárakkal szemben észlelt tartózkodása kötelezettségeik teljesítése tekintetében annál kevésbbé menthető, mert a rendelet 6. § a módot nyujt — miként már az előző rendelet is — arra, hogy a munkabérek kiegészítő részeinek tekinthető járulékokat, illetve egyéb hasonló szolgáltatásokat képesek is legyenek befizetni.

Tudvalevő, hogy nálunk nem sietett a kormány azzal az áldozatkészséggel a háborús idők által megingatott munkásbiztosítás zavartalan működésének helyreállítására, mint pl. a németbirodalmi kormány az ottani munkásbiztosítással szemben. A saját erejére utalt magyar munkásbiztosítás egyedüli mentőeszköze volt a künlevőségek mennél sikeresebb behajtása. A munkaadók kioktatásán felül szükségesnek látszott azoknak tartozásait a moratóriumrendeletben kifejezetten mentesíteni a halasztás alól, hogy minden kétségnek eleje vétessék.

Ezt a célt tekintve, a rendelet 23. §-át csak helyeselhetjük.

Ennek a szakasznak a megszövegezésénél azonban figyelembe kellett volna venni az 1907:XIX. tc. terminológiáját. Nemcsak járulékot fizet a munkaadó a pénztárba, hanem balesetbiztosítási díjat és előleget, illetve tőkeösszeget is, melyek természete egymástól lényegesen eltérő. A balesetbiztosítási díj (Praemie) évenként előre meghatározott összeg, melyet mások fizetnek, mint a biztosítás terheinek változásához képest változó balesetbiztosítási járulékot. Egyesek a baleseti károk tőkeösszegét, mások a terheikre előre kiszabott összegeket (előlegdíj) kénytelenek fizetni.

Fontos ezen szolgálmányok közt disztingválni, mert az 1907:XIX. tc. más-más hatóságot jelöl meg az ezek tekintetében felmerülő vitás kérdések eldöntésére. Az iparhatóság, illetve rendes bíróság és az állami munkásbiztosítási hivatal között nem ritkák a hatásköri összeütközések. Hogy csak a legújabb esetet említsem, a hatásköri bíróságnak (ez évi 45. sz. a.) kellett kimondani, hogy a balesetbiztosítási járulék tekintetében felmerülő vitás kérdések eldöntése, tekintet nélkül arra, hogy követelés vagy visszakövetelés-e a vitás kérdés tárgya, nem a rendes bíróság, hanem a m. kir. állami munkásbiztosítási hivatal hatáskörébe tartozik.

Ha már most az a munkaadó, a ki nem járulékkal — mint a rendelet mondja —, hanem fentjelzett valamely más természetű szolgáltatással tartozik a pénztárnak, ily esetben a hatásköri vita mellett még a moratórium körül is vita támadhat, mert a rendeletben statuált kivétel — mint általában — szorosan értelmezendő. Következéskép a rendeletnek a kivétel szövegezésénél a teljességre és szabatosságra ügyelni kellett volna. Ellenkező esetben oly hátrányok állhatnak elő, melyek kevésbé merülnének fel, ha a nem okvetlenül szükséges külön rendelkezés egészen elmaradt volna. Vagyis a 23. §. «járulékkövetelés» helyett «a biztosítás terheit fedező törvényes követelés» általános megjelöléssel élhetett volna, ha már a törvénynek összes műkifejezéseit felsorolni nem kívánta s ezzel véleményem szerint minden kétség kizárható lett volna.

A munkásbiztosító pénztárnak tagjaival szemben felmerülő törvényes tartozásai (segély, járadék) sem esnek moratórium alá. (23. §.) Ennek korrelativuma gyanánt helyesen — bár a 6. §. rendelkezéseit figyelembe véve — ugyancsak feles óvatosságból, gondoskodik a 8. §. arról, hogy a pénztárak betéteikkel szabadon rendelkezhessenek. Eszerint a pénztárakra ugyanaz áll, mint a közalapokra. Míg azonban a közalapokra vonatkozólag felsoroltatnak a szükséglet mértékét megállapító hatóságok, addig a munkásbiztosító pénztárakra nézve e tekintetben nem intézkedik a rendelet. Helyes interpretáció szerint a pénztárak szükségleteinek mértékét is a felügyeletre hivatott kormányhatóság — mint amely a szükség fenforgását általában megállapítja — volna hivatva megállapítani. Ámde ez a magyarázat egyrészt belevág a pénztárak autonóm jogkörébe, másrészt az ugyanott felsorolt köztestületek analógiájára nem illenék. Ha ugyanis a közalapok és hatóságok szükségleteit nem állapítja meg minden esetben a kormányhatóság (miniszter), hanem 5000 K-án alul az alispán, Budapesten 20,000 K-án alul a tanács és a gyámpénztárra az árvaszék is, akkor nem volna indokolt a pénztár önkormányzatát e tekintetben egészen gyámság alá helyezni. Per analogiam a kerületi munkásbiztosító pénztárak szükségletének mértékét 5000 K-án alul a pénztár igazgatósága (elnöksége), azonfelül az Országos Munkásbetegsegélyző és Balesetbiztosító-Pénztár igazgatósága és csak 20,000 K-án felül az állami munkásbiztosító hivatal állapítaná meg; míg az Országos Pénztár 20,000 K-áig a saját igazgatóságának (elnökségének), azonfelül pedig az állami hivatal döntését kérné ki. *Dr. Weninger János.*

A MI HALOTTAINK.

Milliók harcában, ahol a névtelen hősök ezreinek holtteste fedi a csatatereket, jogunk van-e még hirdetni bárkiről is, hogy «multis ille flebilis obiit, nulli flebilior quam mihi.» Nem mindnyájunk gyásza-e az, aki mindnyájunkért és mindenünkért áldozta fel életét? Mégis, miként a szülő, a feleség, a testvér élesebben érzi a fájdalmat, amely fiának, férjének, testvérének elvesztésével érte, úgy talán mi is, akiket a jog munkásaihoz az eszme közösségének családi kötelékei kapcsolnak, igényt tarthatunk arra, hogy a nemzet kegyeletének cserfakoszorújába belefűzzük kollegiális szeretetünk egy örökzöld levelét. Mi tudjuk csak egész nagyságában átérezni azok tragikumát, akik életüket a törvények békés rendjének szentelték, s most midőn «jus est in armis; opprimit leges timor», áldozatul hozták hazájuknak jogos védelmére, hogy a világok küzdelmének erőpróbájából a nemzeteknek új rendje szülessen. Justinianus kódexe úgy tartotta, hogy a katona nem való jogásznak — arma magis quam jura scire milites sacratissimus legislator existimavit —, a mi jogászaink, akiket meggyőződésszerűen hatott át a kötelességnek a jogeszmével közös tőből fakadó érzése, bebizonyították, hogy a jognak katonája a csatamezőn megállja helyét. El nem múló hálánk és testvéri szeretetünknek mindenkor élő kegyelete övezi emléküket, azoknak emlékét, akik a jogért éltek és igazunkért haltak.

Azok névsora, akiknek hősi haláláról ezideig tudomást szereztünk a következő:

dr. *Bulyovszky István* soproni kir. ügyész,
dr. *Balog Sándor* ügyvéd, a «Dombovár és Vidéke» szerkesztője,
dr. *Freyler József* budapesti ügyvéd,
dr. *Hegedüs Ernő* szolnoki kir. törvényszéki jegyző,
dr. *Szabó Miklós* budapesti ügyvéd,
dr. *Török János* aradi kir. alügyész.

— **A tízszázalékos részkövetelés előzetes végrehajthatósága.** A harmadik moratórium-rendelet tudvalevően bizonyos tartozásokra elrendelte a tíz, illetve a huszonöt százalékos törlesztéseket. Egyelőre még nem ismerjük a peres eljárásra vonatkozó rendelet intézkedéseit, hogy vajjon a teljes ösz-

szeg peresíthető-e és csupán a teljesítési idő kiszabásánál érvényesül a moratórium, vagy már a kereset is csupán a törlesztési részletre korlátozandó. Mindkét álláspont mellett sűrűn fog visszatérni az a kérdés, mi történjék a kétszáz koronán aluli összegek előzetes végrehajthatóságával. A sommás eljárás 117. §-a szerint, ha a marasztalás összege 200 koronát meg nem halad, az ítélet előzetesen végrehajtható. Ez a rendelkezés tehát irányadónak nem a keresetbe vett összeget tekinti, hanem a marasztalás összegét és bírói gyakorlatunk eddig is azt az irányt követte, hogy pl. ha egy 400 koronára indított keresetből megítélt 200 koronát, kimondotta az előzetes végrehajthatóságot. Ha ez az álláspont változtatás nélkül érvényesülne, úgy a 200 koronán aluli törlesziési részletek előzetes végrehajtás alá esnének, amint a központi járásbíróság már ki is mondta a tíz százalék előzetes végrehajthatóságát.

Előállana tehát az a visszás helyzet, hogy a moratórium, amely az adós helyzetén könnyíteni akar, azt súlyosítani fogja. Moratórium nélkül ugyanis egy mondjuk 900 koronára marasztaló ítélet után az adós nem tartozik fizetni, csupán letétbe helyezni köteles a pénzt és ennek híján ellene nem kielégítési, hanem biztosítási végrehajtás vezethető. A tíz százalék törlesztés innen esik a 200 koronás értékhatáron és így ezt azonnal fellebbvitelre tekintet nélkül fizetni kell. Vagyis moratórium nélkül az adós nem volna köteles ítélet után fizetni, a moratórium folytán pedig ez a fizetési kötelezettség hárítódnék rá. Ha a kibocsájtandó eljárási rendelet a teljes követelés perlését engedné meg, úgy a bajon a 117. §. egyszerű alkalmazása segít, mert ilyenkor a kereseti összeg marasztalási összegül lesz tekintendő; ha azonban a per csupán a törlesztésre lesz megengedve, úgy ezt a visszásságot egy külön kivételes intézkedéssel kell elhárítani, ami már a kételyek megszüntetése miatt is ajánlatos. *B.*

— **A tőzsdebíróság egy elvi jelentőségű határozata** című cikkünk hetedik bekezdésében foglalt fejtegetésekhez megjegyezzük, hogy a harmadik moratórium-rendelet 13. §-a olykép rendelkezik, hogyha a pénztartozással terhelt fél a moratóriumot igénybe kívánja venni, a másik fél a szerződéstől elállhat; azt azonban, hogy a kétoldalú szerződések teljesítése — amint a cikk írója mondja — *csupán* ebben az esetben tagadható meg, a rendelet nem mondja. Szükségesnek tartottuk erre reámutatni anélkül, hogy a cikk főkérdésével szemben akár az egyik, akár a másik irányban állást foglalnánk.

— **A harmadik moratórium-rendeletnek** magyarázatokkal ellátott kiadását bocsátotta közre dr. *Nádas* József ügyvéd és dr. *Vincenti* Gusztáv törvényszéki jegyző. A füzet, amelynek ára 60 fillér, a szerzőknél (IX., Tűzoltó-utcza 5. sz.) rendelhető meg.

— **Jogirodalom.** A Káplány Géza nyug. kir. ítélőtáblai bíró szerkesztésében megjelenő «Telekkönyv» című folyóirat szeptember—októberi füzete a következő tartalommal jelent meg: S. J.: Háborúban; Sági János: A blankettáik és bejegyzési minták. A pénzügyminiszter rendelete a kamatozó vasúti kötvények elfogadása tárgyában és egy másik rendelete záloglevelek elfogadása tárgyában. E füzethez van mellékelve a melléklap 14. íve.

— **Helyreigazítás.** A Jogt. Közl. 1914 október hó 9-iki 41. számának mellékletében megjelent osztrák moratórium-rendelet a 7. § ban arról az esetről, mikor valaki más helyett adót vagy más közterhet kifizet, úgy rendelkezik, hogy ezen «negotiorum gestio»-ból származó igények halasztás alá esnek, de: «im Konkurse das Vorrecht der berichtigten Forderung.» E mondatot így fordítottuk: «de a csődben az igazolt követelés előjogát élvezik»; értve «igazolt» alatt a mi csődtörvényünk 139. §. és köv. és az osztrák csődtörvény 113. és következő §-aiban szabályozott, *valódiság* tekintetében nem kifogásolt követelést; annál is inkább kínálkozott ez az értelmezés, mert az osztr. csődt. a valódiságot a «Richtigkeit» műszóval jelöli állandónak. Igen mértékadó helyről azt az észrevételt kaptuk, hogy az osztrák moratórium-rendelet reánk célzott; nem akarta elvágni a valódiság tekintetében való megtámadás lehetőségét a csődeljárásban sem és csak olyanfélét akart mondani, mint a mi csődtörvényünk a 16. § ban, nevezetesen, hogy a visszatérítési igény, ha általában alá is esik a moratórium alá és így meg van fosztva az alapkövetelés kiváltságától, mindazonáltal csődben megkapja *annak* a követelésnek az előjogát, amelynek kiegyenlítéseül szolgált. Vagyis itt a cessio iuris egy újabb esetével állanánk szemközt. A §. tehát eszerint így hangzanék: «*7. §. Harmadik személy helyett kifizetett adók és más közterhek megtérítése iránti követelések az 1. §. rendelkezései szerint halasztás alá esnek, de csőd esetén élvezik annak a követelésnek az előnyös helyzetét, amely kiegyenlíttetett*» (*t. i. a közadós helyett*).

KÜLFÖLD.

— **A Bundesrat** rendeletet adott ki, melynek értelmében ingó dolgok árverésen bizonyos értéken alul el nem adhatók. Ezt az értéket a dolog becsértékének a felében határozza meg. A becslés a végrehajtó feladata, de történhetik becsüs alkalmazásával, amit bármelyik fél kérelmére a bíróság rendel el. Értékpapirokon a tőzsdei jegyzés irányadó, ilyennek híján kereskedőbecsüs állapítja meg az értéket, akire egy korábbi árfolyam betartása mint minimum kötelező Oly értékpapirok becsértéke, melyekre a hadikölcsönpénztárak lombardkölcsönt adnak, nem állapítható meg alacsonyabban, mint amely összeget a kölcsönpénztár folyósít. Ha az árverésen a kínálat nem éri el az így megszabott becsértéket, új árverést kell kitűzni, amelyen ezek a szabályok érvényben maradnak. *B.*

— **Az osztrák polgári törvénykönyv novellajavaslatának egy részét** az osztrák kormány a 14. §. alapján rendeletileg életbeléptette. A kormány a szükségrendeletet azzal indokolja, hogy a háború különösen sürgőssé tette a törvénykönyv egyes elavult részeinek reformját. A novellát tudvalevőleg eddig csak a Herrenhaus bizottsága és plénuma tárgyalta és fogadta el, a képviselőház még nem foglalkozott vele. A rendelet a novellának a holttányilvánításra, a családi és örökösödési jogra vonatkozó részeit léptette életbe. A rendeletre még visszatérünk.

— **Randa Rudolf.** Az osztrák és vele együtt az egész európai jogtudománynak nagy vesztesége Randa Rudolf lovag, a prágai német tudomány-egyetem volt tanára, az osztrák urakháza tagja és volt cseh miniszter elhalálozása. Randa évtizedeken át búvárkodott a magánjog legkülönbözőbb területein és irodalmi termékenysége époly csodálatraméltó volt, mint szellemének mélyreható éleslátása. A magánjog legbonyolultabb és legvitatottabb kérdéseit terjedelmes monografiákban dolgozta fel, amelyek természetesen elsősorban az osztrák jog szempontjából szintén elvitathatatlan tekintélyre tettek szert. Tudása különösen a római jogi források mélységeibe hatolt. Ihering óta alig akadt magánjogász, aki oly szuverénül uralkodott volna a pandekta jogtudományon. Tudományos és törvényhozási téren szerzett érdemeit méltón örökíti meg az osztrák igazságügyminiszternek az a meleghangú leirata, amelyet a kiváló tudós elhunyta alkalmával a prágai német egyetemhez intézett. Főmunkája: A birtok az osztrák jogban (1865) négy kiadást ért meg. Ezenkívül számos monografiát írt a magánjognak úgyszólván minden ágában (vízjog, tulajdonjog, örökjog, telekkönyv, kereskedelmi alkalmazottak stb.) német és cseh nyelven.

— **A szeptember 27-én kiadott osztrák moratórium-rendelet módosítását** sürgették az osztrák kereskedelmi- és ipari képviseletek Galiciára és a Bukovinára nézve, ezen a háború színhelyéül szolgált tartományok általános gazdasági helyzete miatt, továbbá általában az október 14 én, illetve az engedett halasztás lejártakor teljesítendő legalább is 100 K, mindenesetre azonban 25% tőkerész és a 100 K-át meg nem haladó tartozások fizetésére nézve, a többi között azzal az indokolással, hogy a magyar moratórium-rendelet szerint az adós csak 10%-ot köteles a szállított árúk vételárából október 15-től kezdve havonkint törleszteni.

Az osztrák minisztérium, engedve ezen kívánságoknak, október 13-án a Galicia-, Lodomeria-, Krakkó- és Bukovinában lakó, illetve telepes adósokra nézve újra szövegezett moratórium-rendeletet adott ki. Eszerint az augusztus 1. előtt keletkezett magánjogi tartozások teljes összegére, ha október 1. előtt jártak le, november 30-ig, ha pedig október és november hónapokban járnak le, a lejárati naptól 61 napig engedtetik halasztás. Ugyanígy van kitolva a váltóknak fizetés végett való bemutatására s az óvás felvételére rendelt határidő. A moratórium alól

való kivételek nagyjából ugyanazok, mint az általános moratórium-rendeletbeliek, kivéve a zálogleveleket és egyéb kötvényekből való kamatokat és tőkevisszafizetéseket s a zálogkölcsönöket, melyekre szintén halasztás engedtetett. A rendelet különös intézkedéseket tartalmaz még a biztosításokból, a folyószámlából és pénztári jegyekből, valamint a takarékbetétekből eredő tartozások részbeli halasztására.

Az osztrák minisztérium ugyanekkor kiadott másik rendelete az általános moratórium-rendeletet akként módosítja, hogy a váltók és csekkek kivételével, melyekre a szeptember 27-i rendelet 25% fizetését rendelő intézkedése továbbra is fenmarad, a tartozásoknak csak 10%-a fizetendő október 14-én, 15%-a pedig november 15-én, ha a tartozás legkésőbben augusztus 14-én járt le, ellenben 25%-a lejárattól 61 nap mulva, ha a tartozás augusztus 15. és szeptember 30. között jár le, végül a lejárati napon, legkorábban azonban október 14-én, ha a tartozás október 1. és november 30. között jár le.

A váltókra nézve a hivatalos közlés szerint a mindenkori óvásfelvétellel járó aránytalan költségek miatt maradt érvényben a korábbi rendelet.

Végül az igazságügyminiszternek a kereskedelmi miniszterrel egyetértően kiadott rendelete Bécs területére az óvatolási órák meghosszabbítását rendeli el.

Ezen módosító moratórium-rendeletek kiadása óta, a már említett érdekképviseletek újabb módosítást sürgetnek az augusztus 14. után lejárt tartozásokra nézve.

Itt említjük meg, hogy az október 12-iki császári rendelet az uzsoráról szintén életbelépett. A rendelet civilis- és büntető rendelkezéseket tartalmaz, melyek az eddig érvényben volt jogszabályokkal szemben igen gyökeres változást jelentenek.

— **A levél- és távirdatitok védelmének, valamint a sajtószabadságnak korlátozása** a háború idejére Németországban. Jóllehet a német közjogászok a kivételes intézkedések terjedelmét igen eltérően értelmezik és nem egy kiváló tekintélyű tudós szerint a levél- és távirdatitok védelme háború esetén is teljes mértékben fennáll, az összes posta- és távirdahivatalok felhatalmazást és utasítást kaptak, hogy mindazokban az esetekben, midőn ezt katonai érdekek kivánják, a zárt levélpostai küldeményeket felbonthatják, tartalmukról meggyőződhetnek, a táviratokat pedig visszatarthatják. A sajtószabadságnak korlátozásáról a német sajtótörvény (1874 május 7) intézkedik 30. §-ában, melyben kimondja, hogy háború, háborús veszély, avagy hadiállapot esetére a sajtótermékekre az ostromállapotról szóló törvény 5. §-ában foglalt különös intézkedések lépnek életbe. Az idézett törvényszakasz a birodalmi tanácsot felhatalmazza, hogy háború esetére a porosz Verfassungsurkunde-ban foglalt, a sajtószabadságról szóló rendelkezéseket időlegesen hatályon kívül helyezhesse. Ez az intézkedés ugyan még nem történt meg, azonban ennek dacára sem vonják kétségbe a katonai hatóságoknak azt a jogát, hogy a hadi érdekeket veszélyeztető sajtóközlemények közzétételét megtilthassa. Egyébként mindezen kérdéseket az ostromállapotról szóló törvény 9. §-ának értelmében a katonai hatóság saját hatáskörében is megoldhatja, tekintve, hogy jogában áll a katonai parancsnoknak bármely helységben, ahol a hadiállapotot kihirdették, a közbiztonság érdekében bizonyos cselekményeket megtiltani, amely tilalom áthágása kihágás, az erre való nyilvános felhívás vagy felbújtás pedig egy évig terjedhető fogházzal büntethető. *A.*

— **Revanche Japánnak.** A Deutsche Juristenzeitung legutóbbi számában közli Hans Gross, az ismert gráci kriminológus egy levelének tartalmát, amely levelet ő a japán hadüzenet napján intézett W. Ukita dr. tokiói egyetemi professzorhoz. A levél így szól: «F. évi június 7-én kifejezett óhajtására beleegyezésemet adtam július 13-án, hogy Kriminalpsychologie című munkámat japán nyelvre lefordítsák, mert abban a hitben voltam, hogy az önök népe tőlünk, németektől, már tanult annyit, hogy kultúrnemzetnek lehessen tekinteni. Hálátlan, infámis eljárásuk azonban arra mutat, hogy tévedtem és ezért beleegyezésemet is visszavonom. Eléggé kellemetlen számomra már az is, hogy főbb műveimet angol nyelvre lefordították, hitvány cselszövő felbujtójuk és szövetségesük nyelvére.» Ha nem is remélhetjük, hogy Hans Grossnak sorai a japánokat Csingtau ostromától visszariasztja, de W. Ukita dr., a tokiói egyetem kiválósága igen fog röstelkedni és — ez is valami. *A.*

— **A tisztességtelen versenyről** szóló német birodalmi törvény értelmében a kereskedő-segédre érvényes versenytilalom érvényét veszti, ha a főnök felmondása szünteti meg a szolgálati viszonyt; kivéve mégis, ha a tilalmi idő alatt a főnök a segéd járandóságait továbbra is folyósítja, avagy ha a felmondásra a főnök hibáján kívül valamely fontos ok merült fel. A versenytilalomról szóló új (1914. évi június 10-én szentesített) birodalmi törvény azonban az alkalmazott javára lényeges változást eszközölt. Nevezetesen a versenytilalomnak a felmondás után való hatályban maradásához most már nem elegendő, hogy a felmondásnak alapjául szolgáló fontos ok a főnök hibáján kívül következett légyen be, hanem szükséges az is, hogy azt az okot az alkalmazott személyében rejlő körülmény alkossa. Az új törvény csupán jövő év január 1-én fog életbe lépni, tekintettel azonban a háború okozta rendkívüli állapotokra, a birodalmitanács elhatározta, hogy a kereskedelmi alkalmazottak érdekében a törvény fenti rendelkezését *már most életbe lépteti.* *A.*

— **Az alsó ausztriai ügyvédi kamara** a háború okozta kivételes állapotokra tekintettel több, ideiglenes és rendkívüli intézkedést léptetett életbe, részben a jogkereső közönség, részben az irodai alkalmazottak érdekében. Nevezetesen: 1. A folyó év augusztusában megtartott közgyűlésen elhatározta a kamara, hogy a hadbavonultakat és családjaikat ingyenesen részesíti ügyvédi tanácsban és ily egyéneknek bíróságok előtti képviseletét ellenszolgáltatás nélkül vállalják a kamara tagjai. 2. Az ügyvédi kamara választmánya köriratban hívta fel a kamara tagjait azzal a leghatározottabb figyelmeztetéssel, hogy amennyire csak vagyoni helyzetük lehetővé teszi, irodai alkalmazottjaikat a megcsökkent munka dacára se bocsássák el, fizetésükből ne vonjanak le és amennyiben ezt nagyobb nehézség nélkül megtehetik, a katonai szolgálatot teljesítő irodai alkalmazottak családjainak utalják ki az előbbiek fizetésének legalább egy részletét. 3. Az ügyvédjelöltekre vonatkozóan a kamara már előzetesen jelezte azt az álláspontját, hogy azoknak a hadbavonult jelölteknek javára, kik bevonulásukkor már be voltak jegyezve a kamarai lajstromban, a hadiszolgálatban eltöltött időt a köteles gyakorlati időbe egy később meghatározandó arányban be fogják tudni. 4. A bíróságok tehermentesítéséről szóló császári rendeletben foglalt felhatalmazás alapján az ügyvédi kamara az irodai alkalmazottak helyettesítési jogosultságát ideiglenesen a következőkép állapította meg. Helyettesítésre ideiglenesen jogosítva van bármely kifogástalan előéletű ügyvédi irodai *férfi- avagy nőalkalmazott,* aki ily teendők végzésére szükséges képzettséggel bír, és akinek cselekvő képessége — a kiskorúságtól eltekintve — korlátozva nincsen. Jogosítványt esetről-esetre az ügyvédi kamara ad; ily irányú kérelmet az ügyvédnek vagy helyettesének a feljogosítandó személlyel együttesen kell előterjesztenie. A jogosítvány megadása, úgyszintén annak visszavonása tekintetében az ügyvédi kamara választmánya szabad belátása szerint határoz. *A.*

A Kuria elnöksége u. n. „Imperial" irógépet szerzett be a **YOST IRÓGÉP** r.-t.-tól. Ezen betűfaj csak a Yost irógépben kapható és rendkívüli olvashatósága miatt nagy keresletnek örvend

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat.** Egyetem-utca 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem.** I., Bérc-u. 9. (Tel. 63—96.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Negyvenkilencedik évfolyam. 43. szám. Budapest, 1914 október 23.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Béla-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

Tartalom. A budapesti ügyvédi kamara segélyakciója. — *Dr. Gallia Béla* kir. táblai bíró: A harmadik moratórium-rendelet. — *Dr. Horváth Jenő* szegedi kir. ügyész: Néhány szó a gyorsított eljárásról. — *Dr. Frankl Pál* budapesti ügyvéd: A tőzsdebíróság itélkezése az őszi lisztkötések tárgyában. — *Dr. Szokola Leó* árvaszéki fogalmazó: A harmadik moratórium-rendelet és a gyámpénztárak. — *Dr. Darvai Dénes* budapesti ügyvéd: Háború és balesetbiztosítás. — Szemle.
Melléklet: Háborús rendeletek.

A budapesti ügyvédi kamara segélyakciója.

A budapesti ügyvédi kamara 1914 október 18-án tartott rendkívüli közgyűlése a választmány javaslatára elhatározta, hogy 250.000 K-ás segélyalapot létesít a háború következtében bajba jutott kartársak részére és e célból tagjaira progressziv alapon rendkívüli illetéket vet ki.

Ez a határozat egy erkölcsileg nemes, jogilag helytálló, méltányos és gazdaságilag helyes elvet tesz valósággá és mégis úgy érezzük, hogy abban a küzdelemben, amelyből ez a határozat megszületett, nincsenek csak vesztesek és a leginkább vesztes az ügyvédi kamara méltósága.

Mindnyájan, akikben a mindennapi élet kijózanító eseményei még nem szárították ki az egymáshoz való ragaszkodás érzését, akik szeretünk és tisztelünk, mert a lelkünk van úgy berendezve, hogy tisztelet és ragaszkodás nélkül ellenni nem tud, fájdalommal látjuk előre a harcokat, amelyek e határozat nyomán újult erővel fognak feltámadni.

Még mielőtt megindulna a kamarán kívül ez a dicstelen küzdelem, kéréssel fordulunk a készülődőkhöz és ahhoz, akinek ez ügyben a döntés nehéz szerepe jutott. Kötelességünk ezt tenni, nem «ut aliquid fecisse videatur» és aztán nyugodtan mondhassuk: «in magnis et voluisse sat est», hanem mert a tisztességes ember maga elé néző bizalmával hiszünk vállalkozásunk sikerében. Jogot is érzünk hozzá, mert azok az erkölcsi értékek, amelyek itt veszni indultak, nekünk igen drágák; igen drágák nekünk, akik az erkölcsi értékekért való harcot élethivatásunkul ismerjük; de jogot azért is, mert a meginduló küzdelem kétszeresen fáj azoknak, akik élethivatásukról: a küzdelemről mondtak le, csakhogy a nehéz időkben béke legyen.

Mi történt? A kamara gyűjtést indított. Jóhiszemű komoly emberek, nyilvánosság előtt panaszolták, hogy a gyűjtés nem volt kellő módon vezetve és szervezve. Ennek a panasznak nem lett volna szabad felmerülnie. A gyűjtés nem volt elég intenziv, nem volt eléggé nyilvános.

Nem tudtuk, ki, kitől, milyen alakban, megjelölve milyen célokra, visszafizetés kötelezettsége mellett, vagy anélkül fogja-e kapni a segélyt. Nem tudjuk, történtek-e lépések, hogy az alaphoz a kamarán kívül állók is járuljanak hozzá. Nem úgy képzeljük, hogy a kamara kiálljon a sarokra versenyezni más segélykérőkkel, de vannak testületek, akik erkölcsi kötelességüknek tartották volna a kamara akciójának támogatását. Elsősorban maga az állam juttatott volna valamilyen úton magához, a kamarához és felelőssége súlyához mért összeget. Minden bizonnyal figyelembe vette volna, hogy a háború az ügyvédi kart nem úgy érintette, mint bármely más foglalkozási ágat az országban, amelynek üzése a gazdasági helyzet következtében csak megnehezedett, de nincs megtiltva; hogy az ügyvéd foglalkozását a háború kétszeresen akadályozza: gazdaságilag (nincs szerződés kötés stb.), de jogilag is, — eltiltva foglalkozása továbbfolytatásától a perléstől. Az ügyvéd munkaereje ki van sajátítva a köz céljára; eléggé helytelenül, csak negative, de ezért kártérítés illenék még akkor is, ha nem volna fegyelmi szabályokkal eltiltva, hogy más foglalkozást üzzön.

A szervezés hiányának tudható be az is, hogy a segélyakciót sokkal kevesebben vették igénybe, mint amennyien rászorultak a valóságban. A segélyezés minden testületnél szabályok szerint történik; ami nyilvánosságra hozott szabályzat nélkül, ötletszerűen történik, az lehet jótékonyság, lehet alamizsnaosztás, de nem segély. Az első munka egy segélyalap szervezésénél a segélyezési szabályzat kidolgozása, amely tájékoztatja az adakozót és a segélyre szorulót egyaránt és helyettesíti az elmondójának és meghallgatójának egyformán kínos: köszönömöt.

A gyűjtés kielégitő eredményre nem vezetett, a választmány progressziv illeték kirovására tett indítványt. Vártuk nyilvánosságra hozatalát: mennyiben nem kielégítő az eredmény, mennyi és mire kell az, ami hiányzik. Vártuk az illeték kirovására vonatkozó szabályok tervezetét, — mindezekből semmit sem láttunk. Ily természetű kérdések megvitatását az előadói tervezet szétküldésével és jóval a közgyűlés előtt tartott összejövetelekkel kell előkészíteni. A befolyt összeg jó időre fedezte a szükségleteket, tehát túlságos sietségre nem volt ok.

Ily körülmények között a legnagyobb aggodalommal vártuk a közgyűlést. Még nem adtunk fel minden reményt: példamutató erejű önfeláldozás, a szükségletnek lehető pontosságú adatokkal való meggyőző feltárása, régi keserűségeket feledtető meleg hang a mindennapi élet viharaitól lehetőleg távol és köztiszteletben álló ember ajkáról, impulziv erővel még magával ragadhatta volna a közgyülést. Ehelyett láttunk a javaslatot pártoló felszólalóknál sok-sok jóakaratot, valamivel kevesebb alaposságot, némi számított pátoszt és sok helyét nem találó gúnyt, mindezek hátterében a meg nem érdemelt támadások keltette jogos felháborodást és elkedvetlenedést.

Így született meg a délutáni órákban, szenvedélyes jelenetek után a közgyűlés határozata összesen 200 (143 pártoló és 57 ellenző) szavazatból; oly eredmény, amely mindent jelent inkább mint azt, hogy a kamara egyeteme a választmány javaslatát megnyugvással fogadta.

Ha nehéz a felelősség, amely a választmányra az október 18-iki közgyűlésért hárul, még súlyosabb az, amely az ellenzéket terheli.

Nem kell megerőltetnünk emlékezőtehetségünket, hogy oly ellenzékre találjunk, amely nagy elhatározások előtt mindent tudott feledni. És oly nehéz lett volna az ellenzéknek ezt a kötelességét az időkhöz, a célhoz és a helyhez méltó módon teljesíteni? Emlékezetben tartásra méltatlan körlevelekben, szenvedélyes közbeszólásokban, vagy a háttérben meghúzódó, vállvonogató karörömben kell megnyilvánulni ilyenkor az ellenőrzésnek?

Kik kérték ezt a pénzt? Nem köztiszteletben álló férfiak, a kamara törvényesen megválasztott vezetői, és nem a legtiszteletreméltóbb célra kérték-e? És ha vannak aggályok, nem kell-e mindjárt az akció elején, félretéve minden ellentétet, elmenni ahhoz, aki csinálja, figyelmeztetni a hibára és felajánlani jó tanácsot, szakértelmet, befolyást és minden nemét a hozzájárulásnak, hogy ez a példának hivatott akció a számítás száraz talaján, szilárd alappal épüljön, a földön erős gerinccel álljon és végül egy teát-

rálisan szép közgyűlési jelenet borítsa rá a messzemutató tetőzetet!

Meg vagyunk győződve, hogy a kamara választmánya örömmel hallgatott volna meg minden tanácsot és komoly figyelemmel minden jóakaratú kifogást, kellő időben. És ilyenkor nem szabad megvárni az együttműködésre való felhívást, önként kell ajánlkozni.

Vagy olyan volt a választmány kívánsága, oly lehetetlen, hogy foglalkozni sem volt érdemes vele? Oly exorbitáns az összeg, amelyet összegyűjteni akart, oly nagy a hozzájárulás, amelyet az egyestől kívánt, hogy komoly vitára sem volt méltó?

Azt, hogy a háború folytán bajba jutott kartársakon segíteni kell, nem hisszük, hogy jóhiszemű ügyvéd tagadja. A választmány becslése, amely 400-ra tette a segélyezendők számát, nem exorbitáns, mert ha a segélyezés szemérmet kímélő formában fog történhetni, különösen az újabb behívások után, a segélyezendők száma emelkedni fog. A napi 2 K is inkább kevés, mint sok, úgy, hogy kevesebbet, mint 250,000 K-át 8—10 hónapra előirányozni nem lehetett.

Vagy nem a végösszeg volt túlnagy, hanem az egyest terhelő járulék? 500 K-át kell fizetni a határozat szerint a legtehetősebbeknek. Olyan nagy összeg-e ez? Ha nagy, miért kívánják és tűrik meg a kamara tehetős tagjai, hogy 1909 óta 300 K-át, a nyugdíjilletékkel és az egyévi tagdíjjal együtt 430 K-át kell lefizetni egy összegben annak, aki a kamara tagjává óhajt lenni? Vagy talán az egy év óta vizsgára készülő és mitsem kereső ügyvédjelölt oly kitűnő vagyoni viszonyok között van, hogy 430 K-át könnyebben nélkülözhet, mint a legtehetősebbek most 500-at? Hogy nem barátjai a progressziónak? Ez lehet meggyőződés, de a cselekedetek mást mutatnak. Az a kartárs, aki némi együttérzéssel, de kisebb tűzzel pártolta a választmány javaslatát, még csak 200 K bejegyzési illetéket fizetett 1908-ban, azt a másikat, aki már némán tiltakozott, 100 K-ért jegyezték be 1902-ben, az a harmadik, aki félrevonulva, felháborodottan panaszolta az erkölcsök romlását, 1900-ban 40 K-át fizetett és végül az az őszbeborult kartársunk, aki megvetéssel jelentette ki, hogy nem hajlandó ügyvédproletárokat támogatni, 10 K-ával járult hozzá bejegyzési illeték címén a kamara eltartásához, tehát 290 K-ával kevesebbel, mint a vele szemközt álló fiatal kartárs. És ez nem progresszió?!

Azok, akik a segélyalap összegének és az egyesre jutó járuléknak nagysága miatt annyi átérzett panaszt támasztottak, bizonyára nem tudják, mily óriási összeg az, amely a kamara penztarába évenkint a legszegényebbektől behajtott bejegyzési illetékek alakjában befolyt. Ezeknek figyelmébe ajánljuk a kamara evkönyveit és bennük az évi mérleget. Mi csak a legutolsó öt esztendőt mutatjuk itt be: 1909, tehát az utolsó emelés óta 958 új ügyvéd összesen 280.775 K-át fizetett be. Egyszerre kellett nekik, válogatás nélkül 430 K-át lefizetni (ebből csak 300 K esik a bejegyzési illetékre és a 280,775 K így áll elő 827 befizetésből), — tehát nem 30 és 60 nap alatt — nem 1000—1500 tag, mint ahogy azt a választmány javaslata tervezte, hanem rögtön, azonnali végrehajtás: be nem jegyzés terhe mellett!

És úgy-e, katonának sem a 90-es években bejegyzetteket hívják be, a háború gazdasági bajai sem őket sujtják elsősorban, hanem a legutóbbi években bejegyzetteket inkább; tehát épen ezeknek a hozzátartozói azok, akik segélyre szorulnak, ezeké, akik aránytalanul: háromszor, nyolcszor, harmincszor többel járultak hozzá a kamara vagyonához, mint amazok. És úgy-e, a méltányosság is megkívánja, hogyha ezek az «ügyvédproletárok» éveken keresztül gondoskodtak légfűtéses közgyűlési teremről (az 1903-as budget 403,293 K 18 fill.-jéből 96,000 K-át 320 újonnan bejegyzett ügyvéd fizetett), akkor most az idősebb jobbmódúak gondoskodjanak arról, hogy az ő feleségüket és gyermekeket télen ne tegyék ki az utcára!

Igen, de sokan azt mondják, nincs törvényes joga a kamarának a segélyalap ily módon való megteremtésére. Oh, pudor belgicus! A magyar királyi Kúria számtalanszor kimondta már (legutóbb 266/1914. ü. t. sz. alatt), hogy az ügyvédi kamarának nincs joga a bejegyzés előfeltétele gyanánt semmiféle illeték fizetését követelni, hogy ez az eljárása törvénytelen; ezek az ügyvédproletárok tehát csak *tisztességtudásból* fizetik le bejegyzésükért a 430 K-át, mert ha nem fizetnék, a Kúria akkor is elrendelné a bejegyzésüket, mint ahogy 1913-ban 30 esetben el is rendelte. De a többi 320 megfizette. Önként, becsületből, emberségből!

Nyugodjék meg tehát a belga szemérem, amely a járulék törvénytelenségét és felháborító progresszióját nem látja meg, ha az ügyvédproletár támogatja helyette és érte a kamarát, de nyomban felfedezi, ha a kamarának és benne neki kell támogatni az ügyvédproletárt...

Hagyjuk e hangot, amelyet hogy használnunk kell, nekünk fáj legjobban. Ha mindez nem így volna is, nem kellene-e örömmel adnunk, csak azért, hogy adhassunk?! Oly nagy idő két hét, mikor veritékező arccal egész vagyonukért aggódtak még számosan a most hangosak közül! És nincs-e mindnyájunknak valakije, aki távol van, vagy távol lesz? Nem ébredünk-e fel éjszakánkint álmunkból, hogy órák hosszat vizsgáljuk a lelkünket: elég-e, amit tettünk!

Ezért nagyobb a hiba, amelyet az ellenzék elkövetett.

De sem a választmányé, sem az ellenzéké nem helyrehozhatatlan. Meg kell lenni ennek az alapnak, meg kell születnie méltóságteljes egységgel lent és örömteljes fogadtatással fent. Mert nincsenek helyrehozhatatlan hibák, csak csüggedő és csökönyös emberek!

Mit kell tenni? Az ellenzék ne erőltesse meg magát a fellebbezést aláírók gyűjtésével, nem fog becsületére válni! Inkább létesítsen önönmaga, ideiglenesen vezetőjénél elhelyezett alapot, hogy megmutassa, nem az elv, hanem a kényszer ellen harcolt, és így álljon készen a békére, ha el fog tűnni a kényszer látszata. A választmány pedig dolgozza fel alaposan a segélyakció anyagát, készítse elő a segélyalap kivetési, kezelési és felhasználási szabályzatát, hogy a döntő szó őt is készen találja.

A döntő fórum pedig, nyugalommal bízunk, nem fogja sujtani azt, ami nem hibás, az elvet, hanem módot nyujt a hibák helyrehozására. Határozata nem lehet itélet, csak jóakaratú tanács, intézkedés. Az elvet, hogy a kamara jogosult segélyalap teremtése céljából tagjaira a rendkívüli idők nyomása alatt rendkívüli járulékot, progressziv alapon kivetni, hisszük, örömmel fogja törvényesnek és helyesnek elismerni; de fel fogja hívni a kamara választmányát, hogy tanácskozásaiba a kamara minden rétegének képviselőit bevonva, a kamara tagjait előzőleg megfelelő módon tájékoztatva, új közgyűlésen terjessze elő javaslatát, amelyet az egész kar megnyugvással kell, hogy fogadjon.

A harmadik moratórium-rendelet.*

A második moratórium-rendelet 4. §-ának 3. pontja csupán a törlesztéses záloglevélkölcsönöknek folyó kamatait és folyó tőketörlesztő részleteit vette ki a jelzálogadóssal szemben a halasztás alól.

A 6796/1914. M. E. számú kiegészítő rendelet 9. §-a ezt a kivételt kiterjesztette jelzáloggal biztosított nem záloglevélkölcsönöknek a rendelet életbelépése (1914 szept. 11.) után lejáró kamataira és az így biztosított törlesztéses kölcsönök tőketörlesztő részleteire is, feltéve, ha az ingatlan bérbe vagy haszonbérbe van adva. A moratórium alóli kivétel így is feltételes; t. i. csak annyiban áll meg, amennyiben a tényleg befolyt bér vagy haszonbér az ingatlant terhelő és az illető bérleti vagy haszonbérleti időszakra eső köztartozásoknak és a záloglevélkölcsönök kamatainak és tőketörlesztő részleteinek levonása után az itt említett többi kamat és tőketörlesztő részlettartozást fedezi. Ha nem fedezi, mit a kötelezett tartozik igazolni, a tartozás moratórium alá esik. Ha az így kiszámított összeg az említett tartozásokat csak részben fedezi, a fizetés a telekkönyvi rangsor szerinti sorrendben csak ezen részösszeg erejéig teljesítendő.

A harmadik moratórium-rendelet a 4. §. 10. pontjában fentartja ezt a kivételt, azzal az eltéréssel, hogy a kamatoknak felsorolását e pontból kihagyja, úgy, hogy csak a tőketörlesztő részletekre tartja fenn az említett feltételes szabályt, viszont azonban ezekkel szemben az ingatlant terhelő, az illető bérleti vagy haszonbérleti időszakra eső és az 5. §. értelmében fizetendő többi kamattartozásoknak elsőbbséget biztosít, oly értelemben, hogy a tőketörlesztő részletek csak úgy nem esnek moratórium alá, ha a tényleg befolyt bér vagy haszonbér azokat a köztarto-

* Második és befejező közlemény. Az első közlemény lapunk f. évi 42. számában jelent meg.

zásoknak, záloglevélkölcsön kamatoknak és tőketörlesztő részleteknek és az említett kamattartozásoknak levonása után is fedezi. E §. utolsó bekezdése a törlesztéses kölcsön ismérvét, a tőkének legalább 15 év alatt előre megállapított törlesztési terv szerint elosztva való visszafizetésében állapítja meg.

Az 5. §. értelmében fizetendő és az ingatlant terhelő kamatoknak a moratórium alól kivétele feltétlen és nincs ahhoz kötve, hogy talál-e a befolyt bérben vagy haszonbérben fedezetet.

Az, hogy e kivétel csak a bérbe vagy haszonbérbe adott ingatlanokra korlátoztatott, valószínűleg abban leli indokát, hogy az idei kedvezőtlen termési és kereseti viszonyok között nem minden gazda, ki ingatlanát maga kezeli és nem minden háztulajdonos, ki házát maga lakja, lesz olyan helyzetben, hogy ezen fizetési kötelezettségének is eleget tudjon tenni. A rendelet ehelyütt csak azokat a tartozásokat akarta a halasztás alól kivenni, melyekre a készpénzfedezet kétségtelenül megvan. A rendelet nem a latifundiumok és paloták urai, hanem a kis paraszt és a kis háztulajdonos szempontjából szabályozta e kérdést; ha az előbbiek is élvezik a kedvezményt, kisebb baj, mintha miattuk az utóbbiak szenvednének.

E pont már tekintettel volt arra, hogy a bér vagy haszonbér tényleg befolyjon; ha tehát a hadbavonult bérlő nem fizet, az így be nem folyt bérösszeg nem szolgálhat a most említett számítás alapjául.

A második moratórium-rendelettel szemben jelentékeny és jótékony haladás a 6796/1914. M. E. számú rendelet 10. és a harmadik moratórium-rendelet 18. §-a, melyek szerint a záloglevél és más törlesztéses jelzálogos kölcsönök kamat- vagy tőketörlesztési részleteinek nemfizetése a nemteljesítés esetére megállapított jogkövetkezmények érvényesítésére, tehát különösen a kölcsön felmondására, vagy azonnal esedékessé válására további intézkedésig nem ad jogot.

A bírói gyakorlatban eddig sem volt kétség arra nézve, hogy a kereskedelmi alkalmazottak szolgálati szerződésből eredő követelései ki vannak véve a moratórium alól; a 4. §. 11. pontja tehát csak a teljesség kedvéért emeli ki a kereskedelmi munkaviszonyból eredő tartozásokat.

A legfontosabb eltérések egyike a 4. §. 12. és 13. pontjainak rendelkezése, mely a kötelmi jogviszonyok egy nagy köréből eredő tartozások százalékszerűen meghatározott hányadát kiveszi a moratórium alól. Ezek:

1. az 1914 aug. 1. előtt végzett munkateljesítésekért járó, megbízásból és más hasonló személyes munkateljesítményekre irányuló szerződésekből eredő költség- és díjtartozások, ideértve az orvosi, ügyvédi, mérnöki, írói, művészi, alkuszi, közvetítői és ügynöki díjakat, a lejárt tartozás 25%-a erejéig és

2. az 1914 aug. 1. előtt szállított ingó dolgok vételára és az említett nap előtt végzett ipari munkateljesítmények ellenértéke címén fenálló tartozások, havonként a lejárt tartozás tíz-tíz százaléka erejéig, mely százalékot mindig a lejárt tartozás eredeti összege után kell számítani. A számításra nézve további szabály, hogy ugyanazon hitelezővel szemben fenálló több lejárt tartozás esetén a 10% mindegyik tartozás után külön számítandó.

A 4. §. 12. és 13. pontjai közötti eltérés abban áll, hogy míg a személyes munkateljesítmények díjából jelen rendelet egyszersmindenkorra 25%-ot szabadít fel a moratórium alól, addig a vételárból és ipari munkateljesítmények ellenértékéből havonként 10% szabadul fel; a jelen moratórium alatt tehát két részletet, összesen 20%-ot kell fizetni. A személyes munkateljesítményeknél a fizetésre nézve csak a 32. §. általános szabálya alkalmazandó, t. i. amennyiben a tartozásra nézve a második moratórium-rendeletben engedélyezett halasztás még fenáll, az továbbra is fenmarad, pl. az aug. 1. előtt végzett munkateljesítmény díja aug. 10-én lett esedékes, a halasztás fenáll két hónapig, azaz október 10-éig, ha szept. 30 án járt le, november 30 áig; ha ezen halasztásos lejárat október 15 ike előtt telnék le, mint az első esetben, a 25%-os részlet október 15-én fizetendő, ha a lejárat október 15. napja utánra esik, a részletfizetésnek a lejáratkor kell történnie. A vételárnál és ipari munkateljesítményeknél ugyanez a szabály áll, de csak az első részletre, míg a további részletek a következő hónapokban fizetendők, még pedig azt hiszem, kétség nem férhet hozzá, hogy a KT. 328. §-ának analogiájára a további részletek teljesítési határideje a következő hónapok 15-ik napjára esik.

Kérdés, a bizományi, szállítmányozási és fuvarozási díjak a kivételek melyik kategóriájába tartoznak? Nézetem szerint a 13. pont alá, mert a kereskedelmi ügyletekből eredő munkateljesítmények az iparlörvény 1. §-a értelmében ipari munkateljesítményeknek tekintendők.

Nem kívánok itt ezen intézkedések körül felmerült számos kontroverziával foglalkozni, különösen, hogy kiterjed-e a 4. §. 12. és 13. pontjainak kivétele az ott említett tartozások fedezetéül adott váltókra is; miként történjék azok érvényesítése; a részlet fizetése külön, vagy az egész tartozás megállapítása és a részlet fizetése együtt pereltessék-e; minő bíróság előtt indíttassék a per? E kérdések e lapok hasábjain már bőven tárgyaltattak, és azt hiszem, mire e sorok napvilágot látnak, az eljárási rendelettel szabályozva is lesznek.

A 14. pont ismétli a második rendeletnek kivételét a munkavállalót alvállalkozójával szemben terhelő tartozásokra nézve, abban az arányban, melyben a munkavállaló a teljesített munkáért az ellenértéket kézhez kapta, de hozzáteszi, hogy a 13. pont szerint fizetendő részleteken felül is; amiből következik, hogy a munkavállaló most már havi 10%-ot akkor is tartozik fizetni alvállalkozójának, ha maga nem is kapta kézhez az ellenértéket.

A 15. pont szerint az idegen vagyon kezeléséből nemcsak a halasztás alatt befolyó jövedelem kiadása, mely — mint a halasztás ideje alatt keletkezett tartozás — tulajdonképen halasztásra nem is szorult, hanem a moratóriumot megelőzőleg befolyt értékek kiadása is igen helyesen kivétetett a moratórium alól; kifejezetten ide soroztatott az eladási bizomány is. Ugyancsak e kivétel alá esnek a biztosító társaságok ügynökeinek a biztosító társaságokkal szemben ezen viszonyuk alapján fennálló tartozásai, a folyószámlai viszonyra vonatkozó megállapodások sérelme nélkül. Ez utóbbi intézkedés — elhelyezése után ítélve — nyilván azon a megfontoláson alapszik, hogy a biztosítási ügynök a kereskedelmi gyakorlat szerint kereskedelmi meghatalmazotti minőségben a biztosítási díjak beszedésével, díjnyugták kezelésével, kötvények kézbesítésével, szóval vagyonkezeléssel van megbízva és folyó számláján a beszedett biztosítási díjakkal, a be nem szolgáltatott díjnyugták vagy díjváltók értékével megterheltetik; helyes tehát, ha mint vagyonkezelő, a reábízott idegen pénz kiadásával szemben nem hivatkozhatik a moratóriumra.

Ámde gyakran más, nem vagyonkezelésből eredő folyószámla tartozásai is vannak a biztosítási ügynöknek, még pedig azok, melyek szorosabb kapcsolatban állanak üzletszerzői, ügynöki tevékenységével. Gyakori ugyanis az eset, hogy az ügynök a biztosító társaságtól költségeire és kiérdemlendő jutalékaira előlegeket kap, melyek, amennyiben a költségek és jutalékok által ki nem meríttetnek, inkább a kölcsön, mint az idegen vagyon kezelésének fogalma alá esnek, mert hisz az előlegeket az ügynök addig, amíg keresethez jut, megélhetésére és a szerzés érdekében tett kiadásaira használhatja fel. Az ily kölcsönöknek a moratórium alóli kivétele pedig nem méltányos, mert a keresethiány napjaiban igen súlyos terhet ró az amúgy sem fényes anyagi viszonyok között élő ügynökre.

A 16. pont ismétli a 6796/1914. M. E. sz. rendelet 6. §-át.

Végül a 17. pont a bűncselekményekből eredő tartozásokat veszi ki a moratórium alól.

Nagyfontosságú újítás, melynek a váltóhoz való viszonyáról már előző cikkünkben megemlékeztünk, a kamatokra vonatkozó intézkedés.

Az első moratórium-rendelet 1. §-a kimondta, hogy kikötés vagy törvény alapján járó kamatot a halasztás idejére is lehet számítani. Ehhez a második és harmadik moratórium-rendelet 1. §-a hozzátette, hogy nem kamatozó tartozás után törvényes kamat számítható.

A harmadik moratórium-rendelet 5. §-a kimondja, hogy bizonyos kamatok nem esnek halasztás alá. E szabályozás lényege a következő:

1. A 4. §. 1—3. pontjaiban felsorolt kamatok, t. i. az állami és államilag biztosított adósságok kamatai, záloglevelek, valamint pupilláris, vagy óvadékképes egyéb kötvények kamatszelvényei, törlesztéses záloglevélkölcsönöknek és a 2. pontban említett egyéb kötvények kibocsátására alapul szolgáló kölcsönöknek kamatai úgy mint eddig, ezután is egyáltalában ki vannak véve a mora-

tórium alól, tekintet nélkül arra, hogy július 31. előtt vagy után jártak-e le.

2. Az 1914. évi július 31. előtt lejárt egyéb kamatok, továbbra is a moratórium alá esnek.

3. Az 1914. július 31. után lejárt vagy lejáró ilyen kamatok, vagy határozott lejárat hiányában 1914 augusztus 1-nél nem régibb idő óta folyó kamatok ki vannak véve a moratórium alól.

E kamatot 1914 október 15. napja előtt nem kell fizetni. Ha határozott napon lejárt kamatoknál a lejárat október 15. előtti időre esik, a fizetésnek október 15-én, ha későbbre, a lejárat napján kell történnie. Határozott lejárat és eltérő megállapodás hiányában a kamatok két hónaponkint utólag fizetendők, mely két hónapot, ha a kamat augusztus 1. napjánál régibb idő óta folyik, augusztus 1. napjától kell számítani, mivel a korábbi időben folyó kamat moratórium alá esik. Itt is áll a szabály, hogy október 15. előtt akkor sem kell a kamatot fizetni, ha e szabályok szerint előbb volna is fizetendő.

Kérdés, hogy a következő két hónap ily esetben október 15-től számítandó-e? Nézetem szerint e kérdést ugyancsak a KT. 328. §-ának analógiája szerint igenlőleg kell megoldani.

A moratóriumnak immár négy havi tartama, másrészt az a tapasztalat, hogy a bankok elegendő pénz fölött rendelkeznek, végül a moratórium alóli kivételeknek más tereken, különösen a kamatok és tőketörlesztési részletek tekintetében való kiterjesztése megokolttá tehették azt a várakozást, hogy a takarékbetétek kezelése enyhülni fog. Ez azonban nem történt, sőt talán ridegebbé vált. A 2000 koronát meg nem haladó betétekre hangsúlyozza a rendelet, hogy az 1914 augusztus 1. napja óta folyó egész időre kétszáz koronát meghaladó összegnek kifizetését a betevő nem követelheti. Minthogy ezeknél a betéteknél a második moratórium-rendelet értelmében a két havi halasztás ideje alatt is kétszáz korona visszafizetése volt kötelező: a kis betevők az életfenntartásukra szükséges ezt az összeget már akkor kimerítették, és így az újabb moratórium reájuk nézve lényegileg nem jelent újabb kifizetéshez jogot.

Nézetem szerint a moratórium fokozatos megszüntetése érdekében célszerű lett volna a kétezer koronán aluli kis betétekre újabb száz vagy kétszáz korona visszafizetést engedni, a kétezer koronát meghaladó betétekre pedig a betét kifizethető részét újabb 10%-al felemelni. Nem méltányos, hogy míg az eladó vételár követelésének havi 10%-át megkapja, addig a betevő ne juthasson saját pénzéhez hasonló arányban.

Nem tartom indokoltnak a korábbi rendeletből átvett azt a korlátozást sem, hogy a betéti könyvre elhelyezett összegből csak tízezer koronát meghaladó összeg utalható át folyószámlára.

A 7. §. a folyószámla betétek kifizetését összegre való tekintet nélkül több irányban igen helyesen kiterjeszti, ha arra a folyószámla tulajdonosának a moratórium alól kivett különböző tartozásai kiegyenlítésére (4. §. 3., 7., 12., 13, és 5. §.) vagy mezőgazdasági, ipari vagy kereskedelmi vállalatában, vagy üzemében anyag vagy árúbeszerzés végett múlhatatlanul szüksége van és az összeget evégből az arra jogosultnak utalja át.

Adók vagy más köztartozások kiegyenlítéséül, vagy az állam kölcsöneire történő befizetések céljából betéti könyvből és folyószámláról egyaránt lehet bármily összeget az illetékes pénztárhoz átutalni.

Újítás az is, hogy a pénzintézetek, betéti üzlettel foglalkozó más cégek és biztosító intézetek folyószámla betéteikről a moratórium alól kivett tartozásaik (4. §. 2., 6., 7., 6. §., 8. §.) kiegyenlítése céljából összegre való tekintet nélkül rendelkezhetnek.

A 8. §. megállapítja, hogy a közalapok, városok, községek, gyámpénztárak, munkásbiztosító pénztárak és a bányatársládák betéteikre és folyószámláikra nézve a kormányhatóság által megállapítandó szükséghez képest rendelkezhetnek. (6796/1914. M. E. sz. rendelet 11., 12. §.)

Újabb kivételeket állapítanak meg a 9. és 11. §-ok. Az előbbi a moratórium alá nem eső pénztartozás átvállalójának vagy annak más alapon való megfizetésére kötelezettnek tartozását, az utóbbi az 1881 : XIV. tc.-ben említett kézizálogkölcsön ügyleteknél a zálogkölcsöndíjat veszi ki a halasztás alól.

A 23. §. szerint a rendelet nem terjed ki a munkásbiztosító pénztárak és a bányatársládák járulékkövetelésére, valamint segély és járuléktartozásaira. Amennyiben ezek magánjogi címen alapulnak, helyesebb lett volna a 4. §-ban kimondani, hogy a moratórium alól ki vannak véve; amennyiben közjogi címen alapszanak, felesleges volt őket a rendelet hatálya alól kivenni; mert ily tartozásokra a rendelet úgy sem terjed ki.

A kétoldalú szerződések teljesítésére vonatkozó szabályok nagyjában változatlanul vétettek át a 6796/1914. M. E. sz. rendeletből; a lényeges módosítás abban áll, hogy a pénztartozással terhelt fél a nem pénzbeli szolgáltatásra kötelezett féltől csak akkor követelhet teljesítést, ha nemcsak a szolgáltatás ellenértékét képező saját tartozására nézve mond le a moratórium igénybevételéről, hanem ha egyszersmind ugyanabból a szerződésből, vagy hasonló tárgyú szerződésekből eredő hátralékos tartozását is teljesíti. (12. §.) Ugyanezzel az előfeltétellel bővíti ki az elállás jogának gyakorlását a 13. §.

Azt hiszem, ez a kibővítés egyrészt nem elég szabatos, másrészt kegyetlen is.

A 12. §. ugyanis nem tesz különbséget, vajjon ez a tartozás liquid-e, vagy vitás. A «hátralékos» kitétel nem nyujt erre elegendő támpontot, mert hiszen a hitelező szempontjából hátralékos az is, ami az adós szerint nem jár. A rendelet szövege szerint tehát a nem pénzbeli szolgáltatásra kötelezett fél a maga teljesítését nemcsak ahhoz fűzheti, hogy szolgáltatásának ellenértékét megkapja, hanem ahhoz is, hogy ugyanazon, vagy más hasonló tárgyú szerződésekből eredő hátralékos követelését még akkor is kifizeti az adós, ha azt el nem ismerte. Hogy drasztikus példát hozzak fel, 10,000 métermázsa búzát nem tartozik az eladó szállítani, habár a vételárat a vevő fel is ajánlja, ha egy korábbi vételből kifolyólag két métermázsának az árát mennyiségi vagy minőségi kifogások miatt, vagy egyéb levonásra jogosító okból nem fizeti ki. Persze, ha perre kerül a dolog, majd két-három év mulva eldöntjük, jogos volt-e ez a magatartása, de ma a kényszernek és mondjuk ki nyíltan, a zsarolásnak fegyverét adjuk a hitelező kezébe, hogy a vele szerződő felet vitás tartozásainak kifizetésére szorítsa.

De feltéve, hogy e rendelkezés csak a kétségtelenül fennálló, nem vitás tartozásokra vonatkozik, akkor is az adósnak oknélküli, súlyos megterhelésével jár. Különösen akkor, ha a most teljesítendő kölcsönös szolgáltatás aránytalanul kisebb, mint a korábbi tartozás. Az eladó a 100 korona értékű árú szállítását megtagadhatja, míg vevője egy más vételügyletből eredő hátralékos, de moratórium alá eső 2000 koronás tartozását ki nem fizeti. Így ismét kényszereszközzé válik a rendelet, hogy a szükséges szállítás megtagadásával való fenyegetéssel az egyébként moratórium alá eső korábbi tartozás kifizetését kicsikarja. Az árú vételárára adott és csak havi 10%-kal korlátozott moratórium ekként egyszerre megszűnik, ha a vevő ugyanattól az eladótól 1914 aug. 1. előtt kötött más ügylet alapján újabb szállítást kíván.

Ezt a rendelkezést nézetem szerint erős revizó alá kellene venni.

A 16. §. a kölcsönös szolgáltatásokra vonatkozó szabályokat ingatlanok adásvételére azzal a módosítással terjeszti ki, hogy elállásnak más megállapodás hiányában nincs helye, ha a vevő az ingatlannak birtokába lépett.

A rendelet most sem kívánta érinteni az erőhatalom hatására vonatkozó jogszabályokat. De egy irányban mégis rendelkezik, nevezetesen kimondja (24. §.), hogy a nem teljesítés esetére megállapított jogkövetkezmények — a késedelmi kamat fizetésére irányuló kötelezettséget kivéve, — nem állanak be azon idő alatt, amíg az adós lakhelyén, vagy üzleti telepén a bíróság működése a háborús események következtében szünetel.

A retorzió jogát kiterjeszti a rendelet (27. §.) oly hitelezők követeléseire is, akik valamely ellenséges állam kötelékébe tartoznak és akik egyúttal oly állam területén laknak, melyben magyar állampolgár, vagy lakós valamely magánjogi követelést az itteninél kisebb mértékben, vagy messzebb menő korlátozásokkal érvényesíthet.

A második moratórium-rendeletnek kétségtelen hézaga volt, hogy nem intézkedett oly külföldiek tartozásai tekintetében, kiknek hazája a magyar állampolgárnak nem adja meg az ott engedett moratóriumot.

E hézagot tölti be a 27. §. második bekezdése, mely ily esetre a retorzió elvét állítja fel, azzal a helyes kivétellel, hogy e megszorítás alá nem esnek a külföldi államok polgárainak vagy lakósainak oly követelései és tartozásai, amelyek a magyar szent korona országaiban folytatott kereskedelmi, vagy ipari üzletükből vagy gazdaságukból származnak.

Az újítások ismertetését és bírálatát összefoglalva, a harmadik moratórium-rendelet sok hasznos és célszerű újítást léptetett életbe; és remélhetjük azt is, hogy ezek az ideiglenes jogszabályok előbb-utóbb minden vonalon az élet követelményeihez fognak símulni. *Dr. Gallia Béla.*

Néhány szó a gyorsított eljárásról.

Mivel a Gybp. a harmadfokú perorvoslatot kizárja és mivel a kir. ítélőtáblák a jogegység emelésére már különbözőségüknél fogva sem igen alkalmasak, nagyon is érthető, hogy a Gybp-t alkalmazó bíróságok joggyakorlatában lényeges ellentétekkel találkozhatni. Minthogy tehát nélkülözik a bíróságok az egységes irányító szervet, a jogirodalom feladatát képezi az összhang megteremtése. E cél érdekében örömmel fogadtuk dr. Lengyel Aurélnak a Gybp-ban megjelölt hatáskörre és illetékességre vonatkozó rendkívül aktuális szemelvényeit, mert alkalmat nyújt sok fontos kérdés megbeszélésére. Engedtessék meg nekem is a tárgyhoz hozzászólni.

1. Arra nézve, hogy sajtóügyekben a kir. ítélőtáblák székhelyén működő esküdtbíróságok kivételes hatáskörét megszünteti-e a Gybp. 21. §-a, három irányú gyakorlatot ismertet dr. Lengyel s azon felfogásnak ad kifejezést, hogy a hatáskör kivételességén változás nem történt. Ezen felfogás igazolása végett felhozott érvek támogatására szolgálhat a 12001/914. I. M. rendelet 5. §-ának 2-ik bekezdése is, mely szerint a sajtótermékek ellenőrzésével megbízott (a 2. §. szerint valamennyi) kir. ügyészség köteles bűncselekmény észlelése esetén a bűnvádi eljárás megindítása iránt intézkedni s ugyancsak az ellenőrzéssel általa megbízható hatósági tag is köteles ily esetekben az átvett köteles példányt az illetékes kir. ügyészséghez beküldeni.

Mivel tehát eszerint az igazságügyminiszter nem arra utasítja a kir. ügyészségeket, hogy a saját területükön észlelt esetekben *ők maguk* indítsák meg a bűnvádi eljárást, hanem csak hogy az iránt *intézkedjenek*, és mert nem azt rendeli, hogy az ellenőrzéssel megbízott hatósági tag az átvett köteles példányt a *megbízó*, hanem hogy az *illetékes* kir. ügyészséghez küldje be, következtetést vonhatni arra, hogy a Gybp. hatályosságának területén sincs az összes kir. ügyészségeknek, illetve kir. törvényszékeknek sajtóbírósági hatásköre, és hogy a kivételes sajtóbírósági hatáskörön változás nem történt.

2. A Btk. 141. §. és a 172. §. 2-ik bekezdéseiben megjelölt bűncselekményeknek a Gybp.-alá tartozósága felett keletkezett kételyt, egy újabb bizonytalanság váltotta fel. A Gybp. alá utalt, a Btk. 163. és a 170. §-aiban megjelölt bűncselekményekről f. hó 12-ike óta az 1914 : XL. tc. rendelkezik. Mivel ezen újabb törvény védelmi köre szélesebb mint a Btk. 163. §-áé, amennyiben a hatóságon kívül annak tagját is és az országgyűlés, valamint delegáció tagjain kívül az országgyűlés minden bizottságának tagját, azok kiküldöttjeit és választott tisztviselőit is kifejezetten védelmezi, kérdés merült fel azirán t, hogy az ezek sérelmére elkövetett s az 1914 : XL. tc.-ben foglalt bűncselekmények is a Gybp. alá tartoznak-e. Mivel az új törvény sem nyújt lényegileg szélesebb körű védelmet, mint a Btk. 163. §-a, hanem csak megnevezve felsorolja azokat a személyeket, akik a bíróságok és országgyűlés kebelében büntetőjogi védelemben részesülnek, és mivel a minisztérium ugyanazzal a joggal, mellyel a Gybp. alá tartozó bűncselekményeket megjelölte, azokat helyettesítheti is, amint ezt az 1914 : XL. tc. 15. §-ában is teszi, ezért semmi ok sincs arra, hogy a Gybp. az idézett új törvény vonatkozó 2—11. §-ai egész terjedelmére nézve is hatályos ne legyen.

3. A Gybp. 6. §-ának 2. bekezdése a kir. ügyészség belátására bizza, hogy ha az illetékes bíróság előtt az eljárás nehézségbe ütköznék, más bírósághoz forduljon. Meg van azonban kötve annyiban, hogy csakis a gyorsított eljárásra hivatott bíróságok közül választhat, vagyis gyorsított eljárás alá tartozó ügy sohasem tárgyalható a rendes szabályok szerint.

4. A Gybp. 7. §-ának 2. bekezdése előírja, hogy csakis gyorsított eljárás alá tartozó ügyek egyesíthetők. Lehet-e tehát a gyorsított eljárás körébe tartozó nyomtatvány útján elkövetett bűncselekményt egy gyorsított eljárás tárgyát képező nem nyomtatványi bűncselekménnyel egyesíteni? A BP. 19. §-ának 3. és 4. bekezdésében foglalt tilalom mindenesetre a Gybp.-ra is kihat.

5. Az 5488/914. M. E. rendelet 1. §-ának 1. bekezdése szerint a Gybp.-t a terhelt korára való tekintet nélkül kell alkalmazni, vagyis megszünteti a fiatalkorúak bíróságának kivételes hatáskörét. Viszont a Gybp. 2. §-a úgy rendelkezik, hogy a gyorsított eljárásban a bűnvádi perrendtartásról szóló 1896: XXXIII. tc. (BP.) rendelkezéseit kell alkalmazni a Gybp.-ből folyó eltérésekkel. Alkalmazandók-e tehát a fiatalkorúakkal szemben a Fb. eljárási szabályai is? Mivel az 5488/914. M. E. rend. 1. §. 2. bekezdése a gyorsított eljárással szemben a rendes eljárásra és viszont a Gybp. önmagával szemben általánosságban a BP.-re utal, helyes az a következtetés, hogy a Gybp. 2. §-a nemcsak kizárólag az 1896 : XXXIII. tc., hanem az ennek kereteibe illesztett és a BP.-t együttesen alkotó összes törvényeknek, tehát a Fb.-nek alkalmazását is rendeli a gyorsított ügyekben, természetesen a Gybp-ből folyó eltérésekkel.

6. Ad notam: rendes eljárás! Új fogalom a büntetőjogban. Tartalma akkor vált vitassá, amikor afelett kellett határozni, hogy a Gybp. alá tartozó bűncselekmény miatt megindult-e előzetesen a rendes eljárás és így nincs-e kizárva a Gybp. alkalmazása. A vélemények oda csoportosultak, hogy csak a rendes bűnvádi *bírói* eljárás megindítása zárja ki a Gybp. alkalmazását, de nem a nyomozati bírói cselekmény.

7. Érdekes esetek adták elő magukat azon kérdés körül, hogy mely ügy tartozik a gyorsított eljárás alá. Pl. a gyorsított ügyben benyújtott vádiratra a főtárgyalási elnök a főtárgyalás kitűzését s magát a főtárgyalást is a Gybp. szabályai szerint eszközölte, mikor azután már ítélethozatal után a Gybp. 18. §-ának 2. bekezdése alapján az előzetes letartóztatás kérdésében kellett határozni, csak akkor merült fel a kérdés, hogy alkalmazandó-e a Gybp. vagy sem és megtörtént, hogy ugyanaz a főtárgyalási elnök, aki eddig a Gybp. szabályait alkalmazta, kénytelen volt kihirdetni azt a tanácshatározatot, hogy nincs helye a Gybp. alkalmazásának. A bíróság tekintélyének nem kedvező ilyen helyzet kikerülése végett ezen eset után a bíróság a főtárgyalás megtarthatása kérdésében folytatott tanácskozás közben döntött mindig afelett, hogy helye van-e a gyorsított eljárásnak vagy sem.

8. A hatáskör kérdésétől eltérve, szabadjon végül a Gybp. 18. §-a 2. bekezdésének különböző értelmezésére rámutatni.

Az egyik felfogás szerint az ítélet ellen a kir. ügyészség által bejelentett perorvoslat egyáltalában megszünteti a bíróságnak azt a kötelességét, hogy a BP. 330. §-ának 2. bekezdése értelmében a szabadlábra helyezés kérdésében határozzon, mert a kir. ügyészség perorvoslata a szabadlábra helyezés kérdését a másodbírói ítéletig felfüggeszti s viszont azon esetre, ha a kir. ügyészség az ítéletben megnyugodott s vádlott szabadlábra helyeztetik, az ez ellen bejelentett felfolyamodásnak tulajdonít az elintézésig terjedő halasztó hatályt.

A másik nézet szerint minden körülmények között kell határozni a szabadlábra helyezés felett s ha a kir. ügyészség az ítélet ellen perorvoslattal él és vádlott szabadlábra helyeztetik, ez utóbbi csak akkor halasztandó el a másodbírói határozatig, ha külön a szabadlábra helyezés miatt is jelentetett be perorvoslat s viszont, ha a kir. ügyészség az ítéletben megnyugodott, a szabadlábra helyezés miatt később bejelentett felfolyamodásnak már nincs halasztó hatálya.

Végül a harmadik álláspont azt vallja, hogy az ítélet ellen a kir. ügyészség által bejelentett perorvoslatra való tekintet nélkül, a halasztó hatályra nézve egyedül az az irányadó, hogy a szabadlábra helyezés miatt jelentett-e be a kir. ügyészség perorvoslatot; mivel a Gybp. 18. §-ának 1. bekezdése nem mondja ki azt, hogy a perorvoslatnak az ítélet ellen kell irányulnia, de viszont a szabadlábra helyezésről rendelkezik, ezért a rendeletnek ezen utóbbi magyarázata mutatkozik a legelfogadhatóbbnak.

Dr. Horváth Jenő.

A tőzsdebíróság ítélkezése az őszi lisztkötések tárgyában.*

A tőzsdebíróság ilynemű ítélkezésének kellő megérthetése okából szükségesnek tartom a következőknek előrebocsájtását:

A fővárosi és vidéki kereskedelmi malmok túlnyomó része a háborús állapot beálltával körlevélben értesítette vevőit, hogy a

* Anyaghalmaz miatt késett.

velük ez év őszén eszközlendő szállításra kötött lisztügyleteket semmiseknek, illetve az annak idején szabályszerűen létrejött őrlemény adás-vételi ügyleteiket úgy tekintik, mint hogyha azok létre sem jöttek volna. Az ezen deklaráció nyomán észlelt forrongás nyilvánvaló hatása alatt ezen kötések kérdésében a budapesti árú- és értéktőzsde tanácsa is állást foglalt, midőn f. évi augusztus 18-án 2860/T. 1914. számú hirdetményében kijelentette, hogy: «A háború kitörése folytán a korábban létrejött ügyletek szabályszerű lebonyolítása egyes esetekben csak aránytalan nehézségekkel történhetik meg, egyes esetekben pedig lehetetlen. Ezt megállapítani és a jogi következtetéseket levonni esetről-esetre az az összes fenforgó körülmények mérlegelése alapján a bíróságoknak lesz föladata. A tanács a rendkívüli helyzetre való tekintettel nyomatékosan ajánlja, hogy a felek saját jól fölfogott érdekükben az ilyen ügyleteiket már most, peren kívül *rendezzék*. A maga részéről a tanács kijelenti, hogy a tőzsdebíróság semmi esetre sem fog segédkezet nyújtani ahhoz, hogy egyik vagy másik fél az ügyletkötéseknél előre nem látott rendkívüli események következtében méltánytalan előnyökhöz jusson.» Látjuk tehát, hogy a budapesti árú- és értéktőzsde tanácsa itt hirdetményben megvédte a lisztvevőket, burkolt formában kijelentvén, hogy a malmok méltánytalan előnyökhöz jutnának, ha őszi lisztkötéseik általában minden kártérítés nélkül megszüntettetnének.

Sőt egy lépéssel tovább is megy a tőzsdetanács, amikor az ilyen kötésből származott függő kérdések rendezésére augusztus 27-én kelt 2932/1914. T. számú hirdetményében direktivát is kíván nyujtani, «oly esetekben, midőn liszt- és őrlemény-kötéseiket tényleges szállítás és átvétel helyett bizonyos egyezségi összeg fizetésével kívánják lebonyolítani» a felek. Azt tartaná ehelyütt mindkét fél érdekében állónak és méltányosnak a tőzsde tanácsa, ha a budapesti malmok gyártmányainak átlagos minőségét, 0 sz. búzalisztet és azt véve alapul, hogy a teljesítés helye Budapest, július-augusztus hónapokra szóló kötéseknél 50 kilogrammonkinti 21 kor. 20 filléres, szeptember-december hónapokra szóló kötéseknél pedig 20 kor. 50 filléres alapon egyezkednének a felek.

A tőzsdetanács ezen hirdetményei tehát a malmok szállítási kötelezettségeit megszüntnek tekintik bizonyos kártérítés ellenében. És bár burkoltan, az a jogelv jut kifejezésre, hogy a háború erőhatalom, vis majornak tekintendő az őszi kötések szabályszerű lebonyolítása szempontjából. Mert a tőzsdetanács kimondotta, hogy a háború beálltával oly rendkivüli helyzet állott elő, amely az ily kötések lebonyolításának lehetőségét részben kizárja, részben rendkívül megnehezíti.

A magyar moratórium-rendeletek azonban a háború kitörése előtt létrejött ügyletekre nézve kimondják az ügyleteknek változatlan érvényben való fönnállását, vagyis azt, hogy az eladónak a szerződés értelmében szállítani, a vevőnek pedig ugyancsak a szerződés értelmében fizetni kell. De egyúttal azt is hangsúlyozza az 1912. évi augusztus 12-én kelt moratórium-rendelet 7. §-a, hogy «ez a rendelet nem érinti az erőhatalom hatására vonatkozó jogszabályokat».

E rendeletek értelmében tehát a tőzsdebíróság szabadon mérlegelheti minden egyes esetben a vis major fenforgását és föltételezhető volt, hogy az eléje vitt perekben is érvényesíteni fogja az előbb idézett hirdetményében elfoglalt elvi álláspontját, vagyis a legtöbb esetben fel fogja menteni az eladó malmot a szállítási kötelezettség alól. Várható volt ugyanis, hogy a tőzsdebíróság ítélkezésében ugyanazok a szempontok lesznek irányadók, mint a tőzsdetanács hirdetményeinek kibocsátásánál.

E szempontok nyilván a következők voltak.

A legtöbb esetben a malmok az őszi lisztet még az év elején adták el, vagyis oly időben, midőn még az új termésből a felőrlendő gabona birtokában nem voltak, de remélniök kellett, hogy az aratás után abban a helyzetben lesznek, hogy szállítási kötelezettségeiknek eleget tehetnek.

Az ily malmok az őszi lisztkötésekből folyó eladásaikat a határidő-piacon fedezték, hogy az őszi készárú bevásárlásáig a gabona árhullámzásából netán beállandó kárukat kiegyenlítsék, illetve az esetleges magasabb készárú bevásárlás és az olcsóbb bázison történt liszteladás közti esetleges különbözetet fedezzék. Más malmok tengerentúli búzával fedezték magukat részben oly kötlevelekkel, melyek a háború esetére az eladót a szállítás kötelezettsége alól fölmentik.

Július végével beállt a háborús állapot. Megakadt gazdasági életünk egész vérkeringése.

A tőzsdetanács az összes gabona-határidőügyletekre 1914 augusztus hó 1-én elrendelte a kényszerlebonyolítást.

Azok a malmok, amelyek magukat az őszi kötéseikre nézve a tőzsdei határidőpiacon fedezték, augusztus 1-étől kezdve védtelenül állottak a búzaárak óriási ár-fölszökkenésével szemben, azok a malmok pedig, amelyek a háborús clausulával ellátott kötésekből fedezték magukat, ezen kötések megszünte okából szintén védtelenül állottak hibájukon kívül. A brailai tőzsde vezetősége pedig, mint azt a budapesti tőzsdetanács szeptember hó 15-én kelt hirdetményében közli, egyszerűen kijelentette, hogy a *külfölddel kötött mindennemű ügyletnek teljesítését f. é. július hó 25-étől kezdődőleg lehetetlennek tekinti.* Ehhez járult, hogy számos esetben a kincstár lefoglalta a már kész és a jövőben is készítendő lisztállományt, megdrágult a munka, az olaj, a szén, a zsákgyárak megtagadták a szállítást stb. Ily körülmények közt, minthogy a szerződést mindkét fél abban a feltevésben köti meg, hogy a rendes, a mindennapi élettel együtt járó gazdasági jelenségek fenforgása mellett tehet majd eleget szerződési kötelezettségének, minthogy a tavasszal még senki háborúra nem gondolt és nem gondolhatott, tehát a kereskedő legmesszebbmenő gondosságát túlhaladta a háború föltevése és az ezzel járó legsúlyosabb gazdasági válság, nem volt más bírói határozat várható, mint az, mely a malmokat a szállítási kötelem alól fölmenti. Remélhető volt egyben, hogy azok az elméletek, amelyek azt vallják, hogy a vis major, mint a szállítás alól mentesítő körülmény kifogásával a malmok azért nem élhetnek, mert a teljesítés lehetősége megvan, mert van búza és a malom őrölhet, tehát a malomnak szállítani kell, a tőzsdebíróság joggyakorlatában megdőlnek, mert a malom akkor sem köteles szállítani, ha igazolni tudja, hogy részéről a búza beszerzése és a liszt szállítása a háború folytán is, tehát előre nem láthatott rendkívüli okból véletlenül rendkívül nehézségbe ütköznék.

A modern jogfelfogás ugyanis, mint tudjuk, már túlhaladta azt a merev jogi álláspontot, hogy a vis major csak akkor mentesít, ha maga a tárgy és pedig oly tárgy semmisült meg, mely egyedileg körülírt és meghatározott dolog lévén, nem helyettesíthető, hogy tehát a búza és liszt helyettesíthető árú lévén, az ezek szállítására vonatkozó szerződéstől általában vis major kifogásra való hivatkozással végleg elállani soha sem is lehet.

Szépen tükröződik vissza a német Reichsgericht 1904 febr. 23-iki ítéletében ez a modern jognézet:

«A faji kötelem nemcsak az egész faj megsemmisítésével, hanem akkor is megszűnik, ha az illető fajhoz tartozó árú beszerzése oly nehéz, hogy méltányosan senkitől sem követelhető.»

A tőzsdebíróság, mely tudvalevőleg a tőzsdetanács tagjaiból alakult hármas vagy ötös bírói tanácsban ítélkezik, a minap hozta meg az első ilynemű lisztperben széles körökben érdeklődéssel várt, 2977/1914. sz. ítéletét. A per adatai szerint alperes 1914. évi május, július hónapokban való szállításra 615 zsák, a kötlevélben közelebbről megjelölt fajú búzalisztet adott el a felperesnek. A kötlevélre vezetett nyilatkozat szerint az ezen kötlevélre július hó végén fenmaradt hátralék augusztusra prolongáltatott. Minthogy a hátralék szállítása nem történt meg, felperes keresetében kérte alperest a hátralékos 170 zsák lisztnek a kötlevélbeli egységárak és feltételek mellett három nap alatti végrehajtás terhével való szállítására, valamint az összes perköltség megfizetésére kötelezni.

Alperes kérte a kereset elutasítását, mert az 1914. évi április hó 27. napján kötött ezen ügylet létrejöttének időpontja, valamint a teljesítés időpontja között a háború kitörése folytán a viszonyok oly lényegesen változtak meg, hogy a szerződés teljesítése alperes részéről lehetetlenné vált, miért is szállítási kötelezettsége alól vis major folytán szabadult, azonban késznek nyilatkozott a szállítás elmaradása folytán mindkét félre előállott vétlen kárnak a bíróság által felperes javára megállapítandó részét viselni. Kijelentette ennélfogva, hogy nincs kifogása az ellen, hogy a bíróság őt a tőzsdetanács aug. 27-iki 2932/1914. T. számú fent ismertetett hirdetményében közzétett stornó-árak alapján megállapítandó árkülönbözet megfizetésében marasztalja.

Felperes csupán az esetre kérte alperest kártérítésben marasztalni, amennyiben a bíróság fenforgónak látná a vis majort és ez okból alperest a szállításra kötelezhetőnek nem találná,

azonban nem a tőzsdetanácsnak alperes által hivatkozott 2932/1914. számú hirdetményében megállapított árak szerint kialakuló árkülönbözeti összegben, amely a kötlevélbeli és az augusztus havi lisztárak között tényleg létezett.

A bíróság már most ítéletében, mint a Jogtudományi Közlöny előző számában közölte is, *nem fogadta el alperesnek azt a védekezését, hogy a szerződés teljesítése a háború kitörése folytán előállott vis major miatt vált lehetetlenné, elfogadta azonban védekezésének azt a részét, mely szerint a szerződés teljesítése a jelenlegi rendkívüli viszonyok mellett egyrészt alperesre önhibáján kívül oly súlyos terheket róna, amelyeknek a viselésére méltányosan nem kötelezhető, másrészt pedig az áralakulás folytán felperes a háború folytán óriási mérvben felszökött lisztárakban a tényleges szállítás esetén oly nyereséghez jutna, amelyre igazságosan igényt nem tarthat.* Ennélfogva felperest a teljesítési kötelezettség alól felmentette, de «mert a szerződés tényleges teljesítését gátló, fent érintett nehézségekből eredő kár vétlen kárnak tekintendő, a bíróság méltányosnak találta annak a felek közötti megosztását, a megosztás mértékére nézve pedig elfogadta irányadóul azokat az árakat, amelyeket a tőzsdetanács 2932/1914. számú hirdetményében a függő lisztkötések egyezségi stornirozása tekintetében megállapított és amelyektől eltérést azért nem talált megengedhetőnek, mert a fenforgó esetben oly mozzanatok, amelyek ilyen eltérést indokolnának, fel nem merültek».

Minthogy a tőzsdebíróság ezen ítélkezése az előző tőzsdetanácsi hirdetmények szellemében történt, a tőzsdebírák a tőzsdetanács tagjainak sorából választatnak, minthogy továbbá ezen ítéletet az öttagú bírói tanács egyhangú határozattal hozta, azért is annak elvi jelentősége és kiható közgazdasági fontossága el nem vitatható. De innen magyarázható a jogászvilág széleskörű érdeklődése és az az élénk kritika is, mellyel ezt az ítéletet a tételes jogszabályok szempontjából boncolgatja.

Mielőtt a jogászi boncolókés által már kikezdett ítéletnek jogi szempontból való értelmezésével élnék, előre kell bocsátanom, hogy a tőzsdebíróság kizárólag laikus bírákból áll és hogy e bíróság ítélkezése tulajdonképen nem más, mint a gyakorlati forgalmi életben élő kereskedőknek végrehajtási joggal felruházott szakértői véleménye. A tőzsdebíróság ítélkezésében a gyakorlati élet igazságát keresi és ezen igazság felismerésében és kimondásában nem köti őt semminemű tételes jogszabály, sem pedig a perrendtartás szabályai (l. Eljárási szabályok 29. §.). Az igazmondás ezen föltétlen korlátlansága jut kifejezésre perrendi novellánk azon rendelkezésében is, hogy a tőzsdebíróság ítéletei érdemben általában végérvényesek, mert ellenük egyedül egyes alaki sérelmek miatt van jogorvoslatnak helye (1881:LIX. tc. 96. §.).

Mindazonáltal nem áll ellentétben ez az ítélet a polgári joggyakorlatban helyesen fölismert igazságokkal sem.

Mert az ítéletet általában a következő három szempontból kifogásolják azok, akik annak jogi tarthatatlanságát vitatják:

I. A tőzsdebíróság önmagával jutott ezen ítéletével ellenkezésbe, midőn kimondotta, hogy a teljesítés vis major okából nem volt lehetetlen, de mégis a vis major következményeit alkalmazta, midőn alperest a szállítási kötelezettsége alól fölmentette. Ez az ellentét azonban látszólagos. A tőzsdebíróság ugyanis ezúttal is ragaszkodott a vis major kérdésében állandóan követett gyakorlatához, mely szerint erőhatalom fenforgását csak akkor látja beigazolva, ha a teljesítés az egyedi vagy különleges szerződési kikötések folytán egyedivé minősült fajárú megsemmisülése folytán vált lehetetlenné, hogy tehát a jelen perbeli árúnak, mely tőzsdei jellegminta szerint eladott búzaliszt, tehát helyettesíthető árú volt, szállítása fogalmilag kizárva nem lévén, erőhatalom köteles megszüntető hatását meg nem állapította.* Nem tette tehát magáévá ugyan a vis majornak az újabb jogirodalom és gyakorlat által elfogadott szélesebbkörű fogalom meghatározását, de oly magánjogi elvekre építette ezen ítélkezését, amelyek a második moratórium-rendelet 12. §-ába lényegileg bízvást beleilleszthetők, illetve amely jogelvek ezen szakasz mellett is változatlanul érvényben vannak.

Ha tehát a tőzsdebíróság ítélkezéséhez a megfelelő tételes jogszabályt keresem, úgy megtalálhatom azt a német polg. tvkv. 242. §-ában, melynek értelmében a kereskedő teljesíteni csak a kereskedelmi tisztesség és gondosság (Treu und Glauben) és a rendes kereskedelmi forgalmi élet (Verkehrssitte) keretein belül köteles és megtalálom a magyar polg. tvkv. II. tervézet 882. §-ának 2. bekezdésében is, mely fölmenti a kárt okozót azon kártérítési kötelezettsége alul, mely valamely előre nem látható körülmény véletlen közrehatásából vétlenül állott be.

II. Kifogásolják, hogy a szerződő felek között a kár megosztatott, holott kára egyedül a vevőnek támadt, mert a vevő az, akinek a szállítás megtagadása folytán súlyos veszteségei támadtak, eladó pedig nemcsak, hogy nem károsodott, hanem a megtagadott lisztmennyiséget nagyobb árban újra eladván, még jelentékenyen gazdagodott is. E kifogás és ellenvetés a lisztkereskedelem ismeretének hiányán alapszik. Itt nyomatékosan utalok e kérdésnek előrebocsátott historikumára. Vevő, mikor a tavasz folyamán nyár-őszi lisztszükségletét bevásárolja, a vétel tárgyának árában eladóval nem az ügyletkötés időpontjában fennálló gabonaárak, hanem azon árak figyelembevételével állapodik meg, amely árban az új búza, melyből vevő augusztus havi lisztszükséglete felőrletni és szállíttatni fog, előreláthatólag eladó által beszerezhető lesz. Ezen árakat pedig az ügyletkötés időpontjában a tőzsdei határidőpiacon jegyzett októberi szokványbúza, melynek ára a terméskilátásokhoz igazodik, szokta szabályozni. Az eladó az ügylet megkötése után ily októberi búzában fedezi magát már most. Mikor az új búza piacra kerül, készárúval is fedezi magát, hogy a már hónapokkal előbb eladott lisztet leszállíthassa, de egyben eladja, lebonyolítja októberi búzakötését. Ha eladó időközi áremelkedések okából a kész búzát drágábban vásárolta, mint amilyen áralapon lisztjét hónapokkal ezelőtt eladta, azért nem károsodik, mert ugyanolyan mérvben emelkedett az ügyletkötés napján megvett és a készárú vételekor lebonyolított októberi búzája. Amit tehát ráfizet a kész búzára, azt visszakapja a fedezetül szolgált októberi búzakötésének realizálásánál. Kiegyenlítődik ilyképp nyeresége, vesztesége. Ámde a háború folytán úgy mint az összes világtőzsdék, a budapesti tőzsde is beszüntette működését, ezzel együtt a tőzsdei határidőüzletet és elrendelte a folyó ügyletek kényszerliquidátióját. Megszűnt az októberi búza jegyzése is. Eladó, aki tavaszi kötésre jóformán egyedül a tőzsdei határidőüzlet útján fedezhette magát, e fedezeti alapot elveszítette és a háború kitörése folytán ily alap hiján érte őt a gabonaárak hirtelen magasba szökkenése. A tengerentúli búzák szállítása is lehetetlenné vált, a történt kész búzavételek pedig a történt liszteladások csekélyke hányadát tették. Kétségtelen tehát, hogy eladó ily körülmények között szállításra kötelezhető nem volt és hogy e nem szállítás folytán jelentékenyen károsodott, mert nemcsak elesett a leszállítás folytán várható rendes üzleti haszná tól, hanem kára merült fel ezen lisztügyletek megkötése körül felmerült kiadásaiban is (üzletszerzési költségek). Károsodott tehát és pedig vétlenül mindkét fél. Az igazság követelése volt, hogy az ezen károk enyhítésére szolgáló pénzösszeg felek között méltányos arányban megosztassék. Ez az összeg olykép állott elő, hogy eladó az által, hogy az ő fedezeti búzája a kényszerlebonyolítás alkalmával a történt vételnél magasabb árban jegyeztetett, az így nyert árkülönbözet révén, bizonyos nyereséghez jutott. Egyéb körülmények mellett ez a nyereség, illetőleg ez a különbözeti összeg volt az, amelynek figyelembevételével véleményem szerint a tőzsdetanács a kár megosztását az augusztus 27-iki hirdetményében az ügyletkötő felek kötései között méltányos lebonyolítási árakat hozott javaslatba és amely árak alapján fenti számú perben felperes kárát megítélte.

III. Végül érintenem kell még azt a jognézetet is, mely szerint az ítélet ezúttal a kereseti kérelmet túlhaladta, mert felperes ki teljesítésre perelt, kártérítést csak azon esetre kért, ha az ügylet vis major okából teljesíthető nem lenne. Ámde úgy vélem, a tőzsdebíróság e részben is csak eddigi joggyakorlatát követte. Itt hivatkoznom kell a budapesti kir. ítélőtáblának 328/903. számú tőzsdeperben hozott végzésére, mely szerint a kérelmen nem terjeszkedik túl az ítélet, ha a bíróság oly kérdések felett döntött, melyek a tárgyalás folyamán a felek között vitássá váltak.

Dr. Frankl Pál.

* L. Dr. Simon Izidor: Vis major a tőzsdebíróság joggyakorlatában és a 2904/1904. sz. pert.

A harmadik moratórium-rendelet és a gyámpénztárak.

A m. kir. minisztérium szeptember 30-án 7205/1914. M. E. szám alatt új moratórium-rendeletet bocsátott ki. A Jogt. Közl. a minapában vetette föl a moratórium-rendeletek hivatalos sorszámozásának eszméjét. Örömmel kell elismernünk, hogy ennek az eszmének a praktikus és természetes szempontját a minisztérium ilyen hamar honorálta azzal, hogy hivatalosan «harmadik»-nak nevezte és nevezteti ezt a legújabb moratórium-rendeletet.

A rendeletnek az a célja, hogy a gazdasági konjunkturák soha nem próbált mai hullámzásában Neptun-szigonyával egy kis békességet teremtsen. Természetes azonban, hogy egy kézlegyintésre nem lehet tükörré simítani a köz- és magángazdasági élet háborgó felületét. A nagyvonalú és gyors intézkedéseknek állandó velejárója bizonyos elnagyoltság és elrajzolás. A harmadik moratórium-rendeletnek is megvannak ezek a természetszerű hiányai. A gyakorlat köteles tiszte már most az, hogy ezekre a hiányokra rámutasson.

A rendeletnek nagy nyersanyagából én egy eldugott kis részt szándékozom ismertetni. A 8. §-nak azokat a passzusait, amelyek a gyámpénztárakra vonatkoznak.

Időközben jelent meg a belügyminiszternek 170,291/VIIIa—1914. sz. körrendelete, mely a 8. §. idevágó részének végrehajtására vonatkozik. Vizsgáljuk előbb a moratórium-rendeletet, aztán a belügyminiszterét.

A 8. §. 3. bekezdésének szövegezése nem szabatos. Némely szükséges dolog hiányzik belőle, ami pedig benne van, abban hibák akadnak.

A bekezdés szerint a városok, községek és gyámpénztárak betéteik fölött, a fölmondási idő csekély korlátján belül, szabadon rendelkezhetnek *folyó szükségleteik fedezése végett.* Ne feledjük el tehát, hogy a rendelet világosan különböztet: 1. városok, 2. községek, 3. gyámpénztárak betéteiről szólván. Ennek megfelelően külön s egymástól függetlenül intézkedik a városok (főváros, törvényhatóság és rendezett tanácsú város), a községek (nagy- és kisközségek) s a gyámpénztárak folyó szükséglete mértékének megállapításáról. Ebben a tekintetben a városokra és községekre nézve nagy, de nem egyenletes korlátokat állít a rendelet. A székesfővárosra nézve 20,000 K-t meghaladólag a belügyminiszter határoz; 20,000 K-n alul a tanács. Nem tudni, mi okból, a többi városokra nézve már nem tesz ilyen, összegek szerinti hatásköri különböztetést. Ugyanis 20,000 K-n alul is a belügyminiszter hatáskörébe utalja a folyó szükséglet mértékének megállapítását. Holott a községekre nézve már megint disztingvál 5000 K-n felüli s aluli összegek tekintetében s az alispán, illetve a belügyminiszter megállapítási jogát mondja ki. Az utolsó mondat pedig világosan megmondja, hogy a gyámpénztárak folyó szükségleteinek mértékét az árvaszék állapítja meg. Semmi összegszerű vagy hatáskörű korlátot nem állít. Ez a rendelkezés mindenesetre a kormánynak az ország egész gyámügyi igazgatása iránt való nagy bizalmáról tesz tanúságot. De talán nem egészen indokolt az, hogy míg Budapest székesfőváros tanácsának egy 21,000 K-ás folyó szükségleti összeg megállapításáért föl kell szaladnia a belügyminisztériumba, addig Ziláltszentkeresztúr rendezett tanácsú város árvaszéke szuverén hatalommal mondhassa föl gyámpénztárának akár 300,000 K-ás betétjét is folyó szükségleteinek fedezése céljából.

Ami már most a «folyószükséglet» fogalmi körét illeti, arra nézve a gyámpénztárakat illetőleg nincs semmi kétség. De ha volna is, annak egyúttal aligha lenne gyakorlati jelentősége, mert a folyószükséglet mértékének megállapítására korlátlanul az árvaszék hivatott. Csak mellette elmenőben említem, hogy a városok és községek szempontjából már nem ilyen kétségtelen a folyószükséglet kérdése. Nem tájékoztat ugyanis a rendelet afelől, hogy mire gondol? Napi folyószükségletre, hónapira vagy a moratórium tartamára? És nem mondja meg, hogy például a 20,000 K-t meghaladó folyószükségleti összeg egy költségvetési fejezetre, címre vagy rovatra vonatkozik, avagy pedig a város valamennyi folyószükségletére?

A 8. §. 4. bekezdése a következőképen hangzik:

«A gyámpénztárban kezelt és a gyámsági vagy gondnoksági viszony megszűnése következtében esedékessé vált készpénzt csak kivételesen és csak olyan mértékben kell kifizetni, amily mértékben azt a belügyminiszter esetről-esetre megállapítja.» Előbb keressük a rendelkezés értelmét, azután az érdemét. A tömör és szükszavú fogalmazás, úgy gondolom, a gyakorlat emberei közt, sok vitát fog ébreszteni. Az értelmezést megkönnyíti az, hogy abból indulunk ki, hogy a moratórium nem parancsoló jogszabály, hanem kedvezmény az adósnak, melyet igénybe vesz, ha akar. Vagyis a mi esetünkben a gyámpénztárnak mint a vagyonnal bíró nagykorúvá lett egyének adósának a készpénzt csak a belügyminiszter által megállapított mértékben «kell» kifizetni, ha előbb megtagadta a kifizetést; de korlátlanul ki «lehet» fizetnie, ha akarja, ha pénze van rá. S ha valóban ezt kívánta kifejezni a rendelet, akkor markánsabb lett volna, ha így mondja: «.... a gyámpénztárak a készpénzszükségeket csak kivételesen kötelesek kifizetni s csak olyan mértékben stb....»

Amennyiben a rendeletnek ez a magyarázata a helytálló, akkor elvileg a gyámsági vagy gondnoksági viszony megszünte folytán esedékessé vált készpénztőkét is épen olyan korlátlan szabadságában áll kiutalványozni az árvaszékeknek mint a tartási, nevelési vagy egyéb célokra szükséges készpénzsegítségeket. De a gyámügyi igazgatás tényleges viszonyait szem előtt tartva, talán célszerűbb lett volna mindkét fajta kiutalás tekintetében már a moratórium-rendelet keretén belül liberális, de határozott korlátokat állítani, olyanképen, hogy az árvaszékek egy bizonyos összegen felül készpénzsegély és esedékessé vált készpénztőke kiutalását ne csak megtagadhassák discretionarius hatáskörben, hanem ne is legyen joguk azokat belügyminiszteri engedelem nélkül kiutalványozni. Nem szabad elfelejtenünk ugyanis, hogy az árvaszékek nem független bíróságok, hanem restauráció alá eső közigazgatási hatóságok, melyek különösen a vidéken a vezető polgárság részéről gyakran vannak kitéve burkolt és kikerülhetlen erkölcsi pressióknak. Az árvaszékek, melyeket a pártatlan intézkedések buzgalma vezet, mindenesetre hálásak lennének az őket megkötő szabályozásért.

A vidéki városoknak és községeknek különböző gazdasági viszonyait, polgáraiknak életigényeit, valamint az illető pupilláris pénzintézetek betétállományát s a székesfővárosnak minden tekintetben kimagasló arányait nagyjában figyelembe véve a következőkép gondolnám ennek a rendelkezésnek a szövegét.

«Budapest székesfőváros árvaszéke a tartási neveltetési, ruházkodási s egyéb célokra egy-egy kiskorú vagy gondnokolt gyámpénztárilag kezelt tőkepénzéből, a moratórium egész tartama alatt összesen legfölebb 2000 K-t utalványozhat saját hatáskörében. Ezen az összegen felül nem szabad utalványoznia a belügyminiszter előzetes engedelme nélkül.

Ugyanez áll a törvényhatóságok árvaszékeire és a rend. tan. városok árvaszékeire is, de azzal a különbséggel, hogy a fenti korlátozás értékhatára az előbbiekre 1000 K, az utóbbiakra pedig 400 K.

Budapest székesfőváros árvaszéke a gyámsági vagy gondnoksági viszony megszünte folytán esedékessé vált készpénzt köteles haladéktalanul kiutalványozni, ha az 200 K-t meg nem halad. Ezt meghaladó összeget 5000 K-ig saját hatáskörében kiutalhat, vagy annak kiutalását megtagadhatja; ez utóbbit csak akkor nem, ha a kiutalás mértékét a belügyminiszter esetről-esetre megállapítja, 5000 K-t meghaladó összegeket nem szabad kiutalnia; kivéve akkor, ha azt a belügyminiszter esetről-esetre elrendeli.

Ugyanez áll a törvényhatóságok árvaszékeire és a rend. tan. városok árvaszékeire is, de azzal a különbséggel, hogy a fenti korlátozások értékhatárai: az előbbiekre 100 K, 100—1000 K és 1000 K-t meghaladó összegek, az utóbbiakra 50 K 50—400 K, illetve 400 K-t meghaladó összegek.

A gyámhatósággal felruházott községek ebben a §-ban egy tekintet alá esnek a rend. tan. városok árvaszékeivel.»

Szemügyre véve már most a belügyminiszternek fönt említett végrehajtási körrendeletét, elismeréssel kell adóznunk annak világos és lendületes stílusáért, valamint a határozott őszinteségért, amellyel a moratórium-rendelet megszabta esetekben érvényesíteni szándékolt álláspontjának kifejezést adott. A kiskorúak és gondnokoltak létérdekének biztosítása mellett a pénzintézetek kimélésében rejlő gazdasági erőnek minden telhető eszközzel való megóvását tűzi ki az idevágó intézkedések legfőbb irányelvéül. Ismerve a pénzintézeteknek fontos szerepét, amelyet háború idején az állam érdekeinek szolgálatában betöltenek, tisz-

telettel kell meghajolnunk ennek a rendelkezésnek a magasabb szempontjai előtt.

A rendeletnek minden részletével ebben a rövidlélekzetű írásban nem kívánok foglalkozni. Így aztán, ha valami mellett szótlanul elmegyek, ne vétessék mulasztásnak.

Itt is sajnálattal állapítható meg, hogy a tartási, neveltetési stb. költségek kiutalása tekintetében nem állít korlátot a rendelet az árvaszékek elé, pedig mint föntiekből kitetszik, nem ártott volna. Ehelyett általánosságban a legszigorúbb takarékosságra hívja föl a gyámhatóságokat.

Természetes és igazságos az a rendelkezés, hogy a gyámhatóság alul fölszabadult egyénnek ki nem utalt tőkéje után járó összes kamatokat ki kell fizetni az illető kezéhez.

Ugyancsak méltányos a nagykorúval szemben az, hogy a gyámpénztárban visszatartott vagyon jövedelméből a gyámtartalékalap javára semmit se szabad levonni. De már kevésbé méltányos ez az intézkedés a gyámpénztárakkal szemben, amelyek a vagyonkezelést továbbra is ellátják. Tekintettel arra, hogy a tőkék visszatartása a pénzintézetek érdekében történik, ő rájuk kellene áthárítani a gyámpénztáraknak ilyen módon eleső kezelési költségeit.

A moratórium-rendelet 8. §-nak 4. bekezdését a belügyminiszter szigorúbban értelmezi, mint a föntebbi magyarázat. Mintha a végrehajtási rendelet megbánná azt a bizalmat, amit a moratórium-rendelet engedélyezett az árvaszékeknek. A végrehajtási rendelet szerint ugyanis egyetlen nagykorú egyénnek a tőkéjét se utalhatja ki az árvaszék a saját hatáskörében, hanem az érdekelt fél megokolt kérelmét hivatalból meg kell vizsgálnia s a «halaszthatatlan szükség» megállapítása esetén a kiutalás iránt fölterjesztést kell intéznie a belügyminiszterhez. Ennek a csöndes rendelkezésnek a szigorú megtartása olyan képtelenül mozgalmas következményeket von maga után, amikre bizonyára a rendelet se számított. Gondoljuk el, hogy 63 vármegyének, 27 törv. hat. és 104 rend. tan. városnak árvaszéke és gyámhatósággal fölruházott község bejelent a miniszternek minden egyes esetet, amikor teljeskorúság, nagykorúsítás, férjhezmenetel vagy a gondnokság megszűnése következtében valamely a gyámhatósága alá tartozott egyén készpénze esedékessé vált s annak egészben vagy részben való kiutalása halaszthatatlan szükségből megokolt. Ez a rendszer nemcsak nagy és gazdaságtalan munkatöbbletet jelent a belügyminisztériumnak, de a céljának sem felelhet meg. Mert a halaszthatatlan szükségen nem fog segíteni. Mert a «halaszthatatlan szükség» mint a neve mondja, azonnali és türelmetlen, az károkat okoz, pusztít és öl, de várni nem hajlandó addig, míg annak tényleges fenforgását az árvaszék hivatalból megállapítja, az erre vonatkozó tárgyalási iratokat fölterjeszti, az abban foglaltakhoz a miniszter hozzájárul, erről leiratban értesíti az árvaszéket, az árvaszék utalványoz és a gyámpénztár fizet. Ezért helyes lenne, a fönti javaslat értelmében bizonyos önálló utalványozási hatáskör engedélyezése az árvaszékeknek.

De mindezeken felül még következetlen is ez a rendelkezés, ha figyelembe vesszük azt, hogy míg a tartási, neveltetési költségekre elvileg korlátlan összegeket utalványozhat az árvaszék addig az esedékes készpénzörökségekből egy fillért sincs joga kifizetni, bármily sürgős lenne is, a belügyminiszter engedelme nélkül. Valószínű, hogy a rendeletnek ezt az Achilles-sarkát épen azok fogják kihasználni, akik tehetősebbek járatosabbak, akiket ügyvédjük felvilágosít, és a teljeskorúság vagy a férjhezmenetel előtt segély címén fognak hozzájutni készpénzük egy részéhez. A szegényebb és járatlanabb pedig várva-várt néhány koronájáért naivan csak akkor fog jelentkezni, amikor a gyámhatósági felügyelet fölötte megszűnt és akkor aztán lesz mit várni.

Végezetül rá kell mutatnom a körrendeletnek legszembeötlőbb fogyatékosságára. Ez abban áll, hogy jóllehet a rendelet valamennyi árvaszéknek szól, mégis intézkedéseinek alapjául kizárólag az egyéni gyámpénztári pénzkezelési rendszert veszi, mintha összesített pénzkezelés nem is volna. Pedig az ország első árvaszéke is ezt a modernebb pénzkezelési rendszert követi. Emellett a rendszer mellett azonban a körrendeletnek jelentékeny része nem lesz végrehajtható.

Dr. Szokola Leó.

Háború és balesetbiztosítás.*

2. A balesetbiztosítási károsszeg kifizetése.

A károsszeg kifizetése tekintetében eddig a 2. moratórium-rendelet 4. §-a volt irányadó. A balesetbiztosítási károsszeg kifizetése a 4. §. 7. pont *a)* és *d)* alpontjai alá esett (kivéve az olyan biztosítási ügyletekből eredő kárfizetési kötelezettséget, amelyek 1914. évi augusztus hó 1-e után, szóval a moratórium hatálya alatt köttettek. Ezeknél a kártalanítás teljes összegében s a KT. közönséges szabályai szerint volt kifizetendő. (L. a 2. moratórium-rendelet 1. §-át). Tehát a szorosan vett háborús vagy háború esetére is kiterjedő balesetbiztosításnál a kár bekövetkezte után a biztosító az 500 K-án aluli károsszeget teljesen, az 500 K-án felüli károsszegből pedig 500 K-át, közönséges balesetbiztosításnál pedig a 400 K-án aluli károsszeget teljesen, a 400 K-án felüli károsszegből 400 K-át kifizetni tartozott. Az 500, illetve 400 K-án felüli összeg kifizetése tekintetében a biztosító «ex «lege» halasztást nyert.

A 3. rendelet ezeket a szabályokat oda módosítja, hogy a háborús balesetbiztosítás esetében a károsszeg mindig *teljesen*, egyéb a moratórium előtt létesült balesetbiztosítások esetében pedig *500* K erejéig fizetendő ki (4. §. 7. *a)* és *b)* pont).

Kérdés azonban, hogy a károsszeg fizetésére engedett részleges halasztás hogy viszonylik a KT. 503. §. 2. bekezdésében említett nyolcnapos vagy szerződésileg kikötött határidőhöz?

A KT. 503. §-ának 2. bekezdése szerint: «A fizetés idejére nézve a felek megállapodása szolgál irányadóul. Ily megállapodás hiányában a biztosítási összeg a fizetési feltétel bekövetkeztének igazolásától számítandó nyolc nap alatt fizetendő.»

Már most előfordulhat s gyakran elő is fog fordulni az az eset, hogy a kedvezményezett a fizetési feltétel bekövetkeztét még a moratórium tartama alatt s olyan időpontban igazolja, hogy ettől fogva a nyolc nap, illetve a szerződéses kárfizetési határidő szintén még a moratórium tartama alatt eltelik. Ujból kell-eilyenkor számítani azt a határidőt a moratórium hatályvesztésének napjától, avagy a biztosító már a moratórium megszűntét követő napon tartozik a hátralékos károsszeget megfizetni?

A magam részéről az előbbi álláspontot fogadom el. Ugyanis a moratórium lényegében az egész gazdasági élet felfüggesztését jelenti. A biztosító azt a nyolc napot (illetve a szerződéses határidőt), amely a moratórium ideje alatt eltelik, elvileg a fizetés előkészítésére fel nem használhatja, a vonatkozó határidő ebből a szempontból semmi esetre sem egyenértékű a moratóriumot követő napokra eső határidővel. Álláspontom mellett analógiát szolgáltat a 2. moratórium-rendelet 3. §-a, illetve a 3. moratórium-rendelet 21. §-a is, amelyek szerint a halasztás ideje a moratórium alá eső tartozások tekintetében sem az elévülés idejébe, sem a jogok érvényesítésére vagy fentartására megállapított határidőbe nem számítható be. Adott esetben ugyan nem jogok érvényesítéséről vagy fentartásáról, hanem kötelezettségek teljesítéséről van szó, de az esetek rokonsága kézenfekvő; a moratóriumrendelet, ismétlem, a halasztás alá eső pénzbeli kötelmi viszonyoknak mintegy egész komplexumát fel akarja függeszteni s olybá tekinti a helyzetet, mintha a jelzett viszonyok tekintetében a moratórium alatt egyáltalában semmi sem történhetnék.

Külön kell foglalkoznom azzal az eshetőséggel, hogy a háború tovább tart, mint a moratórium határideje.

E tekintetben a kérdés az, van-e a háborúnak, mint ilyennek közvetlen befolyása a kárfizetés időpontjára?

Kétségtelen, hogy a háború vis majort jelenthet a biztosítóra nézve s ideiglen lehetetlenné teheti, hogy az utóbbi kártalanítás-fizetési kötelezettségének eleget tegyen. Ilyenkor a biztosító a fizetés elmulasztása által késedelembe nem esik, a tartozása csupán az akadály megszünte után válik esedékessé.

Nyomatékosan hangsúlyoznunk kell azonban, hogy a háború nem ipso facto, nem feltétlenül vis major, hanem esetről-esetre vizsgálandó, vajjon valamely konkrét háborús esemény (például ellenséges betörés a biztosító székhelyére) a teljesítést akadályozta-e? Tehát a háború ténye önmagában véve a kártalanítás fizetésének időpontját el nem halaszthatja, hanem csupán bizo-

* Bef. közl. — Az előbbi közl. l. a 40. számban.

nyos konkrét náborús események, amelyek tényleges akadályul szolgálnak.

Ha a háború in concreto mint vis major szerepel, az 503. §. 2. bekezdésében említett határidők a fentiekhez képest mindenkor az akadályozás megszűntétől számítanak s az akadályozás alatt lejártaknak soha nem tekinthetők.

3. A balesetbiztosítási díj.

A balesetbiztosítási díj tekintetében részben csupán a 2. moratórium-rendelet hatályának idejére, tehát arra az időszakra nézve merülnek fel tisztázandó kérdések, amely alatt a *3* moratórium-rendelet még hatályban nem volt (a 3. moratórium-rendelet október hó 1 én lépett hatályba, 32. §., s visszaható erővel fel nem ruháztatott), részben a 3. moratórium-rendelet hatályának idejére is.

a) A 2. moratórium-rendelet 4. §-ának 7. pontjából megállapítható, hogy a balesetbiztosítási díjak fizetése ex lege el volt halasztva (kivéve persze, ha a biztosítás 1914 augusztus 1. után létesült, l. a moratórium-rendelet 1. §-át). A rendelet szerint csupán a tűz- és jégkárbiztosítási díjak voltak fizetendők a szerződéses időpontban, míg a balesetbiztosítási díjra külön intézkedés hiányában a rendelet 1. §-a volt irányadó.

Ennek a szabálynak kettős jelentősége van: *a)* Az első díjrészlet lefizetésének elmulasztása a biztosítottat nem ejtette késedelembe, *b)* a későbbi díjrészletek lefizetésének elmulasztása pedig nem eredményezte a KT. 505. §-ának 3. pontja szerint a biztosítás hatályvesztését. (A biztosítás fizetés hiányában is hatályban maradt, v. ö. dr. Gold Simon kartárs úr «A moratórium hatása a biztosítási ügyletre» című cikkét a Kereskedelmi Jog XI. évfolyamának 16. számában.)

Ha azonban a kérdéses szabályt egybevetjük, azzal a fentemlített másik szabállyal, hogy a kártalanítási összeg kifizetése 500, illetve 400 K erejéig moratórium alá nem esett, egy fontos gyakorlati kérdésre bukkanunk.

Ugyanis a 2. moratórium-rendelet vonatkozó két rendelkezésénél fogva a biztosító a moratórium tartamára egyoldalúlag kötelezve volt. Az esetleges kártalanítást a fentemlített összegek erejéig fizetni tartozott, ellenben a díjra igényt nem tarthatott.

Kérdés már most, hogy ez az elv minden esetre a legnagyobb merevséggel keresztülviendő-e, avagy a mindjárt említendő eset szempontjából megszorítólag értelmezendő?

Arra gondolok, hogy akkor, amikor a biztosító még a 2. rendelet hatálya alatt az 500, illetve 400 K-ás részleges kártalanítási összeget kifizetni tartozott, levonhatta-e a neki járó biztosítási díjat, amely eset bizonnyal többször előfordult. Mondhatta-e a biztosító, hogy nem a teljes 500, illetve 400 K-át fizeti ki, hanem csupán azt az összeget, amely a hátralékos díj beszámítása után fenmarad?

Ha erre a kérdésre igenlőleg válaszolunk, annyiban megszorítjuk a 2. moratórium-rendelet intézkedését, hogy a díjat feltételesen a moratórium hatálya alatt is esedékessé váltnak tekintjük.

Nézetem szerint a biztosítót jogosítottnak kell tekintenünk arra, hogy az 500, illetve 400 K-ából a hátralékos biztosítási díjat levonta legyen.

Ugyanis az ellenkező felfogás a biztosítóra nézve rendkívül méltánytalan volna. A biztosítóra nézve már az is eléggé hátrányos, hogy a rendelet folytán a díjat akarata ellenére is ex lege hitelezni volt kénytelen s hogy a kártalanításfizetés alól a moratórium tartamára teljesen fel nem mentetett. Hogy ezenfelül még a díj beszedésére kínálkozó legjobb, esetleg egyedüli alkalmat is teljesen elszalasztotta legyen s kötelezettségének abban a tudatban tett legyen egyoldalúan eleget, hogy a saját követelésének esetleg majd bottal ütheti a nyomát, ezt a biztosítótól megkívánni nem lehet.

Egyébként a biztosító levonási joga a beszámításra vonatkozó, a 2. rendelet által nem érintett általános szabályokból is folyik. Hogy a 2. rendelet a beszámítás kérdését nem érintette, kitűnik annak 1. §-ából. A rendelet 1. §-a kifejezetten pénztartozások fizetéséről, tehát pénzben való lerovásról beszél s csupán erre ad halasztást. Már pedig a beszámítás nem pénzbeli lerovás, hanem jelképes kiegyenlítés, puszta számítási művelet. Legfeljebb azt az ellenvetést lehetne megkockáztatni a beszámítás általános elvei szempontjából, hogy egyoldalú beszámításnak nincsen helye, ha a beszámítandó követelés még nem járt le, már pedig épen a 2. moratórium-rendelet a biztosítási díj lefizetése tekintetében a lejáratot elhalasztotta. Ez a kifogás azonban megerőtleníthető, ha figyelembe vesszük azt az akadémikusnak látszó különböztetést a «lejárat» és az érvényesíthetés időpontja között. A 2. moratórium-rendelet nem a biztosítási díjtartozás lejáratát, vagyis megszülemlését halasztotta el, hanem csupán a követelés külön érvényesíthetésének időpontját. Maga a rendelet is azzal kezdődik, hogy: «Lejárt... pénztartozások fizetésére».

Később a 2. moratórium-rendeletet kiegészítő rendelet a beszámításra nézve tényleg minden vitát el is oszlatott, korlátlanul elismervén a beszámítási jog gyakorolhatását.

A 3. moratórium-rendelet pedig *saját* hatályossági tartamára az egész vitakérdésnek méregfogát kihúzza. Egyfelől szintén korlátlanul megengedi a beszámítási jognak a moratóriumra tekintet nélkül való gyakorolhatását (20. §.), másfelől a balesetbiztosítási díjak teljes, illetve részleges beszedésére a biztosítót a beszámítás esetén kívül is feljogosítja (4. §. 7. *e)* pont).

b) A biztosítási díj tekintetében másodsorban azt a kérdést kell tisztázni, vajjon a KT. 505. §. 3. pontjában említett 30 napos határidő mindenkor a moratórium megszűntétől veszi-e kezdetét, avagy egészben vagy részben eltelhetik a moratórium tartama alatt is?

Másszóval mindenkor a moratórium elteltét követő 30 napon belül tartozik-e a biztosított a moratórium alatt esedékessé vált díjat megfizetni, avagy a körülményekhez képest esetleg rövidebb idő alatt is?

Véleményem szerint a 30 napos határidő mindenkor a moratórium elteltétől számít. Ez az álláspont az 503. §. 2. bekezdése kapcsán mondottakkal igazolható.

c) A 2. moratórium-rendelet kivételesen szerződésszüntető hatályt tulajdonított a biztosítási díj meg nem fizetésének, t. i. abban az esetben, ha «. . . a biztosított a biztosítási díj lejáratának napját vagy a biztosítótól engedett halasztás leteltét követő 15 napon belül a biztosítóval közli (közölte), hogy a biztosítást megszüntetni kívánja vagy e határidőn belül a biztosító címére ily tartalmú levelet postára ad (adott)». Ezen intézkedés kapcsán felmerül az a kérdés, amelyet fenthivatkozott cikkében dr. Gold Simon ügyvéd úr is felvet, hogy a biztosított a 2. moratórium-rendelet 8. §-a értelmében ezen rendelet hatályossága előtt a lejárattól számítva 45 nap alatt (a KT. 505. §-ának 3. pontjánál fogva) vagy 15 nap alatt tartozott-e a biztosítót arról értesíteni, hogy a biztosítást (hitelre) fentartani nem kívánja.

Dr. Gold kartárs úr helyes megoldása szerint az értesítésre megszabott határidő 15 nap. Etekintetben teljesen elfogadom a dr. Gold úr cikkében foglalt megokolást is.

Megjegyzem azonban, hogy nézetem szerint nem kifogásolható, hogy a rendelet az értesítésre épen 15 napos s nem (összhangban a KT. 505. §-ának 3. pontjával) 30 napos határidőt szabott, mert az értesítés elküldéséhez mindenesetre kisebb «kíméleti idő» szükséges, mint az esetleges díjfizetéshez. Kiemelem továbbá, hogy kivételesen a háború ténye a 15 napos határidőt is megnyujthatta, ha t. i. a háború (pl. ellenséges betörés) folytán az értesítés elküldése lehetetlen volt. Etekintetben a KT. 468. §-ának 3. bekezdése kapcsán mondottak az irányadók.

A 3. moratórium-rendelet saját hatályának tartamára a balesetbiztosításra nézve a most szóban levő vitakérdést is kiküszöböli azáltal, hogy a balesetbiztosítási díjat csupán bizonyos esetekre s ekkor is csak *részben* helyezi moratórium alá (4. §. 7, *e)* pont). Ugyanis a moratórium alá *nem* eső díj*rész* nemfizetése is kétségkívül önmagában, a biztosítóhoz intézett értesítés *nélkül* megszünteti a biztosítást. (Ezért a rendelet 19. §-ának a KT. 505. §-ának 3. pontjára való hivatkozása nyilván téves, mert céltalan. Csupán abban a praktice képtelen esetben volna a 19. §-nak a baleset- és életbiztosítás szempontjából relevanciája, ha a biztosított a díjnak moratórium alá nem eső részét lefizeti s azután a biztosítást a díjesedékességtől *45* nap alatt mégis megszüntetni kívánja.)

d) Végül felvetődik az a kérdés is, hogy (a háború önmagában, a moratóriumtól függetlenül pl. a moratórium megszünte után) minő befolyással van a biztosítási díjra? Etekintetben utalok arra, hogy a háború a KT. 505. §-ának 3. pontja szempontjából is erőhatalmat képezhet, azonban, amiként a kártala-

nítás kérdésében, az erőhatalom tényleges fenforgása, itt is esetről esetre vizsgálandó.

III. A balesetbiztosítás megszűnése.

a) Már a fenti fejtegetésekből is kitűnik, hogy a háború vagy a háborús események folytán a már fenálló balesetbiztosítások hatályukat nem veszítik. Ezt azért kell külön is hangsúlyoznom, mert több oldalról hallottam azt a felfogást, hogy a biztosított hadbavonulása a KT. 502. §-ában említett «foglalkozásváltozás» fogalma alá vonható. Erről nézetem szerint szó sem lehet. A háborús katonáskodás ép oly kevéssé «foglalkozás», mint a béke idején teljesített katonai szolgálat s így nem eredményezheti a biztosítás megszűnését. Általában legfeljebb közvetve vezethet a háború a biztosítás megszűnésére pl. a KT. 505. §-ának 2. bekezdése alapján, ha háborús eseményekre ki nem terjedő biztosítás esetében a biztosított a háborúban életét veszti (a káresemény többé be nem következhetik) stb.

A biztosítási szerződés megszűnése szempontjából fontos még a 2. moratórium-rendeletnek már hivatkozott 8. §-a, amely az értesítési kötelesség felállításával a KT. 505. §-át átmenetileg eléggé lényegesen módosította. (Ellenben a 3. rendelet 19. §-a szempontunkból, ismétlem, tárgytalan, a 45 napos értesítési határidőnek a balesetbiztosítás tekintetében szerepe nincsen.)

b) A biztosítás megszűnésétől különbözik a biztosításból eredő igények (nem jogok!) megszűnése. Etekintetben a háborúnak szintén van jelentősége és pedig elsősorban a 2. moratórium-rendelet 3. és e 3. rendelet 21. §-ánál fogva. Ezekből a §-okból kitűnőleg a KT. 487. §-ában szabályozott egyéves elévülés a halasztás alá eső követelésekre nézve (pl. az 500 K-án felüli kártalanítás követelése) csupán a moratórium letelte után veszi kezdetét, ami annál helyesebb, mert a moratórium kapcsán a peres eljárás tárgyában keletkezett igazságügyminiszteri rendelet az utóbbiak peresítését lehetetlenné teszi.

Maga a háború a moratórium esetén kívül is az elévülés nyugvására vezethet (erőhatalom), azonban a már kifejtett elvhez képest esetről esetre vizsgálandó, vajjon az igény érvényesítése tényleg lehetetlen volt-e? *Dr. Darvai Dénes.*

Szemle.

BELFÖLD.

— **Moratórium panaszok.** A moratórium-rendeletek ellen sok panasz hallható bírói és ügyvédi körökben. A panaszok túlnyomó része azt kifogásolja, hogy a moratórium szabályozása hézagos, a kérdések hosszú sorát nyitva hagyja. Ez a támadás teljesen indokolatlan. A moratóriumot szabályozó rendelet nem mehet végig az egész jog területén és nem szabályozhatja az egész civilis jog anyagát a moratórium szempontjából.

Ez nemcsak óriási és a rendelkezésre állott rövid idő alatt megvalósíthatatlan, hanem egyúttal meddő munka lett volna, mert a moratórium fokozatos megszüntetésével a szabályozás is időről-időre lényegesen változik.

A moratórium szabályainak kodifikátorai tehát helyesen tették, hogy csak az elkerülhetlenül szükséges szabályokról gondoskodtak és a többit a judikaturára és a jogirodalomra bízták.

Alaposabb az a panasz, hogy a harmadik moratórium-rendelet egyes részei homályosak, sok kontroverziára adnak okot.

Ezen panasz alaposságát nemcsak elismerjük, hanem mi voltunk az elsők, akik e homályos részekre rámutattunk. Nem illetjük ezért szemrehányással a rendelet készítőit, mert nagyon jól ismerjük a feladatok nehézségeit, melyeket aránylag rövid idő alatt meg kellett oldaniok.

Kíméletlenül bíráltuk az igazságügyi kormány kodifikáló tevékenységét normális időben, midőn elég idő áll rendelkezésre egy-egy javaslat alapos előkészítésére, kíméletlen lesz bírálatunk, mihelyt a háborús állapottal összefüggő kodifikáció megszűnik.

A háborús állapotból folyó kérdések szabályozásánál azonban nem alkalmazhatjuk a rendes mértéket.

A moratórium szabályozásának nehézségeit bizonyítja, hogy az osztrák kormány is szeptember végén megjelent rendeletét megjelenése után igen rövid idő mulva pótrendelettel módosítani és kiegészíteni volt kénytelen. A harmadik moratórium-rendelet dicséretére válik, hogy egyik fontos kérdésben az osztrák pótrendelet a magyar szabályozáshoz való közeledést jelent.

— **Háború és büntetőjog** cím alatt értekezik dr. *Angyal* Pál egyetemi tanár a Bűnügyi Szemle utóbbi számában; a cikk most különlenyomatban is megjelent (Pécs 1914. 24 old.). Angyal nagy buzgalommal igyekszik a címben jelzett kérdést minden oldalról megvilágítani. Szó esik a kivételes intézkedéseknek (ezeknek pontos és hiánytalan felsorolását nyújtja a szerző) a büntetőjog és bűnvádi eljárás általános elveire gyakorolt módosító hatásáról, a katonaság és a bűnözés viszonyának történeti fejlődéséről, szó van a munkában az 1871-es német háború tanúságairól. Megállapítja, hogy a háború tartama alatt a kriminalitás csökken, a háború után azonban emelkedik. Emiatt szükségesnek tartja, hogy majd békekötés után a katonai parancsnokok a hazatérő legénységet intelmekkel lássák el. Tartunk azonban tőle, hogy a tanácsok kissé platonikus ellenszernek fognak bizonyulni a féktelenségnek a háborúban felébresztett érzéseivel szemben. A kriminálétiologiai vonatkozások érintésénél reprodukált statisztikai adatok nagyon tanulságosak. Meg kell említenünk még, hogy a szerző az idevágó irodalomnak ismertetésére is kiterjeszkedik, nem feledkezve meg a nemzetközi jog kiválóbb művelőinek (pl. Bluntschli, Csarada stb.) a háborúra mint nemzetközi jogviszonyra vonatkozó nézetéről sem.

— **Moratórium és kamatelévülés.** A kamat általában osztja a tőke jogi sorsát. Vannak azonban kivételek is e szabály alól, aminő pl. a kölcsön és hitelezési ügyletekből eredő szerződésileg kikötött kamatoknak három éves elévülési ideje. A harmadik moratóriumi rendelet 5. §-a szerint az 1914 augusztus 1. után lejáró ilyen kamatok moratórium alá nem esnek, viszont a rendelet 21. §-a szerint a halasztás ideje csakis a moratórium alá eső tartozásoknál nem számítható be az elévülés idejébe. Tekintettel arra, hogy a hitelező a saját és az adós érdekéből is a szerződéses kamat-követelését rendszerint a tőkével együtt szokta peresíteni, már pedig a háború és a moratórium ideje előre nem látható, ennélfogva a szerződéses kamatoknak a moratórium alatt is folyó rövidebb elévülési ideje indokul fog szolgálni a hitelezőknek arra, hogy a kamatokat a tőkétől különállóan peresítsék, vagy pedig magát a tőkét is emiatt hamarabb pereljék.

Minthogy azonban a szerződéses kamatoknak három éves elévülési ideje minden körülmények közt elegendőnek látszik, úgy az adósra, mint a hitelezőre nézve, tehát itt, a kamatelévülésnek a moratóriumban való továbbfolyása gyakorlatilag nagyobb jelentőséggel előreláthatóan nem bír. Felmerülhet azonban az a kérdés is, hogy a váltókamatoknak a viszkereseti kötelezettek elleni rövid három hónapos elévülése a moratórium alatt beáll-e. Igaz ugyan, hogy a harmadik moratóriumi rendelet 5. §-a a váltókamatok érvényesítése tekintetében a váltóösszeg érvényesítésére vonatkozólag fennálló szabályok megfelelő alkalmazását írja elő, ez a rendelkezés azonban inkább csak az érvényesítés formai előfeltételeire s kellékeire, jelesen a bemutatásra és óvásra vonatkozik, mit a 2. §-ra való hivatkozás mutat. Támogatja ezen exegézis helyességét a rendelet 21. §-a is, mely az elévülés alól csak a moratórium alá eső követeléseket veszi ki, melyek közé a váltókamatok nem tartoznak. Figyelembe veendő továbbá, hogy az óvatolás és perlés egyedül a kamatokra vonatkozóan is lehetséges, már pedig a váltótörvény 85—86. §-ai a viszkereseti igények elévülésének kezdetét az óvás, illetve a keresetkézbesítés napjára teszik. Ennélfogva jogvitának és esetleges jogvesztő magyarázatnak elejét veendő, a váltóbirtokos és a viszkereset alá vett forgató kénytelenítve láthatja magát arra, hogy egyedül a kamatokat külön peresítse, holott legtöbbször inkább volna szándéka vagy érdeke a kamat peresítésével várni addig, míg a tőke is érvényesíthető lesz.

Ezek szerint nem lenne felesleges a harmadik moratórium-rendeletnek, azaz a rendelet 5., illetőleg 21. §-ának oly kiegészítése, vagy legalább is authentikus magyarázata, hogy az 1883 : XXV. tc. 19. §-ában foglalt három éves elévülési időbe, valamint különösen a váltókamatok elévülési idejébe a tőkére engedett halasztás ideje nem számítható be. *Dr. Markó Imre.*

— **Hatáskör a gyorsított bűnvádi eljárásban** cím alatt f. évi 41. számunkban (418. l.) szólottunk arról, hogy kétely merült fel a bírói gyakorlatban az iránt, vajjon a Gybp. hatályon kívül helyezte-e azokat a jogszabályokat, amelyek szerint a Btk. második részének I., II., III. és IV. fejezete alá eső bűncselek-

mények esetében az eljárás a kir. táblák székhelyén lévő kir. törvényszékeknek kivételes hatáskörébe tartozik. Ebben a kérdésben azóta a kir. Kúriának is alkalma volt állást foglalni a koronaügyész részéről a jogegység érdekében használt perorvoslat folytán. A perorvoslat alapjául szolgált esetben a terhelt a király megsértésének vétségét a fehértemplomi kir. törvényszék területén követte el. A kir. ügyészség a temesvári kir. törvényszéknek kivételes hatáskörét vitatta. A temesvári kir. törvényszék nem állapította meg a maga hatáskörét és ehhez a felfogáshoz a temesvári kir. ítélőtábla is hozzájárult. A Kúria kimondotta, hogy a temesvári kir. ítélőtábla ezzel megsértette a törvényt, mert sem törvény, sem törvényen alapuló rendelet nem helyezte hatályon kívül az 1913 : XXXIV. tc. 4. §-ának azt a rendelkezését, amely szerint az e törvény 2. §-ában meghatározott cselekmény a kir. ítélőtáblák székhelyén működő kir. törvényszékeknek hatáskörébe tartozik. A Kúriának határozatát indokolásával együtt a Büntetőjogi Döntvénytárban legközelebb közölni fogjuk.

— **Moratórium és büntetőtörvények.** Ausztria 1881. évi s jórészt elavult törvényét az uzsoráról a napokban megjelent császári rendelettel módosította. A módosítás nagyban-egészben követi az új osztrák büntető-törvénykönyv-javaslat vonatkozó szakaszait. E fontos novella ismertetését avatottabb kezektől várom, én csak felhívni óhajtom az illetékes körök figyelmét, mennyire helyén volna nálunk, legalább miniszteri rendelettel kihágásnak minősíteni nehány oly cselekményt, mely eddig a Btk. hézagain keresztülcsúszott s ma, a súlyos gazdasági viszonyok közt kétszeresen kihívja a Btk. egyes szakaszai szigorúbb alkalmazásának, másrészt újabb törvényes rendelkezések szükségét.

Az 1883 : XXV. t.-c. 1. §-a a hitelnyerő anyagi romlását előidéző, vagy fokozó *hitel*ügyletet tekint elsősorban uzsorának. Megfeledkezik az egészen kis existenciákról, akiknél anyagi romlásról szó nem lehet s akik mégis legtöbbet szenvednek. A kisiparos, ki az anyagbeszerzéshez szükséges pár forint tőkét 2—3-szorosan kénytelen visszafizetni, a munkás, aki a kapott előleget két-háromannyi munkaidővel rójja le szorult helyzetében: az uzsora legkiáltóbb s gazdaságilag legrombolóbb fajának áldozata. A gazdag ember tékozló fiánál, aki uzsorakölcsönt pazarol el, erősebb és szigorúbb védelmet érdemel a kis existencia. A háborús viszonyok közt sajnos még gyakrabban fordulnak elő az ilyen esetek és nincs mivel védekezni ellenük.

A zsarolásnak is új és új eseteit veti fel a gazdasági élet, melyeket nem merünk még a Btk. 350. §-a alá subsummálni, mert újak és szokatlanok. Egy néhány példát a gyakorlatból. A moratórium-rendelet adta halasztás a pénzhitelezőket, különösen a pénzintézeteket érintette legközelebbről. Bár a III. rendelet 28. §-a igen energikusan hazai tiltó törvénybe ütközőnek jelent ki minden bírói intézkedést, mely a moratórium adta jogoktól az adóst megfosztaná: egyik-másik pénzhitelező, különösen bank az adós akarata kényszerítésével, vagyoni hátrány kilátásba helyezésével stb., presszionál ki adósától a moratórium és annak intenciói ellenére sokszor az adós vagyoni elerőtlenítésével, a törvényesnél szélesebb körű, nagyobb összegű teljesítést.

A moratórium-rendelet szerint 1914 aug. előtt kelt pénztartozások után csak törvényes kamat és csak két havonként fizetendő. A pénzintézetek (tisztelet a kivételnek) azzal presszionálják az adóst az 5, 6, illetve 8%-nál magasabb kamat fizetésére, vagy azzal kényszerítik *új, moratórium alá nem eső* s így súlyosabb kötelezettséget alapító (rövidebb lejárat, előzetes kamat fizetése) váltó adására, hogy különben megvonják a hitelt, felmondják a kölcsönt, — megszüntetik az üzleti összeköttetést! Ez a cselekmény a Btk. 350. §-a tényálladékát kimeríti, sőt, — a súlyos vagyoni károkozással fenyegetés a 353. §. alá is vonható.

Súlyos vagyoni kárt jelenthet a háztulajdonosra, ha kényelmes kölcsönét felmondják és a háború után — előre nem ismert — viszonyok közt, talán lehetetlen is új kölcsönt szereznie.

Súlyos vagyoni kár a kereskedőre, ha hitelét megvonják és összes kötelezettségei egyszerre esedékesek ; vagyoni kár, ha árúváltóit nem számítolják le s új intézetet kell keresnie.

A háború ezen vértelen áldozatain segíteni kell. Ha már elkövette az igazságügyi kormány a válság alatt azt a beláthatlan károkat okozó hibát, hogy utasította az ügyészségeket, miszerint 10—15%-os kamatfelszámításnál a viszonyokra tekintettel ne vállalják a vádat : utasítsa most azokat, hogy a moratóriummal ellentétes szolgáltatást erőszakosan kényszerítő hitelezőkkel szemben hivatalból is eljárhassanak, illetve a tudomásukra jutott esetekben az eljárást zsarolás miatt indítsák meg addig is, míg a fent említett osztrák rendeletet követve, az uzsoratörvény 16. §-ában védtelen hagyott kereskedelmünket jobban megóvhatjuk a gazdasági harc nem tisztességes fegyvereitől.

Dr. Kuthi Sándor.

KÜLFÖLD.

— **A hadbavonultak jogainak védelméről** rendelkező német törvény gyakorlati alkalmazására már a felsőbíróságoknak is alkalom nyílott. A peres eljárás felfüggesztését kérte a fenti törvény értelmében az egyik fél, egy közkereseti társaság perbeli képviselője, annak alapján, mert a társaság egyik beltagja hadbavonult. A' másodbíróság az elsőbíróság végzését megváltoztatva, helyt adott a kérelemnek. Indokolásában hivatkozik a főtörvényszék arra az általánosan elfogadott nézetre, amely szerint a közkereseti társaság perbeidézhető ugyan saját személyében, azonban jogi személyiséggel nem bír. A perbeli fél tehát a társaság tagjai, mint olyanok, mert a per csak ezek útján folytatható. Így azonban a halasztás megadására már akkor is elegendő ok forog fenn, ha a társtagok egyike is hadbavonult, mert a társaság már ezáltal is korlátozva van jogai érvényesítésében. Figyelembe veendő ugyanily esetben a társaknak az üzletvezetésben kifejtett rendes tevékenysége is. Az ily közkereseti társaságnak perbeengedése azonban a bizonyító eljárás keresztülvitelénél (eskükínálás stb.) is nehézségekre adna okot (Oberlandesgericht Harm. 6. N. 341/913.). Hasonló véleményen volt egy másik felsőbíróság is, midőn egy betéti társaság ügyében kérték az eljárásnak felfüggesztését annak alapján, mert a személyesen felelős tag hadiszolgálatot teljesít. A fellebbezési bíróság a járásbíróság határozatát helybenhagyta és nem tette magáévá az ellenfél perorvoslatában felhozott azt az álláspontot, amely szerint a perbeli fél maga a társaság és nem a hadiszolgálatot teljesítő természetes személy lévén, a felfüggesztés a törvény értelmében helyt nem foghat. A perorvoslattal élőnek — mondja a bíróság — a törvény betűje szerint igaza volna, azonban a rendelkezés valódi értelmét véve figyelembe, a katonai szolgálat csupán egy beltag részéről is a felfüggesztésre elegendő okul szolgált (Kammergericht, 6. W. 3758/914.).

Az adós, kinek vagyonát vagy vállalatát a f. évi aug. 8-iki birodalmi tanács rendelete értelmében felügyelet alá helyezte a bíróság, kötelezettségeinek teljesítésére irányuló kedvezőbb feltételek kieszközlése céljából a törvényes lépéseket megteheti annak dacára is, hogy a tartozások teljesítése most már csupán a felügyelők jóváhagyása mellett történhetik. (Oberlandesgericht, Braunschweig, I. Ds. Reg. 1. V. 167/4.)

— Az **«Oesterreichische Zeitschrift für Strafrecht»** a háborúval kapcsolatos anyagi büntetőjogi és perrendi, ausztriai kivételes intézkedéseket egy legutóbb megjelent külön füzetben ismerteti. Az egyes rendeletekhez Löffler tanár, a lap szerkesztője írt magyarázó jegyzeteket.

A Kuria elnöksége u. n. „Imperial" irógépet szerzett be a **YOST IRÓGÉP** r.-t.-tól. Ezen betűfaj csak a Yost irógépben kapható és rendkivüli olvashatósága miatt nagy keresletnek örvend

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat.** Egyetem-utca 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem.** I., Bérc-u. 9. (Tel. 63—96.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

könyvtára

Negyvenkilencedik évfolyam. 44. szám. Budapest, 1914 október 30.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

Tartalom. *Dr. Fodor Ármin* kir. kúriai bíró: A moratóriummal kapcsolatos új bírósági eljárási szabályok. — *Dr. Kovács Marcel* kir. táblai bíró: Észrevételek a második moratóriumi eljárási rendelethez. — *Dr. Borsodi Miklós* kir. járásbíró: «Uj eljárás» lakáskiürítésnek végrehajtásánál. — Kiegészítő-rendelet a harmadik moratórium-rendelethez. — Szemle.
Melléklet: Büntetőjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A moratóriummal kapcsolatos új bírósági eljárási szabályok.

A moratóriummal kapcsolatos bírósági eljárási szabályokat általánosságban először a f. évi augusztus hó 13-án 13,300. sz. alatt kibocsátott igazságügyminiszteri rendelet szabályozta, miután a katonai szolgálatot teljesítő személyekre nézve előzőleg az augusztus hó 1. napján 5761. sz. alatt kibocsátott összminiszteri rendelet intézkedett. A 13,300. számú igazságügyminiszteri rendelet az eljárási szabályok megállapításában az akkor a magánjogi kötelezettségek tekintetében fenállott moratórium-szabályokból indult ki. Ezóta a f. évi szeptember 30-án 7205. sz. alatt kibocsátott ú. n. harmadik moratórium-rendelet a magánjogi kötelezettségek tekintetében új szabályokat állított fel. Ennek az új szabályozásnak egyik célja a moratórium fokozatos korlátozása volt. Ennek következtében a moratóriummal kapcsolatos eljárási szabályoknak módosítása is szükségessé vált. Ezenkívül is megnyilvánult számos óhaj aziránt, hogy a korlátok, amelyek eddig a peres eljárásnak és a végrehajtásnak akadályai voltak, egyes részletekben fokozatosan csökkentessenek. Az első moratóriumrendeletek kiinduló pontja az volt, hogy az adósokat minél messzebbmenő védelemben részesítsék, őket a háború által okozott gazdasági válság közepette a megrohanás ellen biztosítsák. Ez a legnagyobb mértékben meg is történt. Most már a hitelezőkre is kell gondolni, akiknek jogos érdekét a viszonyokhoz képest szintén meg kell védeni. Ez a gondolat nyilvánul meg azokban az eljárási szabályokban is, amelyeket a moratórium következtében a polgári peres és nem-peres eljárásban szükséges szabályok megállapítása tárgyában 1914. évi október hó 23. napján 19,400/1914. sz. alatt kibocsátott új rendelet az előbbi rendelet megváltoztatásával megállapít.

Az új rendelet az eddiginél sokkal részletesebb és ennélfogva terjedelmében is megnövekedett. Maga a rendelet a szabályozás anyagát öt részre osztja. Az alábbiakban ezt a beosztást követem.

I. Peres eljárási rendelkezések.

Az eddigi 13,000. számú rendelet moratórium alá eső pénztartozás iránt a kereset megindítását egyáltalán megtiltotta. Abból indult ki, hogy olyan tartozás iránt, amelynek fizetésére az adóst jogszabálynál fogva halasztás illeti, amelyre nézve tehát a teljesítési kötelezettség még nem következett be, természetszerűleg keresetet se lehet indítani, mert hiszen az adós nincs késedelemben. Célszerűségi szempontokból már az előbbi rendelet is áttörte ezt a szabályt abban az esetben, ha a pert f. évi augusztus hó 15. napja előtt indították meg. Ebben a kivételes esetben lehetségessé tette a moratórium dacára is az adós marasztalását a moratórium utáni időre megállapítandó, későbbi teljesítési határidő kitűzésével. Már akkor is fel volt vetve a kérdés, hogy ha ez lehetséges kivételkép, akkor általában is nem kellene-e megengedni a perlést moratórium alá eső követelésekre. Ez a kérdés most, amikor a harmadik anyagi moratórium-rendelet moratórium alá eső egyes pénztartozásokra nézve részleges fizetési kötelezettséget állapított meg, még nagyobb súlylyal lépett előtérbe.

Az új eljárási rendelet az általános perlési lehetőséget moratórium alá eső pénztartozásokra most sem adja meg. Irányadó volt ebben a tekintetben, hogy azokat az adósokat, akik megszabott részletfizetési vagy kamatfizetési kötelezettségüknek pontosan eleget tesznek, nem lehet kitenni a perlés lehetőségének. Hiszen az adós azért fogja pontosanfizetni a megszabott részletet és kamatot, hogy a hitelező őt ne perelje. Az egész tőkére vagy a tőkének egy részére engedett fizetési halasztás az adósra nézve csekély értékű volna, ha őt akkor is lehetne perelni, amikor késedelem nem terheli. Figyelembe jött az is, hogy nem célszerű az elsőbíróságokat, amelyeknek személyzete ma nagyrészt katonai szolgálatot teljesít és amelyeknek nemsokára az új polgári perrendtartás életbelépésének nehézségeivel is kell megküzdeniök, a jelenlegi viszonyok között túlságosan megterhelni. Az ily megterhelés a jelenleg folyamatban levő sürgősebb természetű ügyeknek elintézését is hátráltatná.

Ha ilykép az új eljárási rendelet az általános perlési jogosultságot teljesen nem is adja meg, a perlési lehetőséget mégis annyira kiterjeszti, amennyire azt a gyakorlati szükség kívánja. Ez a kiterjesztés abban áll, hogy akkor, amikor a harmadik moratórium-rendelet értelmében a pénztartozásnak egy része vagy kamatja már nem esik moratórium alá és az adós e rész vagy kamat tekintetében nem tett eleget fizetési kötelezettségének, a hitelező keresetét ezzel együttesen az egész pénztartozásra megindíthatja. A teljesítési határidőt ilyen esetben természetesen a pénztartozásnak moratórium alá eső részére nézve csak későbbre lehet kitűzni, amikor az fizetendő lesz. Az egész követelés érvényesítése ellen ilyen esetben alig lehet helytálló okot felhozni. Nem volna indokolt ilyen esetben a hitelezőt arra kényszeríteni, hogy egy per helyett, a mindenkori fizetési határidő lejárta után újabb és újabb pereket indítson. A pereknek ily szaporítása a bíróságokat is feleslegesen terhelné és a költségeket szaporítaná. A késedelmes adós, aki kamat- vagy részletfizetési kötelezettségének nem tesz eleget, nem panaszkodhatik az egész tartozás perlése miatt, mert hiszen a teljesítési határidő megállapításában a moratórium által biztosított joga meg van védve. A rendelet arról is gondoskodik, hogyha a hitelező nem érvényesíti az egész követelést, az adós is provokálhassa az egész pénztartozás feletti döntést. Ha a hitelező keresetét csak a pénztartozásnak moratórium alá nem eső egy részére vagy kamatjára indítja, az alperes viszonkeresetet indíthat a pénztartozás fenn nem állásának bírói megállapítására anélkül, hogy a megállapítási kereset feltételeit (som. elj. 16. §.) egyébként kimutatná. A hatásköri szabályok biztosítása végett pedig a rendelet mind az adós védelmére, mind ellentétes határozatok kikerülése végett felállítja az új polgári perrendtartásban is foglalt azt a szabályt, hogy abban az esetben, ha a hitelező a pénztartozásnak csupán egy része iránt indít keresetet, a pertárgy értékének a bírói hatáskörre irányadó megállapításában a még fenálló egész követelés értéke, vagyis a lejárt követelésnek a moratórium következtében nem érvényesíthető része is irányadó, de a még le nem járt részletek figyelembe nem vétetnek. A per-

költség tekintetében ilyen perekben a bíróság az összes körülmények mérlegelésével a méltányosság szerint fog határozni.

A harmadik moratóriumi rendelet kétségeket hagyott fenn az iránt, vajjon olyan esetben, amikor az adós pénztartozásának fedezéseül váltót adott, a váltóval fedezett tartozás vagy annak egy része (egyes tartozásoknál 25 %, egyes tartozásoknál pedig havi 10 %) azonban most már a moratórium alól ki van véve, ez a moratórium alól kivett tartozás bírói úton érvényesíthető-e és mikép? Ez az eset különösen árúk eladásából származó tartozásoknál gyakori és a gyakorlatban igen nagy fontossággal bír. Abból az általánosan elfogadott felfogásból, hogy fedezeti váltó adása nem képez novatiót és nem szünteti meg az alapul fekvő ügyletből származó tartozást, az következik, hogy a hitelező ezt a pénztartozást olykép is érvényesítheti, mintha fedezeti váltót nem is kapott volna, amely esetben azonban természetesen a fedezeti váltó alapján újbóli fizetés nem követelhető. A rendelet abból a célból, hogy ebben a kérdésben minden kétséget kizárjon, kimondja, hogy a váltóval fedezett ilyen pénztartozást váltóeljárás kizárásával köztörvényi úton érvényesíteni lehet, a marasztalást azonban az ilyen perben attól a feltételtől kell függővé tenni, hogy a hitelező a teljesített fizetést a váltótörvény 39. §-a értelmében nyugtatja, vagyis részletfizetés esetében ezt a váltóra feljegyzi és az adósnak erről a váltó másolatán nyugtát ad, teljes kifizetés esetében pedig a nyugtatványozott váltót az adósnak kiadja. Ennek a feltételnek teljesítése biztosítja az adóst, hogy a fedezeti váltó alapján újbóli fizetést tőle nem követelhetnek.

Természetesen helye van váltóeljárásnak abban az esetben, ha maga a váltótartozás nem esik moratórium alá, például a f. évi augusztus 1. napja óta kiállított váltón alapuló pénztartozásra. Minthogy a biztosítási díj fedezetéül adott váltó a harmadik moratóriumi rendelet 4. §-ának 7. pontja értelmében ki van véve a moratórium alól, itt is természetesen nem áll az a szabály, hogy a tartozást csak köztörvényi úton lehet érvényesíteni, hanem az ilyen váltó a váltóeljárás útján érvényesíthető.

II. Meghagyásos eljárási rendelkezések.

Az új rendelet is fenntartja azt a szabályt, hogy 1914. évi augusztus 15-től kezdődőleg fizetési meghagyást moratórium alá eső pénztartozás tekintetében kibocsátani nem lehet. Ha tehát a pénztartozás egészében a moratórium alól ki van véve, ennek behajtására fizetési meghagyásos eljárásnak van helye. Ha azonban a követelésnek csak egy része van a moratórium alól kivéve, a követelés csakis kereset útján érvényesíthető.

Nehezebb volt azonban annak a kérdésnek eldöntése, hogy a moratórium alá eső váltó kamatja, amely a harmadik moratóriumi rendelet értelmében nem esik halasztás alá, mikép legyen érvényesíthető. A főnehézség abban van, hogy a hitelező sok esetben nincs az eredeti váltó birtokában és azt keresetéhez nem csatolhatja. A váltókeresetnek egyik lényeges feltétele az eredeti váltó bemutatása, mert enélkül az alperesnek váltókifogásai sok esetben nem bírálhatók meg. Egyébként is aggályos váltóeljárást és különösen sommás váltóeljárást megengedni az eredeti váltó bemutatása nélkül. A kamatoknak köztörvényi úton való érvényesítése azonban szintén alig vihető keresztül. A kamatok iránti perben az adós megteheti mindazokat a kifogásokat, amelyeket a váltóperben érvényesíthetne. Az eredeti váltóra tehát itt is szükség lehet. Nem kisebb nehézség volna a hatáskör kérdésének szabályozása is, mert például alig volna megengedhető, hogy 40 K-án alóli váltókamatok a községi bíróság előtt legyenek érvényesíthetők, sőt a járásbírósági hatáskör is aggályos lehetne, miután ma az egész váltóeljárás a törvényszék hatáskörébe tartozik. Másrészről azonban az sem lehetne helyes, ha csekély kamatösszegeket köztörvényi perrel a törvényszéknél kellene érvényesíteni, két fokú fellebbvitellel a kir. ítélőtáblához és a kir. Kúriához. A hitelezőre nézve is alig bírna valami értékkel az, hogy a moratórium alá eső váltó kamatját érvényesítheti, ha erre a célra hosszadalmas köztörvényi pert kellene lefolytatnia. Mindezeknek a nehézségeknek mérlegelése után a rendelet legcélszerűbbnek tartotta, hogy ilyenkor a hitelező a kamatokat váltóeljárás útján, még pedig esetleg sommás váltóeljárás útján is érvényesíthesse olykép, hogy az eredeti váltó helyett a váltó hiteles másolatát is mellékelheti. A váltó hiteles másolata is elmaradhat, ha a kamatfizetés hiánya miatt felvett óvás csatolva van, minthogy az óvásnak tartalmaznia kell a váltó másolatát. Ezen kívül az osztrák-magyar banknak a váltómásolatra vezetett tanúsítása is pótolja a váltómásolat hitelesítését, ami az osztrák-magyar banknál leszámítolt váltók tekintetében megkönnyíti a kamatok érvényesítését. Természetesen a másolat alapján megindított váltóperben is számolnia kell a felperesnek azzal, hogy az eredeti váltót abban az esetben, ha arra az alperes kifogásai következtében szükség lesz, a bíróság rendelkezésére bocsátani, vagy az eljárás céljára hozzáférhetővé tenni köteles lesz. Ezen kívül a sommás váltóeljárás szigora ellen az alperest megvédi a rendelet azzal, hogy a kamat megfizetése iránt váltómásolat alapján indított váltóperben nincs helye biztosítási végrehajtásnak azon az alapon, hogy a sommás végzés ellen kifogást adtak be.

III. Végrehajtási eljárási rendelkezések.

A végrehajtási eljárásra vonatkozó rendelkezések lényegileg ugyanazon az alapon állanak, mint az előbbi rendeletben. Az általános elv tehát az, hogy moratórium alá eső követelés tekintetében sem biztosítási, sem kielégítési végrehajtást elrendelni és foganatosítani nem lehet, továbbá mindennemű követelés tekintetében, akkor is, ha az moratórium alá nem esik, ingatlanokra általában árverés nem foganatosítható, ingókra pedig csak kivételesen.

Az elvi álláspont fenntartása mellett azonban az új rendelet több részletintézkedést tartalmaz, amelyek az előbbi rendelettől eltérnek és a végrehajtási eljárás lefolytatásának tilalmát egyes pontokon áttörik.

A moratórium célja az, hogy az adóst a gazdasági viszonyokban beállott súlyos helyzet következtében megkíméljük attól, hogy vagyonából fizetéseket teljesítsen. Ha azonban bizonyos összegek már is kikerültek az adós rendelkezéséből, bírói letétben vannak, akkor az adósra nézve semmiféle hátránnyal nem jár az, ha ezek az összegek a hitelező kezébe jutnak, ahelyett hogy tovább is bírói letétben maradnának. Sőt az egyes esetekben az adósra nézve előnyös is lehet, mert a tartozás előbbi kiegyenlítése következtében a kamatok nem szaporodnak. Ebből folyólag már az előbbi rendelet is megengedte az 1914. évi augusztus hó 15. napja előtt foganatosított végrehajtás alapján az árverési vételár felosztását és a közpénztárból, vagy letétből felvehető követelésnek utalványozását. Az új rendelet egy lépéssel tovább megy és a moratórium alatt is megengedi kielégítési végrehajtás elrendelését vagy foganatosítását bírói letétben levő összegre, olyan, bár moratórium alá eső követelésnek kielégítésére, amelynek okából a bírói letétel megtörtént. Nehogy az ily követelésre hozott marasztaló ítéletben megállapított teljesítési határidőnek később a moratórium után beálló lejárta a végrehajtást akadályozza, a rendelet kimondja azt is, hogy ebben az esetben a kielégítési végrehajtás elrendelése, foganatosítása és a kiutalványozás tekintet nélkül a moratórium utáni teljesítési határidőre, megtörténhetik.

A gyakorlatban felmerült kétségek eloszlatására a rendelet kimondja, hogy az elsőbíróság részéről a végrehajtás tárgyában 1914 augusztus hó 15. napja előtt hozott végzés felsőbírósági elintézését, ideértve a végrehajtást elrendelő végzés helybenhagyását is, a moratórium nem gátolja. Ha tehát az elsőbíróság augusztus hó 15. napja előtt elrendelte a végrehajtást és e végzés ellen felfolyamodást adtak be, e végzés helybenhagyását nem akadályozza az az aggály, hogy a felsőbíróság ilyen esetben a moratórium dacára végrehajtást rendel el. Ugyancsak a kétségek kikerülését célozza annak a kifejezett kijelentése is, hogy a biztosítási és kielégítési végrehajtásra vonatkozó rendelkezések nem gátolják a végrehajtási zárlatnak és másnemű (pl. hagyatéki) zárlatnak elrendelését és a további zárlati eljárást.

Az ítéletben megállapított későbbi teljesítési határidő akkor sem jöhet figyelembe, ha újabb moratóriumi rendelet a követelés egy részét a moratórium alól kivette. Így lehetséges, hogy a bíróság a harmadik moratóriumi rendelet előtt áruk vételárából származó tartozás iránt indított olyan perben, amelyet 1914. évi augusztus hó 15. napja előtt indítottak, marasztaló határozatot hozott, moratórium utáni teljesítési határidővel. Minthogy a harmadik moratóriumi rendelet az ily vételártartozásnak havonkénti 10—10 százalékát a moratórium alól kiveszi, az ítéletben foglalt rendelkezés dacára a tartozásnak e része tekintetében el

kell a végrehajtást rendelni, mihelyt a harmadik moratóriumi rendeletben meghatározott teljesítési idő bekövetkezett.

Ami az árverést illeti, már említettem, hogy az új rendelet az ingókra vonatkozólag fenntartja azt az elvet, hogy árverést csak kivételesen lehet foganatosítani, ha az ingók nagy értékcsökkenés, vagy az értékkel arányban nem álló költség nélkül el nem tarthatók, vagy ha a bíróság az összes körülmények szorgos méltatásával az árverés kivételes foganatosítását kérelemre elrendelte. Ingatlanokra vonatkozólag fenntartja az új rendelet azt a szabályt, hogy a végrehajtási árverést általában a moratórium alatt nem lehet foganatosítani. Kivételt tett azonban az új rendelet az 1914 augusztus hó 15. napja előtt megtartott árverésre beadott utóajánlat tekintetében, amely utóajánlat következtében újabb árverés a moratórium alatt is megtartható. Nem volna ok, hogy abban az esetben, ha az előbbi árverésen elért vételárnál magasabb vételárat ajánlanak, a jobb eredmény kedvéért új árverés ne legyen megtartható. Rendelkezik továbbá az új rendelet arról az esetről, ha az árverési vevő az ingatlant vételi bizonyítvány alapján birtokba vette, a vételár részleteket a moratórium következtében nem fizeti és az ingatlant oly módon kezeli, hogy ez az ingatlan állagának jelentékeny sérelmét, vagy értékcsorbulását eredményezi. Minthogy az árverési vevőt a vételár tekintetében moratórium illeti meg és ellene ebből az okból a végrehajtási törvény 185. §-a alapján visszárverés nem rendelhető el, gondoskodni kellett, hogy a birtokban levő és fizetési kötelezettségét nem teljesítő árverési vevő eljárásával helyrehozhatlan károkat ne okozzon. A rendelet ennek következtében ebben az esetben bármelyik érdekelt félnek megengedi, hogy az ingatlanra zárlat elrendelését kérje.

A moratórium a külföldi bírói határozatok végrehajtása tekintetében is szükségessé tett egyes rendelkezéseket. Ezek a rendelkezések természetesen Ausztriával szemben is alkalmazást nyernek. Biztosítani kellett ugyanis honosainkat az ellen, hogy a külföldi határozatoknak megadott belföldi végrehajthatóság ne fossza meg őket a hazai moratórium-rendelet által megadott jogoktól. Megtörténhetnék ugyanis, hogy honosainkat külföldön oly tartozás teljesítésére köteleznék, amely nálunk moratórium alá esik. Megtörténhetnék továbbá az is, hogy kétoldalú szerződés teljesítéséből keletkezett perben honosunknak azt a kifogását, hogy a hazai moratóriumi rendelet értelmében a szerződéstől elállott (harmadik moratóriumi rendelet 13. és 14. §.), nem vették figyelembe. Mindezekre tekintettel a harmadik moratórium-rendelet kimondta, hogy minden olyan bírói intézkedést, amely az adóst a nálunk irányadó moratóriumtól, vagy az azzal kapcsolatos jogoktól akarata ellenére megfosztaná, hazai tiltó törvénybe (hazai közrendbe) ütközőnek és hazai törvény céljával ellenkezőnek kell tekinteni. Az eljárási rendelet az ilykép kimondott elvnek kimondja a következményeit és az ebbe a rendelkezésbe ütköző külföldi határozattól megvonja a végrehajthatóságot. Az eljárás tekintetében a rendelet oly szabályokat állít fel, amelyek összhangban vannak a polgári perrendtartást életbeléptető törvényben, valamint az Ausztriával kötött végrehajtási jogsegély-szerződésben foglalt szabályokkal. Ennek megfelelően a rendelet az ily külföldi bírói határozat alapján elrendelt végrehajtás ellen megadja az adósnak azt a jogot, hogy a felfolyamodáson felül 15 nap alatt kifogást is adhasson be. A bíróság a kifogás következtében a végrehajtás elrendelésének kérdésében a felek meghallgatása után határoz. Emellett a szabályozás mellett felesleges volna az úgynevezett delibationalis eljárás, amelyet mai jogunk (1881 : LX. tc. 10. §.) Ausztriával szemben úgy sem alkalmazott, az új polgári perrendtartást életbeléptető törvény pedig teljesen elejtett. A rendelet ebben a tekintetben követi a polgári perrendtartást életbeléptető törvényt és általában is kimondja, hogy a magyar bíróság külföldi bíróság megkeresésére a végrehajtás elrendelésének kérdésében a felek meghallgatása nélkül határoz. Kimondja azonban emellett a rendelet, hogy a magyar bíróság az ily végrehajtás elrendelésének feltételeit, valamint az elrendelés megtagadására szolgáló okokat hivatalból vizsgálja.

IV. Csődeljárási rendelkezések.

A csődeljárás tekintetében az újabb rendelet kiegészíti az előbbi rendelet szabályait. Az előbbi rendelet olykép szólott, hogy a moratórium tartama alatt a hitelező kérelmére csődnyítást elrendelni nem lehet és a hitelező részéről beadott kérelem tárgyában az eljárás szünetel. Ebből a rendelkezésből a bíróságok azt következtették, hogy a hitelezők részéről beadott ily kérvényeket a moratórium alatt elutasítani sem lehet. Az 1914 augusztus 15. napja előtt beadott kérelmekre megindított eljárás ilykép félbeszakadt, holott lehetséges volt a kérvények elutasításával az eljárást befejezni. Ez a felfogás a panaszlott adósra is hátrányos volt. Minthogy a rendeletnek csak az volt a célja, hogy a csőd megnyitását megakadályozza, de nem az, hogy a bíróság ne mondja ki, hogy csődnyításnak nem látja helyét, ennélfogva az új rendelet kifejezetten olykép rendelkezik, hogy a panaszlott kérelmére lehet az eljárást folytatni és ha a bíróság a csődnyításnak nem látja helyét, a kérvényeket el is utasíthatja.

V. Vegyes rendelkezések.

A vegyes rendelkezések fejezetében az új eljárási rendelet a gyakorlatban felmerült egyes kétségeket oszlat el és egyes hiányokat pótol.

Az 1914 augusztus hó 1. napján 5761. sz. a. kibocsátott rendelet értelmében az eljárás felfüggesztendő, ha a peres félnek ügyvédje a háborúban katonai szolgálatot teljesít, ez a felfüggesztés azonban kérelemre megszüntethető, ha az ellenfélnek jelentékeny sérelmével jár és az eset körülményei szerint a méltányossággal ellenkezik. Minthogy a megszüntetés körüli eljárás az előbbi rendeletben szabályozva nem volt, az új rendelet ezt a hiányt pótolja még pedig olykép, hogy oly ügyben, amelyben az ügyvédi képviselet kötelező, a fél új ügyvédnek bejelentésére felhívassék. Az új rendelet szerint továbbá katonai szolgálatot teljesítő személy elleni ügyben is megtörténhetik moratórium alá nem eső követelés kifizetése céljából közpénztárból, vagy letétből felvehető követelésnek kiutalványozása. Ez, amint azt már fent kiemeltem, az adósra nézve sem lehet hátrányos, sőt egyes esetekben előnyös. Egyebekben az új rendelet a katonai szolgálatot teljesítő személyekre vonatkozólag a bírósági eljárás tekintetében az idézett 5761. számú rendeletben megállapított szabályokat nem érinti.

Rendelkezik a rendelet arról az esetről is, ha a bíróság működése a háború következtében megszűnik. Ez természetesen csak akkor történhetik meg, ha az ellenséges haderő az ország valamely területére behatol. Az orosz ellenséges hadnak a Kárpátokon történt rövid tartamú benyomulása tette szükségessé ezt a rendelkezést. Ma már az ország egész területén egyetlen ellenséges katona sincs fegyverben. A már megtörtént betörés azonban szükségessé tette ezt a rendelkezést, amelyet különben az új polgári perrendtartás is tartalmaz, hogy ilykép a fél amiatt, mert bizonyos cselekményeket (kereset-indítás, fellebbvitel, igazolás, perújítás stb.) a bíróság működésének megszünte következtében a törvény által megszabott határidőben nem teljesíthetett, hátrányt ne szenvedjen.

A telekkönyvi előjegyzés megengedhetősége körül felmerült kétségek megszüntetése végett a rendelet kimondja, hogy a moratórium a telekkönyvi bejegyzéseket, tehát az előjegyzést is, nem akadályozza.

Fontos rendelkezést tartalmaz a rendelet arra az esetre vonatkozólag, hogy a külföldi a belföldön letétben levő értékeket, amelyekre magyar honosnak valamely joga van, külföldre ki ne vihesse. Megtörténhetik például, hogy magyar honos külföldinek zálogba ad értéktárgyakat (rendszerint értékpapirokat), amelyeket ez a külföldi hitelező belföldi pénzintézetnél saját nevén letétbe tesz. Minthogy a belföldi honost moratórium illeti, nem lehet megengedni, hogy a belföldi adós e jogának meghiúsítására a külföldi hitelező az ily értéktárgyakat külföldre vigye, és ott magát azokból kielégítse. A rendelet ennek következtében olykép rendelkezik, hogy a járásbíróság ily esetben a belföldi zálogtartónak, vagy annak, aki az ily ingóságot, mint a hitelező letéteményese őrzi, meghagyhatja, hogy további bírói rendelkezésig a letétet senkinek ki ne adja és a letétet ne értékesítse, valamint meghagyhatja azt is, hogy az ily értéktárgyakat bírói letétbe helyezze. Sőt a zálogtartó vagy a letéteményes az ily tárgyat bírói eljárás nélkül is bírói letétbe helyezheti. Ez a szabályozás különösen a pénzintézeteknél divó úgynevezett pensió-ügyletek tekintetében bír jelentőséggel.

A rendelet körében annak megalkotásánál egyéb kérdések

*

is voltak megfontolás tárgya. Különösen beható megfontolás tárgya volt az, hogy azok ellen az adósok ellen, akik a moratórium igénybe vétele mellett vagyonuk állagát a hitelezők rovására rosszhiszeműen csökkentik, kivételes biztosítási intézkedések legyenek alkalmazhatók. A rendelet mellőzte ennek a kérdésnek, valamint számos más a gyakorlatban felmerült kérdésnek szabályozását. Anélkül, hogy részletekbe kivánnék bocsátkozni, általánosságban csak arra kívánok rámutatni, hogy a rendelet mellőzni kívánt minden oly szabályozást, amely az érdekeltek egyik részében súlyosabb aggályokat támaszthatna.

Dr. Fodor Ármin.

Észrevételek a második moratóriumi eljárási rendelethez.

1. A rendelet 1. §-a fentartja az eddigi főszabályt, mely szerint moratórium alá eső pénztartozás iránt *keresetet indítani* nem lehet.

a) Kereset indítható oly tartozás iránt, mely *nem* esik a *pénztartozás* fogalma alá. Keresettel érvényesíthető a pénztartozás, ha nincs is kivéve a moratórium alól, de az ugyanazon keresettel érvényesített másnemű tartozással együtt, mint annak *járuléka* követeltetik; így például az elvont haszon az ingatlan birtoka iránti perben. Akkor is helye van keresetnek, ha az elsősorban másnemű szolgáltatásra irányul és csak *másodsorban,* vagylagosan pénzfizetésre.

b) Pénztartozás iránti pernek csak azt tekintem, amelyben a kereseti kérelem *marasztalásra* irányul. Ha tehát a kereset valamely jogviszony vagy jog fennállásának vagy fen nem állásának bírói *megállapítására* irányul (S. E. 16. §-a, Pp. 130. §-a), ennek megindítását a moratórium nem gátolja. Az, hogy a megállapítás a felperes jogállapotának biztosítására az alperessel szemben szükséges-e vagy sem, az ügy érdemére tartozik; ezt a kérdést a bíróság a keresetlevél elintézésekor nem vizsgálhatja. Megállapítási keresetekről intézkedik a rendelet 3. §-ának második bekezdése és 24. §-ának utolsóelőtti bekezdése is. Tekintettel a rendelet 12. §-ára, mely kifejezetten megengedi az árverés alapján befolyt vételárnak felosztását és a közpénztárból vagy letétből felvehető követelésnek utalványozását: a moratórium tartama alatti perelhetőség szempontjából a megállapítási keresetekkel egy tekintet alá esnek a végrehajtási törvény 119., 197. §-aiban és a csődtörvény 145. §-ában szabályozott keresetek, ha a kereseti kérelem egyedül a végrehajtási *tömegből,* illetve a csődtömegből *való kielégítésre* irányul.

c) A moratórium tartama alatt is keresettel érvényesíthetők azok a pénztartozások, melyeket a harmadik moratóriumi rendelet 4—11. §-ai *halasztás alá nem eső* pénztartozásoknak minősítenek. A tartozás eme természetének azonban már a keresetlevél tartalmából ki kell tűnnie: mert különben a keresetlevelet tárgyalás kitűzése nélkül hivatalból vissza kell utasítani.

d) A rendelet 3. §-a szerint a pénztartozásnak moratórium alá nem eső egy részével vagy kamatjával *együtt* a kereset az egész pénztartozásra — tehát a moratórium alá eső részre is — megindítható.

A keresetindítási tilalom alá nem eső követelések szabály szerint csak *köztörvényi* úton érvényesíthetők. Mégis *váltóeljárásra* — illetve a Pp. életbelépése után az ennek kilencedik címében szabályozott eljárásra — tartozik nemcsak az 1914. évi július hó 31-ike után keletkezett váltóknak, hanem általában a moratórium alá nem eső biztosítási díj fedezetéül adott váltóknak és a moratórium alá eső váltók kamatjainak érvényesítése is (rendelet 6. és 11. §-ai).

II. A harmadik moratóriumi rendelet 5. §-a az 1914. évi július hó 31. napja után lejárt, illetve lejáró vagy határozott lejárat hiányában 1914. évi augusztus hó 1. napjánál nem régibb idő óta folyó *kamatokat* a moratórium alól kiveszi. Ezeknek a kamatoknak az érvényesítését szabályozzák az eljárási rendelet 3., 5. és 11. §-ai. Kérdés, hogy itt a kamatok alatt csak a *kikötött* kamatokat, avagy a törvény alapján járó *késedelmi* kamatokat is kell-e érteni? «Határozott lejáratról» csak kikötött kamat tekintetében lehet szó; viszont nemcsak a törvényes késedelmi kamatnál, hanem a kikötött kamatnál is előfordul, hogy az határozott lejárat nélkül is bizonyos időponttól kezdve folyik. A törvényes késedelmi kamat a késedelem időpontjától (illetve a keresk. törvény 282., 283., 285. §-aiban írt időpontoktól) kezdve folyik, de a törvény nem írja elő, hogy a kamat mikor fizetendő; nincs tehát határozott lejárata. Szerződésileg is ki lehet kötni, hogy a tőke után bizonyos *időponttól kezdve* bizonyos magasságú kamat fizetendő; ezzel azonban még nincs meghatározva, hogy a kamat *mely időpontban* fizetendő. Ekkor itt is hiányzik a határozott lejárat.

Nézetem szerint abból kell kiindulni, hogy csak a szerződéses kamatot lehet a még fennálló tőkekövetelestől függetlenül, külön keresettel érvényesíteni. Ezt a szabályt ugyan épen a moratóriumról szóló anyagi és eljárási rendeletek törik át akkor, amidőn a váltó kamatjának önálló érvényesítését megengedik, holott a *váltó kamatja* nem szerződéses kamat (váltótörvény 3. §. 2. pontja és bizonyos kivétellel az új váltótörvény 5. §-a is), hanem törvényes késedelmi kamat (váltótörvény 50., 51. §-ai és az új váltótörvény 27., 47., 48. §-ai). Mégis úgy vélem, hogy a rendelet a *törvényes* kamat fogalma alá eső kamatok közül *csak* a váltókamatok önálló perlését akarja megengedni. Mert ha az ellenkező állana és mindenféle köztörvényi jogviszonyból származó törvényes késedelmi kamatok a moratórium alól kivettek és önállóan perelhetők volnának, akkor az ily törvényes késedelmi kamatok a harmadik moratóriumi rendelet 5. §-ának utolsó bekezdése és az eljárási rendelet 5. §-a szerint a késedelemtől számított két hónap után nemcsak fizetendők és nem-fizetés esetén perelhetők volnának, hanem az eljárási rendelet 3. §-a értelmében az ily kamattal együtt minden — különben moratórium alá eső — köztörvényi pénztartozást perelni lehetne, ami a gyakorlatban — különösen a ker. törvény 282., 283., 285. §-aiból kiindulva — teljesen paralizálná a moratóriumon alapuló keresetindítási tilalmat.

Ezért oda konkludálok, hogy — a váltókamatokon kívül — a moratórium alá eső pénztartozásoknak *csak kikötött* kamatai vannak a moratórium alól kivéve. És mivel az eljárási rendelet 1. §-a értelmében annak, «hogy az érvényesíteni kívánt pénztartozás moratórium alá nem esik», már a keresetlevélből ki kell tűnnie, a kamat iránt indított köztörvényi keresetre a tárgyalást — még pedig az új Pp. életbelépése után annak 141. §-a értelmében is — csak abban az esetben lehet kitűzni, ha a kamat kikötése már a *keresetlevél mellett* hitelesen igazoltatik.

III. Ha a harmadik moratóriumi rendelet értelmében a pénztartozás egy része nem esik moratórium alá (4. §. 7. b. c. d. e. f. pontjai, 4. §. 12., 13., 14. pontjai, 6., 7., 8. §-ok) és a hitelező csupán a pénztartozás egy része iránt indít keresetet, az eljárási rendelet 4. §-a szerint a *bírói hatáskör* szempontjából a pertárgy értékének a megállapításában a még fennálló egész követelés értéke vagyis a lejárt követelésnek a moratórium következtében nem érvényesíthető része is irányadó.

Ez a rendelkezés megfelel a Pp. 7. §-ának és azt célozza, hogy az a követelés, amely törvénynél fogva *törvényszéki hatáskörbe* tartozik, a moratórium által onnan el ne vonassék. Ha tehát a már lejárt és értékre való tekintet nélkül járásbírósághoz nem utalt követelés 1000 K-át (illetve a Pp. életbelépése után 2500 K-át) meghalad, de a követelésnek moratórium alá nem eső része ezt az értékhatárt nem haladja meg (például a 3000 K-át kitevő ügyvédi díjkövetelésnek 25 %-a = 750 K), ez a rész mégis a törvényszéknél, s nem a járásbíróságnál lesz perlendő. Nem vonatkozik ez a szabály oly követelésekre, melyeknél a bírói hatáskör a pertárgy értékétől független (pl. a bérkövetelések, S. E. 1. §. 5. d. pontja, Pp. 1. §. 2. b. pontja).

De az ekként megállapított érték mindig csak a bírói hatáskör és nem egyúttal a *fellebbvitel* szempontjából irányadó. Így a követelésnek 1000 K-t meg nem haladó része iránt az eljárási rendelet 4. §-a alapján a törvényszék előtt folyamatba tett perben a másodbíróság határozata ellen az 1907 : XVII. tc. 4. §-a értelmében további fellebbvitelnek nem lesz helye, dacára annak, hogy az egész lejárt követelés 1000 K-t meghalad. Ha pedig a hitelező a keresetet az eljárási rendelet 4. §-a ellenére nem a törvényszéknél, hanem a járásbíróságnál tette folyamatba és sem a járásbíróság nem utasította vissza a keresetet, sem az alperes nem emelt pergátló kifogást, a fellebbvitel szempontjából (S. E. 126. és 181. §-ai, 1907 : XVII. tc. 3. §-a, Pp. 476., 513., 521., 545. §-ai) szintén csak a perben érvényesített összeg lesz irányadó.

Megjegyzendő, hogy a rendelet 4. §-ának értékmegállapító szabálya az egyedül a *kamat iránt* indított perekre nem vonat-

kozik. A kamatok a S. E. értelmében járásbírósági eljárásra tartoznak, ha három évnél nem régibbek és a főkötelezettség törvényen, illetve perrendszerű okiraton alapszik, vagy ha különben is csak 1000 K-át meg nem haladó összegben érvényesíttetnek. A Pp. szerint a kamatok 2500 K-ig járásbírósági, azon felül pedig törvényszéki eljárásra tartoznak. A keresetbe nem vett tőke összege itt a hatáskör szempontjából mellékes.

IV. Ha az alperes a pénztartozásnak csupán moratórium alá nem eső részére vagy kamatjára irányuló keresettel szemben a pénztartozás fen nem állásának bírói megállapítása iránt a rendelet 3. §-ának második bekezdése értelmében *viszontkeresetet* indít, a fellebbviteli értékhatár szempontjából az egész pénztartozás összegét kell számításba venni (Kúria V. számú polg. döntvénye és Pp. 476. §-a).

A rendelet 3. §-ának második bekezdésében említett viszontkereset a Pp. 189. §-ában szabályozott ú. n. *incidentális megállapítási keresetnek* egyik alakja és csak az elsőbírósági eljárás folyamán remélhető (S. E. 148. §-a, Pp. 494. §-a). Ez a viszontkereset azért szükséges, mert igaz ugyan, hogy a rész vagy a kamat iránti kereset elbírálhatása végett az egész követelés fennállását ily viszontkereset nélkül is tisztába kellene hozni, de csak az ítélet *indokaiban* lehetne az egész követelést megalapító jogviszonyra hivatkozni; és ha a bíróság a rész vagy a kamat iránti követelést el is utasítaná, ez a még nem perelt részre, illetve tőkére nézve *res judicatát* nem teremtene, mert ez kereset tárgyát nem képezte (Pp. 411. §-a). Ellenben, ha a bíróság az alperes viszontkeresete folytán az egész követelést ítéletileg *fen nem állónak* mondja ki, felperes nemcsak az általa keresetbe vett rész illetve kamat tekintetében, hanem az általa még keresetbe nem vett rész, illetve tőke tekintetében is el lesz zárva attól, hogy azt a jövőben, perújítás nélkül, érvényesíthesse.

V. Nemcsak alperesnek, hanem felperesnek is módjában áll, *az egész pénztartozásra* kiható ítéletet kieszközölni, amennyiben a moratórium alá nem eső résszel vagy kamattal együtt a követelésnek moratórium alá eső részét is perelheti; csakhogy az utóbbira nézve az ítélet a rendelet 2. és 3. §-ai értelmében csak a moratórium megszünte utáni időben válhatik végrehajthatóvá.

Fizetési meghagyást azonban csak moratórium alá nem eső összegre lehet kérni, mert amennyiben a kérelem tartalmából nem tűnik ki, hogy a meghagyással érvényesíteni kívánt *egész* pénztartozás moratórium alá nem esik, úgy azt a rendelet 9. §-a értelmében vissza kell utasítani.

Csak a felperesnek van joga a moratórium alá eső részre is irányuló *marasztalási* kérelmet a keresetben előterjeszteni. Alperesnek ily joga nincs; a rendelet második bekezdésében engedett viszontkereset tárgyát csak a pénztartozás fenn nem állásának *megállapítása* képezheti; de oly tartozás megfizetésében, amelyre a kereset nem irányult, alperest saját kérelmére sem lehet marasztalni (1868: LIV. tc. 248. §-a, Pp. 394. §-a). Nyílt kérdés marad, hogy mi történjék a későbbi per *költségeivel*, ha felperes a moratórium alá eső részt nem érvényesítette a moratórium alá nem eső rész vagy kamat iránti perben, holott ezt tehette volna?

Ha felperes a moratórium alá eső részt a moratórium alá nem esővel együtt érvényesítette és a bíróság az alperest 200, illetve 1000 koronát meg nem haladó összegben, mint moratórium alá nem esőben, moratóriumra való tekintet nélkül marasztalja, az ítéletnek ez a része a S. E. 117., 169. §-ai (Pp. 415., 509. §-ai) értelmében *fellebbvitelre való tekintet nélkül* végrehajthatónak nyilvánítandó, akármennyi legyen az a másik összeg, amely az ítélet szerint csak a moratórium megszünte utáni időben lesz fizetendő.

VI. A rendelet 11. §-a szerint a moratórium alá eső *váltó kamatja* iránt indított perre a váltóeljárás szabályait azzal az eltéréssel kell alkalmazni, hogy az eredeti váltó helyett a váltó hiteles *másolatát* lehet mellékelni. Utóbbit pótolja a kamatfizetés hiánya miatt felvett óvás csatolása.

Ily keresetre a *sommás végzést*, ha annak előfeltételei egyébként fenforognak, ki kell bocsátani. Azon az alapon azonban, hogy ily sommás végzés ellen kifogást adtak be, *biztosítási végrehajtást* nem lehet elrendelni, hacsak felperes az eredeti váltót be nem csatolta. Arról, hogy *veszély alapján* a biztosítási végrehajtás elrendelhető-e, a rendelet külön nem intézkedik; de kétségtelen, hogy ennek is előfeltétele az *eredeti* váltó bemutatása.

A rendelet 3. §-ának azt az intézkedését, mely szerint a hitelező a kamattal együtt *az egész pénztartozás* iránt keresetet indíthat, a váltókamat iránti perben nem tartom alkalmazhatónak: mert a 11. §. kifejezetten *csak a kamat* iránt indított perről szól és nem hiszem, hogy a rendelet intenciója lett volna a moratórium alá eső *összes váltókat* a 3. §-ban körülírt módon perelhetőkké tenni.

A rendelet 3. §-ának második bekezdése, mely szerint az alperes a pénztartozás fen nem állásának bírói megállapítása iránt *viszontkeresetet* indíthat, a váltókamat iránti perben azért nem alkalmazható, mert az a váltóeljárás 12. §-ába ütközik; az új Pp. életbelépése után azonban a viszontkeresetnek nem lesz akadálya. Ugyanez áll azokra a keresetekre, amelyek a váltóval fedezett *biztosítási díjnak* a harmadik moratóriumi rendelet 4. §-ának 7. *e)* pontja értelmében fizetendő aránylagos része iránt az eljárási rendelet 6. §-a szerint váltóeljárás útján érvényesíttetnek.

A váltókamat iránti perben is szükségessé válhatik az *eredeti* váltó bemutatása, ha az alperes védekezése olyan, amely az eredeti váltó megtekintése, illetve csatolása nélkül el nem bírálható.

Ha az eredeti váltó a jegyzőkönyvi tárgyalás első napján nem lesz az iratok között, *a kifogások kiegészítése* (váltóeljárás 21. §-a) később is az alperesnek jogában fog állani. Különben a Pp. életbelépése után a kifogások kiegészítése épen csak annyira lesz korlátozva, mint más szóbeli perben a védekezés (Pp. 221., 222., 498. §-ai).

Az eredeti váltó *beszerzése* sokszor nehézségbe fog ütközni; ennek a következményeit a felperesnek kell viselnie. Az új Pp. a váltó beszerzését nagyon meg fogja könnyíteni; utalok a 308., 331., 344. §-oknak *a harmadik személy birtokában* lévő okiratra, illetve szemletárgyra vonatkozó intézkedéseire.

A váltókamat iránti perben hozott ítélet és a későbbi tőkeper közti viszony tekintetében utalok a IV. alatt mondottakra.

(Bef. köv.) *Dr. Kovács Marcel.*

«Új eljárás» lakáskiürítésnek végrehajtásánál.

A «Magyar Jogélet» ezidei 42. számában dr. Pongrácz Jenő ügyvéd a budapesti kir. ítélőtábla 7324/1914. sz. határozatára hivatkozva, azt állítja, hogy a jövőben a felmondási és a bérlet tárgyának visszabocsátására irányuló perekben hozott ítélet alapján elrendelt végrehajtások nem lesznek azonnal foganatosíthatók, hanem a végrehajtó tűzi ki a foganatosítás határnapját, amelyről az érdekelteket legalább nyolc nappal a határnap előtt postára teendő ajánlott levéllel értesíti. A cikkíró az idézett határozatot, mint a gyengébbek védelmére szolgálót, üdvözli, amely lehetővé teszi, hogy a bérlő még a jogerős ítélet után is 8—10 napig a lakásban maradhasson és megakadályozza, hogy váratlanul megrohanják a kilakoltatással.

Bármily tekintéllyel bírjanak is azonban a kir. ítélőtábla határozatai, ez az egyetlen — egy elsőbírói végzést helybenhagyó — határozata mégsem alkalmas arra, hogy a lakáskiürítési eljárást szabályozó 1894. évi 4873. sz. igazságügyminiszteri rendelet 9., illetőleg 13. §-án alapuló eddigi gyakorlatot megváltoztassa. A budapesti központi járásbíróság végrehajtási osztályának bírái máris megállapodtak, hogy az eddigi eljárással szakító döntés jogi álláspontját nem fogadják el, hanem az eddig vitán felül álló gyakorlatot követik továbbra is, amely szerint a végrehajtó a bíróság által a végrehajtást elrendelő végzésben megállapított időpontban, minden előzetes értesítés nélkül köteles a lakáskiürítést foganatosítani.

Az ellenkező álláspont sarkalatos tévedések folyománya, logikusan keresztülvive, abszurd eredményekre vezet s alapvető jogtételeket ignorál. Emellett nemcsak azt eredményezi, hogy a bérlő még 8—10 napig benmaradhat a lakásban, ami magában is az új bérlők szempontjából mérhetetlen zavarokat idézne elő, hanem hosszabb időre, sőt következetesen keresztülvive, örökre is megakaszthatná a kiürítést. A téves álláspontot a végrehajtási törvény 221. §-ára alapítják, amely szerint, ha a végrehajtás tárgya valamely ingatlannak birtoka és használata, a kiküldött tűzi ki a határnapot s arról a végrehajtást szenvedőt

a határnap előtt legalább nyolc nappal postára teendő ajánlott levélben értesíteni köteles.

A végrehajtási törvény 221. §-a azonban, mint ez a 220. §-ssal való egybevetésből nyilvánvaló, ingatlanokra vonatkozó dologi jogi perekben hozott ítéletekre vonatkozik, az ingatlan pernyertes tulajdonosának vagy birtokosának a birtokba való bevezetéséről intézkedik, míg a lakáskiürítésnél a bérleti viszony megszűnéséről s ennek folyományáról, a viszony megszűnéséből eredő arról a kötelemről van szó, hogy a volt bérlő a bérleményt hagyja el, azt bocsássa vissza, vagyis itt a végrehajtás tárgya nem dologi jog tárgyában hozott, hanem kötelmi jog tárgyában hozott ítélet. (Az akció nem in rem, hanem in personam irányul.) Itt nincsen szó birtokbahelyezésről, hiszen a bérbeadó birtokosi minősége kétségtelen, a bérbeadó csak az ő jogán mint bírlaló van a lakásban s a felmondás érvényessége s a bérlemény visszabocsátása iránti perekben csak a szerződés megszűnése s nem a birtoklás kérdése döntetik el s így a végrehajtásnál sem vezetnek be senkit birtokba, hanem csak a bérlőt a szerződés megszűnte okából eltávolítják. Ez az egy körülmény már maga is kizárja a végrehajtási törvény 221. §-ának alkalmazását lakáskiürítésnél. De feltéve, hogy valami képtelenül erőltetett magyarázat szerint a 221. §. lakáskiürítésekre valaha is vonatkozott volna, akkor is ma már, amikor egy későbbi törvényes jogszabály az idézett, a sommás eljárásról szóló törvény 233. §-ában adott felhatalmazás alapján kibocsátott miniszteri rendelet a lakáskiürítés végrehajtása tárgyában a végrehajtási törvény 221. §-ától eltérően rendelkezik, lehetetlen többé a végrehajtási törvény e §-ára hivatkozni.

Az idézett rendelet 9. és 13. §-ai szerint ugyanis a kiürítés határidejét és módozatait a bíróság a végrehajtást elrendelő végzésben határozza meg és pedig úgy, hogy a kiürítés a bérleti idő utolsó napját követő napon délelőtt 12 óráig történjék, ha pedig a határidő már letelt, a bérlettárgy azonnali kiürítését kell elrendelni.

Azt hiszem bizonyításra nem szorul, hogy e rendelkezés ellenkezik a végrehajtási törvény idézett rendelkezésével s így ez utóbbi alkalmazását kizárja. Ha ugyanis a lakáskiürítés időpontját a végrehajtást elrendelő végzésben a bíró állapítja meg, úgy képtelenség — s ha mégis állítják, difficile est satiram non scribere — hogy a bírói kiküldött a kiküldő végzés ignorálásával más határnapot tűzzön ki.

A tévedések láncolatában további láncszem, hogy a végrehajtást elrendelő végzés előzetesen kézbesíttetvén, az ellene beadott felfolyamodást halasztó hatályúnak tekintik a végrehajtási törvény 37. §-ának azon rendelkezése alapján, amely szerint a felfolyamodásnak a marasztalás tárgyának a végrehajtató részére való átadására halasztó hatálya van, holott kétségtelen, hogy e rendelkezés ingó dolognak a végrehajtási törvény 214—215. §-aiban szabályozott átadására vonatkozik. Hiszen lakkiürítésnél nincsen «átadás». A felfolyamodást halasztó hatályúnak tekintvén, a bérnegyed elején foganatosítandó lakkiürítést a bérnegyed közepe felé lehetne foganatosítani, de esetleg sohasem, mert a felfolyamodás elintéztetvén, új kiküldés, s ezzel új felfolyamodás jöhetne.

De a felfolyamodást halasztó hatályúnak nem tekintve is, maga a 8—10 napi késedelem is nagy zavarokat idézne elő, sértené az új bérlő jogait, aki nem költözhetnék be. Az emberséges szempontok a bírói határozat előtt érvényesüljenek, s ne a bírói határozat után, ennek csúffá tételével, s mások jogainak sérelmével. Hová lesz így az ítélet végrehajthatósága a rendelet 13. §-a alapján s hol van arra eset, hogy egy elrendelt végrehajtás foganatosítását meg lehessen akadályozni? s ez épen egy oly eljárásnál lehessen, amely halaszthatatlan természetű, s ennélfogva sürgősségi, kivételes szabályok alá esik?

Last, but not least: a Pp. 624. és 628. §-ai a lakáskiürítési végrehajtásra az idézett rendelet 9. és 13. §-aival teljesen azonosan rendelkeznek, s a Pp. az indokolásban ezt veszi létező jognak e tekintetben, nem pedig a végrehajtási törvény szerencsétlenül előrántott 221. §-át.

Ezzel talán sikerült kimutatni, hogy nem minden új álláspont jó is.

Dr. Borsodi Miklós.

A m. kir. minisztériumnak 7,968/1914. M. E. számú rendelete a 7,205/1914. M. E. számú harmadik moratóriumi rendelet kiegészítése tárgyában.

A m. kir. minisztérium a háború esetére szóló kivételes intézkedésekről alkotott 1912: LXIII. tc. 16. §-ában nyert felhatalmazás alapján a 7.205/1914. M. E. számú harmadik moratóriumi rendeletet a következő rendelkezésekkel egészíti ki:

I. A bérleti viszonyra vonatkozó rendelkezések.

1. §. Lakás vagy egyéb helyiség bérbeadója a moratóriumi rendelet fennállásának ideje alatt a részére a szerződésben, szabályrendeletben vagy más jogszabályban biztosított azt a jogot, hogy a bér nemfizetése esetére a bérletet a szerződés felbontásával vagy rendkívüli felmondással megszüntethesse, heti vagy havi bérleteknél egyáltalában nem, hosszabb tartamú bérleteknél pedig csak moratórium alá nem eső bér nemfizetése okából, és ez alapon is csak akkor gyakorolhatja, ha a bérlő a folyó bérösszegnek egy-egy hónapra eső részét minden hónap ötödik napjának elteltéig meg nem fizeti. Ez a jog azonban az illető bérleti időszak utolsó hónapjának tizedik napja után többé nem gyakorolható.

Az előbbi bekezdés rendelkezései a harmadik moratóriumi rendelet szerint moratórium alá nem eső bértartozásokat nem helyezik moratórium alá, tehát nem érintik egyebek közt a bérbeadónak azt a jogát sem, hogy ily bérkövetelését az egész bérösszeg erejéig érvényesíthesse és hogy a bérnek a lejáratkor ki nem egyenlített része után késedelmi kamatot követelhessen.

Az 1. bekezdés szabálya lakásbérlet esetében nem áll, ha a bérlő szolgálati vagy alkalmazási viszonyából kifolyóan lakpénzben részesül és a felvett lakpénzt nem fordítja a bértartozás teljesítésére.

2. §. Főbérlet esetében a főbérbeadó a bér nemfizetése okából nem szüntetheti meg a főbérlővel kötött bérleti szerződést, ha a főbérlő kimutatja, hogy a bérösszegnek hátralékos részét — rendelkezésére álló egyéb vagyon hiányában — azért nem egyenlíthette ki, mert a hátralékos bérnek megfelelő összeget az ő bérlői az őket megillető moratórium következtében nem fizették meg. Az 1. §. 2. bekezdése erre az esetre is áll.

Főbérlet e rendelet értelmében az olyan szerződés, amelynél fogva valaki (a főbérlő) több lakásból álló házat vagy a házban több lakást bérel abból a célból, hogy másnak bérbeadja.

3. §. Ha a főbérbeadó a főbérleti szerződést (2. §. 2. bekezdése) akár felmondással, akár anélkül megszünteti, e megszüntetés alapján nem követelheti a főbérlő bérlőjétől a bérben bírt helyiség visszabocsátását, hacsak oly körülmény nem forog fen, amelynek alapján ezt — figyelemmel a harmadik moratóriumi rendelet 4. §-ának 8. pontjára és a jelen rendelet 1. §-ának szabályaira — a főbérlő is követelhette volna tőle.

4. §. Ha főbérlet esetében (2. §. 2. bekezdése) a főbérlőt a bértartozásra nézve moratórium illeti meg, a főbérbeadónak törvényes zálogjoga van a főbérlőnek saját bérlője ellen fennálló bérkövetelésén; a főbérlő bérlője azonban a folyó bért mindaddig hatályosan fizetheti a főbérlő kezéhez, amíg a főbérbeadó öt ettől el nem tiltja.

Az eltiltás után a főbérbeadó a főbérlőnek saját bérlőjével szemben fennálló törvényes zálogjogát gyakorolhatja. A főbérlőnek e zálogjogról való lemondása vagy a főbérlő és az ő bérlője közötti oly megállapodás, mely e zálogjogot kizárja vagy korlátozza, a főbérbeadóval szemben hatálytalan.

E §. szabályait egyes lakásnak vagy lakásrésznek albérletbe adása esetére is megfelelően alkalmazni kell.

II. Vegyes és záró rendelkezések.

5. §. A harmadik moratóriumi rendelet 6. §-a a következő rendelkezésekkel egészíttetik ki:

A folyószámla tulajdonosa betétének kifizetését összegre való tekintet nélkül követelheti annyiban is, amennyiben hitelt érdemlően kimutatja, hogy a kifizetendő összegre

a) közcélokat szolgáló épület vagy más ily célú munkálat létesítése végett, amely épület vagy munkálat létesítését a felügyeletre hivatott kormányhatóság halaszthatatlannak jelenti ki, vagy

b) a jelen rendelet életbelépése előtt már megkezdett építkezés folytatása végett

mulhatatlanul szüksége van és az evégből szükséges összeget az arra jogosult javára utalja át. A harmadik moratóriumi rendelet 6. §-ának 6. bekezdése ide is kiterjed.

6. §. A vízrendező társulatok az általuk az 1885: XXIII. tc. 118. §-a értelmében alakított és valamely pénzintézetnél folyószámlára

vagy betéti könyvre elhelyezett árvédelmi tartalékalapokról a felmerült szükséghez képest, melyet a felügyeletre hivatott kormányhatóság állapít meg, a harmadik moratóriumi rendeletben foglalt korlátokra tekintet nélkül rendelkezhetnek.

7. §. Ez a rendelet 1914. évi október hó 28. napján lép életbe. Hatálya — amennyiben a magyar szent korona országainak egész területén hatályos törvényben szabályozott jogviszonyokra vonatkozik — Horvát-Szlavonországokra is kiterjed.

Kelt Budapesten, 1914. évi október hó 27. napján.

Gróf Tisza István s. k.,
m. kir. miniszterelnök.

A MI HALOTTAINK.

Dr. *Dömény Lajos* budapesti ügyvéd.
Dr. *Forgon Mihály* királyhelmeczi ügyvéd.
Dr. *Füredi Artur* budapesti törvényszéki jegyző.
Dr. *Tuka Viktor* kolozsvári ügyvéd.

—

— **Jogvédő irodák vagyontalanok számára** soha sem voltak még annyira szükségesek, mint most. Különösen azok a kedvezmények, melyeket a harmadik moratóriumi rendelet kiegészítéséről szóló pótrendelet a bérlőknek nyújt, csak akkor lesznek áldásosak a háború által leginkább sújtott szűk viszonyok között élő családokra, ha a főváros és a nagyobb vidéki városok a társadalom (különösen az ügyvédi kar) támogatásával sürgősen megszaporítják a már létező jogvédő és népirodákat. A moratóriumi és a kapcsolatos eljárási rendeletek útvesztőjében a jogászok is nehezen tudnak eligazodni, a laikusra nézve pedig ez a joganyag valóságos miszterium. Soha sem volt tehát a vagyontalanoknak nagyobb szükségük útbaigazításra, felvilágosításra, jogi tanácsra. A főváros évek óta foglalkozik azzal a tervvel, hogy minden kerületben útbaigazító hivatalt létesít. Nagy áldás volna a vagyontalan osztályra nézve, ha ez az intézmény most kezdené meg működését. A főváros legutóbb negyven ügyvédet nevezett ki hivatalnokká a háború tartamára. Ez a negyven ügyvéd kitűnően el tudná végezni az útbaigazító hivatalok teendőit.

— **Hol az igazság?** Egy könyvkereskedő pert indított Gy. és B. ellen külön-külön a volt IV. ker. járásbíróságnál (2356/1914. és 2365/1914. sz. a.) könyvek vételára címén. Az alperesek beismerték, hogy a megrendelő-lapot együtt és egyszerre aláírták, azonban azzal védekeztek, hogy ők kifejezetten mást rendeltek, mint ami a megrendelő-lapon áll és amit a felperes küldött. A megrendelőlapot kitöltetlenül írták alá. Tanúként Gy. B-re, B. pedig Gy-re hivatkozott. Vallomást is tettek és az elsőbíró ezen az alapon felperest mindkét alperessel szemben elutasította. A felperes fellebbezett. A fellebbezés a budapesti polgári törvényszéknél két különböző tanács elé került. Az egyik tanács (1914. III. D. 439). megváltoztatta az első ítéletet és marasztalta Gy-t, mert a szintén perelt tanút érdekeltnek, vallomását aggályosnak tartotta. A másik tanács (1914 II. D. 260) helybenhagyta az ítéletet és B.-vel szemben végleg elutasította a felperest, mondván, hogy nem lehet érdekeltnek tartani a tanút azért, mert az ügynök őt is becsapta. A per a Társadalomtudományi könyvtár vételáráért folyt. Gy. fodrász, B. városi számvevő. A törvényszék utolsó fórum az ügyben. *H. O.*

— **A büntetőtörvénykönyv reviziójának** előkészítése végett már a mult évben Angyal Pál, Bernolák Nándor, Finkey Ferenc és Edvi Illés Károly külön-külön elkészítette az általános résznek tervezetét, amelyet az igazságügyminiszter nyomtatásban is közzétett. E tervezetek tárgyában szaktanácskozmányok folytak az igazságügyminisztériumban. Egyszersmind a N. B. E. magyar csoportja is napirendjére tüzte a tervezeteket s az ott tartott előadások első sorozatát már külön kötetben is közzétette. Az egybegyűlt bírálati anyag alapul vétele mellett az igazságügyminiszter megbizásából E. *Illés* Károly új tervezetet dolgozott ki, amely nyomtatásban is megjelent s amelyből bizonyos számú példány az igazságügyminisztériumban érdeklődő jogászközönség rendelkezésére áll. Alig hihető ugyan, hogy a tervezet a mai időkben jelentőségéhez mért érdeklődésre és bírálatra számíthatna, de mégis jele az egységes tervezet közzététele annak, hogy a Btk. reviziója az eddiginél komolyabb stádiumba lépett. Óhajtanók azonban, hogy a tervezet a különös résszel együtt lehessen a kritika tárgya, mert a különös rész nem függeléke az általánosnak, hanem ép ellenkezőleg az általános rész absztrakciója a különösnek.

— **Magyar jogi írók külföldön.** Dr. *Baumgarten* Nándornak a vezérigazgatóról szóló tanulmánya, amely a részvénytársasági autokratának, ha nem is hizelgő, de találó arcképét rajzolta meg, német nyelvű átdolgozásban is megjelent a Grünhut-féle Zeitschrift für das Privat und Öffentliche Recht der Gegenwart XL. kötetében. — Dr. *Doleschall* Alfréd az «Öst. Zeitschrift für Strafrecht» utolsó füzetében «Das neue ungarische Pressgesetz» c. 46 oldalra terjedő tanulmányban ismerteti és bírálja az 1914 : XIV. tc.-et. Ismerteti a régi sajtótörvény alapelveit, megvilágítja az új sajtótörvény és az esküdtszéki törvény viszonyát, majd reátér a sajtótörvény elvi jelentőségű rendelkezéseinek bírálatára. Hogy ez a bírálat az új kódexre nem mindig végződik kedvező eredménnyel, azt talán felesleges hangsúlyozni. Meg kell azonban állapítanunk, hogy Doleschall kritikája mindvégig tisztult elméleti alapokat ural s az elismeréssel sem fukarkodik, ha a törvény arra rászolgált.

— **Moratórium és az árúváltók.** A harmadik moratórium-rendelet II. 4. §. 13. kk. értelmezése körül felmerült a kérdés, vajjon, ha az árútartozás váltóval fedezett, a váltó összege után kell-e 10—10 %-ot fizetni?

A gyakorlatban az árútartozásról adott váltó vagy fizetésül adatik kifejezetten, vagy fedezeti váltó gyanánt. Első esetben nem lehet kétség, hogy a váltó után, melynek egyedüli jogcíme a *váltó*, csak a kamatokat kell fizetni az 5. §. szerint. Fedezeti váltó esetében az árútartozás után 10 %-ot lehet követelni, ha a hitelező *egyszersmind a váltó birtokosa is*, mert a fizetést teljesítő adós természetesen kérheti, hogy a törlesztést a váltóra rávezesse a hitelező.

A gyakorlatban azonban úgy áll a dolog, hogy a fedezeti váltókat a hitelező leszámítoltatja valamelyik pénzintézetnél és a moratórium alatt az ott is marad a bank tárcájában. Már most az adós váltó nélkül nem is fizethet, mert kiteszi magát a veszélynek, hogy a moratórium után a teljes összeget behajtják tőle, vagy, hogy míg ő a tartozás 10 %-át és a kamatokat a hitelezőnek fizeti, a bank behajtja a váltó kamatait is rajta. Az árúváltók ilyen nagymérvű leszámítolása külföldön csaknem ismeretlen, nálunk a nagybani kereskedelem erre van alapítva. A vitás kérdés tehát végeredményben oda fordul: az árúhitelező birtokában van és a fedezetül (vagy kiegyenlítésül) adott váltónak? Ha igen, követelheti a 10 % törlesztést, mert csak nem juthat rosszabb helyzetbe, ha követelését a váltószigorral is biztosította.

Dr. Kuthi Sándor.

— **A 25 és 10 %-os részteljesítések?** Ezen százalékok erejéig a pénztartozásban való marasztalásnak úgy kell történnie, hogy a lejárt részletek moratóriumra való tekintet nélkül, a még lejárandók pedig a III. moratórium-rendelet értelmében lesznek teljesítendők.

Nehéz dolog azonban a részletek behajtására irányuló végrehajtás és árverés kérdéseinek szabályozása, mert ha a hitelező jogot nyer külön-külön érvényesítésére ezeknek a résztartozásoknak, akkor a költségek korlátlan viselése mellett az adósok exisztenciája feltétlenül össze fog omlani; halasztás nélkül a késedelmes adóst csak egyszeres költség terhelné, úgy meg többszörös, tehát többet veszít a vámon, mint nyerne a réven!

Kérdéses lehet, hogy az augusztus 15-ike előtt már jogerősen megítélt efféle pénztartozásoknál is külön kelljen-e kérni a végrehajtásokat és árveréseket az egyes törlesztési részletek esedékessége szerint?

Vagy az augusztus 15-ike előtt már megtörtént foglalás jogot ad-e arra, hogy mindjárt az egész követelés erejéig kitűzettessék az árverés?

Ha csak százalékok erejéig lenne árverés tartható, — a befolyt árverési vételár maradványa, felülfoglalás hiányában — kiadható-e mégis a hitelezőnek, bár arra végrehajtást a további törlesztési részletek esedékességének hiányában még nem kérhetne is, de költségkimélésből és méltányosságból a már lejárt és megítélt követelését tekintve ez mégis megengedhető lenne?

Ugyancsak kérdéses, hogy a 13,300/914. szám I. M. E. számú rendelettel alkotott ama jogszabály, mely szerint a moratórium alá eső pénztartozásban meg nem jelenés alapján történendő marasztalás esetén alperes csak a keresetlevél költségeiben marasztalandó el, érvényben van-e és mikép nyerhet alkalmazást 10 és 25 %-ban moratórium alá nem eső, de többi részében meg moratórium alá eső pénztartozásokban való marasztalásokra nézve? *Dr. Kalmár Vilmos.*

— **A második moratóriumi eljárási** rendeletben leginkább az volt meglepő a jogászvilágra nézve, amit hiába keresett benne. Mindenki várta a moratórium alá eső követelések biztosítására vonatkozó rendelkezéseket. Minthogy csődöt hitelező kérelmére nem lehet elrendelni, célszerű lett volna valamely intézmény létesítése akár a zárlat mintájára, akár más formában, mely a hitelezőket rosszhiszemű adós kijátszása ellen megvédje. Az osztrák példa mutatja, hogy ott maguk az adósok is elég sűrűn kérik az üzletfelügyelet elrendelését, mely egyaránt megvédi a hitelező és a jóhiszemű adós érdekeit. Szükség lett volna az «einstweilige Ferfügung»-hoz hasonló intézkedésre is, legalább a kirivóbb visszaélések meggátlására. Nem akarunk abba a hibába esni, melyet legutóbb épen mi kifogásoltunk, de ezúttal valóban oly hézagról van szó, melynek mielőbbi kitöltését minden érdekelt várva várja.

— **A Kereskedelmi Jog** októberi száma a következő cikkeket közli: *Dr. Schuster Rudolf:* Az iparjogvédelem és a háború. *Dr. Wittmann Mór:* Tőzsdeügyletek lebonyolítása a háború alatt. *Dr. Auer György:* Vállalatok felügyelet alá helyezése a háború idejére Németországban.

— **A Jogállam** november—decemberi kettős füzete a következő tartalommal jelent meg: *Dr. Edvi Illés Károly:* Baumgarten Izidor. — *Dr. Magyary Géza:* A harmadik moratóriumi rendelet. — *Dr. Szladits Károly:* Jegyzetek a harmadik moratóriumi rendelethez. — *Dr. Térfi Gyula:* A második moratóriumi eljárási rendelet. — *Dr. Melly Béla:* A gyámhatóságok reformja. — *Dr. Királyfi Árpád:* A nemzetközi szerződések hatálya Boszniára. — *Dr. Balkányi Kálmán:* A bosnyák moratóriumi rendelet. — *Dr. Auer György:* Moratórium és kivételes intézkedések a külföldi államokban. — *Dr. Almási Antal:* Az egyoldalú ügylet. E kettős füzet ára 6 K. Megrendelhető IV., Havas-utca 7.

— **Csongrádi Schopf Endre:** Részletes tárgymutató a polgári perrendtartásból és az életbeléptetési törvényből.

Az új polgári perrendtartás életbeléptetésével egy igen hasznos gyakorlati kézikönyvet adott szerző a jogászközönség kezébe. A perrendtartás a jogászmesterségnek épen az a területe, ahol gyors tájékozásra, «schlagfertig»-ségre leginkább van szükség és alkalom. A törvény beható ismerete mellett is nagyon érezhető a gyors útbaigazítás előnye. A könyv vezérszavakban dolgozza fel a két törvény anyagát, amely vezérszavak szerint könnyen fellelhetők a törvények vonatkozó számszerint megjelölt szakaszai. Maguk az egyes vezérszavak a gyakorlati élet ismeretével vannak kiválasztva, esetleg különböző címek alatt ismételten is felsorolva, mert az ilyen könyvek jósága, használhatósága azon múlik el, mennyire sikerült eltalálni a szerzőnek olvasói észjárását.

A 18 ívre terjedő kötet bolti ára 4 K; a budapesti bírói és ügyvédi kar tagjai azonban 2 K 80 fill. előfizetési árban megrendelhetik a szerzőnél (IX., Mátyás-u. 9., III. 17.). *B.*

— **Dr. Frigyes Béla:** Észrevételek a polgári törvénykönyv kötelmi jogi részéhez.

Józanság, világosság, gyakorlati érzék jellemzi dr. Frigyes munkáját, amely röviddel a háborús bonyodalmak előtt jelent meg és érdemtelenül vesztette el aktualitását. Kritikai megjegyzései mind figyelemre méltók és indítványai érdemesek a megfontolásra. Most nincs itt az ideje annak, hogy a könyvvel behatóbban foglalkozzunk, de azt hisszük, hogy amikor a kodifikációs törvényhozás újra felveszi munkásságát, Dr. Frigyes füzete meg fogja érni időre és értékre egyaránt viszonyítva a szót — a feltámadást. *B.*

— **A bírói és ügyvédi továbbképző tanfolyam,** amelyet a bírói és ügyészi egyesület a budapesti ügyvédi körrel együttesen az őszre tervezett, a háború miatt elmarad.

KÜLFÖLD.

— **Novella készült az ausztriai polgári törvénykönyvhöz;** az igazságügyi kormány ugyanis a kivételes állapotokról szóló törvényben foglalt meghatalmazást (14. §.) egyszersmind arra is felhasználta, hogy az ausztriai polgári törvénykönyvnek nehány már évtizedek során tapasztalt hiányát rendeleti úton kiküszöbölje. A miniszteri rendelet egy 1907. évi törvényjavaslat gondolatmenetét követi, amely javaslatot azonban a szigorú tudományos bírálat hatása alatt a kormány visszavette. A mostan életbeléptetett újítások leginkább a családi és az örökjog körében szüntetik meg a P. T. K. idejét múlt tarthatatlan rendelkezéseit. A nők jogi helyzete is kedvezőbbre fordul; lehetnek végrendeleti tanúk, gyámságra alkalmasakká tétetnek, ha a gyámolt nem is gyermekük, a házasság felbontása esetére férjnek és nőnek egyenlők a jogai a gyermek nevelésére és gondozására vonatkozóan. A törvénytelen anyának igénye van a szülési költségekre és hatheti tartásdíjra a maga számára, feltéve, hogy szűkös vagyoni helyzetben él, nem folytat erkölcstelen életet és az apaságot a törvény értelmében valószínűsíti. Reformálja a rendelet a gyámügyi igazgatást is. A gyámhatóságok, a gyámi tisztet gyakorló emberbaráti egyesületek felügyeletére társas bíróságokat, a gyámi bíróságokat szervezik. Jelentékeny újításokat léptet életbe a törvény a házasságon kívül született gyermekek javára is. Örökjogi kérdések felől is intézkedik a novella; a törvényes örökösök számát csökkenti, oly módon, hogy az örökhagyó dédszüleinél távolabbi felmenők törvényes öröklési jogát megszünteti. A házasságon kívül született gyermek sorsán az örökjog terén is javítanak, amennyiben ily gyermekek nem csupán a természetes anya, hanem az anya rokonai után is törvénynél fogva örökölnek. Változások lépnek életbe a házastársak öröklési jogára vonatkozóan is, főleg az özvegyen maradt anya javára a gyermekekkel szemben. *A.*

— **A szabadságvesztésbüntetések végrehajtásának felfüggesztéséről** császári rendelet intézkedik Ausztriában. (Birod. tvlap 207. szám.) A hat hónapot meg nem haladó szabadságvesztésbüntetés végrehajtása a háború tartamára felfüggesztendő, amennyiben az elítélt sorhadi vagy népfölkelői szolgálat teljesítésére köteles. Ha az ilyen büntetés kitöltését az elítélt már megkezdette, a végrehajtást félbe kell szakítani. A felfüggesztést és félbeszakítást hivatalból rendeli el a letartóztató intézet vezetősége, esetleg a törvényszék. Ha az elítélt távolléte családját végső nyomorba juttatná, avagy ha munkaerejére a közgazdaság szempontjából van szükség, a 6 hónál rövidebb szabadságvesztésbüntetés kitöltése három hónapnál nem hosszabb időre félbeszakítható. Az utóbbi rendelkezések csak oly elítéltekre alkalmazhatók, akiknél a bűncselekmény természete avagy az elkövetés indoka, esetleg előéletük, valószínűséget szolgáltat az iránt, hogy a szabadságolás az állam és a tulajdon biztonságára veszélyt nem hoz. *A.*

A Kuria elnöksége u. n. „Imperial" irógépet szerzett be a **YOST IRÓGÉP** r.-t.-tól. Ezen betűfaj csak a Yost irógépben kapható és rendkívüli olvashatósága miatt nagy keresletnek örvend

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat.** Egyetem-utca 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem.** I., Bérc-u. 9. (Tel. 63—96.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Negyvenkilencedik évfolyam. 45. szám. Budapest, 1914 november 6.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

Tartalom. *Buza László* jogakadémiai tanár: A repülőgépek és léghajók nemzetközi jogi helyzete a háborúban. — *Dr. Kovács Marcel* kir. táblai bíró: Észrevételek a második moratóriumi eljárási rendelethez. — *Dr. Teller Miksa* budapesti ügyvéd: A háború befolyása a szerződések teljesítésére. — *Dr. Sebestyén Samu* budapesti ügyvéd: Fedezeti váltók s a moratóriumi rendeletek. — *Dr. Cukor Gábor* budapesti ügyvéd: A moratórium és a nem annuitásos jelzálogkölcsönök. — Szemle.
Melléklet: Hiteljogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A repülőgépek és léghajók nemzetközi jogi helyzete a háborúban.

A modern háborúban igen fontos szerep jut a léghajóknak és a repülőgépeknek. A tripoliszi háború tapasztalatai, melyben az olaszok igyekeztek kihasználni minden előnyüket, kétségtelenül igazolják a légi járművek nagy jelentőségét.

Nagyon értékes szolgálatokat tesznek a repülőgépek és a léghajók elsősorban a tűzérség belövéseinek megfigyelésénél és szabályozásánál. E célra a helyhez kötött — tehát nem kormányozható-léghajók is alkalmasak. A magasból pontosan meg lehet figyelni az ágyúgolyók hatását és megfelelő jelekkel úgy irányítani a tűzérség munkáját, hogy a tüzelés a lehető legeredményesebb legyen.

Még fontosabb szerep jut a repülőgépeknek és kormányozható léghajóknak az ellenség kikémlelésénél. A kormányozható légi járművek eddig nem is sejtett mértékben teszik lehetővé az ellenséges csapatok elhelyezkedésének, erejének, mozdulatainak s az ellenséges váraknak a kikémlelését.

A tripoliszi háborúban az olaszok a repülőgépeket az ellenséges csapatokkal való érintkezésre is felhasználták. Százával dobtak le a levegőből arab nyelven szövegezett proklamációkat és győzelmi híreket, hogy az arabokat meggyőzzék a küzdelem hiábavalóságáról és hogy őket a törököktől való elpártolásra rábírják. Ez egészen új módja az ellenséggel való érintkezésnek és szinte az egyedüli eszköz arra, hogy az egyik hadviselő fél a másik állam békés polgáraival és katonáival a maga intencióit és igéreteit közölje.

Szerep jut a repülőgépeknek az ütközetekben is: bombákat és egyéb robbanószereket lehet róluk ledobni az ellenséges csapatokra és városokra. A tripoliszi háborúban erre a célra is felhasználták a repülőgépeket az olaszok. Gavotti aviatikus-hadnagy alkalmazta legelőször ezt a hadieszközt; 1911 november 1-én bombát dobott gépéről egy az aïn-zárai oázisban táborozó arab csapatra. Épen a tripoliszi háború tapasztalatai azt mutatják azonban, hogy a repülőgépekről ledobott bombáknak inkább csak morális hatásuk van.[1]

Értékes szolgálatokat teljesíthetnek a légi járművek a sebesültek érdekében is. Elsősorban a sebesültek felkutatásánál. A modern háborúban, ahol a gyalogság nagy területen szétszórva, védett helyről, szinte elrejtve tüzel az ellenségre, a sebesültek felkutatása óriási nehézségekbe ütközik.[2] A repülőgépek nagy mértékben megkönnyítik ezt a munkát, mert a csatatér felett repülőgépekről sokkal könnyebben lehet felfedezni a sebesültek rejtekhelyeit. Azok a kísérletek, melyeket az 1912-iki francia nagy hadgyakorlatok alkalmával Reymond szenátor, a «Comité national pour aviation militaire» elnöke tett e téren, fényes eredménnyel végződtek.[3] A repülőgépek tökéletesítése lehetővé fogja tenni a sebesültek elszállítására való felhasználásukat is.[4] Ismeretes, hogy a sebesülteknek a csatatérről való azonnali elszállítása ma szinte leküzdhetetlen nehézségekkel jár, pedig a legtöbbször épen ettől függ a megmentésük. Nagyon valószínű, hogy a légi járművek segítségével sikerülni fog ezt a fontos kérdést is megoldani.[5]

Ez a nagyjelentőségű szerep, amelyet a modern háborúban játszanak, természetszerűleg veti fel a kérdést, hogy mi a repülőgépek és léghajók nemzetközi jogi helyzete a háborúban?

A légi járművekre vonatkozólag a nemzetközi harcjog alig tartalmaz kifejezett rendelkezéseket. Az első hágai békekonferencia (1899.) elfogadott ugyan egy deklarációt, amely szerint tilos lövegeknek és robbanó-anyagoknak léghajókról való ledobása; de ez a tilalom csak öt évre szólt. A második hágai békekonferencia a harmadik békekonferencia berekesztésének időpontjáig, tehát szintén csak meghatározott időre megújította ezt a tilalmat; de az erről szóló deklarációt a konferencián képviselt államok egy tekintélyes része, épen a katonai nagyhatalmak: Németország, Ausztria-Magyarország, Olaszország, Franciaország, Oroszország, Japán stb. nem ratifikálta[6] s így ez a tilalom a velük folytatott háborúban azokat az államokat sem kötelezi, amelyek azt különben elfogadták.[7]

A szárazföldi háború törvényeiről és szokásairól szóló hágai egyezménynek van még egy rendelkezése, amely bár nem kifejezetten, szintén a légi járművekre vonatkozik. A 25. §. szerint tilos védtelen városokat, falvakat, lakóhelyeket és épületeket *bármiő eszközökkel* is megtámadni és bombázni. A dőlt betűkből szedett szavak az első hágai békekonferencián hozott egyezményből hiányoznak, azokat a második békekonferencia iktatta be elsősorban épen a légi járművekre való tekintettel.

Ezek a nemzetközi harcjognak a légi járművekre vonatkozó összes rendelkezései. A léghajóknak és repülőgépeknek a háborúban való nemzetközi jogi helyzetét tehát a nemzetközi jog egyéb szabályai alapján kell megoldanunk.

Az első kérdés, amelyet tisztáznunk kell, *a levegőterület nemzetközi jogi helyzete.*

Az kétségtelen, hogy a nyílt tenger feletti levegőterület épen olyan szabad és épen úgy nem tartozik hozzá egy állam terüle-

[1] A repülőgépeknek a tripoliszi háborúban való szerepére vonatkozólag lásd Revue générale de droit international public XX. kötet 1913. 533. és köv. l.

[2] *Julliot:* Avions sanitaires et conventions de la Croix-Rouge. Revue générale de droit intern. pub. XIX. kötet 689. és köv. l.

[3] Lásd a Figaro 1912 okt. 13-iki és a Revue aérienne 1912 szept. 10-iki számát.

[4] *Perret:* L'enlèvement des blessés par l'aéroplane a. L'Aéro 1912 márc. 25-iki számában.

[5] *Julliot* i. m. 692. és köv. l.

[6] A lövegeknek és robbanó-szereknek a léghajókról való ledobására vonatkozó deklarációt a következő államok ratifikálták: Északamerikai Egyesült-Államok, Belgium, Bolivia, Kína, Anglia, Haïti, Luxemburg, Norvégia, Panama, Hollandia, Portugália, Salvador, Sziám és Svájc. Tehát a konferencián képviselt 44 állam közül összesen 14. Csatlakozott a deklarációhoz Nicaragua. L. Zeitschrift für Völkerrecht. VII. kötet 1913. 385. l.

[7] *C. Kenny:* The law of the Air. Zeitschrift für Völkerrecht. IV. kötet 1910. 488. l.

téhez sem, mint az alatta fekvő tenger. A szárazföld feletti levegőterület nemzetközi jogi helyzete azonban már erősen vitatott az irodalomban.

Három nézet áll egymással szemben. Az egyik szerint, amelynek főképviselője *Fauchille*[8] s melyet 1906-iki gandi ülésén az Institut de droit international is magáévá tett,[9] a levegő egész kiterjedésében szabad. Az államokat a felettük lévő levegőterületre a droit de conservation alapján csak az a jog illeti meg, hogy megtilthatják abban a rájuk vagy polgáraik személy- és vagyonbiztonságára veszélyes cselekményeket.[10]

A másik nézet szerint a levegőterület egész kiterjedésében az alantfekvő állam területéhez tartozik; de amint a szárazföldi területét nem zárhatja el egy állam sem a többi államok polgárai elől, épen úgy a levegőterületben is meg kell engednie minden békés és az ő érdekeit nem veszélyeztető közlekedést.[11]

A harmadik nézet képviselői a tenger analógiáját veszik alapul. Eszerint a levegőterület egy ágyúlövésnyi távolságban áll, épen úgy, mint a parti tenger az alantfekvő állam fenhatósága alatt, az ezenfelül elterülő levegőréteg pedig épen olyan szabad, mint a nyílt tenger.[12]

Ez utóbbi nézet semmi esetre sem fogadható el. A levegőterület nemzetközi jogi helyzetét nem lehet a tenger analógiájára szabályozni. A tenger azért áll egy ágyúlövésnyire a parti állam fenhatósága alatt, mert ez az a zóna, amelyben a parti állam érdekeit veszélyeztető cselekmények elkövethetők. Egészen más a helyzet a levegőoszlopra nézve. Felülről az alant fekvő területre egy ágyúlövésnél sokkal nagyobb távolságból lehet az állam érdekeit veszélyeztető cselekményeket elkövetni. Ez a zóna a levegő-oszlopban nemcsak nem azonos az ágyúlövésnyi távolsággal; de egyáltalában el sem határolható, mert a levegőoszlop minden légi járművekkel még elérhető pontján hajthatók végre olyan cselekmények, amelyek az alantfekvő állam érdekeit veszélyeztetik.

Épen így nem fogadható el az a nézet sem, hogy a levegőterület egész kiterjedésében szabad. A levegőoszlop sokkal szorosabb összefüggésben áll a szárazfölddel s az ott lejátszódó események sokkal nagyobb behatással vannak az alantfekvő területre, sem hogy az állam érdekeit kielégítené, ha a levegőoszlopban csak a droit de conservation illetné meg.

A magánjogban is felmerül a kérdés, hogy meddig terjed az ingatlan tulajdonjoga a levegőoszlopban felfelé? A polgári törvénykönyvek különféleképen oldják meg ezt a kérdést: az egyik szerint a tulajdonjog az egész levegőoszlopra kiterjed, a másik szerint csak addig, ameddig a tulajdonjog gyakorlása a tulajdonosnak még érdekében van. A kérdés magánjogi megoldását természetesen nem vehetjük egyszerűen át a nemzetközi jogba, a magánjogi kodexek ide vonatkozó rendelkezései azért a nemzetközi jog szempontjából is jelentőséggel bírnak, mert világosan mutatják, hogy a levegőoszlopot minden állam szárazföldi területének a kiegészítő része gyanánt tekinti. Minden polgári törvénykönyv (a code civil 552, a német polg. törvénykönyv 905, az Optk. 297, a svájci 1907 dec. 10-iki törvény 667, a Tervezet (második szöveg) 404. §-a stb.) tartalmaz a levegőoszlop tulajdonjogára vonatkozó rendelkezéseket, már pedig minden állam csak a saját területére állapíthat meg jogi szabályokat, a törvényhozó hatalom nem terjedhet tovább, mint a területi fenségjog.

A levegőterület nemzetközi jogi helyzete a mi nézetünk szerint tehát nem vitás. Az a körülmény, hogy az államok magánjogi, sőt újabban a légi közlekedéssel és a drótnélküli távirattal kapcsolatban közjogi szabályokat is bocsátottak ki e felettük lévő levegőoszlopra vonatkozólag, világosan mutatja, hogy a levegőoszlopot az államok közös jogi meggyőződése az alantfekvő szárazföldi terület kiegészítő része gyanánt tekinti. Természetes azonban, hogy amint a szárazföldi területét nem zárhatja el az állam az idegen állampolgárok elől, épen úgy nem zárhatja el a levegőterületét sem.

A levegőterület most megállapított nemzetközi jogi helyzetéből következik, hogy *a semleges államok területe felett lévő levegőoszlop nem lehet hadioperációk színtere.* A semleges államoknak tehát nem szabad megengedniök azt, hogy levegőterületükben a hadviselő felek katonai léghajói vagy repülőgépei közlekedjenek, sőt nem szabad megengedniök azoknak a magán-léghajóknak és repülőgépeknek a közlekedését sem, amelyek a háború szolgálatában állanak: élelmiszereket vagy fegyvereket szállítanak, híreket szereznek vagy híreket továbbítanak. A semleges államoknak kötelességük, hogy semlegességük megóvása érdekében szigorú szabályok alá helyezzék a légi járművek közlekedését főleg a hadviselő államok határai mellett elterülő zónákban: engedélyhez kössék a repülőgépek felszállását, rendeljék el, hogy a repülőgépek bizonyos jeladásra kötelesek leszállani stb., mert ezeknek a szabályoknak a hiánya nem mentesíti az államot a semlegesség esetleges megsértésének következményei alól.

A hadviselő felek levegőterületén kívül természetesen a nyílt tenger feletti levegőoszlop is lehet a háború színtere.

Felmerül a kérdés, hogy *a szárazföldi vagy a tengeri háború elveit kell-e alkalmazni a légi háborúban?* Vannak, akik azon alapon, hogy itt is a hajózás egy neméről van szó, a tengeri háború elveit tartják alkalmazandóknak. Kohler szerint ez az álláspont helytelen azért, mert azokat a szabályokat kell alkalmazni, amelyek a kulturá előrehaladott állapotának inkább megfelelnek, ezek pedig nem a tengeri, hanem a szárazföldi háború szabályai.[13]

A kérdésnek ez a formulázása a mi nézetünk szerint nem helyes. Ma még csak a léghajókról és repülőgépekről, mint hadieszközökről beszélhetünk, s nem a légi háborúról, mint a háború egy önálló neméről a tengeri és szárazföldi háború mellett, s így nem lehet szó sem a tengeri, sem a szárazföldi háború jogának a maga egészében való alkalmazásáról.

A felvetett kérdésnek tulajdonképen csak a magántulajdon sérthetetlensége szempontjából van jelentősége, amely — mint ismeretes — nagyobb mértékben van biztosítva a szárazföldi, mint a tengeri háborúban. Így nem azt kell kérdeznünk, hogy a szárazföldi vagy a tengeri háború elvei alkalmazandók-e a légi háborúban, hanem azt, hogy milyen mértékben van biztosítva a légi járműveken lévő magántulajdon sérthetetlensége? Így formulázva a kérdést, feltétlenül a Kohler álláspontjához kell csatlakoznunk, mert ez van összhangban a harcjognak azzal az alapelvével, hogy az államok csak egymás ellen folytatnak háborút s nem egymás polgárai ellen. Gyakorlati jelentősége ugyan alig van e kérdésnek, mert hiszen ma még korai a légi járműveken szállított s esetleg elkobozható magántulajdon sorsáról beszélni.

Sokkal nagyobb figyelmet érdemel az a kérdés, hogy *elkobozhatók-e az ellenséges állam polgárainak magántulajdonát képező léghajók és repülőgépek?* E tekintetben nézetünk szerint az ellenséges kereskedelmi hajókra megállapított szabályok az irányadók és pedig mivel minden léghajó könnyen felhasználható a háború céljaira, azokra a kereskedelmi hajókra vonatkozó szabályokat kell alkalmazni, amelyeknek a konstrukciója mutatja, hogy hadihajóvá való átalakításra vannak szánva. Épen úgy, mint ezek a kereskedelmi hajók, az ellenséges államok magánrepülőgépei is kárpótlás kötelezettsége nélkül elkobozhatók, kivéve természetesen itt is azokat, amelyek vallásos, tudományos vagy emberbaráti célok szolgálatában állanak.

Kérdés, hogy *mi történjék azzal az ellenséges léghajóval, amely baleset folytán vagy egyéb okból kénytelen egy semleges*

[8] *Fauchille:* Le domaine aérien et le régime juridique des aérostats. Páris, 1901.

[9] Annuaire. XXI. kötet 305. l.

[10] Ezt az álláspontot képviseli Fauchille-on kívül *Gareis* (Institutionen des Völkerrechts, II. kiadás, 1901. 72. l. *Rolland:* La télégraphie sans fil et le droit des gens. Revue génér. de droit intern. pub. XIII. kötet, 1906. 58. és köv. l. *Nys:* Droit et Aérostat. Revue de droit intern. et de législation comparée. 34. kötet, 501. és köv. l.

[11] Ezen a nézeten van *Westlake* (Annuaire de l'Institut de droit international, XIX. kötet 297—98. l.), *Corsi* (u. o. 299. l.), *Meurer* (Luftschiffahrtsrecht, 1909.), *Grünwald* (Der Luftraum in rechtlicher Beziehung zu den Teilen der Erde, über denen er sich befindet. Archiv für öff. Recht. XXIV. kötet, 190—201. l.), *Meyer* (Die Erschliessung des Luftraumes in ihren rechtlichen Folgen. Frankfurt a. M. 1909.), *Kohler* (Die Luftschiffahrt im Völkerrecht. Zeitschrift für Völkerrecht, IV. kötet, 1910. 588—594. l.), *Bellenger* (La guerre aérienne et le droit international, 1912.) stb.

[12] Ezt a nézetet fogadják el *Bluntschli* (idézve *Nys*nél i. m. 518. l.), *Rivier* (Principes du droit des gens) s lényegében *Kenny* (i m.) és *Merignhac* (Lois et coutumes de la guerre sur terre) is.

[13] *Kohler* i. m. 592. l.

állam területén leszállani? Egyesek szerint a szárazföldi hadsereg analógiájára a semleges állam köteles az ilyen léghajót a háború befejezéséig visszatartani. Szerintünk helyesebb az ellenséges kereskedelmi hajók jogi helyzetére hivatkozni. Épen úgy, mint ezek, a léghajók sem kobozhatók el és nem tarthatók vissza, de viszont épen úgy, mint a hadviselő feleknek semleges kikötőbe futott hajói, ezek sem tartózkodhatnak a vis maior esetét kivéve 24 óránál tovább a semleges területen s nem használhatják fel ottani tartózkodásukat katonai erejük növelésére; élelmiszert és tüzelőanyagot csak annyit vehetnek magukhoz, amennyi feltétlenül szükséges ahhoz, hogy saját államuk területének legközelebbi pontját elérjék.[14]

A léghajók és repülőgépek szabadon alkalmazhatók a háborúban úgy hírek szerzésére és továbbítására, mint arra, hogy róluk bombákat vagy egyéb robbanószereket dobjanak le. A második hágai békekonferenciának az a deklarációja, amely ez utóbbit eltiltotta, mint fentebb láttuk, nem lett érvényes nemzetközi jogi szabály. A bombázásra általában fennálló korlátozások azonban, hogy t. i. védtelen helyeket bombázni nem szabad, hogy a bombázásnál lehetőleg kímélni kell a templomokat, kórházakat, tudományos, jótékonysági intézeteket stb. természetesen a léghajókra is vonatkoznak.

A léghajó utasai, ha az ellenség kezébe kerülnek, hadifoglyok s mint ilyenekkel kell velük bánni. Nem tekinthetők kémeknek és nem vonhatók a kémekkel egyenlő elbírálás alá akkor sem, ha hírszerzés volt is a céljuk, mert nem titkon vagy hamis ürügyek alatt szereztek információkat s így a kémkedés leglényegesebb kritériuma hiányzik.

A léghajók és repülőgépek, még ha a sebesültek és betegek szolgálatában állanak is, nem esnek a genfi konvenció rendelkezései alá. Ez csak olyan garanciák mellett történhetik meg, amelyek az ellenség számára való hírszerzés lehetőségét ezekre a hajókra nézve teljesen kizárnák. Ilyen garanciákat pedig igen nehéz létesíteni. A francia *Ligue nationale aérienne* 1912 nov. 21-iki ülésen foglalkozott ezzel a kérdéssel. *Quinton*, a liga elnöke azt javasolta, hogy a vöröskeresztes léghajó mindig az ellenséges táborban legyen köteles leszállni s azt csak a hadvezetőség engedélyével hagyhassa el. Ez a terv azonban gyakorlatilag keresztülvihetetlen azért, mert nem számol a repülőgépeknél legalább ma még gyakran előforduló balesetekkel, amelyek az előre meghatározott ponton való leszállást sokszor lehetetlenné teszik. Egy másik tervet *Julliot* terjesztett elő. Szerinte a hadviselő felektől egészen függetlenül és egységesen kellene szervezni a sebesültekről és betegekről való gondoskodást; a hadviselő felek egyikéhez sem tartozó semleges léghajókat kellene alkalmazni e célra. Azonban a gyakorlatban ez a terv is nehezen vihető keresztül s emellett nem zárja ki teljesen annak a lehetőségét, hogy az egyik hadviselő fél a vöröskeresztes léghajók révén a másikra vonatkozó információkat szerezzen.[15]

Buza László.

Észrevételek a második moratóriumi eljárási rendelethez.*

VII. A *teljesítési határidőre*, illetőleg annak kezdetére nézve a bíróság az ítéletben következőképen intézkedik:

Ha a bíróság egészben *moratórium alá eső* pénztartozásnak és járulékainak megfizetésében marasztaló határozatot hoz (ily per csak 1914. évi augusztus hó 15-éig volt indítható), akkor a teljesítési határidő az eljárási rendelet 2. §-a szerint annak az időnek a leteltét követő nappal kezdődik, amely időt a minisztériumnak a moratórium megszüntetéséről szóló rendelete fog megállapítani (moratóriumos klauzula).

Ha a pénzkövetelés akár egészben, akár csak annak keresettel érvényesített része vagy kamatja a moratórium alól ki van véve, erre nézve kimondandó, hogy a határozat moratóriumra való tekintet nélkül *végrehajtható* (eljárási rendelet 8. §-a), helyesebben: hogy a moratórium a végrehajtást nem akadályozza.

Ha a moratórium alá eső rész a moratórium alól kivett résszel, illetve kamattal *együtt* pereltetik, a bíróság az előbbire a moratóriumos klauzulát, az utóbbira pedig a végrehajtatóságot fogja kimondani.

Nem pénztartozás iránt indított perben hozott ítéletben ugyancsak célszerű lesz a moratóriumra való tekintet nélküli végrehajthatóságot kimondani, de csak a pernek ama tárgyára nézve, amely a pénztartozás fogalma alá nem esik. Ha tehát a bíróság az ingatlan birtoka iránti perben az alperest *elvont hasznok* fizetésére is kötelezi, az ítéletnek ezt a részét nem szabad végrehajthatónak kimondani, hanem erre a moratóriumos klauzula alkalmazandó és pedig azért, mert az anyagi moratóriumi rendelet az ilyfajta kár és elvont haszon iránti követeléseket nem veszi ki a moratórium alól, ezek tehát akkor is moratórium alá esnek, ha csak *járulékként* követeltetnek.

Ha a Magyarországon lefolyt per bírósága a moratóriumra való tekintet nélküli végrehajthatóságot *kifejezetten* kimondotta, a végrehajtás foganatosítása végett *megkeresett hazai bíróság* ennek a helyességét felül nem bírálhatja; erre a harmadik moratóriumi rendelet 28. §-a őt fel nem jogosítja.

Ha az elsőbíróság sem a végrehajthatóságot nem mondotta ki, sem a moratóriumos klauzulát nem alkalmazta, akkor a *felsőbirósági határozatban* kell ezirányban intézkedni, de csak a kereseti követelés ama részére nézve, mely *felülbírálás tárgyát* képezi. A *tőzsdebíróság* érdemleges ítélete elleni felfolyamodás folytán a felsőbirósági határozat nem fog ily irányban intézkedni: mert az ítéletet az érdemben felül nem bírálhatja.

VIII. Moratórium alá *nem eső* követelés iránti perben az ítéletnek a felperest vagy az alperest a *perköltségben* marasztaló része is moratóriumra való tekintet nélkül végrehajtható.

Moratórium alá *eső* követelés iránti perben az ítéletnek az *alperest* perköltségben marasztaló része a moratóriumos klauzula alá vonandó; ellenben a keresetet elutasító és *felperest* költségben marasztaló rész mindig végrehajtható.

Ha a bíróság az eljárási rendelet 2. vagy 3. §-a esetében a kereseti követelés egyes részeire nézve *különböző teljesítési határidőket* állapít meg (tehát abban az esetben is, ha részben a végrehajthatóságot, részben a moratóriumos klauzulát mondja ki), az összes körülmények mérlegelésével méltányosság szerint határoz afelől, hogy a perköltség melyik teljesítési határidőben és esetleg minő részletekben fizetendő (7. §.).

A perköltséggel egy tekintet alá esik a *fellebbviteli költség*.

A perköltségviselési kötelesség alól kivételt állapít meg a 2. §. második bekezdése. Eszerint: az 1914. évi augusztus hó 15. napja előtt indított perben, amely az alperest moratórium alá eső pénztartozás megfizetésében *meg nem jelenése alapján* marasztalja, az alperest csak az 1914. évi augusztus hó 15. napja *előtt* végzett perbeli cselekményekkel okozott költségben lehet a felperes javára elmarasztalni.

«Meg nem jelenés alapján» akkor hozatik az ítélet, ha alperes a rendes eljárásban a perfelvételi határnapot (1868:LIV. tc. 111. §-a), illetve a sommás eljárásban az első tárgyalási határnapot elmulasztja (S. E. 50. §-a). Nem alkalmazható tehát a fenti szabály, ha alperes *későbbi határnapot* mulaszt; de kiterjesztendő arra az esetre, ha alperes a követelést az első tárgyaláson védekezés és fentartás nélkül *elismeri*.

«1914. évi augusztus hó 15. napja előtt végzett perbeli cselekménnyel okozott költség» például az augusztus 15-ike előtti *perfelvétel* költsége is és mindenesetre az *ítéleti illeték*.

A végrehajtási költségekről a rendelet külön nem intézkedik. Ezekre tehát a végrehajtási törvény általános költségszabályai (27., 230. §-ok) alkalmazandók. Ha a végrehajtás a *főtárgy* erejéig folytatható, ugyanez áll a végrehajtató részére a végrehajtást szenvedő ellen megállapított költségek tekintetében is. Ha pedig a bíróság a végrehajtatót a végrehajtást szenvedő javára vagy akár a végrehajtatót, akár a végrehajtást szenvedőt harmadik személy javára, illetve a harmadik személyt a végrehajtató vagy végrehajtást szenvedő javára költségben (előterjesztési, felfolyamodási költség) marasztalja, ez a költség moratórium alá nem esik, mert ez *nem járulékos* természetű.

IX. A rendelet 12. §-a szerint moratórium alá eső követelés behajtására vagy biztosítására *kielégítési végrehajtást* vagy a végrehajtási törvény 223. és köv. §-aiban szabályozott *biztosítási végrehajtást* 1914. évi augusztus hó 15. napjától kezdve elrendelni s az előbb elrendelt ily végrehajtást foganatosítani nem lehet.

*

[14] Ugyanígy *Kenny* i. m. 487. l.

[15] Lásd Revue générale de droit intern. pub. 1913, 116. s köv. l.

* Bef. közl. — Az előbbi közl. l. a mult heti számban.

Helye van tehát a végrehajtási törvény 186., 217., 247. §-ain alapuló és a bűnügyi biztosítási végrehajtásnak.

«Az elsőbíróság részéről végrehajtás tárgyában 1914. évi augusztus hó 15. napja előtt hozott végzés felsőbírósági elintézését — ideértve a végrehajtást elrendelő végzés *helybenhagyását* is — a moratórium nem gátolja.»

Ha tehát az elsőbíróság 1914. évi augusztus hó 15-ike előtt végrehajtást rendelt el és az elrendelés az akkori szabályok szerint helyes volt, a felsőbíróság ezt a végzést nem változtathatja meg abból az okból, hogy a követelés az időközben keletkezett szabályok szerint moratórium alá esik.

Ellenben: ha az elsőbíróság 1914. évi augusztus hó 15-ike előtt *helytelenül utasította el* a végrehajtási kérvényt, a másodbíróság az elutasító végzést 1914. évi augusztus hó 15-ike után meg nem változtathatja s a végrehajtást el nem rendelheti. Ha a végrehajtató kérvényezési és felfolyamodási *költségei* ily módon *kárba is vesznek*, ez a minden téren nagy rázkódtatásokkal és veszteségekkel járó rendkívüli körülmények között nem bír jelentőséggel.

Egyébiránt esetleg az sincs kizárva, hogy a bíróság a moratórium megszünte után az ily költség utólagos megállapítása iránt intézkedhessék.

A végrehajtási tilalom nem gátolja az «*ingatlan haszonélvezetére* vezetett végrehajtási eljárásnak továbbfolytatását». Ha tehát a végrehajtási zálogjog a haszonélvezetre 1914. évi augusztus 15-ike előtt bekebeleztetett, a zár alá vétel augusztus 15-ike után is *foganatosítható*.

A «végrehajtás foganatosítása» alatt a *végrehajtási zálogjog bekebelezése* is értendő. Eszerint a telekkönyvi hatóság a moratórium alá eső követelés behajtása végett elrendelt végrehajtás esetében a végrehajtási zálogjog bekebelezését 1914. évi augusztus hó 15-ike után el nem rendelheti, bár ez a végrehajtást szenvedőre nézve jogsérelemmel és különösen a moratóriumi intézmény által megakadályozni célzott zaklatással nem is járna. De minthogy az eljárási rendelet 21. §-a szerint «a moratóriumra vonatkozó rendelkezések nem érintik a telekkönyvi nem peres ügyekre vonatkozó szabályokat» és «az a körülmény, hogy a követelés moratórium alá esik, nem akadályozza a *telekkönyvi bejegyzést*, — ideértve az előjegyzést is — amennyiben annak egyébként helye van», ebből következik, hogy a telekkönyvi hatóság, ha nem is rendeli el a végrehajtási zálogjog bekebelezését, mindenesetre a telekkönyvi rendtartás 92. §-a alapján el fogja rendelni a zálogjog *előjegyzését*. Emellett a *per feljegyzése* is elrendelhető, aminek az a joghatálya, hogy a későbbi tulajdonosváltozás a moratórium megszünte utáni végrehajtási lépéseket nem gátolhatja. A moratórium megszűnése után a végrehajtató a végrehajtást elrendelő bíróságnál kérheti, hogy a telekkönyvi hatóság a végrehajtási zálogjog bekebelezése végett újból megkerestessék.

A végrehajtási tilalom az eljárási rendelet 12. §-a szerint nem gátolja a végrehajtási törvény 237. és következő §-aiban szabályozott és másnemű *zárlat* elrendelését és a további zárlati eljárást. «Zárlat» alatt nem érthető a végrehajtási törvény 75. §-ában szabályozott szoros zár, sem pedig az ingatlan haszonélvezetének zár alá vétele. «Másnemű zárlat» például a hagyatéki és a bűnügyi zárlat. Ezenkívül a rendelet 14. §-a a *késedelmes* és az ingatlan állagát veszélyeztető *árverési vevő ellen* egy újfajta zárlatot konstituál, amely a moratórium tartama alatt el nem rendelhető *visszárverés hiányát* némileg pótolni hivatott.

A végrehajtási tilalom alól kivételt statuál a 12. §. *b)* pontja. Eszerint ha valamely — bár moratórium alá eső — követelés okából bizonyos összeg *bírói letétbe* helyeztetett, a hitelező *ezen követelés* kielégítése céljából a letéti összegre 1914. évi augusztus 15-ike után is végrehajtást kérhet; ez a végrehajtás elrendelhető, foganatosítható és a pénz kiutalványozható. *Más moratóriumos követelés* erejéig azonban a letét, illetve az abból az adósnak jutó maradvány le nem foglalható.

X. Az 5761/1914. M. E. számú rendelet az *ingatlan-árveréseket* általában betiltotta; az új rendelet 14. §-a az *utóajánlati* árveréseket a tilalom alól kiveszi.

Ingókra csak előleges árverés foganatosítható, másnemű *végrehajtási* árverés pedig csak akkor, ha a bíróság azt kérelemre és és az összes körülmények szorgos méltatásával elrendelte. A végrehajtási árveréssel egy tekintet alá esik az *értékpapiroknak* a végrehajtási törvény 121. §-ában szabályozott eladása, de nem a *kézizálognak* a 115. §. szerinti eladása.

XI. A 15. §. a harmadik moratóriumi rendelet 28. §-át, a 18. §. pedig a *katonai szolgálatot* teljesítő személyekre vonatkozó 5761/1914. M. E. számú rendelet 5. §-át van hivatva érvényre juttatni. Egyébként a 16., 18. és 19. §-ok az új Pp., illetve az azt életbeléptető törvény rendelkezéseihez hasonló intézkedéseket tartalmaznak (Pp. 468., 469., 473. §-ai és az É. T. 36. §-a).

A 17. §. — az első eljárási rendelet 7. §-ától eltérően — a *csődnyitási kérelem* elutasítását a moratórium tartama alatt is lehetővé teszi.

A 22. §. a végrehajtói, ügygondnoki, zárgondnoki, szakértői és tanúdíjak tekintetében felmerült vitákat dönti el. Ezek nem *magánjogi címen* alapuló követelések és így moratórium alá nem esnek.

A 24. §. lehetővé teszi, hogy a belföldi adós által a *külföldi hitelezőnek* adott és belföldön letétben lévő zálog a hitelező rendelkezése alól elvonassék. Ez némileg összefügg az ellenséges államok polgárai és lakósai javára fennálló tartozásokra vonatkozó kivételes intézkedésekről szóló 7808/1914. M. E. számú rendelettel. Az eljárást a 24. §. részletesen szabályozza és az ily fontos kérdésben szükséges kautelákról is gondoskodik.

Dr. Kovács Marcel.

A háború befolyása a szerződések teljesítésére.

A háború két irányban gyakorolhat lényeges befolyást a szerződésekre: *a)* lehetetlenné teheti az egyik szerződő félre nézve a szerződés teljesítését, vagy *b)* a szerződés teljesítésének feltételeit annyira befolyásolhatja, hogy a teljesítés az egyik felet rendkívül érzékenyen megkárosítja.

Az esetek első csoportjában, a teljesítés lehetetlenné válása esetében, vis major forog fenn.

Kétségtelen ugyanis, és abban a háború kitörése óta megjelent cikkek írói mind megegyeznek, hogy a háború kitörése eo ipso még nem jelent vis majort, hanem csak az esetben, ha a háború folytán (közvetlenül vagy közvetve) a szerződés teljesítése lehetetlenné válik, feltéve, hogy a szerződés megkötésekor a háború kitörése nem volt előrelátható.

Eddig — ismétlem — teljesen egybehangzó a cikkírók véleménye.

Annál élesebb a harc a kérdés második csoportja körül: mi történjék azokkal a szerződésekkel, melyeknek teljesítése a háború folytán nem vált ugyan physikailag lehetetlenné, de a viszonyok gyökeres megváltozása folytán érzékeny kárt jelentenének a szerződést teljesítő félre nézve?

A német judikaturában és irodalomban a két csoport határait nem választja el egymástól éles vonal. Egybefolyik ott a két csoport azért, mert a szerződés teljesítése a Reichsgericht szerint nemcsak akkor válik lehetetlenné ha a teljesítés fizikailag lehetetlen, hanem akkor is, ha a körülményeknek a szerződés megkötése után beállott előre nem látott megváltozása folytán a teljesítés oly rendkívüli akadályokba ütközik, hogy a közfelfogás szerint azt méltányosan senkitől sem lehet követelni.* A német judikatura és irodalom tehát a physikai lehetetlenségen kívül jogi, illetve gazdasági lehetetlenséget is ismer.

A magyar bírói gyakorlatban a háború előtti időből nincs praecedensünk, mely ezzel a kérdéssel foglalkozott volna.

A háború kitörése óta a cikkek egész sorozata foglalkozott a jogi és gazdasági lehetetlenség kérdésével.** Dr. Szászy-Schwarz

* A Reichsgericht álláspontja: «§. 279. B. G. B. dürfe nicht dahin ausgelegt werden, dass nur der Untergang der ganzen Gattung befreie, es sei vielmehr im Sinne dieser Vorschrift die Leistung aus der Gattung schon dann unmöglich, wenn die Beschaffung von Gegenständen dieser Gattung eine so schwierige geworden sei, dass sie billigerweise niemanden zugemutet werden könne. (Urt. II. 398/03 v. 23. Febr. 1904) közölve D. J. Z. 1904. 459. lap. Ugyanígy Planck: Bürgerl. Gb. 3. Auflage II. k. 78. l. A német judikatura és irodalom ezen álláspontját kitűnően és részletesen ismertetik dr. Szászy-Schwarz Gusztáv és dr. Szladits Károly a Pester Lloyd október 17. és 20. számaiban» Das Schicksal der Lieferungsverträge» és «Der Krieg und die Mehllieferungsverträge.»

** Dr. Wittmann Mór: Az új moratórium-rendelet Jogt. Közl. 38. sz. Dr. Mandel Zoltán: A háború szerződésbontó hatása u. o.

Gusztáv és dr. Szladits Károly a Pester Lloydban megjelent cikkeikben a német judikatura és irodalom álláspontjának részletes ismertetése után rendkívül becses útmutatást adnak judikaturánknak, hogy mily irányban keresse a megoldást. A két cikk konkluziói a főkérdésben lényegileg fedik egymást. Álláspontjuk helyességéhez nézetem szerint szó sem férhet, és ha mégis hozzászólok a kérdéshez, csak az a cél vezet, hogy a rendkívül komplikált nehéz kérdésnek tisztázásához néhány gondolattal hozzájáruljak.

Szladits álláspontjának lényege a következő. A szerződés teljesítése nemcsak akkor válik lehetetlenné, ha a teljesítés fizikailag lehetetlen, hanem akkor is, ha megkötése óta a viszonyok előre nem látott okokból oly rendkívüli módon megváltoztak, hogy a szerződés teljesítése az adósra elviselhetetlen terheket róna. Hangsúlyozza, hogy elviselhetetlenség (Unerschwinglichkeit) csak akkor állapítható meg, ha *a)* rendkívüli események idézik elő, *b)* melyeket az adós a legnagyobb gondossággal sem láthatott előre, *c)* az adósnak nem egyes ügyleteit, hanem *egész üzletét érik* akként, hogy összes ügyleteinek teljesítése rendkívül megkárosítaná, és *d)* a másik fél méltánytalanul (gegen Treu und Glauben) ragaszkodik a szerződés teljesítéséhez.

Az adós ily esetben ne szabaduljon egyszerűen kötelezettsége alól, hanem fizessen a másik szerződő félnek annyit, amennyit méltányosság szerint a másik követelhet azért, hogy az adós a szerződés teljesítésének kötelezettsége alól felszabadul.

Szászy-Schwarz szerint meg kell különböztetni a lehetetlen és a méltányosan nem követelhető (nicht zumutbar) teljesítéseket. Az, hogy az adós lehetetlenülés esetén nem köteles teljesíteni, logikai szükségszerűség folyománya, míg az, hogy nem köteles teljesíteni, ha a teljesítés elviselhetetlen terheket róna reá, a méltányosság következménye. Mikor mondhatjuk, hogy a szerződés teljesítése méltányosan nem követelhető? Szászy-Schwarz a tőzsdebíróság által eldöntött, ismert lisztperre nézve mutatja ki, hogy a malom nem volt köteles lisztet szállítani, mert a vevőnek teljesítésre irányuló kérelme méltánytalan volt, *a)* mert a szerződés megkötése óta a viszonyok a felek által előre nem látott módon gyökeresen megváltoztak, *b)* mert az eladó a viszonyok ezen változása folytán csak rendkívüli áldozatok árán volna képes a szerződést teljesíteni és *c)* mert a rendkívüli helyzetet vis major idézte elő.

E három körülmény együttes fennforgása folytán méltánytalan volna az eladót a szerződés teljesítésére kötelezni. Szászy-Schwarz Szladitssal egyezően ahhoz az eredményhez jut, hogy ily esetekben az adós nem szabadul kötelezettsége alól, mint lehetetlenülés esetén, hanem méltányos kártérítés fizetésére köteles.

Két írónknak álláspontja tehát nem fedi a német judikaturáét. A német judikatura a vétlen lehetetlenülés szabályát alkalmazza, tehát semmiféle kártérítést nem ítél meg az adóssal szemben, a fizikai lehetetlenség fogalma mellett megkonstruálta a jogi és gazdasági lehetetlenség fogalmát és bár a Reichsgericht a méltányosság szempontját is hangsúlyozza, (*billigerweise* niemandem zugemutet werden kann) a fősúlyt mégis arra fekteti, hogy a teljesítés oly mérvű nehézségekbe ütközik, hogy azt *lehetetlennek* kell tekinteni.

Ezzel szemben Szladits és Szászy-Schwarz nem a teljesítés lehetetlenségére, hanem arra fektetik a fősúlyt, hogy a teljesítés *méltánytalanul* oly terhet róna az adósra, hogy annak viselését nem lehet tőle követelni.

A német álláspont előnye a mi íróinkkal szemben az, hogy sokkal prægnansabban jelöli meg azt a határt, ameddig az adós teljesíteni köteles. A méltányosság és méltánytalanság határai igen rugalmasak. A Reichsgericht tehát midőn a jogi és gazdasági lehetetlenség fikcióját állítja fel annak ad éles kifejezést, hogy valóban egészen rendkívüli változásnak kellett történnie a szerződés megkötése óta, rendkívül meg kellett nehezednie az adós helyzetének és rendkívül méltánytalannak kell lennie a hitelező követelésének, hogy a bíróság a teljesítés lehetetlenségét megállapítsa.

Szászy-Schwarz és Szladits álláspontjának tengelye nem a lehetetlenség, hanem a méltányosság. Elvetik a német judikatura fikcióját és a kérdés lényegét keresik. Csakhogy a méltányosság határainak rugalmassága a mi íróinkat is arra kényszeríti, hogy körülhatárolják, mily feltételeknek kell fennforogniok, a méltányosságnak, illetve a méltánytalanságnak mily foka szükséges ahhoz, hogy a bíróság az adóst a szerződésszerű teljesítés alól felmenthesse.

Szászy-Schwarz a viszonyok előre nem látott gyökeres megváltozásán, az adós helyzetének ennek folytán beállott rendkívül megrosszabbodásán kívül még azt követeli, hogy mindezen körülményeket *vis major* idézze elő. Ha ez a három momentum együtt fenforog és ezenfelül méltánytalan volna az adóst teljesítésre kötelezni, akkor az adós nem köteles teljesíteni. Minthogy Szászy-Schwarz elsősorban a tőzsdebíróság ítéletével foglalkozik, nem tárgyalja azt a kérdést, hogy egyik vagy másik momentum elmaradása esetén felmenthető-e az adós a teljesítés alól.

Szladits, Szászy-Schwarzzal egyezően, állítja fel az adós szabadulásának feltételeit, csak a vis majort hagyja el, bár azt mondja, hogy az egész helyzet képét joggal lehet a «vis major» kifejezéssel jellemezni.

Mindkét író szükségesnek tartotta tehát azon esetek körét, melyekben az adós a teljesítés alól felmenthető, a lehető legszűkebbre szabni és jellemző, hogy mindkettő beleviszi a megoldás körébe a vis major kérdését is. A jogi konstrukció szempontjából íróink álláspontjának súlypontja a méltányosságon fekszik, de a tényállás elemei között legfontosabb, hogy a háború az adós egész üzletét megbénítsa, ügyletei túlnyomó részének teljesítését rendkívül megnehezítse. Itt találkozik a mi íróink álláspontja a némettel, egyik épúgy, mint a másik, megköveteli a körülmények oly komplexumát, melyet a német irodalom jogi és gazdasági lehetetlenségnek nevezett el.

Végeredményben tehát a mi íróink és a német judikatura ugyanazokhoz az eredményekhez jutnak. A konstrukció különbözősége folytán azonban lényegesen más következményei vannak a szerződés nem teljesítésének a két álláspont szerint.

A német judikatura felmenti az adóst a teljesítés alól, anélkül, hogy bármiféle kártérítés fizetésére kötelezné.

Szászy-Schwarz és Szladits szerint a teljesítés nem lehetetlen, csak méltányosan nem követelhető. A kérdést tehát a méltányosság szerint kell megoldani, vagyis az adós nem köteles ugyan a szerződés eredeti feltételei szerint teljesíteni, de viszont nem is szabadul minden kötelezettsége alól.

Ez a megoldás mindenesetre helyesebb, mint a német. A német Reichsgericht judikaturája szerint az eladó tönkremegy, ha normális időben a konjunkturák bármily magasra emelik az eladott cikkek megszerzésének vagy előállításának költségeit, de egy fillért sem veszít, ha a jogi és gazdasági lehetetlenség előfeltételei fenforognak, mert ez esetben szabadul minden kötelezettsége alól.

Az a gondolat, hogy eladó a szállítás kötelezettsége alól szabadul és mégis kártérítést, de csak méltányos és nem teljes kártérítést tartozik vevőinek fizetni, bírói gyakorlatunkban ismeretlen ugyan, de megtaláljuk a Polgári Törvénykönyv Javaslatának 921. §-ában. E §. szerint: «Oly kárt, amelyet kötelezettségének nemteljesítése vagy megszegése által hibáján kívül okoz, az adós csak annyiban köteles hitelezőinek megtéríteni, amennyiben ezt a fenforgó körülményekre, különösen a felek vagyoni viszonyaira való tekintettel a méltányosság megkívánja.»

A Ptj. ezen szakasza lényeges újítást jelent mai bírói gyakorlatunkkal szemben. A 921. §. az objektiv felelősség elvéből folyólag az adóst méltányos kár fizetésére kötelezi, még ha hibáján kívül szegte is meg kötelezettségét.

A budapesti tőzsdebíróság a már említett és e lapok hasábjain ismertetett liszt-perben ugyancsak arra az álláspontra helyezkedett, hogy a malmot a háború kitörése előtt rendelt liszt szállítására nem kötelezte, de a vevő javára méltányos kártérítési összeget ítélt meg.

(Folyt. köv.) *Dr. Teller Miksa.*

Dr. Gold Simon: A háború hatása a megkötött szerződésekre u. o. 39. sz. Dr. Baumgarten Nándor: A «moratórium és a szállítási ügyletek» Jogállam 1914. 587. l. Dr. Gaar Vilmos: Die vis major u. der Krieg. Pester Lloyd aug. 15. sz. Dr. Jacobi Andor: «Höhere Gewalt u. o. szept. 11. Engel Aurél: Das Schicksal der Lieferungsverträge u. o. szept. 17.

Fedezeti váltók s a moratóriumi rendeletek.

A harmadik moratóriumi rendelet a fedezeti váltókra nézve sok kétségre adott okot. Az egyik kétség az volt, hogy a váltóval fedezett tartozásnak a moratórium alól kivett részét a hitelező perelheti-e a váltó alapján is váltóeljárás szerint? A másik arra vonatkozott, hogy ha a hitelező ilyen követelését váltóeljárásban érvényesítheti, csak azt illeti-e ez a jog, ki a szerződéses viszony által van legitimálva, tehát ki a fedezeti váltót kapta, vagy a fedezeti váltó minden birtokosát? A harmadik kérdés, mely felmerült, az volt, hogy a váltókamatok érvényesítésére nézve hogyan kell érteni a rendelet azon intézkedését, hogy «a váltóösszeg érvényesítése tekintetében fennálló szabályokat kell megfelelően alkalmazni?» Volt még az a negyedik kérdés, hogy, ha a pénztartozással terhelt fél, augusztus első napján vagy augusztus 1-e után kiállított fedezeti váltót adott az augusztus 1-én vagy augusztus 1-e után teljesített nempénzbeli szolgáltatás ellenértékének fedezetéül, a pénzbeli szolgáltatással terhelt a váltóperben a közvetlen szerződő féllel szemben sikerrel érvényesítheti-e azt a kifogást, hogy a váltóval fedezett tartozás a moratórium alól kivéve nincsen?

A második eljárási rendelet, mely 1914 október 23-án kelt, ezen kérdésekre a 6., illetve a 11. §-ban ad szabályozást.

A 6. §. második bekezdése szerint, ha az adós a harmadik moratórium-rendelet 4. és 5. §-ai szerint moratórium alá nem eső pénztartozásának fedezetéül váltót adott, a váltóval fedezett ily pénztartozást — váltóeljárás kizárásával — csak köztörvényi úton lehet érvényesíteni, kivéve a biztosítási díj fedezetéül adott váltót, amely váltóeljárás útján érvényesíthető.

A 11. §. szerint a moratórium alá eső váltó kamatjára indított perre a váltóeljárás szabályait kell alkalmazni avval az eltéréssel, hogy az eredeti váltó helyett a váltó hiteles másolatát lehet mellékelni.

Eszerint a váltóval fedezett pénztartozásnak a moratórium alól kivett része erejéig (harmadik moratóriumi rendelet 4. és 5. §.) inter partes sem lehet a fedezeti váltót peresíteni, vagyis, ha a nem pénzbeli szolgáltatással terhelt fél a másik féltől szolgáltatása ellenértékéről fedezeti váltót kapott, s ezt tovább sem adta, sincsen jogosítva ennek alapján a moratórium alól kivett összeg erejéig váltópert indítani. Viszont az eljárási rendelet hivatkozott 11. §-a szerint, ugyanezen fedezeti váltónak kamatja a váltóeljárás szerint vagyis váltóperben érvényesítendő.

Az előlemlített három kérdésre az eljárási rendelet tehát megadja a választ. Nézetem szerint azonban az eljárási rendelet 6. §-a által adott ez a szabályozás helytelen, s így az újabb moratórium-rendelet által elejtendő.

A harmadik moratórium-rendelet a hitelezők érdekén kívánt telhetően lendíteni. Ezért vette ki a moratórium alól 4. és 5. §-ában az ezekben felsorolt pénztartozásokat egészben, illetve ott megjelölt rész szerint. A hitelezőre nézve természetesen a moratórium alól való kivettségnek értéke csak úgy van, ha a kivett pénztartozás behajtására nem kell hosszadalmas, köztörvényi pert lefolytatni. Ha a rendelet a hitelezőt annak ellenére, hogy ennek a tartozásról fedezeti váltó van a birtokában, a köztörvényi per útjára kényszeríti, tehát a váltóper útját előle elzárja, a gazdasági eredményt nézve, bátran állíthatni, hogy amit az egyik kezével neki adott, azt a másikkal tőle nyomban el is vette.

A rendelet ezen intézkedését nem magyarázza meg az, hogy az augusztus 1. előtt kiállított váltó, mint ilyen a moratórium alá esik, s így a hitelező váltóperrel a váltóval fedezett tartozásnak a moratórium alól kivett részét ebből az okból nem követelhetné. Hiszen a váltótartozásoknak késedelmi kamatai is ki vannak véve a moratórium alól, mégis a váltóeljárás szerint követelhetők, tehát a rendelet ennyiben a váltót moratórium alá nem tartozónak tekinti, ami nézetem szerint az egyedül helyes. Nem érthető tehát, hogy a rendelet miért engedte meg a moratórium alá eső váltóra nézve a váltóper útját a kamat tekintetében s miért zárta el ettől ugyanazt a hitelezőt ugyanazon fedezeti váltóra nézve a moratórium alól kivett tőke (s ennek augusztus 1-éig járó részkamata) tekintetében? Miért lehet a moratórium alá eső váltó kamatjára indított perben a keresetre sommás végzést kibocsátani, noha az eredeti váltó helyett ennek hiteles másolatát, sőt ehelyett is csak a kamatfizetés hiánya miatt felvett óvást lehet a keresethez mellékelni, s miért nem lehet, s nem szabad sommás végzést kibocsátani, teszem, ugyanazon moratórium alá eső váltó részösszege erejéig? Hiszen kautéláról lehetett volna gondoskodni abban az esetben is, ha a moratórium alá eső váltóval fedezett, de részben a moratórium alól kivett tartozás behajtására a rendelet a váltóperrel való érvényesítést megengedte volna. Ez a kautéla, bár nézetem szerint, erre szükség nincs, lehetett volna ugyanaz, melyet az eljárási rendelet 12. §-ának utolsó bekezdésében állapított meg, t. i., hogy nincs helye a biztosítási végrehajtásnak azon az alapon, hogy a sommás végzés ellen kifogást adtak be. Vajjon nem sokkal közelébb esik-e az a gondolat, hogy a kamatjárulék érvényesítendő köztörvényi úton a moratórium alá eső váltó után, amikor az eljárási rendelet az eredeti váltónak a keresethez való csatolását úgy sem követeli meg, s amikor a kamatok a S. E. szerint úgyis járásbírósági eljárásra tartoznak, ha három évnél nem régibbek, ha a főkötelezettség a törvényen, illetve perrendszerű okiraton alapszik, vagy ha azoknak a perbe vitt összege 1000 K-át meg nem halad. Azt sem lehet mondani, hogy a rendelet el akarta kerülni azt, hogy a moratórium alá eső összes váltókat perelni lehessen, mert a kamatnak váltóperrel való érvényesítése megengedésével erre in thesi a módot megadta.

Nem hagyhatom említetlenül, hogy, ha Fodor Árminnak ezen lapok mult heti számában közölt fejtegetéseiből szabad következtetést vonnom, úgy az eljárási rendelet 6. §-ának második bekezdése nem fedi a rendelet intencióját sem. Fodor, a rendelet egyik szerkesztőjének ezen kifejtése szerint a 6. §. második bekezdésének intézkedésére az a kétség adott okot, melyet a harmadik moratórium-rendelet fenhagyott a tekintetben, hogy olyan esetben, amikor az adós tartozásának fedezetéül váltót adott, a váltóval fedezett tartozás, vagy ennek egy része azonban most már a moratórium alól ki van véve, ez a kivett tartozás mikép érvényesíthető? «Abból az általánosan elfogadott felfogásból, hogy fedezeti váltó adása nem képez novációt, ... az következik, — így folytatja Fodor — hogy a hitelező ezt a pénztartozást *olykép is* érvényesítheti, mintha fedezeti váltót nem is kapott volna . . . . A rendelet abból a célból, hogy ebben a kérdésben minden kétséget kizárjon, kimondja, hogy a váltóval fedezett ilyen pénztartozást váltóeljárás kizárásával köztörvényi úton érvényesíteni *lehet.*» Ámde, amint tudjuk, a rendelet idézett szakasza nem azt mondja ki, hogy a hitelező ezt a pénztartozást köztörvényi úton is érvényesítheti, amit egyébként az állandó bírói gyakorlat mellett, mely ezt régtől fogva megengedi, külön kimondani nem is kellett volna, de ami egyébként csak jogot adott volna a hitelezőnek, hanem azt mondja ki, hogy a hitelező az ilyen pénztartozást váltóperrel nem érvényesítheti, ami jogfosztás.

Szladits Károly a «Jogállam»-ban kifejti azt, hogy felmerült idevonatkozóan olyan vélemény is, hogy az eladó, ha vételárkövetelésre váltót kapott, akár köztörvényi címen, akár a váltó alapján váltói úton követelhesse a 4. §. 13. pontja szerint a moratórium alól kivett részfizetést. Szladits szerint ez a vélemény helytelen, mert az idézett 13. pont a vételár, stb. címén fennálló tartozásokra nézve oldja fel a moratóriumot, már pedig a váltótartozás abstrakt kötelem, mely nem áll fenn vételár címén. A váltótartozásokat — a váltótőke tekintetében — a moratóriumi rendelet, úgymond, csak egyetlen helyen veszi ki a moratórium alól, t. i. a 4. §. 7. *e)* pontjában a moratórium alól kivett biztosítási díjak fedezetéül adott váltókat. Szerinte váltó, amely csak azon az alapon érvényesíthető, mert egy bizonyos köztörvényi követelés fedezetéül adatott: valóságos önellenmondás; az ilyen váltóper, úgymond, nem lenne egyéb, mint a váltóeljárás békóiba szorított köztörvényi kereset. Az ilyen jogi singularitást, így folytatja, el kell ismerni, ha külön jogszabály reánk parancsolja, mint a moratórium-rendelet a fedezeti díjváltónak váltói úton, de a köztörvényi causa alapján való érvényesíthetőségét, de ezt az eredményt nem szabad — contra rationem juris — belemagyarázni oda, ahol a rendelet hallgat róla.

Ha a rendeletnek szerintem helytelen intézkedését csak ez az elméleti megfontolás eredményezte volna, úgy a rendeletről azt kellene mondani, hogy olyan, mint a Ihering (Scherz und Ernst) által említett tudós, aki, a korreál obligációkról írván, vizsgálódásából a praktikus konzekvenciákat *elvből* kirekesztette.

Az említett dogmatikus ellenvetések nem akadályozták a

rendeletet abban, hogy a fedezeti díjváltókra nézve a szerintem nemcsak gazdasági, hanem jogi tekintetben is egyedül helyes szabályt kimondja, nem lehettek tehát akadálya annak sem, hogy ugyanezt tegye a moratórium-rendelet az egyéb fedezeti váltókra nézve, melyeknek belső természetük semmiben sem különbözik amazokétól. Végre is Magyarországon ugyanabban az időben legalább is két milliárd összegű ily fedezeti váltó van forgalomban, a szabályozás gazdasági fontossága és ehhez viszonyított értéke tehát bizonyára sokkalta fontosabb.

Ki kell itt emelnünk, hogy mert a harmadik moratórium-rendelet csak az augusztus 1. napja előtt teljesített nem pénzbeli szolgáltatásoknak pénzbeli ellenértékét veszi ki a moratórium alól, az eljárási rendelet 6. §-a pedig ezenkívül korlátozást a tekintetben, hogy rendelkezései csak az augusztus 1. napja előtt kiállított fedezeti váltókra vonatkoznak, nem tartalmaz, ezek a szabályok alkalmazandók az augusztus 1-én vagy augusztus 1. után kiállított fedezeti váltókra is, feltéve, hogy azokat augusztus 1. napja előtt teljesített nem pénzbeli szolgáltatások ellenértékéről adták. Így a moratóriumos és nem moratóriumos fedezeti váltók kategóriái ezen szabályozásban össze is folynak, úgy, hogy Fodor Ármin és Kovács Marcel (l. e lapok 44. számában) azon nézete, hogy az augusztus 1. óta kiállított váltók váltóeljárás alá tartoznak, az augusztus 1. előtt teljesített nem pénzbeli szolgáltatásokról adott, de augusztus 1. óta kiállított fedezeti váltókra nem állhat meg.

Már most rátérhetünk arra, hogy azon előlemlített negyedik kérdésre, hogy t. i. az augusztus 1-én vagy 1. után kiállított, tehát nem moratóriumos fedezeti váltóval szemben inter partes érvényesítheti-e az adós azt a kifogást a váltóperben, hogy a váltóval fedezett tartozás moratórium alól kivéve nincsen, helyesen azt kell felelnünk, hogy ettől a kifogástól az adóst a szerződéses viszony által legitimált váltóbirtokossal, vagyis a közvetlen szerződővel szemben elzárni nem lehet. Szembeszökik itt, hogy míg a rendelet a moratóriumos fedezeti váltónál a hitelezőt a köztörvényi perre szorítja, noha ott a váltóval fedezett tartozásra nézve legalább részben a moratóriumot feloldotta, addig a nem moratóriumos fedezeti váltóknál, noha a rendelet csak az augusztus 1. napja előtt teljesített nem pénzbeli szolgáltatásoknak pénzbeli ellenértékét veszi ki a moratórium alól s így az adott esetben az ilyen nem moratóriumos váltóval fedezett pénztartozás *egészben moratórium alá esik*, a hitelezőnek, illetve a váltó bármely birtokosának a váltói úton való perlési jogát meghagyja. Vagyis azt látjuk, hogy amott, t. i. a moratóriumos fedezeti váltóknál a köztörvényi tartozás címét nézi csupán a rendelet, a nem moratóriumos fedezeti váltóknál ellenben a köztörvényi tartozás címét egyáltalában nem, hanem kizáróan a váltót.

Nem kívánok itt a prolongációs váltók kérdésére kitérni, mely pedig ezen tárggyal szintén egybefügg és a gyakorlatban kontroverz.

Szükségesnek tartottam, hogy a rendeletek fentebb említett hiányait felmutassam, hogy ezzel a helyes szabályozásra hívjam fel a figyelmet. *Dr. Sebestyén Samu.*

A moratórium és a nem annuitásos jelzálogkölcsönök.

A Jogtudományi Közlöny f. hó 9-iki, 41. számában dr. Sebestyén Samu «Értelmezések a harmadik moratórium-rendelethez» cím alatt igen tanulságosan magyarázza a moratórium szabályait. Érdekes fejtegetéseiben azonban az ú. n. kamatozó jelzálogkölcsönöket tevesen egész terjedelmükben a moratórium védelme alá vonja, egy félreértés folytán, melynek eloszlatása a hitelezők mellett az adósoknak is érdeke, nehogy a fizetések jóhiszemű megtagadása által szükségtelen módon maguk fokozzák terheiket a behajtási eljárás költségeivel.

A harmadik moratórium-rendelet 4. §-ának 3. pontja a záloglevelés és hasonló természetű *törlesztéses* jelzálogkölcsönök *kamatait és tőketörlesztő részleteit* veszi ki a fizetési halasztás alól, míg a 4. §. utolsó bekezdése szerint törlesztéses kölcsönnek azt kell tekinteni, melynél a tőke lefizetése *előre megállapított törlesztési terv* szerint legalább *tizenöt évre* van elosztva.

A hosszabb lejáratú jelzálogkölcsönök törlesztésének egyik módozata az annuitások fizetése, amidőn nemcsak a kölcsöntőke törlesztése, hanem ezzel együtt a kamatok és esetleges mellékjárulékok fizetése is előre meghatározott időpontokban, rendesen félévenként vagy évenként esedékes, azonos összegű járadékkal történik. Ezzel szemben egy másik, különösen a rövidebb és közepes tartamú, 10—20 éves jelzálogkölcsönöknél szokásos törlesztési módozat szerint a kölcsön törlesztése, vagyis a kölcsöntőke visszafizetése szintén előre meghatározott időpontokban esedékes egyenlő részletekben történik, a kamatok és mellékjárulékok azonban a mindenkori tőkehátralékhoz képest változó összegben fizettetnek. A két módozat tehát annyiban tér el egymástól, hogy az annuitásos kölcsönöknél az előre megállapított részletekkel a kölcsönösszegen felül a járulékok is törlesztetnek, míg a második esetben csak a kölcsönösszeg törlesztése történik egyenlő részletekben, a járulékoké ellenben nem. Ez utóbbi esetben a hitelező intézetek ugyan méltányosan szoktak eljárni az esedékessé vált, de hátralékban maradó tőketörlesztési részletek befizetésének szorgalmazása körül, azonban ennek oka csak abban van, hogy a tőkerészletek nem esnek a rövid, hároméves elévülési határidő alá, melyet az 1883 : XXV. tc. 19. §-a a szerződéses kamatokra és az 1881 : LX. tc. 192. §. *a)* pontja a kamatok telekkönyvi rangsorára általában megállapít és a hitelező által az egyes lejáró részletekre engedélyezett e halasztások nem szüntetik meg az adósnak előre meghatározott fizetési kötelezettségét.

A gyakorlatban az annuitásos kölcsönöket szokták «törlesztéses» és a nem annuitásos kölcsönöket «kamatozó» elnevezéssel jelölni, de e megkülönböztetés természetesen nem szabatos, mert hiszen az ú. n. törlesztéses kölcsön is kamatozik és a kamatozó kölcsönök legnagyobb része is előre meghatározott, egyenlő, részletekben törlesztendő. Csak az egészen rövid lejáratú, rendesen legfeljebb 10 évig terjedő kölcsönöknél fordul elő, hogy egyedül a kamatrészletek fizetendők előre megállapított módon, míg a kölcsönösszegre teljesítendő törlesztések a kölcsön meghatározott időtartamán belül az adós tetszésére vannak bízva; de a moratórium-rendelet szempontjából egyáltalában figyelembe jövő, 15 évnél hosszabb kölcsönöket a hitelezők, már csak a gazdasági viszonyok esetleges változására való tekintettel is, rendszerint csupán szabatosan meghatározott törlesztési módozatok mellett engedélyeznek. Ez esetben pedig nemcsak az annuitásos, hanem a fentebb ismertetett kamatozó kölcsönök is kétségtelenül megfelelnek a moratóriumi rendeletben a törlesztéses kölcsönről adott meghatározásnak. Mert az előre megállapított törlesztési terv, mely a rendelet szerint — a 15 évnél hosszabb tartamon felül — további kritériuma a törlesztéses kölcsönöknek, nem jelent szükségképen valamely bonyolult mathematikai munkálatot, mint az annuitásos kölcsönöknél, hanem már akkor is tervszerű a törlesztés, ha a hitelező és az adós előre, egyszer s mindenkorra meghatározták a teljesítendő fizetések összeget és esedékességük időpontjat. Amennyiben tehát a kamatozó kölcsön kötelezvényében a kölcsönnek részletekben való törlesztése, valamint a törlesztésnek időpontja és összege meg van határozva, úgy a halasztás alól való kivétel ezekre a kölcsönökre is vonatkozik.

Ennek figyelembevételével érthető csak a 4. §. 3. pontjának ama rendelkezése, hogy nem annuitások vétetnek ki a moratórium alól, melyek együtt tartalmazzák a kamatot és tőketörlesztést és csak a közönséges értelemben vett törlesztéses kölcsönök után járnak, hanem a kivétel a kamatokra és tőketörlesztőrészletekre különválasztva van megállapítva, minthogy a közönséges értelemben vett kamatozó kölcsönök után e címeken teljesítendők a fizetések. A kamatok és tőketörlesztési részletek kitejezést, mely az annuitásnál tágabb értelmű, nyilván azért kellett használni, hogy az esedékessé váló összegek körülírása összhangban álljon a törlesztéses kölcsön meghatározásával, mely a közbeszédben használt elnevezést kiterjeszti az úgynevezett kamatozó kölcsönök legnagyobb részére is és e két csoportot egységesen szabályozza.

A ketfele kölcsönnek, hosszabb törlesztési tartam mellett teljesen azonos gazdasági természeténél fogva a rendezés e módja természetesen indokolt és a méltányosság szempontjából is csak helyeselhető.

Dr. Cukor Gábor.

BELFÖLD.

Szemle.

— **Végrehajtási jogsegély Ausztriával.** A kölcsönös végrehajtási jogsegély szabályozása iránt Ausztriával az 1914. évi május hó 10. napján kötött szerződés becikkelyezéséről szóló 1914 : XLII. törvénycikk az 1914 október 30. napján kihirdettetett. A szerződést a Jogtud. Közlöny 1914. évi 23. számában behatóan ismertettük. E törvénycikkel kapcsolatosan a minisztérium 7964/1914. M. E. számú rendeletével kihirdettetett a magyar és az osztrák kormány közt 1914. évi október hó 24-én létesült megállapodás is, amely ezt a szerződést kiegészíti. E kiegészítő rendelkezés tekintetében a következőket jegyezzük meg.

Az említett szerződés 21. cikkének 1. bekezdése szerint ez a szerződés 1915. évi január hó 1. napján lép hatályba, ugyanezen 21. cikk 2. bekezdése pedig kimondja, hogy «az 1915. évi július hó 1. napjáig azonban oly végrehajtható okiratok alapján, amelyek 1915. évi január hó 1. napja előtt keletkeztek, a végrehajtást akkor is el kell rendelni, ha a végrehajtás a szerződés hatályosságának kezdetekor érvényes szabályok szerint volt elrendelhető».

Ez utóbbi rendelkezésben a hitelezők javára foglalt kedvezményt az 1914. évi augusztus hó 1-én mind nálunk, mind Ausztriában életbelépett moratórium nagy mértékben csökkentette, mert a moratórium folytán az a hitelező, aki különben követelésére nézve még 1915. évi január hó 1. napjáig végrehajtható okirat birtokába juthatott volna, ettől a lehetőségtől elesett s így 1915. évi január hó 1. napjától kezdve a végrehajtás elrendelését a szerződés előtti enyhébb szabályok alapján többé nem igényelhetné. Ennek következtében szükségessé vált oly kiegészítő rendelkezés, hogy a végrehajtási jogsegély szerződés 21. cikkének 2. bekezdésében meghatározott átmeneti idő oly követelésekre és oly követelések részösszegeire, amelyek moratórium alá esnek, annyi hónappal hosszabbíttassék meg, amennyi ideig a moratórium tart.

Az utólagos megállapodásban foglalt kiegészítő rendelkezéseknek ennélfogva az a lényegük, hogy oly követelésekre és oly követelések részösszegeire, amelyek a per bíróságának államában a háborús események következtében moratórium alá estek, a végrehajtást az eddigi szabályok szerint akkor is el kell rendelni, ha a végrehajtható okirat 1915. évi január hó 1. napjától számítva annyi időn belül keletkezett, ameddig a moratórium tartott s ha a végrehajtás elrendelésére a moratórium végétől számított további hat hónapon belül került a sor.

Ebből a meghosszabbításból a magyar adósra nem származhatik hátrány, mert az újabb magyar moratóriumrendeletek felvettek oly rendelkezéseket, amelyek biztosítani fogják, hogy a magyar bíróságok ne hajthassák végre az osztrák bíróságoknak oly határozatait, amelyek a magyar moratórium-rendeletekkel ellentétben állanak. Nevezetesen a harmadik moratóriumi rendelet 28. §-a kimondotta, hogy minden olyan bírói intézkedést, mely az adóst a magyar szent korona országaiban irányadó moratóriumtól vagy az ezzel kapcsolatos jogoktól akarata ellenére megfosztaná, hazai tiltó törvénybe (hazai közrendbe) ütközőnek és hazai törvény céljával ellenkezőnek kell tekinteni ; ezzel kapcsolatban a moratórium következtében a polgári peres és nem peres eljárásban szükséges szabályok megállapítása tárgyában kiadott 19400/1914. számú újabb igazságügyminiszteri rendelet megfelelő rendelkezéseket tartalmaz a végrehajtás megtagadása és a netalán mégis elrendelt végrehajtás ellen használható jogorvoslatok iránt oly esetben, amikor a külföldi bíróság végrehajtás iránti megkeresésének alapjául szolgáló követelés a végrehajtási megkeresés elintézésekor magyar jog szerint moratórium alá esik.

A két kormány közt megállapított kiegészítő rendelkezések a háború tartamára a háború esetére szóló kivételes intézkedésekről alkotott 1912 : LXIII. tc. 16. §-ában foglalt felhatalmazáshoz képest egyelőre kormányrendelettel lépnek életbe.

— **A gyorsított bűnvádi eljárás és a Kúria.** A Gybp. 18. §-a értelmében az ítélet ellen csupán egyfokú perorvoslatnak van helye. Miután az esküdtbíróság működését a minisztérium mindazon kir. törvényszékeknél felfüggesztette, amelyek a Gybp. szabályai szerint járnak el, a kir. törvényszékek hatáskörébe tartozó ügyekben végső fokon a kir. ítélőtáblák döntenek. Konkrét esetben a Kúria kimondotta, hogy annak felülvizsgálata sem tartozik hatáskörébe, vajjon az ügy, amelyet gyorsított bűnvádi eljárás alá vontak, valóban a Gybp. hatálya alá esik-e. Tehát a Gybp. szabályai szerint letárgyalt ügyben a kir. tábla ítélete annak meghozatala alkalmával azonnal jogerőre emelkedik. (6513/1914.)

— **A hadbavonult ügyvédek** száma az Ügyvédszöv. Közlöny szerint eddig *1231*, azonban maga az Ügyvédszöv. Közlöny is kiemeli, hogy ez a szám korántsem teljes.

— **Jogegységi döntések.** A Kúria *büntető* jogegységi tanácsa a következő kérdésben fog dönteni :

«Az alapváltó és az ennek meghosszabbítására szolgáló újabb ú. n. újított váltók meghamisítása, illetve ilyen hamis váltók készítése a magánokiratthamisításnak folytatólag elkövetett egy bűntettét vagy pedig a Btk. 96. §-a szerint anyagi halmazatban levő több bűntettét képezi-e?»

A *polgári* jogegységi tanácsa pedig a következő kérdésekben :

«I. A mezőgazdaságról és mezőrendőrségről szóló 1894 : XII. tc. 109. §-ában említett kárdíj követelése céljából elégséges-e, ha az igénylő csak a legeltetés tényét bizonyítja, vagy pedig szükséges annak bizonyítása is, hogy a legeltetés kárt okozott?

II. A hivatkozott törvény 110. §-ában részletesen megállapított kárdíjak, a kár mennyiségére tekintet nélkül megilletik-e a károsultat, vagy pedig az ellenfél bizonyíthatja azt, hogy a kár mennyisége a kárdíj összegénél kisebb?»

Mindkét jogegységi tanács ülését *november* hó *21-én* tarja.

— **Moratórium-tanulmányok.** Mátyás Jenő, az aradi kereskedelmi és iparkamara segédtitkára «A moratórium nálunk és a külföldön» címmel rendszeres kézikönyvben tárgyalja a moratóriumot és lehetőség szerint kiterjeszkedik mindazokra a kérdésekre, amit a moratóriumos jogállapottal kapcsolatban vannak és az ephemer munkát szinte szokatlan buzgalommal látta el. A füzet a majdani változásokat pótlékképen igéri.

Méreteiben szerényebb, de könnyebben kezelhető kátét állított össze dr. Halasi Béla, az Omke titkára, aki a moratóriumi és eljárási rendeletet, továbbá a bérleti rendeletet dolgozta fel kérdés és feleletekben a kereskedő-közönség tájékoztatására. Ügyes kézzel válogatta ki a gyakorlati kérdéseket, amelyet a legtöbbször foglalkoztatják a gazdasági életet. A füzet használhatóságát nagyban előmozdítja a csatolt tárgymutató. Ára 60 fillér. *B.*

— **Helyreigazítás.** Egy munkatársunk figyelmeztet, hogy a Randa professzorról szóló nekrológba tollhiba csúszott be, amennyiben Randa keresztneve Antal és nem Rudolf volt.

Dunántúli törvényhatósági város tiszti főügyésze keres azonnali belépésre gyakorlott ügyvédjelöltet. Fizetés havi 120—160 korona. Ajánlatok a kiadóhivatalban megtudható címre intézendők. 15321

Kir. közjegyzői irodába ajánlkozik a helyzethez mért legszerényebb díjazás mellett hosszabb gyakorlattal bíró, a német, horvát-szerb nyelvben teljesen jártas jelölt, megbízható, vagyonos, idősebb, nőtlen úriember. Ajánlatokat kiadóba. Belső boríték jeligéje: «Közjegyzőjelöltnek». 15322

A Kuria elnöksége u. n. „Imperial" irógépet szerzett be a **YOST IRÓGÉP** r.-t.-tól. Ezen betűfaj csak a Yost irógépben kapható és rendkivüli olvashatósága miatt nagy keresletnek örvend

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat.** Egyetem-utca 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem.** I., Bérc-u. 9. (Tel. 63—96.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Budapest Egyetem Könyvtára

Negyvenkilencedik évfolyam. 46. szám. Budapest, 1914 november 13.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Béro-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

Tartalom. *Dr. Beck Salamon* budapesti ügyvéd: Háborús szemlélődés. — *Dr. Teller Miksa* budapesti ügyvéd: A háború befolyása a szerződések teljesítésére. — *Dr. Kalmár Vilmos* szekszárdi kir. járásbíró: Az előleges árverésről. — *Dr. Baruch Ernő* kaposvári kir. törvényszéki bíró: Néhány aktuális kérdésről. — Jogirodalom: I. *Dr. G. K.:* A polgári perrendtartás magyarázatának II. kötete. Irta dr. Kovács Marcel kir. táblai bíró. — II. A monarchia pénzügyi harckészültsége. A Magyar Tudományos Akadémia által jutalmazott pályamű. Irta Hantos Elemér. — III. *L.:* A becsület védelméről szóló 1914: XLI. tc. Jegyzetekkel ellátta dr. Heller Erik budapesti kir. büntetőtörvényszéki bíró. — A m. kir. minisztériumnak 8286/1914. M. E. számú rendelete, pénz és értékpapír elvonásának tilalmáról a Brit Birodalommal és Franciaországgal szemben. — Szemle.
Melléklet: Közigazgatási Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Háborús szemlélődés.

A háború sok minden rossz oldala mellett, tagadhatatlan felszínre vetett etikai értékeket.

Tudatossá, eleven erővé tette az egymásra utaltság, a solidaritás érzését. A gondolkozásunk homlokterébe került az egyetemes összefüggésnek a képe; alapvető szemléletünkké vált, amelyen keresztül látjuk és megítéljük a dolgokat. Ebben a centrális beállításban helyeződnek el események, ennek a fényénél rögzítődnek meg benyomásaink és ennek súlya alatt érlelődik meg állásfoglalásunk. A háború a legszürkébb agyvelőt is conceptiósussá tette.

Remélhetőleg a háború nemcsak időlegesen ébresztette fel bennünk a fogékonyságot az egyetemes összefüggések meglátására és értékelésére, és a megszokott nézetek lázadozása az új szemlélet ellen a háború utánra is alul marad.

A közösség gondolata, amely most tagadhatatlanul nagyobb élességgel és kimondottsággal vonul be jogi szemlélődésünkbe, nem új elvként nyert teret. A tőzsdebíróság sokat vitatott döntése az érdekeltségből erős ellenzést váltott ki és «jogásziatlan»-nak mondták azt az álláspontot, amely a károsszeg skáláján bírálja el, hogy terheli-e a felet kötelezettség és milyen kötelezettség, amikor indokolásában kifejezi, «hogy a szerződés teljesítése a jelenlegi rendkívüli viszonyok mellett alperesre önhibáján kívül oly súlyos terheket róna, melyek viselésére méltányosan nem kötelezhető».

Ez a hang, amely nem mindennapos, olybá tűnt fel, mintha a tőzsdebíróság egy eddig nem létező elvet deklarált volna, mintha a tőzsdebíróság e kijelentéssel szembe helyezkedett mindazzal, ami érvényes jog. Szladits és Szászy cikkei a Pester Lloydban, Reitzer Béla cikke a Kereskedelmi jogban nem is a maguk okfejtésével meggyőzni, hanem adataikkal tájékoztatni akarták közönségünket, hogy a tőzsdebíróság elvi kijelentése nem egyedül-álló kivételes jelenség, nem háborús szükség jog, hanem állandó jogi háztartásunk egyik porciója. (A három cikk közül a tőzsde ítéletével kifejezetten csak Szászy foglalkozik; Szladits és Reitzer cikkeit a téma közössége hozza csak vonatkozásba a tőzsde ítéletével, amellyel azonban nem foglalkoznak. A tőzsdetanács ármegállapítása bennünket sem foglalkoztat, hanem csupán az ítélet.) Abból azonban, hogy ezekre a tájékoztatásokra szükség volt, és hogy a kijelentés jogásziatlanságát oly magától értetődőnek tekintették, nyilvánvaló hogy az a jogtétel távolról sem élt fontosságához mérten elég eleven erővel jogászságunk köztudatában. Szladits és Szászy is cikkeikkel azt kívánták demonstrálni, hogy a tőzsdebíróság elvi kijelentése az ítélet speciális területén, jogirodalmunknak, kodifikációs munkálatának és bíráskodásának megfelelő. Arra egyikünk sem tért ki, hogy az elvi kijelentés már maga is csak egy általánosabb elvnek — a közösségi szempont érvényrejuttatásának — egy alkalmazási területe, amely általánosabb elv a jogélet számos más megnyilvánulásában is diadalmaskodott, bár attól még igen távol van, hogy minden vonatkozásban érvényesüljön. Ha ennek ellenére is szokatlannak, idegennek, mondjuk ki kereken helyt nem állónak jelentkezett ez a döntés a közérzületben, annak a magyarázata, hogy ezek az esetek, ahol a közösség szempontja útat tör magának, szétszórtan, rendszeri kapcsolat nélkül jelentkeznek, amelyek mellett észrevétlenül elhaladunk és nem is gondolunk arra, hogy e szürke tétel egy új elvnek kevesed magával való előhírnöke. Ha a hitelező elmulasztja az egyenes adós ellen a követelés behajtását, elveszti visszkeresetét a kezes ellen. Közkeletű tétel, amelyről észre sem vesszük, hogy benne új szellem lüktet: egy apró tételben több oldalról is szakítás régi alapvető fogalmakkal. A törvény, amely az egyéni érdekek oltalmát rábízza az egyesre, íme hivatalból védi az egyes érdekeit; vagy ugyanezt a kérdést más megvilágításban tekintve, mindenkit csak az a kötelezettség terhel, amit szerződésileg elvállalt — nulla obligatio sine contractu — míg itt a hitelezőt el nem vállalt kötelem terheli. Mindaz, ami «Treu und Glauben» szerint kötelez, az mint el nem vállalt kötelem terheli a felet, de ezenkívül egész sereg, hogy úgy mondjam, nevesített el nem vállalt kötelmet produkált jogéletünk. Harmadik szempont: jogával mindenki tetszése szerint élhet, míg itt a jog számadásra vonja a jogosultat és bár közvetetten, a kötelező joggyakorlást írja elő. Íme a jog és kötelezettség amaz egymásba ömlése vagyonjogi területen, amelyet Meszlény a szervezetjog specifikus ismérveként tanított. (A svájci polgári törvénykönyv.) A szerződéseknek a törvény által megszabott standard tartalma állandó növekedőben van; ugyanígy folyton növekszik a hivatalbóli érdekvédelem eseteinek száma és különösen szerződéseknél, ahol harmadikok érdeke is érintetik, a harmadikok védelme lassankint rendszerré képződik ki. Csak nemrégiben mondotta ki a Kúria — egyébként nem először, — hogy a «kereset beadását megelőző több év alatt felszaporodott kártérítési évjáradék meg nem ítélhető, ha annak megítélése a kötelezettre indokolatlan terhet róna». (Mjogi Dt. 1914. X. szám.) Viszont a másik oldalon lásd: Unger híres tételét: a richesse obliget, a Haftung nach Tragfahigkeit elvét. Az érdekvédelem nemcsak új területeknek a védelem körébe való bevonulásával növekszik, de a cogens szabályok folytonos térfoglalása a nyújtott védelem hatályosságát is erősíti. Az anyagi jogvédelem progressziójával szélesül egyre az alaki jogvédelem köre, amely gondolat bizonyításának szentelte Magyary a Jogász Egyletben tartott ünnepi előadását. Uj jogtétel a kárelhárítás kötelezettsége. Neumann Ármin kereskedelmi kézikönyvében, mely 1898-ban, tehát tizenhat év előtt jelent meg, még mint magától értetődő természetszerű dolgot írta le, hogy «különösen nem lehet a vevő kötelezve pozitiv tevékenységre azon okból, hogy az eladó által neki okozott kárt egészen vagy csak részben mellőzze» (II. 342. l.). Azóta a legkülönfélébb jogviszonyokban kimondották a kárelhárítási kötelezettség fennállását, amely gondolat polgári törvénykönyvünk javaslatában is többszörösen tételes szabályozásra talált. A kárelhárítási kötelezettség egyik nevesített esete csak az el nem vállalt kötelmeknek, de az elv

nem csupán a szerződéses viszonyban talál alkalmazásra. Mindenesetre tekintve számos elágazását, a társadalmi összeműködésre való kötelezésnek egy új, régebben nem érvényesült formája.

Jogi tanulmányaink elején, amikor az omne-ius hominum causa constitutum kitűnően hangzó szólamával ismerkedtünk meg, ugyanekkor tanultuk meg a singuláris tétel létezését, amely contra tenorem rationis valamely hasznossági okból született meg. Visszás érzés támad a kezdő jogászban, akinek kevés számú kivételes tételként tanítják azokat, amelyek valamely gyakorlati célnak szolgálnak. A singuláris tételek száma ijesztően megnövekedett; szinte a jogrendszer «singulárizálódott». Még egyenlőre tanítják, hogy a singuláris szabály továbbfejlesztésre nem alkalmas, strict magyarázandó, analogiára nem használható és stb., de már nem igen van igazság a szavak mögött. A legtöbb singuláris tételnél már rá sem gondolunk, hogy eredendő bűnben, singularitásban leledzik.

A legközelebbi jövő jogfejlődésétől várható, hogy a jognak ma sok esetben érezhető merevségét fel fogja váltani a jogtételek nagyobb hajlékonysága, amely a küzdő felek mindegyikének az őt megillető részben tud igazat adni, ahol ma a bíró kényszerülve van a dupla vagy semmi játéka szerint teljességgel egyik vagy másik félnek javára dönteni. A jogtechnika fejletlensége ennek a merevségnek a fő oka; csak példaképen hivatkozom a zálogjog fejlődésére, amikor a zálogjog csak a tulajdoni átbocsátás formájában volt létesíthető, ami természetesen egyedül a zálogos érdekeit elégítette ki, kelleténél jobban és a zálogadós érdekeit védtelenül hagyta, kiszolgáltatta a másik félnek mindaddig, míg a tulajdonnak a régi kézben történt megmaradása mellett a hitelezőnek csak a ius distrahendi maradt. Az érdekarányos védelem esetei közül említjük meg a részleges semmiséget, az actio quanti minorist és ennek továbbfejlesztését, az értékkevesebblet megítélését, amely még inkább védi eladó érdekeit és emellett a vevő érdekeinek is eleget tesz. Ezzel kapcsolatban mutatunk rá, hogy a jogrend védelemben részesíti a vétő fél érdekeit: a «Verwirkungstheorie» álláspontját a magánjog túllépte, aminek egyik további esete a fentebb már említett kárelhárítási kötelezettség, ami szintén a vétő felet, a károsítót védi. Ugyanilyen érdekarányos elosztásról tanúskodik a jóhiszemű túlépítkezés körül kifejlődött bírói gyakorlatunk, amely a tulajdonosnak nem adja meg a lebontás kérésére a jogot, ha a túlépítés abbanhagyása aránytalanul nagy költséggel vagy értékveszteséggel járna, és így védi az építkezőt (ez is singuláris jogtétel) viszont a telektulajdonost kárpótolja a megváltási árral. (Szegedi Tábla 1911. G. 501. Térfi XVI. k. 811. l.)

Csak röviden mutatunk rá, hogy az a régi szokásos megkülönböztetés erkölcsi és jogi szabály között is mindinkább tűnőfélben van, és amire Grosschmid találóan írja, hogy «amit a római jogász úgy fejezett ki: laudandus est potius, nemcsak erkölcsi, de jogi kötelesség». (Fejezetek II. 122. l.) Példaképen a kárelhárításra hivatkozom, amire az egyházjog is még azt tanította, hogy csak in camera charitatis, vagyis nem jogilag kötelez, úgy, hogy e ponton a polgári jog ethikusabban fejlett álláspontón van, mint az egyházjog. (Ld: Jehlicska Ferenc: A modern polgári jog és a katholikus keresztény erkölcstudomány: 304. l.)

Mindezek csak odavetett tételek, részletes kifejtés és bizonyítás nélkül. De amit csipkelődő polémiában szoktak kifogásul odavetni, hogy bizonyítékul csak az állítás ismétlése szolgál, itt igazzá válik és a tétel újabb meg újabb állítása, hangoztatása közmeggyőződéssé változtatja, ami ma még csak kevesek túlzása. Marx szavaira emlékezünk a Feuerbachról írott könyvéből: amíg egy gondolat csak egy ember fejében él, az addig theoria, de ha sok emberbe plántálódik: az már prakszis.

Dr. Beck Salamon.

A háború befolyása a szerződések teljesítésére.*

II. Amily meggyőzőek Szászy-Schwarz és Szladits érvelései, oly nehéz álláspontjuknak következetes keresztülvitele.

Nagyon egyszerű a kérdés, ha az egyik fél a szerződés teljesítésének megtagadásával a másik rovására méltánytalan előnyökhöz jut. Ez forog fenn pld. ha az eladó a háború kitörésekor raktárán lévő árújának szállítását csak azért tagadja meg, mert az árú értéke tetemesen emelkedett. Ebben az esetben az eladó a szállítást nem tagadhatja meg, mert őt kár nem éri, csak a nagyobb nyereségtől esik el. Ugyanez forog fenn, ha az árú a háború kitörése után lényeges költségtöbblet nélkül állítható elő (pld. csak a nyersárú értéke emelkedett, de az eladónak elég nyersárúja volt).

A példákat folytathatnám, a lényeg az, hogy a nagyobb nyereségtől való elesés nem jogosít a szerződés megbolygatására, mert hiányzanak az előfeltételek, melyeket felsoroltam.

Aránylag egyszerű még az a kérdés is, midőn az egyik szerződő fél a szerződés teljesítése által óriási kárt szenvedne a másik fél pedig méltánytalan előnyökhöz jutna. Ily eset forog fenn, ha az eladónak drágán be kell szereznie, vagy elő kell állítania az árút oly vevő számára, aki azt továbbeladás végett vette, de még tényleg el nem adta.

Annál nehezebb a megoldás, ha a szállítás ép oly nagy kárt jelent az eladóra, mint a szállítás elmaradása a vevőre nézve. Az esetek nagy része ebbe a kategóriába esik, mert hisz a termelőtől a fogyasztóig a szállítási ügyletek hosszú, egymásba fonódó láncolata viszi az árúkat. Ha ennek a hosszú láncnak egy szemét törjük össze, akkor automatice összetörik a lánc minden további szeme a fogyasztóig.

Szászy-Schwarz és Szladits álláspontja szerint a lánc minden egyes szeménél fel kellene a szállítót menteni szállítási kötelezettsége alól és méltányos kártérítés fizetésére kellene kötelezni. A «méltányos kár» megállapítása azonban óriási nehézségekbe ütközik, ha — kiindulási pontom szerint — mindkét fél károsodik.

A bíró csak akkor tudná a konkrét eseteket méltányosan elbírálni, ha mindkét fél üzletének minden részletkérdését ismerné. Hisz enélkül nem tudja elbírálni, hogy az összes ügyletek teljesítése mily mérvben befolyásolná mindkét szerződő félnek egész üzletét. A kérdés nehézsége még fokozódik, ha oly kereskedőről, iparosról, gyárosról, vállalkozóról van szó, aki nem egyfajta árú eladásával, vagy vételével foglalkozik, vagy akinek nem is egy, hanem több vállalata van.

További nehézséget okoz annak a kérdésnek eldöntése, hogy a «méltányos» kár megítélésénél milyen szempontok legyenek irányadók, a felek vagyoni viszonyai (Tj. 921. §.) vagy az, hogy melyik félnek a kára nagyobb?

A bizonyítás szinte leküzdhetetlen akadályokba ütközik, és a legtöbb esetben a bíróság, még a szakértőkből álló választott bíróság is, nem bizonyított tényállás, sőt nem is valószínűség, hanem látszat szerint volna kénytelen dönteni.

Nagy nehézségbe fog ütközni már annak a megállapítása is, hogy elállhat-e az egyik szerződő fél a szerződés teljesítésétől. A méltányos kártérítés összegének megállapítása pedig a legtöbb esetben súlyos igazságtalanságokhoz vezethet.

Ha a gyárost, iparost, nagykereskedőt, szóval a lánc első szemét mindazon esetekben, midőn az árú előállítása minden normális konjunkturát meghaladó módon megdrágult a háború folytán, feloldanók szállítási kötelezettsége alól minden kártérítési kötelezettség nélkül, akkor a szállítók egész láncát a fogyasztóig hasonlóan fel lehetne menteni és akkor az egész láncon végig az összes kártérítési kérdések kompenzálódnának, a kártérítési perek légiói elesnének és illetve azokra az esetekre szorulnának midőn bizonyítható volna, hogy a szállító a szállítással csak a nagyobb nyereségtől esnék el, vagy nem szenvedne sokkal nagyobb kárt, mint máskor különösen kedvezőtlen konjunkturák között.

Látni való, hogy ép a szállítási ügyleteknél nem elvi okokból, hanem a gyakorlati keresztülvihetőség és a leküzdhetetlen bizonyítási nehézségek okából a német judikatura álláspontja, az ügyleteknek lehetetlenülés címén való egyszerű, kártérítés nélküli stornirozása az ellentéteket és vitás kérdéseket egyszerűen intézi el.

Felmerül tehát az a gondolat, nem volna-e helyes a szállítási ügyleteknél kártérítésnek csak azokban az esetekben való megállapítása, melyekben a teljesítés megtagadása hasznot jelent, a teljesítést megtagadó szállítóra.

Nézetem szerint mindazon nehézségek, melyekre reámutattam, nem teszik szükségessé, hogy a német judikatura fikciójá-

* Bef. közl. — Az előbbi közl. l. a mult heti számban.

hoz nyúljunk. A bíróságok a szállítási ügyletekből eredő vitás kérdéseknél kiküszöbölhetik a kártérítés kérdését, ha az egész vonalon feloldják a szállítókat a szállítás kötelezettsége alól. A méltányos megoldás ép ennek folytán az lesz, hogy *rendszerint* kártérítést nem kell megítélni.

A különböző konstrukciók dacára, tehát ép a legfontosabb ügyleteknél a kártérítés kérdésében a két álláspont ugyanazon eredményekhez vezethet.

III. Nemcsak a szállítási ügyletekkel foglalkozó cégek üzletére ró a háború elviselhetetlen terheket. Vannak más ügyletekkel foglalkozó üzletek is, melyeknek területén a háború époly súlyos következményekkel jár. Példaképen említem fel a szállítmányozókat, fuvarozókat, vállalkozókat.

A szállítmányozók és fuvarozók ügyletei terén ritkábban fog felmerülni a jogi és gazdasági lehetetlenség kérdése. Egyrészt mert ritkább az ügyleteknek hosszú időre való lekötése, másrészt ezen a téren a háború rendszerint a vis major erejével hat. A vállalkozók egyes csoportjai (pl. építő-, vasúti vállalkozók stb.) körében a háború már gyakrabban hat hasonló módon, mint a szállítási ügyletekkel foglalkozók üzleteire. Kérdés, hogy oly esetben, midőn a vállalkozó nem kötelezhető a szerződésnek az eredeti feltételek mellett való teljesítésére, követelheti-e a hitelező a szerződésnek a megváltozott helyzethez mért méltányos feltételek mellett való *teljesítését*. A német bírói gyakorlat álláspontjából erre a kérdésre nemmel kell felelni, mert a teljesítést «lehetetlennek» kell tekinteni.

Szászy-Schwarz és Szladits nem vetik ugyan fel ezt a kérdést, de álláspontjukból azt a következtetést kell levonnunk, hogy a szerződés teljesítése nem tagadható meg, ha a másik fél az eredetileg kikötött ellenértéknél magasabb méltányos ellenszolgálatot ajánl fel. Felesleges bővebben kifejteni, hogy igen gyakran rendkívüli érdeke fűződhetik az egyik félnek ahhoz, hogy a másik fél a szerződést teljesítse, még ha többet is kell fizetnie, mint amennyire magát a szerződésben eredetileg kötelezte.

A szállítási ügyleteknél ez a kérdés rendszerint nem fog felmerülni, mert szinte kizárólag helyettesíthető dolgokról van szó, melyeket a vevő máshol is beszerezhet. Ezeknél az ügyleteknél tehát a főkérdés a kártérítés és nem a teljesítés kérdése. Más a helyzet a vállalkozói szerződéseknél, ahol a megrendelő számtalan okból esetleg egyáltalán nem képes a megrendelt munkát (pl. lakóháza vagy gyára építésének befejezését) megkapni, ha vállalkozója a szerződéstől eláll.

Az adós tehát nem köteles a szerződés eredeti feltételei mellett teljesíteni az összes mentesítő körülmények fenforgása esetén, de méltányos ellenszolgáltatás mellett, a szerződés teljesítésére kötelezhető, különbeni teljes kártérítés terhe mellett.

IV. Eddigi fejtegetéseimben szándékosan mellőztem azt a kérdést, hogy csak az eladó szabadulhat-e a teljesítési kötelezettség alól vagy a vevő is. Vagy még általánosabban szabadulhat-e általában a teljesítési kötelezettség alól az a fél is, aki pénzbeli szolgáltatásra kötelezte magát.

Tudvalevő, hogy a pénzszolgáltatás lehetetlenné válásával senki sem védekezhetik. Ezt az elvet kodifikálta a Ptj. 911. §-a is.

Szladits híven kiindulási pontjához, mely a problémát nem a lehetetlenülés, hanem a méltányosság szempontjából igyekszik megoldani, ahhoz az eredményhez jut, hogy az esetben, ha mindazok a feltételek, mutatis mutandis, fenforognak, melyek az eladót a szerződésszerű teljesítés alól felmentik, a vevő is szabadul, ha a viszonyok előre nem látott gyökeres megváltozása folytán az árút egyáltalán nem vagy csak potom áron tudná értékesíteni. Szladits hangsúlyozza, hogy a vevőt csak egészen kivételesen lehet a szerződés teljesítése alól felmenteni és szintén csak akkor, ha nem egyes szórványos ügyleteiről, hanem gazdasági létezésük veszélyeztetéséről van szó.

Minthogy pedig a méltányosság az eladó érdekeinek megvédését is megköveteli, Szladits szerint meg kell különböztetni, hogy az eladó raktáron levő árút, egyenesen a vevő számára már elkészített vagy csak a vevő számára ezután készítendő árút akar-e szállítani. Semmi esetre sem szabad oly messzire elmenni a vevő védelmében, hogy az eladó még a beszerzési vagy előállítási költségeit se kapja meg.

Ha a vevőnek megadjuk a jogot, hogy ne vegye át a megrendelt árút vagy legalább ne az eredetileg kikötött feltételek mellett, akkor ezt a tételt ki kell terjesztenünk minden szerződésre. Nemcsak a vevő, hanem a vállalkozási szerződéseknél a megrendelő is elállhat a megrendeléstől, ha a megrendelés gazdasági ekzisztenciáját veszélyezteti. Az a veszély fenyeget, hogy nemcsak kereskedők és iparosok, hanem mindenki igyekezni fog szabadulni reá nézve terhessé vált szerződésektől azon a címen, hogy a megváltozott körülmények folytán azt a méltányosság megköveteli és a szerződés gazdasági ekzisztenciáját veszélyezteti. Nagyon szűkre kell tehát szabnunk azt a területet, melyen belül a pénzfizetésre kötelezettek a szerződés teljesítése alól szabadulhatnak, mert különben esetleg feltartózhatatlan lavinát indítunk meg.

És mégsem zárkózhatunk el elvileg attól, hogy a pénzfizetésre kötelezett is szabadulhat szerződéses kötelezettségei alól. Kétségtelen, hogy a judikatura és a törvényhozás új problémával áll szemben. A most dúló világháború méreteire és a gazdasági életre való kihatásaira nézve nem hasonlítható össze semmiféle más előző háborúval.

Tökéletesen igaza van dr. Kőnig Vilmosnak,[1] midőn azt mondja, hogy «a doktrina segítségével itt igazságos eredményhez nem fogunk jutni». Az új probléma új megoldást követel. Kőnig a vis major fogalmának és alkalmazási területének kibővítésében keresi a megoldás alapját.

Ha a bíróságok csak egészen kivételesen és mindkét szerződő fél érdekeinek gondos mérlegelése mellett mentik fel a szerződés teljesítése alól a pénzszolgáltatásra kötelezettet, akkor Szladits álláspontja ezen legnehezebb kérdés területén is megnyugtató megoldáshoz vezet.

V. Dr. Wittmann Mór e lap hasábjain[2] azt az eszmét vetette fel, hogy cikkemben tárgyalt problémából folyó kérdések eldöntését kivételes választott bíróság hatáskörébe kellene utaln melynek tagjai a törvényszéki elnök vagy a kormány által választott egy-egy bíró volnának.

Dr. Gold Simon[3] szerencsésnek tartja Wittmann eszméjét, Szladits szintén célszerűnek mondja tág hatáskörű kereskedelmi választott bíróságoknak létesítését.

Nézetem szerint a kivételes választott bíróság létesítésének kérdése nagyon megfontolandó. A választott bíróságok kitűnően működnek, ha egyszerű jogkérdésekről és szakértelmet feltételező ténykérdésekről van szó. A választott bíráskodás kérdésének egyik kitűnő ismerője, dr. Kollmann, évek hosszú során át tett személyes tapasztalataira hivatkozva, azt mondja, hogy a választott bíróság előtti eljárásban az ügyek több, mint 70%-a egyezséggel fejeződik be. Hozzáteszi azonban, hogy jogkérdések ritkán kerülnek szóba az egyezségi tárgyalásoknál.[4]

A háború által felvetett kérdésekre szakértők eddigi tapasztalataik, kereskedelmi szokások alapján nem tudnak választ adni.

A budapesti tőzsdebíróság a lisztszállítási kérdésben ugyan helyesen döntött, amint azt legkitűnőbb magánjogászaink Szászy-Schwarz és Szladits is kiemelik, de nem szabad megfeledkeznünk arról, hogy a tőzsdebíróság tagjai kiváló kereskedelmi szakértelmükön kívül évek hosszú során át rendszeresen résztvettek a tőzsdebíróság működésében, tehát oly gyakorlatuk van a bíráskodás terén, mely őket saját szakmájuk körében a legnehezebb problémák megoldására is hivatottá teszi.

Mihelyt azonban oly ügyletekről van szó, melyek a tőzsdei forgalom tárgyát nem képezik, alig találunk oly szakértőket, kik nehéz kérdésekben bírói funkció ellátására alkalmasak volnának.

A választott bíróságok csak igen nehezen tudnak tért hódítani, mert a választott bírói tiszt ellátására aránylag kevés ember alkalmas. Nálunk eddig a tőzsdebíróságon kívül alig fejtettek ki választott bíróságok nagyobbmérvű tevékenységet. Kevés

[1] Dr. Kőnig Vilmos: «A tőzsdebíróság ítélete a lisztperekben», Ügyvédek Lapja 45. szám.

[2] «Az új moratórium-rendelet» Jogt. Közl. 38. sz. 386. lap.

[3] «A háború hatása a megkötött szerződésekre» Jogt. Közl. 39. sz. 397. lap.

[4] «Schiedsgerichte in Industrie, Gewerbe und Handel. Ein Handbuch für Industrielle, Ingenieure und Kaufleute, sowie für Studierende aller Fachrichtungen der technischen Hochschulen und der Handelshochschulen.» Dr. phil. et. jur. Julius Kollmann, Professor an der technischen Hochschule in Darmstadt.

*

remény van tehát, hogy az az intézmény, mely normális időben sem tudott eddig gyökeret verni, most rendkívül nehéz, komplikált kérdések megoldására alkalmasnak bizonyulna. Ha mégis kísérletképen rendkívüli választott bíróság létesíttetnék a háborúval kapcsolatos kérdések elbírálására, azt úgy kellene szervezni, hogy a felek csak önkéntes alávetés útján vihessék oda ügyeiket. Nem tartom valószínűnek, hogy a peres felek tömegesen fordulnának vitás ügyeik elintézése végett ehhez a bírósághoz. De ha az igazságügyi kormány nagytekintélyű bírákat nevezne ki e bíróságok tagjaivá, akik elnökökként szerepelnének, fontos hivatást tölthetnének be. A perek egyrészét elvonnák a rendes bíróságtól, döntései irányt szabnának a bírói gyakorlatnak és leraknák a választott bíróság jövő fejlődésének alapját.

VI. A háborúnak a szerződésekre való hatásának kérdését Wittmann szerint törvénnyel nem lehet szabályozni. Az ellentétes érdekek méltányos kiegyenlítése — szerinte — csakis az összes fenforgó körülmények és viszonyok tekintetbevétele és mérlegelése mellett lehetséges, a konkrét eset eldöntését a bíróra kell bízni.

Dr. Wittmannal szemben dr. Gold a kérdésnek rendelet útján való sürgős szabályozását követeli. Nézetem szerint a kérdés szabályozásának ideje még nem érkezett el. Gold megállapítja, hogy jogászi közvélemény ezen jogviták körül még nem alakult ki, ahány jogász, annyi vélemény. Ilyen jogi gordiusi csomókat azonban a törvényhozó nem vághat széjjel kardjával. A szabályozás ilyenkor többet árthat, mint amennyit használ, sokkal több pert idézhet elő, mint amennyit megelőz. Szladits cikkének fejtegetéseit azzal fejezi be, hogy nem akar fix jogtételeket felállítani, hanem csak néhány *irányelvre* igyekezett reámutatni, a konkrét esetek elbírálásánál a bírónak mérlegelnie kell az összes körülményeket.

Én is arról vagyok meggyőződve, hogy ma még másról, mint irányelvekről nem lehet szó.

Semmi esetre sem lett volna helyes, ha az igazságügyi kormány az érdekelt körök nyomása folytán rendelettel szabályozta volna a háborúnak a szerződésekre való hatásának a kérdését. Nemcsak azért, mert ez a szabályozás az 1912: LXIII. tc. 16. §-ának körét meghaladja, hanem azért is, mert a kérdés még nem érett meg a szabályozásra. *Dr. Teller Miksa.*

Az előleges árverésről.

(1881 : LX. tc. 104. §.)

A rendes végrehajtási árverések a moratórium folytán meggyérültek, de viszont az előleges árverések most gyakoriabbak, mint régebben. Ezekről óhajtanék bizonyos szempontból ezúttal rövid fejtegetésbe bocsátkozni és pedig a törvény említett szakaszának a «*becsérték*»-ről szóló részét véve kritika alá.

A törvény ugyanis olyképen rendelkezik, hogy *az árverést elrendelő végzés ellen felfolyamodás nem használható, ha azonban a marasztalt fél (vagy igénylők) részéről a «becsérték» készpénzben vagy óvadékképes értékpapirokban (42. §.) letétetik, avagy a felek között való megállapodás szerint másként biztosíttatik: a lefoglalt tárgyak, a megrendelt árverés foganatosításának mellőzésével, a zár alól felmentetnek.*»

Hogy a becsérték alatt a törvényhozó mit ért, azt a törvény 71. §-a, illetve most már a Végr. Novella 17. §-a mondja meg és erről a becsértékről tesz említést a törvény a 78., 93., 192,, 103., 107. stb. szakaszokban is, s ez nem más, mint a végrehajtási jegyzőkönyvben a foglaláskor kitüntetett becsértéke az abban összeírt ingóknak, amint ezt Imling örökbecsű kommentárja is a 71. §-hoz fűzött magyarázatában megállapítja.

A becsérték ily értelmezése mellett azonban sok esetben károsodna a végrehajtó, ha a követelésénél kisebb összegre becsült és elárverezni rendelt összes lefoglalt ingók becsértékének letétbe helyezése által az adós azokat a zár alól feloldathatja, szabad kézből nagyobb áron eladhatja, a pénzt pedig zsebre teszi. Az egyéb fedezetet nem találó hitelező ilykép kijátszható, az adós jogtalan vagyonhoz juttatható.

Imling szerint ép ezért ilyenkor magának a követelésnek letétbe helyezését kell kívánni az adóstól: (vagy) ha igénykereset nincs folyamatban, úgy természetesen nincs szükség letétbe helyezésre, hanem a követelést fogja kifizetni az adós és csak így mellőzhető az elrendelt előleges árverés foganatosítása.

De azért sem helyes a törvény szóban forgó intézkedése, mert nem számol a dolgok esetleges értékemelkedésével, mely a foglalás és az árverés időpontja között a kedvező konjunkturák, az idők s a dolgok változásai folytán előállhat. Ilyenkor meg épen igazságtalan lenne a követelésre fedezetet nem nyert hitelezőt az adós által lehető csekélyebb becsértékre szorítani, holott az árverés idején a lefoglalt ingók értéke már sokkal nagyobb.

Vegyük például az esetet, hogy a hitelező 1200 K-ás követelésére csak 30 métermázsa búzát à 24 K, tehát 720 K becsértékben, — továbbá több más (apróbb) jelentéktelenebb ingó dolgot talál kielégítési alapul, — mindössze 800 K értékben. Ha most csak a búzára merül fel az előleges árverés szüksége és mint eltarthatlan dolgot a bíróság csupán csak a búzát rendeli elárverezni, úgy a törvény betűje szerint az adós jogosult lenne a 720 K becsérték letétele által a búzát a zár alól mentesíteni; pedig a foglalás ideje óta a búza ára már 36 K-ra emelkedett s így ha az adós leteszi a 720 K becsértéket (esetleg egy pénzes társ segítségével), akkor kerek 1080 K-áért értékesítheti azt és tiszta haszna 360 K marad az üzleten. A hitelező pedig a letett becsértékkel nem juthat a követeléséhez.

Még nagyobb az anomália például malacok, borjúk, hízók stb. lefoglalása esetében, amikor a foglalás és becslés ideje óta az állatok értékben is többszörösen gyarapodtak úgy, hogy egy év mulva, vagy később már nagy, sőt horribilis értékkülönbség állana elő.

Ezek szerint tehát a bíróságnak az eseteket individualizálni kell, amikor a becsérték letételéről van szó és esetleg szakértői becsű útján kell a valódi értéket meghatároznia, amint a törvény 42. §-ában említett becsérték-letétel esetében történik, ha az adós a visszvégrehajtási joga veszélyeztetése okából, a végrehajtás útján kiadandó dolgok becsértékét bírói letétbe helyezi.

A 104. §. nem tesz kivételt azon esetre nézve, ha az előleges árverés ép az adós kérelmére rendeltetett el, — már pedig a saját kérelmére elrendelt árverést a becsérték letétele által megakasztatni a törvényhozó tényleg nem engedhette meg, — mert ez a legtöbb esetben a bíróság zaklatásával egyértelmű. Imling szerint ily esetben ki is van zárva a becsérték letétele s illetve ezáltal az árverés meghiúsítása az adós részéről. De talán még sem lehet ezt a szigort alkalmazni olyankor, ha például az adós kedvenc lova, vagy más dolga elárverését meg tudná menteni az időközben valahogy megszerzett pénzzel, illetve ennek bírói letétbe helyezésével.

Dr. Kalmár Vilmos.

Néhány aktuális kérdésről.

I. Még mindig felvetődik s e lapok hasábjain is az a kérdés, hogy a fedezeti s fizetésül adott árúváltók havonkénti 10—10%-a a harmadik moratórium-rendelet 4. §. 13. pontja alapján érvényesíthető-e. Holott e moratórium-rendelet, mint kivételeket, kifejezetten csak a biztosítási díjak fedezetéül adott váltókat s mindennemű váltó 1914 aug. 1. után esedékes kamatait emelte ki a moratórium hatálya alól, amely rendelkezésekből tehát már kitűnt, hogy egyéb váltókövetelés ily hatállyal való érvényesítésének útját akarta állani. Ha pedig a második moratóriumi eljárási rendelet 6. §-át összevetjük az anyagi rendelet 4. §. 7. *e)* pontjával s 5. §-ával, kitűnik, hogy csak a váltóbirtokos és pedig csakis az a váltóbirtokos, ki egyszersmind közvetlen szerződő fél is, érvényesítheti a fedezeti váltó s a 13. pont alapján, köztörvényileg követelését. A hangoztatott kételyekkel szemben, melyek alapja az, hogy a harmadik váltóbirtokos előzőjétől nem követelheti, amit az előző követelhet a vele közvetlenül szerződő féltől (t. i. a 10—10%-ot) legyen szabad rámutatnom arra a körülményre, hogy a forgatmányos a forgatóval csak az absztrakt váltóügylet alapján szerződött, aminek rendszerinti indoka, hogy a forgatóval üzleti összeköttetésben állott, neki hitelt szokott nyujtani, váltóit le szokta számítolni; csak azok iránt az ügyletek iránt érdeklődik általában, amelyek a forgató üzletének karakterét megadják, de nem a konkrét alapügylet iránt. Váltót szerzett s ezzel együtt nem alapügyletet is, mert ha ez lett volna a célja, úgy magát az alapügyletet, könyvkövetelést engedményeztette volna magára; amint ez különben gyakran meg is törté-

nik. Legyen szabad továbbá különösen rámutatnom a második moratóriumi eljárási rendelet 6. §-ában foglalt intézkedésre, melyből kitűnőleg a közvetlenül szerződő fél (forgatmányos előzője) is csak a váltó birtokában követelheti a köztörvényileg követelhető részt. Ha tehát tovább forgatta a váltót, azt vissza kell szerezznie. Vissza pedig kétségtelenül csak úgy szerezheti, ha (legalább is) biztosítja a forgatmányost arról, hogy a fizetendő 10—10%-okat (mit egyébként magán a váltón fel kell jegyezni) neki átszolgáltatja. Ez a forgatónak is érdeke, mert hiszen ő is előző.

Nem követelhető a 10—10% a fizetésül adott váltók alapján s köztörvényileg sem. Sem az anyagi, sem az alaki rendelet nem hagy fenn ez iránt kétséget. Megengedem, hogy méltánytalan lehet a hitelezőre, hogy míg az adósra enyhébb természetű fedezeti váltó birtokában követelheti a havi 10%-ot, addig a fizetésül adott váltó birtokában nem, de nem szabad elfelednünk, hogy mikor a hitelező a váltót fizetésül elfogadta, ezzel lemondott arról a jogáról, hogy az alapügylet alapján felléphessen, tekintet nélkül arra, hogy e ténye után minő rendelkezések lépnek életbe s ne felejtsük el azt sem, hogy mikor az adós a váltót fizetésül és nem fedezetként adta, ugyanakkor ő is lemondott az alapügyletből támasztható minden néven nevezendő kifogásról. Ez kitűnik a morat. rendelet 4. §. 7. *e)* pontjából, úgy 5. §-ából, mely a kivételeket statuálja s kitűnik az elj. rendelet 6. §-ából, mely kifejezetten csak a «fedezeti» váltókat emeli ki, de nem a fizetésül adottakat.

II. Vitát provokálnak a második moratóriumi eljárási rendelet 3. és 11. §-ai. Ugyanis a harmadik moratóriumi rendelet értelmében csak a biztosítási díjváltó ott meghatározott összege s mindennemű váltó lejárt kéthavi kamata iránt volt kereset indítható. Ezzel szemben a második eljárási rendelet 3. §-ából az tűnik ki, hogy kereset indítható a váltó teljes összege s a még le nem járt két havonkénti kamatok iránt is, mely esetben a 2. §. szerint állapítandó meg a teljesítések határideje. Ámde a harmadik moratóriumi rendelet 2. §-a szerint, a fizetés végetti bemutatás és a fizetés hiánya miatt felvett óvás hatálytalan, amennyiben az 5. §-ból más nem következik. (NB. Úgy az anyagi, mint az eljárási rendelet elfeledte e részben a harmadik morat. rendelet 4. §. 7. *e)* pontjára való utalást is, holott az anyagi rendelet szerint a bizt. díjváltók nem esnek a moratórium alá s bár az eljárási rendelet 6. §-a szerint ezek is váltói úton érvényesíthetők.) E «hatálytalanság» tehát figyelemmel az eljárási rendelet 3. §-ára s a váltó eljárási rendelet 12. §-ára, mely utóbbi szerint viszontkeresetnek a váltóeljárásban helye nincs, arra mutatna, hogy (amint azt dr. Kovács Marcel táblabíró úr legutóbb kifejtette) a 3. §. első bekezdése a váltóösszeg érvényesíthetésére nem vonatkozik.

Engedtessék meg nekem, hogy e felfogással szemben álló véleményemet kifejthessem. A harmadik moratóriumi rendelet a követelések egyes nemeit s egyes részeit kiemelte a moratórium hatálya alól. Így kivette (például) az 1914 aug. 1. előtt szállított ingó dolgok vételárának havonkénti 10—10%-át, a bizt. díjváltók összegének meghatározott részét s mindennemű váltó 2—2 havi lejárt kamatát. A második eljárási rendelet 3. §-a szerint pedig «ha a harmadik moratóriumi rendelet értelmében a pénztartozás egy része vagy kamatja nem esik moratórium alá», «a hitelező keresetét azzal együttesen az egész pénztartozásra megindíthatja». Minthogy pedig a rendelet a váltók tekintetében semmi kivételt nem tartalmaz, véleményem szerint ez intézkedés a váltóösszeg érvényesíthetésére is vonatkozik. Nem mond ennek ellent a 11. §. sem, mert e §. kizárólag csak arra az esetre vonatkozik, amikor a váltóbirtokos azzal a jogával, hogy az egész követelésre nézve beadhatja keresetét, nem él, hanem csupán a váltó kamatát követeli. A rendelet e §-ban azon a váltó elj. rend. szerinti szabályt, mely szerint a som. végzés csak akkor bocsátható ki, ha az eredeti váltó mellékeltetik, kívánta módosítani az esetre, ha csak a moratórium alá nem eső kamat követeltetik, amikor tehát elegendő a váltó hiteles másolata, illetve a jegybank tanúsítványa s ki akarta fejezni, hogy amennyiben a moratórium alá eső összeg, vagy kamat is érvényesíttetik, a váltó elj. rend. 14. §-a ezután is irányadó.

Emellett az intenció mellett szól a második eljárási rendelet 3. §-ának a különbözően meghatározandó teljesítési határidőre vonatkozó rendelkezése, de az anyagi rendelet 4. §-ának 13. pontjával való analógia is. Kétségtelen ugyanis, hogy módot kellett nyújtani a hitelezőnek arra, hogy ne kényszerüljön (a 13. pont esetén) tíz s (a kamatok iránt) két havonként keresetet beadni. Ugyanettől lehetőleg meg kellett óvni az adóst is. Amint kívánatos volt ez a 13. pont esetén, ép úgy kívánatos a váltókövetelések érvényesítésénél is. Sőt még inkább. Mert, ha csak lejárt kéthavi kamatok iránt volna a kereset indítható, minden alkalommal külön-külön be kellene mutatni, nemkülönben óvásokat felvétetni a kamatok nem fizetése miatt, minden alkalommal újabb keresetet indítani s a mi ezzel együtt jár, az adóst minden esetben óvásköltséggel, végzési illetékekkel s perköltséggel terhelni. Ha a 13. pont esetében a rendelet ettől megakarta óvni az adóst és hitelezőt, meg kellett óvnia a váltókövetelések érvényesítésénél is.

Igaz, még mindig nehézséget okoz a harmadik moratóriumi rendelet 2. §-ának a bemutatás és óvás hatálytalanságát kimondó intézkedése. De ez a nehézség is eloszlatható. Gondoljunk mindenekelőtt arra, hogy a második moratóriumi eljárási rendelet később adatott ki s így azon intézkedésével, mely a váltó egész összegének érvényesítését (anélkül, hogy kivette volna a moratórium hatálya alól) lehetővé tette, derogált az előbbi anyagi rendeletnek. Gondoljunk arra, hogy — amint ezt már érintettem — a harmadik moratóriumi rendelet 2. §-a szerint tulajdonképen a biztosítási díjváltók tekintetében felvett óvás is hatálytalan volna — mégis ennek hatályossága tekintetében azt hiszem senkinek kétsége nem volt és nincs. És gondoljunk arra, hogy vajjon nem lehetséges-e a harmadik moratóriumi rendelet 2. §-ának oly értelmezést adnunk s szerintem akceptálhatót, amely értelmezés szerint a bemutatás és óvás csak akkor hatálytalan ha *kizárólag* azon összegre irányul, mely a moratórium alól kivéve nincs, míg ha a moratórium hatálya alól kivett részre *is* vonatkozik, már nem az. Épen e biztosítási díjak fedezetéül adott váltók példája mutatja e felfogás tarthatóságát, mely váltóknál nemcsak a kamat, hanem az összeg egy része is követelhető a moratóriumra tekintet nélkül, ahol tehát magának az összegnek egy részére is s eddig is feltétlenül eszközölhető volt a bemutatás és óvás s ahol még kevésbbé tudnék belenyugodni azon magyarázatba, mely a moratórium alá nem eső részre nézve a bemutatást és óvást hatálytalannak a kereset megindítását pedig kizártnak tartja.

III. A több ízbeni keresetindítás veszélyétől a 3. §. 2-ik bekezdése nem óvja meg feltétlenül az adóst. A váltóknál pedig, tekintettel arra, hogy itt viszontkeresetnek helye nincs, egyáltalában meg nem óvja. Vajjon nem-e lett volna helyesebb kötelezővé tenni az egész követelés érvényesítése iránti perlést azzal a sanctióval, hogy ellenkező esetben a többszörös perlésből származó költség viselésére alperes nem lesz kötelezhető?

IV. Ha a moratórium alá eső váltólejáratakor a váltóadós, sem a tőkét ki nem fizeti, sem új váltót nem ad, hanem csak a kamatot kívánja előre kifizetni, tartozik-e a váltóbirtokos e kamatokat elfogadni s mennyi időre? Elfogadni a kamatokat tartozik, mert ellenkező magatartása azt eredményezné, hogy majdan nem volna joga a kamatok nemfizetése miatt a fizetést felajánló váltóadós követői ellen visszkeresetet indítani; de viszont két hónapnál hosszabb időre elfogadni nem tartozik, mert a lejárattól számított 2 hó elteltével a harmadik morat. rendelet 1. §-a szerint (ha újabb moratórium a váltókövetelésekre nem lesz) az egész váltóösszeget jogosult lesz behajtani s mert, ha két hónál nagyobb időre venné fel a kamatokat, a váltóadós annak idején alapos kifogásokkal élhetne az ilykép a váltóhitelező által engedett önkéntes prolongációra hivatkozva.

Dr. Baruch Ernő.

Jogirodalom.

I.

A polgári perrendtartás magyarázatának II. kötete. Írta dr. Kovács Marcel kir. ítélőtáblai bíró.

Minden jel arra mutat, hogy a világháború kiütése sem fogja hátráltatni a polgári perrendtartás nagy alkotásának átvitelét a gyakorlati életbe. Erre lehet legutóbb következtetni abból a tényből, hogy az életbeléptetéssel kapcsolatos rendeletek közül azok, melyek a bíróságok ügyvitelét szabályozzák, már közzétettek.

A polgári perrendtartás közeli gyakorlati alkalmazása teszi aktuálissá, hogy Kovács nagy kommentárjának II-ik kötetét e helyütt röviden méltassuk.

Az első kötet bírálata alkalmával volt alkalmunk rámutatni a munka ritka becsére, amely főkép abból áll, hogy a sablonszerű törvénymagyarázat szokott keretén messze felülemelkedve minden egyes szakasznál nemcsak a perjogi teóriát ismerteti velünk, hanem a törvény gyakorlati alkalmazásának eseteit oly világosan tárja elénk, hogy főkép a gyakorlati jogász előtt eloszlat minden kételyt azokban a kérdésekben, amelyek a polgári perrend rendelkezéseinek alkalmazása körül a pervitel bármely szakában felmerülhetnek.

A második kötet az első kötet folytatásaként az 1911 : I. tc.-nek a bírói határozatokról szóló tizenötödik fejezetével (387. §.) kezdődik s nemcsak a perrendtartási törvény teljes magyarázatát, tartalmazza, hanem az életbeléptető törvény (1912 : LIV. tc.) magyarázatát is.

Szerző műve az egyes szakaszoknál azonfelül nemcsak a vonatkozó szakirodalomra való utalásaival ad módot a kutatónak arra, hogy a modern perrendtartás új alakulatait a külföldi törvények és a külföldi jogtudomány intézkedéseinek és eredményeinek szembeállításával jobban megértse és hazai közkinccsé tegye, hanem óriási perrendtartási joggyakorlatunk, a kir. Kúria és a kir. ítélőtáblák határozatainak szorgos kiszemelés melletti idézésével lehetővé teszi azt is, hogy a felsőbíróságaink ama jogalkalmazó anyaga, amely még ezután is értékes marad, amennyiben az új törvény alkalmazásánál sem vesztette el jelentőségét, az új törvény helyes értelmezésénél továbbra is segítő forrásunk maradjon.

A jeles kommentár, amellyel szerző szakirodalmunkat megajándékozta, kimerítő alaposságával, világos és áttekintő idézeteivel, valamint kimerítő tárgymutatójával a legjobb perrendtartási segédkönyvek egyike és sokban fog hozzájárulni a perrendtartás gyakorlati alkalmazásával járó nehézségeknek elhárítására a gyakorlati jogászközönség körében. *Dr. G. K.*

II.

A monarchia pénzügyi harckészültsége. A Magyar Tudományos Akadémia által jutalmazott pályamű. Irta Dr. Hantos Elemér.

A mű oly időben készült, amikor a világháború kitörését csak a nagyon távoli lehetőségek közé számították és oly időben került a könyvpiacra, amikor a hadiállapot már bekövetkezett. E körülmény nyomai a mű egészében kifejezésre jutnak, mert a munkát egyrészt a békés idők tárgyilagossága jellemzi, másrészt azonban a szerző javaslataiban már a hadiállapot által adott helyzettel is számol. Fejtegetéseiben tényleg a cím által fedett határokon messzi túl terjeszkedik, mert a modern hadviselés összes közgazdasági és állampénzügyi kihatásait a legszélesebb alapon megvilágítja. Fejtegetéseinek súlypontja mégis ama két fejezetre esik, amelyekben a monarchia pénzügyi készenlétével béke idején, valamint mozgósítás és háború esetén foglalkozik és amelyekkel kapcsolatosan a hadügyi pénzügy összes elemei, így a jegybank jegykibocsátási képessége, a hadikincs, hadikölcsönpénztárak, papirpénz, hadiadók és hadisarc bonyolult kérdései, nagy gazdaságtörténeti, statisztikai és elméleti készültséggel tárgyaltatnak.

Ezekben a szerző hazai irodalmunkban úttörő munkát végzett. Fejtegetéseinek mintegy összefoglalását jelenti ama ma nagyon aktuális tétel, mely szerint a hadikincs a háború megkezdésének, a hadikölcsön a folytatásának, a hadiadó pedig végleges fedezésének eszköze és a pénzügyi hadviselésnek művészete abban rejlik, hogy az állam pénzügyi vezetői a különböző módozatok helyes kombinációjával és a hazai közgazdaság lehető kiméletével a kellő időben, a kellő eszközöket előteremteni tudják. A nem túlságosan nagy terjedelmű mű említett jelességeinek köszönheti, hogy a legnagyobb autoritativ elismerés, mely tudományos mű szerzőjét Magyarországon érheti, t. i. a Magyar Tudományos Akadémia pálmája művének osztályrészül jutott és hogy mint közgazdasági és állampénzügyi irodalmunknak értékes terméke a Magyar Tudományos Akadémia megbízásából szerkesztett Magyar Közgazdasági Könyvtárban jelent meg.

III.

A becsület védelméről szóló 1914 : XLI. tc. Jegyzetekkel ellátta dr. Heller Erik budapesti kir. büntetőtörvényszéki bíró. A «Bűnügyi Szemle» törvénytárának V. füzete. Ára 2 korona.

A folyó évi október hó 12. napján életbelépett novellának első feldolgozása. Szakavatottan elemzi a törvény rendelkezéseit, élesen domborítja ki az új szabályozásnak a korábbi joggal szemben mutatkozó különbségeit és a gyakorlati élet, valamint az eddigi bírói gyakorlat bő ismeretéről tanuskodó módszerrel számos kérdés megoldásához szolgáltat irányítást. Néhol, mint p. o. a becsületsértésről szóló 2. §-nál vagy a hitelrontásról szóló 24. §-nál különösen hasznos fejtegetéssel járul a novella célzatának tisztázásához. Inkább csak elnézés számba megy, hogy a 3. és a 20. §-nál nem veszi figyelembe a szerző, hogy a «hatóság» kifejezés értelmezésénél most már az 1914 : XL. tc. 1. §-ának rendelkezése az irányadó. A 17. §-ban biztosított immunitást a szerző a cselekmény jogellenességét kizáró oknak tekinti. Ezt a gyakorlat aligha fogja elismerni; abból, hogy e §. csupán rágalmazás vagy becsületsértés megállapítását zárja ki, de nem érinti sem más bűncselekménynek, sem fegyelmi vétségnek tényálladékát, sem pedig rendbüntetésnek alkalmazását, nem ez következik. Kétlem azt is, hogy nem lehet «vádolás» a 20. §. értelmében a feljelentés és a gyanúokok előterjesztése ; a szót közhasználatú értelmében kell venni. Bővebb méltatást érdemelt volna a hatásköri elrendezés kérdése. Ez különben még sok vitát fog kelteni a gyakorlatban, amelynek Heller munkája kétségtelenül értékes segédeszköze lesz. *L.*

A m. kir. minisztériumnak 8286/1914. M. E. számú rendelete, pénz és értékpapir elvonásának tilalmáról a Brit Birodalommal és Franciaországgal szemben.

A m. kir. minisztérium a háború esetére szóló kivételes intézkedésekről alkotott 1912 : LXIII. tc. 16. §-ában nyert felhatalmazás alapján megtorlásképen a következőket rendeli :

1. §. További rendelkezésig tilos a Brit Birodalomnak és Franciaországnak, úgyszintén ez államok gyarmatainak és külbirtokainak polgárai, továbbá az említett területeken lakó személyek részére készpénzzel, váltóval, csekkel, utalvánnyal vagy más módon fizetést, akár közvetlenül, akár közvetve teljesíteni, valamint készpénzt vagy értékpapirt az említett területekre, akár közvetlenül, akár közvetve kiszolgáltatni.

Ez a tilalom azokkal a jogutódokkal szemben is hatályos, akik a követelést 1914. évi augusztus hó 13. napja után szerezték meg.

2. §. Oly váltók, kereskedelmi utalványok, közraktári jegyek és csekkek tekintetében, amelyek az 1. §-ban foglalt tilalom alá esnek, a fizetés ideje további rendelkezésig elhalasztatik és a fizetés végetti bemutatásnak, valamint az óvásnak, csekknél pedig az 1908 : LVIII. tc. 17. §-ában említett igazolásnak határideje további rendelkezésig meghosszabbodik.

3. §. Nem esnek az 1. §. rendelkezése alá a magyar szent korona országaiban vagy az Ő Felsége uralkodása alatt álló többi országokban és tartományokban teljesített fizetések és egyéb szolgáltatások, ha ugyanezeken a területeken állandóan lakó brit vagy francia állampolgár részére történtek, vagy ha azok brit vagy francia állampolgárnak ugyanezeken a területeken folytatott kereskedelmi vagy ipari üzletéből vagy gazdaságából származó követelésére vonatkoznak.

4. §. Nem esnek az 1. §. rendelkezése alá a magyar vagy osztrák állampolgárok vagy bosnyák-hercegovinai tartományi illetőségű egyének javára szánt segélyadományok.

5. §. A m. kir. kereskedelemügyi miniszter és a m. kir. pénzügyminiszter az 1. §-ban foglalt tilalom alól általában vagy esetről-esetre kivételeket engedélyezhetnek.

6. §. Az 1. §-ban foglalt tilalom alá eső követelések után a tilalom idejére késedelmi kamat nem jár.

7. §. Aki az 1. §-ban foglalt tilalom folytán fizetést nem teljesíthet, a tartozása tárgyául szolgáló készpénzt vagy értékpapirt a hitelező javára a m. kir. postatakarékpénztárnál Budapesten vagy az Osztrák-magyar Bank budapesti főintézeténél teljesítés hatályával letétbe helyezheti.

8. §. Aki az 1. §-ban foglalt tilalmat megszegi, az ellen a m. kir. kereskedelemügyi miniszter és a m. kir. pénzügyminiszter együttes intézkedéssel ötvenezer koronáig terjedhető rendbírságot szabhatnak ki, de előbb nyilatkozatra adnak neki alkalmat.

9. §. A jelen rendeletnek rendelkezéseit a jogi személyekre megfelelően kell alkalmazni.

10. §. E rendelet hatálya, amennyiben a magyar szent korona országainak egész területén hatályos törvényben szabályozott és végrehajtás tekintetében a horvát-szlavonországi önkormányzat részére fen nem tartott jogviszonyokra vonatkozik, Horvát-Szlavonországokra is kiterjed.

11. §. Ez a rendelet 1914. évi november hó 11. napján lép életbe.

Kelt Budapesten, 1914. évi november hó 9. napján.

Gróf Tisza István, s. k.
m. kir. miniszterelnök.

A MI HALOTTAINK.

Balogh Gyula somorjai járásbírósági jegyző.
Dr. *Botta Bertalan* budapesti államrendőrségi fogalmazó.
Dr. *Csch Béla* ügyvéd.
Dr. *Csutak Lajos* ügyvéd.
Dr. *Csillag Pál* ügyvédjelölt.
Czupor Miklós naszódi járásbírósági albíró.
Dr. *Deutsch Jenő* ügyvéd.
Ifj. dr. *Feletár Béla* ügyvédjelölt.
Ferenczy Ernő csikszeredai törvényszéki jegyző.
Dr. *Hajdu Miklós* ügyvéd.
Dr. *Hegedüs Ernő* szolnoki törvényszéki jegyző.
Dr. *Hubert János* ügyvéd.
Dr. *Miklós Zoltán* szombathelyi törvényszéki jegyző.
Miklóssy Dezső debreceni táblai tanácsjegyző.
Dr. *Nagy Gyula* ügyvéd.
Oláh Ödön belügyminiszteri segédfogalmazó.
Dr. *Sebők Ágoston* ügyvéd.
Dr. *Stuhl Sándor* ügyvéd.
Dr. *Tiszovszky Gyula* nagyszebeni törvényszéki jegyző.
Dr. *Varhanek Ferenc* ügyvéd.

— **A Magyar Jogászegylet és a háború.** Inter arma silent leges — et musæ. Ezt a hallgatást érthetővé teszi, hogy érdeklődésünket a történelmi események világmozgató, hangos drámái kötik le. Csakhogy egyrészt a jogtudomány nem a múló pillanat számára alkot, másrészt a hadiállapot, amely jogrendünket szükségszerűen alapjaiban ingatta meg, az állam és a társadalom új rendjét szülte, amelynek — reméljük — efemer joga is megköveteli, hogy vele foglalkozzunk.

Miként Körner a napoleoni háborúnak, Petőfi a magyar szabadságharcnak költészetét teremtette meg, amint a világoknak szemünk előtt dúló küzdelme is a lírának és a művészetnek új forrásait fakasztotta, épúgy a jog múzsája is harci vértet öltött. Ha Themis istenasszonyt változott köntösében nehezebben ismerjük is fel — mérlegére új súlyok kerültek, kardja mintha élesebben vágna gazdasági életünk elevenébe —, úgy mégsem hisszük, hogy a magyar jogászság hűtlenné vált volna hozzá.

Elsősorban a Magyar Jogászegylettől várjuk, hogy csarnokát megnyitja az új problémák vitáinak. Ép azok a rendkívüli nehéz kérdések, amelyek a moratóriumi és a megfelelő eljárási szabályok körül felmerültek, szükségessé teszik a vélemények kontradiktorius megnyilatkozását, amire a szaksajtó kevésbbé alkalmas. *Klein* Ferenc a bécsi Juristische Gesellschaft első ülésének elnöki megnyitójában utalt arra, hogy a háborús jogrend hatásait még a háború után is érezteti. Azt véljük, hogy még jobban, mint ma. Mert az igazságszolgáltatás kerekei akkor fognak megszabadulni a féktől, amellyel a juristitium-rendelet méltóságteljes forgásukat megakasztotta.

De más okból is szükségét érezzük a Jogászegylet működésének, Mi bízunk ügyünknek győzelmében s e bizodalom kötelességünkké teszi, hogy a *holnappal* is törődjünk. Ez a holnap pedig a magyar jogászságnak a Pp. életbelépését jelenti és sajátságos volna, ha az új rend a Jogászegyletben zárt ajtókra találna. Meg vagyunk győződve, hogy az egyesületnek tudós és tetterős elnöke méltányolni fogja a Magyar Jogászegylet működésének szükségét.

— **Az Országos Ügyvédi Gyám- és Nyugdíjintézet állami segélyezése.** A miniszterelnök tavasszal megigérte, hogy az ügyvédi gyám- és nyugdíjintézetet évi ötszázezer koronás állami segélyben fogja részesíteni. Értesülésünk szerint a miniszterelnök igéretét már legközelebb be fogja váltani és e tárgyban törvényjavaslatot fog a képviselőház elé terjeszteni.

— **Dr. Vályi Sándor** kinevezése a budapesti kir. törvényszék másodelnökévé bizonyára a legnagyobb megelégedést fogja ébreszteni. Mint a budapesti munkásbiztosítási választott bíróság elnöke, mint a munkásbiztosítási jog irodalmának egyik legszorgalmasabb művelője egyaránt tanúságot tett szociális érzékéről, amely nélkül ma igazi jogászt nehezen tudunk elképzelni. És épen lapunk hasábjain évek hosszú sora óta megjelent kereskedelmi jogi tanulmányai bizonyítják, hogy egyúttal vérbeli jurista került e fontos pozicióba, akinek személye biztosítékul szolgálhat, hogy a váltó- és kereskedelmi törvényszék megszüntetése csupán formai jelentőségű tény. Számunkra egyébként szinte családi örömül szolgál régi, kipróbált munkatársunknak e kitüntetése, amely a magyar igazságszolgáltatásnak pozitiv nyereséget jelent.

— **Belga részvénytársaság részesül-e a háború alatt jogi oltalomban?** A váci kir. járásbíróság 1914. Sp. 742. sz. alatt egy belga részvénytársaság által indított keresetet elutasított következő indokolással:

A felperes egy az ő tulajdonát képező s az alperes által használt lakás birtokának visszabocsátása iránt adott be keresetet az alperes ellen azon az alapon, mert az alperes a lakást mint a felperes műszaki igazgatója kapta tőle, ezen állása pedig, illetve alkalmaztatása 1914 augusztus 1. napjával megszűnt.

A csatolt cégjegyzék-kivonat bizonyítja, hogy a felperes részvénytársaság igazgatósága kizárólag belga honpolgárokból alakult, az pedig köztudomású, hogy maga az alperes is belga honpolgár.

A magyar alaki és anyagi magánjog rendelkezései külföldi honpolgárokra csak magyar állampolgárok javára, külföldi honosok javára pedig csak viszonosság előfeltétele mellett alkalmazhatók.

Belgiummal ezidőszerint hadiállapotban vagyunk. Honpolgárainkat Belgium jogi oltalomban nem részesíti. Következésképp magyar bíróság előtt az ő honpolgárai sem számíthatnak jogi oltalomra.

A pestvidéki kir. törvényszék a járásbíróság ítéletét 1914. D. 966. számú végzésével feloldotta a következő indokolással:

A hatályban lévő harmadik moratóriumi rendelet 27. §-ának utolsóelőtti és utolsó bekezdése minden megszorítás nélkül megengedi a külföldi állampolgárok (jogi személyek) oly követelései érvényesítését, melyek a magyar szent korona országaiban folytatott kereskedelmi vagy ipari üzletükből vagy gazdaságukból származnak még abban az esetben is, ha ellenséges állam kötelékében állanának.

Felperes követelése viszont arra irányul, hogy alperes az általa alkalmazotti minőségben bírt lakást bocsássa birtokába, tehát a követelés az ország területén folytatott kereskedelmi üzletből ered s így a követelésnek per útján való érvényesítése felperestől meg nem tagadható az alapon, hogy igazgatósága vagy részvényesei belga állampolgárokból állanak s hogy Belgiummal hadiállapot áll fenn.

Különös figyelemre érdemes, hogy az elsőbírósági ítélet az 1914. évi szeptember hó 16-án, tehát az 1914. évi szeptember hó 30-án 7205. M. E. sz. alatt kibocsátott harmadik moratóriumrendelet hatálybalépte *előtti* időben, a másodbíróság ítélete pedig az 1914. évi október hó 28-án, tehát a harmadik moratóriumrendelet hatálybalépte *utáni* időben keletkezett.

A harmadik moratóriumi rendelet kibocsátása előtti időben a magyar bíróságoknak nem volt kellő támpontjuk a tekintetben, hogy külföldi állampolgárokkal szemben hogyan járjanak

el, mert az 1914. évi augusztus hó 12. napján 6045. M. E. sz. alatt kiadott rendelet 11. §-ából nem tűnt ki teljes világossággal, minő álláspontot foglal el a minisztérium a tekintetben, hogy ellenséges külföldiek mennyiben számíthatnak arra az oltalomra, amelyet a magyar területen létrejött jogviszonyok tekintetében a magyar magánjog és a magyar törvénykezési eljárás nyújt. Minthogy a rendelet a moratórium gondolatából indult ki, csak nehezen lehetett a 11. §. rendelkezései mögött megkeresni azokat az elveket, amelyek a rendelet szerkesztőjének szeme előtt lebegtek. A háborúnak a magánjogi szerződésekre vonatkozó hatása és az ellenséges minőség perjogi következményei nem voltak a 6045/914. M. E. számú rendeletben tisztán láthatók.

Erre lehet visszavezetni az elsőbíróság ítéletében látható tapogatózást nemzetközi jogi elvek után.

Az elsőbírósági ítélet tulajdonképen a viszonosság elvén alapszik, semmi adat sem mutat azonban az ítéletben arra, hogy a viszonosság tényleges fenforgása megvizsgáltatott volna.

A harmadik moratórium-rendelet 27. §-a — reméljük — meghozta azt az örvendetesnek mondható változást, hogy a bíróságok tudatára ébredtek annak, hogy — hacsak más újabb rendelkezés nem történik s külföldi államok velünk szemben mostohábban nem bánnak el — az ellenséges külföldiekre nézve a magyar magánjog és perrendtartás épúgy kiterjed, mint a magyar állampolgárokra.

A jelen esetben ugyan még csak a harmadik moratórium-rendelet 27. §-ának két utolsó bekezdéséről van szó, ezen rendelkezések alapján azonban a minisztérium intencióinak teljes felismerésére fog majd kerülni a sor. *B. D.*

— **Vaikó Pál** kúriai bíró, sajtójogunk egyik kiváló ismerője közrebocsátotta a sajtóról szóló törvénymagyarázatát. A 327. lapra terjedő munka a Magyar Jogászegylet könyvkiadó vállalatának kiadványai közt jelent meg. Ára 8 korona, kötve 11 korona. Jelentőségéhez mért méltatására legközelebb okvetlenül visszatérünk.

— **Adalék a negyedik moratóriumi rendelethez.** A harmadik moratóriumi rendelet 4. §-ának 9. pontja kiveszi a halasztás alól a haszonbértartozásokat, tekintet nélkül arra, hogy a haszonbérlő katonai szolgálatot teljesít-e, vagy sem. Nagyon helyes e rendelkezés, mert a haszonbérleményből befolyó jövedelem, illetve a haszonbérlet tárgyának gazdasági hozadéka legnagyobb mértékben független attól, hogy a haszonbérlő katonai szolgálatot teljesít-e, vagy sem.

Amily helyes azonban a 4. §. 9. pontjának rendelkezése, ép oly helytelen ugyanezen szakasz 8. pontjának rendelkezése, *amely a bérlő katonáskodása esetére az összes bértartozásokat moratórium alá helyezi,* anélkül, hogy a bérlet minősége tekintetében különbséget tenne. Köztudomású, hogy a rendelet intenciója az, hogy katonai szolgálatot teljesítő bérlő családja ne legyen kitehető a lakásból az utcára. Azonban e pontot úgy kellett volna fogalmazni, hogy *csak* a házbértartozások, tehát a lakás- és szobabérletek bérösszegei essenek *csupán* moratórium alá az esetben, ha a bérlő katonai szolgálatot teljesít. Azonban teljesen indokolatlan kedvezésben részesíti e javaslat azokat a bérlőket, akiknek kereskedésük, jövedelmet hajtó üzletük van, amely üzlet csakúgy megy azután is a bérlő személyzetének vagy feleségének vezetése alatt, ha a bérlő, az üzlet tulajdonosa hadbavonult is mint eddig. Igazán méltánytalan, hogy az a bérbeadó háziúr, aki az adót és közterheket fizetni köteles moratóriumra való tekintet nélkül, meg ne kaphassa a bérösszeget, annak dacára sem, hogy bérlőjének üzlete a gazda távollétében is tovább virágzik, a vevők azt ezután is épúgy felkeresik, mint eddig, a bérlő ezután is épúgy gyarapodik. Az üzleti bértartozásokat tehát minden körülmények között ki kell venni a halasztás alól, mert így a bérbeadó teljesen méltánytalanul elésik a jövedelmétől és bérlőjét ki sem lakoltathatja, a bérleti szerződés felbontását sem kérheti, mert hisz bérlője katonáskodása miatt keresetet sem indíthat ellene.

Ép oly méltánytalan és csak az egyik félnek érdemetlenül kedvező intézkedése ennek, valamint a 7968/914. M. E. sz. rendeletnek az is, hogy míg ez utóbbi szerint a bérlő jogosítva van a bért havonkint fizetni, addig a bérbeadó az adókat és közterheket, valamint az ingatlanára felvett kölcsönének kamatait moratóriumra való tekintet nélkül köteles megfizetni.

Dr. Gyuk László.

KÜLFÖLD.

— **Magyar jogi író külföldön.** A «Rechtsgang» II. kötete dr. *Moór Gyula* tollából nagyobb tanulmányt közöl «Az esküdtbíráskodás reformja Magyarországon» cím alatt. Pompás dialektikával megírt, kemény boncoló bírálata az 1914 : XIII. tc.-ben létesített reformnak. Reámutat azokra a leküzdhetetlen nehézségekre, amelyek elé a törvény a bírót állította, mikor a ténykérdésnek a bűnösségi kérdéstől való elszakítását írta elő. Hogy aggályai mennyire gyakorlatiak, igazolják azok, akiknek alkalmuk van széttekinteni esküdtbiróságainknak újabb ítélkezésén. Igen előkelő szakember nyilatkozott erről úgy, hogy sok oly ügy ment át a kezén, amelyben a kérdéseket *logikusan* tették fel, de ezek közt alig volt olyan, ahol a kérdéseket *törvényszerűen* is szerkesztették. Találó tétele a szerzőnek, hogy az esküdteknek felelősségérzetét tetemesen csökkenti annak a tudata, hogy a ténykérdésben való döntésük mind a törvényszéki tanács, mind pedig a Kúria részéről érdemleges felülvizsgálat tárgya. Ez az elrendezés különben a reform őszinteségének hiányát is demonstrálja. Ugyancsak az őszinteség hiánya jellemzi a törvénynek azt a rendelkezését, amely az esküdteket a büntetés mértékének megállapításába vonja be. A két esküdtet a tanácsnak három bírói tagja ugyanis mindig leszavazhatja és ezenfelül a Kúriának is széleskörű revizionális joga van a büntetés kiszabásának kérdésében. Kár, hogy dr. Moórnak alapos kritikája a novellát nem javaslat korában érte.

— **A német tilalom Anglia ellen.** Mint ismeretes, az angol kormány a háború bevezetésekép egy királyi manifesztummal minden üzleti forgalmat eltiltott Németországgal. Ezzel szemben Németország először csupán a német bíróság jogsegélyét vonta meg minden külföldön élő személytől. Szeptember 30-án újabb rendelet látott napvilágot, amely most már az önkéntes fizetést is eltiltja Anglia, Irország és az angol gyarmatok irányában. A Leipziger Zeitschrift legújabb számában dr. Hochenburg a rendelet kommentálása közben mutat rá az angol és német tilalmak elvi eltérésére. Anglia — egyébként régi jogának megfelelően — különböztetés nélkül minden forgalmat megakaszt; Németország a tilalmakat csak azon határig viszi, amit a hadviselés érdekei kívánnak. Németország csak az ellenséget akarja megbénítani, nem a forgalmat. A cikk további részében egy pár a tilalommal összefüggő kérdést, többek között, az önkényesen teljesített fizetések magánjogi semmisségét tárgyalja. *B.*

— **A berlini Gewerbegericht** helyt adott a munkás keresetének, aki egy automobiljavító-műhelyből felmondás nélkül kilépett, mert a műhelytulajdonos ezt követelte tőle, hogy egy megrendelőnek oly alkatrészek felhasználását is állítsa, amelyeket valójában nem használt fel. A Gewerbegericht megítélte a felmondási időre járó bért a német ipartörvény 124. §-a alapján, amely lényegileg benfoglaltatik a magyar ipartörvény 95. §. *e)* pontjában. *B.*

A Kuria elnöksége u. n. „Imperial" irógépet szerzett be a **YOST IRÓGÉP** r.-t.-tól. Ezen betűfaj csak a Yost irógépben kapható és rendkivüli olvashatósága miatt nagy keresletnek örvend

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat.** Egyetem-utca 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem.** I., Bérc-u. 9. (Tel. 63—96.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Könyvtár

Negyvenkilencedik évfolyam. 47. szám. Budapest, 1914 november 20.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

Tartalom. *Dr. Edvi Illés Károly* ügyvéd, a Magyar Tudományos Akadémia l. tagja: A büntetőtörvénykönyv reviziója. — *Dr. Gold Simon* budapesti ügyvéd: Kényszeregyezség csődön kívül. — *Dr. Földes Mór* kisvárdai ügyvéd: A kiváltságos természetű követelések vonatkozásban a harmadik moratóriumi (anyagi), illetve a második moratóriumi eljárási rendelettel. — *Dr. Gombos Ede* pécsi ügyvéd: Adalékok a negyedik moratórium-rendelethez. — *Dr. Fürst Mátyás* budapesti ügyvéd: Jogirodalom. Dr. Malonyai Béla budapesti kir. törvényszéki jegyző: Az 1911: XXII. tc.-be iktatott hágai nemzetközi egyezmény és a magyar házassági törvény. — Szemle.

Melléklet: A külföldi moratóriumszabályok III. ív.

A büntetőtörvénykönyv reviziója.

I. A félelmes harci zaj közepette csak óvatosan emeli fel fejét egy-egy kulturális törekvés. A törvényhozás jogalkotó munkássága szünetel, a kormány idejét a háború folytán előállott jogviszonyok szabályozása foglalja le, a tudomány művelése szűk térre szorítkozik, a közönség érdeklődésének pedig fő és szinte egyetlen tárgya a háború. Ily körülmények között csaknem meddőnek látszik épen most az alkotandó magyar büntetőtörvénykönyv új tervezetével előállni. Bizonyos, hogy nem is számíthat az oly érdeklődésre, mint aminőben az előző tervezeteknek részük volt. Hogy mégis elkészült, ennek egyik oka az, hogy vagyunk még néhányan, akik a háborúban részt nem vesznek, de hivatásszerű foglalkozásukban akadályozva lévén, több időt nyertek csendes, kontemplativ foglalkozásra. Hogy a kész tervezet ki is nyomatott: ezt viszont annak tulajdonítom, hogy a jogászközönség egy része, különösen a bírák, a tanárok s az itthonmaradt, de kevésbé elfoglalt ügyvédek, épen az említett okból, több időt szentelhetnek egyelőre csak elméleti jelentőségű munkára.

Az igazságügyminiszter megbízásából készült tervezet közzététele tehát véleményem szerint eléggé megokolt. Címe: «A bűntettekről és vétségekről alkotandó magyar büntetőtörvénykönyv általános részének tervezete. A m. kir. igazságügyminiszter megbízásából készítette dr. Edvi Illés Károly»; célja: a jogászközönség tájékoztatása az alkotandó büntetőtörvénykönyv előkészítésének legújabb stádiumáról. Előzőleg, mint tudjuk, négy külön tervezet készült, amelyek a mult év őszén kinyomatván, azóta különböző szaktanácskozmányokon tárgyaltattak. E tanácskozmányok eredményének tekinthető a most közzétett új tervezet, amelynek az volna hivatása, hogy a felgyülemlett bírálati anyagból levonható tanulságokat felhasználja és kellően értékesítse. Hogy ez menynyiben sikerült: erről mások lesznek hivatva nyilatkozni. Részemről a tekintetes Szerkesztőség felhívása folytán ezúttal csak számot kívánok adni azokról az irányadó szempontokról és elvekről, amelyeket a tervezet elkészítésénél szem előtt tartottam. Ezt annál inkább helyénvalónak látom, mert az eddigi tervezetek kellő megítélését is nehezítette az, hogy megokolás nélkül tétetvén közzé, az egyes szerzők intencióit sok esetben inkább csak sejteni, mint biztosan megállapítani lehetett. E hiányt teljesen csak az új tervezetet kiegészítő megokolás kinyomatása enyészthetti el. Az alábbiakban nem kívánom e hiányt pótolni, hanem csak az általános irányelvekről szándékozom tájékoztatni azokat, akik a tervezet iránt érdeklődnek.

Előlegesen még megjegyzem, hogy a tervezet megítélését véleményem szerint legkevésbbé sem akadályozza az, hogy annak tárgya egyelőre csak a büntetőtörvénykönyv általános része. Mert habár kívánatos, hogy a tervezet általános és különös része együtt lehessen bírálat tárgya, ebből mégsem következik az, hogy az általános részt, amely egy állítás szerint csak a absztrakciója a különösnek (Jogt. Közl. f. évi 44. sz.), önállóan megbírálni ne lehetne. Az általános rész rendelkezései ugyanis teljesen függetlenek attól, hogy a törvény mely cselekményeket és minő meghatározással minősít bűntetteké és vétségekké s hogy minő büntetés alkalmazandó az egyik vagy másik esetben. Az általános rész két első fejezete például teljesen független a különös résztől; a büntetések nemei és végrehajtásuk irányadó szabályai s a büntetés kiszabásának elvei és korlátai, a kísérlet, a részesség és a halmazat meghatározása és büntetése s a biztonsági és nevelő intézkedések mind függetlenek attól, hogy melyik cselekmény bűntett és melyik vétség s hogy mely büntetések alkalmazandók. Ezért az újabb tervezetek mellett, eltekintve Bernolák tervezetétől, bármennyire eltérnek is azok a Btk. általános részétől, úgyszólván érintetlenül megmaradhatna a Btk. különös része, legfeljebb azzal a módosítással, ami azonban nem elvi jelentőségű, hogy a büntetések közül kimaradna a börtön, hogy a fegyház minimuma nem két, hanem egy év volna s hogy kimaradnának a vétség kísérletének büntetésére és több esetben a mellékbüntetésekre vonatkozó külön rendelkezések stb. E változások gyökere azonban az általános részben van. Tehát inkább azt lehet mondani, hogy az egész vonalon át a különös rész idomul az általános rész megállapításaihoz, mint megfordítva, hogy tudniillik az általános rész csak absztrakciója a különösnek.

II. Egy fennálló büntető-kódex reviziójával szemben az első és főkérdés az, hogy *mennyire terjedhet a jogbiztonság veszélyeztetése nélkül a reform.* A magyar büntetőtörvénykönyvet illetőleg e tekintetben két irányadó szempontból kell kiindulnunk. Egyik az, hogy e törvény már több, mint harminc év óta érvényben van s ez idő alatt egy nagy tudományos irodalom és mélyreható judikatura keletkezésének szolgált alapjául, tehát úgyszólván összenőtt jogéletünkkel. A másik szempont viszont az, hogy időközben a büntetőjog terén nagyjelentőségű új irányelvek jutottak érvényre s a társadalom hathatósabb védelmének új intézményei ismertettek fel, amelyeket ma már a revideált büntetőtörvénykönyv megalkotásánál mellőzni nem lehet. Az első szempont azt hozza magával, hogy érvényben lévő kódexünkből megtartsuk mindazt, ami életképesnek bizonyult, a második tény azt követeli, hogy az új kódex keretébe a társadalom nagyobb védelme céljából szükséges új intézmények beillesztessenek. A revideált új kódex tehát nem lehet egészen más, mint hatályban levő büntetőtörvénykönyvünk, de viszont nem is maradhat ugyanaz, csupán a felszínre jutott hiányok pótlásával s a hézagok kiegészítésével.

E kettős szempontból fogták fel a magyar Btk. revizióját kiváló jogászaink közül is azok, akik a kérdéshez már hozzászóltak.

Dr. Baumgarten Izidor a Btk. fennállásának huszonötödik évfordulója alkalmából tartott ünnepi beszédében elismerte a revizió szükségességét; de óva intett annak túlzásaitól. Szerinte abban az esetben, ha lehetővé tesszük, hogy a büntető bíró kezében szorosan megvont határok között a megtorlás és a prophylaxis teendői egyesüljenek: elérkeztünk az engedékenység végső határáig, melynél a hódolat a szociális állam kívánságai iránt még

összeegyeztethető a jogállam követelményeivel (Baumgarten: Büntetőjogi Tanulmányok II. köt. 505. l.).

Dr. Wlassics Gyula a Nemzetközi Büntetőjogi Egyesület magyar csoportjának a büntetőtörvénykönyv reviziója tárgyában tartott megnyitó ülésén ezeket mondta: «Midőn ehhez az új és nehéz munkához fogunk, meg kell becsülnünk valódi értéke szerint a régi munkát is, melynek alapján tovább akarunk építeni... Csak azért, hogy a kódexről azt mondhassuk, hogy reviziónk az új kódex jelentőségére emelkedett, nem szabad elhagyni egyetlen szakaszt sem, mely fentartható, és azért, hogy ne új kódexnek ítélhessük a reviziót, nem szabad egyetlen szakaszt sem épségben tartani, mely hibás vagy elavult». (Jogállam XII. köt. 414. l.)

Dr. Tarnai János a becsületsértő cselekményekről írt tanulmányban így nyilatkozott általánosságban a revizióról: «Ha a törvény hibásnak vagy hiányosnak mutatkozik, kötelessége a törvényhozónak közbelépni; de ha hiba vagy hézag nincs: a törvény kisebb fogyatékainak javítgatása haszonnal nem járhat, sőt az ily beavatkozás káros is lehet, mert kényszerítő szükség nélkül bolygatja a jogállapot szilárdságát» (Bunügyi Szemle II. köt. 452. l.); továbbá: «Kockázatos dolog volna túlságosan erős próbára tenni a talán hiányos, de mindenesetre megszokott, a közgondolkozásba átment, ma már életszabállyá lett elveket. Hisz a törvényhozói, de a törvényalkalmazási szempont is egyaránt javasolja a létezőnek lehető kíméletét» (u. o. 438. l.).

E nyilatkozatokat főleg a bennük rejlő igazság s nem csupán az a körülmény teszi jelentőssé, hogy előkelő jogászi tekintélyektől származnak. Hogy pedig ugyanezt az álláspontot foglalják el a törvényhozók más államokban is, ahol a régi kódexet új törvénnyel cserélik ki, ennek egyik bizonyítéka az az eljárás, amelyet a német birodalmi Btk. reviziójánál követnek.

Az alkotandó német Btk. egyik tervezetét a megokolással együtt 1909-ben tették közzé ily cím alatt: «Vorentwurf zu einem deutschen Strafgesetzbuch; bearbeitet von der hierzu bestellten Sachverständigen-Kommission». E mű annyiban egy új büntetőtörvénykönyv tervezetének tekintendő, amennyiben a hatalyban levő kódextől részben eltérő beosztással a büntetőtörvénykönyvbe tartozó összes rendelkezéseket, a régieket és újakat egyaránt magában foglalja. A rendelkezések lényegét tekintve azonban még sem más a tervezet, mint az érvényben levő kódex revideált és kiegészített helyettesítője. Ezért pl. azt látjuk, hogy a 99. §-ból álló általános részben, ahol pedig a legfőbb változtatás történt, csak 36 olyan §. van, amelyek új (neu) jelzővel vannak megjelölve. Ezzel szemben 63 §. részint szó szerinti, részint módosított átvétele a régi törvény megfelelő szakaszainak.

A német Btk. tervezetének készítői kimerítően és érthetően megokoljak az eljárásukat. Azt mondják egyebek közt, hogy a jogélet egyetlen területén sem annyira kényszerítő követelés (dringendes Erfordernis) a történeti fejlődéshez való csatlakozás, mint a büntetőjog terén, ahol egyfelől az állampolgárok életébe való legsúlyosabb beavatkozásról, másfelől az állam és a társadalom védelméről van szó. Aki e természetes törvény mellőzésére vállalkoznék, az elvesztené lábai alól a biztos talajt és oly büntetőtörvényt alkotna, amely vagy egyáltalában nem, vagy csak a messze jövőben, de mindenesetre nem a jelen időben, amelynek részére készült, volna használható és lehetséges. (Einleitung IX. l.)

Ezek az alapelvek lebegtek szemeink előtt annak megítélésénél, hogy mennyire mehetünk és minő határok között kell maradnunk a magyar büntetőtörvénykönyv reviziójánál. A következőkben beszámolok arról, hogy ezen az úton minő eredményre jutottam az általános rész megalkotásánál. *Dr. Edvi Illés Károly.*

Kényszeregyezség csődön kívül.

A kényszeregyezség intézményét az a szükség érlelte, hogy sem a hitelezőknek, sem az adósnak érdekét nem lehet függővé tenni olyan egyes hitelezők szeszélyétől vagy korlátolt belátásától, akik akár elvből, akár melléktekintetekből a többi hitelezőhöz nem csatlakoznak, hanem görcsösen ragaszkodnak ahhoz, hogy követelésükből mit se vagy csak keveset engednek, s mindig többet és mást akarnak, mint a többi hitelezők. Ezek az egyezségzavarók rémei úgy a fizetésképtelen adósnak, mint a hitelezőknek és az összhitelezőknek sokszoros megkárosítása terheli lelkiismeretüket.

A törvényhozók belátván, hogy a törpe kisebbségnek ilynemű, a többség érdekeit erősen sértő jogot korlát nélkül megadni nem lehet, megvalósították a kényszeregyezséget. Azonban csak a csődben. Csőd előtt és csődön kívül nem.

De megállunk a fél úton, ha a kényszeregyezséget csak a csődeljárásban adjuk meg és az elérhető eredményeknek javarészét odadobjuk kellő alap és szükség nélkül a séma kedvéért.

Mert a megnyitott csőd sok értéket pusztít el és megtizedeli azt a fedezetet, amelynek lehetőleg egészében a hitelezők kielégítésére kell jutnia. Vajjon miért ne lehetne a csődöt, az azzal járó költségeket és elértéktelenedéseket elkerülni és megalkotni csődön kívül is a kényszeregyezséget?

Attól tartanak sokan, hogy a bíróságnak hatályos ellenőrzése csak a csődeljárással érhető el és hogy csődön kívül nem lehet megtalálni az adós által bemondott követelési és tartozási állomány ellenőrzésének módját, sem pedig az ellenőrzésre alkalmas megbízható embereket.

Azonban ezeket a nehézségeket meg lehet oldani és azoknak elhárítása után az intézménynek ellenségét el sem képzelhetem. Hatványozott mértékben áll ez a jelenleg fönnálló viszonyok között. A háború és a törvényes moratórium megszünte után, sőt a moratórium alatt is — fájdalom — nagyon sok fizetésképtelenséggel kell számolnunk. Ha egy-két hitelezőnek akadékoskodása felidézheti a csődök nagy tömegét, ebből óriási gazdasági katasztrófa következhetnék be. Hiszem és remélem, hogy igazságügyi kormányunk ezt be- és előrelátva, rendelettel fogja szabályozni a csődön kívüli kényszeregyezség jogintézményét.

Jó példát nyújt az osztrák igazságügyminiszter által most közzétett *Ausgleichsordnung*, amelyet 1915. évi január 1-jén kíván rendeleti úton életbeléptetni. Ezen 62 szakaszból álló tervezetnek főbb intézkedései a következők.

Az adós a csődnyitásra illetékes bíróságnál kérheti az egyezségi eljárásnak megindítását és köteles egyúttal ajánlatát és pontos vagyonkimutatását becsatolni. Utóbbiban tartozik megjelölni, hogy értékei és követelései mily összegben hajthatók be, illetve tehetők pénzzé, hogy továbbá mely hitelezővel van rokonsági vagy sógorsági viszonyban. A vagyonkimutatást az adós saját kezűen aláírja és kijelenti hajlandóságát felfedező eskünek letételére, hogy vagyonából semmit el nem hallgatott és hogy tartozási állományában mit sem koholt.

Bizonyos — a megbizhatóságot lerontó — okokból a bíróság a kérelmet elutasíthatja. Ha annak helyt ad, úgy jogosítva van a vagyonállomány biztosítására szolgáló intézkedéseknek megtételére és az eljárás tartamára bizonyos jogcselekvényektől az adóst eltilthatja vagy a kirendelendő bizalmi egyén hozzájárulásától teheti függővé.

Az egyezségi eljárás megindításáról hirdetményt bocsát ki a bíróság, mely közzéteendő. A tárgyalást legfeljebb négy heti határidőre kitűzi és felhívja a hitelezőket, hogy követeléseiket már előbb jelentsék be. A hirdetmény telekkönyvileg feljegyzendő az adós ingatlanaira és jelzálogos követeléseire, valamint az adós ellen felvett végrehajtási jegyzőkönyvekre.

Az egyezségi eljárás megindításától kezdve az adós csak korlátolt rendelkezési képességgel bír, minden fontosabb cselekményhez a bizalmi egyén hozzájárulása kell; attól kezdve az adós ellen csődöt nyitni, sem végrehajtást foganatosítani nem lehet.

Az eljárás megindítását megelőző 60 napon belül szerzett végrehajtási zálogjogok hatálytalanokká válnak, azonban feléledenek az eljárásnak megszüntével.

A csődbiztos szerepét az egyezségi biztos játsza, ilyenné célszerűségi okokból járásbírósági tag is kirendelhető. A tömeggondnok szerepe a bíróság által kirendelt bizalmi egyénnek jut, aki az adósnak közel rokona nem lehet. Kézadással fogadja az egyezségi biztosnak, hogy kötelességeit lelkiismeretesen fogja teljesíteni.

A bizalmi egyén pontosan kinyomozza az adósnak gazdasági helyzetét, üzletvitele módját, veszteségei okait, a követelések behajthatóságát, a tett ajánlat elfogadhatóságát és a hitelezők döntésére fontos összes körülményeket. Gondoskodik róla, hogy az üzem lehetőleg föntartassék és az adós vagyona csorbát ne szenvedjen. Az egyezségi biztos utasítására köteles a bizalmi

egyén tapasztalatait a tárgyalás előtt a hitelezőkkel írásban közölni. Díjazását az egyezségi biztos állapítja meg, felfolyamodás esetén az egyezségi bíróság végérvényesen dönt.

Rendelettel lehet szabályozni a bizalmi egyének kiválasztásának s díjazásának módját, sőt a díjszabást is határozott tételekkel. A díjszabás megalkotásánál figyelembe vendő a rendelkezésre álló vagyon és az elért eredmény. A bizalmi egyénnek díja tekintetében az adóssal és a hitelezőkkel létesített megállapodás érvénytelen.

Ha a bizalmi egyén hivatását nem tölti be pontosan, a bíróság pénzbüntetést róhat rá, sőt el is mozdíthatja.

Ha az üzlet terjedelme megköveteli, az egyezségi biztos 3—5 tagú bizottságot rendelhet ki a bizalmi egyén mellé.

Az egyezségi tárgyaláson köteles az adós személyesen megjelenni. Bármely hitelező indítványára tartozik a felfedező esküt letenni.

Az egyezségi ajánlat elfogadásához a megjelent hitelezők többsége és az összkövetelések háromnegyed részének hozzájárulása szükséges. Ha csak az egyik többség éretik el, az adós a szavazásnak új tárgyalási határnapon való megismétlését követelheti.

Az adósnak közeli rokonai a többség megállapításánál csak abban az esetben vehetők számításba, ha az ajánlat ellen szavaztak.

Vita esetében a hitelező szavazati joga fölött az egyezségi biztos dönt az érdekeltek meghallgatása után.

Bizonyos nemű és 200 K-t meg nem haladó követelések az egyezségben kedvezőbb elbánásban részesülhetnek, mint az egyéb követelések. Az adósnak egyes hitelezőkkel létesített külön megállapodásai érvénytelenek.

Az egyezség érvényéhez bírói jóváhagyás szükséges. A tervezet taxative megállapítja, hogy mely esetekben *kell* és melyekben *lehet* a jóváhagyást megtagadni.

A jóváhagyott egyezség a mi kényszeregyezségünk hatályával bír. Az egyezségi eljárás befejezése közzéteendő.

Ha az egyezségnek teljesítése előtt csőd nyittatik, a jóhiszeműen felvett összeget a hitelezők visszaadni nem tartoznak.

A hitelező keresettel igényelheti az egyezség hatálytalanítását, ha az egyezség csalás vagy egyes hitelezőknek nyújtott előnyök folytán létesült.

A tervezet jogászilag kellően átgondolt mű, amely a szakkörök figyelmére méltán tarthat számot.

Dr. Gold Simon.

A kiváltságos természetű követelések vonatkozásban a harmadik moratóriumi (anyagi), illetve a második moratóriumi eljárási rendelettel.

I.

A harmadik moratóriumi rendelet 4. §-ának 3. alpontja kiveszi a moratórium alól a törlesztéses zálogleveleket kölcsönöknek folyó kamatait és tőketörlesztő részleteit «*a jelzálogadóssal szemben*». A rendeletnek azon intézkedése, hogy a törlesztéses zálogleveleket kölcsönöknek folyó kamatai és tőketörlesztő részletei csupán a jelzálogadóssal szemben érvényesíthetők, a gyakorlati életben nagyon eltérő értelmezésekre nyújtott alapot.

Dr. Szladits Károly, miniszteri tanácsos, aki hivatali állásánál fogva is legújabb igazságügyi alkotásaink egyik leghivatottabb interpretátora, a Jogállam 1914 november—decemberi füzetében megjelent cikkében akként értelmezi a rendelet idevonatkozó intézkedését, hogy a zálogleveles törlesztéses kölcsönök annuitásai tekintetében nincs helye *személyes keresetnek* s az adós ellen csak az ingatlanból való kielégítés iránti tűrési per *(dologi kereset)* tehető folyamatba, ami — az ingatlan-árverés kizárása mellett — ez idő szerint csak az ingatlan haszonélvezetére vezetett végrehajtásban nyerhet megvalósulást.

A rendelet ilyen értelmezése mellett — figyelemmel a harmadik moratóriumi rendelet 5. §-ának azon intézkedésére, hogy a lejárt kamatok általánosságban ki vannak véve a moratórium alól — az a visszás helyzet áll elő, hogy az adós ellen bármi címen fennálló lejárt, *még csak bekebelezéssel sem biztosított* követelés hitelezője sokkal előnyösebb helyzetbe kerül, mint a privilegizált zálogleveles törlesztéses kölcsön hitelezője. A gyakorlatban a rendeletnek a hivatkozott cikkben kifejezésre jutó értelmezése, azt a ferde helyzetet teremti, hogy ma a törlesztéses kölcsönt folyósító intézet gúzsba kötött kézzel kénytelen végignézni azt, hogy az a hitelező, akinek követelése jelzálogilag sincs biztosítva, a moratórium alól kivett, bármily jogcímen fennálló tőke- vagy kamatkövetelés erejéig kielégítési vagy biztosítási végrehajtást foganatosíthat a már ingóvá lett *függő termésre, a jelzálogul szolgáló ingatlanok összes élő és holt felszerelésére*, avagy az adósnak bármi néven nevezendő ingó vagyonára, míg ellenben a törvényhozás által privilegizált adósságként statuált telekkönyvileg rendszerint első helyen biztosított, törlesztéses kölcsönnek a harmadik moratóriumi rendelet a folyó annuitások erejéig csak arra nyujt segédkezet, hogy az ingatlan haszonélvezetére vezetett végrehajtás útján egy szebb jövő reményében *az ingatlannak jövőbeni hozadékára* tehesse rá kezét.

Ha helyes a harmadik moratóriumi rendeletnek az érintett cikkben foglalt értelmezése, úgy a moratóriumi rendeletnek november 30-án aktuálissá váló valószínű megújítása alkalmából annyival is inkább gondoskodásnak kellene történni azirán t, hogy ez a jogsérelem az új rendeletből kiküszöböltessék, mert a moratóriumi rendeletek azon célja mellett, hogy az adós megfelelő védelemben részesíttessék, a cél gyakorlati megvalósításának nem szabad akként eszközöltetnie, hogy a béke idején kiváltságos jelleggel felruházott követelések más ilyen kiváltságokkal fel nem ruházott hitelezők követeléseivel szemben deklasszifikáltassanak.

Megjegyzendő, hogy a harmadik moratóriumi rendelet 4. §-ának 3. bekezdése jelenlegi szövegezésében is megfelel az idézett célnak, mert a rendelet szavai elfogadhatóan interpretálhatók akként is, avagy talán csak akként értelmezhetők helyesen, hogy a rendelet azon intézkedése, hogy a törlesztéses zálogleveleket kölcsönöknek kamatot és tőketörlesztési hányadot magában foglaló annuitása *csak a jelzálogos adóssal szemben* van a moratórium alól kivéve, *nem jelenti egyúttal azt is*, hogy az illető jelzálogos adóssal szemben, ha egyúttal személyes adós is, csupán dologi keresetnek, az ingatlanból való kielégítés iránti tűrési pernek volna helye, hanem az ilyen kötelezettel szemben az adós bármi néven nevezendő vagyonára vezethető végrehajtással kapcsolatos *személyes keresetnek is helye* van.

A moratóriumi rendelet azon célt igyekezett megvalósítani, hogy a földbirtokos — aki akár mint házikezelésben lévő ingatlanainak haszonélvezője, akár pedig mint haszonbérbeadó, a moratóriumi rendelet és a háborús állapot dacára ingatlanának jövedelmét akadálytalanul szedheti be — köteleztessék az ingatlanát terhelő törlesztéses zálogleveleket kölcsön folyó annuitásainak a moratóriumra tekintet nélkül való megfizetésére. Minthogy pedig ezen előfeltételek csak az ingatlan tulajdonosára vonatkozólag állanak, a harmadik moratóriumi rendelet ezt akként kívánta kifejezésre juttatni, hogy *csak a jelzálogadósra*, tehát *az ingatlan jövedelmének tényleges haszonélvezőjére* rótta ez idő szerint az annuitás-fizetési kötelezettséget, szembeállítva a jelzálogos adóst az annuitásért fizetési kötelezettségben álló azon esetleges *más személlyel, aki az ingatlan jövedelmének nem haszonélvezője*, így például azzal, aki a jelzálogos adósságért készfizető kezességet vállalt, avagy például azzal az adóssal, aki időközben a jelzálogos adóssággal terhelten ingatlanát másnak adta el, akit azonban a hitelező személyes fizetési kötelezettsége alól fel nem mentett. Ezekkel szemben indokolt az, hogy az ilyen adósok a jelenlegi rendkívüli viszonyok között — midőn a fizetési kötelezettségek teljesítése fizetési eszközök hiánya okából sokszor a leggondosabb előrelátás dacára is akadályba ütközik — a moratórium tartama alatt peresíthetők ne legyenek. Midőn a rendelet idézett szakasza, kiindulva abból, hogy törlesztéses zálogleveleket kölcsönöknél (különösen ezek egyik válfajánál, az ú. n. engedményezett kölcsönöknél) a jelzálogos adós mellett más kötelezett-él is szerepelhet, korlátozta az annuitás érvényesíthetőségét oly irányban, hogy azt ez idő szerint *csak a jelzálogadóssal* szemben engedi meg, nem korlátozta egyúttal ezen igény érvényesíthetőségét oly irányban, hogy a jelzálogos adóssal szemben, aki személyes adós is, csupán dologi keresetnek, — az ingatlanból való kielégítés tűrése iránti keresetnek — *nem pedig személyes keresetnek is* legyen helye. Minthogy ilyen korlátozást a rendelet expressis verbis nem tartalmaz, ennélfogva azon adóssal szem-

*

ben, aki egy személyben jelzálogos és személyes adós is, a kiváltságos természetű törlesztéses záloglevélkölcsön folyó járulékaira nézve a kielégítési alap korlátozása annyival is inkább helytelen volna, mert ilyen természetű korlátozást a harmadik moratóriumi rendelet a tartozások semminemű válfajánál nem ismer.

II.

A második moratóriumi eljárási rendelet 3. §-a értelmében a követelésnek moratórium alá nem eső részével vagy *kamatjával* együtt bíróilag érvényesíthető a pénztartozásnak moratórium alá eső része is.

A rendeletnek ezen intézkedése — egybevetve a rendelet 11. §-ában felvett azon intézkedéssel, hogy a moratórium alá eső váltó *kamatja iránt* indított perre bizonyos eltérésekkel a váltóeljárás szabályai alkalmazandók — azon egyöntetű véleményre vezetett, hogy *a váltókamattal együtt a moratórium alá eső váltótőke nem érvényesíthető*, míg ellenben minden egyéb bíróilag érvényesíthető, moratórium alá nem eső kamattal együtt a moratórium alá eső tőke és kamatja is peresíthető. Az együttes perlés indoka az adós többszöri zaklatásának, a hitelezőre nézve kényelmetlen kéthavonkint megújuló perek szaporításának megelőzése.

Indokolatlan a kiváltságokat élvező váltókövetelésnek minden egyéb követeléssel szemben ezirányban való háttérbe szorítása.

Visszás helyzetet teremt az, hogy például az a pénzintézet, amely a kölcsönt váltó ellenében folyósította, csak azért, *mert váltókövetelése van*, hátrányosabb helyzetbe kerüljön azzal a hitelezővel szemben, ki *kötelezvény ellenében* avagy folyószámlai alapon folyósította az adósnak a kölcsönt. A kötelezvény alapján kölcsönt folyósító intézet kamat- és tőkekövetelése az első kamatperrel kapcsolatban olyan bírói elintézést fog nyerni, hogy a moratórium fokozatos liquidatiójával kapcsolatban *automatice jogot nyer* a hitelező arra, hogy a kézben lévő bírói ítélet alapján követelése erejéig *nyomban végrehajtást foganatosíthat*, míg ellenben a váltóhitelező ezt az előnyt a jelenlegi rendelet, illetve annak a fentebbiek szerinti értelmezése mellett maga részére nem biztosíthatja. Gondoskodásnak kellene történnie az iránt, hogy a november hó 30-án megjelenő új rendelet ezen anomaliát megszüntesse.

Ehelyütt is megjegyzendő, hogy a második moratóriumi eljárási rendeletnek a fentebbiek szerint a jogi szaklapokban szinte egybehangzóan megnyilvánuló értelmezése de lege lata sem teljesen aggálytalan.

Azt, hogy a váltótőke a kamattal együtt nem perelhető, egyfelől a tőkére nézve felvett óvás hatálytalanságával (harmadik moratóriumi rendelet 2. §-a), másfelől a második eljárási rendelet 11. §-ának azon intézkedésével indokolják, hogy itt csak a moratórium alá eső *váltó kamatjáról*, nem pedig azzal együttesen érvényesíthető *tőkéről* van szó. Az első indok nem helytálló, mert egyes váltókötelezettekkel szemben óvás felvétele szükségtelen (elfogadóval szemben nem telepített váltónál, óvás elengedése visszkeresettek részéről), a második indok sem áll meg, mert az eljárási rendelet «I. Peres eljárási rendelkezések» című fejezetében 3. §. alatt foglalt azon *általános* rendelkezésnek, hogy a pénztartozás kamatjával együtt a moratórium alá eső tőke is érvényesítő, nem mond ellent a rendelet «II. Meghagyásos eljárási intézkedések» címe alatt elhelyezett 11. §-nak azon rendelkezése, mely a moratórium alá eső váltó kamatjára a váltóeljárás szabályait rendeli alkalmazni.

A második eljárási rendelet 11. §-a nem zárja ki a váltókamat mellett a moratórium alá nem eső váltótőkének az eljárási rendelet 3. §-a alapján való érvényesítését és pedig egyfelől azért nem, mert az eljárási rendelet 11. §-a, midőn a váltókamatról rendelkezik, csupán egy kivételes kedvezményt statuál az esetre, ha kizárólag váltókamatok érvényesíttetnek, azt t. i., hogy ilyen esetben az eredeti váltó helyett a váltó hiteles másolata, óvás, vagy az Osztrák-Magyar bank tanusítványa mellékelhető, ebből pedig nem következtethető helyesen az, hogy mivel a 11. §. csak váltókamatokról beszél, ennélfogva csak váltókamatra nézve van sommás váltóeljárásnak helye, hanem az, hogy akkor, amidőn az eljárási rendelet 3. §-a alapján a váltókamattal együtt a moratórium alá nem eső váltótőke is érvényesíttetik, az eljárási rendelet 11. §-ának azon intézkedése, hogy az eredeti váltó helyett annak másolata vagy az óvás használható fel, alkalmazást nem nyerhet, vagyis az eljárási rendelet 11. §-ából a contrarió az következnék, hogy a moratórium alá eső váltótőke érvényesítése esetében, akkor t. i., midőn ez a kamattal együtt a rendelet 3. §-a alapján érvényesíttetik, a sommás váltókeresethez az eredeti váltó is mellékelendő.

III.

A második moratóriumi eljárási rendelet 21. §-a kifejezetten megállapítja, hogy az a körülmény, hogy valamely követelés moratórium alá esik, nem akadályozza a telekkönyvi bejegyzést — ideértve az előjegyzést is —, amennyiben annak egyébként helye van. Az eljárási rendelet idevonatkozó intézkedése élesen kifejezésre juttatja azt, ami iránt ma már nincs kétely, hogy a követelés a moratórium dacára is lejárt követelés, csupán fizetési halasztást nyert az adós tartozása teljesítésére, egyebekben azonban a lejárat következményei beállanak.

A tkvi rtás 87. és 88. §-a alapján most már kétség sem férhet ahhoz, hogy a kereskedő lejárt számla-*könyvkivonata* alapján, a hitelező pénzintézet *folyószámlai kivonata* vagy adósainak perrendszerű lejárt *kötelezvénye* alapján adósának ingatlanára követelését előjegyzés útján biztosíthatja, annak dacára, hogy követelése egészben vagy részben moratórium alá esik.

Ámde mi a helyzete ezen vonatkozásban a privilegizált, kétségtelenül szintén lejárt, de moratórium alá eső *váltókövetelés* hitelezőjének? Az elfogadó ellen, ha a váltó nem telepített, váltókövetelését előjegyeztetheti, hasonlóképen azon kibocsátó vagy forgató ellen, ki az óvást elengedte. A gyakorlati életben — különösen a pénzintézeti váltókat illetőleg — melyek úgyszólván kivétel nélkül telepített váltók, a hitelező váltóelőjegyzési jogosultsága *teljesen hatálytalan* jog, mert óvás hiányában, mely a III. mor. rend. 2. §. miatt fel nem vehető, és ha felvétetett is, érvénytelen, a hitelezőnek *váltókövetelését sem az elfogadó, sem a kibocsátók és forgatók ellenében* előjegyeztetni nem áll majd módjában.

Sem a méltányossággal, sem az ezen kérdéshez fűződő fontos kereskedelmi érdekekkel nem egyeztethető össze a váltókövetelésnek az egyszerű számlával vagy egyéb okirattal szemben való ilyen súlyos capitis deminutiója! Nem különösen akkor, midőn mindkettőnek az előjegyzéshez való jogosultsága a tkvi rts. 77. és 78. §-ának azon intézkedésen alapul, hogy a hitelezőnek a polg. ptts. szabályai szerint bizonyítékul szolgáló okirat, illetve lejárt követelésről szóló adóslevél van kezében! Hát vajjon a lejárt váltó — habár nem óvatolható — nincs-e legalább is olyan bizonyíték vagy olyan lejárt követelés, mint a könyvkivonat vagy a két tanú előttemezésével ellátott kötelezvény? Orvoslást kell találnia ezen ellentmondásnak a november hó 30-án aktuálissá váló új rendeletben! *Dr. Földes Mór.*

Adalékok a negyedik moratórium-rendelethez.

A harmadik moratóriumi rendelet 4. §-ának 13. pontja talán az, amely az előbbi rendeletekhez képest közgazdaságilag a legfontosabb újítást tartalmazza. A megbénított hitelélet ezen az éren táplálkozik újra és a gyakorlatban annak hatásáról igen érdekes jelenségeket tapasztalhatunk.

Különösen a második moratóriumi eljárási rendelet megjelenése óta tapasztaljuk, hogy az adós, a 10% nemfizetése miatt az egész összegre pereltetvén, noha ellene csak oly marasztalási kérelem terjeszthető elő, hogy a 10+10%-on felüli követelést a kiadandó későbbi rendeletek értelmében legyen kénytelen fizetni, kiindulva úgy látszik abból, hogy laikus létére nem tarthatja számon a kéthónaponként megjelenő moratórium-rendeletek eltérő és újító intézkedéseit, igen sok esetben a teljes követelést egyenlíti ki. És viszont a hitelező, adósának főkönyvi lapját kiegyenlítettnek találván, nem ragaszkodik ma már annyira az azonnali készpénzfizetéshez, mert künlévőségeinek, habár lassú visszaözönlése, módot nyujt az újabb hitelezésre és talán azért is, mivel számításba veszi, hogy új követeléseinek behajtását nem akadályozza a moratórium.

A rendelet 4. §-ának 13. pontja azonban, úgy találom, igen szűk körre szabja azt a jogcímet, melyből az érvényesíthető 10+10%-nak erednie kell. A gazdasági élet igen kis terrénuma

mozog csak abban a körben, amit az «ingó dolgok vételára» és az «ipari munkateljesítmény» magában foglal.

Nem szenved kétséget, hogy amidőn a 4. §. 13. pontja a legfontosabb és a rendelet megjelenéséig a legszükségesebb követelések részbeni behajtását lehetővé tette, az előbbi állapottal szemben javított a helyzeten ott, ahol arra a leginkább szükség volt és ha a között kellett volna választanom, hogy az ingók, ingatlanok vételára, az ipari munkateljesítmények vagy a kölcsönök bizonyos részét és ezek közül melyiket vegyük ki a moratórium alól, gondolkodás nélkül a 4. §. 13. pontjaiban felsoroltakat, mint legszükségesebbeket kellene választani.

Úgy hiszem azonban, hogy a részben érvényesíthető követeléseknek ilyen szűk térre való korlátozása a jövőre feltétlenül káros volna. Tévedés azt hinni, hogy a gazdasági élet alvó forrásait megnyitni egyedül az árúkövetelések pénzbeli visszaözönlése fogja, mert az árú- és pénzgazdaság körforgásában az árú- és pénzhitel egyenlő gazdasági tényezők és egészséges gazdasági viszonyokat csak a kettő együttes munkája tud teremteni. Nem közérdek, hogy a tőke, amely viszi, segíti az árút diadalmas közgazdasági haladásában, megakadjon azon a ponton, amelyen a rendkívüli idők rendkívüli viszonya hónapokkal ezelőtt váratlanul érte és közérdek ennek a holt tőkének kiemelése és mozgóvá tétele. Az emígy felszabaduló tőkék új elhelyezést keresnének, mert hisz a ládafiókjából, páncélszekrényből, ahová a méreteiben oly óriási világconflagratió a gyáva pénzt bujtatta, már most lassan előkerülnek a rejtett milliók és bizonyosan nem vándorolnának oda a hiteléletben felszabaduló összegek sem. Viszont egy kisebb %-os résznek a moratórium alól való kivétele az adósok nagyobb megrázkodtatása nélkül járna.

Nem mondom, hogy ez egyszerre váratlanul, átmenet nélkül történjék, de nem látom semmi akadályát annak, hogy egy bizonyos kisebb átmeneti idő engedélyezésével az új moratórium-rendeletben a kölcsön és bármely más jogcímen keletkező követelések bizonyos megfelelő százalékos része is kivétessék a moratórium alól. A gazdasági élet nem kárát, de hasznát látná ennek az intézkedésnek, mely a harmadik moratórium-rendeletből kimaradt.

II. Kibővítendőnek tartom a harmadik moratórium-rendelet 4. § 16. pontjában szabályozott kivételt is.

A 16. pont ugyanis kiveszi a moratórium alól az 1914. évi augusztus 1. előtt keletkezett, de a moratórium fennálásának ideje alatt teljesítendő szerződés alapján, a szerződésnek nem teljesítéséből vagy pedig nem kellő teljesítéséből, vagy végül az elállás jogának gyakorlásából eredő pénztartozásokat.

A rendelet intenciója itt, úgy látszik, különösen a liszt- és gabonakötésekből eredő követeléseknek moratórium alól való kivételére irányul. 1914. évi augusztus 1. előtt létrejött, de utána teljesítendő szerződésekre vonatkozólag most már nemcsak a tőzsdebíróság, de a rendes bíróságok felfogását is ismerjük a tekintetben, hogy nem a szerződés alapjának kényszerű teljesítésére, hanem méltányos kártérítésre marasztalják az alperest. Ezt a jogi felfogást vehette mértékül a rendelet, amikor kiindulva abból, hogy ha a vevő fél az általa régebben megrendelt, üzlete folytatásában kombinációba vett árút meg nem is kaphatja, kárának méltányosan kisebbített összegében legalább ne legyen kitéve annak, hogy annak érvényesítése az esetleg hónapokig tartó moratórium folytán eltolódjék.

Amily helyes és igazságos ez a rendelkezés, annyira kívánatosnak mutatkozik, hogy az ezen szakaszban említett kivétel a moratórium alól az 1914. évi augusztus hó 1. előtt teljesítendő szerződésekből eredő igényekre is kiterjedjen.

A szerződést nem, vagy nem kellőleg teljesítő fél nem igényelheti a törvényhozó által engedélyezett kíméleti időt. A szerződésszegő fél nem jutalmazható még akaratlanul sem azzal, hogy a szerződés szegésének konzekvenciáit a véletlen hónapokra kitolja és a szerződési hűség szerint a jogérvényesen megkötött szerződésből eredő jogokkal bíró fél nem sujtható azzal, hogy hosszú időig jogainak teljes érvényesítése nélkül maradjon.

A gyakorlatban azt látjuk, hogy a kereskedelmi törvény 348. §-ából eredő igényekkel szemben legtöbbször a magánjogi csalás esetei állanak, a 352. és 353. §. eseteiben pedig az egyik fél makacs szerződésszegésével találkozunk. Nincs tehát semmiféle érdek abban, hogy az 1914. évi augusztus hó 1. előtt elj esítendő szerződéseknél a rosszhiszemű fél javára halasztás adassék, miért is a kiadandó negyedik moratórium-rendeletben az időpontbeli korlátozást kihagyandónak tartom és a 4. §. 16. pontja helyébe oly rendelkezés felvételét látnám célravezetőnek, hogy *az 1914. évi augusztus hó 1. napja előtt kötött szerződés alapján* az elállás jogának gyakorlásából, avagy a szerződés nem teljesítéséből vagy nem kellő teljesítéséből eredő pénztartozások *kivétetnek a halasztás alól.* —

III. Igen szűk körre szorítottnak találom a rendelet 6. §-ában kivett követelések csoportját is.

A törvényhozó itt bizonyos — hogy úgy fejezzem ki magam — könyörületi és kegyeleti követelések érvényesítését akarta a halasztás alól kivenni. Ám úgy találom, hogy ezeknek a köre sokkal tágabb, mint amit a tartás és életjáradék megállapít.

Ösztöndíjak, segélyek, kegydíjak, jótékonysági pénzek, alamizsna-díjak, temetkezési járulékok stb. mind olyan természetűek, amelyeknek halasztás alá vonása igen sok jogos és olyan érdeket sért, melyek összegük csekélységénél, élvezőjük szűkös körülményeinél fogva a halasztás hatálya alól kiemelendők volnának.

Igaz ugyan, hogy a rendelet 11. §-a ezek egy részét, azokat tudniillik, melyek a szolgálati szerződésekből erednek, kiveszi a moratórium alól, kétségtelen azonban, hogy eme követelések egy része nem a szolgálati viszonyból ered és ezek ez idő szerint halasztás alá esnek. *Dr. Gombos Ede.*

Jogirodalom.

Dr. Malonyai Béla budapesti kir. törvényszéki jegyző: Az 1911 : XXII. tc.-be iktatott hágai nemzetközi egyezmény és a magyar házassági törvény.

Inter arma silent leges. Így módosítja szerző az ismert közmondást és megállapítja, hogy ennek a szabálynak a házassági bíráskodásra alig van hatása. S tényleg, ha mindenkit a háború eseményei izgatnak és a jogászoknak a moratóriumba fő a fejük, a jogszolgáltatás gépezete még sem akadt meg teljesen s vannak jogvidékek, amelyekkel most is foglalkoznunk kell. Ilyenek a házassági ügyek.

A Hágában 1902 június 12-én kötött nemzetközi egyezmények egyike a házasság érvényességének előfeltételeire vonatkozó törvények összeütközéseinek kiegyenlítését, másika pedig a házasság felbontására, valamint az ágytól és asztaltól való elválásra vonatkozó törvények és az ily tárgyú bíráskodás terén támadható összeütközések kiegyenlítését célozza.

Az előbbi egyezményt az 1911 : XXI. tc., az utóbbit az 1911 XXII. tc. cikkelyezte be. Mindkét egyezményre nézve a szerződő államok a megerősítő okiratokat 1911 szeptember 22-én tették le s az egyezmények 1911 november 27-én léptek hatályba.

Szerző azokkal a kérdésekkel foglalkozik, amelyek az 1911 : XXII. tc.-be iktatott egyezménynek az 1894 : XXXI. tc. rendelkezéseire való hatásából erednek. Ez a hatás a házassági jogunkat szabályozó törvény 114—120. §-aira vonatkozik.

Valamely törvénymű szövegének más nyelvre való átültetése nem könnyű munka s a leggondosabb fordítás sem mentes oly kitételektől, amelyek kétségre adhatnak okot. Már ezért is hasznos munka az ily törvényműnek kritikai ismertetése. Szerző éles szemmel és gondosan indokolja meg az eredeti szöveg valódi értelmét.

Az egyezmény rendelkezései csak akkor irányadók, ha a felek vagy azok egyike a szerződő államok valamelyikének polgárai; ellenkező esetben az egyes államok saját honi törvénye nyer alkalmazást.

Ha valamely állam törvénye, miként a mi 1894 : XXXI. tcikkünk is, kizárólagos illetékességet állapít meg, ezt az egyezmény nem érinti. Ha azonban ily kizárólagos illetékesség fentartva nincs, az egyezmény a különböző honosságú felek házassági pereinek illetékességére nézve részletes szabályokat tartalmaz. Ezeket a szerző behatóan tárgyalja s bőven foglalkozik azzal a gyakran előforduló esettel, hogy osztrák házasfelek egyike a magyar bíróság illetékességének megszerzése céljából magyar állampolgárságot szerez. Az egyezménynek abból a kijelentéséből, hogy egyik állam sem kötelezi magát oly törvény alkalmazására, amely nem a szerződő államok valamelyikének törvénye, szerző arra a következtetésre jut, hogy ily esetben a

szerződő államhoz tartozó házastárs honi törvénye alkalmazandó s a hazai bíróság illetékessége megállapítandó, mert az 1894 : XXXI. tc. 114. §-ában kimondott kizárólagos illetékességről az egyezményben csak a szerződő államokkal szemben mondunk le.

Az egyezménynek a bontó- és a válóper tényállására s az illető hazai törvény, valamint a lex fori által elfogadott bontó és válási okokra kiható rendelkezései is kimerítő méltatásban részesülnek a szerző művében. Ebből megértjük például, hogy az egyezmény szerint, ha az egyik törvény a házasságtörést csak akkor tekinti bontó oknak, ha a házasságtörő felek közös lakásban laknak, de bontó okul fogadja el a házastársaknak a bontásra irányuló megegyezését, a másik törvény pedig a megegyezést bontó oknak nem fogadja el, de a házasságtörésben — ha az egyébként bizonyítva van — együttlakás nélkül is bontó okot lát: akkor a házasság felbontható.

Az 1894 : XXXI. tc. 115. §-a szerint a magyar állampolgárság elnyerése előtt létrejött oly tények alapján, amelyek a házastársak korábbi joga alapján bontó vagy elválasztó okot képeznek, a magyar állampolgárságot nyert házastárs házasságát a magyar bíróság felbonthatja, ha azok a tények a magyar törvény szerint is bontó okul szolgálnak. A szerző magyarázata szerint az egyezményből az következik, hogy ily esetben, ha a korábbi hazai törvény csak elválást engedett, akkor a szerződő államok polgárai közt csak elválasztásnak lesz helye, ellenben nem szerződő állam polgárával szemben a házasság felbontható lesz.

Foglalkozik a munka a külföldi házasfeleknek Magyarország területén tartózkodása esetén a magyar bíróságok által tehető ideiglenes intézkedésekkel is az egyezmény szabályozása szempontjából, valamint az egyezménynek azzal a rendelkezésével is, amely a bontásnak vagy elválasztásnak közigazgatási hatóság által való kimondására vonatkozik.

Szerző magyarázata szerint az egyezményből nem folyik az, hogy a szerződő államokban az ítéletnek a kötelékre vonatkozó rendelkezésén kívül annak egyéb — pl. vagyoni — rendelkezéseit is el kellene ismerni, hanem ezekre nézve az egyes államok vonatkozó szabályai irányadók. Ugyanezek szerint kellend elbírálni azt a kérdést is, hogy az elutasító ítélet más államban hatályos-e és res judicatát jelent-e?

Az ismertetett munka erős judiciummal és kiváló jogászi érzékkel taglalja a felvetett kérdéseket s kétségkívül hasznos szolgálatot fog tenni a lapjait forgató jogásznak.

Dr. Fürst Mátyás.

Szemle.

BELFÖLD.

— **Háború és sajtószabadság** olyannyira ellentétes fogalmak, hogy csupán az antitézis indokolja dr. *Angyal* Pál ily című aktuális értekezését, amely a Bünügyi Szemle különlenyomataként megjelent. Minden reális gondolkodású ember készséggel belenyugszik, hogy nemcsak a hadviselés, hanem a tekintélynek ma elengedhetetlen elve érdekében a gondolatok szabad terjesztése csorbát szenvedjen. De épen e belátás miatt nem oszthatjuk Angyal érvelését, aki E. Illés Károllyal szemben bizonyítani igyekszik, hogy a cenzura, amelyet az 1912: LXIII. tc. 11. §-a alapján kibocsátott rendeletek szerveztek — nem cenzura. Hogy Miksa királynak 1574. évben az alsólendvai eretnek nyomda ügyében kibocsátott rendelete az előző vizsgálatot a kinyomatás feltételévé teszi, míg a mai rendeletek «csak» a terjesztéshez követelik meg a jóváhagyást, ez a különbség igazán csak háborúban nyugtathatja meg a sajtószabadságért aggódó kedélyeket. Viszont Angyal is beismeri, hogy a 11. §. 4. bekezdése csakugyan behozza a cenzurát, bár az eléggé enyhe, minthogy «csak az időszaki lapokat érinti» s «a szabályokat hatóságaink igen liberálisan kezelik». Nem merünk ennek az ítéletnek ellentmondani, mert őszintén szólva kissé félünk a liberális kezeléstől. Kétségtelen, hogy a cenzurának vannak jó oldalai is. Erre a kedvező hatására utal többek közt Heine, midőn a Deutschlandban a megváltót apostrophálja, hogy ha a könyvnyomtatás már az ő idejében ismeretes lett volna:

. . . . du hättest geschrieben ein Buch
über die Himmelsfragen.
Der Censor hätte gestrichen darin,
Was etwa anzüglich auf Erden
Und liebend bewahrte dich die Censur
Vor dem Gekreuzigtwerden.

Szivesen tűrjük a cenzurát is a magyar állam élet-halálharcában, de igazán nem óhajtanók, hogy a háborus cenzura apoteózisából béke idején érveket merítsenek.

— **Ügyvédek, mint községi jegyzők.** Zala vármegye alispánja a budapesti ügyvédi kamarához intézett átiratában azon ügyvédek nevének közlését kérte, akik a hadbavonult községi jegyzők helyettesítésére vállalkoznak. A budapesti ügyvédi kamara tizenhárom ügyvéd nevét közölte az alispánnal.

— **A háború befolyása a szerződések teljesítésére.** A budapesti központi kir. járásbíróság P. XIX. 126907 sz. ítéletében foglalkozott azzal a kérdéssel, mily befolyással van a háború a szerződések teljesítésére, ha nem hat vis major erejével. A kérdéses esetben alperes megtagadta a megrendelt árúnak (kocsikenőcs) szállítását a szerződésileg kikötött áron, mert a cikk ára majdnem kétszeresére szökött fel. A vevő erre teljes kárának megtérítése iránt indított pert. Alperes azzal védekezett, hogy vis major forog fen. A bíróság közbenszóló ítélettel megállapította alperes kártérítési kötelezettségét. Az ítélet indokolása szerint: «Alperes kérte felperest elutasítani, mert a teljesítésben vis major akadályozta meg. A kocsikenőcs lényeges alkatrészei a kékolaj és a gyanta, előbbi Galiciából szerezhető csak be, 1914 augusztus óta azonban a teherárúforgalom megszűnt; a gyanta pedig Amerikából szállíttatik, ahonnan a háború kitörése folytán szintén nem volt beszerezhető. Felperes kérelmére a bíróság alperes kifogását figyelmen kívül hagyta, mert a háború még nem jelent vis majort, csak abban az esetben, ha a háború folytán a teljesítés lehetetlenné válik, oly esetben azonban, midőn a teljesítés az egyik szerződő félre elviselhetetlen terhet ró, ha a viszonyok a szerződés megkötése után lényegesen megváltoztak, ha csak rendkívüli áldozatok árán teljesíthetné és a rendkívüli helyzet a háború következtében állott be, ez esetben a teljesítés alól szabadul ugyan, de méltányos kártérítéssel tartozik. Felek közt nem vitás, hogy a háború kitörése folytán a szerződés megkötésekor megállapított ár prima uszó à 16 75, nem uszó à 14 K ára 28 illetve 25 K-ra szökött; alperes 1914 október 8-iki levele szerint ezen magas árak mellett hajlandó lett volna teljesíteni, a teljesítés tehát nem vált lehetetlenné, hanem rendkívüli hátránnyal sújtotta volna alperest, ezért a teljesítés alól ugyan szabadul, de méltányos kártérítéssel tartozik, ezért alperes kártérítési kötelezettségét meg kellett állapítani».

Az ítélet ellen alperes fellebbezést nyújtott be és így rövid időn belül alkalma lesz a kereskedelmi- és váltótörvényszéknek és további fellebbvitel esetén a kir. ítélőtáblának ebben a nagyfontosságú elvi kérdésben állást foglalni.

— **Bojkott mint zsarolás elkövetési cselekedete.** A sütőmunkások szakszervezete egy sütőmester üzletét bojkott alá helyezte, mert a sütőmester nem teljesítette szervezett munkásainak azt a kivánságát, hogy nagyobb munkaerőt alkalmazzon és mert közte és munkásai között órabértöbblet címén bérdifferencia támadt. A sütőmester a bojkott beálltával a szakszervezethez nem tartozó munkásokat fogadott fel. Minthogy azonban ezeknek munkaereje nem bizonyult elégnek, nehogy üzletét abbahagyni legyen kénytelen, a bojkott megszüntetése végett a szakszervezethez fordult. A szakszervezet három tagja a sütőmesterrel tárgyalásba bocsájtkozott, miután azonban ahhoz kötötték a bojkott feladását, hogy a sütőmester volt munkásainak órabértöbblet címén száz koronát fizessen, a sütőmester pedig ezt az összeget nem volt hajlandó megfizetni, az alkudozás eredménytelen maradt. Néhány nap mulva a sütőmester ismét megkísérelte az egyezkedést, mikor is a szakszervezet képviselői ötven koronát hajlandók voltak elfogadni az említett célra. A sütőmester az ötven koronát lefizette, mire a szakszervezet a bojkottot megszüntette. A Kúria zsarolás címén elítélte a szakszervezet képviselőit azzal az indokolással, hogy a bojkott kimondása és fentartása a sütőmestert abba a helyzetbe hozta, hogy kénytelen volt vagy kisebb üzemre szorítani üzletét, vagy pedig a szakszervezetnek engedni, a szakszervezet képviselői pedig ezt a kényszerhelyzetet kihasználták arra, hogy a sütőmes-

tert oly követelésnek a megfizetésére kényszerítsék, amelyet ez el nem ismert, amely legalább is kétséges volt.

— **Bíróküldési kérelem időelőtti**, míg a bűnvádi eljárást folyamatba nem tették. (Kúria 6281/1914.)

— **A bírósági joggyakornok közege a hatóságnak** nem pedig tagja, ehhez képest hivatalos eljárása alatt történt tettleges bántalmazása az 1914 : XL. tc.-nek nem 2., hanem 4. §-a alá esik. (Kúria 6427/1914.)

— **A nem állami póstánál alkalmazottak az 1907: XIX. tc. 10. §-ának rendelkezései alá vonhatók-e?** A *szegedi* kir. törvényszék, mint polgári *fellebbezési bíróság* a szentesi kerületi munkásbiztosító-pénztár által N. Mária póstamesternő ellen indított sommás perben a keresetet elutasító elsőbírósági ítélet megváltoztatásával kimondotta, hogy az alperes vezetése és kezelése alatt álló *nem állami* póstánál évi 2400 K, illetve napi 8 K-nál kisebb fizetéssel, illetve bérrel alkalmazott egyének olyan magánalkalmazottak, kik az 1907 : XIX. tc. 1. §-ának 8. pontja értelmében betegség esetére való biztosítási kötelezettség alá esnek, amely biztosítási kötelezettségnek a megállapítására *nincs befolyása annak a körülménynek,* hogy a m. kir. kereskedelemügyi miniszter a 85,340/1900., 23,403/1909. és 9661/V. 1912. sz. rendeletek szerint akkép intézkedett, hogy a nem kincstári posta- és távirdahivatalok alkalmazottaira nézve az 1907 : XIX. tc.-et a betegség és balesetbiztosításnak a törvény értelmében egységes rendezéséig *függőben tartja,* mert az 1907 : XIX. tc., annak 205. §-a értelmében 1907. évi július hó 1. napján életbe lépvén és a 209. §-ban nyert felhatalmazása alapján kibocsátott miniszteri rendeletekkel a törvényben létesített szervezeteknek felállítása mellett végre is hajtatván, *a kereskedelemügyi miniszternek,* mint csupán a törvény végrehajtására hivatott hatóságnak *nincs joga* a törvény rendelkezéseit, annak hatálya alá tartozó egyes egyénekre függőben tartani és így a hivatkozott rendeletekben foglalt intézkedés *nem állhat útjában* annak, hogy *a törvény rendelkezéseinek,* az annak hatálya alá tartozó egyénekkel szemben a rendes bíróságok által abban a hatáskörben, melyet a törvény a 156. §-ban rájuk ruházott, *érvény szereztessék.*

A szegedi kir. ítélőtábla, mint polg. felülvizsgálati bíróság aztán e kiválóan érdekes kérdésben 1913. G. 497. sz. alatt hozott végzésével a fenti törvényszéki ítéletet *feloldotta,* megállapítván, hogy az abban kifejezett az a jogi álláspont, mely szerint az 1907 : XIX. tc. 1. §. 8. p.-ban megnevezett póstai alkalmazottakra — kivétel nélkül — a törvény 10. §-ának rendelkezései ki nem terjednek, *téves,* mert az idézett törvény 10. §-a *minden megkülönböztetés nélkül* a póstai alkalmazottakról intézkedik és azt rendeli, hogy a póstánál alkalmazottak nem esnek a betegség esetére való biztosítás hatálya alá, ha a póstánál érvényben álló szolgálati rendtartások szerint betegség esetében illetményeik részükre a betegség kezdetétől számítva *legalább húsz héten át* kijárnak. A törvényszék pedig téves jogi álláspontjából kifolyólag mellőzte annak a megállapítását, hogy az idézett törvény 10. §-a alkalmazhatóságának ténybeli feltételei a jelen ügyben fenforognak-e? *Zs. B.*

— **Közalapítvány, mint hitbizományi teher.** Néhai gróf K. G. hitbizományi ügyében gróf K. J. hitbizományi birtokos a nagybecskereki kir. törvényszéknél azt kérte, hogy a Rudolf trónörökös születésének emlékére néhai gróf K. G. által rendelt évi 10,500 K kamatot jótékony célokra biztosító közalapítvány hitbizományi teherként elismertessék és a hitbizományi ingatlanvagyonra való bekebelezés által biztosíttassék. A kir. törvényszék ezt a kérelmet elutasította, mert a hitbizományi eljárást szabályozó 1869. évi április hó 7-iki igazságügyminiszteri rendelet 15. §-a szerint a hitbizományi ingatlan-vagyon csakis az e szakaszban szabályozott módon törlesztett adóssággal terhelhető meg, holott a bekebelezés által biztosítani kívánt közalapítvány mindenkor terhelné a hitbizományi ingatlanokat anélkül, hogy törlesztés által annak tőkeösszege bármikor is apadna.

Ez ügyben a *szegedi kir. ítélőtábla* a m. kir. Kúria által is helybenhagyott 5765/p. 1913. számú végzésével azon az alapon járult hozzá a hitbizományi birtokos fenti kérelmének elutasításához, mert az idézett miniszteri rendelet 1. §-ának *b)* pontja értelmében a hitbizományt alapító kimutatni tartozik, hogy a hitbizományi vagyonul rendelt ingatlant adósság nem terheli; folyamodó pedig olyan ingatlanokat bocsájtott a hitbizományi vagyon állagába, amely vagyonra az atyja által tett alapítvány biztosítására a zálogjog bekebelezve volt és folyamodónak saját elhatározása folytán, a hitbizomány létesíthetése céljából történt az, hogy a zálogjog a hitbizományi vagyonul általa kijelölt ingatlanról töröltetett s az alapítványt a folyamodó saját szabadon maradt vagyonára engedélyezett bekebelezéssel biztosította. Minthogy tehát a hitbizomány felállításának engedélyezése ahhoz a feltételhez is köttetett, hogy a vagyon tehermentesíttessék s ennek teljesítése egyedül a folyamodó tetszésétől függött, a feltétel teljesítése után a régi, a saját ténye folytán megváltozott állapot visszaállítását kérni nem jogosult. *Zs. B.*

— **Az igazságügyi orvosi tanács munkálataiból** a második sorozat harmadik kötete jelent meg dr. *Genersich* Antal szerkesztésében. Már többször volt alkalmunk méltatni ezt a nagyjelentőségű vállalatot, amely elsősorban a tanács kiváló jegyzőjének: dr. *Schächter* Miksának ügybuzgalmát dícséri. Nekünk jogászoknak a gyűjtemény módot ad, hogy bepillantsunk az orvosszakértői vélemények keletkezésének kohójába s egyszersmind megtanít arra, hogy mit várhatunk a szakértőtől. A most megjelent kötet olyan eseteket foglal magában, a test különböző részeinek sérüléséből származott halálra, továbbá fuladás és mérgezéstől okozott halálra vonatkoznak. A 728 oldalra terjedő kötet ára 18 K. Kiadta a m. kir. igazságügyminisztérium.

— **A korlátolt felelősségű társaság** a külföldi és de lege ferenda a magyar jogban cím alatt hét ívre terjedő tanulmány jelent meg *dr. Bozóky Géza* egyetemi tanár tollából, az immár megszűnt pozsonyi jogakadémia utolsó évkönyvének mellékletekép.

— **A kereskedelmi jog** novemberi száma a következő tartalommal jelent meg: *Grecsák* Károly: Biztosítási intézkedések a moratóriumban; *Hevesi* Illés: Gazdasági lehetetlenülés; *Rejtő* Alfréd: Az árúüzleti szokványok 65. §-ához; *Kuncz* Ödön: Központi cégbíróság és központi céglap.

— **Az adózás és a háború.** Az Adó- és Illetékügyi Szemlének most megjelent Hadi-füzete különös figyelmet fordít a hadiadó kérdésére. Hegedüs Loránt az új jövedelemadótörvénynek végrehajtását kívánja 20,000 koronás létminimummal, Exner Kornél a lakásadónak megfelelő korrektivumokkal való behozatalát, Glücksthal Samú a jövedelemadó tényleges behozataláig a földadó régi 25%-os kulcsának visszaállítását sürgeti, Hantos Elemér a hadiadónak jótékonysági adó jellegét hangsúlyozza, Szende Pál rendkívüli vagyoni adót követel 250 millió koronás hozammal, esetleg a pótadók kiépítését és fényüzési adók behozatalát, míg Vas Ferenc minden hadiadót elvet és a kölcsönmíveletet tartja az egyetlen helyes eszköznek a hadviselés és hadsegélyezés költségeinek a megszerzésére. Cikket írt még a füzetbe Dr. Klug Emil a német hadikölcsönről és hadikölcsönpénztárakról.

KÜLFÖLD.

— **Anglia kivételes intézkedéseiről** úgy a napilapokban, mint egyes tudományos folyóiratban is gyakran a legfantasztikusabb és teljesen valószínűtlen híreket olvashatunk. A félreértésekre valószínűség szerint az is adta az okot, hogy Anglia egész jogrendszere a kontinentális államokétól lényegesen különbözvén, a moratoriális és egyéb kivételes rendelkezések is különböznek ez utóbbi államok háborús intézkedéseitől. Anglia első, a tartozások különböző fajaira kiterjedő moratóriumi rendelete f. év augusztus hó 6-án lépett hatályba. Ez a rendelet minden pénzbeli tartozásra vonatkozóan, mely f. év augusztus 4-e előtt keletkezett és szeptember hó 4-e előtt teljesítendő, egyhavi (de legalább is szept. hó 4-ig terjedő) halasztást engedélyezett. Ezt a rendeletet szeptember hó elején egy újabb moratórium-rendelet követte, amely további egyhavi halasztást adott a teljesítésre, oly módon azonban, hogy ennek leteltével is a hitelező csupán akkor nyer jogsegélyt követelésének bírói úton leendő behajtásához, ha a bíróság úgy találja, hogy az adós vagyoni helyzetére tekintettel újabb halasztásadás nem szükséges. Amennyiben tehát a legutóbbi hetekben az angol kormány újabb moratórium-rendeletet ki nem adott, úgy a törvényes moratóriumot a bírói moratórium váltotta fel. A nem látra szóló váltókra és csekkekre vonatkozóan egy augusztus 2-án kibocsájtott rendelet intézkedik oly módon, hogy azoknak a közbeeső kamatoknak hozzáadása mellett egyhavi halasztással való visszaelfogadását írja elő. Kivétettek a moratórium alól általában a

120 koronán alóli, továbbá a munkabér, alkalmazotti fizetés, közadók, osztalék, értékpapir utáni kamatok, életjáradék iránti követelések. Továbbá nem terjed ki a halasztás államadósságokból, bankjegyekből és Nagybritannia területén kívül székelő személyek és társulatok tartozásából eredő követelésekre. A halasztást tehát kizárólag pénztartozásokra vonatkozóan lehet igénybe venni, míg árútartozások és személyes szolgáltatások semmiféle halasztás alá nem esnek. A háború egymagában véve vis majornak (act of God) nem tekintetik. Folyószámlai viszonyon és takarékbetéten alapuló tartozások teljes egészükben moratórium alá esnek. Az ellenséges államok polgáraival és társulataival szemben, úgyszintén az ellenséges államok területén élő angol alattvalókkal szemben is a következő szabályok léptek életbe. Nevezettek angol bíróságok előtt pert nem indíthatnak, ők azonban megperelhetők és alperesi minőségben angol bíróságok előtt felléphetnek, végrehajtás ellenük elrendelhető. Csődeljárás során az idegen személyekre és társulatokra jutó összegek ki nem adhatók, hanem bírói letétbe kell helyezni azokat. Jogügyletek a háború tartama alatt az ellenséges államokban székhellyel bíró személyekkel az angol jog szerint érvényesen nem köthetők. Biztosítási szerződésből kifolyólag angol biztosító a háború tartama alatt beállott kárt még a háború megszünte után sem köteles megtéríteni. Fizetések teljesítése ellenséges államok polgárai részére — bűntett. (Részleteket lásd Deutsche Juristen Zeitung f. évi 19/20. szám.) *A.*

— **A német ügyvédek átlagos jövedelmének** kipuhatolása végett kérdőíveket küldött szét a német ügyvédek egyesülete tagjaihoz. A kérdőívben az ügyvédnek csupán polgári ügyekből befolyó jövedelmére és az irodai költségekre vonatkozó kérdéseket vettek fel, volt azonkívül kérdés feltéve aziránt, hogy a bejelentett jövedelmet hány órai átlagos munkával szerzi meg az illető. A beérkezett válaszokat az egyesület az eredmény megbízhatóságának érdekében szigorúan megrostálta; pontatlan vagy ketségre okot adó feleleteket figyelmen kívül hagyta, úgy hogy az ország minden részéből beküldött összesen 709 használhatóan kitöltött kérdőív alapján lehetett az eredményt megállapítani, amely pedig, tekintve, hogy az ügyvédi díjak felemelésének szükségességéhez kívánt a törvényhozás számára adatokat szolgáltatni, fokozott jelentőséggel bírt. A nyert adatok megdöbbentették a jogászvilágot; mint az ankét eredményét közlő «Juristische Wochenschrift» (1914. évf. 14. szám) is megjegyzi, kitünt, hogy szakavatott ügyvédeknek a legnagyobb igyekezettel sem sikerül mindig csak egy képzettebb munkás fizetésének is megfelelő jövedelmet szerezni. A 709 ügyvéd közül, kiknek válaszait feldolgozták, épen fele működött 10 évnél régebben és fele 10 évnél rövidebb idő óta, mint önálló ügyvéd. A kimutatott jövedelem szerint a válaszolók

$^1/_8$-a 3000 márkánál kevesebb
$^3/_4$-e 6000 « « jövedelmet jelölt meg.

Hét esetben haladta meg a kimutatott jövedelem a 20,000 és egyetlen esetben a 30,000 márkát. Ismételjük, hogy ezek az adatok csupán a polgári ügyek után befolyó munkadíjat foglalják magukban. Az irodai kiadásokat illetőleg ugyancsak meglepő eredmények derültek ki; a beérkezett feleletek alapján meg kellett állapítani, hogy a kiadások a ténylegesen befolyó jövedelemnek 46—50%-át teszik. A tényleges jövedelemre vonatkozóan ismét arra mutattak az adatok, hogy ezek a költségjegyzékek szerint összeállított követeléseknek 50%-át nem haladják meg. Az átlagos évi jövedelem ezek alapján

napi	$6^1/_2$ órai	munkaidővel	4200	márkára	
«	8 «	«	5200	«	és
«	10 «	«	6500	«	volt tehető.

Ezek szerint pedig az ügyvéd jövedelem dolgában még a túlságos bőségben szintén nem dúskálkodható bíráknál is hátrányosabb helyzetben van, amennyiben a bírák átlagos fizetése 6000 márkában vehető fel, míg a fentiek szerint az ügyvédé 5000 márkát rendszerint nem halad meg. Az egyes ügyekből befolyó átlagos jövedelem 14·30 márkában volt megállapítható. Mindezekből kitűnik, hogy az ügyvédi pálya Németországban sem kecsegtet nagy anyagi előnyökkel. Különös dolog mégis, hogy dacára ennek a köztudomású ténynek is, szükség van az ügyvédi pályára tódulók nagy számát csökkentő, a túlzsúfoltságot megakadályozó intézkedések behozatalára. *A.*

— **A moratórium történetéből.** Jóllehet a moratórium, vagy másnéven «indult» a középkori kánonjogban fordul elő elsőízben, mindazonáltal maga a jogintézmény, mint az államhatalom által engedett halasztás a magánjogi kötelezettségek teljesítésére, jóval régibb eredetű. Általános és különös moratóriumok már a római jogban is találhatók. Constantinus császárnak egy 325-ből való konstituciója értelmében császári reskriptum útján úgy valamennyi, mint csak egy bizonyos fajtájú kötelezettségek teljesítésére is halasztást lehet engedélyezni, feltéve, hogy az adósok a későbbi teljesítést megfelelően biztosítani képesek. Legrégibb általános moratóriumról Justinianus császárnak egy törvénye ad felvilágosítást, mely szerint Itália meghódítása és a frank betörések visszaverése után a császár Itália és Szicilia lakósainak ötévi halasztást és 50 %-nyi leengedést adott a magánjogi kötelezettségek teljesítésére vonatkozólag. Az öt év elteltével az adós vagy tartozása felét volt köteles megfizetni, vagy vagyona 50 %-át kellett átengednie a hitelező részére.

További adataink a XIV. századból vannak moratóriumokra vonatkozóan; ezeket a francia királyok engedélyezték «lettres de répit» útján. A német birodalomban is engedélyeztek moratóriumokat a császárok a XV. századtól kezdve (litteræ respirationis) még pedig leggyakrabban öt évi tartammal. Különös moratóriumok engedélyezése rendszerint elemi csapás által sujtottak javára történt, míg nagyobb háborúk általános moratóriumokat vontak maguk után. (Így a wesztfáliai béke után is három évre.) Rendszeres jogi szabályozást nyer a moratórium az 1748. évi porosz Processordnungban. Eszerint moratóriumot csak a bíróság engedélyezhet, ha és amennyiben az adós kimutatja, hogy a hitelező kielégítésére elegendő vagyonnal bír, azonban különös körülmények következtében az azonnali teljesítés őt vagyoni romlásba kergetné. Az 1855. évi porosz csődtörvény azonban már teljesen megszünteti az általános moratóriumokat és a bíróságnak csak azt a jogát hagyja meg, hogy amennyiben az adós kellő biztosítékot nyujt, különös és legfeljebb egy évig tartható különös moratórium engedélyezhető. A német birodalmi PP.-t és a csődtörvényt életbeléptető törvények végre a bíróságoknak ezt az utóbbi faját is eltörlik. (Részleteket lásd Loening E. Indulte és Goldschmidt Z. f. Handelsrecht XVII, XVIII.) *A.*

— **Poroszország ügyvédei** összehasonlíthatatlanul kisebb arányban vettek részt a német-francia 1871. évi hadjáratban, mint a jelenlegi háborúban. A birodalmi igazságügyi hivatalnak egy kimutatása szerint összesen 70-en voltak a hadbavonult ügyvédek. Ennek azonban nagyrészben az a magyarázata, hogy az ügyvédi kar tagjai — kevés kivétellel — az idősebb jogászok sorából kerültek ki, akik pedig már túl voltak a hadköteles koron. Ugyanez az oka annak is, hogy a katonai szolgalatot teljesítő bírák száma sem volt jelentékeny az 1871. évi háborúban. A hadbavonult bírák közül csupán igen kevesen szenvedtek halálos sebet, az ügyvédek pedig valamennyien ép egészségben tértek vissza a háborúból. Annál fájdalmasabb azonban az összehasonlítás a jelen viszonyokkal, midőn az igazságügyi hivatalnak az elmult hó elején kiadott első kimutatása szerint is már 19 bíró és 20 ügyvéd esett el a csatatéren. *A.*

A Kuria elnöksége u. n. „Imperial" irógépet szerzett be a **YOST IRÓGÉP** r.-t.-tól. Ezen betűfaj csak a Yost irógépben kapható és rendkivüli olvashatósága miatt nagy keresletnek örvend

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat.** Egyetem-utca 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem.** I., Bérc-u. 9. (Tel. 63—96.

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

könyvtár

Negyvenkilencedik évfolyam. 48. szám. Budapest, 1914 november 27.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

Tartalom. *Dr. König Vilmos* budapesti ügyvéd: Háború, jog és jogászok. — *Dr. Pap József* m. kir. udvari tanácsos, az Országos Ügyvédi Gyám- és Nyugdijintézet elnöke: Ügyvédi nyugdíj. — *Dr. Edvi Illés Károly* ügyvéd, a Magyar Tudományos Akadémia l. tagja: A büntetőtörvénykönyv reviziója. — *Dr. Popper Tódor* budapesti ügyvéd: Az ügyvédi nyugdíjügy reformja. — Törvényjavaslat a háború esetére szóló kivételes intézkedésekről alkotott 1912: LXIII. tc. kiegészítéséről. — Szemle.

Melléklet: Magánjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Háború, jog és jogászok.

Nincs foglalkozás, melynek létfeltételeit a háború nem érintené. De a béke, ha valaha visszatér, mindenki előtt újból ki fogja tárni a régi pálya kapuit. Csak a jogászok nem folytathatják ott újból, ahol munkájuk félbeszakadt, mert a háború szenvedélyei megsemmisítették összes életcéljaikat. Aki hivatásának komoly törekvéssel szolgált, úgy érzi, hogy elvették jövőjét és multját. Miért is élt és minek éljen ezután? Tudtuk, hogy ez a háború a legborzasztóbb kitörése lesz a szenvedélyeknek, de hogy Belgiumban, Franciaországban és Angliában képesek legyenek a jogrend legalapvetőbb elveit szétmorzsolni és az ellenséges államok polgárainak magánjogait szabad prédának tekinteni, erre nem lehetett elkészülve senki, aki azt hitte, hogy vannak jogok, melyek minden emberrel szemben mindenütt vitán kívül állnak és csak ott lökhetők félre, ahol rablóbandák akarata diktál törvényt. Hogy a francia a franciának jogát megvédi, ez nem különbözteti meg az államot a rablóbandától, mert ennek tagjai egymás jogait szintén respektálják.

Azt hittük, hogy mindenütt, ahol jogászok élnek, bizonyos szolidaritás áll fen, melyet a közös forrásokon nyugvó tanulmányok, a hivatásból folyó egyetemes célok és törekvések megvédenek minden széthúzás ellen. Azt hittük, hogy ez a szolidaritás olyan erősség, mely ellen semmiféle politikai őrjöngés sem fog győzedelmeskedni. És milyen lesújtó a való! Egyetlen egy jogász sem találkozott, aki felemelte volna szavát, mikor az erkölcs nélküli politika konfiskálta a tulajdont, bűntettnek minősítette a kötelmek teljesítését, megszüntnek nyilvánította a személyiség jogait, kizárta védelméből az egyén becsületét és üldözőbe vette a családi együttélést. Az egész jog egy kérdésbe foglaltatott: ellenséges állam polgára vagy-e? Ha igen, jogtalan vagy. Ezt tűrték a jogászok, ezt szentesítették némaságukkal.

Azt olvastam, hogy angol bíró egy volt német tisztet hat havi szabadságvesztésre ítélt el, mert forgópisztolyt találtak nála és hozzátette, hogy mint német nem tarthat igényt arra, hogy szavának hitelt adjanak, mert a németben nincs becsületérzés. Hol vannak azok a tisztelt urak, akik mint a nemzetközi jogi egyesületek tagjai beutazzák Európa fővárosait, hogy a hagyatéki eljárás vagy a megadóztatás alkalmával előálló nemzetközi kolliziók megszüntetése érdekében propagandát csináljanak? Hol vannak az urak, akik eme borzasztó igazságtalanság láttára, hogy az államok esetleg néhány százalék adót kétszer követelnek, a legvehemensebb agitációt fejtik ki, de nyugodtak maradnak, amikor ártatlan emberek becsületét, vagyonát ellopják? Hol találkozott egyetlen egy tisztességes jogász, aki az ilyen brutalitás ellen tiltakozott volna. Valóban oka van a jogászvilágnak szégyenkezni. Nekünk pedig okunk van sajnálni, hogy kitüntetésnek vettük, mikor egy angol jogász hozzánk leereszkedett, hogy ünnepeltük ezeket az embereket, akik minden humánus érzés hiányában lehetnek bármik, de jogászok sohasem.

A magyar jogászok kötelességévé vált új útra térni; nagyobb óvatosságot kell kifejteniök a hazai polgárok jogainak védelmében. Minden elővigyázat nélkül beengedtük az angol biztosító társaságokat, semmibe sem vettük az angol jog intézkedéseit, melyek bátran így nevezhetők: «leges barbarorum». Háború idejében beállott kárt nem kell megtéríteni még a háború befejezése után sem; az életbiztosítási szerződés is hatályát veszti, ha az «ellenség» bármely okból nem fizette a díjat. De egyáltalában elv, hogy az «alien enemy» kereshetőségi joggal nem bír. Százezrek biztosítottak angol társaságoknál, ki figyelmeztette őket az angol jog erőszakosságaira? Itt előállott az államnak kötelessége, hogy a jövőben garanciákat keressen.

Ami pedig a fő, el kell temetni azt az irányt, mely hazai törvények helyébe nemzetközi szabályokat akar ültetni. A törvény fakadjon a hazai életből és gondolkodásból, a nemzet etikájából. Alkalmazkodjék a nép képességeihez. Ne keressünk virtust abban, hogy minden áron Franciaországgal közös törvényünk legyen. Ez bennünket nem fog közelebb hozni, hanem alá fogja rendelni a mi jogérzetünket idegen diktaturának és még inkább táplálni fogja Franciaország visszataszító önhittségét. Amikor mult évben közzétették a hágai egységes váltószabályzatot, ezt a kompromiszumok által agyonsilányított rossz törvényt, ezen lapok hasábjain a következőket írtam: «Nem szeretnék bűnözni a nagy kultúrtörekvések ellen, melyek a jogegységesítésben az örökbéke szende előhírnökét látják, de ha megcsináljuk minden szentimentalizmus nélkül a mérleget, úgy ahhoz az eredményhez jutunk, hogy mégis többet ér egy hazai jó törvény, mint egy nemzetközi hézagos egyezmény. A kivételes nemzetközi összeütközések miatt nem érdemes a rendes forgalmat egy nehézkes, homályos törvény alá temetni. És talán egy kissé túlzott is az áldozat a nemzetközileg egységesített váltóért, amikor a nemzetek épen azon vannak, hogy egymás életét kioltsák, vagy legalább is egymás exisztenciáját megnehezítsék». Szomorú események igazolták a jogegységesítési naiv törekvések meddő voltát és ma joggal kérdezhetjük, vajjon nem létezik-e magasztosabb cél a jogban, mint a közös váltójog Japánnal vagy Szerbiával?

Az ellenséges államok jogászai tűrték, hogy náluk porig lealázzák a jogot és az igazságot. Sőt szomorú szívvel kell látnunk, hogy még a semleges államok határait sem hagyta el egy tiltakozó szó, a jogászok ott sem voltak képesek egy igazi független, megváltó álláspontra helyezkedni.

Vigaszt csak az nyújthat, hogy nálunk, Németországban és Ausztriában a barbár jogtiprásokra méltóságteljes önuralommal feleltünk. A retorziót is csak annyiban vettük igénybe, amennyiben honpolgáraink kárainak jóvátételére szükséges volt.

Maradjunk továbbra is ezen az úton és reméljük, hogy az új jogrendből a mostaninál erősebb jogásznemzedék fog kiemelkedni. Önérzetesebb is, mely nem fogja fatalisztikus megadással nézni, mint törik apróra a kultúrának legerősebb alapját: a jogot.

Dr. König Vilmos.

Ügyvédi nyugdíj.

Az állami, a törvényhatósági és a községi alkalmazottak nyugdíjigényeit törvények szabályozzák. A magántisztviselők, akik nagyobb kereskedelmi cégeknél, vállalatoknál és ipari üzemeknél vannak alkalmazva, rendszerint szintén bírnak nyugdíjigénnyel szerződéses megállapodások folytán. Csak szabad pályán működő egyének nyugdíjigényéről nincs gondoskodás. Ők maguk kötelesek nyugdíjalapukról gondoskodni. A mostoha viszonyok természetesen ezt sokszor lehetetlenné teszik.

Súlyosan érezte ezt az ügyvédi kar is s épen azért ritka egyértelműséggel azt követelte, hogy létesíttessék egy országos ügyvédi gyám- és nyugdíjintézet kényszerbelépés és fizetés alapján.

Az 1908 : XL. tc. 1909. évi január hó 1-én életbe is lépett, azóta áldásosan működik, most már évenként több, mint 40,000 K-t folyósít özvegyek és árvák ellátására.

Az 1908. évi nyugdíjtörvény lényegileg nem nyugdíjintézetet, de gyámintézetet létesített, amelynek rendeltetése az ügyvédek árváiról gondoskodni és az ügyvédek özvegyeinek megfelelő ellátást juttatni. Maga az intézeti tag, az ügyvéd, ezen törvény alapján nyugdíjat nem élvezhet, bármennyire rá legyen is erre szorulva és akárhány évet töltött el mint gyakorló-ügyvéd. Az 1908. évi törvény szerint az ügyvéd csak rokkantsági járulékot kaphat, de ezt is csak akkor, ha az ügyvédi lajstromból munkaképtelenség miatt töröltette magát. Munkaképtelenség okából pedig csak az az ügyvéd törölhető, aki az ügyvédség gyakorlására betegség vagy testi fogyatkozás miatt tartósan, vagy végleg képtelen. A rokkantsági járulék évi 580—280 K között mozog, aszerint, amint az intézeti tag tagsága kezdetén 25, illetve 50 éves volt. Ezért a pár koronáért egy ügyvéd se fogja magát munkaképtelenség címén töröltetni.

Az özvegyek és az árvák ellátásáról ha nem is dúsan, de mégis jobban gondoskodik a mathematikai táblázat. Az intézeti tag életkora szerint (25—50 év) 826—420 K, ha pedig az intézeti tag saját ellátásáról lemondott, 897—474 K.

Ha tehát 1908 óta az ügyvédeknek meg is van az a megnyugtató érzésük, hogy elhalálozásuk esetén árváik és özvegyeik nem lesznek kénytelenek a koldusbot után nyúlni, mégis a legnagyobb bizonytalansággal állnak szemben saját személyüket illetőleg. Mit hoz rájuk a jövő, ha kifáradnak a küzdelemben, ha elöregednek, ha munkaképességük csökken, de nem állnak be azok az előfeltételek, amelyek mellett a rokkantsági járulék élvezhető.

Az ügyvédi kar már az 1908. évi törvény megalkotása alkalmával is akarta, hogy az intézet tagjai részére bizonyos hosszasabb intézeti tagság és magasabb életkor betöltése után a munkaképtelenség esetén kívül is valamelyes nyugdíjszerű ellátás biztosíttassék. Csak így lehet intézményi biztosítékokat felállítani az idősebb, gyengébb keresetű ügyvédek részére.

E kívánalmak azonban nem voltak teljesíthetők, mert az ország közgazdasági viszonyai és az ügyvédek kereseti képessége nem engedték meg, hogy az egyes ügyvédek évenként 100 K-nál magasabb évi járulékokkal terheltessenek. Teljesen ki van zárva, hogy az ügyvédi kar önerejéből fejlessze az 1908. évi törvénnyel alkotott ú. n. nyugdíjintézetet oly fokra, hogy az ügyvéd munkaképtelenség esetén kívül is bizonyos aggkori ellátásban, nyugdíjban részesüljön.

Dr. Balogh Jenő igazságügyminiszter folyó hó 25-én törvényjavaslatot nyujtott be a képviselőházhoz az Országos Ügyvédi Gyám- és Nyugdíjintézetről szóló 1908 : XL. tc. kiegészítéséről.

Ennek a törvényjavaslatnak a lényege az, hogy az állam évi 500,000 K segélyt bocsát az intézet rendelkezésére, hogy az ügyvédi nyugdíj vagy helyesebb kifejezést használva, az ügyvédi aggkori ellátás behozható és biztosítható legyen.

Kell, hogy az ügyvédi kar hálás szívvel fogadja a kormánynak ezt a törvényjavaslatát és őszinte köszönetet szavazzon nemcsak az igazságügyi miniszter úrnak és az ügyvédi kérdésekért mindig lelkesedő munkatársának, *Vadász Lipót* államtitkár úrnak, hanem *Teleszky János* pénzügyminiszternek és főleg *gróf Tisza István* miniszterelnök úrnak, akik államférfiúi bölcsesség által vezéreltetve, az ügyvédi kar iránti szimpatiájukat akarták kifejezni, midőn lehetővé tették a törvényjavaslat benyujtását és letárgyalását.

Jóleső és felemelő érzés az ügyvédi karra az, hogy az állam nem ajándékképen nyujtja a karnak az évi 500,000 K segélyt, hanem ellenszolgáltatásként azért a sok ingyen munkáért és azért a különféle szolgálatokért, amelyeket az ügyvédség az államélet minden terén közhasznú és hazafias működése közepette kifejt.

A kormány tekintetbe vette azt is, hogy az új perrendtartás életbeléptetése folytán szükségessé vált bélyeg- és illetéktörvények reviziójánál a pénzügyi kormány továbbra is nagy kötelességeket és felelősséget ró az ügyvédi karra és hogy nem volt keresztül vihető az ügyvédi karnak azon rég táplált és jogos óhaja, hogy a bélyegek behajtása az ügyvédek helyett más közegekre bizassék.

A benyújtott törvényjavaslat főbb eszméit a következőkben ismertetjük.

Az 1908. évi XL. tc. a maga alapintézkedéseiben teljesen érintetlen maradt, az ügyvédi kar tehát köteles lesz továbbra is saját erejéből előteremteni azokat az erőforrásokat, amelyek szükségesek az özvegyek és az árvák járulékainak, valamint a rokkantsági járuléknak a fedezésére.

Az évi 500,000 K-ás állami segéllyel azt érjük el, hogy az ügyvédek mérsékelt összegű aggkori ellátást kapjanak.

A törvényjavaslat szerint nyugdíjban (aggkori ellátásban) részesíthető az az ügyvéd, aki 65. életévét betöltötte. Tekintettel arra, hogy 1914 január hó 1-én 586 olyan ügyvéd volt az országban, aki már 65. életévét betöltötte, lehetetlen volt a kilátásba helyezett ellátási összeget már mától kezdve biztosítani, mert akkor sokkal nagyobb összegre lenne szükség, mint a rendelkezésre álló évi 500,000 K.

Ezek szerint a 65. életév elértén kívül még megfelelő tartamú intézeti tagság elteltét is kívánja a törvényjavaslat, még pedig az állami szolgálati évek mintájára 35 esztendőt. Ezen szempontok mellett figyelemmel kellett lenni még arra is, hogy nem lehet oly intézményt létesíteni, amely hatályát csakis 35 év elteltével fogja éreztetni. A törvényjavaslat ezen ellentétes és ütköző pontok között megtalálta a helyes közvetítő útat abban, hogy az intézeti tag 65. életévének betöltése esetén már 10 évi intézeti tagság után is igényelhet nyugdíjat, természetes azonban, hogy nem a nyugdíjnak egész összegét, hanem annak 40—50%-át, amely összeg minden további eltöltött intézeti évvel arányosan növekednék, úgy hogy 35 év elteltével elérné az intézeti tag a teljes 100%-ot.

A nyugdíj nagyságát és a folyósítás módozatait az intézeti alapszabályok keretén belül a mathematikai táblázatok, amelyekhez miniszteri jóváhagyás kell, fogják meghatározni.

Az eddigi tervek és számítások szerint évi 1200 K-t tesz ki az aggkori ellátás (ügyvédi nyugdíj) maximális összege.

A törvénytervezet további előfeltételkép azt kívánja, hogy az ügyvéd az ügyvédi lajstromból az aggkori ellátás igénybe vétele miatt magát saját kérelmére töröltesse. Az intézmény alapgondolatával ellenkeznék, ha aggkori ellátást pusztán a korhatár elérése alapján azok is élveznék, akik ügyvédi gyakorlatukat tovább folytatják.

A törvényjavaslat kiemeli, hogy a megszabott 10 évi várakozási időbe az alkotandó törvény életbeléptetése előtt töltött tagsági idő be nem számítható. Hiszen netáni beszámítás esetén már 4 év mulva igen sok tag igényelhetne aggkori ellátást, ami megfelelő alapgyűjtés nélkül nem lenne folyósítható.

Ha valamelyik intézeti tagra nézve úgy az aggkori ellátáshoz, valamint a munkaképtelenség alapján a rokkantsági ellátáshoz való jogigény előfeltételei egyformán fenforognak, a törvényjavaslat szerint az intézeti tag csakis az egyik ellátást veheti igénybe. Ezt az intézet pénzügyi érdekei kívánják és ez külön indokolást nem igényel.

A feleségnek és a gyermeknek az 1908. évi XL. tc-en alapuló ellátáshoz való joga nem szűnik meg azzal, ha az ügyvéd munkaképtelenség miatt vagy az aggkori ellátás igénybevétele végett lemond és az ügyvédi kamarából töröltéti magát. Az aggkori ellátás igénybevétele végett bejelentett lemondás alapján törölt tag tagságának megszűnte után is tartozik azonban az intézeti járulékokat fizetni, ha van neje vagy olyan gyermeke, akit az intézettől a tag halála esetében ellátás illetne. A munkaképtelenség miatt törölt intézeti tag ezeket a járulékokat fizetni nem köteles. Az ilyen járulékok beszedésével az ügyvédi kama-

rákat terhelni nem lehet, hiszen az aggkori ellátást élvező tag a kamara kötelékéből már is kivált, intézkedni kellett az iránt, hogy az ilyen járulékokat maga az intézeti tag köteles befizetni az intézetnél, sőt az intézet arra is fel van jogosítva, hogy a járulékot az aggkori ellátásból levonhassa.

A magyar állampolgárság elvesztése, illetőleg büntetése vagy fegyelmi ítélettel az ügyvédségtől való elmozdítás befolyással bír az ügyvédi nyugdíjra. Ha az ügyvéd akkor veszíti el magyar állampolgárságát, illetve büntető vagy fegyelmi ítélettel akkor mozdíttatott el az ügyvédségtől, még mielőtt az aggkori járulék igénybevétele végett az ügyvédi lajstromból töröltetett volna, mind az intézeti tag, mind családtagjai elvesztik összes igényeiket az intézettel szemben, mert az állampolgárság elvesztése és a bírói ítélet következtében az ügyvéd hivatalból lesz a lajstromból kitörölve. Visszás lenne azonban, ha oly esetben, midőn a tagnak sikerült az intézeti ellátás igénybevétele végett töröltetni magát, még mielőtt az állampolgárság elvesztése okából vagy a büntető vagy fegyelmi bírósági ítélet alapján hivatalból törölték volna, ellátási igényére az utóbbi tényeknek semmi kihatása sem lehetne.

Minthogy az 1908. évi törvény ez irányban kifejezetten nem rendelkezik, a törvényjavaslat a kérdést megfelelően megoldotta. Az állampolgárság elvesztésének esetére az ügyvéd elveszti az intézettől saját személyét illetőleg járó ellátási igényét, ellenben ez nem hat ki a családtagok ellátási igényeire, mert ezek állampolgárságának változása sok esetben nem önkéntes elhatározásuknak következménye. A büntető vagy fegyelmi ítéleten alapuló elvesztést illetőleg a törvényjavaslat arra az álláspontra helyezkedik, hogy az intézettől járó ellátási igényre csakis oly cselekmény miatt történt elítélésnek legyen kihatása, amelyet a tag még intézeti tagságának ideje alatt, tehát törlése előtt követett el s ebben az esetben is csupán magát a vétkes tagot sújtsa ez a körülmény, az ártatlan családtagokat megillető ellátási igény érintése nélkül.

Csak a főbb elveket akartuk vázolni. A részletkérdésekre egyúttal nem terjeszkedhetünk ki.

A törvény életbeléptetésének napját az igazságügyi miniszter a pénzügyminiszterrel egyetértőleg határozza meg. Nemcsak kari érdekek, de nagy állami és társadalmi szempontok is azt kívánják, hogy ez a törvényjavaslat mennél előbb menjen át az életbe és kezdje meg áldásos működését. *Dr. Pap József.*

A büntetőtörvénykönyv revíziója.*

III. A revizió határai, szemben a fennálló büntetőtörvénykönyvvel, kellően meghatároztatván: ezt követőleg első kérdés az, hogy minő rendszerbe foglaljuk össze az új kódex általános rendelkezéseit.

Már e pontnál is érvényesülnie kell annak a követelésnek, hogy a hatályban levő törvény megszokott és a gyakorlatban bevált rendszerétől csak annyiban térjünk el, amennyiben ezt a logikai rend s az új intézmények beillesztése feltétlenül szükségessé teszik. Az igazságügyminiszter megbízásából készült első négy tervezet nem mindegyike tartotta magát e szabályhoz.

A Btk. rendszeréhez legközelebb áll az én tervezetem. Az első hat fejezet megegyezik a Btk. fejezeteivel, csupán azzal az eltéréssel, hogy a büntetésekről szóló III. fejezetbe a biztonsági rendszabályokat s a büntetés végrehajtásának felfüggesztését is felvettem. A Btk. VII. fejezete e cím alatt: «A beszámítást kizáró vagy enyhítő okok» a büntetés kiszabására vonatkozó rendelkezéseket is (89—94. §§.) magában foglalja, holott a fejezet címe ezeket nem fedi. E fejezetet tehát kétfelé osztottam. A VII. fejezet ily cím alatt: «A beszámíthatóságot kizáró és a büntethetőséget enyhítő okok» a gyermek- és fiatalkorúakra vonatkozó rendelkezéseket is átfoglalja, — míg a VIII. fejezet tárgya: «A büntetés kiszabása». Innen kezdve ismét a kódexxel halad párhuzamosan tervezetem, melynek IX. fejezete a bűnhalmazatról, X. fejezete a bűnvádi eljárás megindítását és a büntetés végrehajtását kizáró okokról (Btk. VIII. és IX. f.) rendelkezik. Az utóbbi fejezetből mindazonáltal kivettem a magánindítványra vonatkozó részt s egy új XI. fejezetbe iktattam, amelyet a rehabilitációról szóló XII. fejezet követ.

* Az előbbi közl. l. a mult heti számban.

Nagyobb eltéréseket tüntetnek fel a kódex rendszerével szemben Angyal, Bernolák és Finkey tervezetei. Mindegyik teljesen függetleníti magát a Btk. rendszerétől és mindegyik dogmatikai alapon osztja be a Btk. általános részébe tartozó rendelkezéseket. Párhuzamosegy más mellé állításuk tanulságos nemcsak abból a szempontból, hogy mennyiben térnek el a kódextől, hanem a tekintetben is, hogy mennyiben térnek el egymástól. A tanulság t. i. az utóbbi jelenségből az, hogy minél inkább eltávolodunk hatályban levő büntetőtörvényünk rendszerétől, annál bizonytalanabbá válik lábaink alatt a talaj, mert annál kevésbbé tudjuk megtalálni azt a rendszert, amelyben mindnyájan egyetértünk.

Angyal Pál tizenkét fejezetre osztja az anyagot. Az I. ily cím alatt: «A büntetőtörvény és hatálya személyek, idő és terület tekintetében», megfelel a Btk. I. és II. fejezetének; a II. fejezet a beszámíthatóságot és a cselekmény jogtalanságát kizáró okokról; a III. az alanyi bűnösségről (szándék, gondatlanság és tévedés); a IV. a kísérletről; az V. a tettesség- és részességről; a VI. a bűntettegység- és többségről; a VII. a büntetésekről; a VIII. a büntetés kiszabásáról; a IX. a nevelő; a X. a biztonsági intézkedésekről; XI. a büntető eljárást s a büntetés végrehajtását kizáró okokról és a rehabilitációról rendelkezik, míg a XII. fejezet a törvényben előforduló némely kifejezés határoz meg.

Bernolák tervezete már címével is eltávolodik a kódextől, mert az nem a bűntettekről és vétségekről, hanem a «bűntettekről» szól. Ennek megfelelő beosztása és rendszere is. Három címre s e címek keretén belül tizenkét fejezetre osztja az anyagot. Az *első cím* fejezetei: I. a bűntettes; II. a bűntett; III. a bűnösség, a *büntett jogkövetkezményeiről szóló második cím* fejezetei: IV. általános rendelkezések; V. nevelőintézkedések; VI. a büntetések; VII. a büntetés kiszabása; VIII. a büntetés végrehajtásának feltételes felfüggesztése; IX. a biztonsági rendszabályok, a *bűntett jogkövetkezményeinek megszűnéséről szóló harmadik cím* fejezetei: X. a büntethetőséget megszüntető és a büntetés végrehajtását kizáró okok; XI. a magánindítvány; XII. az ítélettel elvesztett jogok visszanyerése. Ezt követik a címek és fejezetek keretén kívül vegyes és záró rendelkezések, amelyekben a törvény egyes kifejezéseinek meghatározása s az életbeléptetési záradék foglaltatik.

Finkey tervezete öt szakaszra osztja fel a bűntettekre és vétségekre vonatkozó általános rendelkezéseket és egyes szakaszok ismét fejezetekre oszolnak. Az *első szakasz* címe: «*A jelen törvény hatálya. Egyes általános fogalmak meghatározása*»; *a második szakasz címe:* «*A büntetendő cselekmény*», e szakasz fejezetei: I. a büntetőjogi felelősség; II. a beszámítási képességet kizáró okok; III. az alanyi okozatosság alakjai (szándék, gondatlanság és tévedés); IV. előkészület és kísérlet; V. tettesség és részesség; VI. egység és többség; *a harmadik szakasz címe:* «*Büntetések és biztonsági rendszabályok*»; e szakasz fejezetei: I. a büntetések; II. biztonsági intézkedések; III. a fiatalkorúakra vonatkozó javító nevelési intézkedések; a *negyedik szakasz címe:* «*A büntetéskiszabás*», e szakasz fejezetei: I. általános irányelvek; II. a büntetés rendkívüli enyhítése; III. a büntetési tételek rendkívüli felemelése, a visszaesés; IV. a bűnhalmazat büntetése; V. a szabadságvesztés tartama alatt elkövetett cselekmények büntetése; VI. a vizsgálati fogság beszámítása; *az ötödik szakasz címe:* «*A büntetés végrehajtásának felfüggesztése és a büntetés alkalmazását kizáró okok*», e szakasz fejezetei: I. a büntetés végrehajtásának felfüggesztése; II. a sértett fél kívánata; III. a bűntettes halála; IV. a királyi kegyelem; V. az elévülés; VI. a rehabilitáció.

Nem az én feladatom, mint akit versenytársnak is lehet tekinteni, e tervezetek bírálata. Azt azonban bírálat nélkül is megállapíthatjuk, hogy ezek rendszerének semmi közösségük nincs, tartalmuknak pedig csak minimális közössége van a magyar büntetőtörvénykönyvvel. Ez a jelenség önként eszünkbe juttatja a jó öreg «Peleskei nótárius» című népszínműből Tóti Dorka, a géczi boszorkány következő mondását: «Furcsa ország ez a Magyarország; itt mindenféle nyelven beszélnek — még magyarul is». E tervezetekben sok szép és jó dolog van, mindenféle forrásból merítve — még magyarból is. Ez a tény pedig aktuálissá és megszívlelendővé teszi dr. Baumgarten Izidornak a Btk. jubileuma alkalmából tett következő kijelentését: «Ha az új világfelfogás következetes keresztülvitelében elpártolnánk büntetőtörvénykönyvünktől, vissza fogunk térni ahhoz, és annál ha-

marább, mennél messzebbre távozunk el tőle» (Baumgarten: Büntetőjogi Tanulmányok II. köt. 510. l.).

E csekély kitérés után, melyért a tervezetek tudós szerzőinek szíves elnézését kérem, most már áttérek a szaktanácskozások alapján készített legújabb Tervezet rendszerének ismertetésére.

IV. Első kérdés az, hogy mennyiben tér el e tervezet rendszere a büntetőtörvénykönyv általános részének beosztásától. A fejezetek sorrendje erre már első rátekintésre is megadja a választ. *Az első és második fejezet* címe és tartalmuk lényege azonos a Btk. két első fejezetével. Semmi ok sincs rá, hogy ettől eltérjünk. A Btk. I. fejezetében foglalt: «*Bevezető intézkedések*» a törvény élére való általános kijelentéseket (1. és 2. §-ok) s az egész törvényre kiható meghatározásokat (3. és 4. §-ok) tartalmaznak. Az utóbbiakat tetszés szerint ki lehet bővíteni mindama fogalmak meghatározásával, amelyek a Btk. különböző helyein többször előfordulnak és így ép olyan joggal foglalhatnak helyet a bevezető rendelkezések között, mint az időszámítás és a pénzérték meghatározása. A tervezet 3. §-a tizenkét ily általános kifejezést foglalt össze, míg 1. és 2. §-a a lényeget nem érintő módosításokkal megfelel a Btk. 1. és 2. §-ának.

A büntetőtörvénynek területi s a személyekre vonatkozó hatályokról rendelkező II. fejezet az ú. n. nemzetközi büntetőjog szabályait tartalmazza. Nincs rá ok, hogy e fejezetet más anyaggal pl. a büntetőtörvények időbeli hatályáról szóló rendelkezéssel (Btk. 2. §.) kiegészítsük; valamint az sem válnék javára az új törvénynek, ha a Btk. II. fejezetének belső rendjét, mely szerint előbb a belföldön, azután a külföldön elkövetett bűntettekről és vétségekről van szó, valamely újabb rendszer kedvéért megbolygatnánk. E logikai rend keretében, miként majd látni fogjuk, minden újabb módosítást és kiegészítést célszerűen el lehet helyezni.

Az anyagi büntetőtörvényekre vonatkozó általános rendelkezéseket a *Btk. III—IX. fejezetei* foglalják magukban. Ezek sorrendjét a büntetésekről szóló III. fejezet nyitja meg és csak ezután következnek a büntetendő cselekmény egyes alakzatait (kísérlet, részesség) s a büntethetőség feltételeit (szándék és gondatlanság, beszámítást kizáró okok stb.) meghatározó fejezetek. E sorrendtől, minthogy abban nincs meg a kellő logikai rend, Angyal, Bernolák és Finkey tervezetei már eltértek. Én egyelőre a III. fejezetet illetőleg megmaradtam a Btk. sorrendjénél, amely gyakorlatilag bevált és újabb támasztékot nyert azzal, hogy a német Btk. 1909. évi tervezetében is a büntetésekről és a biztonsági rendszabályokról szóló II. fejezet nyitja meg az anyagi büntetőjogi általános rendelkezések sorát. A kérdés újabb megfontolása mindazonáltal arra az elhatározásra bírt, hogy e rendszertől eltérjek: mert egyfelől visszásnak tűnik fel, hogy a törvény előbb rendelkezzék a büntetésekről s a büntetés kiszabásáról, mint a büntethetőség feltételeiről, másfelől pedig a Btk. e rendszere nem elég alkalmas arra, hogy abba az új intézmények megfelelő logikai rendben és könnyen áttekinthetőleg beilleszthetők volnának.

Az új tervezet III. és következő fejezeteinek alapjául szolgáló eszmemenet a következő:

A büntetendő tényálladék megállapíthatásának s a büntetés alkalmazásának első és elengedhetetlen feltétele a büntetőjogilag felelős személy mint cselekvő alany. Büntetőjogilag felelős az, aki a cselekmény elkövetésekor beszámítható állapotban van — aki emellett szándékosan vagy gondatlanul cselekszik — s akinek tettét a cselekmény jogossága ki nem menti. Ehhez képest *a tervezet III. fejezete a büntetőjogi felelősségről* szóló rendelkezésekkel nyitja meg az anyagi büntetőjogi rendelkezések sorát és pedig a következő logikai rendben: 1. a beszámíthatóság (18—20. §-ok); 2. a szándék és gondatlanság (21—26. §-ok); 3. a cselekmény jogtalanságát kizáró okok (27—29. §-ok). E fejezetben vannak megfelelő rendben elhelyezve a Btk. 75—77., 79—83. és 88. §-ai, melyekhez új rendelkezések gyanánt járulnak a beszámíthatóság s a szándék és gondatlanság meghatározása (18., 22. és 23. §-ok), továbbá a felettes hatóság parancsára s a hivatás gyakorlása közben elkövetett jogsértő cselekmények mentesítése a büntetőjogi felelősség alól (26. és 29. §-ok).

Meghatároztatván a büntetés alá vonható személyek köre, *a IV. fejezetben* következnek *a büntetések* s az ezekkel kapcsolatos rendelkezések. E fejezet tartalma és belső rendje egészben véve ugyanaz, ami a Btk. III. fejezetéé. Első felében a főbüntetésekről (30—64. §-ok), második felében a mellékbüntetésekről (65—75. § ok) van szó. Hogy a főbüntetések közül kimaradtak a halál- és a börtönbüntetés, hogy a többi szabadságvesztésbüntetések minimumai és részben maximumai is megváltoztak, hogy e fejezetbe a fogház- és pénzbüntetés végrehajtásának felfüggesztésére vonatkozó rendelkezések is beillesztettek s hogy a mellékbüntetések közül a kiutasítás a biztonsági intézkedésekről szóló fejezetbe került, ellenben a büntető ítélet közzététele mint új intézmény a mellékbüntetések közé soroztatott: mindezek részletkérdések, amelyekre e helyen csak az áttekinthetőség kedvéért mutattam rá.

A büntetések nemei és alkalmazásuk feltételeinek meghatározása után, azt hiszem, helyesen sorakozik *a büntetés kiszabásáról szóló V. fejezet*, amely azonban kibővült *a biztonsági rendszabályokkal* is, minthogy ezek szorosan összefüggnek a visszaesőkre stb.-re vonatkozó büntetéskiszabással. E fejezet első alcíme a büntetéskiszabás általános szabályait tartalmazza (76—82 §-ok), amelyek megfelelnek a Btk. 89—94. s a Bn. 32. §-ainak. A második alcím a visszaeső, a közveszélyes munkakerülő s a megrögzött bűntettesekről (83—94. §-ok); a harmadik a csökkent szellemi értékű és közveszélyes elmebeteg egyénekről (95—105. §-ok); a negyedik a kiutasításról és kitiltásról (106—108. §-ok) rendelkezik. E címek alatt egészítik ki a biztonsági rendszabályok a büntetés kiszabására vonatkozó szabályokat. Közülök csupán a kiutasításról szóló 106. §. felel meg a Btk. 64. §-ának. A többiek az újabb követeléseknek megfelelő új rendelkezésekkel egészítik ki büntetőtörvénykönyvünket.

A büntetés kiszabásával függenek össze a *kísérletre*, a *részességre* s a *halmazatra* vonatkozó rendelkezések is. Mert habár ez esetekben a bűncselekmény külön alakzatairól van szó, törvényi szabályozásuk súlypontja mégis annak megállapítása, hogy minő elvek alapul vétele mellett történjék a büntetés kiszabása; így például, hogy a kísérlet büntetése ugyanaz legyen-e, mint a bevégzett bűntetté vagy vétségé, hogy mi legyen a részes büntetése a tettes büntetésével szemben s hogy minő mérték szerint szabassék ki a halmazatban levő cselekmények büntetése. Bernolák tervezete ezt vette egyedül irányadó szempontul s ezért nem is szánt külön fejezetet a kísérletnek és részességnek s a halmazatról is csak a büntetés kiszabásával kapcsolatban rendelkezik. Így például a 10. §-ban a kísérletről ezt mondja: «Azt a körülményt, hogy a tettes vagy részes a bűntetthez tartozó véghezviteli tevékenységet csak megkezdte anélkül, hogy a célzott eredmény bekövetkezett volna (kísérlet), rendszerint csak a büntetés kiszabásánál kell figyelembe venni.» Angyal és Finkey fentartották a kísérlet, részesség és halmazat (egység és többség) fejezeteit és ezekben határozzák meg, miként a Btk. a reájuk vonatkozó büntetéskiszabási szabályokat. Ezekhez csatlakozik az új tervezet is, amelynek logikai rendje azonban azt hozza magával, hogy a kísérlet, a tettesség és részesség s a bűnhalmazat külön fejezetei a büntetéskiszabásról szóló V. fejezet utáni VI—VIII. fejezetek gyanánt helyeztessenek el.

A büntető eljárás megindítását s a büntetés végrehajtását kizáró okokról rendelkező IX. fejezet egészben véve megfelel a Btk. IX. fejezetében foglalt 105—109. és 117—125. §-ok rendelkezéseinek. *A magánindítvány* szabályozása (Btk. 110—116. §-ok) ezúttal is külön *X. fejezetbe* foglaltatott. Ez egyszerűbbé és könnyebben kezelhetővé teszi a IX. fejezetben megmaradt anyagot, egyébként azonban nem tekinthető lényeges rendszerbeli változásnak.

A többi tervezetektől s a külföldi mintáktól teljesen eltérő újítása tervezetemnek az, hogy *a gyermek- és fiatalkorúakra vonatkozó rendelkezéseket* az általános rész végén külön fejezetbe foglalta össze. Ez két irányban teszi áttekinthetőbbé és könnyebben kezelhetővé a Btk. általános részének anyagát. Egyfelől ugyanis a büntetőtörvénykönyvből átvett és kiegészített fejezetek belső rendjét nem zavarja meg az, hogy azokban közbevetőleg és elszórtan a fiatalkorúakra vonatkozó kivételes szabályok is előfordulnak, másfelől pedig a törvény alkalmazásával foglalkozó bíró és felek könnyen hozzáférhetően együtt találják mindazt, amit a törvény a fiatalkorúakra vonatkozólag kivételesen rendel. Mintául a Bp. XXIX. fejezete szolgált, mely a járásbíróság előtti eljárást külön szabályozza s ezt azzal vezeti be, hogy az előző fejezetek rendelkezései, amennyiben a jelen

fejezet mást nem rendel, a járásbíróság előtti eljárásban is alkalmazandó (521. §.). Ily általános rendelkezéssel kezdődik új tervezetem *XI. fejezete* is, amely ennélfogva magában foglalja mindazt, ami az előző fejezetekből a fiatalkorúak ügyeiben is alkalmazandó és mindazt, ami csakis ezekre vonatkozik.

Az általános rész a *rehabilitációról* szóló fejezettel végződnék. E kérdés azonban törvényhozási elintézés alatt lévén, egyelőre meddő dolog volna azt a Btk. tervezetébe felvenni.

Dr. Edvi Illés Károly.

Az ügyvédi nyugdíjügy reformja.

A szegénysorsú emberek védelme a polgári és büntető igazságszolgáltatásban állami feladat. Az állam ezt a nagyfontosságú kötelezettségét évtizedek óta az ügyvédi karral végezteti — *ingyen*. Ingyen, abban az értelemben, hogy az ügyvéd a szegényvédelemre szoruló féltől díjait nem igényelheti (1874 : XXXIV. tc. 50. §.), de másfelől az állam sem juttatja akár az egyes ügyvédet, akár a kart sem közvetlen sem közvetett előnyhöz ezen közmunka fejében.

A peres eljárásban az államnak járó bélyegilletéket azokban az ügyekben, ahol ügyvéd képviseli a feleket, az ügyvéd hajtja be a kincstár részére olykép, hogy saját személyében felelős a bélyegilleték beszolgáltatásáért. Az ilyen munkáért az állam fizetni szokott; állandó hivatalnoksereget tart az adó és illetékek beszedésére, az ügyvédnek azonban ezért a tevékenységért nem fizet semmit. Sőt ellenkezőleg; ha az ügyvéd tévedésből kevesebb bélyeget ragaszt (igen sokszor a sajátjából) a fél helyett a beadványra, akkor az állam ezt a jóhiszemű tévedést az illeték felemelésével bünteti, sőt a gyakori bélyegrövidítést az ügyvédnél jövedéki kihágásnak minősíti. Tehát az állam a bélyegilleték beszedéséért illetőleg legtöbbször előlegezéséért az ügyvédnek nem díjazást, hanem büntetést juttat.

Ezt az anomáliát akarja orvosolni az a törvényjavaslat, melyet az igazságügyminiszter a képviselőház megnyitó ülésén terjesztett a ház elé. Az igazságügyi kormány részint a szegényvédelem óriási munkájáért, részint a bélyegilleték behajtása s az ezzel járó személyes vagyoni felelősség ellenértéke gyanánt évi 500,000 K-t óhajt juttatni az ügyvédi kar egyetemének olykép, hogy az egész magyar ügyvédséget magában foglaló országos ügyvédi gyám- és nyugdíjintézetet kívánja támogatni ezzel az államsegéllyel.

Minden modern nyugdíjintézmény hármas feladat betöltését tűzi ki célul. Biztosítani kívánja tagjait rokantsággal, aggkorral járó munkaképtelenség idejére és a tagok családját a családfő halála esetére. Az ügyvédi nyugdíjintézet — tekintettel arra, hogy alakulásakor semmiféle alaptőke nem állott rendelkezésére, — ezen feladatok közül csupán a rokkantsági és özvegyi (árva) biztosításra vállalkozott. Az intézeti járulék, melyet a kényszerbiztosítás elvén alapuló törvény évenként 60 K minimumban és 120 K maximumban állapított meg, kezdetben 80 K volt. Ezen évi járulékért az intézet rokkantság esetére évenként 414—210 K-t (aszerint, amint 25—50 éves korban lép a tag az intézetbe) az özvegy vagy az árvák részére évenként 826—420 K-t és ha az intézeti tag a saját rokkantsági nyugdíjáról lemond özvegye vagy árvái javára: évenként 1172—632 K-t helyezett kilátásba. Az első öt év letelte után azonban az intézet kénytelen volt az évi járulékot 100 K-ra emelni s egyúttal a tag lemondása folytán felemelt özvegyi (árva) nyugdíjat 25%-kal csökkenteni. Ugyanekkor a rokkantsági ellátást (414—210 K évenként) 33—40%-kal emelte az intézet. (Megjegyzendő, hogy mindezen ellátási összegeket bizonyos egyszersmindenkorra szóló befizetésekkel négyszeresre lehet fokozni.)

Az igazságügyminiszter törvényjavaslata most abba a helyzetbe hozza az ügyvédi nyugdíjintézetet, hogy a nyugdíjbiztosítás harmadik nemét, az aggkori biztosítást is megvalósíthatja. Az állam az évi 500,000 K segélyt *kizárólag* ezen biztosítási ág létesítésére és fentartására nyujtja.

Nyugdíj illeti meg azt az intézeti tagot, aki 65-ik életévét betöltötte, tekintet nélkül arra, hogy munkaképtelen-e vagy sem. Intézeti tag bármely magyarországi kamarába bejegyzett ügyvéd. Aki tehát akkor, midőn 65 éves lesz, bármi okból (önkéntes lemondás, elmozdítás, rokkantsági ellátás élvezete stb.) nincs bejegyezve, aggkori ellátásban nem részesülhet. A nyugdíjbiztosítás ezen neménél épúgy szükséges a 10 évi karencia, mint a rokkantsági biztosításnál (özvegyi és árva-biztosításnál csak öt évi karencia van). Ez a 10 éves karencia az új törvény életbeléptétől kezdődik, amit a javaslat azzal indokol meg, hogy az aggkori biztosítás sikeres keresztülviteléhez 10 évi kiadásmentes tőkegyüjtés szükséges. Nézetünk szerint humanitárius okokból elegendő lenne, ha a karenciát az intézeti tagság kezdetétől számítanák. Négy év mulva lehetne az első esedékesség s a csekélyszámú öreg ügyvéd privilegizált helyzete nem sértené az intézmény vitális érdekeit. Az aggkori ellátás további előfeltétele az, hogy az illető tagot *kifejezetten az aggkori ellátás igénybevétele végett* bejelentett lemondása folytán *saját kérelmére* töröljék. Nagyon természetes, hogy aki az aggkori ellátást igénybe akarja venni, az nem folytathat ügyvédi gyakorlatot, hiszen ez az intézmény alapgondolatával és céljával ellenkeznék, de revideálandónak tartjuk a javaslatot abban az irányban, hogy a rokkantsági ellátásban részesülők, ha a 65-ik életévüket elérik, szintén juthassanak aggkori ellátáshoz. Nem helyeselhetjük azt, hogyha pl. valaki 35 évi ügyvédi működés után 60 éves korában rokkanttá válik, miért essék el 65 éves kora elérte után a rokkantsági ellátást bizonyára messze felülhaladó aggkori ellátástól, mikor a javaslat indokolása szerint az alkotandó alapszabályok az ellátás mértékét amúgy is az intézetben eltöltött évek száma szerint fogják megszabni.

Helyes intézkedése a javaslatnak, hogy a rokkantsági és az aggkori ellátás közül csak egyiket veheti igénybe az, aki mindkettőre jogosult.

Ha az aggkori ellátásra jogosult ügyvéd állandó köztisztviselői állást tölt be vagy állami vagy törvényhatósági nyugdíjat élvez, az aggkori ellátásnak csak azon részét kaphatja meg, amely felülhaladja a fizetés, illetőleg nyugdíj összegét.

A javaslat kimondja, hogy ha az elhalt intézeti tag azért volt törölve, mert aggkori ellátásban részesült, neje és 18 éven aluli gyermekei megkapják az özvegyi (árva) nyugdíjat. Viszont az aggkori ellátásban részesülő tag köteles az intézeti járulékot az aggkori ellátás élvezetének ideje alatt is fizetni, ha és ameddig ellátásra igényjogosult neje vagy gyermeke van. Ez eltér a rokkantsági ellátást élvező tag helyzetétől, aki törlése után (tehát az ellátás élvezete alatt) semmit sem fizet az intézetnek. Megvalljuk, kissé túlzottnak, kicsinyesnek tartjuk ezt a díjfizetést, mely épen azokat fogja sujtani, akik — családosak lévén — amúgy is nehezebben fognak megélhetni a nyugdíjból.

Az intézeti járulékot az aggkori ellátást élvezőktől nem a kamara hajtja be, hiszen ezzel semmiféle összeköttetésben többé nem áll s ellene a legerősebb fizetési kényszer, a törléssel való fenyegetés nem alkalmazható, hanem a javaslat 5. §-a szerint a nyugdíjintézet azt az aggkori ellátás összegéből levonhatja.

Ha az intézeti tag az aggkori ellátás igénybevétele végett történt törlést közvetlenül megelőző két éven belül kötött házasságot, sem neje, sem ezen házasságból származó gyermekei özvegyi (árva) ellátásra igényt nem tarthatnak. Ez megfelel a nyugdíjtörvény 15. §. 2. pontjának rendelkezésének.

Új és a rokkantsági ellátásra is kiterjesztett rendelkezés az, hogy ha az ellátás igénybevétele végett törölt intézeti tag állampolgárságát elveszti, akkor ellátási igénye megszűnik. Ugyanez áll arra az esetre is, ha az ügyvédek intézeti tagságának ideje alatt elkövetett cselekmény miatt a büntető vagy a fegyelmi bíróság az ügyvédségtől való elmozdításra ítéli. Különös méltánylást érdemlő okokból azonban, ha az intézet vagyoni viszonyai megengedik és a tag vagyoni és családi körülményei indokolják, az intézet igazgatósága a tagot a már megnyílt ellátás élvezetében egészben vagy részben meghagyhatja, vagy az ellátás összegét az igényjogosult feleségének vagy gyermekeinek juttathatja.

Az aggkori ellátásról előzetesen lemondani nem lehet. Természetesen ez nem zárja el a vagyonos igényjogosultat attól, hogy a már megnyílt járulékot az intézetnek juttassa.

A javaslat nem szól az ellátás mértékéről. Ezt a nyugdíjintézet közgyűlése által megállapítandó alapszabályok fogják meghatározni. Az alapszabályok érvényességéhez tudvalevőleg az igazságügyminiszter jóváhagyása szükséges.

Mindenesetre elismerés illeti az igazságügyi kormány vezetőjét azért, hogy az ügyvédi kar régi jogos panaszának méltányolásával kedvező fordulatot adott az ügyvédi nyugdíjügy szélesebb alapon való megoldásának.

Dr. Popper Tódor.

Törvényjavaslat a háború esetére szóló kivételes intézkedésekről alkotott 1912:LXIII. törvénycikk kiegészítéséről.

Az 1912 : LXIII. tc. a minisztériumnak széleskörű kivételes hatalmat biztosított a hadviseléssel kapcsolatos rendkívüli állapot által megkívánt különleges intézkedések életbeléptetésére.

A tapasztalás azt mutatta meg, hogy a tett törvényhozási intézkedés több vonatkozásban kiegészítésre szorul.

Egyik hiánya volt az 1912 : LXIII. tc.-nek, hogy csupán arra nyújtott módot, hogy a hatóság a legszükségesebb élelmezési cikkeknek legmagasabb árát állapítja meg. Ez a rendelkezés túlszűknek bizonyult. Azok a hátrányok, amelyek a lakosságot az áraknak indokolatlan felszöktetésével érhetik és közvetve a katonai érdekeket is sértik, számos más tömeges fogyasztás tárgyát tevő cikk tekintetében is jelentkezhetnek. A novellajavaslat ezért általában «életszükségleti és más elsőrendű közszükségleti cikkek»-ről szól, mint olyanokról, amelyek tekintetében hatósági ármegállapításnak helye lehet.

Az 1912 : LXIII. tc. magát a minisztériumot az ármegállapításra nem jogosítja fel. Eszerint az árat a közigazgatási hatóság állapítja meg. A legmagasabb ár megállapításáuak közgazdasági jelentősége megokolttá teszi, hogy azt akár egyes vidékekre, akár az állam egész területére a minisztérium közvetetlenül maga állapíthassa meg.

Az 1912 : LXIII. tc. nyitva hagyta azt a kérdést, hogy a hatósági ármegállapításba ütköző árusításnak mi a magánjogi joghatása. A javaslat erészben úgy rendelkezik, hogy a magasabb ár fizetése a többletre nézve hatálytalan és a vevő a többletet hat hónapon belül visszakövetelheti. Nehogy pedig a törvény célzatát mellékszolgáltatás igértetésével vagy adatásával meg lehessen hiúsítani, a javaslat kifejezetten akként rendelkezik, hogy az árba be kell számítani mindazokat a mellékszolgáltatásokat is, amelyeket a vevő a vételáron felül ellenértékül adott vagy igért.

A termelésnek, valamint a behozatalnak nehézségei indokolják annak a rendelkezésnek a javaslatba való felvételét, hogy a minisztérium vagy felhatalmazása alapján a hatóság közérdekből elrendelheti, hogy mindazok, akik meghatározott életszükségleti vagy más elsőrendű közszükségleti cikkeknek termelésével, feldolgozásával vagy forgalomba hozatalával foglalkoznak, ily cikkeiknek egész készletét, illetőleg ennek saját házi vagy gazdasági szükségletüket meghaladó részét a hatóságnál jelentsék be és hogy az ily cikkek birtokosa cikkeiből a saját házi vagy gazdasági szükségletének megállapított mértékét meghaladó mennyiséget a hatóságilag megszabott legmagasabb áron készpénzfizetésért a hatóságnak átengedni tartoznak. Emellett az ily cikkek termelésével, feldolgozásával vagy forgalomba hozatalával foglalkozó üzemek birtokosai arra is kötelezhetők, hogy üzemüket a minisztérium által megjelölt módon folytassák vagy a személyzettel együtt használatra átengedjék.

Intézkedik a javaslat arra nézve is, hogy az ország lakosságától közérdekből a közvetlen hadicélokon túlmenőleg is lehessen személyes és dologi szolgáltatásokat követelni. Ebből a célból, ha közegészségügyi, közélelmezési vagy közbiztonsági szempontból szükséges, vagy ha közérdekű munka teljesítését másként biztosítani nem lehet, a hatóság minden munkaképes egyént személyes szolgálat teljesítésére kötelezhet, a fogatos járműveknek és szállításra alkalmas állatoknak birtokosait pedig arra kötelezheti, hogy járműveiket és állataikat fuvarozásra átengedjék. Ha valamely halaszthatatlan gazdasági munkának az elvégzése másként nem biztosítható, az ily munkának közerővel való végzését is el lehet rendelni. A javaslat a nők munkaerejének igénybevételét is megengedi, figyelemmel arra, hogy oly munkáról lehet szó, amellyel kizárólag vagy túlnyomólag különben is nők foglalkoznak. A szolgáltatások alól való felmentésekre nézve az 1912 : LXIII. tc. 13. § a irányadó. A szolgáltatásokért térítés jár. Az országos büntetőintézetekben és bírósági fogházakban letartóztatott egyéneket, valamint a javítóintézetek növendékeit az igazságügyminiszter engedélyével és rendelkezései szerint korlátozás nélkül lehet személyes szolgáltatásokra alkalmazni.

Az 1879 : XL. tc. a miniszteri rendeletben megállapított kihágás esetére tizenöt napi elzárást és kétszáz koronáig terjedhető pénzbüntetést határoz maximális tétel gyanánt. Ez a tétel nem biztosítja a kellő hatályosságú megtorlást. Ezért a javaslat kimondja, hogy mind a minisztérium, mind pedig az egyes miniszterek az 1912 : LXIII. tc.-kel összefüggő rendeleteikben a kihágások büntetését két hónapig terjedhető elzárásban és hatszáz koronáig terjedhető pénzbüntetésben állapíthatják meg.

Kiegészítést igényel tételes jogunk abban az irányban is, hogy politikailag aggályos magatartású egyének a hadviselés érdekében vagy a közrend és a közbiztonság megóvásának feltétlen szüksége okából még illetőségi községükből is eltávolíthatók legyenek és hogy az állam érdekeire aggályos egyének akár tartózkodó helyükön, akár pedig innét való eltávolításuk mellett rendőrhatósági felügyelet vagy a szükséghez képest őrizet alá helyezhetők legyenek. A javaslat szerint a minisztérium felhatalmazhatja a belügyminisztert annak elrendelésére, hogy a hadviselés szempontjából az állam érdekeire vagy a közrendre és a közbiztonságra aggályos egyének rendőrhatósági felügyelet vagy pedig őrizet alá helyeztessenek és tartózkodó helyükről — tekintet nélkül községi illetőségükre — kitiltassanak. A rendőri felügyelet alá helyezésnek és az őrizet alá vételnek szabályait a belügyminiszter rendeletileg fogja megállapítani.

A rendkívüli helyzetben a kereskedők sokszor nem lesznek abban a helyzetben, hogy a leltár készítése, a mérleg- és a nyereségszámla megállapítása, a társaságok közgyűlésének összehívása és megtartása, a nyereség felosztása és osztalék fizetése tekintetében a fennálló jogszabályoknak mindenben megfelelhessenek. Az ebből eredő zavaroknak és nehézségeknek elhárithatása végett a javaslat felhatalmazza a minisztériumot, hogy a szükséges eltéréseket rendelettel megállapíthassa.

Az 1912 : LXIII. tc. 16. §-a a minisztériumot a magánjogi téren egész általánosságban a magánjogi jogviszonyoknak a háború következtében szükségessé vált rendezésére kívánta felhatalmazni. A minisztérium eddig tett intézkedéseiben ilyen értelemben élt a kapott felhatalmazással. A «magánjogi követelések érvényesítése» kifejezésnek ily értelmezését annak idején részünkről is helyeslésel fogadtuk. Most a javaslat minden kétség elhárítása végett az értelmezést autentika interpretáció jelentőségével és így a már tett intézkedésekre is kiterjedhető hatállyal kétségtelenné teszi.

A MI HALOTTAINK.

Dr. *Bartha Artur* ügyvéd.
Dr. *Bentzik József* városi tiszti ügyész.
Dr. *Bontescu Fábián* ügyvéd.
Dr. *Hay Miklós* ügyvéd.
Dr. *Kepes Jenő* ügyvéd.
Dr. *Krumenacker Károly* ügyvédjelölt.
Dr. *Kún László* járásbírósági jegyző.
Dr. *Magyar Béla* törvényszéki jegyző.
Dr. *Markscheid Antal* törvényszéki joggyakornok.
Dr. *Nagy Gyula* ügyvéd.
Dr. *Nessel Gyula* ügyvédjelölt.
Dr. *Németh Aladár* ügyvéd.
Dr. *Peregi Ödön* törvényszéki jegyző.
Dr. *Putics Péter Dezső* ügyvéd.
Dr. *Radák Milivoj* ügyvéd.
Dr. *Rohonyi Gyula* ügyvéd.
Dr. *Torday József* államrendőrségi segédfogalmazó.

— **Háború és mentelmi jog.** A magyar országgyűlés képviselőházának 1914. évi november hó 25. napján tartott történelmi jelentőségű ülésében a kormány bejelentette, hogy egy horvát képviselőt, aki a magyar képviselőháznak is tagja, a bán engedelmével hazaárulás miatt letartóztattak és hogy ehhez a magyar kormány is hozzájárult. A bán rövidesen, férfiasan a salus reipublicae suprema lex-ére hivatkozik: dörög az ágyú, veszélyben a haza, most nem érünk rá jogászkodni. A magyar kormány pedig ezt azzal a

megokolással toldotta meg, hogy a mentelmi jog «*nem biztosíthat mentességet olyan cselekmények számára, amelyek magának az államnak biztonsága ellen irányulnak*». Mindenki fentartás nélkül egyetért a kormánynak erélyes intézkedésével. Az erős kar mozdulata helyes volt, bár a kar bergsoni mozdulatát nem helyes filozófia mozgatta. A kormány álláspontja azt jelenti, hogy a sérthetlenség, az alaki immunitás nem terjed ki a mentességnek, az anyagi immunitásnak legfontosabb eseteire, azokra az esetekre, amiknek a kedvéért a mentelmi jog egyáltalában adva van. Mert hiszen békeidőben a mentelmi jog elsősorban nem a közönséges (nem politikai) bűntettekre vonatkozik, hanem az a célja, hogy a kormány a képviselőt képviselői, tehát politikai működése miatt ne zaklathassa.* A XX. században a kormány a neki nem kedves ellenzéki képviselőre nem foghatja ügyésze útján alaptalanul azt a vádat, hogy ezüstkanalat lopott, de egy beszéde, egy cikke miatt bűnvádi eljárás alá foghatja lázítás, felségsértés vagy más a «*polis*», az állam ellen irányuló bűncselekmény címén. És ily esetben, vagyis ha a bűncselekmény jogtárgya (a civilista azt mondaná: a *causája*), politikai, ne védené őt a bűnvádi per ellen az alaki sérthetetlenség? Reméljük, hogy a mentelmi bizottság nem fog ily veszedelmes precedenst felállítani. Ismétlem, csakis a jogászi elv formulázásáról van szó, mert kétségtelen, hogy a *végszükség* csak kivételesen alkalmazható jogán a kormánynak eljárnia nemcsak joga, hanem legfőbb kötelessége volt.

Dr. Nyári Jenő.

— **Dr. Gaár Vilmost** Ő Felsége a Kúria bírájává nevezte ki. Régi és kipróbált harcosát a jogtudománynak érte ezzel jól megérdemelt kitüntetés. Gaár Vilmos a polgári perjog elméleti művelése terén épen úgy, mint a bírói székben, pályája elejétől kezdve kivált éles judiciumával és élénk gyakorlati érzékével. A Pp. életbelépése küszöbén különös jelentősége van annak, hogy a legfelső bíróságot oly egyéniségekkel erősítsék meg, akik a nagy törvényhozási mű előkészítése és népszerűsítése körül érdemeket szereztek. Ezek között is kiváló hely illeti meg Gaár Vilmost, aki többek között a Magyar Jogászegyletnek legutóbb megtartott előadássorozatában is nagy sikerrel működött e téren.

— **Végrehajtási jogsegély Ausztriával.** Az igazságügyminiszter a képviselőház november 25-iki ülésén törvényjavaslatot nyujtott be a kölcsönös végrehajtási jogsegély szabályozása tárgyában az Ausztriával kötött szerződés 21. cikkében megállapított kiegészítő rendelkezések becikkelyezéséről. A törvényjavaslat kizárólagos tárgya az 1914. évi október hó 30-iki 7964. M. E. sz. alatti rendeletben foglalt kiegészítő rendelkezések becikkelyezése. A 7964. számú rendeletet 45. számunk szemlerovatában már részletesen ismertettük.

— **A háború befolyása a szerződések teljesítésére.** Felperes 80 waggon gázolaj szállítására kérte kötelezni alperest a budapesti tőzsdebíróság előtt. Alperes azzal védekezett, hogy a háború kitörése folytán nem képes gázolajat szállítani. 1914. évi szeptember elején az oroszok megszállották Lemberget, Drohobiczot és Boryslawot, vagyis azokat a területeket, melyek a nyers ásványolaj beszerzésére egyedüli és kizárólagos források gyanánt szolgáltak, mert Romániából a tényleges viszonyok folytán — el is tekintve a magas beviteli vámtól — nyers ásványolajat behozni nem lehet, ezzel tehát az a helyzet állott elő, hogy az ásványolaj-finomító gyárak, amelyek melléktermékeként állítják elő a kőtés tárgyát képező gázolajat, a fentjelzett időponttól, sőt már korábban is, miután a háború kitörése óta a vasúti szállítás is akadályokba ütközött, csupán meglevő készleteikre voltak és vannak utalva és így csak kis mennyiségben állítják elő a gázolajat. Hozzájárult ehhez, hogy a hadsereg az ásványolaj melléktermékeire, így a gázolajra is rátette a kezét, úgy hogy ez az olaj most már kizárólag a hadvezetőség engedélyével csak korlátolt mennyiségben és aránytalan magas árban szerezhető be. Ezen körülmények folytán a gázolajnak az ára 120—150%-kal emelkedett, sőt ma a piacon egyáltalán nem tárgya a forgalomnak.

A tőzsdebíróság elutasította felperes keresetét. Ítéletének indokolásából szószerint közöljük a következő lényegesebb részt: «Miután a becsatolt kötlevelek tanúsítják, hogy alperes a felperes irányában vállalt szállítási kötelezettség teljesítése végett a per tárgyát képező gázolajban megfelelő fedezeti vételeket eszközölt, ámde ugyancsak a csatolt levelek szerint az eladó gyárak a szállítást megtagadták, tényként megállapítható, hogy bár alperes a kellő kereskedői gondossággal járt el, szállítási kötelezettségének ez idő szerint önhibáján kívül nem képes megfelelni, ennélfogva a bíróság fenforgónak találja a kötlevélben kifejezetten is kikötött vis major esetét, úgy hogy alperes a fenti rendkívüli viszonyok tartamára a további szállítás alól mentesült. Ezzel szemben felperesnek az az állítása, hogy alperesnek a hátralék leszállításához szükséges gázolajkészlete volt, az alperes tagadásával szemben igazolva semmivel nincsen. Ami pedig azt a további ellenvetést illeti, hogy alperes a szerződés teljesítéséhez szükséges gázolajat bár jelentékenyen drágább áron ma is beszerezheti, ez azért nem érdemel bírói figyelmet, mert még ha ily beszerzés a hadsereg céljaira szolgáló s evégre lefoglalt mennyiségen felül a szerződés teljesítéséhez kellő mennyiségben most lehető volna is, alperesre nézve a szállítás teljesítése az ezen árúcikkben felperes szerint is beállott rendkívüli árdrágulás folytán oly súlyos terhet róna, melynek viselésére alperes — még el is tekintve a fenti vis major kikötéstől — azért sem kötelezhető, mert ha igaz is, hogy előre történt eladásoknál az eladó az eladott árú árában az időközben változott konjunkturák folytán előállott esetleg jelentékeny drágulás kockázatát is mindenkor feltétlenül viselni tartozik, ezen kockázat viselése alól a kereskedelmi forgalom biztosságának alapjaiban való megrendítése nélkül fel sem menthető, ámde a jelen esetben a szóban lévő nagymérvű árdrágulás nem a gazdasági életben rendszerint előforduló konjunkturaváltozásban leli okát, hanem folyománya a háborúnak, már pedig az ebből származott kockázatot alperes sem nem vállalta magára, sem azt viselni nem tartozik.»

Az ítéletet a Hiteljogi Döntvénytárban egész terjedelmében közölni fogjuk.

— **Adalék a harmadik moratóriumi eljárási rendelethez.** Ha a második moratóriumi eljárás 3 §-a esetében illetve a harmadik moratórium-rendelet 4. §-ának 12. és 13. pontjai alapján keresetet indít a felperes, az eljárási rendelet értelmében a perköltség megállapítandó. E perköltség teljesítési határidejét pedig az eljárási rendelet 7. §-a szerint kell meghatározni. Ha azonban a perköltség tekintetében a főkötelemre meghatározott teljesítési határidőket vesszük irányadóul, az adóst oly sérelem éri, mely a rendeletek intenciója nem lehetett. Nézzük a kérdést a harmadik moratórium-rendelet 4. §-ának 12. pontja szempontjából. Megállapítja ítéletében a bíróság, hogy alperes tartozása 300 K. E 300 K-ból tartozik 75 K-át s az egész 300 K után megállapítandó perköltségnek 25%-át 15 nap alatt, a moratóriumra való tekintet nélküli végrehajtás terhe mellett, a hátralékos 225 K-t pedig az ítélet jogerőre emelkedése után s azon naptól számítandó 15 nap alatt s végrehajtás terhe mellett megfizetni, melyet a m. kir. minisztérium a moratórium hatályon kívül helyezéséről szóló rendeletében meg fog állapítani. Ha már most a még hátralékos 75%-nyi perköltség fizetésére nézve ugyanazt a teljesítési határidőt szabjuk meg, mint amelyet a főkötelem 75%-ára megállapítottunk, az alperest már előre köteleznők egy oly *tartozás* megfizetésére, amellyel nem tartozott s nem tartozik, miután ez egy oly járuléka a főkötelem moratórium alá eső részének, mely — a főkötelem jogi sorsában osztozva, — le sem járt. Kitűnik ennek igazsága akkor, ha arra gondolunk, hogy az adós a moratórium alá eső résztartozást, minden kényszer nélkül, pontosan teljesíteni fogja s akkor fogja teljesíteni, amely időben a moratórium alól ki lesz véve. Ennek dacára fizesse a 75% perköltséget? Lehetetlen. Nézetem szerint tehát a perköltség e részére vonatkozó intézkedés *csak feltételes*

* Lapunk zártakor örömmel értesülünk, hogy a képviselőház mentelmi bizottsága mindenben magáévá tette e közleményünk álláspontját. *Szerk.*

lehet, tudniillik az adós csak akkor lesz köteles a perköltség e 75%-át megfizetni, ha a főkötelem teljesítésére megszabott határidő *leteltéig* magának a főkötelezettségnek eleget nem tenne. Az ily marasztalási formulának útjában nem állhat a második moratóriumi eljárási rendelet 7. §-a, mert e §. elsősorban a «méltányosságra» s nem *azon* teljesítési határidőkre fekteti a súlyt, amelyek a 2. §. szerint a főkötelemre nézve megállapítandók. Ugyanez a formula megfelelően alkalmazandó a harmadik moratórium-rendelet 4. §-ának 13. pontja esetén is. Az egész összegre vonatkozó ítéleti illeték feltétlen megfizetésétől természetesen nem szabadulhat ez esetben sem az az alperes, aki azáltal, hogy a moratórium alá nem eső tartozásrészt ki nem fizette, az egész tartozásra nézve bírói határozatot provokált.

Dr. Baruch Ernő.

— **Járásbírósági útmutató.** Negyven oldalra terjedő ismertető kézikönyv jelent meg az új központi járásbíróság palotájáról. A kis zsebkönyv ügyes fonalat nyújt úgy az épületben való gyors eligazodásra valamint az egyes ügyek és irodák elhelyezési módjára nézve. A praktikus beosztású könyvecskét dr. *Steiner Ármin* budapesti ügyvéd szerkesztette.

KÜLFÖLD.

— **Szolgálhat-e Németországban a pereseljárás felfüggesztése okául** az a körülmény, hogy a felek valamelyike Ausztriának vagy Magyarországnak hadbavonult alattvalója? Ezt a kérdést veti fel a Leipziger Zeitschrift. A lap azt az álláspontot foglalja el, hogy az augusztus 4-iki törvény meghozatalánál minden valószínűség szerint a nagy sietség következtében és nem szándékosan feledkeztek meg arról, hogy a perfelfüggesztés jótéteményét a hadbavonult szövetséges polgároknak is meg kellene adni. Tekintettel már most arra, hogy a német és az osztrák-magyar seregek együttesen küzdenek, hogy az ellenségeik is közösek, a «szárazföldi és tengeri haderő», mint amelynek tagjai a perek felfüggesztését kérhetik magában foglalja úgy Németország, mint a szövetséges monarchia hadseregét. Bírói döntés — tudomásunk szerint — e kérdésben még nincsen; a Leipziger Zeitschrift indítványa a «Bundes-Treue» és a baráti udvariasság kedves megnyilatkozása. Más kérdés természetesen, hogy ráállanának-e a bíróságok adott esetben a törvénynek ily értelemben való alkalmazására, ami pedig nagyon is kétségesnek látszik. *A.*

— **A berlini ügyvédi kör** az utóbbi napokban megtartott rendkívüli közgyűlésének tárgya a háborús helyzettel kapcsolatos segély- és egyéb intézkedéseknek megtétele volt. Azoknak az ügyvédeknek segélyezésére, akik a háború okozta rendkívüli viszonyok következtében jutottak szorult helyzetbe, az ügyvédi kör *vagyonának* felét szánta. Egyben elhatározta az egyesület, hogy a háború tartamára ingyenes jogi felvilágosítás adhatás céljából állandó irodát fog fentartani. Megállapították és közzétették azoknak az ügyvédeknek jegyzékét, akik hadbavonult kartársaikat hajlandók helyettesíteni. A napirendnek egy pontja volt az a kérdés is, hogy mily álláspontra helyezkedjenek az ügyvédek a megcsappant munka következtében feleslegessé vált irodai személyzettel. Ebben a kérdésben azonban a közgyűlés egyöntetű megállapodásra jutni nem tudott. *A.*

— **Francia állampolgárokból álló korlátolt felelősségű társaságnak perképessége a háború alatt.** Egy korlátolt felelősségű társaság, melynek úgy alapítói, valamint jelenlegi tagjai francia állampolgárok, pert indított a bécsi polgári törvényszék előtt. A törvényszék utasította felperest annak igazolására, hogy Franciaországban az osztrák állampolgárok a háború tartama alatt perképességgel bírnak és pereik a francia állampolgárok pereivel egyenlő elbánásban részesülnek. Az indokolásban a törvényszék hivatkozik arra, hogy nyilvánosságra jutott hírek folytán a törvényszéknek a reciprocitás fenforgásának kérdésében aggályai vannak. A bizonyításra kötelezett felperesi társaság a végzés ellen felfolyamodással élt. (Közölve Gerichtshalle 1914. 686. l.)

— **Német felsőbíróságok gyakorlata.** I. Gondosan őrködnek a bíróságok, hogy a kivételes intézkedések adta kedvezményekkel visszaélések ne történhessenek; eközben azonban néha túlságos szűkkeblű törvénymagyarázatra is akadunk. Így pl. abban az esetben, mikor a perben álló közkereseti társaság egyik tagja hadbavonult, a másik társtag azonban megjelent a tárgyaláson és nem kívánta az eljárás felfüggesztését, csupán a tárgyalás elhalasztását kérte avégből, hogy hadbavonult társától levélbeli felvilágosítást kérjen a perre vonatkozóan. A bíróság (Oberlandesgericht Braunschweig) a halasztás iránti kérelemnek helyt nem adott, mert úgy volt meggyőződve, hogy a hadbavonult félnek — ha a felfüggesztést nem kérelmezi — halasztásra sincsen igénye. A halasztás iránti kérelem elbírálása nem függ össze azzal, hogy a fél katonai szolgálatot teljesít-e vagy sem, és itt csupán az általános perrendi szabályok tekinthetők mérvadóknak.

II. Igen érdekes, szociálpolitikai kihatásaiban is nagyjelentőségű ítéletet mondott ki a Reichsgericht egy vasúti mozdonyfűtőnek a porosz államvasútak elleni perében. A fűtőt az államvasút betegsége miatt kényszernyugdíjba küldte, aki most azon az alapon, hogy szívbaját a túlerőltetés következtében kapta, kártérítéskép a rendes jövedelme és a nyugdíja közötti különbözetet igényelte. Állítása szerint a vasút nem tartotta be a szükséges felügyeleti gondosságot, amennyiben a munkaidőt túlhosszúra nyújtotta, hiányos éjszakázó helyiséget bocsátott rendelkezésükre és rosszul futó mozdonnyal dolgozott. A stettini Oberlandesgericht meg is állapította a vasút felelősségét, amely ítéletet a Reichsgericht a vasút felülvizsgálatának elvetésével helybenhagyott. Az ítélet indokolása hivatkozik a BGB. 618. §-ára, és megállapítja a munkaadó vétkességét, ha az egészségre ártalmas többletmunkára szorítja alkalmazottját. A hivatkozott szakasszal nagyjában megegyeznek a polgári törvénykönyv javaslatának 1312—1313. §-ai.

A mi bírói gyakorlatunk, sajnos, ebben a kérdésben igen kevéssé szociálpolitikai szellemű, amennyiben a túlmegerőltetéssel járó veszélyt áthárítja a munkásra, azzal az indokolással, hogy mindenki maga bírálja el munkaképességének fokát. *B.*

— **Ötszázhuszonkilencen** vannak már — a német igazságügyi hivatal utolsó kimutatása szerint — a jogászok és a magasabb közigazgatási tisztviselők közül, kik életüket áldozták hazájuk védelmében. Az elesettek közül 3 egyetemi tanár, több miniszteri tanácsos, felsőbb bíróságok tagjai, 100-nál több ügyvéd és 150-nél több törvényszéki jegyző.

— **«Törvény és rendeleti lap Belgium megszállott részei számára»** cím alatt német hivatalos közlöny jelenik meg szeptember eleje óta Brüsszelben. A lap, melyet német és francia nyelven szerkesztenek első számában közölte a német főkormányzónak Belgium lakosságához intézett kiáltványát, a német törvényeknek és rendeleteknek a megszállott területekre való alkalmazásáról szóló rendeletet, a belga bankok felügyelet alá helyezése tárgyában hozott intézkedéseket, továbbá több, részben a peres eljárásra, részben a gazdasági életre vonatkozó rendeletet.

A Kuria elnöksége u. n. „Imperial" irógépet szerzett be a **YOST IRÓGÉP** r.-t.-tól. Ezen betűfaj csak a Yost irógépben kapható és rendkívüli olvashatósága miatt nagy keresletnek örvend

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat.** Egyetem-utca 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem.** I., Bérc-u. 9. (Tel. 63—96.

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Negyvenkilencedik évfolyam. 49. szám. Budapest, 1914 december 4.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 12 korona ⋆ negyedévre 6 korona

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

Tartalom. *Dr. Gallia Béla* kir. táblai bíró: A negyedik moratóriumi rendelet. — *T. M.:* Adalékok a harmadik moratóriumi eljárási rendelethez. — *Dr. Oppler Emil* budapesti ügyvéd: A kereskedelmi társaságok és a háború. — *U.:* Moratórium a moratórium alá nem eső perekben. — *Dr. Lukács Ignácz* kisvárdai ügyvéd: A moratóriumi eljárási szabályok némely intézkedéséről. — *Advokatus:* Séta a központi járásbíróságon. — Szemle.
Melléklet: Büntetőjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből. — Háborús rendeletek.

A negyedik moratóriumi rendelet.

December elsejének bekövetkezése szükségképen maga után vonta a 8680/1914. M. E. sz. a. kelt negyedik moratóriumi rendelet kibocsátását. Szerkezetre nézve az új rendelet hasonló a harmadikhoz, amennyiben szintén felöleli az egész joganyagot és magába foglalja mindazokat a rendelkezéseket, melyek eddig külön rendelettel szabályoztattak.

Az új rendelet, mint azt elismeréssel konstatálhatjuk, figyelemmel kísérte a szaksajtóban, különösen e lapok hasábjain megnyilatkozó bírálatokat és észrevételeket és sok helyen figyelembe is vette azokat. Elégtételéül szolgálhat minden jogásznak, ha munkájával hozzájárulhatott a háború gazdasági és jogi hátrányainak enyhitéséhez.

A negyedik moratórium-rendelet ugyanazt a rendszert követi, mint elődje: t. i. a harmadik moratóriumi rendelettel engedélyezett, tehát már érvényben levő halasztást — amennyiben az új rendelet kivételeket meg nem állapít, — 1915. évi január 31-ig hosszabbítja és az 1914. évi november hó 30. napja után 1915. évi január hó 31-ig lejáró pénztartozások teljesítésére, melyek 1914. évi augusztus hó 1. napja előtt kiállított váltón, kereskedelmi utalványon, közraktári jegyen, csekken vagy általában olyan kereskedelmi ügyleten vagy más magánjogi címen alapulnak, amely 1914. évi augusztus hó 1. napja előtt keletkezett, a lejárattól számított két hónapi halasztást (moratóriumot) enged.

Az új rendelet lényegileg két irányban mutat eltérést az előbbivel szemben: elsősorban a moratórium lényeges szűkítésében, tehát a törvényes halasztás alóli kivételek szaporításában, másodsorban a bírói halasztásnak igen szűk körben való, ha szabad e szóval élni, rudimentär behozatalában; amiben ez intézmény továbbfejlesztésének alapjait látjuk.

Nehéz volna eldönteni, mennyiben felel meg a moratórium korlátozása az ország mai gazdasági helyzetének. A hadikölcsön jegyzésében megnyilvánult nagy gazdasági erőpróba után mindenki kíméletet érdemel, ki abban résztvett. A hitelező részére új erőforrásokat kell nyitni, hogy tőkéjének lekötése után se akadjon meg; viszont az adóst sem szabad nehéz helyzetbe hozni, mert a mai súlyos viszonyok kétszeresen nehezednek reá és kérdés, vajjon teherbíró képessége a háború folyama alatt emelkedett-e? Így bizony az ily rendelkezésnél megtörténhetik, hogy quod uni justum, alteri non est aequum. De épen a dolog természetéből folyik, hogy az ellentétes érdekek teljes kiegyenlítése úgyszólván lehetetlen és így meg kell oly szabályozásban nyugodnunk, mely az érdekek kiegyenlítésében az igazságot a lehetőség szerint leginkább megközelíti.

A negyedik moratóriumi rendelet ismertetésénél természetesen csak a harmadik rendelettel szemben mutatkozó eltérésekre szorítkozunk. Az áttekinthetőséget és a rendeletet alkalmazó jogászok munkáját lényegesen megkönnyítené, ha az eltérések a hivatalos szövegben, vagy a magánvállalkozás kiadásaiban tipografiailag is fel volnának tüntetve.

I. Halasztás alá eső pénztartozások.

Fontos újításokat látunk elsősorban az óvásnál. A harmadik moratóriumi rendeletben homályosságuk miatt kifogásolt rendelkezések helyébe új és világosabb szabályozás lépett, mely azonban tartalmára nézve is lényegesen eltér a korábbitól.

A rendelet szerint ugyanis az óvás szempontjából különbséget kell tenni az oly váltók, kereskedelmi utalványok és csekkek között, melyek

1. ma is moratórium alá esnek; vagyis az 1914. augusztus hó 1. előtt kiállított és 1914. október hó 1. *után* lejárt ilyen papirok, továbbá az október 1. előtt lejárt papiroknak, valamint a köztörvényi alapra való tekintettel részben a moratórium alól kivont papiroknak a halasztás alól ki nem vett részei;

2. melyek a halasztás alá egyáltalában nem esnek, tehát amelyek 1914 augusztus 1. napja után állíttattak ki;

3. melyek a 4. §. 18. pontja értelmében ki vannak véve egészben vagy részben a halasztás alól, akár az alapul fekvő köztörvényi viszonynál fogva, akár azon általános szabály értelmében, hogy az 1914 augusztus 1. előtt kiállított és 1914 október 1. előtt lejárt ilyen papirokra 10% fizetés követelhető.

A moratórium alá eső váltókra, kereskedelmi utalványokra és csekkekre nézve továbbra is fenáll az a korábbi szabály, hogy a halasztás ideje alatt a fizetés végetti bemutatás és a fizetés hiánya miatt felvett óvás, csekknél pedig az 1908: LVIII. tc. 17. §-ában említett igazolás is hatálytalan. Látra vagy lát után bizonyos időre szóló váltónál a lejárat megállapítását célzó bemutatás hatályos. Az óvatoló személy azonban az óvás felvételét ezután sem tagadhatja meg.

Ezeknél tehát óvás szükséges, de azt a moratórium megszünte után kell felvenni.

E pontnak az a beszúrása: «amennyiben a 4. §. 18. pontjából és 5. §-ából más nem következik», kétségtelenül a 3. pont alatt említett papirokra vonatkozik.

A halasztás alá egyáltalában nem eső, tehát 1914 aug. 1. után kiállított váltókra, kereskedelmi utalványokra és csekkekre nézve kimondja a rendelet, hogy óvás szükséges, de ha az ily papir *1915. évi február 1. napja* előtt jár le, a fizetés végetti bemutatásnak és a fizetés hiánya miatti óvás felvételének legkésőbb *a lejárattól számitott két hónap elteltét követő két köznap alatt kell történnie;* s ha ez az idő 1915. évi február 3. napja előtt telnék le, legkésőbb 1915. évi február hó 3. napján. Ugyanezen idő alatt történhetik halasztás alá nem eső váltónál a névbecsülési fizetés végetti bemutatás.

A február 1. után lejáró ily okiratokról azért nem volt szükséges ezúttal intézkedni, mert a későbbi lejárat már a moratórium utáni időre esnék. Természetes, hogy a moratórium meghosszabbítása után esetleg e részben módosítani kell a rendeletet.

A váltón, kereskedelmi utalványon vagy csekken alapuló és a 4. §. 18. pontjában 10% erejéig, továbbá az alapul fekvő köztörvényi tartozás mértékéig a moratórium alól kivett tartozásokra vagy tartozási részletekre vonatkozó kereset vagy visszkereset fentartására fizetés hiánya miatt *óvás felvétele nem szükséges, de a felvett óvás hatályos;* költségei azonban csak akkor ítélhetők meg, ha a váltókötelezettek valamelyike külföldön lakik. Ez lényegileg az óvás törvényes elengedése. Ez elengedés alól

kivételt állapít meg a rendelet a látra és a lát után bizonyos idő múlva fizetendő papirok tekintetében, mert ezeknél a lejárat megállapítása és a kereseti vagy visszkereseti igények fentartása végett az óvást ez esetben is megköveteli.

Nincs azonban elengedve a fizetés végetti bemutatás, melynek látra szóló papiroknál, — amelyek közé a csekk is tartozik, — legkésőbb 1915. évi február 3-áig, más papiroknál pedig legkésőbb a 2. §. utolsó bekezdésében meghatározott időben kell történnie; ugyanezen idő alatt történhetik váltónál a névbecsüési fizetés végetti bemutatás.

A fizetés végetti bemutatás bizonyítására nézve a rendelet elfogadja a váltótörvény 42. §-ának az óvás elengedése esetére felállított szabályát, hogy t. i. a kötelezett tartozik bizonyítani a bemutatás meg nem történtét.

Nem ad felmentést a rendelet az értesítés kötelezettsége alól sem, hanem a váltótörvény 45—47. §-ainak megfelelő alkalmazását rendeli. Ugyanezeket a szabályokat kell alkalmazni a 4. §. 18. pontjában felsorolt papirokból eredő kamatkövetelések fentartása és érvényesítése tekintetében is.

E rendelkezések a rendeletben a 2., 4. és 5. §-okban kissé szétszórva találhatók fel; ezért tartottam szükségesnek áttekinthető összefoglalásukat. Másrészt tagadhatatlan, hogy az összefoglalás sok redakcionális nehézséggel járt volna.

Nagyjelentőségű dolognak tartom az óvás-elengedésnek a 4. §. 18. pontjában felsorolt váltók és kereskedelmi papirok egész körére való kimondását, illetőleg fakultativvé tételét. A háborús idő módot ad majd ilyen kísérleti úton annak megállapítására, hogy mennyiben nélkülözhető az óvásnak nehézkes, költséges és nézetem szerint teljesen felesleges apparátusa és reményt nyujt arra, hogy békés időben általánosságban is eltörölhető lesz.

A kísérletet még tovább is lehetett volna vinni; nevezetesen a látra és lát után bizonyos idő múlva fizetendő váltóknál is mellőzhetőnek tartanám a kötelező óvásfelvételt, mert itt is pótolni lehetett volna ezt annak kimondásával, hogy a kötelezett tartozik a bemutatás megtörténtét a papiron elismerni, az elismerés megtagadása esetére ezt a papir birtokosának hasonló tanusítványa helyettesítené, ez utóbbi tanusítvány valótlanságát azonban a kötelezett bizonyíthatná.

II. Halasztás alá nem eső pénztartozások.

Gazdasági tekintetben a legnagyobb jelentőségűek a moratórium újabb korlátozásai, melyeket a 4. §. a régi korlátozásokkal együtt 18 pontban sorol fel és ott is, hol nem eszközöl változtatást, szabatosabban rendezi a kérdéseket. A módosítások a következők:

1. Eddig a törlesztéses zálogleveél kölcsönöknek és a 2. pontban említett követeléseknek *folyó* kamatai és *folyó* tőketörlesztő részletei voltak kivéve a moratórium alól. Az új rendelet kétségek elkerülése végett kimondja, hogy a korlátozás csak az 1914 augusztus 1. napjától folyó kamatokra és tőketörlesztő részletekre terjed ki; a korábban lejárt tartozások tehát halasztás alá esnek. Azonkívül kimondja a rendelet, hogy e követeléseknek csupán a jelzálogadóssal szemben való kivétele a jelzálogadós, mint személyes adós elleni követelésre is értendő. Ebben figyelemmel volt a lapunkban felhozott észrevételekre.*

2. A biztosítási ügyletre vonatkozó rendelkezések igen lényeges módosításokon mentek keresztül és pedig, igen helyesen, a biztosított, illetőleg kedvezményezett előnyére.

a) A hadiszolgálatban bekövetkezett halál esetére kiterjedő biztosításnál nem fogadta el ugyan a rendelet a lapunk hasábjain tett és a méltányosságnak megfelelő javaslatot,** hogy a hadi szolgálat következtében beállott halál esetére fizetendő biztosítási összeg akkor is kivétessék a moratórium alól, ha a biztosítás nem *külön díj* ellenében terjedt ki erre az esetre; azonban az előbbi rendelet 4. §. 7. *e)* pontjával szemben az a módosítás vétetett fel, hogy csak ez a külön díj fizetendő egészen, míg az alapdíj a *b)* pont alá esik, t. i. csak 25% erejéig van a halasztás alól kivéve.

Fontos korlátozásokon ment át a biztosítási összeg és díj fizetése. Nevezetesen:

b) más életbiztosításnál és a balesetbiztosításnál is, a biztosítási *összeg 25 százalékának*, de *legfeljebb ötezer koronának* és legalább ötszáz koronának kifizetése, valamint *a biztosítási díjak fizetése a díj huszonöt százaléka erejéig* vétetett ki a moratórium alól; járadékbiztosításnál a biztosító a járadékokat egészen (6. pont), a biztosított pedig *a díjakat huszonöt százaléka erejéig köteles fizetni;*

c) a biztosító azon tartozása, amely az életbiztosítási kötvény visszavásárlására vagy az ily kötvény alapján kölcsön folyósítására *irányul, huszonöt százaléka, de legfeljebb kétezer korona* és legalább négyszáz korona erejéig fizetendő.

d) változatlanul kivéve marad a moratórium alól tűz- és jégkárbiztosításnál, valamint állatbiztosításnál az egész károsszeg kifizetése és a biztosítási díjak fizetése egészen;

e) a rendelet minden más kárbiztosításnál a károsszeg 25 %-ának, de legfeljebb 2000 és legalább 400 koronának kifizetését, valamint a biztosítási díjak fizetését a díj 25%-a erejéig; a viszontbiztosítónak a biztosításból eredő tartozásait az előbbi *a)—e)* pontok értelmében a biztosító által fizetendő összegek arányában, a viszontbiztosítási díjakat pedig abban az arányban vonta ki a halasztás alól, amelyben a biztosított a biztosítási díjakat fizetni köteles.

A *g)* pont a biztosítási díjak fedezetéül adott váltókat és az ilyen biztosítási díjak címén fenálló folyószámlatartozásokat, ezúttal is ugyanabban a mértékben veszi ki a rendelet a moratórium alól, mint magukat a biztosítási díjakat.

Ez utóbbi kijelentés a 4. §. 18. pontjában foglalt általános szabálynál fogva felesleges; sőt azért is elhagyandó volna, mert a külön kiemelésből kétség merülhetne fel, hogy az ily váltók csak inter partes, vagy harmadik személyre való forgatás esetén is fizetendők-e, holott nyilvánvaló, hogy a rendeletet ez a szándék nem vezette. A folyószámla viszonyra való hivatkozás pedig azért felesleges, mert nem jelent semmit; a folyószámla nem önálló kötelezési alap, hanem a benne foglalt tételek eredeti civilis causájuk alapján érvényesíthetők; a biztosítási díj tehát biztosítási díj marad, akár folyószámlában írják a szerződő fél terhére, akár nem.

Igen fontos újítást tartalmaz a *h)* pont, mely szerint az 1914 aug. 1. előtt kötött biztosítási szerződésből eredő biztosítási díjak egészen a moratórium alá esnek, ha a fizetésre kötelezett abban az időben, melyben fizetendők, katonai szolgálatot teljesít, vagy ilyen személlyel egyenlő tekintet alá esik. Ez a kívánság először lapunkban nyert kifejezést.*

3. A bértartozások eddig tudvalevőleg csak abban az esetben estek moratórium alá, ha a kötelezett katonai szolgálatot teljesít, vagy azzal egyenlő tekintet alá esik, amennyiben a lakpénzben vagy közsegélyben nem részesül. Uj és teljesen indokolt megszorítás állapíttatott meg katonai szolgálat esetére az üzleti vagy üzemi helyiségek bérére, ha az üzlet vagy üzem a tulajdonos hadbavonulása ellenére is tovább folyik, mert ez esetben az üzlet jövedelmei alapul szolgálhatnak a bérfizetésre.

4. A 10. pont a 3. pont alá nem eső törlesztéses kölcsönöknek 1914. évi augusztus 1. napjától folyó tőketörlesztő részleteivel egyenlő módon veszi ki a moratórium alól a jelzálogilag biztosított váltókövetéseket is.

5. A megbízásból és hasonló más személyes természetű munkateljesítményekből eredő és a 12. pontban privilegizált költség és díjtartozások közé a rendelet a bizományi költségeket és díjakat is felveszi; holott ezekre nézve eddig legalább is kétes volt, hogy a 12. vagy 13. pont alá tartoznak-e.

A harmadik moratóriumi rendelet szerint a privilégiumnak az szolgált alapul, hogy a munkateljesítmények 1914 aug. 1. előtt teljesíttettek. A negyedik moratóriumi rendelet szerint a munkateljesítmény ideje közömbös; döntő az, hogy 1914 augusztus 1. előtt adott megbizásból, vagy e nap előtt kötött szerződésből származzanak. A moratórium alól kivétetik a lejárt tartozások huszonöt százaléka; ha pedig az ilyen tartozásra már a harmadik moratóriumi rendelet értelmében huszonöt százalék volt fize-

* Dr. Földes Mór: A kiváltságos természetű követelések vonatkozásban a harmadik moratóriumi (anyagi), illetve a második moratóriumi eljárási rendelettel. Jogt. Közl. 47. szám.

** Dr. Gold Simon: Moratórium és életbiztosítás. Jogt. Közl. 41. sz.; Dr. Gallia Béla: A harmadik moratórium-rendelet. Jogt. Közl 42. sz.

* Gold. Jogt. Közl. 41.

tendő — akár kifizette azt az adós, akár nem — az előbbi huszonöt százalék esedékessége napjától számított két hónap elteltével további huszonöt százalékot kell fizetni.

Ez a legmagasabb százalékos kivétel, mert összesen az egész tartozás 50%-a fizetendő. Kérdés, nem lett volna elég itt is 40%-ig menni, mint a következő pontban; mert az adós teherbiró képessége a háború hosszú tartama alatt aligha emelkedik.

Mindenesetre helyeselnünk kell az igazságnak és méltányosságnak megfelelő azt az új rendelkezést, hogy az ügyvéd a felével szemben bíróilag megállapított díj- és költségkövetelését a perköltségben marasztalt ellenféltől befolyt összeg erejéig teljes összegében érvényesítheti.

Teljesen kivette a rendelet a moratórium alól a szállítmányozási és a fuvarozási ügyletből eredő tartozásokat, a szállítmányozó által a megbízónak adott kölcsönök és előlegek kivételével. E rendelkezés a forgalmi élet követelményeinek megfelel. A rendelet azonban kétséget hagy fen azirán t, hogy az említett kölcsönök és előlegek milyen mértékben esnek moratórium alá; nevezetesen, hogy amennyiben 1914 augusztus 1. előtt keletkeztek, az 1. §. értelmében teljesen moratóriumos tartozások-e, vagy pedig a 4. §. 12. pontja szerint azon költségek közé tartoznak-e, melyek 25 illetőleg 50% erejéig ki vannak véve a moratórium alól? Mindenesetre célszerű lett volna ezt kétséget kizáróan megjelölni. A rendelet szószerinti értelme szerint halasztás alá esnének, mint minden kölcsön; mert a szállítmányozó munkateljesítménye inkább az ipari (kereskedelmi) munkateljesítmény (13. pont) alá esőnek jelentkezik és mert a kölcsön és az ezzel egyértelmű előleg jogilag nem subsumálható a költség fogalma alá. Másrészt azonban az ily előleg a törvényes zálogjog szempontjából époly privilégizált követelés, mint a szállítmányozási és fuvardíj és a szállítmányozó költsége és kiadása. (KT. 388. §.) Ha tehát ezekre kielégítést engedünk a törvényes zálogjog alapján, nem következetes és nem is helyes, ha a kielégítést az előlegekre nézve megtagadjuk.

A rendelet nem említi a fuvarozó által adott előlegeket, amelyek a KT. 411. §-a és a vasúti üzletszabályzat 72. §-ának 5. pontja értelmében szintén kiváltságos követelések. Azt hiszem, e hallgatásból azt a következtetést lehet vonni, hogy ezeket is, miként a fuvarozási ügyletből eredő minden követelést a jogviszony természetének megfelelően teljesen ki akarta vonni a moratórium alól.

(Folyt. köv.) *Dr. Gallia Béla.*

Adalékok a harmadik moratóriumi eljárási rendelethez.

I. *Perelhető-e a katonai szolgálatra bevonult adós?* Sem a moratóriumi, sem az eljárási rendeletek nem szabályozzák világosan azt a kérdést, mely esetekben perelhető a katonai szolgálatra bevonult vagy vele egy tekintet alá eső adós. Az augusztus 1-én megjelent 5761/1914. M. E. rendelet 1. §-a csak azt rendeli, hogy a már folyó perek — hivatalból is — felfüggesztendők. Ugyanezen rendelet 9. §-a szerint a katonai szolgálatot teljesítőkkel szemben csak biztosítási végrehajtás foganatosításának van helye. Ezen legelső ú. n. juristitium-rendelet tehát csak az akkor már folyamatban lévő perekre és végrehajtásokra vonatkozólag intézkedett.

A másodikmoratóriumi eljárási rendelet 18. §-a az 5761/1914. M. E. sz. juristitium-rendeletet némi változtatással (14. §.) fentartja, de semmiféle kiegészítő rendelkezést nem tartalmaz abban az irányban, hogy moratórium alá nem eső követelés miatt lehet-e pert indítani katonai szolgálatra bevonult adós ellen.

Csupán következtetés útján lehet megállapítani, hogy a moratóriumi rendeletek szerint a katonai szolgálatra bevonult ellen is lehet pert indítani oly követelés miatt, mely nem esik moratórium alá. Nevezetesen már a harmadik moratóriumi rendelet 4. §. 8. pontja úgy szólt, hogy a bértartozások nem esnek halasztás alá, *kivéve ha a kötelezett fél katonai szolgálatot teljesít.* Abból, hogy a harmadik moratóriumi rendelet csak a bértartozásoknál mondta ki, hogy a katonai szolgálatot teljesítők *nem* tartoznak bért fizetni, sőt bizonyos esetekben még ebben a körben is kivételeket állapított meg, a contrario következik, hogy tehát minden egyéb moratórium alá nem eső tartozást fizetniök kell mert a 4. §. egyetlen más pontjánál sem mentesíti a rendelet a katonai szolgálatot teljesítőket a fizetés alól.

A harmadik moratóriumi rendelet ennek folytán ellentétbe jutott a juristitium-rendelettel. A moratóriumi rendelet szerint a katonai szolgálatot teljesítő is köteles fizetni a moratórium alá nem eső tartozásokat (kivéve a bértartozásokat), de a juristitium-rendelet 1. §-a alapján a bíróságok felfüggesztik az eljárást, ha alperes katonai szolgálatot teljesít, mert a juristitium-rendelet nem különböztet moratórium alá eső és moratórium alá nem eső követelések között. Bár a juristitium-rendeletet úgyis lehetne értelmezni, hogy az csak azokra a perekre vonatkozik, melyek augusztus 1-én már folyamatban voltak, de a bíróságok a katonai szolgálatot teljesítők előnyére értelmezik a juristitium-rendeletet.

A negyedik moratóriumi rendelet 4. §-ának 8. pontja a katonai szolgálatot teljesítők bérfizetési mentességét még jobban megszorítja. Ámde a bíróságok előreláthatólag a juristitium-rendelet 1. §-a alapján ezentúl is fel fogják függeszteni az eljárást. A kérdés oly fontos, hogy azt a legközelebbi harmadik eljárási rendeletben tisztán és világosan szabályozni kell. Nem méltányos, hogy a katonai szolgálatot teljesítő a moratórium alá nem eső követelésekre nézve ne részesüljön kedvezőbb elbánásban, viszont vannak esetek, midőn a hitelező szorul védelemre még a katonai szolgálatot teljesítővel szemben is.

II. *Váltóperek.* A negyedik moratóriumi rendelet szerint az augusztus 1. előtt kelt és október 1. előtt lejárt váltók tíz százaléka 1915 január havában esedékes lesz. A második eljárási rendelet analógiájára a harmadik rendeletnek el kell rendelnie, hogy ha a váltóadós nem fizeti ki az esedékes tíz százalékot, a hitelező az egész váltóösszeg erejéig pert indíthat. Minthogy azonban a negyedik moratóriumi rendelet szerint a tízszázalékos részlet tekintetében a kereset vagy visszkereset fentartása végett a fizetés hiánya miatt óvás felvételére nincs szükség, az eljárási rendeletnek szabályoznia kell azt a kérdést, hogy van-e szükség óvásra, ha a hitelező a moratórium alá eső részt is perli.

III. *Több végrehajtás egy ügyben.* Oly ügyekben, melyekben az adós tartozását tíz- vagy huszonötszázalékos részletben köteles fizetni, a hitelező minden részlet erejéig külön-külön végrehajtást kérhet és foganatosíthat. A hitelező és az adós közös érdekében ezt a kérdést akként kellene szabályozni, hogy a bíróság a végrehajtást elrendeli, a végrehajtó pedig foganatosítja a hitelező egész követelése erejéig. A költségek megállapításánál irányadó lehet a már esedékes részlet. A foganatosított végrehajtás fenmaradhatna a követelés teljes kiegyenlítéséig és az adós csak a kifizetett részösszeg erejéig követelhetné a végrehajtás korlátozását. Ez a megoldás a mainál fokozottabb biztosítást nyujtana a hitelezőnek és sok felesleges költségtől kimélné meg az adóst. A végrehajtás a még nem esedékes részletek erejéig csak mint biztosítási végrehajtás volna elrendelendő és foganatosítandó, esedékesség után pedig kérvény útján való bejelentéssel kielégítési végrehajtássá átváltoztatható. *T. M.*

A kereskedelmi társaságok és a háború.

«Inter arma silent leges.» Ezt a közmondást hazánkban jelenleg épen nem lehet alkalmazni. A katonai mozgósítással csaknem egyidejűleg megtörtént a jogi ostromállapot. A július 26-iki kormányrendeletekkel tett kivételes intézkedésekre célzok, amelyek túlnyomóan rendészeti természetűek voltak és amelyek ellen jogi kifogás alig emelhető.

A katonai hadüzenetet nyomban követte a jogi és gazdasági hadüzenet — befelé: az első moratóriumi rendelet, amely után jött a moratóriumi rendeletek egész sorozata.

Betetőzi most e jogszabályokat egy új törvény: «*a háború esetére szóló kivételes intézkedésekről alkotott 1912: LXIII. tc. kiegészítéséről szóló törvényjavaslat*» illetve törvény.

A szeptember 27-én benyújtott javaslatot a bizottságok 28-án letárgyalták és a címet néhány szóval valamint a §-ok számait megváltoztatván, 30-án a háznak elfogadásra ajánlották. A ház a törvényjavaslatot elfogadta.

A miniszteri 1101. számú törvényjavaslatnak 13-ik, a bizottsági javaslatnak szövegében teljesen változatlan 12-ik §-a mélyen

*

belevág a kereskedelmi anyagi jog rendelkezéseibe; csupán e szakasszal kívánok jelenleg foglalkozni.

A szakasz szövege a következő:

«A minisztérium a kereskedőkre és kereskedelmi társaságokra vonatkozólag általános jellegű kötelességeik teljesítése tekintetében, különösen a leltár készítése, a mérleg s a nyereség- és veszteségszámla felállítása és megállapítása, a társaságok közgyűlésének összehívása és megtartása, a nyereség felosztása és osztalék fizetése tekintetében, a fenálló jogszabályoktól és társasági alapszabályoktól eltérő rendelkezéseket állapíthat meg.»

Mi ennek a jelentősége? A kormány felfüggesztheti a mérlegfelállítási és közzétételi kötelezettséget, sőt be is tilthatja a mérleg közzétételét. A kormány felfüggesztheti a rendes évi közgyűlés tartásának, az igazgatósági jelentés előterjesztésének a nyereség hováfordításáról való határozathozatalnak kötelezettségét. Az igazgatóság felelősségre vonhatásának, a rendkívüli közgyűlések összehívhatásának jogát.

Felfüggesztheti szóval a *részvényesi összeségi és egyéni jogok gyakorlását sőt még tovább mehet, nemcsak felfüggesztheti a szerződéses jogok gyakorlását, hanem a törvényes és szerződéses rendelkezések helyébe más ezektől eltérő rendelkezéseket oktrojálhat* a felekre, jobban mondva az egyik félre.

E törvény még az *alapítási tervezetből* átvett alapszabály intézkedéseket sem vonja ki a minisztérium rendelkezési hatásköre alól és így a felhívott új törvényszakaszban felsorolt matériára a K. T. 179. §. utolsó bekezdésének tilalma, védelme a kivételes állapot tartama alatt megszűntnek vagy legalább is megszüntethetőnek tekinthető.

A törvény szövegezése szerint felfüggesztheti a kormány továbbá a közkereseti és betéti társaságok mérlegeire és az évi nyereség felosztására vonatkozó szabályokat és ezek helyébe más jogszabályokat állapíthat meg.

Mind ennek nagy gyakorlati fontossága van.

Ha a kormány a törvényadta felhatalmazással él, és él különösen annak egész terjedelmében, úgy megszűnik — legalább is a kivételes törvény hatályának idejére — a részvénytársasági ügyvitel két essentialis kelléke: a nyilvánosság és az ellenőrzés.

Ha nem állíttatik fel mérleg és nem ad az igazgatóság évi jelentést, akkor sem a részvényes, sem a társaság hitelezői nem nyernek képet a társulat vagyoni helyzetéről. Ez fokozottan súlyos és sérelmes a mai amúgy is kedvezőtlen és érzékeny gazdasági viszonyok között. Sérelmes a részvényesekre és hitelezőkre egyaránt, mert nem tudják akkor még csak hozzávetőlegesen sem megítélni, hogy mi lesz vagyonukkal; de kedvezőtlen volna e helyzet a részvénytársulatra nézve is. Nyilvánosan közzétett mérleg, ellenőrzött számadások nélkül az amúgy is megcsappant hitelforrások el fognak záratni előle.

Sérelmes a részvényesre már önmagában az a tény, hogy az igazgatóság az ő vagyonát esetleg több éven át ellenőrzés nélkül kezeli. Nem lesz esetleg két éven át se jelentés, se mérleg, se közgyűlés. *A mérleg- és mérlegközzétételi kötelezettség pedig azért statuáltatott, hogy a kereskedelmi üzlet állapota mindig, kedvező és kedvezőtlen helyzetben egyaránt, áttekinthető és ellenőrizhető legyen.*

De ha a lefolyt évben volt üzleti nyereség, akkor a részvényesnek feltétlenül szerzett joga van osztalékra is. Hiszen a moratórium is csak 1914. évi augusztus elseje előtt keletkezett követelésekre, e terminus előtt lejárt tartozásokra vonatkozik. Az osztalékfizetési kötelezettség pedig csak e határidő *után* áll be. E követeléstől a részvényest elütni nem jogos.

Ha pedig nem állapítható meg mérlegszerűen tiszta nyereség, akkor úgynevezett «előleg» sem szavazható meg a részvényeseknek. Maga az a gondolat, hogy az üzleti év befejezte *után «előleg»* szavaztassék meg és adassék a részvényeseknek, részvényjogunk szellemébe és a törvény rendelkezésébe ütközik. De gazdaságilag tán még veszélyesebb volna, mint az osztalék megvonása nyereség esetében. Megtörténhetnék ugyanis, különösen családi részvénytársaságoknál, hogy veszteség mellett is kiosztanának «előleget» az alaptőkéből és a hitelezők azután bottal üthetnék a részvényes urak nyomát.

Ha a mérlegfelállítási kötelesség alól felmentetik az igazgatóság, úgy illuzóriussá válik az igazgatóság büntetőjogi felelőssége. Ennek fentartásáról gondoskodni a kivételes törvény megfeledkezett, épúgy a tantième fizetési kötelezettség felfüggesztéséről.

A mérlegfelállítás szüksége mellett szól az adókivetés lehetősége és módja is.

A legveszélyesebb azonban az idézett törvénynek az az intézkedése, hogy a *társasági alapszabályoktól eltérő intézkedéseket állapíthat* meg a kormány.

A társasági *alapszabály: szerződés;* a német kereskedelmi törvény (182. és 183. §§.) egyenesen «Gesellschaftsvertrag»-nak nevezi. A részvényesek az alapszabályok meghozatalával társasági szerződést kötnek, ezek mellett a feltételek mellett alakulnak részvénytársasággá. Az új részvényes eme feltételek mellett lép be, hozza be tőkéjét a társaságba. Ezeket a feltételeket — ha a bíróság már egyszer jóváhagyta őket — rendeletileg megváltoztatni a részvényes terhére, — a jogérzést nagyon is sérti.

Az új törvény még a tervezetből átvett alapszabályrendelkezéseket sem kíméli meg a kormánybeavatkozástól.

Valaki tekintélyes vagyonát *egy* részvénytársaságba fektette be. A társaság biztos és jó volt. Feltétlenül minden konjunkturális ingadozástól ment évi tiszta jövedelemre lehetett számítani. Csak azt kellett biztosítani, hogy az évi tiszta nyereség mindenesetre legkésőbb március havában kiosztatni fog. Evégből a tervezetbe vette fel ügyvédje azt a három rendelkezést, hogy az évi rendes közgyűlés évente legkésőbb február hónap utolsó napján megtartandó, hogy az évi tiszta nyereség legfeljebb 4%-nak tartalékba helyezése mellett a részvényesek között évente teljesen felosztandó és hogy az osztalék kifizetésének legkésőbb március 15-én évente meg kell történnie. Joggal vélhette, hogy ezeket a rendelkezéseket ügyfele akarata nélküli minden megváltoztatástól ép oly biztosan megóvta, mint az örökös házastárs igényét közokiratba foglalt öröklési szerződés által.

A kivételes törvény novellája módot ad a kormánynak, hogy ezeket a rendelkezéseket is megváltoztassa és lehetővé teszi azt, hogy az ekképen körülbástyázott részvényes is, jelentékeny tiszta nyereség dacára fillér osztalékot sem kap majd.

Koncedálom, hogy a háború által megteremtett kivételes helyzet szükségessé teszi az egyén jogi és gazdasági szabadságának bizonyos megszorítását a köz érdekében és szociális szempontokból.

De van-e a most tárgyalt kivételes intézkedésekre szükség ilyen okokból?

Szükségessé teszi-e ezeknek alkalmazását általános közgazdasági vagy szociális érdek? Határozottan nem!

A mérleget körültekintő és gondos igazgatóság az 1915. év elején épúgy felállíthatja majd, mint béke idején.

A KT. három szabályt említ fel irányadóul a részvénytársulati mérleg felállításánál, a vagyontárgyak értékelésénél. Époly cogens erejű jogszabályok a kereskedelmi szokás által megállapított értékelési szabályok. Kúriánk ismételten kimondotta, hogy: «*A törvény nem azt követeli, hogy az egyes vagyontárgyak azon árban vétessenek fel a mérlegbe, amelyen mint forgalomba hozott dolgok, akkor eladhatók volnának, hanem csak azt kívánja meg, hogy megfelelő, vagyis az az érték állíttassék be a mérlegbe, mely a vagyontárgyak szolid üzletkezelés mellett felvehető értékeinek megfelel . . .*»

Ez elv alkalmazásának ma sincs semmi akadálya. Ez elv alkalmazásával ma is felállítható törvényes és megfelelő évi mérleg. Az objektiv mérlegvalódiság amúgy is elérhetetlen ideál. Már Neukamp is arra mutat rá 1899. évben írott klasszikus értekezésében, hogy az elérendő cél nem a dogmatikus «Bilanzwahrheit», hanem a «Bilanzklarheit»* és Zimmermann helyesen fűzi ehhez hozzá: «Nicht nach Bilanzwahrheit, nach *Bilanztreue* müssen wir streben.»** Igen, a kereskedői jóhiszeműség a fontos; ez megtalálja majd a helyes értékhatárt a tőzsdei árfolyammal bíró értékpapiroknál is miniszteri rendelet nélkül is, akkor is, ha december 31-én nem lesz tőzsdei jegyzés. Véleményem szerint a legis ratio az, hogy ebben az esetben az utolsó jegyzés, azaz a július 25-iki, tekintessék felső értékhatárnak. Ha azonban a kormány esetleg rendeletileg az 1914 június 30-iki tőzsdei jegyzést jelöli meg maximális értékhatárként, ezeknél az értékpapiroknál, úgy ebbe bele lehet nyugodni, gyengébb pénzintézeteinkre való tekintettel.

* Neukamp: Das Dogma von der Bilanzwahrheit. Zeitschrift, 48. kötet, 450. l.

** Dr. H. Zimmermann: Die Jahresbilanz der A. G. 319. l.

Legkorrektebb a július 25-iki árfolyam volna mint felső értékhatár.

Ezenkívül vagy ezen túlmenő rendeleti intézkedésre azonban szükség nincs. A közgyűlések összehívását vagy megtartását mi sem gátolja. Ha lehet időközi választásokat tartani, bár senki sem szavazhat megbízott útján, úgy közgyűléseket bizonyára lehet lefolytatni, hiszen a részvényes képviseltetheti magát. Németországban, amelynek középosztálya legalább is úgy kiveszi a részét a háborúból, mint a mienk, nap-nap után lefolytatják a közgyűlések egész sorozatát. Nem egynél a napirend első pontja a harctéren elesett igazgató elparentálása. Mégis tudnak és fognak tudni mérleget felállítani, pedig ott sincs tőzsdei jegyzés.

A részvényjogi törvényhozás, különösen a mérleg felállítását illetőleg, egész közép-Európában — árnyalatbeli eltérésektől eltekintve — csaknem azonos. Németországban, Ausztriában, Franciaországban, Svájcban és nálunk alig van eltérés. Sehol sem hoztak, de nem is terveznek kivételes jogszabályokat e tárgyban.

Igazságügyi politikánk a hiteljog terén az utolsó években erősen ennek nemzetközi egységesítése felé haladt. Most egyszerre retiráljunk?

A kivételes intézkedéseknek tényleges alkalmazása pedig erős lépés volna visszafelé ebből a szempontból; részvényeinknek nemzetközi forgalomképességét a minimumra, esetleg nullára csökkentené.

Nem követeli ezt általános gazdasági vagy szociális érdek, legfeljebb egyes apró érdekcsoportok külön érdeke. Ennek pedig nem szabad alárendelni a magyar részvénytársulatok, — tovább megyek — a magyar hitelélet egyetemes érdekét. Nézetem szerint a közgyűléstartási és mérlegkészítési kötelezettség felfüggesztése a magyar részvénytársulatok hírnevére és hitelére végzetessé válhatna.

Újabban a moratórium fokozatos «lefaragásának» tervéről van szó. Az újabb rendeletek a moratórium alól egyre több és több kötelezettséget vesznek ki. Ha a minisztérium a 12. §-ban adott felhatalmazással él, a fokozatos feloldásnak ép az ellenkezőjét teszi. Ha a részvénytársulatokat az 1915-ben keletkező osztalékfizetés kötelezettsége alól mentesíti, úgy messze túlmegy az előző rendeletek terjedelmén.

Egyik szellemes jogászunk az első moratóriumi rendeletről azt írta, hogy szükségkötés a közgazdasági élet megsérült életerén. Ha a most tárgyalt joggal egész terjedelmében él a kormány, ha a részvénytársulatokat a mérlegfelállítási, közzétételi és közgyűléstartási kötelesség alól feloldja, úgy nem a gyógyító orvos szerepében jár el, hanem sebész, aki anyagi hiteljogunkon szükség nélkül műtétet végez, amelynek vérvesztesége és utóbajai folytán hiteléletünk el is pusztulhat.

Szeretném hinni és remélni, hogy kormányunk a törvényadta felhatalmazással élni vagy egyáltalán nem fog, vagy csak igen szűk határok között. Est modus in rebus. Elképzelhető az osztalékfizetési kötelesség részbeni felfüggesztése. De csak úgy, hogy a mérlegfelállítási és közlési kényszer fentartatik azzal, mikép a mutatkozó nyereségnek egyik része — tekintettel a bizonytalan közeli jövőre — szabad tartalékba helyezendő. A hitelezők érdeke így megóvatnék, a részvényes tiszta képet nyerne és követelése csak részbeni haladékot szenvedne.

Dr. Oppler Emil.

Moratórium a moratórium alá nem eső perekben.

A kassai kir. ítélőtábla a f. évi november hó 14. napján tartott teljes ülésében arra a megállapodásra jutott, hogy a nempénztartozás iránt még 1914. évi augusztus hó 15. előtt indított perekben is, amennyiben az alperest marasztalja a pernek költségeiben, a perköltségnek végrehajtását illetően a moratóriumot kimondja. Indoka ennek az elhatározásnak az hogy a második moratóriumi eljárási rendelet 2. §-ának első bekezdése szerint a bíróság *más perben* a pénztartozás és járulékainak — ideértve a perköltséget is — marasztalására vonatkozólag a teljesítési határidőt úgy köteles megállapítani, hogy ez a határozat jogerőre emelkedésétől számítandó annak az időnek a leteltét követő nappal kezdődik, amely időt a m. kir. minisztériumnak a moratórium megszüntetéséről szóló rendelete állapít meg. Minthogy pedig a *más per* alatt — a kassai kir. ítélőtábla szerint — a nem-pénztartozás alá eső perek értendők: ennélfogva a moratóriumot ezekben a perekben is ki kell mondani, ha az alperes a pernek költségeiben marasztaltatik.

Nem lesz nehéz kimutatni, mily téves a kassai kir. ítélőtáblának ez az állásfoglalása és hogy a kassai kir. ítélőtábla a *más per* szót kiragadta a felhívott rendelet intézkedéseiből anélkül, hogy ennek a két szónak a többivel való összefüggését még csak figyelembe is vette volna.

Min alapulnak a moratóriumi rendeletek?

Az 1912: LXIII. tc. 16. §-ában arra hatalmazta fel a minisztériumot, hogy a *magánjogi követelések* érvényesítése tekintetében — ideértve a váltókövetelések érvényesítését is, — továbbá a polgári peres és nem-peres eljárás és általában a polgári igazságszolgáltatás tekintetében rendkívüli intézkedéseket tehet s evégből a fenálló törvényektől eltérő rendelkezéseket állapíthat meg.

Alig szorul bővebb magyarázatra, hogy *magánjogi követelés* alatt nemcsak pénzbeli tartozásra vonatkozó, hanem egyéb követelések is értendők, amelyek például a dologi jogban vagy az örökösödési jogban lelik gyökerüket. Mert az örökösödési jogom el nem ismeréséből avagy dologi jogom megsértéséből avagy veszélyeztetéséből szintén magánjogi követelésem támad. A minisztérium tehát arra nyert felhatalmazást, hogy pl. eltilthatta volna a dologi, avagy öröklési jogon alapuló magánjogi követeléseknek az érvényesítését is.

A minisztérium azonban a neki törvény által nyujtott ezzel a felhatalmazással nem élt, hanem a magánjogi követelések nagy tömegéből kiragadott egyet: a pénztartozásokra vonatkozó követelések csoportját és ezeknek érvényesítését szabályozza mind a három moratóriumi rendeletben. Vagyis a minisztérium moratóriumi rendeletei a nem-pénztartozásokon kívüli egyéb magánjogi követeléseket nem érintik és moratóriumot csakis pénztartozásokra irányuló magánjogi követelésekre terjesztenek ki. Kétségtelen tehát, hogy a harmadik moratóriumi rendelet 29. §-ában foglalt az az intézkedés, hogy a moratórium következtében a peres és nem peres eljárásra szükséges szabályokat az igazságügyminiszternek külön rendelete állapítja meg; e külön rendelet körébe csakis a moratórium alá eső pénztartozások érvényesítésére vonatkozó eljárási szabályokat utalja.

Ez a külön rendelet — második moratóriumi eljárási rendelet — tényleg nem is siklik át a neki kijelöltről más talajra. Hiszen 1. §-ának első négy szava világosan: «Moratórium alá eső pénztartozás» iránt indított keresetekről beszél és ezeket két csoportba osztja: az első csoportba azokat, amelyeket 1914. évi augusztus hó 15-én vagy később adtak be *pénztartozás iránt;* ezekkel hamarosan végez, mert őket hivatalból visszautasítani rendeli; a második csoportba pedig azokat a kereseteket utalja, amelyeket 1914. évi augusztus hó 15. napja előtt adtak be *pénztartozás* iránt; ezekről az 1. §. 3. bekezdésében úgy rendelkezik, hogy az ezek alapján folyamatba tett *pert* folytatni kell.

A 2. §. ezeket a *pereket*, vagyis a *pénztartozás* iránt indított pereket a teljesítési határidő megállapítása tekintetében ismét három kategóriába osztja és pedig:

1. az elsőbe tartoznak azok a *pénztartozás* iránt indított perek, melyek a harmadik moratóriumi rendelet 4. §-ának 12. és 13. pontja vagy 5. §-a alá esnek;

2. a másodikba azok a *pénztartozás* iránt indított perek, melyek a második moratóriumi eljárási rendelet 5. §-a alá tartoznak; végül

3. a harmadik kategóriába tartoznak a *pénztartozás* iránt indított *más perek,* vagyis azok, amelyek sem a harmadik moratóriumi rendelet 4. §-ának 12. és 13. pontja vagy 5. §-a, sem a második moratóriumi eljárási rendelet 5. §-a, hanem a harmadik moratóriumi rendelet 1. §-ában vagy 4. §-ának 1—11., 14—17. pontjaiban vannak megállapítva és felsorolva.

Ime tehát kétségtelen, hogy amint a moratóriumi rendelet csak *pénztartozásokra* adott halasztást, úgy a moratóriumi eljárási rendelet is csak moratórium alá eső vagy nem eső *pénztartozás* iránti keresetekre és perekre tartalmaz eljárási rendelkezéseket és az eme rendelet 2. §-ának 1. bekezdésében említett *más per* kifejezés alá csakis *pénztartozás* iránt indított per értendő és érthető. Amidőn tehát a kassai kir. ítélőtábla plénuma

a *más per* kifejezéstől megtévesztve, elől említett határozatát meghozta s csak erre volt tekintettel, egyrészről elfeledte a régi jó mondást: «qui bene distinguit, bene docet»; másrészről ellenkezésbe jött a parlamentet e nehéz időkben pótló minisztérium jogalkotó akaratával, mert *moratórium alá helyezett moratórium alá nem eső pereket és követeléseket.*

Vagyis most a jogállapot a kassai kir. ítélőtábla jurisdictiójának alávetett területen ez: ha alperesemet kötelezik tulajdoni jogomnak elismerésére és perköltségeim viselésére, vagy kötelezik öröklési jogom elismerésére és annak tűrésére, hogy az atyám után maradt ingatlan vagyon fele nevemre irassék és egyúttal perköltségben is marasztalják: én perköltségeimhez csak a moratórium lejárta után juthatok.

Hogy ez az eljárás a jogbizonytalanságot mennyire fokozza, talán felesleges bővebben fejtegetnem. De felesleges hangsúlyoznom azt is, hogy, habár a moratóriumi rendeletek szerencsétlen szövegezésükkel sok eltérő nézetet váltottak ki, azoknak oly értelmezése, mint ezt a kassai kir. ítélőtábla állásfoglalása mutatja — unikum. *U.*

A moratóriumi eljárási szabályok némely intézkedéseiről.

Kereset beadása utáni fizetés. — Utóajánlat.

1. Az adós a moratórium alá nem eső pénztartozás egy részével vagy kamatjával késedelmes. A hitelező a rendelet 3. §-a szerint együttesen perli az egész pénztartozást. A tárgyalás előtt az adós a moratórium alá nem eső tartozását (a kereset költségével együtt) kifizeti. Kérdés, hogy a per megszüntetendő-e vagy az alperes a felperes kérelmére a nem vitás, de moratórium alatt álló többi pénztartozás erejéig a rendelet 2. §-ának figyelembevételével elmarasztalandó?

Az a pénztartozás, amely halasztás alá esik, még nem esedékes. Amely tartozás pedig esedékes lett, az adós kifizette. Ebből az következnék; hogy a per célját elérte és az megszüntetendő.

Azt hiszem azonban, ez az álláspont téves.

Amidőn az adós a moratórium alá nem eső tartozásának kifizetését elmulasztotta és a hitelező a rendelet 3. §-ában adott jogával élt, azt a jogot, hogy a hitelező az egész követelésére ítéletet nyerhessen, nem vesztette el. Ez az álláspont ismét megegyezik a rendelet azon célzatával, amely a feleket a többszörös perlés költségeitől és a bíróságot az újabb és újabb perek halmazától megóvni kívánja.

2. A háborús viszonyok folytán beállott változások szükségessé tették, hogy főleg közgazdasági okokból az ingatlanokra árverés ne legyen foganatosítható. Az első juristitium-rendelet tényleg az ingatlan-árveréseket eltiltotta.

Ezen intézkedés általában helyesnek mutatkozott, de egyes és nem kicsinylendő esetekben tekintélyes károkat már is okozott. Vonatkozik ez nevezetesen az utóajánlatot tevőkre, akik az utóajánlatukhoz kötve maradtak, az ingatlanokhoz azonban nem juthattak, mert azok elárverezése meg volt tiltva. Sok utóajánlat esetében a magasabb vételárat azért igérték meg, mert az újabb árverés foganatosításával még az idei terméshez reméltek jutni; továbbá joggal számíthattak arra, hogy az őszi vetéseket, előmunkálatokat elvégezhetik. Az ingatlan árverések általános tilalma folytán azonban mindettől elestek.

Az új eljárási szabályok 14. §-ának 1. pontja e tekintetben változást hozott, azonban a nem világos szövegezés miatt nem mutatkozik kétségtelennek az, hogy utóajánlat következtében újabb árverés az utóajánlatot tevő kérelmére mindenesetben megtartható volna.

Az új rendelet 14. §. 1. pontja így szól: «a végrehajtási árverést:

1. ingatlanra csak akkor lehet foganatosítani, ha a telekkönyvi hatóság az 1914. évi augusztus hó 5. napja előtt megtartott árverésre beadott utóajánlat következtében újabb árverést rendelt és az utóajánlattevő az árverés foganatosítását kéri».

Elsősorban is az 1914. évi augusztus hó 5-iki határnap megjelölése felesleges, mert e határnap után árverés már nem volt elrendelhető, még kevésbbé foganatosítható. De az a kivétel: «ha a telekkönyvi hatóság . . . újabb árverést rendelt», csak azt jelentheti, hogy ott, ahol a telekkönyvi hatóság 1914. évi augusztus hó 5. előtt az utóajánlat folytán az újabb árverést már elrendelte, joga van az utóajánlatot tevőnek az újabb árverés foganatosítását kérni. Az első juristitium-rendelet 8. §-a ugyanis általános szabályként továbbra is hatályban maradt. Ingatlanokra árverést tehát ezentúl sem szabad elrendelni. De ha utóajánlat folytán még 1914. évi augusztus hó 5. előtt az újabb árverés elrendeltetett, akkor az árverés foganatosítható, ha az utóajánlatot tevő azt kéri.

Dr. Fodor Ármin kúriai bíró úrnak a Jogtudományi Közlöny 44. számában közzétett s az új rendelet ismertetésére vonatkozó előadásából azt kell látnunk, hogy a cél mégis az volt, hogy az utóajánlati árverés az utóajánlatot tevő kérelmére korlátozás nélkül legyen megtartható. Ha ez volt a rendelet alkotóinak célja, akkor az egyedüli helyes álláspontot foglalták el. Ez esetben azonban a rendelet szövegezése téves.

Igaz ugyan, hogy az utóajánlatot tevőnek az újabb árverés foganatosításáról csak akkor áll módjában nyilatkozni, ha előzőleg az újabb árverés elrendeltetett. A V. N. 27. §-a szerint pedig az újabb árverést külön kérelem nélkül az utóajánlat alapján köteles a telekkönyvi hatóság elrendelni. Lehet, hogy az új rendelet 14. §. 1. pontjának megszövegezésénél erre gondoltak. Ámde az első juristitium-rendelet 8. §-a nincs hatályon kívül helyezve és az új rendelet 14. §-ának 1. pontja nem úgy intézkedik, hogy a beadott utóajánlatok folytán a telekkönyvi hatóság újabb árverést rendeljen, hanem csak arról szól, hogy amennyiben azt elrendelte, annak foganatosítását az utóajánlatot tevő kérheti. Minthogy 1914. évi augusztus hó 5. óta árverést elrendelni nem lehet, az új rendelet 14. §-ának 1. pontjában foglalt intézkedés csupán arra az esetre szorítkozik, ha az utóajánlati árverés 1914. évi augusztus hó 5-éig már el lett rendelve. Ezek szerint tehát a telekkönyvi hatóság utóajánlat folytán újabb árverést nem rendelhetne el.

Az új rendelet 14. §-ának 1. pontja helyében célszerű volna tehát a következően intézkedni . . . a végrehajtási árverést

1. ingatlanokra csak akkor lehet foganatosítani, ha a megtartott árverésre beadott utóajánlat alapján az utóajánlatot tevő az újabb árverés elrendelését kéri. *Dr. Lukács Ignác.*

Séta a központi járásbíróságon.

Az épület külső hatása impozáns; stílusa a célszerűség; az épület előtti tér még kövezetlen, sáros; az egyik homlokzattal szemben az igazságügyminisztérium építkezése, a másikkal szemben üres telek — az összhatás: egy nagyszabású — befejezetlenség.

Ugyanez a hatás, amely az épület belsejében töltött első tíz perc után kialakul bennünk. Az előcsarnokban már függenek útbaigazító nyomtatványok, de hiányzanak a számok haladását mutató nyílak. A folyosókon megvannak a szép telefonfülkék, de az egész épületben még mindig nincs hely, ahonnan magánfelek, ügyvédek telefonálhatnának. Készülőben van az ügyvédi szoba berendezése is, amelynek jelzőkészülékei remélhetőleg legalább annyi munka- és időmegtakarítást fognak hozni az ügyvédi karnak, mint amennyi munkát és időt elkészítésük tett szükségessé.

Mindezek azonban csak időleges hiányok, amelyeket, reméljük, a legrövidebb idő alatt el fog tüntetni a bíróság erélyes vezetője. E hibákat leszámítva az épület berendezése valóban mintaszerű. A nagy földszinti csarnok teljesen megfelel hivatásának, a bírói tárgyalótermek elég tágasak, a dolgozószobák kifogástalanok, a masszív tölgyfaberendezés határozottan ünnepélyes hangulatot kelt. Kifogásolható a tömeges tárgyalótermek szűk volta, az egész bíróság túlerős akusztikája, a szellőztetés következetes elhanyagolása. Ezek közül az első kettőn egyelőre nehezen lehet segíteni, a harmadikon igen. Az igazságszolgáltatás tárgyi feltételei, melyek fontosságát e lap annyiszor emelte ki, a központi járásbíróságban legnagyobb részt már megvalósultak s ami még nincs meg, az megvalósulóban van. Nem mondhatjuk ugyanezt el az igazságszolgáltatás egyéb feltételeiről.

Ami elsősorban az új ügyviteli szabályzatot illeti, a multban elég erősen hangoztatott kifogásokkal szemben meg kell állapítanunk, hogy az általában bevált. Megszűnt az időrabló és idegrontó iratkeresgélés, az értesítésvétel teljes simasággal gördül le. Az elintézés és kiadmányozás a korlátolt személyzeti lét-

szám mellett és a már emelkedő forgalom ellenére is összehasonlíthatatlanul gyorsabb, mint volt. A bírák a nem bírói munkából, a jegyzőkönyvvezetést kivéve, végre mentesítve vannak és ha a háború véget ér, el fog vele múlni, a pazarolva takarékoskodó, szűklátókörű régi rendszernek ez az utolsó és talán legjellemzőbb emléke is. A kezelőszemélyzet működése, ami elvileg szintén az igazságszolgáltatás tárgyi feltételeihez tartozik inkább, mint a személyihez, kielégítő. Ez azonban — hangsúlyozzuk — csak addig marad meg ilyennek, amíg az a szigorú fegyelem, melynek gyümölcse, maga is meg van. Egy napi rendetlenség — ezt a vezetők maguk legjobban tudják — teljes felfordulást idézne elő.

Ami az igazságszolgáltatás valóságos személyi feltételeit illeti: a bírák, az ügyvédek és a felek sajnos mit sem változtak. A bírák legnagyobb része a magas pódiumon, tölgyfakarszékben ülve époly kevéssé tud élni a hatalommal, amely a tárgyalás ünnepélyes komolyságának fentartására tétetett le a kezébe, mint nem tudott az előszobából átalakított bírói termekben. Ma is tűri, hogy a tárgyalás alatt a teremben diskuráljanak, a botot, kalapot az asztalra tegyék, és ha nem tűri, ez nem komoly, öntudatos rendreintésben, hanem kifakadó, türelmetlen kiabálásban nyilvánul, amely mögött sedet atra cura: a foganatszerzéstől való kényelmeskedő rettegés. Épily szomorú, hogy az ügyvédi kar és itt nem tesz se kor, se társadalmi és egyéb elválasztó korlát különbséget, azt a fegyelmezetlen, kedélyeskedő és bizalmaskodó modort, amely az Erzsébet-körúti és Holdutcai igazságügyi bérházak szűk szobáiban született meg, változatlanul hozta magával a márványoszlopok és a tölgyfabutorok közé. Nem tudjuk, miért kell a botot és a kalapot állandóan az asztalra tenni, mikor ott a szép kivitelű fogas. Nem tudjuk, miért kell a termeket tárgyalás közben sans gène benyitogatni, a bíróhoz tárgyalás alatt kérdéseket intézni, s amíg a bíró — horribile diktu — «esedezem» szavakkal gyakorolja tárgyalásvezetői hivatását, a sarokban hangosan vitatkozni a harctér eseményeiről és a legutóbb elvesztett, vagy megnyert per jogi szépségeiről. Nem tudjuk, miért foglalják el a tárgyaló ügyvédek asztalát mindig olyanok, akik nem tárgyalnak, és miért állnak azok, akik tárgyalnak, felsőkabátban, a bírói asztalra rákönyökölve a pódium előtt. Ilyen apróságokat, amelyek mindennap, minden teremben megismétlődnek, százat jegyezhetnénk fel.

Természetesen az ilyen módon osztott igazságnak a felek előtt époly kevés tekintélye van, mint a réginek. A felek jogot vélnek arra, hogy ők is közbeszóljanak, a tárgyalás alalt tárgyaljanak ügyvédjükkel, vitatkozzanak a bíróval és ez alatt anélkül, hogy észrevennék, devalválódik lelkükben az egész igazságszolgáltatás értéke.

Ezen a bajon segíteni kell. A központi járásbíróság vezetője nagy szolgálatot fog tenni a magyar igazságszolgáltatásnak, ha a budapesti ügyvédi kamarával karöltve a tárgyalás komolyságának biztosítására kezdeményező intézkedéseket tesz. A kamara elnökségének köriratban kellene figyelmeztetni tagjait a járásbíróság vezetőjével együttesen megállapítandó «*rituále*» külső rend fontosságára. A kar szégyene a fegyelmezetlen viselkedés, a kar képviseletének kötelessége azt megakadályozni és ha kell megtorolni. Hangsúlyozzuk, hogy a fegyelmezetlenségnek legártatlanabb nemét pl. a tárgyalás alatti beszélgetést sem szabad a kamarának megtűrnie, s meg vagyunk győződve elég lesz néhány hónapi szigorú ellenőrzés hogy a tárgyalási termek képe egészen megváltozzék. Viszont a bíróság vezetősége hasson oda, hogy minden bíró megismerje, mi az a törvényes hatalom, ami a tárgyalás rendjének fentartása végett kezébe le van téve, megtanulja mily formában és mily sorrendben kell használnia a hatalom gyakorlásának eszközeit, mert tapasztalásunk azt mutatja, hogy bíráink ezt a részét ismerik legkevésbbé a jognak.

Most, mikor fontosabb eseményekre van irányítva a figyelem, a tárgyalótermek látogatottsága kicsiny, még az épület szépségének friss hatása alatt állunk és a rövid határidők az új rendszer sikerét igérik, ez a baj csak lappang. Az eddig történtek után egészen jogos a remény, hogy a bíróság vezetőjének erélye ezt a bajt is orvosolni fogja, még mielőtt a megnövekedett forgalommal együtt maga is megnőne és veszélyeztetné annyi szép, komoly munka gyümölcsét. *Advokatus.*

BELFÖLD.

Szemle.

— **Hozomány megítélése balesetből folyó kártérítés címén.** 1911 december 20-án néh. E. D. kir. ügyészre épülőfélben lévő bérházról padlódeszka zuhant és rajta oly sérülést ejtett melynek következtében meghalt. A budapesti kir. büntetőtörvényszék megállapította, hogy az építési vállalkozót a baleset körül gondatlanság terheli és ezért emberölés vétségében bűnösnek mondotta ki. Az ügyész özvegye saját nevében és kiskorú gyermekei nevében kártérítési pert indított az építési vállalkozó ellen. A budapesti kir. törvényszék 29932/914. sz. ítéletében az építési vállalkozót kötelezte az elhúnyt ügyész utolsó fizetése és az özvegyi nyugdíj és a nevelési járulékok közötti különbözet megfizetésére a gyermekek nagykorúságának elértéig, azontúl a járadék megfelelően csökken. Az özvegynek ezen túlmenő kárigényét a törvényszék elutasította, ellenben kötelezte az építési vállalkozót, hogy az elhúnyt kiskorú leányának külön 20,000 K-t fizessen. Az ítéletnek ezen összeg megítélésére vonatkozó indokolása következőképen szól: «Az ilyen társadalmi állásban lévő családok leányai rendszerint nem neveltetnek önálló kereseti tevékenységre; női hivatásukhoz képest férjhezmenetel által történik gondoskodás jövőjükről és megélhetésükre nézve egyedüli támaszukat férjükben lelik. El nem vitatható, hogy egy magasabbrendű tisztséget betöltő és hivatalánál fogva köztiszteletben álló apának a leánya sokkal könnyebben megy férjhez, mint egy apától megfosztott család leánya. Harmadrendű felperes tehát azzal szenvedett kárt, hogy férjhezmenésének esélyei erősen megcsappantak; teljes joga van tehát ahhoz, hogy ebbeli sértett érdekét, amenyiben anyagi ellenértékkel kiegyenlíteni lehet, az alperes állítsa helyre. Ez a sértett érdek azzal nyer kiegyenlítést, ha a társadalmi állásának megfelelő hozomány biztosítása által férjhezmenetele valószínűbbé tétetik és illetve, ha a hozománnyal férjhezmenetelének esélyei olyan helyzetbe hozatnak, mintha a baleset nem történt volna meg, és atyja élne.»

— **A háború befolyása a szerződések teljesítésére.** A tőzsdebíróság a legutóbbi napokban újból foglalkozott azzal a kérdéssel, köteles-e a malom lisztet szállítani a háború kitörése előtt létrejött ügylet alapján. A tőzsdebíróság újabb döntésében is arra az álláspontra helyezkedett, hogy a malom nem köteles a lisztet szállítani, tartozik azonban vevőinek méltányos kártérítési összeget fizetni. Az ítélet indokolása több új érvvel támogatja a bíróság álláspontját, melyek közül különösen a következőket emeljük ki: «A kifejtettek szerint a bíróság alperesnek a háború előtt kötött üzleteit nem tekinti hatályukat vesztettnek, azt sem állapítja meg, hogy azok teljesítése lehetetlenné vált, hanem csupán azért menti fel őt a teljesítés alól, mert felperes erre irányuló követelését a teljesen megváltozott viszonyok között, különös figyelemmel a malomüzem természetére, nem tartja méltányosnak. Ennek az álláspontnak okszerű folyománya azonban az, hogy az alperes nem szabadulhat minden kötelezettség alól és különösen nem juthat indokolatlan vagyoni előnyökhöz. A méltányosság követeli, hogy a malmok *azt az értékemelkedést, amely készletükben a háború kitöréséig előállott és azt a nyereséget, amelyhez a határidőkötések kényszerlebonyolítása útján jutottak, mintegy kárpótlásképen vevőiknek átengedjék.* A tőzsdetanács a folyó évi augusztus hó 27-iki hirdetményében a szerződő feleknek egyezkedés alapjául ajánlott árak megállapításánál az összes fentebb említett körülményeket figyelembe vette, miért is a bíróság azokat a felperesnek járó kárpótlás kiszámításánál irányadókul elfogadta».

Az ítéletet a Hiteljogi Döntvénytárban egész terjedelmében közölni fogjuk.

— **A negyedik moratóriumi rendeletet,** amely a pénzkövetelések biztosítására vonatkozó rendelettel együtt a Budapesti Közlönynek december hó 1-én kiadott számában jelent meg, nagyobb terjedelménél fogva, mint e számunknak külön *mellékletét* közöljük.

— **A kir. Kúria polgári jogegységi tanácsának** 5. sz. polgári döntvénye, amelyet november hó 24-én tartott ülésében hozott, a következő:

I. A mezőgazdaságról és mezőrendőrségről szóló 1894: XII. tc. 109. §-ában említett kárdíj követelése céljából elégséges, ha az

igénylő csak a legeltetés tényét bizonyítja és nem szükséges annak a külön bizonyítása is, hogy a legeltetés kárt okozott.

II. A hivatkozott törvény 110. §-ában részletesen megállapított kárdíjak a kár mennyiségére tekintet nélkül csak abban az esetben illetik meg a károsultat, ha az ellenfél nem bizonyítja azt, hogy a kár mennyisége a kárdíj összegénél kisebb.

A döntvényt egész terjedelmében a Magánjogi Döntvénytár legközelebbi számában közöljük.

— **A Magyar Jogászegylet** ez évi közgyűlését december hó 6-án (vasárnap) d. e. 1/2 11 órakor tartja az Ügyvédi kamara nagytermében.

— **A Jogállam** a Pp. életbelépte alkalmából 1915. évi január-februári kettős füzetet adott ki, amely a következő gazdag tartalommal jelent meg:

Fodor Ármin: Az új Pp. — *Magyary Géza:* A bizonyítás az új Pp.-ban. — *Sólyom Andor:* A Pp. és a háború. — *Pollák Illés:* Az ügyvédség és az új Pp. — *Térfi Gyula:* A felülvizsgálat köre. — *Sebess Dénes:* A ténymegállapítás felülvizsgálata. — *Gaár Vilmos:* Igazmondás a polgári perben. — *König Vilmos:* Az információról. — *Pap József:* A perfüggőség. — *Schuster Rudolf:* Az új Pp. és a szabadalmak. — *Kovács Marcel:* Hatáskör és illetékesség. — *Vályi Sándor:* Törvényszéki hatáskör és ügybeosztás. — *Nitsche Győző:* A Pp. és a cégjog. — *Borsitzky Imre:* A tárgyalási elnök jogköre a Pp.-ban. — *Szabó Imre:* Az árvaszéki ügyész szerepe az új Pp.-ban. — *Székács Aladár:* A perjog egyik főproblémája a Pp.-ban. — *Mendelényi László:* A perrendtartás életbelépése és a magy. kir. Kúria. — *Holitscher Szigfrid:* Fő- és ellenbizonyítás a 316. §-sal kapcsolatban. — *Huszár Sándor:* A perújítási legitimáció. — *Meszlényi Artur:* A jogerős ítélet kihatása alanyi szempontból. — *Almási Antal:* Mellékbeavatkozás. — *Bacsó Jenő:* A mulasztási ítélet. — *Révay Bódog:* A házassági peres eljárás a Pp. jegyében. — *Doroghi Ervin:* A Pp. és a választott bíróságok. — *Melocco János:* A Pp. és a fiumei vonatkozások. — *Molnár Márton:* Perjogi reformmozgalmak.

A Jogállam e kettős füzetének ára 6 K.

KÜLFÖLD.

— **A kiszabott szabadságvesztésbüntetések elengedése** iránt már a mozgósítás elrendelése idejében történt intézkedés a német birodalom államaiban. A még be nem fejezett bűnpörök tárgyában azonban csak újabban rendelkezett a birodalmi tanács. Ha a hadbavonultak bűnügyét a háború megszünte után újból elővennék, úgy azok, kiknek büntetése még jogerősen megállapítva nem lett, hátrányosabb helyzetbe kerülnének a kegyelmet nyert végérvényesen elítéltekkel szemben. Ennek elkerülése végett pedig már is utasítást nyertek az államügyészségek, hogy a bűncselekmények elévülésének gátat ne vessenek, továbbá hogy a Schöffengerichtek felmentő határozatai ellen bejelentett perorvoslataikat vonják vissza. Ugyanily intézkedés történt nálunk is a hadbavonultak ellen folyamatban levő oly bűnügyekben, amelyekben közkegyelem alá eső bűncselekmény a vád tárgya.

= **A «fekete lista»** körül forgó jogkérdésekre vonatkozik a Reichsgericht döntése az alábbi ügyben: Egy papirnagykereskedő üzleti összeköttetésben állott egy nyomdával, amelynek részére az összeköttetés másfél esztendeje alatt 32,000 márka értékben árút szállított. A nyomda egy 2200 márkát kitevő számlából az árú hibássága miatt levont 148 márkát, később azonban a per folyamán, minthogy az eladó a késői kifogásolást nem akarta elismerni, kifizette a levont összeget. Később egy 1846 K-ás váltó kiegyenlítésénél 6 márka 15 pf. differencia merült fel, mely összeget a nyomda a perindítás után ugyancsak megfizetett. A papirkereskedő végül egy 1 márka 05 pfenniges költségkövetelés erejéig foglalt; a nyomda zálogolás után ezt is megfizette,

A papirkereskedő ezek után egy berlini papirkereskedői egylet «fekete listáján» közzétette, hogy «a nyomda több kondiciószerű váltót nem váltott be teljesen, miért perelni kellett és zálogolás után fizetett.» Ezt a közlést a papirkereskedők birodalmi szövetségének fekete listája is átvette. A nyomda erre perelte a papirkereskedőt a közzététel abbahagyására.

A berlini Kammergericht az elsőbíróság marasztaló ítéletét megváltoztatva, elutasította felperest azzal az indokolással, hogy a közlés szószerinti szövege nem helytelen és nem vét a jó erkölcsök ellen. A felperes felülvizsgálatában ezt érvényesítette, hogy a közlés, ha a tények megfelelők is, mégis oly beállításban tünteti fel a tényállást, mintha adós fizetésképtelen volna és elhallgatja, hogy 32,000 márka forgalom mellett aránylag csekély és ha helyt nem állóan is, de megokolt levonásokat eszközölt. A Reichsgericht helyt adott a felülvizsgálati kérelemnek és kötelezte alperest a közzététel abbanhagyására. *B.*

— **A nemzetközi jog szabályain a háború tartama alatt történt sérelmek** közhitelű megállapítása végett bizottságok kiküldését sürgeti Lammasch bécsi egyetemi tanár a «Das Recht» legutóbbi számában közzé tett cikkében. Lammasch szerint a háború befejeztével e sérelmek pontos megállapítása sok nehézségbe ütközik, másrészt meg a hibás fél kipuhatolása és ezzel kapcsolatban a semleges hatalmaknak a valósághoz hű tájékoztatása elodázhatatlanul szükséges. A megállapítás munkáját legjobban a semleges államok kiküldöttjeiből alakult bizottságok végezhetnék. Meg volna a helyzet tisztázásának a gyakorlati jelentősége is, amennyiben az 1907. évi hágai egyezmény a nemzetközi jogot megsértő államot a sérelemből eredő kártérítésre kötelezi, tekintet nélkül arra, hogy a fegyveres erőhöz tartozó közegei a sértő ténykedést fensőbb utasításra vitték-e végbe. (3. §.) *A.*

— **«A háborúnak a magánjogi szerződésekre való befolyása»** cím alatt tartott előadást a berlini Juristische Gesellschaft legutóbbi ülésén Oertmann erlangeni egyetemi tanár. Az előadó főleg a szolgálati szerződésekkel foglalkozott és ama felfogásnak adott kifejezést, hogy ily szerződések a szolgálatban álló hadbavonulása következtében — amely a teljesítés lehetetlenségével egy tekintet alá esik — felbontottnak tekintendők, de nem szüntethetők meg az üzlet menetében beállott nehézségek jogcímül vétele mellett. Előadó szerint a katonai szolgálatra behívott kereskedősegédnek a 6 heti felmondási időre járó fizetésre van igénye, mert a hadbahívást ő reá nézve gazdasági szerencsétlenségnek kell tekinteni, amely a német kereskedelmi törvény 63. §-ának (segéd hibáján kívül bekövetkezett szerencsétlenség) alkalmazását indokolttá teszi. *A.*

A Kuria elnöksége u. n. „Imperial" irógépet szerzett be a YOST IRÓGÉP r.-t.-tól. Ezen betűfaj csak a Yost irógépben kapható és rendkívüli olvashatósága miatt nagy keresletnek örvend

Sajtó alatt

van és a kihirdetés után azonnal megjelenik a «Magyar Törvények», a Franklin Társulat zsebkiadásában

A törvénykezési illetékről szóló új törvény.

Jegyzetekkel ellátta:

Dr. UJLAKI JÓZSEF budapesti ügyvéd.

Főszerkesztő: Dr. Dárday Sándor. Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat. Egyetem-utca 4. Felelős szerkesztő: Dr. Vámbéry Rusztem. I., Bérc-u. 9. (Tel. 63—96.

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Budapesti Kereskedelmi Akadémia Könyvtára

Negyvenkilencedik évfolyam. 50. szám. Budapest, 1914 december 11.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

Tartalom. *Dr. Nagy Ferenc* elnöki megnyitó beszéde a Magyar Jogászegylet XXXV. évi közgyülésén. — *Dr. Gallia Béla* kir. táblai bíró: A negyedik moratóriumi rendelet. — *Dr. Edvi Illés Károly* ügyvéd, a Magyar Tudományos Akadémia l. tagja: A büntetőtörvénykönyv reviziója. — *Dr. Doroghi Ervin* budapesti ügyvéd: Mérleg, osztalék és háború. — *Dr. Ernuszt Lajos* budapesti ügyvéd: Az értékpapirrészletüzlet a háború alatt. — *Dr. Fenyő Béla* kolozsvári ügyvéd: Az utóajánlati árverés a moratóriumban. — Szemle.

Melléklet: Hiteljogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Dr. Nagy Ferenc elnöki megnyitó beszéde a Magyar Jogászegylet XXXV. évi közgyűlésén.

Tisztelt Közgyűlés!

A komoly idők, amelyekben élünk, a nagy világesemények, amelyek oly gyorsan és fergetegszerűen torlódtak egymásra és népeket és államokat rendítenek meg létalapjaikban és életfeltételeikben — miként minden életpályán éreztetik befolyásukat — a jogászság felett sem haladnak el nyomtalanul.

Mi, akik a jogszolidaritás gondolatának ápolásán, a jogérzet erősítéseért és a jog uralmának megteremtésén fáradozunk, bizonyos rezignációval szemlélhetjük százados kulturális munka eredményeinek előre nem is sejtett arányú pusztulását, amelynek során sziklaszilárdnak hitt tételek porladtak semmivé és dogmaképp tisztelt szabályok értéktelenedtek el.

Semmivé lettek a nemzetközi jognak féltve ápolt tételei. Még egy esztendeje sincs annak, hogy törvénybe iktattuk azokat az egyezményeket és nyilatkozatokat, amelyek megalkotásánál az volt a vezető szempont, hogy a joguralom kiterjedjen a harcoló felekre is, hogy a magánegyének — bizonyos korlátozásokkal — még háborúban is a jog védőszárnya alá helyeztetnek, hogy a humanizmus tilossá teszi az oly harci eszközök használatát, amelyek nem irányulnak közvetetlenül a hadicél elérésére vagy amelyeknek csupán kegyetlenkedés a céljuk és hogy a háborúban megsebesült vagy megbetegedett katonák sorsa az ellenfél jóakaratú védelme alá helyeztetik. És íme, az élet a legsivárabb módon megcsúfolta ezeket az egyetemességi és emberiességi törekvéseket.

Vajjon ha túléltük egyszer a háború borzalmait és a világ újból hozzánk, jogászokhoz fordul, hogy öntsük újból formába a társadalom békés rendjét, mily önbizalommal foghatunk e nemes feladathoz? És minő bizalmat táplálhatunk az oly népekkel szemben, akik túltették magukat ünnepies nyilatkozatban adott szavukon, mihelyt annak megtartása érdekükbe ütközött volna.

A jog kultuszára hivatott ezen egyesületben időszerűen és méltán hangozhat el tiltakozó szó a jogeszmének ily cinikus, embertelen és antikulturális lábbaltiprása ellen és állapítsuk meg, hogy a szerződésszegést és a jogtiprást nem átallották épen azok a népek kezdeményezni, akik az emberi egyetemesség zászlóvivőinek szokták magukat kiadni.

Tisztelt Közgyűlés!

Abban a nemes felbuzdulásban, amelyben a magyar társadalom minden rétege anyagi erejéhez mérten dícséretreméltó módon kivette részét a háború pusztításainak enyhítésében, a mi egyesületünk sem maradhatott tétlen.

Tisztelettel jelentem, hogy egyesületünk nevében a háborúban elesett katonák özvegyeinek és árváinak támogatására szolgáló alap javára 500 K-t adományoztam és ezenfelül a hadikölcsönre az egyesület alapjaiból 10,000 K-t jegyeztettem.

Ezekhez az intézkedésekhez a t. Közgyűlés jóváhagyását kérem.

II. 1. Áttérve a lefolyt — 1913—1914-iki — munkaévben kifejtett tevékenységünk összefoglalására jelentem, hogy a munkaévet dr. Magyary Géza, egyetemi tanár úr magas szárnyalású előadása nyitotta meg «Korunk igazságszolgáltatásának vezéreszméiről».

Ezen az előadáson kívül tevékenységünket főképen a polgári törvénykönyv előmunkálatai és a polgári perrendtartás életbeléptetésének előkészítése kötötték le.

Az előbb említett irányban egyesületünk széleskörű írásbeli ankétet rendezett tagjai körében, amelynek kiadványait «Bíráló vélemények a polgári törvénykönyv törvényjavaslatáról» címen megjelent öt — vaskos kötetnek is beillő — füzetünk tünteti fel. Ezek a vélemények a nagy törvényhozási mű egész anyagát ölelik fel és azok szerkesztésével és sajtó alá rendezésével egyesületünk kiváló titkára, dr. Szladits Károly, miniszteri tanácsos úr valamennyiünket igaz hálára kötelezett. Kívüle dr. Mandel Zoltán úrnak, egyesületünk egyik jegyzőjének sikeres fáradozása megérdemli köszönetünket.

Ezenfelül részletes tárgyalás alá vettük a polgári törvénykönyv törvényjavaslatának egyes fejezeteit. E tárgyalások során dr. Schuszter Rudolf a «Turpis causa a Ptk.-javaslatban» cím alatt értekezett, dr. Medgyes Simon a «Szülők és a gyermekek» címen tartott előadást, végül dr. Szladits Károly a «Személyi és családjog köréből» több vitás kérdést fejtegetett, amely is előadáshoz hosszabb vita fűződött.

A polgári perrendtartás életbelépésének megkönnyítése céljából dr. Balogh Jenő igazságügyminiszter úr egyesületünket azzal a felhívással tisztelte meg, hogy a Pp. alapelveinek szélesebb körben és magasabb tudományos színben való megismertetésére előadás-sorozatot rendezzen. A megtisztelő felhívásnak készséggel tettünk eleget és az előadások megtartására Fodor Ármin, Gaár Vilmos, Magyary Géza, Meszlény Artúr, Pap József és Térfi Gyula tagtársainkat nyertük meg, akik 1913. évi december hó 3-ától 1914. évi április hó 15-éig tizennégy nagyérdekű előadásban foglalkoztak a kitűzött témával. Ezt az előadás-sorozatot könyvalakban is kiadtuk. Van szerencsém a háromszáznegyvennégy oldalra terjedő impozáns kötetet, amely a napokban hagyta el a sajtót, a t. Közgyűlésnek bemutatni. Az előadások rendezése és a kötet szerkesztése körül dr. Meszlény Artúr titkárunk buzgólkodott, akinek sikeres tevékenységéért egyesületünk nevében köszönetet mondok. A kötetet tagjaink féláron: négy koronáért szerezhetik be a titkárság útján s különösen a Pp. életbelépésének első idejében bizonyára számos nehézségen fogja a gyakorlatot átsegíteni.

A lefolyt munkaévben végül több ülésen át foglalkoztunk a közigazgatás reformjának kérdésével is. Ez alkalommal kérdőpontokat tűztünk ki és alkalmat adtunk arra is, hogy az egyesület kebelén kívül álló szakférfiak szintén nyilváníthassák véleményüket. Örömmel állapítom meg ez alkalommal is azt a tapasztalást, hogy az előadók a tudományos szempontot, az objektivitást egy pillanatra sem tévesztették szem elől, habár aktuális

politikai kérdés tárgyalásáról volt szó és ez — épen úgy mint a megelőző esztendőben a választójogról tartott ciklus — meggyőzhet mindenkit arról, hogy egyesületünkben a legnagyobb és legélesebb politikai kérdések is szabadon és bátran tárgyalhatók minden politikai izgalom nélkül.

2. Szabályaink szerint a «Magyar Jogászegyleti Értekezések» című vállalatban megjelenő füzeteket összes tagjainknak díjtalanul küldjük meg.

Jelentem, hogy az 1913. évben 15 füzetet bocsátottunk ki 31 ívnyi terjedelemben, ha pedig a munkaévet vesszük számításba 13 füzetet adtunk ki 67 ívnyi terjedelemben. Az 1913. évben kiadott füzetek bolti ára 11 korona 10 fillér, a folyó naptári évben eddig kiadott füzetek bolti ára 22 korona, amely összeget ha a tagsági dij mértékével összevetjük, nyilvánvaló, hogy tagjaink, különösen pedig vidéki tagtársaink igen előnyös feltételek mellett jutnak becses jogi könyvtár birtokába.

3. Ez idő szerint két tudományos pályázatunk van függőben. Egyik: «Kifejtendő a felek és a bíróság cselekvési köre egymáshoz való viszonyában a polgári perben, különös tekintettel a fél adatszolgáltató tevékenységére (tárgyalási elv)». A másik, a Fayer pályázat: «Az okozatosság a büntető jogban».

Az első a folyó évi szeptember hó 30. napján járt volna le, a második pályázat lejárati napja 1915. évi szeptember hó 30-ika.

Jelentem a t. Közgyűlésnek, hogy a polgári perrendtartási pályázat határidejét a háborús eseményekre való tekintettel egy évvel, tehát 1915. évi szeptember hó 30. napjáig meghosszabbítottuk.

Jelentem ezzel kapcsolatban, hogy az 1913. év őszén járt le az Emmer-alapítványból kitűzött következő pályázat: «Az alapítvány jogi természete, fogalmi elhatárolása a rokonintézményekkel szemben és létesítésének kellékei hazai jogunk szerint, különös tekintettel történeti fejlődésére». A pályázatra egy mű érkezett be, a bíráló bizottság azonban a pályadíjat ez idő szerint nem vélte kiadhatónak. Minthogy azonban a pályamű teljes irodalmi tájékozottságról és a jogi fogalmak éles elméjű boncolásáról tanuskodik: alapos a kilátás, hogy e dolgozat önálló tudományos értékű művé fejleszthető. Ezért a bizottság a szerzőnek, Hokkes Zoltán ügyvédjelöltnek megbízást adott a mű tüzetesebb kidolgozására oly módon, hogyha a művet a bizottság által megjelölt irányban kiegészíti, a pályadíj ki fog neki adatni. Igy remélhető, hogy monográfia-irodalmunk egy tehetséges fiatal kartársunknak önálló becsű művével fog gazdagodni.

4. Ismeretes a t. Közgyűlés előtt, hogy egyesületünk ezelőtt hét évvel Jogtudományi Könyvkiadó Vállalat létesítését határozta el. A vállalat céljául azt tűztük ki, hogy állandó olvasóközönség biztosításával lehetővé tegyük oly jogtudományi művek megjelenését, amelyek viszonyaink között kiadót nem találnak. Központi szervet akartunk létesíteni, amely a társadalomtudományi, az orvosi és a közgazdasági könyvkiadó vállalathoz hasonlóan kiváló szakírók tollából származó monografiákat és gyakorlati kézikönyveket ad a közönség kezébe. Az 1913. év a vállalat VI. folyamának, az 1914. év pedig a vállalat VII. folyamának megjelenési esztendeje és jelenthetem, hogy a vállalat, amelynek vezetését dr. Magyary Géza egyetemi tanár úr elnöklete alatt külön bizottság végzi és amelynek dr. Baumgarten Nándor közigazgatási bíró az ügybuzgó előadója, annyira életképesnek bizonyult, hogy bár a szerzőknek a hazai viszonyokhoz mérten tetemes írói tiszteletdíjat fizetünk, saját jövedelméből képes volt kiadásait fedezni. A Magyar Tudományos Akadémia a vállalatot az 1913. évben is ezer koronával támogatta.

Van szerencsém javaslatba hozni, hogy a t. Közgyűlés a Magyar Tudományos Akadémiának tudományos munkásságunknak ezen hathatós támogatásáért ez alkalommal is őszinte köszönetét nyilvánítsa.

5. Jelentem a t. Közgyűlésnek, hogy az egyesület tagjainak száma ez idő szerint 1987, és pedig 1006 budapesti, 981 vidéki.

6. Pénzügyi helyzetünk, amelyet egyesületünk pénztárosa fog a mai ülésen ismertetni, lehetővé tette, hogy az egyesületünkben tartott előadások és viták megszakítás nélkül folyamatosan sajtó alá bocsáttassanak, lehetővé tette, hogy kiadványaink terjedelmével és terjesztésével nem kell fukarkodnunk és tetemesen és rendszeresen gyarapíthatjuk folyóirattárunkat.

7. A legmélyebb hálával emlékezem meg dr. Balogh Jenő igazságügyminiszter úr Ő Nagyméltóságának arról a meleg érdeklődéséről, amellyel egyesületünk tevékenysége iránt és arról a nagybecsű jóakaratáról, amellyel egyesületünk pénzügyi viszonyai iránt a lefolyt munkaévben is viseltetett. Az igazságügyminiszter úr Értekezéseinknek újabbi folyamait az összes társasbíróságok és a királyi ügyészségek részére magvásárolta, ugyanezen igazságügyi könyvtárak részére a Könyvkiadó Vállalatban megjelenő művekre is előfizetett és a «Polgári perrendtartás alapelvei» című — előbb már említett — kiadványunknak az összes bíróságok és kir. ügyészségek részére való megrendelése által oly összeget bocsát egyesületünk rendelkezésére, amely ennek a műnek megjelenését lehetővé tette.

8. Az egyesület által az 1911. évben rendezett Országos Jogászgyűlés záró ülésében azt az óhaját fejezte ki, hogy a Magyar Jogászegylet az 1914. év folyamán újból Országos Jogászgyűlést hívjon össze. Egyesületünk igazgató-választmánya ezt a megtisztelő megbízást elfogadta, megalakította a szervező bizottságot, amely kitűzte a megvitatandó kérdéseket, felkérte a véleményezőket, kijelölte az előadókat és a vélemények egy része be is érkezett. Utóbb azonban a szervező bizottság több körülménynek figyelembevételével olykép döntött, hogy az Országos Jogászgyűlést elhalassza.

9. Ezekben vázoltam egyesületünk tevékenységének fő irányait és adatokkal megrögzíthető eredményeit.

És most nem marad más hátra, mint hogy köszönetet mondjak mindazoknak, akik a lefolyt évben is ügyszeretettel, buzgalommal és kitartással fáradoztak egyesületünk céljainak elérésében.

Köszönet illeti meg különösen azokat a kartársainkat, akik előadásaikkal és felszólalásaikkal a szorosan vett tudományos eredmények elérésében működtek közre, de köszönet illeti meg elnöktársaimat, a bizottsági elnök urakat és a tisztikar többi tagjait is.

Köszönet illeti a Budapesti Ügyvédi Kamarát, amely évek óta otthont ad egyesületünknek és a helyiségek átengedéseért csupán a kész kiadások megtérítését igényli.

10. Végül, t. Közgyűlés, a hála és a kegyelet kötelességét teljesítve, mély szomorúsággal emlékezem meg egyesületünknek három kiváló tagjáról, akiket a végzet utolsó közgyűlésünk óta az élők sorából elszakított.

Balog Arnold jeles képzettségű, előkelő tagja volt az ügyvédi karnak. Szerkesztette a Jogtudományi Közlönyt, amelynek hasábjain lelkes harcosa volt az anyagi igazság érvényesülésének a formalizmus felett. Dolgozatainak nagy része «Törvény és bíró» cím alatt könyvalakban is megjelent. Ezek között több olyan dolgozat is van, amely korábban a Magyar Jogászegyleti Értekezések között látott napvilágot, aminők a kereskedelmi és különösen a biztosítási ügynökök jogi állásáról írt tanulmányai. Kitartóan és lelkesen küzdött a bírói és az ügyvédi fegyelmi judikatura szigorítása mellett, mindkét kar erkölcsi és szellemi színvonalának emeléseért, valamint az ügyvédség életbevágó érdekeiért.

Schiller Bódog, törvényszéki bíró és egyetemi magántanár nagyrahivatott tehetségű tagja volt a fiatalabb jogásznemzedéknek. Erős közjogi tudással és éles történetkritikai elmével elemezett nagyfontosságú közjogi és jogtörténeti kérdéseket. Egyik kitűnő munkája: «A pragmatika szankcióról» egyesületünk Értekezései között látott napvilágot.

Rendkívül fájdalmas veszteség érte egyesületünket Baumgarten Izidor, kúriai tanácselnöknek elhunytával. Baumgarten Izidor negyedszázadon át igazgató-választmányi tagja, az utolsó öt évben alelnöke és mindenkor ünnepelt előadója volt egyesületünknek. Minden egyes előadása és felszólalása hű tükre az ő értékes egyéniségének, amelyet ritka tudományos jogászi képzettség jellemez. Irodalmi tevékenységének termékei a tudás és a szellem kincsesbányái. A bűnvádi eljárás körébe vágó tanulmányai becses forrásanyagul szolgáltak a bűnvádi perrendtartás kodifikátorainak; az anyagi büntetőjog köréből merített tanulmányai utbaigazító, világító fáklyául szolgálhatnak az ítélőbírónak; bölcseleti tárgyú dolgozatai pedig emelkedett és emellett messzetekintő és átfogó szellemükkel és művészi és vonzó formájukkal a nem-jogász érdeklődését is lebilincselik. És megadatott néki a ritka nagy szónoki képesség is, eszméktől telített és eszméket keltő műveinek méltó bemutatására. Mint bíróban a törvénybe vetett hit, a tudomány tisztelete és az emberies gondolkodás teljes harmóniában egyesültek benne. Egyesületünk igazgató-választ-

mánya meg fogja állapítani az alkalmas időt arra, hogy a magyar tudományosság e kimagasló alakjának irodalmi jelentősége külön emlék-ülésen nyerjen méltatást. De ezen első ülésünk alkalmával is kegyeletes hálával kellett megemlékeznem róla, aki egyesületünknek a jogirodalom fejlesztésére és a jogtudomány művelésére irányuló feladatait rendkívül magasra értékelte és egyesületünk igazgatási ügyeiben is mindenkor tevékeny részt vett.

Ezért a leghálásabb köszönettel fogadtam el az elhunyt családjának az ő nemes szelleméhez méltó azt a nagylelkű ajánlatát, amellyel néhai Baumgarten Izidor nagyértékű jogi könyvtárát egyesületünknek adományozni szíves volt és ezenfelül tízezer korona készpénzt bocsátott egyesületünk rendelkezésére azzal a céllal, hogy azt, mint Baumgarten Izidor-alapítványt kezeljük és annak kamatait önálló becsű jogtudományi művek jutalmazására és a bíróság előtti szónoklás művészetének fejlesztésére fordítsuk.

Megboldogult kiváló tagtársunknak és elnöktársamnak emlékét őrizzük kegyelettel, a Baumgarten-családnak pedig egyesületünk kulturális törekvéseinek hathatós támogatásáért fejezzük ki őszinte köszönetünket.

A negyedik moratóriumi rendelet.*

5. A 4. §. 13. pontja az ingó dolgok vételárából és az ipari munkateljesítmények ellenértékéből havonként tíz százalékot és ekként, figyelemmel a harmadik moratóriumi rendelet ugyanily tárgyú kivételére, most már ezen moratórium tartamára összesen maximális 40%-ot vesz ki a halasztás alól. Ezt a havi tíz százalékot mindig a lejárt tartozás eredeti összege után és a rendelet új szabálya szerint, ha a tartozás a szerződés értelmében részletekben fizetendő, külön mindegyik részlet után kell számítani.

Az eltérés itt is, mint a 12. pontnál elsősorban abban áll, hogy a kivétel alapja többé nem a teljesítésnek e rendelet szerint közömbössé vált időpontja, hanem a szerződéskötés időpontja, melynek 1914 aug. 1. előtti időre kell esni.

Nem volt ugyan kétség a fizetés időpontjára nézve, de a rendelet a szabatosság kedvéért megállapítja, hogy az egyes tíz százalékos részleteket minden hónapnak azon napján kell megfizetni, amely számánál fogva megfelel a tartozás lejárata napjának, illetőleg az első részletre nézve a harmadik moratóriumi rendeletben (4. §. 13. pontja) megállapított fizetési napnak és ha ez a nap az illető hónapban hiányzik, a hónap utolsó napján.

Minthogy a bizományi költségek és díjak az előző 12. pont alá soroztattak, kétség elkerülése végett helyesen emeli ki a rendelet, hogy a vételi bizomány esetében a bizományos az általa fizetett vételár megtérítését megbizójától ezen pont értelmében követelheti.

Taxativ felsorolások sohasem lehetnek teljesek és az élet napról-napra új kérdéseket vet felszínre. Így pl. felmerül a kérdés, melyik pont alá esnek a ma már nagyszámú penziótulajdonosoknak lakás- és ellátásért járó követelései, melyekre a moratórium feltételei az 1. §. alapján különben fennforognának. Az ily penziókban többnyire egy összegben állapíttatik meg a bérösszeg, mely a 8. pont értelmében ki van véve a moratórium alól és az ellátás díja, melyet vételárnak nem lehet minősíteni, de mint a vendéglős-iparból folyó ipari munkateljesítményt, esetleg a 13. pont alá lehetne subsumálni. A mai rendelet szerint a bírónak kellene megállapítani, a tartozásból mi esik a bér és mi az ellátás körébe. Nézetem szerint a legszorosabb ellátásból folyó tartozások egészen kivehetők volnának a moratórium alól.

6. A 17. pont szintén szélesíti a kivételek körét mert eddig csak a bűncselekményekből eredő pénztartozások voltak kivéve, most pedig a tiltott cselekményekből és vétlen károkozásból eredő tartozások.

7. A harmadik moratórium rendelet a váltótartozásokat általában nem vette ki a moratórium alól és a második moratóriumi eljárási rendelet 6. §-a azt is kijelentette, hogy a váltóval fedezett pénztartozást — a biztosítási díj fedezetéül adott és halasztás alól kivett váltót kivéve — a váltóeljárás kizárásával csak köztörvényi úton lehet érvényesíteni.

A negyedik moratóriumi rendelet 18. pontja azt a mélyreható változtatást tette, hogy a váltó- és hasonló tartozások egy tekintélyes részének, t. i. az 1914. évi augusztus hó 1. napja előtt kelt és október hó 1. napja előtt lejárt váltón, kereskedelmi utalványon és közraktári jegyen, valamint az 1914. évi augusztus hó 1. napja előtt kiállított csekken, látra szóló váltón és látra szóló kereskedelmi utalványon alapuló tartozásoknak tíz százalékát kivette a moratórium alól és pedig tekintet nélkül a köztörvényi alapra. Ezt a tízszázalékos részletet 1915. évi január hónak azon a napján kell fizetni, amely számánál fogva megfelel a tartozás lejárata napjának, ha pedig a fizetés látra volt teljesítendő, az említett hónak azon a napján, amelyen az illető papirt fizetés végett bemutatják.

Látható ebből, hogy a fizetési határidő kellő méltányossággal állapíttatott meg január hóban; aminek az a technikai előnye is lesz, hogy a Pp. életbelépése előtt a törvényszékek nem fognak túlterheltetni a moratórium alól kivett tartozásokon alapuló váltóperekkel.

A részfizetés rendszeréből okszerűen következik az a rendelkezés, hogy a váltókötelezett követelheti, hogy a részfizetés ténye és hogy az kinek a részéről történt, a váltóra feljegyeztessék és hogy neki arról a váltó másolatán nyugtatvány adassék; a fizetési visszkeresetnek alávetett váltókötelezett ezenfelül az egész váltóösszeg tekintetében hatályosan felvett óvás hiteles másolatának vagy az 1914. évi július hó 31. napja után a részfizetés vagy a kamatfizetés nem-teljesítéséről felvett eredeti óvásnak kiadását is követelheti; ha óvás nem vétetett fel, a váltóbirtokos a váltómásolatot, amelyen a részfizetést nyugtatja, a váltókötelezett kívánságára és költségére hitelesíttetni köteles; az osztrák-magyar banknak a váltó-másolatra vezetett tanúsítása a váltómásolat hitelesítését pótolja.

Ugyane szabályok megfelelően állanak a kereskedelmi utalványra, közraktári jegyre és csekkre is.

Nincsenek kivéve a moratórium alól azok a kötelezettek, akiknek állandó üzleti telepe, üzeme vagy gazdasága, ilyennek hiányában lakhelye (székhelye) kizárólag Bereg, Szatmár, Ugocsa vagy Ung vármegye vagy Szatmár-Németi törvényhatósági joggal felruházott város területén van.

E pont nyilvánvalóan a háborús események színterét akarta kivenni a moratórium korlátozása alól. E szempontból azonban nem megfelelő a taxativ felsorolás, mert sajnos a háború színtere más megyékre is kiterjedhet és azóta ki is terjedt.

Az említett tízszázalékos kivétel minden váltóra kiterjed. Kereskedelmi és ipari körökben azonban megnyilvánult az a kívánság, hogy az árú és más hasonló váltók alapján ép olyan mértékben lehessen fellépni, mint az alapul szolgáló köztörvényi követelés alapján. A kívánság kétségtelenül méltányos, de teljesítése sok nehézségbe ütközött. T. i. kimondani azt, hogy az elfogadó, vagy más váltókötelezett ellen, ki a moratórium alól egészben, vagy részben kivett köztörvényi címen tartozik, minden váltóbirtokos felléphet oly mértékben, mint ahogy azt az eredeti hitelező a köztörvényi jogalapon tehetné, azt jelentené, hogy megengedjük a perlést olyanoknak, kikkel szemben a köztörvényi kifogások az adóst a váltótörvény 92. §-a értelmében meg nem illetik és megtörténhetnék, hogy mikor az eredeti hitelező a köztörvényi követelést egészben, vagy moratórium alól kivett részében már behajtotta, vagy a követelés más módon, pl. árú minőségi hiányai, stb. folytán megszűnt, a «harmadik jóhiszemű váltóbirtokos» azt a váltó alapján mégis behajthatná. A köztörvényi alapnak kizárólag a hitelező részére való ez a biztosítása oly igazságtalanságot és veszélyeket rejtene magában, melyeknek — kivált gazdasági válság — idején nem lehet az adóst kitenni. A rendelet számolt ezekkel a veszélyekkel és ezért csak inter partes vette ki a köztörvényi tartozás mértéke erejéig a váltóban, kereskedelmi utalványban, közraktári jegyben és csekkben vállalt kötelezettséget a moratórium alól, kimondván, hogy «azzal szemben, aki az 1914. évi augusztus hó 1. napja előtt kiállított váltón a moratórium alól részben, vagy egészen kivett tartozás okából vállalt váltói kötelezettséget, a *váltóbirtokos,* akinek *javára az*

* Előző közlemény a 49. számban. — Az előző közleményben elnézésből a kéziratban maradt a következő passzus: «4. A 10. pont a 3. pont alá nem eső törlesztéses kölcsönöknek 1914. évi aug. 1. napjától folyó tőketörlesztő részleteivel egyenlő módon veszi ki a moratórium alól a jelzálogilag biztosított váltókövetelésekét is.» Ez a mondat törlendő; csupán a rendelet-szöveg egy helytelen lenyomatának használata következtében került tévesen a szövegbe. Ennek folytán a következő mondatban «5.» helyett «4.» teendő.

említett köztörvényi tartozás fennáll, a váltón alapuló követelést ugyanabban a mértékben érvényesítheti, amely mértékben az említett köztörvényi tartozás a moratórium alól ki van véve».

Kamat. Az 5. §-nak a kamatra vonatkozó rendelkezései azzal bővültek, hogy a moratórium alól kivett tőkerészlettel együtt az egész tartozás után a tőkerészlet fizetésének napjáig lejárt kamat megfizetését is lehet követelni, tekintet nélkül arra a szabályra, hogy a kamatok kéthónaponként utólag fizetendők. Ez a rendelkezés kiterjed az 1914 aug. 1. előtti időre eső kamatra, mely egyébként moratórium alá esnék; ha tehát a tőkerészlet ki van véve a halasztás alól, a különben moratóriumos 1914 aug. 1. előtti időre eső kamat sem esik moratórium alá.

A harmadik rendeletnek a váltókamatokra vonatkozó homályos pontja kimaradt, mert az általános szabály azt feleslegessé tette.

Betétek és folyószámlák. A betétekre nézve semmi változás sem történt. Itt a betevők jogos érdeke ütközött össze a bankoknak kétségkívül méltánylást érdemlő azzal az érdekével, hogy a betéteknek és folyószámláknak a hadikölcsön jegyzésére való korlátlan igénybevétele folytán megcsökkent betétállományuk kiméltessék.

Mindazonáltal kívánatos lett volna, mint már más helyen is említettem, a 2000 koronán alóli betétekből további 200 korona kifizetését kivenni a moratórium alól.

A folyószámlatartozásból az új rendelet szerint összegre való tekintet nélkül követelhető az eddigi eseteken kívül a 4. §. 18. pontjában említett váltótartozásoknak, és az erdőgazdasági vállalat ban vagy üzemben anyag vagy árúbeszerzés végett múlhatlanul szükséges összegek kifizetése.

A gyámpénztárban kezelt és a gyámsági vagy gondnoksági viszony megszűnése következtében esedékessé vált készpénzt eddig csak kivételesen és csak olyan mértékben *kellett* kifizetni, amily mértékben azt a belügyminiszter esetről-esetre megállapítja.

A negyedik moratórium-rendelet a «kell» kifejezést a «szabad» kitétellel pótolta, és így a bankoknak eddig szabadságában állott nagyobb mértékben is fizetni, most azonban a belügyminiszter által megállapított mértéken nem mehetnek túl. Kérdés, e mértékben *kell-e* nekik ezentúl is fizetni? Azt hiszem, a rendelet nem akarta a fizetést most sem a pénzintézet tetszésére bizni; ennek kifejezésére helyesebb lett volna «kell és szabad» kitételt használni.

Tőzsdei ügyletek. A 10. §. értelmében a tőzsdén érvényben álló árú- és értéküzleti leszámoló rend határozmányai alá tartozó ügyletek alapján a leszámolásban résztvevő tőzsdetagokat egymással szemben, úgyszintén az ilyen ügyletre megbízást adott tőzsdetagot a megbízott tőzsdetaggal és viszont ez utóbbit a megbízó tőzsdetaggal szemben a leszámolás eredményekép terhelő pénztartozások ezután sem esnek moratórium alá. De az új rendelet ezt kifejezetten a tőzsdetagokra korlátolja abban az értelemben is, hogy a moratórium alól való kivétel nem terjed ki arra a harmadik személyre, aki tartozás-átvállalás alapján vagy más alapon van kötelezve a tartozás megfizetésére vagy a kifizetett összeg megtérítésére. Ezt jelenti az a klauzula, hogy a 9. §. szabálya ide ki nem terjed.

III. A kétoldalú szerződések teljesítése.

E fejezet lényegileg változatlanul vétetett fel az új rendeletbe, és így a 12. és 13. §-oknak a hasonló tárgyú szerződésekből eredő hátralékos tartozás teljesítésére vonatkozó kegyetlen szabálya is megmaradt.

A nem pénzbeli szolgáltatásra kötelezett felet megillető és a 14. §-ban szabályozott elállási jog előfeltételéül szolgáló felhívásnak az új rendelet módosítása szerint annyiban nincs helye, amennyiben a nempénzbeli szolgáltatás csak 1915. évi január hó 31. napja után válik esedékessé.

Az ingatlanokra vonatkozó kétodalú szerződések tekintetében a rendelet 16. §-a azt a pótlást tartalmazza, hogy ha a vevő a vételárra nézve moratóriumot vesz igénybe, az eladó a tulajdonjognak a vevő javára történő bejegyzésével egyidejűleg a a vételhátraléknak az ingatlanon jelzálogjoggal való biztosítását erre irányuló szerződési kikötés nélkül is követelheti.

A bérleti viszonyra vonatkozó rendelkezések változatlanul maradtak.

IV. Kivételes intézkedések a háborús események által közvetlenül érdekelt adósok tekintetében.

Már a harmadik moratóriumi rendelet 24. §-a kimondta és a jelen rendelet 21. §-a ismétli, hogy a nem teljesítés esetére megállapított jogkövetkezmények — a késedelmi kamat fizetésére irányuló kötelezettséget kivéve — nem állanak be azon idő alatt, amíg az adós lakóhelyén vagy üzleti telepén a bíróság működése a háborús események következtében szünetel.

A negyedik moratóriumi rendelet 22—23. §-ai azonban tovább mennek és a háború által közvetlenül érdekelt adósokra nézve a bíróságra bízzák a halasztás engedését és a végrehajtás felfüggesztését.

Ugyanis, ha az adós kimutatja, hogy ellenséges betörés vagy az ennek nyomában járó események következtében az ezek által érintett vidéken lévő vagyonában olyan kárt szenvedett, amely miatt pénztartozását — saját vagy vele szemben eltartásra jogosult hozzátartozói megélhetésének vagy gazdasági vállalata vagy üzeme folytathatásának veszélyeztetése nélkül — teljesíteni nem képes, a bíróság az adós kérelmére moratórium alá nem eső pénztartozása tekintetében, a tartozás keletkezésének idejére való tekintet nélkul, a teljesítési határidőt oly idővel hosszabbíthatja meg, amely alatt az adós teljesítőképességének helyreállása várható. Ha a bíróság által engedett halasztás túlterjed azon a napon, amelyet a minisztériumnak a moratóriumot megszüntető rendelete erre való tekintettel meg fog állapítani, a halasztás a most említett napon megszűnik. A bíróság a teljesítési határidő meghosszabbítását akár az egész követelésre, akár annak egy részére mondhatja ki és a meghosszabbítást szabad belátása szerint megállapított biztosítéktól teheti függővé.

Ugyanily módon meghosszabbíthatja a bíró az adós olyan pénztartozásának a teljesítési határidejét is, amely 1914. évi augusztus hó 1. napja előtt keletkezett jogcímen alapul ugyan, de a moratóriumi rendelet 4. §-ának 3., 8., 9., 12., 13. és 18. pontja vagy az 5. §. értelmében ki van véve a moratórium alól, ha a tartozás az adósnak olyan gazdasági vállalatával vagy üzemével kapcsolatos, amelyre nézve az adós a kereskedelemügyi miniszter által kiállított bizonyítvánnyal kimutatja, hogy a vállalatot vagy üzemet a háborús események következtében szüneteltetni kénytelen, vagy hogy a vállalat vagy üzem túlnyomóan a vámkülföldre vagy Bosznia és Herczegovinának vagy a birodalmi tanácsban képviselt királyságoknak és országoknak a háborús események által érintett vidékeire való kivitelre szánt árúkat állít elő vagy szállít, vagy hogy általában a vállalatban vagy üzemben előállított árúkat a háborús események következtében hosszabb ideig nem volt képes forgalomba hozni.

A szabályt kiterjeszti a rendelet a gyógyfürdőkre és az idegenforgalomra alapított más olyan vállalatokra is, amelyeknek idényhez kötött üzemét a háborús események következteben idő előtt be kellett szüntetni, ha az adós ezt a körülményt a belügyminiszter által kiállított bizonyítvánnyal igazolja.

Az eljárási rendelet tárgya lesz a halasztás engedélyezésére nézve a kétségkívül perenkívüli eljárás szabályozása. Reméljük, hogy idővel az ily halasztás engedelyezése más esetekre is ki fog terjesztetni.

E rendelet igen értékes útmutatást tartalmaz arra nézve, hogy peres ügyekben más rendkívuli esetekben is bizonyos mértékig a teljesítési idő bírói meghosszabbítása vétessék igenybe, midőn kimondja, hogy a 22. §. rendelkezései az 1911 : I. tc. értelmében elbírálandó ügyekben nem érintik az idézett törvénycikk 397. §-ában foglalt azt a szabályt, hogy a bíróság rendkívüli körülmények között az alperes kérelmére a rendesnél hosszabb teljesítési határidőt szabhat.

Az 1911 : I. tc. életbelépése előtt indított perekben is célszerű volna ily rendelkezés, mely a bírónak a teljesítési határidő megállapításában szabad kezet engedne.

Emellett módot nyujt a rendelet 23. §-a a végrehajtást elrendelő bíróságnak arra, hogy a végrehajtást szenvedő kérelmére a végrehajtást ugyanolyan okból és időtartamra felfüggeszthesse. Sőt megengedi az adósnak, hogy a végrehajtható közokirat tekintetében a végrehajtás elrendelése előtt is kérje, hogy a végrehajtás elrendelésére hivatott bíróság a közokirat végrehajthatóságát az említett okból és időtartamra függessze fel.

Ha azonban a bíróság a teljesítési határidőt a 22. §. alapján

meghosszabbította, a végrehajtás ugyanezen okból való felfüggesztésének nincs helye.

A bírósági intézkedéseken kívül a pénzügyminiszter hatáskörébe utasítja a rendelet, hogy a betéti üzlettel foglalkozó pénzintézet vagy más ily cég tekintetében, melynek székhelye az ellenséges betörés vagy az ennek nyomában járó események által közvetlenül érintett vidéken van, a 6—8. §-okban foglalt szabályok hatályosságát általában vagy esetről-esetre, előre meghatározott vagy bizonytalan időre egészben vagy részben felfüggesztheti.

Ha a betevő ezen intézkedés következtében betéteről nem rendelkezhetik, azon tartozások teljesítését megtagadhatja, melyeket a folyószámla betétéből rendes körülmények között összegre való tekintet nélkül átutalás útján kifizethetett volna, amennyiben kimutatja, hogy e tartozásokat a betéteről való rendelkezés nélkül — saját vagy vele szemben eltartásra jogosult hozzátartozói megélhetésének vagy gazdasági vállalata vagy üzeme folytathatásának veszélyeztetése nélkül — teljesíteni nem képes.

V. Vegyes- és zárórendelkezések.

A biztosítási díjak nem-fizetésének következményeire nézve a 4. §. 7. pontjának új intézkedései megfelelő szabályozást tettek szükségessé. Ezek szerint amennyiben azt a *biztosítási díjat, amely korábban moratórium alá esett, a harmadik vagy a jelen moratóriumi rendelet a moratórium alól kiveszi* és a biztosított szerződő fél a moratórium alól *kivett díjat vagy annak a moratórium alól kivett részletét a törvényes határidőben nem fizette meg, a biztosító a szerződést megszüntetheti, de csak úgy, ha a biztosítottat (a szerződő felet)* a díj megfizetésére ajánlott levélben felhívta és a biztosított (a szerződő fél) a díjat, vagy annak a moratórium alól kivett részletét a levél vételétől számított 30 nap alatt meg nem fizette. A megszüntetést a díj nem-fizetésének esetére a felhívásban előre is ki lehet jelenteni.

A 28. §. kimondja, az azóta törvényhozás elé terjesztett azt a jogszabályt, hogy a törvényes népfölkelői kötelezettség teljesítése esetére, vagy az ily kötelezettség teljesítése következtében beálló halál, sérülés vagy megbetegedés esetére akár törvényben, akár szerződésben biztosított magánjogok és magánjogi kötelezettségek szempontjából törvényes népfölkelői kötelezettségnek kell tekinteni azt is, amelyet a népfölkelőköteles korban levő egyén önkéntes belépő nyilatkozata alapján történt behívása folytán teljesít.

A 30. §. kimondja, hogy a halasztás ideje nem számítható be *a váltónak és más értékpapirnak láttamozás vagy elfogadás végetti bemutatására megszabott határidőbe sem.*

A váltóelévülés egységességének biztosítására megállapítja a 30. §., hogy az *elévülés a moratórium alól a 4. §. 18. pontja alapján kivett tőkerészlet valamint a váltókamat tekintetében is csak a tartozás hátralékára vonatkozó elévüléssel együtt fejeződik be.*

Mint látható, a negyedik moratóriumi rendelet már számot vetett az előző rendeletek tapasztalataival és a közjóra törekvő kritikával és ennek eredményeként sok tekintetben tisztultabb és az életnek megfelelőbb rendelkezéseket léptetett életbe.

Dr. Gallia Béla.

A büntetőtörvénykönyv reviziója.*

V. Túlhaladná ez általános ismertetés keretét, ha az új Tervezet minden új rendelkezésének felvilágosításába bocsátkoznám. Ez már kommentárszerű indokolása volna az egyes szakaszoknak, ami ezúttal nem célom.

A Tervezet általános elveinek és irányának megismertetése végett beérhetem azzal, ha az egyes fejezetek kiemelkedőbb elvi jelentőségű és vitára okul szolgálható rendelkezéseiről, a többi tervezetektől való eltérések kiemelésével, beszámolok.

Az *első fejezetről* alig kell valamit mondanom. A Btk. 1—4. §-ait, habár részben más helyen és viszonylatban, valamennyi Tervezet átvette. Új ebben a fejezetben csak a büntetőtörvénykönyvben előforduló egyes fogalmak meghatározása, vagyis kiegészítése a Btk. ugyanily tárgyú 3. és 4. §-ának. E fogalmakból lehet többet vagy kevesebbet átvenni, az e részben előálló különbségek azonban nem elvi jelentőségűek. A meghatározás részletei sem szolgálhatnak okul mélyreható vitának. Ezeket tehát méltán fentarthatjuk az esetleg más oldalról jövő részletes kritikának. Ezúttal csak egy különbségről kívánok megemlékezni, amely a Tervezetek között fennáll.

Angyal és Bernolák az egyszerű fenyegetést határozzák meg (A. 151. §. B. 125. §.), míg Finkey általában mellőzi a fenyegetés körülírását. Tervezetemben sem fordul elő az egyszerű fenyegetés, ellenben meghatározandónak véltem a veszélyes fenyegetést (3. §. 10. p.). Mit jelent a törvényben az egyszerű fenyegetés, mint a cselekmény elkövetésének az eszköze: ez iránt a Btk. hatályban léte óta teljesen megnyugtató és minden kétséget eloszlató judikatúra keletkezett a zsarolási cselekmények megállapítása alkalmából. Ma már közfelfogás, hogy a fenyegetés, mint pszichikai kényszer, a legtágabb értelemben veendő, tehát a «minae iuris» eseteit is átfoglalja. Miért kell tehát ezt a közkeletű és mindenki által egyformán értett fogalmat a törvényben külön meghatározni, és pedig oly körülírással, amely az eddigi felfogástól eltér? Így pl. mikor Angyal fenyegetésnek oly cselekmény *közvetlen* elkövetésével való fenyegetést tekint, mely a fenyegetettnek vagy hozzátartozójának, vagy valamely *jelenlevőnek* életét stb. *súlyos veszélynek* teszi ki: ezzel nyilván ellentétbe jön mindazzal, amit a judikatúra a zsarolási s általában az egyszerű (nem veszélyes) fenyegetésről megállapított. Aki levelet ír a kastély tulajdonosának azzal a felhívással, hogy bizonyos napon részére pénzt szolgáltasson ki, mert különben felgyujtja a kastélyt: ez nyilván nem közvetlenül elkövetendő cselekménnyel fenyegetett, és mégis ki tagadná, hogy ez a zsarolás egyik legtipikusabb esete. Ha törvénybe jutna a fenyegetés oly szűkre vont meghatározása, amint ezt Angyal és Bernolák javasolják: úgy a zsarolásnál kellene külön kitágító meghatározással segíteni a dolgon. Erre azonban nincs szükség, ha az egyszerű fenyegetést meghagyjuk eddigi természetes határai között, és nem határozunk meg oly fogalmat, amit különben is mindenki ért. Amire a Btk. rendelkezései folytán szükség van: ez a veszélyes fenyegetés egységes meghatározása: mert a Btk. e fogalmat három különböző helyen, minden belső indokoltság nélkül, eltérő módon határozza meg (167., 234. és 347. §§.). Az alkotandó törvénnyel szemben tehát azt a követelést kell felállítanunk, hogy a veszélyes fenyegetés fogalmát egységesen határozza meg. E követelésnek kíván eleget tenni az új Tervezet 3. §-ának 10. pontja, melynek törvénybe jutása esetén feleslegessé válnak e fogalom külön meghatározásai a Btk. különös részében.

VI. A *Btk. II. fejezete* ellen lényegesebb elvi kifogás nem hozható fel. Csupán a részletekben mutatkoznak hézagok, amelyek azonban a törvény által megvont keretben könnyen kitölthetők. Tehát nincs célja és értelme annak, hogy e fejezet egész rendje oly módon felforgattassék, amint azt pld. Bernolák tervezetének 1. §-a teszi. Eszerint a magyar bíróság elé tartozik a bűntett vagy vétség, ha: 1. azt a magyar állam területén követték el; 2. az elkövető magyar állampolgár; 3. a magyar állam vagy annak valamely intézménye, hatósága vagy polgára ellen irányul, vagy azok érdekét sérti; 4. az igazságügyminiszter az eljárás megindítását elrendeli. Az 1. pont a belföldön, a 2—4. pontok a külföldön elkövetett bűntettek és vétségekről szólanak; az 1. pont alanya magyar honos és külföldi, a 2. ponté csak magyar honos lehet, amiből következik, hogy a külföldinek külföldön elkövetett bűntette vagy vétsége csak akkor tartozik a magyar bíróság elé, ha a 3. vagy 4. pontban kiemelt feltételek valamelyike fenforog. Ez mindenesetre oly összevegyítése a különböző szempontoknak, aminőnek gyakorlati célra szánt törvényben nincs helye.

Ily radikális felforgatás a Btk. II. fejezetével szemben különben sem volna helyén. A hézagok pótlása itt teljesen célhoz vezet, miért is az új tervezet kizárólag erre szorítkozott és pedig alapul véve elsősorban *dr. Berinkey Dénesnek* a Nemzetközi Büntetőjogi Egyesület tanácskozó ülésén tartott előadását. Az ezek folytán eszközölt lényegesebb változtatások a következők:

A tervezet mellőzi annak meghatározását, hogy mit kell a magyar büntetőtörvény hatályának területe alatt érteni (Btk. 5. §. 1. bek.). Ez a közjog körébe tartozik s felvétele a Btk. rendelkezései közé esetleg félreértésre szolgáltathat okot. Ellenben ki kellett egészíteni a Btk. 5. §-ának 2. bekezdését annak

* Az előbbi közl. l. 47. és 48. számban.

közelebbi meghatározásával, hogy mikor tekintendő a cselekmény a magyar büntetőtörvény joghatályának területén elkövetettnek.

Az elkövetési hely meghatározásánál az az elv szolgált irányadóul, hogy ez minél több módot és alkalmat nyújtson a magyar bíróságnak a beavatkozásra. Ezért a magyar törvény hatályának a területén elkövetettnek nyilváníttatott a cselekmény nem csupán akkor, ha a tettes a tényálladéki tevékenységet e területen vitte véghez, hanem akkor is, ha az eredmény itt következett be, vagy ha a tettes szándéka arra irányult, hogy itt következzék be. Emellett különös szabályt kellett felállítani arról, hogy mikor tekintendő a cselekmény magyar területen elkövetettnek, ha azt valaki hajón vagy légi járművön követte el. A tervezet 5. §-a ez esetek mindegyikére kiterjedő rendelkezéssel egészíti ki a Btk. 5. §. 2. bekezdését.

A tervezet 6. §-a tüzetesebben határozza meg a magyar honosság fogalmát, mint a Btk. 6. §-a; továbbá ezzel kapcsolatban kiegészíti azt azzal a szabállyal, amely a honosság megváltoztatására vonatkozólag a Btk. 10. §-ában foglaltatik.

A tervezet 7. §-a megfelel a Btk. 5. §. 3. és 4. bekezdéseinek s a mentelmi jogról szóló 19. §-ának. A katonai büntetőbíróság hatósága alá tartozó s a területenkívüliséget és személyes mentességet élvezők kivétele az általános büntetőtörvénykönyv rendelkezései alól ugyanaz maradt, ami a Btk. 5. §-ának 3. és 4. bek. szerint; csak szabatosabb körülírást nyert a változott jogviszonyoknak megfelelően.

A Btk. II. fejezetének a külföldön elkövetett bűntettekre és vétségekre vonatkozó rendelkezései (7—18. §§.) lényegükben változtatást nem igényelnek. Itt is csak kiegészítésekről van szó, amelyekre különösen a Btk. 9. §-a szorult rá; mert ez bizonyos esetekben tetemesen megnehezíti az itt kézrekerült külföldi bűntettes elleni eljárást. E nehézségekre különösen Berinkey mutatott rá s ennek megfelelően eszközöltettek a tervezet 10. §-ában a Btk. 9. §-án szükséges változtatások.

Vita tárgya volt még a Btk. 11-a, melynek többféle kiegészítését hozták javaslatba. E §. szerint külföldön elkövetett bűntett vagy vétség miatt két esetben nem indítható meg a büntető eljárás, ugyanis: *a)* ha a cselekmény az elkövetés helyén fennálló vagy a magyar törvény szerint nem büntethető, vagy megszűnt büntethető lenni; *b)* ha a büntetést az illetékes külföldi hatóság elengedte. Az első pontot némelyek azzal kívánták megtoldani, hogy akkor sem indítható meg az eljárás, ha a beszámítást kizáró ok forog fenn. Ámde ez itt nincs helyén, mert a beszámítást kizáró ok, aminő pld. az öntudatlan állapot és elmezavar, mindenkor, tehát a feltétlenül büntetendő esetekben is (Btk. 7. §.) kizárja a bűnvádi eljárás megindítását. Az őrültet, aki külföldön pld. felségsértést követ el, a Btk. 7. §-a ellenére sem lehet bűnvádi felelősségre vonni, ha ezt a törvény külön nem mondja is ki. Tehát csak értelemzavaró eljárás, ha ezzel megszaporítjuk a Btk. 11. §-ának felsorolását. Egészen más jelentősége van annak, ha a cselekmény a magyar vagy a külföldi törvény szerint nem büntethető vagy megszűnt büntethető lenni, mert e tekintetben, így pld. az elévülési idő tartamát illetőleg lehetnek olyan különbségek a magyar és külföldi törvény között, amelyek irányadók akkor, ha a feltételesen büntetendő esetekről van szó, ellenben figyelmen kívül hagyandók a Btk. 7. §-a s a tervezet megfelelő §-a esetében. A Btk. 11. §-ának e rendelkezése tehát kiegészítést nem igényel. Ellenben kiegészítésre szorul e §. utolsó tétele: «ha a büntetést az illetékes külföldi hatóság elengedte». Ezzel egy jelentőségű lévén az, ha az illetékes külföldi hatóság az ott kiszabott büntetést teljesen végrehajtotta, ennek párhuzamos kiemelése annál inkább szükséges, mert amennyiben a külföldi hatóság csak részben hajtotta végre a kiszabott büntetést, ez a Btk. 13. §-a szerint csak azt az eredményt vonja maga után, hogy a magyar bíróság a büntetésnek külföldön kiállott részét beszámítja.

A II. fejezettel kapcsolatban felmerült az az eszme is, hogy bizonyos feltételek mellett a magyar honos kiadását is meg kell engedni. Ámde ez ellenkezik nemcsak a magyar közjogi felfogással és tradicióval, hanem egyelőre a nemzetközi joggal is, mert ma még alig van civilizált állam, amely saját honosát ellene megindítandó büntetőeljárás végett idegen állam hatóságának kiadná. A büntetőtörvénykönyv nem az a hely, ahol ily mélyreható változásokat kezdeményezni lehetne, mert a büntetőtörvény semmiféle joggal ellentétbe nem jöhet, és így nem tartalmazhat oly szabályt sem, amely a köz- vagy nemzetközi joggal ellenkezik.

VII. A *büntetőjogi felelősségről szóló III. fejezet* több lényeges újítást tartalmaz. Ezek közt első helyen áll a beszámíthatóság s a szándék és gondatlanság meghatározása. A Btk. ezt a tudománynak tartotta fen; újabban mindazonáltal túlsúlyra emelkedett az az irány, hogy e fogalmak körülírása tekintetében maga a törvény határozzon.

A kérdés különösen a beszámíthatóság pozitív meghatározását illetőleg még nincs eldöntve, mert pl. a legújabb német és osztrák javaslatok nem határozzák meg általánosságban a beszámíthatóságot, hanem csak a beszámítást kizáró elmezavar körülírásánál emelik ki azokat a körülményeket, amelyek fenforgása szükséges ahhoz, hogy az elmetehetség hiányossága a beszámítást kizárja. A német javaslat szerint nem büntethető az, ki a cselekmény elkövetésekor elmebeteg (Geisteskrank) stb. volt úgy, hogy ez akarata szabad elhatározását kizárta (63. §.); az osztrák javaslat szerint pedig nem büntethető az, aki a cselekmény elkövetésekor elmezavar (Geistesstörung) stb. miatt nem bírt azzal a képességgel, hogy cselekménye jogtalanságát belássa vagy hogy e belátásnak megfelelően cselekedjék (3. §.). E körülírásokból azonban, miként látjuk, könnyen meg lehet konstruálni a beszámíthatóság pozitív fogalmát, amely pl. az osztrák javaslat nyomán a következő lehetne: «Büntetendő cselekmény miatt csak az büntethető, aki a cselekmény elkövetésekor azzal a képességgel bírt, hogy cselekménye jogtalanságát belássa vagy hogy e belátásnak megfelelően cselekedjék». A különbség tehát inkább csak formai lévén, semmi kockázattal sem jár az, ha a törvény magát a beszámíthatóságot általánosságban határozza meg.

Angyal és Bernolák tervezetei az utóbbi módszert követik. *Angyal* szerint a cselekmény a tettesnek csak akkor számítható be, ha az annak tényleges következményeit, erkölcsi és jogi jelentőségét felismerhette és akaratát szabadon érvényesíthette (11. §.); míg *Bernolák* szerint az cselekszik beszámítható állapotban, ki a cselekmény elkövetésekor értelmileg és erkölcsileg annyira fejlett s belső ingerek és külső tényezők befolyásával szemben annyira szabad, hogy cselekményének jogellenességét belátni és e belátásnak megfelelő akaratelhatározásra jutni képes (12. §.). E módszert követte az új tervezet is annak kimondásával, hogy: «Bűntett vagy vétség miatt csak az büntethető, aki a cselekmény elkövetésekor büntethetőségét belátni és e belátásnak megfelelő elhatározásra jutni képes volt (beszámíthatóság)» (18. §.).

Habár a részletekben való eltérések azt mutatják, hogy ez a kérdés tudományosan még nincs megérlelve, a törvényhozó mégsem kerülheti ki annak miként való megoldását, mert ha mellőzi is a beszámíthatóság pozitív meghatározását, az elmetehetség zavara körülírásánál mégis meg kell jelölnie azokat a feltételeket, amelyek ez esetben a beszámítást kizárják. A kérdés megoldása tehát kikerülhető nem lévén, célszerűbbnek látszik a beszámíthatóság fogalmának általános meghatározása. E meghatározás azonban a legkomplikáltabb jogi és lélektani kérdésekkel függvén össze, a törvényhozónak kiváló gondot kell fordítania arra, hogy az minden irányban helytálló legyen.

A beszámíthatóság pozitív meghatározása azért is kívánatos, mert ennek révén könnyebben eljuthatunk a csökkent szellemi képességű egyének meghatározásához, mint egyébként. A teljesen beszámítható s a csökkent szellemi értékű egyének között ugyanis nem az a különbség, hogy az előbbi büntetőjogi felelősség alá esik, míg az utóbbi nem: mert a büntetőjogi felelősség az utóbbiakra is kiterjed. Így tehát az a körülmény, hogy szellemi képességük csekélyebb, csak az enyhébb büntetés kiszabását és esetleg biztonsági rendszabály alkalmazását vonja maga után. Hogy kik tekintendők csökkent szellemi értékű egyéneknek, ezt legcélszerűbben a beszámíthatóságra vonatkozó szabály megfelelő átalakításával lehet megállapítani. Így például a tervezet szerint csökkent szellemi képességű egyén az, akinek elhatározásait értelmi vagy érzelmi tehetségének fogyatékossága tartósan, rendellenesen befolyásolja anélkül, hogy az illető elmebeteg volna (95. §.).

A szándék és gondatlanság meghatározásának a törvénybe való felvételét általában kívánatosnak tartjuk. A külföldi újabb törvények és tervezetek tényleg meg is feleltek e követelésnek.

A magyar tervezetekben is előfordulnak a szándékot és gondatlanságot meghatározó szakaszok (Angyal 22—24., Bernolák 14—16., Finkey 40. és 41. §-ok). Ezért az új tervezet is felvette rendelkezései közé a szándék és gondatlanság körülírását (22. és 23. §-ok). A törvényhozó részéről azonban mindenesetre nagy megfontolást igényel, vajjon tényleg beillesztessék-e e tisztán tudományos meghatározás a Btk. keretébe; mert hiszen ahány tervezet és ahány meghatározás van, azok mindegyike több tekintetben eltér egymástól, ami e kérdésnek a tudományban még eldöntetlen voltát bizonyítja. Ha a törvényhozás mégis elhatározza magát ezek felvételére, úgy a legegyszerűbb és legvilágosabb s az eddigi bírói gyakorlatnak leginkább megfelelő meghatározás elfogadása ajánlatos.

Edvi Illés Károly.

Mérleg, osztalék és háború.

A Jogtudományi Közlöny f. évi 49. számában «A kereskedelmi társaságok és a háború» cím alatt megjelent cikkében dr. Oppler Emil úr kritika tárgyává teszi az 1912 : LXIII. tc. kiegészítéséről szóló, időközben az országgyűlés mindkét háza által elfogadott törvényjavaslatot. Amíg a bírálat aggályokat fejez ki a kormánynak adott felhatalmazás általánossága miatt, amely 12. §-ában a kereskedelmi társaságokat, illetőleg oly rendelkezések megtételét utalja a minisztérium hatáskörébe, amelyeket szívesebben láttunk volna magában a törvényben szabályozva, azzal teljesen egyetértünk. Nézeteink ott ágaznak el, ahol a t. cikkíró úr jogi argumentumokat és általános gazdasági szempontokat sorakoztat fel amaz álláspontjának védelmére, hogy az eddigi törvényes alapszabályi rendelkezésektől eltérő rendeleti szabályozás, szerzett jogokba való szükségtelen beavatkozás lenne.

A jogi szempontból emelt első kifogás az, hogy a részvényesen súlyos sérelem esik, ha a társasági szerződést alkotó alapszabályok mérlegkészítési és osztalékfizetési rendelkezésein változás esik, amely sérelem fokozódik, ha az alapítási tervezetből átvett rendelkezésről van szó. Ezt az aggályt, amelyről különben is csak a nyilvános számadásra kötelezett vállalatok egyik csoportjánál, a részvénytársaságnál lehet szó, nem osztom addig, amíg a kibocsátandó rendelet csak a közérdekből szükséges intézkedésekre szorítkozik és nem ugyanazon részvénytársaság különböző csoportjainak egymáshoz való viszonyában idéz elő eltolódásokat. Már pedig azt hiszem, hogy az adott felhatalmazásnak ilyen értelemben való kíhasználásától ez idő szerint nem kell tartanunk. Valamely kikötésnek az alapítási tervezetbe való felvétele csak a mindenkori *közgyűlési* többség ellen véd, de nem lehet védelem későbbi *törvénnyel* szemben. A világháborús válság közepette az egyéni jogoknak majdnem mindegyikébe érzékenyen beavatkozó «suprema lex»-szel szemben épen a részvénytársasági alapítási tervezetben foglalt rendelkezéseknek sértetlenséget biztosítani nincs ok. Törvényhozásunkban különben precedensre is rámutathatunk épen a nyilvános számadásra kötelezett társaságok mérlegkészítése és osztalékkifizetése fejezetében amikor az egy éves számadási időszak alól sokkal kevésbé fontos okból és kevésbé kényszerítő körülmények között engedtetett kivétel. Az állami költségvetési év kezdetének megváltoztatásáról szóló 1913: XXVII. tc. 2. §-a szerint «részvénytársaságok és szövetkezetek, ha üzletévüket az állami költségvetési év kezdetéig terjedő időszakról külön mérleget állíthatnak fel és annak alapján osztalékot állapíthatnak meg». E rendelkezés sem tett kivételt az alapítási tervezetben naptár szerint meghatározott üzletév tekintetében. Mellesleg szólva, ilyen rendelkezés is felette ritkán fordul elő alapítási tervezetben. Az pedig, hogy ez idézett szakasz a részvényes érdekét nem csorbítja, szintén nem áll, mert a részvényesre igen sérelmes lehet, hogy egy rövid időszakban mutatkozó nyereséget osztalék gyanánt kifizetnek és az év többi részében mutatkozó veszteséget a részvénytőke leszállításával fedezik, főleg különböző típusú részvényeknél, ha nem egyaránt részesednek a veszteségben, vagy fordítva, ha néhány hónapi időszakban beállott veszteséget a részvények egy részének lebélyegzésével fedeznek, hogy az év hátralevő részének nyereségéből a lebélyegzett részvények kisebb mértékben részesedjenek. Tudtommal ilyen visszaélés nem fordult elő, ami arra mutat, hogy nyilvános számadásra kötelezett társaságaink a nekik adott kivételes szabadság gyakorlásában nagyjában kellő önmérséklést tanúsítottak. Egyes kivételek mindig fognak akadni — ezeket a legszigorúbb szabályozás sem fogja a visszaélések elkövetésétől visszatartani.

A második érv, mely a kivételes intézkedés ellen felhozatott, az, hogy a nyereség meglétele a moratórium alól kivett, feltétlen igényt ad a részvényesnek az osztalékra, melytől őt elütni nem szabad. Ez az érv tetszetős, de nem helytálló. Az első elvi kérdés ugyanis épen az: *lehet-e* a mai viszonyok között felállított mérleg alapján megnyugtató módon megállapítani, hogy van-e egyáltalában osztalékfizetésre alkalmas nyereség? Az, hogy az osztalékjog moratórium alá esik-e vagy sem, azután csak másodrendű kérdés, mert igenlő értelemben való megoldása nem jelenti még azt, hogy a részvényest «elütik»-e követelésétől, mert a megállapított osztalék tekintetében már hitelezői pozíció illeti a részvényest, ha pedig nyereség meg nem állapítható és az osztalékfizetésre vonatkozó határozat egyszerűen kitolatott, akkor szerzett jogok csorbításáról szó sem lehet. Egyébként alaposan vitathatónak tartom, hogy az osztalékjog alapja a társasági szerződés — alapszabály — lévén, azoknál a társaságoknál, amelyeknek alapszabályai 1914 augusztus hó 1. napja előtt létesültek, az osztalékfizetési kötelezettség ellenkező közgyűlési határozat hiányában a negyedik moratóriumi rendelet 1. §-ának második bekezdése alá esik.

A tulajdonképeni elvi kérdésre, hogy mai kereskedelmi törvényünk szabályai megnyugtató alapot adnak-e a mérlegkészítésre, az említett cikk igenlőleg felel és rámutat arra, hogy Németországban és Ausztriában, amelyeknek idevágó törvényhozása szerinte «árnyalati eltérésektől eltekintve, azonos» a mienkkel, sem látták kivételes intézkedések szükségét.

Ami az első argumentumot illeti, Oppler dr. úr minden kétségen felül álló tárgyilagosságával önmaga is rámutat egy nehézségre: a tőzsdei árfolyammal bíró értékpapirok értékelésére és nem zárkózik el teljesen bizonyos kötelező tartalékolás korrektivumától. De amint ez egy-egy nehézség nem meríti ki az összes kérdéseket, amelyek a mai jogállapot változatlan fentartásával alig oldhatók meg, úgy a nyereség egy részének tartalékolása sem lehet az egyedüli kivételes intézkedés, melynek szüksége fenforog.

Az árfolyammal bíró papiroknak az üzletév utolsó napján létező árfolyam helyett egy majdnem félévvel előbbi árfolyamban való felvétele tulajdonképen egy per fictionem felvett érték beállítása. Hogy vétessenek fel az ellenséges állam területén az ellenség által megszállott területen lévő vagyontárgyak? Hogy értékeltessenek követelések, melyeknek behajtását tiltó törvény vagy a háború időlegesen kizárja? Árúkészletek, melyeknek értékmeghatározása a piac áralakulásától függetlenül kormányi intézkedéssel máról holnapra megváltozik? Szabadalmi és egyéb értékes jogok, melyek ellenséges állam területén egyelőre nem gyakorolhatók? Hajók, szállítmányok, amelyekről a háború kitörése óta hír nem érkezett és amelyekről azt sem tudni, hogy szabad tengeren, ellenséges vagy neutrális állam kikötőjében vannak-e. Gépek, gyártelepek, amelyek üzeme bizonytalan időre szünetel? A t. cikkíró úr által idézett kúriai határozat, amely szerint a «vagyon» egyenlő a «vagyontárgyak szolid üzletkezelés mellett felvehető értékeivel», a maga idem per idem, tehát semmitmondó definiciójával ép oly kevéssé oldja meg e kérdéseket, mint a Kt. 199. §-ának 1. pontja. A «mérleghűség» és a «mérlegvilágosság» pedig ideálok, amelyeket a mi törvényünk nem biztosít, részvénytársaságaink gyakorlata pedig meg nem valósított.* Az, hogy normális viszonyok mellett, úgy ahogy, mégis megvoltunk, nem lehet ok arra, hogy a kísérletet rendkívüli viszonyok mellett is megismételjük.

Azt sem merném fentartás nélkül aláírni, hogy részvénytársasági törvényhozásunkat csak árnyalati különbségek választják el az osztráktól és a némettől. Elvégre ott, ahol a részvénytársaság alapításától kezdve, felszámolásának befejezéséig kormányhatósági engedélyezés és ellenőrzés alatt áll, mint Ausztriában, ahol az alapítási aktus, főleg természetbeni betétnél, ugyancsak

* A német példa itt is mást mutat. A Reichsbank által készített «mintamérleget», amely valóban mintaszerű részletességet ír elő, a tekintetbe vevő legtöbb német részvénytársaság — a pénzintézetek valamennyien — elfogadták.

érdemleges, a becslés helyességére is kiterjedő ellenőrzés tárgya, ahol a részvények minimális névértéke 1000 márka, ami a kisemberek nagy részét távol tartja a részvényvásárlás kockázatától, mint Németországban, ott már a társaság más jegyben születik mint nálunk; és ha a mérlegkészítés fejezetéből hozzáveszszük, hogy a német törvény 261. §-ának 1—3. pontjai a vagyontárgyak értékelésénél (ideértve az értékpapirokat is) a beszerzési árat maximális értékhatár gyanánt írják elő, a tényleges értékcsökkenésnek megfelelő leírás vagy tartalékolás kötelezővé tétetételével, hogy az osztrák Aktienregulativ (53. §.) és a német kereskedelmi törvény (262. §.) kötelező tartalékalapot* írnak elő, ha a társaságok bizonyos csoportjának — biztosító társaságok, zálogleveléibocsátó intézetek és szövetkezetek egész üzletkezelésére és mérlegkészítésére nézve a legkisebb részletbe menő állami ellenőrzésénél biztosított szabályozásokat tartalmaznak, akkor a spektrum nemcsak árnyalati eltérést, hanem más színt is mutat. Még intenzívebb lesz a különbség, ha a részvénytársasági törvényhozást nem kiszakítva, hanem az egész jogrendszerrel való összefüggésében szemléljük. Hogy mást ne említsünk: Németországban egyáltalában nincs általános törvényes, hanem csak bírói moratórium és Ausztria is nagyon közeledett legutóbbi moratóriumi rendeletével ehhez az állapothoz. A kinlevőségek értékelése ezzel máris sokkal könnyebb.

De a kérdést különben sem a fenálló jogi szabályozások hasonlósága, vagy eltérése, hanem a *tényleges gazdasági* viszonyok különbözősége dönti el. Hogy ez mily mértékben forog fen, azt mint köztudomású, ehelyütt bizonyításra nem szoruló tényt regisztráljuk. Szemléltetőül csak néhány adatot: Ausztriában (1911-ben) 89 részvénytársasági pénzintézet működött kerek összegben 1295 millió korona alaptőkével és ezek 134 millió korona tiszta nyereséget mutattak fel; Magyarországon ugyanakkor 1984 részvénytársasági pénzintézet létezett, ezeknek, az osztrákoknak több mint húszszorosan meghaladó intézeteknek összes alaptőkéje alig 50 millió koronával több, mint az osztrákoké, t. i. 1344 millió korona — a kimutatott nyereség azonban 192 millió koronát tesz, vagyis 58 millió koronával, 43%-kal többet, mint osztrákoké. 1912-ben az összes részvénytársaságok száma (a vasúti részvénytársaságok nélkül) Ausztriában 780, alaptőkéjük 4177 millió korona; Magyarországon 2998 — de összes alaptőkéjük csak 2541 millió; ugyanakkor Németországban 5421 részvénytársaság 20.226 millió korona alaptőkével működött. Ipari részvénytársaság volt ugyanakkor Ausztriában 532 (alaptőkéjük 2343 millió korona), Németországban 3156 (alaptőkéjük 7750 millió márka) Magyarországon, ideértve Horvát-Szlavonországokat is, 965 — tehát majdnem kétszerese az osztrák számnak, de alaptőkéjük csak 1 milliárd korona (ebből tényleg befizetve 928 millió). Ennek dacára — és ezzel a jellemző adattal le is zárjuk felsorolásunkat — az ipari részvénytársaságok az összes ipartelepnek Ausztriában csak 0·5%-át, Németországban 0·55%-át, Magyarországon pedig 18·8%-át tették. Ez a néhány adat is elegendő annak illusztrálására, hogy részvénytársaságaink elhelyeződése, jelentősége, struktúrája más, mint két szomszédunknál. Amott a részvénytársaságok jóformán kizárólag a nagytőke egyesülései, formájuk szerint is különválva a más közgazdasági szerepet betöltő egyéb társaságok csoportjától: nálunk a részvénytársaság — a rendszerint kisebb érdekköre szorítkozó szövetkezettől eltekintve — az egyetlen kommerciális társasági forma az összes tagok korlátolt felelősége mellett, melybe, mint gyűjtőfogalomba, beleszorult a nemzetközi pénzpiacon is szerepet játszó pénzintézeti kolosszusoktól és a nagyipari teleptől kezdve, a legapróbb helyi kereskedésig minden vállalat, melyet alapítóik nem akartak teljes személyi felelősség mellett vezetni.

Hogy törvényhozásunk ahelyett, hogy más társasági formák létesítésével és részvénytársasági reformmal beleavatkozott volna, tétlenül nézte a fejlődésnek ezt a menetét, kétségtelen hiba, de azt hisszük, hogy a kritikára a jelen pillanat a legkevésbé alkalmas és egyszerűen számolnunk kell a létező tényekkel, segítve oly irányban, amelyben a beavatkozásra legsürgősebb szükség van. A fő szempontok, amelyeket tekintetbe kell venni a következők: meg kell akadályozni, hogy a legnagyobb válság közepette könnyelmű mérlegkészítés, nem kellő tartalékolás alapján kimutatott fiktív nyereségekből fizettessék osztalék. Ez a kísértés, különösen nagy akkor, amikor a pontos értékelés objektív kritériumai jórészt hiányoznak és amikor az emberileg érthető, bár semmikép sem helyeshető törekvés, hogy a nyilvánosságra hozott mérlegadatok a szerencsésebb versenytárs mögött messze el ne maradjanak, oly szépítésekre vezet, melyeknek végeredményben a társaság és hitelezők vallják kárát. Az igazgatósági és felügyelőbizottsági tagok magánjogi és büntetőjogi felelőssége ezen gyakorlatilag egyáltalában nem, vagy alig segít. Az objektív értékelésnek a mai viszonyok között fenforgó nehézségei még csökkentőleg hatnak erre a felelősségre. Már pedig soha sem volt nagyobb szükség a társaság hitelezőjét a részvényessel szemben megvédeni, mint most, amikor a társaságot a hitelezővel szemben a moratórium mesterséges védelmében részesítjük. Ha egyáltalában megengedhető, hogy a társaság liquid eszközeiből a moratórium védelme alatt ne fizesse ki hitelezőjének az esedékes tartozást, de egyidejűleg osztalékot fizessen részvényeseinek, akkor ez csak fokozott kautelák mellett lehetséges. Nemcsak noblesse oblige, hanem annak ellenkezője is. Ha a moratórium kedvezményét igénybe vehették azok a társaságok is prestigeük sérelme nélkül, akiknek tőkeerőssége ezt feltétlenül szükségessé nem tette volna, akkor elviselhetik a közösségnek azt a hátrányát is, amely reájuk háramlik akkor, ha közérdekből a mérlegkészítés időpontját imperativ szabályokkal oly időpontra helyezik át, amelyben az az összes tekintetbe jövő jogosult érdekek szempontjából megnyugtathatóan történhetikés megnyugodhatnak abban is, ha a háború által indokolt osztalék maximum megszabásával átmeneti tartalékokra kényszeríttetnek.

Részvénytársaságaink ismét eltérően a németektől, bizonyos osztalékállandóságra törekedtek. A nagy különbségek, amelyek szükségkép előállnak akkor, ha minden társaság valóban a ma elengedhetetlen rigorozitással mérlegel, újabb válságos megrázkódtatásnak tehetik ki egész közgazdaságunkat.

Az itt rendelkezésünkre álló hely kizárja, hogy e cikk keretében a részletes szabályozás módjaival és lehetőségeivel foglalkozzunk. Csak néhány szemponttal kívántuk kiegészíteni a többször említett cikkben felvetett kérdéseket.

Végezetül csak annyit, hogy megnyugtató megoldást el tudunk képzelni a mérlegkészítési kötelezettségnek egy évvel való kitolása nélkül is, amely ellen tulajdonképen, ha jól értem, állást kíván foglalni Oppler dr. úr. Elképzelhető és indokolható e tekintetben junctim a moratórium fenállása vagy tényleges igénybevétele és a mérleg készítése és osztalék között. De lehetőnek tartjuk e kérdés megoldását a mérlegkészítési időszak megosztása által is. E tekintetben még a jogfolytonosság alapjára is lehetne helyezkedni az 1913: XXVII. tc. 2. §-ának oly kiegészítése útján, hogy az abban foglalt kivételes rendelkezés visszamenőleg az 1914. év első felére is igénybevehető lenne, tekintet nélkül arra, hogy a társaság annak idején élt-e ezzel a joggal vagy sem. Ilyképen külön mérleg volna felállítható az 1914. év első feléről, a következő üzletév pedig 1914. évi július hó 1-től 1915. évi június hó 30-áig terjedne. Az 1914. évi első félévére vonatkozólag felállított mérleg alapján osztalékfizetésre csak bizonyos maximumig, p. o. az alaptőke 2%-a erejéig volna megengedhető és feltéve, hogy az igazgatóság és felügyelőbizottság a közgyűlés napjáig nem szerzett tudomást oly veszteségről, amelynek fedezésére a félévi mérleg alapján mutatkozó nyereség felhasználandó. Ámbár egyes társaságok hátrányos megítélésének elkerülése végett leghelyesebb volna a mérlegkészítés időpontját egyes vagyontárgyak értékelésére vonatkozó részletes szabályokkal együtt imperativ rendelkezés útján biztosítani, mindazonáltal diszpozitív szabályokkal is meg lehetne elégedni akkor, ha az osztalékfizetés maximuma és a kötelező tartalékolás ama társaságoknál is biztosíttatik, kik mérlegüket rendes időben zárják le. Mindkét esetben azonban az osztalékfizetés joga attól volna függővé teendő, hogy az illető társaság összes esedékes kötelezettségeinek moratóriumra való tekintet nélkül eleget tett légyen. Az egymással konkurráló hitelezői és részvényesi igények közül az előbbieknek előny adandó. A mondottakból következik az is, hogy a kérdés olyan megoldása ellen, hogy a mérlegmegállapítás vagy esetleg csak a mérleg publikálásának és a közgyűlés megtartásának kötelezettsége 1915. évi június hó 30-ig kitolassék, sem hozható fel különösebb érv. Remélhető, hogy e határnapig a moratórium is megszűnik

* Egy 1892. évi porosz rendelet az életbiztosító társaságokat külön háborús tartalékalap létesítésére kötelezte.

és akkor megszűnik a mérlegkészítés és az osztalékfizetés egyik legfőbb nehézsége is. Az, hogy a kivételes intézkedések a külföldön, értve ezalatt Ausztriát és Németországot, mert ez idő szerint csak e két piac jön a mi szempontunkból tekintetbe, rossz vért szülne, nem helytálló érv. Mindkét országban sokkal jobban ismerik viszonyainkat, semhogy azokat mesterséges flastromokkal kellene szépítenünk. Hogy fiatalabb kapitalisztikus organizációink külön elbánást igényel, ahhoz a külföldet már a moratóriumnál hozzászoktattuk, ahol szintén önálló csapáson jártunk. Hogy a háború után számíthatunk-e és milyen tőkeelhelyezésekre a külföld részéről, ebben a kérdésben más faktorok lesznek döntők, nem pedig az, hogy éltünk-e a háború idejében egy kivételes rendelkezéssel, melyet speciális viszonyaink parancsolólag követeltek. *Dr. Doroghi Ervin.*

Az értékpapirrészletüzlet a háború alatt.

A haborús jogesetek között nem csekély érdeklődésre tarthat számot az a nagyjelentőségű kérdés, vajjon addig, amíg a budapesti értéktőzsde zárva van, folytathatják-e bankjaink és ha igen milyen feltételek között ama nagyon is kiterjedt üzletágukat, mely értékpapiroknak különösen pedig hazai sorsjegyeinknek és nyereménykötvényeinknek részletfizetés mellett való eladását propagalja?

Az ellenőrző iparhatóságok feljelentése folytán ugyanis büntetőbíróságaink hivatottak dönteni afelett, hogy az 1883 : XXI. tc.-ben körülírt iparkihágást követi-e el az a bank, amely a budapesti értektőzsde zárvatartása alatt — egyéb hivatalos árjegyzés nem állván rendelkezésére — az utolsó — julius 25-iki — jegyzés alapján értékpapirokat részletre elad?

E kérdés eldöntésének jelentőségét élénken illusztrálják a következmenyei: nevezetesen ha ebben a formában a kihágás megall, van-e egyáltalán mód és alak az ügylet szabályszerű megkötésére, mert ha nincs, akkor ez a nagy kiterjedésű üzletág teljes tétlenségre kárhozódik, és tovább menve a már ez alapon megkötött ügyletek milyen magánjogi elbírálásban kell hogy részesüljenek?

A reszletügyletekről szóló idézett tc. tengelyét tudniillik a tőzsdei jegyzés képezi, még pedig a budapesti értéktőzsdének az ügyletkötés napján való jegyzése.

Reszletre csak e tőzsden jegyzett értékpapirt lenet eladni (2. §.); a reszletiven a napi tőzsdei arfolyam kitüntetendő (6. §.), az ár — a vevo részeről való megtámadhatóság terhe mellett — nem lehet nagyobb, mint az aznapi tőzsdei kurzus és annak a részletfizetes tartamara számított maximális 15%-a (8. §.)

Ha tehát nincs — amint ma nincs is — tőzsdei jegyzés, az egész részletüzletnek nincs meg a tengelye, ami körül foroghat.

A torvény az ertekpapírreszletüzlet korét kizarolag a budapesti ertéktőzsden jegyzett papirokra szoritvan, már eleve elveszi annak a lehetőséget, hogy az eladó ma büntetőjogi szempontból kifogastalan részleteladast eszközölhessen, mert ilyen papir ma nincs.

Nem tévesztendő ugyanis össze a tőzsdetanács által jegyzésre elfogadott, vagyis a tőzsdere bevezetett papír fogalma a tényleg jegyzett papírral, amely fogalmak ma nem fedik egymást.

Rendes időben természetesen e kettő soha külon nem válik, miutan ha akár tőzsdei szünnap akár pedig egy bizonyos napon a tényleges kötések hiányának folyomanyaként, tenyleges jegyzés nincs is, a gyakorlat ezen a nevleges jegyzessel könnyen túlhelyezkedett.

A julius 25-iki jegyzést azonban nem lehet a fentiek analógiájára valamifele nevleges kurzusnak minősíteni, mert nevleges kurzusról és annak jogosultságáról csakis normális viszonyok közt lehet szó, amikor az egy a szabad kereslet és kínálat teljes egyensúlyat jelentő árnyugvopontot jelez, nem pedig ma, amikor a tőzsdei forgalom parancsoló, tehát erőszakos beszüntetésében leli egyedüli indokát.

Ma tehát a jegyzésre bevezett és jegyzett papír fogalma nem fedi egymást, különösen nem abban a vonatkozásban, amelyet egy cogens törvény szigorúan magyarázandó rendelkezései azt megkívanják.

Nem lehet kétségbe vonni, hogy a törvény célzata a részletfizetés mellett eladható értékpapírok körének, tehát a vétel tárgyának megszorításában világosan az, miszerint egyrészt a hozzá nem értő nagyközönség megkárosítását meggátlandó, másrészt a hatósági ellenőrzést lehetővé teendő csak olyan értékpapírt engedjen részletfizetés mellett eladni, amelynek mindenkori tényleges ára a budapesti értéktőzsde aznapi jegyzéséből első pillanatra megállapítható legyen.

Ilyen értékpapírok pedig ma nincsenek.

Ha ezt a megállapítást elfogadjuk, akkor szükségképen azt a következtetést is le kell vonnunk, hogy a mai viszonyok között — értvén ezalatt, azt amíg a budapesti értéktőzsde szünetel, — értékpapírokat részletfizetés mellett eladni egyáltalán nem szabad.

Ezt a tételt azonban egy törvényhely egyszerű magyarázatából levezetni veszedelmes könnyelműség volna és pedig úgy gazdasági, mint jogelvi okokból.

Tény az, hogy sorsjegyek, de különösen a nyeremény kötvények hazánk pénzgazdasági forgalmában százmilliókra tehető jelentőséggel bírnak, különösen azért, mert épen a nagyközönség legszélesebb rétegeinek a modern értékpapirforgalomba, ami pedig az egész közgazdaság egyik főtámasza, való bevonását eredményesen munkálják és ebben a munkában, annak a sikerében az oroszlánrész a nagy energiával és körültekintéssel bevezetett és a legreálisabb alapokon nyugvó hazai részletüzletet illeti.

Hozzávéve ehhez a gazdasági jelentőséghez azt a jogelvi szempontot, hogy a törvényhozó által is örökéletűnek, jobban mondva folytonosan funkcionálónak supponált közintézmények felfüggesztése legkevésbbé sem érintheti a polgárok üzletkötő jogát, nem kobozhatja el egyszerűen minden magasabb közérdek nélkül a kereskedelem és forgalom szabadságát: e kérdés felett tehát egykönnyen nem lehet napirendre térni.

A háború okozta rendkívüli viszonyokat azonban nem lehet a rendes mérlegre tenni. Maga az a tény, hogy az összes illetékes tényezők egyhangú helyeslésével találkozik az a viszonyok által parancsolt feltétlen szükségesség, melynek következményeként a budapesti értéktőzsde hivatalos forgalma beláthatlan időre beszüntettetett, annak a felfogásnak a józansága mellett bizonyít hogy a közérdek a forgalom szabadsága helyett épen annak lehető teljes szünetelését követeli meg a közvagyon megóvása érdekében. Ebből következőleg mindazok az okok, amelyek az értékpapirokkal a nagy nyilvánosság előtt folyó kereskedésnek felfüggesztése mellett szólnak, eo ipso indokolják az ezen nyilvános forgalomra alapított, annak sorsától törvény erejével szükségszerű függésbe kényszerített részletüzletet is.

A részletüzletről szóló törvény léte már önmagában hordja azt a következményt, hogy a részletüzlet nem tartozik a magánforgalom körébe, hanem a hivatalos tőzsdei forgalom függvénye; olyan privátügylet, mely csak a hivatalos ár alapján jöhet létre.

Ugyanaz az okfejtés dönti meg az üzletkötő szabadság jogelvével indokolt aggályokat is.

Ma jobban mint valaha érvényesül a «suprema lex salus rei publicae» elve.

A jogbölcselő kétkedhetik fölötte, hogy hol az a határ, amelyet a torvenyhozó az egyéni szabadságjogok — az úgynevezett emberi jogok — megszorításánál erkölcsi okokból respektálni köteles, de a törvényalkalmazó jogászt ez a kérdés következtetéseiben meg nem állíthatja.

A rendes forgalom idején szükségesnek látta a törvényhozó azt, hogy a tárgyalt törvénnyel megszorítsa a felek üzletkötő szabadságát és azt oly alaki és anyagi szabályok sokaságával vegye körül, amelyek általános kereskedelmi jogi tételeinkkel egyenes ellentetben állanak, mint az okirati formán kívül az okirat ismérveinek előírása, az ár meghatározása és a megtámadhatóság majdnem korlatlan megengedésével párosult jogkövetkezmenyben eltérés, amelyek együttvéve azt eredményezik, hogy a reszletüzlet oly sui generis ügyletté vált, mely a kereskedelmi vételtől úgy kulalakjaban és formájában, nemkülönben tartalmaban es joghatranyaiban teljesen elut.

A fent felsorolt törvénykívanalmak a következők: 1. a törvényt szószerint tartalmazo, az aznapi árfolyamot feltüntető, az eladó által kiallitandó okirat, 2. az ár egyenlő napi árfolyam plus maximalis 15%, egyebkent megtámadhatóság, 3. a részletek be nem tartasa esetén az általános kereskedelmi jog szerint megengedett az eladó által vagylagosan választható jogkövetkezmények helyett a vett papir megtartása vagy tőzsdei értékesítése mint egyedüli jog.

Ha mindezeknek a megszorításoknak szükségessége és megengedhetősége vitán felül állott a normális viszonyok között, úgy a mai rendkívüli helyzetben nem szabad visszarettennünk hogy e tilalmakból oly végső konzekvenciákat vonjunk le, amelyek indirekte a részletüzlet teljes betiltását jelentik. Ezt a tiltó szabályt megkerülni sem lehet.

A július 25-iki utolsó kurzust — per analogiam vasárnapokon kötött üzletek — komolyan felvenni nem lehet, mert evidens, hogy ez a kurzus és a mai értékesíthetőségi ár nagy eltérést mutat az eladó javára és a törvény által megvédeni kívánt laikus vevő érzékeny kárára.

A minden betiltás ellenére is élénken kultivált tőzsdei magánforgalom kurzusa, mint amely a tőzsdetanács tilalma, tehát formai jogszabály ellenére jött létre, szintén nem jöhet figyelembe.

A valódi belérték alapulvétele pedig annyira alá van vetve az egyéni megítélésnek és adott esetben oly kevéssé fogja fedni a majdan ismét meginduló tőzsdei jegyzést, hogy mint teljesen önkényes, a visszaélésekre határtalan lehetőséget nyujtó expediens szintén feltétlenül elvetendő.

A gyakorlati megoldás lehetetlensége tehát szintén a részletüzlet teljes beszüntetését követeli.

A mégis előforduló esetek elbírálásánál a büntetőbíró dolga aránylag könnyű.

A törvényben statuált iparkihágás pusztán formai természetű és tényálladéka kimerül abban, hogy az eladó cég nem a mindenkori tőzsdei árfolyamot tünteti ki a részletíven, hanem pl. a november 1-én kiállított íven a július 25-iki árfolyamot jegyzi fel.

Sokkal nehezebb annak az eldöntése, vajjon egy tetszőleges kurzus mellett, amely például a július 25-ikinél kisebb is lehet, hozzáadva a törvény által engedett árnak részletfizetések tartamára átszámított 15%-át, eszközölt eladás a vevő által a törvény 8. §-a alapján megtámadható.

A megtámadhatóság határának átlépését mint kereseti jogalapot, u. i. a fellépő vevő köteles bizonyítani, de erre képtelen, mert hisz nincs árfolyam, amelynek alapján a túllépés számszerűleg kimutatható volna. Megoldható talán a kérdés úgy, hogy nem is volna az ügylet megtámadhatóságára alapítandó az ilyen kereset, mert a túllépés be nem igazolható, hanem a teljesített befizetések tartozatlan fizetés címén volnának visszakövetelendők azon az alapon, hogy az eladó nem teljesítette a törvény által megkívánt azt az alakszerűséget, hogy az ügyletről a mindenkori tőzsdei árfolyamot magában foglaló okiratot állítson ki és így az ügylet nem is tekinthető megkötöttnek. Ez esetben azonban kényes kérdés, mi történjék az időközben esetleg beállott hozadékkal (sorsjegy nyereményével)?

A törvény intenciójának, mely az ügylet semmissége helyett kifejezetten annak megtámadhatóságát statuálja, talán még inkább megfelelő volna a megtámadási kérelmet a 8. §. ama szavainak helyes magyarázatára alapítani, melyek szerint a vételárnak az ügylet megkötésekor jegyzett árfolyamot és annak a részletügylet tartama szerint számítandó évi 15%-át nem szabad meghaladnia. Ez a körülírás nem egy egyszerű végösszeget jelez, hanem két komponenst, amelyek közül mindegyiknek külön-külön meg kell ütnie a törvényes mértéket.

Aki a ténylegesnél magasabb árfolyamon ad el, de csak 10%-ot számít hozzá épúgy megtámadható jogcselekményt végez, mint az, aki a kurzuson adja a papirt 20%-os hozzáütéssel.

A megtámadhatósági jogalapot tehát nem is a læsio enormis analógiájának látszó 15-nél több %-os sérelem adja meg, hanem már maga az a tény, hogy az ügylet nem a tényleges mindenkori kurzuson jött létre.

Ami ár a rendes viszonyok között csak mint végeredmény jelentkezhetik és elemeiben meg sem állapítható, ma igenis elemeire bontva jelentkezik; amiből folyólag megtámadhatónak ítélendő az az ár, mely egyik alkotó elemét, a tőzsdei tényleges árfolyamot nélkülözi.

Végeredményképen tehát az értékpapirok részletre való eladása a budapesti értéktőzsde szünetelése idején, mint tiltott és megtámadható ügylet jelentkezik.

dr. Ernuszt Lajos.

Az utóajánlati árverés a moratóriumban.

Az első moratóriumi *eljárási* rendelet minden ingatlan árverést beszüntetett; a második rendelet azonban *egy kivételt* statuált: az *utóajánlati* árverést megengedte, de csak az esetre, *ha az utóajánlattevő kéri.*

Azt csak helyeselni lehet, hogy az utóajánlati árverés megengedtetett: annál inkább kifogásolni kell azonban azt a megszorítást, mely az utóajánlati árverés szorgalmazására *kizárólag* az utóajánlattevőt jogosítja.

Mert az utóajánlattevőnek ezen egyoldalú jogosítása: *visszaélésre és a hitelezők megkárosítására vezet, de ellenkezik az árverés céljával és a moratórium alapelveivel is.*

1. Az utóajánlattevő csak akkor fog egyoldalú jogosításával élni, csak az esetben fogja *most* az árverés megtartását kérni, ha attól kell tartania, hogy *később* olyan konkurrens fog jelentkezni, aki az utóajánlatinál *nagyobb vételár* fizetésére fogja kényszeríteni. Ha azonban ettől nem kell tartania, akkor érdeke épen az, hogy ne szorgalmazza az árverést, mert hiszen *az árverés napjától kezdve* ő, a vevő, tartozik viselni az ingatlan adóit és közterheit (Vht. 184. §.), továbbá a vételár után a késedelmi kamatokat (Vht. 150. §.), holott jelenleg az ingatlan, ha ház és épület, a háború alatt csak kétséges jövedelmet hoz, ha pedig földbirtok, a december—márciusi téli hónapokban egyáltalán nem haszonhajtó, de még gazdasági művelés alá sem vehető. Ebből következik, hogy utóajánlattevő a neki adott jogosítás folytán vagy azáltal károsítja majd meg a jelzálogos hitelezőket (és esetleg a végrehajtást szenvedőt, ha hyperocha, fölösleg maradna), hogy az árverés megtartását szorgalmazván, elvonja előlük azt a *többlet-vételárat*, amely a normális gazdasági viszonyok visszatértével az ingatlanért az utóajánlati vételáron felül elérhető lenne; vagy pedig azzal rövidíti meg őket, hogy az árverést nem szorgalmazván a jobb idők bekövetkeztéig (mondjuk, a tavaszig, mikor a gazdasági üzem megkezdődik), az ingatlan *adóit, közterheit* és a jelzálogterhek bekebelezett *kamatait* áthárítja a hitelezőkre, rendszerint a hátsóbb rangsorozatúakra, akik különben is gyengébb gazdasági exisztenciák.

Az utóajánlattevő tehát akár megkéri most az árverést, akár pedig későbbre halasztja, csak megkárosítja a hitelezőket, illetve a végrehajtást szenvedőt, ha a saját jól felfogott érdekét szem előtt tartva, a moratóriumi eljárási rendeletben nyert egyoldalú jogával él.

2. Minden árverésnek, így az utóajánlati árverésnek is, alapgondolata és célja: a *verseny* — minél nagyobb vételár elérhetésére.

Tapasztalati tény, hogy háború idején nincs verseny (vagy legfeljebb csak korlátolt); az utóajánlattevőt tehát nem szabad egyoldalúan jogosítani arra, hogy az árverést most szorgalmazhassa és *verseny nélkül* szerezhesse meg az ingatlant; ellenkezőleg épen csak a jelzáloghitelezőket (és a végrehajtást szenvedőt) lehet és kell feljogosítani, hogy az árverést megtarthassák, ha ezt a háború s így *a verseny hiánya dacára* érdekükkel összeegyeztethetőnek vélik.

3. A sérelmes intézkedés nyilván csak arra az aggályra vezethető vissza, hogy az utóajánlattevő, aki az ajánlat tételekor nem számíthatott a háború kitörésére és a bekövetkezett pénzügyi nehézségekre, *hibáján kívül visszárverás alá kerülhetne*, ha a jelzálogos hitelezők vagy a végrehajtást szenvedő most szorgalmazhatnák az árverést és ő a vételárat előteremteni nem tudná.

Ez az aggály indokolt ugyan, de a moratóriumi eljárási rendeletben nyujtott remedium helytelen, mert ellenkezik a moratórium alapelveivel.

A moratórium (s az erről szóló anyagjogi rendelet) egyik alapelve ugyanis azt célozza, hogy a háború folytán megbolygatott gazdasági erők által érintett *jogviszonyok lehetőleg megrögződve maradjanak;* ezért a moratórium nem szünteti, nem változtatja meg és nem módosítja a jogviszonyok eredeti tartalmát (quod erat in obligatione), hanem csak a fizetési kötelezettségek teljesítését, esedékességét, illetve érvényesítését odázza el. Ámde az eljárási rendelet kifogásolt rendelkezése az anyagi jog tartalmát módosítja, amikor a *ius distrahendi*-t, amely a tulajdonost (végrehajtásszenvedőt) és a zálóghitelezőt illeti meg, ezektől elkobozza és végeredményben *az utóajánlattevőre ruházza.*

A moratórium (s az erről szóló anyagjogi rendelet) ius commune-t alkot, amikor az *egy kategóriába* tartozó magánjogi ügyleten alapuló kötelezettségek teljesítésére *meghatározott időtartamú* halasztást engedélyez; ezzel szemben az eljárási rendelet kifogásolt intézkedése — szem elől tévesztve azt a tételt: ubi eadem legis ratio, ibi eadem legis dispositio — vagyis contra rationem iuris, az utóajánlattevő javára ius singulare-t, privilegiumot létesít azzal, hogy az árverés szorgalmazását tetszésére bízva, implicite arra is jogosítja, hogy a vételár fizetési idejét kénye-kedve szerint kitolhassa.

4. Fentebb bevezetőleg kiemeltem, hogy az utóajánlati árverés megengedése helyes rendelkezés. Ha célja is a moratóriumnak a jogviszonyok megrögződése, ez nem teszi szükségessé a forgalmi élet teljes megkötését. Már az alapárverés megtartásával a tulajdonkép érdekelt felek, a végrehajtást szenvedő és a hitelezők között olyan fait accompli, olyan befejezett gazdasági állapot létesült, amelyet a háború okozta gazdusági felfordulás nem igen érint. Az utóajánlat ezt az állapotot csak javította, mert a fedezetet 10%-kal szaporította. Nincs tehát ok a liquidatio: az utóajánlati árverés megtartásának elodázására. Egyedül a liquidatiónak az utóajánlattevő tetszésétől való függővé tétele az eredendő hibája a moratóriumi eljárási rendelet idevonatkozó rendelkezésének; ez a hiba pedig abból ered, hogy az utóajánlattevővel szemben nem alkalmazta a moratórium anyagjogi alapvető tételét, mely szerint «azokra a kötelezettségekre, melyek 1914 augusztus 1-je előtt keletkezett magánjogi ügyleten (az utóajánlat is csak magánjogi ügylet!) alapulnak, a lejárattól számított x hónapi halasztás engedtetik».

Ha ez a rendelkezés kiterjesztetik az utóajánlattevőre, mint præsumptiv vevőre, akkor elesik az az aggály, hogy az utóajánlattevő visszárverés alá fog jutni és sem őneki, sem pedig a többi érdekeltnek nem lesz oka a panaszra, mert hiszen csak a ius commune alkalmaztatott, illetve terjesztetett ki erre az ügyletre is.

A kifejtettek alapján úgy vélem, hogy a moratóriumi eljárási rendelet 14. §-ának 1. pontjából kihagyandó, illetve hatályon kívül helyezendő az a megszorító rendelkezés, mely szerint utóajánlati árverést csak az utóajánlattevő kérhet; továbbá az utóajánlati árverési vételár megfizetése iránti kötelezettség moratórium alá esőnek deklarálandó, még pedig arra az esetre is, ha az utóajánlati árverésen nem az utóajánlattevő, hanem más venné meg az ingatlant. Ezzel a verseny is előmozdíttatnék.

Dr. Fenyő Béla.

A MI HALOTTAINK.

Dr. *Baár Tibor* ügyvéd.
Dr. *Baróti Sándor* kir. törvényszéki jegyző.
Dr. *Buzás Imre* ügyvéd.
Dr. *Bergh Kálmán* jogügyi segédfogalmazó.
Dr. *Chiviloicin István* ügyvéd.
Dr. *Kellner József* ügyvéd.
Dr. *Kraft Dezső* ügyvéd.
Dr. *Markovics Gyula* ügyvéd.
Dr. *Rosenauer Béla* kir. törvényszéki jegyző.
Dr. *Schmidt Ádám* kir. törvényszéki jegyző.
Dr. *Szudarovics Benedek* ügyvéd.
Dr. *Vass Pál* kir. törvényszéki jegyző.
Dr. *Varga Károly* ügyvédjelölt.

— **A polgári törvénykönyv javaslatának** tárgyalását a képviselőház külön bizottsága befejezte. A Ptk. megvalósulása ezzel nagy lépéssel haladt előre. Majdnem pontosan húsz év telt el, mióta az igazságügyminisztériumban szervezett állandó bizottság munkáját megkezdte. Az első Tervezetet 1900-ban, a másodikat 1913 május havában tette közzé az igazságügyminisztérium, és az utóbbit 1913 őszén majdnem teljesen változatlanul, mint javaslatot az országgyűlés elé terjesztette. A képviselőház külön bizottságot küldött ki a Ptj. tárgyalására, amely a javaslaton sok változtatást eszközölt. A bizottság módosításai után a Ptj. most már negyedik alakjában fog nemsokára megjelenni.

Bármennyire sürgősnek tartjuk a polgári törvénykönyv mielőbbi tető alá hozását, bármennyire elismerjük, hogy a második Tervezet óriási haladást jelentett az első Tervezettel szemben, mégis feltétlenül szükségesnek tartjuk, hogy az igazságügyi kormány hosszabb időt adjon az ország jogász közvéleményének arra, hogy a bizottság szövegezésével megismerkedjék és véleményét nyilváníthassa. A második Tervezet és a javaslat benyujtása közötti időköz túlságosan rövid volt. Az igazságügyminisztérium szerkesztőbizottsága ugyan a javaslat benyujtása után is a legnagyobb figyelemre méltatta a később megjelent bírálatokat, de a javaslat benyujtása megakasztotta az ország jogászainak azt a nagyszabású munkáját, mely nyomban a második Tervezet megjelenése után megindult.

Nagyon helyes volna, ha az igazságügyi kormány, *mielőbb közzétenné a képviselőház bizottságának jelentését és a Ptj. átdolgozott szövegét,* melyről eddig a napilapokban megjelent szűkszavú és nem mindig pontos jelentésein kívül alig tudtunk valamit.

Amíg a háború be nem fejeződik, amíg az állam élete nem tér vissza rendes kerékvágásába, a képviselőház úgy sem tárgyalhatja a polgári törvénykönyv javaslatát. Ezt az időt használjuk fel arra, hogy még egyszer — és reméljük most már utoljára — vizsgáljuk és bíráljuk meg gondosan azt a nagy művet, melyen több emberöltőn át jogéletünk nyugodni fog.

— **A Magyar Jogászegylet** folyó évi december hó 6. napján megtartott közgyűlésén elhangzott megnyitó beszédet lapunk vezetőhelyén közöljük. A közgyűlés további tárgya volt az egyesület 1913. évi zárószámadásainak és az 1913. évről szóló vagyoni leltár bemutatása, továbbá az 1915. évi költségvetés megállapítása. Az egyesület bevételei az 1913. évben 17,041 K 69 fill.-t tettek, a kiadások összege pedig 14,502 K 19 fill. volt, úgy, hogy 2539 K 50 fill. jelentkezik mint vagyonszaporulat, ezzel az összeggel együtt az egyesület vagyonának értéke az 1913. évi december hó 31. napján 26,225 K 74 fill. volt. Ezenfelül az egyesület kezelése alatt áll az Emmer Kornél-alapítvány, amelynek vagyona az 1913. évi december hó 31. napján 11,577 K 51 fill.-t tett ki. Dr. Szilágyi Arthur Károly pénztárosnak ügybuzgó fáradozásaiért a közgyűlés köszönetet szavazott. Dr. Nagy Ferenc elnöknek, akinek vezetése alatt az egyesületnek mind tudományos tevékenysége, mind pedig vagyoni ereje oly kiváló lendületet vett, dr. Concha Győző tolmácsolta az egyesület tagjainak köszönetét.

A közgyűlést az igazgató-választmány zárt ülése követte, amelyen megalakították az egyesület bizottságait és pedig a következőképen: I. *Könyvkiadó bizottság*, elnök: dr. Magyary Géza, titkár: dr. Baumgarten Nándor, jegyző: dr. Kelényi Jenő. II. *Magánjogi bizottság*, elnök: dr. Szászy-Schwarz Gusztáv, titkár: dr. Szladits Károly. III. *Büntetőjogi bizottság*, elnök: Zsitvay Leó, titkár: dr. Lengyel Aurél. IV. *Közjogi és közigazgatási jogi bizottság*, elnök: dr. Concha Győző, titkár: dr. Királyfi Árpad. V. *Igazságügyi szervezeti bizottság*, elnök: Zachár Emil, titkár: dr. Meszlény Arthur. Két új jegyzőt is választott az igazgató-választmány: dr. Auer György és dr. Fabinyi Tihamér személyében. Az igazgató-választmány ezután az egyesület legközelebbi munkaprogrammjának megállapításával foglalkozott. Az egyesület elsősorban a *moratóriummal kapcsolatos kérdéseket* fogja megvitatás tárgyává tenni: a bevezető előadást dr. Szladits Károly tartja. E vita befejezése után *csődjogunk reformjának kérdése és különösen a csődön kívüli kényszeregyezség és megtámadás* fog napirendre kerülni; előadókul felkérettek: dr. Schreyer Jakab, dr. Fodor Ármin és dr. Medgyes Simon. Dr. Szászy-Schwarz Gusztáv egyet. tanár előadást tart «A kétoldalú szerződések teljesítése a háborúban» cím alatt. Végül ugyancsak teljes-ülésben fogják megvitatni az államnak és egyéb zkötestületeknek alkalmazottaikért való felelősségének kérdését. Előadó: dr. Almási Antal lesz.

A bizottságok munkásságának anyagát a bizottsági elnökökkel egyetértőleg az elnökség később fogja megállapítani.

Részünkről a legmelegebb örömmel üdvözöljük azt az elhatározást, hogy a Magyar Jogászegylet ismét újból felvette érdemleges működésének fonalát a háborús állapot ellenére, amint ezirányú óhajunknak lapunk 48. számában megokoltan kifejezést is adtunk.

Téma bőven kínálkozott és a Magyar Jogászegylet igazgatóválasztmánya szerencsés kézzel választotta ki ezek közül azokat, amelyek időszerűek és érdeklődésre leginkább igényt tarthatnak.

— **Kié a golyó,** amelyet a harctéren sebesült testéből az orvos eltávolít? Pollák Illés érdeme, hogy e «jogi problémának» jelentőségét a Pester Lloyd dec. 6-iki számában közölt derűs tárcájával a komolyságot jelképező vonal alá szállította le. Nem új a kérdés. Már a múlt évben Francke és Zitelmann foglalkozott vele (Das Recht 1913 94., 163.), akik a sebesült tulajdonjogát állapítják meg az uratlan dolog occupatiója címén, a D. J. Z.-nak dec. 1 én megjelent utolsó számában pedig Lange az állam tulajdonjoga mellett érvel, akinek katonája a sebesült, mert ha az állam saját lövedéke okozta a sérülést, erre vonatkozólag a tulajdonjog meg sem szűnt (a sebesült csak «birlaló» !), ha pedig a lövedék az ellenségtől ered, erre nézve badizsákmányjog illeti meg. Pollák cikkére Schächter Miksa duplázott rá, aki orvos létére a jogászhoz egyedül méltó álláspontot képviseli, csakúgy mint az a kiskereskedő, akihez Pollák Illés zavarában jogi véleményért fordult. Csupán az utóbbi szakértőnek tréfás indokolását: de internis non curat praetor, helyettesíthetnők egy komolyabb jogi paroemiával: minima non curat praeter. Volt egy fogas kérdés, amely néhány év előtt hasonló széles hullámokat vert fel: kié a gyöngy, amelyet a barátja költségén e vendéglőben vacsorázó demimonde az osztrigában talál? Csakhogy az osztrigában a demimonde-ok ritkán találnak gyöngyöt, ellenben a harctéren küzdő katonáink gyomrában a golyó sajnos elég gyakran fordul elő s igazán nem méltó a jog komolyságához, hogy ilyenkor nekik még rébuszokat adjon föl.

— **Egy főrendiházi tag mentelmi jogának** felfüggesztését a főrendiház megtagadta, mert a kir. főügyészség megkeresése nem volt szabályszerűen felszerelve. Hiányoztak azok az iratok, amelyekből az összefüggés a panaszolt cselekmény és a feljelentett főrend személye közt megállapítható volna. Kétségkívül a kezelőszemélyzet mulasztásáról van szó, mert az csak nem tehető fel, hogy a kir. főügyészség ne tudná, hogy a megkereséshez mit kell mellékelni?

Egy másik ügyben a K. T. 218. §-ának 3. pontjába ütköző vétség miatt indult meg az eljárás, mert az igazgatóság, amelynek a főrend is tagja volt, a r. t. elé 1912. év *április* havában állítólag valótlan adatokat tartalmazó mérleget terjesztett. A főrendiház megtagadta a mentelmi jog felfüggesztését, mert 1. a főrend a r. t. igazgatóságából a panasz beadását megelőzőleg 1912. év *május* 1-én kivált, 2. a panaszos ellene az eljárás megindítását nem kéri. E határozattal fontos, új jogszabályokat proklamál a főrendiház: 1. hogy a befejezett cselekménytől való visszalépés büntetlenséget biztosít, ha a feljelentés előtt történt, 2. hogy a kereskedelmi vétség magánindítványra üldözendő. Egyelőre ugyan e «jogszabályok» még nélkülözik az országgyűlés másik házának hozzájárulását és a királyi szentesítést, de a «zaklatás» megállapításának indokolására, úgy látszik, mai alakjukban is alkalmasak.

— **A Kúria jogegységi tanácsának 2. számú büntető döntvénye.** Valamely váltónak és annak meghosszabbítására szolgáló újabb váltónak ugyanazon személyek sérelmére történt meghamisítása a magánokiratháamisításnak folytatólag elkövetett egy bűntettét állapítja meg (1914. évi november hó 21. napján). A döntvényt egész terjedelmében a Büntetőjogi Döntvénytár legközelebbi számában fogjuk közölni és visszatérünk még a döntés érdemére is.

— **A kereskedelmi és váltóügyekben követendő nem peres eljárás** szabályozása tárgyában 68,300/1914. I. M. sz. a., továbbá a kereskedelmi bíróságok hatáskörébe utalt vétségek eseteiben követendő eljárás tárgyában 68.400/1914. I. M. sz. a. kiadott rendelet megjelent az Igazságügyi Közlöny f. évi 13. számában.

— **A szerzői jogról** szóló 1884: XVI. tc. értelmében bíróság elé tartozó ügyekben követendő eljárás tárgyában kiadott új rendelet (68,500/1914. I. M. sz.) az Igazságügyi Közlöny f. évi 13. száma tartalmazza.

— **A végrehajtási eljárással kapcsolatos ügyviteli szabályok** tárgyában az igazságügyminiszter 68,600/1914. I. M. sz. alatt rendeletet bocsátott ki (Igazságügyi Közlöny 1914. évf. 13. sz.).

— **A Magyar Jogászegylet** a f. évi december hó 12. napján teljes ülést tart, melynek tárgya: *A moratóriummal kapcsolatos kérdések megvitatása.* Előadó: *dr. Szladits Károly.*

— **Pfaff Lipót** halálával ismét egy markáns egyéniségű tagja veszett el az osztrák ú. n. nagy tanári nemzedéknek. Magánjogi kézikönyve és Hoffmannal együtt írt kommentára évtizedeken át forgott közkézen és több jeles monografiával is maradandó emléket állított magának. Pfaff nagyszebeni származású szász nemzetiségű volt.

Ügyvédjelöltet, doktor jurist hosszabb magánjogi gyakorlattal keresek. Ajánlatokat levélben kérek fizetési igény és eddigi alkalmaztatás megjelölésével. Személyes bemutatkozás csak azután történik, felkérésemre. Kollár Lajos ügyvéd, Fő-utca 9. szám. 15326

A Kuria elnöksége u. n. „Imperial" irógépet szerzett be a **YOST IRÓGÉP** r.-t.-tól. Ezen betűfaj csak a Yost irógépben kapható és rendkívüli olvashatósága miatt nagy keresletnek örvend

Sajtó alatt

van és a kihirdetés után azonnal megjelenik a «Magyar Törvények», a Franklin Társulat zsebkiadásában

A törvénykezési illetékről szóló új törvény.

Jegyzetekkel ellátta:

Dr. UJLAKI JÓZSEF budapesti ügyvéd.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat.** Egyetem-utca 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem.** I., Bérc-u. 9. (Tel. 63—96.

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Negyvenkilencedik évfolyam. 51. szám. Budapest, 1914 december 18.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

Tartalom. Karácsony. — *Dr. Wlassics Gyula*, v. b. t. t., a m. kir. közigazgatási bíróság elnöke: A nemzetközi jog és a háború.— *Dr. Szüts Miklós* kúriai bíró: Amit el kell felejtenünk. — *Dr. Tarnai János* kúriai tanácselnök: Angol dolgok. — *Vargha Ferenc* kúriai tanácselnök: Az esküdtbíróság tévedése. — *Dr. Schuster Rudolf* a m. kir. szabadalmi hivatal elnöke: Az iparjogvédelmi reform kérdéséhez. — *Dr. Gróf Gleispach W.* prágai egyetemi tanár: Az osztrák háborús büntetőjog. — *Vaikó Pál* kúriai bíró: Megjegyzések egy törvényjavaslatra. — *Dr. Szászy Béla* igazságügyminiszteri tanácsos: A fogyatékos elmetehetségűek magánjogi védelme. — *Dr. Szladits Károly* igazságügyminiszteri tanácsos: Az öröklési jog tárgyalása a képviselőház külön bizottságában. — Szemle.
Melléklet: Magánjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Karácsony.

Ki vállalkoznék arra, hogy megírja ennek az évnek a történetét, amely maga a történelem, ki merne ma az elmult év jogfejlődésének mérlegéről beszélni, midőn a fegyveres hatalom véres orgiákat ül a pozdorjává zúzott jogrend roncsai felett? Szinte az ifjúság távoli ködébe merült gyermekies játéknak látszik, hogy még egy év előtt e helyen a magyar jogpolitika irányával szálltunk perbe. Naptár szerint nehány hónap, a jog életében egy örökkévalóság az, amelyet az események árja a mult és a jelen közé ékelt.

Sok ifjú élettel együtt, amelyet ma idegen föld hideg hantja takar, a háború egyik első áldozata a jognak legzsengébb hajtása: a *nemzetközi jog* volt. Elsiratták, eltemették. De bennünk, jogászokban él a remény, hogy miként nem egy meggyászolt katonával történt, a nemzetközi jogról is ki fog derülni, hogy nem esett el, csak hadifogságba került. Azok a sérelmek, amelyek a nemzetközi jogot a milliók harcának féktelen hevében érték, ép oly kevéssé semmisítik meg a jus gentiumnak az emberi kultúrközösségre támaszkodó érvényét, mint ahogy a tolvaj nem sértheti meg a tulajdon, a szerződésszegő a szerződés jogintézményét. Kényszer nélkül is él a jog; az állami közösségen belül sem a börtön és az árverés a legbiztosabb őre a jog parancsainak. Legnagyobb jogi gondolkodóink — elég ha Stammler, Ehrlich vagy Grosschmid nevét idézzük — az adatoknak szinte nyomasztó tömegével bizonyítják, hogy Euripides szavának: χρηστὸς τρόπος ἔστ' ἀσφαλέστερος νομοῦ (a jó erkölcs biztosabb a törvénynél) igazsága még ma sem hanyult el. Nincs ugyan végrehajtója a nemzetközi jog írott és iratlan szabályainak, nem áll mögötte földi hatalom, mégis győző és legyőzött egyaránt féltő gonddal igyekszik magát tisztázni a nemzetközi jog megsértésének gyanúja alól. Mert a harc világító tüze mögött félhomályban már ott dereng a kultúrállamok közösségének hatalma, amelybe a dies irae elmultával minden nemzet makulátlanul óhajt belépni.

Ellentétben az önkéntelen letargiával, amelybe a nemzetközi jog merült, a nemzeti jog önként verte magát a háború hatása alatt béklyóba. Midőn a társadalom és annak gazdasága harci vértet öltött, a jog gépezetének is meg kellett állania, ha nem kívánta veszélybe sodorni azt a társadalmat, amelynek békerendjét védeni hivatva volt. Moratórium és juristitium csupán jogi vészszelepei a fokozott nyomás alatt álló gazdasági gépezetnek. Megállt a gép, de csak azért, hogy újra megindulhjon. Egész erejét kell latba vetni a jogfejlődésnek, egész művészetét a szabályok alkotójának, hogy a jogviszonyok összebogozott ezernyi szálát simán oldhassa meg az igazságszolgáltatás osztó keze.

De a jogfejlődésben a háborútól többet várunk, többet remélünk, mint az in integrum restitutiót a háborút megelőző jogállapotba.

Minden jog harcban született és Ihering óta közkincs az igazság: hogy a küzdelem a jognak éltető eleme. Bellum omnium contra omnes volt az emberiség állapota, mielőtt a társadalmi szervezkedés megteremtette a jogot s szinte úgy látszik, hogy harc a jog minden újjászületésének a bölcsője. Mert a forradalom kovácsolta az individualisztikus jogrendet, de acélos erejét a napoleoni világháborúk tüzében nyerte.

Még áll a harc a termelők államának, mint gazdasági individuumnak szabadságáért, az individuális jogrendnek a *nemzetközi* gazdasági életben való érvényesüléséért, de az állam *belsejében* egy új termelési és jogrend arat vértelen győzelmet. Az állam, hogy ereje legyen a nemzetnek, mint az emberiség egyedének gazdasági szabadságát kivívni, elveszi az embernek mint egyénnek az individuális jogrendben biztosított szabadságát. A mai termelési és forgalmi rend: az individuális jogrend pillérei, az egyéni tulajdon és a szerződési szabadság helyébe a háború tartamára az állami tulajdont és az állami akaratot állítja: a magánjogi gazdasági rendet közjogival cseréli fel.

Megszűnik az egyéni tulajdon a termelési eszközök felett:

«A minisztérium az életszükségleti és más elsőrendű közszükségleti cikkek termelésével, előállításával, feldolgozásával vagy forgalombahozatalával foglalkozó üzemek birtokosait kötelezheti, hogy üzemüket a minisztérium által megjelölt módon folytassák, vagy a személyzettel együtt használatra átengedjék.»

Megszűnik az egyéni tulajdon a saját fogyasztásra nem szükséges életszükségleti cikkek felett:

«A minisztérium közérdekből azt is elrendelheti, hogy az életszükségleti és más elsőrendű közszükségleti cikkek birtokosa cikkeiből a saját házi vagy gazdasági szükségletének megállapított mértékét meghaladó mennyiséget a közigazgatási hatóság felszólítására köteles a törvény értelmében hatóságilag megszabott legmagasabb áron készpénz fizetésért a közigazgatási hatóságnak a minisztérium rendelete értelmében átengedni».

Nem szabad a termelés alapszerződése a munkaszerződés:

«Ha közegészségügyi, közélelmezési vagy közbiztonsági szempontból szükséges, vagy egyéb közérdekű munka teljesítését másként, nevezetesen bérmunkások alkalmazásával biztosítani nem lehet, a minisztérium fel-

hatalmazásával a közigazgatási hatóság minden munkaképes egyént, aki tizennyolcadik életévét meghaladta és ötvenedik életévét még nem töltötte be,... személyes szolgálat teljesítésére kötelezhet....»

Nem szabad a forgalom alapszerződése, az adásvételi szerződés:

«A minisztérium rendeletére a közigazgatási hatóság az életszükségleti és más elsőrendű közszükségleti cikkekért követelhető legmagasabb árakat megállapitani köteles ... Ezeket a cikkeket ... a megállapitott áraknál drágábban árusitani tilos. Magasabb ár fizetése a többletre nézve hatálytalan és a vevő a többletet hat hónapon belül visszakövetelheti.»

Ime a végrehajtó hatalom Damokles kardja lebeg az individualisztikus állam felett. Egy intés, egy mondat: Szézám nyílj meg! És feltárulnak az emberi önzés sziklájába összehordott kincsek. Nem őrzi a barlangot többé a százszarvú Egyéni Tulajdon és a százkarmú Szerződési Szabadság: évszázadok reszketve tisztelt bálványai omlanak porba... Az istenek alkonya ez...

Talán a haldokló Igazság: az Individualizmus tartja épen magának ezt a rettenetes temetést, és öli az embert, ki szolgálta, hogy legyen, ki a halála után is szolgálja?

Vagy él, erős és szolgáit azért küldi halálba, mert lázadni készültek ellene, s az öldöklés végén ledobva hadi álarcát, újra trónra ül, hogy uralkodjék a meggyengült emberen örökké?

Ki tudja... Ki az a jós, ki százezer véres áldozat vonagló testéből haruspiciumot merne tartani!...

... Vonaglik, vérzik, új igazságtól várandós a föld, mint ma ezerkilencszáztizenöt éve...

Egy igazság született és szenvedett egy ember testébe öltözve kínhalált akkor, hogy milliók számára meghozza a halál egyenlőségét, a túlvilágba vetett hit mindent feledtető balzsamát — ma milliók szenvednek krisztusi kínokat — ne reméljük-e, hogy e szenvedésből új Igazság születik, mely az élet egyenlőségét: a halál *előtti* élet boldogságát fogja meghozni?!...

A nemzetközi jog és a háború.

A most zajló világháború kitörése idején épen a hágai békepalotából mentem Karnebeek volt hollandi miniszterhez a kiváló államférfiúhoz, ki elnöke a Carnegie nagy alapítványának is. Minden ízében humanista és lelkes békebarát. Azzal fogadott — no most hosszú időre kitűzhetjük a békepalotára a fekete lobogót. Akkor ő, csak a háború miatt keletkezett aggodalmas érzéseinek akart ezzel kifejezést adni. De még korántsem gondolhatott arra, hogy a civilizáció és humanizmus eszméitől hangos XX. század háborús világában a nemzetközi jog oly brutális sértései következnek be, minőknek, fájdalom, nap-nap mellett tanúi vagyunk. Ha ezt sejti — hogy a jelképes szólamnál maradjunk — Karnebeek nem fekete zászlóról beszélt volna, de gyászlepelről, mellyel be kellene vonni a békepalotának minden termét, minden zúgát, mert hisz túlzás nélkül mondhatjuk, hogy a *nemzetközi jog alapelveinek csaknem mindegyike súlyosan megsebesítve* került ki a csaták zajából.

Az entente hatalmak bűnlajstroma egyenesen visszataszító. Ha a mi részünkről is történtek látszólagos sértések; úgy miként az eddigi bizonyítékokból megítélhetjük — azokat valóban fedi a «represszália» és a «retorzió» nemzetközileg biztosított joga.

Ha a német ágyú golyója nem hagyott sértetlenül kathedrális templomokat és műremekeket sem; ma már be van bizonyítva, hogy ez csak a nemzetközi jog által is megengedett visszatorlás és jogos védelem volt azért, mert az ellenfél a nemzetközi jog határozott megsértésével hadviselési célra tüzértelepekül, megfigyelő állásokul használta ezeket. Mennyire becsületesen és tisztességesen iparkodik a német birodalom az így okozott károkat is jóvátenni, semmi sem bizonyítja fényesebben mint az, hogy a német kormány tekintélyes műértőkből alakított bizottságot küldött ki, mely megállapította, hogy az okozott sértések nagyobb részben rövid idő alatt helyre hozhatók, sőt a restauráció munkáját több helyütt azonnal meg is kezdték. És *Szerbiában is, a mi hadseregünk* a nemzetközi jog határai között maradt, mert a mai nemzetközi jog szerint a békés lakósok élete és vagyona ugyan a hadijog erejénél fogva védelemben részesül, de nem részesülhet védelemben a polgári lakósság akkor, ha annak csaknem *egész férfi és nő népessége megszűnt békés lenni,* ha orgyilkosságokat, megcsonkításokat, minden kigondolható kegyetlenkedéseket napról-napra követnek el. Ilyenkor *a végszükség, a retorzió, a represszália* mentő körülmény.

A mai világháború nemzetközi jogsértései akkor bontakoznak ki igazán szemeink előtt, ha azokat szembeállítjuk a tételes nemzetközi jog elfogadott szabályaival. Különösen a genfi egyezményekkel és a két hágai konferencián megállapított egyezményekkel és azok mellékletét képező szabályzattal «a szárazföldi háború törvényeiről és szokásairól». (Reglement concernant les lois et coutumes de la guerre.)

A hadiállapot az egyezmény szerint megengedi, hogy az állam az ellenséggel folytatott némely ügyletektől eltilthassa alattvalóit. De a *kereskedelmi és a jogi forgalmát* a hadviselő felek alattvalói között is csak annyiban szabad megszorítani, amennyiben a hadiszükség kívánja. Anglia és Franciaország az ellenfélhez tartozó személyek jogait, követeléseit brutális módon felfüggesztették, sok esetben érvényen kívül helyezték, azoknak peres úton való érvényesítését megakadályozták.

A nemzetközi egyezmény szerint az ellenfél *alattvalóinak kiútasításánál* bizonyos időt kell adni a kiútasítottaknak ügyeik elintézésére. Ezen a téren különösen kíméletlenül járt el Franciaország. Részben nem adott módot az elutazásra, részben internált olyanokat, akik katona-kötelezettségi koron túl vannak. Internált nőket, gyermekeket és mint hiteles bizonyítékokkal támogatott panaszokból már ma megállapítható, sokhelyütt az internálás a *fogság* természetével bírt. Sokhelyütt a tartózkodási hely berendezése, egészségügyi viszonyai egyenesen kegyetlen bánásmódra mutatnak. Pedig még a hadifoglyokkal is, a kölcsönösen elfogadott egyezmények szerint *emberségesen kell bánni* Annál inkább emberséges kíméletre tarthatnak számot az ellenség államában az ellenségeskedés megkezdésekor tartózkodó békés és minden gyanus viselkedéstől mentes idegen alattvalók.

A hadviselő állam *kikötőjében levő ellenséges kereskedelmi hajóknak* a hadijog szerint — a tengeri jogban megállapított kivételekkel — megfelelő határidőt kell adni a kivonulásra. Angliában legtöbb esetben oly rövid időt adtak, hogy a kivonulás lehetetlenné vált, sőt a munkásokat megvesztegették, hogy ne segítsenek az ellenfél hajóinak az elindulhatást előző munkálatokban. Így azután zár alá vettek, elkoboztak, sőt hadicélokra fel is használtak sok oly kereskedelmi hajót is, amelyek a háború kezdete előtt hagyták el utolsó kikötőjüket és amelyek anélkül, hogy az ellenségeskedésről tudtak volna, még a nyílt tengeren voltak.

Franciaországban a német, osztrák, magyar *magánvagyont* minden megengedett ok nélkül nemcsak zár alá vették, de azzal fenyegettek — a kormányhoz közel álló «Temps» hasábokon át bizonyította — hogy a zár alá vétel után következik a «konfiskáció» az eltulajdonítás. Sok esetben a magánvagyon elárverezése is megtörtént. A magánjognak erre a durva sértéseire fellázadt a semleges államokban is a közhangulat. Szétszakgatva látták ezzel az eljárással a tételes hadijognak azt a sarkalatos alapelvét, hogy a háborút az *ellenséges állam hadiereje* ellen kell és szabad viselni, de nem a *békés polgárok* ellen. Ennek az alapelvnek visszautasíthatlan követelményeül állítják fel a nemzetközi egyezmények a békés polgárok magánvagyonának tiszteletbentartását. Ezt sem elvenni, sem megrongálni a szárazföldi hadviselésben nem szabad. Kivétel csak a «rekvizíció» és «contribució» formája és a katonai operációk szükségszerűsége. A német, osztrák és magyar tulajdonban levő párizsi házak, a nizzai, mentoni németek által föntartott hotelek és ezek berendezéseinek zár alá vételét valóban nem a hadioperációk követelték.

Most midőn a közmegbotránkozás moraja elhatott Bordeauxig már a francia kormány ki is jelentette, hogy a háború befejezése után a zár alá vett *magántulajdonjogok feléledhetnek.* Nem azt mondja, hogy *feléledtek* — csak azt, hogy *feléledhetnek.*

Vajjon feléledtek-e, erre az igenlő válasz elé a kétség veti árnyékát. És erre alapos ok van, mert most ütközött meg épen az egész művelt világ, sőt a még higgadtan gondolkozó franciák is azon a rettenetes ítéleten, melyet a párizsi haditörvényszék

német katonai orvosok ügyében rágalmakra felépített tényállás alapján hozott. Maguk a francia jogászok és közhivatalnokok szolgáltatják erre a bizonyítékot. Egy ujságcikkben (Humanité) Uhry ügyvéd tüzetesen kifejtette, hogy a német orvosokra nézve terhelő bizonyíték nem volt, mert a tanúk nem vallottak semmi terhelőt. A Lisy-sur Querque-i polgármester pedig egyenesen kiemelte a vádlottak korrekt magatartását. Ennek dacára harácsolt tárgyak és élvezeti cikkek használatáért 6 hónapi fogházra ítélték Ahrens és Schulz nevű német orvosokat.

Angliában sem tisztelték a nemzetközi egyezményeknek azt a parancsait, hogy a békés polgárok magánjoga sértetlenül maradjon. Nemrégen olvashattuk — hogy az angol alsóházban Sir John Simon, ki az «attorney general» tisztjét tölti be — tehát a jog egyik fő őre — november hó 21-én az egyik háborús természetű törvényjavaslat tárgyalásakor a képviselőházban azt a kiegészítő indítványt tette, hogy az «ellenséges magántulajdon» — a békekötési tárgyalásokig tartható csak lefoglalva és akkor majd *alkalmasnak látszó igazságos eljárás követhető.*

Itt sem egyenes és őszinte az igéret. Csak békekötési esélyektől teszi függővé az igazságos eljárást.

A tény azonban az, hogy most a német, osztrák és magyar tulajdonosok meg vannak fosztva tulajdonaiktól és bizonytalanná van téve az is, hogy valóban visszanyerik-e tulajdonukat.

Anglia joggyakorlatának igazságossága iránt valóban jogosult a kétségeskedés, mert nem rég hozott az angol büntetőbíróság ítéletet, melyben a megérdemlett büntetést nem alkalmazta, azzal az indokolással, hogy a *német barbarizmus ellen jogosan táplált gyűlölséget* mentő körülménynek nyilvánította.

Mennyire megsértették különösen az oroszok a «rekvizició» és «kontribució»-ra vonatkozó nemzetközi szabályokat; az is ma már teljes erejű bizonyítékokkal állapítható meg.

Alapelv az, hogy ezekhez az eszközökhöz gazdagodási vagy pusztán károkozási célból nem szabad nyúlni. A hadiszükségesség az elkerülhetlen föltétel és a megszállott területen rekvirálni és egyéb szolgáltatásokat követelni a községtől és lakósaitól csak az ellenséges hadsereg szükségleteire lehet. A földtermékekért élelmi cikkekért stb. vagy készpénzben kell fizetni, vagy az átvételt igazoló okiratokat kell kiállítani. Nem egy eset van bizonyítva, hogy tisztán egyéni gazdagodási célból történt a rekvirálás, sőt megtörtént, hogy Felső-Magyarországban és Galiciában készpénzben kifizették a rekvirált értékek árát a tulajdonosnak és félóra múlva a felsőbbség tudtával visszamentek fegyveres katonák és életveszélyes fenyegetésekkel kötelezték az eladót a kapott pénz kiszolgáltatására.

Galiciában, Bukovinában, Felső-Magyarországban a legdurvább fosztogatás volt napirenden. Pedig a reglement 47. cikke a *fosztogatást kifejezetten* tiltja. Meggyalázták a családi jogokat, megsértették a becsületet, az egyéni élet biztonságát, a vallási meggyőződést. Kötelezték a lakósságot hűségesküjük megszegésére. A cárért tartott isteni tiszteletek tartását követelték, mind oly tények, amelyeket a reglement 3. része kifejezetten tilt. A magántulajdonban dobzódva harácsoltak, pedig az a hadsereg, amely valamely *területet megszáll* csakis az *állam tulajdonában* álló készpénzt és értékeket, az államot megillető behajtható követeléseket, a fegyvertárakat, szállítási eszközöket, raktárokat és élelmezési készleteket s általában csakis oly ingó tulajdonát foglalhatja le, amelyet a hadműveletekre lehet használni. A «reglement» meghatározza expressis verbis — mit lehet a magánszemélyeknél lefoglalni — (hadi szerek minden faját) és ekkor is teljes kártalanítást biztosít a békekötés alkalmával. Nem törődtek az egyezménynek azzal a parancsával sem, hogy a *község vagyonát* úgy kell tekinteni, mint magánvagyont, hogy az ellenséges állam ingatlantulajdona csak *használható*, de — kivéve a katonai szükségességet — azt sem megrongálni, sem szétrombolni nem szabad.

Teljesen elfelejtették, hogy az isteni tiszteletre szánt, továbbá a jótékony, az oktatási a művészeti és a tudományos célokra rendelt intézeteknek vagyona, még ha *állami tulajdon* volna is a «reglement» szerint ugyanazon elbánás alá esik, mint a *magántulajdon.*

A lembergi híres múzeumot legnagyobb értékeitől megfosztották.

Kifosztogatták az elesett és elfogott katonákat is — amit a nemzetközi tételes jog szintén szigorúan tilt. A szabályzat csak azt engedi meg, hogy a harctéren működő katonák fegyverei, lovai, és katonai tartalmú iratai vehetők el.

Az európai civilizációtól idegen csapatokra nézve az egyezmény parancsa szerint az alkalmazó államnak kötelessége ügyelni, hogy a hadviselés szabályaitól el ne térjenek. Az indus csapatok orgyilkos módon éjjelenkint, mint a kígyó kúsztak, szájukban a gyilkos fegyverrel a lövészárkokhoz és késsel vágták le az alvó katonák nyakát.

A meg nem engedett hadieszközöket az entente-hatalmak illojálisabban és erkölcstelenebbül vették igénybe, mint a korábbi idők háborúiban. A «jus belli est infinitum» korába való visszaesést tapasztaltuk. Az orozva gyilkolás, prémiumok kitűzése ellenséges hadvezérek fejére, a védtelenek, az egészségügyi személyzet megölése vagy megsebesítése, az embertelen kínzások, a felesleges fájdalmat okozó fegyverek, lövegek és anyagok használata, a békekövet (parlamentaire) lobogójával, a genfi kereszttel, katonai jelvényekkel való visszaélés egész khaosza borul elénk.

Az ellenséges lakósokat nem egyszer kényszerítették, hogy a hazájuk elleni hadivállalatokban közreműködjenek.

Lembergben a görög katholikus érseket száműzték, az orthodox vallást államvallásnak nyilvánították. A görög katholikus ruthén templomokat az orthodox kultusz részére lefoglalták.

El lehet mondani, hogy a nemzetközi egyezményeknek alig van pontja, melyet a leghatározottabban meg nem sértettek volna, sőt egyenesen a kifejezetten tiltott hadi eszközökhöz nyúltak.

Úgy látszik szuverén módon annak a felfogásnak hódoltak, hogy a szerződés csak papír és teljesen elfelejtették a hágai 4. konvenció 3. cikkelyét, melyet annak idejében Németország indítványára nagy készséggel fogadtak el: «Az a hadviselő fél, amelyik *megszegi a szabályzat* (Szabályzat a háború törvényeiről és szokásairól) *rendelkezéseit kártalanítással tartozik*, ha ennek helye van és *felelős mindazokért a cselekményekért, amelyeket a fegyveres erejéhez tartozó személyek* követtek el».

Nem sokat törődtek a konvenció első cikkével sem, melyet pedig a zöld asztalnál igen bölcsnek ismertek el: «A szerződő hatalmak szárazföldi fegyveres erőinek oly utasításokat fognak adni, amelyek összhangban állanak a jelen egyezményhez (4-ik konvenció) csatolt szabályzattal a háború törvényeiről és szokásairól».

Én az elkövetett durva nemzetközi jogsértések dacára még sem csatlakozom azokhoz, kik a nemzetközi jog csődjéről beszélnek. Nem lehet a büntetőjog, a magánjog, a kereskedelmi- és váltójog csődjéről sem beszélni azért, ha sokan és sokszor megsértik a jogrend forrásait alkotó szabályokat. Ez inkább arra ösztönöz, hogy még nagyobb erővel és erélyesebb biztosítékokkal vegyük körül a jogrend érvényesülését, és fejlesszük tovább a nemzetközi jog hatályosságát is. Meg kell találnunk azokat az eszközöket *a nemzetközi közigazgatás és bíráskodás terén*, melyek a mainál inkább biztosíthatják a közösen és kölcsönösen helyeseknek talált és elfogadott hadijogelvek érvényesülését. A kölcsönösen megállapított hadijogelvek tiszteletben tartása a civilizáció és humanizmus oly követelménye, melynek félrelökése egyértelmű a primitív ember vad állapotába való visszaeséssel. Nem szabad nyugodnunk addig, míg el nem jön az az idő, hogy a nemzetközi jog békében felismert nagy értékei nem hullnak porba az «ultima ratio», a háború idején sem. El kell követnünk mindent, hogy az elméket és lelkeket a nemzetközi jog erkölcsi értéke úgy áthassa, hogy a köztudat undorral forduljon el azok megsértésének gondolatától is. Az értékbecsülésben odáig kell a közlelkiismeretnek fölemelkednie, hogy a világműveltség közössége egyenesen a köztisztesség és nemzeti becsület ellen elkövetett bűnnek tartsa a nemzetközileg elfogadott hadijog indokolatlan durva sértéseit.

Ebben az irányban még nagy útat kell megtennünk. Itt igazán «les hommes sont tout». A szabályok mögött ott kell állani az emberi lélek teljes átalakulásának. Ma még ott vagyunk, hogy sokan a tekintélyes államférfiak között is lemosolyogják a nemzetközi szabályok gyakorlati értékét. Kigúnyolják azt a nagy és nemes törekvést, hogy a háború mint nemzetközi jogviszony ne csak a papiron, de az élet legkeservesebb küzdelmeiben is a civilizáció, az emberi halad ásókövetelményeihez simuljon. Egy kalap alá vonják ezt a törekvést az «örök béke» utópistáinak álmodo-

zásaival. Pedig ha az «örök béke» csakugyan az emberi természet elemi erőinek összetételével áll ellentétben, ha csakugyan történelmi szükségesség a háború, akkor épen ezeknek a nemzeteket vezető gyakorlati államférfiaknak kell minden tehetségüket és erejüket latba vetni, hogy a kölcsönös egyetértéssel megállapított nemzetközi jogi elvek tisztelete minden nemzet néplelkének oly erkölcsi tulajdonságává váljék, hogy azoknak durva megsértése nemcsak a legsúlyosabb anyagi és erkölcsi kártérítés következményével járjon, de esetleg a nemzetközi jogközösségből való kizárás veszélye is fenyegethesse az oly államot, mely előre elhatározott gonoszsággal félrelökve a kölcsönösen megállapított szabályokat a háborút közönséges bűntettek színvonalára süllyeszti alá.

Ennek azonban elkerülhetlen feltétele, hogy békében is tiszteljük a jog fenségét és azokat, kik a jog tisztelete ellen vétenek, kérlelhetlenül érje utól a megtorlás. Amíg azonban a külföldi diplomaták minden súlyosabb következmény nélkül az elfogató állam belügyeibe avatkozhatnak — mint az orosz diplomaták — míg a diplomaták a személyes sérthetlenség és az úgynevezett «exterritorialitás» nagy kiváltságait arra használják fel, hogy a követségi palotákban hadi dugárúkat rejtegetnek, mint az angol követség Konstantinápolyban, míg hivatalos formularek keretében a legocsmányabb kémkedést űzik, míg a semleges államok titkos szövetségeket kötnek támadó háborúkra, — mint Belgium, — míg a zöld asztalnál a nemzetközi tárgyalások alkalmával az államok közül nem egy nagyképű hipokrita ábrázattal azzal az erkölcstelen feltevéssel vesz részt, hogy a szerződés papirját aláírja ugyan, de megtartani nem fogja: addig ne csodálkozzunk, ha a nemzetközi hadijog tételei a háború viharában hajótörést szenvednek. Békében kell becsületesebben tisztelni a jogot és pedig tisztelni mindenek fölött, hogy megkövetelhessük a háború jogának tiszteletét. Ha fölismerjük békében «*azt a kölcsönösséget amely a felvilágosodott nemzetek összességének* tagjait egyesíti»; ha komolyan akarjuk «*kiterjeszteni a jog uralmát és erősíteni a nemzetközi igazságérzetet*»; miként ezt a szerződések hangzatosan orbi et urbi hirdetik, akkor ezen a komoly akaraton meg fog törni az a vadállatias ösztön, az a középkori brutalitás, melynek a nemzetközi szerződések cinikus megszegésére csak egy jelszava van, és ez az, hogy a háborúban minden szabad, «c'est la guerre». *Wlassics Gyula.*

Amit el kell felejtenünk.

Sokat emlegetjük, hogy az új polgári perrend életbelépte alkalmából milyen sokat kell tanulnunk; de van az éremnek másik oldala is, hogy ugyanakkor igen sokat el is kell felednünk. Erről akarok röviden elmélkedni, mert nézetem szerint ez annyira fontos, hogy amíg ezt a «régi értéket» elfelednünk, levetkőznünk nem sikerül, addig az újat még nem tanultuk meg olyan jól, hogy annak teljes mértékben hasznát vehessük.

Amit pedig el kell felejtenünk, az, röviden szólva, az irásbeliségnek belénk rögzött szelleme.

Ez a feladat annál nehezebb, mert az a hatalmas erő, mely a maga idején oly nagy és hasznos szolgálatokat tett s mely már apáinkat térdein ringatta, mint aféle szellem láthatatlan, nem vesszük észre, mikor hajol vállunkon át az iratok fölé, mikor sugalmazza vélekedésünket és tetteinket; mint aki eddig balkezével írt, csak nehéz küzdelem árán tudja átvenni jobb kezébe a tollat, úgy kell vigyáznunk és küzdenünk nekünk, hogy ezt a célt sikerrel és minél hamarább elérhessük.

Elsőben állapítsuk meg, hogy háromfelé oszlik a feladat. A bírákra, az ügyvédekre és a nagyközönségre.

Mert ebben a nagy újjászületésben a közönségnek is részt kell vennie. El kell felednie évszázad óta beléje rögzött szokásokat, melyek a nálunk folyamatban levő perek és jogi szerencsepróbálások számát nagyon felszöktetik; el kell felednie azt a régi hitet, hogy minden pert meg lehet nyerni csak ügyvéd legyen hozzá, mintha az ügyvéd vagy a bíró volna az igazság ura, holott az igazság: ura mind a kettőnek; el kell felednie azt a rossz szokást, hogy mint az orvost a beteghez csak mikor halálán van, a jogi tanácsadót is csak a már kigyuladt perhez hivják, ahelyett, hogy a per megelőzéséért kérnék s fizetnék az ő tudományát.

Egész életnézetünket át kell hatnia annak a meggyőződésnek, hogy a perek megelőzésére költsünk inkább mint a perekre, s hogy ügyvédeinktől is ne arra kérjünk tanácsot, mikép lehessen a pert vég nélkül húzni, — ami egyre költségesebb lesz, — hanem inkább arra, hogy megfontolva az alsóbb bíróságok ítéleteit, tanuljuk meg a bennük rejlő igazat elfogulatlanul méltányolni s ilyen esetben bölcs önfegyelmezéssel adjuk meg magunkat s ne akarjuk a sok kiadást és a munkát fölösleges vagy «majdnem fölösleges» perorvoslatokkal fokozni.

Hát ezek talán nagyon ismeretes dolgok. Igaz, de nagyon ismeretlen hangulatok. Ezért nem lehet ezeket elég gyakran ismételni. Úgy vagyunk vele mint a reklámhirdetésekkel, melyekre a kereskedővilág százezreket költ; akik százszor nem adnak rá, százegyedszer arra ébredhetnek: hátha megpróbálnám? S a jelen esetben milyen üdvös volna ez a próba! Összefoglalná a közönség és a bíróságok tehermentesítését.

Egy fecske még nem csinál tavaszt, de ahol fecskék vannak, oda fecskék röpülnek, s ha ez a felfogás gyökeret verhetne, elterjedne, egy lépcsőfokkal emelkednénk magasabbra a kultúra létráján, társadalmunk a *realitás* útján tenne egy nagy lépést előre: aminek csodálatos és értékes tulajdonsága, hogy éppen ez a realitás hoz mindig közelebb eszményeinkhez is.

Így kell még leszoknunk az ú. n. informálásról is, arról a kishitű szokásról, hogy a peres felek szaladgáljanak a bírákhoz «ad captandam benevolentiam», amely rossz szokásról elmondhatjuk, hogy az alkalmatlan ugyan, de meglehetősen ártalmatlan, mert állandó tapasztalás szerint hatása nincs. De nagyon jellemző kóros jelenség ez, az irrealitás jele, a reális igazságok erejében való bizalom hiánya; s bár a jövőre nézve azt az 1912: LIV. t.-c. 88. §-a határozottan eltiltja, még mindig nehéz lesz erről leszoktatni a közönséget, amíg a társadalom mindent a protekciótól vár, a hatsó ajtókban s mindenféle más kapcsolatban inkább bízik, mint abban, mely az igazság és annak megtalálása közt létezik. Pedig csak tanuljuk megbecsülni a jogászokat: ők majd meg tudják becsülni a jogot.

És itt térhetek át arra a másik kérdésre, hogy mi az, amit a bíráknak és ügyvédeknek kell elfeledniök.

Minél merevebb az eljárás, minél kevesebb annak alkalmazkodó képessége az élet kifogyhatatlan és egyre változó alakulásaihoz, annál több a modorosság, mely abból visszamarad s nem egyszer a valóság fölismerésétől elterel, annál több az általánosítás az egyéniség rovására, annál több ott a *szó*, melyről elmondhatjuk:

«. . . épp, mikor a fogalom hiányzik,
Kapóra jön egy röpke szó.
Szavakkal lehet disputálni,
Szóból lehet rendszert csinálni». (Faust, ford. Dóczi).

Hát ezek volnának azok a korlátok, melyek a tévedés elől biztosítanak, holott csakis az ész és a lelkiismeret egyesült erőfeszítése az, mi a tévedés elől legjobban biztosít.

Éppen abban van a szabad bizonyítás és a közvetlenség nagy előnye, hogy azokat a külső korlátokat, melyek a bírói tévedés elől biztosíthatnak, magába a bíró lelkébe helyezi bele, midőn *elméjére*, melyből indokolását kell gondosan merítenie, és *lelkiismeretére*, melyet éppen a szabadság, a fokozott felelősség tudata ébreszt a legerősebben, bizza rá az igazság keresését.

A filológia nagy búvára, Müller Miksa mondotta a mitológiáról, hogy ez nem más mint az az árnyék, melyet a nyelv gondolkodásunkra vet. Így jött létre az az árnyjáték, mely képzeletekből élő alakokat, lassanként egész hitregekört teremtett, midőn a régi embernek gondolatait szavakba és ezekben képekbe kellett öltöztetni. Így lehetne azt is mondani, hogy a komplikált régi eljárás, a kötött eljárási szabályok árnyéka nehezedik rá egész gondolkodásunkra, ez vitt bele bizonyos szellemi reflex mozgásokat, és valamely modorosságot, valamely általánosítást hozott létre, mellyel szakítanunk kell, ha az igazság keresésében több szabadságot élvezünk, amikor arra kell törekednünk, hogy minden ügynek a saját természetes egyensúlyát, a saját jegecedési törvényét tudjuk megtalálni.

Hogy csak egy példát mutassak abból, milyen nagy befolyást, sőt nyomást gyakorolhatnak egyes szavak is gondolatmenetünk alakulására, csak azt a közelfekvő esetet említem, mely magyar nyelvünknek abból a különben oly szép szójátékából táplálkozik, hogy azt a kétféle fogalmat, melyeket a német «Wahrheit» és «Gerechtigkeit» nevekkel különböztet meg, szereti egy szóva

«igazság»-nak nevezni. Mennyi sok szép ötlet, de néha félreértés vagy homály is keletkezett ebből; mert nem lehet eléggé hangsúlyozni, hogy első sorban mindig azt kell keresnünk, mi igaz? (Wahrheit) és ebből kell leszűrnünk, mi az igazság? (Gerechtigkeit).

Merem mondani, hogy ugyanannak az eszmének a fejtegetése ugyanannak a szellemes embernek az agyából, többé vagy kevésbbé, de többnyire másképp alakulna, ha más-más nyelven és mindig egyenlő könnyűséggel gondolkodnék. De a nyelveken kívül a differenciált embernek ma még több külön nyelve is van, mint a hangjegyek nyelve, a számok nyelve, így az eljárási szabályok nagy összesége is a jogász számára — külön nyelv.

Ha most azt az árnyékot keressük, melyet a régi rendszer, a régi eljárás, gondolkodásunkra vet, s melyről azt is mondtam, hogy bizonyos általánosításban jut kifejezésre, a sok helyett, amit erről mondani lehetne, legyen szabad azt a rövidre vont magyarázatot használnom: hogy ez egyrészt az önbizalom némileg magasabb, másrészt az őszinteség némi kisebb mértékében jelentkezik, mely utóbbi ellen bíróságaink már eddig is megkezdték a küzdelmet, de még nem teljes sikerrel. Mindegyik a merevebb eljárási szabályoknak, az objektiv alkalmazkodási képesség csekélyebb fokának, természetszerű folyománya.

Bizonyos motivumok elhallgatása, következmények levonásának kikerülése, bizonyos fikcióknak úgyszólván hallgatag közmegegyezéssel való elfogadása: tetszett a régi iskolának. Hogy csak egy ilyen fikciót említsek, — mi alatt nem a «fictio juris»-t értem, — ide tartozik az a többször szükséges és kikerülhetetlen fikció, mely szerint a dolog és annak a becsértéke teljesen fedik egymást; pedig de óvatosan kell ezt kezelni! Azt az őszinteséget, mely a bírói meggyőződés teljes feltárásában, a legbensőbb motivumok láthatóvá tételében áll, valaha «kulináris»-nak tartották, sőt annyira mentek, hogy a felsőbírói klasszicitást majdcsaknem a *semmitmondásban* találták. Mintha a bírói szék magasságához, a bekötött szemű Themis méltóságához a kicsiny emberi dolgok meglátása vagy az emberies habozás, a csak félig biztos dolgoknak ilyenekül beismerése, nem illenék. Pedig a bíróságnak is szint kell vallani, s e tekintetben az irányadást a felső bíróságtól kell várnunk.

Mint a gazdasági életben a pénz, úgy az igazság világában az őszinteség fokozza legjobban a hitelt; mert mindkettőnek az a természete, hogy a hitelre kevésbbé van rá szorulva, ura és nem szolgája annak.

Többször van a bíró abban a helyzetben, hogy valamit csak hihetőnek lát, de nem bizonyosnak; egyéb körülmények döntik el, hogy miért operál mégis azzal a föltevéssel; vagy azért, mert azt más adatok is támogatják, vagy mert az ellenfél az, kit a bizonyítás terhelne, vagy azért, mert az emberi bizonyosság mértékéhez a fönforgó esetben a valószínűség is elegendő: a régi iskola ilyenkor mindig jobb szerette a pozitiv kifejezéseket használni, — ne gyengítsük az álláspontot! — s a valószínűséget merészen bizonyosságnak odaállítani.

Hányszor látjuk ezt abban a tojástáncban, mely az írásbeliség leggyarlóbb intézményének, az itéletben alkalmazott eskümint bizonyítási eszköznek a kikerülésére szolgált. De megtalálhatjuk ezt a sommás eljárásban is, hellyel-közzel, ha a felek eskü alatti kihallgatásának szüksége az utolsó tárgyaláson merül fól, de azok távol vannak, s a türelem sincs jelen.

Mert a türelem is a legfőbb bírói erények és szükségletek egyike. Bármilyen szürke erény legyen is, ez a bírói objektivitásnak a legerősebb vértje. Türelem önmaga és mások irányában, az önbírálat szerénysége, mely abból a tudatból is táplálkozik, hogy a szentek szentjébe lép a bíró, midőn az igazságot keresi. Éreznie kell ilyenkor, ha kinyilnak szemei, hogy valami végtelennel lép összeköttetésbe, mert bármilyen erősek legyenek is az általános jogszabályok, melyeket alkalmaz, bármilyen erős legyen is tudása: az élet az a kimeríthetetlen végtelenség, melyet jogszabályaival átkarolni alig képes, mely alakulásaiban mindig más, hogy majd minden ügynek megvan a maga külön igazsága, s melyre az ő általános jogszabályait helyesen alkalmazni nem a gyári tucatmunkának való föladat.

Ez tanítja meg a bírót arra, hogy önmagában is kételkedjék, hogy önmagát is folyton bírálja, ne kicsinyeljen semmit, ne dobja el, ami első tekintetre mellékesnek látszik, tanulja meg, hogy az ő erős fegyverével a *normával*, az átalánossal szemben áll mindenütt a másik hatalmas, egyenrangú tényező, szintén a végtelenség szülötte: az individualitás, a konkrét elem. S a bíró paragrafusaira támaszkodva, soha se legyen elbizakodott.

A jogegység nagy dolog. De tisztelni tudom ama kiváló jogászok véleményét, akik óva intettek, hogy ne szaporítsuk túl a jogegységi döntéseket, mert nem jó a bírói belátást nagyon megkötni. Mitte sapientem et pauca ei dixeris.

Ezért én sem akarok sokat mondani, most már csak arra térek rá, hogy ugyanily irányú fejlődést, ugyanily önfegyelmezést tarthatunk szükségesnek az ügyvédi karnál is, mely ugyan hosszú fejlődésében megtalálta azt a szép útat: ugyanazokhoz az erényekhez alkalmazkodni, melyeket a bírónál kell keresnünk, csakhogy feladata annál nehezebb, mert kevésbbé vannak meg az ehhez szükséges támasztékai.

Volt idő, amikor még az a tréfa járta, hogy az egyszeri ügyvéd figyelmeztette kliensét, neki csak mondja meg az igazat, azt letagadni majd az ő dolga lesz. De ez már csak tréfának lehet jó, rendszernek rossz volna.

Az ügyvédnél is az önbírálat és az őszinteség magasabb foka szükséges ahhoz, hogy a reálisabb és szabadabb perrend területén megállhasson. Neki is éppen az lesz a legszebb erénye, hogy soha se tagadjon oly körülményeket, melyeket az ellenfél bizonyítani úgyis tud. Sőt a magasabb fejlődése abban lesz, hogy egyáltalán ne tagadja azt, ami igaz. A szóbeliség korántsem a szavak sokaságában, hanem azok mérlegelésében áll. A szóbeli tárgyalásokon a legszebb sikereket mindig az az ügyvéd fogja aratni, ki nem a maga ékesszólásában, hanem csak az igazságban bizik és nem a tények ferdítésében, hanem a jogelvek helyes alkalmazásában keresi diadalát. Ebben áll a bíró és az ügyvéd szolidarítása, mely őket testvérekké teszi.

Erre a magaslatra jutva, igazságszolgáltatásunk oly sok fölösleges súlytól, homokzsáktól, szabadul, hogy ekként a gazdasági fejlődésnek hatalmas korszakát nyitná meg és kultúrnemzethez méltó volna.

Ám nem utópiák-e ezek? Lehetetlen, hogy az emberek mind megjavuljanak. De sokan, sőt nagy tömegek és messzeterjedő viszonyok javulhatnak, éppen a fölismert reális érdek nyomása alatt. Ezért bár eszményeinket utólérni nem lehet, de közeledni hozzájuk kell, s éppen a reális eszközökkel, a legnagyobb reálitás útján lehet csak azokat megközelíteni.

Látszólag olyan könnyü volna ez, de ami kell hozzá az *oly szent akarat,* hogy az szinte lehetetlennek tűnik fel. Ehhez az emberiségnek javított kiadása, *jobb világ* kell.

De ez a jobb világ int most felénk. Igaz, hogy sötét felhőkön, villámokon keresztül — és mégis. Jól mondták az orvosi tudomány legrégibb mesterei: Quod medicamenta non sanant, ferrum sanat; quod ferrum non sanat, ignis sanat. Tűz és vas. A nagy zivatar, mely most a világot összerázza, — bárha eshetőségeit részben a jövő fátyola takarja, — megsemmisít hamis értékeket, az igazit fölszínre hozza, hazugságokat kiirt, hősöket támaszt, mindenkép reálisabb világ az, amit előkészít.

S ime a mi eljárási törvényünk és ez a jobb világ hajnala együtt lépnek életbe. A történelem máskor is mutatja ily csodálatos találkozás példáját, amikor világesemények és kultúrintézmények látszólag véletlenül egyszerre lépnek föl, mintha előre meghatározott terv szerint fejlődnék az emberiség haladása. Nem keresem most az okokat, melyek a nagy dolgok ily találkozását talán a véletlen fölé emelik, de ha megtalálták egymást, ez majd megmutatja szellemi összetartozásukat és fokozza sikerüket; mert az igazságos háború jobbá teszi az abban vérzett hősök népeit, a tökéletesebb igazságszolgáltatás pedig jobb embereket kiván és ilyeneket nevel is.

Szüts Miklós.

Angol dolgok.*

VIII. Lehet-e a nő ügyvéd?

E lap 1913. évi 41. számában értesítettük olvasóinkat arról a perről, melyet egy a Law-Society által vizsgára nem bocsátott hölgy a nevezett társulat ellen indított a végből, hogy vizsgára bocsáttatási joga megállapíttassék. Az eset történetének kiegé-

* Az előző közleményeket l. a Jogtudományi Közlöny 1913. évi 41. és 51. számaiban.

szítéséül közölhetjük, hogy előzőleg a Law-Society közgyűlésén indítvány tétetett a nőknek solicitori állásba bocsátása iránt, a barristerek évi értekezletén pedig szintén indítványozták, hogy a nők a barristeri képesítéstől ne zárattassanak el. Mindakét testület elvetette a javaslatot.

A Law-Times (1913 július 5-iki sz.) helyesli e határozatokat. A perben hozott elutasító itélethez pedig a következő megjegyzést füzi: «Ami Angliát illeti, csak ismételhetjük azt, amit már mondottunk és amihez ragaszkodunk, hogy ugyanis a nőknek, akár barristeri, akár solicitori minőségben való befogadása nem volna hasznára a közérdeknek és hogy a jogszolgáltatásban oly bajokat idézne elő, amelyeket nem lehet eléggé komolyan venni.»

Időközben a felperes fellebbezésére a fellebbviteli bíróság is döntött a perben. Az alperes Law-Society képviselője 1891-ben és 1909-ben kelt bírósági határozatokkal kivánta bizonyítani, hogy a közönséges jognak a nőket a közhivatalokból kizáró szabálya mindezideig változatlanul fennáll. A fellebbező fél — úgymond — azt vitatja, hogy a solicitori állás nem közhivatal. Igaz is, hogy hajdanában magánjellegű állás volt; de mióta a tisztséget kizárólag a jogásztestületek tagjai viselik, ami már IV. Henrik egy törvénye óta így van, közhivatal lett belőle, mely még oly nagy bírói állásokra is képesít, amilyen a legfőbb törvényszék itélőmestere (master). A fellebbező képviselőjének válasza után a bíróság egyhangúlag következőképen itélt:

Felperes bírói parancsot (mandamus) vagy hasonló természetű intézkedést kér az iránt, hogy a Law-Society köteleztessék őt a vizsgára bocsátani. A jogász-társulat az újabb törvények alkotása és felperes az 1843-iki solicitor-törvényre alapítja jogigényét. Azzal érvel, hogy a nevezett törvény összefüggő tartalma szerint a Law-Society köteles vizsgára bocsátani mindenkit, aki bizonyos feltételek teljesítése után jelentkezik. Azt vitatja, hogy a törvény 48. szakasza értelmében a himnemben használt szó a nőkre is értendő, hacsak ezt külön rendelkezés vagy a tárgy, vagy az illető szöveg értelme ki nem zárja. A fellebbező képviselője nem állította, hogy az 1843-iki törvény az akkor fennállott kizárási okok bármelyikét megszüntette volna; így tehát a bíróság egyedüli teendője, azt vizsgálni, hogy a törvény létrejötte idején a nők el voltak-e zárva az attorney- vagy a solicitori hivatástól. A kizárás mellett három érvet hoztak fel. Az első az, hogy lord Coke 300 évvel ezelőtt kijelentette, hogy a nő nem lehet attorney. Coke nyilatkozata ellen azt vitatták, hogy nézete támogatásául a «Mirror of Justice» című jogkönyvre hivatkozik.* E forrás értékéről különbözők lehetnek a vélemények, de az arra való hivatkozás nem gyengíti Coke nézetét, mert ő nem az ősi értelemben vett attorneykről beszél, hanem azokról akiket 400—500 évvel ezelőtt testületként szerveztek a törvények. Azon kijelentése, hogy mi volt a korabeli angol közönséges jog, nem szorul más tekintély támogatására; nyilatkozatával kellően ki van mutatva, hogy Common Law szerint a nők nem lehettek attorneyk. De mellőzve is Coke nézetét, *tény,* hogy nő sohasem volt attorney; ez hosszú, következetes, szakadatlan gyakorlat, amilyen a Common Law legnagyobb részének alapja, a bíróság pedig nem egy könnyen fog eltérni attól, amit régi szokás szentesített. Ha tehát a tárgyaláson igen érdekes eszmecsere folyt arról, hogy mi a közhivatal és mi nem az: e kérdés igen távol esik a per érdemétől. Az itélet abból a tényből indul ki, hogy az 1843-iki törvény idején a nők ki voltak zárva az ügyvédségből és hogy a nevezett törvény ezen mitsem változtatott. A vitázat folyamán utalás történt arra, hogy vannak nők, ezek között a felperes is, kik műveltség, értelmiség és tehetség tekintetében legalább is egyenlők a vizsgára bocsátott férfijelöltekkel, sőt talán felülmulják őket. De ez nem lehetett befolyással a határozatra, mert a bíróság egyedül a törvényt tarthatja szem előtt, törvényhozói tisztet nem gyakorolhat.

*

Nem angol eset, de hasonlatossága és a döntésben nyilvánuló nézetazonosság miatt közlendőnek tartjuk a következő *olasz* határozatot is.

* A Mirror of Justice (Igazság Tükre) egy régi angol jogisme. Szerzője gyanánt Andrew *Horne* van megnevezve, ki azt a XIV. század elején írta, de valószínű, hogy csak egy hasoncímű ősrégi könyv alapján dolgozta ki művét, melynek értéke különben igen vitás.

A nőknek az ügyvédségre bocsáthatásának kérdésével foglalkozott az olaszországi legfelső bíróság.

Labriola Teresa az ügyvédi lajstromba való felvételéért folyamodott; kérelme megtagadtatván, fellebbvitellel élt. A legfelső fok elutasította jogorvoslatát.

A határozatnak nagyterjedelmű indokolásából kiemeljük a következőket:

A törvényhozásban ismételve tett azon indítványok, hogy a nők az ügyvédségre bocsáttassanak, bizonyítják, hogy a létező törvény nem képesíti a nőket. Az olasz köz- és magánjog általában alárendelt állapotba helyezi a nőt a férfivel szemben, elzár előtte minden közhivatalt és így az ügyvédséget is, mely legalább természete szerint a közjogba vág. Az 1874. évi ügyvédrendtartás hallgatásából vagyis abból, hogy a nőket kifejezetten nem zárja el az ügyvédségtől, nem lehet a nő jogosultságára következtetni, mert kizárása az általános jogon alapszik, jogosultságát tehát az ügyvédrendtartásnak kifejezetten el kellett volna ismernie. Az ügyvédség a pozitiv jog alkotása, a törvény hallgatása tehát azt mutatja, hogy a nőket intézményszerűen akarta mellőzni. A közés a magánjog számtalan esetben megvon a nőtől bizonyos képességeket (gyámságot, gondnokságot, közhivatalokat) s ez az irányzat történetileg végigvonul a jogfejlődésen.

Ha időközben a nő társadalmi helyzete megváltozott, ezzel csak kifejezett törvényi rendelkezés útján lehet számolni. Így történt ez Franciaországban, Svéd- és Norvégországban, Finlandban, Dániában, Hollandban és az Egyesült-Államokban.

IX. Az egyetemleges kártérítési kötelezettség sajtóügyekben.

Redway k. a. foglalkozására nézve ú. n. klasszikus táncosnő és énekesnő. Polgári libel-pert indított 50 guinea kártérítés iránt az Amalgamated Press részvénytársaság ellen, mert ez a London Magazino nevű folyóiratban «Egy művészmodell élete» cím alatt közzétett cikk során, a felperesnő fotografált arcképeit többszörösítette. Felperesnő ezt a pert meg is nyerte.

Most Redway k. a. az Underwood & Underwood cégtől is kártérítést követel azért, mert ez a cég szállította az Amalgamated Pressnek a szóban levő fényképeket

Az Underwood-cég képviselője még az esküdtszék megalakítása előtt az itélt dolog kifogásával élt. Szerinte a mostani kereset alapját tevő delictum azonos azzal, amelyet a felperes az Amalgamated Press elleni perben keresete alapjául vett. A jelenlegi alperesek együttes kártevők (joint tortfeasors) az első per alpereseivel, tehát csak amazokkal együtt lehettek volna perbe vonhatók.

Az angol magánjogban csakugyan az a furcsa szabály áll fenn, hogy közös kötelezettségben álló több személy a *törvényszéki eljárásban* csak együttesen perelhető, a járásbíróság előtt azonban külön-külön is.

Felperes képviselője erre azt felelte, hogy a két kereset másmás tényalapon nyugszik. Ezúttal nem nyomtatvány útján elkövetett közzétételről van szó, hanem arról, hogy az Underwood-cég az Amalgamated Press-céggel sajtón kívül közölte az arcképeket. Megjegyzendő ehhez, hogy az angol jogban «közlés» alatt nem csupán a sajtó útján való közzététel értetik, aminthogy a libelhez nem is kell *nyomtatvány*, hanem elég a bűncselekményt tartalmazó bármely *iratnak* harmadik személyhez bármely úton való juttatása. Ezért mondhatta felperes, hogy ezúttal más közlés van szóban, mint amilyen az első esetben történt.

Az elnöklő főbíró erre egyelőre csak azt jegyezte meg, hogy jobb volna, ha alperes e kifogást a kereset előterjesztése után adná elő.

Felperes képviselője most a következőkben fejtette ki keresetét:

Alperes ügynöke kérte felperestől a szóban levő arcképeket. Felperes azokat át is adta neki, de kikötötte, hogy sem képes levelezőlapokra, sem hirdetmények céljaira nem fognak felhasználtatni; ha pedig más célra volnának értékesítendők, az Underwood-cég ez iránt külön fog tárgyalni a felperes anyjával. Alperes azonban ily engedély kieszközlése nélkül a nevezett cikk céljaira engedte át a fotografiákat az Amalgameted Pressnek s ez közülök ötöt használt fel: egy részüket mint «öltözékes meztelenséget» (draped nudes), egyet spanyol viseletben. Hogy ez nyerészkedés végett történt, kitűnik alperes üzleti könyveiből,

melyekben a szóban levő üzletről ez van bejegyezve: «Öt művészmodell-arckép 2 font 12 shilling 6 penny». Alperesek nem adtak ki bocsánatkérő nyilatkozatot.

Az utóbbi észrevétel megértéséhez tudni kell, hogy angol jog szerint a bocsánatkérő vagy helyreigazító nyilatkozat (apology) elmulasztása súlyosítja a cselekményt és nagyobb kártérítést von maga után.

Felperes — így folytatja képviselője — egy 18 éves leány, ismert klasszikus táncosnő és énekesnő; becsületében sértették meg tehát, midőn mint «modellt» mutatták be.

Alperes ügyvéde ismételte a res judicata kifogását; ezenkívül — úgymond — azért sem áll meg a kártérítési igény, mert nincs bizonyítva, hogy alperesek közölték volna az inkriminált cikket a hirlapban.

Közbeszóló határozatképen az elnök kijelentette, hogy egyik kifogás sem áll meg, mert bizonyítást nyert, hogy alperesek adták át a képeket az Amalgamated Pressnek, még pedig közzététel céljábót, a kereset pedig erre van alapítva.

A közzététel körülményeire nézve még tanúkat hallgatott ki a bíró (a képek megszerzésére nézve már előbb kihallgatta volt felperest és anyját) és azután megadta az esküdteknek az utasítást.

A kereset — úgymond — nem szerződésszegést állít. Nem azt vitatja, hogy a fotografus kötelemellenesen járt el; hisz ennek semmi joga sincs a nála készült képeket közzétenni. Libel útján okozott kárról van szó. Az első kérdés tehát az: van-e libel? E szempontból immár azt kell eldönteni az esküdteknek, hogy alperesek állították-e felperesről, hogy ez csak modellje egy művésznek. De csakis a fotografus és az Underwood-cég közötti ügylet jöhet figyelembe, mert felperes a nyomtatvány útján ellene elkövetett libelért (arcképeinek a nevezett cikkben történt közzétételéért) már az előbbi perben kapott elégtételt.

A jury marasztaló verdictumot mondott az alperest 40 shilling névleges kártérítésre itélte.

A bíró, tekintettel a külön kereshetőségnek fent előadott vitás voltára, megszüntette a perköltségeket.

X. Szerzői jog.
(Elbeszélő mű bitorlása drámai célokra.)

Gray György színdarabot írt e cím alatt «A népkirály». Egy társulat, melynek Gray az elnöke és egyik igazgatója, e színművet több variété-színpadon előadta. Corelli Mária most Grayt és a társulatot is perrel támadja meg, állítván, hogy a Népkirály nem egyéb, mint a felperesnő által még 1902-ben írt «A világi hatalom» című elbeszélés reprodukciója. Felperesnő egyúttal zárlatot is kért és párhuzamos részleteket mutatott be a két műből, melyekkel bizonyítani kívánja a könyv és a színdarab gondolatainak, sőt szövegének kétségtelen hasonlatosságát. Ez az előzetes kérdés volt ezúttal bírói döntés tárgya.

Alperesek azzal védekeztek, hogy a Népkirály nem egyéb, mint átalakítása és tömörítése egy másik, «A király nevében» című színdarabnak, melyet Gray alperes még 1894-ben írt, de nem tett közzé. Az eldöntendő kérdés eszerint az volt, hogy a szóban levő színmű valóban ismétlése vagy drámává átdolgozása-e a felperes munkájának.

Az első bíró kimondotta, hogy a két mű oly tömeges hasonlatosságokat mutat, hogy a véletlen találkozás ki van zárva, Gray tehát okvetlenül lemásolta vagy eltulajdonította a felperes elbeszélését. Ily körülmények között elrendelte a zárlatot s intézkedett, hogy a kártérítés adatai deríttessenek ki és a bűnjelek szereztessenek be.

Alperesek fellebbezésére az ügy a főtörvényszék (Court of Appeal) elé került. A fellebbezők képviselője azt fejtette ki, hogy a két mű közös részei nem egyebek, mint közkeletű, általános minták, amelyeket melodrámákban felhasználni általános szokás. Az inkriminált szövegek is ilyen útszéli jellegűek.

A főtörvényszék oly világosnak találta az esetet, hogy felperes meghallgatása nélkül helybenhagyta az alsófokú határozatot. Ez alkalommal azonban a Muster of the Rolls kifejtette a régi és az új (1912 januárban életbe lépett) szerzői törvény közötti különbséget.* Az új törvény — úgymond — nagyban megváltoztatta a jogállapotot. A régi törvény szerint bárki dramatizálhatta a regényt, ha annak szószerinti szövegét bizonyos anyagi mértéken túl nem használta fel. E korláton belül szabad keze volt és a jelenetek egész csoportozatait is büntetlenül vehette át. Az új törvény 1. szakasza és 2. alszakasza szerint azonban a szerzői jog kiterjed a műnek vagy lényeges részének bármely testi alakban való előállítására és ismétlésére, nyilvános előadására és elbeszélő vagy egyéb nem drámai műnek drámai művé változtatására.

Ez egészen új vagy legalább is annyira kibővített jog, hogy újnak lehet mondani. Az első bíró a bizonyítékok alapján mérsékletes szavakban, de azért világosan és határozottan kimondotta, hogy nem hiszi alpereseknek a színmű keletkezéséről szóló előadását; és bár e határozattal a per még nem nyert érdemleges elintézést, de a kijelentés oly világításban mutatja az ügy egész mivoltát, hogy a tények gyanus színben jelennek meg. Felperes bizonyítékai mellett nem lehet elzárkózni azon benyomás elől, hogy a színdarab írásakor Gray alperes előtt feküdt vagy legalább emlékezetében volt a felperes könyve. Az első bíró világos, kimerítő ítéletében hat oly jelenetet hoz fel, mely mind a színdarabban, mind a Világi Hatalomban előfordul, ezenfelül nevezetes hasonlatosságok, sőt azonosságok vannak a két mű nyelvezetében is. Az adatok részletes méltatása után az első bíró azt találta ugyan, hogy a művek egyikében sincs valami meglepő vagy eredeti gondolat; de hozzáteszi, hogy «az ilyen közönséges anyag elrendezése is lehet eredeti és ha ez az elrendezés a szövevényesség bizonyos fokát éri el, gyakorlatilag nem lehet elképzelni, hogy ezt két ember egymástól függetlenül találta volna el... Véleményem szerint a jelen esetben a hasonlatosságok és egyezések olyanok, hogy e találkozás nem képzelhető a véletlen művének».

A fellebbviteli bíróság valónak fogadta el ezt a tételt, mint a per kétségtelen tényállását és azt hiszi, hogy az ügyet abból a szempontból kell felfogni, hogy a színmű megírásakor Gray alperes szeme előtt vagy emlékezetében volt a Világi Hatalom című könyv. Igaz, hogy az alperes védekezhetnék azzal is, hogy a szerzői jog megsértése azért nem forog fenn, mert a könyvből csak oly részeket vett át, amelyek nem állanak a szerzői jog védelme alatt; de ha látjuk, hogy nem csupán egy, két, három közkeletű jelenet van felhasználva, hanem ily jelenetek szövedéke is, melyeknek mindegyike a felperes könyvéből van merítve: akkor felperestől a védelmet csak a törvény értelmének okszerűtlen megszorításával lehetne megtagadni.

Meg lévén állapítva, hogy a jelenetek kombinált sorozata van átvéve a felperes könyvéből, a tilalmat ki kellene mondani még akkor is, ha a színdarab egyetlen mondata sem egyeznék a könyv szövegével. Az új törvény az elbeszélő művet nemcsak alakilag, szavaiban védi, hanem védi az abban foglalt helyzeteket is. Nem is mondhatni, hogy az átvett helyzetek mind közkeletűek, mert közülök egyesek tényleg eredetiek; e kérdéssel azonban a jelen per szempontjából a bíróságnak nem kell foglalkoznia. Egymaga az a körülmény, hogy a színdarab hat jelenete közül öt a felperes könyvében is feltalálható, de egyebütt nem, teljesen elegendő annak megállapítására, hogy a per tárgya a törvény 1. szakasza alá esik.

XI. Turpis causa vagy csalás?

Néhai Franklyn Arthur tőzsdei intézője volt a Franklyn, Freeborn és Társa cégnek, mely banküzletet folytatott. A cég a tőzsdespekulációkról könyvet adott ki kliensei számára ily cím alatt: «ABC-útmutató a tőzsdén». A munka címlapján az üzlet mint értékpapirbizományosok (stock and share jobbers) volt megjelölve; ujságkivonatok és bizonyítványok voltak közölve benne, melyek szerint a cég tanácsai megbízhatók. Az első oldalon a következőket lehetett olvasni: «Jobban szeretjük, ha kliensünk maga választja a művelet tárgyául szolgáló papirt. Minthogy ugyanis cégünk a maga részére is szokott ily ügyleteket kötni, megtörténhetnék, hogyha valamely üzlet a megbízóra nézve eredménytelenül végződik, ez azt gyanítaná, hogy az értékpapir kiszemelése a cég érdekében történt. Az értékpapirbizományosnak erészt különösen óvatosnak kell lennie. Szívesen látjuk azonban, ha a kliens a beszerzés tárgyában hozzánk fordul tanácsért és eszmékért, valamint külön információkért, amelyekkel gyakran szol-

* Az új törvény ismertetését l. Jogt. Közl. 1912. évf. 36. sz.

gálhatunk. Külön kívánatra megfelelő készletet választunk ki és tartunk a kliens rendelkezésére, feltéve, hogy ez a nevében való ügyködésnél tanácsunk szerint jár el.»

A 11. oldalon a következő kijelentés foglaltatik: «A műveletekre bármely papirt lehet választani; ha a kliens józanul jár el és követi igyekezetünk szerint mindig helyes tanácsunkat, a nyereség biztos.» A 18. oldalon ez áll: «Bizományi díjakat nem számítunk... Minthogy semminemű bizományi díjakat nem számitunk, üzleti rendszerünkkel bámulatos sikereket érünk el. Már eleinte is lehetséges a csekélyebb nyereség, a veszteséggel végződő műveletek minimálisak. Klienseink számára a legközelebbi tőzsde mindenkori jegyzései alapján kötjük az üzleteket. Ha az államjáradékot 88—88¼-del jegyzik, mi a magasabb áron adunk és az alacsonyabb áron veszünk. Nagyban folytatván ezt az üzletet, saját hasznunk a két folyam közötti azon különbözetből kerül ki, melyet «ügynöki haszonnak» (turn) szoktak nevezni. Csak óriási forgalmunk mellett lehetséges, hogy ily csekély haszonnal beérhetjük. Ezt sikerült megvalósítanunk.»

Lea asszony 1906-ban összeköttetésbe lépett a céggel. Ez megküldötte neki az ABC-t, melyet Lea asszony gondosan áttanult. Adás-vételi szerződés alakjában kötötték az ügyleteket s Lea asszony megfelelő jegyzékeket kapott. Valósággal az ügyletek egyike sem volt adás-vétel; Franklynnak nem volt szándéka az értékeket szállítani, Lea asszony nem kívánta azokat átvenni. Az ABC-ben foglalt szabályzat szerint a kliens befizetett 10 fontot, mint 500 font értékű papir beszerzésének 2%-os biztosítékát; a papir emelkedése esetére a kliens nyereségre 2% maximumban volt meghatározva. Ha a papir 2%-nál alább szállott, Franklyn megtartotta a pénzt; ha emelkedett, a nyereség 2% erejéig a kliens javára íródott. A nyereség és veszteség az árfolyami jegyzések alapján számíttatott ki. Ha a kliens az elszámolás napján túl is spekulálni kívánt, a kétheti elszámolás napját megelőző délutáni jegyzés szerinti felpénzzel terhelték meg. A kliens bármikor felhagyhatott a művelettel.

1906 január 23-án Lea asszony 10 fontot küldött Franklynnak, ki 500 font értékű North-Easternről à 145¾ küldött neki vételi jegyzéket. Január 24-én az árfolyam 146-ra emelkedvén, lezárta számláját és nyert 1 font 5 shillinget. Lea asszony azután Brighton-papirokban spekulált 500 fontos és ezen felüli tételekben. A papir folyton lement, Lea asszony fedezeti összegeket küldött Franklynnak biztosíték és felpénz címén. Május havában 1000, 2000, majd 5750 font értékű papirokra emelte fel vételeit és minden egyes művelet elején a fentebbi címeken folyton fizetéseket tett Franklynnál. Júliusban nyereség iratott javára. Ugyan csak júliusban lezárták a számlát, amikor is Franklyn a küldött összegeket a különbözetek fedezése címén megtartván, az eredmény az lett, hogy Lea asszony 709 font 1 shilling 3 pennyt vesztett. Lea asszony 1909 július 1-én meghalt. Kevéssel halála előtt, két évvel a számadás lezárása után, bíróilag igényt támasztott Franklyn ellen, ki időközben szintén elhalálozott, amiről azonban Lea asszonynak tudomása nem volt.

Az első bíró, a Registrar (bírósági főtisztviselő, kinek ítélkező hatásköre is van) elutasította felperest, mert a szerződések a szerencsejátéktörvénybe (Gaming Act 1845) ütköztek, tehát semmisek és érvénytelenek.

A Lea-örökösök fellebbeztek az alkancellárhoz és azt adták elő, hogy Franklyn az ABC-könyvben a következőkkel tévesztette meg Lea asszonyt: 1. azzal hitegette, hogy célja nyereség biztosítása volt a kliens részére s hogy neki (Franklynnak) mi haszna sincs azon ügyletekből, melyek a kliensre nézve veszteséggel végződnek; 2. ő (Franklyn), aki műszaki értelmében vett «jobber», ki tartozik az «ügynöki haszonnal» megelégedni, más szavakkal: ha a klienstől vett vagy annak eladott, más személyekkel ellenkező értelemben szerződött s így biztosította magának a hasznot; tényleg azonban Lea asszony összes veszteségeit ő szedte be és tartotta meg, csekély nyereségeit ő fizette, sohasem kötött megfelelő ellenügyleteket, sőt érdekei egyenesen ellenkeztek Lea asszony érdekeivel, amennyiben a kliens vesztesége képezte az ő nyereségét; tanácsai nem voltak és nem is lehettek önzetlenek, mert egyenesen érdeke volt, hogy azok balul üssenek ki s tényleg nem mint «jobber» járt el, hanem a kliens ellen fordította az áringadozásokat.

Az alkancellár az ABC-könyv és a felek között folyt levelezés alapján kimondotta, hogy Franklyn ugyan nem tévesztette meg kliensét, de a szerződések tárgya játék volt. Az első bírói ítéletet helybenhagyta.

Lea asszony hagyatéki gondnoka most a főtörvényszékhez fellebbezett. Ott egyhangúlag helyt adtak a kereseti kérelemnek.

Az ítélet indokolásául a következőket mondotta a Master of the Rolls (a főtörvényszék egyik tanácselnöke):

A szóbanlevő üzérkedés lényege abban állott, hogy Franklyn annál többet nyert, minél többet vesztett Lea asszony. Bizalmi állásban levő ember részéről menthetetlen eljárás, ha kliensét azon előadással veszi reá az üzletekre, hogy elhiteti vele, miszerint a vásárlások a kliens részére fognak történni, holott tényleg saját számlájára ügyködött. Franklyn üzleti rendszere tisztességtelen volt. Hamis, csalárd és tisztességtelen előadásokkal indította Lea asszonyt a szóbanlevő üzletek megkötésére. Minthogy a perben nem kártérítés, hanem a fizetett összegek visszaadása követeltetik, a megállapított csalárdság mellett felesleges volt eldönteni az angol jog ama vitás kérdését, vajjon az örökösök is érvényesíthetik-e Lea asszony «actio personalis»-át; felesleges elbírálni azt is, hogy játékról van-e szó. De lehet a felek közötti viszonyt úgy is felfogni, hogy Franklyn vagyonkezelője volt Lea asszonynak, tehát fiduciarius viszonyban állott hozzá; már pedig hűtlen kezelés esetében az angol jog nem engedi meg a megbízott örököseinek, hogy megtagadják azt a fizetést, melyet az örökhagyó, ha élne, teljesíteni tartozott volna. Miért ne volna ez a méltányos szabály a jelen esetben is alkalmazható? Az alkancellár ítéletét tehát meg kellett változtatni és megengedni felperesnek, hogy követelését mennyiségileg igazolja.

Dr. Tarnai János.

Az esküdtbíróság tévedése.

I.

A B. P. novellája, mely a B. P.-nak az esküdtbíróság előtti eljárásra s a semmisségi panaszra vonatkozó részét lényegesen módosította, kétségtelenül magán viseli az átmeneti jelleget a laikus bírói eljárásról a tiszta szakbírósági eljárásra.

Annak keletkezésekor a sajtóban, különösen a napisajtóban több ízben olvashattuk azt, hogy nyíltabb és egyenesebb eljárás lett volna az esküdtszéket megszüntetni, mint eredeti jellemző sajátságaitól megfosztani, mert a mostani amputált formájában olyan mint a nyomorék, aki semmire sem használható.

Mint az esküdtszéknek nem barátja, ha a törvényhozás amputáció helyett a kivégzésre határozza el magát, nem állottam volna be a laikus intézmény gyászolóinak sorába.

Ez azonban már meghaladott álláspont lévén, ezúttal csak azt konstatálom, hogy a törvényhozó az esküdtszéki eljárás módosításánál nem amputált, hanem azt javította; javította pedig az anyagi igazság garanciáival, melyek a régi eljárásból hiányoztak.

Egyet azonban be kell ismernem, azt t. i. hogy a törvényhozás midőn a javítást és nem az abolitiót fogadta el, bizonyos mértékben a kegyelet érzelmének nyomása alatt cselekedett. Úgy tett, mint a régi udvarház modern gazdája, aki látja, hogy az őseitől épített épület rozoga, célszerűtlen, elöregedett; berendezéseivel, a higienia követelményeinek nem felel meg, mégsem bontatja azt le, hanem kitataroztatja. A lerombolás ellen szólnak a régi kedves emlékek, melyek valamennyien a kegyelet hatalmas érzelmévé fonódva, ellene szólnak az értelem szavának, s le is győzik a célszerűség követelését.

Épen ilyen motivumok hatása alatt állanak azok is, akik az esküdtszéki intézményt látták veszélyeztetve a törvénnyel. Persze ezek a motivumok elrejtőztek a tudat szférája alá; s a tudatban csak azok a politika által erősen színezett érvek jelentkeztek, melyeket a kegyelet érzelme s nem az értelem vonultatott föl álláspontjuknak megerősítésére.

Épen azért, mert azok az érvek ilyen forrásból származtak, a tárgyilagos kritikát nem is képesek elviselni.

Pedig a törvény valójában még a kegyelet érzelmét sem akarta bántani; de viszont azt meg akarta akadályozni, hogy az anyagi igazság ezután is feláldoztassék oly érzelmi motivumoknak, melyek mellett csakis a mult elavult tradicióinak arzenáljából lehet rozsdás fegyvereket felvonultatni.

A törvény meghagyta az esküdtszéki intézményt, de azt körülbástyázta az anyagi igazság garanciáival; s amennyire kodi-

fikatorius szempontból lehetséges volt, módot nyujtott arra, hogy az ország legfőbb bírósága, a Kúria ellenőrizze és biztosítsa azt, hogy a törvénynek megfelelő igazság érvényesüljön esküdtszéki ügyekben is, ne pedig a múlékony, megbízhatlan, ellenőrizhetlen és leggyakrabban a jog szempontjából teljesen értéktelen hangulat irányítsa az igazságszolgáltatást épen a legsúlyosabb ügyekben.

Persze, a kritika egy része és pedig, bocsánat az őszinteségért, a leglármásabb, de egyúttal a legkevésbé kompetens is, nem ebből a magasabb látószögletből nézte a dolgot, hanem javarészben a politika érzelmi szférájából merítette érveit. Tehát méltó volt védencének eredendő bűnéhez s legnagyobb hibájához, mert hiszen a jurynek is az a legnagyobb gyöngéje, hogy csak az egészen szürke pörökben tud tárgyilagos lenni; mihelyt azonban a szenzáció mikróbái megmételyezik a pört környékező atmosférát, megbillen lelkének egyensúlya s az értelem helyett az érzelmi s pedig a kollektiv érzelmi erők sodorják magukkal.

Pedig a kritikának sohasem szabad az értelem talaját elhagyni s az csakis akkor jogosult s akkor tárgyilagos, ha a hangulatokat távol tudja magától tartani.

Az igaz, hogy kényelmesebb s népszerűbb is a hangulatokból, különösen az uralkodó kollektiv hangulatokból kiinduló kritika, mert ez a kritikust vállaira veszi s a magasba emeli. Az ilyen kritikus azonban csak rombol, de nem alkot; s művéből, a romokból új élet nem fejlődik soha.

Miután az esküdtszéki intézményt módosító törvényt kisérő politikai ízű kritikát elnyomta a világháború zaja, vizsgáljuk meg kellő tárgyilagossággal azt, hogy mily garanciák vannak ebben a törvényben. E garanciák között ezúttal a B. P. N. 35. §-ában foglaltat mutatom be. Majd adandó alkalommal sorát ejtem a többinek is.

A B. P. N. 35. §-ának második bekezdése midőn kijelenti, hogyha az esküdtek vagy a bíróság az ügy lényegében tévedtek, a Kúria az ítéletet megsemmisíti és új eljárást rendel el, nem külön perorvoslati jogcímet állított fel, ami kitűnik a második bekezdés utolsó mondatából, mely szerint: «Ily határozatot azonban a Kúria csak hivatalból hozhat; a felek azt nem indítványozhatják». A törvény rendszeréből világos, hogy a Kúria eme kivételes jogának alapja nem föltétlenül jogszabálysértés; lehet az is, de nem kell szükségképen annak lenni. Midőn a törvény ilyen általános s határokkal körül nem zárt fogalmat használt, ezt azért tette, mert maga az anyag, ami a törvényes intézkedés alapja, szintén nem szorítható fix határok közé s a törvénynek az volt a célja, hogy a Kúria minden esetben megsemmisíthesse az ítéletet, ha az lényeges tévedést foglal magában.

Ugyanebből az okból nincs semmi útmutató a törvényben arra nézve sem, hogy mit kell értenünk «lényeges tévedés» alatt. Talán akadhat olyan felfogás, mely célszerűbbnek és világosabbnak tartotta volna a taxativ vagy legalább is exemplifikativ felsorolását a lényeges tévedés eseteinek. Az kétségtelen, — legalább is a fölszínes és kényelmes gondolkozás szerint — hogy ez a kifogás jogosultnak látszik, ha azonban gyökerére nézünk a dolognak, meggyőződünk arról, hogy a törvény általános meghatározása szerencsésen van megválasztva.

Akinek alkalma van a revizióval hivatásszerűleg foglalkozni, s az ügyek sablonszerű elintézésén felül öntudatosan figyeli annak mechanizmusát, az helyeselni fogja azt a nézetemet, hogy az a törvény, amelyik a taxació rendszerét fogadja el, gúzsba köti a bíró kezét, a túlságos aprólékossággal a formalizmust tolja előtérbe, eltereli a dolog lényegéről a bíró figyelmét s így megöli az anyagi igazságot. Az alsófokú bírónak nem az lesz a főtörekvése, hogy minden aprólékosságot háttérbe szorítva, az anyagi igazságot állapítsa meg, hanem az, hogy a formalizmust megtartsa, nehogy a felső fok megsemmisítse ítéletét s új eljárást rendeljen el. Viszont a felső fok sem azt tartja főgondjának, hogy az anyagi igazságot érvényre juttassa, hanem figyelmének csaknem legértékesebb részét az alakiságok elintézése s felülvizsgálása köti le.

Aki állításom helyességét ellenőrizni akarja, nézze át a Kúria határozatait, meggyőződhetik róla, hogy a lényeges a forma s a lényeg elenyésző ehhez képest.

Korántsem a Kúria hibás ebben, hanem a törvény, mely túlságos tagozottságában valóságos Scylla és Charibdis tajtékzó hullámai közé dob be minden bűnpört s a bírót arra kényszeríti, hogy ezen a nyaktörő, kacskaringós úton szerencsés kezekkel juttassa révbe az anyagi igazságot.

A taxativ felsorolásnak azonban nemcsak az a hibája, hogy a formalizmust tolja előtérbe, hanem az is, hogy a legzseniálisabb törvényhozó sem képes az életnek csodálatosan változatos, kiszámíthatatlan eseteivel számot vetni. Minél kisebb a törvényhozó előrelátása, annál gyarlóbb lesz a taxació; s az életnek annál több eshetősége fog abból kiszorulni. Tapasztaljuk ezt naponként a B. P. 384. §-ánál, mely szerint az eljárási szabálytalanságokat, eltekintve a speciális esküdtszéki szabálytalanságoktól, csakis annak keretében kereshetjük.

Hálás dolog lett volna statisztikát vezetni azokról a lényeges, elevenbe vágó szabálytalanságokról, melyeket a Kúrián a B. P. életbeléptetése óta észleltünk, s amiket nem orvosolhattunk, mert a 384. §. alá még erőszakos magyarázattal sem voltak azok vonhatók.

Helyeselni kell tehát a B. P. N. 35. §-ának ama rendelkezését, mely szerint nem a taxativ felsorolás rendszerét fogadta el. De nem lett volna helyes az exemplifikáció sem, mert annyira heterogén természetűek a lényeges tévedés esetei, hogy az egyik területről vett felemlítéssel kizártnak vehette volna a hibás magyarázat a másik területre tartozó tévedést. Ha teszem azt a törvény az anyagi jog területéről vesz fel példaként esetet, azt lehetne gondolni, hogy a tévedés csak az anyagi jog terén mozoghat, és ki van az zárva az eljárási jog birodalmában, és a bizonyítékok mérlegelése területén vagy megfordítva.

Hátránya az exemplifikációnak az is, hogy amint Ferreró a Gymbolismusról írt értékes munkájában kimutatja, az emberi elme a vis inertiæ törvényénél fogva mindig a rövidebb s kisebb erőkifejtéssel járó megoldásokat keresi; s így lassanként megrögzött szokásunkká válik az, hogy az exemplifikációt kimerítő felsorolásnak tekintjük. Miután pedig az exemplifikáció a kimerítő felsorolásnál szűkebb körben mozog, ez a módszer a taxació hibáin kívül még azt a hibát is magában foglalja, hogy a bírót a vis inertiænél fogva még szűkebb területre szorítja.

Miután — mint láttuk — a törvény nyitva hagyta a «lényeges tévedés» problémáját a tudománynak s a gyakorlatnak kell azt a fogalmat s annak értelmét meghatározni.

Az ügy «lényegének» fogalmát akkor tudjuk helyesen megállapítani, ha abból indulunk ki, hogy a büntetőbírónak a bűncselekménnyel kapcsolatosan mily kérdéseket kell megoldani.

Más helyütt reámutattam (Kommentár II. kiadás I. 585. lap). hogy a bűncselekmény büntetőjogviszonyt hoz létre az állam és vádlott közt. E jogviszonyban jogosított az állam, kötelezett a vádlott. A jognak kvalitása a bűncselekménynek büntetőjogi értékelése; kvantitása pedig a mai büntetőtörvény szerint a büntetés; a jövő büntetőjoga szerint pedig ugyancsak a büntetés és esetleg ezenfelül vagy e nélkül az az intézkedés, amit a jövő törvénye szerint a társadalom védelme szempontjából még tenni kell.

A büntető jogviszony ilyetén lebonyolításához azonban elsősorban a jogviszony alapjául szolgáló tett szükséges, mert mindaddig míg bizonytalanságban vagyunk afelől, hogy a vádlott valami oly cselekményt követett-e el vagy nem, melyet büntetőjogilag kell értékelni, a büntetőjogviszony föltétele hiányzik.

Tehát ezek szerint a büntetőjogviszony helyes megállapításához és lebonyolításához szükséges, hogy a perjog szabályai szerint

a) megállapítsa a bíróság azt, hogy vádlott a terhére rótt tettet elkövette, ez a történelmi bizonyosság vagy igazság;

b) hogy ezt a történelmi eseményt a törvény szerint helyesen értékelje. Ez a jogi bizonyosság vagy igazság.

A jogi értékelésnél a bíróságnak három kérdést kell megoldani, t. i. *α)* azt, hogy a vádlott által elkövetett tett bűncselekmény-e vagy nem; *β)* hogy kell azt minősíteni és *γ)* mily büntetést kell arra megállapítani. A büntetőjogviszony a maga egészében ezeket az elemeket foglalja magában; ha ebből a komplexumból valamit elveszünk, a büntetőjogviszony csonka lesz; ha hozzáadunk, idegen elemet csatolunk hozzá. Ilyen pl. a kártérítés, mely csak fakultative kapcsolódik a büntető ítélethez (B. P. 5. §. 3. bek. 490., 491. §§.), de annak nem organikus része.

Valamely büntetőjogviszony, már most helyesen, tévedéstől mentesen akkor van rendezve, ha a bíróság először is a tör-

ténelmi igazságot a logikai bizonyosság elvei szerint helyesen állapította meg s pedig, akár affirmativ, akár negative. Mert egyforma, kétségtelen bizonyosság kell úgy annak megállapításához, hogy vádlott elkövette a bűncselekményt, mint annak ellenkezőjéhez.

Talán fölösleges is reáutalni, hogy azért logikai s nem jogi bizonyosságot említettem, mert a bizonyítékok szabad mérlegelésének principiuma mellett a jogász is ép úgy a logika szabályait alkalmazza a történelmi igazság leszűrésénél, mint a nem jogász. Jogi bizonyosságról ellenben a rég divatját múlt kötött bizonyítás rendszerénél lehetett és kellett beszélni, ahol a történelmi igazságot csak bizonyos fix szabályok szerint volt szabad keresni; ahol a bizonyítás jogi szabályainak pontos megtartása volt a fő s teljesen mellékes volt az, hogy az ilyen igazság a logikai, élő igazsággal homlokegyenest ellenkezett. Könnyen megérthető következménye volt ennek az a számtalan borzalmas igazságtalanság, ami a különböző próbákhoz s mértani bizonyítási elvekhez tapad.

A történelmi tévedés esete tehát az, midőn a történelmi igazság, akár negative (a vádlott javára), akár pozitive (a vádlott terhére) helytelenül, tévesen lett megállapítva. A téves megállapítás körét nem határozza meg a törvény, tehát a Kúria jogkörét nem korlátozza; csupán azt követeli meg, hogy a tévedés «az ügy lényegében» történt legyen. Miután azonban az imént kifejtettek szerint a büntetőjogviszonyt kell a bírónak rendezni s pedig teljesen és kimerítőleg; ebből folyólag azt a szabályt állíthatjuk fel, hogy azok a történelmi elemek lényegesek, melyek az imént *b)* alatt említett jogkérdések (α, β, γ) helyes eldöntéséhez szükségesek.

Ami e körön kívül van, az érdekelheti a moralistát, a pszichológust vagy a filantrópot, de a bíróra az nem tartozik.

A törvény meghatározza a tévedést alanyi szempontból is, amennyiben kijelenti, hogy a Kúria tévedés címén ugyanazon föltételek mellett semmisítheti meg az ítéletet, akár az esküdtek, akár az eljárt bíróság követte is el a lényeges tévedést. Következik ebből, hogy nemcsak a jury, hanem a bíróság is a Kúria eme rendkívüli, a perorvoslatok keretén kívül álló felülvizsgálata alatt áll. Ez a törvény rendszerének természetes következménye. Az esküdtbíróság ítélete a B. P.-nak már hatályban nem levő 374. §-a szerint is egy kompozició volt, amennyiben az a laikus elem és szakbíróság ítélet alkotó, logikai funkciójának eredőjeként jelentkezett. Kétségtelen, hogy erős túlsúlyban volt itt a laikus elem szerepe; ámde a szakbíróság is beleszólt a minősítésbe a visszaesésnél s a büntetés kizárólag az ő hatáskörébe tartozott. A B. P. N. 9. §-a a szakbíróságnak e jogát meghagyta; de lényegesen kibővítette azt, mert a jury hatáskörének szűkítésével célszerűségi okokból kivonta az esküdtek hatásköréből azokat a minősítési eseteket, melyek közokirattal bizonyított tényeken nyugszanak, ahol tehát a bizonyítás mérlegelésének nincs tere; továbbá a beszámítást kizáró okok ama csoportját, melyek megítélése speciális szakképzettséget tételez fel; végül a biztonsági rendszabályok alkalmazásának kérdését, mely ismét speciális büntetőszociológiai ismeretek birtokában bírálható el, ami az esküdteknél legtöbbször hiányozni fog.

Ha ezt a hatásköri módosítást figyelembe vesszük, indokolt lesz előttünk a törvény ama rendelkezése, mely a jury mellett a szakbíróságnak a történelmi igazságra vonatkozó megállapítása keretében elkövetett tévedéseit is a Kúria ellenőrzése alá helyezi s pedig annál inkább be fogjuk ennek szükségét látni, ha megfontoljuk, hogy esküdtszéki ügyekben a ténymegállapítás az első fok által történik véglegesen; tehát a ténykérdésben való fellebbezés garanciája elesik. Elkerülhetlenül szükséges volt, tehát egy ilyen biztosítékot a kiáltó igazságtalanságok s tévedések ellenszereként felállítani. Mert, hogy történnek és pedig óriási tévedések történnek, azt leginkább az ítélheti meg, aki a Kúrián működik, ahol az ország egész területéről koncentrálódnak az esküdtszéki ügyek. Itt módunkban van tapasztalni évenkint számos ügyben, hogy alárendelt körülmények, érzelmi mozzanatok, politika, szenzáció mennyire befolyásolják a ténymegállapítást — s aki ily megfigyelések mellett tárgyilagosan nézi ezt az új intézményt abban csak garanciát s nem politikai veszedelmet fog látni.

Amint, hogy abban ezer okból nem is rejtőzhetik semmiféle veszedelem, mert a Kúria jogköre csak a megsemmisítésre szorítkozik; s ismét az esküdtszék ítél szabadon és függetlenül, nem levén irányadó a Kúria határozata semmiképen sem az új ténymegállapításnál.

A Kúria határozata tehát, hogy híven fejezzem ki magamat, csupán a Kúria aggályát fejezi ki; amit a jury az új eljárásban vagy honorál vagy nem, teljesen belátása szerint.

(Folyt. köv.) *Vargha Ferenc.*

Az iparjogvédelmi reform kérdéséhez.

Most, midőn nagy háború tartja izgatottságban a kedélyeket, nehéz ugyan elvont kérdéseket nyugodtan tárgyalni.

De azt véljük, hogy nekünk, kik itthon maradtunk, egyik feladatunk az is, hogy rendes foglalkozásunkat amennyire csak lehet folytassuk; dolgozzunk a hadbavonultak helyett is, csendes munkával készítsünk elő mindent az áldásos béke idejére.

Ennek a feladatnak óhajtunk eleget tenni a jelen sorokkal.

Két intézményről lesz itt főkép szó: a találmányi szabadalmakról és a védjegyekről.

A szabadalmi törvény (1895. évi XXXVII. tc.) revizióját régóta sürgetik. Ez a revizió nézetünk szerint is szükséges, de kijelentjük, hogy *új szabadalmi törvényre nincs szükség, elég a mostaninak részben való módosítása és kiegészítése.*

A mostani törvény, mely már közel két évtizede van hatályban, általában véve bevált; ehhez járul, hogy a közönség és az érdekkörök megszokták ezt a törvényt. Nem tanácsos és nem okos egy törvényt mással pótolni csak azért, mert részben módosítandó vagy kiegészítendő.

Uj szabadalmi törvényt akkor kellene hozni, ha a régi mostan vagy kezdettől fogva nem felelt volna meg, vagy ha magát úgyszólván túlélte volna; ezeket a jelenlegi törvényről mondani nem lehet. Akkor is lehetne szó új szabadalmi törvényről, ha az újat más alaprendszerre vagy más alapelvekre akarnánk fektetni, vagy ha a mostanitól teljesen eltérő eljárást akarnánk meghonosítani.

Minderről szó sem lehet; és azt azok se akarják, kik talán néhány szerkezeti hibából vagy szervezeti hiányból kifolyólag mélyebben nem gondolva mindenképen új törvényt akarnak létesíteni.

Ami ugyanis azt az alaprendszert illeti, melyen törvényünk alapszik, ezen nem akar változtatni senki. Ezáltal már elesett az egyik előfeltétel teljesen új szabadalmi törvény alkotásának.

A mi törvényünk elfogadta *a felszólalási* rendszert, amelynek lényege köztudomás szerint abból áll, hogy a szabadalmazhatóság egyik előfeltételét, t. i. az újdonság kérdését, nem vizsgáljuk hivatalból; törvényünk a kérdést a mindenki által érvényesíthető felszólalásra bízza, mely felszólalás esetén az ügy nyilvánosan, szóbelileg széles alapon tárgyaltatik. A felszólalhatás megkönnyítésére pedig nemcsak az szolgál, hogy mindenkinek van felszólalási joga, hanem az is, hogy a bejelentés az e célra rendelt hivatalos közlönyben nyilvánosan közzététetik és a felszólalási határidő 60 napot tesz ki. Látjuk tehát, hogy az ujdonság kérdésének vizsgálata a lehető legszélesebb — mondhatni demokratikus — alapon nyugszik és az egész nagyközönség és az érdekkörök nyilvános közreműködésére van bízva.

Ellentéte ennek a rendszernek az elővizsgálati rendszer, mely szerint az ujdonság kérdése hivatalból, a szabadalmi hivatal által vizsgáltatik. Ezt a rendszert fogadta el Németország.

Ez a rendszer oly nagy és nehéz apparátust tételez fel, milyenről alig van fogalmunk. Az elővizsgálatot teljesítő alkalmazott minden egyes bejelentésével valóságos búvárkodó nagy tanulmányt és kutatást kénytelen tenni. Ez a rendszer, mely igen nagy személyzetet tételez fel, (a berlini szabadalmi hivatalnál több mint ezer alkalmazott van), mindenesetre szép eredményeket mutat fel, de épen mivel emberfeletti munkát követel — nem tökéletes, mert a nagy elővizsgálati munkálatok dacára, vannak Németországban is ujdonság hiányára alapított felszólalások és perek. Ezért maradjunk csak meg a mi megszokott, bevált felszólalási rendszerünk mellett.

De nemcsak az alaprendszert akarja nálunk mindenki fentartani más alapvető elveken sem akarnak változtatni; ez által pedig egy további oka is elesik annak, hogy teljesen új törvény készíttessék.

Ilyen alapvető elv a körül a felette fontos kérdés körül csoportosul, vajjon *a szabadalom kit illessen?*

Sokan lesznek, kik a kérdést talán nem is értik, mert azt mondják, hogy a szabadalom természetesen a feltalálót illeti.

Pedig vannak törvények, pl. a német szabadalmi törvény (3. §.), melyek szerint a szabadalomra annak van igénye, aki előbb jelenti azt be.

Hogy az első bejelentőnek vagy a feltalálónak adassék-e meg elvileg a szabadalomra való igény, ez oly mélyreható iparjogvédelmi kérdés, hogy annak tárgyalása nagyon is meghaladná e sorok keretét.

Elég lesz annyit megjegyezni, hogy ép úgy mint elvileg és elméletileg is a szerzőnek a szellemi termékére megadják a kizárólagos igényt, ép úgy egyedül helyes rendelkezés az, mely a szabadalmat elvileg a feltalálónak adja meg.

Ezen ne változtassunk. Szabadalmi törvényünk 5. §-ának első bekezdésében («A szabadalom a feltalálót vagy jogutódját illeti meg») valóságos iparjogvédelmi kincs rejlik.

Hogy törvényünk különben helyes alapon áll a kérdést illetően, kitűnik abból is, hogy a német szabadalmi törvény novellájának javaslata — mely ha a háború ki nem üt, a f. évi ősszel került volna országgyűlési tárgyalás alá — már teljesen a mi törvényünk álláspontjára helyezkedik.

De más alapvető kérdéseken pl. *az eljárás módján* sem akar senki se oly változtatásokat tenni, melyek a mostani eljárástól lényegesen eltérnének, mert a széles alapon nyugvó közvetlen szóbeli eljárás ellen nem is foglalt állást soha senki.

Látjuk tehát, hogy bármily szempontból tekintjük is a dolgot, kényszerítő ok nem forog fenn arra, hogy teljesen új törvényt alkossunk.

Ez azonban nem jelenti azt, hogy jelenlegi törvényünk nem lenne *módosítandó és kiegészítendő*, sőt nézetünk szerint ebben az irányban törvényhozási intézkedés megtétele *feltétlenül szükséges*.

Mindaz azonban, amire nézetünk szerint a törvényhozásnak ki kell terjeszkednie, ez alkalommal helyszűke miatt itt fel nem sorolható, ezért csak néhány kérdést említünk fel.

Ide tartozik az *alkalmazottak találmányának kérdése*, melyet a mostani 6. §. nem megfelelő módon szabályoz.

Ez mind jogászi, mind pedig közgazdasági és szociális szempontból igen nehéz kérdés, melyről már irodalmat írtak, ezért itt csak fővonásaiban érintjük.

Ha valamely ipari vállalatnál tett találmány olyan, hogy azon többen dolgoztak anélkül hogy meg volna állapítható, vajjon ki a tulajdonképeni feltaláló, akkor úgyszólván az egész telep, az összes alkalmazottak közreműködésével létesült, ú. n. Etablissementerfindungról van szó, melynél az alkalmazott személye egyénileg nem lépvén előtérbe, a találmány az üzem tulajdonát illeti; ezért ezt a kérdést a szűkebb értelemben vett alkalmazotti találmány kérdéséből ki kell kapcsolni.

Minden más esetben azonban annak az alapelvnek kell érvényesülnie, hogy a találmány a feltalálót illeti, mert lehetetlen, hogy valakit, aki feltaláló, csak azért ne illesse meg a szabadalom, mert alkalmazott. E kérdés szabályozásánál a fő vezérelvnek tehát abból kell állania itt is, hogy a szabadalom a feltaláló alkalmazottat illeti.

Természetes, hogy az üzem tulajdonosa és az alkalmazott szerződésileg eltérően állapodhatnak meg egymással, mely esetben elsősorban a felek szerződési megállapodása lesz irányadó.

Ha a találmány a vállalat üzemi körébe esik és a találmányra vezetett tevékenység az alkalmazottnak szolgálati teendőihez tartozott, a találmány az üzem tulajdonosát kell hogy illesse, mert ez az eset olyká veendő, mintha a felek szerződésileg így állapodtak volna meg, az alkalmazott ebben az esetben az üzem tulajdonosának megbizottjaként járt el. Minden más esetben azonban — mint már fent mondtuk — a szabadalom a feltaláló alkalmazottat illeti meg.

Azonban oly esetben is, melyben a találmány a fentiek szerint az üzem tulajdonosát illeti meg, köteles az utóbbi az alkalmazottat kárpótolni, mely összeg szerződésileg vagy bíróilag megállapítandó. Oly szerződési megállapodás, mely szerint az alkalmazottnak semmi ellenértékre igénye ne legyen, ne bírjon joghatállyal; ennyiben, de csak ennyiben, korlátolni kell a felek szerződési szabadságát a gazdaságilag gyengébb alkalmazott érdekében, mely jogos érdek még azzal is kiegészítendő, hogy oly esetben, midőn a találmány a fentiek szerint nem őt illeti, ne csupán anyagi kárpótlást követelhessen, hanem igényelhesse azt is, hogy neve mint feltaláló szintén szerepeljen a szabadalmi okiratban és a szabadalmi lajstromban (Erfinderehre).

További fontos kérdés, mely reformálandó, az *újdonságra* vonatkozik.

Mostani törvényünk 3. §-ának 2. pontja értelmében ugyanis nem új a találmány, ha az bejelentése idejében nyilvános gyakorlatbavétel által oly ismeretessé vált, hogy szakértők által használása lehetségessé vált.

Ez a rendelkezés túlsokat mond; az a gyakorlatbavétel, melynek ez az újdonságrontó hatása van, korlátozandó a *belföldre*, mert hiszen teljesen tarthatatlan az, hogy egy talán Ausztráliában valamikor történt gyakorlatbavétel újdonságrontó legyen.

Szabadalmi törvényünknek igazi iparfejlesztő hatása csak akkor lehet, ha *csak a belföldön történt gyakorlatbavételnek* lesz meg az újdonságrontó hatása, amint az a német, osztrák és más szabadalmi törvényekben is van. A jelzett reformot minél előbb meg kell valósítani, mert iparjogvédelmünk az említett specialitás alatt már eleget szenvedett.

Egy további specialitása a mi törvényünknek az, hogy nem szabadalmazható oly találmány, mely *a hadsereg hadképességének emelésére szükséges hadifegyverekre* stb.-re vonatkozik, ha a kormány tiltakozik ellene (2. §. 2. pont). Ennek a rendelkezésnek nincs és nem is volt semmi jogosultsága, ezért törlendő. Más szabadalmi törvényekben sincs ily rendelkezés. Törlendő ez a rendelkezés annál is inkább, mivel a törvénynek 14. §-a szabályt tartalmaz arra nézve, hogy a szabadalom hatálya mikép korlátozható az állam érdekében, tehát a hadügyi kormány érdekében is. A mostani rendelkezésnek egyenesen iparjogfosztó és visszafejlesztő hatása van.

A 14. §. természetesen megfelelően átszövegezendő, úgy hogy ne csak a hadügyi kormány, hanem más kormány is fontos közérdekből birjon ily korlátolási joggal, mely a kisajátitási joghoz áll közel; a szabadalomtulajdonos természetesen megfelelően kárpótolandó: nevének mint feltalálónak szerepeltetése ellen ily esetben sem volna kifogás tehető.

Oly kérdések továbbá, melyek módosításra vagy legalább is szabatosabb szabályozásra szorulnak, a *képviselet* kérdése, továbbá a szabadalom *átruházása, a gyakorlatbavételi és használati engedély* (licentia) a *gyakorlatbavételi kényszer* a *bitorlás* stb. kérdése.

A *szabadalmi hivatal szervezetének* kérdésében az a nézetünk, hogy azon lényeges változtatást tenni nem kell. Több oldalról kifogásolták, hogy ugyanannak a hivatalnak egyik osztálya eljár elsőfokként, és egy másik osztálya másodfokként. Ez alapos kifogás alá nem eshetik, az e hatóság és ügykörének különleges természetében rejlik és valamely igazi, kézzelfogható hátrányát ennek a rendszernek senki se tudta eddig kimutatni; üres szavak nem számítanak, kisebbrendű inkonvenienciák pedig megfelelő jóakarattal és beosztással elenyészthetők, különben, más szabadalmi hivataloknál is így van. A szabadalmi hivatal keretén belül működő két elem — jogászi és műszaki elem — paritásának kimondása stb magától értető dolog, amint az külföldön is már nagyrészben megvan.

Ezenkivül még több más kérdés van, mely részleges módosítás és kiegészítés alá veendő, így különösen az eljárásnak a Pp.-hoz igazodó törvényben való megrögzítése stb, melyekre azonban itt részletesen áttérni nem lehet és csak azt akarjuk még felemlíteni, hogy a *szabadalmi tanácsot* mint utolsó fórumot fentartandónak véljük, még pedig lényegileg a mostani szervezetében, nem csak azért, mert már megvan és helyébe, közjogi okokból is, nehéz más megfelelő fórumot tenni, hanem azért is, mivel bevált és hatáskörét ki lehet bővíteni, sőt védjegyügyekre is ki kell terjeszteni, amiről alább még szó lesz.

Ezzel át is térünk a *védjegyügyekre*. Az ezeket szabályozó törvényeket (1890. évi II. tc. 1895. évi XLI tc., 1913. évi XII. tc.) és rendeleteket az anyagi jog szempontjából is revizió alá kell ugyan venni; legfontosabb azonban az *eljárási szabályok és vele kapcsolatos szervezeti kérdés szabályozása.*

A mostani eljárási szabályok tarthatatlanok. Ez mindenki előtt világos lesz, mihelyt a mostani eljárás fő mozzanatait felsoroljuk. Eszerint a védjegy az illetékes kereskedelmi és iparkamaránál jelentendő be, hol azt — ha a bejelentést megfelelőnek tartják — belajstromozzák. Innét felterjesztik a kereskedelemügyi miniszter-

hez, hol a központi védjegylajstromot vezetik és hol másodszor lajstromozzák be ezt a védjegyet. (Megjegyzendő, hogy itt és az alábbiaknál kereskedelemügyi minisztérium alatt a szabadalmi hivatal, illetve annak elnöke értendő, kire az egész védjegyügy központi kezelése, elintézése stb. bizatott.) A központi védjegylajstromozó hivatal tehát ugyanazt végzi el másodszor, mit a kamara egyszer már végzett. Kétszeres munka, kétszeres költség, kétszeres idő. A központi lajstromozó hivatal azonban a kamaránál történt bejegyzés által kötve nem lévén, a védjegyet lajstromképessége szempontjából önállóan megvizsgálja és a már bejegyzett védjegyet az oltalomból kizárhatja, a belajstromozást megtagadhatja és a kamarát az általa már bejegyzett védjegy törlésére utasíthatja, amint az gyakran meg is történik, úgy hogy a kamara nem végzett semmit, illetve felesleges dolgot. Mindez történhetik a fél meghallgatásával vagy anélkül is és minden fokozatos instantia nélkül.

De a már központilag is belajstromozott védjegyet a miniszter törölheti — a törvényben felsorolt okok valamelyikének fenforgása esetén anélkül, hogy a fél jogai bármi eljárási garantia által biztosítva lennének, mert sem a fél meghallgatása előírva nincs, sem pedig jogorvoslat nincs, mivel a 60 nap alatt beadható előterjesztést ugyanaz intézi el, ki a megtámadott határozatot hozta. Látjuk tehát, hogy ez az eljárás a legprimitivebb jogbiztosítást is nélkülözi.

De még különb a védjegytörlési *perekre* vonatkozó eljárás. A keresetet a miniszternél kell benyujtani, innét lekerül a kereskedelmi kamarához, ahol — úgymint a pertárban — megtörténik a periratváltás; ítéletet a miniszter hoz (ebben az esetben nem a szabadalmi hivatal elnöke, ki csak elreferálja a pert a miniszternek); ezt megelőzőn meg kell hallgatni a védjegytanács véleményét, mely azonban nem kötelező.

Az ítélet jogorvoslattal meg nem támadható. Ilyen az eljárás, mely kizárólag írásbeli, a felek közvetlen közreműködését és minden jogorvoslatot kizár, a perjog minden kellékeit és garantiáit nélkülözi; és ezt az eljárást kénytelenek leszünk fentartani a legmodernebb Pp. életbelépése után is, mert az ezekre az ügyekre és perekre kiterjesztve nincs. Ez hihetetlennek látszik, pedig így van, holott senki sem fogja kétségbe vonni, hogy egy védjegy törlése iránti per bír oly fontossággal, mint akármely más per, melyet ezentúl a Pp. szabályai szerint fognak tárgyalni.

Ezért égető szükségünk van a védjegyügyek és különösen az erre vonatkozó eljárás reformjára. Ezt pedig így képzeljük:

A védjegyügyeket és pereket egészen a szabadalmi hivatal hatáskörébe kell utalni, úgy amint ez Németországban már rég óta megvan és hol ez bevált.

Ezáltal a védjegyügy nagyon központosíttatnék ugyan — mert a kamarák közreműködése megszűnnék — de ez nem játszhatik nagy szerepet, ha figyelembe vesszük azt, hogy az összes védjegyeknek mintegy 90%-a most is itt Budapesten lajstromoztatik. A központosításnak számtalan előnye lenne, mert az egész védjegyügy — úgy mint a szabadalmi ügy — úgyszólva *egy* kézben lesz.

Az eljárás pedig hasonló lenne a szabadalmi ügyek eljárásához. Lesz egy bejelentési és egy bírói osztálya a védjegyügyeknek is, ahol ezeket a felek közreműködésével, szóbelileg, nyilvánosan tárgyalnák, fokozatos fellebbvitel biztosítva lesz stb. Így lesz ez a perekkel is, melyek a bírói osztálynál indítandók meg, ott a Pp. elveinek megfelelően tárgyaltatnak; a fellebbviteli bíróság pedig a szabadalmi tanács lesz, melynek szavazatán csak annyit kell változtatni, hogy védjegyperekben a kúriai bírákon kívül nem műszaki tanárok, hanem kereskedelmi tanárok, illetve a gyakorlati kereskedelmi világ kiváló férfiai fognak közreműködni. Ezáltal a szabadalmi tanács új munkakört, új, szép és fontos feladatot nyer és közgazdasági, kereskedelmi forgalmunkra igen termékenyítőleg fog hatni.

Ami végül a *mintaoltalmi ügyeket* illeti, ezekre itt részletesen áttérni azért felesleges, mivel ezek az ügyek egészen a védjegyügyeknek megfelelő reformban lesznek részesítendők. Mindezekhez a reformokhoz hozzá kell fogni, mihelyt az a mostani nehéz viszonyok megváltozása után lehetséges.

Dr. Schuster Rudolf.

Az osztrák háborús büntetőjog.

Számos változással jár a hadiállapot a büntető igazságszolgáltatásban. E helyen csak a tételes jog legfontosabb módosításáról kívánok nagy vonásokban számot adni. Majdnem kivétel nélkül oly változtatások, amelyek a törvényhozás hatáskörébe vágnak. Minthogy az országgyűlés nem ült együtt, midőn a módosítások szüksége felmerült, a birodalmi képviseletről szóló alaptörvény 14. §-a szerint a minisztérium felelőssége alapján kibocsátott császári rendelettel (Cs. R.) voltak az intézkedések megtehetők. Ezt az útat választotta a kormány. Csak egyes esetekben élt a törvényekben máris biztosított felhatalmazással s egyszerű rendelettel tette meg a szükséges intézkedéseket. Így hirdette ki különösen az ú. n. kivételes állapotot, amelyben többek közt a letartóztatottnak a bírósághoz való beszállítására rendelt 48 órás határidő nyolc napra bővül, a biztosíték melletti szabadlábon hagyás korlátozást szenved, a házkutatás, a lefoglalás, a levelek felbontása bírói határozat nélkül is megengedett s minden nyomtatvány köteles példányának beszolgáltatása a terjesztés megengedése *előtt* elrendelhető.

Már az érvényben álló jog (honvédségi B. P. 14. §.) gondoskodik arról, hogy a háború kitörésekor az állam hadereje ellen elkövetett bűncselekmények miatt a polgári személyek is a katonai büntető bíráskodás alá kerüljenek. Ezt az 1914 július 25. rendelet hajtotta végre. Eszerint a jogtalan toborzás bűntette a katonai szolgálati kötelesség megsértésére vonatkozó felbujtás vagy segély, a kémkedés, az ellenséggel való egyetértés és egyéb a fegyveres erőre vagy a vele szövetséges csapatokra hátrányos vagy az ellenségre előnyös cselekmények, valamint a behívási parancs iránti engedetlenségre való csábítás a honvéd (Landwehr) bíráskodás és a rendkívül szigorú katonai Btk. hatálya alá tartozik.

Az ugyane napról kelt Cs. R. az állam, katonai személyek s katonailag fontos intézmények ellen irányuló legsúlyosabb bűntetteket illetően kiterjeszti a katonai büntető bíráskodás hatáskörét polgári személyekre is. Ily cselekmények különösen: a felségsértés, a királysértés, a közbéke megzavarása (Btk. 65. §.), a zendülés és lázadás, a vasútak, állami távírók és tengeralatti kábelek megrongálása, a robbanószertörvény elleni bűntettek, katonai személyek ellen elkövetett kényszerítés, gyilkosság, szándékos emberölés, súlyos testi sértés és rablás; az osztrák-magyar monarchia vagy a német birodalom fegyveres erejére vonatkozó adatoknak nyomtatvány útján való közlése (1862 dec. 17-iki törv. IX. c., az 1914 júl. 25-én és az 1914 aug. 3-án kelt Cs. R.).

Egész sora az új büntető rendelkezéseknek egészíti ki az állami érdekek védelmét. Így büntetendőnek nyilvánítja a közhivatalnokot, aki szándékosan oly hivatali vagy szolgálati kötelességét szegi meg, amely a fegyveres erőre vagy a monarchia katonai védelmére vonatkozik. Súlyosabb a büntetés, ha a cselekmény a monarchia katonai érdekeit veszélyeztette. Ez az új vétség a hivatali hatalommal való visszaélés bűntettéhez (Btk. 101. §.) subsidiarius viszonyban áll.

Büntetés alá esik a közhivatalnok, az állami üzemnek, vasútnak, hajózási vállalatnak vagy állami védelemben részesülő vállalatnak alkalmazottja, aki azon célból, hogy a szolgálatot vagy üzemet megzavarja, másokkal egyetértve kötelességének teljesítését egészben vagy részben megtagadja vagy elmulasztja vagy a szolgálat vagy üzem megnehezítésére alkalmas módon teljesíti (sztrájk és passzív ellenállás). Egy további büntető rendelkezés a megfélemlítés és erőszak ellen irányul, amelynek célja, hogy a közszolgálatban vagy a megjelölt üzemek valamelyikében a sztrájkra vagy a passzív ellenállásra vonatkozó megállapodást létesítsen, terjesszen vagy kényszerrel végrehajtson. (V. ö. az 1870. évi július 4-iki ú. n. koalíciótörv. 2. §-át, amely csak a munkabérsztrájkra vonatkozik.) Büntetés sujtja azt, aki a közszolgálat vagy a megjelölt üzemek megzavarása végett az üzemi eszközöket vagy berendezéseket megrongálja vagy a használatból elvonja. A belügyminisztérium minden vállalatot, amely az állam vagy a közjó céljára különösen fontos, állami védelemben részesülőnek nyilvánithat. Az 1914 július 25-iki Cs. R., amelynek tartalmát az eddigiekben ismertettük, végül a német birodalmi Btk. 329. §-ához hasonlóan a szállítási kötelesség megszegését bünteti, de csak ha az szándékos volt. Kiterjed ellenben a tényállás nemcsak a szerződésileg elvállalt, hanem az állami ren

deleten alapuló szállítási kötelességre és pedig a szövetséges állam részére szolgáló szállításokra, továbbá csapatok szállítására és munkateljesítésre is. Súlyosabb a büntetés, ha a cselekmény a monarchia vagy egy szövetséges állam katonai érdekeit veszélyeztette.

Közvetlenül a közgazdaság, közvetve a sikeres hadviselés védelmét szolgálja az 1914 aug. 1-én kelt Cs. R. Feljogosítja a politikai hatóságokat, hogy esetről-esetre vagy szabályszerűen visszatérő időközökben a nélkülözhetetlen szükségleti cikkek készleteinek a leltározása elrendeltessék, a termelőktől és kereskedőktől a községek ellátására készleteket követelhessenek, valamint a termelőket és kereskedőket szállításra kötelezhessék, ha az árúk egyébként megfelelő áron megszerezhetők nem volnának.

Aki a közhatósággal kötött szerződéséből, bár a most megjelölt módon keletkezett ama kötelezettségét, hogy nélkülözhetetlen szükségleti tárgyakat szállítson, megszegi: egy évig terjedhető szigorú elzárással és 20,000 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntethető. Ugyanily büntetéssel sujtja az alvállalkozót, közvetítőt vagy alkalmazottat, aki kötelességeinek megszegésével a szállítást szándékosan veszélyezteti vagy meghiúsítja. Büntetés alá esik továbbá a készletek eltitkolása és az árak felhajtása. Az utóbbi három tényálladékot foglal magában: 1. nyilván túlmagas árak követelése nélkülözhetetlen szükségleti tárgyakért a hadi állapot okozta rendkívüli viszonyok kihasználásával; 2. ily tárgyak összevásárlása, a termelés vagy a kereskedés korlátozása avégből, hogy az ár túlmagasra emelkedjék; 3. valótlan hírek terjesztése vagy a tévedésbeejtés más eszközeinek alkalmazása a nélkülözhetetlen szükségleti tárgyak drágítása céljából. A bűnösséget megállapító határozatban a tettes készleteinek elkobzása s az iparigazolvány elvonása is elrendelhető. Az elkobzott készleteket a lakosság ellátására kell fordítani.

Az uzsoráról szóló 1881. évi május 28-iki törvény helyébe az 1914 október 12-ikén kelt Cs. R. lép. Ez mindenekelőtt kiterjeszti az uzsora tényálladékát. Az eddig érvényes jog uzsorát csak az oly vagyoni előnyök igéretében vagy elfogadásában látott, amelyek mértéktelenségükkel az adós gazdasági romlásának előidézésére vagy fokozására alkalmasak. Az új jog szerint elég, ha az adós elleni szolgáltatás vagyoni értéke a hitelező szolgáltatásának értékével feltűnően aránytalan viszonyban áll. Lényegesen emelkednek a büntetések is. Iparszerű uzsora bűntette akkor állapítható meg, ha az egyének nagyobb száma súlyosan károsodott. A régi jog a kereskedelmi ügyleteket, amelyeknél úgy a hitelező, mint az adós kereskedő nem vonta rendelkezései alá. Az új jog ezt az «uzsoraszabadságot» nem ismeri. Épen úgy, mint e rendelkezésekben, az uzsoráról szóló Cs. R. abban is követi a Btk. javaslatát (377. és köv. §-ok), hogy az uzsora büntethetőségét nem szorítja hitelügyletekre, hanem az árúuzsorára is kiterjeszti. Oly jogügylet megkötésénél, megváltoztatásánál vagy közvetítésénél alkalmazott uzsorás kizsákmányolás, amelyek tárgya valamely dolog vagy jog megszerzése vagy elidegenítése, ugyancsak büntethető, de csak akkor, ha a cselekmény iparszerű. Lényegében tehát csak a munkabérszerződésekkel elkövetett kizsákmányolás maradt büntetlen. Noha csak a most uralkodó rendkívüli gazdasági viszonyok igazolják, hogy a Btk. javaslat uzsorarendelkezéseit Cs. R. léptette életbe, ezek a hadi állapot megszűnte után is teljes joggal fognak hatályban maradni.

Nagyon megszorította az esküdtbíróságok tevékenységét a katonai bíráskodásnak a már említett kiterjesztése polgári egyénekre. Ugyanis a B. P.-el egyidejűleg megjelent törvény felhatalmazza a kormányt, hogy az esküdtbíráskodást legfeljebb egy évi tartamra megszüntesse, ha ez a pártatlan vagy független jogszolgáltatás biztosítása érdekében szükségesnek mutatkozik. Ezt az intézkedést a kormány eleinte csak a háborútól közvetlenül érintett területekre nézve, majd szeptember 1-én a birodalmi tanácsban képviselt összes királyságok és országokra nézve 1915 július végéig terjedő hatállyal megtette. E tekintetben az a megfontolás is irányadó volt, hogy az esküdtszék megalakítása az általános mozgósítás miatt nehézségekbe ütköznék s hogy az esküdti szolgálattal egybekötött időmulasztás a lakosságra különösen jelenleg rendkívül nyomasztó. Az esküdtbíróságok helyébe mint ítélőbíróság, a törvényszék lépett, de az ítélőtanács hat bíróból áll, ha oly cselekmény a vád tárgya, amely halállal vagy öt évet meghaladó börtönbüntetéssel büntetendő.

Egy augusztus 29-ikén kelt Cs. R. általános felhatalmazást adott a kormánynak, hogy a háborúnak a határidők és határnapok minden nemére és az eljárásra gyakorolt befolyását miniszteri rendeletekkel szabályozza. A bűnvádi eljárást illetően e felhatalmazással az igazságügyminiszternek szeptember 19-ikén kelt rendelete élt, amely a háború kitörése miatt engedett igazolásról szól. A B. P. csak a terheltnek és csupán az ítélet (büntető parancs) ellen használható rendes perorvoslat bejelentési határidejének elmulasztása esetére engedi meg az igazolást azzal a feltétellel, hogy elháríthatatlan körülmények saját vagy képviselőjének hibáján kívül tették lehetetlenné a határidő megtartását.

A rendelet az igazolásnak sokkal tágabb körben ad helyet. Igazolással élhet fontosabb végzések ellen használható felfolyamodások határidejének elmulasztása miatt minden jogosult a közvádló kivételével, a magánvádló és a pótmagánvádló is, de csak akkor, ha vádlói jogukat már érvényesítették; e jog azonban a vádirat benyujtására megállapított határidő elmulasztása vagy a főtárgyaláson való meg nem jelenés miatt megszűnt. A magánvád emelésére megállapított hat heti határidő (B. P. 530. §.) elmulasztása miatt igazolásnak nincs helye. Kiterjed azonban az igazolás ama kártérítési igény határidejére is, amely jogtalan lefoglalás vagy ártatlanul történt elítélés miatt támasztható. Okul szolgál az igazolásra, hogy a jogosult saját *vagy* képviselőjének katonai szolgálata vagy a háború következtében beállott más elháríthatatlan körülmény miatt saját vagy képviselőjének hibáján kívül lehetetlen volt, hogy a határidőt megtartsa vagy a tárgyaláson idejében megjelenjen. Hadi szolgáltatás és önkéntes egészségügyi szolgálat is katonai szolgálatnak számít. Az osztrák-magyar haderőnél teljesített szolgálattal egy megítélés alá esik valamely hadviselő szövetséges állam hadseregénél való szolgálat.

Már a háború kitörésekor kegyelemben és általános pertörlésben részesültek a katonai személyek, hacsak a cselekmény különösen súlyos nem volt. A polgári személyekre nézve más útat választottak. Egy augusztus 7-ikén kelt Cs. R. elrendeli, hogy minden hat hónapot meg nem haladó szabadságvesztésbüntetésnek végrehajtását el kell halasztani vagy amennyiben már megkezdődött, félbe kell szakítani, ha az elítéltet katonai szolgálatra hívták be (kivétel oly elítéltekre nézve áll fen, akik a bűncselekmény természete vagy indító oka vagy életmódjuk alapján az állam vagy a tulajdon biztonságára veszélyesek). Egy ugyanazon napon kelt legf. kézirat az elítélteknek a büntetés vagy a büntetés hátralevő részének elengedését igéri, ha katonai kötelezettségüket hűségesen teljesítik. Még érdekesebben értékesíti ugyane gondolatot az általános pertörlés engedélyezése (augusztus 25-én kelt legfelsőbb kézirat). Ebben oly egyének részesülnek, akik a jelenlegi háborúban szolgálatot teljesítenek s akik ellen bármely augusztus 18-ika előtt elkövetett büntetendő cselekmény miatt bűnvádi eljárás van vagy lesz folyamatban, ismét azzal a feltétellel, hogy katonai kötelességeiknek hűségesen megfelelnek. Kivételnek az oly bűncselekmények miatt megindított eljárások, amelyekre alkalmazandó büntetési tétel ötévi szabadságvesztésbüntetést meghalad, továbbá a főmagánvádas ügyek (a B. P. 2. §-a értelmében). Az eljárás megszüntetésének csak a terhelt kérelmére van helye. Az igazságügyminiszternek augusztus 26-án kelt rendelete ennek végrehajtását lényegileg akként szabályozza, hogy mindazok az eljárások, amelyekben a legfelsőbb kézirat szerint pertörlés lehetséges, a lehetőség megállapításáig nyugszanak. Csak akkor folytathatók, ha a terhelt a hadi állapot megszüntétől vagy a katonai szolgálatból korábban történt kilépésétől számított hat hét alatt az eljárás megszüntetését nem kéri vagy ha a katonai hatóságtól szerzett értesülésből kitűnik, hogy a terhelt katonai kötelességeit híven nem teljesítette. Örvendetes, hogy a Btk. javaslatokban felvetett büntetőpolitikai gondolatok a háborús büntetőjogban is meg voltak valósíthatók.*

Dr. gróf Gleispach W.

* A háború következtében kibocsátott büntetőjogi vonatkozású császári és miniszteri rendeleteket az Oestr. Z. für Strafrecht közli. A jelen évfolyam V. füzetében foglaltatik a szövegben ismertetett új rendeletek legnagyobb része. A következő füzet a gyüjteményt valószínűleg folytatja.

Megjegyzések egy törvényjavaslatra.

Újabb törvényekre csak akkor van szükség, ha a hatályban lévő törvények elavultak, a kor kivánalmát ki nem elégítik, a kitűzött cél szolgálatára alkalmatlanokká váltak, de akkor is csak abban az esetben kell új törvényt készíteni, ha a törvényhozás törvényalkotás terén tökéletesebbet tud nyujtani, mert ha ez a második feltétel hiányzik, akkor az országra mégis kedvezőbb az, ha a vérébe átment törvények maradnak hatályban, mert a megszokottságnál fogva ehhez már tud alkalmazkodni, amennyiben a szokás nemcsak nagy törvényalkotó erővel, de konzerváló erővel is bír.

Tapasztaljuk ezt nap-nap után, valahányszor egy régi törvényt az ő bemohosodott kunyhójában megbolygatni akarunk s kissé modern épületbe akarjuk elhelyezni, minden oldalról bizonyos görcsös ragaszkodás nyilvánul meg a régi törvény mellett — még akkor is, ha annak kisebb-nagyobb hiányát és fogyatékosságát felismerik is —, mert mindenki attól tart, vajjon az új törvény a régit, amelynek hatálya alatt születtünk, felnőttünk s amelynek jótéteményeit oly hosszú időn át élveztük, nem fogja-e úgy elferdíteni, amely jogaink csorbításával, megnyirbálásával fog járni s a jogbizonytalanságot fokozni fogja. Ennek az idegenkedésnek van is némi jogosultsága, főleg akkor, ha a törvény csirája nem jó földben elvetett magból, hanem szenvedélyből, gyűlöletből, pillanatig tartó lelkesedésből, vagy örömmámorból fakad ki s nem az érett, nyugodt megfontolás és körültekintés és szükségesség diktálja annak megalkotását s ha az a multhoz képest jogfosztást tartalmaz vagy a jövőre joggyarapítást nem foglal magában.

Előttem fekszik egy törvényjavaslat «a bírói hatalom gyakorlásáról, valamint a kir. biróságok és kir. ügyészségek szervezetéről».

Semmi különös új nincsen benne. Sőt azt lehet mondani, hogy a szerteszórt törvényeknek egy egységesbe foglalása az egész. És mégis, ha erre szükség van s tényleg van is, — akkor meg nem lehet a tradicióktól és szokásoktól is eltekinteni és viszont célszerű volna a kipróbált, de csütörtököt mondott igazgatási rendszert is kiküszöbölni ebből a törvényből.

A kúriai bírói állás betöltésére nézve a javaslat fentartja az eddigi rendszert, amennyiben kimondja, hogy a kúriai bírói állás pályázat nélkül töltetik be. Ez ellen nem lehet ellenvetést tenni. Az 58. §. azonban már csak azt mondja, hogy ha az állás így töltetik be (pedig másként mint pályázat nélkül nem is lehet), *meg kell hallgatni a kir. Kúria elnökét.*

Hát hová lett a Kúria elnöki tanácsa, a kandidáló bizottság véleménye és javaslata, az egyedüli fórumé, amely leghivatottabb testület a kijelölés megtételében. Ez a törvény értelmében többé nem létezik.

Igaz ugyan, hogy a 41. §. beszél elnöki tanácsról is, de ezt nem ruházza fel a kijelölési joggal, csak ha a miniszter akarja, összeülhet a tanács s jelölhet bírót, de ha nem akarja, nincs beleszólása épen annak a testületnek, amelynek tagjai közvetlen észleleten alapuló véleményt mondhatnak a kir. ítélőtábláknál huzamosabb időn át alkalmazott bírák képességéről és képzettségéről.

A kir. Kúria elnökének a szava és állásfoglalása nagy súllyal kell hogy birjon, de elvégre a kir. Kúria elnöke csak egy tanácsban elnököl állandóan s közvetlen tapasztalatból csak azoknak a bíráknak képzettségét ismerheti, akiknek ítéletei épen abba a tanácsba kerülnek. Lévén pedig a kir. Kúriánál szaktanácsok, egy tanácsban csak kevés bírónak a munkája lesz ismeretes. Igaz, hogy informálhatja magát az elnök a többi tanácselnökök által ha akarja, de akkor meg már biztosabb, ha kötelezőleg írja elő a törvény a tanácselnökök meghallgatását, még pedig oly módon, ahogy eddig történt, a kandidáló bizottságban. De ez nagyobb garancia is arra nézve, hogy a miniszter a bizottság javaslatához tartja magát, mert elvégre mégis könnyebb egy ember véleményét félredobni, mint 14 kiváló tanácselnöknek a javaslatát mellőzni.

S épen azért, mert a kir. Kúria az igazságügyminiszereknek rendszerint nem valami kedves gyermeke szokott lenni, nem volna kivánatos, hogy a kir. Kúriának joga és tekintélye ismét csorbát szenvedjen.

A javaslat 96. §-a az ítélőbírák nyugdíjazásáról rendelkezik és kimondja, hogy a kúriai biró vagy nála magasabb fizetési osztályba sorozott bíró 70-ik életévének betöltésével nyugalomba lép, kivéve ha a miniszter a továbbszolgálatra felszólítja *(kivételesen)* s ő tovább szolgálni kíván. A felszólítás hatálya egy évre terjed.

A kivételessége a felszólításnak kötelezően van előírva. Hát ez eddig is úgy volt. Mégis az vált rendszerré, hogy minden 70. éven túli bíró, ha kérte, tovább szolgált kegyelemből. Az iránt nem lehet ma már kétség, hogy *kivételekkel* kivételesen kell elbánni, az is bizonyos, hogy vannak még a kir. Kúriánál egyesek, akiknek megtartása igazságszolgáltatási nagy érdek, mert pótolhatatlanoknak látszanak lenni, ámde kivételes felszólítást csakis az ilyen esetekre kellene szorítani s nem mindenkit pótolhatatlannak nyilvánítani, aki a 70-ik életévét betöltötte.

Ez az egyik oldala a dolognak. A másik pedig az, hogy ez a kérdés erősen érinti a bírói függetlenséget, mert a bíró, aki évek hosszú során át az elmozdíthatatlanság védőszárnya alatt állott s a bírói függetlenséget teljes mértékben élvezte, most 70-ik életéve után, a miniszter kegyelemkenyerét eszi. Ideiglenesen van alkalmazva, s a miniszter bármely pillanatban kézbesíttetheti neki a felmondást, hogy ideiglenes alkalmaztatását megszünteti. Ilyen alkalmazás csak egy van hasonló a bírói pályán, a bírósági joggyakornoké.

Belátom, hogy most még kell kivételt tenni, de ha kell a bírót 70-ik életévén túl alkalmazni — akkor nem ilyen módon kell, hanem újabb *királyi kinevezés* alá kell bocsátani s így megerősíteni állásában, mert csak az méltó a bíróhoz s csak így van a bírói függetlenség biztosítva. Ha pedig a törvényhozás ezt keresztülvinni nem tudja, akkor meg nem szabad megengedni, hogy a bíró 70-ik életéve után szolgálatban maradjon, még kivételesen sem.

Általános meggyőződés, hogy azóta, mióta a királyi táblák és kir. főügyészségek decentralizációja megtörtént, a kir. ügyészségek nem állanak azon a magas színvonalon, mint Kozma Sándor idejében. Ebből pedig az következnék, hogy olyan törvényes intézkedést kellene tenni, amely egyszer már igen előnyösnek bizonyult, nézetem szerint az összes főügyészségek felügyeleti hatóságaként a *koronaügyészt* kell megtenni.

Azok a kicsinyes szempontok, hogy ez személyszaporítással járna stb., komoly szóra nem érdemesek, elvégre azok, akik most a minisztériumban igazítják a főügyészségek dolgát, beoszthatók a koronaügyészséghez, — de ha még ez sem volna elegendő, az áldozat meghozná a bőséges s nagyon kivánatos eredményt és az ügyészi kar ismét olyan magas színvonalon állana, mint hajdanában állott s mint ahogy most semmiesetre sem áll, pedig az is tapasztalati tény, hogy ahol gyenge az ügyészség, gyenge a büntetőbíróság is.

Vaikó Pál.

A fogyatékos elmetehetségűek magánjogi védelme.

A magánjog rendszerének évezredes jogfejlődésre támaszkodó konzervativizmusa teszi érthetővé, miért van az, hogy a magánjog tudományos művelésében a dogmatikai irányzat az uralkodó és hogy ennek következtében a más téren végzett tudományos kutatások eredményei a magánjog terén csak igen nehezen tudnak érvényesülni.

Az elmebaj és a normális elmeállapot között jelentkező különböző rendellenes elmeállapotoknak a jogviszonyokra gyakorolt kihatása a büntető jogtudomány és törvényhozás terén immár évtizedek óta a legbehatóbb tanulmány tárgya s mégis a magánjog művelői előtt szinte meglepetésszerűleg hatott, midőn Friedmann Ernő budapesti műegyetemi jogtanár úr néhány évvel ezelőtt egy elmeorvosi szakértekezleten ennek a problémának a magánjogi jogviszonyok szempontjából való nagy jelentőségére hívta fel a figyelmet. Pedig szembetűnő tény az, hogy midőn az uralkodó magánjogi jogrendszerek a magánjogi ügyletek érvényének kérdésénél csupán az öntudatos akaratelhatározást teljesen kizáró elmeállapotokat veszik figyelembe s minden más elmeállapotú egyénre a normális emberekre szabott jogszabályokat tekintik irányadóknak, az igazságot csak félig közelítik meg, mert a magánjogi ügyleti forgalom biztossága nagy elvének teljesen feláldozzák a természettől fogva gyengébb egyének védelmének nem kevésbbé fontos érdekét.

Az elmeorvosi tudománynak az a megállapítása, hogy az elmebetegség és elmegyengeség fogalma alá vonható elmebajokon és a múló elmezavaron kívül vannak az elmének olyan fizio-

lógiai okokon nyugvó állapotai, amelyek anélkül, hogy az öntudatos akaratelhatározást teljesen kizárnák, az elmének az értelem, az érzés vagy az akarat világában nyilvánuló működését rendellenesen befolyásolják, az ember cselekményeinek jogi értékelésénél sem maradhat figyelmen kívül.

A jogügyleti forgalomnak a szerződési szabadság elvére fektetett rendje ugyanis helyesen csupán azon a feltevésen állhat meg, hogy az ember ura az akaratának legalább is annyiban, amennyiben az elme működésében rendszeresen folynak le azok a lélektani folyamatok, amelyek a külső impulzív hatások alatt az értelem, az érzés és az akaratelhatározás útján a cselekvéshez vezetnek. Az ebben beálló zavaró mozzanatokra a jognak is reagálnia kell, s amint látjuk, a jog egyfelől az elmebajoknak és az elmezavarnak, valamint az elme különböző fejlődési fokozatainak, másfelől a kényszer, a fenyegetés, a tévedés és megtévesztés által okozott akaratbeli hibáknak figyelembevételével részben reagál is. Erre irányulnak a jogszabályoknak azok a rendelkezései is, amelyek úgy a preventív jogvédelem eszközeivel és az ügyletek különböző alakiságaival, mint a represszív jogvédelem terén a hibás ügyletek semmisségével és megtámadhatóságával közvetve az akarat valódiságát és komolyságát kívánják biztosítani.

Az akarat biztosítékainak eme köréből azonban szembetűnően hiányzik az, ami alkalmas lenne arra, hogy az öntudatos akaratelhatározásra képes személyeket az akarat olyan hibáinak következményeitől óvja meg, amelyek nem külső behatásoknak, hanem a cselekvő alany értelmi, érzésbeli vagy akarásbeli belső fogyatkozásainak természetszerű eredményei.

A tapasztalat mutatja, hogy a magas életkorral, nagyfokú neuraszténiával, az epilepsiával, a hiszteriával, a nemi ösztön beteges túltengésével, a beteges érzékenységgel stb. meggyengülnek az elmetehetségnek az akaratelhatározásnál funkcionáló képességei: az ítélő- és emlékezőtehetség, az érzésbeli reakciók s az akarat energiája. Ha e bajok nem fokozódnak is annyira, hogy az öntudatot teljesen kizárnák, gyakran olyan súlyos alakban jelentkezhetnek, hogy az öntudatos akaratelhatározásra való képességet lényegesen korlátozzák. Könnyen befolyásolhatóvá teszi az embert, akiben belső, fiziológiai okok miatt a külvilágban jelentkező tényezők már különben is a rendestől eltérő hatásokat váltanak ki. Az ilyen ember könnyen hajlik érdekeinek elhanyagolására, magát vagy hozzátartozóit károsító, gazdaságilag szükségtelen vagy egyébként igazolatlan ügyletek kötésére s kész tárgya mások kizsákmányoló tevékenységének.

Az elmetehetségnek ilyen fogyatkozásai ma épen nem, vagy csak igen szűk körben szolgálnak az ember magánjogi védelmének alapjául.

Arra az álláspontra alig lehetne helyezkedni, hogy az ily elmeállapotú egyének, épúgy mint az elmebajosok, cselekvőképteleneknek nyilváníttassanak. Ez nemcsak túlságos és saját védelmük célja által sem feltétlenül követelt megszorítása lenne személyiségüknek, hanem a forgalom biztosságának érdekével sem lenne összeegyeztethető, tekintettel különösen arra a körülményre, hogy az elmetehetségnek érintett fogyatkozásai különböző fokban jelentkezhetnek és sok esetben csak nehezen ismerhetők fel és állapíthatók meg. Amíg tehát az elmebaj és múló elmezavar az öntudatos akaratelhatározást teljesen kizáró hatásuknál fogva biztos és a laikus által is könnyen felismerhető ismérvei a cselekvőképtelenségnek, az elmetehetségnek más természetű csekélyebb fogyatkozásai az öntudatos akaratelhatározást csak befolyásoló, de teljesen ki nem záró erejüknél fogva cselekvőképtelenségre alapul nem szolgálhatnak.

De a fogyatékos elmetehetségűeknek cselekvőképtelenné nyilvánítása nem volna helyes azért sem, mert ez annyit jelentene, hogy érvényesen semmiféle jognyilatkozatot nem tehetnének, amit pedig sem állapotuk nem igazolhat, sem érdekeik védelme szükségessé nem tesz.

Védelmük célja csakis arra irányulhat, hogy megóvassanak azoktól a súlyos hátrányoktól, amelyek érdekeik elhanyagolása, értelmük és akaraterejük gyengeségének kihasználása következtében őket vagy hozzátartozóikat érhetik.

Ez a szempont elsősorban arra utal, hogy a jognak módot kell nyujtania arra, hogy káros ügyleteiknek következményei elháríthatók legyenek. Itt mindenekelőtt az ingyenes ügyletek és a végintézkedések jöhetnek tekintetbe, amelyek a forgalom érdekeit nem érintik.

Ezeket az ügyleteket aggálytalanul lehet felbonthatókká s illetőleg megtámadhatókká tenni, ha bebizonyíthatóan a fél fogyatékos elmetehetségének kihasználásával jöttek létre.

Ami a forgalmi ügyleteket illeti, ezeket az uzsorás jellegű ügyletekre nézve, amelyekkel az uzsorás fél aránytalan vagyoni előnyt szerez a fogyatékos elmetehetségű fél rovására, nincs semmi akadálya annak, hogy az uzsora elleni védelem szabályai reájuk is kiterjedjenek.

Nagyobb megfontolást kíván az a kérdés, hogy mennyiben lehetne védelmet nyujtani a nem uzsorás jellegű, de mégis káros olyan ügyletekkel szemben, amelyeket a fogyatékos elmetehetségű egyén gazdasági szükségletei és életviszonyai szempontjából igazolatlanul kötött. E részben joggal lehet utalni arra, hogy a szerződő felektől nem lehet megkívánni, hogy minden egyes szerződéskötésnél vizsgálják a másik félnek gazdasági szükségleteit és életviszonyait, mert erre a szerződő félnek a legtöbb esetben nincs is módja és e körülmények méltatása különben is egyéni megítéléstől függ, ami felette ingataggá tenné a jogi forgalmat. Kevésbbé jöhet azonban ez a szempont figyelembe, ha a szerződő fél a másik fél fogyatékos elmetehetségének ismeretében s annak kihasználásával kezdeményezőleg maga bírja ezt rá oly ügylet kötésére, amelyet ennek előtte ismeretes gazdasági helyzetében és életviszonyai között nyilvánvalóan igazolatlannak kellett tartania, mert ilyen esetben a rosszhiszemű ügyletkötés megtorlása a jóhiszemű forgalmat közvetlenül nem érintheti s csak a túlhajtott és jogosulatlan nyerészkedési vágynak szabna kellő határt.

Ha az érintett irányban a fogyatékos elmetehetségűek részére jogvédelem biztosíttatnék, fel fog merülni annak szüksége is, hogy az élők közötti jogügyleteknek abban a körében, amelyre a jogvédelem kiterjedne, meglegyen a lehetősége annak, hogy az ügyletkötő fél ügyletének megtámadhatatlanságát eleve is biztosíthassa; mert igen valószínű, hogy azzal, aki a fogyatékos elmetehetségnek gyanújában áll, egyáltalán nem fognak jelentősebb ügyletet kötni ily előzetes biztosíték nélkül. Erre a célra szolgálhatna az, hogy elmebeli fogyatkozás címén az ily fogyatkozásban szenvedő ügylet kötése végett gondnok kirendelését kérhetné s a gondnok kirendelését ilyen esetben a kérelmező által előlegezendő költségre feltétlenül el kellene rendelni. Ily módon a jóhiszemű forgalom kellő oltalmat találna anélkül, hogy túlságosan megnehezíttetnék, mert önként érthetőleg ily gondnok kirendelésére csak a nagyobb jelentőségű ügyleteknél kerülne a sor.

További megfontolást érdemel az a kérdés is, vajjon nem kellene-e a fogyatékos elmetehetségűek preventív jogvédelmét szélesebb alapon a gyámság alá helyezés alakjában is megvalósítani.

A gyámság alá helyezés a cselekvőképességet korlátozó hatályánál fogva a személyes szabadságot kétségtelenül súlyosan érintő intézkedés. Ennek elrendelését tehát csakis megfelelő súlyos okok igazolhatják. A fogyatékos elmetehetség magában véve nem is ily természetű ok. Már maga az a tény, hogy kisebb-nagyobb fokban jelentkezhetik, nehezen felismerhető és megállapítható baj s határai biztosan nem körvonalazhatók, kizárja azt, hogy a gyámság alá helyezésre feltétlenül alapul szolgálhatna. Nem is teszi ezt mindig szükségessé, még ha nagyobb mértékben és kétségtelenül felismerhetően jelentkezik. Az élet egyszerű viszonyai között élő vagyontalan ember a dolog természeténél fogva kevésbbé van kitéve annak a veszélynek hogy elmebeli fogyatékosságát jogosulatlan befolyások révén káros ügyletek kötésére fogják kihasználni. Mindennapi ügyeit pedig egészen jól ellátthatja. Sok esetben tehát e súlyos intézkedés egészen felesleges jogvédelmet teremtene.

Kivételesen azonban előfordulhat, hogy az elmetehetségnek fogyatékossága tartós és lényeges akadálya az ügyletek kellő ellátásának, amidőn a fogyatkozásban szenvedőnek egyéniségére, életviszonyaira és egyéb körülményeire tekintettel a gyámság alá helyezésben rejlő általános és tartós preventív jogvédelem szükségesnek mutatkozhatik. Az elmetehetség fogyatékosságának ilyen súlyos eseteiben el lehet azt fogadni, ha nem is abszolút, hanem csupán relatív, azaz a körülményektől függő gyámság alá helyezési okként. A körülmények gondos bírói mérlegelésével el lehet érni, hogy a fogyatékos elmetehetségnek nem egészen határozott tényálladéka ne válhasson a személyiség igazolatlan megszorításának alapjává.

A gyámság alá helyezésnek általánosabb és hatályosabb intézménye a gondnokság szűkebbkörű s a cselekvőképességet nem korlátozó védelme mellett azért szükséges, mert emez teljesen a védelemre szoruló egyénnek akaratától függ, s ennélfogva olyan esetekben elégtelen, amidőn a védelmet épen az teszi szükségessé, hogy az arra szoruló egyén passzív magatartásával, ügyeinek elhanyagolásával okoz magának vagy hozzátartozóinak kárt.

A gyámság alá helyezés és a gondnokság intézménye mellett egy közbenső új védelmi eszköznek kreálása, amely a cselekvőképesség korlátozásában csupán a fontosabb vagyonjogi ügyletekre szorítkoznék, a célnak megfelelne ugyan, de mégsem mutatkozik indokoltnak, mert a hasonló célt szolgáló intézmények szaporítása már csak a jogbiztonság érdekében sem kívánatos.

A fogyatékos elmetehetség kategóriájának felállítása, mely az akaratelhatározást lényegesen korlátozó vagy csökkentő s épen azért mások által többnyire csökkent szellemi képességnek vagy korlátolt beszámítóképességnek nevezett elmebeli vagyis értelmi, érzésbeli és akaratbeli fogyatkozásokat ölelné fel, mellőzhetővé tenné az elmebetegségnek és az elmegyengeségnek az orvosi tudomány által különben is kifogásolt megkülönböztetését s lehetségessé válnék ezeknek az elmebaj átfoglalő fogalmában olyatén egyesítése, amely az értelmes akaratelhatározást és az ügyek ellátására való képességet kizáró elmeállapotokat foglalná magában.

Ehhez képest az elmebeli fogyatkozásoknak kétféle kategóriája lenne a gyámság alá helyezésnek (mai gondnokság alá helyezés) alapjává, és pedig:

1. a tartós elmebaj, amennyiben az ügyek ellátására való képességet kizárja, — mint az abszolút gyámság alá helyezési ok; és

2. a fogyatékos elmetehetség, amely az 1. pontban említett elmebajnál enyhébb fokú, de az akaratelhatározást tartósan és lényegesen korlátozó egyéb elmebeli fogyatkozásokat ölelné fel mint relatív gyámság alá helyezési ok.

Az említett megkülönböztetéshez az alapul szolgáló elmebaj és fogyatékos elmetehetség természetének megfelelően a cselekvőképesség különböző mértékű korlátozása fűződnék joghatásképen.

Az elmebetegség és elmegyengeség megkülönböztetése mai jogunkban is nyilván nem akar egyebet jelenteni, mint az elmebeli fogyatkozásoknak súlyosabb és enyhébb fajait, nem tekintve arra, hogy a szoros értelemben vett csökkent szellemi képesség állapotát még egyik fogalom sem fedi. A fentebb érintett két új kategória a tudomány fejlődésének eredményeit e téren a jogélet szükségleteinek megfelelő alakban értékesítené.

A fogyatékos elmetehetség kérdésével kapcsolatban vázlatosan érintett szempontok polgári törvénykönyvünk küszöbön álló kodifikációjánál előreláthatólag tüzetes megfontolásban fognak részesülni. *Dr. Szászy Béla.*

Az öröklési jog tárgyalása a képviselőházkülön bizottságában.

A képviselőháznak a polgári törvénykönyv tárgyalására kiküldött külön bizottsága az országgyűlés «háborús» ülésszaka alatt befejezte az öröklési jogi résznek s ezzel az egész törvényjavaslatnak első olvasásban való tárgyalását.

Ez a tanácskozás már az idő rövidségénél fogva sem merülhetett el jogszerkezeti részletekbe. Nem is ez volt a bizottság célja, hanem az, hogy az öröklési jogot az alapelvek szempontjából átvizsgálva, lehetővé tegye az egész törvénykönyvre nézve olyan teljes — bárha ideiglenes — bizottsági szöveg kidolgozását, amely nyugalmasabb időben a bizottság újabb tárgyalásának, a második olvasásnak szolgálhat alapjául.

A bizottság aránylag rövid idő alatt nagy munkát végzett, melynek főbb eredményeit a következő ismertetés foglalja össze.

A legélénkebb vitát önként értetődően a *törvényes öröklés* reformkérdései keltették. Ezen a téren ütköznek össze leghevesebben a konzerválás és a társadalmi reform, a nemzeti jogfenntartás és az újabb nivelláló irányzat szempontjai.

A bizottság anélkül, hogy a törvényes öröklés rendjére nézve végleg döntött volna, oly kompromisszum előterjesztésére hívta fel az előkészítő bizottságot, amely egyrészt jobban simul fennálló jogunkhoz, másrészt viszont nagyobb mértékben számol azzal a világáramlattal, amely a törvényes öröklést általában szűkebb körre kívánja szorítani. A bizottság többsége kívánatosnak tartotta, hogy *a szépszülői csoportnál távolabbi oldalrokonokat* törvényes öröklés ne illesse. Ezt az irányzatot bizonyára támogatni fogja az a körülmény is, hogy a konzervatív Ausztria az osztrák polgári törvénykönyvnek a háború alatt császári rendelettel életbeléptetett részleges novellájában* a nagyszülői csoporton túl csak a nagyszülők szülőit (szóhasználatunk szerint a szépszülőket) ismeri el törvényes örökösökül, de már a szépszülők leszármazóinak nem ad öröklési jogot. Idáig mi aligha mehetünk el, mert családias felfogásunk a nagyszülők testvéreit és ezeknek leszármazóit még igen közeli rokonoknak tekinti. A negyedik és ötödik felmenői csoport öröklését azonban bátran feláldozhatjuk az alapítványszerű közöröklés javára. Azt az elvet, hogy az államkincstár a reá szállt örökségeket humanitárius célvagyonként kezelje (1543. §. 2. bek.), a bizottság oly lényegesnek tekintette, hogy annak fenntartásától tette függővé a távolabbi rokoni csoportok öröklésének korlátozását.

Másfelől azonban a bizottság kívánatosnak tartotta, hogy *az ági öröklés a szépszülői csoportbeli rokonok javára* is fenntartassék. Ezzel helyre lenne állítva az öröklési rend harmóniája, melyet a törvényjavaslat kétségtelenül megbontott volna. Eszerint a szépszülői csoportig bezárólag épségben maradna a mai öröklési rend az ági örökléssel kapcsolatban. Legfeljebb az lehet még kétséges, ne vigyük-e be mégis a szépszülői csoportba a tvjav. 1537. §-ában foglalt lineálgradnál rendet (az egyetemes utódlás, vagyis a nem ági vagyonban való szerzeményi öröklés szempontjából) a mai szétporlasztó hatású törzsenkinti öröklési rend helyett?

Az ági öröklés ridegségének enyhítéséül megnyugvással fogadta el a bizottság a *szülői haszonélvezet* új intézményét, mégis azzal a fenntartással, hogy nem lehetne-e azt a bonyodalmakat rejtő utóöröklési szerkezet helyett (1561., 1557. §.) a közönséges jog-, illetőleg vagyonhaszonélvezet szabályai szerint kiépíteni?

Az *elismert természetes gyermek* jogi helyzetével kapcsolatos kérdések az első olvasás során általában függőben maradtak ama mélyreható ellentétek folytán, amelyek e kérdésben a szakkörök és a politikai tényezők felfogását egymástól elválasztják. Ezzel kapcsolatban függőben maradt az elismert természetes gyermek törvényes öröklési joga is. Az mindenesetre előre látható, hogy ez az öröklési jog nem fog érvényesülhetni az örökhagyónak az elismerés előtt kötött házasságából származó gyermekei és felesége sérelmére.

Az *özvegyi jogot* és a hozzá fűződő özvegyi kötelesrészt a bizottság a törvényjavaslat szerkezetében fogadta el. A bizottság elvetette azt az indítványt, amely a javaslatba be akarta vinni a Kúria újabb gyakorlatában vallott elvet, hogy az özvegyet erkölcstelen életmód címén szűkös eltartásra szorítani a (mai gyakorlat szerint az özvegyi jogtól általában megfosztani) lehessen. A bizottság veszélyesnek tekintette az özvegynek ilyen erkölcsbírálat alá helyezését, amely könnyen vezethet visszaélésekre és a gyermekek részéről erkölcsi szempontból is aggályos.

Viszont egyre szaporodnak annak az álláspontnak a hívei, hogy jogrendszerünk fejlődési folyamatát az *özvegy férjről való gondoskodással* kellene betetőznünk és helyreállítanunk a házastársi öröklés teljes kölcsönösségét az özvegyi jog terén is. A bizottság e részben nem érte be azzal a már korábban a 30. és 33. §. pótlásakép elfogadott módosítással, hogy a feleség halálakor már tartásra szoruló férj a feleség örököseitől (ági hagyományosaitól) a 160. §. megfelelő alkalmazásával eltartást követelhessen, hanem ebben az irányban további garanciákat kívánt az özvegy férjet érhető méltánytalanságok távoltartására, akár az eltartási követelés, akár a haszonélvezet alakjában és mindenesetre végrendelet ellenében is megálló hatályossággal.

Abban a kérdésben sincsenek még lezárva a tanácskozások vajjon minden irányban megfelelő eredményekre vezet-e az 1557. §., midőn az özvegynek az özvegyi haszonélvezet címén a hagyatékban ugyanazt a jogi helyzetet biztosítja, mintha ő lenne az egyenes örökös és az ivadék csak utóörökösül lenne nevezve az özvegyi jog megszünése esetére. Ez a gondolat sok helyeset rejt

* 1914. évi október 12-iki császári rendelet (R. G. Bl. 276. sz.) 60. §-a.

magában, mert az özvegy kezében biztosítja a hagyaték egységes lebonyolítását. Ámde a kritika ezt a nagyfontosságú kérdést még nem tette beható vizsgálat tárgyává és így az említett jogi szerkezet gyakorlati hatásai még nincsenek kellő tüzetességgel feltárva. Enélkül pedig nem lehet megnyugvással határozni ebben a kérdésben, mely átfogó jelentőségénél fogva az egész öröklési jog egyik legfontosabb kérdése.

A *végrendeleti öröklés* tekintetében az volt a bizottság vezető szempontja, hogy annak is az öröklési jogon végigvonuló családiassági vezérelvhez kell alkalmazkodnia. Ebből az okból a bizottság nem fogadta el a *puszta holográf* végrendelet alakzatát általánosságban végleges hatályú végrendeletnek, hanem a holografum érvényesülését a mai jog kereteibe szorította vissza. Eszerint a holográf végrendelet csak közjegyzőnél történt letéteményezés esetében áll meg; enélkül pedig csak azok a rendelkezési hatályosak, amelyek a végrendelkező ivadéka vagy házastársa részére szóló részesítést tartalmaznak. A holografum elleni állásfoglalás főleg abból indul ki, hogy a tanúk nélküli végrendelet igen tág érvényesülést enged a család megkárosítására irányuló, kellően meg nem fontolt, hangulatszerű rendelkezéseknek s hogy amellett külső ismertetőjelek híján adott esetben nehézzé válik a végintézkedés perfekciójának és komolyságának megállapítása.

Az írástudatlanok írásbeli végrendeleténél és a szóbeli végrendeletnél a bizottság elfogadta a tanúk számának leszállítását négyről háromra, kapcsolatban a tanúk nyelvismeretére vonatkozó szigorúbb kívánalmakkal, melyek a Kúria mai gyakorlatával szemben biztosítják, hogy az összes tanúk közvetlenül megértsék a végrendelet szövegét és a végrendelkező nyilatkozatait.

A bizottságban is visszhangot keltett a hazai birálatnak az az aggodalma, hogy a törvényjavaslat nagyon messze ment el a *végakarat személyszerűségének áttörésében* és annak megengedésében, hogy az örökhagyó egyes rendelkezéseinek kiegészítését harmadik személyekre bízhassa (1597., 1618., 1623., 1678—1681., 1702. §.). Felmerült az az indítvány, hogy csak közcélokra rendelt részesítéseknél élhessen a végrendelkező harmadik bizalmi személy döntésével. Ezzel szemben utalás történt a bírói gyakorlatra, mely ma is megengedi, hogy az örökhagyó az utóörökös személyének kijelölését az egyenes örökösre bízhassa;* ami mutatja, hogy a közcélokra rendelt részesítések körén kívül is gyakorlati szükség lehet az ilyen «közvetett» rendelkezés lehetőségére. Erre való tekintettel a bizottság nem döntötte el végleg a kérdést, hanem utasította az előkészítő bizottságot, hogy a harmadik személy döntését megengedő §-okat redukálja azokra az esetekre, amelyekben a végakarat efféle kiterjesztése kétségtelen szükséget pótol.

Helyeselte a bizottság a *dologi hagyomány* intézményének fenntartását. Igaz, hogy az örökösnek a dologi hagyománytárgyra vonatkozó széleskörű rendelkező joga részben megfosztja az intézményt eddigi jelentőségétől. A javaslat az örököst mintegy kezelő végrendeleti végrehajtóként szerepelteti a dologi hagyományossal szemben, hogy így mentül hosszabb időre biztosítsa mind az örökös, mind a hitelezők érdekében is a hagyaték együtttartását és egységes lebonyolítását.

Csak ily korlátozások mellett lehetett keresztülvinni a javaslatnak azt az elvi álláspontját, hogy a hagyományos, tehát a dologi hagyományos is, a hagyatéki tartozásokért csakis az esetre felelős, ha kielégítésekor tudta, hogy a hagyomány sérti más hagyatéki hitelező jogát (1902. §.); a jóhiszemű hagyományos ellen csupán a csődbeli és a csődön kívüli megtámadás szabályaihoz képest fordulhat a hagyatéki hitelező. Ez kétségtelenül logikus megoldás a javaslat rendszerében, mely az ajándékozó hitelezőjét is a külön törvényben szabályozandó megtámadás útjára utalja a megtámadott ellen. Ennek ellenében azonban biztosítani kellett, hogy a hagyomány tárgya egy ideig még benne maradjon a hagyatékban és közvetlen kielégítés tárgyául szolgáljon a hagyatéki hitelezőknek. Erre céloz a dologi hagyománynak az örökös rendelkezése alá hajlítása a javaslat 1789—1884. §-aiban. A dologi hagyomány szerkezete azonban hatályának ilyetén legyöngítése mellett is jobban védi meg a hagyományost, semmint a puszta kötelmi hatályú hagyomány, így nevezetesen az örökös személyes hitelezőivel szemben. A bizottság ebbe bele is nyugodott, csak azt kívánta biztosítani, hogy az örökös ne élhessen vissza a hagyományossal szemben a hagyománytárgy birtoklására irányuló jogával (1879. §.), ha a hagyomány tárgya már az örökhagyó halálakor a hagyományos birtokában volt és a hagyatéki tartozások törlesztésére nem szükséges (az 1880. §. 2. bek. alapgondolatának kiterjesztése).

A *meghagyás* jogi szerkezetében a javaslat a mai jogot (közvetve az osztrák ptkvet 709. §.) követi, amikor a meghagyás nem teljesítését a részesítés bontó feltételeként fogja fel. E kétségkívül kissé drasztikus megoldást több oldalról megtámadták, de a bizottság nem érintette, mert más megoldások (minő a német ptkvé) nem biztosítják elég hatályosan az örökhagyó akaratának érvényesülését.

Az *öröklési szerződés* tekintetében az az óhaj nyilvánult, hogy a javaslat tegye lehetővé az örökhagyó és előde közt az utóbbi javára szóló részesítésnek szerződési kikötését is, amit a javaslat ezidőszerint kizár (1761. §.), holott minden eszközt meg kell ragadni a szülő helyzetének biztosítására, a «paraszt Lear királyok» szánalmas sorsának megelőzésére. Arra az esetre, ha a javaslat végül az elismert természetes gyermek közvetítő kategóriáját elejtené vagy az ilyen gyermeket nem részesítené öröklési jogban, szükséges lesz az öröklési szerződés lehetőségének megengedése az apa és a természetes gyermek között is.

A *kötelesrész* tekintetében elismerte a bizottság, hogy a javaslat Grosschmid mélyreható tanulmányainak* feldolgozása útján ezt a nehéz joganyagot olyan kimerítő szabatossággal és a belső igazságosság oly fokú érvényesülésével szabályozta, amellyel más jogrendszer alig versekedhetik. A bizottság csupán a szerkezet és a szövegezés nehézkességét kifogásolta, mely az érthetőség rovására esik és könnyebb formulázást kívánt, már amennyire a tárgy nehézsége lehetővé teszi.

Az élők közti adományok miatti kötelesrész szabályozását a bizottság az örökhagyóra túlságosan szigorúnak találta annálfogva, hogy a javaslat az ajándékozás szabadságát a kötelesrészre jogosult javára időbeli korlátozás nélkül köti meg. Erészben a bizottság valamelyes korlátozást tart szükségesnek. A fix időhatár helyett, amely mechanikus voltánál fogva hol soknak, hol kevésnek bizonyul, célszerűbb megoldásnak tekintette a bizottság, hogy a kötelesrészi kapcsolatba jutást megelőző adományok maradjanak figyelmen kívül. Ez az alapelv természetesen szintén tüzetes kiépítésre szorul, melyre nézve azonban igen értékes előmunkálatok állanak rendelkezésre Grosschmidnek imént említett tanulmányaiban és az 1889. évi öröklési jogi javaslatban (az igazságügyi bizottság szövege 67. §).

A Kúria újabb gyakorlatában az az alapelv domborodik ki, hogy az örökhagyónak megadományozott ivadékai az adományok által sértett kötelesrészért nem az adományok fordított időrendjében, hanem aránylagosan úgy felelnek, mintha egyszerre lettek volna megajándékozva.** A javaslat az ellenkező álláspontot áll ugyan, mindazonáltal a második bizottsági tárgyalás alkalmával újból vizsgálandó lesz, nem vezet-e a Kúria jelenlegi gyakorlata igazságosabb eredményre?

A szülői kötelesrész hatályosságát a bizottság azzal is fokozni kívánja, hogy az ági vagyonból járó kötelesrész kielégítését a szülő a természetben meglévő ági javak felerésze erejéig természetben követelhesse.

Az *örökösi osztály* szabályai közül szociális jelentőségre messze kiemelkedik az 1946. és 1947. §., mely a kisbirtokosi üzemegységek fenntartását kívánja biztosítani az egyenlő osztály és a kötelesrész szétporlasztó hatása ellen. Ezek a szabályok még több tekintetben kiegészítésre szorulnak, a kivételes osztály alá eső ingatlanok helyes kijelölése, az osztály perenkívüli keresztülvitele, a hozadéki érték meghatározása, az örököstársak kifizetésének megkönnyítése (járadékadósság alapítása) stb. céljából. Az evégből szükséges szabályok megállapítása a második olvasásra marad.

A bizottság tárgyalásai mindezek szerint újabb bő anyagot nyujtottak a magyar jogászságnak, amely tudományos feldolgozásra vár. A felvetett kérdések továbbérlelése lényegesen elő fogja mozdítani öröklési jogi kodifikációnk sikerét.

Dr. Szladits Károly.

* Magánjogi Döntvénytár VIII. k. 123., 204. sz.

* Magánjogi tanulmányok II. k. 365—437. és 499—586. l.

** Lásd pl. Magánjogi Döntvénytár VIII. k. 34. sz.

Karácsonyi levél az északi harctérre.

1914 dec. 24-én.

Kedves Laci,

Megigérted még a tavasszal, hogy jogbölcsészeti cikket írsz lapunk ünnepi számába. Most ugye ehelyett jól célzott srapnellekkel írod be nevedet a világháború történelmének lapjaira. Vajjon ti jogászok, akik ott fenn a hólepte lengyel mezőkön, lövészárkokban, ágyúk és tarackok közt, harcoltok és véreztek, nélkülöztök és fáztok a mi kultúránkért, gondoltok-e néha napján e kultúra külső rendjére: a jogra?

Elég sokan vagytok az eszmecseréhez. Hisz több mint kétezerötszáz magyar ügyvéd, bíró és jegyző ragadott fegyvert. Bátran harcolnak s az igazságért ép oly jól forgatják a kardot, mint ahogy idehaza a tollat forgatták. Bizonnyal szívesen hallod, hogy eddig tudtommal hat magyar jogász: dr. Abrudbányai Ede, dr. Dévay István, dr. Kenyeres Béla, dr. Picker Ernő, dr. Sebestyén József, dr. Szmetán László nyert vitézségéért kitüntetést

Jut-e eszetekbe vajjon, hogy egy hét múlva lép életbe a Pp.? Mert, hogy az ezredparancsban nem figyelmeztettek rá, az valószínű. Pedig ez is olyan munka, mint a Hindenburgé volt. Katedrán tanított gondolat átültetése a valóság töretlen ugarába. Ennek megvalósításához is egész sereg lelkes katonája kell az igazságnak. Adja Isten, hogy Ti is mihamarabb részt vehessetek ebben a békés küzdelemben: a földerítő szolgálatban, amelyet az ügyvédi iroda végez, a csatákban, amely a szóbeliség éles fegyvereivel a bíróság termeiben folyik.

De azt hiszem, kisebb gondotok is nagyobb annál, hogy beválik-e az új eljárás vagy hogy mi lesz a legközelebbi moratóriumi rendeletben? Bevallom Neked, hogy mi is csak úgy teszünk, mintha érdekelne, nekünk itthonmaradtaknak is csak narkotikum, hogy egy-egy percre elfelejtsük a világdráma idegrázó borzalmait. Mert a mi gondolataink, a mi érzéseink is ott vannak nálatok, veletek. Ott van szívünk egész szeretete, vonzalmunk minden melegsége. És ez a szeretet annál bensőbb, mennél több ízzó gyűlölet hevíti ma az emberszeretet ünnepén az emberiség testvérharcát.

Emlékszel-e Jakobsen csodaszép gondolatára, amelyet Niels Lyhne szavával fejez ki: «ha a szeretet hatalmas árja, amely ma az ég felé fordulva egyesül, szétoszlana az emberekre, minő boldogság uralkodnék a földön!» Tiétek ma az a sok szeretet, amelyet a háború ellenséges embertársaink millióitól elvon, hogy bennetek egyesüljön.

Közös életpályán, közös sorsban megérett barátság indít, hogy mindezeket elmondjam. Jogászhoz alig, hozzám, a gúnyolódó juristához legkevésbbé illik az érzelgősség. De amivel az ember szíve teli, azt önkéntelen is elárulja a száj.

Nemcsak nektek, magamnak, nekünk is vigasztalás, az a remény, amelynek a legangolgyűlölőbb brit költő szava adott testet:

Ne sírj, töröld le könnyeid,
Csitítsd álomra szívedet, —
A viszontlátás ünnepe
A távolból már ránk nevet . . .
. . . A szívem úgy repes velem . . .
S erősb mint Észak távolsága
Egy baráti szív dobbanása:
A szárnynélküli szerelem.

Forró kézszorítással mindnyájatokat sokszor ölel

a szerkesztő.

— **A Magyar Jogászegylet** december hó 12. napján dr. *Nagy Ferenc* elnöklésével megtartotta első teljes-ülését és megállapították, hogy beváltak azok a várakozások, amelyeket az egyesület működésének megkezdéséhez fűztünk. A terem zsúfolásig megtelt. A katonai szolgálatra bevonult tagok közül is többen megjelentek egyenruhában. Az ülés tárgya a *moratóriummal kapcsolatos kérdések* megvitatása volt. Dr. *Szladits Károly,* mint előadó rövid visszapillantást vetett a moratórium történetére. Ismertette az 1870/71-iki német-francia háború és különösen a balkáni háborúk moratóriumi intézményeit. Áttérve a magyar moratóriumra, reámutatott arra, hogy a magyar kormány előtt kétféle megoldás lehetősége állott: a bírói moratórium, midőn a bíróság állapítja meg esetről-esetre, van-e helye moratóriumnak és mily mértékben és a törvényes halasztás, midőn a rendelet állapítja meg, hogy a követelések bizonyos fajai a rendeletben megállapított részletekben törlesztendők. Az első három moratóriumi rendelet kizárólag a törvényes halasztás rendszerét követte, a negyedik rendelet részben a bírói moratórium intézményét is megvalósította. Felvetette a kérdést; viszonyaink között célszerűbb-e, hogy a legközelebbi moratóriumi rendeletnél megmaradjunk a törvényes halasztás terén, vagy olykép építsük-e tovább a bírói moratóriumot, hogy legközelebb az egész hátralék vagy nagy részének megfizetése rendeltessék el, de felhatalmazást adunk a bíróságnak, hogy méltánylást érdemlő esetben az adósnak halasztást adjon. A kérdés eldöntésénél figyelemmel kell lennünk a Pp. 397. §-ára, amely felhatalmazza a bíróságot, hogy rendkívüli körülmények között a teljesítésre hosszabb határidőt szabjon. Végül magyarázta az előadó a negyedik moratóriumi rendeletnek egyes oly intézkedéseit, amelyek a gyakorlatban kételyre adtak okot.

Dr. *Schreyer Jakab* behatóan bírálta a negyedik moratóriumi rendelet egyes intézkedéseit, a rendszer kérdésében pedig a bírói halasztás mellett foglalt állást.

A vitát folytatni fogják és pedig a következő kérdőpontok alapulvételével:

1. Fentartassék-e a moratóriumos pénztartozások százalékos résztörlesztésének rendszere: ha igen, mely elvek szerint, nevezetesen:

a) milyen részletekben folytattassék a már megkezdett résztörlesztés;

b) azon tartozások után, amelyekre nézve a résztörlesztés még nem kezdetett meg, mikor és milyen részletek legyenek fizetendők;

c) különösen mily módozatok szerint oldassék fel a moratórium a biztosítási ügyletekből eredő tartozások tekintetében, figyelemmel a hadbavonultak biztosításaira is?

2. Milyen mértékben kell megadni a bírói halasztás lehetőségét a moratórium alól kivett tartozások és tartozási részletek tekintetében? Elegendő-e erészben a Pp. 397. §-ának rendelkezése, vagy pedig a negyedik moratóriumi rendelet 22. §-ához hasonló tüzetesebb körülírás kívánatos-e?

3. A moratóriumos váltóknak a moratórium alól kivett részletei és ily váltók kamatai tekintetében a fizetés végetti bemutatásnak olyan fix határidőt kell-e szabni, amelynek elmulasztása az illető részletre vagy kamatra nézve jogvesztést von maga után, vagy pedig meg kell-e engedni e részletek és kamatok tekintetében a váltói jogok fentartására szükséges cselekmények pótlását mindaddig, amíg a váltótartozás bármely részében moratórium alá esik?

4. Helyes-e a nem-moratóriumos váltók tekintetében a váltói jogok fentartására szükséges cselekmények határidejének a negyedik moratóriumi rendeletben megállapított meghosszabbítása? Meddig terjedjen a rendelet megújítása esetében ez a meghosszabbítás?

5. A moratórium végleges feloldása esetére milyen intézkedések szükségesek az időszakonkint visszatérő tartozások torlódásának enyhítésére, különösen a hadbavonult es a háborús események által közvetlenül érintett adósok felszaporodott hátralékai tekintetében?

— «**A polgári perrendtartás alapelvei**» címen a Magyar Jogászegylet 344 oldalra terjedő testes kötetben kiadta azt az előadássorozatot, amelyet az igazságügyminiszter felhívására a mult év őszétől kezdődőleg tartott. A kötet Fodor Ármin, Gaár Vilmos, Magyary Géza, Meszlény Artúr, Pap József és Térfi Gyula összesen tizennégy előadását tartalmazza, amelyek a Pp. alapelveit a törvény rendszerében tárgyalják. Az előadások színvonala, miként ezt már az igen szerencsésen megválasztott

előadók személye is eleve biztosította, a modern perjogi tudomány magaslatán áll és jóval többet nyujt, mint az új törvény főbb rendelkezéseinek ismertetését. Leszállanak az újítások gyökeréig, felfedik a rendelkezések belső összefüggését, mintegy a sorok közt való olvasásra buzdítanak és mindezzel útját egyengetik az új törvény beható megértésének, ami nélkül épen ezt a törvényt a gyakorlatba átvinni nem is volna szabad. Különösen kiemelkednek az előadások e magas színvonala fölé is Magyary Géza előadásai, aki a törvény területi és időbeli hatályáról, valamint a személyjogi perről értekezett; Fodor Ármin, kúriai bíró markáns vonásokkal odavetett fejtegetései a per tulajdonképeni menetéről, kezdve a keresetlevélen és végezve a perújításokkal: Térfi Gyula miniszteri tanácsos érdekes megjegyzései a hatásköri és illetékességi szabályokról és az ügyviteli szabályok alapelveiről; Pap József udvari tanácsos értekezése a képviseletről; Gaár Vilmos kúriai bírónak a bizonyítást tárgyazó nagyérdekű előadása és végül Meszlény Arthur törvényszéki bíró elmélkedései a felekről és választott bíróságról. A kötet ára nyolc korona; a Magyar Jogászegylet tagjai azonban féláron kapják az egyesület titkári irodájában (V, Szemere-u. 10.).

— **A budapesti ügyvédi kör** működő bizottsága elhatározta, hogy tekintettel a Pp., az új törvénykezési illetéktörvény, továbbá a rendkívüli jövedelmi hadiadóra vonatkozó törvény küszöbön levő életbelépésére, sürgős feladatnak tartja, hogy e törvények kellő ismertetéséről gondoskodjék. Ecélból felkérte dr. Spránger Ferenc országgyűlési képviselőt a bélyegilletéktörvényt ismertető előadás megtartására. Dr. Kovács Marcell budapesti kir. táblai bírót a Pp.-nak sorozatos előadásokban leendő ismertetésére és dr. Fränkel Sándor ügyvédet a hadi jövedelmi adóra vonatkozó előadás megtartására.

— **Váltó és árúváltó.** A harmadik moratóriumi rendelet tudvalevőleg elrendelte az árútartozásokon a tízszázalékos törlesztést és a második eljárási rendelet kimondotta azt, hogy az árútartozásokra adott váltókra a tízszázalékos részletfizetések perlése nem tartozik a váltói eljárásra.

A negyedik moratóriumi rendelet 4. §-ának 18. pontja minden megkülönböztetés nélkül előírja, hogy az 1914 augusztus 1. napja előtt kelt és okt. 1. előtt lejárt váltón alapuló tartozás tíz százaléka nem esik moratórium alá és hogy e tízszázalékos részlet 1915 január havának megfelelő napján fizetendő.

Még a negyedik moratóriumi rendelet előtt 1914 november havában árúváltó alapján peresített tartozás ellenében az alperesi ügyvéd az 1914 december 1-én megtartott tárgyaláson produkálta a negyedik moratóriumi rendeletet és annak fent hivatkozott pontjára alapított időelőttiségi kifogást tett, amelynek a bíróság helyt is adott azon az alapon, hogy a negyedik moratóriumi rendelet nem ad a váltók semminő faján külön kivételes szabályt, a peresített tartozás tíz százaléka tehát csak 1915 januárban válik esedékessé és így a kereset elutasította. Nézetünk szerint — amit nem is indokolunk — a rendeletek félreértésével. *B.*

— **A Kúria jogegységi határozata a kárdíj ügyében.** Két kérdés került a jogegységi tanács tárgyalása és döntése alá: követelhető-e az 1894 : XII. tc. 109. §-ának értelmében a mezei kárdíj a jogosulatlan legeltetés ténye alapján, vagy szükséges ezenfelül még a kár tényét is bizonyítani, és ennek folytatásaképen, követelhető-e a kárdíj, ha az okozott kár kisebb.

Az első kérdést, nézetünk szerint, helyesen és a törvény célzatának megfelelően oldotta meg a jogegységi tanács, amikor kimondotta, hogy kárdíj követeléséhez elég a legeltetést bizonyítani. A második kérdés eldöntésénél a Kúria letért a saját maga ösvényéről és döntését nem is tartjuk sem a törvény, sem az első kérdésen adott döntéssel összhangban levőnek.

A törvény világosan contradistingyál kárdíj és kártérítés között és a kárdíjat anyagilag olykép fogta fel, hogy ekkora kárt, mint minimumot föltétlenül okoz az állatok behatolása, perjogilag pedig a kárdíj fix összegének megszabásával a vitát akarta kiküszöbölni, míg most a Kúria az ellenbizonyítás megengedésével újra megnyitja a vita zsilipeit. A kárdíj jogi jellege nyilvánvalóan átalánykártérítés (v. ö. Zsögöd: Fejezetek I. k. 657. l.), amilyen a jog egyéb terein is előfordul (pl. Btk. 198. §., 1879 : XXXI. tc. 85. §., 1886 : XII. tc. 6. §., 1889 : VI. tc. 40. §.) s amely jellegéből kifolyólag a kártérítés összege törvényileg egyszer s mindenkorra meg van határozva, úgy hogy ennél több nem követelhető, viszont kevesebb meg nem ítélhető. Csak a kárdíj ily felfogása mellett érhető el a bonyolult bizonyítás kizárása és csak így jut a károsult az eljárás egyszerűsítéséhez amaz áldozat ellenértékéhez, melyet hoz azzal, hogy esetleges nagyobb kárának megtérítése helyett megelégszik a csekély, de törvényileg fix összegben meghatározott kárdíjjal.

— **A Pp. életbeléptetése.** *(A tanácsvezető bírák panasza.)* A Budapesti Közlöny 1914. évi november 19-iki számában megjelent közlés szerint az igazságügyminiszter az 1912 : LIV. tc. 82. §-a alapján minden törvényszéknél bírákat ruházott fel a tanácsvezetés jogával. Ez az intézkedés végre minden kétséget eloszlat afelől, hogy a Pp.-t 1915 január 1-én csakugyan életbeléptetik.

Közérdek, hogy a Pp. oly bírák kezébe kerüljön, akik azt helyesen tudják felfogni és alkalmazni, hogy így az országnak e törvényhez fűzött reményei beváljanak. Társas bíróságoknál az összes új rendelkezések életbeléptetésének és alkalmazásának kulcsa a tanácsvezetők kezébe van letéve. Mert ha a tanácsban levő többi bírák a tanácskozás alatt is utána nézhetnek a törvény intézkedésének és azután adhatják meg véleményüket, a tárgyalást vezető bírónak a legapróbb részletekig teljesen tudnia kell a törvényt és rendeleteket s e tudása alapján megszabnia az egész új rendszer menetének irányát és részleteit. Járásbíróságoknál ugyanez a feladat vár a járásbírákra. De minthogy a társas bíróságok irányítják a járásbíróságokat is, mondhatjuk, hogy az egész rendszer életbeléptetésének legfőbb irányítói a társas bíróságok tanácsvezetői. Ezért rendszeresítette a Pp. 81. §-a a törvényszéki tanácselnöki állást s ezért történtek már évekkel ezelőtt fontos igazgatási jelentések a törvényszéki tanácselnökök kiválasztására nézve. Bár a törvény egyenesen azt rendeli, hogy «a törvényszékeknél tanácselnöki állások szerveztetnek» s ebből az érthető csak, hogy mindenik törvényszék tanácselnököt kap, tudta a bírói kar előre, hogy pénzügyi okokból egyelőre mindenik törvényszékhez nem fognak tanácselnöki állást rendszeresíteni, de azt is biztosan remélte, hogy a költségvetésileg is engedélyezett 60 állást rendszeresítik s az igazságügyi kormányzat ezen a pénzügyi okból származó nehézségen segíteni fog. Nevezetesen úgy, hogy évekkel előbb gondja lesz arra, hogy kir. törvényszéki elnököket úgy nevez ki s táblabírói címet és jelleget úgy osztogat, hogy az elnökökben és táblabírói címes és jelleges bírákban a törvényszékek egy részénél szakavatott polgári tanácsvezetők legyenek. Azonban nem így történt. Amint az Ügyvédek Lapja 1914 június 6-ikán megjelent számában is reámutatott, hosszú idők óta a törvényszéki elnököknek túlnyomó s a bírák és ügyészek számával megfordított arányban álló része ügyészekből neveztetett ki. Ezek az elnökök pedig e Pp. életbeléptetését irányítani nem fogják. Ha a hivatalos közlönynek a tanácsvezetők kijelölésére vonatkozó közleményét végignézzük, azt látjuk, hogy az ország 63 törvényszéke közül csak 20 van olyan, amelyiknél tanácsvezetés jogával való felruházásra alkalmas táblabírói címes és jelleges bíró akadt, ellenben 43 törvényszéknél nem lesz tanácsvezetés jogával felruházott táblabírói címes és jelleges bíró. Tehát a kormányzat a táblabírói címek és jellegek osztogatásánál sem volt figyelemmel arra, hogy olyan bírákat válasszon ki, akik alkalmasak lesznek polgári tanácsvezetésre. Ezekből kétségtelen, hogy a multban nemcsak mulasztás történt a Pp. életbeléptetésének előkészítése irányában, de a polgári bírákat egyenesen mellőzték, mert ügyészeket és büntető ügyszakban foglalkozó bírákat léptettek elő. Azt hittük mi polgári bírák, hogy ezt majd helyrehozzák a Pp. életbeléptetésekor, mert a törvényszéki tanácselnököket közülünk nevezik ki. Ebben is csalódtunk s ez a bírói karra igen nagy és mély benyomást gyakorol.

A köz és jogos magánérdekek céljából s a mellőzéseket már is érző polgári bírák munkakedvének meghozása és a cél biztosítása érdekében a törvényszéki tanácselnöki állásoknak a Pp életbeléptetésével egyidőben való rendszeresítése és betöltése a bíráknak közóhaja.

A bírák biztosra vett előhaladásának és a Pp. legfontosabb intézményének elhagyása mellett való életbeléptetés épen olyan csalódást idézhetnek elő, amilyen csalódás a bírói kart fenyegeti, amely a siker egyedüli biztosítéka.

Egy bíró a tanácsvezetők közül.

KÜLFÖLD.

— **Az esküdtek határozathozatalának szokatlan formáját** valósította meg a jelen esztendő elején életbe lépett *olasz* bűnvádi perrendtartás (455. és köv. §-ok). A határozathozatal, melynél elvül az szolgált, hogy az esküdteknek egymás által való befolyásolása ne legyen lehetséges, főleg a szavazás tekintetében történik új rendelkezések szerint. A perbeszédek elhangzása után a teremből a tárgyalási elnök és jegyzőkönyvvezető, az esküdtek, a kir. ügyész és a védő kivételével mindenkinek el kell távoznia. De még a teremben maradtak közül is az esküdtek határozatának meghozataláig csupán a tárgyalási elnöknek van szólásjoga. Az olasz BP. ugyan nem ismeri az elnöki resümét és anélkül, hogy az elnök bármily fejtegetésekbe bocsátkozhatnék az ügy tekintetében figyelmezetni köteles az esküdteket fogadalmukra, megvilágítja az esküdtek részére feltett kérdéseket és végre utal azokra a büntetőjogi következményekre, amelyeket az egyes kérdésekre adható válaszok a vádlottra maguk után vonnak. Az elnöknek ezen szűk keretek közé szorított felszólalása vita vagy bírálat tárgyává egyik részről sem tehető, kérelemre azonban jegyzőkönyvbe veendő. Közvetlenül a felszólalás befejezése után az elnök az esküdtbíróság pecsétjével megjelölt papírszeleteket oszt ki az esküdtek között, melyeken az első kérdés áll az igen- vagy nemből álló feleletre szükséges hely nyitvahagyásával. Az esküdtek, amennyiben magával a kérdéssel tisztában vannak, minden vita és tanácskozás nélkül azonnal kötelesek határozatukat a kiosztott papírra feljegyezni anélkül, hogy határozatát egyik is a másikkal közölné. Esetleges kételyeket — a kérdések tartalma tekintetében — az elnök felvilágosítása van hivatva eloszlatni. A felelet feljegyzése után a szavazó-lap közvetlenül a tárgyalási elnöknek adandó át, aki ezután a következő kérdést tartalmazó lapokat osztja széjjel. Miután már valamennyi feltett kérdésre megadták az esküdtek szavazataikat és az összes szavazólapokat az elnöknek átszolgáltatták, következik a szavazatok megszámlálása, melyet maga a tárgyalási elnök végez a jegyzőkönyvvezető (kezelőszemélyzet tagja) segédkezése mellett. Az elnök minden egyes kérdésre vonatkozóan feljegyzi a szavazatot és azt, hogy ez mily szótöbbséggel hozatott. Kitöltetlenül visszaadott szavazólap a vádlott javára adott szavazatnak tekintendő. Az elnöknek a megszámlált szavazólapokat — anélkül, hogy azokat valaki is megtekinthetné — azonnal elégetni tartozik. Ezzel vége is van a határozathozatal formaságainak és következik a verdikt kihirdetése. A szavazás megejtésének ismertetett formája ellen már is számos kifogás merült fel az olasz jogászság körében (l. Oesterr. Zeitschrift für Strafrecht, V. 1—2., 26. és köv. old.). Mint első tekintetre is kitűnik, az esküdt ugyan nincsen kitéve társai befolyásolásának — aminek elhárítására egyébként a jelenlevő tárgyalási elnök éber felügyelete is elegendő lenne — de ezzel szemben, különösen a kevésbbé művelt osztályokhoz tartozók, kénytelenek nélkülözni a kérdések egyszerű szavakkal való megállapítását és legtöbbször szavazatuk következményével sincsenek tisztában, inkább csak vaktában mondanak igent vagy nemet, ami pedig a laikus elemek bíráskodásának csődjét jelenti. Másrészt felesleges a tárgyalási elnök kezébe ily nagy, úgyszólván korlátlan hatáskört letenni, a bíró jóhiszeműségében való teljes bizalom mellett is felmerülhet az az aggály, hogy holmi apró tévedés, számítási hiba lehetetlenné tette az esküdtek valóságos határozatának érvényre jutását. Az ellenőrzés nélkül tevékenykedőket előszeretettel választják céltáblául a kétkedők, a kétely bizonytalanságot támaszt, ott pedig, hol az ember legfontosabb érdekeiről van szó, az igazságszolgáltatásnak bizonytalanságot nem szabad megtűrnie. *A.*

— **Az életbeléptetési törvény tervezetét** is elkészítette már a német «*Strafrechtskommission*» a büntetőtörvénykönyv tervezetéhez és ezzel munkálatait teljesen be is fejezte. Alapos, nagy szakértelemre valló munkásságnak terméke az életbeléptetési törvény tervezete is, melynek elkészítésén egy kisebb bizottság Ebermayer birodalmi törvényszéki bíró elnöklete alatt egy éven keresztül fáradozott. Ez a tervezet húszszorta terjedelmesebb a jelenleg érvényben lévő német birodalmi Btk.-t életbeléptető törvénynél és vagy 160. §-ból áll. A Tervezet első két fejezete az általános birodalmi jognak a partikuláris joghoz (Landes-Strafrecht) való viszonyát szabályozza; itt történik intézkedés a kiegészítő törvények érvényességére vonatkozóan is. (Einarbeitung der Nebengesetze.) Elvül szolgált a szerkesztőknek, hogy a Btk. tervezetének általános részében foglalt elvek alkalmazandók a partikuláris jogszabályok alá eső cselekmények elbírálásánál is. A «Landesstrafrecht» rendelkezései pedig változatlanul érvényben maradnak, kivéve ha ugyanarra a cselekményre a Btk. általános része is tartalmaz intézkedést, mely utóbbi esetben a Btk., mint általános jog alkalmazandó. Külön felemlíttetnek bizonyos jogtárgyak (adó, vám, halászat, vadászat stb.), melyek védelméről kizárólag a részleges jog szabályai gondoskodnak. A második fejezet tartalmazza még azokat a változtatásokat is, melyek az új Btk. életbelépésével a bűnvádi perrendtartás egyes szabályain is szükségképen megejtendők lesznek. A Tervezet harmadik és utolsó része azokat a rendelkezéseket tartalmazza, amelyeket az alkalmazandó jogszabály változása következtében a függőben levő bűnperekre kell majd alkalmazni. A szerkesztők azt javasolják, hogy az általános rész szabályait, amennyiben azok a régi jognál enyhébbek, akkor is alkalmazni kell majd, ha egyébként a cselekményt a régi Btk. szabályai szerint kell elbírálni. Jogerős ítélettel elbírált ügyekre azonban ezek az enyhébb szabályok kihatással általában nem lehetnek. *A.*

— **Magyar író külföldön.** Dr. Auer György budapesti kir. táblai tanácsjegyző tollából közöl a Deutsche Strafrechts Zeitung legutóbbi száma ismertető és magyarázó cikket a magyar büntetőjog terén tett, a háborúval kapcsolatos kivételes intézkedésekről.

Ügyvédet irodavezetőnek azonnali belépésre keres nagy ügyvédi iroda szabad királyi városban. Képzett és nagy gyakorlatú pályázók pályázataikat fizetés, idő és munkahely megjelölésével a kiadóba küldjék. 15340

Nyugatmagyarországi járásbírósági székhelyen keresek egy magyarul, németül és tótul tudó ügyvédet, ki a kereskedelmi és váltótörvényekben teljesen jártassággal bír és ki hadbavonulásom ideje alatt irodámat önállóan vezetni képes. 15341

Fiatal ügyvéd, kitűnő német, Budapesten irodavezetői állást keres. Ajánlatok Dr. K. S. alatt e lap kiadóhivatalába. 15342

A Kuria elnöksége u. n. „Imperial" irógépet szerzett be a YOST IRÓGÉP r.-t.-tól. Ezen betűfaj csak a Yost irógépben kapható és rendkivüli olvashatósága miatt nagy keresletnek örvend

Sajtó alatt

van és a kihirdetés után azonnal megjelenik a «Magyar Törvények», a Franklin Társulat zsebkiadásában

A törvénykezési illetékről szóló új törvény.

Jegyzetekkel ellátta:

Dr. UJLAKI JÓZSEF budapesti ügyvéd.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat.** Egyetem-u. 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem.** I., Bére-u. 9. (Tel. 63—96.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Negyvenkilencedik évfolyam. 52. szám. Budapest, 1914 december 25.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden pénteken
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

Tartalom. *Vargha Ferenc* kúriai tanácselnök: Az esküdtbíróság tévedése. — *Dr. Reiner Ede* budapesti ügyvéd: A részvénytársaságok mérlege az 1914. évről. — *Dr. Edvi Illés Károly* ügyvéd, a Magyar Tudományos Akadémia l. tagja: A büntetőtörvénykönyv revíziója. — *Dr. Hantos Elemér* orsz. képviselő: A moratórium megszüntetése. — Szemle.

Melléklet: Közigazgatási Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből. — Háborús rendeletek. — Az 1914. évi tartalommutató.

Az esküdtbíróság tévedése.*

II.

Mikor kell a Kúriának a tévedést megállapítani; akkor-e, ha az alsófok igaznak mondta, ami nem igaz és megfordítva; vagy akkor is, ha a Kúria maga is bizonytalanságban van a történelmi igazság felől.

Ez utóbbi eset megfelel a régi feloldásnak, mikor a Kúria a bizonyítás kiegészítését rendelte el. Sem ez, sem a B. P. 437. §-ának 5. bek., illetve a B. P. N. 35. §-ának első bekezdésében meghatározott megsemmisítés nem azonos a tévedés esetével; mert a bizonyítás kiegészítését célzó feloldásnál — melynek a tábla előtti eljárásban teljesen megfelel a B. P. 402. §-a által szabályozott eljárás — a felsőbb bíróság a történelmi igazság felől bizonytalanságban van; épen azt nem tudja, hogy mi a történelmi igazság, míg a B. P. N. 35. §-ának 2. bekezdésében szabályozott eljárásnál a Kúria csák akkor semmisítheti meg az ítéletet, ha «arról győződik meg», hogy az esküdtek vagy a bíróság tévedtek. A törvény tudatosan és célzatosan használja a «meggyőződést», mert ezzel azt akarja kifejezni, hogy a felvett bizonyítási anyagra tekintettel nem az a történelmi igazság, mint amit az esküdtek vagy a bíróság megállapítottak; s a Kúria nincs bizonytalanságban, hanem erről meg van győződve; ha tehát bizonytalanságban van, a megsemmisítésnek nincs perjogi alapja.

Mint említettem, a B. P. 437. §-ának 5. bekezdése, illetve a B. P. N. 35. §. 1. bek. által szabályozott megsemmisítés egész más jellegű, mint a tévedés megállapítása. Az előbbi eset ugyanis, mint tudjuk, akkor forog fen, ha valamely jogi elemre vonatkozólag hiányos a ténymegállapítás, a Kúria tehát nem tudja eldönteni, hogy a szubszumció helyes-e vagy sem; míg a tévedésnél kimerítő a ténymegállapítás, de logikai alapja hibás: ismerettani szempontból téves a ténymegállapítás.

Hasonlóképen más jellegű a bizonyítás kiegészítésének megtagadására alapított perorvoslat is (384. §. 9. p.), mert ebben az esetben a bizonyítási anyag csonka; holott a tévedésnél teljes és kimerítő.

Ekként a történelmi igazság keretében való tévedést kellő megvilágitásba helyezvén, lássuk a jogi tévedés eseteit.

Miután a törvény a lényeges tévedésnél nem állít fel korlátokat, nem lehet vitás, hogy a tévedés címén való megsemmisítés nemcsak a történelmi, hanem a jogi megállapítás körében is mozoghat. A törvény rendszeréből következik azonban, hogy a jogi tévedés az ultima ratio, amihez akkor folyamodik a Kúria, mikor már más perjogi alapon nem állapíthatja meg a jogi igazságot.

Miután pedig, amint látni fogjuk, a törvény oly nagy körültekintéssel szabályozta az anyagjogi igazság biztosítékait a vádlott érdekében, hogy a rendes felülvizsgálat keretében az a vádlott javára, — amint képes vagyok az eshetőségeket áttekinteni — mindig megállapítható, anyagjogi tévedés címén a Kúria csakis a társadalom érdekében, vagyis in pejus semmisítheti meg az ítéletet.

Meggyőződhetünk erről, ha sorra vesszük az anyagi védelem biztosítékait.

Elsősorban említem fel a szubszumció szempontjából való felülvizsgálatot, amit a B. P. N. 33. §-a szabályoz. Eszerint a Kúria a 387. §. 1. bekezdése értelmében, ha perorvoslat van, az igennel megoldott ténykérdés alapján a törvénynek megfelelő ítélettel helyesbíti az esküdtbíróság jogi kijelentését, ha azt találja, hogy a ténymegállapításra helytelenül alkalmazta a törvényt; és pedig a 385. §. 1—3. pontjai útmutatásának megfelelőleg, aszerint, amint a tévedés a büntető jogviszony fent kifejtett körében egyik vagy másik ponton jelentkezik. A jogviszony tartalmának megfelelőleg itt következő eshetőségek merülhetnek föl: A tévedés *a)* vagy annak helytelen megítélésében rejlik, hogy a vádlott cselekménye folytán keletkezett e büntető jogviszony (385. §. 1. *a)* p.); *b)* ha erre vonatkozólag helyes a jogi megállapítás, téves lehet annak jogi értékelése a kvalitás szempontjából, azaz helytelen a minősítés (385. §. 1. *b.)*; *c)* csak formálisan jött létre büntető jogviszony, de az anyagilag nem létezik, mert az állam büntető igényét — mely formailag létezőnek mutatkozik a büntetőjogilag védett érdek sérelmével vagy veszélyeztetésével — a cselekmény elkövetésének körülményei vagy annak kísérő jelenségei megszüntetik. Ezek az esetek a 385. §. 1. *c)* pontjában vannak meghatározva. *d)* Végül a jogi tévedés menynyiségi lehet; amennyiben az alsófok a törvény kereteinek meg nem tartásával (385. §. 2.) vagy az enyhítő és súlyosító körülmények helytelen mérlegelésével szabta ki a büntetést (385. §. 3. pontja).

Ha pedig megfelelő perorvoslat a vádlott érdekében nem használtatott, a Kúria a 385. §. utolsó bekezdése alapján hivatalból hoz a törvénynek megfelelő ítéletet.

A másik garancia a B. P. N. 35. §-ának első bekezdésében van a vádlott javára konstruálva, mely szerint megfelelő perorvoslat nélkül akkor is kiegészítheti a Kúria a ténymegállapítást, ha a Btk. valamely rendelkezését hivatalból akarja a vádlott javára alkalmazni, de ebből a szempontból a ténymegállapítás hiányos.

Szerves összefüggésben áll ezzel az anyagi védelmet célzó biztosítékkal a B. P. N. 29. §-ának 4. pontjában meghatározott szabálytalanság, mely hivatalból észlelendő, ha a kérdésfeltétel körül elkövetett szabálytalanság a vádlott sérelmére szolgált.

Ha tehát a Kúria pl. azt látja, hogy vádlott erős felindulásban követte el az emberölést, a védő azonban ezirányban nem kérte a kérdés feltételét s a bíróság hivatalból sem tette azt fel (6. §.), vagy a védő ily kérelmét a bíróság elutasította s emiatt perorvoslat nem használtatott, a Kúria az ítéletet s eljárást hivatalból megsemmisíti s a megfelelő kérdés feltételét elrendeli.

Látjuk tehát, hogy a B. P. N. a vádlott érdekét az anyagi jog szempontjából a legnagyobb óvatossággal mindenféle biztosítékkal körülbástyázta, úgy, hogy azon a címen, hogy az anyagi törvényt a bíróság a vádlott sérelmére tévesen alkalmazta, a Kúria nem lesz kénytelen az ultima ratióhoz, t. i. a lényegben való tévedés megállapításához (35. §. 2. bek.) folyamodni, mert

* Az előbbi közl. l. a 51. számban.

a törvény számos más perjogi alapot nyujt arra, hogy a Kúria a vádlott sérelmére történt jogszabálysértést helyesbítse.

Úgy áll tehát a dolog, hogy a vádlott sérelmére szolgáló lényegben való tévedés mindig a történelmi igazság keretében fog lejátszódni, mert a jogi tévedés más szakaszokban foglalt intézmények alapján fog orvosoltatni. Másként áll a dolog a vádlott javára, de az állam és társadalom kárára szolgáló anyagjogi tévedéseknél.

A reformatio in pejus tilalmának hatása alatt B. P.-unk, irányadóul elfogadva az osztrák és német perjogot, az állam és társadalom, vagyis a közület sérelmére elkövetett tévedések orvoslását kizárólag a perorvoslat keretére szorította. Úgy áll tehát a perjogi helyzet, hogy míg a vádlott érdekeit anyagjogi szempontból védik a felsőbíróságok a perorvoslat keretén túl is, a közérdek teljesen a közvádló kezébe van letéve; az ő jogászi képzettsége, lelkiismeretessége, tudása, körültekintése az egyedüli biztosíték arra nézve, hogy az anyagi igazság nem lesz tévedés áldozata, mert ha az elsőbíróság tévedett az igazság megállapításában, vonatkozzék az akár a történelmi, akár az anyagjogi igazságra, a felsőbíróság csak akkor helyesbítheti ezt a tévedést, ha a vádló megfelelő perorvoslattal élt.

Ámbár elismerem, hogy a közvádlói karban vannak egyes kitűnőségek s általában a közvádlói kar nehéz feladatának magaslatán áll, mégis sajnálattal kell kiemelnem azt is, hogy nem ritkán alapos hibákat észlelünk a perorvoslat kezelése körül. Vagy azt látjuk, hogy nem él a vádló perorvoslattal, vagy ha él, helytelenül jelenti azt be; így aztán a Kúria a 387. §. első bekezdésére tekintettel nem orvosolhatja a hibát. Akként áll tehát a helyzet, hogy míg a vádlott érdekeit a perjogi biztosítékok egész hálózata védi a tévedésektől, addig az állami érdek egyetlen embernek, a közvádlónak a kezébe van letéve a B. P. szabályai szerint. Egyetlen kivétel van a szabály alól, t. i. a 384. §. 4. pontja, mely feljogosítja a felsőbíróságot a hatásköri szabályok megtartásának ellenőrzésére s megsemmisítheti az eljárást nemcsak a vádlott javára, hanem annak terhére is. Ha megfontoljuk, hogy a vádlott javára szóló tévedések nem a hatásköri szabályok megsértésével, hanem rendszerint azok keretében követtetnek el, nyilvánvaló lesz, hogy a felsőbíróságnak említett joga igen ritkán nyujt lehetőséget arra, hogy a közérdek sérelme orvosoltassék. Volna még egy garancia az állami érdekek megóvására, ez a jogegység érdekében használható perorvoslat. Tudjuk azonban, hogy ez elméleti értékű, mert in pejus nincs hatálya; olyan, mint a szentelt víz.

Ha azt kérdezzük, hogy mi ennek a szűkmarkúságnak az oka, ami a vádlott s az állam érdekeinek megóvása körül tapasztalható, erre csak egy válasz adható: a reformatio in pejus tilalmának dogmája, vagy bátran mondhatjuk, babonája; mert az bizonyos, hogy a műveletlen ember az ő misztikus érzelmének tárgya iránt nem viseltetik nagyobb tisztelettel és csodálattal, mint a jogász a reformatio in pejus tilalmának dogmája iránt. Pedig a reformatio in pejus tételének is az a tulajdonsága, mint minden dogmáé: addig igaz, míg annak a misztikus érzelemnek szemüvegén át nézzük, mely azt megteremtette, mihelyt kiemeljük azt a sötétség szférájából s az értelem ítélőszéke elé állítjuk, értékét veszti s meggyőződünk róla, hogy annak csak egy erőssége van: a tradició. Azt pedig tudjuk, hogy a hagyomány iránti tisztelet és behódolás sohasem kritizál, csak engedelmeskedik az ősök szellemének, olyan, mint a lusta rabszolga, akit munkára hajt az ültetvényes korbácsa.

Mi az észszerű oka, mi a jogosultsága, mi az eredete a reformatio in pejus tilalmának?

Mint minden társadalmi intézmény, épúgy minden jogintézmény is nem deus ex machinaként pattan ki egy ember fejéből, hanem — mint minden a világon — lassú és szerves fejlődés eredménye. És ha gyakran azt hisszük, hogy valamely alkotás egy zseni teremtő géniuszának szülötte, ez csak látszat s a tüzetesebb vizsgálódás meggyőz arról, hogy a zseni alkotása szükségszerű következménye előző pszichikai és fizikai folyamatoknak, mely kauzális sorozatokban az alkotó elme olyan, mint a kondenzátor, mely a szétszórt fényt összegyűjti; de a fénysugarak kondenzátor nélkül is megvannak, de szétszóródott állapotban s így csökkent intenzitás mellett csekély vagy fel sem tűnő fényhatásuk van.

Miután a természeti jelenségek között legbonyolultabbak a társadalmi jelenségek, könnyen érthető, hogy valamely jogintézmény fejlődési folyamatát igen nehéz nyomról-nyomra követni; de még nehezebb és — sajnos — igen gyakran csaknem lehetetlen azokat az okokat s eszméket felkutatni, melyek az intézmény kezdetleges csiráit létrehozták. Pedig valamely intézmény benső értékét tárgyilagos igazsággal csak akkor tudjuk megítélni, ha annak keletkezési okát képesek vagyunk feltárni. Mert mióta az ember emberré fejlődött s az emberek társadalmakat alkotnak, az egyesek és társadalmak cselekményeit és így intézményeit is a céltudatos és okok alapján fejlődött akarat jellemzi; tehát minden emberi intézménynek megvan az oka vagy helyesebben az okok komplexuma. Persze az már magától értetődik, hogy minél magasabb a kultúra, annál erősebben kidomborodik az egyén és társadalom cselekményében az értelemszerűség. És megfordítva, minél alacsonyabb a műveltség az egyéni és társadalmi cselekményekben, annál kevesebb az értelemszerűség és annál több az alsórendű érzelmek, ösztönök megnyilatkozása. Itt is, ott is van akarat, csakhogy a kultúra alsó és felső foka között egy végtelen óceán hömpölyög. Eleven példa erre a régi vérbosszú s a társadalom védelmének modern törekvése a büntetőjogban. Ott is, itt is van céltudatos akarat a törekvésben, csakhogy egy egész világ fekszik a két cél közt. Amott a bosszú alsórendű érzelmének kielégítése a cél, mely lényegében, pszichológiai szempontból alig különbözik attól az esettől, midőn a felingerelt kutya lábunk ikrájába harap vagy a bika szarvával fölnyársal. Emitt pedig a humanizmus és szolidaritás érzelméből fakadó célszerűség gondolata vezeti cselekményünket.

Önként következik ebből, hogy a tradiciót és a hagyományokat egy kultúrember sem fogadhatja el kritika nélkül, mert minél mélyebb gyökerei vannak azoknak, annál fogyatékosabb kultúrrétegből származnak s így annál több azokban az alsóbbrendű érzelem s annál kevesebb a kultúrember értelme.

Ezek szemelőtt tartásával vizsgáljuk a reformatio in pejus tilalmának eredetét, azután majd igyekszem annak okait is feltárni.

Leyser volt az első, aki 1780-ban a reformatio in pejus tilalma mellett állást foglalt; majd a XIX. század első éveiben pro és kontra már számos író foglalkozik e tannal; így *Kleinschrod, Weber, Gönner, Stübel* és mások.

A törvényhozásba is lassanként beszivárgott a reformatio in pejus tilalma, amint arról a partikuláris német törvényekből meggyőződhetünk, persze nem a mai tiszta, szabatos és világos formájában. Látjuk a partikuláris törvények rendelkezéseiből a tapogatózást, a habozást, maguk a törvényhozók sincsenek tisztában sem a kérdés horderejével, sem annak szabályozási módozataival. Végre határozott állást foglal el a német S. P. O., mely 372., 398. és 413. §-aiban tüzetesen s a Bp.-sal lényegileg megegyezőleg szabályozza az in pejus irányuló felülvizsgálat körét.

Ausztriában már az 1803-iki törvény I. 467. §-a határozottabban állást foglal, mint a német partikuláris törvények, amennyiben kijelenti, hogy a perorvoslattal élő fél terhére sohasem szabad az ítéletet megváltoztatni. Ezt az elvet fentartják az 1850. s 53 iki törvények is, míg véglegesen szabályozza ezt az anyagot a most hatályban levő S. P. O. 290., 295., 359., 477. §§.

Franciaországban kiindulási pontul szolgál a Conseil d' Etat 1806. évi nov. 12-iki kijelentése, mely szerint a vádlott fellebbezésére ennek helyzete nem súlyosbítható. Ámbár a Code d' instruction criminelle a reformatio in pejus tilalmáról nem rendelkezik, a gyakorlat és tudomány elfogadja ma is a Conseil d' Etat álláspontját.

Angliában, amint *Rolf Lauckner* a reformatio in pejus történelméről és dogmatikájáról írt alapos munkájában kimutatja, a reformatio in pejus 1907 előtt nem volt gyakorlatban.

Hosszadalmas és céltalan is volna valamennyi állam perjogát ismertetni; mert csak azt kívántam kimutatni, hogy a reformatio in pejus tilalmának gondolata a tudományban és a törvényhozásokban a XVIII. század végén és a XIX. század legelején vetődött föl. Reánk nézve pedig csakis ez bir fontossággal. Mielőtt azonban eme fontosság mibenlétét kifejteném, nem mellőzhetem el annak megállapítását, hogy nálunk ez az intézmény miként vert gyökeret.

Ámbár már az 1723. évi XXIV. tc. a hétszemélyes táblát, a XXV. tc. pedig a királyi táblát szervezi, s így mostani bírói szervezetünk alapját már akkor lerakta a nemzet, igen messze vol-

tunk a perjog rendszeres szabályozásától; az alsóbb vagyis helyhatósági bíróságok szervezetében hosszú ideig nem történik változás s az eljárást illetőleg csak azt kell megállapítanunk, hogy az teljesen a rendi szervezet típusát viselte magán; tehát a nemes és nem nemes ember közti különbség szerint volt az enyhébb vagy szigorúbb; tartalmazott több garanciát vagy kegyetlenséget és osztályérdekű bíráskodást. A jogi intézmények primitívebb természeténél fogva hiába is keressük a «reformatio in pejus» tilalmának nyomait a Tripartitumban, vagy a II. József-féle s a nyomozó rendszeren felépült 1788 június 1-én kelt bűnvádi eljárásban.

Más szempont alá esik azonban már az 1792-iki javaslat, mely liberális alapon készült, beilleszti a vádrendszert; sőt liberalizmusában annyira reki lendül, hogy a reformatio in pejus tilalmát oly mértékben szabályozta, amily mértékben azt a modern törvények sem teszik. Kijelenti ugyanis azt, hogyha a vádlott felmentetett, vagy megnyugodott az elsőbírói ítéletben, a közvádlónak nincs joga fellebbezni. Nem akarok sem az 1827-iki sem a 1843—44-iki javaslatokkal foglalkozni, csak azt említem fel, hogy az 1863 április 27-én kelt kir. leirat főbenjáró ügyekben a hivatalból való felülvizsgálatot rendelte ugyan el, de folytatólag kijelenti, hogyha az ítélet a vádlott részéről fellebbeztetett csupán, «az elítélt által különben kiérdemelt büntetés felemelését vagy súlyosbítását az igazságszolgáltatás hátrányára mellőzni kell». (Pauler II. 470. lap 2. jegyzete.)

A Kúria gyakorlatát, mely Csemegivel az élén a reformatio in pejust nagy keretekben szabályozta, ami — hozzátehetjük — Fayer tetszését nem mindig nyerte meg, mindenki ismeri.

Még csupán a Fabinyi javaslatát említem fel, mely Bp.-unk 385. §. utolsó bekezdésétől lényegesen eltér.

E javaslat 322. §-ának utolsó bekezdése szerint a minősítésnél elkövetett tévedés, mindig hivatalból észlelendő, tehát akkor is, ha az a vádlott hátrányára szolgál, a büntetés azonban csak a vádló perorvoslata alapján súlyosbítható (324. §.). Technikailag ez sajátságosnak tűnik fel, mert megtörténhetik ilyen jogszabály mellett, hogy a felsőbíróság a fogházbüntetést a reformatio in pejus tilalma folytán meghagyja, de a cselekményt fegyházzal büntetendő bűntettnek minősíti. Ez a sajátságos disharmonia a minősítés és büntetés közt megvolt a Bp. 371. §-ának utolsó bekezdése szerint is, amit azonban a Bp. 22. §-a lényegesen módosított.

Bp.-unk 385. § a lényegesen eltér a Fabinyi-féle javaslattól, mennyiben eszerint az anyagi jogszabálysértés az egész vonalon csak akkor észlelendő hivatalból, ha az a vádlott sérelmére szolgált; ezt zsinórmértékül elfogadva, ha egyenlő súlyosságú kvalifikációval helyre lehetne is ütni a tévedést, a Kúria soha sem hoz a törvénynek megfelelő ítéletet, mert a tévedés nem szolgált a vádlott sérelmére. Ha meggondoljuk, hogy a törvény ezen rendszere folytán hány hibás törvényalkalmazás csúszik ki a revizió köréből s ha hozzávesszük azt is, hogy igen sok esetben azt hiszik még szakemberek is, hogy midőn a Kúria érintetlenül hagyja az alsó fok jogi kijelentését, ezt azért teszi, mert az alsó fok téves jogi megállapítását helyesnek tartja, s nem gondolják meg, hogy a Kúria a törvénynek megfelelő ítéletet csak a reformatio in pejus tilalma folytán nem hozott, nyilvánvaló lesz előttünk, hogy a Fabinyi-féle javaslat e kérdésben jobb BP.-unknál, mert a törvény egységes alkalmazására nagyobb biztosítékot nyujt.

Bp.-unk szerint tehát a Kúria nivelláló jogköre csupán az in pejus elkövetett tévedésekre s a perorvoslat körére szorítkozik; ami e körön kívül esik az noli me tangere, mert a reformatio in pejus tilalmába ütközik. Látjuk tehát, hogy e jogszabály a törvényes igazság elé tilalomfát állít, amibe a felsőbíróság mindig beleütközik, valahányszor a vádló perorvoslattal nem élt. Tehát in pejus a vádlótól függ mindig az anyagi igazság a felsőfokon, holott az elsőfokon a Bp. 325. §-a a bírónak korlátlan szabadságot biztosít. Persze a vádper maximái elvont, spekulatív igazságok csoportosíthatók, ugyan ezen álláspont mellett, mindazáltal úgy áll a helyzet, hogy a bíróság szabad mozgásánál fogva az elsőfokon több biztosíték van a törvényes igazság mellett, mint a felsőfokon.

Korántsem akarom a reformatio in pejust a vádló perorvoslata nélkül megengedni, hanem — amint látni fogjuk — a társadalomnak és a vádlottnak az anyagi igazsághoz való érdekét akarom a lehetőség szerint egyformán biztosítani a felső fokon is s reá akarok mutatni arra, hogy e szempontból a B. P. N. 35. §-a szerencsés úttörő és esküdtszéki ügyekben elég jól oldja meg a megoldhatatlannak látszó kérdést.

(Folyt. köv.) *Vargha Ferenc.*

A részvénytársaságok mérlege az 1914. évről.

A háború mélyen belemarkolt a részvénytársaságok jogviszonyaiba is. Most az év végén az érdekelteket élénken foglalkoztatja az a kérdés, vajjon lehetséges-e a részvénytársaságoknak 1914-re a törvényszabta mérleget elkészíteni. Akik ennek lehetetlenségét vitatják, utalnak a KT. 199. §-ára, mely a mérlegkészítésnél követendő szabályokat tartalmazza. Az árfolyammal bíró értékpapirokat abban az értékben kell a mérlegbe felvenni, mondja a törvény, mellyel azok az év végén bírnak. Az árfolyamot az értékpapirok hiteles piacán, az értéktőzsdén állapítják meg. Az értéktőzsde azonban a háború kitörése óta nem működik. Lehetetlen tehát a törvény parancsának megfelelni. A vagyoni leltár tárgyait valódi értékük szerint kell a mérlegben feltüntetni. E tárgyak azonban gyakran az ellenséges külföldön vannak és — remélhetőleg csak átmenetileg — elkobzottak. Más leltári tárgyak a semleges külföldön és a belföldnek veszélyeztetett részeiben vannak. Az ily vagyoni tárgyak lelkiismeretes becslése rendkívüli nehézségekbe ütközik. Ugyanez áll a követelésekre nézve, megterhelve a pénzfizetési kötelezettségek törvényes elhalasztása által. A lehetetlenségre és nehézségekre hivatkozók azt követelik, hogy a vállalatokat törvény mentse fel a 1914-iki mérleg készítése alól.

Ez a követelés heves ellenzőkre talált. Nem vitatják ezek sem, hogy az értékpapirokra nézve a törvény betűjének követése lehetetlen. Ez azonban annál kevésbbé gátolhatja meg a mérleg készítését, mert a lehetetlenség könnyen elhárítható, valamint elhárithatók a tényleg létező nehézségek, melyekhez hasonlók gyakran fordulnak elő az évi mérlegek készítésénél. Ezek azt kívánják, hogy a vállalatok a törvény és alapszabályok által rendelt időben teljesítsék a törvény parancsát, mert ellenkező eljárás mérhetetlen bajok forrása lehet. A részvénytársaságok adóját a mérleg szerint mutatkozó nyereség alapján kell kivetni. Ha a mérlegkészítés 1914-ről elmarad, a kivetést biztos alapjától fosztják meg, ami szemben az állam fokozódó szükségleteivel, végső esetben a részvénytársaságokra jár majd hátránnyal. És azután, ha elhalasztják a mérleg készítését, ki annak a megmondhatója, mikor áll be az a jobb idő, melyben a mérleget el lehet készíteni. Megingatna a részvénytársaságok iránt minden bizalmat az ily halogatás. Ily intézkedés veszélyes útra terelődnék, különösen nálunk, ahol a tőkegyűjtés amúgy is nagy fáradalmakkal kapcsolatos. A részvény névértéke hazánkban rendesen igen csekély, amiből következik, hogy a nemzet szegény rétege is ezekbe az értékekbe fektette a pénzét és ezeket csekély tőkéjük kamataitól megfosztani nem volna helyes. A mérleg készítésének ellenzői által felhozott érvek a részvényvállalatok kis töredékére vonatkoznak. A magyar részvénytársaságok túlnyomó része jelentéktelen alaptőkével dolgozik és üzemük alig terjed túl a város vagy megye területén. Ezen részvénytársaságoknak üzletét bizonyára befolyásolta a háború, kötött ügyleteik és ügyforgalmuk apadt talán, de semminemű ok nem szól mérlegük elkészítésének halasztása mellett. És azután vannak részvénytársaságok, melyek a háború felszerelési tárgyait állították elő. Miért mentessenek fel ezek a mérleg készítése alól? Ugyanezen rendbe tartozik a részvénytársaságok hosszú sora, melyeknek készítményei a napi szükséglet kielégítését szolgálják. Miért hatalmazza fel a törvény ezeket és az ezekhez hasonlókat mérlegük elkészítésének elhalasztására? A többi társaságoknál is csak az értékpapirok értékelése okoz bajokat. Ezeket a bajokat el kell hárítani, mert nem engedhető meg, hogy az értékpapirokat mindegyik részvénytársaság egyéni belátása szerint becsülje meg. Ellentétben az e lapok hasábjain kifejezésre jutott nézettel, helyesnek találják ezek a kormány azt az eljárását, hogy felhatalmazást kért a törvényhozástól a KT. és az alapszabályok mérlegre vonatkozó rendelkezéseitől eltérőleg intézkedni. A kormány állapítsa meg az értékpapiroknak az év végén való tényleges árfolyamát és mondja ki a részvénytársaságokra kötelezőleg, hogy legfeljebb az általa megállapított árfolyamot alkalmazhatják a mérlegben. Eleje van így véve az üzleti életben beállható minden

*

zavarnak és a r. t. tevékenysége rendes útján haladhat tovább. Mi is az 1914-iki mérleg rendes elkészítésének szószólói vagyunk és úgy vélekedünk, hogy a törvény megtartása jobban megfelel a jog és élet követelményeinek, mint a mérleg elkészítésének elhalasztása, vagy a Doroghi Ervin dr. úr által ajánlott bármely módozat elfogadása.

Igaz, hogy az 1913 : XXVI. tc. 2. szakasza megengedi, hogy a részvénytársaság egy ízben félévi mérleget készítsen és adjon osztalékot. Ezen engedelem okát az idézett törvény világosan megmondja. A törvény azt akarja elősegíteni, hogy a részvénytársaság üzleti éve összeessék az állam költségvetési évével. Az 1914-iki év első fele normális lefolyású volt. A második félévben ütött ki a háború. Az első félév jobb eredményeket adott, mint a második. Ha most készítenének az első félévről mérleget és adnának osztalékot, ez a tényleges állapot megkerülése volna és ha a tisztelt cikkíró az évi mérleg készítésétől azért riad vissza, mert a hitelezők megkárosításától fél: úgy az általa ajánlott eljárás jobban veszélyezteti a hitelezőknek érdekét az egész évi mérleg elkészítésénél. Még kevésbbé volna szabad oly rendszabályt sürgetni, mely az évi osztalék maximumát határozná meg. A részvénytársaságok annyira eltérő üzemmel bírnak, hogy ezeket egy kalap alá húzni lehetetlen. Az egyik részvénytársaságnak a konjunktura jobban kedvezett, mint a másiknak. Az egyik részvénytársaság szerencsésen operált, a másik részére kedvezőtlen szél fújt. Valóban itt egyenlőséget kívánni a legnagyobb igazságtalanság. Meg kell nyugodnunk abban, hogy a mérlegeket a részvénytársaságoknak azok a közegei készítsék el és terjesszék a közgyűlés elé, akikre a törvény ezt a kötelességet rója. Felelősségük bármily tudatában és bármily lelkiismeretességgel járjanak el ezek, a mérleg egyes adatai szubjektivek maradnak, mert minden becslés egyéni színezetű. Kereskedelmi törvényünk bizonyára ebben az irányban is reformra szorul. Azonban a leggyökeresebb átalakítás sem ruházhatja másra a mérleg elkészítését mint azokra a közegekre, kikre a mai hiányos törvény bízza e munkálatot.

Ettől a szörnyű háborútól egy eredményt biztosan várunk: tisztultabb ethikai felfogást. És ez vissza fog tükröződni a részvénytársaságok 1914-iki mérlegében is.

Dr. Reiner Ede.

A büntetőtörvénykönyv reviziója.*

VIII. A büntetésekről szóló IV. fejezet tartalma és belső rendje egészben véve megegyezik a Btk. III. fejezetével.

A büntetések közül kimaradtak a halál- és a börtönbüntetés. Az utóbbinak kihagyása régen megérlelt közfelfogás eredménye. A halálbüntetés fentartása vagy eltörlése nagy politikai kérdés, amelyet az országgyűlés fog a viszonyokhoz képest eldönteni. Beillesztése egy oly tervezetbe, amelyből hiányzik a halálbüntetés, a Btk. nyomán minden nehézség nélkül megtörténhetik.

A határozott idejű fegyház büntetésének minimuma egy év, maximuma tizenöt év (31. §.), — az államfogház legrövidebb tartama három nap, leghosszabb tizenöt év (42. §.), — a fogház hét naptól öt évig terjedhető tartamban szabható ki (46. §.). E minimumok és maximumok az igazságügyminisztériumban tartott szaktanácskozmány többségének megállapításai. A pénzbüntetés maximumának felemelése annak a törekvésnek felel meg, hogy az a nagy vagyonú emberrel szemben is érezhető módon legyen megállapítható. A tervezet szerint a pénzbüntetés minimuma öt korona, maximuma ötvenezer korona lehet (55. §.).

A fegyházbüntetés végrehajtását illetőleg, eltérőleg egyes tervezetektől, fentartatott az ír-rendszer, amelynek harmadik fokozata a közvetítő intézet. Ennek kihagyását többen javaslatba hozták, az igazságügyminisztériumi szaktanácskozmány többsége azonban fentartását határozta el: mert csak ezzel a kiegészítéssel valósítható meg a maga teljességében a fokozatos ír-rendszer, amelynek utolsó fokozata a feltételes szabadonbocsájtás.

Az utóbbit illetőleg azonban már a Btk. is eltért attól a merev szabálytól, hogy ez csak mint a szabadságvesztésbüntetés negyedik fokozata (tehát csak a fegyháznál és börtönnél) legyen alkalmazható, mert kiterjesztette azt az egy évet túlhaladó tartamban kiszabott fogházra is (Btk. 48. és 52. §-ok). Az újabb tervezetek egy lépéssel még tovább menve, az államfogházra is kiterjesztik e kedvezményt. Így pl. tervezetem szerint az bocsájtható feltételes szabadságra, aki a reá kiszabott fegyházból legalább egy évet, az államfogházból vagy fogházból pedig kilenc hónapot kitöltött és ezzel büntetésének legalább háromnegyedrészét kiállotta (51. §.).

Elvi jelentőségű kérdések merülnek még fel a *pénzbüntetés* szabályozásánál. Tervezetem különösen két irányban tér el az eddigi tervezetektől; jelesül:

1. Angyal és Finkey tervezetei, erészben csatlakozva a Btk. rendszeréhez, a pénz-, mint mellékbüntetés kiszabását csupán a törvény különös részében meghatározott esetekre korlátozzák (A. 62. és 63., F. 72. §-ok), ellenben tervezetem szerint, e tekintetben egyezőleg Bernolák tervezetével (45. §.), a bíróság mellékbüntetésként a törvény külön meghatározott eseteken kívül is szabhat ki pénzbüntetést, ha a cselekmény nyereségvágyból követtetett el (55. §. 2. bek.);

2. a többi tervezetek arészben is fentartják a Btk. rendszerét, hogy a pénzbüntetést kényszer útján is be kell hajtani, ha az elítélt önként nem fizet (A. 66., B. 48., F. 72. §-ok), míg tervezetem álláspontja az, hogy a kényszerbehajtás mellőzésével az elítélt tetszésére van bízva, hogy megfizesse-e a reá kiszabott pénzbüntetést vagy ehelyett kitöltse a nem fizetés esetére megállapított fogházat vagy teljesítse a pénzbüntetést helyettesítő közmunkát (58. §.).

Mindkét különbség lényeges. Minthogy a Btk. különös részében csak azokra a cselekményekre nézve lehet a pénzbüntetést mellékbüntetésként megállapítani, amelyek vagyoni érdekből származnak és minthogy másfelől olyan bűntett vagy vétség is nyereségvágyból is elkövetett lehet, amelyre egyébként nincs megállapítva a pénzbüntetés: ennélfogva szükségesnek látszik a törvényben olyan rendelkezés, amely megengedi a bírónak, hogy bármely esetben pénzbüntetésre is elítélhesse a vádlottat, ha vagyoni érdekből, különösen nyereségvágyból cselekedett.

A második pont alatt említett különbség az életből merített tapasztalaton alapul. E tapasztalat az, hogy aki olyan vagyoni helyzetben van, amelyben a maga és családja megrontása nélkül kifizetheti a pénzbüntetést, az ezt tényleg meg is teszi, mert mindenki szívesebben fizet, mint fogságban ül. Végrehajtás útján való behajtásra tehát azok az esetek maradnak fen, amelyekben az elítélt vagy egyáltalában nem tud vagy csak nehezen tudna fizetni. Azonban kétségtelen, hogy ez esetekben a pénzbüntetés behajtása legtöbbször az elítélt családjára is kiható büntetéssé fajul, végeredményben pedig legtöbbnyire sikertelen marad. Ennélfogva humánusabb és célszerűbb az elítélt tetszésére bízni azt, hogy fizetéssel vagy másként rójja-e le a pénzbüntetést. Az államkincstárt e réven érhető aránylag csekély veszteség nem lehet irányadó, mert ezért bő kárpótlást nyujt az, hogy a behajtásra nem kell meddő munkát pazarolni és hogy sok szegény család mentesül a behajtással járó zaklatástól. A behajtási kényszer mellőzését az 1881. évi németalföldi Btk. már megvalósította, kimondván, hogy a pénzbüntetést fogság (Haft) helyettesíti, ha azt két hónap alatt az elítélt le nem fizeti (23. cikk).

A büntetések fejezetének egyik legvitásabb kérdése a *mellékbüntetésekkel* kapcsolatban merül fel, így különösen abban áll: vajjon a hivatalvesztés s a politikai jogok gyakorlatának felfüggesztése kimondásának a feltételei a Btk. általános részében határoztassanak-e meg, avagy a különös rész mondja-e ki minden egyes bűntettnél és vétségnél, hogy alkalmazandók-e e mellékbüntetések. A Btk. az utóbbi rendszert fogadta el, de nem következetesen keresztülvitt elvi alapon, sőt itt-ott a legnagyobb következetlenséggel.

Az újabb törvények és javaslatok túlnyomóan az általános részben oldják meg a kérdést. Lényegében ezt teszik a magyar tervezetek is (A. 71., B. 56. és 57., F. 75. és 76. §-ok), amelyekhez bizonyos megszorítással az én tervezetem is csatlakozott.

Az általános részben van kimondva, hogy fegyház vagy aljas indokból elkövetett vétség miatt kiszabott s hat hónapot túlhaladó fogház esetében a hivatalvesztés s a politikai jogok gyakorlatának felfüggesztése vagy azok egyike alkalmazandó, ellenben a különös résznek van fentartva más eseteket illetőleg ugyane mellékbüntetések megállapítása (65. §.). Államfogházzal kapcsolatban tehát csak az utóbbi esetben lehet kiszabni e mel-

* Az előbbi közl. l. a 47., 48. és 50. számban.

lékbüntetést. Ugyanez áll a nem aljas indokból eredő vétség miatt kiszabott fogházbüntetés esetében, mely esetekben azonban joga van a bírónak a mellékbüntetést elengedni, ha hat hónapot túl nem haladó fogház- vagy államfogházbüntetést szabott ki.

Ez teljesen megnyugtató szabályozásnak látszik, mert helyes arányban osztja meg a Btk. általános részébe való s a különös résznek fentartandó rendelkezéseket. A közfelfogásnak felel meg az is, hogy a tervezetek a viselt hivatal, illetőleg az ügyvédség elvesztésének kimondására vonatkozó szabályt az általános részbe foglalták be (A. 76., B. 60. §-ok). Ezekhez csatlakozott tervezetem is (69. §.).

IX. *A büntetéskiszabásról s a biztonsági rendszabályokról* szóló V. fejezet első része, mely a büntetéskiszabás általános szabályait tartalmazza, egészben véve csatlakozik a Btk. 89—94. §-aihoz. A különbség, egyes részletektől eltekintve, főleg abban áll, hogy a tervezet felsorolja a büntetés kiszabásánál irányadó, valamint a súlyosító és enyhítő körülményeket (76—78. §-ok), továbbá szorosabban körülírja azt a kört, amelyben a bíró rendkívüli enyhítési jogát gyakorolhatja (79. §.). Ez kétségkívül egyöntetűbbé teszi a judikaturát, másfelől azonban azzal a veszéllyel jár, amellyel minden felsorolás, hogy t. i. előre nem látott eseteket illetőleg jobban megköti a bíró kezét, semmint kívánatos. Az enyhítési rendszer egyébként ugyanaz maradt, amit a Btk.-ból már ismerünk és megszoktunk. A bíró előbb leszállhat az illető büntetési nem legkisebb mértékéig, azután átmehet az enyhébb büntetési nemre (fegyházról fogházra, fogházról pénzbüntetésre). Ez más, mint az alternativ büntetések rendszere, melyet a német Btk. fogadott el és minthogy jobb ennél: nincs rá ok, hogy a magyar Btk. rendszeréről az alternativ büntetések rendszerére áttérjünk vagy hogy e két rendszert összevegyítsük.

A büntetéskiszabás kivételes szabályozást igényel *a visszaeső, a közveszélyes munkakerülő és a megrögzött bűntettesek* tekintetében. A tervezet az ezekre vonatkozó szabályokat egymással összefüggésben állapította meg. A visszaesés tekintetében, eltérőleg a Btk. rendszerétől, az általános visszaesést fogadta el a büntetés súlyosbításának és felemelésének alapjául. A büntetés súlyosbítása a visszaesés súlyához képest fokozódik. Legfelső fokon vannak az ú. n. megrögzött bűntettesek, akik nemcsak többszörös visszaesők, hanem szokásszerű vagy üzletszerű bűntettesek is (87. §.). Velük szemben, mint biztonsági rendszabály, már a dologházba utalás is alkalmazandó. Ugyanez áll a közveszélyes munkakerülőket illetőleg is, habár visszaesés nem forog fen. A bűntettesek e három csoportja tehát részint a büntetés felemelése, részint a biztonsági rendszabály alkalmazása tekintetében egyöntetű és egymással összefüggő szabályozást igényel. Ez igénynek kíván eleget tenni a tervezet V. fejezetének második alcíme (83—94. §-ok).

A harmadik alcím *a csökkent szellemi képességű s a közveszélyes elmebeteg bűntettesekről* szól (95—105. §-ok). Az előbbiekről már megemlítettem, hogy büntetőjogi felelősséggel tartoznak és így büntetendő cselekmény elkövetése esetében büntetendők. A különbség csak az, hogy büntetésük, tekintettel abnormis lelkiállapotukra, csak enyhébb lehet, mint a normális beszámítású egyéneké s hogy emellett biztonsági rendszabályok is alkalmazhatók velük szemben, ha nemcsak szellemileg gyöngék, hanem közveszélyesek is.

Ez álláspontból kifolyólag a tervezet nem fogadhatta el azok nézetét, akik a csökkent szellemi értékű egyénekkel szemben, ez állapotukra való tekintettel, a bűnösség megállapításának s a büntetés kiszabásának mellőzését megengedik, de egyben feljogosítják a bírót, hogy az ily egyént, ha közveszélyes, biztonsági őrizet alá helyeztesse (B. 90. §.). Ez nem felel meg a szóbanforgó egyéneket illetőleg elfogadott annak az elvnek, hogy bűnösségük megállapítását szellemi fogyatékosságuk nem akadályozza s hogy ennélfogva büntetés kiszabásának, habár enyhébb mérték szerint, velük szemben is helye van. A csökkent szellemi képességű egyén azért, mert egyszersmind közveszélyes, nem válik egyenlővé a közveszélyes elmebeteggel. Már pedig ez történnék az említett álláspont szerint, amely ugyanazt a szabályt állítja fel mindegyik közveszélyes egyénre nézve. Az itt képviselt nézet igazolására szolgál egyebek között a német Btk. tervezete, amely a csökkent szellemi képességű egyéneket szintén büntetni rendeli és akként intézkedik, hogy amennyiben az illető közveszélyes, büntetésének kiállása után megfelelő intézetben helyeztessék el (63. §. 2. bek. és 65. §. 1. és 2. bek.).

A tervezet többi fejezetei, a kísérlet-, a részesség- és halmazatról, bűnvádi eljárást s a büntetés végrehajtását kizáró okokról, a magánindítványról s a fiatalkorúakra vonatkozó rendelkezésekről főleg a részletekben térnek el a büntetőtörvénykönyv, a büntetőnovella és a többi tervezetek rendelkezéseitől. A részletkérdések sok elvi különbséget tüntetnek fel, egy általános ismertetés keretébe azonban be nem foglalhatók. E helyen egyszerűen csak utalok azokra a kimerítő és tanulságos előadásokra, amelyeket a Nemzetközi Büntetőjogi Egyesület magyar csoportjának ülésein *dr. Degré Lajos* a jogtalanságról, *dr. Berger Miksa* és *dr. Reisinger Ferenc* a kísérletről és jóváttételről, *dr. Irk Albert* a tettességről és részességről, *dr. Halász Lajos* és *dr. Finkey Ferenc* a büntetésekről s a büntetési rendszer reviziójáról, *dr. Ambrózy Gyula* a mellékbüntetésekről és *dr. Zádor E. Béla* a büntethetőséget megszüntető okokról és a magánindítványról tartottak. Az új tervezet jórészt ezek figyelembevételével s az igazságügyminisztériumban tartott szaktanácskozmány megállapításai alapján készült. Amennyiben az érdeklődő jogászközönség a tervezetben felvetett kérdések egyikéhez vagy másikához hozzászól, azokra e helyen még visszatérünk.

Dr. Edvi Illés Károly.

A moratórium megszüntetése.*

Valahányszor a moratórium megszüntetése, vagy ahogy a köznyelv nevezi, «lefaragása» szóba kerül, annak a német közgazdának mondása jut eszembe, aki a háború kitörése alkalmával azzal ellenezte a moratóriumnak Németországban való meghonosítását, hogy a moratóriumot elrendelni könnyű, de megszüntetni lehetetlen. A moratóriumnak csak kezdeti időpontja bizonyos, véghatárideje beláthatatlan.

Bármennyire meggyőzően hangozzanak is ezek a szavak és bármekkora meglepetés volt is valamennyiünkre az általános mozgósítás napján a monarchia mindkét államában elrendelt széleskörű moratórium, ma már meg kell állapítanunk, hogy ez a rendszabály helyes volt és hogy gazdasági életünk a moratórium nélkül a világháború megrázkodtatásait aligha birta volna el. A tény maga, hogy augusztus közepén több mint húsz államban, köztük számos semleges államban is, szükségét látták a moratórium elrendelésének és még a büszke s egykor oly tőkedús Albion is gazdasági történetében először, kénytelen volt ehhez a segédeszközhöz folyamodni, augusztus végén pedig már világmoratóriumról lehetett beszélni, eléggé bizonyítják a moratórium elrendelésének jogosultságát.

Nálunk Magyarországon azonban nemcsak jogosult, hanem szükséges is volt e rendszabályhoz nyúlni. Mert ha áll is az, amit a moratóriumi rendeletek kiváló szerkesztője dr. *Szladits* Károly mond, hogy «a moratórium nem alkatrésze a magyar magánjognak, mint jogrendszernek», viszont áll az is, hogy a moratórium igen is alkatrésze a magyar hiteléletnek, mint gazdasági rendszernek. Nálunk a gazdasági élet sokkal nagyobb mértékben, mint bármely más országban, hitelen alapul. Ez a hitel pedig túlnyomó részben nem az a rövid lejáratú mobil hitel, amely esedékességekor készpénz-kiegyenlítést nyer. A magyar hitelintézetek imponáló váltótárcája csak formailag ingó hitel, lényegileg hosszú lejáratú jelzáloghitel, amelynek törlesztése nem esik össze a három havi, vagy hat havi váltó lejáratával. A váltótartozások túlnyomó többsége ennélfogva, ha *jogilag* nem is, *tényleg* régóta moratórium alatt áll. És ha más országokban azt látjuk, hogy épen a váltótartozások szigora tette szükségessé a moratórium behozatalát, nálunk a váltói kötelem enyhítése szempontjából erre a rendszabályra szükség alig volt. Ezért a részleges moratórium, amely nálunk, miként Angliában és több más országban csupán a váltótartozásokat ragadta volna ki a kötelezettségek tömegéből, a helyzetet nem javította volna, mert a fennálló helyzeten nem változtatott volna. Ami Magyarországon a moratórium elrendelését elsősorban szükségessé tette, az a hitelintézetek védelme a betevők rohama elől volt. Szomorúak azok a tapasztalatok, amelyeket ezen a téren a monarchia mindkét államában 1912 őszén, a balkán háború kitörése alkalmával tet-

* A Magyar Jogászegylet vitájához.

tünk. A betevők megtámadták a pénzintézeteket, hogy betéteiket kivegyék, készpénzzé, lehetőleg arannyá tegyék és otthon őrizzék. Több száz millió koronát vont el a sárga veszedelem, amely az aranyat, a pénzt a ládafiába, a harisnyába bujtatta, semmi előnyére a boldog birtokosoknak, de óriási kárára a közgazdaságnak. Ettől az oktalan rohamtól a moratórium megóvta a pénzintézeteket és ha semmi egyéb előnye a moratóriumnak nem volt, ez az eredmény igazolta elrendelését.

A moratórium megszüntetéséről beszélni ma még időelőtti. A moratórium a háború által megrendült gazdasági élet védelmére való. Amíg a háború tart, azok a szempontok, amelyek a moratóriumot indokolták, változatlanul fennállanak. Hiba volna ezért a moratórium megszüntetéséről a háború megszűnése előtt beszélnünk. Amit a gazdasági élet normális menetének biztosítása céljából tehetünk, az legfeljebb a moratóriumnak óvatos és fokozatos legyengítése lehet. Erre a célra nagyon helyes az a rendszer, amelyet a harmadik és negyedik moratóriumi rendelet inaugurált és amely az első moratóriumban megállapított általános fizetési halasztást *részletfizetési kedvezménnyé* változtatta át. A százalékos törlesztéseknek az a rendszere, amely az utolsó moratóriumi rendeletben következetesen érvényesül, felel meg legjobban a magyar hitelélet természetének és gazdasági életünk követelményeinek.

A *törvényes moratórium* rendszere, úgy mint az az anyagi moratóriumi rendeletekben kifejezésre jut, alapvonásaiban fentartandó. A *bírói moratórium* rendszere, amelyet a negyedik moratóriumi rendelet a háború által gazdasági létükben megtámadott exisztenciákra általánosságban, az ellenséges betörés által érintett vidékekre pedig különösen megállapít, abban a formában, amelyben a moratóriumi rendelet tartalmazza, fentartandó, de tovább nem fejlesztendő. Legnagyobb tisztelettel azon humánus érzésekkel szemben, amelyek a magyar bírói kar adósvédő szerepét sugallják, nem tartom helyénvalónak az adóshitelezői viszony legfontosabb kérdését a bíró egyéni belátásának kiszolgáltatni. A bírói moratóriumrendszert nem ezen a csapáson, hanem más nyomon kell tovább építenünk.

Általános panasz, hogy egyes vidékeken, valamint egyes társadalmi és gazdasági rétegekben nemcsak élnek a moratóriummal, hanem visszaélnek vele. Gazdasági alanyok, akiket a háború gazdasági létükben nemhogy megtámadott, hanem ellenkezőleg megerősített, moratóriumra való hivatkozással megtagadják esedékes tartozásaik fizetését és gyakran a hitelező elől elvont pénzzel a hitelező érdekeit nem egyszer kockáztató vállalkozásokba bocsátkoznak. Ezek az adósok nem igényelhetik azt a védelmet, amelyet a moratórium a hitelező szorongatásaival szemben biztosít. A moratóriumot ép czért ezen a ponton kell feloldanunk. A feloldozás csak az utolsó rendeletben megállapított bírói moratóriumi rendszer fordítottjával történhetik. Az utolsó moratóriumi rendelet szerint a bíró a moratórium alól kivett tartozásokra nézve is engedélyezhet bizonyos körülmények között fizetési halasztást. Ezzel szemben megállapítandó volna, hogy a bíró a moratórium alól feloldhasson olyan a moratórium alá különben tartozó követeléseket is, amelyekre vonatkozólag a hitelező igazolja, hogy az adós abban a helyzetben van, hogy tartozásait teljesítheti, hogy a háború gazdasági létében meg nem károsította, sőt talán azt is bizonyíthatja, hogy gazdasági javait tetemesen megszaporította. A német jogi nyelv ezen «Entstundung» nevű intézményére sehol nagyobb szükség nincs mint nálunk, ahol úgy látszik a közönség gazdasági érettsége nem ismeri fel a moratórium rendkívüli természetét és olyan esetekben is él vele, amikor sem morális, sem gazdasági alapja a kedvezmény igénybevételének nincs.

A moratórium fokozatos legyengítése különböző tartozások természete szerint különböző módokon viendő keresztül. A pénzintézeti betétek, a váltótartozások, a jelzálogtartozások, valamint az árú- és részletügyletből eredő tartozások visszafizetésére a legeltérőbb szempontok irányadók. Az eddigi moratóriumi rendeletek helyesen mérlegelték a tekintetbe veendő szempontokat és ennek köszönhető, hogy a moratóriumi rendeletek mesterkélt rendszere a gazdasági életben jelentősebb igazságtalanságokra nem vezetett.

Ami elsősorban a pénzintézeti betéteket illeti, már kiemeltük, hogy a moratórium elrendelésének szüksége ezen a ponton merült fel legsürgősebben. És mégis a tartozások egyetlen terén sem töretett át a moratóriumos rendszer oly sokszorosan, mint épen a takarékbetétek körül. Már az első moratóriumi rendelet megnyitotta a betétes intézetek zsilipjeit, amikor a betétállományok nagyságára és természetére való tekintet nélkül 200 korona erejéig minden betevő pénzét feloldotta a moratórium hatálya alól. Ezen rendelkezés horderejét csak az a statisztikai tény helyezi kellő világításba, hogy a magyarországi hitelintézetek betétállományának közel hatvan százaléka kétszáz koronát meg nem haladó betétekből áll. A második moratóriumi rendelet még tovább ment, amikor megengedte, hogy a betevő a betéti könyvekre elhelyezett tízezer koronánál nem kisebb összeget ugyanazon intézetnél folyószámlára utalhassa át és e folyószámlai követelése felett a moratóriumi rendeletben megállapított célokra, összegre való tekintet nélkül rendelkezhessék. Tetézte a betétek ezen mozgósítását a harmadik moratóriumi rendelet egyrészt azzal, hogy újabb célokat jelölt ki, amelyekre a folyószámlabetétek moratóriumra való tekintet nélkül felmondathassanak, másfelől kivette az összes takarékbetéteket is a kibocsátandó államkölcsön javára a moratórium hatálya alól. Ez utóbbi kivételnek köszönhető elsősorban az a milliárdos kölcsönjegyzés, amelynek révén pénzügyi harckészültségünk és hazafias áldozatkészségünk egy sorba került a leggazdagabb külföldi államokéval. Másfelől azonban a betéttartozások rohamos felmentése és folyószámlára való átutalhatása a hazai betétállománynak legalább egy harmadát helyezte moratóriumon kívül, amelyen belül az összes betéteknek legalább egy negyed része a pénzintézetektől tényleg el is vonatott. A negyedik moratóriumi rendelet nagyon helyesen járt el, amikor a pénzintézeti betétek kérdését újból meg nem bolygatta és tekintélyes időbe fog kerülni, amíg ezen a ponton a moratóriumos alkotmány további lebontásához hozzáfoghatunk.

Másképen áll a dolog a váltótartozásokkal. A váltóhitelhől eredő követelések csak a legújabb moratóriumi rendelet szerint vétetnek ki a halasztás hatálya alól. Nagyon óvatosan, nagyon félénken teszi meg ezt a lépést a negyedik moratóriumi rendelet, helyesen felismerve azt a gazdasági légkört, amelyből a magyar váltó származik. Ennek a váltónak túlnyomó többsége jelzálogos tartozásokban birja alapját. Az ilyen tartozásokat éveken át szokás törleszteni és ha a moratóriumi rendelet nagyobb törlesztési hányadot állapított volna meg, rosszabb helyzetbe hozta volna az adósokat, mint aminőben béke idején a legjobb gazdasági viszonyok között lettek volna. Ezért a 10%-os törlesztések rendszerét, amelyet a negyedik moratóriumi rendelet megkezdett, folytatni kell oly módon, hogy az augusztus elseje előtt keletkezett és az azóta lejárt váltók után a lejáratnak megfelelő naptári napon január 1-től fogva két havonként 10% törlesztessék. Ily módon húsz hónap alatt minden váltó törlesztetnék, ha a moratóriumot likvidáló rendelet gyorsabb ütemű törlesztést meg nem állapítana. Miután sok adós ezen enyhe visszafizetési kötelezettségnek sem fog megfelelhetni, valószínű, hogy a moratórium tartama alatt a moratórium előtti időből származó váltók nagy része új váltókra fog kicseréltetni. Ezen új váltók már nem esnek a moratórium kedvezménye alá, ami által a váltótartozások feloldása a moratórium alól sokkal hamarabb fog végbe menni, mint a legszigorúbb törlesztési rendszer mellett történne. A váltótartozásoknak a moratórium alól való feloldásával felszabadultak a váltóadósok a váltójog egy régi sallangjától, a váltóóvás alól. Mindazt, amit az évtizedes mozgalom «óvás a váltóóvás ellen» jelszóval keresztülvinni nem tudott, megvalósította a moratórium, amikor a váltókövetelésekét előzetes óvás nélkül is perelhetőkké tette. Reméljük, hogy a moratóriumi rendelet ezen újítása túl fogja élni a háborút, sőt magát a moratóriumot is.

A jelzálogos tartozások nagy részét már a második moratóriumi rendelet vonta ki a halasztás alól. A harmadik és negyedik rendelet még tovább ment. A szabályozás két irányban nem elégíti ki a gazdasági élet követelményeit. A törlesztéses záloglevélkölcsönöknél az augusztus elseje után lejárt kamatokon kívül azok a kamatok is kivétettek a moratórium alól, amelyek már augusztus elseje előtt voltak esedékesek; ellenben a tőketörlesztő részletek közül csupán az augusztus elseje után lejártak fizetendők. Ebből nagyon visszás helyzet állott elő a kibocsájtó intézetekre. A tőketörlesztő részlet és a kamat az intézeteknek fizetendő annuitásnak annyira összeforrott egysége, hogy a kettőt különválasztani, külön elszámolni és könyvelni az esetek

nagy részében nehéz mathematikai probléma. Ezért helyesebb lett volna az augusztus elseje előtt lejárt tőketörlesztő részleteket és kamatokat teljesen kivonni a moratórium alól és ezek helyett inkább a moratórium alól kivett és augusztus elseje óta lejárt annuitásokat fizetési halasztásban részesíteni. A másik lépést, amelyet a jelzálogos tartozások terén a következő moratóriumi rendeletnek tenni kell, az volna, hogy a bérbe vagy haszonbérbe nem adott ingatlanokat terhelő közönséges kamatozó jelzálogos követeléseket is legalább a váltókövetelésekhez megfelelő mértékben mentesítse a moratórium alól.

Árú- és részletügyletből eredő tartozások, még pedig tekintet nélkül arra, hogy ezek nyílt számlán alapuló követelések, vagy váltókövetelések alakjában jelentkeznek, egységesen szabályoztatnak. A harmadik moratóriumi rendelet megállapította, hogy az augusztus elseje előtt kötött szerződés alapján ez időpont előtt szállított árúk vételára címén lejárt tartozás eredeti összege után havonként 10% fizetendő; a negyedik rendelet e rendelkezést az augusztus elseje után történt szállítások esetére is kiterjesztette. Ez a rendelkezés helyesnek bizonyult, mert megfelelt az árútartozások természetének és az árúhitelből eredő váltók rövidebb életének. Gyorsítani az árútartozások törlesztését nem volna célszerű, mivel a mostani rendelkezések mellett is az augusztus elseje előtti szállításból eredő árútartozásokat jelentékenyen nagyobb arányban vontuk ki a moratórium alól, mint Ausztria, ahol pedig az «Abbau» valóságos rögeszméje lett az intéző köröknek. A részletügyletből eredő tartozásokra a moratóriumi rendelet nem tartalmaz intézkedéseket. Innen a vitakérdés, amelyet a Jogászegyletben dr. Szladits Károly szóvátett, hogy vajjon ezen ügyleteknél a moratórium-feloldás az egész tartozásnak vagy az esedékes részletnek hányada tekintetében érvényesüljön. Az adós és hitelezői érdek ebben a kérdésben igen mereven áll szemben egymással. Az adós, ha össztartozása vonatik ki a moratórium alól, könnyen abba a helyzetbe jut, hogy tartozásának moratórium alól kikerülő része több lesz, mint volna esedékes részletfizetése. Viszont a hitelező, aki csak az esedékes részlet hányada arányában érvényesíthetné a moratórium alól felszabaduló követelését, a legtöbb esetben pénzéhez nem juthatna, mivel ez a megoldás követelését annyira elaprózná, hogy annak behajtására nem is gondolhat. Helyes megoldás tehát valamely közvetítő módon volna elérhető. Az adós, aki részletfizetési kedvezményben részesül, már élvezi azokat az előnyöket, amelyeket a hitelező szorongatásával szemben a moratórium nyujtani kíván. Olyan megoldást kellene találni, hogy a moratórium tartama alatt esedékessé váló részletek két annyi idő alatt volnának fizetendők, mint ahogy a szerződéses megállapodás szerint esedékesek. A részletek ezen 50%-os kiegyenlítése méltányos megoldásnak látszik úgy adósra, mint hitelezőre nézve.

A moratórium szabályozásának néhány részletkérdése bizonyítja azt az átfogó horderőt, amellyel az új jogrendszer egész gazdasági életünket felöleli. Ha helyes is volt tehát annak idején az a bátor lépés, amellyel a kormány az általános moratórium elrendelésére elhatározta magát, ép oly elhibázott volna most a moratórium megszüntetését túlgyors ütemben megkísérelni. Az osztrák kormány, mely erre az útra tévedt, már a negyedik moratóriumi rendeletben volt kénytelen legalább az árútartozások tekintetében az «Abbau» mértékét visszafejleszteni. Bármily népszerű ezért némely körökben a moratórium rohamos megszüntetésének eszméje, az összes gazdasági érdekek képviseletére egyaránt hivatott tényezők csak óvatosan és nagyon megfontoltan nyúlhatnak e kérdéshez. Azok a szakemberek is, akik időrőlidőre nyugtalanul követelik a moratórium megszüntetését, nem a tartozások kifizetését gondolják elérhetőnek, csak azt, hogy a régi és moratórium alá eső kötelezvény, váltó vagy egyéb fizetési eszköz helyett olyan kötelmi viszonyt létesítsenek az adóssal, amely legalább formailag nem esik a moratórium szempontjai alá. Nem solutio amit remélnek, hanem csupán novatio. Egész akciójuk oda lyukad ki, hogy megszüntessék a nehány hónap óta fenálló moratórium jogi állapotát és helyébe visszaállítsák az évtizedek óta tartó moratórium tényleges állapotát.

Dr. Hantos Elemér.

A MI HALOTTAINK.

Dr. *Ballagi Tibor* kir. törvényszéki albíró.
Dr. *Bergmann Andor* közjegyző-helyettes.
Dr. *Diószeghy Kálmán* min. segédfogalmazó.
Dr. *Dollinger Jenő* kir. törvényszéki jegyző.
Dr. *Franzen Péter* joggyakornok.
Dr. *Héjja Kálmán* kir. törvényszéki bíró.
Dr. *Kapossy Béla* min. segédtitkár.
Dr. *Martinovics Endre* ügyvéd.
Odry János főszolgabíró.
Dr. *Szabady Géza* ügyvéd.
Dr. *Szedlacsek Kornél* ügyvéd.
Schindler Márton kir. törvényszéki bíró.
Dr. *Várallyai Bertalan* ügyvédjelölt.

Lapunk legközelebbi számát a Pp. életbelépése alkalmából, kivételes terjedelemben, kizárólag e tárgynak szenteljük.

— **A Pp. és az ügyvédjelöltek képviseleti jogköre.** Az új perrendtartással együtt életbelép az a rendelkezés is, hogy a társasbíróságok előtt ügyvédjelölt el nem járhat.

E rendelkezés megalkotása alkalmával, de azután is, legutóbb pedig az 1912 : VII. tc.-ben foglalt szervezeti novellát módosító 1914 : XXXV. tc. parlamenti tárgyalása alkalmával több oldalról utaltak arra, hogy ez a rendelkezés az ügyvédjelöltektől már megszerzett és gyakorolt jogkörnek olyan megszorítása, amit csak rendkívül nyomatékos okok igazolhatnak. Ezeket a nyomatékos okokat főleg abban találták, hogy a hatáskörök bifurkálásával az ügyvédhelyettesek az igazságügyi szervezetben elhelyezkedhessenek. Ez érv komolysága előtt meghajolva és az egyetemes érdekek becsületes mérlegelését tartva szem előtt, az ügyvédjelölti kar megnyugvással fogadta az 1914 : XXXV. tc.-nek ama rendelkezését, amely ezen sérelmét csak igen kis részben orvosolta. E törvény az 1912. évi május 1-e előtt bejegyzett ügyvédjelölteket kivette a megszorító intézkedés hatálya alól. De az enyhítés gyakorlatilag jelentéktelen, minthogy a Pp. életbelépte-kor az említett kategóriába tartozó és joggyakorlatot ténylegesen folytató ügyvédjelöltek száma elenyészően kicsi lesz és így a jogkört megszorító rendelkezés az ügyvédjelölti karnak több mint kilenctized részére mégis hatályban marad.

A háború és egyéb körülmények által gyökeresen megváltozott viszonyok miatt azonban az 1912 : LIV. tc. 97. §-ának az előbbiek szerint lényegtelenül módosított formában való életbelépése nemcsak az ügyvédjelölteknek, de az ügyvédségnek és az egész jogszolgáltatásnak érdekeivel is ellenkezik.

Tekintetbe veendő mindenekelőtt, hogy az 1914 : XXXV. tc. folytán, amely az 1912. évi május 1-e előtt bejegyzett ügyvédjelöltekre vonatkozólag az ügyvédhelyettesi joggyakorlatot elejtette, ma ügyvédhelyettes egyáltalában nincs és 1915. május 1-e előtt nem is lehet. A rendelkezésnek legfőbb és egyedül elfogadható oka, nevezetesen az ügyvédhelyettesek védelme, a jelen körülmények közt tehát önmagától megdőlt. Ha nincs ügyvédhelyettes, akkor nincs szükség olyan jogszabályra sem, amely az ügyvédhelyettest védi.

A rendelkezés jelenlegi életbelépésének káros következményeit nagy mértékben növeli a háború által teremtett kivételes helyzet. Teljesen indokolt tehát az a törekvés, hogy az ügyvédjelöltek képviseleti jogkörét megszorító rendelkezés életbelépése a háború befejeztéig felfüggesztessék.

Ami a jogszolgáltatást illeti, kétségtelen, hogy a Pp. életbelépésével a társasbírósági tárgyalások száma lényegesen emelkedni fog. Másrészt a hadbavonulás miatt a tárgyalásokat ellátó ügyvédek és ügyvédjelöltek száma jelentékenyen megcsappant s a csökkenés a jövőben még fokozódik. Ez az ellentét különösen erősen érezteti majd hatását akkor, ha a perek indításának rendes folyamata megindul, amiré az anyagi és eljárási moratóriumi rendeleteknek a moratórium fokozatos legyengítését célzó intézkedései következtében biztonszámíthatunk.

Ily körülmények között a társasbíróságok előtti tárgyalások ellátására jogosult személyek körének megszorítása nemcsak az erők leggazdaságosabb kihasználásának elvével ellenkezik, hanem egyúttal a Pp. egyik legfőbb céljának megvalósítását is veszélyeztetné. Ez esetben ugyanis a társasbírósági tárgyalásoknál a halasztások hosszú sorozatát várhatjuk és így a perek nem gyorsabban, de még a jelenleginél is lassúbb tempóban fognak lebonyolódni.

De az ügyvédségnek is eminens érdeke, hogy az ügyvédjelöltek legalább a normális állapotok helyreálltáig megtartsák a társasbíróságok előtti képviseletre vonatkozó jogkörüket. Különös érdekében áll ez a hadbavonult ügyvédeknek. Rendkívül terhes volna a katonai szolgálatra bevonult ügyvédnek, ha az ügyvédjelöltek hatáskörének csorbítása miatt irodája továbbvitelét nem bízhatná régi jelöltjére, hanem kénytelen volna ügyei ellátására ügyvédet alkalmazni. Már a verseny szempontjából sem folyamodnék szívesen ehhez a megoldáshoz, mely ezenfelül az ügyvédjelölt és az ügyvéd díjazásának különbsége folytán tetemes anyagi megterheléssel is járna.

A kiemelt szempontokat elismeri egyébként a budapesti Ügyvédi Kamara közgyűlésének határozata is, amely egész általánosságban kívánatosnak jelezte, hogy a már bejegyzett ügyvédjelöltek a társasbíróságok előtti tárgyalás jogát megtartsák.

Hogy — last but not least — a jogkör csorbítatlan fentartása az ügyvédjelölti karnak is igen fontos érdeke, az bővebb indokolásra nem szorul. Elég, ha arra utalunk, hogy már eddig is voltak esetek, amelyekben az ügyvéd jelöltjének 1915 január 1-i hatállyal azzal a megokolással mondott fel, hogy a törvényszéki tárgyalások ellátására is jogosult alkalmazottra van szüksége. A háború által létfeltételeikben amúgy is különösen erősen sújtott ügyvédjelöltek nem sújthatók azzal is, hogy munkaalkalmaik elnyerése elé újabb nehézségeket gördítünk.

Mindezek alapján azt tartjuk, hogy a kérdésben érdekelt összes tényezők javára szolgál, ha az 1912. évi LIV. tc. 97. §-ának életbelépése a háború befejeztéig felfüggesztetik. Ez az intézke-
c. 16. §-ának nyert felhatalmazás alapján
történhetik. *Dr. Görög Frigyes.*

ztikára dolgozunk. Részlet egy vidéki
bíró óhajtására az ügyet a mai tárgya-
lásom szüneteltettük. Minthogy a bíróval jó barátságban is vagyok, nem tagadhattam meg ez óhaj teljesítését. Tájékoztatására még azt is közlöm, hogy év vége felé itt általános szokás a szüneteltetés, mert ezzel az ügyvédek kedveznek a bíráknak minősítésük dolgában». Ez a szemelvény eleven bizonyítéka annak, hogy kényesen kell bánni a statisztikai adatokkal, kivált mikor a minősítésekről van szó. *(Ügyvédi körökből.)*

— **A Jogtudományi Közlöny** mellékletekép megjelenő Döntvénytárban 1914. évben összesen 973 határozat jelent meg. Ezek között volt 218 büntetőjogi, 188 hiteljogi, 251 magánjogi és 316 közigazgatási jogi.

— **A Jogállam** perrendtartási számából, amely teljesen elfogyott, több ívvel bővített második kiadás jelent meg. Jogi folyóiratnál mindenesetre kivételes és örvendetes jelenség.

— **Sajtóhiba.** Lapunk 51. számában «Az esküdtbíróság tévedése» című cikkben az 513. lapon a jobboldali hasábon felülről negyedik bekezdésben «*Gymbolismus*» helyett «Symbolismus» olvasandó.

KÜLFÖLD.

— **A perlekedés megelőzésére való törekvésben** a porosz belügyminiszter jár elől a jó példával. Nagyon is indokolt az a kívánság, hogy főleg a háború tartama alatt csakis a legfontosabb, másként meg nem oldható jogviták kerüljenek a bíróságok elé, mert takarékoskodni kell az ügyfelek pénzével, mint a bírák idejével is. Rendeletet bocsájtott ki a porosz belügyminiszter az összes közigazgatási hatóságokhoz, melyben inti ezeket, kevésbbé fontos kérdésekben, a jelen viszonyok közt jelentőseknek nem tekinthető peres közigazgatási ügyekben ne kérjék ki szokásszerűen a legfelsőbb fórum döntését. «Sokkal értékesebb dolog mostan — mondja a miniszter — a nemzet egységét és hatalmas törekvéseit meg nem zavarni, mint egyes lényegtelen peres ügyekben a jogot győzedelemre juttatni, avagy csekély törvénysértésekre a büntetéseket kimérni.» *A.*

— **Szabad-e valamely személy nevét ennek beleegyezése nélkül irodalmi munkában felhasználni.** Ezzel a kérdéssel foglalkozik a berlini Kammergerichtnek egy újabb, kimerítően indokolt döntvénye. Valaki pert indított annak kimondása iránt, hogy a nevéhez való jogát sérti annak az írónak a magatartása, aki színdarabja egy költött szereplőjének a perindító nevét adta. A kérdés elbírálásánál a bíróság először is különválasztotta a szóbanforgó esetet azoktól, amelyekben az író azért veszi igénybe valamely személy nevét, hogy az illetőt kigúnyolja vagy egyébként pellengére állítsa, mert ily tényállás mellett a tilalom egyéb magánjogi szabályokból is következik. A gyakorlat szerint a névhez való jog megsértéséhez vétkesség nem szükséges, míg ezzel szemben idegen névhasználat alatt csak azt kell érteni, ha a felhasználó személy magát vagy üzletét rejti az illető név mögé. A tiltott névhasználat cselekményének ily módon alkatrésze az a körülmény, hogy a felhasználó saját maga részére vegye igénybe az idegen nevet. Másrészt azonban még ha ez a tétel nem is állana fen teljesen mereven, nem lehetne «jogosulatlannak» tekinteni annak az eljárását, aki irodalmi műve valamely szereplőjének élő ember nevét adja, mert nincs jogszabály, mely az íróknak előszabná, hogy kinek a nevét vehessék fel munkáik szereplőjeként. Az érdekelt személy azonban közbeléphet, ha a hasonló nevű képzelt személy jellemzése által reá célzások tétetnek vagy ha az előbbivel összeköttetésbe hozatik (23. U. 178/14). *A.*

Hadmentes bejegyzett ügyvéd, előkelő fővárosi iroda vezetésére kerestetik. Személyes bemutatkozás a délutáni órákban V., Dorottya-u. 1. III. em. ügyvédi iroda. 15343

Ügyvédet irodavezetőnek azonnali belépésre keres nagy ügyvédi iroda szabad királyi városban. Képzett és nagy gyakorlatú pályázók pályázataikat fizetés, idő és munkahely megjelölésével a kiadóba küldjék. 15340

Fiatal ügyvéd, kitünő német, Budapesten irodavezetői állást keres. Ajánlatok Dr. K. S. alatt e lap kiadóhivatalába. 15342

A Kuria elnöksége u. n. „Imperial" irógépet szerzett be a **YOST IRÓGÉP** r.-t.-tól. Ezen betűfaj csak a Yost irógépben kapható és rendkívüli olvashatósága miatt nagy keresletnek örvend

Sajtó alatt

van és néhány nap mulva megjelenik a «Magyar Törvények», a Franklin Társulat zsebkiadásában

A törvénykezési illetékről szóló 1914: XLIII. t.-cz.

Jegyzetekkel ellátta:

Dr. UJLAKI JÓZSEF budapesti ügyvéd.

Főszerkesztő: **Dr. Dárday Sándor.** Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat.** Egyetem-utca 4. Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem.** I., Bérc-u. 9. (Tel. 63—96.)

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.